

Žurnalistikos

ENCIKLOPEDIJA

Vilnius
pradai 1997

REDAKCINĖ KOLEGIJA

Laimonas TAPINAS – pirmininkas,
Juozas BAUŠYS,
Jonas BULOTA,
Pranas DAMIJONAITIS,
Rimgaudas EILUNAVIČIUS,
Gediminas ILGŪNAS,
Virgilijus JUODAKIS,
Edmundas JUŠKYS,
Bronius RAGUOTIS,
Domijonas ŠNIUKAS,
Skirmantas VALIULIS.

SUDARYTOJAI

Genovaitė BURNEIKIENĖ, mokslo darbuotoja, Dalia DIRVONAITĖ, mokslo asistentė, Juozapas Vytas URBONAS, vyresn. mokslo darbuotojas, humanit. m. dr., docentas.

STRAIPSNIŲ AUTORIAI

Valdas BARTASEVIČIUS (V.B.), vyresn. asistentas, Juozas BAUŠYS, žurnalistas, Laura BEIVYDAITĖ, žurnalistė, Genovaitė BURNEIKIENĖ (G.B.), mokslo darbuotoja, Dalia DIRVONAITĖ, mokslo asistentė, Rimgaudas EILUNAVIČIUS (R.E.), žurnalistas, Danutė JONUŠIENĖ, mokslo asistentė, Virgilijus JUODAKIS (V.J.), humanit. m. dr., docentas, Rytis JUOZAPAVIČIUS (R.J.), asistentas, Virginija KRIVICKIENĖ (V.K.), asistentė, Gediminas KULIKAUSKAS, inžinierius, Gitana LAPINSKAITĖ (G.L.), žurnalistė, Marius LUKOŠIŪNAS, soc. m. dr., docentas, Aleksandras MATONIS (A.Mat.), žurnalistas, Algimantas MOCKUS (A.M.), kino operatorius, Audronė NUGARAITĖ (A.N.), soc. m. dr., docentė, Džiugas PARŠONIS (D.P.), asistentas, Žygintas PEČIULIS (Ž.P.), humanit. m. dr., docentas, Genovaitė RAGUOTIENĖ (G.R.), soc. m. dr., docentė, Bronius RAGUOTIS (B.R.), humanit. m. dr., docentas, Danguolė SKARBALIENĖ, asistentė, Domijonas ŠNIUKAS (D.Š.), žurnalistas, Stasys ŠTIKELIS, žurnalistas, Laimonas TAPINAS (L.T.), humanit. m. dr., docentas, Juozapas Vytas URBONAS (V.U.), humanit. m. dr., docentas, Andrius VAIŠNYS (A.V.), vyresn. asistentas, Skirmantas VALIULIS (S.V.), vyresn. asistentas, Liubomiras Viktoras ŽEIMANTAS (L.V.Ž.), humanit. m. dr., docentas, Stasys ŽVIRGŽDAS (S.Ž.), fotomenininkas.

„Žurnalistikos enciklopedijoje“ autoriai (inicialais) nurodyti tik prie kai kurių (didesnės apimties, teorinio pobūdžio, apžvalgiųjų, analitinių, apibendrinančių) straipsnių.

RECENZENTAI IR KONSULTANTAI

Valdas BARTASEVIČIUS, vyresn. asistentas, Jonas BULOTA, humanit. m. dr., docentas, Virgilijus JUODAKIS, humanit. m. dr., docentas, Ona KUČAROVIEENĖ, poligrafijos inžinierė, Marius LUKOŠIŪNAS, soc. m. dr., docentas, Vytautas MERKYS, humanit. m. habil. dr., profesorius, akademikas, Algimantas MOCKUS, kino operatorius, Audronė NUGARAITĖ, soc. m. dr., docentė, Žygintas PEČIULIS, humanit. m. dr., docentas, Bronius RAGUOTIS, humanit. m. dr., docentas, Danguolė SKARBALIENĖ, asistentė, Domijonas ŠNIUKAS, žurnalistas, Stasys ŠTIKELIS, žurnalistas, Laimonas TAPINAS, humanit. m. dr., docentas, Vilius UŽTUPAS, humanit. m. dr., docentas, Andrius VAIŠNYS, vyresn. asistentas, Skirmantas VALIULIS, vyresn. asistentas, Juozas VILČIAUSKAS, inžinierius, Liubomiras Viktoras ŽEIMANTAS, humanit. m. dr., docentas.

RĖMĖJAI

ŠIAURĖS ŽURNALISTIKOS CENTRAS (NORDISK JOURNALISTCENTER)
ATVIROS LIETUVOS FONDAS
LIETUVOS KULTŪROS MINISTERIJA
LIETUVOS NACIONALINIS RADIJAS IR TELEVIZIJA
DIENRAŠTIS „LIETUVOS RYTAS“
RADIJO STOTIS „M-1“.

Vyriausiasis redaktorius J. V. URBONAS.
Redaktorė D. DIRVONAITĖ.

PRATARMĖ

Pirmojoje lietuviškoje žurnalistikos enciklopedijoje pateikiama apie 6000 įvairaus dydžio straipsnių, apimančių žurnalistikos teoriją ir praktiką, visuomenės informavimo priemonės, žurnalistikos techniką, leidybą ir poligrafiją. Apibūdinti terminai, sąvokos, laikraščiai, žurnalai, leidyklos, spaustuvės, radijo ir televizijos stotys, informacijos agentūros, žurnalistai ir spaudos darbuotojai, žurnalistų organizacijos. Pateiktos ne tik Lietuvos ir užsienio lietuvių visuomenės informavimo priemonės, bet ir daugiau kaip 100 pasaulio valstybių spaudos bei kitų informavimo priemonių apžvalgos, pagrindiniai laikraščiai ir žurnalai, informacijos agentūros, radijo ir televizijos kompanijos (1995 arba 1996 m. duomenimis).

Enciklopedijoje aiškinami ne tik bendrieji žurnalistikos teorijos ir praktikos, spausdintinės ir audiovizualinės žurnalistikos, leidybos ir poligrafijos, žurnalistikos technikos terminai ir sąvokos, bet ir politologijos, sociologijos, filosofijos, psichologijos, teisės, literatūros, lingvistikos, informatikos ir kai kurių kitų mokslų terminai ir sąvokos, tiesiogiai susijusios su žurnalistika. Tačiau dėl leidinio specifikos dažniausiai pateikiamos ne visos, o tik žurnalistikai artimos tokių žodžių reikšmės. Pagrindines žurnalistikos sąvokas stengiamasi apibūdinti plačiau ir išsamiau.

Enciklopedijoje aprašyti lietuvių laikraščiai ir žurnalai, išleisti Lietuvoje ir už jos ribų nuo periodinės spaudos atsiradimo iki šių dienų. Neįtraukti tie laikraščiai, kurių išleista iki 10 numerių, ir žurnalai, kurių išėjo mažiau kaip 5 numeriai. Taip pat nepateikiami neperiodiniai leidiniai ir periodiniai leidiniai, ėję nereguliariai ir labai trumpai, spausdinti įvairiais dauginimo būdais (rankraštiniai). Tačiau reikšmingesni Lietuvos žurnalistikos raidai laikraščiai ir žurnalai enciklopedijoje atsispindi nepriklausomai nuo išleistų numerių skaičiaus, spaudos būdo ir leidimo trukmės. Paprastai nurodomas vidutinis metinis vieno numerio tiražas, o 1997 – tiražas metų pradžioje. Kad lengviau būtų galima orientuotis, pateikti lietuviškų periodinių leidinių apžvalginiai ir teminiai straipsniai. Užsienio valstybių periodikos raida apibūdinama bendroje kiekvienos šalies apžvalgoje, o atskirai pateikiama tik po keletą didžiausių ir svarbiausių laikraščių bei žurnalų, informacijos agentūrų, radijo bei televizijos kompanijų.

Į enciklopediją bandyta įtraukti visus žymesnius ankstesniųjų laikų lietuvių spaudos darbuotojus, leidėjus, žurnalistus. Iš pokario laikotarpio ir dabartinių žurnalistų bei spaudos darbuotojų atskirai pateikti periodinių leidinių redaktoriai, radijo ir televizijos bei įvairių žurnalistinių institucijų vadovai, taip pat redakcijų pasiūlyti pagrindinių laikraščių bei žurnalų žurnalistai, radijo ir televizijos laidų redaktoriai bei komentatoriai, spaudos tyrinėtojai, žurnalistikos premijų laureatai, užsienyje bei užsieniui dirbantys lietuvių žurnalistai. Atskirų straipsnių nėra apie tuos žurnalistus, kurie jų nepageidavo, atsisakė pateikti reikiamus duomenis. Dauguma iš jų paminėti, aprašant tuos leidinius, kuriuose jie dirba arba dirbo, kuriuose bendradarbiavo.

Dėl ribotos enciklopedijos apimties į ją įtrauktos ne visos Lietuvoje įregistruotos leidyklos, spaustuvės, radijo ir televizijos studijos, o tik didesnės, svarbesnės, tiesiogiai susijusios su žurnalistika, kaip visuomenės informavimo priemonės.

Ši enciklopedija yra pirmasis lietuviškas tokio pobūdžio leidinys. Todėl, suprantama, jame neišvengta kai kurių klaidų, netikslumų, praleidimų. Jų galėjo atsirasti ir dėl naudojimosi įvairiais, kartais skirtingą informaciją teikiančiais šaltiniais – enciklopedijomis, bibliografiniais leidiniais, spaudos metraščiais, knygomis, straipsniais, kitomis publikacijomis. Todėl gautos dalykiškos ir konkrečios pastabos, vertingi pasiūlymai, patarimai bei pataisos, be abejojimo, bus panaudotos tęsiant ir tobulinant pradėtą darbą.

Daugumą enciklopedijos straipsnių rašė nedidelė sudarytojų grupė ir kiti Žurnalistikos instituto darbuotojai. Sudaryti enciklopedijos vardyną, parašyti kai kuriuos straipsnius ir tikslinti jau parengtus padėjo redakcinė kolegija, Lietuvos žurnalistikos ir spaudos specialistai, konsultantai iš įvairių organizacijų bei įstaigų. Enciklopedijos rengėjai už tai nuoširdžiai dėkoja.

SANTRUMPOS, VARTOJAMOS „ŽURNALISTIKOS ENCIKLOPEDIJOJE“

Čia nepateiktos matavimo vienetų santrumpos; santrumpos reikšmės aiškinime nesurašyti to paties kamieno vediniai, kuriuos galima išreikšti šia santrumpa.

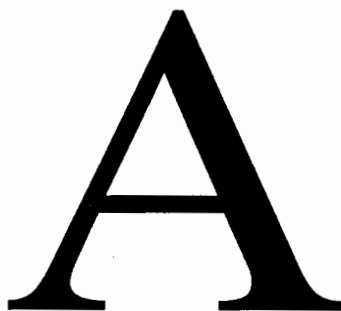
a.	amžius	KP	Komunistų partija	prof.	profesinis; profesorius
AB, akc.	akcinė bendrovė	KP(b)	Komunistų partija (bolševikų)	pvz.	pavyzdžiui
b-vė				R	radijas
angl.	anglų	kr.	kraštas	resp.	respublikinis
apyl.	apylinkė	kt.	kitas	rež.	režisierius
aps.	apskritis	k-tas	komitetas	rink.	rinkinys
AT	Aukščiausioji Taryba	kult.	kultūra	raj.	rajonas
ats.	atsakingasis	kun.	kunigas	sav.	savaitė
buv.	buvęs	laikr.	laikraštis	savaitr.	savaitraštis
b-vė	bendrovė	LDT	Liaudies deputatų taryba	sen.	senovės
CK	Centro komitetas			s-ga	sąjunga
d.	dalis; diena	leid.	leidimas	slap.	slapyvardis
dab.	dabar	lent.	lentelė	spec.	specialus
dienr.	dienraštis	lit.	literatūra; literatūrinis	sr.	sritis
d-ja	draugija	LKJS	Lietuvos komunistinė jaunimo sąjunga	str.	straipsnis
doc.	docentas			svarb.	svarbiausias
dr.	daktaras	LKP	Lietuvos komunistų partija	šv.	šventasis
DŽDT	Darbo žmonių deputatų taryba	LLKJS	Lietuvos Lenino komu- nistine jaunimo sąjunga	t.	tomas
egz.	egzempliorius			tarpt.	tarptautinis
fak.	fakultetas	lot.	lotynų	tel.	televizoriai
fakt.	faktiškasis	LSDP	Lietuvos socialdemo- kratų partija	terit.	teritorinis
filol.	filologija			t.y.	tai yra
filos.	filosofija	LTSR	Lietuvos Tarybų Socia- listinė Respublika	tikr.	tikrasis
g.	gimęs		metai; miestas	tir.	tiražas (kai kur nurodo- mas darbo/poilsio die- nomis)
gam.	gamybinis	m.		TSKP	Tarybų Sąjungos komu- nistų partija
gen.	generalinis	MA	Mokslų akademija	TSRS	Tarybų Socialistinių Res- publikų Sąjunga
gyv.	gyventojas	m.e.	mūsų eros		
g-la	gamykla	mėn.	mėnuo		
gr.	graikų	m-ja	ministerija		
habil.	habilituotas	m-la	mokykla	t.t.	taip toliau
įk.	įkurta	mln.	milijonas	tūkst.	tūkstantis
imt.	imtuvai (radijo)	mlrd.	milijardas	TV	televizija
in-tas	institutas	MT	Ministrų Taryba	TVR	televizija ir radijas
isp.	ispanų	Nr.	numeris	UAB	uždaroji akcinė bendrovė
ist.	istorija	ofic.	oficialus		
įst.	įsteigta	org-ja	organizacija	un-tas	universitetas
išl.	išleista	p.	puslapis	valst.	valstybinis
išsp.	išspausdinta	pab.	pabaiga	v-ba	valdyba
it.	italų	pan.	panašiai	vid.	vidurinis
jaunesn.	jaunesnysis	pav.	paveikslas	vykd.	vykdomasis
JAV	Jungtinės Amerikos Valstijos	plg.	palygink	vyr.	vyriausiasis
		poligr.	poligrafija	vyresn.	vyresnysis
k.	kalba; kaimas	pr.	pradžia	vysk.	vyskupas
kand.	kandidatas	pranc.	prancūzų	vls.	valsčius
k-ja	komisija	pr.m.e.	prieš mūsų erą	vok.	vokiečių
kn.	knyga	proc.	procentas	žr.	žiūrėti
				žurn.	žurnalas

Pastaba. Santrumpos vartojamos ne kiekvienu atveju; ypač jų vengiama ten, kur trumpinimas kliudytų suprasti sakinį.

PANAUDOTA LITERATŪRA

- Aiškinamasis kompiuterijos žodynas. – K.: Technologija, 1995. – 370 p.
- Bibliografijos žinios: Lietuvos valstybinės bibliografijos rodyklė. 1991–1994. – V., 1992–1995. – Nr. 1. – P. 47–102, 25–73, 37–87, 43–103.
- Bibliografijos žinios. Serialiniai leidiniai. 1995, 1996. – V., 1996, 1997. – 49, 55 p.
- BIRŽIŠKA V. Iš mūsų laikraščių praeities. – K., 1932. – 52 p.
- BROWN L. Encyclopedia of Television. 3rd edition. – Detroit – London: Gale Research Inc., 1992. – 723 p.
- BŪTĖNAS J. Lietuvos žurnalistai: Atsiminimai ir paieškos. – V.: Žurnalistika, 1991. – 206 p.
- Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. – V.: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993. – 968 p.
- Egzodo rašytojai. Autobiografijos. – V.: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1994. – 877 p.
- Encyclopaedia Lituanica. – Boston, 1970–1978. – T. 1-6.
- Encyclopaedia wiedzy o prasie. – Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk: Ossolineum, 1976. – 285 p.
- The Europa World Year Book 1996. Volume I–II. – London: Europa Publ. Ltd., 1996. – 3658 p.
- The Europa World Year Book 1997. Volume I–II. – London: Europa Publ. Ltd., 1997. – 3732 p.
- GAIVENIS K., KEINYS S. Kalbotyros terminų žodynas. – K.: Šviesa, 1990. – 278 p.
- Kas yra kas Lietuvoje 95/96. – K.: Neolitas, 1995. – 838 p.
- KAUNAS D. Lietuvių periodikos pirmtakas. – V.: Lietuvos knygos draugija, 1991. – 68 p.
- KAUNAS D. Mažosios Lietuvos spaustuvės 1524–1940 metais. – V.: Mokslas, 1987. – 176 p.
- KAZLAUSKAITĖ J. Vilniaus periodiniai leidiniai 1760–1918: Bibliografinė rodyklė. – V.: Mintis, 1988. – 116 p.
- Lietuvis žurnalistas (JAV). – 1972–1995.
- Lietuviški periodiniai leidiniai, 1823–1940. Kontrolinis sąrašas. – V.: Bibliografijos ir knygotyros centras, 1993. – VII, 1099 p.
- Lietuviškoji enciklopedija. – K.: Spaudos fondas, 1933–1944. – T. 1–10.
- Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. – V.: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1976–1985. – T. 1–13.
- Lietuvių enciklopedija. – Bostonas: Lietuvių enciklopedijos leidykla, 1953–1985. – T. 1–37.
- Lietuvos centrinis valst. archyvas. 610 fondas. Lietuvos žurnalistų sąjunga.
- Lietuvos televizijai 40: Straipsnių rinkinys. – V., 1997. – 108 p.
- Lietuvos visuomenės informavimo priemonės: Informacinis katalogas. – V.: 1996. – 265 p.
- Lietuvos žurnalistų sąjungos metraštinis. – K.: Lietuvos žurnalistų sąjunga, 1934, 1937, 1940.
- Mala encyklopédia žurnalistyki. – Bratislava: Obzor, 1982. – 576 p.
- Mass Media Dictionary. Special Edition. – Lincolnwood, Illinois (USA): National Textbook Company, 1992. – 668 p.
- MERKYS V. Knygnešių laikai, 1864–1904. – V.: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1994. – 419 p.
- Mokslinės ir techninės informacijos terminų žodynas. – V.: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1983. – 228 p.
- PALUKAITIS J. P. Lietuvių periodika Vakarų Europoje: 1944–1952. – V.: Žurnalistika, 1993. – 288 p.
- RAGUOTIS B. Prie ištakų: Amerikos lietuvių demokratinės kultūros etiudai. – V.: Mintis, 1981. – 239 p.
- Spaudos metraštinis: Lietuvos valstybinė bibliografinė rodyklė. 1981–1990. – V.: Lietuvos knygų rūmai, 1982–1991.
- TAMOŠIŪNAS J. Lietuviškų periodinių leidinių bibliografija. 1832–1982. – K., 1991. – XI, 944 p.
- TAMOŠIŪNAS J. Lietuviškų periodinių leidinių bibliografija. 1983–1993. – K., 1994. – 580 p.
- TAPINAS L. Lietuvos kinematografininkai. – V.: Mintis, 1986. – 139 p.
- Tarybų Lietuvos enciklopedija. – V.: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985–1988. – T. 1–4.
- Tarptautinių žodžių žodynas. – V.: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985. – 528 p.
- Towards a Civic Society: The Baltic Media's Long Road to Freedom. – Tartu: Baltic Association for Media Research, 1993. – 366 p.

- UŽTUPAS V. Lietuvos spaustuvės. – V.: V. Užtupo leidykla, 1997 (spausdinama).
- VANAGAS V. Lietuvių rašytojų sąvadas. – V.: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1996. – 652 p.
- Vilniaus lietuvių periodiniai leidiniai 1904–1940: Bibliografinė rodyklė. – V., 1988. – 92 p.
- VLADIMIROVAS L. Knygos istorija: Senovė. Viduramžiai. Renesansas. XV – XVII a. – V.: Mokslas, 1979. – 568 p.
- The World Media 1995. Handbook. – New York: Publ. by the United Nations, 1995 (August). – VIII, 340 p.
- World Press Encyclopedia. Volume I–II. – New York, 1982. – 1202 p.
- Žurnalistika. 72–89. – V.: Lietuvos žurnalistų sąjunga, 1973–1991.
- Žurnalistikos laisvė ir atsakomybė: Europos Tarybos dokumentai dėl visuomenės informavimo priemonių / Sud. L. Tapinas. – V.: Vilniaus un-to leidykla, 1996. – 134 p.
- Žurnalisto žinynas. 1 ir 2 kn. / Sud. V. Užtupas. – K., V.: Vilius, 1992, 1996. – 350 p., 269 p.

AA, Anadolu Ajansi (Anatolijos agentūra), Turkijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1920 Ankaroje. Dirba kaip akc. b-vė, remiama valstybės. Naudojasi Reuters, AFP, AP, ITAR-TASS ir kitų užsienio informacijos agentūrų pranešimais. Agentūra savo punktus turi Stambule, Izmiere, Adane ir kituose šalies miestuose.

„AALBORG STIFTSTIDENDE“ („Olborgo žinios“), Danijos vakarinis dienraštis, einantis nuo 1767 Olborge. Šeštadieniais ir sekmadieniais išleidžiamas rytą. Laikosi liberalių nuostatų. Tiražas 1996 – 132 000/192 000 egz.

„AAMULEHTI“ („Rytinis laikraštis“), Suomijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1881 Tamperėje suomių k. Nacionalinės koalicinės (konservatorių) partijos organas. Leidžia „Aamulehti“ korporacija. Tiražas 1996 – 132 000 egz.

AAP, Australian Associated Press (Australijos spaudos organizacija), Australijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1935 Sidnėjūje. 1979 prie jos prisijungė informacijos agentūra „Australian United Press“, veikusi nuo 1928. Pagal sutartis su Reuters, AP, AFP, NZPA bei kitomis informacijos agentūromis, taip pat su JAV laikraščiais „The New York Times“, „Chicago Daily News“ bei D. Britanijos „Times“ gauna užsienio informaciją ir ją teikia šalies visuomenės informavimo priemonėms. Informacinius pranešimus apie šalies gyvenimą siunčia Naujosios Zelandijos, Naujosios Gvinėjos, Fidžio bei kitoms Ramiojo vandenyno regiono valstybėms, kai kurioms kitų žemynų informacijos agentūroms. Per dieną perduoda daugiau kaip 2,5 mln. žodžių informacijos. Turi apie 350 darbuotojų. Iš 120 korespondentų dauguma dirba įvairiuose šalies miestuose. Savo korespondentus turi tik Londone, Velingtone (N. Zelandija) bei Port Morsbyje (Papua ir N. Gvinėja).

ABC, American Broadcasting Corporation (Amerikos radijo transliacijos korporacija), JAV komercinė radijo ir televizijos kompanija, esanti Niujorko mieste. Ji yra

didesnės Capital Cities / ABC Inc. kompanijos dalis. Kompanijos ištakos siekia 1927, kai RCA (Radio Corporation of America) įkūrė du radijo tinklus. 1943 E. Noblis (Edward J. Noble) vieną jų nupirko ir pavadino ABC.

Nuo 1960 ABC televizijos stočių tinklą sudaro centrinės studijos Niujorke, Los Andžele ir kt. didžiuosiuose miestuose bei daug vietinių stočių, retransliuojančių ABC žinias, sporto bei pramogines laidas. Tai viena iš keturių didžiųjų JAV televizijos kompanijų. Žymiausias ABC žurnalistas – vakaro žinių vedėjas T. Brokavas (Tom Brokaw).

„ABC“: 1. Ispanijos nepriklausomas rytinis dienraštis, einantis nuo 1905 Madride ir nuo 1929 Sevilijoje. Vienas didžiausių Ispanijos laikraščių. Leidžia laikraščių leidybos grupė „Prensa Espanola“. Tiražas 1996 – 335 000/766 000 egz.

2. Informacinis liberalios krypties dienraštis, leistas 1933-34 Kaune. Nr. 1 išėjo 1933 rugsėjo 2 vietoj sustabdyto „Dienos žodžio“. Leidinyje skelbtos naujienos iš Lietuvos miestų, provincijos ir užsienio, nagrinėta įvairių šalių politinė situacija, analizuotos šalies ekonominio gyvenimo problemos, svarstyti Lietuvos kultūros klausimai. Leidinys gausiai iliustruotas, spausdinta karikatūros, draugiški šaržai, buvo humoro skyrelis. Leido akc. b-vė „ABC“. Redagavo A. Matulaitis, I. Augustinavičius. Spausdino „Raidės“ spaustuvė Kaune. Išėjo 204 numeriai.

G.B.

„ABC COLOR“ („ABC spalvotas“), Paragvajaus nepriklausomas dienraštis, einantis nuo 1967 Asunsjone. Vienas didžiausių ir populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 75 000 egz.

ABĖCĖLĖ, alfabetas, raidynas, tam tikra tvarka išdėstyti garsinio rašto ženklų (raidžių) visuma; sutartinių ženklų sistema perduoti raidėms (pvz., Morzės abėcėlė).

Abėcėlinės rašto sistemos (alfabeto) išradėjais laikomi finikiečiai, kurie prieš kelis tūkstančius metų Egipto hieroglifų pagrindu sukūrė savo abėcėlę, susidedančią iš 22 raidžių – priebalsių arba pusbalsių. Balsių nebuvo ir egiptiečių abėcėlėje, kurią sudarė 24 raidės. Pirmieji iš Europos tautų finikiečių išradimą perėmė graikai, XI a. pr. m. e. sukūrė savo 24 raidžių abėcėlę. VII a. pr. m. e. iš graikų abėcėlę perėmė etruskų tauta Italijoje, iš kurių vėliau tą raštą pasisavino romėnai. Taip atsirado lotynų alfabetas, kuris šiuo metu naudojamas Vakarų Europoje, Šiaurės ir Pietų Amerikoje, Australijoje, taip pat baltų bei kai kurių slavų, finų ir ugrų tautų. Rytų Europoje toliau plito graikų abėcėlė, jos pagrindu susiformavo du slaviški alfabetai – glagolica (žr.) ir kirilica (žr.), taip pat Kaukazo tautų raštas.

Pirmąją lietuvišką abėcėlę pateikė M. Mažvydas 1547 išleistoje knygoje „Catechismusa Prasty Szadei“ (žr.). Tai gotiško šrifto abėcėlė iš 23 raidžių. Ji plito ir įvairavo iki XX a. pr. Nuo XIX a. pab. daugelyje lietuviškų raštų (išskyrus Mažosios Lietuvos raštiją) įsigalėjo lotyniški spaudmenys. 1864–1904 caro valdžia draudė Lietuvoje vartoti šiuos spaudmenis ir norėjo įtvirtinti kiek modifikuotą (su raidėmis ė, j, y) graždanką (rusų abėcėlę, žr.). 1890 V. Kudirka sudarytose rašybos taisyklėse „Statrašos ramsčiai“ pateikė abėc-

lę, kuri nuo dabartinės iš esmės tesiskiria tuo, kad joje nebuvo raidės ū. 1901 J. Jablonskis „Lietuviškos kalbos gramatikoje“ pirmąkart išspausdino visą abėcėlę, kuri vartojama ir šiandien.

Dabartinę lietuvių abėcėlę sudaro 32 raidės, išdėstytos tokia tvarka: Aa (Aą), Bb, Cc, Čč, Dd, Ee (Eę, Èè), Ff, Gg, Hh, Ii (Iį, Yy), Jj, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Rr, Ss, Šš, Tt, Uu (Uų, Ūū), Vv, Zz, Žž.

ABEKAS Fredas (tikr. Motiejus Akelaitis; 1889 Piliakalniuose, Marijampolės aps. – 1946 04 11 Čikagoje), JAV lietuvių visuomenės veikėjas, spaudos darbuotojas. 1911 atvyko į JAV. 1917-18 laikinai gyveno Japonijoje, Aliaskoje, 1920-30 – Niujorke, nuo 1930 – Čikagoje. Dalyvavo Amerikos lietuvių darbininkų lit. d-jos veikloje. 1923-30 dirbo dienr. „Laisvė“, 1930-46 – dienr. „Vilnis“ redakcijose. 1935 buvo Pasaulio lietuvių kongrese Kaune.

Parašė brošiūrą „Lietuva 1935 metais“ (1935).

„ABN INFORMACIJOS“, informacinis mėnesinis biuletėnis, leistas 1950-51 Memingene (Vokietija) lietuvių ir anglų k. Leido Lietuvių centrinė delegatūra rotatoriumi, 4 p.

ABONEMENTAS (pranc. abonnement – prenumerata), iš anksto apmokama teisė tam tikrą laiką gauti norimus spaudinius (laikraščius, žurnalus, knygas) arba naudotis kokiomis nors informacinėmis paslaugomis (paprastai jų kaina būna žemesnė už tą, kuri būtų mokant kiekvieną kartą atskirai); dokumentas, suteikiantis tokią teisę; bibliotekos skyrius, kuriame išduodami spaudiniai į namus.

ABONENTAS (vok. Abonnent < pranc. abonnent < abonner – užsisakyti, užsiprenumeruoti), prenumeratorius, periodinės spaudos gavėjas ar radijo klausytojas bei televizijos žiūrovas, kuriam už tam tikrą išankstinį mokestį reguliariai pristatomi užsakyti leidiniai arba sudaromos galimybės priimti pageidaujama programą.

ABONENTINIS RADIJAS, radijo programos transliavimo laidais tinklas. Lietuvoje veikia nuo 1945.

ABP, Agence Benin-Press (Benino spaudos agentūra), Benino valstybinė informacijos agentūra, veikianti nuo 1973 Kotonuse. Įkurta vietoj Dagomėjų spaudos agentūros (dirbusios nuo 1961). Priklauso Benino kultūros ir komunikacijos ministerijai. Naudojasi AFP, ITAR-TASS, TANJUG, ADN ir kai kurių kitų informacijos agentūrų pranešimais. Parengtus informacinius pranešimus teikia vyriausybiniam laikraščiui „Ehuzu“ (einančiam nuo 1975, tir. 10 000 egz.), kitiems periodiniams leidiniams, radijui, televizijai, vyriausybėms įstaigoms. Leidžia savaitinį biuletinį „Benin Presse Information“ (prancūzų k.). Agentūroje dirba 25 darbuotojai, tarp jų 15 žurnalistų.

ABRAITIENĖ Genė (g. 1951 03 14 Krasnojarske, Rusijoje), radijo žurnalistė. 1974 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. Nuo 1973 – Lietuvos radijo Informacijos redakcijos redaktorė, užsienio politikos apžvalgininkė, komentatorė.

ABRAITIS Julius (1890 12 14 Barsukinės k., Šunskų vls., Marijampolės aps. – 1987 JAV), gydytojas, spaudos darbuotojas. 1911 baigė Marijampolės gimnaziją, 1911-17 mokėsi Maskvos un-to Teisės bei Medicinos fak. 1917-18 buvo kariuomenės gydytojas, 1918-20 – Alytaus aps. gydytojas. 1920 studijavo Berlyne ir Leipcige. 1921-22 – Sveikatos departamento medicinos skyriaus viršininkas, departamento vicedirektorius, nuo 1922 pab. – vyr. pulko gydytojas. 1947 atvyko į JAV, dirbo gydytoju.

Nuo 1910 bendradarbiavo laikr. „Lietuvos žinios“. 1912 redagavo savaitr. „Lietuvos ūkininkas“, 1912-14 dirbo žurn. „Aušrinė“ redakcijoje; rašė į laikr. „Santara“.

ABRAMOVIČIUS (Abramowicz) Liudvikas (1879 Maskvoje – 1939 02 09 Vilniuje), lenkų žurnalistas, bibliofilas. Baigė Krokuvos un-to istorijos skyrių. Nuo 1905 bendradarbiavo lenkų spaudoje. 1911-15 ir 1921-38 redagavo ir leido laikr. „Przegląd Wileński“. 1925-39 buvo Vilniaus Vrublevskių bibliotekos mokslinės pagalbos k-to pirmininkas. Šiai bibliotekai dovanavo retų XVI-XVIII a. Vilniaus spaudinių ir paveikslų kolekciją.

Išleido knygą „Keturi spaustuvių amžiai Vilniuje 1525–1925“ (1925). Parašė veikalus (išliko rankraščiai) „Bibliografinė medžiaga apie buvusią Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę“, „Lietuva Pirmojo pasaulinio karo metu“.

ABREVIATŪRA (it. abbreviatura < lot. brevis – trumpas), santrumpa, sudaryta iš sudėtinio pavadinimo žodžių pirmųjų raidžių, pvz., JTO – Jungtinių Tautų Organizacija, VU – Vilniaus universitetas, UAB – uždaroji akcinė bendrovė, VIP – visuomenės informavimo priemonė. Taip pat žr. Santrumpa.

ABROMAITIS Petras (1854 11 26 Šalčininkuose – 1911 11 17 JAV), kunigas, spaudos darbuotojas. Baigė Seinų kunigų seminariją, kunigavo Punske. 1887 išvyko į Ameriką. Aktyviai dalyvavo Amerikos lietuvių kultūriniam gyvenime. Su A. Miluku ir J. Žilinsku 1894-96 leido laikr. „Garsas Amerikos lietuvių“, kartu su kitais organizavo Lietuvių katalikų spaudos bendriją, kuri 1903 perėmė iš kun. V. Varnagirio savaitr. „Žvaigždė“.

ABSTRAKCIJA (lot. abstractio – atsaja, atitraukimas), teorinis apibendrinimas ar mąstymo procesas, kurio metu tam tikros daikto bei reiškinių ypatybės atitraukiamos ar atsiejamos nuo paties dalyko, norint nustatyti esmines ypatybes ir santykius tarp jų. Abstrakcija visada susijusi su objektų ir savybių pakeitimu mintiniais objektais, išreikštais ženklais (kalba). Jos lygis priklauso nuo prieš tai atliktos analizės ir sintezės kokybės. Abstrakcija remiasi gnoseologinėmis prielaidomis, kad objektai yra santykiškai savarankiški ir kad mintinis suskaidymas toliau turi būti papildytas mintiniu tikrovės konstravimu iš atskirų idealių elementų ir tokia rekonstrukcija turi būti suderinta su realybe.

Žurnalistikoje abstrakcijos metodas padeda žurnalistui pereiti nuo abstraktaus prie konkretaus, nuo pirmųjų išpūdžių prie reiškinių esmės atskleidimo (pvz., ekonominėje apžvalgoje).

ABZACAS (vok. Absatz – aikštelė, pauzė, naujoji eilutė, pastraipa), įtrauka (atitraukimas) pirmojoje pastraipos eilutėje (paprastai lygi 3-5 spaudos ženklams), teksto dalis nuo vienos iki kitos atitrauktos teksto eilutės. Taip pat žr. Pastraipa.

„ACADEMIA“, Lietuvos Mokslų akademijos leidykla, veikianti nuo 1990 Vilniuje. Leidžia knygas, daugiausia monografijas, mokslo darbų rinkinius, taip pat mokslinius žurnalus „Acta medica Lituanica“, „Baltica“, „Biologija“, „Chemija“, „Ekologija“, „Energetika“, „Filosofija, sociologija“, „Geografija“, „Geologija“, „Informatica“, „Lituanistica“, „Menotyra“, „Žemės ūkio mokslai“. Leidyklos direktorius A. Garliauskas.

ACAP, Agence Centrafricaine de Presse (Centrinės Afrikos spaudos agentūra), Centrinės Afrikos Respublikos vyriausybinių informacijos agentūra, veikianti nuo 1974 Bangyje. Pranešimus perduoda šalies laikraščiams, radijui bei televizijai. Keičiasi informacija su kaimyninių valstybių informacijos agentūromis.

„ACHEMOS“ ŽINIOS, Jonavos akc. b-vės „Achema“ savaitraštis, einantis nuo 1973 kovo 28. Iki 1992 vadinosi „Chemikas“, valst. įmonės „Azotas“ laikraštis, 1992-93 – „Naujienos“ (žr.). 1993 šiam leidiniui tapus Jonavos laikraščiu miestui ir kaimui, pradėjo eiti „Azoto“ naujienos, „Naujienu“ savaitinis priedas, nuo 1994 gegužės – valst. įmonės „Azotas“ savaitraštis. Nuo 1994 rugsėjo vadinas „Achemos“ žinios. Redaktoriai: R. Kemerzūnas (iki 1996), A. Skopas (1996-97), J. Bružas, A. Kilčiauskaitė (nuo 1997). Tiražas 1994 – 1000 egz., 1997 – 400 egz.

„ACROPOLIS“ („Akropolis“), Graikijos dienraštis, einantis nuo 1881 Atėnuose. Vienas seniausių šalies laikraščių. Spausdina daug pramoginio ir sensacinio pobūdžio rašinių, iliustracijų. Tiražas 1996 – 51 000 egz.

„ACTA INSTITUTI CLINICI CAESAREAE UNIVERSITATIS VILNENSIS“ („Vilniaus imperatoriškojo universiteto Medicinos instituto darbai“), pirmasis Vilniaus medicinos leidinys, leistas 1808, 1810, 1812 lotynų ir vokiečių kalbomis. 1808 išspausdintas T. 1 Hagoje, T. 1-2 Leipcige lotynų k. Šių tomų vertimas į vokiečių k. išspausdintas 1810 Berlyne pavadinimu „Annalen der Klinischen Instituts an der Kaiserlichen Universität zu Wilna“, leidėjas J. F. Veis. 1812 išspausdinta T. 3/6 Leipcige lotynų k. Leidinyje aprašyta Vilniaus un-to klinikų ir kitų medicinos įstaigų veikla, to meto ligos, jų gydymo būdai. Leidėjas prof. J. Frankas. G.B.

„ACTA MEDICA LITUANICA“ („Lietuvos medicinos darbai“), ketvirtinis mokslinis žurnalas, einantis nuo 1994 Vilniuje. Leidžia Lietuvos Mokslų akademijos leidykla „Academia“. Vyr. redaktorius A. Matulis. Tiražas 1996 – 350 egz.

ADAPTACIJA (lot. adaptatio – pritaikymas, priderinimas): 1. Žmogaus prisitaikymas prie kintančių gyvenimo sąlygų.

2. Kūrinio teksto supaprastinimas, pritaikymas skaitytojams, nepakankamai pasirengusiems suvokti

tekstą. Mokymo reikalams dažniausiai adaptuojami užsienio kalbomis parašyti kūriniai. Adaptuojant tekstą, laikomasi tam tikrų taisyklių: nekinta turinys, išlaikomas autoriaus stilius, tekstas sutrumpinamas, supaprastinama sintaksė, sunkesni terminai, žodžiai, žodžių junginiai išmetami, keičiami lengvesniais arba paaiškinami.

3. Literatūros kūrinio pritaikymas radijui, televizijai ar spaudai. Dažnai kinta žanrinė struktūra, forma. Išsaugomas pirminis kūrinio koloritas. Laisvai interpretuoti, pakeičiant kūrinio žanrinę struktūrą, galima tik sutikus autoriui ir nepažeidžiant autoriaus teisių.

ADAPTERIS (lot. adapto – pritaikau): 1. Prietaisas mechaniniams virpesiams keisti elektriniais, atkuriant garso mechaninį įrašą. Adapterį sudaro galvutė ir svirtelė. Galvutė garso takeliu judančios adatos mechaninius virpesius verčia kintama elektros įtampa. Būna elektromagnetiniai ir pjezoelektriniai adapteriai. Pastaruosiuose panaudojamas tiesioginis pjezoelekto efektas: mechaniškai deformuojamos pjezoelektrinės plokštelės šonuose susidaro skirtingų ženklų krūviai. Elektromagnetiniame adapteryje kintamą įtampą ritėje pagal adatos virpesius kuria kintamasis magnetinis laukas.

2. Fotografijos aparato kasetė, leidžianti naudoti ne jam skirtų matmenų ar tipų filmus.

ADAPTUOTAS LEIDINYS, leidinys, pritaikytas skaitytojams, nepakankamai pasirengusiems suvokti originalų nepalengvintą tekstą. Adaptuojami leidiniai ir moralės motyvais.

„ADDIS ZEMEN“ („Nauji laikai“), Etiopijos dienraštis, einantis nuo 1941 Adis Abeboje amharų k. Leidžia Informacijos ministerija. Tiražas 1996 – 50 000 egz.

„ADELAIDĖS LIETUVIŲ ŽINIOS“, Adelaidės (Australija) lietuvių sąjungos informacinis dvisavaitis biuletėnis, pradėtas leisti 1960 liepos mėn. Redaktoriai: V. Radzevičius, J. Arminas, V. Baltutis, O. A. Stimburienė.

„ADEVARUL“ („Tiesa“), Rumunijos dienraštis, einantis nuo 1931 Bukarešte. Iki 1989 vadinosi „Scinteia“ („Kibirkštis“) ir ėjo kaip Rumunijos darbo partijos (vėliau – KP) CK organas. 1931-40 buvo leidžiamas nelegaliai. Nuo 1989 – nepriklausomas. Tiražas 1996 – 85 000 egz.

„AD MAJORA“, Kauno jėzuitų gimnazijos laikraštis, pradėtas leisti 1993 Kaune. Redaguoja redaktorių kolegija (V. Skurdenytė, A. Palevičius, D. Blaževičienė ir kt.). Tiražas 1996 – 1000 egz.

ADN, Allgemeiner Deutscher Nachrichtendienst (Visuotinė Vokietijos žinių tarnyba), Vokietijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1946 Berlyne. Iki 1990 buvo valstybinė Vokietijos Demokratinės Respublikos informacijos agentūra. 1991 susijungė su Bonoje nuo 1971 veikusia DDP (Deutscher Depeschen Dienst – Vokietijos telegramų tarnyba). ADN tarptautinę informaciją gauna iš savo korespondentų ir kitų valstybių informacijos agentūrų. Per dieną perduoda po 40 000 žodžių informacijos užsienio ir šalies abonentams, apie

40 fotonuotraukų.

Leidžia dienos įvykių ir specialius biuletenius vokiečių k. bei kasdieninius biuletenius anglų, prancūzų, ispanų ir arabų k. Agentūroje apie 1300 darbuotojų. Turi 7 skyrius šalyje ir 8 užsienyje, korespondentų punktus 60 užsienio valstybių.

ADOMAITIS Antanas (g. 1949 01 03 Jurbarko aps. Kliūčių k.), žurnalistas. 1973 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. Nuo 1966 iki 1993 dirbo Jonišio rajono laikr. „Sidabrė“ (iki 1990 – „Tarybinis balsas“) redakcijoje: lit. darbuotoju, skyriaus vedėju, ats. sekretoriumi, 1988-93 – redaktoriumi. Nuo 1994 – dienr. „Šiaulių kraštas“ Jonišio redakcijos redaktorius.

Daugiausia rašo teisėtvarkos klausimais. Išleido apybraižų rinkinį „Vagos lygumoje“ (1977), informacinius leidinius „Bariūnų kolūkis“ (1981), „Jonišio rajonas“ (1988), „Pergalės“ kolūkis“ (1988).

ADOMAITIS-ŠERNAS Juozas (1859 08 07 Šmuliškėje, Marijampolės aps. – 1922 08 05 Čikagoje, JAV), švietėjas, publicistas, spaudos darbuotojas. Baigęs Marijampolės gimnazijos 6 klases, ūkininkavo, vėliau apsigyveno Varšuvoje. Nuo 1885 bendradarbiavo lenkų laikr. „Kraj“ (Peterburge), 1885-89 – leidiniuose „Aušra“, „Lietuviškasis balsas“, „Unija“. 1889-92 buvo žurn. „Varpas“ bendradarbis (1889-90 redaktorius). 1889-90 gyveno Ragainėje, 1891 – Šakiuose (nelegaliai): čia toliau rašė žurn. „Varpas“ beveik visus vedamuosius ir poleminius straipsnius, rengė skyrių „Audiatur et altera pars“. 1892-95 gyveno Bremene, dirbo emigracijos biure. 1895 išvyko į Čikagą (JAV), ten iki 1917 redagavo laikr. „Lietuva“, rašė į žurn. „Tėvynė“, kitus leidinius, dalyvavo Amerikos lietuvių spaudos d-jos veikloje (nuo 1910).

Paskelbė per 2000 publicistinių straipsnių. Pagal kitų tautų autorių veikalus parengė ir išleido apie 20 mokslo populiarinimo knygu. Rašė įvairiomis žurnalistikos ir publicistikos teorijos bei praktikos temomis. Publicistikoje skelbė tolerancijos, vienybės idėjas, jų laikėsi žurnalistikoje ir visuomeninėje veikloje. B.R.

ADOMAITYTĖ Gintarė (g. 1957 01 30 Kaune), žurnalistė. 1980 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistiką. 1980-82 dirbo Prienų rajono laikr. „Naujas gyvenimas“, 1982-88 – laikr. „Lietuvos pionierius“, 1988-90 – laikr. „Komjaunimo tiesa“, 1990-93 – savaitr. „Šiaurės Atėnai“ redakcijoje. 1993-94 buvo Lietuvos televizijos scenaristė, 1994-96 – žurn. „Genys“ vyr. redaktoriaus pavaduotoja. Nuo 1997 – šio žurnalo redaktorė. Paskelbė straipsnių periodikoje daugiausia švietimo ir socialiniais klausimais. Sukūrė scenarijus videofilmų ciklui „Toks gyvenimas“, filmams pasakoms „Burtai“, „Dvare“ (kartu su režisieriumi R. Kaminsku). Išspausdino pasakų žurn. „Genys“.

ADOMAITYTĖ-BRUZGELEVIČIENĖ Ramutė (g. 1948 11 21 Šakių aps. Gotlybiškių k.), žurnalistė. 1971 baigė Vilniaus un-te lituanistikos studijas. 1973-81 dirbo savaitr. „Kalba Vilnius“ skyriaus redaktore, 1981-92 – žurn. „Moksleivis“ skyriaus redaktore, vyr. redaktoriaus pavaduotoja, 1992-95 – savaitr. „Dialogas“ apžvalgininke, vyr. redaktorės pavaduotoja, mokslinė redaktore. Nuo 1995 – Pedagogikos in-to

moksl. bendradarbė, nuo 1997– savaitr. „Dialogas“ skyriaus redaktorė. Daugiausia rašo televizijos, radijo, teatro, švietimo temomis. Išleido novelių knygą „Istorijos su Liudviku“ (1989).

„**ADOMAS**“, iliustruotas žurnalas, ėjęs 1991-94 Vilniuje. Leido UAB „Politika“ kas pusmetį. Rašė apie žmonių tarpusavio santykius, žmonių ir aplinkos sąveiką. Redaktorė A. Guigaitė (žr.). Tiražas 1991 – 20 000 egz., 1994 – 5000 egz.

ADOMO JAKŠTO SPAUSTUVĖ, veikianti nuo 1994 Kaišiadoryse. Turi kompiuterinės įrangos centrą, formų paruošimo skyrių, spaudos skyrių ir knygrišyklą. Spausdina leidinius „Katalikų pasaulis“, „Bažnyčios žinios“, „Dienovidis“, „Naujasis židinys-Aidai“, „Keturį ratai“, „Mano ūkis“, „Tavo vaikas“, kitus laikraščius bei žurnalus, knygas, brošiūras, plakatus, žemėlapius, kalendorius, smulkius spaudinius. Direktorius R. Masi.

ADRESATAS (vok. Adressat), gavėjas – asmuo, kuriam adresuoti spaudos leidiniai, televizijos ar radijo laidos. Kiekvienas laikraštis, žurnalas, televizijos ir radijo laidos gali turėti konkrečius adresatus (tam tikro socialinio sluoksnio, lyties, profesijos), pvz., vaikai, žemdirbiai, moterys, pedagogai ir kt.

ADVANCED PHOTO SYSTEM, APS, nuo 1996 balandžio įdiegta nauja fotografinė sistema, supaprastinanti manipuliacijas su juosta, kuri visada kasetėje. Fotoaparate yra sistema, perjungianti formato kraštinių santykį: klasikinį 2:3, naujos TV 9:16, panoraminį 1:3. Juosta turi labai smulkaus grūdo fotografines emulsijas ir yra skaidri magnetinė. Keturiuose takeliuose įrašoma informacija spausdintuvams, kad automatiškai būtų atspausdintos geros kokybės nuotraukos reikiama kraštinių santykio. Be to, tubulesniuose fotoaparatuose galima užfiksuoti be datos ir laiko iki 20 ženklų tekstą, ši informacija bus atspausdinta nuotraukos nugarėlėje. Kadangi negatyvas visada kasetėje, tai elektroniniu būdu atspausdinamas juostos turinys, pagal kurį užsakomas norimų nuotraukų kiekis. Negatyvo formatas 17x30 mm, patogų jį saugoti toje pačioje kasetėje. A.M.

„**ADVENTO SARGAS**“, septintos dienos adventistų laikraštis, leistas 1932-35 Kaune. Spausdino religinio pobūdžio straipsnius, informaciją apie adventistų konfesinę ir pasaulietinę veiklą. Laikraštis ėjo kas ketvirtį. Leido Adventistų bendruomenė, spausdino rotatoriumi spaustuvėje „Uola“. Redagavo V. Kavaliauskas. Leidinys ėjo ir vokiečių k.

AFGANISTANAS, Afganistano Islamo Valstybė (Pietvakarių Azija), nepriklausoma nuo 1919, gyventojų – 18,88 mln. (48 vieta pasaulyje), beraščių – 70,6 proc., sostinė – Kabulas, oficialios kalbos – puštūnų ir dari (persų).

Pirmasis laikraštis „Seraj al-Akhbar“ („Naujienu žibintas“) įsteigtas 1912, leistas Persijoje. 1919 Džalalabade pradėjo eiti laikr. „Nangarhor“ (pagal vietovės pavadinimą), 1920 Mazari Šarife – „Bedar“ („Pabudimas“). 1922 Kabule pasirodė žurn. „Urdu“ („Armija“), 1923 – „Erfan“ („Švietimas“), 1927 – dienr. „Anis“

(„Draugystė“), 1929 – dienr. „Islah“ („Reforma“), 1946 – žurn. „Afghanistan“ (anglų ir prancūzų k.). Daug periodinių leidinių pradėta leisti 5-6 dešimtmetyje, atsiradus profesionaliems vietiniams žurnalistams. Beveik visi laikraščiai ir žurnalai – valstybiniai. Savo laikraščius turi ir daugelis provincijų: Kandagare nuo 1924 eina laikr. „Tulu-i-Afghan“ („Afganų aušra“), Baglane nuo 1930 – „Ettehadi-Baghlani“, Čarikare nuo 1952 – „Parwan“, Farakse nuo 1947 – „Seistan“.

1996 buvo leidžiami 3 dienraščiai, jų bendras tiražas 42 200 egz. (apie 3 egz. 1000 gyv.): „Anis“ (žr.), „Hewad“ („Tėvynė“, žr.), „Kabul New Times“ („Kabulo nauji laikai“, eina nuo 1962 anglų k., tir. 5000 egz.). Svarb. savaitraščiai ir žurnalai: „Afghanistan Today“ („Afganistanas šiandien“, eina nuo 1985 anglų k., tir. 10 500 egz.), „Al-Eslam“ („Islamas“, nuo 1988, tir. 5000 egz.), „Erfan“ („Švietimas“, nuo 1923, tir. 7500 egz.), „Yulduz“ („Žvaigždė“, nuo 1979 uzbekų ir turkmėnų k., tir. 2000 egz.), „Pamir“ („Pamyras“, nuo 1952, tir. 30 000 egz.), „Zhwandoon“ („Gyvenimas“, nuo 1949, tir. 1400 egz.).

Afganistano pagrindinė informacijos agentūra – Bakhtar, BIA (žr.), įsteigta 1939.

Radijas veikia nuo 1928, yra 2,045 mln. radijo imtuvų (107 imt. 1000 gyv.). Televizijos laidos transliuojamos nuo 1978, yra 0,16 mln. televizorių (8 tel. 1000 gyv.). Afganų R, TV ir filmų kompanija priklauso Informacijos ir kultūros ministerijai. R laidas transliuoja dari, puštūnų, turkmėnų, uzbekų ir kt. vietinėmis, taip pat urdų, arabų, anglų bei vokiečių k. v.U.

AFIŠA (pranc. affiche), kultūros ar sporto renginio (spektaklio, koncerto, parodos, paskaitos, varžybų ir kt.) reklaminis skelbimas. Būna su piešiniais, fotografijomis. Lietuvių spaudos draudimo laikais afišos suvaidino svarbų vaidmenį kovoje dėl spaudos. 1899 ir 1900 Palangos, Liepojos ir Mintaujos lietuvių spektaklių afišos buvo, policijai leidus, spausdintos lietuviškomis raidėmis.

AFIŠINIS, BLOKINIS, PLAKATINIS ŠRIFTAS, šriftas, kuriame raidžių brūkšniai vienodo storio ir dažniausiai be skersinių brūkšnelių (serifų) linijų galuose. Raidžių linijų storis lygus 1/5–1/3 raidės pločio ir ne didesnis kaip 1/5 raidės aukščio.

AFORIZMAS (gr. aphorismos < aphorizō – apibrėžiu), trumpas, lakoniškas, prasmingas posakis, vaizdingai ir apibendrintai atskleidžiantis daikto ar reiškinio esmę, pvz.: „Yra priekaištų, kurie giria, ir pagyrimų, kurie šmeižia“ (F. de Larošfuk). Aforizmas artimas patarlei, tik ne anonimiškas, nuo „sparnuotų posakių“ skiriasi loginiu sintaksiniu užbaigtumu ir savarankiškumu. Aforizmai dažnai sutinkami publicistikoje, periodinėje spaudoje. Ankstyvesnieji periodinėje spaudoje skelbti aforizmai daugiausia ironiški. Jie pasižymi teiginio netikėtumu, išraiškos originalumu, be to, dėl lakoniškumo ir ryškumo lengvai išsilaiko atmintyje. Aforizmuose apibendrinama gyvenimo patirtis, teigiama humanistinės vertybės, pašiepiamos žmonių ydos.

XVII-XVIII a. aforizmus kūrė F. de Larošfuk, B. Paskalis, S. R. N. Šanforas; XIX a. – J. V. Gėtė, H. Heinė. Lietuvių literatūroje aforizmo žanras atsirado

XX a. 3-iajame dešimtmetyje: 1924 aforizmų ir paradokso rinkinį „Šviesos spinduliai“ sudarė ir išleido K. Samajauskas, 1929 aforizmų rinkinį „Alkanos mintys“ – R. Striupas. 8-ajame ir 9-ajame dešimtmetyje aforizmų rinkinių išleido V. Karalius („Sizifas be akmens“, 1974, „Aureolės ir kepurės“, 1980, „Žolė Trojos arkliui“, 1984), J. Gurnevičius („Vėjo malūnai“, 1975, „Debesų skulptūros“, 1979), L. Bušma („Minčių paunksnė“, 1981), sudarė J. Mačiukevičius („Aforizmai“, 1978), A. Dabulskis („Mintys minta mintimis“, 1983), savo aforizmų satyrinių ir humoristinių kūrinių almanache „Velnio tuzinas“ (1977) paskelbė L. Bušma ir A. Tendzegolskis. Keletą aforizmų rinkinių išleido J. Laucius („Situacijos be anotacijų“, 1989, „Aforizmai iš perestroikos epochos“, 1990, „Aforizmai iš gyvenimo“, 1991).

AFP, Agence France Presse (Prancūzijos spaudos agentūra), Prancūzijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1944 Paryžiuje. Įsteigta vietoj pirmosios pasaulyje spaudos agentūros Agence Havas, kurią 1835 įkūrė prancūzas Ch. L. Havas. Dirba kaip komercinė įmonė, dalį lėšų (subsidių) gaunanti iš vyriausybės. Informacinius pranešimus teikia vyriausybei ir valstybinėms įstaigoms, daugiau kaip 12 000 laikraščių ir žurnalų, šimtams radijo ir televizijos stočių šalyje ir užsienyje. Rengia ir platina fotoinformaciją. Agentūros abonentai yra 130 pasaulio valstybių. Iš viso per parą perduodama 600 000 žodžių informacijos prancūzų, anglų, vokiečių, ispanų, portugalų, arabų k. Keičiasi informacija su visomis didžiausiomis informacijos agentūromis ir su 70 nacionalinių agentūrų. Nuo 1972 agentūra naudoja palydovinį ryšį informacijai perduoti į Azijos, Šiaurės ir Pietų Amerikos šalis. Nuo 1976 informaciją apdoroja elektronine skaičiavimo technika, naudoja kompiuterines sistemas ir displėjus.

Agentūros centre dirba 1040 žmonių, tarp jų 500 žurnalistų. 750 korespondentų ir technikų informaciją teikia iš 100 užsienio valstybių. Informacinius pranešimus agentūrai siunčia ir 200 neetatinių korespondentų.

AFRIKOS ŽURNALISTŲ SAJUNGA, Union of African Journalists, Afrikos žurnalistų organizacija, veikianti nuo 1974. Pakeitė nuo 1961 dirbusią Panafrikos žurnalistų s-gą. Pagrindinės veiklos kryptys: nacionalinių s-gų ir atskirų žurnalistų bendradarbiavimo stiprinimas, žurnalistų veiklos koordinavimas, kova dėl informacijos laisvės ir objektyvumo, kova prieš apartheidą ir rasizmą, kolonializmą ir neokolonializmą. Aukščiausias s-gos organas – suvažiavimas. Eina muosius reikalus sprendžia vykdomasis k-tas ir jo biurai. Būstinė – Kaire (Egiptas).

„AFTENPOSTEN“ („Vakarinis paštas“), Norvegijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1860 Osle. Formaliai yra nepriklausomas, tačiau dažniausiai reiškia konservatorių partijos nuostatas. Vienas didžiausių ir populiariausių šalies laikraščių. Daugiau kaip 60 proc. leidinio ploto užima skelbimai ir reklamos, taip pat daug vietos skiriama nedidelėms informacinėms žinutėms, užsienio korespondentų straipsniams. Turi dvi laidas – rytinę ir vakarinę. Leidžiamas savaitinis priedas „Aftenposten-Magazinet“. Tiražas 1996: rytinės laidos – 280 000 egz., vakarinės – 196 000 egz., sekmadieninės – 225 000 egz.

„AFTONBLADET“ („Vakarinis laikraštis“), Švedijos vakarinis nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1830 Stokholme. Vienas seniausių šalies laikraščių. Atspindi Švedijos socialdemokratinės darbo partijos ir Centrinio profsąjungų susivienijimo nuostatas. Operatyviai pateikia šalies ir užsienio gyvenimo naujienas, kultūros, sporto informaciją. Tiražas 1996 – 360 000 egz.

AGI, Agenzia Giornalistica Italia, Italijos žurnalistų agentūra, veikianti nuo 1950 Romoje. Įkūrė Italijos krikščionių demokratų partija. Antra pagal dydį šalies informacijos agentūra (po ANSA). Teikia informaciją apie šalies ir svarbiausius užsienio įvykius 400 savo klientų. Juos taip pat aprūpina reikiama fotoinformacija. Kasdien išplatina apie 600 pranešimų. Keičiasi informaciniais pranešimais su visomis didžiausiomis kitų valstybių informacijos agentūromis.

Šalies regioniniuose centruose veikia 19 agentūros skyrių, renkančių ir platinančių įvairią informaciją.

„AGITATORIUS“, politinis savaitraštis, leistas 1945-69 Vilniuje lietuvių ir rusų k. Iki 1960 vasario ėjo kaip LKP CK Propagandos ir agitacijos skyriaus leidinys pavadinimu „Agitatoriaus bloknotas“ lietuvių, rusų ir lenkų k. 1960-69 – laikr. „Tiesa“ leidinys. Rašė Lietuvos vidaus politikos, ekonomikos, pramonės bei žemės ūkio klausimais, komentavo svarbiausius politinio ir visuomeninio gyvenimo įvykius, teikė metodinę, dalykinę ir statistinę medžiagą ideologiniams darbuotojams, propagandistams. Redagavo B. Šimkus (žr.), A. Vasiliauskas (žr.). Tiražas 1960 – 27 000 egz. lietuvių k. ir 3000 egz. rusų k. 1970 vietoj savaitr. „Agitatorius“ pradėjo eiti žurn. „Laikas ir įvykiai“, kuris nuo 1990 Nr. 19 vadinosi „Pasaulis“ (žr.).

„AHA!“, iliustruotas mėnesinis žurnalas, einantis nuo 1992 Kaune. Iš pradžių leistas kaip žurn. „Šimtavardis“ (žr.) priedas. Steigėjas ir leidėjas V. Užtupas (žr.). Spausdina galvosūkius, loginius žaidimus, kryžiažodžius, humoristinius rašinius, įvairenybes. Redaktoriai: V. Brazauskienė, Z. Gilys, E. Navys, A. Šaduikis, V. Užtupas, V. Garadauskienė (nuo 1993). Tiražas 1992 – 15 000 egz., 1997 – 39 000 egz.

„AL-AHRAM“ („Piramidės“), Egipto dienraštis, einantis nuo 1875 Kaire. Oficialus vyriausybės laikraštis, vienas įtakingiausių Artimuosiuose Rytuose. Tiražas 1996 – 900 000 egz., trečiadieniais – 1,1 mln. egz.

Leidžia priedus – savaitinį žurn. „Al-Ahram al-Itisadi“ („Al Ahram“ ekonomikos naujienos“), tir. 25 000 egz., ir savaitr. anglų k. „Al-Ahram Weekly“ („Al-Ahram“ savaitraštis“), tir. 45 000 egz.

„AIDAI“, lietuvių katalikiškas periodinis leidinys, leistas nuo 1944 gruodžio iki 1991. 1944-45 išėjo 2 numeriai – kaip Lietuvių sąjungos Miuncheno skyriaus informacinis leidinys Bavarijoje gyvenantiems lietuviams. Jį leido ir redagavo V. Bieliauskas (žr.) Miunchene (Vokietija); spausdintas rotatoriumi. Nuo 1945 rugsėjo buvo spausdinamas spaustuvėje ir vadinosi „lietuvių informacinis leidinys“, nuo lapkričio 15 (Nr. 8) – „kultūrinis informacinis leidinys“, tapo kultūros žurnalu. Jo vyr. redaktorius buvo V. Bieliauskas, redaktorius – K. Bradūnas (žr.). 1947-49 leistas Augsburgėje kaip mėnesinis kultūros žurnalas; leidėjas-redaktorius J. Sakevičius, redak-

toriai K. Bradūnas, J. Grinius (žr.), P. Jurkus (žr., leidėjas P. Gaučys). Nuo 1949 spalio leidimą perėmė Lietuvos pranciškonai. Jie 1950 pradžioje žurnalą perkėlė į JAV, Brukliną. Iš viso Vokietijoje išėjo 48 numeriai, jų komplektas turėjo 1536 puslapius. Bruklina žurnalą redagavo A. Vaičiulaitis, J. Girnius (žr.), L. Andriekus (žr.). Iki 1982 leistas kas mėnesį, nuo 1982 – kas du mėnesius, nuo 1986 – kas ketvirtį. Žurnale bendradarbiavo daugelis išeivijos lietuvių. Rašė Lietuvos istorijos, kultūros, meno, filosofijos, religijos, teologijos, politikos, spaudos, kalbos klausimais, spausdino grožinės literatūros kūrinius, kritikos straipsnius, dailės darbų reprodukcijas. 1952-65 skyrė kasmetines literatūros ir mokslo premijas. Tiražas 1980 – 1650 egz.

1991 buvo perkeltas į Lietuvą ir prijungtas prie religijos ir kultūros žurnalo „Naujasis židinys“ (žr.).

„AIDAI – DIENOS INFORMACIJA“, radijo žinių ir vietos kronikos biuletenis, leistas rotatoriumi 1945-47 Miunchene. Redaktoriai V. Bieliauskas (žr.), J. Paupearas, B. Vyliaudas. Išėjo apie 300 numerių.

„AIDAS“: I. JAV lietuvių mėnesinis literatūros žurnalas, leistas 1911 03-1912 02 Voterberyje. Leido ir redagavo K. Lukošius.

2. Amerikos darbininkų apšvietos d-jos laikraštis, ėjęs 1923-30. Iki 1928 ėjo Klivlende, 1928-30 – Detroite. Redagavo J. Baltrušaitis (1923-27), L. Urbonas (1927-30).

3. Vilniaus lietuvių laikraštis, leistas 1938-39 Vilniuje. Nr. 1 išėjo 1938 balandžio 29 vietoj „Vilniaus rytojaus“. Leistas du kartus, nuo 1938 spalio 3 – tris kartus per savaitę. Informavo apie Lietuvos ir pasaulio įvykius, svarstė Vilniaus krašto kultūros, švietimo, socialinius klausimus, spausdino lietuvių rašytojų kūrinius, skleidė lietuviybės idėjas. Lenkų valdžia konfiskavo davė atskirus numerius, kuriuos redakcija pakartotinai išleisdavo (be uždraustų tekstų) su tuščiomis skiltimis. Nuo 1938 spalio 13 spausdintas „Aido“ puslapis „Kultūrinės žinios“, kuris nuo 1939 sausio ėjo kas savaitę. Nuo 1938 gegužės 3 leistas savaitinis priedas ūkininkams „Ūkininkas“, nuo 1938 gegužės 6 – iliustruotas priedas vaikams „Varpelis“. Leidėjas ir redaktorius L. Cicėnas, nuo 1939 sausio – V. Budrevičius. Spausdino spaustuvė „Ruch“ Vilniuje. Išleisti 192 numeriai. GB.

„AIDAS LIETUVOS DARBININKŲ GYVENIMO“, Lietuvos socialdemokratų partijos laikraštis, leistas 1899 kaip laikr. „Echo Życia Robotniczego“ II serija. Pirmąjį numerį sudarė A. Moravskis lenkiškai, į lietuvių k. išvertė K. Grinius. Planuota spausdinti slaptoje spaustuvėje Vilniuje, tačiau, ją susekus, spausdintas M. Jankaus spaustuvėje Bitėnuose. Nr. 2-3 (paskutinis) išėjo tik lietuvių k.

„AIDS KRONIKA“, Lietuvos AIDS profilaktikos centro mėnesinis laikraštis, leistas 1989-94 Vilniuje. Nagrinėjo AIDS, narkomanijos, prostitucijos, homoseksualizmo, abortų, venerinių ligų ir jų profilaktikos klausimus. Redaktoriai: R. Šimkus (1989-91), A. Butkevičius (1991-94), Ž. Pekarskas (1994). Tiražas 1989 – 10 000 egz., 1994 – 5000 egz.

AIF, Agenzia Internazionale Fides (Tarptautinė naujienų agentūra), Vatikano tarptautinė naujienų agentūra,

veikianti nuo 1926 Romoje. Kaupia ir platina visuomeninę bei religinę informaciją viso pasaulio šalyse. Informacinius pranešimus teikia laikraščių ir žurnalų redakcijoms, radijo ir televizijos kompanijoms. Leidžia savaitraščius įvairiomis kalbomis: „Information“, „Documentation“ (nereguliariai) ir „Photographie Service“.

AIM, Agencia de Informacao de Mozambique (Mozambiko informacijos agentūra), Mozambiko Respublikos informacijos agentūra, veikianti nuo 1975 Maputu. Informacija aprūpina spaudą, radiją, televiziją, vyriausybines įstaigas, informacinius pranešimus siunčia kaimyninių valstybių ir kitų pasaulio šalių informacijos agentūroms. Leidžia kasdieninį informacinį leidinį portugalų ir anglų k., mėnesinį biuletenį anglų k.

AIN, Agencia de Informacion Nacional, Kubos nacionalinė informacijos agentūra, veikianti nuo 1974 Havanoje. Keičiasi informaciniais pranešimais su kitų Lotynų Amerikos valstybių informacijos agentūromis. Informaciją teikia laikraščių redakcijoms, radijo bei televizijos stotims, vyriausybiniams įstaigoms.

AIRIJA, Airijos valstybė (Vakarų Europa), nepriklausoma nuo 1922, gyventojų – 3,54 mln. (122 vieta pasaulyje), sostinė – Dublinas, oficialios kalbos – anglų ir airių.

Pirmieji spausdintiniai informaciniai lapeliai pasirodė 1659, pirmasis komercinis laikraštis „Irish Intelligencer“ („Airijos informatorius“) – 1662. Vėliau pradėjo eiti laikraščiai „Dublin Newsletter“ („Dublino naujienos“, 1685), „Dublin Intelligencer“ („Dublino informatorius“, 1693). 1725 pradėta leisti žurn. „Dublin Journal“ („Dublino žurnalas“), 1766 – savaitr. „Limerick Chronicle“ („Limeriko kronika“).

Per metus išleidžiama daugiau kaip 600 knygų. Išėina 6 dienraščiai, jų tiražas 652 000 egz. (187 egz. 1000 gyv.), 54 savaitraščiai 1 672 000 egz. tiražu (472 egz. 1000 gyv.), 250 žurnalų mokslo, kultūros, švietimo, istorijos, medicinos, religijos, technikos, žemės ūkio, sporto klausimais. Svarb. dienraščiai anglų k.: „Cork Examiner/Evening Echo“ („Korko tyrinėtojas/Vakaro aidas“, žr.), „Irish Independent“ („Airijos nepriklausomasis“, žr.), „Irish Press/Evening Press“ („Airijos spauda/Vakaro spauda“, eina nuo 1931, tir. 47 000 egz.), „The Irish Times“ („Airijos laikai“, nuo 1859, tir. 94 000 egz.), savaitraščiai: „Sunday Independent“ („Sekmadienio nepriklausomasis“, nuo 1905, tir. 250 000 egz.), „The Sunday Press“ („Sekmadienio spauda“, nuo 1949, tir. 175 000 egz.), „Sunday World“ („Sekmadienio pasaulis“, nuo 1973, tir. 215 000 egz.). Airių k. leidžiami laikraščiai „Iris Oifigiuil“ („Airijos laikraštis“, nuo 1922, tir. 5000 egz.), „An Phoblacht“ („Respublikos naujienos“, nuo 1988, tir. 43 000 egz.).

Airijos naujienų agentūra (Irish News Agency) buvo įsteigta 1945, bet 1957 uždaryta. Nuo 1992 veikia Airijos telegramų agentūra (The Irish Features Agency). Spauda, radijas bei televizija naudojami AP, UPI, Reuters, AFP ir kitų informacijos agentūrų informacija.

Radijas veikia nuo 1926, yra 2,22 mln. radijo imtuvų (637 imt. 1000 gyv.). Televizijos laidos reguliariai perduodamos nuo 1961, yra 1,06 mln. televizorių (300 tel. 1000 gyv.). R ir TV laidas transliuoja nacionalinė

korporacija RTE (Radio Telefis Eireann), turinti 3 radijo programas ir 2 TV kanalus, taip pat komercinės radijo stotys Ireland Radio News ir Network Radio News.

V.U.

„AISTIJA“, Latvių-lietuvių vienybės centro informacinis biuletenis, leistas 1949-53 Hanoveryje (Vokietija). Spausdintas rotatoriumi. Redaktorius E. Skujenieks.

„AISTROS“, spalvotas, gausiai iliustruotas žurnalas, leistas 1931-32 Kaune. Spausdino pramoginio, erotinio pobūdžio lektūrą bei pikantiškas istorijas iš Lietuvos ir pasaulio įžymybių gyvenimo. Leidėjas-redaktorius Ed. Streikas. Spausdino „Typolit“ spaustuvė Kaune. Išleisti 6 numeriai.

„AISTUVA“, laikraštis ukmergiškiams, leistas 1989-94 Ukmergėje. Iki 1992 ėjo kaip Ukmergės Sąjūdžio leidinys. Įsteigė ir leido Lietuvos sąjūdžio Ukmergės rajono taryba. Redaktoriai: P. Skuodis (1989-92), A. Čerškienė ir kt. (redakcinė kolegija, 1992-93), V. Laugaly (1994). Tiražas 1989 – 2200 egz., 1994 – 1000 egz.

AIŠKINAMOJI FUNKCIJA, žurnalistinė veikla, kuria siekiama padėti žmonėms geriau orientuotis sudėtingame politiniame, kultūriniame, ekonominiame, socialiniame gyvenime, paaiškinti visuomenei konkrečių įvykių, reiškinių ar procesų esmę, ištakas, priežastis bei pasekmes. Komentuodama įvykius, pranešimus, paskelbtus dokumentus, politikų kalbas, žurnalistika pateikia faktus iš įvairių šaltinių, trumpai nušviečia klausimo istoriją, atskleidžia jo esmę. Laikraščių ar žurnalų puslapiuose, radijo ar televizijos laidose gali būti skelbiami, aptarinėjami ir aiškinami svarbūs valstybės ir visuomenės gyvenimo dokumentai, įstatyminiai aktai, nauji jų projektai, ekonominės, kultūrinės bei ūkinės veiklos programos. Šiais klausimais savo nuomonę gali pareikšti įvairių specialybių bei profesijų žmonės, kiti skaitytojai, klausytojai ar žiūrovai. Nušviesdama valstybinės valdžios, socialinių institucijų ir atskirų žmonių veiklą, žurnalistika ne tik apibendrina rezultatus, statistinius duomenis ir faktus, bet ir atskleidžia įstatymų pažeidimus, nusikaltimus, piktnaudžiavimus valdžia, smerkia nusikaltusius, gina nuskriauosius.

„AITVARAI“, Simono Stanevičiaus bendrijos metraštis, einantis nuo 1990 Vilniuje. Leidžia Žemaičių kultūros d-ja. Skelbia informaciją apie bendrijos veiklą, spausdina rašinius kultūros, literatūros bei kraštotyros klausimais, grožinės literatūros kūrinius. Redakcinė kolegija: A. Drukteinis ir kt. Ats. redaktorius J. Girdzijauskas. Tiražas 1990 – 12 000 egz., 1996 – 1500 egz.

„AITVARAS“: 1. Projektuotas leisti pirmasis lietuviškas laikraštis, turėjęs pasirodyti 1857 sausio 1 Lietuvoje. Jo sumanytojas L. Ivinskis 1856 sudarė šio laikraščio programą („Parodymas žinių, kurios bus įdėtos į žinovą ūkiškų dalykų po vardu „Aitvaras“). Leidinys turėjo būti savaitinis, skirtas kaimo žmonėms. Programa susidėjo iš 9 punktų. Buvo numatyta spausdinti žinias iš įvairių žemės ūkio, sveikatos, gamtos mokslų, istorijos, religijos ir kitų sričių. L. Ivinskis parengė nebaigtą rašyti redakcinį straipsnį „Kuomi buvo ir kuomi žada būti „Aitvaras“. Laikraštis negavo caro

valdžios leidimo ir nepasirodė.

B.R.

2. Satyros žurnalas, leistas 1927-28 Kaune. Nr. 1 išėjo 1927 gegužės 15. Iš pradžių ėjo kartą per mėnesį, o nuo Nr. 6 – kas dvi savaites. 1928 Nr. 5 pavadinimas „Naujas aitvaras“, 1928 Nr. 7 – „Pavasario aitvaras“, 1928 Nr. 10 – „Parodos aitvaras“. Spausdino satyrinius kūrinius, karikatūras, draugiškus šaržus. Bendradarbiavo J. Jonynas, L. Truikys, S. Žukas ir kt. Leidėjas-redaktorius J. Burba. Spausdino Š. Neimano spaustuvė Kaune. Išleista 20 numerių.

G.B.

3. Savaitraštis moksleiviams, ėjęs nuo 1989 spalio 18 iki 1994 pab. Vilniuje vietoj 1946-89 leisto laikr. „Lietuvos pionierius“ (žr.). 1989-90 ėjo kaip Lietuvos vaikų laikraštis. Nuo 1991 leido UAB „Respublika“. Redaktoriai: L. Drazdauskaitė (1989-94), J. Kriščiūnas (1994). Tiražas 1989 – 133 900 egz., 1994 – 7700 egz.

„AKADEMIKAS“: 1. Iliustruotas akademinio gyvenimo ir kultūros žurnalas, ėjęs 1933-39 Kaune. Leido Vytauto Didžiojo un-to studentų tautininkų korporacija „Neo-Lithuania“ du kartus per mėnesį. Išleistas vietoj laikr. „Studentų balsas“. Žurnale nagrinėti teoriniai politikos pagrindai, kultūros ir tautos raidos santykiai, analizuotos akademinio gyvenimo ir studentijos problemos, skleistos tautininkų idėjos, spausdinti B. Brazdžionio, J. Lindės-Dobilo, S. Nėries, A. Smetonos, B. Sruogos, V. Vileišio, Vydūno, E. Volterio ir kt. raštai. Redaktoriai: J. Čiuberkis, M. Jasėnas, V. Nausėdas, S. Povilavičius, A. Valiukėnas. Spausdino V. Atkočiūno spaustuvė bei AB spaustuvė „Viltis“ Kaune. Tiražas 1938 – 2000 egz. Išėjo 136 numeriai.

G.B.

2. Studentų kultūros žurnalas, ėjęs 1993-95 Kaune kaip atkurtas 1933-39 leistas to paties pavadinimo žurnalas. Leidėja – tautinė lietuvių studentų korporacija „Neo-Lithuania“. Vyr. redaktoriai: J. Vitkauskas (1993-94), A. Mažrimas (1995). Tiražas 1993 – 3000 egz., 1995 – 1000 egz.

AKADEMINIS LEIDINYS: 1. Rašytojo, mokslininko, visuomenės veikėjo raštų ar atskiro veikalo mokslinis leidinys, kuriame, be kanoniškojo teksto, pateikiami jo variantai, išsamūs komentarai, rodyklės, įvadas ir kt. (pvz., „Lituanistinės bibliotekos“ knygos).

2. Kurios nors mokslo akademijos, universiteto leidinys.

„AKCENTAI“, iliustruotas pramoginis savaitraštis, leidžiamas nuo 1990 spalio Kaune. Steigėjas ir leidėjas J. Buitkus. Redaktoriai: J. Buitkus (1990-91), J. Buitkuvienė, J. Radzevičienė (nuo 1991). Tiražas 1990 – 25 000 egz., 1996 – 7600 egz. Leidžia įvairius neperiodinius priedus, nuo 1994 – mėnesinį priedą „Atšvaitai“ (žr.).

AKCENTAS (lot. accentus – kirtis): 1. Žodžio arba sakinio kirtis; grafinis kirčio ženklas (akūtas, gravis, cirkumfleksas).

2. Savotiška tarsena, būdinga kalbančiam ne gimtąja kalba ar tarne, pvz., lenkavimas, dzūkavimas.

3. Išsiskiriantis, apibūdinantis, ryškesnis elementas. Straipsnio, radijo ar televizijos laidos akcentas – norimos, svarbiausios minties išskyrimas, pabrėžimas.

AKCIDENCIJA (lot. accidentia – atsitiktinumas), nedidelės apimties spaustuvės darbai (blankai, skelbimai,

anketos, programos, pakvietimai, sąskaitos, afišos, reklaminiai prospektai, knygų ir žurnalų aplankalai ir pan.), gauti naudojant įvairius šriftus, garnitūras, iliustracijas. Kartais vadinama mažąja poligrafija.

AKCIJA (lot. actio – veikimas; ol. aktie – akcija): 1. Kurių nors tikslų siekianti visuomeninė, politinė, diplomatinė veikla, leidinio redakcijos veikla.

2. Vertybinis popierius, suteikiantis jos turėtojui teisę gauti tam tikrą akc. b-vės pelno dalį (dividendą). Skiriamos vardinės (kuriose įrašoma akcijos turėtojo pavardė) ir nevardinės (kurių savininkas yra tas, kas jas turi) akcijos.

AKCINĖ BENDROVĖ, įmonių ir ūkinių susivienijimų organizacijos forma, pagrįsta piniginių išteklių centralizavimu, parduodant akcijas (žr.). Išskiriamos uždarnosios akcinės bendrovės (UAB), kurių akcijos platinamos tarp steigėjų, ir atvirosios akcinės bendrovės (AB), kurių akcijos laisvai parduodamos ir perkamos. Atvirosios AB turto bendrasavininku gali tapti kiekvienas, nusipirkęs bent vieną akciją. Bendrajame akcininkų susirinkime kiekvieno akcininko balsų skaičius yra proporcingas sumai turimų akcijų, suteikiančių balsą teisę. Akcinė bendrovė – tai juridinis asmuo, turintis savo įstatus, kuriuose apibrėžti b-vės tikslai, kapitalo dydis, valdymo formos ir kt. Aukščiausias organas yra savininkų susirinkimas, paprastai šaukiamas kartą per metus; einamuosius reikalus sprendžia v-ba (direktorių taryba, stebėtojų taryba), taip pat revizijos komisija. Akc. b-vės pelnas panaudojamas mokesčiams, premijoms ir akcininkų dividendams mokėti. Akc. b-vė turi teisę dalyvauti vertybinių popierių rinkoje ir leisti akcijas papildomiems finansiniams ištekliams kaupti. Lietuvoje įsteigtos UAB leidžia ir laikraščius, žurnalus, knygas. Akc. b-vės gali būti steigiamos kartu su užsienio firmomis. Pasaulyje akc. b-vės atsirado XVII a. pradžioje.

AKCIZAS [pranc. accise < lot. accido – įpjaunu (rent-lazdę)], netiesioginis mokestis, kuriuo apdedami plačiai vartojami reikmenys, taip pat komunikacinės, transporto ir kt. kasdieninės paslaugos.

AKELAITIS (Akelevičius) Mikalojus (1829 12 05 Čiuoderiškėse, Marijampolės aps. – 1887 09 27 Paryžiuje), visuomenės veikėjas, rašytojas, spaudos darbuotojas. Mokėsi Marijampolės keturklasėje m-loje. Mokytojų dvaruose. 1861 parašė eiliuotų atsišaukimų („Pasaka Senelio“, „Gromata Vilniaus senelio“), raginančių valstiečius sukilti prieš carizmą. 1863 buvo Užnemunės sukilėlių Laikinosios vyriausybės komisaro padėjėjas Augustavo vaivadijoje. Redagavo laikr. „Žine apei Lenku wajna su Maskolejs“ (1864). 1864 emigravo, apsigyveno Paryžiuje.

Bendradarbiavo lenkų spaudoje, leidiniuose „Aušra“, „Gazieta lietuviszka“. Parašė apysaką „Kvestorius, po Lietuvą važinėdamas, žmones bemokinąsis“ (1860), elementorių (1860), lietuvių k. gramatiką (išl. 1890). Proza išvertė į lenkų k. Donelaičio „Metus“, rinko lietuvių tautosaką, rengė lietuvių lenkų k. žodyną. Įsteigė Lietuviškų knygų leidimo fondą, kurio lėšomis išleista skaitinių kaimo žmonių.

„AL-AKHBAR“ („Naujienos“), Egipto rytinis dienraštis, einantis nuo 1952 Kaire. Vienas didžiausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 980 000 egz.

Leidžia šeštadieninį laikr. „Akhbar al-Yaum“ („Dienos naujienos“, įkurtas 1944), tiražas 1,159 mln. egz.

„AKIRAČIAI“, JAV lietuvių „atviro žodžio mėnraštis“, einantis nuo 1968 liepos Čikagoje. Leidžia „Santaros Šviesos“ federacija. Rašo politikos, ekonomikos, kultūros, lietuvių literatūros bei kalbos temomis, skelbia Lietuvos ir išeivijos spaudos apžvalgas, recenzijas, interviu, poleminius straipsnius, laiškus. Bendradarbiauja Lietuvos ir lietuvių išeivijos žurnalistai, politikai, mokslo, kultūros veikėjai. Redaktorių kolegijoje – D. Bielskus, K. Drunga, R. Mieželis, L. Mockūnas, Z. Rekašius, T. Remeikis, A. E. Senn, J. Šmulktys, T. Venclova, V. Zalatorius, H. Žemelis. Kasmet išleina po 10 numerių.

„AKIRATIS“: 1. Didžiosios Britanijos lietuvių rotatoriumi spausdintas leidinys, leistas 1950 N. Varingtone. Leidėjas ir redaktorius P. Klezas.

2. Lietuvos kurčiųjų d-jos centro v-bos laikraštis, leidžiamas nuo 1989 sausio 31 Vilniuje. Išleina kartą per mėnesį. Rašo kurčiųjų gyvenimo ir darbo klausimais. Redaguoja A. Šimkus (žr.). Tiražas 1989 – 3000 egz., 1997 – 400 egz.

„AKIS“, visuomenės, kultūros ir politikos savaitraštis, leistas 1931-32 Kaune. Nr. 1 išėjo 1931 gegužės 23. Daugiausia rašyta politikos klausimais. Leido Lietuvių tautininkų s-ga. Oficialus leidėjas ir redaktorius L. Balvočius (žr.). Spausdino „Vilniaus“ spaustuvė Kaune. Išėjo 20 numerių.

„AKIS UŽ AKI“, pramoginis mėnesinis laikraštis, leistas 1995-96 Kaune. Rašė apie nusikaltimus, katastrofas, nelaimes, kriminalines naujienas iš Lietuvos ir pasaulio. Steigėja ir leidėja UAB „Laikraštis „Vasaris“. Redaktorius P. Gončaras. Tiražas 20 000 egz.

„AKISTATA: su nusikaltimais, nelaimėmis, katastrofomis“, laikraštis, einantis nuo 1990 Kaune. Iki 1995 leistas kas savaitę, nuo 1995 eina du kartus per savaitę. Spausdina detektyvus, kriminalinio pobūdžio informaciją. Steigėjas, leidėjas ir vyr. redaktorius V. Žutautas. Tiražas 1990 – 50 000 egz., 1997 – 102 500 egz.

AKLASPAUDĖ, spaudos būdas, kai be dažų daromi gilūs išpaudimai popieriuje, kartone. Taip puošiami vientisiniai knygos viršeliai. Taip pat žr. Blintas.

„AKLŪJŲ DALIA“, Lietuvos akliesiems globoti d-jos iliustruotas tęstinis leidinys, ėjęs 1932-39 Kaune. Leidinyje nagrinėtos aklųjų švietimo, gydymo, globojimo ir bendravimo problemos, spausdinti gydytojų patarimai, pasakojimai apie aklųjų gyvenimą, literatūros kūrinių. Bendradarbiavo P. Avizonis, P. Daunys, K. Grinius, J. Ignatavičius, Vl. Kviklys, P. Maldeikis, J. Marcinkus, P. Šeštakauskas, J. Vabalas-Gudaitis. Redagavo A. Briedis (1932), D. Čibas (1934, 1939), M. Nemeikšaitė (1933, 1937). Spausdino „Typolit“ bei E. Norkienės spaustuvės Kaune.

G.B.

AKLŪJŲ LEIDINYS, leidinys, kurio tekstas užrašytas Brailio šriftu. L. Brailis aklųjų šriftą paskelbė 1829 Paryžiuje. Nuo 1878 jis paplito visame pasaulyje. Tai taškai, kuriuos akieji apčiuopia (skaito) ir išspaudžia (rašo), deriniai, reiškiantys raides, skyrybos ženklus ir skaitmenis. Spauda, vartojanti aklųjų raštą, vadinama Brailio spauda. Spausdintinės matricos – dvigubas 0,22–0,25 mm storio skardos lakštas su išpaustu tekstu. Iš matricos tekstas perspaudžiamas standžiame popieriuje. L. Brailio abėcėlė lietuvių kalbai 1927 priėmė P. Daunys.

AKLŪJŲ SPAUDA, knygos ir periodiniai leidiniai, leidžiami aklųjų (Brailio) raštu (žr.). Pirmieji vadovėliai aklųjų raštu Lietuvoje pradėti leisti 1928 Kauno aklųjų in-to (veikusio 1928-30) spaustuvėje. 1929-30 Kaune ėjo ir žurn. „Mūsų akieji“ (žr.), kurį savo nariams leido Lietuvos aklųjų s-ga (įkurta 1926; 1930 ją pakeitė Akliesiems globoti d-ja). 1932-39 buvo leidžiamas metraštis „Aklųjų dalia“ (žr.). Po Antrojo pasaulinio karo (1944) įkurta Lietuvos aklųjų d-ja 1958 Kaune įsteigė savo spaustuvę (1963 perkelta į Vilnių), kurioje aklųjų raštu ėmė spausdinti knygas, o 1959 – ir Lietuvos aklųjų d-jos Centro v-bos (nuo 1990 – Lietuvos aklųjų ir silpnaregių s-gos) mėnesinį žurn. „Mūsų žodis“ (žr.). Nuo 1970 buvo leidžiamas žurnalo priedas „TVR programos“, kuris nuo 1990 ėjo kaip atskiras informacinis leidinys. 1967 Lietuvos aklųjų d-ja aklųjų raštu pradėjo leisti „Lietuvos aklųjų d-jos metraštį“, 1968 Lietuvos aklųjų d-jos Respublikinė centrinė biblioteka – bibliografinį informacinį leidinį „Mūsų knygos“. Nuo 1990 ėjo Lietuvos aklųjų ir silpnaregių s-gos dvi savaitis informacinis leidinys „Šaltinis“, kuris nuo 1994 vadinosi „Šulinys“ (žr.).

v.u.

AKMENĖS SPAUSTUVĖ, įkurta 1950 pab. Nuo 1951 joje buvo spausdinamas Akmenės rajono laikr. „Pergalės vėliava“, 1951-53 – taip pat ir Papilės MTS laikr. „Kolūkiečių draugas“ bei Akmenės MTS laikr. „Stachanovinis darbas“. 1951 pab. spaustuvė tapo Telšių spaustuvės skyriumi. 1952 joje pradėtas spausdinti Akmenės cemento gamyklos laikr. „Cementininkas“. Panaikinus Žagarės rajoną ir vietos laikraščio spaustuvę, 1959 Akmenės spaustuvė gavo plokščiąją ir tigelinę spausdinimo mašinas. 1962 „Pergalės vėliavai“ tapus bendru Mažeikių ir Akmenės rajonų laikraščiu, jis buvo ruošiamas ir spausdinamas Mažeikiuose, o Akmenės spaustuvė uždaryta. 1965 vėl ėmus leisti Akmenės rajono laikr. „Vienybė“, atkurta ir spaustuvė. Ji tapo Telšių spaustuvės skyriumi. Nuo 1967 čia buvo spausdinamas ir laikr. „Cementininkas“. 1969 Telšių spaustuvės Akmenės skyrius perkeltas į Naująją Akmenę. 1976 Akmenės spaustuvė prijungta prie Šiaulių spaustuvės „Titnagas“. Nuo 1980 laikr. „Vienybė“ spausdina ofsetu „Titnagas“, o Akmenėje iki 1992 jis buvo tik surenkamas ir sulaužomas (nuo 1992 laikraštį kompiuteriu renka ir maketuoja redakcija).

1992 Akmenės poligrafijos įmonė tapo valstybine Akmenės spaustuve, o 1995 – UAB „N. Akmenės spaustuvė“. Ji turi 2 plokščiąsias ir vieną tigelinę spausdinimo mašinas. Spausdina brošiūras, blankus, etiketes, smulkius spaudinius.

AKREDITAVIMAS, AKREDITACIJA (pranc. accrediter < lot. credere – pasitikėti), žurnalisto įga-

liojimas būti atstovu užsienio valstybėje ar prie tarptautinės org-jos, užsienio reikalų ministerijos. Tokie žurnalistai gali dalyvauti posėdžiuose, pasitarimuose ir kituose renginiuose, aprūpinami stenogramomis, protokolais ir kitais dokumentais, jiems reguliariai rengiamos spaudos konferencijos ir brifingai (žr.), organizuojami pokalbiai ir susitikimai su oficialiais veikėjais bei specialistais, išvykos į įvairius objektus.

AKRONIMAS (gr. akros – kraštinis + onyma – vardas), raidinė santrumpa; sutrumpintas pavadinimas, kurį sudaro pirmosios pilnąjį pavadinimą sudarančių savarankiškų žodžių raidės (kartais jas užrašant taip, kaip jos tariamos), pvz., ELTA – Lietuvos telegramų agentūra, UNESCO (Junesko) – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija). Taip pat žr. Santrumpa.

„**AKROPOLIS**“, specializuotas reklaminis savaitraštis, einantis nuo 1994 rugpjūčio 2 Vilniuje. Spausdina informaciją ir reklamas projektavimo, statybos, nekilnojamojo turto klausimais. Leidėjai UAB „Saulės spektras“, „Akritis“. Redaktoriai: E. Kutkevičius (1994), A. Bliujus (1995-96), M. Birieta (nuo 1996). Tiražas 1994 – 12 000 egz., 1997 – 26 000 egz.

AKSTINAS Bronius (g. 1929 08 10 Gardino aps. Marcinkonių vls. Grūto k.), žurnalistas. 1950 baigė Druskininkų vid. m-lą, 1956 – žurnalistikos studijas Vilniaus un-te. 1952-61 dirbo „Tiesos“ redakcijoje – korespondentu, kultūros, feljetonų skyrių vedėju. 1961-91 – naujienų agentūros „Novosti“ Lietuvos skyriaus korespondentas. Išleido informacinių leidinių apie Lietuvą: „Lietuva iš arti“ (anglų k. 1972, vokiečių k. 1973, prancūzų, rusų, lenkų k. 1975, ispanų k. 1976), „Tarybų Lietuva“ (moldavų k. 1972, lietuvių, anglų, rusų, vokiečių k. 1976), „Lietuvos pramonė“ (lietuvių, anglų, vokiečių, prancūzų, lenkų, rusų k. 1980).

AKTAS (lot. actus): 1. Dokumentas, fiksuojantis privačių asmenų ir valstybės, valstybių ekonomines ar politines sutartis, sandėrius; įrašas, protokolas. Terminas kilo iš žodžio, kurį sen. romėnai rašė oficialių dokumentų pabaigoje. Todėl aktais dažnai vadinami visi dokumentai. Aktai yra svarbus istorinių šaltinių tipas; juos tiria diplomatika.

2. Individo ar grupės veiksmas, poelgis.

3. Dramos kūrinys, kino filmo, televizijos pjesės pagrindinis vienetas, jungiantis dvi ar daugiau scenų.

4. Fotografija arba dailės kūrinys, vaizduojantis nuogą žmogaus kūną.

AKTUALIJA (lot. actualis – faktiškas, tikras; dabar esantis), kalbamuojų momentu (kuriuo nors metu) svarbus, opus, reikšmingas dalykas. Dienos aktualijomis, naujaisiais įvykiais ir faktais remiasi žurnalistika, ypač publicistika.

„**AKTUALIJOS**“, Lietuvos vietinio ūkio ir paslaugų darbuotojų profsąjungų federacijos informacinis leidinys, einantis nuo 1990 kovo Vilniuje. Rašo apie profesinių s-gų veiklą, vietinio ūkio ir paslaugų sferos darbuotojų problemas. Redaktoriai: J. Gabalienė (1990-92), A. Mykolaitis (nuo 1993). Tiražas 1990 – 3000 egz., 1997 – 200 egz.

AKUSTIKA (gr. akustikos – klausos, girdėjimo), mokslas, tiriantis garso sukėlimą, sklidimą, sąveiką su medžiaga; kurios nors patalpos garso sklidimo, skambėjimo sąlygos. Akustikos rūšys: 1) fizinė ir fiziologinė akustika (garso fizinė ir fiziologinė prigimtis, žmogaus klausos aparato sandara ir kt.); 2) architektūrinė akustika (garso priklausomybė nuo patalpų tūrio, formos, sienų apdailos ir kt.); 3) elektrotechninė akustika (garso priėmimas ir sklaidymas elektrotechninėmis priemonėmis, pvz., mikrofonai, garsiakalbiai ir kt.).

AKUTĖ, literos galvutės paviršius, duodantis atitinkamos raidės ar ženklų atspaudą popieriuje.

„**AL-ALAM**“ („Vėliava“), Maroko dienraštis, einantis nuo 1946 Rabate arabų k. Įtakingos Nepriklausomybės partijos organas, vienas populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 100 000 egz.

ALANTAS (tikr. **Jakševičius**) **Vytautas** (1902 06 18 Sidabrave, Panevėžio aps. – 1990 04 23 Detrote, JAV), rašytojas, žurnalistas. 1923-24 studijavo Kauno, 1925-29 Monpeljė (Prancūzija) un-tuose. 1930-34 buvo ELTA redaktorius, 1934-39 – dienr. „Lietuvos aidas“ redaktorius, 1941-44 – Vilniaus teatro direktorius. 1944 pasitraukė į Vakarų. Nuo 1949 gyveno JAV, Detrote. 1940 buvo Lietuvos žurnalistų s-gos, 1967-71 – Lietuvių žurnalistų s-gos pirmininkas.

Parašė publicistinių straipsnių, bendradarbiavo išsivijęs lietuvių spaudoje. Išleido novelių rinkinius „Artisto širdis“ (1930), „Tarp penkių ir septynių“ (1934), „Ant siūbuojančios žemės“ (1946), „Svetimos pagairės“ (1954), „Nemunas teka per Atlantą“ (1970), „Gelmių balsai“ (1984), rinktinę „Atspindžiai ūkano-se“ (1976), romanus „Pragaro pašvaistės“ (1951), „Tarp dviejų gyvenimų“ (1960), „Amžinasis lietuvis“ (2 kn., 1972), „Šventaragis“ (1972, 1974), „Liepkalnio sodyba“ (1977), „Aušra Paliūnuose“ (1986), taip pat dramų ir komedijų (rinktinė „Dramos veikalai“, 1963). Išleista publicistikos rinktinė „Tauta istorijos vingiais“ (1990, 1992).

ALBANIJA, Albanijos Respublika (Pietryčių Europa), nepriklausoma nuo 1912, gyventojų – 3,41 mln. (124 vieta pasaulyje), sostinė – Tirana, oficiali kalba – albanų.

Pirmasis laikraštis „Taraboshi“ („Skydas“) pasirodė 1913, šaliai išsilaisvinus iš 400 metų trukusios turkų valdžios. Periodinei spaudai plėtotis sutrukdė 1914 prasidėjusi italų okupacija. Daugiau leidinių atsirado tik po 1920, atkūrus šalies nepriklausomybę. 1929 buvo leidžiama apie 60 laikraščių. Antrojo pasaulinio karo metais pradėjo eiti komunistinės (socialistinės) pakraipos laikraščiai. 1942 Albanijos KP ėmė leisti laikr. „Zeri i Popullit“ („Liaudies balsas“), o Albanijos komunistinė jaunimo s-ga – „Zeri i Rinise“ („Jaunimo balsas“). 1943 Albanijos demokratinis frontas įsteigė laikr. „Bashkimi“ („Vienybė“). Po karo leisti tik šios pakraipos periodiniai leidiniai. Iki 1991 visą spaudą kontroliavo Albanijos darbo partija (iki 1984 vadinosi KP), kuri paskui buvo reorganizuota į Albanijos socialistų partiją. 1990 savo leidinius ėmė leisti įvairios politinės partijos.

1996 ėjo 3 dienraščiai, jų tiražas 476 000 egz. (140 egz. 1000 gyv.): „Rilindja Demokratike“ („Atgaivinta demokratija“, žr.), „Gazeta Shqiptare“ („Albanijos

laikraštis“, eina nuo 1990, tir. 26 000 egz.), „Koha Jone“ („Mūsų laikas“, žr.). Kiti svarbesni laikraščiai: „Bashkimi Kombetar“ („Tautos vienybė“, eina nuo 1943, tir. 5000 egz.), „Progresi Agrar“ („Agrarinė pažanga“, nuo 1991 leidžia Albanijos agrarinė partija), „Republika“ („Respublika“, nuo 1991 leidžia Albanijos respublikonų partija, tir. 8000 egz.), „Zeri i Rini-se“ (eina nuo 1942, tir. 4000 egz.); žurnalai „Fatosi“ („Karžygyss“, eina nuo 1959, tir. 22 000 egz.), „Shqiperia e Re“ („Naujoji Albanija“, nuo 1947, tir. 170 000 egz.), „Albanian Economic Tribune“ („Albanijos ekonominė tribūna“, nuo 1990 anglų k., tir. 5000 egz.).

Albanijos informacijos agentūra ATA (žr.) įkurta 1944.

Radijas veikia nuo 1938, yra 0,58 mln. radijo imtuvų (176 imt. 1000 gyv.), televizija – nuo 1960, yra 0,29 mln. televizorių (98 tel. 1000 gyv.). Radijo laidas transliuoja centrinė stotis „Radio Tirana“ ir 4 regioninės stotys. Visas laidas kontroliuoja vyriausybė kompanija „Radiotelevisioni Shqiptar“.

Dokumentinio kino filmai kuriami nuo 1945. Daugiausia pastatoma kronikinių ir reportažinių filmų. v.u.

ALBERTIPIJA, fototipija, plokščiosios spaudos rūšis, kurios stiklinė, grūdėto paviršiaus chromo želatina padengta spaudos forma įgalina gauti labai kontrastingų šviesių ir tamsių tonų spaudą.

ALBUMAS (lot. album – balta lenta): 1. Įrišti tušti popieriaus lapai piešimui, eilėraščiams rašyti, kolekcijoms (nuotraukoms, atvirukams, pašto ženklams) laikyti.

2. Leidinys su piešinių, brėžinių, nuotraukų bei paveikslų reprodukcijomis ir paaiškinimais.

ALDINAS, Manucijaus šriftas, Venecijos spaustuvininko Aldo Manucijaus (lot. Aldus Manutius, 1449–1519) vardu pavadintas apvalių kontūrų talpus pusjuodis šriftas, XV a. pab. pakeitęs iki tol įsigalėjusį gotiškąjį kampuotąjį šriftą.

ALEGORIJA (gr. allegoria – kitoks nusakymas), abstrakčios sąvokos išreiškimas konkrečiu vaizdu. Alegorijai būdingas perkeltinės prasmės loginis aiškumas ir pastovumas. Tuo ji skiriasi nuo simbolio, pasižyminčio daugia-prasmiskumu. Alegoriniai gali būti veikėjai, epizodai, siužetai ir ištisi kūriniai. Dažnesnė metaforinė alegorija, ją sudaro patarlė, priežodis, mįslė, pvz.: „Ne visa auksas, kas auksu žiba“. Alegorijoje minimi daiktai reiškia kitus daiktus – bendresnius, abstraktesnius: „auksas“ – tikrąjį vertingumą, „auksko žibėjimas“ – išorinį grožį. Metonimiinė alegorija taip pat remiasi simbolių pavadinimais, pvz.: „arklas“ – darbo simbolis, „knyga“ – mokslo, „lyra“ – meno, pvz.: „Paimsme arklą, knygą, lyrą / Ir eisme Lietuvos keliu!“ (Maironis). Alegorija yra išraiškingesnė už tiesioginės reikšmės pasakymą: ji dėl semantinio dvilypumo turi tam tikrą vaizdingumą atspalvį, ryškesnę emocinį vertinimą. Alegorija įgalina laisviau pasisakyti nepavojinga, paslėpta forma.

ALEKNA Viktoras (g. 1915 03 19 Raseinių vls. Pašlynio vienkiamyje), filologas, literatūros ir spaudos tyrinėtojas, publicistas. 1933 baigė Raseinių gimnaziją ir 1933-37 Kauno Vytauto Didžiojo un-te studijavo lotynų kalbą, lietuvių literatūrą ir pedagogiką. 1937-38 buvo karo tarnyboje Lietuvos karo m-loje, o 1938-45 mokytojavo Ra-

seinių, Alytaus, Kauno, Laukuvos gimnazijose. 1948 buvo suimtas Kauno KGB ir kalintas Vorkutos lageriuose. Į Lietuvą grįžo 1957. Dirbo melioracijoje, Švenčionėlių internatinės m-los žemės ūkio vedėju, 1960-75 – mokytoju Jonavos rajono Skarulių aštuonmetėje m-loje. 1962-67 Vilniaus un-te studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą. 1990-91 Širvintų 1-ojoje vid. m-loje dėstė tikybą, 1991-92 Vilniaus technikos un-te – kalbos kultūrą.

Pirmieji rašiniai buvo išspausdinti 1931 „Karyje“ bei „Ūkininko patarėjyje“, vėliau jų paskelbė „Ryte“, „Pavasaryje“, „Židinyje“, „Lietuvos mokykloje“, o 1935-40 daugiau kaip 40 recenzijų – „Naujojoje Romuvoje“. 1935-36 dirbo etatiniu darbuotoju žurn. „Naujoji Romuva“ redakcijoje. 1937-38 žurn. „Kariūnas“ išspausdino eilėraščių ir apsakymų. Nuo 1957 savo rašinius spausdino Švenčionėlių rajono laikr. „Naujas gyvenimas“, laikraščiuose „Tarybinis mokytojas“, „Tiesa“, „Literatūra ir menas“, Širvintų rajono laikr. „Lenino keliu“, žurn. „Kultūros barai“, pastaraisiais metais – rajono laikr. „Širvinta“, savaitr. „Dienovidis“ bei laikr. „Apžvalga“. Iš viso periodikoje išspausdino daugiau kaip 750 įvairaus pobūdžio rašinių.

1980 „Literatūros ir kalbos“ XVI t. išspausdino „S. Nėries poezijos dažnumų žodyną“. Parengė S. Nėries kūrybos tritomį (išl. 1984). Išleido knygas „S. Nėries gyvenimo ir kūrybos metraštis“, „Saloméja“, „Nepriklausomybės akto signataras kun. A. Petrusis“ (visas 1996), „Pilkų dienų žingsneliai“ (eilėraščiai, 1997).

ALEKNAVIČIUS Bernardas (g. 1930 08 21 Lekėčiuose), fotožurnalistas. 1945-47 dirbo pašte, draudimo inspekcijoje. 1956 baigė Kauno pedagoginę m-lą. Mokytojavo Kačerginėje. 1960 Kaune pradėjo žurnalistinį darbą. Nuo 1963 buvo Lietuvos telegramų agentūros ELTA Klaipėdos ir Žemaitijos zonos fotoreporteris. Žurnalistų s-gos (nuo 1965) ir fotomenininkų s-gos (nuo 1970) narys.

Išleido suvenyrinį fotoalbumėlį „Tėviškė“ (pagal A. Venclovos to paties pavadinimo eilėraščių, 1966), fotoalbumą „Klaipėdos diena“ (1969), bukletą „Klaipėda“ (rusų, vokiečių, anglų k., 1982), fotoalbumą „Donelaitis ir mes“ (1989), fotoalbumą „Vydūnas“.

Surengė fotoparodas: „Tėviškė mana“, 1966; „Ablinga“, 1973; „Naujoji Klaipėda“, 1973; „Liaudies rašytoja Ieva Simonaitytė“, 1977; „Lietuvinkai“, 1980; „Žemaičių žemės Rūpintojėliai“, 1990; „O buvo taip...“, 1997.

1992 apdovanotas V. Kudirkos premija, 1997 – I. Simonaitytės literatūrine premija.

ALEKNONIS Gintaras (g. 1961 03 13 Kauno raj., Kačerginėje), žurnalistas. 1979 baigė Klaipėdos K. Donelaičio vid. m-lą, 1979-84 Vilniaus un-te studijavo žurnalistiką. 1992 apgynė humanitarinių mokslų daktaro disertaciją „Andriaus Olekos-Žilinsko teatro pedagogika ir lietuvių teatro kultūros raida“. 1993 stažavo Danijos aukštojoje žurnalistikos m-loje. 1984-93 dirbo Vilniaus un-te jaunesn. moksliniu bendradarbiu, Žurnalistikos in-to dėstytoju. 1992-93 buvo dienr. „Respublika“ kultūros skyriaus redaktorius. Nuo 1993 – „Laisvosios Europos“ radijo Lietuvių skyriaus darbuotojas Miunchene, nuo 1995 – Prahoje.

ALEKSA Osvaldas (g. 1931 05 01 Utenoje), žurnalistas, filologas. 1954 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. lietuvių literatūros specialybę. 1954-58 dir-

bo Lietuvos valst. radijo ir televizijos k-te, 1958-75 ir 1986-89 – žurn. „Švyturys“ redakcijoje. 1975-85 buvo savaitr. „Literatūra ir menas“ redaktorius, 1985-86 – žurn. „Kultūros barai“ vyr. redaktorius, 1990-92 – savaitr. „Ekspresas Rytai-Vakarai“ redaktorius. Nuo 1992 – dienr. „Lietuvos rytas“ šeštadienio priedo „Rytai-Vakarai“ redaktorius. Dažniausiai rengia interviu su užsieniečiais įvairiomis temomis. Parašė apybraižų knygas „Einu, nesilenkdamas vėtroms“ (1965), „Vidurnakčio sargybiniai“ (su V. Misevičiumi, 1968), „Kortų nameliai“ (1983); iš anglų, vokiečių, lenkų ir rusų k. išvertė per 20 knygų.

ALEKSA-ANGARIETIS Zigmąs (1882 06 13 Obelupiuse, Vilkaviškio aps. – 1940 05 22 Maskvoje, sušaudytas), visuomenės ir politikos veikėjas, publicistas. Mokėsi Marijampolės gimnazijoje, 1902-04 – Varšuvos veterinarijos in-te. 1908-09 Marijampolėje leido ir redagavo laikr. „Darbininkų žodis“. Buvo areštuotas, kalintas Vilniuje bei Pskove ir ištremtas į Sibirą. Po 1917 revoliucijos apsigyveno Rusijoje, bendradarbiavo su bolševikais. Vienas Lietuvos KP vadovų, 1919 Vilniuje Lietuvos Tarybų Respublikos vidaus reikalų ir trumpą laiką žemdirbystės reikalų komisaras. Redagavo žurnalus „Komunistas“, „Kibirštis“, „Balsas“, „Partijos balsas“, bendradarbiavo daugelyje LKP periodinių leidinių. Nuo 1919 parašė per 100 politinio turinio brošiūrų, pasirašydamas A. Z., Angariečiu, A. B., M. Bevardžiu ir kt. 1923 išspausdino „Lietuvos revoliucinio judėjimo ir darbininkų kovos istoriją“. Paskelbė darbus „Šeimyniškas lietuvių gyvenimas Juškevičiaus dainose“ (1911), „Kur mūsų bočiai gyveno“ (1912), „Stabmeldiškoji Lietuva“ (1912).

Žuvo kaip stalininių represijų auka.

ALEKSIEJŪNAS Leonardas Pranas (g. 1939 05 27 Pakruojo vls. Meldinių k.), žurnalistas. 1964 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1964-75 dirbo „Komjaunimo tiesos“ redakcijoje korespondentu, skyriaus vedėju. Nuo 1976 buvo žurn. (iki 1996 – savaitr.) „Gimtasis kraštas“ skyriaus vedėjas. Daugiausia rašo apie užsienio lietuvių gyvenimą, sporto temomis.

ALEKSIUKIENĖ-KLAPATAUSKAITĖ Joana (g. 1927 12 25 Šakių aps. Plokščių vls. Pajotijo k.), žurnalistė. 1944 baigė Šakių „Žiburio“ gimnaziją, vėliau – respublikinę partinę m-lą. 1945 dirbo Šakių apskritys laikr. „Tikruoju keliu“ redakcijoje lit. darbuotoja. 1950-51 buvo Druskininkų rajono laikraščio redakcijos ats. sekretorė, 1951-57 – Ignalinos rajono laikr. „Kelias į komunizmą“ redaktorė. 1958-86 dirbo Šakių rajono laikr. „Socialistinis kelias“ (nuo 1962 – „Draugas“) redakcijoje ats. sekretore, kultūros ir laiškų skyriaus vedėja, išleidžiančiąją redaktore. Rašė kultūros, švietimo, prekybos, medicinos, moralės ir kitomis temomis.

„ALGEMEEN DAGBLAD“ („Visuotinis dienraštis“), Nyderlandų rytinis dienraštis, einantis nuo 1946 Roterdame. Daugiausia atspindi verslininkų ir finansininkų interesus. Vienas įtakingiausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 415 000 egz.

ALGRAFAS, ALGRAFIJA (al (iuminis) + gr. graphō – rašau), plokščios spaudos būdas. Spausdinama ofsetinėmis mašinomis iš 0,6–0,8 mm storio aliuminio formų. Šiuo būdu spausdinami plakatai, meninės reprodukcijos, žemėlapiai.

„ALGUOVOS BARAS“, publicistikos ir literatūros žurnalas, leistas 1945-48 Kemptene, Vakarų Vokietijos karo pabėgėlių stovykloje. Daugelis numerių buvo skiriama atskiroms temoms. Žurnalą redagavo A. Šešplaukis-Tyruolis, jam talkino redakcinė komisija: C. Surdokas, A. Kairys, A. Radžius, J. Mikeliūnas, V. Volertas. Išleisti 7 numeriai.

„ALIO“, Lietuvos partizanų laikraštis, leistas apie 1945-47 Raseinių bei Šiluvos apylinkėse.

„ALIO, ALYTUS“, nepriklausomas reklamos laikraštis Pietų Lietuvai, einantis nuo 1993 gruodžio. Leidžia 2 kartus per savaitę UAB „Alio, Alytus“. Radaktorė V. Paliušienė. Tiražas 1993-97 – 12 000 egz.

„ALIO, JONAVA“, informacinis laikraštis miestui ir kaimui, einantis nuo 1995 liepos Jonavoje. Leidžia spaudos firma „Dzindra“. Redaktorė J. Kanajevienė. Tiražas 1995 – 4000 egz., 1997 – 3300 egz.

„ALIO, KAUNAS“, nemokamų skelbimų laikraštis, einantis nuo 1992 gruodžio 16 Kaune. Steigėja ir leidėja UAB „Alio“. Išeina du kartus per savaitę, iki 1996 – savaitraštis. Redaktoriai: S. Arvasevičius (1992-93), I. Dūdėnienė (1993), A. Raškevičius (nuo 1994). Tiražas 1993 – 4000 egz., 1997 – 5000 egz.

„ALIO LIUKS“, spalvotas reklamos laikraštis, leistas 1994-96 Vilniuje. Įstaigė S. Arvasevičius. Iš pradžių ėjo kaip laikr. „Alio, reklama“ priedas, nuo 1995 leido UAB „Arvasa“ kas mėnesį. Tiražas 30 000 egz.

„ALIO, REKLAMA“, reklamos laikraštis, einantis nuo 1991 balandžio 17 Vilniuje. Iš pradžių buvo leidžiamas 1 kartą per savaitę, nuo 1996 – 2 kartus. Spausdina ekonominio ir socialinio pobūdžio informaciją, nemokamus žmonių skelbimus apie butus, sodus, sodybas, automašinas, garažus, pažintis, įmonių komercinę reklamą. Steigėjas UAB „Alio“. Redaktorius ir leidėjas S. Arvasevičius (žr.). Tiražas 1991 – 12 500 egz., 1997 – 15 000 egz.

ALIŠAUSKAITĖ Regina (g. 1955 12 02 Šiaulių raj., Kuršėnuose), žurnalistė. 1986 Vilniaus un-te baigė žurnalistikos specialybę. 1975 pradėjo dirbti Šiaulių rajono laikr. „Leninietis“ korespondente. 1978-94 buvo Mažeikių rajono laikr. „Pergalės vėliava“ korespondentė, skyriaus vedėja. Nuo 1994 – „Lietuvos aidas“ korespondentė. 1990-91 buvo Lietuvos sąjūdžio Mažeikių rajono tarybos laikr. „Žemaičių kraštas“ redaktorė.

ALIŠAUSKAS Antanas (g. 1936 01 17 Alytaus aps. Pavardauinių k.), fotožurnalistas. 1953 Vilniuje įsigijo bibliotekininko specialybę. 1965 žurn. „Švyturys“ išspausdino pirmąją fotonuotrauką. 1966 pradėjo dirbti Kretingos rajono laikr. „Švyturys“ fotokorespondentu. Nuo 1972 – žurn. „Moteris“ (buv. „Tarybinė mote-

ris“) fotokorespondentas, fotografas, nuo 1994 – taip pat ir žurn. „Panelė“ fotografas.

1986 surengė ataskaitinę personalinę parodą. Daugelį metų dalyvavo leidinių „Kultūros barai“, „Švyturys“, „Sportas“, „Komjaunimo tiesa“ fotografijų konkursuose ir pelnė įvairių apdovanojimų. Aktyviai fiksavo kovos už Lietuvos nepriklausomybę 1990-91 įvykius, buvo sunkiai sužalotas. Dalis nuotraukų išspausdinta knygoje „Sausio 13-oji“. Už nuotrauką „Posūkis“ apdovanotas pasaulinės parodos Hagoje aukso medaliu ir pirmąja premija.

„ALYTAUS DZYVAS“, savaitraštis, skirtas Alytaus miesto ir apskrities ekonominiams ir visuomeniniams reikalams, leistas 1931-32. Nr. 1 išėjo 1931 rugpjūčio 11 d. 4 p., o nuo Nr. 3 ėjo 8 p. Laikraštis informavo apie Lietuvos, Vilniaus krašto ir užsienio įvykius, skelbė Alytaus m. Tarybos nutarimus, spausdino specialistų patarimus žemės ūkio, ekonomikos ir kt. klausimais, turėjo literatūros skyrelį „Dainava“. Leidėjas-redaktorius A. Vilimas. Spausdino Sluckio spaustuvė Alytuje. Išleisti 23 numeriai.

G.B.

„ALYTAUS EXPRESS“, skelbimų ir reklamos savaitraštis, leistas 1990-93 Alytuje. Spausdino įvairaus pobūdžio informaciją, reklamas, skelbimus. Redaktorius ir leidėjas L. Stadalnykas. Tiražas 1990 – 4000 egz., 1993 – 2200 egz.

„ALYTAUS NAUJIENOS“, apskrities laikraštis, einantis nuo 1945 vasario 21 Alytuje. Iki 1950 buvo Alytaus apskrities laikraštis, 1950-90 – LKP Alytaus rajono bei miesto k-tų ir LDT leidinys, 1990-95 – nepriklausomas miesto ir rajono laikraštis, nuo 1995 – apskrities laikraštis. Steigėja ir leidėja UAB „Alytaus naujienos“ laikraščio redakcija. 1945-46 ėjo kartą per savaitę, 1948-49 – triskart, 1950 – dukart-triskart, nuo 1962 – triskart, 1990-93 – keturis kartus, nuo 1994 – penkis kartus per savaitę. Iki 1950 gruodžio vadinosi „Tarybinė Dzūkija“, 1950-88 – „Komunistinis rytojus“, nuo 1989 – „Alytaus naujienos“. Redaktoriai: K. Lydis (1945), St. Juknevičius (1945-47), B. Bazevičius (1947-50, žr.), L. Gradeckas (1951-59), Br. Jakšto-nis (1959-62), St. Pleskus (1962-82, žr.), N. Januškevičienė (1983-84), St. Kamarauskas (1985-90), G. Rafanavičienė (nuo 1991). Tiražas 1945 – 8000 egz., 1987 – 23 300 egz., 1997 – 6300 egz.

„ALYTAUS SAJŪDIS“, Alytaus Sąjūdžio laikraštis, ėjęs 1988-89. Leido Lietuvos sąjūdžio Alytaus rajono Taryba. Redagavo V. Stanionis (1988), L. Jakšto-nis (1988-89). Išėjo 47 numeriai. Tiražas 1988 – 1650 egz., 1989 – 5000 egz.

ALYTAUS SPAUSTUVĖ. Nuo 1930 Alytuje veikė K. Sluckio spaustuvė. Spausdino blankus, pakvietimus, laikr. „Dzūkas“, savaitr. „Alytaus Dzyvas“, satyrinį žurn. „Dzūkų bizūnas“. 1941 nacionalizuota, karo metais sugriauta. 1944 pab. atgaivinta, spausdino apskrities laikr. „Tarybinė Dzūkija“, kurį 1950 pakeitė rajono laikr. „Komunistinis rytojus“. 1951-53 čia spausdinti Alytaus MTS laikr. „Leninietis“ bei Alovės MTS laikr. „Kolūkinė aušra“. 1959 likvidavus Simno ir Daugų raj. spaustuves, nemaža jų įrengimų atiteko Alytaus spaustuvei. 1960 prie jos prijungti ir Jiezno

bei Prienų skyriai, 1962 – Varėnos spaustuvė su Eišiškių filialu. 1975, stambinant šalies spaustuves, prijungtos ir Marijampolės bei Lazdijų spaustuvės. 1989 Marijampolės spaustuvė atsiskyrė nuo Alytaus spaustuvės. 1991 Alytaus spaustuvėje spausdinti Alytaus, Lazdijų rajonų laikraščiai, daugiatairažiai miesto laikraščiai, Druskininkų savaitr. „Druskonis“. 1992 valstybinė spaustuvė tapo AB „Alytaus spaustuvė“, joje veikia leidybinis centras. Spausdina laikraščius, brošiūras, blankus, afišas, etiketes, kitus smulkius spaudinius.

ALYTAUS TELEVIZIJA, įsteigta 1990 Alytuje. 1995-97 steigėja ir leidėja UAB „Alytaus televizija“, nuo 1997 – Alytaus sporto klubas „Geležinis vilkas“. Rengia ir transliuoja 2 kartus per savaitę žinių laidas, iki 1997 kovo LNK televizijos kanalu kas antrą savaitę transliavo publicistinę laidą „Trys su puse. Dzūkai Lietuvai“. Direktorius M. Šematulskis (iki 1997).

ALIULIS Vaclovas (g. 1921 03 14 Alytaus aps. Krokialaukio vls. Krekštėnų k.), kunigas, teologijos licenciatas, spaudos darbuotojas. 1940 baigė Marijampolės marijonų gimnaziją, 1944 – Kauno kunigų seminarijos Teologijos fak., įgijo licenciato laipsnį. 1944 06 11 įšventintas kunigu. Kunigavo Varėnoje, Marijampolėje, Vilniuje, Druskininkuose, Paringyje, Palūšėje, Struinaityje, Lentvaryje, Švenčionyse, Turgeliuose ir kt. 1970-74 buvo Kauno kunigų seminarijos vicerektorius, 1965-79 – Lietuvos vyskupų liturginės komisijos sekretorius, 1980-90 – pirmininkas. 1982 atleistas nuo pastoracinių pareigų ir paliktas vien liturginės leidybos darbui. Nuo 1965 redagavo arba padėjo redaguoti visus Lietuvoje išeinančius bažnytinius leidinius, taip pat Naująjį Testamentą ir Psalmyną. Lietuvos Mokslų akademijai pateikė užrašęs apie 2000 retesnių žodžių iš Ignalinos, Švenčionių ir savo gimtinės apylinkių. Atgimimo laikotarpiu įsitraukė į Sąjūdžio veiklą. Nuo 1989 iki 1991 buvo religinio dvisavaitinio leidinio (žurnalo) „Katalikų pasaulis“ vyr. redaktorius, 1990-92 – „Katalikų pasaulio“ leidyklos direktorius. Vienas iš 1991 įkurtos Lietuvos žurnalistų d-jos iniciatorių. Spaudoje paskelbė teologinių, publicistinių straipsnių. Išleido knygą „Palūšės bažnyčia ir parapija“ (1996).

„ALYVŲ LAPAI IŠ ŽEMĖS AMŽINO PAKAJAUS“ („Alywu lapai isz Žemės amžino pakajaus“), savaitinis leidinys, ėjęs 1891-93, 1928-32. Nr. 1 išėjo 1891 01 01 Priekulėje 8 p. Nuo Nr. 14 spausdintas Tilžėje. Leido ir redagavo kun. Struck iš Vairų. Leidinyje spausdinti evangelijos tekstai.

Leidinį 1928 atgaivino Adolfo Gustavo d-ja. Šalia religinio turinio rašinių spausdino ir pasaulietinio pobūdžio žinučių ir nuotraukų. Spausdintas Šilutėje „Memelländische Rundschau“ spaustuvėje gotišku šriftu. Redaktorius M. Černius.

„ALYVŲ LAPAS“, Krikščioniško susivienijimo leidinėlis, skirtas Šv. Raštui aiškinti, leistas Tilžėje. Nr. 1 išėjo 1922 rugpjūčio 31 16 p. gotišku šriftu. Nagrinėtos ir pasaulietinės problemos religijos požiūriu. Leidinį išleido E. Jagomasto spaustuvė „Lituania“ Tilžėje.

„ALJANSAS“, mėnesinis teorinis ir praktinis žurnalas verslo žmonėms, einantis nuo 1991 spalio Vilniuje.

Įsteigė korporacija „Lietuvos verslas“, leidžia UAB „Aljansas“. Rašo ekonomikos, komercijos, ūkinio verslo, laisvosios rinkos, bankininkystės ir kt. klausimais. Vyr. redaktoriai: G. Konopliovas (1991-94), A. Mačianskas (nuo 1994, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai B. Brazaitė, A. Čaikovskis (žr.), R. Dikčius (žr.), M. Milieška (žr.), J. Subačius. Tiražas 1991 ir 1997 – 5000 egz.

„ALLGEMINE LITAUSCHE RUNDSHAU“ („Visuotinė lietuvių apžvalga“), lietuvių mėnesinis žurnalas, leistas 1910-11 Tilžėje vokiečių k. Daug vietos skyrė Mažosios Lietuvos gyvenimo problemoms. Redaktorius-leidėjas J. Vanagaitis.

„ALMA LITTERA“, leidykla, veikianti nuo 1990 Vilniuje. Iki 1994 vadinosi „Alna litera“. Steigėja ir leidėja UAB „Alma littera“. Leidžia humanitarinio, šviečiamosio, enciklopedinio pobūdžio leidinius, grožinę literatūrą, knygas vaikams, vadovėlius. Direktorius A. Andrijauskas. Vyresn. redaktoriai B. Kurkulis, D. Viliūnienė. Reikšmingiausi leidiniai: E. Gombricho „Meno istorija“ (1995), „Pasaulio religijos“ (1994), V. Kubiliaus „XX a. lietuvių literatūra“ (1995), T. Sakalausko „Čakona“ (1994), „Anglų kalbos mokomasis žodynas“ (1994), „Biblijos enciklopedija“ (1993), B. Sruogos „Raštai“ (1996), „Knygotyra: Enciklopedinis žodynas“ (1997).

„ALMA MATER“, Lietuvos pagrindžio periodinis leidinys, pasirodęs 1979 pr. ir susijęs su Vilniaus un-to 400 metų jubiliejumi. Išspausdino rašinių apie padėtį aneksuotoje Lietuvoje, Vilniaus un-to ištakas, Vasario 16-osios reikšmę, V. Kudirką, A. Maceiną ir jų darbus, paskelbė eilėraščių, novelių, straipsnių filologijos bei teologijos klausimais. Išėjo 4 numeriai maždaug po 100 mašinraščio puslapių. Išleido Laisvosios spaudos organizacinė grupė. Buvo perspausdinama JAV.

ALMANACHAS (arab. al-manah – kalendorius): 1. Rinkinys, kuriame pateikiama žinių iš įvairių visuomenės veiklos sričių (mokslo naujienų, istorinių įvykių, biografių ir kt.). Almanachai panašūs į kalendorius, kuriuos sudarinėjo egiptiečiai, graikai, romėnai, indai, kinai.

2. Literatūros kūrinių, dažniausiai spausdinamų pirmą kartą, rinkinys, sudarytas teminiu, žanriniu, teritoriniu ar kt. principu.

ALOGIZMAS (a + gr. logismos – protas), nelogiškumas, logikos reikalavimų neatitikimas. Reiškiasi loginių klaidų forma. Kalboje loginė neatitiktis atsiranda natūraliai, pvz.: triratis dviratis, dirvinis pievagrybis, arba kaip stiliaus priemonė, sudaranti netikėtumo, komizmo įspūdį, pvz.: „Armijos žvalgai... rado daug apelsinų žievių, užsienietišku cigarų nuorūku, bet pasipriešinimo – jokio“. Alogiškas gali būti ir atskiras siužetas.

ALONIMAS (gr. allos – kitas + onyma – vardas), kieno nors tikras vardas, kito asmens panaudotas kaip slapyvardis; tikriniu žodžiu vadinamo asmens, daikto ir pan. kitas vardo variantas: Ada ir Adelė, Stambulas ir Konstantinopolis.

ALSEIKA Vytautas Kazimieras (g. 1912 02 11 Ukmergėje), žurnalistas. 1930 baigė Vytauto Didžiojo gimnaziją Vilniuje, 1935 – Vytauto Didžiojo un-to Tei-

sių fak. Bendradarbiavo leidiniuose „Vilniaus šviesa“ ir „Vilniaus žodis“. 1931-32 leido ir redagavo žurn. „Kino naujienos“. Vienas pirmųjų pradėjo spausdinti kino kritikos straipsnius. 1930 buvo „Lietuvos aido“ korespondentas Vilniuje, 1937-38 – Vilniaus vadavimo s-gos sekretorius ir reikalų vedėjas. 1938-39 dirbo Lietuvos pasiuntinybėje Varšuvoje. 1939-41 – Eltos Vilniaus skyriaus redaktorius. 1946-48 Vokietijoje dirbo UNRRA ir IRO organizacijose. Nuo 1949 gyveno Bostone ir Klivlende. 1950-52 buvo Tėvynės mylėtojų d-jos vicepirmininkas. 1953 išvyko į Vokietiją, kur dirbo VLIK'o Vykdomojoje taryboje ir redagavo biuletenį „Eltos informacijos“. Bendradarbiavo JAV lietuvių spaudoje. 1967 persikėlė į JAV, dirbo dienr. „Draugas“ redakcijoje, paskui – vėl VLIK'e, jau persikėlusiam į JAV. 1972 grįžo į Lietuvą ir apsigyveno Vilniuje.

Išleido publicistikos knygas „Trys dešimtmečiai emigracijoje“ (1977), „Amerika. Tikrovė ir mitas“ (1983).

ALŠĖNAS (Ališauskas) Pranas (1911 09 27(14) Vengravos k., Žemaitkiemio vls., Ukmergės aps. – 1986 09 29 Toronte, Kanadoje), žurnalistas, policijos darbuotojas. Nuo 1929 bendradarbiavo leidiniuose „Rytų Lietuva“, „Lietuvos aidas“, „Ūkininko patarėjas“, „Trimitas“, „Karys“, „Policija“ ir kt. 1944 pasitraukęs į Vokietiją, leido biuletenį „Radijo bangomis“, daug rašė į karo pabėgėlių spaudą. Gyvendamas Kanadoje, nuolat bendradarbiavo laikraščiuose „Draugas“, „Darbininkas“, žurnaluose „Laiškai lietuviams“, „Aidai“. Buvo vienas iš savaitr. „Tėviškės žiburiai“ steigėjų, redakcijos narys. Apie Lietuvos likimą rašė angliškoje Kanados spaudoje.

Parašė novelių rinkinį „Talismanas“ (1946), straipsnių rinkinį „Maži žodžiai apie didelius dalykus“ (1960), monografiją apie M. Jankų (1967).

„ALTERNATYVA“, nepriklausomas Visagino (buv. Sniečkaus) gyvenvietės laikraštis, einantis nuo 1990 birželio 14 rusų k. 2 kartus per savaitę. Iki 1991 Nr. 15 ėjo kaip savaitr. „Soglasije“ (žr.) priedas. Redaktorės: R. Ždanova (1990), T. Višneveckaja (1991-94), S. Babujeva (1995-96), I. Averjanova (nuo 1996). Tiražas 1990 – 1200 egz., 1997 – 3600 egz.

„ALUDARIS“, akc. b-vės „Utenos gėrimai“ kolektyvo mėnesinis laikraštis, einantis nuo 1996 vasario Utenoje. Redaktorė L. Latožienė. Tiražas 600 egz.

ALŽYRAS, Alžyro Liaudies Demokratinė Respublika (Šiaurės Vakarų Afrika), nepriklausoma nuo 1962, gyventojų – 27,33 mln. (36 vieta pasaulyje), beraščių – 42,6 proc., sostinė – Alžyras, oficiali kalba – arabų.

Iki XX a. 6-ojo dešimtmečio vid. buvo platinami Prancūzijoje išleisti periodiniai leidiniai (1830-1962 šalių valdė prancūzai). Pirmasis Alžyro laikraštis „Al-Moudjahid“ („Kovotojas“), Nacionalinio išsivadavimo fronto organas, pasirodė 1956 Tunise. 1962, Alžyriui tapus nepriklausoma valstybe, šalyje pradėti leisti laikraščiai ir žurnalai prancūzų ir arabų k.

Per metus išeina apie 300 knygų. Leidžiama daugiau kaip 150 periodinių leidinių, tarp jų – 16 dienraščių (9 arabų k. ir 7 prancūzų k.), jų tiražas 1,44 mln. egz. (53 egz. 1000 gyv.). Nuo 1962 eina dienr. „Ach-Cha'ab“ („Liaudis“, žr.), nuo 1963 – dienraščiai arabų

k. „An-Nasr“ („Pergalė“, tir. 50 000 egz.), „Al-Jumhuriya“ („Respublika“, tir. 80 000 egz.), nuo 1965 – dienr. arabų ir prancūzų k. „Al-Moudjahid“ („Kovotojas“, žr.), nuo 1990 – vakarinis dienr. prancūzų k. „Le Soir d'Algerie“ („Vakarinis Alžyras“, tir. 130 000 egz.). Taip pat leidžiami žurnalai „Al-Djeich“ („Armija“, nuo 1963 arabų ir prancūzų k., tir. 10 000 egz.), „Revolution et Travail“ („Revoliucija ir darbas“, nuo 1963 prancūzų ir arabų k., tir. 5000 egz.), „Ath-Thakafa“ („Kultūra“, nuo 1971, tir. 10 000 egz.), „Revoluition Africaine“ („Afrikos revoliucija“, nuo 1963 prancūzų k., tir. 70 000 egz.), savaitraštis „Algerie Actualite“ („Naujausios Alžyro žinios“, nuo 1965 prancūzų k., tir. 120 000 egz.).

Alžyro informacijos agentūra APS (žr.) įkurta 1962.

Radijas ir televizija veikia nuo 1962, yra 6,16 mln. radijo imtuvų (234 imt. 1000 gyv.), 2 mln. televizorių (76 tel. 1000 gyv.). Laidas transliuoja vyriausybinių kompanija RTA (Radiodiffusion Television Algerienne), turinti radijo stotis Arabic Network, French Network, Kabyle Network.

V.U.

AM, anglų k. žodžių „amplitude modulation“ (amplitudinė moduliacija) santrumpa. AM dažnių ruožu užsienyje dažniausiai vadinamos tik vidurinėsios radijo bangos (520–1605 kHz), tačiau amplitudine moduliacija transliuojamos ir daugelio ilgųjų, trumpųjų bangų radijo stočių laidos.

„**AMATININKAS**“, iliustruotas amatininkų gyvenimo ir darbo žurnalas, leistas 1934-40 Kaune. Leido Lietuvių prekybininkų, pramonininkų ir amatininkų (verslininkų) s-ga, Prekybos, pramonės ir amatų rūmai (nuo 1940 sausio) ir Vietinės pramonės liaudies komisariatas (nuo 1940 liepos). Nr. 1 išėjo 1934 vasario 15 kaip „Verslo“ savaitinis priedas. Nuo 1937 sausio 15 leistas savarankiškas žurnalas, ejęs du kartus per mėnesį. Rašė apie amatininkų padėtį, aiškino įstatymus, reglamentuojančius amatininkystės veiklą Lietuvoje, rūpinosi amatininkų mokymu, įdarbinimu, kvalifikacijos kėlimu, nagrinėjo amatininkystės plėtojimo, finansavimo klausimus, pasakojo apie kitų šalių amatininkų gyvenimą, informavo apie technikos ir mokslo pasiekimus. Redagavo A. Briedis, J. Vaišnoras, K. Palčiauskas, Č. Butkus. Spausdino „Žaibo“ spaustuvė. G.B.

AMBRAŠKA Antanas (1935 10 12 Panevėžyje – 1981 06 09 ten pat), žurnalistas. Baigė Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. žurnalistikos specialybę. Dirbo Panevėžio miesto įmonėse, nuo 1959 – laikr. „Panevėžio tiesa“ lit. darbuotojas, skyriaus vedėjas. 1980-81 buvo Eltos korespondentas Panevėžyje.

AMBRAŠKA Jurgis (1906 09 19 Surviliškio vls. Kūjėnų k. – 1945 10 26 Šiaulių vls. Aukščių k., nužudytas), pedagogas. 1927 baigė Kėdainių mokytojų seminariją, 1931 – Vytauto Didžiojo un-to Humanitarinių mokslų fak. filosofijos skyrių. Mokytojavo Kalvarijos progimnazijoje, dirbo Lietuvos mokytojų profesinėje s-goje, 1939-41 redagavo žurn. „Mokykla ir gyvenimas“. Vienas ir kartu su kitais parengė kalbos ir literatūros vadėlių, išvertė A. Šmyderio knygą „Didaktika“ (1937).

AMBRAZIEJUS (Ambrozevičius) Juozas (1855 02 19 Užnemunėje – 1915 06 27 Vilniuje), kunigas, Vilniaus krašto lietuvių visuomenės veikėjas. Nuo 1880 kuniga-

vo Varšuvos, o nuo 1892 Vilniaus vyskupijoje. Iki 1904 vadovavo lit. sambūriui Vilniuje. 1898 įsteigė slaptą kaimo jaunimo org-ją „Šienpioviai“, 1901 – „Artojų draugiją“. 1905 buvo Didžiojo Vilniaus Seimo atstovas. 1905 redagavo ir leido žurn. „Lietuvos bitininkas“, 1906-08 – žurn. „Šviesa“. Išleido elementorių (1906), lenkų-lietuvių-rusų kalbos žodyną (1907), „Trumpą Rymo katalikų katekizmą“ (1906).

AMBRAZIEJUS Juozas (1877 03 17 Padavinio vls. Panasupių k. – 1959 06 25 Bruklina, JAV), spaudos darbuotojas ir platintojas, visuomenės veikėjas. Slaptų kaimo jaunimo org-jų „Šienpioviai“ (1898) ir „Artojų draugija“ (1901), platinusių draudžiamą spaudą, rengusių slaptus vaidinimus, organizatorius. Nuo 1899 bendradarbiavo „Ūkininke“. 1905 Didžiojo Vilniaus Seimo atstovas. Už jo nutarimų vykdymą 3 metams ištremtas į Oloneco guberniją. 1907 išvyko į Škotiją, 1908 – į JAV. Gyvendamas Bruklina, dalyvavo lietuvių visuomeniniame darbe. Vienas iš Amerikos lietuvių tarybos „Sandara“ kūrėjų. 1909-16 buvo laikr. „Vienybė lietuvininkų“ administratorius, 1920-28 – Lietuvos atstatymo bendrovės direktorius, 1928-40 – Lietuvos laivokarčių agentų s-gos pirmininkas.

AMBRAZIEJŪTĖ-STEPONAITIENĖ Agniėtė (1891 02 19 Gižų vls. Žvirgždaičių k. – 1980 03 30 Kaune), rašytoja, spaudos darbuotoja. 1916 Maskvoje baigė Medicinos in-tą. 1919-21 buvo Šakių ligoninės gydytoja. Dirbo Lietuvos un-to vidaus ligų katedroje. 1912-13 buvo žurn. „Aušrinė“ redakcijos narė. Bendradarbiavo „Viltys“, nuo 1921 – nuolatinė žurn. „Medicina“ bendradarbė. Išleido populiarių knygučių apie mediciną, apysaką „Trys ūkininkai“ (1938). D.Š.

„**AMERIKA**“, katalikiškas savaitraštis, leistas 1933 12 01 – 1951 04 15 Bruklina. Leido Amerikos lietuvių Romos katalikų org-ja „Kunigų vienybė“ ir jos federacija. Redagavo J. Balkūnas, B. Laučka, A. Vaičiulaitis, L. Žitkevičius, M. Lukoševičius, A. Šerkšnas, A. Gražiūnas. 1951 sujungtas su laikr. „Darbininkas“ (žr.).

„**AMERIKOS BALSAS**“ („Voice of America“, VOA), JAV radijo stotis, veikianti nuo 1942 vasario 24. Antrojo pasaulinio karo metu buvo transliuojamos laidos 27 kalbomis. Radijo laidos lietuvių kalba pradėtos 1951 vasario 16 iš Niujorko. Jas transliavo K. Grinius ir P. J. Labanauskas. Laikinai joms vadovavo J. B. Laučka, nuo 1951 08 02 tas pareigas perėmė K. R. Jurgėla. Iš pradžių lietuviškai programai skirta 15 min. 1952 05 15 lietuvių padalinys pradėjo transliuoti laidas po 15 min. ir iš Europos, ten dirbo J. B. Laučka ir K. Grinius. Ilgą laiką redakcijai vadovavo R. Sakadolskis, nuo 1995 – L. Rimkus. Redakcijoje taip pat dirba J. Bradūnas, A. Černeckis, R. Kasparas, J. Raslavičiūtė, V. Vengrienė. „Amerikos balsas“ laidos retransliuojamos per Lietuvos radijo pirmąją programą (30 min.) ir per radijo stotį „M-1 Plus“ (10 min.). V.K.

„**AMERIKOS LIETUVAITĖ**“, JAV lietuvių laikraštis, leistas 1912 Pensilvanijos valstijoje vietoj laikr. „Lietuvių žinios“ (žr.). Leido ir redagavo G. A. Baronas.

„**AMERIKOS LIETUVIS**“: 1. JAV lietuvių savaitraštis, ejęs 1897 Čikagoje. Išleisti 3 numeriai. Redagavo

J. Grinius ir J. Laukis (D. Keliuaininkas).

2. JAV lietuvių periodinis leidinys, ėjęs 1907 02-11, 1914 04 19 – 1955 07 05 Vusteryje. 1907 – dvisavaitis laikraštis, 1914-28 – savaitraštis, 1929-30 ėjo du kartus per mėnesį. 1907, 1914-15 leido ir redagavo M. Paltanavičius, nuo 1916 redagavo J. Baniulis, M. Avietėnaitė, V. Jokubynas, nuo 1951 – J. Leonaitė.

„AMERIKOS LIETUVIŲ BENDRUOMENĖ“, JAV lietuvių bendruomenės centro valdybos biuletėnis, leistas 1959-63. Redagavo J. Jasaitis ir J. Ignatavičius. Išėjo 40 numerių. Nuo 1963 vietoj „Amerikos lietuvių bendruomenės“ pradėtas leisti „Pasaulio lietuvis“ (žr.).

„AMERIKOS ŪKININKAS“, JAV lietuvių mėnesinis žurnalas, ėjęs 1917-21 Harte (Mičigano valstija). Leido Amerikos ūkininkų b-vė. Spausdinti patarimai JAV lietuviams žemdirbiams, grožinės literatūros kūrinių. Leido M. Valančius.

„AMERIKOS ŽINIOS“, JAV lietuvių savaitraštis, leistas 1910-11 Čikagoje. Leido A. Šimkus, redagavo G. Baltakis.

AMI, Agencia Mexicana de Information (Meksikos informacijos agentūra), Meksikos privati informacijos agentūra, veikianti nuo 1960 Meksike. Iki 1988 vadinosi Informex (Informaciones Mexicanas). Per dieną perduoda po 200 pranešimų į 20-25 šalis. Informacija ap rūpina 50 laikraščių, 80 radijo ir 6 televizijos stotis Meksike ir šalies provincijose. Turi 80 skyrių ir korespondentų punktų šalies administraciniuose centruose, taip pat Paryžiuje. Agentūroje dirba 60 žmonių.

„A MON SAKAA?“, Žemaičių kultūros draugijos mėnesinis laikraštis, ėjęs 1991-93 Palangoje žemaičių k. Propagavo žemaičių krašto kultūrą, istorinę sąmonę, aprašė jo tuometinį gyvenimą. Leido Žemaičių kultūros d-jos Palangos skyrius. Redagavo D. Mukienė (žr.). Tiražas 1991 – 4600 egz., 1993 – 3000 egz. 1993 vietoj jo pradėtas leisti žurnalas žemaičių k. „Žemaitija“, kuris nuo 1994 vadinasi „Žemaičių žemė“ (žr.).

„AMSTERDAMAS“, pramoginis (erotinio pobūdžio) laikraštis, pradėtas leisti 1994 Vilniuje. Steigėjas, leidėjas ir vyr. redaktorius E. Platovas. Tiražas 1996 – 500 egz.

„AMŽINA UGNIS“, mėnesinis periodinis leidinys, ėjęs 1989-90 Vilkiuje (Kauno raj.). Propagavo Vydūno gyvenimo būdą, sveikatos filosofiją, Vydūno veiklą „Sveikata, jaunumas, grožė“. Leido ir redagavo Pr. Mikalauskas-Antalkis (žr.). Išėjo 22 numeriai. Tiražas 100 egz.

„AMŽIUS“, savaitraštis, leistas 1992-94 Vilniuje. 1992 vasario-birželio mėn. ėjo kaip dienraštis, liepos-rugsėjo mėn. – mėnraštis, o nuo spalio 20 – savaitraštis. Leido UAB „Amžius“. Rašė apie svarbiausius politinio ir visuomeninio gyvenimo įvykius Lietuvoje ir pasaulyje. Redaktoriai: V. Savickas (1992), A. Gailius (1992-94). Minėtini redakcijos darbuotojai L. Eigirdaitė, D. Kurmilavičiūtė, V. Šatkuvienė, A. Urbakavičienė,

H. Valickaitė. Tiražas 1992 – 25 000 egz., 1994 – 7500 egz.

1992 leido priedą – žurnalą vaikams „Žvirblių takas“ (redagavo V. Bėkštienė, tir. 30 000 egz.), kurio leidimas atnaujintas 1995 (kaip leidinys pedagogams, žr.).

„AMŽIUS“, UAB „Amžius“ leidykla, veikianti nuo 1991 Vilniuje. Leidžia knygas, periodinį kultūros almanachą „Proskyna“; leido laikr. „Amžius“ (1992-94). Direktorius L. Pilius (nuo 1991), redaktorės V. Malinauskienė ir S. Ramanauskaitė.

Reikšmingiausi leidiniai: L. Kolakovski „Metafizinis siaubas“ (1993), P. Gay „Weimaro kultūra“ (1994), Gr. Greene „Būties esmė“ (1994), A. Salmon „Aistringas Modiljanio gyvenimas“ (1994).

Bendradarbiauja su Vokietijos, Prancūzijos, Olandijos leidyklomis.

ANA, Athens News Agency / Athinaikon Praktorion Indiseon (Atėnų naujienų agentūra), Graikijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1896 Atėnuose. Daugiausia remiasi informacijos agentūrų Reuters, AFP bei UPI informaciniais pranešimais.

Teikia informaciją visų laikraščių redakcijoms, radijui, televizijai, vyriausybėms įstaigoms, armijos vadovybei. Leidžia biuletėnį anglų k., kuriame spausdinami oficialūs pranešimai. Turi savo korespondentus šalies regioniniuose centruose ir didžiausių pasaulio valstybių sostinėse. Dirba apie 140 darbuotojų.

ANA, Aden News Agency (Adeno naujienų agentūra), Jemeno vyriausybė informacijos agentūra, veikianti nuo 1970 Adene. Priklauso Kultūros ir informacijos ministerijai. Naudojasi ADN, SANA, KUNA, INA, ITAR-TASS, AP, AFP, Reuters ir kitų informacijos agentūrų pranešimais. Leidžia kasdieninius ir savaitinius biuletėnius arabų ir anglų k. Agentūroje dirba 150 žmonių, tarp jų 30 redaktorių ir korespondentų. Savo korespondentų punktus turi 4 šalies provincijose.

ANA, Agencia de Noticias Andina (Naujienų agentūra Andina), Peru informacijos agentūra, veikianti nuo 1981 Limoje. Įsteigta sujungus valstybinę informacijos tarnybą ir privačias informacijos agentūras ESI-Andina bei ESI-Peru. Iki 1981 laikraščių redakcijos naudojosi tik AP, UPI bei AFP teikiama informacija. Agentūroje dirba apie 20 žmonių, daugiausia žurnalistų. Jie leidžia ir mėnesinį informacinį biuletėnį, atspindintį svarbiausius šalies ir užsienio įvykius.

ANAGLIFIJA (gr. anaglyphos – reljefiškas), spaustuvinis erdvinio atvaizdo gavimo būdas; erdviškumas matyti tik pro stereoskopinius akinius.

ANALITINIAI ŽANRAI, žurnalistikos kūriniai, kuriuose, remiantis analizės metodais, aptariamos, komentuojamos vidaus ir užsienio gyvenimo problemos, apibendrinami visuomeniniai reiškiniai. Remiamasi konkrečiais, visuomenės gyvenime reikšmingais faktais, tačiau nepasitenkinama vien paprastu informacijos konstatavimu. Stengiamasi paaiškinti faktų prasmę, reikšmę, atskleisti jų ryšį su kitais faktais, pateikti aptariamamos temos apibendrinimus.

Analitiniais žanrais mūsų šalies žurnalistikoje tradi-

ciškai laikoma korespondencija (žr.), straipsnis (žr.), komentaras (žr.), apžvalga (žr.), recenzija (žr.), publicistinis laiškas (žr.). Vakarų žurnalistikos teorijoje aiškiau neapibrėžta, kurie žanrai priskirtini analitiniais. v.B.

ANALIZĖ (gr. analysis – skaidymas), mokslinis metodas, pagrįstas mintiniu ar faktiniu visumos skaidymu į sudedamąsias dalis, išskiriant iš visumos atskiras jos dalis. Tai tikrovės pažinimo būdas. Tobulėjant mąstymui, žmogus sugebėjo apibendrinti savo patyrimą ir faktinį skaidymą paversti mintiniu. Mintinė analizė atliekama abstrakčiomis sąvokomis, sprendimais. Yra šios analizės formos: 1) visumos skaidymas į dalis, norint pažinti ne tik sudedamąsias dalis, išryškinti visumos sandarą, bet ir nustatyti tų dalių santykius; 2) daiktų bendrų savybių ir jų santykių analizė, kai savybė ar santykis skaidomi į sudėtines dalis, kurios analizuojamos, siekiant nustatyti, kas tiriamajam objektui esminga, kas ne; 3) daiktų skaidymas į klases ir poklasius (klasifikacija); 4) speciali formalios analizės rūšis (loginė analizė). Analizė tik vienas pažintinės veiklos etapas, priešingas sintezei.

ANALOGIJA (gr. analogia – atitikimas): 1. Skirtingų daiktų, reiškinių, sąvokų panašumas.

2. Samprotavimas, kuriame iš objektų panašumo vienas požymiais daroma išvada, kad tie objektai panašūs ir kitais požymiais. Neretai analogija būna hipotezės sukūrimo prielaida.

3. Skirtingos kilmės kalbos formų suvienodinimas dėl dalinio jų panašumo, pvz., formos „esame“, „esate“ pagal „sukame“, „sukate“ pasidarė iš „esme“, „este“. Analogija remiasi visa žodžių daryba. Lingvistikoje vartojamas analogas arba atitikmuo. Tai tarmės arba kitos kalbos vienetas, lygiavertis kuriam nors vienetai: žemaičių žodžio „cyrulis“ atitikmuo literatūroje – „vyturyš“, lietuvių frazeologizmo „nuo vilko bėgsi – ant meškos užbėgsi“ atitikmuo rusų k. – „iz ognia da v poly-mia“.

ANAMORFAVIMAS (gr. anamorphoō – iškreipiu formą), objekto atvaizdo deformavimas optiniu būdu. Atvaizdas deformuojamas anamorfoziniais objektyvais (objekto atvaizdą horizontaliai deformuojantys optiniai įtaisai) arba pakreipiant objekto ir ekrano plokštumas. Atvaizdo deformavimo 2 statmenomis kryptimis mastelių santykis vadinamas anamorfavimo koeficientu. Anamorfavimas naudojamas kino technikoje, perspektyviniams aeronuotraukų iškraipymams šalinti, poligrafijoje. Kino technikoje – populiariausia plačiaekranė sistema „Sinematoscop“.

ANANIMAS (gr. ana- – priešdėlis, reiškiantis kryptį atgal + onyma – vardas), slapyvardis, sudarytas iš atvirkščia tvarka išdėstytų autoriaus pavardės ar vardo raidžių.

„**ANAPUS: siaubas ir kiti malonumai**“, literatūrinis ir pramoginis mėnesinis laikraštis, leidžiamas nuo 1992 Vilniuje. Iki Nr. 5 ėjo kaip laikraščio „Vėl Jonis!“ neperiodinis priedas. Leidėja UAB „Joruta“. Redaktoriai: B. Kivara (1992-93, nuo 1994), P. Kutkaitis (1993-94). Tiražas 1992 – 15 000 egz., 1997 – 1600 egz.

„**AL-ANBAA**“ („Žinios“): 1. Maroko vyriausybės dienraštis, einantis nuo 1970 Rabate arabų k. Leidžia Informacijos ministerija. Tiražas 1996 – 20 000 egz.

2. Kuveito rytinis dienraštis, leidžiamas nuo 1976 Kuveite. Vienas didžiausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 80 000 egz.

ANCEVIČIUS Pranas (1905 02 11 Raseinių aps. Laužų k. – 1964 04 16 Okvilyje, Kanadoje), teisininkas, visuomenės veikėjas. Vytauto Didžiojo un-te ir Vilniaus un-te studijavo teisę (įgijo teisės daktaro laipsnį). Dalyvavo LSDP veikloje. 1927 buvo suimtas ir priverstas išvykti į Latviją. Iš čia persikėlė į Vilnių, dalyvavo plečkaitininkų veikloje, redagavo laikr. „Pirmyn“. Prieš Antrąjį pasaulinį karą buvo laikr. „Lietuvos žinios“ korespondentas Berlyne. Po pirmosios sovietinės okupacijos gyveno Kaune, 1944 pasitraukė į Vokietiją. Vėliau emigravo į Kanadą, dalyvavo vietos politiniame gyvenime, bendradarbiavo „Naujienose“.

ANDREJAITIS Vytautas (g. 1935 12 10 Akmenės vls. Norbutų k.), spaudos ir televizijos žurnalistas. Mokėsi Akmenės vid. m-loje, 1959 baigė Kauno politechnikos in-to Hidrotechnikos fak. (specialybė – statybos inžinierius). Studijuodamas dirbo „Kauno tiesos“ redakcijoje. Nuo 1962 buvo Eltos korespondentas Kaune. 1968 pradėjo dirbti Lietuvos radijo ir televizijos k-te: buvo televizijos transliacijų grupės Kaune vyresn. redaktorius, nuo 1974 – RTV Kauno vyriausiosios redakcijos vyr. redaktorius pavaduotojas, 1991-97 – vyresn. redaktorius.

Rengė laidas visuomeninėmis ir ekonominėmis temomis. Minėtinos informacinės publicistinės laidos „Savaitės aidai“ ir „Sekmadienio rytą“ (rengtos kartu su kitais Kauno žurnalistais), laidų ciklas ir dokumentinis filmas „Palangos Juzės keliais“, ciklas „Prie gimtinės slenksčio“ ir kt. Lietuvos žurnalistų s-gos narys nuo 1958.

ANDRIEKUS Kazimieras Leonardas (g. 1914 07 15 Barstyčiuose, Mažeikių aps.), kunigas, poetas, spaudos darbuotojas. 1934 stojo į Pranciškonų vienuolyną. 1937-39 studijavo teologiją Austrijoje, 1939 išvyko į Jugoslaviją, Antrajam pasauliniam karui prasidėjus – į Italiją. 1940 išventintas kunigu. 1945 gavo teologijos daktaro laipsnį ir pradėjo dirbti Italijoje leisto laikr. „Lietuvių balsas“ redakcijoje. 1948-52 buvo JAV leisto žurn. „Šv. Pranciškaus varpelis“ redaktorius, 1949-64 – Bruklino ėjusio žurn. „Aidai“ techninis redaktorius. Nuo 1975 redagavo šio žurnalo literatūros bei apžvalgų skyrius, o nuo 1980 vasaros buvo žurn. „Aidai“ vyr. redaktorius. 1969-79 – Lietuvių rašytojų d-jos pirmininkas.

Išleido eilėraščių rinkinius „Atviros marios“ (1955), „Saulė kryžiuose“ (1960), „Naktigonė“ (1963), „Po Dievo antspaudais“ (1969), „Už vasaros vartų“ (1976), „Atmink mane, Rūpintojėli“ (1985).

ANDRIJONAS Antanas (g. 1951 07 20 Šakių raj., Gelgaudiškyje), žurnalistas. 1978 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. Nuo 1978 dirba „Vakarienių naujienų“ redakcijoje: iš pradžių buvo teletaipininkas, Miesto ūkio ir buities skyriaus korespondentas, ats. sekretorius, nuo 1985 – vyr. redaktorius pavaduotojas. Rašo kultūros istorijos, automobilizacijos, tarpukario karininkijos gyvenimo klausimais. Išleido (su kitais) knygą apie keliones automobiliais „Automagistralė E“ (1978), eilėraščių rinkinį „Gelgaudiškio dvaro papėdėj“ (1997).

ANDRIUŠIŪNIENĖ Dalia (g. 1960 04 27 Ukmergės raj. Atkočių k.), žurnalistė. 1984 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. Nuo 1984 dirba Lietuvos televizijoje. Rengė mokomąsias, švietėjiškas laidas, nuo 1991 – laidas apie Lietuvos kariuomenę, nuo 1993 – politikos laidas. Buvo Lietuvos televizijos visuomeninių programų direktoriaus pavaduotoja, nuo 1997 – programų direktijos prodiuserė. Apdovano-ta Sausio 13-osios atminimo medaliu ir Garbės žen-klui už laidas apie Rusijos kariuomenės išvedimą.

ANDRULIS (Andrulevičius) Vincas (1890 02 04 Gripiškėse – 1972 12 10 Čikagoje), JAV lietuvių visuomenės veikėjas, spaudos darbuotojas. 1911 atvyko į JAV. Dirbo anglių kasyklose, gumos fabrike. 1916-18 studijavo Valparaiso un-te (Indianos valstija). Su ki-tais 1919 įkūrė Lietuvių komunistų sąjungą. 1919-20 bendradarbiavo laikr. „Kova“, redagavo laikr. „Žari-ja“. 1920 su kitais Čikagoje įsteigė laikr. „Vilnis“ ir iki 1972 buvo jo vyr. redaktorius.

Parašė knygas „Religija Sovietų Sąjungoj“ (1933), „Naujas karas“ (1934), „Ispanija“ (1937), iš rusų k. išvertė (su P. Krakaičiu) M. Gorkio romaną „Motina“ (1929). Išleista publicistikos knyga „Didis pašauki-mas“ (1979).

ANDRUSEVIČIUS-ANDRIUŠIS Pulgis (1907 03 31 Gaidžių k., Tauragnų vls. – 1970 12 19 Adelaidėje, Aust-ralijoje), rašytojas, žurnalistas. 1926 baigė Kauno gim-naziją, 1927-30 mokėsi Kauno meno m-loje, studijavo literatūrą Vytauto Didžiojo un-te. Bendradarbiavo pe-riodinėje spaudoje, spausdino kelionių reportažus, apysakaites, beletristinius gamtos populiarinimo raši-nius, literatūros ir teatro kritikos straipsnius, feljeto-nus. 1944 pasitraukė į Vokietiją, 1949 išsikėlė į Aust-raliją. Vokietijos stovyklų gyvenimą humoristiškai pa-vaizdavo feljetonų rinkiniuose „Ir vis dėlto – juoki-mės!“ (1946), „Siuntinėlis iš Amerikos“ (1947), kny-goje vaikams „Vabalų vestuvės“ (1948). Išleido apysa-kų knygas „Anoj pusėj ežero“ (1947), „Sudiev, kviet-ke!“ (1951), humoristinių apybraižų knygą „Laivas“ (1953), humoristinį romaną „Tipelis“ (1954), apysaką „Rojaus vartai“ (1960), feljetonų rinkinį „Daina iš ki-to galo“ (1962), apysakaičių bei apybraižų rinkinį „Pu-rienos po vandeniu“ (1962). 1968 pradėti leisti „Rink-tiniai raštai“. 1997 išėjo apysakų rinkinys „Anoj pusėj žemės“.

ANDZIULAITIS-KALNĖNAS Juozas (1864 12 13 Gaisriuose, Marijampolės aps. – 1916 02 12 Niū Bri-tene, JAV), poetas, publicistas, vertėjas. 1883 baigęs Veiverių mokytojų seminariją, mokytojavo Garliavoje. 1884 bendradarbiavo žurn. „Aušra“, spausdino eilė-raščius; rinko ir paskelbė tautosakos, etnografinės medžiagos. 1886 apsigyveno Tilžėje; ten suredagavo du paskutinius „Aušros“ numerius. Po to išvyko į JAV. Dirbo angliakasiu, vertėsi prekyba, bendradarbia-vo laikr. „Lietuviškasis balsas“ (1885-89), žurn. „Ap-švieta“ (1892-93). 1890-92 redagavo laikr. „Vienybė lietuvininkų“. 1894 baigęs Baltimorės un-to medicinos koledžą, vertėsi gydytojo praktika ir literatūrinėje veike-lo nedalyvavo.

Paskelbė savo eilėraščių ir T. Ševčenkos, I. Nikiti-no, R. Bernso bei kt. poetų kūrinių vertimų ir sekimų, lit. kritikos straipsnių ir recenzijų, publicistinių, moks-

lo populiarinimo straipsnių, istorinių apybraižų. Iš-vertė A. Mickevičiaus, N. Gogolio, H. Senkevičiaus, G. de Mopasano, M. Saltykovo-Ščedrino kūrinių, an-glų istoriko E. Frymeno „Europos istoriją“. 1971 iš-leisti „Raštai“ (Vilniuje).

ANDZIULIS Kęstutis (g. 1929 05 24 Lėkiškių k., Kau-no aps.), spaudos darbuotojas. 1948 baigė Kauno fi-nansų technikumą, 1950 – Trenerių m-lą, 1957 – Le-ningrado (dabar Sankt Peterburgas) Lesgafto kūno kultūros in-tą. Nuo 1953 iki 1989 dirbo laikr. „Kauno tiesa“ (dabar „Kauno diena“) redakcijoje skyriaus ve-dėju, korespondentu. Rašė kūno kultūros, sporto, kultūros temomis. Išleido knygas „Sporto taisyklės ir sportinės aistros“ (1964, parašė kartu su A. Šociku), „Futbolo teisėjas“ (1976), „Su kamuoliu ir švilpuku“ (1986, 1990). 1965 suteikta FIFA (Tarptautinės futbo-lo federacijos) teisėjo kategorija.

ANEKDOTAS (gr. anekdotos – nepaskelbtas, neišleis-tas), trumpas, žaismingas pasakojimas su sąmojinga, netikėta pabaiga. Liečia atskirą asmenį, įvykį ar kelis susijusius. Sen. graikai anekdotais vadino žymių auto-rių nežinomus, neskelbtus raštus, vėliau, nuo VI a., – pasakojimus apie istorinio asmens privačius įvykius (VI a. Bizantijos istoriko Prokopijaus „Slaptoji istori-ja“, Justiniano biografija). Vid. amžiais anekdotu imta vadinti trumpą juokingą pasakojimą (fablio), neretai turintį aštrų politinį turinį. Tautosakoje anekdotai su-daro atskirą žanrą. Pirmas lietuviškų anekdotų rinkinį paskelbė 1929 Vl. Mačys – „Pasimokykime ir juokda-mies“.

Šiandieninius anekdotus kurti skatina dažnai be-sikeičiantys politiniai įvykiai, į politinę ir visuomeninę areną įžengiančios ir ją paliekančios asmenybės, pa-prasčiausios kasdieniškos situacijos. Naujaisi anekdo-tai dažnai spausdinami ir periodinėje spaudoje. Jų tu-rinį sudaro juokingi atsitikimai iš žinomų žmonių gy-venimo, komiškos buitinės situacijos, nepalankiai ver-tinami visuomenės įvykiai ir reiškiniai. Anekdotų for-mai būdingas pasakojimo glaustumas ir žaismingumas, sąmojingi minties posūkiai, dialogas. Anekdotų populiarumo priežastys – taikli gyvenimo negerovių kritika, visuomeninis aktualumas, nevaržoma juoko laisvė. Pajuokiamų naujovių ar reiškinų aktualumui nykstant, anekdotas praranda patrauklumą ir yra už-mirštamas.

ANF, Agencia de Noticias Fides (Naujienų agentūra), Bolivijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1979 La Pase. Priklauso katalikų bažnyčiai. Renka ir apdoroja informaciją apie šalies politinį, ekonominį, kultūrinį bei religinį gyvenimą, naudojami kitų valstybių infor-macijos agentūrų, ypač AP, Reuters, perduodamais pranešimais. Savo skyrius turi Kočabamboje, Santa Kruse ir Sukrėje.

„ANGELAS SARGAS“, katalikų laikr. „Tėvynės sar-gas“ priedas vaikams, „blaivių lietuvių katalikų vaikų mėnesinis laikraštėlis“, ėjęs 1922 10 – 1923 06 Kaune. Leido Lietuvių katalikų d-ja „Blaivybė“. Pasirodė 9 numeriai. Redaktorius P. Bruzgulis. Daugiausia prop-agavo ir skleidė blaiivybės idėją. 1923 06 sujungtas su žurn. „Žvaigždutė“ (žr.).

„**ANGLIAKASYS**“ („Anglekasis“), savaitinis Škotijos lietuvių darbininkų laikraštis, ėjęs 1923 Glazge. Leido Škotijos lietuvių Glazgo apšvietos kursų k-tas. Redagavo L. Vitkauskas.

ANGOLA, Angolos Respublika (Pietvakarių Afrika), nepriklausoma nuo 1975, gyventojų – 10,67 mln. (67 vieta pasaulyje), beraščių – 58,3 proc., sostinė – Luanda, oficiali kalba – portugalų.

Pirmieji laikraščiai pasirodė XX a. 3-iajame dešimtmetyje. 1923 Luandoje pradėjo eiti rytinis laikr. „A Provincia de Angola“ („Angolos provincija“), o 1930 – vakarinis laikr. „Diario de Luanda“ („Luandos laikraštis“). Jų pagrindu šalies darbo partija MPLA vėliau leido centrinį organą – dienr. „O Jornal de Angola“ („Angolos laikraštis“, žr.). Po nepriklausomybės paskelbimo 1975 šalyje pradėta leisti daugiau įvairių laikraščių bei žurnalų.

Iš viso išeina per 20 periodinių leidinių: 7 leidžiami Luandoje, kiti – didesniuose miestuose. Tarp jų – 1 minėtas dienraštis 30 000 egz. tiražu (3 egz. 1000 gyv.). Svarb. laikraščiai: „A Voz do Trabalhador“ („Darbininkų balsas“), „O Comercio“ („Prekyba“), savaitr. „Correio da Samana“ („Savaitės paštas“), iliustruotas mėn. žurn. „Novembro“ („Lapkritis“). Per metus išleidžiama apie 50 knygų.

Angolos informacijos agentūra ANGOP (žr.) įkurta 1975.

Radijas ir televizija veikia nuo 1975; yra 0,53 mln. radijo imtuvų (54 imt. 1000 gyv.), 55 000 televizorių (5,5 tel. 1000 gyv.). Radijo laidas portugalų, anglų, prancūzų, ispanų ir vietinėmis kalbomis transliuoja stotys Radio Nacional de Angola, televizijos – Televiza Popular de Angola (TPA), kurias kontroliuoja valstybė.

V.U.

ANGOP, Agencia Angola Press (Angolos spaudos agentūra), Angolos vyriausybinių informacijos agentūra, veikianti nuo 1975 Luandoje. Tarptautinę informaciją gauna iš savo korespondentų ir kitų šalių informacijos agentūrų – Prensa Latina, Reuters, ANSA, ITAR-TASS. Kasdien išplatina iki 20 000 žodžių informacinių pranešimų. Leidžia informacinius biuletenius. Agentūroje dirba apie 340 darbuotojų. Korespondentų punktai įsteigti 15 šalies provincijų, taip pat Portugalijoje, D. Britanijoje, Brazilijoje.

„**ANYKŠČIAI**“, Anykščių krašto kultūros istorijos leidinys (žurnalas), einantis nuo 1991 Anykščiuose. Leidžia A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko memorialinis muziejus 2 kartus per metus. Redaktorius V. Račkaitis. Tiražas 1991 – 30 000 egz., 1996 – 1000 egz.

ANYKŠČIŲ SPAUSTUVĖ, įkurta 1949. Spausdino Anykščių apskrities laikr. „Kolektyvinis darbas“. Poligrafinė įranga atgabenta iš Vilniaus, Panevėžio. Nuo 1950 spausdino rajono laikraščiu tapusį „Kolektyvinį darbą“, 1951-53 – ir MTS laikraščius „Už stalininius kolūkius“ (Anykščių) bei „Kolektyvinis balsas“ (Svėdasų). 1953 gautas linotipas.

1976 Anykščių spaustuvė prijungta prie Panevėžio spaustuvės „Varsa“. Nuo 1986 rajono laikraštis Anykščiuose buvo tik renkamas ir laužomas, o spausdinamas Ukmergėje. 1993 valstybinė Anykščių spaustuvė tapo AB „Dominantė“ spaustuve. Ji turi 2 iški-

liosios ir 1 tigelinę spausdinimo mašinas. Spausdina blankus ir smulkius spaudinius.

„**ANYKŠTA**“, Anykščių rajono laikraštis, einantis nuo 1948 lapkričio 7 Anykščiuose. Iki 1950 buvo Anykščių apskrities laikraštis, 1950-90 – LKP Anykščių raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1990 – laikraštis rajono visuomeninei. Steigėja ir leidėja UAB „Anykštos“ redakcija. 1948-49 – savaitraštis, nuo 1950 ėjo du kartus, nuo 1962 – triskart, nuo 1990 – dukart per savaitę. Iki 1990 vadinosi „Kolektyvinis darbas“. Redaktoriai: J. Karosas (1948-50), A. Raišys (1950-51), L. Jakubėnas (1951-53), Vl. Bačiulis (1953-55), P. Sargautas (1955-56), S. Juodelis (1956-57), Z. Valiauskas (1957-59), S. Vinciušas (1959-89), T. Kontrimavičius (1990-92), G. Latvelienė (nuo 1993). Minėtinai redakcijos žurnalistai: D. Binkys, R. Bražienė, J. Juzevičius, K. Kairiūkštis, V. Račkaitis (žr.), M. Telksnytė (žr.), L. Vaitonis. Tiražas 1948 – 2750 egz., 1987 – 10 800 egz., 1997 – 7000 egz.

ANILINĖ SPAUDA, žr. Fleksografinė spauda.

ANIMACINIS FILMAS, anksčiau paplitusi sąvoka „multiplikacinis filmas“ (lot. multiplicatio – dauginimas). „Animacinis filmas“ (angl. animation – sudvasinimas, sugyvinimas) tiksliau aprėpia visas galimas sintezės meno rūšis: pieštą, lėlių bei daiktų vaidybą. Animacinio filmo ypatybė – vaizdų fiksavimas kadras po kadro specialia įranga, ekrane parodant gyvą, judantį pasaulį. Animaciniame kine taikomi įvairūs kūrimo būdai. Galima piešti ar įbrėžti figūras tiesiai kino juostoje, be filmavimo. Senas būdas – siluetinė ar plokščių figūrų animacija, „ekranas su adatomis“, įvairiais planais stumdomos figūros su specialiu apšvietimu taip pat duoda neįprastą efektą. Plačiai naudojamos įvairios birios, tirpstančios, tąsios medžiagos. Pastaruoju metu plinta „kompiuterinė grafika“ bei animacijos ir vaidybos deriniai.

Animacinį kiną išrado prancūzas E. Reino netgi anksčiau už brolių Liumjerų išrastą kinematografą. Vienas animacinio kino pionierių V. Starevičius, lietuvių kilmės režisierius, dar caro laikais Maskvoje pagarsėjęs animaciniais filmais „Elniarių kova“ (1910), „Gražioji Lukanidė“ (1912), „Žiogas ir skruzdėlė“ (1913), mokėjo puikiai padaryti lėles, vaizdžiai imituoti jų judesius. Vėliau emigravo į Prancūziją ir ten kūrė. Lėlių filmą „Storulio sapnas“ 1938 Kaune sukūrė dailininkas St. Ušinskas.

8-9-ajame dešimtmetyje animacinį kiną sėkmingai plėtojo kino mėgėjai, pelnydami už juos prizų įvairiuose festivaliuose. 9-ajame dešimtmetyje Lietuvos kino studijoje gimė ir profesionalioji animacija (plačiau žr. Lietuvos kinas).

s.v.

„**ANIS**“ („Draugystė“), Afganistano vakarinis dienraštis, leidžiamas nuo 1927 Kabule puštūnų ir dari k. Visuomeninis-politinis laikraštis, spausdina informacines bei kronikines žinutes, publicistinius straipsnius. Tiražas 1996 – 25 000 egz.

ANKETA (pranc. enquete – tyrimas), dokumentas, kuriame pateiktas atitinkamai sutvarkytas klausimų sąrašas kokiems nors duomenims bei žinioms rinkti. Galimi atsakymų variantai gali būti surašomi į anketą arba

prašoma juos suformuluoti pačiam atsakančiajam. Klausimai formuluojami ir išdėstomi tam tikra tvarka, siekiant surinkti patikimą informaciją. Anketos gali būti skelbiamos laikraščiuose, žurnaluose, per radiją, televiziją, siuntinėjamos paštu arba įteikiamos asmeniškai. Anketomis tiriami visuomenės reiškiniai, viešoji nuomonė, skaitytojų, klausytojų, žiūrovų auditorija.

ANKETAVIMAS, tyrimas, apklausa, naudojant specialius klausimų sąrašus, anketas. Anketuojant kiekvienas specialiai atrinktas asmuo raštu atsako į klausimus – užpildo anketą. Anketavimas būna individualus (apklausiant kiekvieną asmenį atskirai) ir grupinis (grupė atsako, dalyvaujant apklausėjui).

ANONIMAS (gr. *anonymos* – bevardis), nepasirašyto kūrinio, laiško ar publikacijos autorius (nežinomas ar nuslėpęs savo pavardę); nežinomo autoriaus laiškas ar veikalas.

ANONIMINIS KŪRINYS, bevardis, nepasirašytas, be autoriaus pavardės nurodymo arba nežinomo autoriaus kūrinys.

ANONIMIŠKUMAS, autoriaus ir spaudos teisė publikuoti kūrinius, veikalus, raštus, nenurodant autoriaus pavardės arba pasirašant pseudonimu. Ši teisė garantuoja, jog žurnalistai ir redaktoriai saugos tarnybinių paslaptį – autoriaus norą likti nežinomu įvairioms administracinėms institucijoms bei kitiems visuomenės nariams. Teisę į anonimiškumą užtikrina civilinės teisės aktai, autoriaus teisių dokumentai, spaudos įstatymai.

ANONSAS (pranc. *annonce* – skelbimas), trumpas skelbimas apie būsimas radijo ir televizijos laidas, reklaminis pranešimas apie teatrų spektaklius, koncertus, paskaitas ir kitus renginius, naujas paslaugas. Gali būti perskaitomas diktoriaus (žurnalisto) arba užrašomas ekrane.

ANOTACIJA (lot. *annotatio* – pastaba), trumpa publikacijos charakteristika. Spaudoje skelbiamos anotacijos supažindina skaitytojus su knygomis, straipsniais. Jos taip pat rašomos bibliotekų kataloguose ir bibliografiniuose leidiniuose.

ANP, Algemeen Nederlands Presbureau (Visuotinis Nyderlandų spaudos biuras), Nyderlandų informacijos agentūra, veikianti nuo 1934 Hagoje. Dirba kaip kooperatinis laikraščių (akcininkų) susivienijimas. Laikraščių redakcijoms, radijo ir televizijos stotims teikia ir užsienio informaciją, kurią gauna iš Reuters, Belga, AFP, kitų informacijos agentūrų. Taip pat platina fotoinformaciją. Leidžia naujienų biuletenį anglų k. Agentūroje dirba apie 650 žmonių, tarp jų korespondentai šalies miestuose bei užsienyje (Briuselyje, Londone ir kt.).

ANSA, Agenzia Nazionale Stampa Associata (Spaudos organizacijų nacionalinė agentūra), Italijos nacionalinė informacijos agentūra, veikianti nuo 1945 Romoje. Įsteigė didžiausios laikraščių ir žurnalų leidyklos kooperacijos pagrindais. Teikia informaciją laikraščių ir žurnalų redakcijoms, radijui, televizijai, valstybinėms ir privačioms įstaigoms, taip pat užsienio klientams an-

glų, prancūzų, ispanų k. Keičiasi informacija su 65 kitų šalių informacijos agentūromis. Aptarnauja 960 prenumeratorių Italijoje ir užsienyje. Per parą paskleidžia 600 000 žodžių informacijos. Leidžia specialius biuletenius ir apžvalgas apie šalies įvykius, taip pat įvairius leidinius literatūros, mokslo, technikos, švietimo, automobilizmo, madų ir kt. temomis. Turi išimtinę teisę skelbti Italijoje AFP, UPI ir Reuters agentūrų informacinius pranešimus. Agentūroje dirba apie 830 žmonių. Pačioje agentūroje ir 20 jos skyrių įvairiuose miestuose yra 370 žurnalistų, o užsienyje (90 šalių) – apie 50 italų ir 55 vietiniai žurnalistai.

ANSKAITIS Antanas (g. 1931 05 30 Vilkaviškio aps. Alksnėnų k.), žurnalistas. 1951 baigė Pilviškių vid. m-lą, 1956 – Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę. 1955-70 dirbo „Valstiečių laikraščio“ redakcijoje lit. darbuotoju, skyriaus vedėju, ats. sekretoriumi. 1970-89 buvo žurn. „Tarybų darbas“ vyr. redaktorius, 1990 sausio-balandžio mėn. – laikr. „Valstybės žinios“ vyr. redaktorius. Laikraštį reorganizavus į „Lietuvos aidą“, dirba vyr. korespondentu. Rašo ekonomikos, valdymo tobulinimo, kaimo gyvenimo, daržininkystės ir sodininkystės klausimais.

ANTARA, Indonezijos nacionalinė telegramų agentūra, veikianti nuo 1937 Džakartoje. 1962 prie jos prisijungė PIA (Press Indonesia Agency). Naudojasi Reuters, UPI, AFP ir kitų informacijos agentūrų teikiama informacija. Turi savo korespondentus didžiausiuose šalies miestuose, kaimyninėse ir kai kuriose kitose užsienio valstybėse. Leidžia 7 informacinius biuletenius anglų ir 5 indoneziečių kalbomis. Agentūroje dirba 450 žmonių, iš jų 250 žurnalistų.

ANTENA (lot. *antenna* – laivo stiebo skersinis), įtaisas radijo bangoms spinduliuoti arba priimti. Siunčiamoji antena, sujungta per fiderį su radijo siųstuvu išėjimu, keičia siųstuvo aukštojo dažnio srovės energiją spinduliuojamųjų elektromagnetinių bangų energija. Priimamoji antena, sujungta per fiderį su radijo imtuvo įėjimu, elektromagnetinių bangų energiją keičia aukšto dažnio elektros srove, kuri imtuve detektuojama ir stiprinama. Šis keitimas remiasi tuo, kad elektros laidininkas, kuriuo teka orientuota kintamoji elektros srovė, spinduliuoja elektromagnetines bangas, jei srovės kelio ilgis yra vienos eilės su bangų ilgiu, ir atvirkščiai – elektromagnetinės bangos sukelia kintamąją elektros srovę laidininke. Teoriškai bet kuri antena gali būti ir siunčiamoji, ir priimamoji.

Antenų konstrukcija priklauso nuo siunčiamųjų ar priimamųjų bangų ilgių diapazono, antenos paskirties, reikalaujamų parametrų. Paprasčiausia antena yra elementarus vibratorius – elektros laidininkas, kurio ilgis daug mažesnis už spinduliuojamųjų bangų ilgį. Jo centre įjungiamas aukštojo dažnio elektros generatorius ar radijo imtuvas. Bet kuri antena susideda iš įvairiai išdėstytų elementarių vibratorių, įgalinančių gauti reikiamus parametrus (kryptingumą, stiprinimo koeficientą).

ANTIQUA (lot. *antiqua* – senovinė), lotyniškasis apvalių kontūrų spaustuvinis šriftas. Jį pirmieji įvedė italai Sveinheim ir Panartz savo spaustuvėje

ties Roma 1464. Kiek vėliau jį patobulino ir savo leidiniuose pritaikė spaustuvinkas A. Manuzio. Daug kur nuo XV a. pab. antikva pakeitė Gutenbergio įvestas aštriakampes pusiau gotiškas raides, nes jas buvo lengviau raizyti ir skaityti. Lietuvoje Vilniaus spaustuvėse antikva pradėta plačiai vartoti XVI a. Mažai kontrastingos antikvos pagrindu yra sudarytas dabar vartojamas šriftas „Baltika“ (žr.).

ANTIS, tikrovės neatitinkančios žinios, paskleistos per laikraščius ar žurnalus, radiją, televiziją, informacijos agentūras; melas, prasimanymas.

ANTITEZĖ (gr. antithesis – priešprieša): 1. Stiliaus figūra, kai panašia ar ta pačia sintaksine išraiška gretinamos priešingos mintys ar priešingi vaizdai, siekiant sustiprinti loginį ar emocinį įspūdį. Pvz.: „Teisinguosius žmones nukryžiuoja, apgautiems rožes po kojų kloja“ (S. Nėris).

2. Teiginys, priešingas tezei.

„**ANT MAMYTĖS KELIŲ**“, iliustruotas žurnalas vaikams ir motinoms, ėjęs 1992 Vilniuje. Redagavo poetė R. Skučaitė. Tiražas 18 300 egz. Išleista 3 numeriai.

ANTOLOGIJA (gr. anthologia – gėlių rinkinys), įvairių autorių (paprastai to paties regiono, laikotarpio) rinktinių kūrinių ar jų ištraukų rinkinys. Antologijoje dažniausiai pateikiami kurios nors tautos literatūros vieno ar kelių laikotarpių, literatūrinės srovės žanro ar tematikos būdingieji kūriniai. Antologija žinoma nuo Antikos laikų. Daugiausia buvo leidžiamos poezijos antologijos. Pirmoji lietuviška antologija – L. Jucevičiaus parengtas vertimų rinkinys „Ištraukos iš naujųjų lenkų poetų“ (1837). Pirmoji lietuvių rašytojų kūrybos antologija – gamtinės poezijos rinkinys „Lietuva pavasarį, vasarą, rudenį ir žiemą“ (1911, 2-asis leid. 1920, sudarė L. Gira).

ANTONIMAI (gr. anti – prieš + onyma – vardas), žodžiai, sudarantys priešpriešas, kur vienas narys neigia kito, savo partnerio požymį, teigdamas visiškai priešingą. Antonimai gali būti daiktavardžiai (baimė – drąsa), būdvardžiai (baltas – juodas), veiksmažodžiai (artinti – tolinti) ir kt. kalbos dalys. Antonimai padaromi ir žodžių darybos priemonėmis: laimė – nelaimė. Tam tikrame kontekste antonimai gali būti ir leksiniai koreliatai: ugnis – vanduo, vyras – moteris. Pastarieji vadinami kontekstiniais, o darybiniai ir semantiniai – sisteminiais. Antonimai – tai kontrastingo semantinio turinio žodžių poros. Poveikis – emocinis kontrastas. Antonimiškas reiškinių apibūdinimas mėgstamas publicistikoje, pvz.: „Čia vyksta kova už gyvenimą ar mirtį“, „Iškilo su gandrais, nutūpė su varnomis“. Neretai antonimai pavartojami kaip oksimoronas (žr.) ar paradoksas (žr.).

„**ANTRASIS LIETUVOS ŽURNALISTŲ SĄJUNGOS METRAŠTIS**“, žr. „Lietuvos žurnalistų sąjungos metraštis“.

ANTRAŠTĖ, knygos, jos dalies arba skyriaus, žurnalo ar laikraščio straipsnio pavadinimas. Knygos antraštė spausdinama antraštiniame puslapyje ir metrikoje,

kartojama (dažnai sutrumpinta ar tik dalis) aplankale, kietviršyje (viršelyje), priešantraštiniame puslapyje. Straipsnio, skyriaus antraštė iš teksto išskiriama šriftu, kartais piešiniu, dekoratyviniais elementais, spalva. Leidinys gali turėti ir antros eilės antraščių – paantraščių (žr.).

ANTRAŠTINIS LAPAS, pirmas knygos, brošiūros, leidinio lapas, kuriame pateikti jo identifikavimui būtini duomenys: antraštė, autoriaus pavardė, leidimo metai ir kt.

AP, Associated Press (Jungtinė spauda), JAV informacijos agentūra, veikianti nuo 1848 Niujorke. Tai nepriklausomas kooperatinis laikraščių leidėjų ir radijo bei televizijos kompanijų susivienijimas. Jo nariai yra 1317 dienraščių ir 3927 radijo bei televizijos stotys. Aptarnauja 12 000 prenumeratorių 110 pasaulio šalių. Per parą perduoda 17 mln. žodžių informacijos anglų ir ispanų k.

Informacijos rinkimas, apdorojimas ir perdavimas automatizuotas, naudojant naujausių elektroninę skaičiavimo techniką. Pagrindinis kompiuteris yra Niujorke, vietiniai – valstijų centruose, laikraščių leidyklose, taip pat D. Britanijoje, Londone, kur informacija surenkama ir automatiškai per palydovą perduodama į Niujorką. Europos prenumeratoriams informaciniai pranešimai perduodami per tarpinę elektroninę skaičiavimo mašiną, esančią Frankfurte prie Maino.

Dirba speciali agentūros ekonominė ir komercinė tarnyba, taip pat fotožurnalistikos tarnyba. Agentūros paslaugomis naudojasi ne tik šalies abonentai, bet ir daugelis pasaulio informacijos agentūrų.

Agentūroje dirba 2750 žmonių, tarp jų 1500 korespondentų, redaktorių ir fotokorespondentų. Iš jų 1089 dirba JAV, 400 – užsienyje. Šalies teritorijoje yra 126 skyriai ir punktai, o 78 skyriai 62 užsienio valstybėse. Agentūrai vadovauja direktorių taryba, renkama 3 metams.

APA, Austria Presse Agentur (Austrijos spaudos agentūra), Austrijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1946 Vienoje. Akc. b-vė, kurios nariais yra didžiausių leidyklų, spaudos susivienijimų ir svarbiausių laikraščių vadovai. Turi savo korespondentus šalies miestuose ir užsienyje, sudariusi sutartis su pagrindinėmis pasaulio informacijos agentūromis. Kasdien išsiunčia per 50 000 žodžių informacinių pranešimų. Dirba apie 130 darbuotojų, kurių pusė yra žurnalistai. Leidžia ekonominius, komercinius bei informacinius biuletenius.

APARATINĖ (lot. apparatus – įrenginys), radijo ar televizijos techninio centro padalinys, patalpa, kurioje įrengta laidų įrašymo, montavimo arba transliavimo aparatūra. Žr. Radijo aparatinė, Televizijos aparatinė.

APYBRAIŽA: 1. Publicistikos žanras, tradiciškai priskiriamas meninių-publicistinių žanrų grupei. Naudojamas dokumentiškai tiksliai ir kartu vaizdiškai pasakojant apie konkrečių žmonių poelgius ir charakterius, kuriant jų portretus, taip pat atspindint žmonių grupės ar bendruomenės tarpusavio santykius.

Apybraižos žanras pradėjo formuotis XVII a. Pran-

cūzijoje (pradininkas J. de La Bruyere – Ž. de La Brujeras) ir XVIII a. Anglijoje (pradininkai D. Addison – Adisonas, R. Steele – Stylas). Rusijoje šis žanras, kurio tradicijos turėjo didelės įtakos lietuvių apybraižai, susiformavo XIX a., veikiamas prancūzų fiziologinių apybraižų. Tais laikais tai buvęs daugiau beletristinis žanras, kuriame būdavo kuriami apibendrinti įvairių socialinių sluoksnių atstovų portretai, vaizduojami papročiai, buitės, tačiau nesiremiami būtinai tikrais ir tiksliais faktais. Lietuvių literatūroje apybraižos žanras atsirado XIX a. pab.–XX a. pr. Apybraižos pradininkais laikytini Žemaitė, V. Pietaris, J. Biliūnas.

XX a. antrojoje pusėje įsigalėjo pagrįstos konkrečiais faktais apybraižos modelis. Dažniausiai šio žanro kūriniuose nurodoma tikros pavardės, tikslūs vietovardžiai, griežtai laikomasi dokumentinio tikrovės atspindėjimo metodo. Labai ribotu mastu išmonė naudojama tik hipotetiškai atkuriant veikiančiųjų asmenų dialogus, monologus bei tarsi rekonstruojant kai kurias, dažniausiai išnykusios aplinkos detales. Nebūdingas įvykinis siužetas. Apybraižos spausdinamos laikraščiuose, žurnaluose, taip pat jų rinkiniai publikuojami knygose. Įprasta skirti portretinės, probleminės, kelionių ir įvykio apybraižos rūšis. Apybraižos žanrui priskiriamas ir vaizdelis, laikomas mažąja apybraižos forma.

Žanro sampratai Lietuvoje didelę įtaką turėjo Rusijos bei Tarybų Sąjungos literatūros mokslas ir žurnalistikos teorija. Terminas „apybraiža“ analogiškas rusų vartojamam terminui „očerk“. Vakarų literatūros moksle ir žurnalistikos teorijoje apybraižos žanro samprata nėra aiškiai suformuluota. Apibūdinti kūriniams, mūsų šalyje vadinamiems apybraižomis, Vakaruose neretai vartojami esė, reportažo ir pasakojimo terminai.

2. Mokslo ar mokslo populiarinimo rašinys, bendrais bruožais apžvelgiantis nagrinėjamąjį objektą. v.B.

APKLAUSA, pirminės sociologinės informacijos apie nuomones, požiūrius, vertinimus ir kitas charakteristikas rinkimo metodas, pateikiant klausimus žmogui arba tam tikrai žmonių grupei. Yra įvairios apklausų rūšys: žodinės, rašytinės, spaudos, pašto, telefoninės; masinės, ekspertinės, atrankinės, ištisinės.

APLANKALAS, papildomas nuimamas nuo viršelio popierinis arba plastmasinis apdaras, paprastai su tekstu ir iliustracijomis, atspindinčiomis knygos turinį. Juo aplenkiama įrišta knyga.

APLANKAS, leidyklinį knygos apdarą ar viršelį dengiąs popierius ar kt. medžiagos lapas, kuriame dažnai pateikiama autoriaus pavardė, knygos antraštė, leidyklinė anotacija ir kt. duomenys.

APMIRIMAS, radijo bangų laikina anomalija, nukrypimas.

APN, Agencia Paraguaya de Noticias (Paragvajaus naujienų agentūra), Paragvajaus informacijos agentūra, veikianti nuo 1990 Asunsjone. Kol nebuvo nacionalinės informacijos agentūros, tarptautinę informaciją šalyje skleidė užsienio informacijos agentūrų AP, UPI, DPA atstovai, dirbę Asunsjone.

„APOGEVMATINI“ („Popietinis“), Graikijos vakarinis dienraštis, einantis nuo 1952 Atėnuose. Remia politinę partiją „Nauja demokratija“. Daugiausia spausdina sensacinio ir nuotykinio pobūdžio rašinius, nužudymų, skandalingų istorijų, įvairių atsitikimų kroniką. Tiražas 1996 – 73 000 egz.

APOLITINIS (-IŠKAS), visiškai abejingas politikai; nepolitinis, vengiantis politikos; turintis politikos vengimo bruožų.

APOSTROFA (gr. apostrophē < apostrophō – atsi-grežti), retorinis kreipinys, stilistinė figūra – autorius kreipimasis į daiktą, abstrakciją, mirusį ar nesantį asmenį, su kuriais iš tikrųjų negalima kalbėtis. Negyvi daiktai personifikuojami. Apostrofų galima rasti Biblijoje, Demostenio, Cicerono ir vėlesniųjų rašytojų veikaluose. Dažnai sutinkama poezijoje, bet gali būti pavartota ir publicistikoje, siekiant didesnio emocionalumo.

APOSTROFAS (gr. apostrophos < apostrophō – užlenkiu atgal), kablelio pavidalo diakritinis ženklas, rašomas viršutinėje eilutės dalyje. Vartojamas svetimų pavardžių pridėtinėms dalelėms atskirti (pvz., Žana d'Ark), po minkšto priebalsio fonetinėje transkripcijoje (pvz., č' – minkšta afrikata č), prieš lietuviškas galūnes prie kai kurių abreviatūrų ir svetimų vardų bei pavardžių (pvz., ITAR-TASS'as, George'as, Dole'as), vietoj praleisto balsio anglų, prancūzų, italų k. žodžiuose (pvz., pranc. l'humanite – le humanite), gramatinei reikšmei žymėti anglų kalboje (pvz., boy's – savybinio linksnio vienaskaita ir boys' – savybinio linksnio daugiskaita).

APP, Associated Press of Pakistan (Pakistano jungtinė spauda), Pakistano informacijos agentūra, veikianti nuo 1947 Islamabade. Nuo 1961 – vyriausybėnė orga. Užsienio informaciją rengia, remdamasi Reuters, ITAR-TASS, AP, UPI, AFP, DPA, Sinchua, kitų informacijos agentūrų, taip pat tarptautinės islamo informacijos agentūros IINA pranešimais. Kasdien išplatina apie 45 000 žodžių informacijos.

Agentūroje dirba apie 400 darbuotojų. Turi skyrius Lahore, Karačyje, Ravalpindyje, biurus Pechšavare, Kvete, Multane, Sukure, korespondentus visuose dideliuose šalies miestuose, užsienyje – Delyje, Pekine, Niujorke, Londone, Otavoje, Maskvoje.

APRAŠAS: 1. Duomenų surašymas ir apibūdinimas, jų sistemos pateikimas.

2. Bibliografinis aprašas, pagrindinė bibliografinio įrašo dalis, kurioje tam tikru nuoseklumu pateikti duomenys (autorius, antraštė, paskirtis, apimtis ir kt.) apie dokumentą, įgalinantys jį identifikuoti.

APRINKIMAS, dalis teksto, surinkta mažesniu formatu, paliekant vietos iliustracijoms ir lentelėms.

APROBACIJA (lot. approbatio – leidimas), oficialus patvirtinimas, pritarimas, sutikimas, leidimas (pvz., ką nors spausdinti, išleisti, skelbti ar pan.).

APS, Agence de Presse Senegalaise (Senegalo spaudos agentūra), Senegalo vyriausybėnė spaudos agentūra,

veikianti nuo 1959 Dakare. Užsienio informaciją gauna iš AFP, Reuters ir kitų informacijos agentūrų. Informacinius pranešimus siunčia laikraščių ir žurnalų redakcijoms, radijo ir televizijos stotims, vyriausybėms įstaigoms, privačioms kompanijoms, užsienio šalių korespondentų punktams Dakare. Per dieną perduoda 20-25 informacinius pranešimus. Agentūroje dirba 60 žmonių (su techniniais darbuotojais). Savo korespondentus turi visuose šalies administraciniuose centruose.

APS, Algerie Presse Service (Alžyro spaudos agentūra), Alžyro vyriausybė informacijos agentūra, veikianti nuo 1962 Alžyre. Turi skyrius ir korespondentų punktus Niujorke, Paryžiuje, Londone, Romoje, Maskvoje, Ženevoje, kai kuriose kitose pasaulio valstybių sostinėse, daugelyje savo šalies miestų.

„APSKAITA IR KONTROLĖ“, dvisavaitis Lietuvos buhalterių ir auditorių laikraštis, einantis nuo 1991 vasario 8 Vilniuje. Informuoja apie buhalterinę apskaitą ir kontrolę, valstybės kontrolierių veiklą. Vyr. redaktorius A. Linkus. Tiražas 1991 – 3200 egz., 1995 – 9100 egz.

„APSKAITOS APŽVALGA“, dvimėnesis buhalterinės apskaitos žurnalas, einantis nuo 1994 sausio Vilniuje. Skirtas apskaitininkams, finansininkams, firmų vadovams ir visiems verslo žmonėms. Leidžia UAB „Pačiolis“. Vyr. redaktoriai: A. Jančaitis (1994), G. Kalčinskas (nuo 1994). Tiražas 1995 – 5000 egz., 1997 – 6000 egz.

APSKRITIES LAIKRAŠTIS, periodinis leidinys, skirtas tam tikro regiono (apskritys) gyventojams. Tokie laikraščiai ir savaitraščiai pradėti leisti Nepriklausomoje Lietuvoje. Daugiausia jie buvo skirti ne tiek apskritys, kiek atitinkamo regiono, krašto žmonėms. Nemažai jų ėjo tik kelerius metus. 1919 Raseiniuose buvo leidžiamas „Žemaičių visuomenės laikraštis“, 1922-33 Biržuose – savaitr. „Biržų žinios“, 1923-24 Telšiuose – savaitr. „Telšių žinios“, 1923-28 Šiauliuose – savaitr. „Šiaulių naujienos“. 1924 pradėjo eiti laikr. „Panevėžio balsas“ (žr.), savaitr. „Šiaulietis“ (žr.), dienr. „Klaipėdos žinios“ (žr.), savaitr. „Žemaičių balsas“ (Tauragėje, žr.), laikr. „Ukmergės garsas“ (žr.), 1925 – savaitraščiai „Žemaitis“ (Telšiuose, žr.), „Biržiečių balsas“ (žr.), „Šešupės bangos“ (Marijampolėje, žr.), dienr. „Kauno naujienos“ (žr.), 1926 – savaitraščiai „Raseinių balsas“ (žr.), „Kėdainių žinios“ (žr.), „Ukmergiečių balsas“ (žr.), laikr. „Kėdainių garsas“ (žr.), 1927 – laikraščiai „Klaipėdos garsas“ (žr.), „Džukas“ (Alytuje, žr.). Vėliau pasirodė savaitraščiai „Suvalkietis“ (Marijampolėje, žr.), „Alytaus dzyvas“ (žr.), „Zarasų kraštas“ (žr.), „Tauragės balsas“ (žr.), „Panevėžio garsas“ (žr.).

Per pirmąją sovietinę okupaciją, 1941 balandžio viduryje pradėjo eiti keli apskričių laikraščiai: Šiauliuose – „Raudonoji vėliava“, Panevėžyje – „Panevėžio tiesa“, Marijampolėje – „Naujasis kelias“, Telšiuose – „Tarybų Žemaitija“. Vokiečių okupacijos metais (1941-44) Telšiuose ėjo savaitr. „Žemaičių žemė“ (žr.), Panevėžyje – „Panevėžietis“, paskui – „Panevėžio apygardos balsas“ (žr.), Marijampolėje – „Nauja gadynė“ (žr.), Šiauliuose – „Tėvynė“, paskui

„Tėviškė“ (žr.), Kėdainiuose – „Laisvas žodis“ (žr.), Biržuose – „Naujosios Biržų žinios“ (žr.).

Tuoju po Antrojo pasaulinio karo, antrosios sovietinės okupacijos pr. buvo atgaivinti 1941 leisti laikraščiai: „Panevėžio tiesa“, „Tarybų Žemaitija“ (žr.), „Raudonoji vėliava“, „Naujasis kelias“ (žr.), taip pat 1940-41 ėjęs dienr. lenkų k. „Prawda Wileńska“ (žr.). Kaip vokiečių okupacijos metais nelegaliai miškuose komunistų leisto laikr. „Trakiečių šūkis“ tęsinys nuo 1944 rudens buvo leidžiamas to paties pavadinimo Trakų apskrities laikraštis (ėjo iki 1950). 1944 pradėjo eiti ir keletas naujų apskričių laikraščių: Rokiškyje – „Tarybinis Rokiškis“ (žr.), Ukmergėje – „Tarybinis kelias“ (žr.), Švenčionyse – „Už tėvynę“ (žr.), Kretingoje – „Žemaičių tiesa“ (žr.). Daugiausia apskričių laikraščių pasirodė 1945: Alytaus „Tarybinė Dzūkija“, Biržų „Biržiečių tarybinis žodis“, Joniškio „Tarybinis balsas“, Kėdainių „Tarybinis kelias“, Klaipėdos „Raudonasis švyturys“ ir „Sovetskaja Klaipėda“ (rusų k.), Lazdijų „Dzūkų žinios“, Mažeikių „Mažeikių tiesa“, Raseinių „Stalinietis“, Šakių „Tikruoju keliu“, Tauragės „Tarybinis valstietis“, vėliau – „Tarybinis žodis“, Utenos „Lenino keliu“, Vilkaviškio „Pergalė“, Zarasų „Pergalė“. 1946 pradėjo eiti Kaišiadorių apskrities laikr. „Bolševikiniu keliu“, Kupiškio „Stalino keliu“, Prienų „Naujas gyvenimas“, Šilutės „Šilutės tiesa“, 1947 – „Pagėgių balsas“, Varėnos „Tarybinis balsas“, 1948 – Anykščių „Kolektyvinis darbas“, Kelmės „Bolševikinis žodis“, Plungės „Socialistinis darbas“, 1949 – Kuršėnų „Komunizmo keliu“, Jurbarko „Tarybinė vėliava“, vėliau – „Po spalio vėliava“, Pasvalio „Stalino vėliava“, Radviliškio „Raudonoji žvaigždė“, Vilniaus „Lenino keliu“ (lietuvių, lenkų ir rusų k.), 1950 – Širvintų „Lenino vėliava“, Vilkijos „Komunizmo vėliava“. 1950 iš viso ėjo 39 apskričių laikraščiai: tik Kalvarijoje ir Rietave jų nespėta išleisti, nes tų metų birželio mėn. vietoj apskričių buvo sudaryti rajonai, ir daugelis apskričių laikraščių tapo rajonų laikraščiais (žr.). Apskrities laikraštis iki 1950 buvo pagrindinis vietinės (regioninės) periodinės spaudos leidinio tipas. Šiuos laikraščius leido (paprastai 1, 2 arba 3 kartus per savaitę) LKP apskričių k-tai ir apskričių Darbo žmonių deputatų tarybų vykd. k-tai, o redagavo partijos k-tų paskirti (patvirtinti) redaktoriai. Apskričių laikraščiai atspindėdavo ir visos šalies, ir apskričių politinį, ekonominį, ūkinį, kultūrinį gyvenimą, komunistinį vadovavimą, partinių organizacijų veiklą.

1995 pr. Lietuvos teritorijoje sudarius 10 apskričių, vėl pradėti leisti apskričių laikraščiai. Dar 1994 pab. Panevėžio miesto ir apskrities laikraščiu pasivadino dienr. „Panevėžio rytas“ (žr.), Utenos miesto ir apskrities – laikr. „Utenis“ (žr.). 1995 gegužės mėn. Utenoje vietoj laikr. „Utenos krašto žinios“ ėmė eiti „Utenos apskrities žinios“ (žr.), o Kaune pasirodė Jonavos „Naujienu“, Kauno „Tėviškės žinių“, „Kėdainių garso“, Prienų „Gyvenimo“, Raseinių „Naujo ryto“ laikraščių priedas „Kauno apskritis“ (žr.). Rugsėjo mėn. Klaipėdos miesto dienr. „Klaipėda“ tapo ir apskrities laikraščiu. 1995 apskričių laikraščiais tapo ir Marijampolėje leidžiamas laikr. „Suvalkietis“ (žr.), Alytuje – „Alytaus naujienos“ (žr.), Šiauliuose – „Šiaulių kraštas“ (žr.), Tauragėje – „Tauragiškių balsas“ (žr.), Telšiuose – „Kalvotoji Žemaitija“ (žr.). Šilutėje pradėtas leisti apskrities laikr. „Vakarų Lietuva“ (žr.), Alytuje – „Džukas“ (žr.).

V.U.

„APŠVIETA“, JAV lietuvių mėnesinis žurnalas, ėjęs 1892-93 Plimute ir Šenande. Leistas Lietuvių mokslo d-jos. Spausdintas Bitėnuose ir Tilžėje. Redaktorius J. Šliūpas. Pasirodė 15 numerių. Skelbė demokratines, tarpais socialistines pasaulietines idėjas, propagavo laisvą žmogaus ir visuomenės mąstymą. Žurnale bendradarbiavo J. Andziulaitis-Kalnėnas, J. Basanavičius, V. Daukšys, V. Dembskis, M. Kuprevičius ir kt.

„APŠVIETIMAS“, Amerikos lietuvių darbininkų apšvietos d-jos mėnesinis žurnalas, leistas 1923 04–1924 11 Klivlende. Redagavo J. Baltrušaitis.

APŠVIETIMO APARATŪRA, elektros prietaisų sistema šviesos efektui sukurti.

„APŽVALGA“: 1. Lietuvių laikraštis, leistas 1911-14 Klaipėdoje bei Tilžėje. Leido spaudos d-ja „Lituania“ (įsteigė Klaipėdos krašto ūkininkai). Ėjo du kartus per savaitę, nuo 1914 balandžio – savaitraštis. Rašė apie R. Prūsijos lietuvių gyvenimą, informavo apie Prūsijos vidaus ir užsienio politiką, domėjosi D. Lietuvos gyvenimu, rūpinosi kultūros palikimu, Lietuvos šviesuolių įamžinimu, žadino meilę gimtajai kalbai, puoselėjo lietuviybę, spausdino literatūros kūrinius. Leido priedus: „Pridėtką prie „Apžvalgos“, „Bitelė“ ir kt. Spausdintas gotišku šriftu. Kilus Pirmajam pasauliniam karui, 1914 rugsėjo 18 išėjo paskutinis (51) „Apžvalgos“ numeris. Redagavo A. Baltris, M. Ašmys, A. Bruožis, J. Tramišius, P. Abromaitis. Spausdino M. Jankaus spaustuvė Klaipėdoje, vėliau E. Jagomasto spaustuvė Tilžėje.

G.B.

2. Lietuvių socialistų s-gos mėnesinis laikraštis, leistas 1918 Filadelfijoje vietoj uždaryto laikr. „Kova“ (žr.). Redagavo K. Vidikas-Tauras.

3. Politikos, ūkio, ekonomikos ir literatūros savaitraštis, leistas 1927 Kaune. Nr. 1 išėjo spalio 7 – 8 p. Rašyta apie okupuoto Vilniaus krašto lietuvių represijas, Lietuvos vidaus ir užsienio politiką, ūkininkavimo klausimus, informavo apie naujas knygas. Spausdino „Raidės“ spaustuvė Kaune. Redaktorius-leidėjas Pr. V. Būdvytis.

4. Žydų visuomeninės minties iliustruotas savaitraštis, ėjęs 1935-40 Kaune lietuvių k. Leido žydų karių, dalyvavusių Lietuvos nepriklausomybės kovose, s-ga. Nr. 1 išėjo 1935 birželio 16, skirtas Lietuvoje ir užsienyje gyvenantiems žydams, mokantiems lietuviškai, bei lietuviams, norintiems geriau susipažinti su žydų gyvenimo problemomis, jų tradicijomis, kultūra. Leidinyje svarstyti lietuvių ir žydų santykiai, pasakota apie žydų gyvenimą įvairiose šalyse, rašyta apie Lietuvos vidaus ir užsienio politiką, spausdinti jaunųjų žydų rašiniai, žydų literatūros kūriniai, lietuvių publicistų ir rašytojų kūryba. Redaktorai: A. J. Livšicas, L. Šibailis, A. V. Melamedas, M. Bramsonas. Spausdino G. Lano bei S. Jeselevičiaus spaustuvės. 1936 12 06 išleido „Iliustruotą apžvalgos priedą“. Paskutinis numeris pasirodė 1940 06 25.

G.B.

5. Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos laikraštis, nelegaliai ėjęs 1942-44 Kaune. Spausdino politinio gyvenimo ir karo įvykių apžvalgas, ragino kovoti prieš bolševizmą ir Vokietiją, bolševikus ir vokiečius, už laisvą ir nepriklausomą Lietuvą. Iki 1943 lapkričio 9 buvo išleisti 38 numeriai.

6. Lietuvos krikščionių demokratų partijos sa-

vaitraštis, einantis nuo 1989 kaip atkurtas 1890 įsteigtas leidinys. Iš pradžių buvo leidžiamas Kaune, nuo 1992 – Vilniuje. Redaktoriai: E. Šiugžda (1990-92, žr.), A. V. Škiudaitė (1992-97, žr.), redakcinė komisija (nuo 1997). Tiražas 1990 – 20 000 egz., 1993 – 12 100 egz., 1997 – 6200 egz.

Nuo 1992 leidžiamas priedas lenkų k. „Przegląd“ („Apžvalga“), redaktorius M. Čobotas (Czobot), tiražas 1992 – 15 000 egz., 1995 – 2300 egz.

7. Žr. „Žemaičių ir Lietuvos apžvalga“.

APŽVALGA: 1. Žurnalistikos žanras, kuriame pateikiama apibendrinta tam tikro laikotarpio įvykių ar faktų panorama; apžvalginis straipsnis. Apžvalga tradiciškai priskiriama analitinių žanrų grupei, nes informacija joje susisteminama, komentuojama. Apžvalgos pagal apžvelgiamo laikotarpio trukmę skirstomos į savaitės įvykių, mėnesio įvykių, metų įvykių apžvalgas. Objekto požiūriu – į vidaus ir užsienio gyvenimo apžvalgas. Pagal tematikos mastą apžvalgos skirstomos į bendrąsias ir temines. Pagal tematikos pobūdį – į politines, ekonomines, sporto, kultūros, literatūros, dailės ir kitų meno rūšių apžvalgas. Specifinėmis apžvalgų rūšimis laikomos spaudos apžvalgos, kuriose aptariamos periodinių leidinių publikacijos, bei laiškų apžvalgos – jose periodiniai leidiniai, televizijos kanalai, radijo stotys pateikia informaciją apie jų skaitytojų, žiūrovų, klausytojų atsiųstuose laiškuose gvildenamas problemas.

2. Trumpas pranešimas, apibendrinančiai aptariantis kokius nors dalykus, reiškinius, įvykius. v.B.

APŽVALGININKAS: 1. Asmuo, dažniausiai žurnalistas, rengiantis apžvalgas.

2. Spaudos, televizijos, radijo žurnalisto pareigos, kurias einantis asmuo reguliariai rašo daugiausia analitinio, komentuojamojo pobūdžio publikacijas ar rengia tokias laidas. Šiuolaikinėje žurnalistikoje apžvalgininko pareigos būna analogiškos komentatoriaus pareigoms. v.B.

APŽVALGINIS STRAIPSNIS, žr. Apžvalga.

„ARAB TIMES“ („Arabų laikas“), Kuveito dienraštis, einantis nuo 1963 Kuveite anglų k. Iki 1977 vadinosi „Daily News“ („Naujienu dienraštis“). Tiražas 1996 – 31 000 egz.

ARABŲ RAŠTAS, raštas, vartojamas arabų šalyse, Irane, Afganistane, Pakistane, Rytų Afrikoje. Raidės pasiskolintos iš semitų aramėjų abėcėlės, skaitmenys iš indų rašto, rašomos iš dešinės į kairę. Arabų ištobulinta skaitmenų sistema paplito visame pasaulyje ir vartojama mūsų dienomis.

ARABŲ ŽURNALISTŲ FEDERACIJA, Federation of Arab Journalists, regioninė žurnalistų organizacija, veikianti nuo 1965 vasario. Jungia 17 arabų šalių nacionalines žurnalistų s-gas, apie 7000 žurnalistų. Svarbiausi uždaviniai: remti arabų tautų kovą dėl laisvės ir nepriklausomybės, dėl palestiniečių teisės turėti savo tėvynę, dėl arabų valstybių vienybės, padėti žurnalistams kelti savo meistriškumą, siekti spaudos laisvės, kovoti už žurnalisto teises. Aukščiausias organas – generalinė konferencija, šaukiama kas treji me-

tai. Kasdieninei veiklai vadovauja biuras. Būstinė iki 1970 buvo Kaire, vėliau perkelta į Bagdadą (Sirija).

ARANŽUOTOJI FOTOGRAFIJA, toks darbo metodas, kai fotografuojant tenka organizuoti, pakeisti, papildyti aplinką, žmonių pozas, apšvietimą. Šis būdas naudojamas ir ateljė, ir fotomene, retsykais fotožurnalistikoje ir reklamos gamyboje.

„ARBETER LEBN“ („Darbininkų gyvenimas“), legalus komunistų laikraštis, leistas 1926 liepos-gruodžio mėn. Kaune jidiš k. Ėjo kas savaitę 4-6 p. Leido LKP CK. Leidėjas-redaktorius A. Kacas, faktiškai redagavo F. Abramavičius. Po 1926 gruodžio 17 perversmo uždarytas. Bendradarbiavo Z. Angarietis, J. Apuokas-Maksimavičius, Ch. Freidienė, J. Greifenbergeris, A. Lifšicas, B. Galperinas, V. Šimensas. Spausdino S. Joselevičiaus spaustuvė Kaune.

„ARBEITER-ZEITUNG“ („Darbininkų laikraštis“), komunistinės orientacijos laikraštis, leistas 1924-27 Klaipėdoje vokiečių k. Pirmasis numeris išėjo 1924 lapkričio 1 d. Leido Klaipėdos miesto tarybos darbininkų frakcija kas savaitę. 1925 LKP CK įkūrė Klaipėdos krašto darbininkų partiją, kuri pradėjo leisti „Arbeiter-Zeitung“ kas dvi savaites. Laikraštyje buvo išspausdinta A. Sinklerio, A. Lozovskio, H. Majerio straipsniai bei grožinės literatūros kūriniai. Bendradarbiavo Z. Angarietis, M. Jonelaitis, M. Kurmis, V. Joneikis ir kt. Redagavo A. Moninas, faktiškasis redaktorius J. Greifenbergeris (iki 1926 pab.). Spausdino J. G. Schmidt spaustuvė. Tiražas 1000 egz.

ARCHAIZMAS (gr. archaikos – senovinis), pasenęs žodis, gramatinė forma arba sintaksinė konstrukcija. Skiriami leksiniai, morfologiniai ir sintaksiniai archaizmai. Leksiniai (pasenę žodžiai) skirstomi į tikruosius ir istorinius. Žodis virsta tikruoju, kai įsigali naujas daikto ar reiškinio pavadinimas, pvz. „ašva“ – kumelė, „byloti“ – kalbėti, istorizmu – kai išnyksta juo vadinamas daiktas ar reiškinys, pvz., „baudžiava“, „vyžos“. Morfologinius archaizmus sudaro nebevertojamos žodžių formos, pvz., „esmi“, „tavęsp“, sintaksinius – pasenusios sintaksinės konstrukcijos, pvz., „ir numirė saulei besileidžiančiai“. Archaizmai dabartinėje lit. kalboje turi norminių sinonimų. Kartais archaizmai gali sugrįžti į norminę kalbą, pvz., nuovada, seniūnija, viršaitis. Archaizmai vartojami grožinėje literatūroje, publicistikoje laiko koloritui paryškinti.

ARCHYVAS (lot. archivum < gr. archaios – senovinis), įstaiga ar įstaigų, org.-jų, įmonių skyriai, kurie kaupia, saugo, tvarko, registruoja, mokliškai tiria ir naudoja įvairius dokumentus; įstaigų, org.-jų, įmonių asmenų veiklos dokumentų visuma (fondai), taip pat pastatai ar jų dalys, kuriuose laikomi dokumentai. Archyvai yra valstybiniai (centriniai, vietiniai), žinybiniai, asmeniniai (šeimų ir giminių). Archyvinių dokumentų saugojimo laikas reglamentuojamas tam tikrais įstatymais. Lietuvoje archyvus pradėta kaupti XIII a. pr., tačiau jie neišliko. Seniausias išlikęs archyvas yra Didžiojo kunigaikščio (valstybės) kanceliarijos archyvas (1367–1794), vėliau pavadinintas Lietuvos metrika.

Laikraščių bei žurnalų redakcijų, radijo, televizijos, dokumentinio kino įstaigų archyvuose saugomi ir

tvarkomi paskelbtų ir nepanaudotų rašinių rankraščiai, iliustracijos, leidinių komplektai, fotografiniai neigatyvai ir pozityvai, laidų vaizdo ir garso įrašai, filmai, buvusių darbuotojų bylos, įstaigų veiklos dokumentai.

ARCHYVINIS EGZEMPLIORIUS, žr. Privalomasis egzempliorius.

„ARCHIVUM PHILOLOGICUM“ („Filologijos archyvas“), „VDU humanitarinių mokslų fakulteto raštai“, tęstinis leidinys, ėjęs 1930-39 Kaune. Leido Kauno un-to Humanitarinių mokslų fak. kasmet po vieną knygą. Leidinys skirtas lingvistikos problematikai. Nagrinėti lietuvių kalbos istorijos, dialektologijos, akcentologijos, etimologijos klausimai, svarstyti klasikinės filologijos reikalai. Mokslinius straipsnius spausdino slavistai, germanistai, nagrinėję Lietuvos valstybės XVI-XVII a. dokumentus, teismų bylas, Lietuvos Metriką, ordino foliantų nuorašus. Paskelbtas žymių Lietuvos kultūros atstovų kūrybinis ir epistolinis palikimas, svarstytos lietuvių kalbotyros teorijos problemos. Bendradarbiavo F. Brenderis, J. Endzelynas, J. Elisonas, E. Frenkelis, K. Jablonskis, P. Jonikas, A. Salys, J. Kabelka, Vacl. Biržiška, V. Maciūnas ir kt. Išėjo 8 tomai. Redaktorius P. Skardžius. G.B.

„ARDYN ERH“ („Liaudies valdžia“), Mongolijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1990 Ulan Batore. Leidžia Liaudies Didysis Churalas ir Vyriausybės kabinetas. Tiražas 1996 – 70 000 egz.

„ARET RUNT“ („Ištisi metai“), Švedijos savaitinis iliustruotas žurnalas, einantis nuo 1946 Stokholme. Leidžia Bonjerų laikraščių leidybos koncernui priklausanti leidykla. Populiariausias šalies žurnalas. Tiražas 1996 – 303 000 egz.

ARGENTINA, Argentinos Respublika (Pietų Amerika), nepriklausoma nuo 1816, gyventojų – 34,18 mln. (31 vieta pasaulyje), beraščių – 4,7 proc., sostinė – Buenos Airės, oficiali kalba – ispanų.

Pirmieji laikraščiai buvo spausdinami anglų ir ispanų k. Juos leido politinės partijos ir stambūs verslininkai šalies sostinėje ir provincijų centruose. Seniausias laikraštis „La Capital“ („Sostinė“) pasirodė 1867 Rosarijo mieste; jis tebeleidžiamas kaip dienraštis (tiražas – 100 000 egz.). Buenos Airėse 1869 pradėtas leisti dienr. „La Prensa“ („Spauda“, žr.), 1870 – „La Nacion“ („Tauta“, žr.), o 1876 – dienr. anglų k. „Buenos Aires Herald“ („Buenos Airių šauklys“). Nuo 1882 Mendose eina dienr. „Los Andes“ („Andai“), nuo 1884 Platoje – „El Dia“ („Diena“), nuo 1894 Kordove – „Los Principios“ („Principai“).

Per metus išleidžiama apie 5000 knygų. Išeina 190 dienraščių, jų tiražas 4,78 mln. egz. (144 egz. 1000 gyv.). Kiti svarbesni dienraščiai: „Clarín“ („Šauklys“, žr.), „La Razon“ („Išmintis“, eina nuo 1905, tir. 50 000 egz.), „Cronica“ („Kronika“, eina nuo 1963, tir. 450 000 egz.), „Diario Popular“ („Liaudies laikraštis“, nuo 1974, tir. 120 000 egz.), „Pagina“ („Puslapis“, nuo 1987, tir. 205 000 egz.), savaitraščiai ir žurnalai: „Gente“ („Tauta“, eina nuo 1965, tir. 130 000 egz.), „El Grafico“ („Iliustruotasis“, nuo 1919, tir. 127 000 egz.), „Siete Dias Ilustrados“ („Septynios iliustruotos dienos“, nuo 1967, tir. 110 000 egz.), „Mer-

cado“ („Rinka“, nuo 1969, tir. 21 000 egz.), „El Economista“ („Economistas“, nuo 1954, tir. 30 000 egz.).

Argentinos pagrindinė informacijos agentūra yra TELAM (žr.), įkurta 1945. Nuo 1973 veikia dar dvi informacijos agentūros – DYN / Diaras y Noticias (Dienos naujienos) ir NA / Noticias Argentinas (Argentinos naujienos).

Radijas veikia nuo 1937, yra 22,6 mln. radijo imtuvų (683 imt. 1000 gyv.). Televizijos laidos transliuojamos nuo 1940, yra 7,3 mln. televizorių (221 tel. 1000 gyv.). Radijo laidas perduoda 37 valstybės kontroliuojamos, 4 provincijų, 3 municipalinės bei 3 universitetų stotys, tarp jų Radio Nacional, Cadena Argentina de Radiodifusion (CAR). Televizijos laidas transliuoja kompanija ATC (Argentina Televizora Color), turinti valstybės kontroliuojamą kanalą ir 3 privačius kanalus.

Dokumentinio kino filmai kuriami nuo 1897. v.u.

„ARGENTINOS AIDAS“, dvisavaitis Argentinos lietuvių laikraštis, leistas 1935 Berise. Redagavo S. Bogužas. Išėjo 5 numeriai.

„ARGENTINOS LIETUVIŲ BALSAS“, informacinis lietuvių savaitraštis, leidžiamas nuo 1927 Buenos Airėse. Iki 1930 vadinosi „Balsas“. Informuoja ir apie Lietuvos gyvenimą. Iš pradžių leido Pietų Amerikos lietuvių d-ja „Lietuva“, nuo 1929 – P. Ožinskas. Redaktoriai: K. Norkus (1928-73), P. Ožinskas (1973-93).

ARGENTINOS LIETUVIŲ PERIODIKA, periodiniai leidiniai, kuriuos leido arba leidžia lietuviai Argentinoje. Pirmieji lietuviai į Argentiną atvyko XIX a. pab. 1899–1900 joje apsigyveno apie 50 šeimų. 1914 buvo maždaug 5000 lietuvių, 1933 – apie 35 000, 1983 – taip pat apie 35 000 lietuvių ir lietuvių kilmės argentiniečių.

Pirmasis lietuviškas periodinis leidinys Argentinoje pasirodė 1917. Tai buvo lietuvių išeivių reikalams skirtas laikr. „Žvaigždutė“ (žr.), kurį redagavo I. Padvalskis. Jis ėjo vienerius metus. 1919 gruodžio mėn. lietuvių socialistų s-ga Beriso mieste išleido vienkartinį leidinį „Biuletinas“, o 1920 trumpai leido laikr. „Proletaras“ (žr.). 1926 susikūrusi Pietų Amerikos lietuvių d-ja „Lietuva“ Buenos Airėse 1927 pradėjo leisti tautinės minties savaitr. „Balsas“, kuris nuo 1930 vadinasi „Argentinos lietuvių balsas“ (žr.). O lietuvių darbininkų apšvietos d-ja Pietų Amerikoje (veikusi 1924-28) 1927 pradėjo leisti savaitr. „Rytojus“ (žr.), kuris su pertraukomis ėjo iki 1937. Ten pat, Buenos Airėse, 1929 trumpai ėjo nepartinis leidinys „Lietuviškas laikraštis“ (žr.), 1929-31 – socialistų savaitr. „Argentinos naujienos“ (žr.), 1929-38 – savaitr. „Darbininkų tiesa“ (žr.), 1930-31 – nelegalus komunistų laikr. „Tiesos žodis“ (žr.) ir dvisavaitis laikr. „Pietų Amerikos naujienos“ (žr.). Lietuvių katalikų Šv. Kazimiero d-ja 1930-38 Buenos Airėse leido savaitr. „Švyturys“ (žr.), K. Kliuga 1931-35 – savaitr. „Argentinos žinios“ (žr.), 1935-40 – „Pietų Amerikos žinios“ (žr.), o 1940-42 – „Žinios“ (žr.). Buenos Airėse 1932-33 ėjo nelegalus laikr. „Bedarbis“ (žr.), 1933-34 – humoro ir satyros laikr. „Trejos devynerios“ (žr.), 1933-38 – tautinės minties laikr. „Pareiga“ (žr.), 1934-37 – literatūros, meno ir visuomeninės minties žurn. „Dabartis“ (žr.), 1935 – dvisavaitis laikr. „Argentinos aidas“, o 1935-36 – „Išeivis“ (žr.). 1936-43 bendrovė „Talka“ leido savaitr. „Mo-

mentas“ (žr.). 1945-49 Buenos Airėse ėjo socialistinės pakraipos dvisavaitis laikr. „Vienybė“ (žr.), kurį 1949 pakeitė laikr. „Tėvynė“ (žr.), o 1961 – „Vaga“ (žr.), ėjęs iki 1988. Argentinos lietuvių vienuoliai marijonai 1948 ėmė leisti informacinį dvisavaitį laikr. „Laikas“ (žr.), einantį iki mūsų dienų. Nuo 1951 Buenos Airėse buvo leidžiamas tautinės minties laikr. „Pažanga“ (žr.), 1952-59 ten pat ėjo literatūrinis žurn. „Literatūros lankai“ (žr.), o 1979 – lietuvių skautams skirtas laikraštis „Vyriausiojo skautininko krivulė“, redaguojamas V. Vidugirio. Įvairiu laiku trumpai ėjo keletas moksleiviams bei jaunimui skirtų leidinių. v.u.

„ARGENTINOS NAUJIENOS“, lietuvių savaitraštis, ėjęs Buenos Airėse nuo 1929 09 20. Iš pradžių buvo liaudininkų pakraipos, nuo 1930 – katalikiškas. Nuo 1930 03 15 virto „Pietų Amerikos naujienomis“, kurios dviem leidimais ėjo iki 1930 07 05 ir iki 1931 03 31. Leido J. Jokubaitis, redagavo K. Norkus (1929-30) ir V. Goštautas (1930-31).

„ARGENTINOS ŽINIOS“, Argentinos lietuvių savaitraštis, leistas 1931-35 Aveljanedoje (Buenos Airių priemiestis). Leido ir redagavo K. Kliuga. 1935 pakeitė savaitr. „Pietų Amerikos žinios“ (žr.).

ARGO (pranc. argot), socialinių ir profesinių grupių šnektas, besiskiriantis nuo literatūrinės kalbos savitais žodžiais ar posakiais, kuriuos supranta tik tam tikros žmonių grupės. Remiasi literatūrine kalba ir jos gramatika, tačiau vartojama daug paskolintų svetimų žodžių, tarmybių, sukurtų dirbtinai. Grožinėje literatūroje argo elementai, vadinamieji argotizmai, vartojami veikėjo kalbai tipizuoti. Lietuvių k. XIX a. žinomas elgetų argo – vadinamoji liuberiška kalba (pvz., „bakčioras“ – tėvas, „čipas“ – vanduo). Šiuo metu Lietuvoje ryškus sportininkų, moksleivių, studentų ir kt. argo („fuginti“ – bėgti iš pamokų ar paskaitų, „matieka“ – matematika). Žurnalistų ir poligrafijos darbuotojų argotizmai: „kepurė“ – pavadinimas virš laikraščio puslapio, „padvalas“ – laikraščio puslapio apačioje išspausdinti straipsniai, „benkartas“ – paskutinė eilutė lauzinyje.

ARGUMENTAS (lot. argumentum – įrodymo pagrindas), įrodomąją tezę pagrindžiantis teiginys. Gali būti tarpusavyje susijusių teiginių (aksiomų, postulatų, principų, dėsnių, taisyklių) visuma. Argumentais įrodomas teiginių, teorijų teisingumas. Įrodymo argumentai turi būti teisingi, pakankamai išdėstyti. Pradiniais laikomi tie, kurie neįrodomi turimomis teorijos priemonėmis (paimti iš kitų teorijų arba patvirtinti praktikos). Tokie argumentai dedukcijos moksluose vadinami aksiomomis.

Populiariai skiriami argumentai: 1) *ad hominem* (lot.), pakankamas klausytojui įtikinti (subjektyvus); 2) *ex silentio* (lot.), argumentas, pagrįstas (nu)tylėjimu; 3) *ad veritatem* (lot.), proto objektyvus ir mokslinis dėsnis; 4) *e consensu gentium* (lot.), keliąs visų pripažįstamą dėsni; 5) *e contrario* (lot.), neigias priešingumo įrodymu; 6) *ad oculos* (lot.), žmogaus ar dalyko parodymas; 7) *a tuto* (lot.), nepavojingas įrodymas („jei nepadės, bent nepakenks“); 8) *a baculo* (baculum, lot.), įrodymas lazda; 9) *ad crumenam* (lot.), įrodymas pinigine („kas turtingas, tas teisingas“).

„**ARGUMENTY I FAKTY**“ („Argumentai ir faktai“), Rusijos nepriklausomas savaitraštis, einantis nuo 1978 Maskvoje. Steigėja ir leidėja savaitraščio redakcija. Rašo visuomeninio, politinio ir kultūrinio gyvenimo klausimais, pateikia daug statistikos duomenų. Tiražas 1997 – 3,4 mln. egz.

„**THE ARGUS**“ („Sargas“), Pietų Afrikos Respublikos vakarinis dienraštis, einantis nuo 1857 Keiptaune anglų k. Leidžia laikraščių leidybos trestas „Argus Printing and Publishing Company“. Tiražas 1996 – 85 000 egz.

„**ARIMAI**“, Akmenės raj. remonto ir techninio aptarnavimo įmonės kolektyvo tarybos laikraštis, leistas 1989-90 Ventoje (Akmenės raj.). Išėjo 11 numerių.

„**ARKA**“: 1. Šiaulių statybos tresto savaitraštis, leistas 1976-90. Iki 1990 Nr. 17 ėjo pavadinimu „Statyba“. Redaktoriai: S. Juknys (1976-79), P. Balčiūnas (1980-84), V. Vertelis (1985-87, žr.), Vl. Mikalauskas (1988-90). Tiražas 1976 – 1500 egz., 1990 – 1000 egz.

2. Nemokamas spalvotas reklamos laikraštis, einantis nuo 1994 liepos Vilniuje. Leidėjai UAB „Gironda“, nuo 1996 – UAB „Baltoji arka“. Leistas kas mėnesį, nuo 1996 – kas ketvirtį. Redaktorės N. Rašinskienė (1994-96), R. Urbanavičienė (nuo 1996). Tiražas 1994 – 32 500 egz., 1997 – 40 000 egz.

„**ARKITEKTAS**“, dvimėnėsis spalvotas architektūros žurnalas, einantis nuo 1996 Kaune. Iš pradžių leistas kaip 28 p. laikraštis, vėliau tapo per 100 p. žurnalu. Steigėjas, leidėjas ir redaktorius A. Karalius. Skirtas daugiausia profesionaliems architektams. Rašo apie Lietuvos architektūrą ir architektų darbus, pasaulio architektūros naujienas, architektūros paveldą, gyvenamųjų namų statybą, spausdina probleminius straipsnius. Platinamas ne tik Lietuvoje, bet ir Estijoje, D. Britanijoje, Izraelyje, JAV, Kanadoje, Lenkijoje, Vokietijoje. Tiražas 3000 egz.

ARMĖNIJA, Armėnijos Respublika (Užkaukazė), nepriklausoma nuo 1918, gyventojų – 3,55 mln. (121 vieta pasaulyje), beraščių – 1,2 proc., sostinė – Jerevanas, oficiali kalba – armėnų.

Armėnų spaustuvės veikė XV-XVIII a. Konstantinopolyje, Romoje, Paryžiuje, Leipcige. Rytų Armėniją prijungus prie Rusijos (1828), armėniška spauda pradama leisti Jerevane, Maskvoje, Peterburge, Astrachanėje, Tbilisyje, Baku. Iki 1920 įvairiose pasaulio šalyse veikė per 460 armėnų spaustuvių, o pačioje Armėnijoje jų tebuvo tik kelios.

Pirmasis žurnalas „Azdarar“ („Žinios“) išėjo 1794 Madrase (Indija), pirmasis laikraštis „Arevelian canycmane“ („Rytų žinios“) – 1815 Astrachanėje. Periodiniai leidiniai armėnų k. šalyje pradėti leisti XIX a. pab.–XX a. pr. 1920 atsirado bolševikinė spauda. Tais metais leistas laikr. „Komunistas“ armėnų ir rusų k., netrukus jį pakeitė „Sovetakan Hayastan“ („Tarybinė Armėnija“). 1921 pradėjo eiti laikr. azerbaidžaniečių k. „Sovet Ermenistany“ („Tarybinė Armėnija“), 1923 – vaikų žurn. „Pioner“ („Pionierius“), 1930 – laikr. kurdų k. „Ria-taza“ („Naujas kelias“). 1940 iš viso buvo leidžiami 56 laikraščiai ir 24 žurnaliniai leidiniai, 1980 – 86 laikraščiai ir 91 žurnalas bei

kitas periodinis leidinys.

Per metus išleidžiama apie 800 knygų ir brošiūrų. Išėina 82 laikraščiai (75 armėnų k.), 76 žurnalai ir žurnalo tipo leidiniai (56 armėnų k.). Svarb. laikraščiai: „Avangard“ („Avangardas“, eina nuo 1923, tir. 5000 egz.), „Golos Armenii“ („Armėnijos balsas“, nuo 1934 rusų k., tir. 5000 egz.), „Hayastan“ („Armėnija“, nuo 1920, tir. 5000 egz.), „Hayastani Hanrapetutyun“ („Armėnijos Respublika, žr.), „Hazg“ („Tauta“, eina nuo 1991, tir. 5000 egz.), „Ria-taza“ („Naujas kelias“, nuo 1930, tir. 5000 egz.), „Yerokoyan Yerevan“ („Vakarinis Jerevanas“, nuo 1990, tir. 3000 egz.), savaitraščiai „Azatamart“ („Kova dėl laisvės“, žr.), „Grakan tert“ („Literatūrinis laikraštis“, nuo 1932, tir. 12 000 egz.), „Hayk“ („Armėnija“, nuo 1991, tir. 30 000 egz.), žurnalai „Arvest“ („Menas“, eina nuo 1932, tir. 2000 egz.), „Garun“ („Pavasaris“, nuo 1967, tir. 2000 egz.), „Gitutiu ev tehnika“ („Mokslas ir technika“, nuo 1963, tir. 2000 egz.), „Veratsnvats Hayastan“ („Atgimusi Armėnija“, nuo 1945, tir. 10 000 egz.).

Armėnijos pagrindinė informacijos agentūra – Armenpres (žr.), įsteigta 1920. Nuo 1992 Jerevane taip pat veikia privačios agentūros „Hay Lur“ („Armėnų naujienos“), „Noyan Tapan“ („Nojaus Arka“).

Radio transliacijos pradėtos 1926, televizijos – 1956; yra 1,8 mln. radijo imtuvų ir televizorių (507 vnt. 1000 gyv.). Valstybinės radijo ir televizijos laidos transliuojamos armėnų, rusų, kurdų k.

Dokumentinio kino filmai kuriami nuo 1907. v.u.

ARMENPRES, Armėnijos vyriausybė informacijos (spaudos) agentūra, veikianti nuo 1920 Jerevane. Pirmisiais metais dirbo kaip Rusijos telegramų agentūros ROSTA Kaukazo krašto skyriaus Armėnijos padalinys. 1921 buvo reorganizuota į telegramų agentūrą, 1922-35 įėjo į Užkaukazės telegramų agentūrų federaciją. Nuo 1936 savarankiška spaudos agentūra. Gauna naujausią informaciją iš kitų šalių informacijos agentūrų ir ją teikia laikraščių bei žurnalų redakcijoms, radijo bei televizijos organizacijoms, vyriausybėnėms įstaigoms.

ARMĖNŲ RAŠTAS, sudarytas apie 405-406 m. armėnų vyskupo Mesropo Maštoco. Remiasi graikų rašto bizantiškąja ir aramėjų rašto atmainomis. Vartojamas tik armėnų, rašoma iš kairės į dešinę.

ARNAŠIUS Jurgis (1872 02 12 Vanaguose, Klaipėdos aps. – 1934 06 23 Klaipėdoje), Mažosios Lietuvos spaudos darbuotojas. Dirbo rinkėju Klaipėdoje Holco ir Šeinaus spaustuvėje. 1893 buvo pakviestas redaguoti „Tilžės keleivį“. Redagavo ir jo kalendras. Leidėjui reikalaujant palaikyti vokiečių nacionalistų partiją, nuo 1898 metų redaguoti laikr. „Tilžės keleivis“. 1897-98 redagavo laikr. „Aušra“. 1899 vėl ėmėsi redaguoti laikr. „Tilžės keleivis“ ir redagavo jį ligi 1924, pakeisdamas vokiškai konservatyvią jo kryptį. 1925-33 buvo Klaipėdos prokuratūros vertėjas. Parašė eilėraščių.

ARNAŠIUS Stasys (g. 1933 10 12 Tauragės aps. Šilalės vls. Tenenių k.), žurnalistas. 1953 baigė Šilalės vid. m-lą, 1958 – Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1958-61 dirbo laikr. „Komjaunimo tiesa“ redakcijoje lit. darbuotoju, savo rašinius spausdindamas ir žurnaluose „Švyturys“ bei „Jaunimo

gretos“.

1961 pab. pradėjo dirbti Lietuvos radijo Informacijos redakcijoje. Perėjęs į Lietuvos televiziją, rengė laidas informacinei programai „Panorama“. Nuo 1970 dirba Visuomeninių programų direkcijoje. Rengė laidą „Gamta ir mes“, televizijos forumus gamtosaugos temomis, laidas ekonominėmis temomis (daugiausia apie technikos ir gamybos pažangą). Sukūrė televizijos filmus apie lietuvių išeivių gyvenimą Australijoje ir Amerikoje „Lietuviais esame mes gimę“ ir „Lietuva širdy“. Išleido publicistinę dokumentinę apybraižą „Motinos širdis“ (1960).

„ARTOJAS“: 1. Iliustruotas žemės ūkio ir namų ruošos „Šaltinio“ priedas, leistas 1909-14 Seinuose, 1928-31 Marijampolėje. Nuo 1909 – „Iliustruotas ūkio, pramonės ir prekybos „Šaltinio“ skyrius“, nuo 1928 – „Žemės ūkio ir namų ruošos nemokamas „Šaltinio“ priedas“. Ėjo kartą per savaitę, nuo 1930 rugpjūčio – kas dvi savaites. Spausdino žemės ūkio specialistų straipsnius, patarimus, aiškino svarbiausius žemdirbystės, gyvulininkystės, sodininkystės klausimus, mokė naujų ūkininkavimo būdų, nagrinėjo Lietuvos žemės ūkio raidos perspektyvas, spausdino įvairių patarimų žemdirbiams, moterims. G.B.

2. JAV lietuvių mėnesinis mokslo, literatūros ir satyros laikraštis (žurnalas), leistas 1920-25 (su pertraukomis) Klivlende. Leido Lietuvių apšvietos d-ja, redagavo K. Karpavičius.

3. Žemės ūkio, kooperacijos, literatūros ir visuomenės mėnesinis žurnalas, ėjęs 1924-26 Pasvalyje. Leido Pasvalio žemės ūkio d-ja. Žurnale nagrinėtos Pasvalio apylinkių žemės ūkio problemos, rašyta apie naujus ūkininkavimo būdus, kooperacijos svarbą, kitų šalių žemdirbių patirtį, svarstyti kultūros, švietimo klausimai. Redaktorius P. Tonkūnas. Spausdino Biržų spaustuvė. Išėjo 24 numeriai.

4. Žr. „Šilalės artojas“.

„ARTOJŲ PATARĖJAS“, mėnesinis bežemių, mažžemių ir smulkiųjų ūkininkų laikraštis, leistas 1922-23 Kaune. Leido bežemių, mažžemių ir vidutinių ūkininkų s-ga „Dalgis“. Nr. 1 išėjo 1922 liepos mėn. Leidinys siekė suvienyti žemdirbius ir darbininkus, rašė apie valstiečių ekonominę padėtį, socialines problemas, skelbė valstybės įstatymus, nutarimus ūkininkavimo klausimais, spausdino įvairių sričių specialistų patarimus. Redaktoriai: S. Glodenis, K. Žubauskas. Spausdino E. Jagomasto spaustuvė „Lituanica“ Tilžėje. G.B.

„ARTUMA“, Lietuvos katalikiško moterų sambūrio „Caritas“ federacijos mėnesinis žurnalas, leidžiamas nuo 1989 Kaune. Iki 1997 vadinosi „Caritas“. Spausdina religinės tematikos rašinius. Vyr. redaktorės: A. Pajarskaitė (1989-90), B. Briliūtė (1991), A. Pribušauskaitė (1991-94), V. Ibińska (nuo 1994). Tiražas 1989 – 26 000 egz., 1994 – 7100 egz., 1997 – 4000 egz. 1991-94 buvo leidžiamas priedas vaikams „Žiburėlis“ (žr.).

„ARUODAS“, žr. „Žinių ir literatūros aruodas“.

ARVASEVIČIUS Saulius (g. 1964 10 04 Tauragėje), žurnalistas. 1982 baigė Alytaus 5-ąją vid. m-lą, 1989 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1987-90 dirbo Lietuvos telegramų agentūroje ELTA

Pramonės ekonomikos informacijos skyriaus korespondentu, 1990-91 – savaitr. „Atgimimas“ korespondentu, vyr. redaktoriaus pavaduotoju. 1991 įsteigė ir pradėjo leisti reklamos savaitr. „Alio“, 1993 – „Alio, Kaunas“, 1995 – „Alio liuks“. UAB „Alio“ direktorius, laikr. „Alio, reklama“ vyr. redaktorius ir leidėjas.

„ASAHI SHIMBUN“ („Tekančios saulės šalies laikraštis“), Japonijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1879 Osakoje, nuo 1888 Tokijyje, nuo 1935 Kitakiusiuje ir Nagojoje, nuo 1959 Sopote. Įsteigė R. Murajama ir N. Kimuru. Atspindi įvairias visuomenines gyvenimo puses, remia populiariausius politikus ir jų valdžią, todėl buvo plačiai skaitomas ir esant įvairiems režimams. Dienraštį leidžia kompanija „Asahi Shimbunsia“. Jis turi rytinę (paprastai 18 p.) ir vakarinę (12 p.) laidas. Tiražas 1891 – 60 000 egz., 1975 – 11 mln. egz., 1992 – 18,7 mln. egz., 1996 – 12,82 mln. egz. (8,24 mln. egz. rytinė laida ir 4,58 mln. egz. vakarinė laida).

ASIN, Accion de Sistemas Informativos Nacionales (Nacionalinių informacijos tarnybų organizacija), Lotynų Amerikos šalių informacijos agentūrų asociacija, veikianti nuo 1979. Jungia 18 valstybių informacijos agentūras. Būstinė – San Chosė (Kosta Rika).

ASIN tikslas – padėti keistis informaciniais pranešimais tarp Lotynų Amerikos šalių ir anglų kalbą vartojančių Karibų valstybių. Pagrindinė organizacijos redakcija kasdien parengia 4 biuletenius (iki 15 000 žodžių informacijos), skirtus šalių informacijos agentūroms ir vyriausybiniams informacijos tarnyboms. Informaciją teikia anglų ir arabų k.

ASIN aukščiausias organas yra Generalinė asamblėja, posėdžiaujanti kartą per metus ir išrenkanti vadovaujantį komitetą. Taip pat sudaromi Operatyvinis ir Vykdomasis sekretoriatai, kurie atlieka visą techninį darbą.

ASINCHRONIJA, ASINCHRONIŠKUMAS (gr. a + synchronos – ne + vienalaikis), televizijos arba kino filmo vaizdo ir garso nesutapimas.

ASISTENTAS (lot. assistens – padedantis): 1. Televizijos ar kino specialybės operatoriaus padėjėjas, besirūpinantis kameros optikos reguliavimu, fotometrika, apšvietimu, televizijos režisieriaus padėjėjas, parenkantis laidos vaizdinę medžiagą, parengiantis ją demonstravimui, drauge su režisieriumi kuriantis režisūrinį scenarijų. Repeticijos, transliacijos, įrašo metu asistentas dirba prie režisūrinio pulto – komentuoja įvairius vaizdo šaltinius (studijinių kamerų, anksčiau nufilmuotą vaizdo ar kino medžiagą), palaiko ryšį su kūrybine grupe, dirbančia studijoje, su techniniais darbuotojais.

2. Aukštosios mokyklos jaunesnysis dėstytojas, jaunesnysis mokslo darbuotojas.

ASOCIACIJA (lot. associatio – sujungimas): 1. Organizacijų arba asmenų susivienijimas bendrai ūkinei, politinei ar kitai veiklai.

2. Ryšys tarp dviejų ar daugiau psichikos reiškinių procesų.

3. Ryšys tarp žodžių. Juo atskleidžiamas kalbos proceso mechanizmas, jis padeda paaiškinti daugelį

lingvistinių reiškinių, naudingas mokantis užsienio kalbų. Žodžių asociacinius ryšius pradėta tyrinėti XIX a. pab. Plačiausiai žinomas G. Kent ir A. Rozanovo žodinių asociacijų eksperimentas. Juo remiantis, 1910 JAV buvo sudarytas pirmasis asociacinis žodynas. Žodžių asociacijų žodynai sudaromi remiantis laisvųjų asociacijų eksperimento rezultatais. Eksperimento dalyviai, perskaitę ar išgirdę žodį – stimulą, turi užfiksuoti savo pirmąją reakciją į jį, t. y. pirmą į galvą atėjusį žodį – asociatą arba jų grandinę. Lietuvių k. žodinių asociacijų eksperimentas atliktas 1977-82. 1986 išleistas S. Steponavičienės „Lietuvių kalbos žodinių asociacijų žodynas“.

ASPEKTAS (lot. aspectus – žvilgsnis, išvaizda), atžvilgis, kuriuo nagrinėjamas daiktas, reiškinys, sąvoka; požiūris, kuriuo koks nors dalykas svarstomas, tiriamas.

ASTERISKAS (gr. asteriskos – žvaigždutė), žvaigždutės pavidalo ženklas, kuriuo tekste pažymimos išnašos; kartais taip skiriamos atskiros teksto dalys ar teksto pabaiga; lingvistiniuose raštuose – atkurtos ir sukurtos žodžių formos ir kiti sutarti dalykai.

ASTEROMINAS, du ar daugiau asteriskų, kurie padeda atskirti vieną pastabą nuo kitos.

ASTRAMSKAS Tomas (1853 05 11 Marijampolės aps. Narto Naujienos k. – 1921 03 11 Niujorke), JAV lietuvių visuomenės veikėjas, spaudos darbuotojas. 1885 buvo išrinktas Kvietiškiio vls. viršaičiu, bet dėl caro valdžios persekiojimo pabėgo į JAV. 1892 10–1894 09 Šenande leido ir redagavo „Garsą“. Vėliau jį pardavė kun. A. Milukui ir J. Ramanauskui, kurie „Garsą“ pavadino „Garsu Amerikos lietuvių“. Buvo vienas Tėvynės mylėtojų d-jos įkūrimo (1896) iniciatorių, 1898-99 jos pirmininkas. 1900-01 kartu su kun. A. Kaupu redagavo laikr. „Tėvynė“. 1903 nupirkęs iš dr. J. Šliūpo „Naujosios gadynės“ spaustuvę, įsikūrė Filadelfijoje. Ten 1905 ir 1908 leido ir redagavo žurn. „Pleperis“, 1907 – „Kapsas“. Bendradarbiavo leidiniuose „Vienybė lietuvininkų“, „Saulė“, „Naujoji gadynė“, „Lietuvis“ ir kt., pasirašydamas Gloversio Mainerio, Mergos Vainko, Pažįstamo Trupinėlio, Seno Kapso, Naujieniškio, Kvietiškéno ir kt. slapyvardžiais.

Išleido rinkinius „Linksma ir liūdna knygelė“ (1894), „Maineris ir Leberis“ (1898). 1901 išvertė L. Šilerio knygą „Petras Žemaitis“. 1916 išleistoje knygoje „Susivienijimo lietuvių Amerikoje istorija“ aprašė 1886-1906 laikotarpį. D.Š.

ASTRAUSKAS Gediminas (g. 1932 06 12 Pušalote), poetas, žurnalistas. 1955 baigė Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. 1955-57 dėstė Kauno politechnikos in-te ir Vilniaus pedagoginiame in-te. 1957-62 – laikr. „Sovetskij sport“ Lietuvos korespondentas. 1962-82 dirbo laikr. „Sportas“, žurnalų „Nemunas“ bei „Šluota“ redakcijose, Lietuvos televizijos ir radijo k-te „Telefilmo“ vyresn. redaktoriumi. Nuo 1983 – žurn. „Šluota“ skyriaus redaktorius.

Išleido lyrinių publicistinių eilėraščių rinkinį „Nemėgstu odžių“ (1961), satyrinių eilėraščių rinkinius „Širdis ir šaukštas“ (1967), „Kibernetija“ (1972), „Viskas žmogiška“ (1982), parašė libretus B. Gorbulskio operetei „Akademikas“ (past. 1967 su kitomis dviem

operetėmis pavadinimu „Trys vakarai“) bei V. Palta-navičiaus operai „Kryžkelėje“ (su K. Šilgaliu, past. 1967), eilėraščių rinktinę „Saulės zuikiai“ (1985), knygą „Griausk, perkūne“ (1994, su V. Budrevičiumi).

„AŠ“, būties ir buities leidinys (žurnalas), einantis nuo 1993 rugpjūčio Vilniuje. 1993 išleistas ir rusų k. Remia Aleksandro Menio fondas. Išeina 1-2 kartus per metus. Redaktorė ir leidėja St. Rudalevičiūtė. Tiražas 1993 – 15 000 egz., 1996 – 10 000 egz.

„AŠ ESU VISUR“, mėnesinis žurnalas, leistas 1935 05-09 Kaune. Spausdino iš pasaulio periodikos į lietuvių kalbą išverstus žymių publicistų, rašytojų ir mokslininkų straipsnius politikos, meno, mokslų ir kt. klausimais. Redaktorius ir leidėjas P. Velička. Spausdintas G. Lano spaustuvėje Kaune. Išėjo 5 numeriai.

„AŠ IR JŪS“, „mėnesinis populiarus iliustruotas nuotykių žurnalas“, skirtas detektyvų žanrų kūriniams. Ėjo 1931-32 Kaune. Rašė apie garsių pasaulio politikų, artistų, menininkų gyvenimą, svarstė mados, šeimos, dorovės ir kt. klausimus. Išspausdino P. Kubiliaus, J. Marcinkevičiaus, S. Zobarsko ir kt. autorių rašinių. Leido „Aš ir jūs“ leidinio b-vė. Redaktorius P. Kupčiūnas. Spausdino „Typolit“ spaustuvė Kaune. Išėjo 4 numeriai.

ATA, Agensia Telegrafike e Shqiperise / Albanian Telegraphic Agency (Albanijos telegramų agentūra), Albanijos valstybinė informacijos agentūra, veikianti nuo 1944 Tiranoje. Turi 10 skyrių įvairiose šalies vietose. Per parą perduoda 3500 žodžių informacijos anglų bei prancūzų k. ir 48 000 žodžių pranešimų apie pasaulio įvykius albanų k. Palaiko ryšius su didžiausiomis užsienio informacijos agentūromis, turi korespondentų punktą Vienoje.

ATASKAITA: 1. Informacinis žanras, pateikiantis pranešimus apie renginius (suvažiavimus, konferencijas, meetingus, susirinkimus, pasitarimus ir kt.), kur veiksmas reiškiamas žodžiu. Pagrindinis informacijos šaltinis yra pranešėjų ir renginio dalyvių kalbos. Ataskaitoje išsamiau ir detaliau negu žinutėje informuojama apie renginį. Skiriamos kelios ataskaitų rūšys: protokolinė, teminė, probleminė, reportažinė ir kt. Šiuolaikinėje žurnalistikoje susiformavęs specifinis reportažinės ataskaitos modelis: informacija apie pranešėjų kalbas papildoma renginio stebėjimo detalėmis.

2. Leidinys, dokumentas, kuriame sudėti bei apibendrinti atliktų tyrimų ar darbų rezultatai per tam tikrą laiką. Ataskaitas gali rengti ir individualus asmuo, ir žmonių grupė. Ataskaitos gali būti mokslinės, techninės, statistinės, buhalterinės ir kt.

„ATBALSIS“, informacinis žygeiviškas leidinys, ėjęs 1993-96 gruodžio Panevėžyje. Leido Lietuvos žygeivių s-ga. Redaktorius D. Balčiūnas. Tiražas 1993 – 300 egz., 1996 – 1000 egz.

„ATEITIES AIDAI“, Marijampolės ateitininkų laikraštis, nereguliarai ėjęs 1921-40 Marijampolėje. Spausdino straipsnius apie religiją, filosofiją, mokslą, liaudies tradicijas, skelbė moksleivių kūrinius, piešinius. Nuo 1927 gruodžio spausdintas dauginimo aparatu.

Redaktoriai: St. Tamulaitis (1927-28), P. Stankevičius (iki 1930), P. Andriulis.

„ATEITIES KELIU“, lietuvių išeivių stovyklos socialdemokratiškos krypties laikraštis, leistas 1946-49 Vokietijoje (leidinio vieta nenurodyta). Iš pradžių spausdintas rotatoriumi, paskui spaustuvėje. Išėjo 17 numerių.

„ATEITIES PĖDSAKAI“, Lietuvos ateitininkų federacijos leidinys (žurnalas) jaunimui, einantis nuo 1994 Kaune. Pirmuosius 3 numerius išleido Studentų ateitininkų s-ga. 1994 pasirodė 4 numeriai; nuo 1995 leidžiama po 1-2 numerius per metus. Vyr. redaktorius V. Malinauskas. Tiražas 1996 – 1000 egz.

„ATEITIES SPINDULIAI“: 1. Mėnesinis literatūros, mokslo ir visuomenės mokslievių žurnalas, leistas 1916-18 Petrograde (1916-17), Voroneže (1918). Nr. 1 išėjo 1916 spalio mėn. Skirtas karo išblaškytiems lietuvių mokslieviams ateitininkams. Leidinys tęsė katalikiškosios spaudos tradicijas. Rašė religijos klausimais, svarstė doros, blaivybės, švietimo reikalus, rūpinosi mokslievių gyvenimu, informavo apie ateitininkų kuopelių ir sekcijų darbą, ugdė meilę gimtajai kalbai, Lietuvos istorijai. Spausdino Br. Buivydaitės, F. Kiršos, Pr. Mašioto, V. Mykolaičio-Putino, P. Vaičiūno kūrinius. Paskutinis numeris (7-8/19-20) išėjo 1918 balandžio-gegužės mėn. Spausdino „Lietuvių spaustuvė“ Petrograde, Voroneže.

G.B.

2. Jaunesniųjų mokslievių mėnesinis iliustruotas žurnalas, leistas 1930-40 Kaune. Įsteigė, leido ir redagavo J. Keliuotis. Nr. 1 išėjo 1930 sausio mėn. Svarstė mokslievių bendravimo, charakterio ugdymo klausimus, skatino jaunimo žingeidumą, entuziazmą, ugdė estetinius jausmus, dorovines nuostatas, meilę tėvynei ir artimam, recenzavo naujas knygas, organizavo įvairius konkursus, informavo apie pasaulio ir Lietuvos kultūros įvykius, mokslievių spaudos leidinius. Leidinyje savo kūrinius spausdino B. Brazdžionis, K. Bradūnas, Br. Buivydaitė, Eug. Matuzevičius, Pr. Naujokaitis, A. Vaičiulaitis, K. Zupka ir kt. Redaktoriai: J. Keliuotis (1930-40), B. Brazdžionis (nuo 1940 06). Spausdino AB „Žaibas“ spaustuvė, nuo 1935 – G. Lano spaustuvė, nuo 1936 sausio – „Šviesa“. Išėjo 122 numeriai.

G.B.

„ATEITIES SPINDULYS“: 1. Seinų ateitininkų kuopos laikraštėlis, nereguliariai ėjęs 1920-28 Lazdijuose. Rankraštinių laikraštėlių leido Seinų „Žiburio“ gimnazijos ateitininkų kuopa. Išleista 15 numerių.

2. Lietuvos ateitininkų federacijos Utenos Kristaus dangun žengimo kuopos leidinys, ėjęs 1989-92 Utenoje. Propagavo ateitininkų idėjas, spausdino rašinius katalikiško ir tautinio jaunimo auklėjimo klausimus. Redagavo R. Valytė. Tiražas 1989 – 1000 egz., 1992 – 300 egz. Išleista 15 numerių.

„ATEITIES ŽIEDAS“, Šiaulių ateitininkų laikraštėlis, leistas 1918-22, 1924-25 Šiauliuose. Leido Lietuvos katalikų mokslievių ateitininkų organizacijos Šiaulių kuopos Filosofijos-literatūros sekcija. 1918-22 vadinosi „Ateities žiedai“, buvo sustabdytas, uždraudus ateitininkų veiklą (1922). 1924 balandžio 5 išleistas „Ateities žiedas“ pratęsė uždaryto laikraštėlio veiklą. Spaus-

dino literatūros kūrinius, mokslievių kūrybos rašinėlius, informavo apie ateitininkų veiklą. Redagavo J. Grušas, K. Korsakas. Spausdino „Titnago“ spaustuvė Šiauliuose. Išleido satyros ir humoro priedą „Žiogas“.

„ATEITIES ŽINGSNIAI“, Australijos ateitininkų dvimėnesis laikraštis, pradėtas leisti 1962 Melburne kaip „Tėviškės aidų“ priedas. Redaktoriai: kun. P. Butkus, M. Slavėnienė, J. Žitkevičienė.

„ATEITIS“: 1. JAV lietuvių socialistinės laisvamaniškos orientacijos laikraštis, vadinęs „tautiškai socialistišką“, ėjęs 1900 09 – 1901 05 Pitsburge. Leidėjas J. Naujokas. Redaktoriai D. Keliuoninkas (J. Laukis) ir A. Lalis.

2. Mokslievių katalikų rankraštinis iliustruotas laikraštėlis, leistas 1910-11 Kaune, 1916 Panevėžyje. Leido Kauno gimnazijos mokslievių katalikų kuopa, redagavo mokslievis K. Bizauskas. Išėjo 4 numeriai, spausdinti hektografu. Pradėjus eiti „Draugijos“ žurnalo priedui „Ateitis“, rankraštinis laikraštėlis sustojo. Vėliau (1916) K. Bizauskas išleido dar 2 rankraštinio laikraštėlio, pavadinto „Mūsų ateitis“, numerius Panevėžyje.

3. Mėnesinis mokslievių žurnalas, leistas 1911 02–1915 04, 1916 06–1919 02, 1919 06–1940 05 Kaune. Pirmasis numeris išėjo kaip nemokamas žurn. „Draugija“ priedas mokslieviams. Nuo 1913 „Ateitis“ tapo savarankišku literatūros, mokslo ir visuomenės laikraščiu mokslievių žurnalas. Leido Šv. Kazimiero d-ja, nuo 1919 kovo – Mokslievių ateitininkų s-ga. Kaip krikščioniškosios orientacijos leidinys, nagrinėjo įvairių mokslo sričių klausimus krikščioniškųjų idealų požiūriu. Daug vietos skyrė religijos problematikai, polemizavo su „pirmieviška“ spauda, rašė apie mokslievių problemas, šelpimo organizacijų veiklą, spausdino lietuvių ir užsienio rašytojų kūrinius, recenzijas, mokslievių rašinius. Bendradarbiavo B. Brazdžionis, K. Bradūnas, Br. Buivydaitė, L. Bistras, K. Bizauskas, A. Čepaitė, Pr. Dovydaitis, J. Eretas, A. Jakštas, K. Jurgelionis, J. Ilgūnas, F. Kirša, M. Gustaitis, A. Miškinis, Eug. Matuzevičius, V. Mykolaitis-Putinas, H. Nagys, S. Nėris, St. Šalkauskis, K. Žirgulis ir kt. Redaktoriai: A. Dambauskas-Jakštas (1911-19), S. Dabušis (1919-20), L. Bistras (1921-23), J. Mačiulis (1923-25), J. Grinius (1925-26), A. Januškevičius (1926-28). 1929-33 redagavo J. Ambrazevičius, K. Bauba, A. Graževičius, A. Maceina, A. Vaičiulaitis. 1934-40 redaktorius Pr. Dovydaitis, faktiškai redagavo K. Bradūnas, K. Kecoris-Zupka, B. Krivickas, E. Matuzevičius. Leido priedus „Gamtos draugas“, „Žiedai“.

G.B.

4. Savaitraštis, ėjęs 1914-18 Bostone. Leido „Ateities“ b-vė. Redaktoriai: J. Baniulis (1914), A. Rimka (1915-16, padedant J. Baniuliui), J. Strimaitis (1917-18), M. Šalčius, K. Norkus (1918). 1918 05 03 savaitr. „Ateitis“ pakeitė laikr. „Santara“ (žr.), o vietoj jo kurį laiką ėjo laikr. „Jaunoji Lietuva“.

5. Dienraštis, leistas nuo 1943 sausio 2 iki 1944 liepos vidurio Kaune vietoj uždaryto dienr. „Į laisvę“ (žr.). Leidėjas ir redaktorius Br. Daunoras.

6. Lietuvių laikraštis, leistas 1944 rugpjūčio 4 – spalio 12 Tilžėje kaip 1943-44 Kaune ėjusio to paties pavadinimo dienraščio tęsinys. Leidėjas ir redaktorius Br. Daunoras, redaktorius Br. Tiškus. Leistas tris kartus per savaitę.

7. Moksleivių ateitininkų žurnalas (iki 1947 vadintas laikraščiu), ėjęs nuo 1946 gruodžio 17 iki 1949 gruodžio Vokietijoje, karo pabėgėlių stovyklose. Nepriklausomoje Lietuvoje iki 1940 ėjusio žurnalo tęsinys. 1946 leistas Miunchene kaip laikr. „Naujasis gyvenimas“ priedas. Kaip savarankiškas leidinys ėjo Viurzburgėje (1947), Tiubingene (1948), Švabišė Gmiundėje (1949). Redaktoriai: V. Žvirzdys, P. Jurkus, A. Sabaliauskas, T. Žiūraitis. Paskutinis numeris Vokietijoje (Nr. 4/12) išėjo 1949 12.

Nuo 1950 žurnalas leidžiamas JAV: Bruklina (1950-60), Čikagoje (nuo 1960), Niujorke (1967-68). Redaktoriai: K. Ambrozaitis, A. Pocius, J. Baužys, P. Jurkus, kun. Petrėnas, P. Naujokaitis (Bruklina). Čikagoje buvo sudaryti du redakciniai kolektyvai, kurie pakaitomis redagavo leidinį. Jiems vadovavo R. Rudys ir R. Šliažas (1960-62), R. Repšys ir P. Kaufmanas, S. Radvila (1964-66), A. Sabalys (Niujorke), J. Šoliūnas (1969-71), kun. J. Staškevičius (1972-74), kun. K. Trimakas (1975-83), S. Petersonienė (nuo 1983), D. Bindokienė.

„ATENEUM WILEŃSKIE“ („Vilniaus ateneumas“), mokslo žurnalas, leistas 1923-39 Vilniuje lenkų k. Leido Mokslo bičiulių d-ja. Tyrinėjo LDK istorijos šaltinius (Pskovo, Lvovo metraščius, Lietuvos metriką, 1588 Lietuvos statutą ir kt.). Paskelbė Jono Radvilos laiškus, archyvų dokumentus apie 1794, 1831 ir 1836 sukilimus, Kėdainių 1655 sutartį, nagrinėjo Vytauto valdymo laikotarpį (1392-1429), Žygimanto Augusto valdymo epochą, paskelbė straipsnių apie Vilniaus un-to veiklą, Radvilų giminės istoriją (nuo XIII a.), spausdino mokslinių darbų recenzijas, informavo apie Mokslo d-jos veiklą. Bendradarbiavo: J. Jakubovskis, M. Brenštejus, J. Ivaškevičius, J. Gerlachas, F. Konečnis, A. Prochaska ir kt. Redagavo: K. Chodnickis (1923-28), T. E. Modelskis (1929-30), B. Vilianovskis (1931-39), St. Zajančkovskis (nuo 1938). Išėjo 14 toimų. Spausdino „Lux“ spaustuvė Vilniuje. G.B.

„ATGAIVA“: 1. Nepriklausomas Rokiškio krašto laikraštis, leistas 1988-91 Rokiškyje. Iki 1990 Nr. 5 ėjo kaip Lietuvos sąjūdžio Rokiškio raj. Tarybos biuletenis (laikraštis). Redagavo J. Ratkienė. Tiražas 1988 – 6800 egz., 1991 – 4300 egz. Išėjo 27 numeriai.

2. Kupiškio rajono savaitinis laikraštis, leistas nuo 1995 iki 1997 Kupiškyje. Iki 1996 kovo 4 ėjo kaip informacinis biuletenis. Steigėjai ir leidėjai: Tėvynės sąjungos (Lietuvos konservatorių), Lietuvos krikščionių demokratų partijos, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos, Lietuvos tautininkų sąjungos Kupiškio rajono skyriai. Iš pradžių redagavo redakcinė kolegija (R. Kriovė ir kt.), nuo 1996 – A. Petrulis. Tiražas 2000 egz.

„ATGAJA“, slapta lietuvių jaunimo d-ja, veikusi Joniškio, Gruzdžių, Šakynos valsčiuose 1889-95. Prisidėjo prie Aug. Baranausko hektografuoto laikraštėlio „Dajniu neszėjis“ leidimo (1885). Platino lietuviškas knygas, rinko tautosaką.

„ATGARSIAI“, Venesuelos Lietuvių savišalpos bendruomenės Karakaso apylinkės valdybos dvimėnesis leidinys, leistas 1961-63 Karakase. Redagavo redakcinis kolektyvas (Staskevičienė, B. Domeikienė, A. Šliogeris). Išėjo keliolika numerių.

„ATGIMIMAS“: 1. Amerikos lietuvių tautinės bažnyčios mėnesinis laikraštis, leistas 1917-18 Laurensė. Redagavo K. Norkus.

2. Laikraštis dvasinei kultūrai kelti, leistas 1923-24 Šiauliuose. Nr. 1 išėjo 1923 balandžio mėn. vietoj laikraščio „Meilės kelias“. Leidinys propagavo L. Tolstojaus etinius principus. Nr. 2 išleistas 1924 balandžio mėn. Tiražas 2000 egz. Ats. redaktorius ir leidėjas E. Levinskis. Spausdino Savičio ir Šumauskio spaustuvė Šiauliuose.

3. Savaitraštis, leidžiamas nuo 1988 rugsėjo 16 Vilniuje. Iki 1989 Nr. 26 ėjo kaip Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio informacinis biuletenis, iki 1990 Nr. 13 – savaitraštis, 1990-91 – Sąjūdį rėmęs savaitraštis. 1988-89 buvo leidžiamas ir rusų k. bei Brailio (aklųjų) raštu. Savaitraščio steigėjai: R. Ozolas, A. Juozaitis ir kt., leidėjai: leidykla „Mintis“, b-vė „Atgimimas“, UAB „Pradai“. Redaktoriai: R. Ozolas (1988-90, 1991-92, žr.), L. Medelis (1988-90, žr.), R. Valatka (1990-91, žr.), V. Mitė (1991-92), St. Kašauskas (1993-94, žr.), G. Visockas (1994), V. Staniulis (1994-96), A. Uža (1996, žr.), E. Eigirdas (nuo 1996). Minėtini redakcijos darbuotojai: L. Armonaitė, S. Arvasevičius (žr.), Z. Čepaitė (žr.), A. Urbonaitė (žr.). Tiražas 1988 – 110 000 egz., 1993 – 3400 egz., 1997 – 4000 egz.

1989 ėjo savaitraščio priedas jaunimui „Aušrinė“ (žr.), 1990 – „Jaunoji Lietuva“ (redaktorius E. Baltrimas), 1989-90 – „Soglasijė“ (žr.).

„ATHENAEUM“, 1. Istorijos, filosofijos, literatūros, meno ir kritikos žurnalas, leistas 1841-51 Vilniuje lenkų k. Ėjo kartą per du mėnesius. Publikavo LDK archyvų dokumentus (XII-XVII a.), nagrinėjo Lietuvos didikų Chodkevičių giminės istoriją, paskelbė straipsnių apie Lietuvos metraščius, Lietuvos suteiktas teises totoriams 1568, išspausdino L. A. Jucevičiaus „Žemaitijos prisiminimus“, J. Ig. Kraševskio straipsnį apie P. Smuglevičiaus kūrybą ir kt. raštus. Skelbtos apžvalgos, recenzijos, prisiminimai. Bendradarbiavo I. Danilevičius, K. Podnisovskis, A. Pzedzeckis, V. Smokovskis, E. Tiškevičius ir kt. Leido ir redagavo J. Ig. Kraševskis, spausdino T. Gliuksbergo, nuo 1849 – J. Zavadskio spaustuvės Vilniuje. Išėjo 66 tomai. G.B.

2. Kalbos, literatūros, istorijos ir geografijos mokslinis žurnalas, ėjęs 1930-38 Kaune. Leido Vytauto Didžiojo un-to Teologijos-filosofijos fak. filosofijos skyrius. Mokslininkai nagrinėjo lietuvių kalbos klausimus, literatūros mokslo metodikos problemas, analizavo Lietuvos ir Livonijos konflikto (XVI a.) priežastis, kovų dėl Žemaitijos (XIII-XIV a.) eigą, Lietuvos valstybės geopolitinės padėties savitumus. Bendradarbiavo J. Ambrazevičius, Pr. Dovydaitis, J. Grinius, Z. Ivinskis, A. Salys, Ig. Skrupskelis, S. Sužiedelis. Redagavo J. Erečas. Išėjo 9 tomai. G.B.

ATITAIŠYMAS, klaidų atitaisymas, atsiradusio nege-
rumo (klaidų) pašalinimas tekste; laikraštyje, žurnale ar knygoje skelbiama informacija apie paskelbtus netikslumus ir klaidas, nurodant, kaip turėtų būti teisingai rašoma ir skaitoma. Klaidų atitaisymas gali būti spausdinamas pačiame leidinyje arba įklijuotame (priedame) lapelyje.

ATKARPA, laikraščio dalis, einanti per visą puslapį po skersinės linijos („padvalas“, nuo rus. podval).

ATLANKA, žr. Atverstinis.

ATLASAS (pagal mitinio Libijos karaliaus Atlaso, tariamai pirmą kartą padariusio dangaus gaublį, vardą):
1. Sisteminis tam tikros teritorijos geografijos, geologijos žemėlapių rinkinys.

2. Piešinių rinkinys iš kurios nors žinijos srities (anatomijos, botanikos ir pan.).

„**ATLETAS**“, leidinys Lietuvos sporto visuomenei, ėjęs 1991 Kaune. Leido Lietuvos kūno kultūros in-to sporto žaidimų klubas „Atletas“. Redaktorius A. Staniulis. Tiražas 15 500 egz. Išėjo 11 numerių.

ATMINTINĖ, gamybinio leidinio rūšis; trumpa instrukcija, teikianti pagrindinius nurodymus, kuriais turi vadovautis darbuotojas.

„**ATOŠVAISTĖ**“, Mažeikių gimnazijos Maironio vardo literatūrinio būrelio laikraštėlis, neperiodiškai ėjęs 1935-40 Mažeikiuose. Skelbė jaunųjų literatų kūrinius. Spausdintas rotatoriumi. Išleisti 7 numeriai.

ATP, Agence Tchadienne de Presse (Čado spaudos agentūra), Čado Respublikos informacijos agentūra, veikianti nuo 1964 Ndžamenoje. Naudojasi kitų Afrikos valstybių informacijos agentūrų pranešimais. Leidžia kasdieninį biuletinį prancūzų k. „Info Chad“ (tir. 1500 egz.).

„**ATPILDAS**“, pramoginis savaitraštis, ėjęs 1995-96 Panevėžyje. Leido UAB „Privatus seklys“. Vyr. redaktorius A. Ulys. Tiražas 1995 – 15 300 egz., 1996 – 18 000 egz.

ATSAKYMAS, raštu ar žodžiu pateikiama informacija laiško, rašinio, knygos ar telefoninės užklauso autoriumi.

ATSAKINGUMAS, žurnalistinės veiklos principas, susijęs su moraline ir teisine atsakomybe už netikrovišką reiškinį ir įvykių vaizdavimą, neobjektyvų žmonių veiklos rezultatų įvertinimą, tendencingą konkrečių faktų interpretavimą. Atsakingas požiūris į žurnalistinę darbą ir jo rezultatus bei pasekmes yra viena svarbiausių kiekvienos visuomenės informavimo priemonės autoriteto ir populiarumo didėjimo sąlygų.

ATSAKOMYBĖ, dorovinių, pareiginių ir teisinių reikalavimų bei normų paisymas ir vykdymas. Žurnalistų atsakomybė pasireiškia jo gebėjimu sąmoningai (apgalvotai, savo noru) vykdyti tokius reikalavimus, spręsti jam iškilusius uždavinius ir pasiekti konkrečių rezultatų. Žurnalistas turi jausti atsakomybę už pateiktų ir paskelbtų žinių, tikrovės faktų teisingumą, socialines kūrybinio darbo pasekmes, už kiekvieną išspausdintą ar pasakytą žodį. Už žinių, neatitinkančių tikrovės, žeminančių žmogaus garbę ir orumą, skleidimą, už valstybinių ar kitų įstatymo saugomų paslapčių skelbimą kalti žurnalistai atsako pagal galiojančius įstatymus.

ATSILIEPIMAS, savo nuomonės ar požiūrio pareiškimas dėl spaudoje, per radiją ar televiziją paskelbtos informacijos ar tam tikros problemos sprendimo

būdų; užsienio spaudos ar kitų informavimo priemonių reakcija į tam tikrus įvykius bei reiškinius, jų vertinimas.

ATSIMINIMAI, memuarai (žr.), kūrinys, kurio turinį sudaro autoriaus pasakojimas apie savo ar amžininkų gyvenimą, matytus ar patirtus įvykius. Paprastai pasakojama pirmuoju asmeniu, kronikine užrašų forma, pateikiami konkretūs faktai, naudojamos dokumentais, dienoraščiais, laiškais. Tai skiriasi nuo paties dienoraščio, kuriame aprašytas autoriaus gyvenimas ir kiekvienos dienos įspūdžiai, ir nuo autobiografijos, kurioje autorius aprašo visą gyvenimą, pagrindinį dėmesį skirdamas savo asmeniui, taip pat ir nuo kronikos arba metraščio, kurių autorius mažiau susijęs su atpasakojamais įvykiais. Kartais atsiminimai turi siužetą; juose būna menine išmone pagrįstų vaizdų, dialogų, veikėjų psichologinės analizės elementų ar kitų grožinės literatūros bruožų.

Atsiminimai gali būti skirti įžymiems istorijos įvykiams ir asmenims, literatūros, meno, kultūros ir visuomenės veikėjams, šiaip visuomenės ar net privačiam gyvenimui, bet kuriems išgyventiems nuotykiams ir įspūdžiams, karams, karalių, kunigaikščių, karvedžių gyvenimui ir veiklai aprašyti. XVII a. buvo rašomos atsiminimų pobūdžio Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės veikėjų biografijos ir autobiografijos (Samuelis Pšipkovskis, Boguslavas Radvila; abu rašė lenkų k.). Kelionių atsiminimų parašė Mikalojus Kristupas Radvila Našlaitėlis („Kelionė į Jeruzalę“, 1601, lotynų k.), atsiminimų apie karus, XVII a. politinius įvykius – Albrechtas Stanislovas Radvila („Lenkijos istorinių įvykių dienoraštis“, išl. 1968-75, 5t., lotynų k.), apie savo mokslo metus, veiklą bei gyvenimą – L. Janavičius (1898-1902 lenkų k.). Lietuvių k. pirmieji reikšmingų atsiminimų paskelbė rašytojai ir visuomenės veikėjai V. Pietaris („Iš mano atsiminimų“, 1905), Žemaitė („Iš mano atsiminimų“, išsp. 1907), G. Petkevičaitė-Bitė („Iš mūsų vargų ir kovų“, 1927). Atsiminimams artimas M. Katkaus veikalas „Balanos gadynė“ (išsp. 1931).

ATSISĀUKIMAS, kreipimasis raštu arba žodžiu į kitą asmenį, visuomenę, valdžią ar valdžios kreipimasis į visuomenę. Šiuo atveju vartojami ir terminai „manifestas“, „proklamacija“. Siauresne prasme tolygus išspausdintam lapeliui, kuriame visa visuomenė ar jos dalis kviečiama padaryti kurį nors politinį žingsnį. Lietuvoje pirmuoju lietuvišku atsišaukimu siaurąja prasme laikytinas 1794 04 30 Laikinosios Sukilimo Vyriausybės kreipimasis „unt wisos gaspadorios, katrie giwena uliczios, y miestelos ant wisos ziamies lietuvos“. Čia antraštinis terminas „acciszaukimas“ buvo sudarytas iš lenkiškojo „odazwa“, kuris ir lenkų k. tik 1770 pirmą kartą pavartotas.

Atsišaukimai skelbiami svarbių įvykių proga laikraščiuose, kituose leidiniuose, skaitomi žmonių susibūrimuose, per radiją ar televiziją, klijuojami ant skelbimų lentų, sienų, stulpų, tvorų. Gali būti spausdinti spaustuose, kompiuteriu, mašinėle, perrašinėjami ranka. Taip pat žr. Lapelis.

ATSKLANDA, grafinė puošmena, paprastai ornamentotipo piešinėlis prieš tekstą.

ATSPAUDAS: 1. Iš spaudos formos poligrafiniu būdu gauta spaudos lapo kopija.

2. Leidybinės produkcijos vienetas (spaudos a., leidybiniai a.). Leidinio atspaudų skaičius lygus jo lankų skaičiui, padaugintam iš tiražo.

3. Spausdinto teksto kopija, padaryta specialiais dauginimo aparatais.

4. Mokslininkų straipsniai, išspausdinti autoriui nedideliu tiražu, skyriumi, nieko nekeičiant pagrindinio publikuojančio juos leidinio laiškyje. Dažniausiai tai daroma norint atsilyginti autoriui.

„ATSPINDŽIAI“: 1. Iliustruotas mėnesinis žurnalas, ėjęs 1920 07 – 1923 04 Kaune. Leido Generalinio štabo literatūros skyrius vietoj anksčiau ėjusių „Šešėlių“. Redagavo J. Laurinaitis. Pasirodė 20 numerių. Paskutinįjį numerį išleido Lietuvos telegrafo agentūra ELTA.

2. Visuomenės, kultūros ir mokslo dvisavaitis iliustruotas žurnalas, ėjęs 1952-55 Čikagoje. Leido ir redagavo V. Meškauskas ir J. Paliukaitis.

3. Lietuvos liaudies kultūros centro dvisavaitis metodinis informacinis leidinys, ėjęs 1989-92 Vilniuje. Iki 1991 Nr. 18 ėjo kaip žurnalo „Liaudies kultūra“ (žr.) priedas. Skirtas kultūros namams, bibliotekoms, mokykloms, įvairioms kultūros institucijoms. Ats. redaktorius A. Šidlauskas (žr.), redaktorė I. Alperytė. Tiražas 1989 – 4000 egz., 1992 – 3600 egz.

4. Nepriklausomas Kaišiadorių rajono laikraštis, einantis nuo 1996 gegužės 3 Kaišiadoryse. Iš pradžių leistas kas savaitę, nuo 1997 – 2 kartus per savaitę. Vyr. redaktorius M. Šimkūnas. Tiražas 2000 egz.

ATSTOVAS SPAUDAI, asmuo, atstovaujantis įstai-
gos, organizacijos, valstybinės ar vyriausybės in-
stitucijos interesams, veikiantis jos vardu teikian-
t informaciją spaudos, radijo ar televizijos darbuotojams,
žurnalistams.

„ATŠVAITAI“: 1. Kauno trikotažo susivienijimo „Auda“ dvisavaitis laikraštis, leistas 1977-90. Iki 1989 Nr. 9/10 vadinosi „Kolektyvinis darbas“ ir iki 1990 Nr. 5 ėjo kaip A. Šiaučiuonaitės trikotažo gamybinio susivienijimo savaitraštis bei dvisavaitis laikraštis. Redaktoriai: V. Oškis (1977-81), J. Buitkus (1982-90). Tiražas 1977 – 1500 egz., 1990 – 1400 egz.

2. Pramoginis laikraštis, savaitinis (iki 1996 mėnesinis) laikraščio „Akcentai“ (žr.) priedas, einantis nuo 1994 sausio Kaune. Redaktorė I. Buitkuvienė. Tiražas 1994 – 9500 egz., 1996 – 3700 egz.

„ATVANGA“, literatūros žurnalas, leistas 1930 Varniuose. Skirtas kaimo žmonėms, neįpratusiems skaityti sudėtingų rašinių. Norėta sudominti gyventojus, kad jie pamėgtų laikraščius, knygas ir taptų nuolatinais skaitytojais. Spausdinta religinio pobūdžio rašinių, pasakojimų, legendų, eilėraščių, didaktinio pobūdžio straipsnių, humoristinių kūrinėlių. Leido ir redagavo V. Klimas. Spausdino „Perkūno“ spaustuvė Telšiuose. Išėjo 2 numeriai.

ATVERSTINIS, laikraščio ar žurnalo tekstas viena tema per du atverstus puslapius.

„ATŽALA“: 1. Mėnesinis žurnalas, leistas 1929-32 Šenande (JAV). Redagavo J. K. Urbonas.

2. Lietuvos žemės ūkio darbuotojų profsąjungų federacijos leidinys, ėjęs 1990 Vilniuje. Išėjo 10 numerių. Redaktorė J. Marcišauskaitė. Tiražas 5000 egz.

„ATŽALA“, valstiečių lietuvių spaudos platintojų ir rėmėjų d-ja, nelegaliai veikusi 1894-96 Grinkiškyje. Organizatorius M. Kuprevičius. Platino nelegalią spaudą tarp apylinkės gyventojų, rinko tautosaką ir siuntė ją į Mintaują (Jelgavą) Literatiškajai komisijai. Manoma, kad d-ja turėjo 6-10 narių.

„ATŽALYNAS“: 1. Lietuvių jaunimo rezistencinis pagrindinio žurnalas, ėjęs 1943, vokiečių okupacijos metais. Leido Lietuvių vienybės sąjūdis Vilniuje. Rašė apie karinę ir politinę Lietuvos padėtį, skatino jaunimą siekti tautinės vienybės, ugdė laisvės troškimą, Lietuvos valstybės suvereniteto atstatymo siekius, spausdino ištraukas iš užsienio laikraščių, skelbė žymesnių užsienio politikų pritarimą Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės siekiams. Spausdintas pagrindinio spaustuvėje. Autoriai ir redaktoriai nenurodyti. G.B.

2. Moksleivių laikraštis, einantis nuo 1993 balandžio Kėdainiuose. Leidžia Kėdainių „Atžalyno“ vid. m-lą. Redaktorė A. Ščiukienė. Tiražas 800 egz.

„ATŽALOS“, JAV lietuvių „dailiosios literatūros mylėtojų darbininkų“ laikraštis, leistas 1921 Bruklina.

AUDIOVIZUALINIS (lot. audio – klausau, girdžiu + visualis – regimas), reiškiny, suvokiamas klausia ir rega. Audiovizualinėmis visuomenės informavimo priemonėmis laikoma informacijos agentūra, fotožurnalistika, dokumentinis kinas, radijas, televizija.

AUDITORIJA (lot. auditorium – klausymo vieta): 1. Patalpa, kurioje skaitomos paskaitos, pranešimai, rengiami seminarai.

2. Paskaitos, pranešimo klausytojų, seminaro dalyvių visuma.

3. Periodinių leidinių skaitytojų, radijo klausytojų ir televizijos laidų žiūrovų visuma, kurių vienija bendri informaciniai interesai. Gali būti pastovi ir atsitiktinė, reali ir potenciali auditorija.

AUGULYTĖ Milda (g. 1956 01 01 Panevėžyje), filologė, žurnalistė. 1974 baigė Šiaulių 7-ąją vid. m-lą, 1979 – Vilniaus un-to Filologijos fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1979 pradėjo dirbti laikr. „Tiesa“ redakcijoje. Iki 1987 buvo laikraščio stilistė, 1987-92 – korespondentė, 1992-96 – dienr. „Tiesa“, 1994 pavadinto „Diena“, vyr. redaktoriaus pavaduotoja. Nuo 1996 – leidinio „Muzikos barai“ vyr. redaktorė, dienr. „Lietuvos rytas“ priedo „Švietimas“ redaktorė. Daugiausia rašo įvairiais kultūros klausimais.

AUGUSTAS (Augustinavičius) Kostas (1893 02 20 Alsėdžių vls., Telšių aps. – 1989 11 08 Čikagoje, JAV), inžinierius, žurnalistas. 1903 atvyko į JAV. Valparaiso un-te studijavo chemiją, Munico in-te baigė gamtos mokslus, o Armouro in-te ir Misurio un-te – chemijos mokslus. Vienas iš dienr. „Naujienos“ steigėjų.

Būdamas 18 metų, pradėjo bendradarbiauti laikraščiuose „Lietuvos ūkininkas“ bei „Lietuvos žinios“. Valparaiso un-te redagavo laikr. „Moksleivių kelias“, žurn. „Jaunoji Lietuva“ tvarkė moksleivių skyrių. Ben-

dradarbiavo laikraščiuose „Vienybė lietuvininkų“, „Moksleivių sparnai“, „Kardas“. Nuo 1922 buvo laikr. „Naujienos“ redaktoriaus pavaduotojas, nuo 1969 – redaktorius.

D.Š.

AUGUSTINAS Vytautas (g. 1912 07 25 Leliūnuose, Utenos aps.), fotografas. 1929 persikėlė į Kauną, dirbo Lietuvos banko pasiuntiniu, firmoje „Viskas fotografijai“ laborantu, baigė keturias gimnazijos klases. Vėliau buvo policijos fotografas. Nuo 1933 dalyvavo Lietuvos fotomėgėjų s-gos veikloje; 1933-40 buvo nuolatinis šios s-gos rengtų parodų Kaune ir Vilniuje dalyvis. 1937 jo nuotraukos demonstruotos tarptautinėje Paryžiaus parodoje. Aktyviai bendradarbiavo žurnaluose „Policija“, „Jaunoji karta“, „Trimitas“, „Židinys“, lietuviškomis nuotraukomis aprūpindavo užsienio žurnalistus.

1944 vasarą pasitraukė į Vokietiją. Nuo 1949 gyveno JAV (Niujorke, Floridoje), dirbo fotolaboratorijoje. 1996 grįžęs į Vilnių, 2492 fotonegatyvus padovanojo Lietuvos nacionaliniam muziejui, kuris 1997 surengė apžvalginę fotografo darbų parodą.

Pradėjęs fotografuoti dar būdamas paaugliu, savo nuotraukose užfiksavo daug Lietuvos gamtos, miestų ir kaimų vaizdų, kariškių gyvenimo ir visuomeninių organizacijų veiklos momentų, Lietuvos kariuomenės žygį į Vilnių (1939), sovietinės ir vokiečių okupacijos laikų įvykių, lietuvių karo pabėgėlių vargus.

D.Š.

AUGUSTINAVIČIUS Vincas (g. 1920 06 21 Šiaulių aps. Papilės vls. Dusų k.), Australijos lietuvių visuomenės ir spaudos veikėjas. Mokėsi Šiaulių ir (1944 pasitraukęs iš Lietuvos) Ravensburgo (Vokietija) gimnazijose. 1949 emigravo į Australiją, gyveno Sidnėjuje. Dirbo įvairiose gamyklose, McQuary un-to administracijoje. Aktyviai dalyvavo Australijos lietuvių bendruomenės veikloje, du kartus atstovavo Australijos lietuvių bendruomenei Pasaulio lietuvių bendruomenės Seime.

Bendradarbiavo Australijos lietuvių laikraščiuose „Mūsų pastogė“, „Tėviškės aidai“. 1986-91 buvo „Mūsų pastogės“ redaktorius. 1996 grįžo į Lietuvą.

D.Š.

AUKLĖJAMOJI FUNKCIJA, žurnalistinė veikla, susijusi su viešosios nuomonės formavimu, žmonių sąmoningumo ir taurių idealų ugdymu, polėkių ir teigiamų motyvų skatinimu, siekiant pažangių visuomenės tikslų. Pateikdama faktus, atskleisdama įvykių prasmę, aiškinama procesus ir reiškinius, žurnalistika padeda žmonėms susivokti konkrečioje situacijoje, suprasti ir teisingai įvertinti savo padėtį, nustatyti savo veiksmų tikslus, kryptis ir pobūdį, o įvykus esminiams pasikeitimams politiniame, ekonominiame, socialiniame ar kultūriniame visuomenės gyvenime, – ir teisingai persiorientuoti. Žurnalistika, keldama žmonių sąmoningumą ir gerindama socialinę orientaciją, kartu formuoja jų pasaulėžiūrą, kaip požiūrį į pasaulį, į gyvenimą, į žmonių santykių visumą, ir pasaulėvaizdį, kaip požiūrį į pasaulį ir jo reiškinius, pagrįstą emociniais vaizdais. Žurnalistika taip pat parodo ir kryptingai veikia žmonių reakciją į naujus įvykius, procesus, reiškinius, t. y. išreiškia ir formuoja viešąją nuomonę, ugdo teigiamas žmonių savybes.

„AUKSINĖ BITĖ“, Lietuvos televizijos ir Lietuvos radijo metiniai prizai už geriausias televizijos ir radijo lai-

das, įsteigti 1994. Tai skulptoriaus Romo Kvinto sukurtos skulptūrėlės. 3 didžiosios „Aukšinės bitės“ įteikiamos už televizijos grupinius darbus, mažosios „Aukšinės bitės“ – už personalinius darbus atskiriems televizijos ir radijo darbuotojams.

1994 didžiosiomis „Aukšinėmis bitėmis“ apdovano- tos kultūros ir literatūros laidos (režisierius J. Javaitis), laida „Po savo stogu“ (autorius žurnalistas A. Buckus) ir laida „Krantas“ (autorius V. Matulevičius). Mažosios „Aukšinės bitės“ įteiktos televizijos žurnalistėms A. Žukauskienei, V. Motiejūnienei, D. Kutraitei, dizaineriui D. Kibildytei, korespondentui S. Pabedinskui, garso režisieriui A. Apanavičiui, videoinžinieriui G. Markevičiui, operatoriui Z. Gružinskui, operatoriui-režisieriui R. Kaminskui, taip pat 8 Lietuvos radijo darbuotojams: muzikologui V. Venckui (už laidą „Koncertas prisiminimas“), žurnalistams R. Germanavičiūtei (už laidą moksleiviams „Langas“), A. Velerui (už laidas tautinėms mažumoms), V. Strazdeliui (už laidą „Literatūros akiračiai“), G. Tučkui (už laidą „Kartu su jumis“), Informacijos redakcijos korespondentams B. Liauškienei ir K. Kazakevičiui, garso režisieriui N. Baranauskaitei.

1995 didžiausias „Aukšines bites“ pelnė televizijos filmas „Giminės“ (autoriai B. Buška, S. Vosylius), dokumentinis filmas „Iš skruzdėlių gyvenimo“ (autorė J. Lapinskaitė) ir pramoginė laida „Muzikinis viešbutis“, o mažąsias – montuotoja G. Miniotienė, grimuotoja L. Šalkauskienė, operatorius V. Jankevičius, žurnalistai R. Rudenkienė, J. Banys, V. Matulevičius. Lietuvos radijo 1995 „Aukšinės bitės“ paskirtos garso operatoriui A. Mateikai, inžinieriui E. Bakučiui, radijo teatro kūrėjai J. Babilūtei, laidos „Gamta – visų namai“ rengėjui A. Grigeliui, Informacijos redakcijos žurnalistei M. Lučkaitei, katalikų radijo „Mažoji studija“ vadovui V. Žukui.

1996 didžiosios „Aukšinės bitės“ atiteko televizijos filmui „Velnio išvaymas iš Mykolų kaimo“ (režisierius A. Puipa), dokumentiniam filmui „Ketvirtasis Prezidentas“ (režisierius J. Sabolius) ir laidų ciklui „Nakviša“, o mažosios – televizijos žurnalistėms N. Baužytei ir N. Steiblienei, režisieriui N. Čereškevičienei, dailininkui A. Kepežinskui, revizitininkui E. Olbikui ir operatoriui V. Vyšniauskui. Lietuvos radijo „Aukšinės bitės“ įteiktos Informacijos redakcijos žurnalistei G. Šalčiūtei, Visuomeninių laidų redakcijos žurnalistams V. Markevičiui ir A. Steponavičiui, muzikologui V. Gerulaičiui, vaikų choro vyr. dirigentei R. Maleckaitei ir radijo inžinieriui Ch. Kalinauskui.

„AUKSINĖ VARPA“, Pakruojo rajono laikraštis, einantis nuo 1951 sausio 1 Pakruojuje. 1951-90 buvo LKP Pakruojo raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1990 – Pakruojo rajono laikraštis. Steigėja ir leidėja UAB „Aukšinė varpa“. 1951-62 ėjo du kartus per savaitę, 1962-90 – tris kartus, nuo 1990 – du kartus per savaitę. Iki 1962 vadinosi „Žvaigždė“. Redaktoriai: Vl. Nikontas (1951-68), G. Šliažas (nuo 1969). Tiražas 1951 – 1000 egz., 1987 – 9600 egz., 1997 – 4300 egz.

„AUKSO ŽARIJA“, nelegalus Kauno jaunimo laikraštis, leistas 1910-12. Išėjo 9 numeriai.

„AUKŠTAIČIŲ KOVA“, Lietuvos partizanų laikraštis, ėjęs 1946-47. Lietuvos laisvės armijos vardu leido Vytauto apygardos štabas.

„**AUKŠTAIČIŲ ŽEMĖ**“, iliustruotas tautiškos minties Aukštaičių krašto savaitraštis, leistas 1937. Pirmasis numeris išėjo 1937 vasario 7. Leidėjai: gyd. J. Butkevičius, agr. A. Krikštopaitis, ats. pulk. V. Reklaitis, ats. leit. L. Šeštakauskas ir P. Verbas. Svarstė Aukštaitijos krašto žemės ūkio, pramonės ir socialines problemas, informavo apie svarbiausius Aukštaitijos įvykius, Lietuvos ir užsienio naujienas. Redagavo P. Cibulskis. Spausdino „Knygos“ spaustuvė Ukmergėje. Išėjo 46 numeriai. G.B.

„**AUKŠTAITIJOS RADIJAS**“, radijo stotis, veikianti nuo 1995 rugsėjo Panevėžyje. Iš pradžių laidos transliuotos 17 val. per parą, nuo 1996 – ištiesą parą FM bangomis. Jos girdimos Panevėžyje ir 80 km spinduliu aplink miestą. 65 proc. programos užima muzika, taip pat transliuojamos žinios, pramoginės laidos, viktorinos. Stoties auditorija – apie 300 000 klausytojų. Direktorius A. Šatas. Dirba 14 darbuotojų.

„**AUKŠTAITIJOS RYTAS**“, laikraštis Panevėžio krašto žmonėms, leistas 1992 Panevėžyje. Rašė visuomeniniais ir politiniais klausimais. Redagavo L. Jonušienė (žr.). Išėjo 61 numeris. Tiražas 5100 egz.

1992 rugsėjo 1 vietoj laikraščio „Aukštaitijos rytas“ ir „Panevėžio savaitė“ (žr.) pradėtas leisti „Panevėžio rytas“ (žr.).

„**AUKŠTAITIS**“: 1. Nepartinis aukštaičių laikraštis, ėjęs 1933 Panevėžyje. Pirmasis numeris išleistas 1933 kovo 20. Ėjo kas dešimt dienų, 4 p. Leido J. Romeika. Rašė apie Panevėžio apskrities gyvenimą, jo problemas, informavo apie kitų apskričių įvykius. Ats. redaktorius Pr. Morkvėnas. Spausdino M. Koto spaustuvė Panevėžyje. Išėjo 4 numeriai.

2. Lietuvos sąjūdžio Utenos raj. tarybos leidinys, ėjęs 1989-95 Utenoje. Redaktoriai: V. Breiva (1989-92), E. Fedaravičienė (1992-93), A. Aglinskienė (1993-94), A. Pimpė, B. Juodzevičius (1995). Tiražas 1989 – 6200 egz., 1995 – 1000 egz.

AUKŠTŲJŲ MOKYKLŲ LAIKRAŠČIAI, periodiniai leidiniai, kuriuos leidžia atskiros aukštosios m.los. Jų pirmtakai pasirodė Nepriklausomoje Lietuvoje, ketvirtajame dešimtmetyje. 1934 Vytauto Didžiojo un-to dėstytojai Kaune įsteigė mokslo ir kultūros laikr. „Universitetas ir visuomenė“, kurį redagavo V. Biržiška. Tačiau dėl finansinių sunkumų teisėjo tik 1 jo numeris. 1936 viduryje pradėjo eiti informacinis žurn. „Vytauto Didžiojo universiteto žinios“ (žr.), kurio svarbiausias tikslas buvo informuoti un-to personalą ir platesnę visuomenę apie šios aukštosios m-los gyvenimą, veiklą bei atliekamus darbus. Redaguojamas A. Purėno, jis ėjo iki 1938. Po Antrojo pasaulinio karo, 1950 kovo mėn., savo laikraštį ėmė leisti Kauno valst. un-tas (nuo 1951 – Kauno politechnikos in-tas) – savaitr. „Už tarybinį mokslą“, o balandžio mėn. – Vilniaus valst. un-tas – laikr. „Tarybinis studentas“. 1952 pradėjo eiti Lietuvos žemės ūkio akademijos savaitr. „Tarybinis agronomas“, nuo 1954 leistas pavadinimu „Žemės ūkio specialistas“, ir Vilniaus valst. pedagoginio in-to savaitr. „Tarybinis studentas“, kuris nuo 1962 vadinosi „Tarybinis pedagogas“, 1957 – Lietuvos veterinarijos akademijos savaitr. „Gyvulininkystės specialistas“ (žr.), Kauno medicinos in-to

laikr. „Tarybinis medicinas“ bei Šiaulių pedagoginio in-to savaitr. „Tarybinis pedagogas“, nuo 1978 einantis pavadinimu „Pedagogas“ (žr.). 1973 pradėtas leisti Vilniaus inžinerinio statybos in-to (nuo 1990 – Vilniaus technikos un-to) savaitr. „Inžinerija“ (žr.), 1977 – Vilniaus un-to žurnalistikos specialybės mokomasis laikr. „Universiteto žurnalistas“ (žr.). Aukštųjų m-lų laikraščio leidėjai buvo rektoratas, partijos, komjaunimo ir profsąjungos komitetai. Laikraščiuose buvo rašoma įvairiais dėstytojų ir studentų gyvenimo bei visuomeninės veiklos klausimais, nagrinėjamos mokymo, mokslinio darbo ir auklėjimo problemos, spausdinama studentų kūryba.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, visų aukštųjų m-lų laikraščiai buvo tebeleidžiami, tik kai kurie – pakeistais pavadinimais. Vilniaus un-to laikraštis nuo 1989 vadinasi „Universitas Vilnensis“ (žr.), Kauno technologijos un-to (iki 1990 – Politechnikos in-to) – „Studijų aidai“ (žr.), Vilniaus pedagoginio un-to (iki 1992 – Pedagoginio in-to) – „Šviesa“ (žr.), Kauno medicinos akademijos (iki 1990 – Medicinos in-to) – „Ave vita“ (žr.), Lietuvos žemės ūkio universiteto (iki 1996 – akademijos) nuo 1993 – „Žemyna“ (žr.). 1993 pradėjo eiti Panevėžio Baltoskandijos akademijos informacinis biuletenis „Baltoskandija“ (žr.), 1994 – Klaipėdos un-to, įsteigto 1993, laikr. „Klaipėdos universitetas“ (žr.), Kauno Vytauto Didžiojo un-to, įsteigto 1990, laikr. „Universitas Vytauti Magni“ (žr.), Lietuvos kūno kultūros in-to laikr. „Studijų pasaulis“ (žr.). Lietuvos karo akademija nuo 1995 leidžia laikr. „Kariūnas“ (žr.), Lietuvos teisės (iki 1997 – policijos) akademija nuo 1996 – mėnesinį laikraštį „Teisės akademija“ (žr.). V.U.

„**AUKURAS**“, Lietuvos partizanų laikraštis, ėjęs 1946-48. Lietuvos laisvės armijos vardu leido Dainavos apygardos štabas.

„**AURIDA**“, Panevėžio akc. b-vės „Aurida“ laikraštis, leistas 1980-94. Iki 1988 Nr. 36 vadinosi „Kompresoriētis“ ir ėjo kaip Panevėžio autokompresorių g-los savaitraštis. Redaktoriai: V. Guiga (1980-81), R. Bočiulytė (1982), R. Guigienė (1983-84), Z. Merkeliš (1985-88), B. Ribokas (1989), D. Baronienė (nuo 1990). Tiražas 1980 – 2000 egz., 1994 – 500 egz.

„**AURORA**“, Lietuvos revoliucinės studentijos laikraštis, leistas nelegaliai 1932 12–1934 02 Kaune. Leido Kauno un-to studentų komunistų biuras, tęsdamas idėjinę marksistų d-jos „Aurora“ (uždraustos 1932) veiklą. Bendradarbiavo V. Drazdauskas, K. Bartkus, P. Cvirka, V. Niunka. Spausdintas rotatoriumi. Tiražas apie 100 egz.

AUSINĖS, prietaisas elektromagnetiniams virpesiams paversti akustiniais virpesiais, garso klausymosi individualus įrenginys. Jo svarbiausios dalys – du miniatiūriniai plačiajuosčiai garsiakalbiai; kartais turi garsumo reguliatorius, radijo imtuvą signalui priimti be laidų.

„**AUSIS**“, mėnesinis spalvotas muzikos žurnalas jauniui, einantis nuo 1995 Vilniuje. Leidžia UAB „Bomba“. Redaktorius G. Juškys. Tiražas 1995 – 10 000 egz., 1997 – 17 000 egz.

AUSTRALIJA, Australijos Sandrauga (Australijos žemynas), nepriklausoma nuo 1901, gyventojų – 17,85

mln. (50 vieta pasaulyje), sostinė – Kanbera, oficiali kalba – anglų.

Pirmasis periodinis leidinys „Sydney Gazette“ („Sidnėjaus laikraštis“) pasirodė 1803. 1824-50 Sidnėje ėjo laikr. „Australian“ („Australietis“). Tuo laikotarpiu įvairios kompanijos ir politinės partijos ėmė leisti savo periodinius leidinius; kai kurie iš jų vėliau tapo nepriklausomais arba nacionaliniais dienraščiais, tebeleidžiami ir šiandien. Nuo 1831 Sidnėje eina dienr. „The Sydney Morning Herald“ („Sidnėjaus rytinis šauklys“, žr.), nuo 1840 Melburne – „The Herald“ („Šauklys“, žr.), nuo 1833 Perte – „The West Australian“ („Vakaru australietis“, tir. 262 000 egz.), nuo 1854 Hobarte – „The Mercury“ („Merkurijus“, tir. 55 000 egz.) bei Melburne – „The Age“ („Amžius“, tir. 235 000 egz.).

Per metus išleidžiama apie 11 000 knygų. Išeina 69 dienraščiai, jų tiražas 4,6 mln. egz. (261 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „Adelaide Advertiser“ („Adelaidės laikraštis su skelbimais“, eina nuo 1858, tiražas 265 000 egz.), „The Australian“ („Australietis“, nuo 1964 Sidnėje, tir. 150 000 egz.), „Daily Telegraph-Mirror“ („Dienos telegrafo veidrodis“, žr.), „Courier-Mail“ („Pasiuntinio paštas“, eina nuo 1933 Brisbane, tir. 254 000 egz.), „The News“ („Naujienos“, nuo 1923 Adelaidėje, tir. 130 000 egz.); savaitraščiai: „Sun Herald“ („Saulės šauklys“, eina nuo 1910 Sidnėje, tir. 620 000 egz.), „Sunday Mail“ („Sekmadienio paštas“, nuo 1912 Adelaidėje ir nuo 1923 Brisbane, tir. 320 000 ir 340 000 egz.), „Sunday Telegraph“ („Sekmadienio telegrafas“, nuo 1938 Sidnėje, tir. 700 000 egz.), „Truth“ („Tiesa“, nuo 1890 Melburne, tir. 240 000 egz.), „Sunday Times“ („Sekmadienio laikas“, žr.); žurnalai: „Australasian Post“ („Australiečio paštas“, eina nuo 1946 Melburne, tir. 205 000 egz.), „Australian Woman's Weekly“ („Australijos moterų savaitraštis“, nuo 1933 Sidnėje, tir. 1,15 mln. egz.), „The Open Road“ („Laisvas kelias“, nuo 1927 Sidnėje, tir. 1,5 mln. egz.), „TV Week“ („Televizijos savaitė“, nuo 1957 Melburne, tir. 700 000 egz.). Eina daugiau kaip 300 provincinių ir 150 priemiestinių laikraščių, 85 laikraščiai 30 užsienio kalbų – italų, graikų, lietuvių ir kt. šalių emigrantų k. Daugumą laikraščių ir žurnalų leidžia 4 stambūs leidybos koncernai: The Herald and Weekly Times (Melburne), The News Corporation, John Fairfax and Sons bei ACP Publishing Pty (Sidnėje).

Australijos pagrindinė informacijos agentūra AAP (žr.) įkurta 1935.

Radijas veikia nuo 1923, yra 22,4 mln. radijo imtuvų (1273 imt. 1000 gyv.). Televizijos laidos reguliariai transliuojamos nuo 1956, yra 8,48 mln. televizorių (482 tel. 1000 gyv.). Pagrindinė vyriausybė R ir TV kompanija yra AB (Australian Broadcasting Corporation), dirbanti nuo 1932. Privačių radijo stočių asociacijai FARB (Federation of Australian Radio Broadcasters) priklauso daugiau kaip 20 didelių komercinių stočių. Privačių televizijos stočių asociacija FACTS (Federation of Australian Commercial Television Stations) jungia 45 komercines TV stotis.

Kino filmai statomi nuo 1900. Dokumentinių kino filmų daugiausia sukurta po 5-ojo dešimtmečio. v.U.

„AUSTRALIJOS LIETUVIS“, pirmasis lietuvių laikraštis Australijoje, leistas 1948 09 12 – 1956 05 01 Ade-

laidėje. Buvo leidžiamas kas du mėnesiai, iki 1951 01 01 spausdintas rotatoriumi. Leido ir redagavo J. Glušauskas. Išėjo 199 numeriai.

„AUSTRALIJOS LIETUVIŲ BENDRUOMENĖS INFORMACIJA“, Lietuvių išeivių rotatorinis laikraštis, leistas 1948-51 Riede. Redagavo Č. Liutikas.

AUSTRALIJOS LIETUVIŲ PERIODIKA, periodiniai leidiniai, kuriuos leido arba leidžia lietuviai Australijoje. Pirmieji lietuviai į Australiją atvyko XIX a. pab. Brisbano apylinkėse buvo susikūrusi lietuvių žemdirbių kolonija (vėliau iširo). 1939 Australijoje gyveno apie 1000 lietuvių. Po Antrojo pasaulinio karo iš Vakarų Europos atvyko dar 8000 lietuvių. 1983 buvo beveik 10 000, 1995 – per 8000 lietuvių.

Pirmieji lietuviški periodiniai leidiniai Australijoje buvo 1947 pradėtas leisti skautų biuletis „Žvalgas“, ėjęs iki 1948, bei rotatorinis leidinys „Australijos lietuvių bendruomenės informacijos“, ėjęs 1948-51. 1948 Adelaidėje pasirodė ir pirmasis lietuviškas laikr. „Australijos lietuvis“ (žr.), leistas iki 1956, savaitr. „Mūsų pastogė“ (žr.), einantis iki šių dienų, bei mėnesinis žurn. „Užuovėja“ (žr.), ėjęs iki 1950. 1950 Adelaidėje įsteigtas parapijos informacinis laikr. „Šventadienio balsas“, 1953-55 Melburne ėjo religinis tautinis žurnalo formato laikr. „Švyturys“ (žr.), 1956 taip pat Melburne Australijos lietuvių katalikų federacijos valdyba įsteigė savaitr. „Tėviškės aidai“ (žr.). Kaip šio savaitraščio priedas 1962 pradėtas leisti lietuvių ateitininkų dvimėnesis laikr. „Ateities žingsniai“ (žr.), o 1965-79 ėjo literatūrinis priedas „Verpetai“. Nuo 1960 Adelaidėje leidžiamas dvisavaitis informacinis biuletis „Adelaidės lietuvių žinios“ (žr.), nuo 1963 – iliustruotas žurn. anglų k. „News Digest“ („Naujienu apžvalga“), nuo 1975 – trimėnesis žurn. „Baltic News“ („Baltijos naujienos“), nuo 1977 – skautų biuletinis „Tėvynės židinys“, nuo 1982 – Vytenio šaulių kuopos biuletinis „Lietuva – lietuviams“, nuo 1993 – vyresnio amžiaus lietuvių ketvirtinis žurn. „Bičiulis“ (žr.). v.U.

AUSTRIJA, Austrijos Respublika (Centrinė Europa), įkurta 1918, gyventojų – 7,92 mln. (85 vieta pasaulyje), sostinė – Viena, oficiali kalba – vokiečių.

Pirmasis laikraštis „Novitaten“ („Naujienos“) pasirodė 1654. 1703 įsteigtas laikr. „Wienerisches Diarium“ („Vienos dienynas, dienraštis“), kuris nuo 1848 pavadintas „Wiener Zeitung“ („Vienos laikraštis“) ir eina kaip vyriausybės oficiozas (tir. 40 000 egz.). Tai seniausias iš dabar leidžiamų dienraščių pasaulyje. Eina ir daugiau ilgaamžių leidinių. Nuo 1848 leidžiamas dienr. „Die Presse“ („Spauda“), nuo 1865 – „Oberösterreichische Nachrichten“ („Aukštutinės Austrijos žinios“, tir. 141 000 egz.), nuo 1869 – „Neues Volksblatt“ („Naujas liaudies laikraštis“, tir. 35 000 egz.), nuo 1872 – žurn. „Juristische Blätter“ („Teisininko laikraštis“), nuo 1888 – žurn. „Wiener klinische Wochenschrift“ („Vienos klinikos savaitraštis“). 1991 iš viso ėjo 141 laikraštis ir 2468 žurnalai bei žurnalo tipo leidiniai.

Per metus išleidžiama apie 12 000 knygų. Išeina 17 dienraščių, jų tiražas 3,108 mln. egz. (400 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai „Kurier“ („Pasiuntinys“, žr.), „Kleine Zeitung“ („Mažasis laikraštis“, žr.), „Neue Kronen-Zeitung“ („Naujasis svarbiausias laikraštis“, žr.),

„Die Presse“ („Spauda“, žr.), „Salzburger Nachrichten“ („Zalcburgo žinios“, eina nuo 1945, tir. 105 000 egz.), „Der Standard“ („Vėliava“, nuo 1988, tir. 140 000 egz.), savaitraščiai „Neue Wochenschau“ („Nauja savaitės apžvalga“, nuo 1908, tir. 130 000 egz.), „Samstag“ („Šeštadienis“, nuo 1951, tir. 102 000 egz.), žurnalai „Auto Touring“ („Autoturizmas“, nuo 1965, tir. 937 000 egz.), „Profil“ („Profilis“, nuo 1985, tir. 110 000 egz.), „Trand“ („Tendencija“, nuo 1985, tir. 85 000 egz.).

Austrijos pagrindinė informacijos agentūra yra APA (žr.), įkurta 1946.

Radijas veikia nuo 1923, komercinės laidos transliuojamos nuo 1937, yra 4,8 mln. radijo imtuvų (617 imt. 1000 gyv.). Televizijos programos reguliariai perduodamos nuo 1957, yra 3,735 mln. televizorių (480 tel. 1000 gyv.). 40 proc. R laidų yra pramoginės, 23 proc. – informacinės, 8,5 – reklaminės; trečdalis TV laidų – kultūrinės. R ir TV stotis kontroliuoja kompanija ORF (Österreichischer Rundfunk).

Dokumentiniai kino filmai kuriami nuo 1950. Daugiausia gaminama mokslinių bei komercinio pobūdžio dokumentinių filmų.

V.U.

„AUŠRA“, Kauno spaustuvė, įkurta 1947. 1948-89 vadinosi V. Mickevičiaus-Kapsuko spaustuvė. Jos pirm-takas buvo leidybinės organizacijos „Spaudos fondas“ dirbtuvės, nuo 1939 veikusios kartu su spaustuve „At-eitis“, sukurta 1940 pab. iš kelių privačių nacionalizuotų spaustuvėlių. „Aušros“ spaustuvė įsteigta vietoj veikusios „Šviesos“ (žr.) spaustuvės, popieriaus gaminių fabrika ir litografijos „Aušra“. 1952 ji tapo pagrindine Pedagoginės literatūros leidyklos užsakyimų vykdytoja. Buvo spausdinami mokykliniai vadovėliai, metodinė literatūra. 1972 įrengtas ofsetas, pastatytas administracinis ir gamybinis korpusas. 1983 spaustuvė rekonstruota, išplėstos gamybinės ir buitinės patalpos. Ji turi ofsetinės ir iškiliosios spaudos, dvispalvės ir keturspalvės mašinas. Spausdina knygas (daugiausia vadovėlius), brošiūras, laikraščius, plakatus. Spaustuvės direktoriai: M. Ugiaskas (1948-72), R. Markovas (nuo 1972).

„AUŠRA“: 1. Lietuvių studentų laikraštis, leistas 1880 12 21–1881 01 22 Maskvoje. Įsteigė studentas V. Pašukanis. Išleisti 4 numeriai, spausdinti hektografu. Išspausdino straipsnelių lietuvių kalbos klausimais, trumpą lietuvių kalbos gramatiką, lietuvių liaudies dainų, pasakų, eilėraščių iš L. Ivinskio kalendoriaus.

2. Pirmasis Didžiąjai Lietuvai skirtas nelegalus lietuvių pasaulietinis žurnalas, vadinęsis mėnesiniu laikraščiu „Ausra“, ėjęs 1883-86 Mažajoje Lietuvoje. Spausdintas J. Albano ir Kybelkos spaustuvėje Ragainėje, O. Mauderodės, J. Mikšo spaustuvėse Tilžėje. Dėl finansinių sunkumų, kitų priežasčių „Aušra“ neretai leista jungtiniais numeriais. Pasirodė 40 žurnalo numerių (29 knygelės): 1883 – 10 numerių (8 knygelės); 1884 – 12 numerių (7 knygelės); 1885 – 12 numerių (8 knygelės); 1886 – 6 numeriai (6 knygelės). „Aušros“ tiražas buvo apie 1000 egz. Slaptai gabenta ir platinta Lietuvoje, įvairiose kitose Rusijos imperijos vietose. Žurnalas pasiekė Vakarų Europos, Jungtinių Amerikos Valstijų lietuvius. Užsimokėjusių prenumeratorių 1883 buvo 70, 1884 – apie 300 (kitomis žiniomis – 240), 1885 – 250, 1886 – 175. „Aušros“ redaktoriais buvo J. Basana-

vičius (1883 Nr.1), J. Mikšas (1883 Nr.2-4 ir 1885 Nr.9 – 1886 Nr.4), J. Šliūpas (1883 Nr.5 – 1884 Nr. 3), M. Janus (1884 Nr. 4 – 1885 Nr. 8), J. Andziulaitis-Kalnėnas (1886 Nr. 4-6). Į žurnalą rašė daugiau kaip 70 asmenų. Apie 20 slapyvardžių dar neatskleista.

„Aušra“ suteikė XIX a. pab. lietuvių tautinio atgimimo ir išsivadavimo judėjimui tam tikrą organizacinę formą. Aplink šį leidinį susibūrė vadinamieji aušrininkai. Jie skelbė ir skleidė to judėjimo idėjas ir vertybes, ugdė tautinę sąmonę, istorinę atmintį, skiepijo dvasinį protestą bei pasipriešinimą caro valdžios priespaudai. „Aušroje“ buvo paskelbta daug įvairaus žanro raštų Lietuvos istorijos klausimais. Leidinys dažnai aktualizavo tautos praeities įvykius, reiškinius, asmenybes. Tuo jis plėtojo istorinę publicistiką. „Aušra“ nušvietė ir gyvenamojo meto įvairias sritis, reikalavo tautos kultūros, kalbos teisių. Žurnalas spausdino grožinės literatūros kūrinių, literatūros kritikos raštų. 1885-86 jo puslapiuose išsiplėtojo pirmoji lietuvių periodikoje diskusija literatūros temomis. Joje paliesti ir publicistikos reikalai. „Aušra“ rašė ir diskutavo dėl lietuvių žurnalistikos istorijos bei teorijos dalykų. Ji davė pradžią nacionalinės žurnalistikos ir publicistikos istorijos tyrinėjimams. Žurnalas skyrė dėmesio ir žurnalistikos teorijai, įvedė žurnalistikos terminų, kurie vartojami ir dabar. „Aušra“ turėjo išskirtinės reikšmės lietuvių tautos, jos kultūros, literatūros, žurnalistikos istorijoje.

B.R.

3. Laikraštis „broliams lietuvininkams ant naudos ir pamokslo“, ėjęs 1896-99 Tilžėje. Leido ir redagavo E. Jagomastas. Iki 1897 Nr. 23 vadinosi „Lietuviszkas laiszkas“, nuo 1897 Nr. 24 – „Ausra“. Iki 1897 Nr. 38 ėjo kartą, vėliau – dukart per savaitę. Redagavo J. Arnašius, E. Jagomastas, D. Letcas, K. Voska. Išėjo 258 numeriai gotišku šriftu. Leido priedus: „Antras pridėjimas prie „Lietuviško laiško“, „Aušros“ pridėtk...“, „Namų prietelis“, „Pirmas pridėjimas prie „Lietuviško laiško“, „Pridėjimas prie „Aušros“.

4. Iliustruotas laikraštis darbo žmonėms, leistas 1911-15, 1919 Vilniuje. Pirmasis numeris pasirodė 1911 spalio 6. Ėjo kas dvi savaites, 1919 – savaitraštis. Leidinys skirtas Vilniaus krašto lietuviams. Įsteigė „įsitikėjimo draugija“ (kunigai ir pasauliečiai), norėdama išsaugoti lietuvių, gimtąją kalbą, meilę gimtajam kraštui. Supažindino su Lietuvos istorija, lietuvių grožine literatūra, rašė apie lietuvių padėtį Vilniaus krašte, spausdino žinias iš įvairių vyskupijų, iš Lietuvos, Rusijos ir kitų šalių, ragino lavintis, skaityti knygas, mokė ūkininkauti. Spausdino daug straipsnių religijos klausimais, nemažai didaktinio pobūdžio rašinių. Paskelbė J. Baltrušaičio, S. Gimžausko, F. Kiršos, Maironio ir kt. kūrinių. Leido priedus „Gydytojas“, „Mūsų ūkis“ ir kt. Leidėjas V. Mironas. Redaktoriai: P. Kraujalis, J. Bakšys, J. Stankevičius. Spausdino M. Kuktos bei „Švyturio“ spaustuvės.

G.B.

5. Katalikiškos orientacijos dienraštis, leistas 1931-32 Kaune vietoj sustabdyto „Ryto“. Pirmasis numeris išėjo 1931 lapkričio 10. Rašė apie įvykius Lietuvoje, Lietuvos ūkį, svarstė socialinius reikalus. Daug vietos laikraštįje skirta bažnyčios ir religijos klausimams, dvasininkijos gyvenimui. 1932 sausio 15 išėjo paskutinis (52) numeris. Leidėjas kun. V. Milieška, ats. redaktorius J. Valadka. Spausdino „Žaibo“ spaustuvė Kaune.

6. Lenkijos lietuvių dvisavaitis žurnalas, leidžiamas nuo 1960 rugsėjo. 1960-77 ėjo kaip laikraštis. Iki 1971 redakcija buvo Varšuvoje, 1972-73 – Punske,

1973-89 – Seinuose, nuo 1989 – vėl Punske. Iš pradžių ėjo neperiodiškai, 1973-89 – kartą per ketvirtį, 1990-91 – kartą per mėnesį, nuo 1992 išeina du kartus per mėnesį. Leidėja – Lietuvos visuomeninės kultūros d-jos centro v-ba. Nušviečia lietuvių visuomeninį ir kultūrinį gyvenimą Lenkijoje, nagrinėja iškilusias problemas, informuoja apie ryšius su Lietuva ir jos įvykius. Vyr. redaktoriai (redaktoriai): Z. Stoberskis (1960-71), J. Karčiauskas (1972-73), E. Petruškevičius (1973-84, žr.), V. Malinauskaitė (1984-89), A. Sitarskienė (1989-96, žr.), I. Gasperavičiūtė (nuo 1996). Minėtini redakcijos darbuotojai S. Birgelis, N. Birgelienė, Ž. Makauskienė, E. Pakutkienė, J. Paransevičius. Tiražas 1980 – 4000 egz., 1990 – 6000 egz., 1996 – 4000 egz.

7. Lietuvos pagrindžio periodinis leidinys, ėjęs 1975-88 kaip 1883-86 leisto lietuviško žurnalo tęsinys. Įsteigė ir 1975-76 redagavo kun. S. Tamkevičius, vėliau – kun. L. Kunevičius. Rašė apie tikinčiųjų persekiojimą Lietuvoje, politinį ir kultūrinį lietuvių genocidą, literatūros konfiskavimą, istorijos falsifikavimą, ragino priešintis rusinimui, nutautinimui, spausdino kalinių ir tremtinių poeziją. Numerių žymėjimas buvo susietas su senosios „Aušros“ numeracija, ją pažymint skliausteliuose – 1(41), 2(42) ir t. t. Leidinys spausdintas rašomąja mašinėle. Kiekvienas numeris turėjo maždaug po 50 puslapių, dauguma jų pradėdama kuriu nors Lietuvos himno (tautinės giesmės) posmu.

Leidinys buvo perspausdintas JAV atskirais tomis-komplektais po 5 numerius: Nr. 1(41)-5(45); Nr. 6(46)-10(50).

„AUŠRELĖ“, Vilniaus krašto laikr. „Vilniaus rytus“ priedas vaikams, ėjęs 1932 01–1937 10 Vilniuje. 1932-36 leistas kas dvi savaitės, 1937 – savaitraštis. Pasirodė 172 numeriai. Leidėjas ir atsakingas redaktorius J. Navikas. Spausdino B. Brazdžionio (Vytytės Nemunėlio), J. Čekausko (Čekio), M. Grigonio, V. Kuolaičio, J. Kuzmickio (Gailiaus), Ks. Sakalausko-Vanagėlio, J. Šiožinio, V. Tamulaičio, V. Taškūno, L. Žitkevičiaus, J. Žižmaičio ir kt. autorių grožinės literatūros, publicistikos kūrinius. Pažymėtina 1932-35 skelbtas istorinių pasakojimų ciklas „Lietuviais esame mes...“, 1936-37 mokslo populiarinimo pasakojimai apie Lietuvos paukščius. „Aušrelės“ turinį sudarė lietuviškos tautiškos dvasios, tikėjimo, artimo meilės idėjos. G.R.

„AUŠRINĖ“: 1. Žurnalas moksleiviams, leistas 1910-14, 1917, 1919-26, 1931-33. Pirmasis numeris išėjo 1910 sausio 30 Vilniuje kaip „Lietuvos žinių“ priedas. Nuo Nr. 2 tapo nemokamu „Lietuvos žinių“ literatūros ir meno priedu. Leidinio iniciatoriai Maskvos studentai siekė sutelkti pažangiąją moksleiviją, kad susiformuotų lietuvių inteligentija, kuri pajėgtų spręsti svarbiausias tautos ateities problemas. Pirmuose numeriuose pasisakė įvairių pažiūrų autoriai. Vėliau prasidėjusi polemika tarp skirtingų ideologijų atstovų suskaldė ir moksleiviją. „Aušrinė“ skatino lavintis, rūpinosi gimtosios kalbos, istorijos, kultūros, doros klausimais, demokratiniu, iš dalies socialistiniu požiūriu svarstė moksleivių gyvenimo problemas, lietuvių literatūros ir spaudos klausimus, diskutavo su katalikiškąja spauda, spausdino lietuvių kūrėjų ir moksleivių raštus. 1910-14 leidėja buvo F. Bortkevičienė, redagavo S. Mošinskaitė. Leido priedus „Farmaceutų reikalai“ (1911-12) ir „Vasaros darbai“ (1910-12).

Nuo 1917 „Aušrinė“ – savarankiškas pažangiosios moksleivijos laikraštis. Leido Aušrininkų organizacija Maskvoje, o Nr. 4-6 spausdino Voreneže Aušrininkų C. V. K spaustuvė. Redagavo redakcinė kolegija: P. Čerkeliūnas, V. Čiurlionytė, B. Sruoga, J. Žiugžda, M. Markauskas. 1919-26 „Aušrinė“ – socialistinės moksleivijos laikraštis. Leido Aušrininkų centro k-tas Marijampolėje, redagavo K. Bubnys, spausdino „Dirvos“ spaustuvė. Nuo 1932 Nr. 4 „Aušrinė“ – laisvos socialistinės minties žurnalas. Redagavo J. Klimavičius, M. Strimaitis, L. Gruodis. Spausdino „Raidės“, M. Jolko spaustuvės Kaune. Bendradarbiavo M. Biržiška, K. Bytautas, K. Boruta, Butkų Juzė, P. Cvirka, V. Čiurlionytė, Z. Gėlė, M. Yčas, K. Jakubėnas, V. Montvila, B. Sruoga, V. Steponaitis. Tiražas 1914 – 3250 egz., 1931 – apie 3000 egz. G.B.

2. Amerikos lietuvių moterų mėnesinis katalikiškos krypties laikraštis, leistas 1918-19 Bostone.

3. Jaunimo visuomeninis-kultūrinis žurnalas, leistas 1989-90 Vilniuje. Iki 1989 Nr. 3 ėjo kaip savaitraščio „Atgimimas“ priedas jaunimui. Išleista 18 numerių. Redaktorė Z. Čepaitė (žr.). Tiražas 1989 – 30 000 egz., 1990 – 13 000 egz.

4. Šalčininkų raj. Jašiūnų „Aušros“ vid. m-los laikraštis, einantis nuo 1994 gegužės. Redaktorius R. Vorevičius. Tiražas 500 egz.

„AUŠROS ALĖJA“, Šiaulių miesto ir krašto savaitraštis, ėjęs 1992-96 Šiauliuose. Leido Lietuvos sąjūdis. Iki 1995 ėjo 2 kartus per savaitę. Redaktoriai: B. Kybartienė (1992-94), A. Sėjūnas (1994), L. Malakauskienė (1995-96). Tiražas 1992 – 4000 egz., 1996 – 900 egz.

AUŠROTAS Bronius (1909 06 25 Vilkaviškio aps. Majoriškių k. – 1993 11 26 Junonos Biče, Floridos valstijoje, JAV), žurnalistas, karininkas. 1930 baigė Kauno karo m-lą, 1933 – aviacijos žvalgy kursus. 1933-37 dirbo Lietuvos banko Klaipėdos skyriuje, 1937-40 – kariškieji štabe, kur gavo kapitono laipsnį. 1940-49 gyveno Vokietijoje (1941-44 – Kaune). 1951-73 tarnavo JAV Gynybos departamente Vašingtone.

Lietuvoje bendradarbiavo žurn. „Lietuvos sparnai“, dienr. „Vakarai“. 1944-49 Vokietijoje su kitais redagavo laikraščius „Karys“ ir „Lietuvių žodis“. JAV kartu su S. Urbonu atkūrė „Kari“, bendradarbiavo laikraščiuose „Nepriklausoma Lietuva“, „Dirva“, „Draugas“. Išleido atsiminimų knygą apie 1939-40 metus „Sunkių sprendimų metai“ (1984).

„AUTOEKSPRESAS“, informacijos, komentarų, reklamos, skelbimų savaitraštis, einantis nuo 1995 rugpjūčio 25 Vilniuje. Steigėja ir leidėja – J. Jarašius individuali įmonė. Vyr. redaktorius J. Mažeikis (žr.). Tiražas 1995-97 – 10 000 egz.

AUTOGRAFAS (gr. autos – pats + graphō – rašau):

1. Autoriaus įrašas arba parašas.

2. Kūrinio arba kito teksto rankraštis, rašytas paties autoriaus.

3. Autoriaus rankraštis.

AUTOGRAFIJA, litografinės spaudos formos gaminių būdas. Dailininkas piešia litografiniu tušu (pieštuku) tiesioginį vaizdą (autolitografijoje – atvirksčią, veidrodinį) autografiniame popieriuje, iš kurio at-

- vaizdas perspaudžiamas į litografinį akmenį arba cinko plokštę.
- AUTOGRAFINIS TEKSTAS**, kūrinio arba kito teksto rankraštis, rašytas paties autoriaus; rankraštis.
- AUTOLITOGRAFIJA**, paties dailininko išraižyta akmens forma arba jo paties darytas raižinio atspaudas.
- AUTONIMAS** (gr. autos – pats + onyma – vardas), slapyvardžiu pasirašinėjančio autoriaus tikrasis vardas.
- AUTORIAUS KALBA**, autorinė kalba, autoriaus žodžiai, kūrinio dalis, kur asmuo perteikia savo mintis tiesiogiai nuo savęs. Gali eiti prieš tiesioginę kalbą, po tiesioginės kalbos arba įsiterpti į tiesioginę kalbą.
- AUTORINĖ LICENCINĖ SUTARTIS**, sutartis, kuria autorius arba jo teisių perėmėjas suteikia individualiam leidėjui arba organizacijai teisę pasinaudoti kūrinio, taip pat ir išverstu į kitą kalbą arba perdirtu, sutarties numatytais ribomis ir nustatytu terminu. Leidėjas arba organizacija įsipareigoja sumokėti atlyginimą už šios teisės suteikimą arba už pasinaudojimą sutartyje nustatyta forma.
- AUTORINĖ PARAIŠKA**, leidinio planą-prospektą paaiškinantis raštas, kuriame autorius pagrindžia kūrinio aktualumą, originalumą, suformuoja kūrinio tikslus, nusako formos ypatybes, nurodo rankraščio įteikimo galutinę datą, pateikia žinių apie save ir savo kūrybinę veiklą.
- AUTORINĖ PATAISA**, pataisa, padaryta autoriaus spaudai rengiamame rankraštyje arba parengtame tekste, dokumente. Taip pat žr. Pataisa.
- AUTORINĖ SUTARTIS**, autorių sudaromos sutartys su įvairiomis leidybinėmis organizacijomis, kurių tikslas skelbti, atgaminti ir platinti kūrinius. Sutartis, sudaroma tarp autoriaus ir leidyklos, reglamentuoja jų teisinius santykius, autoriaus (vertėjo) teksto pateikimo laiką, pagrindinius tekstui keliamus reikalavimus, autoriaus honoraro dydį, išmokėjimo tvarką ir pan. Autorinė sutartis sudaroma tipinės sutarties pagrindu; atskirais atvejais gali būti numatytos specifinės sąlygos, specialūs reikalavimai. Skiriamos kelios autorių sutarčių rūšys: leidybos sutartis (žr.), pastatymo sutartis, scenarijaus sutartis, dalies kūrinio užsakymo sutartis.
- AUTORINĖ TEISĖ**, civilinės teisės institutas, apimančias kūrinio autoriaus asmenines ir turtines teises ir kompleksą teisinių normų, nuostatų, kuriomis nusakomi santykiai tarp autoriaus ir visuomenės, susiję su literatūros, mokslo ar meno kūrinio sukūrimu ir panaudojimu. Autorinė teisė galioja visą autoriaus gyvenimą ir 25 metus po jo mirties. Autorinė teisė yra paveldima. Siekiant apsaugoti autorines teises, išleistas kūrinys žymimas specialiu autorinės teisės apsaugos ženklu © (žr.). Kaip laikomasi autorinės teisės normų, rūpinasi specialios autorių teisių agentūros. Lietuvoje nuo 1991 veikia Lietuvos autorių teisių gynimo asociacija (LATGA, žr.).
- AUTORINIS EGZEMPLIORIUS**, ribotas egzempliorių skaičius, nemokamai duodamas autoriui (taip pat vertėjui, sudarytojui, dailininkui, bendraautoriams), leidiniui išėjus iš spaudos. Autorinių egzempliorių skaičius priklauso nuo kūrinio rūšies ir leidinio pobūdžio. Tai aptariama sutartyje.
- AUTORINIS LANKAS**, žr. Lankas.
- AUTORYSTĖ**, autoriaus teisės, buvimas autoriumi; teisė vadintis mokslo, literatūros, meno, žurnalistikos kūrinio, atradimo, pramonės pavyzdžio, išradimo bei racionalizacinio pasiūlymo autoriumi. Autorystė suteikia teisę reikalauti, kad, tuos dalykus panaudojus, būtų nurodomas autoriaus vardas, leidžia pasirašinėti kūrinių savo vardu, slapyvardžiu.
- AUTORIŲ KOLEKTYVAS**, keturi arba daugiau asmenų, parašiusių kūrinių, sudariusių, parengusių koki nors leidinį ar dokumentą.
- AUTORIUS** (lot. autor), mokslo, meno ar publicistikos veikalo kūrėjas, projekto sudarytojas, išradėjas; savarankiškai ką sukūręs asmuo, atsakantis už kūrinio turinį.
- AUTORIZACIJA** (pranc. autorisation – leidimas), autoriaus leidimas versti ar leisti jo knygą, įgaliojimo suteikimas. Knygų leidimo srityje autorizuotas yra toks leidimas, kuriam spausdinti autorius davė savo sutikimą. Autorizuotas vertimas toks, kuriam autorius suteikia originalo teises.
- „**AUTOSAVAITĖ**“, dvisavaitis laikraštis automobili-ninkams, ėjęs 1995 Vilniuje. Leido UAB „Haiva“. Vyr. redaktorius A. Skrebiškis. Tiražas 11 000 egz. Išėjo 11 numerių.
- AUTOTIPIJA: 1.** Toninių atvaizdų gamybos būdas.
2. Toninės klišės atspaudas.
- „**AUTOTURGUS**“, laikraštis, ėjęs 1992-94 Vilniuje. Spausdino reklamas, skelbimus, rinkos informaciją. Įsteigė ir leido V. Polujansko personalinė įmonė „VI“. Redaktoriai V. Polujanskas, H. Gabartas, R. Kašėta. Tiražas 1993 – 3700 egz., 1994 – 3000 egz. Išėjo 9 numeriai.
- „**AVE VITA**“, Kauno medicinos akademijos ir Akademi-nių klinikų savaitraštis, leidžiamas nuo 1957 kovo 23. Iki 1992 Nr. 12 – dvisavaitis laikraštis. Iki 1989 kovo 31 vadinosi „Tarybinis medikas“. Redaktoriai: neetatiniai B. Vasiliauskas, J. Bredikis, Vl. Rechlevičius, K. A. Tamašauskas, A. Talačka, V. L. Gedrimas; etatiniai I. Buitkuvienė (1985-90), Pr. Šarpanickas (1990-91), V. Pečiulytė (1991-93), V. Salinka (nuo 1993). Tiražas 1957 – 1000 egz., 1991 – 1400 egz., 1997 – 450 egz.
- AVIETĖNAITĖ Magdelena** (1892 12 22 Kalvarijos vls. Brazavo k. – 1984 08 13 Putname, JAV), žurnalistė. Nuo 1899 gyveno JAV. Baigė Vorčesterio aukštesniąją m-lą, 1914 – Ženevos un-tą Šveicarijoje. 1914-20 Vorčesteryje redagavo „Amerikos lietuvi“, leido knygas. 1920 grįžusi į Lietuvą, iki 1940 dirbo Užsienio reikalų

m-joje. 1924-26 buvo Eltos, vėliau – Spaudos ir informacijos departamento direktorė. 1940-41 dirbo Vilniaus un-te anglų k. dėstytoja. Aktyviai dalyvavo rengiant Lietuvos paviljonus Paryžiaus ir Niujorko pasaulinėse parodose. 1945-47 gyvendama tremtyje, buvo Lietuvos Raudonojo kryžiaus gen. direktorė. Bendradarbiavo lietuvių ir nelietuvių spaudoje. Emigravusi į JAV, daugiausia dirbo bibliotekininės darbą. D.Š.

AVIŽONIS Petras (1875 04 17 Pasvalyje – 1939 10 17 Kaune), gydytojas, spaudos darbuotojas. 1900 baigė Tartu un-tą. Dirbo gydytoju Žagarėje, Ariogaloje, Šiauliuose, Kaune. Nuo 1922 buvo Kauno un-to akių ligų katedros vedėjas, medicinos daktaras, profesorius. Vokietijos ir Prancūzijos oftalmologų mokslinių d-jų narys, Latvijos un-to garbės daktaras (1939).

Nuo 1895 iki 1914 spausdino straipsnius periodiniuose leidiniuose „Varpas“, „Ūkininkas“, „Naujienos“, „Darbininkų balsas“, „Vilniaus žinios“, „Lietuvos ūkininkas“, „Naujoji gadyne“, „Skardas“, „Žarija“, „Mokykla“ ir kt.

Dirbdamas gydytojo darbą, plačiai dalyvavo specialioje lietuvių ir užsienio medicinos spaudoje. Nuo 1923 buvo žurn. „Medicina“ redakcinės kolegijos narys, nuo 1925 – „Archiv Oftalmologii“ leidėjų komisijos narys, nuo 1938 – tarptautinio žurn. „Ophthalmologica“ redakcijos narys. 1935-39 redagavo leidinį „Medicinos fakulteto darbai“. Bendradarbiavo žurnaluose „Kultūra“ „Kosmos“, „Zeitschrift für Augenheilkunde“, „Archiv Oftalmologii“, „Kliničeskaja medicina“, „Arstu žurnals“, „Russkij oftalmologičeskij žurnal“ ir kt.

„AZADLIG“ („Laisvė“), Azerbaidžano liaudies fronto laikraštis, leidžiamas nuo 1989 Baku. Tiražas 1996 – 50 000 egz.

AZAP, Agence Zairoise de Presse (Zairo spaudos agentūra), Kongo Demokratinės Respublikos (buv. Zairo) vyriausybinių informacijos agentūra, veikianti nuo 1957 Kinšasoje. Naudojasi užsienio informacijos agentūrų pranešimais, turi sutartis su BELGA, AFP, DPA, ITAR-TASS, Sinchua, Afrikos šalių informacijos agentūromis. Agentūroje dirba 400 žmonių. Turi skyrius didžiausiuose šalies miestuose ir nuolatinius korespondentus Paryžiuje, Briuselyje. Nuo 1997 vadinasi CNA (žr.).

„AZATAMART“ („Kova dėl laisvės“), Armėnijos revoliucinės partijos savaitraštis, einantis nuo 1990 Jerevane armėnų ir rusų k. Tiražas 1996 – 16 000 egz.

„AZERBAIDŽAN“ („Azerbaidžanas“), Azerbaidžano visuomenės ir politikos laikraštis, einantis nuo 1989 Baku azerbaidžaniečių ir rusų k. Leidžia Azerbaidžano Respublikos Aukščiausioji Taryba. Tiražas 1996 – 70 000 egz.

AZERBAIDŽANAS, Azerbaidžano Respublika (Užkaukazė), nepriklausoma nuo 1918, gyventojų – 7,47 mln. (88 vieta pasaulyje), beraščių – 2,7 proc., sostinė – Baku, oficiali kalba – azerbaidžaniečių.

Knygos azerbaidžaniečių k. pradėtos spausdinti Vakarų Europoje XVI a. pab., Rusijoje – XVIII a. antroje pusėje, Azerbaidžane – XIX a. 4-ajame dešimtmetyje.

Pirmasis laikraštis „Tiflis echbary“ („Tbilisio žinios“) išėjo 1832 Tbilisyje. 1875-77 azerbaidžaniečių k. buvo leidžiamas laikr. kaimiečiams „Ekinči“ („Artojas“). 1903-04 Baku pasirodė pirmieji nelegalūs bolševikų laikraščiai, spausdinti azerbaidžaniečių, gruzinų, armėnų k. 1904 Baku pradėjo eiti pirmasis musulmoniškas Rytų darbininkų laikr. „Gummet“ („Energija“), 1906 – laikr. rusų k. „Bakinskij rabočij“ („Baku darbininkas“). Nuo 1905 iki 1920 Azerbaidžane leista per 400 laikraščių ir žurnalų (daugiausia azerbaidžaniečių k.). 1919 įsteigti bolševikiniai laikraščiai armėnų ir azerbaidžaniečių k. „Kommunist“ („Komunistas“) bei „Azerbaidžan giandžliari“ („Azerbaidžano jaunimas“), 1921 – „Kendči gazetasi“ („Valstiečių laikraštis“), kurį 1953 pakeitė „Sovet kendi“ („Tarybinis kaimas“). 1940 ėjo 141 laikraštis ir 44 žurnalai bei žurnalo tipo leidiniai, 1980 – 132 laikraščiai ir 92 žurnaliniai leidiniai.

Per metus išleidžiama apie 600 knygų ir brošiūrų. Išėina 168 laikraščiai (149 azerbaidžaniečių k.), 91 žurnalas ir žurnalo tipo leidinys (53 azerbaidžaniečių k.). Svarb. laikraščiai: „Khalg gazeti“ („Šalies laikraštis“, žr.), „Bakinskij rabočij“ (eina nuo 1906 rusų k., tir. 15 000 egz.), „Hayat“ („Gyvenimas“, nuo 1921, tir. 10 000 egz.), „Vyška“ („Bokštas“, nuo 1928 rusų k., tir. 15 000 egz.), „Azadlig“ („Laisvė“, žr.), „Azerbaidžan“ („Azerbaidžanas“, žr.), „Respublika“ (nuo 1990, tir. 57 000 egz.), „Veten sesi“ („Tėvynės balsas“, nuo 1990, tir. 5000 egz.), žurnalai „Azerbaidžan gadyne“ („Azerbaidžano moteris“, nuo 1923, tir. 10 000 egz.), „Dialog“ („Dialogas“, nuo 1989 azerbaidžaniečių ir rusų k., tir. 60 000 egz.), „Kend khayaty“ („Kaimo gyvenimas“, nuo 1952 azerbaidžaniečių ir rusų k., tir. 20 000 egz.), „Kirpi“ („Ežys“, nuo 1952, tir. 45 000 egz.).

Azerbaidžano vyriausybinių informacijos agentūra yra AZERINFORM (žr.), įkurta 1920. Nuo 1992 veikia ir nepriklausoma informacijos agentūra Turan.

Radio transliacijos pradėtos 1926, televizijos – 1956; yra 3,7 mln. radio imtuvų ir televizorių (482 vnt. 1000 gyv.). Valstybinė televizijos ir radijo kompanija laidas perduoda azerbaidžaniečių, rusų, arabų, anglų, turkų k. 1993 įkurta pirmoji privati televizijos stotis BM-T1, vedanti laidas azerbaidžaniečių ir rusų k.

Pirmasis dokumentinis kino filmas „Naftos ir milijonų karalystėje“ pastatytas 1916. Daugiausia dokumentinių filmų sukurta 5-ajame dešimtmetyje. V.U.

AZERINFORM, Azerbaidžano vyriausybinių informacijos agentūra, veikianti nuo 1920 Baku. Jos pirmtakas – Rusijos telegramų agentūros ROSTA Kaukazo krašto skyriaus Azerbaidžano padalinys, įjėjęs į 1920 sukurtą leidybos ir spaudos organizaciją „Azcentropėčat“ kaip informacijos skyrius. 1921 jis reorganizuotas į Azerbaidžano telegramų agentūrą. 1922 ši agentūra įtraukta į trijų Užkaukazės respublikų informacijos agentūrų federaciją, o nuo 1936 vėl tapo savarankiška telegramų agentūra.

„AŽYNAS“, Kėdainių raj. Ažytėnų kolūkio laikraštis, leistas 1985-91 kartą per ketvirtį. Tiražas 100 egz.

„AŽUOLAS“, ketvirtinis laikraštis, einantis nuo 1993 sausio Vilniuje. Steigėja ir leidėja bendrija „Ažuolynas“. Redaktorius Š. Laužadis. Redaktorių taryba: J. Aukštaitis ir kt. Tiražas 1993 ir 1997 – 3000 egz. Leido priedus „Ažuoliukas“ ir „Perkūnas“.

B

„**AL-BAATH**“ („Atgimimas“), Sirijos dienraštis, einantis nuo 1946 Damaske arabų k. Arabų socialistinio atgimimo partijos organas. Vienas didžiausių ir populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 65 000 egz.

BABICKAS Petras (1903 05 12(04 29) Laukminiškiuose-Virbališkiuose, Kupiškio vls., Panevėžio aps. – 1991 08 27 Rio de Žaneire, Brazilijoje), rašytojas, žurnalistas. 1923 baigęs Panevėžio gimnaziją, iki 1930 studijavo Lietuvos un-to Humanitarinių mokslų fak. literatūrą. Mokytojavo Jurbarke ir Kaune. 1926-31 dirbo Kauno valstybės radiofone, buvo pirmasis Lietuvos radijo pranešėjas, jo programos vedėjas (direktorius), populiarus Radijo dėdė. 1931-34 stažavo Maskvos kino in-te.

1921 pradėjo bendradarbiauti Lietuvos ir Amerikos lietuvių laikraščiuose. 1936-38 buvo žurn. „Mūsų Vilnius“ oficialus redaktorius. Vienas pirmųjų Lietuvos leidiniuose ėmė rengti fotoreportažus. Susidomėjęs menine fotografija, tapo vienu jos pradininkų Lietuvoje (1933-34 redagavo žurn. „Foto mėgėjas“). Švietimo ministerijos prašymu organizavo filmoteką, pagaminęs filmus apie M. Jankų, J. Šliūpą, A. Jakštą-Dambrauską, G. Petkevičaitę, gen. J. Bulotą. Apkeliavo Vakarų Europą, Mažąją Aziją, Šiaurės Afriką, Amerikos žemyną. 1944 pasitraukė į Vakarus, nuo 1949 gyveno Brazilijoje. 1950-65 buvo Lietuvos pasiuntinybės Brazilijoje sekretorius, kultūros skyriaus vedėjas ir spaudos atašė. Nuo 1958 per Rio de Žaneiro radiją vedė savaitinę valandėlę portugalų k. „Lietuvos balsas“.

Išleido poezijos rinkinius „Geltona ir juoda“ (1930), „Žmogaus remontas“ (1934), „Toli nuo tėvynės“ (1945, 1992), „Svetimaj padangėj“ (1947), rinktinę „Dramblio kojos“ (1957), nuotraukomis iliustruotus apybraižų rinkinius „Gintaro krantas“ (1932, 1938, 1958) ir „Marių pasakos“ (1933), publicistikos knygą „Gyvenimas – laimė“ (1940), parašė novelių (rink. „Vakar“, 1931), kelionės apybraižų („Elada“, 1939), apsakų ir eilėraščių vaikams, parengė informacinių leidinių apie Lietuvą užsienio kalbomis.

BABILIŪTĖ Janina (g. 1933 05 28 Jurbarke), filologė, radijo žurnalistė. 1956 Vilniaus un-te baigė lietu-

vių kalbą ir literatūrą. 1956-58 dirbo laikr. „Vakarinės naujienos“ redakcijoje. Nuo 1958 – Lietuvos radijo darbuotoja: iki 1963 dirbo literatūrinių laidų redaktore, vėliau – radijo teatro redaktore. Rengė radijo laidas apie rašytojus, aktorius, režisierius („Nepamirštamie vardai“, „Meno pasaulyje“, „Teatrinė panorama“, „Prie knygų lentynos“ ir kt.), išvertė scenos veikalų ir radijo pjesių, parengė literatūros kūrinių radijo teatrui, paskelbė periodikoje publikacijų radijo teatro teorijos ir praktikos klausimais. Užfiksavo magnetinėje juostoje daugelio Lietuvos scenos meistrų (aktorių ir režisierių) darbus.

BABRAUSKAS Benediktas (1910 07 01 Padubysio vls., Akšeliškėje – 1968 12 13 Cicere, JAV), rašytojas, literatūrologas. 1928 baigė Šiaulių gimnaziją, 1932 – Vytauto Didžiojo un-to Humanitarinių mokslų fak. 1934-44 dirbo lietuvių kalbos ir literatūros mokytoju Telšių, Mažeikių, Naujosios Vilnios gimnazijose, Kauno mokytojų seminarijoje. Nuo 1944 gyveno Austrijoje, Vokietijoje, nuo 1949 JAV, Čikagoje. 1930-34 buvo Kaune leisto laikr. „Lietuvos studentas“ vyr. redaktorius. Literatūros, kalbos ir kultūros temomis rašė „Naujojoje Romuvoje“, „Linijoje“, „Skynimuose“, „Pradalgėse“, „Vaire“, „Dienovidyje“, nuo 1949 – „Drauge“, „Aiduose“, „Gabijoje“. Nuo 1950 buvo Lietuvių rašytojų d-jos ir Čikagos lietuvių rašytojų klubo pirmininkas.

Išleido eilėraščių rinkinį „Eilėraščių krautuvė“ (1931), „Lietuvių literatūros istoriją“ (1932), vadovėlį „Kirčiavimo taisyklės“ (1939).

BAČĖNO ŠRIFTAS, lietuvių dailininko grafiko Vytauto Bačėno (g. 1925 03 06 Salomenkoje (dabar Raudondvaris), Kauno aps.) sukurtas spaustuvinis apvalių bruožų stambokais taškais šriftas, plačiau vartotas 6-7-ajame dešimtmetyje. Pagal piešinį šriftas buvo gaminamas tiesus ir kursyvinis normalus šviesus linotipiniam rinkimui (8-12 p.), stambiakegeliniam cilučių liejimui (16-42 p.).

BAČIULIS Jonas Zigmantas (g. 1925 06 17 Kauno aps. Garliavos vls. Kampiškių k.), žurnalistas, pedagogas. 1945 baigė Kauno mokytojų seminariją, 1950 – Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. lituanistiką. 1945 dirbo Resp. pedagoginio kabineto metodistu, 1946 – Lietuvos radijo pranešėju. 1948-49 buvo Veiverių gimnazijos mokytojas. Nuo 1949 – laikr. „Tarybų Lietuva“ kultūros skyriaus vedėjas, 1950-54 – laikr. „Kauno tiesa“ redakcijos skyriaus vedėjas. 1954-62 buvo Kauno „Aušros“ vid. m-los direktorius, nuo 1962 – Kauno politechnikos in-to filosofijos katedros vyresn. dėstytojas, 1969-89 – daugiatairažio laikr. „Už tarybinį mokslą“ redaktorius. Daugiausia rašė kultūros, švietimo, moralės, aukštųjų mokyklų gyvenimo temomis. Nuo 1963 Lietuvos žurnalistų s-gos narys, Kauno skyriaus valdybos narys, Spaudos veteranų sekcijos pirmininkas.

BAČIUS Vytautas (g. 1932 04 20 Ukmergės aps. Paškonių k.), filologas, televizijos žurnalistas. 1952 baigė Ukmergės 2-ąją vid. m-lą, 1957 – Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. 1962-76 dirbo Lietuvos radijo ir televizijos k-te „Paskutiniųjų žinių“ redakcijos korespondentu, vyresn. redaktoriumi, „Dienos reportažų“

laidos organizatoriumi ir vedėju. 1976-81 buvo Eltos ir TASSo korespondentas, Eltos apžvalgininkas, 1981-93 – Lietuvos radijo ir televizijos k-to Radijo propagandos redakcijos darbuotojas. Parengė ir vedė laidas „Ekonomikos komentarai“, „Studija“, „Vilnius ir vilniečiai“. 1993-94 – UAB „Baltijos televizija“ redaktorius, nuo 1994 – TV3 (buv. „Tele-3“) žinių skyriaus reporteris, direktorius.

BAČKAUSKAS Domininkas Tomas (1846 Kupriškuose, Kidulių vls., Marijampolės aps. – 1909 02 25 Mahanoi Sityje), JAV lietuvių spaudos darbuotojas, publicistas, leidėjas. Mokėsi Sudarge, Smalėnų vienuolyno m-loje. Dalyvavo 1863 sukilime. Vargonininko Alvite, Griškabūdyje, dirbo eiguliu. 1879 atvyko į JAV. 1883-85 redagavo lenkų laikr. „Ojczyzna“. 1886-88 Plimute buvo „Vienybės lietuvininkų“ pirmasis redaktorius. 1888–1909 Mahanoi Sityje leido ir redagavo laikr. „Saulė“ bei jo priedus – 1889-90 – „Linksmi vakarai“, nuo 1899 – „Linksmas valanda“. 1887 išleido pirmąjį JAV lietuvių kalendorių. Po D. Bačkausko mirties šiuos leidinius leido jo sūnūs. Pasirašinėjo D. T. B., Taradaika, kitais slapyvardžiais. D. Bačkausko periodiniai leidiniai nepastovių visuomeninių pozicijų. Jie turėjo bulvarinės žurnalistikos bruožų. Per „Vienybės lietuvininkų“ ir „Saulės“ laikraščius į lietuvių publicistiką įvedė sugalvotus personažus (Taradaiką, kumą Baltruviene). Jų vardais spausdino humoristinio, satyrinio pobūdžio pasakojimus. Jie parašyti šmaikščiai, bet ir užgauliai. Savo laiku buvo labai populiarūs.

B.R.

BAGDANAČIUS Vytautas Jonas (g. 1908 12 26 Slavikuose), kunigas, rašytojas, spaudos darbuotojas. Baigęs Kudirkos Naumiesčio vid. m-lą, 1926 ten pat mokėsi mokytojų kursuose. 1926-30 mokytojavo, paskui įstojo į Vilkaviškio kunigų seminariją. 1936 išventintas kunigu, Vytauto Didžiojo un-te studijavo teologiją. Nuo 1936 dirbo vikaru įvairiose Lietuvos parapijose, nuo 1942 – pranciškonų kapelionu. 1938 Grenoblio un-te studijavo prancūzų k., 1944 Miuncheno un-te – filosofiją ir psichologiją. 1945 Vokietijoje įsteigė laikr. „Naujasis gyvenimas“ ir iki 1948 jį redagavo. 1949 atvyko į JAV. 1950-51 buvo savaitr. „Laivas“ redaktorius, nuo 1952 – dienr. „Draugas“ moderatorius, rašė vedamuosius. 1964-67 Lietuvių žurnalistų s-gos centro valdybos pirmininkas.

Išleido knygas „Lietuvių laikraštinių išsivijoj“ (1964), „Kultūrinės gėmės: Tautosakinė studija“ (1969), parašė romaną „Vilniaus vyskupo užrašai“ (1970), suredagavo prelado M. Krupavičiaus atsiminimus (1972), paskelbė religinių veikalų ir straipsnių, tarp jų „Laumės, jų religija ir kultūra“ (1982), „Tikėjimo, išminties ir taikos dvasia“ (1991).

BAGDANSKIS Jonas (g. 1932 07 06 Raseinių aps. Giedrių k.), žurnalistas. 1956 baigė Vilniaus pedagoginio in-to Lietuvių kalbos ir literatūros fak. Dar besimokydamas pradėjo dirbti Lietuvos radijuje pranešėju; vėliau buvo programų išleidėjas, korespondentas, radijo ir televizijos žinių bei kitų laidų redaktorius.

1964-66 dirbo laikr. „Vakarinės naujienos“ redakcijoje, kultūros skyriuje, nuo 1966 – dienr. „Sovetskaja Litva“ redakcijos kultūros skyriuje. 1967 pakviestas į Lietuvos telegramų agentūrą ELTA, kurioje dirbo iki

1992. Buvo kultūros skyriaus, žemės ūkio redakcijos korespondentas bei vedėjas, Lietuvos valstybės atkūrimo laikotarpiu – prie Parlamento ir Vyriausybės akredituotas apžvalgininkas. 1992 perėjo į laikr. „Litas“ redakciją, nuo 1996 pradžios – vyr. redaktorius.

Parengė leidinį „Scenoje – Lietuvos meno meistrai“, 1969 išleistą anglų ir vokiečių k.

BAGDONAS (Bagdonavičius) Juozas (1866 04 06 Vilkaviškio aps. Kybartų vls. Slibinų k. – 1956 06 08 Klivlende, JAV), gydytojas, visuomenės veikėjas, publicistas. 1878-86 mokėsi Marijampolės gimnazijoje. 1886-89 studijavo Varšuvoje, 1891 baigė Maskvos un-te mediciną. Iki 1899 dirbo gydytoju Naumiestyje ir Vilkaviškyje. 1886 žurn. „Aušra“ išspausdino pirmąją korespondenciją. Maskvoje dalyvavo slaptos lietuvių studentų d-jos veikloje. Platino lietuviškus raštus. Nuo 1897 bendradarbiavo leidiniuose „Varpas“, „Ūkininkas“, „Vienybė lietuvininkų“. Rašė politinėmis ir socialinėmis temomis, pasirašydamas nuolat keičiamais slapyvardžiais (iki 1911 spaudoje vartojo per 50 įvairių slapyvardžių). 1899 dėl persekiojimų pabėgo į užsienį. Gyveno Mažojoje Lietuvoje, Anglijoje, Prancūzijoje, Šveicarijoje. 1899–1903 ir 1904-05 redagavo „Varpą“, 1900, 1904 – „Ūkininką“, 1901-02 – „Naujienas“.

Gyvendamas Škotijoje, 1905 bendradarbiavo dienr. „Vilniaus žinios“, išspausdino politinių brošiūrų ir atsišaukimų. 1906 grįžęs į Vilnių, redagavo „Lietuvos ūkininką“, 1907 išleido leidinį „Mes ir Lietuvos socialdemokratai“. Nuo 1908 rašė į leidinius „Šviesa“, „Viltis“, „Litva“, laikr. „Viltis“ tvarkė nuolatinį spaudos apžvalgos skyrių. 1915-18 gyveno Maskvoje. Čia bendradarbiavo lietuvių pabėgėlių spaudoje – „Santaroje“, „Lietuvos balse“. 1918 grįžo į Lietuvą. 1919-22 buvo Sveikatos departamento direktorius, 1922-35 – Kauno un-to profesorius. 1931-32 įsteigė Lietuvos blaivinimo s-gą, jai vadovavo, redagavo jos organą „Blaivioji Lietuva“ (nuo 1938 05 20 pavadintą „Blaivybė ir sveikata“) ir atskirai išspausdino keletą tos d-jos leidinių, tarp jų „Kaip kovojama su girtavimu svetur“ (1939). 1944 emigravo iš Lietuvos. Gyveno Austrijoje, Vokietijoje, JAV.

BAGDONAS Matas (1895 10 22 Būbautiškių k., Marijampolės aps. – 1957 07 28), pedagogas, spaudos darbuotojas. Baigė Marijampolės gimnaziją, studijavo Maskvos, Berlyno ir Vytauto Didžiojo un-tuose. 1915-18 buvo Vilniaus lietuvių, 1921-23 – Kauno „Aušros“ gimnazijų mokytojas. 1923-25 dirbo Eltoje. 1921-22 ir 1927-28 – dienr. „Lietuva“ vyr. redaktorius. Vėliau rašinius spausdino „Tautoje“, „Laisvėje“, „Karyje“, „Lietuvos aide“, „Mūsų rytojui“. Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys.

Spaudoje bendradarbiavo nuo 1910. Rašė į leidinius „Aušrinė“, „Ateitis“, „Viltis“, „Vienybė lietuvininkų“, „Lietuva“, „Trimitas“ ir kt. Pasirašydavo slapyvardžiu A. Vabalkšnis.

BAGDONAČIUS Kazys (g. 1941 11 10 Kaune), žurnalistas, rašytojas. Baigė Kauno 7-ąją darbo jaunimo m-lą. Nuo 1958 dirbo Kauno HE statyboje, Kauno įmonėse. 1963-66 Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą.

1968-82 dirbo Valst. televizijos ir radijo k-te vyr. redaktoriumi, rašė scenarijus televizijos seria-

lams „Petraičių šeimoje“, „Sveika, Irena“; 15 insceniacijų pastatyta televizijos miniatiūrų teatre. 1982-86 dirbo žurn. „Komunistas“ redakcijoje konsultantu, vyresn. moksliniu redaktoriumi, 1987-89 – Lietuvos reklamos agentūros vyr. redaktoriumi, 1989-91 – Meno darbuotojų susivienijimo „Mūza“ (vėliau pasivadinusio „Nuotaika“) valdybos pirmininko pavaduotoju. 1991-94 buvo savaitr. „Baltijos birža“ redaktorius, 1994-95 – laikr. „Litas“ korespondentas. Nuo 1995 – AB „Lietuvos kuras“ atstovas spaudai.

Satyros kūrinį paskelbė almanache „Devyni vilkai“ (1970), išleido knygas „Vargas dėl ploto“ (1973), „Diedelis“ (1978), „Tabu“ (1981), „Dialogai“ (1984), „Nepykite“ (1987). Parašė keletą scenarijų dokumentiniams filmams („Vermės“, „Lietuvos kurortai“), televizijos apybraižoms, daugybę scenarijų meninėms agitbrigadoms.

1970 už televizijos serialą „Petraičių šeimoje“ kartu su bendraautore G. Dauguvietyte apdovanotas TSRS žurnalistų s-gos premija, 1987 už satyros knygą „Dialogai“ – V. Mickevičiaus-Kapsuko premija. Nuo 1984 Lietuvos rašytojų s-gos narys.

„**BAGHDAD OBSERVER**“ („Bagdado apžvalga“), Irako dienraštis, einantis nuo 1967 Bagdade anglų k. Leidžia Irako valst. spaudos ir publikacijų departamentas. Skiriamas užsienio atstovybėms, verslininkams ir specialistams. Tiražas 1996 – 22 000 egz.

BAITAS (angl. byte), informacijos kiekio vienetas, skirtas vienam abėcėlės simboliui (raidei, skaitmeniui, skyrybos ženklui) koduoti. Jį sudaro gretimų (paprastai aštuonių) dvejetainių skilčių grupė, kuria skaitmeninė skaičiavimo mašina, perduodama, saugodama ir apdorodama informaciją, operuoja kaip vienetu.

BAJERČIUS Konstantinas (1903 10 24 Pajotijų (Čebatorių) k., Plokščių vls. – 1946 12 08 Alytaus kalėjime), pedagogas, rašytojas, žurnalistas. 1921 baigęs Jurbarko „Saulės“ gimnaziją, dirbo įvairiose pradžios m-lose. Už tai, kad nepritarė 1926 12 17 valstybės perversmui, buvo atleistas iš darbo, išsiųstas į Varnių koncentracijos stovyklą, vėliau dar kartą areštuotas, ištremtas. Nuo 1930 studijavo filologiją ir pedagogiką Vytauto Didžiojo un-te. Dirbo savaitr. „Mūsų laikraštis“ redakcijoje, buvo leidinių „Darbininkas“, „Pavasaris“, „Lietuvos mokykla“, „XX amžius“ korespondentas Alytuje. Pasirašydavo Sūkurio, K. Sūkurio, K. B. S. ir kt. slapyvardžiais. Vėliau aktyviai dalyvavo antinacistinėje ir antisovietinėje pogrindžio spaudoje.

Išleido poezijos rinkinius „Žemės vieškeliomis“ (1930), „Iš pasakų krašto“ (1939), prozos kūrinių vaikams, rašė pedagogikos, literatūros, kultūros, retorikos klausimais. Dirbdamas Alytaus mokytojų seminarijoje, įsijungė į rezistencinę veiklą. 1946 enkavedistų suimtas ir nukankintas.

D.Š.

BAKHTAR, Bakhtar Information Agency (BIA), Afganistano vyriausybinių informacijos agentūra, veikianti nuo 1939 Kabule. Kasdien parengia apie 200 pranešimų 3 kalbomis: puštūnų ir dari k. vidaus vartotojams ir anglų k. – užsienio visuomenės informavimui priemonėms. Dirba apie 300 darbuotojų. Korespondentų punktai yra šalies provincijose ir užsienyje. Pagal sudarytas sutartis keičiasi informacija su didžiausiomis

pasaulio informacijos agentūromis. Leido laikr. „Kabul New Times“, savaitinį biuletinį „Bakhtar News Bulletin“ anglų k. užsienio informacijos agentūroms.

BAKŠAS Juozas (1933 10 20 Tauragės aps. Gerviečių k. – 1991 10 04 Šakiuose), žurnalistas. 1957 baigė Šilutės darbo jaunimo vid. m-lą. 1953 dirbo Tauragės MTS politinio skyriaus laikr. „Už stalininį derlių“ redakcijoje, 1956-65 – Šilutės rajono laikr. „Leninietis“ redakcijoje lit. darbuotoju, 1965-89 Šakių rajono laikr. „Draugas“ redakcijoje ats. sekretoriumi. 1990-91 buvo šio laikraščio redaktoriaus pavaduotojas. 1989-91 redagavo jo iniciatyva 1989 pradėtą leisti rajono kraštotyros mėnraštį „Zanavykas“. Išleido knygą „Šakių rajonas“ (1989).

BAKŪNAS Vladas (1908 09 03 Lukšiuose – 1992 07 01 Los Andžele, JAV), spaudos ir radijo žurnalistas. Mokėsi Lukšiuose, Šakiuose, Vilkaviškyje ir Klaipėdoje. Nuo 1927 buvo Klaipėdos kr. Šaulių rinktinės štabo raštvedys, 1935 – Klaipėdos kr. gubernatūros valdininkas, 1939-40 – Lietuvos generalinio konsulato Klaipėdoje sekretorius, 1945-49 – tarptautinių organizacijų Vokietijoje tarnautojas. 1949 atvyko į JAV. 1952 įsteigė Amerikos lietuvių bendruomenės Amerikos vakarų valstybių apygardą.

Lietuvoje nuo 1926 bendradarbiavo leidiniuose „Lietuvos keleivis“, „Vakarai“, „Lietuvos aidas“, „Karys“, „Trimitas“, Eltoje ir Klaipėdos radiofone. 1938-39 redagavo pirmąjį Lietuvos jūrininkystės žurn. „Jūra“. Gyvendamas JAV, rašinius spausdino lietuvių laikraščiuose „Vienybė“, „Dirva“, „Naujienos“, „Lietuvių balsas“.

„**BAKŪŽĖ**“, Lietuvos visuomenės kultūros ir ekonomikos savaitinis laikraštis, išleistas 1924 gegužės 15 Kapčiamiestyje. Vienas iš pirmųjų leidinių, skirtų provincijos inteligentijai. Redaktorius ir leidėjas St. Kulėšis, spausdino A. Aguševičiaus spaustuvė Marijampolėje. Išleistas tik vienas 8 p. numeris.

BALAIŠIS Eimutis (1937 02 12 Panevėžio aps. Kupiškio vls. Pocauskų k. – 1993 03 27 Vilniuje), žurnalistas. 1959 baigė Vilniaus žemės ūkio technikumą. 1959-60 – Šiaulių rajono laikr. „Leninietis“ lit. darbuotojas, 1960-61 – „Valstiečių laikraščio“ lit. darbuotojas, 1961-65 – Žemės ūkio ministerijos vyr. specialistas – ministro padėjėjas, 1965-71 – „Komjaunimo tiesos“ korespondentas, skyriaus vedėjas, 1971-93 – žurn. „Švyturys“ skyriaus redaktorius.

Rašė visuomenės gyvenimo, švietimo, dorovės temomis. Su fotografais žurnalui pateikė daug įvairios tematikos reportažų iš Lietuvos, taip pat buvusios TSRS vietų, kur dirbo lietuviai.

„**BALANDIS**“: 1. Humoro ir satyros laikraštis, leistas 1929 Šiauliuose. Ėjo kartą per dvi savaites. Leido Šiaulių raj. tunto 1-osios „Vytauto“ draugovės 2-oji „Balandžių“ skiltis. Spausdintas šapirografu. Išėjo 5 numeriai.

2. Melagių susivienijimo organas, leistas 1933-34 Šiauliuose balandžio 1-ąją dieną. Išleisti du numeriai. Leidimo metai, spaustuvė, tiražas, redakcija – nenurodyta.

BALAŠAITIENĖ-ŽIŽNIAUSKAITĖ Aurelija (g. 1923 09 25 Radviliškyje), žurnalistė, rašytoja. Baigusi Šiaulių mergaičių gimnaziją, mokėsi Kaune, Vytauto Didžiojo un-te. 1949 atvykusi į JAV, studijavo Western Reserve un-te. Nuo 1955 dirbo šeštadieninėse lietuvių m-lose lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja, 1971-73 – Vyskupo M. Valančiaus lituanistinės m-los direktorė. Literatūros ir visuomeninio gyvenimo temomis rašė įvairiuose JAV lietuvių leidiniuose, jaunimo ir kultūros klausimais – laikraščiuose „Darbininkas“, „Dirva“, „Tėviškės žiburiai“, „Draugas“. 1966-67 paskelbė romanus „Jolanta“ ir „Užburtame rate“. Išleido novelių rinkinį „Susitikimas pamary“ (1982), romaną „Skeveldros“ (1987), knygą „LTM ansamblio „Čiurlionis“ auksinis jubiliejus. 1940-1990“ (1990).

BALČIŪNAS Petras (1902 03 29 Vilkaviškio aps. Rėčiūnų k. – 1997 01 30 Putname, JAV), pedagogas, spaudos darbuotojas. Baigė lituanistiką Vytauto Didžiojo un-te. Mokytojavo Kražių, Telšių ir Panevėžio gimnazijose, buvo Panevėžio suaugusiųjų in-to direktorius. 1925-26 redagavo žurn. „Jėga ir grožis“. 1941 buvo okupantų valdžios įkalintas, 1941 redagavo laikr. „Išlaisvintas panevėžietis“. 1944 pasitraukė į Vokietiją. 1947-48 buvo Šainfeldo lietuvių stovyklos pirmininkas. 1949 atvyko į JAV ir dirbo Klivlendo lituanistinėje m-loje.

D.Š.

BALČIŪNAS Stanislovas Algimantas (g. 1943 07 05 Utenos aps. Trumpalių k.), žurnalistas. 1962 baigė Užpalių vid. m-lą, 1967 – Vilniaus pedagoginiame in-te biologijos-chemijos specialybę. 1965-67 buvo šio in-to savaitr. „Tarybinis pedagogas“ ats. sekretorius. 1967-68 dirbo Sugintų (Molėtų raj.) vid. m-los mokytoju, direktoriaus pavaduotoju, 1969-71 – Ambraziškio (Molėtų raj.) 8-metės m-los direktoriumi, 1971-73 – „Lietuvos buitinės chemijos“ PKB vyresn. inžinieriumi, 1973-79 – laikr. „Komjaunimo tiesa“ lit. darbuotoju, mokyklų skyriaus vedėju. Nuo 1979 – žurn. „Švyturys“ Politikos ir mokslo skyriaus redaktorius, nuo 1996 – UAB „Sodra-press“ direktorius.

Parašė per 300 straipsnių mokslo, švietimo, ekologijos, teisės, politikos temomis. Išleido knygą „Žemė žmonių rankose“ (1985).

BALČIŪNAS-ŠVAISTAS Juozas (1891 03 30 Rokiškyje – 1978 09 21 Los Andžele, JAV), rašytojas. 1909-13 mokėsi Panevėžio mokytojų seminarijoje. Kelerius metus mokytojavo Stačiūnuose. 1915 įstojo į mokytojų in-tą Stavropolyje. 1917 baigė karo m-lą Maskvoje. 1919-39 tarnavo Lietuvos kariuomenėje. 1924-28 studijavo Vytauto Didžiojo un-to Humanitarinių mokslų fak. 1928-35 buvo žurn. „Karys“ redaktorius, 1942-44 – švietimo referentas Kauno savivaldybėje. 1944 pasitraukė į užsienį, nuo 1949 gyveno JAV. Dirbo laikr. „Naujienos“ redakcijoje.

Daug apysakų ir vaizdelių išspausdino leidiniuose „Skaitymai“, „Lietuva“, „Sekma diena“, „Lietuvos aidas“, „Naujoji Romuva“. Išleido apsakymų rinkinius „Naujan gyveniman“ (1928), „Meilės vardu“ (1937), „Siela lagamine“ (1948), „Eldorado“ (1953), „Trys žodžiai“ (1958), „Karnavalo aikštėje“ (1973), apysakas „Šilkinė suknelė“ (1927), „Kerpių berniūkstis“ (1927), „Petras Širvokas“ (1952), romanus „Paskutinį kartą tave klausiu“ (1948), „Knygnešių pėdsakais“ (1955),

„Jo sužadėtinė“ (1959), „Žiobriai plaukia“ (1962), atsiminimų knygą „Dangus debesyse“ (1967). Išvertė F. Dostojevskio romaną „Nusikaltimas ir bausmė“ (1929-30, 6 d.).

BALDAUSKAS Juozapas (g. 1932 06 27 Šiaulių aps. Žilių k.), žurnalistas. Baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistikos specialybę. Nuo 1956 buvo Kuršėnų rajono, nuo 1962 – Plungės rajono laikraščių redaktorius. Nuo 1975 – žurn. „Mokslas ir gyvenimas“ vyr. redaktorius. 1961 įstojo į Lietuvos žurnalistų s-gą, nuo 1977 buvo šios s-gos valdybos narys ir mokslo populiarinimo sekcijos pirmininkas. Paskelbė mokslo populiarinimo straipsnių, kelionių apybraižų.

„BALDININKAS“, akc. b-vės „Kauno baldai“ dvisavaitis laikraštis, pradėtas leisti 1979 rugsėjo 7 Kaune. Iki 1989 ėjo kaip „Kauno baldų“ gamybinio susivienijimo savaitraštis. Redaktoriai: L. Sagaitienė (1979-90), Z. Serapinas (nuo 1990). Tiražas 1979 – 1500 egz., 1990 – 1500 egz., 1996 – 500 egz.

BALIKIENĖ-KUKEVIČIŪTĖ Brigita (g. 1951 04 04 Kaune), žurnalistė. 1968 baigė Kauno 5-ąją vid. m-lą, 1976 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistiką. 1973-81 dirbo laikr. „Vakarinės naujienos“, 1986-87 – žurn. „Buitis“, 1987-89 – žurn. „Šluota“ redakcijose, 1989 – Lietuvos Sąjūdžio informacinėje agentūroje SIA. 1989-97 – dienr. „Respublika“ redakcijos darbuotoja: skyriaus redaktorė, priedo moterims „Brigita“ redaktorė, spec. korespondentė. Nuo 1997 – televizijos LNK autorių laidų grupės redaktorė.

BALYNIENĖ Birutė (g. 1954 08 22 Zalumajaus k., Ziminsko raj., Irkutsko srityje), žurnalistė. 1971 baigė Stoniškių vid. m-lą, 1977 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1977 pradėjo dirbti Lietuvos televizijos ir radijo k-to Radijo programų direkcijos redaktore. Rengė laidą „RTV savaitė“, rašė straipsnius į savaitr. „Kalba Vilnius“. 1981 pervesta dirbti vyresn. redaktore į Informacijos šaltinių skyrių, 1989 – į Televizijos propagandos redakciją. Rengė laidų ciklus „Informatika ir skaičiavimo technika“, „Mokslo pasaulyje“, „Gamtos apsauga“, baltarusių programą „Siabryna“. Nuo 1991 liepos buvo „Valstybės studijos“ redaktorė, vedėja. 1992 gruodžio mėn. su redaktoriumi St. Grigaliūnu ir režisierė Ž. Grigienė sukūrė „Politikos studiją“, 1993 sausio mėn. – „Atminties tiltus“. 1993 kovo mėn. su garso režisieriumi kompozitoriumi K. Ligeika rengė TV visuomeninį architektūrinį žurnalą „Tiltai“. Nuo 1994 rengia TV muzikinį mokslo ir verslo žurnalą „9 amatai“.

BALINSKIS (BALIŃSKI) Mykolas (1794 08 14 Te-respolyje, Baltarusijoje – 1864 01 03 Vilniuje), istorikas, publicistas. 1818 baigė Vilniaus un-tą. Su J. Leleveliu 1815 įkūrė ir nuo 1816 redagavo žurn. „Tygodnik Wileński“. Priklausė Šubravyč d-jai, bendradarbiauvo jos laikr. „Wiadomości Brukowe“. Daug straipsnių iš Lietuvos istorijos išspausdino Vilniaus žurn. „Wize-runki I Rozstrzasania Naukowe“. 1836-47 gyveno Varšuvoje. 1841 buvo vienas žurn. „Biblioteka Warszawska“ steigėjų, jame nuolatos skelbė vertingą Lietuvos istorijai medžiagą.

BALYS Jonas (g. 1909 07 15 (02) Krasnovoje, Kupiškio vls.), etnologas, folkloristas, spaudos darbuotojas. Studijavo Kauno, Graco ir Vienos un-tuose. 1933 Vienoje įgijo daktaro laipsnį, 1933-35 buvo Vytauto Didžiojo un-to etikos katedros vyr. asistentas, 1935-44 – Lietuvos tautosakos archyvo vedėjas, 1942-44 – Vilniaus un-to tautotyros katedros vedėjas ir docentas. 1929-30 redagavo „Jaunąją Lietuvą“, 1935-40 „Tautosakos darbus“. 1944 emigravo į JAV. Daug rašė tautosakos klausimais, parengė tautosakos rinkinių. 1951-58 redagavo „Lietuvių tautosakos lobyną“, 1966 „Lituanistikos darbus“. 1956-81 dirbo Kongreso bibliotekoje Vašingtone. 1970-76 ir 1979-80 – žurn. „Naujoji viltis“ redaktorius.

„**BALITA**“ („Naujienos“), Filipinų rytinis dienraštis, einantis nuo 1972 Maniloje tagalų k. Tiražas 1996 – 82 000 egz.

BALIŪNAS Stasys (g. 1927 01 03 Rokiškio aps. Svėdasų vls. Pauriškių k.), filologas, muzikas. Mokėsi Svėdasuose, Panevėžyje bei Anykščiuose. 1951 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. lietuvių kalbą ir literatūrą, 1955 – muzikos m-lą. 1951 buvo priimtas į Lietuvos MA Lietuvių kalbos ir literatūros in-to aspirantūrą, tačiau 1953 iš jos išstojo ir pradėjo dirbti Lietuvos radijo ir televizijos k-te. Čia dirbo iki 1987 – RTV muzikos, literatūros ir meno redakcijose, televizijos programų redakcijoje: rengė muzikos ir literatūros laidas, vertė radijo pjeses. Žurn. „Kultūros barai“, savaitraščiuose „Literatūra ir menas“ ir „Kalba Vilnius“ paskelbė straipsnių apie K. Petrauską, J. Babravičių, J. Indrą, B. Grincevičiūtę, E. Čiudakovą, E. Saulevičiūtę, V. Noreiką, taip pat koncertų ir spektaklių recenzijų.

„**BALSAS**“: 1. Mėnesinis visuomenės, politikos ir švietimo laikraštis, leistas 1910-11 Vilniuje. Pirmasis numeris išėjo 1910 gruodžio mėn. 16 puslapių. Rašė apie skaitymo, švietimo svarbą, pasakojo apie visuomeninio-politinio ir kultūrinio gyvenimo įvykius, gilinosi į Lietuvos istorijos klausimus. Redaktorius ir leidėjas A. Vėgėlė. Spausdino M. Kuktos spaustuvė Vilniuje. Išėjo 4 numeriai. 1912 vietoj „Balso“ išleistas leidinys „Naujoji srovė“ (1 numeris).

G.B.

2. Argentinos lietuvių savaitinis laikraštis, ėjęs 1927-30 Buenos Airėse. Leido Pietų Amerikos lietuvių d-ja „Lietuva“, nuo 1929 – P. Ožinskas. Redagavo K. Norkus. Nuo 1930 ėjo pavadinimu „Argentinos lietuvių balsas“ (žr.). Leido priedą „Šepetys“.

3. Darbininkų ir kaimo bendruomenės dvisavaitis žurnalas, ėjęs 1928 01 28–1933 05 01 Karaliaučiuje, Tilžėje, Berlyne. Leido Lietuvos KP CK vietoj sustojusio „Mūsų balso“. Oficialūs leidėjai ir redaktoriai Vokietijos KP veikėjai F. Merikė ir R. Nėdermejeris, faktiškai redagavo redkolegija bei redaktoriai I. Gaška, B. Pušinis, I. Meskupas. Spausdino Vokietijos KP CK „Peuwag“ spaustuvės Karaliaučiaus filialas, O. Mauderodės spaustuvė Tilžėje, privati Berlyno spaustuvė. Išėjo 129 numeriai. Tiražas 800-2000 egz. Per 400-600 egz. platinta užsienyje, o likusieji – nelegaliai Lietuvoje.

BALSYS Linas (g. 1961 05 01 Vilniuje), radijo ir televizijos žurnalistas. 1979 baigė Vilniaus 23-ąją vid. m-lą, 1984 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos spe-

cialybę.

1982 gruodžio mėn. pradėjo dirbti Lietuvos radijo Laidų užsieniui redakcijos išleidėju. Vėliau buvo šios redakcijos laidų anglų kalba skyrusias jaunesn. redaktorius, redaktorius. Nuo 1986 – Lietuvos televizijos vyresn. redaktorius (Visuomeninių, Valstybės laidų, Politinių programų redakcijose, nuo 1993 – TV visuomeninių programų direkcijoje). Rengė radijo pažintines laidas tautiečiams užsienyje, televizijos laidas tarptautinių santykių temomis, užsienio politikos apžvalgas. Nuo 1997 – radijo stoties „M-1 Plus“ darbuotojas.

BALSYS Vladas (g. 1902 08 11 Plungės vls. Burbaičių k.), ekonomistas, spaudos darbuotojas, Klaipėdos išvadavimo dalyvis. 1934 baigė ekonomikos studijas Vytauto Didžiojo un-te. Dirbo taupomosiose valstybės kasose. Nuo 1926 aktyviai bendradarbiavo „Lietuvoje“, „Trimite“, „Mūsų rytojui“, „Tautos ūkyje“, „Lietuvos aide“ ir kt. leidiniuose. 1934 priimtas į Lietuvos žurnalistų s-gą. 1944 pasitraukė į Vokietiją. 1947 buvo vienas Memingene leisto laikr. „Mintis“ redaktorių.

BALTAKIS Algimantas (g. 1930 02 15 Leliūnuose, Utenos aps.), poetas, kritikas, vertėjas. 1954 baigė Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1952-56 dirbo žurn. „Tarybinė moteris“ redakcijoje lit. darbuotoju, skyriaus vedėju, ats. sekretoriumi. Nuo 1956 (su pertraukomis) – žurn. „Pergalė“ redakcijoje: 1964-76 buvo vyr. redaktorius, 1978-85 – vyr. redaktoriaus pavaduotojas, 1985-90 – vėl vyr. redaktorius, nuo 1990 – žurn. „Metai“ redakcinės kolegijos narys.

Kūrinius pradėjo spausdinti 1952. Išleido per 40 knygų, tarp jų eilėraščių rinkinius „Lietučiui dulkiant“ (1955), „Velnio tiltas“ (1957), „Požeminės upės“ (1965), rinktines „Maratonas“ (1980), „Atodūsis“ (1993), „Apvirtę Grįžulo Ratai“ (1994) ir kt. Už rinkinį „Požeminės upės“ (1966) paskirta Lietuvos valst. premija. Eilėraščių išleista anglų, bulgarų, čekų, estų, gruzinų, ispanų, italų, latvių, lenkų, prancūzų, rusų, tadžikų, ukrainiečių, vokiečių ir kt. kalbomis. Kembridžo tarptautinis biografijų centras 1993 suteikė „XX a. kultūroje pasižymėjusio žmogaus“ garbės vardą. Parašė kritikos straipsnių (rink. „Poetų cechasis“, 1975), išvertė į lietuvių k. užsienio autorių poezijos knygy.

BALTAKIS Vytautas (g. 1929 10 03 Panevėžio aps. Kupiškio vls. Alotų k.), žurnalistas. 1950 baigė Vilniaus ekonominį technikumą. 1950 dirbo „Valstiečių laikraščio“ redakcijoje, 1951-52 – Švenčionielių rajono laikr. „Naujas gyvenimas“ ats. sekretoriumi, 1952-59 – Dūkšto rajono laikr. „Komunizmo švyturys“ redakcijoje. 1960-89 buvo Zarasų rajono laikr. „Pergalė“ („Tarybinė žemė“, „Zarasų kraštas“) redakcijos žemės ūkio skyriaus vedėjas. Bendradarbiavo respublikiniuose laikraščiuose, Lietuvos radijuje, Utenos apskrities laikr. „Utenis“. Spausdino straipsnius, korespondencijas, apybraižas, feljetonus įvairiomis žemės ūkio temomis.

BALTARUSIJA, Baltarusijos Respublika (Rytų Europa), nepriklausoma paskelbta 1918, gyventojų – 10,16 mln. (72 vieta pasaulyje), beraščių – 2,1 proc., sosti-

nė – Minskas, oficiali kalba – baltarusių.

Baltarusių spaudos pradininkas – žymus spaus-tuvininkas ir švietėjas P. Skorina, 1517-25 leidęs kny-gas Prahėje ir Vilniuje. Įkūręs spaustuvę Vilniuje, jis 1522 išspausdino „Mažąją kelionių knygelę“, o 1525 – „Apaštala“. P. Skorina knygas leido supapas-tinta bažnytine slavų kalba ir tuo daug prisidėjo prie senosios literatūrinės baltarusių kalbos kūrimo.

XIX a. ir XX a. pr. Baltarusijoje, nuo 1795 pri-klausiusioje Rusijos imperijai, leisti oficialūs laikraščiai rusų k.: 1838–1917 – „Vitebskijje gubernskijje vedomosti“ („Vitebsko gubernijos žinios“), „Minskijje gu-bernskijje vedomosti“ („Minsko gubernijos žinios“), „Mogiliovskijje gubernskijje vedomosti“ („Mogiliovo gubernijos žinios“), 1838–1915 – „Grodenskijje gu-bernskijje vedomosti“ („Gardino gubernijos žinios“). XX a. pr. Baltarusijoje susikūrusios socialdemokratų organizacijos platino rusų bolševikų laikraščius „Iskra“ („Kibirkštis“), „Vperiod“ („Pirmyn“), „Proletarij“ („Proletaras“), „Pravda“ („Tiesa“), leido nelegalius periodinius leidinius. Pirmas legalus baltarusių laikr. „Naša dolia“ („Mūsų likimas“) pasirodė 1906 Vilniuje. 1917 Minske pradėtas leisti pirmas legalus bolševikų laikr. „Zviazda“ („Žvaigždė“, žr.). 1918-19 Petro-grade (vėliau Maskvoje) ėjo Baltarusijos laikr. gimtąja kalba „Dziannica“ („Aušrinė“). 1919 pr. Baltarusijai tapus Tarybų Socialistine Respublika, buvo leidžiami tik socialistinės ir komunistinės orientacijos leidiniai. 1920 pradėjo eiti „Belorusskaja pravda“ („Baltarusijos tiesa“, rusų k.), „Soveckaja Belarus“ („Tarybinė Baltarusija“), 1921 – jaunimo laikr. „Krasnaja smena“ („Raudonoji pamaina“, rusų k.), vėliau leistas baltarusių k., 1922 – literatūrinis žurn. „Polymia“ („Liepsna“). Pasirodė visų šalies sričių ir miestų laik-raščiai. 1940 iš viso ėjo 252 laikraščiai ir 27 žurnalai bei žurnalo tipo leidiniai, o 1980 – 198 laikraščiai ir 115 žurnalų bei kitų periodinių leidinių.

Per metus išleidžiama apie 2500 knygų ir brošiū-rų. Išėina 736 periodiniai leidiniai, tarp jų 15 dienraš-čių, jų tiražas 1,765 mln. egz. (174 egz. 1000 gyv.), 129 žurnalai ir žurnalo tipo leidiniai (36 baltarusių k.). Svarb. dienraščiai: „Belorusskaja niva“ („Baltarusijos dirva“, žr.), „Narodnaja gazeta“ („Liaudies laikraš-tis“, žr.), „Naviny“ („Naujienos“, Baltarusijos liaudies fronto organas, žr.), „Respublika“ (žr.), „Znamia ju-nosti“ („Jaunimo vėliava“, eina nuo 1938 rusų k., tir. 93 000 egz.), „Zviazda“ (žr.), „Čyrvonaja zmena“ („Raudonoji pamaina“, nuo 1921, tir. 45 000 egz.), nepriklausomi laikraščiai „Belorusskaja delovaja gaze-ta“ („Baltarusijos komercinis laikraštis“, nuo 1995 ru-sų k., tir. 20 000 egz.), „Belorusskaja gazeta“ („Balta-rusijos laikraštis“, nuo 1996 rusų k., tir. 15 000 egz.), savaitraščiai „Literatura i mastactva“ („Literatūra ir menas“, nuo 1932, tir. 12 000 egz.), „Svaboda“ („Lais-vė“, nuo 1990 kaip atgaivintas nepriklausomas 1902 leistas leidinys, tir. 42 000 egz.), žurnalai „Choziajn“ („Šeiminkas“, nuo 1990, tir. 36 000 egz.), „Krynica“ („Šaltinis“, nuo 1988 baltarusių ir rusų k., tir. 20 000 egz.), „Maladosc“ („Jaunystė“, nuo 1953, tir. 10 000 egz.), „Političeskij sobesednik“ („Politinis pašneko-vas“, nuo 1932 rusų k., tir. 20 000 egz.), „Ja+Ja“ („Aš+Aš“, nuo 1990, tir. 150 000 egz.), „Viaselka“ („Vaivorykštė“, nuo 1957, tir. 80 000 egz.).

Pagrindinė Baltarusijos informacijos agentūra yra BELINFARM (žr.), įkurta 1921 (anksčiau vadinosi

BelTA).

Radijas veikia nuo 1925, yra 3,18 mln. radijo imtu-vų (314 imt. 1000 gyv.). Televizijos laidos reguliariai perduodamos nuo 1956, yra 2,77 mln. televizorių (272 tel. 1000 gyv.). Programas transliuoja Minsko televizijos centras, Gomelio, Bresto, Vitebsko ir Gardino TV studijos. Be valstybinės Baltarusijos TV ir R kompanijos, nuo 1992 veikia ir privati Minsko TV kompanija.

Dokumentinio kino filmai pradėti statyti 1924, įkūrus „Belgoskino“.

V.U.

„BALTASIS ERELIS“, politikos, mažažemių ir beže-mių laikraštis, leistas 1897, 1911-12. Pirmasis nelega-liai išleistas laikraštis spaudos draudimo metais Lietu-voje. 1897 pirmąjį numerį išleido J. Bielinis, pavadinęs „tarptautišku politišku laikraščiu“ ir nurodęs, jog lei-dėjas „Juozapas Baltasis Erelis Lietuvos Karalius. Spausdinta Lietuvos griuvėsiuose“. Visą tekstą parašė J. Bielinis, o išspausdino St. Pavilionis (su rankine spausdinimo mašina). Išspausdintus 300 egz. J. Bieli-nis pats išplatino.

Panaikinus spaudos draudimą, J. Bielinis 1911 07 16 M. Jankaus spaustuvėje Tilžėje išspausdino antrąjį (pavadinęs Nr. 1) numerį – „mėnesinį politi-kos, mažažemių ir bežemių laikraštį“. Leidėjas ir re-daktorius – „Lietuvos Teokratas Juozapas Baltasis Erelis“. 1912 07 16 išėjo trečiasis – paskutinis nume-ris. Rašyta apie valstiečių varganą padėtį, priekaištau-ta lietuvių kunigams ir pasaulietinei šviesuomenei, kad nesirūpina Lietuvos nepriklausomybės atgavimu. G.B.

„BALTASIS GANDRAS“, Lietuvos ornitologų d-jos ketvirtinis leidinys (žurnalas), einantis nuo 1995 Vil-niuje. Redaktorius R. Barauskas. Tiražas 2000 egz.

„BALTIC ASTRONOMY“ („Baltijos astronomija“), tarptautinis astronomijos žurnalas, einantis nuo 1992 Vilniuje anglų k. Leidžia Lietuvos teorinės fizikos ir astronomijos in-tas. Redaktoriai: Lietuvos MA akade-mikas V. Straizys, S. Bartašiūtė, J. Sūdžius. Tiražas 1992 – 400 egz., 1996 – 300 egz.

„BALTIC BUSINESS NEWS“ („Baltijos verslo nau-jienos“), dvisavaitis žurnalas, einantis nuo 1992 gegu-žės Vilniuje anglų k. Iki 1994 ėjo kaip savaitraštis „Baltic News“. Rašo politikos, ekonomikos, verslininkystės klausimais, nušviečia Baltijos šalių gyvenimą. Leidžia UAB „Baltijos naujienos“. Vyr. redaktorė D. Drobly-tė. Tiražas 1992 – 2000 egz., 1996 – 3000 egz.

„BALTIC FORUM“ („Baltijos forumas“), lietuvių, latvių ir estų politinis-visuomeninis pusmetinis žurna-las anglų k., leistas 1984-89 Švedijoje bei JAV. Spaus-dino naujienas ir nuomones apie svarbiausius trijų Baltijos šalių įvykius, kultūrinio ir literatūrinio gyve-nimo apžvalgas, informaciją apie lietuvių, latvių ir es-tų veiklą emigracijoje. Redagavo redakcinė kolegija: R. J. Misiūnas (pirmininkas), Aušra Kubilius, A. Štomas, T. Venclova ir kt.

„THE BALTIC TIMES“ („Baltijos laikas“), laikraštis anglų k., leidžiamas nuo 1996 Rygoje. Komentuoja svarbiausius Estijos, Latvijos ir Lietuvos politinio, eko-nominio bei kultūrinio gyvenimo įvykius, spausdina in-

formaciją apie šių šalių tarpusavio ryšius. Vyr. redaktorė I. Arklina. Tiražas 9900 egz.

„**BALTIC REVIEW**“ („Baltijos apžvalga“), tautinis žurnalas, ėjęs 1945-49 Stokholme anglų k. Leido Baltic Humanitarian Association organizacija. Leidinys skirtas trijų Baltijos šalių (Lietuvos, Latvijos, Estijos) istorijos, kultūros, politikos, ekonomikos ir socialinės padėties klausimams nušviesti. Lietuvių skyriuje bendradarbiavo M. Bajorinas, K. R. Jurgėla, P. Kazlauskas, J. Lingis, M. Matusėvičius, O. Urbonas, V. Žilinskas. Vyr. redaktorius A. W. Weger.

1953 12 žurnalą vėl pradėjo leisti Niujorke (JAV) Laisvosios Estijos, Latvijos ir Lietuvos komitetas (Committee for a Free Estonia, Latvia and Lithuania) anglų, ispanų ir prancūzų kalbomis. Leidinys ėjo keturis kartus per metus. Bendradarbiavo M. Brakas, B. Nemickas, P. Vainauskas. Redaktoriai: Joh Klement, A. Beržinis, dr. A. Trimakas, V. Korjus.

Nuo 1993 tokiu pavadinimu („Baltic Review“) ketvirtinis iliustruotas žurnalas anglų k. leidžiamas Taline. Leidėjas ir vyr. redaktorius J. Vendelinas. GB.

„**BALTICOSLAVICA**“, Rytų Europos mokslinio tiriamojų in-to biuletenis, leistas 1933-38 Vilniuje lenkų k. Spausdino istorijos, archeologijos, etnografijos, filologijos ir kt. mokslinius straipsnius, informavo apie kitų šalių mokslinių in-tų (tos krypties) veiklą, spausdino kituose mokslo leidiniuose paskelbtų darbų recenzijas, skelbė mokslinių veikalų bibliografiją. Bendradarbiavo mokslininkai iš įvairių šalių. Redagavo E. Koschmieder, vyr. redaktorius S. Schrenkreutz. Spausdino „Znicz“ spaustuvė Vilniuje. GB.

„**BALTIJA**“: 1. Laivų statyklos „Baltija“ savaitraštis, ėjęs 1969-90 Klaipėdoje lietuvių ir rusų k. Redaktoriai: P. Digrys (1969-73), V. Bucykas (1974-81), V. Gerža (1982-84, 1988), J. Smirnovas (1985-87), G. Kameleva (1989-90). Tiražas 1969 – po 1000 egz. lietuvių ir rusų k., 1990 – po 750 egz. lietuvių ir rusų k.

2. Kasmetinis literatūrinis kultūrinis (iki 1993 – literatūrinis visuomeninis) iliustruotas almanachas, leidžiamas nuo 1984 Vilniuje, nuo 1991 Klaipėdoje. Sudarytojai (redaktoriai): K. Trečiakauskas (1984-85, žr.), E. Zalatoritė (1986-91), R. Černiauskas (nuo 1992). Tiražas 1984 – 15 000 egz., 1991 – 7000 egz., 1996 – 700 egz.

„**BALTIJOS AIDAS**“, visuomenės, literatūros ir kritikos laikraštis, leistas 1931-32 Klaipėdoje du kartus per savaitę. Pirmasis numeris išėjo 1931 spalio 21. Leidėjas A. Bernotas. Atspindėjo Klaipėdos krašto bei kitų Lietuvos regionų įvykius, svarstė visuomeninio gyvenimo, kultūros, literatūros klausimus. Bendradarbiavo A. Barkauskas, J. Purickis, J. Romeika, A. Vitkauskas. Redaktorius J. Pocius. Spausdino spaustuvė „Lituanus“, vėliau „Rytas“ Klaipėdoje. Išleista 20 numerių. Nuo 1932 vasario „Baltijos aidas“ buvo sujungtas su „Žemaičių balsu“ ir pradėtas leisti „Mūsų balsas“. GB.

„**BALTIJOS BIRŽA**“, Baltijos biržos savaitraštis, leistas 1991-94 Vilniuje. Spausdino ekonominę, komercinę informaciją, reklamas. Redaktoriai: K. Bagdonavičius (1991, 1992-94, žr.), J. Vėlyvis (1991-92, žr.). Tiražas 1991 – 3000 egz., 1994 – 1800 egz.

„**BALTIJOS GELEŽINKELININKAS**“, Lietuvos, Latvijos, Estijos (iki 1956 05 15 – Baltijos) geležinkelių v-bos ir Geležinkelių transporto darbininkų profsąjungos k-to laikraštis, ėjęs 1953-56 Rygoje. Buvo leidžiamas tris kartus per savaitę lietuvių, latvių, estų ir rusų k. Redagavo I. Volkovas. Tiražas (bendras) apie 11 500 egz., lietuvių k. – 2200 egz.

BALTIJOS SPAUDOS SANTARVĖ (BSS), nuo 1933 veikusi Estijos, Latvijos ir Lietuvos žurnalistų bendradarbiavimo organizacija. Kiekvienai šaliai atstovavo nacionalinis Santarvės komitetas, kurį iš penkių asmenų suformuodavo Žurnalistų sąjungos.

Vyriausiasis BSS organas buvo nacionalinių komitetų suvažiavimai (konferencijos), paeilui vykę kiekvienoje šalyje. Organizacijos prezidiumą sudarė nacionalinių komitetų pirmininkai. Jis sprendė politinius bendradarbiavimo klausimus. Kultūros komisija rūpinosi šalių kultūrų sąveika bei jos propaganda spaudoje. Spaudos bendradarbiavimo komisijos uždavinius apibūdina pavadinimas. Iškilusius ginčus sprendė Santarvės arbitražas. Žurnalistai švelnino politikų, visuomeninių organizacijų ar pačios spaudos sukeltus konfliktus. Didesni nesusipratimai buvo kilę tarp lietuvių ir latvių spaudos dėl Lietuvos-Latvijos krepšinio rungtynių per Europos pirmenybes 1937 Rygoje aprašymo; tarp estų ir latvių – dėl Baltijos klauzulės susiaurinimo Estijos prekybos sutartyje su Suomija. Dėl pastarosios priežasties estų delegacija net buvo nutraukusi veiklą BSS.

1940 pr. buvo keliamas klausimas, kad kiekviena šalis prie savo pasiuntinybių kitose dviejose Baltijos valstybėse turėtų spaudos atašė, kad užsienio reikalų ministerijų spaudos šefai, telegramų agentūrų direktoriai ir radiofonų informacijos vedėjai palaikytų glaudesnį ryšį su BSS nacionaliniais komitetais, dalyvautų Santarvės renginiuose.

Į BSS Lietuvos nacionalinį komitetą buvo renkami V. Alantas, P. Dailidė, A. Gričius, V. Kemežys, J. Paleckis, B. Raila, V. Rastenis ir kt. Organizacijos veiklą nutraukė prasidėjusi sovietinė okupacija. D.Š.

„**BALTIJOS TELEVIZIJA (TV)**“, Lietuvos komercinė televizija, įkurta 1993 balandžio 9 Vilniuje. UAB, bendra Lietuvos-JAV įmonė, įsteigta vietoj 1991-92 veikusios Rytų Lietuvos TV (regioninės televizijos stoties). Tai pirmoji Rytų Europoje komercinė TV, pradėjusi kurti privatų transliavimo tinklą, nors 1996 jos programa dar nebuvo matoma visoje Lietuvos teritorijoje. 1994-95 buvo iškilę kai kurių problemų, kai reikėjo tą patį kanalą padalinti tarp „Baltijos TV“ ir „Polonia TV“. Vėliau šios televizijos viena nuo kitos atsiskyrė, tačiau sumažėjo „Baltijos TV“ programos matomumas – nebuvo specialios antenos arba signalo stiprintuvo. Originalių laidų buvo kuriama mažai. Daugiausia buvo rodomos sportinės laidos – Lietuvos krepšinio lygos (LKL), Lietuvos futbolo lygos (LFL), Amerikos Nacionalinės krepšinio asociacijos (NBA) ir kt. varžybos. Tačiau 1997 baigus rengti sustiprintą nuosavų siustuvų tinklą, pakeitus antenas ir kabelius, buvo iš esmės pagerintas programų matomumas visoje Lietuvoje. Taip pat padaugėjo ne tik pramoginių, bet ir publicistinių laidų. 1997 televizijoje dirbo 120 darbuotojų. Gen. direktorius G. Songaila (nuo 1993, žr.).

„BALTIJSKIJ ALMANACH“ („Baltijos almanachas“), mėnesinis literatūros, meno ir ekonomikos leidinys, leistas 1923-25, 1928-29, 1937 Berlyne, Rygoje, Kaune rusų k. 1937 Nr. 1-4 tekstas rusų, anglų k., Nr. 6/7 lietuvių, rusų, prancūzų k., Nr. 8/10 lietuvių, prancūzų k. Propagavo Pabaltijo kraštų suartėjimo idėjas, nušviesdamas kiekvienos šalies literatūros, meno ir ekonomikos raidą. Spausdino Pabaltijo kraštų menininkų kūrinius bei kitų Europos šalių atstovų kūrybą. Paskelbta J. Biliūno, K. Binkio, P. Cvirkos, J. Gaižausko, A. Lasto, Maironio, V. Mykolaičio-Putino kūrinių. Leido – F. Valavičiūtė, redagavo E. Škliras. Spausdino spaustuvė „Salamandra“ Rygoje, F. Sokolovskienės bei G. Lano spaustuvės Kaune. Išėjo 27 numeriai.

G.B.

BALTIKA, spaustuvinis šriftas, sukurtas mažai kontrastingos antikvos pagrindu. Būna 3 piešinių: tiesus normaliai šviesus, kursyvinis normaliai šviesus, tiesus normaliai pusjuodis rankiniam rinkimui (6-48 p.), eilučių liejimui (6-12 p.), stambaus kegelio eilučių liejimui (14-42 p.).

„BALTIKA“, Rytų prekybai skirtas laikraštis, leistas 1920-22 Klaipėdoje du kartus per mėnesį. Pavyzdinis numeris (be tikslios datos) išleistas 1920 16 puslapių, o 1921 sausio 15 išėjo Nr. 1. Leistas keturiomis kalbomis: lietuvių, rusų, vokiečių ir latvių. Leidėja – spaudos b-vė „Daga“. Rašyta apie finansinę-ūkinę Lietuvos padėtį, informuota apie žaliavų (miško, žemės ūkio ir kt.) išteklius, kainas, maitinimo tarifus. Ats. redaktoriai H. Zvėkys, J. Merkys. Išėjo 20 numerių.

G.B.

„BALTISCHE RUNDSCHAU“ („Baltijos apžvalga“), politikos, ekonomikos, kultūros mėnraštis (laikraštis), einantis nuo 1994 gruodžio Vilniuje vokiečių k. Skirtas Baltijos šalių vokiečiams, taip pat platinamas Vokietijoje. Redaktorius J. H. Lotz. Tiražas 1994 – 5000 egz., 1997 – 10 000 egz.

„BALTOSKANDIJA“, Panevėžio Baltoskandijos akademijos informacinis biuletenis, einantis nuo 1993 sausio Panevėžyje. Rašo apie Baltoskandijos akademijos gyvenimą, mokslinę veiklą, literatūrinius ryšius, skelbia konferencijų apžvalgas, knygų recenzijas. Leidžiamas kartą per ketvirtį; kai kurios publikacijos pateikiamos anglų ir švedų k. Redaktorius S. Gaižiūnas. Tiražas 1993 – 1500 egz., 1996 – 1000 egz.

„BALTOS LANKOS“, Sauliaus ir Linos Žukų privati leidybos įmonė, įkurta 1991 Vilniuje. Iš pradžių leido žurn. „Baltos lankos“ (žr.), vieną kitą knygą. 1993 tapo leidykla. Orientuojasi į intelektualesnį skaitytoją. Verstinių knygų serijose – žymiųjų praeities ir dabarties filosofų, sociologų, kalbininkų veikalai, literatūros klasika. Mokykloms skirtoje lietuvių literatūros „Skaitinių serijoje“ šalia chrestomatinių kūrinių spausdinamos rašytojų autobiografijos, literatūros kritika ir eseistika, šiuolaikinių autorių kūriniai. Greta platesnio pobūdžio veikalų leidžiami ir fundamentalūs – A. Baranausko akademiniai raštai, lietuvių kalbos gramatika anglų k. ir kt. Direktorius S. Žukas, vyr. redaktorius M. Daškus, vadybininkė J. Zabarskaitė.

„BALTOS LANKOS“, žurnalas lietuvių išėivijai ir Lietuvai, einantis nuo 1991 Vilniuje du kartus per metus. Rašo kultūros, filosofijos, semiotikos, retorikos klausimais, pateikia aktualių tekstų vertimus ir jų interpretacijas, komentarus bei kritines apžvalgas. Steigėjas S. Žukas ir L. Žukienė. Rengia redakcija. Sudarytojas S. Žukas, A. Sverdiolas. Rengiant pirmuosius numerius, aktyviai bendradarbiavo A. J. Greimas, V. Kavolis. Tiražas 1991 – 1500 egz., 1996 – 2000 egz.

BALTRUŠAITIS Eugenijus Remigijus (g. 1946 10 21 Jurbarkė), rašytojas, dramaturgas, spaudos ir televizijos darbuotojas. Studijavo Vilniaus un-te, bet už disidentinę veiklą buvo pašalintas. 1980-90 dirbo Lietuvos televizijoje literatūrinių bei kino laidų redaktoriumi. Nuo 1990 – žurn. „Rankas aukštyn!“ vyr. redaktorius. Parašė poemą „Sibiras“, poetines dramas „Vivat, Akademia!“, „Donelaitis“, pjesę vaikams „Sprigtas“ (past. 1986), išleido poezijos rinkinį „Raudoni voratinkliai“ (1993).

BALTRUŠAITIS Henrikas (1902 07 17 Burgaičių k. netoli Sudargo – 1940 04 27 Kaune), žurnalistas, nepriklausomybės kovų dalyvis. Studijavo Lietuvos un-te. Satyrinius kūrinius spausdino įvairiuose leidiniuose. „Kuntaplyje“ pasirašydavo Alb. Zabediejumi, „Karyje“ H. Trakučiu, „Darbe“ Henr. Vingėla, „Lietuvos keleivyje“ Pričkumi Stenkumi ir pan. Išleido feljetonų rinkinį „Atsargiai, dažyta“ (1939).

D.Š.

BALTRUŠAITIS (Mémelė) Juozas (1875 08 16 Buktiškiuose – 1942 11 22 Pitsburge, JAV), spaudos darbuotojas, poetas. 1902 mokėsi Vilniuje, dirbo Varsuvoje ir kt. 1902-05 bendradarbiavo „Varpe“, „Ūkininke“, „Darbininkų balse“ ir kt. 1905 atvyko į JAV. 1905-07 redagavo laikr. „Vienybė lietuvininkų“, 1907-09 – lietuvių socialistų s-gos leidinį „Kova“, 1906-16 – „Dilgėles“. 1909-12 leido knygų seriją „Žmonių knygynas“. 1923-24 Klivlende buvo žurn. „Apšvietimas“ redaktorius. Mėmelės slapyvardis prigijo prie pavardės.

„BALTŲ AINIAI“, Lietuvos blaivybės d-jos ir „Baltų ainių“ jaunimo federacijos mėnraštis, leidžiamas nuo 1988 lapkričio 25 Vilniuje. Iki 1991 vadinosi „Blaivybės aušra“ ir ėjo kaip Lietuvos blaivybės d-jos laikraštis (biuletenis). Propaguoja sveiką gyvenimą, rašo jaunimo gyvenimo ir veiklos temomis. Redagavo St. Šinkūnas (1988-96), nuo 1996 – redakcinė kolegija. 1989-90 redakcijos ats. sekretorius buvo J. Kirkila. Tiražas 1988 – 400 egz., 1997 – 2700 egz. 1991-93 leido priedą „Alaušo varpas“ (redaktorius R. Guobis, tiražas 1991 – 1800 egz., 1993 – 500 egz.).

„BALTŲ ARCHEOLOGIJA“, Lietuvos kultūros paveldo mokslinio centro žurnalas, einantis nuo 1994 gegužės Vilniuje. Redaktorius A. Girininkas. Tiražas 1994 – 1700 egz., 1996 – 1800 egz.

BALTUŠIS Juozas (Albertas Juozėnas; 1909 04 27(14) Rygoje – 1991 02 04 Vilniuje), rašytojas, radijo ir spaudos darbuotojas. 1914-18 gyveno Maskvoje, Nižnij Novgorode, Caricyne (dab. Volgogradas). 1918 atvyko į Lietuvą; gyveno Puponyse (Kupiškio vls.), dirbo žemės ūkio darbus. 1929 persikėlė į Kauną; dirbo spaus-

tuvėse, savarankiškai mokėsi, bendradarbiavo spaudoje. 1932 pradėjo spausdinti apsakymus. 1940-41 dirbo „Valstiečių laikraščio“ redakcijoje, radijo k-te Kaune, per Antrąjį pasaulinį karą (1942-44) – radijo k-te Maskvoje; parašė ir suvaidino 56 humoristines radijo pjeses „Dėdės Silvestro kieme“. 1944-46 buvo Lietuvos radijo k-to pirmininkas, 1946-54 – žurn. „Pergalė“ vyr. redaktorius, 1958-62 – Lietuvos kinematografijos darbuotojų s-gos organizacinio biuro pirmininkas, 1959-67 – Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo pirmininko pavaduotojas, 1970-75 ir 1980-91 – Lietuvos taikos gynimo k-to pirmininkas.

Išleido apsakymų rinkinius „Savaitė prasideda gerai“ (1940), „Baltieji dobiliukai“ (1943), „Valiusei reikia Alekso“ (1965), dramos kūrinius „Gieda gaideliai“ (1947), „Anksti ryteli“ (1956), novelių romaną „Parduotos vasaros“ (1957-69, 2 d.), kelionių apybraižas „Kas dainon nesudėta“ (1959), „Tėvų ir brolių takais“ (1967), beletrizuotų atsiminimų knygą „Su kuo valgyta druska“ (1973-76, 2 t.), romaną „Sakmė apie Juzą“ (1979), apybraižų, recenzijų, interviu rinkinį „Pasakymai ir atsakymai“ (1985, 1988). Už romanus „Parduotos vasaros“ ir „Sakmė apie Juzą“ 1957 ir 1980 paskirtos Lietuvos valst. premijos. 1981-83 išleisti „Raštai“ (T. 1-8).

BALTUŠYTĖ Rita (g. 1938 04 26 Kaune), žurnalistė. 1960 baigė Vilniaus un-tą, įgijo žurnalistės specialybę. 1959-62 dirbo Lietuvos radijo vaikų ir jaunimo laidų redakcijos redaktore. 1962-66 buvo dienr. „Sovetskaja Litva“ lit. darbuotoja. 1966-71 dirbo telegramų agentūros ELTA būdinčiąja redaktore, rajoninės spaudos skyriaus redaktore, 1971-79 – žurn. „Jaunimo gretos“ skyriaus redaktore. 1981 išvyko į Australiją. 1985-86 – Australijos lietuvių savaitr. „Mūsų pastogė“ redaktore, 1986-93 – radijo stoties „Amerikos balsas“ radijo laidų pranešėja, rengėja. Nuo 1994 dirba dienr. „Lietuvos rytas“ korespondente Australijoje.

Parašė humoreskų, apybraižų, reportažų. Rengia interviu su žymiais visuomenės veikėjais, kultūros žmonėmis, reportažus apie Australijos gyvenimą.

BALTUŠNIKAS Zenonas (g. 1925 05 10 Juostininuose, Panevėžio aps.), žurnalistas. 1946-47 buvo Utenos aps. laikr. „Lenino kelio“ redaktorius, 1947-49 – Ukmergės aps. laikr. „Tarybinis kelias“ redaktorius. 1951-52 dirbo LKP CK instruktoriumi. 1953-56 – Švenčionių raj. laikr. „Žvaigždė“ redaktorius, 1956-60 – laikr. „Tiesa“ skyriaus vedėjas. 1960-87 – laikr. „Kauno tiesa“ redaktorius. Parengė turistinį leidinį „Kaunas“ (1973, rusų, anglų, vokiečių k.).

BALTUTIS Viktoras (g. 1927 03 23 Žemaičių Naumiesčio vls. Užšusčių k.), ekonomistas, spaudos darbuotojas. 1948 baigė gimnaziją Diuseldorfe, emigravo į Australiją. Adelaidėje studijavo Technologijos in-te, dirbo šalies valst. įstaigose. Nuo 1950 aktyviai veikia lietuvių kultūros ir sporto org-jose. Renkamas į Lietuvių bendruomenės v-bą, buvo Lietuvių bendruomenės pirmininkas. 1982 išrinktas į Pasaulio lietuvių seimą. 6 metus vadovavo Adelaidės lietuvių radijo programai. Parašė per 50 feljetonų Australijos lietuvių gyvenimo aktualijomis. Bendradarbiauja „Mūsų pastogėje“, „Tėviškės žiburiuose“, „Pasaulio lietuvių“ ir kt. leidiniuose. Australijos lietuvių metraščio 2-ojo t. (1983)

vyr. redaktorius. Išleido knygą „Išsinešėme tik ilgesį“ (1996), parašė scenos veikalų, feljetonų. D.Š.

BALVOČIUS Liudas (1905 08 25 Telšių aps. Mosėdžio vls. Šačių k. – 1984 03 28 Los Andžele, JAV), žurnalistas. 1925 baigęs gimnaziją Telšiuose, studijavo Kauno Vytauto Didžiojo un-te humanitarinius ir teisės mokslus. Dirbo „Spindulio“ b-vės spaustuvėje, b-vėje „Pažanga“, dienr. „Lietuvos aidas“ redakcijoje, bendradarbiavo žurn. „Vairas“. 1940-44 buvo Valst. leidyklos Kaune redaktorius. Pasitraukęs iš Lietuvos, nuo 1945 redagavo Vokietijos Visbadeno ir Kaselio stovyklų lietuviškus laikraščius. Persikėlęs į JAV, iki 1955 gyveno Detroite, po to Los Andžele. Buvo lietuvių bendruomenės Los Andželo apylinkės pirmininkas. Bendradarbiavo dienr. „Draugas“ skyrelyje „Spygliai ir dygliai“. 1963 išleido knygelę „Epopėja“, kurioje eilėmis humoristiškai aprašė lietuvių gyvenimą Los Andžele.

BANAČIO SPAUSTUVĖ, pirmoji lietuviška spaustuvė, veikusi 1905-18 Kaune. Įsteigė S. Banaitis (žr.). 1913 spaustuvė turėjo 3 spausdinimo mašinas ir linotipą. Specializavosi spausdinti lietuviškus leidinius: 1906 jų išspausdino 24, 1907 – 34, 1910 – 43. Spausdino pirmuosius laikr. „Lietuvos balsas“ numerius, savaitr. „Nedėdienio skaitymas“, leidinį „Vienybė“, žurnalus „Draugija“, „Garnys“. 1918 spaustuvė parduota Šv. Kazimiero d-jai, išplėsta, įsteigta knygų rišykla, pavadinta „Šviesa“ (žr.).

BANAİTIS Juozas (1908 03 01 Eržvilke, Tauragės aps. – 1967 03 27 Vilniuje), kultūros, spaudos, radijo darbuotojas. 1928-32 studijavo Kauno un-to Humanitarinių mokslų fak., 1936 baigė Kauno konservatoriją. Bendradarbiavo almanache „Granitas“, žurnaluose „Aurora“, „Naujoji Romuva“, „Literatūra“ ir kt. 1938-40 buvo žurn. „Muzikos barai“ redakcijos narys. 1940-41 – Lietuvos radijo k-to pirmininkas. Per Antrąjį pasaulinį karą (1941-44) buvo Radijo k-to (Maskvoje) lietuviškų laidų ats. redaktorius, 1943-44 – Lietuvos valst. meno ansamblių vadovas, 1944-53 – Meno reikalų valdybos prie Lietuvos Ministrų Tarybos viršininkas, 1953-58 – Lietuvos kultūros ministro pavaduotojas, 1958-67 – Lietuvos kultūros ministras. Parašė grožinės prozos, publicistikos rašinių. Išleista knyga „Kelias į kalną“ (1970).

BANAİTIS Saliamonas (1866 07 15 Sintautų vls. Vaitiekupių k. – 1933 05 04 Kaune), spaustuvininkas, leidėjas, Lietuvos Nepriklausomybės akto signataras. Mokėsi Marijampolės gimnazijoje ir Peterburgo buhalterijos ir komercijos kursuose, nuo 1926 studijavo Lietuvos un-to Teisių fak. 1890 padėjo laikraščių „Varpas“ ir „Ūkininkas“ redakcijoms tvarkyti jų administracinius ir redacinius reikalus. 1905 įkūrė spaustuvę Kaune. 1905-14 išspausdino ir savo lėšomis išleido 1,3 mln. egz. knygų ir per 1,7 mln. egz. laikraščių numerių. Daugiausia spausdino šv. Kazimiero d-jos leidinius. 1918 spaustuvę pardavė šv. Kazimiero d-jai. 1904 bendradarbiavo savaitr. „Žvaigždė“, 1909 – dienr. „Vilniaus žinios“. 1919-23 redagavo Lietuvos žemdirbių s-gos organą „Žemdirbių balsas“.

BANCEVIČIUS Petras (1873 Vilkaviškyje – 1948 10 07), visuomenės veikėjas, spaudos darbuotojas. Baigė Ma-

rijampolės gimnaziją, dirbo raštininku. 1897 išvyko į Angliją. 1902 Škotijoje, Belshilyje, įsteigė Lietuvos informacijos biurą. Buvo vienas iš Škotijos „Šviesos“ d-jos steigėjų, 1905-06 – savaitr. „Laikas“ leidėjas. 6 metus dirbo patarėju Lietuvos atstovybėje Londone. 1922 Londone organizavo knygų rinkliavą besikuriančiai Lietuvos un-to bibliotekai.

D.Š.

„**BANGA**“: 1. Kauno radijo stoties darbuotojams skirtas laikraštėlis, leistas 1921 Kaune. Leido Kauno radijo stoties kultūros ir švietimo komisija. Pirmasis numeris išėjo 1921 sausio 20 16 puslapių, šapirografuotas. Rašyta apie radiotelegrafą, įvairių mokslo sričių naujienas, spausdinta daug patarimų. Skelbta radijo stoties kronika. Redagavo J. Žilinskas. Išėjo 8 numeriai.

2. Iliustruotas dienraštis, leistas 1928 11 18 – 1928 12 13 Kaune. Leido J. Jakužaitis. Leidinys skirtas visiems gyventojų sluoksniams. Informuota apie Lietuvos ir kitų šalių naujienas, spausdinta įvairių pasiskaitymų, kelionės reportažų, literatūros kūrinių, patarimų, rašyta apie įvairias teismo bylas. Redagavo J. Brožaitis. Išėjo 21 numeris.

3. Klaipėdos rajono laikraštis, einantis nuo 1945 gruodžio 21 Gargžduose. Iki 1950 buvo Klaipėdos miesto ir apskrities laikraštis, 1950-90 – LKP Klaipėdos raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1990 – Klaipėdos rajono laikraštis. Steigėja ir leidėja UAB „Gargždų banga“. 1946-50 – dienraštis, 1951 ėjo vieną kartą, nuo 1952 – dukart per savaitę. Iki 1963 vadinosi „Raudonasis švyturys“. Redaktoriai: J. Chlivickas (1945-49), Br. Kisaruskas (1949-51), J. Galikus (1951-52), B. Čičirka (1952-53), P. Slatkevičius (1953-54), V. Beržinis (1954-57), A. Pupienis (1957-66, žr.), A. V. Platužas (1966-94, žr.), V. Butkuviėnė (nuo 1994). Minėtini redakcijos žurnalistai I. Kasperiavičienė, A. Sakalauskas, A. Vareikienė. Tiražas 1945 – 3000 egz., 1987 – 10 700 egz., 1997 – 5800 egz. Leido priedą „Literatūrinis pajūris“ (1946-48).

4. Iliustruotas madų žurnalas, leidžiamas nuo 1962 Vilniuje. Iki 1991 ėjo lietuvių ir rusų k. Redaktoriai (vyr. redaktoriai): N. Voveraitienė, L. Motiekienė, B. Mikučionienė, J. Kairienė, L. Aleknavičienė, L. Karpavičienė, A. Janulis (1990-93), V. Kanclerienė (nuo 1994). Išėina du numeriai per metus (pavasario-vasaros ir rudens-žiemos mados). Tiražas 1962 – 10 000 egz., 1985 – 80 000 egz., 1992 – 45 000 egz., 1994 – 20 000 egz., 1996 – 3000 egz.

5. Akcinės b-vės „Banga“ savaitraštis, leistas 1967-95 Kaune. Iki 1987 ėjo kaip Kauno radijo gamyklos, iki 1990 – Lietuvos televizijos technikos gamybinio susivienijimo „Banga“ savaitraštis. Redaktoriai: A. Šuopytė (1967-72), A. Butnorius (1972), A. Belekevičiūtė (1972-73), I. Želvytė-Rakauskienė (1973-79), D. Puikytė (1979-85), G. Malinauskienė (1985-87), V. Bieliauskaitė (1987-95). Tiražas 1967 – 3000 egz., 1994 – 1500 egz.

„**BANGELĖS**“, Klaipėdos krašto mokytojų draugijos dvisavaitis iliustruotas žurnalas vaikams, ėjęs 1937 04 – 1938 04 Klaipėdoje. Pasirodė 27 numeriai. Redagavo Redakcinė mokytojų komisija. Žurnalą tvarkė J. Dubickas (Dėdė Jurgis). Spausdino beveik vien tik vaikų kūrybą (rašinėlius, eilėraščius, piešinius, galvosūkius ir kt.). Išleido žurnalo bendradarbių vaikų knygą „Mūsų kūryba“ (1938).

„**BANGKOK POST**“ („Bankoko paštas“), Tailando rytinis dienraštis, einantis nuo 1946 Bankoke anglų k. Leidžia kompanija „Post Publishing Company“. Nuo 1956 eina vakarinis priedas „Bangkok Word“ („Bankoko žodis“, tir. 15 000 egz.). Tiražas 1996 – 60 000 egz.

„**BANGLADESH OBSERVER**“ („Bangladešo stebėtojas“), Bangladešo rytinis dienraštis, einantis nuo 1949 Dakoje anglų k. Iki 1971 vadinosi „Pakistan Observer“. Tiražas 1996 – 65 000 egz.

BANGLADEŠAS, Bangladešo Liaudies Respublika (Pietų Azija), nepriklausoma nuo 1971, gyventojų – 117,79 mln. (9 vieta pasaulyje), beraščių – 64,7 proc. sostinė – Daka, oficiali kalba – bengalų.

Seniausias laikraštis bengalų k. „Ahmadi“ leidžiamas nuo 1925 Dakoje. 1931 pasirodė savaitr. „Jugabheri“, 1936 – dienr. „Azad“ („Laisvasis“, tir. 12 000 egz.). 1942 Kalkutoje (Indija) pradėjo eiti laikr. Bangladešui anglų k. „Morning News“ („Ryto naujienos“), nuo 1949 leistas Dakoje. 1947 Dakoje įsteigtas savaitr. anglų k. „Pakistan Gazette“ („Pakistano laikraštis“), 1949 – dienr. „Pakistan Observer“ („Pakistano stebėtojas“). Nemažai naujų periodinių leidinių pasirodė po 1971, paskelbus šalies nepriklausomybę (atsiskyrus nuo Pakistano).

Per metus išleidžiama apie 1600 knygų. Išėina 51 dienraštis, jų tiražas 0,71 mln. egz. (6 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: bengalų k. „Dainik Bangla“ („Bengalijos dienraštis“, žr.), „Banglar Bani“ („Bengalų žodis“, eina nuo 1972, tir. 45 000 egz.), „Dainik Inquilab“ („Šalies dienraštis“, nuo 1974, tir. 180 000 egz.), „Dainik Ittefaq“ („Santaros dienraštis“, žr.), „Dainik Desh“ („Tautos dienraštis“, nuo 1979, tir. 30 000 egz.), „Naya Bangla“ („Naujoji Bengalija“, nuo 1978, tir. 12 000 egz.), „Sangbad“ („Naujienos“, nuo 1952, tir. 75 000 egz.), anglų k. „Bangladesh Times“ („Bangladešo laikai“, nuo 1949, tir. 35 000 egz.), „Daily Star“ („Dienos žvaigždė“, nuo 1978, tir. 18 000 egz.), „New Nation“ („Nauja tauta“, nuo 1981, tir. 25 000 egz.), savaitraščiai ir žurnalai: „Dhaka Courier“ („Dakos pasiuntinys“, eina nuo 1975 anglų k., tir. 16 000 egz.), „Holiday“ („Šventė“, nuo 1965 anglų k., tir. 15 000 egz.), „Muktibani“ („Laisvės žodis“, nuo 1972, tir. 35 000 egz.), „Sonar Bangla“ („Vakarinė Bengalija“, nuo 1961, tir. 25 000 egz.), „Bichitra“ („Kaleidoskopas“, nuo 1972, tir. 50 000 egz.).

Bangladešo informacijos agentūra BSS (žr.) įkurta 1972. Nuo 1970 Dakoje dirba ir informacijos agentūra ENA (žr.).

Radijas veikia nuo 1947, yra 5,189 mln. radijo imtuvų (44 imt. 1000 gyv.), televizija – nuo 1964, yra 0,57 mln. televizorių (4,8 tel. 1000 gyv.). Vyriausybės kontroliuojamas R turi regionines stotis, o TV – relines stotis 4 miestuose. Laidos transliuojamos bengalų, anglų, arabų, hindi, nepalių bei urdų k. v.U.

„**BANGOS**“, iliustruotas savaitinis žurnalas, ėjęs 1932 Kaune. Leido A. Bružas. Pirmasis numeris išėjo 1932 01 22. Jame svarstyti radijo klausimai, skelbtos įvairių radijo stočių programos, nagrinėti literatūros, meno, kinematografijos klausimai, rašyta apie visuomeninio gyvenimo aktualijas, spausdinti praktiniai patarimai radijo mėgėjams. Bendradarbiavo V. Alantas,

P. Babickas, L. Gira, J. A. Herbačiauskas, M. Yčas, K. Inčiūra, L. Janušytė, A. Jurskis, V. Kemežys, St. Kolupaila, A. Naujokaitis, O. Puidienė, P. Ruseckas, I. Šeinius, S. Šimkus, I. Šlapelis. Redaktorius A. Gričius. Išspausdinti 49 numeriai. G.B.

„**BANKAS IR KUBAS**“, reklamos dvisavaitis laikraštis, einantis nuo 1996 sausio 9 Vilniuje. Leidžia UAB „Centro kubas“, nekilnojamojo turto agentūra. Nekomamai siunčiamas dienr. „Lietuvos rytas“ prenumeratoriams Vilniuje. Redaktorius T. Zaiko. Tiražas 1997 – 20 000 egz.

BARANAUSKAS Marius (Marijonas) (1931 07 24 Prienuose – 1995 11 28 Vilniuje), fotožurnalistas. Mokėsi Prienuose, Išlauže, Vilniuje. 1965 baigė Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. žurnalistiką.

Per daugelį žurnalistinio darbo metų agentūrose ELTA ir APN aplankė beveik visus Lietuvos kampečius, pabuvojo 44 pasaulio šalyse. Dalyvavo 432 respublikinėse ir tarptautinėse fotoparodose, įvairiuose konkursuose, apdovanotas apie 200 medalių, diplomų, specialių prizų. Aukso medaliais apdovanotas Vokietijoje, Lenkijoje, Estijoje. Surengė 34 autorines fotoparodas įvairia tematika Lietuvoje ir užsienyje (Bulgarijoje, Danijoje, Kuboje, Lenkijoje, Vokietijoje, Azerbaidžane, Rusijoje, Latvijoje).

Išleido autorines fotografijų knygas „Naujasis Vilnius“ (1972), „Dainavos kraštas“ (1979), „Vaikų pasaulis“ (1982), „Mūsų šeima“ (1986), „Lietuvos žvejai“ (1988).

Už nuopelnus fotografijos srityje Tarptautinė fotografijos meno federacija (FIAP) 1978 suteikė menininko vardą, 1994 nusipelnusio menininko (EFIAP) vardą. Už parengtas publikacijas ir parodas, skirtas 1991 sausio įvykiams Vilniuje ir Atgimimo sąjūdžiui, apdovanotas 1991 Sausio 13-osios atminimo medaliu. Už fotopublicistiką 1996 (po mirties) apdovanotas V. Kudirkos premija.

„**BARAS**“, literatūros ir meno žurnalas, leistas 1925 Kaune. Ėjo kartą per mėnesį. Leido „Dainavos“ b-vė. Jos nariai: V. Krėvė, B. Sruoga, J. Tumas-Vaižgantas, P. Vaičiūnas, M. Vaitkus. Spausdino lietuvių ir užsienio šalių literatūros kūrinius, nagrinėjo lietuvių literatūros, knygos istorijos, teatro, architektūros, muzikos, baletu ir kitų meno sričių problemas. Žurnale bendradarbiavo skirtingų pakraipų menininkai, tarp jų J. Baltrušaitis, K. Binkis, M. Biržiška, Vacl. Biržiška, S. Čiurlionienė, Vl. Didžiokas, P. Galaunė, A. Gričius, M. Gustaitis, J. A. Herbačiauskas, A. Lastas, Maironis, V. Mykolaitis-Putinas, St. Santvaras, J. Savickis, A. Sutkus, I. Šeinius, St. Šimkus, Ad. Varnas, A. Vienuolis, V. Žadeika ir kt. Redaktorius F. Kirša. Spausdino „Švyturio“ spaustuvė Kaune. Išėjo 10 numerių. G.B.

BARAUSKAS-BARĖNAS Kazimieras (g. 1908 01 12 / 1907 12 30 Panevėžio aps. Stanionių k.), žurnalistas, rašytojas. 1929 baigė Panevėžio gimnaziją, 1933 – Kauno Vytauto Didžiojo un-to Humanitarinių mokslų fak. Nuo 1926 eilėraščių, prozos kūrinių ir straipsnių skelbė leidiniuose „Panevėžio balsas“, „Kultūra“, „Socialdemokratas“, „Žaizdras“, „Vairas“, „Lietuvos aidas“. 1943-44 buvo dienr. „Ateitis“ redakcijos sekretorius. 1944 pasitraukęs iš Lietuvos, Vo-

kietijoje dirbo laikraščių „Ateitis“, „Lietuviai“ redakcijose, 1945-46 redagavo laikr. „Nemuno aidas“. Vokietijoje ir Anglijoje kartu su kitais įsteigė laikraščius „Pašvaistė“ (1947), „Manchester apygardos žinios“ (1950), „Skersvėjis“ (1950), „Akiratis“ (1950), bendradarbiavo kituose užsienio lietuvių leidiniuose. 1948 persikėlęs į Angliją, dalyvavo lietuvių organizacijų veikloje. Nuo 1957 iki 1981 redagavo laikr. „Europos lietuvis“, 1964-80 leido ir redagavo literatūros metraštį „Pradalgės“.

Išleido novelių rinkinius „Karališka diena“ (1957), „Atsitiktiniai susitikimai“ (1968), „Pati apatinė kopka“ (1992), apysakų rinkinį „Kilogramas cukraus“ (1978), romanus „Tūboto gaidžio metai“ (1969), „Dvidešimt viena Veronika“ (1971), „Beragio ožio metai“ (1982), „Meškos maurojimo metai“ (1990), parengė apžvalginę knygą „Britanijos lietuviai 1947–1973“ (1978), „Britanijos lietuviai 1974–1994“ (1997).

BARAUSKAS Vytautas (g. 1934 01 28 Šiaulių aps. Radviliškio vls. Valinės k.), žurnalistas. 1965 baigė Aukštosios partinės m-los žurnalistikos skyrių. 1952-53 dirbo Kėdainių rajono laikr. „Tarybinis kelias“ bei Kauno srities laikr. „Kauno tiesa“ etatiniu lit. darbuotoju, vėliau Eltos neetatiniu korespondentu Kėdainių rajone. 1960-62 buvo Lietuvos radijo ir televizijos k-to radijo redaktorius, televizijos laidų vaikams ir jaunimui vyr. redaktorius, 1962-63 – žurn. „Žemės ūkis“ ats. sekretorius. 1963-70 redagavo žurn. „Genys“, 1970-84 – žurn. „Jaunimo gretos“. 1985-87 dirbo Lietuvos kino studijos „Dokumentikos“ vyr. redaktoriumi, nuo 1994 redagavo savaitr. „Lietuvos darbininkas“, buvo Respublikinių profsąjungos kultūros rūmų direktoriaus pavaduotojas.

Parašė apybraižų, reportažų. Jo tekstais kompozitoriai sukūrė per 600 dainų, mažąją operetę „Meškino liga“. Išleisti 3 dainų rinkiniai. Tris kartus tapo kasmetinės Stasio Šimkaus premijos laureatu.

Išleido eilėraščių vaikams rinkinius „Mažųjų lopšinė“ (1967), „Saulutės žirgeliai“ (1972), parašė apsakymų (rink. „Marytė“, 1971), publicistinę apybraižą „Ažuolai grūdinasi vėtrose“ (1964).

BARBARIZMAS (gr. barbarismos – negraikiškas posakis), svetimybė, lit. kalbos normoms prieštaraujantis žodis, žodžio forma arba sintaksinė konstrukcija, paimta iš kitos kalbos. Barbarizmai paprastai turi tinkamų savų atitikmenų: iš lenkų k. – čainikas (= arbatinukas), kapišonas (= gobtuvas), iš vokiečių k. – dekis (= užtiesalas), šlipsas (= kaklaraštis), iš rusų k. – samagonas (= naminė), nakleika (= lipdukas). Pagal kilmę barbarizmai vadinami germanizmais, polonizmais, slavizmais ir kitaip. Barbarizmais nelaikomi skoliniai, tvirtai įję į lietuvių k. žodyną, pvz., „bulvė“, „grybai“, „blynas“. Grožinėje literatūroje, publicistikoje barbarizmai vartojami socialinei ar istorinei aplinkai parodyti, veikėjo kalbai tipizuoti („Ką jaunas pablūdija – nė dievas nesūdija“).

„**BARIKADA**“, Lietuvių komunistų biuro prie Vakarų Baltarusijos KP CK žurnalas, nelegaliai leistas 1932-37 (su pertraukomis) 5-10 p. apimties. Pirmasis numeris išėjo 1932 rugsėjo mėn. kaip Lietuvių centro biuro organas. 1932-36 Vilniuje spausdintas pagrindinėje Vakarų Baltarusijos KP spaustuvėje, 1937 Erzveto kaime

(Ignalinos rajone) spausdintas rotatoriumi. Redagavo J. Karosas. Išleista 40 numerių.

BARYSAS Bronislavas Mindaugas (1935 01 01 Alytuje – 1990 11 10 Vilniuje), žurnalistas. 1958 baigė Vilniaus un-te žurnalistiką. 1956-90 dirbo laikr. „Tiesa“ redakcijoje: 1978-87 – redaktoriaus pavaduotojas, 1988-90 – redaktorius. Išleido knygų apie olimpines žaidynes: „Olimpiada su sombrero“ (1970), „Miunchenas, olimpinis ir kasdieniškas“ (1974), „Penki žiedai virš Monrealio“ (1978), „Aidi kurantų olimpiniai dūžiai“ (1982). Parengė albumą „Metai ir startai“ (1980, su V. Gudeliu). Parašė dokumentinę radijo pjesę „Žmonės turi žinoti“ (1967), apybraižą „Paskutinis šūvis“ (1976).

BARYSAS Petras Arnoldas (g. 1936 06 29 Kaune), fotožurnalistas. 1956-60 studijavo Vilniaus un-te žurnalistiką. Nuo 1956 buvo telegramų agentūros ELTA fotokorespondentas. 1958-61 dirbo žurn. „Jaunimo gretos“, 1961-68 – žurn. „Kooperatininkas“ fotokorespondentu. Nuo 1968 – savaitr. „Literatūra ir menas“ fotokorespondentas. Kultūros, meno, literatūros tematikos fotografijų paskelbė daugelyje šalies laikraščių ir žurnalų, užsienio periodiniuose leidiniuose. Dalyvavo įvairiose fotografijos parodose, surengė personalinių parodų.

BARYSAS Rolandas (g. 1961 01 20 Vilniuje), žurnalistas. 1979-82 studijavo žurnalistiką Vilniaus un-to Istorijos fak., 1982-85 – Maskvos M. Lomonosovo un-to Žurnalistikos fak. Nuo 1985 dirbo Eltoje korespondentu, Naujienų užsieniui skyriaus redaktoriumi. 1989 ir 1991-92 buvo savaitr. „Forumas“ redaktorius, 1990-91 – ELTA direktorius, nuo 1991 – Reuters atstovas Lietuvoje. Nuo 1994 – laikr. „Verslo žinios“ vyr. redaktorius. Daugiausia rašo tarptautinėmis ir šalies vidaus politikos bei ekonomikos temomis.

BARONAS Kazys (1890 06 12 Panevėžio aps., Viešintose – 1949 09 Čikagoje, JAV), žurnalistas. Lankė Mintaujos gimnaziją ir „Saulės“ mokytojų kursus Kaune. 1907 atvyko į JAV. 1908-11 bendradarbiavo laikr. „Vienybė lietuviškų“, 1909-10 – „Kova“, 1911 – žurn. „Laisvoji mintis“. 1912-14 redagavo leidinį „Kardas“. 1916-38 buvo „Naujienų“ redakcijos narys.

BARTASEVIČIUS Valdas (g. 1954 11 21 Veisiejuose, Lazdijų raj.), žurnalistas. 1972 baigė Vilniaus S. Nėries vid. m-lą, 1977 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1981-83 mokėsi Maskvos un-to Žurnalistikos fak. aspirantūroje. 1978 pradėjo dirbti Vilniaus un-to Žurnalistikos katedroje. Nuo 1991 – Žurnalistikos in-to dėstytojas ir dienr. „Lietuvos rytas“ redakcijos darbuotojas: korespondentas Maskvoje, apžvalgininkas, specialusis korespondentas. Rašo interviu su politikais, visuomenės ir kultūros veikėjais, korespondencijas ekonominėmis temomis, skelbia žurnalisto-tyrimus, rengia redakcinius straipsnius. 1994 apdovanotas V. Lingio premija, 1997 tapo Demokratinio spaudos fondo paskelbtu konkurso „Spauda stabdo korupciją“ laureatu. Išleido (drauge su J. Šidlausku) knygėlę „Užgesęs saulėlydis virš Budavonės“ (1992).

BARTUSEVIČIUS Vincas (g. 1939 06 04 Bartninkuose, Vilkaviškio aps.), sociologas, spaudos darbuotojas. 1959 baigė Vasario 16 gimnaziją Vokietijoje. 1960-66 Miuncheno ir Tiubingeno un-tuose studijavo sociologiją, visuotinę istoriją ir psichologiją. 1966 gavo magistro laipsnį. Nuo 1967 mokytojavo Vasario 16 gimnazijoje ir drauge buvo Vokietijos lietuvių bendruomenės krašto valdybos pirmininkas, Vasario 16 gimnazijos kuratorijos reikalų vedėjas. 1960 tapo Vokietijos studentų ateitininkų s-gos pirmininku, šios s-gos biuletenio „Ateitin“ redaktoriumi. Nuo 1967 rudens redagavo Vokietijos lietuvių bendruomenės jaunimo sekcijos laikr. „Jaunimo žodis“.

BARZDUKAS Stasys (1906 04 23 Meškučių k., Marijampolės vls. – 1981 09 13 Klivlende, JAV), lituanistas, visuomenės veikėjas. Baigęs Lietuvos un-tą, nuo 1928 mokytojavo Tauragėje, Prienuose, Alytuje, Vokietijos ir JAV lietuvių m-lose. 1955-64 buvo JAV lietuvių bendruomenės Tarybos narys, 1955-61 – pirmininkas. 1963 buvo išrinktas Pasaulio lietuvių bendruomenės v-bos vicepirmininku, 1969 – pirmininku.

Spaudoje rašė kalbos ir kultūros klausimais. 1963 įsteigė leidinį „Pasaulio lietuvis“ (žr.), buvo jo pirmasis redaktorius (1963-75). 1966 suredavo „Jaunimo metų kalendorių“.

„**J. BASANA VIČIAUS 36**“, Kėdainių raj. savivaldybės dvisavaitis laikraštis, einantis nuo 1996 sausio Kėdainiuose. Pakeitė 1992-95 leistą tokio pat pavadinimo biuletenį. Redaktorius (vadovas) A. Matulevičius. Tiražas 200 egz.

BASANA VIČIUS Jonas (1851 11 23 Ožkabaliuose I, Vilkaviškio aps. – 1927 02 16 Vilniuje), visuomenės ir politikos veikėjas, mokslininkas. 1873 baigė Marijampolės gimnaziją, 1879 – Maskvos un-to Medicinos fak. 1879-82 buvo Lomo (Lompalankos, Bulgarija) ligininės direktorius ir apygardos gydytojas. 1882-84 kaip gydytojas tobulinosi Prahoje. 1884-85 dirbo gydytoju Elenoje, 1885-92 – Lome, 1892-95 – Varnoje. Nuo 1893 buvo Bulgarijos kunigaikščio Ferdinando rūmų gydytojas. 1905 grįžo į Lietuvą, su pertraukomis gyveno Vilniuje, 1917-24 buvo Vilniaus lietuvių gimnazijos gydytojas.

Kultūrinę ir politinę veiklą pradėjo studijuodamas Maskvos un-te. Tyrė Lietuvos istoriją, lietuvių kultūrą, rinko tautosaką, rūpinosi liaudies švietimu, lietuviškos spaudos draudimo panaikinimu. 1874 parengė lietuvišką elementorių, bet negavo leidimo spausdinti. 1883 su kitais parengė pirmojo Lietuvai skirtą periodinio leidinio lotyniškais rašmenimis „Aušra“ (žr.) pirmuosius numerius, pasirašė pirmojo numerio leidėju. Legalioje rusų spaudoje įrodinėjo lietuviškosios spaudos draudimo nenaudingumą caro valdžiai, pasiuntė carui peticiją, prašydamas legalizuoti žurn. „Aušra“. Buvo vienas Didžiojo Vilniaus seimo 1905 12 04-05 sušaukimo iniciatorių, vadovavo jo organizaciniam k-tui. Jo pastangomis 1907 09 25 buvo įkurta Lietuvių mokslo d-ja: jis jai ir vadovavo iki 1927, redagavo jos tęstinį žurnalo tipo leidinį „Lietuvių tauta“. 1917-18 dalyvavo atkuriant nepriklausomą Lietuvos valstybę; pirmininkavo 1917 rugsėjo 18-22 Vilniuje vykusioje Lietuvos visuomenės atstovų konfe-

rencijoje, kartu su kitais Lietuvos Tarybos nariais 1918 vasario 16 pasirašė Nepriklausomybės aktą.

Parašė apie 40 studijų iš istorijos, archeologijos, kultūros istorijos, etnografijos, folkloristikos, kalbotyros, sanitarijos, apie 140 įvairių straipsnių. Sudarė ir išleido tautosakos rinkinius „Lietuviškos pasakos“ (2 d., 1898-1902), „Ožkabalių dainos“ (2 t., 1902), „Iš gyvenimo vėlių bei velnių“ (1903), „Lietuviškos pasakos įvairios“ (4 d., 1903-05), parašė veikalus „Lietuviškai-trakiškos studijos“ (1898), „Levas lietuvių pasakose ir dainose“ (išl. 1919), „Apie trakų prygų tautystę ir jų atsikėlimą Lietuvon“ (1921), „Iš lietuvių gyvenimo 1915-1917 m. po vokiečių jungu“ (1919). Išleisti „Rinkiniai raštai“ (1970).

BASTARDA: 1. Šriftas, sukurtas pasiskolinus kelių stilių elementus, pvz., antikvos ir faktūros.

2. Batarda arba batardė, gotiškasis, apvalus spaustuvinis šriftas su antikvos elementais, vartotas Vokietijoje XV a.

3. Apie 1900 sukurtas šriftas, pagerinęs antikvos skaitomumą.

BAUBA Kazys (1908 12 26 Naujojoje Vilnioje – 1943 05 14 Vokietijoje, Štuthof koncentracijos stovykloje), pedagogas, žurnalistas. Baigęs Pilviškių vid. m-lą, 3 metus mokėsi Vilkaviškio kunigų seminarijoje. 1930-34 Vytauto Didžiojo un-to Teologijos-filosofijos fak. studijavo klasikines kalbas. Mokytojavo Kretingoje ir Kaune. 1931-33 redagavo žurn. „Ateitis“, nuo 1934 dirbo laikr. „XX amžius“ redakcijoje. 1940 suredagavo paskutinįjį žurn. „Židyns“ numerį. Paskelbė straipsnių ideologijos bei kultūros klausimais, feljetonų. Okupacijos metais rašė rezistencinėje spaudoje.

BAUBLYS Artūras (g. 1955 11 05 Vilniuje), istorikas, televizijos žurnalistas. 1979 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. istoriją. 1979-82 dirbo Trakų istorijos muziejuje moksl. bendradarbiu, 1982-86 – Lietuvos televizijoje Propagandos redakcijos vyresn. redaktoriumi, 1986-88 – Informacijos vyr. redakcijos vyr. redaktoriaus pavaduotoju. 1988-93 buvo Lietuvos televizijos vyr. vaikų ir jaunimo laidų redakcijos vyr. redaktorius, 1993 – Eksperimentinio kūrybinio susivienijimo KS-1 redaktorius, 1993-94 – Lietuvos radijo ir televizijos Užsienio ryšių direkcijos aukščiausios kategorijos žurnalistas, 1994-96 – jos direktorius. Nuo 1996 balandžio – Lietuvos televizijos Užsienio ryšių skyriaus viršininkas, nuo rugsėjo – reklamos agentūros „Lukrecija dizainas“ konsultantas.

1982-84 rengė ir vedė laidas „Gintarinis raktas“, M-12, „Jaunimo studija“, 1985-86 – „Mūsų svečiai“, 1988-93 – „Labirintas“, 1992-96 – „Telelife“. 1993-94 Užsienio ryšių direkcijoje rengė reportažus tarptautiniams teležurnalams „Europos aikštė“, „Alice“, buvo tarptautinių teatrų festivalio „Life“ bei madų festivalio „In Vogue 93“ atstovas spaudai.

BAUŠYS Juozas (g. 1939 12 10 Švenčionių aps. Ignalinos vls. Gaveikėnų k.), žurnalistas. 1962 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1961-67 buvo ELTA korespondentas, 1967-69 – savaitr. „Gimtasis kraštas“ skyriaus vedėjas, 1969-71 – savaitr. „Kalba Vilnius“ ats. sekretorius, 1971-85 – žurn. „Švyturys“ skyriaus vedėjas, ats. sek-

retorius. Nuo 1985 – žurn. „Švyturys“ vyr. redaktoriaus, UAB „Švyturys“ valdybos pirmininkas, Lietuvos periodinių leidinių asociacijos valdybos narys.

Daugiausia rašo politikos, kultūros, visuomenės gyvenimo klausimais. Sukūrė scenarijus (kartu su V. Puplauskiu) dokumentiniams televizijos filmams „Vilnius. Prieš aušrą“, „Pastabos žemėlapių pakraščiuose“, „Pasiilgom arklio“, „Iš gerumo abėcėlės“, „Kaunas yra Kaunas“ ir kt., dokumentiniam kino filmui „Reik drąsos prie mėsos“ (kartu su G. Skvarnavičiumi). Iš vokiečių k. išvertė E. E. Kišo knygą „Pašėlęs reporteris“. 1981 už televizijos dokumentinį filmą „Žemei ir žmogui“ apdovanotas V. Mickevičiaus-Kapsuko premija (kartu su V. Puplauskiu).

BAUŽYTĖ Marija Jūra (g. 1933 01 13 Kuršėnuose), žurnalistė. 1951 baigė Panevėžio 2-ąją vid. m-lą, 1956 – Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1956 dirbo „Valstiečių laikraščio“, 1957-60 – „Komjaunimo tiesos“ korespondente, 1960-92 – „Tiesos“ korespondente, skyriaus vedėja. Nuo 1992 – įmonės „Lietuvos geležinkeliai“ laikr. „Geležinkelininkas“ korespondentė. Daugiausia rašo dorovinio auklėjimo klausimais. Rašinius spausdina įvairiuose leidiniuose.

Išleido publicistinius rinkinius „Išdalyta saulė“ (1972), „Žirgai lekia per rūką“ (1991), parašė (dalį) ir parengė skyrių apie žuvusius 1991 sausio 13 prie Televizijos bokšto bei radijo ir televizijos pastatų ir parašė keletą apybraižų knygai „Lietuva, 1991 01 13“.

BAUŽYTĖ Nijolė Angelė (g. 1938 01 06 Panevėžio aps., Pušalote), televizijos žurnalistė. 1954 baigė Panevėžio 2-ąją vid. m-lą, 1960 – Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę.

1960 pradėjo dirbti Vals. televizijos ir radijo k-te: buvo televizijos Literatūros ir dramos (vėliau Literatūros ir meno) redakcijos redaktorė, vyresn. redaktorė, skyriaus vedėja. Pastaraisiais metais – Lietuvos televizijos Kultūros redakcijos vyr. redaktoriaus pavaduotoja.

Parengė ciklus laidų „Literatūrinių herojų klubas“, „Ižymūs kultūros ir meno veikėjai“, „Aktorių kūrybos vakarai“, „Scenos veteranai“, „Amžiaus poezija“, „Literatūros galerija“ ir kt. Nuo 1989 rengia laidų ciklą „Mūsų miesteliai“ bei laidas apie rašytojus, visuomenės veikėjus.

Lietuvos Sąjūdžio 1-ojo ir 2-ojo šaukimo Seimo narė, Sąjūdžio 2-ojo Seimo Tarybos narė. Apdovanota Sausio 13-osios atminimo medaliu. 1996 už laidas „Mūsų miesteliai“ pelnė „Auksinės bitės“ prizą.

BAZEVIČIUS Balys (g. 1925 10 15 Alytaus aps. Domantonių k.), pedagogas, spaudos darbuotojas. Mokėsi Alytaus gimnazijoje, Marijampolės mokytojų seminarijoje. Vilniaus pedagoginiame in-te studijavo istoriją. Baigė Žurnalistikos kursus prie LKP CK (Vilniuje), Sąjunginio Radijo k-to (Maskvoje). Mokytojavo Varėnos raj. Krokšlio pr. m-loje, dirbo Alytaus miesto 2-osios pr. m-los vedėju.

Žurnalistinį darbą pradėjo 1945 Alytuje, laikr. „Tarybinė Dzūkija“ redakcijoje, nuo 1947 buvo ir „Tiesos“ korespondentas Dzūkijoje. 1951-54 dirbo Lietuvos radijo visuomeninių-politinių laidų vyr. redakto-

riumi, 1954-57 – „Valstiečių laikraščio“ skyriaus vedėju, 1957-60 – žurn. „Mokslas ir gyvenimas“ ats. sekretoriumi, 1960-61 – Tarybinio informacijų biuro korespondentu Lietuvai. Nuo 1961 iki 1987 buvo žurn. „Kooperatininkas“ vyr. redaktorius. Rašė daugiausia žemės ūkio, prekybos, ekonomikos temomis.

BAZILIJONŲ SPAUSTUVĖ, spaustuvė Vilniuje, veikusi 1628-92, 1760–1839. Įkurta vietoj Luko Mamoničiaus spaustuvės (žr.). 1811 turėjo 11 spausdinimo staklių. Iki XIX a. išspausdino per 200 leidinių lenkų, lotynų, lietuvių, rusų k. ; iki 1839 – 51 lietuvišką knygą. Daugiausia spausdino unitų religinę literatūrą, paneigrikas, bazilijonų m-lų mokymo priemones ir traktatus. Reikšmingiausi leidiniai: M. P. Karpavičiaus „Kozonius“ (1794), H. Karpinskio „Geografijos žodynas“ (1766), „Mokslas skaitymo rašto lietuviško dėl mažų vaikų“ (1798, 1818, 1828), L. Floro „Apie romėnų tautos pradžią ir jos istoriją“ (1790). Spaustuvė nustojo veikti, 1839 panaikinus bazilijonų ordiną.

„BAŽNYČIOS NAUJIENOS“, dvisavaitis religinis laikraštis, ėjęs nuo 1992 rugpjūčio 12 iki 1996 pab. Vilniuje lietuvių ir rusų k. Įsteigė ir leido Biblijos centras „Tikėjimo žodis“. Redaktorės S. Kriščiūnaitė-Kirijanovienė, A. Miškinytė, A. Abromaitienė, J. Mačiulytė. Tiražas 1992 – 7000-15 000 egz., 1996 – 2400 egz. Nuo 1997 vietoj „Bažnyčios naujienų“ leidžiamas laikr. „Ganytojas“ (žr.).

„BAŽNYČIOS TARNAS“, JAV lietuvių katalikiškas tautiškas mėnesinis žurnalas, ėjęs 1898–1904 Votberyje ir Šenande. 1898-99 vadintas „Tarnas bažnyčios“. Pasirodė 19 numerių. Leidėjai – P. Saurusaitis, talkinamas J. Griciaus, 1903 Nr. 9-11 – J. Grinius. Nuo 1899 redagavo J. Didinskas (Dėdinas), 1900-03 – P. Saurusaitis, 1904 – P. Kupstas.

„BAŽNYČIOS ŽINIOS“, Lietuvos Katalikų Bažnyčios Informacijos centro leidinys, einantis nuo 1996 sausio 16 Vilniuje. Steigėja Lietuvos Vyskupų Konferencija. Leidžiamas 2 kartus per mėnesį. Vyr. redaktorius G. Žukas. Tiražas 1300 egz.

„BAŽNYTINĖ APŽVALGA“, dvisavaitis dvasininkijos žurnalas, leistas 1913-14 Kaune. Pirmasis numeris išėjo 1913 liepos 12 (25) 16 puslapių. Leidinys nušvietė Bažnyčios istorijos klausimus, informavo apie permainas bažnyčios hierarchijoje, gvildeno visuomenės klausimus, rašė apie krikščionybės padėtį kitose šalyse. Bendradarbiavo A. Dambrauskas, V. Dychavičius, P. Januševičius, J. Tumas-Vaižgantas, M. Vaitkus ir kt. Redaktorius ir leidėjas prel. J. Skvireckas. Spausdino S. Banaičio spaustuvė Kaune. Išėjo 24 numeriai. G.B.

BBC, British Broadcasting Corporation (Britų radijo korporacija), Didžiosios Britanijos radijo transliavimo organizacija, įregistruota 1922 12 18 kaip kompanija. 1927 šios visuomeninės ir valstybinės kompanijos teisės ir pareigos buvo įtvirtintos Karališkojoje chartijoje ir kompanija buvo pavadinta Korporacija. Chartija buvo daug kartų peržiūréta ir koreguota, paskutinį kartą – 1981. Korporacijai vadovauja 12-os valdytojų Taryba. Ši yra atsakinga už Korporacijos darbo strategiją, renka gen. direktorių, skiria vyresnius dar-

buotojus, atsako už programų standartus. Teoriškai Valdytojai skiriami Karalienės, bet praktiškai šį klausimą sprendžia premjeras. Paskyrimas galioja 5 metus. BBC taip pat turi Gen. Patarėjų Tarybą, regionines Tarybas visoje Anglijoje ir vietines Tarybas tose vietose, kur veikia jos radijo stotys. BBC atsako už programų kūrimą, transliavimą ir kontrolę.

BBC yra didžiausia D. Britanijoje visuomenės informavimo organizacija. Vidaus tarnybai priklauso du nacionaliniai TV kanalai (BBC-1 ir BBC-2), penkios nacionalinės radijo stotys (Radijas 1, 2, 3, 4 ir 5-as tiesioginis kanalas), 39 regioninės ir vietinės stotys. BBC Pasaulinė tarnyba (World Service) yra viena didžiausių pasaulyje. V.K.

„BEELD“ („Vaizdas“), Pietų Afrikos Respublikos rytinis dienraštis, einantis nuo 1974 Johannesburge afrikanso k. Remia Nacionalistinę partiją. Tiražas 1996 – 112 000 egz.

„BEIJING REVIEW“ („Pekino apžvalga“), Kinijos savaitinis žurnalas, leidžiamas nuo 1958 Pekine anglų, prancūzų, ispanų, japonų, vokiečių k. Tiražas 1996 – 1 mln. egz.

„BEIJING RIBAO“ („Pekino laikraštis“), Kinijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1950 Pekine. Leidžia Kinijos komunistų partijos Pekino miesto k-tas. Tiražas 1996 – 0,7 mln. egz.

„BELARUSKAJA DOLIA“ („Baltarusių dalia“), laikraštis, ėjęs 1925 01 11 – 05 21 Vilniuje baltarusių k. Leido Baltarusių atstovų klubas (Baltarusijos deputatų frakcija Lenkijos Seime). Atstovų klubo nariai buvo skirtingų politinių pažiūrų, todėl leidinys neturėjo nuoseklios politinės orientacijos. Jam nemažą įtaką turėjo Vakarų Baltarusijos KP. Išėjo 36 numeriai. Lenkijos okupacinė valdžia, konfiskavusi 3 numerius, laikraštį uždraudė. G.B.

„BELARUSKAJA GAZETA“ („Baltarusių laikraštis“), Vakarų Baltarusijos KP laikraštis, nereguliariai leistas 1933-34 Vilniuje baltarusių k. Išėjo 17 numerių. Turėjo lit. priedą „Literaturnyja staronki“ („Literatūros puslapiai“). Lenkijos valdžios uždarytas. Redaktorius ir leidėjas A. Karpovičius.

„BELARUSKAJA NIVA“ („Baltarusių dirva“), Baltarusių valstiečių ir darbininkų hramados savaitraštis, leistas 1925-26 Vilniuje baltarusių k. Išėjo 35 numeriai. Tiražas 2000-3000 egz. Lenkijos okupacinė valdžia, konfiskavusi 3 numerius, laikraštį leisti uždraudė. Vietoj uždrausto pradėta leisti laikr. „Belaruskaja sprava“.

„BELARUSKAJA SPRAVA“ („Baltarusių reikalai“), Baltarusių valstiečių ir darbininkų hramados laikraštis, leistas 1926 Vilniuje baltarusių k. vietoj uždaryto laikr. „Belaruskaja niva“. Ėjo 2 kartus per savaitę apie 8000 egz. tiražu. Redagavo A. Viltčickis, vėliau S. Makulikas. Išėjo 29 numeriai. Lenkijos okupacinė valdžia, konfiskavusi 7 numerius, laikraštį uždraudė.

BELECKAS Juozas Kazys (1905 08 13 Balnių k., Eržvilko vls. – 1942 06 03 Kaune, vokiečių sušaudytas),

žurnalistas. Mokėsi Jurbarko, Tauragės, Kauno gimnazijose. 1924-26 Tauragėje redagavo laikr. „Žemaičių balsas“, Kaune 1927-29 – žurn. „Jaunimas“. 1930-34 Kaune leido ir redagavo žurn. „Lietuvos sesuo“, dienr. „Tempo“, žurn. „Jaunųjų pasaulis“, dienr. „Dienos naujienos“. Bendradarbiavo laikraščiuose „Lietuvos žinios“, „Lietuvos ūkininkas“, „Lietuvos keleivis“, žurn. „Trimitas“, dirbo dienr. „Lietuvos aidas“ redakcijoje reporteriu, 1940-41 – dienr. „Tarybų Lietuva“ ats. sekretoriumi.

Parašė apybraižų knygas „Nuodėmių gatvė“ (3 d., 1930-34), „Kostas Olšauskas“ (1931).

„**BELFAST TELEGRAPH**“ („Belfasto telegrafas“), Didžiosios Britanijos nepriklausomas vakarinis dienraštis, einantis nuo 1870 Belfaste (Šiaurės Airija). Tiražas 1996 – 135 000 egz.

BELGA, Agence Telegraphique Belge de Presse (Belgijos spaudos telegramų agentūra), Belgijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1920 Briuselyje. Iki 1940 priklausė keletui didelių trestų; vėliau tapo akcine kompanija, kurios daugiau kaip pusė akcijų priklauso svarbiausiems laikraščiams. Aptarnauja Belgijos bei Liuksemburgo visuomenės informavimo priemones, sudariusi sutartis ir keičiasi informacija su kai kuriomis pasaulio informacijos agentūromis (AFP, Reuters ir kt.). Turi filialus Antverpene, Lježe, Gente, taip pat Konge, Benine. Informacijos vartotojams siunčia pranešimus prancūzų ir flamandų k. apie šalies bei užsienio įvykius politikos, ekonomikos, kultūros, sporto srityse. Per dieną perduoda daugiau kaip 50 000 žodžių informacijos. Dirba apie 100 darbuotojų.

BELGIJA, Belgijos Karalystė (Vakarų Europa), nepriklausoma nuo 1830, gyventojų – 10,08 mln. (74 vieta pasaulyje), sostinė – Briuselis, oficialios kalbos – prancūzų ir flamandų.

Periodinė spauda atsirado XVII a. pr. Pirmasis laikr. „Nieuwe Tijdinghe“ („Savaitės naujienos“) pasirodė 1616 (pagal kai kuriuos šaltinius 1605) Antverpene. Jį leido belgas Abrahamas Verhoenas (Abraham Verhoen). Kelis šimtmečius ėjo leidinys „Gazet van Gent“ („Gento laikraštis“), leistas nuo 1667. Labai daug periodinių leidinių buvo įsteigta XIX a. – apie 1900 ėjo net 92 dienraščiai. Vėliau jų skaičius (daugiausia dėl spaudos monopolizacijos ir finansinių sunkumų) ėmė mažėti: 1939 buvo leidžiami 65, 1961 – 54, o 1971 – 47 dienraščiai.

Per metus išleidžiama apie 14 000 knygų. Išeina 33 universalus turinio dienraščiai, jų tiražas 3,1 mln. egz. (310 egz. 1000 gyv.). Leidžiama apie 40 savaitraščių ir mėnraščių, kelios dešimtys žurnalų politikos, ekonomikos, kultūros, karybos klausimais. Svarb. dienraščiai: flamandų k. „Gazet van Antwerpen“ („Antverpeno laikraštis“, eina nuo 1891, tir. 190 000 egz.), „De Gentenaar“ („Gento žinios“, nuo 1879, tir. 375 000 egz.), „Het Volk“ („Tauta“, nuo 1891, tir. 200 000 egz.), „Het Laatste Nieuws“ („Paskutinės naujienos“, žr.), „De Nieuwe Gazet“ („Naujas laikraštis“, nuo 1897, tir. 340 000 egz.), „De Standaard“ („Vėliava“, žr.), prancūzų k. „La Dernière Heure“ („Paskutinė valanda“, nuo 1906, tir. 100 000 egz.), „La Libre Belgique“ („Laisvoji Belgija“, nuo 1884, tir. 81 000 egz.), „La Lanterne“ („Žibintas“, nuo 1944, tir.

133 000 egz.), „La Soir“ („Vakaras“, žr.), „Vers l'Avenir“ („Į ateitį“, nuo 1918, tir. 150 000 egz.), savaitraščiai ir žurnalai: „De Bond“ („Sąjunga“, nuo 1921, tir. 320 000 egz.), „Flair“ („Nuojauta“, nuo 1980 prancūzų ir flamandų k., tir. 240 000 egz.), „Kerk en Leven“ („Bažnyčia ir gyvenimas“, nuo 1942, tir. 800 000 egz.), „Le Vif / L'Express“ („Gyvybė / Ekspresas“, nuo 1965, tir. 80 000 egz.), „The Office“ („Tarnyba“, nuo 1935 anglų k., tir. 160 000 egz.), „Knack“ („Sraigtas“, nuo 1962, tir. 110 000 egz.).

Belgijos informacijos agentūra BELGA (žr.) įkurta 1920. Briuselyje veikia dar kelios informacijos agentūros: nuo 1946 – CIP, Cendre d'Information de Presse (Spaudos informacijos centras), nuo 1952 – Agence Europe (Europos agentūra).

Radio transliacijos pradėtos 1924, yra 7,69 mln. radijo imtuvų (769 imt. 1000 gyv.), televizijos – 1953, yra 4,53 mln. televizorių (453 tel. 1000 gyv.). Laidas prancūzų k. transliuoja kompanija RTBF (Radio Television Belge de la Communauté Française), flamandų k. – BRTN (Belgische Radio en Televisie), o vokiečių – BRF (Belgische Rundfunk und Fernsehzentrum). Laidas prancūzų ir flamandų k. taip pat perduoda kelios komercinės R ir TV stotys.

Pirmieji kino filmai sukurti 1908. Iki Antrojo pasaulinio karo daugiausia buvo statomi dokumentiniai (etnografiniai ir kronikiniai) filmai.

v.u.

BELICKAS Aušvydas (g. 1961 03 26 Kaune), kunigas, žurnalistas. 1968-79 mokėsi Birštono vid. m-loje, 1982-86 studijavo Tėvų Marijonų pagrindinėje kunigų seminarijoje, 1990-91 – R. Šumano žurnalistikos in-te (Belgijoje).

1986-89 buvo Paringio (Ignalinos raj.), Švenčionių bažnyčių vikaras, 1989 – Sangrūdės (Marijampolės raj.) bažnyčios klebonas, 1989-90 – Šv. Rapolo bažnyčios Vilniuje vikaras, 1991-95 – žurn. „Katalikų pasaulis“ vyr. redaktorius. Išspausdino straipsnių religinio gyvenimo ir moralės klausimais Lietuvos ir užsienio (Vokietijos, Kanados, Lenkijos) leidiniuose. Redagavo ir leido „Lietuvos Laisvės Lygos biuletinį“ (1988-90). Popiežiaus Jono Pauliaus II lankymosi metu buvo Bažnyčios spaudos centro vadovas ir Lietuvos Vyskupų konferencijos atstovas spaudai.

BELINFARM, Baltarusijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1921 Minske. Iki 1924 buvo Rusijos telegramų agentūros ROSTA Baltarusijos biuras, 1924-30 – Sąjunginės komercinės telegramų agentūros Baltarusijos skyrius (BELKTA). 1931 pertvarkyta į Baltarusijos telegramų agentūrą (BelTA), 1994 pavadinta BELINFARM.

Leidžia specialius informacinius biuletenius, naujienų rinkinius. Savo skyrius arba korespondentų punktus turi daugelyje šalies miestų ir didesnių užsienio valstybių sostinėse.

„**BELORUSKAJA NIVA**“ („Baltarusijos dirva“), Baltarusijos dienraštis kaimo žmonėms, einantis nuo 1921 Minske rusų k. Iki 1962 daug kartų keitė savo pavadinimą. 1962-91 vadinosi „Selskaja gazeta“ („Kaimo laikraštis“). Tiražas 1996 – 138 000 egz.

BENDRAAUTORYSTĖ, dviejų ar daugiau asmenų autorystės teisė į bendrą kūrybinį darbą sukurta

mokslo, literatūros, meno, žurnalistikos kūrinių, atradimą, racionalizaciją, pramoninį pavyzdį. Bendraautorijų kūrinys gali sudaryti vieną visumą arba susidėti iš savarankišką reikšmę turinčių dalių. Bendraautorijų tarpusavio santykiai nustatomi jų susitarimu, jei susitarimo nėra, jie savo teises realizuoja kartu. Bendraautoriais nelaikomi asmenys, teikę autoriui techninę ir kt. pagalbą (redaktoriai, modelių gamintojai ir kt.).

„**BENDRAS DARBAS**“: 1. Kooperacijos reikalams skirtas iliustruotas laikraštis, leistas 1928-35 Kaune. Leido Lietuvos kooperatyvų valdyba kartą per mėnesį (1928-29), kas dvi savaites (1930-33), kartą per dešimt dienų (1933-35). Nagrinėjo Lietuvos kooperacijos plėtros klausimus, informavo apie kooperatyvų veiklą įvairiose ūkio sferose, apie kooperacijos patirtį kitose šalyse, svarstė Lietuvos ekonominio gyvenimo klausimus. Bendradarbiavo P. Dagys, V. Kvieska, K. Karklietis, L. Kryževičius, J. Jasinevičius, J. Podžiūnas, P. Šalčius, L. Vitkauskas. Redagavo V. Zakarevičius (1928-31), St. Pašakarnis (1931-35). Spausdino „Varpo“ b-vės spaustuvė bei „Raidės“ spaustuvė Kaune. Tiražas 20 000 egz. (1929).

G.B.

2. Lietuvių tremtinių amatininkų ir darbininkų profesinės s-gos informacinis mėnesinis leidinys, leistas 1948-49 Augsburgio (Vokietija) lietuvių išeivių stovykloje. Redagavo redakcinė komisija. Ats. redaktoriai: V. Gervickas (1948), A. Žiedas (1949). Faktiškasis redaktorius J. Sonda. Išleisti 8 numeriai.

1947 Hanau stovykloje ta pati profesinė s-ga išleido 1 numerį rotatorinio žurnalo „Darbas ir amatai“ (20 p.).

„**BENDRAS ŽYGIS**“, lietuvių aktyvistų dvisavaitis laikraštis, leistas 1938-39 Klaipėdoje. Pirmasis numeris išėjo 1938 12 12 pavadinimu „Žygis“. Laikraštis kritikavo tautininkų vykdomą vidaus ir užsienio politiką. Bendradarbiavo L. Prapuolenis, A. Sliesoraitis, V. Zubovas ir kt. Redagavo komisija: J. Pajaujis, St. Puodžius, J. Štanpas. Ats. redaktoriai Pr. Gedvilas, St. Puodžius. Leido „Vajaus“ b-vė, spausdino „Lituania“ bei A. Matzeit spaustuvės Klaipėdoje. Išleisti 5 numeriai. „Vajaus“ b-vė 1939 02 23 buvo likviduota, iškėlus bylą 33 asmenims.

„**BENDRIJA**“: 1. Mėnesinis leidinys, skirtas kooperacijos reikalams, ėjęs 1911-13 Vilniuje. Leidėjas ir redaktorius M. Sleževičius. Pirmasis numeris išėjo 1911 lapkričio mėn. Rašė apie įvairių vartotojų d-jų veiklą, kooperacijos patirtį kitose šalyse, kooperacijos svarbą Lietuvos ekonomikai. Bendradarbiavo D. Bukantas, P. Rasikas, A. Rimka, K. Skabeika, D. Šidlauskas, E. Šulčys. Spausdino J. Zavadskio, nuo Nr. 8 – M. Kukto spaustuvė. Išėjo 26 numeriai.

2. Lietuvos kooperatyvų nacionalinės asociacijos ekonominis komercinis leidinys, ėjęs 1989 Kaune. Redagavo V. Katkus. Išėjo 11 numerių. Tiražas 27 300 egz.

„**BENDROVĖS NAUJIENOS**“, AB „Vilniaus vingis“ savaitraštis, leidžiamas nuo 1995 vasario 24 Vilniuje. Redaktorės: A. Nugaraitė (1995), D. Paškauskienė (1995-97), R. Karosaitė (nuo 1997). Tiražas 800-1000 egz.

„**BENDROVĖS ŽINIOS**“, akcinės bendrovės „Kuro aparatūra“ savaitraštis, leidžiamas nuo 1971 kovo 8 Vilniuje lietuvių ir rusų k. Iki 1993 Nr. 37 vadinosi „Darbininko garbė“, leido Vilniaus kuro aparatūros gamykla. Redaktoriai: L. Kiauleikis (1971-89), S. Glazinskas (nuo 1989). Minėtini redakcijos kūrybiniai darbuotojai: A. Gineitis (žr.), E. Fridberg, M. Malakauskienė, R. Miliauskas (žr.), A. Stadelninkas, L. Širvaitienė, fotografas R. Martinkus. Tiražas 1981 – 1000 egz. lietuvių k. ir 1200 egz. rusų k., 1997 – 1600 egz. lietuvių k. ir 1500 egz. rusų k.

„**BENTSKI LAIKRAŠTIS**“, pramoginis laikraštis, ėjęs 1993 Vilniuje. Spausdino galvosūkius, žaidimus, humoristinius rašinius. Leido UAB „Infolita“. Redaktoriai P. Strumskis, G. Ruplėnas. Tiražas 20 000 egz.

Nuo 1994 vietoj jo leidžiamas leidinys „Tai bent laikraštis“ (žr.).

„**BERAŠTIS**“, Lietuvos mokytojų profesinės s-gos žurnalas, leistas 1919-20 Marijampolėje. Pirmasis numeris išėjo 1919 gruodžio mėn. Leido Suvalkijos profesinė mokytojų s-ga. Svarstė mokytojų darbo sąlygas, vaikų auklėjimo ir mokymo klausimus, spausdino pedagogikos, metodikos straipsnius. Bendradarbiavo R. Jakučionis, V. Plaušinitis ir kt. Redagavo redakcijos komisija, spausdino „Dirvos“ spaustuvė Marijampolėje. Išleisti 6 numeriai. Paskutinis numeris išėjo 1920 rugpjūčio mėn.

G.B.

„**BERGENS TIDENDE**“ („Bergeno laikraštis“), Norvegijos vakarinis dienraštis, einantis nuo 1868 Berгене. Vienas didžiausių provincinių laikraščių, nepriklausomas. 1894 sujungtas su dienr. „Bergensposten“ („Bergeno paštas“). Tiražas 1996 – 100 000 egz.

BERIOZOVAS Anatolijus (1922 01 16 Biržų aps., buvusiam Verpenos dvare – 1986 02 16 Vilniuje), spaudos, radijo ir televizijos žurnalistas. Baigė Kauno jėzuitų gimnaziją ir du kursus Kauno medicinos in-te. Karo metais mobilizuotas į Raudonąją armiją, dalyvaavo mūšiuose prie Šiaulių, Klaipėdos, Karaliaučiaus. Nuo 1946 dirbo Klaipėdos laikr. „Raudonasis švyturys“, „Komjaunimo tiesos“ redakcijose. 1953-86 Lietuvos radijo k-te bei Lietuvos televizijos ir radijo k-te: „Kolūkietiškoje radijo stotyje“, „Panoramoje“, „Telefilmo“ scenarijų skyriuje.

Išleido publicistikos knygas „Eiliniai žmonės“ (1950), „Naujas gyvenimas“ (1950), „Tiesos beieškant“ (1960, su G. Abramavičiumi), „Ištikimybė“ (1965, su G. Abramavičiumi). Parašė scenarijų dokumentiniams filmams („Lineliai linai“, „Švyturys“, „Deltuvos šeimininkai“, „Aš, Vytautas Alseika“ ir kt.) bei meniniam televizijos filmui „Ko verkė pušys“ ir dviejų serijų filmui „Devyni nuopuolio ratai“ (pastarasis 1985 pelnė Lietuvos valst. premiją). Už dokumentines televizijos pjeses, kurias sukūrė su režisieriumi B. Bratkausku, 1973 gavo V. Mickevičiaus-Kapsuko premiją.

„**BERITA BUANA**“ („Pasaulio naujienos“), Indonezijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1970 Džakartoje. Tiražas 1996 – 150 000 egz.

„**BERLINER ZEITUNG**“ („Berlyno laikraštis“), Vokietijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1945 Berlyne.

Tiražas 1996 – 246 000 egz.

Nuo 1949 ėjo vakarinė laida „BZ am Abend“ („Vakarinis Berlyno laikraštis“), tir. 300 000 egz. Dabar leidžiamas dienr. „BZ/Berliner Zeitung“ – kaip atkurtas nuo 1877 ėjęs laikraštis. Tiražas 1996 – 370 000 egz.

„**BERLINGSKE TIDENDE**“ („Berlingo žinios“), Danijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1749 Kopenhagoje. Leidžia laikraščių leidybos koncernas „Berlingske Tidende“. Laikosi nepriklausomų konservatorių nuostatų. Tiražas 1996 – 160 000/197 000 egz.

BERNAMA, Berita National Malaysia (Malaizijos nacionalinė naujienų tarnyba), Malaizijos nacionalinė informacijos agentūra, veikianti nuo 1967 Kvala Lumpurė. Aprūpina vidaus ir tarptautine informacija 50 laikraščių ir žurnalų redakcijas, radiją, televiziją, vyriausybinės įstaigos, bankus, privačius asmenis, diplomatinės tarnybas. Informacinius pranešimus siunčia anglų ir malajų k. Teikia fotoinformaciją. Agentūroje dirba 350 žmonių. Turi 17 korespondentų punktų šalies administraciniuose centruose ir 5 užsienyje – Bankoke, Džakartoje, Maniloje, Singapūre bei Londone. Keičiasi informacija su AFP ir 30 kitų užsienio šalių informacijos agentūromis. Bendradarbiauja su arabų ir Afrikos informacinėmis tarnybomis FANA ir PANA.

BERNOTAS Adolfas (g. 1941 03 10 Kaune), žurnalistas. 1952 su tėvais išvyko į JAV. Studijavo Konektikuto un-te, kurį 1964 baigė bakalauro laipsniu. 1963-64 buvo laikr. „Daily News“ (Naugutake) reporteris-fotografas, 1964-65 – laikr. „Times“ (Bajone) reporteris, 1965-67 – vienas iš pagrindinių laikr. „The Jersey Journal“ reporterių. Nuo 1967 dirba agentūroje „The Associate Press“ (Konkorde).

BERNOTĖNIENĖ-URBONAITĖ Rūta (g. 1933 06 28 Kaune), žurnalistė. 1956 baigė žurnalistikos studijas Vilniaus un-te. 1956-57 dirbo „Valstiečių laikraščio“ korespondente, 1957-60 – „Kauno tiesos“ redakcijoje ats. sekretoriaus pavaduotoja, kultūros skyriaus vedėja, redaktoriaus pavaduotoja. Nuo 1960 – žurn. „Moteris“ vyr. redaktorės pavaduotoja, ats. sekretorė, kalbos redaktorė.

BERULIS Kazys (1905 02 26 Plimute, JAV – 1941 07 29 Vilniuje), žurnalistas. 1925 baigė Seinų „Žiburio“ gimnaziją. Lietuvos un-to Teologijos fak. studijavo lietuvių ir vokiečių literatūrą. 1924-25 redagavo pavasarininkų „Jaunimo vadą“ ir leidinį „Pavasario sąjunga“. 1928-31 buvo dienr. „Rytas“ redaktoriaus padėjėjas. Nuo 1931 spalio redagavo „Žemaičių prietelį“, buvo Ateitininkų federacijos gen. sekretorius. Bendradarbiavo leidiniuose „Ateitis“, „Tėvynės sargas“, „Židinys“, „Lietuvos mokykla“, „Mūsų Vilnius“, „Šaltinis“, „Naujoji vaidilutė“, „Dienovidis“.

BERŽELIONIS Algirdas (g. 1940 02 16 Eišiškių aps. Giniūnų k.), žurnalistas. 1957 baigė Valkininkų vid. m-lą, 1964 – Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1971-73 mokėsi Leningrado aukštosios partinės m-los žurnalistikos skyriuje. 1964-68 dirbo Kretingos raj. laikr. „Švyturys“ ats. sekretoriumi, redaktoriaus pavaduotoju, 1968-71 – Skuodo raj. laikr. „Mūsų žodis“ redaktoriumi, 1973-81 – Vilniaus

raj. laikr. „Draugystė“ redaktoriumi. 1981-82 buvo leidinio „Lesnaja promyšlennost“ („Miško pramonė“) korespondentas, 1982 – Lietuvos televizijos ir radijo k-to Radijo informacijos vyr. redakcijos vyresn. redaktorius. Nuo 1982 – žurn. „Mūsų girios“ vyr. redaktorius. Daugiausia rašo gamtosaugos, miškininkystės, Lietuvos istorijos klausimais. Išleido knygas „Dimitravo akmenys netyli“ (1968), Kretingos rajonas“ (1987).

BESTSELERIS (angl. bestseller < best – geriausias + sell – parduoti), labiausiai perkama knyga, leidžiama didžiausiais tiražais. JAV, D. Britanijoje, Vokietijoje ir kt. šalyse spaudoje skelbiami bestselerių sąrašai.

„**BEZMĖNAS**“, priklausomas (pirmasis numeris – nepriklausomas) nuo skaitytojų satyros ir humoro laikraštis, leistas 1990-92 Kaune. Redaktorius S. Čyvas. Tiražas 1990 – 50 000 egz., 1992 – 30 000 egz. Išėjo 9 numeriai.

BIBLIOGRAFIJA (gr. bibliōn – knyga + graphō – rašau): 1. Praktinė ir mokslinė veikla, apimanti spaudinių ir rankraščių registravimą, sisteminimą, kryptingą skaitytojų informavimą, šios srities teoriją, istoriją, metodiką, organizaciją.

2. Literatūros tam tikra tema sąrašai, rodyklės, apžvalgos, katalogai.

3. Periodinių leidinių skyrius, kuriame anotuojamos naujai išėjusios knygos.

„**BIBLIOGRAFIJOS ŽINIOS**“: 1. Lietuvos valstybinės ir lietuvių tautinės bibliografijos žurnalas, leistas 1928-43 Kaune. Ėjo kartą per du mėnesius. Leido „Spaudos fondas“ (iki 1930), Švietimo ministerija (1931-35), Vytauto Ddidžiojo un-to biblioteka, Bibliografijos in-tas ir Lietuvos bibliotekininkų d-ja. Registravo Lietuvoje ir užsienyje išėjusias lietuvių knygas, Lietuvos ir užsienio periodiką (lietuvių k.), periodikos straipsnius, lituanistiką. Skelbė straipsnius bibliografijos ir spaudos istorijos klausimais, spausdino spaudos statistikos, bibliotekų darbo ir istorijos klausimams skirtus rašinius, kroniką. Bendradarbiavo Č. Grincevičius, A. Ružancovas, V. Steponaitis ir kt. Redaktorius Vacl. Biržiška. Išėjo 104 numeriai. G.B.

2. Lietuvos valstybinės bibliografijos rodyklė, mėnesinis leidinys, einantis nuo 1957 Vilniuje. Iki 1992 vadinosi „Spaudos metraštis“, kuris buvo įkurtas 1957, sujungus nuo 1947 ėjusį „Knygų metraštį“ ir nuo 1949 leistą „Žurnalų ir laikraščių straipsnių metraštį“. Nuo 1996 leidžiama atskiromis dalimis: „Knygos“, „Serialiniai leidiniai“, „Straipsniai“ ir „Lituanika“. Atskiru leidiniu taip pat išėina suvestinės (pavardžių, geografinė, kolektyvų, knygų antraščių) rodyklės. Nuo 1992 leidžiamas priedas, 13-asis numeris, kuriame skelbiami knygotyros ir bibliografijos straipsniai, dokumentų publikacijos, skyrių ataskaitos, kronika.

Leidiny skiriamas bibliotekoms, informacijos tarnyboms, spaudos darbuotojams, dėstytojams, studentams, specialistams ir kitiems skaitytojams. Leidžia Lietuvos nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos Bibliografijos ir knygotyros centras (iki 1992 – Lietuvos knygų rūmai). Ats. redaktoriai: A. Ulpis (1957-80), A. Lukošius (1980-90), J. Malašauskienė (1990-92), R. Varnienė (nuo 1993). Tiražas 1980 – 2450 egz., 1993 – 810 egz., 1997 – 320 egz.

BIBLIOGRAFINIS LEIDINYS, informacinis ar mokslinis (priklausomai nuo pateikiamų žinių apimtys bei tikslumo) leidinys apie spaudinius.

„**BIČIULIS**“, Kelmės rajono laikraštis, einantis nuo 1948 gruodžio 5 Kelmėje. Iki 1950 buvo Kelmės apskrities laikraštis, 1950-90 – LKP Kelmės raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1990 – nepriklausomas rajono laikraštis. Steigėja Kelmės rajono savivaldybė, leidėja – UAB „Roseba“. 1948-49 ėjo vieną-dukart, nuo 1950 – triskart, nuo 1990 – dukart per savaitę. Iki 1953 vadinosi „Bolševikinis žodis“, nuo 1953 birželio – „Komunistinis žodis“, nuo 1988 – „Bičiulis“. Redaktoriai: St. Trakimas (1948-55), L. Šiškauskas (1955-57), A. Šveikauskas (1957-59), P. Sargautas (1959-62), H. Juršys (1962-65), V. Piktorna (1965-90), R. Mikalčius (nuo 1990). Minėtini redakcijos žurnalistai A. Bitvinskas, B. Klimašauskas, V. Paulauskas, O. Umantaitė. Tiražas 1948 – 2150 egz., 1987 – 11 700 egz., 1997 – 5500 egz.

„**BIČIULYSTĖ**“, savaitraštis, einantis nuo 1990 spalio 22 Vilniuje. Įsteigė Lietuvos vaikų fondas, Invalidų dija ir Raudonasis kryžius. Leidžia Vaikų fondo leidykla „Alka“. Redaktorius R. Grikevičius (žr.). Minėtini redakcijos žurnalistai R. Cemnolonskis (žr.), A. Jazdauskas (žr.), I. Šalkauskienė. Tiražas 1990 – 15 000 egz., 1997 – 8000 egz.

BIELIAUSKAS Alfonsas (g. 1923 10 05 Naujuosiuose Neveronyse, Kauno aps.), rašytojas, spaudos darbuotojas. 1937-41 mokėsi Kauno 3-iojoje valst. gimnazijoje. 1951 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. lietuvių literatūros specialybę. 1947-49 dirbo laikr. „Tarybų Lietuva“ apžvalgininku, 1949-54 – žurnalo „Švyturys“ skyriaus vedėju, vyr. redaktoriaus pavaduotoju, 1954-70 – šio žurnalo vyr. redaktoriumi. 1959-60 buvo Lietuvos rašytojų s-gos valdybos sekretorius, 1970-76 – valdybos pirmininkas.

Parašė romanus „Ji mylėjo Paulį“ (1955, 1976), „Rožės žydi raudonai“ (1959), „Mes dar susitiksime, Vilma!“ (1962), „Kauno romanas“ (1966), „Tada, kai lijo“ (1977), „Ramūs laikai“ (1981), „Vilniaus kalneliai“ (1986), „Ugnelė mūs kraujo“ (1988), „Patogi moteris“ (1996). Išleido literatūrinės kritikos knygas „Keliai ir paminklai“ (1963), „Išdrožti sapnai“ (1973), „Žalias pažinimo medis“ (1980), „Tiltai į širdis“ (1981), apybraižų knygas „Taip gimsta laimė“ (1949, su V. Radaičiu), „Tvirtos rankos“ (1950), „Žmonės prie staklių“ (1955).

1959 apdovanotas Lietuvos valst. premija.

BIELIAUSKAS Antanas (g. 1928 07 27 Marijampolės aps., Aštruliuose), rašytojas, žurnalistas. 1953 baigė Vilniaus pedagoginio in-to Lietuvių kalbos ir literatūros fak. 1953-60 ir nuo 1972 dirbo laikr. „Tarybinis mokytojas“ redakcijoje, 1962-68 – biuletenio „Ekranu naujienos“ redakcijoje, 1968-72 – Lietuvos Mokslų akademijos moksliniame organizaciniame skyriuje.

Parašė pjesę „Egzaminas“ (1956), dramą „Nebaigtas portretas“ (1961), išleido apybraižų ir apsakymų rinkinius „Siūbavo jovarai“ (1972), „Raudoni žilvičiai“ (1978), kelionių įspūdžius „Po mėlynu Havajų dangumi“ (1986).

BIELINIS Jurgis (1846 03 16 Purviškiuose, Biržų vls., Panevėžio aps. – 1918 01 18 ten pat), knygnešys, publicistas. 1868-70 mokėsi privačiai. Nuo XIX a. 8-ojo dešimtmečio pr. vertėsi knygnešystė. Rašė į „Aušrą“, „Varpą“. 1895 paskelbė „tarptautiško laikraščio „Liuosybė“ projektą ir programą. Šis laikraštis turėjo būti leidžiamas lietuvių ir kitomis kalbomis, rodyti Europai ir Amerikai carizmo priespaudos politiką, kelti Rusijos tautų, tarp jų ir lietuvių, nepriklausomybės ir valstybingumo idėjas. 1897 nelegaliai Lietuvoje išleido laikraštį „Baltasis erelis“ (300 egz.). 1911-12 Tilžėje pasirodė kiti du to laikraščio numeriai. Juose buvo kritikuojamas carizmas. Pasirašinėjo slapyvardžiais – Juozapas Baltasis Erelis, J. B. Erelis, Jurgis, Juozapas Baltasai ir kt. Publicistikai skirtinos brošiūros „Istoriški pritikimai iš ūkininkų gyvenimo“ (1899), „1900. Knyga paaukauta atminimui sukautuvių devyniolikto amžiaus“ (1900).

B.R.

BIELINIS Kipras (1883 09 26 Purviškiuose, Biržų vls., Panevėžio aps. – 1965 12 07 Niujorke, JAV), spaudos darbuotojas. Mokėsi Mintaujos realinėje m-loje ir Rygos gimnazijoje. Dalyvavo slaptose mokinių kuopelėse, platino draudžiamą lietuvišką spaudą. Nuo 1902 bendradarbiavo laikr. „Darbininkų balsas“.

1906 gyvendamas Rygoje, bendradarbiavo „Vilniaus žiniose“, „Naujojoje gadynėje“, „Skarde“, „Žarijoje“, „Echo“, „Lietuvos ūkininke“. 1907 buvo suimtas, kalintas, 1912 ištremtas į Sibirą. 1920-26 – Lietuvos Seimo atstovas, įvairių draugijų valdybų narys bei vadovas. 1941-42 buvo vienas iš rezistencijos pradininkų, „Naujosios Lietuvos“ vardu leido pirmuosius atsisaukimus prieš okupantus („Susiorientuokime“, „Naujosios Lietuvos organizacijos tikslai ir siekimai“). Bendradarbiavo pagrindiniame laikr. „Lietuvos kelias“. 1944 pasitraukė į Vakarus. Gyvendamas JAV, dalyvavo lietuvių visuomeninėje veikloje, rūpinosi Lietuvos reikalais.

Išleido du atsiminimų tomus: „Dienojant“ (1958) ir „Penktieji metai“ (1959), knygą „Teroro ir vergijos imperija Rusija“ (1963).

BIELIŪNAS Juozas (1890 12 04 Rokiškio aps. Panevėžio vls. Kraštų k. – 1955 05 17 Kaune), dainininkas, pedagogas. 1911 mokėsi J. Naujalio vargonininkų kursuose. 1912-20 studijavo Maskvos ir Peterburgo konservatorijose. 1920-26 ir 1930-33 buvo Kauno valst. teatro solistas. Pasitraukęs iš teatro, buvo kino filmų cenzorius, o 1934-38 – Kauno radiofono direktorius. Nuo 1941 dėstė Kauno konservatorijoje ir Kauno muzikos mokykloje. 1946 suteiktas docento vardas. 1949-55 – Kauno muzikos mokyklos dainavimo klasės vedėjas.

BIGAS (vok. Biege – įlinkis), išilginis įspaudas knygos kietviršyje, kad viršelis lengviau atsiverstų.

BIGAVIMAS, rantielių įmušimas kartone arba storesniame popieriuje, kad jis lankstytųsi norimoje vietoje.

BIKINAS Juozapas (1875 04 16 Ukmergės aps. Raguvos vls. Pajuosčio dvare – 1956 04 22 Jurbarkė), kunigas, publicistas, visuomenės veikėjas. 1892 baigė Panevėžio realinę m-lą, 1893-98 mokėsi kunigų seminarijoje. Dirbo vikaru Endriejave, Rietave, Kaune. Nuo

1907 gyveno Rygoje, kur nuo 1910 spalio redagavo laikr. „Rygos garsas“, nuo 1915 jį ir leido. 1918 atsikėlė į Kauną, 1919-20 redagavo leidinį „Vienybė“, 1920-24 – dienr. „Laisvė“. Nuo 1924 kunigavo Jurbarke.

Spaudos draudimo metu platino lietuviškąją spaudą, nuo 1900 rašė į žurn. „Tėvynės sargas“, 1903 – žurn. „Kryžius“. Aktyviai bendradarbiavo leidiniuose „Vilniaus žinios“, „Šaltinis“, „Nedėldienio skaitymas“, „Žinyčia“, „Dirva“, „Draugija“, „Židinys“, „Tiesos kelias“. Skelbė politinius straipsnius, spausdino vertimus.

BYLA, failas, vienodos struktūros ir vieno naudojimo būdo duomenų, susijusių su tam tikra tema arba problema, sancaupa, kuri duomenų (informacijos) apdorojimo procese traktuojama kaip viena visuma; kompiuterio programa, jos naudojamų duomenų dalis arba vartotojo sukurtas dokumentas.

„**BILD-ZEITUNG**“ („Iliustruotas laikraštis“), Vokietijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1952 Hamburge. Leidžia A. Špringerio (Axel Springer) leidykla. Didžiausias Europos dienraštis. Spausdina daugiausia iliustracijas su trumpais tekstais. Tiražas 1996 – 4,53 mln. egz.

Nuo 1956 leidžiamas „Bild am Sonntag“ („Sekmadieninis iliustruotas laikraštis“), tiražas 1996 – 2,584 mln. egz.

BILIŪNAS Jonas (1879 04 11(03 30) Niūronyse, netoli Anykščių – 1907 12 08 Zakopanėje, Lenkijoje), rašytojas, publicistas. 1891-99 mokėsi Liepojos gimnazijoje. 1900-01 Tartu un-te studijavo mediciną, nuo 1903 Leipcigo bei Ciūricho un-tuose – literatūrą.

Iki 1904 padėjo leisti žurnalus „Darbininkų balsas“ ir „Draugas“. Pastarąjį buvo numatęs paversti trimėnesiu literatūros žurnalu. 1907 buvo parengęs pirmojo lietuvių literatūros ir meno kalendoriaus-almachacho projektą. Parašė straipsnius apie literatūrą „Žemaitės „paveikslai“ (1902, išsp. 1908), „Mūsų gyvenimo dilgėlės ir usnys“ (1905) ir kt., publicistines brošiūras „Aukos karės dievui“ (1902), „Iš mūsų praeities“, „Užmušimas caro Aleksandro II“, „Valdžios pilvas“ (visos 1903), mokslo populiarinimo knygelę „Apsireiškimai iš žemės gyvenimo“ (1902).

Paskelbė apysaką „Liūdna pasaka“ (1907), apsakymų, eilėraščių. Išleisti „Raštai“ (1954-55, T.1-2; 1980-81, T.1-3).

BIMBA Antanas (1894 02 03 Valaikiškyje, Rokiškio aps. – 1982 09 30 Niujorke), JAV lietuvių publicistas, spaudos darbuotojas, mokslininkas. Į JAV atvyko 1913. Dirbo fabrikuose. 1915-18 mokėsi Valparaiso un-te. Nuo 1915 pradėjo bendradarbiauti JAV lietuvių socialistinės periodikos leidiniuose („Kova“, „Mūsų tiesa“, „Žarija“ ir kt.). 1919-20 redagavo profsajungos leidinį „Darbas“, nelegalius komunistinius laikraščius: 1920-22 – „Kova“, 1920-23 – „Komunistas“, 1922 – angliakasių laikraštį anglų k. „Miner's Voice“ („Angliakasių balsas“). 1923-67 – vienas iš komunistinės krypties dienr. „Laisvė“ redaktorių, 1967-82 – jo vyr. redaktorius. 1936-80 redagavo Amerikos lietuvių darbininkų literatūros d-jos žurn. „Šviesa“.

Išleido publicistikos knygas „Amerikos darbininko“ (1923), „Istorija klasių kovos Amerikoje“ (1925,

anglų k. 1927, rusų k. 1930), „Darbininkė ir bedarbė arba kova prieš badą ir išnaudojimą“ (1931), „Kelias į naują gyvenimą“ (1937), „Prisikėlusli Lietuva“ (1946), „Po Amerikos dangumi“ (1963) ir kt.

B.R.

BINDOKIENĖ-BRAZYTĖ Danutė (g. 1932 05 14 Bartninkuose, Vilkaviškio aps.), rašytoja, žurnalistė. 1944 pasitraukė iš Lietuvos. Nuo 1950 mokėsi Aukštesniojoje lituanistinėje m-loje Čikagoje (JAV). 1964 pradėjo dėstyti lietuvių kalbą ir literatūrą aukštesniojoje lituanistinėje K. Donelaičio m-loje. 1970 tapo žurn. „Laiškai lietuviams“ redakcijos nare, iki 1988 redagavo žurn. „Švietimo gairės“, nuo 1989 – žurn. „Ateitis“. Nuo 1993 – Čikagoje leidžiamo dienr. „Draugas“ redaktorė.

Pirmuosius grožinės literatūros kūrinius išspausdino 1950 žurn. „Ateitis“. Rašė apsakas vaikams bei jaunimui, eilėraščius, recenzijas, straipsnius literatūros, tautosakos, kraštotyros temomis, sukūrė kūrinių scenai, išvertė lietuvių išeivių prozos kūrinių į anglų k. Išleido mokymo priemonių, studijų „Lietuvių papročiai ir tradicijos išeivijoje“ (1989, 1991), apsakas vaikams ir jaunimui „Keturkojis ugniagesys“ (1964), „Baltosios pelytės kelionė į Mėnulį“ (1966), „Mieste nesaugu“ (1970), „Parkas anapus gatvės“ (1973), „Angelų sniegas“ (1981), romaną „Viena pasaulyje“ (1971) ir kt.

BINKIS Kazys (1893 11 16 Gudeliuose, Biržų aps. – 1942 04 27 Kaune), poetas, dramaturgas, žurnalistas. 1908-11 mokėsi Biržų keturklasėje m-loje, Voroneco (Baltarusija) žemės ūkio m-loje. 1915 baigęs Vilniuje mokytojų kursus, mokytojavo Papilyje. 1920-23 su pertraukomis Berlyno un-te studijavo literatūrą ir filosofiją. Vertėsi žurnalistika. 1919 Kaune kartu su kitais įsteigė b-vę ir pradėjo leisti bei redaguoti literatūros, meno ir kultūros žurn. „Veja“, ėjusį iki 1920. Buvo avangardistinės keturvėjininkų literatūrinės grupuotės iniciatorius ir vadovas, savo poezijos paskelbęs žurn. „Keturi vėjai“ (leistame 1924-28). 1927-28 redagavo iliustruotą dvisavaitį žurn. „Mūsų dienos“. 1933 Kaune (padedant kitiems žurnalistams) suorganizavo „Žurnalistikos kursus namie“ neetatiniams spaudos bendradarbiams rengti ir išleido jiems skirtų brošiūrų („Didžioji spauda“, „Redakcijos organizacija“, su H. Blazu). Buvo Lietuvos rašytojų d-jos valdybos narys, prisidėjo prie laikr. „Literatūros naujienos“ leidimo (1934-38). Aktyviai bendradarbiavo savaitr. „Mūsų rytojui“, kuriame paskelbė daug kaimo žmonėms skirtų eilėraščių, poemų, eiliuotų feljetonų.

Eilėraščius pradėjo spausdinti 1913. Išleido rinkinius „Eilėraščiai“ (1920), „100 pavasarių“ (1923, 1926). Alijošiaus slapyvardžiu paskelbė satyrinių ir humoristinių eiliuotų pasakojimų ir feljetonų rinkinius „Tamošius bekepuris ir kitos Alijošiaus dainuškos“ (1928), „Ir t.t.“ (1931), poemą „Kriaučius Motiejus“, „Sparnuotas Matas“ (abi 1928), parodijinę poemą „Jauniausia Lietuva“ (1930). Parašė pjeses „Atžalynas“ (1938). „Generalinė repeticija“ (1940), poemėlių vaikams („Atsiskyrėlis Antanėlis“, 1930, „Meškeriotojas“, 1935, „Dirbk ir baiki“, 1936, „Kiškių sukilimas“, 1937, ir kt.). Sudarė lietuvių poezijos antologijas „Sniegams tirpstant“ (1913), „Vainikai“ (1921), „Mūsų žemė“ (1928), „Antrieji vainikai“ (1936). Išvertė A. Puškino eilėraščių, dramų. Išleisti „Raštai“ (t. 1-2, 1973).

BIOGRAFIJA (gr. bios – gyvybė, gyvenimas + graphō – rašau), kokio nors žmogaus gyvenimo ir veiklos aprašymas.

„**BIOLOGIJA**“, Lietuvos MA ir aukštųjų mokyklų žurnalas, einantis nuo 1993 Vilniuje. Leidžia leidykla „Academia“. Vyr. redaktoriai: B. Juodka, A. Merkys. Tiražas 1993 – 350 egz., 1996 – 400 egz.

„**BIRUTĖ**“ („Byrutė“), „laikraštis leidžiamas lietuvių naudai“, ėjęs 1909-13 Tilžėje, 1920 – Klaipėdoje. Leido ir redagavo J. Vanagaitis. Ėjo kartą per 6 savaites, nuo 1911 spalio 13 – savaitraštis. Iš pradžių spausdintas gotišku šriftu, nuo 1910 kai kurie straipsniai spausdinti lotynišku šriftu, nuo 1910 Nr. 2 tik lotyniškais raidėmis, nes leidinys platinamas ne tik M. Lietuvoje, bet ir D. Lietuvoje bei JAV. Spausdino straipsnius apie Lietuvos istoriją, lietuvių kalbą, lietuviybės išsaugojimą, informavo apie lietuvių d-jos veiklą, lietuvių laikraščius, naujas knygas. Daugelį straipsnių rašė redaktorius J. Vanagaitis. Spausdino O. Mauderodės spaustuvė.

G.B.

„**BIRUTĖS TĖVIŠKĖ**“, Palangos valstybinės progimnazijos literatūrai leidinys, leistas 1937-40 Palangoje. Moksleiviai spausdino savo literatūrinius kūrinėlius, eilėraščius, lietuvių literatūros, poezijos apžvalgas, rašė apie progimnazijos skautų, sportininkų, literatūringinius, moksleivių gyvenimą ir poilsį. Ėjo nereguliariai. Iš pradžių spausdintas šapirografu, nuo 1939 – Pranciškonų spaustuvėje Kretingoje. Leidinėlis iliustruotas. Išleisti 7 numeriai. Redagavo M. Adulaitytė, R. Beniušis, Vyt. Žvirgždys.

G.B.

„**BIRŽIEČIŲ BALSAS**“, visuomenės, politikos, ekonomikos ir kultūros savaitraštis, leistas 1925-26 Biržuose. Rašė apie svarbiausius Lietuvos ir Biržų apskrities įvykius, pateikdamas nuolatinę Biržų gyvenimo kroniką, nagrinėjo žemės ūkio reformos ir žemės tvarkymo klausimus, svarstė kooperacijos problemas. Bendradarbiavo J. Broga, Ign. Lapienis, Ed. Širmulis, J. Valiūnas, A. Visgirda. Leidėjas ir redaktorius A. Galvanuskas. Spausdino Biržų spaustuvė. Išleistas 61 numeris.

„**BIRŽIEČIŲ ŽODIS**“, Biržų rajono laikraštis, einantis nuo 1945 vasario 12 Biržuose. Iki 1950 buvo Biržų apskrities laikraštis, „Biržiečių tarybinis žodis“, nuo 1950 – LKP Biržų raj. k-to ir DŽDT leidinys, vadinosi „Raudonasis artojas“, nuo 1961 – „Biržiečių žodis“. 1962 04 21 – 1963 01 28 leistas tarprajoninis laikraštis „Darbas“ Biržų ir Pasvalio rajonų gyventojams, 1963-90 – LKP Biržų raj. k-to ir LDT leidinys „Biržiečių žodis“, nuo 1990 – Biržų rajono laikraštis. Steigėja ir leidėja UAB „Biržiečių žodis“. 1945-46 ėjo kartą, 1950-51 – dukart, 1952 – dukart-triskart, nuo 1953 – triskart per savaitę. Redaktoriai: St. Kriaučiūnas (1945-47), J. Jočytė (1947-49), J. Drevinskas (1949, 1950-55), V. Miniotas (1949-50), N. Bajorūnienė (1955-58), J. Karosas (1958-59), A. Garliauskas (1959-60), L. Grubinskas (1961-62), P. Sargautas (1963-71), E. Trečiokas (1971-73), V. Paisaravičius (1973-86), B. Brazaitė (1986-89), A. Butkevičius (nuo 1989). Minėtini redakcijos žurnalistai J. Bagdonienė, D. Bružienė, A. Kazitėnas, Z. Meškauskas, N. Nastopkienė, P. Skodžius,

R. Vaičiakonienė, G. Valeckas, V. Valionis. Tiražas 1945 – 4000 egz., 1987 – 11 900 egz., 1997 – 7400 egz.

BIRŽYS Petras (slap. Pupų Dėdė; 1896 09 03 (08 22) Utenos aps. Anykščių vls. Liudiškių k. – 1970 07 23 Vilniuje), literatas, aktorius mėgėjas. 1917 baigė Maskvos komercinę m-lą. Tarnavo Lietuvos kariuomenėje ir 1919 baigė Karo m-lą. Mokytojo pradžios ir vidurinėse m-lose. 1924-27 studijavo literatūrą ir teologiją Lietuvos un-te. Nuo 1930 per Kauno radiofoną rengė satyrinius pusvalandžius „Pupų Dėdės pastogėje“. Po Antrojo pasaulinio karo vaidino lietuvių kino filmuose „Tiltas“ (1956), „Kol nevelu“ (1957), „Julius Janonis“ (1959).

Išleido eilėraščių rinkinių („Sielos sparnai“, 1919). Akiro slapyvardžiu paskelbė istorinių apybraižų: „Vyžuonos“ (1927), „Anykščiai“ (1928), „Taujėnai“ (1928), „Alytaus apskritis“ (1931), „Biržų apskritis“ (1932), „Kėdainių apskritis“ (1934), „Marijampolės apskritis“ (1937), „Mažeikių apskritis“ (1937). Išleido leidinius „Karininkas Antanas Juozapavičius“ (1923), „Karo muziejus“ (1930), „Kaimo vestuvės“ (1930), „Radio bangos iš Pupų Dėdės pastogės“ (1938).

BIRŽIŠKA Mykolas (1882 08 24 Vieksniuose – 1962 08 24 Los Andžele, JAV), visuomenės veikėjas, literatūros, spaudos istorikas, tautosakos tyrinėtojas. 1907 baigė Maskvos un-te teisės mokslus. 1909-15 tarnavo Vilniaus žemės banke. Nuo 1908 dirbo Lietuvių mokslo d-joje, buvo jos vicepirmininkas. Nuo 1917 buvo Lietuvos tarybos narys, 1918-19 – Lietuvos švietimo ministras, 1919-22 – Laikinojo Vilniaus lietuvių k-to pirmininkas, 1922-39 – Kauno un-to profesorius, 1926-27 – rektorius, 1925-35 – Vilniaus vadavimo s-gos pirmininkas, 1939-43 – Vilniaus un-to profesorius ir rektorius, 1941-46 – Lietuvos Mokslų akademijos akademikas. 1944 pasitraukė į Vakarus, nuo 1949 gyveno JAV.

Nuo 1904 bendradarbiavo nelegaliuose LSDP leidiniuose („Darbininkų balsas“, „Echo žyčia robotniczego na Litwie“), taip pat dienr. „Vilniaus žinios“. 1906 spausdino lietuvių gyvenimo apžvalgas lenkų dienr. „Gazeta Wileńska“, vėliau – ir legaliuose LSDP leidinyje „Naujoji gadynė“. 1907-08 drauge su A. Janulaičiu redagavo „Žariją“, spausdino lietuvių ir lenkų gyvenimo apžvalgas rusų dienr. „Severo Zapadnyj golos“. 1908-09 buvo dienr. „Vilniaus žinios“ redakcijos sekretorius, 1910-11 redagavo žurn. „Visuomenė“. 1919-22 Vilniuje leido bei redagavo dienraščius lenkų k. „Glos Litwy“, „Echo Litwy“, „Dzwon Litwy“ ir kt., 1920-22 – dienraščius „Vilniaus aidas“, „Vilnius“, „Vilnietis“. Kaune 1922 trumpai redagavo dienr. „Lietuva“. Nuo 1932 buvo „Lietuviškosios enciklopedijos“ viceredaktorius, 1933-36 – žurn. „Mūsų Vilnius“ redaktorius. Nuo 1953 – „Lietuvių enciklopedijos“ redakcinės komisijos narys.

Paskelbė literatūros ir kultūros istorijos, folkloristikos darbus „Mūsų raštų istorija“ (1920, 1925), „Dainų literatūros vadovėlis“ (1916), „Iš mūsų kultūros ir literatūros istorijos“ (1931, 1938, 2 kn.), „Senasis Vilniaus universitetas“ (1940, 1955). Parengė L. Rėzos „Dainų“ 3-įjį leidimą (1935, 1937, 2 d.), chrestomatiją „Rinktiniai mūsų senovės raštai“ (1927) ir kt. Parašė atsiminimų knygas „Anuo metu Vieksniuose ir Šiauliuose“ (1938), „Dėl mūsų sostinės“ (1960, 1962, 2 d.).

BIRŽIŠKA Vaclovas (1884 12 02 Vieکشniuose – 1956 01 02 Voterberyje, JAV), bibliografas, kultūros istorikas, publicistas. 1909 baigė Peterburgo un-to Teisės fak. Dirbo advokatu Vilniuje ir Šiauliuose. 1919 buvo Lietuvos švietimo liaudies komisaras. Vėliau mokytojavo, nuo 1922 dėstė Kauno un-te, 1924 gavo profesoriaus vardą. 1923-44 buvo Kauno, 1940-41 ir Vilniaus un-to bibliotekos direktorius. 1944 pasitraukė į Vakarų. Nuo 1949 gyveno JAV. 1951-53 buvo JAV Kongreso bibliotekos garbės konsultantas, 1953-56 – „Lietuvių enciklopedijos“ vyr. redaktorius.

Spaudoje pradėjo bendradarbiauti nuo 1906: iš pradžių leidiniuose „Lietuvos ūkininkas“, „Naujoji gaidynė“, „Skardas“, 1907-08 – „Žarija“, „Vilniaus žinios“, 1909-14 – „Lietuvos žinios“, 1910-11 – „Visuomenė“ (redakcijos narys), 1914 – Rygoje leistame laikr. „Vilnis“. Nuo 1919 bendradarbiavo Vilniaus lietuvių spaudoje lenkų k., 1921 Kaune redagavo lietuvių dienraštį lenkų k. „Litwa“. 1921-26 bendradarbiavo leidiniuose „Lietuva“, „Trimitas“, „Sekmoji diena“, „Sietynas“, „Kultūra“, „Atspindžiai“, „Iliustruotoji Lietuva“, „Mokykla ir gyvenimas“, tremtyje – „Mintis“, „Pėdsakai“, „Lietuvių žodis“, „Aidai“. 1922-24 redagavo leidinį „Knygos“, 1928-43 – „Bibliografijos žinios“. 1934 trumpai leido laikr. „Universitetas ir visuomenė“, 1937-40 suredagavo atnaujinto leidinio „Mūsų senovė“ 5 knygas. 1932-44 redagavo „Lietuviškąją enciklopediją“ (pusdešimto tomo).

Paskelbė spaudos istorijos darbus „Lietuviškų knygų istorijos bruožai“ (1930, 1 d.), „Iš mūsų laikraščių praeities“ (1932), „Senųjų lietuviškų knygų istorija“ (1953-57, 2 d.), bibliografijos darbus „Lietuvių bibliografija“ (1924-39, 4 d.), „Aleksandrynas“ (1960-65, 3 d.), slapyvardžių žodyną „Lietuviškieji slapyvardžiai ir slapyraids“ (1943, 2 d.), atsiminimus „Praeities pabiros“ (1960).

BIRŽŲ SPAUSTUVĖ. Pirmąją spaustuvę mieste 1912 įsteigė advokatas M. Yčas, kun. P. Jakubėnas, gyd. M. Kuprevičius ir prekybininkas J. Trečiokas. Priklausė firmai „M. Yčo ir bendrovės spaustuvė“. Po Pirmojo pasaulinio karo spaustuvei vadovavo J. Šliūpas, vėliau J. Masaitis. 1926 jis tapo vieninteliu įmonės, pavadintos „Biržų spaustuve“, savininku. Spausdino „Biržų kalendorių“ (1913-14), knygas, brošiūras, kainoraščius, blankus, skelbimus, laikraščius. 1914 pradėta, bet nebaigta spausdinti S. Matulaičio „Lietuvos istorija“.

Po Antrojo pasaulinio karo Biržų spaustuvė spausdino apskrities laikr. „Biržiečių tarybinis žodis“ (1945-50), 1951-53 – MTS laikraščius: Pabiržės „Stalinietis“, Parovėjos „Kolūkiečių draugas“, Vabalninko „Socialistinis gyvenimas“. Vėliau spausdino rajono laikr. „Raudonasis artojas“ (1950-60) ir jį pakeitusį „Biržiečių žodį“. Nuo 1992 buvo spausdinamas ir laikr. „Biržų žinios“.

1994 valstybinė Biržų spaustuvė tapo UAB „Litas“. Ji turi iškiliosios ir ofsetinės spaudos mašinas, spausdina laikraščius, plakatus, smulkius spaudinius.

„BIRŽŲ ŽINIOS“: 1. Savaitinis visuomenės, politikos ir literatūros laikraštis, leistas 1922-33 Biržuose. Įsteigė ir leido dr. J. Mikelėnas, vėliau A. Binkis. Rašė apie svarbiausius Biržų aps. įvykius, svarstė ūkininkystės, sodininkystės, amatininkystės problemas, nagrinėjo švietimo, kultūros klausimus. Bendradarbiavo

L. Alseika, J. Daraškevičius, B. Galvydis, Pr. Gelažius, A. Jakubėnas, J. Seidlickas, A. Žukauskas. Redaktoriai: A. Binkis, M. Mažeika, J. Mikelėnas. Tiražas 1923 – 1000 egz. 1934 „Biržų žinios“ sujungtos su „Mūsų balsu“ ir „Mūsų kraštu“ ir toliau ėjo „Mūsų krašto“ pavadinimu. Spausdino Biržų spausuvė. GB.

2. Biržų krašto „Santaros“ laikraštis, leistas nuo 1991 iki 1995 10 07 kaip atkurtas 1922-33 Biržuose ėjęs to paties pavadinimo laikraštis. Įsteigė A. Valašinas, A. Kazitėnas, R. Globys. Leido A. Valašino tikroji ūkinė bendrija „Biržų žinios“ 2 kartus per mėn. Redagavo redaktorių taryba (kolegija): J. Dagilis, A. Balčiūnas ir kt. Tiražas 1991 – 2100 egz., 1995 – 500 egz.

BISTRAS Leonas (1890 10 20 Liepojoje – 1971 10 18 Kaune), politikos ir visuomenės veikėjas. 1921 filosofijos daktaro laipsniu baigė Fribūro un-tą, 1922-23 dėstė Kauno un-to Teologijos fak. 1923-25, 1926-27 ir 1939 buvo švietimo ministras, 1923-25 – Lietuvos Seimo pirmininkas, 1925-26 – Ministras pirmininkas, krašto apsaugos, 1926 ir užsienio reikalų ministras. 1940 suimtas, kalintas, ištremtas į Sibirą. 1954 grįžo į Lietuvą.

1913-14 dirbo laikr. „Viltis“ redakcijoje, 1919 – Lietuvos vyriausybės Spaudos biuro vedėju ir dienr. „Lietuva“ vyr. redaktoriumi. 1921-23 redagavo žurn. „Ateitis“, 1929-36 – dienr. „Rytas“. Daugiausia rašė politikos ir kultūros klausimais.

BISTRICKAS Stasys (g. 1924 05 08 Radviliškyje), žurnalistas. 1940 baigė Šiaulių gimnaziją. 1942-44 buvo Raudonosios armijos 16 lietuviškosios divizijos karys. 1944 dirbo laikr. „Tiesa“ redakcijos skyriaus vedėju, 1945-46 – „Tiesos“ korespondentu Telšiuose. 1948-49 buvo laikr. „Lietuvos pionierius“ redaktorius, 1950-56 – žurn. „Žemės ūkis“ redakcijos ats. sekretorius, 1956-72 – laikr. „Tiesa“ redakcijos darbuotojas (1958-72 redaktoriaus pavaduotojas). Nuo 1972 iki 1990 Maskvoje redagavo stenogramų leidinį lietuvių k. „TSRS Aukščiausiosios Tarybos posėdžiai“.

Išleido apybraižų knygas „Eiliniai žmonės“ (1957), „Ir sušaudytieji prabyla“ (1963), „40 000 kilometrų“ (1962, su V. Miniotu), „Prie jūrų žydriųjų“ (1964) ir kt.

„BIŠKEK ŠAMY“ („Biškeko vakarinis laikraštis“), Kirgizijos Respublikos Biškeko miesto tarybos vakarinis dienraštis, leidžiamas nuo 1989 kirgizų ir rusų k. Tiražas 1996 – 10 000 egz.

BITAS (angl. bi(nary) (digi) – binarinis skaičius), dvejetainis informacijos vienetas, lygus informacijos kiekiui, kurį galima perduoti arba užrašyti vienu iš dviejų galimų signalų. Juo reiškiami skaitmeninių skaičiavimo mašinų žodžių ilgumas, atminties talpa.

„BITELE“, savaitinis „Apžvalgos“ priedas, leistas 1912-13 Klaipėdoje gotišku šriftu. Leido F. Ambrosaitis. Pasakojo apie Klaipėdos krašto, Lietuvos praeitį, tradicijas, rašė apie šeimos paskirtį, spausdino pasakas, legendas, eilėraščius, atsiminimus. Redaktoriaus A. Baltrus. Spausdino spaustuvė „Lituania“ Klaipėdoje. Išleisti 22 numeriai.

BIULETENIS (pranc. bulletin), periodinis arba tęstinis informacinis leidinys. Po Antrojo pasaulinio karo

tremtyje, Vokietijoje, šiuo vardu buvo vadinami sieniniai laikraščėliai, informavę karo pabėgėlių stovyklų gyventojus apie aktualiausius politinius įvykius. Emigracijoje taip vadinami įvairių, ypač politinių, visuomeninių organizacijų šapirografuoti leidiniai, skiriami narių informavimui, nepajėgiant leisti savo laikraščius. Pokario metais Lietuvoje biuletenius leisdavo dainų švenčių, spartakiadų bei kitokių masinių renginių organizavimo komitetai. Taip pat biuleteniais buvo vadinami laikraščiai ir žurnalai, leisti apeinant centrinės (Maskvos) įstaigas (be jų leidimo). Vėliau daugelis jų buvo pavadinti žurnalais.

„**BIULETENIS SPAUDAI**“, Lietuvos Raudonojo kryžiaus leidinys, leistas 1935-39 Kaune. Informavo apie LRK veiklą, jo uždavinius ir paskirtį taikos ir karo atvejais, rašė apie kitų šalių organizacijų patirtį, skelbė populiarius medikų straipsnius, patarimus gyventojams, kaip išvengti susirgimų ir kt. Spausdino bibliografiją medicinos klausimais. Išleista 15 numerių, spausdintų dauginimo prietaisu.

„**BIZNIS**“, Lietuvos verslininkų laikraštis, leistas 1991-92 Kaune. Rašė Lietuvos ekonominio, politinio ir kultūrinio gyvenimo klausimais. Redaktorius Ž. Kačanauskas. Tiražas 1991 – 19 300 egz., 1992 – 16 300 egz. Išėjo 12 numerių

„**BLAIVIOJI LIETUVA**“: 1. Lietuvos blaivinimo s-gos žurnalas, leistas 1937-38 Kaune. Ėjo du kartus per mėnesį po 16 p. Pirmasis numeris išėjo 1937 gegužės 9. Nagrinėjo vis didėjančio girtavimo Lietuvoje priežastis, rašė apie girtavimo žalą sveikatai, šeimos santarai bei jos biudžetui, apie antialkoholinius judėjimus kitose šalyse. Bendradarbiavo J. Bagdonas, G. Grigaliūnas, A. Juška, P. Karalius, V. Kazlauskas, I. Kinderis, K. Neknedavičius, J. Tomkus. Leido ir redagavo P. Giedraitis. Spausdino A. Narkevičiaus spaustuvė Kaune. 1938 05 04 išėjo paskutinis – 8(21) „Blaiivosios Lietuvos“ numeris. Vietoj šio leidinio pradėta leisti žurn. „Blaivybė ir sveikata“ (žr.).

G.B.

2. Vyskupo Motiejaus Valančiaus blaiivybės sąjūdžio mėnesinis laikraštis, leidžiamas nuo 1989 gegužės Vilniuje. Rašo apie blaiyvystę ir sveiko gyvenimo būdą. Redaktorius J. Jurevičius (žr.). Tiražas 1989 – 20 500 egz., 1997 – 10 000 egz. Nuo 1992 12 leidžia nemokamą leidinį moksleiviams „Valančiukas“ (žr.).

„**BLAIVYBĖ IR SVEIKATA**“, Lietuvos blaivinimo s-gos leidinys, leistas 1938-40 Kaune. Ėjo du kartus per mėnesį vietoj anksčiau leistos „Blaiivosios Lietuvos“. Pirmasis numeris išėjo 1938 05 10. Skleidė blaiivybės idėjas, propagavo sveiką gyvenimo būdą. Rašyta apie kultūrinį gyvenimą, naujas knygas, renginius, spausdinti literatūros kūriniai. Bendradarbiavo N. Andriušis, J. Avyžius, A. Garmus, P. Gruodis, V. Kazlauskas, I. Kinderis, V. Labunaitis, Pr. Morkūnas, A. Valašinas. Redagavo J. Bagdonas. Spausdino „Kauno“ spaustuvė Kaune. Leido priedą jaunimui „Jaunųjų balsas“ (nuo 1940).

G.B.

BLAZAS Henrikas Ernestas (1904 01 11 Rygoje – 1965 11 01 Niujorke, JAV), žurnalistas, publicistas. 1924-39 Lietuvos un-to Humanitarinių mokslų fak. studijavo lietuvių literatūrą ir filosofiją. 1928-30 buvo

paties įsteigto laikr. „Studentas“ redaktorius, 1929-33 – laikr. „Naujas žodis“, savaitr. „Diena“ ir humoro žurn. „Vapsva“ redaktorius, 1933-38 – savaitr. „Kuntaplis“ steigėjas ir redaktorius, 1938-40 – dienr. „Laiakas“ steigėjas ir redaktorius. 1945-46 tremtyje (Regensburge) įsteigė ir redagavo laikr. „Lietuvių balsas“. 1946 buvo Lietuvių bendruomenės Vokietijoje oficiozo „Tremtinių žinios“ vyr. redaktorius. 1949 atvyko į JAV. 1950 redagavo laikr. „Lietuvių kelias“, leistą Niujorke. Nuo 1953 dirbo Niujorke, buvo vienas iš leidinio „Monthly Bulletin of the International Peasant Union“ redaktorių.

Rašė apie liaudies kūrybą, lietuvių literatūrą, teatrą, satyrinės publicistikos kūrinius. Serijoje „Žurnalistikos kursai namie“ 1933 išėjo brošiūros „Poligrafija“, „Redakcijos organizacija“ (su K. Binkiu) ir „Interviu ir korespondencijos“. Išleido knygą „Raudonasis siaubas“ (1941 ir 1942).

BLĖDA Sigitas (g. 1933 10 03 Alytaus aps. Meškučių k.), žurnalistas. 1957 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1954-56 dirbo laikr. „Lietuvos pionierius“ redakcijoje vertėju, 1957-59 – Rietavo raj. laikr. „Stalino keliu“ lit. darbuotoju, 1959-61 Šiaulių ir Radviliškio rajonų jungtinio laikr. „Leninietis“ skyriaus vedėju, redaktoriaus pavaduotoju. 1961-91 buvo laikr. „Tiesa“ korespondentas Šiaulių zonai, 1991-94 – laikr. „Šiaulių naujienos“ redaktorius ir UAB „Šiaulių naujienos“ valdybos pirmininkas, 1994-96 – laikr. „Diena“ korespondentas Šiaulių zonai.

Rašė socialinio gyvenimo, moralės, ekonomikos temomis. Išleido apybraižų rinkinį „Žodis apie žmogų“ (1978). 1981 paskirta V. Mickevičiaus-Kapsuko premija.

„**BLICK**“ („Žvilgsnis“), Šveicarijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1959 Ciūriche vokiečių k. Didžiausias ir populiariausias šalies laikraštis. Tiražas 1996 – 363 000 egz.

Leidžiamas sekmadieninis savaitr. „Sonntags Blick“, tir. 350 000 egz.

„**BLYKSNIS**“, Anykščių krašto laikraštis, ėjęs 1993-95 Anykščiuose. Įsteigė ir leido kas savaitę UAB „Marchiups“. Redaktorius L. Vaitonis. Tiražas 1800 egz.

BLYNAS Domininkas Jonas (1877 08 18 Panevėžio aps. Pušaloto vls. Pazūkų k. – 1933 06 22 Kaune), spaudos darbuotojas. Mokėsi Panevėžio realinėje m-loje ir Kauno kunigų seminarijoje. 1900 išvyko į Odesą. Spaudos draudimo metais bendradarbiavo laikr. „Naujienos“. Iš Odesos rašė korespondencijas lietuvių laikraščiams („Lietuvių laikraštis“, „Vilniaus žinios“). Kurį laiką pasirašinėjo laikr. „Lietuvos aidas“ ats. redaktoriumi. Bendradarbiavo dienraščiuose „Lietuvis“, „Lietuva“, „Lietuvos aidas“.

BLINTAS (vok. blind – aklas), žr. Aklaspaudė.

BLIUMENTALIS Julius (1868 01 25(12) Kaune), teisininkas, žurnalistas. 1895 baigė Tartu un-to Teisės fak. Iki 1904 dirbo Maskvos laikraščiuose, o 1904 pradėjo leisti pirmąjį Kauno gubernijos dienr. „Kovenskių telegraf“, kuris nuo 1906 vadinosi „Severo-Zapadnyj

telegraf“. Pirmojo pasaulinio karo metais Maskvoje redagavo laikr. „Moskovskoje slovo“. 1924-27 gyveno Berlyne ir redagavo „Novosti germanskoj techniki“ ir „Germanskaja torgovlia i promyšlennost“. Nuo 1928 gyveno Kaune ir redagavo dienr. „Echo“. Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys.

BLOKAS (angl. block – blokas, grupė), vienas televizijos programos elementų, sudarytas iš kelių žanrų, kelių laidų arba laidų ir filmo. Įprastas skirstymo blokais būdas: TV programos paros periodai – ankstyvasis rytinis, rytinis, pietinis, ankstyvasis popietinis, vėlyvasis popietinis, vakarinis vėlyvasis, naktinis. Blokais kartais ruošiami ir specialieji kurios nors redakcijos, studijos, kompanijos programa, turinti pastovią vietą programos lentelėje.

„**BLOKNOTAS**“, satyros, humoro, kritikos ir visuomenės iliustruotas žurnalas, leistas 1932-33 Šiauliuose. Pirmasis numeris išėjo 1932 05 19 dviejų lapų (bloknoto formos). Kritikuota Šiaulių miesto negerovės, valdininkų, dvasininkijos piktnaudžiavimai, spausdinta humoreskų, satyrinių eilėraščių, šaržų, karikatūrų. Bendradarbiavo S. Laucius ir kt. Redaktorius V. Šaulys. Spausdino „Spaudos“ bei „Grafikos“ spaustuves Šiauliuose. Išėjo 12 numerių.

G.B.

BNS, Baltic News Service, Baltijos naujienų agentūra, įsteigta 1990 Taline. Nuo 1990 Rygoje ir Vilniuje veikę agentūros skyriai 1992 tapo atitinkamai Latvijos-Estijos ir Lietuvos-Estijos bendrovėmis. Nuo 1990 veikia agentūros biuras Maskvoje, nuo 1993 – Kaliningrade, nuo 1995 – Minske, nuo 1997 – Varšuvoje. BNS renka, apdoroja ir platina informaciją daugiausia apie Estijos, Latvijos ir Lietuvos politinį, visuomeninį, ekonominį bei kultūrinį gyvenimą. Bendradarbiauja su Baltijos šalių informacijos agentūromis, naudojasi didžiausių pasaulio informacijos agentūrų teikiama informacija. Parengtus pranešimus anglų arba rusų k. siunčia kaimyninių valstybių ir kitų šalių informacijos agentūroms, platina per internetą. BNS teikiamą informaciją plačiai naudoja Baltijos šalių laikraščių redakcijos, radijas ir televizija, Rusijos ITAR-TASS bei Baltarusijos BELINFARM agentūros. Lietuvos-Estijos b-vės BNS direktoriai: E. Butkus (1992-97), R. Šimkus (nuo 1997). Vyr. redaktorius E. Butkus (žr.).

BOBUTĖ, stora tarpinė medžiaga, naudojama nedidelių tarpų laužinyje užpildymui, pvz., renkant lenteles, formules, atliekant akcidentinius darbus. Jos būna 24, 36, 48 punktų pagal kegelį ir 48 punktų pagal ilgį.

„**BOČIŲ ŽEMĖ**“, Lietuvos sąjūdžio Kauno rajono tarybos laikraštis, leistas 1990-91 Kaune. Vyr. redaktorius J. Mozeris. Tiražas 1990 – 5000 egz., 1991 – 3000 egz. Išėjo 8 numeriai.

BOGOMOLNIKOVAS Vasilijus (g. 1950 01 15 Utenos raj. Rašės k.), radijo žurnalistas. 1967 baigė Utenos 1-ąją vid. m-lą, 1972 – Vilniaus un-te žurnalistiką. 1972-75 buvo Lietuvos radijo Vaikų ir jaunimo vyr. redakcijos redaktorius. 1975 paskirtas Radijo laidų rusų kalba vyr. redakcijos (nuo 1989 lapkričio – radijo laidų Lietuvos tautoms vyr. redakcija) vyr. redaktoriumi.

Rengia reportažus, komentarus visuomeninėmis temomis, veda laidas rusų kalba.

BOGUŠIENĖ Vanda (g. 1936 11 20 Tauragės aps. Šilalės vls. Šilų k.), žurnalistė. 1957 baigusi vid. m-lą, dirbo Kauno, Vilniaus vaikų darželiuose, Lietuvos radijuje rengė laidas vaikams. 1970 baigė Vilniaus un-tą, įgydama žurnalistės specialybę. 1967-92 dirbo dienr. „Tiesa“ redakcijoje: teletaipininke, lit. darbuotoja, Buities kultūros skyriaus vedėja, 1992 – savaitr. „Dialogas“ redakcijoje. Nuo 1993 – Lietuvos sveikatos apsaugos ministerijos atstovė spaudai.

Dirbdama dienr. „Tiesa“, rašė ir rengė rašinius teisės ir medicinos klausimais, puslapį „Šeima, dorovė, kultūra“. Išleido dokumentinę apybraižą „Rytas visam gyvenimui“ (1974).

„**BOHEMIA**“ („Bohema“), Kubos visuomeninis-politinis ir literatūros bei meno iliustruotas savaitinis žurnalas, einantis nuo 1908 Havanoje. Tiražas 1996 – 100 000 egz.

BOJEVAS Vsevolodas (1885 10 11 Gardine – 1954 10 26 Čikagoje, JAV), advokatas, žurnalistas. 1906 Peterburge leido Dūmos valstiečių trūdovikų frakcijos organą „Malenkaja gazetka“. Lenkų valdžios persekiojamas iš Vilniaus krašto atvyko į Kauną. Buvo Užsienio reikalų ministerijos juriskonsultas, Kauno 7 forte organizavo iš Rusijos gražintų dokumentų archyvą. 1940 08 buvo sovietinės valdžios suimtas, kalintas. 1944 pasitraukė į Vakarus, vėliau išvyko į JAV.

Nuo 1921 bendradarbiavo Lietuvos leidiniuose „Echo“, „Lietuvos žinios“, „Lietuva“, „Lietuvos aidas“, „Teisininkas“. Kaip teisininkas 1929 dalyvavo įregistruojant nuo rašytojų atsiskyrusių Lietuvos žurnalistų s-gą. 1929-32 buvo šios s-gos narys.

BOLIVIJA, Bolivijos Respublika (Pietų Amerika), nepriklausoma nuo 1825, gyventojų – 7,24 mln. (89 vieta pasaulyje), beraščių – 22,5 proc., sostinė – Sukrė, vyriausybės rezidencija – La Pasas, oficialios kalbos – ispanų, kečujų, aimarų.

Pirmieji spausdintiniai lapeliai pasirodė 1825 La Pase ir Sukrėje. Apie 1830-40 šiuose miestuose pradėjo eiti laikraščiai „El Comercio“ („Prekyba“) ir „El Cruzado“ („Žygis“). Jie buvo vieninteliai, visai šaliai skirti periodiniai leidiniai iki XX a. pr. 1904 La Pase įsteigtas laikr. „El Diario“ („Laikraštis“), jis ten tebeleidžiamas kaip dienraštis iki šiol.

Per metus išleidžiama apie 500 knygų. Išeina 16 dienraščių, kurių bendras tiražas 390 000 egz. (52 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „El Diario“ (žr.), „Presencia“ („Dalyvavimas“, žr.), „Hoy“ („Šiandien“, eina nuo 1968, tir. 25 000 egz.), „Ultima Hora“ („Paskutinė valanda“, nuo 1939, tir. 25 000 egz.). Taip pat leidžiami provinciniai dienraščiai: Kačabamboje – „Las Tiempos“ („Laikai“, nuo 1943, tir. 25 000 egz.), Orūre – „La Patria“ („Tėvynė“, nuo 1919, tir. 5000 egz.), Santa Kruse – „El Mundo“ („Pasaulis“, nuo 1979, tir. 20 000 egz.). Išeina apie 20 savaitraščių ir žurnalų politikos, ekonomikos bei kultūros klausimais, kurių tiražai ne didesni kaip 5000 egz.

Bolivijos informacijos agentūra ANF (žr.) įsteigta 1979.

Radijas veikia nuo 1937, yra 4,61 mln. radijo imtu-

vų (613 imt. 1000 gyv.), televizija – nuo 1970, yra 0,775 mln. televizorių (103 tel. 1000 gyv.). Programos transliuojamos ispanų, aimarų ir kečujų k. Dirba 145 radijo stotys (daugiausia komercinės), kurias jungia kompanija Asociacion Boliviana de Radiodifusores. Veikia vyriausybė TV kompanija TV-Boliviana, kelios mokomosios R ir TV stotys.

Pirmuosius dokumentinio kino filmus 1944-45 sukūrė Bolivijos kino in-tas (įsteigtas 1943). V.U.

BORDIŪRAS (pranc. bordure < bord – kraštas): 1. Ornamentinė juostelė, vartojama knygose bei akeidentiniuose spaudiniuose kaip rėmeliai tekstams ir iliustracijoms.

2. Spaudmuo, perteikiantis stilizuotą vaizdą. Naudojamas kaip puošmena puslapio, laužinio kraštams.

3. Stilizuotą vaizdą perteikiančių spaudmenų atspaudai popieriuje.

BOREIŠIENĖ Birutė Ona (g. 1928 05 24 Šiaulių aps. Stačiūnų vls. Aleniškių k.), pedagogė, žurnalistė. 1947 baigė Radviliškio gimnaziją, 1953 – Šiaulių mokytojų in-tą. 1947-61 dirbo Kuršėnų, Švenčionių bei Telšių vid. m-lose mokytoja ir mokymo dalies vedėja. 1956-61 buvo Telšių rajono laikr. „Komunizmo aušra“ redaktorė, 1961-65 – žurn. „Tarybinė mokykla“ vyr. redaktorė, o 1965-86 – žurn. „Tarybinė moteris“ vyr. redaktorė.

Daugiausia rašė pedagoginėmis, jaunimo auklėjimo bei moterų gyvenimo, žmonių tarpusavio bendravimo temomis. Išleido knygutes „Gražu, praktiška, madinga“ (1988) ir „Jaunai šeimai“ (1991).

BORGIS, BORGESAS (vok. Borgis < it. borghese – miestizškas), spaustuvinis šriftas, kuriuo spausdintos knygos buvo skiriamos miestiečiams, o ne aukštuomenėi. Jo kegelis 9 punktų (3,37 mm). Stambiausias iš pagrindinių šriftų, naudojamų dienraščių bei rajonų laikraščių tekstams bei knygoms rinkti.

BORISIENĖ-GOPAITĖ Stanislova (1925 12 05 Kaune – 1980 03 20 Vilniuje), režisierė, meno veikėja. 1944 baigė Kauno dramos teatro studiją, 1949 – Kauno un-to Istorijos ir filologijos fak. 1944-49 buvo Kauno dramos teatro aktorė, 1950-52 – Kauno muzikinio dramos teatro aktorė ir direktorė, 1953-56 – Lietuvos radijo k-to meninių laidų vyr. redaktorė, viršininko pavaduotoja. Nuo 1957 iki 1980 – Lietuvos televizijos ir radijo k-te vyr. režisierė. Pastatė televizijos spektaklius: P. Cvirkos „Sąžinė“, Dž. Londono „Nužudyti žmogų“ (abu 1959), B. Brechto „Baltasis kryžius“ (1961), Verkoro „Jūros tyla“ (1964), Just. Marcinkevičiaus „Pušis, kuri juokėsi“ (1965). Televizijos filmams ir laidoms parašė literatūrinių scenarijų.

BORJERAS (tikr. Jermolajevs) **Boriss** (g. 1910 12 27(14) Kaune), dailininkas karikatūristas. Piešimo mokėsi dailininko Vorobjovo studijoje, lankė Kauno meno m-lą, J. Vienožinskio tapybos ir M. Dobužinskio taikomosios grafikos studijas. Nuo 1939 spausdino karikatūras ir šaržus „Lietuvos aide“, „Kuntaplyje“, „Dienoje“, „Sekmadienyje“. Buvo Dailininkų ir Žurnalistų s-gų narys. 1944 pasitraukė į Vokietiją, politinių karikatūrų paskelbė karo pabėgėlių spaudoje. Nuo 1949 gyvena Australijoje,

je, Adelaidėje. Dirbo dekoratyvinio ir komercinio meno srityje.

D.Š.

BORTKEVIČIENĖ (Povickaitė) Felicija (1873 09 01 Panevėžio aps. Krekenavos vls. Linkaučių dvare – 1945 10 21 Kaune), visuomenės veikėja, spaudos darbuotoja. Mokėsi Kauno ir Vilniaus mergaičių gimnazijose, Varšuvoje – moterų kursuose. Lietuviškosios spaudos draudimo laikais palaikė ryšį su žurnalų „Varpas“ ir „Ūkininkas“ administratore M. Zau-niūte ir jai persiūsdavo visus spaudai paruoštus rankraščius. Spaudą leidus, buvo viena iš svarbiausių laikr. „Lietuvos ūkininkas“, paskiau „Lietuvos žinios“ organizatorių. Nuo 1906 05 11 pasirašinėjo „Lietuvos ūkininko“, nuo 1909 ir „Lietuvos žinių“ leidėja. 1909 drauge su K. Griniumi ir kt. sudarė pasitikėjimo b-vę tiems laikraščiams leisti. Kaip tų laikraščių leidėja dar prieš Pirmąjį pasaulinį karą rusų valdžios net keturis kartus buvo kalinama. Pirmaisiais Nepriklausomos Lietuvos metais su kitais įkūrė „Varpo“ b-vę, 1920-30 buvo jos direktorė, 1922-36 – dienr. „Lietuvos žinios“ ats. redaktorė. Parašė atsiminimų apie Žemaitę.

BORUTA Kazys (1905 01 06 Marijampolės aps. Liudvina-vo vls. Kūlokų k. – 1965 03 09 Vilniuje), poetas, beletristas. 1924 baigė Marijampolės mokytojų seminariją, 1924-26 Lietuvos un-te ir 1926-30 Vienos bei Berlyno un-tuose studijavo istoriją, filosofiją. Suredagavo lit. almanachus „Audra“ (1928), „Darbas“ (1932). Bendradarbiavo leidiniuose „Lietuvos žinios“, „Kultūra“, „Trečias frontas“. 1933-35 kalintas. 1940 redagavo žurn. „Dienovidis“. 1940-46 dirbo Lietuvos Mokslų akademijoje, organizavo literatūros muziejų.

Eilėraščius pradėjo spausdinti 1923. Išleido poezijos rinkinius „A-lo!“ (1925), „Dainos apie svyruojančius gluosnius“ (1927), „Kryžių Lietuva“ (1927), „Duona kasdieninė“ (1934), „Eilės ir poemos“ (1938), apsakymų rinkinį „Drumstas arimų vėjas“ (1928), apsakas „Namas Nr. 13“ (1928), „Saulė ant savo pečių parnešti išėjo“ (1940), romanus „Mediniai stebuklai“ (1938), „Baltaragio malūnas“ (1945), apybraižų apie žymius keliautojus „Kelionės į Šiaurę“ (1938-39, 2 kn.), skulptoriaus V. Grybo beletristinę biografiją „Sunkūs paminklai“ (1960), pasakų rinkinį „Dangus griūva“ (1955), humoristinę apsaką „Jurgio Paketurio klajonės“ (1963). Išleisti „Raštai“ (T. 1-10, 1970-76).

BOSNIJA IR HERCEGOVINA, Bosnijos ir Hercegovinos Respublika (Pietryčių Europa), nepriklausoma nuo 1991, gyventojų – 3,53 mln. (122 vieta pasaulyje), sostinė – Sarajevas, oficiali kalba – serbų-kroatų.

Pirmasis laikraštis „Bosanski Vjestnik“ („Bosnijos žinios“) pasirodė 1866 Sarajeve. Ilgą laiką jis buvo vienintelis šalies laikraštis, nes iki Pirmojo pasaulinio karo (beveik 400 metų) Bosnija ir Hercegovina buvo Turkijos imperijos dalis, o nuo 1918 įėjo į susikūrusią Serbų, kroatų ir slovėnų karalystę, vėliau tapusią Jugoslavijos karalyste, po Antrojo pasaulinio karo – Jugoslavijos Federacine Respublika. Tik 1991 šalis tapo nepriklausoma valstybe. Per tuos visus metus Sarajevo buvo įsteigta tik keletas naujų periodinių leidinių: 1943 pradėjo eiti dienr. „Oslobodjenje“ („Išlaisvinimas“, žr.), 1945 – savaitr. „Zadugar“ („Žemdirbys“), 1964 – dienr. „Večernje novine“ („Vakarinės naujie-

nos“, žr.).

1996 ėjo 2 dienraščiai, jų tiražas 55 500 egz. (16 egz. 1000 gyv.). Kiti svarb. laikraščiai: „Sarajevske novine“ („Sarajevo naujienos“, eina nuo 1991, tir. 16 000 egz.), „Večernje novosti“ („Vakarinės naujienos“, nuo 1991, tir. 20 000 egz.), „Svijet“ („Savaitraštis“, nuo 1991, tir. 115 000 egz.), „Sarajevo Times“ („Sarajevo laikas“, nuo 1991, tir. 5000 egz.).

Vyriausybinių Bosnijos ir Hercegovinos informacijos agentūra BH PRESS įkurta 1992 Sarajeve. Įsteigta ir privati informacijos agentūra ONASA.

Radijas veikia nuo 1926, televizija – nuo 1956. Visuomeninė Bosnijos ir Hercegovinos R ir TV kompanija transliuoja 4 radijo ir 2 televizijos programas. v.u.

„BOSTONO LIETUVIŠKAS LAIKRAŠTIS“, JAV lietuvių laikraštis, ėjęs 1895 10-12 Bostone. Leidėjas ir spaustuvininkas A. Zdanavičius. Redagavo J. Žebrys. Išleisti 7 numeriai.

„BOTAGAS“ : 1. Literatūros, politikos ir humoro dvi-savaitis visuomenės laikraštis, leistas 1914-15 Rygoje kaip „Rygos naujienų“ priedas. Kritikavo caro valdininkų piktnaudžiavimą, spausdino satyrinius eilėraščius, anekdotus, 1915 smerkė kaizerinę politiką. Išėjo 8 numeriai. Leidėjas-redaktorius L. Jakavičius. Spausdino „Lietuvos“ spaustuvė Rygoje.

2. Savaitinis „spaudos organas liūdnei nusiteikusių piliečių ūpui pakelti“, leistas 1933 Kaune vietoj „Nepriklausomos Lietuvos“. Pirmasis numeris išėjo 1933 07 30. Kritikavo valdžios atstovų savivalę, dvasininkijos ydas, spausdino humoristinius rašinius, literatūros kūrinius. Išleista 14 numerių. Leidėjas ir redaktorius P. Jocius. Spausdino V. Atkočiūno spaustuvė Kaune, vėliau J. Kuzmickio ir L. Beilio bei F. Sokolovskienės ir G. Lano spaustuvės Kaune. G.B.

BRADŪNAS Kazys (g. 1917 02 11 Vilkaviškio aps. Alvito vls. Kiršų k.), poetas, publicistas. 1943 baigė Vilniaus un-to Humanitarinių mokslų fak. 1937-38 redagavo žurn. „Ateitis“. 1944 pasitraukė į Vakarus, nuo 1949 gyveno JAV. 1945-48 redagavo žurn. „Aidai“. 1951 suredagavo poezijos antologiją „Žemė“, nuo 1952 dirbo žurn. „Literatūros lankai“ redakcijoje, nuo 1961 redagavo dienr. „Draugas“ savaitinį kultūrinį priedą. Redagavo (su kitais) veikalus „Lietuvių literatūra svetur, 1945-67 m.“ (1968), „Lietuvių egzodo literatūra. 1945-1990“ (1992), parašė libretą D. Lapinsko operai „Magnus Dux“ (1984).

Poeziją spausdina nuo 1932. Išleido poezijos rinkinius „Vilniaus varpai“ (1943), „Pėdos arimuose“ (1944), „Svetimoji duona“ (1945), „Apeigos“ (1948), „Devynios baladės“ (1955), „Morenų ugnys“ (1958), „Sidabrinės kamanos“ (1964), „Sonatos ir fugos. Susitikimai su Čiurlioniu“ (1967), „Donelaičio kapas“ (1970), „Pokalbiai su karalium“ (1973), „Užeigoje prie Vilniaus vieškelio“ (1981), „Priešai“ (1983), „Krikšto vanduo Joninių naktį“ (1987), „Duona ir druska“ (1992), „Apie žemę ir dangų“ (1997), rinktinės „Įaugus Nemuno upyne“ (1990), „Prie vieno stalo“ (1990), „Lietuviškoji trilogija“ (1994). 1992 apdovanotas Lietuvos nacionaline premija.

BRILIO RAŠTAS, taškų, kuriuos akieji apčiuopia (skaito) ir išpaudžia (rašo), deriniai, reiškiantys rai-

des, skyrybos ženklus ir skaitmenis. Dabartinį 1829 sukūrė Louis Braille (1809-52) Paryžiuje, 1878 jis priimtas visame pasaulyje. Kiekviena abėcėlės raidė susideda iš įvairiai suderintų taškų, kurie po tris padalyti į dvi eiles. Skaitmenys – pirmosios 10 lot. abėcėlės raidžių su vadinamuoju skaičiaus ženklu iš kairės. Rašoma ranka arba aklių rašomąja mašinėle. Spauda, vartojanti tokį raštą, vadinama Brailio spauda. Spaustuvinės matricos – dvigubas 0,22-0,25 mm storio skardos lakštas su išpaustu tekstu. Iš matricos tekstas perspaudžiamas standžiam popieriui. L. Brailio abėcėlė lietuvių kalbai 1927 pritaikė P. Daunys.

„BRASTA“, Plungės krašto laikraštis, einantis nuo 1992. Įsteigė Plungės verslininkų klubas. Leidėjai: Plungės verslininkų klubas ir A. Zdravio laikraščio „7 kaimynai“ redakcija, UAB „Plunbra“. Redaktoriai: A. Zdravys (1992-94), V. Černeckienė (nuo 1994). Iš-eina 2 kartus per savaitę. Tiražas 1993 – 1500 egz., 1997 – 3800 egz.

BRAZAITIS (Ambrzevičius) Juozas (1903 12 09 Marijampolės aps. Trakiškių k. – 1974 11 28 Niujorke, JAV), literatūros tyrinėtojas, visuomenės veikėjas, 1941 Lietuvos Laikinosios Vyriausybės vadovas. Studijavo Kauno ir Bonos un-tuose. 1927-43 dirbo mokytoju „Aušros“ gimnazijoje, 1934-43 taip pat dėstė Vytauto Didžiojo un-te lietuvių literatūrą. 1923-27 dirbo dienr. „Lietuva“, 1936-40 – „XX amžius“ redakcijose, 1942-44 bendradarbiavo pagrindiniame leidinyje „Į laisvę“. 1944 pasitraukė į Vokietiją, 1951 emigravo į JAV. Dalyvavo VLIK'o veikloje. 1952-74 dirbo „Darbininko“ redakcijoje, 1953-60 redagavo žurn. „Į laisvę“. Parengė vadovėlių. 1962 suredagavo J. Lukšos-Daumanto knygos „Partizanai“ 2-ąją laidą, papildytą nauja medžiaga. 1964 Vokietijoje išleista jo parašyta lietuvių rezistencinės kovos apžvalga „Vienų vieni“. Suredagavo straipsnių rinkinį „Didysis nuotykis“ (Juozo Ereto veiklos Lietuvoje apžvalga, 1972), parašė apybraižą „Vienas iš rezistentų kartos“ (apie Praną Padalį, 1974). JAV išleisti jo raštai (T.1-4, 1980-83).

BRAZAITIS Tomas (g. 1940 08 08 Klivlende, JAV), žurnalistas. 1962 baigė socialinius mokslus Dž. Karolo (John Carroll) un-te. Nuo 1964 dirbo savaitraščių redakcijose, rašė sporto reportažus ir vedamuosius. 1971 pradėjo dirbti „The Plain Dealer“ biure, nuo 1974 – jo vadovas. Spaudos reikalais daug keliavo po užsienio šalis, rašė kelionių reportažus. Išleido knygas apie Tarybų Sąjungą „A Soviet Odyssey“ (1983), apie Lietuvą „Mano protėvių žemėje“ (1983).

BRAZAUSKAS Arūnas (g. 1956 04 28 Kaune), ekonomistas, žurnalistas. 1974-79 Vilniaus un-te studijavo ekonominę kibernetiką. Nuo 1979 iki 1987 dirbo Filosofijos, sociologijos ir teisės in-te inžinieriumi programuotoju, 1987-88 – kooperatyve „Viltis“ skyriaus vedėju, 1988-89 – kooperatyve „Gairė“ direktoriumi. 1989-90 buvo Vilniaus m. plano komisijos vyr. ekonomistas, 1990-91 – laikr. „Lietuvos aidas“ spec. korespondentas, 1991 – Krašto apsaugos departamento Sistemų vystymo skyriaus viršininkas, 1992-93 – žurn. „Veidas“ Ekonomikos skyriaus vedėjas. Nuo 1994 – telegramų agentūros ELTA Ekonomikos skyriaus ve-

dėjas, savaitr. „Verslo žinios“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas.

Daugiausia rašo ekonomikos ir politikos temomis.

BRAZDŽIONIS Balys (1916 12 03(11 20) Panevėžio aps. Piniavos vls. Žaliosios viensėdyje - 1996 10 06 Čikagoje, JAV), žurnalistas. Nuo 1934 bendradarbiavo leidiniuose „Jaunasis ūkininkas“, „Ūkininkas“, „Ūkininko patarėjas“, „Karys“, „Lietuvos žinios“, „Pavasaris“. 1947 gyveno Anglijoje. Buvo Bradfordo lietuvių s-gos pirmininkas, rašinius spausdino laikraščiuose „Britanijos lietuvis“, „Išėvių draugas“. Nuo 1952 gyvendamas JAV, buvo Čikagos radijo programos biuletenio „Pasaulio lietuvių žinios“ redaktorius ir žurn. „Karys“ karių gyvenimo skyriaus vedėjas, fotokorespondentas, rašė į laikraščius „Draugas“, „Darbininkas“, „Tėviškės žiburiai“.

BRAZDŽIONIS Bernardas (g. 1907 02 14(01) Stebeikėliuose, Biržų aps.), poetas, spaudos darbuotojas. 1908-14 su tėvais gyveno JAV. Grįžęs į Lietuvą ir baigęs Biržų gimnaziją, 1929-34 studijavo Kauno un-to Humanitarinių mokslų fak. Įgijęs lietuvių kalbos ir literatūros specialybę, mokytojavo. Nuo 1937 dirbo „Sakalo“ knygų leidykloje, nuo 1940 buvo Maironio literatūrinio muziejaus vedėjas. 1944 pasitraukė į Vakarus, 1949 atvyko į JAV. Iš pradžių gyveno Bostone, dirbo „Lietuvių enciklopedijos“ visuotinės literatūros skyriaus redaktoriumi. 1961-65 buvo Lietuvių rašytojų d-jos pirmininkas.

1933 redagavo studentų laikr. „Lietuvos studentas“, 1932-40 – ateitininkų žurn. „Ateities spinduliai“, 1934-35 – poezijos žurn. „Pradalgės“, 1939 – žurn. „Dienovidis“. Gyvendamas užsienyje, 1947 suredagavo Lietuvių rašytojų d-jos metraštį „Tremties metai“. 1949-50 redagavo vaikų žurn. „Eglutė“, 1955-72 – žurn. „Lietuvių dienos“. J. Brazaičio slapyvardžiu paskelbė lit. kritikos straipsnių žurnaluose „Židinyas“, „Naujoji Romuva“, „Vairas“, „Aidai“, dienr. „XX amžius“ ir kt.

Pirmąjį eilėraščių išspausdino 1924 žurn. „Pavasaris“. Išleido eilėraščių rinkinius „Baltosios dienos“ (1926), „Amžinas žydas“ (1931), „Krintančios žvaigždės“ (1933), „Ženkla ir stebuklai“ (1936), „Kunigaikščių miestas“ (1939), „Šaukiu aš tautą“ (1941), „Iš sudužusio laivo“ (1943), „Svetimi kalnai“ (1945), „Didžioji kryžkelė“ (1953), „Vidudienio sodai“ (1961), „Po aukštaisiais skliautais“ (1989), „Tarp žemės ir dangaus“ (1992) ir kt. Pasirodė poezijos rinktinės „Poezijos pilnatis“ (1970, 1989), „Pavasario kelionė“ (1992), „Tėvų nameliai brangūs“ (1995), „Vilčių valtytės“ (1995), „Šiapus ir anapus mūsų laiko“ (1997) ir kt.

Vytės Nemunėlio slapyvardžiu išleido daug vaikams skirtų knygelių, sudarė vaikų poezijos rinktinę „Mažųjų dienos“ (1984), išvertė užsienio autorių poezijos kūrinių. 1940 už eilėraščių rinkinį „Kunigaikščių miestas“ pelnė Valstybinę literatūros premiją.

BRAZILIJA, Brazilijos Federacinė Respublika (Pietų Amerika), nepriklausoma nuo 1822, gyventojų – 159,14 mln. (5 vieta pasaulyje), beraščių – 18,9 proc., sostinė – Brazilijos m., oficiali kalba – portugalių.

Pirmasis laikraštis „A Gazeta do Rio de Janeiro“ („Rio de Žaneiro laikraštis“) išėjo 1809. Kiti periodiniai leidiniai pasirodė po 1822, paskelbus šalies nepri-

klausomybę (nuo XVI a. buvo Portugalijos kolonija). 1831 jau buvo spausdinama 50 įvairių laikraščių. Juos steigė bei leido pramonės ir prekybos kompanijos, politinės partijos. Nuo 1825 Resife tebeleidžiamas dienr. „Diario de Pernambuco“ („Pernambuko laikraštis“), o nuo 1827 Rio de Žaneire – „Jornal do Comercio“ („Prekybos laikraštis“), kuriuos įsteigė pramonininkai bei prekybininkai. Nuo 1875 San Paule eina dienr. „O Estado do São Paulo“ („San Paulo valstija“, žr.), nuo 1884 ten pat – „Diario Popular“ („Liaudies laikraštis“, tir. 100 000 egz.), nuo 1891 Rio de Žaneire – „Jornal do Brasil“ („Brazilijos laikraštis“, žr.).

Per metus išleidžiama per 18 000 knygų, išeina daugiau kaip 1000 savaitraščių ir žurnalų, taip pat 373 dienraščiai, jų bendras tiražas 8,5 mln. egz. (55 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „O Globo“ („Žemės rutulys, gaublys“, žr.), „Folha de São Paulo“ („San Paulo lapelis“, žr.), „O Estado do São Paulo“ (žr.), „O Dia“ („Diena“, žr.), „Jornal do Brasil“ (žr.), „Diario da Tarde“ („Vakarinis dienraštis“, eina nuo 1931, tir. 150 000 egz.), „Jornal da Tarde“ („Vakarinis laikraštis“, nuo 1966, tir. 90 000 egz.), „Noticias Populares“ („Įdomios naujienos“, nuo 1963, tir. 150 000 egz.). Minėtini žurnalai: „Veja“ („Žiūrėkite“, žr.), „Manchete“ („Skelbimas“, eina nuo 1952, tir. 100 000 egz.), „Visão“ („Akiratis“, nuo 1952, tir. 150 000 egz.), „Capricho“ („Fantazija“, nuo 1980, tir. 250 000 egz.).

Iki 1992 veikė Brazilijos informacijos agentūra EBN / Empresa Brasileira de Noticias (Brazilijos spaudos naujienų agentūra), įsteigta 1979 vietoj vyriausybės agentūros Agencia Nacional (AN), dirbusios nuo 1946. Dabar informaciją apie svarbiausius šalies ir užsienio įvykius periodinių leidinių redakcijoms teikia pagrindinių dienraščių naujienų agentūros: Agencia Estado, Agencia Folha, Agencia Jornal do Brasil, Agencia o Globo.

Radijas veikia nuo 1921, yra 59,5 mln. radijo imtuvų (386 imt. 1000 gyv.), televizija – nuo 1958, yra 32 mln. televizorių (208 tel. 1000 gyv.). Radijo laidas transliuoja 2917 stočių, TV – 256. Didžiausia yra vyriausybinių radijo stotis Radiobras. Savo R ir TV stotis turi kai kurie šalies dienraščiai bei savaitraščiai („Globo“, „Manchete“, „Jornal do Brasil“). Privačias kompanijas kontroliuoja Nacionalinis ryšių departamentas.

Dokumentinio kino filmai pradėti kurti 1903. v.u.

BRAZILIJOS LIETUVIŲ PERIODIKA, periodiniai leidiniai, kuriuos leido lietuviai Brazilijoje. Pirmieji lietuviai į Braziliją atvyko XIX a. pabaigoje. Masinė lietuvių imigracija vyko 1926-30; 1926 į Braziliją imigravo daugiau kaip 5600, o 1927 – apie 12 000 lietuvių. 1930 Brazilijoje gyveno per 40 000 lietuvių, o iki 1947 iš viso imigravo apie 50 000 lietuvių. Po 1955 dalis lietuvių grįžo į Lietuvą. 1983 Brazilijoje gyveno apie 35 000 lietuvių.

Pirmasis lietuvių laikraštis – tautinės minties savaitr. „Brazilijos lietuvis“ (žr.) – pradėjo eiti 1927 San Paule (buvo leidžiamas iki 1929). Ten pat 1928-29 ėjo panašios orientacijos savaitr. „Pietų Amerikos lietuvis“ (žr.), 1928-30 – „Garsas“ (žr.), 1929-33 – „Lietuvis Brazilijoje“ (žr.), kurį 1934 pakeitė „Lietuvis“ (žr.), leistas iki 1941. 1930 San Paule buvo leidžiamas neparitinis tautinės minties savaitr. „Lietuva“ (žr.), informa-

cinis savaitr. „Naujienos“, jaunimo laikr. „Jaunųjų žiedai“ (žr.), 1930-41 – savaitr. „Lietuvių aidas Brazilijoje“ (žr.). 1930 įkurta Brazilijos komunistų partijos lietuvių frakcija San Paule leido savo pogrindinius laikraščius: 1931-32 – „Darbininkų žodis“ (žr.), 1933-38 – „Mūsų žodis“ (žr.), 1934 – „Darbas“ (žr.). 1934 pradėtas leisti religijos, mokslo, literatūros ir visuomenės žurn. „Tiesa“ (žr.), 1935-37 San Paule ėjo jaunimo žurn. „Viltis“ (žr.), 1936-37 ir 1939-41 – mėnesinis kultūros, meno ir literatūros žurn. „Rytas“ (žr.), 1937 – vaikams skirtas laikr. „Mažųjų pasaulis“. 1940 Brazilijos lietuvių s-ga „Vilnis“ nereguliariai leido laikr. „Tautos vilnis“, 1942-43 Brazilijos lietuvių darbininkų d-ja – komunistinį nelegalų laikr. „Tiesa“ (žr.). 1947-57 San Paule buvo leidžiamas demokratinės pakraipos savaitr. „Žinios“ (žr.), 1948-51 – vienuolių jėzuitų dvisavaitis žurn. „Mūsų Lietuva“ (žr.), kuris nuo 1951 iki 1990 ėjo kaip savaitr. Ten pat 1950-52 ėjo socialistinės orientacijos laikr. „Taikos balsas“ (žr.), nuo 1950 – satyros ir humoro laikr. „Garnys“ (žr.). 1957-59 Brazilijos lietuvių kultūros d-ja leido mėnesinį žurn. „Gintaras“ (žr.). Šiuo metu Brazilijos lietuviai leidžia (tiesa, nelabai reguliariai) tik laikr. „Mūsų Lietuva“.

V.U.

BRAZIULIS Alfonsas Vytautas (1900 02 25 Šiaulių aps. Gruzdžių vls. Laumakių k. – 1982 04 06 Klivlende, JAV), žurnalistas. 1920-24 lankė Tautos teatro studiją, 1922 – Eltos žurnalistikos kursas. 1919-21 buvo Lietuvos kariuomenės savanoris, 1923 Klaipėdos krašto išlaisvinimo žygio dalyvis, 1923-25 – knygų leidyklos „Vaiva“ reikalų vedėjas, 1926 – „Šiaulių naujienų“ redaktorius, 1926-27 – Eltos vidaus korespondentas, 1930-32 – laikr. „7 meno dienos“ redaktorius, 1940-44 – Kauno radiofono žinių redaktorius.

Spaudoje bendradarbiavo nuo 1918. Rašė meno ir kultūros apžvalgas, reportažus, interviu su menininkais ir visuomenės veikėjais. 1944-49 gyveno Vokietijoje, 1949 atvyko į JAV. Bendradarbiavo lietuvių spaudoje.

Išleido knygas „Dr. Jonas Šliūpas“ (1926, Ed. Vingėlos slapyvardžiu), „Aš laikau pamaldas už Staliną“ (1950). Išvertė F. Šaliapino atsiminimus „Mano gyvenimas“ (1938) ir kt.

BRAZIULIS Leonas (g. 1941 10 09 Pakruojo vls. Norvaišių k.), žurnalistas. 1963 baigė Vilniaus un-te žurnalistiką. 1963-94 dirbo laikr. „Tiesa“ redakcijoje: laiškų ir masinio darbo informacijos ir sporto skyrių lit. darbuotoju, sporto, informacijos bei kultūros skyrių vedėju, ats. sekretoriumi ir redaktoriaus pavaduotoju bei ats. sekretoriumi-redaktoriaus pavaduotoju. 1994-95 buvo dienr. „Lietuva“ ats. sekretorius, 1995 rugpjūčio-spalio mėn. – dienr. „Diena“ ats. sekretorius. Nuo 1995 – dienr. „Lietuvos rytas“ priedo „Sostinė“ ats. sekretorius, nuo 1997 – dienr. „Lietuvos rytas“ ats. sekretoriaus pavaduotojas. Daugiausia rašo sporto, automobilizmo, etnokultūros, kraštotyros bei gamtosaugos temomis.

BREVIJORIUS, BREVIARAS (lot. breviarium – trumpa apžvalga): 1. Romos imperijoje ir ankstyvaisiais vid. amžiais – mokslo veikalo santrauka, trumpas ūkinis aprašas; rašytojo kūrybos būdingų ištraukų glautas rinkinys.

2. Kasdieninė katalikų dvasininkų (kunigų) maldu knyga.

3. Poligrafijoje – spaudmenų pavadinimas.

BRĖŽINYS, knygų grafikos kūrinys, dažniausiai atliekamas braižybos įrankiais, kompiuteriais, aiškinantis, papildantis arba puošiantis knygos, žurnalo, laikraščio tekstą.

„BRIDGES“ („Tiltai“), JAV lietuvių ketvirtinis žurnalas, leidžiamas nuo 1977 anglų k. Iš pradžių ėjo kaip laikraštis Bostone, nuo 1979 – Niujorke, Bruklina. Skirtas lietuviams, kurie domisi savo kilmės tauta, jos kultūra ir Lietuvos gyvenimu, bet nemoka lietuviškai. Leidžia JAV lietuvių bendruomenės krašto valdyba. Redaktoriai: A. Budreckis, M. Drunga, R. Stirbys, St. Goštautas, D. Genaitytė-Jonaitis, D. Bulvičiūtė, E. Vaičiulis. Spausdina „Darbininko“ spaustuvė Bruklina. Tiražas 1985 – 3500 egz.

BRIDŽIUS Kazimieras (slap. **Alfredas Banga**; 1908 01 15 Marijampolės aps., Šunskuose – 1982 12 03 Toronte, Kanadoje), žurnalistas, poetas. Besimokydamas Marijampolės gimnazijoje, rašė ir vertė eilėraščius, kurių dalis 1931 paskelbta lyrikos knygoje „Gyvenimo kryžkely“. 1925-27 dirbo Marijampolės savaitr. „Šešupės bangos“ redakcijoje, 1927-28 redagavo laikr. „Šiaulietis“. 1928 rašė į Šiaulių laikr. „Momentas“. Už publikacijas „Momente“ nuvežtas į Piktmiškį, kankintas.

1930-34 buvo vienas iš laikr. „Suvalkietis“ redaktorių. 1937-40 redagavo „Dirvos“ b-vės leidžiamą „Suvalkiečių kraštą“. 1940 pasitraukė į Vokietiją, Berlyne ir Karaliaučiuje dirbo vokiečių informacijos žinyboje. Pokario metais gyveno Hanau lietuvių karo pabėgėlių stovykloje, kartu su A. Merkeliu ir vienas 1946-47 redagavo „Hanau lietuvių tremtinių bendruomenės komiteto Informacijos biuletinį“. 1947 emigravo į Kanadą, 18 metų dirbo aukso kasyklose. Joms užsidarius, persikėlė į Torontą, nuo 1973 sunkiai sirgo. D.š.

BRIEDIS Albinas (1909 06 20 Šiaulių aps. Joniškių vls. Milvydžių k. – 1941 12 24 Vorkutoje, Rusijoje), spaudos darbuotojas. 1924-28 mokėsi Šiaulių gimnazijoje, nuo 1928 studijavo Lietuvos un-to Humanitarinių mokslų fak. 1930 un-te įsteigė laikr. „Lietuvos studentas“ ir buvo pirmasis jo redaktorius. 1932 redagavo laikr. „Aklųjų dalia“, nuo 1933 – laikr. „Tėvų žemė“, nuo 1936 – savaitr. „Verslas“ ir žurn. „Amatininkas“. Bendradarbiavo lit. almanache „Granitas“. 1940 okupantų kalintas Kaune, Vilniuje. 1941 buvo išvežtas į Komiją ir ten žuvo.

BRIFINGAS (angl. breathing-space – pertrauka, atokvėpis), susitikimai po kurio nors įvykio arba prieš jį, trumpos spaudos konferencijos, rengiamos daugiausia užsienio žurnalistams, akredituotiems toje šalyje.

BRILJANTAS (pranc. brillant < brillier – blizgėti, švytėti), pats smulkiusias šriftas, kurio kegelis 3 punktai (apie 1,13 mm), Lietuvoje nevartojamas.

BROŠIŪRA (pranc. brocher – susiūti), spausdinta nedidelė, paprastai ne daugiau kaip 48 puslapių (3 sp. lankų), susegta kaip sąsiuvinis knygutė minkštu virše-

liu. Pirmosios pasirodė reformacijos laikotarpiu (XVI a.). Ypač didelį vaidmenį suvaidino Didžiojoje prancūzų revoliucijoje (1789). Pirmąja lietuviška brošiūra laikytinas 1712 kovo 4 Prūsijos karaliaus Fridriko I išleistas įsakas „Istatimas už merleohinkus Prussu Karalystėje“ (8 p.). Daug jų buvo leidžiama XIX a. pab. Brošiūros daugiausia leidžiamos visuomeninėmis-politinėmis, ekonominėmis, socialinėmis, mokslo populiarinimo, praktinės ūkinės veiklos ir kt. temomis.

BROŠIŪRAVIMAS, išspausdintų lankų (popieriaus lapų) apdorojimas, gaminant brošiūras, žurnalus ir knygų blokus. Išspausdinti lankai supjaustomi (jei jų nepjausto spausdinimo mašina) ir sulankstomi į sąsiuvinius. Prie jų prikljuojamos, į juos įdedamos arba ant jų uždedamos atskirai išspausdintos įkljos. Kiekvieno leidinio egzemplioriaus sąsiuviniai sudedami eilės tvarka ir susiuvami siuvamąja ar susegami viela segamąja mašina arba suklijuojami spec. kljais į blokus. Brošiūros blokas rankomis ar mašinomis apdengiamas viršeliu ir apipjaustomas iš trijų kraštų. Knygos blokas gali būti įrišamas į kietviršį.

BRŪKŠNELIS, DEFISAS (lot. divisio – padalijimas), skyrybos ženklas, dažniausiai vartojamas šiais atvejais: 1) tarp dviejų to paties asmens pavardžių arba tarp pavardės ir slapyvardžio, pvz.: V. Krėvė-Mickevičius; 2) dvigubuose valstybių, sričių, miestelių ir gyvenviečių pavadinimuose, pvz.: Šlezvigas-Holšteinas (Vokietijos sritis); 3) prieš skaitmenį, įeinantį į pavadinimą, pvz.: automobilis VAZ-2108; 4) keliant į kitą eilutę, skaidant skiemenimis ir trumpinant žodžius, pvz.: žurnalas, m-la (mokykla); 5) kalbotyroje brūkšneliu šalia morfemos ar kitos žodžio dalies pažymima kitos ar kitų morfemų vieta, pvz.: priesagos -ykla, -inis.

BRŪKŠNYS, skyrybos ženklas, dažniausiai vartojamas šiais atvejais: 1) tiesioginei kalbai nuo autorinės atskirti; 2) bejungtukinio sudėtinio sakinio dėmenims atskirti; 3) įterpiniams išskirti; 4) vietoj praleisto, bet numanomo žodžio; 5) vietoj praleistos sudurtinio tarinio jungties, kai tarinio vardinė dalis išreikšta daiktavardžio ar skaitvardžio vardininku, arba vietoj praleistos suvestinio tarinio jungties; 6) prieš apibendrinamąjį žodį; 7) tarp dviejų žodžių ar skaitmenų daiktų ar reiškinių riboms nusakyti.

BRUOŽIS (Bruažis, Brožaitis) Vilius (1843 05 17 Ragainės aps., Gaištautuose – 1909 07 06 Tilžėje), spaudos darbuotojas, gydytojas. Medicinos mokslus studijavo Karaliaučiaus un-te, 1871 apgynė medicinos daktaro disertaciją. 1885-87 buvo Tilžės „Birutės“ djos pirmininkas. 1885-86 bendradarbiavo „Aušroje“. Buvo žurnalų „Varpas“ ir „Ūkininkas“ atsakomasis redaktorius. Per jį ilgai ėjo ir visa „Varpo“ bei „Ūkininko“ korespondencija. 1892-98 buvo žurn. „Varpas“ leidimo k-to išdininkas; materialiai rėmė žurnalą.

BRUZGELEVIČIUS Kęstutis (g. 1947 01 24 Šalčininkuose), žurnalistas. 1971 baigęs Vilniaus un-to lietuvių kalbos ir literatūros specialybę, mokytojavo, dirbo Lietuvių kalbos ir literatūros in-te, „Vagos“ leidykloje. Tuo metu „Literatūroje ir mene“, „Pergalėje“, „Nemune“, „Komjaunimo tiesoje“ išspausdino nemažai prozos bei dramaturgijos knygų recenzijų, straips-

nių literatūros klausimais. Nuo 1975 iki 1994 buvo laikraščių „Lietuvos pionierius“, „Valstiečių laikraštis“, „Tiesa“ kultūros skyrių vedėjas. 1994 dirbo Eltos generalinio direktoriaus pavaduotoju, 1995-96 – žurnalistinį darbą žurnaluose „Šeima“, „Sąskaita“. Nuo 1996 – savaitr. „Autoekspresas“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas.

BRUŽAS Antanas (1893 05 04 Seredžiaus vls. Motiškių k. – 1970 05 28 Klaipėdoje), spaudos darbuotojas, publicistas. Baigęs Seredžiaus pr. m-lą, toliau lavinosi, tapo vargonininku. Vargonininkavo 1906-16 Odesoje, Izmaile, Tiumenėje, 1916-20 – Omske, Tomske. Grįžęs į Lietuvą, nuo 1920 dirbo Šaulių s-goje Kultūros propagandos skyriaus vedėju, redagavo žurn. „Trimitas“. 1925 juo iniciatyva įsteigtas žurn. „Ūkininko patarėjas“, kurį 1927 ir redagavo. 1927 įsteigė ir iki 1934 redagavo savaitr. „Mūsų rytojus“, tapusį labai populiariu leidiniu kaimo žmonėms. 1934 buvo „Talkos“ spaudos biuro vedėjas, nuo 1935 – laikr. „Darbo Lietuva“ redaktorius. Vokiečių okupacijos metais su žurnalistu J. Senkumi įsteigė Studijų biurą ir leido tęstinį leidinį „Lietuvių archyvas“. Po karo vargonininkavo Kaišiadorių rajone, paskui buvo saugumo suimtas, o grįžęs iš kalėjimo Klaipėdoje vertėsi privačiomis muzikos pamokomis.

Išleido knygas „Bolševikų valdžia ir tvarka“ (1920), „Kodėl lietuviai su lenkais nesusitaiko“ (1922).

BRUŽIKAS Jonas (1897 05 20 Kauno aps. Garliavos vls. Tvarikiškių k. – 1973 03 13 San Paule, Brazilijoje), kunigas, jėzuitas. Baigė Veiverių mokytojų seminariją, 1922 – Žemaičių kunigų seminariją. Aukštuosius filosofijos ir teologijos mokslus baigė Olandijos ir Austrijos jėzuitų un-tuose.

1930-31 redagavo religinius žurnalus „Žvaigždė“ ir „Misijos“. Bendradarbiavo kunigams skirtame žurn. „Tiesos kelias“. Parašė religinių knygelių, išspausdino vertimų.

BSS, Bangladesh Sangbad Sangstha (Bangladešo naujiečių agentūra), Bangladešo vyriausybė informacijos agentūra, veikianti nuo 1972 Dakoje. Beveik 80 proc. užsienio informacijos gauna iš Reuters ir AFP agentūrų. Taip pat naudojami DPA, UPI, PTI, Sinchua informaciniais pranešimais. Savo korespondentus turi daugelyje šalies miestų, taip pat Deli (Indijoje).

„B. T.“ (koncernas „Berlinske Tidende“ – „Berlingo žinios“), Danijos nepriklausomas rytinis dienraštis, einantis nuo 1916 Kopenhagoje. Vienas populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 164 000/193 000 egz.

BTA, Bulgarska Telegrafna Agencia (Bulgarijos telegramų agentūra), Bulgarijos vyriausybė informacijos agentūra, veikianti nuo 1898 Sofijoje. Kasdien įvairiomis kalbomis pateikia per 15 000 žodžių informacijos apie vidaus įvykius ir 100 000 žodžių informacijos iš užsienio. Per metus pasikeičia 24 000 fotonuotraukų su užsienio informacijos agentūromis. Leidžia 25 biuletenius mokslo, technikos, literatūros, meno, tarptautinio gyvenimo klausimais, skirtus šalies ir užsienio visuomenės informavimo priemonėms, taip pat įvairius informacinių pranešimų rinkinius užsienio kalbomis. Dirba apie 600 darbuotojų.

BUBNYS Vytautas (g. 1932 09 09 Prienų vls. Čiudiškių k.), rašytojas. 1957 baigė Vilniaus Pedagoginio in-to Lietuvių kalbos ir literatūros fak. 1957-64 Kaune dirbo pedagoginį darbą. 1965 buvo žurn. „Moksleivis“ redakcijos vedėjas, nuo 1966 iki 1974 – vyr. redaktorius. 1976-81 – Lietuvos rašytojų s-gos pirmininko pavaduotojas. Bendradarbiavo žurnaluose „Švyturys“, „Jaunimo gretos“ ir kt. Spausdino apybraižas bei reportažus apie kaimo žmogų, dirbdamas „Moksleivyje“ – straipsnius, apybraižas m-lų gyvenimo, moksleivių, mokytojų ir tėvų santykių temomis. Straipsnių moralės, kultūros ir politikos klausimais paskelbė Atgimimo laikotarpiu.

Kūrinius pradėjo spausdinti 1953. Parašė apysakas „Beržai svyruokliai“ (1959), „Lapams krintant“ (1966), „Arberonas“ (1969), apsakymų rinkinį „Gegužio nemiga“ (1969), apsakymų ir apsakų vaikams („Saulėtą vasarą“, 1960, „Ramūnas“, 1964, rink. „Aje-rai kvepia“, 1967, „Baltas vėjas“, 1974, rink. „Žaltvykslės“, 1981, „Anoj pusėj“, 1983), romanus „Alkana žemė“ (1971), „Po vasaros dangum“ (1973), „Nesėtų rugių žydėjimas“ (1976), „Pilnatis valandą“ (1980), „Kvietimas“ (1983), „Piemenėlių mišios“ (1988), „Teatsiveria tavo akys“ (1993), „Žmogus iš tenai“ (1995), „Mėnesėta naktis ir šešėlis“ (1997) ir kt.

1974 už romaną „Po vasaros dangum“ apdovanotas Lietuvos respublikine premija. 1992-96 buvo Lietuvos Respublikos Seimo narys.

BUCKUS Alfonsas (g. 1945 10 22 Eišiškių aps. Gėlūnų k.), žurnalistas. 1971 baigė Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1963-64 ir 1968-71 buvo Vilniaus un-to laikr. „Tarybinis studentas“ ats. sekretorius. 1971 pab. pradėjo dirbti Lietuvos televizijos Jaunimo ir vaikų redakcijoje. Pagrindinė darbo tema – jaunimo gyvenimo problemos, laisvalaikis. Nuo 1992 – Lietuvos TV ekonominių ir kaimo laidų kūrybinio susivienijimo vyr. redaktorius. Vadovauja kūrybinei grupei „Po savo stogu“, rengiančiai laidas kaimui ir apie kaimo žmones. 1994 už laidų ciklą „Po savo stogu“ apdovanotas prizų „Auksinė bitė“.

BUČELIS Alfonsas Balys (1937 10 26 Švenčionių aps. Adutiškio vls. Linkonių k. – 1997 09 21 Vilniuje), žurnalistas. 1950 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1961 priimtas į telegramų agentūrą ELTA. Dirbo korespondentu, fotokronikos skyriaus vyr. redaktoriumi, nuo 1967 – vėl korespondentu. 1972-90 buvo Eltos direktoriaus pavaduotojas, 1990-92 – politikos apžvalgininkas, nuo 1992 – Eltos korespondentas.

Rašė mokslo ir kultūros, vidaus ir užsienio politikos klausimais. 1974-80 buvo Lietuvos fotografijos meno d-jos pirmininkas. 1970 paskirta V. Mickevičiaus-Kapsuko premija. 1991 apdovanotas Sausio 13-osios atminimo medaliu.

BUČELIS Donatas (g. 1969 04 01 Vilniuje), žurnalistas. 1987 baigė Vilniaus 23-iąją vid. m-lą, 1993 – Vilniaus un-to Komunikacijos fak. Žurnalistikos in-tą. 1990-92 dirbo radijo stotyje „M-1“ žinių redaktoriumi. 1992-97 buvo radijo stoties „M-1“ programų direktorius.

BUČELYTĖ Eglė (g. 1963 01 12 Vilniuje), televizijos žurnalistė. 1981 baigė Vilniaus 23-iąją vid. m-lą, 1986 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistiką. 1986 pradėjo dirbti Lietuvos radijo ir televizijos k-te: Lietuvos radijo programų direktijos Planavimo ir išleidimo skyriaus išleidėja, nuo 1986 gegužės iki 1990 – Lietuvos TV Informacijos vyr. redakcijos Pramonės, mokslo ir technikos skyriaus redaktore. Įsteigus Lietuvos televizijos naujienų direktiją, nuo 1990 dirbo Laidų vedėjų skyriaus redaktore, nuo 1991 – „Vakaro žinių“ skyriaus komentatorė. 1996 Lietuvos TV tarifacinė komisija suteikė pirmąją žurnalistės kategoriją.

1991 sausio 13 naktį sovietiniams desantininkams šturmuojant Lietuvos radijo ir televizijos pastatą, iš televizijos studijos komentavo įvykius iki visiško laidų transliacijos nutraukimo. Už tai viena pirmųjų Lietuvoje apdovanota Sausio 13-osios atminimo medaliu.

BUDNIKAS Vytautas (g. 1951 12 20 Ukmergės raj. Taujėnėlių k.), žurnalistas. 1966 baigė Ukmergės vid. m-lą, 1978 – Vilniaus prekybos technikumą, 1984 – Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę. 1991 stažavo Prancūzijos dienr. „La Voix Du Nord“, 1995 – Švedijos Lundo un-te. Dirbo gamyklose, parduotuvėse, profesinių s-gų įstaigose. 1989-90 buvo leidinio „Lietuvos profsąjungos“ redaktoriaus pavaduotojas, redaktorius. Nuo 1991 – UAB „Poziacija“ prezidentas ir savaitr. „Poziacija“ vyr. redaktorius, „Poziacijos“ leidybos centro vyr. redaktorius.

BUDRYS Algimantas (g. 1950 06 05 Molėtų raj. Paužuolių k.), žurnalistas. 1972 baigė Vilniaus un-tą, įgydamas žurnalistą specialybę. 1972-76 dirbo laikr. „Sportas“ redakcijoje korespondentu, ats. sekretoriumi, 1976-84 – žurn. „Jaunimo gretos“ vyresn. redaktoriumi, skyriaus redaktoriumi. 1984-90 – dienr. „Tiesa“ sporto skyriaus vedėjas, kultūros skyriaus vedėjas, ats. sekretorius. 1990 perėjo dirbti į dienr. „Lietuvos rytas“ vyr. redaktoriaus pavaduotoju. Nuo 1992 – šio dienr. vyr. redaktoriaus pavaduotojas.

Parašė apybraižų, humoreskų, straipsnių, apžvalgų, reportažų sporto, kultūros, vidaus politikos temomis. Išleido knygą vaikams „Vikruolis iš stadiono gatvės“ (1982).

BUDRYS Kazimieras (g. 1957 08 07 Molėtų raj. Mindūnų apyl. Čiūlų k.), pedagogas, žurnalistas. 1975 baigė Molėtų vid. m-lą, 1979 – Vilniaus valst. pedagoginio in-to Lietuvių kalbos ir literatūros fak. 1979-85 dirbo Vilniaus raj. Avižienių vid. m-los mokytoju. 1985-88 buvo laikr. „Vakarinės naujienos“ socialinių problemų skyriaus korespondentas, 1988-91 – „Komjaunimo tiesos“ (nuo 1990 „Lietuvos ryto“) laiškų, socialinių problemų skyriaus vedėjas, 1991-93 – laikr. „Tiesa“ vyresn. korespondentas. 1993 dirbo savaitr. „Savaitės žodis“ redaktoriaus pavaduotoju, savaitr. „Baltijos birža“ vyr. redaktoriumi. Nuo 1993 gruodžio – žurn. „Karys“ redaktoriaus pavaduotojas. Daugiausia rašo sveikatos apsaugos, teisėtvarkos bei teisėsaugos, Lietuvos kariuomenės temomis.

BUDRYS Rimantas (g. 1930 01 11 Kaune), žurnalistas, rašytojas. 1949 baigė Vilniaus 1-ąją gimnaziją, 1954 – Vilniaus un-to lietuvių kalbos ir literatūros bei žurnalistikos specialybes. 1963-65 Vilniaus un-to

Gamtos fakultete ir Lietuvos žemės ūkio akademijos Miškininkystės fak. laisvo klausytojo teisėmis klausė pasirinktų disciplinų. 1954-56 dirbo Valst. politinės ir mokslinės literatūros leidykloje redaktoriumi, 1956-62 – žurn. „Švyturys“ lit. darbuotoju, skyriaus vedėju. 1962-63 buvo laikr. „Tėvynės balsas“ redaktorius pavaduotojas, 1963-64 – žurn. „Mūsų girios“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, vyr. redaktorius, 1964-93 – žurn. „Mūsų gamta“ vyr. redaktorius. Nuo 1993 – žurn. „Mūsų gamta“ skyriaus redaktorius.

Daugiausia rašo žmogaus ir gamtos santykių tema. Išleido kelionių apybraižų knygas „Baltųjų naktų krašte“ (1955), „Per kalnus, snaudžiančias girias“ (1957), „Eglės debesys šukuoja“ (1959), „Septynių vėjų salose“ (1970), „Ten nėra nei rudens, nei pavasario“ (1972), „Nusileidžiančios saulės fiorduose“ (1973), „Netoli miglotos Tulės“ (1979), „Mau-medžių auksas ir vario sala“ (1981), „Ledo jūrų švytėjimas“ (1985), „Nuo gagų salų iki mau-medžių slėnio“ (1988). Parašė apsakymų ir apsakų vaikams bei jaunimui. Taip pat išleido apybraižų rinkinį „Gyvos žemės mintys“ (1966), novelių rinkinius „Audra, pušis ir mano aviliai“ (1967), „Erškėtis prie kelio“ (1972), mokslo populiarinimo knygą „Šimtas zoologijos mįslių“ (1967), novelių romaną „Liepsnelė – saulės spindulys“ (1969), apsakų, pasakų-apysakų (rink. „Tėtis ir jo vaikai“, 1970, „Fėjos ir jų šuo“, 1986), propagandinę esė „Prie Nemuno rytas“ (1975). Apybraižų ir grožinės lit. kūrinių išversta į rusų, anglų, vokiečių ir kt. kalbas. 1971 paskirta V. Mickevičiaus-Kapsuko premija, 1990 – Lietuvos ornitologų d-jos T. Ivanausko premija.

BŪDVYTIS Pranas Vytautas (g. 1900 10 15(02) Tauragės aps. Kvėdarnos vls. Kalniškių k. – 1975 09 07 Kaune), poetas, žurnalistas. 1915-18 gyveno Rusijoje ir bendradarbiavo leidiniuose „Rygos garsas“, „Lietuvių balsas“, „Ateities spinduliai“. Grįžęs į Lietuvą, 1918 Vilniuje tvarkė laikr. „Lietuvos aidas“ jaunimo skyrių. Dirbo „Trimito“ ir „Lietuvos žinių“ redakcijose. 1924 leido satyrinį laikr. „Liežuvis“, 1924-34 leido ir redagavo žurn. „Spaktyva“. 1925 buvo vienas iš Žurnalistų klubo steigimo iniciatorių. 1945-50 dirbo Tauragės apskrities laikr. „Tarybinis žodis“ redakcijoje.

Išleido poezijos rinkinius „Ištrėmimo kelias“ (1922), „Klystantis lapas“ (1923), „Ant marių krašto“ (1925), išvertė dramos veikalų.

BUGAILIŠKIS Peliksas (1883 12 30 Panevėžio aps. Šimonių vls. Juodžiūnų k. – 1965 10 27 Vilniuje), kultūros ir spaudos darbuotojas, kraštotyrininkas, teisininkas. 1894–1902 mokėsi Liepojos gimnazijoje. 1902 įstojo į Peterburgo un-to Teisės fak. ir 1909 jį baigė. Dalyvavo politiniame gyvenime. 1907 buvo kalinamas Vilniuje, Lukiškių kalėjime, o 1908 – Peterburge už bendradarbiavimą su Šiaulių socialdemokratais. 1906 sukūrė Lietuviškų knygynėlių d-ją, išplatinusią kaime keliasdešimt bibliotekėlių. Nuo 1901 bendradarbiavo žurn. „Ūkininkas“, nuo 1904 – „Lietuvių laikraštyje“, nuo 1905 – laikraščiuose „Vilniaus žinios“ ir „Lietuvos ūkininkas“; nuolatinis „Vilniaus žinių“ korespondentas Peterburge. Persikėlęs į Vilnių, 1906 buvo leidinio „Naujoji gadynė“, 1907 – „Skardas“, 1907-08 – „Žarija“ redakcijos narys.

Šiauliuose 1912 įsteigė knygoms leisti b-vę „Siety-

nas“. Vilniuje 1914-15 dirbo dienr. „Lietuvos žinios“ redakcijoje, 1917-18 – laikraščių „Lietuvos aidas“ ir „Darbo balsas“ redakcijose. 1921 Šiauliuose įsteigė Kultūros d-ją, žurn. „Kultūra“ ir knygų leidyklą. 1919-22 redagavo Šiaulių srities vartotojų b-vių leidžiamą žurn. „Sietynas“, 1923-33 – žurn. „Kultūra“, 1930-38 – „Šiaulių metraštį“, „Sodžiaus kalendorius“. Bendradarbiavo įvairiuose leidiniuose. 1934-40 redagavo laikr. „Gimtasai kraštas“. 1945-52 dirbo Istorijos in-te, Knygų rūmuose. Parašė „Aritmetikos uždavinyną“ (2d., 1915-16), straipsnių kraštotyros, etnografijos, muziejininkystės, švietimo klausimais. Išleista knyga „Gyvenimo vieškeliais“ (1994).

„BUITIS“, iliustruotas mėnesinis žurnalas, ėjęs nuo 1968 spalio iki 1995 Vilniuje. Iki 1990 buvo Lietuvos buitinio gyventojų aptarnavimo ministerijos mėnesinis biuletenis. Nuo 1994 turėjo paantraštę „Prekyba, pramonė, amatai“. Analizavo kasdieninės buities problemas, propagavo lietuvių papročius, tradicijas, amatus, aprangą, švenčių apeigas. 1990-94 leidėja buvo žurnalo redakcija, nuo 1994 – leidybinė UAB „Buitis“. Vyr. redaktoriai: V. Bieliauskas (1968-69), V. Šarpis (1969-73), S. Krivickas (1973-77, žr.), J. Vėlyvis (1977-78, žr.), S. Čižas (1978-90, žr.), A. R. Skruibytė-Granauskienė (nuo 1990, žr.). Minėtini ilgai radakcijoje dirbę žurnalistai Š. Fainas (žr.), J. Fainienė, E. I. Katilius, S. Lygutaitė-Bucevičienė, I. Šuminienė, J. Teseckas (žr.), G. T. Urmonaitė, E. Vaitkus (žr.). Tiražas 1968 – 15 000 egz., 1988 – 87 500 egz., 1995 – 2000 egz.

BUIVYDAS Juozas (1923 08 13 Kaune – 1996 12 29 Vilniuje), dailininkas, spaudos darbuotojas. Mokėsi Šiauliuose, Kaune, Maskvoje. Spaudoje pradėjo bendradarbiauti 1940. Pirmieji darbai išspausdinti savaitr. „Kuntaplis“. 1940-41 dirbo „Komjaunimo tiesos“ reporteriu-apybraižininku, 1944-46 – „Jaunimo gretų“ redaktoriumi. Buvo žurn. „Švyturys“ ats. sekretorius, žurn. „Šluota“ meninis redaktorius, „Tiesos“, „Vakarinių naujienų“, LKP CK leidyklos dailininkas, laikr. „Opozicija“ bendradarbis.

Dalyvavo respublikinėse ir tarptautinėse karikatūrų parodose. Buvo suruošta autorinė karikatūrų paroda „Žemės dėmės“.

„BŪK“, savaitraštis, ėjęs 1993-95 Vilniuje. Iki 1994 balandžio vadinosi „Sveikuolių pirmadienis“, iki 1994 lapkričio – „Sveikuolis“ ir buvo leidžiamas kas dvi savaites. Rašė sveikatingumo, sveiko gyvenimo būdo bei sveikatos apsaugos klausimais. Leidėjas ir vyr. redaktorius L. Medelis (žr.). Redaktoriai: J. Girlevičiūtė (1993-95), Vl. Kasperavičius (1995). Tiražas 1993 – 20 000 egz., 1995 – 12 000 egz.

„BŪKIME SVEIKI“, liaudies medicinos žurnalas, leistas 1992 Vilniuje. Leido UAB „Rotas“. Rengė ir redagavo B. Lozovienė, S. Semeškevičienė. Tiražas 30 000 egz. Išėjo 4 numeriai.

BUKINAS Eugenijus (g. 1957 01 01 Garliavoje, Kauno raj.), žurnalistas. 1980 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę, 1988-90 studijavo Maskvos diplomatinėje akademijoje. 1980-88 dirbo Lietuvos užsienio reikalų ministerijoje Spaudos ir informacijos skyriaus pirmuoju sekretoriumi, 1990-91 –

Referentūros skyriaus pirmuoju sekretoriumi, 1991-92 – Nepriklausomų Valstybių Sandraugos šalių skyriaus vedėju. Nuo 1992 – dienr. „Lietuvos rytas“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas. Daugiausia rašo užsienio politikos klausimais, rengia komentarus.

BUKLETAS (angl. booklet – knygelė; brošiūra), žr. Lankstinukas.

BUKŠNAITIS Pijus (1881 10 09 Jankų vls. Laukiniškės k. – 1967 08 28 Niujorke, JAV), visuomenės veikėjas, muzikas. Mokėsi Veiverių ir Žitomiro mokytojų seminarijose, 1902 – muzikos kursuose Plocke. 1899–1904 vargonininkavo Ukrainoje, 1904 – Skriaudžiuose. 1905 išvyko į JAV. Bendradarbiavo leidiniuose „Kova“, „Vienybė lietuvininkų“, „Tėvynė“, „Lietuva“. Redagavo „Keleivį“, 1912-18 – satyros ir humoro žurn. „Tarka“, 1934-37 buvo „Vienybės“ redakcijos narys.

Parašė ir išvertė eilėraščių, sukūrė libretus M. Petrusko operetėms „Velnias išradėjas“ ir „Šventoji naktis“ (1915), parašė komedijas „Mulčiai ir mulkinčios“, „Literatas“, „Kajetonas“ ir kt.

BULGARIJA, Bulgarijos Respublika (Pietryčių Europa), nepriklausoma nuo 1908, gyventojų – 8,82 mln. (81 vieta pasaulyje), sostinė – Sofija, oficiali kalba – bulgarų.

Dėl turkų valdžios persekiojimo (trukusio beveik 500 metų) pirmosios bulgarų knygos (nuo XVII a. pr.) ir pirmieji periodiniai leidiniai (nuo XIX a. vid.) buvo leidžiami užsienyje. 1844 Turkijoje (Smirnoje) pasirodė pirmasis žurnalas, o 1846 Vokietijoje (Leipcige) – pirmasis laikraštis. Pačioje Bulgarijoje laikraščius nuo 1878 pradėjo leisti politinės partijos: liberalai laikr. „Nezavisimost“ („Nepriklausomybė“), konservatoriai – „Vitocha“ („Gyvenimas“), tautininkai – „Svoboda“ („Laisvė“). 1897 ėmė eiti socialdemokratų žurn. „Novo vreme“ („Nauji laikai“) ir laikr. „Robotničeski vestnik“ („Darbininkų žinios“), 1900 – laikr. „Vetcherna Poschta“ („Vakaro paštas“), 1903 – žurn. „Dnevnik“ („Dienoraštis“). Laikraščiai ir žurnalai buvo leidžiami Sofijoje, Plovdive bei Varoje. Po Antrojo pasaulinio karo, 1946 monarchiją pakeitus respublikai, šalyje iki 1990 buvo leidžiami daugiausia socialistinės pakraipos leidiniai.

Per metus išleidžiama apie 3500 knygų. Išeina 46 dienraščiai, jų tiražas 1,464 mln. egz. (166 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „Demokracija“ („Demokratija“, žr.), „Duma“ („Žodis“, žr.), „24 časa“ („24 valandos“, žr.), „Trud“ („Darbas“, žr.), „Glas“ („Balsas“, eina nuo 1943, tir. 20 000 egz.), „Kontinent“ („Kontinentas“, nuo 1992, tir. 20 000 egz.), „Otečestven vestnik“ („Tėvynės žinios“, nuo 1942, tir. 70 000 egz.), „Sport“ („Sportas“, nuo 1927, tir. 100 000 egz.), „Nošten trud“ („Nakties darbas“, nuo 1992, tir. 322 000 egz.), „Zemedelsko zname“ („Žemdirbių vėliava“, nuo 1902, tir. 15 000 egz.), „Zemia“ („Žemė“, nuo 1951, tir. 80 000 egz.), savaitraščiai ir žurnalai: „Bulgarski dnevnik“ („Bulgarijos dienoraštis“, nuo 1991, tir. 60 000 egz.), „Bulgarski fermer“ („Bulgarijos ūkininkas“, nuo 1990, tir. 50 000 egz.), „Nova era“ („Nauja era“, nuo 1990, tir. 80 000 egz.), „Orbita“ („Orbita“, nuo 1969, tir. 50 000 egz.), „Pogled“ („Apžvalga“, nuo 1930 leidžia Bulgarijos žurnalistų s-ga, žr.), „168 časa“ („168 valandos“, nuo 1990,

tir. 65 000 egz.).

Bulgarijos informacijos agentūra BTA (žr.) įkurta 1898. Nuo 1967 Sofijoje dirba visuomeninių kūrybinių org-jų informacijos agentūra Sofia-Press Agencia Info, nuo 1991 – privati agentūra Leff Information Service.

Radijas veikia nuo 1929, yra 3,98 mln. radijo imtuvų (445 imt. 1000 gyv.), televizija – nuo 1959 (spalvotoji nuo 1977), yra 2,3 mln. televizorių (257 tel. 1000 gyv.). Valstybinio R ir TV laidos transliuojamos bulgarų, turkų, prancūzų, italų, vokiečių, anglų, portugalų, ispanų, albanų, arabų k. 1992 pradėjo veikti 4 privačios radijo stotys, 1994 – privati televizija Nova Televizija.

Dokumentinio kino filmai pradėti kurti 1910. v.u.

BULKA Bronius (g. 1927 07 24 Utenos aps. Kirdeikių k.), ekonomistas, spaudos darbuotojas. 1947 baigė Utenos valst. berniukų gimnaziją, 1954 – Vilniaus un-to Ekonomikos fak. pramonės ekonomikos specialybę. 1948 buvo Utenos aps. laikr. „Lenino keliu“ lit. darbuotojas, 1949 – „Komjaunimo tiesos“ stilistas, 1949-50 – Vilniaus aps. laikr. „Lenino keliu“ vertėjas, 1950-51 – „Komjaunimo tiesos“ korektorius, laiškų skyriaus ir valstiečių jaunimo skyriaus vedėjas, 1951-53 – Vilniaus srities laikr. „Raudonoji žvaigždė“ vyresn. korektorius ir žemės ūkio skyriaus lit. darbuotojas. 1953 pradėjo dirbti Lietuvos radijo k-te: buvo žemės ūkio laidų redakcijos redaktorius, redakcijos vedėjas, pasakutinių žinių redakcijos vedėjas. Pradėjęs transliuoti televizijos laidas, dirbo televizijos visuomeninių laidų ats. redaktoriumi. 1961-70 – „Minties“ leidyklos ekonominių leidinių redakcijos redaktorius, 1970-75 – žurn. „Liaudies ūkis“ redakcijos skyriaus vedėjas, 1975-91 žurnalo vyr. redaktoriaus pavaduotojas.

Daugiausia rašė žemės ūkio ekonomikos temomis. Išleido knygelę „Pasivyti pirmaujančius, padėti atsiliekantiems“ (1960), išvertė iš rusų k. įvairių knygų.

BULOTA Jonas (g. 1923 04 23 Putriškių k., Marijampolės aps.), žurnalistas, literatūrologas, filologijos mokslų kandidatas (1964), docentas (1968), po 1993 nostrifikacijos – humanitarinių mokslų daktaras. 1938 baigė Kvietišio žemės ūkio m-lą. 1945-47 mokėsi parengiamuosiuose kursuose prie Vilniaus un-to. 1946 vasarą kartu su mokytoju K. Gerulaičiu iš Laptevų jūros pakrantės parvežė grupę vaikų – našlaičių, kurių tėvai, išstremti 1941 iš Lietuvos, nuo bado ir šalčio žuvo Lenos deltos salose. Apie tai parašė esė „Ledo vaikai“. 1947 įstojęs į Vilniaus un-tą, persikėlė į Maskvos un-tą, kurį baigė 1952, įgydamas žurnalisto specialybę. Nuo 1952 rudens dėstė Vilniaus un-to Žurnalistikos katedroje. Spausdino reportažus, straipsnius, recenzijas, humoreskas ir feljetonus, tyrinėjo lietuvių periodinės spaudos ir literatūros istoriją. Nuo 1973 – Lietuvos žurnalistų s-gos narys.

Išleido monografiją „A. Jasutis“ (1961), humoreskų ir feljetonų rinkinius „Paveldėta liga“ (1962), „Katė maiše“ (1966), „Smeigtuko galvutė“ (1973), knygą „Reportažai iš požeminio Vilniaus“ (1965, lenkų k. 1966). Atgimimo metais grįžo prie Vilniaus istorijos temų, ruošdamas spaudai knygą „Vilniaus senamiesčio istorijos“, kurios ištraukos skelbtos periodikoje 1992-96. 1954-96 įvairiuose rinkiniuose ir tęsti-

niuose leidiniuose paskelbė straipsnių ir studijų iš lietuvių periodinės spaudos, satyros ir humoro istorijos. Pasirašinėja pavarde ir slapyvardžiais J. Balčiūnas, Ig. Raudys, J. Dalgis ir kt. Bendradarbiauja 1991 atkurtame žurn. „Karys“.

BULOTA Juozas (1918 05 20 Putriškių k., Marijampolės aps. – 1994 02 19 Vilniuje), rašytojas, žurnalistas. Mokėsi Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijoje. 1936 baigė Kvietiškių žemės ūkio m-lą, 1960 – Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1944-49 dirbo Eltoje, 1949-56 – „Tiesoje“, nuo 1956 iki 1985 buvo satyros ir humoro žurn. „Šluota“ vyr. redaktorius. Nuo 1971 – Lietuvos rašytojų s-gos narys.

Satyros ir humoro kūrinius periodikoje pradėjo skelbti 1944. Pasirašinėjo pavarde ir slapyvardžiais B. Dovainis, J. Nausupis, J. Putrabalis ir kt. 1961-81 išleido 7 feljetonų, humoreskų ir pamfletų rinkinius. 1988 išėjo satyros ir humoro kūrinių rinktinė „Pagyvensim, pamatysim“. Atskiriomis knygelėmis rašytojo kūryba buvo leidžiama estų, baltarusių, ukrainiečių, rusų k. Humoreskų vertimai skelbti latvių, lenkų, moldavų, bulgarų, slovakų, totorių, tadžikų ir kt. šalių spaudoje.

BULOVAITĖ-MALCEVIENĖ Gražina (1950 05 10 Rokiškyje – 1995 07 22 Klaipėdoje), žurnalistė. 1976 baigė Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę. 1976-77 dirbo laikr. „Banga“ redakcijoje. 1978-85 gyveno ir dirbo Rusijoje. 1985 grįžo į Lietuvą. Dirbo laikraščių „Lietuvos jūreivis“, „Darbininkų balsas“, „Respublika“ redakcijose.

Išleido apysaką ir apsakymų rinkinį „Pajūrio miestas“ (1994), apysaką „Norėčiau susipažinti su niekšu“ (1995). 1995 lapkričio mėn. (po mirties) paskirta klaidiečio žurnalisto Samuilo Boriko literatūrinė premija už straipsnius dienr. „Respublika“.

BULVARINĖ PERIODIKA (pranc. boulevard – bulvaras, gatvės dalis), periodiniai leidiniai, skelbiantys daugiausia intriguojančius, sensacinio pobūdžio rašinius, pasakojimus apie nusikaltėlių nuotykius, skandalingas aferas, spausdinantys asmeninio gyvenimo smulkmenas, intymių santykių aprašymus. Jie priklauso vadinamųjų pramoginių leidinių grupei. Pirmuoju lietuvišku bulvariniu laikraščiu laikytinas savaitr. „Saulė“ (žr.), kurį 1888 Mahanoi Sityje (JAV, Pensilvanijos valstija) įsteigė ir redagavo D. Bačkauskas (žr.). Lietuvoje tokio pobūdžio periodiniai leidiniai pasirodė XX a. trečiojo dešimtmečio pab. Vienas iš pirmųjų – 1928 kovo mėn. Kaune pradėjęs eiti iliustruotas savaitr. „Sekmadienis“ (žr.), kurį įsteigė ir redagavo V. Kemežys (žr.). Tais pačiais metais bulvarinio pobūdžio leidinys atsirado ir Šiauliuose – informacinis iliustruotas savaitr. „Momentas“, redaguojamas B. Buišo; jis vėliau vadinosi „Idomus mūsų momentas“ (žr.) ir ėjo iki 1940. 1930 Kaune pradėjo eiti bulvarinio pobūdžio dienr. „Tempo“ (žr.), 1931 – žurnalai „Aš ir jūs“ (žr.) bei „Aistros“ (žr.), 1932 – savaitr. „Lapas“ (žr.) ir žurn. „Laikas“ (žr.), 1933 – dienr. „Dešimt centų“ (žr.), leistas iki 1940. Ketvirtajame dešimtmetyje beveik kasmet Kaune pasirodydavo bent vienas naujas bulvarinio pobūdžio leidinys, tačiau daugelis jų tuoj pat ir sustodavo. Kiek ilgiau ėjo sa-

vaitraščiai „Šventadienis“ (žr.), „Iliustruotas pasaulis“ (žr.), „Vėliava“ (žr.), dienraščiai „Telegramos“ (žr.), „Laikas“ (žr.).

Po 1940 bulvarinių laikraščių ir žurnalų Lietuvoje nebuvo. Apie 1990, laisvėjant spaudai, silpnėjant cenzūrai ir paskui ją visiškai panaikinus, įvairiuose Lietuvos miestuose pradėjo eiti ir bulvarinio pobūdžio leidiniai. 1989 Šiauliuose pasirodė laikr. „Nelabai įdomus mūsų momentas“ (žr.), Vilniuje – savaitr. „Žvilgsnis“ (žr.), Kaune 1990 – laikr. „Sekmadienis“ (žr.), kaip atkurtas 1928-40 ėjęs savaitraštis, bei laikr. „Europa“ (žr.), leidęs daugybę bulvarinio ir erotinio pobūdžio priedų, kurių daugelis 1991 tapo savarankiškais laikraščiais: „Dvidešimt kapeikų“ (žr.), „Dvidešimt centų“ (žr.), „Pro rakto skylutę“ (žr.), „Vakaro skaitiniai“, „Klubas Liberalia“ ir kt. Vėliau Vilniuje, Kaune bei Panevėžyje pradėti leisti bulvarinio bei erotinio pobūdžio periodiniai leidiniai „Dantis už danti?“ (žr.), „99%“ (žr.), „Jonukas, Onutė“ (žr.), „Kolibris“ (žr.), „Vėl Jonis!“, „Emanuela“ (žr.), „Saldainiukas savaitgalii“ (žr.), „Anapus: siaubas ir kiti malonumai“ (žr.), „Kruvinoji Merry“ (žr.), „Neliūdėk“ (žr.), „Privatus seklys“ (žr.), „Naglis“ (žr.). Nemažai bulvarinio pobūdžio laikraščių po kurio laiko sustojo arba juos pakeitė kiti.

v.u.

BULZGIS Stasys (g. 1935 02 02 Šiaulių aps. Aukštelkų k.), filologas, spaudos darbuotojas. Baigė Radviliškio vid. m-lą, 1959 – Vilniaus un-te lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. Dirbo pedagoginį darbą, Radviliškio rajono ir Šiaulių miesto spaudoje. Nuo 1974 – „Šiaulių naujienų“ (anksčiau – „Raudonoji vėliava“) redakcijoje. Daugiausia rašo kultūros klausimais. Išleido knygas „Šiauliai: Mažasis vadovas“ (1985), „Šiaulių rajonas“ (1988), eilėraščių rinkinį „Pro baltą ūką“ (1994).

BUNDZA Stasys Algimantas (g. 1907 02 11 Viduklėje), žurnalistas. Baigė Raseinių gimnaziją. 1925 pradėjo bendradarbiauti periodiniuose leidiniuose („Lietuva“, „Lietuvos žinios“, „Rytas“, „Ūkininkas“, „Mūsų momentas“, „Lietuvos aidas“, „Mūsų balsas“, „Šiaurės Lietuva“). Nuo 1933 buvo „Šiaurės Lietuvos“ redaktoriaus pavaduotojas, „Mūsų balso“, „Biržų žinių“, „Mūsų krašto“ techninis redaktorius. 1934-35 redagavo laikraščius „Šiaulių žinios“, „Šiaulių aidas“, Jaunųjų literatų kolegijos Šiauliuose žurn. „Taškas“. Išleido poezijos rinkinį „Ties žydinčiais veidais“ (1932).

BUNKA Eugenijus (g. 1950 11 23 Plungėje), žurnalistas. Vilniaus un-te studijavo geologiją, rusų kalbą ir literatūrą, 1983 baigė žurnalistikos specialybę. Dirbo „Minijos“ liaudies kūrybos gaminių įmonėje (Plungė) gintaro meistru, medžio drožėju, Fotografijos meno d-jos Žemaitijos skyriaus redaktoriumi ir sekretoriumi. Nuo 1977 buvo Plungės rajono laikr. „Kibirkštis“ redakcijos skyriaus vedėjas. 1989-94 – laikr. „Respublika“, 1994-96 – laikr. „Diena“ korespondentas Žemaitijoje. Rašo apie žmonių tarpusavio santykius, ryšius su aplinka ir gamta, ekonomikos klausimais. 1988 jo literatūrinis scenarijus multiplikaciniam filmui „Paukštė“ užėmė pirmąją vietą respublikiniame konkurse. Žurnale „Nemunas“ išspausdino apsakymų.

BURAČAS Balys (1897 01 18 Šiaulių vls., Sidariuose – 1972 07 28 Kaune), etnografas, kraštotyrininkas, fotografas, spaudos bendradarbis. 1928 Kauno meno m-loje studijavo grafiką. Dirbo mokytoju, Šiaulių „Aušros“ muziejaus konservatoriumi. Bendradarbiavo „Trimite“, „Karyje“, „Jaunojoje kartoje“, „Naujojoje Romuvoje“, „Sekmadienyje“, „Lietuvos žiniuose“, „Žiburėlyje“ ir kt. leidiniuose. 1929-41 ir 1957-65 keliaudamas po Lietuvą, fotografavo kaimo kasdienę buitį, liaudies smulkiosios architektūros paminklus, dailės dirbinius, šokių ir žaidimų scenas, dievadirbius, pilikalnius, pasakotojus, muzikantus, dainininkus (išliko apie 11 000 negatyvų); rinko liaudies meno dirbinius, užrašinėjo tautosaką (užrašė per 3500 liaudies dainų). Spaudoje paskelbė daugiau kaip 600 straipsnių. 1937 Paryžiaus pasaulinėje parodoje už etnografinės nuotraukos apdovanojimą aukso medaliu.

BURBA Aleksandras (1854 10 30 Pailiuose, Joniškio vls. – 1898 03 27 Plimute, JAV), katalikų veikėjas, rašytojas, publicistas. 1882 baigė Vilniaus kunigų seminariją, kunigavo Žašliuose, Vidiškėse, Labanore. 1886-88 už draudžiamos lietuvių spaudos platinimą ir veiklą uždarytas Gardino vienuolyne. Paskui buvo kunigas Adučiškyje, Valkinukuose, iš kur 1889 išvyko į JAV.

Dar Lietuvoje nuo 1883 rašė į „Aušrą“, bendradarbiavo laikraščiuose „Lietuviškasis balsas“, „Vienybė lietuvininkų“. 1894 04 – 1895 04 redagavo savaitr. „Valtis“ Plimute, prisidėjo prie „Vienybės lietuvininkų“, „Garso Amerikos lietuvių“ ir kitų laikraščių veiklos. Grožinės literatūros ir publicistikos kūrinius pasirašinėjo A. B., B. K., Lakūno, Pauliaus, Varguolio ir kt. slapyvardžiais. Išleido publicistinio pobūdžio brošiūrą „Trumpa peržvalga lietuvių darbų“ (1892).

BURBA Česlovas (g. 1962 08 07 Lazdijų raj. Dainaviškių k.), žurnalistas. 1980 baigė Veisiejų vid. m-lą, 1985 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistiką. 1985 dirbo Valst. radijo ir televizijos k-te korespondentu, 1986-92 – vyresn. redaktoriumi, 1992-93 – Radijo informacijos redakcijos vyr. redaktoriumi. Nuo 1993 – radijo stoties „Laisvoji banga“ steigėjas ir direktorius. Rengė radijo laidas žemės ūkio, pramonės ir ekonomikos klausimais. Buvo Lietuvos radijo ir televizijos laidų ats. vedėjas rinkimų į Seimą (1992) bei Prezidento rinkimų (1993) kampanijos metu.

BURBULIS Vladislovas (g. 1932 06 27 Tryškiuose, Šiaulių aps.), teisininkas, žurnalistas. 1957 baigė Vilniaus un-to Teisės fak. 1962-64 mokėsi Maskvos aukštojoje partinėje m-loje. 1957-60 buvo Vilniaus m. Lenino rajono teisėjas, 1961-66 – Valst. radijo ir televizijos k-to Televizijos žinių redakcijos redaktorius, vyr. redaktorius. 1966-68 dirbo TSRS radijo ir televizijos k-to korespondentu Rumunijoje, 1968-70 – Lietuvos telegramų agentūros ELTA direktoriaus pavaduotoju, 1970-92 – TASS skyrių vedėju Vietname, Suomijoje, Maroke, Lenkijoje. Nuo 1992 – ITAR-TASS skyriaus vedėjas Lietuvoje.

Išleido kelionių įspūdžių knygą „Tarp Raudonosios ir Mekongo upių“ (1977), už kurią 1978 buvo apdovanotas V. Mickevičiaus-Kapsuko premija.

„**BURDA MODEN**“ („Burdos mados“), Vokietijos mėnesinis žurnalas, einantis nuo 1949 Ofenburge. Ti-

ražas 1996 – 2,3 mln. egz.

Žurnalas verčiamas į 18 užsienio kalbų. Nuo 1994 birželio (Nr. 6) buvo leidžiamas ir Lietuvai skirtas priedas (spausdinamas lietuvių k. 10 000 egz. tiražu).

„**DIE BURGER**“ („Piliėtis“), Pietų Afrikos Respublikos rytinis dienraštis, einantis nuo 1915 Keiptaune afrikanso k. Išreiškia Nacionalistinės partijos nuostatas. Tiražas 1996 – 80 000 egz.

BURNEIKIENĖ-TALKEVIČIŪTĖ Genovaitė (g. 1940 10 09 Kauno aps. Rokiškio k.), žurnalistė. 1959 baigė Žemųjų vid. m-lą, 1961 – Kauno statistikos technikumą. 1972 baigusi Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę, pradėjo dirbti Vilniaus un-to Žurnalistikos katedroje jaunesn. mokslinė bendradarbe, 1984 – Periodinės spaudos mokslinio tyrimo laboratorijoje mokslinė bendradarbe. Nuo 1991 – Žurnalistikos in-to mokslo darbuotoja. Dėsto žurnalistikos teorijos ir praktikos speckursus „Žurnalistikos auditorija“. Tyrinėja periodinės spaudos funkcionavimo ypatumus, žurnalistikos auditorijos požiūrį į VIP, kitus lietuvių periodinės spaudos raidos aspektus. Paskelbė mokslinių straipsnių leidiniuose „Žurnalistika“, „Žurnalist“ ir kt. moksliniuose leidiniuose. Rašiniai spausdinti leidiniuose „Šeima“, „Literatūra ir menas“, „Kalba Vilnius“. Išleido knygą „Rajono laikraštis: dabartis ir perspektyvos“ (1985), sudarė rinkinį „Iš lietuvių knygnešystės ir periodikos istorijos“ (1994).

BUOKAS Leonas (g. 1934 01 08 Adučiškyje), filologas, žurnalistas. Pokario metais baigė Švenčionių 1-ąją gimnaziją, 1957 – Vilniaus un-te lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. Studijuodamas un-te ir jį užbaigęs, bendradarbiavo spaudoje (daugiausia savaitr. „Literatūra ir menas“ ir žurn. „Pergalė“). Nuo 1961 dirba Lietuvos televizijoje, informacijos redakcijoje. Rašo ir rengia reportažus visuomeninėmis-politinėmis temomis. Domisi Vilniaus krašto problemomis.

„**BURTININKAS**“, JAV lietuvių mėnesinis satyros, humoro, laisvos minties laikraštis, leistas 1925-26 Čikagoje.

„**BUS**“, Vilniaus m. kultūros skyriaus laikraštis (laisvalaikio žinios), ėjęs 1991. Informavo apie kultūrinius, sporto, kino ir kitus renginius. Redaktorius A. Šulcas. Tiražas 5000 egz. Išėjo 34 numeriai.

1991 leido specialų priedą „Visas Vilnius“ (redaktorius A. Šulcas, tir. 5000 egz.).

BUSILAS Antanas (1889 05 02 Rokiškio aps. Obelių vls. Aukštakojų k. – 1951 08 31 Kaune), pedagogas, rašytojas, spaudos darbuotojas. 1912-16 lankė Peterburgo Frebelio d-jos aukštesniuosius kursus, Peterburgo agronomijos kursus. 1920 studijavo Kauno konservatorijoje. 1919-29 mokytojavo Kaune ir Vilniuje.

1912 redagavo žurn. „Draugija“ priedą „Mokytojas“, 1919 – žurn. „Švietimo darbas“, 1920 – „Trinitas“, 1921-22, 1934-38 – „Mokykla ir gyvenimas“. Bendradarbiavo leidiniuose „Žarija“, „Draugija“, „Vienybė“, „Lietuvos žinios“, „Darbo Lietuva“. 1940-41 buvo Kauno 1-osios gimnazijos inspektorius ir Vilniaus m-lų inspektorius pavaduotojas, nuo 1945 – Mairo-

nio muziejaus direktorius.

Parengė matematikos, lietuvių kalbos bei gamtos mokslo vadovėlių, parašė pedagogikos ir metodikos darbų, grožinių kūrinių vaikams, išvertė A. Puškino, M. Lermontovo, N. Nekrasovo kūrinių.

BŪTĖNAS Julijonas (1915 03 Dovydu k., Joniškėlio vls., Biržų aps. – 1951 05 21 Kazlų Rūdos miškuose), žurnalistas, rezistencijos kovotojas. 1933 baigė Linkuvos gimnaziją ir pradėjo studijuoti teisę Vytauto Didžiojo un-te. Baigė Karo m-lą. Nuo 1934 bendradarbiavo dienr. „Rytas“, dirbo jo redakcijoje. 1936-40 buvo dienr. „XX amžius“ politikos apžvalgininkas. 1941-44 dirbo dienr. „Į laisvę“, „Ateitis“ redakcijose. Taip pat buvo Vytauto Didžiojo un-to Filosofijos fak. Žurnalistikos katedros jaunesn. asistentas. 1944 – Vietinės rinktinės vado gen. P. Plechavičiaus adjutantas. Nuo 1945 buvo VLIK'o leidžiamo „Eltos biuletenio“ redaktorius, kartu bendradarbiavo leidiniuose „Tėviškės žiburiai“, „Mažasis židinys“ ir kt. Daugiausia rašė politinėmis temomis. 1951 grįžo į Lietuvą ir įsijungė į pasipriešinimo kovą. 1951 04 19 parašytu nuleistas į Kazlų Rūdos miškus. Žuvo KGB baudėjams užtikus partizanų žemine.

BŪTĖNAS Julius (g. 1908 11 30 (17) Alytaus aps. Galintėnų k.), rašytojas, žurnalistas. Mokėsi Alytaus, Merkinės gimnazijose. 1934 baigė Vytauto Didžiojo un-to Humanitarinių mokslų fak. (studijavo lietuvių, prancūzų literatūrą ir pedagogiką).

Bendradarbiauti spaudoje pradėjo 1925. 1930 dirbo dienr. „Lietuvos žinios“ korektoriumi. 1931-34 buvo V. Atkočiūno spaustuvės korektorius. Redagavo žurn. „Jaunimas“ (1931), „Moksleivių varpai“ (1933), dirbo Lietuvių kalbos žodyno redakcijoje, redagavo žurn. „Varpas“ (1940). 1940 buvo „Lietuvos žinių“ redakcijos sekretorius, 1940-41 – Revoliucijos muziejaus direktorius. 1942-44 mokytojavo Leipalingio ir Merkinės gimnazijose. 1944-50 – Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. vyresn. dėstytojas, žurn. „Pergalė“ redakcijos sekretorius. 1951-52 skaitė lietuvių literatūros paskaitas Vilniaus pedagoginiame in-te, 1958-69 buvo vienas iš „Lietuviškosios tarybinės enciklopedijos“ redaktorių.

Parašė ir išleido knygas: „Sciklinės gonkos“ (beletristiniai vaizdeliai dzūkų tarpe, 1932), „Prikąstas liežuvis“ (prozos vaizdeliai, 1933), „Mėlyni kareiviai“ (romanas, 1936), monografijas „Povilas Višinskis“ (1936), „V. Kudirka“ (1937), „Žemaitė“ (1938), biografinį veikalą „Napoleonas“ (1938), studijas „Lietuvių teatras Vilniuje“ (1940), „Žemaitės gyvenimas“ (1947), „Tarasas Ševčenka. Gyvenimo ir kūrybos apžvalga“ (1954), „1905 m. revoliucijos atspindžiai lietuvių literatūroje“ (1955), „Maironis. Gyvenimo ir kūrybos apžvalga“ (1957), pjesę „Pamilau dangaus žydumą“ (su A. Kernagiu, 1957), knygas „Lietuvių literatūros vadovėlis“ (d. 1, 1957; d. 2, 1958), „Mėlynieji kareiviai“ (romano 2 leid. ir apsakymai, 1968), „Julius Janonis“. Gyvenimo ir kūrybos apybraiža“ (1973), „Istoriografo užrašai“ (memuariniai straipsniai, 1974), „Literato duona“ (atsiminimai, 1975), „Žmonės, kuriuos pažinojau“ (atsiminimai, 1978), „Žodis ir laikas“ (kritikos straipsniai, 1979), „Pseudonimai, arba Slapyvardžiai“ (1981), „Neramūs metai“ (atsiminimai, 1982), „Vincas Kudirka...“ (2-as papildytas lei-

dimas, 1988), „Lietuvos žurnalistai“ (atsiminimai, 1991), „Gyvenimas kitiems“ (apybraiža apie F. Bortkevičienę, 1993), „Vincas Kudirkos bendražygiai“ (1993), „Mykolas Slezevičius. Advokatas ir politikas“ (parašyta su M. Mackevičiumi, 1995).

BŪTĖNAS (RAMOJUS) Vladas (1923 12 02 Vabalninke, Biržų aps. – 1993 11 07 Čikagoje, JAV), žurnalistas, rašytojas. Baigė Panevėžio gimnaziją, pedagoginius pr. m-los kursus Flensburge (Vokietija). Nuo 1945 bendradarbiavo Vokietijoje leistuose leidiniuose „Žingsniai“, „Žibintas“, nuo 1949 – JAV lietuvių spaudoje (laikraščiuose „Draugas“, „Dirva“, „Tėviškės žiburiai“). 1967-78 dirbo Čikagoje, dienr. „Draugas“ spaustuvėje, 1978-92 – „Amerikos balso“ radijo lietuviškajame skyriuje.

Išleido eilėraščių rinkinį „Nuėję plotai“ (1952), karo nuotykių knygą „Lenkynės su šėtonu“ (1956), dokumentinę partizanų veiklos apžvalgą „Kritusieji už laisvę“ (I-II d., 1967-68), knygą „Pensylvanijos angliakasių Lietuva“ (su A. Keziu, 1977).

BUTKIENĖ Margarita (g. 1959 02 22 Alytaus raj. Ryliškių k.), žurnalistė. 1977 baigė Alytaus 5-ąją vid. m-lą, 1982 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1982 pradėjo dirbti Lietuvos televizijos laidoje „Sveikata“, 1989 perėjo į Lietuvos televizijos ir radijo Reklamos skyrių. Nuo 1991 rengė laidą namų šeiminkėms „Kviečia šeiminkė Darata“, radijo laidą moterims „Ievos sodai“. 1993-94 dirbo žurn. „Pa-grandukas“ redaktore, kartu su kitais įsteigė žurn. „Mano namai“. Nuo 1996 – leidybinės UAB „Moteris“ direktorė. Rengė reportažus, interviu, pokalbius, rašė daugiausia socialinėmis, psichologinėmis, buitinėmis, dorovinėmis temomis.

BUTKUS Juozas, Butkų Juzė (1893 07 21(9) Pažvelsyje, Klaipėdos aps. – 1947 04 22 Klaipėdoje), poetas, dramaturgas, žurnalistas. 1917-24 studijavo Maskvos, Berlyno, Jenos un-tuose, dirbo mokytoju, vėliau Telšių teatro ir „Alkos“ muziejaus direktoriumi. Už politinę veiklą buvo kalintas. Nuo 1910 bendradarbiavo spaudoje – „Aušrinėje“, „Lietuvos žiniuose“, karo metu Rusijoje ėjusioje „Naujojoje Lietuvoje“, taip pat „Naujienose“ (JAV), Klaipėdos krašto leidiniuose. 1932 priimtas į Lietuvos žurnalistų s-gą. Pasirašinėjo slapyvardžiais Bočių atmintojas, Kurtuvėnų savanoris, Ginklo draugas, Šyvinis, Gumbutis, Juodlis Širvyis ir kt.

Išleido poezijos rinkinius „Žemės liepsna“ (1920), „Verkiančios rožės“ (1921), „Paparčio žiedas“ (1923), „Darbas ir prakaitas“ (1928), parašė scenos vaizdėlių, pjesę „Palaidūnas“ (1925) ir kt. Išleista „Rinktinė“ (1962).

BUTKUS Stasys (1897 03 13 Kurtuvėnuose – 1961 12 11 Bruklina, JAV), žurnalistas, nepriklausomybės kovų savanoris. Spaudoje bendradarbiavo nuo 1910. Rašė į leidinius „Viltis“, „Šaltinėlis“, „Rygos garsas“, „Vadas“, „Trimitas“. 1920-40 dirbo „Kario“ redakcijoje Kaune, 1941-44 – Vilniuje, 1950-52 ir nuo 1954 – JAV. 1940 dirbo „Karių tiesos“ bei „Raudonarmiečio“ redakcijose Kaune, 1944-47 – laikraščių „Ateitis“ ir „Lietuviai“ redakcijose Tilžėje ir Berlyne. 1946-47 Tolko lietuvių tremtinių stovykloje (Vokietijo-

je) redagavo laikr. „Nemuno aidas“ ir skautų leidinį „Šarūno kelias“. Redagavo leidinius „Savanas 1918-1920“ (1929), „5 pėstininkų DLK Kęstučio pulkas 1919-1934“ (1934), „Savaniai kūrėjai“ (1929). Parašė atsiminimus „Vyrai Gedimino kalne“ (1957, 1984). D.š.

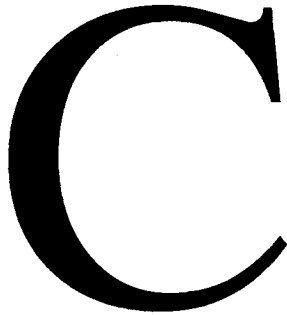
BUTKUS Edvinas (g. 1957 12 06 Panevėžyje), žurnalistas. 1975 baigė Vilniaus S. Nėries vid. m-lą, 1980 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę.

1980-92 dirbo Lietuvos radijo ir televizijos Radijo laidų užsieniui redakcijoje; 1991-92 buvo šios redakcijos vyr. redaktorius, 1990-92 – Lietuvos radijo ir televizijos valdybos narys. 1992-97 – naujienų agentūros UAB „BNS“ (Baltic News Service) direktorius, nuo 1997 – vyr. redaktorius; nuo 1996 taip pat agentūros IPS (Inter Press Service) korespondentas.

BUTKUS Venantas (g. 1936 04 01 Sedoje, Mažeikių aps.), žurnalistas. 1964 baigė Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę. Darbą spaudoje pradėjo 1957 Sedos rajono laikr. „Raudonoji žvaigždė“ redakcijoje. 1964-70 buvo laikr. „Lietuvos žvejys“ redaktoriaus pavaduotojas bei redaktorius, 1970-88 – laikr. „Sovetskaja Litva“ korespondentas Klaipėdos zonai, 1989-90 – žurn. „Pasaulis“ skyriaus vedėjas, laikraščių „Vakarinis Kaunas“ ir „Kauno kraštas“ redaktoriaus pavaduotojas, 1991-96 – dienr. „Diena“ Kauno skyriaus vedėjas.

Rašė Lietuvos jūreivystės istorijos, žvejybos ir laivybos klausimais.

Išleido informacinių knygų apie Klaipėdą lietuvių, rusų, vokiečių ir anglų kalbomis (1972, 1975, 1980). 1990 įkūrė žurnalistų buriuotojų klubą „Marinus“, išrinktas jo prezidentu.

©, Autorinės teisės apsaugos ženklas. Ženklas – kopyraitas (angl. Copyright – autorinė teisė) – žymimas C (pirmoji angliškojo žodžio raidė) ir rašomas antraštiniame puslapyje šalia autoriaus pavardės ir pirmosios publikacijos metų (iki 1989 08 01 buvo rašomas šalia kūrinių išleidusios leidyklos pavadinimo). Autorinės teisės apsaugos ženklas dar gali būti žymimas žodžiais „all rights reserved“, „copyright“, santrumpomis „copr.“ arba DR.

CAMNEWS, Cameroon News Agency (Kamerūno naujienų agentūra), Kamerūno vyriausybinių informacijos agentūra, veikianti nuo 1960 Jaundėje. Daugiausia naudojasi Reuters ir AFP informaciniais pranešimais. Per dieną perduoda iki 15 000 žodžių informacijos. Taip pat platina fotoinformaciją. Agentūroje dirba apie 80 žmonių. Savo korespondentus turi visose šalies provincijose.

„**CARITAS**“, leidykla, įkurta 1990 Kaune. Leidžia grožinę, mokomąją literatūrą, žurnalą „Artuma“ (žr.). Direktorius R. Adomavičius, vyr. redaktorė – A. Pribušauskaitė (1991-94). Reikšmingiausios knygos: A. Poškos „Dievai, dvasios ir žmonės“ (1993), R. Griego „Rekrūto atsiminimai“ (1993).

„**CATECHISMUSA PRASTY SZADEI**, **Makslas skaitima raschta yr giesmes**“, pirmoji lietuviška knyga, pasirodžiusi 1547 sausio 8 Karaliaučiuje (Mažajoje Lietuvoje). Išspausdinta H. Veinreicho spaustuvėje gotiškais raidėmis. Parengė Martynas Mažvydas (apie 1510–1563 Ragainėje), studijuodamas Karaliaučiaus un-te. 79 puslapių mokomasis leidinys buvo skirtas ne tik lietuvių kunigams, bet ir visiems Lietuvos gyventojams. Knygą sudarė: lotyniška dedikacija, Karaliaučiaus un-to rektorius F. Stafilo lotyniška prakalba, M. Mažvydo eiliuota lietuviška prakalba, 4 puslapių elementorius „Pygus ir trumpas mokslas skaititi yr rašity“, M. Mažvydo verstas 5 dalių katekizmas, kurio pabaigoje įdėta trumpa pastaba „Upaminavojimas“ ir ketureilis posmas „Skaititaiap“, giesmynas, susidedantis iš 11 giesmių ir psalmių su natomis; jas į lietuvių kalbą išvertė ne vien M. Mažvydas, bet ir

St. Rapalionis, J. Zablockis bei kt. Knyga davė pradžią lietuviškai raštijai ir spaudai gimtąja kalba.

CBS, Columbia Broadcasting System (Kolumbijos radijo transliacijos sistema), JAV komercinė televizijos ir radijo kompanija. Įkurta 1927 Niujorke kaip United Independent Broadcasters, Inc., 1974 pasivadinusį CBS. Devintajame dešimtmetyje buvo populiariausia JAV televizijos stotis. Joje dirbo tokios eterio įžymybės kaip žinių vedėjas V. Kronkaitas (Walter Cronkite), aktoriai L. Balas (Lucille Ball), E. Sulivanas (Ed. Sullivan) ir kt. Aštuntajame dešimtmetyje leido knygas, žurnalus, gamino žaislus. Bet, 1985-88 atsiskiusi viso kito verslo, pagrindinį dėmesį skiria televizijos ir radijo programoms. Šiuo metu žymiausias CBS žurnalistas – vakaro žinių vedėjas D. Rateris (D. Rather).

CD-ROM (angl. compact disc read only memory – kompaktinis diskas tik nuskaitymui), kompaktinis diskas teksto, vaizdo arba garso informacijai saugoti, duomenų laikmena kompiuterių vartotojams. Esama programinė įranga ir vartotojo terpė palengvina montavimą ir naudojimą. Plačiau žr. Kompaktinis diskas.

„**CEMENTININKAS**“, Akmenės cemento g-los laikraštis (savaitraštis), leistas 1958-61 ir 1967-70 N. Akmenėje. Pirmasis pramonės įmonės laikraštis Lietuvoje. Redaktoriai A. Juodpusis (1958-61) ir A. Šarkus (1967-70). Tiražas 1200-1400 egz.

CEMNOLONSKIS Rimantas Juozapas (g. 1933 11 24 Rokiškio aps. Juodupės vls. Onušio k.), žurnalistas, publicistas. 1952 baigė Panevėžio 1-ąją berniukų gimnaziją, 1956 – Vilniaus valst. pedagoginio in-to anglų kalbos specialybę. 1956-59 mokytojavo Kaišiadoryse ir Rumšiškėse. Nuo 1960 iki 1970 dirbo laikr. „Tarybinis mokytojas“ skyriaus vedėju, 1970-74 – leidinio „Tarybų darbas“ redaktoriumi. 1974-78 buvo žurn. „Komunistas“ Ekonomikos skyriaus lit. darbuotojas, 1978-82 ėjo Ekonomikos skyriaus vedėjo pareigas, 1982-90 – šio skyriaus vedėjas. 1990 dirbo savaitr. „Kaimo statybininkas“ vyr. redaktoriaus pavaduotoju, 1990-92 – savaitr. „Bičiulystė“ apžvalgininku, 1992 – Lietuvos informacijos in-to Ekonominės reformos skyriaus redaktoriumi, žurn. „Sveikata“ vyr. redaktoriaus pavaduotoju. 1992-96 buvo laikr. „Geležinkelininkas“ korespondentas. Nuo 1996 – savaitr. „Bičiulystė“ apžvalgininkas.

Rašė švietimo, sveikatos, kitomis socialinėmis, ekonomikos ir mokslo temomis. Išleido knygą „Kryptis – efektyvumas“ (1982, su J. Klebanovu). Už publicistiką ekonomikos temomis 1984 apdovanotas V. Mickevičiaus-Kapsuko premija.

CENZŪRA (lot. censeo – vertinu), spaudos, radijo ir televizijos laidų, kino filmų, teatro spektaklių ir kitų viešų renginių kontrolė, draudžianti platinti kurias nors žinias, idėjas, teorijas. Pagal kontroliuojančio organo priklausomybę ir kontroliuojamų minčių pobūdį skiriama valstybinė (bendroji, karinė) ir bažnytinė (dvasinė) cenzūra, pagal kontrolės būdą – išankstinė (preventyvinė) ir paskesnioji (represinė) cenzūra.

Cenzūrinių priemonių buvo imamasi dar antikiniais laikais, ypač Romos imperijoje (I a. pr. m. e.–

I m. e. a.). Feodalizmo epochoje viešpatavo bažnytinė cenzūra, labai pagriežtėjusi XIII a., susikūrus inkvizicijai. Popiežių Siksto IV bei Inocento VIII ir 1512 višutinio bažnyčios susirinkimo nurodymu buvo praktikuojama išankstinė leidžiamos literatūros cenzūra. 1559 popiežius Paulius IV išleido „Draudžiamų knygų sąrašą“ („Index librorum prohibitorum“), kuris buvo nuolat papildomas. XVI a. daugelyje šalių susiformavo valstybinė cenzūra, veikianti išvien su bažnytine. Greta išpėjamosios cenzūros daug kur veikė ir teisminė, ir administracinė represijų sistema, kai autoriai arba leidėjai buvo baudžiami net ir mirties bausme. Išpėjamoji cenzūra buvo panaikinta Anglijoje 1694, Prancūzijoje pirmą kartą 1789, o galutinai 1868, Rusijoje 1906 ir už nusikalstamuosius darbus spaudoje ji buvo pakeičiama atsakomybe teisme taip kaip ir už kitus nusikaltimus. Tačiau kitur greta veikė ir administracinių represijų sistema. XVIII a. pab.–XIX a. pr. pradėjus vystyti kapitalistiniams santykiams, žodžio ir spaudos laisvė buvo paskelbta neatimama žmogaus teise. 1791 JAV konstitucijos pirmoji pataisa uždraudė kongresui priimti įstatymus, kuriais būtų suvaržyta spaudos laisvė. Bet Pirmojo pasaulinio karo metu visose kariaujančiose šalyse buvo griežta karinė cenzūra ne vien karo paslaptims apsaugoti. Iš dalies tai daug kur buvo įvesta ir Antrojo pasaulinio karo metu. Karams pasibaigus, ji būdavo naikinama, bet daug kur, atsiradus diktatūriniam arba autoritariniam režimui, spaudos cenzūra atgydavo.

Carinėje Rusijoje 1721 sinodas įvedė bažnytinę cenzūrą. 1796 buvo sudarytos valstybinės išankstinės cenzūros komisijos. 1865 įsteigta Vyriausioji spaudos reikalų v-ba. 1905 išankstinė cenzūra pakeista paskesnįja (represine).

Lietuvoje nuo XVI a. pr. cenzūrą vykdė bažnyčia, bendradarbiaudama su pasaulietine valdžia. 1523 uždraustos M.Liuterio knygos (skelbusios reformatų idėjas), 1580 paskelbtas spaustuvių įstatymas, neleidžiantis spausdinti raštų be karaliaus Stepono Batoro leidimo. 1581 pradėta viešai deginti antikatalikiškas knygas. Iki XVIII a. pab. visų leidinių spausdinimą ir platinimą Lietuvoje kontroliavo bažnyčia. 1795 įsigaliojo carinės Rusijos cenzūros įstatymai, kuriuos Lietuvoje nuo 1796 vykdė Vilniaus cenzūros komisija. Ši komisija kartu su policija 1865–1904 persekiojo lietuviškus raštus lotyniškais raidėmis. 1906 Vilniuje įsteigtas laikinasis spaudos reikalų k-tas cenzūravo ir lietuviškus leidinius. Okupavę Lietuvą vokiečiai 1915 12 05 ir 1916 07 10 įstatais įvedė karinę cenzūrą, kuri labai suvaržė periodinių leidinių leidimą. Nepriklausomoje Lietuvoje 1919 03 05 bei 1919 04 04 ypatingais valstybės apsaugos įstatais karo komendantams buvo suteikta teisė sustabdyti spaudinių leidimą, nustatyti, kas draudžiama spausdinti, taikyti administracines nuobaudas. 1919 spalį, remiantis Ypatinguoju valstybės apsaugos įstatymu, buvo įvesta išankstinė karinė cenzūra, veikusi iki 1926 liepos. 1919 12 17 paskelbtu spaudos įstatymu buvo įteisinta dar ir paskesnioji cenzūra, vykdoma Vidaus reikalų ministerijos organų. Po 1926 12 17 perversmo išankstinė karinė cenzūra buvo atgaivinta, labai išplėsta Vidaus reikalų ministerijos organų cenzūrinė veikla. 1935 11 16 paskelbtas spaudos įstatymas Vidaus reikalų ministerijos organams faktiškai pavedė ir išankstinę cenzūrą. 1936 įsteigtas Eltos Vidaus informacijos skyrius, tiesiogiai

pavaldus Ministrui pirmininkui, teikdavo laikraščiams privalomą spausdinti informaciją. Nuo 1938 tokią funkciją vykdė įsteigtoji Visuomeninio darbo vadyba. Vadyba pranešdavo Vidaus reikalų ministerijai, kam skirti bausmes už „netinkamas“ publikacijas (t.y. buvo vykdoma pasekminė cenzūra). 1940-41 sovietinės okupacijos ir 1941-44 vokiečių okupacijos laikotarpiais veikė ir išankstinė, ir paskesnioji (represinė) cenzūra. Po Antrojo pasaulinio karo cenzūros funkcijas faktiškai vykdė Valstybinių paslapčių spaudoje saugojimo v-ba prie LTSR Ministrų Tarybos (Glavlitas, žr.). Tik 1990 02 09 priimtas Spaudos ir kitų masinės informacijos priemonių įstatymas (įsigaliojęs nuo 1990 03 01) paskelbė, kad Lietuvoje „informacijos priemonės laisvos ir necenzūruojamos“, kad „kišimasis į jų veiklą rengiant ir skleidžiant informaciją yra neleistinas“.

CENTRINĖS AFRIKOS RESPUBLIKA (Centrinė Afrika), nepriklausoma nuo 1960, gyventojų – 3,14 mln. (126 vieta pasaulyje), beraščių – 62,3 proc., sostinė – Bangis, oficialios kalbos – prancūzų, sangų.

Iki 1959 buvo platinami periodiniai leidiniai prancūzų k., išleisti Prancūzijoje. 1959 Bangyje pradėtas leisti mėnesinis leidinys prancūzų k. „Journal Officiel de la Republique Centrafricaine“ („Oficialus Centrinės Afrikos Respublikos laikraštis“), nuo 1974 leidžiamas kas dvi savaites. 1963 buvo įsteigtas savaitr. „Terre Africaine“ („Afrikos žemė“), 1971 – kasdienis informacinis biuletinis „Centrafric Presse“ („Centrinės Afrikos spauda“), 1974 – mėnesinis laikr. „Ta Tene“ („Tiesa“) bei mėnesinis iliustruotas žurn. „Bangui Match“ („Bangio varžybos“). Šie leidiniai spausdinami Bangyje prancūzų k. nuo kelių šimtų iki kelių tūkstančių egzempliorių tiražu. 1986 birželyje pradėtas leisti ir pirmasis dienr. „E Le Songo“ („Svetingumas“, žr.), o 1991 – savaitr. „Be Africa Songo“ („Sangų Afrika“, tir. 1000 egz.).

Centrinės Afrikos Respublikos informacijos agentūra ACAP (žr.) įkurta 1974.

Radijas veikia nuo 1958, yra 220 000 radijo imtuvų (69 imt. 1000 gyv.), televizija – nuo 1974, yra 14 000 televizorių (4,5 tel. 1000 gyv.). Programos prancūzų ir sangų k. transliuoja vyriausybės R ir TV stotys, religinė stotis Radio Notre Dame bei privati radijo stotis Africa 1.

v.u.

CESEVIČIUS Domas (1902 11 12 Panevėžio aps. Smilgių vls. Dapšionių k. – 1986 03 14 Vilniuje), ekonomistas, publicistas. 1924-27 studijavo Lietuvos un-to Humanitarinių mokslų fak., 1928-32 – Kelno un-te ekonominius ir socialinius mokslus. 1933 tapo ekonomikos mokslų daktaru, dėstė Vytauto Didžiojo un-te. 1933-34 buvo dienr. „Lietuvos aidas“ ekonomikos skyriaus redaktorius, nuo 1939 lapkričio – vyr. redaktorius. Bendradarbiavo leidiniuose „Vairas“, „Ekonomika“, „Lietuvis“. 1939 tapo žurn. „Vairas“ redakcinės kolegijos pirmininku, buvo paskirtas Tautininkų s-gos centro v-bos pirmininku. Po karo dėstė Vilniaus un-te, 1950 suimtas ir ištremtas į Sibirą. 1954 sugrįžęs dirbo ekonomistu.

Išleido knygą „Visuomeniškumo argumentas mūsų laikų ūkio santvarkoje“ (1936). Apie 1965 parašė knygą „Lietuvos ekonominė politika 1918-1940 metais“, kuri išleista 1995 Vilniuje.

„ACH-CHA'AB“ („Liaudis“), Alžyro dienraštis, einantis nuo 1962 Alžyre arabų k. Alžyro nacionalinio išsivadavimo fronto laikraštis. Leidžia Informacijos ministerija. Tiražas 1996 – 24 000 egz.

CHADZEVIČIUS Vilhelmas (g. 1932 06 25 Švenčionių aps., Strūnaietyje), žurnalistas. 1953 baigė Švenčionių 1-ąją vid. m-lą. Metus dirbo Vidutinės (Švenčionių raj.) septynmetės m-los direktoriumi. 1959 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1958 pradėjo dirbti laikr. „Milicijos darbuotojas“ sekretoriumi. 1958-65 buvo šio laikraščio redaktorius, 1965-70 – savaitr. „Liaudies sargyboje“ vyr. redaktorius, 1970-83 – „Komjaunimo tiesos“ redaktorius, 1983-85 – laikr. „Vakarinės naujienos“ redaktorius, 1985-91 – žurn. „Kultūros barai“ vyr. redaktorius, 1991-94 – leidybos direktorius. Nuo 1997 – savaitr. „Voruta“ ats. sekretorius. Daugiausia rašė nusikalstamumo, jaunimo švietimo, užimtumo, kultūros, redakcijos darbo organizavimo klausimais.

„CHALK SUZI“ („Liaudies žodis“), Uzbekistano vyriausybiniis dienraštis, einantis nuo 1991 Taškente. Leidžia Uzbekistano Respublikos Aukščiausioji Taryba. Tiražas 1996 – 52 000 egz. Leidžiamas ir rusų k. – „Narodnoje slovo“ (tir. 21 000 egz.).

CHARAKTERISTIKA (gr. charaktēr – bruožas, ypatybė): 1. Apibūdinimas, skiriamųjų savybių, panašumų, trūkumų nusakymas.

2. Oficialus dokumentas, apibūdinantis žmogų, jo darbą, visuomeninę veiklą.

Gali būti leidinio, laikraščio, žurnalo, televizijos ar radijo laidos charakteristika. Charakteristika gali būti išsami, kai smulkiai ir detaliai analizuojami visi objekto sudėtiniai elementai, arba dalinė, kai objektas apibūdinamas tik vienu kuriuo nors aspektu.

CHASMANAS Rafailas (1895 Kelmėje), žurnalistas. Voronežo un-te (Rusija) studijavo gamtos mokslus. 1921 grįžo į Lietuvą ir pradėjo dirbti žydų laikr. „Nais“ („Naujienos“) redakcijoje. Nuo 1922 dienr. „Idišė štyme“ („Žydų balsas“) tvarkė užsienio politikos skyrių, bendradarbiavo žydų užsienio leidiniuose. Rašė publicistinius straipsnius, esė, feljtonus. Redagavo žydų k. leistus leidinius „Pirklių pasaulis“, „Žydų žodis“, „Makabi“, „Pasaulio veidrodys“ ir kt. 1932 buvo priimtas į Lietuvos žurnalistų s-gą.

„CHATA RODZINNA“ („Gimtoji pirkia“), iliustruotas savaitraštis, leistas 1923-40 Kaune lenkų k. Pirmasis numeris išėjo 1923 balandžio 23. Krikščioniškos orientacijos leidinys informavo apie Lietuvos ir pasaulio įvykius, rašė apie vyriausybės vykdomą politiką, svarstė prekybos, pramonės ir socialinius klausimus. Daug vietos skirta žemės ūkio problemoms. Nagrinėjo švietimo ir medicinos padėtį, religijos, bažnyčios, dvasininkijos bei tikinčiųjų reikalus, diskutavo su lietuvių periodika, spausdino A. Mickevičiaus, H. Senkevičiaus ir kt. kūrinius, rašė apie Lenkijos gyvenimą. Leido ir redagavo K. Podgojskis, Č. Galinskis, Z. Ugianskis. Spausdino „Prima“ spaustuvė Kaune. Leido priedą „Vaikų pasaulis“.

G.B.

„CHEMIJA“, ketvirtinis mokslinis žurnalas, leidžiamas nuo 1990 Vilniuje vietoj 1955-89 ėjusio žurnalo „Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai. B serija“. Įsteigė Lietuvos MA prezidiumas bei Chemijos ir cheminės technologijos in-tas. Leidžia leidykla „Academia“. Skelbiami straipsniai fizinės chemijos ir elektrochemijos, organinės ir neorganinės chemijos ir technologijos klausimais lietuvių, rusų ir anglų k. Vyr. redaktoriai: Lietuvos MA narys korespondentas A. Prokopčikas, L. Simanavičius (nuo 1994). Tiražas 1990 – 740 egz., 1996 – 300 egz.

„CHEMIKAS“, Kėdainių chemijos kombinato laikraštis, leistas 1969-70 Kėdainiuose. Redaktorė M. Burvienė. Tiražas 700 egz.

„CHICAGO TRIBUNE“ („Čikagos tribūna“), JAV regioninis dienraštis, einantis nuo 1847 Čikagoje (Ili-nojaus valstija). Leidžia laikraščių trestas „Tribune Company“. Laikosi nepriklausomybės principų, tačiau atspindi įtakingų Čikagos ir Klivlendo pramonininkų sluoksnių pažiūras. Spausdina nemažai sensacinio pobūdžio rašinių. Tiražas 1996 – 0,685/1,08 mln. egz.

CHINA NEWS SERVICE (Kinijos naujienų tarnyba), Kinijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1952 Pekine. Savo informacinius pranešimus daugiausia platina Kinijoje ir šalyse, kuriose yra kinų. Didelius filialus turi Šanchajuje ir Guandžoje (Kantone), skyrius – Bankoke ir Siangane (Honkonge). Leidžia naujienų biuletenius ir nuotraukų rinkinius redakcijoms.

CHLIVICKAS Juozas (g. 1919 05 08 Pakruojuje), rašytojas, žurnalistas. 1940-41 dirbo laikr. „Tiesa“ redakcijoje. 1941-45 Raudonosios armijos 16 lietuviškosios divizijos karys. 1945-49 dirbo Klaipėdos laikr. „Raudonasis švyturys“, 1950 – laikr. „Tarybų Lietuva“ redaktoriumi, nuo 1951 – kitų laikraščių ir žurnalų redakcijose. 1960-71 buvo Lietuvos rašytojų s-gos konsultantas.

Apsakymus pradėjo rašyti 1936. Taip pat sukūrė apybraižų, pjesių, kino scenarijų, išvertė iš rusų ir kt. k. dramos kūrinių. Išleido pjeses „Obelys žydės“ (parašė su J. Gustaičiu 1949, past. 1949) bei „Žmogus nori gyventi“ (1958, past. 1957 pavadinimu „Neramios širdys“).

„CHOSUN ILBO“ („Korėjos laikraštis“), Pietų Korėjos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1920 Seule. Vienas didžiausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 1,96 mln. egz.

CHOVAR (Rytai), Tadžikistano informacijos agentūra, veikianti nuo 1991 Dušanbėje. Įkurta vietoj Tochik TA (Tadžikistano telegramų agentūra), dirbusios 1933-91. Naudojasi ITAR-TASS, UZA, kitų NVS šalių bei kaimyninių valstybių informacijos agentūrų pranešimais. Parengtą informaciją teikia laikraščių ir žurnalų redakcijoms, radijui, televizijai, vyriausybiniams įstai-goms.

CHRESTOMATIJA (gr. chrēstos – naudingas + mathein – mokyti), literatūros kūrinių ir mokslo veikalų bei jų ištraukų rinkinys, skirtas mokymo reikalui. Pirmąją chrestomatiją (graikų literatūros) IV a. sudarė

Eladijus. Pirmoji lietuvių chrestomatija išleista 1857 (A. Šleicherio (August Schleicher) „Lietuviški skaitiniai ir žodynas“).

„**CHRISTIAN SCIENCE MONITOR**“ („Krikščioniško mokymo prižiūrėtojas“), JAV vakarinis krikščioniškas dienraštis, einantis nuo 1908 Bostone (Masačusetso valstija). Nors laikraštis formaliai laikomas religiniu, tačiau jame spausdinama daug straipsnių šalies bei užsienio politikos ir visuomenės gyvenimo klausimais. Leidžiamos trys laidos – Atlanto regionui, Ramiojo vandenyno regionui ir Centrui. Platinamas ne tik Bostone, bet ir kitose šalies valstijose bei užsienyje. Tiražas 1996 – 90 000 egz.

CHROMOLITOGRAFIJA (gr. chrōma – spalva + litografija), spalvotosios litografijos technika. Kiekvienai spalvai parengiamas atskiras akmuo. Spausdinant spalvos susijungia, gaunami pereinamieji tonai.

CHRONOGRAMA (gr. chronos – laikas + gramma – raidė, užrašas), lotyniškas tekstas, kurio žodžių pirmosios arba grafiškai išskirtos raidės sudaro skaičių (romėniškais skaitmenimis), reiškiantį įvykio, apie kurį tekste kalbama, datą arba knygos išleidimo datą.

CHRONOMETRAŽAS (pranc. chronometrage < gr. chronos – laikas + metreo – matuoju), reiškinų, procesų, darbo operacijų trukmės tyrimas.

„**CHUDULMUR**“ („Darbas“), Mongolijos laikraštis, einantis 3 kartus per savaitę nuo 1928 Ulan Batore. Mongolijos profsąjungų asociacijos organas. Tiražas 1996 – 65 000 egz.

„**CHUNICHI SHIMBUN**“ („Centrinės Japonijos laikraštis“), Japonijos dienraštis, einantis nuo 1942 Nagoje. Leidžiamos rytinė ir vakarinė laidos. Bendras tiražas 1996 – 3,1 mln. egz.: 2,2 mln. rytinės laidos ir 0,9 mln. vakarinės laidos.

CICĖNAS Jeronimas (1909 07 24 Švenčionių aps. Dūkšto vls. Garšvinės k. – 1987 10 21 Omaha, JAV), žurnalistas. Studijavo visuotinę istoriją, literatūrą ir etnografiją Vilniaus un-te. 1928 dirbo laikr. „Vilniaus šviesa“ redakcijoje, 1934-36 buvo laikr. „Vilniaus žodis“ literatūros skyriaus redaktorius, 1938-39 – šio laikraščio priedo „Kūryba ir kritika“ redaktorius. 1939-40 dirbo laikr. „Vilniaus balsas“, 1940 – „Nove Slowo“ redakcijose. 1941-44 buvo Vilniaus radiofono literatūros laidų ir valandėlių vaikams redaktorius. 1944 pasitraukė į Vokietiją. 1945-47 redagavo leidinius „Kelyje tėvynėn“, „Akiratyje“. Gyvendamas JAV, bendradarbiavo lietuvių spaudoje.

Išleido knygas „Vilniaus tautosaka“ (1934), „Daugėliškių burtai“ (1934), „Dvaruos praėstos dienos“ (1937), „Lietuva pro „Vilniaus žinias“ (1944), „Vilnius tarp audrų“ (1953, 1993), „Omahos lietuviai“ (1954).

CICERAS, 12-os punktų kegelio spaustuvinis šriftas (raidės aukštis apie 4,5 mm). Pavadinimas kilęs, išmatavus 1467 išspausdintų Cicerono „Laiškų“ šriftą. Tokiu šriftu spausdinamos knygos vaikams. Jis naudojamas mažesnėms knygų ir laikraščių antraštėms.

CIKLAS (gr. kyklos – ratas, apsisukimas), tematika ir kompozicija susijusių vieno autoriaus straipsnių, kūrinių grupė, turinti pavadinimą; grupė literatūros, meno kūrinių, turinčių bendrą temą, bendrus veikėjus arba bendrą aplinką.

CIKLOGRAMA (gr. kyklos – ratas + gramma – užrašas), judančio švytinčio taško fotografinė nuotrauka, daroma, pvz., ciklografijoje (žmogaus judesių užrašymas, fotografuojant švytinčias lemputes).

CINKOGRAFIJA (vok. Zink – cinkas + gr. graphō – rašau): 1. Iškiliosios spaudos formų (klišių) gamybos būdas. Spausdinamasis originalas fotografijos būdu kopijuojamas ant fotografine emulsija padengtos cinko (rečiau vario ar kt. metalo) plokštelės (toniniai ir pusiau toniniai originalai suskaidomi rastru). Atvaizdo štrichai ir plokštumos padengiamos rūgštims atsparios medžiagos sluoksniu; ėsdinant azoto ir druskos rūgšties mišiniu, jie lieka iškilūs (sudaro spausdinamuosius klišės elementus), o likusios (neapsaugotos) plokštelės vietos išėsdinamos (sudaro nespausdinamas klišės vietas). Atsirado apie 1850 Prancūzijoje.

2. Įmonė ar cechas, gaminantys klišes.

CITATA (lot. citatum < cito – kviečiu liudininku; skelbiu), rašytinio veikalo arba kalbos tiksli pažodinė ištrauka, pavartota kuriam nors samprotavimui ar įrodymui pagrįsti arba patvirtinti.

CITATO LOCO (lot.), pacituotoje vietoje, sutrumpintai „c.l.“, dedama mokslo darbų išnašose, nurodant šaltinius, bet nenorint jų nuolatos kartoti.

„**THE CITIZEN**“ („Pilietis“), Pietų Afrikos Respublikos rytinis dienraštis, einantis nuo 1976 Johannesburge anglų k. Vienas populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 110 000 egz.

CIVILKAITĖ Joana (g. 1925 01 14 Kėdainių aps. Bokštų k.), žurnalistė. 1946-49 studijavo Kauno Vytauto Didžiojo un-to Istorijos-filologijos fak. 1961 Vilniaus un-te įsigijo žurnalistės specialybę. 1951-70 dirbo „Komjaunimo tiesoje“: skyriaus vedėja, ats. sekretore, redaktoriaus pavaduotoja, 1957-70 – redaktore. 1970-90 buvo Vyriausiosios enciklopedijų redakcijos Mokslinės redakcijos vedėja, vyresn. mokslinė redaktorė.

CIVINSKAS Antanas (1867 10 07 Marijampolės aps., Šunskuose – 1913 04 24 Marijampolėje), kunigas, publicistas. Mokėsi Seinų dvasinėje akademijoje, 1898 – 1900 studijavo teologiją Romoje, ten išventintas kunigu. 1900-02 studijavo Fribūro un-te ir tuo pat metu kurį laiką redagavo Tilžėje ėjusi „Tėvynės sargą“. Nuo 1904 buvo Seinų kunigų seminarijos profesorius. 1905-06 dirbo „Šaltinyje“, 1910-12 buvo jo redaktorius. Bendradarbiavo lietuvių katalikų spaudoje dar spaudos draudimo laikais (laikr. „Tėvynės sargas“), nuo 1905 leidiniuose „Vilniaus žinios“, „Draugija“, „Viltis“, „Šaltinis“, „Vainikėlis“. Pasirašinėjo slapyvardžiais E.Mažutis, Antanas Kapsas, Jaunimo prietelius, Apyjaunis, Kunigas, Antanas.

Išleido publicistikos knygas „Lietuvi, mylėk savo kalbą“ (1905), „Iš mūsų gyvenimo“ (1906), „Socialistai“ (1908).

CIVINSKAS Vladas (1913 10 09 Daukšiuose, Marijampolės vls. – 1987 07 10 Čikagoje, JAV), žurnalistas, leidėjas. Mokėsi Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijoje ir mokytojų seminarijoje. Bendradarbiavo laikraščiuose „Suvalkietis“, „Lietuvos žinios“, „Lietuvos aidas“, „Lietuvos ūkininkas“. 1948 atvyko į JAV. 1952 Čikagoje perėmė leidyklą „Terra“, kuri vėliau tapo didžiausia lietuvių leidykla užsienyje. Periodinėje spaudoje skelbiamus rašinius pasirašinėdavo kriptonimais V. Civ., V. Dav., J.K.(m), J.P. ir kt.

„**CLARIN**“ („Šauklys“), Argentinos nepriklausomas dienraštis, einantis nuo 1945 Buenos Airėse. Vienas didžiausių laikraščių ispanų kalbą vartojančiose šalyse. Leidžiamas sekmadieninis priedas ekonomikos, kultūros ir technikos klausimais, taip pat savaitinis leidinys užsieniui. Tiražas 1996 – 480 000/750 000 egz.

CNA, Central News Agency (Centrinė naujienų agentūra), Taivano informacijos agentūra, veikianti nuo 1924 Taibėje. Buvo įsteigta ir iki 1945 dirbo Kantone. Nuo 1973 didžiausių šalies laikraščių akc. b-vė. Užsienio informaciją gauna iš AP, UPI, Reuters, AFP, DPA. Bendradarbiauja su Saudo Arabijos, Japonijos, Kolumbijos, Indonezijos, Malaizijos, Italijos, Ispanijos informacijos agentūromis. Per dieną perduoda 25 000 žodžių informacijos kinų ir anglų k. Leidžia dienr. anglų k. „Express News“ („Ekspres naujienos“).

Agentūra įsteigusi 7 biurus šalies administraciniuose centruose ir 28 užsienio valstybių sostinėse.

CNA, Cyprus News Agency/Kypriakon Praktorion Idiseon (Kipro naujienų agentūra), Kipro informacijos agentūra, veikianti nuo 1976 Nikosijoje. Daugiausia platina oficialaus pobūdžio žinias. Keičiasi informaciniais pranešimais su Reuters agentūra. Teikia naujusias žinias anglų ir graikų k. laikraščių redakcijoms, radijui bei televizijai.

Rengia ir kasdien išleidžia po 2-3 informacinius biuletenius.

CNA, Congolese News Agency (Kongo naujienų agentūra), žr. AZAP.

CNN, Cable News Network (Kabelinis naujienų tinklas), televizijos stotis, įkurta 1980 birželio 1 Atlantoje. Tai pirmoji TV stotis, transliuojanti žinias 24 val. per parą. Iš pradžių plačiai apžvelgdavo prezidento veiklą, jo rinkimų kampaniją bei daugiametę rinkimų praktiką. Nuo 1981 CNN praneša apie svarbiausius nacionalinius įvykius (pvz., NASA rengiamus skrydžius). Didžiausio populiarumo sulaukė per 1991 vykusį Persijos įlankos karą, kai CNN žurnalistas P. Arnetas (Peter Arnett) tęsė reportažus iš Irako. CNN taip pat transliuoja žinias apie verslą, sportą, sveikatą, gamtos apsaugą bei naujienas apie įžymius žmones. CNN padalinio „CNN International“ programą žiūri daugiau nei 200 valstybių. 1982 įkurta CNN Headline News (TV stotis, transliuojanti pusvalandines žinias visą parą) bei CNN Radio (24 val. perduodanti naujausią informaciją). Per savo gyvavimo laikotarpį CNN gavo daug įvairių apdovanojimų, tarp jų ir Peabody apdovanojimą.

„**EL COLOMBIANO**“ („Kolumbietis“), Kolumbijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1912 Medeljine. Vienas

didžiausių Kolumbijos konservatorių partijos laikraščių. Tiražas 1996 – 124 000 egz.

COLPRENSA (Kolumbijos spauda), Kolumbijos nacionalinė informacijos agentūra, veikianti nuo 1980 Bogotoje. Keičiasi informaciniais pranešimais su kitų Lotynų Amerikos šalių informacijos agentūromis. Daugiausia informacijos teikia laikraščių ir žurnalų redakcijoms. Turi telefoto tarnybą. Agentūroje dirba apie 100 žmonių.

„**EL COMERCIO**“ („Prekyba“): 1. Peru dienraštis, einantis nuo 1839 Limoje. Seniausias ir vienas didžiausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 130 000/200 000 egz.

2. Ekvadoro rytinis dienraštis, einantis nuo 1906 Kite. Anksčiau leido pramonės ir prekybos organizacijos, dabar – nepriklausomas. Tiražas 1996 – 140 000/175 000 egz.

„**COMLIET INFO**“, informacinis-reklaminis ketvirtinis laikraštis, einantis nuo 1994 Vilniuje. Įsteigė ir leidžia UAB „Redinga“. Redaktorius P. S. Krivickas (žr.). Tiražas 1994 – 3500 egz., 1997 – 9000 egz.

„**CONCORD**“ („Santarvė“), JAV lietuvių jaunimo mėnesinis laikraštis, leistas 1937-38 Čikagoje. Redagavo ir leido V. Beliajus.

„**CORK EXAMINER/EVENING ECHO**“ („Korko tyrinėtojas/Vakaro aidas“), Airijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1841 Korko anglų k. Iki 1991 vadinosi „Cork Examiner“. Turi rytinę ir vakarinę laidas. Tiražas 1996: rytinės laidos – 54 000 egz., vakarinės – 30 000 egz.

„**CORREIO DA MANHA**“ („Rytinis paštas“), Portugalijos nepriklausomas rytinis dienraštis, einantis nuo 1979 Lisabonoje. Vienas didžiausių ir populiariausių šalies dienraščių. Tiražas 1996 – 80 000 egz.

„**CORRIERE DELLA SERA**“ („Vakarinės žinios“), Italijos nepriklausomas dienraštis, einantis nuo 1876 Milane. Vienas didžiausių ir informuočiausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 790 000 egz.

Nuo 1899 leidžia sekmadieninį priedą „Domenica del Corriere“ („Sekmadienio žinios“, tir. 800 000 egz.).

Nuo 1945 eina dienraščio vakarinis leidinys „Il Corriere d'Informazione“ („Informacinės žinios“, tir. 250 000 egz.).

CP, The Canadian Press (Kanados spauda), Kanados informacijos agentūra, veikianti nuo 1917 Toronte. Įkurta vietoj Western Associated Press agentūros. 1985 prie jos prisijungė United Press Canada agentūra. Tai kooperatinis Kanados dienraščių savininkų susivienijimas. Skyrius turi Otavoje, Monrealyje, 11-oje kitų miestų, o punktas – Niujorke, Vašingtone ir Londone. Užsienio informaciją gauna iš AP, Reuters, AFP ir kai kurių kitų informacijos agentūrų. Agentūros filialas „Broadcast News“ teikia informaciją 600 radijo ir televizijos kompanijų, o skyrius „Press News“ aptarnauja radijo ir televizijos kompaniją Canada Broadcasting Corporation (CBC) ir kt. organizacijas.

Agentūra per parą perduoda 250 000 žodžių poli-

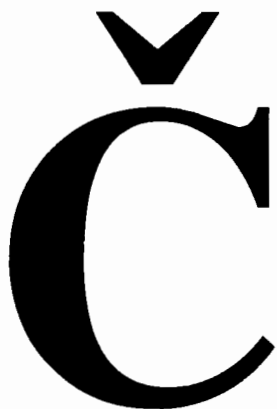
tinės, ekonominės, sportinės ir tarptautinės informacijos anglų ir prancūzų k.

„CRONICA“ („Kronika“), Argentinos nepriklausomas dienraštis, leidžiamas nuo 1963 Buenos Airėse. Turi 3 laidas: rytinę, tiražas 1996 – 330 000 egz., vakarinę – 190 000 egz. ir sekmadieninę – 460 000 egz.

C – SPAN, JAV kabelinė televizijos stotis, tiesiogiai transliuojanti šalies Kongreso bei Senato posėdžius, svarbiausius politikų pasisakymus, spaudos konferencijas.

Tai ne pelno siekianti televizijos kompanija, finansuojama kitų kabelinės televizijos kompanijų. Laidas transliuoja dviem kanalais ištisą parą. Jas mato 50 mln. amerikiečių šeimų.

„CUMHURIYET“ („Respublika“), Turkijos nepriklausomas dienraštis, einantis nuo 1924 Stambule. Įsteigtas valstybės vadovo Kemalio Atatiurkio iniciatyva. Vienas seniausių ir įtakingiausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 72 000 egz.

ČAIKOVSKIS Arnoldas (g. 1936 07 07 Klaipėdoje), publicistas. 1964 baigė Vilniaus kultūros-švietimo technikumą, įgydamas bibliotekininko specialybę. 1962-65 buvo „Panevėžio tiesos“ korektorius, lit. darbuotojas, 1965-68 – „Komjaunimo tiesos“ lit. darbuotojas, 1969-72 – žurn. „Moksleivis“ redaktorius, 1972-76 – „Komjaunimo tiesos“ skyriaus vedėjas, redakcinės kolegijos narys. 1976-92 dirbo dienr. „Tiesa“ redakcijoje: lit. darbuotoju, skyriaus vedėju, redakcinės kolegijos nariu. 1992 buvo žurn. „Aljansas“ ats. sekretorius, skyriaus redaktorius, nuo 1996 – savaitr. „Mano verslas“ korespondentas. 1990-91 dalyvavo atkuriant žurn. „Karys“, dirbo redaktoriaus pavaduotoju, buvo žurnalo tarybos narys. Daugiausia rašė turizmo, teisėtvarkos ir teisės saugos bei karybos temomis. Sukūrė satyrinių kūrinių.

Išleido publicistikos knygas „Mokomės ginti gyvenimą“ (1973), „Kareiviško pašto balandžiai“ (1985), „Nusikaltimų pėdsakais“ (kartu su B.Čekanausku, 1988). Parašė scenarijų dokumentiniam filmui „Pusiaukelė“ (1984). 1986 gavo V.Mickevičiaus-Kapsuko premiją.

ČALNARIS Antanas (g. 1935 09 21 Šiaulių aps. Lygumų miestelyje), žurnalistas, rašytojas. 1956 baigė Lygumų vid. m-lą. 1957 pradėjo dirbti Joniškio raj. laikr. „Komunizmo pergalė“ redakcijoje lit. darbuotoju. Vėliau dirbo Pakruojo raj. laikr. „Žvaigždė“, Joniškio-Pakruojo laikr. „Tarybinis balsas“, Pakruojo raj. laikr. „Aukštinė varpa“, Radviliškio raj. laikr. „Komunizmo aušra“, Trakų raj. laikr. „Spartuolis“, laikraščių „Komjaunimo tiesa“, „Literatūra ir menas“, „Valstiečių laikraštis“, Automobilių transporto ir plentų mjos laikr. „Automobilininkas“ redakcijose. Nuo 1992 – „Valstiečių laikraščio“ redakcijos Publicistikos skyriaus darbuotojas.

Daugiausia rašo apie kaimą, kaimo žmones.

Išleido apsakymų rinkinius „Tas vienas vakaras“ (1962), „Gluosnių žemė“ (1986), „Senų pasimatymų laimė“ (1995). Už rinkinį „Gluosnių žemė“ ir apsakymą „Šeštadienių naktys žemuogių miške“ apdovanotas Žemaitės premija. Nuo 1987 Lietuvos rašytojų sągos narys.

ČEKANAUSKAS Bronius (g. 1951 07 27 Kaune), žurnalistas. 1974 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1972-84 dirbo „Tiesos“ redakcijoje korespondentu, sporto skyriaus vedėju. 1984-90 buvo laikr. „Sovetskij sport“ korespondentas Lietuvai; 1991-93 – žurn. „Karys“ vyr. redaktorius. Nuo 1994 – laikr. „Lietuvos sportas“ vyr. redaktorius. Daugiausia rašo sporto, teisės klausimais, spausdina humoristinius kūrinius.

Parašė knygas „Ant imtynių kilimo“ (1983), „Nusikaltimų pėdsakais“ (kartu su A. Čaikovskiu, 1988), „Jaska, Fedia ir Edžiūnė“ (1992); buvo S. Jovaišos knygos „Krepšinio aistrų sukury“ (1989) literatūrinis bendraautoris.

ČEKIJA, Čekijos Respublika (Centrinė Europa), nepriklausoma nuo 1918, gyventojų – 10,30 mln. (71 vieta pasaulyje), sostinė – Praha, oficiali kalba – čekų.

Pirmoji čekiška knyga „Kronika trojanska“ („Trojos kronika“) išėjo 1468 Pilzene. Pirmasis periodinis leidinys – savaitr. „Sobotni Pražské Poštowské Nowiny“ („Šeštadienis Prahos pašto laikraštis“), vėliau pavadintas „Pražské noviny“, – pasirodė 1719 Prahoje. Pirmasis žurn. „Časopis Českeho Museum“ („Čekų muziejaus žurnalas“) išleistas 1827 Prahoje. Pirmasis čekų dienr. „Narodni Nowiny“ („Liaudies laikraštis“) išėjo 1848. Tais pačiais metais pasirodė ir vakarinis laikr. „Pražsky večerni list“ („Prahos vakarinis laikraštis“). XIX a. pirmojoje p. susiformavo ne tik įvairūs periodinių leidinių tipai, bet ir sparčiai didėjo jų skaičius, plėtėsi tematika, prasidėjo leidinių diferenciacija. 1849 leisti 63 leidiniai. Kai kurie iš jų ėjo ilgai – ne tik tame, bet ir kitame šimtmetyje. 1828 pradėtas leisti religinis žurnalas „Časopis pre katalicke duchoventstvo“ („Katalikų dvasininkijos žurnalas“) su nedidelėmis pertraukomis ir kiek pakcistu pavadinimu ėjo iki 1949. 1834 pasirodžiusio literatūros žurn. „Kvety české“ („Čekų gėlės“) tradicijas tęsia iliustruotas kultūros savaitinis žurn. „Kvety“ (tir. 270 000 egz.). Nuo 1882 iki 1941 ėjo žurn. vaikams „Maly čtenar“ („Mažasis skaitytojas“), nuo 1884 iki 1929 – iliustruotas kultūros žurn. „Zlata Praha“ („Aukštinė Praha“), nuo 1883 iki 1936 – savaitr. „Učitelské noviny“ („Mokytojų laikraštis“), nuo 1870 iki 1934 – iliustruotas savaitr. „Hospodar“ („Ūkininkas“), nuo 1893 iki 1944 – žurn. „Fotograficky obzor“ („Fotografinė apžvalga“). Savo leidinius steigė socialdemokratų, agrarininkų ir kai kurios kitos politinės partijos, įvairios organizacijos. 1900 ėjo 37 dienraščiai ir 329 kiti periodiniai leidiniai, o 1913 – 59 dienraščiai ir 887 laikraščiai, savaitraščiai bei žurnalai. 1918 Čekijai, Moravijai ir Slovakijai susijungus į Čekoslovakijos Respubliką (kuri gyvavo iki 1992 pabaigos), periodinių leidinių skaičius ėmė mažėti. 1975 Čekijoje buvo leidžiama 18 dienraščių ir 580 kitų periodinių leidinių, taip pat išėjo 4310 knygų, o 1985 – 20 dienraščių, apie 700 kitų laikraščių, savaitraščių ir žurnalų.

Per metus išleidžiama apie 9000 knygų. Išėina 1100 periodinių leidinių, iš jų 55 dienraščiai 6 mln. egz. tiražu (583 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „Mlada fronta dnes“ („Jaunimo frontas šiandien“, žr.), „Prace“ („Darbas“, žr.), „Pravo“ („Teisingumas“, žr.), „Svobodne slovo“ („Laisvas žodis“, žr.), „Denik sport“ („Sporto dienraštis“, eina nuo 1953, tir. 150 000 egz.), „Hospodarské noviny“ („Ekonomi-

kos laikraštis“, nuo 1957, tir. 160 000 egz.), „Česky denik“ („Čekų dienraštis“, nuo 1992, tir. 60 000 egz.), „Lidove noviny“ („Liaudies laikraštis“, žr.), „Moravsky demokraticky denik“ („Moravijos demokratinis dienraštis“, nuo 1985, tir. 62 000 egz.), „Moravskoslezsky den“ („Moravijos-Selezijos dienraštis“, nuo 1991, tir. 110 000 egz.), „Plzensky denik“ („Pilzeno dienraštis“, nuo 1991, tir. 75 000 egz.), „Večernik Praha“ („Prahos vakarinis laikraštis“, nuo 1991, tir. 130 000 egz.), savaitraščiai ir žurnalai: „Katolicky tydenik“ („Katalikų savaitraštis“, eina nuo 1990, tir. 105 000 egz.), „Mlady svet“ („Jaunųjų pasaulis“, nuo 1956, tir. 100 000 egz.), „Reflex“ („Refleksas“, nuo 1990, tir. 90 000 egz.), „Tydenik Televize“ („Televizijos savaitraštis“, nuo 1965, tir. 550 000 egz.), „Vlasta“ (nuo 1947, tir. 400 000 egz.).

Čekijos informacijos agentūra ČTK (žr.) įkurta 1918, atkurta 1992.

Radijas veikia nuo 1923, yra 6,2 mln. radijo imtuvų (602 imt. 1000 gyv.), televizija – nuo 1953, yra 4,9 mln. televizorių (476 tel. 1000 gyv.). Programas čekų, anglų, vokiečių, prancūzų k. transliuoja Prahos, Brno, Ostravos R stotys ir TV centrai. 1994 įsteigta nepriklausoma komercinė televizijos stotis Nova.

Dokumentinio kino filmai statomi nuo 1898. v.u.

ČEKUOLIS Algimantas (g. 1931 11 10 Panevėžyje), žurnalistas. 1953 baigė Gorkio literatūros in-tą Maskvoje. 1953-64 dirbo žvejybos laivuose kaip jūrininkas, žurnalistas ir rašytojas. 1964-67 buvo vertėjas Kuboje, baigė Havanos Džono Rido kalbų akademiją. 1969 pradėjo dirbti agentūroje „Novosti“ (APN): iš pradžių Maskvoje, 1970-73 – korespondentu Kanadoje, 1975-79 – Portugalijoje, 1981-86 – Ispanijoje. 1973-75 Lietuvos televizijoje įsteigė ir vedė tiesioginio eterio laidą „Neramūs meridianai“. 1986-92 – savaitr. „Gimtasias kraštas“ vyr. redaktorius. Aktyviai dalyvavo kuriant Lietuvos Sąjūdį, buvo jo Seimo narys, Sąjūdžio atstovas spaudai. 1989 išrinktas nuo Sąjūdžio TSRS liaudies deputatu. Nuo 1992 dėsto Vilniaus un-to Tarptautinių santykių ir Žurnalistikos in-tuose. Ispanijos informacijos agentūros EFE korespondentas, bendradarbiauja D.Britanijos BBC, Prancūzijos „Radio France“, kai kurių JAV stočių programose.

1947 išspausdino pirmąsias apybraižas. Išleido keilionių apybraižų rinkinius „Per tris vandenynus“ (1957), „Tylos takais“ (1960), „Noriu grįžti į Kubą“ (1965), apsakymų rinkinį „Perkūnas netrenkia į laivą“ (1959), pasaką vaikams „Keturi žiemos vėjai“ (1963), apysaką „Legionierius“ (1971).

ČEPAITĖ Zita (g. 1957 10 09 Tauragės raj. Kazbarynų k.), filologė, žurnalistė. 1984 baigė Vilniaus un-to Filologijos fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1985-90 dirbo Vilniaus aukštesniojoje kultūros m-loje, 1989-91 redagavo žurn. „Aušrinė“. 1991-93 dirbo savaitr. „Atgimimas“ redakcijoje. 1992 pradėjo bendradarbiauti leidinyje „Akiračiai“. Nuo 1994 dirba Lietuvos televizijoje: rengė ir vedė laidą „Atvirumo valanda“, nuo 1996 – kultūros žurnalo „Ženklai“ redaktorė.

Daugiausia rašė politikos klausimais, socialinio gyvenimo ir kultūros temomis. Išleido prozos knygas „Atšvaitas“ (1986), „Sekmą skausmą“ (1990), „Paulinos kelionė“ (1996).

ČEPAUSKAS Alfonsas (g. 1929 03 18 Tauragės aps. Skaudvilės vls. Gedgaudiškės k.), dailininkas, žurnalistas. 1962 baigė Kauno taikomosios dailės technikumą Poligrafijos skyrių ir pradėjo dirbti žurn. „Mokslas ir technika“ meniniu redaktoriumi. 1973-83 – žurn. „Mūsų sodai“ meninis redaktorius. Nuo 1978 kartu buvo žurn. „Statyba ir architektūra“ dailininkas. Lietuvos žurnalistų s-gos ir Lietuvos dailininkų s-gos narys. Sukūrė ir paskelbė kelis šimtus iliustracijų žurnaluose, iliustravo rašytojų kūrinių. 1976 ir 1983 surengė žurnalines grafikos parodas.

Sukūrė per 800 ekslibrisų, apie 100 estampų, keliasdešimt plakatų. Dalyvavo daugelyje užsienio šalių tarptautinių parodų. Surengė 25 asmenines ekslibrisų ir grafikos parodas Lietuvoje ir užsienyje. Sudarė keliasdešimt parodų katalogų, bibliografinių leidinių, tarp jų: „Ekslibriso monogramos“ (1989), „Ekslibriso plakatas“ (1990), „Vilnius – metropolis Lituaniae“ (1989), „Gediminui – 650“ (1991), „Sakralinis ekslibrisas“, „Ekslibrisas Šventajam Tėvui“ (1993), „Daina, muzika, šokis“ (1994), „Catechizmus – 450“ (1996) ir kt.; parašė įvadinį straipsnių.

ČEPLEVIČŪTĖ Valentina (g. 1954 08 17 Vilkaviškyje), žurnalistė. 1972 baigė Vilkaviškio S. Nėries vid. m-lą, 1979 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1982-84 mokėsi Maskvos aukštosios komjaunimo m-los žurnalistikos skyriuje. Nuo 1973 iki 1982 dirbo Vilkaviškio rajono laikr. „Pergalė“ redakcijoje: buvo korespondentė, ats. sekretorė. 1984-89 – laikr. „Komjaunimo tiesa“ redakcijos korespondentė. Nuo 1989 – dienr. „Respublika“ spec. korespondentė. Daugiausia rašo politikos, ekonomikos, socialinėmis temomis.

ČEPUKAS Donatas (g. 1933 03 05 Zarasų aps. Dusetų vls. Antažiegės k.), žurnalistas. Baigęs Dusetų vid. m-lą, mokėsi Lietuvos žemės ūkio akademijoje. Nuo 1962 dirbo Utenos rajono laikr. „Lenino keliu“ (dabar „Utenis“) redakcijoje redaktoriaus pavaduotoju, skyriaus vedėju. Nuo 1992 – laikr. „Utenis“ vyr. redaktorius. Daugiausia rašo žemės ūkio temomis.

ČERKELIŪNAS Kęstutis Jonas (g. 1921 05 14 Raseiniuose), architektas, žurnalistas. 1938 baigė Jėzuitų gimnaziją Kaune. Kauno Vytauto Didžiojo un-te studijavo literatūrą, paskui architektūrą. Vėliau studijas tęsė Tiubingeno un-te, Štutgarto technikos aukštojoje m-loje ir Niujorko Prato in-te, kur 1952 baigė architektūrą. 1956-76 dirbo Skidmore, vienoje Niujorko architektūros b-vėje.

Kaip žurnalistas daugiausia rašė sporto temomis. Redagavo sporto skyrius kai kuriuose lietuvių dienraščiuose, savaitraščiuose ir žurnaluose, bendradarbiavo latvių, vokiečių, amerikiečių spaudoje. 1956-69 Niujorke redagavo žurn. „Sportas“. 1961 suredago žurnalo „Lituanus“ numerį, skirtą M. K. Čiurlioniui. 1976 persikėlė į Miuncheną (Vokietija), kur dirbo „Laisvės“ radijo lietuvių programų redaktoriumi ir pranešėju. Buvo JAV lietuvių laikr. „Darbininkas“ nuolatinis korespondentas.

„ČERNOBYLIETIS“, Lietuvos judėjimo „Černobylis“ laikraštis, leistas 1991-95 Prienuose. Ėjo kas du mėnesiai. Redaktorius K.Kazlauskas. Tiražas 1991 – 5000 egz., 1995 – 1000 egz.

ČESNULIS Vytautas (g. 1936 02 14 Varėnos vls. Mo-liadugnio k.), žurnalistas. 1954 baigė Varėnos vid. m-lą, 1959 – Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę. 1959 pradėjo dirbti žurn. „Komunistas“ vyr. literatūriniu darbuotoju. 1964-68 buvo žurn. „Mokslas ir gyvenimas“ visuomeninių mokslų skyriaus vedėjas, 1968-72 – Pataisos darbų įstaigų valdybos daugiatairažio laikr. „Gyvenimas – mokykla“ redaktorius, vyresn. instruktorius lektorius. 1972 perėjo dirbti į Valst. televizijos ir radijo k-tą. Nuo 1985 – Lietuvos radijo Informacijos redakcijos redaktorius. Pagrindinės temos – kultūra, mokslo istorija, kraštotyra, tarptautinė politika.

ČIBAS Daumantas (1907 09 20 Vabalninko vls. Anciškio k. – 1982 05 15 Vistoje, JAV), kraštotyrininkas, fotografas, žurnalistas. 1930-35 Vytauto Didžiojo un-te studijavo psichologiją ir pedagogiką. Daug keliavo po Lietuvą, spaudoje skelbė nuotraukas ir straipsnius kraštotyros temomis. Buvo surinkęs įvairių senienų, kurių dalį perdavė Pedagoginiam muziejui Kaune. Priklausė Lietuvos fotomėgėjų s-gai. 1937-40 redagavo žurnalus „Motina ir vaikas“ bei „Vyturys“, 1934 ir 1939 – tęstinį leidinį „Aklųjų dalia“. Po karo gyvendamas JAV, surinko daug fotonuotraukų apie Lietuvą ir lietuvių bendruomenę. Savo sodybą Vistoje buvo pavertęs savotišku muziejumi, išpuošęs kryžiais ir kt. drožiniais.

D.Š.

ČIBIRAS Kazimieras (1911 06 05 Švenčionių aps. Daugėlišio vls. Kūjiškės k. – 1974 08 11 Montevidėjuje, Urugvajuje), žurnalistas. Mokėsi Vilniaus mokytojų seminarijoje. 1933-34 buvo žurn. „Šaltinis“ redaktorius (Marijampolėje). 1942 prie Lietuvos pasiuntinybės Pietų Amerikoje pradėjo informacijos bei propagandos darbą. 1947 Bostone buvo vienas iš „Darbininko“ redaktorių. Nuo 1948 dirbo spaudos atašė Lietuvos pasiuntinybėje Urugvajuje. 1960-66 redagavo Eltos biuletenį ispanų k.

Bendradarbiavo įvairiuose laikraščiuose ir žurnaluose, daugiausia ispanų spaudoje (dienraščiuose „El Pueblo“, „Buenos Aires“, „El Dia“, „Montevideo“, „La Religion“, „Caracas“), ten išspausdino per 200 Lietuvos laisvę ginančių straipsnių (slapyvardžiu Verax). Lietuviškai išspausdino monografiją „Arkivyskupas Jurgis Matulevičius“ (1933), M.Pečkauskaitės biografiją „Gyvenimo menininkė“ (1937). Išleido knygas „Lituanian entre fuego cruzado“ (1944), „Europa o Genghis Khan“ (1945), „El pais de los cruces“, „Diez anos de martimo“ (1950), „El imperio del genocidio“ (1954), „Lituanian y la URSS“ (1955), „Lituanian lo que fue, lo que es“ (1955), „La agresion y el colonialismo sovieticos en Lituanian“ (1961).

ČILĖ, Čilės Respublika (Pietų Amerika), nepriklausoma nuo 1810, gyventojų – 14,01 mln. (58 vieta pasaulyje), beraščių – 6,6 proc., sostinė – Santjagas, oficiali kalba – ispanų.

Pirmasis laikraštis „La Aurora de Chile“ („Čilės aušra“) pasirodė 1812. 1827 Santjage pradėjo eiti dienraštis „El Mercurio“ („Merkurijus“, žr.), tebeleidžiamas iki šiol. Nuo 1902 Santjage eina populiarus dienr. „Las Ultimas Noticias“ („Naujausios žinios“, žr.) bei konservatyvios krypties dienr. „El Diario Ilustrado“ („Iliustruotas laikraštis“, tir. 50 000 egz.). Laikraščiai buvo steigiami ne tik sostinėje, bet ir

valstijų centruose. Pavadinimu „El Mercurio“ (žr.) nuo 1827 eina laikraščiai Valparaise, nuo 1906 – Antofagastoje, nuo 1968 – Kalamoje. Nuo 1870 Čiljane leidžiamas dienr. „La Discusion de Chillan“ („Čiljano diskusijos“, tir. 3000 egz.), nuo 1882 Konsepsjone – dienr. „El Sur“ („Pietūs“, tir. 25 000 egz.).

Kasmet išleidžiama apie 2400 knygų, išeina 45 dienraščiai, jų tiražas 0,98 mln. egz. (70 egz. 1000 gyv.). Kiti svarb. dienraščiai: „La Tercera de la Hora“ („Trečia valanda“, žr.), „La Epoca“ („Epocha“, eina nuo 1987, tir. 35 000 egz.), „La Nacion“ („Tauta“, nuo 1917, tir. 25 000 egz.), „La Estrella“ („Žvaigždė“, nuo 1921, tir. 20 000 egz.), „La Segunda“ („Sekundė“, nuo 1931, tir. 30 000 egz.), žurnalai: „Estrategia“ („Strategija“, nuo 1978, tir. 42 000 egz.), „Ercilla“ („Ersilja“, nuo 1936, tir. 20 000 egz.), „Hoy“ („Šiandien“, nuo 1977, tir. 22 000 egz.), „Vea“ („Žiūrėkite“, žr.), „America Economica“ („Amerikos ekonomika“, nuo 1990, tir. 70 000 egz.).

Čilės informacijos agentūra OSI (žr.) įsteigta 1953.

Radijas veikia nuo 1936, yra 4,68 mln. radijo imtuvų (344 imt. 1000 gyv.). Televizijos laidos transliuojamos nuo 1959, yra 2,85 mln. televizorių (210 tel. 1000 gyv.). Be vyriausybinių stočių Radio Nacional ir TV Nacional-7, dirba 455 R stotys ir 145 TV stotys, tarp jų ir privačios.

Dokumentinio kino filmai kuriami nuo 1902. Vienas pirmųjų pilnametražių dokumentinių filmų buvo 1907 pastatytas filmas „Prezidento laidotuvės“. V.U.

„ČYRVONY SCIAG“ („Raudonoji vėliava“), Vakarų Baltarusijos KP CK laikraštis, nelegaliai ėjęs 1924-38 Vilniuje, Minske baltarusių k. Rašė apie pagrindinių partijos ir komjaunimo kuopelių, profsąjunginių org-jų veiklą. Redaktorius St. Budzinskis.

ČIUBERKIS Jonas (1914 01 20 Rygoje – 1994 10 21 Klivlende, JAV), teisininkas, spaudos darbuotojas. Vytauto Didžiojo un-te studijavo teisę. Iki 1940 buvo Vidaus reikalų m-jos kanceliarijos viršininkas. 1940-41 gyveno Vokietijoje. 1941-43 buvo Vilniaus savivaldybės sekretorius. 1943 vokiečiai areštavo ir iki karo pabaigos kalino Štuthofe (Vokietija) stovykloje. Vėliau išvažiavo į JAV.

Bendradarbiavo leidiniuose „Lietuvos aidas“, „Jaunoji karta“, „Policija“ ir kt. 1938-39 redagavo žurn. „Akademikas“. Rašinius spausdino Vokietijoje leistuose laikraščiuose „Mintis“, „Lietuvis“, „Mūsų kelias“. 1962-68 buvo laikr. „Dirva“ vyr. redaktorius. D.Š.

ČIŽAS Stasys (1931 12 13 Kuktiškėse, Utenos aps. – 1996 01 24 Vilniuje), žurnalistas. 1949 baigė Merkinės gimnaziją, 1955 – Klaipėdos mokytojų in-tą, 1964 – Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1956-58 dirbo Varėnos rajono laikr. „Tarybinis balsas“, 1958-70 – laikr. „Tarybinis mokytojas“ redakcijose. 1970-91 buvo leidinio „Buitis“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, vyr. redaktorius.

Kartu su K. Bieliausku išleido kelionių apybraižas apie Italiją „Anapus Alpių“ (1967). Rengė „Vairuotojo kalendorių-žinyną“ (1972, 1973, 1974, 1976, 1977).

ČYŽIUS Juozas (1907 03 23(10) Eigelonyse, Alytaus aps. – 1971 03 02 Vilniuje), žurnalistas, dramaturgas.

Savamokslis. 1935 dalyvavo Suvalkijos valstiečių streike, buvo kalinamas. 1940-41 dirbo Alytaus aps. mokesčių inspektoriumi. Nacių okupacijos metais prisidėjo prie pagrindinės spaudos leidimo. 1946-48 dirbo Istorijos in-te.

Spaudoje pradėjo bendradarbiauti 1937. Nuo 1948 dirbo „Valstiečių laikraščio“ redakcijoje. Parašė pjeses „Nesavas žmogus“ (1947), „Išlaisvinta jaunystė“ (1951), „Versmė“ (past. 1957), romaną „Viesulai arimuose“, pasakų vaikams („Žvėrių darbymetis“, 1965), paskelbė apsakymų, apybraižų, feljetonų. D.š.

ČTK, Česka Tiskova Kancelar (Čekijos spaudos tarnyba), Čekijos valstybinė informacijos agentūra, veikian-

ti nuo 1992 Prahoje (atkurta 1918 dirbusi spaudos tarnyba). Per parą perduoda daugiau kaip 100 000 žodžių informacijos šalies visuomenės informavimo priemonėms ir apie 36 000 žodžių informacijos kitoms šalims anglų, prancūzų, ispanų k. Šalies ir užsienio spaudai ir televizijai teikia fotoinformaciją, leidžia specializuotus biuletenius ir pranešimų rinkinius čekų, anglų bei vokiečių k. Agentūroje apie 1300 žmonių. ČTK turi savo skyrius didžiausiuose šalies miestuose, kitų valstybių sostinėse. Bendradarbiauja su 66 užsienio informacijos agentūromis.

D

„DABARTIES AIDAS“, literatūros, meno, kultūros, visuomenės žurnalas, leistas 1932 Anykščiuose. Leidėjas ir redaktorius V. Gorskis. Spausdino užsienio bei lietuvių grožinės literatūros kūrinius, nagrinėjo Lietuvos teatrų problemas, kino klausimus, informavo apie visuomenės ir kultūros gyvenimo įvykius. Spausdino akc. b-vės „Žaibas“ spaustuvė Kaune. Išleisti 2 numeriai.

„DABARTIES KLAUSIMAI“, adventistų iliustruotas žurnalas, leistas 1929-40 Kaune. Ėjo du kartus per metus (1929, 1930 išėjo 3, o 1931 – 4 kartus). Leido Lietuvos knygų leidykla „Uola“. Spausdino religinio pobūdžio straipsnius, aiškino Šv. Rašto teiginius, pasakojo apie adventistų org-jos veiklą, jos misijų paskirtį, rašė sveikatos, higienos klausimais. Redagavo Z. Vasiljevaitė (1929), V. Kavaliauskas (1930-36), K. Strazdauskas (1937-40). Spausdino „Grafikos“ spaustuvė Šiauliuose, Bako bei „Spindulio“ spaustuvės Kaune. Išleisti 26 numeriai. GB.

„DABARTIES ŽIEDAI“, iliustruotas mėnesinis „Dabarties“ priedas, leistas 1917-18 Kaune. Pirmasis numeris išėjo 1917 gruodžio 1 keturių puslapių, rašė apie Lietuvos kaimus. Nr.2 (1918) buvo skirtas Pažaislio kamaldulių vienuolynui. Supažindino su vienuolyno istorija, architektūra, įdėtos 9 Pažaislio architektūros ansamblio nuotraukos. Nr.8 (1918) pasakojama apie Tilžės miesto istoriją. Jame išspausdinta net 12 Tilžės miesto nuotraukų. Kiekvienas numeris nagrinėjo atskirą temą. Kituose numeriuose rašyta apie Neriją, Vilniaus miestą, Lietuvos rūmus ir dvarus, Vytį bei tautines spalvas. Išleista 15 numerių. GB.

„DABARTIS“: 1. Pirmojo pasaulinio karo metais kaiserinės Vokietijos laikraštis Lietuvos gyventojams, leistas 1915 09 01 – 1916 01 03 Tilžėje, 1916 01 15 – 1917 05 09 ir 1917 10 04 – 1918 11 12 Kaune, 1917 05 12 – 1917 09 29 Bialistoke. Ėjo 2 kartus, vėliau 3 kartus per savaitę, nuo 1918 – dienraštis. Spausdino okupacinės valdžios įsakymus, pranešimus, nurodymus, ragino Lietuvos gyventojus nespriešinti, rašė apie karo

įvykius, vokiečių armiją. Paskelbta žinių ir apie lietuvių gyvenimą (skyreliuose „Iš Lietuvos krašto“, „Smulkios žinios“, „Šeiminkė ir motina“). Išspausdinta V. Krėvės, Lazdynų Pelėdos, Maironio kūrinių. Bendradarbiavo T. Daugirdas, P. Dovydaitis, M. Gudaitis, J. Kriaučiūnas, B. Kuodaitis, J. Strimaitis, V. Šiaulinskis, Vydūnas, D. Zaunius ir kt. Redagavo V. Steputaitis (iki 1917 Nr.88), A. Liūdžiuvaitis (1917 – 1918 07), K. Ozelys (nuo 1918 07). Tiražas 1916 – 18 000 egz., 1917 – 11 000 egz. Leido priedą „Dabarties žiedai“ (žr.).

GB.
2. Argentinos lietuvių literatūros, meno ir visuomeninės minties žurnalas, leistas 1934-35 Rosarijuje ir 1935-37 Aveljanedoje (Buenos Airių priemiestis). Leido Pietų Amerikos lietuvių darbininkų org-jos. Redaktoriai: P. Ulevičius (1934-37), A. Tamošiūnas (1937). Išėjo 33 numeriai.

3. Valst. įmonės „Koordinatė“ savitraštis, leistas 1985-94 Kaune. Iki 1990 vadinosi „Staklių gamintojas“ ir ėjo kaip Kauno F. Dzeržinskio staklių gamybinio susivienijimo leidinys. Redaktoriai: J. Miodušauskas (1985-89), A. Tamaliūnas (1989-93), E. Žeizienė (1993-94). Minėtini redakcijos darbuotojai V. Rudžianskas, A. Dambrasas. Tiražas 1985 – 1500 egz., 1994 – 300 egz.

DABULSKIS Aleksas (g. 1934 04 10 Tauragės aps. Skaudvilės vls. Pilsūdo k.), žurnalistas, satyrikas. 1956 baigė Skaudvilės vid. m-lą, 1964 – Kauno politechnikos in-to Statybos fak. vakarinį skyrių, įgydamas statybos inžinieriaus specialybę. 1951-56 buvo ištremtas į Mordovijos ir Omsko lagerius. 1958-71 ir 1975-77 dirbo inžinieriumi įvairiose Kauno statybos org-jose. 1972-75 ir 1977-82 buvo žurn. „Nemunas“ skyriaus redaktorius, 1983-89 – Lietuvos rašytojų s-gos Kauno skyriaus literatūros konsultantas. Nuo 1989 dirba žurn. „Santara“ skyriaus redaktoriumi. 1989-92 redagavo satyros ir humoro laikr. „Ūpas“. Bendradarbiauja „Kauno dienos“ paskutiniajame puslapyje („Linksmuklė“). Daugiausia rašo satyras.

Išleido knygas „Lašas medaus“ (1965), „Kregždžių šokis“ (1971), „Nuliada“ (1972), „Basas Pegasas“ (1977), „Žalias orkestras“ (1978), „Porimtės poringės“ (1979), „Dienovidžio žemė“ (1980), „Ei, vyručiai!“ (1983), „Minus plus“ (1985), „Ironmedis“ (1987), „Trišakis“ (1992). Išvertė operečių ir miuziklų libretų, V. Majakovskio, M. Cvetajevos, I. Franko ir kt. kūrinių.

DAČIULIS Boleslovas Povilas (g. 1934 01 05 Rokiškio aps. Pandėlio vls. Buivėnų k.), filologas, radijo žurnalistas. Baigęs Vilniaus A.Vienuolio vid. m-lą, 1952 įstojo į Vilniaus un-to Filologijos fak. Įgijęs lietuvių kalbos ir literatūros specialybę, 1957 buvo laikr. „Lietuvos geležinkelininkas“ fotokorespondentas. 1958 priimtas į Valst. radijo ir televizijos k-tą. Dirbo propagandos, muzikos, kultūros laidų redakcijose, televizijos scenarijų skyriuje, Lietuvos radijo Literatūros ir dramos redakcijos vyr. redaktoriumi; dabar – šios redakcijos redaktorius.

Rengė kultūrinės ir pramoginės radijo laidas „Linksmasis subatvakaris“, „Pašaipūnė banga“, „Liaudies dainos, šokiai, linksmos nuobiros“, „Literatūrinės miniatiūros“, laidų ciklą „Miestai prie mikrofono“, radiofonizacijas „Radijo teatrui“. Išvertė per 20 detekty-

vinių romanų ir kt. kūrinių, parašė apie 300 dainų tekstų. Už radijo laidą „Linksmasis subatvakaris“ 1969 paskirta V. Mickevičiaus-Kapsuko premija. 1996 priimtas į Lietuvos nepriklausomųjų rašytojų s-gą.

DADZIBAO (kinų k. didelių hieroglifų laikraštis), Kinijoje ant sienų klijuojami politiniai lapeliai ir plakatai.

„**DAGBLADET**“ („Dieninis laikraštis“), Norvegijos dienraštis, einantis nuo 1869 Osle. Liberalų partijos organas. Vienas operatyviausių ir informatyviausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 227 000/155 000 egz.

DAGELIS Alfonsas (1923 12 25 Utenos aps. Juostininkų k. – 1982 02 01 Panevėžyje), spaudos darbuotojas. 1946 baigė Respublikinę partinę m-lą, 1953 – Vilniaus pedagoginį in-tą. Nuo 1946 dirbo Kupiškio aps. laikraštyje, iki 1953 – laikr. „Tiesa“ korespondentu. 1953-82 – Panevėžio miesto laikr. „Panevėžio tiesa“ redaktorius. Parašė keletą leidinių apie Panevėžį („Panevėžys“, 1969, „Po Panevėžio apylinkes“, 1972), apybraižų rinkinį „Dviveidžiai“ (1962).

DAGELIS Jonas (1898 09 19 Troškūnų vls. Bačerninkų k. – 1956 Sibire), teisininkas, spaudos darbuotojas. 1923 baigė Dotnuvos žemės ūkio technikume miškininkystės specialybę. Lietuvos un-te ir Vytauto Didžiojo un-te studijavo pedagogiką, psichologiją ir teisę. Trečiojo Seimo narys.

Nuo 1925 bendradarbiavo savaitr. „Ūkininkas“, nuo 1928 jį redagavo. 1931 priimtas į Lietuvos žurnalistų s-gą. Pasirašydavo J. D., Jonelis, Šermukšnis. 1941 suimtas. Kalėjo Komijos lageriuose, buvo ištremtas į Karagandos sritį. 1956 paleistas, į Lietuvą grįžti nebespėjo.

„**DAGENS NYHETER**“ („Dienos naujienos“), Švedijos rytinis nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1864 Stokholme. Faktiškai nepriklausomas, bet atspindi Švedijos liaudies (liberalų) partijos nuostatas. Vienas didžiausių ir populiariausių Skandinavijos laikraščių. Tiražas 1996 – 374 000 egz.

DAGEROTIPIJA (pagal pranc. dailininko ir išradėjo L. Dagero pavardę (L. J. Daguerre) ir gr. typos – atspaudas), pirmasis fotografavimo būdas, pagrįstas sidabro halogenidų gebėjimu fiksuoti vaizdą. Išrado prancūzai N. Njepsas ir L. Dageras. Paskelbtas 1839, pasaulyje labai greitai pasklido ir išsilaikė apie 30 metų.

DAGILIS Jurgis (1903 02 02 Kalvarijos vls. Pasuduočio k. – 1941 lageryje), teisininkas, žurnalistas. 1925-32 Vytauto Didžiojo un-te studijavo mediciną ir teisę. Dirbo teisme, advokatavo, tarnavo valst. įstaigose. 1925 Telšiuose įsteigė „Žemaičių prietelį“, su S. Radišausku leido šaulių laikr. „Telšių žinios“. 1929 įsteigė „Žaibo“ spaudos b-vę. Bendradarbiavo dienr. „Rytas“, kituose katalikų leidiniuose.

DAGILIS Stanislovas (1843 03 17 (05) Biržų vls. Mažutiškių k. – 1915 11 19 Biržuose), spaudos darbuotojas, poetas. Mokėsi Kėdainių ir Slucko evangelikų gimnazijose. 1873 baigė Peterburgo un-to Istorijos-filologijos in-tą. Per 20 metų dirbo mokytoju Charkovo

gubernijos Sumų gimnazijoje. 1894 grįžo į Biržus. Bendradarbiavo „Aušroje“, „Lietuvos žiniose“, Biržų kalendoriuose. Parašė originaliųjų eilėraščių, poemėlių „Joninės Parovėjos karčemoje“. Išvertė A. Puškino, A. Mickevičiaus ir kitų poetų kūrinių.

„**DAGIS**“, JAV lietuvių iliustruotas satyros ir humoro žurnalas, leistas 1909-10 Bostone, Čikagoje ir Filadelfijoje. Leido B. J. Šlekaitis, J. Sakevičius, V. Jokubynas. Redagavo V. Jokubynas, J. Šlekys, P. Tumasonis. Išėjo 12 numerių.

DAIDŽESTAS (angl. digest – santrauka, rinkinys, periodikos apžvalga), leidinys, kuriame skelbiamos įdomiausios kitų visuomenės informavimo priemonių publikacijos (dažnai sutrumpintos).

„**DAILY EXPRESS**“ („Kasdieninis ekspresas“), D. Britanijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1900 Londone ir Mančesteryje. Įsteigė Artūras Pirsonas (Artur Pirson) vietoj populiaraus ir pigaus laikraščio „Morning Herald“ („Rytinis šauklys“), ėjusio 1892–1900. Priklauso laikraščių leidybos koncernui „United Newspapers“. Vienas populiariausių laikraščių šalyje. Formaliai yra nepriklausomas, tačiau labiau remia konservatorius. Skiriamas visiems visuomenės sluoksniams, daugiau orientuojantis į smulkius verslininkus ir inteligentiją. Tiražas 1996 – 1,3/1,7 mln. egz.

Nuo 1918 leidžiamas sekmadieninis laikraštis „Sunday Express“ („Sekmadienio ekspresas“), kurio tiražas 2,1 mln. egz.

„**DAILY GRAPHIC**“ („Dienos apžvalga“), Ganos vyriausybinių dienraštis, einantis nuo 1950 Akroje anglų k. 1982-89 vadinosi „People's Daily Graphic“. Tiražas 1996 – 80 000 egz.

Leidžia sekmadieninį priedą – savaitr. „The Mirror“ („Veidrodis“, nuo 1953, tir. 90 000 egz.).

„**THE DAILY YOMIURI**“ („Dienraštis pasiskaitymui“), Japonijos dienraštis, einantis nuo 1955 Tokijyje anglų k. Leidžia kompanija „Yomiuri Shimbunsa“. Tiražas 1996 – 55 000 egz.

„**DAILY MAIL**“ („Kasdieninis paštas“), D. Britanijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1896 Londone ir Mančesteryje. 1924-53 leistas ir Paryžiuje. Leidžia kompanija „Daily Mail“, priklausanti kompanijai „Association Newspapers group“. Formaliai yra nepriklausomas, tačiau labiau palaiko konservatorių vykdomą politiką, reiškia monopolijų interesus. Tiražas 1996 – 1,8 mln. egz.

Nuo 1982 leidžiamas sekmadieninis laikr. „The Mail on Sunday“ („Sekmadienio paštas“), tiražas 1,9 mln. egz.

„**DAILY NATION**“ („Tautos dienraštis“), Kenijos vyriausybinių dienraštis, einantis nuo 1960 Nairobyje anglų k. Tiražas 1996 – 160 000 egz.

Leidžiamas savaitinis leidinys (savaitraštis) „Sunday Nation“ („Tautos sekmadienis“), jo tiražas 170 000 egz.

„**THE DAILY NEWS**“ („Dienos naujienos“), Pietų Afrikos Respublikos vakarinis dienraštis, einantis nuo

1878 Greivilyje anglų k. Leidžia laikraščių leidybos trestas „Natal Newspapers“. Tiražas 1996 – 85 000 egz.

„DAILY TELEGRAPH“ („Kasdieninis telegrafas“), D. Britanijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1855 Londone ir Mančesteryje. Pirmaisiais metais vadinosi „The Daily Telegraph and Courier“. Nuo 1937, kai susijungė su dienr. „Morning Post“ („Rytinis paštas“), ėjusi nuo 1772, vadinosi „The Daily Telegraph and Morning Post“. Nuo 1954 eina dabartiniu pavadinimu. Leidžia laikraščių kompanija „Daily Telegraph“. Remia konservatorių partiją. Tiražas 1996 – 1,1 mln. egz.

Nuo 1961 leidžiamas sekmadininis laikr. „Sunday Telegraph“ („Sekmadienio telegrafas“), jo tiražas 0,7 mln. egz.

„DAILY TELEGRAPH-MIRROR“ („Dienos telegrafo veidrodys“), Australijos dienraštis, einantis nuo 1879 Sidnėjyje. Iki 1990 vadinosi „Daily telegraph“. Dabartiniu pavadinimu eina po susijungimo su dienr. „Daily Mirror“, ėjusi nuo 1941. Leidžia laikraščių leidybos kompanija „The News Corporation“. Tiražas 1996 – 443 000/705 000 egz.

„DAILY TIMES“ („Dienos laikas“), Nigerijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1925 Lagose anglų k. Didžiausias šalies laikraštis. 60% jo akcijų priklauso vyriausybei. Tiražas 1996 – 300 000/420 000 egz.

Nuo 1953 leidžia sekmadieninį leidinį „Sunday Times“ („Sekmadienio laikas“), jo tiražas 100 000 egz.

DAILIDĖ Pranas (1888 09 29 Sintautuose – 1965 09 01 Sirakūzuose, Niujorko valstijoje), publicistas. 1911 baigė Peterburgo un-to Matematikos fak., 1935 – Vytauto Didžiojo un-to Teisių fak. Žurnalistinėje veikloje dalyvavo nuo 1908. 1926 buvo dienr. „Lietuva“ redaktorius, 1927-28 – laikr. „Lietuvos žinios“ redaktorius, 1934-39 – ELTA direktorius. 1944 pasitraukęs į Vakarų ir išvykęs į JAV, bendradarbiavo leidiniuose „Sandara“, „Margutis“, „Draugas“, „Darbininkas“, „Vienybė“. 1947-53 žurn. „Margutis“ paskelbė memuarų. Išspausdino daugiau kaip 3000 straipsnių Lietuvos spaudoje ir per 400 straipsnių JAV lietuvių laikraščiuose.

DAINAUSKAS Jonas (g. 1904 01 21 Kaune), istorikas, publicistas, bibliografas. 1924-33 Vytauto Didžiojo un-te studijavo techniką ir teisę, 1957-61 – Paryžiaus un-te teisės istoriją ir bibliotekininkystę. Lietuvoje dirbo advokatu ir mokytoju, bendradarbiavo „Lietuvos aide“, „Trimite“, „Karyje“, „Policijoje“ ir kt. leidiniuose, per radiją skaitė paskaitas. 1945 02 pateko į sovietinę nelaisvę, tačiau po 9 mėnesių pabėgo į Lenkiją. 1957 išvyko į Prancūziją. 1958-61 buvo akredituotas žurnalistas, daug rašė lietuvių tremties spaudoje. Nuo 1961 gyveno JAV, aktyviai dalyvavo kultūrinėje ir skautų veikloje. 1964-71 redagavo „Tautos praeitį“, skelbė išėivijos spaudos bibliografiją. 1983 parengė perspausdinimui „Aušros“ 1883-86 komplektų faksimilinę laidą, parašė įvadą, sudarė vardyną.

„DAINIK BANGLA“ („Bengalijos dienraštis“), Bangladešo dienraštis, einantis nuo 1964 Dakoje bengalų

k. Informuoja apie šalies ekonominę, politinę, kultūrinę gyvenimą, vyriausybės vykdomą politiką. Tiražas 1996 – 40 000 egz.

„DAINIK ITTEFAQ“ („Santaros dienraštis“), Bangladešo dienraštis, einantis nuo 1953 Dakoje bengalų k. Nušviečia politinį, ekonominį ir visuomeninį šalies gyvenimą, rašo apie svarbiausius pasaulio įvykius. Didžiausias ir populiariausias šalies laikraštis. Tiražas 1996 – 200 000 egz.

DAKTILOGRAFIJA (gr. daktylos – pirštas + graphō – rašau): 1. Susižinojimo būdas – rašymas pirštu ore arba ant kokio daikto (stalo, pašnekovo delno ar pan.). Vartojama susikalbėti su raštingais kurčiaisiais ir aklais kurčiaisiais, nemokančiais daktilogijos (kurčiųjų vartojamas pirštų kalbos) bei Brailio rašto.

2. Rašymo rašomąja mašinėle technika.

„DALGIS“, JAV lietuvių mėnesinis laikraštis darbininkams, leistas 1909-10 Filadelfijoje. Redagavo ir leido B. J. Šlekaitis.

DALYVAVIMO EFEKTAS, žiūrovo įtraukimo iliuzija – teorija, teigianti, jog TV serialų žiūrovai personažų vaidybą kūrinyje dažnai ima laikyti realiu, iš tikrųjų vykstančiu gyvenimu. TV dramaturgai ir režisieriai stengiasi sustiprinti šį jausmą specialiais būdais: vaidinti kviečia neprofesionalius aktorius, TV serialeuose stengiasi atspindėti kasdienes gyvenimo aktualijas. Lėtas dramaturgijos tempas, paprastai kasdieninis personažų susitikimas su žiūrovais sukelia natūralios laiko slinkties pojūtį. Sėkmingas dalyvavimo efekto panaudojimas leidžia sukurti gausią nuolatinių žiūrovų auditoriją.

DAMBRAUSKAS Aleksandras (Adomas Jakštas; 1860 09 08 Ukmergės aps. Pagirių vls. Kuronių k. – 1938 02 19 Kaune), prelatas, filosofas, spaudos darbuotojas. 1880 baigęs Šiaulių gimnaziją, vienerius metus studijavo Peterburgo un-to Matematikos-gamtos fak., 1881-84 mokėsi Žemaičių kunigų seminarijoje Kaune. 1888 baigė Peterburgo dvasinę akademiją teologijos magistro laipsniu ir buvo išventintas kunigu, paskirtas Panevėžio gimnazijos kapelionu. Už dalyvavimą lietuvių nacionaliniame judėjime 1889 ištremtas 5 metams į Ustiužną (Novgorodo gubernija). Grįžęs dirbo kapelionu, 1889–1900 – Žemaičių kunigų seminarijos, 1900-05 – Peterburgo dvasinės akademijos profesorius. Su kitais 1905 parengė lietuvių krikščionių demokratų s-gos programą. Nuo 1914 – prelatas, 1922 – Lietuvos un-to garbės profesorius, 1926 – Teologijos-filosofijos fak. garbės profesorius, 1929 – Matematikos-gamtos fak. matematikos garbės daktaras, 1934 – Humanitarinių mokslų fak. filosofijos garbės daktaras. Nuo 1906 buvo Šv. Kazimiero d-jos pirmininkas, vienas ateitininkų org-jos kūrėjų (1911). Su kitais 1919 įsteigė Lietuvos esperantininkų s-gą. Nuo 1922 buvo Lietuvių katalikų mokslo akademijos pirmininkas.

Bendradarbiauti spaudoje pradėjo 1884, žurn. „Aušra“ išspausdindamas eilėraščių vertimą. Paskui savo kūrybą spausdino įvairiuose žurnaluose ir laikraščiuose. Dar seminarijoje būdamas įsteigė ir redagavo klierikų laikr. „Lietuva“ (1883). Įsteigė ir redaga-

vo periodinius leidinius „Draugija“ (1906-14, 1919-23, 1937-38), „Nedėldienio skaitymas“ (1906-07), „Ateitis“ (1911-14 ir 1916-19), „Garnys“ (1910-14 ir 1924-29), „Litova Stelo“ (1922-26). Pasirašinėjo slapyvardžiais A.Jakštas, Adomas Jakštas, Druskius, Kuronietis ir kt.

Išleido poezijos rinkinius „Dainų skrynelė“ (1894), „Nakties matymai“ (1906), „Rudens aidai“ (1911, 1920), „Lyrika“ (rinktinė, 1930), biografinių apybraižų rinkinį „Užgesę žiburiai“ (1930), publicistinių straipsnių knygą „Ką yra pasakęs Jakštas, 1924-1930“ (1930), feljetonų rinkinį „Šypt-šypt!“ (1931, 2 d.), literatūros ir meno kritikos studijas „Mūsų naujoji poezija“ (1923), „Mūsų naujoji prozos literatūra“ (1924), „Ekspressionizmas dailėje ir poezijoje“ (1921), „Meno kūrybos problemos“ (1931), filosofijos studijas „Mokslas ir tikėjimas“ (1930), „Pikto problema“ (1935). Paskelbė darbų iš matematikos, teologijos, logikos, parašė esperanto kalbos vadovėlių.

DAMBRAUSKAS Tomas (1899 10 14(02) Gižų vls. Rūdosa k.), žurnalistas. Mokėsi Marijampolės gimnazijoje. Spaudoje bendradarbiavo nuo 1920. 1922-23 buvo „Lietuvos žinių“ korespondentas, pranešdavo žinias iš lietuvių-lenkų fronto. 1924-27 bendradarbiavo „Ryte“, „Rygos balse“, JAV lietuvių laikr. „Vienybė“. 1928 faktiškai redagavo „Šiaulietį“. 1931 organizavo ir redagavo pirmąjį Palangos laikr. „Palangos pajūris“. 1935 buvo „Lietuvos aido“ korespondentas Kretingoje, bendradarbiavo „Lietuvos keleivyje“. 1934 priimtas į Lietuvos žurnalistų s-gą. Pasirašinėjo slapyvardžiu P. A. Rūstusis.

DAMBRAVA Vytautas Antanas (g. 1920 06 10 Babinaičiuose, Vitebsko gub., Baltarusijoje), teisininkas, žurnalistas, diplomatas. 1939 baigė Utenos gimnaziją, 1943 – Vilniaus un-to Teisių fak., 1946 – Insbuko un-tą (Austrijoje), gaudamas teisių daktaro laipsnį. Vilniuje ir Insbuke studijavo dar ir muzikos bei teatro dalykus. 1952 Kolumbijos universitete (JAV) išklaušė tarptautinės teisės kursą.

1941-42 dirbo Lietuvos sveikatos ministerijos sistemoje, 1943-44 – Vilniuje teisėju, tarytoju. 1946-48 Zalcburge (Austrija) kartu su kitais redagavo žurn. „Tėvynėn“. 1948 atvykęs į JAV, dirbo lietuvių organizacijose, 1950-51 buvo laikr. „Draugas“ korespondentas Jungtinių Tautų Organizacijoje. Nuo 1952 dirbo „Amerikos balso“ radijuje lietuvių tarnybos vertėju, redaktoriumi ir komentatoriumi. 1953-54 tarnavo JAV informacijos agentūroje. 1955-57 buvo Miuncheno radijo centro lietuvių tarnybos programų redaktorius, 1957-60 – specialiųjų įvykių tarnybos viršininkas Europoje, 1960-65 – „Amerikos balso“ Lotynų Amerikos skyriaus departamento viršininkas, 1965-67 – Radijo programų (19 kalbų) vedėjas JAV viešųjų reikalų departamente Saigone (Vietnamas). 1967-80 dirbo diplomatinį darbą JAV ambasados Meksikoje, Argentinoje, Salvadore, Hondūre.

1966-67 profesoriavo Saigono un-to kalbų katedroje, 1967-68 skaitė radijo kursus Bolivijos ir Paragvajaus un-tuose. Reguliariai rašė Salvadoro spaudoje, bendradarbiavo laikraščiuose „Draugas“, „Tėviškės žiburiai“ ir kt. lietuvių leidiniuose. Ispanų k. parašė knygėlę apie Šv.Kazimierą (išleista 1979 ir 1983). Išleido straipsnių, esė, interviu knygą lietuvių k. „Kelyje į

laisvę“ (1995). Nuo 1981 buvo Venesuelos lietuvių bendruomenės krašto valdybos pirmininkas, dabar – garbės pirmininkas, nuo 1992 yra Lietuvos Respublikos nepaprastasis ir įgaliotas ambasadorius Venesueloje, Urugvajuje, Argentinoje ir Brazilijoje, ypatingųjų misijų pasiuntinys Lotynų Amerikoje ir Karibų jūros šalyse.

DAMIJONAITIS Pranas (g. 1951 04 13 Jurbarkė), poligrafijos inžinierius, leidėjas. 1969 baigė Jurbarko vid. m-lą, 1974 – Chemnico aukštąją technikos m-lą (Vokietijoje). Nuo 1975 dirbo Valst. leidyklų, poligrafijos ir knygų prekybos reikalų k-te, Vilniaus „Vaizdo“ spaustuvėje bei LKP CK leidyklos spaustuvėje vyr. inžinieriumi. 1990-92 buvo Spaudos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinis direktorius. Nuo 1992 – leidyklos „Pradai“ direktorius.

DAMUŠYTĖ Gintė Bernadeta (g.1956 04 25 Klivlende, JAV), žurnalistė. 1973 baigė lituanistinę m-lą Detroite, 1975 – Gėtės in-tą Vokietijoje, 1979 – Veino un-tą Detroite, gaudama politinių mokslų ir istorijos bakalauro diplomą. Nuo 1979 dirbo Lietuvių informacijos centro ir religinės šalpos biuro direktore Bruklīne. Redagavo to centro leidžiamą biuletinį, bendradarbiavo Amerikos ir JAV lietuvių spaudoje, radijo laidoje. Buvo žurnalų „Bridges“ (nuo 1983) ir „The Observer“ (nuo 1984) redakcijų bendradarbė. 1979-83 – Lietuvių jaunimo s-gos valdybos pirmininkė, JAV lietuvių bendruomenės tarybos narė, nuo 1983 – informacijos komisijos valdybos pirmininkė. Dirba Lietuvos Respublikos ambasados Austrijoje patarėja.

DANIJA, Danijos Karalystė (Šiaurės Vakarų Europa), nuo 1848 – konstitucinė monarchija, gyventojų – 5,17 mln. (105 vieta pasaulyje), sostinė – Kopenhaga, oficiali kalba – danų.

Pirmasis reguliarus laikraštis „Den Danske Mercurius“ („Danijos Merkurijus“) pradėtas leisti 1666. XVIII a. įsteigti keturi laikraščiai, tebeleidžiami šiuo metu: „Berlingske Tidende“ („Berlingo žinios“, 1749, žr.), „Aalborg Stiftstidende“ („Olborgo žinios“, 1767, žr.), „Fyens Stiftstidende“ („Fiūno salų žinios“, 1772), „Aarhus Stiftstidende“ („Orhuso žinios“, 1794). Kiekvieno jų tiražas didesnis kaip 60 000 egz. Nuo 1849 pradėti leisti politinių partijų laikraščiai – dienraščiai ir savaitraščiai. 1913 iš viso ėjo 143 nepriklausomi dienraščiai.

Per metus išleidžiama daugiau kaip 10 000 knygų. Išeina 42 dienraščiai, jų tiražas 1,71 mln. egz. (332 egz. 1000 gyv.). Socialdemokratai leidžia 2 dienraščius, socialliberalai – taip pat 2, nepriklausomi socialliberalai, konservatoriai, nepriklausomi konservatoriai – 5, liberalai – 14, nepriklausomi liberalai – 5, komunistai ir socialistai – 2 (partijos tiesioginės įtakos leidiniams nedaro); nepriklausomųjų ir nepolitinių dienraščių – 12. Kopenhagoje leidžiami dienraščiai „Det fri Aktuelt“ („Labai aktualu“, eina nuo 1871, tir. 40 000 egz.), „Børsen“ („Birža“, nuo 1896, tir. 42 000 egz.), „B.T.“ (koncernas „Berlingo žinios“, žr.), „Ekstra Bladet“ („Ekstra laikraštis“, žr.), „Kristeligt Dagblad“ („Krikščioniškas laikraštis“, nuo 1896, tir. 15 000 egz.), „Politiken“ („Politika“, žr.). Visi šalies administraciniai centrai turi savo dienraščius, didžiausi – „Herning Folkeblad“ („Herningo liaudies laikra-

tis“, eina nuo 1869, tir. 48 000 egz.), „Jydske Vestkysten“ („Jutlandijos Vakarų pakrantė“, nuo 1917, tir. 95 000 egz.), „Horsens Folkeblad“ („Horseno liaudies laikraštis“, nuo 1866, tir. 30 000 egz.), „Jyllands-Posten Morgenavisen“ („Jutlandijos pašto rytinis laikraštis“, nuo 1871, tir. 152 000/250 000 egz.). Svarb. žurnalai: „Billed-Bladet“ („Iliustruotas laikraštis“, eina nuo 1938, tir. 237 000 egz.), „Se og Hor“ („Žiūrėk ir klausyk“, nuo 1940, tir. 300 000 egz.), „Familie Journalen“ („Šeimos žurnalas“, nuo 1877, tir. 320 000 egz.), „Ude og Hjemme“ („Kitur ir namuose“, nuo 1926, tir. 240 000 egz.), „Samvirke“ („Sąveika“, nuo 1928, tir. 700 000 egz.).

Danijos informacijos agentūra RB, Ritzaus Bureau (žr.) veikia nuo 1866.

Radijas laidas reguliariai transliuoja nuo 1925; yra 5,33 mln. radijo imtuvų (1033 imt. 1000 gyv.). Televizija veikia nuo 1951; yra 2,77 mln. televizorių (537 tel. 1000 gyv.). Visuomeninė radijo korporacija Danmarks Radio perduoda 3 programas, o visuomeninė televizija Danmarks Radio-TV turi 3 kanalus.

Pirmieji dokumentinio kino filmai sukurti 1897. 1906 Kopenhagoje įsteigta kino firma „Nordisk“. V.U.

DANTIRASTIS, kyliaraštis, pleištaraštis, ideografinis skiemeninis raštas, kurio ženklus sudaro pleišto pavidalo brūkšnelių deriniai. Sukurtas šumerų iš piktografinio rašto apie III tūkstantmetį pr. m. e., vėliau vartotas akadų, elamitų, huritų, hetitų, luvitų, urartų. Iš ideografinio pamažu virto skiemeniniu raštu, mažėjo jo ženklų skaičius (pvz., šumerų rašte buvo apie 1000, akadų – apie 300 ženklų). Savitos atmainos yra ugaričio (II tūkstantmetyje pr.m.e.) ir senasis persų (VI-IV a. pr. m. e.) raštas. Rašyta iš pradžių vertikaliais stulpeliais iš dešinės į kairę, nuo III tūkstantmečio pr.m.e. 2-osios pusės – eilutėmis iš kairės į dešinę. Dešifruotas XIX–XX a.

„DANTIS UŽ DANTI?“, bulvarinio pobūdžio laikraštis, einantis nuo 1991 balandžio Vilniuje. Leidžia UAB „Faris“ 2 kartus per mėnesį. Rašo apie kriminologinę situaciją Lietuvoje, kovą su nusikalstamumu. Vyr. redaktorius L. Jučas, redaktoriai E. Varanavičius, V. Masalskis, A. Viliūtė, A. Mockevičiūtė. Tiražas 1991 – 100 000 egz., 1993 – 38 000 egz., 1997 – 10 500 egz.

1991 leido priedą „99 %“ (žr.), kuris paskui tapo savarankišku leidiniu.

„DAO SIAM“ („Siamo žvaigždė“), Tailando rytinis dienraštis, einantis nuo 1947 Bankoke tajų k. Vienas populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 140 000 egz.

„DARBAI“, dvisavaitis laikraštis darbdaviams ir ieškantiems darbo, ejęs 1995-96 Vilniuje lietuvių ir rusų k. Turėjo paantraštę „Problemos, ieškojimai, sprendimai“. Redaktoriai A. Armonienė (1995), V. Kasperavičius (1996). Tiražas 1200 egz.

„DARBAI IR DIENOS“: 1. Kauno un-to Humanitarinių mokslų fak. mokslo darbų tęstinis leidinys, leistas 1930-40 Kaune. Leido Humanitarinių mokslų fak. literatūros skyrius. Paskelbtos studijos: V. Mykolaičio-Putino „Vydūno dramaturgija“, B. Sruogos „Vaičiūno dramaturgija“, J. Žiugždos „Žemaitės kūryba“, L. Gi-

ros (E. Radzikausko) „Lietuvių eilėdaros kūrimosi raida“, J. Tumo „Mūsų tremtinių Sibirijon literatūra“, M. Banevičiaus „V. Krėvės realistinės novelės“. Paskelbti straipsniai apie kitų tautų literatūrą: K. Korsako-Radžvilos „M. J. Lermontovo gyvenimas ir kūryba“, M. Banevičiaus „Proletarų literatūra Tarybų Rusijoje“, A. Poškos surinkti atsiminimai apie dr. J. Basanavičių, H. Engerto studija apie Maironio kūrybą vokiečių kalba, J. Oko studija apie Serbievijaus kūrybą lotynų kalba, straipsniai rusų ir lenkų kalbomis. Redaktorius V. Krėvė-Mickevičius. Spausdino „Spindulio“ b-vės bei „Varpo“ spaustuvės Kaune. Išleistos 9 knygos.

2. Kauno Vytauto Didžiojo un-to tęstinis mokslo darbų leidinys, einantis nuo 1995 Kaune kaip atkurtas 1930-40 leistas to paties pavadinimo leidinys. Leidžiamas 2 kartus per metus. Redaktoriai L. Gudaitis, R. Adamonytė. Tiražas 500 egz.

„DARBAS“: 1. Amerikos rūbų siuvimo suvienytų darbininkų profsąjungos (Amalgamated Clothing Workers of America) lietuvių skyriaus dvisavaitis laikraštis, pasirodęs 1918 09 Čikagoje. 1919-33 ėjo Niujorke. Redagavo K. Jurgelionis (1918-19), A. Bimba (1919-20), K. Vidikas-Tauras (1920), M. Kavaliauskienė-Undžienė (1920-21), V. Poška (1921-24), L. Prūseika (1924-26) ir kt.

2. Socialistų liaudininkų demokratų laikraštis, ejęs 1919-20 Kaune. Leido „Varpo“ b-vė. Pirmasis numeris pasirodė 1919 rugpjūčio 14 dviejų puslapių. Ėjo du kartus per savaitę. Siekė įtvirtinti Lietuvos nepriklausomybę, ragino paremti „Varpo“ b-vės deklaruojamus principus, kritikavo dvasininkijos politiką, nagrinėjo vidaus ir užsienio politikos problemas, kvietė dalyvauti siūlant atstovus į Steigiamąjį Seimą, informavo apie svarbiausius politinius, visuomeninius ir ekonominius įvykius, supažindino su socialistų partijos veikla kitose šalyse. Redagavo M. Brasytė, A. Klimas (1920). Spausdino M. Sokolovskio spaustuvė Kaune. Išleisti 83 numeriai.

3. Urugvajaus lietuvių darbininkų laikraštis, ejęs 1935-75 Montevidėjuje. Rašė apie Urugvajaus lietuvių gyvenimą, darbą ir visuomeninę veiklą, informavo apie įvykius Lietuvoje. Iš pradžių ėjo kas dvi savaites, o nuo 1942 – kartą per savaitę. Buvo platinamas ir Brazilijoje. Redaktoriai: A. Lukinskas, A. Vaivutskas, A. Zokas, A. Varža, R. Diktoraitė, St. Rasikas, Br. Morkevičius. Tiražas apie 2000 egz.

4. Lietuvos darbo žmonių laikraštis, leistas 1936-40 Kaune triskart per savaitę, nuo 1940 – kartą per savaitę. Pirmasis numeris išėjo 1936 sausio 4 (spalvotas, iliustruotas, didelio formato, 8 p. apimties) vietoj leidinių „Darbo Lietuva“ ir „Darbo žinios“. Leido Darbo rūmai. Informavo apie svarbiausius Lietuvos įvykius, Darbo rūmų veiklą, svarstė darbo žmonių gyvenimo, darbo, švietimo, kultūros klausimus, nagrinėjo šalies ekonominio, socialinio gyvenimo problemas, spausdino literatūros kūrinius. Bendradarbiavo B. Būčienė, P. Būdvytis, J. Daugirdas, K. Jankauskas, J. Kairys, V. Kemežys, J. Marcinkevičius, A. Matekūnas, L. Rasčius, E. Šandrys ir kt. Redaktoriai: A. Bružas, M. Ilgūnas (nuo 1936 07 02). 1940 birželio 23 išėjo paskutinis numeris. Spausdino „Varpo“ spaustuvė. Leido priedus „Darbininkė“, „Darbo praktika“, „LDDSS darbo sportas“.

5. Žr. „Jaunimo draugas“.

6. JAV lietuvių dešiniųjų socialdemokratų Lietuvių darbininkų d-jos kultūros ir visuomenės mokslų žurnalas, leistas 1947-60 Bostone. Redaktoriai: S. Strazdas, J. Kaminskas, S. Kairys, J. Repečka, J. Kiznis. Išėjo 45 numeriai.

7. Pasvalio rajono laikraštis, einantis nuo 1949 sausio 8 Pasvalyje. Iki 1950 buvo Pasvalio apskrities laikraštis, 1950-90 – LKP Pasvalio raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1990 vasario 21 – rajono laikraštis. Steigėja ir leidėja UAB „Pasvalio laikraštis“. Iki 1961 vadinosi „Stalino vėliava“, nuo 1961– „Pasvaliečių darbas“ (skirtas Pasvalio ir Biržų raj. gyventojams), nuo 1962 04 25 – „Darbas“ (leidžiamas Pasvalio rajono gyventojams). 1949 ėjo vieną kartą, dukart, nuo 1950 – dukart, 1965-89 – triskart, 1990-94 – dukart, nuo 1995 – tris kartus per savaitę. Redaktoriai: D. Kalačiovas (1948-49), A. Varkulevičius (1949-50), J. Lukošius (1950), V. Segėnas (1950-52), J. Motieka (1952-87), S. Šeštakauskaitė (1987-93), R. Stonkus (nuo 1993). Minėtini redakcijos žurnalistai R. Butėnienė, A. Černa, F. Leonas, P. Stravinskas. Tiražas: 1949 – 1000 egz., 1987 – 11 000 egz., 1997 – 5000 egz.

„DARBAS IR POILSIS“, Lietuvos profsąjungų mėnesinis žurnalas, leistas 1969-91 Vilniuje. Iki 1989 ėjo kaip Lietuvos Resp. Profesinių Sąjungų Tarybos mėnesinis informacinis biuletenis. Rašė saugaus darbo, sveikos aplinkos, darbo užmokesčio, poilsio ir kitais klausimais. Vyr. redaktoriai (redaktoriai): J. Šiupšinskas (1969-78, 1980-91, žr.), E. Vaitkus (1978-79, žr.). Minėtini redakcijoje dirbę žurnalistai R. Grinevičiūtė (žr.), B. Kaulinskas, P. Lapeikis (žr.), G. Paukštienė, Š. Skapcevičius (žr.), D. Šalkauskienė, J. Vėlyvis (žr.), fotožurnalistas Vl. Gulevičius, dailininkas K. Katkus. Tiražas 1969 – 33 900 egz., 1973 – 42 000 egz., 1991 – 11 200 egz.

Vietoj „Darbo ir poilsio“ 1992 pradėtas leisti žurn. „Gyvenimo šaltiniai“ (žr.).

„DARBYMETIS“, laikraštis, leistas 1921-25 Tilžėje. Leido leidykla „Rūta“ (M. Raišukytė), faktiškai leido ir redagavo V. Storosta – Vydūnas. Ėjo nereguliariai knygelėmis. 1921 išėjo Nr. 1-4, 1922 – Nr. 5, 1923 – Nr. 6-7, 1924 – Nr. 8, 1925 – Nr. 9. Nagrinėjo Europos tautų santykius, Lietuvos nepriklausomybės reikšmę, gilinosi į lietuvių tautos likimą, svarstė rašytojo ir tautos sąryšį, akcentavo žmogaus pažinimo svarbą, žmogaus sielos, kultūros reikšmę tautos egzistencijai, informavo apie Lietuvos ir Klaipėdos krašto įvykius, nagrinėjo lietuvių rašytojų kūrybą. Išspausdino K. Binkio, Butkų Juzės, F. Kiršos, V. Mykolaičio-Putino, B. Sruogos eilėraščių, supažindino su R. Tagorės, J. V. Gėtės, F. Nyčės kūryba. Spausdino Mauderodės spaustuvė Tilžėje.

G.B.

„DARBININKAS“: 1. JAV lietuvių socialistų savaitinis laikraštis, leistas 1896-98 Šenande (Pensilvanijos valstija). Iki 1897 vadinosi „Pensilvanijos darbininkas“. Leido ir redagavo R. Kuncmanas.

2. JAV lietuvių socialistų žurnalas, ėjęs 1902-03 Čikagoje. Leido Lietuvių socialistų kuopa. Redaktoriai: D. Keliuaininkas, A. Lalis. Išėjo 2 numeriai.

3. Lietuvių darbininkų mėnesinis žurnalas, ėjęs 1905-06 Ženevoje, Tilžėje. Pirmąjį numerį išleido 1905 liepos mėn. „Draugo“ org-ja. Kitus leido Lietuvių so-

cialdemokratų darbininkų partija, buvo LSDP organu. Rašė apie darbininkų padėtį, ragino kovoti dėl savo teisių, informavo apie revoliucinį judėjimą Lietuvoje, spausdino žinias iš įvairių Lietuvos vietovių. Redaktoriaus V. Kapsukas. Išėjo 9 numeriai. Tiražas 5000 egz. Išleistas vietoj žurn. „Draugas“.

4. JAV lietuvių katalikiškas laikraštis, einantis nuo 1915 rugsėjo 19. 1915-50 buvo leidžiamas Bostone, nuo 1951– Niujorke (Brukline). Iki 1925 leistas triskart per savaitę, iki 1972 – dukart, nuo 1972 – kartą per savaitę. Įsteigė ir leido Lietuvių katalikų darbininkų Šv. Juozapo d-ja, vienuoliai pranciškonai. 1951 04 16 buvo sujungtas su Brukline ėjusi savaitr. „Amerika“ ir Pitsburge leistu savaitr. „Lietuvių žinios“. Redaktoriai: F. Kemėšis, V. Taškūnas, K. Urbanavičius, S. Sužiedėlis, K. Bučmys, P. Jurkus, J. Brazaitis, L. Žitkevičius, J. Balkūnas. Redakcijoje dirbo K. Čibiras, P. Gudas, J. Lapinskas, J. Laučka. Tiražas 1984 – apie 4000 egz.

5. Lietuvos darbo federacijos savaitinis laikraštis, leistas 1919-40 Kaune. Nuo 1934 leido Lietuvos krikščionių darbininkų s-ga. Ragino darbininkus šviestis, lavintis, skleidė blaivybės idėjas, informavo apie ekonominio, politinio gyvenimo įvykius, pasakojo apie darbininkų gyvenimą kitose šalyse, spausdino Lietuvos valstybės dokumentus, propagavo krikščionių demokratų partijos nuostatas. Redaktoriai: V. Beržinskis, P. Dovydaitis, P. Jočys, J. Katilius, J. Kuras. Spausdino „Varpo“ spaustuvė Kaune, vėliau „Švyturys“.

G.B.

„DARBININKĖ“, žr. „Moterų balsas“.

„DARBININKIŲ BALSAS“, žr. „Moterų balsas“.

„DARBININKŲ ATSTOVYBĖS BALSAS“, iliustruotas darbininkų atstovybės laikraštis, ėjęs 1934-35 Kaune. Leido Lietuvos darbininkų susivienijimo org-jos generalinė atstovybė kas dvi savaites. Spausdino šios org-jos dokumentus, rūpinosi darbininkų švietimu, svarstė bedarbystės problemas, rašė apie darbininkų socialinę, teisinę padėtį kitose šalyse. Bendradarbiavo B. Astikas, A. Brazdžionytė, V. Kazlauskas, L. Rudaitis, A. Vitkauskas. Ats. redaktorius A. Ivanauskas. Spausdino „Kauno“ bei „10 centų“ spaustuves Kaune.

„DARBININKŲ BALSAS“: 1. Lietuvos darbininkų žurnalas, ėjęs nelegaliai 1901-06 Paryžiuje, Londone (faktiškai Tilžėje, Bitėnuose). Leido LSDP nereguliariai, nuo 1902 gegužės kas du mėnesius; 1905 tapo mėnesiniu leidiniu. Skelbė LSDP idėjas, rašė apie darbininkų socialines, ekonomines, politines problemas. Bendradarbiavo J. Daukša, A. Daubaras, P. Dajotas, J. Gražys, M. Ratkus. Redagavo V. Sirutavičius, A. Janulaitis (nuo 1902). Tiražas 600-3000 egz. Išėjo 40 numerių.

2. JAV lietuvių anarchistinis laikraštis, ėjęs 1914-19 Baltimorėje ir Čikagoje. Leido Pasaulio pramonės darbininkų profsąjungos lietuvių skyrius. Redagavo D. Keliuaininkas.

3. Laikraštis, ėjęs 1924-26 Šiauliuose. Leido suvienyta Šiaulių darbininkų profesinė org-ja. Redagavo P. Čeponis ir J. Markelis. Pasirodė 6 numeriai.

4. Politikos ir visuomenės laikraštis, leistas 1930-31 Rygoje. Leido „Žibinto“ leidykla du kartus per

mėnesį. Propagavo Lietuvos socialdemokratų partijos idėjas, telkė Latvijoje gyvenančius lietuvius į socialdemokratų sekciją, kritikavo Lietuvos vidaus ir užsienio politiką, nagrinėjo darbininkų darbo, gyvenimo, socialinio draudimo problemas, pasakojo apie kitų šalių darbininkų padėtį. Redagavo redakcinė komisija. Ats. redaktorius P. Turinis. Spausdino K. Narkevičiaus, „Burtimieks“ bei „Esperanto“ spaustuvės Rygoje. Išėjo 20 numerių.

5. Klaipėdos krašto lietuvių darbininkų nepriklausomos minties savaitraštis, ėjęs 1931-39 Klaipėdoje. Leido Klaipėdos krašto darbininkų, amatininkų ir mažžemių susivienijimo centro valdyba. Pirmasis numeris pasirodė 1931 sausio 30. Ėjo du kartus per mėnesį, nuo rugsėjo – savaitraštis. Skelbė darbininkų orgjos dokumentus, informavo apie visuomeninių orgjų veiklą, darbininkų darbo sąlygas, jų švietimą, ekonominio, kultūrinio ir politinio gyvenimo įvykius Klaipėdos krašte. Turėjo darbo jaunimui skirtą puslapį „Kultūros židinys“. Redagavo P. Gintalas, J. Jackevičius, V. Šukys. Spausdino „Ryto“ spaustuvė Klaipėdoje.

GB.

6. Didžiosios Britanijos lietuvių tautinės krypties laikraštis, leistas 1956-67 Londone. Iš pradžių buvo mėnesinis, vėliau ėjo kas du mėnesiai. Leido buvusį Lietuvos socialdemokratų grupę. Redagavo J. Vilčinskis. Išėjo 68 numeriai.

7. Klaipėdos darbininkų s-gos ketvirtinis laikraštis, leistas 1989-95 Klaipėdoje kaip atkurtas 1931-39 ėjęs leidinys. Redaktoriai: J. Sinkevičius (1989-90), G. Bulovaitė (1991-94, žr.), A. Barusevičius (1994-95). Tiražas 1989 – 10 000 egz., 1995 – 5000 egz.

„DARBININKŲ GYVENIMAS“, pirmasis legalus darbininkų profsąjungų laikraštis, leistas 1919 09 21–1920 07 18 Kaune. Ėjo kartą per savaitę, kartais kas dvi savaites – lietuvių, lenkų („Życe Robotnicze“), jidiš („Arbeiter lebn“) kalbomis. Leido Kauno profesinių sąjungų Centro biuras. Svarstė darbininkų gyvenimo klausimus, profesinės sąjungos uždavinius, ragino ginti darbininkų teises. Atskiri numeriai buvo konfiskuoti, laikraštis stabdomas ir uždarytas, oficialus redaktorius suimtas ir teisiamas. Redagavo P. Šaporas (faktiškai K. Požela), P. Stiklius (faktiškai A. Jakševičius, J. Vilkaitis). Spausdino Š. Neimano, M. Sokolovskio, Brolių Gurvičių spaustuvės Kaune. Tiražas 5000 egz. Nuo 1920 06 12 vietoj „Darbininkų gyvenimo“ išėjo „Naujas darbininkų gyvenimas“.

GB.

„DARBININKŲ IR VALSTIEČIŲ JAUNIMAS“, Lietuvos komunistinio jaunimo sąjungos CK nelegalus leidinys, leistas 1934 07–1940 06 Kaune. Leido Lietuvos KJS Kominterno sekcija. Ėjo 1-2 kartus per mėnesį (1934-36), nereguliariai (1937-38), kartą per mėnesį (1939). Svarstė jaunimo gyvenimo klausimus, ragino jaunuolius dalyvauti visuomenės politiniame gyvenime, spausdino teorinius straipsnius komunistinės ideologijos klausimais, kritikavo Lietuvos vyriausybės politiką. Redaktoriai: I. Meskupas (1934), F. Bieliauskas (1935), M. Bordonaitė (1936-37), A. Šiaučiūnaitė. Bendradarbiavo Z. Angarietis, H. Borisa, A. Lifšicas, R. Šarmaitis, M. Šumauskas. Spausdino Lietuvos KJS CK J. Greifenbergerio bei K. Čarno spaustuvės rotatoriumi. Nuo 1938 pakeistas pavadinimas – „Darbininkų-valstiečių jaunimas“. Tiražas 1000–1500 egz.

„DARBININKŲ JAUNIMAS“, darbininkų ir kaimo varguomenėi skirtas žurnalas, leistas 1923 04–1933 04 Smolenske (1923-28), Berlyne (1931-33). Nuo 1923 (Nr. 1-3) ėjo kaip LKP CK žurn. „Komunistas“ priedas, 1923 (Nr.4) – 1924 (Nr.8-9) buvo LKJS Centro biuro leidinys, o 1924 (Nr.10) – 1933 – LKJS CK leidinys. Išėdavo nereguliariai, o 1929-30 nebuvo leidžiamas. Bendradarbiavo Z. Angarietis, R. Čarnas, J. Greifenbergeris, J. Jurginis, K. Požela, R. Šarmaitis, M. Šumauskas, E. Tautkaitė, F. Vaišnoras. Redagavo A. Sniečkus (1923-28), A. Guzevičius (1931), redakcinė kolegija: A. Sniečkus ir F. Vaišnoras (1928), I. Meskupas ir J. Bulavas (1932). Nuo 1934 liepos mėn. vietoj „Darbininkų jaunimo“ pradėta leisti leidinį „Darbininkų ir valstiečių jaunimas“. Tiražas 1000 egz.

„DARBININKŲ TIESA“: 1. JAV lietuvių savaitraštis, ėjęs 1922 03 02–11 09 Niujorke (Bruklina). Leido Lietuvių komunistų sąjungoje susidariusi vadinamoji kairioji opozicija. Redagavo J. Baltrušaitis. Išėjo 36 numeriai.

2. Argentinos lietuvių anarchistų dvisavaitis laikraštis, leistas 1929-38 Buenos Airėse.

„DARBININKŲ VILTIS“, JAV lietuvių liberalinis laikraštis, leistas 1903-25 Šenande (Pensilvanija). Redagavo ir leido V. Šlekys, J. Gegužis ir kt.

„DARBININKŲ ŽODIS“: 1. Lūkų darbininkų laikraštis, nelegaliai leistas 1908-09 Marijampolėje. Leido Lietuvos socialdemokratų partija. Pirmasis numeris išėjo 1908 gruodžio mėn. Redagavo ir nelegalioje spaustuvėje spausdino Z. Angarietis. Išleisti 6 numeriai. Nr.5 ir 6 redagavo P. Lingys.

2. Kanados lietuvių darbininkų dvisavaitis laikraštis, leistas 1932 09–1936 11 Toronte. Redaktorius J. Yla. Nuo 1936 vadinosi „Liaudies balsas“ (žr.).

3. Lietuvos profsąjungų organizacinio centro biuro dienraštis, ėjęs 1940 06 29–1941 06 21 Kaune. Redaktorius J. Kvietkauskas.

„DARBO BALSAS“: 1. Lietuvos socialdemokratų visuomenės, politikos ir literatūros laikraštis, leistas 1917 11 15–1919 01 07 Vilniuje. Ėjo du kartus per savaitę. Propagavo Lietuvos socialdemokratų partijos idėjas, spausdino LSDP dokumentus, domėjosi darbo žmonių ekonomine, politine ir socialine padėtimi, informavo apie šalies ir pasaulio politikos, ekonomikos ir kultūros įvykius, spausdino teorinius straipsnius, polemizavo su kitos orientacijos spauda. Redagavo ir leido S. Kairys. Spausdino J. Bajevskio spaustuvė Vilniuje. Tiražas 5000 egz. (1917). Išėjo 58 numeriai.

GB.

2. Klaipėdos krašto Darbo federacijos organas, leistas 1926 Klaipėdoje. Pirmasis numeris pasirodė 1926 01 17. Ėjo kartą per dvi savaites lietuvių ir vokiečių k. Nagrinėjo darbininkų (pramonės ir žemės ūkio) darbo ir gyvenimo klausimus. Redagavo M. Toleikis. Spausdino spaustuvė „Lituanica“ Klaipėdoje.

3. Savaitinis visuomenės, ūkio ir politikos darbo žmonių laikraštis, pasirodęs 1929 Kaune. Leido socialdemokratai. Pirmasis numeris išėjo 1929 06 27. Rašė apie Lietuvos politiką, nagrinėjo šalies ekonomikos problemas, svarstė darbininkų socialinius, kultūros ir kt. klausimus. Bendradarbiavo V. Bielskis, S. Kai-

rys, L. Purėnienė. Oficialūs redaktoriai A. Dagys, J. Dagys, A. Gučas. Išėjo 25 numeriai.

„**DARBO BIRŽOS NAUJIENOS**“, Lietuvos darbo biržos savaitraštis, leidžiamas nuo 1991 vasario Vilniuje. Skirtas darbo ieškantiems ir darbdaviams. Rašo apie rinkos problemas, aiškina darbo santykius reglamentuojančius dokumentus, normatyvinius aktus ir vyriausybės potvarkius, informuoja apie laisvas darbo vietas. Vyr. redaktoriai: J. Šiupšinskas (1991, žr.), A. Januškis (1991-92), M. Kuraitis (nuo 1992, žr.). Tiražas 1991 – 20 000 egz., 1993 ir 1997 – 3000 egz.

„**DARBO FRONTAS**“, politikos, ekonomikos ir kultūros laikraštis, leistas 1933-34 Rygoje. Leido dešiniųjų socialdemokratų atstovai. Oficialus leidėjas ir redaktorius V. Pilotas. Spausdino spaustuvė „Gaisma“.

„**DARBO LIETUVA**“, Lietuvos darbo žmonių laikraštis, ėjęs 1935 Kaune. Leido S.Užupienė tris kartus per savaitę. Pirmasis numeris išėjo 1935 09 26. Informavo apie Lietuvos ir užsienio įvykius, nagrinėjo įvairias darbo, sveikatos apsaugos ir socialinio aprūpinimo problemas, svarstė bedarbystės situaciją Lietuvoje, spausdino praktinių patarimų, skelbė literatūros kūrinius. Bendradarbiavo P. Andriušis, V. Bičiūnas, T. Ivanauskas, L. Janušytė, V. Labunaitis, V. Laukaitis, A. Steponaitienė ir kt. Redaktorius A. Bružas. Spausdino „Varpo“ spaustuvė. Išėjo 39 numeriai. 1936 vietoj „Darbo Lietuvos“ pradėjo eiti „Darbas“. G.B.

„**DARBO PRAKTIKA**“, amatų, technikos ir mokslo žinios, iliustruotas nemokamas „Darbo“ priedas, leistas 1938-40 Kaune. Ėjo kartą per dvi savaites. Pirmasis numeris išėjo 1938 02 04. Spausdino mokslo populiarinimo straipsnius apie techniką, naujus išradimus, pramonės įrengimus, skelbė praktinius patarimus amatininkams, mokė vairavimo taisyklių, statybos darbų, knygrištytės pagrindų. Bendradarbiavo V. Budrys, S. Giedrys, G. Klimas, J. Kvedaras, E. Morkus, Vl. Narušaitis, A. Valys, Br. Stalnionis ir kt. Redagavo V. Lepšys. Išleista 61 numeris. G.B.

„**DARBO RANKOS**“, Lietuvių darbo sąjungos periodinis leidinys, leistas 1949-51 Paryžiuje. Redagavo J. Navakienė ir J. Masiulis. Buvo spausdinamas hektografu.

„**DARBO SVEIKATA**“, žr. „Sveikata ir darbas“.

„**DARBO VISUOMENĖ**“, socialdemokratų žurnalas, leistas 1934-36 Kaune. Leido Lietuvos socialdemokratų partijos CK 32 puslapių kartą per mėnesį. Informavo apie šalies ir pasaulio įvykius, rašė apie LSDP veiklą, nagrinėjo socialdemokratų patirtį kitose šalyse, spausdino užsienio šalių spaudos straipsnius, skelbė recenzijas. Redaktorė O. Leonaitė-Kairienė. Spausdino „Raidės“ spaustuvė Kaune. Išleista 14 numerių.

„**DARBO ŽEMAITIS**“, savaitinis laikraštis, ėjęs 1934 09 01–1936 03 21 Telšiuose. Leido „Kultūros“ būrelis. Legalus socialistinės krypties leidinys, skirtas Žemaitijos krašto gyventojams. Svarstė ekonominio, kultūrinio ir politinio gyvenimo problemas, informavo apie šalies ir

regiono įvykius. Ne kartą konfiskuotas. Bendradarbiavo L. Daukša, J. Mikulskis, V. Mockus, J. Šliūpas, V. Tamošaitis. Oficiali redaktorė A. Žilytė, faktiškai redagavo kolegija: D. Rocius, M. Gedvilas, D. Petryla. Spausdino „Inkaro“ spaustuvė Kretingoje, V. Gramalio spaustuvė. Tiražas 2000–3000 egz. G.B.

„**DARBO ŽINIOS**“, darbininkų ir tarnautojų laikraštis, ėjęs 1935 12 07–1936 01 01 vietoj „Darbininkų atstovybės balso“. Leido Lietuvos darbininkų susivienijimo org-jų generalinė atstovybė kartą per savaitę. Redagavo A. Ivanauskas. Išėjo 4 numeriai. Nuo 1936 01 04 vietoj „Darbo žinių“ pradėjo eiti „Darbas“.

„**DARBO ŽMOGUS**“, Pabradės rajono laikraštis, leistas nuo 1958 rugpjūčio 6 iki 1959 gruodžio 13 Pabradėje. Lietuvos KP Pabradės raj. k-to ir DŽDT leidinys, leistas du kartus per savaitę. Redaktoriai: P. Kotliaris (1958-59), K. Kaukas (1959). Tiražas 1958 – 500 egz. Ėjo taip pat rusų k. „Truženik“ ir lenkų k. „Clovek pracy“.

„**DARBŠČIOSIOS RANKOS**“, privatus iliustruotas žurnalas, leidžiamas nuo 1992 Kaune. Propaguoja rankdarbius, rašo namų ūkio ir ruošos, buities klausimais. Įsteigė ir leidžia kartą per metus J. Rakauskienė ir jos individuali įmonė. Redaktorės J. Rakauskienė, R. Avižiūtė. Tiražas 1992 – 30 000 egz., 1996 – 3000 egz.

DARGIS Vladas (g. 1926 08 02 Kaune), spaudos ir radijo žurnalistas. 1944 pasitraukęs į Vakarus, nuo 1947 gyveno Anglijoje. 1952-57 dirbo Londone leidyklos „Nida Press“ vedėju. 1954 Londone įsteigė „Nidos“ knygų klubą ir jam vadovavo iki 1957. Nuo 1957 iki 1961 buvo JAV radijo „Amerikos balsas“ (Miunchene) diktoriaus, režisieriaus, žurnalistas, 1961-67 – kompanijos „Keates Ltd“ žurn. „Focus“ darbuotojas. 1967-83 dirbo kompanijoje „Wood and Mitchel Co Ltd“ Monofoto rinkimo sistemos instruktoriumi, 1983-87 – „Lietuvių namų“ akc. b-vės direktoriumi. Nuo 1987 iki 1995 buvo savaitr. „Europos lietuvis“ vyr. redaktorius. 1992 grįžo į Lietuvą.

„**DARŽELIS**“, Mažosios Lietuvos jaunimo laikraštis, leistas 1920-21 Klaipėdoje. Ėjo kartą per dvi savaites. Pirmasis numeris pasirodė 1920 08. Leido Lietuvių jaunųjų d-ja „Santara“. Ragino jaunuolius šviestis, domėtis tautos tradicijomis, dalyvauti visuomeninėje veikloje. Redagavo M. Glazė. Spausdino spaustuvė „Lituania“ Klaipėdoje, „Spaudos“ (Pavlovskio) spaustuvė Tilžėje. Išėjo 6 numeriai.

DAT, skaitmeninės sistemos portatyvūs kasetiniai arba juostiniai garso magnetofonai, pasižymintys ypač gera fonogramų kokybe. DAT magnetofonai būna stereofoniniai arba daugiakanaliai, dažniausiai naudojami muzikai įrašyti ir atkurti. Portatyviuose magnetofonuose veikia smulkieji magnetinių galvučių būgnai, juostiniuose – stacionarios magnetinės galvutės.

DAUBARAITĖ Sofija (g. 1951 01 29 Telšiuose), žurnalistė. 1958-68 mokėsi Telšių Žemaitės vid. m-loje. 1976 baigė Vilniaus un-to Filologijos fak. lietuvių kalbą ir literatūrą. 1980-82 mokėsi Vilniaus 47-ojoje techni-

kos m-loje (fotografės specialybės).

1977-80 dirbo Lietuvos kalbos ir literatūros in-te vyr. laborante, 1982-91 – Vilniaus raj. laikr. „Draugystė“ redakcijoje žemės ūkio skyriaus vedėja. Nuo 1991 – Vilniaus raj. laikr. „Vilnia“ vyr. redaktorė. 1996 išrinkta Lietuvos Respublikos Seimo nare.

DAUGĖLA Gediminas Benediktas (g.1927 03 21 Marijampolės aps. Naujienos k.), filologas, žurnalistas. 1946 baigęs Kalvarijos vid. m-lą, studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą Kauno ir Vilniaus un-tuose. Nuo 1951 iki 1959 dirbo Valst. pedagoginės literatūros leidykloje – redaktoriumi, vyresn. redaktoriumi, redakcijos vedėju. 1959 įkūrus žurn. „Mokslas ir technika“, pradėjo dirbti jo redakcijoje. Buvo redaktorius, skyriaus redaktorius, ats. sekretorius, nuo 1987 – mokslinis redaktorius.

Įvairiuose žurnaluose ir laikraščiuose išspausdino apie 150 straipsnių. Sudarė „Rusų-lietuvių kalbų politchnikos žodyną“ (išl. 1984). Yra buvęs Lietuvių kalbos d-jos valdybos narys, Techninės terminijos komisijos pirmininkas ir narys, Lietuvos žurnalistų s-gos Presautoklubo narys ir sekretorius.

DAUGIASERIJINIS FILMAS (serialas), kino arba TV filmas, susidedantis iš daugelio dalių (serijų). Europoje bei JAV atsirado šeštajame dešimtmetyje, TSRS – septintojo dešimtmečio viduryje, Lietuvoje – 1972 („Tadas Blinda“). Pagal scenarijus kilmę galima skirstyti į ekranizacinius ir originalius filmus, pagal rūšis, žanrus ir dramaturgijos ypatybes – į vaidybinius, dokumentinius, animacinius, į dramas, melodramas, nuotykių filmus, komedijas, šeimos kronikas bei iš jų išaugusias „muilo operas“ ir kt.

DAUGIRDIENĖ Dalia (g. 1952 05 07 Kretingoje), žurnalistė. 1975 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1976-82 dirbo Valst. televizijos ir radijo k-te radijo Informacijos redakcijoje skyriaus redaktore. 1983-89 buvo žurn. „Moteris“ skyriaus redaktorė, 1989-94 – šio žurnalo ats. sekretorė. Nuo 1994 – žurn. „Moteris“ vyr. redaktorė.

DAUGUVIETYTĖ Galina (g. 1925 11 26 Kaune), televizijos režisierė, aktorė, scenaristė, muzikologė. 1949 baigė dramos studiją prie Vilniaus valst. dramos teatro, 1958 – Lietuvos konservatorijos Teorijos-kompozicijos fak. 1949-51 buvo Vilniaus dramos teatro aktorė, 1951-58 dirbo ansamblyje „Lietuva“, 1958-60 – Lietuvos kino studijoje muzikos redaktore. Nuo 1960 iki 1989 buvo Lietuvos televizijos režisierė, scenaristė, 1991-93 – neetatinė režisierė, nuo 1993 – „Baltijos TV“ režisierė, scenaristė.

Nuo 1965 iki 1972 Lietuvos televizijoje kas mėnesį rengė (rašė scenarijų ir režisavo) laidą „Petraičių šeimoje“ (už šį darbą drauge su K. Bagdonavičiumi 1970 apdovanota TSRS žurnalistų s-gos premija).

Lietuvos TV parodė jos parengtas laidas „Sveika, Irena“ (7 serijos), „Mudu abudu“ (14 serijų), „Baltijos TV“ – „Mudu abudu ir kiti...“ (31 serija). Parašė keliasdešimt scenarijų įvairių žanrų muzikinėms laidoms.

DAUKNYS Pranas (g. 1920 10 27 Šiauliuose), kunigas, Australijos lietuvių visuomenės veikėjas, spaudos darbuotojas. Nuo 1948 Romos Angelikumo un-te studija-

vo teologiją. 1953 išventintas į kunigus. 1962 kaip lietuvių parapijos kapelionas apsigyveno Melburne, kur 1973-89 redagavo savaitr. „Tėviškės aidai“. 1984 Angelikumo un-te Romoje apgynė disertaciją ir gavo teologijos daktaro laipsnį. 1997 popiežius Jonas Paulius II apdovanojo Monsinjoro–Prelato garbės laipsniu.

Išleido knygas „Marijos mėlynoji armija“ (1955), „Už geresnį pasaulį“ (1957).

DAUKŠYS Vincas (1868 Dilginėje, Marijampolės aps. – 1942 03 16 Niujorke), JAV lietuvių kultūros veikėjas, publicistas, vertėjas. Mokėsi Suvalkų gimnazijoje. 1887 išvyko į JAV. Nuo 1887 bendradarbiavo leidiniuose „Lietuviškasis balsas“, „Vienybė lietuvininkų“, „Apšvieta“, kituose JAV lietuvių laikraščiuose ir žurnaluose. 1899 ir 1902 buvo laikr. „Vienybė lietuvininkų“ antrasis redaktorius. 1901-02 redagavo laikr. „Lietuvis“, 1910 – „Progresas“, 1911 – Lietuvių socialistų s-gos leidinį „Kova“. 1901-02 ir 1902-13 buvo JAV lietuvių knygų leidimo d-jos „Tėvynės mylėtojų draugija“ pirmininkas.

DAUNYS Vaidotas (1958 01 02 Rokiškyje – 1995 07 29 Vilniuje), poetas, literatūros kritikas, žurnalistas. Mokėsi Rumšiškėse (Kaišiadorių raj.). 1981 baigė Vilniaus un-tą, lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1981-87 – žurn. „Pergalė“ redakcijoje skyriaus redaktorius, 1987-88 – žurn. „Žvaigždutė“ vyr. redaktorius, 1988-95 – žurn. „Krantai“ vyr. redaktorius. 1985-89 redagavo jaunųjų kultūros almanachą „Veidai“, buvo „Regnum“ fondo įkūrėjas. Nuo 1991 leido almanachą „Regnum“. 1994-95 – atgaivinto žurn. „Naujoji Romuva“ vyr. redaktorius. Tragiškai žuvo oro balionų varžybose.

Išleido poezijos knygą „Metų laikai“ (1985), albumą „Vilnius. Vardas ir žodis“ (drauge su V. Balčyčiu, 1993). 1992-95 dienr. „Lietuvos rytas“ rašė savaitinę „Šeštios dienos“ skiltį, kurios pagrindu išėjo knyga „Šeštoji diena: esė“ (1995).

DAUNORAS Bronius (1906 11 01(10 19) Panevėžio aps., Vadokliuose – 1985 06 07 Londone), žurnalistas. Mokėsi Panevėžio gimnazijoje, Kaune baigė profesinių s-gų gimnaziją, studijavo Vytauto Didžiojo un-to Teisių ir Humanitarinių mokslų fak. 1941-42 dirbo laikr. „Ūkininko patarėjas“ ir žurn. „Naujoji sodyba“ redakcijose, 1943-44 buvo dienr. „Ateitis“ leidėjas ir vyr. redaktorius, savaitr. „Lietuviai“ leidėjas, 1944 rudenį – tilžiškės „Ateities“ redaktorius. 1944-45 Berlyne leido ir redagavo laikr. „Lietuviai“, 1946-47 Neus-tatte su kitais redagavo laikr. „Pašvaistės“, 1949-51 – satyrinį žurn. „Apuokas“ ir 1951 – vienkartinį leidinį „Klajūnas“. Nuo 1951 rudens buvo laikr. „Britanijos lietuvis“, nuo 1953 – „Europos lietuvis“ redaktorius. Prie dienr. „Ateitis“ buvo įsteigęs knygų leidyklą.

Parašė ir atskirai ar periodikoje išspausdino kūrinis „Čekisto naguose“ (1943), „Išpirktoji mirtis“ (1946), „Proferansas tamsoje“, „Nylono adytoja“, „Mėlyna suknelė“ (1954), „Duonos bieškant“ (1954), „Medinė širdis“, „Uždangai nusileidus“ (1955).

DAUSA Kazys (1907 12 19(06) Kazimieravoje, Utenos vls. – 1995 Vilniuje), pedagogas, žurnalistas. 1925 baigęs Panevėžio berniukų gimnaziją, mokėsi Marijampolės pedagoginiuose kursuose. Lietuvos un-te studija-

vo pedagogiką ir filosofiją. Gavęs diplomą, žinias gilino Vienoje ir Berlyne. 1934-36 mokytojavo, 1936-40 dirbo Vytauto Didžiojo ir Vilniaus universitetuose.

1929-30 redagavo „Jaunąją kartą“, 1939-40 buvo paskutinis reformuoto žurnalo „Vairas“ vyr. redaktorius. Priklausė Lietuvos žurnalistų sągai. 1941 išvežtas į Krasnojarsko kraštą, 1957 grįžo į Lietuvą.

DAUŽVARDIS Petras (1895 11 16 Pakamenčio k., Alūkstos aps. – 1971 09 27 Čikagoje, JAV), diplomatas, spaudos bendradarbis. 1914 emigravo į JAV. 1918-24 studijavo Valparaiso ir Džordžtauno universitetuose. 1920-21 redagavo žurn. „Tautos rytas“. 1925-37 buvo Lietuvos vicekonsulas, 1937-71 – konsulas Čikagoje.

Jam mirus, artimieji paprašė lietuvių bendruomenę velionio garbei aukoti pinigais lietuviškųjų organizacijų veiklai. Lietuvių žurnalistų sągosa Centro v-ba, atsižvelgdama į tai, kad jis jaunystėje aktyviai bendradarbiavo spaudoje, nutarė steigti dr. P. Daužvardžio stipendijų fondą jauniems lietuvių spaudos darbuotojams ugdyti. Pradinis kapitalas buvo surinktas per 1972 02 05 Spaudos balių Čikagoje. P. Daužvardžio premijomis apdovanota keliasdešimt spaudos bendradarbių. D.S.

DAVINIS-SILVESTRAITIS (Dovoina-Silvestravičius) Mečislovas (1849 04 20 Raseinių aps. Žieveliškės vls. – 1919 05 31 Vilniuje), publicistas, rašytojas. 1860-63 mokėsi Kauno, Kėdainių gimnazijose. 1874-76 skelbė eilėraščius ir straipsnius lenkų žurnaluose. Nuo 1883 buvo „Aušros“ korespondentas (pirmasis lietuvių laikraščių žurnalistas kronikininkas), bendradarbiavo žurnaluose „Šviesa“, „Varpas“, „Ūkininkas“, „Apžvalga“, „Naujienos“. 1891-96 – nuolatinis savaitr. „Vienybė lietuvininkų“ korespondentas. 1905-08 dirbo „Vilniaus žinių“ korespondentu. 1908-14 leido laikr. lenkų k. „Litwa“, 1912-14 – „Lud“.

1904-09 bendradarbiavo leidiniuose „Lietuvių laikraštis“, „Nedėdienio skaitymas“, „Šaltinis“, „Vadovas“, „Viltis“, „Vilniaus žinios“. Pasirašinėdavo slapyraideimis ir slapyvardžiais.

DAŽNIS: 1. Periodiškai kintančio dydžio ar proceso tų pačių parametrų reikšmės pasikartojimų, t.y. pilnų kintimo ciklų, skaičius per laiko vienetą.

2. Kintamas elektros srovės arba elektromagnetinių bangų virpesių skaičius per 1 sekundę. Matuojamas hercais (Hz), kilohercais (1 kHz = 1000 Hz), megahercais (1 MHz = 1000 kHz), gigahercais (1 GHz = 1000 MHz).

3. Dažnių diapazonas, dažnių (arba bangų ilgio) intervalas tarp didžiausio ir mažiausio dažnio, kuriuo gali būti suderintas radijo prietaisas. Pvz., skaitmeninio kompaktinių diskų grotuvo jis yra nuo 20 iki 20 000 Hz.

DEBIUTAS (pranc. début – pradžia), pirmasis viešas arba naujoje aplinkoje menininko (artista, dailininko, rašytojo) pasirodymas, veiklos pradžia. Debiutanto vardas gali būti taikomas ir žurnalistams.

DECIBELAS (lot. decem – dešimt+ angl. Bell – Belas, pavardė), dB, dinaminio diapazono, garsumo, signalų matavimo vienetas, dešimtoji bėlo (B) – nesisteminio logaritminio galių ar energijų santykio vieneto – dalis.

DĖDELĖ Antanas Alfredas (1896 04 19 Vilkaviškio aps. Kybartų vls. Kybeikų k. – 1942 Sverdlovsko sr., Rusijoje), žurnalistas. Mokėsi Palangos ir Marijampolės gimnazijose, studijavo užsienyje. Nuo 1919 dirbo Lietuvos spaudos biure, laikr. „Lietuva“ redakcijoje. 1920-22 buvo Eltos sekretorius, 1922-24 – Lietuvos pasiuntinybės Čekoslovakijoje sekretorius ir Eltos atstovas, 1924-25 – leidinio „Rytas“ redaktorius. 1926-27 dirbo Eltoje, 1927-29 – Klaipėdos gubernatūroje spaudos referentas, laikr. „Lietuvos keleivis“ vyr. redaktorius. Nuo 1931 buvo laikr. „Lietuvos aidas“ reporteris, redakcijos narys. Lietuvos žurnalistų sągosa narys, buvo renkamas į jos valdybą.

Pradėjęs bendradarbiauti 1911 žurnaluose „Ateitis“ ir „Šaltinis“, rašinius spausdino leidiniuose „Pavasaris“, „Laisvė“, „Rytas“, „Lietuva“, „Lietuvius“, „Klaipėdos žinios“, „Lietuvos keleivis“, „Lietuvos aidas“ ir kt.

DEDIKACIJA (lot. dedicatio – paskyrimas): 1. Knygos ar kūrinio pradžioje įrašyti autoriaus žodžiai apie tai, kam ar kieno atminimui autorius tą kūrinių ar knygą skiria. Pirminė reikšmė – paskyrimas ir pašventinimas kokio nors pastato, šventovės, paminklo, knygos, karsto žmogui arba Dievui, padedant įrašą ir nurodant jo paskirtį. Seniausios dedikacijos įrašytos karstuose: ypač ryškus pavyzdys – Egipto piramidės, faraonų kapai. Egiptiečiais pasekė greitai, o šiais – romėnai. Romėnuose dedikacija – iškilmingas šventyklos pašventinimas ar šiaip dovanos įteikimas dievams. Iš čia dedikacija vadinamas ir įrašas, įrašomas skiriamajame pastate ar šiaip daikte. Vėliau terminas įsigalėjo įrašui, kuriuo autorius savo knygą skiria padėkos ar pagarbos ženklui. Tokios dedikacijos buvo rašomos mecenatams, davusiems lėšų knygai išleisti.

Šiuo laikotarpiu dedikacija – įrašas kūrinio pradžioje, reiškiant kam nors dėkingumą, bičiulystės, pagarbos jausmus. Neretai skiriama mirusio žmogaus atminimui.

Dedikacija rašoma kūrinio pradžioje, dažniausiai atskirame lape, kuris vadinamas Dedikaciniu puslapiu.

2. Poezijos žanras – kūrinys, kam nors skirtas. Dedikacijoje dėstomi skyrimo motyvai, aukštinamas adresatas. Pirmoji dedikacija lietuvių raštijoje – M. Mažvydo „Katekizmo“ dedikacija lotynų k. Lietuvos Didžiąjai Kunigaikštystei (1547). Pirmoji dedikacija lietuvių k. – S. Jaugelio-Telegos dedikacija Jonuši Radvilai „Knygoje nobažnystės krikščioniškos“ (1653).

DEDUKCIJA (lot. deductio – išvedimas), išvadų gavimas iš prielaidų pagal logikos dėsnius ir taisykles; vieno sprendimo išvedimas iš kito pagal logikos dėsnius.

DEFINICIJA (lot. definitio – apibrėžimas), tikslus sąvokos apibrėžimas arba jos turinio nusakymas. Tai loginis veiksmas, kuriuo nustatoma: 1) kriterijai tiriamajam objektui nuo kitų objektų atskirti, nurodant specifiką; 2) vartojamos arba įvedamos kalbinės išraiškos reikšmė.

Definicija yra veiksmas, atskleidžiantis esminius objekto požymius, skiriančius jį nuo kitų objektų.

Pagrindinės definicijos formulavimo taisyklės:

1. Pakeičiamumas: apibrėžimas turi būti adekvatus, t.y. tarp apibrėžiamosios ir apibrėžiančiosios sąvokos turi būti lygiavertiškumo santykis. Jas galima pa-

keisti vieną kita.

2. Neturi būti rato: apibrėžiamasis objektas negali būti apibrėžiamas sąvoka, kuri pasidaro aiški tik iš pačios apibrėžiamosios sąvokos arba apibrėžiančioji ir apibrėžiamoji sąvokos yra tos pačios.

3. Vienareikšmiškumas: vienoje teorijoje kiekvieną apibrėžiančiąją sąvoką turi atitikti tik viena apibrėžiamoji sąvoka, bet ne priešingai.

4. Trumpumas, tikslumas, aiškumas: definicija neturi būti nei per plati, nei per siaura.

DEIDEOLOGIZACIJA (lot. de+ gr. idea – vaizdinys + gr. logos – žodis, mintis), ideologijos reikšmės mažinimas, menkinimas, pašalinimas, ideologijos vengimas moksle, mene, spaudoje, pastangos sumažinti jos įtaką asmenybei.

DEIMANTAS (pranc. diamant < gr. adamas, kilm. adamantos), smulkus šriftas, kurio kegelis 4 punktai (apie 1,5 mm). Lietuvos spaustuvėse nevartojamas.

DEKLARACIJA (lot. declaratio – paaiškinimas, parodymas): 1. Iškilmingas valstybės, partijos, tarptautinės organizacijos pareiškimas svarbiais ar programiniais klausimais. Deklaracijoje suformuluojami ir paskelbiami aukštesnieji valstybės santvarkos principai ir individų pagrindinės teisės. Teisių deklaracija pirmą kartą pavartota Šiaurės Amerikoje 1776 06 12 Virdžinijos konstitucijoje. Iš ten atėjo į Europą. Tos rūšies žymiausia yra 1789 Žmogaus ir piliečio teisių deklaracija.

Tarptautinėje teisėje deklaracija turi sutarties prasmę. Tai aktas, kuriuo dvi ar daugiau valstybių paskelbia savo nusistatymą tam tikru reikalu.

Deklaracija turi ir pareiškimo prasmę. Tai gali būti atskiros partijos ar net valstybės viešas nuomonės išdėstymas svarbiu klausimu.

2. Pareiškimas muitinei su prekių išvardijimu.

3. Pašto dokumentas, pridedamas prie siunčiamų į užsienį piniginių ir įvertintų siuntų.

4. Apmokestinamo asmens pareiškimas dėl savo pajamų, turto dydžio (daiktų ar pajamų sąrašas, pateiktas kaip dokumentas).

DĒKLAS, kartono dėžutė, į kurią įdedama vertinga knyga.

„DELO“ („Reikalas“), Slovėnijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1959 Liublianoje. Iki 1990 buvo Slovėnijos darbo liaudies socialistinės s-gos organas. Tiražas 1995 – 100 000 egz.

Nuo 1977 buvo leidžiamas dienraščio savaitinis leidinys „Informativni tednik Dela-Teleks“, kuris nuo 1991 eina kaip savarankiškas savaitraštis „Tednik“ (tir. 11 000 egz.).

DEMAGOGIJA (gr. demos – liaudis + ago – vardas), apgaudinėjimas melagingais pažadais, pataikavimu ir sąmoningas faktų iškraipymas. Visuomeninėje veikloje – nepaisymas priemonių, savanaudiškus ir savipartinius tikslus dangstant savo pačių išduodamais principais; diskusijoje – nesivadovavimas tiesiog reikalavimais, o stengimasis pergalę laimėti argumentais, veikiančiais masės jausmus. Pagrindinės formos – priešininko minties iškreipimas (priklašant ar griauinant tai, ko pats priešininkas nėra teigęs) ir leidimasis į pašalinius

klausimus (nuo pagrindinio klausimo dėmesį nukreipiant į tokius dalykus, kurie su juo neturi sąryšio).

Demagogijai skleisti kartais vartojamos visuomenės informavimo priemonės – spauda, radijas, televizija.

Atėnuose demokratijos laikais demagogu buvo vadinamas žmogus, savo iškalbumu bei veiklumu pasiekęs didelės įtakos liaudyje. Tokie buvo Periklis, Demostenas. Dabar demagogu vadinamas žmogus, prisidengęs valstybės, partijos, tautos interesais, tenkinantis savo paties reikalavimus, veikiant minios instinktus.

„DEMOKRACIA“ („Demokratija“), Bulgarijos dienraštis, einantis nuo 1990 Sofijoje. Demokratiųjų jėgų sąjungos organas. Tiražas 1996 – 120 000 egz.

„DEMOKRATIČNA UKRAINA“ („Demokratinė Ukraina“), Ukrainos rytinis dienraštis, einantis nuo 1918 Kijeve. Iki 1991 vadinosi „Radjanska Ukraina“ („Tarybinė Ukraina“) ir buvo Ukrainos KP CK ir AT organas. Tiražas 1996 – 150 000 egz.

DEMOKRATIŠKUMAS, žurnalistinės veiklos principas, pagrįstas daugumos savaveiksmiškumu, pliuralizmu, pakantumu priešingai nuomonei, kiekvieno žmogaus galimybe savo pažiūras ir įsitikinimus laisvai, nevaržomai reikšti raštu ar žodžiu per spaudą, radiją, televiziją, tiesiogiai dalyvauti visuomenės ir valstybės gyvenime bei valdyme.

DEMOKRATIZACIJA (gr. demokratia – liaudies, žmonių valdžia), visuomenės ar organizacijos tvarkymasis, pagrįstas narių savaveiksmiškumu, aktyviu dalyvavimu organizacijų veikloje ir vadovavime, politinės valdžios priklausymu nuo visuomenės valios, vadovaujančiųjų organų renkamumu, pakeičiamumu, atsiskaitomumu visuomenei; demokratijos principų diegimas, stiprinimas, pripažinimas ir įgyvendinimas.

DEMONSTRAVIMAS (lot. demonstratio – rodymas), viešas, akivaizdus ko nors rodymas; filmo rodymas kine teatruose arba specialiai tam pritaikytose vietose (plačiau žr. Kino teatras).

DEMŠKIS Kęstutis (g. 1932 02 20 Raseinių aps. Šimkaičių k.), žurnalistas. 1951 baigė Tytuvėnų vid. m-lą, 1955 – žurnalistikos studijas Maskvoje. 1958-60 buvo laikr. „Komsomolskaja pravda“ korespondentas Lietuvai, 1960-71 – laikr. „Komjaunimo tiesa“ skyriaus vedėjas, redaktoriaus pavaduotojas. Nuo 1971 iki 1992 dirbo Vyriausiojoje enciklopedijų redakcijoje vyr. moksliniu redaktoriumi, redakcijos vedėju. Su kitais sudarė ir išleido enciklopedinių žinytų apie Lietuvą lietuvių, rusų bei anglų k. (1980, 1982, 1986, 1991).

DEPEŠA (pranc. dépêche < dépêcher – skubėti), skubus pranešimas, laiškas. Seniau taip vadintos telegramos. Dabar depeša paprastai vadinama skubiai siunčiama diplomatine korespondencija.

DEPOLITIZUOTAS (lot. de+gr. politikē (epistēmē) – valstybės valdymo menas), nesidomintis politika, nesikišantis į valstybės užsienio ir vidaus reikalų tvarkymą, politiką; nedalyvaujantis politiniame gyvenime; nepriklausantis politinei partijai, nepolitinis.

DESKRIPCİJA (lot. descriptio – aprašymas), specialios loginės ir lingvistinės konstrukcijos, atliekančios papildomų (palyginti su pradiniais žodynu) tikrinių ir bendrinių vardų vaidmenį.

Žymioji deskripcija vartojama vieninteliui objektui žymėti. Natūraliose kalbose ji reiškia žodžių deriniu „tas (ta)..., kuris (kuri)...“ ar žymimuojų artikkeliu.

Nežymioji (neapibrėžtoji) deskripcija reiškia žodžių deriniu „toks (tokia)..., kad ...“ ar nežymimuojų artikkeliu.

Lingvistikoje teksto prasminiam turiniui aprašyti vartojamas deskriptorius – informacinės paieškos kalbos leksinis vienetas (žodis, žodžių junginys).

„**DEŠIMT CENTŲ**“, iliustruotas bulvarinio pobūdžio dienraštis, leistas 1933-40 Kaune. Pirmasis numeris išėjo 1933 03 07. Leido ir redagavo A. Narkevičius, J. Streikas. Informavo apie svarbiausius šalies, pasaulio įvykius, daugiausia vietos skyrė sensacijoms, kriminalinio pasaulio įvykiams, įžymių žmonių gyvenimo aprašymams, spausdino populiarius literatūros kūrinius, rašė apie sportą, madas. Nuo 1934 liepos 17 iki rugsėjo 22 ėjo skirtingomis antraštėmis („Antradienio 10 centų“, „Antradienio paštas“ ir pan.). Leido priedus „Idomus 10 centų“, „Mūsų 10 centų“, „Sekmadienio 10 centų“, „Sekmadienio paštas“. Spausdintas Brolių Gurvičių, nuo Nr.22 – „Typolit“ spaustuveje. Tiražas 3000 egz. (1933).
G.B.

DETALĖ (pranc. détail), visumos dalis, smulkmena. Tai viena iš priemonių meniniam vaizdui kurti ar informacijai perduoti, padedanti autoriui perteikiamą vaizdą, įvykį ar charakterį padaryti individualiu, nepakartojamu. Detalė gali atskleisti išorės, aprangos, aplinkos, elgesio ypatumus. Neretai detalė ne tik atkuria vaizdą, bet ir atskleidžia kontekste paslėptus apibendrinimus, verčia susimąstyti.

Siekiant auditorijos pasitikėjimo, būtina ne tik objektyviai, bet ir tiksliai pateikti faktus. Žmonės dažnai labiau domisi detalėmis negu pačiu faktu. Informacijoje nėra smulkmenų. Netikslus netgi nereikšmingos detalės pateikimas įvykiu vertę gerokai sumažina. Siekiant įtaigumo, būtina paminėti detales, kurios gali būti žinomos auditorijai.
A.N.

„**DETEKTYVAS**“, dvisavaitis leidinys, einantis nuo 1991 liepos Šiauliuose. Įsteigė ir leidžia UAB „Šiaulių kraštas“. Rašo apie nusikaltimus, policijos ir kitų teisėsaugos organų veiklą, nuotykius, kuriozus. Redaktorius Vl. Mikalauskas. Tiražas 1991 – 17 700 egz., 1993 – 21 600 egz., 1997 – 9000 egz.

DETEKTORINIS IMTUVAS (lot. detector – atidengėjas), radijo laidų priėmimo įtaisas, išskiriantis žemojo dažnio (moduliuojančius) elektrinius virpesius iš aukštojo dažnio (moduliuotų) virpesių.

DETONACİJA (pranc. détonner – nukrypti nuo tono), klaidingas tono paaukštėjimas ar pažeminimas dainuojant arba grojant; garso „plaukiojimas“ per radiją ar televiziją, kylantis dėl netolygaus magnetinės juostos judėjimo greičio. Detonuotos muzikos skambesys primena Havajų gitaros garsus.

„**DETROİTO ŽINIOS**“, JAV lietuvių savaitinis laikraštis, leistas 1924-25 Detroite. Leido P. Molis. Platinas nemokamai.

„**99 %**“, savaitraštis ne vien jaunimui, leistas 1991-92 Vilniuje. Pirmieji 4 numeriai išėjo kaip laikraščio „Dantis už dantį?“ (žr.) priedas. Rašė įvairiomis visuomeninio gyvenimo ir kultūros temomis. Leido UAB „Kuras“. Vyr. redaktorius L. Jučas, ats. redaktorius E. Varanavičius. Tiražas 1991 – 75 000 egz., 1992 – 50 000 egz. Išėjo 13 numerių.

DEZINFORMACİJA (dez – pranc. dés<lot. dis...– iškraipymas+informacija), klaidingų žinių, fiktyvių faktų skelbimas. Gali būti vartojama politinės propagandos tikslais, pvz., stengiantis ką nors nepalankiai nušviesti. Dezinformacijai skleisti naudojamos visuomenės informavimo priemonės: laikraščiai, kiti leidiniai, televizija ir radijas.

„**O DIA**“ („Diena“), Brazilijos konservatyvios pakraipos dienraštis, einantis nuo 1951 Rio de Žaneire. Spausdina platiems visuomenės sluoksniams skirtus rašinius; beveik 70 proc. sudaro kriminalinė kronika ir nusikaltimų aprašymai. Tiražas 1996 – 250 000/475 000 egz.

„**DIABETAS**“, Lietuvos diabeto asociacijos laikraštis, einantis nuo 1994 Vilniuje. Rašo ligos profilaktikos ir gydymo, racionalios mitybos klausimais. Leidžiamas 4 kartus per metus. Redaktorė V. Augustinienė. Tiražas 1994 – 15 000 egz., 1997 – 5000 egz.

DIAFILMAS (gr. dia+angl. film – plėvelė), keliasdešimties kadrų pozityvinė kino juosta. Kadrai dažniausiai vienos tematikos; žiūrима filmoskopu arba demonstruojama ekrane diaprojektoriumi.

DIAFRAGMA (gr. diaphragma – pertvara), neskaidri optinės, elektroninės optinės sistemos (teleskopo, mikroskopo, kino ar fotografijos aparato) pertvara su anga, praleidžiančia tam tikro skerspjūvio šviesos, elektronų dalelių, rentgeno spindulių pluoštą.

DIAKRITINIS (gr. diakritikos – skiriamasis) **ŽENKLAS**, pridėtinis garsinio rašto ženklas, rašomas viršuje, apačioje arba šalia raidės ir keičiantis arba tikslinantis jos garsinę reikšmę. Jis suteikia raidei kitą reikšmę (pvz., liet. s ir š, e ir è), žymi garso variantus, rodo raidės izoliuotumą. Diakritinis ženklas rodo garso ilgumą ar trumpumą, kirtį ir jo rūšis, tonus. Tie patys diakritiniai ženklai (pvz., taškai, brūkšneliai) skirtingose rašto sistemose turi nevienodą reikšmę. Jie plačiai vartojami fonetinėje transkripcijoje. Diakritinius ženklus turi šios lietuvių literatūrinės kalbos raidės: ą, ę, į, ū, ū, è, č, š, ž.

DIALOGAS (gr. dialogos – pokalbis): 1. Dviejų ar kelių asmenų bendravimo kalbinė išraiška. Tai pasikeitimo informacija, kokio nors klausimo, problemos, sprendimo forma, tam tikroje situacijoje kovos priemonė tarp atskirų žmonių.

2. Lit. kūrinys ar rašytiniame tekste – kalbos išraiškos elementas (dramoje – esminis komponentas). Dialogui būdingi nepilni sakiniai, dažnai to paties žo-

džio pakartojimas ir kt. kalbos ypatybės, vadinamos dialogizmais.

3. Lit. žanras – eiliuotas (nedraminis) ar prozos kūrinys, parašytas pokalbio forma. Susiformavo antikos (Platonas, Lukianas), plito vid. amžių, renesanso (Erazmas Roterdamietis) ir švietimo (D. Didro) laikotarpiu.

Lietuvių raštuose minėtas publicisto A. Rotundo dialogas „Pasikalbėjimas lenko su lietuviu“ (1564, lenkų k.). Vėliau dialogą kaip žanrą vartojo A. Maliauskas, filosofiniuose veikaluose A. Dambrauskas-Jakštas.

Dialogui svarbiausia nuomonės pareiškimo įtikinamumas, temos išplėtojimo visapusiškumas.

4. Keitimasis informacija tarp žmogaus ir skaičiavimo mašinos (pvz., programuotajame mokyme), tarp žurnalisto ir auditorijos.

„DIALOGAS“, savaitraštis, leidžiamas nuo 1992 sausio 10 Vilniuje vietoj laikr. „Tėvynės šviesa“, kuris iki 1989 Nr. 28 vadinosi „Tarybinis mokytojas“ ir nuo 1953 gruodžio 3 ėjo kaip Švietimo m-jos, Valst. prof. techn. mokymo k-to ir Švietimo, aukštųjų m-lų ir mokslo įstaigų darbuotojų prof. s-gos resp. k-to laikraštis: iki 1957 leistas kartą, 1958-89 – du kartus per savaitę. 1990-93 – Kultūros ir švietimo m-jos, 1994-96 – Švietimo ir mokslo m-jos savaitraštis. Nuo 1996 leidžia UAB „Politologas“. Skirtas mokytojams ir visuomenei. Spausdina rašinius pedagogikos, kultūros, meno, psichologijos temomis. Redaktoriai: R. Valiukonis (1953-65, žr.), P. Želvys (1965-87, žr.), J. Subačius (1987-92), E. Tervidyte (nuo 1992, žr.). Tiražas 1981 – 28 800 egz., 1992 – 9300 egz., 1997 – 5300 egz.

DIAPAZONAS [gr. dia pasōn (chordōn) – per visas (stygas)]: 1. Ko nors apimtis, dydis; mokslo veiklos, interesų ribos.

2. Bangų dažnio (arba ilgių) sritis, pvz., radijo dažnių diapazonas (sritis tarp didžiausio ir mažiausio dažnio, kuriuo gali būti suderintas radijo prietaisas).

3. Balso ar muzikos instrumento garsų (nuo žemiausiojo iki aukščiausiojo) apimtis.

DIAPOZITYVAS (gr. dia + lot. positivus – teigiamas), skaidrė, skaidraus pagrindo fotografijos atvaizdas, skirtas žiūrėti prieš šviesą arba projektuoti į ekraną.

DIAPROJEKTORIUS (gr. dia+lot. projektor – išmetėjas į priekį), projekcinis aparatas nejudantiems skaidriems paveikslams (skaidrėms) po 1 rodyti ekrane. Gali būti valdomas automatiškai, pvz., signalais, kurie įrašyti drauge su skaidrių komentarais magnetofono juostoje: signalai paveikia skaidrių keitimo mechanizmą. Naudojamas paskaitoms iliustruoti, mikrofilmams skaityti, reklamai, teatro ar kino technikoje – giluminiams dekoracijų elementams, scenos fonui sukurti.

„EL DIARIO“ („Laikraštis“): 1. Bolivijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1904 La Pasa ispanų k. Pats seniausias šalies laikraštis. Konservatyvios orientacijos leidinys. Tiražas 1996 – 55 000 egz.

2. Urugvajaus nepriklausomas vakarinis dienraštis, einantis nuo 1923 Montevidėjuje. Iš pradžių buvo leidžiamas kaip dienraščio „La Manana“ („Rytas“, ei-

na nuo 1917, tir. 40 000 egz.) vakarinė laida. Didžiausias ir populiariausias šalies laikraštis. Tiražas 1996 – 170 000 egz.

„DIARIO DE CENTROAMÉRICA“ („Centrinės Amerikos laikraštis“), Gvatemalos vyriausybinių rytinis dienraštis, einantis nuo 1880 Gvatemaloje ispanų k. Tiražas 1996 – 5000 egz.

„DIARIO DE HOY“ („Šiandieninis laikraštis“), Salvadoro nepriklausomas rytinis dienraštis, einantis nuo 1936 San Salvadore. Didžiausias ir populiariausias šalies laikraštis. Tiražas 1996 – 110 000 egz.

„DIARIO DE NOTICIAS“ („Naujienų laikraštis“), Portugalijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1864 Lisabonoje. Vienas seniausių šalies dienraščių. Tiražas 1996 – 70 000 egz.

DIASKOPAS (gr. dia+skopeō – žiūriu), aparatas (optinis įtaisas) nejudantiems skaidriems paveikslams (skaidrėms) žiūrėti po vieną, dažniausiai juos padidinant.

„DIASPORA“, Klaipėdos rusų bendruomenės savaitraštis, leistas 1994 Klaipėdoje rusų k. Spausdino apžvalgas ir analitinius rašinius, žinias iš Lietuvos, Rusijos, Baltijos šalių. Redaktorius V. Bucykas. Tiražas 1500 egz. Išėjo 31 numeris.

DIAZOTIPIJA, fotografinis procesas, kuriame naudojamas diazopopierius – fotografinis popierius, padengtas šviesai jautriomis diazono druskomis ir azo-komponentais (aminais bei fenoliais). Diazotipija plačiai taikoma brėžiniams kopijuoti.

„DIDMENINĖ PREKYBA“, informacinis-reklaminius mėnraštis, einantis nuo 1996 rugpjūčio Vilniuje. Leidžia įmonė „Reziūmė“. Redaktorė V. Benetienė. Tiražas 4000 egz.

DIDO ŠRIFTAS, klasicizmo antikvos šriftas, kurį sukūrė prancūzų spaustuvininkai Fransua Ambruazas Dido (1730-1804; 1775 jis įvedė matų spaudos ženklą didumui, kegeliai, matuoti – prancūzų punktą) ir jo sūnus Ficmenas (1764-1836). Plačiausiai buvo vartojamas XVIII a. pab.–XIX a. pr.

DIDŽIOJI BRITANIJA, Jungtinė Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystė, Jungtinė Karalystė (Vakarų Europa), nepriklausoma nuo 1649 (paskelbta Anglijos Respublika), gyventojų – 58,09 mln. (19 vieta pasaulyje), sostinė – Londonas, oficiali kalba – anglų.

Pirmąją Anglijos knygą „Dietes and Sayengis of the Philosophers“ („Filosofų pasakojimai“) išspausdino anglų spaudos pradininkas Viljamas Kekstonas (William Caxton) 1477 Londone.

Pirmasis anglų periodinis leidinys buvo 1622 Londone išleistas savaitr. „Weekly News“ („Savaitės naujienos“), ėjęs iki 1632. Jį įsteigė Nikolas Bornas (Nicolas Bourne) ir Tomas Arčeris (Thomas Archer). 1655 Henris Mudimenas (Henry Muddiman) Londone pradėjo leisti pirmąjį vyriausybinių laikr. „Oxford Gazette“ („Oksfordo laikraštis“), kuris nuo 1666 vadinasi „London Gazette“ (anksčiau buvo leidžiamas 2 kartus, o

dabar 4 kartus per savaitę kaip oficialus vyriausybės laikr.). 1665 pasirodė pirmasis mokslinis žurn. „Philosophical Transactions“ („Filosofijos darbai“), 1702 – pirmasis dienr. „The Daily Courant“ („Kasdieniniai pranešimai“), ėjęs iki 1735. Pirmasis žymus anglų žurnalistas ir rašytojas Danielius Defo (Daniel Defoe) 1719 įkūrė dienr. „Daily Post“ („Kasdieninis paštas“). Ypač daug naujų dienraščių pasirodė XVIII a. pab.–XIX a. pr.

1972 ėjo 140 dienraščių ir sekmadieninių laikraščių, 1200 savaitraščių, 4000 žurnalų ir kitų periodinių leidinių. Pagal periodinių leidinių skaičių, tenkantį 1000 gyventojų, D. Britanija užėmė pirmą vietą pasaulyje. 1970 visų laikraščių tiražas buvo 37 mln. egz., 1978 – 33 mln. egz. 1986 leista 130 dienraščių ir sekmadieninių laikraščių, 1300 vietinių laikraščių, daugiausia savaitraščių, ir apie 3000 žurnalų bei kt. periodinių leidinių.

Per metus išleidžiama apie 88 000 knygų. Išeina 101 dienraštis, jų tiražas 22,1 mln. egz. (383 egz. 1000 gyv.). 14 dienraščių ir 14 sekmadieninių laikraščių vadinami nacionaliniais. Eina 638 rytiniai ir vakariniai regioniniai laikraščiai. Svarb. dienraščiai: „Daily Express“ („Kasdieninis ekspresas“, žr.), „Daily Mail“ („Kasdieninis paštas“, žr.), „Daily Telegraph“ („Kasdieninis telegrafas“, žr.), „Financial Times“ („Finansų laikas“, žr.), „The Guardian“ („Sargas“, žr.), „The Independent“ („Nepriklausomas“, žr.), „The Mirror“ („Veidrodis“, žr.), „The Sun“ („Saulė“, žr.), „The Times“ („Laikai“, žr.), „Evening Standard“ („Vakaro vėliava“, eina nuo 1827, tir. 465 000 egz.), „Sporting Life“ („Sporto gyvenimas“, nuo 1859, tir. 75 000 egz.), „Today“ („Šiandien“, nuo 1986, tir. 615 000 egz.), regioniniai dienraščiai „Birmingham Post“ („Birmingamo paštas“, eina nuo 1857, tir. 37 000 egz.), „Belfast Telegraph“ („Belfasto telegrafas“, žr.), „Glasgow Herald“ („Glazgo šauklys“, nuo 1782, tir. 180 000 egz.), „Yorkshire Post“ („Jorkšyro paštas“, eina nuo 1754, tir. 90 000 egz.); savaitraščiai: „News of the World“ („Pasaulio naujienos“, žr.), „The Observer“ („Stebėtojas“, žr.), „Farmers Weekly“ („Fermierio savaitraštis“, eina nuo 1934, tir. 100 000 egz.), „The People“ („Žmogus“, nuo 1881, tir. 2,2 mln. egz.), „The Sunday Times“ („Sekmadienio laikas“, nuo 1822, tir. 1,136 mln. egz.); žurnalai: „The Economist“ („Ekonomistas“, eina nuo 1843, tir. 475 000 egz.), „New Scientist“ („Naujas mokslininkas“, nuo 1956, tir. 100 000 egz.), „New Statesman and Societ“ („Naujas tarnautojas ir visuomenė“, nuo 1988, tir. 25 000 egz.), „Reader's Digest“ („Skaitytojo rinkinys“, nuo 1939, tir. 1,5 mln. egz.), „Woman's Weekly“ („Moterų savaitraštis“, nuo 1911, tir. 1 mln. egz.).

Pagrindinė informacijos agentūra Reuters (žr.) įkurta 1851. Teikia informaciją apie svarbiausius pasaulio įvykius ne tik savo šalis, bet ir kitų valstybių laikraščių bei žurnalų redakcijoms, informacijos agentūroms, radijo ir televizijos stotims, vyriausybiniams įstaigoms. Kita didesnė informacijos agentūra – The Press Association LINK, PA (Spaudos bendrovė), veikianti nuo 1868 Londone. Ją įkūrė provincinių (regioninių) laikraščių leidėjai. Renka ir apdoroja šalies politinę, ekonominę, komercinę bei kultūrinę informaciją ir ją teikia daugiausia regioninių laikraščių redakcijoms kartu su gauta užsienio informacija. Agentūroje dirba apie 700 darbuotojų, tarp jų beveik 200 žurnalistų.

Radijo laidų transliacijos pradėtos 1922, įrengus radijo stotis Londone, Mančesteryje, Birmingame. Šalyje yra 66,1 mln. radijo imtuvų (1146 imt. 1000 gyv.). Televizijos galimybes pirmą kartą pasaulyje pademonstravo Dž. L. Berdas (J.L. Baird) 1927 Glazgo miesto gyventojams. Reguliaros televizijos laidos pradėtos transliuoti 1936 iš Londono televizijos stoties. Šalyje yra 25,1 mln. televizorių (435 tel. 1000 gyv.). Didžiąją dalį radijo ir televizijos laidų transliuoja British Broadcasting Corporation, BBC (žr.). Veikia ir privačios bei nepriklausomos radijo ir televizijos stotys (Independent Radio News, Network News, Children's Channel, Independent TV News ir kt.).

Dokumentinio kino pradžia laikomi 1896, kai R.V. Polis sukūrė pirmąjį anglų filmą „Nerami jūra prie Doverio“. XX a. trečiajame dešimtmetyje sukurta daug modernių dokumentinių filmų. v.u.

DIDŽIOSIOS BRITANIJOS LIETUVIŲ PERIODIKA, periodiniai leidiniai, kuriuos leido arba leidžia lietuviai Didžiojoje Britanijoje. Gausiausia lietuvių imigracija į šią šalį prasidėjo XIX a. pab.–XX a. pr. 1914 ten gyveno 12 000 lietuvių, 1922 – 10 000, 1953 – 13 000, 1975 – apie 10 000 lietuvių.

Pirmieji lietuvių leidiniai buvo katalikų laikraščiai „Vaidelytė“, ėjęs 1899 Glazge (Škotija), bei „Tėvynės sargas“, leistas 1900 Londone. 1905-06 Belshilyje (Škotija) ėjo savaitr. „Laikas“ (žr.), kurį leido „Varpo“ dja. 1907 ši leidinį pakeitė laikr. „Rankpelnis“ (žr.), ėjęs iki 1923: iš pradžių švietėjiškas, vėliau – socialistinės bei komunistinės orientacijos. 1908 Škotijoje ėjo socialistų satyros ir humoro laikr. „Pipiras“, o 1909-11 – satyrinis (juokų) laikr. „Širšės“. Londone 1910 buvo leidžiamas vaikų aptarnavimo misijos laikr. „Linksma žinia jaunuomenei“, 1910-12 – rankraštinis mėnesinis laikr. „Kaimietis“. 1914 Belshilyje D.Britanijos lietuvių Romos katalikų darbininkų s-ga pradėjo leisti laikr. „Išėvių draugas“ (žr.), kuris 1916 buvo perkeltas į Glazgą ir ėjo iki 1982. Belshilyje 1915-16 Lietuvos socialdemokratų partijos užsienio biuras leido laikr. „Socialdemokratas“ (žr.). Lietuvių komunistinė jaunomenės s-ga 1922 Didžiojoje Britanijoje leido laikr. „Jaunoji karta“. 1923 Glazge ėjo savaitr. darbininkams „Anglekasis“, 1924 – Škotijos lietuvių darbininkų savaitr. „Darbininkas“, 1930 – tautiškas istorijos žurn. „Naujas laikas“.

Po Antrojo pasaulinio karo, 1947 07 25, Londone pasirodė rotatoriumi atspausdintas 4 p. leidinys „Vidaus ir užsienio žinių biuletenis“, kuris nuo tų metų spalio mėn. vadinosi „Britanijos lietuvis“, 1952-53 – „Europos lietuvių laikraštis“, nuo 1953 rugsėjo 23 eina kaip savaitraštis pavadinimu „Europos lietuvis“ (žr.). 1949-50 Koventryje Br. Daunoras leido ir redagavo humoro ir satyros žurnalą „Apuokas“ (išėjo 5 numeriai), 1950 Mančesteryje trumpai ėjo rotatorinis laikraštėlis „Sporto dienos“, N. Voringtone – politikos, literatūros ir visuomenės žurn. „Akiratis“ (išėjo 2 numeriai). Mančesteryje 1950-52 buvo leidžiamas rotatorinis biuletenis „Manchester apygardos žinios“ (išėjo 6 numeriai), 1950-51 – humoro ir satyros leidinys „Skersvėjis“, Birmingame 1950-51 – informacinis leidinys „Krivulė“, Koventryje 1951 – žurn. „Klajūnas“, Notingame 1951-52 – rotatorinis biuletenis „Santarvė“, 1951 – informacinis skautų biuletenis „Budėkime“. Londone 1953-58 ėjo visuomeninių ir kultūros

reikalų žurn. „Santarvė“, nuo 1955 – tautinės pakraipos laikr. „Tėvų žemė“, kaip atgaivintas nuo 1933 Lietuvoje ėjęs to paties pavadinimo leidinys. Didžiojoje Britanijoje 1955-57 buvo leidžiamas religinis kultūros žurn. „Žibintas“, 1956-67 – tautinės minties laikr. „Darbininkų balsas“, 1961-93 – tikybos ir tautinės minties žurn. „Šaltinis“, kaip atkurtas dar 1906 Seinuose įsteigtas leidinys. Šiuo metu Didžiojoje Britanijoje eina tik minėtas laikr. „Europos lietuvis“ (žr.). V.U.

DIELININKAITIS Pranas (1902 05 05 Žaliosios vls. Juškų k. – 1942 04 06 Šiauliuose), sociologas, visuomenės veikėjas. 1928 baigė sociologijos studijas Lietuvos un-te. 1933 Sorbonos un-te apgynęs daktaro disertaciją, iki sovietinės okupacijos dirbo Lietuvos un-te vyr. asistentu. Aktyviai dalyvavo katalikų org-jų veikloje, buvo vienas iš jaunųjų katalikų intelektualinio sąjūdžio dalyvių, 1936 paskelbusių deklaraciją „Į organišką valstybės kūrybą“. 1938 už dalyvavimą opozicijoje „Bendrojo žygio“ veikloje buvo ištremtas iš Kauno. 1939 vadovavo Lietuvos žurnalistų delegacijai į Lenkiją. 1936-40 buvo dienr. „XX amžius“ redakcinės kolegijos narys, bendradarbiavo leidiniuose „Ateitis“, „Rytas“, „Židinytis“, „Naujoji Romuva“ ir kt. 1940 sumintas ir nuteistas 8 m. lagerių. Karo pradžioje su kitais kaliniais išsilaisvino. 1941 Laikinoji Vyriausybė paskyrė dienr. „Į laisvę“ redaktoriumi.

„DIENA“: 1. Nepriklausomas visuomenės laikraštis, ėjęs 1929-39 Kaune. Leido ir redagavo J. Petrėnas. 1929 04-05 – dienraštis, vėliau – savaitraštis. Redagavo B. Dauguvietis, 1929-33 – J. Paleckis, nuo 1933 – J. Petrėnas. Nuo 1933 vasario prie „Dienos“ buvo prijungtas „Naujas žodis“. Išleido priedus „Dienos naujienos ir erdvės“, „Lietuvos naujienos“, „Radio programa“.

2. Latvijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1990 Rygoje latvių ir rusų k. Iki 1991 buvo Latvijos Respublikos AT ir MT organas, paskui – nepriklausomas laikraštis. Vienas didžiausių ir populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 65 000 egz. latvių k. ir 19 000 egz. rusų k.

3. Dienraštis Lietuvai, ėjęs nuo 1994 liepos 1 iki 1996 pab. Vilniuje. Leistas vietoj dienr. „Tiesa“ (žr.). Nuo 1995 ėjo 6 kartus per savaitę. Leidėja UAB „Dienos leidykla“. Vyr. redaktoriai: D. Šniukas (1994, žr.), R. Taraila (1994-96, žr.). Minėtini dienraščio žurnalistai: A. Aleksejūnas, A. Anužis, A. Armalytė, M. Augulytė (žr.), V. Bagdonas, S. Blėda (žr.), E. Bunka (žr.), R. Danisevičius, A. Gineitis (žr.), L. Grybauskaitė, V. Jakubauskaitė, G. Jankus, E. Jansonas (žr.), A. Jurkštas, V. Kaltenis (žr.), V. Kaziela, R. Keliuotytė, R. Krasauskaitė, Ž. Kriaučiūnienė, V. Kudriavcevas, H. Labanauskas, J. Lengvenis (žr.), G. Nenartavičius, J. Norkevičius, K. Petkevičius (žr.), R. Ramelienė, I. Revaitienė, A. Sabaliauskas (žr.), J. Skomskis (žr.), G. Slaninienė, J. Steponavičius, E. Straigyte, A. Strumskis (žr.), E. Uldukis (žr.), V. Vanagienė, G. Vinickas (žr.), R. Zbormirskas, P. Želvys, V. Žirgulis, A. Žukas. Tiražas 1994 – 23 300 egz., 1996 – 23 900 egz.

Nuo 1995 leido vidinius savaitinius priedus „Kauņas ir kauniečiai“, „Vilnius ir vilniečiai“, „Ekonomika. Gamyba. Finansai“, nuo 1996 – „Žemė maitintoja“, „Penki žiedai“.

„DIENOS LAPAS“ („Deinos laps“), laikraštis M. Lietuvos gyventojams, leistas 1909-10 Klaipėdoje. Leido

M. Jankus. Pirmasis bandomasis numeris pasirodė 1909 08 07. Ėjo 6 kartus per savaitę. Nuo Nr.10 tapo savaitraščiu. Nagrinėjo prekybos, ūkininkavimo klausimus, skelbė žinias „Iš svetur“ ir „Iš Lietuvos“. Spausdino M. Jankaus spaustuvė Klaipėdoje.

„DIENOS NAUJIENOS“, iliustruotas liberalios orientacijos dienraštis, ėjęs nuo 1931 balandžio 1 iki 1933 gruodžio 30 Kaune. Leido J. Paleckis, nuo 1931 birželio – „Naujo žodžio“ b-vė, nuo 1932 – akc. b-vė „Žodis“. Informavo apie Lietuvos ir užsienio įvykius, svarstė literatūros, meno, kultūros, ekonomikos problemas, spausdino kelionių reportažus iš įvairių šalių. Nemažai vietos skirta rašiniams apie nusikaltimus, teismus, aferas, bankrotus, stichines nelaimės. Bendradarbiavo J. K. Beleckas, K. Binkis, R. Kalpokas, S. Laučius, A. Vitkauskas ir kt. Ats. redaktoriai J. Šimukėnas, J. Petrėnas (nuo 1933 gegužės). Spausdino „Meno“ spaustuvė Kaune. Leido priedus „Magaryčios“ ir „Naujausia ekstra telegrama“.

G.B.

„DIENOS ŽINIOS“, kasdieninis radijo žinių ir vietinės informacijos biuletenis, pirmasis lietuvių periodinis leidinys Vokietijoje, pradėtas leisti 1945 balandžio 21 Koburge, amerikiečių zonoje buvusioje karo pabėgėlių stovykloje. Perkeliant Koburgo stovyklos lietuvius 1945 birželio mėn. į Viurcburgą, o po kelių savaitų – į Zeligenstatą, kartu su jais kėlėsi ir biuletenio redakcija. Iki 1946 birželio 15 biuletenis vadinosi „Lietuviškoji informacija“, nuo 1946 birželio 15 iki 1949 birželio 13 – „Dienos žinios“. Dažniausiai buvo rašomas mašinėle (1 egz.) ir kaip sieninis dienraštis kabinamas skelbimų lentoje. Tik 1947 balandžio – birželio mėn. buvo spausdinamas rotatoriumi 165 egz. tiražu ir platinamas prenumeratos būdu. Į biuletenį buvo dedamos naujausios radijo (dažniausiai Londono BBC) žinios, jų nekomentuojant, nes informaciniuose biuleteniuose nebuvo leidžiama liesti platesnio pobūdžio ir tarptautinės politikos klausimų. Leidinys pasirodė žinomo laikraštintinko S. Urbono (žr.) iniciatyva: iki 1945 pab. jis buvo biuletenio leidėjas ir redaktorius. Nuo 1946 leidinį redagavo Br. Aušrotas, M. Pranevičius, St. Šiliauskas, K. Žygas ir K. Paliliūnas. Biuletenis nustojo ėjęs 1949, likviduojant stovyklą. Iš viso išleista 1114 numerių.

„DIENOS ŽODIS“, iliustruotas informacinis dienraštis, ėjęs 1933 Kaune. Leido ir redagavo V. Stulgaitis. Pirmasis numeris pasirodė 1933 birželio 24. Spausdintos įvairios žinios iš užsienio. Nemažai vietos skirta kriminalinei kronikai, stichinėms nelaimėms. Informuota apie įvykius iš Lietuvos miestų, skelbtos trumpos žinutės su ironiškais komentarais. Spausdino „Raidės“ spaustuvė. Išėjo 23 numeriai.

„DIENOVIDIS“ 1. Literatūros ir meno mėnesinis žurnalas, ėjęs nuo 1938 iki 1940 balandžio Kaune. Leido „Sakalo“ leidykla. 1939 pirmąjį pusmetį nebuvo leidžiamas. Redaktoriai: 1938 – V. Mykolaitis-Putinas, 1939 – B. Brazdžionis, nuo 1940 – V. Krėvė. Pasirodė 20 numerių. 1938 ir 1940 žurnalas toleravo ir plėtojo įvairių visuomeninių bei literatūrinių-estetinių kryptų literatūrą, kritiką, meną, publicistiką. Redakcinėse kolegijose dalyvavo K. Boruta, B. Brazdžionis, J. Būtėnas, P. Cvirka, A. Gudaitis, F. Neveravičius, J. Šimkus, A. Vai-

čiulaitis, A. Venclova. Bendradarbiavo taip pat K. Bradūnas, L. Gira, K. Korsakas, E. Matuzevičius, J. Rimantas (Slapšinskas) ir kt.

B.R.

2. Ilustruotas savaitinis laikraštis, leidžiamas nuo 1990 spalio 19 Vilniuje. Nuo 1992 iki 1994 vidurio vadinosi „Naujasis dienovidis“. Leidžia UAB „Naujasis dienovidis“, remia Lietuvos Katalikų mokslo akademija, Lietuvos kultūros paveldo mokslinis centras. Rašo meno, kultūros teorijos ir praktikos, kultūros paminklų paveldo ir kt. klausimais. Redaktorė A. Žemaitytė-Petrauskienė (žr.). Tiražas 1990 – 20 000 egz., 1997 – 4700 egz.

DIENRAŠTIS, laikraštis, išeinantis ne mažiau kaip 5 kartus per savaitę.

„**DIEVAS IR TĖVYNĖ**“, Lietuvos pagrindžio žurnalas, nelegaliai leistas 1976-81. Rašė apie pokario kovotojus už laisvę (partizanus), smerkė antireliginę propagandą, ragino lietuvius puoselėti krikščionišką kultūrą, saugoti lietuvių kalbą ir dorovę, nepasiduoti rusinimui. Retkarčiais spausdino išėvių eilėraščius. Kasmet išeidavo po 3 ar 4 žurnalo numerius, turinčius apie 40 mašinėle rašytų sąsiuvinio dydžio puslapių. Išėjo 19 numerių.

„**DIEVO PAUKŠTELIS**“, neperiodinis humoro žurnalas (vadintas laikraščiu), ėjęs 1946-49 Vakarų Vokietijoje, Niurtingeno, Šviobiš Gmiundo, Memingeno bei Augsburgio karo pabėgėlių stovyklose. Pirmasis numeris pasirodė 1946 balandžio 1, Nr. 2-5 – 1947, Nr. 6 ir pavadinimu „Tarpušventis“ – 1948, paskutinysis numeris – 1949. 1946-47 leido ir redagavo P. Andriušis, J. Sodaitis ir A. Valentinas, 1948-49 vieną numerį išleido laikr. „Mintis“ redakcija, redagavo P. Andriušis. Leidinyje spausdinti humoristiniai tekstai ir piešiniai. Numeriai buvo nevienodos apimtys – nuo 4 iki 16 p.

DIKCIJA (lot. dictio – tarimas), tarsena, žodžių, skiemėnų ir garsų tarimo būdas kalbant, dainuojant, deklamuojant.

DIKČIUS Romas (g. 1947 04 10 Ukmergės aps. Mažeikiškių k.), žurnalistas. 1973 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1969-73 dirbo „Komjaunimo tiesos“ lit. darbuotoju, 1973-74 – Elektros matavimo technikos g-los savaitr. „Impulsas“ redaktoriumi, 1974-82 – tresto „Vilniaus statyba“ savaitr. „Mūsų statybos“ redaktoriumi. 1984-87 buvo laikr. „Komjaunimo tiesa“ redaktoriaus pavaduotojas, 1987-92 – susivienijimo „Fermentas“ savaitr. „Sveikata“ redaktorius, 1992-93 – žurn. „Mokykla“ redakcijos ats. sekretorius. Nuo 1993 – žurn. „Aljansas“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas. Daugiausia rašo ekonomikos, sporto temomis.

DIKTOFONAS [lot. dicto – diktuoju + gr. phōnē – garsas, kalba], aparatas, įrašantis, o vėliau diktuojantis (atgaminantis) kalbos tekstą. Labiausiai paplitę diktofonai su magnetiniu garso įrašymu. Toks diktofonas yra specializuotas magnetofonas, kuriame magnetinė juosta juda negreitai (4,76 ir 2,38 m/s) ir klavišu arba pedalu galima valdyti jos judesį (laikinaai sustabdyti, greitai pervynioti dviem kryptim, sulėtinti arba pagreitinti, grąžinti dalį pakartotiniam klausymui).

Garsas įrašomas per mikrofoną arba adapterį, sujungtą, pvz., su telefono aparatu, arba per komutacinį pultą (iš transliacinės arba dispečerinės linijos), o atkuriamas garsiakalbiu arba telefono ausinėmis. Diktofono dažnių diapozonas 200+6000 Hz, nepertraukiamo įrašo trukmė iki kelių valandų. Diktofonas naudojamas pranešimams, paskaitoms, kalboms, dispečeriniams pokalbiams įrašyti.

DIKTOFONŲ STOTIS, automatinis įrenginys informacijos įrašymui diktofonais valdyti ir jų apkrovai paskirstyti. Jei diktofonai įjungti į įmonės ar įstaigos telefono tinklą, informacija į diktofonus perduodama tiesiog iš darbo barų. Panaudojus diktofonų stotį mašinarščio biure, galima gauti prieš 5-10 min. pasibaigusio posėdžio protokolą ar pilnus pranešimų tekstus.

DIKTORIŲ STUDIJA (it. studio – tyrimas, darbo vieta), paprastai mažesnė radijo ar TV studija, skirta skaityti žinias, pranešimus, anonsus ar reklaminius skelbimus.

DIKTORIUS (lot. dictator – kalbėtojas), radijo ar TV darbuotojas, skaitantis žinias, pranešimus, anonsus arba reklaminius skelbimus. Paprastai perduoda žurnalistų, redaktorių parengtus tekstus.

„**DILGĖLĖS**“, JAV lietuvių politikos, visuomenės, humoro ir satyros mėnesinis leidinys, ėjęs 1906-16. Leistas Filadelfijoje (1906-09) ir Pitsburge (1909-16). Leidėja „Dilgėlių“ bendrija (A. ir J. Baltrušaičiai). Redaktorius J. Baltrušaitis-Mėmelė. 1907 leido priedą „Dilgėlių žiedai“. Karikatūras spausdino J. Stirbis.

DILYS Antanas Kazimieras (g. 1932 01 01 Anykščiuose), fotožurnalistas. Nuo 1960 dirba Lietuvos telegramų agentūroje ELTA fotokorespondentu. Buvo steigiamos Lietuvos fotografijos meno d-jos organizacinio k-to narys, valdybos prezidiumo narys. Šiauliuose jo pastangomis įkurtas fotoklubas (1966), Fotografijos muziejus (1973). Surengė tarptautines fotoparodas „Gintaro kraštas“, „Kolegos“, „Amžininko portretas“, „Dviratis - sportas, sveikata, transportas“ bei kelias mokslines-praktines konferencijas. Dalyvavo daugelyje tarptautinių parodų. Surengė 5 savo darbų ataskaitines parodas.

„**DINAMINA**“ („Dienos naujienos“), Šri Lankos rytinis dienraštis, einantis nuo 1909 Kolombe sinhalų k. Remia Jungtinės nacionalinės partijos nuostatas. Tiražas 1996 – 100 000 egz.

Nuo 1930 leidžia sekmadieninį leidinį „Silumina“ („Brangakmenis“), kurio tiražas 325 000 egz.

DINAMINIS (gr. dynamikos – jėgos) **DIAPAZONAS** [gr. dia pasōn (chordōn) – per visas (stygas)], galinti kisti bangų dažnių sritis; decibelais išmatuotas santykis tarp stipriausio (tik iki nustatytos ribos iškraipyto) įrašomo, atkuriamo arba transliuojamo signalo ir silpniausio signalo, kurio nenustelbia juostos arba aparatūros savieji triukšmai.

DINEIKA Karolis (1898 03 15 Rygoje – 1980 08 13 Druskininkuose), gydomosios fizinės kultūros specialistas, spaudos darbuotojas. 1923-26 studijavo Kauno

un-te, 1945-49 buvo Kūno kultūros in-to direktoriaus pavaduotojas, nuo 1952 – Druskininkų gydomosios fizinės kultūros ir klimato terapijos parko vedėjas. Su kitais 1920 įkūrė Lietuvos fizinio lavinimo s-gą, 1922 – Lietuvos gimnastikos ir sporto federaciją, buvo jų pirmuoju pirmininku. Fizinio lavinimo klausimais rašė leidiniuose „Lietuvos aidas“, „Mūsų žinynas“, „Lietuvos mokykla“, „Švietimo darbas“, „Tautos mokykla“, „Naujoji Romuva“. Nuo 1928 redagavo žurn. „Jėga ir grožis“ priedą „Jaunimo sportas“. Išleido knygų fizinės kultūros klausimais.

DIRMEIKIS Bronius Tomas (1910 01 24 Kražiuose – 1961 03 13 Čikagoje, JAV), teisininkas, žurnalistas. Baigė Vytauto Didžiojo un-to Teisių fak., studijavo Bazelio, Vienos ir Paryžiaus un-tuose, 1942 Vilniaus un-te gavo teisių daktaro laipsnį. Dirbo žurn. „Akademikas“ redakcijoje. Nuo 1939 gruodžio iki 1940 birželio buvo dienn. „Lietuvos aidas“ vyr. redaktorius. 1941-44 Kaune ir po karo JAV dirbo advokatu. Iki 1961 Čikagoje redagavo žurn. „Margutis“ ir buvo jo radijo programos žinių pranešėjas.

Išleido knygą „Lietuva tironijos pančiuose“ (su V. Rasteniu, 1947).

„DIRVA“: 1. JAV lietuvių katalikiškas, inteligentijai skirtas žurnalas, ėjęs 1898–1906 Šenande kas trys mėnesiai. Leido A. Kaupas, A. Milukas ir kt. Redagavo A. Milukas. Jam talkino A. Burba, A. Kaupas, V. Varnagiris ir kt. Išėjo 44 numeriai. Dalis jų leista žurnalo turinio ir pavidalo, didesniąją dalį sudarė knygos. Knygomis buvo leidžiami mokslinio pobūdžio veikalai (J. Basanavičiaus, M. Davainio-Silvestraičio, A. Pabrėžos), originalieji ir verstiniai grožinės literatūros kūriniai (J. Basanavičiaus „Lietuviškos pasakos“, I-II, „Ožkabalių dainos“, I-II, A. Burbos „Prozoiški raštai“, M. Pečkauskaitės-Šatrijos Raganos „Viktutė“, V. Pietario „Algimantas“, A. Tatarės „Pamokslai gražių žmonių“, H. Senkevičiaus „Tvanas“ ir kt.). Publicistikos, kitų sričių raštus skelbė A. Alekna, A. Kaupas, A. Milukas, J. Tumas-Vaižgantas ir kt.

1903 susijungė su Tilžėje leistu žurn. „Žinyčia“ („Dirva-Žinynas“, žr.). Nutrūkus jungtinio žurnalo leidybai, „Dirva“ dar ėjo 1904-06.

2. JAV lietuvių tautinės minties savaitraštis, einantis nuo 1916 rugpjūčio 26 Klivlende vietoj nuo 1915 11 25 leisto laikr. „Santauka“. Iki 1952 leido A. Bartoševičiaus vadovaujama leidykla „Ohio Lithuanian Publishing Co“, paskui – Amerikos lietuvių spaudos ir radijo d-ja „Viltis“. 1958-59 ir 1968-80 ėjo 2 kartus per savaitę, 1960-68 – 3 kartus, kitu laiku – 1 kartą per savaitę. Daugiausia vietos laikraštyje skirta tautinėms, politinėms ir kultūrinėms temoms. Redaktoriai: V. K. Jokubynas (1916-17), J. Gedminas (1917-18), K. S. Karpus (1918-48), V. Rastenis (1948-51), B. Gaidžiūnas (1951-62, 1985-94), J. Čiuberkis (1962-68), V. Gedgaudas (1968-85), A. Bundonis (1994-95), J. Jasaitis (nuo 1996). Tiražas 1985 – 3450 egz.

„DIRVA“, knygų leidimo ir prekybos bendrovė, veikusi 1918 Vilniuje, 1919-40 – Marijampolėje. Leido vadovėlius ir grožinę literatūrą. Turėjo spaustuovę, du knygynus (Marijampolėje ir Kaune). 1919-37 išleido 463 knygas daugiau kaip 2,1 mln. egz. tiražu. Vadovai A. Dundzila, Br. Sirutis.

„DIRVA-ŽINYNAS“, katalikiškas, inteligentijai skirtas žurnalas, ėjęs 1903-04 Šenande (JAV) dviem leidimais – JAV lietuviams ir Didžiajai Lietuvai. Atsirado susijungus JAV lietuvių žurn. „Dirva“ su Tilžėje 1900–1902 leistu žurn. „Žinyčia“. Redagavo J. Tumas-Vaižgantas, A. Milukas. Pasirodė 8 numeriai (knygos). Bendradarbiavo A. Alekna, K. Būga, A. Dambrauskas-Jakštas, A. Dubinskas, A. Kaupas, K. Pakalniškis (Dėdė Atanazas), M. Pečkauskaitė (Šatrijos Ragana), J. Žilinskas-Žilius ir kt. Leidimas nutrauktas atgavus lietuvių spaudą.

DISIDENTINĖ (lot. dissidens, kilm. dissidentis – nesutinkantis, prieštaraujantis) **PERIODIKA**, periodiniai leidiniai, kuriuos leidžia (dažniausiai nelegaliai) asmenys, nepripažįstantys (nesilaikantys) viešpatuojančios ideologijos. Žr. Pogrindinė spauda.

DISKELIS (angl. diskette), informacijos laikmena, plokščias, apvalus, lankstaus plastiko diskas kompiuterinių duomenų įrašymui, kopijavimui ir išoriniam saugojimui. Diskelis padengtas magnetine medžiaga, kurioje elektromagnetiniais impulsais galima įrašyti, ištrinti arba perskaityti binariu (skaitmeniniu) kodu paverstą informaciją. Diskelio talpa – iki 1,4–2 Mb informacijos. Pažangesniu laikomas duomenų saugojimas kompaktiniuose magnetiniuose diskuose (CD-ROM, žr.).

A. Mat.

DISKOTEKA (gr. diskos – skridinys+thēkē – talpykla, dėžė), muzikinių įrašų rinkinys, laikymo vieta; kultūrinis (dažniausiai pramoginis) renginys, vakaras, kur klausomasi muzikos, pagal ją šokama.

DISKUSIJA (lot. discussio – tyrimas, nagrinėjimas), kokio nors klausimo, problemos viešas aptarimas, svarstymas susirinkime, spaudoje, įvairiose radijo ar televizijos laidose, kiekvienam dalyviui turint daugiau ar mažiau skirtingą nuomonę. Diskusija demokratinėje visuomenėje yra pagrindinis kelias tarpusavio supratimui ir požiūrių suvienodinimui. Diskusijos pobūdį, svarbą ir rezultatus dažniausiai lemia auditorija, svarstomo klausimo ar problemos aktualumas.

„DISNEY MAŽYLIAMS“, žurnalas vaikams, einantis nuo 1994 Vilniuje. Iki 1997 vadinosi „Dambis“. Leidžia „Egmont Lietuva“ kartą per mėnesį. Redaktorius K. Šidiškis. Tiražas 1994 – 20 000 egz., 1996 – 9400 egz.

DISPLĖJUS (angl. display – rodyti, išstatyti), ekraninis pultas informacijai (skaitmenimis, raidėmis, grafikais) įvesti į elektroninę skaičiavimo mašiną (ESM) ir iš jos išvesti (stebėti ekrane). Displėjus su ESM jungiamas ryšio linijomis. Displėjaus dalys: elektroninis blokas, vienas ar keli ekranai ir klaviatūros. Dažnai turi procesorių pirminiam duomenų apdorojimui. Elektroniame bloke yra greito veikimo atminties įtaisai.

DISPUTAS (lot. disputo – svarstau, ginčijuosi), žodinis ginčas kuriuo nors klausimu. Sena pedagoginė priemonė, žinoma jau romėnų, ypač populiari viduramžiais, dabar išlikusi disertacijų gynime. Nuo diskusijos skiriasi tuo, kad paprastai jis yra labiau formalus ginčas, patogesnis mąstysenai lavinti negu tikrų pažiūrų pasireiškimui.

„DIVAINA“ („Salos dienraštis“), Šri Lankos rytinis dienraštis, einantis nuo 1982 Kolombe sinhalų k. Vienas populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 126 000/260 000 egz.

„DOBILAS“: 1. Lietuvos sąjūdžio Vilkaviškio koordinacinės tarybos laikraštis, leistas 1988-92. Iki 1989 gegužės vadinosi „Sąjūdžio balsas“. Redaktoriai: A. Simanavičius (1989-90), Alg. Zeikus (1988-89 ir 1990-92). Tiražas 1988 – 5000 egz., 1992 – 3200 egz.

2. Panevėžio raj. Pajstrio kolūkio laikraštis, leistas 1990-91 Gegužinėje (Panevėžio raj.). Redaktorius V. Stašelis. Išėjo 16 numerių. Tiražas 400 egz.

„DOBILO ŽIEDAS“, Panevėžio Juozo Balčikonio gimnazijos leidinys, einantis nuo 1992. Rašo apie gimnazijos gyvenimą, mokinių visuomeninę ir kultūrinę veiklą. Redagavo N. Martinkutė, redakcinė kolegija: R. Dambrauskas ir kt. Tiražas 1992 – 2000 egz., 1996 – 1000 egz.

„DOBRYJ DENJ“ („Gera diena“), Ignalinos atominės elektrinės mėnesinis laikraštis, ėjęs 1989-95 Visagino (buv. Sniečkaus) gyvenvietėje (Ignalinos raj.) rusų k. 1989-91 buvo leidžiamas lietuvių ir rusų k. kaip Sniečkaus gyvenvietės savitiraštis. Nuo 1995 ėjo kartą per mėn. Informavo apie atominės elektrinės darbą, nagrinėjo gyvenvietės problemas. Redaktoriai: A. Berioza (1989-91), T. Arževitina (1992-93), Z. Šupajeva (1993-95). Tiražas 1990 – 300 egz. lietuvių k. ir 4500 egz. rusų k., 1995 – 2800 egz.

DOKUMENTINIS FILMAS, trumpo ar pilno metražo filmas, vaizduojantis tikrus faktus, reiškinius. Žanrai: apybraiža, feljetonas, etiudas, esė. Žr. Dokumentinis kinas.

DOKUMENTINIS KINAS, kino meno rūšis, vaizduojanti tikrus faktus, įvykius, žmones. Pagrindiniai žanrai: kino kronika, kino apybraiža, etiudas, feljetonas, esė.

Pirmieji dokumentiniai filmai Lietuvoje buvo pademonstruoti Vilniuje 1897. Dokumentinės kronikos apie Lietuvą prieš Pirmąjį pasaulinį karą yra nufilmavę JAV lietuviai. 1921 kino kronika pradėta kurti ir filmuoti ir Lietuvoje, o reguliariai rodyta kino teatruose nuo 1932 (žr. „Kino žurnalas“). Ketvirtajame dešimtmetyje pasirodė ir pirmieji lietuviški dokumentiniai filmai. Jų autoriai – P. Babickas, A. Žibas, S. Vainalavičius ir kt. Dalis kino kronikos ir dokumentinių filmų yra JAV, dalis saugoma Lietuvoje, Valst. vaizdo ir garso archyve.

1945 įkūrus Kino kronikos studiją, pradėti filmuoti kronikiniai žurnalai „Tarybų Lietuva“. 1947 pasirodė pirmieji dokumentiniai filmai „Mylima tėvynė“ (rež. I. Kravčiunovskis), „Už duotąjį žodį“ (rež. M. Masalskis). 1950 sukurtas pilno metražo dokumentinis filmas „Tarybų Lietuva“ (rež. I. Poselskis ir L. Maculevičius). Pirmąjį pokario dešimtmetį dokumentinis kinas buvo įspraustas į komunistinės ideologijos rėmus, vykdė Lietuvos sovietinimo uždavinius. Vyravo atrinktų, propagandiškai interpretuotų įvykių apžvalga, politizuota faktografija. Nuo kino kronikos kiti kino žanrai skyrėsi tik detalesniu faktų pateikimu.

6-ojo dešimtmečio pab. politizuojama mažiau,

daugiau dėmesio skiriama faktų analizei, tikrovės poetizacijai, herojų psichologijai. Keičiasi teksto oficialumas, greta jo atsiranda vidinis veikėjų monologas, autorinis pasakojimas. Dramaturgijos montažo išradingumu pasižymėjo V. Starošo teatrologijos darbai „Mes iš Kauno“, „Tavo draugai“, „Svajos ir likimai“, „Nenusimink, Virginijau“ (1958-1962). Poetiškumu, autorine interpretacija išsiskyrė vaidybininkų A. Žebriūno, R. Vabalio, M. Giedrio dokumentiniai filmai, bet ypač – jaunų režisierių A. Dausos (kartu su A. Tumu „Naktis prieš parodos atidarymą“, 1963, „Ten, už durų“, 1966) ir A. Griškevičiaus („Saulės pasakas“, 1963, su A. Digimu „Trys faktai“, 1966, „Laikas eina per miestą“, 1968) filmai. Psichologiniu veikėjų traktavimu, ištikimybe nacionalinėms tradicijoms pasižymėjo R. Verbos filmai „Senis ir žemė“ (1964), „Čiūtyta rūta“ (1968), „Vincas Svirkis“ (1967), „Šimtamečių godos“ (1970), „Paskutinė vienkiamio vasara“ (1971). Socialinius filmus mėgino kurti R. Šilinis: „Savojo aš beieškant“ (1977), „Post scriptum senam filmui“ (1980), su V. Starošu, „Palikimas dvyliktajam anūkiui“ (1981), „Randai“ (1986), „Nojaus arka“ (1988) ir kt. Originalų kino filmo žanrą išpuoselėjo G. Skvarnavičius („Ko ašaroja Medėja“, 1979, „Būkit sveiki, ufonautai“, 1979, „Mano vardas Leonardas“, 1981, „Vinis“, 1987, „Duo-bė“, 1987, ir kt.). R. Verbos nacionalinės kultūros tradicijų temą tęsia subtilaus lakoniškumo, vaizdo ir garso sintezės filmų kūrėjas H. Šablevičius („Klionė ūkų lankomis“, 1973, „Apolinaras“, 1973, „Liub šokt, liub dainuot“, 1974, „Kretingos medinukai“, 1976, „Suvalkiečių pagyvenimas“, 1982, „Dainoriai“, 1985, „Žmogus, einantis namo“, 1986 (gavo premiją tarptautiniame Oberhauzeno festivalyje, Vokietija), „Pabuvom savam lauke“, 1988, „Imu Jūsų duoną“, 1989, ir kt.). 1990 m. jis tapo nacionalinės premijos laureatu.

Unikalią vietą Lietuvos kino dokumentikoje užima P. Abukevičiaus gamtiniai filmai: aštuntojo dešimtmečio TV sensacija apie mešką Nidą, „Lapė“ (1981), „Vilkai“ (1981), „Juodasis gandras“ (1982), „Rožinis kiras“ (1984) ir kt. Kitomis mokslo populiarinimo temomis filmų yra sukūręs A. Tumas.

Su Atgimimu sustiprėjo trauka istorijai. Sukurta daug istorijos, kultūros veikėjų portretų, filmų apie bažnyčios vaidmenį, laisvės kovą, rezistenciją miškuose, tremtinius. Daugelis jų kronikinio, apžvalginio, „vadovėlinio“ pobūdžio (apie TV dokumentiką žr. Televizijos filmai). Jie užpildė baltąsias kino vietas ar ištaisė sovietinės istorijos modelį, kurį gausiuose istoriniuose ir portretiniuose filmuose buvo pateikęs režizierius L. Lazėnas ir kiti dokumentininkai. Atgimimui skirta A. Zubavičiaus trilogija „Dar sykį: Lietuva“ (1989), „Lietuva: žodžiai į sąžinę“ (1991), „Lietuva vėl laisva“ (1992), pokario partizanams – „Partizanai“ (1993). Į dokumentiką atėjo gabaus jaunimo: S. Beržinis („Vėliava iš plytų“, 1989, „Greimas“, 1992, „Sudie, Jeruzale“, 1993, ir kt.), A. Matelis („Dešimt minučių prieš savo skrydį“, 1990 gavo diplomą Oberhauzeno festivalyje, Vokietija), A. Stonys („Neregijų žemė“, 1992 apdovanotas „Felix“ prizą už geriausią Europos dokumentinį filmą), V. Navasaitis („Rudens sniegas“, 1981), K. Vaišvila ir kt. Iš režisierių taip pat minėtinas R. Gruodis, iš operatorių – A. Tarvydas, Z. Putilovas, R. Putilovas, R. Lei-

pus, D. ir K. Matuzevičiai (jų „Iliuzijos“ pelnė vieną pagrindinių prizų tarpt. kino festivalyje Nione, Šveicarija, 1993).
s.v.

DOMINIKOS RESPUBLIKA (Centrinė Amerika), nepriklausoma nuo 1844, gyventojų – 7,68 mln. (87 vieta pasaulyje), beraščių – 16,7 proc., sostinė – Santo Domingas, oficiali kalba – ispanų.

Vienas seniausių periodinių leidinių – mėnesinis laikraštis „El Porvenir“ („Ateitis“), einantis nuo 1872 Puerto Plate. 1889 pradėtas leisti pirmasis dienraštis „Listin Diario“ („Kasdieninis lapelis“, žr.).

Išeina apie 50 laikraščių, tarp jų 10 dienraščių, bendras tiražas 333 900 egz. (43 egz. 1000 gyv.), ir 280 žurnalinių leidinių. Svarb. laikraščiai: „El Caribe“ („Karibų laikraštis“, eina nuo 1948, tir. 75 000 egz.), „El Nacional“ („Nacionalinis“, žr.), „La Informacion“ („Informacija“, nuo 1915, tir. 10 000 egz.), „La Noticia“ („Žinios“, nuo 1973, tir. 15 000 egz.), „Ultima Hora“ („Paskutinė valanda“, nuo 1970, tir. 35 000 egz.), žurnalai: „Agrocultura“ („Žemės ūkis“, eina nuo 1905, tir. 10 000 egz.), „Horizontes de America“ („Amerikos horizontai“, nuo 1967, tir. 20 000 egz.).

Savo informacijos agentūros neturi. Laikraščiai, žurnalai, radijas ir televizija naudojami stambiausių pasaulio informacijos agentūrų AP, UPI, AFP, EFE ir kt. pranešimais.

Radijas veikia nuo 1927, yra 1,28 mln. radijo imtuvų (171 imt. 1000 gyv.). Televizijos programos reguliariai rodomos nuo 1952, yra 650 000 televizorių (87 tel. 1000 gyv.). Dirba per 100 komercinių R stočių ir 6 TV centrai, vyriausybinių radijo ir televizijos kompanija Radio-Television Dominicana.

v.u.

„DOMINION/EVENING POST“ („Dominija/Vakarinis paštas“), Naujosios Zelandijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1865 Velingtone. Tokiu pavadinimu leidžiamas nuo 1992, prie „Evening Post“ prijungus dienr. „Dominion“, ėjusį nuo 1907. Leidžiama rytinė ir vakarinė laidos. Tiražas 1996 – 70 000 egz.

„DONALDAS IR KITI“, mėnesinis komiksų žurnalas vaikams, einantis nuo 1991 Vilniuje lietuvių k. Iki 1996 vadinosi „Mickey Mouse“ („Peliukas Mikis“). Iš pradžių leido UAB „Respublika“, nuo 1993 – „Egmont Lietuva“. Redaktorius K. Šidiškis. Tiražas 1991 – 100 000 egz., 1995 – 25 000 egz.

„DONALDO GALVOSŪKIAI“, mėnesinis (iki 1996 – dvimėnesis) galvosūkių žurnalas vaikams, einantis nuo 1995 Vilniuje. Nr. 1-4 vadinosi „Donaldo pramogos“. Įsteigė ir leidžia „Egmont Lietuva“. Redaktorius K. Šidiškis. Tiražas 1996 – 20 000 egz.

„DONELAIČIO ŽEMĖ“, Karaliaučiaus krašto mylėtojų laikraštis, einantis nuo 1992 gruodžio Vilniuje. Įsteigė ir leidžia Kristijono Donelaičio d-ja kartą per mėnesį. Leidinys skirtas Karaliaučiaus krašto lietuviams. Redaktorius St. Lukoševičius. Tiražas 1992 – 3000 egz., 1997 – 1000 egz.

„DONG-A ILBO“ („Rytų Azijos laikraštis“), Pietų Korėjos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1920 Seule. Tiražas 1996 – 1,1 mln. egz.

DOSJĖ (pranc. dossier), dokumentų rinkinys, apšaukiamas su tam tikra medžiaga apie atskirą reikalą ar asmenį. Dar vadinamas „byla“.

DOVYDAITIS Jonas (1914 08 12 Vilniuje – 1983 09 20 ten pat), žurnalistas, rašytojas. 1937 baigė Kauno aviacijos m-lą, 1938 – Kauno aukštesniąją technikos m-lą. Dirbo Lietuvos aeroklube lakūnu. 1939-40 redagavo žurn. „Lietuvos sparnai“, 1940-41 – „Liaudies sparnai“. 1941-44 gyveno tremtyje, Rusijos lageriuose. 1944-47 dirbo „Tiesos“ laikraščio, 1949-50 – žurn. „Švyturys“ redakcijose. 1968-70 redagavo biuletinį „Sparnai“.

Kūrinius pradėjo spausdinti 1925 vaikų periodikoje. Parašė pjesę mėgėjų scenai „Geležinis trejetas“ (1938), išleido apsakymų ir apybraižų rinkinius „Draugai iki mirties“ (1947), „Neramus žmogus“ (1953), dokumentines apysakas jaunimui „Sparnuoti vyrukai“ (1964), „Aerodromo apysakos“ (1967), „Žmogaus sparnai“ (apie sklandytuvų konstruktorių B. Oškini, 1971), apybraižų rinkinius „Socialistinio darbo bruožai“, „Socialistinio darbo didvyrių žodis“ (abu 1949), „Volga-Donas-Cimlianskaja“ (1954), „Žygdarbis“ (1956), „Anapus Karpatų“ (1956).

DOVYDAITIS Pranas (1886 12 02 Marijampolės aps. Runkių k. – 1942 11 04 Sverdlovske, Rusijoje), visuomenės veikėjas, filosofas, spaudos darbuotojas, mokslininkas, Lietuvos Nepriklausomybės akto signataras. 1912 baigė Maskvos un-to Teisės fak. Dar mokymasis bendradarbiavo žurnaluose „Draugija“, „Šaltinis“, „Aušrinė“, laikr. „Viltis“. 1911 Kaune drauge su A. Dambrausku-Jakštu pradėjo leisti žurn. „Draugija“ priedą „Ateitis“. 1913-15 redagavo laikr. „Viltis“.

1934-40 buvo žurn. „Ateitis“ ats. redaktorius ir leidėjas. 1921-26 redagavo ateitininkų moksleivių žurn. „Naujoji vaidilutė“. 1918 įsteigė ir redagavo pedagogikos žurn. „Lietuvos mokykla“, 1920-40 – gamtos mokslų žurn. „Kosmos“, 1921-38 – filosofijos žurn. „Logos“, 1924-30 – religijos mokslų žurn. „Soter“. Nuo pat „Lietuviškosios enciklopedijos“ redakcijos įkūrimo (1931-40) buvo jos viceredaktorius. 1940 suimtas, išvežtas į lagerį Sverdlovsko srityje ir 1942 sušaudytas.

Išleido knygas „Biblija ir Babelis“ (1911), „Žinojimas ir tikėjimas“ (1912), „Istorijos filosofija ir jos problemos“ (1914), „Šių dienų filosofinės pasaulėžiūros kovų laukas“ (1926), „Kultūra, religija ir mokykla“ (1930) ir kt.

DOVYDAITIS Vytautas Viktoras (1920 04 01 Kaune – 1995 02 13 ten pat), žurnalistas. 1937 baigė Kauno „Aušros“ gimnaziją, 1938 Aeroklube įgijo turistinio lakūno profesiją. 1939-40 buvo Karo m-los aspirantas. 1940 dirbo žurn. „Liaudies sparnai“ redakcijoje. 1941 ištremtas į Tomsko sritį (Rusija), 1949 grįžo į Lietuvą.

1950 pradėjo dirbti laikr. „Tarybų Lietuva“ redakcijoje. 1950-53 buvo laikr. „Kauno tiesa“ lit. darbuotojas, žemės ūkio skyriaus vedėjas, 1953-57 – telegramų agentūros ELTA korespondentas Kaune. Nuo 1957 iki 1985 – Lietuvos radijo Kauno redakcijos darbuotojas.

Išleido knygas apie aviaciją „Debesų keliais“ (1961, su B. Oškiniu, J. Balčiūnu), „Žydraisiais vieškeliais“

(1969, su J. Balčiūnu), „Erdvėje daug paslapčių“ (1967), „Būk taikus, debesie“ (1989), „Vėjai blaškė, žaibai plakė“ (1990), „Sparnus jam davė Lietuva“ (1993), „Lemta buvo išlikti“ (1994) ir kt.

DOVYDAITYTĖ Genovaitė Teresė (g. 1938 05 10 Šakių aps. Jurbūdžių k.), spaudos ir televizijos žurnalistė. 1955 baigė Lukšių vid. m-lą, 1960 – Vilniaus unte žurnalistiką.

1955-60 buvo Joniškio rajono laikr. „Tarybinis kelias“ redakcijos lit. darbuotoja, ats. sekretorė, 1962-75 – Lietuvos radijo Visuomeninių-politinių laidų ir Liaudies ūkio ir kultūros vyriausiųjų redakcijų redaktorė, 1975-77 – kultūrinių ryšių su tautiečiais užsienyje d-jos „Tėviškė“ redaktorė-vertėja. 1977-86 dirbo TV Informacijos vyr. redakcijos Respublikinės informacijos skyriaus redaktore, korespondente. Nuo 1986 – tos pačios redakcijos (dabar Lietuvos televizijos naujienų direkcija) Kultūros ir buities skyriaus korespondentė. Rengia reportažus ir siužetus kultūrinio gyvenimo temomis.

DOVYDĖNAS Liudas (1906 01 01 Rokiškio aps. Trumpiškio vls.), rašytojas, žurnalistas. Nuo 1928 bendradarbiavo periodinėje spaudoje. 1938 buvo Lietuvos rašytojų d-jos sekretorius. 1940-41 dirbo Švietimo ministerijoje. Buvo išrinktas į Liaudies seimą. Vokiečių okupacijos metais paskelbė rašinių apie to seimo užkulisius. 1944 pasitraukė į Vakarų, nuo 1949 gyveno JAV. 1949-50 buvo leidinio „Lietuvos kelias“ redaktorius, 1950-51 – žurn. „Nemunas“ vyr. redaktorius.

Išleido apsakymų rinkinius „Cenzūros leista“ (1931), „Buvo žmogus be kojų“ (1932), „Kortų namelis“ (1937), „Kelionė į pievas“ (vaikams, 1936), „Varpinės šuva“ (1939), „Pašturpo mano velnias“ (1974), „Vasaros vidudienis“ (1979), „Sugrįžimas“ (1989), „Naktys Karališkuose“ (1969, 1992), romanus „Ieškau gyvenimo draugo“ (1934-35, 2 d.), „Broliai Domeikos“ (1936), „Žmonės ant vieškelio“ (1949), „Per Klausučių ūlytėlę“ (1952), „Tūkstantis ir viena vasara“ (1955), pasakų rinkinius „Jaujos pasakos“ (1938, 2 d.), „Karaliai ir bulvės“ (1973), atsiminimų ir apmąstymų knygas „Užrašai“ (1943), „Pusbalsiu kalbant“ (1955), „Žvilgsnis į dabartį“ (1992). 1937 už romaną „Broliai Domeikos“ paskirta Valstybinė literatūros premija.

„DO WALKI“ („Į kovą“), Lietuvos ir Baltarusijos KP CK ir Vilniaus krašto k-to, nuo 1921 – LKP Vilniaus apygardos k-to laikraštis, leistas 1920 07 20–1922 09 Vilniuje lenkų k. Iš pradžių buvo dienraštis, vėliau ėjo nereguliariai. Nuo 1920 09 leistas nelegaliai. Oficialus redaktorius K. Cichovskis. Redagavo V. Kapsukas (1920-21), redkolegija (R. Juchnevičiūtė ir B. Vonsovskis). Leido priedą „Czerwony Sztandar Młodzięzy“ („Jaunimo raudonoji vėliava“).

DPA, Deutsche Presse-Agentur (Vokietijos spaudos agentūra), Vokietijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1949 Hamburge. Įsteigta sujungus 3 informacijos agentūras: Deutscher Press Dienst, DPD (Vokietijos spaudos tarnyba), Deutsche Nachrichtenagentur, DENA (Vokietijos naujienų agentūra) ir Südwestdeutsche Nachrichtenagentur, SüDENA (Pietvakarių naujienų agentūra), kurios nuo 1945 veikė atitinkamai anglų, amerikiečių ir prancūzų zonose. Iki 1990 buvo

Vokietijos Federacinės Respublikos informacijos agentūra. Dirba kaip akc. b-vė, kurios akcininkai yra vyriausybė, stambiausios šalies laikraščių leidyklos bei redakcijos, radijo ir televizijos stotys. Informacinius pranešimus siunčia 550 abonentų – laikraščių ir žurnalių redakcijoms, radijo ir televizijos stotims, vyriausybiniams įstaigoms, Vokietijos federalinio pramoninkų susivienijimo organizacijoms, taip pat 86 valstybių informacijos agentūroms. Per dieną išplatina 48 000 žodžių informacijos šalies viduje, 18 000 žodžių informacijos Europoje, 16 000 žodžių informacijos Azijoje vokiečių, anglų, ispanų ir arabų k. Agentūra turi 275 korespondentus ir 2000 bendradarbių šalyje ir 125 korespondentus 85 užsienio valstybėse. Agentūroje yra didžiausias šalyje laikraščių ir žurnalių archyvas, gerai įrengta fotoilustracijų tarnyba.

DRAMATIZAVIMAS (gr. drama – veiksmas): 1. Epičio ar lyrinio kūrinio perdirbimas į dramą, pritaikymas vaidinimui scenoje.

2. Kurio nors įvykio ar reikalo perdėm rimtas traktavimas, pabrėžiant jo sunkų, skaudų, sukrečiantį pobūdį.

DRASUTIENĖ Ina (g. 1940 02 18 Kaune), televizijos žurnalistė. 1962 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. romanų-germanų filologijos specialybę. Dar studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą. Studijų metais bendradarbiavo telegramų agentūroje ELTA, periodinėje spaudoje. 1967 pradėjo dirbti Lietuvos radijo ir televizijos k-te: iš pradžių buvo savaitr. „Kalba Vilnius“ skyriaus redaktorė, nuo 1970 – TV vaikų ir jaunimo redakcijos muzikinių laidų redaktorė. Viena iš konkurso „Dainų dainelė“ pradininkių. 1977-92 dirbo informacinėje programoje „Panorama“, rengė reportažus kultūros temomis, bažnyčių veiklos, neįgalių žmonių gyvenimo klausimais. Nuo 1992 kuria laidas Lietuvos protestantams – liuteronų ir reformatų konferencijoms, dirba Lietuvos televizijos kultūros laidų redakcijoje.

Parašė pjesę vaikams „Vincentas ir laikrodys“, kurią pastatė „Berniuko žirniuko“ teatras.

„DRAUGAS“: 1. Pirmasis jaunimo žurnalas lietuvių kalba, ėjęs 1904-05. Leido „Draugo“ org-ja. Rašė apie revoliucinį judėjimą Rusijoje, propagavo klasių kovą, kvietė jaunimą į revoliucinį judėjimą. Bendradarbiavo J. Biliūnas, V. Didžiulytė, J. Petrulis ir kt. Oficialus redaktorius J. Vanagaitis, faktiškai redagavo V. Kapsukas. Spausdintas Bitėnuose (Nr.1-2) ir Tilžėje (Nr.3-4). Nuo 1905 vietoj „Draugo“ pradėjo eiti žurn. „Darbininkas“.

2. Užsienio lietuvių dienraštis, einantis nuo 1909 liepos 12 JAV. Seniausias ir dabar vienintelis užsienyje leidžiamas lietuvių dienraštis. Iš pradžių ėjo Vilks Bare (Pensilvanijos valstija), nuo 1912 leidžiamas Čikagoje. Iki 1916 savaitraštis, nuo 1916 – dienraštis. 1909-16 leido Kunigų s-ga, 1916-18 – spaudos b-vė „Draugas“, nuo 1918 – vienuoliai marijonai, Lietuvių katalikų spaudos d-ja. Informuoja apie pasaulio ir Lietuvos politinio, ekonominio, kultūrinio gyvenimo įvykius, rašo apie JAV ir kitų šalių lietuvių rūpesčius, jų organizacijų veiklą, nagrinėja nepriklausomos, laisvų ir demokratinės Lietuvos kūrimo problemas. Nuo 1951 kasmet skelbė grožinės literatūros (romano) konkursą.

Laikraštyje bendradarbiauja JAV ir kitų šalių lietuviai, nemažai žurnalistų, mokslininkų, politikos, visuomenės, kultūros, literatūros bei meno veikėjų iš Lietuvos. Redaktoriai: K. Urbonavičius, A. Kaupas (žr.), K. Vaisys, F. Kemėšis (žr.), A. Maliauskis, Pr. Bučys, I. Česaitis, V. Kulikauskas, K. Matulaitis, K. Pakštas, L. Šmutis, V. Bagdaničius (žr.), V. Rimšelis, Pr. Garšva (žr.), D. Bindokienė (žr.). Leidžia šeštadieninį priedą „Mokslas, menas, literatūra“, kurį redagavo J. Prunskis, K. Bradūnas, A. Liulevičienė. Iš redakcijos darbuotojų minėtini V. Alseika, Al. Baronas, M. Drunga, Č. Grincevičius, Br. Kviklys, A. Naudžiūnas, A. Pužauskas, I. Regienė ir kt. Dienraščio tiražas 1985 – 8000 egz.

3. Lietuvos socialistinės jaunuomenės s-gos „Draugas“ mėnesinis laikraštis, leistas 1922-24 Kaune. Pirmasis numeris išėjo 1922 sausio mėn. Leidinys skirtas miesto ir kaimo darbo jaunimui. Bendradarbiavo K. Binkis, Butkų Juzė, A. Iešmantas, M. Januškevičius, A. Navickas ir kt. Redagavo redakcinė komisija, Z. Buračas (nuo Nr.2). Spausdino Š. Levi, „Raidės“ (nuo Nr.3), „Varpo“ (Nr.5) spaustuvės. Nuo 1924 vietoj „Draugo“ leistas „Jaunimo draugas“.

4. Žr. „Jaunimo draugas“.

5. Šakių rajono laikraštis, leidžiamas nuo 1945 balandžio 6 Šakiuose. Iki 1950 buvo Šakių apskrities laikraštis, 1950-91 – LKP Šakių raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1991 sausio 10 – nepriklausomas laikraštis. Steigėja ir leidėja UAB „Draugas“. Iki 1950 vadinosi „Tikrasis kelias“, 1950-62 – „Socialistinis kelias“, nuo 1962 balandžio 25 – „Draugas“. 1945-46 ėjo viena kartą, 1947-48 – dukart-triskart, 1950-90 – triskart, nuo 1990 – dukart per savaitę. Redaktoriai: P. Valaitis (1945-48), S. Stankevičius (1956-62), J. Rutkauskas (1962-69), A. M. Salys (1970-77), G. Judickas (1977-81, žr.), K. Jurkevičius (1982-85), A. Abraitis (1985-89), A. Zavistauskienė (nuo 1990, žr.). Minėtini redakcijos žurnalistai J. Aleksukienė (žr.), B. Bagdzevičius, J. Bakšas (žr.), A. Karpavičius, J. Noreika. Tiražas 1945 – 3000 egz., 1987 – 12 900 egz, 1993 – 8600 egz., 1997 – 4300 egz.

„DRAUGIJA“, literatūros, mokslo ir politikos žurnalas, ėjęs kas mėnesį 1907-14, 1919-23 ir kas 2 savaites 1937-40 Kaune. Leido Šv. Kazimiero d-ja. Redaktoriai: A. Dambrauskas-Jakštis (1907-38), N. Raštutis (1938-40). Žurnale bendradarbiavo per 150 autorių, tarp jų A. Alekna, J. Basanavičius, K. Būga, M. Dagilėlis, P. Dovydaitis, P. Gerulis, L. Gira, M. Gustaitis, Lazdynų Pelėda, P. Leonas, Maironis, Margalis, P. Mašiotas, V. Mykolaitis-Putinas, K. Puida, J. Purickis, S. Šalcauskis, M. Vaitkus, Vaižgantas, A. Voldemaras, Vydūnas ir kt. Buvo aptariamai literatūros, mokslo, politikos reikalai, bažnyčios ir teologijos dalykai, nagrinėjami literatūros kritikos, kultūros ir visuomenės gyvenimo klausimai, spausdinama recenzijos, poezijos ir prozos kūriniai. Tiražas 1907-14 – 1000 egz. Iš viso išėjo 213 numerių (po 100 p. ir daugiau).

Nuo 1911 leido priedą besimokančiam jaunimui „Ateitis“ (žr.), kuris 1913 tapo atskiru leidiniu. 1911-14 ėjo priedas „Žiedai mūsų tautinės tvėrybos“, 1914 – „Mokytojas“ (žurnalas mokytojams).

„DRAUGYSTĖ“: 1. Vilniaus rajono laikraštis, leistas nuo 1949 spalio 2 iki 1991 rugsėjo 26 Vilniuje lietuvių, rusų ir lenkų k. Iki 1950 buvo Vilniaus apskrities laik-

raštis, 1950-90 – LKP Vilniaus raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1990 – Vilniaus raj. tarybos laikraštis. 1951-61 leistas du kartus, vėliau – tris kartus, nuo 1990 – du kartus per savaitę. 1950 rugsėjo–1962 balandžio mėn. ėjo tik rusų ir lenkų k. Iki 1962 vadinosi „Lenino keliu“. Redaktoriai: L. Romanovičius (1949-50, žr.), V. Lenčinskis (1950-51), N. Ovsianickis (1951-62), A. Guminas (1962-73), A. Berželionis (1974-80, žr.), K. Uscila (1981-85, žr.), V. Jarmolovičius (1986-91), Z. Ždanovičius (1991). Tiražas 1950 – 500 egz. (rusų k. – 1000 egz., lenkų k. – 3000 egz.), 1987 – 1700 egz. (rusų k. – 5700 egz., lenkų k. – 3400 egz.), 1991 – 560 egz. (rusų k. – 3000 egz., lenkų k. – 1700 egz.). Nuo 1991 liepos 12 vietoj „Draugystės“ leidžiamas laikr. „Vilnia“ (žr.).

2. Marijampolės valst. įmonės „FASA“ savaitraštis, ėjęs 1987-90. Iki 1989 Nr.17 ėjo kaip Kapsuko TSRS 50-mečio maisto pramonės automatų gamybinio susivienijimo savaitraštis. Redaktoriai: V. Baltrūnas (1987-89), A. Naudžiūnienė (1990). Tiražas 1000 egz.

3. Vilniaus raj. savivaldybės savaitraštis, leidžiamas nuo 1994 Vilniuje lietuvių, lenkų („Przyjazn“) ir rusų („Družba“) k. Redaktoriai: M. Grydziusko (1994-95), J. Podmostko (nuo 1995). Tiražas 400 egz. lietuvių, 200 egz. lenkų ir 500 egz. rusų k.

DRAZDAUSKAITĖ Laimutė Ona (g. 1949 06 16 Mažeikių aps. Pievėnų k.), žurnalistė. 1972 baigė Vilniaus un-tą, įsigydama lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1972-73 – Mažeikių raj. Židikų vid. m-los lietuvių kalbos mokytoja, 1973-76 – Mažeikių rajono laikr. „Pergalės vėliava“ ats. sekretorė, 1976-86 – laikr. „Komjaunimo tiesa“ ats. sekretorė. 1986-88 mokėsi Visuomenės mokslų akademijos prie TSKP CK žurnalistikos skyriuje. 1988-89 buvo laikr. „Lietuvos pionierius“, 1989-94 – laikr. „Aitvaras“ redaktorė. Nuo 1994 – dienr. „Respublika“ ats. sekretorė.

DRAZDAUSKAS Valys (1906 12 16 Liepojoje – 1981 04 19 Kaune), literatas, vertėjas. 1928 baigė „Aušros“ gimnaziją, 1928-30 Paryžiaus Sorbonos un-te studijavo literatūrą. 1931 bendradarbiavo žurn. „Trečias frontas“. 1935 leido ir redagavo žurn. „Aš esu visur“. 1938-39 dirbo laikr. „Laikas“ redakcijoje. 1944-49 buvo Grožinės literatūros leidyklos vyr. redaktorius. Pokario metais buvo represuotas. Išvertė M. Šolochovo, G. Flobero, I. Gončiarovo, A. Puškino, A. Vinogradovo, R. Marteno diu Garo, T. Mano, J. Germano, N. Gogolio kūrinį (iš rusų, prancūzų, vokiečių k.).

DRILINGA Antanas (g. 1935 05 16 Plikiškiuose prie Anykščių), rašytojas, žurnalistas. 1955-60 studijavo Vilniaus pedagoginiame in-te, 1976 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1957-58 dirbo žurn. „Švyturys“ lit. darbuotoju, 1955-62 – laikr. „Komjaunimo tiesa“ Literatūros ir meno skyriaus vedėju, 1962-63 – žurn. „Moksleivis“ Literatūros ir meno skyriaus vedėju, 1965-66 – šio žurnalo vyr. redaktoriumi. Nuo 1966 iki 1972 buvo žurn. „Nemunas“ vyr. redaktorius, 1985-89 – savaitr. „Literatūra ir menas“ vyr. redaktorius, 1992-95 – Valst. leidybos centro (leidyklos) vyr. redaktorius, nuo 1996 – leidyklos „Džiugas“ vadovas.

Eilėraščius pradėjo spausdinti 1953. Išleido 13 poezijos rinkinių („Atveriu langą“, 1959, „Slenksčiai“,

1983, „Akimirų tėkmė“, 1984, „Laukimas“, 1988, ir kt.), 6 romanus („Laimės kūdikio gyvenimas“, 1980, „Ant keteros“, 1984, „Ateiti ir išeiti“, 1993, ir kt.), 2 apybraižų knygas („Kauno autografai“, 1977, „Žmonės prie vieškelio“, 1986), pasakojimą apie kun. K. Vasiliauską („Monsinjas“, 1994). Parašė operų libretų (pagal juos pastatytos 4 operos), išvertė libretų į lietuvių k. Vertė prozos ir poezijos knygas iš prancūzų ir rusų k.

DRISKIUS Klaudijus (g. 1959 05 29 Rokiškio raj. Ažubrasčio k.), fotožurnalistas. 1982 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. Nuo 1983 dirba žurn. „Švyturys“ redakcijoje. Lietuvos fotomenininkų s-gos narys. Dalyvavo šalies ir tarptautinėse fotografijos parodose. Surengė keletą personalinių parodų. Sukūrė fotografijų serijų apie lietuvių kalendorines šventes, Lietuvos kaimo žmones. Išleido fotoalbumus „Lietuvos kelias“ (1993), „Lietuva – Marijos žemė“ (1993).

„DROBIEČIŲ ŽODIS“, vilnos AB „Drobė“ kolektyvo laikraštis, leidžiamas nuo 1972 gruodžio 14 Kaune. Iki 1990 ėjo kaip „Drobės“ susivienijimo savaitraštis, nuo 1991 – dvisavaitis, nuo 1995 – mėnesinis laikraštis. Redaktoriai: O. Šulcaitė-Balčiūnienė (1972-76), A. Kadžiulis (1978-82, žr.), E. Skabelis (1982-87), A. P. Lapienis (1988-94), N. Andriuškevičienė (nuo 1994). Minėtini redakcijos darbuotojai O. Bosienė, Pr. Liukaitis, L. Patkauskienė, J. Šėgžda. Tiražas 1972 – 2000 egz., 1993 – 1800 egz., 1997 – 1000 egz.

DRUNGA Karolis (Valiulis Jurgis Juozas; 1919 13 19 Petrograde), spaudos darbuotojas. 1935 Vytauto Didžiojo un-te pradėjo studijuoti matematiką. 1941 gavo chemiko diplomą Vilniaus un-te. 1941-44 dirbo Vytauto Didžiojo un-te asistentu. 1940 gruodžio mėn. kartu su kitais įsteigė Lietuvos laisvės kovotojų s-gą, aktyviai dalyvavo pogrindžio veikloje, buvo 1941 birželio sukilimo dalyvis, pagrindinės spaudos („Laisvės kovotojų“, „Apžvalgos“) leidėjas, slaptosios radijo organizatorius, VLIK'o Lietuvoje narys. Vokiečių gestapo areštuotas ir kalintas. 1945 iš okupuotos Lietuvos pabėgęs į Vakarų, 1958 atvyko į JAV, dirbo stambiamolekulinių junginių gamybos ir tyrimo srityje. Aktyviai dalyvavo Lietuvos išlaisvinimo veikloje. Bendradarbiavo „Santarvėje“, „Vienybėje“ ir kt. leidiniuose.

DRUNGA Mykolas Jurgis (g. 1948 04 20 Tiubingene, Vokietijoje), žurnalistas. 1969 baigė Čikagos un-tą ir gavo bakalauro laipsnį. 1969-73 tęsė filosofijos studijas Kembriđe, kur 1972-73 buvo filosofijos skyriaus instruktoriaus, nuo 1981 studijavo Pedagoginiame lituanistikos in-te. 1972 Bostone su kitais įsteigė „Garso bangų“ radijo vokalė ir ruošdavo laidas anglų k. apie lietuvių literatūrą, muziką bei kultūrą. Už programą apie M. K. Čiurlionio muziką laimėjo Kol. Armstrongo premiją. 1974-76 buvo vienas iš „Encyklopedia Lithuanica“ redaktorių, 1976 ir 1977 – Lietuvių studentų s-gos metraščių vyr. redaktorius. 1978-79 buvo laikr. „Keleivis“, 1980-82 – „Vienybė“, nuo 1982 – „Draugas“ redakcijos narys. Nuo 1982 – žurn. „Lituanus“ vienas redaktorių, 1984-85 – žurnalo anglų k. „The Observer“ vyr. redaktorius. Nuo 1960 dalyvauja „Santaros-Šviesos“ federacijos veikloje, yra jos valdybos narys. 1979-82, 1985 buvo išrinktas į JAV lietu-

vių bendruomenės tarybą, yra Pasaulio lietuvių bendruomenės Spaudos ir informacijos komisijos pirmininkas. 1984-89 buvo Lietuvių fondo tarybos narys, 1980-90 dirbo „Lithuanian Library Press“ leidyklos vertėju. Filosofijos ir kitais klausimais rašo leidiniuose „Akiračiai“, „Metmenys“ ir kt. Nuo 1990 dirba „Laisvosios Europos“ radijuje redaktoriumi.

DRUNGAITĖ Jadvyga (g. 1905 04 01 Ušpaliuose), pedagogė, spaudos darbuotoja. Studijavo Lietuvos un-to Teologijos-filosofijos fak., mokytojavo. 1921 pradėjo rašyti eilėraščius, vėliau – noveles. Jas daugiausia spausdindavo žurn. „Naujoji vaidilutė“, kurį 1932-33, 1936-37 ir redagavo. Nuo 1935 buvo žurn. „Moteris“ redaktorė. Daugiausia bendradarbiavo katalikų spaudoje.

DRUNGILAS Adolfas Pranciškus (g. 1936 09 10 Kretingos aps. Vėlaičių k.), radijo žurnalistas. 1958 baigė Kartenos vid. m-lą, nuo 1959 Vilniaus un-te studijavo žurnalistiką. 1984 baigė Lietuvos žemės ūkio akademiją, įgijo žemės ūkio gamybos ekonomisto organizatoriaus specialybę. Nuo 1962 dirbo „Tarybinio mokytojo“, „Tarybinės moters“ redakcijose, Lietuvos radijo ir televizijos k-to vaikų ir jaunimo redakcijose. 1963-66 – Lietuvos radijo Visuomeninių-politinių laidų vyr. redakcijos žemės ūkio skyriaus korespondentas, 1966-91 – Liaudies ūkio ir kultūros vyr. redakcijos redaktorius. Nuo 1991 – Lietuvos radijo visuomeninių laidų vyr. redakcijos vyr. redaktorius. Rengė laidas žemės ūkio ekonomikos ir gamybos klausimais, pokalbius visuomeninėmis ir ekonominėmis bei mokslinėmis temomis.

„DRUSKONIS“, Druskininkų kurorto savaitraštis, leidžiamas nuo 1989 rugpjūčio 4. Iki 1991 vasario 7 vadinosi „Druskininkų savaitė“. Redaktoriai: A. Puzas (1989-90), J. Biekša (1990-91), E. Rutkauskas (nuo 1991). Tiražas 1989 – 4100 egz., 1997 – 5000 egz.

„DUBYSĄ“, Lietuvos sąjūdžio Raseinių rajono tarybos informacinis biuletenis, leistas 1988-90. Redaktorė L. Paulauskienė. Tiražas 1988 – 1000 egz., 1990 – 200 egz. Išėjo 16 numerių.

DUBLERIS (pranc. doubleur): 1. Antrinis to paties darbo atlikėjas.

2. Artistas, pakeičiantis svarbiausiąjį vaidmens atlikėją arba dubliuojantis kino vaidmenį.

DUBLETAS (pranc. doublet < double – dvigubas, dvilypis), antras kurio nors daikto (laikraščio, žurnalo, dokumento, juostos ir kt.) egzempliorius, vienas iš dviejų vienodų daiktų.

DUBLIAVIMAS (pranc. doublage – dvigubinimas), TV laidų, TV ar kino filmų įgarsinimas kita kalba; kitakalbės programos kūrimas. Televizijoje dubliuojama, į videojuostą perrašant pritildytą originalią ir naują fonogramas arba titruojant.

DUBLIKATAS (lot. duplicatus – padvigubintas, padaugintas), antrasis dokumento egzempliorius, kuris atstoja originalą; spaustuvei pateikiama atskirų rankraščio dalių kopija, paprastai renkama skirtingu šriftu.

DUBLIKATINIS NEGATYVAS, kino filmo originalo dublikatas, iš kurio gaminamos filmo kopijos (originalas saugomas). Gaminamas 2 būdais: 1) iš originalo (negatyvo) gaminamas pozityvas, o iš jo – dublikatinis negatyvas; 2) inversinėje kino juostoje gaunamas vienu kopijavimu. Dublikatinis pozityvas gaminamas mažo kontrasto, kad būtų galima daugiau perduoti originalaus negatyvo atspalvių.

DUBLIS (pranc. double – dvigubas), kartotinis to paties epizodo (scenos) filmavimas; viena iš nufilmuotų scenų ar epizodų.

DULINSKAS Antanas (1931 08 16 Kėdainių aps. Milvydų k. – 1981 12 31 Šilalėje), žurnalistas. 1955 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. Mokydamasis pradėjo dirbti spaudoje. 1951-57 buvo laikr. „Komjaunimo tiesa“ lit. darbuotojas, skyriaus vedėjas, 1957-63 – žurn. „Genys“ vyr. redaktorius. Nuo 1964 dirbo laikraščių „Sovetskaja Litva“, „Ekranu naujienos“, „Vakarinės naujienos“, žurn. „Kooperatininkas“ redakcijose. 1981 buvo Šilalės raj. laikr. „Artojas“ redaktoriaus pavaduotojas. Rašė literatūros, kultūros, jaunimo gyvenimo temomis.

DULKINAS Algirdas (1939 06 06 Kėdainių aps. Kraikių vls. Zambiškių k. – 1987 06 06 Vilniuje), žurnalistas. 1960-65 Vilniaus un-te studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą. 1959-60 dirbo Kėdainių raj. Ažytėnų kultūros namų direktoriumi. 1964 pradėjo dirbti žurn. „Švyturys“ redakcijoje ir iki 1974 buvo jo skyriaus redaktorius. Nuo 1974 iki 1987 – žurn. „Šeima“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas. Daugiausia rašė socialinėmis bei moralės temomis. 1988 (po mirties) už apybraižas, straipsnius ir kitas etinės dvasinės tematikos publikacijas apdovanotas V. Mickevičiaus-Kapsuko premija.

„DUMA“ („Žodis“), Bulgarijos dienraštis, einantis nuo 1990 Sofijoje. Leidžiamas vietoj „Robotničesko delo“ („Darbininkų reikalas“), Bulgarijos KP CK organo, ėjusio 1927-90. Pastarojo pirmtaku buvo socialdemokratų partijos organas „Rabotničeski vestnik“ („Darbininkų žinios“), įkurtas 1897. Dabartinis leidėjas – Bulgarijos socialistų partija. Tiražas 1996 – 130 000 egz.

DUNDULIS Balys (1910 12 21 Utenos aps. Čekonių k. – 1994 11 20 Čikagoje, JAV), žurnalistas. 1930-36 studijavo Vytauto Didžiojo un-to Humanitarinių mokslų fak. 1935-36 redagavo žurn. „Moksleivis“, 1936-40 buvo dienr. „Lietuvos žinios“ redakcijos narys. 1941-44 dirbo leidinių „Kultūra“, „Į laisvę“, „Savaitė“ redakcijose. 1944 pasitraukė į Vakarų. 1945 Liubeke įsteigė ir redagavo laikr. „Laisvės varpas“. 1946-47 redagavo VLIKO leistas „Eltos informacijas“, „Eltos biuletenį“, keletą Vokietijoje leisto žurn. „Varpas“ numerių. Gyvendamas JAV, bendradarbiavo nuo 1953 Čikagoje ėjusiame žurn. „Sėja“.

DUNDZILA Antanas Vytautas (g. 1932 07 13 Kaune), inžinierius, publicistas. Mokėsi Vakarų Vokietijoje. 1951 baigė vakarinę gimnaziją Čikagoje (JAV). 1951-55 studijavo mechaninę inžineriją Ilinojais un-te, kurį baigęs gavo bakalaurą laipsnį. 1958 Kalifornijos technologijos in-te įgijo magistro laipsnį. Nuo 1965 dėstė

įvairius matematikos ir elektroninių skaičiavimo mašinų taikymo kursus Čikagos krašto un-tuose. Mokytojo Lemonto lituanistinėje m-loje. 1954-55 buvo žurn. „Lituanus“ vyr. redaktorius, 1961 redagavo žurn. „Mūsų vytis“. Bendradarbiavo rengiant „Lietuvių enciklopediją“. Publicistinius straipsnius nuolat skelbė JAV lietuvių spaudoje (žurnaluose „Skautų aidas“, „Mūsų vytis“, „Aidai“, dienr. „Draugas“ ir kt.).

DUOMENŲ BAZĖ (gr. basis – pagrindas), atitinkamai organizuotų, su tam tikra duomenų apdorojimo sistema susietų duomenų (įrašų) sandauga.

DUOMENŲ BANKAS, INFORMACIJOS BANKAS (it. banco – stalas), duomenų, susijusių su kuria nors mokslo, technikos ar praktinės veiklos sritimi ir skirtų tam tikrai vartotojų grupei, bei tų duomenų valdymo priemonių sistema (kompleksas). Naudojant kompiuterines sistemas, gali būti kaupiamas duomenų apie konkrečios tematikos publikacijas bankas.

DUPLEKSAS (lot. duplex – dvigubas, dvilinkas), toninio atvaizdo spausdinimas dviem klišėmis ir dviem spalvomis (juoda ir kokia nors kita), kad atspaudas įgautų spalvinį toną, būtų ryškesnis.

„2000 METRŲ“, savaitinis radijo žurnalas, leistas 1928 Kaune vietoj „Radijo mėgėjo“. Pirmasis numeris išėjo 1928 gegužės 11. Leido Radijo mėgėjų s-ga. Spausdino savaitinę Lietuvos radijo programą bei Latvijos, Estijos, Suomijos, Vokietijos, Lenkijos, Šveicarijos ir kt. radijo stočių savaitines programas, informavo apie radijo veiklą įvairiose pasaulio šalyse, nagrinėjo teorines ir technines radijo problemas, pasakojo apie Lietuvos radijo darbą. Bendradarbiavo S. Ališauskas, P. Babickas, A. Jurskis, A. Paškevičius, A. Putrimas, A. Šulcas, Ed. Turauskas. Redagavo A. Mildažis. Spausdino Jolko spaustuvė Kaune. Išėjo 7 numeriai po 16 p. GB.

„DV/DAGBLADID-VISIR“ (DV, „Dienraštis-Rodyklė“), Islandijos vakarinis dienraštis, einantis nuo 1981 Reikjavike. Susikūrė sujungus laikraštį „Dagbladid“ (ėjusį nuo 1975) su dienr. „Visir“ (ėjusi nuo 1910). Atstovauja finansinio kapitalo, žuvų pramonininkų ir prekybininkų interesams. Tiražas 1996 – 42 000 egz.

„24 ČASA“ („24 valandos“), Bulgarijos dienraštis, einantis nuo 1991 Sofijoje. Privatus laikraštis, vienas didžiausių ir populiariausių leidinių šalyje. Tiražas 1996 – 250 000 egz.

„XX AMŽIUS“, katalikiškos orientacijos dienraštis, ėjęs 1936-40 Kaune vietoj valdžios sustabdyto dienr. „Rytas“. Įkūrė ir leido jaunųjų katalikų kultūrininkų grupė. Nušvietė svarbiausius šalies ir pasaulio įvykius, ryškindamas antisovietinę poziciją, svarstė politikos, ekonomikos, prekybos klausimus, nagrinėjo kultūros, švietimo, sveikatos apsaugos problemas, informavo apie socialinę šalies gyventojų padėtį, kritikavo tautininkų vykdomą politiką. Dienraščio idėjinius principus suformulavo S. Šalkauskis, pavadinimą pasiūlė S. Yla. Bendradarbiavo L. Bistras, J. Eretas, Z. Ivinskis, P. Kuraitis, A. Maceina, S. Šalkauskis ir kt. Redaktoriai kun. J. Prunskis (iki 1939), I. Skrupskelis. Tiražas iki 40 000 egz. GB.

„**DVIDEŠIMT CENTŲ**“, bulvarinis laikraštis, leistas 1990-94 Kaune. Pirmieji numeriai išėjo kaip laikraščio „Vasaris“ (nuo 1991– „Europa“, žr.) priedas. Redaktoriai: P. Gončaras (1990-94), F. Goldanskis (1994). Tiražas 1990 – 52 500 egz., 1994 – 25 000 egz.

„**DVIDEŠIMT KAPEIKŲ**“, bulvarinis laikraštis, laikr. „Vasario 16“ (žr. „Europa“) priedas, ėjęs 1990 Kaune. Vyr. redaktorius J. Banevičius. Tiražas apie 110 000 egz. Išėjo 23 numeriai.

„**XXI AMŽIUS**“, Lietuvos katalikų laikraštis, einantis nuo 1990 rugsėjo 6 Kaune 2 kartus per savaitę. Iki 1992 Nr.28 buvo savaitraštis. Leidžia Lietuvos katalikų mokslo akademijos personalinė įmonė „XXI amžius“. Rašo mokslo, istorijos, filosofijos, religijos temomis, informuoja apie įvykius Lietuvoje ir pasaulyje, aptaria tautos dvasinio atsinaujinimo klausimus, jaunimo gyvenimo aktualijas, atspindi katalikiškų ir kitų org-jų veiklą. Redaktoriai: Ar. Raškinis, kun. Alg. Paliokas (1990-92), E. Šiugžda (nuo 1992, žr.). Tiražas 1990 – 18 300 egz., 1994 – 7300 egz., 1997 – 3100 egz.

Iki 1992 vid. buvo leidžiamas priedas vaikams „Kregždutė“ (žr.), tapęs savaitraščiu vaikams.

„**DVIESE**“, spalvotas laikraštis jaunimui (poroms), leistas 1994 Vilniuje 2 kartus per mėnesį. Leidėja – UAB „Jaunatis“. Pirmasis numeris išėjo kaip žurn. „Jaunimo gretos“ priedas. Vyr. redaktorius V. Daškevičius. Tiražas 12 800 egz. Išėjo 5 numeriai.

DVIGUBA TERCIJA, 32 punktų kegelio šriftas (12,03 mm).

DVIGUBAS CICERAS, 24 punktų kegelio šriftas (9,00 mm).

DVIGUBAS MITELIS, 28 punktų kegelio šriftas (10,52 mm).

DVIKORPUSIS, šrifto rūšis, tekstis (žr.), kurio kegelis 20 punktų (7,52 mm). Vartojamas vaikiškoms knygoms ir antraštėms.

DVMĖNESIS LEIDINYS, kas du mėnesius išleidžiamas periodinis leidinys (žr.).

DVISAVAITIS LEIDINYS, kas dvi savaites išleidžiamas periodinis leidinys (žr.).

D.X. (dė-iks): 1. Radijo ryšio sutartinis kodas, reiškiantis tolimą radijo ryšį.

2. Radijo hobis, kurio mėgėjai klausosi pasaulio radijo stočių trumpomis bangomis ir kt. bangomis, po to siunčia joms laidos girdimumą apibūdinantį laišką (vadinamąjį raportą), o už jį iš stočių (redakcijų) gauna tą klausymąsi patvirtinantį raštą (dažniausiai specialią OSL kortelę).

„**DZIENNIK WILEŃSKI**“ („Vilniaus laikraštis“), kultūros ir literatūros žurnalas, ėjęs 1805-06 ir 1815-30 Vilniuje

lenkų k. Nemažai vietos skyrė lietuvių tautosakai. Iš pradžių leido Vilniaus un-tas, 1818-21 – spaustuvininkų d-ja, 1822-30 – A. Marcinovskis. Redagavo S. Jundzilas, J. Kosakovskis, A. Sniadeckis, K. Kontrimas. Išėjo 64 t.

„**DZŪKAS**“: **1.** Ilustruotas dzūkų laikraštis, leistas 1927 Alytuje. Pirmasis numeris pasirodė 1927 gegužės 15. Ėjo kartą per dvi savaites. Leido S. Radišauskas. Laikraštis skirtas Dzūkijos gyventojams, plačiai nušvietė Dzūkijos regiono gyvenimą, kritikavo Žemės ūkio s-gos veiklą, polemizavo su dienraščiais. Redagavo V. V. Misiūnas. Spausdino M. Bokšickio ir Reitboro spaustuvė Alytuje. Išleisti 6 numeriai.

2. Alytaus apskrities savaitraštis, einantis nuo 1997 spalio Alytuje. Leidžia UAB „Alkesta“ ir „Parama“. Redaktorius R. Kvietkevičius-Sadauskas. Tiražas 5000 egz.

„**DZŪKIJOS STATYBOS**“, įmonės „Alytaus statyba“ kolektyvo laikraštis, leistas 1977-91 Alytuje. Iki 1990 Nr.30 ėjo kaip Alytaus statybos tresto savaitraštis, vėliau – dvisavaitis laikraštis. Redaktoriai: K. Ivanauskas (1977-83), V. Kručienė (1984-88), J. Kizevičienė (1989-91). Tiražas 1977 – 1000 egz., 1991 – 800 egz.

„**DZŪKŲ BIZŪNAS**“, satyros ir humoro iliustruotas laikraštis, leistas 1925-26 Alytuje. Leido ir redagavo V.V. Misiūnas. Išjuokė tinginius, girtuoklius, šaipėsi iš kunigų, maldininkų, kritikavo partijų veikėjus, skelbė satyrinius eilėraštukus. Spausdino „Raidės“ spaustuvė Kaune. Išleido 2 numerius.

„**DZŪKŲ ŽINIOS**“, Lazdijų rajono laikraštis, einantis nuo 1945 kovo 26 Lazdijuose. Iki 1945 Nr. 6 buvo Seinų apskrities, 1945 Nr. 7–1950 Nr. 78 – Lazdijų apskrities laikraštis, 1950-90 – LKP Lazdijų raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1990 – nepriklausomas rajono laikraštis. Steigėja ir leidėja laikraščio „Dzūkų žinios“ redakcija. Iki 1950 vadinosi „Dzūkų žinios“, 1950-60 – „Raudonasis artojas“, 1961-62 – „Tarybinis kelias“, 1962-90 – „Darbo vėliava“, nuo 1990 kovo 24 – „Dzūkų žinios“. 1945-48 ėjo vieną kartą dukart, 1950 – triskart, nuo 1990 – dukart per savaitę. Redaktoriai: T. Kulakauskas (1945), J. Rutkauskas (1945-48), R. Venckevičius (1948-49), J. Lukošius (1949-51), M. Zaiceva (1951-53), V. Radzevičius (1953-54), J. Pikas (1954-56), A. Valaitytė (1956-57), H. Stankevičiūtė (1958-60), J. Marcinkevičius (1960-62), A. Raštikis (1962-66), A. Pupienis (1966-84, 1995-97, žr.), J. Kochanskas (1985-88), D. Barauskienė (1988-91), A. Kazlauskienė (1991-92), J. Bėrus (1992-95), Č. Skaržinskas (nuo 1997). Minėtini redakcijos žurnalistai G. Banaitis, B. Kudirka, J. Vaina. Tiražas 1945 – 3000 egz., 1987 – 10 000 egz., 1993 – 4500 egz., 1997 – 2300 egz.

„**DZWON LITWY**“, lietuvių dienraštis lenkų kalba, ėjęs 1920 12 04 – 1921 08 18 Vilniuje. Leistas vietoj „Glos Litwy“. 1921 01 19 – 06 30 nebuvo leidžiamas, vietoj jo 1921 01 21 – 04 01 leistas „Straż Litwy“. Nuo 1921 08 21 vietoj „Dzwon Litwy“ vėl leistas „Glos Litwy“. Redaktorius-leidėjas J. J. Ogintas, faktiškai redagavo M. Biržiška. Išėjo 60 numerių.

E

EAAP, European Alliance of Press Agencies/Alliance Européenne des Agences de Presse (Europos spaudos agentūrų asociacija), Europos valstybių informacijos agentūrų organizacija, veikianti nuo 1957. Jungia 24 Europos šalių informacijos agentūras. Būstinė – Romoje (Italija). EAAP tikslas – padėti informacijos agentūroms bendradarbiauti, stiprinti jų techninę bazę, ginti bendrus interesus. Aukščiausias organas – Generalinė asamblėja, šaukiama kasmet Ciūriche, kurioje išrenkamas Biuras iš prezidento, 3 viceprezidentų ir generalinio sekretoriaus.

„THE EAST EXPRESS“ („Rytų ekspresas“), nepriklausomas Lietuvos mėnraštis, ėjęs 1989-92 Vilniuje anglų k. Įsteigė ir leido UAB „Intakas“. Spausdino analitinio ir reklaminio pobūdžio rašinius, įvairią informaciją apie Lietuvą. Redaktoriai: E. Meilūnas (1989-92), B. Vyšniauskaitė (1992). Tiražas 1991 – 1400 egz., 1992 – 3000 egz.

„ECHO“, Lietuvos darbininkų savaitraštis, ėjęs 1906 07 07 – 12 05 Vilniuje lenkų k. LSDP leidinys. Leidėjais pasirašydavo M. Dybovskaitė, J. Jaks-Tyris. Spausdino žinias iš įvairių Lietuvos vietovių, rašė apie darbininkų gyvenimą, streikus, informavo apie socialdemokratų veiklą Lietuvoje ir kitose šalyse. Redagavo M. Domaševičienė, B. Simonovičius, V. Stojkovas. Faktiškai redagavo M. Biržiška ir S. Kairys. Spausdino spaustuė „Romuva“. Išėjo 18 numerių.

„ECHO LITVY“ („Lietuvos aidas“), nepriklausomas visuomeninis-politinis dienraštis, leidžiamas nuo 1940 liepos 10 rusų k. 1940-41 ėjo pavadinimu „Truženik“ („Darbininkas“) Kaune, 1944-90 – „Sovetskaja Litva“ („Tarybų Lietuva“) Vilniuje. 1944-90 buvo LKP CK, LTSR AT ir LTSR MT organas, 1990-92 – Lietuvos Respublikos AT ir Vyriausybės, 1992-94 – Lietuvos Respublikos Seimo ir Vyriausybės visuomeninis-politinis laikraštis. Redaktoriai: V. Dilmanas (1940-41), P. Gelbakas (1944-45), A. Fedotovas (1945-46), A. Anuškinas (1946-53), V. Lucenka (1954-55), V. Meščeriakovas (1955-70, žr.), V. Jemeljanovas (nuo 1970, žr.).

Minėtini redakcijos darbuotojai M. Chienas, T. Doval, L. Filipavičienė, L. Vaisbergas, B. Zaksas. Tiražas 1981 – 79 000 egz., 1993 – 26 000 egz., 1997 – 12 000 egz.

„ECHO LITWY“ („Lietuvos aidas“), lietuvių dienraštis, ėjęs 1919 12 12–1920 10 12 Vilniuje lenkų k. Leido M. Biržiška vietoj „Głos Litwy“; 1920 04 02–05 11 bei 1920 07 25–10 11 buvo sustabdytas. Vietoj „Echo Litwy“ buvo leidžiami laikraščiai „Gazeta Wspólna“ (1920 04 11–05 09) ir „Wiadomości Wileńskie“ (1920 08 10–10 10). Nuo 1920 10 14 vėl ėjo „Głos Litwy“. Redagavo M. Biržiška, S. Długoborskis. Išėjo 135 numeriai.

„ECHO ROBOTNICZE“ („Darbininkų aidas“), darbininkams skirtas laikraštis, ėjęs 1919 01 02–02 25 Vilniuje lenkų k. Leido LSDP (iki 17 numerio) bei LKP. Redagavo A. Birynčikas, nuo Nr.4 – redkolegija. Faktiškasis redaktorius A. Domaševičius. Išleisti 38 numeriai.

„ECHO ŻYCIA ROBOTNICZEGO“ („Darbininkų gyvenimo aidas“), nelegalus LSDP laikraštis, leistas 1897 03 21–1898 12 Vilniuje lenkų k. Propagavo revoliucines idėjas, rašė apie darbininkų darbo sąlygas, santykius su darbdaviais. Redagavo E. Sokolovskis, A. Domaševičius. Spausdintas dauginamuoju aparatu. Išleisti 9 numeriai I serijos, skirtos Vilniaus darbininkams, ir 1 numeris II serijos, skirtos Lietuvos darbininkams (spausdintas Bitėnuose). Laikraštis ėjo ir lietuvių k. („Aidas Lietuvos darbininkų gyvenimo“, žr.).

„ECHO ŻYCIA ROBOTNICZEGO NA LITWIE“ („Lietuvos darbininkų gyvenimo aidas“), neperiodinis LSDP leidinys, leistas 1902 09–1906 05 Vilniuje ir Tilžėje lenkų k., kaip laikraščio „Echo życia robotniczego“ III ir IV serijos. Rašė apie Lietuvos darbininkų judėjimus įvairiuose miestuose, apie Lietuvos socialdemokratų ryšius su kitų šalių socialdemokratais, informavo apie darbininkų padėtį didžiuosiuose Lietuvos miestuose. Redaktorius A. Domaševičius. Vilniuje spausdintas dauginimo aparatu, Tilžėje – spaustuėje. Išleisti 9 numeriai (III serijos – 6, IV serijos – 3).

„ECONOMIC DAILY“ („Ekonomikos dienraštis“), Kinijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1986 Pekine anglų k. Tiražas 1996 – 1 mln. egz.

„THE ECONOMIST OF LITHUANIA“ („Lietuvos ekonomistas“), ketvirtinis ekonomikos žurnalas, ėjęs 1990-92 Vilniuje anglų k. Įsteigė ir leido žurn. „Lietuvos ūkis“ (žr.) redakcija. Skelbė publikacijas apie Lietuvos ūkį, ekonominę reformą, valdymo pertvarkymą ir rinkos konjunktūrą. Redagavo S. Krivickas (žr.). Tiražas 5000 egz.

„THE EDMONTON JOURNAL“ („Edmontono laikraštis“), Kanados dienraštis, einantis nuo 1903 Edmontone (Alberto provincija) anglų k. Leidžia laikraščių trestas „Southam Newspaper Group“. Formaliai yra nepriklausomas, tačiau dažniausiai remia konservatorių partiją, išreiškia Edmontono pramoninkų ir finansininkų interesus. Tiražas 1996 – 165 000 egz.

„**EESTI EKSPRESS**“ („Estijos ekspresas“), Estijos nepriklausomas politikos ir kultūros savaitraštis, leidžiamas nuo 1989 Taline. Tiražas 1996 – 55 000 egz.

„**EESTI PÄEVALEHT**“ („Estijos dienraštis“), Estijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1905 Taline. 1940-89 vietoj jo ėjo Estijos komunistinės jaunimo sąjungos CK ir Talino miesto k-to laikr. „Noorte hääl“ („Jaunimo balsas“). 1990 pr. atgaivintas senuoju pavadinimu („Päevaleht“). Nuo 1995 leidžiamas dabartiniu pavadinimu. Tiražas 1996 – 70 000 egz.

EFE, Editorial Falange Espanola, Ispanijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1939 Madride. Atsirado susijungus Fabra, Faro ir Febus agentūroms. Tai akc. b-vė, jos 33 proc. akcijų priklauso valstybei. Bendras įstatinis kapitalas – 400 mln. pesų. Teikia informaciją užsienio valstybėms, daugiausia Lotynų Amerikos šalims. Informaciniais pranešimais keičiasi su 28 šalių 30 informacijos agentūrų, tarp jų su AFP, AP, UPI, Reuters, ITAR-TASS.

Per metus pateikia 200 mln. žodžių informacijos. Turi 1700 prenumeratorių, iš jų 620 – Ispanijoje. Informacinius pranešimus taip pat rengia radijo ir televizijos redakcijos, sporto informacijos tarnyba.

Agentūroje dirba 2500 žmonių, įskaitant neetatinius korespondentus ir techninius darbuotojus. Madride centrinėse redakcijose dirba 600 žmonių. Užsienyje yra 80 skyrių bei korespondentų punktų. Leidžia specialius tekstinės informacijos ir fotoinformacijos biuletenius, rinkinius.

EFEKTYVUMAS (lot. effectivus), veiksmingumas, veiksmingos pastangos, duodančios reikiamus rezultatus, geriausius rezultatus. Žurnalistikoje efektyvumo terminas siejamas su veiksminga publikacija, veiksminga spaudos, radijo ar televizijos kampanija ir kt.

„**EGEMEN KAZAKSTAN**“ („Šiandieninis Kazachstanas“), Kazachstano rytinis dienraštis, einantis nuo 1919. Iki 1920 buvo leidžiamas Orenburge, vadinosi „Uškyn“ („Kibirštis“), 1920-21 – „Enbek tuy“ („Darbo vėliava“), 1921-37 – „Enbekši kazak“ („Darbo kazachas“), 1937-91 Alma Atoje – „Socialistik Kazakstan“ („Socialistinis Kazachstanas“). Iki 1991 buvo Kazachijos KP CK organas, paskui – Kazachstano AT ir MT laikraštis. Tiražas 1996 – 81 000 egz.

EGIPTAS, Egipto Arabų Respublika (Šiaurės Rytų Afrika ir Vakarų Azija), nepriklausoma nuo 1922, gyventojų – 61,64 mln. (16 vieta pasaulyje), beraščių – 51,6 proc., sostinė – Kairas, oficiali kalba – arabų.

Seniausias laikraštis „Al-Ittihad al-Misri“ („Egiptiečių vienybė“) 1871 pasirodė Aleksandrijoje, o 1875 Kaire išėjo savitr. „Al-Ahram“ („Piramidės“), dabar leidžiamas kaip dienraštis (žr.). 1877 pradėtas leisti nepriklausomas savitr. „Al-Watan“ („Šalis“). Tuo metu ėmė eiti dienraščiai keliomis kalbomis: 1879 – graikų k. „Tachydromos-Egyptos“ („Egipto pasiuntinys“, dabar einantis 3000 egz. tiražu), 1880 – anglų k. „Egyptian Gazette“ („Egipto laikraštis“, žr.), 1890 – prancūzų k. „La Progrés Egyptien“ („Egipto pažanga“, 20 000 egz.). 1895 pradėtas leisti mėnesinis literatūrinis žurn. „Al-Hilal“ („Pusmėnulis“, tir. 10 000 egz.).

Per metus išleidžiama apie 1500 knygų. Išėina per 400 periodinių leidinių, tarp jų 16 dienraščių, tiražas 2,426 mln. egz. (44 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „Al-Ahram“ (žr.), „Al-Akhbar“ („Naujienos“, žr.), „Al-Gomhouriya“ („Respublika“, žr.), „Le Journal d'Egypte“ („Egipto laikraštis“, eina nuo 1936 prancūzų k., tir. 72 000 egz.), „Al-Mesaa“ („Vakaras“, nuo 1956, tir. 105 000 egz.), savaitraščiai ir žurnalai: „Al-Ahad al-Ge-did“ („Sckmadienio naujienos“, eina nuo 1936, tir. 60 000 egz.), „Al-Ahram al-Iqtisadi“ („Al-Ahram“ ekonomikos naujienos“, žr.), „Al Ahram Weekly“ („Al-Ahram“ savaitraštis“, nuo 1989 anglų k., tir. 45 000 egz.), „Akher Sa'a“ („Paskutinę valandą“, nuo 1934, tir. 66 000 egz.), „Akhbar al-Yaum“ („Dienos naujienos“, nuo 1944 šeštadieniais, tir. 1,159 mln. egz.), „Mayo“ („Gegužė“, nuo 1978, tir. 500 000 egz.), „Al-Mussawar“ („Iliustruotasis“, nuo 1924, tir. 200 000 egz.).

Egipto informacijos agentūra MENA (žr.) įkurta 1955.

Radijas veikia nuo 1932, yra 18 mln. radijo imtuvų (292 imt. 1000 gyv.). Televizijos programos reguliariai perduodamos nuo 1960; yra 6,5 mln. televizorių (106 tel. 1000 gyv.). R ir TV laidas transliuoja 19 perdavimo ir retransliacijos stočių Kaire, Aleksandrijoje, Port Saide ir kt. miestuose arabų, anglų ir prancūzų k. Jos priklauso vyriausybinei Egipto radijo ir televizijos kompanijai ERTU.

Dokumentinio kino filmai pradėti statyti 1897. v.u.

„**EGYPTIAN GAZETTE**“ („Egipto laikraštis“), Egipto rytinis dienraštis, einantis nuo 1880 Kaire anglų k. Tiražas 1996 – 32 000 egz.

Leidžia šeštadieninį laikr. „The Egyptian Mail“ („Egipto paštas“, įkurtas 1910), tiražas 35 000 egz.

„**EGLUTĖ**“, lietuvių vaikų žurnalas, einantis nuo 1950 sausio JAV. 1950-59 buvo leidžiamas Lorensė, nuo 1959 – Putname. Įsteigtas P. Juro iniciatyva. 1950-59 leido Lietuvių kultūros in-tas, nuo 1959 – Nekaltai Pradėtosios Marijos seserys. Per metus pasirodo 10 numerių. Redaktoriai: B. Brazdžionis (1950-51), Pr. Naujokaitis (1951-56), S. Zobarskas (1956), A. Šerkšnas (1956-59), seserys Kristofora, Paulė, Bernarda (1959-69), sesuo O. Mikailaitė (1970-93), N. Nausėdienė (nuo 1994). Žurnalo redakcijoje dirbo I. Grigaitienė, E. Juknevičienė, R. Račkauskienė, D. Sadūnaitė, A. R. Vygantienė ir kt. Tiražas 1950 – 1200 egz., 1955 – 2500 egz., 1975 – apie 1500 egz. Bendradarbiavo B. Brazdžionis (Vytė Nemunėlis), D. Brazytė-Bindokienė, V. Čižiūnas, St. Džiugas, V. Frankienė, K. Grigaitytė, G. Ivaškienė, J. Jankus, J. Kuzmickis (Gailius), D. Lipčiūtė, J. Minelga, P. Orintaitė (Balė Vaivorytė), L. Stačiokaitė, R. Šilėnaitė, V. Tamulaitis, G. Tulauskaitė, A. Vaičiulaitis, L. Žitkevičius ir kt. Iliustravo A. Mulkienė, P. Osmolskis, Z. Sodeikienė, A. Sruoginienė, A. Sutkuvienė ir kt.

G.R.

EGZEMPLIORIUS (lot. exemplar – pavyzdys), atskiras periodinio ar neperiodinio leidinio, originalo tiražo vienetas. Gali būti autorinis (žr.), kontrolinis (žr.), nemokamas (žr.), privalomasis (žr.), signalinis (žr.), spaustuvinis egzempliorius (žr.).

„**EI, LABAS**“, dvisavaitis skelbimų laikraštis, einantis nuo 1993 Vilniuje. Leidžia R. Paplausko firma „Ei, la-

bas". Redaktoriai V. J. Gintaras, V. Jadevičius. Tiražas 1993 – 90 000 egz., 1997 – 38 500 egz.

EILUČIŲ SLYDIMAS, vienų televizinių eilučių pasištūmimas horizontalia kryptimi kitų atžvilgiu dėl netikslaus eilučių pradžios sinchronizavimo.

EILUČIŲ SULIPIMAS, eilučių susidvejinimas, dviejų gretimų televizinių eilučių suartėjimas ir tarpo tarp tokių eilučių porų padidėjimas. Dėl netikslaus televizijos puskadrių pradžios sinchronizavimo, skleidžiant kas antrą eilutę, 2-ojo puskadrio eilutės nepatenka tiksliai į vidurį tarp 1-ojo puskadrio eilučių. Eilučių sulipimas pablogina vaizdo kokybę.

EILUNAVIČIUS Rimgaudas (g. 1938 01 28 Šiauliuose), žurnalistas. 1957 baigė Šiaulių darbo jaunimo vakarinę m-lą. 1958-65 studijavo ir dirbo Kauno politechnikos in-te. 1955-58 dirbo Šiaulių dviračių gamykloje, 1966-67 – Kauno statybos treste Nr. 2 inžinieriumi, Gelžbetoninių konstrukcijų gamykloje direktoriaus pavaduotoju. 1967 įsteigė Lietuvos kino mėgėjų d-ją (dabar s-ga) ir buvo jos pirmininko pavaduotoju iki 1971. 1971-77 dirbo Lietuvos kūno kultūros ir sporto k-te, nuo 1977 iki 1989 – laikr. „Tiesa“ redakcijoje. Buvo fotokorespondentas, žemės ūkio skyriaus korespondentas, laiškų skyriaus vedėjas. Nuo 1989 – Lietuvos žurnalistų s-gos ats. sekretorius, 1991 išrinktas šios s-gos pirmininku. Daugiausia rašė kaimo temomis.

EILUTĖ, dalis teksto, telpanti vienoje horizontalioje linijoje; renkamo puslapio elementas. Gali būti pradinė eilutė (pvz., pastraipos pirmoji eilutė, turinti įtrauką, žr.), akloji eilutė (pvz., pastraipos vidurio eilutė) ir galinė eilutė (pastraipos pabaiga). Galinė eilutė gali būti nepilna, t.y. tekstas neužima visos linijos.

EINORAS (EINARAS) Adomas (1842 03 23 Bendi kuose, Kretingalės vls. – 1906 09 11 Klaipėdoje), Mažosios Lietuvos spaudos darbuotojas. Baigęs Karalienės mokytojų seminariją, mokytojavo. 1880-83 leido laikr. „Naujasis keleivis“, 1883-86 – laikr. „Keleivis“. Kartu su kitais suredagavo 1897 išleistą Bibliją. Bendradarbiavo žurn. „Pagalba“ (1904-06) ir kt. protestantiškoje lietuvių spaudoje. Išleido knygelę „Pašlužkit kits kitam!“ (1904).

„EI, STUDENTE!“, savaitraštis esamiems, buvusiems, būsiamiems studentams, leistas 1995 Vilniuje. Rašė studentų gyvenimo ir studijų, visuomenės, politikos, kultūros klausimais, skelbė studentus dominančią informaciją, spausdino reklamas, skelbimus. Leidėjas Vestfalia firma. Redaktorė J. Skrebutėnaitė. Tiražas 4000 egz.

„EKOLOGIJA“, ketvirtinis mokslinis žurnalas, leidžiamas nuo 1990 Vilniuje vietoj 1960-89 ėjusio žurn. „Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai. C serija“. Įsteigė Lietuvos MA prezidiumas, Botanikos bei Ekologijos in-tai. Leidžia leidykla „Academia“. Skelbiami moksliniai, apžvalginiai ir diskusiniai straipsniai sausumos ir vandens sistemų ekologijos ir apsaugos, antropogeninio poveikio ekosistemoms, organizmo ir aplinkos santykių klausimais, pranešimai apie naujus ty-

rimo metodus. Tekstai pateikiami lietuvių, rusų ir anglų kalbomis. Vyr. redaktorė I. Eitminavičiūtė. Tiražas 1990 – 580 egz., 1993 – 650 egz., 1997 – 400 egz.

„EKONOMIKA“, Lietuvos ekonomistų draugijos žurnalas, leistas 1935-40 Kaune. Ėjo kartą per 3 mėnesius. Spausdino žymiausių Lietuvos mokslininkų ir ekonomistų praktikų straipsnius, nagrinėjo ekonomikos teorijos ir Lietuvos ūkio praktikos sąsajas, gamtos resursų ir gyventojų prieaugio perspektyvas, pinigų devalvacijos ir nuvertinimo klausimus, pinigų politikos ypatumus, apžvelgė centrinį bankų operacijas laisvoje rinkoje, ekonominių studijų reformą, spausdino atskirų Lietuvos ūkio šakų metines apžvalgas. Bendradarbiavo J. Bučas, D. Cesevičius, J. Dagys, A. Lukoševičius, J. Mickys, A. Rimka, J. Požemecas, L. Serbenta, St. Steponkus, P. Šalčius ir kt. Redagavo A. Rimka. Spausdino „Raidės“ spaustuvė Kaune. Išėjo 21 numeris.

G.B.

EKONOMINĖ PERIODIKA, periodiniai leidiniai ekonomikos klausimais. Vienas pirmųjų specialiųjų lietuviškų leidinių, nagrinėjusių ekonominius klausimus, buvo 1911-13 Vilniuje leistas mėnesinis žurn. „Bendrija“ (žr.), „mėnesinis laikraštis, skiriamas kooperacijos reikalams“. Jo pirmtaku galima laikyti žemės ūkio, prekybos ir pramonės leidinio „Žemdirbys“ (žr.) kooperacijos reikalams skirtą mėnesinį priedą „Kooperatorius“, ėjusį 1910-11 Vilniuje. Įkūrus nepriklausomą Lietuvos valstybę, 1919 Kaune pasirodė kooperacijos žurn. „Talka“ (žr.), ėjęs iki 1940. 1918 Vilniuje ėjo savaitinis „Lietuvos aido“ (žr.) priedas „Mūsų ūkis“, o 1921-28 Kaune buvo leidžiamas mėnesinis ekonomikos žurn. „Lietuvos ūkis“ (žr.). 1928 pasirodė Lietuvos kooperatyvų tarybos laikr. „Bendras darbas“ (žr.), kooperacijos laikr. „Gerovė“ (žr.), prekybos ir pramonės laikr. „Economistas“, kuris paskui vadinosi „Lietuvos ekonomistas“ (žr.), žurn. „Lietuvos rinka“ (žr.). 1930 Ekonominių studijų draugija (įkurta 1929) pradėjo leisti ekonomikos žurn. „Tautos ūkis“ (žr.), o Centrinis statistikos biuras – ekonomikos ir statistikos žurn. „Lietuvos ūkis ir rinka“ (žr.). 1935-40 Ekonomistų d-ja (1934 įkurta kaip Ekonomistų s-ga) leido ketvirtinį žurn. „Ekonomika“ (žr.). Taip pat ėjo statistikos periodiniai ir tęstiniai leidiniai „Statistikos biuletenis“ (žr.), „Lietuvos statistikos biuletenis“ (žr.), „Lietuvos statistikos metraštis“ (žr.), „Lietuvos banko biuletenis“ (žr.).

Sovietinės okupacijos laikotarpiu, 1941, trumpai ėjo mėnesinis ekonomikos žurn. „Liaudies ūkis“ (išleisti 6 numeriai). Jo leidimas buvo atnaujintas 1958. 1960 pradėjo eiti tęstinis ekonomikos mokslų leidinys „Ekonomika“, priklausantis „Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbų“ serijai (žr.), 1969 – leidinys „Ekonominių sistemų modeliavimas“, kurį leidžia Ekonomikos in-tas, 1990 – Kauno technologijos un-to mokslo darbų leidinys „Inžinerinė ekonomika“. 1991 vietoj žurn. „Liaudies ūkis“ pradėtas leisti ekonominės minties žurn. „Lietuvos ūkis“ (žr.) – kaip atgaivintas 1921-28 ėjęs leidinys. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, pasirodė ir keletas naujų periodinių leidinių: ekonomikos savaitr. „Permainos“, nuo 1992 einantis pavadinimu „Litas“ (žr.), dvisavaitis laikr. „Apskaita ir kontrolė“ (žr.), informacinis žurn. „Kelias į rinką“ (žr.), mėnesiniai žurnalai „Sąskaityba“ (žr.) ir „Apskaitos

apžvalga“ (žr.). Kai kurios ekonomikos problemos analizuojamos laikr. „Verslo žinios“, dienr. „Lietuvos rytas“ savaitiniame priede „Vartai“. V.U.

„**EKONOMINĖS PABALTĖS ŽINIOS**“, iliustruotas neperiodinis informacinis leidinys, leistas 1928-29 Vilniuje. Leido F. Petrošius. Nagrinėjo aktualius ekonomikos klausimus, informavo apie atskirose rinkose esančius santykius, prekybą padėtį, organizuojamas muges, analizavo Pabaltijo šalių Estijos, Latvijos, Lenkijos, Lietuvos ekonominę-finansinę padėtį, kapitalo judėjimą, investicijų dydžius, įvairių ekonomikos sričių raidos tendencijas, rašė apie konkrečių ūkio šakų eksporto galimybes, Lietuvos bankų finansinę padėtį. Kai kurie straipsniai spausdinti lietuvių ir vokiečių kalbomis. Redagavo P. Andrys, spausdino spaustuvė „Zorza“ Vilniuje. Išėjo 5 numeriai. G.B.

„**EKONOMISTAS**“, žr. „Lietuvos ekonomistas“.

EKRANAS (pranc. ecran), paviršius, į kurį projektuojamas kino filmas, skaidrės, diafilmas. Skiriami skaidrūs ekranai, į kuriuos projektuojama iš užpakalinės pusės (vartojami retai), ir atspindžio (neskaidrūs) ekranai, į kuriuos projektuojama iš žiūrovų pusės. Skaidrūs gaminami iš plastiko folijos. Atspindžio ekranai būna difuziniai ir kryptingieji. Difuzinių ekranų atspindėtos ir krįntančios šviesos srautų santykis paprastai lygus 0,7-0,85; jie gaminami iš baltos (matinės) plastiko folijos. Kryptingieji ekranai, atspindėdami šviesą, 1,2-5 kartus sustiprina atvaizdo ryškumą; jų paviršius metalizuotas (dažniausiai aliuminio milteliais) ar padengtas smulkiais stiklo rutuliukais, rifliuotais. Ekranas gali būti ne tik atspindintis, bet ir uždegiantis, užtveriantis kelią bet kokiems spinduliams.

EKRANIZACIJA, kino ir televizijos priemonėmis interpretuojamas prozos, dramos, poezijos, operos, baleto veikalas. Ypač seni ir sudėtingi kino santykiai su literatūra, nes jos ekranizacijos (Lietuvoje irgi) sudaro apie pusę filmų. Televizijos ekranizacijos paplitę Europos kraštuose, tuo tarpu JAV kuriami originalūs scenarijai daugiaseriiniams filmams. Ryškiausiai išsiskiria 2 ekranizacijos rūšys: kai tiksliai ir nuosekliai laikomasi literatūros šaltinio ir kai remiamasi daugiausia jo motyvais, pasiekiant sau kinematografinę veiksmų laisvę.

Nemažai lietuvių literatūros klasikos ir naujausios literatūros ekranizuota Lietuvos kino studijoje ir televizijoje (plačiau žr. Lietuvos kinas, Televizijos kinas, Videofilmas). S.V.

„**EKRANO NAUJIENOS**“, Respublikinės kino filmų nuomojimo kontoros Informacinio-reklaminiio biuro biuletėnis, leistas 1959-72 Vilniuje 4 kartus per mėnesį lietuvių ir rusų k. Redaktoriai: O. Bridikienė, P. Pukys, M. Malcienė, R. Norkus (žr.), Ž. Levitina. Tiražas 1972 – 16 000 egz.

Nuo 1972 vietoj „Ekranu naujienų“ pradėjo eiti leidiniai „Kinas (žr.)“ ir „Savaitės ekranas“ (žr.).

EKSKURSAS (lot. excursus – nukrypimas, nutolimas kalboje), nukrypimas, nutolimas nuo pagrindinės temos arba objekto; pagrindinės temos papildymas šalutiniais dalykais.

EKSLIBRISAS (lot. ex libris – iš knygų), simbolinis meninis knygos savininko ženklas (piešinys, inicialai ar asmenvardis), klįjuojamas viršelio vidinėje pusėje; lakštėnis leidinys, nedidelis popieriaus lapelis su originalaus piešinio reprodukcija.

EKSPEDICIJA (lot. expeditio – išdėstymas, žygis): 1. Siuntimas, skirstymas gavėjams, vartotojams (pvz., leidinių).

2. Įstaigos, įmonės skyrius, skirstantis produkciją gavėjams, priimantis ir išsiuntinėjantis korespondenciją.

EKSPEDIJUOTI (lot. expedice – ruošti, atlikti, sutvarkyti), pagal paskirtį išsiuntinėti korespondenciją, gaminius (pvz., spaustuvės produkciją).

EKSPEDITORIUS, asmuo, kuris ką nors išsiuntinėja (pvz., periodinius leidinius).

EKSPERIMENTAS (lot. experimentum – mėginimas, bandymas), mokslinio tyrimo metodas, kai dirbtinai keičiami reiškinio (ar situacijos) kintamieji (veiksniai) ir fiksuojami reiškinio (ar situacijos) pokyčiai, kurie atskleidžia reiškinio pobūdį, vyksmą, priklausomybę, tarpusavio ryšį (koreliaciją). Taikomas teorijai ar hipotezei patikrinti. Esti praktiniai ir mintiniai eksperimentai. Mintinis eksperimentas – kai loginiais samprotavimais sukuriami eksperimentinė situacija mintyse. Eksperimento struktūra: uždavinio suformulavimas, programos parengimas, jos realizavimas, rezultatų apdorojimas ir išvadų pateikimas. Eksperimentas taikomas įvairiose gamtos mokslų srityse, psichologijoje, sociologijoje, pedagogikoje, žurnalistikoje. Tai reikšmingas tikrovės pažinimo būdas. G.B.

„**EKSPERIMENTINĖ BIOLOGIJA**“, ketvirtinis mokslinis žurnalas, leistas 1990-92 Vilniuje vietoj 1960-89 ėjusio žurn. „Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai. C serija“. Įsteigė Lietuvos MA prezidiumas, Biochemijos, Botanikos bei Ekologijos in-tai. Leido leidykla „Academia“. Buvo spausdinami originalūs moksliniai bei apžvalginiai straipsniai iš molekulinės biologijos, genetikos, biochemijos, biofizikos, biotechnologijos, mikrobiologijos, virusologijos, imunologijos, fiziologijos ir ląstelinės biologijos sričių lietuvių, rusų ir anglų k. Vyr. redaktorius B. Juodka. Tiražas 1990 – 590 egz., 1992 – 350 egz. Nuo 1993 vietoj jo leidžiamas žurnalas „Biologija“ (žr.).

EKSPONUOTI (lot. exponere – statyti ką nors prieš akis, rodyti): 1. Viešai ką nors rodyti parodoje ar kitoje specialiai įrengtoje vietoje.

2. Leisti šviesai veikti fotografinį filmą ar popierių, kino juostą, kad jų šviesai jautriuose sluoksniuose susidarytų nematomasis (latentinis) atvaizdas.

EKSPozICIJA (lot. expositio – išdėstymas, paaiškinimas): 1. Pagal tam tikrą sistemą atrinkti daiktai, išdėstyti parodoje ar kitoje specialiai įrengtoje vietoje.

2. Literatūros kūrinio, straipsnio, radijo ar televizijos laidos įžanginė dalis, kurioje pranešama apie pradinę situaciją, tam tikru būdu informuojama apie tolesnį vyksmą, jo aplinkybes, veikėjus ar dalyvius.

„EKSPRESAS RYTAI - VAKARAI“, pasaulio spaudos savaitraštis, ėjęs 1990-92 Vilniuje. Leido Lietuvos žurnalistų fondas, leidykla „Žurnalistika“ (žr.), dienr. „Lietuvos aidas“. Skelbė publikacijas užsienio visuomeninio ir politinio gyvenimo temomis. Redagavo O. Aleksa (žr.). Tiražas 1990 – 27 600 egz., 1992 – 9000 egz.

Nuo 1992 leidžiamas kaip dienr. „Lietuvos rytas“ vidinis priedas „Rytai-Vakarai“.

EKSPRESINFORMACIJA: 1. Skubus žodinis pranešimas arba dokumentas, kuris sutrumpinta vertimo arba referato forma operatyviai informuoja apie tam tikrus įvykius.

2. Operatyvus informacinis leidinys, kuriame skelbiami naujausių aktualių dokumentų referatai ir sutrumpinti vertimai.

„EKSPRESINFORMACIJA apie naujus spaudinius, išėjusius Lietuvoje“, Lietuvos nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos Bibliografijos ir knygotyros centro (buv. Lietuvos knygų rūmai) savaitinis leidinys, einantis nuo 1947 Vilniuje. Tiražas 1981 – 3600 egz., 1997 – 560 egz.

„EKSPRESIUKAS“, spalvotas savaitraštis vaikams, ėjęs 1995-96 Klaipėdoje. Leido UAB „Mažoji Lietuva“. Redaktorė V. Urbonavičiūtė. Tiražas 35 000 egz.

Nuo 1996 eina kaip dienr. „Vakarų ekspresas“ vidinis savaitinis priedas.

EKSPRESYVUMAS (lot. expressio – išreiškimas, išraiška), kalbos arba stiliaus išraiškumas, emocingumas, vaizdingumas kaip priešprieša neutralumui.

EKSPROMTAS (lot. expromtus – gatavas, greitas): 1. Trumpa kalba, pasakyta nepasirengus.

2. Proginis eilėraštis (dažniausiai humoristinis), sukurtas iš anksto nepasirengus ir ilgai nesvarstant, nedailinant.

3. Improvizacinio pobūdžio interviu.

EKSPROMTU, nepasirengus, nelauktai, netikėtai, iš karto (ką nors pasakyti, sukurti, padeklamuoti).

„EKSTRA BLADET“ („Ekstra laikraštis“), Danijos vakarinis dienraštis, einantis nuo 1904 Kopenhagoje. Leidžia koncernas „Politiken“. Daug vietos skiria sensacingiems pranešimams, nuotykiniais rašiniais. Tiražas 1996 – 180 000/200 000 egz.

EKVADORAS, Ekvadoro Respublika (Pietų Amerika), nepriklausoma nuo 1822, gyventojų – 11,22 mln. (62 vieta pasaulyje), beraščių – 14,2 proc., sostinė – Kitas, oficiali kalba – ispanų.

Pirmasis periodinis leidinys pradėtas leisti 1830 – oficialus vyriausybės biuletėnis „Registro Oficial“ („Oficialios žinios“). Pirmasis laikraštis „La Nacion“ („Tauta“) pasirodė 1879 Gvajakilyje. Ten pat 1884 pradėjo eiti dienr. „El Telegrafo“ („Telegrafas“), tebeleidžiamas 15 000 egz. tiražu. 1906 įsteigtas dienr. „El Comercio“ („Prekyba“, žr.).

1996 ėjo 36 dienraščiai, jų tiražas 0,688 mln. egz. (62 egz. 1000 gyv.), leidžiama apie 40 žurnalų. Svarb. dienraščiai: „Ultimas Noticias“ („Paskutinės žinios“,

žr.), „El Universo“ („Visata“, žr.), „Ekspreso“ („Ekspresas“, eina nuo 1973, tir. 55 000 egz.), „Hoy“ („Šiandien“, nuo 1982, tir. 70 000 egz.), „La Razon“ („Išmintis“, nuo 1965, tir. 40 000 egz.), „El Tiempo“ („Laikas“, nuo 1965, tir. 35 000 egz.), žurnalai: „Ecuador Ilustrado“ („Iliustruotasis Ekvadoras“, eina nuo 1924, tir. 25 000 egz.), „Letras del Ecuador“ („Ekvadoro literatūra“, nuo 1944, tir. 2000 egz.), „Nueva“ („Naujas“, nuo 1971, tir. 5000 egz.), „Vistazo“ („Žvilgsnis“, nuo 1957, tir. 50 000 egz.).

Ekvadoro informacijos agentūra Ecupress, įkurta 1982, veikė iki 1993 Kite. Teikė laikraščiams, žurnalams, radijui ir televizijai informaciją apie šalies vidaus gyvenimą ir užsienio įvykius.

Radijas veikia nuo 1931, yra 3,51 mln. radijo imtuvų (318 imt. 1000 gyv.). Televizijos programos perduodamos nuo 1960, yra 940 000 televizorių (84 tel. 1000 gyv.). Laidas transliuoja apie 300 R stočių ir 10 TV stočių ispanų bei anglų k., tarp jų 5 komercinės televizijos stotys ir 10 religinių radijo stočių. v.u.

„ELEFTHEROS TYPOS“ („Laisvoji spauda“), Graikijos vakarinis dienraštis, einantis nuo 1983 Atėnuose. Vienas populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 170 000 egz.

„ELEKTRĖNŲ ŽINIOS“, Elektrėnų parapijos laikraštis, einantis nuo 1994 gruodžio Elektrėnuose. Redaktoriai: J. Janonis, D. Verbylienė. Tiražas 1994 – 1000 egz., 1997 – 1500 egz.

ELEKTROFONAS (gr. elektron – gintaras+phōnē – garsas), aparatas, atgaminantis garsą iš gramofono plokštelių. Susideda iš adapterio, elektros variklio, kuris per perdavimo mechanizmą suka plokštelę, žemojo dažnio stiprintuvo ir garsiakalbio (arba ausinių). Variklis jungiamas į elektros tinklą arba prie akumuliatoriaus, o adapteris – prie stiprintuvo. Elektrofonu grojamos gramofono plokštelės, kurių sukimosi greitis 78, 45, 33¹/₂, 16²/₃ apsukimų per minutę. Elektrofonai būna monofoniniai (jie atgamina garsą iš monofoninių plokštelių) ir stereofoniniai (iš stereofoninių plokštelių).

ELEKTROFOTOGRAFIJA (kserografija), elektrostatinis pigmentų pernešimo būdas objektyvo projektuojamam vaizdui suformuoti. Metodas naudojamas dokumentų dauginimo aparatuose. Jį 1938 išrado Č. Karlsonas (JAV).

Šviesai jautraus puslaidininkio (dažniausiai seleno) plokštelė ar būgnas tamsoje įkraunami vieno poliariškumo statinės elektros krūviu. Ekspozicijos metu šviesos paveiktose vietose puslaidininkis tampa laidininku, ir krūviai nuteka į pagrindą. Dažų dalelės turi priešingą elektrostatinę krūvį, todėl prilimpa prie šviesos nepaveiktų vietų. Toliau dažai liečiasi su popieriumi ar kitu pagrindu ir, panaikinus seleninės plokštelės krūvį, pernešami ant popieriaus. Dažai dažniausiai fiksuojami karščiu, prilydomi prie popieriaus. A.M.

ELEKTRONINIS PAŠTAS, E-PAŠTAS, elektroninių pranešimų siuntimas kompiuterių vartotojams, kitiems abonementams. E-pašto sistemą sudaro kompiuterių tinklai arba kompiuteriai, speciali programinė

įranga, modamai, kompiuterinę informaciją verčiantys elektromagnetiniais impulsais ir atvirkščiai, ryšio linijos.

A. Mat.

„ELEKTRONAS“, Vilniaus radijo komponentų g-los savaitraštis, ėjęs 1973-89 lietuvių ir rusų k. Redaktorė S. Ražukienė (1973-89). Tiražas 1973 – po 500 egz. lietuvių ir rusų k., 1989 – po 1000 egz. lietuvių ir rusų k.

ELEKTRONINĖ FOTOGRAFIJA, fotografavimo būdas, kai įprastiniuose fotoaparatuose įtaisytas šviesai jautrus daviklis šviesos signalus paverčia į elektrinius, kurie įrašomi į magnetinį diskelį ar tiesiog transliuojami į kompiuterį. Procesas toks pat kaip ir videokameroje, tik fiksuojamas statinis vaizdas. Toliau šis vaizdas apdorojamas kompiuteriu ir fiksuojamas spausdintuvais ar tiesiog spausdinimo formose, tinkamose laikraščiui ar žurnalui. Galima gauti ir beveik fotografinės kokybės atspaudus dažų pernešimo metodu. Elektroninė fotografija savo kokybe dar neprilygsta klasikinei fotografijai, naudojančiai sidabro druskas, o įrangos kaina dar labai didelė. Todėl praktikoje naudojama hibridinė sistema: neigatyvas ar skaidrė gaminama klasikinės fotografijos būdu ir toliau skleidžiama didelio ryškumo skleistuvais (skeneriais) bei apdorojama elektronais. Siekiant ilgiau išlaikyti vaizdinę informaciją, ji įrašoma į kompaktinius diskus (žr.) skaitmeniniu būdu.

A.M.

ELEMENTAS (lot. elementum – pirmapradė medžiaga, stichija): 1. Ko nors sudėtinė dalis; dėmuo.

2. Kurios nors sudėtingos visumos, sistemos sudėtinė dalis.

„ELFIETIS“, valst. įmonės „Elfa“ laikraštis, ėjęs 1974-90 Vilniuje lietuvių ir rusų k., o 1989-90 – ir lenkų k. Iki 1989 ėjo kaip gamybinio susivienijimo (elektrotechnikos gamyklos) „Elfa“ savaitraštis. Redaktoriai: Č. Bytautas (1974-79), L. Valaitis (1980-81), V. Stankevičius (1982, 1990), P. Milaknis (1983-87), E. Skaraliūtė-Gimbutienė (1988-89). Tiražas 1974 – po 1000 egz. lietuvių ir rusų k., 1990 – po 1500 egz. lietuvių ir lenkų k. ir 600 egz. rusų k.

„ELITAS“, informacinis-kultūrinis žurnalas, einantis nuo 1992 Kaune. Leidžia firma „FD“. Rašo apie įžymius Lietuvos ir pasaulio žmones. Vyr. redaktorius M. Giedrys. Redaktoriai K. Kasparas. Tiražas 1992 – 40 000 egz., 1996 – 14 000 egz.

„ELNIETIS“, akc. b-vės „Elnias“ informacinis leidinys, ėjęs nuo 1983 balandžio 29 iki 1995 Šiauliuose. Iki 1986 leistas vieną kartą per mėnesį, nuo 1986 – kas du mėnesius. Redaktoriai: V. Veteikis (1983-86), A. Jonaitienė (1986-90), A. Kačiuška (1990-95). Minėtini redakcijos darbuotojai E. Žaibus, A. Kudžmienė, A. Staponkus, V. Bražas. Tiražas 500 egz. (1983 ir 1995).

ELTA (Lietuvos telegramų agentūra), Lietuvos informacijos agentūra, įkurta (Ministrų Tarybos sprendimu) 1920 kovo 8 Kaune; nuo 1944 dirba Vilniuje. 1919 Vilniuje veikė Lietuvos laikinosios revoliucinės darbininkų ir valstiečių vyriausybės telegramų agentūra LITA. 1941-44 (vokiečių okupacijos metais) ELTA neveikė. Agentūrą ELTA Lietuvos užsienio reikalų ministe-

rijos pavedimu 1920 įkūrė J. Eretas (žr.).

1944-90 ELTA faktiškai buvo agentūros TASS (žr. ITAR-TASS) padalinys: iš jos gaudavo vidaus ir užsienio žinias, per ją siųsdavo informacinius pranešimus kitų respublikų ir užsienio šalių informacijos agentūroms. 1990-95 ELTA buvo vyriausybė nacionalinė informacijos agentūra, nuo 1995 – akc. b-vė. Nuolat bendradarbiauja, turi tiesioginį ryšį su Reuters, NTB, AFP, PAP, LETA, ETA, ITAR-TASS, kitų valstybių informacijos agentūromis. Savo korespondentus turi Kaune, Klaipėdoje ir Šiauliuose. Užsakovams teikia ne tik tekstinę, bet ir fotografinę informaciją (fotokroniką). Leidžia specialius leidinius šalies laikraščiams, radijo bei televizijos laidų rengėjams, užsienio žurnalistams. ELTA darbuotojai naudojami šiuolaikinėmis ryšių priemonėmis, kompiuteriais, informacijos įvedimo ir išvedimo įrenginiais, palydovinės televizijos technika. Agentūroje dirba 75 žmonės.

Teikia paslaugas 82 užsakovams Lietuvoje ir užsienyje: visuomenės informavimo priemonėms, užsienio šalių ambasadoms bei atstovybėms, bankams, komercinėms org-joms. Kasdien gauna apie 200 svarb. pasaulio įvykių nuotraukų, kurias perduoda Europos spaudos agentūrų asociacija EAAP.

Agentūros direktoriai: J. Eretas (1920-22), M. Šalčius (1922-23), M. Bagdonas (1923), M. Avietėnaitė (1924-26), J. Paleckis (1926-27), A. Jakobas (1927-28), E. Turauskas (1928-34), P. Dailidė (1934-39), V. Gustainis (1939-40), K. Korsakas (1940-41), A. Jermakovas (1944-45), A. Murachtanovas (1945-53), D. Roda (1953-78), F. Pažūsis (1978-82), A. Stankevičius (1982-89), R. Grikevičius (1989-90), R. Barysas (1990-91), V. Putelis (1991), A. Gurskis (1992-93), A. Semaška (1993-96), K. Jankauskas (nuo 1996).

„EMANUELA“, erotinio pobūdžio laikraštis, ėjęs 1992-95 Vilniuje. Leido UAB „Joruta“. Redaktorius P. Maslionis. Tiražas 1992 – 54 000 egz., 1995 – 1700 egz.

EMFAZĖ (gr. emphasis – raiškumas): 1. Kalbos raiškumo, emocinės įtampos stiprinimas, vartojant epitetus, metaforas, palyginimus, kreipinius, paralelizmus, specialias sintaksines konstrukcijas, pvz., junginius su būdiniu (bėgte bėga), kilmininko junginius, reiškiančius stiprinamuosius santykius (minių minios); pabrėžiami žodžiai gali būti pakartojami, atkeliami į žodžių junginių ar sakinių pradžią.

2. Nedidelis jausmingumas, patosas (žr.).

EMIGRANTINĖ (lot. emigrans, kilm. emigrantis – išsikeliantis) **PERIODIKA**, periodiniai leidiniai, kuriuos leidžia išeiviai – žmonės, išsikėlę gyventi į kitą šalį, pvz., lietuviai emigrantai. Žr. Užsienio lietuvių periodika.

EMOCIJA (pranc. émotion < lot. emoveo – jaudinu), psichinis išgyvenimas, dvasinė būseną, kurią sukelia pusiausvyros santykiuose su aplinka sutrikimas; išorinis jausmo reiškimas.

EMPIRINIAI DUOMENYS, individo, grupės ar visuomenės savybių, požymių ar nuomonių visuma, užfiksuota ir apibendrinta, panaudojant sociologinį instrumentarijų (anketas, interviu, statistinius duomenis, matematinį aparatą ir kt.).

EMPIRINIS METODAS, socialinių faktų rinkimas ir apibendrinimas tiesiogiai ar netiesiogiai registruojant įvykius, faktus, būdingus tiriamajam objektui ar procesui. Tiriama konkreti žmonių veikla, jų nuomonės, vertinimai, samprotavimai, tarpusavio santykiai, jų požiūris į visuomenėje vykstančius reiškinius. G.B.

ENA, Eastern News Agency (Rytų naujienų agentūra), Bangladešo privati informacijos agentūra, veikianti nuo 1970 Dakoje. Parengtus informacinius pranešimus siunčia laikraščių ir žurnalų redakcijoms, radijo ir televizijos organizacijoms, privačioms firmoms, kaimyninių šalių informacijos agentūroms.

ENA, Ethiopian News Agency (Etiopijos naujienų agentūra), Etiopijos vyriausybė informacijos agentūra, veikianti nuo 1964 Adis Abeboje. Naudojasi didžiausių pasaulio informacijos agentūrų Reuters, AFP, ADN, Prensa Latina, ITAR-TASS, ČTK teikiama informacija.

Leidžia kasdieninį biuletinį, kuriame pateikiami komentarai aktualiausiomis tarptautinio ir vidaus gyvenimo temomis, svarbiausių įvykių kronika, nacionalinės spaudos apžvalga. Kasdien parengia apie 100 informacinių pranešimų amharų k. ir iki 15 – anglų k.

Dirba apie 200 žmonių, turi 40 korespondentų punktų įvairiose šalies vietose.

ENCIKLOPEDIJA (gr. enkyklopaideia < enkyklios – visuotinis + paideia – auklėjimas), mokslinis informacinis leidinys, kuriame pateikiama visų ar kai kurių mokslo ir politikos sričių svarbiausių žinių visuma. Daugumoje enciklopedijų informacija teikiama straipsniais, išdėstytais pagal jų antraščių abėcėlinę seką, kai kuriuose – straipsniais, išdėstytais teminiu principu. Skirstomos į universalias (bendrąsias, visuotines), kuriose atrenkama svarbiausia informacija iš visų gamtos ir visuomenės sričių, ir specialiąsias (šakines), informuojančias apie vieną ar kelias sritis. Yra visuotinių, aprėpiančių visą pasaulį, ir regioninių enciklopedijų, kuriose sutelktos svarbiausios žinios apie kurią nors vieną šalį ar tautą. Vienos enciklopedijos priklausomai nuo jų apimties kartais dar vadinamos mažosiomis (vieno ar kelių tomų), kitos – didžiosiomis (keliolikos – keliasdešimt tomų).

Pirmaisiais enciklopedinio pobūdžio veikalais laikomi antikos mokslininkų Demokrito, Aristotelio, Varono ir Plinijaus Vyresniojo darbai.

Alfabetiškai sutvarkytų, sistemingų enciklopedijų pradėjo rodytis XVII a. ir XVIII a. pr. Pirmasis šios rūšies veikalas yra italų bendrinė alfabetinė enciklopedija „Biblioteca universale sacroprofana“, kurios buvo užsimota išleisti 45 t.; išleista tik 7 tomai (1701-06).

Lietuvių kalba pirmąją enciklopediją „Lietuviškoji enciklopedija“ 1931 pradėjo leisti „Spaudos fondo“ leidykla. 1933-44 išėjo nepilni 10 t. (iki j raidės). 1953-85 JAV, Bostone, Lietuvių enciklopedijos leidykla išleido „Lietuvių enciklopediją“ (T.1-37).

ENCIKLOPEDIJŲ, ŽODYNŲ IR MOKSLO LITERATŪROS LEIDYKLA, knygų leidykla, veikusi 1945-49 Kaune. Leido mokslininkų darbus, žodynus, originalius ir verstinius mokslo populiarinimo leidinius. 1949 prijungta prie Vilniuje veikusios Politinės literatūros leidyklos ir pavadinta Politinės ir mokslinės

literatūros leidykla. Nuo 1964 vadinasi „Mintis“ (žr.). Direktoriai: B. Vaitiekūnas, D. Todesas.

ENCIKLOPEDIINIS ŽODYNAS, žodynas, kuriame pateikiama įvairių ar kurios nors vienos srities svarbiausių žinių visuma, pvz. „Astronomijos enciklopedinis žodynas“ (1994). „Ekonomikos terminų žodynas“ (1994), „Knygotyra: Enciklopedinis žodynas“ (1997).

„**ENERGETIKA**“, ketvirtinis mokslinis žurnalas, leidžiamas nuo 1990 Vilniuje vietoj 1955-89 ėjusio žurnalo „Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai. B serija“. Įsteigė Lietuvos MA prezidentas ir Fizikinių-techninių energetikos problemų in-tas. Leidžia leidykla „Academia“. Skelbiami originalūs moksliniai ir apžvalginiai probleminiai straipsniai energetikos, šilumos mainų bei šiluminės fizikos klausimais lietuvių, rusų ir anglų k. Vyr. redaktorius A. Žukauskas (iki 1997). Tiražas 1990 – 480 egz., 1996 – 320 egz.

„**ENERGETIKAS**“: 1. Šiaulių elektros tinklų laikraštis, ėjęs 1970-91. Iki 1990 buvo dauginamas (spausdinamas) elektrografiniu aparatu. Redaktorius S.Tolišius. Tiražas 1990 – 350 egz., 1991 – 200 egz.

2. Vakarų statybos valdybos savaitraštis, ėjęs 1980-89 Sniečkujė (dabar Visaginas) lietuvių ir rusų k. Redaktoriai: J. Stroganovas (1980-84), A. Poletajeva (1985-89). Tiražas 1980 – 300 egz. lietuvių k. ir 2700 egz. rusų k., 1989 – 500 egz. lietuvių k. ir 2800 egz. rusų k.

„**ENERGY NEWS OF LITHUANIA**“ („Lietuvos energetikos naujienos“), Lietuvos energetikos agentūros ketvirtinis žurnalas, leidžiamas nuo 1995 Vilniuje. Vyr. redaktorė D. Medelienė. Tiražas 3000 egz.

EPIGONIZMAS (gr. epigonos – vėliau gimęs), nekūrybiškas, nekritiškas sekimas žymių menininkų arba mokslininkų veikalais; mėginimas atgaivinti pasenusias meno kryptis, mokslo koncepcijas.

Terminas pradėtas vartoti pasirodžius vokiečių rašytojo K. L. Imermano romanui „Epigonai“ (1836).

Epigonizmas pasireiškia po didelio kūrybinio pakilimo bei suklestėjimo, kai nebeatsiranda savaimingų kūrybinių asmenybių, kai pasinaudojama pirmtakų tematika, idėjomis, formos laimėjimais. Epigonizmo esminis principas – neatsakingas arba sąmoningas siekimas įtikti madai, pasiduoti viešpatuojančiam skoniui, „vergiškas“ sekimas nusistovėjusiomis taisyklėmis bei šablonais.

Epigonizmo reiškinių buvo gausu Vokietijoje po J. V. Gėtės ir F. Šilerio, Rusijoje – po A. Puškino ir M. Lermontovo, Lietuvoje – po Maironio.

EPIGRAFAS (gr. epigraphē – įrašas, užrašas): 1. Antikoje ir viduramžiais – užrašas ant paminklų, šventyklų sienų, meno dirbinių. Jis teikia kultūros, kalbos, rašto, istorijos duomenų. Kai kada turi literatūrinę vertę.

2. Posakis, patarlė, citata ar trumpa kito rašinio ištrauka, pateikta prieš literatūros kūrinių ar jo dalį kaip įžanga. Epigrafu autorius nusako kūrinių pagrindinę mintį, temą.

EPIGRAMA (gr. epigramma – užrašas). 1. Trumpas (dažniausiai 1 strofos), sąmojingas, dažnai satyrinio

pobūdžio eiliuotas kūrinys, pajuokiantis konkretaus asmens ar tam tikros grupės ydą.

2. Kam nors skiriamas pamokomojo, giriamojo ar peikiamojo turinio eiliuotas kūrinys (eilėraštis).

EPILOGAS (gr. *epi* – po+ *logos* – kalba, žodis): 1. Populiariai – ko nors pabaiga, baigiamoji dalis.

2. Baigiamoji epinio, dramatinio, publicistinio kūrinio, kartais straipsnio, kino filmo, TV ar radijo laidos dalis, kurioje koku nors būdu informuojama apie tolesnį veikėjų, dalyvių likimą, įvykių raidą.

3. Kreipimasis į žiūrovus antikinių ir vėlesnio laikotarpio dramų pabaigoje, kuriuo papildomas ką tik vaidintas veikalas, pranešama apie būsimus vaidinimus, jų turinį, dėkojama publikai, prašoma išsiskirstyti. Modernioje dramoje epilogas neteko savo reikšmės ir vartojamas gana retai.

EPISTOLINĖ LITERATŪRA (gr. *epistolē* – laiškas), literatūros arba publicistikos kūriniai, parašyti laiško forma. Epistolinei literatūrai priskiriami žymių žmonių (visuomenės, politikos veikėjų, rašytojų, menininkų, mokslininkų) išspausdinti laišškai, laiškų forma parašyti romanai, apysakos, apsakymai, poemos bei literatūrinio ir publicistinio laiško žanrų formos kūriniai. Epistolinė literatūra itin buvo populiari XVIII a. Žymiausi to meto epistolinių romanų autoriai: R. Ričardsonas (Richardson), Ž.Ž. Ruso (Rousseau), J. V. Gėtė (Goethe). Taip pat žr. Literatūrinis laiškas.

EPITAFIJA (gr. *epithaphios* – antkapio, antkapinis): 1. Glaustas, dažnai eiliuotas antkapio įrašas.

2. Poezijos kūrinys mirusiojo garbei.

EPITETAS (gr. *epitheton* – priedėlis), stiliaus priemonė – pažymins, pridedamas prie daikto pavadinimo, norint suteikti jam meninį vaizdingumą: sidabro rasa, pilkosios dienos, piršlys melagis. Skiriamas metaforinis ir nuolatinis epitetas. Metaforinis epitetas nurodo objekto savybę netiesiogiai, perkeltiniu būdu ir kartu yra metafora: širdies šviesa, šilkinės kasos. Nuolatinis epitetas – visos tautos vartosenos tradicija pagrįstas pažymins: bernelis dobilėlis, mergelė lelijėlė, močiutė sengalvėlė.

Epitetas suteikia pasakymui plastinio bei emocinio raiškumo ir žymi kitu žodžiu įvardyto daikto, asmens, reiškinio ar veiksmo savybę.

EPIZODAS (gr. *epeisodion*): 1. Literatūros kūrinio, straipsnio, radijo ar televizijos laidos fragmentas, sudėtinė dalis, turinti tam tikrą kompozicinį savarankiškumą.

2. Atsitikimas, trumpalaikė, paprastai mažareikšmė įvykio dalis, iš esmės neturinti įtakos visam įvykiui, reiškiniui.

„ERANUS“, Humanitarinių mokslų fakulteto raštai, leisti 1930-38 Kaune. Leido Vytauto Didžiojo un-to Humanitarinių mokslų fak. Skelbė un-to filosofų, psichologų, istorikų, filologų mokslinius straipsnius, diplominius darbus, referatus ir tyrinėjimų studijas lietuvių, rusų, vokiečių k. Bendradarbiavo J. Balys, L. P. Karšavinas, V. Lazersonas, V. Sezemanas, V. Trumpa, J. Vabalas. Redagavo prof. Iz. Tamošaitis. Spausdino „Spindulio“ b-vė Kaune. 1930 išėjo T. 1, 1931 – T. 2, 1935 – T. 3, 1938 – T. 4.

„ERDVĖS“, nepriklausomos spaudos leidinys (žurnalas), ėjęs 1988-93 Vilniuje. Spausdino rašinius visuomenės gyvenimo ir politikos klausimais. Leidinį įsteigė, leido ir redagavo A. Aukštikalnienė. Tiražas 1988 – 2000 egz., 1992 – 3000 egz. Išėjo 23 numeriai.

„ERELIS“, satyros ir humoro mėnesinis žurnalas, leistas 1908 10 – 1909 Čikagoje. Redagavo ir leido J. Šimkus. Išėjo 4 numeriai.

ERETAS Juozas (1896 10 18 Bazelyje, Šveicarijoje – 1984 03 13 ten pat), literatūrologas, publicistas, visuomenės veikėjas. Nuo 1915 studijavo Fribūro, Bazelio ir Lozanos un-tuose, 1918 apgynė filosofijos daktaro disertaciją. Studijuodamas Fribūre, drauge su kitais redagavo žurn. „Litauen“. 1919 Berne prie Šveicarijos vyriausybės susiformavus Lietuvos diplomatinei misijai ir ten įsteigus Spaudos biurą, buvo pakviestas dirbti to biuro redaktoriumi. Taip pat dirbo Berlyne, spaudos biure prie Lietuvos pasiuntinybės. 1919 Kaune Užsienio reikalų ministerijoje organizavo Vyriausybės informacijos tarnybą (nuo 1920 pavasario – Informacijos departamentas) ir buvo jo direktoriumi. Užsienio reikalų viceministro pavedimu prie departamento įsteigė Lietuvos telegramų agentūrą (ELTA) ir 1920-22 buvo jos direktorius. 1920 derybose su lenkais Ženevoje ir 1921 Briuselyje buvo lietuvių delegacijos atstovas spaudos reikalams. 1922 įkūrė žurn. „Sargyba“, sumanė steigti angelaičių d-į vaikams ir jiems laikr. „Angelas sargas“. 1923 įsteigė ir redagavo žurn. „Sportas“, laikr. „Jėga ir grožis“, 1930-38 – mokslinį leidinį „Athenaeum“. Nuo 1922 būdamas Lietuvių katalikų mokslo akademijos narys, 1935-37 redagavo „Suvažiavimo darbus“ (1 ir 2 t.).

1941 išvyko į Šveicariją. Redagavo „Schweitzer Lexikon“ (1945-48) ir „Frauenlexikon“ (1953-54) baltų tautų skyrių, rašė į „Europe Acterna“ (1955). Paskelbė straipsnių leidiniuose „Aidai“, „Draugas“, „Tėvynės sargas“, „Šaltinis“.

Išspausdino monografiją „Stasys Šalkauskis“ (1961). Parengė spaudai K. Pakšto monografiją. Išleido egzilinę trilogiją: „Tremtis – prakeikimas ar uždavinys?“ (1964), „Tremties lietuvis idėjų sukuryje“ (1965), „Mažosios tautos ir valstybės“ (1966).

„ERKIN TOO“ („Laisvi kalnai“), Kirgizijos savaitraštis, einantis nuo 1924 kirgizų k. Iki 1926 ėjo Taškente (Uzbekija). 1926-36 buvo leidžiamas Biškeke pavadinimu „Kyzyl Kyrgyzstan“ („Kalnuotasis Kirgizstanas“). 1936-91 ėjo pavadinimu „Sovettik Kyrgyzstan“ („Tarybinis Kirgizstanas“) kaip Kirgizijos KP CK dienraštis. Nuo 1991 eina senuoju pavadinimu kaip vyriausybinių savaitr. kirgizų ir rusų („Svobodnyje gory“) k. Tiražas 1996 – 17 000 egz. kirgizų k. ir 10 000 egz. rusų k.

EROTINĖ (gr. *erōs*, kilm. *erōtos* – meilė) **SPAUDA**, periodiniai ir neperiodiniai leidiniai, spausdinantys erotinio pobūdžio rašinius bei iliustracijas. Jų tikslas – supažindinti žmones su meilės kultūra.

ESĖ (angl. *essay*, pranc. *essai* – bandymas), mokslo, filosofijos, literatūros, meno kritikos arba publicistikos kūrinys, parašytas asociacijomis grindžiamų apmąstymų forma. Esė laikomas filosofinės literatūros, literatūros ir meno kritikos bei žurnalistikos žanru. Žanro

samprata nėra aiškiai apibrėžta. Terminas daugiausia vartojamas Didžiojoje Britanijoje ir Prancūzijoje. Šiose šalyse esė terminas dažnai taikomas ir apybraižos tipo kūriniam, rašytojų publicistiniams straipsniam. Esė žanro kūriniam būdingas intelektualinis pradas, filosofinio pobūdžio apmąstymai, asociatyvinė kompozicija, juose neretai būna ryški autoriaus subjektyvi nuomonė, atsispindi jo emocijos, pasaulėžiūra.

Esė žanro pradininku laikomas XVI a. prancūzų filosofas ir rašytojas Mišelis de Montenis (M. de Montaigne). Žymūs XIX–XX a. eseistai: anglai F. Bekonas (Bacon), T. Karlailis (Carlyle), M. Arnoldas (Arnold), Dž. Raskinas (J. Ruskin), G. K. Čestertonas (Chester-ton), O. Hakselis (Huxley), T. S. Eliotas (Eliot), prancūzai Š. D. Sent-Bevas (Sainte-Beuve), Stendalis (Stendhal), A. Kamiu (Camus), amerikiečiai R. V. Emersonas (Emerson), E. Paundas (Pound).

Lietuvių literatūroje ir publicistikoje esė kūrinii yra parašę J. Aistis, Just. Marcinkevičius, E. Mieželaitis, Vaižgantas, T. Venclova, T. Sakalauskas ir kt. v.B.

ESEISTAS, rašytojas arba publicistas, rašantis esė tipo kūrinius.

ESEISTIKA: 1. Eseistinio pobūdžio filosofinė, literatūrinė, menotyrynė arba publicistinė kūryba.

2. Anglų ir prancūzų vartosenoje – literatūros ir meno kritika.

„**ESKIZAI**“, Ukmergės kultūros fondo leidinys (žurnalas), einantis nuo 1991. Iki 1992 leido Lietuvos kultūros fondo Ukmergės taryba. Vyr. redaktorius K. Česnaitis. Tiražas 1991 – 1500 egz., 1995 – 1000 egz.

Nuo 1995 leidžiamas tokio pat pavadinimo žurnalo priedas (laikraštis).

ESKIZAS (pranc. esquisse), modelis, metmenys, pagal kuriuos kas nors kuriama ar gaminama.

„**EL ESPACIO**“ („Erdvė“), Kolumbijos vakarinis dienraštis, einantis nuo 1965 Bogotoje. Išreiškia liberalų partijos nuostatas. Tiražas 1996 – 100 000 egz.

„**EL ESPECTADOR**“ („Stebėtojas“), Kolumbijos dienraštis, einantis nuo 1887 Bogotoje. Kolumbijos liberalų partijos organas. Vienas didžiausių šalies laikraščių. Išeina dvi laidos – rytinė ir vakarinė. Tiražas 1996 – 160 000/190 000 egz.

„**O ESTADO DE SÃO PAULO**“ („San Paulo valstija“), Brazilijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1875 San Paule. Laikraštis konservatyvios pakraipos, jį remia valstijos verslininkai bei bankininkai, dalis akcijų priklauso Amerikos bankams. Spausdina daug reklamų, išeina iki 50 puslapių apimties. Tiražas 1996 – 300 000/460 000 egz.

ESTAMPAS (pranc. estampe), lakštinės grafikos kūrinys, atspaudas nuo dailininko sukurtos spaudos formos.

ESTETIZMAS (gr. aisthetikos – jutiminis): 1. Pažiūra, perversinanti estetines vertybes.

2. Meno autonomiškumo suabsoliutinimas, jo es-

tetinės vertybės atskyrimas nuo dorovinio, politinio turinio.

3. Polinkis į grožį, tobulas formas.

ESTIJA, Estijos Respublika (Šiaurės Rytų Europa), nepriklausoma nuo 1918, gyventojų – 1,48 mln. (144 vieta pasaulyje), sostinė – Talinas, oficiali kalba – estų.

Pirmieji tekstai estų k. pasirodė 1525 Vokietijoje. Jų buvo Liubeke išspausdintoje evangelikų liuteronų knygoje (neiškilo). Tais pačiais metais Vitenberge buvo išleistas S. Vamato ir J. Kolio parengtas Liuterio katekizmas vokiečių žemaičių k. ir estų k. (išliko fragmentai). Pirmoji estiška knyga yra išlikęs katalikų kunigų vadovas „Agenda parva“, išspausdintas 1622 Braunsberge (Prūsija). Estijoje knygas pradėta spausdinti 1631 Tartu (buv. Dorpate) ir 1633 Taline (buv. Revelyje).

Pirmasis periodinis leidinys – Taline 1675 pradėtas leisti savaitraštis vokiečių k. „Ordinari Freitags Post-Zeitung“ („Bendros penktadienio pašto žinios“), ėjęs iki 1678. 1689-1710 Taline ėjo laikr. „Revalsche Post-Zeitung“ („Revelio pašto žinios“). 1766 pasirodė pirmasis periodinis leidinys estų k. – žurnalo tipo leidinys „Lühhike õppetus“ („Trumpas pamokymas“), kuriame buvo spausdinami vertimai iš vokiečių k. 1806 Tartu pradėjo eiti originalus estų laikr. „Tarto maa rahwa Näddali - Leht“ („Tartu savaitraštis Pietų Estijos kaimiečiams“), o 1821 – „Marahwa Näddala - Leht“ („Savaitraštis kaimiečiams“), leistas iki 1823 ir 1825. 1848-49 Tartu ėjo pirmasis estų iliustruotas žurn. „Maailm ja mõnda mis seal sees leida on“ („Pasaulis ir tai, ką ten būtų galima rasti“). Periodinė spauda estų k. reguliariai leidžiama nuo 1857, kai Piarnu pradėjo eiti savaitr. „Perno Postimees“ („Piarnu paštininkas“). 1878 Viljandėje pasirodė politinis (nacionalinio išsivadavimo sąjūdžio) savaitr. „Sakala“, ėjęs net iki 1940, vėliau atgaivintas 1941 bei 1988. 1991 Tartu atgaivintas ir laikr. „Postimees“ („Paštinkas“), ėjęs 1886-1940 bei 1941-48. 1900 iš viso buvo leidžiami 27 periodiniai leidiniai, 1914 – 88, o 1939 – 258 (221 žurnalas). 1990 ėjo 165 laikraščiai (129 estų k.) ir 51 žurnalas, 1993 – 183 laikraščiai ir 77 žurnalai.

Per metus išleidžiama iki 2600 knygų ir brošiūrų. Išeina 173 laikraščiai ir 91 žurnalas. Svarb. dienraščiai: „Eesti Paelvaleht“ („Estijos dienraštis“, žr.), „Postimees“ („Paštinkas“, žr.), „Estonija“ („Estija“, eina nuo 1940 rusų k., tir. 20 000 egz.), „Ohtuleht“ („Vakarinės naujienos“, nuo 1944, tir. 20 000 egz.), „Sõnumileht“ („Pranešimų laikraštis“, nuo 1995, tir. 35 000 egz.), „Aripäev“ („Verslo laikraštis“, nuo 1989, tir. 20 000 egz.), savaitraščiai: „The Baltic Independent“ („Baltijos nepriklausomybė“, nuo 1990 anglų k., tir. 10 000 egz.), „Den za dniom“ („Diena po dienos“, nuo 1991 rusų k., tir. 16 000 egz.), „Eesti Aeg“ („Estijos laikas“, nuo 1991, tir. 18 000 egz.), „Eesti Ekspress“ („Estijos ekspresas“, žr.), „Maaleht“ („Kaimo laikraštis“, nuo 1987, tir. 50 000 egz.), „Pühapäevaleht“ („Sekmadienio laikraštis“, nuo 1992, tir. 33 000 egz.), žurnalai: „Eesti Loodus“ („Estijos gamta“, eina nuo 1933, tir. 10 000 egz.), „Eesti Naine“ („Estijos moteris“, nuo 1924, tir. 30 000 egz.), „Kodukiri“ („Jūsų namas“, nuo 1992, tir. 69 000 egz.), „Noorus“ („Jaunystė“, nuo 1946, tir. 10 000 egz.), „Vikerkaar“ („Vai-vorykštė“, nuo 1986 estų ir rusų k., tir. 5000 egz.).

Estijos informacijos agentūra ETA (žr.) įkurta

1918. Nuo 1990 Taline veikia ir agentūra BNS (žr.).

Radijas veikia nuo 1926, yra 0,71 mln. radijo imtuvų (449 imt. 1000 gyv.), televizija – nuo 1955, yra 0,555 mln. televizorių (351 tel. 1000 gyv.). Laidas estų, rusų, suomių, švedų, anglų k. transliuoja valstybinis R ir TV, taip pat 19 privačių R stočių ir 5 privačios regioninės TV stotys.

Dokumentinio kino filmai kuriami nuo 1913. v.u.

„**ESU**“, dvisavaitis socialinio draudimo žurnalas (iki 1996 laikraštis), einantis nuo 1990 gegužės Vilniuje. Iki 1995 vadinosi „Sodra“. Leidžia UAB „Sodra press“. Nagrinėja valstybinio socialinio draudimo problemas, komentuoja įstatymus, nutarimus, rašo apie užsienio analogiškų įstaigų darbą. Redaktoriai: J. Marcišauskaitė (1990), V. Greblikas (1991-95), D. Čepienė (nuo 1995). Tiražas 1990 – 10 000 egz., 1997 – 28 000 egz.

ETA, Eesti Telegraafi Agentuur (Estijos telegramų agentūra), Estijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1918 Taline. Iki 1919 vadinosi Ajakirjanduse Büroo (Spaudos biuras). Iki 1940 palaikė nuolatinį ryšius su Reuters (Londone), Havas (Paryžiuje) ir Wolffs (Berlyne) agentūromis. Teikė informaciją ne tik šalies laikraščiams, bet ir kitų valstybių informacijos agentūroms. Nuo 1930 iki 1940 Estijos laikraščiai užsienio informacijos gaudavo ir iš Informacijos departamento, įsteigto Užsienio reikalų ministerijoje.

ETA renka, apdoroja ir platina informaciją apie šalies politinio, ekonominio ir kultūrinio gyvenimo įvykius, aprūpina laikraščių bei žurnalų redakcijas, radiją ir televiziją naujausia užsienio informacija.

ETERIS (gr. aithēr – dangus, oras), erdvė, kuria sklinda radijo bangos; radijo bangų sklidimo terpė.

„**ETHIOPIAN HERALD**“ („Etiopijos šauklys“), Etiopijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1943 Adis Abeboje anglų k. Leidžia Informacijos ministerija. Tiražas 1996 – 50 000 egz.

„**ETHOS**“, Lietuvos etinės kultūros d-jos „Ethos“ dvi-mėnesis leidinys, leistas 1989-91 Vilniuje. Iki 1990 vadinosi „Dora“. Spausdino rašinius, žadinančius tautos dvasią, aukštinančius žmogų ir jo orumą, smerkiančius amoralumo apraiškas. Ats. redaktorius V. Žemaitis. Tiražas 1989 – 40 000 egz., 1991 – 5000 egz. Išėjo 15 numerių.

ETIKA (lot. ethica < gr. ēthos – paprotys, įprotis, būdas), žr. Žurnalisto etika.

ETIMOLOGIJA (gr. etymologia < etymon – tikroji pirmą kartą žodžio reikšmė + logos – žodis), žodžių kilmės ir jų giminystės santykių su kitais tos pačios arba kitų kalbų žodžiais nustatymas. Pvz., upės vardą „Anykšta/Anykštė“ ir ežero vardą „Anykštis“ A. Vanagas gretina su indoeuropiečių šaknimi an – /en –, kuri siejama su ilyrų en „vanduo“, enach „pelkė, bala“.

Liaudies etimologija – nemokslinis žodžių kilmės aiškinimas, remiantis atsitiktiniu žodžių sąskambio panašumu: „Šeduva“ kildinamas iš „še + du + va“.

ETIOPIJA, Etiopijos Federacinė Demokratinė Respublika (Šiaurės Rytų Afrika), nepriklausoma nuo 1896,

gyventojų – 53,44 mln. (22 vieta pasaulyje), beraščių – 37,6 proc., sostinė – Adis Abeba, oficiali kalba – amharų.

1906 Italijai, Didžiajai Britanijai ir Prancūzijai susitarus dėl įtakos sferų Etiopijoje (nors ši ir buvo pasiskelbusi nepriklausoma valstybe dar 1896, kai susijungė XV-XVIII a. gyvavusios atskiros etiopų kuni-gaikštystės), atitinkamose šalies zonose ėmė plisti italų, anglų ir prancūzų periodiniai leidiniai. Vėliau buvo įsteigti vietiniai dienraščiai italų k. „Quotidiano Eritreo“ („Eritrėjos dienraštis“, 1941) ir „Il Giornale dell Eritrea“ („Eritrėjos laikraštis“, 1951), anglų k. „Ethiopian Herald“ („Etiopijos šauklys“, 1943, žr.) ir „Voice of Ethiopia“ („Etiopijos balsas“, 1955), prancūzų k. „Addis Soir“ („Vakarinis Adis“, 1965). Nuo 1936 buvo leidžiamas mėnesinis istorijos ir ekonomikos žurn. anglų k. „Ethiopian Observer“ („Etiopijos stebėtojas“).

Šalyje išeina apie 30 įvairių periodinių leidinių, tarp jų 2 dienraščiai, jų tiražas 100 000 egz. (2 egz. 1000 gyv.): „Addis Zemen“ („Nauji laikai“, žr.) ir „Ethiopian Herald“ („Etiopijos šauklys“, žr.). Leidžiami savaitraščiai „Yezareitu Ethiopia“ („Etiopija šiandien“, žr.), „Addis Tribune“ („Adis Abebos tribūna“, eina nuo 1993 anglų k., tir. 3000 egz.), „Al-Alem“ („Vėliava“, nuo 1982 arabų k., tir. 3000 egz.), „Berisa“ („Aušra“, nuo 1976 oromų k., tir. 5000 egz.), „Hadas Eritrea“ („Naujoji Eritrėja, nuo 1991 tigrėjų ir arabų k., tir. 25 000 egz.).

Etiopijos pagrindinė informacijos agentūra yra ENA (žr.), įkurta 1964 Adis Abeboje.

Radijas veikia nuo 1935, yra 9,9 mln. radijo imtuvų (187 imt. 1000 gyv.). Vyriausybini radijas „Voice of Ethiopia“ (įst. 1941) transliuoja laidas amharų, afarų, tigrių, somalių, anglų, arabų, prancūzų k. Televizija veikia nuo 1964, yra 145 000 televizorių (3 tel. 1000 gyv.). Rodomos vyriausybės kontroliuojamos televizijos Ethiopian-TV SVC programos. v.u.

„**ETIUDAI**“, estetikos ir meninio auklėjimo žurnalas, ėjęs 1991-93 Vilniuje. Leido Kultūros ir meno in-tas, Lietuvos kultūros ministerija. Redagavo A. Gaižutis. Tiražas 1991 – 4000 egz., 1993 – 3000 egz.

ETIUDAS (pranc. etude < lot. studium – mokymasis, studijavimas), mokslo (dažniausiai filosofijos) ar literatūros kritikos straipsnis, nepretenduojantis į baigtumą, griežtą argumentaciją ar apibendrinančius sprendimus; esė (kartais vartojamas kaip šio žanro sinonimas).

„**ETTELA'AT**“ („Žinios“), Irano vakarinis dienraštis, einantis nuo 1925 Teherane. Remia vyriausybės vykdomą politiką. Tiražas 1996 – 500 000 egz.

„**ETTELA' AT HAFTEGI**“ („Savaitės naujienos“), Irano savaitraštis, einantis nuo 1942 Teherane. Rašo politikos, ekonomikos, kultūros, visuomenės gyvenimo klausimais. Tiražas 1996 – 150 000 egz.

EUFEMIZMAS (gr. euphemismos < eu – gerai + pheimi – kalbu), švelnesnis, neutralus žodis arba posakis, pavartotas vietoj nešvankaus, šiurkštaus ar bauginančio, pvz., „blogai kvėpia“ vietoj „dvokia“, „atimti gyvybę“ vietoj „nužudyti“.

„EUROPA“, bulvarinio pobūdžio laikraštis, leidžiamas nuo 1990 gruodžio 1 Kaune. Iki 1991 Nr. 19 ėjo pavadinimais „Vasario 16“ ir „Vasaris“. Įsteigė J. Banevičius, P. Gončaras, E. Striaukas. Leidžia UAB „Laikraštis „Vasaris“. Vyr. redaktorius J. Banevičius. Redaktoriai: Dž. Paršonis (1990-91), St. Jakubaitis (1991), P. Gončaras (nuo 1991). Minėtini redakcijos darbuotojai G. Bartuškienė, V. Inytė, R. Jurgelionis, K. Marčiulionis, N. Storik. Tiražas 1990 – 25 000 egz., 1996 – 70 000 egz.

1990 buvo leidžiami laikraščio „Vasario 16“ priedai „Akis į akį su nusikaltimais, nelaimėmis, katastrofomis“, „Dvidešimt kapeikų“ (žr.), „Dvidešimt centų“ (žr.), „Liberalia“, „Pro raktų skylutę“ (žr.), „Vakaro skaitiniai“ (žr.), „Vasario 16“, „Vietoj vakarienių“, iš kurių daugelis 1991 tapo savarankiškais laikraščiais.

„EUROPOS CENTRAS“, kultūros ir pramogų leidinys (nuo 1993 – savaitraštis), leistas 1990-95 Vilniuje. Rašė apie kultūrinę bei politinę aktualijas. Įsteigė A. Vaišnys, 1992 leidybos teises perdavė L. Jučui. Vyr. redaktorius L. Jučas. Redaktoriai Laim. Jučas, A. Vaseris. Tiražas 1990 – 20 000 egz., 1993 – 63 400 egz., 1995 – 1000 egz.

Nuo 1991 leido priedą moterims „Salonas“ (žr.).

EUROPOS KULTŪROS FONDAS, European Cultural Foundation, ECF, įkurtas 1954 12 16 Ženevoje. Jį globoja Europos kultūros centras (CEC), apima kultūros, švietimo, tarptautinių santykių sferas, masinės komunikacijos priemonių veiklą (išimtis – medicina). Prezidentė Olandijos princesė Margret, būstinė Amsterdamo. Fondą finansuoja privatūs ir valstybiniai fondai, iš dalies – Europos bendrijos komisija.

Priklauso tarptautinių institutų ir centrų tinklas: Europos švietimo ir socialinės politikos in-tas (įsteigtas 1975, Paryžiuje), Europos gamtos apsaugos in-tas (1976, Bonoje, biurui Arnheime, Briuselyje, Londone, Paryžiuje), Europos bendradarbiavimo fondas (1977, Briuselyje), Europos politikos studijų centras (1978, Londone), Europos darbo ir visuomenės centras (1979, Maastrichte), Europos visuomenės informavimo priemonių in-tas (1983, Mančesteryje), Europos fondų centras (1989, Briuselyje).

„EUROPOS LIETUVIS“, Didžiosios Britanijos lietuvių s-gos ir Lietuvių namų laikraštis, leidžiamas nuo 1947 liepos 25 Londone ir 1992-95 ėjęs Vilniuje. Iš pradžių vadinosi „Vidaus ir užsienio žinių biuletenu“, nuo 1947 spalio – „Britanijos lietuvis“, 1952-53 – „Europos lietuvių laikraštis“, nuo 1953 rugsėjo 23 – „Europos lietuvis“. Redaktoriai: M. Bajorinas, M. Šilkaitis, J. Kaulėnas, nuo 1951 – Br. Daunoras, J. Senkus, K. Barėnas, J. Lūža, K. Čepas, J. Vilčinskis, V. Dargis, H. Gasparas (nuo 1996). Tiražas laikraščio, leisto Vilniuje, 1992 – 5000 egz., 1995 – 1700 egz.

EUROPOS RADIJO IR TELEVIZIJOS SAJUNGA, European Broadcasting Union, EBU, įkurta 1950 02 12 kaip Europos nacionalinių radijo ir televizijos organizacijų s-ga, pakeitusi nuo 1925 veikusią Tarptautinę radijo organizaciją (IBU). Tikslai: standartizuoti transliacijos ir priėmimo sistemas, keistis radijo ir televizijos žiniomis, programomis „Eurovision“ ir „Euroradio“. Priklauso apie 100 aktyvių narių ir

asocijuoti nariai iš 70-ties šalių už Europos ribų.

Struktūra: visuotinis susirinkimas, valdyba, pastovūs teisės, technikos, televizijos ir radijo programų kantai. Ženevoje posėdžiauja sekretoriatas, o Briuselyje – techninis centras. Apie 220 personalo narių. Oficialios kalbos: anglų, prancūzų. Veiklos kryptys: EBU narių pasitarimai autorystės ir sutarčių pasirašymo klausimais; visapusiškos studijos apie radijo ir televizijos stočių darbą.

Bendradarbiauja su ESA (European Space Agency), ETSI (European Telecommunications Standards Institute), EUTELSAT (European Telecommunications Satellite Organisation), FIFA (Federation Internationale de Football Association), UEFA (Union European de Football Association).

Lietuvos radijas ir televizija į EBU priimta 1993.

EUROPOS SAJUNGA, ES, The European Union, EU, Europos valstybių organizacija, įkurta 1957 kovo 25 Romos sutartimi. Nuo 1958 sausio 1 iki 1993 lapkričio 1 veikė kaip Europos ekonominė bendrija („Bendroji rinka“). Į ES nuo 1993 įeina Vakarų Europos s-ga. ES tikslas – integruoti Europos valstybių ekonomiką: sukurti muitų s-gą, bendrą darbo jėgos, kapitalų ir paslaugų rinką, valiutų ir politinę s-gą, išplėsti gaminių realizacijos rinkas. Iš pradžių į Sąjungą įėjo Belgija, Italija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Prancūzija, Vokietija. Paskui prie jų prisijungė Airija, Didžioji Britanija ir Danija (1973), Graikija (1981), Ispanija ir Portugalija (1986), Austrija, Suomija ir Švedija (1995). 1997 Europos Sąjunga turėjo dar 10 asocijuotų narių (tarp jų ir Lietuva). Pagrindinės institucijos: Europos Komisija su generaliniu sekretoriatu ir generaliniu direktoratu, Europos taryba, Europos Sąjungos Ministrų Taryba, Europos Parlamentas. Pagrindinė būstinė – Briuselyje (Belgija), Europos Parlamento – Liuksemburge. Europos komisijos pirmininkas J. Santeras, Europos Parlamento vadovas K. Hanschas.

EUROPOS TARYBA, The Council of Europe, konsultacinė politinė Europos valstybių organizacija, įkurta 1949 gegužės 5 Londone. Pagrindinis tikslas – spartinti organizacijai priklausančių šalių ekonominę ir socialinę pažangą, prisidėti prie Europos integracijos, plėtoti parlamentinę demokratiją ir garantuoti žmogaus teises. 1997 Tarybai priklausė 40 valstybių. Vadovaujantys organai – konsultacinė (parlamentinė) asamblėja ir Ministrų komitetas. Nuolatinį darbą atlieka Sekretoriatas. Asamblėja renka prezidentą. Būstinė – Strasbūre (Prancūzija). Prezidentas M.A. Martinez. Generalinis sekretorius D. Taršys (Daniel Tarschys).

Lietuva Europos Tarybos nare tapo 1994. Nuo 1994 Vilniuje veikia Europos Tarybos Informacijos ir dokumentacijos centras (vadovė M. Prokopčik).

EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ IR PAGRINDINIŲ LAISVIŲ APSAUGOS KONVENCIJA, nustatanti pagrindines žmogaus teises ir laisves, kurias turi ginti ir už kurias atsako valstybė. 1950 lapkričio 4 priėmė 11 valstybių (Airija, Belgija, Didžioji Britanija, Danija, Italija, Liuksemburgas, Norvegija, Olandija, Prancūzija, Švedija, Šiaurės Airija), susijungusių į Europos Tarybą; įsigaliojo nuo 1953 rugsėjo 3. Svarbiausiomis laikoma žmogaus teisė į gyvybės apsaugą, teisė į darbą, į minties, sąžinės ir religijos laisvę ir kt.

Konvencijos 10 straipsnyje nurodyti pagrindiniai spaudos laisvės ir jos apribojimo principai:

1. Kiekvienas žmogus turi teisę laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus. Tai teisė laisvai laikytis savo nuomonės, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas valdžios pareigūnams netrukdam ir nepaisant valstybių sienų. Šis straipsnis neturi trukdyti valstybėms kelti reikalavimą licencijuoti radijo, televizijos ar kino įstaigas.

2. Naudojimas šiomis laisvėmis, kurios susijusios su pareigomis ir atsakomybe, gali būti sąlygojamas tokių formalumų, sąlygų, apribojimų ar bausmių, kurias numato įstatymas ir kurios demokratinėje visuomenėje būtinos valstybės saugumo, teritorinio vientisumo ar viešosios tvarkos interesams apsaugoti, siekiant užkirsti kelią teisės pažeidimams ir nusikaltimams, žmonių sveikatai bei moralei, taip pat kitų asmenų orumui ar teisėms apsaugoti, užkirsti kelią konfidencialios informacijos atskleidimui ir teisminės valdžios autoritetui ir nešališkumui garantuoti.

Kiekvienas asmuo, kurio teisės ir laisvės, nurodytos Konvencijoje, buvo pažeistos, turi teisę į veiksmingą nacionalinės valdžios atlygą už jam padarytą žalą, nors pažeidimą padarė asmenys eidami oficialias pareigas. Konvencija kolektyviai laiduoja daugelį Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 1948 gruodžio 10 paskelbtos Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos principų, kuriuos įgyvendina sprendimus priimančios tarptautinės teisines mechanizmas. Valstybės, pasirašiusios Konvenciją, tokius sprendimus privalo vykdyti. Šios tarptautinės garantijos nepakeičia atskirų valstybių suteikiamų teisių garantijų, tačiau jas papildo. Jei jau panaudotos visos valstybės vidaus priemonės, bylas gali pradėti nagrinėti Konvencijos pagrindu įsteigtos instancijos – Europos Komisija ir Žmogaus Teisių Teismas arba Europos Ministrų Komitetas, į kurias gali kreiptis bet kuris asmuo, žmonių grupė ar nevyriausybinė organizacija. Šių institucijų būstinės yra Strasbūre.

Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba pareiškimą, kad Lietuva gerbs ir sąžiningai vykdys visus Konvencijoje nustatytus išpareigojimus, priėmė 1991 rugėjo 5.

L.T.

EUROPOS ŽURNALISTŲ ASOCIACIJA, Association des Journalistes Européens, AJE, regioninė žurnalistų organizacija, įkurta 1963 10 11 Briuselyje. AJE skatina Europietiškosios sąmonės brendimą, kviečia dirbti žurnalistus iš kitų Europos šalių. Asociacijai priklauso 1500 narių, 12 valstybių nacionalinės sekcijos. Būstinė Bonoje (Vokietija). Rengia tarptautines konferencijas.

„EVANGELIJOS ŠVIESA“: 1. Mėnesinis dvasinio turinio laikraštis, ėjęs 1935-40 Biržuose. Leido Biržų evangelikų krikščionių bendruomenės atstovai. Skelbė ištraukas iš religinių knygų, aiškino Evangelijos kilmę, nagrinėjo krikščionybės istoriją, spausdino straipsnius apie vaikų dvasinį auklėjimą, informavo apie evangelikų bendruomenės veiklą. Leido ir redagavo P. Viederis. Spausdino Biržų spaustuvė. Išėjo 58 numeriai. GB.

2. Krikščioniškas laikraštis, pradėtas leisti 1957 Čikagoje. Iš pradžių ėjo kas du mėnesiai, vėliau kas trys. Redaktoriai: A. Jurėnas, A. Taločka, K. Burbulyš.

„EVANGELIJOS ŽODIS“, Lietuvių evangelikų liuteronų laikraštis, pradėtas leisti 1951 Čikagoje. Įsteigė M. Kavolis ir kun. M. Preikšaitis. Nuo 1951 11 redagavo kun. A. Trakis. Iki 1955 buvo mėnesinis, 1955-57 ėjo kas du mėnesius. Leido Tautinė liuteronų taryba. 1957 01 „Evangelijos žodis“ prijungtas prie Miunchene leidžiamo žurn. „Svečias“.

„EVANGELIKŲ BALSAS“, mėnesinis lietuvių evangelikų tautinės minties laikraštis, leistas 1933 Kaune. Pirmasis numeris išėjo balandžio mėn. 16 puslapių. Bandė užmegzti ryšį su Klaipėdos krašto lietuviais per bažnyčią ir mokyklą, polemizavo su „Srovės“ leidinio leidėjais ir skaitytojais. Redaktorius ir leidėjas M.I. Brazauskas, K. Nauzneris. Spausdino „Typolit“ spaustuvė Kaune. Išleisti 3 numeriai.

„EVENIMENTUL ZILEI“ („Dienos įvykiai“), Rumunijos nepriklausomas dienraštis, einantis nuo 1992 Bukarešte. Vienas didžiausių ir populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 450 000 egz.

„EXCELSIOR“ („Ekselsioras“), Meksikos rytinis dienraštis, einantis nuo 1917 Meksike. Vienas įtakingiausių šalies laikraščių.

Dienraščio redakcija, be rytinio leidinio, leidžia dieninį ir vakarinių dienraščių „Ultimas Noticias de Excelsior“ („Ekselsioro naujausios žinios“, nuo 1936 ir 1939), savaitinius žurnalus „Revista de Revistas“ („Žurnalų žurnalas“, nuo 1910) bei „Juves de Excelsior“ („Ekselsioro ketvirtadienis“, nuo 1922).

Dienraščio tiražas 1996 – 200 000 egz.

„EXPRESO“ („Ekspresas“), Peru rytinis dienraštis, einantis nuo 1961 Limoje. Tiražas 1996 – 120 000 egz.

Nuo 1964 leidžia vakarinę laidą - laikraštį „Extra“ („Ekstra“), kurio tiražas 30 000 egz.

„L'EXPRESS“ („Ekspresas“), Prancūzijos savaitinis visuomeninis-politinis žurnalas, einantis nuo 1953 Paryžiuje. Rašo ne tik vidaus ir užsienio politikos, bet ir literatūros bei meno klausimais. Vienas populiariausių šalies periodinių leidinių. Tiražas 1996 – 545 000 egz.

„EXPRESS KONTAKTAS“, reklaminis savaitraštis, einantis nuo 1992 kovo 23 Šiauliuose. Spausdina nemokamus asmeninius skelbimus, reklaminę informaciją. Vyr. redaktorius V. Cimermonas. Tiražas 1992 – 6000 egz., 1997 – 9600 egz.

„EXPRESS WIECZORNY“ („Vakarinis ekspresas“), Lenkijos vakarinis bulvarinio pobūdžio dienraštis, einantis nuo 1946 Varšuvoje. Nepartinis laikraštis. Tiražas 1996 – 140 000/400 000 egz.

„EXPRESSEN“ („Ekspresas“), Švedijos nacionalinis vakarinis dienraštis, einantis nuo 1944 Stokholme. Leidžia Bonjerų laikraščių leidybos koncernas. Remia Švedijos liaudies (liberalų) partijos vykdomą politiką. Didžiausias ir populiariausias Skandinavijos laikraštis. Tiražas 1996 – 413 000 egz.

EZOPINĖ KALBA, užmaskuotas minčių reiškimo būdas, alegorinis pasakymas, pasakojimas. Pavadinimas kilęs iš sen. graikų pasakėtininko Ezopo (Aisopas,

VI a.pr.m.e.) pavardės. Šiuolaikinėje žurnalistikoje iš esmės šis metodas nevertojamas. Ankstesniaisiais laikais ezopinė kalba būdavo vartojama publicistiniuose rašiniuose, ypač feljetonuose.

„EŽYS“, mėnesinis satyros ir humoro žurnalas, „juokų, verksmų, džiaugsmų, nuliūdimo ir nusiraminimo

su paveikslėliais laikraštėlis“, leistas 1907-09 Vilniuje. Spausdino kritines žinutes, humoristinius rašinėlius, satyrinius eilėraštukus, kritikavo biurokratus, dvasininkus, šaipėsi iš žmonių ydų, gyvenimo negerovių, skelbė patarles, priežodžius, pasakas. Leido ir redagavo K. Stiklius. Spausdino A. G. Syrkinio bei M. Kuktos spaustuvės Vilniuje.

G.B.

F

FABULA (lot. fabula – istorija, pasaka, siužetas), literatūros kūrinio chronologinė ir priežastinė įvykių seka. Romėnų literatūroje fabula vadinamas kiekvienas pramanytas pasakojimas ar padavimas, vėliau dramos pagrindas. Greta vartota ir pasakos bei pasakėčios prasme.

Fabula siejasi su siužetu, sudaro jo medžiaginį pamatą. Siužetas – įvykiai tokia seka, kokia pateikta kūrinyje, fabula – chronologinė tų pačių įvykių grandinė (įvykių seka, kokia ji būtų realybėje). Jei kūrinio įvykių eiga, epizodų seka yra chronologinė (pvz., sen. epuose), siužetas ir fabula praktiškai sutampa. Fabulą dažniausiai turi ir scenos meno, kino kūriniai, kurių turinio pagrindą sudaro literatūros kūrinys (drama, libretas, scenarijus). Literatūros veikalas, publicistinis kūrinys gali ir neturėti fabulos, pvz., gamtos aprašymas, lyrinis jausmo išreiškimas.

FACETAS (pranc. facette – šoninė sienelė): 1. Nusklembta toninės klišės ar stereotipo šoninė sienelė. Už jos klišė ar stereotipas tvirtinami prie padėklo – medinės ar metalinės (facetinės) lentos.

2. Ko nors nusklembta šoninė briauna.

FAILAS (angl. file – (dokumentų) aplankas; kartoteka), žr. Byla.

FAINAS Šlioma (1927 11 14 Kaune – 1991 07 13 Vilniuje), fotožurnalistas. Prieš Antrąjį pasaulinį karą baigė Kauno komercinę mokyklą. Dirbo šaltkalviu, fotografavo, bendradarbiavo spaudoje. 1941-45 buvo Šiaulių gete, Dachau koncentracijos stovykloje. Nuo 1949 – „Valstiečių laikraščio“ fotokorespondentas, 1969-84 dirbo žurn. „Buitis“ redakcijoje. Nuo 1958 buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys.

„AL-FAJIR AL-JADID“ („Naujoji aušra“), Libijos dienraštis, einantis nuo 1969 Tripolyje arabų k. Leidžia Libijos informacijos agentūra JANA (žr.). Tiražas 1996 – 20 000 egz.

„FAKELAS“, akc. b-vės „Mažeikių nafta“ savaitraštis, leidžiamas nuo 1984 rugpjūčio 10. Iki 1991 ėjo lietuvių

ir rusų k. Redaktoriai: J. Prankaitė-Bagdonienė (1984), A. Jazdauskienė (1984-85), I. Ikamaitė-Vasarienė (1985-87, 1989-91), A. Niemčiauskas (1987-88), J. Radzevičius (1988), A. Kristinaitytė-Mamedova (1989, 1991-92, 1994-95), B. Plastinina (1992-93), G. Vaicekavičiūtė (nuo 1995). Tiražas 1984 – 2000 egz., 1997 – 1000 egz.

FAKSIMILĖ (lot. fac simile – daryk panašų), tiksli originalo (parašo, rankraščio, dokumento) kopija, gaunama spaudos ar fotografijos būdu; tiksli meno kūrinio (tapybos, grafikos) reprodukcija (gaminama daugiausia fotomechaniniu būdu).

FAKSIMILINIS LEIDINYS, leidinys, kuris maksimaliai pakartoja originalą – jo dydžius, įrišimą, formatą, teksto ypatybes ir iliustracijas, popieriaus išvaizdą.

FAKSIMILINIS RYŠYS, priemonės, kuriomis per atstumą perduodamas ir priimamas nejudamas vaizdas, pvz., fotografinė nuotrauka, rankraštis.

FAKTAS (lot. factum – padaryta), nepramanytas, tikras įvykis, reiškinys, tikrovė, realybė. Tai visuomeninėje sąmonėje atsispindėjusi reali tikrovė. Faktografinė informacija yra įvairiapusiška ir neišsemiamą kaip ir tikrovė. Žurnalistikoje faktas – tai informacija, turinti objektyvią realybę. Faktai yra žinios, dokumentai, duomenys apie žmogų ir kt. Faktų atranka ir pranešimas yra ne tik jų konstatavimas ir aprašymas, bet ir savotiškas vertinimas.

A.N.

FAKTORIUS (lot. factor – darytojas, gamintojas), veiksnys; jėga, sukianti ir naikinti kurį nors reiškinį; proceso varomoji jėga, būtina jo vyksmo sąlyga.

FAKTŲ PATIKRINIMAS, surinktų faktų privalomas tikrinimas, pasitelkus kitus informacijos kanalus, dokumentus, įvairius duomenis, kad informacija nebūtų iškraipyta, o būtų teisinga ir nešališka.

FALSIFIKACIJA (lot. falsifico – klastoju), sąmoningas ko nors iškraipymas, klastojimas, pakeitimas netikru dalyku ar visai naujo pagaminimas, siekiant asmeninės naudos, pasipelnymo ar kitų tikslų.

Su falsifikacija dėl įvairių sumetimų susiduriama dažnai. Paprasčiausia yra valgomų prekių falsifikacija, su kuria policiniu būdu kovojama nuo XIX a. Asmenų dokumentų falsifikacija praktikuojama jau ilgus šimtmečius. XIX a. Lietuvoje veikė ištisos dirbtuvės, kuriose buvo gaminami bajoriški dokumentai, o nefalsifikuotų metrikų XIX a. beveik neturėjo nė vienas kunigas, kilęs iš baudžiauninkų. Metraščių ir šiaip istorinių šaltinių falsifikacija prasidėjo atsiradus istorijos mokslui. Pasaulio istorijoje žinomas viduramžių falsifikatas „Konstantino dovanojimas“ (XVIII a.), Lietuvos istorijoje – „S. Grunau kronika“ (XVI a.), T. Narbuto „Raudonės metraštis“ (XIX a.).

Literatūros falsifikatai pasirodė su rašto atsiradimu. Minėtinas C. Sigoniuso 1583 paskelbtas Cicerono raštų falsifikatas, J. P. Collier 1852 „surado“ naujus Šekspyro veikalus, V. Aleksio V. Skoto vardu paskelbė romanus. Dailės kūrinių falsifikatų atsirado pradėjus kolekcionuoti dailės kūrinius. Plito XIX ir ypač XX a. Falsifikatai pagaminami sumaniai ir juos nustatyti galima tik spec. ekspertize. Perteikiamas meno laikotar-

pio, mokyklos ar dailininko stilius, kūrinio faktūra, kompozicija, dekoru elementai, medžiaga, cecho ar dirbtuvės ženklas, dailininko parašas. Padaromi netgi kūrinio susidėvėjimo požymiai (patamsėjimas, sužalojimas).

FAMILIARUMAS (lot. familiaris – artimas, bičiuliškas), per daug laisvas, nesivaržantis kalbėjimas ar rašymas; kalbos ypatybė, būdinga žemajam stiliui – žodžių nukandimas, kalbėjimas greitakalbe, vulgarizmų vartojimas ir kt.

„**FAMIGLIA CHRISTIANA**“ („Krikščionio šeima“), Italijos savaitinis katalikų iliustruotas žurnalas, einantis nuo 1931 Milane. Vienas populiariausių šalies žurnalų. Tiražas 1996 – 1,1 mln. egz.

FANA, Federation of Arab News Agencies/Ittihad Vikaliat al-Avba al-Arabia/ Federation des Agences de Presse Arabe (Arabų naujienų agentūrų federacija), veikianti nuo 1974. Įkurta 1965. Būstinė – Beirute (Libanas).

FANA tikslas – stiprinti arabų šalių informacijos agentūrų profesinius ryšius, plačiai skleisti jų informacinius pranešimus arabų šalyse ir kitose valstybėse, teikti materialinę ir techninę pagalbą arabų šalių ir Afrikos valstybių informacijos agentūroms. Organizacijai priklauso 16 arabų valstybių informacijos agentūros. Jai vadovauja Generalinė asamblėja, kuri posėdžiauja vieną kartą per metus ir išrenka vykdomąjį organą – Biurą iš 5 narių ir generalinio sekretoriaus (5 metams).

FANTASTIKA (gr. phantastikē – vaizdavimosi menas), kas išgalvota, keista, nerealų, vaizduotės sukurta, tikrovėje neegzistuoja; vaizduotės sukurti praeities, ko nors kilmės aiškinimai (mitai, sakmės ir kt.) ar iš dalies mokslu grindžiami ateities vaizdai. Žmogaus vaizduotės sukurtų neįprastų, keistų, dažnai antgamtinių reiškinių vaizdai sudaro fantastinės ar mokslinės fantastinės literatūros pagrindą.

„**FANTASTIKA. DETEKTYVAI (FD)**“, fantastikos ir detektyvų leidinys (žurnalas), ėjęs 1989-94 Kaune. Spausdino įdomiausias fantastikos ir detektyvų žanro kūrinius. Įsteigė ir leido M. Giedrys bei leidybinė firma „FD“. Vyr. redaktorius M. Giedrys. Redaktoriai K. Brundza (1989-93), K. Kasparas (1993-94). Tiražas 1989 – 25 000 egz., 1994 – 10 000 egz. Išėjo 13 numerių.

„**FANTOMAS**“, fantastikos laikraštis, leistas 1991-93 Vilniuje. Rašė apie paslaptingus įvykius, anomalius reiškinius, spausdino įdomybes, fantastiką. Redaktoriai V. Leščinskis (1991), R. Šimanauskas (1992), E. Varanavičius (1993). Tiražas 1991 – 60 000 egz., 1993 – 25 000 egz. Išėjo 8 numeriai.

„**FARMACEUTŲ REIKALAI**“, nemokamas laikr. „Lietuvos žinios“ priedas, leistas 1911 03 22–1912 11 15 Vilniuje. 1911 ėjo kaip „Aušrinės“ priedas (išėjo du numeriai). Išleisti 4 numeriai. Leidėja F. Bortkevičienė, redaktorė S. Mošinskaitė.

„**FARMACIJOS ŽINIOS**“, „laikraštis pavestas farmacijos reikalams“, žurnalas, leistas 1923-40 Kaune.

Leido Vaistininų d-ja ir Farmaceutų s-ga. Iš pradžių ėjo kartą per du mėnesius, nuo 1931 – kas mėnesį. Rašė apie vaistininų ir farmaceutų organizacijų veiklą, informavo apie naujus vaistus, pasakojo apie kitų šalių farmacijos ir vaistininystės veiklą, spausdino Sveikatos departamento dokumentus, įvairius patarimus, draugijos darbo ataskaitas. Bendradarbiavo Vl. Bankauskas, K. Grybauskas, A. Kumštys, P. Mikuličius, J. Oleka, Z. Starkus, T. Šaulys ir kt. Redagavo St. Nasvytis (1923-24 Nr.3, 1925-26, 1930-34), Z. Kuzavas (1924 Nr. 4–1925 Nr.3), J. Makauskis (1927-29), J. Žemaitis (nuo 1935). Spausdino „Dirvos“ spaustuovė Marijampolėje, Š. Neumano bei „Varpo“ spaustuovė Kaune. Leido priedą „Farmacijos manualas“. G.B.

FEDARAVIČIUS Felicijonas Konstantinas (g. 1938 10 25 Biržų aps. Nemunėlio Radviliškio Sklėriškio k.), pedagogas, žurnalistas. 1958 baigė Nemunėlio Radviliškio vid. m-lą, 1967 – Vilniaus valst. pedagoginio in-to Lietuvių kalbos ir literatūros fak. 1961-74 mokytojavo Pasvalio rajono, Biržų m-lose. 1965-66 buvo raj. laikr. „Biržiečių žodis“ korespondentas, 1974-75 – Pasvalio raj. laikr. „Darbas“ redakcijos Kultūros skyriaus vedėjas. 1974-85 dirbo Jonavos raj. laikr. „Jonavos balsas“ Kultūros skyriaus vedėju, 1985-89 – redaktoriaus pavaduotoju. Nuo 1989 – žurn. „Ūkininkas“ vyr. redaktorius ir „Dobilo“ leidyklos direktorius.

1994 išrinktas Lietuvos kaimo rašytojų s-gos pirmininku. Išleido sonetų knygas „Tu – moteris“ (1992), „Man reikia tavęs“ (1993), „Ateik“, „Vilniaus sonetai“ (1994), „Atsisveikinimas gruody“ (1995). 1985 paskirta V. Mickevičiaus-Kapsuko premija.

FEDOROVIČIUS Antonas (1905 07 19 Borisove, Minsko sr. – 1974 04 20 Vilniuje), spaudos darbuotojas. 1944-48 buvo laikr. „Prawda Wileńska“ redaktorius, 1948-53 – Lietuvos politinės ir mokslinės literatūros leidyklos redakcijos vedėjas, 1953-62 – dienr. „Czerwony Sztandar“ redaktorius.

FELJETONAS (pranc. feuilleton < feuille – lapas, laikraštis), grožinės literatūros ir publicistikos žanras – nedidelis humoristinis arba satyrinis aktualios visuomeninės-politinės, moralinės ar socialinės tematikos kūrinys, paprastai skelbiamas periodinėje spaudoje. Jame dažnai nagrinėjami dalykai nušviečiami subjektyviu autoriaus (feljetonisto) požiūriu, su humoru, vaizdai ir mintys paryškina įvairiomis antitezėmis, paradoksis, priežodžiais. Remiamasi tikrais faktais, atvirai šaipomasi iš realiai gyvenančių, konkrečių asmenų. Tai padeda ugdyti piktai pašaipų skaitytojo požiūrį į visuomenę žalingus reiškinius.

Pavadinimas kilo iš prancūzų laikraščių specialių lapų ir atkarpų (skirtų pramoginio pobūdžio apsakymams, tęstiniams romanams, knygų, spektaklių, dailės parodų recenzijoms, kultūrinio gyvenimo kronikai) pavadinimo.

Lietuvių feljetonas atsirado spaudos draudimo laikais. Jis buvo visuomeninio arba publicistinio pobūdžio. Lietuvių feljetono pradininkas V. Kudirka išjuokė carinę užsienio ir vidaus politiką, neigiamus lietuvių gyvenimo reiškinius.

Kasdienėje kalboje feljetoniško stiliaus terminais

dažnai pavadinami lengvo, paviršutiniško, nerimto turinio veikalai ar tokio pobūdžio stilius.

FIAP, Tarptautinė meninės fotografijos federacija, Federation Internationale de l'art photographique/The International Federation of Photographic Art. Įkurta 1950 prie UNESCO. Būstinė Lozanoje (Šveicarija). Federacijai priklauso 75 valstybės. Lietuva priimta 1993. Tikslas – populiarinti meninę fotografiją pasaulyje, rengti aukšto meninio lygio parodas, leisti katalogus, leidinius bei kaupti fotografinį palikimą (yra istorinės fotografijos kolekcija). Kasmet tarptautinių fotografinių organizacijų nariams suteikia specialius garbės vardus: Honoreare Excellence FIAP (Hon FIAP), Master FIAP (MFIAP), Excellence FIAP (EFIAP), Artiste FIAP (AFIAP) ir Excellence pour services rendus FIAP (ESFIAP).

1976 Lietuvos fotografams M. Baranauskui, V. Butyrinui, J. Kalveliui, A. Kunčiui, A. Macijauskui, R. Rakauskui, L. Ruikui, V. Straukui ir A. Sutkui buvo suteikti Federacijos fotografų menininkų (AFIAP) garbės vardai. 1979 AFIAP garbės vardą gavo J. Vaicekuskas, 1988 – St. Žvirgždas, 1991 – K. Mizgiris ir 1992 – P. Katauskas.

1994 dar šešiolikai Lietuvos fotografų – A. Budvyčiui, Z. Bulgakovui, Alg. Černiauskui, J. Daniūnui, R. Dichavičiui, M. Drazdauskaitei, Alg. Jakštui, R. Juškeliui, J. Kazlauskui, Alg. Keziui, R. Linioniuui, K. Linkevičiui, R. Požerskiui, R. Šimuliui, A. Streleckiui, A. Zavadskiui – suteikti AFIAP garbės vardai. 1996 AFIAP garbės vardas suteiktas Alg. Aleksandravičiui.

1988 V. Butyrinui buvo suteiktas Federacijos nusi-pelnusio fotografo menininko (EFIAP) garbės vardas, 1992 – St. Žvirgždui.

1994 EFIAP vardus gavo dar keturi autoriai: M. Baranauskas, A. Macijauskas, V. Straukas ir A. Sutkus, 1995 – P. Katauskas.

1992 V. Butyrinui buvo suteiktas Federacijos meistro (MFIAP) garbės vardas.

1994 trims fotografijos kritikams Alg. Gaižučiui, V. Juodakiui ir S. Valiuliui suteikti Federacijos visuomenininko (ESFIAP) garbės vardai.

Lietuvoje šiuo metu Federacijos garbės vardus turi 35 fotografai.

sž.

FIDERIS (angl. feeder – maitintuvas), linija, kuria siųtuvas jungiamas su siuntimo antena arba imtuvas – su priėmimo antena. Vidutiniųjų bangų diapazone vartojami dvilaidžiai ir keturlaidžiai simetriniai bei dvilaidžiai nesimetriniai ir koaksiniai fideriai, mikrobangų diapazone – koaksiniai fideriai, juostinės linijos ir bangolaidžiai.

„**LE FIGARO**“ („Figaro“), Prancūzijos dienraštis, einantis nuo 1826 Paryžiuje. Antrojo pasaulinio karo metais buvo leidžiamas šalies pietuose. Kai vokiečių kariuomenė okupavo visą Prancūziją, laikraščio leidimas nutrūko: jis buvo atnaujintas 1944, po karo. Vienas seniausių ir informatyviausių šalies laikraščių. Leidžia R. Ersano (Robert Hersant) laikraščių leidybos grupė. Tiražas 1996 – 380 000/612 000 egz.

Nuo 1980 eina savaitinis priedas „Figaro Magazine“ („Figaro žurnalas“).

FIKSACIJA, FIKSAVIMAS (pranc. fixation<fixer<lot. fixus – tvirtas, nesuardomas, stiprus): 1. Registravimas, užrašymas, pažymėjimas.

2. Išryškinto negatyvo arba nuotraukos (pozityvo) sutvirtinimas, apdorojant jį fiksažu.

FIKSAŽAS (pranc. fixage<lot. fixus – tvirtas, nesuardomas), tirpalas (dažniausiai – natrio hiposulfito), vartojamas fotografijos atvaizdui sutvirtinti, pašalinant iš želatinos nesusiskaidžiusį sidabro bromidą.

FIKTYVUS FAKTAS (pranc. <fictif<lot. fictio – prasmaymas, lot. factum – kas padaryta, veikalas), netikras, pramanytas, padirbtas, neatitinkantis tikrovės įvykis, atsitikimas, reiškinys, gandas.

Fiktyvus faktas neretai prasiskverbia į visuomenės informavimo priemones ir būna dezinformacijos (žr.) priežastis.

„**FILATELIJA LIETUVOJE**“, Lietuvos filatelistų sąsogos leidinys, leistas 1989-91 Kaune. Ejo kas keturis mėnesius. Vyr. redaktorius L. Veržbolauškas. Tiražas 1989 – 1500 egz., 1991 – 2000 egz. Išleisti 6 numeriai.

FILIGRANAS (lot. filum – siūlas + granum – grūdas), žr. Vandenzeklis.

FILIPINAI, Filipinų Respublika (Pietryčių Azijoje), nepriklausoma nuo 1946, gyventojų – 66,19 mln. (14 vieta pasaulyje), beraščių – 10,3 proc., sostinė – Manila, oficialios kalbos – tagalų, anglų.

Pirmasis laikraštis anglų k. „Manila Times“ („Manilos laikas“) pasirodė 1899 Maniloje. 1900 pradėtas leisti dienr. „Manila Daily Bulletin“ („Manilos kasdieninis biuletėnis“), dabar einantis pavadinimu „Manila Bulletin“ (žr.). Nuo 1908 eina savaitinis žurn. „Philippine Free Press“ („Filipinų laisvoji spauda“). Kiek vėliau pasirodė periodiniai leidiniai šalies gyventojų kalbomis: 1922 – savaitinis žurn. tagalų k. „Liwayway“ („Aušra“), 1934 – literatūrinis savaitr. ilokų k. „Banawag“ („Aušra“) bei savaitinis žurn. visajų k. „Bisaya“ („Bisajai“).

Per metus išleidžiama apie 1800 knygų. Išėina 43 dienraščiai, jų tiražas 3,2 mln. egz. (49 egz. 1000 gyv.). Minėtini laikraščiai „Balita“ („Naujienos“, žr.), „People's Journal“ („Liaudies laikraštis“, žr.), „Philippine Daily Inquirer“ („Filipinų informacinis dienraštis“, žr.), „Philippine Star“ („Filipinų žvaigždė“, eina nuo 1986, tir. 286 000 egz.), „New Herald“ („Naujasis šauklis“, nuo 1982, tir. 175 000 egz.), „People Tonight“ („Žmonės šiąnakt“, žr.), „Tempo“ („Tempas“, nuo 1982, tir. 260 000 egz., anglų ir tagalų k.).

Didžiausia Filipinų informacijos agentūra yra PNA (žr.), įkurta 1973. Informaciją teikia ir regioninė informacijos agentūra PIA (Philippine Information Agency).

Radijas veikia nuo 1922, yra 9,03 mln. radijo imtuvų (139 imt. 1000 gyv.). Televizija veikia nuo 1953, yra 2,9 mln. televizorių (45 tel. 1000 gyv.). Laidas transliuoja 270 komercinių ir nekomercinių R stočių ir 20 TV stočių, dauguma jų kabelinės.

Dokumentinio kino filmai kuriami nuo 1919. 1924 pasirodė pilnametražis dokumentinis filmas „Apsaugantis sielą“.

v.u.

FILMAS (angl. film – plėvelė): 1. Skaidri lanksti medžiaga fotografiniam ar kinematografiniam atvaizdui gauti.

2. Kino juosta, kurioje užfiksuoti vaizdai.

3. Kino meno kūrinys (plačiau žr. Kino filmas).

4. Skirtas demonstravimui televizijoje ir specialiajoje ar jai užsakius sukurtas filmas, dažniausiai daugiaserijsinis, vadinamas televizijos filmu; plinta ir dvigubi to paties filmo variantai, sukurti kino teatrams ir televizijai.

FILMAVIMAS, vaizdų fotografavimas sukamoje kino ar vaizdo juostoje; kino filmo ar TV laidos gamybos procesas (televizijoje dažnai pavartojamas sinonimas – vaizdo įrašas), kurį sudaro pasirengimo etapas, dekoracijų įrengimas, apšvietimas, vaizdų fiksavimas kino juostoje ar įrašymas vaizdo juostoje.

FILMAVIMO (ĮRAŠO) PAVILJONAS (pranc. pavillon < lot. papilio – peteliškė, palapinė), dekoracijų, apšvietimo, vaizdo ir garso visumos fiksavimo (filmavimo) vieta, izoliuota nuo išorės garsų. Čia yra filmavimo kameros, monitoriai, mikrofoniai, apšvietimo sistema, valdymo pultas. Filmavimo (įrašo) metu paviljone dirba operatoriai, garso operatoriai, administratorius. Televizijoje paviljonas kartu su režisierių ir inžinierių aparatine sudaro laidų rengimo kompleksą, vadinamą studija.

Ž.P.

FILMAVIMO TECHNIKA, įranga, skirta vaizdams registruoti kino ar vaizdo juostoje. Kino techniką sudaro kino kamera, stacionari ar portatyvi apšvietimo sistema bei garso įrašymo aparatūra. Vaizdo technika skirstytina į stacionariąją studijinę (kameros ir visa studijos įranga), mobiliąją (kilnojamosios TV stotys) ir portatyvinę (nešiojamos kameros kartu su videomagnetofonu įrašo vaizdą ir garsą).

FILMOGRAFIJA (angl. film – plėvelė + gr. graphō – rašau), pagalbinė kinotyros šaka. Apima filmų sąrašus ir apžvalgas bei jų sudarymo metodus. Gali būti eina moji ir suvestinė, personalinė, chronologinė ir tematinė, su anotacijomis ir be jų. Leidžiami abėcėliniai anotuoti ir neanotuoti katalogai – visuomenei, kino praktikai ir teorijai. Lietuvoje daug teminių katalogų, taip pat pagal kino rūšis yra išleidusi kino filmų nuomijimo kontora (dab. „Lietuvos kinas“). Lietuvos kino studija leido informacinius filmografinius lietuvių kino žinytus, Lietuvos televizija – TV kino ir videofilmų anotuotus katalogus. Filmografinius duomenis apie visų rūšių lietuviškus filmus galima rasti knygose „Lietuvos kino istorijos apybraiža“ (1974) ir „Lietuvių kino menas šiandien“ (1981), taip pat periodiniuose leidiniuose „Ekranu naujienos“ ir „Kinas“.

S.V.

FILMOSKOPAS (angl. film – plėvelė + gr. skopeō – žiūriu, stebiu), švytintis ekranas skaidrėms stebėti. Gali būti su optine sistema, didinančia vaizdą. Į ekraną projektuojama diaproskopais (žr.) ar skaidriųjų projektoriais.

FILMOTEKA (angl. film – plėvelė + gr. thēkē – laikykla, saugykla), kino filmų saugykla (analog. videoteka – videofilmų saugykla). Joje saugoma: kino filmų kopijos – demonstravimui, vaizdo originalo ir dublikatiniai

negatyvai bei jų kopijos, optinės ir magnetinės fonogramos – pakartotiniam filmų spausdinimui. Žymiausias yra Paryžiuje, Berlyne, Maskvoje. Lietuvos filmotekos yra susivienijime „Lietuvos kinas“, Valst. vaizdo ir garso archyve, Lietuvos televizijoje, Lietuvos kino studijoje. Rūpinamasi nacionalinės filmotekos sukūrimu. Daugelis filmotekų saugo ne tik filmus, bet ir fotografijas, knygas, žurnalus, scenarijus, montažinius lapus, dekoracijų ir kostiumų eskizus, leidžia periodinius leidinius, sudarinėja žinytus, katalogus ir pan. Kai kurias panašias funkcijas vykdė kino muziejai (Lietuvoje medžiaga kino muziejui kaupiama prie teatro ir muzikos muziejaus). Svarbi filmotekų funkcija – senų juostų restauravimas ir išsaugojimas. Filmotekos taip pat organizuoja filmų retrospektyvas, konferencijas, paskaitas, kitus renginius (kartu su specializuotais kino teatrais, kino klubais, kitomis kinematografinių organizacijomis).

S.V.

FILMUOTA MEDŽIAGA, kino juostoje užfiksuoti vaizdai. Televizijoje paprastai taip vadinami kino kamera nufilmuoti laidų komponentai arba ne studijoje užfiksuoti vaizdai.

„FILOSOFIJA, SOCIOLOGIJA“, mokslinis žurnalas, leidžiamas nuo 1990 Vilniuje kas tris (iki 1995 – kas keturis) mėnesius vietoj 1955-89 ėjusio žurnalo „Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai. A serija“. Įsteigė Lietuvos MA prezidiumas bei Filosofijos, sociologijos ir teisės institutas. Leidžia leidykla „Academia“. Skelbiami originalūs moksliniai straipsniai filosofijos ir sociologijos klausimais. Vyr. redaktoriai: J. Minkevičius (iki 1996), R. Grigas (nuo 1996). Tiražas 1990 – 500 egz., 1997 – 300 egz.

„FINANCIAL TIMES“ („Finansų laikas“), D. Britanijos nacionalinis finansinis-ekonominis dienraštis, einantis nuo 1888 Londone. Leidžia laikraščių leidybos kompanija „Financial Times“. Nuo 1979 Frankfurte prie Maino (Vokietija) eina dienraščio laida, skirta Europai. Vienas įtakingiausių anglų verslininkų laikraščių. Formaliai yra nepriklausomas, tačiau dažniausiai remia valdžioje esančią partiją. Tiražas 1996 – 290 000 egz.

FIŠERIS Ilja (1927 05 13 Joniškėje – 1983 10 20 Vilniuje), žurnalistas, fotografas. Mokėsi Joniškio vid. m-loje. Nuo 1942 dirbo fotografu Kazachijoje, Džambulo mieste, vėliau Serovo mieste, Sverdlovsko srityje (Rusija), Smolensko karinės apygardos fotografu. 1946 buvo laikr. „Tarybų Lietuva“, 1946-56 ir 1969-74 – „Komjaunimo tiesos“ fotokorespondentas, 1957-58 – žurn. „Jaunimo gretos“, 1958-69 ir 1974-83 – žurn. „Švyturys“ fotokorespondentas.

Fotografavo pokario metų Lietuvos kultūros įvykius, dalyvavo daugelyje fotoparodų, turėjo sukauptą unikalų Lietuvos baletu fotoarchyvą.

„FIZIKŲ ŽINIOS“, Lietuvos fizikų d-jos žurnalas, mokslinio leidinio „Lietuvos fizikos žurnalas“ priedas, einantis nuo 1991 Vilniuje. Vyr. redaktorė E. Makariūnienė. Tiražas 500-700 egz.

„FIZIŠKAS AUKLĖJIMAS“, iliustruotas pedagoginis mankštos, sporto ir sveikatos žurnalas, ėjęs 1931 06–

1940 07 Kaune. Leido Fiziško auklėjimo d-ja, nuo 1935 – Kūno kultūros rūmai. Ėjo 4 kartus per metus, nuo 1938 – kartą per mėnesį. Rašė apie kūno kultūros, sporto ir fizinio auklėjimo svarbą, svarstė fizinio auklėjimo sąsajas su kitomis visuomenės gyvenimo sferomis, informavo apie įvairių sporto šakų pasiekimus, skelbė užsienio sporto spaudos apžvalgas. Bendradarbiavo V. Balčiūnas, M. Baronaitė, K. Dineika, K. Grinius, J. Narbutas, V. Sezemanas, J. Vabalas-Gudaitis, J. Žukauskas ir kt. Redaktoriai: A. Jurgelionis (iki 1935), V. Augustauskas (nuo 1935). Spausdino „Spindulio“ bei „Žaibo“ spaustuvės Kaune. Tiražas 1000 egz. (1935).

G.B.

FLEKSOGRAFINĖ (lot. flexio – lenkimas, sulinkimas+gr. graphō – rašau) **SPAUDA**, anilinė spauda, fleksografija, elastografija, iškiliosios spaudos būdas: spausdinama greit džiūstančiais organiniais sintetiniais dažais, ištirpintais vandens ir spirito mišinyje; spaudos formos elastingos (guminės, polieteruretanišės). Spausdinama rotacinėmis kelių sekcijų mašinomis iš karto keliomis spalvomis ant įvairiausių rūšių popieriaus, celofano, sintetinės plėvelės, metalo folijos. Naudojama etiketėms, tarai, reklamos leidiniams spausdinti.

„**FLINTAS**“, mėnesinis spalvotas žurnalas mokiniams, einantis nuo 1996 Kaune. Leidžia leidykla „Jūsų Flintas“. Vyr. redaktorius R. Juškevičius. Tiražas 10 000 egz.

„**FLORIDOS LIETUVIAI**“, JAV lietuvių informacinis tautinės krypties leidinys, leistas 1961-64 Pitsburge. Leido A. Karnius, P. Pocius. Redagavo A. Karnius.

FM, anglų k. žodžių „frequency modulation“ (dažninė moduliacija) santrumpa. FM dažnių ruožas – tai ultratrumposios radijo bangos: nuo 88 iki 108 MHz ir nuo 66 iki 74 MHz.

„**FOLHA DE SÃO PAULO**“ („San Paulo lapelis“), Brazilijos nepriklausomas dienraštis, einantis nuo 1921 San Paule. Spausdinamos trys laidos – rytinė, dieninė ir vakarinė. Tiražas 1996 – 440 000/670 000 egz.

FOLIANTAS (vok. Foliant < lot. folium – lapas): 1. Pusės popieriaus lapo (lot. folio, in folio) formato knyga, dažniausiai senovinė.

2. Stora didelio formato religinio turinio knyga.

FOLIJA (lot. folium – lapas), popierinė kalkė arba skaidri plėvelė, aprauktą parafinu su bronzos, aliuminio milteliais, dažais; vartojama raidėms, atvaizdai knygos viršelyje išpausti; išpaudus į leideriną arba popierių, dažai lieka, o kalkė ar plėvelė nuimama.

„**FOLKSBLAT**“ („Liaudies laikraštis“), Lietuvos žydų švietimo d-jos dienraštis, ėjęs 1929–1940 12 05 Kaune jidiš k. Bendradarbiavo A. Garonas, L. Šausas, E. Vaserdamas, E. Zeifas, L. Zelanskis, G. Zimanas. Oficialieji redaktoriai: M. Sudarskis (iki 1937), A. Kolodnas. 1938 09–1940 03 ėjo popietinė dienraščio laida „Ovnt-blat“ („Vakarinis laikraštis“).

FONAS (pranc. fond – pagrindas, pamatas), aplinka, kurioje kas nors vyksta; radijo trukdymai, girdimi kaip nepalaužiamas ūžesys, elektros signalų perdavimo ir stiprinimo sistemose.

FONINIS (gr. phōnē – garsas, balsas) **ĮRAŠAS**, gamybos, gamtos, muzikos, kitokių garsų įrašas pokalbio metu garsiniam fonui sudaryti.

FONOGRAFA (gr. phōnē – garsas, balsas+ graphō – rašau), pirmasis garso įrašymo ir atgaminimo aparatas, kurį sukūrė T. A. Edisonas (JAV) 1878.

FONOGRAMA (gr. phōnē – garsas, balsas+gr. gramma – užrašas): 1. Garso (kalbos, muzikos, triukšmo) įrašas magnetofono ar kino juostoje, plokštelėje, kompaktiniame diske.

2. Magnetinė juosta, kurioje įrašytas garsas.

3. Bet koks garso įrašas, naudojamas rengiant RTV laidą.

4. Grafinis ženklas, fiksuojantis garsinius kalbos elementus (garsus, fonemas, skiemenis). Fonogramos yra abėcėlinio rašto raidės, skiemeninio rašto ir dantiraščio rašmenys.

FONOTEKA (gr. phōnē – garsas + gr. thēkē – dėžė, talpykla), specialiai įrengta fonogramų (magnetinių įrašų, plokštelių, kompaktinių diskų) saugykla, kurioje laikomi muzikos kūrinių, literatūros, meno ir dokumentinių radijo laidų, radijo vaidinimų įrašai.

FORMATAS (pranc. format < lot. formo – suteikti pavidalą), popieriaus lapo ar gatavo spaudinio plotis ir aukštis, matuojamas centimetrais; rinkinio puslapio didumas (eilutės ilgis ir rinkinio aukštis), matuojamas poligrafiniiais vienetais – kvadratais ir ciceriais. Labiausiai paplitę formatai: 60x90, 70x90, 70x108, 84x108. Leidinio formatas žymimas taip: 60x90 1/16. Tai reiškia, kad 60x90 cm dydžio popieriaus lapas sulankstytas į 16 lygių dalių.

„**FORUMAS**“, visuomeninis-politinis jaunimo savaitraštis, ėjęs 1989-92 Vilniuje. Rašė aktualiais politinio ir socialinio gyvenimo klausimais. Įsteigė ir leido R. Barysas (žr.). Redaktoriai: L. Jurša (1990), R. Barysas (1989, 1991-92). Tiražas 1989 – 31 000 egz., 1992 – 20 000 egz.

FORZACAS, žr. Priešlapis.

FOTO... (gr. phōs, kilm. phōtos – šviesa), sudėtinių žodžių dalis, rodanti ryšį su šviesa (pvz., fotosintezė, fotoelementas, fotokatodas) arba priklausomybę fotografijos sferai, kuri atitinka sąvoką „fotografinis“ (pvz., fotoaparatas, fotopopierius, fotoobjektyvas).

FOTOAGENTŪRA, įstaiga, įmonė ar organizacija, renkanti, ruošianti ir platinanti informaciją fotožurnalistikos priemonėmis ir žanrais.

FOTOANONSAS, pirmame leidinio puslapyje publikuojama spaudos fotografija su nuoroda, kuriame puslapyje reikia ieškoti teksto su ja susijusiais dalykais.

V.J.

FOTOAPARATAS (gr. *phōs*, kilm. *phōtos* – šviesa + lot. *apparatus* – įrenginys), prietaisas, erdvinį vaizdą fiksuojantis plokštumoje (šviesai jautriose medžiagose). Fotoaparatas išsirutuliojo iš „camera obscura“ pirmtako, žinomo jau antikoje. VI a. pr. m. e. Aristotelis aprašė šį fenomeną stebint Saulės užtemimą. 1515 Leonardo da Vinčis aprašė „camera obscura“. 1550 Jerome Cordan vietoj skylutės panaudojo abipus iškilų lęšį. 1650 „camera obscura“ jau turėjo įvairaus židinio lęšių, ją naudojo dailininkai ekspozicijoms piešti. 1816 N. Njepsas (Nicéphore Niépce) bandė užfiksuoti „cameras obscuras“ sudaromą vaizdą. 1826 pirmąją išsilaikiusią „heliografiją“ padarė N. Njepsas.

Šiuolaikinis fotoaparatas susideda iš tokių pagrindinių dalių: šviesą nepraleidžiančio korpuso; objektyvo, kuris vaizdą suformuoja plokštumoje; šviesai jautrios medžiagos fiksavimo įtaiso ekspoziciniame lange; užrakto, dozuojančio šviesos poveikio į šviesai jautrią medžiagą laiką.

Papildomos fotoaparato dalys: vaizdo ieškiklis, rodantis, kokią vaizdo iškarpą formuoja objektyvas ekspoziciniame lange; juostiniuose fotoaparatuose – nuotraukų skaitiklis.

Fotoaparatai skirstomi į klases: plokšteliniai – naudojantys lakštines juostas ar stiklo plokšteles (didelio formato negatyvams gauti); juostiniai – naudojantys suvyniotą šviesai jautrią juostą (dažniausiai – 35 mm).

Juostiniai dar skirstomi į kompaktinius, veidrodinius, atstumo matiklinius bei specialios paskirties. Kompaktiniai (muilinės) – nebrangūs paprasti aparatai, skirti neišrankiems fotomėgėjams. Jie labai įvairūs – nuo paprasčiausių, leidžiančių gauti geras nuotraukas tik stiprioje šviesoje ir valdomų ranka, iki motorizuotų su automatinio fokusavimu bei elektronine blykste.

Veidrodiniai būna dviejų arba vieno objektyvo. Fotografuojant matiniam stikle matomas vaizdas, formuojamas objektyvo – toks, koks jis bus nuotraukoje. Atstumo matikliniai – negausi profesionalams skirtų fotoaparatus grupė, kur objektyvo formuojamas vaizdas tiesiogiai nematomas: matyti tik jo imitacija vaizdo ieškiklyje. Ryškumas nustatomas, suvedant į vieną dvigubus vaizdo kontūrus. Atstumo matikliniai aparatai yra daug lengvesni ir veikia tyliau nei veidrodiniai.

Specialios paskirties fotoaparatai – tai reprodukciniai, panoraminiai, aviafotoaparatai ir pan.

Žinomiausios fotoaparatus markės: Leica, Contax, Heselbland, Nikon, Canon, Olympus, Pentax, Mamiya, Rolleiflex, Sinar, Linhof.

A.M.

FOTOAPYBRAIŽA, stambusis savarankiškas fotožurnalistikos žanras. Objektas – reiškinys, biografija. Fotoapybraižoje turi būti ne mažiau nei trys spaudos fotografijos, kurios puslapyje užima vietos daugiau nei tekstas-komentaras. Fotoapybraižoje tema išrutuliojama plačiai ir įvairiapusisškai. Šis žanras reiškinį ar žmogų (miestą, sodžių) tiria iš visų pusių ir be skubos. Tarsi likimo vingius išnarplioja žmogaus, kaimo, socialinio reiškinio, krašto biografijas.

Fotoapybraižoms tinka ir reportažinis, ir aranžuotės, ir laboratorinis metodai. Naudojamos ir ką tik padarytos nuotraukos, ir reprodukcijos iš šeimos albumo, archyvo, muziejaus, ir rekonstruotos situacijos iš netolimos praeities ar net fantazija. Fotoapybrai-

žos tekstas padeda atskleisti temą, bet jis negali perėti į esė žanrą. Jis visą laiką turi atspindėti pagrindinį fotoapybraižos objektą, nustatyti jo svarbą ir vietą gyvenime.

V.J.

FOTOAPŽVALGA, savarankiškas stambusis fotožurnalistikos žanras. Jį sudaro ne mažiau nei trys spaudos fotografijos ir tekstas-komentaras, kuris užima mažiau vietos nei vizualinė dalis. Tai bet kur skelbtų spaudos fotografijų atkartojimas, apžvalga vietiniame laikraštyje, kai tose publikacijose atspindimas tas miestas, rajonas, šalis, garsesnis žmogus. Pvz., fotoapžvalgoje galima parodyti Lietuvos skaitytoms, kaip užsienio žurnalai ar laikraščiai pristatė kurį nors garsų Lietuvos sportininką ar menininką.

V.J.

FOTOBLYKSTĖ, impulsinė fotografijos lempa, šviečianti fotografuojant. Veikimo principas pagrįstas aukštos įtampos išlydžiu ksenone, plazmos švytėjimu. Paprastose blykstėse švytėjimo trukmė svyruoja nuo 1/10 000 iki 1/400 sek. Naudojant specialų maitinimą, pasiekama ir kelių milijoninių sekundės dalių švytėjimas.

FOTOCHEMIJOS PRAMONĖ, pramonės šaka, gaminanti šviesai jautrias medžiagas ir chemikalus fotografijai. Žinomiausios fotocheminių medžiagų markės: Kodak (JAV, beveik pusė pasaulinės rinkos), Fuji (Japonija), Agfa (Vokietija), Ilford (Didžioji Britanija).

FOTOGENIŠKUMAS (gr. *phōs*, kilm. *phōtos* – šviesa + *genos* – giminė, kilmė), išorinių duomenų, tinkamų fotografuoti ar filmuoti, turėjimas.

FOTOGRAFAS (gr. *phōs*, kilm. *phōtos* – šviesa + *graphō* – rašau), fotografavimo specialistas, darbuotojas, kuris fotografuoja; profesionalas, dirbantis fotografinius darbus įmonėje, įstaigoje, gamykloje, ateljė ir kt.

„**FOTOGRAFAS**“, Lietuvos fotomenininkų mėnesinis biuletėnis, ėjęs 1995-96 Vilniuje. Leido Lietuvos fotomenininkų s-ga ir Minolta Baltia. Redagavo St. Žvirgždas ir J. Ramoška. Tiražas 200-300 egz. Išėjo 10 numerių (paskutinis pavadinimu „Šviesoraštis“).

FOTOGRAFIJA (gr. *phōs*, kilm. *phōtos* – šviesa + *graphō* – rašau, braižau), fotonuotrauka; mokslo, technikos ir kultūros sritis, kuri apima metodų ir priemonių paieškas, kaip gauti vaizdą šviesai jautriose sluokniuose, pasitelkiant optinius signalus, kaip tuos signalus užfiksuoti.

Fotografijos išradimo data laikoma 1839 rugpjūčio 19, kai Paryžiaus Mokslų akademijos posėdyje fizikas F. Arago pranešė apie L. Dagero ištobulintą N. Njepsos būdą gauti atvaizdą specialiai apdorotame metalinės plokštelės paviršiuje. Išradimas buvo pavadintas dagerotipija (žr.). Netrukus anglas V. Talbotas pasiūlė būdą vaizdai fiksuoti specialiai paruoštame popieriuje. Šis atradimas buvo pavadintas talbotipija (žr.). Tais pačiais metais J. F. V. Heršeris pasiūlė terminus „fotografija“, „negatyvas“, „pozityvas“.

Pačia siaurąja prasme sąvoka vartojama fotografiniu būdu gautam atvaizdai žymėti (lietuviškai – „nuotrauka“). Kiek platesne – įmonei (ateljė) įvardinti,

kur pagal užsakymą gaminamos nuotraukos.

Fotografija labai plačiai naudojama įvairiose srityse – žurnalistikoje, moksle, kriminalistikoje, medicinoje, poligrafijoje, astronomijoje ir kt.

Dabar fotografijos sąvoka praplėsta. Vaizdas gaunamas ne tik šviesai jautriuose sluoksniuose, bet ir šviesos signalus fiksuojant elektrostatiu (Elektrofotografija, žr.) ir elektroniniu (Elektroninė fotografija, žr.) būdu. Taip pat gali būti be tarpinio neigatyvo gaunamas pozityvas. Populiaria tampa momentinė fotografija „Polaroid“: čia per trumpą laiką nuo fotografavimo gaunama nuotrauka be fotolaboratorijos.

V.J., A.M.

„**FOTOGRAFIJA**“, fotografijos meno kultūros leidinys (žurnalas), išleistas 1990 Vilniuje. Skirtas fotografams profesionalams ir mėgėjams. Dalis teksto pateikta anglų bei rusų k. Redaktorius A. Pilvelis. Tiražas 50 000 egz.

1990-91 leido priedą fotomėgėjams „Foto ABC“ (išėjo 2 numeriai 50 000 ir 10 000 egz. tiražu).

FOTOGRAFINĖ KALKĖ, kontrastingas pusskaidris fotografinis sidabro halogenido popierius brėžinių, piešinių, tekstų kopijoms daryti. Atvaizdą galima taisyti ir kalkėje: nereikalingas dalis panaikinti fotografiniu balinimu, reikalingas pripiešti rašalu, tušu. Mažo jautrumo šviesai fotografinė kalkė naudojama kontaktiniam, didesnio jautrumo – projekciniam fotografavimui. Skiriamoji geba – 2-116 linijų viename milimetre.

FOTOGRAFINĖ PLOKŠTELĖ, stiklas ar storas celiuloidas, padengtas fotoemulsija.

FOTOGRAFINIS FIKSAVIMAS, fotografinio atvaizdo užtvirtinimas po ryškinimo – šviesos nepaveikto sidabro halogenido ištirpinimas ir pašalinimas tirpikliu (fiksažu). Fiksažui vartojamas apie 25 proc. natrio tiosulfato $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$ vandens tirpalas; kai kada jis būna su priedais, pvz., kalio metabisulfitu, amonio chloridu, alūnais, pagreitinančiais ar pagerinančiais fiksavimą. Atvaizdas gerai užsifiksuoja tik šviežiame (skaidriame) fiksaže. Greičiausiai užfiksuojami sidabro chlorido, lėčiau – sidabro bromido, lėčiausiai – sidabro jodido fotografiniai sluoksniai.

FOTOGRAFINIS OBJEKTYVAS, optinis lęšis ar jų sistema atvaizdui projektuoti fotografuojant. Apibūdinamas židinio nuotoliu, santykinė anga, šviesos stiprumu, skiriamąja geba, regėjimo kampu.

FOTOGRAFINIS RYŠKINIMAS, nematomo atvaizdo eksponuotose fotografinės emulsijos vietose pavertimas matomu. Juodoje-baltoje fotografijoje atvaizdą sudaro metalinis sidabras, spalvotoje – dažai. Ryškinama ryškinimo mašinomis.

FOTOGRAFINIS TEKSTO RINKIMAS, spaustuvinis rinkimas ne liejant spaudos elementus (ženklus, eilutes), o juos fotografuojant. Gauti rinkinio negatyvai ar pozityvai naudojami spaudos formoms gaminti. Renkama fotografinio rinkimo mašinomis.

„**FOTOGRAFŲ LAIKRAŠTIS**“, Lietuvos fotografų s-gos metodinio kabineto leidinys, ėjęs 1988-89 Vilniuje. Spausdintas rotaprintu. Sudarytojas S. Paukštys. Išėjo 19 numerių.

FOTOGRAFUOTINIS LEIDINYS, pakartotas knygos ar brošiūros leidimas, kurio tekstas nerenkamas iš naujo, o fotografuojamas.

FOTOILIUSTRACIJA, iliustracija, kurios paskirtis papildyti rašinius, iliustruoti, papuošti vieną kurį ar iškart kelis rašinius, parodyti, apie ką kalbama publikacijoje. Spaudos fotografijai čia tenka tik pagalbinis vaidmuo, todėl ir vietos jai skiriama kur kas mažiau nei tekstui. Čia galioja taisyklė „viena ar kelios spaudos fotografijos publikacijoje užima mažiau vietos nei tekstas“. Yra 4 fotoilustracijų rūšys: 1) vizitinė – maža nuotrauka, rašinio autoriaus arba pokalbio dalyvio atvaizdas; 2) tiesioginė – rodoma tai, apie ką rašoma, tekstą lydinti nuotrauka (ar kelios) daroma ten, kur renkama medžiaga rašiniui, ten, kur vyksta aprašomi dalykai, gyvena ir dirba rašinių herojus; dažnai tai pats herojus – jo portetas; 3) asociatyvioji – su rašiniu nėra tiesiogiai susijusi, jos tik tematika artima tekstui; 4) laisvoji – nuotrauka panaudojama vien puslapiui papuošti, o ne publikacijoms tiesiogiai palydėti: laisvoji fotoilustracija neturi nei tiesioginio, nei asociatyvaus ryšio su puslapio tekstais.

V.J.

FOTOKONKURSAS, fotožurnalistinis konkursas, kūrybinis fotožurnalistikos konkursas, susipažinimas su fotožurnalistų darbais ir jų įvertinimas. Fotožurnalistika spaudoje – tai ne atskiros nuotraukos, o žanrai, kurie yra vaizdo (spaudos fotografijos) ir žodžio (teksto-komentaro) vieninga visuma. Abi pusės viena kitą papildo, paremia, jų negalima atskirti ir atskirai vertinti. Todėl fotožurnalistinis konkursas įmanomas tik vertinant žanrus kaip visumą. Kadangi yra daug žanrų, kiekvienoje grupėje vertinimas turi būti diskretiškas, atskirai pagal žanrus – fotožinutės, fotoapybraižos ir kt. Patogumo ir paprastumo dėlei konkursui turi būti pateikiama ne laikraščių ar žurnalų komplektai, bet iškarpos. Jas patogų atsiųsti, patogų vertinimo komisijai jomis operuoti, tvarkyti, skirstyti. Vertinimo komisija kiekvieno žanro grupėje slapto balsavimu atskirai vertina: 1) temos aktualumą, 2) siužeto netikėtumą, 3) pavadinimo patrauklumą, skambumą, 4) teksto-komentaro meistriškumą, 5) nuotraukos meistriškumą, meniškumą. Poligrafinė kokybė nevertinama, nes ji nepriklauso nuo fotožurnalistų (fotoreporterų, fotokorespondentų), o nuo spaustuvės darbo lygio. Susumavus slapto vertinimo komisijos balsavimo rezultatus, nustatomi I, II, III ir kitų vietų laimėtojai. Įskaita gali būti personalinė arba pagal redakcijas. Konkursai turi būti tęstiniai, pavyzdžiui, kartą per ketvirtį. Sumuojami tarpiniai rezultatai išryškina geriausius metų autorius ir redakcijas. Kartu tai yra nuolatinė neakivaizdinė mokykla fotožurnalistų meistriškumui tobulinti.

V.J.

FOTOKOPIJA, fotografijos būdu pagaminta paveikslas, piešinio, brėžinio, teksto kopija, antras, trečias ir t.t. egzempliorius.

FOTOKORESPONDENTAS, redakcijoje dirbantis arba toliau nuo redakcijos gyvenantis (kitame mieste, rajone, šalyje) ir bendradarbiaujantis su redakcija fotožurnalistas ar fotoreporteris.

FOTOKRONIKA, savarankiškas mažasis fotožurnalistikos žanras, kuriame viena (ir būtinai tik viena) spaudos fotografija užima daugiau vietos nei tekstas. Fotokronika atsako į klausimus kas, kur vakar ar šiandien atsitiko, įvyko. Tai operatyviausias fotožurnalistikos žanras. V.J.

FOTOMĖGĖJAS, fotografuoti mokantis žmogus, bet skiriantis šiam užsiėmimui tik savo laisvalaikį.

„**FOTO MĖGĖJAS**“ : 1. Iliustruotas Lietuvos Foto mėgėjų s-gos leidinys, leistas 1933-34 Kaune. Tai pirmasis fotomėgėjų reikalams skirtas žurnalas. Pirmasis numeris išėjo 1933 32 puslapių. Redakcija nenurodo leidinio periodiškumo, orientuodamasi į skaitytojų finansinę paramą. Žurnale nagrinėjama fotografijos reikšmė, supažindinama su jos pasiekimais kitose šalyse, informuojama apie Lietuvos Foto mėgėjų s-gos veiklą, fotografijai skirtus renginius, spausdinami įvairūs patarimai fotomėgėjams, fotomėgėjų nuotraukos. Bendradarbiavo A. Giedraitis, I. Končius, St. Kolupaila, K. Laucius, P. Šinkūnas ir kt. Redaktorius P. Babickas. Spausdino „Vilniaus“ spaustuvė (Nr.1) ir V. Atkočiūno spaustuvė (Nr.2) Kaune. GB.

2. Iliustruotas leidinys (žurnalas), išleistas 1991 Kaune kaip atkurtas 1933-34 ejęs to paties pavadinimo leidinys. Išleido Kauno jaunimo kūrybinis klubas „Vidi“. Rašė aktualiais fotografinio meno ir mėgėjiško fotografavimo klausimais. Redaktorius J. Kuzminas. Tiražas 30 000 egz.

FOTOMENAS, meninės kūrybos sfera, kurioje autorius naudojami techniniai fotografijos priemonės ir galimybės. Tai vienas pirmųjų techniškųjų menų, kurie remiasi fizikos, optikos, chemijos pasiekimais. Fotomeno žanrai yra portretas, peizažas, naturmortas ir žanrinis vaizdelis. V.J.

FOTOMONTAŽAS (gr. phōs, kilm. phōtos – šviesa + pranc. montage – surinkimas, sujungimas), būdas kelias nuotraukas sujungti į vieną naują vaizdą, kuris gali turėti visiškai kitą prasmę ir turinį, nei buvo pirmuosiuose vaizduose. Gaminama trim būdais. Pirmas – detalės iškerpamos iš atskirų nuotraukų ir iš jų sudėliojamas naujas vaizdas, kuris suklijavus perfotografuojamas. Antras – ant to paties fotopopieriaus lakšto iš kelių negatyvų paeiliui arba kartu sudėjus spausdinamas naujai sukomponuotas vaizdas. Trečias – nuotraukos transformuojamos kompiuteriu. Dažniausiai naudojamas reklamoje, bet praverčia ir fotožurnalistikoje bei fotomene. V.J.

FOTONATIURMORTAS, iš negyvų daiktų sudėliota kompozicija. Naturmortai dažniausiai pasitaiko fotoreklamose.

FOTONOVELĖ, publikacija, kurią sudaro pavadinimas, viena nuotrauka ir trumpas tekstas. Neturi nei tikslaus adreso, nei tiksliai įvardinto objekto. Vizua-

linėje dalyje gali būti žmogus, akmuo, kažkoks medis, peizažas... Nei tikslios vietos, nei laiko, nei veiksmo. Tekstas – nedidelis, lakoniško stiliaus trumpas filosofinis būties, likimo, pasaulio apmąstymas. Čia kalbama apie amžinąsias vertybes, žmogaus vitališkumą, būties tiesas ir problemas. Gale būdingas staigus minties posūkis, kuris grąžina prie nuotraukos turinio, nors iš pradžių buvo toli nuo jo. V.J.

FOTOPOZICIJA, vienintelis galimas savarankiškas fotožurnalistikos žanras su dviem spaudos fotografijomis. Jos būtinai užima daugiau vietos nei tekstas, kuris čia gali būti ir labai trumpas. Tos dvi nuotraukos turi būti parinktos kontrasto principu: pliusas-minusas, juoda-balta, šilta-šalta, sena-nauja, gera-bloga, kilnu-niekšiška, aukštas-žemas ir kt. Pavadinimas būtinai. V.J.

FOTOPASAKOJIMAS, stambusis savarankiškas fotožurnalistikos žanras. Jį sudaro ne mažiau nei trys spaudos fotografijos, kurios makete užima daugiau vietos nei tekstas-komentarai. Objektas – įspūdingai iš ekskursijos, dažnai be konkrečiai apibrėžto herojaus. Tai kasdienė buitinis tėkmė, kasdienis darbas ūkyje, įmonėje, gyvenvietės ar tolimo egzotiško krašto kasdienybė. Laikas paprastai čia ne tik neakcentuojamas, bet net nenusakomas, paprastai nėra jokio įvykio. O kai nėra įvykio, nėra jokios kulminacijos ar atomazgos, susidaro įspūdis, kad atvedė skaitytoją čia pasižvalgyti ir pasigrožėti, susipažinti be didesnių pretenzijų. Pasivaikščiokime, pasižvalgykime, pasijuskime esą patrauklioje ekskursijoje. Geras fotopasakojimas privalo turėti įspūdingą adresinę nuotrauką. Skaitydamas tekstą, skaitytojas mielai kartu su autoriais keliauja po pasirinktą objektą, daug įdomaus sužino ir pamato. V.J.

FOTOPAŽINTIS, savarankiškas mažasis fotožurnalistikos žanras, kuriame spaudos fotografija užima daugiau vietos nei ją lydintys žodžiai. Jie labai taupūs, vos vienas sakinytis, ir būtinai vardininko linkiniu pasakantys, kas pavaizduota. V.J.

FOTOPEIZAŽAS, gamtos, kaimo, miesto, upės, ežero, jūros, laukų vaizdas, padarytas galimai meniškėmis fotografijos priemonėmis.

FOTOPORTRETAS, tradicinės fotografijos žanras, kuris fiksuoja ir rodo žmogaus (arba kokio nors gyvūno) veidą (galvą). Gali būti dokumentinis arba meninis. Fotoportretas būna stambaus plano, vidutinio (iki pusės) ir bendro (visu ūgiu).

FOTORECENZIJA, savarankiškas stambusis fotožurnalistikos žanras. Objektas – kieno nors kūryba (architekto, menininko, teatro kolektyvo, tautodailės meistro). Tekstas būtinai turi atitikti visus recenzijai keliamus reikalavimus – aiškinti, vertinti, iškelti teigiamus ir neigiamus pradus. Jis turi užimti mažiau vietos nei trys (gali būti ir daugiau) spaudos fotografijos (dažniausiai pateikiamos tik aptariamų darbų reprodukcijos). Kartu turi būti spausdinama ir nedidelė portretinė (vizitinė) recenzuojamo kūrėjo nuotrauka. V.J.

FOTOREDAKTORIUS, redakcijos darbuotojas, kuris tvarko (užsako, atrenka, redaguoja, komponuoja) fotografijas, įgyvendina leidinio fotožurnalistinę koncepciją.

FOTOREPORTAŽAS, stambusis savarankiškas fotožurnalistikos žanras, atsakantis į klausimus kaip? kur? kada? kas? Objektas – įvykis su užuomazga, kulminacija ir atomazga, su pradžia ir pabaiga. Fotoreportaže turi būti ne mažiau (daugiau gali būti) kaip trys spaudos fotografijos, kurios užima daugiau vietos nei tekstas-komentaras. Turi būti išlaikyta veiksmo, laiko ir vietos vienybė. Šios kategorijos gali turėti didesnes ar mažesnes ribas. Tai priklauso nuo įvykio reikšmės, jo visuomeninio-politinio lygio. Fotožurnalistas ar fotoreporteris čia gali dirbuoti vien tik fotoreportažiniu metodu. Tekstas turi atitikti visus reportažo reikalavimus – su asmeniniais įspūdžiais ir pastebėjimais. Bet jis negali pasakoti to, ką rodo spaudos fotografijos, negali jų nei dubliuoti, nei aprašinėti. Labai patogi tokia teksto struktūra: pagrindinis, didesnis tekstas atskleidžia įvykio esmę, reikšmę, prasmę, o mažesni tekstai apibūdina kiekvieną fotografiją. Fotoreportaže pateikiama ir adresinė nuotrauka, kuri, kaip užrašas ant voko, aiškiai nusako, kur visa tai vyksta. v.J.

FOTOREPORTERIS, redakcijos darbuotojas, fotografuojantis spaudos leidiniui reikalingas aktualijas.

FOTOREPORTERIŲ GILDIJA, viešoji (ne pelno) įstaiga, įregistruota 1997 gegužės 7. Steigėjas V. Juodakis. Pagrindinė veiklos sritis – specifinių kūrybinių konkursų periodiniuose leidiniuose dirbantiems fotoreporteriams rengimas.

FOTORINKIMAS, rinkimas, kuriame naudojami fotografiniai teksto elementų formavimo principai. Tekstą, naudodamasis klaviatūra, renka operatorius. Ženkli programavimo mašinoje perforuojami į popierinę juostelę. Po to fotografavimo automatas pagal ją suformuoja tekstą fotojuostoje, kuri bus naudojama spaudos formoms gaminti. Fotorinkimo būdu formuojami ir grafiniai leidinio elementai.

FOTOSVEIKINIMAS, fotožurnalistikos žanras, kurį sudaro viena nuotrauka ir mažiau vietos nei ji užimantis tekstas, skambus pavadinimas. Tai nuotraukos ir teksto lydinys, kuriuo siekiama paskelbti, kad toks ir toks jau sulaukė gražaus jubiliejaus, jis gerbtinas už tai ir tai. Galimi sveikinimai vestuvių, sužadėtuvių proga, susilaukus pirmagimio, vaikaitio ir kt. Tekstas gali būti (net labiau tinka) iškilmingo tono, eilėmis sudėtas. v.J.

FOTOTEKA (gr. phō, kilm. phōtos – šviesa + thēkē – saugykla, dėžė), sisteminis fotografijų ar negatyvų rinkinys (panaudotų ar nepanaudotų spaudoje).

FOTOTELEGRAFAS (gr. phōs, kilm. phōtos – šviesa + tēle – toli + graphō – rašau), aparatas perduoti ir priimti nejudantiems atvaizdams laidinio arba radijo ryšio kanalais.

FOTOTIPIJA (gr. phōs, kilm. phōtos – šviesa + gr. typos – atspaudas), fotomechaninis berastris plokš-

čiaspaudės būdas toniniams originalams reprodukuoti; šiuo būdu gauta reprodukcija. Spaudos forma – stiklo plokštelė, padengta šviesai jautriu želatinos sluoksniu, kurio paviršiuje išdžiovinus atsiranda smulkūs netaisyklingos formos grūdėliai, atstojantys rastrą. Šiame sluoksnyje fotografijos būdu suformuojamas iš negatyvo atvaizdas. Po ryškinimo želatinos sluoksniu vietos, labiausiai paveiktos šviesos, gerai priima dažus, mažiau paveiktos, priima mažiau dažų, o nepaveiktos – jų visiškai nepriima. Šiuo būdu pagaminta forma leidžia perteikti šviesių ir tamsių tonų niuansus, bet išlaiko tik nedidelį (1-2 tūkst. egz.) tiražą.

FOTOVAIZDELIS, savarankiškas mažasis fotožurnalistikos žanras, kuriame viena (ir tik viena) spaudos fotografija užima daugiau vietos nei tekstas. Komentaras kur kas platesnis negu fotožinutės ir jame kalbama ne vien apie dabarties faktą, bet ir apie praeitį bei ateitį. Fotovaizdeliui reikia įdomesnio ir turtingesnio objekto nei fotožinutei. Kai nepatenkina fotožinutė, pasitelkiamas fotovaizdelis. v.J.

FOTOŽINUTĖ, savarankiškas mažasis fotožurnalistikos žanras, kuriame viena (ir būtinai viena!) spaudos fotografija užima daugiau vietos nei tekstas. Ji atsako į klausimus kas? kur? ką? (padarė, nuveikė). Fotožinutė informuoja, praneša apie vieną, o ne kelis faktus. Ji būtinai turi pavadinimą, neturi parašo „Nuotraukoje:...“, nes jungtis tarp vaizdo ir žodžio turi rasti tekste. v.J.

FOTOŽURNALISTAS, spaudos darbuotojas, sugebantis ir fotografuoti, ir rašyti, savarankiškai paruošti publikacijai fotožurnalistikos žanrus, ypač fotokroniką, fotožinutę, fotovaizdelį, fotonovelę, fotoreportažą, fotoapybraižą ir fotopasakojimą. v.J.

FOTOŽURNALISTIKA, specifinė sudėtinė žurnalistikos dalis, būdinga laikraščiams ir žurnalams. Ji informaciją skaitytojui pateikia, naudodama akcentuotą vaizdą (spaudos fotografiją) ir tam tikrą tekstą-komentarą. Priklausomai nuo to, kiek vietos periodinio leidinio puslapyje užima vaizdinis ir žodinis publikacijos komponentai, skiriamos dvi stambios fotožurnalistikos žanrų grupės – pagalbiniai ir savarankiški. Pirmoje grupėje vaizdiniam komponentui vietos tenka mažiau nei žodiniam, antroje – pagrindinis informacinis bei ploto akcentas atitenka spaudos fotografijai (plačiau žr. Fotožurnalistikos žanrai). v.J.

FOTOŽURNALISTIKOS ŽANRAI, fotožurnalistikos kūrinių skirstymas pagal sandaros ypatybes, fotožurnalistikos publikacijų tipai. Tradicinėje fotografijoje yra keturi žanrai: portretas, peizažas, naturmortas ir žanrinis vaizdelis. Tačiau fotožurnalistikoje, kur jungiama tradicinė fotografija su vienokiu ar kitokiu tekstu bei komentaru, susidaro bent dvi dešimtys specifinių junginių, kurie ir yra ta fotožurnalistikos kūrinių forma pasirinktai informacijai pateikti.

Vien fotoaparatu sukurti fotožurnalistikos žanro neįmanoma. Fotožurnalistika negali apsieiti be antrojo komponento – žodžio, teksto, komentaro spaudos fotografijai. Vaizdas ir žodis susilieja, kai prie fotografijos pridedamas žodis arba prie žodžio pridedamas fotografinis vaizdas. Nesunku suvokti, kad šitokiai bina-

rinei kompozicijai yra galimi du visai priešingi variantai: arba spaudos fotografija leidinio puslapyje užima mažiau vietos nei tekstas-komentaras, arba daugiau.

Kai spaudos fotografija vietos užima mažiau negu tekstinė dalis, spaudos fotografija savaime yra ant-raiškė ir atlieka pagalbinę funkciją – iliustruoja, papuošia, palydi žodį. Kai spaudos fotografija gali pati pateikti pagrindinę informaciją, ji logiškai turi ir dominuoti publikacijoje. Šis požymis ir yra tas kriterijus, leidžiantis iš pirmo žvilgsnio atskirti pagalbinius fotožurnalistikos žanrus nuo savarankiškų. Pagalbiniai yra fotoilustracija (vizitinė, tiesioginė, asociatyvioji ir laisvoji), fotoanonsas, fotorubrika. Savarankiški – fotopazintis, fotokronika, fotožinutė, fotovaizdelis, fotosveikinimas, fotonovelė, fotoopozicija, fotoreportažas, fotoapybraiža, fotopasakojimas, fotorecenzija, fotoapžvalga.

v.j.

FOTOŽURNALISTINĖ KONCEPCIJA, ilgalaikė, mažiausiai metams numatyta redakcijos normatyvinė nuostata, kiek ir kaip leidinys naudos fotožurnalistiką, kodėl ir apie ką, iš kur teks savo skaitytojui informaciją fotožurnalistikos priemonėmis. Konceptija susidaro iš kelių nuostatų. Tos nuostatos nebūtinai griežtai turi būti vykdomos kasdien, bet savaitės, mėnesio, pusmečio rezultatai turi atitikti koncepcijos numatytus parametrus.

Visų pirma fotožurnalistinėje koncepcijoje turi būti numatyta, kiek naudingo leidinio ploto bus skiriama fotožurnalistikos vaizdinei daliai (spaudos fotografijoms). Normalu yra skirti 16-20 proc. (1/6-1/5). Mažai – 5-10 proc., o 25-30 proc. turi skirti laikraštis, kuris nori vadintis ir būti gausiai iliustruotas. Iliustruotiems žurnalams normalu yra skirti būtent trečdali (30-40 proc.) spaudos fotografijoms. O reprezentaciniam leidiniui normalu 50 ir net 80 proc.

Antra, koncepcija turi numatyti, kiek, koku santykiu leidinys naudosis spaudos fotografijos kanalais. Jų yra trys: agentūrinis, presfotografijos ir papildomas. Trečia, fotožurnalistinė koncepcija turėtų reglamentuoti fotožurnalistinės produkcijos dokumentalumo lygmenį, nes yra trys fotografijos gamybos būdai, kurie ryškiai skiriasi dokumentalumo laipsniais: fotoreportažinis, aranžuotės ir laboratorinis. Ketvirta, koncepcija turi reglamentuoti fotožurnalistinės veiklos geografiją, paskirstyti dėmesio akcentus. Penkta, fotožurnalistinė koncepcija turi numatyti, kurioms temoms ir problemoms skirti prioritetą teikiant vaizdinę informaciją. Šešta, fotožurnalistinėje koncepcijoje numatoma, ar visus, ar tik dalį fotožurnalistinių žanrų leidinys naudos, kuriomis dienomis kurie būtini, kurie tik galimi ar pageidautini.

v.j.

FRAGMENTAS (lot. fragmentum – nuolauža, skeveldra): 1. Nedidelė visumos dalis, nuotrupa.

2. Nebaigta ar nepilna literatūros, muzikos, meno, žurnalistikos ar kitokio kūrinio dalis, ištrauka.

FRAKTŪRA (lot. fractura – lūžimas), gotiškojo šrifto atmaina: didžiosios raidės primena „dramblio straublį“, mažosios – siauros rafinuotos, tuo skiriasi nuo stambaus, griozdiško švabacherio. Maksimilianas I įvedė šį šriftą puošniems leidiniams. Niurnberge patobulintą fraktūrą imta taikyti ir kt. leidiniams, pvz.,

A. Diurerio teoriniams veikalams. XVI-XVII a. ja buvo spausdinamos beveik visos vokiečių k. knygos, plačiai išplito Rytų ir Šiaurės Europoje, tuo tarpu romanų šalyse dominavo antikva. Nuo XVIII a. vidurio tobulinta – Bretkopffaktur, Ungerfraktur. Plačiai vartota Rytų Prūsijoje ir Klaipėdos krašte lietuviškiems leidiniams iki 1944. 1941 Vokietijos Reiche fraktūros atsisakyta dėl netinkamumo.

„FRANCE-SOIR“ („Prancūzija-Vakaras“), Prancūzijos vakarinis dienraštis, einantis nuo 1941 Paryžiuje. Nuo 1976 leidžia R. Ersano (Robert Hersant) laikraščių leidybos grupė. Orientuotas į neaukšto išsilavinimo skaitytoją. Tiražas 1996 – 220 000/550 000 egz.

Iki 1981 leido savaitinį priedą „France Dimanche-Samedi Soir“ („Sekmadieninė Prancūzija“), o paskui – savaitinį žurnalą „France-Soir Magazine“ („Vakarinis Prancūzijos žurnalas“). Nuo 1987 eina savarankiškas savaitraštis „France-Dimanche“ (tir. 700 000 egz.).

„FRANKFURTER ALLGEMEINE ZEITUNG“ („Frankfurto visuotinis laikraštis“), Vokietijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1949 Frankfurte prie Maino. Vienas didžiausių ir įtakingiausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 400 000 egz.

Leidžiamas sekmadieninis savaitraštis „Frankfurter Allgemeine Sonntagszeitung“ (tir. 110 000 egz.).

FRAZĖ (gr. phrasis – posakis): 1. Intonaciškai ir reikšmingai išbaigtas žodžių junginys, sakiny, pastovus posakis.

2. Išpūstas, gražus pasakymas, neturintis vidinio turinio arba dangstantis to turinio melagingumą, klaidingumą.

FRAZEOLGIZMAS (gr. phrasis – posakis + logos – žodis), pastovus žodžių junginys su semantiškai išblukusiais ar apiblukusiais dėmenimis. Dėl to jo reikšmė nutolusi nuo jų sudarančių žodžių reikšmės: „dėti į akį“ (miegoti), „dantį griežti“ (labai pykti). Frazeologizmai gali būti vardažodiniai („vėjo botagas“) ir veiksmažodiniai („žiūrėti pro pirštus“). Skiriami lyginamieji („kaip šieno“, t.y. labai daug), poriniai („nei velnias, nei gegutė“), samplaikiniai („žiemą vasarą“, t.y. visada) frazeologizmai. Pagal kilmę frazeologizmai skirstomi į savus („ranka numoti“) ir verstinius („medaus mėnuo“). Panaši į frazeologizmą yra idioma (žr.). Vieni idiomą tapatina su frazeologizmu, kiti ją laiko pastarojo rūšimi.

Frazeologizmai ir idiomos rašomojoje ir šnekaamojoje kalboje vartojami kalbos išraiškumui padidinti.

„FREIE PRESSE“ („Laisvoji spauda“), Vokietijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1963 Chemnitce. Tiražas 1996 – 500 000 egz.

FRIDMANAS Samuelis (g. 1892), teisininkas, žurnalistas. Baigęs Charkovo un-te teisę, bendradarbiavo Ukrainos spaudoje – laikr. „Poltavskije novosti“ ir Kijeve leistame „Erd und Arbeit“. 1921 grįžęs į Lietuvą, buvo dienr. „Idiše štime“ („Žydų balsas“) redakcinės komisijos narys. Išvykęs į Berlyną, buvo žydų telegrafo agentūros ITA biuletenio rusų k. redaktorius. 1924-25 Kaune redagavo žydų laikr. „Unser Weg“

(„Mūsų kelias“). 1927 Tulūzoje apgynė daktaro disertaciją. Nuo 1927 vėl redagavo „Unser Weg“. 1932 priimtas į Lietuvos žurnalistų s-gą.

FUNKCIJA (lot. functio – atlikimas, veikla), žr. Žurnalistikos funkcijos.

„**FUTBOLO SAVAITĖ**“, Lietuvos futbolo s-gos laikraštis, ėjęs 1990-94 Vilniuje. Teikė informaciją

apie futbolo varžybas, rašė šios sporto šakos ugdymo klausimais. Redaktoriai: V. Saulis (1990-91, 1994), V. P. Kazilionis (1992), K. Gimbutas (1992-94). Tiražas 1990 – 10 000 egz., 1994 – 3800 egz.

Nuo 1995 leidžiamas kaip laikr. „Lietuvos sportas“ sezoninis priedas.

G

„GABIJA“: 1. Pirmasis lietuvių literatūros almanachas, išleistas 1907 lapkričio 13 Krokovoje. Skirtas poeto Antano Baranausko 5-erių metų mirties sukakčiai paminėti. Išspausdinti J. Basanavičiaus, A. Jakšto prisiminimai apie A. Baranauską, įdėta poeto kūrybos, paskelbta Jovaro, M. Gustaičio, S. Čiurlionienės eilės, skirtos poetui, Vac. Biržiškos, M. Biržiškos, K. Puidos straipsniai ir J. A. Herbačiausko kūrinių. Almanachą parengė ir redagavo J. A. Herbačiauskas. Spausdinta Krokovo un-to spaustuviėje.

2. Žurnalas moterims (panelėms ir ponioms), einantis nuo 1990 Kaune dažniausiai kas du mėnesiai. Redaguoja D. Teišerskytė. Tiražas 1990 – 15 000 egz., 1991 – 25 000 egz., 1996 – 4000 egz.

GABRYS-PARŠAITIS Juozas (Grafas de Garliava; 1880 02 22 Garliavoje – 1951 07 26 Šveicarijoje), politikos, kultūros veikėjas, žurnalistas. Vienas pirmųjų Lietuvos ir jos nepriklausomybės idėjų propaguotojų Vakarų Europoje. Dalyvavo anticariniame judėjime, 1900 suimtas ir ištremtas į Rusiją. 1907 Odesos un-te baigė teisės mokslus. Sorbonos un-te studijavo teisę, visuomenės mokslus ir literatūrą. 1911 Paryžiuje įkūrė Amerikos lietuvių finansuojamą Lietuvos informacijos biurą. 1911 07 Londone Pavergtų tautų suvažiavime kaip Lietuvos atstovas įteikė memorandumą, skaitė paskaitas apie Lietuvos praeitį. Norėdamas imponuoti prancūzų aukštuomenei, ėmė vadintis grafu de Garliava. 1912 dalyvavo Paryžiuje įkuriant Tautų lygą (Union des Nationalites), buvo jos sekretoriumi. Pa-teikė medžiagą apie Lietuvą šios organizacijos leidi-niui „Les Annales des Natioanalites“ (išl. 1913). 1915-18 Lozanoje ir Fribūre (Šveicarija) prancūzų, an-glių ir vokiečių kalbomis leido mėnesinį biuletenį „Pro Lituania“. 1916-18 kartu su kitais Šveicarijoje organi-zavo Lietuvos politikos ir visuomenės veikėjų konfe-rencijas nepriklausomybės klausimais.

Lietuvių spaudoje bendradarbiavo nuo 1905. Bu-vo „Varpo“ ir „Ūkininko“, vėliau „Vilniaus žinių“ ir „Lietuvos ūkininko“, „Vienybės lietuvininkų“ ir „Lietuvos“ (JAV) bendradarbis. 1911-13 rašė „Viltyje“. 1927-35 buvo nuolatinis „Ryto“ korespondentas Kau-

ne ir Ženevoje prie Tautų Sąjungos.

Parengė ir išleido V. Kudirkos „Raštus“ (1909, 6 t.), A. Strazdo „Raštus“ (1914), lietuvių literatūros chrestomatiją „Skaitymo knyga“ (1908), „Lietuvių lite-ratūros apžvalgą“ (1913-16, 2 d.), biografinę apybraižą „Vincas Kudirka“ (1910), įvairių dalykų vadovėlių, publicistikos knygelių.

GAIDA-GAIDAMAVIČIUS Pranas (g. 1914 01 26 Ukmergės aps. Bajorų k.), kunigas, žurnalistas. 1927 baigė Širvintų progimnaziją, 1931 – Kėdainių gimnazi-ją, 1937 – Vytauto Didžiojo un-to Teologijos-filosofijos fak. ir Kauno kunigų seminariją. Toliau studijavo Miunsterio, Freiburgo (ten gavo teologijos daktaro laipsnį) ir Liuveno un-tuose. 1944-46 buvo Freiburgo lietuvių tremtinių kolonijos kapelionas. 1950-52 dėstė kunigų seminarijoje Kanadoje, 1954 pradėjo dirbti laikr. „Tėviškės žiburiai“ redakcijoje, nuo 1961 – vyr. redaktorius.

Bendradarbiavo Lietuvos laikraščiuose „Rytas“, „XX amžius“, žurnaluose „Židinyš“, „Naujoji Ro-muva“, užsienio lietuvių leidiniuose „Darbininkas“, „Draugas“, „Aidai“. Paskelbė veikalus „Išblokštasis žmogus (1951), „Žmogiškosios pilnaties vizija“ (1955), „Didysis nerimas“ (1961). 1981 išleido (kartu su ki-tais) monografiją apie arkivysk. T. Matulionį „Nema-rus Mirtingasis“. Išėjo „Raštai“ (1996).

GAIDAMAVIČIUS Jonas (1860 09 14 Kaniūkuose, Molėtų vls. – 1911 12 30 Alantoje, Molėtų vls.), pub-licistas ir beletristas. Studijavo Peterburgo un-te. 1889 Varšuvos un-te baigė medicinos mokslus, dirbo gydytoju. Buvo Varšuvoje 1888 įsteigtos „Lietuvos“ d-jos pirmininkas, vienas iš „Varpo“ įkūrėjų. Kartu su J. Adomaičiu-Šernu, V. Kudirka 1888 parengė „Var-po“ prospektą. 1889 daug rašė į „Varpą“, paskelbė jo kryptį nustatančių straipsnių. 1889-90 „Varpe“ iš-spausdino apysaką „Antanas Valys“, kitus beletristikos kūrinius. Po 1889 kurį laiką gyveno prie Molėtų. 1893 persikėlė į Turkestaną dirbti karo gydytoju. Nutolo nuo Lietuvos visuomeninio gyvenimo, literatūros ir žurnalistikos.

GAIDŽIŪNAS Balys (1911 12 08(11 25) Kėdainių aps. Dauderių k. – 1996 04 07 Vilniuje), rašytojas, žurnalistas. 1931 baigė Kėdainių gimnaziją, 1935 – Že-mės ūkio akademią Dotnuvoje ir gavo diplomuoto agronomo ekonomisto vardą. 1936-39 redagavo „Ūki-ninko patarėjo“ priedą „Jaunasis ūkininkas“, nuo 1938 – Lietuvos radijo laikraštį ūkininkams ir nuo 1939 – žurn. „Žemės ūkis“. Buvo Žemės ūkio rūmų spaudos skyriaus redaktorius. 1940 sovietinė valdžia iš darbo atleido. Vokiečių okupacijos metais buvo Lietu-vos išlaisvinimo komiteto narys, Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto (VLIK) organizatorius ir jo vi-cepirmininkas. 1944 vokiečių areštuotas ir iki karo pa-baigos kalintas Vokietijos kalėjimuose. Nuo 1945 iki 1949 vėl buvo VLIKO ir Vykdomosios Tarybos narys. Kartu buvo Lietuvių tautinio sąjūdžio pirmininkas, or-ganizavo tautininkų veiklą Vokietijoje. 1949 atvyko į JAV ir pradėjo dirbti laikr. „Dirva“ redakcijoje Kliv-lende. 1951-62 ir 1985-94 buvo jo redaktorius. 1994 sugrįžo į Lietuvą.

Išleido poezijos knygas „Jaunystė arimuose“ (1936), „Žaliuojanti žemė“ (1937), „Rūpesčių dienos“ (1946),

„Septyni paskutiniai Kristaus žodžiai lietuvių maldose“ (1980), „Mano kartos likiminiai metai“ (1980), „Bernelių mišios“ (1983), „Ir saulėtos, ir rūšies dienos“ (1986), atsiminimus „Pakeliui į mirtį“ (1948), „Vieneri metai ir viena savaitė“ (1950). 1979 parašė Klivlendo Dievo Motinos parapijos istoriją.

GAIGALAITĖ-BELECKIENĖ Ona (1906 11 13 Linkuvoje – 1989 10 11 Kaune), visuomenės veikėja, spaudos darbuotoja. 1930 baigė Lietuvos un-to Teisių fak. Redagavo leidinius „Moteris“ ir „Naujoji vaidilutė“. Bendradarbiavo „XX amžiuje“ ir kt. laikraščiuose. Išleido knygą „Tiesos ir meilės tarnyboje“ (1934). 1941 06 14 kartu su vyru karininku P. Belecku buvo ištremta į Rusiją.

GAIGALAITIS Vilius (1870 11 27 Ragainės aps. Naujienos k. – 1945 11 30 Bretene, Vokietijoje), evangelikų kunigas, Mažosios Lietuvos visuomenės veikėjas, publicistas. 1892-96 Karaliaučiuje ir Berlyne studijavo teologiją ir filosofiją. Kunigavo Klaipėdos krašte. 1903-18 būdamas Prūsijos seimo nariu, rūpinosi lietuvių kalbos išlaikymu m-lose ir bažnyčiose. Gynė Lietuvos nepriklausomybės idėją Vokietijos laikraščiuose. 1921 buvo Lietuvos vyriausybės nusiūstas į Londoną tartis dėl Klaipėdos krašto ateities. Dirbdamas atgauto Klaipėdos krašto pirmojoje direktorijoje, rūpinosi lietuvių mokyklomis ir kultūrinėmis organizacijomis. Nuo 1925 dėstė Lietuvos un-to Evangelikų teologijos fak., buvo profesorius. 1939 03 22 naciams užgrobęs Klaipėdą, pasitraukė į Lietuvą. 1941 išvyko į Vokietiją.

1891-93 bendradarbiavo „Varpe“, 1892-94 – „Vienybėje lietuvininkų“. 1904-31 leido ir redagavo „Sadoras“ org-jos laikr. „Pagalba“. Parašė veikalus „Lietuvos nusidavimai ir mūsų rašliava“ (1912), „Kristijonas Donelaitis“ (1913), „Lietuva – okupuotas kraštas: tauta ir jos dvasinės srovės“ (1917, vokiečių k.) ir kt.

„GAILESTINGOJI SESUO“, iliustruotas Lietuvos gailėstingųjų seserų žurnalas, leistas 1931, 1938 Kaune. Leido Lietuvos gailėstingųjų seserų s-ga vietoj ėjusio žurn. „Lietuvos sesuo“. Pirmajame numeryje išspausdinti Pabaltijo kraštų Raudonojo kryžiaus ir Gailėstingųjų seserų s-gos Kongreso (įvykusio Taline 1931 liepos mėn.) pranešimai. Dėl finansinių sunkumų daugiau numerių neišleista. Redaktorė K. Grininė. Spausdino „Raidės“ spaustuvė Kaune.

Lietuvos Raudonojo kryžiaus Gailėstingųjų seserų draugovė 1938 vėl pradėjo leisti žurn. „Gailėstingoji sesuo“. Rašė apie gailėstingųjų seserų profesijos savitumus ir darbo sąlygas, pasakojo apie ligoninių veiklą, moterų ir vaikų globos centrus, spausdino mokslo populiarinimo straipsnius. Bendradarbiavo J. Pyragius, V. Monkutė, M. Tulytė, J. Žemgulyš, K. Vitkauskaitė. Redaktorė Br. Gustaitienė. Spausdino E. Norkienės ir P. Stikliaus spaustuvė Kaune. Išėjo 3 numeriai.

GB.

„GAIRĖ“, Venesuelos lietuvių bendruomenės periodinis leidinys (laikraštis), pradėtas leisti 1975 Valensijoje. Redaktorius J. Kukanauza.

„GAIRĖS“: 1. Meno ir literatūros iliustruotas žurnalas, ėjęs 1923-24 Kaune. Leido menininkų kooperaty-

vas „Gairės“ kas du mėnesius. Nagrinėjo meno ir literatūros raidos ypatumus, analizavo kūrybos proceso psichologinius aspektus, svarstė naujų meno ir literatūros krypčių įtaką lietuvių kultūrai, informavo apie meno ir literatūros plėtotę užsienio šalyse, spausdino lietuvių menininkų kūrinius bei žymiausių užsienio rašytojų kūrinių fragmentus, literatūros apžvalgas, recenzijas. Bendradarbiavo V. Bičiūnas, K. Boruta, A. Damanskaja, M. Gustaitis, F. Kirša, V. Krėvė, O. Puidienė, Putinas, B. Sruoga, A. Sutkus, J. Tysliava, P. Vaičiūnas, Ed. Viskanta, Vydūnas. Redaktorius K. Puida. Išleisti 8 numeriai.

GB.

2. Visuomenės gyvenimo, politikos ir kultūros mėnesinis žurnalas, einantis nuo 1994 balandžio Vilniuje. Iš pradžių leido UAB „Politika“, vėliau – UAB „Mūsų gairės“. Vyr. redaktorius P. Masilionis (žr.), vyr. redaktoriaus pavaduotojas V. Paulauskas (žr.). Tiražas 1995 ir 1997 – 3000 egz.

„GAISAI“, meno ir literatūros iliustruotas žurnalas, ėjęs 1930-31 Kaune. Leido A. Bružas, nuo 1931 – „Tulpės“ b-vė. Spausdino kritinius rašytojų ir poetų kūrinius, mokslinius straipsnius, Lietuvos kultūros gyvenimo reiškinių apžvalgas, naujų knygų, spektaklių recenzijas, supažindino su kitų šalių literatūra, naujais užsienio rašytojų kūrinių, informavo apie dailės parodas, skelbė literatūrologų studijas, nagrinėjo literatūros, meno, istorijos klausimus. Bendradarbiavo V. Bičiūnas, B. Brazdžionis, P. Galaunė, L. Gira, J. A. Herbačiauskas, F. Kirša, V. Krėvė, Putinas, B. Sruoga, I. Šeinius, P. Vaičiūnas, M. Urbšienė, L. Žurauskas. Redagavo K. Puida, V. Krėvė-Mickevičius (1930, Nr.5). Spausdino „Spindulio“ spaustuvė Kaune.

GB.

GAISRYŠ Juozas (1921 10 09 Višakio Rūdoje, Marijampolės aps. – 1959 02 09 Vilniuje), žurnalistas. 1940 baigė žurnalistikos kursą prie laikr. „Tiesa“ redakcijos. 1941 dirbo Marijampolės aps. laikr. „Naujasis kelias“ ats. sekretoriumi. Antrojo pasaulinio karo metu slapstėsi, buvo kalinamas Marijampolės kalėjime, nuo 1942 – „Jūros“ partizanų būrio grupės vadas. 1944-45 buvo „Tiesos“ lit. bendradarbis, 1945-46 – Marijampolės laikr. „Naujasis kelias“ ats. sekretorius, 1946-50 – „Tiesos“ darbuotojas, 1950 – „Valstiečių laikraščio“ skyriaus vedėjas pavaduotojas, 1951-53 – žurn. „Švyturys“ lit. darbuotojas. Rašė apybraižas. Išleista rinktinė „Gyvenimo žingsniai“ (1960).

GAIVENIS Virginijus (g. 1966 03 31 Utenos raj. Užpalių k.), žurnalistas. 1991 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1987-90 buvo laikr. „Komjaunimo tiesa“ korespondentas, 1991-95 – dienr. „Respublika“ Teisėsaugos skyriaus redaktorius. 1995-97 – savaitr. „Verslo žinios“ reporteris. Nuo 1997 – LNK televizijos laidos „Abipus sienos“ žurnalistas. Daugiausia rašo teisėtvarkos ir teisėsaugos temomis. Už šios tematikos rašinius, paskelbtus Lietuvos periodikoje, apdovanotas V. Lingio premija (1993) ir K. ir J. Bobelių premija (1994). 1996 tapo Demokratinio spaudos fondo paskelbto konkurso „Spauda stabdo korupciją“ laureatu.

GAIŽAUSKAITĖ Violeta (g. 1956 05 15 Vilniuje), žurnalistė. 1974 baigė Kaišiadorių vid. m-lą, 1980 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę.

1975-86 dirbo žurn. „Laikas ir įvykiai“ lit. darbuotoja, 1986-89 – žurn. „Komunistas“ vyresn. mokslinė redaktore, 1989-93 – savaitr. „Atgimimas“ korespondente bei redaktore, 1993-94 – dienr. „Respublika“ politikos skyriaus redaktore. Nuo 1994 – dienr. „Lietuvos rytas“ politikos apžvalgininkė.

Daugiausia rašo vidaus ir užsienio politikos, krašto apsaugos, Seimo darbo temomis. Periodinėje spaudoje paskelbė straipsnių, apžvalgų, komentarų, apybraižų, vaizdelių. Pirmųjų Lietuvos prezidento rinkimų po nepriklausomybės atkūrimo metu buvo kandidato į prezidentus S.Lozoraičio atstovė spaudai.

„GALERIJA“, tarptautinis fotografijos ir filmų mėnraštis, leistas 1937-38 Kaune. Lietuviškąją laidą leido ir redagavo J. Šakovas. „Galerijos“ centrinė redakcija buvo Vienoje, o kitos laidos buvo leidžiamos Anglijoje, Prancūzijoje, Italijoje, Olandijoje, Vengrijoje nacionalinėmis kalbomis. Pirmas numeris išėjo 1937 gegužės mėn. Leidinys nagrinėjo fotomenininkų problemas, skelbė įdomiausias fotografų nuotraukas, rašė apie fotografijos technikos naujienas, supažindino su kino estetika, informavo apie naujus kino filmus, spausdino recenzijas, pasakojo apie kino žvaigždžių gyvenimą. Šalia užsienio fotografų nuotraukų spausdino ir Lietuvos fotomenininkų darbus. Bendradarbiavo V. Augustinas, B. Buračas, A. Giedraitis, A. Juška, S. Kolu-paila, P. Karpavičius, K. Laucius, A. Naruševičius, A. Prapuolenis. Spausdino „Raidės“ spaustuvė. Išėjo 10 numerių.

G.B.

„GALYBĖ“, JAV lietuvių mėnesinis mokslinis žurnalas, leistas 1898 Baltimorėje kaip savarankiškas savaitr. „Kardas“ priedas. Buvo skirtas laisvamanybės teorijai ir praktikai skleisti. Leido V. Karalius, redagavo J. Laukis (D. Keliuaininkas). Išėjo 12 numerių (8 sąsiuviniai).

GALKONTAITĖ Palmira (g. 1960 06 14 Vilniuje), televizijos žurnalistė. 1978 baigė Vilniaus 41-ąją vid. m-lą, 1985 – Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę.

Nuo 1988 dirba Lietuvos televizijoje. 1988-91 rengė ir vedė laidą „Teatras“, nuo 1993 – laidą „Nakviša“. 1996 apdovanota didžiuoju „Auksinės bitės“ prizū. Laidose dažniausiai gvildena socialines problemas.

GALVA (Galvanauskas) Gediminas (1905 03 03 Zizonių k., Vabalninko vls., Panevėžio aps. – 1979 04 23 Čikagoje, JAV), ekonomistas, žurnalistas. 1925 baigė Biržų gimnaziją, 1929 – Vytauto Didžiojo un-to ekonominį skyrių. Dėstė Prekybos in-te Klaipėdoje, 1935-36 buvo leidyklos „Rytas“ direktorius. Po Antrojo pasaulinio karo pasitraukė į Vakarų, vėliau persikėlė į JAV. VLIK'o Vykdomosios Tarybos pirmininko kviečiamas, 1953 lapkričio pabaigoje nuvyko į Europą vadovauti „Laisvosios Europos“ radijo lietuviškajam skyriui.

Nuo 1930 buvo žurnalų „Lietuvos ūkis ir rinka“, „Prekyba“ redaktoriaus. 1925-40 bendradarbiavo leidiniuose „Židinys“, „Naujoji Romuva“, „Rytas“, „Vakarai“, „Keleivis“, „Lietuvos aidas“, „Memeler Beobachter“ ir kt. Gyvendamas Vokietijoje, dirbo kaip žurnalistas, savo rašinius spausdindamas pabėgėlių stovyklų laikraščiuose „Mintis“, „Mūsų kelias“, „Žiburiai“,

„Apžvalga“ ir kt. 1945-46 buvo Reutlingene leidžiamo „Eltos biuletenio“ redaktoriaus. Persikėlęs į JAV, bendradarbiavo leidiniuose „Draugas“, „Tėviškės žiburiai“, „Aidai“, „Britanijos lietuvis“ ir kt.

GALVANAUSKAS Ernestas (1882 11 20 Zizonių k., Vabalninko vls., Panevėžio aps. – 1967 07 24 Prancūzijoje, Eks le' Bene), visuomenės veikėjas ir politikas, inžinierius. 1902-04 ir 1906-08 studijavo Peterburgo kalnų in-te. 1912 Belgijoje įsigijo kalnų inžinieriaus specialybę, 1913 ten pat – elektros inžinieriaus diplomą. 1919-20 buvo Lietuvos Ministras pirmininkas, finansų, prekybos ir pramonės ministras, 1922-24 – Ministras pirmininkas, nuo 1923 – ir Užsienio reikalų ministras, 1924-27 – Lietuvos atstovas Londone, 1939-40 – Finansų ministras. 1940 pasitraukė į Vakarų, 1941 grįžo į Lietuvą, 1944 vėl emigravo.

1934-39 buvo Prekybos in-to Klaipėdoje rektorius, nuo 1935 – dienr. „Vakarai“ redaktoriaus. Bendradarbiavo „Lietuvos ūkininke“, „Vilniaus žiniuose“ ir kt. leidiniuose.

„GALVĖ“, Trakų rajono laikraštis, leidžiamas nuo 1943 spalio 15 Trakuose. Pirmieji numeriai – apskrities partijos k-to ir Lietuvos partizanų būrio „Už tėvynę“ organas (Nr.1-4 išspausdinti Rūdiškių bei Inkleriškių miškuose rankine spaustuve), 1944-50 – Trakų apskrities laikraštis, 1950-89 – LKP Trakų raj. k-to ir Trakų raj. LDT leidinys, nuo 1990 – Trakų rajono laikraštis. Steigėja ir leidėja „Galvės“ laikraščio redakcija. 1945, 1950-51 ėjo vieną kartą dukart per savaitę, nuo 1962 – triskart, nuo 1990 – dukart, nuo 1996 – vieną kartą per savaitę. 1943 Nr. 1-2 vadinosi „Partizanų šūkis“, 1944 Nr.3 – 1950 Nr.78 – „Trakiečių šūkis“, nuo 1950 lapkričio 24 – „Pergalės vėliava“, nuo 1962 gegužės – „Spartuolis“, nuo 1988 – „Galvė“. Redaktoriai: T. Mončiunskas (1943-44), T. Petružytė (1945), R. Venckevičius (1946), P. Cijūnėlis (1947-61), V. Paškauskas (1961-85), J. Vercinkevičius (1986-89, žr.), E. Juodviršis (1990), S. Nemeikaitė (1991-95), A. Zapolskienė (nuo 1995). Tiražas 1943 – 1000 egz., 1987 – 8100 egz., 1997 – 1000 egz. Iki 1994 ėjo ir rusų bei lenkų k.

„GALVOČIUS“, JAV lietuvių laisvamųjų mokslo žurnalas, leistas 1914 Čikagoje. Redagavo A. Montvydas.

GALVOSŪKIS, laisvalaikio uždavinys, skelbiamas laikraštyje, žurnale, knygoje: kryžiažodis, rebusas ir pan.

„GAMA“, muzikos žurnalas, einantis nuo 1992 Vilniuje. Muzikos švietimo centro metodinis ir informacinis leidinys muzikos mokytojams, tėvams ir visuomenei. Leidžiamas kas tris mėnesius. Redaktorės J. Kubiliūtė, L. Ligeikaitė. Tiražas 1992 – 2000 egz., 1996 – 1000 egz.

„GAMTA“, Lietuvos gamtininkų žurnalas, ėjęs 1936-40 Kaune. Leido Lietuvos gamtininkų d-ja kartą per ketvirtį. Iliustruotas per 60 p. leidinys nagrinėjo įvairių mokslų (astronomijos, fizikos, botanikos, zoologijos, geografijos, matematikos ir kt.) klausimus, skelbė naujausius tų mokslo šakų tyrinėjimus, informavo apie gamtos mokslo pasiekimus užsienio šalyse. Supažindino su Lietuvos mokslo istorija, rašė apie Lietuvos

gamtininkų d-jos veiklą. Bendradarbiavo P. Brazdžiūnas, F. Dičiūtė, T. Ivanauskas, S. Jankauskas, V. Kaikaris, J. Matulis, A. Minkevičius, A. Palionis, P. Slavėnas ir kt. Redaktoriai: J. Dagys, A. Žvironas. Spausdino „Raidės“ spaustuvė Kaune. Išėjo 20 numerių. G.B.

„**GAMTOS DRAUGAS**“, iliustruotas žurn. „Kosmos“ priedas, leistas 1929-37 Kaune. Nagrinėjo gamtos išsaugojimo klausimus, rašė apie naujausius gamtos mokslų pasiekimus, skelbė Lietuvos mokslininkų tyrimų rezultatus, gilinosi į visatos praeities, žemės struktūros, biosferos paslaptis, spausdino straipsnius apie Lietuvos floros ir faunos regioninius stebėjimus. Bendradarbiavo K. Bizauskas, J. Dagys, J. Elisonas, T. Ivanauskas, V. Jasaitis, St. Kolupaila, K. Ragelis, P. Slavėnas ir kt. Redagavo ir leido Pr. Dovydaitis. Spausdino „Šviesos“ spaustuvė Kaune.

GANA, Ganos Respublika (Vakarų Afrika), nepriklausoma nuo 1957, gyventojų – 16,94 mln. (53 vieta pasaulyje), beraščių – 39,7 proc., sostinė – Akra, oficiali kalba – anglų.

Pirmasis periodinis leidinys išėjo 1822 anglų k. – oficialus vyriausybiniis laikr. „The Royal Gold Coast Gazette“ („Karališkasis Aukso Kranto laikraštis“). 1873 pasirodė laikr. „West African Herald“ („Vakarų Afrikos šauklys“), po kelerių metų – „Gold Coast Times“ („Aukso Kranto laikas“), 1883 – katalikų laikr. „Christian Messenger“ („Krikščionių pasiuntinys“). Kai 1901 Didžioji Britanija ėmė kontroliuoti visą Ganos teritoriją, šalyje buvo platinami daugiausia Anglijoje išleisti periodiniai leidiniai. 1931 Akroje pradėjo eiti pirmasis Ganos dienr. „Times of West Africa“ („Vakarų Afrikos laikas“), 1939 Kumasyje – savaitr. „The Pioneer“ („Pionierius“), kuris nuo 1989 leidžiamas kaip dienraštis. Nemažai naujų laikraščių pasirodė kovos už nepriklausomybę (1949-57) ir Kvame Nkrumos valdymo (1957-66) metais. 1950 pradėjo eiti dienr. „Daily Graphic“ („Dienos apžvalga“, žr.), 1953 – savaitr. „The Mirror“ („Veidrodis“), mėnesinis žurn. „Drum“ („Būgnas“), 1958 – dienr. „The Ghanaian Times“ („Ganos laikas“, žr.). 1958 iš viso ėjo 11 laikraščių. Po 1986, šalyje prasidėjus kariniams perver-smams, naujų laikraščių pasirodydavo mažiau.

1996 ėjo 3 dienraščiai, jų tiražas 170 000 egz. (10 egz. 1000 gyv.): „Daily Graphic“ (žr.), „The Ghanaian Times“ (žr.), „The Pioneer“. Taip pat leidžiami savaitraščiai ir žurnalai „The Post“ („Paštas“, nuo 1980, tir. 25 000 egz.), „Business Weekly“ („Biznis per savaitę“, nuo 1966, tir. 5000 egz.), „Echo“ („Aidas“, nuo 1968, tir. 30 000 egz.), „The Ghanaian Voice“ („Ganos balsas“, nuo 1990, tir. 55 000 egz.), „Champion“ („Čempionas“, nuo 1990, tir. 300 000 egz.), „The Mirror“ („Veidrodis“, nuo 1953, tir. 90 000 egz.), „New Nation“ („Nauja tauta“, nuo 1990, tir. 300 000 egz.), „The Free Press“ („Laisvoji spauda“, nuo 1991, tir. 50 000 egz.), „Weekly Spectator“ („Savaitės stebėtojas“, nuo 1963, tir. 100 000 egz.). Per metus išleidžiama apie 200 knygų.

Ganos informacijos agentūra GNA (žr.) įkurta 1957.

Radijas veikia nuo 1935, yra 4,3 mln. radijo imtuvų (260 imt. 1000 gyv.). Laidos transliuojamos anglų ir 6 vietinėmis k. Televizija veikia nuo 1965, yra 250 000 televizorių (16 tel. 1000 gyv.).

V.U.

GANDAS, žinia (dažniausiai nepatikrinta, nelabai patikima); paskala, kelianti daug abejonių.

„**GANYTOJAS**“: 1. Žemaičių ir Seinų vyskupijų oficialus organas, ėjęs 1919-24 Kaune. Leido Šv. Kazimiero d-ja du kartus per mėnesį, nuo 1920 kas mėnesį. 1922 buvo sujungtas su „Žemaičių vyskupijos kronika“ ir tapo oficialiu vyskupijos leidiniu. Spausdino Apaštaltų sosto aktus, Lietuvos dvasininkijos dokumentus (kai kurie spausdinti lotynų k.), aiškino kanonų teisę, rašė apie įvairius katalikiškojo gyvenimo aspektus, krikščionybės raidą Lietuvoje, asmens dorovinį auklėjimą. Bendradarbiavo A. Alekna, A. Baublys, Pr. Dovydaitis, J. Maciulevičius, A. Ragaišis, K. Prapuolenis, K. Šaulys, J. Totoraitis ir kt. Redagavo A. Dambrasas, M. Vaitkus (nuo 1923). Spausdino „Šviesos“ spaustuvė Kaune. Tiražas – 700 egz. (1919). Nuo 1925 vietoj „Ganytojo“ leistas „Tiesos kelias“.

G.B.

2. Bažnyčių „Tikėjimo žodis“ ir „Tiesos žodis“ dvisavaitis laikraštis, leidžiamas nuo 1997 sausio 9 Vilniuje vietoj laikr. „Bažnyčios naujienos“. Ats. redaktoriai: J. Mačiulytė, R. Šiugždinytė, V. Siniauskienė. Tiražas 2000 egz.

GANUSAUSKAS Edmundas (g. 1945 11 14 Raseiniuose), žurnalistas. 1973 baigė Vilniaus un-tą, žurnalistikos specialybę. Dirbo aviacijoje, bendradarbiavo spaudoje. 1988 pradėjo dirbti laikr. „Komjaunimo tiesa“ redakcijoje. Nuo 1990 – dienr. „Lietuvos rytas“ specialusis korespondentas. Daugiausia rašo straipsnius, korespondencijas, interviu aviacijos, šalies vidaus politikos, ekonomikos, alpinizmo klausimais. 1990-91 paskelbė rašinių apie Lietuvos laisvėjimą, nepriklausomybės atkūrimą, Sausio įvykius, vėliau – žurnalisto tyrinėjimus apie buvusių komunistų veiklą.

Išleido knygas „Erdvės skonis“ (1991), „Gyvoji barikada“ (1992), „Lemties kilpa“ (1996), „Penktoji kolona“ (1996). Parašė scenarijų dokumentiniams filmams. Apdovanotas Sausio 13-osios atminimo medaliu.

GARAMONAS: 1. Prancūzų meistro K.Garamono (Claude Garamond arba Garamont, 1480-1561) sukurtas šriftas – renesanso prancūziškoji antikva. XVI-XVIII a. plačiai vartotas ir Vilniaus spaustuvėse.

2. Antikvos tipo šriftas, vartojamas JAV bei kitoje šalyse knygų leidyboje.

GARBARAVIČIENĖ Birutė (g. 1958 09 03 Kaune), žurnalistė. 1982 baigė lituanistikos studijas Vilniaus unte. Nuo 1982 dirba „Kauno dienoje“: buvo korektorė, stilistė, pastaruoju metu – „Kauno dienos“ korespondentė. Rašo kultūros, religijos, išeivijos klausimais.

GARLIAUSKAS Stasys (g. 1913 12 18 Utenos aps. Duobiškio k.), spaudos darbuotojas. Mokėsi Utenos pradžios m-loje ir gimnazijoje. Trejus metus buvo savi-valdybių tarnautojas. Lietuvos kariuomenėje dirbo bibliotekininku ir švietimo vadovu pavaduotoju. 1944 pasitraukė į Vokietiją. 1949 išvyko į JAV.

Spaudoje bendradarbiauja nuo 1930. Lietuvoje jo rašinius spausdino žurnalai „Karys“ bei „Trimitas“. JAV daugiausia bendradarbiauja dienr. „Draugas“, kuriame nuo 1952 vedė Detroito žinių skyrių. Nuo 1962 – „Lithuanian Voice“ radijo valandėlės Detroito vienas redaktorių ir pranešėjų.

„GARNYS“: 1. „Pirmutinis kultūringas juokų ir satyros laikraštis“, ėjęs 1910-14, 1924-29 Kaune. Leido ir redagavo V. Saglinaitė. Ėjo kartą per mėnesį, iliustruotas, nedidelės knygelės formato, 16 p. apimties. Kritikavo įvairias negeroves, ydas, šaipėsi iš valdininkų, apsilaidėlių, tamsuolių, literatų (keturvėjininkų), rašė ir apie kitas šalis, spausdino „spaudos peržvalgas“, humoristinius eilėraščius, replikas, satyrinės literatūros kūrinius, politines karikatūras. Autoriai pasirašinėjo slapyvardžiais Dėdė Baltrus, Petras Kiška, Justas Kikasas, Uršė Spiraitė, Čemerys, Titnagas, Dėdė Anastazas, At. Švyturys ir kt. Redaktorė S. Jastremskaitė (nuo Nr.11 iki 1914). Nuo 1924 sausio leido ir redagavo B. Valiušaitis. Spausdino S. Banaičio ir „Šviesos“ spaustuvės Kaune.

2. Brazilijos lietuvių satyros ir humoro laikraštis, pradėtas leisti 1950 San Paule. Redagavo J. Vingelis.

GARNYS Petras (g. 1960 04 09 Pasvalio raj. Pabuoju k.), televizijos žurnalistas. 1978 baigė Pušaloto vid. m-lą, 1979 – Kauno 23-ąją technikos m-lą (kino mechaniko specialybę), 1984 – Vilniaus valst. pedagoginio instituto lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. Nuo 1984 buvo Lietuvos televizijos ir radijo k-to Kauno vyr. redakcijos radijo redaktorius, nuo 1986 – televizijos redaktorius, korespondentas. 1994 paskirtas Kauno TV programų direktijos direktoriumi.

Rengia pažintinio kultūrinio pobūdžio laidas, pastaraisiais metais – informacinę publicistinę kultūrinę programą „Konrado kavinė“ ir TV žaidimą „Konrado kavinės ruletė“.

GARNITŪRA (pranc. garniture – to paties stiliaus ir paskirties daiktų komplektas, rinkinys), šriftų rinkinys. Pagal piešinį šriftai dalijami į 6 pagrindines ir 1 pagalbinę grupes. Kiekvienos grupės šriftai dar skirstomi į garnitūras. Garnitūra – tai vieno stiliaus šrifto rinkinys. Tos pačios garnitūros šriftai (jų rinkiniai) vienas nuo kito skiriasi savo kegeliumi ir piešinio intensyvumu. 1-os grupės šriftams priklauso žurnalinė garnitūra – agatas; 2-os – akcidentinė Telingaterio garnitūra; 3-ios – literatūrinė; 4-os – naujoji laikraštinė, siaurinė; 5-os – baltika; 6-os – mokyklinė; papildoma grupė – Rerbergo garnitūra.

GARONAS Aronas (1919 02 27 Vilniuje), žurnalistas. 1951 Vilniaus un-te baigė Teisės fak. 1938-40 buvo žydų laikraščių „Folskblat“ ir „Ovntblat“ vertėjas, 1940-41 – žurn. „Štraln“ redaktorius. Nuo 1942 – 16-osios lietuviškosios divizijos karys. 1946-55 buvo žurn. „Jainimo gretos“ ats. redaktoriaus pavaduotojas, ats. redaktorius, 1955-88 – žurn. „Švyturys“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, 1988-90 – skyriaus redaktorius, 1992-93 – laikr. „Lietuvos Jeruzalė“ bendradarbis. Rašė politinėmis, visuomenės gyvenimo, moralės temomis. Šiuo metu gyvena Izraelyje.

„GARSAS“: 1. Mėnesinis laikraštis lietuviams, ėjęs 1886-87 Tilžėje lotyniškais raidėmis. Leido ir redagavo M. Jankus. Planuota platinti D. Lietuvoje, siųsti Rusijoje gyvenantiems lietuviams bei į Ameriką išvykusiems tautiečiams. Daug vietos skirta lietuviybės išsaugojimo klausimams. Nuo Nr.2 prie kiekvieno „Garso“ numerio spausdintas priedas. Bendradarbiavo J. Basanavičius, J. Čerkus, S. Gimžauskas, J. Grinius,

K. Verbūnaitis. Spausdino E. Vėjerio ir Arnoldto spaustuvė Tilžėje. Išėjo 11 numerių.

2. JAV lietuvių savaitraštis, ėjęs 1892-94 Šenande (Pensilvanija). Leido ir redagavo T. Astramskas. Paskelbė grožinės literatūros kūrinių. Turėjo apie 200 skaitytojų. Išleidus apie 100 numerių ir leidėjui pritrūkus lėšų, laikraštį nupirko kun. A. Milukas su J. Ramanausku ir pavadino „Garsas Amerikos lietuvių“ (žr.).

3. Savaitinis laikraštis, ėjęs 1909-14 Vilniuje. Leido ir redagavo J. Višinskienė. Išspausdino L. Giros, Jovaro eilėraščių, Žemaitės kūrinių. Spausdino M. Kuktos spaustuvė. Išėjo 6 numeriai.

4. JAV lietuvių savaitraštis, leidžiamas nuo 1917 gegužės 17. Iš pradžių ėjo Bruklina, nuo 1930 – Vilks Bare. Įsteigė ir leido Lietuvių Romos katalikų susivienijimas Amerikoje, Tautos fondas ir Amerikos lietuvių taryba. Nuo 1918 leidžia tik Lietuvių Romos katalikų susivienijimas Amerikoje; spausdinamas Bruklina. Rašo ne tik apie Susivienijimo reikalus, bet ir kultūriniais, tautiniais, politiniais klausimais. Bendradarbiavo daugelis lietuvių publicistų, rašytojų, visuomenės veikėjų. Redaktoriai: J. Kaupas (1917-18), L. Šimutis (1918-26), M. Zujus (1926-79), K. Bučmys (nuo 1979). Tiražas 1985 – 2000 egz.

5. Vilniaus lietuvių savaitraštis, leistas 1922-23 Vilniuje. Pirmasis numeris išėjo 1922 liepos 16. Leido ir redagavo A. Valiulis. Informavo apie Lietuvos gyvenimą, Vilniaus krašto lietuvių problemas, svarstė švietimo, mokymo klausimus, rašė apie lietuvių tradicijas, Laikinojo Vilniaus lietuvių k-to veiklą ir kt. Faktiškasis redaktorius P. Kraujalis. Spausdino „Švyturio“ spaustuvė Vilniuje. Išleisti 35 numeriai. Vietoj „Garso“ 1923 balandžio 1 pradėtas leisti „Vilniaus kelias“.

6. Brazilijos lietuvių savaitraštis, ėjęs 1928-30 San Paule. Leido Susivienijimas lietuvių Brazilijoje. Redagavo A. Zauka, A. Marma, J. Marcinkevičius, V. Tamošiūnas. Buvo valdžios uždarytas.

7. Laikraštis, ėjęs nuo 1990 rugpjūčio 17 iki 1996 birželio 28 Kaune. Iki 1995 (Nr. 84) buvo leidžiamas pavadinimu „Kauno laikas“ kaip miesto laikraštis. Iki 1993 leido Kauno m. taryba 5 kartus per savaitę; nuo 1994 ėjo 2 kartus per savaitę. Rašė apie Kauno miesto gyvenimą bei problemas. Vyr. redaktoriai: K. Požėra (1990-94), L. Brundza (1994), V. Valiušaitis (1994-96, žr.). Tiražas 1990 – 23 000 egz., 1996 – 1500 egz.

„GARSAS AMERIKOS LIETUVIŲ“, JAV lietuvių katalikiškas savaitraštis, ėjęs 1894 10 02 – 1899 08 03. Įsteigtas Šenande, perpirkus T. Astramsko redaguotą „Garsą“. 1898 leistas Minersvilyje, 1898 pab. – 1899 – Elizabete. Pasirodė apie 190 numerių. Leido JAV lietuvių kunigų grupė. Redagavo: 1894-95 – K. J. Senkus, 1895-96 – J. Ramanauskas, 1896 – J. M. Stupnickis, 1897 ir 1898 – V. Matulaitis, 1897-98 – A. Milukas, 1897 – J. Montvila, 1898 – V. Šlekys (Stagaras), 1899 – B. Žindžius. 1896 paskelbė žinių apie JAV lietuvių pirmuosius spaudinius (giesmę „Viešpaties savo šaukiuosi“, 1874). Laikraštyje buvo perspausdinti K. Donelaičio „Metai“, M. Valančiaus, „Žemaičių vyskupystė“, publikuoti M. Bernatovičiaus, A. Mickevičiaus, M. Rodzevičiūtės, kitų autorių vertimai. Leido priedus: 1897 – „Lietuviškas knygynas“ ir 1897-98 – „Pasaulė“.

GARSIKALBIS, įrenginys, garso dažnio ir amplitudės elektros virpesius paverčiantis garso bangomis (oro virpesiais). Garsiakalbiai įmontuojami akustinėse kolonėlose. Būna žemųjų, viduriniųjų, aukštųjų dažnių arba plačiajuosčiai garsiakalbiai.

GARSINIS (AUDIALINIS) DOKUMENTAS, dokumentas, kuriame užfiksuota garsinė informacija, atgaminama ir perduodama specialia aparatu.

GARSO ĮRAŠYMAS, fonografija, garsinių virpesių fiksavimas informacijos laikmenoje (plastiko plokštelėje, magnetinėje arba kino juostoje). Įrašant garsą akustiniu būdu, garsiniai virpesiai tiesiogiai veikia įrašymo mechanizmą. Įrašant elektroakustiniu būdu, garso virpesiai keičiami elektriniais; šie stiprinami ir tik tada veikia įrašymo įtaisą. Elektroakustiniu būdu gauti įrašai yra geresni, todėl šis būdas plačiai buvo naudojamas ir anksčiau. Dabar, esant tobulai elektronikos technikai, įrašai daromi elektroakustiniu būdu.

Yra 4 garso įrašymo sistemos: mechaninė, fotografinė, magnetinė ir lazerinė. Mechaninėje sistemoje adata arba režiklis garsinių virpesių veikiamas išpjauna judančios plokštelės paviršiuje kintančio gylio ir pločio griovelį. Fotografinėje sistemoje garsiniai virpesiai moduliuoja šviesos spindulio, krintančio į judančią kino juostą, intensyvumą ir formą. Išryškintoje kino juostoje gaunamas garso takelis, kurio plotis ir skaidrumas atitinka garsinių virpesių dažnį. Magnetinėje sistemoje garsiniai virpesiai mikrofone keičiami elektros srove, kuri, tekėdama magnetinės galvutės apvija, sukuria magnetinį lauką. Lazerinėje sistemoje garsas įrašomas lazeriniu spinduliu plokštelėje. Lazerio pėdsakai, liekantys plokštelėje, priklauso nuo spindulio intensyvumo, kurį sąlygoja garso intensyvumas.

Pirmąjį garso įrašymo ir atgaminimo aparatą – fonografą – 1878 išrado T. A. Edisonas (JAV).

GARSO KOLONĖLĖ, garsiakalbių agregatas, kelis garsiakalbius turintis įrenginys garsui gerai atgaminti. Žemojo dažnio elektriniai virpesiai filtrais pagal dažnį suskirstomi į 2-3 grupes ir po to eina į skirtingus garsiakalbius. Žemojo dažnio garso virpesius atgamina tiesioginio spinduliavimo garsiakalbis, kuris turi didelio skersmens difuzorių. Vidutinio dažnio garso virpesius spinduliuoja mažesnio difuzoriaus garsiakalbis. Abu šie garsiakalbiai būna elektrodinaminiai. Aukštojo dažnio garso virpesius atgamina mažo difuzoriaus elektrodinaminis arba elektrostatinis garsiakalbis. Visi garsiakalbiai ir filtrai paprastai montuojami į vieną dėžę, kurios vidus dažnai būna pertvaromis padalytas į tam tikro dydžio rezonansines ertmes, išklotas garsą sugeriančia medžiaga.

GARSO OPERATORIUS (lot. operator – veikėjas), televizijos ir radijo techninis darbuotojas, dirbantis laidų įrašymo, montavimo, meninio apipavidalinimo arba transliavimo aparatinėse ir kontroliuojantis muzikos, kalbos, triukšmo efektus.

GARSO REŽISIERIUS (pranc. régisseur < lot. rego – valdau), televizijos ir radijo bei kino kūrybinis darbuotojas, atsakingas už laidų (filmų) muzikos, kalbos, triukšmų efektus.

GARŠVA Pranas (1915 01 18 Pasnietalio k. netoli Veliuonos – 1993 01 24 Čikagoje, JAV), spaudos darbuotojas, kunigas. 1937 baigė Marijampolės marijonų gimnaziją. 1937-39 studijavo filosofiją Marijonų seminarijoje. 1941-42 ir 1946-47 Tiubingeno un-te ir 1943 Vytauto Didžiojo un-te studijavo teologiją. 1947-48 žinias gilino Romos Angelicume, kur gavo teologijos licenciatą laipsnį. Nuo 1933 marijonų vienuolis, 1942 išventintas kunigu. Baigiantis karui, pasitraukė į Vokietiją. 1944-46 buvo Tiubingeno lietuvių kolonijos kapelionas. 1948 išvyko į Argentiną. 1948-52 buvo laikr. „Laikas“ redaktoriaus pavaduotojas, 1952-54 – redaktorius. 1957 iš Argentinos persikėlė į JAV. 1958 pradėjo dirbti laikr. „Draugas“ redakcijos vadovu – moderatoriumi ir vyr. redaktoriumi (juo buvo iki mirties). Nuo 1933 bendradarbiavo įvairiuose leidiniuose – „Mūsų laikraštyje“, „Šaltinyje“, vėliau „Darbininke“, „Tėviškės žiburiuose“, „Lux Christie“ ir kt.

Išleido knygą „Negęstanti šviesa: Marijonų veikla Amerikoje“ (1964).

„**GASPADORYSTĖS LAIŠKAS**“, žr. „Naujasis keleivis“.

„**GASPADORIŠKAS SKYRIUS**“, žr. „Lietuvos keleivis“.

GAULIA Antanas (g. 1924 07 12 Dusetų vls. Maletiškių k.), Brazilijos lietuvių veikėjas. Su tėvais emigravo į Braziliją, baigė Rio de Žaneiro un-tą. Verčiasi advokato praktika. Turi efektyviai veikiančią spaustuvę. Yra nuolatinis laikr. „Mūsų Lietuva“ bendradarbis, rašo į laikraščius „Draugas“, „Tėviškės žiburiai“. Išvertė į portugalų k. ir parengė spaudai M. Gimbutienės knygą „The Balts“. 1984 išrinktas Lietuvių bendruomenės Rio de Žaneiro skyriaus pirmininku.

„**GAZETA LITERACKA WILEŃSKA**“ („Vilniaus literatūrinis laikraštis“), literatūros ir mokslo savaitraštis, leistas 1806 01 06 – 12 29 Vilniuje. Leido ir redagavo Vilniaus un-to prof. G. E. Grodekas ir K. Kontrimas. Rašė literatūros, mokslo klausimais, spausdino recenzijas apie išėjusias knygas, aptarė Vilniaus un-to tarybos darbus, spausdino įsigytų knygų aprašymus. Bendradarbiavo prof. J. Frankas ir kt. Išėjo 52 numeriai. Spausdino J. Zavadskio spaustuvė.

„**GAZETA LITEWSKA**“ („Lietuvos laikraštis“), laikraštis, leistas 1804 07 02 – 1805 06 28 Vilniuje. Ėjo du kartus per savaitę lenkų k. Informavo apie svarbiausius Europos šalių ir Rusijos politikos įvykius, spausdino įvairias žinias apie Lietuvą, Vilnių, skelbė Vilniaus magistrato priimtus dekretus. Leido priedą „Doniesienia“ („Pranešimai“). Redagavo G. E. Grodekas. „Doniesienia“ rengė R. Konryliažas, K. Milkevičius, J. Tomkevičius. Spausdino Vilniaus un-to spaustuvė. Išėjo 104 numeriai.

„**GAZETA NARODOWA WILEŃSKA**“ („Vilniaus liaudies laikraštis“), laikraštis, valstybės Aukščiausios Tarybos nurodymu ėjęs 1794 05 04 – 08 06 du kartus per savaitę. Leido priedus „Addytament do Gazety Narodowej Wileńskiej“ ir „Dodatek do gazety Narodowej Wileńskiej“. Rašė apie kitų Europos šalių ir Rusijos politiką, informavo apie Lietuvos įvykius, spaus-

dino potvarkius, atsiliepinus ir kt. Redaktorius F. Golsanskis. Spausdino spaustuvė „Akademicka“. Išėjo 28 numeriai.

„GAZETA WYBORCZA“ („Rinkiminių laikraštis“), Lenkijos nepartinis dienraštis, įsteigtas pirmiems laisviems rinkimams remti 1989 Varšuvoje. Poilsio dienomis leidžiamas savaitr. „Gazeta Swięteczna“ („Šventadienio laikraštis“). Tiražas 1996 – 470 000/770 000 egz.

Vaivadijų centruose leidžiami laikraščio padalinių redakcijų dienraščiai, teikiantys informaciją atitinkamo regiono skaitytojams („Gazeta Krakowska“, „Gazeta Bialostocka“ ir kt.).

„GAZETA WSPÓLNA“ („Bendras laikraštis“), informacinis dienraštis, leistas 1920 04 11 – 05 09 Vilniuje lenkų k., kai dėl Vilniaus spaustuvių darbininkų streiko sustojo lietuvių ir lenkų laikraščiai. Leido lietuviško dienraščio lenkų k. „Echo Litwy“, lenkiškųjų „Dziennik Wileński“ ir „Nasz Kraj“ leidėjai. Redakciją sudarė šių redakcijų atstovai: V. Sakavičius („Echo Litwy“), J. Obstas („Dziennik Wilenski“), E. Sverčevskis („Nasz Kraj“). Spausdintos žinios apie Vilniaus krašto gyvenimą ir apie Lietuvą. Išėjo 24 numeriai.

„GAZETY WILEŃSKIE“ („Vilniaus laikraščiai“), savaitinis leidinys su priedais, leistas 1764 01 04 – 1793 12. Laikraščio papildymai buvo leidžiami antraadieniais: „Addytament do Gazet Wileńskich“, „Supplement do Gazet Wileńskich“. Skelbė užsienio šalių politikos, ekonomikos ir kt. žinias, Lenkijos ir Lietuvos gyvenimo kroniką, Vilniaus miesto ir viso krašto vietines žinias. Leido Vilniaus un-tas, redagavo A. Januškevičius, K. Naruševičius, M. Počobutas. Spausdino un-to spaustuvė „Akademicka“.

G.B.

„THE GAZETTE“ („Laikraštis“), Kanados dienraštis, einantis nuo 1778 Monrealyje (Kvebeko provincija) anglų k. Pirmasis ir seniausias šalies laikraštis, jį įsteigė Flueris Mesplitas (Flueri Mesplitte). Nuo 1938 turi teisę perspausdinti visą vietinę ir užsienio informaciją iš JAV dienr. „New York Times“ ir naudotis šio laikraščio ryšių linijomis. Formaliai nepriklausomas, tačiau dažniausiai remia konservatorių vykdomą politiką. Daug vietos skiria komercinei ir finansinei informacijai, reklamoms ir skelbimams. Leidžia treštas „Southam Newspaper Group“. Tiražas 1996 – 170 000/240 000 egz.

GAZIETA (it. gazzetta – grašis), lietuvių laikraščio (periodinio leidinio) pavadinimas, vartotas XIX a. iki „Aušros“ pasirodymo (šis leidinys buvo pavadintas laikraščiu). Italijoje taip buvo vadinami informaciniai lapeliai, laikraščių pirmtakai, kuriuos buvo galima nusipirkti už nedidelę Venecijos sidabro monetą, vadinamą „gazzetta“. Šiuo žodžiu vėliau buvo vadinami ir Italijoje, Prancūzijoje, Rusijoje bei kt. šalyse pradėti leisti laikraščiai.

„GAZIETA LIETUVIŠKA“, pirmasis JAV lietuvių laikraštis, ėjęs 1879 08 16 – 1880 01 Niujorke. Pasirodė 12-13, kitomis žiniomis – 16 numerių. Leido M. Tvarauskas (žr.), talkinamas Šv. Kazimiero d-jos ir kitų. Redagavo M. Tvarauskas. Tai prounijinės, katalikiškos krypties leidinys. Rašė M. Akelaitis, M. J. An-

driukaitis, M. Tvarauskas, A. Zaicas ir kt. Laikraštis neišlikęs. Žinias apie jį paskelbė J. Šliūpas 1884-85 žurn. „Aušra“ („Gromatos iš Amerikos“) ir 1910 žurn. „Laisvoji mintis“.

GEDA Sigitas (g. 1943 02 04 Pateruose, Lazdijų aps.), rašytojas, poetas, vertėjas, spaudos darbuotojas. 1961 baigė Veisiejų vid. m-lą, 1966 – Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1967 dirbo savaitr. „Kalba Vilnius“ redakcijoje, 1967-75 – žurn. „Mūsų gamta“ redakcijoje, 1988-90 buvo Lietuvos rašytojų s-gos sekretorius. Nuo 1992 – savaitr. „Šiaurės Atėnai“ skyriaus redaktorius.

Eilėraščius pradėjo spausdinti 1959. Parašė per 20 knygų vaikams ir suaugusiems, straipsnių apie literatūrą, dailę, teatrą, kultūrinį, visuomeninį ir politinį gyvenimą. Be originalių eilėraščių ir poemų, paskelbė vertimų, taip pat pjesių, kino scenarijų, operų ir miuziklų libretų. Išleido knygas „Pėdos“ (1966), „Strazdas“ (1967), „Mėnulio žiedai“ (1977), „Žydinti slyva Snaigyno ežere“ (1981), „Varnėnas po mėnuliu“ (1984), „Mamutų tėvynė“ (1985, norvegų k. 1991), „Žalio gintaro vėriniai“ (1988), „7 vasarų giesmės“ (1991), „Babilono atstatymas“ (1994), „Skrynelė dvasioms pagauti“ (1996), „Jotvingių mišios“ (1997), straipsnių apie literatūrą rinkinį „Ežys ir Grigo ratai“ (1989). 1995 apdovanotas Lietuvos nacionaline premija.

GEDGAUDAS Vytautas (g. 1912 04 05 Taitis, Rusijoje), žurnalistas. 1922-30 mokėsi Vieksnių progimnazijoje ir Mažeikių gimnazijoje. Nuo 1930 gyveno Kaune. 1933-39 redagavo savaitr. „Iliustruotas pasaulis“, dienraščius „Laiko žodis“, „Telegramos“, „Laikas“. 1935 išleido novelių rinkinį „Aistrų kovos“.

1939 išvyko į Prancūziją, kur gyveno iki 1950. 1946-48 studijavo Paryžiaus un-te literatūrą ir Kinematografijos in-te kino režisūrą. Buvo Prancūzijos žurnalistų s-gos narys ir generalinio sekretoriaus pavaduotojas, taip pat Laisvųjų žurnalistų s-gos narys. 1945-50 dirbo JAV lietuvių dienr. „Draugas“ korespondentu Paryžiuje. 1950 išvažiavo į JAV, kur redagavo laikr. „Vienybė“. 1954-56 grįžęs į Prancūziją, kūrė dokumentinius filmus. 1954 buvo akredituotas žurnalistas prie Taikos konferencijos Paryžiuje. 1958 įsikūrė Klivlende (JAV) ir ėmė redaguoti laikr. „Dirva“; 1968-85 buvo jo vyr. redaktorius. Nuo 1991 Lietuvos žurnalistų s-gos garbės narys.

GELEŽAUSKAS Julius (g. 1925 09 21 Alytaus aps. Liškiavos vls. Vilkiatūnio k.), žurnalistas, filologas. 1944 baigė Merkinės gimnaziją. 1946-47 studijavo Lietuvos žemės ūkio akademijoje hidromelioraciją, 1947-51 – Vilniaus un-te lietuvių kalbą ir literatūrą. 1944-46 mokytojavo, 1947-60 buvo Televizijos ir radijo k-to diktoriaus, stilistas, redaktorius, vyr. redaktorius, k-to pirmininko pavaduotojas, Vilniaus televizijos studijos direktorius. 1960-64 dirbo žurnalų „Moksleivis“ ir „Jaunimo gretos“ redakcijose skyriaus redaktoriumi, 1964-86 – žurn. „Mūsų gamta“ vyr. redaktoriaus pavaduotoju. Nuo 1986 – Lietuvos medžiotojų ir žvejų draugijos tarybos instruktorius, konsultantas, sekretorius. 1989-90 dirbo laikr. „Atgimimas“ redakcijoje lit. darbuotoju, 1991-92 – Lietuvos Aukščiausiojoje Taryboje Informacijos skyriaus konsultantu. Daugiausia rašo ekologijos ir gamtosaugos klausimais.

„GELEŽINKELININKAS“: 1. Geležinkelių tarnautojų dvisavaitis laikraštis, ėjęs 1935-40, 1940-44 Vilniuje. Leido Lietuvos geležinkelių tarnautojų taupomajiskolinamoji kasa. Nušvietė geležinkelininkų darbo ir gyvenimo klausimus, kitų šalių geležinkelininkų patirtį, darbuotojų rengimo, saugumo ir kvalifikacijos kėlimo klausimus. Redaktoriai K. Kemežys, J. Treinys. Spausdino V. Atkočiūno spaustuvė Kaune.

2. Specialios paskirties akc. b-vės „Lietuvos geležinkeliai“ mėnesinis (iki 1997 – dvisavaitis) žurnalas (iki 1996 – laikraštis), einantis nuo 1992 liepos 7 Vilniuje kaip atkurtas 1935-40 Kaune leistas to paties pavadinimo leidinys. Vyr. redaktoriai: L. V. Žeimantas (1992-96, žr.), J. Žalys (nuo 1996). Minėtini redakcijos darbuotojai J. Baužytė (žr.), R. Cernolonskis (žr.), A. Jazdauskas (žr.), V. Lipeikaitė, L. Vasauskas. Tiražas 1992 – 1700 egz., 1997 – 2000 egz.

„GELEŽINKELIŲ ŽINYNAS“, „Geležinkelininko“ leidinys, leistas 1937-40 Kaune. Ėjo kartą per mėnesį. Spausdino Susisiekimo ministerijos, Geležinkelių eksploatacijos direkcijos įsakymus, aktus, tarifų lenteles, aplinkraščius, naujai paskirtų tarnautojų sąrašus. Redagavo J. Treinys. Spausdino A. Notkevičiaus spaustuvė Kaune. Išėjo 38 numeriai.

GELTONOJI SPAUDA, žr. Bulvarinė periodika.

„GĖLUPIS“, patriotinės minties laikraštis, leidžiamas nuo 1989 balandžio 14 Prienuose. Iki 1991 Nr. 12 ėjo kaip Lietuvos sąjūdžio Prienų tarybos leidinys arba Sąjūdį remiantis laikraštis. Redaktorius A. Matulaitis. Tiražas 1989 – 4200 egz., 1997 – 2500 egz.

„GELŽKELIETIS“, ekonomikos ir kultūros dvisavaitis laikraštis, Lietuvos darbo federacijos Geležinkelių skyriaus valdybos leistas 1925-26 Klaipėdoje. Informavo apie Lietuvos darbo federacijos veiklą, svarstė įvairius geležinkelių darbo ir gyvenimo klausimus. Redagavo komitetas, ats. redaktoriai Č. Krasauskas, P. Reginys. Spausdino spaustuvė „Lituania“ Klaipėdoje.

„GENYS“, mėnesinis žurnalas vaikams ir paaugliams, einantis nuo 1940. 1940-41 buvo leidžiamas Kaune kaip dvisavaitis vaikams skirtas žurnalas, kurį redagavo L. Dovydenas. 1954-88 ėjo Vilniuje kaip mėnesinis žurnalas ikimokyklinio ir jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams. Nuo 1989 Nr.11 iki 1996 – literatūrinis-meninis žurnalas mažiesiems. Steigėja ir leidėja UAB „Lietuvos rytas“. Vyr. redaktoriai: L. Mykolaitis (1954-57, žr.), A. Dulinskas (1957-63, žr.), V. Barauskas (1963-71, žr.), St. Jusionis (1971-89, žr.), V. Račickas (1989-96, žr.), G. Adomaitytė (nuo 1997, žr.). Minėtini redakcijoje dirbę žurnalistė B. Petrauskaitė, poetai K. Kubilinskas, Just. Marcinkevičius, P. Širvys (žr.), M. Vainilaitis, prozininkas R. Kašauskas, dailininkas E. Žiauberis (žr.). Tiražas 1954 – 10 000 egz., 1987 – 172 000 egz., 1993 – 44 000 egz., 1997 – 11 500 egz. 1971-77 buvo leidžiamas priedas „Žvaigždutė“ (žr.).

GENYS Pranas (1902 02 16 Kalnėnų k., Telšių vls. ir aps. – 1952 08 26 Macikų lageryje prie Šilutės), poetas, muziejininkas, mokytojas. 1931 Telšiuose įsteigė kraštotyros d-ją „Alka“, 1932 – „Alkos“ (dab. Telšių kraštotyros) muziejų, buvo jo direktorius. 1951 suimtas,

kalintas Klaipėdoje, Macikų lageryje, kuriame ir žuvo.

1920-30 bendradarbiavo JAV laikraščiuose „Garsas“, „Tėvynė“ ir „Lietuva“. 1928 redagavo Telšiuose leistą Žemaitijos šaulių laikr. „Šatrija“, 1935 – laikr. „Žemaičių balsas“. Bendradarbiavo almanache „Žemaičiai“. Išleido eilėraščių rinkinius „Džiugo varpai“ (1929), „Atnašavimai“ (1935), „Rūpintojėliai“ (1941).

GENIUŠAS Juozas (1892 10 22 Navickų k., Alytaus aps. – 1948 01 04 Kaune), pedagogas. 1912 baigė Veiverių mokytojų seminariją. Mokytojavo Lenkijoje, Rusijoje. 1918-21 studijavo Petrogrado pedagoginiame in-te pedagogiką ir istoriją. Nuo 1921 dirbo mokytoju Kėdainių gimnazijoje, nuo 1925 – mokytojų seminarijoje, kartu studijavo Kauno un-te. 1927 kalintas Varnių koncentracijos stovykloje. 1940-41 – Švietimo liaudies komisariato valdybos viršininkas, 1941-44 dirbo Kauno amatų mokykloje, nuo 1944 – Kauno mokytojų seminarijos direktorius.

1911 kartu su kitais moksleiviais Veiverių seminarijoje įkūrė slaptą moksleivių lavinimosi būrelį ir leido laikr. „Rūtelė“, buvo jo redaktorius. Taip pat rašinėjo straipsnius į „Ateitį“, „Pavasari“, „Garnį“, „Viltį“, „Lietuvių balsą“. Redagavo žurnalus „Mokykla ir gyvenimas“ (nuo 1939), „Mokykla ir visuomenė“ (nuo 1935), „Mokytojų kalendorių“ (1932), bendradarbiavo „Kultūroje“, „Švietimo darbe“, „Lietuvos žiniose“. Parašė straipsnių pedagogikos klausimais, vadovėlių pr. ir vid. m-lai, grožinės literatūros kūrinių (romanų „Laisvės alėja“, 1935).

„GEOGRAFIJA“, Vilniaus un-to, Geografijos in-to ir Vilniaus pedagoginio un-to mokslinis žurnalas, einantis nuo 1961 Vilniuje. Iki 1994 – mokslo darbų rinkinys. Leidžia leidykla „Academia“ kartą per metus. Ats. redaktorius P. Kavaliauskas. Tiražas 400 egz.

„GEOLOGIJA“, Vilniaus un-to, Lietuvos Mokslų akademijos, Geologijos in-to bei Lietuvos valst. geologijos tarnybos mokslinis žurnalas, einantis nuo 1980 Vilniuje. Leidžia leidykla „Academia“ kartą per metus. Vyr. redaktorius J. Paškevičius. Tiražas 400-450 egz.

„GEOLOGIJOS AKIRAČIAI“, Lietuvos geologų s-gos ketvirtinis žurnalas, leidžiamas nuo 1991 Vilniuje. Ats. redaktoriai: M. Gregorauskas (1991-92), V. Juodkazis (nuo 1993). Tiražas 1991 – 700 egz., 1996 – 450 egz.

„GERA ŽINIA“, Kauno Bažnyčios „Tikėjimo žodis“ mėnesinis laikraštis, einantis nuo 1994 Kaune. Redaktoriai St. Eidiejus, R. Šiugždinytė. Tiražas 1996 – 2100 egz.

GERMANIZMAS, GERMANYBĖ (lot. Germani), žodis ar posakis, paskolintas iš germanų kalbų: yla, gatvė (senieji germanizmai iš gotų), bakūžė, pilis, rūmai (naujesni skoliniai iš vokiečių k.). Dar vartojami žodžiai germanizacija – vokietinimas bei germanizuoti – vokietinti.

„GEROVĖ“, „sodžiaus ūkio kooperacijos laikraštis“, ėjęs 1926-29 Kaune. Leido Lietuvos vyriausias kooperacijos k-tas du kartus per mėnesį. Šis katalikiškos

orientacijos leidinys nagrinėjo kooperacijos raidą Lietuvoje, svarstė įvairių kooperacijos bendrijų veiklą. Ypač daug dėmesio skyrė ūkininkų gyvenimo klausimams. Bendradarbiavo G. Galvanauskas, A. Kubilius, P. Slavinskas, J. Stragys, A. Untukas ir kt. Ats. redaktorius A. Trimakas. Spausdino „Raidės“ spaustuvė Kaune. Išėjo 46 numeriai.

G.B.

GERULAITYTĖ Jonė (1898 06 16 Paežerių vls., Vilkaviškio aps. – 1945 02 13 Drezdene), žurnalistė. 1928 baigė Lietuvos un-te Humanitarinių mokslų fak. 1924-44 dirbo telegramų agentūroje ELTA: korespondente, redaktore, vyr. redaktore. 1938-40 buvo Lietuvos žurnalistų s-gos reikalų vedėja. Bendradarbiavo leidiniuose „Moteris“, „Pasaulis“ ir kt. Žuvo bombardavimo metu.

GERUTIS Albertas (1905 07 21 Rygoje, Latvijoje – 1985 12 01 Berne, Šveicarijoje), diplomatas, žurnalistas. Dalyvavo Rygos lietuvių visuomeniniame gyvenime. Redagavo „Rygos balso“ vidaus gyvenimo skyrių, dirbo Lietuvos telegramų agentūroje ELTA.

Daug rašė į laikraščius „Lietuva“, „Lietuvos žinios“, „Lietuvos aidas“, „Ūkininko patarėjas“. 1928 išvyko į Berlyną. Ten iš pradžių užėmė „Lietuvos aidą“, paskui Eltos korespondento pareigas (vėliau buvo kartu latvių telegramų agentūros LETA ir estų agentūros ETA korespondentas).

Rašė Klaipėdos lietuvių spaudoje („Lietuvos keleivys“, „Vakaruose“, „Darbininkų balse“), dalyvavo visuomenės gyvenime (buvo Lietuvos žurnalistų s-gos Klaipėdos skyriaus pirmininkas). 1940 dirbo Lietuvos pasiuntinybėje Berne ir vadovavo Lietuvos spaudos Biurui. 1948 dirbo laikr. „Šveicarijos lietuvių žinios“ redaktoriumi. 1946 buvo įsteigto Lietuvių bibliografinio archyvo iniciatorius ir vedėjas (archyvas po jo mirties perduotas Vilniaus un-tui). Bendradarbiavo JAV lietuvių laikr. „Dirva“.

Išleido knygas „Petras Klimas“ (1978), „Kazys Škirpa – sukilimo inspiratorius“ (1981), „Dr. Dovas Zaunius“ (1982), „Lithuania. 700 Years“ (1983).

„THE GHANAIAN TIMES“ („Ganos laikas“), Ganos rytinis dienraštis, einantis nuo 1958 Akroje anglų k. Laikosi valdančiąjai partijai artimų nuostatų. Tiražas 1996 – 70 000 egz.

Leidžia sekmdieninį priedą – savaitr. „Weekly Spectator“ („Savaitės stebėtojas“, nuo 1963, tir. 100 000 egz.).

„GYDYTOJAS“: 1. Dvisavaitis „Aušros“ priedas, leistas 1914-15 Vilniuje. Pirmasis numeris išėjo 1914 sausio 16. Spausdino medikų straipsnius apie įvairias ligas, aiškino, kaip slaugyti ligonius, mokė higienos reikalavimų. Daugiausia rašė gyd. A. Vileišis. Leidėjas V. Mironas, redagavo J. Bakšys, P. Kraujalis, P. Kunigėlis. Spausdino M. Kuktos spaustuvė Vilniuje. Išėjo 18 numerių.

2. Sveikatos klausimams skirtas mėnesinis laikraštis, ėjęs 1921-25 Čikagoje. Leido Amerikos lietuvių daktarų d-ja. Redagavo dr. A. Montvidas.

„GYDYTOJŲ ŽINIOS“, Lietuvos gydytojų s-gos dvisavaitis informacinis laikraštis, einantis nuo 1991 gegužės 30 Vilniuje. Redaktoriai: Pr. Šerpytis (1991-94),

A. Jasulaitis (1994-95), G. Kriščiukaitienė (1995), K. Janulis (nuo 1996). Tiražas 1993 – 2500 egz., 1996 – 1000 egz.

GIEDRA Vincas (1929 01 13 Vieکشniuose – 1997 08 10 Vilniuje), rašytojas, žurnalistas. 1948 baigė Merkinės gimnaziją. 1949-50 ir 1952-54 dirbo Varėnos raj. laikr. „Tarybinis balsas“ redakcijoje. 1954-56 buvo žurn. „Žvaigždutė“, o 1958-61 – žurn. „Moksleivis“ redakcijų darbuotojas.

Išleido eilėraščių rinkinius „Kryžminė ugnis“ (1954), „Nelinksta vėtroj ažuolai“ (1958), „Skaidrioji versmė“ (1961), „Eina į mišką medžiai“ (1971), „Vingiai“ (1975), „Nubunda žodis“ (1978), „Duonos pagerbimas“ (1981), „Žingsniai“ (1983), „Už tos upės“ (1984), „Branginti zylę kaip sakalą“ (1990), rinktinę „Dienų pašvaistė“ (1976), romanus „Užkeikti namai“ (1967), „Sviesk, Dovydai, akmenį!“ (1997), parašė eilėraščių, pasakų ir apsakymų vaikams; išvertė poezijos ir prozos knygu.

„GIEDRA“, JAV lietuvių moksleivių katalikiškas žurnalas, ėjęs 1912-26 Bostone ir Čikagoje. Leido Amerikos lietuvių Romos katalikų moksleivių (studentų) susivienijimas. Iki 1921 vadinosi „Moksleivis“.

„GIJOS“, mėnesinis laikraštis Rusijos ir Rytų kraštų lietuviams, einantis nuo 1993 gruodžio Kaune. Iki 1994 (Nr.1-9) vadinosi „Lietava“ ir buvo skirtas Rytų ir Vakarų lietuvių bendruomenėms. Leido Australijos lietuvių jaunimo s-ga, bendrija „Lituanica“, Sibiro lietuvių s-ga, Maskvos lietuvių jaunimo s-ga, Vokietijos lietuvių bendruomenė. Redaktorius R. Belovas. Tiražas 1995-96 – 2000-2500 egz.

GILIASPAUDĖ, spaudos būdas, pasižymintis tuo, kad spausdinamieji elementai įdubę. Įdubų gylis priklauso nuo reprodukuojamo atvaizdo šviesšėšėlių: tamsiausiose vietose - ne daugiau kaip 0,1 mm, šviesiausiose - ne daugiau kaip 0,006 mm. Atspaudė skirtingo storio dažų sluoksniai atgamina švelniausias gradacijas ir tonus.

Giliaspaudė atsirado XV a. vid. Iki XIX a. vid. tam reikalingos spaudos formos buvo graviruojamos rankomis metalo plokštėse (pjaustyta graviūra, sausoji adata, ofortas, akvatina, minkštasis lakas). XIX a. pab. išrastas fotomechaninis formų gamybos būdas. Mechanizuotai (rotacinėmis mašinomis, naudojant skystus dažus) pradėta spausdinti 1910. Dabar daugelį technologinių procesų (pigmentinių kopijų ryškiniimą, formų ėsdinimą, dažų tiekimą) reguliuoja programiniai įrenginiai.

Lietuvoje giliaspaudė pradėta spausdinti XX a. 4-ajame dešimtmetyje Kauno „Spindulio“ spaustuvėje. Paskutinis leidinys – žurn. „Švyturys“ Nr.5 giliauspau- de spausdintas 1993 buv. valst. įmonėje „Spauda“.

„GIMTASAI KRAŠTAS“, iliustruotas kraštotyros žurnalas, ėjęs 1934-43: iki 1940 – Šiauliuose, vėliau – Kaune, 1943 – Vilniuje. Leido Šiaulių kraštotyros d-ja, Lietuvos Mokslų akademija (1941). Ėjo 4 kartus per metus. Gilinosi į Lietuvos istoriją, skelbė kraštotyros, etnografijos medžiagą, domėjosi liaudies medicina, liaudies menu, rūpinosi senovės paminklų išsaugojimu, skatino kraštotyros d-jų veiklą, rašė apie Lietuvos muziejinkystę, supažindino su nauja kraštoty-

ros literatūra. Bendradarbiavo P. Babickas, J. Baldauskas, Vacl. Biržiška, B. Buračas, P. Būtėnas, J. Dovydaitis, I. Elisonas, P. Galaunė, M. Gimbutienė, J. Jurginis, Ig. Končius, A. Mažiulis, L. Nezabitauskas, G. Petkevičaitė, J. Petrulis, J. Puzinas, V. Ruokis, B. Tarvydas ir kt. Redaktorius P. Bugailiškis. Nuo 1935 Nr. 2(6) leido priedą „Keliuokime“. Spausdino „Raidės“ spaustuvė Kaune. Tiražas 1935 – 524 egz., 1943 – 1000 egz. G.B.

„**GIMTASIS KRAŠTAS**“: 1. Savaitraštis Lietuvai ir išeivijai, leistas nuo 1967 vasario 2 iki 1996 kovo 7 Vilniuje vietoj laikraščio užsienio lietuviams „Tėvynės balsas“ (žr.). Iki 1988 ėjo kaip laikraštis užsienio lietuviams, pasakojantis apie Lietuvą. 1967-91 leido Lietuvos kultūrinių ryšių su tautiečiais užsienyje draugija „Tėviškė“, nuo 1991 – „Gimtojo krašto“ redakcija. Vyr. redaktoriai (redaktoriai): M. Jackevičius (1967-69, žr.), V. Reimeris (1969-86, žr.), A. Čekuolis (1986-92, žr.), J. Mušinskienė (1992, žr.), A. Bučys (1993-94), M. Laurinkus (1994), A. Praninskas (1995), A. Mankevičius (nuo 1995, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai L. Aleksiejūnas (žr.), V. Baltrėnas, S. Jacinevičienė, St. Kašauskas (žr.), V. Kapočius, V. Katilius (žr.), J. Kuckailis (žr.), N. Logminienė (žr.), V. J. Lukoševičius (žr.), A. Petrulis, R. Valatka (žr.). Tiražas 1967 – 19 500 egz., 1987 – 28 500 egz., 1990 – 312 700 egz., 1995 – 8500 egz.

2. Spalvotas žurnalas tautiečiams gimtinėje ir svetur, ėjęs nuo 1996 gegužės iki 1997 kovo Vilniuje. Pakeitė 1967-96 leistą savaitr. „Gimtasis kraštas“ (žr.). Iš pradžių buvo leidžiamas kas mėnesį, nuo 1996 liepos – kas savaitę. Informavo apie Lietuvos ir lietuvių išeivijos gyvenimą, rašė politikos, ekonomikos, kultūros, sporto temomis, spausdino politologų, įvairių specialistų apžvalgas. Vyr. redaktoriai A. Mankevičius (1996-97, žr.), A. Kusta (1997). Tiražas 1996 – 10 000 egz., 1997 – 7500 egz.

„**GIMTASIS ROKIŠKIS**“, rajono laikraštis, einantis nuo 1944 rugsėjo 7 Rokiškyje. Iki 1950 buvo Rokiškio apskrities laikraštis, 1950-90 – LKP Rokiškio raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1991 – nepriklausomas laikraštis. Steigėja ir leidėja UAB „Gimtasis Rokiškis“. Nuo 1944 09 07 vadinosi „Rokiškio žinios“, 1944 09 13 – 1944 12 03 – „Žinios“, vėliau – „Tarybinis Rokiškis“, nuo 1950 11 11 – „Po spalio vėliava“, nuo 1962 04 25 – „Spalio vėliava“, nuo 1989 10 24 – „Gimtasis Rokiškis“. 1944-45 ėjo vieną kartą dukart per savaitę, nuo 1946 – triskart per savaitę. Redaktoriai: J. Vasiljevas (1944), P. Griškevičius (1944-46), A. Fainbliumas (1946-50), P. Bajarūnas (1951-52), A. Stašys (1952-58), Z. Lapinskas (1958-61), A. Šveikauskas (1962-72), A. Paškevičius (1973-89), J. Mažeikis (1990-93), S. Varneckas (1994-95), R. Stankevičiūtė (nuo 1995). Laikraščio redakcijoje dirbo P. Širvytis, A. Baltrūnas, E. Uldukis. Taip pat minėtini redakcijos žurnalistai J. Jašinskas, P. Milaknis, P. Prascienius, J. Varnas. Tiražas 1944 – 2000 egz., 1987 – 14 000 egz., 1997 – 7400 egz.

„**GIMTASIS ŽODIS**“, mėnesinis dalykinis-metodinis žurnalas, leidžiamas nuo 1989 sausio Vilniuje. Pirmaisiais metais ėjo su paantrašte „Lietuvių kalba ir literatūra mokykloje“. Skirtas lietuvių kalbos ir literatūros mokytojams, studentams lituanistams, nuo 1992 – ir pradinių klasių mokytojams. Vyr. redaktoriai Z. La-

pinskas (1989-96), V. Stanelis (nuo 1996). Tiražas 1989 – 15 000 egz., 1993 – 4300 egz., 1997 – 3000 egz.

„**GIMTINĖ**“, mėnesinis tėviškės pažinimo laikraštis, leidžiamas nuo 1989 gegužės 30 Vilniuje. Iki 1990 Nr. 5 ėjo kaip Lietuvos kraštotyros d-jos (Sąjūdžio) mėnraštis. Rašo apie Lietuvos vietovių praeitį, kultūros paveldą, lietuvių papročius, tradicijas, etnografinius bruožus, žymius kraštiečius. Redaktorius K. Račkauskas (žr.). Tiražas 1989 – 30 000 egz., 1997 – 2000 egz. Buvo leidžiami neperiodiniai priedai „Kūlgrinda“ ir „Tėviškėlė“.

„**GIMTOJI KALBA**“: 1. Bendrinės kalbos žurnalas, leistas 1933-40 Kaune, o 1940-41 Vilniuje. Iki 1936 ėjo kaip „Židinio“ priedas, vėliau – savarankiškas leidinys, ėjęs sąsiuviniais 10 numerių per metus (nėjo liepos - rugpjūčio mėn.). Leido kalbos mylėtojai, nuo 1936 – „Sakalo“ b-vė, nuo 1938 – Lietuvių kalbos komisija, nuo 1941 – LTSR MA Lietuvių kalbos in-tas. Nagrinėjo bendrinės rašomosios ir šnekamosios kalbos ir stiliaus klausimus, spausdino laikraščių ir viešosios kalbos apžvalgas, svarstė įvairių sričių terminijos dalykus, rūpinosi gimtosios kalbos klausimais mokyklose, kultūros įstaigose, oficialiose institucijose. Bendradarbiavo J. Balčikonis, J. Būtėnas, S. Čiurlionienė, V. Gustainis, V. Kamantauskas, M. Račkauskas, Br. Raila, A. Salyš, A. Umbrasas, A. Vaičiulaitis, A. Žirgulyš ir kt. Redaktoriai: J. Talmantas (1933-35), L. Dambrauskas (1936-37), P. Jonikas (1938-40), P. Skardžius (1941). Spausdino „Šviesos“, nuo 1941 „Spindulio“ spaustuves Kaune. G.B.

2. JAV lietuvių bendrinės kalbos žurnalas, leistas 1958-68 Čikagoje kaip atgaivintas 1933-41 Kaune ėjęs žurnalas. Leido JAV lietuvių bendruomenės kultūros fondas. Redagavo P. Jonikas, L. Dambriūnas (Dambrauskas). Išėjo 40 numerių.

3. Mėnesinis bendrinės kalbos žurnalas, leidžiamas nuo 1968 Vilniuje kaip atkurtas 1933-41 Kaune ėjęs to paties pavadinimo periodinis leidinys. 1968-70 vadinosi „Vilniaus miesto kalbos sekcijos sąsiuvinis“ (ėjo 9 kartus per metus), 1971-89 – „Mūsų kalba“ (leidinys, einantis kas du mėnesius). 1968-89 leido Paminklų apsaugos ir kraštotyros d-jos respublikinė kalbos komisija, nuo 1989 Nr. 4 – Lietuvių kalbos d-ja. Mėnesinį žurnalą 1990 įsteigė Kultūros ir švietimo m-ja. Nuo 1994 steigėja Švietimo ir mokslo m-ja, leidėja UAB „Gimtoji kalba“. Vyr. redaktorius A. Pupkis (nuo 1968). Tiražas 1968 – 700 egz., 1990 – 7900 egz., 1997 – 2200 egz.

„**GIMTOJI ŠALIS**“, dvisavaitis laikraštis, leistas 1947-52 Briuselyje, Belgijos karo pabėgėlių stovyklose. Iš pradžių leido specialiai suorganizuota „Sėjos“ d-ja, o nuo 1950 – Belgijos Lietuvių bendruomenės centro valdyba. Laikraštį redagavo J. Danauskas, V. Banevičius, Pr. Gaida, J. Dėdinas, J. Aranauskas, Ed. Cinzas. Išleisti 124 rotatoriumi spausdinti numeriai.

1956-60 J. Dėdinas tokiu pat pavadinimu leido mėnesinį leidinį Belgijos lietuviams.

„**GIMTOJI ŽEMĖ**“, Ukmergės rajono laikraštis, leidžiamas nuo 1944 spalio 12 Ukmergėje. Iki 1950 buvo Ukmergės apskrities laikraštis, 1950-62 – Lietuvos KP Ukmergės raj. k-to ir raj. DŽDT leidinys. 1962 balan-

džio mėn. tapo Ukmergės ir Širvintų tarprajoniniu leidiniu. Nuo 1963 – vėl Ukmergės rajonui skirtas laikraštis, nuo 1991 – nepriklausomas leidinys. Steigėja ir leidėja laikr. „Gimtoji žemė“ redakcija. Iki 1944 11 15 vadinosi „Kelias į socializmą“, iki 1962 balandžio mėn. – „Tarybinis kelias“, vėliau – „Gimtoji žemė“. 1944 ėjo kartą per savaitę, 1945 – vieną kartą, 1946-51 – dukart, nuo 1951 – triskart per savaitę. Redaktoriai: H. Vancevičius (1944-45), St. Zančauskas (1945-47), Z. Baltušnikas (1947-49), V. Norvaiša (1949-52), J. Rutkauskas (1952-62), Br. Šimkus (1962-66), J. Petronis (1966-90, žr.), K. Griškevičius (nuo 1990). Minėtini redakcijos žurnalistai J. Gudeliauskas, A. Krištaponis, I. Milvydienė, M. T. Vilkelis. Tiražas 1944 – 2000 egz., 1987 – 12 900 egz., 1997 – 4600 egz.

GINEITIS Algirdas (g. 1938 04 28 Jiezne), žurnalistas. Nuo 1961 studijavo žurnalistiką Vilniaus un-te. 1962-64 buvo Vilniaus raj. laikr. „Draugystė“ redakcijos lit. darbuotojas, Nemenčinės raj. laikr. „Lenino priesakai“ žemės ūkio skyriaus vedėjas, Molėtų raj. laikr. „Pirmyn“ redakcijos darbuotojas. Nuo 1964 dirbo Lietuvos televizijos informacijos, sveikatos, žemės ūkio redakcijose redaktoriumi, 1975-86 – laikr. „Vakarinės naujienos“ redakcijoje, 1987-92 – žurn. „Mūsų žodis“ redakcijoje skyriaus redaktoriumi, redkolegijos nariu. Nuo 1992 – savaitr. „Litas“, dienr. „Lietuva“ redakcijų darbuotojas. 1995-96 – dienr. „Diena“ budintis redaktorius.

Paskelbė straipsnių pramonės, statybos, gamtos saugos klausimais, dokumentinių apybraižų, vaizdėlių. Išspausdino apybraižų teminiuose rinkiniuose.

„GINTARAS“: 1. Mėnesinis literatūros žurnalas, leistas 1945-48 Hafkruge, Noištate bei Gestachte, Vakarų Vokietijos karo pabėgėlių stovyklose. Pirmasis numeris išėjo kaip literatūros almanachas „Baltija“. Leido spaudos darbuotojų sambūris „Baltija“, redagavo J. Kruminas. Bendradarbiavo dauguma Vokietijoje gyvenusių lietuvių rašytojų ir pradedančiųjų literatų. Išėjo 14 numerių.

2. Brazilijos lietuvių mėnesinis žurnalas, ėjęs 1957-59 San Paule. Leido Brazilijos lietuvių kultūros d-ja. Redagavo S. Vancevičius. Buvo skyrius jaunimui portugalų k. Išėjo 27 numeriai.

„GINTARO KRAŠTAS“, laikraštis tarptautiniams įvykiams nušviesti, leistas 1935 06-12 Kaune. Ėjo kas dvi savaitės. Leido ir redagavo P. Kupčiūnas. Spausdino F. Sokolovskienės spaustuovė Kaune. Išėjo 14 numerių.

„IL GIORNO“ („Diena“), Italijos nepriklausomas dienraštis, einantis nuo 1956 Milane. Skirtas daugiausia inteligentijai, smulkiems verslininkams bei pramonės darbuotojams. Dienraštį remia pramonės rekonstrukcijos ir kuro firmos. Tiražas 1996 – 130 000 egz.

GIRA Liudas (1884 08 27 Vilniuje – 1946 07 01 ten pat), poetas. 1897–1900 mokėsi Vilniaus realinėje gimnazijoje. 1905 baigė Vilniaus kunigų seminariją, bet kunigu netapo. Dirbo lietuvių laikraščių redakcijose: 1905-06 „Vilniaus žinių“, 1906 „Šviesos“, 1907 „Lietuvos ūkininko“, nuo 1908 „Vilties“. Su H. Dirse 1914 įsteigė knygų leidimo b-vę „Žinynas“. Iš lietuvių

spaudos surinko publicistų pasisakymus apie lietuvių ir lenkų santykius ir paskelbė rinkinį „Ze stosunkow litewsko-polskich“ (1907). Redagavo lit. almanachą „Švyturys“ (1911-12), pirmąjį lietuvių literatūrinį žurnalą „Vaivorykštė“ (1913-14).

1918-20 ėjo įvairias administracines pareigas Lietuvos valdžios aparate. 1922-25 buvo Valstybės dramos teatro, 1925-26 – Valstybės teatro direktorius, 1926-36 – Švietimo m-jos knygų leidimo komisijos sekretorius. 1927-29 – kartu ir Radijo tarybos pirmininkas. 1938-39 buvo Lietuvos rašytojų d-jos pirmininkas. Bendradarbiavo beveik visuose svarbiausiuose žurnaluose: „Skaitymai“ (jų 22-24 t. ir 1923 pats ir redagavo), „Pradai ir žygiai“, „Gaisai“, „Židinys“, „Vairas“, „Naujoji karta“, „Trimitas“, „Literatūros naujienos“ (redagavo 1937-38), „Dienovidis“. 1940-41 buvo švietimo liaudies komisaro pavaduotojas, 1942-44 tarnavo 16 lietuviškojoje divizijoje.

Išleido poezijos rinkinius „Dul-dul dūdelė“ (1909), „Žalioji pievelė“ (1911), „Laukų dainos“, „Tėvynės kelias“ (abu 1912), „Žiežirbos“ (1921), „Žygio godos“ (1928), „Amžių žingsniai“ (1929), „Žalgirio Lietuva“ (1942), „Tolimuos kelius“ (1945), dramų kūrinius „Kerštas“ (1910), „Beauštanti aušrelė“ (1913), „Paparčio žiedas“ (1928), studiją „Lietuviškos eilėdaros kūrimosi raida“ (1934) ir kt. Išėjo „Raštai“ (T. 1-5, 1960-63).

„GIROS AIDAS“, JAV lietuvių miškininkų žurnalas, ėjęs 1950-68 Čikagoje. Leido lietuvių miškininkų s-ga išsivijoje. Redagavo J. Kuprionis (žr.). Išėjo 26 numeriai.

GIRNIUS Juozas (1915 05 25 Sudeikiuose, Utenos aps. – 1994 09 13 Bostone, JAV), filosofas. 1936 baigė Kauno Vytauto Didžiojo un-to Teologijos-filosofijos fak. 1936-38 studijas gilino užsienyje, 1941-44 dėstė Kauno un-te. 1944 pasitraukė į Vakarus, nuo 1949 gyveno JAV. 1953-62 buvo „Lietuvių enciklopedijos“ redaktorius, 1952 – „Literatūros lankų“ redakcijos narys.

1939-40 bendradarbiavo „Židinyje“, nuo 1946 straipsnius skelbė „Aiduose“. Vokietijoje bendradarbiavo leidiniuose „Žiburiai“ ir „Tėviškės garsas“, JAV – žurn. „Aidai“. 1965-79 buvo „Aidų“ redaktorius. 1975 parašė monografiją „Pranas Dovydaitis“, 1990 – studiją „Prof. dr. Stasio Šalkauskio mokslinis palikimas“. Išleisti „Raštai“ (T. 1-3, 1991-95).

GIRNIUS Kęstutis Kazimieras (g. 1946 11 25 Nuertingene, Vokietijoje), filosofas, žurnalistas. 1968 baigė Harvardo un-tą bakalauro, 1970 – Čikagos un-tą, gaudamas magistro laipsnį, o 1977 – daktaro diplomą. 1978 dėstė filosofiją Čikagos Ruzvelto un-te. 1979 pradėjo dirbti „Laisvės“ radijuje, o nuo 1984 dirba „Laisvosios Europos“ radijuje – iš pradžių Miunchene, dabar Prahoje. Yra šio radijo lietuvių redakcijos direktorius, apžvalgininkas. Parengė per 30 studijinių straipsnių tyrimų skyriui. Paskelbė straipsnių filosofijos, istorijos, Lietuvos ir užsienio lietuvių gyvenimo klausimais leidiniuose „Journal of Baltic Studies“, „Lituanus“, „Aidai“, „Metmenys“, „Draugas“, „Į laisvę“, „Ateitis“, „Lietuvos katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai“. Parašė skyrių knygas „Religion and Nationalism in Soviet and East European politics“ (1984), knygą „Partizanai“ (1986).

GIRŽADAS Audrius (g. 1964 05 17 Vilniuje), radijo ir televizijos žurnalistas. 1984 baigė J. Tallat-Kelpšos aukštesniosios muzikos m-loso fortepijono klasę. Vilniaus un-te studijavo žurnalistiką. 1986 pradėjo dirbti Lietuvos televizijos muzikos redakcijoje administratoriumi; kartu vedė laidas „10x10“ ir „Centrinis ekspresas“, bendradarbiavo rengiant lietuvių radijo laidas užsieniui. Nuo 1987 dirbo Lietuvos radijuje diktoriaumi, taip pat rengė ir vedė radijo jaunimo redakcijos laidas. 1993 paskirtas Lietuvos radijo ir televizijos Užsienio ryšių direkcijos direktoriumi. Nuo 1994 sausio iki 1995 vasario buvo Litpoliinter televizijos direktorius, 1995 – televizijos LNK direktorius. Nuo 1996 – televizijos LNK vyr. prodiuseris, nuo 1997 spalio – generalinis direktorius. Rengė autorinę laidą „Šeštadienio pokalbiai“, nuo 1997 – pokalbių šou „Audrius Giržadas pristato: Įdomūs susitikimai“.

„GYVASIS ŽODIS“, ketvirtinis religinio turinio žurnalas, einantis nuo 1992 Vilniuje. Leidžia Biblijos centras „Tikėjimo žodis“. Vyr. redaktorius G. Saulytis (žr.). Tiražas 1992 – 10 000 egz., 1997 – 1000 egz.

„GYVENIMAS“: 1. JAV lietuvių mėnesinis mokslo žurnalas, ėjęs 1923-29 Čikagoje. Leido moksleiviai. Redagavo A. J. Karalius.

2. Prienų rajono laikraštis, einantis nuo 1946 gruodžio 7 Prienuose. Iki 1950 buvo Prienų apskrities laikraštis, 1950-90 – LKP Prienų raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1990 – rajono laikraštis. Steigėja ir leidėja UAB „Gyvenimas“. 1946-47 – savaitraštis, 1948-50 ėjo dukart-triskart per savaitę, 1951-55 – dukart, vėliau – triskart, nuo 1990 – du kartus per savaitę. Iki 1995 Nr.17 vadinosi „Naujas gyvenimas“. Redaktoriai: L. Kriukelis (1946-50), E. Šurna (1951), J. Beržinis (1952-57), A. Slibinskienė (1958-59), K. Šustavičius (1958), St. Jesukevičius (1959-63), Pr. Keibas (1963-66, žr.), A. Matulaitis (1967-88), V. Staniulis (1989-90), R. Šimukauskaitė (nuo 1991, žr.). Minėtini redakcijos žurnalistai A. Aleksėjūnienė, J. Tarutis, N. Ulozaitė, A. Žobakas. Tiražas 1947 – 2700 egz., 1987 – 10 900 egz., 1997 – 3800 egz.

„GYVENIMAS IR DARBAS“, Valstybinių ir savivaldybių įstaigų tarnautojų profesinės s-gos organas, leistas 1924-25 Kaune. Ėjo du kartus per mėnesį. Informavo apie profesinės s-gos veiklą, jos uždavinius, pasakojo apie kitų kraštų profesinių s-gų patirtį, svarstė darbuotojų materialinio ir dvasinio gyvenimo klausimus. Bendradarbiavo St. Bartkus, L. Epšteinas, I. Kaukas, C. Petrauskas ir kt. Redaktorius J. Smeltorius. Spausdino „Raidės“ spaustuvė. Išėjo 17 numerių.

„GYVENIMAS ŠVIESOJE“, mėnesinis religinis žurnalas jaunimui, ėjęs 1990-92 Kaune. Leido Atsinaujinimo Šventoje Dvasioje grupė „Gyvieji akmenys“. Redaktoriai: kun. Val. Rudzinskas (1990), D. Šmeauskaitė (1991-92). Tiražas 1500 egz. Išėjo 26 numeriai.

„GYVENIMO KELIAS“, Jonavos bažnyčios „Tikėjimo žodis“ mėnesinis laikraštis, einantis nuo 1995 liepos Jonavoje. Redaktorius R. Šimaitis. Tiražas 600 egz.

„GYVENIMO ŠALTINIAI“, mėnesinis mokslo ir praktikos žurnalas, leistas 1992-93 Vilniuje vietoj 1969-91 ėjusio periodinio leidinio „Darbas ir poilsis“ (žr.). Rašė žmonių socialinės apsaugos ir apdraudos, įvairiais darbo, buities bei laisvalaikio klausimais. Vyr. redaktorius J. Šiupšinskas (žr.). Tiražas 1992 – 10 500 egz., 1993 – 3200 egz.

„GYVULININKYSTĖS SPECIALISTAS“, Lietuvos veterinarijos akademijos laikraštis, einantis nuo 1957 kovo 2 Kaune. Iki 1989 Nr.26 – savaitraštis, vėliau – dvisavaitis laikraštis, nuo 1992 – mėnraštis. Redaktoriai: J. Vaitkus (1967), A. Bereiša (1968), J. Sadauskaitė (1969-76), R. Patkauskas (1977-81), D. Petravičienė (1985), M. Gečienė (1982-84 ir nuo 1986). Tiražas 1967 – 800 egz., 1993 – 200 egz., 1997 – 1000 egz.

GLAGOLICA (sen. sl. glagol – žodis), viena iš dviejų seniausių slavų abėcėlių, turinti 40 raidžių. Kilusi iš graikų rašto, vartota X a. Nuo kirilicos (žr.) skiriasi raidžių įmantrumu ir puošnumu.

GLAVLITAS (rus. Glavnoje upravljenije po ochrane gosudarstvennyh tain v pečiatii), vyr. paslapčių spaudoje saugojimo valdyba, buv. TSRS pagrindinė cenzūros įstaiga, kontroliavusi spaudą, radiją, televiziją. Lietuvoje iki 1990 veikė Valst. paslapčių spaudoje saugojimo valdyba prie LTSR Ministrų Tarybos – Glavlito regioninė įstaiga. Ji turėjo teisę uždrausti spausdinti, leisti ir platinti publikacijas, kuriose yra žinių, įtrauktų į Draudžiamų skelbti spaudoje žinių sąrašą, sudarytą iš valstybės paslapčių, patvirtintų TSRS Ministrų Tarybos nutarimu, ir žinybinių paslapčių, nustatytų ministerijose, komitetuose, centrinėse mokslinio tyrimo įstaigose. Šių dokumentų reikalavimai buvo privalomi ne tik Glavlito darbuotojams, bet ir visų leidyklų ir redakcijų darbuotojams, atsakingiems už redagavimą, ministerijoms, žinyboms, valstybinėms ir visuomeninėms organizacijoms, rengiančioms publikacijas. Leidyklos, periodinių leidinių, radijo ir televizijos redakcijos į sąrašus įtrauktas slaptas žinias privalėjo iš rengiamų publikacijų išbraukti dar prieš pateikdamos cenzūrai. Savo ruožtu Glavlito darbuotojai labai kruopščiai kontroliavo visus Lietuvoje leidžiamus laikraščius, žurnalus, knygas, radijo ir televizijos laidas, siekdami, kad į visuomenės informavimo priemones neprasiskverbtų ne tik į sąrašus įtraukta paslaptis, bet ir laisvesnė mintis, valdžiai nepalankus istorijos faktas, nepageidaujama pavardė, kartais kitaip suprantamas žodis ar sakiny. Be to, Glavlitui buvo suteikta teisė, remiantis vietos valdžios nutarimais, apriboti užsienio leidinių platinimą ir naudojimą, kontroliuoti tarptautinio pašto darbą. Pokario ir vėlesniais metais Glavlitas sprendavo, kurias knygas ir periodinius leidinius reikia pašalinti iš bibliotekų ir sunaikinti arba perduoti į specialiosius fondus, tikrino iš užsienio žmonių gaunamus laikraščius, žurnalus, knygas.

GLAZMANAS Feibė (g. 1910 10 19(06) Pasvalyje), žurnalistas. 1929 įstojo į Lietuvos un-to Humanitarinių mokslų fak. 1930 ir 1932 studijavo Brno (Čekoslovakija) aukštojoje technikos m-loje. Nuo 1934 buvo dienr. „Idišė štime“ („Žydų balsas“) redakcijos dar-

buotojas, rašė literatūros, kultūros klausimais. Bendradarbiavo hebrajų k. leidžiamoje Palestinos periodikoje. 1938 priimtas į Lietuvos žurnalistų s-gą.

GLEMŽA Jonas (1887 02 01 Panevėžio aps. Auliškio k.), ekonomistas, visuomenės veikėjas. Nuo 1907 gyveno Peterburge, tarnavo ir mokėsi komerciniame in-te, dalyvavo k-te lietuviams šelpti. 1919-25 buvo Lietuvos kariuomenės intendanto pavaduotojas, 1925-27 – „Lietūkio“ skyriaus vedėjas, 1927-40 – „Pieno centro“ pirmininkas. Daugelio organizacijų steigėjas ir vadovas, 1957-65 – Vokietijoje Eltos registruotos d-jos valdybos pirmininkas. Leido Eltos savaitinį informacinį biuletinį, rengė tekstus Romos, Vatikano, Madrido radijo stočių lietuviškoms programoms. Pajūryje išlaikė radijo priėmimo-pasiklausymo stotį. Nuo 1965 atstovavo lietuvių socialdemokratams Socinterno kongresuose.

„GLOBE AND MAIL“ („Gaublys ir paštas“), Kanados dienraštis, einantis nuo 1844 Toronte, Otavoje, Vankuveryje, Kalgaryje, Monkstone anglų k. Dabartiniu pavadinimu leidžiamas nuo 1937, susijungus laikraščiams „Globe“ ir „Mail and Empire“. Vienas įtakingiausių šalies laikraščių. Išreiškia konservatorių partijos ir stambiųjų pramonininkų interesus. Leidžia laikraščių ir žurnalų kompanija „Thomson Newspapers Corporation“. Platinamas ir JAV. Tiražas 1996 – 330 000 egz.

„O GLOBO“ („Žemės rutulys, gaublys“), Brazilijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1925 Rio de Žaneire. Labiausiai skaitomas viduriniųjų ir turtingųjų visuomenės sluoksnių. Tiražas 1996 – 275 000/525 000 egz.

„GLOS LITWY“ („Lietuvos balsas“), lietuvių dienraštis, leistas 1919 05 15 – 1922 02 04 Vilniuje lenkų k. Leidėjai M. Biržiška, A. Pavlovič (nuo 1919 07 16). Informavo apie Vilniaus krašto ir Lietuvos įvykius, rašė apie svarbiausius pasaulio įvykius, lietuvių tradicijas, kalbą, kultūrą, spausdino straipsnius Lietuvos istorijos, lietuvių literatūros klausimais, svarstė lietuvių ir lenkų santykius, publikavo lietuvių rašytojų kūrinis, polemizavo su lenkų spauda. Kritikavo lenkų valdžios politiką, todėl nebuvo leidžiamas 1919 12 06 – 1920 10 13; 1920 12 23 – 1921 08 30; 1921 09 12 – 12 12. Vietoj „Glos Litwy“ leisti „Echo Litwy“, „Dzwon Litwy“ ir vienkartiniai leidiniai „Adam“, „Eva“, „Josef“, „Marja“, „Jan“, „Anna“, „Piotr“, „Zosie“, „Jerzej“, „Hela“, „Litwa Nepodlegla“, „W stolicy Litwy“, „Przysłośc Litwy“, „Niech żyje Litwa“, „Jeszcze Litwa nie zginęla“, „Litwo, Ojczyzna moja!“, „Z Litwą“. Nuo 1922 02 04 vietoj „Glos Litwy“ pradėta leisti „Litwa“ (žr.). Ats. redaktoriai A.Čarnecka, V. Rakovskis (nuo 1919 04 10). Spausdino „Promien“ spaustuvė Vilniuje. GB.

„GLOS LUDU“, lietuvių savaitraštis, leistas 1921 03 31 – 07 06 Vilniuje lenkų k. Leido ir redagavo A. Domenikovskis. Informavo apie įvykius pasaulyje, Lietuvoje ir Vilniaus krašte, nagrinėjo darbininkų socialines, švietimo, kultūros problemas, svarstė Vilnijos krašto lietuvių ir lenkų santykius, kėlė Vilniaus statuso klausimą, spausdino straipsnius apie Lietuvos praeitį, lietuvių tautosaką, legendas, padavimus. Bendradarbiavo

H. Bukovskis, A. Rakuckis, A. Rimka ir kt. Nuo Nr.3 leido nemokamą priedą „Ziemia“ („Žemė“). Spausdino spaustuvė „Švyturys“. Išėjo 14 numerių. GB.

„GLOS WILEŃSKI“ („Vilniaus balsas“), iliustruotas savaitraštis miestams, miesteliams ir kaimui, leistas 1920-30 Vilniuje lenkų k. Leido ir redagavo P. Kovnackis, „Dziennik Wileński“. Informavo apie vidaus ir užsienio politiką, spausdino skaitytojų laiškus, straipsnius sveikatos, dorovės, religijos klausimais. Redaktoriai: P. Kovnackis, Z. Kovnacka.

„GLOS Z LITWY“ („Balsas iš Lietuvos“), nelegalus laikraštis, leistas 1864 02 01 – 04 01 Vilniuje (ir Karaliaučiuje?). Redaktorius P. Dževeckis. Išėjo 5 numeriai.

GLUŠAUSKAS-ARMINAS Jurgis (1909 04 23 Balbieriškyje, Marijampolės aps. – 1970 03 19 Adelaidėje, Australijoje), spaudos darbuotojas, Australijos lietuvių visuomenės veikėjas. 1935 išlaikė brandos egzaminus Valst. egzaminų komisijoje. 1940 dirbo Miškų pramonės liaudies komisaru ir dalyvavo rezistencinėje veikloje. 1948 Niurnberge (Vokietija) baigė aukštuosius prekybos mokslus. Emigravęs į Australiją, 1948 pradėjo leisti pirmąjį lietuvišką laikr. „Australijos lietuvis“ (žr.), buvo jo redaktorius (iki 1956). 1951 Adelaidėje įsteigė pirmąją Australijoje lietuviškų knygų leidyklą.

GNA, Ghana News Agency (Ganos naujienų agentūra), Ganos informacijos agentūra, veikianti nuo 1957 Akroje. Turi 10 regioninių skyrių ir 110 korespondentų punktų šalyje bei 1 skyrių užsienyje. Parengtus informacinius pranešimus siunčia šalies laikraščiams ir savaitraščiams, radijo ir televizijos programų redakcijoms, vyriausybinėms įstaigoms.

GODUNAVIČIENĖ-GIEDRAITĖ Jadvyga (g. 1932 10 07 Klaipėdoje), žurnalistė. Mokėsi Palangos gimnazijoje. 1949 kartu su šeima ištremta į Krasnojarsko kraštą. Į Lietuvą grįžo 1958. 1966 neakivaizdiniu būdu baigė Vilniaus un-tą ir įgijo žurnalistikos specialybę. 1963-65 dirbo Kretingos raj. laikr. „Švyturys“ redakcijoje. 1965 pradėjo dirbti „Vakarinių naujienų“ redakcijos naujienų skyriuje. Nuo 1967 – šio laikraščio kultūros skyriaus darbuotoja.

Parašė daug reportažų, teatro spektaklių, knygų, dailės parodų anotacijų ir recenzijų, apybraižų apie kultūros žmones. Taip pat rašo apie Sibiro tremtį, žmones, kalėjusius lageriuose. 1994 „Vyturio“ leidyklos išleistoje keletu autorių knygoje „Ešalonų sesės“ išspausdintos Sibire rašyto dienoraščio ištraukos „Ar grįšim kada?“

GOLDŠMITAS Šmuelis (g. 1910 Jonavoje), žurnalistas. Baigė Kauno žydų gimnaziją, 1934 – Vytauto Didžiojo un-to Teisių fak. 1931 redagavo žydų studentų almanachą, 1935 – Lietuvos sionistų jaunimo d-jos žurn. „Auklėtojas“. Nuo 1934 dirbo dienr. „Idiše štime“ („Žydų balsas“) redakcijoje. Buvo Vilniui vaduoti s-gos centro žydų sekcijos sekretorius, Lietuvos sionistų jaunimo d-jos centro v-bos pirmininkas ir Lietuvos sionistų org-jos centro generalinis sekretorius. 1937 priimtas į Lietuvos žurnalistų s-gą.

„**GOLOS LITVY**“ („Lietuvos balsas“), nepriklausomas visuomeninis-politinis savaitraštis, leidžiamas nuo 1990 rugsėjo 25 Vilniuje rusų k. Steigėja ir leidėja UAB „Lietuvos balsas“. Platinamas Baltijos šalyse, Maskvoje, Sankt Peterburge, Kijeve, Minske, Kišiniove, Jerevane, Tbilisyje, Baku, Lvove, Novosibirske, Čitoje, Volgograde, Smolenske, Petrozavodske ir kt. Vyr. redaktoriai: D. Šniukas (1990-91, žr.), G. Kirkilas (nuo 1991). Ats. redaktorė N. Stroganova. Tiražas 1990 – 25 000 egz., 1997 – 12 000 egz.

„**AL GOMHOURIYA**“ („Respublika“), Egipto dienraštis, einantis nuo 1953 Kaire. Oficialus vyriausybės laikraštis. Tiražas 1996 – 650 000 egz.

„**GONIEC KOWIEŃSKI**“ („Kauno pasiuntinys“), dienraštis, leistas 1920-21 Kaune lenkų k. Leido ir redagavo V. Syrunovičius. Informavo apie Lietuvos, Lenkijos ir pasaulio politinius, ekonominius įvykius, rašė apie Lenkijos vidaus ir užsienio politiką, pasakojo apie kitų šalių politikų svarstomus klausimus. 1921 rugpjūčio 3 išėjo paskutinis, 164 numeris, nes leidinys buvo uždarytas. Vietoj „Goniec Kowieński“ išleistas „Dzien Kowieński“.

„**GONGREN RIBAO**“ („Darbininkų laikraštis“), Kinijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1949 Pekine. Kinijos profsąjungų federacijos Vyk. k-to organas. Vienas didžiausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 2,5 mln. egz.

„**GÖTEBORGS-POSTEN**“ („Geteborgo paštas“), Švedijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1858 Geteborge. Atspindi Švedijos liaudies (liberalų) partijos nuostatas. Tiražas 1996 – 270 000 egz.

GOTIŠKASIS ŠRIFTAS, lotyniškasis gotikos epochos (XII-XV a.) šriftas. Susiformavo X-XI a. Italijoje ir Prancūzijoje, keičiant karolingiškąjį šriftą (išsikišantys raidžių, pvz., d, f, l, p, galai dar labiau prailginti ir laužyti, raidės ištemptos, greta stovinčios raidės jungiamos ir sulydomos). Klasikinė gotiškojo šrifto forma yra tekstūra (žr.), vartota nuo XIII a.; šiek tiek apvalesnė rotunda (žr.) įsivyravo Italijoje; iš gotiškojo kursyvo XIV a. išsivystė bastardas (žr., ypač ilgos f ir s). XVI a. Vokietijoje bastardos formos šwabacheris (Schwabacher) ir fraktūra įgavo labai svarbią reikšmę.

Pirmą kartą gotiškąjį šriftą spaudoje panaudojo J. Gutenbergas. XVI a. jis pakeistas renesansiškąja antikva. Daug kartų modifikuota fraktūra šalia lotyniškojo šrifto ilgai vartota Vokietijoje. Gotiškuoju šriftu išspausdintas M. Mažvydo „Katekizmas“. Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje (greta antikvos) vartotas iki XVIII a. vid., M. Lietuvoje – iki Antrojo pasaulinio karo pabaigos.

GRABAUSKAS Liutaveras Aleksandras (g. 1935 08 28 Kaune), dailininkas, spaudos darbuotojas. 1951 baigė Kauno aukštesniąją dailės m-lą. Nuo 1956 dirbo savaitr. „Kalba Vilnius“, nuo 1958 – laikr. „Vakarinės naujienos“, žurn. „Pergalė“ redakcijose. Nuo 1971 buvo leidinio „Tarybų darbas“, žurn. „Laikas ir įvykiai“ meninis redaktorius. 1973-90 – žurn. „Mokslas ir technika“, 1990-92 – žurnalų „The Economist of Lithua-

nia“ ir „Pasaulis“ meninis redaktorius. Sukūrė 3 animacinius filmus, iliustravo apie 20 knygų vaikams.

GRABIJOLAS Pranas (g. 1931 01 04 Trakų aps. Turloviškių k.), žurnalistas. 1950 baigė Kaišiadorių gimnaziją, 1966 – Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę. 1950 pradėjo dirbti Kaišiadorių aps. laikr. „Bolševiki- niu keliu“ redakcijoje lit. darbuotoju; nuo 1952 – ats. sekretorius, nuo 1962 – redaktoriaus pavaduotojas, 1973 paskirtas laikraščio redaktoriumi. 1991 pab. atsisakė redaktoriaus pareigų.

Už publikacijas žemės ūkio tematika 1973 apdovano- tas V. Mickevičiaus-Kapsuko premija.

„**EL GRAFICO**“ („Iliustruotas laikraštis“), Gvatemalos rytinis dienraštis, einantis nuo 1963 Gvatemaloje ispanų k. Remia Konservatorių partijos nuostatas. Tiražas 1996 – 65 000 egz.

GRAFIKAS (gr. graphikos – užrašytas, nupieštas), brėžinys, vaizduojantis įvairių reiškinių ir su jais susijusių veiksmų tarpusavio ryšius (santykius, kitimą ir pan.); laikraščių ir žurnalų spausdinimo (gamybos technolo- ginio proceso) kalendorinis ar valandinis planas.

GRAFOMANAS (gr. graphō – rašau+mania– potrau- kis, aistra), grafomanija užsiimantis žmogus, menkas rašytojas.

GRAFOMANIJA, liguistas palinkimas daug rašyti, kur- ti tuščius, nevertingus dalykus.

GRAIBUS Rimgaudas Valentinas (g. 1939 05 21 Rokiškio aps. Pagrandžių k.), agronomas, poetas, spaudos darbuotojas. 1958 baigė Rokiškio E.Tičkaus vid. m-lą, 1963 – Lietuvos žemės ūkio akademijos Ag- ronomijos fak. Nuo 1964 dirba žurn. „Mūsų sodai“ redakcijoje: buvo vyr. redaktoriaus pavaduotojas, sky- riaus redaktorius, ats. sekretorius. Nuo 1992 – šio žurnalo vyr. redaktorius, nuo 1995 – UAB „Mūsų so- dai“ vadovas–vyr. redaktorius.

Paskelbė straipsnių žemės ūkio ir visuomenės gy- venimo klausimais. Išleido 7 poezijos knygas: „Vasaros žemė“ (1975), „Eraičinų vėsa“ (1977), „Vėjo žiedas“ (1982), „Lekia baltas rugpjūtis“ (1986), „Atmink upės šlamesį“ (1989), „Akivaras“ (1991), „Sapno paukštė“ (1994).

GRAIČIŪNAS Jonas (1903 06 10 Tbilisyje – 1994 08 01 Vilniuje), poetas. 1932 baigė Kauno Vytauto Didžiojo un-to Humanitarinių mokslų fak. 1927-36 ir 1944-45 mokytojavo. 1936-38 buvo Eltos redaktorius ir refe- rentas, vėliau Valstybės radiofono redaktorius. 1949- 57 buvo tremtyje prie Baikalo (Rusijoje).

Išleido eilėraščių rinkinius „Karo stovis (dūšioj)“ (1928), „Akių ganyklose“ (1930), „Pirmoji rinktinė“ (1936), „Ižas Nemune“ (1938), „Pėdų estampai“ (1966), „ Saulėlydžio freskos“ (1973), „Vilniaus kontraforsai“ (1976), rinktines „Prie Hipokrenės versmės“ (1978), „Po žaibo sparnu“ (1983). Išvertė A. Puškino, M. Ler- montovo, A. Gribojedovo, Š. Rustavelio, I. Babelio, J. Trifonovo kūrinių.

GRAIKIJA, Graikijos Respublika (Pietryčių Europa), nepriklausoma nuo 1829, gyventojų – 10,42 mln. (69

vieta pasaulyje), beraščių – 6,8 proc., sostinė – Atėnai, oficiali kalba – graikų.

Pirmieji graikų laikraščiai pasirodė XVIII a. antrojoje p. užsienyje. 1784 Vienoje (Austrija) išėjo G. Vendočio įsteigtas pirmasis graikiškas laikraštis. Keli laikraščiai išėjo Paryžiuje ir Londone. Pačioje Graikijoje periodinė spauda pradėta leisti nuo 1821. 1825 leistas laikr. „Elfimeris tis Kiverniseos“. 1881 Atėnuose įsteigtas dienr. „Acropolis“ eina ir dabar (tir. 51 000 egz., žr.). Nuo 1898 leidžiamas vakarinis dienr. „Estia“ („Židinys“, tir. 85 000 egz.). Nuo 1886 Patruose eina seniausias regioninis dienr. „Peloponnesos“ („Peloponesas“). Įvairios politinės partijos leidžia savo laikraščius ir savaitraščius. 1986 iš viso ėjo 1105 laikraščiai (143 dienraščiai) ir 778 žurnaliniai leidiniai.

Per metus išleidžiama apie 4600 knygų. Išeina 145 dienraščiai, jų tiražas 1,4 mln. egz. (137 egz. 1000 gyv.). Svarb dienraščiai: „Apogevmatini“ („Popietinis“, žr.), „Eleftheros Typos“ („Laisvoji spauda“, žr.), „Ta Nea“ („Naujienos“, žr.), „Ethnos“ („Tauta“, eina nuo 1981, tir. 66 000/121 000 egz.), „Athens News“ („Atėnų naujienos“, nuo 1952 anglų k., tir. 10 000 egz.), „Avriani“ („Rytoj“, nuo 1980, tir. 16 000/24 000 egz.), „Eleftherotypia“ („Spaudos laisvė“, nuo 1974, tir. 115 000/175 000 egz.), „Kathimerini“ („Dienraštis“, nuo 1919, tir. 35 000/75 000 egz.); savaitraščiai ir žurnalai: „The Athenian“ („Atėnai“, eina nuo 1974 anglų k., tir. 16 000 egz.), „Economikos Tahydromos“ („Ekonomikos pasiuntinys“, nuo 1926, tir. 21 000 egz.), „Tahydromos“ („Pasiuntinys“, nuo 1953, tir. 50 000 egz.), „To Vima“ („Tribūna“, nuo 1922, tir. 190 000 egz.).

Graikijos informacijos agentūra ANA (žr.) įkurta 1896.

Radijas veikia nuo 1938, yra 4,29 mln. radijo imtuvų (421 imt. 1000 gyv.). Televizijos programos reguliariai rodomos nuo 1965, yra 2,05 mln. televizorių (197 tel. 1000 gyv.). R ir TV laidos transliuojamos graikų, anglų bei prancūzų k. Didžiausia yra vyriausybinių kompanija ERT (Elliniki Radiophonia Tileoraosi), turinti 2 radijo ir 3 televizijos programas. Laidas transliuoja ir privačios radijo bei televizijos stotys (Antena, Aristera, SKY ir kt.).

Pirmas dokumentinio kino filmas sukurtas 1906. v.u.

GRAIKŲ RAŠTAS, balsinis-priebalsinis raštas, vartojamas graikų nuo X-VIII a. pr.m.e. Kilęs iš finikiečių rašto. Skirtingai nuo finikiečių, graikai pradėjo žymėti raidėmis ne tik priebalsius, bet ir balsius. Žinomiausi 3 šio rašto tipai (skyrėsi fi, chi, psi, ksi raidžių rašymas): archajinis (Teros ir Milo), rytų graikų arba jonėniškasis (Mileto), ir vakarų graikų. Jonėniškasis 403 m. pr.m.e. buvo oficialiai pripažintas Atėnuose ir išstūmė kitus tipus. Vėliau jis buvo papildytas 2 kvėptelėjimo ženklais, o III a. pr.m.e. Aristofano Bizantiečio pasiūlymu – 3 kirčio ženklais. Turi 24 raides.

GRAMOFONAS (gr. gramma – užrašas+phone – garsas), mechaninis garso atgaminimo iš gramofono plokštelės aparatas. Sudarytas iš plokštelę sukančio mechanizmo ir garso atgaminimo įtaiso. Labiausiai paplitusi portatyvaus gramofono konstrukcija yra pafefonas.

„**GRANTAS**“, naujosios literatūros almanachas, išleistas 1930 Kaune. Leidėja „Žinijos“ bendrovė. Bendradarbiavo „Šatrijos“ ateitininkų, meno d-jos nariai, naujo literatūrinio judėjimo atstovai. Leidinyje nagrinėtos poezijos meno problemos, svarstytos romantizmo ir modernųjų literatūros srovių ištakos, analizuoti modernios prancūzų literatūros estetikos aspektai, gvildintos vokiečių literatūros raidos ypatybės. Paskeleba jaunųjų lietuvių poetų ir rašytojų St. Anglickio, J. Banaičio, B. Brazdžionio, A. Briedžio, P. Karužos, S. Nėries, P. Orintaitės, G. Tulauskaitės, P. Vaičiulaičio kūrybinių, J. Griniaus, J. Keliučio, I. Skrupskelio mokslinių straipsnių, G. Rilkės, O. Milašiaus kūrybos vertimų. Išspausdintas „Žaibo“ spaustuveje Kaune. Redaktorius J. Keliuotis.

G.B.

„**GRANMA**“, Kubos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1965 Havanoje. Kubos komunistų partijos organas. Pradėtas leisti vietoj laikraščio „Noticias de Hoy“ („Dienos naujienos“, ėjo nuo 1940) ir „Revolucion“ („Revoliucija“, ėjo nuo 1958). Eina rytinė laida ir savaitiniai priedai ispanų, anglų, prancūzų ir portugalų k. Tiražas 1996 – 400 000 egz.

GRAVIŪRA (pranc. gravure < graver – raižyti), ant metalo, medžio ar akmens plokštės padarytas raižinys (spaudos forma); to raižinio atspaudas. Graviūros yra kelių rūšių: ksilografija – medžio raižinys; litografija – litografinio akmens raižinys; chromolitografija – kelių spalvų akmens raižinys; linoraižinys – linoleumo raižinys; plieno raižinys.

GRAVROGKAS Antanas (1880 05 18 Šeduvoje – 1958 04 01 Kaune), inžinierius. 1910 baigė Peterburgo technologijos in-tą. 1922-24 ir 1944-50 dėstė Kauno un-te, nuo 1950 – Kauno politechnikos in-te.

Nuo 1900 bendradarbiavo spaudoje – leidiniuose „Varpas“, „Skardas“, „Naujoji gadynė“, „Viltis“, „Trimitas“, „Aidas“. 1930-31 redagavo žurn „Trimitas“.

GRAŽDANKA (rus. graždanskij šrift), kirilicos modifikacija, Petro I iniciatyva 1708 pradėta vartoti pasaulietinėje Rusijos spaudoje, įvedus raides е, я, у, э, ё. 1918 buvo modifikuota ir tapo dabartine rusų abėcėle.

GRAŽIŪNAS (GRAŽEVIČIUS) Albinas (1906 10 13 Mankūnų k., Miroslavo vls., Alytaus aps. – 1971 07 06 Niujorke, JAV), pedagogas, žurnalistas. Redagavo laikr. ir žurn. „Pavasaris“, „Ateitis“, „Vyrų žygiai“, „Žemaičių prietelius“. Buvo vienas iš leidinių „Rytas“, „Skautų aidas“, „Ūkininkas“, „Darbininkas“, „Tėvynės sargas“ redaktorių.

Šalia publicistinių straipsnių ir rašinių kultūros klausimais, nemažai išspausdino humoristinių pasakojimų, pasirašytų pavarde arba Miko Sidabrėlio slapyvardžiu. Dalyvavo Lietuvos žurnalistų s-gos veikloje. Nuo 1949 gyveno JAV. Redagavo laikr. „Amerika“, bendradarbiavo leidiniuose „Aidai“, „Kalifornijos lietuvis“, „Lietuvių dienos“, „Tėviškės žiburiai“, „Karys“.

GREBLIKAS Vytas Jonas (g. 1934 11 25 Seinų aps., Rudaminioje), žurnalistas. 1959 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. Nuo 1957 dirbo „Lietuvos pionieriaus“ redakcijoje lit. darbuotoju, nuo 1964 – skyriaus vedėju. Rašė vaikų darbinio auklė-

jimo ir moralės temomis. 1974-88 buvo Užsienio turizmo valdybos Informacijos ir reklamos skyriaus viršininkas, žurn. „Putešestvije v SSSR“ korespondentas Lietuvai. 1988 dirbo Lietuvos kultūros fonde, nuo 1989 – laikraščių „Lietuvos profsąjungos“ ir „Pozicija“ ats. sekretoriumi, redaktoriaus pavaduotoju. 1991-95 buvo laikr. „Sodra“ vyr. redaktorius, įmonės „Sodrapress“ direktorius. Pastaraisiais metais daugiausia rašo socialiniais ir teisės saugos klausimais.

Išleido knygeles vaikams „Stiklinis laivas“ (1960), „Septynmyliais žingsniais“ (1959), „Smalsutis pasakoją“ (1961), apsakymų rinkinius „Rytas“ (1965), „Sauja karšto smėlio“ (1994).

GREITRAŠTIS, supaprastintais ženklais ir sutrumpinimais reiškiamas specialus raštas, kuriuo galima greitai užrašinėti sakinę kalbą. Taip pat žr. Stenografija ir Stenograma.

„**GRIAUSMAS**“, JAV lietuvių laikraštis, su pertraukomis ėjęs 1901-07 Filadelfijoje. Leido ir redagavo J. G. Baronas.

GRICIUS Augustinas (1899 12 24 Šiupelių k., Gruzdžių vls., Šiaulių aps. – 1972 02 28 Vilniuje), žurnalistas, rašytojas. 1921-23 mokėsi A. Sutkaus vaidybos studijoje. Dirbo „Vilkolakio“ teatre, nuo 1921 – Eltoje, nuo 1927 – laikraščių „Lietuva“, „Lietuvos aidas“, 1940 – „Darbo Lietuva“, vėliau „Tiesa“ redakcijose. 1939-40 buvo Lietuvos žurnalistų s-gos pirmininkas. Nuo 1941 – tremtyje Altajaus krašte ir Jakutijoje. 1944-45 dirbo Meno reikalų valdyboje prie LTSR MT, 1946-49 – Vilniaus, Kauno teatrų lit. dalies vedėju, 1950-55 – Rašytojų s-gos lit. konsultantu.

Pivošos slapyvardžiu išspausdino feljetonų rinkinius „Pamokslai idėjos broliams“ (1928), „Vyrui, nesijuokit!“ (1929), „Žvilgsnis į gyvenimą pro mirties kilpą“ (1930). Parašė dramos kūrinių („Palanga“, past. 1932, „Skeveldros“, 1949, „Išvakarės“, 1952, „Sėja ir pjūtis“, 1962, „Buvo, buvo, kaip nebuvo...“, 1963), scenarijų kino filmui „Kalakutai“ (1959), kaimo tematikos apsakymų (rinkinys „Žmonės“, 1960), išvertė užsienio rašytojų kūrinių.

GRIFAS (pranc. griffe): 1. Antspaudas su parašu ar kitokiu rankraštiniu tekstu; to parašo ar teksto antspaudas dokumente.

2. Įrašas leidinyje ar dokumente, nusakantis ypatingą naudojimosi jais tvarką, pvz., slapta, tarnyboje.

GRIGAITIS Pijus (1883 10 16 Gudaičių k., Bublelių vls., Naumiesčio aps. – 1969 05 22 Čikagoje, JAV), politikas, visuomenės veikėjas, žurnalistas. 1895–1903 mokėsi Marijampolės ir Mintaujos gimnazijose. Nuo 1903 studijavo Peterburge, Berne. Dalyvavo revoliucinėje veikloje. Pabėgęs iš Suvalkų kalėjimo, 1906 išvyko į Ameriką. Baltimorėje 1908 redagavo savaitr. „Pirmyn“, 1914-69 – laikr. „Naujienos“, 1916-17 – žurn. „Naujoji gadynė“. Aktyviai dalyvavo Amerikos lietuvių visuomeniniame gyvenime.

GRIGELIS Antanas (g. 1924 01 01 Lazdijų vls. Lipliūnų k.), radijo žurnalistas. 1944 baigė Merkinės gimnaziją, 1950 – Vilniaus valstybinio pedagoginio in-to Užsienio kalbų fak. prancūzų kalbą.

1945-46 dirbo Leipalingio vid. m-loje mokytoju. 1948 pradėjo dirbti Lietuvos radijuje: pranešėju, išleidimo skyriaus vyresn. redaktoriumi, viršininku, vietinių radijo k-tų skyriaus redaktoriumi-instruktoriumi. Nuo 1958 – Lietuvos radijo ir televizijos sporto žinių redakcijos vadovas, komentatorius, vėliau – skyriaus vedėjas, vyresn. redaktorius (Paskutiniųjų žinių, Informacijos ir Propagandos vyr. redakcijose). Rengė informacines ir sporto laidas, komentavo varžybas, nuo 1957 rengia gamtosaugines laidas „Gamta, medžioklė, žūklė“ ir „Gamta – visų namai“.

GRIGOLAITIS Jonas Endrikis (1902 05 30(06 12) Šilutės aps., Poviliuose – 1957 10 18 Vokietijoje), žurnalistas. Baigė lietuvių gimnaziją Klaipėdoje ir 1931 teisės mokslus Vytauto Didžiojo un-te. 1932 buvo d-jos užsienio lietuviams remti iniciatorius ir steigėjas, 1932-34 – Tautinės lietuvių jaunimo s-gos Klaipėdos krašte „Santara“ vadovas ir dienr. „Lietuvos keleivis“ redaktorius. 1934 – dienr. vokiečių k. „Ostsee Beobachter“, 1936-38 – „Baltischer Beobachter“ vyr. redaktorius. 1939 01-09 dirbo Eltos Klaipėdos skyriaus vedėju, vėliau – jos atstovu Rytprūsioje. 1940 – Eltos redaktorius Kaune. 1934 priimtas į Lietuvos žurnalistų s-gą. 1941-45 nacių kalintas koncentracijos stovykloje. Nuo 1949 buvo Hanau lietuvių tremtinių stovyklos vadovas.

Išleido knygą „Nacių pragare“ ir lietuvių apysakų, išverstų į vokiečių k., rinkinį „Novellen am Baltischer Meer“ (abi 1948).

D.Š.

GRIGORAITIS Zakarijus (1928 05 24 Kaune – 1988 12 12 Vilniuje), literatūros ir teatro kritikas, spaudos darbuotojas. 1952 baigė Maskvos un-to Filologijos fak. 1953-59 dirbo laikraščių „Komjaunimo tiesa“, „Literatūra ir menas“ redakcijose, 1963-64 – Kinematografijos komitete; nuo 1964 – Kino studijos scenariinės-redakcinės kolegijos narys.

GRIKEVIČIUS Robertas (g. 1945 09 01 Zarasų aps. Guntulių k.), žurnalistas. 1964 baigė Antalieptės žemės ūkio technikumą, 1975 – neakivaizdinę Maskvos aukštąją partinę m-lą.

Žurnalistinį darbą pradėjo 1964 Molėtų raj. laikr. „Pirmyn“ redakcijoje. Nuo 1969 dirbo „Valstiečių laikraščio“, nuo 1973 – „Tiesos“ korespondentu, skyriaus vedėju. 1983-86 buvo „Komjaunimo tiesos“ redaktorius, 1988-90 – telegramų agentūros ELTA direktorius. Nuo 1990 dirba savaitr. „Bičiulystė“ vyr. redaktoriumi.

GRIKIENIS Juozas (g. 1927 03 06 Rokiškio aps. Pandėlio vls. Sriubiškių k.), filologas, fotožurnalistas. 1952 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. klasikinės filologijos (sen. graikų ir lotynų k.) specialybę. Dirbo žurn. „Tarybinė moteris“ fotokorespondentu, žurn. „Jaunimo gretos“ redakcijoje. Fotokorespondentu, fotografu bei iliustracijų skyriaus vadovu dirbo žurnaluose „Mokslas ir gyvenimas“, „Kultūros barai“. Bendradarbiavo žurn. „Katalikų pasaulis“, kituose leidiniuose. Fotografijos darbų paskelbė įvairiuose rinkiniuose ir albumuose, demonstravo parodose šalyje ir užsienyje.

GRINBERGIENĖ-ŠAPOKAITĖ (Griņiūtė) Roma Danutė (g. 1939 06 26 Panevėžio aps. Kurklių

k.), žurnalistė, filologė. 1941 06 14 su šeima buvo ištremta į Altajaus kraštą. 1946 grįžo į Lietuvą. 1963 baigė Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. vokiečių kalbos specialybę. 1963-67 dirbo Vilniaus un-te vokiečių kalbos dėstytoja, 1967-90 – laikr. „Sportas“ korespondente, skyriaus vedėja. 1990-92 redagavo žurnalą ir laikraštį „Vytis“. Nuo 1992 spalio dirba dienr. „Lietuvos aidas“ redakcijoje. Buvo vyr. redaktorius pirmoji pavaduotoja, nuo 1997 – vyr. redaktorė.

Išleido knygas „Lietuva sugrįžo“ (1994), „Nuo Lietuvos iki Lietuvos“ (1995). Tris kartus laimėjo sporto žurnalistų „Aukšinės plunksnos“ konkursą. Nuo 1994 – Lietuvos žurnalistų d-jos centro valdybos pirmininkė.

GRINBLATAS Natanas (1886 Vidžiuose, Baltarusijoje), rašytojas, žurnalistas. Baigė Vilijampolės rabinų seminariją, Vytauto Didžiojo un-to Humanitarinių mokslų fak. Žurnalistinį darbą pradėjo 1909 laikr. „Kovenskių telegraf“ redakcijoje, vėliau rusų, žydų ir hebrajų kalbomis rašė Vilniaus, Maskvos ir Odesos spaudoje. Grįžęs į nepriklausomą Lietuvą, pradėjo redaguoti dienr. „Idišė štime“ („Žydų balsą“). Redagavo hebrajų kalba leidžiamus savaitraščius „Hed-lito“ („Lietuvos aidas“) ir „Netivot“ („Taika“), vėliau – „E lomens“ („Mūsų pasaulis“). 1930 priimtas į Lietuvos žurnalistų s-gą. 1936 emigravo į Palestiną. Išleido romanų.

GRINEVIČŪTĖ Rūta (g. 1965 10 16 Kaune), žurnalistė. 1983 baigė vid. m-lą Kaune. Nuo 1991 Vilniaus un-to Žurnalistikos in-to neakivaizdiniame skyriuje studijavo žurnalistiką.

Žurnalistinę veiklą pradėjo 1985. Dirbo leidinio „Darbas ir poilsis“ redakcijoje, 1988-89 redagavo laikr. „Žalioji Lietuva“. Nuo 1989 dirbo dienr. „Respublika“ korespondente, skyriaus vedėja, nuo 1990 – dienr. „Lietuvos rytas“ korespondente. 1994 pradėjo dirbti savaitr. „Verslo žinios“ redakcijoje, dabar yra vyresn. korespondentė. Rašo ekonomikos, politikos, visuomenės gyvenimo temomis. Bendradarbiauja Lietuvos televizijoje, rengė laidą „Kryžminė ugnis“. 1995 apdovanojta Švedijos dienr. „Dagens Industri“ leidėjų premija.

GRINIUS Jonas (1902 02 21 Giminėnų k., Joniškio vls., Šiaulių aps. – 1980 11 10 Miunchene), rašytojas, literatūrologas. 1926 baigė Lietuvos un-te Filologijos-filosofijos fak. Grenoblio ir Paryžiaus un-tuose studijavo prancūzų kalbą, literatūrą, estetiką bei meno istoriją. 1929-40 dėstė Kauno un-te. 1944 pasitraukęs į Vakarų, gyveno Miunchene.

Daugelį metų buvo įvairių leidinių redaktorius arba redakcijos narys: 1922-25 – žurn. „Ateitis“, 1923-24 – žurn. „Pavasaris“, 1930-40 – žurn. „Židinys“, 1936-40 – dienr. „XX amžius“, 1947-50 – žurn. „Aidai“.

Išleido knygas „O. V. Milašius poetas“ (1930), „Putino lyrika“ (1932), „Grožis ir menas“ (1938), „Vilniaus meno paminklai“ (1940), „Veidai ir problemos lietuvių literatūroje“ (1973-77, 2t.), dramų „Sąžinė“ (1929), „Gulbės giesmė“ (1948-49; 1962), „Žiurkių kamera“ (1954), publicistikos knygą „Mano viešnagė Amerikoje“ (1963).

GRINIUS Kazys (1866 12 17 Selemos-Būdos k., Marijampolės aps. – 1950 06 04 Čikagoje, JAV), gydytojas,

visuomenės ir valstybės veikėjas, 1926 – Lietuvos valstybės prezidentas. 1887-93 studijavo Maskvos un-to Medicinos fak. Studijuodamas aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje. Rinko lietuvių folklorą, platinio lietuvių spaudą, rašė (nuo 1888) į J. Šliūpo Amerikoje leidžiamą laikr. „Lietuviškasis balsas“, nuo 1890 bendradarbiavo „Varpe“, „Ūkininke“. 1891-92 studijuodamas redagavo „Lietuvos ūkininko kalendorių“. Nuo 1894 buvo renkamas į varpininkų k-tą, rūpinosi „Varpo“ leidyba, finansais, platinimu, dalyvavo LSDP veikloje.

1896 paruošė pirmojo socialdemokratų laikraščio „Lietuvos darbininkas“ Nr. 1 lietuvišką vertimą, išvertė LSDP programą iš lenkų į lietuvių k., 1898 išvertė ir antrąjį „Lietuvos darbininko“ numerį. 1897-99 redagavo „Ūkininką“, 1894-1908 dirbo gydytoju Marijampolėje. Vienas iš „Šviesos“ d-jos steigėjų. 1905 persikėlė į Vilnių. Bendradarbiavo „Lietuvos ūkininke“, „Vilniaus žiniose“, 1905 suredagavo paskutinį „Varpo“ numerį. 1909 su G. Petkevičaitė-Bite redagavo „Lietuvos žinias“, 1910 su A. Rimka – „Lietuvos ūkininką“. Su F. Bortkevičienė įkūrė pasitikėjimo bendrovę „F. Bortkevičienė ir K. Grinius“ „Lietuvos ūkininkui“ leisti. Įsteigė „Lietuvos ūkininko“ priedus: „Žemė“, „Sveikata“, „Mokykla“, „Aušrinė“. 1914-18 gyveno Rusijoje, grįžęs į Lietuvą (1919), aktyviai dalyvavo valstybės veikloje. 1920-27 buvo Seimo atstovas, 1920-22 – koalicinės krikščionių demokratų ir liaudininkų vyriausybės Ministras pirmininkas, 1926 06 07 – 12 17 – Lietuvos Respublikos prezidentas. Po 1926 gruodžio 17 perversmo dirbo Kauno savivaldybėje.

Nuo 1922 kartu su P. Rusecku redagavo „Lietuvos žinias“, nuo 1934 redagavo metraštį „Kova su džiova“, leido ir redagavo „Pieno lašas“ d-jos kalendorius, metraščius. 1944 pasitraukė į Vakarų. Nuo 1947 bendradarbiavo JAV lietuvių spaudoje. Parašė monografiją „Varpo“ atsiradimas ir jo istorija“. Išleido knygas „Varpo“ metų knygnešiai“ (1924), „Atsiminimai ir mintys“ (1947, 1962).

GRINIUS Saulius (g. 1949 12 23 Levistone, Meino valstijoje, JAV), istorikas, žurnalistas, Čikagos un-to daktaras. Nuo 1981 dirbo Miunchene „Laisvės“ (nuo 1984 „Laisvosios Europos“) radijo tyrimų skyriuje. Publikacijų paskelbė „Aiduose“, „Ateityje“, „Lituanus“, „Draugo“ kultūros priede ir kt. leidiniuose.

GRIŠKA Jurgis (1906 04 02 Pakaunėje – po 1944 Rusijoje), žurnalistas. Dirbo Užsienio reikalų ministerijoje, Eltoje: iš pradžių vertėju, vėliau redaktoriumi. 1941-44 buvo Eltos direktorius. Lietuvos žurnalistų s-gos narys nuo 1938. Po 1944 represuotas, žuvo lageryje.

GRIŠKĖNAS (iki 1941 – **GRIŠKEVIČIUS) Algirdas** (g. 1918 07 04 Minsko srityje, Baltarusijoje, augo Alytaus aps. Babrauninkų k.), žurnalistas. 1938 baigė Marijampolės Rygiškių Jono gimnaziją ir pradėjo studijuoti lituanistiką Kauno Vytauto Didžiojo un-te. 1940-44 dirbo Kauno ir Vilniaus radiofonuose administracijos darbuotoju, pranešėju, redaktoriumi, laidų vedėju. 1941 metų birželio sukilimo pirmąją dieną (birželio 23-iąją) perskaitė Lietuvos Nepriklausomybės atstatymo deklaraciją ir lietuvių aktyvistų fronto štabo atsišaukimą į lietuvių tautą. Nuo 1944 lapkričio 23 buvo kalinamas Lazdijų ir Marijampolės kalėjimuose

bei Vorkutos lageriuose ir tik po 16 metų (1960) grįžo į Lietuvą. 1960-82 dirbo Lietuvos knygų rūmuose bibliografu.

Mokydamasis gimnazijoje (1931-32), dirbo savaitr. „Alytaus dzyvas“ redakcijoje, vėliau bendradarbiavo laikr. „Lietuvos žinios“, žurnaluose „Šviesos keliai“, „Mokslo dienos“, „Jaunoji Lietuva“, „Šaltinis“, 1937 tapo dienr. „Lietuvos aidas“ provincijos korespondentu. 1942-44 daug straipsnių, apybraižų, korespondencijų ir kitų rašinių kultūros, literatūros, jaunimo auklėjimo klausimais paskelbė laikraščiuose „Ateitis“, „Į laisvę“, „Savitarpinės pagalbos žinios“, „Lietuviai“, „Karys“, „Panevėžio apygardos balsas“, „Ūkininko patarėjas“, „Naujoji Lietuva“, žurn. „Savaitė“; savo straipsnių ir apybraižų perskaitė per Kauno radiją. Sugrįžęs iš Vorkutos lagerių, rengė kultūros ir literatūros apžvalgas Lietuvos radijui ir savaitr. „Literatūra ir menas“, taip pat kitų respublikų radijo programoms. 1988 prasidėjus Atgimimui, straipsnių ir atsiminimų paskelbė laikraščiuose, žurnaluose.

GRĮŽTAMASIS RYŠYS, informacinės sistemos funkcionavimo rezultatų poveikis tolesniam tos pačios sistemos veikimui; skaitytojų, klausytojų bei žiūrovų reakcija (raštu ar žodžiu) į visuomenės informavimo priemonėse paskelbtas žinias, informaciją.

GROTESKAS (pranc. grotesque < il. grottesco – keistas, juokingas, įmantrus): 1. Meninio vaizdavimo būdas, tam tikra komiško rūšis, pagrįsta iškreiptu, alogišku realybės ir fantastikos, išminties ir absurdo, juokingo ir rimto derinimu.

Terminas atsirado XV a. Iš pradžių reiškė romėnišką lipdytinį ornamentą, sudarytą iš persipinančių augalinių motyvų, žmonių ir žvėrių figūrų, architektūrinių detalių. Vėliau grotesku imta vadinti kiekvieną analogišku principu sukurtą meninį vaizdą. Grotesku reiškiamas žmogaus būties ir pasaulio reiškinių prieštarūgumas, iracionalumas. Būdingiausi grotesko vaizdo bruožai – sąlygiškumas, parabolė, fantastiška deformacija, skirtingų reiškinių jungtis. Nuo komiško skiriasi ne tiek kokybe, kiek kiekybe, todėl yra aukštesnis komiško laipsnis. Groteskas kuriamas naudojant hiperboles, netikėtus įvaizdžius, grėsmingą, niūrią simboliką, kontrastiškus vaizdus. Operuoja į tikrovę nepanašiomis formomis, turinčiomis perkeltinę ir nevienareikšmę (priešingai alegorijai) prasmę. Literatūriniu grotesku laikytinas prancūzų autoriaus Rablė romanas „Gargantua ir Pantagruelis“. Barokinio grotesko elementų yra K. Donelaičio „Metuose“ ir pasakėčiose, V. Kudirkos satyrose.

2. Šrifto rūšis, antikva, kurios linijos vienodo storio, nėra serifų. Imtas vartoti nuo XIX a. pradžios, kai pradėta kurti šrifthus specialiai knygoms, laikraščiams, reklamai, nors iki XVIII a. pab. šriftai nebuvo skirstomi pagal paskirtį. Grotesku spausdinamos laikraščių straipsnių antraštės, skelbimai, afišos.

„GROŽIS, JĖGA, SVEIKATA“, Lietuvos kultūrizmo federacijos laikraštis, ėjęs 1989-91 Šiauliuose. Rašė sporto, meno, sveikatingumo, fizinio lavinimosi ir grūdinimosi klausimais. Redagavo Ar. Petraitis. Tiražas 1989 – 6500 egz., 1991 – 7600 egz.

GRUBINSKAS Leonas (g. 1939 05 28 Biržų aps. Trišakių k.), fotožurnalistas. Mokėsi Biržų muzikos m-loje,

įgijo chorvedžio specialybę. 1958-68 dirbo Biržų raj. Meilūnų ir Mažuikių kultūros namuose meno vadovu. 1970 pradėjo dirbti Panevėžio raj. laikr. „Tėvynė“ redakcijoje fotokorespondentu. 1970 priimtas į Lietuvos fotografijos meno draugiją tikroju nariu, o 1973 – į Lietuvos žurnalistų s-gą. Nuo 1992 – dienr. „Panevėžio rytas“ fotokorespondentas.

Per dvidešimt penkerius metus Lietuvoje ir užsienyje pelnė apie 120 apdovanojimų, 20 kartų tapo laureatu. Meninės nuotraukos eksponuotos beveik visose Europos šalyse, Japonijoje, Malaizijoje ir Australijoje. Suruošta dešimtys meninės fotografijos parodų Lietuvoje ir kitose šalyse.

GRUDZINSKAS Leonardas (g. 1939 05 15 Dumbravoje, Utenos aps.), žurnalistas. 1963 baigė Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1960-72 dirbo „Valstiečių laikraščio“ redakcijoje. Nuo 1972 – žurn. „Švyturys“ skyriaus redaktorius, vedėjas.

Daugiausia rašo ekologijos, gamtosaugos temomis. Žurn. „Švyturys“ ir kituose periodiniuose leidiniuose paskelbė daug šios tematikos publicistinių straipsnių, parašė dokumentinių kino ir televizijos filmų scenarijų. Išleido knygų apie gamtą turistams, jaunimui, vaikams: „Laiškai beržo tošyje“ (1976), „Lietuvos nacionaliniame parke“ (su J. Vaicekauskis, 1977), „Laiškai iš elnių miško“ (1980), „Laiškai iš bebrų upelio“ (1983).

1974 už publicistiką gamtosaugine tematika apdovanotas V. Kapsuko premija.

GRUMADAITĖ Rita (g. 1957 10 21 Anykščių raj. Balninkų k.), žurnalistė. 1980 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1980-93 dirbo Lietuvos telegramų agentūroje ELTA korespondente, skyriaus vedėja, apžvalgininke. Nuo 1993 – dienr. „Lietuvos rytas“ apžvalgininkė, reporterė. Dažniausiai rašo vyriausybės darbo, mokslo, privatizavimo klausimais.

GRUŠAS Juozas (1901 11 29 Žadžiūnuose, Šiaulių aps. – 1986 05 21 Kaune), rašytojas, dramaturgas. 1924-28 Lietuvos un-te studijavo teisę, filosofiją, pedagogiką, vokiečių ir lietuvių literatūrą. 1931 baigė Teologijos-filosofijos fak. 1928-29 mokytojavo, vertėsi žurnalisto darbu. Nuo 1928 redagavo savaitr. „Mūsų laikraštis“. 1937-38 buvo Lietuvos rašytojų d-jos pirmininkas, 1940-41 – Valst. leidyklos direktorius, 1945-47 – Šiaulių dramos teatro lit. dalies vedėjas.

Nuo 1925 periodinėje spaudoje spausdino eilėraščius, feljetonus, apsakymus, lit. kritikos straipsnius, recenzijas. Išleido apsakymų rinkinius „Ponia Bertulienė“ (1928), „Sunki ranka“ (1937), „Rūstybės šviesa“ (1969), novelių rinktinę „Laimingasis – tai aš“ (1973), romaną „Karjeristai“ (1935), dramas „Tėvas“ (past. 1944), „Dūmai“ (išsp. 1956), „Vedybų sukaktis“ (1959), „Adomo Brunzos paslaptis“ (1967), „Žmogus be veido“ (1970), „Cirkas“ (1976), „Pijus nebuvo protingas“ (1976), „Gintarinė vila“ (1980), „Suomiška pirtis“ (1984) ir kt., istorines dramas „Herkus Mantas“ (1957), „Zigmantas Sierakauskas“ (1966), „Barbora Radvilaitė“ (1971), „Švitrigaila“ (1976), „Mykolas Glinskis“ (1984) ir kt.

GRUŠNYS Hubertas (g. 1961 06 19 Vilniuje), radijo darbuotojas. 1979 baigė Vilniaus 22-ąją vid. m-lą, 1984-86 studijavo Vilniaus un-to Teisės fak. Nuo 1982 dirbo Vilniaus un-to Teisės fak. laborantu. 1987 Vilniuje įkūrė jaunimo klubą „Lazdynai“ laisvalaikio renginiams organizuoti, 1989 – jaunimo radijo stotį M-1, tapusią pirmąja nevalstybine komercine radijo stotimi Rytų Europoje. Nuo pat įkūrimo dienos vadovauja radijo stočiai M-1, yra jos generalinis direktorius. Lietuvos radijo ir televizijos asociacijos viceprezidentas, Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos narys.

GRUZIJA, Gruzijos Respublika (Užkaukazė), nepriklausoma nuo 1918, gyventojų – 5,45 mln. (100 vieta pasaulyje), beraščių – 0,1 proc., sostinė – Tbilisis, oficiali kalba – gruzinų.

Pirmoji knyga gruzinų k. išspausdinta 1629 Romoje. Pirmosios gruzinų spaustuvės buvo atidarytos Maskvoje (1705) ir Tbilisyje (1709). 1629–1921 gruzinų k. išleista apie 6000 knygų, kurių bendras tiražas 1,5 mln. egz., o 1921-70 – 757 000 knygų, tir. 379,4 mln. egz. 1990 išėjo 1659 knygos ir brošiūros, tir. 20,124 mln. egz.

Periodiniai leidiniai gruzinų k. pasirodė XIX a. pr. Pirmasis gruzinų laikraštis „Sakartvelos gazeti“ („Gruzijos laikraštis“) išleistas 1819; nuo 1820 jis vadinosi „Kartuli gazeti“ („Gruziniškas laikraštis“). 1828 pradėtas leisti oficialus laikraštis „Tbilisis uc-keban“ („Tbilisio žinios“). 1852-75 ėjo žurn. „Ciskari“ („Aušra“), 1866-85 – laikr. „Droeba“ („Lai- kas“). 1877-85 buvo leidžiamas žurn., o paskui (1886–1906) laikr. „Iverija“ („Iberija“). 1913 ėjo 105 periodiniai leidiniai. Po 1920 pasirodė bolševikiniai laikraščiai „Komunisti“ („Komunistas“), „Pravda Gruzii“ („Gruzijos tiesa“, rusų k. “), „Micis muša“ („Valstiečių laikraštis“), žurnalai „Droša“ („Vėliava“) bei „Niani“ („Krokodilas“). 1940 iš viso ėjo 120 laikraščių ir 77 žurnaliniai leidiniai, 1980 – 141 laikraštis ir 81 žurnalinis leidinys.

1996 ėjo apie 180 laikraščių, 35 žurnalai ir 40 kitų periodinių leidinių. Leidžiami 4 dienraščiai bendru 90 000 egz. tiražu (17 egz. 1000 gyv.): „Iverija Expressi“ („Iberijos ekspresas“, nuo 1992, tir. 12 000 egz.), „Resonance“ („Atgarsis“, nuo 1992, tir. 10 000 egz.), „Sakartvelos Respublika“ („Gruzijos Respublika“, žr.) ir „Svobodnaja Gruzija“ („Laisvoji Gruzija“, žr.). Taip pat išėina savaitraščiai „Akhalgazrda Iverieli“ („Iberijos jaunimas“, nuo 1991, tir. 20 000 egz.), „Eri“ („Tauta“, nuo 1991, tir. 45 000 egz.), „Georgian Times“ („Gruzijos laikas“, nuo 1993 anglų, rusų ir gruzinų k., tir. 50 000 egz.), „Literaturuli Sakartvelo“ („Literatūrinė Gruzija“, nuo 1950, tir. 10 000 egz.), „Mamuli“ („Gimtinė“, nuo 1991, tir. 20 000 egz.), „Respublika“ (nuo 1991, tir. 30 000 egz.), žurnalai „Dila“ („Rytas“, nuo 1904, tir. 60 000 egz.), „Kritika“ (nuo 1972, tir. 10 000 egz.), „Literaturnaja Gruzija“ („Literatūrinė Gruzija“, nuo 1957, rusų k., tir. 15 000 egz.), „Nakaduli“ („Srovė“, nuo 1926, tir. 5000 egz.), „Sakartvelos kali“ („Gruzijos moteris“, nuo 1957, tir. 90 000 egz.).

Gruzijos informacijos agentūra Sakinform (žr.) įkurta 1936. Taip pat veikia keletas privačių informacijos agentūrų (Contact, Iberia, Iprinda).

Reguliaros radijo laidos transliuojamos nuo 1927, televizijos – nuo 1956; yra 3,8 mln. radijo imtuvų ir televizorių (697 vnt. 1000 gyv.). Laidas perduoda vy-

riausybės kontroliuojami Gruzijos radijas ir televizija, kelios privačios televizijos studijos.

Dokumentinio kino filmai statomi nuo 1912. Tais metais V. Amašukelis nufilmavo pirmąją dokumentinę kino apybraižą „Akakijaus Ceretelio kelionė po Račių ir Lečchumį“.

v.u.

„**THE GUARDIAN**“ („Sargas“): 1. D. Britanijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1821 Londone ir Mančesteryje. Iki 1959 vadinosi „The Manchester Guardian“ ir buvo leidžiamas tik Mančesteryje. Tiražas 1996 – 400 000 egz.

2. Nigerijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1983 Lagose anglų k. Tiražas 1996 – 80 000/100 000 egz.

„**GUANGMING RIBAO**“ („Šviesos laikraštis“), Kinijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1949 Pekine. Daugiausia rašo ekonomikos, istorijos, filosofijos, švietimo, mokslo, literatūros, meno klausimais. Tiražas 1996 – 0,92 mln. egz.

GUDAITIS Leonas (g. 1935 06 20 Kaune), literatūros istorikas ir žurnalistas, humanitarinių mokslų habilituotas daktaras. 1958 baigė Vilniaus un-te lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. Iki 1971 dirbo „Kauno tiesos“ redakcijoje ats. sekretoriaus pavaduotoju ir ats. sekretoriumi, vėliau – žurn. „Nemunas“ vyr. redaktoriaus pavaduotoju. Nuo 1995 – Vytauto Didžiojo un-to Lietuvių literatūros katedros vedėjas ir leidinio „Darbai ir dienos“ mokslinis redaktorius.

Išleido straipsnių rinkinį apie lietuvių rašytojus ir spaudos darbuotojus „Plunksna ir ugnimi“ (1974), studijas „Platėjantys akiračiai“ (1977), „Laiko balsai“ (1985), „Permainų vėjai“ (1986), humoristinių retroversijų rinkinį „Meno palėpėse“ (1990), A. Šmulskščio-Paparonio biografiją „Tautinio epo kūrėjas“ (1993). Parengė Intos tremtinių poezijos antologiją „Benamiai“ (1989), savo išsaugotų 1940 metų dokumentų rinkinį „Lietuvos aneksija“ (1990), Vakarų Lietuvos partizanų eilėraščių rinktinę „Kovos keliu žengiant“ (1991), J. Stanišausko, J. Žlabio-Žengės (abu 1992), P. Morkūno (1993) poezijos rinkinius, Paparonio epą „Pasakų atošvaistos“ (1993), dokumentinę knygą apie lietuvių meninės knygrištytės profesionalą „Tadas Lomsargis“ (1994).

GUDAITIS Mikas Otonas (1880 10 14 Pagėgių aps., Trakininkuose – po 1941 Karaliaučiuje), žurnalistas. Mokėsi Tilžės ir Karaliaučiaus prekybos in-tuose. Karo metu buvo mobilizuotas ir paskirtas į dienr. „Dabartis“ redakciją, kuriame rašė ir vertėjavo. Bendradarbiavo „Klaipėdos žiniuose“ ir „Lietuvos kelevyje“. 1927-29 – „Lietuvos kelevio“ vyr. redaktorius, nuo 1936 – vietos žinių redaktorius. Buvo „Lietuvos aid“ korespondentas Klaipėdoje, rašė į „Trimitą“, „Mūsų kraštą“. Lietuvos žurnalistų s-gos narys. Išleido literatūros kūrinių, apybraižų („Apsakos iš Prūsų lietuvių gyvenimo“, „Lietuvos vaizdai“, 3 veiksmų scenos vaizdelis „Jurgis Žiburys“).

d.š.

GUDAVIČIŪTĖ Dalia (g. 1955 10 28 Vilniuje), žurnalistė. 1973 įstojo į Vilniaus un-to Filologijos fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. Po trečiojo kurso mokslą tęsė Leningrado (dab. Sankt Peterburgo) un-to Žurnalistikos fak., kurį 1979 baigė ir įgijo televi-

zijos žurnalistės specialybę. 1979-87 dirbo Lietuvos televizijos informacijos skyriuje, 1987-91 – Lietuvos Mokslų akademijos Kultūros ir meno in-to (prieš tai Filosofijos, teisės ir sociologijos in-to) Teatro skyriuje mokslinė bendradarbe, 1991-93 – dienr. „Respublika“ redakcijoje. Nuo 1993 – dienr. „Lietuvos rytas“ priedo „TV antena“ žurnalistė, dienraščio specialioji korespondentė. Daugiausia rašo apie įvairias televizijos problemas, paskelbė straipsnių apie Vilniaus paveldą, Lietuvos moterų judėjimą, lėlių teatrą ir kt.

GUDELIS Martynas (1906 03 29(16) Gilučiuose, Trakų aps. – 1993 Čikagoje, JAV), žurnalistas. Baigęs Marijampolės realinę gimnaziją, Kauno bei Berlyno un-tuose studijavo ekonomiką, kalbas, žurnalistiką. Bendradarbiavo leidiniuose „Aušrinė“, „Kovos kelias“, „Kultūra“, „Darbas“. Buvo „Lietuvos žinių“ korespondentas Berlyne, Paryžiuje, Barselonoje. Dalyvavo Ispanijos pilietiniame kare (respublikonų daliniuose). 1939-40 gyveno Prancūzijoje. 1941 atvyko į JAV ir dirbo laikr. „Naujienos“ redakcijoje: redagavo pirmojo puslapio tarptautines žinias, o nuo 1951 buvo „Naujienu“ administratorius.

1935 parašytas romanas „Skynimai dega“ laimėjo laikr. „Lietuvos žinios“ premiją. 1941 išleido knygą „Ispanų kovos dėl laisvės, svarbiausi pilietinio karo epizodai“, 1945 – „Ką girdėjau Sovietų Sąjungoje“. 1947 „Naujienose“ išspausdino „Martinaičio atsiminimus“, 1950 – knygą „Lietuviai gynė savo miškus“. Suredagavo du leidinio „Literatūros metraštis“ numerius. Spausdino straipsnius ispanų leidiniuose „Solidaridad Obrera“, „Umbral“, „España Libre“, „Studios Sociales“. Buvo Čikagos Lietuvių literatūros d-jos pirmininkas, „Žiburėlio“ vicepirmininkas, Lietuvių tautinių kapinių direktorius.

GUDJURGIS Juozas (1906 11 29(16) Linkuvos vls. Laborų k. – 1943 Jakutijoje), spaudos darbuotojas. Baigęs Linkuvos gimnaziją, 1925 įstojo į Lietuvos un-tą ir studijavo literatūrą ir pedagogiką. Baigė „Trimito“ organizuotus korespondentų reporterių kursus. Spaudoje bendradarbiavo nuo 1925. Rašė į „Rytą“, „Ūkininką“. 1928-40 dirbo „Mūsų laikraštyje“ reporteriu, vyr. redaktoriaus pavaduotoju. Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys. 1941 buvo ištremtas į Kosichą (Altajaus kr.), 1942 – į Jakutiją, kur ir žuvo.

D.Š.

GUIGAITĖ Audronė (g. 1955 04 22 Ignalinos raj. Tiškinių k.), žurnalistė. 1973 baigė Utenos T. Tilvyčio vid. m-lą, 1978 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1977-90 dirbo žurn. „Jaunimo gretos“ redakcijoje skyriaus vedėja, nuo 1990 – leidyklos „Politika“ redaktore, žurn. „Adomas“ vyr. redaktore. Nuo 1994 – leidyklos „Pašėkšta“ direktorė.

Parašė knygą „Vilniaus universiteto kiemo teatras“ (kartu su kitais, 1988), eilėraščių rinkinį „Pilnatis“. Dirbdama žurn. „Jaunimo gretos“, daugiausia rašė apie kultūros, teatro žmones, savamokslus tautodailininkus. Leidykloje „Pašėkšta“ pradėjo leisti knygų seriją „Moterų laimė“. Per Vilniaus televiziją 1996 rengė ir vedė laidą „Vyras, moteris ir meilė“.

„**GUNDA**“, ketvirtinis žurnalas moterims, einantis nuo 1991 Kaune. Steigėjas ir leidėjas M. Giedrys. Redakto-

rė L. Giedrienė. Tiražas 1991 – 35 000 egz., 1996 – 14 000 egz.

GURSKIS Adolfas (g. 1936 04 05 Panevėžio aps. Ramygalos vls. Pamiškių k.), filologas, žurnalistas. 1955 baigė Ramygalos vid. m-lą, 1960 – Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1961-70 dirbo Profesinio techninio mokymo k-te leidybos metodininku, 1970-71 – Lietuvos respublikinėje turizmo ir ekskursijų taryboje ekskursijų organizavimo ir propagavimo sektoriaus vedėju. 1971 pradėjo dirbti Lietuvos telegramų agentūroje ELTA: iki 1991 buvo vertėjas-redaktorius, 1991-93 – Eltos generalinis direktorius. Nuo 1993 – dienr. „Lietuvos aidas“ naujienų skyriaus redaktorius.

GUSTAINIS Valentinas (1896 07 15 Vinkšnupiuose, Sintautų vls. – 1971 10 11 Griškabūdyje), žurnalistas, publicistas, politikas. Po Pirmojo pasaulinio karo mokėsi Heidelbergo, Lietuvos ir Sorbonos un-tuose. 1922 buvo vienas „Neo-Lithuania“ korporacijos steigėjų, 1925-26 – jos pirmininkas, 1927-32 – dienr. „Lietuvos aidas“ vyr. redaktorius, 1939-40 – Eltos direktorius. Kurį laiką buvo žurn. „Jaunoji Lietuva“ faktiškas redaktorius. Bendradarbiavo leidiniuose „Vairas“, „Naujoji Romuva“, „Židiny“, „Tautos ūkis“. 1941-56 buvo tremtyje Altajaus krašte.

Parašė knygas „Lenkai ir Lenkija“ (išleista 1937), „Prancūzija“ (1939), „Be kaltės: 15 m. Sibiro tremtyje ir lageriuose“ (1989), „Nuo Griškabūdžio iki Paryžiaus: Atsiminimai“ (1991). Išvertė H.Belio, E.Zolia ir kt. rašytojų kūrinių.

GUSTAITIS Antanas (1907 03 12 Marijampolės aps. Gustaičių k. – 1990 05 19 Bostone, JAV), rašytojas, dramaturgas, radijo darbuotojas. 1927 baigė Marijampolės mokytojų seminariją. 1927-28 mokytojavo pr. m-loje. 1928-32 Kauno un-te studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą, germanistiką, pedagogiką. Iki 1936 dalyvavo prof. B.Sruogos vadovautame teatro seminare, studijavo teatro meną ir dramaturgiją. 1934-36 dėstė lietuvių ir vokiečių k. Aukštadvario progimnazijoje (Trakų aps.). 1936-39 buvo Klaipėdos radiofono, 1939-40 – Vilniaus radiofono vadovas. 1946-49 gyveno Ravensburge, Vokietijoje. 1949 išvažiavo į JAV ir apsigyveno Bostone.

Vienas iš pirmųjų lietuvių rašytojų, kūrusių lietuvišką radijo dramaturgiją. Parašė teatro ir radijo vaidinimų (spektaklių) scenarijų: „Silvestras Dūdelė“ (1934), „Slogučiai“ (1937) ir kt. Nedidelių vaidinimų scenarijų sukūrė būdamas Vokietijoje. Teatro ir literatūros klausimais rašė leidiniuose „7 meno dienos“, „Lietuvos žinios“, „Vakarai“, „Keleivis“, „Kūryba“, „Ateitis“. Išleido satyros ir humoro poezijos knygas „Anapus teisybės“ (1956), „Ir atskrido juodas varnas“ (1966), „Ko liūdi, putinėli?“ (1982), „Pakelėje į pažadėtąją žemę“ (1987), „Pasiglostymo palaima“ (1987).

GUSTAITYTĖ Rasa (g. 1934 05 19 Kaune), žurnalistė. Mokėsi vid. m-lose Lietuvoje, Australijoje ir JAV. 1956 baigė Oberlino koledžą bakalauro laipsniu. 1960 magistro laipsnį įgijo Kolumbijos un-te, kur studijavo žurnalistiką. 1960-65 buvo dienr. „The Washington Post“ redakcijos narė-reporterė, 1965 perėjo dirbti į dienr. „The New York Herald Tribune“. Kurį laiką

skaitė žurnalistikos paskaitas Kalifornijos un-te Los Andžele, 1970-75 – San Francisko valst. un-te, 1975 – Kalifornijos un-te Berklyje. 1975 ėjo „San Francisco Magazine“ redaktorės pareigas, nuo 1975 – „Pacific News Service“ redaktorė.

Išleido keletą knygų anglų k.: „Melissa Hayden“ (1966), „Mixed-Up Max“ (1965), „Turning On“ (1969), „Wholly Round“ (1973).

GUTENBERGO IŠRADIMAS, XV a. viduryje sukurtas iš principo naujas spaudos būdas. J. Gutenbergas (Johannes Gutenberg, apie 1399 – 1468 02 03), vokiečių spaustuvininkas, XV a. 4-ajame dešimtmetyje pagamino rankinį raidžių – judančių literų – liejimo prietaisą ir rankinį spaustuvinį atspaudų presą. Visa tai jis apie 1440 pradėjo naudoti savo spaustuvėje Mainco mieste. Išlikęs 1445 išspausdintas „Sibilės knygos“ fragmentas „Paskutinysis teismas“. 1456 J. Gutenbergas baigė spausdinti 42 eilučių Bibliją (200 egzempliorių), 1457 parengė ir išleido Mainco psalmyną, taip pat kitus mažesnius leidinius: E. Donato lotynų k. gramatikos vadovėlį (po 1445), „Turkų kalendorių“ (1455), „Turkų bulę“ (1456), „Astronomijos kalendorių“ (tarp 1457-59). Buvo išspausdinti akcidentiniai leidiniai: „Provinciale Romanum“ (katalikų bažnyčios vyskupijų sąrašas, 1456), keletas indulgencijų, J. Balbo lotynų k. žodynas „Catholicon“ (1460), 36 eilučių Biblija (tarp 1457-61).

GUTENBERGO ŠRIFTAS, gotiškasis, pirmasis spausdintinis šriftas, kuriuo buvo spausdinta J. Gutenbergas vadinamoji 42 eilučių Biblija (nuo 1440); smailiųjų raidžių šriftas, tekstūra (žr.).

GVATEMALA, Gvatemalos Respublika (Centrinė Amerika), nepriklausoma nuo 1821, gyventojų – 10,32 mln. (70 vieta pasaulyje), beraščių – 44,9 proc., sostinė – Gvatemala, oficiali kalba – ispanų.

Pirmasis laikraštis „Gazeta de Goatemala“ („Gvatemalos laikraštis“) šalyje pradėjo eiti ispanų k. 1729, kai Gvatemala buvo Ispanijos kolonija (1523–1821).

Netrukus po nepriklausomybės paskelbimo savo periodinius leidinius ėmė leisti dvi pagrindinės partijos – liberalų ir konservatorių, 1880 pasirodė vyriausybines dienr. „Diario de Centroamerica“ („Centrinės Amerikos laikraštis“, žr.), kuris eina ir šiandien. Nuo 1922 buvo leidžiamas nepriklausomas vakarinis dienr. „El Imparcial“ („Neutralusis“).

1996 ėjo 6 dienraščiai, jų tiražas 288 500 egz. (28 egz. 1000 gyv.). Kiti svarbesni dienraščiai: „El Grafico“ („Iliustruotas laikraštis“, žr.), „Prensa Libre“ („Laisvoji spauda“, žr.), „La Hora“ („Valanda“, eina nuo 1944, tir. 20 000 egz.). Taip pat leidžiami savaitraščiai: „Cronica“ („Kronika“, nuo 1989, tir. 12 000 egz.), „Infopress Centroamericana“ („Centrinės Amerikos spaudos informacija“, nuo 1972, tir. 5000 egz.), „Revista Critica“ („Kritikos žurnalas“, nuo 1990, tir. 13 000 egz.). Per metus išleidžiama apie 50 knygų.

Pagrindinė Gvatemalos informacijos agentūra Infopress Centroamericana (žr.) įkurta 1972 Gvatemaloje. Informaciją taip pat teikia kelios privačios agentūros (Acen-Siag, Agun).

Radijas veikia nuo 1930, yra 645 000 radijo imtuvų (66 imt. 1000 gyv.). Televizija veikia nuo 1956, yra 510 000 televizorių (52 tel. 1000 gyv.). Laidas transliuoja 88 R stotys (5 valstybinės) ir 5 TV stotys (1 valstybinė ir 4 komercinės).

V.U.

GVAZDINSKAS Vincas (1898 06 16 Marijampolės aps. Plioplių k. – 1942 Uchtoje, Archangelsko sr.), žurnalistas. 1918 baigė mokytojų kursus Marijampolėje, 1919-22 tarnavo savanoriu kariuomenėje. Dirbo Klaipėdos gubernatūros spaudos skyriuje. Padėjo organizuoti šaulių laikr. „Pajūrio sargas“ (1924-25) leidimą, jame bendradarbiavo. 1925-27 redagavo laikr. „Klaipėdos garsas“. 1927 tapo „Lietuvos keleivio“ antruoju redaktoriumi, 1930 – vyr. redaktoriumi. 1935 buvo „Lietuvos aidas“ korespondentas Klaipėdoje. Bendradarbiavo „Klaipėdos žiniuose“, „Naujajame Tilžės keleivyje“, „Trimite“, „Mūsų krašte“ ir kt. leidiniuose. Lietuvos žurnalistų s-gos narys nuo 1931. D.S.

H

„**HA'ARETZ**“ („Šalis, tėvynė“), Izraelio rytinis dienraštis, einantis nuo 1918 Tel Avive ivrito k. Vienas seniausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 65 000/75 000 egz.

„**HAYASTANI HANRAPETUTYUN**“ („Armėnijos Respublika“), Armėnijos dienraštis, einantis nuo 1990 Jerevane armėnų ir rusų k. („Respublika Armenija“). Leidžia Armėnijos Respublikos AT. Tiražas 1996 – 15 000/12 000 egz.

„**HAYK**“ („Armėnija“), Armėnijos nacionalinio judėjimo savaitraštis, einantis nuo 1991 Jerevane. Tiražas 1996 – 30 000 egz.

HAITIS, Haičio Respublika (Centrinė Amerika), nepriklausoma nuo 1804, gyventojų – 7,04 mln. (91 vieta pasaulyje), beraščių – 47 proc., sostinė – Port o Prensas, oficiali kalba – prancūzų.

Pirmieji periodiniai leidiniai, daugiausia savaitraščiai ir žurnalai, pasirodė XVIII a. vid. prancūzų k. Juos leido prancūzai, šalį valdę nuo 1659. Iš tokių leidinių paminėtinas 64 p. žurnalas „Journal de Saint-Dominque“ („Santo Domingo laikraštis“). 1804 Haičiui, pirmajai Lotynų Amerikos šaliai, paskelbus savo nepriklausomybę, ėmė eiti oficialus vyriausybinius laikr. „Gazette Politique et Commerciale d'Haiti“ („Haičio politinis ir komercinis laikraštis“). 1896 pradėtas leisti vakarinis dienr. „Le Nouvelliste“ („Reporteris“, žr.), 1908 – rytinis dienr. „La Matin“ („Rytas“, žr.).

1996 ėjo 3 dienraščiai, jų tiražas 10 500 egz. (1,5 egz. 1000 gyv.). Be jau minėtų, dar leidžiamas dienr. „L'Union“ („Vienybė“, nuo 1986, tir. 3000 egz.), oficialus laikr. „Le Moniteur“ („Prižiūrėtojas“, nuo 1984, tir. 2000 egz.), savaitraščiai „Le Journal de Commerce“ („Komercijos laikraštis“, nuo 1954, tir. 4000 egz.), „Le Petit Samedi Soir“ („Mažasis šeštadienio vakaras“, nuo 1980, tir. 11 000 egz.), „Haiti Observateur“ („Haičio stebėtojas“, nuo 1989, tir. 20 000 egz.), „Haiti progres“ („Haičio pažanga“, nuo 1990, tir. 20 000 egz.).

Haičio informacijos agentūra HAP (žr.) įsteigta

1981 Port o Prense.

Radijas veikia nuo 1935, yra 320 000 radijo imtuvų (47 imt. 1000 gyv.). Televizija veikia nuo 1959, yra 32 000 televizorių (5 tel. 1000 gyv.). Laidas transliuoja 33 R bei 5 TV stotys. Kelios iš jų priklauso vyriausybinei R ir TV kompanijai CONATEL (Radio Nationale ir TV-Nationale), o dauguma yra nepriklausomos. v.u.

„**HALKIN SESI**“ („Liaudies balsas“), Kipro rytinis dienraštis, einantis nuo 1942 Nikosijoje turkų k. Išreiškia turkų bendruomenės vadovybės nuostatas. Tiražas 1996 – 6000 egz.

„**HANKOOK ILBO**“ („Korėjos laikraštis“), Pietų Korėjos rytinis dienraštis, einantis nuo 1954 Seule. Vienas didžiausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 2 mln. egz.

„**HANZA**“, radijo stotis, veikianti nuo 1994 kovo 1 Vilniuje. Skirta verslininkams. Girdima Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Nidoje, Tauragėje, Visagine ir Druskininkuose. 40 proc. programų sudaro informacija, likusioji dalis – muzika. Generalinis direktorius J. Varnas. Radijo stotyje dirba 12 žmonių.

HAP, Haitienne Agence de Presse (Haičio spaudos agentūra), Haičio vyriausybė informacijos agentūra, veikianti nuo 1981 Port o Prense. Naudojasi AFP, UPI ir kitų užsienio informacijos agentūrų pranešimais. Informacija aprūpina laikraščių ir savaitraščių redakcijas, radijo ir televizijos stotis.

„**HARAVGHI**“ („Aušra“), Kipro rytinis dienraštis, einantis nuo 1956 Nikosijoje graikų k. Kipro darbo liaudies partijos AKEL organas. Leidžia savaitinį pirmadienio priedą. Tiražas 1996 – 13 000 egz.

HARTAS (vok. Hart (blei) – kietas (švinas): 1. Švino, stibio ir alavo spaustuvinis lydinys raidėms, eilutėms, tarpams lieti.

2. Susidėvėjęs šriftas, skirtas perlydyti.

HEKTOGRAFAS, HEKTOGRAFIJA (gr. hekaton – šimtas+graphō – rašau), spausdinimo prietaisas tekstui ir iliustracijoms dauginti. Plokščia dėžė, į kurią lygiu sluoksniu pripilta drebučių iš želatinos, glicerino ir vandens. Originalas parašomas popieriuje hektografiniu rašalu (jame yra organinių dažų, glicerino, spirito), po to prispaudžiamas prie drebučių paviršiaus; nuėmus popierių, originalo atvaizdas lieka drebučių paviršiuje. Spaudžiant prie jo švarius lapus, galima gauti iki 100 kopijų.

HELIOGRAVIŪRA, FOTOGRAVIŪRA, fotomechaninis giliaspaudės būdas, gaminant spaudos formą be rastro. Atvaizdo diapozityvas eksponuojamas pigmentiniame popieriuje (padengtame šviesai jautria želatina). Pigmentinis popierius emulsija priglaudžiamas prie varinės plokštės, padengtos asfalto grūdėliais, kurie suskaido atvaizdą (pakeičia rastrą). Išryškintas popierius nuimamas, o ant plokštelės lieka želatinos sluoksnis su įvairaus gylio reljefu, atitinkančiu atvaizdo tonų sodrumą. Geležies chloridu plokštelėje išsodinami spausdinamieji elementai.

„HELSEINGIN SANOMAT“ („Helsinki naujienos“), Suomijos nepriklausomas dienraštis, einantis nuo 1889 Helsinkyje suomių k. Iki 1904 vadinosi „Päivälehti“ („Dienraštis“). Leidžia laikraščių leidybos koncernas „Sanoma“. Didžiausias ir populiariausias šalies laikraštis. Tiražas 1996 – 476 000/565 000 egz.

„HERALD-SUN“ („Šauklys-saulė“), Australijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1840 Melburne. Iki 1990 vadinosi „The Herald“. Nauju pavadinimu ėmė eiti po susijungimo su dienr. „Sun News Pictorial“, leistu nuo 1922. Leidžia laikraščių trestas „Herald and Weekly Times“. Tiražas 1996 – 570 000/465 000 egz.

„EL HERALDO DE MEXICO“ („Meksikos šauklys“), Meksikos rytinis dienraštis, einantis nuo 1965 Meksike. Vienas informatyviausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 180 000 egz.

„HEWAD“ („Tėvynė“), Afganistano vyriausybiniis dienraštis, einantis nuo 1959 Kabule puštūnų ir dari k. Leidžia Informacijos ministerija. Tiražas 1996 – 12 200 egz.

„HIDDIGTA OKTOBAR“ („Spalio žvaigždė“), Somalio dienraštis, einantis nuo 1973 Mogadiše somalių ir arabų k. Leidžia Informacijos ir nacionalinės orientacijos ministerija. Tiražas 1996 – 9000 egz.

HIERATINIS RAŠTAS (gr. hieratikos – žynių, dvasi-ninkų), egiptiečių rašto greitraščio forma, kilusi XIX a. pr.m.e. iš hieroglifų. Rašto ženklai mažiau vaizdingi negu hieroglifai. Religiniuose tekstuose vartotas net iki graikų-romėnų laikų.

HIEROGLIFAI (gr. hieros – šventas+glyphē – raižiny-s), ieroglifai, seniausieji egiptiečių rašto ženklai. Vartoti XXXII a.pr.m.e.–III m.e.a., žinoma apie 5000 ženklų, bet atskirais laikotarpiais vartota po 700-800. Iš pradžių buvo rašomi ar piešiami ant mūro sienų, kolonų, metalo ar medžio, vėliau – ant papiruso. Galėjo reikšti daiktus ar sąvokas (ideogramos), priebalsių junginius, priebalsius (fonogramos) ir daiktų ar sąvokų rūšis (determinatyvai).

HINA, Hrvatska informativna agencija, Kroatijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1993 Zagrebe. Keičiasi informaciniais pranešimais su kaimyninių Balkanų šalių informacijos agentūromis. Informaciją teikia laikraščių ir žurnalų redakcijoms, radijo ir televizijos stotims, vyriausybinėms įstaigoms.

„THE HINDU“ („Indusas“), Indijos dienraštis, einantis nuo 1878 Madrase, Bangalūre, Koimbatose, Haidarabade ir Madurajuje anglų k. Vienas didžiausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 520 000 egz.

HIPERBOLĖ (gr. hyperbolē – permetimas, padidini-mas), perkeltinės reikšmės pasakymas, stiliaus figūra (tropas), kai, siekiant didesnio išpūdžio, perdedama, padidinama: „tūkstanteriopai atsilyginsiu“, „šimtą kartų tau sakiau“. Hiperbolė yra priešingybė litotei (žr.). Vartojama stilistiniais sumetimais, vaizduojamo objekto savybėms perdėti, išpūsti.

HIPOTEZĖ (gr. hypothesis – spėjimas, prielaida), mokslinio pažinimo būdas, kai suformuluojami nevisiškai pagrįsti teiginiai, aiškinantys reiškinius, jų ryšius bei priežastis. Hipotezės kuriamos, kai turimos mokslo žinios negali paaiškinti nagrinėjamo dalyko. Tolesnė pažinimo veikla arba paneigia iškeltą hipotezę, arba patvirtina. Jei paneigia – ji atmetama, jei patvirtina – ji tampa nauju mokslo dėsniu, principu, teorija. Mokslinė hipotezė turi būti tokia, kad: 1) kuo mažiau prieštarautų turimoms žinioms; 2) būtų galima ją patikrinti; 3) tiktų kuo didesniai reiškinų skaičiui; 4) būtų suformuluota suprantamai. Skiriamos dvi hipotezių rūšys: provizorinė ir teorinė. Pirmoji analizuoja santykius, kurie gali būti stebėjimais patikrinti, antroji – dėsnių priežastis, kurios yra nepatikrinamos. Provi-zorinė hipotezė, tyrimais patvirtinta, virsta gamtos dėsniu.

G.B.

„HOBBY“, žurnalas šunų, kačių, dekoratyvinių gyvūnų ir augalų augintojams, leidžiamas nuo 1990 Vilniuje. Iki 1992 buvo žurnalo „Mūsų gamta“ (žr.) periodinis priedas. Pirmaisiais metais ėjo kas pusmetį, 1991 – kas ketvirtį, nuo 1992 – kas mėnesį. Leidžia Gyvūnų globos d-ja ir Kinologų d-ja. Rašo apie kambarinius gyvūnus, augalus ir jų priežiūrą. Vyr. redaktoriai: R. Budrys (1990-93, žr.), V. Klovas (nuo 1993, žr.). Tiražas 1990 – 47 600 egz., 1996 – 3000 egz.

„HOY“ („Šiandien“), Paragvajaus rytinis dienraštis, einantis nuo 1977 Asunsjone. Tiražas 1996 – 40 000 egz.

„HOLOS UKRAINY“ („Ukrainos balsas“), Ukrainos rytinis dienraštis, einantis nuo 1991 Kijeve ukrainiečių ir rusų k. Leidžia Ukrainos Respublikos Aukščiausioji Taryba. Tiražas 1996 – 540 000 egz.

HOMOFONAI (gr. homos – vienodas+phōne – gar-sas), vienodai tariami, bet skirtingai rašomi žodžiai ar žodžių formos, pvz.: „sekti“ ir „segti“ (tariama „sekti“), „rąstas“ ir „rastas“.

HOMOGRFAI (gr. homos – vienodas+graphō – rašau), vienodai rašomi, bet skirtingai tariami žodžiai, pvz.: „nulieti“ (kiek nupilti ir padaryti liejimo būdu), „kartis“ (pagalys ir plaukai ant arklio sprando). Homografai kartais sudaro sunkumų, skaitant nepasiruošus ar nežinomą tekstą.

HOMONIMAI (gr. homōnymos – bendravardis), vienodai tariami, bet turintys visiškai skirtingą reikšmę kalbos elementai (žodžiai, jų formos, morfemos), pvz., kasa (plaukų) ir kasa (taupomoji), nurausti (nukasti) ir nurausti (pasidaryti raudonam). Skiriami absoliutieji, daliniai, darybiniai, istoriniai ir semantiniai homonimai.

Absolūtieji yra tokie, kurių visos morfemos sutampa ir kurie priklauso vienai kalbos daliai: kasa (plaukų pynė) ir kasa (taupomoji).

Daliniai – kurių ne visos morfemos visiškai sutampa arba kurie priklauso skirtingoms kalbos dalims: greta (eilė) ir greta (šalia).

Darybiniai – kurių vienas narys yra darinys: kartūnas (kartuolis) šalia kartūnas (audinys).

Istoriniai – atsiradę dėl garsinės struktūros suvienodėjimo per ilgą laiką: burti (telkti į krūvą) ir burti

(kerėti, pranašauti).

Semantiniai – atsiradę dėl daugiareikšmių žodžių reikšmių pernelyg didelio nutolimo: žiedas (augalo) ir žiedas (rankos papuošalas).

Homonimų supainiojimo pavojų pašalina kontekstas ir situacija. Kartais vartojami kaip stilistinė priemonė, norint skaitytoją nustebinti, pritrenkti. Homonimais remiasi kalambūrai (žr.): „Kas kas, tas ir les“, „ne tavo kiškis, ne tu ir kiškis“.

HONORARAS (lot. honorarium – atlyginimas už paslaugas), piniginis atlyginimas autoriui už jo kūrinio panaudojimą, literatūros kūrinio vertėjui, meno kūrinio atlikėjui už atliktą darbą arba kai kurių laisvųjų profesijų darbuotojams už profesines paslaugas.

„HUMANITARINIŲ MOKSLŲ FAKULTETO RAŠTAI“, Kauno un-to tęstinis mokslo darbų leidinys, leistas 1925-39. Paskelbta filosofijos, istorijos, psichologijos, folkloristikos, kalbotyros, literatūrologijos darbų. Nuo 3 tomo kiekvienas tomas skirtas vieno autoriaus studijai. Išspausdinti A. Janulaičio, B. Sruogos, A. Seno, V. Sezemano, I. Tamošaičio, J. Vabalo-Gudaičio ir kt. mokslininkų darbai. Redagavo V. Krėvė-Mickevičius. Išėjo 22 tomai.

G.B.

HUMANIZMAS (lot. humanus – žmogiškas), žurnalistinės veiklos principas, kuriuo vadovaujama vertinant ir analizuojant žmonių darbą bei poelgius, bendravimo ir moralės normų laikymąsi, siekiant sudaryti žmogui, kaip svarbiausiai ir didžiausiai vertybei, kuo palankesnes gyvenimo, darbo bei veiklos sąlygas.

HUMORAS (angl. humour<lot. humor – drėgmė, skystis; vienas iš keturių organizmo skysčių, kurį sen. medicina laikė lemiančiu žmogaus temperamentą): 1. Polinkis juokauti, linksnumas, mokėjimas pastebėti juokingus ir keistus gyvenimo bei tikrovės faktus, reiškinius.

2. Komiškumo rūšis – pakantus, nepiktas gyvenimo keistenybių, juokingų situacijų, žmonių ydų pašiepimas. Būdinga formos juokingumo derinimas su turinio rimtumu. Sukeldamas juoką, humoras kartu skatina susimąstyti. Nuo satyros (demaskuojančios ir ten-

dencingos) ir ironijos (niekinančios) humoras skiriasi požiūriu į pasaulį, jis sąlygoja pakantumą, atlaidumą išjuokiamam objektui. Grynasis humoras atskleidžia savo tiesą, siekdamas nieką išaukštinti. Jis gali svyruoti nuo švelnaus ir lengvo ligi pikto ir kandaus, artėdamas prie satyros ar sarkazmo (žr.). Humorą visada nuspalvintas emociškai – dažniausiai optimizmo, melancholijos. Humorą gali būti išsakomas raštu, žodžiu, dailės ir muzikos kūriniais, veiksmu, žodžio menu. Literatūroje užtikamas jau Homero „Iliadoje“ ir „Odisejoje“. Lietuvių humoristinė kūryba reiškėsi tautosakoje: liaudies dainose, pasakose, mįslėse. Čia humoras švelnus, nors pasitaiko ir storžieviško. Šių dienų humoras dažniausiai slypi už sąmojingos ironijos, eina drauge su satyra ar žaismingo grotesko pavidalu nukreiptas prieš įvairius politinius veikėjus, reiškinius, visuomenės ydas.

HUMORESKA (vok. Humoreske), literatūrinis žanras – trumpas, juokingo ir linksmo turinio prozos kūrinys.

Humoreskose komiškai vaizduojami visuomeninio ar asmeninio gyvenimo reiškiniai, žmonių būdo bruožai, keistenybės. Linksma, pozityviu vaizduojamų reiškinų traktavimu humoras skiriasi nuo grotesko (žr.), satyros (žr.).

Lietuvių literatūroje humoreskos terminas įsigalėjo XX a. 6-7-ajame dešimtmetyje. Iki 1940 ir pirmaisiais pokario metais šio žanro kūriniai dažnai buvo vadinami feljetonais. Dėl nedidelės apimties ir vaizduojamų reiškinų aktualumo humoreskos nuolat spausdinamos periodiniuose leidiniuose.

Lietuvių humoreskos pradininkais laikomi 1917-40 humoristai J. Pronskus, A. Gričius, L. Janušytė, H. Baltrušaitis. 6-8 dešimtmetyje humoreskų parašė bei jų rinkinius išleido A. Pakalnis, P. Skodžius, R. Narėcionis, L. Kiauleikis, Juozas Bulota, Jonas Bulota, A. Zabielskis, V. Žilinskaitė, K. Bagdonavičius, J. Erlickas, A. Tendzegolskis, R. Vinciūnienė, A. Tamaliūnas, E. Valotka ir kt.

„HÜRRIYET“ („Laisvė“), Turkijos nepriklausomas rytinis dienraštis, einantis nuo 1948 Stambule. Vienas didžiausių ir populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 560 000 egz.

I

„YA“ („Jau, tuojau“), Ispanijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1935 Madride. Leidžia leidybinė grupė „Editocia Katilca“. Vienas įtakingiausių šalies katalikų ir oficialių laikraščių. Tiražas 1996 – 60 000/93 000 egz.

ICIKAVIČIUS Aleksandras (g. 1923 12 13 Kaune), žurnalistas. 1963 baigė dvi metus neakivaizdinę žurnalistikos akademiją prie Maskvos un-to. 1947-75 dirbo „Komjaunimo tiesos“ redakcijoje sporto skyriaus vedėju, ats. sekretoriumi bei redaktoriaus pavaduotoju. 1975-77 buvo „Tiesos“ sporto ir karinio-patriotinio auklėjimo skyriaus vedėjas. Nuo 1977 – žurn. „Lietuvos sparnai“ ats. sekretorius.

Pagrindinės temos – sportas, aviacija, kosmonautika. Parašė knygą „Už masinį sportą kaime“ (1953), yra bendraautoris knygų apie Olimpines žaidynes. Apdovanotas trimis Olimpinių žaidynių rengimo komiteto (Tokijo, Insbruko, Grenoblio) diplomais.

YČAS Martynas (1885 11 13 Biržų vls. Šimpeliškių k. – 1941 04 05 Rio de Žaneire, Brazilijoje), politikas ir visuomenės veikėjas. 1907 baigė Pernavos (Estijoje) gimnaziją, 1911 – Tomsko un-te Teisių fak. 1918-19 buvo Lietuvos finansų ministras. 1940 emigravo į užsienį. 1915-18 Petrograde leido laikr. „Lietuvių balsas“ ir buvo jo redaktorius (faktiškai redagavo L. Noreika). 1910-13 leido „Biržų kalendorių“. Bendradarbiavo laikr. „Lietuvos aidas“. 1935-36 išleido atsiminimus „Nepriklausomybės keliais“ (3 t.).

IDEE FIXE (sk. ide fiks; pranc.), įkyri mintis, idėja; liiguistai žmogų užvaldžiusi viena mintis, prie kurios jis nuolat grįžta, negalėdamas nuo jos atsipalaiduoti.

IDĖJA (gr. idea – sąvoka, vaizdinys): 1. Siekimų tikslas, dalyko esmė išsakanti sąvoka, pagrindinė mokslinės, meninės kūrybos ar praktinės veiklos mintis, esminis kurios nors srities principas, sumanytas projektas.

2. Platono, G. Hėgelio filosofijoje – daikto esmė, idealus, pirminis visa ko pradai.

IDĖKLAS, kartono dėžutė, į kurią įdedama vertinga knyga.

IDENTIFIKACIJA (lot. identifico – sutapatinu), tapatumo, atitikimo nustatymas, atpažinimas.

IDEOGRAFINIS (gr. idea – sąvoka + graphō – rašau) **RAŠTAS**, rašto tipas, kurio rašmenys – ideogramos (gr. idea – sąvoka + gramma – rašytinis ženklas) – yra specialūs simboliai, atsiradę iš primityvių piešinių. Jie žymi ne atskirą garsą ar skiemenį, o visą žodį arba morfemą. Šiuolaikiniame įvairių kalbų rašte taip pat vartojamos ideogramos – chemijos, logikos, matematinės simboliai.

IDEOLOGIJA (gr. idea – sąvoka + logos – žodis, mokslas), visuomenės ekonominių santykių atspindys, jų socialinių principų pagrindimo teorija, skleidžiama įvairiomis visuomeninės sąmonės formomis (filosofija, politika, teise, menu, religija); socialinių grupių pažiūrų, idėjų sistema.

IDĖTINĖ ILIUSTRACIJA, iliustracija, kartais didesnio formato negu knygos, žurnalo puslapis, spausdinta kitu spaudos būdu, įsiūta, įklijuota arba laisvai idėta atitinkamoje knygos, žurnalo vietoje.

IDĖTINIS LAPAS, atskiras atspaudas (ilustracija, lentelė, žemėlapis, planas), įdedamas į knygą ar žurnalą, nebūtinai ties ta turinio vieta, kurią papildo.

IDIOMA (gr. idioma – savotiškas posakis), sustabarėjęs vientisos reikšmės žodžių junginys, kurio reikšmė nesutampa su jį sudarančių žodžių reikšmėmis, pvz.: „aguonas sėti“ – tyliai verkti, „palaida bala“ – netvarka. Idioma būdinga tik vienai kuriai kalbai. Jose dažnai pasitaiko leksinių ir gramatinių archaizmų, pvz.: „dinderi mušti“ – tinginiauti. Dažnai idiomos tapatinamos su frazeologizmais (žr.). Idiomos yra stilistiškai neutralių žodžių vaizdūs ir raiškūs atitikmenys, todėl dažnai vartojami šnekamojoje kalboje, grožinėje literatūroje, publicistikoje.

„**IDIŠĖ ŠTIME**“ („Žydų balsas“), dienraštis, leistas 1918-40 Kaune jidiš kalba. Leido Lietuvos sionistų org-ja. Redaktorius R. Rubišteinas.

„**IDOMUS MŪSŲ MOMENTAS**“, žr. „Momentas“.

„**YEDIOTH AHRONOT**“ („Naujausios žinios“), Izraelio vakarinis dienraštis, einantis nuo 1939 Tel Avive įvrito k. Tiražas 1996 – 350 000/600 000 egz.

IEŠMANTAS Gintautas (g. 1930 01 01 Vilkaviškio aps. Žaliosios vls. Šūklių k.), žurnalistas. 1949 baigė Šakių gimnaziją, 1953 – Vilniaus pedagoginio in-to lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1953-70 dirbo laikraščių „Lietuvos pionierius“, „Tarybinis mokytojas“, „Liaudies sargyboje“ redakcijose: lit. darbuotoju, skyriaus vedėju, ats. sekretoriumi. 1970-72 buvo „Žinijos“ d-jos Vilniaus m. organizacijos valdybos ats. sekretorius, 1972-74 – „Komjaunimo tiesos“ redakcijos skyriaus vedėjas. 1974 pašalintas iš redakcijos ir Lietuvos žurnalistų s-gos (kurioje buvo nuo 1958). 1974-80 dirbo Knygų rūmuose bibliografu. 1980 kovo

17 suimtas ir gruodžio 22 nuteistas už bendradarbiavimą pagrindinėje spaudoje (leidinyje „Pespektivos“) 6 m. griežto režimo lagerio ir 5 m. ištremimo. Kalintas Permės srities Čusovojaus raj. Nuo 1986 pavasario iki 1988 lapkričio buvo tremtyje Komijoje. 1989 įsijungė į Lietuvos socialdemokratų partijos veiklą, buvo laikraščių „Lietuvos socialdemokratas“ bei „Lietuvos žinios“ vyr. redaktorius (iki 1990). 1990-92 – Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatas, Kovo 11-osios Nepriklausomybės akto signataras.

Rašė politinėmis-visuomeninėmis, literatūrinėmis temomis, švietimo ir kultūros klausimais. Po 1990 išleido 11 poezijos knygų: „Prisikėlimo šventė“ (1990), „Esmės ieškojimas“ (1991), „Lietuviškoji misterija“ (1992), „Tikrumo pažinimas“ (1992), „Pavasario šalnos“ (1994), „Pasilenk prie versmės“ (1994), „Žyditis vijoklis“ (1995) ir kt. Nuo 1989 vėl yra Lietuvos žurnalistų s-gos narys. 1990 apdovanotas P. Lauritzeno (Danija) tarptautine Laisvės premija.

„IEVA“, žurnalas ne vien moterims, leidžiamas nuo 1990 Vilniuje. 1990-91 ėjo lietuvių ir rusų k. Leidžia UAB „Ieva“ kas 4 mėn. Redaktorė E. Tombakienė. Tiražas 1990 – 45 000 egz. lietuvių k. ir 5000 egz. rusų k., 1996 – 15 000 egz.

„YEZAREITU ETHIOPIA“ („Etiopija šiandien“), Etiopijos savitraštis, einantis nuo 1952 Adis Abeboje amharų ir anglų k. Leidžia informacijos ministerija. Tiražas 1996 – 30 000 egz.

ĮGARSINIMAS, filmo (laidos) įgarsinimas, tekstas, muzikos, garsų įrašymas kino ar televizijos kūrinyje. Kinematografo technologijoje dialogai, muzika ir triukšmai įrašomi po filmavimo ir montavimo. Televizijos programose dialogai ir natūralūs triukšmai fiksuojami įrašo metu, dažnai tuo pat metu įrašoma ir muzika. Pomontažinio įgarsinimo metu gali būti skaitomas papildomas užkadrinis tekstas, įrašoma muzika ir garso skirtukai.

ĮGARSINTASIS LEIDINYS, leidinys, kuriame tekstą papildo plokštelės arba magnetinės juostos su įrašais. Paprastai su tokiais papildymais leidžiami kalbiniai vadovėliai, žodynai, kai kurios enciklopedijos, vaikų literatūros leidiniai, taip pat aklųjų leidiniai.

IGNALINOS SPAUSTUVĖ, įsteigta 1951. Nuo 1951 spausdino Ignalinos rajono laikr. „Kelias į komunizmą“, 1951-53 – Ignalinos MTS laikr. „Už stalininius kolūkius“.

1963 vietoj Ignalinos rajono laikr. „Kelias į komunizmą“ pradėjo eiti „Nauja vaga“. Laikraštis spausdintas Švenčionių spaustuvėje, o Ignalinos spaustuvė buvo uždaryta. 1965 Ignalinos spaustuvė atkurta. Ji tapo Utenos spaustuvės skyriumi. 1987 Ignalinos spaustuvė turėjo 2 linotipus, 2 plokščiosios spaudos mašinas. Nuo 1990 ji buvo savarankiška. 1996 Ignalinos valstybinė spaustuvė tapo UAB „Ignalinos spaustuvė“. Spausdina laikraščius, brošiūras, blankus, smulkius spaudinius.

ĮKLIJA, knygoje įklijuotas atskiras atspaudas (dažniausiai iliustracija). Paprastai spausdinama kitu negu visas tekstas būdu ir kitokiame negu visa knyga popieriuje.

IKONOSKOPAS (gr. eikon – atvaizdas, paveikslas + skopeō – žiūriu), siunčiamasis elektroninis vamzdelis, skirtas siunčiamam vaizdui paversti elektroniniais signalais; naudojamas televizijoje.

YLA Jonas (g. 1903 12 22 Luciūnų k., Kurklių vls., Ukmergės aps.), Kanados lietuvių visuomenės veikėjas, žurnalistas. Į Kanadą atvyko 1927. 1932-36 redagavo laikr. „Darbininkų žodis“, 1936-76 – laikr. „Liaudies balsas“. Parašė poezijos ir prozos kūrinių, pjesių savi-veiklai („Bedarbiai, 1933, „Kova su tamsa“).

YLA Raimundas (g. 1941 05 01 Skriaudžiuose, Marijampolės aps.), žurnalistas. 1959 baigė Kauno politechnikumo kelių ir tiltų specialybę. Studijavo Kauno politechnikos in-te. 1973 Vilniaus un-te įsigijo žurnalistų specialybę. 1959-69 dirbo Kelių projektavimo, Vandens ūkio projektavimo in-tuose. 1969-77 buvo savitr. „Zibertietis“ redaktorius. 1977 pradėjo dirbti Lietuvos radijo ir televizijos Kauno redakcijoje radijo laidų redaktoriumi. 1983-96 buvo įvairių televizijos laidų („Krašto apžvalga“, „Lietuviai svetur“ ir kt.) redaktorius. Nuo 1996 – Kauno savivaldybės tarnautojas. Sukūrė tris videofilmus: „Be vilties sugrįžti“, „Žygis į Dolganų žemę“, „O mes ar sugrįšim kada?...“ Labiausiai domisi tremties ir gamtos tematika. Kartu su tėvu St. Yla išleido knygą „Du keliai“ (1995), kurioje išspausdinta keliasdešimt eilėraščių.

YLA Stasys (1908 01 05 Luciūnų k., Kurklių vls., Ukmergės aps. – 1983 03 24 Čikagoje, JAV), kunigas, spaudos ir visuomenės veikėjas. Mokėsi Ukmergės gimnazijoje, 1920-25 – Kauno kunigų seminarijoje, 1925-32 – Vytauto Didžiojo un-to Teologijos ir filosofijos fak. 1933-34 tame pačiame fakultete studijavo pedagogiką ir psichologiją. Kunigu išventintas 1932. 1943-45 kalintas Štuthofio koncentracijos stovykloje.

1933-34 dirbo „Mūsų laikraščio“, 1936-40 – dienr. „XX amžius“ redakcijose. Po Antrojo pasaulinio karo emigravęs į JAV, 1947-49 redagavo kunigų žurn. „Auka“, o 1951-53 – „Lux Christi“. Parašė atsiminimų knygą apie Štuthofą „Žmonės ir žvėrys“ (1951). Taip pat išleistos knygos „Šiluva Žemaičių istorijoje“ (1 d., 1970), „Vardai ir veidai mūsų kultūros istorijoje“ (1973), „Jurgis Matulaitis“ (1977), „Lietuvių šeimos tradicijos“ (1978), „Čiurlionis – žmogus ir kūrėjas“ (1984).

„YLA“, mėnesinis žurnalas, „satyros, humoro ir šleivo gyvenimo mėnesinis veidrodis“, leistas 1931-34 Kaune. Leidėjas ir redaktorius J. Vaidelys (1931-33). Kritiko valdininkijos biurokratizmą, piktnaudžiavimą tarnybne padėtimi, miesčioniškumą, davatkiškumą, gobšumą, girtuokliavimo apraiškas, ironizavo atskirų kultūros, mokslo, spaudos darbuotojų veiklą, spausdino humoristinius rašinėlius, užsienio humorą, satyrinius piešinėlius, politines karikatūras. Bendradarbiavo K. Bajerčius, L. Dovydenas, K. Inčiūra, A. Jakštas, T. Tilvytis. Iliustravo J. Gaučas, R. Kalpokas, T. Kulakauskas, S. Žukas. 1931 išėjo 4 numeriai, 1932 – 10, 1933 – 8, 1934 – 1 numeris. Spausdino „Žaibo“ spaustuvė Kaune. Tiražas 1933 – 3000 egz. G.B.

„Į LAISVĘ“: 1. Dienraštis, leistas 1941 06 25–1942 12 31 Kaune. Leido Lietuvių aktyvistų frontas. Kai vokiečių

valdžia šią organizaciją uždraudė, dienraštį leido „Spaudos žodžio“ b-vė, jos pirmininkas buvo K. Bauba. Uždraudus „Į laisvę“, leista „Ateitis“. Tiražas 1941 – 200 000 egz., 1942 – 100 000 egz.

2. JAV lietuvių rezistencinės minties ir kultūros žurnalas, leidžiamas nuo 1953 gruodžio JAV. Iš pradžių ėjo Bruklina, 1959-63 – Čikagoje, 1964 – Bostone, nuo 1965 – vėl Bruklina, nuo 1967 – Los Andžele, nuo 1980 – Čikagoje. Leido Lietuvių fronto bičiuliai, nuo 1990 – Lietuviškų studijų centras. Redaktoriai: J. Brazaitis, V. Vardys, St. Daunys, A. Mažiulis, L. Valiukas, J. Kojelis, A. Kairys, V. Volertas, K. Čeginskas, A. Rūta-Arbiienė, B. Brazdžionis, V. Vaitiekūnas, V. Ročiūnas, J. Baužys. Nuo 1980 išleidžiama po 3 numerius per metus, po 76 p. Tiražas 1985 – 1000 egz.

ILGINIS Arvydas (g. 1952 08 10 Vilniuje), televizijos režisierius. 1970 baigė Vilniaus 23-įją vid. m-lą, 1975 – Lietuvos valst. konservatorijos Teatrinio meno fak. 1975-90 dirbo Lietuvos televizijos Literatūros ir meno redakcijoje režisieriumi, 1991-93 – „Telefilmo“ vyr. redaktoriumi. Nuo 1993 – videofilmo „Giminės“ vadybininkas, nuo 1997 vasario – Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos generalinis direktorius.

Dirbdamas režisieriumi, pastatė 14 filmų ir spektaklių, tarp jų: K. Čapeko „Žmogus, kuris mokėjo skraidyti“, J. Tumo-Vaižganto „Rimai ir Nerimai“, B. Aprilovo „Tananuko salos paslaptis“, I. Chagerup „Stiklinė arbatos su citrina“, Dž. Maroto „Našlių guodėjas“, S. Mrożeko „Kvartetas“, B. Radzevičiaus „Nuosirdumas“ ir kt.

ILGŪNAS Gediminas (g. 1936 03 29 Marijampolės aps. Sasnavos vls. Kantališkių k.), ekonomistas, žurnalistas. 1951-53 dalyvavo antisovietinėje rezistencijoje, 1953 suimtas ir nuteistas 25 m. laisvės atėmimo. 1957 iš įkalinimo vietos paleistas grįžo į Lietuvą, dirbo ir mokėsi. 1968 baigė Kauno ekonomikos technikumą, 1976 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę.

Nuo 1957 dirbo Marijampolės (tada Kapsuko) cukraus fabrike, autotransporto įmonėse, maisto pramonės automatų gamyklos statybos v-bos techniku, inžinieriumi. 1968-89 buvo Jonavos statybos tresto skyriaus viršininkas, 1990-92 – Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatas, Švietimo, mokslo ir kultūros komisijos pirmininkas, 1990 kovo 11 Nepriklausomybės akto signataras.

1993-97 – Lietuvos archyvų generalinės direkcijos vadovas, Lietuvos archyvų departamento direktorius. 1992-96 buvo Lietuvos radijo ir televizijos valdybos pirmininkas, 1996 – Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos tarybos pirmininkas, nuo 1997 – Lietuvos Respublikos Prezidento patarėjas.

Spaudoje bendradarbiauja nuo 1960. Paskelbė apie 300 straipsnių Lietuvos ir užsienio spaudoje Lietuvos kultūros ir mokslo istorijos klausimais. Išleido knygas „Jonas Čerskis“ (1983), „Vincas Pietaris“ (1987), „Kazys Grinius“ (kn. „Lietuvos Respublikos prezidentai“, 1995), „Prie Sasnos ir Šešupės“ (1995).

ILGŪNAS Mikas (1911 Bebrininkų k., Piviškių vls., Vilkaviškio aps. – 1967 06 07 Alytuje), spaudos darbuotojas. 1929 baigęs Rygiškių Jono gimnaziją, Vytauto Didžiojo un-te studijavo teisę. Dirbo laikr. „Lietu-

vos aidas“ reporteriu ir redakcijos nariu, faktiškuoju žurn. „Savivaldybė“ redaktoriumi, Darbo rūmų leisto laikr. „Darbas“ redaktoriumi. 1943 redagavo savaitr. „Lietuviai“. Kartu su P. Babicku parengė leidinį „Lietuva vasarą“. Lietuvos žurnalistų s-gos narys nuo 1931. 1946 Kaune suimtas, nuteistas, išvežtas į Sibirą. 1959 grįžo į Lietuvą.

ILIUSTRACIJA (lot. illustratio – vaizdus aiškinimas, vaizdavimas): 1. Fotografija, piešinys, brėžinys, raižinys, paaiškinantis, papildantis arba puošiantis knygos, žurnalo, laikraščio, kitokio leidinio tekstą. Dažniausiai skiriami 4 iliustracijų tipai: realios (nuotraukos, piešiniai), sąlyginės (brėžiniai, schemas, žemėlapiai), abstrakčios (matematiniai grafikai, brėžiniai) ir kombinuotos (piešinys kartu su nuotrauka).

2. Vaizdingas minčių aiškinimas (straipsnyje, knygoje, kalboje ir kt.) pavyzdžiais, faktais; pavyzdys.

ILIUSTRAVIMAS (lot. illustrare – aiškinti, vaizduoti):

1. Iliustracijų dėjimas į kokį tekstą, teksto aiškinimas, puošimas iliustracijomis; iliustracijų darymas.

2. Pavyzdžių pateikimas minčiai paaiškinti arba įrodyti.

„ILIUSTRUOTA APŽVALGA“, savaitinis „Lietuvos aidas“ priedas, leistas 1929 Kaune. Spausdino svarbiausių politikų, valstybės vadovų, įžymių meno, kultūros atstovų nuotraukas, fiksavo svarbiausius Lietuvos gyvenimo įvykius. Išspausdinta B. Buračo, M. Prancūkno, J. Tallat-Kelpšienės, J. Žibo nuotraukų. Spausdino „Spindulio“ b-vės, vėliau „Grafikos“ spaustuvės Kaune. Išėjo 21 numeris.

„ILIUSTRUOTA „LIETUVOS ŪKININKO“ APŽVALGA“, nemokamas „Lietuvos ūkininko“ priedas, leistas 1930-32 Kaune. Ėjo du kartus per mėnesį. Spausdino žymiausių pasaulio politikų, kultūros veikėjų, artistų, įžymių žmonių portretus, gražiausių vietovių, paminklų, miestų, įvykių, gamtos stichijų nuotraukas. Leidinyje tekstas tik informuoja apie tai, kas užfiksuota fotografijose. Išėjo 32 numeriai. Spausdino akcinės „Varpo“ b-vės spaustuvė.

„ILIUSTRUOTAS PASAULIS“: 1. Bulvarinio pobūdžio savaitraštis, ėjęs 1934 Kaune. Leido L. Gurskis, redagavo V. Kropas. Išleisti 6 numeriai.

2. „Įdomus miestui ir kaimui savaitraštis“, leistas 1936-38 Kaune. Leido ir redagavo Vyt. Gedgaudas. Pirmasis numeris išėjo 1936 gruodžio 6. Spausdino rašinius apie įžymius pasaulio žmones, keliautojų nuotykius, egzotiškus kraštus, netikėtus įvykius, apie nepažįstamų kraštų papročius, gamtos stichijos padarinius, literatūros kūrinius. Leidinys gausiai iliustruotas, turėjo skyrelius „Šcimininkėms“, „Motinoms“. Iki 1938 kovo redagavo Vyt. Gedgaudas, nuo 1938 kovo 6 (Nr.9) redagavo ir leido K. Vairas-Račkauskas. Spausdino Adomavičiaus, vėliau – „Varpo“, nuo 1937 gruodžio – „Spindulio“ spaustuvės Kaune. Nuo 1938 gegužės 29 vietoj „Iliustruoto pasaulio“ leistas „Naujas pasaulis“.

G.B.

„ILIUSTRUOTASIS SPORTAS“, sporto savaitraštis, leistas 1928 Kaune. Pirmasis numeris išėjo 1928 kovo 18. Leidėjas ir redaktorius S. Matulevičius. In-

formavo apie svarbiausius sportinio gyvenimo įvykius Lietuvoje ir užsienyje, nagrinėjo Lietuvos sporto šakų problemas, jų raidos klausimus, nušvietė sporto reikšmę jaunimo gyvenime, naujas sporto šakas, sporto renginius, varžybas. Nuo 8-ojo numerio pakeistas leidinio formatas, apimtis, išėjimo diena. Šalia redaktoriaus S. Matulevičiaus nurodomas ir fotokorespondentas M. Prancūnas. Spausdino spaustuvė „Menas“ Kaune. Išėjo 21 numeris.

„ILIUSTRUOTOJI LIETUVA“, savaitinis „Lietuvos“ priedas, leistas 1926-28 Kaune. Svarbiausius krašto įvykius fiksavo nuotraukose, jos papildė tekstą. Spausdino žymiausių menininkų, politikų, šalies valdžios atstovų fotografijas, Lietuvos miestų, praeities paminklų, krašto gamtovaizdžių bei užsienio šalių kraštovaizdžių nuotraukas, pasakojo apie kitų šalių kultūrą, gamtą, spausdino originalius lietuvių rašytojų ir geriausių užsienio šalių menininkų kūrinius. Bendradarbiavo V. Bičiūnas, V. Biržiška, P. Galaunė, J. Graičiūnas, A. Gričius, V. Gustainis, K. Inčiūra, T. Ivanauskas, J. Kairiūkštis, F. Kirša, K. Korsakas, V. Krėvė, Z. Kuzmickas, K. Pakštas, J. Paukštelis, I. Šlapelis, J. Tumas-Vaižgantas ir kt. Redaktorius-leidėjas Pr. Dailidė. Spausdino valstybės spaustuvė. „Lietuvai“ susijungus su „Lietuvos aidu“, vietoj „Iliustruotosios Lietuvos“ ėjo „Iliustruota apžvalga“.

G.B.

„ILTA-SANOMAT“ („Vakarinės naujienos“), Suomijos nepriklausomas vakarinis dienraštis, einantis nuo 1932 Helsinkyje suomių k. Leidžia laikraščių leidybos koncernas „Sanoma“. Tiražas 1996 – 215 000/265 000 egz.

„ILTALEHTI“ („Vakarinis laikraštis“), Suomijos nepriklausomas vakarinis dienraštis, einantis nuo 1981 Helsinkyje suomių k. Iki 1991 ėjo kaip dienr. „Uusi Suomi“ („Naujoji Suomija“) vakarinis priedas. Tiražas 1996 – 110 000/142 000 egz.

ĮMONIŲ IR ORGANIZACIJŲ LAIKRAŠČIAI, savaitraščiai ir laikraščiai, kuriuos leidžia atskiros pramonės ir žemės ūkio įmonės, statybos ir aptarnavimo sferos organizacijos. Pirmieji tokio tipo leidiniai pasirodė šeštojo dešimtmečio pab.: pirmiausia juos ėmė leisti žemės ūkio įmonės – kolūkiai. 1957 kovo mėn. pradėjo eiti Akmenės raj. Lenino kolūkio biuletenis (vėliau tapęs laikraščiu) „Kolūkietis“ bei Šakių raj. Malenkovo kolūkio laikr. „Kolūkiečio draugas“. Tais pačiais metais pasirodė ir Mažeikių raj. „Jaunosios gvardijos“ kolūkio laikr. „Pirmyn“, Eišiškių raj. Kalinino kolūkio – „Naprzód“ („Pirmyn“, lenkų k.), Kalvarijų raj. „Tarybų Lietuvos“ kolūkio – „Kolūkiečių žodis“, Šakių raj. Lenino kolūkio – „Leniniečio žodis“, Šilalės raj. P.Cvirkos kolūkio – „Kolūkiniu keliu“, Vilkijos raj. „Kelio į komunizmą“ kolūkio – „Kolūkiečių žodis“. Šie ir kitų kolūkių laikraščiai ėjo neilgai – vėnerius ar kelerius metus. Juos leido kolūkių v-bos ir partinės org.-jos vieną arba du kartus per mėnesį 250-500 egz. tiražu.

Pramonės įmonių leidinių pradininku laikytinas Akmenės cemento g.-los laikr. „Cementininkas“ (žr.), leistas 1958-61 ir 1967-70. 1961 pasirodė pirmasis statybos org.-jos laikr. – Lietuvos valstybinės rajoninės elektrinės statybos savaitr. „Svarbiausioji statyba“

(žr.), ėjęs lietuvių ir rusų k. iki 1964. Kiti įmonių ir org.-jų laikraščiai ėmė eiti antroje septintojo dešimtmečio pusėje. Laikraščių leidėjais buvo įmonės ar org.-jos administracija, partijos, komjaunimo ir profsąjungos k.-tai, juos redagavo partinių k.-tų patvirtinti redaktoriai. Leidinių tiražas siekdavo 1000-3000 egz. (kolūkių laikraščių – kelis šimtus egz.). Leidiniuose atsispindėjo gamybinė ir visuomeninė veikla, darbo rezultatai, socialistinis lenktyniavimas, buvo keliamos kai kurios gamybinės ir buitinės problemos. Kai kurių laikraščių leidimas apie 1990 nutrūko, tačiau daugelio įmonių ir organizacijų laikraščiai bei savaitraščiai tebeleidžiami (dažniausiai pakeistais pavadinimais). Pasirodė keletas naujų leidinių: 1989 – Ignalinos atominės elektrinės savaitr. lietuvių ir rusų k. „Gera diena“ (žr.) bei Klaipėdos dramos teatro laikr. „Klakeris“ (žr.), 1991-92 – nacionalinio parko „Aukštaitija“ leidinys „Ladakalnis“ (žr.), Dzūkijos nacionalinio parko leidinys „Šalčinis“ (žr.), Mažeikių valst. įmonės „Oruva“ laikr. „Kokybė „Oruvoje“ (žr.), Vilniaus universitetinės Santariškių ligoninės laikr. „Pulsas“ (žr.), Lietuvos inkstų fondo laikr. „Prošvaistė“ (žr.), Panevėžio raj. valstybinės agroįmonės „Krekenava“ leidinys „Krekenava“ (žr.), Tauragės vandens tiekimo įmonės laikr. „Vermė“ (žr.). 1993 Vilniaus valst. kuro aparatūros g.-los savaitr. „Darbininko garbė“ ėmė vadintis „Bendrovės žinios“ (žr.). 1994 pradėjo eiti akc. b.-vės „Klaipėdos baldai“ laikr. „Klaipėdos baldininkas“ (žr.), 1995 – akc. b.-vės „Vilniaus Vingis“ savaitr. „Bendrovės naujienos“ (žr.), Valst. įmonės „Lietuvos telekomas“ mėnraštis „Lietuvos telekomas“ (žr.).

V.U.

IMPROVIZACIJA (lot. improvisus – nenumatytas, netikėtas): 1. Bet koks kūrybinis ar mechaniškas veiksmas, atliekamas nepasirengus, be iš anksto turėtos ar suformuluotos idėjos.

2. Kūrybinio ir interpretacinio momentų susijungimas, pvz., dialogo, interviu metu, plėtojant pokalbį ar situacijai netikėtai padiktavus naują temą, pateikiama ne iš anksto parengti klausimai, o tuo metu reikalingi, išsakomos naujos mintys. Improvizacija buvo dažna Renesanso laikotarpiu, deklamuojant ir kartu kuriant poeziją. Taip pat gali būti kartu kuriama ir atliekama muzika, spektaklio eiga.

3. Televizijos ar radijo laidos dalyvio kalbėjimas prieš mikrofoną neskaitant teksto, paprastai iš anksto nepasirengus.

„IMPULSAS“, Vilniaus elektros matavimo technikos gamyklos laikraštis, ėjęs 1973-90 lietuvių ir rusų k. Iki 1989 ėjo kas savaitę, vėliau – du kartus per mėnesį. Redaktoriai: R. Dikčius (1973-74), P. Rimkevičius (1975-87), D. Kavolėlytė (1988-90). Tiražas 1973 – 1000 egz. lietuvių k. ir 1000 egz. rusų k., 1990 – 350 egz. lietuvių k. ir 650 egz. rusų k.

INA, Iraqi News Agency (Irako naujienų agentūra), Irako vyriausybinių informacijos agentūra, veikianti nuo 1959 Bagdada. Leidžia kasdieninį spaudos biuletenį. Turi korespondentus visose šalies provincijose ir 30 užsienio valstybių. Informaciniais pranešimais keičiasi su kaimyninėmis ir didžiausiomis užsienio informacijos agentūromis.

INDEKSAS (lot. index – rodyklė, sąrašas): 1. Abėcėlinė vardų, pavadinimų rodyklė, sąrašas. Spausdinama dažniausiai knygos pabaigoje (prieš turinį) nurodant pozicijos puslapį.

2. Sutartinis ženklas ar jų grupė klasifikacijos skyriams, šiaip objektams žymėti.

„**THE INDEPENDENT**“ („Nepriklausomasis“), Didžiosios Britanijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1986 Londone. Leidžia laikraščių leidybos kompanija „Newspapers“. Tiražas 1996 – 375 000 egz.

„**THE INDIAN EXPRESS**“ („Indijos ekspresas“), Indijos dienraštis, einantis nuo 1932 anglų k. Leidžiamas Mumbajuje (buv. Bombėjuje), Delyje, Bangalūre, Madrase, Madurane, Vidžajavade, Čituroje. Tiražas 1996 – 544 000 egz.

Turi sekmadieninį leidinį – savaitr. „Sunday Standard“ („Sekmadienio vėliava“), einantį nuo 1936; jo tir. 600 000 egz.

INDIJA, Indijos Respublika (Pietų Azija), nepriklausoma nuo 1947, gyventojų – 918,57 mln. (2 vieta pasaulyje), beraščių – 51,8 proc., sostinė – Delis, oficialios kalbos – hindi, urdų, anglų.

Pirmieji periodiniai leidiniai atsirado XVIII a. antroje p. anglų k. (Indija beveik 200 metų buvo D. Britanijos kolonija). 1780 Kalkutoje pasirodė politinis ir komercinis savaitr. „Bengal Gazette“ („Bengalijos laikraštis“). 1838 pradėjo eiti savaitr. „The Times of India“ („Indijos laikas“), kuris 1850 tapo dienraščiu (žr.). Nuo 1865 leidžiamas dienr. „The Pioneer“ („Pionierius“, tir. 40 000 egz.), 1975 – dienr. „The Statesman“ („Valstyvės tarnautojas“, tiražas 206 000 egz.), 1878 – „The Hindu“ („Indusas“, žr.), 1881 – „The Tribune“ („Tribūna“, anglų ir pandžabų k., tir. 250 000 egz.). 1822 pasirodė pirmasis periodinis leidinys vietine (gudžaratų) kalba – laikr. „Bombay Samachar“ („Bombėjaus žinios“), nuo 1849 einantis kaip dienraštis (tir. 130 000 egz.). 1845 Varanasio mieste išėjo pirmasis laikr. hindi k. Ypač daug įvairių laikraščių vietinėmis kalbomis pradėta leisti Dž. Neru ir M. Gandhi laikais, tarp jų „Young India“ („Naujoji Indija“, 1919, hindi k.), „Aj“ („Šiandien“, 1920, hindi k.), „Akali Patrika“ („Akali žurnalas“, 1928, hindi k.), „Hindustan“ („Indija“, 1933, hindi k.). 1976 Indijoje ėjo 875 dienraščiai, iš jų 252 hindi k., 94 – urdų k., 94 – maratų k., 91 – malajalių k., 58 – tamilų k., 53 – kandaų k., 89 – anglų k. ir kt. 1985 buvo leidžiami 21 784 laikraščiai 85 kalbomis, o 1990 – 27 000.

Per metus išleidžiama 14 500 knygų. Išeina 2300 dienraščių, jų tiražas 27,5 mln. egz. (31 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „Malayala Manorama“ („Malajalių apžvalga“, žr.), „Naw Bharat Times“ („Naujas Indijos laikas“, žr.). „Punjab Kesari“ („Pandžabo žinios“, eina nuo 1965 hindi k., tir. 530 000 egz.), „Ananda Bazar Patrika“ („Anandų verslo žurnalas“, nuo 1922 bengalų k., tir. 415 000 egz.), „Gujarat Samachar“ („Gudžaratų žinios“, nuo 1930 gudžaratų k., tir. 280 000 egz.), anglų k. „The Indian Express“ („Indijos ekspresas“, žr.), „National Herald“ („Tautos šauklys“, eina nuo 1938, tir. 75 000 egz.), „The Hindustan Times“ („Indijos laikas“, nuo 1923, tir. 350 000 egz.), „The Economic Times“ („Ekonomikos laikas“, nuo 1961, tir. 190 000 egz.); žurnalai: „Blitz“ („Žaibas“, eina nuo

1941, tir. 420 000 egz.), „Desh“ („Šalis“, nuo 1933, tir. 105 000 egz.), „India Today“ („Indija šiandien“, nuo 1975, tir. 350 000 egz.), „Manohar Kahaniyan“ („Įvykių raida“, nuo 1940, tir. 375 000 egz.).

Indijos informacijos agentūra PTI (žr.) įkurta 1947 Bombėjuje (dab. Mumbajus). Delyje veikia dar keletas informacijos agentūrų: nuo 1948 kooperatinė agentūra HS (Hindustan Samachar), teikianti informaciją 135 laikraščiams hindi, maratų, gudžaratų k.; nuo 1961 privati agentūra UNI (United News of India), teikianti vidaus ir tarptautinę informaciją 500 laikraščių redakcijų, įstaigoms, universitetams, kitoms organizacijoms; nuo 1966 privati agentūra SB (Samachar Bharati), kuri siunčia vidaus informaciją 150 vietinių laikraščių įvairiomis kalbomis.

Radijas veikia nuo 1927, yra 70 mln. radijo imtuvų (80 imt. 1000 gyv.). Televizija veikia nuo 1959, yra 33 mln. televizorių (37 tel. 1000 gyv.). Laidas transliuoja vyriausybės kontroliuojamas Visos Indijos radijas ir televizija, turintys 168 radijo ir 20 televizijos regioninių centrų.

Dokumentinio kino filmai statomi nuo 1913. v.u.

INDONEZIJA, Indonezijos Respublika (Pietryčių Azija), nepriklausoma nuo 1945, gyventojų – 194,62 mln. (4 vieta pasaulyje), beraščių – 23 proc., sostinė – Džakarta, oficiali kalba – indoneziečių.

Pirmieji laikraščiai pasirodė XVIII a. vid. olandų (flamandų) k. (nuo XVII a. pr. šalis buvo Olandijos kolonija). Nuo 1744 iki 1746 Džakartoje buvo leidžiamas laikr. „Bataviasche Nouvelles“ („Batavijos (Džakartos) naujienos“). 1810 pradėjo eiti oficialus vyriausybinis laikr. „Bataviasche Koloniale Courant“ („Batavijos kolonijos žinios“). XIX a. pr. Didžiąjai Britanijai užėmus Indoneziją, laikraščiai buvo leidžiami anglų k. 1816 pradėjo eiti laikr. „Java Government Gazette“ („Javos vyriausybinis laikraštis“). Nuo 1828 iki 1942 (iki japonų okupacijos) ėjo laikr. „Javasche Courant“ („Javos žinios“). Pirmasis laikr. indoneziečių k. išėjo 1855 – „Bromartani“ („Naujienos“). 1858 pradėtas leisti „Soerat Chabar Betavie“ („Batavijos balsas“), 1862 – „Bietang Timoer“ („Rytų žvaigždė“). 1856 išėjo pirmasis laikr. malajų k. – „Soerat Kabar Bahasa Melajoe“ („Malajų balsas“).

Per metus išleidžiama apie 1700 knygų. Išeina 68 dienraščiai, jų tiražas 4,591 mln. egz. (24 egz. 1000 gyv.), taip pat 90 regioninių laikraščių 3,6 mln. egz. tiražu. Svarb. laikraščiai: „Berita Buana“ („Pasaulio naujienos“, žr.), „Kompas“ („Kompasas“, žr.), „Merdeka“ („Laisvė“, žr.), „Pos Kota“ („Paštas“, žr.), „Pikiran Rakyat“ („Liaudies mintys“, eina nuo 1950, tir. 135 000 egz.), „Suara Merdeka“ („Laisvės balsas“, nuo 1950, tir. 125 000 egz.), „The Indonesia Times“ („Indonezijos laikas“, nuo 1974 anglų k., tir. 10 000 egz.); savaitraščiai: „Tempo“ („Laikas“, eina nuo 1971, tir. 165 000 egz.), „Nova“ („Naujienos“, nuo 1989, tir. 220 000 egz.); žurnalai: „Bobo“ („Vaikas“, eina nuo 1973, tir. 240 000 egz.), „Femina“ („Moteris“, nuo 1972, tir. 120 000 egz.), „Hai“ („Jaunimas“, nuo 1973, tir. 100 000 egz.), „Indonesia Magazine“ („Indonezijos žurnalas“, nuo 1969 anglų k., tir. 40 000 egz.), „Intisari“ („Rinkinys“, komercija, nuo 1963, tir. 200 000 egz.).

Indonezijos informacijos agentūra Antara (žr.) įkurta 1937. Nuo 1966 Džakartoje dirba kita informa-

cijos agentūra – KNI, Kintorberita Nasional Indonesia (žr.).

Radijas veikia nuo 1934, yra 28,1 mln. radijo imtuvų (147 imt. 1000 gyv.). Televizija veikia nuo 1962, yra 11,5 mln. televizorių (60 tel. 1000 gyv.). Laidas transliuoja vyriausybės Indonezijos radijo ir televizijos bei komercinės radijo stotys ir 5 privatus televizijos centrai.

Pirmieji dokumentiniai filmai pradėti statyti XX a. trečiojo dešimtmečio viduryje.

v.u.

„**INDRAJA**“, Utenos kraštiečių klubo laikraštis, einantis nuo 1989 Utenoje. Spausdina rašinius apie Rytų Lietuvos kultūrą, istoriją, įdomius, daug literatūrai bei kultūrai nuspelniusius krašto žmones. Daugumos publikacijų autoriai – nuo Utenos, Švenčionių bei Ignalinos kilę mokslininkai, rašytojai, žurnalistai, kraštotyrininkai. Leidėjas ir redaktorius P. Panavas. Tiražas 1989 – 6000 egz., 1996 – 1000 egz.

INDUKCIJA (lot. inductio – paskatinimas, įvedimas), loginis samprotavimas, kuriame nuo atskirų faktų, žinių einama prie bendresnių; išvadų gavimas iš atskirų teiginių.

„**INFO**“, informacinis, reklaminis, publicistinis laikraštis, einantis nuo 1993 spalio 1 Kaune. Leidžia informacinę agentūra „Minta INFO“ (UAB „Minta“). Redaktoriai: E. Skarelis (1993), M. Patašius (1994-96), N. Urbonavičius (nuo 1996). Tiražas 1993 – 20 000 egz., 1997 – 26 000 egz.

IN FOLIO (lot. folium – lapas), per pusę sulenkto lapo formato.

INFORMACIJA (lot. informatio – išaiškinimas, pranešimas), mokslinės, visuomeninės, politinės, techninės žinios, perduodamos vienu asmenų kitiems žodžiu, raštu arba komunikacijos priemonėmis (per spaudą, radiją, televiziją, kiną). Viešoji informacija – informacija, skirta viešam platinimui.

„**INFORMACIJA**“, informacinis savaitraštis, leistas 1933-34 Kaune. Pirmasis numeris išėjo 1933 birželio 6 vietoj anksčiau leisto du kartus per mėnesį „Kauno informatoriaus“ (išėjo 2 numeriai). Spausdino įvairaus pobūdžio skelbimus, rašė apie prekybos, pramonės, ekonomikos naujienas, informavo apie svarbiausius savaitės įvykius. Redagavo V. Naujokaitis, I. V. Karuža. Spausdino J. Kuzmickio ir L. Beilio, vėliau (nuo Nr.14) „Raidės“ spaustuovės Kaune. Išėjo 23 numeriai.

INFORMACIJOS AGENTŪRA (lot. agens, kilm. agentis – veikiantis), įstaiga, renkanti bei kaupianti žinias ir teikianti informaciją visuomenės informavimo priemonėms, valstybinėms įstaigoms bei privačioms organizacijoms. Pirmosios spaudos arba telegramų agentūros atsirado XIX a. vid. beveik vienu metu įvairiose Europos šalyse ir JAV: Prancūzijoje – 1835 Agence Havas, dabartinės informacijos agentūros AFP (žr.) pirmtakas, Jungtinėse Amerikos Valstijose – 1848 Associated Press (AP, žr.), Vokietijoje – 1850 Wolffsches Telegraphenbüro, Didžiojoje Britanijoje – 1851 Reuters (žr.). Nuo 1907 JAV veikia informacijos agentūra UPI (žr.), nuo 1949 Vokietijoje DPA (žr.), nuo 1925 Rusijoje – ITAR-TASS (žr.). Šiuo metu in-

formacijos agentūras turi beveik visos pasaulio valstybės. Lietuvoje 1920 buvo įkurta informacijos agentūra ELTA (žr.). Informacijos agentūrose dirbantys korespondentai ir redaktoriai surenka naujausias žinias iš savo šalies ir viso pasaulio valstybių, naudodamiesi šiuolaikinėmis ryšių priemonėmis, kompiuteriais, informacijos įvedimo ir išvedimo įrenginiais, palydovinės televizijos technika jas apdoroja ir parengtus informacinius pranešimus operatyviai išsiunčia visuomenės informavimo priemonėms, vyriausybėms ir privačioms įstaigoms bei organizacijoms.

INFORMACIJOS BANKAS, žr. Duomenų bankas.

INFORMACIJOS BARJERAS (pranc. barriere – užtvara), pasyvusis informacinės sistemos elementas, sulaikantis arba pristabdantis informacijos srautą. Pagal stabdymo intensyvumą barjerai skirstomi į informacijos filtrus, skaidančius informacijos srautą į sudedamąsias dalis (pvz., atskiriančius informaciją tam tikra tema nuo viso srauto), informacijos stabdžius, kurie sulėtina informacijos srautą (pvz., perkeliant informaciją iš vienos informacijos laikmenos į kitą), ir informacijos užtvargas, kurios visiškai sustabdo srautą (pvz., izoliuota aplinka). Pagal stabdymo pobūdį informacijos barjerai veikia taip: nuotolio barjerai trukdo perduoti informaciją iš vieno erdvės taško į kitą (jis įveikiamas daugiausia ryšio technikos arba transporto priemonėmis); kalbos barjerai sunkina informacijos perdavimą tarp įvairių sistemų (pvz., skaičiavimo mašinų, žmonių); paieškos barjerai sunkina paiešką dideliame informacijos sraute ar masyve.

Informacijos barjerai gali būti teigiamas (jei padeda informacinei sistemai veikti) arba neigiamas (jei trukdo jai).

INFORMACIJOS BIURAS (pranc. bureau), specializuota informacijos tarnyba, teikianti informaciją visuomenės informavimo priemonėms, žurnalistams. Informacijos biurus steigia valstybinės ir vyriausybės institucijos, ministerijos, visuomeninės organizacijos, kūrybinės sąjungos ir kitos oficialios įstaigos, norėdamos palaikyti nuolatinius ryšius su visuomenės informavimo priemonėmis. Informacijos biurai reguliariai rengia spaudos konferencijas, brifingus šalies ir užsienio žurnalistams. Lietuvoje nuolatinius žurnalistų susitikimus su Seimo ir Vyriausybės vadovais bei oficialiais atstovais organizuoja Lietuvos Respublikos Seimo informacijos biuras (spaudos tarnyba) bei Lietuvos Vyriausybės spaudos biuras.

INFORMACIJOS CENTRAS (lot. centrum – vidurys), specializuota informacijos įstaiga, tiesiogiai arba netiesiogiai organizuojanti ir koordinuojanti informacijos tarnybų darbą; informacijos įstaiga, aptarnaujanti vartotojus pagal nustatytą tematiką. Informacijos centrai sudarinėja žurnalistams skirtus įvairaus pobūdžio medžiagos rinkinius, kurie gali būti spausdinami arba panaudojami visuomenės informavimo priemonėse, taip pat ruošia specialią medžiagą, kuri siuntinama laikraščių ir žurnalų, radijo ir televizijos laidų redakcijoms arba įteikiama žurnalistams. Kartais informacijos centrų žurnalistai rengia medžiagą apie savo institucijų veiklą visuomenės informavimo priemonių užsakyму.

„INFORMACIJOS GREITKELIS“ (angl. „Information superhighway“), JAV viceprezidento A. Goro (Albert Gore) 1993 priimtas terminas. Jis dažnai vartojamas kaip JAV prezidento B. Klintono (Bill Clinton) Administracijos vykdomos „Nacionalinės informacijos infrastruktūros“ politikos sinonimas. 1993 išrinktas Prezidentas paskelbė šį projektą („Klintono-Goro planas“) vienu vidaus politikos prioritetų. Jo pagrindiniai tikslai yra tokie: privačių investicijų į telekomunikacijas didinimas, verslo konkurencijos skatinimas, lanksčios įstatymų bazės sukūrimas, komunikacijos tinklų atvėrimas informacijos paslaugų tiekėjams, visaapimančių paslaugų teikimas. Komunikacijų technologijų pažanga (šviesolaidžiai, kompiuterių technologijos, skaitmeninė kompresija), galinti techniškai realizuoti „informacijos greitkelį“, ilgą laiką buvo įstatymų apribojama tiek JAV, tiek kitose išsivysčiusiose Vakarų pramoninėse valstybėse. Tik 1995-96 įsigalėjęs JAV Kongreso ir prezidento patvirtintas „Telekomunikacijų aktas“ liberalizavo nuo 4-ojo dešimtmečio buvusią ryšių ir žiniasklaidos tvarką. Pagal įstatymą nuo amžiaus vidurio griežtai atskirtos tolimojo ryšio telefono ir regioninės telefono ryšio bendrovės įgijo teisę brautis į vienos kitų rinkas bei teikti kabelinės televizijos paslaugas. Telefono ryšiu ir internetu buvo leista naudotis ir kabelinės televizijos bendrovėms.

Įstatymas atvėrė kelią naujai verslo tendencijai: buvę konkurentai pradėjo vienyti, didžiausios telefono ryšio ir kabelinės televizijos kompanijos realizuoti bendrus komunikacijų „greitkelius“. Į vieną visumą siekiama sujungti kabelinės televizijos, ryšių bei kompiuterių tinklus ir taip patenkinti įvairiausių vartotojų poreikius – nuo interaktyviosios televizijos (žr.), elektroninės prekybos ir interneto (žr.) iki mokymosi per atstumą.

JAV bei kitos „G-7“ grupės pramoninės valstybės kartu su Europos Komisija paskelbė „Informacijos visuomenės“ projektą, kurio realizavimas glaudžiai susijęs su Pasaulio prekybos organizacijos sutarties įgyvendinimu. Vokietijos, Prancūzijos, Didžiosios Britanijos vyriausybės svarsto galimybes iš dalies privatizuoti valstybines telekomunikacijų kompanijas („Deutsche Telekom“, „France Telecom“, BT). Konkursą privatizuoti valstybinę bendrovę „Lietuvos telekomas“ 1997 paskelbė ir Lietuvos vyriausybė.

A. Mat.

INFORMACIJOS KIEKIS, žinių, perduodamų žodžiu arba komunikacijos priemonėmis, apimtis, dydis; informacijos, įvedamos į informacijos paieškos sistemą arba skaičiavimo mašiną (kompiuterį), kiekybinė charakteristika.

„INFORMACIJOS MOKSLAI“, mokslinis žurnalas, einantis nuo 1994 Vilniuje. Rengia Vilniaus un-to Komunikacijos fakultetas, leidžia Vilniaus un-to leidykla. Skelbia darbus komunikacijos ir informacijos mokslų istorijos, teorijos, praktikos, masinių komunikacijų tyrimų, viešosios nuomonės analizės, informacijos sistemų veiklos, ekonomikos ir kt. klausimais lietuvių ir anglų k. Ats. redaktorius R. Gudauskas. Tiražas 300 egz.

INFORMACIJOS PAIEŠKA, informacijos šaltinių tam tikra tema suradimas informacijos masyve. Pagal ieškomos informacijos formą paieška gali būti doku-

mentinė arba faktografinė (duomenų), pagal periodiškumą ir ieškomos medžiagos apimtą – selektyvi (adresinė) arba retrospektyvi. Selektivityji paieška daroma periodiškai (kartą per savaitę ar per 2 savaites) pagal nuolatines tam tikro informacijos vartotojų (abonentų) skaičiaus informacines užklausas. Jos metu peržiūrima tik ta medžiaga, kuria buvo papildyta informacinė paieškos sistema po ankstesnės paieškos. Šiuo atveju palaikomas grįžtamasis ryšys tarp informacinės paieškos sistemos ir abonentų (abonentai praneša, ar gauti informacijos šaltiniai atitinka informacijoje užklausoje nurodytą temą).

Retrospektyvioji paieška yra tokia, kai pagal vienkartinę informacinę užklausą suieškoma visa sistemoje sukaupta informacija nurodyta tema. Paieškos efektyvumas apibūdinamas tikslumo koeficientu ir išsamumo koeficientu. Šių koeficientų dydžiai priklauso nuo informacijos paieškos paskirties.

INFORMACIJOS PERDAVIMAS, informacijos judėjimas ryšių kanalais į vartotoją.

INFORMACIJOS PERDAVIMO SISTEMA (gr. systēma – sandara, junginys), taisyklių ir priemonių visuma informacijai perduoti iš informacijos šaltinio į vartotoją.

INFORMACIJOS POREIKIS, asmens, kolektyvo arba kurios nors sistemos savybė, atspindinti būtinybę gauti jo veiklai reikalingos informacijos.

INFORMACIJOS PRIEMONĖ, žr. Visuomenės informavimo priemonė.

INFORMACIJOS RINKIMAS, informacijos tam tikra tema, klausimų suradimas, gavimas ir kaupimas.

INFORMACIJOS SAUGOJIMAS, atitinkamai paruoštos informacijos išdėstymas informacijos masyve, turint tikslą išlaikyti ją tinkamą naudojimui ir prireikus surasti bei perduoti vartotojui.

INFORMACIJOS SENĖJIMAS, per atitinkamą laikotarpį informacijos vartojamosios vertės mažėjimas, prarandant jai aktualumą.

INFORMACIJOS SISTEMA, informacijos vartotojų, informacijos masyvų, darbuotojų, metodų bei priemonių, skirtų informacijos procesams realizuoti, organizuota visuma.

INFORMACIJOS SRAUTAS, informacijos judėjimas iš informacijos šaltinio kuria nors kryptimi. Gali būti horizontalus, kylantis, krintantis.

Horizontalus informacijos srautas – informacijos srautas, funkcionuojantis tarp vienodo lygio organizacijų arba informacijos tarnybų.

Kylantis informacijos srautas – informacijos srautas iš informacijos vartotojų į informacijos centrą.

Krintantis informacijos srautas – informacijos srautas iš informacijos centro į informacijos vartotojus.

INFORMACIJOS ŠALTINIS, bet kuri sistema, kurianti informaciją, arba objektas, turintis informacijos, kuri gali būti perduodama kitai sistemai, asmeniui.

INFORMACIJOS TEORIJA (gr. *theoria* – tyrimas), matematinė teorija, tirianti informacijos matavimą, saugojimą, transportavimą ir perdavimą. Skirstoma į struktūrinę (tiria informacijos masių sudarymo ir matavimo problemas, pvz., kiekybinės, kokybinės charakteristikos kodavimą), semantinę (sprendžia informacijos prasmės, naudingumo, vertės klausimus), statistinę (tiria informacijos matavimo, perdavimo ir kitus su informacija susijusius klausimus, remdamasi jos tikimybinėmis charakteristikomis).

INFORMACIJOS VARTOTOJAS, asmuo arba grupė žmonių, kurie, tiesiogiai arba netiesiogiai bendraudami su informacijos sistema, gauna reikalingą informaciją. Informacijos vartotojas gali būti individualus arba kolektyvinis; taip pat išskiriamas potencialus informacijos vartotojas.

Individualus informacijos vartotojas – tai asmuo, gaunantis jo poreikius atitinkančią informaciją ir vartojantis ją moksliniame arba praktiniame darbe.

Kolektyvinis informacijos vartotojas – organizacija, įstaiga arba grupė asmenų, gaunančių jų poreikius atitinkančią informaciją ir vartojančių ją savo veikloje.

Potencialus informacijos vartotojas – informacijos vartotojas, neįtrauktas į informacijos sistemą, bet suinteresuotas gauti jos perduodamą informaciją.

INFORMACINĖ FUNKCIJA, žurnalistinė veikla, kuria siekiama operatyviai pateikti visuomenei teisingų ir patikimų žinių apie žmonių darbo rezultatus, naujaušius įvykius, reiškinius ir procesus, atsižvelgiant į jos informacinius poreikius ir interesus.

INFORMACINĖ UŽKLAUSA, informacijos vartotojo raštu arba žodžiu pareikštas pageidavimas gauti jam reikalingą informaciją. Užklausa gali būti nuolatinė ir vienkartinė.

Nuolatinė užklausa yra tokia, kurioje atsispindi pastovus informacijos tam tikra tema poreikis ir pagal kurią vartotojas sistemingai gauna šiai užklausiai reikalingą informaciją.

Vienkartinėje užklausoje atsispindi informacijos vartotojo poreikis gauti vienkartinį atsakymą.

INFORMACINĖ VEIKLA, INFORMACINIS DARBAS, informacijos surinkimo, analizavimo, paieškos ir perdavimo vartotojams procesų, sistemingai atliekamų įstaigos (jos skyriaus, asmenų grupės ir pan.), visuma.

INFORMACINIAI ŽANRAI, žurnalistinės praktikos poreikius ir visuomenės informatyvumo lygį atitinkanti žinių pateikimo forma, kurios svarbiausia paskirtis – operatyviai, glaustai paskleisti naujausią informaciją. Paprastai išskiriami 4 informaciniai žanrai: žinutė (žr.), ataskaita (žr.), interviu (žr.) ir reportažas (žr.).

INFORMACINIS PRANEŠIMAS, žr. Pranešimas.

INFORMACINIS PROCESAS (lot. *processus* – žengimas pirmyn, eiga), seka veiksmų, susijusių su informacijos kaupimu, apdorojimu, saugojimu, paieška ir perdavimu.

„INFORMATICA“, ketvirtinis mokslinis žurnalas, leidžiamas nuo 1990 Vilniuje anglų k. Įsteigė ir leidžia Matematikos ir informatikos institutas. Skelbia straipsnius matematinio modeliavimo, optimizavimo, atpažinimo, valdymo, programavimo teorijos ir sistemų, automatizuotų elementų ir sistemų klausimais. Vyr. redaktorius J. Mockus. Tiražas 1990 – 1500 egz., 1996 – 500 egz.

INFORMATIKA: 1. Mokslo šaka, tirianti visų rūšių informacijos struktūrą, organizaciją, funkcijas bei komunikacijos procesų dėsningumą.

2. Komplexas mokslinių ir techninių disciplinų, nagrinėjančių duomenų apdorojimo bei perdavimo, naudojant skaičiavimo techniką, klausimus.

„INFORMATIKA“, informacinis-metodinis leidinys, ėjęs 1986-95 Vilniuje. Leido Matematikos ir informatikos institutas vieną kartą per ketvirtį. Rašė apie kompiuterių programinę įrangą, informatikos bei programavimo mokymo metodiką, informavo apie renginius kompiuterių taikymo klausimais, nagrinėjo kompiuterininkų kalbos kultūrą ir terminiją. Leidinį rengė V. Dagys, G. Grigas, A. Klupšaitė, A. Žandaris, D. Vainauskienė. Tiražas 1986 – 4000 egz., 1992 – 2500 egz.

INFORMATORIUS: 1. Asmuo, teikiantis informaciją, kas informuoja, paaiškina, nurodo.

2. Kurios nors mokslo, gamybos ar aptarnavimo sferos specialistas, dirbantis informacinį darbą.

INFORMPRESS CENTROAMÉRICANA (Centrinės Amerikos spaudos informacija), Gvatemalos nepriklausoma informacijos agentūra, veikianti nuo 1972 Gvatemaloje. Leidžia du naujienų savaitraščius „Informpress Centroamericana“ – ispanų ir anglų k.

„INFORMREKLAMA“, dvisavaitis informacinis-reklaminiis laikraštis, ėjęs 1988-92 Vilniuje lietuvių ir rusų k. Spausdino ūkinę, kultūrinę ir socialinę reklamą, įvairius skelbimus. Įsteigė ir leido UAB „Informreklama“. Redaktoriai: M. Šliževičius (1988-89), J. Dambauskienė (1989-90), A. Šarkienė (1990-92). Tiražas 1988 – 20 000 egz. lietuvių k. ir 20 000 egz. rusų k., 1992 – 13 000 egz. lietuvių k. ir 12 300 egz. rusų k.

„AL-INGAZ AL-WATANI“ („Mūsų tėvynė“), Sudano rytinis dienraštis, einantis nuo 1989 Chartume arabų k. Įsteigė ir leidžia laikraščio redakcija. Tiražas 1996 – 35 000 egz.

INICIALAI (lot. *initialis* – pradinis): **1.** Asmenvardžių (vardo, pavardės, tėvavardžio) pirmosios raidės.

2. Rankraščio, spausdinto teksto arba atskiro skyriaus pirmosios išskirtinės raidės. Jos dažniausiai didesnės už teksto raides, puošnios, kito šrifto ir spalvos. Kai kada pakeičia iliustraciją. Atsirado vėlyvosios antikos, paplito vid. amžių rankraščiuose.

INIS Laimonas (g. 1938 04 01 Mažeikių aps. Kentaučių k.), žurnalistas. 1956 baigė Vilniaus bibliotekinį technikumą, 1963 – Vilniaus un-te žurnalistiką. 1956-58 dirbo Skuodo raj. bibliotekos vedėju, 1958-59 – Skuodo raj. komjaunimo k-to instruktoriumi, 1959-60 – Skuodo raj. laikr. „Pergalė“ redaktoriaus pavaduotoju,

1960-61 – Skuodo raj. komjaunimo k-to pirmuoju sekretoriumi. 1961-62 buvo Skuodo raj. laikr. „Pergalė“ redaktorius, 1962-65 – to paties laikraščio pakeistu pavadinimu „Mūsų žodis“ redaktoriaus pavaduotojas, 1965-70 – LKP Skuodo raj. k-to sekretorius, 1970-72 – laikr. „Komjaunimo tiesa“ redaktoriaus pavaduotojas. Nuo 1970 iki 1990 – žurn. „Nemunas“ vyr. redaktorius, 1991-93 – laikr. „Velniovara“ redaktorius, nuo 1993 – „Europos“ leidyklos redaktorius.

Išleido apie 20 knygų, tarp jų: „Sunkus dialektikos mokslas“ (apsakymai, 1982), „Išpažįstu savo gyvenimą“ (novelių apysaka, 1990), „Ave, vita“ (biografinė apysaka, 1985), „Paukštis be pastogės“ (biografinė apysaka, 1989), „Pasikinkęs jauną vėją“ (biografinė apysaka, 1993), „Prie Garibaldžio kojų“ (kelionių apybraiža, 1985), „Kas ūžia be vėjo“ (pasaka, 1977), „Kas verpia be kuodelio“ (pasaka, 1982). Išvertė iš rusų ir anglų k. per 20 knygų.

„INKARAS“, mėnesinis jūrų žurnalas, ėjęs 1928 Kaune. Leido „Lietuvos Šauklys“. Rašė apie būtinybę įsteigti Lietuvos prekybos laivyną, analizavo Klaipėdos uosto svarbą šalies ekonomikai, nagrinėjo laivininkystės problemas, pasakojo apie Lietuvos laivybos istoriją. Ats. redaktorius T.Reingardas, faktiškasis redaktorius kapitonas Nemas. Išėjo trys numeriai. Spausdino Brolių Gurvičių spaustuvė Kaune.

INKOGNITO (lot. incognitus – nežinomas): 1. Slaptai, niekam nežinant, svetimu vardu.

2. Asmuo, nepasakantis savo tikrojo vardo.

3. Tyrėjas, atliekantis kokios nors grupės ar aplinkos tyrimą, kai tos grupės nariai nežino apie tai (pvz., kai informacija renkama, taikant sociologinių tyrimų metodą – įjungtą inkognito stebėjimą, arba kai „žurnalistas keičia profesiją“ ir kt.). G.B.

INKUNABULAS (lot. incunabula – vystyklai, kūdikystė, lopšys), iki 1501 spausdinta knyga, iš išvaizdos panaši į rankraštį. Jai būdinga gotiškas šriftas, ligatūros, žodžių trumpinimas; nėra pastraipų, antraštinių puslapių, nepažymėta spausdinimo vieta ir data, spaustuvininko pavardė (antraštiniai puslapiai ir puslapių numeracija atsirado XV a. pab.). Pirmasis inkunabulas išspausdintas apie 1456 Maince. Dabar pasaulyje yra žinoma apie 40 000 inkunabulų. Pirmieji Lietuvoje atsirado XV a. pab. Lietuvos bibliotekose jų šiandien yra 461.

INNAC, Informaciones Nacionales, C.A. (Nacionalinė informacija), Venesuelos privati informacijos agentūra, veikianti nuo 1958 Karakase. Dirba kaip akc. b-vė, iš dalies priklausanti dienr. „El Nacional“ savininkams. Renka, apdoroja ir platina informaciją apie šalies politinį, ekonominį ir kultūrinį gyvenimą. Stambiausiuose šalies miestuose turi savo nuolatinius korespondentus. Informacinius pranešimus siunčia sostinės laikraščių ir žurnalų redakcijoms, kai kuriems provinciniams periodiniams leidiniams, užsienio valstybių informacijos agentūroms.

IN OKTAVO (lot. octavus – aštuntas), per aštuntadalį sulenkto lapo formato.

IN QUARTO (lot. quartus – ketvirtas), per ketvirtadalį sulenkto lapo formato.

INSCENIZACIJA (lot. in – ant + lot. sc(a)ena < gr. skēnē – palapinė), nedraminio literatūros kūrinio pritaikymas vaidinti; inscenuotas veikalas. Inscenuoja pats autorius arba kiti asmenys. Inscenizacija, labai nutolusi nuo pirminio kūrinio, laikoma savarankiška pjesė (ar scenarijumi), parašyta šio kūrinio motyvais.

INTARPAS, į rašinį įterpta tam tikra teksto dalis; įterpimas.

INTERAKTYVIOJI TELEVIZIJA, nauja žiniasklaidos rūšis, suderinanti tradicinę televizijos sistemą, telefono ryšį bei modernias technologijas ir padedanti geriau patenkinti televizijos vartotojų poreikius. JAV ir Kanadoje bandomos interaktyviosios televizijos sistemos suteikia galimybę vartotojams ne tik žiūrėti programas įprastiniais televizijos kanalais, bet ir užsisakyti norimą filmą ar programą pageidaujama metu, nutraukti programos peržiūrą ir ją bet kada atnaujinti, pasirinkti bet kurį iš 300–500 televizijos kanalų. Televizijos žiūrovai taip pat gali būti prijungti prie interneto, gali naudotis paprastu ir vaizdo telefono ryšiu, telekomunikacijų ir mokymosi per atstumą paslaugomis, atlikti mokėjimo operacijas neišeinant iš namų, naudotis duomenų bazėmis. A. Mat.

INTERAKTYVUMAS (lot. inter – tarp + activus – veiklus, veiksmingas), kompiuterių arba televizijos vartotojų galimybė kontroliuoti kompiuterių tinklo (internet) bei interaktyviosios televizijos teikiamas paslaugas, naudojantis abipusio ryšio priemonėmis. Taip interneto vartotojas, naudodamasis peržiūros mechanizmu, palaiko ryšį su serveriu (žr.), interaktyviosios televizijos žiūrovas, naudodamasis kompiuterizuotu terminalu, užsisako pageidaujama programą norimu laiku. A. Mat.

INTERLINIAŽAS (pranc. interligne < lot. inter – tarp + linea – linija), tarpas tarp dviejų gretimų eilučių – atstumas tarp viršutinės eilutės apatinės linijos ir apatinės eilutės mažųjų raidžių viršutinės linijos. Jis padidinamas tarp surinktų eilučių dedant plokšteles, vadinamas interlinijomis (žr.). Interliniažo dydis priklauso nuo šrifto kegelio, rinkimo su interlinijomis arba be jų ir turi įtakos teksto skaitymo patogumui.

INTERLINIJA, spaustuvinė tarpinė medžiaga – plona metalinė žemesnė už šriftą plokštelė tarpams tarp rinkinio eilučių padidinti.

„**INTERMUZIK**“, mėnesinis kultūros ir muzikos laikraštis, leistas 1992-93 Vilniuje vokiečių k. Vyr. redaktorius U. Kuhlmann. Tiražas 50 000 egz. Išleista 15 numerių.

„**INTERNATIONAL HERALD TRIBUNE**“ („Tarpautinė šauklio tribūna“), pasaulinis dienraštis, einantis nuo 1976 anglų k. Redakcijos būstinė yra Paryžiuje, tačiau rengiamas ir vienu metu spausdinamas 10 pasaulio miestų – Paryžiuje, Londone, Frankfurte ir kt. Pusė dienraščio akcijų priklauso JAV dienraščio „New York Times“ leidėjams, kitą pusę kontroliuoja „Washington Post“. Trečdalis laikraščio publikacijų yra autorinės, kitos perspausdinamos iš „New York Times“, „Washington Post“ ir kt. JAV dienraščių. Redakcija

taip pat naudojasi agentūrų AP ir Reuters pranešimais. Tiražas (spausdinamo Paryžiuje) 1996 – 200 000 egz.

INTERNETAS (angl. inter (national) – tarp (tautinis)+net (work) – tinklas), tarptinkliniai (duomenų) mainai, tarptautinis kompiuterių tinklas, į kurį įeina įvairiose pasaulio šalyse esantys kompiuteriai su juose sukaupia informacija apie atskiras valstybes, įstaigas, organizacijas, žymius žmones. Pradėjo formuotis apie 1970, kai JAV Gynybos ministerija sujungė dalį savo kompiuterių. Kompiuterių tinklai plėtėsi, dalis jų tapo prieinami plačiajai visuomenei ir buvo pavadinti internetu. Didėjant kompiuterių atminčiai, greičiui, patikimumui, tobulėjant programinei įrangai, į vis daugiau kompiuterių buvo įrašoma vis daugiau straipsnių, knygų, kitų informacijos dokumentų. Pasaulyje nuolat daugėjo prie susidariusių tinklų prijungtų asmeninių kompiuterių, kuriais pasiekama, peržvelgiama ir skaitoma kituose kompiuteriuose sukaupia informacija. Ypač plačiai internetu imta naudotis apie 1990, o 1997 pr. pasaulyje buvo per 60 mln. kompiuterių tinklų vartotojų daugiau kaip 180 valstybių. Dabar jų skaičius ir informacijos kiekis kasmet išauga 1,5-2 kartus. Tikimasi, jog po 10-20 metų visa reikšminga informacija, visa literatūra, laikraščiai, žurnalai, moksliniai duomenys bus įrašyti ir į kompiuterių atmintį. Čia juos per kelias sekundes ar minutes galės surasti bet kuris prie tinklo prijungtas kompiuteris, esantis bet kurioje pasaulio šalyje.

Lietuvoje interneto užuomazgos siekia 1991, kai pradėjo veikti Vilniaus Matematikos ir informatikos in-to bei Oslo un-to kompiuterių tinklas „Litnet“. Šiuo metu interneto paslaugomis Lietuvoje naudojasi apie 10 000 abonentų, norėdami gauti jiems reikalingos informacijos. Daug organizacijų, įstaigų ir atskirų asmenų internete turi savo „puslapius“.

Svarbiausi interneto įrenginiai yra kompiuteris ir modemas (žr.), prijungiami prie telefono. Modemas stovi tarp kompiuterio ir telefono linijos (jis išverčia kompiuterio „kalbą“ į telefono „kalbą“ ir atvirkščiai). Kompiuteris (pasitelkęs modemą) renka telefono numerius taip pat kaip ir telefonas, ir gali paskambinti kiekvienam telefonui ir kiekvienam kompiuteriui su modemu. Į internetą įsijungęs kompiuterių tinklas arba tiesiog atskiro kompiuterio savininkas kuria savo informacijos bazę, bibliotekas, kurias gali pasiūlyti kitiems vartotojams. Savo ruožtu šio tinklo (ar pavienio kompiuterio) vartotojai nemokamai naudojasi visa tinkluose sukaupia informacija: reikia mokėti tik už naudojimąsi telefono (ar kitomis tam skirtomis) linijomis bei kompiuterių tinklą aptarnaujančioms organizacijoms. interneto vartotojams skirtas rekomendacijas (standartus) ir adresų sudarymo taisykles rengia interneto Architektūros taryba, o technines problemas sprendžia interneto Inžinerinių užduočių pajėgos.

v.u.

INTERNETO PERŽIŪRA, navigacija, orientavimas kibernetinėje erdvėje, naudojantis interaktyviomis peržiūros programomis (pvz. b-vės „Microsoft“ sukurtojas „Internet Explorer“, b-vės „Netscape“ – „Navigator“ ir „Communicator“). Kiekviena peržiūros programa – tai nesudėtinga ir vartotojui patraukli terpė, turinti informacijos paieškos mechanizmą ir padedanti greičiau surasti bei gauti norimus duomenis.

INTERPOLIACIJA (lot. interpolatio – perdirbimas, panaudojimas), vėlesnis įterpimas kokio nors teksto (žodžių, sakinių, frazių), kuris nepriklauso autoriui ir kurio nebuvo originale.

INTERPRETACIJA (lot. interpretatio – aiškinimas):
1. Ko nors (teksto, faktų, teorijos, įstatymų) prasmės aiškinimas, komentavimas;

2. Muzikos, teatro, literatūros kūrinio saviškas atlikimas.

INTERTIPAS (angl. intertype), eilučių liejamoji rinkimo mašina; konstrukcija, artima linotipui, sudaryta iš labiau už linotipą unifikuotų blokų ir detalių.

INTERVIU (angl. interview – pokalbis): 1. Vienas pagrindinių informacijos rinkimo būdų. Informacija gaunama tiesiogiai kalbantis su kompetentingu asmeniu arba klausimai jam pateikiami raštu.

2. Žurnalistikos žanras, kuriame dialogo, pasakojimo pirmuoju asmeniu arba perpasakojimo forma pateikiamas žurnalisto pokalbis su politiku, visuomenės, kultūros veikėju, valdžios pareigūnu arba kuo nors pasižymėjusiu asmeniu. Interviu priskiriamas informacinių žanrų grupei, nors kai kurioms jo rūšims daugiau būdingas analitinis pradai. Interviu publikuojamas spaudoje, skelbiamas per radiją, televiziją.

Interviu žanrinė forma dažniausiai naudojama:

a) kai kalbinamas asmuo gali autoritetingai pateikti kokią nors visuomenei svarbią informaciją, b) kai domimasi jo nuomone koku nors klausimu, c) kai domina jo asmenybė, gyvenimo būdas. Pokalbio forma interviu žanro publikacijoms suteikia įtikinamumo, dramatiškumo, kartais intymumo atspalvį. Interviu pagal pokalbio užrašymo būdus gali būti skirstomi į interviu-pasakojimus, interviu-monologus, interviu-dialogus. Pagal turinio pobūdį skiriamos interviu-vaizdelio, interviu-diskusijos rūšys. Interviu-diskusija su keliais asmenimis vadinamas „pokalbiu prie apskrito stalo“.

v.B.

INTONACIJA (lot. intono – garsiai tariau), melodinė ir dinaminė frazės (platesne reikšme – kalbos) struktūra; muzikoje – vaizdo, minties išraiška įvairaus aukščio garsais; balsu ar muzikos instrumentu be fiksuoto garsio aukščio išgaunamų garsų ir intervalų tikslumas.

INTRIGA (pranc. intrigue<lot. intrico – painioju), siužetinio kūrinio struktūros elementas – prieštarinių veiksmo aplinkybių susikirtimas ir aktyvi (dažnai slapta) priešiško veikėjų veikla, kuri nulemia kūrinio veiksmo eigos posūkius ir žadina skaitytojo arba žiūrovo susidomėjimą, smalsumą.

INVEKTYVA (lot.), aštri, pykčio kupina kaltinamoji kalba, griežtas, užgaulingas pasisakymas.

INVERSIJA (lot. inversio – apvertimas, perstatymas):

1. Subjektyvus įprastinės žodžių ir jų junginių tvarkos pakeitimas sakinyje. „Vieną vakarą, kada taip visos sėdėjo, netikėtai atsidarė trobos durys, ir vidun įėjo ypatinga žmogysta – apiplūšusi ir nuvargusi“ (J.Biliūnas). Atkeltu arba nukeltu žodžiu ar junginiu paryškina, pabrėžiama prasmė ir kartu keičiama sakinio ritmika bei intonacija, plg. „tautinės vėliavos plaukštė-

si“ (įprastinė žodžių tvarka) ir „plakstėsi vėliavos tautinės“ (atvirkštinė žodžių tvarka). Kalbose, kuriose laisva žodžių tvarka, inversija atlieka stilistinę funkciją, o kalbose, kuriose griežta žodžių tvarka, – gramatinę funkciją (padeda sudaryti klausiamuosius sakinius ir pan.).

2. Pozityvinio fotografijos atvaizdo gavimas, ap- lenkiant negatyvinį.

„INŽINERIJA“, Vilniaus technikos un-to dvisavaitis laikraštis, leidžiamas nuo 1973 spalio 17. Iki 1989 Nr. 11/12 ėjo kaip Vilniaus inžinerinio statybos in- to savitraštis. Redaktoriai: V. Būda (1973-74, 1986), D. Anuškevičienė (1975), H. Kobeckaitė (1976-85, 1987-88), V. Šmigelskienė (1989-93), A. Kriaunevičius (1993), M. Akstinaitė (nuo 1994). Tiražas 1973 – 1000 egz., 1997 – 350 egz.

„INŽINERINĖ MINTIS“, Lietuvos inžinierių s-gos leidinys, ėjęs 1989 Vilniuje. Redaktorė M. Žilienė. Ti- ražas 2000 egz. Išėjo 7 numeriai.

„INŽINERIAUS KELIAS“, Lietuvių inžinierių profesinis žurnalas, ėjęs 1946 02–1948 12 Viurburge, Augsburgbe bei Kemptene (Vakarų Vokietijos karo pa- bėgėlių stovyklose). Leido Lietuvių inžinierių ir technikų d-ja (Nr. 1), Lietuvių inžinierių tremtinių d-ja. Redaktoriai: G. J. Lazauskas, J. V. Daniliauskas, B. Galinis, Č. Tamašauskas. Išleista 10 numerių.

„YOMIURI SHIMBUN“ („Laikraštis pasiskaitymui“), Japonijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1874 Tokijyje, nuo 1952 Osakoje, nuo 1959 Sapore, nuo 1961 Jokohamoje, nuo 1964 Kitakiusiujė. Leidžia kompanija „Yomiuri Shimbunsia“. Turi rytinę ir vakarinę laidas. Vienas seniausių ir didžiausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 14,45 mln. egz.: 9,92 mln. egz. rytinės laidos ir 4,53 mln. egz. vakarinės laidos.

YONHAP, United News Agency (Jungtinė naujienų agentūra), Pietų Korėjos informacijos agentūra, veikianti nuo 1980 Seule. Įkurta sujungus informacijos agentūras Haptong Tongsihin, veikusią nuo 1945, ir Orient Press, veikusią nuo 1952. Keičiasi informaciniais pranešimais su JAV informacijos agentūromis AP, UPI, taip pat kitų šalių informacijos tarnybomis. Leidžia informacinius biuletenius anglų k.

IPS, Inter Press Service (Tarptautinė spaudos tarnyba), nevyriausybinė nepelno organizacija, veikianti nuo 1964 Romoje. Įkūrė grupę Lotynų Amerikos ir Europos žurnalistų, norėdami pagerinti pasikeitimą informacija tarp šių dviejų regionų, paremti tarptautinę kooperaciją, komunikaciją bei ekonominę raidą. IPS naudojami konsultanto teisėmis kartu su Jungtinių Tautų Organizacijos Ekonomikos ir socialinio vystymo tarnyba. Ji jungia 150 narių iš 60 įvairių pasaulio šalių. Savo veiklą plėtoja dviem kryptimis – kaip naujienų (informacijos) agentūra ir kaip projektų (programų) propaguotoja.

IPS platina informaciją septyniomis kalbomis – anglų, olandų, vokiečių, norvegų, ispanų, švedų, su- ahelių. IPS leidžia daug specializuotų biuletenių moterų, žmogaus teisių, žemės ūkio ir kt. klausimais. IPS partneriai bei rėmėjai yra įvairios Jungtinių Tautų

agentūros, Europos Sąjunga. Daugiau nei 14 tūkst. nevyriausybinių organizacijų visame pasaulyje gauna IPS informaciją. Į IPS tinklą įeina ir Lietuva. IPS ko- respondentas Lietuvoje yra UAB „BNS“ direktorius E. Butkus (žr.).

IRAKINIMAS, surinktos nepilnos eilutės užbaigimas, užpildant likusią dalį tarpine medžiaga – kvadratais, špacijomis.

IRAKAS, Irako Respublika (Artimieji Rytai, Vakarų Azija), nepriklausoma nuo 1932, gyventojų – 19,93 mln. (45 vieta pasaulyje), beraščių – 40,3 proc., sostinė – Bagdadas, oficiali kalba – arabų.

Pirmieji laikraščiai pasirodė XIX a. antroje pusėje – tai buvo oficialieji valdžios leidiniai turkų k. (Irakas buvo Turkijos imperijos dalis). Paskui atsirado pana- šių leidinių ir arabų k. Apie 1900 buvo leidžiama per 50 laikraščių, spausdinamų Bagdade ir kituose mies- tuose. Pirmaisiais XX a. dešimtmečiais pasirodė laik- raščių anglų k. 1914, kai šalį užėmė angliai, pradėjo eiti dienr. anglų k. „Iraq Times“ („Irako laikas“). 1922 Bagdade pradėtas leisti oficialus vyriausybini- savitraštis anglų ir arabų k. „Al-Waqai al- Iraqiya“ („Irako žinios“). Apie 1925 ėmė eiti laikraščiai arabų k. „Al-Istiqal“ („Nepriklausomybė“) ir „Al-Furat“ („Eufratas“), o 1929 – dienr. arabų k. „Al-Bilad“ („Šalis“).

Per metus išleidžiama apie 150 knygų. Išėina 6 dienraščiai, jų tiražas 475 000 egz. (24 egz. 1000 gyv.). Svarb. laikraščiai „Al-Iraq“ („Irakas“, eina nuo 1976, tir. 25 000 egz.), „Al-Jumhuriyah“ („Respublika“, žr.), „Al-Thawarah“ („Revoliucija“, žr.), „Al-Qadissiya“ („Kodisija“, eina nuo 1971, tir. 130 000 egz.), „Baghdad Observer“ („Bagdado apžvalga“, žr.), žurnalai „Al-Thaqaafa“ („Kultūra“, eina nuo 1970, tir. 40 000 egz.), „Al-Algama“ („Rašytojas“, eina nuo 1964, tir. 20 000 egz.), savitraščiai „Alif-Baa“ („Abėcėlė“, nuo 1985, tir. 170 000 egz.), „Wae al-Umal“ („Darbininkų sąmoningumas“, nuo 1969, tir. 30 000 egz.).

Irako informacijos agentūra INA (žr.) įkurta 1959.

Radijas veikia nuo 1936, yra 4,165 mln. radijo im- tuvų (216 imt. 1000 gyv.). Laidas arabų, kurdų, tur- kmėnų, anglų, prancūzų k. transliuoja valstybinis Ira- ko radijas. Televizijos laidos transliuojamos arabų ir kurdų k. nuo 1956, yra 1,4 mln. televizorių (73 tel. 1000 gyv.). Valstybiniai telecentrai veikia Bagdade, Basroje, Mosule, Kirkuke.

Dokumentinio kino filmai pradėti kurti XX a. 5- ojo dešimtmečio viduryje.

V.U.

IRANAS, Irano Islamo Respublika (Pietvakarių Azija), nepriklausoma nuo 1921, gyventojų – 65,76 mln. (15 vieta pasaulyje), beraščių – 46 proc., sostinė – Tehera- nas, oficiali kalba – persų.

Seniausi Irano periodiniai leidiniai persų k. pasi- rodė XX a. 1910 Teherane buvo įsteigtas mėnesinis li- teratūros ir istorijos žurnalas „Armaghan“. 1920 pradėtas leisti religinis dienr. „Khorassan“, 1921 – savai- tinis satyros žurn. „Towfiq“ („Sėkmė“), 1923 – dienr. „Kushesh“ („Pastangos“), 1925 – vakarinis dienr. „Ettela`at“ („Žinios“, žr.), 1929 – savaitinis žurn. „Tehran Mossavar“ („Iliustruotasis Teheranas“). Kita- me dešimtmetyje pasirodė laikraščių prancūzų ir anglų k. 1935 pradėjo eiti dienr. prancūzų k. „Le Journal

de Teheran“ („Teherano laikraštis“), 1936 – dienr. anglų k. „Teheran Journal“ („Teherano laikraštis“). Apie 1970 iš viso buvo leidžiama per 120 laikraščių, iš jų daugiau kaip 30 dienraščių.

Per metus išleidžiama apie 5000 knygų. Išeina 13 dienraščių, jų tiražas 1,594 mln. egz. (24 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „Ettela'at“ (žr.), „Kayhan“ („Pasaulis“, žr.), „Abrar“ („Teisingasis“, eina nuo 1985, tir. 30 000 egz.), „Jumhuri-e-Islami“ („Islamo respublika“, nuo 1979, tir. 30 000 egz.), „Risala' at“ („Pasiuntinys“, nuo 1988, tir. 75 000 egz.), „Iran News“ („Irano naujienos“, nuo 1990 anglų k., tir. 45 000 egz.), „Teheran Times“ („Teherano laikas“, nuo 1979 anglų k., tir. 15 000 egz.), žurnalai ir savaitraščiai: „Ettela' at Haftegi“ („Savaitės naujienos“, žr.), „Ettela' at Javanan“ („Jaunimo savaitė“, nuo 1966, tir. 100 000 egz.), „Teheran Mossavar“ („Iliustruotasis Teheranas“, nuo 1929, tir. 30 000 egz.), „Sokhan“ („Žodis“, nuo 1943, tir. 10 000 egz.), „Zan-e-Ruz“ („Moteris šiandien“, nuo 1964, tir. 64 000 egz.).

Pagrindinė Irano informacijos agentūra yra IRNA (žr.), įkurta 1934.

Radijas veikia nuo 1940, yra 14,3 mln. radijo imtuvų (232 imt. 1000 gyv.). Televizijos programos reguliariai transliuojamos nuo 1959, yra 3,9 mln. televizorių (60 tel. 1000 gyv.). Telecentrai įrengti Teherane, Rašte, Mešchede, Širaze. Be 3 nacionalinių R ir TV kanalų, veikia 28 vietinės TV ir R stotys.

Dokumentinio kino filmai pradėti statyti 1930. v.u.

IRAŠAS, visa tai, kas įrašyta, užfiksuota bet kokioje medžiagoje, magnetinėje plokštelėje, juostoje. Gali būti teksto, garso, vaizdo įrašai.

IRAŠO FORMATAS (pranc. format < lot. formo – su teikiu pavidaļa), įrašo, fonogramos techniniai duomenys: įrašymo ir atkūrimo greitis (2,38; 4,76; 9,53; 19,05; 38,1 cm/s ir kt.); kanalų (takelių) skaičius (1; 2; 4; 8; 16; 24; 32); juostos plotis (3,81; 6,25; 12,7; 19,05; 25,4; 35; 50,8 mm); triukšmų slopinimo sistema (Dolby B; C; Hx Pro; dbx).

IRAŠYMO LYGIS, magnetinės juostos įmagnetinimo laipsnis. Pernelyg didelis sukelia garso iškraipymus, per mažas išryškina juostos savuosius trūkumus.

„IRISH INDEPENDENT“ („Airijos nepriklausomas“), Airijos didžiausias dienraštis, leidžiamas nuo 1905 Dubline anglų k. Tiražas 1996 – 150 000 egz.

IRIŠIMAS, knygos aptaisymas, apsaugantis knygos bloką ir jo lapus nuo susitėpimo ir nykimo. Susideda iš knygos bloko pagaminimo ir apdorojimo, kietviršio gaminimo ir bloko įdėjimo į kietviršį. Atliekamas rankomis arba įrišimo mašinomis. Knygos bloko gaminimo ir apdorojimo pagrindinės operacijos: lankų pjaustymas, lankstymas, komplektavimas, priešlapių priklijavimas, bloko komplektavimas, bloko presavimas, bloko siuvimas arba nesiūtinis sutvirtinimas, bloko nugarėlės apklijavimas, bloko apipjaustymas iš trijų pusių, nugarėlės suapvalinimas, kaptalo priklijavimas ir nugarėlės užklijavimas popieriumi, bloko džiovinimas.

IRIŠIMO MEDŽIAGOS, medžiagos, naudojamos įrišimo metu: 1) popierius priešlapiams ir viršeliams, kartonas; 2) viršeliui skirtos medžiagos su audinio pagrindu, pvz., kolenkoras, persisunkęs klijais, krakmolu, dažais, ir lederinas, dengtas iš vienos pusės nepersišviečiančia spalvota plėvele iš nitroceliuliozės, pigmentų; medžiagos, turinčios popierinį pagrindą, pvz., balakronas, bumvinilas, ir nitroceliuliozinį, poliamidinį arba chlorvinilinį sluoksnį; 3) medžiagos, skirtos įspaudams ant viršelių, pvz., folija (žr.), poligrafiniai dažai (žr.), klijai.

IRNA, Islamic Republic News Agency (Islamo Respublikos naujienų agentūra), Irano vyriausybinių informacijos agentūra, veikianti nuo 1934 Teherane. Iki 1981 vadinosi agentūra PARS arba PANA (Pars News Agency). Leidžia informacinį biuletinį apie naujaušius įvykius šalyje, skirtą kitų šalių visuomenės informavimo priemonėms.

IRODYMAS, kurio nors teiginio pagrindimas, paaiškinimas, kodėl šis teiginys laikomas teisingu; argumentas, faktas, patvirtinantis įrodomąjį dalyką.

IRONIJA (gr. eirōneia – apsimestinis nežinojimas): 1. Šamojinga, paslėpta pašaipa, pasityčiojimas.

2. Estetinis vertinimas, kuriam būdinga tyčinis prieštaravimas tarp to, kas vaizduojama, tiesioginės reikšmės ir tikrosios reikšmės, pvz., gyrimas norint peikti. Nuo humoro ir satyros skiriasi pašiepimo priemonė – tariamu rimtumu. Ironija kaip raiškos priemonę naudoja groteską, paradoksą, parodiją, hiperbolę, žodžių ar situacijų kontrastą. Dažnai ironija yra netiesioginė kovos forma: parodyti priešininką komiškoje šviesoje. Ironijos taikiny yra kiekviena netikra didybė – aukštos, bet neturinčios pagrindo pretenzijos, kilnūs sūkiškai, bet nesiruošimas juos vykdyti. Ironijos versmė – kontrasto praraja tarp to, ko žmogus siekia, ir to, kas faktiškai yra. Ironija dažnai iš paprastos atskiro žmogaus pašaiapos virsta žvilgsniu į gyvenimą, į pasaulį. Iškyla visose žmogaus gyvenimo srityse: mene, literatūroje ir kt.

3. Stiliaus figūra (tropas), pagrįsta žodžio pavartojimu priešinga tikrajai reikšmei, pvz.: „Leidinyje gausu barbarizmų, vertimų ir kitų kalbos „perlų“. Neretai tokie žodžiai rašomi kabutėse, pabrėžiant perkeltinį jų vartojimą. Aštri, pikta ironija vadinama sarkazmu (žr.).

ISLANDIJA, Islandijos Respublika (šiaurės Europa), nepriklausoma nuo 1944, gyventojų – 0,27 mln. (172 vieta pasaulyje), sostinė – Reikjavikas, oficiali kalba – islandų.

Knygos pradėtos spausdinti 1530. 1773 išėjo pirmas žurnalas. Pirmas savaitraštis „Thjodolfur“ („Tautinis“) pasirodė 1848, o laikraštis „Isafold“ („Islandija“) – 1873. Pirmas dienraštis „Visir“ („Rodyklė“) pradėtas leisti 1910 Reikjavike; 1981 jis susijungė su laikr. „Dagbladid“ („Dienraštis“), įkurtu 1975, ir buvo pavadintas „DV/Dagbladid-Visir“ (žr.). Nuo 1913 eina rytinis dienr. „Morgunbladid“ („Rytinis laikraštis“, žr.), nuo 1917 – Pažangos partijos dienr. „Timinn“ („Laikas“, žr.). 1962 iš viso buvo leidžiama 80 laikraščių ir 150 žurnalų. 1974 ėjo apie 100 periodinių leidinių.

Per metus išleidžiama apie 1400 knygų. Išeina 3 minėti dienraščiai 103 000 egz. tiražu (387 egz. 1000

gyv.), 15 savaitraščių, apie 70 žurnalų. Kiti svarb. laikraščiai: „Althydubladid“ („Liaudies laikraštis“, Islandijos socialdemokratų partijos organas, eina nuo 1919, tir. 4500 egz.), „Dagur“ („Diena“, Islandijos pažangos partijos organas, nuo 1918, tir. 7000 egz.), „Pressan“ („Spauda“, nuo 1988, tir. 20 000 egz.); žurnalai: „Husfreyjan“ („Šeiminkė“, eina nuo 1950, tir. 6000 egz.), „Hus og Hiblyli“ („Namas ir šeima“, nuo 1985, tir. 15 000 egz.), „New from Iceland“ („Žinios iš Islandijos“, nuo 1975 anglų k., tir. 3000 egz.), „Urval“ („Rinkinys“, nuo 1942, tir. 7000 egz.), „Vinnan“ („Darbas“, nuo 1943, tir. 4000 egz.), „Vikan“ („Savaitė“, nuo 1938, tir. 14 000 egz.).

Islandija savo informacijos agentūros neturi. Daugiausia naudojami agentūrų Reuters, AP, UPI, AFP, NT paslaugomis.

Radijas veikia nuo 1930, yra 205 000 radijo imtuvų (771 imt. 1000 gyv.). Televizija veikia nuo 1966, yra 83 000 televizorių (312 tel. 1000 gyv.). 70 proc. TV programų sudaro užsieninės laidos (daugiausia JAV). Be visuomeninės R ir TV kompanijos Rikisutvarpid, laidas transliuoja ir privačios R bei TV stotys (Adalstodin, Bylgjan, Stod 2, SYN ir kt.).

v.u.

ISPANIJA, Ispanijos Karalystė (Pietvakarių Europa), nepriklausoma nuo 1479, gyventojų – 39,57 mln. (28 vieta pasaulyje), beraščių – 4,6 proc., sostinė – Madridas, oficiali kalba – ispanų.

Pirmoji spaustuvė įkurta Valensijoje (Aragone) 1475. Netrukus jų atsirado Barselonoje, Saragose, Burgose, Sevilijoje. Apie 1490 išspausdintos pirmosios knygos Sevilijoje ir Barselonoje.

1661 pradėjo eiti pirmasis dienraštis „Relacion o Gazeta de algunos casos particulares“ („Pranešimai arba laikraštis apie kai kuriuos ypatingus įvykius“). XVII a. pab. atsirado ir žurnalų. Daugiausia periodinių leidinių pradėjo eiti XVIIIa. pab. – XIX a. Kai kurie iš jų leidžiami ir šiandien. Nuo 1792 eina dienr. „Diario de Barcelona“ („Barselonos laikraštis“, tir. 30 000 egz.), nuo 1808 – „Diario de Tarragona“ („Tarragonos laikraštis“, tir. 20 000 egz.), nuo 1866 – „Las Provincias“ („Provincija“, leidžiamas Valensijoje, tir. 70 000 egz.), nuo 1867 – „Diario de Cadiz“ („Kadiso laikraštis“, tir. 30 000 egz.), nuo 1881 – „La Vanguardia Espanola“ („Ispanijos avangardas“, žr.), nuo 1885 – „La Voz de Galicia“ („Galicijos balsas“, La Korūnėje, tir. 108 000 egz.), nuo 1895 – „Heraldo de Aragon“ („Aragono šauklys“, Saragose, tir. 50 000 egz.). 1972 ėjo 205 laikraščiai ir 3000 žurnalų, 1990 – apie 200 laikraščių ir 2000 kitų periodinių leidinių.

Per metus išleidžiama apie 40 000 knygų. Išeina 148 dienraščiai, jų tiražas 4,1 mln. egz. (105 egz. 1000 gyv.). Kiti svarb. dienraščiai: „ABC“ (žr.), „Diario 16“ („16 (akcininkų) laikraštis“, eina nuo 1976, tir. 200 000 egz.), „Ya“ („Jau“, žr.), „As Madride“ („Madridas“, nuo 1939, tir. 145 000 egz.), „Marca“ („Atžyma“, sporto dienraštis, nuo 1938, tir. 110 000 egz.), „El Mundo“ („Pasaulis“, žr.), „El Pais“ („Šalis“, žr.), „El Periodico“ („Laikraštis“, eina nuo 1978, tir. 123 000/500 000 egz.); žurnalai ir savaitraščiai: „Actualidad Economica“ („Aktualioji ekonomika“, eina nuo 1958, tir. 153 000 egz.), „Cambio 16“ („16 permainos“, nuo 1972, tir. 160 000 egz.), „Elle“ („Ela“, nuo 1987, tir. 200 000 egz.), „Epoca“ („Epocha“, nuo 1990, tir. 165 000 egz.), „Interviu“ (nuo 1976, tir. 320 000 egz.), „Panorama

Internacional“ („Tarptautinė panorama“, nuo 1987, tir. 420 000 egz.), „Tiempo de Hoy“ („Laikas šiandien“, nuo 1982, tir. 120 000 egz.).

Ispanijos informacijos agentūra EFE (žr.) įkurta 1939. Tai stambiausia agentūra ispanų kalbą vartojančiose šalyse. Šalyje yra dar 7 kitos mažesnės informacijos agentūros (Colpisa, Cover, Europa Press SA, Fax Press ir kt.).

Radijas veikia nuo 1924, yra 12,2 mln. radijo imtuvų (312 imt. 1000 gyv.). Televizijos laidos transliuojamos nuo 1956, yra 15,78 mln. televizorių (400 tel. 1000 gyv.). Iš viso yra per 500 R stočių, apie 30 TV stočių. Tai nacionalinės Ispanijos R ir TV, regioninės visuomeninės ir privačios R bei TV stotys.

Dokumentinio kino filmai statomi nuo 1905. v.u.

ĮSPAUDIMAS, įrašų, atvaizdų knygos kietviršiuose, nugarėlėse įpresavimas. Įrašai ir atvaizdai būna spalvoti (dažai, folija) ir nespaltoti, tik išpausti (toks įspaudimas vadinamas aklaspaude, žr.) arba reljefiniai (nespaltoti arba spalvoti; pastarasis vadinamas kongreviniu).

ISTORIZMAS (gr. historia – istorija): 1. Filosofinis ir metodologinis pažinimo principas, reikalaujantis tirti daiktus ir reiškinius jų atsiradimo ir vystymosi požiūriu. Remiasi postulatu, jog objektyviam pasauliui visada būdingas vidinis sąryšingumas ir nuolatinis kitimas. Istorizmas įgalina ne tik teisingai išaiškinti praeitį ir dabartį, bet ir numatyti tikrovės vystymosi tendencijas.

2. Pasyviojo fondo žodis arba žodžių junginys, pavadinantis nebenaudojamą, pasenusį daiktą arba kurią nors istorinę realiją, pvz., krivulė, kunigaikštis.

„IŠEIVIS“, Argentinos lietuvių dvisavaitis laikraštis, ėjęs 1935-36 Buenos Airėse. Leido Argentinos lietuvių tautininkų s-ga. Redagavo A. Gūra.

„IŠEIVIŲ DRAUGAS“, D.Britanijos lietuvių katalikiškos krypties savaitraštis, leistas 1914-82 Belshilyje ir Glazge. Įsteigė, leido ir iš pradžių redagavo kun. J. Norbutas. Nuo 1916 03 01 leidimą perėmė D. Britanijos lietuvių Romos katalikų darbininkų Šv. Juozapo s-ga, kuri nuo 1916 07 08 pradėjo spausdinti laikraštį nuosavoje spaustuvėje. Redaktoriai: L. Vitkauskas, A. Petrauskas, J. Butkevičius, kun. J. Petrauskas, nuo 1934 – kun. J. Gutauskas.

„IŠ GYVASTIES VERSMĖS“, religinės krypties laikraštėlis, leistas 1903-04 Tilžėje. Leido Lietuvos jaunimo s-ga. Spausdino Šv. Rašto tekstus, rašė apie žmogaus religinio, dvasinio gyvenimo priedermes. Išėjo 11 numerių.

IŠKAUSKAS Česlovas (g. 1950 07 12 Prienų raj., Balbieriškio miestelyje), žurnalistas. 1976 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. Pradėjo dirbti Lietuvos radijuje politikos komentatoriumi, nuo 1984 buvo radijo ir televizijos politikos apžvalgininkas, kūrė televizijos laidą „Lietuva – pasaulyje, pasaulis – Lietuvoje“. Po 1992 dirbo bankų sistemoje atstovu spaudai, rengė Baltijos TV laidą „Lietuva pasaulyje“, o nuo 1994 vasaros – „Tele-3“ laidą „Žvelkime atidžiau“. Nuo 1990 – dienr. „Lietuvos rytas“ apžvalgi-

ninkas tarptautiniais klausimais. 1997 su V. Preidyte pradėjo vesti TV3 laidą „Akcentai“.

IŠKILIOJI SPAUDA, žr. Spauda.

IŠLEIDĖJAS: 1. Leidyklos gamybos skyriaus darbuotojas, koordinuojantis leidyklos darbą ir kontroliuojantis poligrafinių darbų kokybę, tikslumą, stebintis visas leidinio gamavimo stadijas, kol pasirodo visas tiražas.

2. Periodinio leidinio redakcijos darbuotojas, koordinuojantis redakcijos ir spaustuvės darbą, atsakingas už korektūrą ir visą leidinio techninį apipavidalinimą.

„IŠMINTIS“, JAV lietuvių mėnesinis mokslo, meno, literatūros ir satyros iliustruotas žurnalas, leistas 1933-35 Bostone. Redagavo R. Židžiūnas.

IŠNAŠA, teksto paaiškinimas, pastaba, nuoroda, kitos papildomos žinios, pateikiamos puslapio apačioje ar skyriaus, knygos pabaigoje. Paprastai renkama kitokiu (smulkesniu) šriftu. Teksto žodžiai, kuriems priklauso išnaša, pažymimi skaičiumi, žvaigždute (asterisku, pakeltu virš eilutės ženklu). Tas pats ženklas kartojamas prie atitinkamos išnašos.

IŠRAKINIMAS, tolygus tarpų padidėjimas arba sumažėjimas tarp žodžių rinkinyje, kad eilučių ilgis atitiktų reikiamą formatą. Rankiniame rinkinyje tarp žodžių dedamos špacijs (žr.), linotipiniame – špacijiniai pleištai. Renkant monotipų, išrakinama pleištais pusiau automatiškai.

IŠRETINIMAS, teksto surinkimas, paliekant tarp raidžių ar eilučių norimus didesnius tarpus.

IŠVADA: 1. Loginis sprendimas, išvestas iš kitų sprendimų; teiginys, išvestas iš kitų teiginių; konkluzija (lot. conclusio – pabaiga, išvada).

2. Veikalo ar apskritai argumentacijos dalis, kurioje glaustai išdėstyta, kas laikoma įrodyta ankstesniais argumentais ir faktais.

„IŠVIEN“, Argentinos lietuvių savaitraštis, leistas 1936 09–1939 06 Buenos Airėse. Redagavo M. Šalčius, P. Leščius, S. Majauskas, A. Vilutis. Padėjo leisti Draugija užsienio lietuviams remti. Išėjo 137 numeriai.

ITALIJA, Italijos Respublika (Pietų Europa), nepriklausoma nuo 1870, gyventojų – 57,16 mln. (21 vieta pasaulyje), beraščių – 2,9 proc., sostinė – Roma, oficiali kalba – italų.

Pirmoji spaustuvė įkurta 1467 Venecijoje. Ten 1468 buvo išspausdinta pirmoji knyga lotynų k. – Cicerono „Epistolae ad familiares“ („Laiškai artimiesiems“). 1470 pasirodė ir pirmoji knyga italų k. – Petrarkos „Kanonjerė“, o 1471 – Biblijos vertimas. Maždaug tuo metu spaustuvų atsirado ir Romoje, kur iki 1472 buvo išleistas 36 knygų.

XVI a. buvo platinami ranka rašyti informaciniai lapeliai (naujienu lapai), vadinami „gazetomis“ (juos buvo galima nusipirkti už nedidelę Venecijos sidabro monetą „gazetta“ – „grašis“). 1645 Genujoje pasirodė pirmasis Italijos laikr. „Sincero“ („Nuoširdus“), o 1664 Mantovoje – „Gazzetta di Mantova“ („Mantovos

laikraštis“). 1665 pradėjo eiti prancūzų mokslinio žurn. „Le Journal des Sçavans (Savants)“ („Mokslininkų laikraštis“) vertimas į italų k. Ypač daug įvairių periodinių leidinių pradėta leisti XVIII ir XIX a. Juos iš pradžių steigė pramonininkai, prekybininkai, bankai ir valstybinės valdžios įstaigos, o paskui – gausios politinės partijos, kitos visuomeninės organizacijos. Kai kurie iš jų eina ir dabar. Nuo 1735 Parmoje leidžiamas dienr. „Gazzetta di Parma“ („Parmos laikraštis“, tir. 60 000 egz.), nuo 1824 Genujoje – „Corriere Mercantile“ („Komerčinis kurjeris, pasiuntinys“, tir. 35 000 egz.), nuo 1848 Turine – „Gazzetta del Popolo“ („Liaudies laikraštis“, tir. 110 000 egz.), nuo 1859 Florencijoje – „La Nazione“ („Tauta“, tir. 270 000 egz.), nuo 1860 Romoje – „La Gazzetta Ufficiale“ („Oficialus laikraštis“), Palerme – „Giornale di Sicilia“ („Sicilijos laikraštis“, tir. 90 000 egz.), nuo 1861 Neapolyje – „Il Roma“ („Roma“, tir. 50 000 egz.), nuo 1864 Milane – „Il Sole“ („Saulė“, tir. 400 000 egz.).

Per metus išleidžiama apie 30 000 knygų. Išėina daugiau kaip 9000 periodinių leidinių, tarp jų 78 dienraščiai, jų tiražas 6,068 mln. egz. (105 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „Corriere della Sera“ („Vakarinės žinios“, žr.), „La Gazzetta dello Sport“ („Sporto laikraštis“, eina nuo 1896 Milane, tir. 455 000 egz.), „Il Giornale“ („Laikraštis“, nuo 1973 Milane, tir. 285 000 egz.), „Il Giorno“ („Diena“, žr.), „Il Gazzettino“ („Laikraštis“, eina nuo 1887 Venecijoje, tir. 200 000 egz.), „Il Messaggero“ („Šauklys“, žr.), „La Repubblica“ („Respublika“, žr.), „La Stampa“ („Spauda“, žr.), „Il Secolo XIX“ („XIX amžius“, eina nuo 1886 Genujoje, tir. 130 000 egz.), „Il Tempo“ („Laikas“, nuo 1944 Romoje, tir. 150 000 egz.), „L’Unita“ („Vienybė“, žr.); žurnalai: „Il Mondo“ („Pasaulis“, eina nuo 1949 Milane, tir. 108 000 egz.), „Epoca“ („Epocha“, nuo 1950 Milane, tir. 310 000 egz.), „L’Espresso“ („Ekspresas“, nuo 1955 Romoje, tir. 500 000 egz.), „L’Europeo“ („Europietis“, nuo 1945 Milane, tir. 183 000 egz.), „Famiglia Christiana“ („Krikščionio šeima“, žr.), „Oggi“ („Šiandien“, žr.), „Panorama“ („Panorama“, nuo 1962 Milane, tir. 600 000 egz.).

Italijos nacionalinė informacijos agentūra ANSA (žr.) įkurta 1945. Minėtinos agentūros AGI (žr.), dirbanti nuo 1950, bei IPS, Inter Press Service (Tarptautinė spaudos tarnyba), veikianti nuo 1964 Romoje.

Radijas veikia nuo 1924, yra 45,734 mln. radijo imtuvų (791 imt. 1000 gyv.). Televizijos programos reguliariai transliuojamos nuo 1954, yra 24,35 mln. televizorių (421 tel. 1000 gyv.). R ir TV centrai yra Romoje, Milane, Neapolyje, Turine. Be didžiausios Italijos radijo ir televizijos kompanijos RAI (Radiotelevisione Italiana), veikia apie 1000 privačių R stočių ir 900 privačių TV studijų.

Dokumentinio kino filmai kuriami nuo 1896. v.u.

ITAR-TASS, Informacionnoje Telegrafnoe Agentstvo Rossii – Telegrafnoe Agentstvo Suverennyh Stran (Rusijos informacinė telegramų agentūra – Suverenų šalių telegramų agentūra), Rusijos valstybinė informacijos agentūra, veikianti nuo 1925 Maskvoje. Iki 1992 sausio pab. vadinosi TASS – Telegrafnoe Agentstvo Sovetskogo Sojuza (Tarybų Sąjungos telegramų agentūra). Įkurta vietoj Rusijos telegramų agentūros ROSTA (Rossijskoje Telegrafnoje agentstvo), veikusios nuo 1918. Pastaroji įsteigta, sujungus Petrogrado telegramų

agentūrą PTA, veikusią nuo 1914, su 1917 įsteigtu Rusijos informacijos biuru ir perkėlus ją į Maskvą. 1904-14 reikalingą informaciją teikdavo Sankt Peterburgo Telegramų agentūra TA, kuri laikoma ITAR-TASS pirmtaku.

Informaciją apie vidaus gyvenimą rengia apie 500 korespondentų ir 300 fotoreporterių. Daugiau kaip 100 užsienio valstybių akredituoti korespondentai renka informaciją apie svarbiausius pasaulio įvykius ir ją perduoda į agentūros centrą Maskvoje. Informacijai apdoro ti ir skleisti naudojamos šiuolaikinės ryšio priemonės, elektroninė technika, displėjai.

Per parą agentūra perduoda apie 800 valandų laidų ir 750 laikraščio puslapių medžiagos rusų, anglų, prancūzų, vokiečių, ispanų, arabų ir kt. k.

Leidžia ekonominės informacijos biuletenius, užsienio informacijos rinkinį „Atlas“ bei pasaulio įvykių komentarų, prognozių ir analizės rinkinį „Kompas“.

ITERPTINIAI ŽODŽIAI, gramatiškai su sakiniu nesusiję žodžiai ar žodžių junginiai, reiškiantys tam tikras pastabas dėl sakinio turinio. Specifinės reikšmės funkciją ir būdingą leksiką turintys įterptiniai žodžiai ir žodžių junginiai vadinami įterptiniais: „be abejonės“, „matyt“, „mūsų nuomone“, „atvirai kalbant“. Lietuvių kalboje įterptiniai atlieka įvairias reikšmės funkcijas: pabrėžia įsitikinimą ar abejojimą tuo, kas reiškia sakinyje (vadinamieji modaliniai žodžiai (žr.), pvz.: „Tu, be abejo, pavargęs“, „Jie, galimas daiktas, vėluos“); išreiškia kalbamojo dalyko keliamus jausmus (vadinamieji emociniai žodžiai, pvz.: „Mūsų laimei, diena pasitaikė graži“); nurodo minimų faktų ar žinių šaltinį (pvz.: „Spektaklis, jo nuomone, buvo įdomus“); apibūdina kalbos procesą (pvz.: „Toks yra, bendrais bruožais, rodomas siužetas“); aktyvina pašnekovo dėmesį (pvz.: „Žiūrėk, kokia minia susirinko!“). Dalis įterptinių neturi reikšminių funkcijų, vartojami kalboje tik kaip pertarai (pvz.: „Šitaip“, „taigi“, „tatai“). Dažniausiai jie eina sakinio pradžioje ir viduryje. Prie įterptinių žodžių priskiriami ir įspraudai – papildomos ar net pašalinės pastabos, dažniausiai pateiktos skliausteliuose: „Kai atėjo pavasaris, tai jis (koks kvailumas!) neatskyrė viščiukų nuo žvirblių“ (I. Simonaitytė).

Įterptinis sakiny – sakiny, įterptas į kitą sakinį, bet gramatiškai nesusijęs nė su viena jo dalimi: „Kad pas mus (dabar Antanas nebesakydavo: pas tave) visų darbų dveja ir treja tiek nei pas kitus“ (Vaižgantas).

ITIM, Itonut Israelit Meouquedet (Izraelio spaudos agentūra), Izraelio informacijos agentūra, veikianti nuo 1950 Tel Avive kaip kooperacinis šalies laikraščių susivienijimas. Daugiausia naudojami Reuters, AFP, AP, UPI agentūrų skleidžiama informacija.

Leidžia savaitinį leidinį „Airmail Bulletin“ ir kasdieninį leidinį „Financial Bulletin“ (anglų k.).

Agentūra atstovus turi Niujorke, Paryžiuje, Buenos Airėse, Johanesburge, kai kurių kitų valstybių sostinėse; informaciją teikia daugelio svarbiausių pasaulio informacijos agentūrų vietiniai korespondentai.

ITRAUKA, tarpas pirmoje eilutėje, kuris žymi pastraipos pradžią. Įtrauka priklauso nuo šrifto kegelio, eilutės rinkimo formato. Ji turi būti vienoda visam leidinio tekstui.

ITV, INDEPENDENT TELEVISION AUTHORITY (Nepriklausomoji televizija), D. Britanijos televizijos kompanija, veikianti nuo 1955 Londone. Įkūrė 3 D. Britanijos kompanijos (Radiffusion, Granada, ATV) ir JAV kompanija ABC. Programos transliuojamos visoje šalyje 24 val. per parą. Trečdalį programos sudaro informacinės (naujienų, dokumentikos), šviečiamosios bei religinės laidos. Likusioji dalis – sportas, TV žaidimai, filmai, dramos, įvairūs šou. Pagrindinė kompanijos BBC konkurentė.

ITV sudaro 15 regioninių TV kompanijų, turinčių licencijas daryti ir rodyti programas 14 nepriklausomų televizijos geografinių rajonų. Kiekvienos kompanijos rodomos laidos gali būti parengtos tos pačios ar kitos ITV kompanijos arba nupirktos kitur. Visos licencijuotos ITV kompanijos dirba komerciniu pagrindu. Jų pajamas daugiausia sudaro pinigai, gauti už parduotą eterio laiką reklamai. Kiekvienos kompanijos finansiniai šaltiniai, reklamos pajamų dydis ir kompanijos produkcija priklauso nuo geografinio rajono auditorijos. Visam ITV tinklui šalies ir tarptautines naujienas rengia naujienų tarnyba ITN (Independent TV News).

IVADAS: 1. Pradedamoji kalbos, straipsnio, kūrinio dalis, kurioje trumpai supažindinama su turiniu, apibūdinama paskirtis, parengimo metodika ir pan.

2. Informacinio pagalbinio teksto dalis, einanti prieš pagrindinį tekstą, parašyta autoriaus; lyginant su pratarme, akademiškesnio pobūdžio.

IVYKIS, atsitikimas, reikšmingas visuomenės arba asmens gyvenimo reiškinys.

IVINSKIS Laurynas (1810 08 15 (03) Šilalės apylinkėse – 1881 07 29 (17) Milvydų dvare prie Kuršėnų), kalendorių leidėjas, liaudies švietėjas. 1831 baigė Kolainių apskrities m-lą. 1841-79 dirbo namų mokytoju ir Rietavo bei Jonišio parapinių m-lų mokytoju. Parengė pirmąjį periodinį leidinį D. Lietuvoje – lietuviškąjį kalendorių. Jis išėjo Vilniuje, J. Zavatskio spaustuveje, pavadinimu „Metu skajtlus ukiszkas ant metu Wieszpacies 1846“. Tą vardą dukart keitė, kol nuo 1848 nusistovėjo „Kalendorius arba metskajtlus ukiszkas“ (ligi 1864). 1866-67 turėjo kalendorių perrašyti rusų raidėmis. 1878 išleido lotynų raidėmis, be lenkiškų ženklelių. Iš viso išėjo 22 (19 lotynų raidėmis ir 3 rusiškomis). 1857 buvo sumanęs leisti laikr. „Aitvaras“ (žr.), bet negavo leidimo.

Parašė ir kalendoriuose paskelbė didaktinių eilėraščių, pasakėčių, stilizuotų liaudies pasakų. Taip pat išvertė užsienio rašytojų kūrinių, surinko tautosakas, medžiagos lietuvių k. žodynui, parengė lenkų-lietuvių ir rusų-lietuvių k. žodynus (neišspausdinti). Išleisti „Raštai“ (1995).

IVINSKIS Zenonas (1908 05 25 Plungės vls. Kaušėnų k. – 1971 12 24 Bonoje, Vokietijoje), istorikas, spaudos bendradarbis. 1929 baigė Lietuvos un-tą, 1929-32 tobulinosi Miuncheno ir Berlyno un-tuose. 1933-43 dėstė Vytauto Didžiojo ir Vilniaus un-tuose, buvo profesorius (nuo 1940). 1944 pasitraukė į Vokietiją, 1949-63 gyveno Romoje, 1963-71 dėstė Bonos un-te.

Spaudoje bendradarbiavo nuo 1923. 1926-29 buvo „Sargybos“ redakcijos darbuotojas. Publikacijas skelbė „XX amžiuje“ (nuo 1937 kurį laiką buvo vyr.

redaktoriaus pavaduotojas), „Židinyje“, „Naujojoje Romuvoje“, „Mūsų žinyne“, „Vaire“ ir kt. leidiniuose. Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys. Gyvendamas užsienyje, bendradarbiavo leidiniuose „Aidai“, „Žiburiai“, „Tremtinių mokykla“, „Tėviškės garsas“, „Draugas“, „Darbininkas“ ir kt. Parašė istorijos veikalų, tarp jų „Lietuvos valstiečių luomo susiformavimas ir raida“ (1933), „Senovės lietuvių religijos bibliografija“ (1938), „Jėzuitų spaustuvė Vilniuje ir pirmosios lietuviškos knygos“ (1953, vokiečių k.) ir kt. Išleisti rinktiniai raštai „Lietuvos istorija (iki Vytauto Didžiojo mirties)“ (1978).

IZRAELIS, Izraelio Valstybė (Vakarų Azija, Artimieji Rytai), nepriklausoma nuo 1948, gyventojų – 5,46 mln. (99 vieta pasaulyje), beraščių – 5,1 proc., sostinė – Tel Avivas, faktiškai Jeruzalė, oficiali kalba – ivritas.

Pirmieji laikraščiai pasirodė XIX a. antroje p. 1863 Jeruzalės spaustuvėje buvo išspausdinti hebrajų kalba pirmieji savaitraščių „Ha-Levanon“ („Levantis, Artimieji Rytai“) ir „Havazzelet“ („Savaitės laikraštis“) numeriai. Laikr. „Havazzelet“ 1870 buvo turkų (kurie šalį valdė nuo XVI a.) uždarytas, ir jo leidimas atnaujintas tik 1911. 1907 pradėjo eiti laikr. „Hapoel Hatzair“ („Jaunasis darbininkas“). Nuo 1918 (tais metais šalis buvo okupuota anglų) Tel Avive eina dienr. „Ha'aretz“ („Šalis, tėvynė“, žr.), o nuo 1925 – „Davar“ („Žodis“, tir. 20 000 egz.). 1985 buvo leidžiamas 21 dienraštis ir 890 kitų periodinių leidinių: 67,2 proc. jų buvo spausdinami ivrito k., 14,3 proc. – anglų, kiti – vokiečių, arabų ir kt. k.

Per metus išleidžiama apie 2500 knygų. Išėina 31 dienraštis 1,24 mln. egz. tiražu (242 egz. 1000 gyv.). Kiti svarb. laikraščiai: „Al-Quds“ („Jeruzalė“, eina nuo 1968 arabų k. Jeruzalėje, tir. 40 000 egz.), „Yedioth

Ahronot“ („Naujausios žinios“, ivrito k., žr.), „The Jerusalem Post“ („Jeruzalės paštas“, anglų k., žr.), „Ma'ariv“ („Vakaras“, ivrito k., žr.), „Letzte Nyess“ („Naujausios žinios“, eina nuo 1949 jidiš k. Tel Avive, tir. 25 000 egz.), žurnalai: „Haolam Haze“ („Šis pasaulis“, eina nuo 1937 Tel Avive ivrito k., tir. 25 000 egz.), „Mada“ („Mokslas“, nuo 1955 Jeruzalėje ivrito k., tir. 10 000 egz.), savaitraštis „Ma'ariv Lano'ar“ („Jaunimo vakaras“, eina nuo 1957 Tel Avive ivrito k., tir. 80 000 egz.).

Izraelio informacijos agentūra ITIM (žr.) įkurta 1950. Jeruzalėje veikia informacijos agentūra JTA / Jewish Telegraph Agency (Žydų telegramų agentūra).

Radio laidos pradėtos 1936, yra 2,415 mln. radijo imtuvų (471 imt. 1000 gyv.). Televizija veikia nuo 1968, yra 1,39 mln. televizorių (271 tel. 1000 gyv.). Vyriausybė radijo stotis (įsteigta 1968) laidas transliuoja 16 kalbų, televizijos centras (įsteigtas irgi 1968) – ivrito, anglų ir arabų k.

Pirmasis dokumentinio kino filmas sukurtas 1912 Palestinoje.

V.U.

„IZVESTIJA“ („Žinios“), Rusijos nepriklausomas dienraštis, einantis nuo 1917 Maskvoje. Iki 1918 buvo Petrogrado darbininkų ir kareivių deputatų tarybos organas ir ėjo Petrograde. 1918-38 – Maskvos darbininkų ir kareivių deputatų tarybos Rusijos ir (nuo 1922) TSRS centro vykdo. k-to organas, 1938-91 leido TSRS AT Prezidiumas. Nuo 1992 – nepriklausomas visuomeninis-politinis dienraštis. Tiražas 1996 – 631 000 egz.

IŽANGA, parengiamoji, pradedamoji veikalo, knygos, straipsnio dalis; įvadas.

J

JACKEVIČIUS Mykolas (g. 1921 10 19 Kaune), žurnalistas, rašytojas. 1942-45 buvo Raudonosios armijos 16 lietuviškosios divizijos karys. 1946-51 dirbo laikr. „Tiesa“ redakcijoje informacijos skyriaus lit. darbuotoju, ats. sekretoriaus pavaduotoju, skyriaus vedėju. 1952 baigė Vilniaus pedagoginio in-to Užsienio kalbų fak. 1951-56 redagavo žurn. „Sportas“. 1956 buvo laikr. „Sportas“, 1960-66 – laikr. „Tėvynės balsas“, 1967-69 – savaitr. „Gimtasis kraštas“ redaktorius. 1971-78 dirbo diplomatinį darbą Lenkijoje, 1978-90 – Lietuvos užsienio reikalų ministerijoje.

Išleido feljetonų rinkinį „Džonis iš Vinipego“ (1962), romaną „Brandenburgo vartai“ (1964), apybraižą „Komandantė Algirdas“ (1977), dokumentinę pjesę apie vokiečių kompozitorių E. Geistą „Aš girdžiu muziką“ (su J. Skliutausku, 1973, past. 1978). Išvertė knygų iš lenkų ir vokiečių k.

JAGOMASTO SPAUSTUVĖ, veikusi Tilžėje 1896–1941. Įsteigė Rytų Prūsijos lietuvių publicistas, knygų leidėjas Enzys Jagomastas (1870 03 22 Lumpėnuose, Šilutės aps. – 1941 08 23 Vilniuje). Leido ir spausdino lietuviškus laikraščius „Aušra“ (1896-99), „Naujasis Tilžės keleivis“ (1924-40), A. Baranausko, V. Kudirkos, S. Matulaičio veikalus. 1911 spaustuvė pavadinta „Lituania“ (žr.). 1896–1941 išleista apie 190 lietuviškų knygų.

JAKAVIČIUS Liudvikas (1871 03 10 Akmenėje, Mažeikių aps. – 1941 08 20 Anykščiuose, Utenos aps.), kalendorių ir knygų leidėjas, spaudos ir liaudies teatro darbuotojas. 1890 Papilėje tarnavo valsčiaus raštininku. 1891 išvyko gyventi į Rygą. Ten platino lietuvišką spaudą, dalyvavo vietinių lietuvių veikloje. 1898 suorganizavo pirmą lietuvių teatro spektaklį. 1904 įsteigė knygyną, netrukus įsirengė ir spaustuvę. Be knygų, leido kalendorius: nuo 1905 „Lietuvių naminių draugą“, nuo 1907 „Juokų kalendorių“ ir kt. 1906-07 ėjo jo leidžiamas ir redaguojamas mėnesinis satyros žurn. „Juokdarys“. 1909-15 leido ir redagavo laikr. „Rygos naujienos“. 1919 grįžo į Lietuvą, Šiauliuose įsteigė savo knygyną. Taip pat dirbo ir leidėjo darbą. Leido kalendorius (nuo 1920),ėjusius dideliu

tiražu. 1924 su dr. J. Šliūpu įsteigė Laisvamanių etinės kultūros d-ją.

Nuo 1900 Lietuvania, L. Būbelio ir kt. slapyvardžiais bendradarbiavo „Ūkininke“, „Varpe“, „Naujienose“, „Lietuvių laikraštyje“, „Lietuvos ūkininke“, „Vilniaus žiniose“. Daugiausia pats prirašė savo leidžiamus kalendorius. Atskirai išleistos jo paties knygelės daugiausia yra skirtos mėgėjų teatrui ar šiaip skaitytojui: „Artistų patarėjas“ (1909), „Juokai be pinigų“ (I-III, 1909-11), „Linksmų monologų pasakotojas“ (1927), „Juokų milteliai“ (1929) ir kt. Paskelbė „Atsiminimus iš lietuvių spaudos draudimo laikų“ (1939).

JAKS-TYRIS Jonas (1877 01 27 Dabikinėje, Mažeikių aps. – 1938 01 24 Kėdainiuose), chemikas, visuomenės veikėjas. 1900 baigė Šiaulių gimnaziją, vėliau Maskvos un-te chemijos studijas. Dalyvavo 1905 revoliucijoje kaip LSDP narys, spaudos organizatorius. Dėl „Naujosios galdynės“ buvo valdžios persekiotas, ištremtas. Iki 1922 gyveno Taškente, dirbo mokesčių inspekcijoje.

Mokydamasis Maskvoje, priklausė Maskvos lietuvių d-jai, per vasaros atostogas pats iš Tilžės gabendavo lietuvišką spaudą. Pasirašydavo „Naujosios galdynės“, „Žarijos“, „Echo“ ats. redaktoriumi, nors faktiškai tebuvo jų administratorius.

JAKŠTAS Adomas, žr. Dambrauskas Aleksandras.

JAKŠTAS Jonas (g. 1931 02 08 Bikūnuose, Utenos aps.), poetas, rašytojas, vertėjas, spaudos, radijo ir televizijos darbuotojas. 1952 baigė Dusetų vid. m-lą, 1959 – Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1954-57 dirbo laikr. „Tiesa“ korektoriumi, 1957-64 – žurn. „Švyturys“ lit. darbuotoju. 1964-72 – rašytojas profesionalas. 1972-90 buvo Lietuvos televizijos ir radijo Literatūros ir dramos redakcijos vyresn. redaktorius, 1990-93 – vyr. redaktorius. Nuo 1993 – Lietuvos radijo ir televizijos Literatūros ir dramos redakcijos vyresn. redaktorius.

Periodinėje spaudoje paskelbė publicistinių straipsnių kultūros ir visuomenės gyvenimo klausimais, dokumentine medžiaga grįstų grožinių novelių apie įvairių tautų rašytojus. Išleido poezijos knygų, tarp jų: „Žalsvieji žirginiai“ (1960), „Prisiminimai be datų“ (1974), „Neužmirškite atsigržti“ (1981), „Vien tik pėdsakas“ (1984), „Tarp mūsų ir mūsų“ (1985), „Sprogimas“ (1988), „Akimirų kriokliai“, „Tarp audros ir giedros“ (1992), sukūrė dainų tekstų, išvertė užsienio rašytojų poezijos ir prozos kūrinių, knygų vaikams.

JAKŠTAS Stasys (1906 10 25 Giedraičiuose, Ukmergės aps. – 1979 07 20 Ispanijoje), mokytojas. 1930 baigė S. Daukanto mokytojų seminariją Kaune, vėliau išklauė lituanistikos ir teisės studijas Vytauto Didžiojo bei Vilniaus un-tuose. 1930 su dr. K. Avižoniu suredaguavo leidinį „Kelias į laimę“. Nuo 1937 iki 1939 redaguavo žurn. „Jaunoji Lietuva“. 1947 redagavo „Skautų vadovo“ 2-ąjį leidimą.

JAKŠTIENĖ-BRAŽINSKAITĖ Birutė (g. 1940 08 12 Šakiuose), televizijos žurnalistė ir režisierė. 1959 baigė Druskininkų vid. m-lą, 1962 – Vilniaus kultūros-švietimo technikumо dramos skyrių ir įgijo saviveiklinių dramos kolektyvų režisierės specialybę, 1973 – Vil-

niaus un-te žurnalistiką.

1962 pradėjo dirbti Lietuvos televizijoje: iš pradžių meninių laidų redakcijos režisieriaus padėjėja, nuo 1966 – režisieriaus asistente. 1968 perėjo į žurnalistinį darbą: buvo TV programų vyr. redakcijos kino laidų skyriaus redaktorė, nuo 1975 – vyresn. redaktorė, nuo 1976 – TV literatūros ir meno vyr. redakcijos vyresn. redaktorė. Nuo 1976 gruodžio – TV muzikos vyr. redakcijos vyresn. redaktorė.

Rengė laidas „Kino pasaulyje“, pramogines laidas „Svečiuose pas Onutę“, „Šokio sukury“, pastaruju metu – etnokultūros laidų ciklus „Žemyna“, „Kalendorinės šventės“, „Užėikit, sveteliai“ ir kt.

JAKUBĖNAS *Vladas* (1904 05 15 Biržuose – 1976 12 13 Čikagoje, JAV), kompozitorius, muzikos kritikas. Studijavo Rygos konservatorijoje ir Berlyno muzikos akademijoje, dėstė Kauno konservatorijoje. 1944 pasitraukė į Vakarų, 1949 atvyko į JAV. Aktyviai dalyvavo muzikinėje veikloje, kūrė muziką.

Vienas pirmųjų profesionalių muzikos kritikų Lietuvoje, aktyvus spaudos bendradarbis. Publikacijas skelbė leidiniuose „Muzika ir teatras“, „Lietuvos aidas“, „Naujoji Romuva“, „Vairas“, „Jaunoji karta“, „Septynios meno dienos“ ir kt. Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys.

JAKUBONIS *Danielius* (1913 02 22 Gardneryje, JAV – 1980 05 17 Kaune), Argentinos lietuvių visuomenės veikėjas. Į Argentina nuvyko 1925, dalyvavo lietuvių org-jų veikloje. 1941-55 redagavo „Momentą“, „Pažangą“, „Tėvynę“, „Vienybę“. Už dalyvavimą komunistų veikloje kalintas. 1956 grįžo į Lietuvą. 1957-60 dirbo „Vagos“ leidyklos techniniu redaktoriumi.

JAKUTIS *Stanislovas* (1931 04 16 Vilniuje – 1988 09 23 ten pat), spaudos darbuotojas, žurnalistas. 1955 baigė Maskvos finansų in-tą, 1980 – Leningrado aukštąją partinę m-lą. Nuo 1956 dirbo laikr. „Czerwony Sztandar“ redakcijoje: 1969-84 buvo redaktoriaus pavaduotojas, 1984-88 – redaktorius. Išvertė knygų ir brošiūrų į lenkų k.

JAKUTYTĖ *Rima* (g. 1950 06 18 Akmenės raj. Krupių miestelyje), žurnalistė. 1973 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1973 pradėjo dirbti radijo laidų užsieniui vyr. redakcijoje, ten dirba ir dabar. Daugiausia rengia laidas apie ekonomiką, bankus, finansus, verslo gimimą Lietuvoje ir jo plėtimą. Ruošia žinias užsienio klausytojams. Ekonominė, verslo tematika rašė laikraščiuose „Lietuvos komersantas“, „Atgimimas“, „Amžius“, „Savininkas“. Nuo 1993 kiekvieną savaitę rengia ekonomines spaudos apžvalgas Čikagoje leidžiamam dienr. „Draugas“. 1994 laimėjo Lietuvos radijo „Auksinės bitės“ prizą.

JAKUŽAITIS *Hermanas* (Jaliūnas; 1902 07 26 Stančiuose, Klaipėdos aps. – 1964 05 12 Niurtingene, Vokietijoje), žurnalistas. Spaudoje bendradarbiavo nuo 1918 (laikr. „Prūsų lietuvių balsas“). Dirbo Kaipėdoje leistų laikraščių „Lietuvos keleivis“, „Pajūrio sargas“ ir kt. redaktoriumi. Kaune buvo Klaipėdos ir užsienio spaudos atstovas, prieš Antrojo pasaulinio karo pabaigą – Lietuvos spaudos atstovas Berlyne, prie Vokietijos Reicho vyriausybės. 1952 Vokietijoje redagavo

laikr. „Keleivis“, nuo 1953 – biuletenį „ELTA-Pressedienst“. Bendradarbiavo įvairiuose lietuvių ir užsienio laikraščiuose. Išleido brošiūrą „Tėvynė Lietuva ir Vincas Kudirka“ (1918).

JAMPRESS (Jamaikos spauda), Jamaikos vyriausybinių informacijos agentūra, veikianti nuo 1984 Kingstone. Naudojasi AP, UPI, Lotynų Amerikos šalių informacijos agentūrų pranešimais. Informaciją teikia vyriausybėms įstaigoms, periodinių leidinių redakcijoms, radijo ir televizijos stotims.

JANA, Jamahiriyah News Agency (Respublikos naujienų agentūra), Libijos vyriausybinių informacijos agentūra, veikianti nuo 1964 Tripolyje. 1964-73 vadinosi Libijos informacijos agentūra, 1973-77 – Arabų revoliucijos naujienų agentūra. Naudojasi AP, AFP, Reuters, UPI, arabų šalių informacijos agentūrų pranešimais. Leidžia kasdieninius ir savaitinius biuletenius apie įvykius arabų pasaulyje ir užsienyje arabų, anglų ir prancūzų k. Rengia specialų biuletenį šalies vadovybei, leidžia dienr. „Al-Fajir al-Jadid“ (žr.). Turi savo skyrius šalies miestuose, Europos valstybėse, JAV. Agentūroje dirba 250 žmonių.

JANCEVIČIUS *Alvidas* (g. 1953 12 26 Tauragės raj. Vėžalaukio k.), žurnalistas. 1977 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1977-83 dirbo Vilniaus un-to Žurnalistikos katedros Periodinės spaudos mokslinio tyrimo laboratorijoje moksliniu bendradarbiu, 1983-92 – Lietuvos televizijos Propagandos vyr. redakcijoje redaktoriumi, 1992-93 – šios redakcijos vyr. redaktoriumi. Nuo 1993 – Lietuvos televizijos Visuomeninių programų direkcijos visuomeninių-politinių laidų kūrybinio susivienijimo vyr. redaktorius. Lietuvos televizijoje rengė laidas „Žmogus. Visuomenė. Įstatymas“, „Juridinis kanalas“. Nuo 1996 – teisinių ir politinių laidų vedėjas. 1994 apdovanotas K. ir J. Bobelių žurnalistine premija.

Parašė knygą „Vilniaus universitetui 400“ (1979).

„JANG“ („Kova“), Pakistano dienraštis, einantis nuo 1937 Karačyje, Ravalpindyje, Lahore, Kvote urdų k. Įsteigtas ir iš pradžių buvo leidžiamas Indijoje. Vienas didžiausių ir populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 600 000 egz.

JANKAUS SPAUSTUVĖ, veikusi 1889-1912 Mažojoje Lietuvoje. Įkūrė Martynas Jankus (žr.) Ragainėje, ten dirbo 1889-90. Joje išleistas žurn. „Varpas“ (žr.) pirmasis numeris, leistas „Ūkininkas“ (žr.).

Vėliau M. Jankaus spaustuvės buvo įsteigtos Tilžeje, Bitėnuose (1893), Klaipėdoje (1909-12). Nuo 1889 iki 1912 išleista apie 360 lietuviškų knygų. 1912 spaustuvę nupirko lietuvių b-vė „Lituanica“ (žr.).

JANKAUSKAS *Domas* (g. 1928 08 03 Panevėžyje), žurnalistas. 1952 baigė Kijevo karo medicinos m-lą, įgijo provizoriaus padėjėjo specialybę. 1963 neakivaizdiniu būdu baigė Vilniaus un-te žurnalistiką.

Spaudoje dirbti pradėjo 1946. 1946-49 buvo Kupiškio aps. laikr. „Stalino keliu“ ats. sekretorius, 1962-70 – Varėnos raj. laikr. „Raudonoji vėliava“ redaktorius, nuo 1970 iki 1990 – Lietuvos radijo propagandos vyr. redakcijos korespondentas ir vyresn. redakto-

rius. Bendradarbiavo laikraščiuose „Diena“ bei „Vakarinės naujienos“. Rašė ir rengė laidas daugiausia žmonių auklėjimo, dorovės ugdymo, buitės temomis.

JANKAUSKAS Kęstutis (g. 1958 05 03 Raseinių raj. Šilkalnių k.), žurnalistas. 1981 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. Dirbo Eltos foto-korespondentu, 1989-96 – Eltos Fotoinformacijos redakcijos vyr. redaktoriumi. Nuo 1996 – informacijos agentūros ELTA direktorius.

JANKAUSKAS Petras (1933 05 21 Šiluvoje, Raseinių aps. – 1982 12 24 Vilniuje), žurnalistas. 1957 baigė Vilniaus un-tą ir įgijo žurnalisto specialybę. Dirbo laikraščio „Tiesa“ redakcijoje – korektoriumi, skyriaus vedėju, redakcinės kolegijos nariu. Rašė politikos, visuomenės gyvenimo klausimais.

JANKAUSKAS Romas (g. 1962 03 07 Kaune), žurnalistas. 1980 baigė Kauno 36-ąją vid. m-lą. 1980 pradėjo studijuoti žurnalistiką Vilniaus un-te, 1983 perėjo į Maskvos M. Lomonosovo un-tą, kurį 1985 baigė, įgydamas žurnalistikos (TV lit. bendradarbio) specialybę.

Nuo 1985 dirba Lietuvos televizijoje. 1985-92 buvo TV informacijos redakcijos jaunesn. redaktorius, redaktorius, skyriaus vedėjas, vyr. redaktoriaus pavaduotojas, vyr. redaktorius; 1990 šią redakciją reorganizavus į Lietuvos televizijos naujienų direktiją, buvo jos direktorius. 1992-93 vadovavo Lietuvos radijo ir televizijos Mokymo centrui. 1993-97 – Lietuvos TV programų direktorius, nuo 1997 – Programų įsigijimo ir platinimo skyriaus vadovas.

Stažavo JAV, Danijoje, D. Britanijoje, dalyvauja EBU TV komiteto veikloje, Circom Regional, Baltic Media Centre, kt. tarptautinių TV organizacijų projektuose.

JANKAUSKAS Romualdas (g. 1934 01 08 Kaune), radijo žurnalistas. 1954 baigė Papilės vid. m-lą, 1959 – Vilniaus un-te žurnalistiką. 1958 pradėjo dirbti Lietuvos radijo Paskutiniųjų žinių vyr. redakcijos korespondentu. Nuo 1961 – Lietuvos radijo korespondentas Klaipėdoje.

JANKAUSKYTĖ-RABAČIAUSKAITĖ Angelė (g. 1952 04 10 Šilalės raj. Didkiemio k.), radijo ir spaudos žurnalistė. 1979 baigė Vilniaus un-to Filologijos fak. Dirbo pedagoginį darbą Kaišiadorių rajone, buvo Lietuvos valst. radijo ir televizijos k-to redaktorė Kaišiadoryse. Nuo 1987 dirba laikr. „Kaišiadorių aidai“ redakcijoje.

Išleido poezijos rinkinius „Gėlė po delnu“ (1985) ir „Žemės rūbais“ (1991). Lietuvos žurnalistų s-gos ir Rašytojų s-gos narė.

JANKUS Martynas (1858 08 07 Bitėnuose, Ragainės aps. – 1946 05 23 Flensburge, VFR), spaudos darbuotojas, publicistas. Baigė tik pradžios m-lą. Išsilavinimą įgijo savarankiškai.

Bendradarbiavo „Aušroje“, kurį laiką drauge su J. Mikšu rūpinosi visais leidinio reikalais. Nuo 1884 Nr. 4 iki 1885 Nr. 8 pasirašinėjo ats. redaktoriumi. Padėjo J. Mikšui suredaguoti ir išleisti 1884 ir 1885 „Aušros kalendorius“. 1888-92 buvo žurn. „Varpas“ administratorius ir ats. redaktorius. 1886-87 leido „Garsą“

(1886 išėjo 3 numeriai, 1887 – 8), 1892 – „Naujos Ausros“ vieną numerį. 1894 leido „Lietuwiszką darbininką“ (išėjo 12 numerių, iš viso 88 p.) ir „Ūkininkų prietelių“ (pasirodė 1 numeris). 1900-02 leido žurn. „Saulėteka“, kurį pirmaisiais metais redagavo A. Bruožis, o vėliau pats M. Jankus. 1909 buvo sumanęs leisti dienraštį „Dienos laps“, bet pastarasis nuo 10 numerio virto savaitraščiu, o vėliau sustojo. Savo rašinius pasirašinėjo slapyvardžiais V. Giedris, K. Gyvoletis, Kr-s, Kulkius, Martyneitis, M. J. Mikaitis, Vabalas, Bitėnų Merčius, M. Butkus ir kt.

Per Pirmąjį pasaulinį karą buvo evakuotas į Rusiją. 1922-23 buvo Vyriausio M. Lietuvos gelbėjimo k-to pirmininkas, 1923 dalyvavo judėjime dėl Klaipėdos krašto prijungimo prie Lietuvos. Vokiečiams okupavus kraštą (1939), pasitraukė į Kauną. 1944 buvo privirstas išvykti į Vokietiją.

JANONIS Arvydas (g. 1938 11 15 Marijampolėje), žurnalistas. 1971 baigė Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę. Nuo 1963 dirbo Spaudos platinimo agentūros Raseinių skyriaus viršininku, nuo 1964 – Valst. televizijos ir radijo k-to korespondentu-organizatoriumi Raseinių rajonui. 1968-87 buvo Valst. televizijos ir radijo k-to ats. redaktorius Raseinių raj., nuo 1987 – Raseinių raj. laikr. „Naujas rytas“ redakcijos radijo informacijos skyriaus vedėjas, nuo 1990 – Raseinių raj. radijo redaktorius. Rajono laikr. „Naujas rytas“ bendradarbiauja nuo 1956. Laikraščiu ir radijui rengia žinutes, reportažus, interviu.

JANSONAS Egmontas Georgas (g. 1939 08 02 Kaune), teatrologas, žurnalistas. 1958 baigė Kulautuvos vid. m-lą, 1958-63 studijavo Maskvos A. Lunačarskio teatro meno in-te. 1957-58 dirbo Kulautuvos sanatorijos „Kregždutė“ pedagogu, muzikos vadovu, 1963-68 – Maskvos kultūros valdybos Teatro skyriaus inspektoriumi, viršininko pavaduotoju. 1969-70 buvo Lietuvos Mokslų akademijos Istorijos in-to aspirantas, 1972-74 – savaitr. „Literatūra ir menas“ korespondentas, 1978-81 – LKP CK spaustuvės krovėjas, Naujosios Vilnios psichiatrinės ligoninės sanitaras. 1981-91 dirbo Istorijos in-to, vėliau Filosofijos, sociologijos ir teisės in-to Kultūros ir meno skyriaus jaunesn. moksliniu bendradarbiu. 1991-94 – dienr. „Respublika“ reporteris, 1994-96 – dienr. „Diena“ spec. korespondentas. Nuo 1996 – banko „Hermis“ atstovas spaudai.

Išleido straipsnių rinkinį „Teatro etiudai“ (1988), brošiūrą „Teatras ir žiūrovai“ (1990).

JANUITIS Jonas (g. 1925 11 24 Kivilyuose, Akmenės vls.), žurnalistas. 1942-44 buvo Raudonosios armijos 16 lietuviškosios divizijos karys. 1944 05-07 – „Kęstučio“ tarybinių partizanų būrio kovotojas, žvalgas. 1947 baigė Centrinę komjaunimo m-lą prie VLKJS CK. 1949-52 dirbo laikr. „Komjaunimo tiesa“ redaktoriumi. Nuo 1953 buvo Lietuvos radijo, o 1957-86 – Lietuvos televizijos ir radijo k-to pirmininkas.

JANULAITIS Augustinas (1878 03 31 Malavėnų k., Šiaulių vls. ir aps. – 1950 05 22 Kaune), teisininkas, istorikas, politikos veikėjas. Studijavo Maskvos bei Berno un-tuose teisės mokslus (1907 įsigijo teisininko specialybę). Dalyvavo organizuojant Palangoje 1899 rugpjūčio 8 pirmąjį viešą lietuvišką spektaklį „Ame-

rika pirtyje“. 1902-05 redagavo laikr. „Darbininkų balsas“. Nuo 1897 bendradarbiavo leidiniuose „Ūkininkas“ ir „Varpas“ (Žmogaus ir A. Juodvalkio slapyvardžiais), nuo 1898 – „Vienybėje lietuvininkų“ ir kt. 1908 su M. Biržiška redagavo „Žariją“, bendradarbiavo „Vilniaus žiniuose“, „Lietuvos žiniuose“, „Visuomenėje“. Redagavo Istorijos d-jos organą „Praeitį“ (1 t. išėjo 1930, 2 t. – 1933). 1924-39 redagavo „VDU Teisės fakulteto darbus“ (10 tomų).

Išleido istorijos ir teisės istorijos darbų („Simanas Daukantas“, 1913, „Žydai Lietuvoje“, 1923, „1863–1864 m. sukilimas Lietuvoje“, 1921, „Lietuvos bajorai ir jų seimeliai XIX amž.“, 1936, ir kt.).

JANULEVIČIŪTĖ Jadvyga (g. 1926 10 17 Šiauliuose), radijo ir televizijos laidų, kino režisierė. 1946-50 studijavo Lietuvos konservatorijoje (fortepijono ir muzikos istorijos klasėse). 1956 baigė Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak., o 1968 – Leningrado teatro, muzikos ir kinematografijos in-tą.

1950-63 dirbo Lietuvos radijo muzikos redaktore, 1963-68 – televizijos režisierė, 1968-88 buvo „Telefilmo“ scenaristė, redaktorė, režisierė. Parašė scenarijus ir režisavo filmus: „Balys Dvarionas“ (1971), „Divertimentas“ (1972), „Pasaulis panašus į pasaką“ (1974), „Vargonų maestro“ (1976), „Pašėlęs gegužis“ (1975), „Žmogaus balsas“ (1979), „Eglė“ (1981), „Hercogo Mėlynbarzdžio pilis“ (1983), „Toli palei šilą“ (1983), „Dalia“ (1986).

JANUŠAITIS Jurgis (g. 1912 08 04 Panevėžio aps. Džiugonių k.), spaudos darbuotojas ir organizatorius. 1929 baigė Kaišiadorių vid. m-lą, 1934 – suaugusiųjų gimnaziją Kaune.

Nuo 1927 bendradarbiavo leidiniuose „Vakarai“, „Lietuva“, „Lietuvos aidas“, „Jaunoji karta“, „Karys“, „Pašto pasaulis“. Išvažiavęs į JAV, 1952-84 dirbo prekybininku Čikagoje. Bendradarbiavo lietuvių spaudoje, skelbė reportažus laikraščiuose „Draugas“, „Dirva“, „Naujienos“, „Tėviškės žiburiai“, Australijos lietuvių leidiniuose. 1981-84 buvo Lietuvių žurnalistų s-gos valdybos narys, pirmininkas.

JANUŠAUSKAS Artūras (g. 1962 03 17 Vilniuje), žurnalistas. 1980 baigė Alytaus 5-ąją vid. m-lą, 1985 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1985 pradėjo dirbti Lietuvos radijo ir televizijos programų savaitr. „Kalba Vilnius“ redakcijoje išleidėju. 1986 tapo ats. sekretoriumi, nuo 1991 – vyr. redaktoriaus pavaduotoju, nuo 1993 – vyr. redaktoriumi. Nuo 1996 balandžio – Lietuvos radijo ir televizijos Leidybos centro direktoriaus pavaduotojas. Rašo radijo ir televizijos veiklos, visuomenės gyvenimo ir kultūros temomis.

JANUŠEVIČIUS Antanas (1902 11 25 Marijampolės aps. Liubavo vls. Epidemijų k. – 1943 06 07 Štuthof koncentracijos stovykloje), mokytojas, istorikas. 1925 baigė Marijampolės gimnaziją, 1929 – Lietuvos un-to Teologijos-filosofijos fak. Nuo 1926 iki 1928 redagavo žurn. „Ateitis“. Bendradarbiavo įvairiuose Lietuvos laikraščiuose ir žurnaluose.

JANUŠIS Feliksas (1867 10 10 Jogviluose, Ukmergės aps. – 1920 01 31 Kretingoje), gydytojas, literatas, spaudos bendradarbis. Vidurinį mokslą įsigijo Kaune,

1893 baigė Maskvos un-te mediciną. Maskvoje priklausė lietuvių studentų d-jai, metus jai pirmininkavo. Platino draudžiamąją lietuvių spaudą, finansiškai rėmė, rašė jai straipsnius ir vertimus. Bendradarbiavo leidiniuose „Varpas“ (1891-92, 1895), „Ūkininkas“ (1892), „Apšvieta“ (1893), „Garsas“ (1893), „Naujoji gadynė“ (1894), „Vienybė lietuvininkų“ (1900) ir kt. Panaikinus spaudos draudimą, rašė į laikr. „Vilniaus žinios“ (1905), „Lietuvos ūkininkas“ (1906). Pasirašinėdavo slapyvardžiais P. Jogvilietis, P. Jogv., P. Miškinis ir Dr. J., J. J.

Išleido apysakas „Pavargėlė“ (1893), „Krumplių Jonas“ (1895).

JANUŠYTĖ Liūnė (1909 08 03 Kretingoje – 1965 05 06 Vilniuje), žurnalistė, rašytoja. 1928 baigė Klaipėdos Vytauto Didžiojo gimnaziją, nuo 1928 studijavo Lietuvos un-to Humanitarinių mokslų fak. literatūrą. Buvo dienr. „Lietuvos aidas“ redaktorė. 1936-40 kaip žurnalistė keliavo po užsienį (ilgesnį laiką gyveno Paryžiuje). 1940-41 bendradarbiavo žurn. „Šluota“. Po karo dirbo „Tiesos“ redakcijoje.

Rašė feljetonus. Išleido feljetonų rinkinius „... ant ko ir pasirašau“ (1935), „Važiuojam!“ (1936), „Iki pasimatymo!“ (1964). Taip pat parašė satyrinį romaną „Korektūros klaida“ (1938), apysakas vaikams „Pirmosios dienos“ (1948), „Žalioji šeima“ (1950), apsakymų, pjesių vaikams, komedijų meno saviveiklai. Išvertė rusų rašytojų kūrinių.

JANUŠKEVIČIUS Mykolas (1886 02 03(01 22) Emeilavoje, Utenos aps. – 1942 12 04 Kaune), visuomenės veikėjas, publicistas. Gimnaziją lankė Peterburge, ten un-te studijavo teisę. 1917-18 redagavo laikr. „Naujoji Lietuva“. Nuo 1922 tarnavo „Spaudos fonde“, dirbo laikr. „Lietuvos žinios“ redakcijoje. Į lietuvių k. išvertė grožinės literatūros kūrinių.

JANUŠKIS Jonas (1900 02 09 Čekų k., Viekiškių vls., Mažeikių aps. – 1963 07 01 Bostone, JAV), spaudos darbuotojas. 1919-20 buvo Lietuvos kariuomenės savanoris. 1921 baigė Šiaulių 1-ąją gimnaziją ir įstojo į Leipcigo un-tą, kurį baigė 1925, įsigydamas ekonomisto specialybę. 1925-26 tarnavo Šiaulių kooperacijos s-goje. 1926 redagavo „Darbininkų balsą“ Šiauliuose, 1926-27 – „Naująją gadynę“ Kaune. Bendradarbiavo „Socialdemokrate“, „Profesinėse žiniuose“, „Žiežirboje“, dalyvavo LSDP veikloje. Už valdžios kritiką kalintas ir tremtas.

1928 išvyko į Latviją, vėliau gyveno Lenkijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje. 1930-35 Berlyne ir Paryžiuje redagavo socialdemokratų laikr. „Kova“. 1937-40 buvo „Lietuvos žinių“ Paryžiaus korespondentas. 1941 išvyko į JAV. 1942-43 redagavo „Naująją gadynę“, 1943-53 – „Keleivį“. Nuo 1954 dirbo šio laikraščio reikalų vedėju ir buvo redkolegijos narys.

JAPONIJA (Rytų Azija), kaip nepriklausoma valstybė susiformavo apie 1869, gyventojų – 124,82 mln. (8 vieta pasaulyje), sostinė – Tokijas, oficiali kalba – japonų.

Japonijoje dar prieš spausdinimo technikos atsiradimą Europoje buvo leidžiami savotiški „laikraščiai“ – degto molio lentose padarytų įrašų atspaudai.

Pirmasis periodinis leidinys – 1861 pasirodęs laikr. „Batavia Shimbun“ („Batavijos (Džakartos) laik-

raštis“). Tai Indonezijos laikr. „Javasche Courant“ („Javos žinios“, ėjusio 1828–1942) dublikatas. 1872 įsteigtas Tokijo laikr. „Mainichi Shimbun“ („Kasdieninis laikraštis“, žr.), 1874 – Tokijo „Yomiuri Shimbun“ („Laikraštis pasiskaitymui“, žr.), o 1879 – Osakos politinis laikr. „Asahi Shimbun“ („Tekančios saulės šalies laikraštis“, žr.). Maždaug tuo metu laikraščiai pasirodė ir kituose administraciniuose centruose. 1876 Jamagatoje – „Yamagata Shimbun“ („Jamagatos laikraštis“), 1881 Kagosimoje – „Minami Nippon Shimbun“ („Pietų Japonijos laikraštis“), 1889 Nagasakyje – „Nagasaki Shimbun“ („Nagasakio laikraštis“), 1879 Gifuse – „Gifu Nichinichi Shimbun“ („Gifuso dienraštis“). 1938 iš viso ėjo 1422 laikraščiai, o 1974 – 180 dienraščių, 7323 žurnalai.

Per metus išleidžiama apie 36 000 knygų. Išeina 121 dienraštis, jų tiražas 71,69 mln. egz. (576 egz. 1000 gyv.). Kiti svarb. laikraščiai: „Chunichi Shimbun“ („Centrinės Japonijos laikraštis“, žr.), „Sankei Shimbun“ („Pramonės-ekonomikos laikraštis“, žr.), „Asahi Evening News“ („Asahi vakarinės naujienos“, eina nuo 1954 anglų k., tir. 40 000 egz), „The Daily Yomiuri“ („Dienraštis pasiskaitymui“, žr.), „The Japan Times“ („Japonijos laikas“, eina nuo 1897 anglų k., tir. 75 000 egz.), „Nihon Keizai Shimbun“ („Japonijos ekonominis laikraštis“, žr.); žurnalai: „Bungei Shunju“ („Literatūrinis-mėn. almanachas“, eina nuo 1923, tir. 606 000 egz.), „Chuo Koron“ („Centrinė apžvalga“, nuo 1886, tir. 100 000 egz.), „Gendai“ („Žvilgsnis“, nuo 1966, tir. 150 000 egz.), „Ie-no Hikari“ („Žinios šeimai“, nuo 1925, tir. 1,1 mln. egz.), „Oriental Economist“ („Rytų ekonomistas“, nuo 1895, nuo 1935 ir anglų k., tir. 500 000 egz.).

Pagrindinės informacijos agentūros – Kyodo Tsushin (žr.) ir Jiji Tsushin (žr.), įsteigtos 1945 Tokijyje.

Radijas veikia nuo 1925, yra 113 mln. radijo imtuvų (908 imt. 1000 gyv.), laidas transliuoja daugiau kaip 1000 komercinių stočių, apie 800 stočių priklauso kompanijai NHK (Nippon Hoso Kyokai), kurią finansuoja valstybė. Daug laidų perduoda Japonijos radijo sistemos ir Japonijos kultūrinio radijo kompanijos.

Televizija veikia nuo 1953, yra 76,5 mln. televizorių (614 tel. 1000 gyv.); laidas transliuoja apie 5000 TV stočių, priklausančių kompanijoms ANB (Asahi National Broadcasting), NHK, NTV (Nippon TV), TBS (Tokyo Broadcasting System).

Dokumentinio kino filmai kuriami nuo 1899. 1908 įsteigta kino studija.

v.u.

JARMALAVIČIUS Ričardas (g. 1966 11 21 Vilniuje), žurnalistas. 1973-81 mokėsi Šilutės raj. Saugų vid. m-loje. 1985 baigė Šiaulių politechnikume radiotechnikos specialybę, 1993 – Vilniaus un-to Komunikacijos fak. žurnalistikos specialybę.

1987-88 dirbo Šiaulių televizorių gamykloje radijo aparatūros reguliuotoju. 1989 pradėjo dirbti dienr. „Respublika“ redakcijoje: buvo reporteris, nuo 1994 – Aktualijų skyriaus redaktorius. Rašo politikos, visuomenės gyvenimo klausimais. 1994-97 buvo Lietuvos žurnalistų s-gos vykdomojo k-to narys.

JARUSEVIČIUS Albinas (g. 1931 07 24 Nedingėje, Alytaus aps. Merkinės vls.), žurnalistas. 1945-46 mokėsi Alytaus amatų m-loje staliaus amato. 1953 baigė Pagėgių vid. m-lą, 1958 – Vilniaus un-to Istorijos-filo-

logijos fak. žurnalistikos specialybę.

1957-73 dirbo laikr. „Tarybinis mokytojas“ redakcijoje: lit. darbuotoju, išleidėju, skyriaus vedėju. Nuo 1974 iki 1995 buvo žurn. „Šeima“ vyr. redaktorius. Daugiausia rašė mokyklų veiklos ir mokytojo darbo klausimais, įvairiomis šeimos, jos dorovės temomis. Publicistikos rinkiniuose paskelbė apybraižų, humoreskų.

JASAITIENĖ Marijana (g. 1953 07 13 Kėdainiuose), žurnalistė. 1977 baigė Vilniaus un-tą. Nuo 1972 dirba „Kauno dienoje“ (buv. „Kauno tiesoje“) korespondente. Rašo sveikatos, medicinos klausimais.

JASENAUSKAS Adomas (1884 01 13 Berglove, į pietus nuo Augustavo – 1944 02 13 Vilniuje), kunigas, spaudos darbuotojas. Baigė Seinų dvasinę akademiją. Būdamas dar klieriku, rašinėjo į lietuviškus laikraščius, bendradarbiavo „Vaire“, „Šaltinyje“ ir kt. leidiniuose. 1908 seminarijoje redagavo klierikų laikr. „Jaunuomenės draugas“. Marijampolėje jo rūpesčiu buvo atgavintas vaikų žurn. „Šaltinėlis“, kurio redaktoriumi buvo 1928-31. Marijampolės parapijos reikalams 1930 įsteigė žurn. „Marijampolės parapija“ ir jį redagavo iki 1933. Leido „Marijos vaiko“ lapelius, vaikų kalendorius, giesmyną.

JASĖNAS Mykolas (g. 1912 06 14(01) Biržų aps. Vėlių k.), bibliotekininkas, žurnalistas. 1931 baigė Panevėžio gimnaziją, 1933 – Vytauto Didžiojo un-to Humanitarinių mokslų fak. filosofijos skyrių. 1935-36 studijavo teisę Lietuvoje, 1937-39 – Prancūzijoje, Sorbonos un-te. 1935-37 redagavo žurn. „Akademikas“. 1939-41 buvo Eltos redaktorius. Lietuvos žurnalistų s-gos narys. Bendradarbiavo leidiniuose „Vairas“, „Lietuvos aidas“, rašė tarptautinės teisės ir politikos klausimais. Po Antrojo pasaulinio karo pasitraukė į Vakarų, nuvyko į JAV. Nuo 1952 dirbo bibliotekininku.

JAŠČIUKAS Borisas (1915 02 24 Maskvoje – 1984 08 25 Vilniuje), spaudos ir radijo darbuotojas. 1937-39 mokėsi Vilniaus un-to Teisės fak. 1940 pradėjo dirbti Vilniaus laikr. „Novaja žizn“ redakcijoje. 1946-51 buvo Lietuvos radijo korespondentas. Vėliau dirbo laikraščiuose „Sovetskaja Litva“, „Molodiož Litvy“, o 1953-84 – dienr. „Czerwony Sztandar“ redakcijoje, kur vadovavo sporto skyriui, buvo redakcinės kolegijos narys.

JAŠINSKAS Jurgis (1907 03 16 Kilučiuose, Biržų vls. – 1990 07 30 Bostone, JAV), pedagogas, žurnalistas. 1931 baigė Lietuvos karo m-lą, 1932-34 Kaune lankė dramos teatro studiją. 1936 baigė Aukštuosius kūno kultūros kursus. 1936-40 dirbo mokytoju Tauragėje ir Kaune, 1942-44 – Kūno kultūros rūmuose vyr. mokyklų inspektoriumi. 1944 pasitraukė į Vokietiją, vėliau išvyko į JAV.

Spaudoje bendradarbiavo nuo 1926. Rašė į „Biržų žinias“, „Lietuvos žinias“, „Socialdemokratą“, „Kari“, „Kuntaplį“. Vokietijoje bendradarbiavo laikr. „Mintis“. JAV daugiausia rašė į leidinius „Draugas“, „Naujienos“, „Keleivis“, „Mūsų sparnai“, „Lietuvių balsas“. Nuo 1950 laikr. „Naujienos“ tvarkė „Spaudos pabirų“ skiltį. Parašė knygas „Melagingi Mikasės laišakai“, „Julius Janonis – poetas ir revoliucionierius“ (1975).

„JAUNAJAI KARTAI“, žr. „Jaunimo draugas“.

„JAUNALIEUVIŲ VADOVAS“, Lietuvių tautiško jaunimo s-gos „Jaunoji Lietuva“ vadų žurnalas, leistas 1936-37 Kaune. Ėjo kartą per tris mėnesius. Nagrinėjo s-gos ideologijos klausimus, aiškino jaunaliuvių ekonomines, kultūrinės, socialines ir sportines aspiracijas, rašė apie kitų kraštų jaunimo org-jų veiklą, jų idealus. Bendradarbiavo A. Elmantas, L. Kuodys, V. Maciūnas, A. Nezabitauskas, V. Rastenis, A. Smetona, Vydūnas. Redagavo A. Merkelis. Spausdino „Vilties“ spaustuvė. Išėjo 5 numeriai.

„JAUNASIS SOCIALDEMOKRATAS“, žurnalas jaunimui, leistas 1947 09 – 1948 12 Vakarų Vokietijos karo pabėgėlių stovyklose. Iš pradžių ėjo kaip mėnesinis socialdemokratinės pakraipos politinis biuletėnis, vėliau – dvimėnesis žurnalas. Išleisti 8 numeriai: pirmieji šeši spausdinti rotatoriumi (po 25-32 p.), paskutiniai du – spaustuvėje (po 32 p.).

„JAUNASIS ŪKININKAS“: 1. Jaunųjų ūkininkų iliustruotas laikraštis, leistas 1932-40 Kaune. Iki 1937 ėjo kaip „Ūkininko patarėjo“ priedas, vėliau tapo savarankišku leidiniu. Leido jaunųjų ūkininkų ratelių s-ga. Pirmasis numeris išėjo 1932 liepos 1, ėjo kas dvi savaites. Nuo 1932 gruodžio tapo savaitiniu leidiniu, vėliau vėl keitė periodiškumą. Svarstė įvairius žemės ūkio, ekonomikos, kultūros, religijos, dorovės, švietimo, sveikatos klausimus, skatino domėtis Lietuvos praeitimi, tautos palikimu, kultūra, menu, informavo apie naujus literatūros kūrinius, meno renginius, rašė apie kitų kraštų jaunimą, jaunimo org-jų veiklą, spausdino specialistų patarimus. Bendradarbiavo K. Aleksa, I. Andrašiūnas, V. Augustinas, B. Buracas, J. Daugėla, L. Dovydenas, K. Inčiūra, T. Ivanauskas, St. Kolupaila, K. Kunca, V. Kviklys, P. Lipskis, J. Meiliūnas, A. Miškinis, J. Šiožynys, Vl. Tiškus, P. Vaičiūnas, J. Žilys. Redagavo B. Gaidžiūnas, V. Kraniauskas, J. Rackevičius, R. Žebenka, A. Juozėnas-Baltušis (nuo 1940 07). Spausdino „Spindulio“, „Vilties“ spaustuvės Kaune. Nuo 1940 07 11 „Jaunąjį ūkininką“ leido Žemės ūkio rūmai, nuo 1940 09 01 Nr. 23 (351) ėjo kartu su „Valstiečių laikraščiu“. Nuo 1940 12 05 pavadintas „Jaunasis valstietis“, jaunųjų valstiečių laikraštis (Nr. 1). Tai kito turinio komunistinės orientacijos leidinys, nuo 1941 tapęs savarankišku leidiniu. Tiražas 1938 – 82 000 egz.

GB.

2. Mėnesinis laikraštis kaimo jaunimui, leidžiamas nuo 1990 kovo kaip atkurtas 1932-40 ėjęs to paties pavadinimo leidinys, „Ūkininko patarėjo“ (žr.) priedas. Informuoja apie jaunųjų ūkininkų ratelių veiklą, svarbiausius politinio ir visuomeninio gyvenimo įvykius, teikia patarimus žemės ūkio ir ekonomikos klausimais, supažindina su religijos istorija, grožine literatūra. Redaktoriai: A. Kretavičiūtė (1990-94), R. Lukoševičienė (nuo 1994). Tiražas 1990 – 25 000 egz., 1995 – 5800 egz.

„JAUNASIS VALSTIETIS“, „Valstiečių laikraščio“ priedas darbo valstiečių jaunimui, leistas 1940 12 05–1941 10 21 ir 1945 10 19–1947 10 11 Kaune vietoj „Jaunojo ūkininko“. 1940 Nr. 1–1941 Nr. 17 ėjo kaip „Jaunųjų valstiečių laikraštis“, nuo 1945 Nr. 1 – kaip „Darbo valstiečių jaunimo laikraštis“. Bendradarbiavo

A. Astrauskas, L. Gira, J. Lukša, E. Mieželaity, S. Nėris, J. Strakšys ir kt. Redaktoriai: A. Juozėnas-Baltušis (1940), M. Meškauskienė (1941), J. Zinkus (1945). Tiražas 1940 – 25 000–50 000 egz., 1945 – 25 000 egz., 1947 – 100 000 egz.

„JAUNASIS VERSLININKAS“, mėnesinis „Verslo“ priedas jauniems verslininkams, leistas 1936 03 18–06 18 Kaune. Leido Lietuvos verslininkų s-ga. Išėjo keturi numeriai.

„JAUNATIS“, Lietuvos jaunųjų ūkininkų ratelių s-gos laikraštis, einantis nuo 1995 Kaune. Vyr. redaktorius V. Kisielis. Tiražas 1995 – 500 egz., 1997 – 1500 egz.

„JAUNIMAS“: 1. Pažangios minties žurnalas jaunoumeni, leistas 1910-14, 1918 Vilniuje, o 1921-36 Kaune. Leido Lietuvos jaunimo s-ga kartą per mėnesį. 1910 rugpjūčio 18 – gruodžio 9 spausdintas „Lietuvos ūkininko“ puslapiuose su antrašte – „Jaunimo skyrius“. Vėliau, 1910-14, 1918, 1921-25 bei 1932-34 iki gegužės 24 ėjo kaip „Lietuvos ūkininko“ priedas. Nuo 1936 lapkričio vietoj „Jaunimo“ leistas „Mūsų jaunimas“. Svarstė įvairius jaunimo gyvenimo klausimus, nagrinėjo švietimo, kultūros problemas, spausdino populiarius mokslo straipsnius, grožinės literatūros kūrinius, analizavo šalies gyvenimo aktualijas. Bendradarbiavo rašytojai, Jaunimo s-gos nariai. 1936 balandžio mėn. valdžios sustabdytas. Redaktoriai: J. K. Beleckas, J. Būtėnas, K. Kesius, P. Kežinaitis, K. Ralys, P. Ruseckas, A. Rimka, V. Oškinis, J. Strimaitis, J. Valaitis.

GB.

2. Mėnesinis laikraštis jauniems, leistas 1911-14 Tilžėje. Leido ir redagavo M. Ašmutat, faktiškasis leidėjas ir redaktorius Vydūnas. Informavo apie lietuviškųjų d-jų veiklą, rašė apie lietuvių padėtį Prūsijoje, gilinosi į jaunimo dvasinio gyvenimo dalykus, svarstė asmenybės ugdymo klausimus, spausdino poezijos ir prozos kūrinius, užsienio rašytojų kūrinius, lietuvių dailininkų piešinius. Daugiausia rašė Vydūnas, bendradarbiavo M. A. Raiškutytė. Išspausdinti P. Rimšos, P. Galaunės piešiniai. Nuo 1915 vietoj „Jaunimo“ leista „Naujovė“.

3. Socialistinės jaunoumenės laikraštis, leistas 1919-20 Marijampolėje. Leido socialistinės jaunoumenės s-ga „Draugas“. Redagavo J. Tysliava. Spausdino „Dirvos“ spaustuvė Marijampolėje. Išėjo 2 numeriai.

4. Mėnesinis iliustruotas „Tėvynės sargo“ priedas, leistas 1925-26 Kaune. Leido Krikščionių demokratų partija. Informavo apie „Pavasario“ s-gos uždavinius ir veiklą, propagavo partijos idėjas, svarstė jaunimo gyvenimo problemas krikščionišku požiūriu, ragino jaunuolius domėtis krašto praeitimi, tautosaka. Bendradarbiavo B. Barkauskas, J. Eretas, V. Vilutis ir kt. Redagavo J. Paukštelis. Spausdino „Spindulio“ spaustuvė Kaune. Išėjo 15 numerių.

5. JAV lietuvių dvisavaitis laikraštis, ėjęs 1936-42 Čikagoje. Leido ir redagavo J. Poška. Straipsniai buvo spausdinami lietuvių ir anglų k. Nuo 1940 ėjo kaip savaitraštis pavadinimu „American Lithuanian Weekly“ („Amerikos lietuvių savaitė“).

6. Žr. „Žemaičių prietelius“.

7. Žr. „Jaunimo draugas“.

„JAUNIMO AIDAI“, žr. „Jaunimo draugas“.

„JAUNIMO ATEITIS“, žr. „Jaunimo draugas“.

„JAUNIMO BALSAS“, žr. „Jaunimo draugas“.

„JAUNIMO DIEGAS“, moksleivių ateitininkų Zarasų kuopos laikraštėlis, leistas 1925–1929 05 01 Zarasuose. Ėjo nereguliariai. Tiražas 300 egz.

„JAUNIMO DRAUGAS“, Vilniaus krašto katalikiškos orientacijos jaunimo mėnesinis žurnalas, leistas 1926–37 Vilniuje. Leido ir redagavo A. Juknevičius. Nuo 1937 sausio 8 (Nr. 135) ėjo kartą per savaitę. Nuo 1937 kovo iki 1939 balandžio vietoj „Jaunimo draugo“ (uždraudus lenkų valdžiai) leisti dažniausiai 2 kartus per mėnesį vienkartiniai leidiniai po 48, 40 arba 32 puslapius skirtingomis antraštėmis: „Jaunųjų Velykos“, „Pavasario šnekos“, „Šviesos kelias“, „Sekminės“, „Jaunimo aidai“, „Vasaros darbai“, „Mūsų žygiai“, „Jaunųjų balsas“, „Lietuvio mintys“, „Šviesa“, „Rudens aidai“, „Jaunimo žodis“, „Mūsų pastangos“, „Švyturys“, „Jaunųjų šnekos“, „Spindulys“, „Kalėdų mintys“, „Žiburys“, „Draugas“, „Lietuviškoji mintis“, „Jaunųjų bičiulis“, „Jaunajai kartai“, „Pavasaris“, „Velykos“, „Jaunimas“, „Darbas“, „Jaunųjų žingsniai“, „Mūsų kelias“, „Vasaros žingsniai“, „Jaunųjų talka“, „Jaunųjų gairės“, „Mūsų gyvenimas“, „Jaunimo kelias“, „Jaunimo balsas“, „Jaunimo ateitis“, „Rudens vakarai“, „Jaunųjų darbai“, „Rudens aidai“, „Jaunųjų siekiai“, „Jaunųjų žodžiai“, „Kalėdų žvaigždė“, „Naujieji žodžiai“, „Jaunųjų patarėjas“, „Lietuviškuoju keliu“, „Laiko žodis“, „Mūsų viltis“, „Jaunimo rytoj“, „Velykų margutis“, „Jaunųjų pasaulis“.

Nuo 1939 gegužės 17 vietoj „Jaunimo draugo“ leistas „Jaunimo kelias“. Bendradarbiavo M. Babickas, Pr. Bieliauskas, K. Čibiras, A. Jakštas, L. Gira, P. Kraujalis, A. Rimšaitis, S. Urbonavičius, A. Vitkauskas ir kt. Redagavo A. Juknevičius (iki 1937), vėliau A. Burokas (pasirašydavo kiti asmenys). Spausdino „Zorza“ spaustuvė Vilniuje (iki 1929 01), vėliau spaustuvė „Ruch“. Išleido priedus: „Iliustruotas Velykų priedas“ (1930), „Sesijų talka“ (Nr. 1, 2, 1937). G.B.

„JAUNIMO FRONTAS“, LKJS Kauno raj. k-to laikraštis, nelegaliai leistas 1936 09–1937 03 Kaune. Redagavo S. Kancedikas, I. Ickovičius, J. Valfsonas. Išėjo du numeriai. Tiražas 1000 egz., spausdintas pagrindinėje spaustuvėje rotatoriumi.

„JAUNIMO GRETOS“, mėnesinis jaunimo žurnalas, ėjęs nuo 1944 rugpjūčio 22 iki 1995. Pirmieji du numeriai vadinosi „Jaunųjų gretos“. Iš pradžių buvo leidžiamas Kaune, nuo 1945 Nr.4 – Vilniuje. 1944–89 ėjo kaip LLKJS CK mėnesinis literatūros ir visuomeninis-politinis iliustruotas jaunimo žurnalas. 1989 buvo leidžiamas ir rusų k. Rašė visuomenės gyvenimo, politikos ir kultūros temomis, spausdino grožinės literatūros kūrinius. 1991–96 leido UAB „Jaunatis“. Vyr. redaktoriai: P. Cvirka (1944–45), J. Buivydas (1945, žr.), E. Mieželaitis (1946, žr.), Pr. Jonuška (1947–49), A. Garonas (1950–55, žr.), J. Lapašinskas (1955–71, žr.), V. Barauskas (1971–84, žr.), K. Žilėnas (1984–91), D. Aleliūnienė-Šepetytė (1992, žr.), A. Petrulis (1992–95), B. Januševičius (1995). Minėtini redakcijos dar-

buotojai F. Bružaitė, A. Budrys (žr.), K. Daugėla, A. Guigaitė (žr.), D. Mušinskas (žr.), J. Šadevičius, D. Štuitienė, V. Vaicekauskas, E. Zeifas. Tiražas 1944 – 3000 egz., 1989 – 212 300 egz., 1995 – 11 000 egz.

1992 leido specialų žurnalo priedą „Pažintis“ (tir. 25 000 egz.), 1993 – žurnalo priedą „Palydovas“ (tir. 10 000 egz.). 1994 pradėjo leisti priedą „Dviese“ (žr.), kuris iki 1995 ėjo kaip savarankiškas dvisavaitis laikraštis.

„JAUNIMO KELIAS“, Vilniaus krašto jaunimo savaitraštis, leistas 1939 Vilniuje. Leidėjas ir redaktorius A. Burokas. Pirmasis numeris išėjo 1939 gegužės 17 (vietoj uždaryto „Jaunimo draugo“ bei jo vienkartinį leidinių). Rūpinosi lietuviybės išsaugojimu Vilniaus krašte, rašė apie jaunimo problemas, švietimą, religiją, kultūrą, svarstė socialinius lietuvių klausimus, spausdino jaunųjų kūrybą. Bendradarbiavo K. Braziulis, A. Gustaitis, A. Griškevičius, M. Galdikienė, B. Gaidžiūnas, St. Misiūnas, R. Miliauskas, V. Kviklys, V. Kuolaitis, S. Narkeliūnaitė, K. Pukėnas, R. Stankūnas, P. Šimaitis. Spausdino spaustuvė „Ruch“. Išėjo 18 numerių. G.B.

„JAUNIMO LAPELIS“, LKJS Centro biuro leidinys, žurnalo „Komunistas“ priedas, leistas 1921 04–1923 02 Smolenske. Bendradarbiavo J. Greifenbergeris, J. Vitas. Redagavo A. Sniečkus. Išėjo 14 numerių. Nuo 1923 kovo vietoj „Jaunimo lapelio“ leistas „Darbininkų jaunimas“.

JAUNIMO PERIODIKA, periodiniai leidiniai, skirti jaunimui. Pirmasis lietuviškas jaunimui skirtas leidinys pasirodė 1904 Mažajoje Lietuvoje – socialistinės pakraipos žurn. „Draugas“ (žr.), kurį redagavo V. Mickevičius-Kapsukas (žr.). 1910 savaitraštyje „Lietuvos ūkininkas“ (žr.) įvestas „Jaunimo skyrius“ 1911 buvo išplėstas ir pradėtas leisti atskiru 4–12 p. mėnesiniu priedu „Jaunimas“, vėliau tapusiu savarankišku žurnalu (žr.). 1910 pradėjo eiti savarankiškas laikr. „Lietuvos žinios“ (žr.) priedas – literatūros ir mokslo žurnalas besimokančiam jaunimui „Aušrinė“ (žr.), kurį redagavo Maskvos lietuvių studentų d-jos nariai. Žurn. „Draugija“ (žr.) redakcija 1911 Kaune pradėjo leisti priedą „Ateitis“ (žr.) – leidinį jaunimui ir moksleiviams, kuris vėliau tapo mėnesiniu žurnalu. 1911–14 Vydūnas Tilžėje leido teosofinės krypties mėn. žurn. „Jaunimas“ (žr.). Lietuvių katalikų jaunimo s-ga „Pavasaris“ 1912 pradėjo leisti mėnesinį žurn. kaimo jaunimui „Pavasaris“ (žr.), 1916–22 ėjo šios s-gos hektografuotas laikraštėlis „Pavasarinių žiedai“ (žr.). Tuo laiku įvairiose Lietuvos vietose pasirodė ir daugiau jaunimui skirtų rankraštinių laikraščių bei laikraštėlių.

Nepriklausomoje Lietuvoje ėjo jaunimui skirti žurnalai „Pavasaris“ (žr.), „Jaunimo vadas“ (žr.), „Liepsnos“ (žr.), „Jaunimas“ (žr.), „Jaunoji karta“ (žr.), „Jaunaliuvių vadovas“ (žr.), „Darbo jaunimas“ (žr.), „Mūsų jaunimas“ (žr.), „Jaunųjų pasaulis“ (žr.), laikraščiai „Draugas“ (žr.), „Spindulys“. 1926–37 Vilniuje buvo leidžiamas žurn. „Jaunimo draugas“ (žr.). Jaunimui skirtus periodinius leidinius steigė ir leido Lietuvos krikščionių demokratų, socialdemokratų, komunistų ir kitos politinės partijos, Lietuvos komunistinė jaunimo s-ga. Pastarosios s-gos CK 1940 liepos pradžioje Kaune ėmė leisti dienr. „Komjaunimo tiesa“

(žr.), kuris po karo buvo leidžiamas Vilniuje kaip laikraštis (iki 1990). 1944 rugpjūčio pab. Vilniuje pasirodė komjaunimo žurn. „Jaunųjų gretos“, kuris nuo trečiojo numerio vadinosi „Jaunimo gretos“ (žr.). 1958 įsteigtas mėnesinis žurnalas besimokančiam jaunimui „Moksleivis“ (žr.). Lietuvos rašytojų s-ga 1967 pradėjo leisti jaunimui skirtą literatūrinį žurn. „Nemunas“ (žr.). 1990 atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, pradėjo eiti nemažai naujų jaunimui skirtų periodinių leidinių, tarp jų dienr. „Lietuvos rytas“ specialias priedas (dvisavaitis laikraštis) „Mes!“ (žr.), religinis žurn. „Gyvenimas šviesoje“ (žr.), žurn. „Skautų aidas“ (žr.), laikraščiai „Lituanica“ (žr.), „Kelyje“ (žr.), „Molodiožnaja gazeta“ (žr.). V.U.

„JAUNIMO RATELIS“, Lietuvių evangelikų jaunimo ratelio dvisavaitis (vėliau mėnesinis) leidinys, ėjęs 1950 03 – 1955 04 Šviobiše Gmiunde bei Hailbrone (Vakarų Vokietija). Iš pradžių spausdintas rotatoriumi, nuo 1950 rugsėjo 15 – spaustuvėje. Redaktoriai: P. Jasiukonis (1950). K. Dikšaitis (1951-53), A. Gintautas (1953-54), F. Šlenteris (nuo 1954).

Išėjus 62 numeriams, vietoj „Jaunimo ratelio“ pradėtas leisti bendras bažnytinis laikraštis „Svečias“, vėliau perkeltas į JAV.

„JAUNIMO RYTOJUS“, žr. „Jaunimo draugas“.

„JAUNIMO SPORTAS“, mėnesinis iliustruotas „Sargybos“ priedas, leistas 1928-29 Kaune. Leido Lietuvos katalikų blaivybės d-ja. Pasakojo apie įvairias sporto šakas, aiškino sporto reikšmę sveikatai, spausdino įvairių žaidimų, mankštos pratimų aprašymus, gydytojų patarimus. Bendradarbiavo A. Bieliauskas, K. Dineika, A. Gylis, Z. Pivoriūnas, P. Savukaitytė, E. Senkutė, J. Slapšinskas. Redaktorius K. Dineika. Spausdino „Vilniaus“ spaustuvė Kaune. Išėjo 13 numerių. Išleistas vietoj „Jėgos ir grožio“, ėjusio 1923-28.

„JAUNIMO VADAS“, Lietuvos katalikų jaunimo „Pavasario“ s-gos žurnalas, leistas 1923-28, 1930-36, 1939-40 Kaune. Skirtas jaunimo vadų organizacinio darbo praktikos, metodikos ir auklėjimo klausimams. Iki 1926 sausio vadinosi „Pavasarininkų vadas“. Leidinys skelbė katalikiško jaunimo org-jų programas, aiškino jų veiklos uždavinius, idealus, svarstė ideologinius, kultūros, ekonominius, organizacinius klausimus, spausdino patarimus jaunimo vadovams, jaunimo spaudos apžvalgas, naujų knygų anotacijas. Bendradarbiavo A. Bagdonavičius, P. Balčiūnas, J. Eretas, B. Galvydis, S. Gasiliūnas, J. Keliuotis, A. Maceina, J. Marcinkus, O. Narušytė, M. Reinys, P. Stankevičius ir kt. Redagavo: K. Balkūnas, K. Berulis, K. Bauba, A. Valaitis. Spausdino K. Narkevičiaus ir Atkočiūno spaustuvė Kaune, „Šešupės“ spaustuvė Marijampolėje (1930), „Žaibo“ akc. b-vės bei E. Norkienės spaustuvės Kaune. Išėjo 132 numeriai. Tiražas 2000 egz. G.B.

„JAUNIMO ŽODIS“, žr. „Jaunimo draugas“.

„JAUNYSTĖ“, Kauno buitinių gyventojų aptarnavimo kombinato „Jaunystė“ kolektyvo laikraštis, leistas 1989-90. Redaktorė D. Teišerskytė (žr.). Tiražas 1000 egz. Išėjo 13 numerių.

„JAUNYSTEI ŽYDINT“, iliustruotas pozityviosios ir praktiškos krikščioniškos minties žurnalas, leistas 1936-40 Šiauliuose. Leidėja ir redaktorė D. Inkėnaitė. Ėjo kartą per tris mėnesius. Skirtas evangelikų bendruomenės tikybos reikmėms. Spausdino pamokslus, rašė apie evangelistų bendruomenės gyvenimą. Skelbė daugiausia verstus rašinius. Išėjo 11 numerių. Spausdino „Vilniaus“ spaustuvė Kaune.

JAUNIŠKIS Boleslovas (g. 1932 01 07 Utenos aps. Tauragnų vls. Šeduikių k.), filologas, spaudos darbuotojas. 1951 baigė Utenos 1-ąją berniukų gimnaziją, 1956 – Vilniaus un-tą, įgydamas filologo, lietuvių kalbos ir literatūros mokytojo specialybę. 1957-77 dirbo laikr. „Lietuvos pionierius“ redakcijoje mokyklų skyriaus darbuotoju, ats. sekretoriumi. Nuo 1977 – žurn. „Moksleivis“ redakcijoje: ats. sekretorius, vyr. redaktoriaus pavaduotojas. Daugiausia rašo asmenybės ugdymo, mokslo ir kūrybos temomis. Iš rusų k. išvertė grožinės literatūros ir kt. knygas.

JAUNIŠKIS Vilius (g. 1950 09 30 Utenos raj. Tauragnų k.), dailininkas. 1968 baigė Čiurlionio vid. meno m-lą Vilniuje, 1974 – Vilniaus valst. dailės in-tą. Nuo 1975 – žurn. „Švyturys“ meninis redaktorius, Lietuvos žurnalistų s-gos narys. Be „Švyturio“, dar maketavo žurnalus „Kardas“ ir „Pagrandukas“. Maketavo ir iliustravo poezijos bei prozos knygas.

„JAUNOJI KARTA“, žurnalas, ėjęs 1928 09 15–1940 06 14 Kaune. Leido tautiško jaunimo s-gos „Jaunoji Lietuva“ centro valdyba, bendrovė „Lietuvis“. 1928-29 ėjo kartą per mėnesį, 1930-32 buvo „Jaunosios Lietuvos“ dvisavaitis žurnalas, nuo 1933 – savaitinis tautinės jaunomenės leidinys, svarstęs Lietuvos jaunimo problemas, propagavęs tautiškumą, „Jaunosios Lietuvos“ idėjas, polemizavo su kitokios orientacijos leidiniais, spausdino lietuvių rašytojų, mokslininkų darbus. Bendradarbiavo V. Andrašiūnas, L. Gira, V. Gustainis, A. Merkelis, J. Motiejaitis, J. Tamošaitis, J. Tumas-Vaižgantas, P. Vaičiūnas, Vydūnas ir kt. Redaktoriai: B. Dauguvietis, K. Dausa, B. Grėbliauskas, J. Paleckis, J. Petrenas, J. Paplėnas, Ed. Lenkauskas, P. Razma, A. Valiukėnas, E. Zabaraukas. Spausdino K. Norkevičiaus ir V. Atkočiūno, vėliau „Vilniaus“ bei „Meno“ spaustuvės Kaune. Tiražas 1933 – 10 000 egz. Leido priedą „Jaunosios kartos radio savaitė“. G.B.

„JAUNOJI LIETUVA“: 1. JAV lietuvių literatūros, mokslo, visuomenės gyvenimo mėnesinis žurnalas, ėjęs 1914 03–1916 (su pertraukomis). 1914-15 leistas Čikagoje, 1915-16 Baltimorėje „Jaunosios Lietuvos“ b-vės. Redagavo K. Jurgelionis, D. Keliuoninkas (J. Laukis), A. Rimka. Savo rašinius spausdino J. Baniulis, A. Bulota, A. Garmus, M. Jurgelionienė, K. Jurgelionis, D. Keliuoninkas, G. Petkevičaitė-Bitė, A. Rimka, M. Šalčius, K. Vairas-Račkauskas, Žemaitė ir kt.

2. Mėnesinis žurnalas, leistas 1923-25, 1927-30, 1932 ir 1935-40 Kaune. 1923 Nr. 1–1927 Nr. 9 ėjo kaip Lietuvos studentų tautininkų korporacijos „Neo-Lithuania“ nereguliarus leidinys, 1928 Nr.1-6 – Lietuvių moksleivių tautininkų „Jaunosios Lietuvos“ draugovės ir korporacijos „Neo-Lithuania“ mėnesinis laikraštis, nuo 1929 iki 1940 – mėnesinis tautininkų moksleivijos žurnalas. Rašė jaunimo auklėjimo bei švietimo

klausimais, svarstė istorijos, visuomenės, kultūros problemas, informavo apie pasaulio ir Lietuvos įvykius. Bendradarbiavo V. Alantas, P. Babickas, V. Bičiūnas, V. S. Gira, L. Janušytė, K. Inčiūra, A. Miškinis, S. Santvaras, P. Slavėnas, R. Šaltenis, J. Puzinas, M. Radzevičiūtė, Vydūnas ir kt. Redaktoriai: J. Balys, J. Čiburys, K. Dausa, V. Gustainis, J. Dargis, St. Jakštas, J. Kiaunė, L. Kuodys, K. Marčiulionis, D. Montvilas, V. Nausėda, A. Siliūnas, M. Šeškus, V. Vileišis. G.B.

„JAUNŪJŲ BALSAS“, žr. „Jaunimo draugas“.

„JAUNŪJŲ BIČIULIS“, žr. „Jaunimo draugas“.

„JAUNŪJŲ DARBAI“, žr. „Jaunimo draugas“.

„JAUNŪJŲ GAIRĖS“, žr. „Jaunimo draugas“.

„JAUNŪJŲ PASAULIS“: 1. Iliustruotas jaunuomenės žurnalas, ėjęs 1930-34 Kaune. Leido ir redagavo J. K. Beleckas. Pirmieji numeriai ėjo kas dvi savaitės, vėliau – nereguliariai. Liberalios orientacijos leidinys bandė atskleisti įvairias skirtingų socialinių grupių reikmes, nušvietė jaunimo org-jų veiklą, jaunųjų socializacijos problemas, nagrinėjo jaunimo indėlį į šalies kultūrą, sportą, meną. Spausdinti kelionių reportažai, populiarių knygų ištraukos, pažintinio pobūdžio publikacijos. Bendradarbiavo N. Andriusevičius, S. Bakšys, J. Būtėnas, P. Cvirka, Ig. Dambrauskas, L. Dovydėnas, Pr. Geniušas, K. Grinius, Pr. Gudaitis, R. Kalpokas, Pr. Kasperaitis, V. Kropas, J. Marcinkevičius, St. Pilka, St. Santvaras, A. Skripkauskas, A. Steponaitis, A. Šepetyš, E. Šklaras, L. Truikys, Vydūnas. Spausdino „Varpo“, „Raidės“, „Žaibo“, M. Kuktos ir „Meno“ spaustuvės. Tiražas 1931 – 15 000 egz. Bandyta platinti Latvijoje, Estijoje, Vokietijoje ir Amerikoje. Išleisti 25 numeriai. G.B.

2. Žr. „Jaunimo draugas“.

„JAUNŪJŲ PATARĖJAS“, žr. „Jaunimo draugas“.

„JAUNŪJŲ SIEKIAI“, žr. „Jaunimo draugas“.

„JAUNŪJŲ ŠNEKOS“, žr. „Jaunimo draugas“.

„JAUNŪJŲ TALKA“, žr. „Jaunimo draugas“.

„JAUNŪJŲ VELYKOS“, žr. „Jaunimo draugas“.

„JAUNŪJŲ ŽINGSNIAI“, žr. „Jaunimo draugas“.

„JAUNŪJŲ ŽODŽIAI“, žr. „Jaunimo draugas“.

„JAUNUOMENĖS DRAUGAS“, Seinų kunigų seminarijos klierikų slaptas rankraštinis laikraštėlis, nereguliariai leistas 1903-08. Redagavo M. Brundza, A. Jansenas.

„JAUNUOMENĖS ŽIEDAI“, mėnesinis Vilniaus moksleivių ateitininkų laikraštis, ėjęs 1918-24 Vilniuje. Leido nereguliariai ir redagavo redakcinė komisija. Išėjo 14 numerių.

JAV LIETUVIŲ PERIODIKA, periodiniai leidiniai, kuriuos leido arba leidžia lietuviai Jungtinėse Ameri-

kos Valstijose. Nuo masinės Lietuvos žmonių emigracijos į JAV pradžios 1868 iki 1899, kaip manoma, bus atkeliavę apie 50–60 tūkst. lietuvių. Per 1899–1914, oficialiais duomenimis, dar atvyko daugiau kaip 250 tūkst. lietuvių. 1983 JAV gyveno per 300 000 lietuvių ir lietuvių kilmės amerikiečių. Daugiausia jų susitelkę Čikagoje, Niujorke, Filadelfijoje, Bostone, Detroite, Vusteryje, Klivlende, Baltimorėje, Pitsburge, Los Andzele, Voterberyje.

Pirmieji Amerikos lietuvių spaudiniai pasirodė 1874-75. Yra žinių, kad įsteigti lietuvišką laikraštį Jungtinėse Amerikos Valstijose buvo sumanyta 1874, bet tada nesusilaukta atgarsio. Pirmasis tos šalies lietuvių periodinis leidinys „Gazietą lietuvišką“ (žr.) pasirodė 1879 rugpjūčio 16 Niujorke, beveik ketveriais metais anksčiau nei „Aušra“. Laikraštį leido ir redagavo M. Tvarauskas. Kitas, antrasis lietuvių laikraštis „Unija“ (žr.) išėjo daugiau kaip po ketverių metų – 1884 spalio mėn. ir buvo leidžiamas iki 1885 rugpjūčio. Nuo „Unijos“ JAV lietuvių periodika leidžiama nenutrūkstamai. Jos periodizavimas dar neišspręstas. Bet pirmuoju JAV lietuvių periodikos laikotarpiu laikytini 1879–1905. Nuo 1905-07 prasidėjo nauja didelė lietuvių emigracijos banga į JAV. Ji turėjo svarbios įtakos ir reikšmės tolesnei JAV lietuvių spaudos raidai, jos visuomeninei krypčiai, pakeitė leidinių kiekybinius ir kitus santykius. Bibliografiškai duomenimis, nuo 1879 iki 1900 JAV ėjo daugiau kaip 30 lietuvių periodinių leidinių, kurių dalis buvo leidžiama ir toliau. Per 1900-05 pasirodė dar apie 12-13 naujų laikraščių ir žurnalių. Tad pirmuoju JAV lietuvių periodikos laikotarpiu (1879–1905) gyvavo apytiksliai apie 45 leidiniai. Jie jau buvo pasiskirstę į skirtingas visuomenines sroves ir kryptis. Iš demokratinės orientacijos leidinių pažymėtini: 1885-89 gyvavęs „Lietuviškasis balsas“ (žr.), 1892–1920 – „Lietuva“ (žr.), 1892-93 – žurn. „Apšvieta“ (žr.), kai kurių tarpsnių savaitr. „Vienybė lietuvininkų“ (žr.), ėjęs 1886–1920, „Tėvynė“ (žr.), 1896–1901. Ėjo taip pat šiai krypčiai skirtini laikraščiai: 1884-85 – „Unija“, 1897 – „Amerikos lietuvis“, 1901 – „Lietuvis“, 1903-25 – „Darbininkų viltis“ (žr.) ir kt. Katalikiškoji periodika, prasidėjusi nuo pirmojo leidinio „Gazietą lietuvišką“, turėjo tokius leidinius, kaip 1894-99 ėjęs „Garsas Amerikos lietuvių“ (žr.), 1894-95 – „Valtis“ devyniolikto amžiaus“, 1896-98 – „Rytas“, 1899-1917 – „Katalikas“ (žr.), 1901-44 „Žvaigždė“ (žr.) ir kt.

Tuo laikotarpiu katalikiškieji sluoksniai leido ir specialius priedus bei žurnalus. Tarp jų – pirmasis lietuvių kultūros žurnalas „Dirva“ (žr.), „Dirva-Žinynas“ (žr.), priedas „Lietuviškasis knygynas“ (žr.), laikr. „Blaiyvstės laiškas“ (1899), pirmasis humoro ir satyros leidinys „Perkūnas“ (žr.) ir kt. JAV lietuvių periodikos specializavimąsi tuo laiku atspindėjo taip pat ir kiti leidiniai. Antai laikr. „Saulė“ leido pasiskaitymo, lengvos lektūros priedus „Linksmi vakarai“ (1889-90) ir „Linksmas valanda“ (1899–1910). Radosi šiek tiek humoristinių ir satyrinių („Ragana“, „Pleperis“), kitų specifinių („Vargonininkas“) leidinių. XIX a. paskutiniuoju dešimtmečiu pradėti leisti lietuvių darbininkų reikalams skirti periodiniai leidiniai („Nauja gadyinė“, „Pensilvanijos darbininkas“, „Kardas“, „Darbininkas“, „Nauja draugija“, „Anarchistas“, „Ateitis“, „Spindulys“, „Keleivis“, „Kova“ ir kt.). Jie buvo nevienodos politinės-visuomeninės krypties – nuo laisva-

maniškų iki socialistinių ir anarchistinių. Pagrindiniai 1879–1905 periodikos tipai buvo savaitinis laikraštis ir mėnesinis žurnalas. Jie leisti įvairiose JAV vietose (Niujorke, Čikagoje, Filadelfijoje, Bostone, Plimute ir kt., taip pat daugiausia Pensilvanijos valstijos miestuose – Šamokine, Šenande, Mahanoi Sityje ir kt.). Laikraščiai ir žurnalai buvo leidžiami daugiausia idėjiniais moraliniais motyvais. Tačiau į JAV lietuvių periodiką nuo XIX a. pab. ėmė skverbtis komercijos ir pelno siekimai. Stiprėjo bulvarinės žurnalistikos elementai, ypač laikr. „Saulė“ ir jo leidiniuose.

Kitas JAV lietuvių periodikos etapas galėtų būti 1905-18. Tai susiję su naujais reiškiniais tos šalies lietuvių gyvenime, su tolesne visuomenine, pasaulėžiūrine poliarizacija, su politinių partijų įsikūrimu, kitais veiksniais. Tarp jų – su Lietuvos gyvenimo ir jos žurnalistikos svarbiais pakitimais. Šiuo laikotarpiu (1905-18) toliau tebeėjo ankstesnieji svarbūs leidiniai („Lietuva“, „Vienybė lietuvininkų“, „Keleivis“, „Kova“, „Žvaigždė“ ir kt.). Tačiau pasirodė ir daugiau kaip 60 naujų įvairaus pobūdžio, periodiškumo ir gyvavimo trukmės leidinių. Iš jų išskirtini bendrojo visuomeninio turinio laikraščiai, turėję didelės reikšmės atskirų srovių ir visos JAV lietuvių žurnalistikos plėtočiai. Tai katalikų savaitraščiai „Draugas“ (žr.), „Darbininkas“ (žr.), socialistiniai laikraščiai „Laisvė“ (žr.), „Naujienos“ (žr.), vidurinėsios srovės leidiniai „Ateitis“ (žr.), „Dirva“ (žr.). Naujas dalykas buvo skirtingos orientacijos teorinių visuomenės, kultūros leidinių pasirodymas (žurnalai „Pažanga“, „Naujoji gdynė“ ir kt.). Pradėti leisti žurnalai ir laikraščiai moterims („Moterų balsas“, „Moterų dirva“), moksleiviams („Moksleivis“, „Jaunimo sapnai“), priedai ar skyriai vaikams („Draugo“, „Darbininko“, „Tėvynės“ ir kt. leidiniuose). Pasirodė literatūros („Aidas“), mokslo populiarinimo („Laisvoji mintis“), teatro („Vaidrodis“), muzikos („Muzika“) žurnalai. Pagausėjo humoro ir satyros leidinių („Dilgėlės“, „Kapsas“, „Erelis“, „Dagis“, „Šakė“, „Tarka“ ir kt.). Naujas reiškinys buvo dienraščiai: pirmieji nuo 1914 – „Naujienos“ ir „Katalikas“; nuo 1916 – „Draugas“, 1918-20 „Lietuva“ ir kt. JAV lietuvių periodikai plėtotis impulsą teikė 1910 įkurta Amerikos lietuvių spaudos d-ja, jos rengti Amerikos lietuvių laikraštinių (leidėjų ir redaktorių) suvažiavimai, kurių per 1910-24 įvyko septyni. Atskirų srovių laikraštijai poveikio turėjo 1913 įsteigtas socialistinių laikraščių susivienijimas „Sandora“, 1915 – Amerikos lietuvių katalikų spaudos d-ja. JAV lietuvių periodikos leidiniai vis daugiau dėmesio skyrė įvairiems žurnalistikos istorijos, teorijos, praktikos klausimams. Socialistiniuose laikraščiuose diskutuota dėl vadinamųjų privačių socialistinių laikraščių. 1911-12 „Vienybė lietuvininkų“ spausdino E. Lioblio knygos „Kultūra ir spauda“ vertimą (1912 knyga buvo išleista atskirai). Katalikų leidiniuose skelbta medžiagos apie užsienio katalikiškąją žurnalistiką.

Per tolesnį laikotarpį (1918-1940) lietuvių periodika JAV toliau plėtojosi, nors (ypač šio tarpsnio antroje pusėje) daug lėčiau negu anksčiau. Tebetęsė savo veiklą nuo seniau ėję periodiniai leidiniai. Pasirodė ir daug naujų laikraščių ir žurnalų, tarp jų dienraščių, taip pat specialių leidinių. 1918 pradėtas leisti profsąjungų leidinys „Darbas“ (žr.), 1920 – laikraščiai „Vienybė“ (vietoj „Vienybės lietuvininkų“), „Vilnis“ (1926-70 dienraštis, žr.), „Artojas“, „Meilė Dievo, ar-

timo ir tėvynės“, taip pat leidiniai „Gydytojas“ (žr.), „Gyvenimas“ (žr.), „Margutis“ (žr.), „Naujoji gdynė“ (žr.), „Šviesa“ (žr.), „Amerika“ (žr.) ir kt. Daugelis naujų leidinių ėjo trumpai. Pavyzdžiui, 1918 „Apžvalga“, 1920 „Meilė“, 1921 „Banga“, 1922 „Darbininkų tiesa“, 1926 „Bangos“, 1938 „Laisvamanis“ arba 1924-25 „Detroito žinios“, 1920-22 „Meilė ir šeimyna“, 1921-23 botanikos žurnalas „Želmenija“ ir kt.

Į JAV lietuvių žurnalistiką naujų esminių pakitimų įnešė Antrojo pasaulinio karo pasekmės. Karo pabaigoje nuo sovietinės okupacijos iš Lietuvos pasitraukė apie 60-70 tūkst. lietuvių, tarp jų daug intelektualinių, kūrybinių jėgų – rašytojų, menininkų, žurnalistų ir kt. Dauguma jų 1948-51 iš Vakarų Europos persikėlė į JAV. Tos šalies lietuvių periodika labai sustiprėjo intelektualiai. Į JAV atsikėlę lietuvių rašytojai, žurnalistai ten sukūrė naują įvairių orientacijų emigrantų, arba egzodo, periodikos dalį. Jie sustiprino ir senųjų emigrantų leidžiamus laikraščius (katalikų „Draugą“ ir kt.). Senoji lietuvių karta, atvykusi į JAV iki 1914, po Antrojo pasaulinio karo dar apie keturis dešimtmečius išlaikė pagrindinius bendrojo visuomeninio-politinio turinio laikraščius. 1920-86 (?) buvo leidžiama „Vienybė“, nuo 1909 – „Draugas“, 1905-79 – „Keleivis“, 1914-86 (?) – „Naujienos“, 1911-86 – „Laisvė“, 1920-90 – „Vilnis“ ir kt. Tokių leidinių gretas papildė nauji žurnalai: nuo 1950 – „Tėvynės sargas“ (žr.), nuo 1953 – „Į laisvę“ (žr.), nuo 1968 – „Akiračiai“ (žr.) ir kt. Išplėtojo nauji bendrojo ir specialaus pobūdžio žurnalai: „Darbas“ (ėjo 1947-60), „Laiškai lietuviams“ (leidžiamas nuo 1950), „Varpas“ (nuo 1953) ir kt. Iš jų išsiskiria kultūros, literatūros, mokslo žurnalai – „Aidai“ (ėjo nuo 1944; nuo 1949 leista JAV, žr.), „Metmenys“ (nuo 1959, žr.) ir kt. Nuo 1950-51 vis daugiau radosi periodikos leidinių, skirtų atskiroms skaitytojų grupėms. 1950 pradėjo eiti vaikų žurn. „Eglutė“ (žr.), 1951-56 leista „Tėviškėlė“ (žr.). Nuo 1950 jaunimui leidžiama „Ateitis“ (žr.), 1952-62 ėjo „Tėvynės sargo“ priedas „Jaunimo žygiai“, 1959-73 – žurnalas mergaitėms „Liepsnelės“, 1952-59 biuletenis, paskui žurn. „Studentų gairės“, nuo 1965 – skautų „Skiltis“ ir kt. Pasirodė įvairių specialybių bei gyvenimo sričių laikraščių ir žurnalų. 1949-52 gyvavo žurnalas „Lietuvos teisininkas“, 1951-66 – bibliografijos biuletenis-žurnalas „Knygų lentyna“, 1950-68 – miškininkystės tematikos „Girios aidas“. Nuo 1960 leidžiamas žurn. „Medicina“ (žr.), nuo 1950 ėjo „Karys“ (žr.), 1951-54 – mėnesinis humoro ir satyros žurn. „Pelėda“ (žr.) ir kt. Žurnalistų reikalams 1969 pradėtas leisti biuletenis „Pranešėjas“ (žr.), nuo 1972 – „Lietuvos žurnalistas“ (žr.), beje, neperiodiškai. Tačiau 8-ajame ir 9-ajame dešimtmetyje JAV lietuvių periodinių leidinių skaičius ėmė sparčiai mažėti. Dėl amžiaus, dėl natūralaus nykimo užsidarė beveik visi periodikos leidiniai, leisti nuo XX a. pirmųjų dešimtmečių. Iki šiol tebeina laikraščiai „Tėvynė“ (nuo 1896), „Draugas“ (nuo 1909), „Dirva“ ir „Darbininkas“ (nuo 1915), „Garsas“ (nuo 1917), „Sandara“ (nuo 1918). Nustojo gyvuoti senoji kairiosios krypties – socialistinė, komunistinė – JAV lietuvių periodika. Lietuvių laikraščiai ir žurnalai JAV tebeleidžiami Antrojo pasaulinio karo išėivijos jėgomis, kurios taip pat retėja ir mažta. 1990 atkūrus Lietuvos nepriklausomą valstybę, kai kurių JAV lietuvių periodikos spaudinių („Tėvynės sargo“, „Kario“ ir kt.) leidimas perkeltas į Lietuvą. JAV, kaip

ir kitų užsienio kraštų, lietuvių periodika yra organiškai vienos skirtybėmis vieningos lietuvių nacionalinės žurnalistikos specifinė dalis.

B.R.

JAZDAUSKAS Algimantas (g. 1936 01 06 Klaipėdoje), žurnalistas. 1954 baigė Tytuvėnų vid. m-lą, 1959 – Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistikos specialybę. Nuo 1958 dirbo savaitr. „Literatūra ir menas“ korespondentu, 1960-74 – laikr. „Komjaunimo tiesa“ korespondentu, skyriaus vedėju, redakcinės kolegijos nariu. Nuo 1974 buvo žurn. „Tarybų darbas“ redaktorius pavaduotojas. 1990 reorganizavus šį žurnalą, dirbo leidinio „Valstybės žinios“ redaktorius pavaduotoju, atkurto laikr. „Lietuvos aidas“ vyr. korespondentu, laikr. „Bičiulystė“ apžvalgininku. Nuo 1992 – laikr. (žurn.) „Geležinkelininkas“ ats. sekretorius. Daugiausia rašo teisės, dorovės, istorinės praeities tyrimo klausimais – korespondencijas, apybraižas. Apybraižų išspausdino įvairiuose rinkiniuose.

JAZUKEVIČIŪTĖ Dalia (g. 1952 06 07 Ukmergės raj. Pageležių k.), žurnalistė, poetė. 1969 baigė Ukmergės 1-ąją vid. m-lą, 1969-74 Vilniaus un-te studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą. 1979-89 gyveno Lvovo srityje, Dragobiče (Ukraina), rašė ir spausdino poeziją. 1990-96 dirbo dienr. „Respublika“ redakcijoje: skyriaus redaktore, reportere, spec. korespondente. Nuo 1996 – savaitr. „Lietuvos žinios“ spec. korespondentė. Daugiausia rašo kultūros, socialinių problemų, medicinos, teisėtvarkos temomis.

Išleido poezijos rinkinius „Atsisveikinimai“ (1989), „Traukinys Nr. 183“ (1992). Už eilėraščių rinkinį „Atsisveikinimai“ apdovanota Z. Gėlės premija. Paskelbė eilėraščių leidinyje „Poezijos pavasaris“, almanache „Veidai“. Antologijoje „Atgimimo balsai“ išspausdino publikaciją „Rekviem draustam gyvenimui“ (apie poetą M. Tamonį).

„**JĖGA**“, Klaipėdos miesto Evangelijos bažnyčios jaunimo leidinys, einantis nuo 1994 lapkričio Klaipėdoje. Redaguoja A. Augustauskaitė ir kt. Tiražas 500 egz.

„**JĖGA IR GROŽIS**“, racionalios kūno kultūros laikraštis, ėjęs 1923-28 Kaune. Leido Lietuvos gimnastikos ir sporto federacija. 1924 Nr. 1–1925 Nr. 10 ėjo kaip kūno kultūros mėnesinis laikraštis. Nuo 1926 Nr. 1 – sezoninis racionalaus sporto jaunimo laikraštis, nuo 1928 Nr. 1 – Racionalios kūno kultūros laikraštis. Ėjo kartą per mėnesį. Įsteigė K. Dineika ir J. Eretas. Bendradarbiavo A. Jurgelionis, St. Janušauskas, R. V. Raulinaitis. Redagavo J. Dagelis, P. Dineikienė (nuo 1925 01), K. Dineika (nuo 1926 04). Spausdino „Raidės“, vėliau „Šviesos“ spaustuvs.

JEMELJANOVAS Vasilijus (g. 1937 01 05 Pitrine, Kraslavos raj., Latvijoje), spaudos darbuotojas, žurnalistas. 1960 baigė Kauno politechnikos in-tą, 1979 – Aukštąją partinę m-lą prie TSKP CK. 1960-70 dirbo LKP CK instruktoriumi, sektoriaus vedėju, skyriaus vedėju pavaduotoju ir dėstė Kauno politechnikos in-to Vilniaus filiale. Nuo 1970 – dienr. „Echo Litvy“ (iki 1990 – „Sovetskaja Litva“) redaktorius. 1975-88 buvo Lietuvos žurnalistų s-gos valdybos pirmininko pavaduotojas.

JEMENAS, Jemeno Respublika (Artimieji Rytai), nepriklausoma nuo 1918, gyventojų – 13,87 mln. (59 vieta pasaulyje), beraščių – 61,2 proc., sostinė – Sana, oficiali kalba – arabų.

Iki 1918 Jemenas buvo daugiausia Turkijos imperijos valdžioje ir savo nacionalinių periodinių leidinių neturėjo. Stabilesnių laikraščių ir žurnalų arabų k. nepasirodė ir po nepriklausomybės paskelbimo 1918, Šiaurės Jemenui tapus nepriklausoma karalyste, o Pietų Jemenui atsidūrus Didžiosios Britanijos valdžioje. Tik 1948 Taize pradėjo eiti pirmieji reguliarius periodiniai leidiniai arabų k.: laikr. „Al-Nasr“ („Pergalė“), 1962 pavadintas „Al-Gumhuriya“ („Respublika“), dienr. „Saba“, nuo 1962 einantis pavadinimu „Al-Thawra“ („Revoliucija“, žr.), savaitr. „Al-Salam“ („Pasveikinimas“). Kai 1962 Šiaurės Jemenas buvo paskelbtas Arabų Respublika ir prasidėjo pilietinis karas, o Pietų Jemenas pasiliko Didžiosios Britanijos kolonija, kurį laiką naujų periodinių leidinių nepasirodė. Tik 1970 pasibaigus pilietiniam karui ir Pietų Jemene įkūrus Jemeno Liaudies Demokratinę Respubliką (su sostine Adene), pradėjo eiti naujas dienr. „Ar-Rabi' Ashar Min Uktubar“ („Spalio 14-oji, Revoliucijos diena“), žurn. „Al-Thaqafat al-Jadida“ („Nauja kultūra“) ir keletas kitų leidinių. Daugiausia jie leisti Adene ir Sanoje. 1990 gegužės mėn. abiem Jemeno valstybėms susijungus į Jemeno Respubliką, vėl atsirado naujų laikraščių ir žurnalų, o kai kurie seniau leisti sustojo.

1996 ėjo 3 dienraščiai, jų tiražas 70 000 egz. (5 egz. 1000 gyv.): „Ar Rabi' Ashar Min Uktubar“ (nuo 1970, tir. 20 000 egz.), „Ash-Sharara“ („Kibirkštis“, nuo 1990, tir. 6000 egz.), „Al-Thawra“ (žr.). Taip pat eina savaitraščiai „Al-Salam“ (nuo 1948, tir. 7000 egz.), „Al-Mithaq“ („Chartija“, nuo 1982 Sanoje, tir. 25 000 egz.), mėnesinis žurn. „Al-Wahde al-Watani“ („Tautos vienybė“, nuo 1982 Sanoje, tir. 40 000 egz.).

Jemene veikia informacijos agentūros ANA (Adene, žr.) ir SABA (Sanoje, žr.), įkurtos 1970.

Radijas veikia nuo 1954, yra 664 000 radijo imtuvų (60 imt. 1000 gyv.). Televizija veikia nuo 1964, yra 300 000 televizorių (27 tel. 1000 gyv.). Radijo ir televizijos laidas transliuoja vyriausybės R ir TV stotys, esančios Adene ir Sanoje, taip pat kelios regioninės R stotys.

V.U.

„**THE JERUSALEM POST**“ („Jeruzalės paštas“), Izraelio nepriklausomas rytinis dienraštis, einantis nuo 1932 Jeruzalėje anglų k. Iki 1950 vadinosi „Palestine Post“ („Palestinos paštas“). Leidėjas Yehuda Levy. Tiražas 1996 – 30 000/50 000 egz.

Nuo 1959 eina kitoms šalims skirtas savaitr. „Jerusalem Post International Edition“ („Jeruzalės pašto tarptautinė laida“, tiražas 70 000 egz.).

„**J**“, dvisavaitis žurnalas ne tik moterims, einantis nuo 1994 Kaune. Steigėjas ir leidėjas V. Užtupas. Redaktore D. Dmuchovska. Tiražas 1995 – 21 000 egz., 1997 – 30 000 egz.

JJI THUSHIN-SHA, Jiji Press (Japonijos spaudos naujienos), Japonijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1945 Tokijyje. Dirba kaip akc. b-vė. Pagal dydį ir reikšmingumą yra antroji (po Kyodo Tsushin) šalies informacijos agentūra. Keičiasi informaciniais praneši-

mais su Reuters, UPI, AFP, DPA, ITAR-TASS, Sinchua ir kt. informacijos agentūromis.

Aptarnauja 124 šalies ir 28 užsienio laikraščių leidyklų, R ir TV stočių, kompanijų, vyriausybinių įstaigų, bankų. Per parą perduoda 18 tūkst. eilučių informacijos japonų k. ir 29 tūkst. žodžių informacijos anglų k., taip pat išsiunčia po 40 fotonuotraukų šalies ir užsienio prenumeratoriams.

Leidžia savaitinius žurnalus „Sekai Sincho“ („Pasaulio naujienos“) ir „Sinkan Jiji“ („Savaitinės Jiji“) bei informacinius biuletenius įvairiomis temomis. Dirba 1270 žmonių. Turi 80 skyrių šalyje ir 25 užsienyje.

JOCAITIS Viktoras (1895 12 10(11 28) Girkalnyje – 1976 05 09 Kaune), kritikas, žurnalistas, vertėjas. Baigė Veiverių mokytojų seminarijos kursus, mokėsi Petrogrado statybos technikos m-loje. 1928-32 studijavo Lietuvos un-to Humanitarinių mokslų fak. Spaudoje pradėjo bendradarbiauti 1914 (žurn. „Vairas“). 1918 buvo „Lietuvos aido“ darbuotojas, 1919-28 – „Lietuvos“ techninis redaktorius, ats. sekretorius, straipsnių autorius. Nuo 1928 – žurn. „Savivaldybė“, nuo 1937 – „Pasaulio lietuvių“ faktiškasis redaktorius. Buvo Vidaus reikalų ministerijos spaudos referentas, dirbo bibliotekininko, literatūrologo, vertėjo darbu.

Išleido studiją apie V. Mykolaičio-Putino romaną „Altorių šešėly“ ir J. Staugaičio romaną „Tiesiu keliu“ („Bedieviai kunigų seminarijoje“, 1936), išvertė L. Tolstojaus, M. Lermontovo, M. Gorkio kūrinių. Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys (nuo pirmųjų jos gyvavimo metų).

JOKANTAS Kazimieras (1880 10 23 Valiukiškyje, Kupiškio vls., Panevėžio aps. – 1945 Altajaus kr., Rusijoje), gydytojas, pedagogas, publicistas. 1908 baigė Tartu un-te medicinos mokslus. 1922-26 buvo oficiozo „Lietuva“ vyr. redaktorius. Bendradarbiavo leidiniuose „Varpas“, vėliau „Vilniaus žinios“, „Viltis“, „Šaltinis“, „Lietuvos mokykla“. Nuo 1939 buvo Lietuvos švietimo ministras. 1941 sovietinio saugumo suimtas, ištremtas į Sverdlovsko sritį ir Altajaus kraštą.

JOKŪBAITIS Algirdas (g. 1936 02 07 Šiaulių aps. Joniškio vls.), žurnalistas. 1956 baigė Šiaulių pedagoginį m-lą. Vilniaus un-te studijavo žurnalistiką. 1969-73 mokėsi Vilniaus aukštojoje partinėje m-loje. Nuo 1956 buvo Joniškio raj. Bučiūnų septynmetės m-los mokytojas. 1961-63 dirbo Joniškio rajono laikr. „Tarybinis balsas“ skyriaus vedėju, 1963-69 – vietinio radijo laidų organizatoriumi, „Žinijos“ d-jos Joniškio skyriaus ats. sekretoriumi, 1973-74 – Šalčininkų rajono laikr. „Lenino priesakai“ redaktoriumi, 1974-75 – žurn. Laikas ir įvykiai lit. darbuotoju, 1975-77 – „Žinijos“ d-jos vyr. referentu. Nuo 1977 buvo žurn. „Žemės ūkis“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, nuo 1990 – šio žurnalo vyr. redaktorius. Išleido knygeles „Pažangi efektyvumo didinimo ir kokybės gerinimo patirtis“ (1978), „Gyvininkystės specialybės“ (1980).

JOKŪBAITIS Stasys (g. 1941 10 09 Raseinių aps. Šimkaičių k.), žurnalistas. 1973 baigė žurnalistikos studijas Vilniaus un-te. Nuo 1971 dirba „Kauno tiesoje“: buvo korespondentas, skyriaus vedėjas, pastaruoju metu – laikraščio redaktorių kolegijos narys. Rašo politikos, administracijos ir savivaldybių darbo temomis.

JOKUBĖNIENĖ Danutė (g. 1951 08 09 Vilniuje), žurnalistė. 1975 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1975-76 dirbo Valst. televizijos ir radijo k-te Lietuvos radijo laidų užsieniui kultūros skyriuje. Nuo 1976 – Lietuvos televizijos kultūros laidų redakcijos redaktorė. Rengė kultūros laidas, dirbo TV pastatymų skyriuje: rinko repertuarą, dalyvavo kuriant TV videofilms, TV spektaklius. 1989-91 rengė publicistinę laidą „Veidrodis“, už kurią buvo apdovanojama Lietuvos žurnalistų s-gos premija. Taip pat rengė TV žurnalą „Pas Danutę“, publicistinę kultūrinę programą „Grįžulo ratai“, autorinę laidą „Sekmadienio fotoateljė“. 1997 atgaivino publicistinę laidą „Veidrodis“. Už aktyvią veiklą Atgimimo laikotarpiu apdovanojama Sausio 13-osios atminimo medaliu.

JOKUBYNAS Vincas (1873 09 29 Klinavo k., Marijampolės aps. – 1958 02 15 Čikagoje), JAV lietuvių spaudos darbuotojas, publicistas. Lietuvoje platino draudžiamą spaudą, buvo daraktorius. 1895 išvyko į JAV. 1903 redagavo laikr. „Katalikas“, 1908-10 – žurn. „Tėvynė“, 1916-17 – laikr. „Dirva“, 1922-25 – „Amerikos lietuvis“. 1934 talkino Čikagoje „Margučio“ radijo lietuviškoms laidoms. Spaudoje bendradarbiavo nuo 1900.

JOKŪBYNIENĖ-STANKEVIČIŪTĖ Marija Pranciška (g. 1904 11 19 Alytuje), Kanados lietuvių veikėja. Per Pirmąjį pasaulinį karą Samaroje (Rusija) baigė dviklasę m-lą. 1927 atvyko į Kanadą. Viena iš laikr. „Kanados lietuvis“ steigėjų ir jo administratorė. Nuo 1936 laikr. „Naujienos“ tvarkė savaitinį puslapį „Kanados lietuvių žinios“. Bendradarbiavo laikr. „Nepriklausoma Lietuva“ (iki 1948) ir kt. lietuvių leidiniuose.

JOKUBKA Stasys Jonas (g. 1909 05 08 Bridžporte, JAV), Amerikos lietuvių visuomenės veikėjas, žurnalistas. 1913 su tėvais atvyko į Lietuvą. Mokėsi Panevėžio gimnazijoje, mokytojų seminarijoje. 1927 emigravo į Braziliją. Dirbo kavos plantacijose, atsitiktinį darbą San Paule. Nuo 1928 bendradarbiavo Amerikos lietuvių spaudoje (laikraščiuose „Rytojus“, „Mūsų žodis“, „Darbas“). 1946 su kitais suorganizavo Pietų Amerikos lietuvių suvažiavimą Montevidėjuje. 1947 persikėlė į Čikagą ir ėmė dirbti laikr. „Vilnis“ redakcijoje, nuo 1972 iki 1990 buvo vyr. redaktorius. Vėliau išvažiavo į Braziliją.

Parašė kelionių po Lietuvą išpūdžių knygas „Lietuva šiandien“ (su A. Margeriu, 1960), „Tėvų žemė“ (1971), apsakymų ir apybraižų rinkinį „Brazilijos plantacijose“ (1962).

JOKUŽIO LEIDYKLA SU SPAUSTUVE, veikianti nuo 1991 Klaipėdoje. Steigėjas ir leidėjas Saulius Jokužys. Leidžia neperiodinius leidinius, įvairių literatūrą. Spaustuvėje įrengta kompiuterinė leidybinė sistema, automatizuota spaudos formų gamyba, veikia 7 ofsetinės pilno formato mašinos. Spausdina knygas, laivų žurnalus, blankus, smulkius spaudinius.

JONAUSKAS Stasys (g. 1948 03 28 Skuodo vls. Gėsalų k.), poetas, žurnalistas. 1965 baigė Skuodo vid. m-lą, 1970 – Lietuvos žemės ūkio akademijos agronomijos fak., 1981 – Maskvos M. Gorkio literatūros in-to Aukštuosius literatūros kursus. Dirbo Skuodo raj.

buv. „Pabaltijo“ kolūkyje, 1967-79 ir nuo 1981 – Skuodo raj. laikr. „Mūsų žodis“ redakcijoje žemės ūkio skyriaus vedėju, nuo 1993 – vyr. redaktoriaus pavaduotoju. Rašo žemės ūkio temomis.

Išleido eilėraščių rinkinius „Didelis laukas“ (1973), „Darbų vardai“ (1977), „Lekia kaip metai“ (1981), „Spindulys po žeme“ (1984), „Spaliai“ (1986), „Šiuolaikiniai rugiai“ (1990). Eilėraščių rinkinys išleistas ir rusų k. Kartu su autorių kolektyvu išleido apybraižų knygą „Baltieji žirgai“ (1984). Sudarė ir redagavo Skuodo raj. literatų knygą „Prie Bartuvos ir Luobos“ (1993).

„Poezijos pavasario–87“ laureatas, apdovanotas Vilkaviškio raj. S. Nėries, I. Simonaitytės premijomis.

„JONAVA“, akcinės spaudos b-vės „Dobilas“ laikraštis, ėjęs 1990-91 Jonavoje. Rašė apie rajono ekonominį, visuomeninį ir politinį gyvenimą, teikė operatyvią informaciją apie kultūros renginius. Redagavo K. Fedaravičius (žr.). Tiražas 2800 egz. Išėjo 113 numerių.

„JONAVOS BALSAS“, rajono laikraštis, ėjęs nuo 1951 kovo 2 iki 1997 kovo Jonavoje. Iki 1959 buvo Lietuvos KP Jonavos raj. k-to ir DŽDT leidinys, 1959-62 leistas kaip tarprajoninis laikraštis Jonavos ir Kauno rajonams, 1962-65 – nėjo, nes buvo panaikintas Jonavos rajonas. Atkūrus 1965 Jonavos rajoną, vėl leistas ir rajono laikraštis, nuo 1990 – nepriklausomas. Steigėja ir leidėja „Jonavos balso“ redakcija. 1951 ėjo viena kartą, 1952-59 du kartus, nuo 1965 – tris kartus per savaitę. Iki 1959 vadinosi „Pergalės vėliava“, nuo 1965 – „Jonavos balsas“. Redaktoriai: S. Abrazonis (1951-52), J. Valinčius (1952-53), V. Sinkevičienė-Chranovskaja (1954-57), P. Pankratjevas (1958-1959), G. Šmerkovičius (1959-62), H. Vikeratas (1965-72), P. Masilionis (1972-79, žr.), J. Lenčiauskas (1979-91, žr.), J. Pekarskaitė (1991-92, žr.), G. Ramanauskaitė (1993-95), K. Grigaliūnas (nuo 1995). Minėtini redakcijos žurnalistai R. Adamonis, V. Valionis, K. Fedaravičius (žr.). Tiražas 1951 – 1000 egz., 1987 – 11 400 egz., 1997 – 1000 egz.

„JONAVOS EKRAVAS“, informacinis savaitraštis (iki 1996 rugpjūčio – biuletėnis), einantis nuo 1995 rugpjūčio 18 Jonavoje. Leidžia UAB „AVVA“. Spausdina informacinius ir apžvalginius rašinius, televizijos programas. Redaktorius A. Šavyra. Tiražas 3000 egz.

JONAVOS SPAUSTUVĖ, įsteigta 1951. Spausdino Jonavos raj. laikr. „Pergalės vėliava“, o 1951-53 ir Jonavos MTS laikr. „Kolūkinis kaimas“. 1959 gruodžio mėn. sujungus Kauno ir Jonavos rajonus, spaustuvė veikė iki 1962 vidurio – gamino tik blankus.

1968 Jonavos spaustuvė atkurta kaip Kauno „Raidės“ spaustuvės skyrius. Čia imta spausdinti laikr. „Jonavos balsas“, taip pat daugiatairažius laikraščius „Chemikas“ (jį pakeitusį „Achemos žinios“) bei „Baldininkas“, laikr. „Naujienos“.

1995 spaustuvė tapo UAB „Jonavos spaustuvė“. Ji turi 3 plokščios spaudos ir 1 tigelinę mašinas, spausdina blankus, buhalterinius dokumentus, smulkius spaudinius.

JONIKAS Leonas (1891 04 10 Apvaršuvoje, netoli Šilalės – 1969 11 03 Čikagoje), JAV lietuvių visuomenės

veikėjas, žurnalistas. 1911 atvyko į JAV. Dirbo plieno liejykloje, anglių kasyklose, automobilių gamykloje. 1931-69 dirbo laikr. „Vilnis“ redakcijoje. Dalyvavo Amerikos lietuvių kongreso (įkurto 1936) veikloje. Nuo 1946 buvo Lietuvių meno s-gos sekretorius. 1950-51 – žurn. „Liaudies menas“ redaktorius. Sudarinėjo ir redagavo „Vilnies“ kalendorius. Daugiausia rašė tarptautiniais klausimais. Išleista publicistikos knyga „Mes – už naują pasaulį“ (1975).

JONYNAS Antanas (1923 12 14 Alytuje – 1976 07 05 Vilniuje), rašytojas, spaudos darbuotojas. 1940 sunkiai sirgo ir apako. 1944 baigė Kauno mokytojų seminariją. 1944-46 studijavo Vilniaus un-te, 1951-52 – Gorkio literatūros in-te Maskvoje. 1944-51, 1952-54 ir 1962-63 buvo Lietuvos aklųjų d-jos pirmininkas, 1963-64 – tos d-jos leidyklos direktorius. 1954-62 su pertraukomis dirbo savaitr. „Literatūra ir menas“, žurn. „Pergalė“ redakcijoje, 1958-59 – žurn. „Moksleivis“ redaktoriumi.

Parašė eiliuotų apybraižų ir reportažų (rinkinys „Pavasarejančiais arimais“, su J. Macevičiumi, 1957), apybraižų (rinkinys „Tu – mano kraujas gyvas“, su J. Požėra, 1961), publicistikos ir literatūros kritikos straipsnių (rinkinys „Prie gyvo šaltinio“, 1978), publicistikos knygą apie aklusius „Žmogiškoji rehabilitacija“ (1979). Išleido eiliuotų ir prozinių satyros ir humoro kūrinių rinktinės „Puodai savo vietose“ (1969), „Juokingos epitafijos“ (1975), informacinę knygą „Lietuvos aklųjų draugija“ (1968), poezijos rinkinius „Kovotojų dainos“ (1949), „Apmąstymai“ (1957), „Ateina įkvėpimas“ (1965), „Pasiryžimo metas“ (1973) ir kt.

JONIŠKIO SPAUSTUVĖ, įkurta 1945 kartu su apskrities laikr. „Tarybinis balsas“ redakcija. 1951-53 spausdino ir MTS laikraščius: Joniškio „Leninietis“ bei Žagarės „Laukų spartuolis“. Nuo 1950 tebespausdino rajono laikraščiu tapusį „Tarybinį kelią“. 1962 prie Joniškio spaustuvės prijungta Pakruojo spaustuvė, 1963 tapusi jos skyriumi. 1976 Joniškio spaustuvė, kaip skyrius, prijungta prie Šiaulių spaustuvės „Titnagas“. Rajono laikr. „Tarybinis balsas“ (nuo 1990 pavadintas „Sidabrė“) Joniškio spaustuvėje buvo tik renkamas, o spausdinamas „Titnagė“. 1995 įmonė tapo UAB „Joniškio spaustuvė“. Ji turi iškiliosios spaudos mašinas, spausdina blankus, buhalterinius dokumentus, smulkius spaudinius.

„JONUKAS, ONUTĖ“, pramoginis laikraštis suaugusiesiems, „Vilniaus laikraščio“ (žr.) reklaminis-pramoginis priedas, leistas 1991 Vilniuje. Dauguma numerių išėjo pavadinimais „Jonukas“ arba „Onutė“. Redaktorius J. Jevonis. Tiražas nuo 59 000 iki 102 000 egz.

JONUŠAITĖ Neringa (g. 1949 05 14 Plungėje), žurnalistė. 1972 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1972-81 dirbo savaitr. „Savaitės ekranas“ redakcijoje, nuo 1981 – žurn. „Kinas“ redaktoriaus pavaduotoja. 1986-89 gyvendama Indijoje (tuomet ten dirbo jos vyras), Lietuvos laikraščiuose spausdino korespondencijas apie tos šalies gyvenimą. 1990-91 buvo savaitr. „Naujasis dienovidis“ kultūros skyriaus redaktorė. Nuo 1991 dirba dienr. „Lietuvos rytas“ redakcijoje: 1991-95 – apžvalgininkė, 1995-97 –

spec. korespondentė, nuo 1997 – žurn. „TV antena“ redaktoriaus pavaduotoja, žurn. „Stilius“ redaktorė. Rašo kultūros, meno, madų, televizijos, religijos, socialinėmis temomis. Rengia interviu su žymiais žmonėmis.

JONUŠAS Augustinas (g. 1945 09 06 Telšių vls. Dumytrų k.), žurnalistas. Mokėsi Žemaitės vid. m-loje, 1973 baigė Vilniaus un-tą ir įgijo žurnalisto specialybę.

1966-87 dirbo Lietuvos radijo ir televizijos korespondentu Telšiuose. Nuo 1987 – Telšių rajono laikr. „Kalvotoji Žemaitija“ redakcijos darbuotojas, Telšių rajono radijo ir televizijos redakcijos redaktoriaus. Mėgstamiausia radijui ir televizijai ruošiamų reportažų ir laidų tema – įdomūs Žemaitijos krašto žmonės. Bendradarbiauja šalies spaudoje.

JONUŠIENĖ Liuda (g. 1956 02 25 Karagandos srityje), žurnalistė. 1979 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1979-89 dirbo laikr. „Panevėžio tiesa“ (vėliau „Panevėžio balsas“) redakcijoje kultūros skyriaus korespondente, vedėja. Vadovavo Aukštaitijos rašytojų ir poetų sambūriui.

1990 įsteigė ir iki 1992 redagavo ketvirtinį kultūros ir istorijos žurn. „Senvagė“ (išėjo 5 numeriai). Buvo pirmosios Sąjūdžio miesto tarybos narė, 1989 leido jos laikr. „Sąjūdžio žinios“.

1990-91 dirbo dienr. „Lietuvos rytas“ korespondente Panevėžyje, 1992 – krašto laikr. „Aukštaitijos rytas“ vyr. redaktore. „Aukštaitijos rytui“ susijungus su savaitr. „Panevėžio savaitė“, 1992 tapo naujo dienr. „Panevėžio rytas“ vyr. redaktore. Daugiausia rašinių paskelbė kultūros, švietimo, meno temomis.

JONUTIS Zeferinas (g. 1935 08 25 Telšių aps. Varnių vls. Janapolės k.), žurnalistas. 1958 baigė Palangos vid. m-lą, 1963 – Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1961-65 dirbo laikr. „Komjaunimo tiesa“ korespondentu, skyriaus vedėju, 1965-69 – žurn. „Moksleivis“ vyresn. redaktoriumi, 1969-77 – laikr. „Tiesa“ korespondentu, skyriaus vedėju. 1977-80 buvo Lietuvos kino studijos scenariinės kolegijos redaktoriaus, 1980-86 – laikr. „Tiesa“ skyriaus vedėjas, 1986-89 – Lietuvos žurnalistų s-gos ats. sekretorius, 1989-93 – žurn. „Šeima“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas. Nuo 1993 – dienr. „Lietuvos rytas“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas.

„JOONG-ANG ILBO“ („Centrinis laikraštis“), Pietų Korėjos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1965 Seule. Vienas populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 1,85 mln. egz.

„O JORNAL DE ANGOLA“ („Angolos laikraštis“), Angolos pagrindinis dienraštis, einantis nuo 1923 Luandoje portugalų k. Įkurtas sujungus rytinį laikr. „A Provincia de Angola“ („Angolos provincija“), ėjusį nuo 1923, ir vakarinį leidinį „Diario de Luanda“ („Luandos laikraštis“), leistą nuo 1930. Rašo apie šalies vidaus ir užsienio politiką, darbo partijos MPLA veiklą, visuomeninį bei kultūrinį gyvenimą. Tiražas 1996 – 30 000 egz.

„JORNAL DO BRASIL“ („Brazilijos laikraštis“), Brazilijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1891 Rio de Žaneire. Remia katalikų bažnyčią, spausdina įvairiems

visuomenės sluoksniams skirtą informaciją. Maždaug pusę laikraščio ploto užima reklamos ir skelbimai. Tiražas 1996 – 200 000/325 000 egz.

„JORNAL DE NOTICIAS“ („Naujienų laikraštis“), Portugalijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1889 Portte. Vienas populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 90 000 egz.

JUBILIEJINIS LEIDINYS, žymaus asmens, įmonės, įstaigos ar kitokios istorijai reikšmingos sukakties proga išleistas leidinys.

JUČAS Linas (1971 07 10 Radviliškio raj. Mikonių k. – 1997 10 26 Vilniuje), žurnalistas. 1989 baigė Baisogalos vid. m-lą, 1994 – Vilniaus un-to Žurnalistikos in-tą. 1989 įsteigė laikr. „Žvilgsnis“, tapo jo redaktoriumi. Nuo 1990 – laikr. „Žingsniai“, nuo 1992 – „Europos centras“, nuo 1993 – „Mūsų rūpesčiai“ vyr. redaktoriaus. 1990 įsteigė L. Jučo leidybos ir informacijos firmą, 1994 – UAB „Faris“, 1995 – UAB „Jukarta“, buvo šių bendrovių ir firmos prezidentas. Nuo 1994 – Radviliškio rajono laikr. „Mūsų kraštas“, nuo 1996 – Šiaulių rajono laikr. „Laikas“ vyr. redaktoriaus. Nuo 1995 bei 1996 buvo taip pat laikraščių „Vilniaus regiono reklama“, „Šiaulių regiono reklama“ ir „Žemaitijos regiono reklama“ vyr. redaktoriaus, 1997 – AB „Raidė“ direktoriaus pavaduotojas.

JUDICKAS Gintautas Petras (g. 1944 08 07 Prienu vls. Anglininkų k.), žurnalistas. Baigęs Aukštadvario žemės ūkio technikumą ir gavęs agronomo diplomą, studijavo žurnalistiką Vilniaus un-te. 1977 baigė Vilniaus aukštąją partinę m-lą. Žurnalistinę veiklą pradėjo 1970 Varėnos rajono laikr. „Raudonoji vėliava“ redakcijoje. 1977-81 dirbo Šakių rajono laikr. „Draugas“ redaktoriumi, 1981-91 – laikraščių ir žurnalų susivienijimo „Periodika“ direktoriaus pavaduotoju ir vyr. redaktoriumi. 1991-93 buvo Lietuvos žurnalistų s-gos leidyklos „Žurnalistika“ direktorius, nuo 1993 – įmonės „Lietuvos geležinkeliai“ Informacijos ir leidybos centro viršininkas.

Nuo 1987 rūpinasi knygų leidyba. Buvo tremtinių poezijos knygos „Benamiai“ (išl. 1989) vyr. redaktoriaus. Organizavo žurn. „Nemunas“ knygų serijos, „Žurnalistų bibliotekos“, almanachų „Baltija“, „Varpai“, „Atodangos“, tremtinių atsiminimų serijos „Amžino įšalo žemėje“ leidybą.

JUGOSLAVIJA, Jugoslavijos Federacinė Respublika (Pietryčių Europa), nepriklausoma nuo 1918, gyventojų – 10,76 mln. (66 vieta pasaulyje), beraščių – 6,7 proc., sostinė – Belgradas, oficiali kalba – serbų.

Pirmasis serbų periodinis leidinys – 1768 Venecijoje (Italija) pasirodęs „Sloveno-Serbski Magazin“ („Slovėnų-serbų žurnalas“). 1791 Vienoje (Austrija) pradėtas leisti pirmasis laikr. „Serbskije Novini“ („Serbų naujienos“). 1825 Novisade išėjo ir pirmasis šalyje spausdintas periodinis leidinys – „Letopis Maticе Srpske“ („Serbų mėnesinis metraštis“), o 1834 Kragujevace – „Novine Serbske“ („Serbų naujienos“). Novisade 1848 pradėjo eiti ir laikr. „Vestnik“ („Žinios“), o 1852 – pirmasis dienr. „Srbski Dvenik“ („Serbų dienraštis“). 1867 iš viso ėjo 24 serbų laikraščiai.

1904 buvo įsteigtas dienr. „Politika“, leidžiamas ligi šiol (žr.). 1910 buvo leidžiami 775 laikraščiai ir

žurnalai, tarp jų daugiau kaip 20 dienraščių. 1918 sukūrus Serbų, kroatų ir slovėnų karalystę, kuri 1929 tapo Jugoslavijos karalyste, o po Antrojo pasaulinio karo – Jugoslavijos Federacine Liaudies Respublika, daugelis Belgrade leidžiamų periodinių leidinių buvo skirta ir kitoms federacijos valstybėms. 1922 pradėjo eiti dienr. serbų-kroatų k. „Borba“ („Kova“), tebeleidžiamas ir šiandien (tir. 85 000 egz.). Nuo 1935 Belgrade eina satyrinis žurn. „Jež“ („Ežys“), nuo 1937 – laikr. „Student“ („Studentas“), nuo 1942 Novisade – dienr. „Dnevnik“ („Dienraštis“), nuo 1945 Belgrade – dienr. „Sport“ („Sportas“), nuo 1948 taip pat Belgrade – žurn. „Ekonomist“ („Ekonomistas“).

1996 ėjo 9 dienraščiai, jų tiražas 0,831 mln. egz. (77 egz. 1000 gyv.). Svarb. iš jų yra „Politika“ (žr.), „Večernje novosti“ („Vakarinės naujienos“, žr.), „Pobjeda“ („Pergalė“, eina nuo 1942, tir. 25 000 egz.), „Politika ekspres“ (nuo 1963, tir. 130 000 egz.). Svarb. savaitraščiai: „Ekonomska politika“ („Ekonominė politika“, eina nuo 1952, tir. 8000 egz.), „Ilustrovana politika“ („Iliustruotoji politika“, nuo 1958, tir. 65 000 egz.), „Interviu“ (nuo 1990, tir. 25 000 egz.), „NIN/ Nedeljne informativne novine“ („Savaitės naujausios žinios“, nuo 1962, tir. 35 000 egz.).

Šalies vidaus gyvenimo ir užsienio naujienas spaudai, radijui bei televizijai teikia informacijos agentūra TANJUG (žr.), įkurta 1943 kaip Jugoslavijos vyriausybės teleqramų agentūra.

Radijas veikia nuo 1929, yra 1,877 mln. radijo imtuvų (182 imt. 1000 gyv.), televizija – nuo 1958, yra 1,699 mln. televizorių (165 tel. 1000 gyv.). R ir TV laidas transliuoja centrinės stotys, esančios Belgrade, taip pat regioninės stotys.

Dokumentinio kino filmai kuriami nuo 1905. Ypač daug filmų buvo pastatyta 1942-45.

v.u.

„JUGNT FRONT“ („Jaunimo frontas“), komunistinės krypties laikraštis, leistas nelegaliai 1936-37 Kaune jidiš kalba. Leido LKJS Kauno raj. k-tas. Spausdintas rotatoriumi. Redagavo I. Ickovičius, S. Kancedikas, J. Volfsonas. Išėjo 7 numeriai.

JUKNEVIČIUS Dainius (1931 04 09 Utenos aps. Užpalių vls. Mažeikiškių k. – 1980 07 20 Zarasų raj., prie Degučių), žurnalistas. 1957 baigė žurnalistikos studijas Vilniaus un-te. Dirbo žurn. „Moksleivis“ bei rajonų laikraščių redakcijose, bendradarbiavo Lietuvos radijuje. Rašė apybraižas apie žmones, kraštotyros temomis, sukūrė apsakymų, novelių ir pasakų vaikams. Išleido knygas „Zarasai – ežerų kraštas“ (1957), „Laiškai Kiemelių ežere“ (1958).

JUKNEVIČIUS Jonas (g. 1930 01 20 Utenos aps. Užpalių vls. Mažeikiškių k.), fotožurnalistas. 1955 baigė rusų kalbos ir literatūros studijas Vilniaus un-te. 1948-49 buvo Zarasų rajono laikr. „Pergalė“ korespondentas. 1953-55 bendradarbiavo Lietuvos radijuje. 1958-59 buvo Eltos korespondentas, 1963-70 – Lietuvos draugystės ir kultūrinių ryšių su užsienio šalimis d-jos fotokorespondentas, 1970-96 – „Vakarinių naujienų“ fotokorespondentas.

„AL-JUMHURIYAH“ („Respublika“), Irako vyriausybės dienraštis, einantis nuo 1963 Bagdade arabų k. Nušviečia ne tik Artimųjų Rytų, bet ir Europos, Ame-

rikos, kitų regionų problemas. Tiražas 1996 – 150 000 egz.

JUNEVIČIUS Vandalinas (1910 09 27 Onušio vls. – 1994 10 31 Kaune), žurnalistas. Gyvendamas Kaune, dirbo buhalteriu, ekonomistu. Nuo 1945 buvo dienr. „Tarybų Lietuva“ redakcijos darbuotojas, Ariogalos rajono laikraščio bendradarbis, 1955-71 – Lietuvos žemės ūko akademijos laikr. „Žemės ūkio specialistas“ ats. sekretorius. Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys.

JUNGIAMOJI LINIJA, ryšio linija radijo arba televizijos programai perduoti iš studijos į siųstuvą. Ji būna monofoninė arba stereofoninė. Jai reikalingas specialus ekranuotas kabelis, paprasti telefono laidai arba radiorelinis kanalas (perduodama radijo bangomis per tarpinius retransliatorius, naudojant kryptines antenas, arba per kosminį ryšio palydovą).

JUNGTINĖS AMERIKOS VALSTIJOS, JAV (Šiaurės Amerika), nepriklausomą nuo 1776, gyventojų – 260,63 mln. (3 vieta pasaulyje), beraščių – 0,5 proc., sostinė – Vašingtonas, oficiali kalba – anglų.

Pirmą knygą 1640 išspausdino spaustuvininkas S. Dėjus Kembridže (Masačusetso valstija).

Laikraštinių lapelių „Publick Occurrences both foreign and domestick“ („Vieši įvykiai ne tik užsienyje, bet ir namuose“) 1690 išleido Benjaminas Haris (Benjamin Harris) Bostone (vieną numerį). Pirmąjį Amerikos laikr. „Boston News-Letter“ („Bostono naujienų lapelis“) 1704 pradėjo leisti Dž. Kembelas (John Campbell); laikraštis ėjo iki 1776. Pirmasis savaitr. „The Pennsylvania Gazette“ („Pensilvanijos laikraštis“) pasirodė 1728 Filadelfijoje; nuo 1821 jis eina kaip savaitinis žurnalas, vadinasi „Saturday Evening Post“ („Šeštadienio vakarinis paštas“). Pirmasis žurn. „The General Magazine“ („Visuotinis žurnalas“) išėjo 1741 Filadelfijoje; jį išleido Benjaminas Franklins (Benjamin Franklin). Pirmasis dienr. „Pennsylvania Evening Post“ („Pensilvanijos vakarinis paštas“) leistas 1783 Filadelfijoje; tai ir pirmasis pasaulyje vakarinis laikraštis. Daug naujų periodinių leidinių atsirado po 1776. 1820 ėjo 25 dienraščiai ir daugiau kaip 400 savaitraščių. 1920 buvo leidžiama 2042 dienraščiai, 1975 – 1774 dienraščiai ir apie 10 tūkst. kitų periodinių leidinių, taip pat apie 100 dienraščių imigrantų tautinių grupių kalbomis. 1990 buvo leidžiama 1611 dienraščių, 865 sekmadieniniai laikraščiai ir 7476 savaitraščiai bei kiti laikraščiai.

Per metus išleidžiama apie 46 000 knygų. Išleina 1586 dienraščiai, jų tiražas 60,7 mln. egz. (240 egz. 1000 gyv.) ir 798 sekmadieniniai laikraščiai, tiražas 58,8 mln. egz. Dauguma laikraščių priklauso laikraščių leidybos kompanijoms „Hearst Corporation“, „Scripps Howard Newspapers“, „Gannet Newspapers“, „Newshouse“, „Thomson Company“ ir kt. Didžiausi dienraščiai: „Wall Street Journal“ („Volstrito laikraštis“, žr.), „USA Today“ („JAV šiandien“, žr.), „Los Angeles Times“ („Los Andželo laikas“, žr.), „New York Times“ („Niujorko laikas“, žr.), „Washington Post“ („Vašingtono paštas“, žr.), „Chicago Tribune“ („Čikago tribūna“, žr.), „New York Post“ („Niujorko paštas“, eina nuo 1801, tir. 395 000 egz.), „Detroit Free Press“ („Detroito laisvoji spauda“, nuo 1831, tir. 0,9/1,14 mln. egz.), „Chicago Sun-Times“ („Čikagos sau-

lė-laikas“, nuo 1948, tir. 530 000/626 000 egz.), „San Francisco Chronicle“ („San Francisko kronika“, nuo 1865, tir. 510 000/700 000 egz.), „Boston Globe“ („Bostono gaublys“, nuo 1872, tir. 500 000/800 000 egz.), „Philadelphia Inquirer“ („Filadelfijos informatorius“, nuo 1929, tir. 486 000/945 000 egz.), „Christian Science Monitor“ („Krikščioniško mokymo prižiūrėtojas“, žr.). Paminėtini savaitraščiai ir žurnalai „Reader's Digest“ („Skaitytojo rinkinys“, žr.), „Newsweek“ („Savaitės naujienos“, žr.), „Playboy“ („Vėjavaikis“, eina nuo 1953, tir. 3,5 mln. egz.), „Time“ („Laikas“, žr.), „Star“ („Žvaigždė“, eina nuo 1874, tir. 3,5 mln. egz.), „United States News and World Report“ („Jungtinių Valstijų naujienos ir viso pasaulio apžvalga“, nuo 1933, tir. 2,48 mln. egz.), „National Geographic Magazine“ („Nacionalinis geografijos žurnalas, nuo 1888, tir. 9,8 mln. egz.), „Business Week“ („Biznis per savaitę“, nuo 1929, tir. 870 000 egz.), „Penthouse“ („Ant dangoraižio stogo“, nuo 1969, tir. 2,2 mln. egz.), „People Magazine“ („Žmonių žurnalas“, nuo 1974, tir. 3,3 mln. egz.).

Svarb. informacijos agentūros yra AP (žr.) ir UPI (žr.). Niujorke taip pat veikia informacijos agentūros Dow Jones News, New York Times News, Vašingtone – Newhouse News, Scripps Howard News.

Pirmoji komercinė radijo stotis įkurta 1920 Pitsburge. 1921 veikė 32 radijo stotys, o 1924 – 583. 1926 susikūrė radijo kompanija NBC (žr.). 1984 veikė 4754 AM komercinės stotys ir 3716 FM stočių, 1992 – 11 338 radijo stotys (9746 – komercinės). Šiuo metu yra 540,5 mln. radijo imtuvų (2118 imt. 1000 gyv.).

Televizijos laidos pradėtos perdavinėti 1938, o reguliariai TV programos transliuojamos nuo 1939. 1947 veikė 9 TV stotys ir buvo apie 12 000 televizorių, 1950 – atitinkamai 107 ir 10 mln., o 1960 – 500 ir 48 mln. Šiuo metu dirba daugiau kaip 900 TV stočių, yra 208 mln. televizorių (815 tel. 1000 gyv.). Didžiausios TV kompanijos yra ABC (žr.), CBS (žr.), NBC (žr.). Be informacinių pranešimų, naujienų, reportažų, tiesioginių laidų iš įvykių vietų, televizijos programose daug vietos užima pramoginės laidos, reklama, aštaraus siužeto, nuotykiniai filmai. Valstybinė radijo stotis „Voice of America“ („Amerikos balsas“, žr.) transliuoja laidas užsieniui daugeliu pasaulio kalbų (ir lietuvių k.). Ir radijo, ir televizijos laidas perduoda kompanijos ABC, CNN, CBS.

Pirmieji dokumentiniai filmai sukurti 1896 Niujorke (nufilmuota šokėjų, akrobatų pasirodymų, teatro spektaklių fragmentų). v.u.

JUNGTINIŲ TAUTŲ ORGANIZACIJA, JTO, Jungtinės Tautos, The United Nations, tarptautinė valstybių organizacija, įkurta 1945 balandžio 25 – birželio 26 San Franciske vykusioje tarptautinėje konferencijoje. Oficialiai veikia nuo 1945 spalio 24 (švenčiama Jungtinių Tautų Diena). Pagrindinis org-jos uždavinys – rūpintis visuotine taika ir saugumu, plėtoti bendradarbiavimą tarp valstybių, padėti joms spręsti ekonomines, socialines, kultūrinės ir humanitarines problemas. Savo veikloje remiasi demokratiniais tarptautinio bendradarbiavimo principais (įrašytais į JTO Įstatus): suverenia narių lygybe, sąžiningu išsipareigojimų vykdymu, taikiu ginčų sprendimu, atsisakymu tarptautiniuose santykiuose naudoti jėgą arba ją grąsinti, nesikišimu į kitų valstybių vidaus reikalus. JTO

nariai gali būti visos taikios valstybės, kurios prisiima įstatuose išvardytus išsipareigojimus ir kurios, JTO nuomone, gali ir nori tuos išsipareigojimus vykdyti. Į narius priima JTO Generalinė asamblėja 2/3 dalyvavusių balsavime dauguma pagal JTO Saugumo tarybos rekomendaciją, priimtą laikantis didžiųjų valstybių (Didžioji Britanija, JAV, Kinija, Prancūzija, Rusija) vienbalsiškumo principu. Svarbiausi organai: Generalinė asamblėja, Globos taryba, Saugumo taryba, JTO Ekonominė ir socialinė taryba, JTO Tarptautinis teismas ir JTO sekretoriatas. Oficialios kalbos – anglų, ispanų, kinų, prancūzų, rusų. Darbo kalbos – anglų, ispanų, prancūzų, rusų. JTO būstinė – Niujorke (JAV). Generalinis sekretorius 1992-96 – Butros Butros-Ghalis (Egiptas), nuo 1997 – Kofi Annanas (Gana). 1997 JTO priklausė 185 valstybės. Lietuvos Respublika į JTO priimta 1991 rugsėjo 17. v.u.

JUOČERYTĖ Dalia (g. 1957 08 09 Mažeikių raj. Stumbrų k.), televizijos žurnalistė. 1975 baigė Babtų vid. m-lą, 1980 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę.

1980 pradėjo dirbti Lietuvos televizijos Propagandos vyr. redakcijos Liaudies ūkio skyriaus redaktore. 1983-86 buvo TV ekonominių laidų vyr. redakcijos Žemės ūkio skyriaus, 1986-92 – Pramonės, mokslo ir technikos skyriaus redaktore. Nuo 1992 rugpjūčio – Visuomeninių programų vyr. redakcijos vyresn. redaktore. Rengė laidas gamtosaugos temomis, pastaruoju metu gvildena energijos taupymo, statybų, būsto problemas.

JUODAKIS Virgilijus (g. 1934 05 12 Šilutėje), žurnalistas, fotožurnalistas, humanitarinių mokslų daktaras. 1941-47 gyveno tremtyje Komijoje, 1957-58 buvo politinis kalnys (Mordovijoje). 1954 baigė Kauno 1-ąją berniukų vid. m-lą ir J. Gruodžio muzikos m-lą, įgydamas muzikos mokytojo ir orkestro artisto specialybes. 1954-57 mokėsi Vilniaus konservatorijoje. 1964 baigė Vilniaus un-tą, įgydamas žurnalisto specialybę.

1958-59 dirbo Vilniaus filharmonijos orkestre (violončelistu), 1959-63 – fotografu ir kino operatoriumi Gamtos apsaugos k-te (fotografavo laukinius žvėris bei paukščius, gamtos paminklus), 1963-65 – teleoperatoriumi Vilniaus televizijoje, 1965-70 – fotožurnalistu ir mokslo populiarinimo skyriaus vedėju žurn. „Moksleivis“ redakcijoje, bendradarbiavo žurnaluose „Švyturys“, „Jaunimo gretos“, „Mūsų gamta“ ir kt. Nuo 1970 dirba Vilniaus un-te, Žurnalistikos in-te. 1973 apgynė disertaciją „Fotografijos istorija Lietuvoje 1854–1940 m.“, 1985 gavo docento vardą. Mokslinių interesų sfera – fotožurnalistika. Įsteigė viešąją įstaigą Fotoreporterių gildiją kūrybiniais fotožurnalistiniams konkursams rengti (1997).

Sudarė albumą „Lietuvos fotografija“ ir parašė jam įvadinį straipsnį (1969), išleido monografiją „Balyš Buračas“ (1971), albumą-monografiją „Lietuvos fotografijos istorija. 1854-1940 m.“ (1995), mokymo priemonę „Fotožurnalistikos žanrų sistema ir jos struktūra“ (1987), parašė mokslinių straipsnių apie fotožurnalistikos raidą, jos žanrus, daugiaaspektę analizę ir kūrybinių konkursų specifiką. Nuo 1993 dienr. „Lietuvos rytas“ rengia savaitinį puslapį sodininkams mėgėjams „Sodo lapas“.

Nuo 1961 – Lietuvos žurnalistų s-gos, nuo 1969 –

Lietuvos fotomenininkų s-gos, nuo 1982 – Europos fotografijos istorijos asociacijos narys. 1995 Tarptautinė meninės fotografijos federacija (FIAP) suteikė visuomenininko garbės vardą (ESFIAP).

JUODEIKA Romualdas (1933 02 09 Kėdainių aps. Margininkų k. – 1983 09 12 Vilniuje), spaudos darbuotojas, žurnalistas. 1951 baigęs vid. m-lą, dirbo Jonavos rajono laikr. „Kolektyvinis darbas“ redakcijoje lit. darbuotoju, ats. sekretoriumi. 1963 baigė Respublikinę partinę m-lą ir iki 1968 dirbo Kėdainių rajono laikr. „Tarybinis kelias“ redaktoriumi. 1976-83 – leidyklos „Vaga“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, biuletenio „Naujos knygos“ vyr. redaktorius. Parašė romaną „Laukinės aguonos“ (išleistas 1986).

JUODEIKA Vladas (1900 Kėdainių aps., Grinkiškyje – 1977 09 11 Los Andžele, JAV), ekonomistas, spaudos darbuotojas. Baigė pirmąją Lietuvos karo m-los laidą, 1927 – Graco (Austrija) un-tą. Dirbo Finansų ministerijoje, Vytauto Didžiojo un-te dėstytoju. Dėstė JAV koledžuose, nuo 1949 – Portlando un-to profesorius. Nuo 1927 bendradarbiavo tarpukario Lietuvos spaudoje. Straipsnius spausdino „Tėvynės sarge“, „Ryte“, „Lietuvos ūkyje“, „Židinyje“ ir kt. leidiniuose. Nuo 1935 priklausė Lietuvos žurnalistų s-gai.

JUODPUSIS Vaclovas (g. 1938 03 28 Mažeikių aps. Kapėnų k.), muzikologas, radijo, televizijos ir spaudos darbuotojas. 1962 baigė Lietuvos valst. konservatoriją. 1959-60 dirbo Lietuvos radijo muzikos redaktoriumi, 1961-67 – Lietuvių kalbos ir literatūros in-to Fonogramų kabineto vedėju, 1967-68 – savaitr. „Kalba Vilnius“ muzikos skyriaus redaktoriumi, 1969-74 – televizijos vyresn. redaktoriumi, 1974-76 – Lietuvos televizijos Muzikos redakcijos vyr. redaktoriumi, 1976-86 – šios redakcijos vyresn. redaktoriumi. Nuo 1986 – Kultūros ministerijos Repertuaro redakcinės kolegijos narys, nuo 1992 – vyr. specialistas. 1989-96 – leidinio „Muzikos barai“ redaktorius.

Išleido monografiją „Juozas Pakalnis“ (1972), vokalinės muzikos rinkinius „Juozas Pakalnis“, „Juozas Indra“, „Vladas Jakubėnas. Už jūrų marių“ (1994), „Aleksandras Kačanauskas“ (1994), harmonizavo lietuvių liaudies dainų, sudarė lietuvių liaudies dainų rinkinių. Parašė straipsnių enciklopedijoms bei periodiniams leidiniams. Kasmet parengia ir veda apie 100 radijo laidų (ciklai „Tautiečių balsai“ ir „Muzikinės sukaktys“). Už muzikologinius darbus 1993 apdovanotas V. Jakubėno premija.

JUODRAŠTIS, tekstas; pirminis tekstas, skirtas taisyti; pataisytas galutinis tekstas, reikalingas švaraus perrašymo.

JUODVALKĖ Eglė (g. 1950 01 28 Čikagoje, JAV), aktorė, poetė, radijo žurnalistė. 1975 baigė Čikagos un-tą, įgydama bakalauro laipsnį. Pietų Ilinojaus un-te studijavo vaidybos meną. 1975 laimėjo un-to premiją už geriausią moters pagalbinį vaidmenį vienaveiksmėje pjesėje. 1976 vaidino un-te pastatytoje anglų k. A. Škėmos pjesėje „Ataraksija“, taip pat V. Krėvės dramoje „Skirgaila“. 1979 išvertė į anglų k. K. Sajos komediją „Devynbėdžiai“. Nuo 1976 iki 1995 dirbo „Laisvės“ bei „Laisvosios Europos“ radijuje. Bendra-

darbiauja periodinėje spaudoje, dalyvauja federacijos „Santara-Šviesa“ veikloje.

Išleido eilėraščių rinkinius „Jei tu paliesi mane“ (1972), „Pas ką žiedas žydi“ (1983), poezijos rinktinę „Mnemosinės vėrinys“ (1996).

„JUOKDARYS“, „pirmasis lietuvių literatūros, politikos ir satyros-humoristikos (juokų) mėnesinis laikraštis su iliustracijomis“, ėjęs 1906-07 Rygoje. Leido ir redagavo L. Jakavičius. Pirmasis numeris išėjo 1906 gruodžio mėn. Kritikavo valdininkų gobšumą, šaipėsi iš žmonių ydų, ironizavo šeimos, vyrų ir moterų santykius, skelbė humoristinius piešinius, eiles. Spausdino L. Jakavičiaus spaustuvė Rygoje.

JUOZAITIS Arvydas (g. 1956 04 18 Vilniuje), filosofas, publicistas, humanitarinių mokslų daktaras. 1980 baigė Vilniaus un-tą, įgijo pramonės ekonomisto specialybę. 1986 apgynė disertaciją („Subjektyvioji realybė ir istorinis subjektas Vilhelmo Diltejaus filosofijoje“). 1985-87 dirbo Valst. konservatorijoje filosofijos dėstytoju. 1988 buvo „Sąjūdžio žinių“ steigėjas, 1990 – „Šiaurės Atėnų“ steigėjas ir redaktorius, 1994 – „Naujosios Romuvos“ steigėjas, 1995-96 – redaktorius. Daugiausia rašo kultūros, literatūros, politikos temomis.

Parašė ir išleido knygas „Sąjūdis ir demokratija“ (1990), „Valdžia ir laisvė“ (1990), „Nepriklausomybės kryžkelė (1992), „Tarp žmonių“ (1994), „Laiškai post scriptum“ (1995), „Sanchajaus istorijos“ (1995), „Tėvas Stanislovas“ (1995). Sukūrė scenarijų televizijos spektakliui „Iliuzijų slėnis“ (past. 1997).

1993 už publicistiką paskirta V. Kudirkos premija.

„JUPITERIS“, žr. „Saulėtekis“.

„JŪRA“: 1. Laivininkystės, žvejybos, Klaipėdos uosto, buriavimo ir literatūros iliustruotas mėnesinis žurnalas, ėjęs 1935-39 Klaipėdoje. Leido Lietuvos jūrininkų s-ga Klaipėdoje ir Lietuvos moterų tautiniam laivynui remti s-ga. Iki 1938 ėjo kaip laivininkystės, žvejybos ir pajūrio gyvenimo iliustruotas laikraštis. Bendradarbiavo V. Bakūnas, T. Daukantas, Pr. Klimaitis, J. Kvietkauskas, G. Galvanauskas, V. Sidzikauskas, R. Vilčiauskas ir kt. Redaktoriai: A. Daugirdas, Z. Domeika, Br. Krištopaitis. Spausdino akc. b-vės „Rytas“ spaustuvė. Išėjo 43 numeriai. 1939 birželio mėn. vietoj „Jūros“ pradėta leisti „Mūsų jūra“.

2. Lietuvos jūrininkų s-gos ir Lietuvos kultūros fondo klubo „Budys“ dvi mėnesis žurnalas, leistas 1990-91 Klaipėdoje ir nuo 1995 einantis Vilniuje kaip atkurtas 1935-39 ėjęs to paties pavadinimo leidinys. Steigėjas I. Pikturna. Leidžia žurn. „Jūra“ paramos fondas. Redaktoriai A. Patašius (1990-91), I. Pikturna (nuo 1995, žr.). Tiražas 1990 – 10 000 egz., 1996 – 2000 egz.

„JŪRA IR KRANTAS“, marinistikos, kultūros ir politikos savaitraštis Lietuvai, ėjęs 1991-92 Klaipėdoje. Redaktorius V. Zaborskas. Tiražas 10 000 egz. Išėjo 7 numeriai.

JŪRA-JŪRAITIS Klemensas (1912 03 25 Marijampolės aps., Salemos Būdoje – 1991 05 27 Rio de Žaneire, Brazilijoje), rašytojas, žurnalistas. 1944 pasitraukė į Vokietiją, vėliau gyveno Brazilijoje. 1947 buvo

Oldenburgo lietuvių k-to pirmininkas, „Mūsų dienų“ redaktorius. Drauge su J. Petrėnu leido vienkartiškus leidinius „Margutis“, „Klumpė“ ir kt. Brazilijoje padėjo redaguoti „Mūsų Lietuvą“. Išleido prozos ir poezijos knygų („Kapai be kryžių“, 1936, „Praevio ašara“, 1937, „Didysis sielvartas“, 1938, „Okeanida“, 1947, „Diemedžio šakelė“, 1984, „Peržengiau rubikoną“, 1986, ir kt.).

JŪRAGIS Juozas Almis (g. 1917 10 03 Tauragės aps. Laukuvos vls. Baltkalnio k.), poetas, spaudos darbuotojas. 1944 pasitraukė į Vokietiją, iš kur emigravo į Australiją. Nuo 1948 buvo „Mūsų pastogės“, „Tėviškės aidų“ bendradarbis, ilgametis Sidnėjaus „Plunksnos“ klubo pirmininkas. Suredagavo pirmąjį „Australijos lietuvių metraštį“ (1962), almanachą „Plunksna ir žodis“ (1966), antologiją „Terra Australis“ (1972).

Išleido poezijos rinkinius „Tolimieji mirazai“ (1964), „Akmens ir paukščio metas“ (1977), „Žeme, būk mano motina“ (1986).

„JURBARKIETIS“, Lietuvos sąjūdžio Jurbarko raj. tarybos leidinys, ėjęs 1988-90. Pirmaisiais metais vadinosi „Jurbarkiečių balsas“. Redagavo L. Benys. Tiražas 1000 egz. Išėjo 16 numerių.

JURBARKO SPAUSTUVĖ. Pirmoji spaustuvė Jurbarko veikė 1902-04, savininkas A. Januškevičius. 1913-40 veikė N. Abramsono spaustuvė, spausdinusi etiketes, pakvietimus.

Panemunėje (Jurbarko apylinkėse) įsikūręs saleziečių vienuolynas taip pat turėjo savo spaustuvę.

Pokario metais visų buvusių Jurbarko spaustuvių įranga perduota apskrities spaustuvei, kuri nuo 1949 spausdino apskrities laikr. „Tarybinė vėliava“, nuo 1950 – rajono laikr. „Po Spalio vėliava“. 1951-53 Jurbarko spaustuvė spausdino MTS laikraščius – Vytėnų „Už aukštą derlių“ ir Jurbarko „Už bolševikinius kolūkius“, vėliau tapusį „Mechanizatorių žodžiu“. 1962 Jurbarko spaustuvė buvo uždaryta. Raseinių ir Jurbarko rajonams leistas Raseinių teritorinės gamybinės kolūkių ir tarybinių ūkių valdybos laikr. „Naujas rytas“. Redakcija ir spaustuvė buvo Raseiniuose. 1962 gruodžio mėn. Jurbarko spaustuvė tapo Tauragės spaustuvės skyriumi. 1963 Jurbarko spaustuvė išleido pirmąjį laikr. „Šviesa“ numerį. 1976 birželio mėn. Jurbarko spaustuvė buvo prijungta prie Kauno „Raidės“ ir veikė kaip skyrius. 1982-84 įsigijo du linotipus, dvi plokščiosios spaudos mašinas, vieną tigelinę. Spaustuvėje buvo renkamas Jurbarko rajono laikr. „Šviesa“ ir spausdinamas Kauno „Raidėje“. Pastaruoju metu Jurbarko spaustuvė spausdina blankus, dokumentus, smulkius spaudinius.

JUREVIČIUS Juozas (g. 1925 03 21 Zarasų aps., Dusetose), publicistas. Studijavo Vilniuje pedagogiką, psichologiją, istoriją. Dirbo pedagoginį darbą Juodupės ir Pandėlio gimnazijose, buvo jų direktoriumi. Bendradarbiavo Radiofone – neetatiniu talkininku, lit. redaktoriais, redaktoriais. Nuo 1957 dalyvavo kuriant Lietuvos televiziją, rengė ir vedė pirmąją publicistinę televizijos šeštadieninę programą „Laikas – įvykiai – žmonės“. 1974-89 dirbo žurn. „Švyturys“ redakcijoje. Vienas iš Vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės sąjūdžio kūrėjų ir organizatorių, šios org-jos tarybos

prezidiumo narys. Nuo 1989 laikr. „Blaivioji Lietuva“ redaktorius; nuo 1993 redaguoja ir laikr. „Valančiauskas“. 1977 apdovanotas V. Mickevičiaus-Kapsuko premija.

Išleido publicistikos knygą „Viskas kaip buvo“ (1986).

JURGAITIS Martynas (1892 Klaipėdos aps. Poškų k.), žurnalistas. Mokėsi gimnazijoje, įvairiuose kursuose. 1912-19 tarnavo vokiečių kariuomenėje, kovėsi Rytų fronte. 1918 pradėjo bendradarbiauti laikr. „Dabartis“, vėliau rašė į Tilžės „Rytoją“, Klaipėdos „Prūsų lietuvių balsą“. Nuo 1936 dirbo dienr. „Baltischer Beobachter“ redakcijoje vietos žinių reporteriu. 1938 priimtas į Lietuvos žurnalistų s-gą.

JURGĖLA Kostas Rudaminas (g. 1904 06 22 Elizabetė, JAV – 1988 02 29 Bethesdoje, JAV), istorikas, JAV lietuvių spaudos darbuotojas. 1914-24 gyveno Lietuvoje, 1923-24 tarnavo Lietuvos užsienio reikalų m-joje. 1954 baigė Fordhamo un-tą ir gavo filosofijos daktaro laipsnį.

Po 1920 Vilniuje buvo vienas iš laikr. „Litwa“ redaktorių. 1922 įkūrė pirmą Lietuvos skautų žurn. „Skautas“ ir redagavo pirmuosius jo numerius. 1929-35 buvo Lietuvos gen. konsulato sekretorius Niujorke, 1944-51 – Lietuvių amerikiečių informacijos centro (LAIC) direktorius, „Lihuanian Bulletin“ redaktorius ir akredituotas korespondentas prie Jungtinių Tautų. Nuo 1951 iki 1974 – radijo stoties „Amerikos balsas“ lietuvių tarnybos direktorius, nuo 1975 – VLIKO pirmininkas politiniams reikalams.

Parašė ir išleido knygas „Tannenberg“ (apie Žalgirio mūšį anglų k., 1961), „Lietuvos sukilimas 1862-64“ (1970).

JURGĖLA (JURGELEVIČIUS) Petras (g. 1901 09 30 Džersi Sityje, JAV – 1991 02 19 Niujorke, JAV), karininkas, publicistas. 1919 baigė Vytauto Didžiojo gimnaziją Vilniuje. Studijavo Lietuvos un-to Teisų fak. Baigė karo m-lą. Iki 1930 tarnavo Lietuvos kariuomenėje; 1925-30 buvo kariuomenės štabo skyriaus redaktorius, kalbos taisytojas, vertėjas.

Spaudoje bendradarbiavo nuo 1915. 1923 redagavo žurn. „Skautas“, 1925 ir 1927-28 buvo žurn. „Kardas“ techninis redaktorius. Gyvendamas JAV, 1931-32 dirbo dienr. „Draugas“, 1937-38 – laikr. „Vienybė“ redakcijose. Buvo laikr. „Lietuvos aidas“ spec. korespondentas. 1936 leido ir redagavo žurn. „Tauta“ (išėjo 4 numeriai). Suredagavo leidinį „Kauno karo komendantūra“ (1929) ir J. Bačiūno knygelę apie A. Olšauską (1934). Parašė ir išleido knygas „Sparnuotieji lietuviai Darius ir Girėnas“ (1935, 1990), „Lietuviškoji skautija“ (1975), „Gen. Povilas Plechavičius“ (1985, su P. Jurkumi).

JURGELIONIS Kleopas (1886 01 17 Virbališkiuose, Kupiškio vls. – 1963 12 24 Riversaide, JAV), poetas, kritikas, vertėjas, žurnalistas. Nuo 1896 gyveno Peterburge, kur lankė Šv. Kotrynos progimnaziją, vėliau gimnaziją. Buvo pirmasis Peterburgo lietuvių teatro aktorius ir vedėjas.

1907 už revoliucinę veiklą buvo įkalintas Vilkaviškio kalėjime, iš ten pabėgo į Suomiją, vėliau atsidūrė Prancūzijoje, paskui Škotijoje. Ten 1907-08 redagavo

vietos lietuvių laikr. „Rankpelnis“.

1908 studijavo Krokovoje Jogailos un-te kalbotyrą. Nuo 1909 gyveno JAV. 1911 dirbo laikr. „Lietuva“ redakcijoje (antruoju redaktoriumi), bendradarbiavo laikraščiuose „Kova“ bei „Naujienos“, 1914-15 redagavo žurn. „Jaunoji Lietuva“, 1918-19 – laikr. „Darbas“. 1919 Čikagos un-te baigė teisės mokslus. 1919-23 buvo laikr. „Naujienos“ administratorius, 1938-41 redagavo laikr. „Tėvynė“.

Parašė veikalą lenkų k. „Panemunėlio tarmės fonetika“ (išl. 1911), lit. kritikos knygą „Kun. A. Vienožinskis ir jo dainos“ (1911), išleido tautosakos rinkinį „Mįslių knyga“ (1913), poezijos rinkinį „Glūdi liūdi“ (1916), radijo vaidinimų ciklą „Makalų šeimyna“ (1930-40), į lietuvių k. išvertė grožinės literatūros kūrinių.

JURGINIS Juozas (1909 02 05(01 23) Vikonyse – 1994 07 05 Vilniuje), istorikas, akademikas, spaudos bendradarbis. 1946 eksternu baigė Vilniaus un-tą. 1929-34 už dalyvavimą revoliucinėje veikloje kalintas.

1934 pradėjo bendradarbiauti spaudoje. Rašė į leidinius „Lietuvos žinios“, „Kultūra“, „Karys“, „Dienovidis“ ir kt., rengė kariuomenės pusvalandžius radiofone. 1937 išvyko į užsienį. Nuo 1938 mokėsi Stokholmo aukštojoje m-loje ir prie jos veikusiuose žurnalistikos kursuose, buvo „Lietuvos žinių“ korespondentas Švedijoje. Priklausė Lietuvos žurnalistų s-gai. Nuo 1948 dirbo Istorijos in-te, nuo 1950 dėstė Vilniaus un-te. Pokario metais istorijos, kultūros klausimais rašė žurn. „Mokslas ir gyvenimas“, savaitr. „Literatūra ir menas“, kt. leidiniuose. Parašė, sudarė bei suredagavo istorijos ir kultūros mokslo veikalų, populiarių knygų, vadovėlių.

JURKŠAITIS (Jurkšchat) Kristupas (1852 08 15 Galbrasčiuose, Ragainės aps. – 1915 06 17 Rusnėje, Šilutės aps.), kunigas, rašytojas, kalbininkas, spaudos darbuotojas.

1887-1907 redagavo „Tilžės keleivį“, 1906 – „Tilžės keleivio“ priedą „Keleivio draugas“. Ruošė „Tilžės keleivio“ kalendras (1900-05). Išleido rinkinį „Lietuvių pasakos ir pasakojimai“ (1898), „Trumpą vokiečių gramatiką, arba Kalbamokslį lietuvininkams, lietuviams ir žemaičiams“ (1900).

JURKŪNAS Vytautas (1946 06 11 Vilniuje), dailininkas, grafikas, karikatūristas. Baigė Vilniaus dailės akademią, joje dirbo. Nuo 1992 – dienr. „Lietuvos rytas“ karikatūristas.

JURKUS Paulius (g. 1916 07 29 Žemaičių Kalvarijoje), rašytojas ir žurnalistas. 1936 baigė Telšių gimnaziją, 1943 – Vilniaus un-to Humanitarinių mokslų fak. 1944 pasitraukė į Vakarų, nuo 1950 gyvena JAV. Vokietijoje 1946-48 buvo Popiečiaus misijos tautinio lietuvių delegato įstaigos sekretorius; 1949-50 – „Aidų“ leidėjas ir redaktorius, „Ateities“ redaktorius. Nuo 1950 dirba laikr. „Darbininkas“ redakcijoje. 1951-55 buvo žurn. „Ateitis“ vyr. redaktorius.

Kūrybą spausdina nuo 1937. Išleido novelių rinkinį „Pavasaris prie Varduvos“ (1954), romaną „Smilgaičių akvarelė“ (1957), legendų knygą „Ant Vilnelės tilto“ (1968), poemą „Juodvarniai“ (1976), sakmių apie Vilnių knygą „Kai Vilniaus liepos žydi“ (1985); parašė cilėraščių rinkinį „Klevai prie vartų“, (1993),

dailės kritikos straipsnių.

JURSKIS Alfonsas (1894 08 04 Akmenytėje, Pumpėnų vls., Panevėžio aps. – 1966 07 31 Filadelfijoje, JAV), inžinierius. 1912 baigė Mintaujos realinę m-lą, 1916 – Petrogrado politechnikos in-tą. 1926 tvarkė ir derino Kauno radijo stoties įrengimus ir 1926 06 12 ją paleido veikti. Organizavo Lietuvos radiofoną, buvo jo faktinis vadovas, o 1927-29 – radijo tarybos sekretorius. Subūrė Lietuvos karių ir civilių radijo mėgėjų d-jas ir joms vadovavo. 1932 savaitr. „Bangos“ tvarkė skyrių „Radijas visiems“.

JURŠĖNAS Česlovas (g. 1938 05 18 Švenčionių aps. Panižiškės k.), žurnalistas. 1955 baigė Ignalinos vid. m-lą. 1955-60 studijavo Vilniaus un-te ir įgijo žurnalistą specialybę. 1973 baigė Leningrado aukštąją partinę m-lą. 1958 pradėjo dirbti laikr. „Statyba“ redakcijoje, 1960 – dienr. „Tiesa“ redakcijoje. 1964 buvo pakviestas į Lietuvos televiziją dirbti komentatoriumi tarptautininku; 1968-71 buvo Lietuvos televizijos informacijos redakcijos vyr. redaktorius.

1973-75 dirbo LKP CK instruktoriumi, 1975-78 – LTSR Ministrų Tarybos Kultūros skyriaus vedėjo pavaduotoju. 1978-83 buvo laikr. „Vakarinės naujienos“ redaktorius, 1983-88 – LKP CK spaudos, televizijos ir radijo sektoriaus vedėjas.

Atgimimo metu grįžo į televiziją: 1988 rudenį tapo Lietuvos televizijos ir radijo k-to kolegijos nariu, politikos apžvalgininku, 1988-89 vedė pirmąsias „Atgimimo bangos“ laidas. 1989 pradžioje, įvedus Respublikos Vyriausybės informacijos atstovo pareigybę, tapo pirmuoju persitvarkančios Lietuvos valdžios spaudos atstovu. Vyriausybės atstovu spaudai dirbo ir po Nepriklausomybės atkūrimo (1990-91). 1990 buvo išrinktas Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatu, 1992 – Aukščiausiosios Tarybos seniūno pavaduotoju, 1992 spalio 25 – Seimo Pirmininko pavaduotoju. 1990 lapkričio 25 – Seimo Pirmininko aktas signataras. 1993-96 buvo Lietuvos Respublikos Seimo pirmininkas. Lietuvos demokratinės darbo partijos (LDDP) tarybos ir prezidiumo pirmininkas. 1996 vėl išrinktas Lietuvos Seimo nariu.

JUSIONIS Stasys (g. 1927 08 24 Radviliškyje), tapytojas, spaudos darbuotojas. 1953 baigė Lietuvos dailės in-tą. 1953-71 dirbo žurn. „Genys“ meniniu redaktoriumi, 1971-89 – vyr. redaktoriumi. Sukūrė iliustracijų knygoms. Surengė individualias parodas Vilniuje, Kaune, Šiauliuose, Panevėžyje, Maskvoje. 1981 apdovanotas Lietuvos valst. premija.

JUSTAVIMAS (vok. justieren<lot. justus – teisingas, tikras), spaudos formos elementų matmenų tikrinimas, pvz., matricos akutės gylio, šių elementų aukščių lyginimas.

„JUSTITIA“: 1. Lietuvos teisininkų d-jos dvisavaitis laikraštis, leistas 1989-92 Vilniuje. Redaktorius A. Jokubauskas. Tiražas 1989 – 50 000 egz., 1992 – 20 000 egz. Išėjo 40 numerių.

2. Mėnesinis mokslinis-praktinis žurnalas, leidžiamas nuo 1996 sausio Vilniuje vietoj 1989-92 ėjusio dvisavaitio laikr. „Justitia“. Steigėja Lietuvos teisininkų d-ja, leidėja leidykla „Justitia“. Ats. redaktorius

(redaktorių kolegijos pirmininkas) St. Šedbaras. Tiražas 1997 – 1000 egz.

„JŪSŲ LAIKRAŠTIS“, dvisavaitis pramoginis laikraštis, ėjęs 1993-94 Panevėžyje. Leido UAB „Jūs“. Redaktoriai E. Augulis, E. Paškevičiūtė. Tiražas 1993 – 5000 egz., 1994 – 7000 egz. Išėjo 18 numerių.

JUŠKA Antanas (1902 01 27 Ramygalos vls., Geležiuose – 1985 03 18 Vilniuje), astronomas, spaudos darbuotojas. 1925 baigė Getingeno un-tą; 1929 jame apgynė astronomijos daktaro disertaciją. Dirbo gimnazijose, Švietimo ministerijoje. 1935-38 buvo Vilniaus vadavimo s-gos pirmininkas. 1941-44 dėstė Vytauto Didžiojo un-te, nuo 1958 – Vilniaus pedagoginiame in-te.

Žurnalistinį darbą pradėjo 1919 Vilniuje, buvo „Nepriklausomos Lietuvos“ kronikos vedėjas. Tais metais dirbo ir dienr. „Laisvė“ redakcijoje. Vėliau rašė į „Lietuvą“, „Lietuvos aidą“, „XX amžių“, „Židinį“, „Kultūrą“ ir kt. leidinius. 1935-38 buvo žurn. „Mūsų Vilnius“ redaktorius. 1939 priimtas į Lietuvos žurnalistų s-gą. Pokario metais publikacijas skelbė žurn. „Mokslas ir gyvenimas“, kituose populiariuose leidiniuose. Parašė per 300 mokslinių ir populiarių knygų, brošiūrų, straipsnių iš astronomijos ir matematikos, vadovėlių; sudarė „Astronomijos enciklopedinį žodyną“ (1984).

JUŠKAITIS Pranciškus (1883 11 15 Gegužių k., Ilgavos par. – 1961 12 01 Kembridže, Masačusetso valstija, JAV), kunigas, visuomenės veikėjas. 1905 išvyko į JAV. 1912 baigė Valparaiso un-tą. 1917 įšventintas kunigu ir paskirtas lietuvių parapijos Kembridže vikaru, klebonu. Įsteigė lietuvių parapijinę m-lą, dalyvavo lietuvių organizacijų veikloje, nuo 1950 – Amerikos lietuvių Romos katalikų moterų s-gos dvasios vadas. 1918 redagavo „Moterų dirvą“, 1920-21 – mėnesinį blaivybės žurn. „Tautos rytas“. Bendradarbiavo katalikiškoje spaudoje. Leido religinio pobūdžio knygas.

JUŠKEVIČIUS Henrikas (g. 1935 03 30 Šiauliuose), inžinierius, radijo ir televizijos darbuotojas. 1958 baigė

Leningrado elektrotechnikos ryšių in-tą. 1958-60 dirbo Vilniaus radijo ir televizijos centro, 1960-66 – Lietuvos televizijos ir radijo k-to vyr. inžinieriumi. 1966-72 buvo Tarptautinės televizijos ir radijo organizacijos (OIRT) Prahoje technikos centro direktorius, 1972-91 – TSRS valst. televizijos ir radijo k-to pirmininko pavaduotojas, nuo 1991 – UNESCO generalinio direktoriaus pavaduotojas informacijos ir telekomunikacijos reikams.

JUŠKIENĖ Dalia (g. 1960 07 17 Kaišiadorių raj. Antakalnio k.), žurnalistė. 1983 baigė lituanistikos studijas Vilniaus pedagoginiame in-te. 1989-92 buvo „Ūkininko patarėjo“ korespondentė. 1992-93 – savaitr. „Šeiminkė“ redaktorė. Nuo 1993 dirba „Kauno dienos“ korespondente. Rašo kultūros, šeimos ir moterų gyvenimo klausimais.

JUŠKYS Edmundas (g. 1932 01 04 Tauragės aps. Eržvilko vls. Naujininkų k.), pedagogas, diplomatas, publicistas. 1949 baigė Eržvilko gimnaziją, 1955 – Vilniaus valst. pedagoginį in-tą. 1955-59 dirbo pedagoginį darbą Tauragės rajone, Panevėžyje, Vilniuje. 1959-67 ir 1974 buvo LKP CK Propagandos ir agitacijos bei Užsienio skyrių darbuotojas, 1968-73 ir 1979-82 – diplomatas JAV, 1974-79 – Lietuvos kinematografijos k-to pirmininkas, 1982-84 – „Žinijos“ d-jos pirmininko pavaduotojas, 1984-89 – leidyklos „Mintis“ vyr. redaktorius. Atgimimo laikotarpiu inicijavo svarbių publicistinių knygų leidybą. 1991 įsteigė privačią leidyklą „Egaldą“.

Spaudoje bendradarbiauja nuo 1955. Lietuvos ir užsienio periodikoje paskelbė publicistinių straipsnių švietimo, kultūros ir politikos klausimais. Išleido knygas „Krikščionybės kilmė“ (1961), „Volteras“ (1962), „Vatikanas ir kolonializmas“ (1962).

„JUVENTUD REBELDE“ („Maištaujantis jaunimas“), Kubos rytinis dienraštis, einantis nuo 1965 Havanoje. Leidžia Kubos komunistinio jaunimo s-ga. Iki 1990 ėjo kaip nacionalinis dienraštis. Tiražas 1996 – 150 000 egz.

K

KABAŠINSKIENĖ-KUTRAITĖ Birutė (g. 1930 07 20 Biržų aps. Kuprių k.), spaudos darbuotoja. 1954 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1954-55 dirbo Prienų vid. m-loje, 1956-63 – Kultūros ministerijos kultūros švietimo įstaigų v-boje klubinio darbo kabineto vedėja, redaktore, 1963-70 – „Mažosios lietuviškosios tarybinės enciklopedijos“ redaktore. Nuo 1972 – žurn. „Sveikata“ (buv. „Sveikatos apsauga“) vyresn. redaktorė.

KABELINĖ TELEVIZIJA, vaizdo perdavimas laidais (koaksialiniu kabeliu arba šviesolaidžiu). Iš palydovų gaunami televizijos signalai kabeliniais tinklais perduodami visai šaliai ar tam tikram regionui. Padeda diferencijuotai patenkinti žiūrovų poreikius arba tam tikros demografinės grupės interesus, užtikrina gerą kokybę, bet brangiai kainuoja. Pirmiausia (1949) ir plačiausiai kabelinė televizija paplito JAV, kur nuo devintojo dešimtmečio ją jau žiūri apie 20 proc. visų potencialių žiūrovų. Galimi trys jos tipai: 1) abonentų apmokami kabeliniai kanalai be reklamos; 2) reklamos išlaikomi kanalai (pvz., „Discovery Channel“); 3) visuomeniniai kanalai. Kai kurie JAV kabelinės TV kanalai yra gerai žinomi ir Lietuvoje: CNN, MTV, THE MOVIE CHANNEL, THE DISCOVERY CHANNEL ir kt. Lietuvoje jau yra nemažai kabelinės TV kompanijų, ypač didžiuosiuose miestuose. s.v.

KACENBERGAS Judelis (1916 01 12 Dubingiuose – 1978 09 28 Vilniuje), fotografas, žurnalistas. 1935-40 dirbo privačioje fotografijos ateljė. 1940-41 buvo LLKJS CK, 1942-45 – Raudonosios armijos 16 lietuviškosios divizijos, 1946-76 – dienr. „Tiesa“ fotokorespondentas. Daugelyje dokumentinių fotografijų užfiksuoti Antrojo pasaulinio karo, Lietuvos gyvenimo vaizdai. Jos publikuotos albumuose „Lietuva šiandien“ (1964), „Kovų kelias“ (1965) ir kt.

KADRAS (pranc. cadre – rémai), filmo ar kitokios vaizdų sistemos elementas, pavienis atvaizdas. Fotografinis kadras – tai tam tikrų matmenų, nustatomų fotografuojant filme ar eksponuojant fotografiniame popieriuje, atvaizdas. Kino kadras – kino juostoje užfik-

suota filmuojamo objekto judesio fazė ar objekto statinė padėtis. Kadro dydį, jo padėtį kino juostoje nustato filmavimo aparato kadru langelio matmenys ir jo padėtis.

Montažinis kadras (montažinė atkarpa) – kino juostos dalis su nufilmuota veiksmo dalimi. Scenariinis kadras (statomo kino filmo scenarijuje) – filmuojamo kadro turinio, veiksmo, dialogų, muzikos, vaizduojamojo sprendimo aprašymas. Televizijos kadras – vienu skleidimo ciklu perduotas atvaizdas ekrane.

KADRAVIMAS, kadro ribų nustatymas ir atvaizdo formato parinkimas.

KADŽIULIS Algirdas (1933 02 07 Trakų aps. Tolkiškių k. – 1982 01 10 Kaune), žurnalistas. Baigė Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę. Dirbo žurn. „Jaunimo gretos“, Šilutės rajono laikr. „Leninietis“ redakcijose, 1957-67 – dienr. „Tiesa“ korespondentas Kaune. 1967-69 buvo žurn. „Nemunas“, 1970-77 – laikr. „Tiesa“ darbuotojas. 1977-82 – Kauno „Drobės“ susivienijimo laikr. „Drobiečių žodis“ redaktorius.

KAGANAS Dovydas (1865 Kaune – 1937 08 16 ten pat), žurnalistas, advokatas. Baigęs Kauno gimnaziją, mokėsi Maskvos un-to Teisių fak. Iki 1914 dirbo rusų spaudoje, Maskvoje leido laikraščius „Čas“ („Valanda“) ir „Večernyj kurjer“ („Vakaro pasiuntinys“). Po 1920 Kaune vertėsi knygų prekyba, nuo 1925 buvo laikr. „Segodnia“ („Šiandien“) korespondentas ir atstovas Lietuvoje. Bendradarbiavo laikr. „Mūsų kraštas“ ir kt. lietuviškuose leidiniuose. Išspausdino knygą „Kompozitoriai ir jų kūriniai“ (1936).

„KAYHAN“ („Pasaulis“), Irano vakarinis dienraštis, einantis nuo 1941 Teherane. Leidžiamas įvairiomis kalbomis: persų („Kayhan Persian“, nuo 1942), havajiečių („Kayhan Havaie“, nuo 1950), anglų („Kayhan International“, nuo 1959), arabų („Kayhan al-Arabi“, nuo 1980), turkų („Kayhan Türkiye“, nuo 1984).

Taip pat eina savaitraščiai „Kayhan Varzeshi“ („Sporto pasaulis“, nuo 1955), „Kayhan Bacheha“ („Vaikų pasaulis“, nuo 1956), mėnraštis „Kayhan Varhanghi“ („Kultūros pasaulis“, nuo 1984). Tiražas 1996 – 350 000 egz.

„KAIMYNAS“, laikr. „Nauja lietuviška ceitunga“ savaitinis priedas („Nedėlinė pridėtkā“), ėjęs 1896–1914 Tilžėje. Leido akc. b-vė „Tėviškė“, O. Mauderodė. Rašė apie lietuvių problemas, kėlė lietuvių atstovavimo Prūsų landstage klausimus, puoselėjo lietuvių bendradarbiavo A. Bruožis, J. Jurgelaitis, Kr. Lekšas, J. Zauerveinas-Girėnas, P. Švelnius, J. Vanagaitis ir kt. Redagavo M. Kiošis. Leido priedą „Tikras kryžiaus draugas“ (nuo 1899 02 10). Tai pirmasis atvejis lietuvių periodikos istorijoje, kai savaitinis laikraščio priedas reguliariai leido ir savo priedą. Tiražas 3000 egz. (1897). G.B.

„KAIMO STATYBININKAS“: 1. Kauno teritorinio statybos tresto laikraštis, ėjęs 1977-86 Kaune. Iki 1983 – savaitraštis. Redagavo S. Jakubauskas (1977-86). Tiražas 2000 egz. (1977 ir 1986).

2. Lietuvos respublikinio kooperatinio-valstybinio

statybos susivienijimo savaitraštis, ėjęs 1986-91 Vilniuje. Redagavo A. Vaupšas (1986-91, žr.). Minėtini redakcijoje dirbę žurnalistai R. Cemnolonskis (žr.), M. Jankauskienė, V. Laužikas, J. Malašauskas, G. Stalnionis, J. Žilinskaitė, fotokorespondentai L. Vasauskas, T. Žebrauskas. Tiražas 1986 – 5000 egz., 1991 – 500 egz.

KAIRYS (Tumasonis) Steponas (1879 01 03 Užunvėžių k., Kurklių vls., Ukmergės aps. – 1964 12 16 Niujorke, JAV), politikas, publicistas. 1898 baigė Šiaulių gimnaziją, 1908 – Peterburgo technologijos in-tą. 1901 dalyvavo ruošiant medžiagą pirmajam laikr. „Darbininkų balsas“ – numeriui. 1905-07 bendradarbiavo laikraščiuose „Echo“, „Naujoji gadyne“, „Skardas“, „Vilniaus žinios“. Pasirašinėdavo slapyvardžiais D., d.D., Dagilis, Dėdė, Kugis-Mugis, vėliau Raulas, Kemeklis ir kt.

1917-19 Vilniuje redagavo laikr. „Darbo balsas“, 1919-28 Kaune – „Socialdemokratas“. Tuo laikotarpiu išleido Raulo Kemeklio slapyvardžiu politinius feljetonus „Pasakos“ (1920), „Vyrai, sukiaulinkime Lietuvą! ir kitos apysakos“ (1927).

1923-43 dėstė Kauno un-te: 1939 gavo profesoriaus vardą, 1940 – garbės daktaro vardą. 1943-45 buvo VLIK'o pirmininkas. Nuo 1944 gyveno Vakarų Vokietijoje, JAV.

Parašė darbų apie kanalizacijos įrengimų projektavimą ir statybą, politinių brošiūrų, straipsnių. Išleido atsiminimų knygas „Lietuva budo“ (1957), „Tau, Lietuva“ (1964).

KAIRIŪKŠTIS Klemensas (g. 1923 11 09 Rokiškio aps. Papiškių k.), spaudos darbuotojas. 1946-47 dirbo Rokiškio apskrities laikr. „Tarybinis Rokiškis“ redakcijoje. 1947-48 buvo laikraščių „Tiesa“ ir „Komjaunimo tiesa“ lit. darbuotojas. 1948 organizavo Pasvalio apskrities laikr. „Stalino vėliava“ leidimą ir iki 1949 dirbo šio laikraščio redakcijos ats. sekretoriumi. 1950-51 buvo Anykščių apskrities laikr. „Kolektyvinis darbas“, 1951-53 Kovarsko rajono laikr. „Stalino vėliava“ redakcijų ats. sekretorius. Nuo 1958 iki 1987 – Anykščių rajono laikr. „Kolektyvinis darbas“ redakcijos ats. sekretorius, redaktoriaus pavaduotojas.

„**KAIŠIADORIŲ AIDAI**“, Kaišiadorių rajono laikraštis, einantis nuo 1946 spalio 6 Kaišiadoryse. Iki 1950 buvo Kaišiadorių apskrities laikraštis, 1950-90 – LKP Kaišiadorių raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1990 – Kaišiadorių rajono tarybos laikraštis, nuo 1994 – rajono laikraštis. Steigėja ir leidėja UAB „Kaišiadorių aidai“. Iki 1953 vadinosi „Bolševikiniu keliu“, iki 1962 – „Komunistiniu keliu“, nuo 1962 balandžio 30 – „Į komunizmą“, nuo 1989 sausio 31 – „Kaišiadorių aidai“. 1946 ėjo kartą per savaitę, 1947 – vieną kartą, 1948-62 – dukart, iki 1990 – triskart, vėliau – dukart per savaitę. Redaktoriai: V. Gutauskas (1946-50), J. Valadka (1951), J. Perekopskaja (1952-53), M. Baltušnikienė (1953-59), P. Grabijolas (1959-62; 1973-91, žr.), Z. Lapinskas (1962-68, žr.), B. Uždravis (1968-73), J. Laurinavičius (nuo 1991, žr.). Minėtini redakcijos žurnalistai A. Anužis, V. Bukauskas, R. Dabrėgaitė-Šimelienė, Pr. Dubasas, A. Jankauskytė-Rabačiauskienė (žr.), R. Lazauskaitė, Vl. Lukenskaitė, St. Šeštakaus-

kaitė, N. Ulozaitė. Tiražas 1946 – 2000 egz., 1987 – 10 100 egz., 1997 – 4300 egz.

KAIŠIADORIŲ SPAUSTUVĖ, įkurta 1946. Spausdino apskrities laikr. „Bolševikiniu keliu“, o nuo 1950 raj. laikr. „Bolševikiniu keliu“ (nuo 1953 pavadintas „Komunistiniu keliu“). 1952-55 Kaišiadoryse buvo spausdinamas Žiežmarių raj. laikr. „Lenino keliu“, 1951-53 – MTS laikraščiai: Kaišiadorių „Kolūkiečių draugas“ ir Žiežmarių „Už stalininius kolūkius“.

1961 buvo sujungtos kaimyninių rajonų Kaišiadorių, Trakų, Vievio spaustuvės, ir Kaišiadorių spaustuvė tapo Vievio spaustuvės skyriumi. 1964 spaustuvė gavo linotipą. 1962 leidžiamas raj. laikr. „Komunistiniu keliu“ pavadintas „Į komunizmą“, o 1989 – „Kaišiadorių aidai“.

1976 Kaišiadorių spaustuvė tapo Kauno „Raidės“ spaustuvės skyriumi, 1989 – savarankiška valstybine spaustuve, 1991 – UAB „Kaišiadorių spaustuvė“, o nuo 1994 vadinasi Kaišiadorių spaustuvė „Cicaras“. Turi 3 plokščiąsias ir 1 tigelinę spausdinimo mašinas. Spausdina brošiūras, blankus, etiketes.

„**KAIŠIADORIŲ VYSKUPIJA**“, religinio turinio laikraštis, einantis nuo 1992 Kaišiadoryse. Steigėja ir leidėja Kaišiadorių vyskupijos kurija. Leidžiamas 1 kartą per du mėn. Redaktorė B. Grižienė. Tiražas 1000 egz.

KAKTA (laikraštyje), pirmojo puslapio vieta greta galvutės, jei pastaroji yra siauresnė už naudingąjį puslapio plotį. Kaktoje dažniausiai renkamas laikraščio numerio šūkis.

KALAKAUSKAS-KALAKONIS Jurgis (1910 10 08 Vilkaviškio vls. Starkų k. – 1958 07 07 Sidnėjūje, Australijoje), žurnalistas. Mokėsi Vilkaviškio ir Marijampolės gimnazijose, studijavo Vytauto Didžiojo un-te ekonomiką. Spaudoje pradėjo rašyti 1929. Korespondencijas ir straipsnius spausdino leidiniuose „Suvalkietis“, „Sekmadienis“, „Karys“, „Diena“, „Trimitas“, „Mūsų rytojus“. 1934-36 buvo savaitr. „Suvalkietis“ redaktoriaus-leidėjas, 1937-38 – Klaipėdoje leisto dienr. „Vakarai“ skyriaus redaktoriaus, 1938-40 – „Lietuvos aidų“ redakcijos narys, 1946 – Vokietijoje triskart per savaitę leisto laikr. „Apžvalga“ redaktoriaus. Nuo 1937 buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys. 1949 emigravo į Australiją ir 1953-58 Sidnėjūje redagavo savaitr. „Mūsų pastogė“. 1956 buvo priimtas į Australijos žurnalistų s-gą tikruoju nariu.

KALAMBŪRAS (pranc. calembour – žaismas), žr. Žodžių žaismas.

KALANDRAS (pranc. calandre < calandrier – kočiوتي, blizginti), kelių velenų presas audiniui, trikotažui, popieriui, gumai, plastikui lyginti, blizginti arba reljefiniam piešiniui ant jų įspausti.

KALANDRUOTI – apdoroti audinį, popierių kalandru.

KALBA, žodinio minčių reiškimo sistema, turinti tam tikrą garsinę ir gramatinę sandarą ir esanti svarbiausia žmonių tarpusavio bendravimo priemonė. Iki rašto atsiradimo kalba rutuliojosi kaip šnekamoji atmaina.

Atsiradus raštui, kalbos raidą lėmė šnekamosios ir rašomosios kalbos atmainų sąveika. Sunorminta nacijos ar tautos kalba buvo pavadinta bendrine kalba, arba literatūrine kalba (žr.). Ji turi dvi formas: rašomąją kalbą (žr.) ir šnekamąją kalbą (žr.).

„KALBA“, bendrinės kalbos žurnalas, leistas 1930 Kaune, „Židinio“ priedas. Leido „Sakalo“ b-vė. Nagrinėjo praktinius lietuvių kalbos dalykus, supažindino plačiąją visuomenę su gimtosios kalbos pagrindais, svarstė visuomenės ir kalbos santykius, gilinosi į gimtosios kalbos dėsningumus, aiškino kalbos tarties dalykus, nagrinėjo rašybos reformos vyksmą, laikraštinės kalbos būklę, aptarė teatralų, menininkų kalbą, spaudos leidinių kalbos netikslumus, skelbė Rašybos komisijos darbus, spausdino recenzijas, kritikos straipsnius, naujų knygų anotacijas. Bendradarbiavo P. Avižonis, Pr. Brenderis, P. Būtėnas, J. Jablonskis, P. Jonikas, Z. Kuzmickis, Pr. Mašiotas, Pr. Meškauskas, Br. Paukštys, A. Salys, J. Talmantas. Redaktorius Pr. Skardžius. Išėjo 3 sąsiuviniai.

G.B.

„KALBA VILNIUS“, Lietuvos radijo ir televizijos savaitraštis, leidžiamas nuo 1956 balandžio 6 Vilniuje. Be televizijos ir radijo programų, skelbia publikacijas, susijusias su Lietuvos politiniu, visuomeniniu ir kultūriniu gyvenimu, radijo ir televizijos laidomis, žurnalistų darbu. Redagavo A. Levinas, J. Žukauskas, O. Survilaitė, B. Zabulytė, K. Rakauskas, J. Miliušis (žr.), P. Pukys, V. Mikuličius (žr.), St. Vilkas (žr.), V. Švanas (žr.), A. Kratulis (žr.), A. Janušauskas (žr.), H. Vaitiekūnas (žr.), nuo 1997 – J. Miškinytė (žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai V. Baublienė, J. Baušys (žr.), R. Kvaraciejienė (žr.), A. Steponavičius (žr.), L. Vanagas (žr.), A. Žilinskaitė, St. Žlibinas (žr.), fotografai V. Koreškovas, M. Vidzbelis, A. Žižiūnas (žr.), St. Žumbys. Tiražas 1981 – 175 000 egz., 1993 – 100 000 egz., 1997 – 35 000 egz.

1991 buvo pradėtas leisti priedas rusų k. „Programmy teleradio“ (žr.), kuris 1992 tapo savarankišku savaitraščiu.

„KALBOS KULTŪRA“, kalbos kultūros ir norminio leidinys, einantis nuo 1961 Vilniuje. Leidžia lietuvių kalbos (iki 1991 – lietuvių kalbos ir literatūros) in-tas po du sąsiuvinius per metus. 1997 išėjo 69 sąsiuvinis. Ats. redaktoriai: K. Ulvydas (iki 1995), P. Kniūkšta (nuo 1995). Minėtini redakcinės kolegijos nariai kalbininkai A. Ambrazas, V. Drotvinas, K. Gaivenis, J. Kruopas, J. Pikčilingis, A. Pupkis. Nuo 1972 faktiškasis leidinio tvarkytojas ir redaktorius filologas P. Kniūkšta (žr.). Tiražas 1961 – 7000 egz., 1997 – 1500 egz.

KALBOS ŽENKLAS, bet kuris natūralios ar dirbtinės kalbos vienetas (morfema, žodis, sakinytis, simbolis, simbolių konstrukcija), vartojamas tikrovės daiktams ar reiškiniams žymėti ir perduodantis socialinę informaciją. Skiriamos dvi kalbos ženklų dalys: žymintioji, arba jo forma (išreikšta kalbos garsais ar rašto ženklais), ir žymimoji, arba jo turinys. Kalbos ženklas yra asimetriškas: ta pati forma gali reikšti skirtingą turinį, o skirtingos formos – tą patį turinį (pvz., „kasa“ - tam tikra liauka, įstaiga ir kt.; „balandis“ ir „karvelis“ - tas pats paukštis).

KALENDORIUS (lot. *calendarium* – skolų knyga, pagal kurią procentų mokėjimo terminas buvo kalendos), visų metų dienų sisteminis sąrašas, kuriame pažymima poilsio dienos, šventės, žymūs įvykiai, kartais pateikiama informacinio pobūdžio žinių. Seniausias iš išlikusių kalendorių yra 354 metų romėnų kalendorius. Lietuvoje seniausias žinomas 1737 Vilniuje išleistas J. Pošakovskio kalendorius lenkų k. Pirmąjį kalendorių lietuvių k. 1846 išleido L. Ivinskis (žr.).

KALENDROS, M. Lietuvoje leisti lietuviški kalendoriai. Pradėtos leisti 1847 Tilžėje mokytojo E. Šesnako (žr.). Spausdintos gotiškais raidėmis. Nuo 1855 spausdintos pas F. W. Horstą Klaipėdoje ir nuo 1874 vėl Tilžėje. Paprastai susidėjo iš 88-96 p. Jas iki 1870 redagavo pats E. Šesnakas, 1873-76 – Klaipėdos mokytojas J. Meškaitis ir 1877-80 D. Kakšių mokytojas Kr. Kūmutatis. Jose buvo spausdinama evangelikų giesmių, vienas kitas pasakojimas, valdžios įsakymų ir kt.

„KALIFORNIJOS LIETUVIS“, JAV lietuvių mėnesinis žurnalas, ėjęs 1946-50 Oklende (Kalifornijos valstija) bei Los Andžele (nuo 1947). Leido ir redagavo Br. Skirienė, Los Andžele – A. Skirius; 1949-50 redagavo J. Vitėnas. Bendradarbiavo J. Jonaitis, J. Macijauskas, A. Regis, Br. Starkienė ir kt.

Nuo 1950 sausio vietoj žurn. „Kalifornijos lietuvis“ pradėta leisti žurn. „Lietuvių dienos“ (žr.).

KALIGRAFIJA (gr. *kallos* – grožis + *graphō* – rašau), dailaus ir raiškaus rašymo menas. Svarbiausias kaligrafinio rašto elementas yra ranka rašytas arba pieštas ir įvairiai (ornamentais, inicialais, originaliomis linijomis, apvedžiojimais, šešėliais) dekoruotas šriftas.

KALIGRAFINIS ŠRIFTAS, šriftas, skirtas teksto puošimui, darantis jį emocingesnį ir vaizdingesnį; būdingas rankraštinėms miniatiūroms, laiškams, dokumentams, plakatams.

KALINAS Edmundas (g. 1948 01 24 Vilniuje), žurnalistas. 1967 baigė Šakių vid. m-lą, 1970 – Vilniaus un-tą. 1981-90 buvo Kauno raj. laikr. „Komunizmo vėliava“ skyriaus vedėjas, nuo 1991 – „Kauno dienos“ korespondentas. Rašo ekonomikos, socialiniais klausimais.

KALNĖNAS (iki 1925 **Zagorskas**) **Jonas** (1901 Rimšės vls. Antalgės k. – 1941 Sverdlovsko kalėjime), žurnalistas, visuomenės veikėjas. Dalyvavo nepriklausomybės kovose ir Klaipėdos išvadavime. Lankė J. Vaičkiaus vaidybos studiją, Lietuvos un-te studijavo lietuvių k. ir literatūrą. 1932-41 redagavo „Lietuviškąją enciklopediją“. Bendradarbiavo „Kariškių žodyje“, „Karyje“, „Lietuvos žiniose“, „Trimite“. 1931-40 redagavo žurn. „Trimitas“. 1940 areštuotas, kalintas Kaune, išvežtas į Sverdlovsko sritį.

KALONAITIS Romualdas (g. 1941 11 24 Kaune), žurnalistas, diplomatas. 1959 baigė Kauno 6-ąją vid. m-lą, 1965 – Kauno politechnikos in-tą, įgydamas inžinieriaus ekonomisto specialybę. 1965-67 dirbo Vilniaus kuro aparatūros g-loje inžinieriumi ekonomistu ir skyriaus vedėju, 1967-72 – Valst. darbo resursų k-te skyriaus vedėju pavaduotoju, 1972-73 – Valst. plano

k-to Skaičiavimo centre skyriaus vedėjo pavaduotoju. 1974 pradėjo dirbti žurn. „Mokslas ir technika“ redakcijoje skyriaus vedėju; 1987-89 buvo šio žurnalo vyr. redaktorius pavaduotojas. 1990 įkūrė UAB „Už ir prieš“ ir buvo jos direktorius bei žurn. „Už ir prieš“, 1991-92 – žurn. „Taip ir ne“ vyr. redaktorius. Nuo 1992 – Lietuvos nepaprastasis ir įgaliotasis ambasadorius Švedijos Karalystėje.

Šalies ir užsienio laikraščiuose bei žurnaluose pasiskelbė per 400 straipsnių, reportažų, apybraižų, interviu. Išleido nuotykių, fantastikos ir mokslo populiarinimo knygas „Saulė eina žvėrių ratu“ (1976), „Nuostabūs žaidimų pasaulis“ (1977), „Klaidūs alchemijos pasauliai“ (1978), „Visagalis laikas“ (1979), „Šaunusis ketvertukas prasmegusioje pilyje“ (1988), „Rask save Zodiake“ (1989, 1990, 1991, 1994), „Sekliai“ (1991).

KALTENIS Vytautas (g. 1937 04 26 Kėdainiuose), žurnalistas. 1970 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1972 pradėjo dirbti laikr. „Tiesa“ redakcijoje: buvo ats. sekretoriaus pavaduotojas, skyriaus vedėjas, redakcinės kolegijos narys. 1994-96 – dienr. „Diena“ korespondentas. Daugiausia rašo kraštotyros, istorijos, etnokultūros temomis.

KALVĖNAS Vladas (1933 04 05 Pakruojo vls. Jukiškių k. – 1994 05 04 Panevėžyje), žurnalistas. 1953 baigė Pakruojo vid. m-lą, 1954-58 Vilniaus un-te studijavo žurnalistiką. 1953 pradėjo dirbti Pakruojo rajono laikr. „Žvaigždė“ redakcijoje korektoriumi, buvo jo korespondentas, dirbo Varnių bei Telšių rajonų laikraščių redakcijose. 1967-82 – Plungės rajono laikr. „Kibirkštis“ redaktorius, 1982-91 – Panevėžio miesto laikr. „Panevėžio balsas“ (iki 1990 – „Panevėžio tiesa“) vyr. redaktorius. 1991 įkūrė ir ėmė redaguoti savaitr. „Panevėžio savaitė“. 1992 šiam susijungus su laikr. „Aukštaitijos rytas“, tapo vietoj jo įsteigto dienr. „Panevėžio rytas“ vyr. redaktorius pavaduotoju. Rašė ekonomikos, savivaldos, socialinėmis temomis.

„**KALVIS MELAGIS**“ („Kalwis Mialagis“), slaptas rankraštinis literatūrinis-humoristinis Peterburgo un-to lietuvių studentų laikraštėlis, leistas 1875 12 01 – 1876 03 01 Peterburge. Sumanytojas ir leidėjas P. Vileišis. Rašė lietuvių studentai J. Brasaitis, J. Grigiškis, J. Kymantas, P. Vileišis ir kt. lietuvių tautosakos, etnografijos, istorijos temomis. Platintas laiškais giminėms į Lietuvą. Tai vienas pirmųjų lietuvių šviesuomenės bandymų leisti lietuvišką periodiką. Išėjo per 10 numerių.

„**KALVOTOJI ŽEMAITIJA**“, Telšių apskrities laikraštis, leidžiamas nuo 1941 balandžio 19. 1941 išėjo 9, o 1944 – 6 numeriai. 1941 05 15 – 1944 10 28 nebuvo leidžiamas. Iki 1950 – Telšių apskrities laikraštis, 1950-90 – LKP Telšių raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1990 – rajono laikraštis, nuo 1995 Nr. 21 – apskrities laikraštis. Steigėja ir leidėja UAB „Kalvotoji Žemaitija“ redakcija. 1945 ėjo viena-kart-dukart per savaitę, 1946, 1951 – dukart, 1947-49 – dukart-triskart, vėliau – triskart per savaitę, nuo 1990 – du kartus, nuo 1995 – triskart per savaitę. Iki 1950 gruodžio vadinosi „Tarybų Žemaitija“, iki 1962 – „Komunizmo aušra“, iki 1988 – „Komunizmo švyturys“, nuo 1988 – „Telšių laikraštis“,

nuo 1991 balandžio – „Kalvotoji Žemaitija“. Redaktoriai: J. Antanavičius (1941), A. Bajarūnas (1944-45), St. Zauka (1945-46), J. Endriūška (1951-54), J. Elias (1954-55), B. Boreišienė (1955-60, žr.), A. Vaseris (1960-84), Č. Gedvilas (1985-87), A. Dačkevičius (nuo 1988). Tiražas 1945 – 10 000 egz., 1987 – 14 200 egz., 1997 – 6600 egz.

KAMANTAUSKAS Viktoras (1899 10 28(16) Rumšiškėse – 1951 11 01 Norvude, JAV), kalbininkas, vertėjas. 1906 išvyko į JAV. 1919-21 Jeilio un-te studijavo klasikinę filologiją. 1921 grįžo į Lietuvą, studijavo Lietuvos un-te. 1923 Montpelje un-te gilino prancūzų k. žinias. Dirbo Telšių ir Plungės gimnazijose. 1931 paskirtas Eltos vyr. redaktoriumi. Priklausė Lietuvos žurnalistų s-gai. Nuo 1938 dirbo konsulu Liepojoje, 1941 – anglų k. dėstytoju Vytauto Didžiojo un-te. 1944 pasitraukė į Vakarų, dalyvavo lietuviškoje veikloje. Parengė vadovėlių, išvertė Vakarų klasikų kūrinių.

KAMINSKAS Algimantas (g. 1944 04 28 Kybartuose), žurnalistas, rašytojas. 1978 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1973-75 buvo Kėdainių raj. laikr. „Tarybinis kelias“ korektorius, korespondentas, 1975-77 – Kėdainių biochemijos g-los direktoriaus padėjėjas, 1977-78 – Jurbarko tarpkolūkinės statybos org-jos pirmininko pavaduotojas, 1978-80 – LKP Kėdainių raj. k-to instruktorius, 1980-84 – Kėdainių raj. laikr. „Tarybinis kelias“ redaktoriaus pavaduotojas. Nuo 1984 – Panevėžio raj. laikr. „Tėvynė“ vyr. redaktorius. 1990 įsteigė leidyklą „Tėvynė“.

Spaudoje rašo nuo 1956, daugiausia kaimo tematika. Išleido knygas „Laiko atodangos“ (1975, eilėraščiai), „Kėdainių kronikos“ (1981, istorinė publicistinė poema), „Rytas dovanoja skausmą“ (1985, rusų k., eilėraščiai), „Vainikas“ (1985, rusų k., eilėraščiai), „Memuarai apie šiandieną“ (1989, „Žurnalisto biblioteka“), „Atsigręžusios atogrąžos“, „Diplomas“ (1990, romanas) ir kt.

1986 paskirta N. Ostrovskio literatūrinė premija, 1990 – Lietuvos žurnalistų s-gos premija.

KAMPANIJA (pranc. campagne – žygis), tam tikru laiko tarpu atliekamas darbas, siekiant vienokio ar kitokio tikslo. Serija iš anksto suplanuotų, tarpusavyje susijusių spausdintų, išplatintų pranešimų per įvairias visuomenės informavimo priemones, turinčių tikslą pristatyti naują programą, įvykį, naują produktą, paslaugą, organizaciją; grupė veiksmų, atliekamų pagal planą, nustatytais terminais (rinkiminė, labdaros ir kt. kampanijos). Būna trumpalaikės ir ilgalaikės. A.N.

KAMPIS, špacija, tarpinė medžiaga, kurios plotis lygus šrifto kegelui.

KANADA (Šiaurės Amerika), nepriklausoma nuo 1867, gyventojų – 29,14 mln. (32 vieta pasaulyje), sostinė – Otava, oficialios kalbos – anglų, prancūzų.

Pirmieji periodiniai leidiniai anglų k. pasirodė XVIII a. antroje p. Pirmuoju šalies laikraščiu laikomas leidinys „Gazette“ („Laikraštis“), kurį 1778 Monrealyje (Kvebeko provincija) įsteigė Fluoris Mesplitas (Flueri Mesplitte); kaip dienraštis eina ir dabar (žr.). Regioniniai laikraščiai leisti ir Toronte, Vinipege, Vanuveryje. Nuo 1821 Brokvilyje eina dienr. „Records

and Times“ („Įvykiai ir laikas“), nuo 1824 Halifakse – „The Cronicle-Herald“ („Kronika-šauklys“), nuo 1834 Kingstone – „Whig-Standard“ („Vigo vėliava“), nuo 1837 Šerbroke – „The Record“ („Metraštinis“), nuo 1843 Otavoje – „Citizen“ („Pilietis“, žr.), nuo 1844 Toronte – „Globe“ („Gaublys“), kuris nuo 1937 vadinasi „Globe and Mail“ (žr.), nuo 1846 Hamiltone – „Hamilton Spectator“ („Hamiltono stebėtojas“), nuo 1849 Londone (Ontarijo provincija) – „Free Press“ („Laisvoji spauda“), nuo 1870 Belevilyje – „Intelligencer“ („Informatorius“), nuo 1874 Vinipege – „Winnipeg Free Press“ („Vinipego laisvoji spauda“), nuo 1883 Kalgaryje – „Calgary Herald“ („Kalgario šauklys“), nuo 1886 Vankuveryje – „Vancouver Sun“ („Vankuverio saulė“). Toronte nuo 1871 leidžiamas žurn. „Anglican Journal“ („Anglikonų žurnalas, tir. 274 000 egz.), o nuo 1887 – „Saturday Night“ („Šeštadienio naktis“, tir. 400 000 egz.). Kvebeko provincijoje eina laikraščiai prancūzų k. „La Presse“ („Spauda“, žr.), „Le Soleil“ („Saulė“, žr.). 1972 iš viso ėjo 1500 periodinių leidinių, iš jų apie 100 dienraščių: 80 proc. anglų k., 15 proc. – prancūzų k., kiti – ukrainiečių, vokiečių, flamandų, suomių, lenkų, italų, vengrų, rusų, estų, latvių, lietuvių ir kt. k. (beveik 30-čia kalbų).

Per metus išleidžiama apie 14 000 knygų. Išeina 106 dienraščiai, jų tiražas 5,815 mln. egz. (215 egz. 1000 gyv.). Kiti svarb. dienraščiai: „Edmonton Journal“ („Edmontono laikraštis“, žr.), „Le Journal de Montreal“ („Monrealio laikraštis“, eina nuo 1964 prancūzų k., tir. 300 000 egz.), „Le Journal de Quebec“ („Kvebeko laikraštis“, nuo 1967 prancūzų k., tir. 100 000 egz.), „Toronto Star“ („Toronto žvaigždė“, žr.), „Toronto Sun“ („Toronto saulė“, žr.), žurnalai: „L'Actualite“ („Aktualijos“, eina nuo 1976 prancūzų k., tir. 260 000 egz.), „Echos-Vedettes“ („Žvaigždžių aidai“, nuo 1963, tir. 170 000 egz.), „Canadian Living“ („Kanados gyvenimas“, nuo 1975, tir. 550 000 egz.), „Maclean's Canada's Weekly Newsmagazine“ („Naujas Maklino Kanados savaitinis žurnalas“, nuo 1905, tir. 621 000 egz.), „West World Magazine“ („Vakarų pasaulio žurnalas“, nuo 1975, tir. 730 000 egz.).

Svarb. Kanados informacijos agentūra yra CP, The Canadian Press (žr.), įkurta 1917 Toronte. Monrealyje veikia agentūra Presse Canadienne, o Otavoje – Southam News.

Radijas veikia nuo 1936, yra 28,2 mln. radijo imtuvų (968 imt. 1000 gyv.). Televizijos reguliarios programos perduodamos nuo 1958, yra 17,515 mln. televizorių (601 tel. 1000 gyv.). R ir TV laidas transliuoja svarbiausia kompanija CBC (Canadian Broadcasting Corporation), taip pat regioninės televizijos stotys.

Pirmieji dokumentinio kino filmai sukurti apie 1898. Nuo 1914 reguliariai statomi trumpametražiai dokumentiniai ir reklaminiai filmai, kino kronika. Iki 1925 daug filmavo JAV kinematografininkai. v.u.

„KANADOS LIETUVIS“, Kanados lietuvių iliustruotas laikraštis, ėjęs 1929 06 – 1930 05 Toronte. Išleista 9 rotatoriumi spausdinti numeriai po 24-36 p. Redaktorius J. Kružinaitis-Kružė. Leidėjai: M. P. Jokūbyniėnė, J. Jokūbynas, N. Dagilis, J. Kružinaitis.

KANADOS LIETUVIŲ PERIODIKA, periodiniai leidiniai, kuriuos leido arba leidžia lietuviai Kanadoje. Pirmieji lietuviai šioje šalyje pradėjo kurtis XIX a. pab.

Daugiausia jų atvyko po 1905-07 Rusijos revoliucijos, prieš Pirmąjį pasaulinį karą, taip pat 1925-30 ir ypač po Antrojo pasaulinio karo (beveik 12 000 lietuvių). 1941 Kanadoje gyveno apie 8000, 1951 – per 16 000, 1981 – apie 18 000 lietuvių.

Pirmieji periodiniai leidiniai pasirodė 3-iajame dešimtmetyje. 1924 Monrealyje trumpai ėjo laikr. „Dirva“ (žr.), 1929-30 Toronte „Šviesos“ d-ja rotatoriumi spausdino laikr. „Kanados lietuvis“ (žr.). Kanados lietuvių literatūros d-ja Toronte 1932-36 leido demokratinės pakraipos laikraštį „Darbininkų žodis“ (žr.). Vietoj jo 1936-76 ėjo darbo žmonių (komunistinis) laikraštis „Liaudies balsas“ (žr.). 1940 Toronte pradėjo eiti savaitr. „Nepriklausoma Lietuva“ (žr.), kuris nuo 1941 iki dabar leidžiamas Monrealyje kaip dvisavaitis laikraštis. 1949 Toronte Kanados lietuvių katalikų d-ja „Žiburiai“ ėmė leisti tautinės krypties savaitr. „Tėviškės žiburiai“ (žr.), kuris eina iki šių dienų. Tais pačiais 1949 pradėjo eiti hektografuotas leidinys „Kanados lietuvių sąjungos biuletėnis“ bei mėnesinis laikr. „Skautas“ (žr.), o 1950 – iš Vokietijos atkeltas Lietuvos atgimimo sąjūdžio leidinys „Laisvoji Lietuva“ (žr.), paskui perkeltas į JAV. 1951 ėjo krikščioniškos minties laikr. „Mūsų dienos“ (žr.), 1957-58 – lietuvių evangelikų laikr. „Paskutinis trimėtis“, nuo 1954 leistas JAV. Nuo 1949 iki 1963 buvo leidžiamas satyros ir savikritikos iliustruotas žurnalas „Pelėda“ (žr.), paskui perkeltas į JAV, 1953 – satyros ir humoro laikr. „Skunkė“, o 1955-58 – satyros ir humoro laikr. „Vėpla“ (žr.). 1955 Toronte pasirodė žurnalas „Moteris“ (žr.), 1960-71 Monrealyje ėjo Mažosios Lietuvos bičiulių draugijos laikr. „Lietuvos pajūris“ (žr.), kuris nuo 1982 ėjo Čikagoje kaip laikr. „Laisvoji Lietuva“ (žr.) priedas, o nuo 1964 Vankuveryje – biuletėnis „Britų Kolumbijos lietuvis“. Neilgai ėjo moksleiviams ir jaunimui skirti laikraščiai bei biuletėniai: „Pirmyn, jaunime“ (nuo 1958), „Moksleivio balsas“ (nuo 1964), „Liepsna“ (1969), „Žvilgsnis ateitin“ (1967), „Pasaulio lietuvių jaunimo sąjunga“ (1979). 1974 pradėtas leisti iliustruotas žurn. „Sietynas“ (žr.), 1984 – Toronto lietuvių filatelistų d-jos laikr. „Filatelistų žinios“. v.u.

KANAPICKIENĖ Audronė (g. 1960 03 14 Kaune), žurnalistė. 1978 baigė Kauno 27-ąją vid. m-lą, 1983 – žurnalistikos studijas Vilniaus un-te. Nuo 1984 – laikr. „Kauno tiesa“ bei „Kauno diena“ korespondentė. Rašo ekonomikos, finansų klausimais. 1997 apdovanota K. ir J. Bobelių žurnalistine premija.

KANCELJARIZMAS (lot. cancellaria – raštinė): 1. Žodis ar žodžių junginys, būdingas raštvedybos kalbai, pvz.: nutartis, priežiūros tvarka, įpareigoti pašalinti, sprendimo vykdymo kontrolę pavesti. Patekę į kitas kalbos vartojimo sritis, jie dažnai pasidaro banalūs ir nereikalingi.

2. Perdėtas, kanceliarinis formalizmas.

„**KANKLĖS**“, JAV lietuvių mėnesinis muzikos leidinys, leistas nuo 1917 gegužės iki 1921 gruodžio Bostone. Spausdino M. Petrausko kūrinis: jo originalią kūrybą ir harmonizuotas liaudies dainas. 1921 visa tai išleista atskira knyga.

KANONAS (gr. kanōn), šriftas, kurio kegelis 42 punktų (apie 15,79 mm).

KANOPKAITĖ Rūta (g. 1949 03 16 Vilniuje), žurnalistė. 1972 baigė Vilniaus un-tą ir pradėjo dirbti „Kauno tiesoje“. Dabar yra dienr. „Kauno diena“ redaktoriaus pavaduotoja. Rašo kultūros, socialiniais klausimais.

KAPAČINSKAS Juozas (1907 10 20 Mažučių k., Vilkaiviškio vls. – 1992 01 13 Čikagojė, JAV), inžinierius, spaudos darbuotojas. Studijavo technikos mokslus Kaune, Augsburgio technikos kolegijoje (Vokietija). Čikagos technikos in-te įsigijo elektrotechnikos inžinieriaus specialybę. 1949 iš Vokietijos išvyko į JAV. Dirbo Burlingtone, geležinkelio kompanijoje. Už aktyvią visuomeninę veiklą įrašytas į JAV 200 metų sukakties leidinį „Bicentennial Memorial Editors of Distinguished Citizen of America Biographical Directory“.

Bendradarbiavo dienraščiuose „Naujienos“, „Draugas“, rašė į laikraščius „Laisvoji Lietuva“, „Sandara“. Dirbo savaitr. „Sandara“ redakcijoje, ėjo redaktoriaus pavaduotojo pareigas, buvo žurn. „Mūsų vytiš“ redakcinės kolegijos narys, Lietuvių žurnalistų s-gos valdybos sekretorius. Išleido knygas „Siaubingos dienos“ (1965), „Išėivio dalia“ (1974), „Spaudos baruose“ (1978).

D.Š.

KAPITELIS (lot. capitellum – galvutė), šriftas, turintis didžiųjų raidžių formą, o mažųjų dydį. Vartojamas tekstui išskirti.

KAPLANAS Isakas (1905 08 21(08) Peterburge, Rusijoje – 1988 05 10 Amsterdame, Olandijoje), vertėjas, žurnalistas. 1930 baigė Vytauto Didžiojo un-to Teisių fak. 1929-37 dirbo „Dienos“ ir „Naujojo žodžio“ redakcijose. Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys. 1944-46 – leidinio „Sovetskaja Litva“ literatūrinio skyriaus vedėjas. 1975 emigravo į Olandiją. Išvertė į rusų k. daug lietuvių autorių kūrinių.

KAPOČIUS Juozas (1907 10 19 Ukmergės aps. Žemaitkiemio vls. Antatilių k. – 1996 05 23 Bostone, JAV), spaustuvininkas, leidėjas. Mokėsi Ukmergės gimnazijoje ir Kauno aukštesniojoje technikos m-loje. 1927 išvyko į Urugvajų, ten 1930 Montevidėjuje baigė spaustuvininkų m-lą. 1933 grįžo į Lietuvą ir dirbo Klaipėdos „Ryto“ spaustuvėje techniniu direktoriumi. 1935 persikėlė į Šiaulius, buvo „Vilties“ spaustuvės vedėjas. 1937 įkūrė savo modernią cinkografiją, o 1939 – spaustuvę „Vaizdas“. Ją perkėlė į Vilnių, leido lenkų k. laikraščius „Nowe slowo“ ir „Nowe slowo rolnicze“. 1944 pasitraukė į Vokietiją. Detmolde pradėjo leisti žurnalus „Skautų aidas“ ir „Saulutė“. 1949 atvyko į JAV. Iš pradžių dirbo amerikiečių spaustuvėje Bostone, 1951-53 – pranciškonų spaustuvėje techniniu vedėju. 1953 įkūrė savo spaustuvę. Joje leido „Lietuvių enciklopediją“ (37 t.), „Enciklopedia Lituanica“ (6 t.), V. Krėvės, Br. Kviklio, R. Jurgėlos, P. Klimo, A. Kučo, A. Smetonos, F. Kiršos, S. Santvaro ir kt. raštus.

KARALIUS Antanas (1890 Briedžių k., Šakių vls. – 1932 08 23 Čikagoje, JAV), gydytojas, mokslo populiarintojas, spaudos darbuotojas. Mokėsi Šakių ir Suvalkų gimnazijose. 1909 atvyko į JAV. Mokėsi Čikagos ir Valparaiso un-tuose, baigė medicinos mokslus. Dirbo gydytoju.

Spaudoje pradėjo bendradarbiauti būdamas stu-

dentas. Rašinius dažniausiai medicinos ir higienos klausimais spausdino leidiniuose „Naujienos“, „Tėvynė“, „Keleivis“, „Ateitis“ ir kt. Pasirašinėjo slapyvardžiais A. J. Uoga, A. J. Zėčius. 1911-13 redagavo leidinį „Lietuvių žurnalas“, 1913 – „Dievo rykštė“, 1923-24 – „Gyvenimas“, 1926-28 – „Šakė“. Išvertė ir parašė knygų medicinos, ekonomikos, mokslo klausimais.

KARALIUS Vincas (1864 05 11 Asiūklių k., Balbieriškio vls., Marijampolės aps. – 1944 10 13 Čikagoje), JAV lietuvių visuomenės veikėjas, spaudos darbuotojas. 1889 atvyko į JAV. Turėjo nuosavą spaustuvėlę. 1896-98 leido (iš pradžių ir redagavo) laikr. „Kardas“. 1898 leido žurn. „Galybė“, 1904-07 Bruklinė – savaitr. „Spindulys“. Išleido knygelių, bendradarbiavo leidiniuose „Vienybė lietuvininkų“, „Galybė“, „Naujoji draugija“, „Spindulys“ ir kt.

„KARAVAN“ („Vilkstinė“), Kazachstano universalus turinio savaitraštis, einantis nuo 1991 Alma Atoje rusų k. Leidžia b-vė „Inform Press“. Tiražas 1996 – 350 000 egz.

Taip pat leidžiamas rytinis dienraštis „Karavan-Blic“ („Vilkstinė-Žaibas“), kurio tiražas 60 000 egz.

KARAZIJA Povilas (1887 04 29 Margeliškių viensėdyje, Kupiškio vls., Panevėžio aps. – 1955 11 28 Kaune), numizmatikas, bibliofilas, visuomenės veikėjas. 1908 Peterburge įgijo mokytojo cenzą ir buhalterio specialybę. 1908-15 mokytojavo Šančių, Vidiškių, Kurklių mokyklose, Vilniaus lietuvių gimnazijoje. 1938-49 dirbo Čiurlionio dailės muziejuje.

1921-28 redagavo laikraščius „Vilnietis“, „Rytų Lietuva“, „Lietuvos rytai“, „Vilniaus aidas“, „Vytauto Didžiojo kultūros muziejaus metraštį“ (1941). Paskelbė numizmatikos darbų.

„KARDAS“: 1. JAV lietuvių socialistinės laisvamaniškos minties savaitraštis, ėjęs 1896 04–1898 Baltimorėje. Pasirodė 131 numeris. Leido ir redagavo V. Karalius. 1897 redagavo D. Keliaininkas, J. Kulys, A. Lalis, 1898 – J. Kulys ir A. Lalis. 1898 leido savarankišką priedą („mokslišką mėnesinį laikraštį“) „Galybė“. Išėjo 8 numeriai, redaguoti V. Karaliaus. Bendradarbiavo V. Dembskis, M. Jankus, D. Keliaininkas, A. Lalis, S. Malevskis-Homolickis, J. Šliūpas ir kt.

2. JAV lietuvių iliustruotas satyros, humoro ir kritikos žurnalas, leistas kas mėnesį 1916-26 vietoj humoro ir satyros žurn. „Šakė“ (žr.). Nr. 1 išėjo 1916 balandžio mėn. Vusteryje. 1917 leido „Kardo“ b-vės k-tas, kurio pirmininkas buvo A. F. Miliauskas, sekretorius J. Repšys, išdininkas N. J. Kudarauskas ir administratorius J. Navickas. 1917 balandžio mėn. buvo perkeltas į Bostoną, kur jo leidimą perėmė grupė „Laisvės draugai“. Jie išleido 16 numerių. 1918 (nuo Nr. 8) perkeltas į Čikagą ir perduotas Lietuvių laisvamanių federacijai. Čia ėjo iki 1926. Redaktoriai: Kl. Jurgelionis, K. Augustas, A. Baronas, St. Strazdas, T. Kučinskas, F. Bagočius, J. Repšys ir kt. 1926 vietoj žurn. „Kardas“ vėl pradėtas leisti žurn. „Šakė“ (žr.).

3. Lietuvos karininkų iliustruotas žurnalas, leistas 1925-40 Kaune. Pradėjo leisti Karo mokslo d-ja du kartus per mėnesį. Nuo 1929 vasario ėjo kartą per mėnesį kaip „Mūsų žinyno“ priedas, vadinosi „Karo mokslo draugijos žinios“. Nuo 1933 „Kardą“ leido

Lietuvos karininkų ramovė du kartus per mėnesį. Bendradarbiavo M. Butavičius, S. Dabušis, B. Gentvilas, K. Gabriūnas, A. Januškevičius, J. Noreika, K. Slašauskas, J. Šepetys ir kt. Redaktoriai: K. Skučas, V. Jonuška, P. Biržys, J. Acukas, J. Balčiūnas, V. Steponaitis, A. Šimkus, L. Zibavičius. Spausdino „Raidės“, „Spindulio“ spaustuvės Kaune. Tiražas 1925 – 1000 egz., 1938 – 2000 egz.

G.B.

4. Lietuvos karininkų istorinės tautinės minties žurnalas, leidžiamas kas ketvirtį nuo 1990 Vilniuje kaip atkurtas 1925-40 Kaune ėjęs to paties pavadinimo leidinys. Rašo ne tik karininkų ir kariuomenės gyvenimo, bet ir Lietuvos istorijos, diplomatinijos, literatūros bei kitais klausimais. Steigėja ir leidėja – žurnalo redakcija. Vyr. redaktorius A. Martinionis (žr.). Tiražas 1990 – 7500 egz., 1993 – 3500 egz., 1996 – 2000 egz.

KARDELIS Jonas (1893 05 26 Girdžiūnų k., Rimšės vls., Zarasų aps. – 1969 02 10 Monrealyje, Kanadoje), žurnalistas, visuomenės veikėjas. 1908-11 mokėsi Zarasų vid. m-loje ir 1911-15 vid. medicinos m-loje Vilniuje, gavo gydytojo padėjėjo laipsnį.

1908 pradėjo rašyti į laikr. „Lietuvos ūkininkas“. Vėliau bendradarbiavo leidiniuose „Rygos garsas“, „Viltis“, „Aušrinė“, „Ateitis“, „Santara“, „Naujienos“, „Dirva“, „Keleivis“, latvių ir estų spaudoje. 1923-40 buvo laikr. „Lietuvos žinios“ redaktorius (nuo 1928 vyriausiasis ir nuo 1936 atsakomasis). Kurį laiką redagavo leidinį „Savivaldybių balsas“. Pasitraukęs iš Lietuvos, 1946-48 redagavo laikr. „Lietuvos žodis“ (Detmolde), 1949-68 – savaitr. „Nepriklausoma Lietuva“ (Monrealyje). 1950 suredagavo pirmąjį Kanados lietuvių kalendorių ir 1955 „Trečiosios Kanados lietuvių dienos metraštį“.

Priklausė Lietuvos žurnalistų s-gai ir buvo ilgametis valdybos narys. Buvo renkamas į Pabaltijo žurnalistų santarvės nacionalinį k-tą.

„**KAREIVIŲ TIESA**“, komunistinės orientacijos laikraštis, leistas nelegaliai 1920-36 Kaune. Leido Lietuvos KP CK komjaunimo org-jų vykdomasis k-tas, vėliau – LKP CK kaip leidinį kareiviams. Rašė apie Lietuvos politiką, tarptautinę padėtį, kareivių gyvenimą, propagavo komunistines idėjas. Bendradarbiavo Z. Angarietis, A. Bermanas, V. Kapsukas ir kt. Redagavo P. Jankauskas, K. Požela, K. Preikšas, A. Sniečkus. Spausdintas Smolenske (13 numerių), Kaune, pagrindinėse „Kovos“ ir „Spartako“ spaustuvėse. Išėjo 86 numeriai 600–3000 egz. tiražu.

KARIBUTAS Juozas (g. 1909 12 29(16) Panevėžio aps. Šimonių vls. Kinderių k.), režisierius, kino ir teatro kritikas. 1942-43 Vytauto Didžiojo un-te studijavo žurnalistiką. 1937 įstojo į J. Miltinio dramos studiją, vėliau perėjo į B. Dauguviečio vadovojamą valst. dramos studiją. 1940 priimtas aktoriumi bendradarbiu į Kauno valstybės teatrą. 1944 pasitraukė į Vokietiją, dirbo Fišbeko lietuvių stovyklos dramos trupės režisieriumi. 1949 atvyko į JAV, gyveno Los Andžele. Pastatė per 15 lietuvių trupių veikalų.

Spaudoje bendradarbiavo nuo 1936. Rašė į Amerikos lietuvių leidinius „Tėviškės žiburiai“, „Margutis“, „Laisvoji Lietuva“, „Lietuvių dienos“ ir „Naujienos“. Išleido kelionių įspūdžių, atsiminimų, publicistikos

knygų („Kelionė aplink pasaulį, 1974, „Teatrinio vargo keliais“, 1977, „Pro geležinę uždangą“, 1993, „Kur lietuviai verkė ir dainavo“, 1994, ir kt.).

KARIKATŪRA (it. caricatura < caricature – perkrauti, iškreipti), grafikos žanras, satyrinis arba humoristinis piešinys, išjuokiantis arba pašiepiantis visuomenės gyvenimo neigiamybes, žmogaus ydas, komiškus bruožus. Karikatūra iškreipia tikrovės vaizdą. Būdinga metaforos, hiperbolės, netikėti sugretinimai, alegorijos, ironijos, grotesko, šaržo elementai, sąmojingas, kalamūriškas (kai kada eiliuotas) tekstas. Pagal tematiką būna visuomeninė-politinė, socialinė, buitinė, portretinė (viena jos rūšių šaržas). Karikatūra greitai ir įtaigiai atspindi aktualiausius gyvenimo įvykius, paplitusi spaudoje (ypač satyriniuose laikraščiuose ir žurnaluose). Leidžiami ir atskiri satyriniai lapeliai, plakatai, jų rinkiniai.

Karikatūrų elementų aptinkama sen. Egipto, sen. graikų, vid. amžių dailėje. Lietuvoje karikatūros pobūdžio piešinių pasirodė XVI a. XIX a. satyrinių piešinių sukūrė A. Remeris, J. Rustemas, V. Smakauskas. XX a. pirmoje pusėje nemaža jų buvo išspausdinta periodinėje spaudoje, ypač satyros ir humoro žurnaluose („Yla“, „Kuntaplis“, „Spaktyva“, „Aitvaras“, „Vapsva“ ir kt.).

Karikatūras kūrė A. Varnas, P. Kalpokas, T. Kulakauskas, S. Žukas (žr.), J. Penčyla (žr.), J. Martinaitis (žr.), M. Ginzburgas, B. Jarmolajevs (Borjeras, žr.) ir kt. Pokario metais karikatūrų paskelbė J. Kasčiūnas, J. Docius, J. Buivydas (žr.), vėliau – V. Ajauskas, V. Jurkūnas (žr.), S. Krasauskas, A. Pakalnis, F. Samukas, V. Suchockis (žr.), M. Ščepavičius, A. Šiekštelė, A. Šiuša, Z. Šteinsys, A. Uža (žr.), R. Vaitkus, J. Varnas, V. Veb-lauskas, L. Vorobjovas ir kt.

KARINĖ PERIODIKA, su karo dalykais susijusios tematikos periodiniai leidiniai, skirti daugiausia kareiviams ir karininkams. Lietuvių karinės spaudos pirm-taku būtų galima laikyti leidinį „Žine apej Lenku waj-na su Maskolejs“ (žr.), kurio 2 numerius lietuvių ir lenkų k. 1864 išleido 1863-64 sukilimo Lietuvoje ir Lenkijoje vadovybė. 1906-07 Vilniuje ėjo nelegalus Lietuvos ir Baltarusijos socialdemokratų laikr. rusų k. „Soldatskaja žizn“ („Kareivių gyvenimas“, žr.). Rygoje 1914 trumpai buvo leidžiamas kariams skirtas laikr. „Kareivių tiesa“ (išėjo 3 numeriai), o 1915 – mėnesinis laikr. „Mūsų amžius“ („Naujas mūsų amžius“, iš-ėjo 7 numeriai). 1917 iš pradžių Rygoje, o paskui Petrograde ėjo pirmasis Lietuvos karininkų laikr. „Laisvas žodis“ (žr.). Nuo 1918 vasario vietoj jo buvo leidžiamas bolševikinis savaitr. „Kareivis socialistas“ (iš-ėjo 2 numeriai). 1917 vykusio pirmojo lietuvių karių suvažiavimo ir pirmojo seimo metu Petrograde buvo leidžiamas specialus savaitr. „Santara“ (žr.) priedas „Laisvės karininkas“ (išėjo keli numeriai).

Po Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo 1919 Kaune pasirodė tautinis savaitinis kareivių žurn. „Kariškių žodis“, kuris nuo 1920 vadinosi „Karys“ (žr.) ir ėjo iki 1944. 1919 pradėjo eiti Lietuvos kariuomenės laikr. „Tėvynės gynėjas“, leistas iki 1930. Taip pat buvo leidžiami atskirų pulkų laikraščiai „Gusaras“ (1919-34), „Keistutietis“ (1925) ir kiti: daugelio pulkų laikraščiai ėjo kaip žurn. „Karys“ priedai su atitinkamo pulko pavadinimu (antraštelėje). 1921-40 buvo leidžia-

mas karybos ir istorijos žurn. „Mūsų žinynas“ (žr.), kuris 1922-26 turėjo priedus „Karo literatūros rodyklė“ ir „Karo mokslo skyriaus biblioteka“. Karo mokslo draugija 1925-40 leido žurn. karininkams „Kardas“ (žr.). Taip pat ėjo žurnalo tipo leidiniai „Karininkų metraštis“ (žr.), „Karo archyvas“ (žr.), „Lietuvos karo invalidas“ (žr.), žurn. „Kariūnas“ (žr.), laikr. „Vyties ženklas“ (žr.). Lietuvos šaulių s-ga 1920-40 leido žurn. „Trimitas“ (žr.) ir daug trumpalaikių laikraščių. 1920-36 nelegaliai ėjo komunistinis laikr. kareiviams „Kareivių tiesa“ (žr.). Pirmaisiais bolševikinės okupacijos mėnesiais (1940) Kaune buvo leidžiamas laikr. „Karių tiesa“ (žr.), vėliau – „Raudonarmietis“ (žr.). Karo ir pokario metais ėjo laikraščiai lietuviams Raudonosios armijos kariams „Tėvynė šaukia“ (žr.), „Už tarybų Lietuvą“ (žr.), „Raudonasis karys“. Lietuvių kariams, tarnavusiems vokiečių kariuomenėje, 1944-45 buvo leidžiamas laikr. „Už tėvynę“ (žr.). 1944 Telšių mieste trumpai ėjo fronto kovotojų laikraštis „Lietuvos gynėjas“ (žr.). Vokietijoje 1944-45 buvo leidžiamas iš Lietuvos perkeltas žurn. „Karys“ (žr.) – kaip lietuvių karių laikraštis (ėjo beveik iki karo pabaigos, o paskui 1950 buvo atgaivintas JAV kaip žurnalas). Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, 1990 buvo atnaujintas prieš karą leistų tautinės žurnalo karininkams „Kardas“ (žr.) ir Lietuvos šaulių s-gos žurn. „Trimitas“ leidimas. 1991 pradėjo eiti žurn. kareiviams „Karys“ (žr.), dvisavaitis laikr. „Savanoris“ (žr.), 1992 – savaitr. „Krašto apsauga“ (žr.), o 1995 – Lietuvos karo akademijos laikr. „Kariūnas“ (žr.).

v.U.

„**KARININKŲ METRAŠTIS**“, Lietuvos krašto apsaugos ministerijos Kariuomenės štabo karininkų žinynas, leistas 1932, 1933, 1937, 1939 tarnybos reikams Kaune. Spausdinta 100-110 egz., kurie buvo numeruojami ir griežtai saugomi. Spausdino „Spindulio“ spaustuvė Kaune.

„**KARYS**“: 1. Lietuvos kariuomenės savaitinis žurnalas, leistas 1919-40 Kaune, 1941-44 Vilniuje (1944 pab.–1945 keli numeriai išleisti Vokietijoje). Nuo 1919 gegužės 22 iki 1920 spalio 23 Nr. 42 (74) vadinosi „Kariškių žodis“, leido Krašto apsaugos ministerijos Literatūros skyrius. 1920 Nr. 41 – 1921 Nr. 26 išleido Generalinio štabo Literatūros skyrius, 1921 Nr. 27 – 1923 Nr. 52 – Krašto apsaugos m-jos Karo mokslo skyrius, 1924 Nr.1 – 1924 Nr. 5 – Generalinio štabo Karo mokslo skyrius, 1924 Nr. 6 – 1927 Nr. 52 – Vyr. štabo Karo mokslo skyrius, 1928 Nr. 1 – 1929 Nr.13 – Lietuvos vyr. štabo Karo mokslo v-ba. Nuo 1929 Nr. 14 leido Vyr. štabo Spaudos ir švietimo skyrius, nuo 1941 Nr. 1 – Savisaugos dalių inspekcija. Bendradarbiavo K. Aleksa, P. Babickas, V. Bytautas, St. Butkus, H. Blazas, L. Dovjolinai, A. Dilys, A. Giedrius, A. Gustaitis, K. Motieka, P. Mikalauskas, P. Levickas ir kt. Redaktoriai: J. M. Laurinaitis, V. Steponaitis, K. Kepalas, P. Ruseckas, St. Majus, J. Balčiūnas, J. Tomkus, R. Burakas, S. Urbonas. Spausdino Lietuvos valstybinė bei „Spindulio“ spaustuvės Kaune, „Švyturio“ spaustuvė Vilniuje. Leido priedus atskiriems kariuomenės pulkams: „1 pėstininkų D. L. K. Gedimino pulkas“ (1927 08 14), „Mūsų karių kapai“ (1927 11 23), „5 pėstininkų D. L. K. Kęstučio pulkas“ (1928 06 29) ir kt., taip pat kurį laiką leido priedą gudų k. „Bielorus voiskovy“ (red. A. Ružancovas). Tiražas 1920 – 4000

egz., 1940 – 33 000 egz.

G.B.

2. Pasaulio lietuvių karių veteranų mėnesinis iliustruotas žurnalas, ėjęs nuo 1950 lapkričio iki 1991 Niujorke (JAV) kaip atgaivintas Nepriklausomoje Lietuvoje leistas leidinys. Iš pradžių vadinosi pasaulio lietuvių karių žurnalu. 1950-51 leido S. Urbonas, vėliau – Lietuvos karių-veteranų s-gos „Ramovė“ Niujorko skyrius. Be karinių dalykų, daug spausdino istorinės tematikos straipsnių, grožinės literatūros kūrinių. Žurnale buvo Lietuvos šaulių s-gos tremtyje skyrius „Tremties trimitas“. Redaktoriai: S. Urbonas (1950-51), D. Penikas (1952-54), Z. Raulinaitis (1954-84), B. Raugas (nuo 1985). Redakcijai talkino J. Rūtenis, V. Jonikas, P. Petrušaitis, E. Petrauskaitė, Balys Brazdžionis, Br. Balčiūnas, K. Kepalas. Tiražas 1983 – 1650 egz.

Žurnalo redakcija išleido karo istorijos ir kitokios tematikos knygy.

1992 žurnalas perkeltas į Lietuvą ir sujungtas su 1991 pradėtu leisti to paties pavadinimo leidiniu.

3. Krašto apsaugos ministerijos mėnesinis žurnalas, leidžiamas nuo 1991 Vilniuje kaip atkurtas 1919 pradėjęs eiti to paties pavadinimo leidinys. Skirtas kareiviams ir plačiajai visuomenei. Redaktoriai: B. Čekauskas (1991-93, žr.), K. Starinskas (nuo 1994, žr.). Tiražas 1991 – 22 000 egz., 1997 – 2100 egz.

„**KARIŠKIŲ ŽODIS**“, žr. „Karys“.

„**KARIŲ TIESA**“, Lietuvos kariuomenės politinės vadovybės laikraštis, leistas 1940 07 13–08 31 Kaune 3-6 kartus per savaitę. Redagavo J. Pajaujis. Išėjo 31 numeris.

„**KARIŪNAS**“: 1. Iliustruotas kariūnų ir aspirantų žurnalas, leistas 1932-40 Kaune. Pirmąjį numerį 1932 rugsėjo mėn. išleido Karo mokyklos kariūnų klubo fondas kaip Pirmojo Lietuvos Prezidento karo mokyklos kariūnų laikraštį. Ėjo kartą per du mėnesius. Nuo 1934 Nr. 13-14 leido Kariūnų ramovė; nuo 1939 vadinosi P.L.P.Karo mokyklos kariūnų ir aspirantų iliustruotas žurnalas. Bendradarbiavo J. Būtėnas, A. Butkus, B. Brazdžionis, S. Giedraitis, L. Gira, A. Jovaiša, E. Matuzevičius, A. Miškinis, J. Noreika, S. Raštikis, M. Ruseckas, B. Rutkauskas, K. Sadauskas ir kt. Redaktoriai: S. Urbanavičius, K. Zupka, V. Tamulaitis. Spausdino „Typolit“ bei „Šviesos“ spaustuvės Kaune. Išėjo 45 numeriai.

G.B.

2. Lietuvos karo akademijos laikraštis, einantis nuo 1995 liepos Vilniuje. Vyr. redaktorius S. Puškorius. Tiražas 300 egz.

KARKA Jonas (g. 1909 01 06 Panevėžio aps. Vaidlonių k.), ekonomistas, žurnalistas. 1926-30 mokėsi Panevėžio mokytojų seminarijoje, 1932-37 studijavo ekonomikos mokslus Kauno Vytauto Didžiojo un-te, 1930-31 mokėsi karo m-loje. 1932-34 mokytojavo Kalnėnuose (Kauno aps.). 1934-40 dirbo Finansų ministerijos kairių tvarkytojo įstaigoje Kaune, Vilniuje. Bendradarbiavo leidiniuose „Panevėžio balsas“, „Trimitas“, „Tautos ūkis“, „Mūsų rytojūs“, „Lietuvos aidas“. Antrojo pasaulinio karo metu išvyko į Kanadą, kur dirbo braižytoju ir bendradarbiavo leidiniuose „Tėviškės žiburiai“, „Nepriklausoma Lietuva“, „Draugas“, „Toronto Sun“, „Toronto Star“.

KARMAZAITĖ Rasa (g. 1969 01 13 Vilniuje), žurnalistė. Mokėsi Vilniaus un-to Žurnalistikos in-te. 1989 buvo leidinio vaikams „Aitvaras“ bendradarbė. Nuo 1990 dirba dienr. „Lietuvos rytas“ redakcijoje: iš pradžių buvo reporterė, kelerius metus redagavo „Lietuvos ryto“ leidinį jaunimui „Mes!“ Nuo 1995 – „Lietuvos ryto“ vyr. redaktoriaus pavaduotoja, dienraščio priedų „Gyvenimo būdas“, „Medicina“, „Bendraamžiai“, „Mes!!!“ redaktorė. Paskelbė žurnalistinių tyrimų, straipsnių, korespondencijų socialiniais ir jaunimo gyvenimo klausimais.

„KARO ARCHYVAS“: 1. Lietuvos kariuomenės leidinys, leistas 1925-29, 1935-40 Kaune. Ėjo neperiodiškai. 1925-29 leido Vyr. štabo Karo mokslo skyrius, o 1935-40 – Spaudos ir švietimo skyrius. Spausdino karo ir Lietuvos kariuomenės istorijos tyrinėjimus, monografijas, karių atsiminimus, dokumentus, Lietuvos istorijos studijas. Bendradarbiavo V. Bičiūnas, V. ir M. Biržiškis, K. Balsys, S. Butkus, M. Čilvinaitė, T. Daugirdas, Z. Ivinskis, J. Laurinaitis, V. Lingė, V. Martišius, A. Merkys, P. Račys, A. Ružancovas, K. Pakalniškis, V. Vitkauskas ir kt. Spausdino „Spindulio“, „Varpo“ spaustuvės Kaune. Redagavo V. Steponaitis. Tiražas 1925 – 800 egz., 1929 – 200 egz. Išėjo 12 tomų. GB.

2. Lietuvos krašto apsaugos m-jos žurnalas, išleistas 1993 Vilniuje kaip atgaivintas 1925-40 Kaune ėjęs to paties pavadinimo leidinys. Ats. redaktorius G. Surgailis. Išėjo 1 numeris (T.13). Tiražas 1000 egz.

„KARO MOKSLO DRAUGIJOS ŽINIOS“, žr. „Kardas“.

KARO PABĖGĖLIŲ PERIODIKA, periodiniai leidiniai, kuriuos leido karo nublokšti, iš Lietuvos laikinai pasitraukę lietuviai kitose šalyse. Pirmojo pasaulinio karo (1914-18) metais ir po jo tokie leidiniai ėjo Rusijoje (Petrograde, Maskvoje, Voroneže). Ten lietuvių socialdemokratams leido laikr. „Socialdemokratas“ (žr.), bolševikinės orientacijos laikr. „Tiesa“ (žr.), demokratams (liaudininkams) – savaitr. „Naujoji Lietuva“ (žr.), almanachą „Aušrinės keliais“, tautinės orientacijos demokratams (būsimieji tautininkams) – savaitraščius „Lietuvių balsas“ (žr.) ir „Santara“ (žr.), krikščionys demokratams – savaitraščius „Vadas“ (žr.) bei „Žvaigždė“ (žr.).

Baigiantis Antrajam pasauliniam karui, 1944-45, keletas rotatorinių arba rankraštinių lietuviškų laikraščių ėjo iš Lietuvos išsiųstų, mobilizuotų darbams ar kitaip karo nublokštų lietuvių susitelkimo centruose Vokietijoje („Aidai“, žr.), Austrijoje („Žinynas“, „Tėvynė“), Norvegijoje („Tremtinių aidas“, „Tėvynės balsas“, „Pašvaistė“). Po karo, 1945-52, užsienyje, karo pabėgėlių stovyklose, buvo leidžiama beveik 500 lietuviškų leidinių – žurnalų, biuletenių, laikraščių, laikraščių, almanachų, metraščių, sienlaikraščių. Vienu tiražas buvo nuo kelių dešimčių iki kelių šimtų, o kitų net iki keliolikos tūkstančių egz. Tarp jų buvo rankraštinių, įvairiais būdais daugintų, rotatorinių ir net gera spaustuvine technika spausdintų iliustruotų leidinių. Periodinius leidinius leido įvairios grupuotės, visuomeninės, profesinės organizacijos ir sambūriai, religinės bendruomenės, buvę spaudos darbuotojai, mokslininkai, inžinieriai, studentai, sportininkai. Laikraščių ir žurnalų pavadinimai dažniausiai buvo susiję

su Lietuvoje ėjusių periodinių leidinių pavadinimais ar su leidėjų politinėmis, idėjinėmis, profesinėmis nuostatomis. Keliolika laikraščių ėjo ir vokiečių, anglų, prancūzų k.

Daugiausia lietuviškų periodinių leidinių buvo leidžiama Vakarų Vokietijos stovyklose, kurių ten buvo apie šimtas, o jose lietuvių – apie 50 000 (1945). Vienas iš pirmųjų lietuvių periodinių leidinių Vokietijoje buvo 1945 balandžio mėn. Koburgo stovykloje pasirodęs radijo žinių ir vietinės informacijos biuletėnis „Lietuviškoji informacija“, kuris vėliau vadinosi „Dienos žinios“ (žr.) ir ėjo iki 1949. Nuo 1945 gegužės vidurio panašūs informaciniai biuletėniai („Dienos naujienos“, „Naujienos“, „Mūsų žinios“) pradėjo eiti ir keliose kitose stovyklose, o 1945-47 jie buvo leidžiami beveik visuose lietuvių susitelkimo centruose. Tiesa, daugelis jų ėjo labai trumpai, dažnai vienas pakeisdavo kitą, tais pačiais pavadinimais buvo leidžiami keliose vietose. Kiek ilgiau buvo leidžiami informaciniai biuletėniai „Alguvos baro dienos naujienos“ (1945-49), „Kelyje tėvynėn“ bei „Akiratyje“ (1945-47), „Aktualiosios informacijos“ (1945-49), „Hanau lietuviai“ (1945-47), „Informacijos biuletėnis (1945-49), „Naujos žinios“ (1945-48), „Naujausios žinios“ (1945-48), „Benamio dalia“ (1945-47), „Nemuno aidas“ (1945-47), „Leiskit į tėvynę“ (1945-48), „Viltis“ (1945-47), „Lietuvių informacija“ (1945-48), „Mūsų informacija“ (1946-48), „Pasaulis šiandien“ (1946-49), „Tremtinio balsas“ (1946-48). Kai kurie biuletėniai ėjo kaip sieniniai laikraščiai ar laikraštėliai. Tačiau buvo ir tokių, kurie beveik nesiskyrė nuo įprastinių laikraščių ar savaitraščių, o biuletėniais arba tiesiog leidiniais vadinosi todėl, kad jiems nebuvo suteiktas laikraščių statusas. Mat visoms stovykloms galima buvo leisti savo informacinius biuletėnius, juose neliečiant platesnio pobūdžio ir tarptautinės politikos klausimų, o lietuviškų laikraščių ir savaitraščių skaičius buvo griežtai ribotas. Todėl laikraščiai ar laikraštėliais gali būti laikomi ne tik kai kurie paminėti biuletėniai, bet ir daug kitų leidinių: „Lietuvių balsas“ (1945-46), „Aušros belaukiant“ (1945-46), „Šiandien“ (1946-48), „Žinios“ (1946-49), leidinėliai vaikams „Vieversėlis“ (1945-46) ir „Gimtinės žiburėliai“ (1946-49), katalikiški leidiniai „Naujasis varpas“ (1945-50) bei „Mažasis židinys“ (1946-48), tautininkų leidinys „Mūsų pranešimai“ (1946-48), liaudininkų leidinys „Varpas“ (1946-49), socialdemokratų leidinys „Ateities keliu“ (1946-49), Lietuvos atgimimo sąjūdžio leidinys „Laisvoji Lietuva“ (1946-50), Lietuvos laisvės kovotojų leidinys „Gairės ir žingsniai“ (1946-47), skautų leidiniai „Skautas“ (1945-47), „Skautybė“ (1946-48), „Vytis“ (1948-50), moksleivių leidinys „Moksleivių balsai“ (1946-47), sporto leidiniai „Sporto kelias“ (1947-49), „Sporto naujienos“ (1947-48) ir „Mūsų šachmatai“ (1947-48), humoro leidiniai „Kultuvė“ (1946-49), „Aitvaras“ (1946-48), „Kirvarpa“ (1945-46), „Vapsva“ (1946-49), krikščioniškos minties mėnesinis leidinys „Mūsų pasaulis“ (1950-51), Mažosios Lietuvos lietuvių leidinys „Keleivis“ (1950-68). Lietuviams, kaip ir kitų tautų pabėgėliams, Vokietijos (anglų, amerikiečių, prancūzų) karinė okupacinė valdžia išduodavo ir licencijas keliems laikraščiams gimtaja kalba leisti (kai 1946 lapkričio 15 buvo gautos licencijos 4 laikraščiams, lietuviai tuo metu jau leido (gavę laikiną leidimą) net 8 laikraščius, todėl pusės jų leidimą privalėjo nutraukti). Pirmasis Vokietijos sto-

vyklose gyvenančių lietuvių laikr. „Lietuvis“ (žr.) pasirodė 1945 rugpjūčio mėn. ir ėjo iki gruodžio pradžios. Tais pačiais metais pradėjo eiti ir laikr. „Mūsų kelias“ (žr.), savaitr. „Žiburiai“ (žr.), ėję iki 1949, laikraščiai „Apžvalga“ (žr.), „Naujasis gyvenimas“ (žr.), „Laisvės varpas“ (žr.), „Mūsų viltis“ (žr.), ėję tik iki 1946, savaitr. „Tėviškės garsas“ (žr.), leistas iki 1948. 1946-49 buvo leidžiamas laikr. „Mintis“ (žr.) ir savaitr. „Lietuvių žodis“ (žr.), 1950-55 – savaitr. „Tremtis“ (žr.). Šalia informacinių biuletenių ir laikraščių Vakarų Vokietijos stovyklose ėjo ir lietuviškų žurnalinių leidinių – hektografuotų arba spausdintų spaustuvėje, leistų nereguliariai ir dažniausiai trumpai. Tai tautiniai, politiniai žurnalai „Tremtinių Romuva“ (1946-47), „Jaunasis socialdemokratas“ (žr.), „Į laisvę“ (1948), „Viltis“ (1949), kultūros ir visuomenės žurnalai „Aidai“ (žr.), „Alguvos baras“ (žr.), „Nemuno banga“ (žr.), „Pėdsakai“ (1946-47), „Šviesa“ (žr.), „Tėvynės šešėlyje“ (1946-47), „Vagos“ (žr.), „Žingsniai“ (žr.), „Tėvynės sargas“ (žr.), literatūros, mokslo bei meno žurnalai „Gintaras“ (žr.), „Mintis“ (1946), „Žvilgsniai“ (1946-48), „Žibintas“ (žr.), humoro žurn. „Dievo paukštelis“ (žr.), pedagogikos žurn. „Tremtinių mokykla“ (1946), moksleivių žurnaliniai leidiniai „Ateitis“ (žr.), „Spinduliai“ (1946-48), „Ateities spinduliai“ (1947-48), studentų žurnaliniai leidiniai „Studentų dienos“ (1947-48), „Studentų varpas“ (1947-48), leidinys vaikams „Saulutė“ (žr.), skautų žurnaliniai leidiniai „Skautų aidas“ (žr.), „Gairės“ (1947-48), inžinierių profesiniai žurnalai „Inžinieriaus kelias“ (žr.) ir „Technikos pasaulis“ (1946-48), amatininkų ir darbininkų žurnalas „Darbas ir amatai“ (1947), kurį vėliau pakeitė informacinis leidinys „Bendras darbas“ (žr.), religiniai leidiniai „Auka“ (1947-48), „Naujasis žmogus“ (1948-49) bei „Jaunimo ratelis“ (1950-55). Kai kurių laikraščių ir žurnalų leidimas 1949 arba vėlesniais metais buvo perkeltas į JAV, ir jie ten buvo leidžiami dar kelis dešimtmečius tais pačiais arba pakeistais pavadinimais.

Lietuviški periodiniai leidiniai ėjo ir kitų šalių karo pabėgėlių stovyklose. Austrijoje buvo leidžiami informaciniai biuleteniai „Dienos žinios“ (1945-47), „Pasaulis ir mes“ (1945-46), „Austrijos lietuvių informacinis biuletenis“ (žr.), laikraščiai „Mūsų žinios“ (žr.), „Sambūris“ (1946-47), žurnalas „Tėvynė“ (1946-47), Belgijoje – laikraščiai „Svetimaj padangėj“ (1945-46), „Gimtoji šalis“ (žr.), Danijoje – „Lietuvių žinios“ (1945-47), „Informacinis biuletenis“ (1945-49), Italijoje – „Lietuvių balsas“ (žr.), „Prošvaistė“ (1946-47), „Aidas“ (1946-47), Norvegijoje – „Tėviškės aidas“ (1945), Prancūzijoje – „Be tėvynės“ (1945-46), „Biuletenis“ (1947-53), Švedijoje – laikraščiai „Svetur“ (1945-46) bei „Spinduliai“ (1946-47), žurnalai „Šviesa“ (1946-47), „Pragiedruliai“ (žr.), „Baltic Review“ (anglų k., žr.), Šveicarijoje – laikraščiai „Tautos sargyba“ (1946-49), „Šveicarijos lietuvių žinios“ (1951), Didžiojoje Britanijoje – „Britanijos lietuvis“ (žr.), „Manchester apygardos žinios“ (1950-52), „Santarvė“ (1951-52). Šiose šalyse ėjo ir daugiau laikraščių, biuletenių, laikraščių, žurnalinių leidinių, tačiau jie daugiausia buvo trumpalaikiai, pasirodė po vieną kitą jų numerį. Kai kurie leidiniai vėliau buvo atgaivinti Vakarų Vokietijoje arba JAV.

v.u.

KAROSAS Algirdas (1927 09 01 Rygoje – 1980 03 18 Vilniuje), fotožurnalistas. Baigė Vilniaus konservatori-

ją, žurnalistikos studijas Maskvoje. Fotožurnalisto veiklą pradėjo 1952. Dirbo laikr. „Sovetskaja Litva“ redakcijoje, agentūroje „Sovinformbiuro“, nuo 1964 iki 1980 – žurn. „Kooperatininkas“ redakcijoje skyriaus redaktoriumi. Nuotraukas spausdino įvairiuose laikraščiuose ir žurnaluose. Dalyvavo daugelyje fotografijos parodų. 1977 surengė personalinę fotografijos darbų parodą.

KAROSAS Jonas (1912 03 20 Vilniuje – 1975 04 03 ten pat), žurnalistas. 1931-32 studijavo Vilniaus un-te, kurį baigė 1949. Redagavo pagrindinius komunistinius žurnalus „Barikada“ (1932-37), „Bedievis“ (1934), laikr. „Valstiečių balsas“ (1933-34, 1935-38). Leido ir redagavo vienkarišius Vilniaus lietuvių literatūros ir dailės leidinius „Varpos“, „Varsnos“, „Vingis“ (visus 1937), „Sėja“ (1938), „Vermė“ (1939), juose paskelbė nemažai literatūrinės kritikos straipsnių. 1940-41 buvo laikraščių „Prawda Wileńska“, „Vilniaus balsas“ redaktorius. 1942-44 tarnavo Raudonosios armijos 16 lietuviškoje divizijoje. 1944 dirbo Lietuvos valst. leidyklos (Maskvoje), laikr. „Prawda Wileńska“ (Vilniuje) redaktoriumi. 1944-55 buvo laikr. „Tiesa“ redaktoriaus pavaduotojas, 1952-59 – Vilniaus un-to žurnalistikos katedros vedėjas, 1955-61 – žurn. „Komunistas“, 1961-75 – „Mokslas ir gyvenimas“ vyr. redaktorius.

1957-75 buvo Lietuvos žurnalistų sąjungos v-bos pirmininkas.

Parašė atsiminimų apie lenkų okupacijos laikus ir savo dalyvavimą pagrindinėje veikloje („Kalba Vilniaus akmenys“, 1963, lenkų k. 1968), kelionių apybraižų („10 000 kilometrų aplink Europą“, 1957), kritikos straipsnių („Literatūra ir visuomenė“, 1982). Išleistas raštų rinkinys „Audringi pavasariai“ (T. 1-2, 1978-79).

KAROSAS Jurgis (g. 1922 02 09 Utenoje), žurnalistas. 1946-48 mokėsi Vilniaus un-te, 1950-53 – Maskvos aukštojoje partinėje m-loje. 1948-50 buvo LKP(b) Anykščių aps. k-to darbuotojas, laikr. „Kolektyvinis darbas“ redaktorius. Nuo 1953 iki 1988 – „Valstiečių laikraščio“ redaktorius.

KARPAVIČIUS Povilas (1909 07 01 Tbilisyje – 1986 12 25 Kaune), fotografas. 1931 baigė Kauno žemėtvarkos m-lą. 1936 pradėjo dalyvauti meninės fotografijos parodose. 1957 išrado spalvotosios izopolichromijos techniką. 1959-66 dėstė Kauno S. Žuko dailės technikume, nuo 1966 dirbo Lietuvos žemės ūkio akademijoje. Kaip fotografas daugiausia kūrė portretus, peizažus, naudojo įvairią fotografijos techniką. Fotografijos technikos ir kūrybos klausimais rašė žurnaluose „Mokslas ir gyvenimas“, „Sovetskoje foto“ ir kt. Išleido vadovėlius „Spalvotosios fotografijos praktika“ (1961), „Fotografijos vadovas“ (1980).

KARPIUS Kazys (1895 08 01(07 20) Babcinos dvare, Babtų vls. – 1971 10 20 Klivlende, JAV), rašytojas, žurnalistas, visuomenės veikėjas. 1909 atvyko į JAV. Baigė Klivlendo Vesterno un-te ekonomikos ir anglų kalbos studijas. Nuo 1910 bendradarbiavo laikraščiuose „Keleivis“ ir „Draugas“, savaitr. „Vienybė lietuviškų“, dirbo jos spaustuvėje. 1917 persikėlė į Klivlendą, pradėjo dirbti laikr. „Dirva“ redaktoriaus pavaduotoju. 1918-48 buvo „Dirvos“ redaktorius, 1925-48 – jos savi-

ninkas.

Išleido apysakų bei romanų („Juodas karžygys“, 1927, „Vargšų karalienė“, 1929, „Klajūnas“, 1932), pjesių („Kryžiokas“, 1923, „Žentai iš Amerikos“, 1931), eilėraščių rinkinį „Trimitas“ (1920). D.Š.

KARTJALAS Valentinas (g. 1939 03 29 Rusijos Federacijos Marių Respublikos Seklianuro k.), žurnalistas. 1968 Jekaterinburge baigė Uralo valst. un-to Žurnalistikos fak. Dirbo Rusijos spaudoje, radijuje ir televizijoje. 1973-94 buvo laikr. „Echo Litvy“ žemės ūkio skyriaus vedėjas. Nuo 1994 – laikr. „Vakarinės naujienos“ redaktoriaus pavaduotojas rusiškajai laidai, nuo 1996 – žurn. „Russkoje slovo“ redaktoriaus.

Daugiausia rašo apie ekonomiką, žemės ūkio ekonomiką, taip pat kultūros, kultūros istorijos, Rytų Europos tautų istorijos ir etnografijos klausimais. Parašė kelias istorines apsakas ir apsakymus apie finougrų tautų (marių, mordvių, vengrų) gyvenimą senovėje. Savo kūrinių išspausdino Marių Respublikos žurnaluose bei laikraščiuose (marių k.), žurn. „Švyturys“, laikraščiuose „Echo Litvy“, „Vakarinės naujienos“.

KARTOTEKA (lot. charta – papiruso lapas, popierius + gr.thēkē – talpykla, dėžė), susistemintas informacijos turinčių kortelių rinkinys, naudojamas kaip informacijos paieškos priemonė. Kortelės gali būti sudėliotos abėcėlės tvarka, pagal temas, datas, objektų laikymo vietas ir kitaip. Kartotekos vartojamos bibliotekose, mokslo įstaigose, redakcijose ir kitur. Pasitaroju metu jas pradeda išstumti kompiuterinės sistemos.

KARUŽA Petras (1908 05 15 Glengarnoke, Škotijoje – 1933 03 15 Kaune), poetas, žurnalistas. 1928 baigė Vilkaviškio gimnaziją. Nuo 1928 studijavo Lietuvos un-te Teologijos-filosofijos fak. lietuvių ir prancūzų literatūrą, pedagogiką ir psichologiją. 1929 pradėjo dirbti laikr. „Rytas“ redakcijoje, buvo lit. skyriaus redaktoriaus. Taip pat dirbo filmų tikrinimo įstaigoje. Priklausė Lietuvių rašytojų d-jai. Bendradarbiavo leidiniuose „Rytas“, „Granitas“, „Naujoji Romuva“, „Židinyš“, „Ateitis“ ir kt.

Rašė straipsnius literatūros, kultūros ir politikos klausimais. Išleido eilėraščių rinkinį „Giesmės apie daiktus ir žmones“ (1933).

KASA (it. cassa < lot. capsula – talpykla, dėžė), spaustuvės dėžė su skyriais šriftui laikyti.

KASETINĖ TELEVIZIJA, televizija, kuriama videokasetėse ir rodoma iš jų („BETACAM“, „Super VHS“ ir kitų tipų).

„KAS GIRDET?“, visuomenės, politikos ir literatūros katalikiškos orientacijos laikraštis, leistas 1925 Marijampolėje. Ėjo kartą per savaitę. Informavo apie svarbiausius Lietuvos ir pasaulio įvykius, Marijampolės apylinkių gyvenimą. Bendradarbiavo M. Endziulaitis, V. Mažonas, V. Raulinaitis, J. Staugaitis, J. Totoraitis ir kt. Ats. redaktoriaus ir leidėjas J. Kedys. Spausdino „Šešupės“ spaustuvė. Leido priedą „Blaivybės garsas“. Išėjo 15 numerių.

KASIULIS Pranas (g. 1922 06 23 Jurbarke), žurnalistas. 1951 baigė lituanistikos studijas Vilniaus un-te. 1951-62 buvo žurn. „Švyturys“ ats. sekretorius, 1964-82 – žurn. „Mokslas ir technika“ ats. sekretorius, skyriaus redaktoriaus. Išleido apybraižų rinkinius „Daugiau čia nebežels usnys“ (1955), „Daina apie brolius“ (1965). Paskelbė kūrinių įvairiuose leidiniuose.

KASNIŪNAS (iki 1938 **KASNICKAS**) **Vytautas** (g. 1914 04 10 Joniškėje), žurnalistas, visuomenės veikėjas. 1934 baigęs Šiaulių mokytojų seminariją, Kauno Vytauto Didžiojo un-te ir Vilniaus un-te studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą. 1944 pasitraukęs iš Lietuvos, Čikagos un-te (JAV) studijavo industrinę metodiką.

Spaudoje pradėjo bendradarbiauti 1932. Rašė į leidinius „Mūsų Vilnius“, „Trimitas“, „Karys“, „Jaunoji Lietuva“, „Verslas“, „Jaunoji karta“, „Vakarai“, „Ūkininko patarėjas“, „Tautos mokykla“. 1937-40 dirbo dienr. „Lietuvos aidas“ redakcijoje. 1941-43 redagavo (kartu su A. Kaulėnu) savaitr. „Panevėžio apygardos balsas“. 1950-52 buvo „Margučio“ radijo bendradarbis, nuo 1952 Sofijos Barcus kasdieninėje radijo programoje vedė „Tėvynės vaizdų“ skyrių. Nuo 1972 redagavo žurn. „Lietuvis žurnalistas“ (1-7 ir 11 numerius). 1967-77 dirbo Čikagos Lietuvių forumo radijo programų vedėju, nuo 1978 – žurn. „Laiškai lietuviams“ bei laikr. „Tėvynė“ redakcijose. 1972-76 buvo Lietuvių žurnalistų s-gos vicepirmininkas, 1982-84 – sekretorius. Nuo 1992 – laikr. „Tėvynė“ redaktoriaus. D.Š.

KASPARAS Romas (g. 1933 10 17 Klaipėdoje), inžinierius, spaudos ir radijo darbuotojas. Mokėsi Palangoje, po Antrojo pasaulinio karo – Vokietijoje, Oldenburgo lietuvių gimnazijoje. Nuo 1948 gyveno Brazilijoje, kur baigė Bela Horizonte technikos un-tą. 1957 persikėlęs į JAV, studijas pagilino Iliojaus technologijos in-te (Čikagoje). 1967-82 dirbo Iliojaus inžinerinių tyrinėjimų in-to Mechaninės inžinerijos departamento skyriuje. 1973 buvo išrinktas į Pasaulio lietuvių bendruomenės v-bą. Nuo 1976 yra žurn. „Pasaulio lietuvis“ bendradarbis, 1978-80 buvo vienas jo redaktorių. Nuo 1982 dirba radijo „Amerikos balsas“ lietuvių tarnyboje Vašingtone.

KASTYTIS-TVARDAUSKAS Vytautas (g. 1922 03 01 Salake, Zarasų aps.), žurnalistas. 1941 baigė Kauno jėzuitų gimnaziją, 1944 – Kauno dramos teatro vaidybos studiją; Vytauto Didžiojo un-te klausė lituanistikos kursą. Buvo nuolatinis Kauno radiofono bendradarbis. 1945 Norvegijoje (Troslos stovykloje prie Trondheimo) leido laikraštėlį „Svetimaj padangėj“, kuris 1945-46 buvo leidžiamas Belgijoje (Zedelgemo stovykloje). 1947 emigravo į Kanadą. Bendradarbiavo laikraščiuose „Nepriklausoma Lietuva“, „Draugas“, „Naujienos“. 1966 pradėjo dirbti laikr. „Tėviškės žiburiai“ redakcijoje. Išleido eilėraščių rinktinę „Smūtkeliai žydi“ (1946), satyrų ir feljetonų rinkinį „Kolektyvinė prausykla“ (1952). D.Š.

KASULAITIS Algirdas Jonas (1928 06 28 Kybartuose, Vilkaviškio aps. – 1992 01 15 Klivlende, JAV), žurnalistas, visuomenės veikėjas. Mokėsi Kybartų gimnazijoje, 1944 pasitraukė į Vokietiją, 1948 baigė Augsburgio lietuvių gimnaziją. 1949 išvyko į JAV. Klivlende (Western Reserve un-te) studijavo ekonomiką.

Nuo 1942 dalyvavo visuomeninėje veikloje. Augsburgėje buvo Pr. Dovydaičio kuopos pirmininkas ir laikr. „Spinduliai“ redaktorius. 1949-50 redagavo laikr. „Lietuvos žinios“, 1955-61 – „Jaunimo žygiai“. Nuo 1964 buvo Lietuvių krikščionių demokratų s-gos centro k-to pirmininkas. Rašinius (dažniausiai A. Erdvilo slapyvardžiu) spausdino laikraščiuose „Draugas“, „Darbininkas“, „Tėviškės žiburiai“.

KAŠAUSKAS Stasys (g. 1943 08 10 Telšių aps. Birikų k.), žurnalistas, rašytojas. 1981 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1969-71 dirbo laikr. „Tiesa“, 1971-75 – savaitr. „Gimtas kraštas“, 1975-80 – savaitr. „Literatūra ir menas“ redakcijose. Nuo 1980 buvo žurn. „Moksleivis“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, 1993-94 – savaitr. „Atgimimas“ vyr. redaktorius. Nuo 1993 yra žurn. „Lithuania in the World“ leidėjas ir vyr. redaktorius. Lietuvos nepriklausomos valstybės atkūrimo (1990) akto signataras.

Parašė apybraižų, reportažų, novelių, ironiškų pasakojimų. Išleido publicistikos knygas „Žmonės didelėje žemėje“ (1977), „Gyvenimo vagos“ (1980), „Negrįžtantis bumerangas“ (1980), „Gyvenimo paveikslai“ (1982), „Mes, Adomo vaikai“ (1983), „Nekasdieniniai pasimatymai“ (1985), „Meilė ir kiti žaidimai“ (1987), „Einu namo“ (1988), „Tiesos sakymas“ (1988), „Leisk, Viešpatie, numirti“ (1990). 1989 už knygą „Tiesos sakymas“ apdovanotas V. Kapsuko premija.

„KATAKOMBOS“: 1. Pogrindinis literatūros laikraštis, ėjęs nuo 1978 spalio Kaune. Leido P. Matkevičius (Don Pedro), J. Fabijanskas, Pr. Tuminas. Redagavo Pr. Antalkis-Mikalasuskas (žr.). Spausdino originalius literatūros kūrinius (apsakymus, legendas), užsienio autorių legendas ir straipsnius, susijusius su religija. Tiražas – 50–100 egz. (daugintų „Era“). Išleista 17 numerių.

2. Almanachinio pobūdžio leidinys, leistas 1990-91 Vilkiuje (Kauno raj.). Rašė apie užmirštus pagrindinės spaudos žurnalistus, rašytojus bei leidėjus, skelbė jų pogrindyje parašytus originalius publicistikos, poezijos, prozos kūrinius bei vertimus. Leidėjas ir redaktorius Pr. Antalkis-Mikalasuskas (žr.). Tiražas 100–300 egz. Išėjo 7 numeriai.

„KATALIKAS“: 1. JAV lietuvių laikraštis, ėjęs 1899 01 – 1917 04 Čikagoje. Iš pradžių savaitraštis, 1914-16 – dienraštis, vienas pirmųjų lietuviškų dienraščių JAV. Įsteigė M. Kriaučiūnas ir J. Tananevičius. Leido M. Tananevičius, J. Tananevičius. Redagavo: 1899 – J. M. Stupnickis ir Rusikis, 1900-02 – J. Montvila, 1900-02, 1904 – M. Tananevičius, 1902 – J. Žukauskas ir V. Jokubynas, 1903 – V. Jokubynas, 1903-10 – P. Tumasonis (Brandukas); 1906 kartu su P. Garmumi, 1909 – su J. Tananevičiumi. Per 18 gyvavimo metų laikraščio redakcija išleido ir apie 100 įvairių knygų bei muzikos veikalų.

2. Religinis laikraštis, „Skuodo žodžio“ (žr.) leidinys, ėjęs 1990-91 Skuode. Redaktorius kun. P. Palšis. Tiražas 1500 egz. Išėjo 26 numeriai.

„KATALIKŲ BALSAS“, JAV lietuvių mėnesinis laikraštis, ėjęs 1927 Klivlende. Leido ir redagavo M. A. Ruseckas.

„KATALIKŲ PASAULIS“, religinis mėnesinis žurnalas, einantis nuo 1989 Vilniuje. 1989-92 buvo dvisavaitis, nuo 1993 – mėnesinis. Įsteigė Lietuvos vyskupų konferencija, leidžia leidykla „Katalikų pasaulis“. Vyr. redaktoriai: kun. A. Aliulis (1989-91, žr.), kun. A. Belickas (1991-95, žr.), K. Lukėnas (1995-96), J. Varpanickaitė (nuo 1996, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai A. Bružas, M. Katiliūtė, P. Kimbrys, kun. V. Veilentas. Tiražas 1989 – 100 000 egz., 1993 – 23 000 egz., 1997 – 7500 egz.

„KATALIKŲ PASAULIS“, leidykla prie Lietuvos vyskupų konferencijos, įkurta 1990 Vilniuje. Leidžia žurn. „Katalikų pasaulis“, žinytus, kalendorius, atvirukus. Direktoriai: V. Aliulis (1990-93), R. Černiauskas (nuo 1993). Vyr. redaktorės: G. Sodeikienė (1990-93), S. Papečkienė (nuo 1993). Reikšmingiausi leidiniai: fotoalbumas „Jonas Paulius II Lietuvoje“, „Romos mišiolas“, Arno Anzenbacher „Filosofijos įvadas“ (1992), knygų serijos „Gyvoji dvasia“ ir „Homo viator“.

KATALIKŲ SPAUDOS BIURAS, lietuvių katalikų informacinė agentūra prie Katalikų veikimo centro Kaune, įsteigta 1921 01 27 (vadovai prel. A. Dambauskas, St. Šalkauskis, L. Bistras, A. Dėdelė, kun. J. Tamošaitis). 1925 leido dvisavaitį „Katalikų gyvenimo biuletinį“ (redagavo kun. St. Ūsonis, kun. St. Telksnys, J. Keliuotis). Platino spaudą, koordinavo katalikiškų laikraščius. 1926 biurą sudarė kun. P. Būčys, J. Eretas, kun. P. Kuraitis. Nauja darbo kryptis – katalikiškų brošiūrų leidimas, žinių rinkimas katalikiškiems laikraščiams, informacija Eltai ir radiofonui. Biure dirbo E. Turauskas, J. Ambrazevičius, I. Skrupskelis, J. Urmonas, J. Valaitis, J. Grušas. Buvo leidžiamas „Mūsų laikraštis“ (žr.). 1931 A. Maceina tvarkė statistikos ir dokumentacijos skyrių. 1937 biuro vedėjas buvo kun. K. Baranauskas, 1939 – „XX amžiaus“ redaktorius kun. J. Prunskis. Okupavus Lietuvą, 1940 birželio mėn. biuras buvo uždarytas.

J. Prunskiui atvykus į JAV, 1942 09 19 biuras atkurtas Čikagoje (veikė iki 1944 09 23). Išleisti 102 savaitiniai biuletiniai (katalikų laikraščiams), kun. J. Prunskio brošiūrėlės „Taip mirė nemirtingieji“ (1941), „15 Lietuvoje sušaudytų kunigų“ (1942, lietuvių ir anglų k.), „Komunizmas ir revoliucija Amerikoje“ (1942), „Sibiro ištremime ir bolševikų kalėjime“ (1944).

KATALOGAS (gr. katalogos – sąrašas): 1. Pagal kuriuos nors požymius parinktų daiktų sąrašas, sudarytas tam tikra tvarka (chronologiškai, pagal temas, abėcėlę).

2. Informacinis arba reklaminis leidinys, kuriame pateiktas toks sąrašas (gali būti su anotacijomis).

3. Bibliotekoje esančių leidinių ir dokumentų rodyklė.

Katalogai gali būti įvairių tipų.

Abėcėlinis katalogas – bibliografiniai aprašai išdėstyti abėcėliškai pagal autorius, dokumentų antraštes.

Dalykinis katalogas – dokumentų bibliografiniai aprašai išdėstyti pagal dalykines rubrikas, o rubrikos išdėstytos abėcėliškai.

Knyginis katalogas – išleistas atskira knyga.

Kortelinis katalogas – sudarytas iš atskirų kortelių.

Pagalbinis katalogas – naudojamas greta kito ka-

talogo, kurį jis papildo, patikslina ir pan.

Tarnybinis katalogas – pagalbinis katalogas, naudojamas tik tos organizacijos, kurioje jis yra, vidaus reikalams.

Kompiuterinis katalogas – kaupiamas kompiuteryje arba kompiuterių tinkle.

KATEGORIŠKAS (gr. katēgorikos – nurodantis), griežtas, įsakmus, būtinas, besąlygiškas, privalomas, nepakenčiantis prieštaravimų.

„**KATEKIZMAS**“, pirmoji Lietuviška knyga, išleista 1547 Karaliaučiuje, Mažojoje Lietuvoje. Žr. „Catechismus Prasty Szadei“.

KATILIUS Vitas (g. 1951 11 30 Krasnojarsko kr. Jeniseisko raj. Maklakovo gyvenvietėje), žurnalistas. 1969 baigė Vilkaviškio S. Nėries vid. m-lą, 1974 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1973-77 dirbo žurn. „Šeima“, 1977-90 – žurn. „Šluota“ redakcijose skyriaus redaktoriumi, 1990-92 – savaitr. „Gimtasis kraštas“ redakcijoje skyriaus redaktoriumi, vyr. redaktoriaus pavaduotoju. Nuo 1992 leidžia ir redaguoja laikraštį anglų k. „Lithuanian Weekly“.

Daugiausia rašo kultūros, moralės temomis. Nemažai apybraižų, esė paskelbė žurnaluose „Jaunimo gretos“ ir „Švyturys“. 1988 apdovanotas V. Mickevičiaus-Kapsuko premija. Išleido knygą „Tyla neturi aidą“ (1990).

KATKUS Mikalojus (1852 12 17 Ažytėnuose, Kėdainių aps. – 1944 06 26 ten pat), etnografas, liaudies švietėjas, literatas. 1873 baigęs Šiaulių gimnaziją, įstojo į Maskvos un-tą. 1874 perėjo į Petrovsko žemdirbystės ir miškų ūkio akademią, ją baigęs, 1878 grįžo į tėvų ūkį. Čia gyvendamas (su pertraukomis) rūpinosi lietuvių išsaugojimu. Platino lietuvišką spaudą, buvo įrengęs slaptą sandėlį knygnešiams. 1905-07 dalyvavo revoliuciniame judėjime, buvo nubaustas 14 metų kalėjimo. 1918-19 kūrė lietuviškas savivaldybes apylinkėse, rinko tautosaką, etnografinę medžiagą. Bendradarbiavo Nepriklausomos Lietuvos spaudoje, spausdino atsiminimus, pasakojimus apie lietuvių papročius. 1919 Ažytėnuose įsteigė pradinę m-lą, vėliau dėstė Plungės gimnazijoje, bet už revoliucinių idėjų propagavimą buvo atleistas.

Parašė straipsnių, pasakėčių, atsiminimų apie 1863 sukilimą, spaudos draudimo laikotarpį, apie žymius lietuvių švietėjus. Svarbiausias kūrinys – etnografinė apybraiža „Balanos gadynė“ (1931, 1949, 1989). Išleisti „Raštai“ (1965).

„**KAUKAS**“, literatūrinis fantastikos žurnalas (almanachas), einantis nuo 1991 Kaune. Leido kūrybinio jaunimo klubas „Arka“, nuo 1996 – leidykla „Dagonas“ (1993-95 nebuvo leidžiamas). Populiarina Lietuvos bei užsienio autorių fantastikos kūrinius, dailę, komiksus. Vyr. redaktorius G. Aleksonis. Tiražas 1991 – 40 000 egz., 1996 – 5000 egz.

KAUKAS Kostas (g. 1928 01 28 Duselninkuose, Alytaus aps.), rašytojas, žurnalistas. 1955 baigė žurnalistikos studijas Vilniaus un-te. Dirbo laikr. „Tiesa“ redakcijoje, telegramų agentūroje ELTA, Klaipėdos laikraščių redakcijose, Lietuvos televizijoje ir radijuje.

Išleido satyrinės prozos knygas „Milžinų sąspyniai“ (1975), „Didesni už save“ (1980), „Užterštas lizdas“ (1983), „Tas ar ne tas?“ (1991), „Parazitologija“ (1992), „Musei vis dar geriau“ (1993).

KAUNAS Domas (g. 1949 04 21 Šlepečiuose, Plungės aps.), knygos istorikas ir teoretikas, bibliofilas, Mažosios Lietuvos spaudos tyrinėtojas, humanitarinių mokslų habil. daktaras (1990), profesorius (1993). 1975 baigė Vilniaus un-tą, įgydamas bibliotekininko ir bibliografo specialybę.

Nuo 1975 dėsto Vilniaus un-te. 1975-90 buvo Istorijos fak. Mokslinės informacijos katedros asistentas, vyresn. dėstytojas, docentas, 1990-91 – Istorijos fak. Knygotyros ir bibliografijos katedros vedėjas, nuo 1991 – Komunikacijos fak. Knygotyros katedros vedėjas. 1992-95 buvo Lietuvos bibliotekininkų d-jos pirmininkas, nuo 1989 – Lietuvos knygos d-jos pirmininko pavaduotojas, 1993-96 – M. Mažvydo bibliofilų klubo pirmininkas. 1978-90 dirbo mokslinio leidinio „Knygotyra“ ats. sekretoriumi, nuo 1990 – ats. redaktorius. Nuo 1981 – žurn. „Bibliotekų darbas“ (nuo 1990 – „Tarp knygų“) ir Lietuvos spaudos „A“ serijos „Knygos lietuvių kalba“ redakcinių kolegijų narys.

Daugiausia dirba knygos istorijos srityje, tyrinėja M. Lietuvos spaudą. Paskelbė darbų apie šio krašto bibliotekas, spaustuves, pirmąjį lietuvišką periodinį leidinį „Nusidavimai...“ bei pirmąjį lietuvių laikraštį „Lietuvininkų prietelis“. Išleido knygas „Iš lietuvių knygos istorijos: Klaipėdos krašto lietuvių knyga iki 1919 m.“ (1986), „Mažosios Lietuvos spaustuvės 1524–1940 metais“ (1987), „Mažosios Lietuvos bibliotekos iki 1940 metų“ (1987), „Lietuvių periodikos pirmtasakas“ (1991), „Mažosios Lietuvos knygynai“ (1992), „Donelaičio žemės knygiai“ (1993), „Aušrininkas“ (apie J. Mikšą, 1996) ir kt. Sudarė ir parengė M. Lietuvos lietuvių poezijos antologiją „Kaip ažuols drūts prie Nemunėlio“ (1986). Už M. Lietuvos lietuvių spaudos istorijos monografijas 1994 apdovanotas Lietuvos nacionaline mokslo premija. 1995 už darbą „Mažosios Lietuvos knyga. 1547–1940“ paskirta Mažosios Lietuvos fondo (Kanada) dr. Vydūno premija.

„**KAUNAS IN YOUR PACKET**“ („Kaunas jūsų kišenėje“), reklaminis-informacinis leidinys, einantis nuo 1993 Vilniuje anglų k. 1 kartą per metus. Steigėja ir leidėja UAB „VIYP“. Vyr. redaktorius M. Lüfkens. Tiražas 1993 – 20 000 egz., 1996 – 15 000 egz.

„**KAUNAS PLIUS TV**“, komercinė televizija, veikianti nuo 1993 vasario 16 Kaune. Steigėja ir leidėja UAB „Style“. Direktoriai: H. Žukauskas (1993-97), D. Martinis (1997), A. Orlauskas (nuo 1997).

Pirmaisiais metais daugiausia transliavo palydovinių televizijų programas. Nuo 1993 gruodžio jų atsiskaičius, pradėta rengti ir transliuoti originalias laidas, kurias matydavo Kauno miesto ir rajono gyventojai. Nuo 1994 gegužės iki 1996 rugpjūčio 11-uoju metrinio diapazono kanalu perduodamas laidas matė ir Vilniaus miesto bei apylinkių televizijos žiūrovai. Dabar jos skiriamos Kauno apskrėčiai. Be užsienio serialų, transliuoja daugiausia šeimai skirtą programą. Sukūrė originalius serialus „Tyli naktis“, „Kriminalinės istorijos“, laidas „Sveikatos ABC“, „Aš manau“, „Vakaro svečias“, „Antrojo miesto naujienos“ ir kt. Tele-

vizijoje dirba apie 20 darbuotojų. Minėtini R. Daugėla, L. Daunoravičiūtė, R. Špokas, E. Tamašauskas, O. Žukauskienė ir kt.

„KAUNASSKIJ VESTNIK“ („Kauno žinios“), savaitraštis, leistas 1990-93 Kaune. Leido ir redagavo Ž. Korsukova. Tiražas 1990 – 3000 egz., 1993 – 4000 egz.

KAUNECKIS Jonas (1899 01 07 Paišlynyje, Raseinių aps. – 1967 11 10 Kaune), žurnalistas. 1919-24 mokėsi Raseinių ir Jurbarko gimnazijose, suaugusiųjų gimnazijoje Kaune. 1925-27 redagavo žurn. „Jaunimas“. Už antivivryausybinių veiklų nuteistas 20 metų kalėti (1927). Po pustrėčių metų paleistas, 1930-40 buvo „Lietuvos žinių“ korespondentas. 1940-41 ir 1945 dirbo dienr. „Tarybų Lietuva“ redakcijoje. Parašė apybraižą „Prellatas Olšauskas“ (1961).

„KAUNO AIDAS“, Lietuvos sąjūdžio laikraštis, leistas nuo 1988 rugpjūčio 1 iki 1996 Kaune. Iki 1991 Nr. 9 ėjo kaip Lietuvos sąjūdžio Kauno tarybos (zonos) leidinys lietuvių ir rusų k. 1988-94 buvo leidžiamas 2-3 kartus per mėnesį, nuo 1995 – nereguliarai. Redaktoriai: V. Valiušaitis (1988-89, žr.), R. Paulauskas (1989-90, žr.), K. Kasparas (1991-92), G. Genys (1992), Pr. Abelkis (nuo 1993). Tiražas 1988 – 10 000 egz., 1995 – 3800 egz.

„KAUNO APSKELBIMAI“, informacinio pobūdžio leidinys, leistas 1915 Kaune lietuvių, lenkų ir vokiečių k. Leido vokiečių administracija, redagavo Barenas von Schrötter. Ėjo du kartus per savaitę. Spausdino įsakymus, sprendimus, paliepus, informavo apie karo veiksmus fronte, apie įvykius Lietuvoje. Išėjo 4 numeriai.

„KAUNO APSKRITIS“, Jonavos „Naujienu“ (nuo 1996 – Kaišiadorių „Atspindžių“), Kauno „Tėviškės žinių“, „Kėdainių garso“ (nuo 1996 – „Rinkos aikštės“), Prienų „Gyvenimo“, Raseinių „Naujo ryto“ laikraščių priedas, einantis nuo 1995 gegužės Kaune. Iš pradžių buvo leidžiamas kas mėnesį, nuo 1995 pab. – kas dvi savaites. Tiražas 1995 – 30 000 egz., 1997 – 20 000 egz.

„KAUNO DIENA“, dienraštis, einantis nuo 1945 lapkričio 1. 1950-92 vadinosi „Kauno tiesa“, 1945-50 10 15 – „Tarybų Lietuva“. Iki 1950 buvo LKP Kauno miesto ir apskrities k-tų bei miesto ir apskrities vykđ. k-tų organas. 1950-53 – Kauno srities ir miesto laikraštis (buvo leidžiama ir rusiška laida), 1953-90 – LKP Kauno miesto k-to ir miesto LDT laikraštis. Nuo 1990 vasario 16 ėjo kaip nepriklausomas Kauno miesto laikraštis, leidžiamas redaktorių tarybos penkis kartus per savaitę. 1992 birželio 17 ėmė vadintis „Kauno diena“. Nuo 1994 ėjo 6 kartus per savaitę kaip Kauno miesto ir krašto laikraštis, 1995-96 – kaip miesto ir apskrities laikraštis, nuo 1996 birželio – dienraštis Lietuvai. Nušviečia Kauno miesto, apskrities ir kitų šalies apskričių visuomeninį gyvenimą, analizuoja problemas, supažindina su svarbiausiomis Lietuvos ir užsienio naujienomis. Redaktoriai: J. Šimkus (1945, žr.), D. Roda (1945-50, žr.), J. Chlivickas (1950, žr.), P. Putrimas (1951-53), J. Čygas (1954-56), V. Norvaiša (1956-58), J. Leonavičius (1958-60, žr.), Z. Baltušnikas (1960-87, žr.), T. Mačiulienė (nuo 1987, žr.). Be to, įvairiais laikotarpiais laikraštį

redagavo J. Gurvičius, J. Lapašinskas (žr.), V. Reimeris (žr.), Ch. Šlevičius, A. Liepsnonis. Minėtini redakcijoje dirbę poetai ir rašytojai J. Macevičius, M. Macijauskienė, Juozas Marcinkevičius, E. Selelionis (žr.), J. Skliutauskas, žurnalistai K. Andziulis (žr.), V. Dovydaitis (žr.), L. Gudaitis (žr.), S. Jokūbaitis (žr.), D. Juškienė (žr.), A. Kanapickienė (žr.), R. Kanopkaitė (žr.), J. Klimašauskas, J. Kubilius, A. Lėka, R. Vaitiekūnaitė, V. Volskytė, fotožurnalistai J. Stanišauskas (žr.), E. Katinas. Tiražas 1981 – 83 000 egz., 1990 – 113 000 egz., 1993 – 60 600 egz., 1997 – 56 500 egz. Nuo 1994 leidžia šeštadieninį priedą „Santaka“, taip pat savaitinius priedus „Argumentai“, „Sportas“, „Aukštyn-žemyn“, „Ką pasakytų Hipokratas“.

„KAUNO FONAS“, radijo stotis, veikianti nuo 1995 gegužės 15 Kaune. Daugiausia transliuoja įvairią informaciją bei muziką. Direktorių V. Sinkevičius. Programas ruošia bei muzikine fonoteka rūpinasi M. Tilvikas. Techninius įrenginius ir kompiuterius prižiūri S. Dobroslavskis, S. Saulėnas bei V. Antanaitis. Programas veda bei rengia 19 žmonių.

KAUNO GUBERNIJOS VALDYBOS SPAUSTUVĖ, veikusi Kaune 1843-1915. Jos pagrindą sudarė į Kauną atvežta Bialistoko srities v-bos spaustuvė. 1852-58 ji buvo išnuomota spaustuvininkui M. Tipografui. 1868 turėjo 2 spausdinimo mašinas, 1858-62 joje dirbo 10-13 darbininkų. Iš pradžių buvo spausdinama daugiausia rusų ir lenkų k., nuo 1863 – beveik vien rusų k. Čia spausdinta Kauno gubernijos laikr. „Kovenskij gubernskij vedomosti“ (1843–1915), tęstinis leidinys „Pamiatnaja knižka Kovenskoj gubernii“ (1847–1914), kanceliarinės knygos, blankai, skelbimai. Panaikinus lietuviškosios spaudos draudimą, pradėta spausdinti ir lietuvių k. (valdiniai skelbimai, sanitarinės propagandos leidiniai).

„KAUNO KRAŠTAS“, Kauno krašto apskričių laikraštis, ėjęs 1994-95 Kaune. Buvo leidžiamas vietoj miesto laikr. „Vakarinis Kaunas“ (žr.), skiriamas Kauno miesto bei rajono ir 10 aplinkinių rajonų skaitytojams. Leistas 3 kartus per savaitę. Redaktorius A. Marčiulionis. Tiražas 1994 – 31 000 egz., 1995 – 10 000 egz.

„KAUNO LAIKAS“, žr. „Garsas“.

„KAUNO NAUJIENOS“, dienraštis, ėjęs 1925 11 01 – 1926 01 31 Kaune. Leido A. Dilys, nuo 1926 – „Kauno naujienoms“ leisti b-vė. Bendradarbiavo K. Binkis, L. Gira, A. Jurgelionis, F. Kirša, V. Mačys, St. Miliauskas, St. Santvaras, A. Sutkus, A. Vaičiūnas, L. Vitkauskas, V. Žadeika ir kt. Ats. redaktorius A. Dilys. Spausdino „Raidės“ spaustuvė Kaune. Išėjo 39 numeriai.

„KAUNO PIRMADIENIS“, pramoginis savaitraštis, ėjęs nuo 1995 rugsėjo 25 iki 1996 gegužės 5 Kaune. Leidėjas ir vyr. redaktorius L. Medelis. Redaktorė J. Girlevičiūtė. Tiražas 7000 egz.

KAUNO RADIJO STOTIS, reguliarias laidų transliacijas pradėjusi 1926 birželio 12.

Lietuva dar nebuvo savarankiška valstybė, kai jos teritorijoje 1910 Rusijos caro armijos ryšių tarnybos dalinys pradėjo statyti „Telefunken“ firmos 1,5 kW

galingumo radiotelegrafo stotį Kauno tvirtovės Žalia-kalnio forte. Pirmojo pasaulinio karo metu ja naudo-josi vokiečiai, o karui pasibaigus, 1919 ją pardavė tuo-met jau nepriklausomos Lietuvos kariuomenei (pra-dėjo veikti nuo 1919 liepos 9).

1923, pasaulyje sparčiai plintant radijui, Kaune pradėta statyti nauja, bet tik radiotelegrafijai pritaiky-ta stotis. Statyba užsitęsė iki 1926. Radiofonija pa-saulyje per tą laiką pažengė toli į priekį, todėl Lietu-vos inžinieriai K. Gaigalis, A. Jurskis, A. Stankevičius savo iniciatyva pritaikė naująją stotį ir radiofonijos reikalams. Pirmąsias transliacijas 3,5 kW galingumo radijo stotis Vytauto kalne pradėjo 1926 birželio 12 2000 m banga. Stotis tuomet priklausė Susisiekimo m-jai. 1927 11 28 radijo stotis perėjo Krašto apsau-gos m-jos žinion, o 1930 05 05 vėl perduota Susisie-kimo m-jai.

Iki 1928, kol aplink nebuvo didelio galingumo ra-dijo stočių, Lietuvai jos galingumo visiškai užteko. 1928-31 kaimynystėje pradėjus veikti Varšuvos 158 kW, Maskvos ir Leningrado po 100 kW, Karaliaučiaus 60 kW stotims, Kauno radijo stotį gelbėjo geografinė pa-dėtis: 100 m aukščio kalnas ir 153 m antena (galėjo konkuruoti su Paryžiaus Eifelio bokšto stotimi). Bet vėliau to nepakako. 1933 radijo Kauno stoties galin-gumas buvo padidintas iki 7 kW. 1936 buvo paskelbtas tarptautinis konkursas statyti naują – galingesnę ir modernesnę – Kauno radijo stotį. Vieta naujai ra-dijo stočiai parinkta netoli Kauno, Sitkūnuose, prie Že-maičių plento. 1938 Pašto v-ba pasirašė sutartį su an-glais – dėl radijo siųstuvo, su prancūzais – dėl ante-nos, su šveicariais – dėl elektros stoties. Pagal sutartį stotis turėjo pradėti darbą 1940. 1940 rugsėjo 12 buvo priimta elektros stotis. Tačiau kitos sutartys sužlugo dėl okupacijos ir Antrojo pasaulinio karo. Karo me-tais Kauno radijo stotis buvo įjungta į Vokietijos radijo tinklą. 1944 liepos mėn. radijas darbą nutraukė. Vo-kiečiams traukiantis, Kauno radijo stotis buvo su-sprogdinta.

Kauno radijo k-tas savo veiklą atnaujino 1944 spa-lio 8. Vadovauti k-tui buvo paskirtas poetas V. Reime-ris. Kaune pastatytas radijo mazgas nuo lapkričio mėn. 3 kartus per dieną transliavo po 20 min. laidas Kauno miesto gyventojams. Nuo 1946 vienos valandos programa sekmadieniais pradėta transliuoti telefonu visai Lietuvai per Vilniaus radijo stotį. 1950 Kauno radijo stotis atstatyta ir pradėjo dirbti 216 m banga 120 kW galingumu.

Didelį vaidmenį Kauno (Sitkūnų) radijo stotis suvaidino 1991 sausio įvykių metu. Kai valstybės per-versmo organizatoriai užėmė Lietuvos radiją ir televi-ziją bei televizijos bokštą, po 40 sek. prabilo Sitkūnų radijo stotis. 1991 rugpjūčio pučo dienomis Sitkūnų radijo stotis buvo užimta, bet rugpjūčio 22 okupantai pasišalino iš Lietuvos radijo objektų.

v.k.

„KAUNO SPORTAS“, sporto laikraštis, einantis nuo 1995 rugsėjo 18 Kaune. Steigėjas, leidėjas ir vyr. re-daktorius R. Zbormirskas. Tiražas 3000 egz.

„KAUNO“ SPAUSTUVĖ, įsteigta 1930, atpirkus ją iš M. Kuktos. Savininkas V. Vebras. Čia buvo spausdina-mi laikraščiai „Naujos žinios“, „Rytmetinės naujos ži-nios“, „Šventadienis“ (juos leido V. Vebras), leidiniai „Verslas“, „Amatininkas“, „Tėvų žemė“, „Aukso ke-

liai“, „Naujas pasaulis“, „Iliustruotas pasaulis“, „Pa-saulio lietuvis“, taip pat knygos, kariuomenei blankai.

„KAUNO ŽINIOS“: 1. Informacinis leidinys, ėjęs 1915-17 (?) Kaune lietuvių, lenkų ir vokiečių k. Leido Kauno komendantūra dukart per mėnesį. Informavo apie karo veiksmus, įvykius pasaulyje ir Lietuvoje. Iš-leisti 88 numeriai.

2. Žr. „Tribūna“.

„KAUNO ŽODIS“, iliustruotas savaitraštis, leistas 1919 06-09 Kaune. Buvo skirtas prekybos reikalams. Spausdinti skelbimai, prekių kainos. Išėjo 25 nume-riai.

KAUPAS Antanas (1870 02 13 Gudeliuose, Panevėžio aps. – 1913 10 27 Čikagoje), JAV lietuvių sociologas, publicistas, vertėjas. 1888-90 mokėsi Kauno kunigų se-minarijoje. Už draudžiamos lietuvių spaudos platinimą ir lietuvišką veiklą pašalintas. 1892 išvyko į JAV, ten nuo 1896 buvo kunigas. Bendradarbiavo JAV lietuvių laik-raščiuose „Vienybė lietuvininkų“, „Lietuva“, „Tėvynė“, „Dirva“, „Žvaigždė“, taip pat Lietuvos periodiniuose leidiniuose „Vilniaus žinios“, „Viltis“, „Draugija“ ir kt. 1901 kartu su kitais redagavo žurn. „Dirva“, 1909-13 – laikr. „Draugas“. Pasirašinėjo Selimo, Patrimpo, Karvo-jaus, A.K., K.A.K., An-ka ir kitais slapyvardžiais. Jo publicistika pasirodė knygomis – „Socializmo silpnos pusės“ (1904), „Pergventos valandos“ (1906), „Tėvyn-meilia mintys“ (1906), „Patrimpo laišakai“ (1907). Dau-giausia rašė visuomenės, kultūros temomis. Publicistikai būdinga reiškinių ir problemų sociologinė analizė, min-ties loginė raiška.

B.R.

KAUZONAS Ferdinandas (g. 1943 03 11 Varėnos aps. Uciekos k.), žurnalistas. 1981 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1962-64 dirbo Lazdijų raj. laikr. „Darbo vėliava“ redakcijoje lit. darbuotoju. 1964-66 – LLKJS Lazdijų raj. k-to sekreto-rius, 1966-70 – LLKJS CK kultūrinio-masinio darbo sektoriaus vedėjas. 1970-72 buvo Lietuvos kultūros m-jos meno reikalų valdybos viršininko pavaduotojas, 1972-76 – Lietuvos kultūrinių ryšių su tautiečiais už-sienyje k-to pirmininko pavaduotojas. 1976-79 dirbo Lietuvos kultūros ministro padėjėju-kolegijos sekreto-riumi, 1979-93 – Lietuvos kino studijos susivienijimo „Dokumentika“ vyr. redaktoriumi bei režisieriumi. 1993-96 buvo dienr. „Respublika“ skyriaus redakto-rius, nuo 1997 – vyr. redaktoriaus pavaduotojas. Dau-giausia rašo kultūros, politikos temomis.

Parašė scenarijus 24 dokumentiniams filmams, tarp jų: „Dialogas su sąžine“ (su L. Lazėnu, 1980), „Paskutinis tardymas“ (su V. Starošu, 1982), „Aukso karštingė“ (su V. Starošu, 1983), „Buvome greta“ (su R. Šiliniu, 1984), „Citius, fortius ir...arimetika“ (su V. Starošu, 1985), „O prezidento nuomonė kita“ (su V. Starošu, 1986), „Achilo kulnas“ (su V. Starošu, 1987), „Gyvensiu kiek norėsiu“ (1989), „Lietuva tarp praities ir ateities“ (su A. Maciulevičiumi, 1990), „Galėsime sugrįžti“ (1991), „Ar lengva būti lenku?“ (1992, animaciniam filmui).

KAVALIAUSKAS Stanislovas (1929 08 20 Ukmergės aps. Novosiolkų k. – 1985 05 20 Vilniuje), spaudos ir radijo darbuotojas. Nuo 1947 dirbo spaudoje – laik-

raščių „Tiesa“, „Komjaunimo tiesa“ redakcijose, telegramų agentūroje ELTA. 1953 buvo Šiaulių srities radijo k-to ats. redaktorius, 1954-62 – Lietuvos radijo žemės ūkio redakcijos korespondentas. Nuo 1962 dirbo Lietuvos radijo korespondentų tinklo vedėju, vietinių radijo laidų ir masinio darbo skyriaus vedėju.

KAVALIAUSKAS Vilius (g. 1951 05 27 Pabaiske, Ukmergės raj.), žurnalistas. 1973 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. Nuo 1972 iki 1984 dirbo dienr. „Tiesa“ redakcijoje Užsienio gyvenimo skyriaus vedėju, 1984-88 – savaitr. „Moscow News“ korespondentu Niujorke, 1988-90 – dienr. „Tiesa“ apžvalgininku, 1990-91 – informacijos agentūroje ELTA. 1991-92 buvo daugelio užsienio periodinių leidinių ir informacijos agentūrų bendradarbis, 1992-93 – Lietuvos Prezidento atstovas spaudai, 1993-94 – Seimo atstovas spaudai. 1994-96 dirbo Lietuvos Vyriausybės atstovu spaudai, 1997 – Valstybės konsultantu užsienio informacijos klausimais. 1989-97 buvo Lietuvos žurnalistų s-gos pirmininko pavaduotojas. Daugiausia rašo Lietuvos politinio ir ekonominio gyvenimo, tarptautinių santykių temomis.

Išleido knygas „Suokalbis“ (1989), „Lietuvos pašto ženklai 1918-40“ (1991), „Ordinai ir medaliai Estijoje, Latvijoje, Lietuvoje 1918-1940“ (1997). 1990 apdovanotas Lietuvos žurnalistų s-gos premija už publikacijas apie Ribentropo-Molotovo paktą.

KAVOLIS Vytautas Martynas (1930 09 08 Kaune – 1996 06 24 Vilniuje), sociologas, visuomenės veikėjas. 1949 baigęs Hanau gimnaziją Vokietijoje, išvyko į JAV. Čikagos, Viskonsino ir Harvardo un-tuose studijavo sociologiją ir antropologiją. Nuo 1954 dėstė Harvardo, 1958-64 – Tafto un-tuose. 1960 suteiktas sociologijos daktaro, 1964 – profesoriaus vardas. Nuo 1964 dirbo Dikinsono koledžo sociologijos ir antropologijos skyriaus vedėju, vedė seminarus daugelyje JAV universitetų ir koledžų. 1952-54 buvo JAV lietuvių studentų s-gos pirmininkas, 1954-55 d-jos „Santara“ pirmininkas, nuo 1956 – žurn. „Santarvė“ redakcijos narys. 1959-96 redagavo žurn. „Metmenys“, nuo 1973 buvo vienas žurn. „Comparative Civilisations Review“ redaktorių, nuo 1991 – žurn. „Baltos lankos“ redakcijos narys. Suredagavo leidinį „Lietuvių liberalizmas“ (1959). Nuolat dalyvaudavo tradicinėse federacijos „Santara-Šviesa“ konferencijose.

Išleido knygas „Žmogaus genezė“ (apie Vinčą Kudirką, 1963), „Nužemintųjų generacija“ (1968), „Meninė išraiška“ (1968, anglų k.), „Istorija meno požiūriu“ (1972, anglų k.), „Sąmoningumo trajektorijos“ (1986), „Epochų signatūros“ (1991), „Moterys ir vyrai lietuvių kultūroje“, „Žmogus istorijoje“ (1994), „Kultūrinė psichologija“ (1995), „Kultūros dirbtuvė“ (1996). 1993 už veikalą „Epochų signatūros“ paskirta Lietuvos nacionalinė premija.

KAZACHSTANAS, Kazachstano Respublika (Centrinė Azija), nepriklausoma nuo 1990, gyventojų – 17,03 mln. (52 vieta pasaulyje), beraščių – 2,5 proc., sostinė – Akmola (iki 1997 – Alma Ata), oficiali kalba – kazachų.

Pirmoji knyga kazachų k. pasirodė 1807. Iki 1917 išleista apie 1000 knygų (daugiausia Peterburge, Kazanėje, Orenburge ir Semipalatinske). 1920 įsteigta pirmoji knygų leidykla. 1976 išleista 660 knygų.

Pirmieji kazachų laikraščiai – „Turkistan ualajatyryn gazetė“ („Turkistano krašto laikraštis“), ėjęs 1870-82 Taškente kaip rusiško oficialaus laikr. „Turkestanskije vedomosti“ („Turkistano žinios“) priedas, ir „Dala ualajatyryn gazetė“ („Stepių krašto laikraštis“), ėjęs 1888-1902 Omske. 1913 leista 11 laikraščių. Pirmieji žurnalai leisti Trojicke – 1911-15 „Aikap“ ir 1911-16 „Akmolda“. 1919 Semipalatinske pasirodė laikr. „Kazach tili“ („Kazachų žodis“), o Orenburge „Uškyn“ („Kibirkštis“), dabar einančio dienr. „Egemen Kazachstan“ (žr.) pirmtakas. 1940 ėjo 336 laikraščiai ir 38 žurnalai bei kiti periodiniai leidiniai, 1980 – 430 laikraščių ir 105 žurnaliniai leidiniai. 1990 išleista 2055 knygos ir brošiūros (tarp jų 596 kazachų k.), ėjo 496 laikraščiai (tarp jų 197 kazachų k.), 40 žurnalų ir 48 biuletiniai bei rinkiniai.

1996 ėjo 90 žurnalinį leidinių ir apie 500 laikraščių, tarp jų 4 dienraščiai, jų tiražas 232 000 egz. (14 egz. 1000 gyv.): „Egemen Kazachstan“ („Šiandieninis Kazachstanas“, žr.), „Express K“ („K ekspresas“, nuo 1922 rusų k., tir. 45 000 egz.), „Karavan-Blic“ („Vilkstinė-Žaibas“, nuo 1991, tir. 60 000 egz.), „Kazachstanskaja pravda“ („Kazachstano tiesa“, žr.). Taip pat eina savaitraščiai „Ana tili“ („Draugijos žodis“, nuo 1990, tir. 25 000 egz.), „Karavan“ („Vilkstinė“, nuo 1991, tir. 350 000 egz.), „Žas alaš“ („Mūsų jaunimas“, nuo 1921, tir. 51 000 egz.), žurnalai „Ara“ („Kamanė“, nuo 1956 kazachų ir rusų k., tir. 54 000 egz.), „Arai“ („Aušra“, nuo 1987 kazachų ir rusų k., tir. 68 000 egz.), „Baldyrgan“ („Atžala“, vaikams, nuo 1958, tir. 50 000 egz.), „Kazachstan aielderi“ („Kazachstano moteris“, nuo 1929, tir. 100 000 egz.), „Zerde“ („Intelektas“, nuo 1960, tir. 10 000 egz.), „Žuldyz“ („Žvaigždė“, nuo 1928, tir. 13 000 egz.). Leidžiami laikraščiai uigurų, korėjiečių, vokiečių k.

Kazachstano informacijos agentūra KazTAG (žr.) įkurta 1921.

Radijo transliacijos pradėtos 1923, o televizijos – 1958; yra 15,2 mln. radijo imtuvų ir televizorių (900 imt. ir tel. 1000 gyv.). Kazachstano valst. radijas iš Alma Atos perduoda 4 programas kazachų, rusų, korėjiečių, uigurų, vokiečių ir uzbekų k., televizija – 2 programos kazachų ir rusų k.

Pirmas dokumentinio kino filmas Kazachstano teritorijoje parodytas 1910. Pirmasis dokumentinis filmas sukurtas 1925 – Maskvos kino kronikos operatoriai nufilmavo Kazachijos tarybų V suvažiavimą. Tais pačiais metais buvo sukurtas dokumentinis filmas „Kazachijos metinės“. 1928 Alma Atoje įkurtas „Vostokfilm“ skyrius, 1934 – kino kronikos studija. v.u.

„KAZACHSTANSKAJA PRAVDA“ („Kazachstano tiesa“), Kazachstano rytinis dienraštis, einantis nuo 1920 Alma Atoje rusų k. Iki 1921 buvo leidžiamas pavadinimu „Izvestija Kirgizskogo kraja“ („Kirgizų krašto žinios“), 1921-23 – „Stepnaja pravda“ („Stepių tiesa“), 1923-37 – „Sovetskaja step“ („Tarybinė stepė“). Nuo 1937 eina Alma Atoje dabartiniu pavadinimu. Iki 1991 buvo Kazachijos KP CK organas. Dabar leidžia Ministrų Taryba. Tiražas 1996 – 46 000 egz.

KAZAKEVIČIUS Vytautas (g. 1930 09 28 Kaune), žurnalistas. 1949 baigė Kauno 6-ąją gimnaziją, 1949-50 studijavo Kauno un-te kelių inžineriją. 1955 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistikos spe-

cialybę. Žurnalisto darbą pradėjo laikr. „Tiesa“ redakcijoje. 1957-63 buvo laikr. „Sportas“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, 1963-67 – laikr. „Tėvynės balsas“, o 1967 – savaitr. „Gimtasis kraštas“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas. 1976-83 vadovavo „Minties“ leidyklos „Gintaro“ redakcijai. 1967-76 ėjo Kultūrinių ryšių su užsienio lietuviais k-to (po to – „Tėviškės“ d-jos) pirmininko (vėliau – pirmojo pavaduotojo) pareigas. 1983-91 dirbo Lietuvos užsienio reikalų m-jos informacijos skyriaus vedėju. Nuo 1995 – laikraščių „Opozicija“ ir „Laisvoji mintis“ vyr. redaktorius. Daugiausia rašo išeivijos istorijos ir gyvenimo temomis.

Nuo 1973 iki 1990 su pertraukomis dėstė un-te žurnalistams ir lituanistams išeivijos literatūrą, kultūros ir visuomenės istoriją, politologijos aktualijas. Buvo Lietuvos sporto žurnalistų federacijos pirmininkas (1957-64).

1960 išleido knygą „Sportininko žinynas“ (su P. Rimša), parašė knygas apie krepšinio istoriją (1966 su S. Stonkumi – „Krepšinis ir krepšininkai“, 1971 – su A. Bertašiumi, S. Stonkumi, V. Zeliuku – „Lietuvos krepšinis“), vienas „Lietuvos kultūros ir sporto istorijos“ (1966) bendraautorų. Paruošė grožinės literatūros antologijas „Graži tu, mano brangi tėvyne“ (1967), „Emigranto dalia“ (1973). Sudarė ir išleido su savo įžangomis daugelio išeivijos rašytojų knygas.

KAZICKAITĖ (KAZICKAS) Jūratė (g. 1943 02 18 Vilniuje), žurnalistė. Studijavo Exeter kolegijoje (D. Britanija), Neuchatelio un-te (Šveicarija) ir 1964 baigė anglų k. ir filosofiją Trinity koledže (Vašingtonas, JAV) bakalauro laipsniu. 1964 dėstė St Cecilia kolegijoje (Nyeri, Kenija). 1966 pradėjo dirbti žurn. „Look“ ir buvo korespondente Pietų Korėjoje. Buvo leidinių „Time“, „Newsweek“, „Paris-Match“, „Mademoiselle“ korespondentė, dirbanti su AP ir N.America Newspaper Alliance. Daugiausia rašo jaunimo ir moterų judėjimo klausimais. Išspausdino knygas „The American Women's Gazetter“ (1976), „The Women's Calendar“ (1978).

KAZILIONIS Algirdas Petras (1929 07 29 Kaune – 1997 06 27 Vilniuje), filologas, žurnalistas. 1948 baigė Kauno 6-ąją gimnaziją, 1953 – Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1950-52 mokėsi Vilniaus dramos teatro studijoje ir įgijo aktoriaus specialybę.

1953-56 dirbo Klaipėdos mokyklose. 1957-63 buvo laikr. „Tarybinis mokytojas“ lit. darbuotojas, 1963-93 – laikr. „Sportas“ redaktoriaus pavaduotojas. Nuo 1994 – laikr. „Lietuvos sportas“ apžvalgininkas. Daugiausia rašė krepšinio ir kai kurių kitų sporto šakų klausimais.

KAZILIONIS Remigijus (g. 1969 08 14 Akmenėje), žurnalistas. 1987 baigė Ignalinos 1-ąją vid. m-lą, 1993 – Vilniaus un-to Komunikacijos fak. Žurnalistikos in-tą. 1992 dirbo dienr. „Amžius“ reporteriu, 1992-93 – laikr. „Lietuvos sportas“ korespondentu, skyriaus vedėju, 1993 – Lietuvos tautinio olimpinio k-to atstovu spaudai. 1993-96 buvo dienr. „Lietuvos rytas“ sporto skyriaus reporteris, nuo 1996 – šio dienraščio vyr. redaktoriaus pavaduotojas, vidinio priedo „Sporto arena“ redaktorius.

KAZIMIERAITIENĖ-RIGER Vera (g. 1932 05 09 Šiauliuose), žurnalistė. 1956 baigė Vilniaus un-te žurnalistiką. 1956-59 buvo dienr. „Sovetskaja Litva“ kultūros skyriaus korespondentė, 1959-80 – savaitr. „Ekranu naujienos“ redaktorė. 1975-77 dirbo Kinifikacijos nuomojimo kontoroje reklamos skyriaus viršininke. Nuo 1977 – Lietuvos kino studijos sekretorė. Paskelbė straipsnių kino ir kultūros klausimais.

KAZOKAS Vincas (1919 01 15 Mėčiūnų k., Kapčiamiesčio vls. – 1984 10 30 Sidnėjuje, Australijoje), žurnalistas, poetas, visuomenės veikėjas. Kauno ir Vilniaus un-tuose studijavo germanistiką bei filosofiją. 1944 pasitraukė į Vokietiją, mokytojavo Reutlingeno lietuvių gimnazijoje. 1949 išvyko į Australiją. Ten dalyvavo Australijos lietuvių bendruomenės veikloje, buvo jos garbės teismo narys, nuolatinis krašto tarybos narys. Bendradarbiavo savaitr. „Mūsų pastogė“, nuo 1961 iki 1984 (su pertrauka 1971-74) – jo redaktorius. Dalyvavo Sidnėjaus lietuvių „Plunksnos“ klubo veikloje, buvo renkamas jo pirmininku. Išleido eilėraščių rinkinį „Sapnų pėdomis“ (1953). Išėjo poezijos knyga „Ugnis ir žodis“ (1989), publicistinių straipsnių rinkinys „Mūsų pastogė Australijoje“ (1996). D.š.

KAZOKIENĖ-BUDREIKAITĖ Genovaitė (g. 1924 05 18 Kaune), meno istorikė, kultūros, visuomenės ir spaudos darbuotoja. Baigusi „Aušros“ mergaičių gimnaziją, 1944 pasitraukė į Vakarų. 1949 Tiubingeno un-te baigė odontologiją ir emigravo į Australiją. 1956-60 pakartojė studijas Sidnėjaus un-te. Vėliau vertėsi privačia praktika ir Sidnėjaus un-te studijavo meno mokslus. 1975 už darbą apie M. K. Čiurlionio kūrybą gavo magistro laipsnį, 1994 Hobarto un-te apgynė filosofijos daktaro disertaciją.

1984-87 Sidnėjuje rengė lietuvių radijo valandėles, nuolat bendradarbiavo savaitr. „Mūsų pastogė“. Meno klausimais rašė į leidinius „Metmenys“, „Akiračiai“, „Aidai“. 1988 įsteigė Vinco ir Genovaitės Kazokų Meno fondą, skirtą lietuviškos tematikos kūriniams. Rinko Australijos aborigenų, Naujosios Gvinėjos, Indonezijos, Malaizijos bei Polinezijos liaudies meno kūrinius, iš kurių apie 2000 padovanojo Lietuvai. 1997 apdovanota Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordinu. D.š.

KAZTAG, Kazakstan telegramy agentura (Kazachstano telegramų agentūra), Kazachstano informacijos agentūra, veikianti nuo 1921 Alma Atoje. Iki 1925 dirbo kaip Rusijos telegramų agentūros ROSTA Orenburgo skyrius, 1925-36 – Tarybų Sąjungos informacijos agentūros TASS skyrius.

Keičiasi informaciniais pranešimais su ITAR-TASS, kitų kaimyninių valstybių informacijos agentūromis. Parengtus informacinius pranešimus siunčia laikraščių ir žurnalų redakcijoms, radijo ir televizijos stotims, vyriausybinėms įstaigoms. Leidžia savaitinius ir teminius informacijos biuletenius, fotoinformacijos rinkinius.

KAŽUKAUSKAS Vytautas (g. 1929 11 17 Kaune), filologas, žurnalistas. 1949 baigė Kauno 6-ąją gimnaziją. 1949-54 studijavo Vilniaus un-te lietuvių kalbą ir literatūrą. 1954-58 buvo „Žinijos“ d-jos redaktorius, 1958-63 – Enciklopedijų redakcijos ats. sekretorius ir moks-

linis redaktorius, 1963-90 – Lietuvos radijo ir televizijos k-to radijo literatūros laidų vyresn. redaktorius, skyriaus vedėjas. Parengė daug radijo laidų ir parašė straipsnių apie įvairių tautų literatūrą. Išvertė keletą beletristikos knygų. 1990-95 leidiniuose „Lietuvos rytas“, „Karys“ paskelbė straipsnių iš 1918-40 Lietuvos istorijos.

KCNA, Choson Chugang Thongsinsa, Korean Central News Agency, Korėjos Centrinė telegramų agentūra, veikianti nuo 1946 Pchenjane. Korėjos Liaudies Demokratinės Respublikos oficiali (vyriausybinė) informacijos agentūra. Į užsienį informacinius pranešimus siunčia korėjiečių, anglų, rusų, prancūzų bei ispanų k. Leidžia informacinius biuletenius anglų, ispanų, prancūzų bei rusų k. Agentūroje dirba 850 žmonių. Savo skyrius bei korespondentų punktus turi visuose provincijų centruose, taip pat Pekine, Maskvoje, Kaire, kituose užsienio valstybių miestuose.

„**KĖDAINIAI**“, Kėdainių rajono savaitraštis, ėjęs nuo 1994 iki 1997 Kėdainiuose. Leidėjai: UAB „Statyba“, „Rilinda“. Redaktoriai: A. Navickas, L. Juškauskaitė, Ž. Menčikovas. Tiražas 1994 – 2600 egz., 1997 – 1000 egz.

„**KĖDAINIŲ CHAMAS**“, satyrinis laikraštis, ėjęs 1991-93 Kėdainiuose. Leido Kėdainių raj. policijos rėmėjų s-ga ir leidybos įmonė „Sargyba“. Rašė apie elgesio ir dorovės principų pažeidimus, buitinius ir visuomeninius konfliktus, kritikavo teisėtvarkos pažeidėjus. Išėjo 12 numerių. Tiražas 1991 – 5000 egz., 1993 – 1000 egz.

„**KĖDAINIŲ GARSAS**“ : 1. Dvisavaitis laikraštis, leistas 1926 Kėdainiuose. Pirmasis numeris išėjo 1926 vasario 6. Leido ir redagavo Juozas Janonis. Rašė apie vietos gyvenimo problemas, svarbiausius Lietuvos įvykius. Bendradarbiavo J. Lazauskas, J. Požerskis, J. Žičys ir kt. Spausdino Mavšovičiaus ir Kagano spaustuvė Kėdainiuose, vėliau – „Varpo“ bei K. Narkevičiaus ir V. Atkočiūno spaustuvės Kaune. Išėjo 8 numeriai.

2. Rajono laikraštis, einantis nuo 1945 vasario 23 Kėdainiuose. Iki 1950 buvo apskrities laikraštis, 1950-90 – LKP Kėdainių raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1991 sausio 31 – nepriklausomas laikraštis. Steigėja UAB „Kėdainių garsas“, leidėja laikr. „Kėdainių garsas“ redakcija. Iki 1989 liepos vadinosi „Tarybinis kelias“, nuo 1989 liepos – „Kėdainių garsas“. 1945-46 ėjo vieną kartą dukart, 1947-51 dukart, nuo 1952 – triskart per savaitę. Redaktoriai: Br. Kisarauskas (1945-47), J. Dovydaitis (1948-50), A. Daukša (1950-52), V. Rimkevičius (1953-54; 1957-59), A. Trumpickas (1954-57), J. Čaplikas (1959-63), R. Juodeika (1963-68, žr.), A. Damaševičius (1968-80), E. Dombravickas (1980-87), Z. Zokaitytė (nuo 1987). Minėtini redakcijos žurnalistai F. Čiulada, D. Gergelienė, J. Jakšienė, A. Kaminskas (žr.), L. Kazlauskienė, G. Kretavičius, L. Miliūnienė, M. Misiūnas, S. Pikelis, E. Pronckus, R. Viliušytė-Šukienė. Tiražas 1945 – 5000 egz., 1987 – 16 500 egz., 1997 – 9300 egz.

KĖDAINIŲ KRAŠTO TV, įsteigta 1990 Kėdainiuose. Steigėjai – Rajono valdybos kultūros centras, V. Us-

passkich, Akcinio inovacinio banko Kėdainių skyrius. Leidėjas – rajono valdybos kultūros skyrius; nuo 1994 – UAB „Kėdainių krašto televizija“. Direktorius V. Burneika, redaktorius-režisierius S. Tiknius.

KĖDAINIŲ SPAUSTUVĖ. Pirmoji spaustuvė Kėdainiuose pradėjo veikti XVII a. Ji buvo įsteigta 1651 Kėdainių gimnazijoje Jonušo Radvilos iniciatyva. Spaustuvė išspausdino keletą religinio turinio knygų ir lietuvių k.

Po Antrojo pasaulinio karo, 1945, kartu su apskrities laikr. „Tarybinis kelias“ redakcija buvo įkurta ir Kėdainių spaustuvė, spausdinusi šį laikraštį. Nuo 1950 joje buvo spausdinama to paties pavadinimo rajono laikraštis, o 1951-53 – ir MTS laikraščiai: Kėdainių „Laukų stachanovietis“, Dotnuvos „Už stalininį derlių“ bei Šėtos „Laukų spartuolis“. 1977 Kėdainių spaustuvė tapo Kauno „Raidės“ spaustuvės skyriumi ir tebespausdino rajono laikraštį, kuris nuo 1989 vadinasi „Kėdainių garsas“. Kėdainių spaustuvė turi iškiliosios ir ofsetinės spaudos mašinas, spausdina laikraščius, žurn. „Ūkininkas“, knygas, brošiūras, etiketes, blankus, smulkius spaudinius.

„**KĖDAINIŲ ŽINIOS**“, politikos, ekonomikos ir kultūros savaitraštis, leistas 1926 Kėdainiuose. Šį iliustruotą katalikiškos orientacijos laikraštį leido ir redagavo Vl. Kateiva. Spausdino Movšovičiaus ir Kagano spaustuvė Kėdainiuose. Išėjo 7 numeriai.

KEDYS Jonas Petras (g. 1914 06 15 Marijampolės aps. Iglirkėlių vls. Raižupio k.), Australijos lietuvių visuomenės veikėjas, spaudos darbuotojas. 1934 baigė Marijampolės Rygiškių Jono gimnaziją, 1936 – Alytaus aukštąją miškų m-lą, 1949 – Erlangeno un-te (Vokietija) ekonomiką. 1949 atvyko į Australiją. Dalyvavo „Šviesos“ organizacijos ir „Plunksnos“ klubo veikloje. 1964-90 redagavo Lietuvių politinį žurnalą anglų k. „News Digest“.

Lietuvoje bendradarbiavo leidiniuose „Mūsų girios“, „Lietuvos aidas“, „Lietuvos žinios“, „Trimitas“. Vėliau rašė į lietuvių leidinius „Nepriklausoma Lietuva“, „Vienybė“, „Australijos lietuvis“, „Laisvoji Lietuva“, „Mūsų pastogė“ ir kt.

KEGELIS, KEGLIS (vok. Kegel), literos dydis (atstumas tarp literos viršutinės ir apatinės briaunos). Vienodos garnitūros šriftai būna skirtingų kegelų. Šriftai, kurių kegelis yra iki 20 punktų, turi specialius pavadinimus; per 20 punktų – žymimi ir matuojami punktais, o per 48 punktų – kvadratais.

KEIBAS Pranas (g. 1931 05 16 Utenos aps. Apikelių k.), žurnalistas agrarininkas. 1965 baigė Lietuvos žemės ūkio akademiją, įgydamas mokslinio agronomo specialybę. 1952 pradėjo bendradarbiauti spaudoje. 1952-57 dirbo Kavarsko raj. laikr. „Stalino vėliava“ redakcijoje, 1957-62 – „Valstiečių laikraščio“ korespondentu, 1962-67 – Prienų raj. laikr. „Naujas gyvenimas“ redaktoriaus. Nuo 1967 – žurn. „Mūsų sodai“ redakcijoje: 1967-93 buvo vyr. redaktorius, nuo 1993 – komercijos direktorius. Daugiausia rašė apie rajonų problemas, apybraižas kaimo tematika, feljetonus. Sukūrė scenarijų dviejų dalių dokumentiniam filmui „Nemuno krašto sodai“, sudarė „Sodininko žinyną“

(1987-90), knygas „Tulpės“, „Rožės“, „Virtuvėje – sodų gėrybės“, „Grožis ir nauda“ (1975), „Mėgėjiška sodininkystė Lietuvoje“ (1996).

KEIDOŠIUS Petras (g. 1924 08 29 Vištytyje, Vilkaviškio aps.), poetas, žurnalistas. 1968 baigė Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1941-49 buvo Kauno jaunojo žiūrovo teatro aktorius. Nuo 1950 iki 1967 dirbo laikraščių „Tarybų Lietuva“, „Literatūra ir menas“, „Sportas“, „Vakarinės naujienos“, „Tėvynės balsas“ redakcijose. 1967-92 buvo laikr. „Literaturnaja gazeta“ nuolatinis korespondentas Lietuvoje.

Išleido poezijos rinkinius „Diena prasideda“ (1952), „Ji vėl su manim“ (1974), „Įrašai“ (1980), „Brydės“ (1982), „Pirmasis ruduo“ (1984), „Atolų šerkšnas“ (1986). Parašė kūrinių vaikams („Žvaigždžių sąmyšis“, 1963), inscenizavo A. Gaidaro apysaką „Timūras ir jo būrys“ (past. 1949), su A. Venclova ir J. Gustaičiu parašė libretą operai „Marytė“ (past. 1953), su I. Mikšyte – operai „Paskenduolė“ (past. 1958). Išvertė A. Gaidaro, L. Kasilio, M. Aliger, A. Adamovičiaus, G. Sviridovo, H. Matevosiano, A. Kazancevo ir kt. rašytojų kūrinių.

KEIDOŠIŪTĖ Izolda (g. 1952 06 03 Vilniuje), žurnalistė. 1970 baigė Vilniaus 15-ąją vid. m-lą, 1975 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. Nuo 1975 dirbo Valst. televizijos ir radijo k-te: TV kino vyr. redakcijoje, Programų direkcijos planavimo skyriuje, TV literatūros ir meno redakcijoje. Nuo 1996 – Lietuvos TV Programų direkcijos kino skyriaus vedėja.

Daugiausia rašo ir rengia laidas kino meno klausimais. Paskelbė publikacijų savaitr. „Literatūra ir menas“, žurn. „Kinas“. Rengė laidas „Versmės“, „Teatro gyvenimas“, „Kino ir televizijos pasaulyje“, „Kino klubas“, laidas apie lietuvių kino aktorius ir kino režisierius. Pastaruoju metu – laidos „Kino pasaulyje“ vedėja ir redaktorė.

KĖKŠTAS Juozas (tikr. Adomavičius; 1915 11 19 Taškente – 1981 04 16 Varšuvoje), poetas, spaudos darbuotojas. Mokėsi Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazijoje, 1938-39 Varšuvoje studijavo žurnalistiką. Literatūrinę veiklą pradėjo organizuodamas ir redaguodamas periodinius leidinius ir vienkarčius leidinius „Sėja“, „Pjūvis“, „Varpos“, „Versmė“, „Vingis“ ir kt. Pirmąjį eilėraščių rinkinį išleido 1938. Užėmus rusams Vilnių, ištremtas į Kirovo sritį. 1942 kaip Lenkijos pilietis įstojo į gen. V. Anderso lenkų armiją, dalyvavo kovose įvairiose šalyse. Po karo gyveno Romoje, redagavo „Lietuvių balsą“, 1947-59 gyveno Argentinoje, nuo 1959 – Lenkijoje.

Išleido poezijos rinkinius „Toks gyvenimas“ (1938), „Rudens dugnu“ (1946), „Staigus horizontas“ (1946), „Ramybė man“ (1951), „Etapai“ (1953), „Lyrika“ (1964). Išvertė poezijos kūrinių.

„KELEIVIS“: 1. „Keleivis iš Karaliauciaus broliams lietuvininkams žinias parneszas“, savaitraštis, leistas 1849-80 Karaliaučiuje gotišku šriftu. Provokiškos orientacijos laikraštis. Skelbė naujienas iš Vokietijos, kitų kraštų, spausdino religinius straipsnius, ugdė lojalumą Vokietijos valdžiai. Redagavo F. Kuršaitis (žr.). Spausdino Šulco, nuo 1870 – E. Rautenbergo spaustuvė Ka-

raliaučiuje. Leidinį rėmė (materialiai) vokiečių administracija.

2. JAV lietuvių savaitraštis, ėjęs nuo 1905 vasario 9 iki 1979 gegužės 15 Bostone. Įsteigė ir iki 1908 leido A. Žvingilas. 1908-43 leido J. Gegužis ir St. Michalkevičius-Michelsonas, 1943-45 – St. Michelsonas, nuo 1945 – Lietuvių socialistų s-ga Amerikoje. Redaktoriai: M. Paltanavičius, J. Smelstorius, P. Bukšnaitis, A. Montvydas, St. Michelsonas, J. Januškis, J. Sonda, J. Gustaitis. Tiražas 1920 – 23 000 egz.

3. Mažosios Lietuvos lietuvių mėnesinis laikraštis, ėjęs nuo 1950 liepos iki 1968 Hanoveryje (Vokietija). 1950-52 leido M. Lietuvos tarybos spaudos komisija, nuo 1952 – M. Lietuvos tėviškės mylėtojų d-ja. Ats. redaktoriai: A. Lymantas (1950-51), A. Puskepalaitis (1951-52), H. Jakužaitis (1952), E. Žilius (nuo 1952, kartu su redakcine komisija). Bendradarbiavo A. Endrikaitis, J. Grigolaitis, A. Keleris, K.O. Oselis, E. Simonaitis, F. Šlenteris, A. Trakis.

4. Lietuvos (iki 1995 – Klaipėdos krašto) evangelikų liuteronų ketvirtinis žurnalas, einantis nuo 1992 kaip atkurtas 1924-39 Klaipėdoje leistas dienraštis „Lietuvos keleivis“. Iki 1993 Nr.4 buvo 4 p. laikraštis, nuo Nr.5 – 32 p. žurnalas. Redaktoriai: kun. D. Petkūnas (1992-93, nuo 1996), J. Ohman (1994-95). Tiražas 1992 – 300 egz., 1995 – 2500 egz.

„KELIAS“: 1. Savaitinis iliustruotas Rytų Lietuvos lietuvių laikraštis, leistas 1925-28 Vilniuje. Leido ir redagavo J. Navikas. Pirmasis numeris išėjo 1925 liepos 10 vietoj „Lietuvos kelio“ kaip savaitinis Vilniaus laikraštis, nuo 1927 lapkričio 18 – savaitinis Vilniaus krašto lietuvių laikraštis, nuo 1928 sausio 7 – savaitinis Vilniaus ir Suvalkų kraštų lietuvių laikraštis; nuo 1928 liepos 21 tapo savaitiniu iliustruotu Rytų Lietuvos lietuvių laikraščiu. Lenkų valdžia ne kartą leidinį konfiskavo, baudė įvairiomis baudomis redaktorius. Bendradarbiavo D. Alseika, J. Klimas, P. Kraujalis, V. Krėvė-Mickevičius, M. Šikšnys, K. Vanagėlis, P. Vieštautas, J. Zubrys. Spausdino „Ruch“ spaustuvė Vilniuje. Leido priedą vaikams „Takelis“. 1928 gruodžio 1 „Kelias“ buvo sujungtas su „Dirva“, „Vilniaus aidu“ ir vietoj jų išėjo „Vilniaus rytojus“ (žr.).

G.B.

2. Žr. „Lietuvos evangelikų kelias“.

3. Lietuvos sąjūdžio Radviliškio tarybos laikraštis, ėjęs 1989-90. Rengė G. Bagdonienė, J. Jasaitis, A. Stačikas, S. Žiaunytė. Tiražas 3000 egz. Išėjo 11 numerių.

„KELIAS Į KOMUNIZMĄ“, Simno rajono laikraštis, leistas nuo 1951 vasario 18 iki 1959 sausio 24. Ėjo du kartus per savaitę. Lietuvos KP Simno raj. k-to ir DŽDT leidinys. Redaktoriai: P. Mecelis (1955-56), Z. Cegelskienė (1951-55), V. Kazlauskas (1956), V. Stiklakis (1956, 1958), V. Uogintas (1956-57), Br. Ramanaivičius (1957-59). Tiražas 1951 – 1000 egz., 1959 – 1200 egz.

„KELIAS Į RINKĄ“, laisvo verslo ketvirtinis žurnalas, ėjęs 1991-94 Vilniuje. Analizavo laisvos rinkos santykius, teikė metodinę informaciją verslininkams. Redagavo A. Navickas, leido jo personalinė firma. Tiražas 1991 – 1000 egz., 1993 – 1500 egz.

KELIAUNINKAS Domininkas (slap. Juozas Laukis; 1866 08 16 Rudelėje, prie Seinų – 1947 01 05 Či-

kagoje), JAV lietuvių spaudos darbuotojas. 1889 atvyko į JAV. Studijavo Valparaiso un-te. Redagavo laikraščius: 1896-97 – „Kardas“, 1897 – „Amerikos lietuvis“, 1900 – „Kūrėjas“, 1900-01 – „Ateitis“, 1910 – „Tiesa“, 1914-19 – „Darbininkų balsas“, 1923 – „Telegrama“, 1923-25 – „Varpas“. Skelbė laisvamanybę. Parengė anglų k. vadovėlių, mokslo populiarinimo knygų, išvertė grožinės literatūros kūrinių.

„**KELYJE**“, Lietuvos liberalaus jaunimo leidinys, einantis nuo 1992 balandžio Vilniuje kas 1-3 mėn. Iš pradžių ėjo kaip informacinis biuletenis. Vyr. redaktorė G. Grigaitytė. Tiražas 150 egz.

KELIUOTIS Alfonsas (1911 09 12 Joniškio k., Rokiškio vls. – 1994 12 29 Rokiškyje), poetas, spaudos darbuotojas. Mokėsi Rokiškio gimnazijoje, Vytauto Didžiojo un-te studijavo lituanistiką. 1933-40 dirbo J. Keliuočio redaguojamo ir leidžiamo žurn. „Naujoji Romuva“ redakcijos korektoriumi ir sekretoriumi. Kartu laikraščiuose ir žurnaluose spausdino eilėraščius. 1939 išleido eilėraščių rinkinį „Nerūpestingas berniokas“. Nuo 1943 bendradarbiavo žurn. „Kūryba“ ir kt. leidiniuose. Nuo 1944 mokytojavo Rokiškyje. Nuo 1989 redagavo Rokiškyje leidžiamą kultūros leidinį „Prie Nemunėlio“ (žr.). Išėjo lyrikos rinkinys „Klajūnė liepsnelė“ (1991).

KELIUOTIS Juozas (1902 09 04(08 22) Joniškio k., Rokiškio vls. – 1983 03 25 Vilniuje), žurnalistas, rašytojas, vertėjas. 1926 baigęs Lietuvos un-te Teologijos-filosofijos fak., studijavo Sorbonos un-te Paryžiuje filosofiją, literatūrą, meną, sociologiją ir žurnalistiką. 1935 pradėjo dėstyti Vytauto Didžiojo un-te Teologijos-filosofijos fak. žurnalistiką. 1942-44 buvo šio un-to Filosofijos fak. Žurnalistikos katedros vedėjas. 1945-47 kalintas Pečioros, 1952-56 – Solikamsko lageriuose.

Studijuodamas 1924-26 redagavo žurn. „Pavasaris“. Grįžęs iš Paryžiaus, 1929 pradėjo dirbti laikr. „Rytas“ vyr. redaktoriumi. Nuo 1931 pradėjo leisti moksleivių žurn. „Ateities spinduliai“ (leido iki 1932). 1931 įsteigė ir iki 1940 leido ir redagavo savaitinį iliustruotą kultūros žurn. „Naujoji Romuva“, 1943-44 – kultūros žurn. „Kūryba“. 1930 redagavo literatūros almanachą „Granitas“. Parašė knygą „Šių dienų spaudos problemos“ (1936). Aktyviai dalyvavo Rašytojų d-jos veikloje, buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys. Rašė įvairiuose leidiniuose literatūros, kultūros, filosofijos, estetikos klausimais. 1940 išleido romaną „Svajonės ir siaubas“, išspausdino studiją „Visuomenės idealas“ (1938). Išvertė H. Bazeno, A. Dodė, E. Jonesko, Ž. P. Sartro, Voltero ir kitų rašytojų kūrinių, išspausdino eilėraščių, atsiminimų. Išėjo atsiminimų knyga „Dangus nusidažo raudonai“ (1986).

KELKIS (vok. Kelch) **Johanas Ferdinandas** (1801 06 10 Tilžės aps. Piktupėnų k. – 1887 02 19 Kisiniuose, Klaipėdos aps.), mokytojas, poetas, vienas iš lietuvių periodinės spaudos pradininkų. Apie 1817-20 mokėsi Karalienės mokytojų seminarijoje. 1820-51 mokytojavo Išėje, 1851-67 – Kretingalėje. Ten 1854 įsteigė paruošiamuosius kursus norintiesiems stoti į mokytojų seminariją. 1832-67 redagavo periodinį leidinį „Nusidavimai apie evangelijos prasiplatinimą tarp žydų ir pagonų“, 1875-77 – laikr. „Pasiuntinystės laiškelis“, 1851-71

bendradarbiavo „Keleivysje“.

Be religinio turinio straipsnių, giesmių, paskelbė pasaulietinio pobūdžio rašinių. Parašė pirmuosius lietuvių reportažus „Mano keliavimas į Berlyną“ (1853-54), „Miegantieji, pabuskite...“ (1854), istorinę poemą „Lietuvininkai“, satyrinį eilėraštį „Viernas Kretingos žmogus“ (išspausdinta 1900), skelbė žinias iš M. Lietuvos ir iš užsienio. Padėjo F. Kuršaičiui, A. Šleicheriui ruošti lietuvių k. žodynus. Rūpinosi lietuviybės išsaugojimu M. Lietuvoje. Išvertė daug religinių raštų į lietuvių kalbą, išleido keletą giesmių rinkinių (1861 – „Giesmės apie Evangelijos prasiplatinimą tarp žydų ir pagonų“, 1866 ir 1879 – tokio pat pavadinimo papildytus). Priešinosi lietuvių tautos germanizacijai.

KELMĖS SPAUSTUVĖ, įkurta 1948. Spausdino apskrities laikr. „Bolševikinis žodis“. 1951 rugsėjo mėn. Kelmės, Tytuvėnų ir Užvenčio spaustuvės buvo sujungtos. Tačiau įkūrus Kelmės, Tytuvėnų ir Užvenčio atskirus rajonus, vėl savarankiškai veikė ir rajonų spaustuvės.

1951-53 Kelmės spaustuvė spausdino Kelmės ir Kražių MTS laikraščius „Kolūkinė garbė“ ir „Traktoristas“. 1960 prie Kelmės spaustuvės prijungtos Užvenčio ir Varnių spaustuvės. 1963 pati Kelmės spaustuvė buvo prijungta prie Tauragės spaustuvės. 1976 Kelmės spaustuvė tapo Šiaulių „Titnago“ spaustuvės skyriumi. Nuo 1978 Kelmės rajono laikr. „Komunistinis žodis“ (nuo 1988 – „Bičiulis“) spausdinamas ofsetu Šiaulių „Titnago“. 1993 valstybinė Kelmės spaustuvė tapo individualios Eismonto įmonės „Eglė“ spaustuve ir veikė iki 1994. Spausdino blankus, bukletus, kvietimus, programas.

KELMICKAITĖ Zita (g. 1951 10 19 Klaipėdoje), muzikologė, etnologė, radijo žurnalistė. Mokėsi Klaipėdos K. Donelaičio vidurinėje ir Šiaulių aukštesniojoje muzikos mokyklose. 1975 baigė Lietuvos konservatoriją. 1980-83 studijavo Leningrado teatro, kinematografijos ir muzikos in-to aspirantūroje etnomuzikologiją. 1973-75 dirbo Lietuvos radijo Vaikų ir jaunimo redakcijos muzikos redaktore, 1975-76 dėstė muzikos istorijos ir teorijos disciplinas Lietuvos konservatorijos Klaipėdos fakultetuose. 1976-78 dirbo savaitr. „Literatūra ir menas“ Muzikos skyriaus redaktore. 1978 buvo pakviesta dėstyti į Lietuvos konservatoriją, yra Muzikos akademijos docentė. Nuo 1977 vadovauja Vilniaus un-to folkloro ansamblui „Ratilio“, rengia, režisuoja įvairias liaudies meno šventes, folkloro festivalį „Skamba skamba kankliai“, 1987 ir 1993 režisavo tarptautinį folkloro festivalį „Baltica“. Nuo 1995 dirba katalikų radijo „Mažoji studija“ muzikos laidų redaktore; rašo periodikoje kultūros ir visuomenės temomis.

Parašė 5 scenarijus televizijos muzikiniams filmams, rengė televizijos muzikines laidas, kartu su kitais sudarė knygas „Aš išdainavau visas daineles“ (1985), „Lietuvininkų žodis“ (1995). 1996 už etninės kultūros puoselėjimą apdovanota J. Basanavičiaus premija.

KEMĖŠIS Fabijonas (1879 01 20 Vastapuose, Aluntos vls., Utenos aps. – 1954 01 21 Marijinske, Kemerovo srityje), kunigas, visuomenės veikėjas. 1902 baigė Kauno kunigų seminariją, 1924 – Amerikos katalikų un-tą (Vašingtone). 1911-13 dirbo Vilniuje, laikr. „Viltis“ re-

dakcijoje, 1914 Škotijoje įkūrė laikr. „Išeivių draugas“. 1914-24 gyveno JAV, redagavo laikraščius „Draugas“ ir „Darbininkas“. 1914 padėjo įsikurti Moterų s-gai ir jos žurn. „Moterų dirva“, 1915 padėjo įsteigti ir leisti žurn. „Vytis“. 1917 padėjo leisti laikr. „Garsas“. 1924 grįžo į Lietuvą, 1924-40 ir 1941-44 dėstė Žemės ūkio akademijoje. 1925 įsteigė knygų leidimo b-vę „Žiniija“. 1947 represuotas, ištremtas į Sibirą.

Pasirašinėjo Uosio slapyvardžiu arba tikrąja pavarde. Parašė brošiūrų ir stambesnių mokslinių knygų bei straipsnių. Išleido darbą „Socialinės bei politinės ekonomijos įvadas“ (1938).

KEMEŽYS Kazys (1901 09 16 Alvite, Vilkaviškio aps. – 1981 10 29 Sidnėjuje, Australijoje), ekonomistas, žurnalistas. Pirmojo pasaulinio karo metu mokėsi lietuvių progimnazijoje Jaroslavyje. Grįžęs į Lietuvą, baigė Lietuvos mokytojų s-gos suaugusiųjų gimnaziją Kaune, 1935 – Vytauto Didžiojo un-to Teisių fak. ekonomikos skyrių. Dirbo Geležinkelių valdyboje. 1935 redagavo laikr. „Geležinkelininkas“. 1935 buvo paskirtas Susisiekimo ministro sekretoriumi. Nuo 1936 – Klaipėdos b-vės „Rytas“, nuo 1939 – Kauno b-vės „Spindulys“ direktorius. Po sovietinės okupacijos dalyvavo rezistencinėje veikloje, buvo suimtas ir kankinamas. 1944 pasitraukė į Vakarų.

1945 leido ir redagavo laikr. „Lietuvis“ Hasendorfe (Vokietijoje), nuo 1946 dirbo Šveicarijos lietuvių bibliografinio archyvo atstovu britų zonai. 1949 emigravo į Australiją, kur buvo nuolatinis savaitr. „Mūsų pastogė“ bendradarbis. Parašė atsiminimų knygą „Po pasaulį besiblaškant“ (išleista 1959, 1992).

KEMEŽYS Vincas (1899 11 07 Alvite, Vilkaviškio aps. – 1947 Sibire), žurnalistas. Mokėsi Marijampolės gimnazijoje, Pirmojo pasaulinio karo metu – M. Yčo gimnazijoje Voroneže. 1920 baigė gimnaziją Smeloje (Ukraina). Grįžęs į Lietuvą, studijavo Lietuvos un-to Teisės fak. Nuo 1922 dirbo Eltoje bendradarbiu, redaktoriumi. 1928 įsteigė ir iki 1929 redagavo savaitr. „Sekmadienis“. 1930 paskirtas Eltos atstovu Rygoje. Nuo 1933 buvo „Lietuvos aidas“ redaktorius ir vyr. redaktoriaus pavaduotojas. 1934-36 ėjo Lietuvos žurnalistų s-gos pirmininko pareigas. 1938 pradėjo dirbti Vidaus reikalų m-jos Visuomeninio darbo vadyboje, 1940 – Vilniuje cenzoriumi. 1944 pasitraukė į Vokietiją. Po karo buvo sovietinio saugumo suimtas, nuteistas ir ištremtas į Sibirą.

Spaudoje bendradarbiavo nuo 1922. Ekonomikos, politikos, kultūros, socialiniais klausimais rašė į leidinius „Lietuvos aidas“, „Lietuva“, „Trimitas“, „Vairas“ ir kt. Redagavo leidinius „Lietuvos žurnalistų sąjungos metraštis“ (1937, su J. Paleckiu), „Pirmoji lietuvių tautinė olimpiada“ (1938). Išvertė Ad. Erso, P. Rožyčio, I. Turgenovo kūrinių. Išleido knygas „Laikraščių rūšys ir tiražai ir lietuvių periodika“ (1933, su A. Rožancovu), „Ištremtieji“ (1942, su J. Petrėnu).

KENIJA, Kenijos Respublika (Rytų Afrika), nepriklausoma nuo 1963, gyventojų – 27,84 mln. (35 vieta pasaulyje), beraščių – 31 proc., sostinė – Nairobis, oficialios kalbos – anglų, suahelių.

Pirmieji laikraščiai buvo leidžiami anglų k. (iki 1963 šalis priklausė D. Britanijai). 1898 pradėjo eiti vyriausybės savaitinis leidinys „Kenya Gazette“ („Ke-

nijos laikraštis“). 1902 Nairobyje pasirodė dienr. „East African Standard“ („Rytų Afrikos vėliava“), kuris nuo 1975 vadinasi „The Standard“. Tais pačiais 1902 Mombasoje ėmė eiti „Mombasa Times“ („Mombasos laikas“), vėliau leistas ir suahelių k. Nuo 1936 eina savaitr. anglų k. „Sunday Post“ („Sekmadienio paštas“), o nuo 1939 – savaitr. suahelių k. „Baraza“. 1972 iš viso ėjo 20 laikraščių ir žurnalų, jų tiražas 0,4 mln. egz.

Per metus išleidžiama apie 300 knygų. Išeina 5 dienraščiai, jų tiražas 332 600 egz. (12 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „Daily Nation“ („Tautos dienraštis“, žr.), „Kenya Leo“ („Kenija šiandien“, eina nuo 1983 suahelių k., tir. 40 000 egz.), „Taifa Leo“ („Šiuolaikinė tauta“, nuo 1960 suahelių k., tir. 49 000/60 000 egz.), „The Standard“ (žr.), savaitraščiai ir žurnalai: „Drum“ („Būgnas“, eina nuo 1956, tir. 58 000 egz.), „Kenya Farmer“ („Kenijos fermeris“, nuo 1954 anglų ir suahelių k., tir. 25 000 egz.), „Trade and Industry“ („Prekyba ir pramonė“, nuo 1954, tir. 25 000 egz.), „Weekly Review“ („Savaitinė apžvalga“, nuo 1975, tir. 20 000 egz.), „Target“ („Tikslas“, nuo 1964, tir. 20 000 egz.).

Kenijos vyriausybė informacijos agentūra KNA (žr.) įsteigta 1963. Nairobyje veikia ir kita agentūra – All Africa Press.

Radijo laidas nuo 1959 reguliariai transliuoja b-vė „Voice of Kenya“ („Kenijos balsas“), yra 2,2 mln. radijo imtuvų (80 imt. 1000 gyv.). Televizijos programos nuo 1962 perduoda b-vė „Voice of Kenya Television“ („Kenijos televizijos balsas“), yra 0,245 mln. televizorių (9 tel. 1000 gyv.). R ir TV laidos transliuojamos anglų ir suahelių k.

„KEPIMO PASLAPTYS“, mėnesinis žurnalas, ėjęs 1994-95 Kaune. Leido UAB „Martina Legitur“. Redaktorės G. Kulvecienė ir kt. Tiražas 1995 – 30 000 egz. Išėjo 9 numeriai.

„KETURI RATAI“, mėnesinis automotožurnalas, einantis nuo 1992 Vilniuje. Leidžia UAB „Keturi ratai“. Vyr. redaktorius V. Martišauskas (žr.). Tiražas 1992 – 26 000 egz., 1997 – 11 500 egz.

1992 buvo leidžiamas ir rusų k. („Četyre koleasa“). 1994 leido priedą (laikraštį) „Autokontaktas“ (tir. 10 000 egz.).

„KETURI VĖJAI“: 1. Avangardinis literatūros kūrėjų žurnalas, nereguliariai leistas 1924-28 Kaune. Naujos literatūros srovės atstovai 1922 vasario 16 išleido vienkartį leidinį „Keturių vėjų pranašas“. Jame išdėstė savo kūrybinius principus. 1924 išėjo pirmasis žurnalo numeris. Jį leido ir redagavo J. Petrėnas, A. Rimydys. Skleidė futurizmo ir ekspresionizmo estetikos principus, savo deklaracijose kritikavo tradicinius literatūros kanonus, maištavo prieš vyresnius lietuvių rašytojus. Rašė K. Binkis, A. Gričius, P. Janeliūnas, J. Petrėnas (P. Tarulis), Br. Raila, S. Šemerys, A. Šimėnas, J. Švaistas, T. Tilvytis, J. Tysliava, J. Žlabys (Žengė) ir kt. Spausdino „Raidės“ spaustuvė Kaune. Išėjo 4 numeriai.

G.B.

2. Literatūrinis dvimėnesis žurnalas, leistas 1990-91 Kaune. Iki 1991 Nr.4 ėjo kaip Lietuvos nepriklausomųjų rašytojų s-gos mėnesinis žurnalas. Spausdino originaliąją lietuvių rašytojų kūrybą. Vyr. redaktorius

A. Lapukas. Tiražas 1990 – 15 000 egz., 1991 – 11 300 egz. Išleisti 6 numeriai.

„**KETURIASDEŠIMT CENTŲ**“, pramoginio (erotinio) pobūdžio laikraštis, ėjęs 1994 Kaune. Įsteigė ir leido UAB „Vasario koncernas“. Redaktorius F. Guldanskis. Tiražas 38 600 egz. Išėjo 10 numerių.

KETVIRTINIS LEIDINYS, vieną kartą per 3 mėnesius (kas ketvirtį) išleidžiamas periodinis leidinys (žr.).

KETVIRTOJI VALDŽIA, visuomenės informavimo priemonių veiklos apibūdinimas, pabrėžiant jos reikšmę ir svarbą demokratinėje visuomenėje, kurioje griežtai ir aiškiai atskirtos trys valdžios: įstatymų leidžiamoji, įstatymų vykdomoji ir įstatymų priežiūros (nepriklausomų teismų). Su rinktosios valdžios atstovų skirtingomis funkcijomis bei veikimo būdais visuomenę supažindina spauda, radijas bei televizija, kurių darbuotojai gali teikti informaciją iš visų visuomenę dominančių vietų ir apie visus jai svarbius įvykius, įgyvendindami įstatymu garantuotą žodžio bei spaudos laisvę.

Žurnalistai, atlikdami viešosios nuomonės formavimo funkciją, savo publikacijose atskleidžia įvairių instancijų tarpusavio santykius, yra nuolatiniai tarpininkai tarp visuomenės narių ir trijų demokratinė valdžių. „Ketvirtosios valdžios“ sąvoka visuomenėje, kurioje veikia informacijos skelbimo monopolis ir valdžios funkcijos nekontroliuojamos, netenka prasmės.

KEZIENĖ Teresė (g. 1935 10 19 Užpaliuose, Utenos aps.), žurnalistė. 1959 baigė Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę. 1957-91 dirbo laikr. „Tiesa“ redakcijoje: korektore, lit. darbuotoja, mokyklų skyriaus vedėja, korespondente. Daugiausia rašė dorovės, mokyklų darbo, medicinos, mokslo klausimais. Parašė apybraižų apie išymius Lietuvos mokytojus, gydytojus, mokslo žmones, bendradarbiavo savaitr. „Literatūra ir menas“, žurnaluose „Tarybinė moteris“, „Švyturys“, „Kultūros barai“.

KEZYS Aleksandras (g. 1930 09 20 Anykščiuose), žurnalistas. 1955 Vilniaus un-te baigė žurnalistikos specialybę. 1950-52 dirbo Lietuvos Mokslų akademijoje „Lietuviškosios enciklopedijos“ sekretoriumi, archyvininku, nuo 1952 iki 1991 – laikr. „Tiesa“ redakcijoje lit. bendradarbiu, žemės ūkio, mokslo ir ekonomikos skyrių vedėju. Dvidešimt metų organizavo kaimo aplinkos apžiūrą „Duona ir grožis – iš vienu rankų“. Parašė knygas „Lietuvos žemės ūkis“ (1973, anglų ir vokiečių k.) bei „Pamario melioratoriai“ (1980).

1973 apdovanotas V. Mickevičiaus-Kapsuko premija, 1991 – Sausio 13-osios atminimo medaliu. Nuo 1957 Lietuvos žurnalistų s-gos narys.

KEŽINAITIS Petras (1906 04 25 Kybartuose – 1969 11 04 Kaune), žurnalistas. Mokėsi Kybartų gimnazijoje, ten leido ir redagavo šapirografuotus jaunimo leidinius „Atžalos žiedai“ ir „Mūsų žygiai“. 1929-30 dirbo Telšių laikr. „Žemaitis“ redakcijoje, 1930-31 – dienr. „Lietuvos žinios“ redakcijoje Kaune, 1932-34 buvo jos atstovas Šiauliuose ir Klaipėdoje. Šiauliuose 1931-32 redagavo savaitr. „Naujienos“, 1933 – laikr. „Jaunimietis“ su priedu „Naujosios Šiaulių naujienos“. 1934-36 buvo žurn. „Jaunimas“ redaktorius ir Lietuvos jauni-

mo s-gos centro valdybos reikalų vedėjas-generalinis sekretorius. 1936-40 leido žurn. „Mūsų jaunimas“ (vietoj uždaryto žurn. „Jaunimas“). Už paskelbtas publikacijas ir žurnalistinę veiklą ne kartą buvo baudžiamas ir kalinamas.

1940-41 ir po karo kurį laiką dirbo įvairių administracinę darbą. 1950 grįžo į žurnalistinę veiklą. Iki 1955 buvo laikr. „Nemuno upeivis“ redaktoriaus pavaduotojas, 1955-57 – Kauno rajono laikr. „Socialistiniu keliu“ ats. sekretorius, 1957-62 – žurn. „Šluota“ techninis redaktorius.

Išleido kraštotyros apybraižas „Kauno apylinkės“ (1958), „Kaunas“ (su V. Černeckiu ir A. Gulbinkiene, 1960), „Aplink Kauną“ (1966). Iš rusų k. išvertė per 10 romanų bei kitų grožinės literatūros kūrinių.

„**KHALG GAZETI**“ („Šalies laikraštis“), Azerbaidžano dienraštis, einantis nuo 1919 Baku. Iki 1992 vadinosi „Kommunist“ ir buvo Azerbaidžano KP CK organas. Tiražas 1996 – 50 000 egz.

KIAULEIKIS Leonas (g. 1927 09 13 Palangoje), žurnalistas. 1945-48 dirbo tarnautoju Klaipėdoje, 1949-56 – laikr. „Tiesa“ korespondentu, 1956-59 – žurn. „Šluota“ lit. darbuotoju. 1959-70 buvo šio žurnalo redaktoriaus pavaduotojas, 1971-89 – Vilniaus kuro aparatūros glos laikr. „Darbininko garbė“ redaktorius. 1989-92 leido ir redagavo satyrinį leidinį „Kranklys“.

Išleido apybraižų rinkinius „Į priekį“ (1956), „Rūkas ir saulė. Nemunas – Dnepras“ (1964), knygą „Palanga“ (1957, 1961, 1964), feljetonų rinkinius „Kam dar?“ (1957), „Stop!“ (1960), „Pats išeisiu“ (1962, rusų k.), „Be kaukės“ (1963), „Viskas iš dūmų“ (1967), „Pražūtinga profesija“ (1970), romaną „Gervazijus“ (1978), poezijos rinkinį „Baimės elekstras“ (1988).

KIBERNETINĖ (gr. kybernētikē (technē) – valdymo menas) **ERDVĖ** (angl. cyberspace – rašytojo V. Gibsono (William Gibson) pjesėje „Neuromancer“ pasiūlytas terminas): 1. Menama erdvė, kurioje cirkuliuoja viso pasaulio kompiuterių elektroniniai duomenys. Kasdieninėje mėgėjų kalboje dažnai vartojamas kaip žodžio „internetas“ sinonimas.

2. Interneto vartotojų kuriamą kultūra. A. Mat.

KIBIRKŠTIENĖ Aldona (g. 1947 07 12 Kėdainių aps. Grinių k.), žurnalistė. 1970 baigė žurnalistikos studijas Vilniaus un-te. Nuo 1970 – „Kauno tiesos“ bei „Kauno dienos“ korespondentė. Rašo švietimo ir mokslo, moksleivių bei akademinio gyvenimo klausimais.

„**KIBIRKŠTIS**“ : 1. Lietuvių laikraštis, leistas 1921-22 Klaipėdoje. Ėjo kartą per mėnesį vietoj jaunimo laikraščio „Darželis“. Nagrinėjo jaunimo klausimus, informavo apie svarbiausius Klaipėdos krašto įvykius, spausdino žinias ir iš kitų Lietuvos vietovių. Leido ir redagavo M. Glažę. Spausdino „Ryto“ spaustuvė Klaipėdoje. Išėjo 2 numeriai.

2. Grožinės literatūros, gamtos ir visuomenės mokslų iliustruotas darbininkų žurnalas, leistas 1924-26 Smolenske. Leido Lietuvos darbininkų spaudos draugija (faktiškai LKP CK). Ėjo nereguliariai. Išspausdino dokumentų apie aušrininkus ir varpininkus, recenzijų apie Lietuvoje išleistas knygas, periodinius leidinius, skelbė politinę publicistiką, grožinės

literatūros kūrinius. Bendradarbiavo V. Adomaitis, A. Bernotas, K. Didžiulis, J. Matulis, Br. Pranskus, E. Tautkaitė, J. Vitas ir kt. Redagavo Z. Angarietis ir V. Kapsukas. Tiražas 800–1500 egz.

3. Žr. „Žemaitis“.

KIERIENĖ-BUNGARDAITĖ Birutė (g. 1952 08 02 Klaipėdoje), televizijos žurnalistė. 1970 baigė Klaipėdos 14-ąją vid. m-lą, 1975 – Vilniaus un-te žurnalistiką. 1975 pradėjo dirbti Lietuvos radijuje Jaunimo ir vaikų laidų vyr. redakcijos redaktore. Nuo 1979 buvo sporto skyriaus redaktore, atsakingoji sekretorė. 1991 perėjo į televiziją – paskirta Programų direkcijos planavimo skyriaus vedėja. 1992 tapo Lietuvos televizijos naujienų direkcijos grupės vadove, 1994 – direktore. Nuo 1995 – „Panoramos“ žurnalistė.

Rengė laidas jaunimo gyvenimo, sporto populiarinimo klausimais, pastaruju metu – reportažus visuomenės gyvenimo temomis.

KIETAS DISKAS (angl. hard disk), apskritas nelanksaus metalo, padengto magnetine medžiaga, įtaisus duomenų kaupimui ir apdorojimui kompiuteryje. Diske elektromagnetiniais impulsais įrašoma, ištrinama arba perskaitoma binariu (skaitmeniniu) kodu paversta informacija.

A. Mat.

KIETVIRŠIS, standus knygos apdaras, dažniausiai kartoninis, apklijuotas popieriumi, techniniu audeklu, plastikumu, rečiau (senos knygos) oda. Kartais nugarėlė daroma iš vienos medžiagos, pvz., techninio audeklo, šoneliai apklijuojami kita medžiaga – popieriumi arba viršeliai ištaisai apklijuojami vienos rūšies medžiaga.

KILČIAUSKAS Kazys (g. 1932 12 26 Plungėje), žurnalistas. 1962 baigė Plungės vid. m-lą, 1967 – Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1953-57 dirbo laikr. „Komjaunimo tiesa“ sporto skyriaus neetatiniu korespondentu. 1957-60 buvo laikr. „Komjaunimo tiesa“ sporto skyriaus lit. darbuotojas, 1960-72 – šio skyriaus vedėjas; nuo 1967 redakcinės kolegijos narys. 1972-92 dirbo žurn. „Sparnai“ ats. redaktoriaus pavaduotoju. Nuo 1992 – laikr. „Echo Litvy“ sporto skyriaus vedėjas. Rašo sporto tematika.

Nuo 1991 – Tarptautinės sporto žurnalistų federacijos (AISP)narys. 1994 Mančesteryje išrinktas Europos sporto žurnalistų asociacijos (UEPS) Rytų šalių komisijos nariu, kuriojančiu Lietuvos, Latvijos ir Estijos sporto žurnalistų federacijų reikalus.

KINAS (gr. kinēma – judėjimas), meno šaka, grindžiama judamo filmuoto vaizdo ir garso (kalbos, muzikos, triukšmo) sinteze. Žr. Dokumentinis kinas, Kinematografas.

„KINAS“: 1. Iliustruotas kino-teatro-meno žurnalas, A. Jasiūno-Jasinevičiaus leistas 1934-35 Kaune. Ėjo kas dvi savaitės. Rašė apie žymiausias kino meno atstovus, informavo apie Lietuvoje demonstruojamus filmus, spausdino recenzijas. Pirmasis numeris išėjo 1934 gruodžio 1. Redkolegija: V. Alseika, A. Jasiūnas, V. K. Račkauskas-Vairas, A. Steponaitis. Ats. redaktorius A. Steponaitis. Spausdino „Raidės“ spaustuve Kaune. Išėjo 4 numeriai.

2. Kultūros ir švietimo m-jos mėnesinis žurnalas,

leistas 1972-94 Vilniuje. 1972-79 ėjo kaip Resp. kino filmų nuomojimo kontoros biuletėnis, 1980-90 – iš pradžių LTSR Valst. kinematografijos k-to, o nuo 1988 Lietuvos kultūros m-jos ir Lietuvos kinematografinių s-gos mėnesinis leidinys lietuvių ir rusų k. Rašė apie naujausius filmus, kino artistų darbus, spausdino recenzijas bei reklamą. Vyr. redaktoriai (redaktoriai): R. Norkus (1972), S. Valiulis (1973, žr.), S. Mačaitis (1974-77, žr.), V. Mikailionis (1978-79), A. Šimkus (1980-84), A. Pabijūnas (1985-90, žr.), L. Vildžiūnas (1991-94). Tiražas 1972 – 42 300 egz., 1989 – 40 900 egz. lietuvių k. ir 7800 egz. rusų k., 1994 – 5000 egz.

Iki 1991 buvo leidžiamas savaitinis reklaminis priedas „Savaitės ekranas“, vėliau tapęs savarankišku savaitraščiu, 1992 pavadintu „7 meno dienos“ (žr.).

KYNAS Kostas (g. 1951 10 24 Vilkaviškio raj. Pančekių k.), žurnalistas. 1968 baigė Pilviškių vid. m-lą, 1974 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1968-69 dirbo Vilkaviškio metalo gaminių g-loje darbininku, 1970-72 – „Valstiečių laikraštys“ teletaipininku. 1972-82 buvo Lietuvos radijo ir televizijos k-to sporto komentatorius, 1982-91 – Marijampolės korespondentų punkto vedėjas. Nuo 1991 – UAB „Tele SAT“ spausdinti ir valdytojas. Turi savo atstovus 10 rajonų ir 3 miestuose, yra Šilutės, Prienų ir Marijampolės spaustuvių akcininkas, savaitraščių „TV savaitė“ bei „Šešupė“ leidėjas. Parašė (kartu su kitais) keletą knygų apie priešgaisrinį taikomąjį sportą.

KINEMATOGRAFAS (gr. kinēma – judėjimas+graphō – rašau): 1. Pirmieji aparatai judančių objektų nuotraukoms gaminti ir judantiems paveikslams rodyti.

2. Patalpa filmams viešai rodyti. Lietuvos kinematografų reikalus tvarkė 1932 įstatymas. Po karo paplito sąvoka „kino teatras“.

3. Kartais šiuo žodžiu pavadinamas kinas, kinematografija.

KINEMATOGRAFIJA, kinas (žr. plačiau), kultūros ir ūkinės veiklos šaka. Apima kino filmų kūrimą, demonstravimą, kino pramonę (kino aparatūros, juostų gamybą, dauginimą, realizavimą), kino distribuciją (anksčiau vadinta „kinofikacija“), kino darbuotojų organizavimą, kino specialistų rengimą.

KINESKOPAS (gr. kinēsis – judėjimas + skopeō – žiūriu), elektroninis vamzdis elektriniams signalams versti optiniais. Nespaltvoto vaizdo televizijos kineskope elektronų spindulys fokusuojamas į mažą taškelį, kuris, veikiamas kadrų ir eilučių ričių elektromagnetinio lauko, apibėga ekraną, iš vidaus padengtą liuminofoforu sluoksniu, ir sukelia jo švytėjimą. Ekranu taškų skaitis priklauso nuo elektroninio spindulio, patenkančio į jo taškus, tankio, kurį valdo prie valdančio elektrodo prijungta signalo įtampa. Elektronams reikiamą energijos kiekį (greitį) suteikia elektrinis lankas, kurį sudaro prie kineskopo anodo prijungta nuolatinė įtampa (15–25 kV).

Spalvoto vaizdo televizijos kineskope formuojasi trys elektronų spinduliai, kuriuos valdo televizijos signalai, atitinkantys atskirų perduodamo vaizdo elementų spalvą (raudona, mėlyna, žalia) ir skaitį. Ekranas sudarytas iš trijų liuminofoforų, šviečiančių skirtingomis spalvomis. Liuminofoforai gali būti išdėstyti taškeliais

(taškinis ekranas), juostelėmis arba plonais vienas ant kito uždėtais sluoksniais. Labiausiai paplitęs trijų projektorių kineskopas su taškiniu ekranu, kuriame spalvų signalai priimami vienu metu. Kineskopai naudojami televizoriuose, oscilografuose, displėjuose ir įvedimo prietaisuose, kuriuose elektros signalas verčiamas matomu vaizdu.

KINIJA, Kinijos Liaudies Respublika (Centrinė ir Rytų Azija), nepriklausoma nuo 1911, gyventojų – 1208,84 mln. (1 vieta pasaulyje), beraščių – 26,7 proc., sostinė – Pekinas, oficiali kalba – kinų.

XI a. kinų kalvis Pi-Šenis išrado rinkimo atskirais ženklais (spaudmenimis) metodą, kuris buvo naudojamas pirmosioms knygoms spausdinti. XIV a. išrasta daugiaspalvė spauda. 1340 raudonais ir juodais dažais išspausdinti budistų „Sutros komentarai“ – seniausia pasaulyje knyga, išspausdinta dviem spalvomis. Pirmos didelės enciklopedijos sukurtos dar X a., o didžiausias kinų enciklopedinis žodynas sudarytas XV a. Jis turėjo 11 915 tomų, 22 927 skyrius.

Periodinės spaudos pradžia laikoma VII-X a.: tuo metu formavosi pirmieji Kinijos dienraščiai „Di bao“ („Dienos žinios“) bei „Czin bao“ („Sostinės žinios“).

Vienas seniausių pastarojo laikotarpio laikraščių yra dienr. „Dagong bao“ („Didysis šauklys, laikraštis“), pradėtas leisti 1902 Pekine. Nuo 1923 eina dvi savaitis žurn. „Zhangguo gingnian“ („Kinijos jaunimas“), nuo 1929 – dienr. „Xin Min Wanbao“ („Vakaro naujienos“, žr.), nuo 1937 Šanchajuje – „Wenhui Bao“ („Literatūrinis laikraštis“, žr.).

1958 buvo leidžiama 1884 laikraščiai ir 818 žurnalų, iš jų 30 laikraščių ir žurnalų Kinijos tautinių mažumų k. Prasidėjus „kultūrinei revoliucijai“, dauguma nacionalinių ir provincinių laikraščių bei žurnalų, visuomeninių organizacijų leistų šakinių ir vietinių leidinių buvo uždaryti. 1968 spaudos kataloge buvo 55 laikraščiai ir žurnalai, iš jų tik 4 buvo tautinių mažumų k. 1972 kataloge užsieniui pateikta tik 11 nacionalinių laikraščių ir žurnalų. 1985 ėjo jau 698 nacionaliniai ir provincijų laikraščiai ir 4705 žurnalai bei kiti periodiniai leidiniai kinų, mongolų, uigurų, tibetiečių, korėjiečių ir kt. k., o 1992 – 1755 laikraščiai ir 6486 žurnaliniai leidiniai.

Per metus išleidžiama apie 75 000 knygų. Išeina 74 dienraščiai, jų tiražas 39 mln. egz. (32 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „Beijing Ribao“ („Pekino laikraštis“, žr.), „Economic Daily“ („Ekonomikos dienraštis“, anglų k., žr.), „Gongren Ribao“ („Darbinukų laikraštis“, žr.), „Guangming Ribao“ („Šviesos laikraštis“, žr.), „Renmin Ribao“ („Liaudies laikraštis“, žr.), „Zhongguo Qingnian Bao“ („Kinijos jaunimo laikraštis“, žr.), „Beijing Wanbao“ („Pekino vakarinis laikraštis“, eina nuo 1958, tir. 0,8 mln. egz.), „China Daily“ („Kinijos dienraštis“, nuo 1981 anglų k., tir. 100 000 egz.), „Jiefang Ribao“ („Išlaisvinimo laikraštis“, nuo 1949 Šanchajuje, tir. 0,8 mln. egz.), „Jiefangjun Bao“ („Liaudies išsivadavimo armijos laikraštis“, nuo 1956, tir. 0,8 mln. egz.), „Jingji Ribao“ („Ekonomikos laikraštis“, nuo 1983, tir. 1,6 mln. egz.); žurnalai: „Beijing Review“ („Pekino apžvalga“, žr.), „Liaowang“ („Pašnekovas“, eina nuo 1981, tir. 0,5 mln. egz.), „Nongue Zhiski“ („Žemės ūkio žinios“, nuo 1950, tir. 0,73 mln. egz.), „Renmin Huabao“ („Liaudies iliustruotas laikraštis“, nuo 1950

kinų, rusų, anglų, arabų, ispanų, italų ir kt. k., tir. 1 mln. egz.), „Renmin Wenxue“ („Liaudies literatūra“, nuo 1949, tir. 1 mln. egz.), „Shichang Zhonbao“ („Rinkos laikraštis“, nuo 1979, tir. 1 mln. egz.), „Zhongguo Funu“ („Kinijos moteris“, nuo 1956, tir. 1,3 mln. egz.).

Kinijos informacijos agentūra Sinchua (žr.) įkurta 1931. Nuo 1952 veikia informacijos agentūra China News Service/Zhongguo Xinwen She (žr.).

Pirmoji radijo stotis pastatyta 1927 Šanchajuje. 1947 buvo 42 valstybinės ir 90 privačių radijo stočių. Po 1949 visos stotys nacionalizuotos. Įkurta centrinė liaudies radijo stotis Pekine. Jos programą retransliuoja 5 didelės R stotys; be to, ji kontroliuoja 117 vietinių R stočių. Dabar yra apie 980 įvairių R stočių. Radijo laidos perduodamos kinų ir kitų tautų k., taip pat užsienio šalių k. (arabų, anglų, italų, prancūzų, rusų ir kt.). Yra 216,5 mln. radijo imtuvų (182 imt. 1000 gyv.).

Televizija veikia nuo 1958. Pirmosios stotys įkurtos Pekine ir Šanchajuje. Programas transliuoja daugiau kaip 680 TV stočių; yra 37 mln. televizorių (31 tel. 1000 gyv.). TV laidos transliuojamos kinų, mongolų, tibetiečių, uigurų, korėjiečių, kazachų k. Didžiausia kompanija yra Kinijos centrinė televizija.

Dokumentinio kino filmai kuriami nuo 1908. Iš pradžių juos statė užsienio žurnalistai ir operatoriai. Nuo 1917 filmuoti pradėjo nacionalinės kino b-vės. v.u.

KINO APYBRAIŽA, dokumentinio kino žanras. Būna portretinės, probleminės, istorinės, kelionių ir pan. apybraižos. Apimtimi ir pobūdžiu atitinka spaudos apybraižos funkcijas. Apybraižas yra kūrė dokumentinio kino klasikais D. Vertovas, E. Šub, R. Flahertis, J. Ivensas, D. Grirsonas ir kt. Iki septintojo dešimtmečio vyravo diktoriaus tekstas, vėliau, paplitus lengvesnėms kino kameroms, gimus TV reportažui iš įvykio vietos, atsirado sinchroniniai kalbos ir garso įrašai, spalva, kartu su visu dokumentiniu kinu keitėsi ir kino apybraižos specifika. Lietuvoje raiškių apybraižų yra sukūrę V. Starošas, A. Grikevičius, A. Dausa, R. Verba, R. Šilinis, H. Šablevičius, S. Beržinis, E. Zubavičius, R. Gruodis, K. Matuzevičius, A. Stonys, A. Matelis ir kt., televizijoje – A. Marcinkus, V. Puplauskis, V. Dabašinskas ir kt. Dabar plinta ir videoapybraiža. s.v.

KINO DAILĖ, kino filmų scenografija. Svarbiausi elementai yra dekoracijos, grimas, kostiumai, įvairūs statiniai ir techniniai įrenginiai; ypač didelę reikšmę kino dailei turi šviesos efektai. Atskirą kūrinių grupę sudaro multiplikacinių filmų piešiniai ir lėlės. Kino scenovaizdžiai pritaikomi filmuoti įvairiais planais ir rakursais; filmuojant dažnai siejami ar kaitaliojami su natūralia aplinka (gamtovaizdžiais, gyvenamosiomis, visuomeninėmis, darbo patalpomis). Kai kada filmavimui sukuriami vietovaizdžiai su natūralaus dydžio statiniais ir kt. įrenginiais.

KINO DRAMATURGIJA, kino ar televizijos filmų scenarijai, jų visuma.

KINO FESTIVALIS (pranc. festival, lot. festivus – šventinis), kino kūrinių apžiūra. Būna universalūs, kur demonstruojami įvairių rūšių, žanrų ir tematikos filmai, arba specialūs, skirti vaidybiniams, dokumentiniams

niams, animaciniams, mėgėjų kinui tam tikro žanro ar temos filmams tam tikrai auditorijai ar pan. Pradėti rengti nuo 4-ojo dešimtmečio Venecijoje (1932). Kiti svarbiausi: Kanų (nuo 1946), Berlyno (nuo 1951), Karlovy Varų (nuo 1946), Maskvos (nuo 1959) ir kt. TSRS buvo rengiami ir sąjunginiai festivaliai (Lietuvoje – 1981).

1959-69 vyko Pabaltijo, Baltarusijos ir Moldavijos regionų kino festivaliai, 8-9-ajame dešimtmetyje buvo rengiami Lietuvos festivaliai žiūrovams „Jaunystė“ bei kt.

Iš Lietuvos kino tarptautinių apdovanojimų minėtini: pagr. premija filmui „Gyvieji didvyriai“ (Karlovy Varai, Čekoslovakija, 1960), „Sidabro burių“ prizas filmui „Paskutinė atostogų diena“ (Lokavas, Šveicarija, 1965), premija D. Banioniui už vaidmenį filme „Niekas nenorėjo mirti“ (Karlovy Varai, Čekoslovakija, 1966), pagr. prizas filmui „Jausmai“ (San Remas, Italija, 1975), taip pat „Amžinoji šviesa“ (ten pat, 1980), aukso prizas filmui „Tas saldus žodis – laisvė“ (tarpt. festivalis Maskvoje, 1973), pagr. prizas už filmą „Ir jis pasakė jums sudie“ (Liubekas, Vokietija, 1993) ir kt., taip pat prizai ir diplomai dokumentiniams filmams Oberhauszene (Vokietija), Nione (Šveicarija) ir kt.

s.v.

KINOFIKACIJA (gr. kinēma – judėjimas+lot. facio – darau): 1. Kino tinklo kūrimas ir naudojimas. Apima kino teatrų ir salių statybą, kitų kino demonstravimo priemonių įrangą, pastovų kino filmų demonstravimą.

2. Kino priemonių naudojimas mokymui, gamybai, moksliniam darbui, reklamai.

KINO FILMAS: 1. Nufilmuota ir fotografiškai apdorota kino juosta, sukurta projektuoti ekrane. Skirstoma pagal garsą – į garsinius ir begarsius, pagal spalvingumą – į nespalvotus ir spalvotuosius, pagal ilgį – į trumpametražius (iki 40 min.) ir pilnametražius, pagal techninius juostos duomenis – į 8 (naudojama tik mėgėjiškiems filmams), 16 ir 35 mm juostos pločio filmus, į paprastus (kadro kraštinė 1:1,37), plačiaekraninius (1:2,35), plačiaformačius (plotis 70 mm, kraštinė – 1:2,17), stereoskopinius (plotis 70 mm) su 2 tuo pačiu metu filmuotais, bet skirtingų taškų kadrais, ekrane perteikiančiais trimatę erdvę.

2. Kino kūrinys – kino juostoje užfiksuoti vaizdai (suvaidinta scenoje, natūra, gyvenimo faktai, piešiniai) ir garsai (kalba, mimika, triukšmai). Būna paprasti, spalvoti (ir jų deriniai), įvairaus filmavimo būdo, ilgio, taip pat įvairių rūšių ir žanrų. Svarbiausios rūšys: meniniai vaidybiniai, dokumentiniai, mokslo populiarinimo, mokomieji, animaciniai. Pagrindiniai vaidybinio kino žanrai: psichologinė drama, komedija, nuotykių filmas. Meninės filmų savybės susijusios su meto kryptimis ir stiliais (siurrealizmas, ekspresionizmas, realizmas, postmodernizmas ir kt.) bei ryškiomis režisierių asmenybėmis.

s.v.

KINO ĮRENGINYS, įrenginys kino filmams demonstruoti. Būna stacionarusis ir kilnojamasis. Stacionarusis susideda iš 2 arba 3 projektorių (dažniausiai 35 mm pločio kino filmams), garso atgaminimo stiprintuvo ir garsiakalbių, elektrinių jėgos įrenginių, filmostatų, salės apšvietimo ir užtemdymo, ekrano užuolaidos valdymo, kino filmo pervyniojimo ir kitokių įtaisų. Kilnojamasis susideda iš projektoriaus (dažniausiai 16

mm pločio kino filmams), garso atgaminimo stiprintuvo ir garsiakalbių, įtampos autotransformatoriaus, suvyniojamojo ekrano. Kur nėra elektros tinklo, vežiojama ir nedidelė elektrinė. Kino įrenginių visuma sudaro kino tinklą.

KINO JUOSTA, filmas, ilga, plona ir lanksti fotografinė daugiasluoksnė juosta, viename ar abiejuose pakraščiuose turinti perforacijas. Yra lankstaus ir skaidraus pagrindo, turi vieną arba kelis šviesai jautrius emulsijos sluoksnius, posluoksnį, šviesos filtrą, apsauginę lako dangą. Pagal paskirtį skirstomos į negatyvines, dublikatines, fonogramines ir pozityvines. Negatyvinė vartojama filmavimui, dublikatinė – kino studijose sukurtų negatyvinių kino filmų dublikatams gaminti, fonograminė – kino filmams įgarsinti, pozityvinė – kino filmų kopijoms.

KINO KAMERA, filmavimo aparatas. Tam tikru greičiu filmuoja kino juostoje nuoseklią eilę kadru, panaudojamų kino filmui sukurti. Susideda iš optinės ir mechaninės įrangos. Optinę įrangą sudaro objektyvas ir vaizdo ieškiklis.

Pagal paskirtį būna: sinchroninė (sumažinto triukšmo) – filmavimui su sinchroniniu garso įrašymu; precizinė (padidinto tikslumo) – kombinuotam filmavimui ir animaciniams filmams; specializuota – panoraminiam, cirkoraminiam, stereoskopiniam ir kitokiems filmams filmuoti; mėgėjiška.

KINO KRONIKA (gr. chronikos – susijęs su laiko skaičiavimu), dokumentinio kino žanras, teikiantis operatyvią informaciją apie svarbiausius dabarties faktus, įvykius, reiškinius. Kino kronikoje galima užfiksuoti reikšmingiausias visuomenės gyvenimo procesus, nešališkai parodyti politinių, socialinių, kultūrinių santykių raidą tam tikru laikotarpiu. Taip pat žr. Dokumentinis kinas.

„**KINO NAUJIENOS**“, iliustruotas savaitinis kino mėgėjų žurnalas, leistas 1931-32 Kaune. Spausdino kino apžvalgą, filmų recenzijas, vertimus iš užsienio kino spaudos, skaitytojų straipsnius, norinčių filmuotis nuotraukas, skelbė įvairius konkursus. Iki 1932 05 29 leido ir redagavo D. Janulaitytė, vėliau redagavo J. Raičevičius, leido Lietuvos kinematografijos s-ga. Spausdino „Varpo“ bei „Žaibo“ spaustuvės Kaune. Išėjo 29 numeriai.

KINO SEANSAS (pranc. seance – posėdis), paprastai 1,5–2 val. vaidybinių, dokumentinių, animacinių, mokslo populiarinimo filmų ar videofilmų programa, demonstruojama kino teatruose, videosalonuose, kino klubuose (centruose) ir kitose viešam rodymui skirtose vietose.

KINO STUDIJA (it. studio – tyrimas, darbo vieta), kino filmų kūrimo ir gamybos įmonė. Pagal filmų rūšį skirstoma į meninę (vaidybines), dokumentinę, mokslo populiarinimo, mokomąją, animacinę. Mažesnės studijos gamina įvairius filmus. Filmavimo grupę sudaro režisieriai, operatoriai, darbininkai, montuotojai ir kt. Pagrindinės gamybos patalpos – filmavimo paviljonas (dekoracijos, šviestuvai, tilteliai ir takai, pritaikyti filmavimo aparatūrai, ir kt.), cechai ir dirbtuvės – deko-

racijų gamybos, filmavimo technikos, šviesos technikos, kombinuoto filmavimo technikos, montavimo ir ryškini-mo.

Lietuvoje kino studijos pradėtos steigti 3-iajame dešimtmetyje. 1926-28 Kaune išikūrė akc. b-vės „Liet-filmas“, „Akiš“. 1935 Kaune įsteigta „Mūsų Lietuva“. 1940 Kaune įkurta „Lietuvos kino kronikos studija“. 1949 ji buvo perkelta į Vilnių. 1947-56 kai kurios fil-mus kūrė su Maskvos, Leningrado studijomis ir vadi-nosi „Lietuvos kronikinių dokumentinių ir meninių filmų kino studija“. Nuo 1956 vadinasi „Lietuvos kino studija“ (LKS). Pirmasis savarankiškai sukurtas meni-nis filmas – „Žydrasis horizontas“ (1957). 1964 buvo pastatyti nauji filmavimo paviljonai. Per 50 metų LKS sukurti 113 vaidybinių ir 505 dokumentiniai mokslo populiarinimo filmai, daugiau kaip 1600 kino kronikos numerių.

Nuo 1992 Lietuvos kino studija tapo vien techni-ne baze, užsiimančia ir papildomais verslais. 1993 jos paslaugomis naudojosi JAV, Vokietijos, Prancūzijos kinematografininkai. 1993 Lietuvoje buvo daugiau kaip 20 kūrybinių kino videostudijų. Jų geriausius sumany-mus tik iš dalies finansuoja valstybė, Lietuvos TV bei kitos TV studijos.

s.v.

KINO TEATRAS, pastatas, jo dalis ar pastatų grupė kino filmams (dabar ir videofilmams) demonstruoti. Susideda iš vienos ar kelių žiūrovų salių, aparatinės, kelių ūkinių patalpų. Be žiūrovų salės, dar būna lau-kiamoji salė, fojė-rūbinė, bufetas, videofilmų nuomos kioskas, videožaidimų punktai ir pan. Žiūrovų salėje yra ekranas, garsiakalbiai, kylančios aukštyr grindys. Maži kino teatrai turi 200–400 vietų, vidutiniški – 500–1000, dideli – daugiau kaip 1000 vietų.

Pirmasis kino seansas Vilniuje įvyko 1897 Botani-kos sodo vasaros teatre. Pirmieji kino teatrai „Iliuzi-ja“ Vilniuje ir „Bovi“ Kaune atidaryti 1905. 1913 Lie-tuvoje jau veikė apie 30 kino teatrų. 1940 pradžioje buvo 66. 1980 buvo 169 kino teatrai ir 336 kino įrengi-niai kaime, gamyklose, kariniuose daliniuose. Po karo pastatyti nauji kino teatrai Vilniuje („Lietuva“, 1965, „Vilnius“, 1966, „Lazdynai“, 1974), Šiauliuose („Sau-lė“, 1966, ir kt.), Kaune („Planeta“, 1966, ir kt.), Pane-vėžyje („Raketa“, 1962) ir kt. miestuose ir rajonų cen-truose. Kino teatrų ir įrenginių skaičius ėmė mažėti, dalis jų pakeitė savo funkcijas, buvo privatizuoti. Išny-ko specializuoti kino teatrai (pvz., dokumentinių fil-mų). Reiklesnio skonio žiūrovui, kino kultūros ugdy-mui įsteigti kino centrai (pvz., „Skalvija“ Vilniuje). Iš-liko mažesni kino teatrai, kuriasi videosalonai. Kino teatrai turi išlaikyti didelę televizijos ir videoproduk-cijos konkurenciją.

Kino teatrų tinklą prieš karą aptarnavo kelios filmų nuomos kontoros. Okupuotoje Lietuvoje fil-mais, reklama, aparatūra ir specialistais aprūpinda-vo respublikinė filmų nuomojimo kontora. Atgavus nepriklausomybę, greta jos pradėjo kurtis privačios nuomos kompanijos (pvz., „CINEMARK“-„WARNER BROTHERS“, JAV, filialas Lietuvoje). 1993 savo filia-lą Vilniuje atidarė „Europos kinas“ (jo centras Pary-žiuje), aprūpinantis Rytų Europą filmais.

s.v.

KINO TECHNIKA, priemonės kino filmams gaminti ir rodyti. Apima filmavimo ir filmų apdorojimo, filmo rodymo aparatūrą. Filmavimo technika kino juostoje

registruojami judesiai ar būsenos kitimas. Ją sudaro ki-no kamera (taip pat jos stovai, vežimėliai), apšvietimo įtaisai, apšvietimo matavimo ir reguliavimo prietaisai, garso įrašymo ir kontrolės aparatūra, dekoracijų ir sce-nos įrenginiai, triukų priemonės. Filmavimui, filmavimo videokontrolėi naudojamos ir televizijos kameros. Fil-mų apdorojimo technika: juostos ryškavimo, atvaizdų tikrinimo, jų atrinkimo ir montavimo įranga, muzikos, kalbos, triukšmų atrinkimo, įrašymo į atskirą juostą ir atvaizdo bei garso sujungimo vienoje kino juostoje apa-ratūra, kino filmo dauginimo įtaisai. Filmų rodymo apa-ratūra (projekciniais aparatais, garso atgaminimo įtai-sais) demonstruojami kino filmai.

KINO ŽURNALAS: 1. Periodinis dokumentinis kino kūrinys, paprastai susidedantis iš keleto epizodų (siu-žetų), kuriuose pateikiama informacija apie svarbiau-sius kurios nors šalies ir pasaulio įvykius. Pirmasis Lietuvą filmavo A. Račiūnas iš JAV (1909-13). Kino žurnalai (kino kronika) pradėti kurti ir rodyti 3-iaja-me dešimtmetyje, o nuo 1932 reguliariai. Filmavo F. Du-najevs, K. Lukšys, A. Žibas, S. Uzdonas, S. Vainalavi-čius. Nuo 1940 buvo sukurta daugiau kaip 1600 kino žurnalo „Tarybų Lietuva“ numerių. Dabar kuriamas žurnalas „Lietuva“. Žymiausi kronikos kūrėjai: L. Ma-culevičius, V. Starošas, N. Liubošicas, B. Pajėdienė, G. Skvarnavičius ir kt. Plintant televizijos informacijai, daugelyje šalių kino žurnalų gaminama mažiau. Lie-tuvoje taip pat sumažintas jų skaičius, mėginama kurti teminius, portretinius žurnalus, orientuotus į archyvi-nę kino kroniką.

2. Spaudos leidinys: Lietuvoje „Kino naujienos“ (1931-32), „Kinas“ (1934-35), „Ekranu naujienos“ (1959-72), „Kinas“ (1972-94).

s.v.

KYODO TSUSHIN, Kyodo News Service (Spaudos naujienų tarnyba), Japonijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1945 Tokijyje. Kooperacinis didžiausių šalies laikraščių kompanijų ir radijo bei televizijos kompanijos NHK (Nippon Hoso Kyokai) susivienijimas. Prenumeratoriams teikia vidaus politikos, ekonominę, mokslinę, sporto ir kt. informaciją japonų ir anglų k. Sudariusi sutartis su AP, UPI, Reuters ir kt. informa-cijos agentūromis. Aptarnauja 63 laikraščių leidyklas ir 72 radijo ir televizijos stotis šalyje ir 57 informacijos agentūras užsienyje. Per parą paskleidžia 13-14 tūkst. eilučių informacijos japonų k. ir 140 tūkst. žodžių informacijos anglų k., taip pat 90 fotonuotraukų šalyje ir 20 fotonuotraukų užsienyje. Leidžia metinį agentū-ros leidinį ir žurnalistų žinyną, įvairius informacinius biuletenius. Dirba 1900 žmonių. Turi 53 skyrius šalyje ir 31 užsienyje.

KIOŠIS Mikelis (1868 08 01 Klaipėdoje – 1927 11 08 Tilžėje), M. Lietuvos visuomenės veikėjas, spaudos darbuotojas, literatas. 1892–1908 buvo Lietuviškosios konservatorių skyrimo d-jos Tilžės ir Pakalnės apskri-tyse sekretorius. Rėmė Prūsų lietuvių susivienijimo veiklą. Tilžėje dirbo O. Mauderodės spaustuveje. Red-agavo leidinius: 1890–1923 – „Naujoji lietuviška ceit-tunga“ (su priedais), 1923-24 – „Laukininkas“, 1924-27 – „Lietuvos keleivis“. 1890, 1892-95 pasirašinėjo leidinio „Žemaičių ir Lietuvos apžvalga“ ats. redaktoriumi. Iš-vertė kelias protestantiškas knygas. Sudarinėjo ir re-dagavo O. Mauderodės leidžiamas „Lietuviškas kalen-

dras“ (1889–1923), „Ryto“ b-vės „Mažosios Lietuvos kalendras“ (1926–27).

KIPRAS, Kipro Respublika (Vakarų Azija), nepriklausoma nuo 1960, gyventojų – 0,73 mln. (156 vieta pasaulyje), beraščių 6 proc., sostinė – Nikosija, oficialios kalbos – graikų, turkų.

Pirmieji periodiniai leidiniai šalyje ėmė eiti graikų k. 1905 Nikosijoje pasirodė laikr. „Elefterija“ („Laisvė“), 1913 – žurn. „Eso-Etimos“ („Visada pasiruošęs“). Turkų sektoriuje apie 1940 pradėjo eiti leidiny s anglų k. „News Bulletin“ („Naujienų biuletenis“), o 1942 – laikr. turkų k. „Halkin Sesi“ („Liaudies balsas“, žr.). Graikų sektoriuje 1945 buvo įsteigtas dienr. anglų k. „Cyprus Mail“ („Kipro paštas“), o 1947 – savaitr. graikų kalba „Ergatiki Phoni“ („Darbininko balsas“), kurie eina ir šiandien. 1978 iš viso ėjo 150 įvairių periodinių leidinių, jų tiražas 300 000 egz., tarp jų 15 dienraščių ir 17 savaitraščių – 26 graikų, 4 turkų ir 2 anglų k.

Per metus išleidžiama apie 560 knygų, išeina 15 dienraščių bendru 107 200 egz. tiražu (146 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „Phileleftheros“ („Liberals“, žr.), „Haravghi“ („Aušra“, žr.), „Apogevmatini“ („Popietinis laikraštis“, eina nuo 1972 graikų k., tir. 10 000 egz.), „Agon“ („Kova“, nuo 1964 graikų k., tir. 9000 egz.), „Alithia“ („Tiesa“, nuo 1952 graikų k., tir. 8000 egz.), „Cyprus Mail“ („Kipro paštas“, nuo 1945 anglų k., tir. 3500 egz.), „Simerini“ („Šiandien“, nuo 1976 graikų k., tir. 13 000 egz.), „Birlik“ („Vienybė“, nuo 1980 turkų k., tir. 4500 egz.), „Kibris Postasi“ („Kipro paštas“, nuo 1982 turkų k., tir. 2500 egz.), savaitraščiai „Cyprus Weekly“ („Kipro savaitraštis“, nuo 1979 anglų k., tir. 15 000 egz.), „Ekonomi“ („Ekonomika“, nuo 1958 turkų k., tir. 3000 egz.), „Ergatiko Vima“ („Darbininkų tribūna“, nuo 1956 graikų k., tir. 15 000 egz.), „To Periodiko“ („Periodinis“, nuo 1986 graikų k., tir. 24 000 egz.), žurnalai „Cyprus Bulletin“ („Kipro biuletenis“, nuo 1964 graikų, anglų, arabų, ispanų k., tir. 28 500 egz.), „Ekonomiki Kypros“ („Kipro ekonomika“, nuo 1987 graikų k., tir. 4000 egz.).

Kipro informacijos agentūra CAN (žr.) įkurta 1976. Renka daugiausia oficialaus pobūdžio informaciją, ją teikia anglų ir graikų k. laikraščių redakcijoms, radijui ir televizijai. Nuo 1973 dirba ir kita informacijos agentūra – TAK, Turk Ajansi Kibris (Kipro turkų naujienų agentūra), taip pat Kuzey Kibris Haber Ajansi (Šiaurės Kipro naujienų agentūra).

Radijas veikia nuo 1952, yra 210 000 radijo imtuvų (293 imt. 1000 gyv.). Televizijos laidos transliuojamos nuo 1957, yra 107 000 televizorių (149 tel. 1000 gyv.). R ir TV programas graikų k. perduoda kompanija CYBC (Cyprus Broadcasting Corporation), religinė kompanija Logos, keletas privačių stočių. V.U.

KIRGIZIJA, Kirgizijos Respublika (Centrinė Azija), nepriklausoma nuo 1990, gyventojų – 4,67 mln. (109 vieta pasaulyje), beraščių – 3 proc., sostinė – Biškekas, oficiali kalba – kirgizų.

Viena pirmųjų knygų (elementorius) kirgizų k. išleista 1926 Taškente (Uzbekija). 1977 išleista 1030 knygų ir brošiūrų, tarp jų 474 kirgizų k. (kitos – daugiausia rusų k.), 1990 – 936, iš jų 279 knygos kirgizų k.

Pirmasis laikraštis kirgizų k. „Erkin too“ („Laisvi

kalnai“) išėjo 1924 Taškente arabų rašmenimis. 1926 jis buvo perkeltas į Biškeką ir ėmė vadintis „Kyzyl Kyrgyzstan“ („Kalnuotasis Kirgizstanas“); nuo 1936 jis vadinosi „Sovetik Kyrgyzstan“ („Tarybinis Kirgizstanas“), o nuo 1991 – vėl „Erkin too“ (žr.). 1925 pradėjo eiti laikr. rusų k. „Krestjanskij put“ („Valstiečių kelias“), 1926 pavadintas „Sovetskaja Kirgizija“ („Tarybinė Kirgizija“), o nuo 1991 – „Slovo Kirgizstana“ („Kirgizstano žodis“, žr.). 1926 pasirodė laikraštis jaunimui „Leninčil žas“ („Lenino jaunimas“), nuo 1991 vadinasi „Žastyk žarchysy“ („Jaunimo žinios“), ir pirmasis žurn. rusų k. „Kommunist“ („Komunistas“). 1928 pradėjo eiti pirmasis žurn. kirgizų k. „Žany madanijat žolunda“ („Naujos kultūros kelias“). 1929 iš viso ėjo 6 laikraščiai ir 2 žurnalai, 1940 – 69 laikraščiai ir 4 žurnalai, 1980 – 107 laikraščiai (59 kirgizų k.) ir 32 žurnalai bei kiti periodiniai leidiniai (19 kirgizų k.), 1990 – 128 laikraščiai (70 kirgizų k.), 19 žurnalų (10 kirgizų k.) ir 31 biuletenis.

1996 ėjo apie 170 periodinių leidinių, tarp jų 2 dienraščiai, jų tiražas 87 000 egz. (19 egz. 1000 gyv.): „Biškek šamy“ („Biškeko vakarinis laikraštis“, žr.) ir „Slovo Kirgizstana“ (žr.). Kiti svarbesni laikraščiai: „Kyrgyzstan madanyjaty“ („Kirgizstano kultūra“, eina nuo 1962, tir. 10 000 egz.), „Kyrgyz tuusu“ („Kirgizų dienos“, nuo 1991, tir. 15 000 egz.), „Delo N“ („Byla N“, nuo 1991 rusų k., tir. 70 000 egz.), „Južnyj kurjer“ („Pietų pasiuntinys“, nuo 1992 rusų k., tir. 10 000 egz.); žurnalai: „Ala too“ („Snieguoti kalnai“, literatūrinis, nuo 1931, tir. 30 000 egz.), „Čalkan“ („Dilgėlė“, satyrinis, nuo 1930, tir. 50 000 egz.), „Den sooluk“ („Sveikata“, nuo 1955, tir. 20 000 egz.), „Kyrgyzstan ajaldary“ („Kirgizstano moteris“, nuo 1958, tir. 80 000 egz.), „Literaturnyj Kirgizstan“ („Literatūrinis Kirgizstanas“, nuo 1956 rusų k., tir. 3000 egz.).

Kirgizijos informacijos agentūra KYRGYZKABAR (žr.) įkurta 1936.

Radijo laidos transliuojamos nuo 1931, televizijos – nuo 1959. Šalyje yra 634 000 radijo imtuvų (142 imt. 1000 gyv.). R perduoda 2 programas kirgizų, rusų, dunganų ir vokiečių k., TV – 2 programas kirgizų ir rusų k. Veikia valstybinis radijas ir televizija, privačios radijo stotys Almaz, Piramida.

Pirmas dokumentinio kino filmas parodytas Beškeke 1914. 1939 Kirgizijoje įsteigtas TSRS kino kronikos korespondencinis punktas. 1942 vietoj jo įkurta kino kronikos studija (nuo 1956 – dokumentinių ir meninių filmų studija, 1961 pavadinta „Kirgizfilm“). 1944 sukurtas pirmasis dokumentinio kino filmas. V.U.

KIRGYZKABAR, Kyrgyz Kabar Agentura (Kirgizijos naujienų agentūra), Kirgizijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1936 Biškeke. Iki 1991 vadinosi KIRTAG. Jos pirmtakas buvo Tarybų Sąjungos informacijos agentūros TASS skyrius. Naudojasi ITAR-TASS, kaimyninių valstybių ir didžiausių pasaulio informacijos agentūrų informaciniais pranešimais. Leidžia specialius informacinius biuletenius kirgizų ir rusų k., fonototraukų teminius rinkinius.

KIRILICA, slavų švietėjo Kirilo vardu pavadinta abėcėlė, kuri, manoma, sukurta IX a. pab. Pietų Bulgarijoje graikų rašto pagrindu. 1708 Petro I nurodymu vietoj kirilicos įvesta graždanka (žr.), kuri buvo varto-

jama pasaulietinėje spaudoje iki 1918. Tais metais modifikuota graždanka yra dabartinė rusų abėcėlė.

KIRLYS Jonas (1891 01 13 Nadiejiškyje, Rokiškio aps. – 1985 11 17 Kaune), pedagogas, spaudos kolekcionierius. Baigė Petrogrado mokytojų in-tą. Nuo 1909 rinko periodinę lietuvių spaudą. 1911-14 dirbo „Lietuvos žinių“ ir „Lietuvos ūkininko“, 1916-17 – „Naujosios Lietuvos“, 1919 – žurn. „Švietimo reikalai“ redakcijoje. Nuo 1919 – pradinių m-lų ir gimnazijų mokytojas. Mokytojaudamas Žagarėje, 1935-40 buvo įrengęs spaudos muziejų. 1940 perdavė Lietuvos respublikinei bibliotekai apie 10 000 vienetų spaudos kolekciją, 1949 komunistinę periodiką dovanojo Partijos istorijos in-tui, o pedagoginę – Pedagogikos muziejui.

Paskelbė straipsnių spaudos ir mokyklų istorijos klausimais. Parašė apybraižą apie Marijampolės Jono Jablonskio vid. m-lą „Šimtametė mokykla“ (1967).

KIRŠA Faustas (1891 02 25 Senadvaryje, Zarasų aps. – 1964 01 05 Bostone, JAV), poetas, publicistas. 1915 Vilniuje baigė pedagogikos kursus, mokytojavo, 1921-25 studijavo Berlyno un-te literatūrą, filosofiją, estetiką ir architektūrą. Spaudoje pradėjo bendradarbiauti - 1913. 1918 dirbo „Lietuvos aidą“ redakcijoje. 1919-22 buvo laikr. „Lietuva“ redakcijos darbuotojas, literatūrinio priedo „Sekmoji diena“ redaktorius. Taip pat redagavo žurn. „Menas“, leidinius „Dainava“ (1920, su B. Sruoga), „Baras“ (1925), „Pradai ir žygiai“ (1926-27). 1931-40 dirbo žurn. „Naujoji Romuva“ redakcijoje, 1943-44 – almanacho „Varpai“ redakcijoje. 1944 pasitraukė į Vokietiją. Liubeke redagavo „Laisvės varpą“ ir kt. lietuvių leidinius. 1949 išvyko į JAV. Aktyviai dalyvavo lietuvių visuomeniniame ir kultūriniame gyvenime. Bendradarbiavo „Aiduose“, „Gabijoje“, „Drauge“, „Lietuvių dienose“ ir kt. lietuvių leidiniuose.

Išleido eilėraščių rinkinius „Verpetai“ (1918), „Aidų aidučiai“ (1921), „Suverstos vagos“ (1926), „Giesmės“ (1934), „Maldos ant akmens“ (1937), „Piligrimai“ (1939), „Tolumos“ (1947), „Šventieji akmenys“ (1951), satyrinę poemą „Pelenai“ (1930-38, 2 d.). Išvertė J. I. Kraševskio, Z. Krasinskio, L. Tolstojaus kūrybą.

KIŠENINIS LEIDINYS, mažo formato leidinys; toks formatas gaunamas 75x90 cm dydžio spaudos lapą sulanksčius į 32 dalis. Paprastai turi 107x177 mm formatą.

„KIŠKIS KVANKA IR JO DRAUGAI“, komiksų žurnalas, ėjęs 1994-96 Vilniuje. Leido „Egmont Lietuva“. Redaktorius K. Šidiškis. Tiražas 1994 – 37 000 egz., 1996 – 8000 egz.

„KITEŽ GRAD“, Aukščiausiosios sentikių tarybos Lietuvoje leidykla. 1936 veikė Kaune prie seminarijos, 1990 atkurta Vilniuje. Leidžia nereguliarių religinių žurnalų „Kitež grad“, bažnytinį kalendorių. Vyr. redaktorius tėvas Vasilij Vasiljev.

KLAIDA, nukrypimas nuo taisyklės, nuo tiesos; turinio, formos, kalbos netikslumas, tiesos iškraipymas visuomenės informavimo priemonėse.

„KLAIPĖDA“, Klaipėdos apskrities ir miesto laikraštis, leidžiamas nuo 1945 lapkričio 7 rusų ir nuo 1950 lie-

tuvių k. Iki 1990 vadinosi „Tarybinė Klaipėda“ ir ėjo kaip LKP Klaipėdos miesto k-to ir miesto LDT laikraštis (organas). 1950 Nr. 1-14 buvo Klaipėdos srities, vėliau, iki 1953, srities ir miesto laikraštis. 1990-95 rugpjūčio mėn. – Klaipėdos miesto laikraštis, vėliau apskrities ir miesto dienraštis.

Rašo apie miesto ir apskrities visuomeninį, politinį, ūkinį, ekonominį bei kultūrinį gyvenimą, informuoja apie savivaldybių veiklą, svarbiausius šalies ir užsienio įvykius. Steigėja ir leidėja UAB „Klaipėdos“ laikraščių redakcija“. Redaktoriai: S. Televnoj (1945-50), J. Gurskis (1950-53), V. Asinavičius (1953-64), J. Mesis (1964-71), S. Žilinskas (1972-85), A. Stanevičius (nuo 1985, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai V. Bajoras, S. Borikas, B. Bružilaitė, V. Bucykas, J. Garaduskas, G. Gudjurgienė, G. Juodytė, M. Krivenka, P. Martinkus, V. Nastopka, J. Norkevičius, K. Plačenis, N. Sarulis, S. Šataila, S. Štikelis (žr.), N. Ukolov, A. Vabuolas, fotožurnalistas A. Stubra (žr.). Tiražas 1981 – po 30 000 egz. lietuvių ir rusų k., 1989 – 44 600 egz. lietuvių k. ir 22 300 egz. rusų k., 1997 – 14 000 egz. lietuvių k. ir 9000 egz. rusų k. 1991-92 buvo leidžiamas savaitinis priedas „Visiems“ lietuvių (4400 egz.) ir rusų (2400 egz.) kalbomis. Nuo 1994 liepos dienraštis išeina 6 kartus per savaitę.

„KLAIPEDA IN YOUR PACKET“ („Klaipėda Jūsų kišenėje“), reklaminis-informacinis leidinys, leidžiamas nuo 1993 Vilniuje anglų k. Steigėja ir leidėja UAB „VIYP“. Vyr. redaktorius M. Lüfkens. Tiražas 1993 – 30 000 egz., 1997 – 15 000 egz.

„KLAIPEDA SOVETSKAJA“ („Klaipėda-tarybinė“), LKP (TSKP) Klaipėdos org-jos laikraštis, ėjęs 1990-91 rusų k. Klaipėdoje. Tiražas 10 000 egz. Išėjo apie 60 numerių.

„KLAIPĖDOS BALDININKAS“, akc. b-vės „Klaipėdos baldai“ mėnesinis laikraštis, leidžiamas nuo 1994 gruodžio 22 Klaipėdoje. Redaktorė V. Budreckienė. Tiražas 1994 – 1000 egz., 1996 – 600 egz.

„KLAIPĖDOS BIRŽA“, reklaminis-informacinis savaitraštis, einantis nuo 1995 birželio 23 Klaipėdoje. Steigėjas, leidėjas ir redaktorius R. Naujokas. Tiražas 1000 egz.

„KLAIPĖDOS GARSAS“, Klaipėdos krašto šaulių laikraštis, leistas 1926-27 Klaipėdoje. Ėjo kartą per savaitę, nuo 1927 02 10 – triskart per savaitę. Leido Klaipėdos krašto šaulių valdyba. Informavo apie svarbiausius Lietuvos ir užsienio įvykius, svarstė Lietuvos ekonomikos, politikos klausimus, rašė apie šaulių s-gos veiklą. Bendradarbiavo P. Leonas, St. Lipnickas, M. Šalčius, A. Vaičiūnas, A. Žmuidzinavičius ir kt. Ats. redaktoriai: V. Augustaitis, J. Brūnelaitis. Spausdino spaustuvė „Lituania“ Klaipėdoje. Išėjo 168 numeriai. Leido priedą.

G.B.

„KLAIPĖDOS KELEIVIS“, Lietuvos sąjūdžio Klaipėdos miesto tarybos savaitraštis, ėjęs 1990. Redaktorius K. Kaukas. Tiražas 4500 egz. Išleista 12 numerių.

„KLAIPĖDOS KRAŠTO AMATO LAIKRAŠTIS“, Klaipėdos krašto „amato rūmų valdiškas organas“,

leistas 1924, 1929, 1931-34 Klaipėdoje. Leido ir redagavo Amato rūmai lietuvių ir vokiečių k. gotišku šriftu. 1924-31 ėjo pavadinimu „Klaipėdos krašto remeslininkystės laikraštis“. Spausdino „Ryto“ spaustuvė Klaipėdoje.

„KLAIPĖDOS KRAŠTO LAIKRAŠTIS“, klaipėdiškių reikalų gynimo organas, leistas 1932 Klaipėdoje lietuvių ir vokiečių k. gotišku šriftu. Ėjo dukart per savaitę. Pirmasis numeris išleistas 1932 balandžio 9. Rašė apie lietuvių padėtį, žvejų problemas, lietuvių kalbos situaciją. Leido ir redagavo J. Brazaitis, spausdino „Ryto“ spaustuvė Klaipėdoje. Išėjo 10 numerių.

KLAIPĖDOS KRAŠTO PERIODIKA, periodiniai leidiniai, leisti Klaipėdoje bei kituose šio regiono miestuose 1919-39 ir skirti Klaipėdos krašto gyventojams. Klaipėdos kraštas kaip istorinė sritis atsirado 1919, kai pagal Versalio taikos sutartį buvo numatyta jį atskirti nuo Vokietijos ir laikinai perduoti Antantės didžiųjų valstybių (D. Britanijos, Prancūzijos, Italijos ir Japonijos) žinion. 1920 vasario mėn. į Klaipėdą buvo įvesti Prancūzijos okupacinės kariuomenės daliniai, ir kraštą Antantės vardu ėmė administruoti Prancūzija. 1923 vasario mėn. tarptautinių organizacijų nutarimu išvedus Antantės okupacinę kariuomenę, Klaipėda ir Klaipėdos kraštas buvo prijungta prie Lietuvos Respublikos ir jai priklausė iki 1939 kovo mėn. (iki vokiečių okupacijos).

Klaipėdoje buvo leidžiami ir anksčiau ėję, ir nauji laikraščiai bei savaitraščiai, orientuoti į viso krašto, kaip regiono, visuomenę. Buvo tebeleidžiamas dar 1849 įsteigtas laikr. vokiečių k. „Memeler Dampfboot“ („Klaipėdos garlaivis“, žr.), kuris (nuo 1872) ėjo kaip dienraštis iki 1944 (paskui perkeltas į Vokietiją, Oldenburgą), ir 1878 pradėtas leisti laikr. gotiškomis raidėmis „Lietuviška ceitunga“ (žr.), kuris ėjo iki 1939. 1920 buvo leidžiamas mėnesinis laikr. „Birutė“ (žr.), pradėjęs eiti 1909. Prūsų lietuvių susivienijimas (įsteigtas 1919) 1920-23 Klaipėdoje leido savo dienr. „Prūsų lietuvių balsas“ (žr.), kuris iki tol, 1919-20, ėjo Tilžėje. 1924 šį leidinį pakeitė laikr. (nuo 1927 – dienr.) „Lietuvos keleivis“ (žr.), kurį leido 1926 vietoj ankstesnės organizacijos įkurtas Klaipėdos krašto lietuvininkų susivienijimas (iki 1939). Įvairiu laiku ėjo ir daugybė šio laikraščio priedų. 1920-21 buvo leidžiamas Klaipėdos krašto lietuvių organizacijoms atstovaujančios Tautos tarybos laikr. lietuvių ir vokiečių k. „Tarybos žinios“, 1920-39 – „Klaipėdos krašto valdžios žinios“ (žr.), 1921-37 – informacinis laikr. „Klaipėdos krašto statistikos žinios“. Šilutėje 1921-33 ėjo dienr. vokiečių k. „Memelländische Rundschau“ („Klaipėdos krašto apžvalga“), o 1922-23 Klaipėdoje – savaitr. „Memeler Landeszeitung“ („Klaipėdos krašto laikraštis“).

1923 Klaipėdos kraštui prisijungus prie Lietuvos, pasirodė nemažai naujų laikraščių ir savaitraščių, tačiau tarp jų ilgaamžių buvo nedaug. 1924-26 ėjo dienr. „Klaipėdos žinios“ (žr.), 1924 – savaitr. „Klaipėdos sargas“ (žr.), 1924-25 – dvisavaitis laikr. „Pajūrio sargas“ (žr.), 1925-26 – mėnesinis laikr. „Valstybinis valdininkas“ (lietuvių ir vokiečių k., žr.), 1926 – savaitr. „Klaipėdos krašto žodis“, 1926-27 – politikos, ekonomikos ir literatūros laikr. „Klaipėdos garsas“ (žr.). 1928-36 buvo leidžiamas „Klaipėdos krašto maudyklių laikraštis“ (lietuvių ir vokiečių k.), 1931-39 – laikr.

„Vokiečių žinios Lietuvoje“ (lietuvių ir vokiečių k.), 1931-35 – kurorto laikraštis „Palangos pajūris“ (žr.), 1931-32 – visuomeninis literatūros ir kritikos laikraštis „Baltijos aidas“ (žr.), 1932 – tautinis dvisavaitis leidinys „Klaipėdos krašto laikraštis“ (lietuvių ir vokiečių k., žr.) ir laikr. „Mažoji Lietuva“. 1933 Palangoje ėjo laikr. „Palanga“ („informacinis ir linksmos minties“ leidinys), o Klaipėdoje – savaitr. „Savaitė“ (žr.). Nuo 1935 iki 1939 Klaipėdoje buvo leidžiamas dienr. „Vakarai“ (žr.), kuris 1937-38 turėjo savaitinį priedą „Vaičių vakarai“.

Ne ilgiau ėjo ir daugelis laikraščių vokiečių k., įsteigtų po 1923 ir skirtų Klaipėdos krašto žmonėms. 1924-25 buvo leidžiamas laikr. „Memel-Zeitung“ („Klaipėdos laikraštis“), 1924-27 – laikr. „Arbeiter-Zeitung“ („Darbininkų laikraštis“, žr.), 1925-29 – dienr. „Litauische Rundschau“ („Lietuvos apžvalga“, žr.), 1926 – laikr. „Die Memelwarte“ („Klaipėdos sargas“), 1926-27 – nepriklausomos minties laikr. „Memel Morgensstimme“ („Klaipėdos rytinis balsas“), 1927 - iliustruotas dienraštis „Morgen-Kurier“ („Rytinis pasiuntinys“). 1927 taip pat pasirodė populiarus dienr. „Memeler Allgemeine Zeitung“ („Klaipėdos visuotinis laikraštis“, žr.), ėjęs iki 1933. 1933-34 buvo leidžiamas nepriklausomas iliustruotas dienr. „Memeler Neueste Nachrichten“ („Naujausias Klaipėdos žinios“). Vienas po kito ėjo dienraščiai „Ostsee-Beobachter“ („Baltijos jūros apžvalgininkas“, 1934-35), „Memeler Beobachter“ („Klaipėdos apžvalgininkas“, 1935), „Baltischer Beobachter“ („Baltijos apžvalgininkas“, 1936-39). 1933 buvo leidžiamas iliustruotas savaitr. jidiš k. „Memeler Idiše Nais“ („Klaipėdos žydų naujienos“). 1923-39 Klaipėdoje ėjo ir įvairių politinių partijų bei organizacijų leidiniai, taip pat laikraščiai, savaitraščiai ir žurnalai, skirti įvairioms skaitytojų grupėms, atskirų profesijų ir veiklos sričių žmonėms, religiniai periodiniai leidiniai.

V.U.

„KLAIPĖDOS KRAŠTO VALDŽIOS ŽINIOS“ („Amtsblattes Memelgebeiter“), „skelbimo organas visoms Klaipėdos krašto įstaigoms“, leistas 1920-39 Klaipėdoje lietuvių ir vokiečių k. gotišku, nuo 1936 – lietuvišku šriftu. Leido Klaipėdos krašto direktorija. Iš pradžių ėjo 4 kartus per mėnesį, nuo 1921 – triskart per savaitę. Redagavo Klaipėdos krašto direktorijos atstovai. Spausdino F. Beningo ir „Lituania“ spaustuvės Klaipėdoje. Išleido priedus „Klaipėdos krašto administracinio teismo sprendimai“, „Klaipėdos krašto savivaldybių rinkimų įstatymai“.

„KLAIPĖDOS PREKYBININKAS“, Klaipėdos prekybos valdybos savaitraštis, leistas 1989-90. Redaktorė R. Laimienė. Tiražas 2000 egz. Išėjo 41 numeris.

KLAIPĖDOS RADIJO STOTIS, pradėjusi savo darbą 1936 gegužės 28. Iškilmingas atidarymas įvyko tik rugsėjo 14 – 2-osios Pabaltijo radijo konferencijos, surengtos Lietuvoje, proga. Klaipėdos radijo stotį įrengė latvių firma VEF. Dėl įtemptos vidaus ir tarptautinės padėties didžiausias poreikis skleisti lietuvišką žodį buvo būtent Klaipėdos krašte, kur nuo 1933 stiprėjo fašistinės Vokietijos agentų veikla. Atsiradus kur kas galingesnėms kaimyninių šalių radijo stotims (Vilniaus stoties galingumas – 50 kW, Varšuvos – 158 kW, Maskvos – 500 kW ir pan.), Kauno radijo stotis, net

ir sustiprinusi savo galingumą iki 7 kW (1933), nebe-
pajėgė aptarnauti visos Lietuvos.

Klaipėdos stotis savo originalios programos tu-
rėjo nedaug (tik 36 proc.). Ją sudarė vietos informaci-
ja, Klaipėdos krašto jaunimo valandėlės, vietos spau-
dos apžvalgos, visuomeninių organizacijų renginių
transliacijos, Lietuvos pajūrio valandėlės, vietos meno
kolektyvų koncertai ir vaidinimai, pamaldos liutero-
nams. Didžiausią programų dalį sudarė retransliacijos
iš Kauno. Dirbo iki 1939 kovo 22, kai hitlerinė Vokie-
tija užgrobė Klaipėdą. Karo metu stotis buvo sugriau-
ta. Stoties viršininku buvo inžinierius St. Blinstrubas,
programų skyriaus vedėjas – A. Gustaitis, skaitovai –
H. Radauskas, J. Grybauskas.

v.k.

„**KLAIPĖDOS RYTAS**“, spaustuvė Klaipėdoje, vei-
kianti nuo 1921. Iki 1995 vadinosi „Rytas“. 1933 ji
turėjo 8 linotipus, 4 iškiliosios spaudos mašinas, cin-
kografiją. Per Antrąjį pasaulinį karą dauguma spaus-
tuvės įrenginių dingo. 1945 pab. atkurtoje spaustuvėje
iš pradžių buvo spausdinami laikraščiai „Sovetskaja
Klaipėda“ ir „Raudonasis švyturys“. 1950 Klaipėdai
tapus srities centru, imta leisti srities laikr. „Tarybinė
Klaipėda“, o 1953 vietoj jo – miesto laikr. „Tarybinė
Klaipėda“.

1960 gauta rotacinė mašina, 1972 spaustuvė re-
konstruota, įsigyta šešiaspalvė rotacinė ofsetinės spau-
dos mašina. 1976 prie „Ryto“ spaustuvės prijungtos
Kretingos, Skuodo, Šilutės, Plungės, Tauragės, Telšių,
Šilalės spaustuvės. 1977 išplėstas spaustuvės mecha-
ninis cechas, sandėliai. 1982 sumontuota ofsetinės
spaudos rotacinė mašina „Cirkon-66“. 1983 pastatyti
nauji spaustuvės korpusai, įrengtas fotorinkimo baras.

Dabar spaustuvė „Rytas“ turi ofsetinės, iškilio-
sios spaudos mašinas, renka tekstus kompiuteriais.
Spausdina knygas, žurnalus, laikraščius, lankstinu-
kus, afišas, smulkius spaudinius. Turi leidybines tei-
ses. Direktoriai: R. Pakulis (1977-87), A. Skyrius (nuo
1987).

„**KLAIPĖDOS SARGAS**“, Klaipėdos krašto šaulių
savaitinis laikraštis, leistas 1924 Klaipėdoje lietuvių ir
vokiečių k. gotišku šriftu. Pirmasis numeris išėjo 1924
kovo 1. Leido Lietuvos šaulių s-gos Klaipėdos skyrius,
nuo 1924 balandžio 19 (Nr. 6) – Klaipėdos krašto Gy-
nimo s-ga, raginusi ginti lietuvių Klaipėdos krašte.
Redagavo J. Brūnelaitis, vėliau M. Peledytė (nuo ba-
landžio 19). Spausdino spaustuvė „Lituanica“. Paskuti-
nis (11-asis) numeris išspausdintas lotynišku šriftu
(tik lietuvių k.).

KLAIPĖDOS SPAUSTUVĖ. Pirmąją spaustuvę Klai-
pėdoje 1816 įkūrė F. V. Horchas, atvykęs iš Karaliau-
čiaus. Nuo 1817 sausio 1 jis spausdino laikraštį „Me-
melsches Wochenblatt“ („Klaipėdos savaitraštis“), o
1825 ėmė spausdinti knygas lietuviškai. 1913 Klaipėdos
spaustuvę įsigijo bendrovė „Lituanica“ (žr.). Prof.
D. Kauno duomenimis, XIX a. pab.–XX a. pr. Klai-
pėdoje veikė 34 spaustuvės. 1921 vasario 9 Klaipėdoje
buvo įkurta spaustuvė, priklausiusi spaudos leidimo ir
prekybos bendrovei „Rytas“ (žr.), o 1924 pastatytas
naujas spaustuvės pastatas, kuriame ilgai dirbo ir
šiandien veikianti spaustuvė „Rytas“ (žr. „Klaipėdos
rytas“).

KLAIPĖDOS TELEVIZIJA, veikianti nuo 1994 spalio
14. Steigėja UAB „Klaipėdos televizija“. Programų di-
rektorė I. Rezgevičienė, techninis direktorius V. Pec-
kus.

Programa transliuojama darbo dienomis ir ją ma-
to dauguma Žemaitijos gyventojų. Be informacinės
programos „Miesto naujienos“, transliuojamos kultū-
rinės, politinės, ekonominės ir pramoginės laidos bei
kino filmai.

„**KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS**“, Klaipėdos un-
to laikraštis, einantis nuo 1994 kovo. Rašo apie stu-
dentų ir dėstytojų gyvenimą, kūrybinę veiklą, mokymo
ir mokslinio darbo problemas. Redaktorius R. Skunči-
kas. Tiražas 1995 – 500–1000 egz., 1997 – 1500 egz.

„**KLAIPĖDOS ŽINIOS**“, politikos, ekonomikos ir
kultūros dienraštis, leistas 1924–26 Klaipėdoje. Leido
akc. b-vė „Rytas“. Informavo apie svarbiausius Klai-
pėdos krašto ir pasaulio įvykius, svarstė Klaipėdos kraš-
to ekonomikos ir kultūros klausimus, nušvietė politi-
kos aktualijas. Bendradarbiavo V. Bičiūnas, A. Jakštas,
J. Jablonskis, F. Kirša, Lazdynų Pelėda, V. K. Raškaus-
kas, J. Urbšys, Vydūnas. Redagavo A. Dėdelė, V. Gai-
lius, E. J. Jakužaitis, J. Pajaujis, J. Pronskus, B. Sruo-
ga, J. Šaulys ir kt. 1926 liepos 3 išėjo paskutinis (678)
numeris. Po to leidinys prisijungė prie „Lietuvos ke-
leivio“. Išleido priedų.

G.B.

„**KLAKERIS**“, iliustruotas Klaipėdos dramos teatro
leidinys, įsteigtas 1989. Rengėjai-redaktoriai Br. Gra-
žys, V. Kancleris, V. Narkevičius. Tiražas 1989 – 2000
egz., 1992 – 1000 egz., 1995 – 500 egz.

KLASIFIKACIJA (lot. classis – grupė, skyrius+facio –
darau), sistema, kurios struktūra numato kurių nors
objektų skirstymą į tam tikras grupes, remiantis nusta-
tytais ryšiais tarp šių objektų bendrųjų požymių.

„**KLEINE ZEITUNG**“ („Mažasis laikraštis“), Austri-
jos nepriklausomas dienraštis, einantis nuo 1904 Gra-
ce. Tiražas 1996 – 282 000 egz.

KLEVINSKAS Bronius (g. 1938 11 05 Marijampolėje),
televizijos režisierius, filmų scenaristas, žurnalistas.
1958 baigė Marijampolės 2-ąją vid. m-lą, 1962 – Lietu-
vos valst. konservatorijos Teatrinį fak. ir įgijo dramos
teatro aktorius kvalifikaciją.

1963 dirbo Lietuvos valst. konservatorijos akto-
rius meistriškumo katedros dėstytoju, 1964 – Lietu-
vos televizijos pranešėju. 1965–70 buvo TV programų
vyr. redakcijos režisierius, 1970–74 – TV laidų vaikams
ir jaunimui vyr. redakcijos „Jaunystė“ vyr. režisierius,
nuo 1974 – TV literatūros ir meno laidų vyr. redakci-
jos vyr. režisierius, Programų ruošimo kino juostoje
vyr. redakcijos („Telefilmo“) vyr. redaktorius. 1991
dirbo TV komercijos direktoriaus pavaduotoju. Nuo
1992 – Lietuvos televizijos Naujienų direktoriaus pa-
vaduotojas.

Režisavo daug TV publicistinių ir meninių pasta-
tyminių laidų, sukūrė scenarijų dokumentiniams fil-
mams („Sėkmės formulė“, „Estafetė“, „Keltas“, „Iš
vienų rankų“), TV apybraižoms („Mosėdis“, „Anykš-
čiai“, „Širvintos“), dviejų serijų meniniam filmui „Cha-
meleonas“.

Nuo 1962 Lietuvos teatro veikėjų s-gos, nuo 1986 Lietuvos žurnalistų s-gos narys.

KLIMAITIS Pranas (1883 01 08 Papartynų k., Sintautų vls., Šakių aps. – 1940 02 01 Vilniuje), pedagogas, žurnalistas. 1903 baigė Veiverių mokytojų seminariją, 1916 – karo m-lą Maskvoje. 1904-05 dirbo laikr. „Vilniaus žinios“ redakcijoje. 1906-07 redagavo leidinį „Lietuvis“. Bendradarbiavo leidiniuose „Vilniaus žinios“, „Lietuvos ūkininkas“, „Viltis“, „Santara“, „Laisvės karininkas“, „Trimitas“, „Tautos valia“, „Kardas“, „Karys“, Klaipėdos krašto lietuvių laikraščiuose.

1919 išspausdino Prano slapyvardžiu pradžios m-loms skirtą „Lietuvos istoriją“. Parašė knygas „Trumpa mūsų kalbos gramatika“ (1922), „Kova dėl pajūrio“ (1935), brošiūras „Lietuvos spauda“ (1933), „Publicistika“ (1933). Redagavo leidinį „Kražių skerdytė“ (1933). Vertė iš rusų k.

KLIMAS Adolfas (1889 06 16 Kušliškių k., Kalvarijos vls., Marijampolės aps. – 1985 10 09 Klivlende, JAV), žurnalistas, visuomenės veikėjas. Mokėsi Kalvarijos dviklasėje m-loje. 1912-16 su pertraukomis studijavo teisę ir pedagogiką Maskvoje, Šaniavskio unte. 1915-16 dirbo Maskvos lietuvių k-to karo pabėgėliams šelpti, nuo 1916 – to paties k-to kultūros ir švietimo Petrogrado sekcijoje ir leidinio „Lietuvių balsas“ redakcijoje. 1918 grįžo į Lietuvą, dirbo Knygų leidimo komisijoje (prie Lietuvių mokslo d-jos), laikr. „Lietuvos aidas“ redakcijoje. 1920-21 buvo faktiškasis laikr. „Lietuvos ūkininkas“ redaktorius, leidinių „Darbas“, „Saulėtekis“, „Varpas“ redakcijų darbuotojas. 1921 redagavo Šaulių s-gos organą „Trimitas“. Buvo 1920 Steigiamojo ir kitų seimų stenogramų redaktorius.

Nuo 1906 rašinius Pelagias slapyvardžiu spausdino leidiniuose „Naujoji gadynė“, „Vilniaus žinios“, „Lietuvos žinios“, o slapyvardžiu Kelmūtis arba A. K-mas ir inicialais A. K. – savaitr. „Lietuvos ūkininkas“. Po 1917 rusų revoliucijos dirbo „Santaros“ redakcijoje ir buvo redakcinės komisijos narys, taip pat leidinio „Laisvoji Lietuvos mokykla“ redaktorius. Lietuvių rašytojų ir žurnalistų s-gos signataras, 1929 – vienas Lietuvos žurnalistų s-gos steigėjų. Apie Lietuvą rašė ir esperanto kalba suomių leidinyje „Sanomat“, flandų „Gazet van Gent“. 1937 redagavo dienr. „Šian-dien“.

Parašė mokyklinių vadovėlių, esperanto kalbos vadovėlį (1928). Po Antrojo pasaulinio karo emigravo į JAV. Ten bendradarbiavo laikr. „Naujienos“, „Lietuvių enciklopedijoje“, kituose JAV lietuvių leidiniuose.

KLIMAVIČIUS Kazys (1886 10 18 Krokininkų k., Simno vls., Alytaus aps. – 1972 02 16 Alytuje), pedagogas, visuomenės veikėjas. 1908 Marijampolėje prie valst. gimnazijos išlaikė egzaminus pr. m-los mokytojo teisėms įgyti. Mokytojavo Lenkijos ir Lietuvos mokyklose, Rusijoje. Jaunystėje platino draudžiamąją lietuvišką spaudą („Varpą“, „Naujienas“, „Darbininkų balsą“ ir kt.). Nuo 1910 bendradarbiavo leidinyje „Mokykla“. Buvo vienas Alytaus gimnazijos steigėjų (1919-23 jos direktorius, nuo 1924 mokytojas). Organizavo „Kultūros“ būrelius, nuo 1933 redagavo (kaip oficialusis redaktorius) žurn. „Mokykla ir visuomenė“. 1940-41 ir 1944-46 buvo Alytaus aps. švietimo skyriaus ve-

dėjas, 1946-56 – Alytaus mokytojų seminarijos direktorius ir mokytojas. Parašė matematikos vadovėlių ir populiarių knygelių.

KLINGA Domas (1891 11 26(13) Biržų aps., Vabalninke – 1976 Bruklina, JAV), žurnalistas. 1907 atvyko į JAV, Bostone baigė aukštesniąją m-lą. Dalyvavo Amerikos lietuvių veikloje. 1928-33 buvo laikr. „Vienybė“ redaktorius.

„KLINIKOS ŽODIS“, Kauno akademinių klinikų dvi-savaitis laikraštis, leistas nuo 1987 lapkričio 6 iki 1995. Redaktoriai: P. Jurkevičius (1987-89), St. Stankevičius (1989-94), H. Noreikaitė (nuo 1994). Tiražas 1987 – 1000 egz., 1995 – 500 egz.

KLIŠĖ (pranc. cliché), metalinė, medinė, linoleumo ar kitos medžiagos iškiliaspūdės forma iliustracijai spausdinti. Pagal atvaizdo atkūrimo būdą būna štrichinė arba toninė (rastrinė). Štrichinėmis spausdinamos iliustracijos, kurių visų elementų sodrumas vienodas (brėžiniai, raiziniai, piešiniai plunksna), toninėmis – iliustracijos, kurių elementų sodrumas nevienodas (fotografijos, akvarelės). Labiausiai paplitusios cinko klišės. Jos graviruojamos automatiškai klišografu (kartais rankomis), gaminamos cinkografijos būdu. Viena cinko klišė išlaiko 35-50 tūkst. egz. tiražą. Vario klišės raizomos rankomis arba ėsdinamos geležies chlorido tirpalu. Spalvotoms reprodukcijoms spausdinti gaminamas dažniausiai keturspalvis toninių klišių kompleksas.

KLIŠINĖ ANTRAŠTĖ, klišė, pagaminta iš dailininko pieštos antraštės.

KLIŠOGRAFAS (pranc. cliché+gr. graphō – rašau), elektroninis graviravimo automatas klišėms gaminti. Originalu eilutė po eilutės slenka šviesos spindulys. Atsispindėjęs nuo originalo, jis veikia fotoclementą, įjungtą į elektros grandinę. Nuo atspindėtos šviesos intensyvumo priklauso elektros srovės stiprumas grandinėje. Ši srovė valdo raiziklį, kuris graviruoja metalinės arba plastikinės plokštelės paviršius – daro klišę.

KLIUKAS Mykolas (g. 1925 12 09 Mogiliovo sr. Malkavos k., Baltarusijoje), žurnalistas. 1954 baigė Vilniaus 6-ąją vid. m-lą. 1950-55 dirbo laikr. „Molodiož Litvy“ redakcijoje. 1955-64 buvo laikr. „Komjaunimo tiesa“ skyriaus vedėjas, redakcinės kolegijos narys. Rašė buitines bei socialinėmis temomis. 1957 tapo vienu pirmųjų Lietuvos žurnalistų s-gos narių. 1965-86 dirbo respublikinės valdybos (susivienijimo) „Sajunginė spauda“ viršininku. Nuo 1988 – Lietuvos centrinio valstybės archyvo direktoriaus pavaduotojas.

KLOVAS Vytautas (g. 1937 11 13 Joniškėje), žurnalistas, miškų ūkio inžinierius. 1960 baigė Žemės ūkio akademijos Miškų ūkio fak. Nuo 1961 dirbo Šiaulių miškų ūkio Lygudų girininkijos girininku. 1964 pradėjo dirbti žurn. „Mūsų gamta“ redakcijoje: buvo skyriaus redaktorius, ats. sekretorius, vyr. redaktoriaus pavaduotojas. Nuo 1993 – žurnalų „Mūsų gamta“, „Medžiotojas ir meškeriotojas“, „Hobby“ vyr. redaktorius.

Rašo gamtos apsaugos, medžioklės, miškininkystės temomis. Išleido (su kitais) knygas „Medžiokliniai

šunys“ (1968), „Medžiotojo ir žvejo vadovas“ (1968), „Medžiotojo vadovas“ (1980).

„**KLUBAS LIBERALIA**“, pramoginis laikraštis, leistas 1990-92 Kaune. Pirmaisiais metais ėjo kaip laikr. „Vasario 16“ (žr.) priedas pavadinimu „Liberalia“. Redaktorius E. Mališauskas. Tiražas 1990 – 40 000 egz., 1992 – 4500 egz. Išėjo 16 numerių.

KNA, Kenya News Agency (Kenijos naujienų agentūra), Kenijos vyriausybinių informacijos agentūra, veikianti nuo 1963 Nairobyje. Užsienio informacinių pranešimų gauna iš Reuters, AP, UPI, AFP, ITAR-TASS, Sinchua ir kitų informacijos agentūrų. Informaciją teikia laikraščių ir žurnalų redakcijoms, R ir TV bendrovėms, vyriausybiniams įstaigoms, taip pat kitų valstybių informacijos agentūroms.

KNEIŽYS Antanas Pranas (1893 06 25(12) Panevėžio aps. Rozalimo vls., Medininkų k. – 1970 11 11 JAV, Niuhempširo valstijoje), JAV lietuvių veikėjas, žurnalistas. 1911 atvyko į JAV. 1915-22 buvo laikr. „Darbininkas“ sekretorius ir administratorius, 1926-51 – redaktorius. Nuo 1934 bendradarbiavo Bostono radijo lietuvių laidoje.

KNI, Kantorberita Nasional Indonesia (Indonezijos nacionalinė spaudos taryba), Indonezijos nepriklausoma informacijos agentūra, veikianti nuo 1966 Džakartoje. Parengtą informaciją siunčia (pagal sutartis) šalies laikraščiams, radijui, televizijai, gamybinėms ir aptarnavimo organizacijoms, kitų valstybių informacijos agentūroms. Informacinius pranešimus pateikia anglų ir indoneziečių kalbomis.

KNYGA: 1. Poligrafijos įmonės gaminys, sukomplektuotas ir įrištas į naudojimui tinkamą vienetą. Pagrindinės knygos dalys: blokas – sukomplektuoti ir surišti į vieną vietą lankai-sąsiuviniai; prie pirmojo ir paskutinio lanko priklijuojami kiek tvirtesnio popieriaus priešlapiai; viršeliai, kurie daromi iš vieno audinio nugarėlės ir popieriaus bei kitokio audinio viršelių padengimui (sudurtiniai). Knyga kartais aplenkama popieriniu arba plastmasiniu aplankalu, kuris apsaugo viršelį ir puošia knygą.

2. Neperiodinis leidinys, spausdintų ir sulankstytų lapų (spaudos lankų) siuvinys, apvilktas storo popieriaus, kartono ar kt. viršeliu. Svarbesnės knygos gali turėti viršelio aplankalą, viršelio juostą, dėklą.

UNESCO rekomendacija, knyga laikomas susiūtytas vienas greta kito 3(48 p.) ir daugiau lankų spaudinys. Plonesnis spaudinys, sudarytas iš vienas į kitą įdėtų ir susegtų vienu segimu (kaip sąsiuvinis) lankų, vadinamas brošiūra (žr.), kuri beveik nesiskiria nuo knygos ir buityje dar vadinama knygele, knygute ar maža knyga.

Knygos lankų surišimas greta išrastas Romoje, kada imta kelias medines vašku dengtas lenteles patogumo dėlei surinkti iš vieno krašto. Iki to laiko rankraštinės knygos, rašytos ant popiruso, pergamento, šilko, buvo ritinėlių ar armonikos pavidalo. Romoje pastebėta, kad lengviau surasti norimą vietą sudėliojus (susiuvus) puslapius greta, todėl ir popiruso bei pergamento lapus imta šitaip siūti. Toks knygų teksto lapų susiuvimas imta vadinti kodeksu (lot. codex pirmą kartą reikšmė – medžio keltas). Atsiradus popie-

riui ir pradėjus knygas spausdinti spaustuose, įrišimas kodekso būdu tapo pagrindiniu.

Knygos istorijoje išsiskiria 2 pagrindiniai knygų tipai – rankraštinės ir spausdintos. Seniausios žinomos rankraštinės knygos (ritinių pavidalo popiruso juostos) parašytos IV-III tūkstantmetyje pr.m.e. Egipte. Daugiausia tai buvo meniniai religiniai mitai, legendos, epiniai, draminiai kūriniai su ryškiais sakiniais liaudies kūrybos elementais. Pirmosios ant popiruso ir pergamento rašytos knygos antikinėje visuomenėje (Graikijos ir Romos valstybėse) pasirodė V a.pr.m.e. Išlikusi IV a.pr.m.e. ant popiruso parašyta poeto Timoteo iš Mileto knyga, buvusi Aleksandrijos bibliotekoje, dabar saugoma Vokietijoje. Šiek tiek vėliau atsiradusi kinų knyga, rašyta ant šilko (nuo III a.pr.m.e.) ir popieriaus (nuo II m.e.a.), taip pat turėjo ritinėlio ar armonikos formą. Suirus Romos vergovinei imperijai ir pradėjus formuotis feodalinėms valstybėms, knygos raida Europoje kuriam laikui nutrūko.

Lietuvoje pirmosios rankraštinės knygos atsirado XIII-XIV a. Jos buvo rašytos bažnytine slavų k. XV a. ėmė plisti rankraštinės knygos ir lotynų k. Svarbiausios Lietuvoje parašytos rankraštinės knygos – Lietuvos metraščiai ir Lietuvos statutas (XIV a. pab.–XVI a.; parašytos Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kanceliarine slavų k.). Didžiausias XVI a. rankraštinis veikalas lietuvių k. – Jono Bretkūno Biblijos vertimas – buvo skirtas išleisti spaudos būdu, bet neišspausdintas. Iš viso užregistruota 360 rankraštinių knygų lietuvių k.

Pirmiausia knygas pradėta spausdinti Kinijoje – pirmaisiais m.e.a. Ar šis išradimas turėjo įtakos Europai, kol kas nenustatyta. Tačiau tai, kad popieriaus išradimo paslaptis į Europą atkeliavo iš Kinijos, neleidžia griežtai neigti tokios kultūrinės įtakos. Juo labiau kad medžio plokštes kaip spaudos formą kinai naudojo jau pirmaisiais m.e.a., o Europoje jas imta gaminti tik XIV a. antroje pusėje. Ir Europoje knygos buvo spausdinamos taip pat kaip ir Kinijoje – ksilografiniu būdu. Medžio plokštėje buvo išraižomas reljefinis tekstas ir reikalingas piešinys (ilustracija), reljefas ištepamas dažais (rašalu) ir prie raižinio prispaudžiamas popieriaus lapas. XV a. viduryje ksilografijos technika Europoje, ypač Vokietijoje ir Olandijoje, pasiekė gana aukštą meninį lygį. Tačiau netrukus ji užleido vietą naujam knygų spausdinimo būdui, kurį išrado vokiečių spaustuvininkas Johanas Gutenbergas iš Mainco. Jis patobulino ksilografinio spausdinimo stakles (jas modernizavo), pritaikė teksto rinkimo atskirais spaudmenimis principą, kurį ypač palengvino jo sukurtas racionalus bei našus spaudmenų liejimo būdas. 1445 tokiu būdu J. Gutenbergas išspausdino savo pirmąją knygą (yra išlikęs religinės „Sibiles knygos“ fragmentas „Paskutinis teismas“) ir praktiškai įgyvendino garsųjį spaudos metalo renkamuosius spaudmenimis būdą. 1455 J. Gutenbergas išspausdino Bibliją, 1457 – psalmyną „Psalmorum codex“. Nuo tada pradėjo sparčiai kurtis spaustuovės ir plėstis knygų leidyba visose šalyse.

Lietuvoje spausdintos knygos ėmė plisti XV a. pab.–XVI a. pr. Jos daugiausia buvo religinės, įsivežamos iš užsienio. Dalis jų buvo ten spausdinamos aukštųjų dvasininkų, didikų užsakymu. Pirmasis žinomas tokio pobūdžio leidinys yra bažnytinių apeigų knyga „Agenda“ (lotynų k.), išspausdinta 1499 Danci-ge Vilniaus kanauninko Martyno užsakymu. Renesan-

so idėjų plitimas, švietimo ir kultūros kilimas XVI a. didino knygų paklausą, skatino spausdinti jas ir savo krašte. XVI a. pr. baltarusių humanistas Pranciškus Skorina įsteigė Vilniuje pirmąją spaustuvę, kurioje bažnytine slavų k. (su baltarusių k. elementais) išspausdino 2 religines knygas: 1522 „Mažąją kelionių knygelę“ ir 1525 „Apaštala“. Kilus reformacijos sąjūdžiui, kurio veikėjai ragino skelbti protestantizmo idėjas gimtąja kalba, 1547 Karaliaučiuje buvo išleista pirmoji lietuviška knyga – Martyno Mažvydo „Catechismus Prasty Szadei“ (žr.). Be Karaliaučiaus, lietuviškos knygos buvo leidžiamos Tilžėje, Įsrutyje, Gumbinėje ir kt. Mažosios Lietuvos miestuose. Jos buvo platinamos ir Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje. Kovodami su reformacija, lietuviškas knygas ėmė leisti ir katalikai. 1595 Vilniuje išėjo Mikalojaus Daukšos išverstas iš lenkų k. Jokūbo Ledesmos „Kathechizmas, arba mokslas kiekvienam krikščionui privalus“ – pirmoji iki mūsų dienų išlikusi lietuviška knyga, išspausdinta Lietuvoje. 1599 ten pat buvo išleistas žymiausias M. Daukšos darbas – pamokslų rinkinio vertimas į lietuvių k. „Postilla Catholica“. Netrukus pasirodė ir pirmas originalus veikalas lietuvių k. – Konstantino Sirvydo Vilniuje sakytų pamokslų santrumpos „Punktai sakymų“ (1629 – I dalis ir 1644 – II dalis). XVIII ir XIX a. pr. buvo išleistos pirmosios lietuvių grožinės literatūros knygos: Ezopo pasakėčių vertimas (1706), Antano Strazdo „Giesmės svietiškos ir šventos“ (1814), Kristijono Donelaičio „Metai“ (1818).

Lietuviškos spaudos draudimo (1864–1904) metais Lietuvoje buvo leidžiamos knygos tik rusiškais rašmenimis (graždanka) bei kitomis kalbomis, o lietuvių leidiniai lotyniškais raidėmis spausdinami daugiausia Mažojoje Lietuvoje, JAV ir nelegaliai platinami Didžiojoje Lietuvoje. 1862–1904 išleista apie 3000 lietuviškų knygų. Panaikinus spaudos draudimą, lietuviškų knygų leidyba pradėjo plėtotis ir pačioje Lietuvoje. 1905–17 išėjo apie 5000 lietuviškų knygų, iš jų 2500 Lietuvoje, kitos daugiausia Mažojoje Lietuvoje ir JAV miestuose.

Dabartinė knyga yra ne tik seniausia, bet ir plačiausiai skaitoma visuomenės informavimo priemonė. Joje pateikiami mokslo, politikos, meno, grožinės kūrybos veikalai arba jų rinkiniai. Be pagrindinio teksto, knygoje būna ir pagalbinis: pratarmė, įžanga, pabaigos žodis, komentarai, išnašos, bibliografijos sąrašas, dalykinės, asmenvardžių, vietovardžių ir kt. rodyklės, turinys, anotacija, metrika. Vienos knygos gali būti skiriamos plačiam skaitytojų auditorijai, kitos – tik tam tikros profesijos, atitinkamos veiklos srities specialistams, atskirų visuomenės grupių skaitytojams (vaikams, jaunimui, moksleiviams). Mokslo reikalams leidžiamos monografijos (žr.). Lietuvoje per metus išleidžiama apie 3000 knygų ir brošiūrų.

L.v.ž.

„KNYGNĖŠYS“, leidyklų ir knygų reklaminis informacinis žurnalas, einantis nuo 1993 Vilniuje. Pakeitė leidinį, kuris 1959–88 vadinosi „Naujos knygos“, 1989–91 – „Knygnešys“. 1959–75 ėjo kaip LTSR leidyklų biuletenis: iki 1966 dvimėnėsis, vėliau – mėnesinis. 1975–90 – Lietuvos TSR valst. leidyklų, poligrafijos ir knygų prekybos reikalų k-to ir Lietuvos knygų d-jos (iki 1988 – LTSR savanoriškos knygų bičiulių draugijos) mėnesinis leidinys (iki 1987 – informacinis biuletenis). 1990–91 – Lietuvos spaudos departamento mėnesinis žurna-

las. 1992 – nebuvo leidžiamas. Nuo 1993 steigėjas Lietuvos kultūros ir švietimo (nuo 1994 – kultūros) ministerijos Leidybos centras. Leidžia UAB „Knygnešio“ redakcija“ lietuvių ir anglų k. Rašo apie išleidžiamas knygas, jų istoriją, autorius, analizuoja leidybos problemas, ryšius su skaitytojais, spausdina informaciją, reklamą. Redaktoriai (vyr. redaktoriai): S. Rasteniene (1967–68), V. Petrylaitė (1969–75), A. Apuokienė (1976), R. Juodeika (1977–83, žr.), St. Lipskis (1984–90, 1993–95, žr.), J. Šaparauskienė (1991), R. Praninskienė (nuo 1995). Tiražas 1981 – 6500 egz., 1987 – 10 000 egz., 1991 – 5000 egz., 1993 – 1500 egz., 1997 – 2000 egz.

„KNYGOS“, bibliografijos žurnalas, ėjęs 1922–26 Kaune. Leido Švietimo m-jos knygų leidimo komisija. Paskelbta recenzijų, anotacijų, straipsnių, kronikos, lituanistika (nuo 1904), Vacl. Biržiškos „Lietuvių bibliografija“ (1–2 d.). Redagavo Vacl. Biržiška. Spausdino Š. Neimano spaustuvė Kaune. Išėjo 7 numeriai.

KNYGOTYRA, kompleksinė mokslo šaka, tirianti spaudą ir jos gamybą, raštijos ir spaudos kūrimą, spaudinių platinimą ir panaudojimą. Apima rankraštines ir spausdintas knygas (spaudos) istoriją. Knygotyra skykla į siauresnes savo sudėtines šakas: spausdinių, šriftų, leidyklų, periodikos, prekybos organizacijų istoriją ir teoriją, bibliotekininkystę, bibliografiją ir kitas dalis.

Vakarų Europoje spauda tirti pradėta XVIII a. pab.–XIX a. pr. Lietuvoje lietuvių knygos ir lietuvių bibliografijos istorijos tyrėjai Vacl. Biržiška, D. Kaunas, I. Kisinai, E. Laucevičius, L. Vladimirovas, V. Žukas ir kt.

„KNYGOTYRA“, žurnalo tipo tęstinis mokslinis leidinys, einantis nuo 1961 Vilniuje. 1961–69 vadinosi „Bibliotekininkystės ir bibliografijos klausimai“. Priklausė „Lietuvos Respublikos aukštųjų mokyklų mokslo darbų“ serijai. Leidžia Vilniaus un-to leidykla. Ats. redaktoriai: G. Raguotienė (1970–73), L. Vladimirovas (1974–89), D. Kaunas (nuo 1990). Tiražas 1000–2200 egz., 1996 – 500 egz.

KNYGRİŠYS, žmogus, užsiimantis knygrišyste (žr.). XVI a. pab. Vilniuje susikūrė pirmieji knygrišių cechai. Vilniuje garsėjo knygrišiai J. Lietuvis, J. Morkūnas, M. Zuras. Kaune XX a. 4-ajame dešimtmetyje ypač talentingas knygrišystės specialistas buvo T. Lomšargis.

KNYGRİŠYSTĖ, knygų aptaisymas viršeliais, siekiant pailginti jos amžių, pagražinti poligrafijos įmonių gaminius; knygų rišimo amatas. Pirmiausia iš atskirų lankų suformuojamas knygos blokas – lankų nugarėlės prisiuvamos prie tamprios medžiagos juostelių arba prie vientiso marlės gabalo. Susiuvas lankus į bloką, prie pirmojo ir paskutiniojo lanko priklijuojami priešlapiai, blokas apipjaustomas, suspaudžiamas, suformuojama ir priklijuojama nugarėlė. Po to blokas apglėbiamas pagamintais ištisiniais arba sudurtiniais viršeliais: viršutiniai priešlapiai patepami kljais, blokas įstatomas į viršelius, knyga suspaudžiama ir išdžiovinama.

„KNYGŲ BIULETENIS“, informacinis reklaminis knygų naujienų leidinys, ėjęs 1937–40 Kaune. Leido

kooperatinė b-vė „Spaudos fondas“. Per metus išleisdavo po vieną, du leidinius. Išėjo 6 numeriai.

„**KNYGŲ LENTYNA**“: 1. „Mokslo“ knygyno informacinis biuletėnis, ėjęs 1939-40 Kaune. Leido „Mokslo“ knygynas, prekiaavęs TSRS spaudos leidiniais. Rašyta apie knygų reikšmę, literatūrinio pasaulio gyvenimą, spausdintos recenzijos, anotacijos, žinios apie autorius, jų kūrybos ypatumus. Bendradarbiavo K. Korsakas, J. Narbutas, I. Rudaitis, A. Venclova ir kt. Redagavo Z. Margolinas. Spausdino S. Joselevičiaus, E. Norkienės spaustuvė Kaune. Išėjo 10 numerių.

2. Lietuvių bibliografinės tarnybos biuletėnis, ėjęs 1948-49 Memingene (Vokietija), 1949-66 Danvilyje (JAV). Iš pradžių spausdintas dauginimo priemonėmis, vėliau rotatoriumi, o nuo 1951 – spaustuvėje. Spausdino tremtyje išleistų lietuvių periodinių ir neperiodinių leidinių aprašus, periodikoje paskelbtus žymesnius straipsnius. Leido ir redagavo A. Ružancovas. Talkino Vac. Biržiška, Z. Ivinskis, B. Jacikevičius, Br. Kviklys, V. Maciūnas, Vl. Lišauskas, N. Ružancovienė, A. Simutis.

Nuo 1967 vietoj „Knygų lentynos“ pradėtas leisti „Lietuvių išėvių spaudos metraštis“.

KNISPĖLIS Egidijus (g. 1966 06 18 Tauragėje), žurnalistas. 1990 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. Dar studijuodamas 1989 pradėjo dirbti dienr. „Respublika“ reporteriu. Nuo 1991 dirbo Lietuvos televizijoje programų direkcijos adaptacijos skyriaus vyresn. redaktoriumi. Rengė publicistinę laidą „Ką žolė užžėlė“. Dabar – Lietuvos TV vyresn. redaktorius, programos „Nakviša“ vedėjas. Dažniausiai rengia laidas ir siužetus žmogaus teisių apsaugos klausimais, nagrinėja socialines problemas.

KNIŪKŠTA Antanas (1892 08 15 Erlėnuose – 1983 05 17 Kaune), knygų leidėjas. Dirbo knygyne, Eltoje. 1924 su A. Vireliūnu įsteigė „Sakalo“ knygų leidimo b-vę ir buvo jos direktoriumi iki 1940. Išleido per 600 lietuvių rašytojų ir verstinės literatūros knygų, leido žurnalus „Gimtoji kalba“, „Dienovidis“. 1944 sovietinio saugumo suimtas ir kalintas Vorkutoje. Į Lietuvą sugrįžo 1958.

KNIŪKŠTA Pranas (g. 1933 09 24 Kretingos aps. Barzdžių k.), lituanistas kalbininkas, humanitarinių mokslų daktaras. 1959 Vilniaus un-te baigė lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1959-65 dirbo Šalčininkų raj. Dieveniškų vid. m-loje, 1965-67 – Eišiškių raj. švietimo skyriuje. Nuo 1967 dirba Lietuvių kalbos in-te.

Spaudoje bendradarbiauja nuo 1968. Nuo 1972 – leidinio „Kalbos kultūra“ rengėjas ir redaktorius, nuo 1993 – jo vyr. redaktorius; leidinių „Gimtoji kalba“ ir „Gimtasis žodis“ redkolegijų narys. Daugiausia rašo kalbos kultūros teorijos ir praktikos, kalbos ir visuomenės santykių, grožinės literatūros, spaudos ir kanceliarinės kalbos temomis.

Išleido monografiją „Priesagos -inis būdvardžiai“ (1976), kalbos praktikos knygas „Mokomasis lietuvių kalbos rašybos ir kirčiavimo žodynas“ (su A. Lyberiu, 1983, 1987, 1989), „Kanceliarinės kalbos patarimai“ (1993 ir 1994), populiarias knygutes „Rašytojas ir žodis“ (1981), „Lietuvių kalba ir Vilniaus kraštas“ (išsp. lietuvių, rusų ir lenkų k. 1990).

KNYVA Valerijonas (1909 11 29 Tartu – 1941 10 02 Paneriuose), visuomenės veikėjas, žurnalistas. 1930-34 studijavo Kauno un-to Humanitarinių mokslų fak. Dar mokydamsis Šiaulių gimnazijoje, 1926-27 redagavo spaustuvėje spausdinamą žurn. „Varpai“. Bendradarbiavo laikr. „Šiaulių naujienos“, žurn. „Mūsų Vilnius“. 1931 trumpai redagavo laikr. „Lietuvos studentas“. 1934-40 buvo laikr. „Lietuvos žinios“ atstovas Šiauliuose. Nuo 1939 – faktiškasis leidinio „Laisvoji mintis“ redaktorius, 1940-41 – Komunalinio ūkio liaudies komisaratas. 1941 sušaudytas.

Išleido brošiūrą „Nūdienės šeimos tragedija“ (1931), parašė eilėraščių, išvertė užsienio poetų ir rašytojų kūrinių.

KODAS (pranc. code<lot. codex – rinkinys, sąrašas), simbolių, sutartinių ženklų sistema informacijai apdoroti, perduoti, laikyti, slėpti; sutartinė simbolių sistema, kuria informacija įvedama į skaičiavimo mašiną apdoroti ir perduodama telemechanikos kanalais adresatui.

Baigtinė kodo simbolių seka vadinama žodžiu. Kode vartojamą simbolių skirtingų prasmių skaičius vadinamas kodo pagrindu. Pvz., kode, kurio pagrindas 2, vartojami tik 2 simboliai, jis vadinamas dvejetainiu. Jei visi žodžiai yra vienodo ilgio, kodas vadinamas tolyginiu. Kai žodžių ilgiai skirtingi, kodas yra netolyginis (pvz., Morzės abėcėlė). Pilnas kodas yra tada, kai, neiškreipus jo skiriamųjų žymių, negalima pridėti prie jo nė vieno ženklo. Pilnasis tolyginis n-reikšmis kodas turi m^n žodžių, čia m – kodo pagrindas. Kodas, kuriame pranešimas prasideda (ir baigiasi) skiriamuoju ženklu (simbolių kombinacijomis, reiškiančiomis skyrybos ženklus), vadinamas kodu su skiriamaisiais ženklais. Kartais pranešimo elementai susiskaido į keletą grupių (pvz., į skaitmenis, raides) ir kiekvienai iš jų sudaromas kodas; perėjimas nuo vieno kodo prie kito žymimas vietą nurodančia simbolių kombinacija – adresų kodu. Kodas, turintis grupės ir adresų kodus, vadinamas daugiaprogramiu. Dažniausiai kodų simboliai yra skaičiai ir skaitmenys (0, 1, 2...56... ir pan.) arba dar ir aritmetiniai skyrybos ženklai, pvz., +(plius), – (minus), .(taškas) ir kt.

KODAVIMAS, informacijos pakeitimas kodu (žr.) arba vieno kodo simbolių (ar jų grupės) pakeitimas kito kodo simboliais (ar jų grupe). Tikslas – pritaikyti informacijos formą prie turimo ryšio kanalo arba prie informaciją apdorojančio ar saugančio įtaiso. Pvz., Morzės aparatas raidinę ir skaitmeninę informaciją paverčia telegrafo kodu (elektros impulsų kombinacijomis), kodavimo matrica įvedamų į skaičiavimo mašiną duomenų skaičius verčia iš dešimtainės sistemos į dvejetainę (0 ir 1) sistemą. Kampinius poslinkius skaitmeniniu (dažniausiai dvejetainiu) kodu paverčia kodavimo diskas (kodavimo įrenginys, koduojantis kampinius poslinkius skaitmeniniu kodu), kintamąjį įtampą – kodavimo vamzdis (elektroninis įrenginys tolydiniam elektros signalui koduoti impulsų seka).

„**KOHA JONE**“ („Mūsų laikas“), Albanijos nepriklausomas dienraštis, einantis nuo 1991 Tiranoje. Didžiausias šalies laikraštis. Tiražas 1996 – 400 000 egz.

KOJELIS Juozas (g. 1916 12 02 Vieکشneliuose, Telšių aps.), klasikinės filologijos specialistas, žurnalistas.

Studijas pradėjo Vytauto Didžiojo un-te, 1940 baigė Vilniaus un-tą. Už antinacistinio pasipriešinimo organizavimą gestapo kalintas Klaipėdos, Ragainės ir Kauno kalėjimuose. 1945-46 buvo Miuncheno lietuviškosios gimnazijos mokytojas ir direktorius. 1949 atvyko į JAV. Kurį laiką dirbo lietuviškosiose m-lose. 1952-61 buvo žurn. „Lietuvių dienos“ redakcijos narys. 1953 kartu su J. Vitėnu suredagavo Amerikos lietuvių vardyną. Bendradarbiavo leidiniuose „Žemaičių žemė“, „Aidai“, „Draugas“. Aktyviai dalyvauja JAV lietuvių bendruomenės veikloje, skelbia savo rašinius lietuvių spaudoje.

D.Š.

„KOKYBĖ „ORUVOJE“, Mažeikių valst. įmonės „Oruva“ mėnesinis laikraštis, leistas 1992-95 Mažeikiuose. Redaktoriai J. Kukštas, Z. Klovienė. Tiražas 1000 egz. (1992 ir 1995).

„KOLEKTYVINIS DARBAS“: 1. Dotnuvos rajono laikraštis, leistas nuo 1950 gruodžio 5 iki 1959 sausio 31. Lietuvos KP Dotnuvos raj. k-to ir DŽDT leidinys, ėjęs du kartus per savaitę. 1951 leistas viena kartą dukart per savaitę. Redaktoriai: P. Mecelis (1950-53), V. Levkinas (1953-55), A. Damaševičius (1955-59). Tiražas 1950 – 1000 egz., 1959 – 2000 egz.

2. Naumiesčio rajono laikraštis, leistas nuo 1951 kovo 8 iki 1959 gruodžio. Lietuvos KP Naumiesčio raj. k-to ir DŽDT leidinys, ėjęs du kartus per savaitę. 1951 leistas viena kartą dukart per savaitę. Redaktoriai: J. Vasilčikienė (1951-54), B. Dvarionienė-Kupčinskaitė (1954-55), B. Žeiryš (1955-57), V. Misiūnas (1957), St. Kazlauskas (1958-59), V. Krasauskienė (1959). Tiražas 1951 – 350 egz., 1959 – 1700 egz.

KOLONELIS, spaustuvinis šriftas, kurio kegelis 7 punktai (2,63 mm). Lietuvos poligrafijoje vartojamas retokai. Juo spausdinamos enciklopedijos, kai kuriuose laikraščiuose radijo bei televizijos programos, skelbimai.

KOLUMBIJA, Kolumbijos Respublika (Pietų Amerika), nepriklausoma nuo 1810, gyventojų – 35,54 mln. (30 vieta pasaulyje), beraščių – 13,3 proc., sostinė – Bogota, oficiali kalba – ispanų.

Pirmieji periodiniai spaudiniai (lapeliai) pasirodė apie 1737, o 1791 išėjo laikraštis „Papel Periodico de la Ciudad de Santa Fe’ de Bogota“ („Švento Bogotos miesto periodinis lapelis“). Nacionalinė žurnalistika pradėjo vystytis pasibaigus Nepriklausomybės karui, po 1819. Daugiausia laikraščių atsirado prasiidėjus kovai tarp konservatorių partijos (susikūrusios 1848) ir liberalų partijos (1849). Vienas seniausių leidinių – katalikiškas savaitr. „El Catolicismo“ („Katalikybė“), einantis nuo 1849 Bogotoje. 1865 buvo įsteigtas vyriausybinių biuletenis „Diario Oficial“ („Oficialus laikraštis“). Nuo 1887 leidžiamas liberalios pakraipos dienr. „El Espectador“ („Stebėtojas“, žr.), o nuo 1912 – konservatyvios orientacijos dienr. „El Colombiano“ („Kolumbietis“, žr.). Šiuo metu pagal politinę orientaciją visi laikraščiai irgi skirstomi į konservatyvius ir liberalius. Yra ir nepriklausomų leidinių, taip pat nemažai leidžiama provincinių laikraščių. 1973 iš viso ėjo apie 400 periodinių leidinių, tarp jų 37 dienraščiai.

Per metus išleidžiama apie 1500 knygų. Išėina 46

dienraščiai, jų tiražas 2,1 mln. egz. (63 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai (be jau minėtų): „El Espacio“ („Erdvė“, žr.), „El Tiempo“ („Laikas“, žr.), „El Nuevo Siglo“ („Naujasis amžius“, eina nuo 1925, tir. 550 000 egz.), „Diario del Caribe“ („Karibų laikraštis“, nuo 1956, tir. 30 000 egz.), „El Heraldo“ („Šauklys“, nuo 1933, tir. 75 000 egz.), „El Mundo“ („Pasaulis“, nuo 1979, tir. 40 000 egz.), „El Pais“ („Šalis“, nuo 1950, tir. 66 000 egz.), „La Patria“ („Tėvynė“, nuo 1921, tir. 25 000 egz.), žurnalai: „Creomos Magazine“ („Iliustruotas žurnalas“, eina nuo 1916, tir. 115 000 egz.), „Estrategia“ („Strategija“, nuo 1985, tir. 55 000 egz.), „Revista Diners“ („Dinerio žurnalas“, nuo 1963, tir. 130 000 egz.), „Semana“ („Savaitė“, nuo 1982, tir. 150 000 egz.), „Vea“ („Žiūrėkite“, nuo 1985, tir. 85 000 egz.).

Kolumbijos nacionalinė informacijos agentūra Colprensa (žr.) įkurta 1980 (privati informacijos agentūra Colpres veikė nuo 1955).

Radijas veikia nuo 1940; yra 5,9 mln. radijo imtuvų (177 imt. 1000 gyv.). Laidas transliuoja apie 500 stočių, daugiausia privačių. Televizijos programos transliuojamos nuo 1954, spalvotosios nuo 1979, yra 3,9 mln. televizorių (117 tel. 1000 gyv.). Be vyriausybės kompanijos Inravisión, veikia ir privačios televizijos studijos.

Dokumentinio kino filmai kuriami nuo 1910. v.u.

„KOLUMBIJOS LIETUVIS“, Kolumbijos lietuvių katalikiškai tautinės minties žurnalas, ėjęs nuo 1950 liepos 1 iki 1956 (?) Medeljine. Įsteigė ir leido Kolumbijos lietuvių katalikų k-tas. Redagavo kun. M. Tamošiūnas. Iki 1956 išėjo 22 numeriai.

KOLUMBIJOS LIETUVIŲ PERIODIKA, periodiniai leidiniai, kuriuos leido lietuviai Kolumbijoje. Pirmieji lietuviai į Kolumbiją atvyko prieš Antrąjį pasaulinį karą. 1948-52 čia apsigyveno dar apie 500 lietuvių. Vėliau jų labai sumažėjo, daugeliui išvykus į JAV, Kanadą.

Pirmieji lietuviški periodiniai leidiniai pasirodė po 1950. Kolumbijos lietuvių katalikų k-tas 1950 Medeljine pradėjo leisti iliustruotą žurn. „Kolumbijos lietuvis“ (žr.). 1954-55 Bogotoje ėjo tautinės minties laikr. „Tėvynės aidas“ (išleisti 3 numeriai). Šiuo metu Kolumbijos lietuviai, kurių ten beliko apie 250, savo periodinių leidinių neturi.

KOLUMNISTAS (angl. Columnist <lot. columna – kolona, stulpas, skiltis), žr. Skiltininkas.

KOLUPAILA Steponas (1892 09 14 Tuminiškėse (Latvijoje, Daugpilio aps.) – 1964 04 09 Saut Bende, JAV), hidrologas, spaudos darbuotojas. 1915 baigė Maskvos matavimo in-tą ir nuo 1917 jame dėstė. Nuo 1922 dirbo Kauno un-te: nuo 1926 ekstraordinarinis, nuo 1940 ordinarinis profesorius. 1941 gavo technikos mokslų daktaro laipsnį. 1944 pasitraukė į Vakarų. 1948-63 buvo Notr Damo un-to (JAV) profesorius.

1925-28 redagavo žurn. „Technika“, 1927 – „LU 5 metų apyskaita“, 1934 – „Dotnuvos almanachą“, 1940 – laikr. „XX amžius“. Paskelbė daug straipsnių konferencijų pranešimų rinkiniuose ir žurnaluose „Technika“, „Kosmos“, „Židinys“, „Mūsų žinynas“, „Naujoji Romuva“, „Skautų aidas“, „Mūsų girios“ ir kt. Nuo

1933 buvo „Lietuviškosios enciklopedijos“ bendradarbis, hidrografijos ir hidrologijos skyriaus redaktorius. Parašė monografijas apie Nevėžį (1936), Nemuną (1940).

„KOMBO“, kombinuotoji radijo laidų transliavimo į eterį studija, kai vienoje patalpoje veikia ir mikrofonas, ir garso atkūrimo aparatūra. Dažniausiai naudojama komercinėse radijo stotyse arba muzikinėms laidoms vesti.

KOMENTARAI (lot. *commentarium* – pastabos, užrašai): 1. Žurnalistikos analitinis žanras, kartais laikomas straipsnio rūšimi. Komentaruose aiškinami visuomeninio-politinio gyvenimo įvykiai, reiškiniai, aptariamos su jais susietos aplinkybės, nagrinėjamos problemos, analizuojami politinių veikėjų pasisakymai, partijų programos. Komentaruose pateikiami dažniausiai jau skelbtų faktų vertinimai, išdėstomas asmeninis komentatoriaus požiūris į juos. Teminiu požiūriu skiriami šalies vidaus gyvenimo ir tarptautinių įvykių komentarai. Komentarai būna aiškinamieji, kritiniai, poleminiai, satyriniai. Neretai laikraštyje, radijo ar televizijos programose komentarams skiriama nuolatinė vieta.

2. Veikalo ar kokio nors teksto aiškinimas, pastabos, prieraišai prie teksto, pateikiami knygos autoriaus, leidėjo, redaktoriaus ar vertėjo.

3. Normatyvinių teisės aktų mokslinis ar praktinis aiškinimas, tų aiškinimų rinkinys. v.B.

KOMENTATORIUS (lot. *commentator*): 1. Asmuo, rengiantis komentarus.

2. Spaudos, radijo, televizijos žurnalisto pareigos. Komentatorius reguliariai (kas savaitę, kas mėnesį) rengia komentarus, kuriems dažniausiai skiriama nuolatinė vieta laikraštyje, radijo, televizijos programose. Komentatorius išsako savo asmeninę nuomonę, nebūtinai visiškai sutampančią su redakcijos požiūriu. Komentatoriai būna etatiniai (redakcijos darbuotojai) arba neetatiniai – su redakcija bendradarbiaujantys kurios nors srities ekspertai, įžymūs politikos, visuomenės, mokslo veikėjai. Komentatoriaus pareigos neretai artimos apžvalgininko pareigoms. v.B.

KOMERCIJOS IR VERSLO PERIODIKA, periodiniai leidiniai prekybos, kooperacijos, biznio, komercijos bei verslo klausimais. Pirmieji šios tematikos lietuviški leidiniai (dažniausiai skirti ir kai kuriems kitiems klausimams nagrinėti) pasirodė netrukus po spaudos draudimo panaikinimo. Jau 1909 Vilniuje pradėjo eiti dvisavaitis žemės ūkio, prekybos ir pramonės reikalams skirtas laikr. „Žemdirbys“ (žr.), leistas iki 1913. 1910-11 ėjo ir mėnesinis leidinio priedas „Kooperatorius“. 1910 Vilniuje trumpai buvo leidžiamas pramonės ir prekybos reikalams skirtas laikr. „Patarėjas“, kurį leido D. Malinauskas, o redagavo D. Šidlauskas. Kaip atskiras žurnalinio leidinio „Vienybė“ (žr.) priedas 1913-15 ėjo dvisavaitis ūkio ir kooperacijos laikr. „Viensėdis“. Kooperacijos klausimus nagrinėjo 1911-13 Vilniuje leistas mėnesinis žurn. „Bendrija“ (žr.).

1918 pradėjus kurti nepriklausomą Lietuvos valstybę, vienas po kito pradėjo eiti ir šios tematikos leidiniai. Lietuvos kooperacijos bendrovių s-gos organiza-

torius ir vadovas P. Šalčius 1919 Kaune įsteigė ir ėmė redaguoti mėnesinį kooperacijos žurn. „Talka“ (žr.), kuris ėjo iki 1940. 1921-24 ėjo savaitr. „Lietuvos ūkininkas“ (žr.) priedas „Savivaldybė ir kooperacija“, o 1925-28 – savaitr. „Ūkininkas“ (žr.) priedas „Kooperacija“. 1927-38 Kaune buvo leidžiamas tęstinis periodinis leidinys „Lietuvos kooperacija“ (žr.), 1928-29 – kooperacijos laikr. „Gerovė“ (žr.), 1928-35 – laikr. „Bendras darbas“ (žr.). Klaipėdoje 1920 trumpai ėjo laikr. „Prekybos žinios“ (žr.), o Kaune 1923 – „Prekybos ir pramonės laikraštis“ (žr.). Įvairios pramonės ir prekybos problemos buvo gyildinamos laikr. „Ekonomistas“, kuris pradėjo eiti Kaune 1928 ir nuo 1931 iki 1936 buvo leidžiamas pavadinimu „Lietuvos ekonomistas“ (žr.). 1928-31 Kaune ėjo mėnesinis žurn. „Lietuvos rinka“ (žr.), 1929-39 – statistikos metraštis „Lietuvos užsienio prekyba“ (žr.), 1935 – laikr. „Mūsų prekyba“ (žr.), 1938 – laikr. „Mūsų komercija“ (žr.). Klaipėdoje 1934-35 buvo leidžiamas mėnesinis žurn. „Komersantas“ (žr.), 1936-39 – žurn. „Prekyba“ (žr.), kuris 1937 vadinosi „Prekyba ir pramonė“. 1930 įsistegusi Lietuvių verslininkų sąjunga 1932-40 leido savaitr. „Verslas“ (žr.), 1934-40 – dvisavaitį žurn. „Amatininkas“ (žr.), 1934 – mėnesinį laikr. „Jaunas prekybininkas“. 1940 ėjo savaitr. „Verslas“ priedas „Jaunasis verslininkas“ (žr.). Klaipėdos krašto amatininkų susivienijimas 1924-34 leido mėnesinį leidinį lietuvių ir vokiečių k. „Klaipėdos krašto amato laikraštis“ (žr.).

Po Antrojo pasaulinio karo, 1958-62, Lietkoopsąjungos v-ba ir Valst. prekybos ir vartotojų kooperacijos darbuotojų profsąjungos k-tas Vilniuje leido savaitr. „Kooperatininkas“ (žr.). Prekybos ekonomikos problemos buvo analizuojamos 1960 pasirodžiusiame tęstiniame žurnalo tipo leidinyje „Ekonomika“, kuris paskui ėjo į seriją „Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai“ (žr.). 1963 Lietuvos vartotojų kooperatyvų s-ga ėmė leisti mėn. leidinį „Kooperatininkas“ (žr.), kuris 1990 tapo žurnalu ir ėjo iki 1994; paskui jį pakeitė mėnesinis laikr. „Kooperatininkas“ (žr.).

Kai 1990 buvo atkurta Lietuvos nepriklausomybė, pradėjo eiti daug naujų laikraščių ir žurnalų komercijos, verslo ir biznio klausimais. 1989 pradėtas leisti informacinis komercinis leidinys „Komercinės žinios“ (žr.) 1991 tapo verslo laikraščiu. 1989 Kaune trumpai ėjo Lietuvos kooperatyvų nacionalinės asociacijos ekonominis komercinis leidinys „Bendrija“ (žr.). Nuo 1990 Vilniuje buvo leidžiami komercijos laikraščiai „Merkurijus“ (žr.) ir „Lietuvos komersantas“ (žr.). Ukmergėje 1990-91 trumpai ėjo mėnraštis „Verslininkas“. 1991-92 Kaune buvo leidžiamas Lietuvos verslininkų laikr. „Biznis“ (žr.), o Skuode – Lietuvos amatininkų ir meistrų laikr. „Palangos Juzė“. 1991 pradėjo eiti verslininkams skirti žurnalai „Aljansas“ (žr.) ir „Kelias į rinką“ (žr.), 1992 – žurn. „Verslas ir teisė“ (nuo 1995 – „Verslo ir komercinė teisė“, žr.), laikraščiai „Savininkas“ (žr.) bei „Partner“ („Partneris“, rusų k., žr.), 1993 – laikraščiai „Verslo partneris“ (žr.), „Baltijos biznesas“ (žr.), „Monitorius“ (žr.), 1994 – biznio savaitr. „Naujasis kapitalas“ (žr.), laikr. „Verslo žinios“, 1996 – „Mano verslas“ (žr.) bei „Visada“ (žr.). v.U.

KOMERCINĖ (lot. *commercialis* – prekybos, prekybinis) **VEIKLA**, ūkinė bei ekonominė veikla, pagrįsta pasiūlos ir paklausos santykiais su produkcijos realizavimu bei paslaugomis. Siekiant pagerinti periodinių

leidinių redakcijų ir radijo bei televizijos ekonominius bei finansinius rodiklius, norintiems „parduodama“ laikraščių arba žurnalų puslapiai ir eterio laikas, pasi- telkiami rėmėjai, spausdinama, skelbiama arba rodoma reklamos ir skelbimai, rengiami ir leidžiami leidinių periodiniai priedai arba neperiodiniai leidiniai, teikia- mos redakcinės-leidybinės ir kitokios paslaugos. Žur- nalistikos komercinė veikla laisvosios rinkos sąlygomis yra labai svarbi bet kurio periodinio leidinio, leidyk- los, radijo bei televizijos normalaus funkcionavimo są- lyga.

„KOMERCINĖS ŽINIOS“, verslo laikraštis, ėjęs 1989-95 Vilniuje. Iki 1991 Nr.4 ėjo kaip Lietuvos in- formacijos in-to informacinis komercinis leidinys. Tei- kė įvairią informaciją verslininkams ir visiems besido- mintiems komercija. Redaktoriai K. Matačiūnas (1989- 94), J. Usonienė (1994-95). Tiražas 1989 – 1000 egz., 1994 – 2000 egz. Nuo 1995 balandžio 19 vietoj jo leis- tas dienr. „Diena“ priedas „Ekonomika. Gamyba. Fi- nansas“.

„KOMERSANTAS“, prekybos, pramonės ir Klaipėdos krašto kultūros žurnalas, leistas 1934-35 Klaipėdoje. Leido Komersantų būrelis. 1934 ėjo dukart per mėne- sį, vėliau kas mėnesį. Nagrinėjo pramonės ir prekybos klausimus, Lietuvos užsienio prekybos padėtį, finansi- nę sistemą, ūkio raidos perspektyvas, spausdino Klai- pėdos krašto įstatymus, svarstė laivininkystės, ekono- mikos ir kultūros problemas. Bendradarbiavo G. Galva- nauskas, J. Jozėnas, P. Kazėnas, V. Morkūnas, J. Stiklio- rius, R. Vilčinskas ir kt. Redagavo Ign. Povilaitis. Spausdino „Ryto“ akc. b-vės spaustuvė Klaipėdoje. Išėjo 7 numeriai.

G.B.

KOMIKSAS (angl. comics – komiksai), pramoginės paskirties publikacija arba videofilmas; gausiai iliust- ruotas, sensacingas, dažnai bulvarinio pobūdžio leidi- nėlis; periodiniame leidinyje skelbiami paveikslėlių pa- vidalo su trumpais žodiniais paaiškinimais pasakoji- mai, apsakymai. Pirmiausia pasirodė JAV, iš ten papli- to ir kt. šalyse, taip pat Lietuvoje. Vilniuje leidžiami komiksų žurnalai vaikams „Disney mažyliams“ (žr.), „Donaldas ir kiti“ (žr.), „Donaldo galvosūkių“ (žr.).

KOMJAUNIMO PERIODIKA, periodiniai leidiniai, kuriuos leido Lietuvos komunistinė jaunimo sąjunga (LKJS, komjaunimas) ir jai priklausiusios organizaci- jos. Pirmieji LKJS, įkurtos 1919 sausio 29, leidiniai iš- ėjo Vilniuje rusų k.: žurn. „Fakel kommunizma“ („Ko- munizmo deglas“, 1919 kovo mėn.) ir savaitr. „Kras- naja molodiož“ („Raudonasis jaunimas“, 1919 kovo mėn.), 1918-19 Vilniuje ėjusio dienr. „Kommunist“ priedas. Pavadinimu „Krasnaja molodiož“ 1920-22 Kaune ir 1921-22 Vilniuje nelegaliai ėjo ir komjauni- mo laikraščiai. 1920 Kaune pradėjo eiti komjaunimo laikr. lietuvių k. „Jaunasis komunistas“. 1921-23 žurn. „Komunistas“ (žr.) leido priedą „Jaunimo lapelis“, vietoj kurio 1923 pradėjo eiti savarankiškas jaunimo žurn. „Darbininkų jaunimas“ (žr.). Nelegalūs komjauni- mo leidiniai buvo leidžiami įvairiose vietose: „Mūsų vėliava“ (žr.) ėjo 1922 Šiauliuose ir 1926 bei 1927-30 Kaune, laikr. kareiviams „Naujokas“ (žr.) – 1926-29 Kaune, laikraščiai pavadinimu „Komjaunuolis“ (žr.) – 1928 Panevėžyje ir 1931-34 bei 1937-38 Kaune, „Rau-

donasis moksleivis“ – 1929-32 Kaune, „Darbininkų mintys“ – 1931-32 Rokiškyje. Kaune vienas po kito ėjo nelegalūs laikraščiai „Jaunasis darbininkas“ (1932-34), „Revoliucinis moksleivis“ (1933-34), „Moksleivis“ (1934), „Darbininkų ir valstiečių jaunimas“ (1934-40, žr.), „Jaunimo frontas“ (1936-37, lietuvių ir jidiš k., žr.), „Moksleivių tiesa“ (1940). 1919-40 LKJS CK ir rajonų k-tai iš viso išleido apie 80 vienkarčių ir peri- odinių leidinių, daugintų hektografiniu būdu arba spausdintų spaustuvėse.

Pirmaisiais sovietinės okupacijos metais (1940) Kaune pradėjo eiti komjaunimo dienraščiai „Komjauni- mo tiesa“ (žr.) ir „Prawda komsomolska“ („Komjauni- mo tiesa“, lenkų k.), vaikams „Prawda pionierska“ („Pionierių tiesa“, lenkų k.) ir savaitinis žurn. „Pio- nierius“ (žr.). Karo metais į pogrindį pasitraukusi LKJS leido nelegalius laikraščius „Žalgirio ainis“ (1943), „Komjaunuolis“ (1943-44), „Jaunasis partiza- nas“ (1944). Po karo buvo atnaujintas laikr. „Komjauni- mo tiesa“ (žr.) leidimas, pasirodė žurn. „Jaunimo gretos“ (žr.), laikr. „Lietuvos pionierius“ (žr.), vėliau – žurnalai „Genys“ (žr.), „Nemunas“ (žr.), „Žvaigždu- tė“ (žr.). Šiuos leidinius leido LKJS CK (kai kuriuos – su kitomis organizacijomis). Įstaigų, įmonių ir org- jų komjaunimo k-tai kartu su partijos k-tais, profsąjun- gomis, administracija leido 8 aukštųjų mokyklų laik- raščius, apie 50 įmonių ir org- jų laikraščių bei savait- raščių (kai kuriuos lietuvių ir rusų k.).

1990 kovo 11 atkūrus nepriklausomą Lietuvos valstybę (Lietuvos Respubliką) ir sustabdžius LKJS veiklą, daugelis komjaunimo periodinių leidinių (o kai kurie dar anksčiau) tapo nepriklausomais. Vietoj laikr. „Lietuvos pionierius“ 1989 spalio mėn. pradėjo eiti Lietuvos vaikų laikr. „Aitvaras“ (žr.), vietoj laikr. „Komjaunimo tiesa“ nuo 1990 – nepriklausomas dienr. „Lietuvos rytas“ (žr.).

V.U.

„KOMJAUNIMO TIESA“, LKJS CK laikraštis, ėjęs nuo 1919 (tokiu pavadinimu nuo 1940) iki 1990. Iki 1989 Nr.106 buvo leidžiamas kaip LLKJS CK laikraštis (organas). Nuo 1944 ėjo Vilniuje (iš pradžių 2-3 kar- tus, nuo 1948 5 kartus per savaitę) lietuvių, o nuo 1955 ir rusų k. Rašė komjaunimo organizacijų darbo, jaunimo gyvenimo, mokslo, kultūros, politikos klau- simais, spausdino jaunųjų literatų kūrinis, organizavo jaunųjų žurnalistų mokyklas (kursus).

Laikraštį redagavo F. Bieliauskas (1940), E. Mieže- laitis (1940-41, žr.), Vl. Mozūriūnas (1945-48, žr.), J. Januitis (1949-52, žr.), K. Petkevičius (1953-54, žr.), A. Laurinčiukas (1954-59, žr.), J. Civilkaitė (1959-70, žr.), V. Chadzevičius (1970-83, žr.), R. Grikevičius (1983- 86, žr.), G. Vainauskas (1987-90, žr.).

Tiražas 1981 – 185 600 egz. lietuvių k. ir 24 000 egz. rusų k., 1986 – 242 900 egz. lietuvių k. ir 26 000 egz. rusų k., 1989 – 521 500 egz. lietuvių k. ir 40 100 egz. rusų k.

1990 vietoj laikraščio „Komjaunimo tiesa“ pradė- tas leisti dienr. „Lietuvos rytas“ (žr.).

„KOMPAS“ („Kompasas“), Indonezijos dienraštis, ei- nantis nuo 1965 Džakartoje. Katalikiškos pakraipos, di- džiausias šalies laikraštis. Tiražas 1996 – 500 000 egz.

KOMPAKTINIS DISKAS (lot. compactus – tankus, suspaustas, gr. diskos – skridinys), neištrinama infor-

macijos laikmena, kuriai skaityti naudojamos lazerinės optikos, o ne magnetinės priemonės. Vartojama labai kokybiškiems muzikos įrašams ir kompiuterių informacijai saugoti. Į kompaktinį diską įrašytos ir saugomos informacijos iš principo negalima ištrinti, tačiau negalima įrašyti ir naujos informacijos. Kompaktiniuose diskuose galima saugoti tekstinę, grafinę, garso ir vaizdo informaciją. Dažnai jie panaudojami kompiuterinėms programoms platinti, elektroniniams žurnalams leisti. Kaip labai patikimi ir kompaktiški, šie diskai naudojami bibliotekose, valstybinėse ir komercinėse įstaigose įvairiems duomenims (katalogams, dokumentams) laikyti.

Kompaktinio disko talpa apie 600 megabaitų. Toks informacijos kiekis apytikriai atitinka apie 250 tūkst. mašinraščio puslapių, 70 minučių stereo garso įrašo arba 400 paprastų kompiuterinių diskelių talpą.

Kompaktinių diskų skaitymui skirtą periferinį kompiuterinį įrenginį 1983 sukūrė Nyderlandų firma „Philips“ ir Japonijos firma „Sony“. 1994-95 paplito įrašomi kompiuteriniai kompaktiniai diskai CDR(CD-Recordable). Į juos informacija įrašoma tik vieną kartą, tačiau tai gali padaryti pats vartotojas. Kompaktiniai diskai pagal metalinį pavyzdį (šabloną) liejami specialiose gamyklose.

Kompiuterių vartotojams taip pat skirti kompaktiniai lazeriniai diskai (žr.) bei diskai CD-ROM (žr.). DP.

KOMPILIACIJA (lot. compilatio – vogimas, grobimas), veikalas (knyga, straipsnis), parašytas pasinaudojant kelių autorių darbais ir neturintis naujų teiginių.

„**KOMPIUTERIJA**“, mėnesinis spalvotas žurnalas, einantis nuo 1997 rugsėjo Vilniuje. Skirtas kompiuterių vartotojams – mėgėjams ir profesionalams. Leidžia UAB „Lietuvos rytas“. Vyr. redaktorius Br. Burgis. Tiražas (Nr. 1) 5000 egz.

KOMPIUTERINIAI VIRUSAI (lot. virus – nuodas), smulkios kompiuterinės programos, kurios gali suardyti kitų programų ir įrenginių darbą. Virusais „užkrečiamos“ bylos (failai), jose paliekant virusinių programų kopijas.

KOMPIUTERIS (angl. computer), techninių priemonių visuma, kompleksas, skirtas automatizuoti duomenų apdorojimą; elektroninis įrenginys, galintis automatiškai skaičiuoti ar apdoroti informaciją pagal instrukcijas bei programas.

Pirmąjį sudėties veiksmus atliekantį prietaisą 1642 sukūrė prancūzų filosofas Blezas Paskalis (Blaise Pascal). Vokiečių filosofas ir matematikas Gotfridas Leibnisas (Gottfried von Leibniz) patobulino Paskalio prietaisą, kad jis galėtų atlikti daugybės veiksmus. XIX a. pab. amerikietis statistikos specialistas Hermanas Holeritas (Herman Hollerith), ruošdamas JAV 1890-ųjų gyventojų surašymo duomenis, pirmasis panaudojo perforuotas korteles. Tame pačiame amžiuje britų matematikas ir išradėjas Čarlzas Babadžas (Charles Babbage), dirbdamas su kolege matematike Augusta Bairon (Augusta Ada Byron), poeto lordo Bairono dukra, sukūrė vadinamąją „Analizės mašiną“, kuri turėjo daugumą šiuolaikinių kompiuterių atributų. Informacija buvo įvedama, naudojant perforuotas

korteles, mašina turėjo duomenų saugyklą, skaičiavimo bloką bei spausdintuvą rezultatams spausdinti.

Pirmąjį skaitmeninį kompiuterį XX a. 5-ajame dešimtmetyje sukūrė Harvardo un-to matematikas Howardas Aikenas (Howard Aiken). Aikeno mašina neturėjo atminties, šį patobulinimą 1945 sukūrė Džonas Noimanas (John von Neumann). Pirmąjį bendros paskirties elektroninį kompiuterį ENIAC 1946 Pensilvanijos un-te sukūrė amerikiečių mokslininkai Džonas Ekertas (John Presper Eckert, Jr.), Džonas Močlis (John William Mauchly) ir Džonas Atanazovas (John Vincent Atanasoff). ENIAC turėjo 18 tūkst. vakuuminių lempų ir galėjo atlikti kelis šimtus daugybės veiksmų per minutę. Vienas pirmųjų personalinių kompiuterių buvo „Altair 8800“, tačiau plačiau šie kompiuteriai paplito, kai juos 1981 pradėjo gaminti JAV firma IBM.

Skaitmeninis kompiuteris paprastai susideda iš kelių komponentų: pagrindinio skaičiavimo bloko, informacijos įvedimo įrenginių, duomenų saugyklų (atminties), informacijos išvedimo įrenginių ir jungčių. Šiuolaikiniuose kompiuteriuose skaičiavimo bloko pagrindas yra mikroprocesorius. Populiariausia informacijos įvedimo priemonė yra klaviatūra, tačiau plačiai naudojamas ir manipulatorius, vadinamas kompiuterine „pele“. Iš kitų informacijos įvedimo ar kompiuterio valdymo būdų paminėtina vairalazdė, skeneris, balso atpažinimo moduliai. Informacija skaičiavimo blokui taip pat tiekama iš atminties, duomenų saugyklų (kietųjų diskų, diskelių ir kt.).

Darbinė (laikinoji) kompiuterio atmintis dažniausiai formuojama iš silicio plokštelių (čipų), kurios dedamos tiesiog į pagrindinę kompiuterio mikroschemą. Duomenų ir kompiuterinių programų saugojimui naudojami kietieji diskai (vidiniai ir išoriniai), magnetoptiniai diskai, kompiuteriniai kompaktiniai diskai (CD-ROM), diskeliai, magnetinės juostos. Apdorotą informaciją kompiuteris gali pavaizduoti monitoriaus (displėjaus) ekrane, atspausdinti spausdintuvu ar perduoti telefono linijomis, naudodamasis modemu (žr.).

Įvairūs kompiuterio komponentai skirtingai apdoroja ir saugo informaciją. Pasikeitimui informacija tarp kompiuterio ir periferinių įrenginių, taip pat tarp kompiuterio ir vartotojo naudojamos operacinės sistemos.

Instrukcijų kompiuteriui seka, nurodymai, kaip reikia apdoroti duomenis, paprastai vadinama programa. Esama įvairios paskirties programų: tekstų redaktorių, elektroninių lentelių, duomenų bazių ir kt.

Šiuo metu viena svarbiausių kompiuterių vystymosi krypčių yra miniatiūrizacija. Vis daugėja galingų pernešamų kompiuterių, kuriami nauji, greitesni, labiau integruoti mikroprocesoriai. Naujausiais penktos kartos kompiuteriais sprendžiamos vis sudėtingesnės užduotys. Naudojant paralelinio skaičiavimo principus, bandoma spręsti ir dirbtinio intelekto problemas. Sparčiai plečiasi ir kompiuterių komunikacijos, tinklai. Nuolat auga ir turtėja didžiausias pasaulyje kompiuterių tinklas, informacijos saugykla – internetas (žr.). DP.

KOMPLEKTAS (lot. complexus – pilnas), pilnas kokių nors vienos paskirties daiktų (laikraščių, žurnalų ir kt.) rinkinys.

KOMPLEKTINIS LEIDINYS, segtuve ar aplanke išleisti savarankiškai lakštiniai leidiniai, kuriuos sieja tematika arba skaitymo paskirtis; tam tikra tema išspausdintų lapų, lankų komplektas, susegamas aplanke.

KOMPOZICIJA (lot. compositio – sudėstymas, sukūrimas), meno kūrinio, žurnalistinės publikacijos, radijo ar televizijos laidos, programos elementų išdėstymas, jų tarpusavio ryšys ir santykis su visuma; sandara, struktūra, konstrukcija, architektonika.

„KOMSOMOLSKAJA PRAVDA“ („Komjaunimo tiesa“), Rusijos jaunimo dienraštis, einantis nuo 1925 Maskvoje. Iki 1992 ėjo kaip VLKJS CK organas (dienraštis). Tiražas 1996 – 1,62 mln. egz.

„KOMUNALINIS ŪKIS“, mėnesinis laikraštis, ėjęs 1940-41 Kaune ir Vilniuje. Leido LTSR komunalinio ūkio liaudies komisariatas. Nagrinėjo įvairius miestų komunalinio ūkio klausimus. Redagavo Š. Braudė. Išėjo 8 numeriai.

KOMUNIKABILUMAS (lot. communicable – perduodamas, persiduodąs), sugebėjimas bendrauti su kitais žmonėmis; viena svarbiausių žurnalisto profesinių savybių.

KOMUNIKACIJA (lot. communicatio – pranešimas), bendravimas, keitimasis patyrimu, mintimis, išgyvenimais. Atsirado drauge su materialine gamyba, siekiant derinti žmonių veiklą. Informacija perduodama gestais, mimika, judesiais, daiktais. Pagrindinė komunikacijos priemonė yra kalba. Kalbinė komunikacija būna monologinė, dialoginė, grupinė, masinė, intymi ir oficiali, privati ir institucinė ir kt.

KOMUNIKACIJOS FAKULTETAS, Vilniaus universiteto fakultetas, įkurtas 1991 rugsėjo 1, nuo Istorijos fakulteto atsiskyrus Bibliotekininkystės, Informacijos sistemų, Knygotyros ir bibliografijos, Spaudos žurnalistikos bei Radijo ir televizijos žurnalistikos katedroms. Rengia bibliotekininkystės, informologijos ir žurnalistikos specialistus, gebančius organizuoti ir valdyti informaciją kultūros, mokslo, verslo, valdymo institucijose ir specialiose informacijos struktūrose, pateikti informaciją visuomenei, formuoti ir realizuoti informacijos politiką; atlieka komunikacijos ir informacijos mokslinius tyrimus. Fakultete yra 5 padaliniai: Žurnalistikos institutas (žr., 25 darbuotojai, direktorius doc. dr. M. Lukošius), Komunikacijos ir informacijos teorijos katedra (7 darbuotojai, vedėjas doc. dr. A. Augustinaitis), Informacijos sistemų katedra (14 darbuotojų, vedėjas prof. habil. dr. R. Broniukaitis), Knygotyros katedra (8 darbuotojai, vedėjas prof. habil. dr. D. Kaunas), Bibliotekininkystės katedra (10 darbuotojų, vedėja doc. dr. A. Glosienė). 1995 fakultete įsteigti Mokslotyros ir Komunikacijos tyrimų centrai, prie fakulteto pradėjo veikti Lietuvos žurnalistikos centras (žr.). Fakultete įsteigta Vilniaus un-to mokslo darbų kompiuterinio referavimo tarnyba, veikia studijų ir mokslo komisijos, koordinuojančios visų fakulteto padalinių veiklą. Fakulteto mokslinę tarybą sudaro dekanas, prodekanai ir padalinių vadovai, renkami fakulteto darbuotojų ir studentų atstovai ir garbės nariai.

Fakultete dirba apie 70 darbuotojų. 1997 pr. mokslo pedagoginį personalą sudarė 50 darbuotojų, tarp jų 3 habilituoti daktarai ir 31 mokslų daktaras, 3 profesoriai ir 19 docentų. Fakulteto dekanas doc. dr. R. Gudauskas (nuo 1991), prodekanai doc. dr. P. Abarius ir doc. dr. A. Glosienė.

KOMUNIKACIJOS KANALAS (lot. canalis – vamzdis, latakas), informacijos perdavimo ar pasikeitimo informacija tarp žmonių įtaisas bei būdas, naudojant vieną visų suvokiamą ženklų sistemą – kalbą, raštą, garsą, vaizdą arba jų derinius. Tai techninė priemonė, kuria informacijos siuntėjo signalai pateikiami jų vartotojams erdvės ar laiko atžvilgiu.

KOMUNIKACIJOS PRIEMONĖ, informacijos perdavimo, kaupimo bei platinimo techninė priemonė, naudojama žmonių bendravimui. Taip pat žr. Komunikacijos kanalas, Informacijos priemonė.

KOMUNIKATAS (lot. communicatus – padarytas bendras; praneštas), oficialus pareiškimas, pranešimas, ypač iš tarptautinių pasitarimų, vyriausybės įstaigų, oficialių asmenų, pvz., vyriausybės pranešimas apie valstybių sudarytus susitarimus ir kt. Karo metu – fronto operacijų sutrauktas pranešimas.

„KOMUNISTAS“: 1. LKP CK leidinys, ėjęs 1918-32. Pradėtas leisti 1918 04 06 Voroneže kaip Rusijos komunistų partijos (bolševikų) lietuvių sekcijų Centro biuro žurnalas. 1918 Voroneže išėjo 32 numeriai. 1918 12 20–1919 04 18 leistas Vilniuje kaip Lietuvos ir Baltarusijos KP CK laikraštis (išėjo 49 numeriai). Vilnių okupavus lenkams, 1919 05 11–08 24 leistas Daugpilyje (išėjo 20 numerių), nuo 1919 09 13 – Smolenske (nuo 1919 11 25 žurnalas). Raudonajai armijai užėmus Vilnių, 1920 07 20–08 27 vėl leistas Vilniuje (kaip laikraštis; išėjo 25 numeriai). Nuo 1920 10 28 ėjo Smolenske (iš pradžių kaip LKP Užsienio biuro, nuo 1923 02 kaip LKP CK organas). 1928 08–1932 12 leistas Tilžėje (kaip žurnalas). Iš viso išėjo 258 numeriai. Tiražas 900–6000 egz. Platintas daugiausia nelegaliai. Redagavo Z. Angarietis ir V. Kapsukas. Redakcinėje kolegijoje įvairiu metu buvo J. Opanskis, K. Požela, K. Didžiulis, I. Gaška.

Žurnalo leidimas buvo atnaujintas 1941. Prieš karo pradžią išėjo 2 numeriai, kuriuos suredagavo K. Preikšas.

2. LKP CK mėnesinis teorinis ir politinis žurnalas, leistas Vilniuje 1945-90 lietuvių ir 1946-90 rusų k. kaip atkurtas 1918-32 bei 1941 ėjęs to paties pavadinimo leidinys. Vyr. redaktoriai: K. Preikšas (1945-54), J. Karosas (1955-61, žr.), Vl. Niunka (1961-71, žr.), G. Zimanas (1971-84, žr.), A. Viršulis (1984-90, žr.).

Tiražas 1981 – 65 300 egz. lietuvių k. ir 7900 egz. rusų k., 1986 – 72 600 egz. lietuvių k. ir 9500 egz. rusų k., 1990 – po 17 900 egz. lietuvių ir rusų k.

KOMUNISTINĖ PERIODIKA, periodiniai leidiniai, kuriuos leido 1918 spalio pradžioje susikūrusi Lietuvos komunistų partija (LKP) ir jos org-jos; komunistinės idėjas ir nuostatas propaguojantys leidiniai. Iš pat pradžių pagrindiniais Lietuvos komunistinės spaudos organais tapo buvę bolševikiniai leidiniai „Tiesa“ (žr.) ir „Komunistas“ (žr.). Be jų, 1918-19, kai Vil-

niuje dirbo V. Kapsuko vadovaujama komunistinė laikinoji Lietuvos vyriausybė, buvo leidžiami laikraščiai rusų k. „Ekonomičeskaja žizn“ („Ekonominis gyvenimas“), „Izvestija“ („Žinios“), „Proletarskaja pravda“ („Proletarų tiesa“), „Zvezda“ („Žvaigždė“), lenkų k. „Głos Robotniczy“ („Darbininkų balsas“), „Mlot“ („Kūjis“), „Pochodnia“ („Deglas“), žurnalai „Liaudies ūkis“ (žemės ūkio klausimais, lietuvių ir lenkų k.), „Švietimo reikalai“. Nepriklausomoje Lietuvoje (1919-40) komunistinė spauda buvo draudžiama, todėl pogrindyje veikusios LKP leidiniai (ir legalūs, ir nelegalūs) buvo dažnai uždarinėjami. Tačiau neretai jie būdavo vėl atgaivinami, kartais kitais pavadinimais, prisidengus profsąjungomis, darbininkų ar valstiečių organizacijomis, spausdinant už Lietuvos ribų. Neilgai ėjo legalūs laikraščiai „Darbininkų gyvenimas“ (1919-20 lietuvių, lenkų ir jidiš k.), „Darbo žodis“ (1919), „Darbininkų žodis“ (1920-21 lietuvių, lenkų ir jidiš k.), „Mūsų žodis“ (1920), „Vilnis“ (1921), „Darbininkų atstovas“ (žr.), „Darbininkų reikalai“ (1921), „Banga“ (1921), „Mūsų kelias“ (1922), „Žarija“ (1922), „Darbininkų vienybė“ (1922), „Darbininkė“ (1923), „Kaimo žodis“ (1924, 1926), „Nasza Prawda“ („Mūsų tiesa“, 1923-24 lenkų k.), „Valstiečių žodis“ (1925), „Arbeiter-Zeitung“ („Darbininkų laikraštis“, 1924-27 vokiečių k.), „Arbeter lebn“ („Darbininkų gyvenimas“, 1926 jidiš k.), „Profsąjungų vienybė“ (1926), „Mūsų balsas“ (1926), „Arbeter“ („Darbininkas“, 1926 jidiš k.), „Darbininkės balsas“ (1928), „Bedarbis“ (1930), „Bedarbių balsas“ (1935), žurnalai „Naujoji gadynė“ (1923), „Skardas“, „Mūsų skardas“, „Vilnis“ (1926), „Žaibas“ (1931). Kiek ilgiau išsilaikė nelegalūs laikraščiai „Borba“ („Kova“, rusų k.), „Krasnoje znamia“ („Raudonoji vėliava“, rusų k.), „Do walki“ („Į kovą“, lenkų k.), ėję 1920-22, „Kareivių tiesa“ (1920-36, žr.), „Unzer emes“ („Mūsų tiesa“, 1923-34 jidiš k.), „Mūsų balsas“ (1927-28), „Raudonas švyturys“ (1931-32), „Aurora“ (1932-34), „Revoliucinis darbininkas“ (1932-37, žr.), „Valstiečių balsas“ (1933-38, žr.), „Žemaitijos tiesa“ (1934-40, žr.), žurnalai „Balsas“ (1928-33, žr.), „Partijos darbas“ (1931-33, 1936-38, žr.), „Barikada“ (1932-37, žr.), „Šluota“ (1934-36, žr.), „Propagandistas“ (1937-39, žr.). Įvairiuose Lietuvos miestuose buvo leidžiami regioniniai ir vadinamosios Raudonosios pagalbos org-jų nelegalūs laikraščiai. 1928 Biržuose ir 1931-32 Klaipėdoje (lietuvių ir vokiečių k.) ėjo laikraščiai pavadinimu „Raudonasis švyturys“, 1929 Panevėžyje, 1927 ir 1932-36 Kaune – „Raudonoji pagalba“ (žr.), 1937 Kaune – „Liaudies pagalba“, 1937-40 Kaune – „Į pagalbą“ (žr.), 1938-39 Mažeikiuose – „Mūsų pagalba“. Maždaug tuo laikotarpiu nelegaliai ėjo ir antifašistiniai bei komunistų vadovaujamo liaudies fronto laikraščiai: „Šalin fašizmas“ (1927-28), „Antifašistas“ (1936-37), „Liaudies frontas“ (1936-38, žr.), „Revoliucinis liaudies frontas“ (1936), „Už liaudies teises“ (1939-40). Keletas komunistinių periodinių leidinių buvo skirta Rusijoje, Ukrainoje bei Baltarusijoje gyvenusiems lietuviams. Odesoje ėjo savaitr. „Lietuvos komunistas“ (1919), Charkove – „Darbininkų balsas“ (1920-21) bei „Raudonoji dirva“ (1920-22), Omske – „Komunistų tiesa“ (1921), Minske – laikr. „Raudonasis artojas“ (žr.), Maskvoje – laikr. „Raudonoji vėliava“ (1921), žurnalai „Kolektyvas“, „Komunaras“, „Priekalas“ (žr.), Smolenske – žurn. „Kibirkštis“ (žr.). 1918-40 LKP ir jai priklausiusios org-jos leido ir daug

kitų, dažniausiai trumpaamžių, laikraščių, savaitraščių bei žurnalų – paskelbtais duomenimis, iš viso 413 periodinių leidinių. Šios komunistinės periodinės spaudos organizatoriai ir aktyviausi bendradarbiai buvo Z. Angarietis, V. Kapsukas, K. Požela, A. Sniečkus.

1940 birželio mėn. legalizavus LKP, pradėjo eiti jau legalus laikr. „Tiesa“ (pirmąją savaitę – nuo birželio 18 – jis ėjo pavadinimu „Liaudies balsas“), o 1941 – ir žurn. „Komunistas“ (žr.). Be to, 1940-41 LKP ir jos k-tai leido dienraščius rusų k. „Truženik“ („Darbo žmogus“), jidiš k. „Der emes“ („Tiesa“), laikr. žemės ūkio darbuotojams „Valstiečių laikraštis“ (žr.), apskričių laikraščius „Raudonoji vėliava“ (Šiauliuose), „Naujasis kelias“ (Marijampolėje), „Panevėžio tiesa“, „Tarybų Žemaitija“ (Telšiuose). Prasidėjus Antrajam pasauliniam karui, jų leidimas nutrūko. Karo metais (1942-44) Maskvoje ėjo laikr. „Tiesa“, o Lietuvoje – nelegalūs komunistiniai laikraščiai ir biuletiniai, kuriuos leido LKP pagrindiniai k-tai bei org-jos, Lietuvos antifašistų s-ga (veikusi 1942-44), 1943 sukurta Lietuvos išlaisvinimo s-ga. Tai laikraščiai „Antifašistinis frontas“ (1942-43), „Kova“ (1943-44), „Į kovą“ (1943), „Laisvės kovotojas“ (1943), „Tėvynės frontas“ (1943), „Karinės žinios“ (1943), „Partizanų šūkis“ (1943), kurį pakeitė „Trakiečių šūkis“ (1944), „Už tėvynę“ (1944), „Versmė“ (1944), „Sztandar Wolności“ („Laisvės vėliava“, 1943), „Związkowiec“ („Profsąjungininkas“, 1943), „Za Wolność“ („Už laisvę“, 1944) ir kiti – iš viso apie 20 periodinių leidinių, daugiausia daugintų hektografu kelių šimtų egz. tiražu; tik vienas kitas buvo spausdinamas slaptose spaustuose (iki 2000 egz. tiražu). Laikraščiai daugiausia informuodavo apie padėtį karo frontuose, rašė apie vokiečių okupacinės valdžios veiklą, ragindavo nevykdyti jos įsakymų ir priešintis mobilizacijai į vokiečių kariuomenę. Baidantis Antrajam pasauliniam karui, 1944 Vilniuje buvo atnaujintas laikraštis „Tiesa“, „Tarybų Lietuva“ (žr.), „Valstiečių laikraštis“ (žr.) leidimas, pradėjo eiti dienr. „Sovetskaja Litva“ („Tarybų Lietuva“), kurį 1990 pakeitė „Echo Litvy“ (žr.), buvo atgaivinti prieš karą leisti apskričių laikraščiai, pasirodė naujų apskričių laikraščiai, kuriuos leido LKP apskričių k-tai kartu su vykd. k-tais. 1945-50 iš viso ėjo 39 apskričių laikraščiai. 1950-53 buvo leidžiami sričių komitetų laikraščiai „Kauno tiesa“, „Tarybinė Klaipėda“, „Raudonoji vėliava“ (Šiauliuose), „Raudonoji žvaigždė“ (Vilniuje) ir MTS politinių skyrių laikraščiai (1953 jų buvo 133). 1950 panaikinus apskritis, dauguma ėjusių apskričių laikraščių tapo įsteigtų rajonų laikraščiais, o 1953 panaikinus sritis – jų laikraščiai tapo miestų laikraščiais. Šeštajame dešimtmetyje pradėjo eiti aukštųjų mokyklų, kolūkių, įmonių ir org-jų laikraščiai, kurių leidėjais taip pat buvo vietiniai partiniai k-tai. 1953 LKP CK ėmė leisti dienr. lenkų k. „Czerwony Sztandar“ („Raudonoji vėliava“), kurį 1990 pakeitė „Kurier Wileński“ (žr.). 1945 buvo atnaujintas žurn. „Komunistas“ (žr.) leidimas, taip pat pasirodė žurnalinis leidinys „Agitatoriaus bloknotas“, kuris 1960-69 ėjo pavadinimu „Agitatorius“ (žr.); paskui jį pakeitė žurn. „Laikas ir įvykiai“. 1989 LKP CK (dažniausiai kartu su valstybinės valdžios ir vyriausybės įstaigomis) leido dienraščius „Tiesa“, „Sovetskaja Litva“, „Czerwony Sztandar“, laikr. „Valstiečių laikraštis“, žurnalus „Komunistas“ ir „Laikas ir įvykiai“, partijos miestų k-tai (kartu su miestų tarybomis) – dienraščius „Kauno tiesa“,

„Panevėžio tiesa“, „Tarybinė Klaipėda“, „Šiaulių naujienos“ (žr.), „Vakarinės naujienos“ (žr.), partijos rajonų k-tai (kartu su rajonų tarybomis) – 44 rajonų laikraščius, įstaigų, įmonių, org-jų partiniai k-tai (kartu su administracija ir visuomeninėmis organizacijomis) – 8 aukštųjų m-lų laikraščius, 50 įmonių ir org-jų laikraščių (kai kurie ėjo lietuvių ir rusų k.).

1989 gruodžio 21 LKP atsiskyrė nuo TSKP ir tapo savarankiška LKP. Tam tikra dalis komunistų, nepanorusių būti šios partijos nariais, pasiliko senojoje, ją pavadindami LKP su TSKP platforma – LKP(TSKP). 1990 kovo 11 atkūrus nepriklausomą Lietuvos valstybę (Lietuvos Respubliką), buvę komunistiniai periodiniai leidiniai (dažniausiai pakeitę ne tik pavadinimus, bet ir politines nuostatas) tapo valstybinės valdžios bei vyriausybės organais, miestų ar rajonų tarybų leidiniais, įstaigų, įmonių ar org-jų laikraščiais bei savaitraščiais arba nepriklausomais leidiniais. LKP su TSKP platforma 1990 kovo pab. pradėjo leisti laikraščius „Tarybų Lietuva“ (lietuvių ir rusų k.) ir „Klaipėda sovetskaja“ („Klaipėda – tarybinė“, rusų k.), kurie ėjo iki 1991 rugpjūčio mėn.; po rugpjūčio 19-22 Maskvoje įvykusio pučo abu laikraščiai buvo uždaryti, o šios partijos veikla Lietuvoje sustabdyta. Savarankiška LKP 1990 pab. buvo reorganizuota į Lietuvos demokratinę darbo partiją (LDDP), kuri ėmė leisti savo periodinius leidinius. Laikraštis „Tiesa“ iš pradžių ėjo kaip naujos partijos leidinys, o vėliau tapo nepriklausomu dienraščiu. Žurn. „Komunistas“ 1990 balandžio mėn. nustojo ėjęs, o žurn. „Laikas ir įvykiai“ pakeitė žurn. „Pasaulis“ (žr.).

v.u.

„KOMUNISTINIŲ KELIŲ“, Tytuvėnų rajono laikraštis, ėjęs nuo 1951 vasario iki 1959 sausio 31. Lietuvos KP Tytuvėnų raj. k-to ir DŽDT leidinys, leistas 2 kartus per savaitę. 1951 ėjo kartą-dukart per savaitę. Redaktoriai: V. Barauskas (1951-52), A. Petraitis (1952-53, 1956-58), A. Barauskas (1953-54), J. Kondrotienė (1955-56). Tiražas 1951 – 500 egz., 1959 – 1000 egz.

„KOMUNIZMO AUŠRA“: 1. Žagarės rajono laikraštis, ėjęs nuo 1951 vasario 10 iki 1959 gruodžio 10. Lietuvos KP Žagarės raj. k-to ir DŽDT leidinys, leistas du kartus per savaitę. 1951 ėjo viena kartą-dukart per savaitę. Redaktoriai: Br. Giedraitis (1951-52), K. Sigardas (1952-53), Br. Veineikienė (1954-59). Tiražas 1951 – 1000 egz., 1959 – 2100 egz.

2. Daugų rajono laikraštis, ėjęs nuo 1951 balandžio 6 iki 1959 gruodžio 10. Lietuvos KP Daugų raj. k-to ir DŽDT leidinys, leistas du kartus per savaitę. 1951-52 ėjo kartą-dukart per savaitę. Redaktoriai: V. Grigorjevas (1951-54), V. Bražinskaitė (1954-55), V. Miklaševičius (1956-59). Spausdintas Varėnoje (Nr.1), Vilniuje (1951-55). Tiražas 1951 – 800 egz., 1959 – 1500 egz.

3. Kalvarijos rajono laikraštis, ėjęs nuo 1951 birželio 22 iki 1962 balandžio 25. Lietuvos KP Kalvarijos raj. k-to ir DŽDT leidinys, leistas du kartus per savaitę. Redaktoriai: M. Baltušnikienė (1950-51), K. Petruška (1952-55), P. Mažeika (1955), Vl. Jaučiukevičius (1955-56), Br. Omerca (1957-58), V. Kaluškevičius (1958-62). Tiražas 1950 – 1250 egz., 1962 – 3100 egz.

„KOMUNIZMO KELIŲ“: 1. Kuršėnų rajono laikraštis, leistas nuo 1949 sausio 14 iki 1962 kovo 31.

Lietuvos KP Kuršėnų raj. k-to ir DŽDT leidinys, ėjęs du kartus per savaitę. 1949 ėjo kartą per savaitę. Redaktoriai: H. Bačiulis (1949-50), P. Bajoriūnas (1950-51), P. Šileika (1951-52), A. Jokštas (1952-54), A. Čepaitytė (1954-55), A. Janušauskaitė (1955-56), J. Baldauskas (1956-62). Tiražas 1949 – 2200 egz., 1962 – 4100 egz.

2. Rietavo rajono laikraštis, ėjęs nuo 1950 spalio 1 iki 1962 balandžio 26. Lietuvos KP Rietavo raj. k-to ir DŽDT leidinys, leistas du kartus per savaitę, 1950 – savaitinis. Iki 1961 lapkričio 10 vadinosi „Stalino keliu“. Redaktoriai: A. Rimkus (1950-51), A. Bartašius (1952-53; 1955-62), A. Monkevičius (1953-55). Tiražas 1950 – 1000 egz., 1961 – 3100 egz.

„KOMUNIZMO PERGALĖ“: 1. Joniškėlio rajono laikraštis, leistas nuo 1951 sausio 24 iki 1959 kovo 22. Lietuvos KP Joniškėlio raj. k-to ir DŽDT leidinys, ėjęs du kartus per savaitę. 1951 – savaitinis. Redaktoriai: P. Sargautas (1951), P. Urbonienė-Maluikienė (1951-55), A. Garliauskas (1955), V. Kisieliovas (1955-59). Tiražas 1951 – 1000 egz., 1959 – 2400 egz.

2. Varnių rajono laikraštis, leistas nuo 1951 balandžio 14 iki 1962 kovo. Lietuvos KP Varnių raj. k-to ir DŽDT leidinys, ėjęs du kartus per savaitę, 1951 – viena kartą-dukart per savaitę. Redaktoriai: V. Šerelis (1951-54), St. Kaluževičius (1955-59), E. Budrikienė (1959-61), Vl. Kalvėnas (1961-62, žr.). Tiražas 1951 – 900 egz., 1962 – 3000 egz.

„KOMUNIZMO ŠVYTURYS“: 1. Panemunės rajono laikraštis, leistas nuo 1951 vasario 18 iki 1955 liepos 3 Garliavoje. Lietuvos KP Panemunės raj. k-to ir DŽDT leidinys, ėjęs du kartus per savaitę. Redaktoriai: A. Janušauskaitė (1951-52), St. Neimantas (1952-54), A. Dapkutė (1955). Tiražas 1951 – 700 egz., 1955 – 1000 egz.

2. Vabalninko rajono laikraštis, leistas nuo 1951 balandžio 14 iki 1959 gruodžio 9. Lietuvos KP Vabalninko raj. k-to ir DŽDT leidinys, ėjęs 2 kartus per savaitę. 1951-52 – viena kartą-dukart per savaitę. Redaktoriai: St. Kaziūnas (1951-52), V. Šileikienė (1953-59). Tiražas 1951 – 900 egz., 1959 – 2000 egz.

3. Dūkšto rajono laikraštis, leistas nuo 1951 birželio 9 iki 1959 gruodžio 10. Lietuvos KP Dūkšto raj. k-to ir DŽDT leidinys, ėjęs du kartus per savaitę. 1951-52 ėjo viena kartą-dukart per savaitę. Redaktoriai: A. Ramanauskas (1951), K. Lapka (1951-52), P. Širvyvas (1952, žr.), G. Kardamavičius (1953-54), A. Šarapajevs (1955-58), St. Jazukevičius (1958-59). Tiražas 1951 ir 1959 – 1000 egz.

„KOMUNIZMO VĒLIAVA“: 1. Vilkijos rajono laikraštis, ėjęs nuo 1950 kovo 25 iki 1962 kovo 31. Lietuvos KP Vilkijos raj. k-to ir DŽDT leidinys, leistas du kartus per savaitę. 1951-53 – viena kartą-dukart per savaitę. Redaktoriai: St. Kalvaitis (1950-51), J. Marcinkevičius (1951-52), St. Širvytė (1953-54), A. Valančienė-Kaminskaitė (1955-62). Tiražas 1950 – 1000 egz., 1962 – 3000 egz.

2. Kavarsko rajono laikraštis, ėjęs nuo 1951 sausio 12 iki 1962 balandžio 3. Lietuvos KP Kavarsko raj. k-to ir DŽDT leidinys, leistas du kartus per savaitę, 1951 – savaitinis. Iki 1961 lapkričio 18 vadinosi „Stalino vėliava“. Redaktoriai: J. Balakauskas (1951-53),

St. Kapočius (1953-54), B. Bubliauskas (1954-60), L. Imbrasas (1960-62). Tiražas 1951 – 1000 egz., 1962 – 3850 egz.

„**KOMUNIZMO ŽVAIGŽDĖ**“, Užvenčio rajono laikraštis, ėjęs nuo 1951 sausio 30 iki 1962 balandžio 25. Lietuvos KP Užvenčio raj. k-to ir DŽDT leidinys, leistas du kartus per savaitę. Redaktoriai: K. Ganiprauskas (1951), J. Križius (1951-54), V. Paulauskas (1955), V. Segėnas (1954-55), L. Mirauskas (1955-56), J. Paždagis (1956-61), St. Dabulskis (1962). Tiražas 1951 – 750 egz., 1962 – 2610 egz.

KONCEPCIJA (lot. conceptio – suėmimas, priėmimas; juridinių formulių suredagavimas): 1. Pažiūrų į kuriuos nors reiškinius sistema; daikto, reiškinių, proceso samprata.

2. Kūrinio, veikalo sumanymas, mintinis projektas, planas.

3. Specialia logine prasme – sąvokos sudarymo suvokimas.

KONFLIKTAS (lot. conflictus – susidūrimas): 1. Priešingų interesų, pažiūrų, tendencijų susidūrimas; kivičas, kova. Konfliktas apima įvairių veiklą, kuria žmonės, siekdami kokių nors tikslų, kovoja vieni prieš kitus. Galima išskirti 2 pagrindinius konfliktų tipus: tiesioginį ir netiesioginį. Pirmuoju atveju individai, siekdami savo tikslų, vieni kitus varžo, trukdo, sulaiko, pažeidžia ar parbloškia. Švelnesnės šio konflikto formos – ginčas, polemika, propagandinė veikla ir įvairių ekonominių, rasinių, tautinių, religinių bei kultūrinių grupių susikirtimai. Pastarieji, susidarius tam tikroms sąlygoms, gali peraugti į aštrias formas, pvz., ekonominę bei politinę kovą, vendetą, dvikovą, revoliuciją ar karą. Antruoju atveju individai ar jų grupės siekia savo tikslų tokiais būdais, kurie trukdo kitiems tuos pačius tikslus pasiekti. Konfliktų pavidalai yra įvairūs ir nuolat besikeičiantys, veikiami socialinių bei kultūrinių sąlygų, pvz., dvikova išnyko, tačiau polemika tampa dažnesnė.

2. Psichologijoje konfliktas – priešingų poreikių, pareigų, motyvų, kurie negali būti vienu metu realizuoti, susidūrimas.

3. Literatūros kūrinio (ypač dramatinio ar epinio), teatro spektaklio, filmo veiksmą nulemiantis, emocinę įtampą keliantis prieštaravimų (veikėjo ir aplinkos, kelių veikėjų tarpusavio ar vieno veikėjo vidaus) susidūrimas, kova.

KONJEKTŪRA (lot. conjectura – spėliojimas, prielaida), spėjimais paremtas neišlikusios ar neįskaitomos teksto (dažniausiai rankraščio) dalies atkūrimas, ištaisymas ar perskaitymas.

KONJUNKTŪRA (lot. conjunctura < conjungo – sujungiu), susidėjusios aplinkybės, susidariusi padėtis, galinti turėti įtakos kuriam nors dalykui, galinti ką nors lemti. Konjunktūrinis darbas, kūrinys, rašinys – tai tam tikro asmens veiklos, priklausančios nuo konjunktūros, rezultatas, kuris paprastai būna laikinas, nepastovus. Konjunktūrininku dažniausiai pavadinamas žmogus (taip pat ir žurnalistas) be principų, išnaudojantis konjunktūrą.

KONKORDANSAS (lot. concordans – atitinkantis), spaustuvinis šriftas, kurio kegelis 36 punktai (13,53 mm).

KONKURSAS (lot. concursus – subėgimas, susidūrimas), varžybos dėl premijos, vietos, pareigų ar pan., kai jų mažiau negu dalyvių. Visuomenės informavimo priemonėse gali būti rengiami konkursai pareigoms užimti, rašinio ar laidos konkursai, kurių rezultatai susumuojami ir nugalėtojai nustatomi pagal tam tikrus nuostatus (reikalavimus). Pagrindiniai konkurso elementai yra pažadėta premija, varžovai (konkurso dalyviai) ir vertinimo komisija.

„**KONSERVATYVŲ DRAUGYSTĖS LAIŠKAS**“, laikraštis, ėjęs 1880–1918 Priekulėje gotišku šriftu. 1880-82 vadinosi „Tiesos prietelius“. Leido J. Traušys kartą per savaitę, nuo 1898 – dukart per savaitę. Leidinys skirtas M. Lietuvos lietuviams. Redagavo A. Einaris, J. Traušys ir kt.

KONSPEKTAS (lot. conspectus – apžvalga), raštinio dokumento, žodinio pranešimo, paskaitos, mokslo veikalo trumpas išdėstymas, santrauka.

KONTAKTAS (lot. contactus – palytėjimas), dalykų, reiškinių, žmonių sąlytis; santykių palaikymo, bendravimo, tarpusavio supratimo atvejai. Kad sėkmingai funkcionuotų bet kuri visuomenės informavimo priemonė, turi būti nuolatiniai žurnalistų kontaktai su auditorija – skaitytojais, klausytojais ar žiūrovais.

KONTEKSTAS (lot. contextus – surištas, sąryšis): 1. Prasmės atžvilgiu išbaigta teksto arba laidos ištrauka, leidžianti tiksliai suprasti į ją įeinančio žodžio, posakio, sakinio ar epizodo reikšmę. Tas žodis, sakinytis ar epizodas be konteksto, su kuriuo jis susijęs stilistiškai ir reikšme, gali būti nesuprantamas. Kontekstas lemia ne tik žodžių ar posakių, bet ir meninės raiškos priemonių (pvz., retorinių figūrų) turinį bei stilistinius atspalvius.

2. Kokio nors fakto, įvykio, reiškinių aplinkybės, sąlygos, aplinka.

KONTENTINĖ (angl. content – turinys) **ANALIZĖ**, žr. Turinio analizė.

KONTRAFAKCIJA, leidinys, kuriame sąmoningai nurodyti klaidingi išleidimo duomenys.

KONTRASTAS (pranc. contraste), tarpusavyje lyginamų daiktų, ypatybių ar reiškinių skirtumas, ryški priešingybė; ryškus greta esančių spaudos elementų intensyvumo priešingumas (vaizdo kontrastas, spalvų kontrastas). Kontrastas atsiranda, kai suvokiami objektai yra greta vienas kito erdvėje (vienalaikis kontrastas) arba laike (sekos kontrastas). Kontrastiškumas – tai fotografinio atvaizdo ryškumo šviesiausiose ir tamsiausiose vietose palyginimo charakteristika.

KONTROLINIS EGZEMPLIORIUS, vienas pirmųjų spaudinio egzempliorių, kurį spaustuovė pateikia leidyklai (redakcijai) patikrinti spausdinimo kokybę. Egzemplioriai (dažniausiai pirmieji) pateikiami spaustuovės cenzūros įstaigoms. Kiekvienoje šalyje; kur veikia

cenzūra, jų apibrėžimas, kiekis ir kt. kinta priklausomai nuo įstatymo reikalavimų.

KONTŪRINIS ŠRIFTAS, šriftas, sudarytas iš kontūrinių raidžių.

„**KOOPERATININKAS**“: 1. Savaitinis laikraštis, ėjęs 1958-62 Vilniuje. Leido Lietkoopsajungos v-ba ir Lietuvos TSR valst. prekybos ir vartotojų kooperacijos darbuotojų prof. s-gos k-tas. Redaktoriai St. Rimkus ir B. Bazevičius (žr.). Tiražas 30 100 egz. (1962).

2. Mėnesinis Lietuvos vartotojų kooperatyvų s-gos laikraštis, leistas nuo 1963 sausio iki 1995 Vilniuje. Iki 1990 Nr.3 ėjo kaip Lietkoopsajungos mėnesinis leidinys, 1990-94 – kaip mėnesinis žurnalas. Spausdino rašinius vartotojų kooperacijos gyvenimo ir veiklos, prekybos klausimais. Vyr. redaktoriai: B. Bazevičius (1963-87, žr.), V. Vaitkus (1987-91, žr.), Ž. Paliulis (1991-94), V. Trečiokas (nuo 1994). Tiražas 1963 – 10 000 egz., 1989 – 59 200 egz., 1993 – 5500 egz., 1995 – 1000 egz.

KOPIJA (lot. copia – daugybė, atsarga): 1. Tikslus teksto nuorašas, techninėmis priemonėmis padarytas teksto, brėžinio, iliustracijos atspaudas, vaizdas. Kopijos gali būti gaminamos elektrografijos, fotografijos, kserografijos, termografijos bei mikrofilmavimo būdais.

2. Bet koks daiktas, tiksliai padarytas pagal pirminį pavyzdį.

KOPIJAVIMO APARATAS, įrenginys dokumentams kopijuoti ir dauginti. Elektrografinis dokumento atvaizdas daromas didelės varžos puslaidininkio (seleno, cinko oksido, arseno triselenido) sluoksnyje, esančiame ant plokštelės, cilindro, popieriaus ar plastiko juostos. Aparatas būna netiesioginio kopijavimo (elektrografinis atvaizdas nuo puslaidininkio paviršiaus perkeliamas į popierių, ofsetinę formą, kalnę, plėvelę) ir tiesioginio kopijavimo (elektrofotografinis atvaizdas nuo puslaidininkio, dažniausiai cinko oksido sluoksnio, ne perkeliamas, o jame užfiksuojamas). Pirmą pasaulyje pramoninį netiesioginio kopijavimo plokštinį aparatą 1950 pagamino firma „Xerox“ (JAV). Lietuvoje pirmą netiesioginio kopijavimo plokštinį aparatą ERA 1959 sukonstravo Elektrografijos in-to darbuotojai (Vilniuje).

KOPIJAVIMO EFEKTAS, magnetinio įrašo trukdis, atsirandantis, kai įrašyta juosta ilgai būna suvyniota rulone: juostos vijos su stipresniu signalu ilgainiui įmagnetina gretimą prigludusias vijas, kuriose įrašas silpnas arba jo visai nėra. Jis labai kenkia fonotekoje ilgai laikomoms muzikos, o ypač kalbos fonogramoms.

KOREKCIJA (lot. correctio – pataisymas), magnetinio įrašo, transliuojamos programos ar kitokio garso signalo tembro, dinaminio diapazono pakoregavimas, siekiant išgauti optimalių skambesį, paslėpti defektus. Ją dažniausiai atlieka garso režisierius, kartais – garso operatorius, inžinierius arba žurnalistas.

KOREKTORIUS (lot. corrector – pataisytojas), asmuo, kuris taiso spaustuvinio rinkinio klaidas, skaito korektūrą (žr.).

KOREKTŪRA (lot. correctura – ištaisymas, pagerinimas):

1. Spaustuvinio rinkinio tikrinimas ir klaidų taisymas. Rinkinio atspaudą skaito ir klaidas žymi korektorius, redaktorius ir autorius. Ar rinkinys atitinka technines sąlygas ir taisykles, tikrina techninis redaktorius ir korektorius. Pataisymai žymimi korektūros ženklais (žr.).

2. Rinkinio atspaudas klaidoms taisyti (su pataisymais ar be jų). Skiriama autorinė (atspaudus skaito ir taiso pats autorius), leidyklinė (atspaudai skaitomi ir taisomi leidykloje) ir spaustuvinė (atspaudai skaitomi ir taisomi spaustuvėje) korektūra.

KOREKTŪROS ŽENKLAI, sutartiniai ženklai taisytinoms turinio ir techninėms klaidoms žymėti spaustuvinio rinkinio atspaude (korektūroje). Nustatytos šios ženklų grupės: pakeitimo, išmetimo ir įterpimo; spaudos elementų sukeitimo ir perkėlimo; tarpų keitimo; naujos pastraipos, eilutės išrakinimo formato viduryje ir šrifto pakeitimo; techninių defektų ir spaudos pataisymo; padaryto taisymo panaikinimo. Šie korektūros ženklai – tai brūkšneliai, kilpelės, linijos, lankeliai, rodyklės ir jų deriniai. Korektūros ženklas rašomas tekste ir pakartojamas parašėje.

KORESPONDENCIJA (lot. correspondentio, correspondeo – atsakau, pranešu): 1. Žurnalistikos žanras, kuriame aprašoma laiko ir vietos požiūriu apibrėžta, konkreti visuomeninio-politinio ar ekonominio gyvenimo situacija, atvejis. Korespondencijose aptariama kokios nors žmonių grupės ūkinė, visuomeninė, politinė, pedagoginė ar kitokia veikla (pvz., gali būti gvildinama įmonės finansinė padėtis, mokytojų ir mokinių tarpusavio santykiai konkrečioje mokykloje, konfliktai kurioje nors visuomeninėje organizacijoje ir pan.). Korespondencijose vyrauja faktai, tačiau tradiciškai jos priskiriamos žurnalistikos analitinių žanrų grupei – informacija korespondencijose ne tik pateikiama, bet ir susisteminama, apibendrinama.

Korespondencijos skirstomos į informacines, kuriose apsiribojama faktų sistemos pateikimu, ir analitines, kuriose atspindimos problemos. Skiriama ir korespondencija-apmąstymai, kuriai būdingas autorinis pradas, autoriaus svarstymai. Žurnalistiniai tyrimai dažniausiai priskirtini korespondencijos žanrui.

2. Susirašinėjimas laiškais, pašto siuntų visuma. v.B.

KORESPONDENTAS (vok. Korrespondent < lot. correspondeo – atsakau, pranešu): 1. Asmuo, teikiantis žinias laikraščiu.

2. Spaudos, radijo, televizijos žurnalisto pareigos. Korespondentai būna nuolatiniai-etatiniai (redakcijų darbuotojai) ir neetatiniai (laisvu laiku bendradarbiaujantys su visuomenės informavimo priemonėmis). Korespondentais laikomi žurnalistai, akredituoti užsienio šalyje, arba nuolat dirbantys laikraščio, radijo, televizijos redakcijos biure, filiale, esančiame kuriame nors savo šalies mieste, regione. Specialiaisiais korespondentais vadinami žurnalistai, redakcijos laikinai siunčiami atspindėti įvykius ar ištirti situaciją į kurią nors miestą, regioną, šalį. Specialiaisiais korespondentais taip pat laikomi redakcijos darbuotojai, kurie nuolat rengia žurnalistinius tyrimus, rašo analitines korespondencijas įvairiomis temomis. v.B.

KORIDORIUS (pranc. corridor < lot. curro – bėgu), tarpų tarp žodžių sutapimas rinkinio skiltyje.

KORPUSAS, spaustuvinis šriftas, kurio kegelis 10 punktų (3,76 mm). Lietuvoje plačiausiai vartojamas knygoms spausdinti. Pavadinimas kilęs nuo Bizantijos įstatymų rinkinio „Corpus juris civilis“, išspausdinto šiuo šriftu.

KORSAKAS Kostas (1909 10 18 Pašvitinyje, Pakruojo vls. – 1986 11 22 Vilniuje), literatūros mokslininkas, kritikas, poetas, publicistas. 1922-28 mokėsi Joniškio progimnazijoje, Šiaulių gimnazijoje. 1931-40 studijavo Vytauto Didžiojo un-to Humanitarinių mokslų fak. Literatūrinę veiklą pradėjo 1923 publicistikos straipsniais. 1927-28, 1931-33 buvo žurn. „Kultūra“ literatūros skyriaus redaktorius, 1933-41 – faktiškasis ir atsakingasis redaktorius, 1930-31 – žurn. „Trečias frontas“ bendradarbis, 1936 – žurn. „Literatūra“ (Nr.1) redaktorius, 1937 – almanacho „Prošvaistė“ (dviejų knygų) redaktorius. 1940 – Eltos, 1940-41 – Valstybinės leidyklos direktorius, žurn. „Raštai“ redakcinės kolegijos narys. 1943-44 redagavo almanachą-žurn. „Pergalė“ (dvi knygos), paskui – ilgametis šio žurnalo redakcinės kolegijos narys. 1941, 1944-47, 1948-57 – Vilniaus un-to dėstytojas, katedros vedėjas, profesorius. 1946-84 Lietuvos Mokslų akademijos Lietuvių literatūros (nuo 1952 – Lietuvių kalbos ir literatūros) in-to direktorius. Nuo 1949 – Lietuvos Mokslų akademijos tikrasis narys. Nuo 1956 – tęstinio leidinio „Literatūra ir kalba“ vyr. redaktorius. 1969 už „Lietuvių literatūros istorijos“ penkiatomio redagavimą ir parengimą paskirta Respublikinė literatūros premija.

Išleido literatūros kritikos knygas „Straipsniai apie literatūrą“ (1932), „Kritika“ (1936), „Rašytojai ir knygos“ (1940), „Literatūra ir kritika“ (1949), „A. Vienuolio romanai „Puodžiūnkiemis“ (1953), literatūrologinį straipsnių rinkinį „Literatūrų draugystė“ (1962). Parašė literatūros ir knygos istorijos, rašytojų biografines apybraižas „Lietuviškos knygos 400 metų kelias“ (1948), „Julius Janonis“ (1951), „Latvių literatūros milžinas“ (A. Upytis, 1967) ir kt. 1982-85 pasirodė trys knygos iš „Raštų“ serijos. Tarp poezijos leidinių – „Kovos įstatymas“ (1943), „Paukščiai grįžta“ (1945), „Pjūtis“ (1969), „Lapkritys“ (1979) ir kt. Daugiausia vertė latvių rašytojų, ypač J. Rainio, kūrybą. Publicistikoje (nuo 1923) nagrinėjo literatūros, knygos, kultūros, kitas visuomenės problemas. Plėtojo žurnalistikos kritiką, analizavo periodikos leidinius. Publicistika daugiausia skelbta periodikoje. 1945 išleistas jos rinkinys „Prieš amžinąjį priešą“. Publicistinio pobūdžio yra taip pat jo literatūros kritikos, kai kurie literatūrologijos darbai.

B.R.

KOSMOPOLITIZMAS (gr. kosmopolitēs – pasaulio pilietis), pasaulėžiūrinis nusistatymas, neigias asmens natūralius ryšius su jo tauta, kraštu bei valstybe ir teigiantis, kad žmogaus tėvynė yra visas pasaulis, skelbiantis pasaulinės pilietybės idėją. Kosmopolitizmas yra nuosaikus, kai pilnutinio solidarumo su visa žmonija siekiama palaipsniui, per internacionalizumą, bandant suartinti rases, tautas ir valstybes, visapusiškai švelninant jų santykius. Radikalus – kai minėtų siekių trokštama neatidėliojant (pvz., po Antrojo pasaulinio karo amerikietis G. Davis reikalavo nedelsiant sudary-

ti pasaulinę vyriausybę). Pilnutinio kosmopolitizmo jokiame žmonijos istorijos laikotarpyje nebuvo. Jis egzistuoja kaip teorinė doktrina ir taikingos ateities svajonė. Kosmopolitizmas glaudžiai susijęs su pacifizmu ir yra priešingas tautų bei rasių rūšiavimui pagal jų esminį vertingumą.

Kosmopolitizmas gimė Graikijoje, kai į nuo barbarų atsiribojusį ir uždarą helenų kultūros pasaulį ėmė patekti gabių svetimšalių. Pastarieji ėmė puoselėti visų žmonių lygiavertiškumo idėją ir mintį, kad vienintelė tikra valstybė yra pasaulio valstybė (Diogenas). Patį kosmopolitizmo terminą pirmutinis įvedė cinikų filosofinės mokyklos įkūrėjas Sokrato mokinys Antistenas.

Kosmopolitas – žmogus, laiką save pasaulio piliečiu, neišskirias savo tėvynės iš visos žemės, neteikia jai prioriteto.

„KOSMOS“, gamtos mokslų žurnalas, ėjęs 1920-40 Kaune. Iki 1925 buvo leidžiamas nereguliarai, nuo 1926 – kas mėnesį. Spausdino astronomijos, botanikos, chemijos, geografijos, geologijos, hidrologijos, klimatologijos, matematikos ir kt. mokslų straipsnius. Leido ir redagavo Pr. Dovydaitis (žr.). Bendradarbiavo A. Juška, St. Kolupaila, A. Minkevičius, K. Pakštas, Č. Pakuckas, A. Puodžiukynas, P. Slavėnas, K. Slezevičius, Pr. Šivickis.

1929-37 leido priedą jaunimui „Gamtos draugas“ (žr.).

KOŠINSKAS Vladislovas (g. 1936 04 16 Šilalėje), radijo ir televizijos žurnalistas. 1956 baigė Šilalės vid. m-lą, 1958-63 Vilniaus un-te studijavo žurnalistiką. 1961 pradėjo dirbti Lietuvos radijo ir televizijos k-te vyresn. darbininku, apšvietėju. 1963 pab. perėjo į žurnalistinį darbą: buvo Radijo paskutiniųjų žinių vyr. redakcijos redaktorius, visuomeninių-politinių laidų redakcijos žemės ūkio skyriaus korespondentas, vyresn. redaktorius. Nuo 1966 pab. dirba Lietuvos televizijoje: buvo TV žinių vyr. redakcijos redaktorius, vyresn. redaktorius. Nuo 1995 – TV programų direkcijos žurnalistas. Rengė laidas žemės ūkio gamybos ir ekonomikos temomis, pastaruoju metu – laidą „Sodų kraitė“.

„KOVA“, JAV lietuvių socialistinis savaitraštis, ėjęs 1905 05–1917 12 Filadelfijoje. Leido Lietuvių socialistų s-ga. Redagavo: 1905-17 – J. O. Širvydas, 1907-09 – J. Baltrušaitis, 1909 (Nr.32) – A. Montvydas, 1909-11 ir 1914-15 – J. Smelstorių, 1911-14, 1915-16 ir 1917 04-12 – K. Vidikas-Tauras, 1916 06–1917 04 – V. Kapsukas. Rašinius spausdino Z. Angarietis, Juozas Baltrušaitis, P. Eidukevičius (Baranauskas), K. Jurgelionis, V. Kapsukas, A. Montvydas, V. Paukštys, J. Smelstorių, J. O. Širvydas, J. Šukys, K. Vidikas-Tauras ir kt.

„KOVO 11“, Nepriklausomybės partijos laikraštis, leidžiamas nuo 1991 balandžio 24 Vilniuje. 1991-92 ėjo kas savaitę, vėliau 2-6 kartus per metus. Redaktoriai: V. Čepaitis (1991-92), G. Songaila (1992), A. Lisauskas (nuo 1993). Tiražas 1991 – 12 200 egz., 1997 – 4000 egz.

„KOVOS KELIU“, Lietuvos partizanų laikraštis, ėjęs 1945-46. Lietuvos laisvės kovotojų s-gos vardu leido Tauro apygarda. Redagavo J. Lukša (Daumantas, Skir-

mantas, Skrajūnas). Ragino kovoti su okupantais, rašė apie okupantų nusikalstamą veiklą.

„KOVOS VĒLIAVA“, darbininkų, bežemių ir mažažemių ūkininkų laikraštis, leistas 1918–1919 Vilniuje. Leido Lietuvos revoliucinių socialistų-liaudininkų partija vietoj „Naujosios Lietuvos“ (Petrograde). Redaktorius M. Markauskis. Spausdino „Zničo“ spaustuvė Vilniuje. Išėjo 7 numeriai.

„KOWNAER ZEITUNG“ („Kauno laikraštis“), dienraštis vokiečių kalba, ėjęs 1916–18 Kaune. Leido vokiečių karinė okupacinė administracija. Ėjo savaitinis iliustruotas priedas.

„KRAIČIO SKRYNELĖ“, mėnesinis rankdarbių žurnalas, ėjęs 1994–95 Kaune. Leido UAB „Martina Legitur“. Redaktorė B. Simonaitienė. Tiražas 20 000 egz. Išėjo 8 numeriai.

„KRANKLYS“, nepriklausomų žurnalistų (faktiškai L. Kiauleikio) satyros leidinys, ėjęs 1988–92 Vilniuje. Redaktorius L. Kiauleikis (žr.). Tiražas 1988 – 20 000 egz., 1992 – 40 000 egz. Išėjo 42 numeriai.

„KRANTAI“, ketvirtinis meno kultūros žurnalas, einantis nuo 1989 Vilniuje. Iki 1990 buvo leidžiamas kas mėnesį. Įsteigė Lietuvos dailininkų, Kompozitorių ir Teatro sąjungos. Vėliau steigėju tapo Kultūros m-ja, leidėju – žurnalo redakcija. Spausdina originalius ir verstinius straipsnius, išryškinančius svarbiausius praeities ir dabarties kultūros, meno, literatūros raidos bruožus, paprastas ir spalvotas iliustracijas. Vyr. redaktoriai: V. Daunys (1989–95, žr.), H. Šabasevičius (nuo 1995). Tir. 1989 – 6700 egz., 1997 – 1000 egz.

„KRAŠTAS“, pažangios minties nepartinis laikraštis, leistas 1926 Panevėžyje. Leido ir redagavo K. Jasiukaitis. Ėjo kartą per savaitę. Nušvietė Panevėžio miesto ir apylinkių įvykius, informavo apie Lietuvos ūkininkų veiklą. Spausdino „Titnago“ spaustuvė Šiauliuose. Išėjo 8 numeriai.

„KRAŠTO APSAUGA“, Krašto apsaugos m-jos laikraštis, leistas nuo 1991 vasario 9 iki 1995 Vilniuje. Iki 1992 Nr. 16 ėjo pavadinimu „Savanoris“ (žr.) kaip Krašto apsaugos departamento savanorių tarnybos ir „Lietuvos aido“ redakcijos leidinys, 1992–93 – Krašto apsaugos m-jos savaitraštis dabartiniu pavadinimu, nuo 1994 – nereguliarus laikraštis. Redaktoriai: D. Grinbergas (1991–92), L. Zegerienė (nuo 1992, žr.). Tir. 1991 – 9800 egz., 1995 – 500 egz.

„KRAŠTO BALSAS“, tautininkų dienraštis, leistas 1922 10 29–1923 06 10 Kaune vietoj „Tėvynės balso“. Leido „Rašto ir spaudos“ b-vė. Kritikavo tuometinės Lietuvos valdžios vidaus ir užsienio politiką, propagavo tautininkų idėjas, rašė apie Lietuvos praeitį, kėlė Vilniaus klausimą. Bendradarbiavo J. Basanavičius, Br. Buivydaitė, J. Didžiulis, M. Yčas, V. Kairiūkštis, St. Miliauskas, J. Sabaliauskas, A. Voldemaras ir kt. Redagavo L. Noreika, A. Smetona. Spausdino S. Levi spaustuvė Kaune. Išėjo 127 numeriai.

G.B.

KRAŠTO LAIKRAŠTIS, tam tikro regiono (krašto) gyventojams skirtas laikraštis, kuris daugiausia informuoja apie to krašto įvykius, rašo ekonomikos, kultūros, visuomenės gyvenimo klausimais, nagrinėja regiono problemas. Vienu pirmųjų tokio pobūdžio laikraščių galima laikyti 1918 lapkričio mėn. Raseiniuose pasirodžiusį leidinį „Žemaitija“ (žr.). Ten pat, Raseiniuose, 1919 buvo leidžiamas „Žemaičių visuomenės laikraštis“ (žr.). Nuo 1919 buvo leidžiama Klaipėdos krašto (žr.) ir Vilniaus krašto (žr.) periodika. Ir kituose Lietuvos administraciniuose centruose bandyta leisti tų kraštų laikraščius, tačiau ilgiau išilaikė tik keletas. 1922–33 Biržuose ėjo nepartinis ir nepriklausomas šio krašto laikr. „Biržų žinios“ (žr.). Tauragėje 1924–25 buvo leidžiamas laikr. „Žemaičių balsas“ (žr.), o 1925 – „Žemaičių kooperatininkas“ (žr.). Telšiuose 1925–40 ėjo savaitr. „Žemaičių prietelius“ (žr.), o 1931–34 – „Žemaičių balsas“ (žr.) bei „Mūsų balsas“ (žr.). Šiauliuose 1930–33 buvo leidžiamas savaitr. „Šiaurės Lietuva“ (žr.), Marijampolėje 1930–37 – „Suvalkietis“ (žr.), o 1937–40 – „Suvalkų kraštas“ (žr.). Ukmergėje 1932–35 ėjo savaitr. „Rytų Lietuva“ (žr.), Zarasuose 1932–40 – „Zarasų kraštas“ (žr.).

Nuo 1940 vidurio kraštų laikraščių leidimas nutrūko. Jie vėl pasirodė tik devintojo dešimtmečio pab., 1988 prasidėjusio lietuvių tautinio atgimimo laikotarpiu, kartu su Sąjūdžio periodika (žr.). 1989 Utenos kraštiečių klubas pradėjo leisti mėnesinį laikr. „Indraja“ (žr.), Lietuvos kraštotyros d-jos Šakių raj. skyrius – mėnraštį „Zanavykas“ (žr.), Lietuvos kultūros fondo Rokiškio raj. taryba – laikr. „Prie Nemunėlio“ (žr.), Č. Okinčicas – dvisavaitį laikr. lenkų k. „Znad Wili“ („Nuo Vilijos krantų“, žr.). 1990 kaip kraštų laikraščiai ėmė eiti Sąjūdžio leidiniai „Mažoji Lietuva“ (žr.), „Krivulė“ (žr.), „Atgaiva“ (žr.), „Trakų žemė“ (žr.), „Žiburyš“ (žr.). Taip pat pasirodė nauji kraštų laikraščiai Kėdainiuose („Amžių santaka“, žr.), Jurbarke („Mūsų mintys“, žr.), Klaipėdoje („Vakarų ekspresas“, žr.), Pakruojuje („Žiemgala“, žr.), Šiauliuose („Šiaulių kraštas“, žr.), Šalčininkuose („Šalčia“, žr.). 1991 pradėjo eiti Biržų krašto savaitr. „Biržų žinios“ (žr.), Plungės – „Saulutė“, kuri 1994 pakeitė „Žemaičių saulutė“ (žr.), Šilutės – laikr. „Skalvos keleivis“ (žr.), Žemaičių kultūros draugijos laikr. žemaičių k. „A mon sakaa?“ (žr.), 1993 virtęs žurnalu „Žemaičių žemė“ (žr.). Nuo 1992 Marijampolėje buvo leidžiamas krašto laikr. „Suvalkietis“, 1995 tapęs apskrities laikraščiu, Panevėžyje ėjo laikr. „Aukštaitijos rytas“ (žr.), kuri pakeitė miesto, dabar ir apskrities laikr. „Panevėžio rytas“ (žr.). 1993 Kretingoje pradėtas leisti krašto laikr. „Pajūrio naujienos“ (žr.), Utenoje – „Utenos krašto žinios“, kuri 1995 pakeitė „Utenos apskrities žinios“ (žr.), Anykščiuose – savaitr. „Blyksnis“ (žr.), Vilkaviškyje – laikr. „Šešupė“ (žr.), Palangoje – „Žemaitija“ (žr.). 1994 Plungės raj. laikr. „Brasta“ (žr.) tapo krašto laikraščiu, o Kaune vietoj miesto laikr. „Vakarinis Kaunas“ (žr.) pradėtas leisti krašto laikr. „Kauno kraštas“ (žr.). Nuo 1994 kaip miesto ir krašto laikr. buvo leidžiamas ir dienr. „Kauno diena“ (žr.).

Kraštų laikraščius leidžia kultūros ir kraštotyros draugijos, Lietuvos sąjūdžio miestų tarybos, uždariusios akc. b-vės, spaudos darbuotojų ir žurnalistų grupės.

V.U.

KRATULIS Algirdas (g. 1935 08 18 Surdegyje, Panevėžio aps.), žurnalistas. Mokėsi Panevėžio berniukų gimnazijoje, 1955 baigė pedagoginę m-lą. Studijavo Vilniaus pedagoginio in-to Lietuvių kalbos ir literatūros fak. 1976 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę.

Mokydamasis Vilniaus pedagoginiame in-te, buvo jo daugiatairažio laikr. „Tarybinis studentas“ ats. sekretorius. 1958-63 dirbo žurn. „Jaunimo gretos“, 1963-65 – žurn. „Švyturys“ redakcijose, nuo 1965 – leidyklos „Mintis“ mokslo populiarinimo redakcijoje, kur rengė leidinių seriją „Mokslo naujienos visiems“.

1967 pradėjo dirbti Lietuvos valst. televizijos ir radijo k-te. Rengė jaunimo ir visuomenines radijo laidas, televizijos laidas jaunimui, vadovavo televizijos literatūros ir meno laidų redakcijai, dirbo „Telefilme“, 1989-93 buvo savaitr. „Kalba Vilnius“ vyr. redaktorius. Dirbdamas televizijoje, parašė spektaklių (tarp jų pagal I. Simonaitytės „Urtė“), videofilmų („Raudonmedžio rojus“, „Lietaus lašai“, „Kukučių sakmės“) scenarijų, rengė laidų ciklus „Versmės“, „Mūsų kalba“, „Rašytojai ir knygos“, pramoginį serialą „Buvo buvo kaip nebuvo“, sukūrė kelių dokumentinių filmų, daugiau kaip 20 televizijos apybraižų scenarijus.

Nuo 1993 dirba UAB „Pozicija“: redaguoja žurnalus „Pozicija. Nuomonė“ ir „Meilės istorijos“.

„KRAŽIŲ AIDAI“: 1. Ilustruotas laikraštis, leistas 1939-40 Kražiuose. Pirmasis numeris išėjo 1939 sausio mėn. kaip Kražių parapijos laikraštis. Rašė apie krašto istoriją, svarbiausius įvykius, parapijos naujienas. Redaktorius-leidėjas A. Šlinskis. Spausdino Marijonų spaustuvė Marijampolėje. Išleisti 3 numeriai (du po 24 p. ir vienas 32 p.).

2. Kražių krašto mėnesinis laikraštis, leistas nuo 1988 gruodžio iki 1995 Kelmės raj. kaip atkurtas 1939-40 Kražiuose ėjęs tokio pat pavadinimo leidinys. 1988-89 buvo Lietuvos sąjūdžio Kražių grupės mėnesinis leidinys, nuo 1990 – Lietuvos sąjūdžio Kelmės tarybos mėnesinis laikraštis. Nuo 1993 ėjo 2-3 k. per metus. Spausdino rašinius ne tik apie vietos įvykius bei rūpesčius, bet ir Kražių istorijos, Lietuvos politinio ir visuomeninio gyvenimo klausimais. Redagavo N. Petrošūtė (žr.), kun. St. Anužis. Bendradarbiavo K. Lukošius, A. Miltenienė, St. Rukas, J. Lipskis. Tiražas 1988 – 3000 egz., 1995 – 3500 egz.

„KREGŽDUTĖ“: 1. Vaikų žurnalas, ėjęs 1934 02–1940 02 Kėdainiuose. 1934-36 leistas kas dvi savaitės, 1936-40 – kas mėnesis. Pasirodė 92 numeriai. Leidėjas ir redaktorius S. Tijūnaitis. Bendradarbiavo B. Brazdžionis (Vytė Nemunėlis), A. Dambrauskas-Jakštas, P. Drevinis, M. Grigonis, E. Matuzevičius, J. Minelga, P. Preikšas, A. Zabulionis ir kt.

2. Savaitraštis vaikams, Lietuvos katalikų mokslo akademijos Kultūros centro ir laikr. „XXI amžius“ (žr.) leidinys, einantis nuo 1991 gruodžio Anykščiuose. Redaktoriai M. Telksnytė (žr.), V. Račkaitis (žr.). Tiražas 1991 – 10 000 egz., 1993 – 14 800 egz., 1997 – 7300 egz.

„KREPŠINIO APŽVALGA“, Lietuvos krepšinio federacijos ir Mokslinio informacinio centro prie Resp. sporto susivienijimo leidinys, ėjęs 1989-90 Kaune. Redagavo redakcinė kolegija: A. Bertašius, S. Butautas,

B. Čekanauskas (žr.) ir kt. Tiražas 1989 – 70 000 egz., 1990 – 50 000 egz. Išėjo 4 numeriai.

„KREPŠINIO PASAULIS“, informacinis leidinys (žurnalas) krepšinio mėgėjams, ėjęs 1989-90 Kaune. Leido jaunimo biuras „Veikla“. Redaktorius A. Pakula. Tiražas 1989 – 40 000 egz., 1990 – 35 000 egz. Išėjo 3 numeriai.

„KREPŠINIS“, mėgėjų ir profesionalų mėnesinis spalvotas laikraštis, ėjęs 1991-94 Vilniuje. Įsteigė Š. Marčiulionio krepšinio fondas. Leido UAB „Lietuvos rytas“. Redaktorius A. Budrys (žr.). Tiražas 1991 – 25 000 egz., 1993 – 30 000 egz., 1994 – 12 000 egz.

„KRETINGOS PARAPIJA“, mėnesinis laikraštis, leistas 1935-40 Kretingoje. Skelbė parapijos naujienas, įvairią informaciją, pranešimus. Redaktoriai: A. Janušaitis (1935-37), J. Jocas (1937-39), T. Tarcizijus (1939), P. Andraitis (1939-40). Spausdino „Šešupės“ (Marijampolėje) bei Pranciškonų (Kretingoje) spaustuvės.

KRETINGOS SPAUSTUVĖ. Iki 1940 Kretingoje trumpai veikė „Inkaro“ spaustuvė, išspausdinusi 1933 atšaukimą Vilniui vaduoti, S. Jonušo spaustuvė, spausdinusi blankus, pakvietimus. Didžiausia spaustuvė Kretingoje buvo Pranciškonų spaustuvė, veikusi 1930-40 vienuolyne. Spausdino religinio turinio brošiūras, periodinius leidinius „Šv. Pranciškaus varpelis“ ir „Kretingos parapija“, paveikslėlius.

1944 gruodžio mėn. įsteigus laikr. „Žemaičių tiesa“, įkurta Kretingos spaustuvė. Nuo 1950 ji spausdino raj. laikr. „Stalinietis“. 1963-65 prie Kretingos spaustuvės prijungtos Skuodo, Gargždų, Šilutės spaustuvės. 1966 Gargždų spaustuvė uždaryta, o Kretingos ir Klaipėdos rajonams imta leisti bendrą laikraštį. Jis buvo spausdinamas Kretingos spaustuvėje.

1961 vietoj „Staliniečio“ buvo leidžiamas laikr. „Į komunizmą“, o nuo 1962 „Švyturys“. 1976 Kretingos spaustuvė tapo Klaipėdos „Ryto“ spaustuvės skyriumi. Nuo 1982 laikr. „Švyturys“ buvo renkamas ir lažomas vietoje, o spausdinamas Klaipėdos „Ryto“ spaustuvėje.

1993 valstybinė Kretingos spaustuvė tapo UAB spaustuve „Klišė“. Ji turi iškiliosios spaudos mašinas, spausdina blankus, smulkius spaudinius.

KRĖVĖ Vincas (tikr. Mickevičius; 1882 10 19 Subar-tonyse, Varėnos vls. – 1954 07 07 Springfylde, JAV), rašytojas. 1904-08 studijavo filologiją Kijevo, Lvovo un-tuose. 1908 Lvove įgijo filologijos daktaro, 1913 Kijeve – lyginamosios kalbotyros magistro laipsnius. 1922-40 buvo Kauno un-to profesorius; 1925-37 – Humanitarinių mokslų fak. dekanas.

Organizavo ir redagavo tęstinius mokslinius leidinius ir žurnalus: 1920-23 – „Skaitymai“, 1924-31 – „Tauta ir žodis“, 1930-31 – „Gaisai“, 1930-35 – „Mūsų tautosaka“, 1930-40 – „Darbai ir dienos“, 1940 – „Dienovidis“. 1936 buvo žurn. „Literatūra“ oficialus redaktorius, 1939-40 – Lietuvos rašytojų d-jos pirminkas. 1940 ėjo Liaudies vyriausybės ministro pirminko pavaduotojo ir užsienio reikalų ministro pareigas, 1941 buvo Lietuvos Mokslų akademijos prezidentas. 1944 pasitraukė į Vakarus. Nuo 1947 gyveno JAV, dėstė slavistiką Pensilvanijos un-te.

Lit. kūrybą pradėjo spausdinti 1907 (eilėraščius) lenkų k.; nuo 1909 spausdino kūrinius lietuvių k. Paskelbė padavimų rinkinį „Dainavos šalies senų žmonių padavimai“ (1912), dramos kūrinius „Šarūnas“ (1911), „Skirgaila“ (1922), „Mindaugo mirtis“ (1935), misteriją „Likimo keliais“ (1926-29, 2 d.), apsakymų rinkinį „Šiaudinėje pastogėje“ (1921-22, 2 d.), apysakas „Žentas“ (1922), „Miglose“ (1944), veikalą „Dangaus ir žemės sūnūs“ (1949-61, 3 d. nebaigta). Surinko ir paskelbė lietuvių tautosakos, parašė publicistikos kūrinių, straipsnių kultūros klausimais.

KRIAUCIŪNAS Jonas (1864 06 18 Bundzuose, Šakių aps. – 1941 02 05 Kaune), spaudos darbuotojas, visuomenės veikėjas. Baigęs Suvalkų gimnaziją, studijavo Maskvos un-to Medicinos fak. Po tarnybos kariuomenėje pateko į Rytų Prūsiją. 1890 Tilžėje redagavo „Šviesa“, 1891-94 – „Varpą“ ir „Ūkininką“, palaikė ryšius su knygnešiais. 1893 išleido S. Daukanto „Pasakojimus apie veikalus lietuvių tautos senovėje“. Už lietuviškos spaudos platinimą 1897 ištremtas į Taliną. 1904-05 dirbo laikr. „Vilniaus žinios“ redakcijoje. 1909-10 redagavo laikr. „Rygos garsas“. Parašė atsiminimų knygą „Mano praeities vaizdeliai“ (1936).

KRIAUCIŪNAS Jonas (1920 09 24 Sumuose, Ukraina – 1986 05 20 Vilniuje), žemės ūkio specialistas, spaudos darbuotojas. 1951 baigė Lietuvos žemės ūkio akademiją. Dirbo vadovaujantį darbą valstybinėse žemės ūkio valdymo org-jose. 1956-62 buvo Lietuvos žemės ūkio ministro pirmasis pavaduotojas, 1959-68 – Lietuvos sodininkystės d-jos pirmininkas, 1962-75 – Sodininkystės ir bitininkystės tresto direktorius, 1975-83 Lietuvos žemės ūkio ekonomikos in-to skaičiavimo centro skyriaus vedėjas.

1959 drauge su kitais įsteigė žurn. „Mūsų sodai“, kurį redagavo iki 1966. Parašė straipsnių ir brošiūrų iš sodininkystės, išleido knygas „Lietuvos TSR sodai“ (1962), „Tarybų Lietuvos sodai“ (1964), „Sodai ir jų vystymosi istorija Lietuvoje“ (1968), „Sodininkystės raida ir jos problemos Lietuvoje“ (1977).

KRIAUCIŪNAS Stanislovas (g. 1939 10 14 Panevėžio aps. Rajūnų k.), žurnalistas. 1965 baigė Vilniaus tarybinę partinę m-lą. Nuo 1965 dirba Panevėžio rajono laikr. „Tėvynė“ redakcijoje: buvo žemės ūkio skyriaus vedėjas, vėliau – skyriaus redaktorius. Daugiausia rašo žemės ūkio ekonomikos, kaimo žmonių gyvenimo, permainų žemės ūkyje temomis. Apybraižų bei pasakojimų apie kaimo žmones, straipsnių aplinkos apsaugos, ekologijos temomis išspausdino laikraščiuose „Tėvynė“, „Tiesa“, „Ūkininko patarėjas“, „Valstiečių laikraštis“, žurnaluose „Švyturys“, „Mūsų gamta“, „Šluota“. 1974 apdovanotas V. Mickevičiaus-Kapsuko premija.

„KRIKŠČIONYBĖS GYNĖJAS“, mėnesinis laikraštėlis, leistas 1935-39 Kaune. Leido S. Moisejenko krikščionių metodistų religijos klausimams bei jų organizacinei veiklai nušviesti. Spausdino J. Kuzmickio ir Beilio spaustuvė Kaune. Išėjo 49 numeriai.

„KRIKŠČIONYBĖS SARGAS“, mėnesinis metodistų d-jos laikraštėlis, leistas 1923-32 Tilžėje, Kaune, Rygoje, Biržuose, Tauragėje, Vilkaviškyje. Leido Geo

A. Saimons, E. Bliumas (nuo 1929). Iki 1932 vadinosi „Krikščionystės sargas“. Spausdino religinius straipsnius, svarstė moralinio, dvasinio pobūdžio klausimus. Bendradarbiavo J. Joncys, J. Tautoraitis ir kt. Ats. redaktoriai: R. Brenciseris, Geo A. Saimons, J. Tautoraitis. Nuo 1929 redaktorius E. Bliumas. Spausdino įvairios spaustuvės: „Rytas“ (Tilžėje), „Draugas“ (Rygoje), M. Epelio (Tauragėje), „Progresas“ (Vilkaviškyje). Tiražas 800 egz.

G.B.

„KRIKŠČIONIS DEMOKRATAS“, Lietuvos krikščionių demokratų žurnalas, leistas 1927-29 Kaune. Leido šios partijos Centro k-tas. Rašė apie partijos uždavinius, informavo apie Lietuvos vidaus ir užsienio politiką, svarstė socialinius klausimus. Bendradarbiavo L. Bistras, V. Černeckis, M. Draugelytė, J. Grušas, P. Kuraitis, M. Marčiulaitis, M. Rainys, A. Pakalniškis. Redagavo M. Krupavičius. Spausdino A. Bako, „Žaibo“ spaustuvės Kaune. Išėjo 12 numerių.

KRIKŠČIONIŲ DEMOKRATŲ PERIODIKA,

Lietuvių krikščionių demokratų s-gos bei partijos ir joms artimų katalikiškų draugijų bei organizacijų periodiniai leidiniai. 1905 susikūrusi Lietuvių krikščionių demokratų s-ga tų pačių metų pabaigoje ėmė leisti savaitr. „Nedėldienio skaitymas“ (žr.). 1906 pradėjo eiti žurnalinis leidinys „Šaltinis“ (žr.), greitai tapęs pagrindiniu lietuvių krikščionių demokratų leidiniu, 1907 – „Vienybė“ (žr.) ir „Draugija“ (žr.), 1909 – „Spindulys“ (žr.), 1911 – „Ateitis“ (žr.), „Žiburys“ (žr.) ir laikr. „Aušra“ (Vilniuje, žr.), 1912 – žurn. „Pavasaris“ (žr.). Pirmojo pasaulinio karo laikotarpiu Rusijoje (Petrograde) lietuvių krikščionys demokratai leido savaitr. „Vadas“ (žr.), žurnalą „Ateities spinduliai“ (žr.), o Vilniuje 1917 gruodžio mėn. įsteigė laikr. „Laisva Lietuva“, kuris kitais metais ėmė vadintis „Laisvoji Lietuva“ (žr.), ir savaitr. „Tėvynės sargas“ (žr.), kuris paskui, 1919-26, buvo leidžiamas Kaune. Lietuvos krikščionių demokratų partija (susikūrusi 1917) 1919 pradžioje pradėjo leisti laikr. „Tiesos kardas“, kuris netrukus peraugo į dienraštį, nuo tų metų kovo vidurio ėjusį pavadinimu „Laisvė“ (žr.). 1923 jį pakeitė dienr. „Rytas“, kurio leidimas po 1926 gruodžio 17 perver-smo neretai buvo naujos (tautininkų) valdžios stabdomas. 1928 kurį laiką vietoj dienr. „Rytas“ ėjo „Sutemos“ (žr.), 1931-32 – „Aušra“, o 1936 birželio mėn. buvo visai uždarytas. Tais pačiais metais krikščionys demokratai ėmė leisti dienr. „XX amžius“ (žr.), ėjusį iki 1940. Nepriklausomoje Lietuvoje taip pat ėjo katalikiški savaitraščiai „Ūkininkas“ (1918-40, žr.), „Darbininkas“ (1919-40, žr.), „Mūsų laikraštis“ (1928-40, žr.), atgaivinti anksčiau leisti žurnalai „Pavasaris“, „Vienybė“, „Ateitis“, „Draugija“, „Šaltinis“. 1927-29 Lietuvos krikščionių demokratų partija leido savo žurnalą „Krikščionis demokratas“ (žr.), taip pat pradėjo eiti nauji katalikiški žurnalai „Lietuvos mokykla“ (žr.), „Naujoji vaidilutė“ (žr.), „Žvaigždutė“ (žr.), „Židinyš“ (žr.), „Tiesos kelias“ (žr.). Jie visi ėjo iki pat 1940. Visą katalikų spaudos darbą Lietuvoje organizavo ir koordinavo Katalikų veikimo centras, jungęs daugiau kaip 20 katalikiškos orientacijos pasaulietinių s-gų ir d-jų, veikusių 1919-40.

Aštuntojo dešimtmečio pradžioje atgijus lietuvių rezistencinei spaudai, pradėjo eiti nemažai ir katalikiškos krypties nelegalių leidinių: žurnalo tipo leidiniai

„Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika“ (žr.) bei „Dievas ir Tėvynė“ (žr.), laikraščiai „Ateitis“, „Rūpintojėlis“, „Tiesos keliai“.

1990 atgavus Lietuvos nepriklausomybę, atsikūrusi Lietuvos krikščionių demokratų s-ga ėmė leisti laikr. (vėliau tapusį savaitr.) „Nepriklausoma Lietuva“ (žr.), o Lietuvos krikščionių demokratų partija – laikr. „Apžvalga“ (žr.). Taip pat pradėjo eiti Lietuvos katalikų laikr. „XXI amžius“ (žr.) su priedu vaikams „Kregždutė“ (žr.), kultūros, visuomenės ir politikos žurn. „Tėvynės sargas“ (žr.) – kaip atgaivintas 1896 pradėtas leisti leidinys.

V.U.

KRIKŠČIŪNAS Jurgis (1894 04 22 Prienų vls. Ašmintos k. – 1947 03 24 Hamburge, Vokietijoje), agronomas, spaudos darbuotojas. Studijavo Petrogrado unte, 1923 baigė Halės un-tą. 1923-26 dirbo Šiaulių aps. agronomu ir mokytojų seminarijos dėstytoju. 1926 ir 1939 buvo žemės ūkio ministras, 1927-39 – Žemės ūkio rūmų tyrimo įstaigos vadovas, 1926-44 – Dotnavos žemės ūkio akademijos dėstytojas, nuo 1938 – profesorius. 1944 pasitraukė į Vokietiją. Buvo Pabaltijo un-to Hamburge ir Pineberge profesorius.

Nuo 1910 bendradarbiavo „Aušrinėje“. Iki 1918 dirbo Petrograde leisto laikr. „Naujoji Lietuva“ sekretoriumi, 1918 Vilniuje – savaitr. „Lietuvos ūkininkas“ sekretoriumi. 1927-39 redagavo žurn. „Žemės ūkis“. Nuo 1933 buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys. Parašė daug straipsnių ir knygų įvairiais žemės ūkio klausimais.

„KRIMINALINĖS POLICIJOS ŽINIOS“, informacinis leidinys, leistas 1926-44 Kaune. Nuo 1926 lapkričio (Nr.1) iki 1930(Nr.19) ėjo kaip žurnalo „Policija“ priedas pavadinimu „Kriminalinės žinios policijai“. Nuo 1930 – savarankiškas leidinys, leido Kriminalinės policijos valdyba, nuo 1940 – Valstybės saugumo departamentas. Nuo 1940 rugpjūčio (Nr.25) iki 1941 kovo (Nr.3) vadinosi „Kriminalinės milicijos žinios“, leido Darbininkų ir valstiečių milicijos valdyba. 1941-44 vadinosi „Kriminalinės policijos žinios“. Leido Saugumo departamentas, ėjo lietuvių ir vokiečių kalbomis. Leistas kartą, du kartus, triskart, nuo 1938 – keturis kartus per mėnesį. Redagavo K. Budrevičius, P. Pamataitis, S. Tamošiūnas, P. Vitulskis. Spausdino K. Norkevičiaus ir Atkočiūno spaustuvė, „Spindulio“, „Tipolit“, „Kauener Zeitung“ spaustuvės Kaune. G.B.

„KRIMINALISTIKOS ŽINYNAS“, kriminalinių mokslų ir praktikos žurnalas, leistas 1935-40 Kaune. Leido M. Žilinskas, nuo 1936 Nr.7 – B. Kalvaitis. Ėjo kas du mėnesiai. Nagrinėjo kriminalistikos teorijos, istorijos klausimus, aiškino specialius baudžiamosios teisės ir nusikaltimų praktikos atvejus. Bendradarbiavo S. Andriušis, J. Blažys, A. Kleman, V. Jurgutis, Iz. Tamošaitis, J. Tomkus, St. Variakojis ir kt. Redakcinė komisija: B. Kalvaitis, K. Oželis, P. Pamataitis, A. Povilaitis, J. Vabalas-Gudaitis, K. Žalkauskas, M. Žilinskas. Redaktorius A. Povilaitis. Spausdino „Spindulio“ spaustuvė Kaune. Išėjo 33 numeriai.

G.B.

KRIPTOGRAFIJA (gr. kryptos – paslėptas, slaptas+graphō – rašau), slaptaraštis, rašymo būdas, kuriuo įslaptinamas teksto turinys; taip rašytas tekstas suprantamas tik ją mokantiems asmenims. Kriptogra-

fijos priemonės yra sutartiniai ženklai arba skaičiai, kitos abėcėlės raidės, raidžių praleidimai ir pakeitimai, rašymas atbuline tvarka, akrostichai.

KRIPTONIMAS (gr. kryptos – paslėptas, slaptas+onyma – vardas), slapyvardis, sudarytas iš autoriaus tikro ar išgalvoto vardo, pavardės (vieno jų arba dviejų greta) įvairių raidžių (ir inicialų) derinių santrumpos ar sutrauktos, padalytos į kelias dalis formos. Pvz., K. Korsakas pasirašydavo slapyvardžiais J. Radžvilas, K. Gelvainis, Organizatorius ir iš jų padarytais kriptonimais J. R., j. r., K. G-nis, K. Gel., K. G., Org., Organ., K., O. K.; Adomas Jakštas-Aleksandras Dambrauskas – A., A. J., A-s J-s, kun. A. D., K. A. D.

KRITERIJUS (gr. kritērion), požymis kam nors išskirti, matas kam nors vertinti. Kalbama apie įvairius kriterijus ten, kur tenka skirti ką nors tarp priešybių: tarp tiesos ir klaidos, doro ir nedoro ir kt. Žodis „kriterijus“ ypač dažnai vartojamas pažinimo teorijoje, ieškant tiesos požymių.

KRITIKA (gr. kritikē), ko nors aptarimas, tyrimas, nagrinėjimas, vertinimas (dažniausiai neigiamas); trūkumų nurodymas.

KRITINIS STRAIPSNIS: 1. Žurnalistinis rašinys, kuriame kritiškai vertinama kieno nors veikla, kritiškai analizuojamas koks nors visuomenės gyvenimo reiškinys.

2. Literatūros ir meno kritikos žanras, analizuojantis literatūros ar kurios nors meno rūšies reiškinis, meninio gyvenimo tendencijas.

KRIVICKAS Jonas (g. 1914 Biržų aps.), kunigas, spaudos darbuotojas. 1938 baigė Kauno kunigų seminariją ir Vytauto Didžiojo un-to Teologijos fak. 1941-43 studijavo pedagoginius mokslus Vienos un-te, 1948-50 – filosofinius-socialinius mokslus Strasbūro un-te. 1949-55 buvo akredituotas lietuvių žurnalistas prie Europos Tarybos, 1952-55 – Prancūzijoje leisto krikščioniškojo jaunimo laikr. „Mūsų jaunimas“ redaktorius.

KRIVICKAS Povilas Sigitas (g. 1938 06 29 Marijampolėje), žurnalistas. 1961 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1960-66 buvo Lietuvos žurnalistų s-gos konsultantas, kūrybinių sekcijų vedėjas, 1967-69 – savaitr. „Kalba Vilnius“ ats. sekretorius, 1969-71 – Vilniaus un-to žurnalistikos katedros vyresn. dėstytojas, 1971-79 – žurn. „Nemunas“ ats. sekretorius, leidinio „Buitis“ vyr. redaktorius, d-jos „Tėviškė“ pirmininko pavaduotojas. Nuo 1979 iki 1984 dirbo laikraščių „Moscow News“ ir „Tiesa“ korespondentu JAV. 1984-94 buvo leidyklos „Mintis“ redakcijos vedėjas, savaitr. „Literatūra ir menas“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, laikr. „Czerwony Sztandar“ korespondentas, žurn. „Lietuvos ūkis“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, vyr. redaktorius, savaitr. „Monitorius“ vyr. redaktorius. Nuo 1994 – laikr. „Com-liet INFO“ redaktorius.

Išleido publicistikos knygas „Nenuminkime žibuoklės“ (1977), „Trys rakursai“ (1981), „Komandiruotė už Atlanto“ (1986), „Iš kur ateina šviesa“ (1988, rusų k.), „Per pasaulį – namo“ (1989), „Kodėl sapnuoju Aliaską?“ (1992), romanus „Ccitnotas“ (1994), „Vizitas“ (1995).

KRIVICKIENĖ Virginija (g. 1952 03 20 Plungės raj. Raišaičių k.), žurnalistė. 1970 baigė Plungės 3-iąją vid. m-lą, 1975 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1975 pradėjo dirbti Vilniaus un-te Žurnalistikos katedros dėstytoja. Skaito radijo žurnalistikos speckursą (radijo žurnalistikos istoriją, žanrus ir kt.). 1995-97 taip pat dirbo Lietuvos žurnalistikos centre programų koordinatorė, nuo 1997 – žurn. „Mano ūkis“ priedo „Ekonomika“ redaktorė.

Bendradarbiavo Lietuvos radijo laidose „Radijas šeimai“, „Sveikata“, programose vaikams ir moksleiviams. Nuo 1995 per Lietuvos radijo 2-ąją programą pradėjo naują tiesioginę psichologinių pašnekusių laidą „Pašnekėsiai apie tave ir kitus“. Paskelbė publikacijų Lietuvos radijo istorijos klausimais.

„KRIVULĖ“, iliustruotas literatūros žurnalas, leistas 1923-25 Kaune. Leido Lietuvos telegramų agentūra ELTA, nuo 1924 07 – K. Puida. Ėjo kartą per mėnesį, nuo 1925 Nr.3 – dukart per mėnesį, nuo Nr. 13 – savaitinis žurnalas. Svarstė literatūros, meno, kultūros, istorijos klausimus, spausdino lietuvių kultūros atstovų darbus. Bendradarbiavo V. Bičiūnas, Br. Buivydaitė, Vacl. Biržiška, K. Dineika, A. Gricius, K. Inčiūra, A. Janulaitis, F. Kirša, V. Mykolaitis-Putinas, O. Pleirytė-Puidienė, J. Tumas, P. Vaičiūnas, A. Vaičiulaitis ir kt. Redagavo K. Puida. Spausdino G. Hakebeilio spaustuvė Berlyne, nuo 1924 – „Raidės“ spaustuvė Kaune. Išėjo 34 numeriai. Dalis teksto leista kaip savaitinis iliustruotas dienr. „Lietuva“ priedas „Krivulė“. Šio tapataus leidinio 1925 išleista 22 numeriai.

G.B.

„KRIVŪLĖ“: 1. Katalikiškas iliustruotas informacinis žurnalas, einantis nuo 1969 Vokietijoje, Memingene. Leidžia Lietuvių sielovados delegatūra. Spausdinamas Romoje (Italija). Išaina 2 numeriai per metus. Skelbiami religinio turinio straipsniai, pranešimai ir žinios. Redaktoriai: P. Celiešius, R. Krasauskas, B. Liubinas, V. Natkevičius, P. Jatulis, A. Bunga. Pastaruoju metu redaguoja kolektyvinė redakcija, remiama vyskupų P. Baltakio (JAV) ir A. Deksnio (Vokietija). Tiražas 1985 – 2000 egz.

2. „Valstybės krašto laikraštis“, leistas 1988-91 Šiauliuose. Iki 1990 ėjo kaip Lietuvos sąjūdžio Šiaulių tarybos leidinys dukart per mėnesį. Redaktoriai: V. Kačinskas (1988), Vl. Mikalauskas (1989-91), I. Vasienskaitė (1991). Tiražas 1989 – 6800 egz., 1991 – 6600 egz. Išėjo 19 numerių.

„KRYŽIAŽODUKAS“, mėnesinis galvosūkių laikraštis, einantis nuo 1994 Panevėžyje. Leidžia firma „Pusė“. Redaktorius R. Serva. Tiražas 1995 – 8800 egz., 1997 – 4000 egz.

„KRYŽIUS“, katalikų „mėnesinis dvasiškas laikraštis“, ėjęs 1903-04 Tilžėje. Leido O. Hinzmanas. Spausdino religinius tekstus, žinias iš Lietuvos ir kitų šalių. Redagavo J. Jasenskis. Spausdino J. Šoenkės spaustuvė Tilžėje. Leido priedus. Išėjo 16 numerių.

„KRYŽKELĖ“, Lietuvos kalinių globos d-jos dvisavaitis leidinys, ėjęs nuo 1992 gruodžio iki 1995 Vilniuje. Vyr. redaktoriai: V. Girdzijauskas (1992), J. Stašinskas (nuo 1993); redaktorė D.Sargautienė. Tiražas 1992-95 – 3000 egz.

KROATIJA, Kroatijos Respublika (Pietryčių Europa), nepriklausoma nuo 1918, gyventojų – 4,50 mln. (110 vieta pasaulyje), sostinė – Zagrebas, oficiali kalba – kroatų.

Pirmasis periodinis leidinys – savaitr. „Narodna Novine“ („Liaudies laikraštis“) – pasirodė 1835 Zagrebe. Ten pat 1842 pradėjo eiti literatūros žurn. „Kolo“ („Ratas“). Pirmasis dienr. „Obzor“ („Apžvalga“) pradėtas leisti 1860. 1866 jau ėjo apie 20 įvairių periodinių leidinių. Tačiau 1867 Kroatiją prijungus prie Vengrijos (Austro-Vengrijos), jų skaičius labai sumažėjo. Nedaug periodinių leidinių buvo leidžiama ir po 1918, Kroatijai įsijungus į susikūrusią Serbų, kroatų ir slovenų karalystę, 1929 pasivadinusią Jugoslavijos karalyste, o po Antrojo pasaulinio karo – Jugoslavijos Federacine Liaudies Respublika. Daugiausia periodinių leidinių buvo leidžiama Belgrade, tarp jų ir serbų-kroatų k., kurie buvo skiriami visai federacijai. Zagrebe ėjo palyginti nedaug kroatų laikraščių bei kitokių periodinių leidinių: dienraščiai „Borba“ („Kova“, Zagrebo laida, nuo 1948, tir. 30 000 egz.), „Novosti“ („Naujienos, nuo 1934, tir. 23 000 egz.), „Jutarnji List“ („Rytinis dienraštis“, nuo 1934, tir. 21 000 egz.), savaitr. „Vjesnik u Srijedu“ („Trečiadienio žinios“, nuo 1942, tir. 300 000 egz.). Keletas anksčiau įsteigtų leidinių tebeleidžiama ir po to, kai 1990 Kroatija vėl tapo savarankiška respublika. Tai dienraščiai „Vovi Vjesnik“ („Naujos žinios“, žr.), „Sportske novosti“ („Sporto naujienos“, eina nuo 1978, tir. 55 000 egz.), pramoginio pobūdžio savaitr. „Arena“ (Arena“, nuo 1957, tir. 130 000 egz.), informacinis politinis savaitr. „Novi Danas“ („Naujoji šiandiena“, nuo 1982, tir. 30 000 egz.), dienr. „Večernji List“ („Vakarinis laikraštis“, žr.), mėnesinis literatūrinis žurn. „Republika“ („Respublika“, nuo 1945, tir. 3000 egz.). Nuo 1990 dienraščiai pradėjo eiti ir kituose miestuose: Osijeke – „Glas Slavonije“ („Slavonijos balsas“, tir. 25 000 egz.), Puloje – „Glas Istre“ („Istros balsas“, tir. 18 000 egz.), Rijekoje – „Novi List“ („Naujas laikraštis“, tir. 50 000 egz.), Splitė – „Slobodna Dalmacija“ („Laisvoji Dalmacija“, tir. 102 000 egz.) su savaitr. „Nedjelna Dalmacija“ („Savaitinė Dalmacija“, tir. 50 000 egz.).

1996 iš viso ėjo 9 dienraščiai bendru 615 000 egz. tiražu (137 egz. 1000 gyv.), 572 kiti laikraščiai, 352 žurnaliniai leidiniai; per metus išaina 2200 knygų.

Svarbiausia informacijos agentūra yra HINA (žr.), įkurta 1993 Zagrebe. Nuo 1993 Zagrebe veikia ir katalikų informacijos agentūra IKA (Informativna Katolička Agencija).

Radijo laidos transliuojamos nuo 1926, yra 1,3 mln. radijo imtuvų (290 imt. 1000 gyv.), televizijos – nuo 1956, yra 1,52 mln. televizorių (338 tel. 1000 gyv.). Vyriausybės kontroliuojamas programos kroatų k. transliuoja Zagrebo R stotis ir Zagrebo TV centras. Yra privačių radijo ir televizijos stočių.

Pirmasis dokumentinio kino filmas sukurtas 1905. 1917 Zagrebe įsteigta kino firma dokumentiniams ir meniniams filmams statyti.

V.U.

KRONIKA (gr. chronikos – susijęs su laiko skaičiavimu):

1. Chronologiškai surašyti įvykiai.

2. Glausta informacija apie naujausius įvykius, skelbiama spaudoje, per radiją, televiziją.

3. Periodinio leidinio skyrius, dokumentinio kino filmas, kuriame pateikta tokia informacija (taip pat žr. Kino kronika).

KRUKAUSKAS Aleksandras (g. 1939 01 24 Kaune), žurnalistas. 1957 baigė Kauno 13-ąją vid. m-lą, 1963 – Lietuvos veterinarijos akademiją. 1982-85 studijavo Visuomenės mokslų akademijoje (Maskvoje). 1966-82 dirbo laikr. „Komjaunimo tiesa“ korespondentu, skyriaus vedėju, redaktoriaus pavaduotoju. 1988-92 buvo laikr. „Sportas“ vyr. redaktorius, 1992-93 – laikr. „Olimpinis sportas“ redaktorius. Nuo 1994 – laikr. „Lietuvos sportas“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas. Rašo įvairiomis sporto ir sportininkų gyvenimo temomis. Parašė knygą „Šiltas šaltas Lilehameris“ (1996). Sporto žurnalistų konkurse „Auksinė plunksna“ 1979 laimėjo pirmąją premiją. Nuo 1988 – Lietuvos sporto žurnalistų federacijos prezidentas.

KRUMINAS Juozas (1914 02 08(01 26) Palionės k., Gelvonų vls., Ukmergės aps. – 1951 06 01 Edmundstalyje, Vokietijoje), poetas, žurnalistas. Studijavo Vytauto Didžiojo un-to Humanitarinių mokslų fak. Dirbo laikraščių redakcijose. 1940 tvarkė dienr. „Tarybų Lietuva“ literatūrinį skyrių. 1941 redagavo žurn. „Pionierius“. 1941-44 dirbo Kauno radiofone. Leido šapirografuotą pagrindinio laikr. „Tautos žodis“. Pasitraukęs į Vakarus, 1945 Vokietijoje išleido rotatoriumi spausdintą almanachą „Baltija“, 1945-48 leido ir redagavo literatūrinį žurn. „Gintaras“.

Lietuvoje bendradarbiavo leidiniuose „Lietuvos žinios“, „Kultūra“, „Naujoji Romuva“, „Prošvaistė“, „Savaitė“, Antrojo pasaulinio karo metais – laikraščiuose „Į laisvę“, „Ateitis“, po karo – Vokietijoje ėjusiuose laikraščiuose „Tremties metų almanache“, JAV lietuvių leidiniuose „Aidai“, „Draugas“, „Šv. Pranciškaus varpelis“, „Žvaigždė“.

Išleido eilėraščių rinkinius „Eksperimentai“ (1939, su D. Pumpuču), „Kibirkštys naktį“ (1940), „Sugrįžimo laivas“ (1946), romanus „Naktis viršum širdies“ (1950), „Šeštasis medis“ (1963).

KRUPENKAITĖ Palmyra (g. 1952 12 24 Vilniuje), žurnalistė. 1975 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1976-77 dirbo Vilniaus elektros matavimo technikos g-los laikr. „Impulsas“ redakcijoje, 1977-89 – žurn. „Mokslas ir technika“ visuomenės mokslų skyriaus redaktore. 1989 pradėjo dirbti žurn. „Už ir prieš“ ats. sekretore (1991 žurnalas pasivadino „Taip ir ne“), 1993-96 buvo šio žurnalo vyr. redaktorė ir UAB „Už ir prieš“ direktorė. Nuo 1996 – žurn. „Vadovo pasaulis“ vyr. redaktorė. Daugiausia rašo Lietuvos ir užsienio socialinėmis, ekonominėmis ir politinėmis temomis.

KSEROGRAFIJA (gr. xeros – sausas+graphō – rašau), sausoji elektrofotografija, ryškinama sausais milteliais.

KSILOGRAFIJA (gr. xylon – nukirstas) medis+graphō – rašau): 1. Grafikos technika – raižinio kliše daroma iš medžio.

2. Grafikos rūšis; ta technika sukurtas kūrinys – medžio raižinys.

KSILOGRAFINĖ KNYGA, senovinė knyga, pagaminta rankiniu būdu: medžio lentoje (bloke) išraižomas reljefinis piešinys arba tekstas, ištepamas rašalu ir atspau-

džiamas ant popieriaus lapo; lapai priklijuojami vienas prie kito, vėliau siuvami į knygą.

KUBA, Kubos Respublika (Centrinė Amerika), nepriklausoma nuo 1902, gyventojų – 10,91 mln. (64 vieta pasaulyje), beraščių – 6 proc., sostinė – Havana, oficiali kalba – ispanų.

Iki 1898 Kuboje buvo platinami Ispanijoje (nuo XVI a. iki 1898 jai priklausė Kuba) išleisti leidiniai, paskui – JAV leidžiami laikraščiai ir žurnalai (daugiausia anglų k.). Paskelbus Kubos Respubliką (1902), ėmė eiti periodiniai leidiniai ispanų k. 1902 pasirodė dienr. „El Mundo“ („Pasaulis“), 1908 – žurn. „Bohemia“ („Bohema“, žr). Paskui pradėjo eiti laikraščiai „Diario de la Marina“ („Marino laikraštis“), „Avance“ („Ateitis“), „La Prensa Libre“ („Laisvoji spauda“), „Informacion“ („Žinios“). Nuo 1940 buvo leidžiami pagrindiniai komunistinės pakraipos laikraščiai „La Kalle“ („Gatvė“), „Mella“ („Melija“, pagal rašytojo pavardę), „Noticias de Hoy“ („Dienos naujienos“). Po Kubos revoliucijos (1959) pastarieji laikraščiai legalizuoti, o dauguma anksčiau leistų leidinių uždaryta. Taip pat pradėjo eiti nauji laikraščiai „Revolucion“ („Revoliucija“), „Diario Libre“ („Laisvas laikraštis“), žurnalai „Inra“ („Inra“, pagal agrarinės reformos instituto pavadinimą), „Verde Olivo“ („Žalsva spalva“). Daug naujų laikraščių pasirodė provincijų centruose. 1973 ėjo apie 50 periodinių leidinių, tarp jų 9 dienraščiai. 1989 buvo leidžiama 17 dienraščių.

Per metus išleidžiama apie 1000 knygų. Išeina 1 nacionalinis ir 16 regioninių dienraščių, jų bendras tiražas 1 315 000 egz. (122 egz. 1000 gyv.). Svarb. laikraščiai: „Granma“ (žr.), „Tribuna de La Habana“ („Havanos tribūna“, eina nuo 1980, tir. 90 000 egz.), „Juventud Rebelde“ („Maištaujantis jaunimas“, žr.), „Adelante“ („Pirmyn“, nuo 1959, tir. 42 000 egz.), „Ahora“ („Dabar“, nuo 1962, tir. 50 000 egz.), „Siera Maestra“ („Siera Majestra“, eina nuo 1957, tir. 90 000 egz.), „Trabajadores“ („Darbininkas“, nuo 1970, tir. 120 000 egz.), „Vanguardia“ („Avangardas“, nuo 1962, tir. 14 000 egz.), žurnalai: „Bohemia“ (žr.), „Opina“ („Nuomonė“, eina nuo 1979, tir. 250 000 egz.), „Sol de Cuba“ („Kubos saulė“, nuo 1983, tir. 200 000 egz.), „Somos Jovenes“ („Mes – jaunimas“, nuo 1977, tir. 200 000 egz.), „Prisma“ („Prizmė“, nuo 1979 ispanų ir anglų k., tir. 30 000 egz.).

Informaciją apie šalies vidaus ir užsienio įvykius teikia Kubos nacionalinė informacijos agentūra AIN (žr.) ir Lotynų Amerikos tarptautinė informacijos agentūra PRELA, Prensa Latina (žr.), kurių pirmoji įkurta 1974, antroji – 1959.

Radijas veikia nuo 1924; yra 3,73 mln. radijo imtuvų (345 imt. 1000 gyv.). Televizijos programos reguliariai perduodamos nuo 1950, yra 1,75 mln. televizorių (162 tel. 1000 gyv.). Laidas transliuoja centrinės stotys Radio Habana Cuba ir Cubavision, taip pat apie 150 kitų radijo ir 90 televizijos (daugiausia retransliacinių) stočių.

Dokumentinio kino filmai ir kino kronika kuriami nuo 1897.

V.U.

KUBILIUS Antanas (g. 1936 08 04 Panevėžio aps. Subačiaus vls. Čečelių k.), žurnalistas, knygų leidėjas. 1963 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1962-71 dirbo laikr. „Komjaunimo tiesa“ redakcijoje: kaimo jaunimo skyriuje, laiškų skyriu-

je, buvo studentų skyriaus vedėjas. 1971-76 – Vals. televizijos ir radijo k-to radijo propagandos redakcijos vidaus politikos komentatorius. Nuo 1976 – „Minties“ leidyklos istorinės literatūros redakcijos vedėjas. Išvertė iš rusų k. penkias knygas.

KUBILIUS Rimvydas Steponas (g. 1934 03 21 Panevėžyje), žurnalistas. 1959 baigė Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę. 1959 pradėjo dirbti Lietuvos radijo ir televizijos k-te radijo pramonės laidų redaktoriumi. Nuo 1968 Lietuvos televizijoje, pastaruoju metu – Lietuvos televizijos Visuomeninių laidų redakcijos redaktorius. Pagrindinė laidų tematika – ekonomika, mokslas. 1989-91 kartu su kitais rengė ekonominę publicistinę laidą „Akistata“.

KUBILIŪTĖ Marcelė (1898 07 06 Panemunėlio vls. – 1963 Vilniaus raj., Vyžulionyse), valstybės tarnautoja, visuomenės veikėja. Studijavo Lietuvos ir Montpeljė un-tuose. 1919-20 buvo Vilniuje leisto dienr. „Nepriklausomoji Lietuva“ ats. sekretorė. 1922 persikėlė į Kauną. 1925-40 dirbo Užsienio reikalų ministerijoje šifruotoja, pirmąja sekretore. Dalyvavo visuomeninėje veikloje. 1946 buvo ištremta į Sibirą. 1956 grįžo į Vilnių.

KUCKAILIS Juozas (g. 1937 03 03 Leipalingio vls. Taikūnų k.), žurnalistas. 1956 baigė Leipalingio vid. m-lą, 1963 – Kauno 2-ąją technikos m-lą, 1981 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę.

1964-69 kaip neetatinis korespondentas bendradarbiavo laikr. „Kauno tiesa“. Rašė kultūros, pramonės temomis, spausdino literatūrinius bandymus, priklaušė prie laikr. „Kauno tiesa“ veikusiai Jaunųjų rašytojų sekcijai. 1966-69 buvo Kauno literatūros muziejaus mokslinis bendradarbis. 1969-95 dirbo savaitr. „Gimtasis kraštas“ redakcijoje: buvo kultūros skyriaus vedėjas, 1973-92 – ats. sekretorius, 1992-95 – vyr. redaktoriaus pavaduotojas, kultūros skyriaus vedėjas. Dirbdamas savaitr. „Gimtasis kraštas“, daugiausia rašė kultūros, Vakarų išeivijos, Rytuose gyvenančių lietuvių (tremtinių ir kt.) socialiniais, politikos klausimais.

Išleido įvairių knygų-žinyną „Genys margas, pasaulis dar margesnis“ (1978). 1980-89 buvo „Tėviškės“ d-jos ir „Gimtojo krašto“ leidžiamo kalendoriaus sudarytojas (parengė 10 knygų).

KUČINSKAS Chanonas (1897 Minsko gubernijoje), žurnalistas. Studijavo Novorosijске ir Vytauto Didžiojo un-to Teisių fak. Dirbo laikr. „Echo“, „Lietuvos aidas“ redakcijose. Nuo 1930 Kaune leido savaitr. „Sekmadienis“.

KUDABA Česlovas (1934 07 24 Vaiciekave, prie Tverės – 1993 02 19 Vilniuje), geografas, publicistas, visuomenės ir kultūros veikėjas. 1950-54 mokėsi Švenčionių pedagoginėje m-loje. 1959 baigė Vilniaus un-tą, įgydamas geografo specialybę, ir liko dirbti šioje aukštojoje m-loje. Nuo 1978 vadovavo Bendrosios geografijos ir kartografijos katedrai. 1972 apgynė geografijos mokslų daktaro disertaciją, 1974 suteiktas profesoriaus vardas.

Nuo 1988 dalyvavo Lietuvos sąjūdžio veikloje. 1987-90 buvo Lietuvos kultūros fondo pirmininkas.

1990-92 – Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos deputatas, Nepriklausomybės akto signataras.

Išleido knygas „Ignalinos apylinkės“ (1967, 1975), „Kur Nemunas teka“ (1970), „Kalvotoji Žemaitija“ (1972, 1988), „Upelių pakrantėmis“ (1977), „Geografinės kelionės ir atradimai“ (1979), „Švenčionių rajonas“ (1983), „Nerimi“ (1986), „Ignalinos rajonas“ (1987), monografiją „Lietuvos aukštumos“ (1983), publicistikos knygą „Septyni keliai iš Varnių“ (1993). Parašė publicistinių straipsnių kultūros, kraštotyros, gamtosaugos klausimais. Už aktualią publicistiką 1994 (po mirties) apdovanotas V. Kudirkos premija. 1997 išleista atsiminimų knyga „Profesorius Česlovas Kudaba“.

KUDIRKA Vincas (1858 12 31 Paežeriuose, Vilkaviškio aps. – 1899 11 16 Naumiestyje, dab. Kudirkos Naumiestis), vienas iš XIX a. lietuvių tautinio atgimimo ir išsivadavimo judėjimo vadovų, publicistas, rašytojas. Nuo 1881 studijavo Varšuvos un-te, iš pradžių (1881) Istorijos-filologijos, nuo 1882 – medicinos mokslus. 1887 pašalintas iš un-to dėl „Proletariat“ organizacijos bylos. Varšuvos un-tą baigė 1889 pab. 1890-94 – gydytojas Šakuose. Nuo 1897 iki mirties (1899) gyveno Naumiestyje.

1888 Varšuvoje įsteigtos „Lietuvos“ d-jos vienas iš organizatorių ir vadovų. „Varpo“ (1889) ir „Ūkininko“ (1890) iniciatorius, vienas iš įkūrėjų, redaktorių, bendradarbių. Nuo 1884 rašė į žurn. „Aušra“, jame paskelbė pirmąją publikaciją. 1888 spausdino rašinius Amerikos lietuvių laikraščiuose („Vienybėje lietuvininkų“, „Lietuviškajame balse“). Bendradarbiavo lenkų laikr. „Glos“. Daugiausia rašė į „Varpą“ ir „Ūkininką“.

Literatūrinę veiklą pradėjo eilėraščiais ir vertimais. 1899 išleistas pirmasis poezijos rinkinys „Laisvos valandos“. Išvertė D. Bairono, A. Mickevičiaus, J. Slovackio, F. Šilerio, kitų užsienio rašytojų poezijos, dramos, prozos kūrinių. Parašė satyros dalykų („Lietuvos tilto atsiminimai“, „Viršininkai“, „Cenzūros klausimas“, „Vilkai“). Pirmoji satyros knyga („Viršininkai: Margas paveikslėlis“) išėjo 1896. Kaip literatūros ir spaudos kritikas bei teoretikas, rašė apie A. Fro-mo-Gužučio, S. Matulaičio, A. Vienažindžio, kitų lietuvių rašytojų kūrinius, paskelbė studiją „Tiesos eilėms rašyti“ (1898). Recenzavo publicistikos, mokslo populiarinimo, istorijos leidinius (kalendorius, J. Adomaičio-Šerno, J. Šliūpo ir kt. knygas). Žymiausi publicistikos raštai – „Tėvynės varpų“ ciklas, skelbtas 1889-99 žurn. „Varpas“. Jame kėlė, analizavo, sprendė daug svarbiausių gyvenamojo meto Lietuvos klausimų. Griežtai smerkė carizmo vykdomą rusifikavimo politiką, nacionalinę, kultūrinę, socialinę priespaudą, ugdė tautinę sąmonę ir pasipriešinimo dvasią. „Tėvynės varpai“ – įvairių temų, įvairaus žanro kūrinių – straipsnių, esė, korespondencijų, žinučių – rinkiniai. Jie turi satyros, apmąstymo elementų. Publicistika temperamentinga, linkusi į polemiką, logiškai ir emociškai argumentuota, šmaikšti, derinanti sąvoką ir vaizdą. Aukščiausia vertybė ir kriterijus – tautiškas („tautystė“, „lietuviybė“). Šiuo principu grindė visą savo kūrybą, juo remdamasis, ypač publicistikoje, nušvietė savo laiko įvykius, reiškinius, problemas. Skelbė tautos vienybės, tolerancijos, tiesos, laisvės, kitas universalias idėjas.

Rašė įvairiomis žurnalistikos, publicistikos teorijos

ir praktikos temomis. Nagrinėjo periodikos sistemos, žurnalistikos, žurnalistų ir skaitytojų ugdymo ir kt. klausimus, apibūdino atskirus periodikos leidinius. Vienas iš pirmųjų lietuvių žurnalistikos teoretikų. Lietuvos himno („Tautiškos giesmės“) autorius. 1909 Tilžėje išleisti „Vincio Kudirkos raštai“ (šeši tomai). Iki šiol pilniausi „Raštai“ (du tomai) pasirodė 1989-90 Vilniuje.

B.R.

KUDIRKOS PREMIJA, Vincio Kudirkos premija, Lietuvos žurnalistų s-gos kasmetinė premija, skiriama nuo 1992 sąjungos nariams už praėjusių metų kūrybinę veiklą. Autoriai premijuojami už išleistas knygas, periodinėje spaudoje paskelbtus straipsnius ir kt. publikacijas, radijo bei televizijos laidas. Laureatai skelbiami gruodžio 31-ąją – V. Kudirkos (žr.) gimimo dieną, o premijos įteikiamos gegužės 7-ąją, lietuviškosios spaudos atgavimo dieną. Laureatui įteikiamas specialus diplomats ir piniginė premija. 1992 premija įteikta B. Aleknavičiui už fotožurnalistikos darbus, 1993 – Juozaičiui už publicistinius straipsnius periodinėje spaudoje, 1994 – Č. Kudabai (po mirties) už publicistiką, 1995 – L. Tapinui už dokumentinės prozos knygą „Septynios vienatvės Paryžiuje“, 1996 – M. Baranauskui (po mirties) už fotopublicistiką, B. Railai už dokumentinę knygą „Rašalo ašaros“, 1997 – V. Matulevičiui už publicistines televizijos laidas.

KUKTOS SPAUSTUVĖ, veikusi 1906-24 Vilniuje. Įkūrė spaustuvininkas Martynas Kukta. 1910 spaustuvė turėjo 3 spausdinimo mašinas ir 1 stakles. Spausdino daugiausia leidinius lietuvių ir lenkų k., rengė spaustuvininkus kitoms spaustuvėms. 1906-10 lietuvių k. išspausdino 145 knygas (daugiausia pasaulietinio turinio). Spausdino daug periodinių leidinių: „Lietuviai“, „Lietuvos žinios“, „Lietuvių tauta“, „Šviesa“, „Viltis“, „Žemdirbys“ ir kt. 1924 spaustuvės įrengimui perkelti į Kauną. 1928 ten M. Kuktos ir kitų iniciatyva buvo įsteigta b-vė „Spindulys“ (žr.). M. Kukta buvo ir b-vės „Švyturys“ (žr.) dalininkas, valdybos narys.

KULTŪRA (lot. cultura – apdirbimas, ugdymas, auklėjimas, lavinimas, tobulinimas, vystymas, garbinimas): 1. Žmogaus bei visuomenės veiklos produktai, jos formos ir sistemos, kurių funkcionavimas leidžia kurti, panaudoti ir perteikti materialines ir dvasines vertybes.

2. Tobulumo laipsnis, pasiektas kurioje nors mokslo ar veiklos srityje; išprusimas.

„KULTŪRA“, mėnesinis mokslo, visuomenės ir literatūros žurnalas, leistas 1923-29 Šiauliuose, 1930-41 Kaune. Leido „Kultūros“ b-vė, nuo 1927 – Kultūros švietimo d-ja. Nušvietė įvairių mokslo sričių klausimus, spausdino straipsnius iš Lietuvos ir kitų kraštų istorijos, archeologijos, gamtos, astronomijos, kultūros ir kitų mokslo sričių. Nuo 1933 daugiau vietos skirta literatūrinei tematikai. Nagrinėtos įvairios literatūrinės srovės, nauji kultūros reiškiniai, spausdinti lietuvių ir užsienio rašytojų kūriniai. Bendradarbiavo įvairių politinių orientacijų atstovai: K. Boruta, D. Budrys, J. Būtėnas, P. Cvirka, V. Čepinskis, T. Ivanauskas, K. Korsakas, H. Korsakienė, V. Krėvė, P. Leonas, V. Montvila, S. Nėris, J. Paleckis, T. Tilvytis, J. Vabalas-Gudaitis, A. Venclova, V. Žilionis ir kt. Ofi-

cialūs redaktoriai: P. Bugailiškis, P. Leonas, A. Purėnas, faktiškai redagavo J. Galvydis (1928-33), K. Korsakas (1933-41). Tiražas apie 2500 egz. (1936). G.B.

KULTŪRINĖ FUNKCIJA, žurnalistinė veikla, kuria siekiama ugdyti įvairiapusišką žmogaus kultūrą – dvasinę, fizinę, teisinę, ekologinę, elgesio, buitines, bendravimo. Žurnalistika skleidžia auklėjamojo pobūdžio žinias apie dvasines vertybes ir kultūros reikinius, teikia žmonėms informaciją, kaip prasmingiau praleisti laisvalaikį, organizuoti poilsį, skleidžia žinias apie literatūros ir meno kūrinius. Žurnalistikos kūriniai, skirti visuomenės kultūrai ugdyti, skaitytojus, klausytojus ar žiūrovus pirmiausia patraukia savo meninėmis raiškos priemonėmis, yra lengvai suvokiami, įdomūs, prasmingi, atitinka visos visuomenės arba atskirų jos sluoksnių interesus. Dažnai tokie kūriniai atlieka ir pramoginę funkciją.

„KULTŪRISTAS“, Lietuvos nacionalinės kultūrizmo asociacijos žurnalas, leidžiamas nuo 1989 Klaipėdoje. Iš pradžių leidinys ėjo įvairiais pavadinimais rusų k. Redaktorius (rengėjas) E. Daubaras. Tiražas 1994 – 5900 egz., 1997 – 2000 egz.

„KULTŪRIZMAS“, Lietuvos kultūrizmo federacijos ketvirtinis leidinys, ėjęs 1990-92 Kaune. Įsteigė ir leido UAB „Sportkoop“. Rašė sporto ir sveikatingumo klausimais, pateikdavo kultūrizmo naujienų iš viso pasaulio. Vyr. redaktorius R. Kairaitis. Tiražas 1990 – 20 000 egz., 1992 – 5000 egz.

„KULTŪROS BARAI“, kultūros ir meno mėnesinis žurnalas, leidžiamas nuo 1965 Vilniuje. Iki 1990 Nr.3 ėjo kaip LTSR kultūros m-jos mėnesinis žurnalas, įsteigtas vietoj žurnalo „Meno saviveikla“ (žr.), leisto 1956-64. Skelbia straipsnius iš kultūros istorijos ir teorijos, Lietuvos istorijos, kalbos kultūros, dailės, meno, teatro, architektūros. Vyr. redaktoriai: A. Baltrūnas (1965-72), M. Marcalis (1972-78), V. Vizgirda (1978-81, žr.), A. Zdanavičius (1981-85), V. Chadzevičius (1985-92, žr.), Br. Savukynas (nuo 1992, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai E. Bundzaitė, A. Čižauskas, J. Grikielis, A. Kunčius (žr.), L. Kanopkienė, E. Mykolaitienė (žr.), I. Mikšytė (žr.), L. B. Pučkoriūtė, A. Staponkus (žr.), V. Valionis (žr.). Tiražas 1965 – 15 000 egz., 1990 – 28 000 egz., 1997 – 3000 egz.

„KULTUVAS“, satyros ir humoro savaitraštis, leistas 1940 Vilniuje. Leido ir redagavo J. Mažuika. Pirmasis numeris išėjo 1940 gegužės 31. Kritikavo visuomenės blygybes, žmonių ydas, tarpasmeninius santykius. Spausdino S. Žuko, J. Martinaičio ir kt. dailininkų karikatūras. Nuo 1940 birželio 23 (Nr.4) leidinys tapo komunistinės krypties, spausdino politines karikatūras. Išėjo 9 numeriai.

„KULTUVĖ“, „visų be politikos mėnraštis“ – satyros ir humoro laikraštis, leistas 1922-24, 1931-42 Kaune, Vilniuje (1940). Ėjo kartą per metus balandžio 1-ąją. Leido ir redagavo M. Bagdonas, A. Braziulis, J. Pajaujįs, J. Petrėnas, J. Strazdas. Išėjo įvairiais pavadinimais: „Krizės kultuvė“ (1932), „Kultuvės aidas“ (1933-34), „Kultuvė iš Vilniaus“ (1940), „Į Kultuvę“ (1942). Spausdino Valstybės spaustuvė, „Varpo“, „Spindulio“, V. Atko-

čiūno, M. Adomavičiaus, „Rašto“, „Žaibo“ spaustuvės Kaune bei „Švyturio“ spaustuvė Vilniuje. G.B.

KULVIETIENĖ Eglė (g. 1949 07 28 Mažeikiuose), žurnalistė. 1967 baigė Mažeikių vid. m-lą, 1972 – Vilniaus un-to Filologijos fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. Nuo 1974 dirbo žurn. „Šeima“ redakcijoje. 1990-92 tvarkė žurnalo skyrių „Gerumo paštas“. Rašo apie žmonių, šeimos narių tarpusavio santykius, krizines situacijas šeimoje. Straipsnių apie atliktus žurnalistinius tyrimus paskelbė žurn. „Švyturys“ ir kt. leidiniuose. Sudarė apybraižų knygą „Lenkiuosi brangiam žmogui“ (1989).

KUNA, Kuwait News Agency, Kuveito informacijos agentūra, veikianti nuo 1976 Kuveite. Tai nepriklausoma leidėjų kooperacinė bendrovė. Informacinius pranešimus siunčia ne tik laikraščių redakcijoms, bet ir radijo bei televizijos stotims, valstybinėms įstaigoms, kompanijoms.

KUNCA Jonas (g. 1919 11 07 Veliuonoje), medikas, Argentinos ir Australijos lietuvių visuomenės veikėjas, žurnalistas. Mediciną studijavo Vytauto Didžiojo un-te ir Vokietijoje. 1952 išvyko į Argentiną, 1977 persikėlė į Australiją. Verčiasi privačia medicinos praktika.

Rašinius politikos ir socialiniais klausimais spausdino leidiniuose „Pasaulio lietuvis“, „Laisvoji Lietuva“, „Tėviškės žiburiai“, „Tėviškės aidai“, „Mūsų pastogė“, „News weekly“, „Tiesa“ (po 1990), tarptautiniame ispanų žurn. „Vision“; yra „The Australian People Encyklopedia“ bendradarbis.

Išleido knygas „Žmogus ir atominė era“ (1985), „Lietuvos ateitis: kaip aš ją matau“ (1992).

KUNČIUS Algimantas (g. 1939 08 14 Pakruojyje), fotožurnalistas, fotomenininkas. 1958-63 Vilniaus un-te studijavo teisę, vėliau – Vilniaus pedagoginiame in-te muziką. Nuo 1963 bendradarbiauja spaudoje. 1963-65 – savaitr. „Literatūra ir menas“ fotoreporteris, 1965-81 – žurn. „Kultūros barai“ iliustracijų skyriaus vedėjas ir fotoreporteris. 1982-92 buvo Lietuvos fotografijos meno s-gos konsultantas. Nuo 1993 – žurn. „Kultūros barai“ fotografijos skyriaus redaktorius.

Aktyviai dalyvavo 1969 kuriant Lietuvos fotografijos meno d-ją (dabar Lietuvos fotomenininkų s-ga). Nuo 1976 yra tarptautinės fotografų federacijos FIAP narys. Dalyvavo daugelyje parodų Lietuvoje ir užsienyje. Surengė personalines parodas Vilniuje, Šiauliuose, Kaune, Berlyne, Miunchene. Svarbiausi fotografijos darbai – ciklai „Sekmadieniai“ (1969-79), „Reminiscencijos“ (1979-89), „Lietuvos peizažai“ (1985-95). Išleido knygas „Senajo Vilniaus vaizdai“ (1969), „Abilinga“ (su A. Patašiumi, 1975), „Susitikimai“ (1984).

„KŪNO KULTŪRA IR SVEIKATA“, iliustruotas savaitinis žurnalas, „fiziško auklėjimo ir sporto savaitraštis visiems“, leistas 1933-34 Kaune. Pirmasis numeris išėjo 1933 sausio 5 vietoj „Mūsų sporto“. Leido Kauno kūno kultūros rūmai. Bendradarbiavo K. Avizonis, St. Dabušis, K. Dineika, B. Gaidžiūnas, V. Petronis, V. Sirijos Gira, L. Šviedrys, A. Tarulis ir kt. Redagavo Vl. Kviklys, S. Zobarskas. Spausdino „Raidės“ ir „Šviesos“ spaustuvės Kaune. Tiražas 2000 egz. (1934).

„KUNTAPLIS“: 1. „Linksmos minties“ savaitraštis, leistas nuo 1933 liepos 2 iki 1940 gruodžio 15 Kaune. Leido ir redagavo V. Pranukevičius (iki 1934 03), H. Blazas ir T. Tilvytis, nuo 1937 leido T. Tilvytis. Kritikavo socialinio gyvenimo negeroves, valdininkų biurokratizmą, gobšumą, demaskavo valdžios machinacijas, pajuokė žmonių ydas. Bendradarbiavo J. Baltušis, H. Dautartas, K. Jakubėnas, L. Janušytė, T. Kulakauskas, D. Roda, J. Šimkus. Karikatūras spausdino dailininkai J. Buivydas, R. Kalpokas, J. Martinaitis, P. Tarabilda, S. Žukas ir kt. Spausdino M. Adomavičiaus, „Raidės“ spaustuvės, nuo 1938 – E. Norkienės spaustuvė Kaune. 1933 Nr. 26 ir 1936 Nr. 53 vadinosi „Kalėdų kuntaplis“; 1934 Nr. 52 – „Spyglių kuntaplis“; 1934 Nr. 14, 1936 Nr. 16, 1937 Nr. 13 – „Velykų kuntaplis“, 1935 Nr. 17 – „Taikos kuntaplis“, 1935 Nr. 53 – „Aero kuntaplis“. Išleido priedus: „Kuntaplio kalendorius“ (1937), „Kuntapliava“ (1938), „Kuntaplynas“ (1939), „Kuntapliškoji enciklopedija“ (1940).

G.B.
2. „Kreivos minties laikraštis (kol kas) savaitinis ne nuolatinis“, leistas 1990-91 Vilniuje kaip atkurtas 1933-40 Kaune ėjęs tokio pat pavadinimo satyros ir humoro savaitraštis. Leido UAB „Šluota“. Redagavo Č. Valadka (žr.). Tiražas 1990 – 50 000 egz., 1991 – 35 500 egz. Išėjo 4 numeriai.

KUODYS Leonas (1902 03 29 Ramygalos vls. Užkalnių k. – 1975 10 26 Panevėžyje), mokytojas, poetas, spaudos darbuotojas. Mokėsi Panevėžio realinėje gimnazijoje. Nuo 1922 studijavo Lietuvos un-to Humanitarinių mokslų fak. filologijos skyriuje, kurį baigęs mokytojavo Alytaus, Panevėžio, Kauno, Ukmergės gimnazijose. 1941-44 dirbo Linkuvos gimnazijoje, o 1944-64 – Panevėžio 2-ojoje vid. m-loje.

1922 dienr. „Lietuva“ paskelbė pirmuosius eilėraščius. Poeziją spausdino žurnaluose „Skaitymai“, „Vairas“, „Jaunoji Lietuva“, „Mokslų dienos“, savaitr. „Mūsų kraštas“. Taip pat rašė satyras, humoreskas, gyvenimo pasakas, vertė užsienio poetų kūrinius, paskelbė straipsnių kalbos ir literatūros klausimais. 1925-27 redagavo žurn. „Lietuvos mokykla“ priedą „Mūsų kalba“. Taip pat redagavo žurn. „Jaunoji Lietuva“, savaitr. „Mūsų kraštas“. Nuo 1937 iki 1940 buvo žurn. „Mokslų dienos“ redaktorius.

1994 išleista kūrinių rinktinė „Pro žydinčius langus“.

KUPČIŪNAS Petras (1904 09 13 Vilkaviškio aps. Egliniškių k. – 1941 06 26 Červenėje, Baltarusijoje), žurnalistas, vertėjas. Iki 1926 tarnavo Lietuvos vidaus reikalų m-joje. 1926 pradėjo bendradarbiauti spaudoje. Daugiausia rašinių išspausdino dienr. „Rytas“. Nuo 1931 redagavo trumpalaikius leidinius „Litovskij golos“, „Kauno žinios“, „Tribūna“, „Aš ir jūs“, „Gintaro kraštas“, „Telegrama“ ir kt. Vertė iš prancūzų k. ir vertimus spausdino dienr. „XX amžius“ bei žurn. „Židinyš“. Rengė reportažus iš Vilniaus krašto. 1936-40 išvertė ir išspausdino nemažai užsienio rašytojų romanų bei kitų kūrinių. 1940 Tarybų Sąjungai okupavus Lietuvą, buvo suimtas ir kalintas, o karui prasidėjus, kartu su kitais sušaudytas Červenėje.

„KUPIŠKĖNŲ MINTYS“, rajono laikraštis, einantis nuo 1946 spalio 22 Kupiškėje. Iki 1950 buvo Kupiškio apskrities laikraštis, 1950-90 – LKP Kupiškio raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1990 – laikraštis visuomenei. Steigė-

ja ir leidėja UAB „Kupiškėnų mintys“. 1947 ėjo kartą per savaitę, 1948-50 – dukart-triskart, 1951-61– dukart, vėliau – triskart per savaitę, nuo 1990 eina du kartus per savaitę. Iki 1961 vadinosi „Stalino keliu“, nuo 1961 lapkričio – „Komunizmo keliu“, nuo 1989 Nr. 20 – „Kupiškėnų mintys“. Redaktoriai: A. Dagelis (1946-49, žr.), St. Zauka (1949-54, 1957-62), J. Kiselevičius (1954-56), J. Giedraitis (1957), A. Budbergis (1962-64), Z. Legas (1962), A. Žilys (1964-72), A. Orintas (1972-80), A. Salys (1981-85), A. Briedis (1986-97), N. Stungienė (nuo 1997). Tiražas 1946 – 5000 egz., 1987 – 8100 egz., 1997 – 5800 egz.

KUPIŠKIO SPAUSTUVĖ, įkurta 1946. Spausdino apskrities laikr. „Stalino keliu“, kuris 1950 tapo rajono laikraščiu ir nuo 1961 ėjo pavadinimu „Komunizmo keliu“. 1951-53 buvo spausdinami MTS laikraščiai: Kupiškio „Kolūkiniu keliu“ ir Skapiškio „Lenino keliu“.

1959 panaikinus Obelių rajoną, uždaryta ir Obelių spaustuvė, jos įrengimai atiteko Kupiškio poligrafinei įmonei. 1962 gautas linotipas. 1976 Kupiškio spaustuvė prijungta prie Panevėžio spaustuvės kaip skyrius. Iš pradžių ji spausdino Kupiškio rajono laikr. „Komunizmo keliu“ (nuo 1989 – „Kupiškėnų mintys“), o paskui tik rinko.

1991 Kupiškio spaustuvė tapo savarankiška valstybine, o 1995 pertvarkyta į UAB „Kupiškio spaustuvė“. Spausdina blankus, smulkius spaudinius.

KUPIŪRA (pranc. coupure < couper – atpjauti): 1. Literatūros, žurnalistikos, muzikos kūrinių, kino filmo, radijo ar televizijos laidos trumpinimas, kūrinių fragmento, dalies praleidimas. Kupiūra vadinama ir praleistoji kūrinių dalis.

2. Popierinio pinigų nominalinė vertė; tam tikros vertės popieriniai pinigai.

KUPRIONIS Jonas (1901 08 03 Kiaušų k., Anykščių vls., Utenos aps. – 1982 08 08 Van Nuys, JAV), miškininkas, žurnalistas. 1928 baigė Dotnuvos žemės ūkio akademiją, 1937-39 dirbo Miškų departamente, 1940-44 dėstė Žemės ūkio akademijoje, Vilniaus un-te. 1929 įsteigė ir iki 1940 redagavo miškininkystės žurn. „Mūsų girios“. Bendradarbiavo laikraščiuose „Lietuvos aidas“, „Rytas“, „Ūkininkas“, „Ūkininko patarėjas“, „Mūsų laikraštis“, žurnaluose „Skautų aidas“, „Tautos ūkis“ ir kt.

1944 pasitraukė į Vakarų. 1946 apsigyveno JAV. 1952-80 – Luizianos technikos un-to (Rastonas) profesorius. 1978-81 buvo Lietuvos žurnalistų sąjungos v-bos pirmininkas. 1950-68 redagavo žurn. „Girios aidas“. Bendradarbiavo leidiniuose „Draugas“, „Mūsų vytiš“.

KURAITIS Mindaugas (g. 1949 09 26 Marijampolės aps. Agurkiškės k.), fotožurnalistas, spaudos darbuotojas. 1956-67 mokėsi Alytaus 5-ojoje vid. m-loje, 1972 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistiką. 1972-73 buvo Lietuvos fotografijos meno d-jos redaktorius, 1973-74 – agentūros ELTA fotokorespondentas, 1974-92 – žurn. „Sparnai“ fotokorespondentas, 1990-92 – laikr. „Darbo biržos naujienos“ korespondentas. Nuo 1992 yra šio leidinio vyr. redaktorius. Daugiausia rašo socialiniais klausimais.

KURAITIS Pranas (1883 07 04 Pavasijų k., Naumiesčio aps. – 1964 12 18 Kaune), prelatas, filosofas, žurnalistas. 1907 baigė Seinų kunigų seminariją, 1909 – Peterburgo dvasinę akademiją. 1909-11 Leveno (Belgija) un-te studijavo filosofiją, 1911-12 Miunsterio (Vokietija) un-te – teologiją; 1911 gavo filosofijos daktaro laipsnį. 1922-40 dėstė Kauno un-te; 1927 suteiktas profesoriaus vardas. Nuo 1927 buvo ateitininkų vyriausiasis dvasinis vadovas. Po 1940 dėstė Kauno kunigų seminarijoje.

1912-15 redagavo žurn. „Vadovas“, 1925-40 – žurn. „Tiesos kelias“. Dirbo dienr. „Laisvė“ redakcijoje. Parašė fundamentalių darbų iš neotomistinės filosofijos: „Pagrindiniai gnoseologijos klausimai“ (1930), „Ontologija“ (1931-32, 2 t.) ir kt.

„KŪRĖJAS“, JAV lietuvių savaitinis anarchistinės krypties laikraštis, ėjęs 1900 02 07–06 14 Čikagoje. Leido ir redagavo D. Keliaininkas (J. Laukis). Išėjo 19 numerių.

„KŪRYBA“, literatūros ir meno mėnesinis iliustruotas žurnalas, ėjęs 1943 11–1944 05 Kaune. Paskelbė J. Baltrušaičio, B. Brazdžionio, V. Mačernio, A. Miškinio eilėraščių, V. Mykolaičio-Putino dramą „Operacija“ („Daktaras Gervydas“), O. Milašiaus poezijos vertimų, J. Keliuočio ir kitų autorių straipsnių. Redagavo J. Keliuotis, St. Leskaitis. Išleisti 6 numeriai.

„KŪRYBA IR KRITIKA“, iliustruotas „Vilniaus žodžio“ priedas, leistas 1937 03–1939 05 Vilniuje. Ėjo kartą per mėnesį. Leido J. Latvys, vėliau V. Žilėnas. Nagrinėjo lietuvių bei lenkų ir gudų literatūros, meno raidos savitumus, jų sąsajas. Bendradarbiavo P. Babickas, T. Buinickis, Vacl. Biržiška, J. Dagys, V. Drėma, K. Inčiūra, K. Jakubėnas, J. Kėkštas, V. Kemežys, K. Korsakas, O. Miciūtė, V. Sakavičius, J. Šimkus, Ks. Vanagėlis ir kt. Redagavo J. Cicėnas, A. Krinickas, J. Latvys. Spausdino spaustuvė „Zorza“ Vilniuje. Išėjo 19 numerių. GB.

KŪRYBINIS PORTRETAS, literatūros ir meno kritikos žanras, kuriame aptariama ir įvertinama rašytojo ar menininko kūryba, dažniausiai jubiliejaus ar kokio apdovanojimo proga.

„KURIER“ („Pasiuntinys“), Austrijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1954 Vienoje. Iki 1964 vadinosi „Neuer Kurier“. Daugiausia rašo visuomenės gyvenimo klausimais. Vienas iš populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 350 000/600 000 egz.

„KURIER LITEWSKI“ („Lietuvos pasiuntinys“): 1. Pirmasis Lietuvos laikraštis, leistas nuo 1760 balandžio 18 iki 1763 rugpjūčio 19 Vilniuje lenkų k. kartą per savaitę. Leido Vilniaus un-tas. Informavo apie Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės, Lenkijos ir užsienio kraštų politinį gyvenimą, spausdino Vilniaus naujienas, žinias apie kultūrą, mokslą, mediciną. Redagavo P. Paprockis, A. Januškevičius, V. Veževičius. Spausdino spaustuvė „Akademicka“. Leido priedus: „Wiadomości Literackie“ („Literatūrinės žinios“, 1760-63), „Wiadomości Cudzoziemskie“ („Užsienio žinios“, 1760-63), kuris iš pradžių vadinosi „Wiadomości Uprzywilejowane“ („Privilegijuotos žinios“), ir „Suplement

do Gazet Wileńskich“ („Vilniaus laikraščių priedas“, 1761-63).

2. Informacinis politinis laikraštis, leistas 1796 10 02 – 1797 03 30 Gardine, 1797 04 04–1840 12 31 Vilniuje lenkų k. Iki 1819 ėjo dukart per savaitę, 1819 – dienraštis, nuo 1820 ėjo triskart per savaitę. 1834-40 ėjo dviem kalbom – lenkų ir rusų, vadinosi „Litovskij vestnik - Kurier Litewski“. Leido T. Vlodekas (iki 1812), K. Danilovičius (1812), vėliau Vilniaus un-tas, A. Marcinovskis. Redagavo: K. Danilovičius, A. Marcinovskis, E. Slovackis. Leido priedus: „Dodatek do „Kuriera Litewskiego“, „Doniesienia do „Kuriera Litewskiego“, „Wiadomości Krajowe“. Spausdintas spaustuvėse „Pijarów“, „Diececjalna u XX. Misjonaszow“, „Universytecka“, „Kuriera Litewskiego“, „A. Marcinowskiego“.

3. Politikos, visuomenės gyvenimo ir literatūros dienraštis, leistas 1905 10 01–1915 08 10 Vilniuje lenkų k. Leido V. Baranovskis, T. Demborskis, I. Korvinas-Milevskis, E. Novickis, F. Zavadskis. 1910 10 03–1911 12 31 vietoj „Kurier Litewski“ ėjo „Kurier Wileński“. Redaktoriai: Č. Jankovskis, V. Kuncevičius, B. Medekša, A. Narbutas, J. Ostrorugas-Sadovskis. Spausdinta E. Novickio, J. Novickio, A. Syrkinio, J. Zavadskio spaustuvėse. Leido priedus: „Dodatek Wieczorny“ „Kuriera Litewskiego“, „Ruch Literacki“, „Zycie Iliustrowane“ ir kt.

„KURIER POLSKI“ („Lenkų pasiuntinys“), Lenkijos vakarinis dienraštis, einantis nuo 1957 Varšuvoje. Leidžia Lenkijos demokratų partija. Tiražas 1996 – 150 000/190 000 egz.

„KURIER WILEŃSKI“ („Vilniaus kurjeris, pasiuntinys“): 1. Visuomenės ir literatūros dienraštis, leistas 1910 10 03–1911 12 31 Vilniuje lenkų k. vietoje laikr. „Kurier Litewski“. Leido ir redagavo N. Rauba. Spausdino J. Zavadskio spaustuvė.

2. Dienraštis, leistas 1924-40 Vilniuje lenkų k.

3. Nepriklausomas dienraštis, einantis nuo 1953 Vilniuje lenkų k. kaip atkurtas 1840 pradėtas leisti leidinys. 1990-94 buvo Lietuvos Respublikos Seimo ir Vyriausybės visuomeninis-politinis dienraštis. 1953-90 ėjo pavadinimu „Czerwony Sztandar“ („Raudonoji vėliava“) kaip LKP CK organas (dienraštis). Redaktoriai: A. Fedorovičius (1953-62, žr.), L. Romanovičius (1962-84, žr.), S. Jakutis (1984-88, žr.), A. Balcevičius (1988-95), Č. Malevskis (nuo 1995, žr.). Tiražas 1981 – 49 000 egz., 1993 – 11 400 egz., 1997 – 4000 egz. Iki 1989 buvo leidžiamas dvisavaitis priedas „Zastępy Młodych“ („Jaunųjų pamaina“).

4. žr. „Vilenskij vestnik-Kurier Wileński“.

„KURIR“ („Pasiuntinys“), Vengrijos nepriklausomas rytinis dienraštis, leidžiamas nuo 1989 Budapešte. Tiražas 1996 – 120 000 egz.

KURJERIS (pranc. courrier), pasiuntinys skubiems reikalams, raštams, siuntiniams, laikraščiams išnešioti (išvežioti); žodis, neretai sutinkamas įvairių šalių laikraščių pavadinimuose.

KURSYVAS (lot. cursivus – bėgantis), pasviręs į dešinę maždaug 15° kampu spaustuvinis šriftas, panašus į ranka rašytas raides; vartojamas pabrėžimams, išskyrimams tekste.

KURŠAITIS, Kurszatis (vok. Kurschat) **Frydrichas** (1806 04 24 Noragėliuose, Pakalnės aps. – 1884 08 23 Krante, dab. Zelenogradskas), M. Lietuvos kalbininkas, visuomenės veikėjas, spaudos darbuotojas. 1836-44 studijavo Karaliaučiaus un-te. Nuo 1841 buvo liuteronų pastorius, 1841-83 – Karaliaučiaus un-to lietuvių k. seminaro vedėjas, profesorius (nuo 1865). 1849-80 leido ir redagavo Prūsijos valdžios subsidijuojamą savaitr. „Keleivis“.

Išleido „Lietuvių kalbos tyrinėjimus“ (1843-49, 2 d., vokiečių k.), perredaguotą senąjį Biblijos lietuvišką vertimą (1865), „Vokiečių-lietuvių kalbų žodyną“ (1870-74, 2 t.), „Lietuvių-vokiečių kalbų žodyną“ (1883), „Lietuvių kalbos gramatiką“ (1876).

KURTINAITIS Juozas (g. 1936 12 29 Vilkaviškio aps., Kunigiškių k.), žurnalistas. 1975 baigė Vilniaus aukštąją partinę m-lą. 1955-62 dirbo Kybartų, Kazlų Rūdos, Vilkaviškio rajonų laikraščių redakcijose lit. darbuotoju-korespondentu. 1965-66 ir 1975-89 buvo Skuodo raj. laikr. „Mūsų žodis“ redaktoriaus pavaduotojas, 1966-69 – laikr. „Tiesa“ lit. darbuotojas, 1989-91 – Sąjūdžio laikr. „Skuodo žodis“ redaktoriaus, 1991-92 – laikr. „Palangos Juzė“ redaktoriaus. Daugiausia rašo apybraižas, feljetonus. Išleido apybraižą „Žemė ir žmonės“ (1985).

KUSA Jonas (1909 – po 1941), žurnalistas. Studijavo Vytauto Didžiojo un-te Humanitarinių mokslų fak. Spaudoje pradėjo bendradarbiauti nuo 1928 („Lietuvoje“ ir „Lietuvyje“). Atsikūrus „Lietuvos aidui“, pradėjo jame dirbti korektoriumi, 1938-40 buvo jo sporto skyriaus vedėjas. Vienas pirmųjų Lietuvos sporto žurnalistų. Dirbo žurn. „Jaunoji karta“ ats. sekretoriumi. Bendradarbiavo „Akademike“, „Vaire“, „Fiziškame auklėjime“, rašė į Lietuvos žurnalistų s-gos metraščius. Išvertė į lietuvių k. grožinių kūrinių. 1941 sovietinės valdžios represuotas; tolesnis likimas nežinomas.

KUTRAITĖ-GIEDRAITIENĖ Dalia (g. 1952 04 18 Irkutsko sr., Bodaibo raj. Vasiljevsko k.), žurnalistė. 1970 baigė Kauno S. Nėries vid. m-lą, 1975 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę.

Studijuodama un-te pradėjo bendradarbiauti Valst. radijo Vaikų ir jaunimo laidų redakcijoje, o 1975 buvo pakviesta į Lietuvos televizijos Vaikų ir jaunimo laidų redakciją kaip laidos „Labanakt, vaikučiai“ redaktorė. Rengė įvairias laidas vaikams ir moksleiviams („Moksleivių klubas“, „Menininkai – vaikams“ ir kt.). 1988 buvo paskirta Vaikų ir jaunimo laidų redakcijos vyr. redaktoriaus pavaduotoja. 1988-92 rengė ir vedė laidą „Viltys ir likimai“, nuo 1992 – kultūrinę-publicistinę programą „Nojaus arka“. 1993-94 kūrė laidą apie garsias Lietuvos šeimas „Renome“, nuo 1994 rengė laidas „Atgarsis“, nuo 1997 – „Dalia Kutraitė kalbina“. 1994 buvo nominuota „Auksinės bitės“ prizui. Nuo 1996 pab. iki 1997 kovo buvo Lietuvos televizijos direktorė, nuo 1997 kovo – Lietuvos televizijos programų direktorė.

KUVEITAS, Kuveito Valstybė (Artimieji Rytai, Vakarų Azija), nepriklausoma nuo 1961, gyventojų – 1,63 mln. (142 vieta pasaulyje), beraščių – 27 proc., sostinė – Kuveitas, oficiali kalba – arabų.

Pirmasis laikraštis pasirodė 1954 – sekmadieninis savaitraštis „Kuwait al-Youm“ („Kuveitas šiandien“), vyriausybiniis leidinys. Kiti laikraščiai pradėjo eiti po ne-

priklausomybės paskelbimo 1961: „Ar-Ra'i al-Aam“ („Visuomenės nuomonė“, žr.), „Al-Seyassah“ („Politika“, tir. 126 000 egz.), „Akhbar al-Kuwait“ („Kuveito naujienos“), „Kuweit Times“ („Kuveito laikas“, anglų k., tir. 28 000 egz.). Tuo metu ėmė eiti ir pirmieji žurnalai: „Al-Arabi“ („Arabas“, nuo 1958, tir. 350 000 egz.), „Al-Kuwaiti“ („Kuveitietis“, nuo 1961, tir. 50 000 egz.). 1972 ėjo 19 periodinių leidinių, iš jų – 6 dienraščiai, 2 savaitraščiai.

Per metus išleidžiama apie 800 knygų. Išėina 7 dienraščiai, jų tiražas 500 600 egz. (306 egz. 1000 gyv.). Svarbesni dienraščiai (be minėtų): „Al-Qabas“ („Išmintis“, eina nuo 1972, tir. 79 000 egz.), „Al-Anba'a“ („Žinios“, žr.), „Arab Times“ („Arabų laikas“, žr.); žurnalai ir savaitraščiai: „Al-Hadaf“ („Tikslas“, eina nuo 1961, tir. 210 000 egz.), „Al-Kuwait“ („Kuveitas“, nuo 1961, tir. 50 000 egz.), „Al-Majales“ („Susitikimai“, nuo 1989, tir. 111 000 egz.), „Al-Nahdah“ („Atgimimas“, nuo 1967, tir. 138 000 egz.), „Osirati“ („Mano šeima“, nuo 1978, tir. 72 000 egz.).

Nacionalinė informacijos agentūra KUNA (žr.) įsteigta 1976.

Radijas veikia nuo 1951, yra 720 000 radijo imtuvų (442 imt. 1000 gyv.). Televizijos laidos perduodamos nuo 1957, yra 610 000 televizorių (379 tel. 1000 gyv.). Veikia 16 radijo stočių ir 7 televizijos kanalai, laidos transliuojamos arabų ir anglų k. Didžiausios yra Kuveito valst. radijo ir televizijos kompanijos.

Dokumentiniai kronikiniai kino filmai kuriami nuo 1961.

v.u.

KUZMICKAS Vincas (1936 12 10 Šaukavoje, Ukmergės aps. – 1982 10 19 Vilniuje), literatūros istorikas, spaudos tyrinėtojas. 1967 baigė Vilniaus un-tą. 1966-72 dirbo Vilniaus un-to leidybinėje-redakcinėje grupėje redaktoriumi, 1972-76 – Lietuvos kalbos ir literatūros in-te, 1976-81 – žurn. „Pergalė“ redakcijoje. Parašė monografijas „Juozas Gurauskis“ (1979), „Antanas Vilkutaitis-Keturakis“ (1981), „Kristijonas Donelaitis“ (1983), mokyklai skirtą monografinę apybraižą „Kazys Binkis“ (1977), straipsnių apie rašytojus. Parengė V. Pietario (1973), J. Gurauskio (1975), A. Keturakio (1976), J. Anusavičiaus (1980), S. Zajančausko (1981) raštų rinkinius, su A. Šešelgiu – informacinę knygą „Jurgis Zauerveinas“ (1975). Periodinėje spaudoje paskelbė kritikos straipsnių ir recenzijų.

KVADRATAS (lot. quadratus – keturkampis): 1. Ant-raštinis šriftas, kurio dydis 48 punktai.

2. Spaustuvinis matavimo vienetas; jame 48 punktai arba 18 mm.

KVADROFONIJA (lot. quadra – keturkampis+gr. phōnē – garsas), kai kuriuose magnetofonuose naudojama keturių kanalų garso įrašymo ir atkūrimo sistema, ypač tinkama muzikos fonogramoms. Tai sukelia klausytojams erdvės (pavyzdžiui, salės) įspūdį.

KVARACIEJENĖ-VALAITYTĖ Regina (g. 1937 06 03 Kretingos aps. Gargždų vls. Antakalnio k.), žurnalistė. Baigė Klaipėdos muzikos m-los chorvedybos specialybę. 1962-70 buvo Kretingos rajono laikr. „Švyturys“ Laiškų skyriaus korespondentė, 1970-71 – „Komjaunimo tiesos“ Žemės ūkio skyriaus korespondentė. Nuo 1972 iki 1996 – savit. „Kalba Vilnius“ redaktorė, vy-

resn. redaktorė, skyriaus vedėja, sekretorė. Rašė apie radijo ir televizijos darbą, analizavo laidas, rengė radijo klausytojų ir televizijos žiūrovų laišku apžvalgas.

KVEDARAS Jonas Algirdas (g. 1934 01 05 Seinų aps. Varniškės k.), žurnalistas. 1962 baigė Gargždų suaugusiųjų vid. m-lą, 1963-67 mokėsi Vilniaus aukštojoje partinėje m-loje. 1951-59 dirbo Veisiejų raj. laikr. „Tarybinis žodis“ lit. darbuotoju, ats. sekretoriumi, 1959-62 – Klaipėdos raj. laikr. „Raudonasis švyturys“ lit. darbuotoju, skyriaus vedėju. 1962-63 buvo Kretingos ir Klaipėdos tarprajoninio laikr. „Švyturys“ redakcijos skyriaus vedėjas, redaktoriaus pavaduotojas, 1967-95 – Zarasų raj. laikr. „Zarasų kraštas“ redaktorius.

KVEDARAS Valdas (1959 03 08 Lazdijų raj., Veisiejuose), žurnalistas. 1977 baigė Zarasų 1-ąją vid. m-lą, 1985 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1981-92 dirbo „Valstiečių laikraščio“ korespondentu, nuo 1992 – dienr. „Respublika“ redakcijoje: buvo reporteris, nuo 1996 – skyriaus redaktorius. Anksčiau rašė įvairiomis žemės ūkio ir kaimo gyvenimo temomis, pastaruoju metu – teisėsaugos ir teisėtvarkos klausimais.

KVEDARIENĖ-MATULEVIČIŪTĖ Aldona (g. 1955 12 07 Ukmergės raj. Deltuvos apyl. Baraučiznos k.), žurnalistė. 1974 baigė Deltuvos vid. m-lą, 1979 – Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę. 1979-81 buvo savaitr. „Gimtasis kraštas“ skyriaus vedėja, 1986-91 – dienr. „Komjaunimo tiesa“ bei „Lietuvos rytas“ skyriaus vedėja. Nuo 1991 – dienr. „Respublika“ redakcijoje: skyriaus redaktorė, specialioji korespondentė. 1995 paskirta V. Lingio premija. Rašo kaimo, valdžios korupcijos temomis. 1996 tapo Demokratinės spaudos fondo paskelbto konkurso „Spauda stabdo korupciją“ laureate.

„KVIEČIU PRIE STALO“, mėnesinis valgių žurnalas, einantis nuo 1996 Vilniuje. Leidžia leidykla „Onė“. Redaktorė R. Marcinkevičienė. Tiražas 35 000 egz.

KVIETKAUSKAS Vytautas (g. 1952 01 27 Kaune), žurnalistas. 1974 baigė Vilniaus un-tą, įgijo žurnalistų specialybę. Nuo 1973 dirbo Lietuvos televizijos ir radijo k-te korespondentu, radijo laidos automobilininkams „Sankryža“ redaktoriumi. 1983-93 buvo Lietuvos televizijos informacijos laidų redakcijos vyr. redaktoriaus pavaduotojas, vyr. redaktorius bei laidų vedėjas, 1990-92 – Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos deputatas, Lietuvos pramonininkų asociacijos spaudos skyriaus vadovas. 1989 išrinktas į populiariausių Lietuvos žurnalistų penketuką.

1994 įsteigė Vilniaus televiziją ir tapo jos generalliniu direktoriumi. Daugiausia rengė laidas automobilizmo ir eisimo saugumo klausimais, veda televizijos laidas Vilniaus ir Lietuvos politinio gyvenimo temomis. 1996 gruodžio mėn. buvo išrinktas Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos generalliniu direktoriumi.

KVIKLYS Bronius (1913 11 10 Zastrone, Daugailių vls., Utenos aps. – 1990 08 28 Čikagoje, JAV), žurnalistas. 1932-37 studijavo Vytauto Didžiojo un-to Teisės fak. ekonomiką, 1938-41 – teisę Kauno ir Vilniaus un-tuo-

se. 1932-34 buvo leidinių „Mūsų sportas“, „Kūno kultūra ir sveikata“, 1935-40, 1942-44 – žurn. „Policija“ administratorius bei techninis redaktorius. Žurn. „Talka“ tvarkė akademinį skyrių. Redagavo leidinius „Policijos kalendorius“ (1936-40), „Policijos žinynas“ (1940, su kitais), „30 metų“ (1948), „400 metų pirmajai Nemuno poemai“ (1953), „Vytis“ (1948-50), „Mūsų Vytis“ (1951-56), „Ad Meliorem!“ (1952-53). Iki 1980 dirbo dienr. „Draugas“ redakcijoje.

Išleido knygas „Lietuvių kova su naciais, 1941-44 m.“ (1946), „Mūsų Lietuva“ (T. 1-4, 1964-68; 1989-91), „Lietuviškoji išeivija JAV“ (1976), „Lietuvos bažnyčios“ (T. 1-6, 1980-87).

KVIKLYS Vladas (1908 04 06 Šavašuose, Daugailių vls., Utenos aps. – 1985 02 23 Vilniuje), gydytojas, publicistas. 1928-34 studijavo Vytauto Didžiojo un-to Medicinos fak., 1934-38 tobulinosi Graco (Austrija) un-te, 1938-40 dėstė Kauno un-te. 1940-45 dirbo Sveikatos apsaugos liaudies komisariato sistemoje, 1945-62 – Sanitarijos ir higienos in-to (Vilniuje) direktoriumi, nuo 1962 – Vilniaus un-te; 1970 suteiktas profesoriaus vardas.

1932 redagavo laikr. „Mūsų sportas“, 1933-34 –

žurn. „Kūno kultūra ir sveikata“. Bendradarbiavo leidiniuose „Ūkininko patarėjas“, „Medicina“, „Vairas“, „Fiziškas auklėjimas“.

Parašė straipsnių sveikatos ir higienos klausimais, išleido knygas „Protinio darbo higiena“ (1955), „Bendroji higiena“ (1975), „Sanitarinis švietimas“ (1977) ir kt.

KVINTESENCIJA (lot. quinta essentia – penktoji esmė), tai, kas svarbiausia, pati esmė.

Graikuose prie Empedoklio keturių elementų (vandens, žemės, oro, ugnies) pridėtas penktasis elementas – eteris, sudaręs dangaus ir žvaigždžių esmę, pats esmingiausias ir subtiliausias elementas.

Perkeltine prasme jau nuo viduramžių kvintesencija vadintas pats dalyko branduolys, kas yra esmingiausias. Tačiau peikiamosios ironijos prasme taip vadinamas ir bereikalingas subtilumas, pasiektas didelėmis pastangomis.

„KWARTALNIK LITEWSKI“ („Lietuvos ketvirtinis“), trimėnėsis žurnalas, ėjęs 1910 Peterburge, 1911 Vilniuje lenkų k. Rašė Lietuvos, Baltarusijos ir Latvijos istorijos, kraštotyros ir etnografijos klausimais. Redaktorius J. Obstas. Išėjo 5 tomai.

L

„HET LAATSTE NIEUWS“ („Paskutinės naujienos“), Belgijos nepriklausomas dienraštis, einantis nuo 1888 Briuselyje flandų k. Įkūrė Julijus Hostas. Leidžia leidybos kompanija, kurios pagrindiniai akcininkai – Hosto dinastijos nariai. Rašiniams politikos klausimais skiria nedaug vietos; spausdina daug reklamų, sporto varžybų ataskaitų, vietinių naujienų bei įvykių aprašymų. Tiražas 1996 – 252 000 egz.

LABANAUSKAITĖ Ona (1901 10 14 Dovydžių k., Kruopių vls., Šiaulių aps. – 1993 03 30 Putname, JAV), visuomenės veikėja, spaudos darbuotoja. 1924 baigė Šiaulių gimnaziją, 1933 – Vytauto Didžiojo un-to Teisių fak. Iki 1935 Lilio (Prancūzija) un-te studijavo socialinius ir politinius mokslus, gavo daktarės laipsnį. Buvo dienr. „Rytas“ ats. redaktorė. 1937-40 redagavo žurnalus „Moteris“, „Pavasaris“, „Jaunimo vadas“, „Liepsnos“. Gyvendama JAV, 1949-56 dirbo dienr. „Draugas“ redakcijoje. Nuo 1961 gyveno Niujorke ir buvo šio laikraščio specialioji korespondentė prie Jungtinių Tautų. 1966-72 rengė savaitr. „Darbininkas“ tarpautinių žinių skyrių. Išvertė religinio turinio knygų.

LABORATORIJA (lot. laboratorium < laboro – dirbu), patalpa, įstaiga arba jos padalinys, kur daromi moksliniai tyrimai, eksperimentai, kontroliniai bandymai, atliekami kiti darbai (pvz., gaminamos nuotraukos – fotolaboratorijoje).

LABORATORINIS FOTOGRAFIJOS METODAS, galutinis fotografijos kadro sumontavimas naudojantis žirkklėmis, klijais, įvairiais chemikalais, projekcijomis, kompiuteriais, skeneriais, spausdintuvais. Šiuo darbo metodu dažniausiai naudojasi reklaminės ir meninės fotografijos autoriai, praverčia ir fotožurnalistams. Iš kelių iškarpų suklijuotas fotomontažas tik sąlyginai gali būti pripažįstamas turįs kažkiek dokumentalumo. Fotožurnalistikoje šiuo darbo metodu reikia naudotis labai atsargiai ir ribotai. v.j.

„LAD“ („Santauka“), kultūros ir švietimo žurnalas, einantis nuo 1991 Vilniuje rusų k. vietoj 1977-90 leisto

žurnalo „Slovesnik“ (žr.). Įsteigė ir leido Lietuvos kultūros ir švietimo m-ja, nuo 1995 – žurnalo redakcija. Iš pradžių ėjo kas du mėnesius, nuo 1994 – 1-2 kartus per metus. Spausdina rašinius kultūros, švietimo, istorijos, lietuvių ir rusų kultūros ryšių ir kt. klausimais. Redaktorės: A. Saladžinskienė (1991-92), N. Mackevič (1992-93), P. Lavrinec (1993-95), N. Juraitienė (nuo 1995). Tiražas 1991 – 3100 egz., 1993 – 4000 egz., 1997 – 1000 egz.

„LADAKALNIS“, Aukštaitijos nacionalinio parko žurnalo tipo leidinys, einantis nuo 1984 Palūšėje (Ignalinos raj.). Iki 1991 buvo leidžiamas kaip sienlaikraštis, nuo 1991 išeina 1-2 kartus per pusmetį. Redaktoriai: G. Gorodeckis (1984-93), V. Juodagalvis (1993-94), R. Udras (1994-95), D. Savickaitė (nuo 1995). Tiražas 1991 – 4000 egz., 1996 – 1000 egz.

LAIIDA, radijo ir televizijos programos dalis, paprastai turinti pastovų pavadinimą, transliuojama įprastu laiku, rengiama tų pačių autorių ir vedėjų; apibrėžtos trukmės RTV programos vienetas (atsižvelgiant į reklamos standartus, įprasta TV laidos trukmė 13, 26 ir 52 min.); nesvarbu, kokio turinio transliuojamos RTV programos apibrėžimas.

LAIIDOS BLOKAS, grupė informacijų (temų), skaidanti laidą į tam tikras dalis; programoje – laidos, formuojančios rišlią visumą; rubrikos, jungiančios laidas erdvės, laiko, temos principais.

LAIIDOS EPIZODAS (gr. epeisodion), tam tikrą kompozicinį savarankiškumą turinti laidos dalis. Gali būti atskirtas pavadinimu, vinjete, muzikiniu motyvu ar vedėjo tekstu.

LAIIDOS GAMYBA, procesas, susidedantis iš planavimo, pasirengimo, scenarijaus rašymo, filmavimo (įrašo), montavimo, įgarsinimo (jeigu reikalinga) ir išleidimo etapų. Planavimo metu redakcijų ir programų direkcijos struktūrose aptariama būsimo laidos pobūdis, trukmė, periodiškumas. Į pasirengimo etapą įeina informacijos bei vaizdinės medžiagos rinkimas, susitikimai su konsultantais ir būsima laidos dalyviais, išvykos į būsimo filmavimo vietas, dekoracijų užsakymas ir rengimas. Lygiagrečiai rašomas scenarijinis planas. Šiuose etapuose paprastai dalyvauja redaktorius, režisierius ir scenaristas. Nestudijinio filmavimo metu su redaktoriumi ir režisieriumi dirba operatorius, apšvietėjas ir garso operatorius. Studijinio įrašo metu redakcijos kūrybinė grupė (redaktorius, režisierius, režisieriaus asistentas, administratorius) bendradarbiauja su dailininku, garso režisieriumi, operatoriais, apšvietėjais, videoinžinieriais bei pagalbinu studijos (paviljono) personalu. Nufilmuota medžiaga, talkinant videomontažo inžinieriui, sumontuojama, įgarsinama, titruojama. Programų direkcija numato parengtos laidos rodymo laiką, ją reklamuoja (skelbia programoje) ir transliuoja. Ž.P.

LAIIDOS KOMENTATORIUS (lot. commentarium – pastabos, užrašai), žurnalistas ar kokios nors srities specialistas, apžvelgiantis politikos, ekonomikos, kultūros, sporto ar kitus klausimus.

LAI DOS SCENARIJUS (lot. *scenarius* – sceninis), laidos sumanymas, dialogais, pasisakymų tekstu ar remarkomis užrašytas planas, kuriame numatyta būsimos laidos turinys, dalyviai, raiškos būdai, technikos ir technologijos panaudojimas. Rašo redaktorius ar kitas autorius.

LAI DOS SIUŽETAS (pranc. *sujet*), laidoje pasakojamų ar rodomų įvykių visuma, epizodų kaita.

LAI DOS VEDEJAS, žurnalistas, diktoriaus ar kitas asmuo, pristatantis (reprezentuojantis) laidą, susiejantis jos sudėtines dalis.

LAI DŲ FIKSAVIMAS (pranc. *fixer* < lot. *fixus* – tvirtas, nesuardomas), filmavimas kino juostoje ar įrašymas į videojuostą. TV iš pradžių buvo tik tiesioginės transliacijos, vėliau sukurta filmavimo iš TV ekrano įranga. Atsiradus videomagnetofonams, laidos fiksuojamos į videojuostas ir saugomos videotekoje. Radijo laidos įrašomos magnetinėje juostoje ir saugomos fonotekoje.

LAI DŲ TVARKARAŠTIS, programos transliavimo tvarkos išdėstymas. Preliminarinis laidų transliavimo tvarkaraštis vadinamas tinkleliu. Jis sudaromas tam tikram laikui (ketvirčiui, sezonui). Tinklelyje schematiškai numatoma programų transliavimo laikas, periodiškumas, trukmė. Savaitės laidų programa detalizuoja tinklelį, konkrečiai nurodo kiekvienos laidos transliavimo laiką, suteikia papildomos informacijos apie laidų tematiką, autorius, vedėjus, dalyvius.

„LAIKAS“: 1. Didžiosios Britanijos lietuvių darbininkų savaitraštis, ėjęs 1905 07–1906 02 Belshilyje (Škotija). Leido d-ja „Varpas“. Redagavo J. Petrulis, J. Gegužis ir kt. Išėjo 35 numeriai.

2. Dienraštis, ėjęs 1938-40 Kaune. Leido H. Blazas. Spausdino informacinio, pramoginio pobūdžio rašinius. Bendradarbiavo V. Gedgaudas, J. Juodvalkis, A. Klimaitis, J. Marcinkevičius, J. Žlabys ir kt. Redagavo H. Blazas, J. Paleckis. Spausdino M. Adomavičiaus, E. Norkienės, „Vilties“ spaustuovės Kaune.

3. Argentinos lietuvių katalikiškas informacinis laikraštis, įsteigtas 1948 rugsėjo 1 Buenos Airėse. Iš pradžių ėjo kas mėnesį, nuo 1950 – kas dvi savaitės. Leidžia vienuolai marionai, nuo 1953 spausdina nuosava spaustuovė. Redaktoriai: Pr. Brazys (1948-52), Pr. Garšva (1952-54), A. Kleiva (1954-68), A. Lubickas, J. Margis, A. Steigvila, K. Norkus.

4. Šiaulių rajono, miesto ir apskrities laikraštis, einantis nuo 1950 spalio 27 Šiauliuose. Iki 1959 buvo LKP Šiaulių raj. ir Šiaulių DŽDT leidinys, 1959-62 – tarprajoninis leidinys Šiaulių ir Radviliškio rajonams. Nuo 1962 gruodžio 18 leistas tik Šiaulių rajono gyventojams, nuo 1991 – nepriklausomas. Steigėja Šiaulių rajono v-ba, leidėja UAB „Jukarta“. 1950-55 ėjo du kartus per savaitę, nuo 1956 – triskart, nuo 1990 – du kartus per savaitę. Iki 1959 vadinosi „Leniniečio kelias“, nuo 1960 – „Leninietis“, nuo 1990 sausio 1 – „Laikas“. Redaktoriai: B. Kybartas (1950-58), S. Žilinskas (1958-72), R. Narvidas (1972-78), A. Strakšys (1978-86, žr.), M. Milieška (1986-88, žr.), V. Jatulis (nuo 1988). Vyr. redaktorius L. Jučas (1996-97, žr.). Minėtini

redakcijos žurnalistai A. Puodžiūnas, A. Savickis. Tiražas 1950 – 4300 egz., 1987 – 12 800 egz., 1997 – 1100 egz.

„LAIKINOJI SOSTINĖ“, nepriklausomas Kauno dienraštis, einantis nuo 1995 lapkričio 15 šešis kartus per savaitę vietoj tokio pat pavadinimo savaitraščio, leisto Kaune nuo 1995 kovo (išėjo 36 jo numeriai). Steigėja dienr. „Lietuvos rytas“ redakcija. Redaktoriai: A. Dargis (1995, savaitraščio), V. Rachlevičius (1995-97, žr.), G. Cibas (nuo 1997). Minėtini redakcijos darbuotojai L. Barauskienė, V. Bartuškienė, L. Brundza, V. Guiga, A. Karaliūnas, E. Mališauskas, V. Mizaras, B. Žyls. Tiražas 1995 – 10 500 egz., 1997 – 7000 egz.

„LAIKO ŽODIS“, leidinys, ėjęs 1933-37 Kaune. Leido G. Jurgaitytė-Paleckienė, G. Pūdyraitis. Pirmasis numeris išėjo 1933 lapkričio 1. Iki 1936 gruodžio ėjo kaip dvisavaitis iliustruotas politikos, kultūros ir visuomenės žurnalas. 1936 pab. sujungus su „Lietuvos naujienomis“, ėjo kaip dienraštis. Bendradarbiavo Vl. Banys, I. Butkus, A. Braziulis, V. S. Gira, L. Janušytė, P. Kubilius, J. Marcinkevičius, A. Miškinis, J. Norkus, P. Ruseckas, T. Tilvytis, K. Urbonavičius, A. Vaičiūnas, A. Valentinas ir kt. Redagavo Vyt. Gedgaudas, J. Paleckis. Spausdino M. Adomavičiaus, „Raidės“, F. Sokolovskienės spaustuovės Kaune. Tiražas apie 5000 egz. (1933).

G.B.

LAIKRAŠTININKAS, laikraščių bendradarbis, žurnalistas.

LAIKRAŠTIS, periodinis leidinys (žr.), operatyviai ir reguliariai teikiantis informaciją apie naujausius įvykius ir reiškinius – politines naujienas, ekonominio, visuomeninio, kultūrinio gyvenimo žinias, komentarus. Žodis „laikraštis“ pirmą kartą viešai pavartotas 1883 Ragainėje pradėjusio eiti Didžiąjai Lietuvai skirto lietuvių periodinio leidinio lotynišku raidynu „Aušra“ (žr.) paantraštėje. Tai vertinys, sugalvotas J. Basanavičiaus. Jis beveik pakeitė iki tol lietuvių k. vartotą žodį „gazieta“ (žr.). Nuo tada žodžiu „laikraštis“ buvo dažniausiai įvardijamas bet koks periodinis leidinys, tarp jų ir žurnalas. 1935 Lietuvos Respublikos Spaudos įstatyme visi periodiniai leidiniai vadinami laikraščiais. Tik po Antrojo pasaulinio karo laikraščio sąvoka buvo susiaurinta.

Kiekvienas laikraštis turi savo specifinių turinio, formos, publikacijų pateikimo ir kitų ypatybių. Vieni laikraščiai orientuojasi į kuo platesnę, labai įvairią skaitytojų auditoriją (universalaus turinio laikraščiai), kiti labiau atsižvelgia į auditorijos demografinius skirtumus, socialinę sudėtį, žmonių profesiją arba aktyvią veiklą tam tikroje srityje (specializuoti laikraščiai). Pagal pasirodymo dažnumą (periodiškumą) gali būti skirstomi į kasdien išeinančius, vieną, du ar daugiau kartų per savaitę einančius, savaitinius, dvisavaitinius ir mėnesinius laikraščius. Kasdien (arba 5-6 kartus per savaitę) leidžiami laikraščiai paprastai vadinami dienraščiais (žr.), kas savaitę – savaitraščiais (žr.), o kelis kartus per savaitę, vieną, du ar tris kartus per mėnesį leidžiami – tiesiog laikraščiais.

Pirmieji laikraščiai pasirodė Europoje XVII a. pr. 1609 Vokietijoje pradėjo eiti „Avisa – Relation oder Zeitung“ („Avisa (pranešimas) – Informacija arba žinia“), 1616 (pagal kai kuriuos šaltinius 1605) Nyder-

landuose (Antverpene) – „Nieuwe Tijdinghe“ („Savaitės naujienos“), 1619 Lenkijoje (Gdanske) vokiečių k. – „Wochentliche Zeitung“ („Savaitės žinia, laikraštis“), 1622 Anglijoje – „Weekely Newes“ („Savaitės naujienos“), 1631 Prancūzijoje – „Gazette“ („Laikraštis“). Tai buvo savaitraščiai. Tačiau greta jų pradėti leisti ir dienraščiai. 1650 Leipcige (Vokietija) pasirodė „Einkommende Zeitung“ („Gauta žinia, naujienos“), kurį 1660 pakeitė „Leipziger Zeitung“ („Leipcigo laikraštis“).

Lietuvoje 1760 pradėjo eiti laikr. lenkų k. „Kurjer Litewski“ („Lietuvos pasiuntinys“, žr.). Jis buvo leidžiamas Vilniuje. Tačiau pirmieji laikraščiai lietuvių k. pasirodė Mažojoje Lietuvoje. 1849 Klaipėdoje pradėjo eiti laikr. „Lietuviniukų Prietelis“ (žr.), o Karaliaučiuje – „Keleivis“ (žr.). Jie buvo savaitraščiai. Pirmasis lietuvių dienraštis „Vilniaus žinios“ (žr.) įsteigtas 1904 Vilniuje po lietuviškosios spaudos draudimo panaikinimo.

V.U.

LAIKŪNAS Aleksas (1912 05 24 Šiaulių aps. Žeimelio vls. Gelčių k. – 1986 11 22 Klivlende), JAV lietuvių visuomenės veikėjas, mokytojas, žurnalistas. 1926 baigė Žeimelio vid. m-lą, 1930 – Šiaulių mokytojų seminariją. 1930-38 mokytojavo Šiaulių aps. pradžios m-lose, 1938-40 Vytauto Didžiojo un-te studijavo ekonomikos mokslus. 1944 pasitraukė į Vakarų. 1949 atvyko į JAV ir apsigyveno Klivlende.

Nuo 1928 bendradarbiavo Lietuvos spaudoje, daugiausia tautinės pakraipos leidiniuose „Šiaurės Lietuva“, „Jaunoji karta“, „Lietuvos aidas“. 1945-49 Vakarų Vokietijoje karo pabėgėlių stovyklose redagavo laikr. „Mūsų kelias“, buvo laikr. „Lietuvis“ leidėjas ir redaktorius. Gyvendamas JAV, buvo laikr. „Dirva“ bendradarbis, 1970-77 – žurn. „Naujoji viltis“ redakcinės kolegijos narys, 1977-78 ir 1981-86 – šio žurn. redaktorius.

Aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje. Vokietijoje buvo Lietuvos tremtinių bendruomenės tarybos narys, Klivlende – vietinio kultūros fondo kasininkas, kelerius metus – radijo klubo valdybos bei lituanistinės m-los tėvų k-to narys. 1965-73 buvo d-jos „Viltis“ pirmininkas, paskui – jos v-bos vicepirmininkas, 1967-68 – Pasaulio lietuvių bendruomenės v-bos vicepirmininkas informacijos reikalams, nuo 1967 – Amerikos lietuvių tautinės s-gos tarybos narys.

„**LAIMA**“, mėnesinis žurnalas moterims, einantis nuo 1993 Kaune. Steigėjas V. Užtupas. Leidėja leidybinė įmonė „Vingis“. Redaktoriai: V. Agurkytė (1993-96), D. Valevičienė (nuo 1996). Tiražas 1993 – 26 000 egz., 1997 – 55 000 egz.

„**LAISVA LIETUVA**“: 1. Krikščionių demokratų laikraštis, leistas 1917-18 Vilniuje. Pradėjo eiti 1917 gruodžio mėn. triskart per savaitę. Nuo 1918 gruodžio leistas pavadinimu „Laisvoji Lietuva“ (žr.).

2. Laikraštis, kurio 2 numeriai išėjo 1991 Vilniuje. Nr.1 sausio 12 (TSRS okupacinės kariuomenės kareiviams užėmus Spaudos rūmus) išleido leidinių „Aitvaras“, „Atgimimas“, „Echo Litvy“, „Gimtasis kraštas“, „Golos Litvy“, „Kurier Wileński“, „Lietuvos rytas“, „Literatūra ir menas“, „Mažoji Lietuva“, „Respublika“, „Tiesa“, „Vakarinės naujienos“, „Vilniaus laikraštis“ redakcijos 300 000 egz. tiražu. Nr.2 gruodžio 6 (nevalstybinės spaudos žurnalistams paskelbus

streiką, nukreiptą prieš Vyriausybės bandymą suvalstybinti nepriklausomus leidinius) išleido laikraščių „Lietuvos rytas“, „Respublika“, „Tiesa“, „Vakarinės naujienos“, „Valstiečių laikraštis“ redakcijos 700 000 egz tiražu.

„**LAISVAMANIS**“, žr. „Laisvoji mintis“.

„**LAISVAS NEPRIKLAUSOMAS KANALAS**“, LNK, Lietuvos komercinė televizijos kompanija, įsteigta 1995 gegužės 5 Vilniuje vietoj 1993-94 veikusio komercinio kanalo „LitPoliinter“. Steigėjai – Lietuvos žemės ūkio bankas, AB „Vilniaus Vingis“, UAB „Griaustinio aidas“, Lietuvos darbininkų sąjunga. Leidėja – UAB „Laisvas nepriklausomas kanalas“. Gen. direktorius A. Prancūzevičius (iki 1997), A. Giržadas (nuo 1997).

Iš pradžių retransliavo kai kurias Maskvos „Ostankino“ televizijos programas. Palaipsniui jas pakeitė originaliomis, daugiausia pramoginėmis. Sukūrė daug pramoginių programų: „Šeštadienio pokalbiai“, „...prieštarauk!“, „Baltojo katino svetainė“, „Vienam gale kablys“, „Dviračio šou“, „Radijo šou“, „Taip. Ne.“, „Žodžių mūsų“, „Dar ne vakaras“. Nuo 1995 transliuojama rytinė informacinė programa „Ryto ratas“, nuo 1996 pavasario – pagrindinė vakaro naujienų laida „Žinios“, nuo 1997 – laidos „Abipus sienos“, „Lietuvos ryto televizija“, „Raudona linija“, „Bylos'97“, „Tai bent šeimynėlė!“, „Bobų vasara“.

„**LAISVAS ŽODIS**“: 1. Lietuvių karininkų savaitinis laikraštis, ėjęs 1917-18 Rygoje (Nr.1-8), Petrograde. Leido Lietuvių karininkų s-gos centro ir 12-osios armijos vykdomasis k-tas. 1917 liepos 13 išėjo pirmasis numeris. 1917 rugsėjo 17–spalio 3 vietoj „Laisvo žodžio“ Valkoje (Latvija) leistas „Karpilkomo žinios“. Išėjo 4 numeriai. 1918 „Laisvas žodis“ leistas Petrograde. Redagavo redakcijos kolektyvas: J. Byla, J. Elišonas, Bl. Natkevičius, K. Šimonis. Spausdino Veisbruto spaustuvė Petrograde. Išėjo 18 numerių. Išleido priedus: „Laisvas žodis“, „Švenčių dovanėlė“.

2. Kultūros ir visuomenės gyvenimo mėnesinis laikraštis, ėjęs 1928-30 Rygoje. Leido politiniai emigrantai (socialdemokratai ir liaudininkai). Leidinys nušvietė lietuvių gyvenimą Latvijoje, informavo apie politiką, ekonominę padėtį Lietuvoje, skelbė grožinės literatūros kūrinius. Redaktorius-leidėjas P. Sukovskis. Spausdino spaustuvė „Ausma“, vėliau A. Markevičiaus bei „Esperanto“ spaustuvės Rygoje. Išėjo 32 numeriai.

3. Politikos ir visuomenės dvisavaitis laikraštis, leistas 1929 Karaliaučiuje (Nr.1), Tilžėje (2-4), Berlyne. Leido ir redagavo P. Balutis. Griežtai pasisakė prieš tautininkų vykdomą vidaus ir užsienio politiką, kritikavo aukščiausius valdžios atstovus, rašė apie valdininkų nusikaltimus. Išėjo 16 numerių.

4. Lietuvos sąjūdžio Panevėžio tarybos leidinys, ėjęs 1988-93 vietoj „Sąjūdžio žodžio“, kurį nuo 1988 rugpjūčio leido Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio Panevėžio grupė (išėjo 12 numerių 500 egz. tiražu). Iki 1990 ėjo 2 kartus, vėliau 3 kartus per mėnesį. Redaktoriai: A. Simėnas (1988-91), E. Taraškevičiūtė (1991-92), B. Baublienė (1992-93). Minėtini redakcijos darbuotojai R. Kaunietis, B. Matelis, E. Mezginaitė. Tiražas 1988 – 10 000 egz., 1993 – 3000-10 000 egz.

„LAISVASIS KAUNAS“, laikraščių „Kauno tiesa“ (žr. „Kauno diena“) ir „Kauno laikas“ (žr. „Garsas“) redakcijų leidinys, ėjęs 1991 sausio 14-19, 22, 23 bei rugpjūčio 19-22 Kaune (Tarybų Sąjungai ir jos kariuomenei pasikėsinus į paskelbtą Lietuvos nepriklausomybę). Redaktoriai: T. Mačiulienė, K. Požėra. Pirmąjį numerį kartu leido ir laikr. „Tėviškės žinios“ redakcija; redaktorė N. Grinevičiūtė. Išėjo 12 numerių vidutiniškai po 114 000 egz.

„LAISVĖ“: 1. JAV lietuvių laikraštis, ėjęs nuo 1911 balandžio 5 iki 1986. 1911-14 buvo leidžiamas Bostone, 1914-86 – Niujorke. 1911-14 ir 1973-86 – savaitraštis, 1914-19 ir 1958-73 ėjo du kartus per savaitę, 1919-57 – dienraštis. Nuo 1914 leido kooperatinė „Laisvės“ b-vė. Redaktoriai: A. Montvydas (1911-12), L. Prūseika (1912-17), V. Paukštys (1917-24), K. Vidikas-Taurus (1924-34), R. Mizara (1934-67), A. Bimba (1967-82), I. Mizarienė (1982-84); 1984-86 redagavo redakcinė kolegija. Iki 1919 – socialistinis, paskui – komunistinis laikraštis.

2. Visuomenės, politikos ir literatūros dienraštis, ėjęs nuo 1919 kovo iki 1923 rugsėjo Kaune. Krikščionių demokratų leidinys. Leido V. Bičiūnas, E. Draugelis, V. Žemaitis, nuo 1923 – akc. b-vė „Laisvė“. Dalis teksto spausdinta prancūzų k. Bendradarbiavo K. Barkauskas, A. Jakštas, A. Juška, G. Taučius, S. Tījūnaitis, A. Vaičiūnas, A. Vienuolis ir kt. Redagavo V. Bičiūnas, J. Bikinas, E. Draugelis, A. Šmulkstys, V. Žemaitis. Spausdino „Šviesos“ spaustuvė Kaune. Nuo 1923 gruodžio vietoj „Laisvės“ pradėjo eiti „Rytas“ (žr.).

„LAISVĖ“ („Svoboda“), Europoje veikianti radijo stotis, transliuojanti laidas buvusių TSRS respublikų kalbomis (išskyrus Baltijos šalis ir Moldovą). Įsteigta 1953 Miunchene (Vokietija) ir vadinosi „Išlaisvinimas“. Nuo 1975 kovo 1 transliavo laidas ir lietuvių k. VLIK'o iniciatyva 1984 sausio 8 visų 3-jų Baltijos šalių (Lietuvos, Latvijos ir Estijos) radijo redakcijos buvo perkeltos iš „Laisvės“ radijo į „Laisvosios Europos“ radiją.

Radijo stotį finansuoja JAV Kongresas. Savo veikloje ji vadovaujasi etikos kodeksu, kurį patvirtino JAV tarptautinių transliacijų tarnyba. 1995 „Laisvės“ (kaip ir „Laisvosios Europos“) radijo būstinė buvo perkelta iš Miuncheno į Prahą (Čekija). v.k.

„LAISVĖS ALĖJA“, pramoginis miesto mėnraštis, ėjęs 1996 Kaune. Leidėjas ir vyr. redaktorius L. Medelis. Redaktorius R. Naverdauskas Palaima. Tiražas 4000 egz.

„LAISVĖS BALSAS“, Lietuvos partizanų laikraštis, leistas 1946-48. Daugintas hektografu. Išėjo 87 numeriai.

„LAISVĖS KELIAS“, Lietuvos partizanų laikraštis, ėjęs nuo 1946 iki 1953 Žemaitijoje. Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos vardu leido Žemaičių apygardos štabas. Išėjo apie 100 numerių, kurių dalis buvo spausdinta poligrafine technika.

„LAISVĖS KOVŲ ARCHYVAS“, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių s-gos istorijos sekcijos ketvirtinis leidinys, einantis nuo 1991 Kaune. Skelbia dokumen-

tus, susijusius su represijomis, politinių kalinių ir tremtinių prisiminimus. Redaguoja redakcinė kolegija: B. Gajauskas ir kt. Vyr. redaktorė D. Kuodytė. Tiražas 1991 – 10 000 egz., 1996 – 2000 egz.

„LAISVĖS RYTAS“, Lietuvos partizanų laikraštis, leistas 1945-46.

„LAISVĖS ŠAUKLYS“, Lietuvos pagrindžio laikraštis, ėjęs 1976-77. Išleisti 6 numeriai. Vėl buvo leidžiamas 1988-90 kaip Lietuvos laisvės lygos informacinis biuletėnis.

„LAISVĖS TALKA“, Lietuvos partizanų laikraštis, ėjęs 1946-47. Lietuvos laisvės armijos vardu leido Liūto rinktinės partizanai.

„LAISVĖS VALANDOS“, Veiverių mokytojų seminarijos rankraštinis laikraštėlis, ėjęs 1883 Veiveriuose. Leido ir redagavo J. Andziulaitis-Kalnėnas, Ks. Sakalauskas-Vanagėlis. Pasirodė apie 10 numerių.

„LAISVĖS VARPAS“: 1. Lietuvos partizanų laikraštis, ėjęs nuo 1945 iki 1952 balandžio. Leido Dainavos apygarda ir Jungtinė Kęstučio apygarda. Redagavo A. Ramanauskas (Vanagas) ir kt. Buvo dauginamas hektografu, vėliau spausdinamas spaustuvėje. Vienas ilgiausiai ėjusių rezistencinių leidinių. Išleista per 150 numerių 200–2000 egz. tiražu.

2. Dvisavaitis lietuvių laikraštis, leistas 1945-46 Liubeke, Vakarų Vokietijos karo pabėgėlių stovykloje. Ats. redaktorius F. Kirša, redaktorius B. Dundulis. Išleista 10 numerių po 8 p.

„LAISVĖS VARPAS“, JAV lietuvių kultūrinė radijo valandėlė, įsteigta 1954 kovo 7. Jos iniciatorius ir vedėjas P. Viščinis (žr.). Iš pradžių veikė po pusę valandos, nuo 1958 birželio – po 1 valandą sekmadieniais. 1957-58 programa transliuota iš dviejų radijo stočių – Medforde ir Vusteryje. Nuo 1960 rugsėjo programa buvo perduodama ir FM bangomis. Laida išsilaikė iš visuomenės aukų ir renginių pelno. Vasario 16 ir birželio įvykių sukakčių dienomis rengiamos specialios programos anglų k. Nuo 1995 balandžio programos vedėjas yra A. Kupčinskas.

v.k.

„LAISVĖS ŽODIS“, politikos ir visuomenės laikraštis, leistas 1929 Berlyne, Karaliaučiuje ir Tilžėje. Redagavo ir leido P. Balutis.

„LAISVĖS ŽVALGAS“, Lietuvos partizanų Tauro apygardos laikraštėlis, ėjęs 1945-51 Suvalkijoje. 1945 spalio 18 suėmus jo redaktorių V. Radzevičių-Vaidilą, laikraštėlio leidimas nutrūko. Vietoj jo pradėjo eiti Geležinio Vilko rinktinės laikraštis „Kovos keliu“. 1946 vasarą „Laisvės žvalgo“ leidimas buvo atnaujintas, bet 1947 gruodžio 22 vėl nutrūko. Paskui jis buvo leidžiamas nuo 1948 pabaigos iki 1951 pradžios. Redaktoriai: V. Radzevičius, A. Baltūsis-Žvejys, J. Lukšavytis, A. Vabalas-Gediminas, V. Bazilevičius, A. Miškinnis, Saidokas (Žalgirio rinktinės vadas). Tiražas iki 1000 egz.

„LAISVOJI BANGA“, komercinė radijo stotis, veikianti nuo 1994 vasario 1 Vilniuje. Įsteigė V. Bie-

liauskas, Č. Burba, V. Ūsas. Transliuoja muziką, reklaminius skelbimus, pramogines ir informacines (žinių) laidas. Turi 4 siųstuvus FM Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Panevėžyje. Direktorius Č. Burba (žr.). Programas rengia ir veda 15 darbuotojų.

„LAISVOJI EUROPA“, Europoje veikianti radijo stotis, transliuojanti laidas ir lietuvių k. 1949 Vakarų Europoje buvo įsteigtas Laisvosios Europos komitetas, kurio tikslas – remti į Tarybų Sąjungos įtaką patekusių kraštų išsivaduojamuosius judėjimus, formuoti nepakančią komunizmui viešąją nuomonę Vakaruose. 1950 liepos 4 Miunchene (Vokietija) pradėjo veikti ir „Laisvosios Europos“ radijo stotis. 1953 ten pat įsteigta dar viena radijo stotis – „Išlaisvinimas“, vėliau pavadinta „Laisvė“ (žr.). Ji pradėjo transliuoti laidas visų buvusių TSRS respublikų kalbomis, išskyrus Pabaltijo šalis ir Moldovą. Vėliau, nuo 1975 kovo 1 iki 1984 sausio 8, buvo perduodamos ir lietuviškos laidos. Paskui lietuviškų radijo laidų redakcija buvo perkelta iš „Laisvės“ radijo į „Laisvosios Europos“ radiją, kuris ėmė transliuoti laidas ir lietuvių k.

Pirmuoju lietuvių redakcijos vadovu tapo Amerikos lietuvis J. B. Laučka (žr.). Po jo lietuviškoms valandėlėms vadovavo K. J. Čeginskas. Pastaraisiais metais redakcijos direktorius yra dr. K. K. Girnius (žr.). „Laisvojoje Europoje“ dirbo ir iš Lietuvos emigravęs režisierius J. Jurašas, tebedirba A. M. Jurašienė, S. T. Kondrotas, J. Drunga (žr.), G. Aleknonis (žr.), V. Valentinavičius, „Laisvosios Europos“ Vilniaus skyriuje – A. Siaurusevičius (žr.), V. Mitė, S. Spurga, S. Ladygienė. Laida pradėdama šaukiniu – St. Šimkaus dainos „Lietuviais esame mes gimę“ melodija.

„Laisvoji Europa“ buvo alternatyvus žinių šaltinis oficialiai krašte egzistuojančioms informacijos priemonėms. Dabar „Laisvoji Europa“ trumposiomis ir vidurinėmis bangomis transliuoja programas Rytų Europos ir Baltijos šalims, o „Laisvė“ – buvusiai TSRS.

1995 „Laisvosios Europos“ ir „Laisvės“ radijo stočių būstinė iš Miuncheno buvo perkelta į Prahą (Čekija). Lietuviškosios radijo valandėlės iš Prahos pradėtos transliuoti 1995 birželio 5. Pagrindinė laida Lietuvoje perduodama kiekvieną vakarą per Lietuvos radijo I programą.

V.K.

„LAISVOJI LIETUVA“: 1. Lietuvių krikščionių demokratų partijos laikraštis, leistas 1918 11 22 – 1919 02 07 Vilniuje. Ėjo triskart per savaitę. Informavo apie svarbiausius Lietuvos įvykius, svarstė politikos, ekonomikos ir socialines problemas. Leido ir redagavo M. Krupavičius. Bendradarbiavo E. Draugelis, Lazdynų Pelėda, M. Reinys ir kt. Spausdino „Žaibo“ spaustuvė Vilniuje. Išėjo 27 numeriai.

G.B.

2. Urugvajaus lietuvių mėnesinis kultūros žurnalas, ėjęs 1945-51 Montevidėjuje. Leido Urugvajaus lietuvių kultūros draugija. Ats. redaktorius J. Jazauskas, faktiškasis redaktorius P. Čiučelis. Išėjo 48 numeriai.

3. JAV lietuvių dvisavaitis laikraštis, ėjęs Čikagoje iki 1996 rugsėjo 19. Įsteigtas 1946 08 01 Memingeme (Vokietija). Leido ir redagavo St. Vykintas. 1948 05 31 leidimą perėmė Lietuvos atgimimo sąjūdis, kuris jį leido iki 1996. Vokietijoje rotatoriumi buvo leidžiamas iki 1950 05 07. St. Vykintui susirgus, 1947 redagavo S. Miglinas. 1950 05 18–1952 08 19 buvo spausdinamas Toronte (Kanada). Redagavo S. Jakubickas, J. Nevar-

dauskas, Alf. Docius. Leido S. Jakubickas. Nuo 1953 08 17 buvo leidžiamas Čikagoje (JAV). Redaktoriai: V. Staneika (1953-56), J. Masionis (1956-58), J. Kaulėnas (1958-65), V. Šimkus (1966-80), M. Šimkus (1981-86), J. Žemaitis (nuo 1986). Leidėjai J. Balčiūnas, K. Oželis, V. Kačinskas, K. Radvila, V. Šimkus. Tiražas 1985 – 2000 egz.

Nuo 1982 vasario mėn. buvo leidžiamas mėnesinis priedas „Lietuvos pajūris“, skirtas Mažosios Lietuvos reikalams. Redaktorius A. Lymantas (Monrealyje).

„LAISVOJI MINTIS“: 1. JAV lietuvių mėnesinis mokslo ir literatūros žurnalas, ėjęs nuo 1910 01 Skrantone, 1914 12–1915 05 Čikagoje. Leido b-vė „Laisvoji mintis“. Redagavo K. Račkauskas, J. Šliūpas, Z. Vitkauskas (Čikagoje). Išėjo 60 numerių. Leido priedą „Jaunimo sapnai“.

2. Lietuvos laisvamanių etinės kultūros d-jos laikraštis, ėjęs 1933-41 Kaune. Leido šios d-jos Kauno skyrius, nuo 1934 – skyriaus vadovybė. Ėjo kas dvi savaitės (iki 1934, 1939-41), kas mėnesį (1934-38). Nuo 1933 04 01 iki 1933 11 06 vadinosi „Laisvamanis“. 12-asis „Laisvamanio“ numeris buvo konfiskuotas, leidinys sustabdytas, vietoj jo išėjo „Laisvoji mintis“ (1933 11 26). Svarstė laisvamanių lygiateisiškumo problemas, laisvamanybės ir valstybės santykius, nagrinėjo sąžinės laisvės, dorovės, tikybos ir kt. klausimus. Bendradarbiavo J. Jurgelionis, J. Kairiūkštis, T. Karužis, J. Mickevičius, N. Norvaiša, J. Pronskus, I. Protas, Pr. Zaranka ir kt. Redagavo J. Ilgūnas, V. Peldžius, A. Rondamanskis, Pr. Ščepavičius, J. Šliūpas, K. Valašinas. Spausdino V. Atkočiūno bei „Varpo“ spaustuvės Kaune, „Titnago“ spaustuvė Šiauliuose. Tiražas 8500 egz. (1941).

G.B.

3. Lietuvos pasaulietinės kultūros d-jos leidinys, ėjęs 1990-94 Vilniuje. Leido UAB „Opozicija“. Redaktorius J. Sakalauskas. Tiražas 1990 – 3000 egz., 1994 – 4500 egz.

1991 buvo leidžiamas literatūrinis priedas „Kultūra“ (tiražas 10 000 egz.).

„LAISVOJI ŽMONIJA“, JAV lietuvių anarchistinis žurnalas, leistas 1911-13 Čikagoje. Ėjo kas du mėnesiai. Redagavo D. Keliaininkas (J. Laukis).

„LAISVOSIOS PROFSĄJUNGOS“, Lietuvos laisvųjų profsąjungų laikraštis, leistas 1990-91 Vilniuje. Redaktorė V. Nekrašienė. Tiražas 5400 egz. Išėjo 9 numeriai.

„LAIŠKAI LIETUVIAMS“, JAV lietuvių vienuolių jėzuitų religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas, leidžiamas nuo 1950 Čikagoje. Leidiniui pradžią davė Vokietijoje T. J. Bružiko leistas leidinys „Misionieriaus laišakai“, kuriam 1949 nustojus eiti, buvo nutarta panašų leidinį leisti Čikagoje. Žurnale nagrinėjami religijos ir kultūros klausimai, daug vietos skiriama šeimos ir jaunimo problemoms. 1962-69 redagavo K. Trimakas, nuo 1969 redaguoja J. Vaišnys (žr.). Spausdinamas Putname. Tiražas 1985 – 3000 egz.

LAIŠKAS, raštiškas kreipimasis į konkretų adresatą – asmenį ar asmenų grupę. Dažnai perteikia ne tik faktinę informaciją, bet ir siuntėjo mintis bei jausmus. Laiškai, kuriuos gauna visuomenės informavimo prie-

monės, gali būti skelbiami spaudoje, skaitomi per radiją ar televiziją. Rengiamos laiškų apžvalgos, skaitytojui, klausytojui bei žiūrovui laiškas arba juose pasiūlytos idėjos bei temos panaudojama žurnalistų rašiniuose arba laidose. Taip pat žr. Literatūrinis laiškas.

„**LAIVAS**“, religinio ir tautinio gyvenimo žurnalas, einantis nuo 1921 Čikagoje (JAV). Nuo 1934 01 27 iki 1965 pabaigos vadinosi „Kristaus Karaliaus laivas“. Iki 1968 buvo savitiraštis, nuo 1968 – dvisavaitis bei dvi mėnesis žurnalas, nuo 1990 – ketvirtinis žurnalas. Leidžia Tėvai marijonai. Spausdina religinius straipsnius, žinias apie marijonų organizacijų veiklą JAV, Lietuvoje ir visame pasaulyje. Redaktoriai (daugiausia kunigai): P. Būčys, V. Kulikauskas, K. Rėklaitis, K. Matulaitis, J. Navickas, Vl. Draugelis, V. Gražulis, Edv. Kubaitis, A. P. Sandys, A. Miciūnas, K. Jodka, V. Parulis, A. Nauzdžiūnas, V. Bagdanavičius, A. Ignotas (nuo 1957), J. Sakevičius (nuo 1968).

„**LAIVŲ REMONTININKAS**“, „Vakarų laivų remonto“ akc. b-vės savitiraštis, leidžiamas nuo 1976 spalio 19 Klaipėdoje lietuvių ir rusų k. Redaktoriai: V. Bosiakovas (1976-85), A. Jastremskas (nuo 1986). Tiražas 1976 – po 1500 egz. lietuvių ir rusų k., 1995-97 – po 500 egz. lietuvių ir rusų k.

LALIS (Lelys) Antanas (1873 11 16(04) Skaistgiriai k., Pušaloto vls., Panevėžio aps. – 1960 02 17 Panevėžyje), žodynininkas, spaudos darbuotojas. 1889-94 mokėsi Mintaujos gimnazijoje. 1894 atvyko į JAV. 1896-98 redagavo laikr. „Pensilvanijos darbininkas“ (nuo 1897 pavadintą „Darbininkas“), 1899 – laikr. „Nauja draugija“ (Baltimorėje), 1900-01 talkino J. Laukiui redaguojant laikr. „Ateitis“. 1902 su J. Laukiu leido laikr. „Darbininkas“. 1905-08 studijavo Berno un-te. 1910-12 dirbo laikr. „Lietuva“ redakcijoje. 1913 buvo vienas iš „Naujienu“ b-vės socialistiniame laikraščiui leisti iniciatorių ir tos b-vės pirmasis sekretorius. Laikr. „Naujienu“ redakcijoje dirbo iki 1928. 1931 grįžo į Lietuvą.

Parengė žodynus „Žodynas lietuviškai-angliškos k.“ (1903), „Žodynas angliška-lietuviškas“ (1905). Išleido lenkų-lietuvių k. žodyną (1912). Nemažai vertė. Išvertė į anglų k. Lietuvos himną.

LANDSBERGIS (Žemkalnis) Gabrielius (1852 02 02 Kompanščiznos dvare, Šiaulių aps. – 1916 08 28 Vilniuje), teatralas, dramaturgas, publicistas. Mokėsi Šiaulių gimnazijoje, baigė telegrafistų m-lą Rygoje, Maskvos un-te lankė Teisės fak., išlaikė privataus advokato egzaminus. Nuo 1871 dirbo Maskvos telegrafe, nuo 1878 – Kryme, nuo 1894 – Lietuvoje. 1894 už dalyvavimą lietuvių tautiniame judėjime buvo ištremtas iš Lietuvos, kalinamas.

Spaudoje bendradarbiavo nuo 1890. Daugiausia rašė į žurnalus „Varpas“, „Ūkininkas“, laikraščius „Vilniaus žinios“, „Viltis“. Pasirašinėjo Aitvaro, Keleivio, Terremont, Da-gyvas, Žemkalnio ir kt. slapyvardžiais. 1904-08 dirbo dienr. „Vilniaus žinios“ redakcijoje.

Išspausdino publicistinę brošiūrą „Lenkai ir lietuviai“ (1899). Parašė melodramą „Birutė“ (past. ir išl. 1906), pagal kurios tekstą kompozitorius M. Petrauskas sukūrė pirmą lietuvių operą, dramą „Blinda“ (past.

1907, išl. 1908), komedijas „Pagavo“, „Jurgis durnelis“, „Tarnaitė pamokė“ (1908), straipsnių rinkinį „10 metų jubiliejui rengiantis“ (1909). Pastatė keliasdešimt pjesių, vaidino mėgėjų dramos spektakliuose, dainavo operetėse.

LANGAS, iliustracijos ar teksto išskyrimas puslapyje rėmeliais, dažniausiai iškeliant į viršutinę puslapio dalį.

„**LANGAS: moterims**“, dvisavaitis informacinis pažintinis laikraštis, ėjęs nuo 1990 birželio iki 1996 Kaune. Iki 1991 ėjo kaip Kauno m. jaunimo leidinys pavadinimu „Langas“. Leido UAB „Langas D“. Redaktorė D. Valevičienė. Tiražas 1990 – 30 000 egz., 1995 – 10 000 egz.

Kai kurie numeriai išleisti su paantraštėmis „Tėčiams ir mamoms“, „Į save ir pasaulį“, „Pažink save ir pasaulį“.

LANKAPUVATH (Lankos agentūra), Šri Lankos nacionalinė informacijos agentūra, veikianti nuo 1978 Kolombe. Kaupia ir platina informaciją apie šalies politinį, ekonominį bei kultūrinį gyvenimą ir svarbiausius pasaulio įvykius. Užsienio informaciją gauna iš AP, Reuters, AFP ir kitų informacijos agentūrų.

LANKAS, spaudos produkcijos matavimo vienetas:

1. **Autorinis lankas** – literatūrinio ar žurnalistinio kūrinio apimties matavimo vienetas. Jį sudaro 40 000 spaudos ženklų (ženklas – kiekviena raidė, skaitmuo, skyrybos ženklas, tarpas tarp žodžių), arba 700 eiluoto teksto eilučių, arba 30 kvadratinė decimetrų (dm²) iliustracijų.

2. **Apskaitos leidybinis lankas** – apima 40 000 spaudos ženklų, bet į jį įeina, be autoriaus medžiagos, dar redakcijos pratarmė, paaiškinimai, antraštės, puslapių ir skyrių numeracija, turinys.

3. **Spaudos lankas** – atspaudas vienoje 60 x 90 cm formato popieriaus pusėje. Jei atspaudas kitokio formato (pvz., 70 x 90 cm, 70 x 108 cm ir kt.) popieriuje, jis vadinamas **fizinio spaudos lanku**. Perskaičiuotas į 60 x 90 cm formatą (padaugintas iš popieriaus ploto koeficiento), jis vadinamas **sutartiniu spaudos lanku**.

LANKSTĖ, FALCAS (vok. Falz – griovelis, lenkimas), lankstomų (falcuojamų) ir įrišamų popieriaus lapų sulenkimo vieta.

LANKSTYMAS, FALCAVIMAS (vok. falzen – lankstyti), vienas iš brošiūravimo procesų – lankstyti į sąsiuvinis išspausdintus lapus, kad puslapiai būtų sudėti numeracijos tvarka.

LANKSTINUKAS, bukletas, viename popieriaus lape išspausdintas ir vieną ar kelis kartus lankstytas, bet nesusegtas leidinys (pvz., reklaminis, informacinis lapelis).

„**LAPAS**“, iliustruotas bulvarinio tipo sekmadieninis laikraštis, leistas 1932-34 Kaune. Leido L. Gurskis, A. Barčius (nuo 1934). Bendradarbiavo P. Augustinaitis, H. Baltrušaitis, J. Marcinkevičius ir kt. Ats. redaktoriai: Alf. Dargis, H. Malaška, B. Povilaitis. Spausdino V. Atkočiūno spaustuvė Kaune. Išėjo 73 numeriai.

LAPAŠINSKAS Jonas (g. 1923 03 04 Slabadoje, Rokiškio aps.), poetas, žurnalistas. 1940-41 mokėsi Rokiškio suaugusiųjų vid. m-loje, 1945-47 – parengiamuosiuose kursuose prie Vilniaus un-to. 1962 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistikos specialybę.

1940-41 buvo Kauno radijo k-to korespondentas, 1944-47 – Vilniaus radijo k-to Jaunimo valandėlių redaktorius, 1949-51 – žurn. „Švyturys“ redakcijos lit. darbuotojas, 1951-55 – laikr. „Kauno tiesa“ reporteris, vyr. redaktoriaus pavaduotojas. 1955-71 – žurn. „Jaunimo gretos“ vyr. redaktorius, 1977-87 – žurn. „Žvaigždutė“ vyr. redaktoriaus.

Išleido poezijos knygas „Jaunystės daina“ (1953), „Žemė ilgisi meilės“ (1968), „Želmenėliai“ (1971), „Duonutė žydi“ (1982). Parašė tekstus daugeliui dainų.

LAPEIKIS Povilas (g. 1940 02 15 Anykščių vls. Surdegio k.), pedagogas, žurnalistas. 1958 baigė Troškūnų vid. m-lą. Vilniaus pedagoginiame in-te įsigijo istorijos ir visuomenės mokslų mokytojo kvalifikaciją. Palangoje, Klaipėdoje, Vilniuje dirbo pedagoginį, komjaunimo, profsąjungų darbą, buvo Vilniaus pedagoginės m-los direktoriaus pavaduotojas, direktorius.

Nuo 1976 – Lietuvos žurnalistų s-gos narys. Dirbo telegramų agentūros ELTA korespondentu, žurn. „Darbas ir poilsis“ vyresn. redaktoriumi, 1987-91 – žurn. „Tarybinė mokykla“, vėliau pertvarkyto į „Tautinę mokyklą“, vyr. redaktoriumi. 1992-95 – „Tiesos“ apžvalgininkas, laikr. „Diena“ skyriaus vedėjas. Nuo 1995 gruodžio – savaitr. „Mūsų balsas“ vyr. redaktoriaus. Periodinėje spaudoje paskelbė eilėraščių, apybraižų. Kartu su P. Masilioniu ir V. Paulausku išleido knygą „Nepriklausomybės žingsniai“ (1994).

LAPELIS, naujienų lapelis, rankraštinė arba spausdintinė (paprastai vienoje lapo pusėje) nereguliariai leista visuomenės informavimo priemonė, teikusi žinias apie svarbiausius politinius įvykius, ekonomikos ir prekybos naujienas. Laikraščio pirmtakas. Pasirodė XV a. didžiuosiuose Europos prekybos centruose. Venecijoje (Italija) ant Rialto tilto XVI a. buvo atidarytas naujienų biuras, kuriame rašytinius naujienų lapelius buvo galima nusipirkti už nedidelę Venecijos sidabro monetą, vadinamą „gazetta“ („grašis“). Pinigo pavadinimu ilgainiui buvo įvardintas už jį perkamas naujienų lapelis, kai kuriose šalyse – ir laikraštis. Vokietijoje naujienų lapelius dažniausiai vadindavo „Zeitungen“ („Žinios“) arba „Neue Zeitung“ („Nauja žinia“). Kaip patikimas informacijos šaltinis buvo labai vertinami pirklų ir didžiųjų XVI a. pramonininkų Fugerių leisti lapeliai „Zeitungen“, kuriuos už metinį mokestį siuntinėdavo norintiems juos gauti. Naujienų lapeliuose daugiausia buvo rašoma apie politikos, ekonomikos bei prekybos naujienas, bažnyčios gyvenimą, epidemijas, kometas ir kitus dangaus „ženklus“, eretikų ir raganą deginimą ir kt.

Lietuvių kalba pirmieji lapeliai išleisti Mažojoje Lietuvoje. Tai buvo Prūsijos valdžios gromatos, pagraudenimai, apsakymai, kurių pirmasis dabar žinomas išleistas 1589 rugsėjo 22. Jame buvo paskelbtas Prūsijos kunigaikščio Jurgio Fridriko įsakas, draudžiąs šotams prekiauti pabučiais bei pakiemiais. Pirmąjį Didžiosios Lietuvos gyventojams skirtą lapelį 1794 balandžio 30 išleido Lietuvos tautinė aukščiausiaji tary-

ba: tai buvo atsišaukimas į Lietuvos gyventojus.

Lietuvoje lapeliai plačiausiai žinomi kaip atsišaukimai (žr.).

V.U.

LAPINAS Jurgis (1856 Alekničiuose (Girininkuose) – 1932 05 09 Vainočiuose, Tilžės aps.), M. Lietuvos veikėjas. Baigęs pr. m-lą, mokėsi Berlyno misionierių m-loje. Nuo 1890 buvo Tilžėje leidžiamų laikraščių korektorius. Pasirašinėjo „Ūkininko“ ir „Varpo“ 1895–1902, „Tėvynės sargo“ 1899–1901, „Žinyčios“ 1900–02, „Naujienų“ 1902 atsakomoju redaktoriumi. Iš jo knygnešiai gaudavo knygų ir laikraščių. Rašinėjo į leidinius „Aušra“ (Jagomasto, 1897), „Lietuviškas laiškas“ (1897), „Naujoji lietuviška ceitunga“ (1897-98) ir kt.

LAPINSKAITĖ Gitana (g. 1965 12 13 Panevėžyje), televizijos žurnalistė. 1984 baigė Panevėžio 5-ąją vid. m-lą, 1989 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistiką, 1988 – šio un-to Visuomeninių profesijų fak. anglų kalbos vertėjos-konsultantės specialybę. Nuo 1995 rugsėjo gilino teležurnalistikos žinias Ohajo (JAV) unte ir 1996 įgijo tarptautinės telekomunikacijos magistro (MA) laipsnį.

1988 pradėjo dirbti Lietuvos radijo Laidų užsieniui vyr. redakcijos redaktore. 1990-97 buvo Lietuvos televizijos Naujienų redakcijos užsienio informacijos skyriaus vyresn. redaktore. Rengė TV laidas užsienio gyvenimo temomis ir komentarus tarptautinės politikos klausimais. Nuo 1997 – „Lietuvos ryto“ televizijos reporterė.

LAPINSKAS Zenonas (1928 06 10 Kamajuose, Rokiškio aps. – 1991 11 10 Kaune), mokytojas, žurnalistas. 1947 baigęs Rokiškio 1-ąją vid. m-lą, Vilniaus un-te studijavo lietuvių kalbą. 1948-51 buvo Rokiškio 1-osios vid. m-los mokytojas, 1951-57 – direktorius. 1958-61 dirbo Rokiškio rajono laikr. „Po spalio vėliava“ redaktoriumi, 1962-68 – Kaišiadorių rajono laikr. „Į komunizmą“ redaktoriumi. Nuo 1968 iki 1990 – Lietuvos radijo ir televizijos Kauno vyriausiosios redakcijos vyr. redaktoriaus. Daugelį metų buvo Lietuvos žurnalistų sąjungos Kauno skyriaus pirmininkas.

LATGA, žr. Lietuvos autorių teisių gynimo asociacija.

LATVIJA, Latvijos Respublika (Šiaurės Rytų Europa), nepriklausoma nuo 1918, gyventojų – 2,5 mln. (132 vieta pasaulyje), sostinė – Ryga, oficiali kalba – latvių.

Pirmieji tekstai latvių k. pasirodė Vokietijoje – 1525 ten išspausdintoje, bet neišlikusioje evangelikų liuteronų knygoje. Seniausiomis knygomis latvių k. laikomos P. Kanizijaus „Katalikų katekizmas“ (Vilnius, 1585) ir M. Liuterio „Mažasis katekizmas“ (Karaliaučius, 1586). Pirmoji spaustuvė Latvijoje įkurta 1588. Ją Rygoje įrėngė vokietis Nikolas Molynas (Nocolaus Mollyn), per 37 metus išleidęs 179 knygas. XIX a. 7 dešimtmetyje buvo įkurta ir pirmosios latvių leidyklos bei spaustuvės, ir 9 dešimtmetyje kasmet jose buvo išleidžiama po 200 knygų.

Pirmuoju periodiniu leidiniu laikomas 1680 Rygoje leistas savaitraštis vokiečių k. „Rigische Montags (Donnerstags) Ordinari Post Zeitung“ („Rygos trečiadienio (ketvirtadienio) bendros pašto žinios“), kurio tęsinys buvo 1681–1710 ejęs laikr. „Rigische Novellen“ („Rygos naujienos“). Pirmasis latviškas peri-

odinis leidinys buvo 1768 išėjęs estų žurnalinio leidinio „Lühhike õppetud“ („Trumpas pamokymas“) metinio komplekto vertimas į latvių k. 1768 pradėjo eiti ir pirmasis originalus latvių žurnalo tipo leidinys „Latviešu Arste“ („Latvių gydytoja“). 1797-99 buvo leidžiamas pirmas tikras žurnalas „Latviska Gada Grāmata“ („Latviška metų knyga“). O pirmasis laikraštis (savaitraštis) latvių k. „Latviešu Avizes“ („Latvių laikraščiai“) pasirodė 1822 Jelgavoje ir ėjo iki 1915. 1832-46 buvo leidžiamas antras latvių laikraštis – „Tas Latviešu Laužu Draugs“ („Tas latvių liaudies draugas“). Iki 1860 iš viso pasirodė 11 latvių periodinių leidinių. Pirmasis latvių dienraštis „Rīgas Lapa“ („Rygos laikraštis, dienraštis“) ėjo 1877-80 Rygoje. Kai kurie laikraščiai, pradėti leisti XIX a., ėjo ir kitame šimtetyje: „Mājas Viesis“ („Namų svečias“, 1856–1910), „Baltijas Vēstnesis“ („Baltijos šauklys“, 1868–1906, 1917–20), „Balss“ („Balsas“, 1878–1907), žurnalas „Zemkopis“ („Ūkininkas“, 1893–1915), o 1904 pasirodęs laikr. „Cina“ („Kova“) ėjo net iki 1991, 1907 pradėtas leisti žurn. „Latvijas Lauksaimnieks“ („Latvijos žemdirbys“) – iki 1940, laikraštis „Jaunākās Zinas“ („Naujausios žinios, naujienos“) – nuo 1911 iki 1940. 1900 iš viso ėjo 28 periodiniai leidiniai, 1914 – 135, 1930 – 321, o 1938 – 203 (149 žurnalai).

Per metus išleidžiama daugiau kaip 1500 knygų ir brošiūrų. 1990 ėjo 152 laikraščiai (103 latvių k.) ir 80 žurnalų, 1996 – 190 laikraščių ir 170 žurnalų. Svarbesni nacionaliniai dienraščiai: „Diena“ („Diena“, žr.), „Neatkarīga Cina“ („Nepriklausoma kova“, žr.), „Rīgas balss“ („Rygos balsas“, eina nuo 1957 latvių ir rusų k., tir. 87 000 egz.), „SM-Segodnia“ („SM šiandien“, nuo 1945 rusų k., tir. 65 000 egz.), „Vakara zinas“ („Vakaro žinios“, žr.); savaitraščiai: „Atmoda atpūtai“ („Pabudimas poilsiui“, eina nuo 1988, tir. 10 000 egz.), „The Baltic Times“ („Baltijos laikas“, nuo 1996 anglų k., tir. 10 000 egz.), „Dienas bizness“ („Kasdieninis biznis“, nuo 1992, tir. 17 000 egz.), „Latvijas zeme“ („Latvijos žemė“, nuo 1989, tir. 25 000 egz.), „Lauku avize“ („Kaimo laikraštis“, žr.), „Nakts“ („Naktis“, nuo 1992, tir. 17 000 egz.); žurnalai: „Dadzis“ („Dagys“, nuo 1957, tir. 16 000 egz.), „Liesma“ („Liespa“, nuo 1958, tir. 20 000 egz.), „Mūsmajās“ („Mūsų namai“, nuo 1993, tir. 77 000 egz. latvių k. ir 23 000 egz. rusų k.), „Rīgas laiks“ („Rygos laikas“, nuo 1993, tir. 16 000 egz.), „Santa“ („Santa“, moterims, nuo 1991, tir. 70 000 egz. latvių k. ir 30 000 egz. rusų k.).

Latvijos informacijos agentūra LETA (žr.) įkurta 1919. Nuo 1990 Rygoje veikia ir agentūros BNS (žr.) bendrovė.

Radijas veikia nuo 1925, yra 1,6 mln. radijo imtuvų (597 imt. 1000 gyv.), televizija – nuo 1954, yra 1,2 mln. televizorių (448 tel. 1000 gyv.). Latvijos radijas ir Latvijos televizija programą transliuoja latvių ir rusų k. Yra nepriklausomų radijo ir televizijos stočių.

Pirmas dokumentinio kino filmas sukurtas 1910. Daugiausia jų – apie Latvijos gamtą, kultūros darbuotojus.

v.u.

„LATVIJOS LIETUVIS“: 1. Savaitinis laikraštis, leistas 1930-31 Rygoje. Pirmasis numeris išėjo 1930 gruodžio 19. Leido Latvijos lietuvių s-ga. Tautinės orientacijos leidinys rašė apie Latvijoje gyvenančių lietuvių vienybės reikalus, informavo apie Lietuvos politinį, ekonominį gyvenimą. Bendradarbiavo K. Inčiūra,

J. Savickis, Vaižgantas ir kt. Ats. redaktorius S. Burlevičius. Spausdino K. Narkevičiaus spaustuvė Rygoje. Išėjo 8 numeriai.

Nuo 1931 vasario 27 vietoj „Latvijos lietuvių“ ir „Rygos balso“ (žr.) išėjo „Lietuvių balsas“ (žr.). GB.

2. Latvijos lietuvių kultūros d-jos laikraštis, einantis nuo 1989 lapkričio Kaune kas keturis mėnesius. Iki 1993 buvo leidžiamas Latvijoje. Redaktoriai J. Rudokas, J. Kružikas. Tiražas 500 egz.

LATVIJOS LIETUVIŲ PERIODIKA, periodiniai leidiniai, kuriuos leido arba leidžia lietuviai Latvijoje. Pirmieji lietuviai Latvijos teritorijoje įsikūrė ne vėliau kaip XII a. Nemažai lietuvių į Latviją išvyko po 1831 ir 1863 sukilimų, taip pat XIX a.pab.–XX a. pr. ieškoti darbo. 1914 Latvijoje gyveno 95 000, 1920 – 25 500, 1935 – apie 23 000, 1959 – 32 400, 1979 – 37 800 lietuvių.

Periodinius lietuviškus leidinius buvo bandoma įsteigti XIX a. pabaigoje. 1881 Mintaujos spaustuvininkas E. Zislakas įteikė prašymą Rusijos Vyriausiajai spaudos reikalų valdybai spausdinti Mintaujoje savaitr. „Lietuvos žinios“. Tačiau leidimas nebuvo gautas. Caras atmetė ir Rygos lietuvių draugijos „Aušros“ klubo prašymą leisti žurn. „Aušrinė“ (1883). Panašaus likimo susilaukė ir Liepojos spaustuvininko V. Nimano 1883 prašymas leisti savaitr. „Žemaitiškas laikraštis“. Latvijos lietuvių periodiniai leidiniai pasirodė XX a. pr. 1906 Rygoje L. Jakavičius pradėjo leisti satyros ir humoro žurn. „Juokdarys“ (žr.). Nuo 1907 iki 1909 ten pat ėjo darbininkams skirtas laikr. „Pirmyn“. 1909 balandžio mėn. pasirodė katalikiškas lietuvių darbininkų savaitr. „Rygos garsas“ (žr.), leistas iki 1917, tų metų pabaigoje – demokratinės pakraipos savaitr. „Rygos naujienos“ (žr.), ėjęs iki 1915. 1913-14 ir 1917 Rygoje ėjo socialdemokratinis lietuvių darbininkų savaitr. „Vilnis“ (žr.), 1914-15 L. Jakavičius leido dvisavaitį literatūros, humoro ir satyros laikr. „Botagas“ (žr.). 1914 ten pat trumpai buvo leidžiamas kariams skirtas laikr. „Kareivių tiesa“ (išėjo 3 numeriai), 1917 – pirmasis Lietuvos karininkų laikr. „Laisvas žodis“ (žr.) bei Rygos lietuvių s-gos savaitr. „Liuosybė“ (išėjo 7 numeriai). Latvijos socialdemokratų lietuvių sekcija 1919 leido laikr. „Darbininkų kova“ (žr.).

Rygos spaustuvininkas K. Narkevičius 1921 įsteigė ir iki 1931 leido savaitr. „Rygos balsas“ (žr.). 1925-26 žurnalistas J. Paleckis Rygoje leido visuomeninį žurn. „Naujas žodis“ (žr.), kuris paskui buvo perkeltas į Lietuvą. Rygoje 1927-28 ėjo laikr. „Liaudies balsas“ (žr.), 1928-30 – mėnesinis žurn. „Laisvas žodis“ (žr.), 1930-31 – laikr. „Darbininkų balsas“ (žr.), 1932 – „Laisvės kovotojas“, 1932-33 – „Laisvė“ (žr.), 1933 – „Lietuvių mintys“ (žr.), 1933-34 – „Darbo frontas“ (žr.). Pastaruosius laikraščius daugiausia leido socialdemokratai. 1930-31 Latvijos lietuvių s-ga leido savo savaitr. „Latvijos lietuvis“ (žr.). 1931 vietoj jo ir savaitr. „Rygos balsas“ Latvijos lietuvių s-ga ėmė leisti laikr. „Lietuvių balsas“ (žr.), ėjusį iki 1940. Buvę savaitr. „Rygos balsas“ leidėjai 1933 įsteigė katalikišką mėnesinį laikr. „Lietuvis“ (žr.).

Atkuriant Lietuvos nepriklausomybę ir pagyvėjus Latvijos lietuvių visuomeninei veiklai, vėl pasirodė Latvijos lietuvių periodiniai leidiniai. 1989 Latvijos lietuvių kultūros d-ja pradėjo leisti savo laikr. „Latvijos lietuvis“ (žr.), einantį kas keturis mėnesius, o Latvijos

lietuvių bendruomenė 1994 atgaivino 1931-40 leista laikr. „Lietuvių balsas“ (žr.), kuris eina kas du mėnesius.

V.U.

LATVYS Jonas (1903 01 14 Šarkiškių k., Varėnos vls. – 1949 08 20 Vilniuje), spaudos darbuotojas. 1928 baigęs Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnaziją, studijavo Krokuvos un-te agronomiją, Vilniaus un-te teisę. 1931-38 buvo laikr. „Vilniaus žodis“ ats. redaktorius, 1938-39 – laikr. „Lietuvos žinios“ korespondentas Varšuvoje. Bendradarbiavo leidiniuose „Vilniaus žodis“, „Lietuvos žinios“, „Vilniaus balsas“. Buvo parengęs redaktoriaus užrašus „Svečiuose pas lenkų cenzorius“.

LAUCEVIČIUS Bronius (slap. Bronius Vargšas; 1884 08 31 Kelmėje – 1916 03 31 Čikagoje, JAV), rašytojas, dramaturgas. Mokėsi privačiai Šiauliuose, dirbo vaistinėje. 1905 išvyko į JAV, apsigyveno Čikagoje. Subūrė lietuvių scenos mėgėjus; 1913 suorganizavo trupę, pavadintą „Veidrodžio“ b-ve. Buvo mėgėjų teatro spektaklių aktorius ir režisierius. 1914-15 leido ir redagavo žurn. „Veidrodis“, kuriame paskelbė dramos veikalų, straipsnių apie režisūrą, vaidybą, dekoravimą. Laikraščiuose „Kova“ ir „Lietuva“ išspausdino apsakymų. Mėgėjų teatro scenoje buvo statomos jo dramos „Paskutinė banga“ (1906), „Pirmieji žingsniai“ (1909), „Milijonai vandeny“ (1909), „Žmonės“ (1910), „Penktas įsakymas“ (1912), „Svetimas dievas“ (1913), „Gadynės žaizdos“ (1913).

LAUCIUS Jeronimas (g. 1946 01 01 Panevėžio aps. Glebauskų k.), inžinierius, spaudos darbuotojas, vaikų rašytojas. 1963 baigė Ramygalos vid. m-lą, 1968 – Kauno politechnikos in-tą. Dirbo įvairių ūkinį ir administracinį darbą. Nuo 1988 – žurn. „Žvaigždutė“ vyr. redaktorius.

Pirmą knygutę vaikams išleido 1980. Nuo to laiko pasirodė daugiau kaip 50 knygų, daugiausia skirtų vaikams. Tarp jų – „Pasakų vagys“ (1992), „Kristina, skrisk“ (1992), „Slibinų kalnas“ (1993), „Viską gali Milžinai“ (1996), taip pat aforizmų rinkiniai „Situacijos be anotacijų“ (1989), „Aforizmai iš gyvenimo“ (1991), miniatiūrų knygutė „Vilties yra“ (1989), novelių knygutė „Jei Tau sunku“ (1992). Vaikams skirtų knygų yra išversta į rusų, baltarusių, lenkų kalbas. Pagal pasaką „Slibinų kalnas“ 1996 pastatytas televizijos spektaklis.

Nuo 1994 yra Pasaulinės lietuvių vaikų literatūros asociacijos „Lietuviška vaikų knyga“ prezidentas. Asociacija išleido lietuvių vaikų kūrybos knygas „Beržo tošėlė“ (1995) ir „Paslapčių namelyje“ (1996).

LAUCIUS Juozapas (g. 1935 01 01 Pakruojo vls. Bedrių k.), žurnalistas, socialinių mokslų daktaras. 1967 baigė Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1977 apgynė ekonomikos mokslų kandidato disertaciją (1995 nostrifikuota socialinių mokslų daktaro laipsniu). 1952-54 dirbo Radviliškio rajono laikr. „Raudonoji žvaigždė“ korespondentu. Nuo 1974 iki 1992 – žurn. „Mokslas ir technika“ vyr. redaktorius. Dirbdamas žurnalo redakcijoje, dėstė Vilniaus un-to Žurnalistikos katedroje; 1982 suteiktas docento vardas.

Pagrindinė rašinių tematika – informatika, moks-

linė-techninė informacija, ekonomika, valdymas, technikos klausimai. Parašė knygas „Atramos taškas – technika“ (1987), „Informacija šiandien ir rytoj“ (1990).

LAUČKA Juozas Bronius (1910 01 23 Broktone, Masačusetso valstijoje – 1993 09 09 Vašingtone, JAV), visuomenės veikėjas, žurnalistas. Grįžęs su tėvais į Lietuvą, augo Vabalninke. 1928 baigė Panevėžio gimnaziją, studijavo teisę Lietuvos un-te. 1930 išvyko į JAV. Iki 1933 redagavo laikr. „Darbininkas“, buvo Lietuvių darbininkų s-gos centro sekretorius. 1937-38 studijavo teisę Kolumbijos un-te. 1936-45 Bruklino leistos „Lietuvos“ redaktorius. 1938 Niujorko pasaulinės parodos lietuvių dienos ir dainų šventės k-to pirmininkas. 1940 10 15 dalyvavo lietuvių delegacijoje pas prezidentą F. D. Ruzveltą. 1951-52 buvo „Amerikos balso“ lietuvių tarybos redaktorius, 1952-58 – tarybos Europoje vedėjas. 1958 perkeltas į JAV informacijos agentūrą Vašingtone. Vilniuje išėjo publicistinių straipsnių rinkinys „Žvilgsniai per Atlantą“ (1992).

LAUKAITIS Antanas (g. 1926 01 10 Leipalingyje, Seinų aps.), žurnalistas. 1943 Kaune baigė gimnaziją. 1946-49 tarnavo amerikiečių kariuomenėje, bendradarbiavo laikraščiuose „Mintis“ ir „Mūsų kelias“ (Vokietijoje). 1949 atvyko į Australiją. Buvo „Australijos lietuvių“ ir „Mūsų pastogės“ bendradarbis. 1953-73 – savaitr. „Mūsų pastogė“ sporto skyriaus vedėjas, nuo 1952 – JAV lietuvių dienr. „Draugas“ ir savaitr. „Dirva“ korespondentas Australijoje. Nuo 1952 Lietuvių, nuo 1955 Australijos žurnalistų s-gų narys. 1962-67 Sidnėjaus „Plunksnos“ klubo pirmininkas. Oficialus Lietuvos tautinio olimpinio k-to atstovas 2000 metų Sidnėjaus olimpiadoje.

LAUKAITIS Juozas (1873 02 02 Giniūnuose, Prienų vls. – 1952 08 15 Vladimire, Rusijoje), visuomenės veikėjas, spaudos darbuotojas. 1897 baigė Peterburgo dvasinę akademiją. 1902-11 – Seinų kunigų seminarijos profesorius. 1906 įsteigė ir iki 1907 redagavo katalikų leidinį „Šaltinis“. 1908 įsteigė kunigams skirtą žurn. „Vadovas“. Vienas iš Šv. Kazimieros d-jos knygoms leisti steigėjų. 1906 įkūrė Laukaičio, Dvaranausko, Narjausko ir b-vės spaustuovę. Žurn. „Vadovas“, nuo 1926 – žurn. „Tiesos kelias“ vedė skyrelį, skirtą kalbos dalykams. Bendradarbiavo dienr. „Vilniaus žinios“, žurnaluose „Gimtoji kalba“, „Draugija“. 1947 buvo suimtas ir įkalintas. Mirė Vladimiro kalėjime.

„**LAUKININKAS**“: 1. „Naujos lietuviškos ceitungos“ priedas, leistas 1910-13 Tilžėje. Ėjo kartą per savaitę, nuo 1912 – kartą per mėnesį. Rašė augalininkystės, žemdirbystės, gyvulininkystės klausimais, spausdino didaktinio pobūdžio straipsnius. Redagavo M. Kiošis. Spausdino O. Mauderodės spaustuovė Tilžėje gotišku šriftu. Išėjo 103 numeriai.

2. Mažųjų laukininkų susivienijimo savaitinis laikraštis, leistas 1923-24 Tilžėje. Rašė apie žemdirbių problemas, spausdino patarimus, žinias iš Klaipėdos krašto ir iš Didžiosios Lietuvos. Redagavo M. Kiošis. Spausdino Jagomasto spaustuovė „Lituania“ Tilžėje gotišku šriftu. Išėjo 45 numeriai.

„**LAUKININKYSTĖS LAIŠKAS NEMUNO ŠALIES**“, „urėdiškas laiškas laukininkystės kameros

Klaipėdoje“, ėjęs 1921-22 Klaipėdoje, spausdintas lietuvių ir vokiečių k. gotišku šriftu. Leido Klaipėdos laukininkystės Kamara. Ats. redaktorius dr. Linter. Spausdino F. Zybarto spaustuvė Klaipėdoje. Pasirodė 31 numeris.

„LAUKININKŲ PATARĖJAS“, „Lietuvos keleivio“ dvisavaitis priedas, ėjęs 1927-31 Klaipėdoje gotišku šriftu. Leido Lietuvių susivienijimas Klaipėdos krašte. Spausdino įvairius patarimus žemdirbiams, mokė naujų ūkininkavimo būdų. Ats. redaktoriai: J. Jakužaitis, V. Jokaitis. Spausdino „Ryto“ spaustuvė Klaipėdoje.

„LAUKININKŲ PRIETELIS“, „Lietuviškos ceitungos“ mėnesinis priedas, leistas 1896-1900 Klaipėdoje gotišku šriftu. 1896-97 vadinosi „Laukininko prietelis“. Leido Holcas ir Šernius. Spausdino žemdirbystei, ūkininkavimui, namų tvarkymui skirtus straipsnius, patarimus. Ats. redaktorius J. Šmit. Spausdino Holco ir Šerniaus spaustuvė Klaipėdoje. Išėjo 38 numeriai.

Nuo 1900 vietoj „Laukininkų prietelio“ pradėjo eiti „Lietuvos ūkininkas“ (žr.).

G.B.

„LAUKO DARBININKAS“, Lietuvos žemės ūkio darbininkų profsąjungos mėnesinis laikraštis, leistas 1924-25 Kaune. Leido šios profsąjungos Centro valdyba. Informavo apie jos veiklą, svarstė žemės ūkyje dirbančių žmonių reikalus, žemės reformos klausimus, socialinės politikos problemas. Bendradarbiavo A. Dagys, J. Papartis, V. Sakalauskas ir kt. Ats. redaktorius J. Paplauskas. Spausdino „Raidės“ spaustuvė. Išėjo 15 numerių.

G.B.

„LAUKU AVIZE“ („Kaimo laikraštis“), Latvijos savitraštinis, einantis nuo 1988 Rygoje. Vienas didžiausių ir populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 104 000 egz.

LAURAITIS Antanas (g. 1943 02 15 Josvainiuose, Kėdainių aps.), spaudos ir radijo žurnalistas. 1961 baigė Kėdainių 1-ąją vid. m-lą, 1967 – Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. žurnalistikos specialybę.

1969-75 dirbo laikr. „Lietuvos žvejys“, 1975-78 – dienr. „Tarybinė Klaipėda“ redakcijose. 1978-91 – Lietuvos radijo korespondentas Žemaitijos zonoje. Nuo 1991 – Klaipėdos miesto ir apskrities laikr. „Klaipėda“ korespondentas Šilutės rajone ir Kaliningrado srityje.

Parašė ir išleido knygas „Šilalė“ (1980), „Baltijos laivų statykla“ (su P. Digriu, 1987).

LAURINAITIS Jonas Martynas (1894 02 01 Būčiūnų k., Šiaulių aps. – 1966 09 25 Čikagoje, JAV), karininkas, spaudos darbuotojas. 1915 baigė Veiveriuose pedagoginius kursus, 1919-20 mokėsi Aukštuosiuose lietuvių kalbos kursuose Kaune ir lankė Aukštųjų kursų humanitarinį skyrių. 1944 pateko į Vokietiją. 1945 buvo lietuvių tremtinių bendruomenės pirmininkas Eichstato-Rebendorfo stovykloje, tos stovyklos laikr. „Dienos žinios“ redaktorius. Vėliau apsigyveno JAV, Čikagoje.

Nepriklausomoje Lietuvoje buvo vienas iš Lietuvių žurnalistų ir rašytojų s-gos, Lietuvių-latvių vienybės, Kariuomenės pirmūnų (karių, veikusių Rusijoje) ir Lietuvių kalbos draugijų steigėjų ir valdybos narių.

1920-23 redagavo žurn. „Atspindžiai“, 1920-22 – „Kariškių žodis“, 1921 – „Mūsų žinynas“. Suredagavo karių auklėjimo leidinius „Kareivis – Lietuvos gynėjas“ (1926), „Laisvės kelias“ (1934). Bendradarbiavo periodiniuose leidiniuose „Lietuvių balsas“, „Santara“, „Vadas“, „Karo archyvas“.

LAURINAITIS Stasys (g. 1925 02 26 Šarūnuose, Žagarės vls.), publicistas, istorikas. 1954 baigė Aukštąją partinę m-lą prie TSKP CK. 1949-51 buvo laikr. „Komjaunimo tiesa“ redaktoriaus pavaduotojas, 1951 – žurn. „Žvaigždutė“, 1957-61 – laikr. „Tėvynės balsas“ redaktorius. Nuo 1955 iki 1968 dirbo dienr. „Tiesa“ redaktoriaus pavaduotoju, 1968-69 – žurn. „Kultūros barai“ vyr. redaktoriaus pavaduotoju, 1970-75 – Vyriausiojoje enciklopedijų redakcijoje, 1975-76 – Lietuvos Mokslų akademijos Istorijos in-te. Nuo 1978 dėstė Vilniaus pedagoginiame in-te. 1990-91 – laikr. „Tarybų Lietuva“ redakcijos darbuotojas.

Parašė publicistines apybraižas „Du keliai“ (1960), „Jų dievas“ (su S. Bistricku, 1962), knygas „Prieš „vieningosios srovės“ atgarsius“ (1976), „Kovoje už socialistinę Lietuvą“ (su A. Rakūnu, 1983).

LAURINAVIČIUS Algimantas (g. 1939 04 04 Kračiuose, Kėdainių aps.), televizijos žurnalistas. 1958 baigė Kračių vid. m-lą, 1973 – Vilniaus un-te Lietuvių kalbos ir literatūros specialybę ir įgijo filologo, lietuvių kalbos ir literatūros dėstytojo kvalifikaciją. Dirbo pedagoginį darbą. Nuo 1974 – Lietuvos televizijoje: buvo Informacijos vyr. redakcijos vyresn. redaktorius, nuo 1976 – skyriaus vedėjas, nuo 1977 – vyr. redaktoriaus pavaduotojas, 1981-88 – Vaikų ir jaunimo laidų vyr. redakcijos vyr. redaktorius, 1989-91 – Propagandos vyr. redakcijos vyr. redaktoriaus pavaduotojas. Nuo 1992 – Lietuvos televizijos Visuomeninių programų direkcijos vyresn. redaktorius.

Rengė laidas jaunimo auklėjimo, politinėmis temomis, pastaraisiais metais – Lietuvos istorijos klausimais.

LAURINAVIČIUS Jonas (g. 1938 07 07 Trakų aps. Onuškio vls. Pajautų k.), žurnalistas, filologas. 1959-64 Vilniaus un-te studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą. 1964-89 dirbo Lietuvos radijo korespondentu, Kaišiadorių raj. kultūros skyriaus vedėju, Kaišiadorių raj. laikr. „Į komunizmą“ bei Mažeikių raj. laikr. „Pergalės vėliava“ redakcijose. 1990 išrinktas Kaišiadorių rajono tarybos pirmininko pavaduotoju. Nuo 1991 – laikr. „Kaišiadorių aidai“ redaktorius.

Nuo 1972 Lietuvos žurnalistų s-gos narys, Lietuvos kultūros fondo Knygnešio d-jos pirmininko pavaduotojas. Spaudoje paskelbė daugiau kaip 2000 publikacijų kraštotyros tema. Išleido dokumentines apybraižas „Mažeikiai“ (1978), „Birštonas“ (1986), knygas ir brošiūras „Nusilenkimas knygnešiams ir daraktoriams“ (1991), „Jonas Aistis ir Rumšiškės“ (1992), „Gegužinė“ (1995), „Guronys“ (1995), „Stasys Tijūnaitis“ (1995), „Žemės šauksmas“ (1995), „Brūkštelėjimai: Aforizmai ir sentencijos“ (1996).

LAURINAVIČIUS Marius (g. 1971 10 21 Vilniuje), žurnalistas. 1989 baigė Vilniaus 47-ąją vid. m-lą, 1994 – Vilniaus un-to Komunikacijos fak. Žurnalistikos in-tą ir Tarptautinių santykių ir politikos mokslų in-tą. Nuo

1991 dirba dienr. „Lietuvos rytas“ redakcijoje: buvo teisėsaugos ir užsienio skyrių reporteris, apžvalgininkas, skyriaus vedėjas, nuo 1995 – vyr. redaktoriaus pavaduotojas. Daugiausia rašo Lietuvos užsienio politikos ir tarptautiniais klausimais.

LAURINČIUKAS Albertas (g. 1928 01 01 Šiauliuose), žurnalistas. 1948 baigė Šiaulių berniukų gimnaziją, 1950 – Šiaulių mokytojų in-to Fizikos-matematikos fak., 1959 – Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistikos specialybę. Nuo 1950 dėstė fiziką Šiaulių J. Janonio vid. m-loje, kartu dirbo „Komjaunimo tiesos“ korespondentu Šiaulių sričiai. 1953-54 – laikr. „Tarybinis mokytojas“ redaktoriaus pavaduotojas, 1954-60 – „Komjaunimo tiesos“ redaktorius, 1960-64 ir 1968-70 – laikraščių „Tiesa“, „Selskaja žizn“ bei „Moscow News“ korespondentas JAV, akredituotas prie Jungtinių Tautų Organizacijos. Nuo 1970 iki 1988 buvo laikr. „Tiesa“ redaktorius, 1971-75 – Lietuvos žurnalistų s-gos pirmininko pavaduotojas, 1975-88 – pirmininkas. Nuo 1971 Lietuvos rašytojų s-gos narys.

Parašė ir išleido knygas „Vienos balandžiai“ (apybraižos, 1960), „Trečioji dolerio pusė“ (apybraižos, 1964), „Juodasis kraujas“ (kelionių po Afrikos kontinentą išpūdžiai, 1969), „Matadoras“ (apsakymai vaikams, 1971), „Vidutinė moteris“ (pjesė, 1971), „Varinė saulė“ (apybraižos, 1972), „Akimirka teisybės“ (drama, 1976), „Neapykantos spalva“ (drama, 1978), „Taiklioji ranka“ (apsakymai vaikams, 1980), „Amžini beržai“ (Rusijos siluetai, apybraižos, 1980), „Paskutinis prašymas“ (drama, 1983). Parašė scenarijus televizijos filmams „Linksmasis amerikietis“, „Džiunglių spalvos“.

Už kelionių apybraižas apdovanotas tarptautiniu J. Fučiko medaliu, V. Mickevičiaus-Kapsuko ir A. Tolstojaus premijomis.

„LAUŽAS“, Vilniaus skautų dr. J. Basanavičiaus akademinės draugovės dvimėnėsis informacinis biuletenis, ėjęs 1991-92 Vilniuje. Redaktorius R. Tupčiauskas. Tiražas 500 egz. Išleista 12 numerių.

LAUŽYMAS, spaustuvės darbo rūšis, kai iš rinkinio skilčių, linijų, antraščių, klišių, tarpinės medžiagos sudaromi puslapiai. Be teksto ir iliustracijų, laužant į puslapį sudedamos lentelės, išnašos, puslapių antraštės, pagina, norma, signatūra, atsklandos ir užsklandos. Laužant sudėtingesnius leidinius, daromas laužinio maketas.

LAUŽINYS, laužymo metu sudaryta forma, nuo kurios daromi atspaudai ant popieriaus lapų.

LAUŽYTOJAS, rinkėjas, atliekantis laužymą, surenkantis antraštes. Taip pat žr. Metranpažas.

LAZAUSKAS Gražvydas Juozas (g. 1914 01 19 Pašeimenių k., Vilkaviškio aps.), spaudos darbuotojas. 1935 baigė Kauno aukštesniąją technikos m-lą. 1935-44 dirbo „Drobės“ ir „Litekso“ fabrikuose. 1945 pasitraukė į Vokietiją, 1949 – į JAV, apsigyveno Čikagoje.

Spaudoje bendradarbiavo nuo 1928 (laikraščiuose „Lietuvos ūkininkas“, „Lietuvių kelias“, „Nepriklausoma Lietuva“, „Lietuvos žinios“, „Naujienos“ ir kt.). Redagavo Vokietijoje leistus leidinius „Inžinieriaus kelias“ (1946), „Technikos pasaulis“ (1946-48). 1953-64 ir 1967-69 buvo žurn. „Sėja“ redaktorius. Nuo 1976 redaguoja Čikagoje leidžiamą savaitr. „Sandara“, yra žurn. „Technikos žodis“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas.

„LAZDIJETIS“, Lazdijų miesto tarybos laikraštis, ėjęs 1990-92. Redagavo A. Pupienis (žr.), A. Vekterienė. Iš pradžių ėjo kas dvi savaites, nuo 1991 – kas mėnesį. Išleista 26 numeriai. Tiražas 1000 egz.

LAZDIJŲ SPAUSTUVĖ, įkurta 1945. Nuo 1945 spausdino apskrities laikr. „Dzūkų žinios“, nuo 1950 – rajono laikr. „Raudonasis artojas“, kuris vėliau vadinosi „Tarybinis kelias“, o nuo 1962 – „Darbo vėliava“. 1951-53 Lazdijų spaustuvė spausdino ir Lazdijų MTS laikr. „Kolektyvinis darbas“.

1964 Lazdijų spaustuvė gavo linotipą ir buvo prijungta prie Kapsuko spaustuvės. 1976 Lazdijų spaustuvė tapo Alytaus spaustuvės skyriumi. Čia spausdintas Lazdijų raj. laikr. „Darbo vėliava“, kuris nuo 1990 vadinasi „Dzūkų žinios“ ir dabar spausdinamas Alytuje.

1990 Lazdijų spaustuvė tapo savarankiška, valstybine, o 1995 – UAB „Spaula“. Turi iškiliosios spaudos mašinas, spausdina blankus, smulkius spaudinius.

„LAZDIJŲ ŽVAIGŽDĖ“, nepriklausomas Lazdijų rajono savaitraštis, einantis nuo 1996 gruodžio. Įsteigė K. Matulevičius. Leidžia firma „Ryto žvaigždė“. Redaktorius K. Matulevičius. Tiražas 2000 egz.

LAZERINIS DISKAS, vaizdo diskas, kompaktinis diskas analoginei bei skaitmeninei garso, vaizdo ir kt. informacijai saugoti. Disko CD-ROM (žr.) pirmtakas. Plačiau žr. Kompaktinis diskas.

LEGALI (lot. legalis – teisėtas) **SPAUDA**, periodiniai leidiniai, kurie leidžiami viešai, teisėtai, laikantis įstatymų.

LEIDĖJAS, asmuo, leidykla arba kita organizacija, turinti leidybinę teisę ir atsakinga už leidinio leidimą bei platinimą.

LEIDYBA, kultūros ir gamybos sritis: 1) apimanti spaudos produkcijos paruošimą (nuo teminio plano sudarymo iki autoriaus originalo pateikimo leidyklai), redagavimą, gamybą ir spausdintų leidinių platinimą; 2) organizuojanti leidyklų darbą, susijusį su leidybinės produkcijos (knygų, žurnalų, laikraščių, natų) rengimu, išleidimu ir platinimu.

LEIDYBINĖ ORGANIZACIJA, organizacija, turinti leidybines teises.

LEIDYBINĖ TEISĖ, teisė spausdinti ir platinti leidinius.

LEIDYBINIAI DUOMENYS, dalis leidimo duomenų, apibūdinančių leidybos procesą: originalo atidavimo rinkti data, pasirašymo spaudai data, leidinio formatas, apimtis, popieriaus rūšis, šrifto garnitūra, spaudos būdas, tiražas, užsakymo numeris, egzemplioriaus kaina, leidybos įmonės pavadinimas ir adresas.

LEIDYBOS SUTARTIS, autorinės sutarties rūšis, autoriaus arba jo teisių perėmėjo sutartis su leidykla. Sudaroma arba dėl kūrinių, kurį autorius įsipareigoja sukurti ir nustatytu terminu įteikti leidyklai, arba dėl jau gatavo kūrinio, kurį autorius arba jo teisių perėmėjas įteikia leidyklai sutarties sudarymo metu. Leidykla abiem atvejais įsipareigoja išleisti kūrinį sutartu terminu ir sumokėti autoriui arba jo teisių perėmėjui atlyginimą, išskyrus įstatymo nurodytus atvejus. Tipinės leidybos sutartys sudaromos raštu. Autorius įsipareigoja be leidyklos sutikimo neperduoti kūrinio naudotis kitoms organizacijoms (išskyrus periodinių leidinių redakcijas) ir perleisti leidyklai teisę panaudoti kūrinį savo nuožiūra.

Leidybos sutartis – tai dokumentas, kuris reglamentuoja autoriaus ir leidyklos teisinius santykius, kūrinio perdavimo leidyklai ir kūrinio publikavimo terminus, pagrindinius reikalavimus, keliamus rankraščiui (pvz., kalbos, stiliaus, rankraščio spausdinimo, korektūros skaitymo, dalykinių rodyklių sudarymo reikalavimai ir pan.), autoriaus atlyginimo dydį ir atlyginimo išmokėjimo terminus. Tipinėje leidybos sutartyje pažymimos abiejų pusių teisės ir pareigos. Konkreti leidybos sutartis gali numatyti sąlygas, kurių šiaip tipinėje sutartyje gali ir nebūti, tačiau šios sąlygos jokiū būdu neturi pabloginti autoriaus padėties, kurią apibrėžia autorinė teisė. Priešingu atveju konkreti leidybos sutartis netenka savo galios ir gali būti nutraukta.

Skiriamos kelios leidybos sutarties rūšys: 1) sutartis apie originalaus kūrinio perdavimą leidyklai, galinčiai leisti kūrinį bet koku tiražu, arba sutartis apie įsipareigojimą sukurti vertingą meno kūrinį ir jį perduoti leidyklai; 2) autorinė licencinė sutartis (žr.), suteikianti teisę versti kūrinį į kitas kalbas, perdurti šį kūrinį į kitą žanrą (juo remiantis, rašyti kino scenarijų, statyti spektaklį ir pan.) sutarties numatytomis ribomis ir nustatytam terminui.

LEIDYKLA, knygų, žurnalų, laikraščių, plakatų ir kitų spausdinių leidimo įmonė. Leidyklos skirstomos į universaliąsias ir specializuotas (pvz., knygų, laikraščių, žurnalų, muzikos kūrinių; grožinės, mokslo, vaikų, jaunimo literatūros). Leidyklų veikla priklauso kultūros ir gamybos sričiai, apimančiai knygų, periodinių leidinių ir kitų spausdinių rengimą ir leidimą.

Lietuvoje pirmoji leidykla – L. ir K. Mamoničių knygų leidimo įmonė, veikusi 1574–1624 Vilniuje. Joje buvo samdomi žmonės spausdinimo ir leidybos darbams. XVI–XVIII a. panašias spaustuves-leidyklas turėjo Vilniaus universitetas, Vilniaus Šv. Dvasios vienuolynas. XIX a. pab.–XX a. pr. Vilniuje veikė privačios J. Zavadskio, Romų, A. Syrkinio ir kitos leidyklos. Žymiausias po Pirmojo pasaulinio karo Lietuvoje buvo leidyklos „Sakalas“ (žr.), „Spaudos fondas“ (žr.), Knygų leidimo komisija, Šv. Kazimiero draugija (žr.), knygų leidimo bendrovės „Dirva“ (1918 Vilniuje, 1919–40 Marijampolėje, žr.) ir „Kultūra“ (Šiauliuose).

Minėtinos pastarojo laikotarpio leidyklos: „Mintis“ (žr.), Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas (žr.), „Šviesa“ (žr.), „Vaga“ (žr.), „Vyturys“ (žr.). Taip pat žr. „Academia“, „Alma littera“, „Amžius“, „Baltos lankos“, „Caritas“, „Katalikų pasaulis“, „Muzika“, „Pradai“, „Technika“, „Technologija“, Vilniaus universiteto leidykla, „Žurnalistika“.

LEIDYKLOS REDAKCIJA, svarbiausias struktūrinis leidyklos padalinys, kuris užsiima teminiu jam skirtos literatūros krypties planavimu, bendradarbiauja su autoriais, recenzentais, vertina pateikiamus kūrinius ir rengia juos spaudai.

LEIDIMAS: 1. Knygų, laikraščių, žurnalų ir kt. spausdinių gamybos organizavimas.

2. Leidinio egzemplioriai, išspausdinti nuo vieno spausdutinio rinkinio; kelis kartus kartojamo leidinio eilės numeris. Gali būti pakartotasis ir papildytasis leidimai. Pakartotasis – perspausdintas leidimas be pakeitimų arba su nedideliais pakeitimais, nurodant naują tiražą ir pakartojimo eilės numerį. Papildytasis – leidimas, kuriame pateikta naujos medžiagos, lyginant su ankstesniu leidimu.

LEIDIMO DUOMENYS, leidimą apibūdinantys duomenys, skirti informuoti skaitytojus, vesti bibliografinę ir statistinę apskaitą. Leidimo duomenims priklauso: žinios apie asmenis, dalyvaujančius leidyboje (autoriai, sudarytojai, vertėjai, redaktoriai, dailininkai); leidinio pavadinimas; paantraštė, tomų numeriai, jei leidinys susideda iš serijų, tomų, yra periodinis ir tęstinis; autoriaus teisės ženklas, bibliografinis šifras, klasifikacinis indeksas, leidinio anotacija, referatas ir pan. Leidimo duomenys priklauso nuo leidinio rūšies gali būti išdėstyti antraštiniame, antrajame arba paskutiniame lape, bet kuriame viršelio puslapyje ir kitur.

LEIDINIO APIMTIS, leidinio dydis autoriniais lankais (aut. l.), apskaitos leidybiniais lankais (apsk. leid. l.) arba lapų bei puslapių skaičiumi (l., p.).

LEIDINIO DUOMENYS, dalis leidimo duomenų: leidimo vieta (leidyklos arba leidybinės organizacijos vietovė), leidyklos arba leidybinės organizacijos pavadinimas ir leidimo metai. Leidinio duomenys paprastai pateikiami antraštinio lapo apatinėje dalyje, pirmajame arba paskutiniame viršelio puslapyje.

LEIDINIO FORMATAS, leidinio puslapio plotis ir aukštis. Rankraštinės knygos turėjo formatus: in maiori, in mediore, in miniori. Inkunabulai dažniausiai turi formatus: didysis lapas – forma regalis (70 x 50 cm), mažasis puslapis – forma medina ar communis (50 x 35 cm).

XV a. pab. knygų formatas reiškė lapo lenkimo skaičių: folio (be lenkimų, 2 p.), quarto (1 lenkimas, 4 p.), oktavo (2 lenkimai, 8 p.), sedecimo (3 lenkimai, 16 p.) ir kt.

Daugelyje valstybių knygos formatai standartizuoti. Pvz., Anglijoje Britų standartų institutas yra nustatęs tokius knygos formatus: foolscap (17 x 13,5 colių), crown (40 x 50 cm), taip pat large, post, demy, medium, royal, imperial.

Lietuvoje kol kas tokių standartų nėra, todėl dažniausiai knygos formatus nurodomas pagal spaudos popieriaus lapo matmenis (aukštį ir plotį) centimetrais ir iš jo gautų puslapių (lapo dalių) skaičių (84 x 108/16, 70 x 108/32, 60 x 90/16) arba tiesiog matuojant knygos puslapį centimetrais.

Laikraščių formatai skaičiuojami lenkimais. Formatas A2 – 1 lenkimas (buv. „Diena“, „Tvanas“), A3 – 2 lenkimai („Lietuvos rytas“), A4 – 3 lenkimai („Ka-

riūnas“, „Studijų aidai“).

Savo knygų formatų apibrėžimus turi bibliografa, bibliotekininkai. Tai pritaikyti jų reikalams anksčiau paaiškinti knygos formatų apibrėžimai.

L.V.Ž.

LEIDINIO GALVUTĖ, periodinio leidinio pavadinimas, šūkis, nurodymas, kieno organas, ir kiti duomenys, pateikti prie leidinio pavadinimo pirmajame laikraščio puslapyje. Ploname žurnale galvutė dažniausiai būna antrajame trečiajame puslapyje. Storame žurnale galvutės nėra, ją atstoja antraštinis puslapis.

LEIDINIO METRIKA (lenk. metryka < lot. matricula – sąrašas), duomenys apie leidinio sudarytojus, leidėjus, kiti bibliografiniai duomenys. Paprastai pateikiami leidinio pabaigoje.

LEIDINIO PLANAS, prospektas, dokumentas, autoriaus pateikiamas leidyklai, kuriame išdėstoma būsimos leidinio rubrikacija, referatyviai nusakomas kiekvieno skyriaus, skirsnio ir kt. turinys ir apimtis autoriškais lankais arba mašinraščio puslapiais.

LEIDINIO PRIEDAS, papildomas, pridėtinis spaudiny, leidžiamas kartu su pagrindiniu laikraščiu ar žurnalu arba atskirai nuo jo. Pirmuoju atveju jis vadinamas vidiniu priedu, pvz., dienr. „Lietuvos rytas“ priedai „Vartai“, „Mūzų malūnas“, „Bendraamžiai“, dienr. „Respublika“ priedai „Brigita“, „Julius“. Atskirai leidžiamas priedas vadinamas savarankišku priedu. Dažniausiai jis ir spausdinamas, ir platinamas, ir prenumeruojamas atskirai nuo pagrindinio periodinio leidinio, pvz., laikr. „Ūkininko patarėjas“ priedai „Meisteris“, „Šeiminkė“, žurn. „Caritas“ žurnalinis priedas „Žiburėlis“. Neretai tokie periodiniai priedai vėliau tampa savarankiškais laikraščiais arba žurnalais, kaip, pvz., žurnalo „Bevardis“ („Šimtavardis“) priedai „Aha!“ ir „Naminukas“, žurn. „Mūsų gamta“ priedai „Hobby“, „Medžiotojas ir meškeriojas“. Dažniausiai priedus leidžia universalaus turinio periodiniai leidiniai, tenkindami skaitytojų siauresnius specifinius poreikius. Jie gali būti leidžiami kultūros, literatūros, technikos, verslininkystės temomis, skirti moterims, vaikams, vyrams. Kartais leidžiami ir informacinio arba pramoginio pobūdžio periodiniai priedai (dažniausiai savaitgaliais). Pagrindinė laikraščio ar žurnalo priedo paskirtis – labiau gilintis į tam tikrų socialinių arba profesinių sričių ir grupių problemas.

V.U.

LEIDINIO TIRAŽAS (pranc. tirage), vieno pavadinimo ir leidimo knygos, žurnalo, laikraščio išspausdintų egzempliorių skaičius. Tiražas gali būti dalinis, masinis, metinis, papildomasis, vienkartinis.

Dalinis tiražas, atskirai išleista ir perduota platinimui leidinio tiražo dalis, nurodoma skliaustuose prie leidinio tiražo. Masinis tiražas – plačiajam skaitytojų ratui skirtas leidinio didelis tiražas. Lietuvoje masiniu tiražu laikoma 30 tūkstančių ir daugiau egzempliorių. Metinis leidinio tiražas – per metus išleisto periodinio leidinio ar tos pačios knygos bendras egzempliorių skaičius. Metinė leidyklos produkcija – leidyklos spaudiniai per metus. Jie skaičiuojami egzemplioriais, lankais, pinigais. Papildomasis tiražas – papildomi spaudinio egzemplioriai, išspausdinti pardavus leidinio tiražą (pagrindinį). Kartais spausdinant

nuo matricos arba pagrindinio tiražo rinkinio jis dėl ekonominių priežasčių (pvz., autorinio honoraro) leidėjui nuslepiamas, nenurodomas. Vienkartinis tiražas – vidutinis periodinio leidinio vieno numerio egzempliorių skaičius.

LEIDINYS, poligrafiškai apipavidalintas suredaguotas spaudiny, skirtas perduoti jame užfiksuotą informaciją. Gali būti neperiodinis (žr.) ir periodinis (žr.).

LEIDINYS PLONAS VIRŠELIAIS, meniškai apipavidalintas leidiny (knyga), kurio viršelis būna aptrauktas persiėviečiančia plona plėvele, išleistas dideliu tiražu, naudojant dažniausiai prastesnės kokybės popierių.

LEIDINYS SU PARALELINIU TEKSTU, keliomis skirtingomis kalbomis išspausdintas leidiny; viena šių kalbų būna originalo kalba, kitos – verstinės.

LEIMONAS Juozas (1900 08 23 Daugidiskės dvare, Gudelių vls., Marijampolės aps. – 1963 05 04 Bostone, JAV), ekonomistas, spaudos darbuotojas, visuomenės veikėjas. 1922 studijavo teisę Lietuvos un-te, 1923-27 – ekonominius ir politinius mokslus Šveicarijoje, Fribūro un-te. 1927 ten gavo ekonomikos-valstybės reikalų daktaro laipsnį.

1919-20 buvo ateitininkų s-gos centro v-bos narys ir leidinio „Ateitis“ redakcijos kolektyvo narys. 1927 drauge su E. Turausku redagavo dienr. „Rytas“, nuo 1929 buvo žurn. „Pavasaris“ redaktorius, 1932-40 – Katalikų veikimo centro vadovas. Nuo 1935 dirbo žurn. „Pasaulio lietuvis“ redakcijoje. Išvykęs į JAV, nuo 1951 redagavo žurn. „Vytis“. Nuo 1931 – Lietuvos žurnalistų s-gos narys.

LEIPUS Vladas (g. 1932 01 17 Utenos vls. Mackėnų k.), žurnalistas. 1956 baigė žurnalistikos studijas Vilniaus un-te. 1955-56 buvo „Valstiečių laikraščio“ lit. darbuotojas, 1956-58 – Utenos rajono laikr. „Lenino keliu“ redaktoriaus pavaduotojas, 1958-61 – LKP CK instruktorius. Nuo 1961 iki 1992 dirbo Valst. televizijos ir radijo k-te: radijo programų vyr. redaktoriumi, Telestudijos direktoriumi, „Telefilmo“ vyr. redaktoriumi. Nuo 1958 Lietuvos žurnalistų s-gos narys.

LEITMOTYVAS (vok. Leitmotiv – pagrindinis motyvas < leiten – vesti, vadovauti + Motiv – motyvas), turinio ar stiliaus elementas, pasikartojantis per visą kūrinį (straipsnį, televizijos ar radijo laidą) ir įgyjantis ypatingą reikšmę. Leitmotyvas gali perteikti tam tikrą idėją, gali atlikti kompozicinės jungties vaidmenį.

„LEKIANTEJI LAIŠKAI“ („Lekiantieji Laiszkai Rytprusiszkoses Konserwatywu Draugystes“), „Tiesos prieteliaus“ priedas, ėjęs 1881-82 Priekulėje gotišku šriftu. Leido ir redagavo J. Traušys. Pasirodė 14 numerių.

LEKSIKONAS (gr. lexikon – žodynas), kurios nors kalbos, jos tarmės, rašomosios ar šnekamosios kalbos funkcinio stiliaus, šaltinio ar atskiro kalbos vartotojo žodžių visuma. Leksikonu gali būti vadinamas žodynas (žr.).

LĖKŠTĖ, metalinis diskas, esantis studijinio magnetofono juostos traukimo trakte. Ant jo uždedamas magnetinės juostos rulonas, suvyniotas ant šerdies. Lėkštės skersmuo dažniausiai būna 29 cm, ant jos telpa nuo 1000 iki 1500 m magnetinės juostos.

„**LELIJA**“, Vilniaus siuvimo gamybinio susivienijimo „Lelija“ laikraštis, leistas 1973-90 lietuvių ir rusų k. Iki 1989 vadinosi „Už komunistinį darbą“ ir ėjo kas savaitę (buvo savaitraštis). Redaktoriai: A. Šuopytė (1973-85), B. Kliukaitė-Butkevičienė (1986-90). Tiražas 1973 – 400 egz. lietuvių ir 400 egz. rusų k., 1989 – 600 egz. lietuvių ir 500 egz. rusų k.

LENČIAUSKAS Julius (g. 1944 03 24 Vilkaviškio aps. Vinkšnupių k.), žurnalistas. 1965 baigė Kapsuko gyvulininkystės technikumą, 1979 – Vilniaus un-te žurnalistiką. 1967 pradėjo dirbti Vilkaviškio raj. laikr. „Pergalė“ redakcijoje: buvo lit. darbuotojas, redaktoriaus pavaduotojas. 1979-91 – laikr. „Jonavos balsas“ redaktorius, 1991-96 – dienr. „Respublika“ korespondentas. Nuo 1996 – laikr. „Kauno diena“ korespondentas. Už publicistinius rašinius „Jonavos balse“ 1987 paskirta V. Mickevičiaus-Kapsuko premija.

Išleido knygas „Prisėskim ir pamąstykim“ (1988), „Jonavos rajonas“ (1990).

LENGVENIS Juozas (g. 1944 10 04 Mažeikių aps. Tirkšlių k.), žurnalistas. 1974 baigė Vilniaus un-te žurnalistiką. 1965-72 dirbo Mažeikių raj. laikr. „Pergalės vėliava“ korespondentu, skyriaus vedėju. Nuo 1972 iki 1991 – Skuodo raj. laikr. „Mūsų žodis“ redaktorius. 1991 buvo išrinktas Mažeikių raj. laikr. „Santarvė“ redaktoriumi ir juo dirbo iki 1995. Lietuvos žurnalistų s-gos narys nuo 1974. Rašo žemės ūkio, ekonomikos, moralės, žmogaus būties, tolerancijos temomis. Yra laimėjęs dvi Lietuvos žurnalistų s-gos premijas už karinės-patriotinės tematikos publikacijas.

„**LENINIEČIŲ BALSAS**“, Skaudvilės rajono laikraštis, leistas nuo 1951 vasario 13 iki 1962 balandžio 21. Lietuvos KP Skaudvilės raj. k-to ir DŽDT leidinys, ėjęs du kartus per savaitę, 1951-52 – vieną kartą per savaitę. Redaktoriai: J. Jankauskas (1951-52), O. Bridikienė (1952-54), Vl. Žemaitis (1954-59), S. Baurėnas (1959-61), A. Vaitulevičius (1961-62). Tiražas 1951 – 1000 egz., 1962 – 4234 egz.

„**LENINIETIS**“: 1. Kybartų rajono laikraštis, ėjęs nuo 1950 gruodžio 16 iki 1959 gruodžio 9. Lietuvos KP Kybartų raj. k-to ir DŽDT leidinys, leistas du kartus per savaitę. Redaktoriai: V. Šidlauskas (1950-54), P. Mažuika (1954-55), V. Pačėsa (1955-58), St. Rudzevičius (1958-59). Tiražas 1951 – 1000 egz., 1959 – 2000 egz.

2. Vievio rajono laikraštis, leistas nuo 1951 vasario 5 iki 1962 balandžio 25. Lietuvos KP Vievio raj. k-to ir DŽDT leidinys, ėjęs du kartus per savaitę. Redaktoriai: B. Rozentalis (1951-52), S. Iskinas (1952-62). Iki 1956 liepos 28 ėjo taip pat lenkų k. „Leninovic“. Tiražas 1951 – 650 egz., 1962 – 2330 egz.

„**LENINO KELIU**“: 1. Priekulės rajono laikraštis, leistas nuo 1951 sausio 31 iki 1959 rugsėjo 30. Lietuvos KP Priekulės raj. k-to ir DŽDT leidinys, ėjęs du

kartus per savaitę. Redaktoriai: B. Bubliskas (1951-52), Z. Dabrauskis (1952-59), F. Kerpauskas (1959), R. Žulkutė (1959). Tiražas 1951 – 1000 egz., 1959 – 2250 egz.

2. Jiezno rajono laikraštis, ėjęs nuo 1951 kovo 17 iki 1962 balandžio 27. Lietuvos KP Jiezno raj. k-to ir DŽDT leidinys, leistas du kartus per savaitę, 1951 – vieną kartą per savaitę. Redaktoriai: V. Vaicekuskas (1951-52), St. Surdokas (1952), St. Daniukova (1953-60), J. Vinskas (1960), P. Chlebopaševs (1960-62). Tiražas 1951 – 1000 egz., 1962 – 4000 egz.

„**LENINO PRIESAKAI**“: 1. LKP CK ir LTSR Ministrų Tarybos laikraštis prie Nemenčinės teritorinės gamybinės kolūkių ir tarybinių ūkių v-bos, leistas 1959 01 01 – 1962 12 25 Nemenčinėje. Ėjo tris kartus per savaitę. Nuo 1959 01 01 iki 1962 04 21 buvo LKP Nemenčinės raj. k-to ir DŽDT leidinys, nuo 1962 04 26 – LKP CK, LTSR MT laikraštis prie Nemenčinės tarp-rajoninės teritorinės kolūkių ir tarybinių ūkių gamybinės v-bos. 1962 06 14–07 10 – LKP Nemenčinės raj. k-to ir DŽDT leidinys. Redaktoriai: M. Savčenko (1958-61), I. Vyšnionas (1961-62), F. Ivenkovas (1962). Ėjo taip pat rusų k. „Zavety Lenina“ ir lenkų k. „Przykazania Lenina“. Tiražas 1959 – 628 egz., 1962 – 3738 egz.

2. Šalčininkų rajono laikraštis, ėjęs nuo 1963 kovo 2 iki 1991 gegužės 25 tris kartus per savaitę. Iki 1965 buvo LKP CK ir LTSR Ministrų Tarybos laikraštis prie Eišiškių gamybinės v-bos, nuo 1965 – LKP Eišiškių raj. k-to ir DŽDT leidinys. 1962 gruodžio mėn. sujungus Eišiškių ir Šalčininkų rajonus, leistas tų rajonų gyventojams, o 1972 Eišiškių rajoną pavadinus Šalčininkų rajonu, tapo LKP Šalčininkų raj. k-to ir LDT leidiniu. Nuo 1991 sausio 1 – Šalčininkų raj. LDT leidinys, nuo 1991 Nr. 69 – Šalčininkų rajono Tarybos laikraštis. Iki 1991 rugpjūčio ėjo pavadinimu „Lenino priesakai“, 1991 Nr. 66-73 vadinosi „Laba diena“. Redaktoriai: F. Ivenkovas (1963), N. Riskovas (1963-72), St. Kamarauskas (1974-75), E. Gotoveckis (1976-91), P. Ringevičius (1991). Tiražas 1987 – 600 egz., 1991 – 205 egz. Ėjo rusų k. „Zavety Lenina“ (tir. 1991 – 7700 egz.) ir lenkų k. „Przykazania Lenina“ (1991 – 1700 egz.).

1991 rugsėjo 25 laikr. „Laba diena“ buvo prijungtas prie Šalčininkų krašto laikr. „Šalčia“ (žr.).

„**LENINO VĖLIAVA**“, Žiežmarių rajono laikraštis, ėjęs nuo 1951 rugpjūčio 25 iki 1955 birželio 29. Lietuvos KP Žiežmarių raj. k-to ir DŽDT leidinys, leistas du kartus per savaitę, 1951-52 – vieną kartą per savaitę. Redaktoriai: L. Petravičius (1951-52), M. Muraškovas (1952-54), M. Rėpša (1955). Spausdino „Varpo“ spaustuvė Kaune. Tiražas 1951 ir 1955 – 1000 egz.

LENKIJA, Lenkijos Respublika (Centrinė Europa), nepriklausoma nuo 1918, gyventojų – 38,34 mln. (29 vieta pasaulyje), beraščių – 1,2 proc., sostinė – Varšuva, oficiali kalba – lenkų.

Pirmieji lenkų k. raštai pasirodė 1473 – maldų „Tėve mūsų“ ir „Sveika, Marija“ tekstai. Pirmąja knyga laikoma 1513 Krokuvoje F. Unglerio spaustuvėje išleista maldaknygė „Raj duszny“ („Sielos rojus“).

Pirmasis Lenkijos laikraštis buvo 1619 vokiečių k. Gdanske išėjęs savaitr. „Wochentliche Zeitung“ („Sa-

vaitės naujienos“). Pirmuoju laikraščiu lenkų k. laikomas 1661 pradėtas leisti „Merkuriusz Polski“ („Lenkų Merkurijus“). Iš pradžių jis buvo spausdinamas Krokuvoje, vėliau – Varšuvoje; laikraštis buvo platinamas ir Lietuvoje. 1729 Varšuvoje pradėjo eiti kitas laikr. – „Kurjer Warszawski“ („Varšuvos pasiuntinys“), o Krokuvoje – „Kurjer Polski“ („Lenkijos pasiuntinys“). 1792 pasirodė pirmasis lenkų dienr. – „Gazeta Warszawska“ („Varšuvos laikraštis“), leistas iki 1939. 1975 Lenkijoje ėjo apie 3000 laikraščių ir žurnalų, 1985 – 2887 periodiniai leidiniai, tarp jų 56 dienraščiai.

Per metus išleidžiama daugiau kaip 10 000 knygų. Išeina 66 dienraščiai, jų tiražas 6,085 mln. egz. (158 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai yra „Express Wieczorny“ („Vakarinis ekspresas“, žr.), „Gazeta Wyborcza“ („Rinkiminis laikraštis“, žr.), „Kurier Polski“ („Lenkijos pasiuntinys“, žr.), „Rzeczpospolita“ („Respublika“, žr.), „Trybuna“ („Tribūna“, žr.), „Życie Warszawy“ („Varšuvos gyvenimas“, žr.), „Przegląd Sportowy“ („Sporto apžvalga“, nuo 1921, tir. 170 000 egz.), „Słowo-Dziennik Katolicki“ („Žodis – Katalikų dienraštis“, nuo 1947, tir. 60 000 egz.), „Sztandar“ („Vėliava“, nuo 1990, tir. 110 000 egz.), savaitraščiai: „Forum“ („Forumas“, nuo 1965, tir. 30 000 egz.), „Nie“ („Ne“, satyrinis, bulvarinis, nuo 1990, tir. 500 000 egz.), „Przegląd tygodniowy“ („Savaitės apžvalga“, nuo 1981, tir. 210 000 egz.), žurnalai: „Fantastyka“ („Fantastika“, nuo 1982, tir. 100 000 egz.), „Kobieta i życie“ („Moteris ir gyvenimas“, nuo 1946, tir. 280 000 egz.), „Polityka“ („Politika“, nuo 1957, tir. 350 000 egz.), „Przekrój“ („Apžvalga“, nuo 1945, tir. 80 000 egz.), „Przyjaciółka“ („Bičiulė“, nuo 1948, tir. 1 mln. egz.), „Spotkania“ („Susitikimai“, nuo 1990, tir. 80 000 egz.), „Szpilki“ („Spygliai“, nuo 1935, tir. 100 000 egz.). Visuose administraciniuose centruose leidžiami regioniniai laikraščiai.

Seniausia Lenkijos informacijos agentūra yra PAP (žr.), įsteigta 1944. Nuo 1967 Varšuvoje veikia kooperacinė informacijos agentūra PAI (žr.) ir Centrinė fotografijos agentūra CAF (Centralna Agencja Fotograficzna).

Radijo laidos transliuojamos nuo 1926, yra 16,7 mln. radijo imtuvų (435 imt. 1000 gyv.). Televizija veikia nuo 1952, reguliarios laidos perduodamos nuo 1953, yra 11,35 mln. televizorių (296 tel. 1000 gyv.). Laidas transliuoja visuomeninės kompanijos (akc. b-vės) Polskie Radio (žr.) ir Telewizja Polska, nacionalinė komercinė stotis Polsat, privačios R bei TV stotys (Radio Eska, Radio Kolor, Radio Zet, RMFFM, TV Polonia ir kt.).

Dokumentinio kino filmai kuriami nuo 1897. 1909 buvo įsteigta kino bendrovė „Sfinks“.

V.U.

LENTELĖ, reiškinio aiškinimas atitinkamai sugrupuotų skaičių eilėmis. Spausdinama nuosekliai, kaip to reikalauja tekstas, arba kitoje leidinio vietoje (tada tekste duodama nuoroda į lentelę).

Tai informacijos sisteminimo priemonė, kurioje reikiami duomenys pateikti skiltimis, eilutėmis, skaičiais ir pan. Naudojama ir periodiniuose, ir neperiodiniuose leidiniuose. Pagal paskirtį yra dvi grupės: 1) žinių arba darbinės lentelės (kainininkai, traukiniai, autobusų ar lėktuvų tvarkaraščiai, sociologinių tyrimų rezultatai) ir 2) analitinės lentelės (procesų arba reiškinų analizės duomenys, kuriais remiantis galima padaryti naujas išvadas).

LEONAVIČIUS Juozas (g. 1927 08 11 Prienų vls. Škėvonių k.), sociologas, spaudos darbuotojas. 1953 baigė filosofijos studijas Maskvos un-te, Kaune dirbo komjaunimo darbą. Nuo 1953 dėsto Kauno technologijos un-te, yra sociologijos mokslų habilituotas daktaras. 1958-60 buvo laikr. „Kauno tiesa“ redaktorius. Nuo 1975 – Sociologijos problemų mokslo tarybos prie Lietuvos Mokslų akademijos pirmininko pavaduotojas, tęstinio leidinio „Socialiniai mokslai. Sociologija“ ats. redaktorius. Aktyviai dalyvauja Lietuvos ir užsienio, dažniausiai mokslinėje, spaudoje. Svarb. veikalai: „Valsietičių streikas Suvalkijoje ir Dzūkijoje 1935 m.“ (su J. Maksimavičiumi, 1958), „Studentų laiko biudžetas“ (1980). Parengė spaudai knygą „Studentai ir laikas“. 1966-96 sudarė 34 mokslinių konferencijų ataskaitines knygas ir buvo jų vyr. redaktorius.

LEONAVIČIUS Jonas (1910 08 14(01) Jiezno vls. Škėvonių k. – 1986 11 24 JAV), žurnalistas. 1932 baigė Pirmojo Lietuvos Prezidento karo m-lą. 1932-36 Vytauto Didžiojo un-te studijavo teisę. 1930-35 buvo nuolatinis „Lietuvos aidas“ ir „Vairo“ bendradarbis, vėliau dirbo Eltoje. Rašė į leidinius „Lietuvos keleivis“, „Jaunoji karta“, „Karys“, „Šaltinis“, „Akademikas“. Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys. 1938-39 dirbo Visuomeninio darbo vadyboje, 1939-40 – Vilniaus savivaldybėje, 1940 – Vidaus reikalų m-jos spaudos ir d-jų skyriuje. 1940-41 sovietinės valdžios kalintas Marijampolės kalėjime. 1941 paskirtas Vilniaus radiofono direktoriaus pavaduotoju. Nuo 1943 buvo „Lietuvių archyvo“ vyr. redaktorius. 1945-49 studijavo Insbruko un-te, Austrijoje. 1949 atvyko į JAV, dalyvavo lietuviškoje veikloje, bendradarbiavo „Naujienose“, „Keleivyje“. Pasirašinėjo slapyvardžiais Jo Leo, M. Drabius, dr. Kęstutis Kernuvis ir kt.

LESKAITIS (LASKAUSKAS) Stasys (1902 12 24 Krosnagrūdės k., Beržininkų vls., Seinų aps. – 1964 02 10 Niujorke, JAV), spaudos darbuotojas, rašytojas. Vidurinę mokslą baigė Marijampolėje. 1926-30 studijavo Vytauto Didžiojo un-to Teisių fak. 1934-37 buvo Lietuvos Raudonojo kryžiaus spaudos skyriaus vedėjas, 1938 – žurn. „Vairas“ redaktorius, 1939-40 – Eltos ir dienr. „Lietuvos aidas“ korespondentas Varšuvoje. 1941-43 dirbo Vidaus reikalų tarėjo įstaigoje kultūros reikalų direktijos viršininku, 1943-44 buvo žurn. „Kūryba“ vyr. redaktorius. 1948 atvyko į JAV ir apsigyveno Bruklino. Literatūros ir teatro bei kt. klausimais rašė leidiniuose „Lietuvos aidas“, „Vairas“, „Ateitis“.

Kaip rašytojas pasirašinėjo St. Ivošiškio slapyvardžiu. Išleido romaną „Spūdai“ (1937).

LEŠČINSKAS Vytautas Juozas (g. 1941 04 02 Savanorių k., Leipalingio vls., Lazdijų aps.), žurnalistas. 1960 baigė Leipalingio vid. m-lą, 1969 – Vilniaus un-te lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1967-77 dirbo Vilniaus 1-osios pagalbinės internatinės m-los auklėtoju. 1977 buvo žurn. „Sveikatos apsauga“ redaktorius. Nuo 1977 iki 1992 dirbo žurn. „Šeima“ redakcijoje: buvo pedagogikos ir psichologijos skyriaus, kultūros skyriaus, šeimos ir visuomenės problemų skyriaus redaktorius. Nuo 1992 – laikr. „Žvilgsnis“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, taip pat 1995 pradėjusio eiti žurn. „Žmogus“ redaktorius. 1992 redagavo laikr.

„Fantomas“, 1993 – laikr. „Lietuvos darbininkas“.

Rašo daugiausia kultūros, mokslo, psichologijos, socialinėmis, teisėsaugos temomis. Išleido knygas „...ir moterys...ir vyrai“ (humoristinės novelės, 1995), „Keistoji šatėnė“ (trumpos apysakos ir novelės, 1996).

LETA, Latvijas Telegrafa agentūra, Latvijos telegramų agentūra, veikianti nuo 1919. Buvo įsteigta Liepojoje ir vadinosi Latopress. Tais pačiais metais persikėlė į Rygą ir pasivadino LTA (Latvian Telegraph Agency). Iš pradžių bendradarbiavo su Estijos ir Lenkijos informacijos agentūromis, paskui – ir su kitų šalių analogiškoms įstaigoms. Iki 1940 palaikė nuolatinius ryšius su Reuters, Havas bei Wolffs agentūromis. Aprūpindavo vidaus ir užsienio informacija šalies laikraščius, o paskui – ir radiją. Nuo 1931 iki 1940 Latvijos laikraščiai užsienio informacijos gaudavo ir iš Spaudos departamento, įsteigto Užsienio reikalų ministerijoje. Nuo 1940 Latvijos informacijos agentūra vadinosi LatVTAG, nuo 1973 iki 1991 – LatINFORM, o dabar – LETA.

„LETZBURGER JOURNAL“ („Liuksemburgo laikraštis“), Liuksemburgo dienraštis, einantis nuo 1880 Liuksemburge vokiečių ir prancūzų k. Artimas Demokratų partijos nuostatomis, atspindi visuomenės vidurinių sluoksnių interesus. Tiražas 1996 – 15 000 egz.

LEVICKAS Juozas (1912 Kalvarijos vls. Trakiškių k. – 1942 Rusijoje, Krivošėjino raj., Tomsko sr.), žurnalistas. Vytauto Didžiojo un-te studijavo humanitarinius mokslus ir ekonomiką. Nuo 1930 bendradarbiavo leidiniuose „Suvalkietis“, „Dienos naujienos“, „Dirva“. 1931-32 buvo „Naujojo žodžio“, 1932-40 – „Lietuvos aidas“ reporteris. Daugiausia rašė ekonomikos klausimais. Nuo 1933 buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys, 1940 išrinktas į jos v-bą. 1940 okupantų valdžios represuotas, ištremtas į Tomsko sritį.

LEVIŠKIENĖ-DRUPAITĖ Emilija (g. 1935 10 05 Skėrių k., Linkuvos vls.), žurnalistė. 1961 baigė Vilniaus un-te žurnalistiką. 1956-60 buvo Linkuvos raj. laikr. „Socialistinis kelias“ korespondentė, ats. sekretorė. Nuo 1960 iki 1979 dirbo Šiaulių miesto laikr. „Raudonoji vėliava“ redakcijoje pramonės skyriaus korespondente, nuo 1965 – vedėja, 1979-94 – Šiaulių televizorių g-loje sociologe, sociologijos-psichologijos laboratorijos vadove, nuo 1991 – įmonės laikr. „Žyd-rasis ekranas“ redaktore. Kartu bendradarbiavo miesto ir šalies spaudoje. Nuo 1995 – laikr. „Litas“ korespondentė Šiauliuose.

Rašinių temos – gamyba, statyba, komunalinis ūkis, prekyba, žmonių tarpusavio santykiai, moralės problemos.

„LIAN HE BAO/UNITED DAILY NEWS“ („Jungtinis naujienų dienraštis“), Taivano nepriklausomas dienraštis, einantis nuo 1951 Taibėjejūje kinų k. Didžiausias šalies laikraštis. Tiražas 1996 – 1,2 mln. egz.

„LIAUDIES BALSAS“: 1. Dvisavaitis laikraštis, ėjęs 1927-28 Rygoje. Leido emigravę valstiečiai liaudininkai (po 1926). Kritikavo tautininkų valdžios politiką, telkė demokratines jėgas. Bendradarbiavo K. Boruta, K. Ma-

žeika, J. Plečkaitis, A. Rukas, P. Vikonis ir kt. Ats. redaktorius-leidėjas R. Straumė. Spausdino spaustuvė „Baltika“, vėliau K. Jankevič spaustuvė.

2. Kanados lietuvių savaitraštis, leistas 1932-76 Toronte. Iki 1936 vadinosi „Darbininkų žodis“. Redagavo J. Yla.

„LIAUDIES KULTŪRA“, dvimėnesis žurnalas, leidžiamas nuo 1988 Vilniuje. 1988 ėjo pavadinimu „Kultūrinis švietimas“ kaip LTSR kultūros m-jos ir LTSR mokslinio metodinio kultūros centro leidinys. Leidžia Lietuvos kultūros m-ja ir Lietuvos liaudies kultūros centras. Spausdina šviečiamojo, metodinio ir informacinio pobūdžio medžiagą kultūros ir švietimo darbuotojams ir visuomenei. Vyr. (ats.) redaktoriai: V. Karlonas (1988), J. Mikutavičius (1989-90), D. Rastenienė (nuo 1991). Tiražas 1988 – 6000 egz., 1997 – 1300 egz.

„LIAUDIES MENAS“, JAV lietuvių žurnalas, leistas 1950-51 Čikagoje lietuvių ir anglų k. Leido Lietuvių meno s-ga. Redagavo L. Jonikas, O. Martin-Juodaitytė. Išėjo 9 numeriai.

„LIAUDIES SARGYBOJE“: 1. Milicijos darbuotojų laikraštis, ėjęs 1946, 1948-70 Vilniuje lietuvių ir rusų k. Iki 1965 vadinosi „Milicijos darbuotojas“. 1948-55 buvo leidžiamas kas savaitę, 1956-64 – kas 10 dienų. 1965-70 ėjo kaip savaitraštis. Leido LTSR viešosios tvarkos apsaugos m-ja. Redaktoriai: N. Slesia (1952-63), V. Chadzevičius (1963-70, žr.). Tiražas 360 500 egz. (1970).

2. Lietuvos vidaus reikalų m-jos savaitraštis, leistas 1990-93 Vilniuje kaip atkurtas nuo 1946 ėjęs leidinys. Redaktoriai: J. Dambrauskas (1990-92), Č. Grencėvičius (1992-93). Tiražas 1990 – 20 000 egz. 1993 savaitr. „Liaudies sargyboje“ pakeitė „Sargyba“ (žr.).

„LIAUDIES SPARNAI“, aviacijos sporto žurnalas, leistas 1940 08–1941 05 Kaune vietoj „Lietuvos sparnų“. Ėjo du kartus per mėnesį. Leido LTSR Aeroklubas. Bendradarbiavo J. Dovydaitis, E. Kranevičius, J. Steikūnas, V. Šakalys, J. Trimakas ir kt. Redagavo redakcinė kolegija, ats. redaktorius V. Tupčiauskas. Spausdino V. Atkočiūno spaustuvė Kaune. Išėjo 19 numerių. Tiražas 7000 egz. (1941).

„LIAUDIES SVEIKATA“, mėnesinis darbo žmonių sveikatos žurnalas, leistas 1940-41 Kaune. 1940 Nr.1-5 išėjo kaip „nemokamas mėnesinis liaudies sveikatos laikraštis“. Leido Sveikatos ir socialinės apsaugos m-jos sanitarinės propagandos skyrius, Nr.2-4 – Sveikatos apsaugos liaudies komisariato sanitarinės propagandos skyrius, kitus – Lietuvos TSR Sveikatos apsaugos komisariato Sanitarinio švietimo skyrius. Bendradarbiavo J. Bagdonas, P. Baublys, V. Girdzijauskas, J. Marcinkus, J. Martinaitis, A. Miliuskas, P. Neve-rauskas, J. Savickas, J. Šimkus ir kt. Redagavo A. Pipinytė-Šabonienė (1940), K. Grinius (1941). Spausdino „Žaibo“ spaustuvė Kaune. Išėjo 10 numerių. Tiražas 1940 – 400 000 egz., 1941 – 20 000 egz. G.B.

„LIAUDIES TRIBŪNA“, JAV lietuvių mėnesinis (iš pradžių leistas nereguliariai) tautinės krypties laikraštis, ėjęs 1929-31 Čikagoje. Leido B. Simokaitis, Ame-

rikos lietuvių liaudies s-ga. 1931 buvo prijungtas prie Klivlende leidžiamo savaitr. „Dirva“.

„**LIAUDIES ŪKIS**“, Lietuvos ir Baltarusijos TSR žemdirbystės liaudies komisariato žurnalas, leistas 1919 Vilniuje lietuvių ir lenkų k. Bendradarbiavo Z. Angarietis, B. Matusėvičius ir kt. Redaktorius M. Stankevičius. Išėjo 5 numeriai.

„**LIAUDIES VARPAS**“, mėnesinis žurnalas, leistas 1933-34 Kaune. Pirmasis numeris išėjo 1933 rugsėjo mėn. Leido akc. b-vė „Varpas“. Nušvietė Lietuvos ekonominio, politinio ir visuomeninio gyvenimo klausimus, akcentavo žmogaus laisvės ir humanizmo idėjas. Bendradarbiavo J. Būtėnas, K. Čeplinskas, V. Gečius, J. Geniušas, K. Grinius, C. Petrauskas ir kt. Ats. redaktorė F. Bortkevičienė. Spausdino akc. b-vės „Varpas“ spaustuvė. Išėjo 6 numeriai. Karo komendanto įsakymu buvo uždarytas.

LIAUDININKŲ PERIODIKA, demokratinės pakraipos periodiniai leidiniai, orientuoti daugiausia į valstietiją ir išreiškiantys liaudininkų politinės srovės nuostatas. Pirmuoju tokios politinės orientacijos leidiniu laikytinas savaitr. „Lietuvos ūkininkas“ (žr.), pasirodęs 1905 gruodžio mėn. Vilniuje ir ėjęs kaip Lietuvos demokratų partijos organas. 1909-15 ten pat buvo leidžiamas šios partijos laikr. „Lietuvos žinios“ (žr.). Abiejų leidinių redakcijos taip pat leido įvairios tematikos priedų („Žemė“, „Mokykla“, „Sveikata“, „Žibutė“, „Aušrinė“, „Farmaceutų reikalai“).

Pirmojo pasaulinio karo metu, 1916 pradžioje, Petrograde pasirodė savaitr. „Naujoji Lietuva“ (žr.), kuris siekė suderinti visų lietuvių socialistų demokratinė srovių, ypač liaudininkų, interesus. 1917 jis tapo susikūrusios Lietuvos socialistų liaudininkų partijos spaudos organu. 1918 šią partiją pertvarkius į Lietuvos revoliucinių socialistų liaudininkų partiją, pasirodė nauji partijos laikraščiai „Kovos vėliava“ (ėjo 1918-19 Vilniuje, žr.), „Rytojus“ (1919 Raseiniuose), „Draugas“ (1920-24 ir 1926 Kaune, žr.), „Kovos kelias“ (1926 Kaune) bei „Socialistas liaudininkas“ (1926 Tauragėje). 1927 pastarosios partijos pagrindu susikūrusi Lietuvos socialistų revoliucionierių maksimalistų s-ga (veikusi iki 1940 vidurio) 1927-29 Karaliaučiuje leido ir nelegaliai Lietuvoje platino laikr. „Revoliucionierius“ (žr.). Lietuvos socialistų liaudininkų demokratų partija, veikusi 1917-18 Rusijoje ir 1918-22 Lietuvoje, 1919 Kaune leido laikr. „Saulėtekis“, o 1919-20 – „Darbas“ (žr.).

1918 pabaigoje atkurta Lietuvos valstiečių s-ga (veikusi 1905-15) savo spaudos organu laikė atgaivintą savaitr. „Lietuvos ūkininkas“ (žr.), kuris 1918 ėjo Vilniuje, 1919-40 – Kaune. Kai 1922 pab. iš Lietuvos valstiečių s-gos ir Lietuvos socialistų liaudininkų demokratų partijos susikūrė Lietuvos valstiečių liaudininkų s-ga (veikusi iki 1936), „Lietuvos ūkininkas“ tapo vienu svarbiausių šios partijos leidinių. Leido ir priedus „Žemė“, „Sveikata“, „Jaunimas“, „Literatūros priedas“, „Savivaldybė ir kooperacija“, „Apžvalga“. 1922 buvo atgaivintas ir dienr. „Lietuvos žinios“ (žr.) leidimas: ėjo kaip šios liaudininkų partijos leidinys. Lietuvos liaudininkai taip pat atnaujino 1889-1905 ėjusio žurn. „Varpas“ (žr.) leidimą, leido žurnalus jaunimui ir moksleiviams „Jaunimas“ (žr.), „Moksleivių varpai“

(žr.), „Moksleivis“ (žr.).

Antrojo pasaulinio karo metais (1942-44) pogrindyje veikusi Lietuvos valstiečių liaudininkų s-ga leido laikr. „Nepriklausoma Lietuva“ (žr.). V.U.

LIAUŠKIENĖ Aurelija (g. 1959 03 18 Kelmėje), žurnalistė. 1984 baigė Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę. Nuo 1980 iki 1990 dirbo laikr. „Vakarinės naujienos“ ir žurn. „Darbas ir poilsis“ redakcijose, 1990-92 – laikr. „Lietuvos aidas“ spec. korespondente. 1992 perėjo į Lietuvos televiziją. Kartu su operatoriumi V. Tvaronu kūrė Valstybės kontrolės departamento laidą „Faktas“. 1993-94 buvo „Hermio“ banko atstovė informacijai, 1994-97 – „Lietuvos aidas“ spec. korespondentė. Nuo 1997 – laikr. „Žurnalistų žinios“ redaktorė. Rašė ekonominėmis temomis, apie likimo nuskriaustus žmones, kaimo menininkus. Nuo 1996 Lietuvos žurnalistų s-gos deleguota Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos tarybos narė.

LIAUŠKIENĖ Birutė (g. 1937 08 21 Panevėžyje), žurnalistė. 1960 baigė Vilniaus un-te žurnalistiką. Nuo 1960 iki šiol dirba Lietuvos radijo Informacijos redakcijos korespondente kultūros ir švietimo klausimais. 1994 tapo Lietuvos radijo „Auksinės bitės“ laureate.

LIBIJA, Libijos Respublika (Šiaurės Afrika), nepriklausoma nuo 1951, gyventojų – 5,23 mln. (103 vieta pasaulyje), beraščių – 36,2 proc., sostinė – Tripolis, oficiali kalba – arabų.

Iki nepriklausomybės paskelbimo plito laikraščiai italų ir anglų k. Vienas pirmųjų leidinių arabų k. – 1943 pradėjęs eiti dienr. „Tarabius al-Gharb“ („Tripolis“). Nuo 1959 buvo leidžiamas sekmadieninis laikr. anglų k. „Tripoli Mirror“ („Tripolio veidrodis“), nuo 1960 – dienr. italų k. „Il Giornale di Tripoli“ („Tripolio laikraštis“), nuo 1961 – savaitr. anglų k. „Sunday Ghibli“ („Sekmadieninis giblis (vėjo pavadinimas)“). Pastarieji laikraščiai daugiausia buvo skiriami Libijoje dirbantiems užsieniečiams. Vėliau pasirodė politinių partijų ir visuomeninių judėjimų leidiniai arabų k. 1969 pradėtas leisti dienr. „Al-Fajir al-Jadid“ („Naujoji aušra“, žr.), 1970 – laikr. „Al-Thawrah“ („Revoliucija“), 1971 – mėnesinis žurn. „Jeish al-Shaab“ („Liaudies armija“).

Per metus išleidžiama apie 120 knygų. Išeina 4 dienraščiai, jų tiražas 115 000 egz. (22 egz. 1000 gyv.). Svarbesni laikraščiai: „Al-Zahaf al-Akhdar“ („Žaliosis puolimas“, žr.), „Al-Jamahiriya“ („Respublika“, eina nuo 1980, tir. 20 000 egz.), „Jamahiriya Mail“ („Respublikos paštas“, anglų k., eina nuo 1977, tir. 10 000 egz.); leidžiami laikraščiai bei žurnalai žemės ūkio darbuotojams – laikr. „Al-Ard“ („Kraštas“, tir. 10 000 egz.), kultūros darbuotojams – žurn. „Al-Thaqafa al-Arabiya“ („Arabų kultūra“, tir. 20 000 egz.), darbininkams – savaitr. „Al-Mishal“ („Kibirkštis“, tir. 10 000 egz.), policininkams – „Al-Shorti“ („Policininkas“, tir. 3000 egz.), studentams – žurn. „Al-Talib“ („Studentas“, tir. 20 000 egz.). Iš viso eina apie 30 periodinių leidinių.

Libijos informacijos agentūra JANA(žr.) įkurta 1964.

Radijas veikia nuo 1957, yra 1,1 mln. radijo imtuvų (210 imt. 1000 egz.), televizija – nuo 1968, yra 0,485 mln. televizorių (93 tel. 1000 gyv.). R laidos transliuo-

jamos arabų ir anglų k., TV – arabų, anglų, italų bei prancūzų k. (tai atlieka Libijos Respublikos radijas ir televizija).
V.U.

LICENCIJA (lot. licentia – leidimas), leidimas, teisės suteikimas, pvz., leisti periodinį leidinį, pasinaudoti kūriniu, versti jį į kitą kalbą, perdirbti ir pan.

„LIDOVE NOVINY“ („Liaudies laikraštis“), Čekijos rytinis dienraštis, leidžiamas nuo 1990 Prahėje (atgavintas 1893 įsteigtas laikraštis). Tiražas 1996 – 130 000 egz.

LIEKIS Algimantas (g. 1943 10 16 Tauragės aps. Stokaičių k.), inžinierius, žurnalistas, socialinių mokslų daktaras. Baigęs Šilutės raj. Vainuto vid. m-lą, mokėsi Kauno politechnikos in-te, kur 1965 gavo pramoninės ir civilinės statybos inžinieriaus diplomą. 1966-68 dirbo laikr. „Komjaunimo tiesa“, 1968-70 – žurn. „Jaunimo gretos“, 1972-80 – žurn. „Mokslas ir technika“ redakcijose. 1970-72 buvo leidinio „Sparnai“, 1980-84 – žurn. „Statyba ir architektūra“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas. Apgynęs disertaciją iš mokslo ir technikos istorijos, nuo 1984 dirba Lietuvos istorijos in-te mokslo darbuotoju. 1990 (kartu su E. Juškiu) atkūręs Lietuvos, Latvijos ir Estijos mokslininkų 1940 pradėtą leisti bendrą anglų, vokiečių, prancūzų k. žurn. „Revue Baltique“, tapo jo vyr. redaktoriumi; 1990 įkūrė (kartu su E. Juškiu) ir žurn. lietuvių ir anglų k. „Lietuvos mokslas“, yra jo vyr. redaktorius. 1994-95 vadovavo Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo in-tui. Nuo 1997 leidžia ir redaguoja atkurtą mokslinį žurn. „Lietuvių tauta“.

Spaudoje bendradarbiauja nuo 1966. Paskelbė apie 550 mokslinių ir publicistinių straipsnių, parašė arba sudarė 16 knygų, tarp jų „Laimingi žmonės“ (apybraižos, 1982), „Lietuvos mokslinės-techninės draugijos“ (1985), „Nenugalėtoji Lietuva“ (5 t., 1992-96), „LKP agonijos kronika“ (3 t., 1996), „Prezidentai“ (1995, 1997), „Signatarai. Vasario 19“ (dokumentinės apybraižos, 1996).

„LIEPSNOS“, Lietuvos mergaičių laikraštis, leistas 1937-40 Marijampolėje, Kaune (1937). Dvisavaitis katalikiškos orientacijos leidinys. Leido Pavasarininkų mergaičių s-ga. Svarstė švietimo, dorovės, auklėjimo katalikiška dvasia klausimus. Bendradarbiavo B. Brazdžionis, E. Butrimavičius, Vl. Dičiūnas, P. Drevinis, O. Gustaitė, St. Yla, S. Krasauskas, St. Raila, K. Skrudytė, J. Steponaitis, A. Sušinskas, J. Švabaitė, A. Valaitis, St. Vanagaitė ir kt. Leidėja-redaktorė O. Labanuskaitė. Spausdino „Šešupės“ spaustuvė Marijampolėje. Tiražas 14 500 egz. (1937).
G.B.

LIETUVA, Lietuvos Respublika (Šiaurės Rytų Europa), nepriklausoma nuo 1918, gyventojų – 3,71 mln. (118 vieta pasaulyje), sostinė – Vilnius, valstybinė kalba – lietuvių.

Pirmoji lietuviška knyga pasirodė 1547 už Lietuvos ribų, Karaliaučiuje (Mažajoje Lietuvoje) – Martyno Mažvydo „Catechismusa Prasty Szadei“ (žr.). XVI a. pab. ir XVII a. pr. vykusios reformacijos ir katalikybės šalininkų tarpusavio kova sudarė sąlygas ir Lietuvoje atsirasti knygoms lietuvių k. 1595 Vilniuje buvo išleistas Mikalojaus Daukšos išverstas iš lenkų k. J. Ledes-

mos „Katechismas, arba mokslas kiekvienam krikščionu priwalus“, o 1599 – M. Daukšos pamokslų rinkinio vertimas į lietuvių k. „Postilla Catholica“. Netrukus pasirodė ir pirmas originalus veikalas lietuvių k. – Konstantino Sirvydo Vilniuje sakytų pamokslų santraukos „Punktai sakymų“ (1629 – I dalis ir 1644 – II dalis).

Pirmuoju Lietuvos periodiniu leidiniu laikomas 1760 (pagal kai kuriuos šaltinius 1759) Vilniuje pradėtas leisti laikraštis lenkų k. „Kurjer Litewski“ („Lietuvos pasiuntinys“, žr.). Pirmasis periodinis leidinys lietuvių k. – 1823-25 Tilžėje leistas žurnalo pobūdžio spaudinys „Nusidavimai Dievo karalystėje“ ir 1832-1921 Karaliaučiuje ejęs jo tęsinys „Nusidavimai apie Evangelijos praplatinimą tarp žydų ir pagonų“ (žr.). 1849 Klaipėdoje ėjo pirmasis lietuviškas laikr. „Lietuvininkų Prietelis“ (žr.). 1849-80 Karaliaučiuje buvo leidžiamas F. Kuršaičio redaguojamas savaitr. „Keleivis“ (žr.). 1878 Klaipėdoje pradėjo eiti laikr. „Lietuviška ceitunga“ (žr.), o 1879 Niujorke – pirmasis Amerikos lietuvių periodinis leidinys „Gazieta lietuwiszka“ (žr.). 1883-86 Mažajoje Lietuvoje (Ragainėje ir Tilžėje) ėjo pirmasis lietuvių žurnalas lotyniškomis raidėmis „Auszra“ (žr.), skirtas Didžiąjai Lietuvai. Po jo Tilžėje buvo leidžiami kiti lietuviški žurnalai – „Šviesa“ (žr.), „Varpas“ (žr.), „Žemaičių ir Lietuvos apžvalga“ (žr.), „Ūkininkas“ (žr.), „Tėvynės sargas“ (žr.), „Žinyčia“ (žr.), „Naujienos“ (žr.), o JAV – „Apšvieta“ (žr.), „Nauja gadynė“ (žr.). Bandyta lietuviškus leidinius leisti ir pačioje Lietuvoje. Apie 1850 ruošiasi leisti laikraštį žemaičių k. Nuo 1857 lietuvišką laikr. „Aitvaras“ (žr.) ruošėsi leisti L. Ivinskis (žr.). Tais pačiais metais laikraštį lietuvių k. ketino leisti M. Akelaitis. 1859 M. Valančius parengė laikr. „Pakeleivingas“ (žr.) projektą. Tačiau nė vienas iš šių laikraščių nepasirodė – nebuvo gautas Rusijos caro valdžios leidimas. Iki 1863 sukilimo nespėta išleisti ir oficialių valdžios laikraščių rusų, lietuvių bei žemaičių k. „Drug Naroda“. Tik 1864 sukilėliams pasisekė išleisti du numerius leidinio lenkų ir lietuvių k. „Žine apej Lenku wajna su Maskolejs“ (žr.). O 1864 lietuviška spauda lotyniškais rašmenimis visai buvo uždrausta – iki 1904 (žr. Spaudos draudimas). Nelegaliomis sąlygomis Lietuvoje 1897 pasirodė pirmasis J. Bielinio parengtas ir išspausdintas valstiečiams skirtas laikr. „Baltasis erelis“ (žr.) numeris.

Panaikinus spaudos draudimą, 1904 pab. Peterburge pradėjo eiti pirmas legalus lietuvių periodinis leidinys Rusijos imperijoje – savaitr. „Lietuvių laikraštis“ (žr.), o Vilniuje – pirmasis lietuvių dienr. „Vilniaus žinios“ (žr.). Savo leidinius ėmė leisti besikuriančios politinės partijos. Lietuvos socialdemokratai, dar 1896 pradėję užsienyje leisti laikr. „Lietuvos darbininkas“ (žr.), 1899 – laikr. „Aidas Lietuvos darbininkų gyvenimo“ (žr.), 1901 – žurn. „Darbininkų balsas“ (žr.), o 1904 – žurn. „Draugas“ (žr.), Vilniuje 1906-08 vieną po kito leido savaitraščius „Naujoji gadynė“ (žr.), „Skardas“ (žr.), „Žarija“ (žr.), paskui žurn. „Visuomenė“ (žr.), o Rygoje nuo 1913 – laikr. „Vilnis“ (žr.). Lietuvos demokratai 1905 Vilniuje įsteigė savaitr. „Lietuvos ūkininkas“ (žr.), 1909 – laikr. „Lietuvos žinios“ (Vilniuje, žr.). Lietuvių tautinio sąjūdžio veikėjai nuo 1906 Vilniuje leido laikr. „Lietuvis“ (žr.), nuo 1907 – „Viltis“ (žr.), o nuo 1914 – žurn. „Vairas“ (žr.). Krikščionys demokratai Kaune 1905

ėmė leisti žurnalo tipo savaitr. „Nedėldienio skaitymas“ (žr.), paskui – žurnalinius leidinius „Šaltinis“ (žr.), „Vienybė“ (žr.), „Šviesa“ (žr.), „Draugija“ (žr.), „Ateitis“ (žr.), savaitr. „Rygos garas“ (Rygoje, žr.) bei laikr. „Aušra“ (Vilniuje, žr.).

Po lietuviškos spaudos legalizavimo Lietuvoje pasirodė įvairioms skaitytojų grupėms skirti periodiniai leidiniai: jaunimui – „Draugas“ (žr.), „Jaunimas“ (žr.), moksleiviams – „Aušrinė“ (žr.), „Ateitis“ (žr.), moterims – „Lietuvaitė“ (žr.), vaikams – „Šaltinėlis“. Pradėjo eiti specializuoti leidiniai žemdirbiams – „Lietuvos bitininkas“ (žr.), „Žemdirbys“ (žr.), mokytojams – „Mokykla“ (žr.), „Mokytojas“ (žr.), mokslininkams – „Lietuvių tauta“ (žr.), muzikams – „Vargonininkas“ (žr.), teatralams – „Teatras“, literatams – „Vaivorykštė“ (žr.).

Lietuviška periodika buvo tebeleidžiama ir už Lietuvos ribų – Mažojoje Lietuvoje (žr. Mažosios Lietuvos periodika), JAV (žr. JAV lietuvių periodika). Pirmojo pasaulinio karo metais lietuviški laikraščiai ėjo ir Rusijoje – Petrograde, Maskvoje, Voroneže: „Socialdemokratas“ (žr.), „Naujoji Lietuva“ (žr.), „Lietuvių balsas“ (žr.), „Vadas“ (žr.).

1918 atkūrus Lietuvos valstybę, buvo atgaivinti prieš karą leisti politinių partijų periodiniai leidiniai, įsteigta naujų įvairių visuomeninių organizacijų, draugijų, sąjungų, bendrųjų laikraščių bei žurnalų, pradėjo eiti daug oficialių (valdžios leidžiamų ir globojamų) ir bendrojo pobūdžio visuomeninių-politinių laikraščių bei dienraščių, atskiroms skaitytojų grupėms skirtų leidinių, įvairių profesijų ir veiklos sričių žmonėms specializuotų žurnalų, savaitraščių bei laikraščių, nemažai religinio turinio periodinių leidinių, regioninių laikraščių ir savaitraščių. 1918-40 iš viso ėjo apie 2000 pavadinimų laikraščių ir žurnalų (žr. Nepriklausomos Lietuvos periodika, Klaipėdos krašto periodika). Daugiausiai kaip 100 pavadinimų lietuvių periodinių leidinių tuo laikotarpiu ėjo lenkų okupuotame Vilniuje. Ten buvo leidžiami laikraščiai bei savaitraščiai ir lenkų, rusų, baltarusių, jidiš k. (žr. Vilniaus krašto periodika). Lietuviškus laikraščius, savaitraščius bei žurnalus tebeleido ir lietuvių išėvija Europoje, Šiaurės ir Pietų Amerikoje (žr. D. Britanijos lietuvių periodika, JAV lietuvių periodika, Lotynų Amerikos šalių lietuvių periodika).

1940 birželio mėn. prasidėjus sovietinei Lietuvos okupacijai, beveik visi laikraščiai ir žurnalai buvo sustabdyti, daugelis buvusių redaktorių ir žurnalistų atleista iš darbo. Keletą mėnesių ėjo dienraščiai „Lietuvos aidas“ (žr.), „Lietuvos žinios“ (žr.), „XX amžius“ (žr.). Buvo pradėti leisti komunistines idėjas ir tarybinę santvarką propaguojantys dienraščiai „Tiesa“ (žr.), „Komjaunimo tiesa“ (žr.), „Vilniaus balsas“ (žr.), „Tarybų Lietuva“ (žr.), „Darbininkų žodis“ (žr.), laikraščiai „Kareivių tiesa“ (žr.), „Valstiečių laikraštis“ (žr.), „Raudonasis sportas“ (žr.), „Raudonarmietis“ (žr.), laikraščiai rusų k. „Truženik“, „Novaja žizn“, „Krasnoje znamia“, lenkų k. „Gazeta Ludowa“, „Prawda komsomolska“ (žr.), „Prawda Wileńska“ (žr.), „Prawda pionierska“ (žr.), jidiš k. „Der emes“, „Vilner emes“. 1941 pavasarį pradėti leisti apskričių laikraščiai „Raudonoji vėliava“ (žr.), „Panevėžio tiesa“ (žr.), „Naujasis kelias“ (žr.), „Tarybų Žemaitija“ (žr.), daugelyje apskričių plito antikomunistinės rezistencijos leidiniai (žr. Pogrindinė periodika). Buvo leidžia-

mi prieš karą ėję žurnalai „Kultūra“ (žr.), „Laisvoji mintis“ (žr.), „Gimtasai kraštas“ (žr.), „Mokykla ir gyvenimas“ (žr.), „Žiburėlis“ (žr.), „Gimtoji kalba“ (žr.), „Bibliografijos žinios“ (žr.), „Mūsų girios“ (žr.), „Žemės ūkis“ (žr.), „Veterinarija ir zootechnija“ (žr.), „Naujoji sodyba“ (žr.), „Komunistas“ (žr.), keli žurnalo tipo tęstiniai leidiniai botanikos, matematikos, medicinos, technikos klausimais. 1940-41 pradėta leisti nauji arba pakeistais pavadinimais žurnalai „Į pagalbą“ (žr.), „Raštai“ (žr.), „Genys“ (žr.), „Pionierius“ (žr.), „Motinos ir vaiko apsauga“ (žr.), „Šeima“ (žr.), „LTSR medicina“ (žr.), „Liaudies ūkis“ (žr.), „Liaudies sveikata“ (žr.), „Ryšininkų gyvenimas“ (žr.), „Komunalinis ūkis“ (žr.), „Milicija“ (žr.), „Liaudies sparnai“ (žr.), „Šluota“ (žr.). Iš viso 1941 birželio mėnesį ėjo 37 periodiniai leidiniai.

Vokiečių okupacijos (1941-44) metais legaliai ėjo tik okupacinei valdžiai ištikimi dienraščiai „Į laisvę“ (žr.), „Ateitis“ (žr.), „Naujoji Lietuva“ (žr.), „Kauener Zeitung“, „Vilnaer Zeitung“, periferijos laikraščiai „Žemaičių žemė“ (žr.), „Panevėžio apygardos balsas“ (žr.), „Nauja gadynė“ (žr.), „Tėviškė“ (žr.), „Laisvas žodis“ (žr.), „Naujosios Biržų žinios“ (žr.), visuomeninių organizacijų leidiniai „Savitarpinės pagalbos žinios“ (žr.), „Ūkininko patarėjas“ (žr.), „Tėvų žemė“ (žr.), „Lietuvos gynėjas“ (žr.), laikraščiai „Lietuviai“ (žr.), „Už tėvynę“ (žr.). Taip pat ėjo anksčiau leisti žurnalai „Gimtasai kraštas“ (žr.), „Žiburėlis“ (žr.), „Savaitė“ (žr.), „Lietuviškoji medicina“, „Ugniagesis“ (žr.), „Žemės ūkis“ (žr.), „Naujoji sodyba“ (žr.), „Mūsų girios“ (žr.), „Karys“ (žr.), „Policija“ (žr.), „Bibliografijos žinios“ (žr.), nauji žurnalai „Kūryba“ (žr.), „Lietuvių archyvas“ (žr.), „Sveikata ir darbas“ (žr.), „Technika“ (žr.), keletas almanachų, vienkarių leidinių, informacinių biuletenių. Susikūrę antinacistiniai rezistenciniai sąjūdžiai leido pogrindinius laikraščius – iš viso jų išėjo apie 30 pavadinimų (žr. Pogrindinė periodika). Taip pat išėjo apie 20 pavadinimų nelegalių komunistinių (partizanų) laikraščių ir laikraštėlių (žr. Pogrindinė periodika). Baigiantis karui (1944-45) ir po karo (1945-52) užsienyje, Vakarų Europos šalyse, karo nublokšti lietuviai leido apie 500 lietuviškų periodinių leidinių – žurnalų, biuletenių, laikraščių, laikraštėlių, almanachų, metraščių, sienlaikraščių (žr. Karo pabėgėlių periodika).

Prėjus karui, Lietuvoje buvo steigiami nauji ir atkuriami 1940-41 leisti periodiniai leidiniai, reikalingi komunistų partijos tikslams ir uždaviniams propaguoti, tarybinei santvarkai kurti. Tai dienraščiai „Tarybų Lietuva“ (žr.), „Tiesa“ (žr.), „Sovetskaja Litva“ (žr.), laikraščiai „Komjaunimo tiesa“ (žr.), „Valstiečių laikraštis“ (žr.), savaitraščiai „Literatūra ir menas“ (žr.), „Milicijos darbuotojas“ (žr.), „Lietuvos pionierius“ (žr.), „Molodiož Litvy“ (žr.). Buvo atgaivinti anksčiau ėję ir pradėti leisti nauji apskričių laikraščiai (žr.). 1950 iš viso ėjo 39 tokie leidiniai. 1950 vid. juos pakeitė rajonų laikraščiai (žr.). 1950-53 taip pat ėjo 4 sričių laikraščiai: „Raudonoji žvaigždė“ (žr.), „Raudonoji vėliava“ (žr.), „Kauno tiesa“ (žr.), „Tarybinė Klaipėda“ (žr.). Paskui trys pastarieji laikraščiai, taip pat „Panevėžio tiesa“ (žr.) ir įsteigtas Vilniaus laikraštis „Vakarinės naujienos“ (žr.) tapo miestų laikraščiais. 1950-53 ėjo ir MTS laikraščiai (žr.) – paskutiniaisiais metais jų buvo 133. Šeštajame dešimtmetyje pradėjo eiti aukštųjų mokyklų, o septintajame ir aštuntajame –

įmonių ir organizacijų laikraščiai bei savaitraščiai (žr. Aukštųjų mokyklų laikraščiai, Įmonių ir organizacijų laikraščiai). Tokia Lietuvos laikraščių struktūra išsilaiškė iki devintojo dešimtmečio pabaigos. Kartu su laikraščiais tuoj po karo pasirodė ir žurnalai „Jaunimo gretos“ (žr.), „Komunistas“ (žr.), „Agitatoriaus bloknotas“ (žr.), „Pergalė“ (žr.), „Tarybinė mokykla“ (žr.), vėliau – „Švyturys“ (žr.), „Žemės ūkis“ (žr.), „Bibliotekų darbas“ (žr.), „Žvaigždutė“ (žr.), „Genys“ (žr.), „Tarybinė moteris“ (žr.), „Sveikatos apsauga“ (žr.), „Meno saviveikla“ (žr.), „Šluota“ (žr.). Daug buvo leidžiama mokslininkams skirtų tęstinių žurnalo tipo leidinių ir žurnalų – per 70 (žr. Mokslinė periodika). Nemažai ėjo įvairių ūkio šakų ir atskirų profesijų specialistams skirtų biuletenių ir žurnalų – apie 50 (žr. Specialioji periodika). Šiek tiek daugiau kaip 30 žurnalų buvo skirta plačiai skaitytojų auditorijai.

Tuoj po karo Lietuvoje ėmė kurtis pagrindinė, lietuvių partizanų spauda (žr.). Pagrindyje veikusios tautinės organizacijos ir į miškus pasitraukę partizanai 1944-57 leido ir platino atsišaukimus, biuletenius, laikraščius, laikraštėlius. Karo, pokario ir vėlesniais metais laikraščius bei žurnalus leido ir lietuvių išsivija Jungtinėse Amerikos Valstijose, Kanadoje, Argentinoje, Brazilijoje, Venesueloje, Australijoje, Didžiojoje Britanijoje (žr. JAV lietuvių periodika, Kanados lietuvių periodika, Argentinos lietuvių periodika ir kt.). Aštuntojo dešimtmečio pradžioje Lietuvoje vėl atgimė rezistencinė spauda (žr.), kuri ėjo iki devintojo dešimtmečio pabaigos.

1988 birželio 3 įkūrus Lietuvos persitvarkymo sąjūdį, Lietuvoje ėmė plisti Sąjūdžio periodika (žr.): „Sąjūdžio žinios“ (žr.), „Atgimimas“ (žr.), Sąjūdžio miestų ir rajonų tarybų, mokyklų, įmonių, organizacijų, įstaigų grupių biuleteniai, laikraščiai, savaitraščiai. Kartu su jais pradėjo eiti ir besikuriančių politinių partijų, visuomeninių judėjimų, bendrijų, draugijų, bendruomenių laikraščiai. Nuolat stiprėjant Lietuvos atgimimo sąjūdžiui, palengvėjus periodinių leidinių leidimo ir platinimo sąlygoms ir pagaliau 1990 kovo 11 d. atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, pradėjo eiti nauji arba buvo atgaivinami iki 1940 leisti žurnaliniai leidiniai, regioniniai laikraščiai ir savaitraščiai, tapdami atskiriems kraštams skirtais leidiniais, taip pat bendrojo pobūdžio visuomeniniai-politiniai ir informaciniai-reklaminių laikraščiai, pramoginiai, bulvarinio ir erotinio pobūdžio laikraščiai bei savaitraščiai, specialieji periodiniai leidiniai.

1997 pr. Lietuvoje iš viso ėjo 443 laikraščiai ir 231 žurnalas, tarp jų: 6 nacionaliniai dienraščiai – „Kauno diena“ (žr.), „Lietuvos aidas“ (žr.), „Lietuvos rytas“ (žr.), „Respublika“ (žr.), „Echo Litvy“ (žr.), „Kurier Wileński“ (žr.), 11 apskričių laikraščių (žr.), 18 krašto laikraščių (žr.), 45 rajonų laikraščių (žr.), 17 miestų laikraščių (žr.), 14 aukštųjų m-lų laikraščių (žr.), 22 įmonių ir org-jų laikraščiai (žr.), 47 politinių partijų, visuomeninių org-jų ir bendrojo pobūdžio visuomeniniai-politiniai laikraščiai, 33 informaciniai-reklaminių laikraščiai, 26 pramoginiai, bulvarinio pobūdžio laikraščiai, 110 specializuotų laikraščių, apie 80 mokslinių žurnalų ir tęstinių žurnalo tipo leidinių, 70 specialiųjų žurnalų, daugiau kaip 80 universalių ir literatūrinių žurnalų. 1995 didžiausiu tiražu buvo leidžiami dienraščiai „Lietuvos rytas“ (86 000 egz.), „Kauno diena“ (59 900 egz.), „Respublika“ (58 200 egz.), „Klaipėda“

(38 600 egz.), „Šiaulių kraštas“ (32 000 egz.), laikraščiai „Valstiečių laikraštis“ (98 000 egz.), „Reklama“ (50 000 egz.), „Ūkininko patarėjas“ (35 900 egz.), savaitraščiai „Akistata“ (92 200 egz.), „Europa“ (90 000 egz.), „Pirmadienis“ (81 700 egz.), „Kalba Vilnius“ (79 600 egz.), „Šeiminkė“ (64 800 egz.), žurnalai „Moteris“ (61 800 egz.), „Laima“ (46 700 egz.), „Naminukas“ (44 000 egz.), „Aha!“ (41 700 egz.), „Mano namai“ (40 000 egz.).

Lietuvos informacijos agentūra ELTA (žr.) įkurta 1920. Nuo 1990 Vilniuje veikia ir informacijos agentūra BNS (žr.).

Lietuvos radijas veikia nuo 1926, yra 2 mln. radijo imtuvų (537 imt. 1000 gyv.). Be Lietuvos nacionalinio radijo (žr.), programas transliuoja komercinės radijo stotys „Radiocentras“ (žr.), M-1 (žr.), „Laisvoji banga“ (žr.), „Hanza“ (žr.), „Ultra Vires“ (žr.), „Znad Wili“ (žr.), „Kauno fonas“ (žr.), „La Luna“ (žr.).

Lietuvos televizija laidas transliuoja nuo 1957, yra 1,4 mln. televizorių (380 tel. 1000 gyv.). Be Lietuvos nacionalinės televizijos (LTV, žr.), savo programas rodo komercinės televizijos studijos (stotys) „TV3“ (žr.), „Baltijos TV“ (žr.), LNK (žr.), „Kaunas Plus TV“ (žr.), „Vilniaus TV“ (žr.).

Savo radijo ir televizijos stotis (studijas) turi Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys, Alytus, Kėdainiai, Tauragė, Utena ir daugelis kitų miestų ir rajonų. Vienos jų priklauso vietos savivaldybėms, kitos yra nepriklausomos akc. b-vės.

Dokumentinio kino (žr.) pirmasis seansas įvyko 1897 Vilniaus botanikos sode, kur buvo parodytas užsienio dokumentinis filmas. 1909 V. Starevičius sukūrė pirmąjį lietuvišką etnografinį dokumentinį filmą „Prie Nemuno“. 1921 pradėta filmuoti lietuviškoji kino kronika, 1924-30 demonstruotas kino žurnalas „Apžvalga“, 1935-40 – „Mūsų Lietuva“. 1940 įsteigta Lietuvos kino kronikos studija.

V.U.

„LIETUVA“: 1. Žemaičių kunigų seminarijos rankraštinis laikraštėlis, ėjęs 1883 Kaune. Leido seminarijos klierikai. Redagavo A. Dambrauskas. Rašė A. Dambrauskas, M. Jurgaitis, J. Zubrys. Laikraštėlį uždraudė seminarijos rektorius A. Baranauskas. Išleisti 4 numeriai.

2. JAV lietuvių laikraštis, ėjęs nuo 1892 gruodžio 6 iki 1920 gegužės 8 Čikagoje. 1892–1918 – savaitraštis, 1918-20 – dienraštis. 1892-93 leido S. Ragaišis (Rokošas), 1893 – V. Zaliauskas, P. Zacharevičius, S. Lelešius, nuo 1893 Nr. 17 iki 1917 – A. Olšauskas. Redagavo J. Grinius (1892-93), P. Zacharevičius (1893), A. Olšauskas (1893-94 ir 1894-95), A. Jocy (1894), J. Adomaitis-Šernas (1895–1917), B. Balutis (1917-19), P. Norkus (1919-20), J. Gedeminas (1920). Redakcijoje 1909-17 dirbo B. Balutis, Kl. Jurgelionis, A. Lalis ir kt. 1914-15 leido priedą „Amerikos Lietuva“, taip pat kitus, dažnai vienkartiškus priedus. Redaguojant J. Adomaičiui-Šernui, vyravo pasaulietinės, demokratinės, tolerancijos idėjos.

B.R.

3. Visuomenės ir politikos dienraštis, leistas nuo 1919 sausio 11 iki 1928 sausio 31 Kaune. Oficialus tuometinės Lietuvos vyriausybės leidinys, ėjęs vietoj „Lietuvos aido“. Bendradarbiavo K. Būga, P. Klimas, I. Lapienis, J. Laurinaitis, P. Ruseckas, J. Savickis, A. Sutkus, J. Tumas, A. Vienuolis ir kt. Redaktoriai: M. Bagdonas, M. Biržiška, P. Dailidė, V. Gaigalaitis,

K. Jokantas, F. Kirša, J. Purickis, A. Rimka, B. Sruoga. Leido priedus: „Geležinis vilkas“, „Iliustruotoji Lietuva“, „Krivulė“, „Lietuva-laisvė“, „Sekmoji diena“, „Telefonograma“ ir kt. Spausdino Lietuvos valstybinė spaustuvė. Nuo 1928 vasario 1 vietoj „Lietuvos“ vėl pradėjo eiti „Lietuvos aidas“.

GB.

4. Brazilijos lietuvių nepartinis tautinės minties savaitraštis, leistas 1930 San Paule. Redagavo J. Daugėla.

5. JAV lietuvių mėnesinis iliustruotas laikraštis, leistas 1939 11–1941 10 Bruklina. Redaktorius ir leidėjas J. Tysliava. Redakcijai talkino V. Bukšnaitis, P. Lapienė, T. Mažeika, V. Širvydas ir kt.

6. Antinacistinės rezistencijos, „lietuvių tautos laikraštis“, ėjęs 1943-44 Šiauliuose kaip 1919-28 leisto valstybės oficiozo tęsinys. Leido Šiaulių miesto visuomenės veikėjai.

7. JAV lietuvių filatelistų žurnalo tipo biuletėnis, einantis nuo 1946 Čikagoje. Leidžia filatelistų d-ja „Lietuva“ 3 kartus per metus. Redaktoriai: B. Jurėnas, Ieva Lukas, J. Liubinskas, E. Jasiūnas, I. Sakalas, L. Kairys, J. Žygas, J. Čėna, E. Petrauskas, J. Adomėnas, A. Beleška. Tiražas 1985 – 200 egz.

8. JAV lietuvių politikos žurnalas, ėjęs 1952-56 Niujorke. Leido Lietuvos laisvės k-tas. Redaktorių kolegiją sudarė J. Audėnas, B. Nemickis, V. Vaitiekūnas. Žurnalas leistas knygos formato, po 80-96 p. Išėjo 6 numeriai.

9. Spalvotas šalies dienraštis, ėjęs nuo 1995 sausio 11 iki 1995 liepos 29 Vilniuje. Įsteigė ir leido spaustuvė „Viltis“. Vyr. redaktoriai: R. Šlajus (žr.), A. Uža (žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai A. Balbierius, L. Braziulis (žr.), G. Butkus, J. Butkevičienė, J. Čekuošis, G. Gentaitytė, V. Kizas, S. Pečiulis, V. Prekevičius, V. Puteikis, V. Savickas, Č. Skaržinskas, A. Šimkuvienė, A. Urbonas (žr.), L. Valaitis (žr.). Išėjo 125 numeriai. Tiražas apie 30 000 egz.

„LIETUVA IR LIETUVIAI“, literatūros, meno, istorijos, etnografijos iliustruotas žurnalas, ėjęs 1928 Kaune lietuvių, anglų, prancūzų k. Leido „Literatūros šauklys“. Rašyta apie Lietuvos praeitį, lietuvių tradicijas, tautos kultūrą, spausdinti M. K. Čiurlionio, A. Galdiko, K. Šimonio, A. Varno, A. Žmuidzinavičiaus ir kt. dailės darbai. Bendradarbiavo Ign. Šlapelis, P. Tarasėna ir kt. Ats. redaktorius Reingardas. Išėjo 4 numeriai.

„LIETUVAITĖ“, moterų mėnesinis žurnalas, ėjęs 1910-14 Kaune. Leido Lietuvių katalikių moterų d-ja. Krikščioniškos krypties leidinys rašė apie visuomenės dorą, moterų padėtį visuomenėje, jaunimo švietimą, auklėjimą, svarstė motinystės, šeimos, religijos klausimus. Bendradarbiavo A. Jakštas, P. Januševičius, B. Jotautytė, P. Kemešis, V. Kryžkelaitė, Maironis, J. Mikuckis, Maironis, P. Povilaitytė, V. Puišytė, Ign. Šlapelis, K. Švedienė ir kt. Oficialioji redaktorė T. Kubilinskaitė, faktiškasis redaktorius P. Januševičius. Spausdino S. Banaičio spaustuvė Kaune. Išėjo 53 numeriai.

„LIETUVIAI“, Vokietijoje, Reiche, dirbusių lietuvių savaitraštis, ėjęs 1943-44, ir Reiche gyvenusių lietuvių laikraštis, ėjęs 1944-45 Berlyne. Nuo 1944 lapkričio 3 buvo leidžiamas 2 kartus per savaitę ir iki 1945 balan-

džio 11 išėjo 39 numeriai. Leidėjas ir vyr. redaktorius Br. Daunoras (žr.).

„LIETUVIAI AMERIKOS VAKARUOSE“, mėnesinis iliustruotas laikraštis, pradėtas leisti 1964 Los Andžele. Skirtas JAV Ramiojo vandenyno pakrantės valstijų lietuviams. Redaktorius-leidėjas A. Skirius.

„LIETUVININKŲ PASLAS savo broliams šviežiausių naujienų pranešas“, leistas 1863-64 Šilutėje gotišku šriftu. Ėjo kartą per savaitę. Leido Vokiečių liberalų pažangos partija dėl rinkimų į Prūsijos seimą. Redagavo F. V. Zybertas (F. W. Siebert). Išėjo 97 numeriai.

„LIETUVININKŲ PRIETELIS“, religinis ir visuomeninis-politinis savaitraštis, ėjęs nuo 1849 balandžio 5 iki gruodžio 28 Klaipėdoje gotišku šriftu. Pirmasis lietuvių laikraštis. Išėdavo ketvirdadenio rytais, 4 p. apimties, tikriausiai 200 egz. tiražu. Buvo spausdinama redaktoriaus įžanginis straipsnis, šiek tiek žinių apie vietinį gyvenimą, gana plati Europos valstybių visuomeninio ir politinio gyvenimo kronika (užimdavo didesnę leidinio dalį). Redaktorius kun. Rudolfas Andrius Cipelis (R. A. Zippel). Spausdino F. V. Horcho spaustuvė. Išleisti 38 numeriai.

„LIETUVIO KELIAS“, JAV lietuvių laikraštis, leistas 1949-50 Skrantone. Redaktorius ir leidėjas L. Dovydenas.

„LIETUVIS“: 1. JAV lietuvių savaitraštis, ėjęs 1901 03-09 Filadelfijoje. Pasirodė 25 numeriai. Leido A. Jocys, redagavo V. Daukšys. Bendradarbiavo T. Astramskas, J. Mačys-Kėkštas, I. Malevskis-Homolickis, K. Stiklius ir kt.

2. Visuomenės, politikos, mokslo ir literatūros laikraštis, ėjęs 1906-07 Vilniuje 2 kartus per mėnesį. Leido Lietuvių mokytojų s-ga. Oficialusis redaktorius J. Basanavičius, faktiškieji – Pr. Klimaitis ir L. Gira. Daugiausia rašė švietimo ir mokyklų, lietuvių išsaugojimo klausimais. Bendradarbiavo St. Jurgelevičius, V. Melnikas, A. Mikaitis ir kt. Išėjo 5 numeriai, spausdino M. Kuktos spaustuvė Vilniuje.

3. Visuomenės, politikos, ekonomikos ir literatūros laikraštis, leistas 1924-28 Kaune. Leido „Tautininko bendrovė“. Pirmasis numeris išėjo 1924 lapkričio 14. Ėjo kartą per savaitę, nuo 1927 sausio 5 – dienraštis. Bendradarbiavo Br. Buivydaitė, V. Gustainis, Vyt. Jakševičius, V. Krėvė, D. Malinauskas, Pr. Mašiotas, O. Pleirytė-Puidienė, A. Vienuolis, A. Vireliūnas, V. Žaliošis ir kt. Ats. redaktoriai: O. Ambraziejūtė, E. Mėlynaitė, E. Sidaravičienė. Faktiškai redagavo L. Noreika, A. Smetona, I. Tamošaitis, P. Vaičiūnas, A. Volde-maras.

1928 sausio 31 leidyba nutraukta, pradėjus leisti „Lietuvos aidą“ (žr.).

GB.

4. Latvijos lietuvių tautinės katalikiškos minties laikraštis, leistas 1933-35 Rygoje. Leido spaudinių b-vė „Lietuvis“. Ėjo kartą per mėnesį. Spausdino įvairių lietuvių draugijų veiklos programą, informavo apie jų veiklą, rūpinosi lietuvių interesais, tradicijomis, kultūra, religija, rašė apie svarbiausius Lietuvos įvykius. Redagavo St. Burlevičius, J. Stabinis. Spausdino „Dailės“ bei K. Štuko spaustuvės Rygoje. Išėjo 18 nu-

merių.

5. Brazilijos lietuvių savaitraštis, leistas 1934-41 San Paule vietoj savaitr. „Lietuvis Brazilijoje“. Redaktoriai: S. Vancevičius, K. Činčikas, A. Majus. Nuo 1937 leido priedą vaikams „Mažųjų pasaulis“.

6. Vokietijos karo pabėgėlių stovyklose gyvenusių lietuvių laikraštis, pirmasis pokarinis lietuvių laikraštis Vokietijoje, pradėtas leisti 1945 rugpjūčio 16 Hasendorfe, anglų zonos stovykloje, ir ėjęs iki 1945 gruodžio 1 (buvo anglų karinės valdžios sustabdytas). Ėjo kas dvi savaites, kiekvieno mėnesio 1 ir 15 d. Laikraščio leidėjas ir vyr. redaktorius K. Kemežys, redaktorė S. Narkeliūnaitė. Išleista 10 numerių.

7. Lietuvių kultūros istorijos laikraštis, ėjęs 1993-94 Kaune. Leido Lietuvių kultūros istorijos klubas „Aisčiai“. Pagrindinės temos: priešistorė ir istorija, visuomenė ir kultūra, filosofija ir religija, mitologija, visuomeninis ir politinis gyvenimas Lietuvoje ir pasaulyje. Redaktorius K. Kasparas. Tiražas 2500 egz.

„LIETUVIS BRAZILIOJE“, Brazilijos lietuvių savaitraštis, leistas 1929-34 San Paule. Iš pradžių leido ir redagavo I. Ruškys, po 1930 Lietuvos konsulas Brazilijoje laikraščio leidimui organizavo „Šviesos“ bendrovę. Redaktoriai: S. Puišys, J. Valaitis, L. Gaigalas, S. Vancevičius, S. Bakšys. Bendradarbiavo A. Dutkus, P. Mačiulis, P. Zuris ir kt.

1934 vietoj savaitr. „Lietuvis Brazilijoje“ pradėjo eiti „Lietuvis“ (žr.).

„LIETUVIS ŽURNALISTAS“, Lietuvių žurnalistų s-gos leidinys (žurnalas), einantis nuo 1972 JAV. Buvo leidžiamas Čikagoje, Valensijoje (Kalifornija), nuo 1997 – Niujorke vieną kartą per metus. Pakeitė 1969-71 leistą biuletinį „Pranešėjas“ (žr.). Redaktoriai: V. Kasniūnas, R. K. Vidžiūnienė, P. Milkovaitis, S. Narkeliūnaitė. Į redakcinį kolektyvą įvairiu laiku įėjo Vl. Būtenas, J. Janušaitis, J. Juodgudis, J. Kuprionis, E. Pakštaitė, A. Pužauskas, J. Vaišnys, D. Vakarė.

„LIETUVIŠKA CEITUNGA“, seniausias Lietuvoje Klaipėdos krašto lietuviškų žinių laikraštis, leistas 1877-1939 Klaipėdoje gotišku šriftu. Įsteigė M. Šernius ir H. Holcas. Ėjo kartą per savaitę, 1900-13 – dukart per mėnesį, 1913-31 – triskart per savaitę, nuo 1932 – dienraštis. Rašė apie Klaipėdos krašto įvykius, spausdino žinias iš D. Lietuvos, Vokietijos ir užsienio šalių, skelbė straipsnius apie Lietuvos praeitį, tradicijas, kalbą. Po 1883 – provokiškos krypties. Redagavo M. Šernius, M. Kukys, H. Spindys, H. Gelharas ir kt. Leido priedus: „Beilage zu der „Lietuviszka ceitunga“; „Kalėdų pridėtkas“, „Laukininkas“, „Laukininkų prietelius“, „Lietuvos ūkininkas“, „Naujaisi vaizdai iš viso svieta“, „Priedas „Lietuviškos ceitungos“, „Pridėjimas prie „Lietuviškas ceitungas“, „Pridėtkas prie „Lietuviškos ceitungos“, „Šventai dieniai“. G.B.

„LIETUVIŠKA PAREIGA“, Urugvajaus lietuvių nepriklausomos minties laikraštis, leistas 1935 Montevidejuje. Vyr. redaktorius E. Štobinskas. Redakcinę komisiją sudarė A. Dambrauskas, A. Kaušinis, M. Šnečiulis ir S. Štobinskas.

„LIETUVIŠKAI VOKIŠKAS SAVAITRAŠTIS = Litauische deutsche Wochenschrift“, „žinios iš Lietu-

vos ir lietuvių tautos gyvenimo, priemonė lietuvių šių dienų rašomajai kalbai pažinti“, ėjęs 1912-13 Tilžėje lietuvių ir vokiečių k. Leido J. Stiklorius. Skelbė žinias iš Lietuvos ir kitų šalių, pasakas, lietuvių rašytojų kūrinį fragmentus, perspausdindavo straipsnius iš Lietuvos periodikos. Redagavo E. Jagomastas. Spausdino spaustuvė „Lituania“ Tilžėje. Išėjo 61 numeris. Nuo 1913 gruodžio 5 vietoj šio savaitraščio išleistas „Prūsų Lietuvos savaitraštis“.

„LIETUVIŠKAS BARAS“, Vilniaus krašto lietuvių mėnesinis iliustruotas kultūros žurnalas, ėjęs 1933-39 Vilniuje. Leido redakcinė komisija, vėliau M. Kraužlys. Ėjo 4 kartus per metus, nuo 1938 – kas mėnesį. Svarstė švietimo, kultūros, meno problemas, nušvietė Vilniaus krašto istoriją, lietuvių ir lenkų santykius ir kt. klausimus. Bendradarbiavo A. Bielinis, A. Burokas, K. Blažys, Vl. Drėma, J. Jankauskas, J. Kėkštas, P. Kunavičius, R. Mackevičius, O. Miciūtė, S. Misiūnas, A. Viskantas, A. Vitkauskas ir kt. Redaktoriai: M. Kraužlys, V. Umbrasas. Spausdino „Ruch“ spaustuvė Vilniuje.

„LIETUVIŠKAS DARBININKAS“, dvisavaitis laikraštis, ėjęs 1894 Bitėnuose. Leido ir redagavo M. Jankus. Nušvietė darbininkų padėtį Mažojoje Lietuvoje, Didžiojoje Lietuvoje ir kitose šalyse, informavo apie darbininkų bruzdėjimus. Spausdino M. Jankaus spaustuvė Bitėnuose. Išėjo 12 numerių.

„LIETUVIŠKAS KNINGYNAS“, JAV lietuvių laikr. „Garsas Amerikos lietuvių“ mėnesinis priedas, ėjęs 1897 Šenande. Pasirodė 11 numerių. Ragino steigti bibliotekas, knygynus, paskelbė tos temos vieną kitą straipsnį, įdėjo J. Pabrėžos ir kitų laiškų. Laikytinas pirmuoju lietuvių bibliotekinės periodikos leidiniu.

„LIETUVIŠKAS LAIŠKAS“ („Lietuviszkas laiszkas“), žr. „Aušra“.

„LIETUVIŠKAS POLITIŠKAS LAIKRAŠTIS“, žr. „Žiūronas“.

„LIETUVIŠKAS PRIELAIŠKAS“ („Lietuviszkas Prielaiszkas“), vokiško leidinio „Dorfzeitung für Preussen“ dvisavaitis lietuviškas priedas, leistas 1851. Leido V. Zomerfeldas gotišku šriftu Tilžėje. Faktiškai redagavo ir leido mokytojas M. Pucas. Išėjo 7 numeriai.

„LIETUVIŠKASIS BALSAS“, JAV lietuvių laikraštis, ėjęs nuo 1885 liepos iki 1888 Niujorke, 1888-89 – Šenande. Leido „Lietuviškojo balso“ d-ja kas savaitę, tris kartus ir du kartus per mėnesį. Redagavo J. Šliūpas. Bendradarbiavo J. Adomaitis-Šernas, M. J. Andriukaitis, Aug. Baranauskas, K. Bukaveckas, M. Davainis-Silvestraitis, V. Kudirka, J. Mačys-Kėkštas, L. Malinauskaitė-Šliūpienė (Eglė), P. Matulionis, P. Leonas (Liūtas), S. Šliūpas, T. Žičkus ir kt. Laikraštis smerkė carizmo politiką, skleidė tautiškumo, demokratiškumo, laisvamanybės, socialinio teisingumo, visuomenės pertvarkymo idėjas.

„LIETUVIŲ AIDAS BRAZILIOJE“, Brazilijos lietuvių savaitraštis, ėjęs 1930-41 San Paule. Leido lietuviškos spaustuvės savininkas K. Uckus, redagavo A. Dutkus. Laikraštis skelbėsi „nepartiniu darbininkų

laikraščiu“. Faktiškai atsispindėjo kairiųjų, net anarchistinės bei prokomunistinės tendencijos.

LIETUVIŲ AMERIKIEČIŲ INFORMACIJOS

CENTRAS, Lithuanian American Information Center, LAIC, Amerikos lietuvių Tarybos (ALT) informacijos įstaiga, įkurta Niujorke 1944. Palaiko ryšį su JAV vyriausybe, Kongresu, jo komitetų nariais, teikia informaciją spaudai, įvairioms agentūroms. Leidžia nereguliarinį biuletinį „Lithuanian Bulletin“, 12 leidinių anglų k. įvairiomis temomis, susijusiomis su Lietuva.

Centro korespondentas stebėdavo Jungtinių Tautų posėdžius. Bendradarbiavo ruošiant genocido konvenciją, rūpinosi, kad JAV Kongresas oficialiai iširtų Lietuvos aneksiją, rengė spaudos konferencijas. Centras turėjo socialinių skyrių tremtinių reikalams, daugeliui padėjo surasti JAV gyvenusius gimines. LAIC direktoriai: K. Pakštas, pulk. K. Grinius (iki 1946), K. R. Jurgėla (iki 1951), M. M. Kižytė.

„**LIETUVIŲ ARCHYVAS**“, Studijų biuro (įsteigto 1941 rudenį) leidinys apie pirmąją sovietinę okupaciją bei jos terorą, ėjęs 1941-43 Lietuvoje. Išleisti 4 tomai. Pirmuosius suredagavo J. Balčiūnas-Švaistas, ketvirtąjį – P. Babickas. 1943 pab. redagavimą perėmęs J. Leonavičius dalį išvežtos medžiagos 1950-51 paskelbė laikr. „Dirva“, 1950-51 – laikr. „Naujienos“. JAV 1952 perspausdintas 3-iasis tomas.

Leidinyje buvo spausdinama dokumentinė medžiaga iš archyvų bei įstaigų, autentiški pareiškimai žmonių, dirbusių įvairiose įstaigose, pranešimai, studijos apie įvairių gyvenimo sričių padėtį sovietinės okupacijos laikotarpiu.

„**LIETUVIŲ BALSAS**“: 1. Katalikiškos orientacijos savaitraštis, ėjęs 1915 08 19–1918 02 Petrograde (iki 1917), Voroneže. Leido M. Yčas. Nuo 1917 Tautos pažangos partijos leidinys. Bendradarbiavo B. Česnys, L. Daukša, J. Dovydaitis, Ign. Jurkūnas, P. Klimka, J. Savickis, P. Šalčius ir kt. Redagavo M. Yčas, L. Norėika, K. Šakenis, J. Vokietaitis. Spausdintas Petrograde, Voroneže. Išėjo 195 numeriai.

2. Tautos pažangos partijos laikraštis, leistas 1921 11 03–12 22 vietoj sustabdyto „Lietuvos balso“. Leido Rašto ir spaudos b-vė triskart per savaitę. Bendradarbiavo J. Balčikonis, K. Daugirdas, M. Yčas, A. Voldemaras ir kt. Redaktorius A. Smetona. Spausdino „Varpo“ b-vės spaustuvė Kaune. Išėjo 22 numeriai. Nuo 1921 gruodžio 24 vietoj „Lietuvių balso“ pradėta leisti „Tautos balsas“ (žr.).

3. Latvijos lietuvių visuomeninio ir kultūrinio gyvenimo laikraštis, ėjęs 1931-40 Rygoje. 1931-34 – savaitraštis, nuo 1935 vasario – dvisavaitis laikraštis (4-8 p.). Įsteigtas 1-ajame Latvijos lietuvių kongrese, nutarus sustabdyti nuo 1921 ėjusį laikr. „Rygos balsas“ ir 1930 pasirodžiusį savaitr. „Latvijos lietuvis“. Ats. redaktorius Aug. Vronevskis. Leido Latvijos lietuvių s-ga.

4. Italijos lietuvių mėnesinis žurnalas, 1945-47 ėjęs Romoje. Leido d-ja „Lituania“, Lietuvių centrinis k-tas Italijoje. Išėjo 19 numerių (1945 – 4, 1946 – 11, 1947 – 4), kurių dalis (nuo 9-ojo) buvo spaustuvėje spausdinti. Ligi 7 numerio ats. redaktoriumi pasirašinėjo M. Venšlauskas. Pirmuosius du numerius redagavo V. Lozoraitienė, kitus – redakcinė komisija: L. Tu-

laba, L. Andriekus ir J. Gaurilius. Paskutinius numerius redagavo J. Kėkštas. Žurnalą iliustravo dail. V. Aleksandravičius.

5. JAV lietuvių laikraštis, einantis nuo 1985 Čikagoje. Leidžia Lietuvių spaudos b-vė. Vyr. redaktorius E. Jasiūnas.

6. Latvijos lietuvių visuomeninio ir kultūrinio gyvenimo mėnesinis laikraštis, einantis nuo 1994 birželio Rygoje kaip atkurtas 1931-40 leistas to paties pavadinimo laikraštis. Latvijos lietuvių bendruomenės leidinys. Vyr. redaktoriai St. Grigaliūnas, J. Šidlauskienė. Redaktorius J. Bakanas. Leidžia leidykla „Voruta“ Vilniuje. Tiražas 600 egz.

„**LIETUVIŲ DIENOS (LITHUANIAN DAYS)**“, JAV lietuvių mėnesinis iliustruotas tautinės pakraipos žurnalas, leistas 1950-92 Kalifornijoje, Los Andžele. Buvo įsteigtas vietoj žurn. „Kalifornijos lietuvis“. Kiekviename numeryje spausdinta 50-60 fotonuotraukų, 16 p. lietuviško teksto ir 8 p. angliško. Vyr. redaktoriai: J. Vitėnas, B. Brazdžionis, V. Baltušienė; angliškos dalies redaktoriai: M. Starkas, V. Adomaitis, E. Tumienė; reportažų redaktorius – J. Kojelis, literatūrinis redaktorius – J. Tininis, fotoilustracijų redaktorius – D. Čibas. Leidėjas A. F. Skirius.

„**LIETUVIŲ DRAUGIJOS ŠVEDIJOJE BIULETENIS**“, hektografuotas leidinys, ėjęs 1946-50 Stokholme. Leido Lietuvių d-ja Švedijoje, redagavo redakcinė kolegija.

„**LIETUVIŲ FRONTO BIULETENIS**“, Lietuvos pagrindžio hektografuotas laikraštis, ėjęs 1942-43. Leido Lietuvių frontas. Išėjo 234 numeriai.

„**LIETUVIŲ GODOS**“, laikraštis Baltarusijos lietuviams, einantis nuo 1993 gruodžio Vilniuje. 1994-95 leistas kaip laikraščio „Europos lietuvis“ (žr.) mėnesinis priedas. Steigėjas ir leidėjas „Gervėčių“ klubas. Redaktoriai: B. Šaknys (1993-94, žr.), M. Šaknienė (nuo 1994). Tiražas 1993 – 5000 egz., 1996 – 2000 egz.

LIETUVIŲ INFORMACIJOS BIURAS: 1. Bureau d'Information de Lithuanie, Lietuvos informacijų biuras, 1911 J. Gabrys įsteigtas Paryžiuje. Londono tautų kongrese J. Gabrys 1911 pirmą kartą įteikė prancūzų ir anglų k. memorandumą apie Lietuvos klausimą. Kartu su prancūzų žurnalistais 1912 J. Gabrys leido Paryžiuje žurn. „Les Annales des Nationalités“. 1915 Biuras kartu su Pavergtųjų tautų sąjunga (Union des Nationalités, 1912) perkeltas į Lozaną (Šveicarija). Po pirmosios Lozanos lietuvių konferencijos (1916 05 30–06 04) biuras reorganizuotas (sekretorius J. Purickis, išdininkas Vl. Daumantas). Biuras leido: „Pro Lithuania“ bei „Pro Lituania“ prancūzų ir anglų k.; „Litauen“ vokiečių k. (1916-19), redaktoriai J. Eretas ir M. Ašmys. Išleido 50 leidinių apie Lietuvą. 1919 prie Lietuvos neoficialios atstovybės Berlyne atidarius spaudos biurą (vedėja J. Chodakauskaitė-Tūbelienė), Lietuvių informacijos biuras nutraukė veiklą. 1923 J. Gabrys bandė atgaivinti Biuro veiklą ir „Pro Lituania“ leidinį.

2. Lithuanian National Council, Information Bureau, Vašingtono informacijos biuras, veikė 1917 06 15–1919. Siekė atremti rusų ir lenkų propagandą JAV val-

džios sluoksniuose ir teikti objektyvią informaciją apie Lietuvą. Įsteigė katalikų lietuvių tautos tarybą, lėšas skyrė Tautos fondas.

Biuro vadovai: 1917-19 – dr. Julius J. Bielskis, atvykus Lietuvos misijai į Ameriką, J. Vileišis. Talkininkai: dr. J. Bielskis, K. Česnulis-Sčesnulevičius, J. Kaupas, B. Mastauskas, išrūpinęs lietuvių delegacijos priėmimą pas prezidentą Vilsoną (1918 05 03). Biuras informavo JAV valdžios įstaiigas, Kongreso narius ir spaudą apie lietuvių siekius, rengė memorandumus: T. Noraus – J. Žilinsko „Lithuanian's Case for Independence“, J. J. Bielskio „Lithuania“, „Do You Feel the Draft“, „Sidelights on life in Lithuania“ (1918).

3. Informacijos biuras Niujorke, veikęs 1919 03 18–09 16. Vadovas K. Bioiras (Carl Byoir), JAV oficialus viešosios informacijos biuro vicepirmininkas. Teikė kasdien visai JAV spaudai objektyvias žinias apie Lietuvą.

LIETUVIŲ KATALIKŲ SPAUDOS DRAUGIJA:

1. Amerikos lietuvių organizacija, įsteigta Čikagoje 1915. Ketino leisti knygas, organizuoti lietuvių kolonijose knygynėlius, spaudos kioskus, remti ir platinti katalikiškus laikraščius. Pirmaisiais veiklos metais buvo įsteigta apie 20 kuopelių, išplatinta 4000 egz. knygų. Aktyviausi draugijos nariai kun. V. Kulikauskas, J. Tumasonis, I. Nausėda. Leido kun. P. Lapelio redaguotą Amerikos lietuvių katalikų metraštį (1916).

2. JAV lietuvių organizacija, įkurta 1951 Čikagoje ir leidžianti dienr. „Draugas“. Draugijos remiamas lietuviškos knygos klubas leidžia ir platina knygas. Direktoriatas: pirmininkas prel. I. Albavičius, vicepirmininkas A. Rudis, sekretorius kun. P. Čimkas, išdinininkas kun. J. Jančius (visi marijonai).

„LIETUVIŲ KELIAS“, JAV lietuvių liaudininkų savaitraštis, leistas 1950 Bruklina bei Vateraune, kur M. Devenio pastangomis ir lėšomis buvo įrengta spaustuvė. Faktiškasis leidėjas M. Devenis. Bruklina redagavo J. Petrikas, L. Dovydenas ir H. Blazas, Vateraune – H. Blazas ir Vikt. Biržiška. Išleisti 36 numeriai.

„LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS“, savaitraštis, ėjęs 1904 12 01–1906 01 19 Peterburge. Pirmasis legalus laikraštis lietuvių k. Rusijos imperijoje. Leido ir redaktoriais pasirašinėjo A. Smilga. Nuo 1905 faktiškai redagavo K. Račkauskas. Leidėjas ir Peterburgo dvasinės akademijos profesoriai stengėsi laikraščiui suteikti katalikišką kryptį.

„LIETUVIŲ MENO SAJUNGA“, JAV lietuvių meno, muzikos, literatūros žurnalas, pradėtas leisti 1950 Čikagoje. Redagavo redakcinė komisija: O. Martin, L. Jonikas ir kt. Tais pačiais metais jį pakeitė žurn. „Liaudies menas“ (žr.).

LIETUVIŲ RAŠYTOJŲ IR ŽURNALISTŲ SAJUNGA, bendra Lietuvos rašytojų ir žurnalistų profesinė organizacija, įsteigta 1922 sausio 31 Kaune. Steigėjai: J. Tumas, J. Strimaitis, A. Žukauskas, A. Klimas ir J. Laurinaitis. Nuo 1925 vadinosi Lietuvos rašytojų ir žurnalistų sąjunga. Jos tikslas buvo suburti „lietuvių plunksnos darbininkus“, suregistruoti „rašomąsias lietuvių pajėgas“, padėti rašytojams ir žurnalistams užmegzti ir palaikyti tarpusavio ryšius, keistis

nuomonėmis, derinti veiksmus, kelti kvalifikaciją, teikti pagalbą nelaimės atveju, palaikyti ryšius su panašiomis užsienio organizacijomis. Sąjungos pirmininkais buvo J. Tumas-Vaižgantas (1922-25), J. Purickis (1925-29). 1929 kovo 22 žurnalistai nuo rašytojų atsiskyrė ir įkūrė Lietuvos žurnalistų sąjungą (žr.).

LIETUVIŲ SPAUDOS DRAUGIJA, JAV lietuvių redaktorių ir leidėjų organizacija, veikusi 1910-24. Iniciatorius laikr. „Katalikas“ leidėjas J. M. Tananevičius. Įkūrė pirmasis Amerikos lietuvių laikraštinių suvažiavimas (1910). Į pirmąjį suvažiavimą (1910 03 17-18) atvyko daugelio tuometinių periodinių leidinių atstovai. Buvo svarstyta, kaip sušvelninti leidinių ginčus, išvengti neteisingų užsipuolimų, kovoti su nesąžiningais korespondentais, gerinti leidinių kalbą, redaktorių ir leidėjų santykius. Netrukus po suvažiavimo iš Draugijos pasitraukė socialistinės ir katalikiškos pakraipos leidinių atstovai. Liko tik vidurinėsios krypties laikraščiai „Amerikos lietuvis“, „Katalikas“, „Ateitis“, „Lietuva“, „Tėvynė“, „Vienybė lietuvininkų“ redaktoriai bei leidėjai. Surengti 7 suvažiavimai.

„LIETUVIŲ TAUTA“, Lietuvių mokslo draugijos raštai, tęstinis mokslinis žurnalo tipo leidinys, leistas 1907-36 Vilniuje. Spausdinti d-jos narių pranešimai, studijos Lietuvos istorijos, archeologijos, kalbotyros, tautosakos, literatūros istorijos, teisės ir kt. klausimais. Paskelbti J. Basanavičiaus, M. Biržiškos, K. Būgos, K. Griniaus, M. Gustaičio, J. Yčo, J. Jablonskio, A. Janulaičio, P. Karazijos, P. Leono, S. Matulaičio, J. Totoraičio, J. Tumo-Vaižganto, B. Untulio, A. Viskanto, E. Volterio ir kt. Lietuvos bei užsienio mokslininkų darbai. Redagavo J. Basanavičius (1907-26), P. Karazija (1928), redakcinė kolegija (1929-36). Spausdino M. Kuktos, „Ruch“ spaustuvės Vilniuje. Išėjo 5 knygos po 3-4 dalis (sąsiuvinius). G.B.

„LIETUVIŲ ŽINIOS“: 1. JAV lietuvių mėnesinis krikščioniškos krypties laikraštis, ėjęs 1908-12 Pensilvanijos valstijoje. Leido ir redagavo J. Baronas. 1912 vietoj jo pradėtas leisti laikr. „Amerikos lietuvaitė“.

2. JAV lietuvių katalikiškos krypties visuomeninio ir kultūrinio gyvenimo savaitraštis, leistas 1937-51 – iš pradžių Klivlende, nuo 1942 lapkričio – Pitsburge. 1951 balandžio mėn. jį perėmė tėvai pranciškonai ir sujungė su laikraščiais „Darbininkas“ ir „Amerika“. Redaktoriais buvo J. Šukys, kun. V. Vilkutaitis, St. Gabaliauskas, T. B. Mikalauskas ir Alg. Kasulaitis. Leido Lietuvių Romos katalikų literatūros d-ja.

3. Amerikos Floridos lietuvių klubo biuletenis, leistas 1976-88 Petersburg. Redakcinį kolektyvą sudarė A. Karnienė, K. Kleiva, H. Lukoševičius ir K. Grižaitis.

„LIETUVIŲ ŽODIS“, Vokietijoje, Detmolde, 1946 10 12–1949 05 07 Baltų centrinės tarybos lietuvių skyriaus leistas savaitraštis, kuris nuo 1949 kovo 1 buvo ir Lietuvos tremtinių bendruomenės britų zonoje organas. Redagavo J. Kardelis, Br. Aušrotas ir Pr. Naujokaitis. Pagrindinis britų zonos lietuvių laikraštis, jungęs visų krypties lietuvių ir daug dėmesio skyręs kultūros klausimams. Tiražas 4000–6000 egz.

„LIETUVIŲ ŽURNALAS“, JAV lietuvių socialistų mėnesinis žurnalas, leistas 1912-14 Čikagoje. Leido P. Kaitis (Martinkaitis), redagavo A. Karalius, J. Šmotelis (Šmotavičius).

LIETUVIŲ ŽURNALISTŲ SAJUNGA, išeivijos žurnalistų organizacija, įsteigta 1946 gegužės 11-12 Vakarų Vokietijoje, Hanau lietuvių karo pabėgėlių stovykloje kaip atgaivinta iki 1940 Lietuvoje veikusi Lietuvos žurnalistų sąjunga (žr.). Steigiamajame suvažiavime dalyvavo apie 100 iš Lietuvos pasitraukusių spaudos darbuotojų. Sąjungos pirmininku buvo išrinktas J. Pajaujis. Per antrąjį Lietuvių žurnalistų sąjungos suvažiavimą (1947) pirmininku išrinktas A. Merkelis. 1949 Londone įvyko pirmasis vietos lietuvių žurnalistų ir rašytojų suvažiavimas, kuris įsteigė Lietuvių žurnalistų s-gos Didžiosios Britanijos skyrių. Valdybos pirmininku buvo išrinktas K. Obolėnas. 1950-52 skyrius atstovavo Vakarų Europoje užsilikusiems lietuvių žurnalistams ir Lietuvių žurnalistų s-gos centro valdybai, kol 1953 Niujorke, JAV, buvo atkurta Lietuvių žurnalistų sąjunga. Jos pirmininku išrinktas V. Rastenis.

1955 Lietuvių žurnalistų sąjungos valdyba pirmininku išrinko K. Obolėną, 1964 – V. Bagdanavičių, 1967 – V. Alantą. 1969 buvo pradėtas leisti neperiodinis biuletinis „Pranešėjas“ (jį redagavo V. Alantas; išėjo 6 numeriai). 1970 Detroite įvyko trečiasis Sąjungos suvažiavimas. Tuo metu Lietuvių žurnalistų sąjungoje buvo 252 nariai. Buvo priimti Sąjungos įstatai, kuriuose pagrindiniu Lietuvių žurnalistų sąjungos tikslu buvo laikomas lietuvių žurnalistų telkimas tarpusavio bendradarbiavimui bei solidarumui palaikyti, profesinės žurnalistų etikos normoms nustatyti, populiarinti bei ginti, naujų jėgų į lietuviškos spaudos darbą įsiliejimui skatinti organizuojant specialius žurnalistų rengimo bei tobulinimosi kursus, pagrindinių tautos bei žmogaus teisių gynimo, ypač jų atgaivinimo Lietuvoje pastangoms stiprinti bei ugdyti. Į Lietuvių žurnalistų sąjungą buvo priimami redaktoriai ir redakcijų nariai, korespondentai, reporteriai ir fotoreporteriai, televizijos, radijo valandėlių redaktoriai ir pranešėjai, apžvalgininkai, meno bei literatūros recenzentai-kritikai, mokslo populiarintojai, kompiliacijų ir pramoginio skaitymo medžiagos rengėjai. Sąjungos nariai visuotiniu balsavimu trejiems metams rinko Centro valdybą – pirmininką, vykdomąjį vicepirmininką, vicepirmininką, sekretorių ir išdininką. Taip pat buvo renkama kontrolės komisija ir garbės teismas. Buvo įsteigta Čikagos, Detroito, Klivlendo, Los Andželo skyriai ir Centrinis skyrius. 1971 Lietuvių žurnalistų sąjungos Centro valdyba persikėlė į Čikagą, pirmininku buvo išrinktas J. Vaišnys. 1978 jį pakeitė J. Kuprionis, 1981 – J. Janušaitis, 1984 – R. K. Vidžiūnienė, 1995 – K. Milkovaitis, 1997 – K. Miklas. Nuo 1972 Lietuvos žurnalistų sąjunga leidžia savo leidinį (žurnalą) „Lietuvius žurnalistas“ (žr.).

V.U.

„LIETUVOS ABOLICIONISTAS“, Lietuvos abolicionistų d-jos organas, ėjęs 1922 Kaune. Leido d-jos Centro taryba kas du mėnesius. Svarstė Lietuvos visuomenės dorovės problemas, kėlė socialinius, moralinius klausimus. Bendradarbiavo S. Juozelėnaitė, D. Tvarijonas ir kt. Redagavo A. Gustaitytė-Šalčiuvienė, G. Petkevičaitė-Bitė. Spausdino „Varpo“ spaustuve Kaune. Išėjo 4 numeriai.

„LIETUVOS AIDAS“: 1. Laikraštis, ėjęs 1917 09 06 – 1918 12 31 Vilniuje ir 1928 02 01–1940 07 16 Kaune. Nuo 1917 09 21 iki 1918 pabaigos buvo oficialus Lietuvos Tarybos organas. Lietuvos valstybės kūrimo metu (nuo 1918) jame buvo skelbiami vyriausybės priimti nutarimai, įstatymai, kiti oficialūs dokumentai. 1918 vasario 19 išspausdintas ir Lietuvos Nepriklausomybės aktas. Laikraštyje taip pat atsispindėjo Lietuvos politinis, ekonominis bei kultūrinis gyvenimas, svarbiausi šalies ir pasaulio įvykiai. Jo puslapiuose ir mėnesiniame priede „Liuosoji valanda“ paskelbta nemažai lietuvių poetų ir rašytojų kūrinių. Laikraštis ėjo tris kartus per savaitę, jo oficialiuoju redaktoriumi buvo A. Smetona (žr.). 1917 09 06–1918 11 09 skelbti laikraščio lietuviškų straipsnių vertimai į vokiečių k. „Litauisches Echo“. Laikraščio leidimas nutrūko 1918 gruodžio 31, Lietuvos vyriausybei keliantis į Kauną.

Laikraštis vėl pradėtas leisti 1928 vasario 1 vietoj dienraščių „Lietuva“ ir „Lietuvius“ – kaip Lietuvių tautininkų sąjungos ir Lietuvos vyriausybės oficiozas. Buvo dienraštis, nuo 1935 turėjo dvi laidas (rytinę ir vakarinę), o 1939 antrąjį pusmetį – net tris. Didžiausias šalies laikraštis: jo bendra apimtis sudarydavo 14-16 p., o tiražas – apie 90 000 egz. Redaktoriai: V. Gustainis (1928-32, žr.), I. Šeinius (1933-34, žr.), V. Alantas (1934-39, žr.), A. Merkelis (žr.), D. Cesevičius (žr.), B. T. Dirmeikis (žr.).

1940 06 17–07 16 buvo Liaudies vyriausybės oficiozas. Redagavo J. Šimkus (žr.).

2. „Valstybės laikraštis“ (dienraštis), leidžiamas nuo 1990 gegužės 8 Vilniuje kaip atkurtas 1917-18 ir 1928-40 ėjęs tautinės krypties laikraštis „Lietuvos aidas“ (žr.). Pirmasis numeris išėjo kaip Lietuvos Respublikos AT ir Ministrų Tarybos leidinys. Leidžia UAB „Lietuvos aidas“ 5 kartus per savaitę. Vyr. redaktoriai: S. Stoma (1990-94, žr.), S. Šaltenis (1994-96, žr.), R. Grinbergienė (nuo 1997, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai A. Anskaitis (žr.), A. Ališauskas, V. Ardziūnas, V. Bielskytė, J. Glinskis, S. Laukys, A. Liauškienė (žr.), L. Pečeliūnienė, K. Petrauskis, V. Zinkevičienė (žr.), K. Žičkus. Tiražas 1990 – 51 000 egz., 1993 – 66 000 egz., 1997 – 19 000 egz.

Nuo 1994 kaip kultūros priedas leidžiamas savaitraštis „Šiaurės Atėnai“ (žr.), nuo 1996 – priedas „Autobirža“, nuo 1997 – „Kauno žinios“, „Šeštadienis“.

LIETUVOS ARCHYVŲ GENERALINĖS DIREKCIJOS LEIDYKLA, įkurta 1992 Vilniuje. Rengia ir leidžia tęstinį straipsnių ir dokumentų rinkinį „Lietuvos archyvai“ (eina nuo 1988, 1995 išleista šeštoji rinkinio knyga) bei žinynus („Šiaulių apygardos archyvo fondų žinynas“, 1995). Direktoriai A. Guobys, G. Ilgūnas.

„LIETUVOS ATSTATYMAS“, JAV lietuvių mėnesinis laikraštis, ėjęs 1917-19 Niujorke. Leido Lietuvos atstatymo b-vė. Rašė pramonės, prekybos, ekonomikos ir kt. klausimais.

„LIETUVOS AUTO“, Lietuvos šoferių ir auto tarnautojų s-gos žurnalas, leistas 1932-35 Kaune. Ėjo kartą per mėnesį, kas du mėnesius. Nušvietė automobilizmo, geležinkelių, Lietuvos kelių eksploatacijos, transporto, gyventojų apsaugos ir kt. klausimus, rašė apie s-gos veiklą. Bendradarbiavo J. Daugėla, V. Šers-

tonas, L. Šuvalas, Vl. Vilčinskas, Vl. Viliūnas ir kt. Redagavo J. Bortkevičius, J. Mardosas, K. Toleikis. Spausdino „Žaibo“ spaustuvė Kaune. Išėjo 24 numeriai. GB.

LIETUVOS AUTORIŲ TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJA, LATGA, autorinės teisės institucija, veikianti Lietuvoje nuo 1991 (Vilniuje). Įsteigta Lietuvos Respublikos kūrybinių ir mokslinių s-gų bei d-jų iniciatyva vietoj nuo 1973 veikusio Sąjunginės autorių teisių agentūros Lietuvos respublikinio skyriaus.

LATGA pagrindinis tikslas ir svarbiausias uždavinys – atstovauti Lietuvos bei užsienio autorių ir jų teisių paveldėtojų interesams, kai literatūros, meno kūriniai ir mokslo darbai panaudojami (spausdinami, atliekami ir pan.) mūsų šalyje, taip pat atstovauti Lietuvos autorių bei jų paveldėtojų interesams, kai jų kūriniai ar darbai naudojami užsienyje. Vilniuje veikianti LATGA agentūra propaguoja ir reklamuoja lietuvių literatūrą, meną ir mokslą užsienyje, supažindina kitų šalių leidėjus, firmas su Lietuvos menininkų ir mokslininkų darbais, konsultuoja autorinio honoraro, autorių sutarčių sudarymo, kitais teisiniais klausimais. LATGA tarybą sudaro 15 kūrybinių ir mokslinių s-gų atstovai. Jos prezidentu iki 1996 buvo Br. Leonavičius, nuo 1996 – V. Sventickas. LATGA agentūros direktorius E. Vaitiekūnas.

„**LIETUVOS AVIALINIJS**“, spalvotas informacinis žurnalas, žurn. „Lithuania in the World“ (žr.) priedas, einantis nuo 1995 Vilniuje. Vyr. redaktorius St. Kašauskas. Tiražas 9000 egz.

„**LIETUVOS BALSAS**“: 1. Lietuvių laikraštis, ėjęs 1906 Kaune. Įsteigė A. Daukša, gavęs Kauno gubernatoriaus koncesiją. Redaktoriai: P. Klimaitis, K. Petruševičius. Spausdintas Kauno gubernijos spaustuvėje. Išėjo 32 numeriai.

2. Tautininkų laikraštis, leistas 1921 04 20–10 19 Kaune. Leido Rašto ir spaudos b-vė, ėjo triskart per savaitę. Bendradarbiavo M. Yčas, P. Klimka, L. Noreika, S. Šilingas, P. Vaičiūnas, A. Voldemaras, S. Žilius ir kt. Redaktorius A. Smetona. Spausdino „Varpo“ b-vės spaustuvė Kaune. Nuo 1921 lapkričio 3 vietoj „Lietuvos balso“ ėjo „Lietuvių balsas“ (žr.). Išėjo 75 numeriai.

„**LIETUVOS BANKO BIULETENIS**“, informacinis leidinys, leistas 1928-40 Kaune lietuvių ir anglų k. Ėjo kartą per ketvirtį. Informavo apie Lietuvos banko veiklą, prekybą su užsienio šalimis, valstybės finansus, pramonės, žemės ūkio rezultatus ir kt. Spausdino „Raidės“, F. Sokolovskienės ir G. Lano spaustuvės Kaune. Leido priedą „Lietuvos banko apyskaita“.

„**LIETUVOS BITININKAS**“: 1. Pirmasis iliustruotas mėnesinis lietuvių žemės ūkio specializuotas žurnalas, ėjęs 1905 Vilniuje. Be publikacijų specifiniais bitininkystės klausimais, jame išspausdinta rašinių apie ūkininkavimą, gyvulių ir paukščių auginimą, pievų priežiūrą, žuvų veisimą, daug dėmesio skirta su bitininkyste susijusioms žemės ūkio šakoms (sodininkystei, daržininkystei, augalininkystei). Leido ir redagavo kun. J. Ambraziejus. Išėjo 12 numerių po 16 p. (su tęstine numeracija).

Nuo 1906 žurn. „Lietuvos bitininkas“ vadinosi

„Šviesa“ (žr.).

2. Mokslo ir praktikos žurnalas bitininkams ir bičių produktų vartotojams, einantis nuo 1991 Vilniuje. Leidžia Lietuvos bitininkų s-ga 1-2 kartus per metus. Redaktorius J. Dmukauskas. Tiražas 1992 – 4000 egz., 1996 – 2100 egz.

„**LIETUVOS CHIRURGIJA**“, Lietuvos chirurgų asociacijos mokslinis žurnalas, leidžiamas nuo 1993 Vilniuje. Vyr. redaktoriai: A. Jasulaitis (1993-94), L. A. Noreika (nuo 1994). Tiražas 1000 egz.

„**LIETUVOS DARBININKAS**“: 1. Pirmasis Lietuvos socialdemokratų partijos laikraštis, leistas 1896, 1898-99 lietuvių ir lenkų k. Nr.1 buvo parengtas A. Domaševičiaus (1895) lenkų k., išverstas į lietuvių k. (K. Griniaus ir kt.) ir išspausdintas Ciūriche 1896 gegužės 1. Nr.2 išėjo 1898 gegužės 1 Tilžėje, Nr.3 išspausdintas Bitėnuose M. Jankaus spaustuvėje (pažymėta Ciūriche). Rašyta apie darbininkų padėtį, Lietuvos ir užsienio šalių darbininkų judėjimą, Lietuvoje vykusius streikus, svarstyti politiniai bei ekonominiai klausimai.

2. Darbo žmonių laikraštis, leistas 1929 04 17–11 23 Kaune vietoj uždaryto „Darbininko“ (žr.). Leido Lietuvos darbo federacija. Išėjus 33 numeriams, „Lietuvos darbininkas“ karo komendanto buvo uždarytas, o ats. redaktorius P. Dovydaitis nubaustas pinigine baida.

3. Lietuvos darbininkų s-gos savaitraštis, leistas 1989-93 Klaipėdoje. Iki 1991 ėjo kaip Kauno bei Lietuvos darbininkų s-gos laikraštis ir buvo leidžiamas Kaune. Redaktoriai: P. Šimkus (1989), D. Simutienė (1989-90), J. Sinkevičius (nuo 1991). Tiražas 1989 – 5000 egz., 1993 – 4000 egz.

4. Lietuvos darbininkų s-gos savaitraštis, einantis nuo 1992 gruodžio Vilniuje kaip atgaivintas 1919-40 leistas „Darbininkas“. Leidžiamas lietuvių, rusų ir anglų k. Redaktoriai: V. Barauskas (1994), A. Balsienė (nuo 1994). Tiražas 1997 – 4000 egz.

5. Lietuvos darbininkų s-gos informacinis biuletenis, ėjęs 1993-94 Vilniuje lietuvių, rusų ir anglų k. Buvo leidžiamas 1-2 kartus per mėnesį, kas du mėnesiai. Redaktorė V. Kligytė. Tiražas 1992 – 2500 egz., 1994 – 4100 egz.

„**LIETUVOS DARBO BALSAS**“, socialdemokratų partijos laikraštis, išleistas 1933 liepos 22 vietoj „Socialdemokrato“. Ėjo kartą per savaitę. Leido LSDP Centro k-tas. Redagavo L. Purėnienė. Išėjo 17 numerių. Nuo 1933 gruodžio 16 vietoj „Lietuvos darbo balso“ pradėtas leisti „Mūsų kelias“.

„**LIETUVOS DIRVA**“, dvisavaitis žemės ūkio žurnalas, ėjęs 1923-25 Kaune. Leido Lietuvos žemės ūkio d-ja, 1925 – Žemės ūkio kooperatyvų s-ga. Rašė žemdirbystės, gyvulininkystės, žemės ūkio ekonomikos, teisės, melioracijos, veterinarijos ir kt. temomis. Bendradarbiavo K. Aleksa, J. Ardickas, S. Bilevičius, S. Brazys, S. Ganusevičius, P. Kregždė, J. Kriščiūnas, P. Matulionis, K. Oleka, S. Petrauskas, A. Rukuiža, A. Smilgevičius, J. Vileišis ir kt. Redagavo V. Kriaučiūnas, J. Tūbelis. Spausdino „Varpo“ b-vės spaustuvė Kaune. Išėjo 53 numeriai.

1925 liepos mėn. vietoj jo pradėtas leisti kooperacijos leidinys „Talka“ (žr.). GB.

„LIETUVOS DRAUDIMAS“, AB „Lietuvos draudimas“ laikraštis, einantis nuo 1993 gruodžio Vilniuje. Iki 1996 vadinosi „Valstybinis draudimas“. Leidžiamas kas ketvirtį. Ats. sekretorius R. Gižys. Tiražas 1994 – 1500 egz., 1997 – 2000 egz.

„LIETUVOS EKONOMISTAS“, prekybos ir pramonės laikraštis, leistas 1928-36 Kaune (su pertrauka 1932-33). 1928 ėjo kartą per savaitę, vėliau – kartą per mėnesį. 1928-30, 1934 vadinosi „Economistas“. Nagrinėjo Lietuvos pramonės ir prekybos problemas, informavo apie kitų šalių ekonomiką. Leido A. Pakarklis. Redaktoriai: V. Budrys (1928), J. Žiūra (1928-31), E. Gaidamavičius (1934), A. Pakarklis (1934-36). Spausdino M. Adomavičiaus spaustuvė Kaune. Išėjo 28 numeriai.

„LIETUVOS EVANGELIKŲ KELIAS“: 1. Evangelikų laikraštis, leistas 1935-38 Klaipėdoje gotišku šriftu, 1939-40 Kaune lotynišku šriftu. Leido Lietuvių evangelikų susivienijimo bažnytinis k-tas (iki 1939), vėliau – Lietuvos evangelikų s-ga. Ėjo du kartus per mėnesį, nuo 1939 – savaitraštis. Spausdino religinio, švietėjiško, auklėjamojo pobūdžio straipsnius, informavo apie Lietuvos evangelikų bendruomenės gyvenimą. Bendradarbiavo V. Dovaitis, P. Jašinskas, A. Gelžinys, A. Šernas, F. Tumosas, M. Zablockas ir kt. Redagavo P. Dagys. Spausdino spaustuvė „Lituania“ Klaipėdoje, „Vilniaus“ spaustuvė Kaune (nuo 1939).

2. Lietuvos evangelikų liuteronų Bažnyčios konsistorijos leidinys evangelikų liuteronų ir evangelikų reformatų Bažnyčioms, leidžiamas nuo 1990 Kaune bei Tauragėje kaip atkurtas 1935-38 Klaipėdoje ir 1939-40 Kaune ėjęs evangelikų laikraštis. Vyr. redaktorius J. Kalvanas. Tiražas 1990 – 3000 egz., 1997 – 2000 egz.

„LIETUVOS FARMACEUTAS“, Lietuvos farmaceutų tarnautojų s-gos mėnesinis žurnalas, leistas 1933 Kaune. Bendradarbiavo K. Grybauskas, K. Regelis, M. Veineris, Pr. Vismantas. Redagavo M. Barkauskas. Spausdino akc. b-vė „Varpas“ Kaune. Išėjo 3 numeriai.

„LIETUVOS FARMACIJOS ŽINIOS“, Lietuvos farmacijos s-gos žurnalas, leidžiamas nuo 1991 Kaune kaip atkurtas 1923-40 ėjęs leidinys „Farmacijos žinios“. Redaktorius E. Tarasevičius. Tiražas 1991 – 10 000 egz., 1996 – 1000 egz.

1991 buvo leidžiamas Lietuvos vaistinininkų d-jos priedas „Appositio“ (redaktorė A. Račiulaitytė, tir. 1500 egz.).

„LIETUVOS FILATELISTAS“, Lietuvos Filatelistų d-jos mėnesinis leidinys, leistas 1924 Kaune. Bendradarbiavo P. Babickas, V. Staugaitis, P. Stirkė, P. Tarabilda ir kt. Redagavo J. Matukas, E. Volteris. Spausdino „Raidės“ spaustuvė Kaune. Išėjo 3 numeriai.

„LIETUVOS FIZIKOS ŽURNALAS“, mokslinis žurnalas, leidžiamas nuo 1961 Vilniuje. Iki 1994 vadinosi „Lietuvos fizikos rinkinys“. Leidžia Lietuvos fizikų d-ja ir leidykla „Academia“ kas du mėnesius. Spausdina Lietuvos mokslininkų straipsnius ir trumpus pranešimus apie atliktų mokslinio tyrimo darbų rezultatus fizikos srityje. Ats. redaktoriai: P. Brazdžiūnas

(1961-86), A. Šileika (nuo 1987). Tiražas 1981 – 1200 egz., 1996 – 500 egz. Nuo 1991 leidžia priedą „Fizikų žinios“ (žr.).

LIETUVOS FOTOMĖGĖJŲ SAJUNGA, fotografų mėgėjų d-ja, veikusi 1933-40 Kaune. Įsteigta P. Babicko iniciatyva. Skatino fotografus mėgėjus kelti lietuvių fotografijos meninį, techninį lygį, propaguoti lietuvių fotografijos meną užsienyje, remti fotografijos reikmenų gamybą Lietuvoje. 1933 ir 1934 išleido 2 numerius žurnalo „Foto mėgėjas“. 1937-38 parengė tarptautinio žurnalo „Galerija“ (Viena) lietuvišką laidą (išleista 10 numerių). Surengė parodas: 1933, 1935-37 ir 1938 (tarptautinę) Kaune (1937 Sąjungos nariai dalyvavo pasaulinėje Paryžiaus parodoje; fotografijų kolekcija apdovanojama aukso medaliu), 1940 Vilniuje (su Matininkų ir kultūrtechnikų s-gos fotografijos sekcija). Lietuvos fotomėgėjų s-gos veikloje aktyviai dalyvavo V. Augustinas, A. Bendoravičius, A. Giedraitis, Ig. Končius, K. Laucius. Sąjungos prezidentais buvo S. Kolu-paila, O. Milaševičius.

LIETUVOS FOTOMENININKŲ SAJUNGA, fotografų organizacija, veikianti nuo 1969 Vilniuje kaip atkurta 1933-40 Kaune dirbusi Lietuvos fotomėgėjų sąjunga (žr.). Iki 1989 vadinosi Fotografijos meno draugija. Turi skyrius Kaune, Klaipėdoje, Panevėžyje, Šiauliuose, sekcijas Alytuje, Kėdainiuose, Marijampolėje. 1995 įsteigė reklamos, dizaino ir fotomodelių agentūrą „Grafija“ (Vilniuje). Rengia parodas, kūrybines išvykas, leidžia albumus, katalogus, pagal užsakymus daro fotografijas reklamai, interjerui. 1974 įvyko I suvažiavimas. Pirmininkai: A. Sutkus (1969-74, 1980-90, nuo 1996, žr.), B. Bučelis (1974-80, žr.), L. Skeivienė (1990-92), St. Žvirgždas (1992-96). 1996 turėjo 540 narių.

„LIETUVOS GAISRININKAS“, žr. „Ugniagesis“.

„LIETUVOS GELEŽINKELININKAS“, Lietuvos geležinkelio valdybos ir Geležinkelio transporto darbininkų profsąjungos k-to laikraštis, ėjęs 1945-53 ir 1956-62 Vilniuje lietuvių ir rusų k. 1945-46 vadinosi „Lietuvos geležinkelietis“. Buvo leidžiamas tris kartus per savaitę. Redaktoriai: E. Goldfainaitė (1945-49), A. Erslavas (1949-53), K. Puzonas (1956-62). Tiražas 2500 egz. lietuvių k. ir 1500 egz. rusų k. (1962).

„LIETUVOS GYNĖJAS“, Lietuvių fronto kovotojų laikraštis, ėjęs 1944 08 18–09 29 Telšiuose. Leido Tėvynės apsaugos rinktinė. Tai buvo vienintelis tada likęs laikraštis Raudonosios armijos dar neužimtoje Lietuvoje dalyje. Redaktorius S. Miglinas (žr.). Išėjo 5 numeriai.

LIETUVOS INFORMACIJOS BIURAS, visuomeninė informacijos tarnyba Argentinoje, veikianti nuo 1991 Buenos Airėse. Supažindina Argentiną ir kitas Pietų Amerikos šalis su dabartinės Lietuvos gyvenimu, platina mūsų šalies politinio, ekonominio, kultūrinio bei visuomeninio gyvenimo naujienas. Biure dirba 6 žmonės, iš jų 5 argentiniečiai – šios šalies dienraščių ir radijo programų darbuotojai. Biuro vadovas dr. A. Mičiūdas (žr.).

„LIETUVOS JAUNIMAS“, „Tautininkų balso“ priedas, ėjęs 1928 Kaune. Leido „Tautininko“ b-vė. Išėjo

16 numerių. Nuo 1928 rugsėjo 15 vietoj „Lietuvos jaunimo“ pradėta leisti žurn. „Jaunoji karta“ (žr.).

LIETUVOS JAUNŪJŲ ŽURNALISTŲ ORGANIZACIJA, LJŽO, įkurta 1997 gegužės 7 Vilniaus un-to Žurnalistikos in-to pirmojo kurso studentų iniciatyva. Vienija žurnalistus studentus ir žurnalistika besidomintį, su redakcijomis bendradarbiaujantį jaunimą. Rengia konferencijas, seminarus, šventes, rūpinasi savo narių stažuotėmis užsienyje. Organizacijos pirmininku išrinktas K. Krivickas.

„**LIETUVOS JERUZALĖ**“, Lietuvos žydų bendruomenės (iki 1992 – kultūros draugijos) mėnesinis leidinys (laikraštis), einantis nuo 1989 spalio Vilniuje lietuvių, jidiš ir rusų k., nuo 1992 – ir anglų k. Spausdina rašinius apie žydų gyvenimą, kultūrą, buitį, istoriją, dabarties aktualijas Lietuvoje. Redaktoriai: G. Smoliakovas (1989-94), M. Mirskis (nuo 1995, žr.). Tiražas 1989 – 1000 egz. lietuvių, 1000 egz. jidiš ir 3000 egz. rusų k., 1997 – po 500 egz. lietuvių, jidiš, rusų ir anglų k.

„**LIETUVOS JUDAS**“, antinacistinės rezistencijos laikraštis, leistas 1943 Lietuvoje. Pirmasis numeris pasirodė 1943 rugsėjo 13. Leido Lietuvių frontas. Išėjo 2 numeriai.

„**LIETUVOS JŪREIVIS**“, Lietuvos jūrų laivininkystės informacijos biuletėnis (savaitraštis), leidžiamas nuo 1978 birželio 14 Klaipėdoje lietuvių ir rusų k. Redaktoriai: V. Gerža (1978-79), E. Veckus (1980-90), J. Listopad (1991-95), V. Šutenko (nuo 1995). Tiražas 1978 – 1800 egz. lietuvių ir 1200 egz. rusų k., 1997 – po 1200 egz. lietuvių ir rusų k.

LIETUVOS KABELINĖS TELEVIZIJOS ASOCIACIJA, įkurta 1995 vasario 3 Kaune, dalyvaujant 13 Lietuvos kabelinės televizijos kompanijų. 1996 asociacijos narėmis buvo 35 kompanijos, turinčios 120 000, arba 85 proc., Lietuvos kabelinės televizijos vartotojų. Asociacija gauna ir suteikia savo nariams teisę transliuoti arba retransliuoti televizijos programas, filmus, audiovizualinius įrašus, formuoja techninę politiką, teikia techninę informaciją kompanijoms, palaiko ryšius su vyriausybinėmis institucijomis, sprendžia autorinės teisės, standartų, normatyvų ir kt. klausimus. 1995 lapkričio mėn. Lietuvos kabelinės televizijos asociacija priimta į Europos privačios kabelinės televizijos savininkų asociaciją APEC (Association of Private European Cable operators). Asociacijos prezidentas P. Živatkauskas, viceprezidentas J. Jurelionis, reikalų tvarkytojas P. Ruzgys.

„**LIETUVOS KARO INVALIDAS**“, iliustruotas Lietuvos karo invalidų sąjungos leidinys, ėjęs 1928, 1930-38 Kaune. Leistas 1-2 kartus per metus reikšmingų įvykių progomis. Redagavo J. Barčius, P. Biržys, A. Kuosa, L. Žukauskas. Bendradarbiavo A. Briedis, St. Butkus, Pr. Daunys, L. Gira, A. Miškinis, P. Ruseckas, A. Smetona, A. Voldemaras, A. Vienuolis ir kt. Spausdino S. Joselevičiaus, Š. Neimano, Br. Gurvičių ir kt. spaustuvės Kaune. Išėjo 13 numerių.

„**LIETUVOS KATALIKŲ BAŽNYČIOS KRONIKA**“, Lietuvos pagrindžio leidinys, ėjęs 1972-89. Pir-

masis numeris pasirodė 1972 kovo 19. Leido „Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetui“ artimi kunigai, seserys vienuolės, pasauliečiai katalikai. Rašė apie katalikų persekiojimus ir diskriminaciją Lietuvoje, tikinčiųjų gyvenimą kitose sovietinėse respublikose, informavo pasaulio visuomenę apie tikrąją Bažnyčios ir tikinčiųjų padėtį Lietuvoje. Redagavo kun. (dabar vyskupas) S. Tamkevičius (1972-83), J. Boruta (nuo 1983). Leidinį padėjo rengti, leisti ir platinti K. J. Ambrasas, P. Plumpa, A. Raškinis, N. Sadūnaitė, E. Šuliuskaitė, po 1983 – A. Gražulis, J. Judikevičiūtė, A. Keina, S. Kelpšas, J. Zdebskis. Leidiniui pavadinimą parinko ir Bažnyčios aprobatą suteikė vyskupas (vėliau kardinolas) V. Sladkevičius, parengtus numerius aprobavo vyskupas J. Steponavičius. Už leidinio dauginimą bei platinimą buvo suimti ir įkalinti P. Buzas, J. Gražys, A. Janulis, V. Jaugelis, S. Kovaliovas, V. Lapienis, J. K. Matulionis, G. Navickaitė, P. Plumpa, O. Pranckūnaitė, N. Sadūnaitė, S. Tamkevičius, O. Vitkauskaitė. Išėjo apie 80 numerių dažniausiai po 40 p.

Į užsienį patekusių numerių rašiniai buvo skaitomi per „Amerikos balso“, „Laisvės“, Vatikano radijo stotis. Leidinys buvo perspausdinamas JAV. „Lietuvių religinė šalpa“ (vadovas kun. K. Pugelevičius) leido atskirus numerius, o „Lietuvos Kronikos Sąjunga“ (vadovas kun. J. Kuzminskas) išleido 10 tomų (visus numerius). Taip pat buvo verčiama į anglų ir kt. kalbas ir platinama daugelyje katalikiškų šalių.

„**LIETUVOS KELEIVIS**“, Klaipėdos krašto lietuvių laikraštis, leistas 1924-39 Klaipėdoje gotišku šriftu. Pradėjo eiti 1924 01 01 vietoj „Prūsų lietuvių balso“. Leido „Ryto“, „Sargo“ b-vės, „Lietuvių susivienijimas Klaipėdos krašte“. Ejo triskart per savaitę, nuo 1927 – dienraštis. Rašė apie Klaipėdos krašto problemas, nagrinėjo Lietuvos ekonomikos ir politikos klausimus, skelbė užsienio naujienas, pritarė tuometinės Lietuvos politikai, svarstė lietuviybės problemas. Redagavo J. Jakužaitis, J. Grigolaitis, M. Gudaitis, M. Kiošis, M. Sabaitis, J. Šaulys, J. Tramišius. Spausdino akc. b-vė „Rytas“ Klaipėdoje. Leido priedus: „Gaspadoriškas skyrius“, „Kaimynas“ (žr.), „Kalba ir kraštas“, „Klaipėdos krašto ūkininkas“, „Laukininkų patarėjas“ (žr.), „Lietuvos keleivio“ priedas“, „Mažosios Lietuvos jaunimas“, „Moterų priedas“, „Mūsų jaunimas“ (žr.), „Santara“ (žr.), „Šventoji diena“, „Ūkininko patarėjas“. Nuo 1926 liepos 3 prie „Lietuvos keleivio“ buvo prijungtos „Klaipėdos žinios“. GB.

„**LIETUVOS KELIAS**“: 1. Savaitinis laikraštis, leistas 1923-25 Vilniuje vietoj sustabdyto „Vilniaus kelio“. Katalikiškos krypties Vilniaus krašto gyventojams skirtas leidinys. Leido ir redagavo O. Zavišaitė. Faktiškasis redaktorius P. Kraujalis. Bendradarbiavo J. Kairiūkštis, F. Kemėšis, K. Sakalauskas-Vanagėlis, S. Urbonas ir kt. Spausdino spaustuvė „Motus“ Vilniuje. Nuo 1925 liepos 10 vietoj „Lietuvos kelio“ pradėtas leisti laikr. „Kelias“.

2. Lietuvos socialdemokratų rezistencinis laikraštis, leistas 1943-44. Bendradarbiavo S. Kairys, K. Bielinis, A. Žvironas, J. Vilkaitis ir kt.

3. Lietuvos politinių kalinių partijos leidinys, einantis nuo 1995 gegužės 20 Vilniuje. Redaktorius K. Lakickas, redakcinė kolegija: Z. Medineckas ir kt. Tiražas 2000 egz.

LIETUVOS KINAS, lietuviškų kino filmų gamyba ir raidos istorija. Lietuvoje pirmasis kino seansas įvyko 1897 Vilniaus botanikos sode. XX a. pr. pradėta kurti dokumentinius filmus. Dar prieš Pirmąjį pasaulinį karą Lietuvos vaizdas yra filmavęs kino multiplikacininkas V. Starevičius, JAV lietuvis A. Račiūnas, vėliau – išeiviai M. ir K. Motuzai, J. Januškevičius, G. Klimas, A. Kručas, P. Milius, K. Lukšys. Nuo 1921 pradedama filmuoti ir rodyti kino kronika Lietuvoje. 3-iojo dešimtmečio pabaigoje pasirodė pirmieji lietuviški vaidybiniai filmai „Gdytojas per prievartą“ (1927), „Kareiviai – Lietuvos gynėjai“ (1929). J. Linartas ir F. Dunajevas 1931 sukūrė „Onytę ir Jonelį“ (vaidino U. Lietuvaitytė, P. Pinkauskaitė, V. Sipavičius, A. Mackevičius ir kt.). Deja, nei vienas iš šių filmų neišliko. Pasinaudojęs fotografijomis, kronika, atsiminimais, 1991 režisierius A. Tarvydas sukūrė pilnametražį dokumentinį filmą apie pirmuosius lietuviško kino žingsnius „Ir kiti keliauja žvaigždynais“.

Daug kinė nuveikti buvo pasiryžęs kino režisierius J. Vaičekus, 1928-31 specialiai stažavęs Holivude, tačiau mirė 1935, tespėjęs realizuoti tik dalį planų. Kiti vaidybinio kino sumanymai irgi liko tik užuomazgoje. 1938 dailininkas St. Ušinskas sukūrė pirmąjį lietuvišką animacinį filmą „Storulio sapnas“. Kino kronika reguliariai buvo kuriama ir rodoma nuo 1932, nors kai kada jos kokybe spaudoje buvo nusiskundžiama. Tie patys operatoriai S. Uzdonas, S. Vainalavičius, A. A. Žibas nufilmavo ir kino apybraižas „Telšių-Kretingos geležinkelis“ (1932), „Kaunas melodijų nuotaikoje“ (1936), „Juozas Vaičekus“ (1935). Keletą filmų Švietimo m-jos užsakymu sukūrė P. Babickas: „Lietuvos pavasaris“ (1933), „Tautos vado sukaktuvės“ (1934), „Atgimusi Lietuva“ (1935), „Lietuva“ (1937).

Rusų okupuotoje Lietuvoje 1940 rudenį buvo įkurta valstybinė kino studija, pradėjusi kurti kroniką ir dokumentinius filmus pagal stalininės propagandos modelį. Tas pats buvo tęsiama ir pirmaisiais pokario metais (žr. Dokumentinis kinas). Atsirado ir vaidybinų kino filmų: „Marytė“ (1947), „Aušra prie Nemuno“ (1953), „Ignotas grįžo namo“ (1956), „Tiltas“ (1957). Kuriant šiuos filmus Lietuva tik bendradarbiavo su Rusijos studijomis. Atšilimas ir nacionalinės kinematografijos santykinis savarankiškumas prasidėjo nuo 1956. Išaugo savi kadrai: režisieriai V. Mikaluskas, V. Žalakevičius, kiek vėliau – A. Žebriūnas, R. Vabalas, M. Giedrys, operatoriai J. Gričius, A. Mockus, D. Pečiūra. Lietuviškas vaidybinis kinas tobulėjo: sukurti filmai „Adomas nori būti žmogumi“ (pagal V. Sirojos Giros romaną, rež. V. Žalakevičius, 1959) ir „Gyvieji didvyriai“ (rež. M. Giedrys, B. Bratkauskas, A. Žebriūnas, V. Žalakevičius, 1960), pelnęs premiją tarptautiniame Karlovy Vary festivalyje (apie tarptautinius apdovanojimus žr. Kino festivalis).

„Gyvieji didvyriai“ buvo išeities taškas dviems pagrindinėms lietuviško kino plėtojimosi linijoms: profesiniam kinui ir socialinei psichologinei dramai. Tik vėliau imta žvalgytis į populiarius žanrus, nuotykių kiną, melodramą, komediją. Iki pat šių dienų Lietuvos kinas su retomis išimtimis („Niekas nenorėjo mirti“, 1965, „Velnio nuotaka“, 1974, „Skrydis per Atlantą“, 1983) nebuvo skirtas masiniam žiūrovui, nesusilaukė didelio populiarumo ir užsienyje.

7-asis dešimtmetis – lietuviško vaidybinio kino sėkmingų ieškojimų ir platesnio palankaus vertinimo

metas. Diskusiją sukėlė apkarpytas, taisytas intelektualus V. Žalakevičiaus filmas „Vienos dienos kronika“ (1962). To paties režisieriaus filmas „Niekas nenorėjo mirti“ ir R. Vabalos „Laiptai į dangų“ (pagal M. Sluckio romaną, 1966) sugrąžino gyvos, kraujuojančios pokario istorijos pojūtį. A. Žebriūno „Paskutinė atostogų diena“ (1966) tvirtai atsistojo poetinio kino vagoje. Režisieriai, kartu su jais dirbę operatoriai J. Gričius, A. Mockus, aktoriai R. Adomaitis, J. Budraitis, L. Noreika, D. Banionis, A. Masiulis, V. Blėdis, E. Pleškytė, B. Babkauskas, V. Tomkus išpopuliarėjo, buvo kviečiami kurti vaidmenis, dirbti kitose studijose. Filmų sėkmę daug kuo lėmė ir dailininkų J. Čeičytės, A. Ničiaus, J. Kalinausko, J. Čiuplio, kompozitorių E. Balsio, A. Bražinsko, V. Barkausko darbai. Sunkiau buvo su scenarijais: teko rašyti patiems (daug ir sėkmingai dirbo V. Žalakevičius) arba ugdyti kino dramaturgus iš rašytojų (jų sukūrė G. Kanovičius, I. Meras, S. Šaltenis, J. Aputis, R. Šavelis). Vaidybinio kino laikotarpį užbaigė ilgai nepripažinti TSRS ekranuose filmai: „Birželis, vasaros pradžia“ (rež. R. Vabalas, 1969), „Jausmai“ (rež. A. Grikevičius, A. Dausa, 1968) bei palankiai įvertintas, nors sunkiai gimęs istorinis filmas „Herkus Mantas“ (rež. M. Giedrys, 1972). Po keleto valdžios atmetų scenarijų V. Žalakevičius išvyko į Maskvą, kūrė politinius filmus, ekranizavo A. Čechovą ir F. Diurenmatą, dėstė režisūros kursuose, į Lietuvos kino studiją grįžo tik po dešimtmečio. Režisierius A. Žebriūnas kurį laiką kūrė filmus vaikams, 8-ajame dešimtmetyje sėkmingai išmėgino miuziklo žanrą („Velnio nuotaka“ pagal K. Borutos „Baltaragio malūną“), ekranizavo S. Šaltenio apysaką „Riešutų duona“ (1979) ir H. Zudermano „Kelionę į rojų“ (1990).

A. Araminas, sėkmingai režisavęs filmus apie jaunimą „Kai aš mažas buvau“ (1969) ir „Maža išpažintis“ (1972), vėliau be didesnės sėkmės kūrė filmus vaikams. Nuo 8-ojo dešimtmečio vidurio pusę Lietuvos kino studijos (LKS) produkcijos jau sudarė Maskvos televizijos užsakymai: „Smokas ir Mažylis“ (pagal Dž. Londoną, rež. R. Vabalas, 1975), „Veidas taikinyje“ (pagal D. Čestertoną, rež. A. Grikevičius, 1978), „Amerikoniškoji tragedija“ (pagal T. Draizerį, rež. M. Giedrys, 1980), „Turtuolis vargšas“ (pagal I. Šo, rež. A. Žebriūnas, 1982) ir kt. Nuo tokių užsakymų pradėjo ir jauni režisieriai: G. Lukšas („Žvangutis“, 1974, „Mano vaikystės ruduo“, 1977), A. Puipa „Nebūsiu gangsteris, brangioji“, 1978), po dešimtmečio iškilę kaip kūrybingiausi vidutiniosios kartos atstovai. G. Lukšas toliau atramos taškų ieško literatūroje: „Vasara baigiasi rudenį“ (pagal R. Granausko apsakymus, 1982), „Žolės šaknys“ (pagal V. Jasukaitytės apsaką, 1988), „Žalčio žvilgsnis“ (pagal S. T. Kondroto romaną, 1991), „Žemės keleiviai“ (R. Šavelio apsakymų motyvais, 1992). A. Puipa, remdamasis lietuvių J. Apučio, R. Šavelio, J. Skablauskaitės ar užsienio autorių proza, ieško sąlygiškos, laisvu montažu ir tragiškomis intonacijomis pagrįstos poetikos: „Moteris ir keturi jos vyrai“ (1983), „Amžinoji šviesa“ (1989), „Bilietas į Tadž Mahalą“ (1991), „Ir ten krantai smėlioti“ (1992), videofilmas pagal F. Kafką „Procesas“ (1992). Gana vėžliai, bet su permaininga sėkme lietuvių kine 9-ajame dešimtmetyje pasirodė teatro režisierius J. Vaitkus („Zodiakas“, 1985, „Don Žuanas“, 1989, „Pabudimas“, 1990, „Strazdas – ža lias paukštis“, 1991).

Filmus jaunimo tematika kūrė R. Banionis: „Ma-

no mažytė žmona“ (1986), „Neatmenu tavo veido“ (1988), „Vaikai iš „Amerikos“ viešbučio“ (1991), „Džiazas“ (1992). Tarptautiniuose festivaliuose gerai užsirekomendavo Š. Bartas („Praėjusios dienos atminimui“, 1989, „Trys dienos“, 1990). A. Šiuša su M. Giedriumi 1990 ekranizavęs V. Bubnio romaną „Kvietimas“ („Parodų rūmai“), 1993 savarankiškai sukūrė filmą „Ir jis pasakė jums sudie“ E. Cinzo romano motyvais. Didelė grupė jaunų režisierių, užbaigę mokslus, ruošiasi darbui kine ar televizijoje. Iškilę daug aktorių, vaidinusių kino ir TV filmuose ir už Lietuvos ribų: V. Mainelytė, K. Smoriginas, N. Savičenko, J. Kisielius, A. Ramanauskas, A. Matulionis, L. Laucevičius, G. Baikštytė, I. Dapkūnaitė ir kt. Lietuvos kino operatorių tradicijas gerai tęsia J. Tomaševičius, R. Juodvalkis, A. Mikutėnas, V. Radzevičius ir kt. Dailininkų ir kompozitorių gretas kine papildė G. Kličius, A. Bružas, J. Širvinskas, B. Kutavičius, F. Latėnas ir kt.

8-ajame dešimtmetyje gimė ir Lietuvos animacinis kinas (iki tol jį kūrė kino mėgėjai). A. Janausko „Kviečiantis pavyzdys“ (1988), „Palankios aplinkybės“ (1991), Z. Šteinio „Buvo, buvo, kaip nebuvo“ (1987), „Dosnumas“ (1988), I. Bereznickio „Baubas“ (1988), „Bermudų žiedai“ (1989), N. Valadkevičiūtės „Mįslė“ (1983), „Medis“ (1984) ir kt. filmai buvo demonstruoti tarptautiniuose festivaliuose.

Iš užsienyje gyvenančių kino kūrėjų būtina paminėti Kirgizijoje įsikūrusį dokumentinio ir vaidybinio kino režisierių Algį Vidugirį. Didžiausio tarptautinio rezonanso yra sulaukęs Niujorke gyvenantis Jonas Mekas (žr.). Jis kartu su broliu Adolfu įsteigė kino žurnalą „Film Culture“, sukūrė filmus „Aleliuja kalnai“ (1962), „Kalėjimas“ (1964). Pagarsėjo J. Meko „Kino dienoraščiai“, taip pat yra įsteigtas jo avangardinio kino archyvas, kuriame jau stažavo ir būrys jaunų režisierių iš Lietuvos.

s.v.

„LIETUVOS KOMERSANTAS (Elka)“, verslininkų savaitraštis, leistas 1990-93 Vilniuje. Analizavo verslo problemas, rašė apie komercijos aktualijas. Įsteigė ir leido UAB „Lietuvos komersantas“. Vyr. redaktoriai: A. Ružas (1990-91, žr.), A. Steponavičius (1991-93, žr.). Tiražas 1990 – 25 000 egz., 1993 – 3500 egz.

„LIETUVOS LAIDAS“, Panevėžio „Lietkabelio“ akc. b-vės ketvirtinis leidinys, einantis nuo 1989 lapkričio 3. Iki 1992 kovo buvo leidžiamas kaip dvisavaitis, iki 1996 vasario – kaip mėnesinis laikraštis. Redaktorius Z. Merkelis (nuo 1989), redakcinė kolegija: J. Klybas ir kt. Tiražas 1989 – 600 egz., 1997 – 250 egz.

„LIETUVOS LAISVĖ“, visuomenės, politikos ir literatūros dienraštis, leistas 1922 Kaune. Šis krikščionių demokratų leidinys išėjo 1922 gegužės 10 vietoj „Laisvės“. Leido ir redagavo L. Bistras. Pasirodė 23 numeriai.

LIETUVOS LEIDĖJŲ ASOCIACIJA, visuomeninė organizacija, veikianti nuo 1990 Vilniuje. Palaiko ryšius su užsienio leidėjais, dalyvauja tarptautinėse mugėse, knygų parodose, yra Tarptautinės leidėjų asociacijos narė. Lietuvos leidėjų asociacijai priklauso apie 30 šalies leidyklų. Prezidentai: J. Vaitkus (1990-92), V. Akelis (nuo 1992).

„LIETUVOS MATEMATIKOS RINKINYS“, ketvirtinis mokslinis žurnalas, einantis nuo 1961 Vilniuje. Įsteigė ir leidžia Lietuvos matematikų d-ja, Matematikos ir informatikos in-tas bei Vilniaus un-tas. Spausdina Lietuvos mokslininkų straipsnius bei pranešimų santraukas apie atliktų mokslinio tyrimo darbų rezultatus matematikos srityje. Ats. redaktoriai: P. Katilius (1961-89), J. Kubilius (nuo 1990). Tiražas 1961 – 1000 egz., 1996 – 500 egz. Nuo 1973 verčiamas į anglų k.

„LIETUVOS MEDICINA“, medicinos teorijos ir praktikos žurnalas, leidinio „Sveikata“ (žr.) priedas, leidžiamas nuo 1991 Vilniuje kas ketvirtį. Vyr. redaktorius Z. Tartilas (žr.). Tiražas 1991 ir 1993 – 1000 egz., 1996 – 500 egz.

LIETUVOS MENO KŪRĖJŲ ASOCIACIJA, Lietuvos menininkų organizacija, veikianti nuo 1994 Vilniuje. Įsteigė Dailininkų, Fotomenininkų, Kinematografininkų, Kompozitorių, Rašytojų, Tautodailininkų, Teatro ir Žurnalistų sąjungos. Asociacija rūpinasi šių sąjungų narių profesiniais socialiniais reikalais, gina autorių teises. 1994 Asociacija prisijungė prie tarptautinės Berno konvencijos (žr. Pasaulinė intelektualinės nuosavybės organizacija). Asociacijos prezidentas V. Martinkus.

„LIETUVOS MOKYKLA“, tautos ugdymo žurnalas, leistas 1918-40 Kaune. 1918 leido Pr. Dovydaitis, 1919-40 – Lietuvių katalikų mokytojų s-ga. Svarstyti teoriniai ir praktiniai pedagogikos principai, mokymo metodikos būdai, kalbos ir rašymo dalykai, skelbta mokslo ir literatūros naujienos, švietimo ministerijos dokumentai, rašyta kultūros, pedagogikos, istorijos, estetikos ir kt. klausimais. Bendradarbiavo V. Bičiūnas, M. Biržiška, K. Bizauskas, S. Dabušis, S. Dambrauskas, J. Grinius, J. Gobys, A. Jakštas, P. Klimas, Pr. Mašiotas, S. Matulaitis, J. Strimaitis, St. Šalkauskis, T. Žilinskis ir kt. Redagavo Pr. Dovydaitis, K. Ruginis, I. Malinauskas. Spausdino S. Banaičio, „Šviesos“, Valstybės spaustuvės Kaune. Leido priedą „Mūsų kalba“ (1925-27).

G.B.

„LIETUVOS MOKYTOJAS“, mėnraštis mokytojams, einantis nuo 1996 rugsėjo Vilniuje. Leidžia Lietuvos mokytojų profesinė s-ga. Rašo apie mokyklos ir šeimos santykius, tautinės mokyklos problemas, pedagogų rengimą, informuoja apie svarbiausius įvykius Lietuvos mokyklų gyvenime. Vyr. redaktorė R. Hofertienė, redaktorė A. Jankauskienė. Tiražas 2000 egz.

„LIETUVOS MOKSLAS“, ketvirtinis iliustruotas mokslo žurnalas Lietuvai ir pasauliui, einantis nuo 1990 Vilniuje. 1990-92 buvo leidžiamas pavadinimu „Mokslas ir Lietuva“. Iki 1993 ėjo lietuvių ir anglų k. („Science, Arts and Lithuania“ bei „Science and Arts of Lithuania“). Pirmaisiais metais leistas kaip pasaulio lietuvių mokslo, švietimo ir kultūros mokslinis žurnalas. Įsteigė valst. akc. b-vė „Lituanus“, dabartinis steigėjas – Lietuvos Mokslų akademija. Skelbia Lietuvos mokslininkų darbus, rašo apie jų ryšius su kitų šalių mokslo darbuotojais. Vyr. redaktorius A. Liekis (žr.). Tiražas 1990 – 4000 egz. lietuvių k. ir 2000 egz. anglų k., 1997 – 1200 egz.

„LIETUVOS MŪRININKAS“, mėnesinis žurnalas, ėjęs 1933-35 Kaune. Leido Kauno mūrinių ir tinkuotojų profesinė darbininkų s-ga. Rašė statybos technikos ir statybinių medžiagų gamybos bei naudojimo klausimais. Redagavo N. Morkūnas ir K. Žuolys.

LIETUVOS NACIONALINĖ TELEVIZIJA, valstybei nuosavybės teise priklausanti visuomenės informavimo priemonė, veikianti pagal Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos įstatymą (žr.).

Lietuvoje televizija pradėjo veikti 1957 balandžio 30. Techninio centro galingumas buvo: vaizdo – 15 kW, garso – 7,5 kW. Galingi retransliatoriai pastatyti Vilniuje (1957 – IV kanalas, 1964 – II kanalas), Kaune (1960), Klaipėdoje (1961), Šiauliuose (1962). Nuo 1961 atsirado galimybė perduoti programas į Maskvą ir priimti jas iš ten. 1962 Vilniuje pradėta reguliariai transliuoti Centrinės televizijos 1-oji, o 1975 – ir 2-oji programa.

1958 Lietuvoje buvo 1500 televizorių, 1970 – jau 403 000, 1996 – apie 1,4 mln. 1957 Lietuvos TV programos trukmė – 1,5 val. per parą, 1970 – 6 val., 1996 – 11,5 val. (iš jų daugiau kaip pusę sudaro originali programa). Nuo 7-ojo dešimtmečio susiklostė 3 programų sistema: 1 Vilniaus, 2 Maskvos; beveik pusė Lietuvos gyventojų matė Lenkijos TV programą, kuri vėliau pradėta transliuoti Vilniuje. 1975 pastatytas Vilniuje naujas TV studijų kompleksas ir administracinis redakcinis pastatas, pradėtos spalvotosios TV transliacijos. 1981 pradėjo dirbti naujas, užtikrinantis tiesioginį priėmimą 100 km spinduliu 326,47 m aukščio televizijos bokštas. 1956 įsteigtas radijo ir televizijos programų savaitr. „Kalba Vilnius“. Lietuvos radijui ir televizijai ilgai vadovavo TVR komitetas, pavaldus Lietuvos Ministrų Tarybai, nuo 1990 birželio 19 – TVR generalinis direktorius, renkamas Seimo, atsakingas TVR valdybai ir Seimui. Iki 1986 komiteto pirmininku buvo J. Januitis, 1987-89 – J. Kuolelis, 1989-90 – D. Šniukas. 1990 panaikinus Valst. televizijos ir radijo k-tą ir įkūrus Lietuvos radiją ir televiziją, generalinis direktorius 1990-92 buvo S. Valiulis, 1993-95 – L. Tapinas, 1995-96 šias pareigas ėjo J. Neverauskas, 1996-97 – V. Kvietkauskas, nuo 1997 – A. Ilginis.

Televizijos kryptis anksčiau nustatydavo TSKP ir LKP CK, jų nutarimai, nurodymai, cenzūros funkcijas vykdė „Glavlitas“, kurio atstovas dirbo TVR k-te, kadrais rūpinosi specialus skyrius. Maskva nuolat nurodinėjo, kiek laidų turi būti transliuojama rusų k., stipriai sovietizmo ir rusifikavimo tendencijas.

Televizijos studijos darbą pradėjo nuo 40 m² ploto studijos ir trisdešimties žmonių (pirmoji direktorė S. Borisienė, pirmieji diktoriai – G. Bigelytė ir J. Barauskas). Beveik tuo metu kūrėsi ir jaunas Lietuvos kinas, kurio dalis kūrėjų išmėgindavo jėgas ir televizijoje. Apie dešimtmetį buvo tiesioginės laidos, filmavimui buvo naudojama kino juosta, vėliau pradėta naudoti videomagnetofonus, naujas kameras, montażą. Susikūrė TV informacijos sistema, korespondentų tinklas Lietuvoje, gausėjo reportažų iš įvykių vietos. 1971 pradėtos transliuoti laidos iš Kauno, įrengtos 120 m² ploto studijos (ši bazė labai pravertė 1991 įvykių metu). 1961 televizija pradėjo kurti savo dokumentinius filmus, nuo 1963 – ir vaidybinius filmus. Pastatyta nemažai spektaklių, 1965 įvyko TV pjesės konkursas. 7-ojo dešimtmečio pabaigoje išpopuliarėjo serialas

„Petraičių šeimoje“, įvairiais pavadinimais bandytas pratęsti iki pat šių dienų, bet jau nesusilaukęs ankstesnio pasisekimo. Daug nuveikta kuriant kultūros, meno laidų ciklus. Buvo pradėti įvairūs konkursai: „Mano pasaulis“ (vaikai ir dailė), „Dainų dainelė“ (vaikai ir muzika), „Drąsūs, stiprūs, vikrūs“ (jaunimas ir sportas), surengta pramoginių konkursų.

Po politinio atlydžio pabaigos, įsigalėjus brežnevienei stagnacijai, TV darbas buvo dar labiau reglamentuojamas, politizuojamas. Televizorių ekranuose turėjo būti daugiausia rodomas socialistinis lenktyniavimas, karinis patriotinis auklėjimas, kontrpropaganda, įvairūs revoliuciniai jubiliejai, gausios šventės ir pan. Ypač buvo supropagandinta informacija ir politinė publicistika, nors stengtasi ieškoti kontaktų su žiūrovu (konkursas „Darbo našumas“, „TV forumas“, „TVR paštas“ ir pan.). Gerokai suvienodėjo kino dokumentika, ypač pradėjus kurti pilnametražius filmus įvairiems sąjunginiams teminiams ciklams. Tačiau atsirado ir naujų kūrybinių sričių – videospektakliai ir videofilmų, pasirodė televizijos operų ir baletų, buvo inscenizuojama ir ekranizuojama nacionalinė klasika, užsienio dramaturgų veikalai. Išaugo gabių kino ir TV režisierių (plačiau žr. Televizijos kinas, Televizijos režisūra), kino operatorių ir videooperatorių, dailininkų, buvo sukurta ir sava materialinė bazė.

Atkūrus nepriklausomybę, Lietuvos Aukščiausioji Taryba priėmė naują radijo ir televizijos statutą, patvirtino Lietuvos radijo ir televizijos valdybą (žr.). Susikūrus Sąjūdžiui, pasirodė „Atgimimo banga“, „Dialogai“, atsirado tiesioginių transliacijų iš mitingų, suvažiavimų, posėdžių. Televizija daug vietos skyrė politinėms laidoms, dėl to iškildavo tam tikrų problemų su įvairiomis politinėmis organizacijomis ir instancijomis. 1991 sausio 13 Lietuvos radiją ir televiziją bei televizijos bokštą šturmavo Lietuvos nepriklausomybės priešai – karinio komunistinio perversmo organizatoriai. Buvo žmonių aukų, pastatai užgrobti, Lietuvos radijas ir televizija 222 dienas dirbo be savo pagrindinės materialinės bazės, patyrė didelių materialinių nuostolių.

Pastaraisiais metais Lietuvoje priimti įstatymai ir kiti dokumentai padėjo išspręsti svarbiausius televizijos ekonominius ir organizacinius klausimus. Lietuva buvo OIRT organizacijos narė, nuo 1993 yra EBU narė. Plečiasi ir įvairėja Lietuvoje televizijos sistema, atsirado privačių studijų, didėja konkurencija tarp įvairių TV kanalų. Lietuvos miestuose ir rajonuose susikūrė savivaldybių ir privačių TV kompanijų. Lietuvos nacionalinės televizijos didžiausias rūpestis – naujoje televizijos sistemoje ir naujuose jos tarptautiniuose santykiuose išsaugoti ir puoselėti nacionalinį prioritetą.

s.v.

LIETUVOS NACIONALINIO RADIOJO IR TELEVIZIJOS ĮSTATYMAS, priimtas 1996 spalio 8 ir papildytas 1996 gruodžio 5 Lietuvos Respublikos Seimo nutarimais. Jis iš esmės pakeitė Lietuvos radijo ir televizijos statusą – buvusi valstybės kontroliuojama ir valdoma institucija tapo visuomeniniu transliuotoju. Tai įtvirtinta trimis įstatymo nuostatomis – apibrėžiant Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos (LRT) programą, valdymą ir finansavimą.

LRT programose turi būti laidų „įvairiems visuomenės sluoksniams, įvairaus amžiaus, įvairių tautybių

ir įvairių įsitikinimų žmonėms, programose neleidžiama įsivyravuti vienašališkoms politinėms pažiūroms“. Prioritetinę vietą turi užimti nacionalinė kultūra. Ne mažiau kaip 60 procentų laidų turi būti sukurta Lietuvoje. Programų dalį, kurią nustato LRT taryba, turi sukurti nepriklausomi gamintojai.

Aukščiausias LRT valdymo organas – Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos taryba. Ją sudaro 15 narių – Įstatyme išvardytų meno kūrėjų ir visuomenės organizacijų deleguoti atstovai. Taryba nustato LRT transliacijų apimtį, programų politiką, kontroliuoja finansavimą, tvirtina generalinį direktorių.

LRT finansuojama iš trijų šaltinių: abonentinio mokesčio, valstybės biudžeto ir pajamų, gautų už reklamą, parduotas laidas, bei rėmimo lėšų. Didėjant įplaukoms iš abonentinio mokesčio, LRT Taryba gali apriboti reklamą, taip pat siūlyti Seimui sumažinti biudžetinio finansavimo dalį.

Įstatymas taip pat nustato LRT teises, apribojimus ir įpareigojimus, kurie iš esmės keičia šios institucijos darbą. LRT suteikiama pirmumo teisė gaunant laisvus ir naujai įrengtus dažnius bei siųstuvus su naujausiomis technologijomis. Tačiau LRT negali turėti daugiau kaip dviejų televizijos ir keturių radijo kanalų. Įstatymas apriboja reklamos kiekį ir jos transliavimo tvarką LRT programose. LRT kūrybiniai darbuotojai gali dirbti tik pagal terminuotas darbo sutartis. Jie taip pat negali dirbti kitose visuomenės informavimo priemonėse.

Naujasis Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos įstatymas, kurį rengiant nemažai prisidėjo tarptautinių organizacijų ekspertai, atitinka demokratinių Europos šalių tradicijas ir praktiką.

L.T.

LIETUVOS NACIONALINIO RADIOJO IR TELEVIZIJOS TARYBA, aukščiausias Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos valdymo organas, sudarytas remiantis 1996 liepos 2 priimtu Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymu (29 straipsnis) ir veikiantis pagal Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos įstatymą (žr.). Taryboje buvo 13 asmenų. Prezidento skirti 3 nariai: R. Gudauskas, G. Ilgūnas, L. Noreika, Seimo – 4 nariai: P. Kimbrys, D. Mikulėnienė, P. Pečeliūnas, D. Šniukas, 6 deleguoti kūrybinių organizacijų: M. Gurevičienė – Dailininkų s-gos, V. Juknaitė – Rašytojų s-gos, A. Liauškienė – Žurnalistų s-gos, G. Lukšas – Kinematografininkų s-gos, A. Mačiulis – Architektų s-gos, A. Matulionis – Teatro s-gos. Tarybos pirmininku išrinktas G. Ilgūnas. Taryba paskelbė konkursą Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos generalinio direktoriaus pareigoms užimti ir 1996 gruodžio 13 generaliniu direktoriumi išrinko ir patvirtino V. Kvietkauską.

Lietuvos Respublikos Seimui 1996 gruodžio 12 pakeitus Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo ir Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos įstatymus, 1996 lapkričio 8 sudaryta Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos taryba nustojo eiti savo pareigas. Vadovaujantis įstatymų pakeitimais, sudaryta nauja taryba iš 15 narių. Į ją įtraukti meno kūrėjai bei visuomenės organizacijų deleguoti atstovai: S. Beržinis, M. Černiauskas, R. Gučas, M. Gurevičienė, E. Ignatavičius, V. Juknaitė, J. Klimavičius, E. Kučinskaitė, A. Liauškienė, A. Mačiulis, A. Matulionis, V. Milius, L. Pociūnienė (vėliau ja pakeitė G. Mareckaitė), K. Stun-

gys, V. Vasiliauskas. Tarybos pirmininku išrinktas R. Gučas, vicepirmininku A. Matulionis.

Naujoji Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos taryba 1997 vasario 18 Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos generaliniu direktoriumi konkurso tvarka išrinko A. Ilginį.

LIETUVOS NACIONALINIS RADIJAS, valstybei nuosavybės teise priklausanti visuomenės informavimo priemonė, veikianti pagal Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos įstatymą (žr.).

Informacijos perdavimo ir priėmimo radijo bangomis techninės priemonės Lietuvoje pradėtos kurti XX a. 2-ajame dešimtmetyje, kai 1910 Rusijos caro armijos ryšių tarnybos dalinys pradėjo statyti „Telefunken“ firmos 1,5 kW galingumo radiotelegrafo stotį Kauno tvirtovės Žaliakalnio forte. Pirmojo pasaulinio karo metu stotimi naudojosi vokiečiai, o karui pasibaigus, 1919 pardavė ją tuomet jau nepriklausomos Lietuvos kariuomenei. Lietuva stotį pradėjo naudoti 1919 liepos 9.

1923 Kaune pradėta statyti nauja radiotelegrafo stotis. Lietuvos inžinieriai K. Gaigalis, A. Jurskis, A. Stankevičius savo iniciatyva pritaikė stotį ir radiofonijos reikalams. Nuolatinės transliacijos 3,5 kW galingumo radijo stotis Vytauto kalne pradėjo 1926 birželio 12. Lietuvoje tuomet buvo užregistruoti 323 radijo imtuvai. Pirmąjį pusmetį buvo transliuojama informacija iš laikraščių ir Eltos, meteorologiniai pranešimai, tiesioginė ir plokštelių muzika, operos iš Valstybės teatro. Dėl pinigų stygiaus programų apimtis nebuvo didelė ir plėtėsi pamažu: 1926 dienos programos trukmė – 1,5 val.; 1927 – 3,4 val.; 1936 – 6,5 val.; 1938 – 6,9 val.; 1940 – 7,5 val. Per pirmuosius dvejus radiofono veiklos metus susiformavo pasaulyje jau įprastas programų tvarkaraštis – informacija, visuomeninės-politinės, meninės laidos, valandėlės vaikams ir jaunimui.

1929 Kauno radijas tapo Valstybės radiofonu, o jam vadovauti skiriamas direktorius. Pirmasis direktorius buvo A. Sutkus. Etatinių darbuotojų 1926 buvo 6, 1940 – 20 žmonių.

Populiariausios laidos buvo serijiniai vaidinimai su nuolatiniais herojais – „Pupų Dėdės pusvalandis“, „Linksmieji broliai“, „Žemaitis, aukštaitis ir dzūkas“. Mėgstamos buvo ir tiesioginės transliacijos apie svarbiausius krašto įvykius, šventes – kiekvieną mėnesį iš įvairių Lietuvos vietų telefono laidais buvo perduodama po 10-12 transliacijų.

1935 Lietuva tapo Tarptautinės radijo sąjungos nare. Valstybės radiofonas buvo įtrauktas į tarptautinį keitimosi radijo programomis tinklą ir privalėjo retransliuoti kitų šalių programas bei rengti savo programas, tinkamas transliuoti užsienyje. Trumpųjų bangų siųstuvu LYR 32,3 m 1938 viduryje iš Kauno radiofono pradėta transliuoti laidas lietuviams, gyvenantiems užsienyje (JAV, Kanadoje, Pietų Amerikoje, Anglijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, TSRS, Afrikos šalyse ir kt.). Tarybų Sąjungai okupavus Lietuvą, tos transliacijos nutrauktos. Laidos į užsienį po karo atnaujintos 1946.

1936 paskelbtas tarptautinis konkursas dėl naujos galingesnės ir modernesnės Kauno radijo stoties. 1938 Pašto valdyba pasirašė sutartį su anglais – dėl radijo siųstuvo, su prancūzais – dėl antenos, su šveicais – dėl elektros stoties. 1940 rugsėjo 12 priimta elektros stotis, kitos sutartys sužlugo dėl Antrojo pa-

saulinio karo ir sovietinės okupacijos.

1940 radijo programą sudarė: 18,9 proc. – informacinės laidos (žinios, spaudos apžvalgos, reportažai, vidaus ir tarptautinio gyvenimo komentarai), 14,7 proc. – tiesioginės transliacijos iš Kauno ir provincijos miestų, 14,7 proc. – įvairios tematikos paskaitos, 4,4 proc. – specialios valandėlės (laidos moterims, vaikams, senimui), 4 proc. – vaidinimai ir 43,4 proc. – įvairios muzikinės laidos.

Radijo abonentų padaugėjo: 1924 užregistruoti 7 imtuvai, 1926 – 328, 1928 – 10 528, 1934 – 20 204, 1940 – 96 000.

Būta bandymų leisti specialią radijui skirtą periodiką: 1927 pasirodė žurn. „Radio mėgėjas“, 1928 ėjo leidinys „2000 metrų“, 1931 išėjo vienkartinis leidinys „Radio Kaunas“ ir radijo 5-mečiui skirtas leidinys „Radio bangos“, 1932 ėjo „Bangos“, 1933-34 – „Radio bangos“, 1937 planuota leisti radijo laikraštį „Radio Lietuva“. 1940 išėjo Radiofono sekretoriaus J. Rimanto (J. Slapšinsko) monografija „Radio problema Lietuvoje“.

1940 birželio 15 radijo stotį užėmė raudonarmiečiai. Radiofono veikla imta pertvarkyti pagal sovietinio darbo tradicijas. 1940 spalio 26 Valstybės radiofonas buvo įjungtas į Sąjunginį radijo k-tą Maskvoje ir perorganizuotas į Radiofikacijos ir radiofonijos k-tą prie LTSR Liaudies Komisarų Tarybos. Įkurtos redakcijos: Paskutiniųjų žinių, Agitacijos ir propagandos, Literatūros, Vaikų, Muzikos. Radijas ėmė transliuoti mitingus, sveikinančius naująją valdžią, Raudonosios armijos saviveiklinių ansamblių koncertus. Pradedama mokyti rusų kalbos, revoliucinių dainų, dėstyti komunistų partijos istoriją, aiškinti Stalino konstituciją. Pagal V. Lenino priesakus ir jau tvirtai susiformavusias tradicijas Lietuvos radijas tapo „milijonų mitingo tribūna“. Buvo nutraukti ryšiai su Vakarų Europos šalimis, prasidėjo bendradarbiavimas ir socialistinis lenktyniavimas su „broliškomis“ respublikomis.

1941 birželio 22 prasidėjus karui, dalis Lietuvos radijo k-to darbuotojų pasitraukė į Tarybų Sąjungos gilumą. 1941 liepos 15 pradėjo darbą Lietuviškųjų radijo laidų redakcija Maskvoje ir dirbo ten iki 1944 rugsėjo mėn.

1941 birželio 23 rytą per Kauno radiofoną visam kraštui buvo paskelbta, kad atkurama laisva ir nepriklausoma Lietuvos valstybė. Rugsėjio mėn. Kauno radiofonas įjungtas į vokiečių radijo tinklą ir pavadintas Reichs Rundfunk G. m. b. H., Sendergruppe Ostland. Lapkričio mėn. į šį tinklą įjungtas ir Vilniaus radijas. Įvesta programos cenzūra. Programą sudarė žinios, reportažai, radijo vaidinimai, valandėlės lietuviams kariams, orkestrų koncertai, plokštelių muzika.

1944 liepos mėn. Raudonajai armijai besiveržiant į Lietuvą, radijas savo darbą nutraukė. Kauno ir Vilniaus radijo stočių techninių įrengimų dalis buvo išvežta į Vokietiją, o Kauno radijo stotis vokiečiams traukiantis susprogdinta. Raudonajai armijai įžengus į Vilnių, radijas Lietuvoje pradėjo dirbti kaip Sąjunginio radijo organas. 1944 liepos 15 Vilniuje savo veiklą atnaujino Radiofikacijos ir radiofonijos k-tas. Laidos pradėtos transliuoti per kilnojimąją radijo stotį „Pėla“ ir Vilniaus radijo mazgą, vėliau per galingesnę karinę radijo stotį. 1945 gegužės 15 pradėjo veikti 50 kW galingumo Vilniaus radijo stotis 520 m banga, o 1950 pabaigoje – 120 kW galingumo 216 m banga Kau-

no radijo stotis (nuo 1944 spalio 8 Kauno radijo k-tas transliavo 1 val. programą tik savo miestui). Krašte pradėtas tiesti laidinis radijas.

1944 pab. transliacijos trukdavo 4 val. per dieną lietuvių kalba ir 45 min. lenkų kalba. Atstačius Vilniaus radijo stotį, 1945 gegužės mėn. susiformavo programos trukmė visam penkmečiui – 8 val. 40 min. per dieną. Radijas, kaip ir visa Lietuva, buvo priverttas gyventi griežčiausios cenzūros sąlygomis.

1956 pradėta transliuoti antroji kultūrinė muzikinė programa – 3,5 val. per parą. 2 val. pailgėjo ir 1-oji radijo programa. Bendra transliacijų trukmė per dieną pasiekė 15 val. 20 min. 1956 pradėtas leisti radijo biuletenis „Kalba Vilnius“ (žr.).

Priėmimo tinklas išaugo iki 122 tūkst. radijo taškų ir 108,9 tūkst. radijo imtuvų. Programoje vėl atsirado serijiniai vaidinimai „Linksmasis subatvakaris“, „Lėtutis ir Šnekutis“, pradėtos ilgaamžės populiarios laidos „Gamta – visų namai“, „Jaunimo diskoteka“ ir kt. Nuo 1960 radijo programų tvarkaraščiai keičiami pagal darbo dienas, savaites, metų laiko ritmą. Nuo 1982 žinios transliuotos kas valandą.

1987 sausio mėn. atsirado tiesioginė laida (po daugelio metų iš anksto įrašytų laidų griežtos cenzūros) „Klausiate – atsakome“. Tiesiogiai pradedamos transliuoti ir kt. laidos („Laida rusų kalba“, „Respublika šiandien“, „Planetos pulsas“, informacinė-muzikinė naktinė programa). Per vienerius metus tiesioginių laidų išaugo iki 36,6 proc. Radijas pradėjo transliuoti laidas tautinių mažumų kalbomis. Populiariausių televizijos laidų „Atgimimo banga“, „Valstybės studija“ ir kt. sinchroninis vertimas į rusų kalbą buvo transliuojamas per 2-ąją radijo programą. Išaugo paties radijo ir žurnalisto vaidmuo bei prestižas.

1990 kovo 22 Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos priimtu įstatymu buvo panaikintas Valstybinis radijo ir televizijos k-tas ir įkurtas Lietuvos radijo ir televizijos valdyba (žr.), atsakinga už programų strategiją. 1991 sausio 13-osios naktį valstybės perversmo organizatoriams užėmus Lietuvos radiją ir televiziją bei televizijos bokštą, nutrūkus radijo ir televizijos transliacijai iš Vilniaus, po 40 sek. prabilo Sitkūnų (netoli Kauno) radijo stotis. Prieš rytą vėl prasidėjo transliacijos iš Vilniaus, iš pradžių iš Aukščiausiosios Tarybos studijos, vėliau iš Aklųjų ir silpnaregių sąjungos įrašų studijos.

1991 rugsėjio mėn. Maskvoje vykusio pučo dienomis rusų kariškiai užgrobė Kauno radijo ir televizijos perdavimo centrus, Sitkūnų radijo stotį, Šiaulių bei Viešintų stotis. Radijo girdimumas buvo apribotas, bet radijas nenutilo. Rugsėjio 22 okupantai pasišalino, bet Lietuvos radijas ir televizija į savo suremontuotas patalpas grįžo tik metų pabaigoje. Radijo veikla stabilizavosi, grįžta prie įprasto darbo ritmo. Pradėjo veikti daugiau nevalstybinių radijo stočių, daugelyje miestų prabilo vietinis savivaldybių radijas. 1995 vasario 1 į eterį išėjo trečioji Lietuvos radijo programa jaunimui. 1996 birželio mėn. ši programa buvo laikinai sustabdyta. Dabar 1-oji programa dirba 24 val. per parą, 2-oji – 17 val. Muzika užima 46,4 proc. eterio laiko, žinios – 10,3 proc., visuomeninės laidos – 5,9 proc., religinės – 2,7 proc., laidos tautinėms mažumoms – 6,4 proc., sporto laidos – 0,5 proc., laidos vaikams ir jaunimui – 6,5 proc., literatū-

rinės – 4,5 proc. Lietuvos radijo klausosi 68 proc. Lietuvos gyventojų.

1957-60 pastatytos 5 ultratrumpųjų bangų stotys, pagerėjo perduodamo garso kokybė. 1970 Lietuva jau turėjo 10 ultratrumpųjų bangų siųstuvų, aptarnaujančių visą Lietuvą. 1973 Vilniuje, 1983 Kaune ir Klaipėdoje pradėtos transliuoti stereofoninės programos. 1980 pastatytas 326,47 m aukščio radijo ir televizijos bokštas.

Nuo 1980 m. statistika nebepateikia radijo abonentų skaičiaus. Sociologinių tyrimų duomenimis, Lietuvos gyventojai 1990 turėjo 1,5 mln., 1995 – 2 mln. radijo imtuvų.

V.K.

„LIETUVOS NAUJIENOS“, nepriklausomas visuomenės dienraštis, ėjęs 1935-36 Kaune. Leido ir redagavo J. Petrėnas. 1935 Nr.1 išėjo kaip „Dienos“ priedas“. Redagavo M. Bagdonas, J. Paleckis, J. Petrėnas. Leidėjai bausti administracinėmis bandomis už skelbtas publikacijas. Vidaus reikalų ministro įsakymu buvo uždarytas. Nuo 1936 gruodžio 31 „Lietuvos naujienos“ buvo sujungtos su „Laiko žodžiu“. Išleido priedą „Lietuvos naujienų“ ekstra leidinys“.

„LIETUVOS NEKILNOJAMASIS TURTAS“, reklaminis-informacinis savaitraštis, einantis nuo 1994 rugpjūčio 4 Vilniuje. Iki 1996 vadinosi „Vilniaus nekilnojamas turtas“. Įsteigė ir leidžia UAB „Vilniaus nekilnojamas turtas“. Redaktoriai M. Šaltytė, G. Radvila, P. Zurlys, A. Armalytė (nuo 1997). Tiražas 1994 – 3000 egz., 1997 – 10 000 egz.

„LIETUVOS PAJŪRIS“, Kanados Mažosios Lietuvos lietuvių bičiulių draugijos leidinys, ėjęs 1960-71 Monrealyje 4 kartus per metus. Redagavo A. Lymantas. Išėjo 39 numeriai.

Nuo 1982 vėl buvo leidžiamas Čikagoje kaip laikr. „Laisvoji Lietuva“ (žr.) mėnesinis priedas. Tiražas 1983 – 2025 egz.

„LIETUVOS PAKRAŠTY“, Lietuvos sąjūdžio Ignalinos rajono tarybos laikraštis, leistas 1990-92. Redaktorė M. Kalvaitienė. Tiražas 1000 egz.

„LIETUVOS PASLAS“, laikraštis „broliams lituvininkams žinių parnešas“, leistas 1896 04 01–1898 12 31 Tilžėje. Leido A. Hofheincas, J. Reinlenderis, J. Šenkė. Ėjo kartą, nuo 1897 – du kartus per savaitę. Propagavo vokiečių konservatorių partijos idėjas, paklusnumą Vokietijos valdžiai. Oficialūs redaktoriai: A. Hofheincas, K. Jurkšaitis, Ledratas. Faktiškai leido ir redagavo A. Kuršaitis. Spausdino J. Šenkės spaustuvė.

„LIETUVOS PAŠTAS“, Ryšių ir informatikos ministerijai priklausanti valstybės įmonė, įsteigta 1992 Vilniuje kaip atgaivinta 1918-40 veikusi analogiška tarnyba. Greta siuntinių, piniginių perlaidų, laiškų, kitos korespondencijos persiuntimo ir pristatymo, priima periodinės spaudos pnumeratą ir ją pristato. Turi skyrius šalies miestuose, rajonų centruose, miesteliuose ir kaimo vietovėse.

LIETUVOS PERIODINĖS SPAUDOS LEIDĖJŲ ASOCIACIJA, veikianti nuo 1993 Vilniuje. Jungia

šalies laikraščių ir žurnalų, taip pat rajonų laikraščių leidėjus. Atstovauja leidėjų interesams šalies įstatymų leidžiamosios valdžios organuose, vyriausybiniuose įstaigose, tarptautiniuose organizacijose. Prezidentas R. Šukys.

„LIETUVOS PIONIERIUS“, LLKJS CK ir Lietuvos pionierių org-jos Respublikinės tarybos laikraštis vidutinio mokyklinio amžiaus vaikams, ėjęs nuo 1946 08 01 iki 1989 10 15 Vilniuje. Iki 1989 Nr.45 leido LLKJS CK ir V. Lenino pionierių org-jos Resp. Taryba. 1952-57 ėjo tapatus leidinys lenkų k. Laikraštis buvo leidžiamas iš pradžių 1 kartą, paskui 2 kartus per savaitę. Vyr. redaktoriai (redaktoriai): A. Urbonavičius (1946-47), S. Bistrickas (1948-49, žr.), L. Mykolaitis (1949-52, žr.), M. Marcalis (1953-72), L. Šileikaitė (1972-87, žr.), L. Drazdauskaitė (1988-89, žr.). Tiražas 1967 – 149 000 egz., 1981 – 144 900 egz., 1987 – 164 500 egz., 1989 – 133 900 egz.

„LIETUVOS PLIAŽAS“, Lietuvos kurortų žurnalas, leistas 1931-33 Palangoje. Pirmąjį numerį išleido leidykla „Pliažas“ 1931 birželio 28 pavadinimu „Pliažas“. Nuo 1932 leido ir redagavo J. Belickas pavadinimu „Lietuvos pliažas“. Bendradarbiau D. Dolskis, L. Janušytė, L. Požėlaitė, St. Saurusaitis ir kt. Redagavo St. Čekanauskas, J. Belickas, A. Steponaitis. Išėjo 7 numeriai.

„LIETUVOS POLITECHNIKAS“, technikos, pramonės bei ekonomikos žurnalas, leistas 1920-22 Kaune. Pirmasis numeris išėjo 1920 gruodžio 10. Leido ir redagavo J. Jankauskas. Spausdino teorinius straipsnius technikos, pramonės, architektūros, politinės ekonomijos klausimais. Nuo 1922 Nr.4 pradėjo spausdinti rašinius lietuvių, rusų ir lenkų k. Spausdino F. Sokolovskienės ir G. Lano spaustuvės, vėliau Š. Levi spaustuvė Kaune. Išėjo 4 numeriai.

„LIETUVOS PROFSĄJUNGOS“: 1. Lietuvos resp. profesinių s-gų tarybos savaitraštis, ėjęs 1989-90 Vilniuje. Redaktorius V. Budnikas (žr.). Tiražas 30 000 egz. Nuo 1990 vietoj jo leistas savaitr. „Pozicija“ (žr.). 2. Lietuvos profesinių s-gų centro informacinis mėnesinis biuletinis (laikraštis), leidžiamas nuo 1994 Vilniuje. Redaktorius A. Norvaišas. Tiražas 1994 – 3000 egz., 1997 – 2000 egz.

LIETUVOS RADIJO IR TELEVIZIJOS ASOCIACIJA, įsteigta 1993 liepos 28 Vilniuje. Jungia Lietuvoje veikiančias privačias radijo ir televizijos stotis. Gina asociacijos narių teises ir interesus valstybinėse ir vyriausybiniuose institucijose, siekia padidinti radijo ir televizijos laidų įtaką visose gyvenimo srityse, stiprina esamus ir užmezga naujus kultūrinius ir dalykinius ryšius su užsienio radijo ir televizijos organizacijomis, sudaro sąlygas radijo ir televizijos darbuotojams kelti kvalifikaciją, remia ir padeda įgyvendinti tikslines programas, susijusias su radijo ir televizijos techninės bazės stiprinimu, ekonominės veiklos gerinimu, reklamos rinkos plėtimu ir apsauga. Prezidentai: G. Babravičius (1993-96), G. Songaila (nuo 1996).

LIETUVOS RADIJO IR TELEVIZIJOS VALDYBA, įkurta 1990 kovo 22 Lietuvos Respublikos

Aukščiausiosios Tarybos nutarimu. Ją sudarė 17 asmenų, kuriuos pasiūlė AT švietimo, mokslo ir kultūros komisija ir kurie buvo patvirtinti Aukščiausiosios Tarybos nutarimu 1990 balandžio 3. Į Lietuvos radijo ir televizijos valdybą įėjo aktoriai M. Jevdokimovas, V. Kernagis, A. Latėnas, rašytojai J. Aputis, V. Zaborskaitė, muzikai O. Narbutienė, O. Balakauskas, kunigas J. Boruta, AT deputatas V. Paliūnas, žurnalistai D. Šniukas, L. Tapinas, fizikas R. Brazis, filosofas K. Stoškus, dailininkas P. Leonavičius, Lietuvos radijo ir televizijos darbuotojai A. Jokubėnas, A. Kaušpėdas, E. Butkus. Valdybos pirmininku buvo išrinktas L. Tapinas.

Valdyba siūlė Aukščiausiajai Tarybai kandidatūras į Lietuvos radijo ir televizijos generalinio direktoriaus postą, nustatė radijo ir televizijos politinę ir kultūrinę strategiją, rūpinosi, kad jų programose vyrautų politinis pliuralizmas. Valdyba taip pat sprendė, kaip naudoti valstybinius radijo ir televizijos transliavimo įrenginius, rengė viešus konkursus.

Lietuvos radijo ir televizijos valdybai dirbant 1990-92, kai kurios valstybinės institucijos, atskiros politinės jėgos nenorėjo pritariti Valdybos propaguojamam atviro pliuralizmo principui. Dėl politinio spaudimo atsistatydinus daliai Valdybos narių, nuo 1992 vasaros Valdybos darbas praktiškai buvo paralyžuotas.

1992 išrinktas Lietuvos Respublikos Seimas paskyrė naują Valdybą. Jos nariais tapo R. Adomaitis, V. Ališauskas, R. Brazis, R. Eilunavičius, R. Grigas, G. Ilgūnas, M. Jevdokimovas, P. Kimbrys, D. Kirvelis, M. Martinaitis, N. Oželytė-Vaitiekūnienė, P. Pečeliūnas, N. Steiblienė, K. Stoškus, D. Šniukas, V. Zaborskaitė. Valdybos pirmininku išrinktas G. Ilgūnas. Vėliau vietoj atsistatydinusio R. Adomaičio valdybos nariu paskirtas L. Noreika. Ši Valdyba dirbo iki Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos įstatymo priėmimo 1996 spalio 8. Ją pakeitė Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos taryba (žr.).

LIETUVOS RAŠYTOJŲ SAJUNGOS LEIDYKLA

įkurta 1990 Vilniuje. Leidžia originaliąją ir verstinę grožinę literatūrą, eseistiką, publicistiką, literatūros palikimą, meno albumus, vaikų literatūrą. Direktoriai: Š. Birutis, S. Matuzas, G. Butkus, V. Akelis (nuo 1991), vyr. redaktorius – V. Sventickas (nuo 1991, žr.).

Knygas leidžia ir pagal Valstybinę leidybos programą, programą „Švietimas Lietuvos ateičiai“. Leidykla kasmet organizuoja „Pirmųjų knygų konkursą“ ir išleidžia bent dvi konkurse laimėjusias pirmąsias jaunų autorių knygas.

Kaip Lietuvos leidėjų asociacijos narė dalyvauja tarptautinėse knygų mugėse: Geteborge (1993), Varšuvoje (1993-95), Frankfurte prie Maino (1993-95).

Leidykla turi kompiuterinį leidybinį techninį centrą, du knygynus, antikvarinį skyrių, teikia leidybines paslaugas kitoms leidykloms. Reikšmingiausi leidiniai: J. Aisčio „Milfordo gatvės elegija“ (1991), A. Jasmano „Poezija“ (1992), E. Aleksandravičiaus „XIX amžiaus profiliai“ (1993), A. Marčėno „Dulkės“ (1993), V. Bložės „Sename dvarely“ (1994), J. Juškaičio „Pilnas vakaras nutilusios dainos“ (1994), V. Vanago „Lietuvių rašytojų sąvadas“ (1996).

„LIETUVOS RESPUBLIKOS AUKŠTŲJŲ MOKYKLŲ MOKSLO DARBAI“

tęstinių žurnalo tipo leidinių serija, einanti nuo 1961 Vilniuje. Jai pra-

džią davė iki 1960 leisti Vilniaus un-to mokslo darbai. Iš pradžių į ją įėjo 15 tęstinių leidinių: „Bibliotekiniškystės ir bibliografijos klausimai“, „Biologija“, „Chemija ir cheminė technologija“, „Ekonomika“, „Filosofija“, „Geografija ir geologija“, „Istorija“, „Kalbotyra“, „Literatūra“, „LKP istorijos klausimai“, „Mechanika“, „Medicina“, „Pedagogika ir psichologija“, „Teisė“, „Statyba ir architektūra“. Vėliau kai kurie tęstiniai rinkiniai suskilo į kelis: 1971 „Statyba ir architektūra“ – į „Architektūra ir miestų statyba“, „Hidraulika ir hidrotechnika“ bei „Santehnika“ (vėliau vėrtė leidiniu „Santehnika ir hidraulika“), „Statybinės medžiagos ir konstrukcijos“, „Statybos ekonomika ir organizavimas“; 1980 „Geografija ir geologija“ – į „Geografija“ bei „Geologija“; 1980 „Pedagogika ir psichologija“ – į „Pedagogika“ bei „Psichologija“. Vienas kitas rinkinys pakeitė pavadinimą arba tematiką: „Bibliotekiniškystės ir bibliografijos klausimai“ virto leidiniu „Knygotyra“ (nuo 1970), „Filosofija“ – „Problemos“ (1968), „Mechanika“ – „Lietuvos mechanikos rinkinys“ (1968), „Chemija ir cheminė technologija“ – „Taikomoji mechanika“ (1991), „LKP istorijos klausimai“ – „Lietuvos istorijos studijos“ (1991). Atsirado keletas naujų leidinių: „Geodezijos darbai“ (1963), „Ultragarsas“ (1963), „Baltistica“ (1965), „Radioelektronika“ (1966), „Gelžbetoninės konstrukcijos“ (1967), „Menotyra“ (1967), „Ultragarsas“ (1969), „Urbanistika ir rajoninis planavimas“ (1972), „Automobilių transportas“ (1986), „Lazeriai ir ultraspartieji vyksmai“ (1988), „Mašinų gamyba“ (1989).

1992 į seriją įėjo 29 tęstiniai žurnalo tipo leidiniai: „Automobilių transportas“, „Baltistica“, „Biologija“, „Ekonomika“, „Gelžbetoninės konstrukcijos“, „Geodezijos darbai“, „Geografija“, „Geologija“, „Istorija“, „Kalbotyra“, „Knygotyra“, „Lazeriai ir ultraspartieji vyksmai“, „Lietuvos istorijos studijos“, „Lietuvos mechanikos rinkinys“, „Literatūra“, „Mašinų gamyba“, „Medicina“, „Menotyra“, „Pedagogika“, „Problemos“, „Psichologija“, „Radioelektronika“, „Santehnika ir hidraulika“, „Statybinės konstrukcijos“, „Statybos ekonomika ir organizavimas“, „Taikomoji mechanika“, „Teisė“, „Ultragarsas“, „Urbanistika ir rajoninis planavimas“. Juos leido Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo m-ja, įvairios aukštojo mokslo įstaigos. Leidiniuose spausdinti aukštųjų mokyklų dėstytojų ir mokslo darbuotojų straipsniai ir trumpi pranešimai apie baigtų mokslinio tyrimo darbų rezultatus, ataskaitos bei išplėstinė informacija apie mokslinę veiklą, konferencijas, seminarus, knygų ir leidinių recenzijas, anotacijas, bibliografija, kronikinės žinutės. Atskirų leidinių tiražas – nuo 200 egz. iki 1000 egz. (1994). Kai kurie leidiniai nuo 1994-95 eina kaip savarankiški moksliniai žurnalai.

v.u.

„LIETUVOS RESPUBLIKOS AUKŠTŲJŲ MOKYKLŲ TEMINIAI MOKSLO DARBŲ RINKINIAI“

tęstinių leidinių serija, einanti nuo 1969. Jos pagrindą sudarė jau leisti aukštojo mokslo įstaigų mokslo darbų rinkiniai. Iš pradžių į ją įėjo 6 tęstiniai leidiniai: „Automatika ir skaičiavimo technika“ (pradėtas leisti 1969), „Elektrotechnika ir automatika“ (ėjęs nuo 1966), „Kūno kultūra“ (nuo 1968), „Mechaninė technologija“ (nuo 1968), „Tekstilės ir odos technologija“ (nuo 1969), „Vibrotechnika“ (nuo 1967). 1973 leidinys „Elektrotechnika ir automatika“ ėmė vadintis

„Elektrotechnika“ ir buvo leidžiamas iki 1990. 1989 nustota leisti rinkinį „Automatika ir skaičiavimo technika“. Vietoj šių abiejų leidinių 1991 pradėjo eiti rinkinys „Automatika“.

1992 seriją sudarė 5 tęstiniai žurnalo tipo leidiniai: „Automatika“, „Kūno kultūra“, „Mechaninė technologija“, „Tekstilės ir odos galanterija“, „Vibro-technika“. Juos leido Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija bei Kauno technologijos universitetas ir Lietuvos kūno kultūros institutas (leidinį „Kūno kultūra“). Rinkiniuose spausdinti šių aukštųjų mokyklų dėstytojų ir mokslo darbuotojų straipsniai, pranešimų santraukos, informacinės ir kronikinės žinutės. Leidinio „Vibro-technika“ tiražas 800 egz, o visų kitų – po 200 egz. (1992). Dauguma šių leidinių nuo 1994 tapo savarankiškais moksliniais žurnalais (pakeitę ir pavadinimus).

V.U.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO LEIDYK-

LA, veikia nuo 1945 Vilniuje. Iki 1992 vadinosi Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos leidykla. Leidžia Seimo posėdžių stenogramų rinkinius, teisinius aktus ir jų rinkinius, knygas, periodinius leidinius „Valstybės žinios“ (žr.), „Vedomosti Litovskoj Respubliki“, „Parlamentary Record“. Direktorius V. Vyšniauskas.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SPAUDOS ĮSTATY-

MAS, priimtas 1935 (paskelbtas 1935 lapkričio 16) ir teisiškai įforminęs spaudos suvaržymus.

Pagal šį įstatymą laikraštį ar kitą periodinį leidinį buvo galima pradėti leisti tik gavus Vidaus reikalų ministro leidimą, pateikiant jam laikraščio leidimo ir kitus duomenis. Leidimas netenka galios, jei laikraštis nepasirodo per 4 mėnesius arba jeigu pertrauka yra ilgesnė nei 6 mėnesiai.

Periodinio leidinio redaktorių turėjo tvirtinti Vidaus reikalų ministras. Redaktorių turėjo būti Lietuvos pilietis, neteistas, ne jaunesnis kaip 24 metų amžiaus, gyvenantis Lietuvoje ir turįs aukštojo mokslo cenzą, žodžiu ir raštu mokąs lietuvių kalbą. Vidaus reikalų ministras valstybės ar tautos saugumo sumetimais turėjo teisę netvirtinti redaktoriaus kandidatūros, taip pat pareikalauti atstatyti jai einantį savo pareigas redaktorių. Redaktorių galėjo būti atstatydintas ir už tai, kad jis nevykdo Ministro pirmininko arba jo pavesto pareigūno paliepiamų išspausdinti arba nespausdinti tam tikrų publikacijų.

Itin griežtu spaudos laisvės suvaržymu tapo šiuo įstatymu įvesta cenzūra. Spaustuvė, prieš išleisdama periodinį leidinį, turėjo jį pristatyti apskrities viršininkui, kuris „valstybės ar tautos saugumo arba kitų valstybės ar tautos reikalų sumetimais“ turėjo teisę sulaikyti spaudinio išleidimą iš spaustuvės. Galutinį sprendimą uždrausti leidinį platinti visur ar kai kuriose vietose arba konfiskuoti spaudinį turėjo teisę priimti Vidaus reikalų ministras. Šie reikalavimai nebuvo taikomi valstybės laikraščiams.

Ministro pirmininko ar jo pavesto asmens reikalavimu laikraštyje turėjo būti išspausdintas straipsnis ar kitoks rašinys valstybės ar tautos saugumo ar kitų reikalų sumetimais. Tų pačių pareigūnų raginimu laikraštis turėjo nušviesti „tam tikrus valstybės ir tautos reikišnius, uždavinius, siekimus, vyriausybės darbus bei sumanymus“, kurie yra reikalingi valstybei stiprin-

ti. Tų pačių pareigūnų įspėjimu nebuvo galima rašyti apie tai, kas „būtų žalinga tautai ar valstybei“. Laikraščio redaktorių privalėjo atlygintinai išspausdinti teismo ar kitos valdžios įstaigos sprendimą, nutarimą ar kitokį skelbimą. Laikraštis turėjo išspausdinti atskiro asmens ar organizacijos raštą, kuriuo nuneigia, atitaiso arba paaikškina anksčiau tame leidinyje apie juos pateiktas žinias. Žinios iš neviešų valstybės įstaigų, posėdžių, pasitarimų, taip pat žinios apie kvotas ir tardymus galėjo būti skelbiamos, „jei tatai leidžia atitinkamoji vyresnybė“. Valstybės įstaigų posėdžių nutarimai ar sprendimai turėjo būti spausdinami ištisai. Juos trumpinti buvo galima tik posėdžio pirmininkui leidus.

Spaudinių kalbos grynumą ir taisyklingumą turėjo prižiūrėti Švietimo ministras. Už netaisyklingą ir negryną kalbą leidžiamą leidinį buvo skiriamos šios baudos: įspėjimai, leidinio sustabdymas iki 3 mėnesių, leidinio visiškai uždraudimas, leidinio konfiskavimas.

Vidaus reikalų ministras turėjo teisę sustabdyti laikraščio leidimą, kai, nesuderinus su juo, pakeičiama laikraščio programa bei leidimo duomenys, kai laikraštis yra be redaktoriaus arba kai redaktorius jo neredaguoja, kai ministro reikalavimu nepašalinamas redaktorius. Vidaus reikalų ministras valstybės ar tautos saugumo bei kitų reikalų sumetimais turėjo teisę laikraštį sustabdyti iki 6 mėnesių arba visiškai jį uždaryti. Laikraščio leidėjas, redaktorius ar spaustuvės vedėjas taip pat galėjo būti baudžiami ir piniginiomis bandomis. Šiuo Spaudos įstatymu Lietuva atsidūrė tarp nedaugelio Europos šalių, kuriose spaudos laisvė buvo labai varžoma.

L.T.

LIETUVOS RESPUBLIKOS VISUOMENĖS IN-

FORMAVIMO ĮSTATYMAS, priimtas 1996 liepos 2, įsigaliojo nuo 1996 liepos 26. Parengė 1994 Seimo patvirtinta darbo grupė (R. Ozolas, V. Būtėnas, J. Lozuraitis, S. Šaltenis, E. Jarašiūnas, L. Tapinas, R. Šukys, R. Pleikys, G. Babravičius, R. Taraila, J. Leikauškas). Įstatymas užtikrina žurnalistams maksimalią kūrybos laisvę, atimdama iš valdžios institucijų galimybę kištis į visuomenės informavimo priemonių (VIP) veiklą, išskyrus tuos atvejus, kai jos nusižengia įstatymams. Įstatymas pakeitė nuo 1990 veikusį Lietuvos Spaudos ir kitų masinės informacijos priemonių įstatymą (žr.), panaikino Visuomenės informavimo priemonių valdybą prie Teisingumo ministerijos, kuri turėjo teisę bausti ir net be teismo uždaryti visuomenės informavimo priemones.

Šiuo įstatymu suteikiamas visuomeninis transliuotojo statusas Lietuvos nacionaliniam radijui ir televizijai, panaikinant jo atsiskaitomybę Seimui, numatant finansavimą iš abonentinio mokesčio, suteikiant teisę skirti Lietuvos radijo ir televizijos vadovus.

Įstatymas kategoriškai draudžia bet kokias cenzūros formas bei persekiojimą už kritiką. Valstybinės valdžios institucijos negali visuomenės informavimo priemonės versti platinti jų informaciją, išskyrus įstatymo numatytus atvejus. Kita vertus, valstybė šiuo įstatymu yra įpareigojama teikti materialinę pagalbą visuomenės informavimo priemonėms, visų pirma jų kultūrinei šviečiamajai veiklai. Ji bus remiama iš Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo, kuriam lėšas iš valstybės biudžeto skirs Seimas.

Pagal naująjį įstatymą valstybės bei savivaldybių institucijos ir kitos organizacijos privalo teikti oficialią

informaciją ne tik žurnalistams, bet ir kiekvienam šalies piliečiui. Siekiant sustiprinti informacijos šaltinio paslapties apsaugą, visuomenės informavimo priemonėi leidžiama jos neatskleisti net teismui. Žurnalistai gali nušviesti ir valstybės pareigūnų, valdininkų bei kitų visuomeniniame-politiniame gyvenime dalyvaujančių asmenų privatų gyvenimą, jeigu jis gali turėti įtakos visuomenei. Įstatymas atleidžia nuo atsakomybės visuomenės informavimo priemonės, paskelbusias tikrovės neatitinkančias žinias, paimtas iš valstybės institucijų ar kitų viešų įstaigų oficialių dokumentų, viešai pasakytas atviruose renginiuose, jeigu jos neiškreipė kalbėjimo esmės ir konkrečių faktų. Taip pat neatsakoma už žinias, kurios buvo paskelbtos kitose VIP, tiesioginėse ar rinkiminėse radijo ir televizijos laidose bei neanoniminėje reklaminėje produkcijoje. VIP taip pat neatsako už komentarą, nuomonę, susijusią su paskelbta žinia.

Įstatymas numato ir nemažai VIP veiklos apribojimų, siekiant apginti piliečių teises. Jie susiję su įstatymais, kurie nustato valstybinę, tarnybines, komercinę, asmens sveikatos paslaptis ir jų apsaugą, taip pat asmens teisių, jo privataus gyvenimo apsaugą. Draudžiama skelbti informaciją, kuri ragina prievarta keisti santvarką, kėsintis į Lietuvos Respublikos teritorinį vientisumą, kuri kursto karą, tautinę, rasinę ir religinę nesantaiką. Neleidžiama platinti informacijos, kuri neatitinka tikrovės ir žeidžia žmogaus garbę ir orumą, informacijos apie žmogaus privatų gyvenimą be jo sutikimo. Neleidžiama platinti pornografijos. VIP įpareigojamos paskelbti visuomenei, kas yra jų savininkai ir bendraturčiai, ar jie turi giminystės ryšių su valstybės institucijų pareigūnais.

Panaikines valstybės institucijų kišimasi į VIP veiklą, įstatymas sukūrė savireguliacijos sistemą, kai VIP padarytas klaidas, visų pirma Žurnalistų ir leidėjų etikos kodekso pažeidimus, nagrinėja paskirtas Žurnalistų etikos inspektorius bei iš žurnalistinių organizacijų atstovų sudaryta Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija (žr.). Šios institucijos turi siekti, kad VIP, paskelbusi tikrovės neatitinkančias žinias, žeidžiančias žmogaus garbę ir orumą, paskelbtų paneigimą ir jo atsiprašytų. Tai nukentėjusiam žmogui neužkerta kelio kreiptis ir į teismą, tačiau tokiu atveju moralinės žalos atlyginimo dydis negali viršyti 1000 litų. Jei VIP nepaneigė jos paskelbtų tikrovės neatitinkančių žinių, žeidžiančių žmogaus garbę ir orumą, o jis kreipiasi į teismą, moralinės žalos dydis gali siekti 10 000 litų.

Šis visuomenės informavimo įstatymas, kurį rengiant talkino kelios Europos Tarybos atsiųstos ekspertų grupės, atitinka šiuolaikinių demokratiškų visuomenės informavimo priemonių įstatymų standartus. L.T.

„LIETUVOS RINKA“, mėnesinis žemės ūkio, prekybos ir pramonės žurnalas, ėjęs 1928-31 Kaune lietuvių, rusų ir vokiečių k. Leido N. Gecevičius. Nagrinėjo Lietuvos ekonominę būklę, rinkos reikalavimus ir galimybes, įvairių pramonės šakų importo ir eksporto poslinkius, spausdino komercinius pranešimus. Bendradarbiavo N. Aleksandravičius, J. Dobkevičius, N. Gecevičius, D. Gruodis, J. Masiulis, J. Purickis, A. Rondamanskis ir kt. Redagavo J. Blinkytė, E. Škliras. Spausdino A. Bako, Br. Gurvičių, „Meno“ spaustuovės Kaune. Išėjo 16 numerių.

G.B.

„LIETUVOS RYTAI“, politikos ir visuomenės gyvenimo laikraštis, ėjęs 1923-24 Vilniuje. Leido ir redagavo J. Šoblinkaitė triskart per savaitę vietoj „Rytų Lietuvos“ (žr.). Leidinys nagrinėjo Vilniaus krašto lietuvių ekonomines, nacionalines ir kultūros, švietimo problemas, informavo apie svarbiausius Lietuvos ir užsienio įvykius. Bendradarbiavo D. Alseika, J. Basanavičius, K. Čibiras, J. Kairiūkštis, M. Kubiliūtė, A. Rimka ir kt. Spausdino spaustuovė „Motus“ Vilniuje. Nuo 1924 spalio 3 vietoj „Lietuvos rytų“ pradėtas leisti laikr. „Vilniaus balsas“ (žr.).

G.B.

„LIETUVOS RYTAS“, nepriklausomas šalies dienraštis, leidžiamas nuo 1990 sausio 1 Vilniuje. Įsteigė ir leidžia UAB „Lietuvos rytas“. Vyr. redaktorius G. Vainauskas (žr.). Redakcijoje dirba apie 1000 žmonių, tarp jų – 150 žurnalistų. Minėtini redakcijos darbuotojai O. Aleksa (žr.), G. Alksnis, R. Baltušytė (žr.), R. Barauskas, V. Bartasevičius (žr.), G. Bradauskienė, A. Budrys (žr.), E. Bukinas (žr.), A. Dargis, J. Erlickas, V. Gaižauskaitė (žr.), E. Ganusauskas (žr.), K. Gimbutas, R. Grumadaitė (žr.), D. Gudavičiūtė (žr.), V. Guiga, A. Gurevičius, K. Jauniškis, V. Jauniškis, N. Jonušaitė (žr.), Z. Jonutis (žr.), P. Jurkevičius, R. Karmazaitė (žr.), R. Kazilionis (žr.), N. Kesminas, T. Kontrimavičius, A. Kumža, M. Laurinavičius (žr.), A. Lekavičius, P. Lileikis, J. Litvinavičius, I. Liutkevičienė, S. Macaitis (žr.), R. Marcinkevičiūtė, A. Matulevičius (žr.), R. Mundrytė (žr.), R. Oginskaitė (žr.), J. Pekarškaitė (žr.), L. Pleckienė (žr.), A. Petrušis, G. Pilaitis (žr.), V. Rachlevičius (žr.), A. Račas (žr.), D. Rinkevičiūtė (žr.), R. Sakalauskaitė (žr.), H. Savickas (žr.), V. Savičiūnaitė, J. Staselis, V. Ščiavinskas, A. Telksnienė, F. Telksnys, E. Urmonaitė, B. Vainauskienė (žr.), R. Valatka (žr.), L. Valatkienė (žr.), V. Vasiliauskas (žr.), L. Žemulienė, F. Žemulis. Tiražas 1990 – 523 000 egz., 1993 – 117 200 egz., 1997 – 70 000/140 000 egz.

Nuo 1990 buvo atskirai leidžiamas specialus priedas jaunimui, tapęs savarankišku leidiniu „Mes!“ (žr.), kurį 1995 pakeitė vidinis dienraščio priedas jaunimui „Bendraamžiai“, 1997 – „Mes!!!“. 1990 pradėtas leisti savaitraštis Lietuvai ir pasauliui apie Lietuvą rusų k. „Lietuvos rytas“ (nuo 1995 eina 2 kartus per savaitę, redaktorius V. Ivanovas, tir. 1991 – 17 000 egz., 1996 – 21 000 egz.), 1992 – dienr. „Panevėžio rytas“ (žr.), 1995 – dienr. „Laikinoji sostinė“ (žr.).

Nuo 1992 leidžiamas savaitinis dienraščio vidinis priedas „Rytai-Vakarai“, nuo 1993 – taip pat savaitiniai vidiniai priedai „Mūzų malūnas“ ir „Greitkelis“, nuo 1994 – šeštadieninis priedas „TV antena“, kurį 1997 pakeitė žurnalas (žr.), savaitinis ekonomikos priedas „Vartai“ bei šeštadieninis priedas „Gyvenimo būdas“, nuo 1995 – priedas „Sporto arena“, savaitinis priedas „Būstas“, priedas vilniečiams „Sostinė“ (redaktorius K. Jauniškis), nuo 1996 – savaitiniai priedai „Kelionės“, „Medicina“, nuo 1997 – žurnalai „Kompiuterija“ (žr.), „Stilius“, priedas „Savaitgalis“.

Nuo 1994 dienraštis spausdinamas „Lietuvos ryto“ spaustuovėje (žr.), išeina 6 kartus per savaitę 32-48 p., o vieną kartą – 56-80 p. apimties. Lietuvos miestuose bei rajonuose veikia per 20 redakcijos filialų. Daugelyje šalies miestų sukurta alternatyvi valstybinei dienraščio platinimo sistema.

Kartu su dienraščiu nuo 1994-96 platinami reklaminiai laikraščiai bei savaitraščiai „Akropolis“, „Ban-

kas ir kubas“, „Info“, „Naujoji komunikacija“, „Reklamos puslapiai“, „Vilniaus rytojus“, „Loknos“ reklama“, „Sėkmės Tau!“, nuo 1997 – „Langas“.

„LIETUVOS RYTO“ SPAUSTUVĖ, veikianti nuo 1994 Skaidiškėse, Vilniaus raj. Turi ofsetinės spaudos ir žurnalų spausdinimo mašinas. Spausdina dienraštį „Lietuvos rytas“, laikraščius „Ūkininko patarėjas“, „Akistata“, „Kalba Vilnius“, „Šeiminkė“, „Verslo žinios“, žurnalus „Kviečiu prie stalo“, „Flintas“, „Turizmas“. Direktorius P. Lunys.

„LIETUVOS SARGAS“, Lietuvos krikščionių demokratų s-gos žurnalas, leidžiamas nuo 1992 Vilniuje. Rašo apie Lietuvos visuomeninį ir politinį gyvenimą, propaguoja lietuvių tautinę ir krikščioniškąją kultūrą bei dorovę. Vyr. redaktorius V. Petkus. Tiražas 1992 – 1500 egz., 1994 – 1000 egz.

„LIETUVOS SESUO“, Lietuvos gailėstingųjų seserų s-gos mėnesinis žurnalas, leistas 1930-31 Kaune. Redagavo O. Bakšytė. Išėjo 3 numeriai. Nuo 1931 baldžio vietoj žurn. „Lietuvos sesuo“ pradėjo eiti „Gailėstingoji sesuo“ (žr.).

„LIETUVOS SPARNAI“: 1. Aviacijos, oro apsaugos ir automobilizmo iliustruotas žurnalas, ėjęs 1935-40 Kaune. Leido Lietuvos aeroklubas kartą per mėnesį, nuo 1939 – dukart per mėnesį. Rašė ir sklandymo, parašiutizmo, modelizmo, sportininkų ugdymo klausimais. Bendradarbiavo V. Ašmenskas, V. Bičiūnas, A. Gustaitis, L. Kinaitis, P. Motiekaitis, A. Paknys, J. Steikūnas, Z. Žemaitis ir kt. Redagavo J. Dovydaitis, J. Krygeris, J. Narakas, J. Pyragius, A. Plaušinitis, V. Tupčiauskas. Spausdino V. Atkočiūno spaustuvė Kaune. Nuo 1940 rugpjūčio vietoj „Lietuvos sparnų“ ėjo „Liaudies sparnai“ (žr.).

G.B.

2. Aviacijos ir kosmonautikos žurnalas, leidžiamas nuo 1968 Vilniuje kaip atkurtas 1935-40 Kaune ėjęs to paties pavadinimo leidinys. 1968-90 vadinosi „Sparnai“ ir iki 1977 ėjo kaip aviacijos sporto federacijos informacinis leidinys, 1978-88 – LTSR SDAALR CK visuomeninis mokslinis-praktinis ir sporto informacinis biuletėnis, 1989-90 – LTSR (Lietuvos) SDAALR CK technikos sporto žurnalas. Nuo 1991 leidžia Lietuvos aeroklubas 4 kartus per metus. Vyr. redaktoriai (redaktoriai): J. Zujus (1968-77, 1992-95), Š. Skapcevičius (1978-91, žr.), A. Arbačiauskas (nuo 1995). Tiražas 1968 – 30 000 egz., 1978 – 37 400 egz., 1997 – 3500 egz.

„LIETUVOS SPAUDA“, akcinė b-vė, veikianti nuo 1994 Vilniuje. Iki 1994 buvo valstybinė spaudos platinimo įmonė, kuri iki 1990 vadinosi „Lietuvos sąjunginė spauda“ (anksčiau – „Sąjunginė spauda“) – Ryšių ministerijos Spaudos platinimo valdyba, organizavusi periodinės spaudos prenumeratą ir laisvą pardavimą. Dabar pagal sutartis su leidėjais organizuoja periodinės spaudos pardavimą. Turi skyrius šalies rajonų centruose, miestuose, taip pat kioskus bei specializuotas parduotuves. Kai kuriuose administraciniuose centruose (pvz., Kaune) veikia nepriklausomos spaudos platinimo įmonės (b-vės).

LIETUVOS SPAUDOS BIURAS: 1. 1915-22 Kopenhagoje, Berlyne, Berne, Lozanoje, Paryžiuje, Va-

tikane veikusios tarnybos, platinusios žinias apie Lietuvą.

2. 1919 01-11 veikusi Lietuvos Vyriausybės tarnyba, kuri kaupė šalies vidaus ir užsienio informaciją.

3. Prie Lietuvos pasiuntinybės Šveicarijoje (Berne) Antrojo pasaulinio karo metu (nuo 1940) veikusi organizacija. Vedėjas A. Gerutis, tuometinis Lietuvos pasiuntinybės Šveicarijoje sekretorius. Rūpinosi informacija išėivijos spaudai, Lietuvos pasiuntinybėms ir konsulatams, taip pat šveicarų spaudai, Šveicarijos telegramų agentūrai. Talkino Berlyne susitelkę lietuviai: Lietuvos pasiuntinys ir įgaliotas ministras Vokietijoje K. Škirpa, P. Ancevičius, J. Jurkūnas, A. Valiūkenas.

LIETUVOS SPAUDOS IR KITŲ MASINĖS INFORMACIJOS PRIEMONIŲ ĮSTATYMAS,

Lietuvoje parengtas Lietuvos žurnalistų s-gos iniciatyva ir Lietuvos TSR AT priimtas 1990 vasario 9 (įsigaliojo nuo 1990 kovo 1). Įstatymą rengė žurnalistai ir teisininkai (D. Šniukas, komisijos pirmininkas, Z. Balcevičius, M. Barysas, A. Brazaitis, A. Čekuolis, J. Čivilis, V. Jemeljanovas, Č. Juršėnas, A. Kaminskas, A. Katkus, J. Leikauskas, T. Mačiulienė, J. Nekrošius, Br. Raguotis, A. Semaška, J. Sinkevičius, I. Skridla, V. Tomkus, S. Umbrasas, G. Vainauskas, J. Vaitkus), atsižvelgdami į kitų demokratišų šalių spaudos įstatymus, todėl iš principo jis atitiko pagrindines spaudos laisvės nuostatas. Šis įstatymas garantavo kiekvienam piliečiui teisę laisvai reikšti savo pažiūras, skleisti žinias visuomenės informavimo priemonėse, gauti iš jų objektyvią informaciją. Visuomenės informavimo priemonės negali būti cenzūruojamos. Jas galėjo laisvai išleisti valstybinės, visuomeninės organizacijos, taip pat atskiri Lietuvos piliečiai.

Šeštas šio įstatymo straipsnis nusakė informaciją, kuri negalėjo būti skelbiama. Tai – valstybės paslaptys, informacija, kurstanti karą, smurtą, nacionalinę ir religinę nesantaiką, pornografija, taip pat informacija apie žmogaus asmeninį gyvenimą be jo sutikimo, išskyrus žinias, nustatytas teismo. Neleidžiama taip pat skelbti parengtinio tyrimo duomenų be prokuroro ar tardytojo leidimo. Nušviečiant teismo procesą, buvo neleidžiama publikuoti rašinių, pažeidžiančių nekaltumo prezumpciją bei darančių įtakos teismo sprendimui.

Įstatymas nustatė, kas yra laikomas žurnalistu. Tai „asmuo, kuris renka, rašo, redaguoja ar kitaip rengia medžiagą masinei informacijos priemonei ir yra sudaręs su ja darbo sutartį arba atlieka šį darbą masinės informacijos priemonės pavedimu, arba yra Žurnalistų sąjungos narys“.

Apibrėžiant žurnalistu teises, įstatymas numatė, kad žurnalistas „turi teisę: 1) rinkti informaciją ir ją skelbti; 2) atsisakyti rašyti ir skelbti savo publikacijas, prieštaraujančias jo įsitikinimams; 3) nepasirašyti medžiagos, kurią jis pateikė, jei šios medžiagos turinys redakcinio rengimo metu buvo iškraipytas; 4) užsirašinėti, taip pat naudotis audiovizualinėmis technikos priemonėmis“.

Įstatymas apibrėžė šias žurnalistu pareigas: „1) teikti objektyvią informaciją; 2) autorizuoti pirmą kartą skelbiamą pasisakymą, jeigu to prašo informaciją pateikęs žmogus; 3) gauti asmens arba jo teisėtą atstovų sutikimą skleisti per masinės informacijos priemones žinias apie jo asmeninį gyvenimą. Sutikimo nereikia,

kai būtina apginti valstybės, visuomenės, taip pat asmenų teises ir teisėtus interesus; 4) pranešti redakto-riui, jeigu informacijos sklaidimas prilygtų valstybinės ar kitokios įstatymu saugomos paslapties pagarsini-mui; 5) atsisakyti vykdyti redaktoriaus pavedimą, jeigu tai susiję su įstatymo pažeidimu; 6) gerbti asmenų, valstybinių ir visuomeninių organizacijų teises bei tei-sėtus interesus, laikytis profesinės etikos normų“.

Įstatymas taip pat įpareigojo saugoti informacijos šaltinio paslaptį, paneigti paskelbtas žinias, kurios žemi-na žmogaus garbę ir orumą ir neatitinka tikrovės. Tokias žinias paskelbusi masinės informacijos priemo-nė turėjo atlyginti moralinę žalą. Atlyginimo dydį nu-statė teismas, bet jis negalėjo būti didesnis kaip 30 000 rublių. 1991 Aukščiausioji Taryba pakeitė šį straipsnį ir pakėlė moralinės žalos atlyginimo dydį, ir iki 1996 jis siekė 10 000 litų.

Visuomenės informavimo priemonė neatsakė už paskleistas žinias, jeigu jos pateiktos valstybinės ar vi-suomeninės organizacijos oficialiuose dokumentuose, pažodžiui pakartoja viešai pasakytas kalbas ar paim-tos iš kitų informacinių agentūrų.

Šis įstatymas iš esmės atitiko pagrindines spau-dos laisvės nuostatas. Su jomis sunkiai derinasi tik spaudos kontrolės valdybos (žr.) veikla. Ši institucija be teismo galėjo uždaryti bet kurią visuomenės infor-mavimo priemonę. Įstatymas buvo rengiamas tuo metu, kai Lietuvoje dar nebuvo nė vienos privačios radi-jo ir televizijos stoties, todėl apie jas įstatyme visai ne-kalbama.

Įstatyme nebuvo nustatytas mechanizmas, kuris realiai priverstų valdžios pareigūnus teikti žurnalistams informaciją. Nieko nekalbama apie informacijos priemo-nių savireguliacijos organus, užtat akcentuojamas spaudos kontrolės valdybos, teismų vaidmuo, didžiulės baudos. Tad jau 1993 metais buvo pradėtas rengti naujas demokratiškesnis Visuomenės informavimo įstatymas, kuris buvo priimtas 1996 liepos mėn. (žr. Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įsta-tymas).

L.T.

„LIETUVOS SPORTAS“: 1. Sporto laikraštis, leis-tas 1922 02 01–10 22 ir 1937 01 19–1938 12 21 Kaune. 1922 leido Lietuvos sporto lyga, vėliau – Lietuvos fizinio lavinimosi s-ga. 1922 ėjo kartą per mėnesį, 1937 – savaitraštis. Rašė apie įvairių sporto šakų būklę Lietuvoje, informavo apie varžybas, sportininkų laimėjimus, akcentavo sporto reikšmę visuome-nės gyvenime. Bendradarbiavo V. Balčiūnas, E. Bo-reišis, V. Degutis, A. Gustaitis, J. Jazbutienė, J. Kal-vaitis, R. Marcinkus, K. Markevičius, J. Meškauskas, J. Tonkūnas ir kt. Redagavo S. Garbačiauskas (1922), V. Čerekas (1937-38). Spausdino A. Bako, A. Narke-vičiaus, „Vilniaus“ spaustuvės Kaune. Išėjo 113 nu-merių.

G.B.

2. Lietuvos Respublikos sporto laikraštis, leidžia-mas nuo 1992 birželio Vilniuje kaip atkurtas 1922 ir 1937-38 Kaune ėjęs to paties pavadinimo leidinys. Įsteigė ir leido Kūno kultūros ir sporto departamen-tas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Dabartinė steigėja ir leidėja – UAB „Lietuvos sportas“. Išėina 3 kartus per savaitę. Redaktoriai: V. Saulis (1992-93, žr.), B. Čekanauskas (nuo 1994, žr.). Tiražas 1992 – 7300 egz., 1997 – 6000–8000 egz.

LIETUVOS SPORTO ŽURNALISTŲ FEDERA-CIJA, įsteigta 1958 vietoj nuo 1957 03 27 veikusios Lietuvos žurnalistų s-gos Sporto žurnalistų sekcijos. Sekcijai vadovavo A. Litvaitis. Federacijos pirmininkai: V. Kazakevičius (1958-64), B. M. Barysas (1964-88). Nuo 1988 Lietuvos sporto žurnalistų federacijos pre-zidentas A. Krukauskas (žr.). 1996 federacijos nariais buvo 58 Lietuvos sporto žurnalistai. 1991 lapkričio 15 Lietuvos sporto žurnalistų federacija priimta į Tarp-tautinę sporto žurnalistų asociaciją (žr.).

„LIETUVOS STUDENTAS“, visų Lietuvos studentų dvisavaitis laikraštis, ėjęs 1930-34 Kaune. Leido vietoj „Studento“ Vytauto Didžiojo un-to fakultetinių d-jų sąjunga, nuo 1932 – Vytauto Didžiojo un-to ir Žemės ūkio akademijos studentų atstovybės. Nušvietė Lietu-vos studentijos gyvenimo problemas, pasakojo apie studentų rūpesčius užsienio šalyse, nagrinėjo mokymo ir mokslo klausimus. Bendradarbiavo P. Avižonis, J. Banaitis, J. Balčikonis, M. Biržiška, Vl. Gaižutis, Ign. Jonynas, O. Mašiotienė, A. Miškinis, E. Racevi-čius, J. Šukys, B. Volteris ir kt. Redagavo B. Babraus-kas, A. Briedis, B. Brazdžionis, V. Knyva, V. Mačys, J. Slapšinskas. Spausdino „Žaibo“ spaustuvė Kaune. Išėjo 67 numeriai.

G.B.

„LIETUVOS SVEIKATA“, nepriklausomas speciali-zuotas savaitraštis, einantis nuo 1991 gegužės 30 Vil-niuje. Iki 1995 vadinosi „Medikų žinios“. Skirtas medi-kams, farmacininkams ir visuomenei. Vyr. redaktorė J. Kavaliauskienė-Babiliūtė. Tiražas 1993 – 10 000 egz., 1997 – 16 000 egz.

„LIETUVOS TEISĖ“, savaitraštis, ėjęs 1993 Vilniuje. Leido AB „Teisė“. Rašė teisėtvarkos klausimais, spaus-dino normatyvinius ir teisinius dokumentus. Redakto-rius J. Jokubauskas. Tiražas 1500 egz. Išėjo 6 nume-riai.

„LIETUVOS TELEKOMAS“, Valst. įmonės „Lietu-vos telekomas“ mėnraštis, einantis nuo 1995 balan-džio Vilniuje. Redaktorė Z. Šiulienė. Tiražas 1100 egz.

„LIETUVOS TOTORIAI“, Lietuvos totorių ben-druomenės dvimėnesis laikraštis, einantis nuo 1995 sausio 18 Šalčininkuose lietuvių ir rusų k. Vyr. redak-torius G. Sitydkovas. Tiražas po 600 egz. lietuvių ir rusų k.

„LIETUVOS TSR MOKSLŲ AKADEMIJOS DAR-BAI“, mokslinis žurnalas, ėjęs 1955-89 Vilniuje. Lei-do LTSR MA prezidiumas. Žurnalo serijų skaičius, profilis ir periodiškumas keitėsi. Nuo 1955 buvo lei-džiama A serija (visuomenės mokslai) ir B serija (che-mija, technika, fizinė geografija), o nuo 1960 – ir C serija (biologijos mokslai). A serijos ėjo 4 tomai per metus, B serijos – 6, o C serijos – 4 tomai. 1955-89 iš viso išleista atitinkamai 109, 175 ir 108 tomai. Tira-žas(1989): A serijos – 910 egz., B serijos – 700 egz. ir C serijos – 670 egz. Vyr. redaktoriai: V. Petrauskas (1972-87), J. Samaitis (1987-89).

LIETUVOS TSR ŽURNALISTŲ SĄJUNGA, kū-rybinė spaudos, radijo, televizijos, leidyklų ir informa-cijos agentūros ELTA darbuotojų organizacija, veikusi

1957-89 Lietuvoje. Įėjo į TSRS žurnalistų s-gą kaip jos teritorinis (respublikinis) padalinys. Sąjungos darbui vadovavo valdyba (įsikūrusi Vilniuje). 1988 turėjo 1440 narių, skyrius Kaune ir Klaipėdoje, 5 kūrybinius susivienijimus („Dubysos“, „Aukštaitijos“, „Žemaitijos“, „Dainavos“, „Vilnijos“), 13 kūrybinių sekcijų, sporto žurnalistų federaciją, 3 komisijas bei etikos ir teisės tarybą. Organizavo žurnalistų seminarus, konferencijas, kūrybines stovyklas, suvažiavimus (vyko 1959, 1962, 1966, 1971, 1978, 1982, 1986, 1989). Nuo 1973 leido metraštį „Žurnalistika“ (žr.), nuo 1989 – biuletenį „Žurnalistų žinios“ (žr.). Valdybos pirmininkai: J. Karosas (1959-75, žr.), A. Laurinčiukas (1975-88, žr.), D. Šniukas (1988-89, žr.). 1989 šią sąjungą pakeitė atkurta Lietuvos žurnalistų sąjunga (žr.).

„LIETUVOS ŪKININKAS“: 1. „Lietuviškos ceitungos“ priedas, leistas 1900 Klaipėdoje gotišku šriftu. Leido ir spausdino Holco ir Šerniaus pasekėjas. Ats. redaktorius A. Jodaitis. Išėjo 10 numerių.

2. Savaitraštis, skirtas „Lietuvos darbo žmonėms“, leistas 1905-15 ir 1918 Vilniuje, 1919-40 Kaune. 1905-15 buvo Lietuvos demokratų partijos, vėliau – Valstiečių s-gos, Lietuvos valstiečių liaudinių s-gos (nuo 1922) organas. Leido J. Vileišis, nuo 1906 – F. Bortkevičienė, nuo 1919 – „Varpo“ b-vė. Nagrinėjo Lietuvos žemės ūkio, ekonomikos, prekybos, kultūros klausimus, pasakojo apie kitų kraštų ūkininkų gyvenimą, spausdino specialistų straipsnius, svarstė Lietuvos politikos, švietimo, auklėjimo ir kitas problemas. Bendradarbiavo P. Avižonis, G. Petkevičaitė-Bitė, J. Jablonskis, J. Gabrys, J. Kubilius, P. Kuzma, M. Malinauskas, A. Švedas ir kt. Faktiškieji redaktoriai: P. Višinskis (1905), A. Smetona (1905-06), J. Bagdonas (1906-07), M. Sleževičius (1907-12), K. Grinius, A. Rimka, P. Ruseckas, J. Abraitis, M. Markauskas, J. Kriščiūnas (1913-15), A. Rimka, A. Klimas (1918-21), J. Strimaitis (1922-23), V. Oškini (1923-40). Leido priedus: „Iliustruota „Lietuvos ūkininko“ apžvalga“, „Jaunimas“, „Literatūros priedas“, „Mokykla“, „Savivaldybė ir kooperacija“, „Sveikata“, „Telegramos“, „Žemė“, „Žibutė“. Tiražas 15 000 egz. (1933). G.B.

„LIETUVOS ŪKIS“: 1. Mėnesinis žurnalas, leistas 1921-28 Kaune. Iš pradžių leido Finansų, Prekybos ir pramonės m-jos, nuo 1925 – Finansų m-ja. Nagrinėtos visos Lietuvos ūkio šakos, skelbti atskirų ūkio šakų veiklos rezultatai, spausdinti straipsniai apie kitų šalių ekonominę padėtį. Bendradarbiavo M. Bagdonas, S. Bilevičius, J. Bobelis, J. Etingeris, V. Grudzinskas, A. Jakobas, P. Karuža, P. Linkevičius, A. Moravskis, J. Strazdas, A. Vilimas, J. Vileišis ir kt. Spausdino Valstybės spaustuvė Kaune. Išėjo 75 numeriai. 1923-24 leido priedą „Statistikos biuletenis“. 1930 vietoj „Lietuvos ūkio“ pradėjo eiti „Lietuvos ūkis ir rinka“ (žr.). G.B.

2. Ekonominės minties mėnesinis žurnalas, leidžiamas nuo 1958 Vilniuje kaip atkurtas 1921-28 Kaune ėjęs to paties pavadinimo leidinys. Iki 1991 vadinosi „Liaudies ūkis“ ir ėjo kaip Lietuvos Ekonomikos ir Finansų ministerijų bei MA Ekonomikos instituto dvisavaitis žurnalas (iki 1990 – LTSR valst. plano k-to, Finansų m-jos ir MA Ekonomikos in-to mėnesinis ekonomikos mokslo, teorijos ir praktikos (ekonomikos) žurnalas). 1990-91 buvo leidžiamas du kartus per mėnesį, visą kitą laiką – kas mėnesį. Vyr. redaktoriai:

A. Ivanauskas (1958-63), A. Skripka (1963-87, žr.), L. V. Žeimantas (1988-91, žr.), S. Krivickas (1992-93, žr.), A. Jasionis (nuo 1993). Tiražas 1964 – 2800 egz., 1993 – 8000 egz., 1997 – 3500 egz.

„LIETUVOS ŪKIS IR RINKA“ – „Litauens Wirtschaft und Markt“, ekonomikos žurnalas, leistas 1930-32 Kaune vietoj „Lietuvos ūkio“. Leido Centrinis statistikos biuras lietuvių ir vokiečių k. Ėjo kas du mėnesius. Spausdino svarbiausių Lietuvos pramonės, prekybos, susisiekimo, finansų, švietimo ir kt. šakų veiklos tikslus duomenis, analitinius straipsnius, Lietuvos ūkio konjunktūros rodiklius. Spausdino „Spindulio“ b-vės spaustuvė Kaune. Išėjo 11 numerių.

LIETUVOS VALSTYBĖS SPAUDOS ĮSTATYMAS, pirmasis Lietuvos spaudos įstatymas, priimtas 1919 lapkričio 30. Buvo rengiamas sudėtingu valstybei metu, kai nepriklausomybei buvo iškilusi reali grėsmė dėl agresijos iš užsienio, o šalies viduje dar nebuvo užtektinai jėgų jai atremti. Vis dėlto tuo metu priimtas Spaudos įstatymas atitiko kitų demokratinių Europos šalių tokių įstatymų nuostatas ir užtikrino spaudos laisvę. Spaudos reikalams buvo skirta antroji įstatymo dalis (pirmoji nustatė spausdinimo ir spaudinių pardavinėjimo įstaigų darbo tvarką), sudaryta iš 15 straipsnių, kurie reglamentavo periodinių leidinių išleidimą, platinimą, jų veiklos apribojimą. Šiuo įstatymu buvo panaikinti Rusijos spaudos įstatymai, iki tol galioję Lietuvoje. Įstatymas nustatė, kad periodiniais spaudiniais laikomi laikraščiai, žurnalai, originalių ar verstų raštų rinkiniai, kurie išeina tuo pačiu pavadinimu ne rečiau kaip du kartus per metus.

Kiekvienas periodinio spaudinio leidėjas ar redaktorius, norėdamas išleisti naują laikraštį ar žurnalą, turėjo prieš dvi savaites paduoti prašymą dėl leidimo gavimo apskrities ir miesto arba apskrities viršininkui, nurodant spaustuvę, pavadinimą, turinį, leidėjo ir redaktoriaus pavardes ir adresus.

Periodinio leidinio atsakomuoju redaktoriumi galėjo būti tik Lietuvos pilietis, kurio teisės teismo sprendimu nebuvo susiaurintos ir kuris teismo nebuvo nubaustas už vagystę ar panašius asmens garbę žeminančius nusikaltimus. Vienas laikraštis galėjo turėti kelis atsakomuosius redaktorius, tik reikėjo nurodyti, už kokį skyrių kiekvienas jų atsako.

Jeigu periodinis leidinys buvo išleistas be apskrities ar miesto viršininko leidimo, leidėjas, redaktorius ir spaustuvės vedėjas galėjo būti nubaustas bauda nuo 1000 iki 3000 auksinų, o neturintis iš ko užsimokėti – areštu nuo 1 iki 3 mėnesių.

Periodiniam leidiniui apskričių ir miestų viršininkai galėjo kelti bylas už nusikaltimus, numatytus Baudžiamajame Statute, taip pat už Lietuvos valstybės konstitucijos pažeidimus. Iškėlus bylą, Valstybės gynėjas galėjo pritarti miesto ar apskrities viršininko siūlymui sustabdyti periodinio leidinio spausdinimą ir platinimą arba jį atmesti. Ta pati sankcija galėjo būti taikoma, jei laikraščio redaktorius neatitiko įstatyme jam keliamų reikalavimų.

Laikraštis negalėjo spausdinti kvotos ar tardymo duomenų, kol byla nebuvo išnagrinėta teisme. Jei byla teisme buvo nagrinėta prie uždarų durų, buvo leidžiama laikraštyje skelbti tik teismo sprendimą bei tą papildomą medžiagą, kurią leidžia skelbti teismo posė-

džiui pirmininkavęs asmuo.

Apskrities arba apskrities ir miesto viršininkas, keldamas bylą leidiniui „už spausdinimą ir platinimą tų spaudinių, kurie savo turiniu arba vaizdais įžeidžia doros ir gerų įpročių jausmus (pornografija), atima juos iš valdytojo ir laiko savo žinioje iki teismo sprendimo“.

Vidaus reikalų ministras galėjo uždrausti iš užsienio įvežti ir Lietuvoje platinti leidinius, „priešingus nepriklausomos valstybės kūrimui“. Specialus įstatymas numatė, apie ką draudžiama rašyti karo metu arba paskelbus karo stovį.

Spaudos įstatymą pasirašė Valstybės prezidentas A. Smetona ir Ministras pirmininkas E. Galvanauskas.

L.T.

„LIETUVOS VETERINARIJA“, mokslo ir praktikos iliustruotas ketvirtinis žurnalas, einantis nuo 1993 Vilniuje. Leidžia Pasienio ir transporto valst. veterinarijos tarnyba. Vyr. redaktoriai: J. Jablonskas (1993-95), J. Rudminas (nuo 1995). Tiražas 1993 – 2000 egz., 1997 – 1500 egz.

LIETUVOS VIEŠŲJŲ RYŠIŲ ASOCIACIJA,

LiVRA, įsteigta 1996 lapkričio pabaigoje Vilniuje. Vienija ryšių su visuomene darbuotojus: atstovus spaudai, ekspertus, informacijos ir spaudos skyrių darbuotojus, reklamos specialistus. Svarbiausi tikslai: kelti asociacijos narių kvalifikaciją, užmegzti ryšius su žurnalistais, leidėjais, redakcijų vadovais, tarptautinėmis organizacijomis, formuoti profesinius ir etinius ryšius su visuomene darbuotojų pagrindu.

Turi 22 narius. Koordinacinės tarybos, sudarytos iš 7 asmenų, pirmininkė V. Benetienė.

„LIETUVOS ŽINIOS“: 1. Demokratinės pakraipos laikraštis, leistas nuo 1909 birželio 19 iki 1915 rugpjūčio 15 Vilniuje ir nuo 1922 vasario 16 iki 1940 rugpjūčio 1 Kaune. 1909-15 ėjo kaip Lietuvos demokratų partijos, vėliau – Lietuvos valstiečių liaudininkų s-gos organas. Iki 1915 leido pasitikėjimo b-vė „F. Bortkevičienė, dr. K. Grinius ir Ko“, 1922-24 – „Atžalos“, 1924-40 – „Varpo“ b-vė. 1909-10 ėjo dukart, 1911-13 – triskart per savaitę, 1914-15 – tris-keturis kartus per savaitę, 1922-40 – dienraštis. Rašė apie Lietuvos politinį, ekonominį, visuomeninį ir kultūrinį gyvenimą, informavo apie šalies ir pasaulio įvykius, daug vietos skyrė menui ir literatūrai. Oficialūs redaktoriai: J. Vileišis (1909-10), N. S. Mošinskaitė (1910-13), J. Žymantienė-Žemaitė (1913-15), F. Bortkevičienė (1922-36, žr.). Faktiškieji redaktoriai: J. Vileišis (1909, žr.), G. Petkevičaitė-Bitė (1909-14, žr.), M. Sleževičius (1910-12, žr.), J. Šaulys (1914-15, žr.), K. Grinius (1922, žr.), A. Sugintas (1925-26, žr.), Pr. Dailidė (1927-28, žr.), J. Strimaitis (1929-30, žr.), J. Pronskus (1932, žr.), J. Kardelis (1932-40, žr.), A. Rūkas (1940 07-08, žr.). Tiražas 1926 – 2800 egz., po 1935 – 30 000 egz.

Iki 1915 leido priedus: „Aušrinė“ (nuo 1910, žr.), „Farmaceutų reikalai“ (nuo 1911, žr.), „Mokykla“ (nuo 1912, žr.).

2. JAV lietuvių savaitraštis, ėjęs 1923-24 Čikagoje. Leido Roselando lietuvių socialistų s-gos rajonas. Redagavo St. Strazdas.

3. Politikos, ekonomikos, kultūros savaitraštis, ėjęs 1990-94 ir leidžiamas nuo 1996 spalio Vilniuje

kaip atkurtas 1909-15 Vilniuje ir 1922-40 Kaune leistas to paties pavadinimo leidinys. Leido Lietuvos socialdemokratų partijos taryba; nuo 1996 kaip nacionalinį laikraštį leidžia UAB „Lietuvos žinios“. Redaktoriai: M. Šaltenis (1990-91), A. Abromaitis (1991-93), V. Andriukaitis, D. Kirvelis, A. Rudys (1993-94), S. Stoma (1996-97, žr.), A. Žukas (nuo 1997, žr.). Minėtini redakcijos žurnalistai J. Albertavičius, A. Aleksejūnas, Dž. Barysaitė, G. Dabašinskas, D. Gadeikienė, D. Jazukevičiūtė (žr.), A. Karsokienė, G. Sarafinas, V. Zaikauskas, D. Zovienė. Tiražas 1990 – 18 100 egz., 1993 – 2000 egz., 1997 – 8700 egz.

LIETUVOS ŽURNALISTIKOS CENTRAS (LŽC), nevalstybinė neformaliojo švietimo įstaiga, kurią 1995 įsteigė Atviros Lietuvos fondas. Rengia kvalifikacijos kėlimo kursus žurnalistams profesionalams bei profesines studijas norintiems tapti žurnalistais, taip pat organizuoja VIP darbuotojų stažuotes užsienyje, konferencijas ir seminarus įvairiais visuomenės informavimo klausimais, leidžia žurnalistinę literatūrą.

Centrą finansuoja Atviros Lietuvos fondas. Pagal sutartį su Vilniaus un-tu LŽC nemokamai naudojami Universiteto patalpomis, už tai žurnalistikos specialybės studentams leidžia naudotis savo radijo, televizijos ir kompiuterine technika, sudaro galimybę jiems klausytis užsienio dėstytojų paskaitų. LŽC taip pat finansuoja jo partneriai užsienyje: Nordic Journalism Center (Šiaurės šalių Taryba), Baltic Media Center (Danija), FOJO (Švedija), laikraštis „The Guardian“ (Anglija). Atskirus LŽC projektus finansuoja Europos Taryba, UNESCO ir kt. organizacijos.

LŽC vadovauja Taryba, į kurią savo atstovus delegavo visos Lietuvos žurnalistinės organizacijos, Vilniaus un-tas ir Atviros Lietuvos fondas. LŽC direktorius L. Tapinas.

LIETUVOS ŽURNALISTŲ DRAUGIJA, Lietuvos spaudos, radijo bei televizijos darbuotojų organizacija, įkurta 1991 gruodžio 21 Vilniuje. Įsteigė beveik 300 spaudos, radijo, televizijos, leidyklų darbuotojų, kultūros atstovų. Buvo priimti Draugijos įstatai ir nutarta tęsti nuo 1922 Kaune veikusios Lietuvių rašytojų ir žurnalistų sąjungos (žr.) tradicijas. Pagrindinis Lietuvos žurnalistų d-jos tikslas yra teisingai ir objektyviai informuoti pasaulio visuomenę apie padėtį Lietuvoje, visokeriopai remti nepriklausomos Respublikos siekius, palaikyti ryšius su tarptautinėmis organizacijomis, ginti spaudos laisvę ir žurnalistų teises. 1997 pr. turėjo 220 narių.

Aukščiausiasis Draugijos organas yra suvažiavimas, kuris išrenka Centro valdybą, Revizijos komisiją ir Garbės teismą. Centro valdybą sudaro pirmininkas, 2 vicepirmininkai, sekretorius ir išdininkas. Lietuvos žurnalistų d-jos Centro valdybos pirmininkai: A. Žemaitytė (1991-93), A. Gailius (1993), R. Grinbergienė (nuo 1993 vid.).

LIETUVOS ŽURNALISTŲ IR LEIDĖJŲ ETIKOS KODEKSAS, priimtas 1996 kovo 25 Vilniuje visuotiniame žurnalistų susirinkime. Dalyvavo Lietuvos žurnalistų s-gos, Lietuvos žurnalistų d-jos, Lietuvos radijo ir televizijos, Lietuvos periodinės spaudos leidėjų asociacijos, Lietuvos žurnalistikos centro atstovai. Pri-

imant Kodeksą, remtasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Europos žmogaus teisių konvencija, Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos rezoliucija „Dėl žurnalistinės etikos“. Kodeksas turi 63 straipsnius, sugrupuotus į 4 skyrius: 1) tiesa, sąžiningumas, padomumas; 2) žurnalistikos nepriklausomybė ir atsakomybė; 3) asmens garbės, orumo, privatumo apsauga; 4) žurnalistų tarpusavio santykiai. Taip pat žr. Žurnalistų etika.

LIETUVOS ŽURNALISTŲ ORGANIZACIJOS,

profesinės periodinės spaudos (vėliau – ir radijo, televizijos) darbuotojų sąjungos, susivienijimai, draugijos. Lietuvių spaudos darbuotojų profesinio vienijimosi idėjos ėmė kilti XIX a. pabaigoje. Tokiu sambūriu sąlygiškai gali būti vadinami „Varpo“ grupės (varpininkų) suvažiavimai, svarstę ir profesinius spaudos reikalus. Tam tikra lietuvių žurnalistų organizacijos užuomazga laikytina 1892 Plimute (JAV) A. Miluko iniciatyva įkurta „Rašliaviška draugystė“, užsibrėžusi tikslą rengti lietuvių literatus, korespondentus, kurių profesija būtų pragyvenimo šaltinis. JAV lietuvių laikraščio „Saulė“ redaktorius D. Bačkauskas 1901 siūlė „susivažiuoti lietuviškų laikraščių išleistojuoms ir redaktoriams“ ir aptarti laikraščių bei žurnalistų tarpusavio santykius. 1910 kovo 17-18 Bruklinė surengtas pirmasis Amerikos lietuvių laikraštinių (leidėjų ir redaktorių) suvažiavimas, kuriame dalyvavo įvairių srovių spaudos atstovai. Jame buvo įkurta pirmoji lietuvių žurnalistų organizacija – Lietuvių spaudos draugija Amerikoje (žr.), veikusi iki 1924.

Lietuvoje, atgavus spaudą, 1907 publicistas A. Juozapavičius (Poškiečių Antanas) pakvietė Vilniuje surengti visų trijų lietuvių spaudos regionų (Lietuvos, Mažosios Lietuvos, JAV) laikraštinių suvažiavimą. Panaši idėja buvo kelta ir 1910, bet nesusilaukė praktiško sprendimo. 1915 Tilžėje buvo įkurta Mažosios Lietuvos spaudos draugija, į kurią iš pradžių įsirašė 30 narių. Tačiau, vykstant Pirmajam pasauliniam karui, draugija savo veiklą nutraukė.

1918 įkūrus nepriklausomą Lietuvos valstybę, pradėtos steigti ir žurnalistų organizacijos. 1921 gegužės mėn. tam tikros progos ir reprezentacijos tikslais (Pabaltijo valstybių žurnalistų konferencijai rengti) buvo įkurta Lietuvos laikraštinių sąjungos organizacinė komisija. 1922 sausio 31 buvo įsteigta Lietuvių rašytojų ir žurnalistų sąjunga (žr.). 1929 kovo 22 žurnalistai nuo rašytojų atsiskyrė ir įkūrė Lietuvos žurnalistų sąjungą (žr.). Rašytojai 1932 įsteigė Lietuvos rašytojų draugiją, veikusią iki 1940. Lietuvos žurnalistų sąjunga taip pat gyvavo iki 1940. Po Antrojo pasaulinio karo, 1946 gegužės 11-12, ji buvo atkurta Vakarų Vokietijoje (Hanau mieste) ir pavadinta Lietuvių žurnalistų sąjunga (žr.). Tokiu pavadinimu ji iki šiol veikia JAV. Lietuvoje 1957-89 veikė Lietuvos TSR žurnalistų sąjunga (žr.), 1989 buvo atkurta Lietuvos žurnalistų sąjunga (žr.), o 1991 gruodžio 21 įkurta Lietuvos žurnalistų draugija (žr.).

LIETUVOS ŽURNALISTŲ SAJUNGA, Lietuvos periodinės spaudos darbuotojų organizacija, įsteigta 1929 kovo 22 Kaune, perorganizavus 1922 įkurtą Lietuvių rašytojų ir žurnalistų sąjungą (žr.). Pagal 1930 balandžio 12 įregistruotus įstatus Lietuvos žurnalistų s-gos tikslas buvo kelti periodinės spaudos darbuoto-

jų solidarumą, draugiškumą ir profesinę etiką, ginti ir rūpintis jų moraliniais bei materialiniais interesais ir teisiška padėtimi, rūpintis spaudos tobulumu, kad ji būtų doros, kultūros ir žmonių gerovės rėmėja ir platinėja, atstovauti Lietuvos periodinei spaudai. Tikruoju Sąjungos nariu galėjo būti kiekvienas žurnalistas, Lietuvos pilietis, mokąs valstybinę kalbą, kuris yra dirbęs ne mažiau kaip 2 metus ir tebedirbęs periodinėje spaudoje kūrybinį darbą, sudarantį jam pagrindinį pragyvenimo šaltinį. Be tikrųjų narių, Sąjungoje buvo ir nariai korespondentai – žurnalistinį darbą dirbantys žmonės, kuriems darbas spaudoje nėra pagrindinis pragyvenimo šaltinis. Po 1940 balandžio 11 įstatuose padarytų pakeitimų Sąjungoje buvo 3 kategorijų nariai: nariai profesionalai, nariai visuomenininkai (kuriems žurnalistinis darbas nebuvo pagrindinė profesija) ir nariai korespondentai. Pagrindiniai Sąjungos organai buvo visuotinis susirinkimas (šaukiamas bent vieną kartą per metus), valdyba, garbės teismas ir revizijos komisija. Į Sąjungos valdybą buvo renkami tik nariai profesionalai (tikrieji nariai). Lietuvos žurnalistų s-gos valdybos pirmininkais buvo J. Purickis (1929-34), V. Kemežys (ėjo pareigas 1934-36), I. Tamošaitis (1937-38), A. Gričius (1939-40), V. Alantas (1940). 1935, Pasaulio lietuvių kongreso metu, Kaune Lietuvos žurnalistų s-ga sukviėtė viso pasaulio lietuvių spaudos atstovų konferenciją. 1934, 1937 ir 1940 buvo išleistas „Lietuvos žurnalistų sąjungos metraštis“ (3 numeriai). 1940 pradžioje Sąjungoje buvo 208 nariai: 192 lietuviai, 14 žydų, 1 lenkas ir 1 Lietuvos vokiečių. Nuo 1933 Lietuvos žurnalistų s-ga turėjo savo skyrių Klaipėdoje. 1940 viduryje okupavus Lietuvą, Lietuvos žurnalistų s-gos veikla buvo nutraukta. 1946 gegužės 11-12 Vakarų Vokietijoje, Hanau lietuvių pabėgėlių stovykloje, buvo atkurta Lietuvių žurnalistų sąjunga (žr.), kuri 1953 tokiu pat pavadinimu antrą kartą atkurta JAV, Niujorke, ir veikia iki dabar.

Pačioje Lietuvoje 1957 buvo įkurta Lietuvos TSR žurnalistų sąjunga (žr.), kaip TSRS žurnalistų sąjungos padalinys.

1989 sausio 27-28 įvykęs Lietuvos žurnalistų neeilinis VIII suvažiavimas, priėmęs Lietuvos žurnalistų sąjungos įstatus, paskelbė atkuriąs Lietuvos Respublikoje iki 1940 veikusią žurnalistų s-gą, nepriklausomą nuo TSRS žurnalistų s-gos. Pagal 1990 įvykusiame IX neeiliniame Lietuvos žurnalistų s-gos suvažiavime priimtus naujus įstatus Lietuvos žurnalistų s-ga yra nepriklausoma, nepolitinė demokratinė, visuomeninė profesinė organizacija, vienijanti Lietuvos Respublikos žurnalistus profesionalus. Pagrindiniai Sąjungos tikslai yra ginti žurnalistų teises ir laisves, gerinti darbo ir gyvenimo sąlygas, garantuoti profesinės etikos normų laikymąsi, rūpintis žurnalistų profesiniu mokymusi, aktyviai bendradarbiauti su nacionalinėmis žurnalistų sąjungomis, dalyvauti tarptautinėse žurnalistų ir kitose organizacijose. Lietuvos žurnalistų s-goje išskiriami tikrieji nariai, nariai korespondentai, nariai rėmėjai ir garbės nariai. Aukščiausias valdymo organas yra suvažiavimas. Tarp suvažiavimų valdymo funkcijas atlieka vykdomasis komitetas, kuris išrenka prezidentą – pirmininką, pavaduotojus ir narius. Suvažiavimas taip pat renka kontrolės komisiją ir garbės teismą. 1991 Lietuvos žurnalistų s-goje buvo 2400 narių, 1997 pr. – 1380. Lietuvos žurnalistų s-gos pirmininkai: D. Šniukas (1989-90, žr.), R. Eilunavičius (nuo 1990, žr.).

„LIETUVOS ŽURNALISTŲ SAJUNGOS METRAŠTIS“, metinis žurnalo tipo leidinys, ėjęs 1934-40 Kaune. Leido Lietuvos žurnalistų s-ga. Redagavo V. Alantas, V. Kemežys, J. Paleckis. Išėjo 3 numeriai (1934, 1937 ir 1940).

„LIETUVOS ŽVEJYS“: 1. Laikraštis, ėjęs 1954-70 Klaipėdoje rusų ir lietuvių (nuo 1957) kalbomis. Leido Okeaninės žvejybos laivyno bazės, Žvejybos refrižeratorių laivyno bazės, Jūrų žvejybos laivyno bazės partiniai k-tai ir Lietuvos žuvų pramonės gamybinė v-ba. Redaktoriai: A. Terechovas (1957-64), V. Butkus (1964-70, žr.). Tiražas (lietuvių ir rusų k.) 8000 egz. (1970).

2. Respublikos žuvų ūkio darbuotojų savaitraštis, ėjęs 1975-93 Klaipėdoje lietuvių ir rusų k. Iki 1991 Nr.37 ėjo kaip Lietuvos žuvis pramonės gamyb. susivienijimo savaitraštis. Redaktoriai: A. Žukas (1975-77, žr.), V. Bartuška (1977-78), R. Greičius (1979-84), R. Norkus (1984-86), V. Ruškienė (1987-90), A. Skripčenko (1991), A. Merkytė-Žičkuvienė (1992-93). Tiražas 1981 – 1600 egz. lietuvių k. ir 4400 egz. rusų k., 1993 – 1000 egz. lietuvių k. ir 1200 egz. rusų k.

LIGATŪRA (lot. ligatura <ligo – surišu), dvi ar trys tarpusavyje sujungtos raidės, nulietos vienos literos pagrindu.

„LYGŪS IR DRAUGE“, Lietuvos darbininkų socialistinės federacijos leidinys (laikraštis), ėjęs 1989-90 Vilniuje lietuvių ir rusų k. Vyr. redaktorė S. Juonienė. Tiražas 20 100 egz. lietuvių k. ir 15 400 egz. rusų k. (1990). Išėjo 30 numerių.

LINA, Liberian News Agency (Liberijos naujienų agentūra), Liberijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1978 Monrovijoje. Naudojasi AFP, DPA, ITAR-TASS, kitų valstybių informacijos agentūrų pranešimais. Per dieną perduoda po 5 p. vietinės ir tarptautinės informacijos. Agentūroje dirba 90 žmonių. Turi korespondentų punktus Vašingtone, Niujorke, Londone.

LINGIO PREMIJA (Vito Lingio premija), kasmetinė dienr. „Respublika“ premija, įsteigta 1993. Skiriama V. Lingio (žr.) žuvimo dieną (spalio 12) drąsiausiam ir principingiausiam žurnalistui, rašančiam teisėtvarkos temomis. 1994 premija apdovanotas V. Bartasevičius, 1995 – A. Kvedarienė, 1996 – V. Matulevičius, 1997 – O. Strikulienė.

LINGYS Audrius (g. 1968 01 13 Mažeikiuose), žurnalistas. 1986 baigė Plungės 5-ąją vid. m-lą, 1994 – Vilniaus un-to Komunikacijos fak. Žurnalistikos in-tą. 1990 dirbo laikr. „Sargyba“ korespondentu, 1991-92 – „Respublikos vakarinio laikraščio“ korespondentu. Nuo 1992 – dienr. „Respublika“ redakcijoje: buvo korespondentas, teisėsaugos skyriaus redaktorius, nuo 1996 – spec. korespondentas. Daugiausia rašo teisėsaugos temomis. 1997 tapo Demokratinės spaudos fondo paskelbto konkurso „Spauda stabdo korupciją“ laureatu.

LINGYS Vitas (1960 08 13 Mažeikiuose – 1993 10 12 Vilniuje), žurnalistas. 1978 baigė Plungės 1-ąją vid. m-lą, 1983 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. Nuo 1983 iki 1988 dirbo laikr. „Komjauni-

mo tiesa“ redakcijoje – korespondentu, laiškų skyriaus vedėju. 1988-89 buvo laikr. „Vakarinės naujienos“ redakcijos ats. sekretorius. 1989 kartu su V. Tomkumi ir R. Taraila įsteigė laikraštį (vėliau tapusį dienraščiu) „Respublika“, 1989-93 buvo jo vyr. redaktoriaus pavaduotojas. 1993 spalio 12 nužudytas kriminalinių nusikaltėlių.

Daugiausia rašė teisėtvarkos temomis. 1988 populiariausio Lietuvos žurnalisto konkurse laimėjo 2-ąją vietą.

1993 dienr. „Respublika“ redakcija įsteigė kasmetinę V. Lingio premiją (žr.).

LINIJA, spaudmuo, harto plokštelė, kurios akutė per teikia brūkšnio piešinį; brūkšnio plokštelės atspaudas popieriuje.

„**LINIJA**“, dvimėnesis iliustruotas žurnalas moterims ir šeimai, einantis nuo 1995 Vilniuje lietuvių ir rusų k. Steigėja, leidėja ir vyr. redaktorė J. Vainikonienė. Platinamas Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje, Rusijoje, Ukrainoje, Baltarusijoje, Izraelyje, JAV, Vokietijoje. Tiražas 5000 egz. lietuvių k. ir 15 000 egz. rusų k.

LINIUOTĖ, surenkama medžiaga linijų spausdinimui, kurios kegelis gali svyruoti nuo 1 iki 48 punktų, o linijos ilgis – nuo 6 punktų iki 7 kvadratų. Liniuotė vadinama pagal kegelio dydį, pavyzdžiui, 12 punktų liniuotė bus vadinama cicerine liniuote. Pagal šrifto sodrumą – siaura, pusriebė, riebi liniuotė; pagal tai, ar linija ištisinė, ar nutrūkusi – punktyrinė; pagal linijų skaičių atspaude – dviguba. Rantinė liniuotė (vok. Rand – paraštė) – siaura figūrinė linija – skiriama puošimui. Azūrinė (arab. pers. azur – mėlynas) liniuotė atspaudžia daug lygiagrečių tiesių arba banguotų linijų, kurios naudojamos spausdinant vertybinius popierius, kad būtų kuo sudėtingiau juos padirbti.

„**LINKSMA VALANDA**“, JAV lietuvių pramoginis laikraštis, leistas kaip laikr. „Saulė“ priedas 1899–1910 Mahanoi Sityje. Iš pradžių savaitraštis, nuo 1901 – mėnesinis. Vienais metais prenumeratoriams buvo siunčiamas nemokamai, kitais – už papildomą mokesť. Redaktorius ir leidėjas D. T. Bačkauskas (iki 1909 vasario).

„**LINKSMI VAKARAI**“, JAV lietuvių pramoginis laikraštis, leistas kaip laikr. „Saulė“ priedas 1889-90 Mahanoi Sityje. Spausdino daugiausia verstinę beletristiką. Redaktorius ir leidėjas D. T. Bačkauskas.

LINOTIPAS (lot. linea – brūkšnys+gr. typos – atspaudas), teksto rinkimo mašina, liejanti eilutes iškiliosios spaudos formai. Spaudant linotipo klaviatūros ženklus, iš magazino narvelių iškrinta ir rikiuojasi į eilutę bronzinės raidžių liejimo formos – matricos. Suformuota eilutė nuleidžiama į liejimo įrenginį, į kurį automatiškai įpilama tirpyto metalo. Gaunama vientisa rinkinio eilutė.

LINOTIPININKAS, spaustuvininkas, kuris tekstą renka linotipu.

LIPSKIS Stasys (g. 1941 07 11 Šiaulių aps., Kuršėnuose), žurnalistas. 1967 baigė Vilniaus un-te žurnalistikos

studijas. Žurnalistinę veiklą pradėjo 1962 laikr. „Komjaunimo tiesa“ redakcijoje. 1968-73 dirbo savaitr. „Literatūra ir menas“ redakcijos Literatūros kritikos skyriaus vedėju. 1974-83 buvo Lietuvos kino studijos vyr. redaktorius, Lietuvos rašytojų s-gos literatūros konsultantas, žurn. „Nemunas“ redakcijos darbuotojas. 1983-88 – leidinio „Naujos knygos“, 1989-90 ir 1993-94 – žurn. „Knygnešys“ vyr. redaktorius, 1994-97 – Lietuvos kultūros ministerijos Literatūros ir leidybos skyriaus viršininkas.

Išleido daugiau kaip 10 knygų, tarp jų „Dialogas su herojumi“ (1972), „Šiuolaikinės apysakos horizontai“ (1976), „Nuo kaimo iki miesto“ (1983), „Apyaušrio blyksniai“ (1987), „Spindėjo beržas toluoj“ (apie P. Širvį, 1991). Pagal jo scenarijų sukurta meninis filmas „Mažos mūsų nuodėmės“, dokumentiniai filmai „Rankos“ (apie E. Mieželaitį) ir „Dienoraštis be datų“ (apie J. Marcinkevičių).

„LISTIN DIARIO“ („Kasdieninis lapelis), Dominikos Respublikos rytinis dienraštis, einantis nuo 1889 Santo Dominge. Seniausias šalies dienraštis. Tiražas 1996 – 60 000 egz.

„LITAS“, ekonomikos laikraštis, einantis nuo 1990 balandžio Vilniuje. Iki 1992 kovo vadinosi „Permainos“. Įsteigė Lietuvos pramonininkų asociacija ir J. Paskočinas, leidžia UAB „Permainos“. Ėjo 1 kartą, nuo 1993 – 2 kartus per savaitę. Spausdina rašinius ekonomikos, komercijos, biržų, bankų darbo klausimais. Vyr. redaktoriai: J. Paskočinas (1990-95, žr.), K. Baravykas (1995-96), J. Bagdanskis (nuo 1996, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai R. Čėsna, R. Gižys, V. Jaskutėlis, V. Paskočinienė, korespondentai E. Leviškienė (žr.), V. Mikailionis, P. Naraškevičius (žr.), A. Pipiras (žr.). Tiražas 1990 – 20 000 egz., 1994 – 4000 egz., 1997 – 2000 egz.

„LITAUEN“, lietuvių tautos politiniams reikalavimams propaguoti skirtas mėnesinis laikraštis, ėjęs 1916-19 Šveicarijoje. Leido J. Gabrys, nuo 2-ojo numerio leidėju pasirašinėjo F. Visas (Ferd. Wyss, Berne), Librairie Centrale des Nationalités (Lozanoje). Redagavo J. Gabrys, J. Purickis, J. Eretas su M. Ašmiu. 1916 išėjo 8 numeriai, 1917 – 12, 1918 – 11.

„LITAUEN-NYTT“, Norvegijos-Lietuvos asociacijos biuro Lietuvoje žurnalas, ėjęs 1991-94 Vilniuje norvegų k. Iki 1994 buvo leidžiamas kaip laikraštis. Redaktorius J. S. Krogas (J. S. Krogh). Tiražas 1992 – 2000 egz., 1994 – 700 egz.

„LITEKSIETIS“, Kauno akc. b-vės „Liteksas“ kolektyvo dvisavaitis laikraštis, leidžiamas nuo 1982 kovo 2. Iki 1990 Nr.35 ėjo kaip Kauno vilnos gamybinio susivienijimo „Liteksas“ laikraštis (savaitraštis), iki 1992 – valst. audinių fabriko „Liteksas“ kolektyvo laikraštis. Redaktoriai: P. Kaunas (1982-89), H. Norėkaitė (nuo 1989). Tiražas 1982 – 1500 egz., 1997 – 300 egz.

LITERA (lot. littera – raidė), metalo, plastiko ar medžio luistelis su reljefiniu veidrodiniu raidės (ar kitokio spaustuvinio ženklo) atvaizdu. Visų literų aukštis

vienodas. Iš jų renkami tekstai ir, sutepus literas dažais, atspaudžiami.

„LITERATŪRA“, literatūros, meno ir kultūros žurnalas, ėjęs 1936 Kaune. Leido Vytauto Didžiojo un-to Humanitarinių mokslų d-jos literatūros skyrius „Universitas“. Nagrinėjo meno, literatūros ir kultūros problemas, rašė apie kitų šalių kultūros raidą, spausdino lietuvių ir užsienio rašytojų kūrybos apžvalgas, recenzijas. Bendradarbiavo J. Banaitis, Vacl. Biržiška, J. Būtėnas, S. Nėris, B. Sruoga, J. Šimkus, T. Tilvytis, A. Venclova, V. Žilionis ir kt. Oficialus redaktorius V. Krėvė-Mickevičius, faktiškai redagavo K. Korsakas ir P. Cvirka. Spausdino „Raidės“ spaustuvė Kaune. Išėjo 2 numeriai. Leidžiant 3-įjį, žurnalas buvo uždarytas.

„LITERATŪRA IR MENAS“, Lietuvos rašytojų s-gos savaitraštis, einantis nuo 1946 liepos 16 Vilniuje. Savaitraščio pirmtakas – laikr. „Tarybų Lietuva“ (žr.) mėnesinis priedas „Literatūra ir menas“, ėjęs 1942-44 Maskvoje (Nr. 1-2 pavadinimu „Menas ir literatūra“) ir 1944-45 Kaune. 1946-82 ėjo kaip LTSR kūrybinių s-gų savaitraštis, 1982-88 – LTSR kultūros m-jos ir Rašytojų s-gos organas (savaitraštis).

Spausdinami straipsniai literatūros, dailės, muzikos, teatro, kino, architektūros klausimais, grožinės literatūros kūriniai, informuojama apie kultūrinio gyvenimo įvykius. Redaktoriai (vyr. redaktoriai): J. Šimkus (1946-49, žr.), V. Reimeris (1949-69, žr.), V. Radaitis (1969-75, žr.), O. Aleksa (1975-85, žr.), A. Drilinga (1985-88, žr.), L. Jacinevičius (1989-90), V. Rubavičius (1990-93), Vl. Braziūnas (1993-95), A. Šlepikas (nuo 1995). Tiražas 1981 – 40 400 egz., 1989 – 76 100 egz., 1997 – 3300 egz.

LITERATŪRINĖ KALBA, bendrinė kalba, pavyzdinė, sunorminta, standartinė nacijos ar tautos kalba, vartojama bendravimo, kultūros ir kitiems poreikiams. Prof. J. Palionis lietuvių literatūrinę kalbą periodizuoja taip: I. Lietuvių literatūrinė kalba ikinacionaliniu periodu (XVI–XVIII a.): 1. Lietuvių literatūrinė kalba XVI–XVII a.; 2. Lietuvių literatūrinė kalba XVIII a. II. Lietuvių literatūrinė kalba nacionaliniu periodu: 1. Lietuvių literatūrinė kalba XIX a. pirmoje pusėje ir viduryje (ligi 1883); 2. Lietuvių literatūrinė kalba XIX a. pab.–XX a. pr. (1883–1919); 3. Lietuvių literatūrinė kalba Lietuvos Respublikos metais (1919-40); 4. Lietuvių literatūrinė kalba sovietinės santvarkos sąlygomis (nuo 1940). Kiekvieno laikotarpio literatūrinė kalba turi savitų stiliaus, rašybos, leksikos, morfologijos, fonetikos ir kt. ypatybių. Literatūrinė kalba turi dvi formas: rašomąją (žr.) ir šnekamąją (žr.).

Literatūrinė kalba dažniausiai kuriasi vienos tarmės pagrindu. Lietuvių kalbos kūrimosi pradžia (XVI a. viduryje) susijusi su pirmųjų spausdintų lietuviškų raštų pasirodymu, su pirmaisiais mėginimais vartoti liaudies kalbą rašto reikalams. Pirmieji lietuvių literatūrinės kalbos kūrėjai M. Lietuvoje buvo M. Mažvydas, B. Vilentas, J. Bretkūnas, D. Lietuvoje – M. Daukša, M. Petkevičius, K. Sirvydas. M. Lietuvoje dėl specifinių istorinių sąlygų jau XVII a. viduryje susiformavo vieningesnė literatūrinė kalba, paremta vakarų aukštaičių tarne, o D. Lietuvoje XVI–XVII a. klostėsi du variantai – vienas rėmėsi vidurio aukštaičių, kitas – rytų

aukštaičių tarme. XIX a. pabaigoje įvairių tarmių žmonės pradėjo rašyti vakarų aukštaičių pietiečių patarmės pagrindu. Šios tarmės įsigalėjimą lėmė: 1) iš vakarų aukštaičių kilusių inteligentų būrio, išplėtusių savo literatūrinę ir kultūrinę veiklą, pagausėjimas; 2) ankstesnė rašytinė tradicija, ypač A. Šleicherio ir F. Kuršaičio gramatikų įtaka, kitų tautų kalbininkų tos tarmės pasirinkimas savo lingvistiniams tyrimams; 3) tos tarmės gramatinės sistemos tinkamumas nacionalinės literatūrinės kalbos funkcijai (diferencijuotos fleksijos išlaikymas ir kitos ypatybės). Prie literatūrinės kalbos norminimo ypač daug prisidėjo J. Jablonskis, ją tobulinti padėjo K. Donelaičio, A. Baranausko, Žemaitės, J. Biliūno ir kt. rašytojų kūriniai. Šiandien literatūrinė kalba kinta, tolsta nuo gyvosios liaudies žmonių šnekos. Tai dėsningas reiškinys. Į lietuvių literatūrinę kalbą braunasi kanceliariiniai štampai, laikraštinės frazės, visuomenės informavimo priemonių, standartizuoto mąstymo padariniai. Dažnai įsigali abstraktūs posakiai, žodžiai atsiduria tuose pačiuose junginiuose, veiksmažodžiai netenka ekspresyvumo.

LITERATŪRINIS LAIŠKAS: 1. Laiško forma parašytas filosofinio, moralinio ar didaktinio pobūdžio kūrinys, kartais eiliuotas.

2. Literatūros žanras, kuriam būdinga kreipimasis – dažniausiai į fiktyvų adresatą. Susiformavo antikos laikais (Horacijus, Ovidijus), populiariausias buvo XVII–XVIII a. baroko ir klasicizmo literatūroje. Naujųjų laikų literatūroje literatūrinio laiško žanras beveik nenaudojamas.

LITERATŪRINIS (ŽURNALISTINIS) REDAGAVIMAS, teksto sutvarkymas, apimantis bendradarbiavimą su autoriais, rankraščio įvertinimą dalykiniu ir kalbiniu atžvilgiu, recenzavimą, teksto tikrinimą, trumpinimą, perdirbimą, apdorojimą, korektūrų skaitymą, teksto suderinimą su iliustracijomis bei lentelėmis.

„LITERATŪROS LANKAI“, Amerikos lietuvių literatūros žurnalas, nereguliariai ėjęs 1952-59 Buenos Airėse (Argentinoje). Buvo rengiamas Baltimorėje (JAV) ir Buenos Airėse. Daugiausia bendradarbiavo pokario jaunosios kartos lietuvių literatai. Išspausdinta J. Blekaičio, K. Bradūno, J. Kėkšto, L. Lėto, A. Maceinos, A. Mackaus, J. Meko, H. Nagio, A. Nykos-Niliūno, H. Radausko, Vl. Šlaito poezijos, K. Barėno, V. Janavičiaus, M. Katiliškio, J. Kaupo, A. Landsbergio prozos kūrinių, K. Bradūno, J. Girniaus, A. J. Greimo, J. Kaupo, A. Landsbergio, J. Meko, H. Nagio recenzijų apie beveik visas to meto išėvųjų literatūros knygas. Redagavo K. Bradūnas (žr.), J. Kėkštas (žr.). Išėjo 8 numeriai.

„LITERATŪROS NAUJIENOS“, lietuvių rašytojų laikraštis literatūros, meno ir kultūros reikalams, leistas 1934-38 Kaune. Ėjo kas dvi savaites, nuo 1937 – kas mėnesį. Bendradarbiavo V. Alantas, V. Bičiūnas, K. Binkis, Vl. Jakubėnas, F. Kirša, J. Kossu-Aleksandravičius, J. Grušas, J. Marcinkevičius, V. Mykolaitis-Putinas, A. Miškinis, S. Santvaras, Pr. Skardžius, K. Vairas-Račkauskas, Vydūnas ir kt. 1934-36 leido ir redagavo A. Rimydis, 1937-38 redagavo L. Gira. Spausdino „Raidės“ spaustuvė Kaune. Išėjo 68 numeriai.

LITERATŪROS PERIODIKA, periodiniai leidiniai, kuriuose nagrinėjami literatūros istorijos, teorijos, kritikos klausimai, skelbiami grožinės literatūros kūriniai, literatūrinio gyvenimo naujienos. Lietuvoje tokio pobūdžio leidiniai pasirodė po lietuviškos spaudos draudimo panaikinimo. 1907 rašytojas J. Biliūnas pasiūlė leisti literatūros ir meno kalendorių almanachą „Aitvaras“, kuriame būtų nagrinėjami lietuvių kalbos, literatūros istorijos, kritikos, teorijos bei estetikos, lietuvių spaudos, teatro, meno ir kiti klausimai. Panašus almanachas 1907 viduryje išėjo Krokovoje (Lenkija) – lietuvių studentų draugijos „Rūta“ leidinys „Gabija“ (žr.), pirmasis lietuvių literatūros almanachas. 1911 Vilniuje pradėjo eiti dramaturgijos tęstinis leidinys „Teatras“ (žr.) – pirmasis specialus lietuvių literatūros periodinis leidinys, leistas iki 1914. 1911-12 Vilniuje taip pat ėjo literatūrinis metraštis almanachas „Švyturys“ (žr.). Su literatūra buvo susiję tuo metu ėję žurnalai „Draugija“ (žr.), „Aušrinė“ (žr.), „Ateitis“ (žr.). Tačiau pirmuoju specialiu lietuvių literatūros ir dailės žurnalu tapo 1913 Vilniuje pasirodęs „literatūros ir dailės“ žurn. „Vaivorykštė“ (žr.). Redaguojamas L. Girus, jis ėjo iki 1914. Pirmojo pasaulinio karo išvakarėse ir jam prasidėjus, atsirado naujų periodinių leidinių, kurie buvo daugiau ar mažiau susiję su literatūra: literatūros almanachai „Nauju taku“ (1914), „Aušrinės kelias“ (1915), „Pirmasai baras“ (1915), „Atžala“ (1917).

Nepriklausomoje Lietuvoje steigti įvairių estetinių krypčių literatūriniai almanachai ir žurnalai, kurių dauguma išsilaikė labai trumpai. 1919-20 ėjo žurn. „Veja“ (žr.), 1920 – literatūros ir meno almanachas „Dainava“, 1920-23 – mėnesinis literatūros žurn. „Skaitymai“ (žr.), 1923-24 – žurnalai „Gairės“ (žr.) ir „Krivulė“ (žr.), 1924-28 – žurn. „Keturi vėjai“ (žr.), 1925 – „Baras“ (žr.), 1926-27 – „Pradai ir žygiai“ (žr.), 1927-28 – „Mūsų dienos“ (žr.), 1927 – literatūros almanachas „Gubos“, 1929-31 – almanachinio pobūdžio žurn. „Piūvis“, 1930 – literatūros almanachas „Granitas“, 1930-31 – žurnalai „Gaisai“ (žr.) ir „Trečias frontas“ (žr.), 1930 – žurn. „Linija“, 1933 – „Skynimai“ (žr.), 1934-35 – „Pradalgės“ (žr.), 1936 – „Literatūra“ (žr.), 1937-40 – almanachas „Prošvaistė“ (žr.), 1938-40 – žurn. „Dienovidis“ (žr.). Laikraštis „Literatūros naujienos“ (žr.) ėjo nuo 1934 iki 1938.

1937-39 lenkų okupuotame Vilniuje laikr. „Vilniaus žodis“ (žr.) leido mėnesinį priedą „Kūryba ir kritika“, taip pat ėjo vienkariai dailės ir literatūros leidiniai „Varsnos“, „Varpos“, „Sėja“, „Pjūvis“, „Versmė“.

Sovietinės okupacijos laikotarpiu Kaune buvo leidžiamas mėnesinis žurn. „Raštai“ (1940-41, žr.), vokiečių okupacijos metais – žurn. „Kūryba“ (1943-44, žr.).

1942-45 Maskvoje ėjo laikr. „Tarybų Lietuva“ (žr.) priedas „Literatūra ir menas“. 1945 Vilniuje pradėjo eiti žurn. „Pergalė“ (žr.), kurio pirmtakais buvo karo metais leisti laikr. „Tėvynė šaukia“ (žr.) literatūrinis priedas (ėjęs 1942) ir literatūros almanachas „Pergalė“ (ėjęs 1943-44). 1946 pasirodė savaitr. „Literatūra ir menas“ (žr.), 1954 – almanachas rusų k. „Sovetskaja Litva“ („Tarybų Lietuva“), kurį 1966 pakeitė almanachas „Litva literaturnaja“ („Literatūrinė Lietuva“), nuo 1978 leistas kaip žurnalas: nuo 1989 vadinas „Vilnius“ (žr.). 1958 pradėtas leisti tęstinis žurnalo tipo leidinys „Literatūra“, įjėjęs į „Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbų“ (žr.) seriją, 1990 – mokslinis

žurn. „Lituanistica“, kurį rengia Lietuvos Mokslų akademijos leidykla „Academia“. Nuo 1965 eina kasmetinis poezijos almanachas „Poezijos pavasaris“, nuo 1967 – literatūros žurn. jaunimui „Nemunas“ (žr.), 1977 pradėjo eiti tęstinis apžvalginis metraštis „Literatūros panorama“ (leistas iki 1990), 1984 – literatūrinis almanachas „Baltija“ (žr.), 1986 – jaunųjų kūrybos almanachas „Veidai“, nuo 1989 – literatūrinis-publicistinis almanachas „Varpai“ (kaip atgaivintas 1943-44 leistas leidinys, žr.). 1991 žurn. „Pergalė“ pakeitė mėnesinis literatūros, kritikos, eseistikos žurn. „Metai“ (žr.).

V.U.

„LITHUANIA IN THE WORLD“ („Lietuva pasaulyje“), dvimėnesis iliustruotas žurnalas, einantis nuo 1993 spalio Vilniuje anglų k. Užsieniečiams skirtas leidinys apie Lietuvos ekonomiką, prekybą, finansus, kultūrą. Įsteigė ir leidžia St. Kašauskas ir Vald. Katilius. Redaktorius St. Kašauskas (žr.). Tiražas 1993 – 25 000 egz., 1996 – 15 000 egz.

„LITHUANIA TODAY“ („Lietuva šiandien“), laikraštis anglų k., einantis nuo 1992 Vilniuje. Leidžia Lietuvos-Europos intas. Redaktorė K. Prunskienė. Tiražas 1992 – 1000 egz., 1996 – 300 egz.

„LITHUANIAN BUSINESS REVIEW“ („Lietuvos verslo apžvalga“), pramonės ir verslo žurnalas, ėjęs 1993-95 Vilniuje. Iki 1994 vadinosi „Baltic Industry and Society“ („Baltijos pramonė ir visuomenė“). Leido Lietuvos investicijų agentūra kartu su Lietuvos prekybos ir pramonės rūmų asociacija. Ėjo kartą per ketvirtį. Vyr. redaktorius R. Šlajus (žr.). Tiražas 3000 egz. (1993 ir 1995).

„THE LITHUANIAN REVIEW“ („Lietuvos apžvalga“), laikraštis anglų k., ėjęs 1990-91 Vilniuje. Įsteigė ir leido UAB „Atgimimas“ ir UAB „Gimtasis kraštas“. Spausdino rašinius apie gyvenimą Lietuvoje, skirtus užsieniui. Redaktorius A. Sabonis. Tiražas 3000 egz. Išėjo 10 numerių.

„LITHUANIAN WEEKLY“ („Lietuvos savaitraštis“), žurnalo formos laikraštis anglų k. su paantrašte „7 dienos“, einantis nuo 1992 Vilniuje. Informuoja apie Lietuvos gyventojų ir išeivijos politinį, visuomeninį, ekonominį ir kultūrinį gyvenimą. Įsteigė V. Katilius, leidžia jo individuali įmonė „Gravitas“. Redaktorius V. Katilius (žr.). Tiražas 1992 – 3000 egz., 1996 – 10 000 egz.

LITITAUSKAS Algirdas (g. 1935 01 03 Pakruojo vls. Arimonių k.), žurnalistas. 1963 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1956-59 dirbo buvusio Linkuvos raj. laikr. „Socialistinis kelias“ redakcijos lit. darbuotoju, 1960-62 – Linkuvos kultūros namų instruktoriumi, 1962-68 – Joniškio raj. laikr. „Tarybinis balsas“ redakcijos lit. darbuotoju, laiškų ir masinio darbo skyriaus vedėju, 1968-70 – „Žinijos“ d-jos Joniškio raj. v-bos ats. sekretoriumi. 1970-93 buvo Joniškio raj. laikr. „Tarybinis balsas“ (dabar „Sidabrė“) redaktoriaus pavaduotojas, 1994-95 – redaktorius. Daugiausia rašo kultūros, politikos temomis.

LITOGRAFIJA (gr. lithos – akmuo+ graphō – rašau), plokščiaspaudės būdas; grafikos technika. Spaudos formos pagrindas yra litografinis akmuo (klintis). Spausdinamieji elementai piešiami litografiniu tušu arba litografiniu pieštuku dvejopai: tiesiai ant šlifluoto akmens arba litografiniame su specialiu paviršiumi popieriuje. Piešinys, sukurtas litografiniame popieriuje, atspaudžiamas ant akmens. Iš litografinio tušo (arba pieštuko) akmens paviršiuje susidaro oleofiliniai spausdinamieji elementai – jie sugeria riebalinius dažus. Po to akmuo mirkomas tirpale, plaunamas vandeniui ir džiovinamas. Akmens vietos, kur nėra piešinio, atstumia dažus. Taip apdorotas akmens paviršius tepamas spaustuviniiais dažais. Dažus sugeria tik spausdinamieji elementai.

Litografiją 1796 išrado A. Zenefelderis (Vokietija). 1806 Miunchene jis įkūrė pirmąją tokią spaustuvę. Vėliau plačiai išplito. Litografinėmis mašinomis buvo spausdinami paveikslai, iliustracijos, žemėlapiai, plakatai, skelbimai, etiketės. XX a. 3-iajame dešimtmetyje litografiją išstūmė ofsetas.

LITOTĖ (gr. litotes – paprastumas, saikingumas): 1. Stiliaus figūra (tropas) – kalbamojo dalyko sumažinimas, sumenkinimas, pvz., „šaukšte prigirė“. Čia litotė priešinga hiperbolei (žr.).

2. Tropas, kurį sudaro neigiamojo antonimo vartojimas vietoj atitinkamo teigiamojo žodžio ar pasakymo, pvz., „nesunku pataisyti“ (plg. „lengva pataisyti“), „nėra neįmanoma“ (plg. „įmanoma“).

„LITOVA STELO“ („Lietuvos žvaigždė“): 1. Lietuvos esperantininkų s-gos žurnalas, leistas 1914, 1922-26, 1935-40 lietuvių ir esperanto kalbomis. 1914 buvo leidžiamas Liepojoje, vėliau – Kaune. 1935-36 leidinio tekstas spausdintas esperanto ir lietuvių k., 1937 Nr.1 (13) dalis teksto spausdinta lietuvių k., 1922-26 ir 1938-40 visas tekstas – tik esperanto k. Rašyta apie esperantininkų s-gos veiklą, propaguota tarptautinė esperanto kalba, pasakota pasauliui apie Lietuvos visuomeninį, politinį, kultūrinį gyvenimą. Bendradarbiavo L. Alseika, Vl. Butkus, M. Dušanskis, B. Giedra, J. Lazauskas, A. Prapuolenis, St. Zokas ir kt. Redagavo V. Butkevičius, A. Dambrauskas, P. Lapienė. Spausdino M. Adomavičiaus, F. Sokolovskienės, G. Lano ir M. Jolkos spaustuvės Kaune ir Marijonų spaustuvė Marijampolėje.

G.B.

2. Dvimėnesis žurnalas esperanto kalba, leidžiamas nuo 1991 Vilniuje kaip atkurtas 1914, 1922-26, 1935-40 ėjęs to paties pavadinimo leidinys. Leidžia Lietuvos esperantininkų s-ga. Spausdinama visuomeninė ir kultūrinė informacija apie Lietuvą esperanto kalba. Redaktoriai: A. Vaitilavičius (1991-95), P. Čeliaskas (nuo 1995). Tiražas 1991 – 5000 egz., 1996 – 1000 egz.

„LITOVSKIJ KURJER“ („Lietuvos pasiuntinys“), savaitraštis apie užsienio šalių spaudos publikacijas, einantis nuo 1995 kovo Vilniuje rusų k. ir nuo 1997 lietuvių k. Įsteigė UAB „Valvivata“, leidžia UAB „Litovskij kurjer“. Vyr. redaktoriai: J. Useris (1995-96), M. Stoliarovas (1996), J. Stroganovas (nuo 1996). Tiražas 1995 – 17 000 egz., 1997 – 32 000 egz. rusų k. ir 10 000 egz. lietuvių k.

„LITUANIA“: 1. M. Lietuvos spaudos draugija, veikusi 1911-16 ir 1919-20 Klaipėdoje. Steigimo iniciatoriai F. Ambrazaitis, J. Lėbartas, J. Pėteraitis. Turėjo 40 narių, daugiausia Klaipėdos apskrities valstiečių. Savo leidinius spausdino M. Jankaus Klaipėdos spaustuvėje, 1912 09 02 ją įsigijo. Išleido apie 10 knygų ir kalendorių, leido laikr. „Apžvalga“ (1911-14, žr.) su literatūriniais priedais „Bitelė“ (1912-13). Veikti nustojo dėl politinių, ekonominių priežasčių. 1920 05 15 spaustuvię nupirkus F. V. Šaulinskiui, „Lituania“ buvo likviduota.

2. Poligrafinė įmonė ir leidykla, veikusi 1896-1941 Tilžėje (iki 1911 E. Jagomasto spaustuvė, žr.). Savininkas E. Jagomastas. XX a. pr. jos materialinė padėtis labai pablogėjo. Suklestėjo po 1918, ėmus leisti knygas D. Lietuvai. 1913 turėjo 12 mašinų ir 14 darbininkų, 1925 – 17 ir 22. 1920-22 kasmet išleista apie 30 knygų. 1933 hitlerininkams ėmus smarkiai slopinti M. Lietuvos lietuvių kultūrinę veiklą, darbas sumenko. Iš viso išspausdinta apie 370 knygų (tarp jų D. Lietuvos leidėjų užsakymu A. Baranausko, V. Krėvės, V. Kudirkos, Maironio, P. Mašiotio, V. Mykolaičio-Putino, M. Lietuvos skaitytojams – V. Gaigalaičio, K. Lekšo, V. Kalvaičio kūriniai) ir nedidelių spaudinių, apie 20 periodinių leidinių, pvz., 1896-99 „Lietuviškas laiškas“, 1924-40 „Naujasis Tilžės keleivis“. 1941 03 Vokietijos valdžios uždaryta.

„LITUANICA“, mėnesinis laikraštis Lietuvos ir pasaulio lietuvių jaunimui, ėjęs 1992-94 Kaune. Leido Lietuvos jaunimo bendrija „Lituanica“. Redaktorė J. Sučylaitė. Tiražas 1993 – 2900 egz., 1994 – 1500 egz.

„LITUANISTICA“, ketvirtinis mokslinis žurnalas, leidžiamas nuo 1990 Vilniuje vietoj 1955-89 ėjusio žurn. „Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai. A serija“. Įsteigė Lietuvos Mokslų akademijos prezidiumas, lietuvių kalbos ir literatūros (nuo 1992 – Lietuvių kalbos ir lietuvių literatūros ir tautosakos) bei Lietuvos istorijos in-tai. Leidžia leidykla „Academia“. Skelbiami straipsniai istorijos, archeologijos, kalbos, literatūros, tautosakos, etnografijos, meno klausimais, išplėstinė ir kronikinė informacija. Vyr. redaktorius J. Lankutis (iki 1995). Redakcinė kolegija: pirm. V. Merkys (nuo 1995, žr.). Tiražas 1990 – 1200 egz., 1997 – 360 egz.

LITUANIZMAS (lot. Lituanus – lietuvis, lietuviškai), lietuviškumas, lietuvių kalbos žodis ar posakis kitose kalbose. Daug lituanizmų yra slavų k., ypač baltarusių, lenkų, rusų k. tarmėse ir įvairiuose rašto paminkluose. Pvz., baltarusių k. „doilid“ – dailidė, „parsiuik“ – paršiukas, lenkų k. „dyrsa“ – diršė, „poszar“ – pašaras, rusų k. „degotj“ – degutas. Lituanizmų pasitaiko ir ukrainiečių, čekų, slovakų, bulgarų k. Į pastarąsias jie pateko per rusų ar lenkų k. Daug lituanizmų randama latvių kalboje ir tarmėse, daugiausia pasienyje (pvz., „bičuolis“ – bičiulis, „žagaras“ – žagaras).

„LITUANUS“, JAV lietuvių žurnalas anglų k., leidžiamas nuo 1954 lapkričio 24. Ėjo Bruklino, nuo 1964 – Čikagoje. Leido JAV studentų lietuvių s-ga, nuo 1964 – žurnalo leidimo fondas „Lituanus Foundation“. Per metus išleina keturi numeriai, kuriuose skelbiami ne tik jaunimo, bet ir vyresnio amžiaus JAV ir Lietuvos lietuvių straipsniai. Redaktoriai: iki 1969 – T. Remeikis, 1969-71 – A. Klimas, K. I. Skrupskelis ir J. A. Rač-

kauskas, nuo 1972 – T. Remeikis, J. A. Račkauskas, Br. Vaškelis, A. Klimas, R. Ciplijauskaitė, K. Girnius, M. Drunga, V. S. Vardys, S. Kuprys, J. Zdanys, S. Sužiedėlis, V. Kelertienė, R. A. Vitas. Tiražas 1985 – 4200 egz.

„LITVA SOVETSKAJA“ („Lietuva – tarybinė“), LKP (TSKP) laikraštis, leistas nuo 1990 kovo iki 1991 rugpjūčio Vilniuje rusų ir lietuvių (pavadinimu „Tarybų Lietuva“) kalbomis. Iš pradžių ėjo pavadinimu „Sovetskaja Litva“. Spausdino rašinius, kuriuose Lietuvoje vykstančius įvykius vertino iš komunistinių pozicijų, propagavo komunistines nuostatas. Iš viso išėjo 131 numeris rusų k. ir 103 numeriai lietuvių k. Tiražas 1990 – 50 800 egz. rusų ir 20 200 egz. lietuvių k., 1991 – 40 000 egz. rusų ir 17 600 egz. lietuvių k. Redaktoriai nenurodyti. 1991 buvo leidžiamas savaitinis priedas rusų k. „Moralė ir teisė“ (išėjo 30 numerių, tiražas 5000 egz.).

LITVAITIS Algimantas (g. 1929 07 05 Paluknėje, Skuodo vls.), žurnalistas. 1954 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1949-51 dirbo laikr. „Komjaunimo tiesa“ redakcijoje korektoriumi, lit. darbuotoju, 1951-52 – laikr. „Raudonoji žvaigždė“ ats. sekretoriaus pavaduotoju, 1952-56 – žurn. „Sportas“ lit. darbuotoju, 1956 – laikr. „Sportas“ redaktoriaus pavaduotoju. Nuo 1956 iki 1988 – laikr. „Sportas“ redaktoriaus. Daugiausia rašė sporto temomis. Dalyvavo rengiant rinkinius „Tarybų Lietuvos sportas“, „Olimpinė ugnis negęsta“ (1961).

„LITWA“ („Lietuva“): 1. Demokratiškos pakraipos žurnalas, ėjęs 1908-14 Vilniuje lenkų k. 1908 leistas kas mėnesį, nuo 1909 – kas dvi savaites. Supažindino lenkus ir sulenkėjusius lietuvius su Lietuvos istorija, lietuvių literatūra, menu. Redaktorius M. Davainis-Silvestraitis (žr.).

2. Lietuvos Rytų komisijos prie Užsienio reikalų m-osios dienraštis, leistas 1920-23 Kaune lenkų k. Rašė visuomenės gyvenimo klausimais, paskelbė V. Krėvės, A. Vienuolio, Žemaitės kūrinių vertimų. Redagavo Z. Žemaitis, L. Roškauskienė.

LIUKPETRIS Albertas (g. 1939 02 27 Joniškėlyje), televizijos žurnalistas. 1958 baigė Anykščių J. Biliūno vid. m-lą. 1958-59 Lietuvos radijo Jaunimo redakcijoje ruošė laidas jaunimui ir profesinių technikos m-lų moksleiviams. 1964-72 dirbo Klaipėdoje leidžiamo laikr. „Lietuvos žvejys“ lit. darbuotoju. Nuo 1972 – Lietuvos televizijos korespondentė Klaipėdos krašte. Rengia reportažus informacinei programai „Panorama“, rašinius spausdina laikr. „Klaipėda“.

1994 paskirta žurnalisto S. Boriko atminimo premija.

LIUKSEMBURGAS, Liuksemburgo Didžioji Hercogystė (Vakarų Europa), nepriklausoma nuo 1839, gyventojų – 401 000 (164 vieta pasaulyje), sostinė – Liuksemburgas, oficialios kalbos – vokiečių ir prancūzų.

Seniausias šalies laikraštis yra dienraštis vokiečių ir prancūzų k. „Luxemburger Wort / La Voix du Luxembourg“ („Liuksemburgo balsas“, žr.), einantis nuo 1848. Nuo 1880 leidžiamas dienr. „Letzeburger Journal“ („Liuksemburgo laikraštis“, žr.). Nuo 1912 Ešo mieste eina dienr. vokiečių ir prancūzų k. „Tageblatt /

Le Journal d'Esch“ („Ešo dienraštis“, žr.). 1971 buvo leidžiama 20 laikraščių ir žurnalų.

Per metus išspausdinama apie 500 knygų. Išleina 5 dienraščiai, jų tiražas 145 000 egz. (361 egz. 1000 gyv.). Kiti svarb. leidiniai: dienr. „Le Républicain Lorrain“ („Lotaringijos respublikonas“, eina nuo 1961 prancūzų k., tir. 24 000 egz.), žurnalai „Sozialer Fortschritt“ („Socialinė pažanga“, eina nuo 1920 vokiečių k., tir. 23 000 egz.), „De Konsument“ („Vartotojas“, nuo 1987 prancūzų k., tir. 34 000 egz.), „Echo de l'Industrie“ („Pramonės aidas“, nuo 1920 prancūzų k., tir. 16 000 egz.), savaitraščiai „D'Letzeburger Land“ („Liuksemburgo kraštas“, eina nuo 1954, tir. 5000 egz.), „Revue / D'Letzeburger Illustreiert“ („Apžvalga / Iliustruotas Liuksemburgas“, nuo 1945, tir. 20 000 egz.).

Liuksemburgas savo informacijos agentūros neturi, tačiau laikraščių redakcijos, radijas ir televizija naudojami kitų šalių informacijos agentūrų pranešimais.

Radijas veikia nuo 1931, yra 240 000 radijo imtuvų (635 imt. 1000 gyv.), televizija – nuo 1955, yra 101 000 televizorių (267 tel. 1000 gyv.). 5 radijo stotys transliuoja laidas prancūzų, vokiečių, anglų bei danų k., o 2 televizijos stotys – prancūzų ir vokiečių k. Pagrindinė kompanija yra Radio-Tele Luxembourg. VU.

„LIUTERONŲ BALSAS“, Vilniaus evangelikų liuteronų Bažnyčios dvimėnesis laikraštis, einantis nuo 1991 Vilniuje. Anksčiau vadinosi „Mūsų žinios“. Redaktoriai: I. Drąsutienė, R. Barysienė, V. Aušra. Tiražas 1994 – 300 egz., 1997 – 400 egz.

LOGIKA (gr. logikē): 1. Mokslas, tiriantis priimtinius samprotavimo būdus, mąstymą jo struktūros, formos požūriū (teiginius, sąvokas, samprotavimus, įrodymus) ir teisingų išvadų gavimą, remiantis vien samprotavimu logine forma, mąstymo dėsniais.

2. Taisyklingas mąstymas, samprotavimų eiga, sveikas protas, vidinis dėsningumas.

LOGMINIENĖ Nijolė (g. 1936 01 01 Trakų aps. Kamšalų k.), žurnalistė. 1955 baigė Kaišiadorių darbininkų jaunimo vid. m-lą, 1960 – Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistikos specialybę. Nuo 1960 iki 1977 dirbo laikr. „Gimtasias kraštas“ („Tėvynės balsas“) redakcijoje lit. darbuotoja, kultūros skyriaus vedėja. 1977 perėjo dirbti į Lietuvos televiziją. Dirbo vyresn. redaktore Literatūros ir meno redakcijoje, „Telefilme“. Nuo 1991 – TV filmų studijoje.

Rašė kultūrinio gyvenimo temomis, spausdino interviu, reportažus, vaizdelius apie užsienio lietuvius. Televizijoje rengė kultūros žurnalą „Versmės“, laidas apie literatūrą, architektūrą, teatrą. Pastaruoju metu – TV dokumentinių ir meninių filmų, videospektaklių redaktorė.

„LOGOS“: 1. Filosofijos žurnalas, ėjęs 1921-38 Kaune. Leido Vytauto Didžiojo un-to Teologijos-filosofijos fak. Filosofijos skyrius dukart per metus (1926 – triskart). Spausdino mokslinius straipsnius ir studijas filosofijos istorijos, gnoseologijos, sociologijos, pedagogikos ir kt. klausimais, nagrinėjo gamtos, visuomenės, kultūros sąsajas. Bendradarbiavo J. Eretas, A. Gilyš, J. Grinius, P. Kuraitis, A. Maceina, M. Reinyš, J. Pankauskas, S. Šalkauskis, I. Tamošaitis ir kt. Redagavo

Pr. Dovydaitis. Išėjo 36 numeriai.

2. Religijos, filosofijos ir meno žurnalas, leidžiamas nuo 1990 Vilniuje kaip atkurtas 1921-38 Kaune ėjęs tuo paties pavadinimo leidinys. Leistas kas ketvirtį, nuo 1994 – 1 kartą per metus. Skelbia publikacijas filosofijos, bažnytinio meno klausimais, poeziją, meno kūrinis. Žurnalą įsteigė, leidžia ir redaguoja D. M. Stančienė. Aktyviai bendradarbiauja A. Guščius, L. Jakavonytė, F. Jončys, kun. J. Juodelis, kun. R. Mikutavičius, kun. V. Sidaras, kun. K. Trimakas (iš JAV). Tiražas 1990 – 10 000 egz., 1996 – 3000 egz.

„LOKNOS“ REKLAMA“, reklaminis laikraštis, ėjęs 1995-96 Vilniuje. Leido reklamos agentūra „Lokna“. Redaktoriai V. Byla, E. Vitovič. Tiražas 1996 – 20 000 egz.

„LOLA“, žurnalas vaikams, einantis Vilniuje nuo 1992 rusų ir nuo 1995 lietuvių k. Leidžia individualioji įmonė „Lama“. Iš pradžių ėjo kas mėnesį, 1994 – kas du, nuo 1995 – kas 6 mėnesius. Vyr. redaktorė O. Kudina. Tiražas 1992 – 100 000 egz., 1996 – 15 000 egz.

LOMSARGIS Vytautas (1933 05 03 Šilutės aps. Šylių k.– 1988 12 04 Vilniuje), pedagogas, žurnalistas. 1951 baigė Ž. Naumiesčio vid. m-los 9 klases, 1953 – Klaipeidos pedagoginę m-lą, 1966 – Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę. 1953-62 mokytojavo Varnių ir Pagėgių rajonų mokyklose. 1962-69 dirbo Šilutės raj. laikr. „Komunistinis darbas“ redakcijoje skyriaus vedėju. 1969-70 buvo savaitr. „Gimtasias kraštas“ redakcijos skyriaus vedėjas, 1970-88 – žurn. „Moksleivis“ mokslo ir technikos skyriaus vedėjas. Daugiausia rašė jaunimo gyvenimo, švietimo, mokslo ir technikos temomis.

„LOS ANGELES TIMES“ („Los Andželo laikas“), JAV regioninis dienraštis, einantis nuo 1881 Los Andžele (Kalifornijos valstija). Vienas įtakingiausių ir labiausiai informuotų šalies laikraščių. Priklauso laikraščių leidybos koncernui „Times-Mirror Company“. Tiražas 1996 – 1,1/1,5 mln. egz.

LOTYNIŠKASIS ŠRIFTAS: 1. Lotynų rašto grafinė forma. Vartojamas Europoje, Šiaurės ir Pietų Amerikoje, Australijoje, kai kur Afrikoje, Azijoje. Būna įvairių stilių. Vartoja estai, latviai, lietuviai, kareliai.

2. Netikslus, bet tebevartojamas lotyniškojo šrifto, skirtingai nuo gotiškojo šrifto, pavadinimas.

LOTYNYŲ AMERIKOS ŽURNALISTŲ FEDERACIJA, Federation of Latino American Journalists, regioninė žurnalistų org-ja, veikianti nuo 1976 liepos. Jungia 24 Lotynų Amerikos ir Karibų baseino šalių nacionalines žurnalistų org-jas, apie 75 tūkst. žurnalistų. Pagrindiniai uždaviniai: kova už šalių laisvę, ekonominę ir politinę nepriklausomybę, žurnalistų teises, spaudos laisvę. Aukščiausias organas – kongresas, šaukiamas kas treji metai. Kasdieninei veiklai vadovauja Tarybos vykdomasis k-tas, susirenkams kartą per pusmetį. Federacijos būstinė – Karakase (Venesuela), sekretoriato – Meksike (Meksika).

LOZORAITIENĖ-MATULAITYTĖ Vincenta (1896 07 19 Domeikuose, Vilkaviškio aps. – 1987 Romoje), visuomenės veikėja, žurnalistė. 1914 baigė Peterburge Šv.

Kotrynos gimnaziją ir 1917 prancūzų kalbos kursus. 1929 įsteigė ir metus redagavo leidinį „Motina ir vaikas“, 1937 – žurn. „Moteris ir pasaulis“. 1945 Romoje suredagavo laikr. „Lietuvių balsas“ 2 numerius. Pedagogikos, moterų gyvenimo bei veiklos ir kt. klausimais rašė Lietuvos ir užsienio lietuvių laikraščiuose.

LOZORAITIS Juozas (1871 01 10 Baltrušiuose, Vilkaviškio aps. – 1920 09 12 Kaune), literatas, spaudos darbuotojas. Mokėsi Marijampolės gimnazijoje. Dalyvavo varpininkų sąjūdyje, nuo 1891 bendradarbiavo leidiniuose „Ūkininkas“, „Varpas“, „Naujienos“, „Vienybė lietuvininkų“, „Vilniaus žinios“. Pasirašinėjo Tilviko ir kt. slapyvardžiais. Padėjo platinti lietuviškąją spaudą. Parašė publicistinių straipsnių, eilėraščių, apsakymų („Idėja ant mėšlyno“, 1900, „Kėkštų Simas“, 1901), poemėlę „Našlaitė“ (1905). Išleista „Audra kykla: Rinktinė“ (1988).

LOZORAITIS Kazimieras (g. 1929 07 23 Berlyne), žurnalistas, diplomatas. 1933-39 gyveno Lietuvoje. Paskui su tėvais persikėlė į Italiją. Romoje baigė aukštąją m-lą, įsigydamas žurnalisto specialybę.

1958 pradėjo dirbti Italijos radijo užsienio programų lietuviškų laidų redaktoriumi. Nuo 1972 dirbo Vatikano radijo lietuviškoje programoje. 1985 tapo Lietuvos atstovybės prie Šventojo Sosto reikalų vedėju. Nuo 1992 – Lietuvos nepaprastasis ir įgaliotasis ambasadorius prie Šventojo Sosto ir Maltos ordino.

LOZUNGAS (vok. Losung – šūkis), trumpai, aiškiai išreikšta pagrindinė idėja, uždavinys, reikalavimas, principas; šūkis (žr.).

LUKAUSKAS Algirdas (1922 02 14 Gargžduose – 1980 04 25 Vilniuje), žurnalistas. 1944 pradėjo dirbti laikr. „Tarybų Lietuva“ redakcijoje. 1945-52 buvo laikr. „Tiesa“ redakcijos darbuotojas, 1952-54 – žurn. „Lietuvos kolūkietis“ redaktorius. Nuo 1954 iki 1980 dirbo laikr. „Tiesa“ redakcijoje: buvo tarybinės statybos, žemės ūkio, vietinės spaudos, propagandos skyrių vedėjas, korespondentas Šiaulių sričiai, laikraščio redaktoriaus pavaduotojas. Išleido apybraižų knygas „Traktorininkas Antanas Banelis“ (1950), „Pakilęs galiūnas“ (su A. Marcinkevičiumi, 1961).

LUKOŠEVIČIUS Darius (g. 1963 04 29 Vilniuje), televizijos žurnalistas. 1981 baigė Vilniaus S. Nėries vid. m-lą. 1986 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1985 pradėjo dirbti Lietuvos televizijoje: buvo „Panoramos“ redakcijos išleidėjas, reporteris, laidos „Labas rytas“ vedėjas. Įkūręs laidą „Vakaro žinios“, buvo jos vedėjas. Nuo 1994 vedė laidą „Ryto ratas“ Litpoliinter televizijoje, nuo 1995 – televizijoje LNK. Nuo 1996 – televizijos LNK laidos „Žinios“ vedėjas; nuo 1997 taip pat veda laidą „Raudona linija“.

LUKOŠEVIČIUS Vytautas Jonas (g. 1937 09 04 Kuršėnuose), žurnalistas. 1961 baigė Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę. 1959-62 buvo laikr. „Sportas“ korespondentas, 1962-67 – žurn. „Švyturys“ lit. darbuotojas, skyriaus redaktorius, 1967-74 – savaitr. „Gimtas kraštas“ redaktoriaus pavaduotojas, 1974-75 – LKP CK Užsienio ryšių skyriaus instruktorius. 1975-79 ir 1988-91 dirbo laikraščiu „Moscow News“ ir „Tie-

sa“ korespondentu Niujorke. 1979-88 – Valst. televizijos ir radijo k-to Laidų užsieniui redakcijos vyr. redaktorius, 1991-93 – laikr. „Lietuvos komersantas“ korespondentas, laikr. „Nezavisimaja gazeta“ (Maskva) nectatinis korespondentas Lietuvai. Nuo 1993 – amerikiečių turistinės korporacijos East/West Tours and Travel Consulting Inc. (Niujorkas) direktorius Baltijos šalims.

Pagrindinė rašinių tematika – užsienio, Lietuvos kasdienio ir politinio gyvenimo aktualijos. Išleido knygas: „Reemigrantai“ (1971), „Kolumbo rate ir už jo“ (1983), „Market parko kronikos“ (1982), „Džeko ir Bobo metai“ (1986). 1972 paskirta V. Mickevičiaus-Kapsuko premija.

LUKOŠIŪNAS Marius Aleksas (g. 1962 11 07 Kaune), žurnalistas, socialinių mokslų daktaras. 1980 baigė Vilniaus S. Nėries vid. m-lą, 1985 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1985-87 dirbo Lietuvos radijo ir televizijos k-te Jaunimo redakcijos redaktoriumi. 1987-89 buvo Maskvos un-to Žurnalistikos fak. aspirantas, 1989-92 – Vilniaus un-to Žurnalistikos in-to asistentas, 1992 – Lietuvos televizijos Politikos direkcijos direktorius. Nuo 1992 – Vilniaus un-to Žurnalistikos in-to direktorius, docentas.

Straipsnių masinės komunikacijos temomis paskelbė Lietuvos, Rusijos, JAV, Vokietijos moksliniuose žurnaluose ir kt. periodiniuose leidiniuose. Knygos „Towards a Civic Society: The Baltic Media's Long Road to Freedom“ (1993) skyriaus apie Lietuvos žurnalistiką redaktorius.

LUKŠA Albertas (g. 1934 06 11 Mančiūšėnuose, Širvintų vls.), žurnalistas. 1958 baigė Vilniaus un-te žurnalistiką. Dirbo laikr. „Tiesa“ redakcijoje korektoriumi, fejtonistu. Nuo 1960 – laikraščio (iki 1995 – žurnalo) „Šluota“ redakcijoje: buvo lit. darbuotojas, skyriaus vedėjas, ats. sekretorius, nuo 1991 – vyr. redaktorius. Satyros ir humoro kūrinius spausdina leidinyje „Šluota“, kituose šalies laikraščiuose ir žurnaluose, rinkiniuose. Sudarinėja ir redaguoja UAB „Šluota“ leidžiamą „Šluotos“ knygų lentynėlę“ bei kasmetinį „Šluotos“ kalendorių.

LUKŠA Juozas (1921 08 10 Juodbūdžio k., Šilavoto vls., Marijampolės aps. – 1951 09 04 žuvo miškuose tarp Veiverių ir Prienų), Lietuvos partizanų vadas, žinomas slapyvardžiais Daumantas, Skrajūnas, Skirmanantas, Vytis, Miškinis. 1940 baigė gimnaziją Kaune, Kauno un-te studijavo architektūrą. Nuo 1946 rezistencinėje kovoje. Buvo rezistencinių laikr. „Laisvės žvalgas“ (žr.) ir „Kovos keliu“ organizatorius ir redaktorius. 1950 parašė knygą „Partizanai už geležinės užtvaros“. 1993 Čikagoje išleisti J. Lukšos „Laiškai mylimosioms“.

LUKŠAS Aras (g. 1963 02 10 Kaune), žurnalistas. 1983-88 studijavo žurnalistiką Vilniaus un-te, dirbo Lietuvos televizijos Ekonominių laidų redakcijoje. 1988-92 – Lietuvos radijo Informacijos redakcijos redaktorius, 1992 – vyr. redaktorius. 1992-93 buvo Lietuvos Respublikos Vyriausybės Informacijos biuro direktorius, Vyriausybės atstovas spaudai, 1994-95 – radijo stoties „Vilniaus varpas“ Informacijos skyriaus vadovas. Nuo 1995 – naujienų agentūros UAB „BNS“ (Baltic News Service) ekonomikos skyriaus redaktorius.

LUKŠYS Kazys (1892 03 04 Vaizgirdonių k., Varėnos vls. – 1963 11 12 Santa Monikoje, JAV), lietuviškos kino kronikos pradininkas. 1910 atvykęs į JAV, įsigijo elektros mechaniko specialybę. 1917-18 tarnaudamas JAV kariuomenėje išmoko filmuoti. 1920 nusipirko filmą apie Genovaitę ir, padaręs lietuviškus titrus (pirmasis filmas su lietuviškais titrais), rodė visose lietuvių kolonijose. 1921 aplankęs Lietuvą, parengė 3 val. filmą. Jį demonstravo daugiau kaip 100 JAV lietuvių kolonijų. Dalį Lietuvos vaizdų pardavė „Fox News“ agentūrai. Vėliau kasmet lankydavosi Lietuvoje. Teikė kronikinius filmus Lietuvos kino teatrams apie Lietuvą ir iš JAV lietuvių gyvenimo. JAV lietuviams rodė filmus apie Lietuvos gyvenimą. 1933 pagamino pirmąjį garsinį lietuvių kino filmą apie Dariaus ir Girėno skrydį. Lietuvoje (Raseiniuose) pastatė kino teatrą ir ruošėsi įsikurti. 1941 išvyko į JAV ir vertėsi nekilnojamojo turto prekyba Los Andžele. Dalyvavo vietos lietuvių organizacijų veikloje.

„**LA LUNA**“ (it. Luna – Mėnulis), nepriklausoma komercinė radijo stotis, veikianti Klaipėdoje nuo 1995 rugpjūčio 25. Girdima ištisą parą Klaipėdoje bei 70 km spinduliu aplink Klaipėdą. Laidos transliuojamos lietuvių ir rusų k. Programa orientuota į viso Klaipėdos miesto bei atskirų žmonių grupes pagal įvairius interesus. Perduoda naujausias Klaipėdos krašto, Lietuvos ir viso pasaulio žinias, įvairių grupių klausytojams skirtą muziką, reklamas ir skelbimus. Direktorius R. Aleksandravičius. Dirba 25 žmonės.

„**LURDAS**“, mėnesinis religinio turinio žurnalas, ėjęs 1936-40 Petrašiūnuose (Kauno aps.). Leido tėvai kapucinai (vienuoliai). Redagavo T. R. Macelis. Spausdino M. Adomavičiaus, „Rašto“, „Žaibo“ spaustuvės Kaune, Marijonų spaustuvė Marijampolėje. Leido priedus „Sveika, Marija“, „Kas pasaulyje?“ Išėjo 49 numeriai.

LUSA, Agencia Lusa de Informação (Portugalijos oficiali informacijos agentūra), Portugalijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1975 Lisabonoje. Įsikūrė sujungus informacijos agentūras ANI (Agencia de Noticias e de Informacoes), dirbusią nuo 1947, ir Lusitania, dirbusią nuo 1944. Tarptautinę informaciją apie svarbiausius pasaulio įvykius gauna iš ispanų agentūros EFE, vokiečių DPA, rusų ITAR-TASS, kitų šalių informacijos agentūrų.

Agentūroje dirba apie 100 žmonių. Savo korespondentų punktus turi Johanesburge, Luandoje, Maputu, Rio de Žaneire, skyrius – Amsterdame, Bisau, Bonoje, Briuselyje, Londone, Madride, Paryžiuje, Romoje, Strasbūre.

„**LUXEMBURGER WORT / LA VOIX DU LUXEMBOURG**“ („Liuksemburgo balsas“), Liuksemburgo dienraštis, einantis nuo 1848 Liuksemburge vokiečių ir prancūzų k. Seniausias ir populiariausias šalies laikraštis. Išreiškia Krikščionių socialinės liaudies partijos nuostatas. Tiražas 1996 – 85 000 egz.

M

„**M-1**“, pirmoji nevalstybinė komercinė radijo stotis, veikianti nuo 1989 gruodžio 31. Iš pradžių buvo transliuojama vienu siųstuvu UTB 73,34 MHz dažniu. 1990 spalio mėn. transliacija buvo nutraukta. 1991 gruodžio 31 radijo stoties darbas atnaujintas. Nuo 1992 rugsėjo veikia 24 valandas per parą. Stoties formatai – EHR (European Hit Radio). Veikia dvylika nuosavų FM siųstuvų, nuomojami penki UTB siųstuvai. Radijo stoties laidų klausosi apie 1,1 mln. žmonių. Gen. direktorius H. Grušnys, programų direktorius D. Bučelis (iki 1997), A. Gujytė (nuo 1997), technikos direktorius V. Tomkus. Turi technikos skyrių, yra 4 administracijos ir 25 kūrybiniai darbuotojai.

„**M-1 PLUS**“, komercinė radijo stotis, pradėjusi veikti 1996 gruodžio 5 Vilniuje. Transliuoja muziką, reklaminius skelbimus, informacines (žinių) laidas politikos bei ekonomikos temomis, reportažus aktualiais visuomenės gyvenimo klausimais. Turi keturis nuosavus siųstuvus FM ir nuomoja penkis siųstuvus UTB. Klausytojų auditorija apie 410 000 žmonių. Gen. direktorius H. Grušnys, programų direktorius S. Jovaišas, technikos direktorius V. Tomkus. Stotyje dirba 17 darbuotojų.

„**MA' ARIV**“ („Vakaras“), Izraelio vakarinis dienraštis, einantis nuo 1948 Tel Avive ivrito k. Tiražas 1996 – 160 000/270 000 egz. Dienraštis leidžia priedus vaikams ir moterims.

MACAITIS Saulius (g. 1940 07 04 Pasvalio vls., Saločiuose), kino kritikas. 1965 baigė Maskvos sąjunginio valstybinio kinematografijos in-to Kino kritikos fak. 1965-66 dirbo Istorijos in-to menotyros sektoriuje, 1967-73 – savaitr. „Literatūra ir menas“ redakcijoje lit. darbuotoju, 1974-78 – žurn. „Kinas“ vyr. redaktoriumi. 1979-82 – „Literatūros ir meno“ redakcijos korespondentas, 1982-89 – žurn. „Kinas“ skyriaus redaktorius, 1989-90 – Filosofijos, sociologijos ir teisės in-to mokslinis bendradarbis. Nuo 1990 – Kultūros ir meno in-to mokslinis bendradarbis, nuo 1993 – dienr. „Lietuvos rytas“ kultūrinio priedo „Mūzų malūnas“ kino apžvalgininkas.

Rašo apie kino meną, televiziją, kultūros aktualijas. Išleido knygas „25 seansai“ (1990), „Ekrane ir už ekrano“ (sudarytojas ir straipsnių autorius, 1994).

MACIJAUSKAS Antanas (1874 03 30(18) Pasvaliečių k., Pabiržės vls., Biržų aps. – 1950 03 28 Vilniuje), inžinierius, kultūros veikėjas. 1891 baigė Panevėžio realinę m-lą, 1899 – Peterburgo technologijos in-tą. 1900 Peterburge išleido „Žemėlapi lietuviškai-latviško krašto“, kuriame visi vietovardžiai ir parašai išspausdinti lietuviškai lotyniškais raidėmis. Dėl to kilusių bylų laimėjo. Atgavus spaudą, 1905 Rygoje įsteigė lietuviškų knygų parduotuvę ir leido knygas. 1906 buvo vienas iš laikr. „Rygos garsas“ steigėjų. Rašė slapyvardžiais (A. A., A. Adata, A. Agaras, Aguonaitis, A. Aitvaras, A. Geležninkas, Pagaikštis, Beržas, M-ys ir kt.) lietuvių spaudoje: leidiniuose „Ūkininkas“, „Varpas“, „Vienybė lietuvininkų“; spaudą atgavus, bendradarbiavo laikraščiuose „Lietuvių laikraštis“, „Lietuvos ūkininkas“, „Rygos garsas“, „Viltis“, „Vilniaus žinios“ ir kt. 1919-30 dirbo Vidaus reikalų m-joje, buvo Lietuvos atstatymo komisaras, nuo 1930 – statybų inžinierius.

MACKEVIČIUS Algirdas (g. 1936 06 09 Kaune), biologas, žurnalistas. 1954 baigė Kauno 3-įją darbo jaunimo vid. m-lą, 1969 – Vilniaus un-to Gamtos fak., įgydamas biologo specialybę. Dirbo Kauno zoologijos sode. 1956 represuotas, kalėjo Mordovijos lageriuose. 1958 grįžęs į Lietuvą, dirbo darbininku, 1963-68 – Zoologijos ir parazitologijos in-te. Nuo 1968 iki 1997 sausio – žurn. „Mokslas ir gyvenimas“ gamtos skyriaus redaktorius. Nuo 1972 Lietuvos žurnalistų s-gos narys.

Paskelbė kelis šimtus straipsnių mokslo populiarinimo, zoologijos ir gamtosaugos temomis ne tik žurn. „Mokslas ir gyvenimas“, bet ir Kanados lietuvių, Čekoslovakijos, Estijos, Latvijos, Tadžikijos spaudoje. Knygų „Žemė ir kosmosas“ (1980), „Medžiotojo vadovas“ (1980), „Daržovės...“ (1993) bendraautoris. Parašė kino filmo „Tadas Ivanauskas“ (1972) scenarijų.

MACKONIS (iki 1940 **Mackevičius**) **Rapolas** (1900 11 29(16) Pažulolės k., Kamavos vls. – 1982 01 09 Vilniuje), rašytojas, žurnalistas, visuomenės veikėjas. Baigė Vytauto Didžiojo gimnaziją Vilniuje. Studijavo humanitarinius mokslus Vilniaus un-te. 1939 buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys. 1939-40 – Vilniaus radiofono bendradarbis. Dirbo įvairių leidinių redakcijose: 1925-28 – laikr. „Kelias“, nuo 1928 – „Vilniaus rytojū“, „Vilniaus aidas“, „Aidas“, „Jaunimo draugas“, „Menas ir literatūra“, „Vilniaus varpas“. 1939 10 28–1940 06 redagavo laikr. „Vilniaus balsas“, 1941-43 – dienr. „Naujoji Lietuva“. Bendradarbiavo leidiniuose „Lietuviškas baras“, „Lietuvos aidas“, „Naujoji Romuva“, „Tėviškė“. Rašė slapyvardžiais Bronius Girinis, Galindų ainis ir kt. 1943-45 kalėjo Štuthofio koncentracijos stovykloje. 1968-82 dirbo Lietuvos dailės muziejuje.

Išleido knygas „Kovoje už gimtąją kalbą (1865–1904)“ (1929), „Dr. Jonas Basanavičius“ (1930), „Liepto galas“ (1931), „Laiškas jaunimui“ (straipsnių rinkinys, 1934), „Tautinės mažumos“ (straipsnių rinkinys, 1937), „Dvidešimt metų“ (Lietuvos nepriklausomybės sukakčiai paminėti, 1938), „T. Narbutas“ (1939), atsiminimus apie B. Sruogą (1957), apysakas „Pilkieji didvyriai“ (1929-30), „Čia mūsų žemė“ (1935), „Kapinės“ (1936), „Sunkus kelias“ (1937).

MAČERNIS Juozas (1891 01 22 Šarnelės k., Žemaičių Kalvarijos vls., Telšių aps. – 1976 Argentinoje), pedagogas. Mokėsi Palangos, Liepojos, Gomelio gimnazijose. 1924-25 studijavo Ženevos pedagoginiame in-te, 1927 baigė Lietuvos un-to Teologijos-filosofijos fak.

Lietuvių spaudoje bendradarbiavo nuo 1908. Redagavo savaitr. „Žemaičių prietelius“, esperanto žurn. „Litova Stelo“. Išleido knygas „Esperantiškai lietuviškas ir lietuviškai esperantiškas žodynėlis“ (kartu su P. Gaigalu, 1922), „Kas yra Esperanto?“ (1922), „Žmonių pradžia ir galas“ (1931), „Tarp gyvenimo ir mirties“ (1936).

MAČIANSKAS Antanas (g. 1933 09 10 Budraičių k., Raseinių aps.), žurnalistas. 1958 baigė Lietuvos žemės ūkio akademią. 1954-57 redagavo Lietuvos žemės ūkio akademijos laikraštį. 1957-62 buvo dienr. „Komaunimo tiesa“ korespondentas Kaune, kaimo jaunimo skyriaus vedėjas, 1963-90 – žurn. „Žemės ūkis“ vyr. redaktorius. Nuo 1991 – žurn. „Aljansas“ vyr. redaktorius. 1972-84 dėstė Vilniaus un-to Žurnalistikos katedroje. Nuo 1959 Lietuvos žurnalistų s-gos narys, buvo agrarininkų sekcijos pirmininkas.

Tyrinėjimų ir publikacijų sritis – kaimo socialinės-ekonominės problemos, verslininkystė. Parašė televizijos filmo „Duona mūsų kasdieninė“ scenarijų. Išleido apybraižų rinkinius „Aušros pasitikti“ (1959), „Ateities žvalgai“ (1960), „Tavo bendraamžis“ (1961).

MAČIANSKAS Stanislovas Feliksas (g. 1935 07 28 Budraičių k., Raseinių aps.), pedagogas, žurnalistas, socialinių mokslų habil. daktaras. 1954 baigė Betygalos vid. m-lą, 1958 – Vilniaus pedagoginį in-tą. 1962-64 Maskvoje mokėsi žurnalistikos. 1969 baigė Vilniaus un-te neakivaizdinę aspirantūrą. 1970 apgynė filosofijos m. kand. disertaciją, 1990 – filosofijos m. dr. disertaciją. Nuo 1970 dėstė Vilniaus un-te, dirbo kitose aukštosiose m-lose. Docentas (1990). 1990 Vilniuje įkūrė pirmąjį Lietuvoje privatų Humanitarų licėjų, kuriame 1990-92 dėstyto ir žurnalistikos disciplinos.

1958-82 dirbo Televizijos ir radijo k-te redaktoriu, korespondentu, vyr. redaktoriu, nuo 1969 – k-to pirmininko pavaduotoju televizijai. 1991-93 buvo laikr. „Lietuvos darbininkas“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, 1992-93 – žurn. „Lietuvos ūkis“ skyriaus redaktorius. Nuo 1993 – savaitr. „Savininkas“ skyriaus vedėjas, UAB „Aljansas“ mokslinis konsultantas.

Parašė apybraižų knygas „Mintys įgauna sparnus“ (1961), „Nerimstančios širdys“ (1962), mokslo populiarinimo leidinį „Šimtas religijos mįslių“ (1975, 1985), monografiją „Visuomeninės V. Kapsuko pažiūros“ (1987) ir kt. Sukūrė scenarijų televizijos muzikiniams bei dokumentiniams filmams („Bernužėli, nesvoliok“, „Ar tiki“, „Duktė viena namie liko“ ir kt.). 1976 paskirta V. Mickevičiaus-Kapsuko premija.

MAČIENĖ Birutė (g. 1949 10 06 Kaune), žurnalistė. Baigė Kauno maisto pramonės technikumą, 1980 – Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę.

Rašyti į spaudą pradėjo 1970. Nuo 1972 – laikr. „Vakarinės naujienos“ redakcijos Kauno skyriaus darbuotoja: mašininkė, vertėja, jaunesn. korespondentė, korespondentė, skyriaus vedėja. Daugiausia rašo teisėsaugos ir teisėtvarkos, saugaus eismo, gamybos, prekybos, ekonomikos temomis. Išspausdino straips-

nių žurnaluose ir laikraščiuose. Rengė reportažus iš Kauno Lietuvos radiui, sukūrė scenarijų televizijos užsakymu muzikiniam filmui apie Kauną. Parašė keletą brošiūrų.

MAČYS-KĖKŠTAS Jonas (1867 Ingavangio k., Šilavoto vls., Marijampolės aps. – 1902 12 15 Niujorke, JAV), poetas, publicistas, visuomenės veikėjas. 1880-85 mokėsi Marijampolės gimnazijoje, 1886–1900 dirbo Aukštojoje Panemunėje, Virbalyje, Vilkaviškyje. 1884 drauge su K. Griniumi redagavo rankraštinių mokinių laikraštuką „Priesauszris“ (išėjo 12 numerių). 1900 atvyko į M. Lietuvą, iš ten persikėlė į JAV.

Bendradarbiavo žurn. „Aušra“, padėjo leisti žurnalus „Varpas“, „Ūkininkas“. Rašė į leidinius „Vienybė lietuvininkų“, „Lietuviškasis balsas“. Pasirašinėdavo Kėkštu, Kėkšto šešėliu ir kt. Rinko ir redagavo M. Jankaus Bitėnuose 1900-02 leistą žurn. „Saulėteka“. 1901-02 JAV redagavo savaitr. „Vienybė lietuvininkų“. Paskelbė publicistinių straipsnių, eilėraščių, išleido poezijos rinkinį „Eilės“ (1910), laisvai išvertė užsienio poetų eilėraščių.

MAČYS Vytautas (1907 02 10 Vilkaviškio aps. Obšrutų k.), ekonomistas, žurnalistas. 1926-32 Lietuvos un-te studijavo ekonomiką. Nuo 1930 dirbo ekonomikos žurn. „Tautos ūkis“ redakcijoje, 1936-40 buvo jo redaktorius. Nuo 1934 Lietuvos žurnalistų s-gos narys. 1944 pasitraukė į Vokietiją, 1950 atvyko į JAV. Dalyvavo išeivijos veikloje, 1957-58 buvo „Worcesterio lietuvių žinių“ redaktorius.

MAČIULIENĖ Teklė (g. 1938 09 30 Trakų aps.), žurnalistė. 1961 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1961 pradėjo dirbti Kauno ir Jonavos tarprajoninio laikr. „Socialistiniu keliu“ redakcijoje korespondente. 1962 reorganizavus šį leidinį į Kauno rajono laikraštį, kuris nuo tų metų ėmė vadintis „Komunizmo vėliava“ (dabar „Tėviškės žinios“), dirbo laiškų skyriaus vedėja, redaktoriaus pavaduotoja, 1980-87 – redaktore. Nuo 1987 – dienr. „Kauno diena“ (buv. „Kauno tiesa“) redaktorė.

MAČIULIS Romualdas Kazimieras (g. 1935 09 01 Joniškio vls., Skaistgiryje), žurnalistas. 1960 baigė Vilniaus un-tą. 1957-78 dirbo savaitr. „Literatūra ir menas“ redakcijoje: buvo korektorius, lit. darbuotojas, skyriaus vedėjas, ats. sekretorius. Nuo 1978 – žurn. „Litva literaturnaja“ (nuo 1989 – „Vilnius“) ats. sekretorius. Daugiausia rašo literatūrinio ir kultūrinio gyvenimo temomis.

MAČIULIS Vidas (g. 1946 01 18 Kauno raj. Miškinių k.), televizijos žurnalistas. 1964 baigė Kulautuvos vid. m-lą, 1970 – Vilniaus un-te žurnalistiką. 1964-65 dirbo Miškinių k. bibliotekos vedėju, 1965 pradėjo žurnalistų darbą Kauno rajono laikraščio redakcijoje. Nuo 1968 – Lietuvos televizijoje: buvo transliacijų grupės Kaune išleidėjas, redaktorius, vyresn. redaktorius, 1979-92 – skyriaus vedėjas. Nuo 1993 – LTV Kauno programų direktoriaus pavaduotojas. Rengė televizijos žurnalus „Kaunas“, „Studijų dienos“, informacines-publicistines laidas „Savaitės aidai“, „Sėkmadienio rytą“ (kartu su kitais redakcijos žurnalistais), nuo 1991 – savaitinę laidą „Krepšinio pasaulyje“. Sukūrė

TV dokumentinį filmą „Sekmadienio rytą... Sausio 13-osios naktį“, TV apybraižas „Žiedai prie Tedongano“, „Kokia tu, Indija?“, „Šri Lankos spalvos“, režisavo TV dokumentinius filmus „Bičiulystė“, „Ištikimybė“, „Kauņas“. Lietuvos žurnalistų s-gos Kauno skyriaus v-bos pirmininkas (nuo 1990).

„**MADOS**“, „siuvėjų menas, periodinis madų ir jų aprašymų žurnalas“, leistas 1932-34 Kaune. Leido ir redagavo J. Bernotas. Spausdino „Raidės“ spaustuvė. Išėjo 4 numeriai.

MAGARAMAS Simonas (g. 1920 02 03 Kaune), žurnalistas. 1951 baigė Vilniaus un-tą, įgydamas istoriko specialybę. 1941-43 buvo Raudonosios armijos karys. 1945-58 dirbo laikr. „Komjaunimo tiesa“ redakcijos skyriaus vedėju, 1958-74 – laikr. „Vakarinės naujienos“ redaktoriaus pavaduotoju. Nuo 1974 iki 1980 – laikr. „Tiesa“ redakcijos skyriaus vedėjas. Daugiausia rašė moralės ir buities klausimais. Paskelbė apybraižų rinkinius „Jaunimo kolektyvo avangarde“ (1956), „Balkanų širdyje“ (1957), „Širdies daina“ (1961).

„**MAGAZYN WILEŃSKI**“ („Vilniaus žurnalas“), nepriklausomas dvisavaitis iliustruotas žurnalas lenkų kalba, leidžiamas nuo 1990 Vilniuje kaip atkurtas 1930-39 ėjęs leidinys. Rašo apie lenkų gyvenimą ir problemas Lietuvoje, lenkų kultūrinę ir literatūrinę veiklą. Redaktorius M. Mackevičius (Mackiewicz). Tiražas 1990 – 24 800 egz., 1997 – 5000 egz.

MAGNETINĖ GALVUTĖ, informacijos magnetinio įrašymo, magnetinio įrašo atgaminimo arba ištrynimo įtaiso mazgas. Informacija įrašoma magnetinėje juostoje, vietoje ar kitokioje magnetinėje informacijos laikmenoje. Skiriamos įrašymo, atgaminimo, universaliosios (įrašymo ir atgaminimo) ir ištrynimo magnetinės galvutės. Svarbiausia dalis – magnetolaidis (šerdis) magnetiniam srautui sukonzentruoti ir apvijos magnetiniam srautui magnetolaidyje sukurti (įrašymo ir ištrynimo magnetinėje galvutėje) arba magnetinio lauko virpesiams paversti elektros virpesiais (atgaminimo galvutėje). Magnetolaidyje yra kelių mikrometrų storio nemagnetinis žėručio arba bronzos darbo interpas, iškreipiantis magnetinį lauką ir tuo iškreipimu sudarantis ryšį tarp magnetinės galvutės ir informacijos laikmenos. Įrašymo režimas: elektros signalų srovės, tekėdamos apvija, sukuria magnetolaidyje magnetinį srautą, kuris, perverdama pro darbo interpas slenkantį informacijos laikmenos sluoksnį, pakeičia jo liekamąjį įmagnetėjimą; pastarojo didumas atitinka elektros signalo stiprumą. Atgaminimo režimas: informacijos laikmena, slinkdama pro darbo interpas, savo liekamojo įmagnetėjimo magnetiniais laukais indukuoja apvijoje elektros jėgą: jos didumas atitinka įrašymo signalo stiprumą. Magnetinė galvutė vartojama garso ir vaizdo įrašymo ir atgaminimo įrenginiuose (magnetofonuose, videomagnetofonuose), skaičiavimo, automatikos ir kt. sistemų atminties įrenginiuose.

MAGNETINĖ JUOSTA, magnetinė informacijos laikmena – lanksti juosta, susidedanti iš nemagnetinio pagrindo ir magnetinės dangos. Pagrindas būna polietileno tereftalato, acetilceliuliozės, polivinilo chlorido, metalo. Danga yra magnetinis lakas, susidedantis iš

geležies oksido Fe_2O_3 (gryno ar modifikuoto kobaltu), chromo oksido CrO_2 miltelių, rišiklio (poliuretalinė, poliesterinė, epoksidinė derva). Gaminamų magnetinių juostų plotis: magnetofonų – 3,81 ir 6,25 mm, buitinių magnetofonų – 6,25 ir 12,7 mm.

MAGNETINIS BŪGNAS, cilindro formos informacijos laikmena, kurios paviršiuje yra specialios medžiagos sluoksnis informacijai įrašyti įmagnetinimo būdu.

MAGNETINIS DISKAS, disko formos magnetinė informacijos laikmena. Nemagnetinis (aliuminio lydinių, plastikų, keramikos) pagrindas padengtas magnetine metaline arba feromagnetinio lako danga. Kartais virš jos dar yra antikorozinė arba antifrikcinė danga. Informaciją į magnetinę dangą įrašo ir skaito magnetinės galvutės. Įrašoma koncentriniais takeliais. Magnetinis diskas naudojamas skaitmeninės skaičiavimo mašinos atminties įrenginyje. Kai ant 1 ašies yra keliasdešimt magnetinių diskų, juose galima įrašyti iki milijardo bitų informacijos.

MAGNETINIS GARSO ATKŪRIMAS, fizikos procesas, atvirkštinis įrašymui; standartiniu greičiu judanti magnetinė juosta indukuoja atkūrimo galvutės apvijose elektros srovę, kurios dažnis ir amplitudė tolygi šioms įrašomojo garso parametrų. Magnetofono atkūrimo ir galingumo stiprintuvai srovę sustiprina, ir garsiakalbis ją paverčia garso bangomis ore.

MAGNETINIS GARSO ĮRAŠYMAS, fizikos procesas, kurio metu garso uždėtuojamas magnetinėje juostoje; mikrofonas oro garso bangas paverčia kintamos amplitudės ir dažnio elektros srove; magnetofono įrašymo stiprintuvai šią srovę sustiprina, o magnetinė galvutė ją paverčia magnetiniu lauku, kurio dažnis ir amplitudė atitinka šiuos įrašomojo garso parametrus. Įrašas uždėtuojamas juostos magnetiniame sluoksnyje, įsimagnetinus mažytėms kietoms feromagnetinėms medžiagos dalelėms.

MAGNETOFONAS (gr. magnētis < Magnētis lithos – akmuo iš magnezijos + phōnē – garsas, balsas), magnetinio garso įrašymo ir garso atgaminimo aparatas. Turi juostos traukimo mechanizmą, elektros signalų stiprintuvą, magnetinio ištrynimo, įrašymo ir atgaminimo galvutes, aukštojo dažnio elektros virpesių generatorių, įrašymo lygio indikatorių ir elektros maitinimo įrenginį. Magnetofono, turinčio universalią (įrašymo ir atgaminimo) galvutę, konstrukcija yra paprastesnė. Skiriami specialieji ir buitiniai magnetofonai. Specialiųjų magnetofonų rūšys: profesiniai, sinchroniškai su vaizdu įrašantys garsą perforuotoje magnetinėje juostoje ir vartojami garsiniame kine; studijiniai, įrašantys garsą neperforuotoje magnetinėje juostoje ir vartojami geram garso įrašymui ir atgaminimui radijo, televizijos, kino garso įrašymo studijose; pusiau profesiniai, įrašantys dispečerių (pvz., transporte) pokalbius, garsinių dažnių signalus (pvz., per mokslinius tyrimus); reporteriniai, įrašantys reportaže dalyvaujančių asmenų kalbas (būna lengvi, nešiojami, maitinami galvaninių elementų); mokymo magnetofonai – jie gali įrašyti garsą dviejuose lygiagrečiuose viena kryptimi judančiuose garso takeliuose ir prie jų galima prijungti išorinės kontrolės įtaisus (kalboms mokytis).

Buitiniai magnetofonai skirti mėgėjiškam garso įrašymui ir įrašytų fonogramų klausymui. Būna su savais žemojo dažnio stiprintuvais ir garsiakalbiais arba be jų. Magnetofonai (paprastai buitiniai), kuriais garsas įrašomas magnetinėje juostoje, suvyniojtoje magnetofono kasetėje, vadinami kasetiniais. Pagal vienu metu vartojamų magnetinės juostos garso takelių (garso ir atgaminimo kanalų) skaičių magnetofonai būna monofoniniai (kai viename takelyje įrašomi garsai, sklindantys iš įvairių taškų) ir stereofoniniai (kai iš įvairių taškų sklindantys garsai įrašomi į atskirus takelius, o įrašas atgaminamas vienu metu keliais kanalais). Buitiniai stereofoniniai magnetofonai turi 2-4 kanalus, specialieji – iki 8. Garsas įrašomas ir atgaminamas tuo geriau, kuo aukštesnė magnetofono klasė ir didesnis magnetinės juostos darbo greitis: jis paprastai būna 38,1, 19,05, 4,76, 2,4 cm/s.

MAGNETOLA, butinis radiotechnikos aparatas, veikiantis kaip radijo imtuvas ir kaip magnetofonas. Turi bendrus garsiakalbius, žemųjų dažnių elektros virpesių stiprintuvus, maitinimo iš elektros tinklo įrenginius.

„**MAI NAP**“ („Šiandien“), Vengrijos vakarinis dienraštis, einantis nuo 1988 Budapešte. Informuoja apie šalis ir pasaulio įvykius. Tiražas 1996 – 90 000 egz.

„**MAINICHI SHIMBUN**“ („Kasdieninis laikraštis“), Japonijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1872 Tokijyje, nuo 1876 Osakoje, nuo 1935 Kitakiusiujė ir Nagojoje, nuo 1959 Sapore. Vienas seniausių ir populiariausių šalies laikraščių. Turi rytinę ir vakarinę laidas. Bendras tiražas 1996 – 6 mln. egz.: 4 mln. egz. rytinės laidos ir 2 mln. egz. vakarinės laidos.

MAJUSKULĖ (lot. majusculus – kiek didesnis), raidė, turinti didžiosios raidės piešinį, o vartojama pagal mažosios raidės reikšmę.

MAKARONIZMAS (pranc. macaronisme), makaronybė, kitos kalbos žodis ar žodžių junginys (posakis), nesąmoningai ar sąmoningai įterptas į šnekamąją arba rašomąją kalbą, pvz.: Olrait, aš ten būsiu. Makaronizmais paprastai laikomos gramatiškai ir kitais atžvilgiais neadaptuotos teksto svetimybės. Jie dažnai vartojami grožinėje literatūroje, publicistikoje kaip veikėjų individualizmo, pašiepimo, grotesko priemonės.

MAKAUSKAS Stasys (1928 09 20 Utenoje – 1983 01 31 Vilniuje), žurnalistikos pedagogas. 1952-53 dirbo laikr. „Raudonoji žvaigždė“ redakcijoje (Vilniuje). 1954 baigė Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę. 1957-83 dėstė Vilniaus un-to Žurnalistikos katedroje, 1960-75 – katedros vedėjas, docentas (1971). 1969 apgynė istorijos mokslų kandidato disertaciją iš lietuvių spaudos istorijos. Parašė metodinę priemonę studentams „Rašto formavimasis“ (1983).

MAKETAS (pranc. maquette – pavyzdys, modelis): 1. Parengiamasis (prieš spausdinant tiražą) knygos, žurnalo, laikraščio pavyzdys.

2. Radijo ar televizijos laidos tekstų išdėstymas norima tvarka.

MAKETINIS FILMAVIMAS, objektus vaizduojančių maketų arba modelių filmavimas. Praktikuojamas, kai natūralaus dydžio objektus nufilmuoti sunku ar per brangu. Maketai (modeliai) filmuojami vieni arba kartu su tikrais objektais. Maketai būna veikiantys (pvz., vaizduojant traukinių, lėktuvų katastrofas) arba neveikiantys (pvz., atstojantys paminklus, architektūrinius ansamblius). Veikiantys maketai filmuojami pagreitinatai: sulėtintas jų judesys ekrane tampa natūralesnis. Dabar vietoj maketų kuriama kompiuterinė iliuzija.

MAKSIMA (lot. maxima (regula, sententia) – aukščiausias principas), elgesio taisyklė, principas; trumpas posakis, reiškiantis apibendrintą filosofinę, etinę mintį. Taip pat žr. Aforizmas, Sentencija.

„**MALAJA GAZETA**“ („Mažas laikraštis“), regioninis informacinis savaitraštis, einantis nuo 1991 gruodžio 25 Vilniuje rusų k. Iki 1993 buvo leidžiamas lietuvių ir rusų k. Steigėja ir leidėja UAB „Regionas“. Rašo apie Baltijos šalių ir Baltarusijos gyvenimą, spausdina reklamas, skelbimus. Platinamas Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje, Baltarusijoje, Kaliningrado srityje (Rusija). Vyr. redaktorius V. Žemaitis. Tiražas 1991 – 10 000 egz., 1997 – 22 000 egz.

„**MALAYALA MANORAMA**“ („Malajalių apžvalga“), Indijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1888 Kottajamoje (Keralos valstija) malajalių k. Tiražas 1996 – 630 000 egz.

Nuo 1937 leidžiamas tokio pat pavadinimo savaitr. („Malayala Manorama“), kurio tiražas 1,04 mln. egz.

MALAKAUSKAITĖ Aurelija (g. 1955 09 24 Kelmėje), televizijos žurnalistė. 1972 baigė Kelmės vid. m-lą, 1977 – Vilniaus un-te žurnalistiką. 1976 pradėjo dirbti Lietuvos televizijos Informacijos vyr. redakcijoje jaunesn. redaktore. Nuo 1982 – korespondentė, nuo 1990 – Lietuvos televizijos naujienų direkcijos Laidų vedėjų skyriaus komentatorė. Rengia reportažus ir komentarus pramonės gamybos ir ekonomikos temomis.

MALEVSKIS Česlovas (Malewski Czeslaw, g. 1957 03 18 Vilniuje), žurnalistas, filologas. 1980 baigė Vilniaus pedagoginį in-tą, įsigydamas filologo-istoriko specialybę. 1980-91 buvo Vilniaus 14-osios vid. m-los istorijos mokytojas, direktoriaus pavaduotojas, 1991-95 – Vilniaus J. I. Kraševskio vid. m-los direktorius. Nuo 1995 balandžio – dienr. „Kurier Wileński“ vyr. redaktorius. Daugiausia rašo literatūros ir istorijos temomis.

MALIAUSKIS Antanas (1877 03 10 Kretingoje – 1941 06 09 Kaune), kunigas, filosofas, žurnalistas. 1896-1900 mokėsi Žemaičių kunigų seminarijoje, 1906-12 studijavo filosofiją ir socialinius mokslus Liuvene (Belgijoje). 1916 Čikagoje redagavo laikr. „Draugas“. 1920 Lietuvoje buvo dienr. „Laisvė“ vadovybės pirmininkas ir šv. Kazimiero d-jos knygų redaktorius, žurn. „Draugija“ redaktorius-pagalbininkas. 1922-31 dėstė Lietuvos un-te, 1925 skaitė ir žurnalistikos kursą. Socialiniais ir apologetiniais klausimais rašė įvairiuose leidiniuose. Išleido brošiūrų, tarp jų „Knygų ir laikraščių skaitymas“ (1907), „Gerų ir blogų raštų skaitymas“ (1923), „Mokykla“ (1927), „Demokratija“ (1924), „Etika“ (1935).

MALIUKIČIUS Nerijus (g. 1954 08 25 Vilniuje), radijo ir televizijos žurnalistas. 1972 baigė Vilniaus S. Nėries vid. m-lą, 1977 – Vilniaus un-to Filologijos fak. anglų kalbą ir literatūrą. 1985-87 dirbo Lietuvos radijo žinių redakcijos vyr. redaktoriumi. 1988-89 buvo LKP Vilniaus m. rajono komiteto sekretorius, 1989-90 – Lietuvos RTV k-to pirmininko pavaduotojas, 1990-92 – Lietuvos radijo direktorius, savaitr. „Lithuanian Weekly“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, 1993-95 – Lietuvos Respublikos Prezidento atstovas spaudai. 1995-97 – Lietuvos televizijos Naujienų direktorius, nuo 1997 – Lietuvos radijo ir televizijos Užsienio ir ryšių su visuomene skyriaus vedėjas. Sudarė ir išvertė Dž. Selindžerio knygą „Apsakymai ir apsakos“.

„**MALONUMAS**“, mėnesinis žurnalas šeimai, einantis nuo 1996 Vilniuje. Leidžia UAB „Tavo malonumas“. Vyr. redaktorės A. Grinienė, J. Zabarauskienė. Tiražas 15 000 egz.

MAMONIČIŲ SPAUSTUVĖ, veikė 1574–1624 (su 1577-82 pertrauka) Vilniuje. Buvo pirklų Lukos (m. 1606 10 19), Kuzmos (m. 1607) ir jo sūnaus Leono Mamoničių namuose ir jų lėšomis išlaikoma (1582–1601 spaustuvei vadovavo Luka ir Kuzma, nuo 1601 – Leonas). Spaustuviniu 1574-76 dirbo iš Maskvos atvykęs Piotras Mstislavecus (K. Mamoničiaus bendrininkas), 1582 – Vasilijus Haraburda, 1582-83 – Grinius Ivanovičius. Jie nuliejo šriftus. 1586 spaustuve gavo Stepono Batoro privilegiją spausdinti bažnytine slavų, graikų, rusų k. religines ir teisines knygas ir plauti jas be mūto Lenkijos ir Lietuvos valstybėje. Pirmasis leidinys išėjo 1575, iš viso išspausdino apie 115 leidinių, iš jų 55 kirilicos šriftu. Spausdino stačiatikių bažnyčiai ir mokyklai reikalingas knygas, LDK teisės leidinius – Lietuvos statutą (1588, 1592, 1594, 1614, 1619), Lietuvos vyriausiojo tribunolo nuostatus (1586, 1616, 1619, 1623), unitų literatūrą (nuo 1596). XVII a. tarp spaustuvių leidinių ėmė vyrėti knygos lenkų k. 1580 pradėta naudoti kursyvinės ir lotynų raidės. 1628 spaustuvių įrenginius perėmė unitų Bazilijonų spaustuve (žr.).

MANA, Malavi News Agency (Malavio naujienų agentūra), Malavio informacijos agentūra, veikianti nuo 1966 Lilongvėje. Parengtus informacinius pranešimus siunčia šalies dienraščiu „The Daily Times“ (einančiam nuo 1895, tir. 25 000 egz.), kitiems periodiniams leidiniams, radijui, televizijai, vyriausybinėms įstaigoms, privačioms organizacijoms.

MANIFESTAS (lot. manifestus – aiškus): 1. Iškilmingas aukščiausiosios valdžios kreipimasis į gyventojus kuriuo nors svarbiu reikalu, suteikiant laisvių, palengvinimų, paskelbiant karą, sudarant taiką ir kt.
2. Visuomeninių organizacijų, politinių partijų ir net literatūrinių grupių kreipimasis raštu į visuomenę, išdėstant savo pažiūras, programas ir kt. Manifestai spausdinami laikraščiuose, skelbiami per radiją ar televiziją.

„**MANILA BULLETIN**“ („Manilos biuletėnis“), Filipinų dienraštis, einantis nuo 1900 Maniloje anglų k. Iki 1972 vadinosi „Manila Daily Bulletin“, iki 1986 –

„The Bulletin Today“. Tiražas 1996 – 240 000/300 000 egz.

Nuo 1971 leidžia sekmadieninį priedą – žurn. „Panorama“ (tir. 260 000 egz.).

MANIPULIACIJA (pranc. manipulation < lot. manipulus – sauja), miklūs, tikslūs, sudėtingi darbo judesiai rankomis; pokštas, mikli išdaiga, suktybė. Manipuliacija duomenimis, informacija – tendencingas, neobjektyvus svarbių faktų ar skaičių pateikimas rašiniuose bei laidose, siekiant paremti klaidingas, į emocijas orientuotas nuostatas ir išvadas, kurios grindžiamos melu, klasta, apgaule.

MANKEVIČIUS Artūras (g. 1961 04 18 Alytuje), žurnalistas. 1984 baigė Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę. 1984 dirbo Lietuvos TV laidos „Sveikata“ redaktoriumi. 1984-86 tarnavo armijoje. Nuo 1986 dirbo Lietuvos telegramų agentūroje ELTA: 1986-89 buvo Pramonės ekonomikos informacijos skyriaus korespondentas, 1989-90 – Informacijos užsienio spaudai skyriaus vedėjas, 1990-91 – Informacijos užsieniui redakcijos apžvalgininkas, 1991-93 – Informacijos užsieniui skyriaus redaktorius, 1993-95 – Politinės informacijos redakcijos vyr. redaktorius. 1989-94 kartu buvo Vokietijos naujienų agentūrų DDP/ADN korespondentas Lietuvoje, 1992-94 – Rusijos naujienų agentūros atstovas Lietuvoje, nuo 1991 – Italijos naujienų agentūros ANSA korespondentas Lietuvoje. 1995-96 – savaitr. „Gimtas kraštas“, 1996-97 – žurn. „Gimtas kraštas“ vyr. redaktorius. Nuo 1997 – dienr. „Respublika“ skyriaus redaktorius.

„**MANO FIRMA**“, Panevėžio akc. b-vės „Ekranas“ savaitraštis, leidžiamas nuo 1970 liepos 21. Iki 1992 birželio vadinosi „Ekranietis“. Redaktoriai: N. Gaigalienė (1970-88), Z. Kukuraitienė (1988-90), G. Ambrozevičienė (nuo 1991). Tiražas 1970 – 2000 egz., 1997 – 3000 egz.

„**MANO NAMAI**“, mėnesinis žurnalas šeimai, einantis nuo 1993 Vilniuje. Steigėja ir leidėja UAB „Mito studija“. Rašo apie namų ūkį, buitines ir gyvenamojo būsto kultūrą. Redaktorės: M. Butkienė, L. Samaitienė, J. Mikolaitienė. Tiražas 1994 – 44 000 egz., 1997 – 49 000 egz.

„**MANO ŪKIS**“, mėnesinis žemės ūkio žurnalas, einantis nuo 1995 Kaune. Įsteigė ir leidžia Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnyba. Vyr. redaktorė L. Pilipavičienė. Tiražas 1997 – 4000 egz.

Nuo 1996 liepos leidžia atskirą priedą „Ekonomika“ (redaktorė V. Krivickienė).

„**MANO VERSLAS**“, savaitraštis „tyliajai Lietuvai“, einantis nuo 1996 kovo 28 Kaune. Leidžia UAB „Mano verslas“. Redaktorius A. Marčiulionis. Tiražas 3300 egz.

MANTVYDAS Pranas (1894 12 17(04) Plungės vls., Pučkoriuose – 1960 Lietuvoje), filosofijos daktaras, žurnalistas. 1926 Lietuvos un-te baigė filosofijos, pedagogikos ir literatūros studijas. Žinias gilino Sorbonos, Miuncheno, Kelno ir Liuvėno un-tuose. 1929-33 buvo faktinis „Židinio“ redaktorius, iki 1939 pab. –

Lietuvių katalikų mokslo akademijos reikalų vedėjas ir žurn. „Kosmos“ redaktorius. Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys. Paskelbė filosofijos darbų, vertimų. 1941 sovietinės okupacinės valdžios represuotas, kalėjo Sverdlovsko srities Gario raj. Sosvos lageryje, 1943 ištremtas į Kamennyj prie Obės, Altajaus kr. 1956 grįžo į Lietuvą. Išvertė Didro knygą „Ramo sūnėnas“ (1958).

MANUCIJAUS ŠRIFTAS, italų spaustuvininko Aldo Manucijaus (1450–1515) sukurti šriftai, vadinami dar aldinais. 1501 Grifas sukūrė aldino kursyvą, kuriuo ilgą laiką buvo spausdinami humanistų veikalai (paprastai mažu formatu).

MANUSKRIPTAS (lot. manuscriptum < menus – ranka + scribtus – parašytas), rankraštis, dažniausiai senovinis; senoviškas antikos arba vidurinių amžių rankraštis.

MARCINKEVIČIUS Adauktas (1936 08 30 Kaune – 1960 01 12 Vilniuje), fotožurnalistas, fotografas. 1955-57 studijavo Maskvos kinematografijos in-te. Nuo 1957 dirbo žurn. „Jaunimo gretos“ fotokorespondentu. 1958-60 buvo Lietuvos žurnalistų s-gos fotosekcijos pirmininkas. Nuo 1959 dalyvavo šalies ir užsienio parodose. Sukūrė kultūros veikėjų, menininkų portretų. Jo pastangomis 1958 Vilniuje buvo surengta pirmoji pokario metų Lietuvos fotografijos paroda.

MARCINKEVIČIUS Antanas (1934 11 15 Kauno rajone – 1995 12 28 Vilniuje), žurnalistas. Žurnalistinį darbą pradėjo 1952 Vilkijos rajono laikr. „Komunizmo vėliava“ redakcijoje. Po karinės tarnybos buvo laikr. „Tiesa“ įvairių krašto zonų korespondentas. 1969-84 dirbo žurn. „Komunistas“ redakcijoje. Nuo 1985 – dienr. „Tiesa“ bei „Diena“, žurn. „Gairės“ bendradarbis.

Pagrindinė kūrybos tema – kaimas, jo problemos, žmonių darbas ir jų likimai. Mėgstamiausi žanrai – apybraiža, straipsnis, faktinis feljetonas. Už knygą „Nuo Lazduonos iki Donbaso“ bei kt. kūrinius 1968 paskirta V. Mickevičiaus-Kapsuko premija. Parašė scenarijų dokumentiniams filmams. Išvertė M. Zoščenkos apysaką „Žydroji knyga“. Nuo 1958 buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys.

D.Š.

MARCINKEVIČIUS Arūnas (g. 1958 08 04 Vilniuje), filologas, žurnalistas. 1981 baigė Vilniaus un-to Filologijos fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1981-84 dirbo Vilniaus pedagoginiame in-te, lietuvių kalbos fakultete. 1984-85 buvo laikr. „Komjaunimo tiesa“ korespondentas, 1985-89 – savaitr. „Gimtasis kraštas“ skyriaus redaktorius, 1989-92 – žurn. „Moteris“ skyriaus redaktorius, 1992-95 – žurnalo vyr. redaktorius. 1995 buvo leidybinės uždarnosios akc. b-vės „Moteris“ direktorius, 1996 – laikr. „Dialogas“ apžvalgininkas, nuo 1997 – Lietuvos taupomojo banko atstovas spaudai.

MARCINKEVIČIUS Jonas (1900 12 26 Radviliškyje – 1953 07 31 Vilniuje), rašytojas, žurnalistas. 1914-19 buvo geležinkelio darbininkas. 1919 stojo savanoriu į Lietuvos kariuomenę, netrukus iš jos pabėgo į Lenkiją. Grįžęs į Lietuvą, buvo nuteistas kalėti iki gyvos galvos. Kaip nepilnamečiui bausmė sumažinta – kalėjo 10

m. Kalėdamas pradėjo rašyti apsakymus, eilėraščius, romanus. 1931 paleistas iš kalėjimo, vertėsi žurnalistika ir lit. darbu. Bendradarbiavo savaitr. „Lapas“, dienr. „Lietuvos žinios“, kituose leidiniuose. 1942-45 tarnavo Raudonosios armijos 16 lietuviškoje divizijoje. Bendradarbiavo laikraščiuose „Tėvynė šaukia“, „Tiesa“, „Tarybų Lietuva“. Nuo 1945 dirbo įvairių laikraščių redakcijose.

Paskelbė romanus „Sukaustyti latrai“ (1931-32, 2 d.), „Ties bedugne“ (1931, 2 d.), „Mes ateinam“ (1936, 3 t.), „Benjaminas Kordušas“ (1937), „Jis turi mirti“ (1937), „Kražių skerdynės“ (1938, 2 t.), „Nemunus patvino“ (1939), „Baudžiauninkai“ (1940), apsakymų ir apsakų rinkinius „Žvaigždė“ (1943), „Gyvenimas dega“ (1946), apybraižų rinkinį „Atkeršysiu“ (1942), parašė poemą „Garbė“ (1944), pjesių (1947-52).

MARCINKEVIČIŪTĖ Marijona (g. 1946 05 15 Alytaus aps. Butrimiškių k.), žurnalistė. Baigė Kauno maisto pramonės technikumė ekonomikos specialybę, 1974 – Vilniaus un-te žurnalistiką. Nuo 1967 dirba laikr. „Lietuvos sportas“ (iki 1992 – „Sportas“) redakcijoje: korespondentė, skyriaus vedėja. Daugiausia rašo apie lengvąją atletiką, irklavimą, sportinius šokius, slidinėjimą, tenisą. Parašė knygą (dokumentinę apybraižą) apie krepšinio trenerį „Vladas Garastas“ (1997). Sporto žurnalistų konkurse yra tapusi „Aukštinės plunksnos“ laureate.

„MARE BALTICUM“ („Baltijos jūra“), trimėnesis žurnalas, pradėtas leisti 1966 Hamburge (Vokietija). Leidėja Baltijos draugija, vyr. redaktorius prof. F. Seebass. Lietuvių atstovas redakciniame k-te J. Lingys. Skirtas Baltijos tautų klausimams. Straipsniai spausdinti skandinavų tautų, vokiečių, anglų, prancūzų kalbomis.

MARGINALIJA (lot. margo, margines – paraštės, kraštas): 1. Pastaba knygos ar rankraščio paraštėje.

2. Knygos paraštės, mažų skyrelių antraštėlės, padedančios skaitytojui susirasti reikiamą vietą.

„MARGUTIS“: 1. JAV lietuvių radijo programa, transliuojama nuo 1932 balandžio 11 Čikagoje. Įkūrė A. Vanagaitis, nuo 1949 programai vadovo L. Vanagaitienė ir A. Mackus, nuo 1964 – direktorių taryba, kurios pirmininku buvo V. Adamkus. Pastaruoju metu valdybos pirmininkė M. Remienė, „Margučio II“ programos vada D. Sokienė, R. Januška, A. Šlutas.

2. JAV lietuvių žurnalas, ėjęs 1928-65 Čikagoje. Buvo leidžiamas kas mėnesį, 1932-47 – kas 2 savaites. Iki 1941 buvo muzikos, tautosakos, humoro, 1941-61 – visuomenės, kultūros ir politikos, 1961-65 – kultūros žurnalas. Leido A. ir L. Vanagaičiai. Redagavo B. Dirmeikis (iki 1961), A. Mackus (1961-64) ir kt.

„THE MARIAN“ („Marijonas“), iliustruotas žurnalas, leistas nuo 1948 vienuolių marijonų Čikagoje. Redagavo kun. P. Činikas, nuo 1954 – kun. P. Jančius, vėliau – kun. J. Dambrauskas, J. Prunskis. 1951 redakcija išleido žurnale spausdintų novelių vertimus atskira knyga „The First Marian Readers“, kur įdėti V. Krėvės, J. Biliūno, N. Mazalaitės ir kt. rašytojų kūriniai.

„**MARIJAMPOLĖS PARAPIJA**“, „Marijonų vedamas Marijampolės parapijos ir Marijonų Švč. Trejybės brolijos laikraštis“, leistas 1930-40. Įsteigė A. Jasenauskas. Leido Marijonų vienuolija. Ėjo kartą per mėnesį, 1934-37 – dažniau. Redagavo K. Čibiras, V. Polonskis, J. Stakauskas, J. Žilinskas. Spausdino Marijonų spaustuvė Marijampolėje. Išėjo 143 numeriai.

MARIJAMPOLĖS SPAUSTUVĖ. Pirmąją spaustuvę Marijampolėje įkūrė E. Novojevskas 1882. Prie jos buvo knygynas. Spausdintys spausdino kvietimus, sveikinius, vizitines korteles; veikė apie metus. 1884-87 dirbo K. Majejskos spaustuvė. 1884 spaustuvę įkūrė Z. Rozenfeldas. Jis turėjo knygyną, prekiaavo rusiškais vadovėliais. Ši spaustuvė veikė iki Pirmojo pasaulinio karo. 1899–1940 dirbo Abramo Aguševičiaus, Raseinių spaustuvininko, spaustuvė. Po tėvo mirties spaustuvę paveldėjo sūnus Aronas Aguševičius. 1941 ji nacionalizuota. 1909-14 veikė A. Stoklickio spaustuvė, perkelta iš Kalvarijos (ten veikė 1895–1909). „Dirvos“ bendrovės spaustuvė veikė 1919-41 (žr. „Dirva“). Didžiausia mieste buvo marijonų spaustuvė, kuri dirbo nuo 1921 iki 1940. 1921-40 veikė ir katalikų spaustuvė „Šešupė“.

Per karą sudegus „Dirvos“ spaustuvei, „Šešupės“ ir marijonų spaustuvių perorganizuotos į poligrafijos įmonę „Šešupė“. Nuo 1941 balandžio mėn. čia buvo spausdinamas apskrities laikr. „Naujasis kelias“. 1945 „Pergalės“ spaustuvėje, anksčiau vadintoje „Šešupė“, pradėtas spausdinti atgaivintas laikr. „Naujasis kelias“, 1950 tapęs rajono laikraščiu. 1951-53 Marijampolės spaustuvė spausdino ir MTS laikraščius: Marijampolės „Stalino vėliava“, Tarašiškių „Už aukštą derlių“. Čia buvo spausdinami ir Vilkaviškio, Simno rajonų laikraščiai. 1960 prie Marijampolės spaustuvių prijungta Kalvarijos, vėliau ir Lazdijų spaustuvės.

1976 Marijampolės spaustuvė tapo Alytaus spaustuvių skyriumi. 1980 spaustuvė persikėlė į naujas patalpas, įsigijo 3 linotipus, 2 plokščios spaudos mašinas, ofsetinės spaudos mašiną.

1989 Marijampolės spaustuvė tapo savarankiška valstybine, o 1995 – UAB „Tele SAT pressa“ spaustuvė. Ji turi iškiliosios ir ofsetinės spaudos mašinas, spausdina Marijampolės apskrities laikr. „Suvalkietis“, Prienų rajono laikr. „Gyvenimas“, keletą kitų periodinių leidinių, knygas, blankus, smulkius spaudinius.

MARIJAMPOLĖS TELEVIZIJA, veikia nuo 1991 gegužės. Steigėja ir leidėja UAB „Marijampolės telekinas“. Direktorius S. Baublys.

Transliuojamos informacinės, kultūrinės, autoriinės tiesioginės laidos-pokalbiai.

„**MARIJAVITAS**“, Marijavitų mėnesinis žurnalas, leistas 1909-12, 1933-34 Lodzėje, Kaune (nuo 1933). Leido ir redagavo J. Kovalskis, J. Grinkevičius, A. Tulaba (nuo 1933). Rašė apie Marijavitų tikėjimą, religijos istoriją, spausdino religinius tekstus. Leido priedą „Marijavitų žinios“. Spausdino J. Kovalskio spaustuvė Lodzėje, V. Atkočiūno spaustuvė Kaune. Išėjo 13 numerių.

G.B.

MARKELYTĖ Saulė (g. 1931 09 30 Kaune), žurnalistė. Baigė Vilniaus un-to Gamtos mokslų fak. fizinės geografijos specialybę. 1954-57 dirbo Valst. politinės ir

mokslinės literatūros leidykloje redaktore. Nuo 1957 – žurn. „Mokslas ir gyvenimas“ skyriaus redaktorė. Paskelbė kelionių apybraižų, pokalbių ir straipsnių medicinos, sveikos gyvensenos klausimais. Bendradarbiavo žurn. „Veidas“, su kitais įsteigė laikr. „Sveikuolių pirmadienis“, vėliau pavadintą „Būk“. Nuo 1967 Lietuvos žurnalistų s-gos narė.

Išleido informacinį leidinį „Palanga“ (lietuvių ir rusų k., 1979, 1980, 1983, 1987).

MAROKAS, Maroko Karalystė (Šiaurės Afrika), nepriklausoma nuo 1956, gyventojų – 26,49 mln. (37 vieta pasaulyje), beraščių – 50,5 proc., sostinė – Rabatas, oficiali kalba – arabų.

Pirmiausia pradėjo eiti laikraščiai prancūzų k.: Tanžere 1904 – „Le Journal de Tanger“ („Tanžero laikraštis“), Kasablankoje 1907 – vakarinis dienr. „La Vigie Marocaine“ („Maroko stebėtojas“), 1916 – savaitr. „La Vie Economique“ („Ekonominis gyvenimas“), 1920 – dienr. „Le Petit Marocain“ („Mažasis marokietis“). Tik 1946 pasirodė dienr. arabų k. „Al-Alam“ („Vėliava“), dabar tebeleidžiamas Rabate. 1956 paskelbus nepriklausomybę, pasirodė daug naujų laikraščių bei žurnalų ir arabų, ir prancūzų k. 1956 pradėjo eiti politinis žurn. „Al-Mashahid“ („Apžvalga“), 1959 – dienr. „Al-Tahrin“ („Išvadavimas“), savaitr. prancūzų k. „Les Phare“ („Švyturys“), 1960 – vyriausybiniis dienr. „Al-Fajr“ („Aušra“). 1973 buvo leidžiama 20 periodinių leidinių.

1996 ėjo 15 dienraščių, jų tiražas 335 000 egz. (13 egz. 1000 gyv.). Svarb. laikraščiai: „Al-Anba“ („Žinios“, žr.), „Al-Itihad al-Ichtiraqui“ („Socialistinė sąjunga“, eina nuo 1983, tir. 50 000 egz.), „Al-Maghreb“ („Marokas“, nuo 1977, tir. 20 000 egz.), „Maroc Soir“ („Marokas vakare“, nuo 1971 prancūzų k., tir. 50 000 egz.), „Le Matin du Sahara“ („Sacharos rytas“, žr.), „L'Opinion“ („Nuomonė“, žr.); žurnalai: „Al-Assas“ („Pagrindas“, eina nuo 1977, tir. 6000 egz.), „La Vie Economique“ („Ekonominis gyvenimas“, nuo 1921 prancūzų k., tir. 3000 egz.), „Les Echos Africains“ („Afrikos aidas“, nuo 1972 prancūzų k., tir. 3000 egz.); savaitraščiai „Le Courier Economique“ („Ekonomikos pasiuntinys“, eina nuo 1989 prancūzų k., tir. 2000 egz.), „L'Economiste“ („Ekonomistas, nuo 1990 prancūzų k., tir. 20 000 egz.).

Maroko informacijos agentūra MAP įkurta 1959; nuo 1991 ji vadinasi WMA (žr.).

Radijas veikia nuo 1956, yra 5,527 mln. radijo imtuvų (210 imt. 1000 gyv.), televizija – nuo 1962, yra 1,95 mln. televizorių (74 tel. 1000 gyv.). Maroko valstybinis radijas transliuoja laidas arabų, anglų, prancūzų, ispanų, berberų k., o televizija – arabų ir prancūzų k.

Dokumentinius filmus nuo 1907 pradėjo kurti prancūzų režisieriai ir operatoriai. Nuo 1958 reguliariai filmuojamas kino žurnalas „Maroko naujienos“. V.U.

MARTINIONIS Antanas (g. 1928 03 30 Sindriūniškio k., Pasvalio vls., Biržų aps.), teisininkas, žurnalistas. 1967 baigė Vilniaus un-te Teisės fak. Spaudoje pradėjo bendradarbiauti 1945. 1953-58 dirbo laikr. „Panevėžio tiesa“ redakcijoje, nuo 1959 – Šeduvos rajono laikraščio redakcijoje, Kultūros ministerijos sistemoje. 1989 atkūrė Lietuvos karininkų žurn. „Kardas“, kurį redaguoja ir leidžia iki šiol. 1994 birželio mėn.

įkūrė leidyklą „Kardas“ ir tapo jos vadovu. Daugiausia rašo karinėmis temomis.

Sudarė ir parengė spaudai V. Vitkausko „Raštus“ (1988), parašė knygas „Ejo kareiviai į mūšį“ (kartu su E. Uldukiu, 1973), „Lietuvos kariuomenės tragedija“ (1993), „Žygis į Vilnių“ (1997), parengė spaudai A. Malijonio prisiminimus „Stipresni už mirtį“ (1994), knygą „Sukilimas. 1941 birželio 22-25 d.“ (1994, 1995, 2d.). Parengė spaudai ir išleido kun. F. Jaramino 1945-46 dienoraštį apie Lietuvos kaimo genocidą „Sovietinio teroro sutemose“ (1994), parašė įvadinį straipsnį ir sudarė knygą „Kremliaus klasta“ (1995).

MARTINKAITIS Petras (1868 01 14 – 1953 05 05 Čikagoje), visuomenės veikėjas, spaudos darbuotojas. Nuo 1906 bendradarbiavo laikr. „Kova“, nuo 1908 – „Tėvynė“. 1912-14 Čikagoje leido „Lietuvių žurnalą“. Buvo nuolatinis „Naujienu“ ir „Keleivio“ bendradarbis. Pasirašinėjo P. M. Kaičio, P. M. K. ir Seno Petro slapyvardžiais.

MARTIŠAUSKAS Virginijus (g. 1946 07 22 Kaune), žurnalistas. 1970 baigė Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1969-74 dirbo laikr. „Vakarinės naujienos“ reporteriu. 1974-76 Lietuvos radijuje rengė sekmadienio ryto laidą „Sankryža“, 1976-94 Lietuvos televizijoje – laidas „Keliai. Mašinos. Žmonės“, „01.02.03“. 1992 įsteigė žurn. „Keturi ratai“, 1994 – to paties pavadinimo televizijos laidą, transliuojamą per LNK televiziją. Šio žurnalo vyr. redaktorius, laidos vedėjas. „Keturių ratų“ redakcija parengė leidinių automobilizmo bei turizmo klausimais („Penkiakabis automobilių terminų žodynas“, „Automobiliu į Europą“ ir kt.). Apdovanotas Sausio 13-osios atminimo medaliu. 1996 išrinktas į Lietuvos Respublikos Seimą.

MARZANAS (it. margine – (puslapio) paraštė, pakraštys): 1. Spaustuvinis metalo, medžio, plastiko luitas, dedamas į rinkinio formą dideliems tuštiems tarpams, pavyzdžiui, puslapių paraštėms, užpildyti.

2. Molinis ar kitokios medžiagos tašelis, dedamas popieriaus pjaustymo mašinoje po peiliu.

MASAITIS Albinas Jonas (g. 1936 07 22 Trakų aps. Semeliškių vls. Daniliškių k.), kalbininkas, televizijos žurnalistas. 1977 baigė Vilniaus un-to Filologijos fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1972-82 dirbo Lietuvos žemės ūkio akademijoje Leidybos skyriaus vyr. redaktoriumi, dėstytoju. Nuo 1982 – Lietuvos radijo ir televizijos vyresn. redaktorius. Televizijos laidos „Mūsų kalba“ ilgametis redaktorius, laidų „Mokomės lietuvių kalbos“, „Šnekasi baltai“, „Gerbkime žodį“ ir kalbos viktorinos „Moki žodį – žinai kelią“ autorius ir redaktorius. Parašė per 100 straipsnių kalbos kultūros klausimais, sudarė knygą „Tautų tėvo karalystėje“ (1991). Išleido knygą „Gerbkime žodį“ (1994).

„**MASHRIQ**“ („Rytai“), Pakistano rytinis dienraštis, einantis nuo 1963 Lahore, Karačyje, Pešavare, Kvetė urdų k. Tiražas 1996 – 150 000 egz.

MASILIONIS Povilas (g. 1939 07 06 Nakonių k., Anykščių vls.), filologas, žurnalistas. 1964 baigė Vilniaus un-te lietuvių kalbą ir literatūrą, 1972 – Lenin-

grado aukštąją partinę m-lą. 1964-70 buvo Molėtų rajono laikr. „Pirmyn“ redaktoriaus pavaduotojas, 1972-88 – Jonavos rajono laikr. „Jonavos balsas“ redaktorius, Politinio švietimo namų konsultantas, LKP CK propagandos ir agitacijos skyriaus spaudos sektoriaus instruktorius. 1988-93 dirbo žurnalų „Komunistas“, „Politika“ vyr. redaktoriaus pavaduotoju. Nuo 1994 – žurn. „Gairės“ vyr. redaktorius. Rašo politikos, visuomenės gyvenimo temomis. Kartu su P. Lapeikiu ir V. Paulausku išleido knygą „Nepriklausomybės žingsniai“ (1994), su V. Paulausku – „Kas yra kas Lietuvoje 1997“ (1997).

MASILIŪNAS Kazimieras (1902 02 21 Bistrampolio dvare, Ramygalos vls., Panevėžio aps. – 1973 07 12 Kaune), pedagogas, spaudos darbuotojas. Mokėsi Ramygaloje. 1925 baigė Panevėžio mokytojų seminariją, 1934 – Vytauto Didžiojo un-to Humanitarinių mokslų fak. Pedagogikos, visuomenės gyvenimo ir kultūros klausimais rašė leidiniuose „Lietuva“, „Švietimo darbas“, „Vairas“, „Lietuvos mokykla“. Įkūrė ir 1930-31 redagavo moksleivių žurn. „Šviesos keliai“, 1933-34 – mokytojų žurn. „Tautos mokykla“. Išleido knygas „Antano Smetonos raštų žodynas“ (1934), „Lietuvos švietimo problemos“ (1935).

MASINĖ KOMUNIKACIJA, sistemingas informacijos teikimas visiems gyventojų sluoksniams. Jos priemonės yra spauda, radijas, televizija, kinas, kompiuterių tinklas ir kita audiovizualinė technika. Masinės komunikacijos pobūdį lemia socialinė visuomenės prigimtis. Ji ypač paplito XX a. pirmoje pusėje, patobulėjus technikai, leidžiančiai operatyviai perduoti žodinę, vaizdinę ir garsinę informaciją.

„**MASTIEČIŲ ŽODIS**“, Telšių akc. b-vės „Mastis“ laikraštis, leistas 1986-93 Telšiuose. Iki 1990 antrojo ketvirčio – trikotažo įmonės „Mastis“ savaitraštis, vėliau – dvisavaitis leidinys. Redaktoriai: V. Dacys (1986-90), A. Ivoncius (1990-93). Tiražas 1986 ir 1993 – 1000 egz.

MAŠINRAŠTIS: 1. Tekstų, lentelių rašymas po raidę rašomąja mašinėle. Paprastai rašomi per kalkę keli egzemplioriai. Yra keli būdai: aklasis, kai rašoma abiejų rankų pirštais, akimis nekontroliuojant jų judesį, kiekvienu pirštu spaudinėjami tik tam tikri rašomosios mašinėlės klavišai; neaklasis, kai rašoma žiūrint į klaviatūrą. Profesionalus yra aklasis būdas, kurio mokoma specialiuose kursuose. Vidutinis kursas baigusiu asmenų rašymo greitis – 150–180 ženklų per minutę, o kvalifikuotos mašininkės – net 300–400 ženklų per minutę.

2. Rašomąja mašinėle rašytas tekstas.

MAŠIOTAS Pranas (1863 12 19 Pūstelninkuose, Šakių vls. – 1940 09 14 Kaune), vaikų rašytojas, pedagogas, publicistas. 1887 baigė Maskvos un-tą. 1887-91 mokytojavo Lomžoje (Lenkija), 1891–1915 – Rygoje. 1915-18 buvo Voronežo lietuvių gimnazijos direktorius, 1919-23 – Lietuvos švietimo viceministras, 1924-29 – Klaipėdos gimnazijos direktorius. Nuo 1929 atsidėjo vaikų literatūrai.

1884 pradėjo bendradarbiauti „Aušroje“, ir publicistiką rašė beveik iki gyvenimo pabaigos. Bendradar-

biavo apie 50 leidinių. Artimiausiai buvo susijęs, ypač nuo 1892, su „Varpu“, 1905-06 – „Vilniaus žiniomis“, 1909-15 – „Rygos garsu“, 1920-24 – „Švietimo darbu“, laikr. „Lietuva“, vaikų periodikos leidiniais. Rašė įvairiomis gyvenimo temomis, bet dažniausiai apie tautos ir visuomenės dvasinę sferą – švietimą, kultūrą, vaikų literatūrą. Paskelbė straipsnių žurnalistikos teorijos temomis. Jo publicistika – santūri, dalykiška, su konkrečiais pasiūlymais, orientuota daugiau į skaitytojo protą ir intelektą. Paliko daugiau kaip 500 publicistikai skirtinų rašinių. Pasirašinėjo Ašakaičio P., Čiabuvių, P. Mš., Dvylio Mošaičio, Pakeleivingo ir kitais slapyvardžiais.

B.R.

MATAČIŪNAS Kazys (g. 1960 04 19 Kaišiadorių raj. Totoriškių k.), spaudos ir televizijos žurnalistas. 1978 baigė Kaišiadorių vid. m-lą, 1983 – Vilniaus un-te žurnalistiką. 1983-84 dirbo Lietuvos televizijos ekonominių laidų redakcijos korespondentu, rengė laidas kaimui. Nuo 1985 buvo šios redakcijos vyresn. redaktorius, 1988-92 – Lietuvos televizijos ir radijo k-to pirmininko padėjėjas, gen. direktoriaus padėjėjas. 1992-94 – Lietuvos informacijos instituto laikr. „Komeracinės žinios“ vyr. redaktorius, 1994-96 – laikraščio anglų kalba „Lithuanian Weekly“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas. 1996-97 – Lietuvos radijo ir televizijos Leidybos centro direktorius. Rašo ekonominėmis, radijo ir televizijos, visuomenės gyvenimo temomis.

MATEIKA Edmundas (g. 1940 08 15 Ignalinos vls. Teliukiškių k.), žurnalistas. 1968 Vilniaus un-te baigė žurnalistikos specialybę. 1962 pradėjo dirbti Lietuvos radijo ir televizijos k-te: dirbo vaikų ir jaunimo redakcijoje, kino laidų redakcijoje, „Panoramoje“. Pastaruoju metu – radijo informacijos redakcijos redaktorius. Rengia Lietuvos vidaus ir užsienio politikos bei ekonomikos apžvalgas.

MATEKŪNAS Aleksandras (1913 06 24(11) Zarasuose – 1939 01 28 Kaune), žurnalistas. Nuo 1929 buvo leidinių „Kūno kultūra ir sveikata“, „Karys“, „Mūsų rytojūs“, „Jaunoji karta“, „Lietuvos keleivis“, „Lietuvos aidas“, „Verslas“ bendradarbis. 1932 kartu su A. Matiuku pradėjo leisti „Zarasų kraštą“. 1933 parašė scenos veikalėlių „Sporūtės dienoms švintant“. 1934 tapo dienr. „Rytas“ darbuotoju. Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys.

MATELIS Bronislovas (g. 1961 09 03 Panevėžyje), žurnalistas. 1983 baigė Panevėžio hidromelioracijos technikumą, 1995 – Vilniaus un-to Žurnalistikos in-tą, įgydamas spaudos žurnalistą specialybę.

Spaudoje bendradarbiauti pradėjo 1984. Straipsnius skelbė žurn. „Švyturys“, laikr. „Panevėžio tiesa“, savaitr. „Panevėžio savaitė“. 1989-90 buvo Sąjūdžio laikr. „Laisvas žodis“ korespondentas, rengė ir vedė Sąjūdžio žinių laidas per Panevėžio miesto laidinį radiją. 1990-91 – Panevėžio miesto tarybos atstovas informacijai. 1992 padėjo steigti nepriklausomą laikr. „Aukštaitijos rytas“, buvo redaktoriaus pavaduotojas. 1992-94 dirbo laikr. „Panevėžio rytas“ korespondentu. 1994-97 – dienr. „Lietuvos rytas“ korespondentas Panevėžyje, nuo 1997 – dienr. „Panevėžio balsas“ vyr. redaktorius. Daugiausia rašo apie krimina-

linius ir ekonominius nusikaltimus, pramonės, politikos, sporto temomis. Apdovanotas Sausio 13-osios atminimo medaliu.

„**MATEMATIKOS ŽURNALAS**“, tęstinio mokslinio leidinio „Lietuvos matematikos rinkinys“ priedas, einantis nuo 1996 Vilniuje. Leidžiamas 2 kartus per metus. Ats. redaktorius V. Stakėnas. Tiražas 500 egz.

„**LA MATIN**“ („Rytas“), Haičio nepriklausomas rytinis dienraštis, einantis nuo 1908 Port o Prese prancūzų k. Tiražas 1996 – 5000 egz.

„**LE MATIN DU SAHARA**“ („Sacharos rytas“), Maroko dienraštis, einantis nuo 1971 Kasablankoje prancūzų k. Remia vyriausybės politiką. Tiražas 1996 – 50 000 egz.

„**MATININKAS**“, pirmasis „Lietuvos matininkų profesinės sąjungos organas“, leistas 1926-27 Kaune. Ėjo keturis kartus per metus. Nagrinėti žemėtvarkos, žemės reformos, matininkų profesiniai klausimai. Bendradarbiavo Z. Bačelis, St. Kolupaila, P. Matulionis, J. Ramanauskas ir kt. Redagavo A. Chmeliauskas, S. Renigeris, L. Straukas. Išėjo 7 numeriai. Spausdino „Raidės“ spaustuvė Kaune.

MATJOŠAITIS Stasys (1877 11 15 Kraujučių viensėdyje, Veiverių vls., Marijampolės aps. – 1949 02 06 Kaune), pedagogas, žurnalistas. 1897 baigė Veiverių mokytojų seminariją. Mokytojavo Lenkijos pr. m-lose, 1906-14 – Lietuvos pr. m-lose. 1908 dirbo dienr. „Vilniaus žinios“ redakcijoje. 1910 padėjo redaguoti laikr. „Rygos garsas“ (tvarkė kronikos skyrių), rašė į leidinius „Rygos naujienos“ ir „Lietuvos ūkininkas“. 1918 dirbo laikr. „Darbo balsas“ redakcijoje. 1920 redagavo „Vilniaus aidą“ ir „Vyrų žygius“, 1927-29 bendradarbiavo „Vilniaus šviesoje“. Rašė slapyvardžiu Kraujučių Stasys, Esmaitis ir Sauliukas. Iki 1933 mokytojavo Vilniaus lietuvių gimnazijoje. 1933 persikėlė į Kauną. 1945-47 – Pedagoginės literatūros leidyklos redaktorius.

Parašė pr. m-los vadovėlių „Sakalėlis“ (išl. 1918-42, 8 d.), piešimo mokymo pagrindus „Veidrodelis“ (1921), „Pedagogikos istoriją“ (1930), „Lietuvos istorijėlę“ (1931). Išvertė gamtos ir istorijos vadovėlių, parašė vaizdelių, pjesių.

MATONIS Aleksandras (g. 1971 06 04 Vilniuje), žurnalistas. 1989 baigė Vilniaus 45-ąją vid. m-lą, 1994 – Vilniaus un-to Komunikacijos fak. Žurnalistikos in-tą. 1993 stažavo JAV pagal Informacijos agentūros programą „Televizija Amerikoje“. 1991-92 dirbo Lietuvos radijo Jaunimo redakcijoje, 1992-93 – Valst. ekonominių laidų direkcijoje (TV26), 1993-97 – Lietuvos televizijos „Panamos“ redakcijoje, Užsienio skyriuje. Nuo 1997 – Informacijos agentūros BNS vyresn. redaktorius, Užsienio informacijos skyriaus vedėjas. 1997 JAV sukūrė 4 dalių mokslo populiarinimo filmą apie internetą ir modernias telekomunikacijas „Apybraižos apie netolimą ateitį“.

MATONIS Audrius (g. 1965 04 25 Vilniuje), žurnalistas. 1983 baigė Vilniaus S. Nėries vid. m-lą, 1988 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę.

1992 – stažavo JAV Ohajo un-te. 1986-92 dirbo Lietuvos radijo Laidų užsieniui redakcijoje. Nuo 1992 – Informacijos agentūros BNS vyresn. redaktorius. Daugiausia rašo vidaus ir užsienio politikos klausimais.

MATONIS Jaunius (g. 1967 10 07 Vilniuje), žurnalistas. 1985 baigė Vilniaus 47-ąją vid. m-lą, 1993 – Vilniaus un-to Komunikacijos fak. Žurnalistikos in-tą. 1988-95 dirbo Lietuvos televizijos Vaikų ir jaunimo, Pramogų redakcijose, kūrybiniame susivienijime „KS1“. Nuo 1995 – LNK televizijos Žinių tarnybos kriminalinės tematikos laidų vedėjas. 1995-96 rengė laidą „Juodasis penktadienis“, nuo 1996 – „Kruvinasis sekmdienis“.

MATONIS Juozas (g. 1945 04 12 Utenos raj. Buivyliškių k.), dokumentinio kino ir televizijos operatorius, režisierius, prodiuseris. 1963 baigė Vinių 1-ąją vid. m-lą, 1970 – Maskvos valst. kinematografijos in-tą. 1963-66 dirbo Lietuvos kino studijoje operatoriaus asistentu, 1970-95 – Kino kronikos ir dokumentikos operatoriumi. Nuo 1993 – nepriklausomas televizijos ir kino operatorius, prodiuseris, režisierius.

Nufilmavo apie 200 dokumentinių kino filmų, kino žurnalų ir kino kronikos siužetų. Nuo 1993 „Baltijos TV“ ir LNK televizijai su režisieriumi V. Damaševičiumi sukūrė daugiau kaip 50 televizijos dokumentinių filmų (ciklai „Menininkų portretai“, „Įveikti negalią“, „Publicistiniai filmai“).

MATRICA (lot. matrix (kilm. matricis) – patelė, pagrindas): 1. Bronzinė forma linotipe, skirta raidėms bei kitiems ženklams lieti.

2. Kartono lapas, vaško, plastiko ar švino plokštelė su įdubusiu spaudos formos atspaudu stereotipams gaminti.

3. Fotografinio teksto rinkimo mašinų detalė – juodas-baltas negatyvas arba pozityvas su spaudos ženkle atspaudu.

MATULAITIS Kazimieras Aloyzas (1894 10 19 Bitikų k., Sasnavos vls., Marijampolės aps. – 1976 11 17 Londone), kunigas, marionas. Baigė kunigų seminariją Seinuose. 1920-23 Fribūro un-te (Šveicarijoje) studijavo filosofiją, istoriją ir pedagogiką.

Spaudoje pradėjo bendradarbiauti 1912. 1924 ir 1926-27 buvo dienr. „Draugas“ (Čikagoje) vyr. redaktorius, 1927-31 – administratorius, 1932-33 – žurn. „Šaltinis“ (Marijampolėje) redaktorius. Išleido monografiją „Londono lietuviai“ (1939), redagavo „Arkiv. Jurgio Matulaičio užrašus“ (išl. 1953).

MATULAITIS Stasys (1866 10 24 Marijampolės aps. Liudvinavo vls. Stebuliškių k. – 1956 04 10 Vilniuje), gydytojas, publicistas, visuomenės veikėjas. 1886 baigė Marijampolės gimnaziją, 1891 – Maskvos un-te mediciną. XIX a. pab. dalyvavo varpininkų organizacijos veikloje, bendradarbiavo žurnaluose „Varpas“, „Ūkininkas“, 1895-96 buvo jų redaktorius. Už dalyvavimą socialdemokratų veikloje 1898 ištremtas į Vologdos guberniją (Rusija). 1906-07 Vilniuje redagavo leidinius „Naujoji gadynė“, „Skardas“ (abu su V. Kapsuku), 1917-18 Maskvoje – laikr. „Socialdemokratas“, 1919 Vilniuje – laikr. „Tiesa“ (su kitais). 1919 pab. persikėlė į Vilkaviškį, dirbo ligoninėje; 1922-25 moky-

tojavo Marijampolėje. 1925 kalėjo. 1927-37 gyveno Minske, dirbo Baltarusijos Mokslų akademijoje: 1934 gavo istorijos mokslų daktaro laipsnį, 1934-37 buvo akademikas. Nuo 1945 gyveno Vilniuje, 1945-48 dirbo Lietuvos Mokslų akademijos Istorijos in-te.

1893–1935 parašė apie 30 ir išvertė 17 publicistinių ir mokslo populiarinimo brošiūrų bei knygų, tarp jų originalius veikalus „Lietuvių tautos istorija 1918“ (1923), „Religija ir jos socialinė reikšmė“ (1931), „1863 metai Lietuvoje“ (1933). Paskelbė lit. kritikos straipsnių, eilėraščių, apsakymų, satyrines apysakas „Parmazonas“ (1897), „Smertis“ (1900), „Pragaro gelmės“ (1904). 1957 išleista „Atsiminimai ir kiti kūriniai“.

MATULEVIČIUS Algis Julius (g. 1934 09 20 Kaune), žurnalistas. 1954 baigė Kauno 9-ąją vid. m-lą, 1963 – Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1959-85 buvo Lietuvos RTV k-to korespondentas, vyresn. redaktorius, komentatorius, 1985-90 – Respublikinio spaudos platinimo susivienijimo „Lietuvos sąjunginė spauda“ (nuo 1989 – „Lietuvos spauda“) Vilniaus m. agentūros viršininko pavaduotojas, viršininkas. Nuo 1990 – dienr. „Lietuvos rytas“ reporteris.

1968 iš Meksiko televizijos komunikacijos centro vedė pirmąją Lietuvos radijo istorijoje tarpžemyninę spaudos konferenciją Meksikas–Vilnius apie Lietuvos sportininkų dalyvavimą XIX vasaros olimpinėse žaidynėse. 1991 laimėjo Lietuvos sporto žurnalistų konkursą „Auksinė plunksna“. Sukūrė dokumentinius filmus „Olimpiada 68“, „Dvidešimtųjų eskizai“ ir „Monrealis 76“. Parašė scenarijų dokumentinei kino apybraižai „Moteriški žaidimai“.

MATULEVIČIUS Vytautas Antanas (g. 1952 07 31 Prienų raj. Šilavoto k.), televizijos žurnalistas. 1970 baigė Vilniaus 22-ąją vid. m-lą, 1975 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. Dirbo laikr. „Komjaunimo tiesa“ redakcijoje: buvo korespondentas, ats. sekretorius. Vėliau – Maskvoje ėjusio leidinio „Molodioznaja pečat“ („Jaunimo spauda“) ats. sekretorius, literatūrinio žurn. „Družba“ („Draugystė“) darbuotojas, Visuomenės mokslų akademijos kultūros katedros aspirantas. Apgynęs disertaciją „Visuomenės gyvenimo prieštaravimai ir meninis konfliktas“, 1989 grįžo į Lietuvą – kaip laikr. „Pravda“ korespondentas. Tačiau 1990 balandžio mėn. dienr. „Respublika“ paskelbė viešą pareiškimą laikr. „Pravda“ vyr. redaktoriui dėl priešiško Lietuvos laisvėjimo procesų vertinimo laikraštyje, atsisakė bendradarbiauti šiame leidinyje.

Nuo 1990 dirbo Lietuvos televizijoje. Debiutavo laidoje „Veidrodis“. 1991 rusų desantininkams užgrobus Lietuvos televiziją, dalyvavo atkuriant televizijos programas – ir kaip žurnalistas, ir kaip Visuomeninių laidų redakcijos vyr. redaktorius. Tuo metu iš Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos pastate įrengtos laikinos studijos buvo pradėtos transliuoti publicistinės laidos, tarp kurių ir jo rengiamas „Krantas“ – iš pradžių kas savaitę, vėliau – kas dvi savaitės. 1992-97 šią laidą transliavo Lietuvos televizija, nuo 1997 – „Baltijos TV“. 1996 už ją apdovanotas Vito Lingio ir V. Kudirkos premijomis, o 1997 – Demokratinės spaudos fondo konkurso „Spauda stabdo korupciją“ premija.

MATVIEKAS Evaldas (1939 04 19 Šiaulių aps. Žeimelio vls. Vileičių k.), žurnalistas. 1957-61 Vilniaus un-te studijavo žurnalistiką. 1960-69 dirbo laikr. „Tiesa“ redakcijoje žemės ūkio ir kultūros skyrių korespondentu, 1969-86 – savaitr. „Literatūra ir menas“ vyr. redaktoriaus pavaduotoju. 1987-88 – žurn. „Litva literaturna-ja“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, nuo 1989 – žurn. „Vilnius“ vyr. redaktoriaus. Daugiausia rašo kultūros klausimais. Iš latvių k. išvertė keletą knygų.

MATVIEKIENĖ-JAKUTYTĖ Laimutė Elžbieta (g. 1934 11 19 Obeliuose), žurnalistė. 1954 baigė Obelių vid. m-lą, 1960 – Vilniaus un-te žurnalistiką. Nuo 1959 dirba Lietuvos radijuje: buvo stenografininkė, redaktorė, vyr. redaktorė, skyriaus vedėja (Paskutiniųjų žinių, Informacijos, Liaudies ūkio ir kultūros redakcijoje, Visuomeninių laidų vyr. redakcijoje). Rengė informacines laidas. Nuo 1976 rengia laidas sveikatos apsaugos ir sveiko gyvenimo būdo temomis.

MAUDERODĖS SPAUSTUVĖ, poligrafijos įmonė, veikusi 1881–1944 Tilžėje. Įsteigė vokiečių spaudos leidėjas, spaustuvininkas Otonas fon Mauderodė (1852 04 26 Tilžėje – 1909 01 17 ten pat). Įmonę sudarė leidykla, spaustuvė, litografija, cinkografija, knygriškla ir knygynas. Nuo 1883 pradėjo spausdinti lietuviškus leidinius (knygas, kalendorius, laikraščius): gotišku šriftu M. Lietuvai, o lotynišku – D. Lietuvai. Nuo 1889 spausdino „Žemaičių ir Lietuvos apžvalgą“, „Naują lietuvišką ceitungą“, „Ūkininką“, „Varpą“ ir kt. periodinius leidinius, taip pat brošiūras, atsišaukimus, religinę, kontrafakcinę literatūrą. Išspausdino apie 790 lietuviškų knygų, apie 320 neperiodinių ir 10 periodinių leidinių.

MAURAGIS Aleksandras (g. 1909 05 26(13) Kelmėje), teisininkas, žurnalistas, Australijos lietuvių bendruomenės veikėjas. 1939 baigė Vytauto Didžiojo un-te teisę, 1948 Insbruke (Austrija) apgynė daktaro disertaciją. 1940-44 advokatavo Vilniuje, dalyvavo rezistencinėje veikloje. Bendradarbiavo „Skautų aide“, „Ateityje“, „Mūsų laikraštyje“. 1949 atvykęs į Australiją, buvo Australijos lietuvių katalikų d-jos pirmininkas. 1970-74 redagavo savaitr. „Mūsų pastogė“, rašinius skelbė Australijos lietuvių spaudoje. Išleido knygą „Fatališka klaida“ (1995).

„MAŽASIS KRYŽIAŽODUKAS“, dvisavaitis galvosūkių laikraštis, ėjęs nuo 1995 iki 1997 Panevėžyje. Leido firma „Pusė“. Redaktorius R. Serva. Tiražas 5000 egz.

„MAŽASIS VAKARŲ EKSPRESAS“, nepriklausomas dienraštis, einantis nuo 1995 Klaipėdoje 6 kartus per savaitę. Steigėja ir leidėja UAB „Mažoji Lietuva“. Redaktorius G. Tomkus. Tiražas 13 500 egz.

„MAŽEIKIAI ŠIANDIEN“, savaitinis informacinis-reklaminiis laikraštis, einantis nuo 1996 gruodžio 28 Mažeikiuose. Leidžia bendrovė „Žemaitijos leidyba“. Redaktorės L. Kėvišienė, A. Kukštienė. Tiražas 1997 – 6000 egz.

MAŽEIKIS Juozas (g. 1950 01 24 Rokiškyje), žurnalistas. 1973 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1969-72 dirbo Universiteto laikraštyje,

1973-82 buvo savaitr. „Kalba Vilnius“ redakcijos skyriaus vedėjas, ats. sekretorius, vyr. redaktoriaus pavaduotojas. 1982-85 – Lietuvos televizijos informacijos redakcijos, rengusios „Panoramą“, „Žinias“, „Savaitės panoramą“, „Keliai. Mašinos. Žmonės“ ir kt. laidas, vyr. redaktoriaus. 1985-89 dirbo Valst. televizijos ir radijo k-to pirmininko pirmuoju pavaduotoju, 1989-93 – dienr. „Echo Litvy“ ats. sekretoriumi. 1993-95 buvo savaitr. „Vilniaus tribūna“ vyr. redaktoriaus. Nuo 1995 – savaitr. „Autoekspresas“ vyr. redaktoriaus. Daugiausia rašė ir rašo sporto, televizijos ir radijo, automobilizmo temomis. Verčia grožinę literatūrą, detektyvus.

„MAŽEIKIŲ REKLAMA“, informacijos ir reklamos savaitraštis, ėjęs 1993-94 Mažeikiuose. Leido Mažeikių informacijos-reklamos agentūra. Tiražas 1000 egz.

MAŽEIKIŲ SPAUSTUVĖ. 1913-14 Mažeikiuose veikė pirmoji Ch. Slonimskio spaustuvė. Spausdino mėgėjų spektaklių programas lietuvių ir rusų k., reklaminius skelbimus, etiketes. 1913-14 taip pat veikė spaustuvė ir litografija, kurios priklausė E. Levinui. Spausdino blankus, skelbimus, vizitines korteles. 1923-37 Mažeikiuose išėjo spausdinti ir šapirografuoti 44 pavadinimų laikraščiai. 1930-35 pogrindinė komunistų organizacija nelegaliai spausdino atsišaukimus. Nuo 1934 ne-reguliariai ėjo Mažeikių apskrities komunistų laikr. „Žemaitijos tiesa“, spausdintas „Raudonojo fronto“ ir kt. spaustuvėse.

1944 spalio mėn., panaudojus buvusių spaustuvių įrengimus, įkurta Mažeikių spaustuvė. 1945 balandžio 10 joje pradėtas spausdinti apskrities laikr. „Mažeikių tiesa“. 1946 spaustuvė persikėlė į erdvesnes patalpas. 1976 Mažeikių spaustuvė tapo Šiaulių „Titnago“ spaustuvės skyriumi. Nuo 1989 ji vadinosi valstybine Mažeikių spaustuve, o nuo 1995 – UAB „Santarvės“ laikraštis spaustuve. Ji turi iškiliosios spaudos mašinas, spausdina blankus, etiketes, smulkius spaudinius.

„MAŽYLIS“, mėnraštis ikimokyklinukų tėvams, ėjęs 1991-95 Vilniuje. Įsteigė ir leido UAB „Šeima“. Redaktoriai: A. Jarusevičius (1991-93), G. Subačienė (1993-95), N. Ramoškienė (1995). Tiražas 1991 – 30 000 egz., 1995 – 4000 egz.

„MAŽOJI DIANA“, mėnesinis žurnalas moterims, ėjęs 1994-95 Kaune. Leido UAB „Martina Legitur“. Redaktorė G. Kulvecienė ir kt. Tiražas 20 000 egz. Išėjo 14 numerių.

„MAŽOJI LIETUVA“, Klaipėdos krašto savaitraštis Lietuvai, leistas 1988-93 Klaipėdoje kaip atkurtas 1932 ėjęs to paties pavadinimo leidinys (1932 buvo išleisti 8 numeriai). 1988-89 ėjo kaip Lietuvos sąjūdžio Klaipėdos miesto (tarybos) dvisavaitis leidinys, iki 1990 Nr. 23 – Lietuvos sąjūdžio Klaipėdos krašto savaitraštis. Nagrinėjo krašto problemas, skelbė politikos, kultūros bei visuomeninio gyvenimo naujienas. Leido UAB „Mažoji Lietuva“. Redaktoriai: G. Tomkus (1988-90, žr.), K. Oginskas (1990-92, žr.), R. Staselis (1992-93, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai: J. Ašmonaitė, L. Česnulevičius, R. Degutis, R. Jankauskas, V. Juozapavičius, D. Kaminskas, I. Krišūnaitė, P. Lileikis, S. Poškus, G. Šikšnius, A. Ziabkus, I. Žiemytė. Tiražas 1988 – 13 000 egz., 1993 – 10 000 egz.

MAŽONAS Vladas (1881 06 24 Telšiuose – 1945 01 Sibire), kunigas, marijonas, žurnalistas, pedagogas. Mokėsi Peterburgo kunigų seminarijoje, kartu dėstė lietuvių kalbą lietuvių klierikams. 1929-30 redagavo ir leido skautų laikraštėlį „Budėk“. 1927-32 buvo „Šaltinio“ redaktorius. Bendradarbiavo leidiniuose „Šaltinis“, „Skautų aidas“, „Lietuvos mokykla“, „XX amžius“, „Tiesos kelias“.

MAŽOSIOS LIETUVOS PERIODIKA, periodiniai leidiniai, leisti Mažojoje Lietuvoje ir skirti vietiniams lietuvininkams, Didžiosios Lietuvos gyventojams. Mažoji Lietuva, susidariusi apie 1525, – tai ta Prūsijos teritorija, kurioje XVI–XIX a. buvo lietuvių kompaktiškai gyvenamų plotų (abipus Priegliaus ir jo intakų ir Nemuno žemupio baseine). Dažnai jai priskiriama Nadruva, Skalva, Pilsotas, Keklio ir Karšuvos pakraščiai, kur lietuviai XVIII a. sudarė gyventojų daugumą. Iki 1818 administracinės teritorinės reformos ten buvo Klaipėdos, Tilžės, Ragainės, Įsruties ir Labguvos apskritys, o vėliau buvo sudarytos dar Darkiemio, Gumbinės, Lankos, Pilkalnio, Stalupėnų, Šilutės, Gelpapės apskritys. 1525–1701 Mažoji Lietuva priklausė Prūsijos kunigaikštystei, 1701–1871 – Prūsijos karalystei, nuo 1871 – Vokietijos imperijai. Prieš Pirmąjį pasaulinį karą Mažojoje Lietuvoje buvo apie 150 000 lietuvių. Po karo, 1919 buvo atskirtas Klaipėdos kraštas, o likusi Mažosios Lietuvos dalis atiteko Vokietijai. Pasibaigus Antrajam pasauliniam karui, 1945 Klaipėdos kraštas tapo Lietuvos dalimi. Mažosios Lietuvos dalyje į pietus nuo Nemuno sudaryta Rusijos Federacijos Kaliningrado (buv. Karaliaučiaus) sritis.

Per reformaciją, kuri nuo 1525 Prūsijoje buvo skleidžiama daugiau vietinių žmonių kalba, Mažosios Lietuvos lietuvininkams susidarė palankios sąlygos švietimui, mokslui, kultūrai plėtoti, taip pat lietuviškai neperiodinei ir periodinei spaudai atsirasti. Čia XVI a. išleista 17 lietuviškų spaudinių, XVII a. – 24, XVIII a. – net 232. Karaliaučiuje nuo 1524 iki 1940 lietuviškus leidinius spausdino 23 spaustuvės, Klaipėdoje iki 1940 – 20, Tilžėje – 10, Ragainėje – 4, Šilutėje – 5 spaustuvės; visos jos išspausdino 2393 lietuviškus spaudinius ir 138 periodinius leidinius. Mažojoje Lietuvoje išleista pirmoji lietuviška knyga (1547 M. Mažvydo „Catechismusa Prasty Szadei“, žr.), lietuviška gramatika (D. Kleino, 1653), pirmasis lietuviškas giesmynas (D. Kleino, 1666) ir dainynas (L. Rėzos, 1825), pirmoji lietuviška poema (K. Donelaičio „Metai“, 1818).

Pirmasis periodinis leidinys Mažojoje Lietuvoje pasirodė 1623 vokiečių k. – Karaliaučiuje pradėjo eiti L. Zegebado įsteigtas laikr. „Avisen oder wochentliche Zeitung“ („Pranešimai arba savaitės laikraštis“). 1718-20 ten pat ėjo lenkiškas laikr. „Poczta Królewiecka“ („Karaliaučiaus paštas“). Klaipėdoje 1819 pasirodė Mažajai Lietuvai skirtas dvisavaitis laikr. vokiečių k. „Memelsche Wochenblatt“ („Klaipėdos savaitraštis“), kurį 1849 pakeitė laikr. „Memeler Dampfboot“ („Klaipėdos garlaivis“, žr.). Tačiau prūsiškajai administracijai ir protestantų (reformatų) bažnyčiai buvo reikalingas ir lietuvininkams skirtas periodinis leidinys jų gimtąja kalba. Kai 1795 (po trečiojo Lenkijos-Lietuvos valstybės padalijimo) buvo įkurtas naujas administracinis vienetas – Naujieji Rytprūsiai, jo centre Baltstogėje buvo ruošiamasi leisti specialų laikraštį oficialiajai medžiagai skelbti, kurio dalis būtų ir lietuviškai spausdi-

nama. Leidinio redaktoriumi buvo numatyta paskirti poetą K. G. Milkų. Tačiau sumanymas nebuvo įgyvendintas. Tuo tarpu religinio turinio periodinis leidinys netrukus pasirodė: 1823 Tilžėje buvo išleistas lietuviško žurnalo tipo leidinio „Nusidavimai Dievo karalystėje“ (žr.) pirmasis numeris. Paskui išėjo, matyt, dar du numeriai, ir leidinio leidimas nutrūko. Tačiau 1832 Karaliaučiuje vėl pasirodė panašaus pavadinimo periodinis leidinys – „Nusidawimai apie ewangelios prasiplatimą tarp žydų ir pagonų“ (žr.), kuris paskui ėjo dažniausiai kartą per mėnesį (su nedidelėmis pertraukomis) iki 1921. Tai buvo pirmojo lietuvių periodinio leidinio (žurnalo) tęsinys. 1847 Tilžės mokytojas E. Šesnakas pradėjo reguliariai leisti iš vokiečių k. verčiamus kalendorius „Prūsų kalendros“ (jis juos spausdino Klaipėdoje ir platino Mažojoje Lietuvoje iki 1879). 1848 E. Šesnakas bandė ten pat leisti ir lietuvišką politinį laikr. „Nauji įstatymų davadai mūsų prūsiškos tėviškės“, tačiau teišėjo tik vienas jo numeris. 1849 balandžio 5 Klaipėdos spaustuvininkas F. V. Horchas savo spaustuvėje išleido pirmąjį numerį leidinio „Lietuwininkų Prietelis“ (žr.), kuris yra laikomas pirmuoju lietuvių laikraščiu (jį redagavo R. A. Cipelis). 1849 liepos 4 F. Kuršaitis Karaliaučiuje ėmė leisti savo redaguojamą politinį savaitr. „Keleivis“ (žr.), kuris ėjo iki 1880. Paskui vietoj jo A. Einaris pradėjo leisti laikr. „Naujasis keleivis“, kuris nuo 1883 (iki 1924) ėjo pavadinimu „Tilžės keleivis“ (žr.). 1883 buvo atgaivintas ir savaitr. „Keleivis“, kuris paskui tapo laikr. „Konserwatywų Draugystės Laiszkas“ (žr.), ėjusio 1880–1918 Priekulėje (1880-82 pavadinimu „Tiesos prietelis“, žr.), savaitiniu priedu.

Tuo metu Mažojoje Lietuvoje buvo leidžiama ir daugiau įvairių periodinių leidinių. Manoma, kad dar 1849 prie V. Zomerfeldo (W. Sommerfeld) redaguojamo savaitr. „Dorfzeitung fur Preussen“ („Kaimo laikraštis Prūsijai“) pradėjo eiti lietuviškas priedas. Jį tikriausiai redagavo mokytojas M. Pucas, kuris 1851 pradžioje kaip laikraščio „Die freie Gemeinde“ („Laisvoji bendruomenė“) priedą ėmė leisti laikr. „Lietuviškas prielaiškas“ (išėjo 7 jo numeriai). 1852-79 Klaipėdoje buvo leidžiamas savaitr. vokiečių ir lietuvių k. „Memeler Kreisblatt“ („Klaipėdos krašto laikraštis“), 1861-62 Karaliaučiuje – laikr. „Paslas“ (žr.), 1862 Įsrutyje – „Lietuviškas laiškas“ (žr.), 1863-64 Šilutėje – savaitr. „Lietuvininkų paslas“ (žr.). Priekulėje 1866 pradėjo eiti „Evangeliškos kalendorios“ (jos ten buvo spausdinamos iki 1913), o 1875 – evangelikų liuteronų žurn. „Pasiuntinystės laiszkelis“ (žr.). Tilžėje nuo 1879 buvo leidžiamas Rusijos valdomai Lietuvos daliai skirtas „Lietuviškas kalendorius“. 1878 Klaipėdoje pasirodė laikr. „Lietuviška ceitunga“ (žr.), kuris paskui ėjo iki 1939 (kaip dienraštis); jame bendradarbiavo ne tik Mažosios, bet ir Didžiosios Lietuvos lietuviai. 1880 Tilžėje pradėjo eiti tęstinis žurnalo tipo leidinys vokiečių k. „Mitteilungen der Litauischen literarischen Gesellschaften“ („Lietuvių literatūrinės draugijos pranešimai“), kuris buvo leidžiamas iki 1912. (Beje, šis leidinys (kaip ir pati draugija) po Antrojo pasaulinio karo buvo atgaivintas Vokietijoje, Hanoveryje, kur ir tebeleidžiamas pavadinimu „Mitteilungen der Deutsch-Litauischen literarischen Gesellschaften“.) Klaipėdoje evangelikai liuteronai 1881 ėmė leisti savaitr. lietuvių ir vokiečių k. „Pakajaus paslas“ (žr.), kuris paskui ėjo iki 1939. Priekulėje 1882 ėjo laikr. „Lekiantieji lai-

kai“ (žr.), Ragainėje ir Karaliaučiuje 1884-86 – „Lietuviškas politiškas laikraštis“ (žr.) bei „Žiūronas“ (žr.), Ragainėje ir Tilžėje 1884-87 – „Niamuno sargas“ (žr.), Tilžėje 1886-87 – „Garsas“ (žr.), o 1887-88 – „Liuteronas“ (žr.), Ragainėje 1889-90 – „Naujos žinios“ (žr.). 1890 Tilžėje O. Mauderodė pradėjo leisti laikr. „Nauja lietuviška ceitunga“ (žr.), kuris paskui ėjo iki 1923. Bitėnuose 1894 buvo leidžiamas savaitr. „Ūkininko prietelis“ (žr.), o 1897-99 – „Aušra“ (žr.). Visi šie savaitraščiai ir laikraščiai buvo spausdinami gotiškomis raidėmis ir skiriami Mažosios Lietuvos lietuvininkams.

Tačiau XIX a. devintajame dešimtmetyje Mažojoje Lietuvoje pradėjo eiti ir lietuviški periodiniai leidiniai, spausdinti lotyniškais raidėmis ir skirti Didžiosios Lietuvos skaitytojams. 1883 kovo mėn. pasirodė J. Basanavičiaus redaguojamas visuomeninis, politinis ir literatūrinis žurnalas (leidėjų vadintas laikraščiu) „Aušra“ („Auszra“, žr.) – pirmasis lietuvių periodinis leidinys lotyniškų raidynų, kuris buvo spausdinamas Ragainėje bei Tilžėje ir nelegaliai gabenamas per sieną į Lietuvą bei tuos Rusijos imperijos miestus, kuriuose gyveno nemažai lietuvių. Jis ėjo iki 1886. Kitais metais Tilžėje pradėjo eiti žurn. „Šviesa“ („Szwiesa“, žr.), leistas iki 1890 rugpjūčio, 1889 – V. Kudirkos (žr.) redaguojamas žurn. „Varpas“ (žr.), leistas iki 1905 pabaigos. Tilžėje taip pat buvo leidžiama Lietuvai skirti žurnalai „Žemaičių ir Lietuvos apžvalga“ (1889-96, žr.), „Ūkininkas“ (1890-1905, žr.), „Tėvynės sargas“ (1896-1904, žr.), „Žinyčia“ (1900-02, žr.), „Naujienos“ (1901-03, žr.), „Kryžius“ (1903-04, žr.).

Bitėnuose 1891-93 ėjo satyrinis žurn. „Tetutė“ (žr.), 1900-02 gotiškomis ir lotyniškais raidėmis buvo spausdinamas žurn. „Saulėteka“ (žr.), o Tilžėje 1903-04 ėjo religinis laikr. „Iš gyvasties versmės“ (žr.), 1903 – antialkoholinei propagandai skirtas laikr. „Smarkininko kryžstavimas“. XIX a. paskutiniojo dešimtmečio viduryje Mažojoje Lietuvoje buvo išspausdinti ir pirmieji lietuviški socialistinės bei socialdemokratinės pakraipos leidiniai, skirti Lietuvos darbininkams. 1894 Bitėnuose ėjo laikr. „Lietuviškas darbininkas“ (žr.), 1896-99 Tilžėje bei Bitėnuose – „Lietuvos darbininkų gyvenimo“ (žr.). Mažojoje Lietuvoje taip pat buvo spausdinami laikr. „Kauno darbininkas“ (1897 lietuvių ir lenkų k.), „Echo życia robotniczego na Litwie“ („Aidas Lietuvos darbininkų gyvenimo“, 1902-06 lenkų k., žr.), žurnalai „Darbininkų balsas“ (1901-06, žr.), „Draugas“ (1904, žr.) bei „Darbininkas“ (1905-06, žr.). Po lietuviškos spaudos draudimo panaikinimo Didžiajai Lietuvai skirtų laikraščių ir žurnalų leidimas Mažojoje Lietuvoje nutrūko. Tačiau ten buvo tebeleidžiami periodiniai leidiniai vietiniams skaitytojams. Klaipėdoje toliau ėjo laikr. „Lietuviška ceitunga“, savaitr. „Pakajaus paslas“, Priekulėje – „Konserwatywų Draugystės Laiszkas“, Tilžėje – laikr. „Nauja lietuviška ceitunga“ bei „Tilžės keleivis“. Ten pat, Tilžėje, 1903-10 buvo leidžiamas laikr. „Pasiuntinystės laiškas“ (žr.), 1904-08 – „Pasiuntinystės prietelis“ (žr.), 1907 – „Tėvynės balsas“ (išėjo 2 numeriai). Karaliaučiuje 1908 ėjo „Lietuviškai konservatyviškas laikraštis“. Tilžėje 1904 pasirodė evangelikų liuteronų žurnalo tipo leidinys „Pagalba“ (žr.), paskui ėjęs iki 1938 Priekulėje, Kaune bei Klaipėdoje, 1907 – žurn. „Pasiuntinystės knygelės“ (žr.), leistas iki 1922, o 1909 – laikr. „Biru-

tė“ (žr.), vėliau, 1915-20 ėjęs Klaipėdoje. Ten pat, Klaipėdoje, 1909-10 M. Jankus (žr.) leido ir redagavo pirmąjį Mažosios Lietuvos dienr. „Dienos lapas“ (žr.), o 1911 pradėjo eiti politinis laikr. „Apžvalga“ (žr.), kuris paskui iki 1914 buvo leidžiamas Tilžėje. Tilžėje 1911-14 ėjo laikr. „Organas Lietuviškos Skyrimo draugystės“ (žr.), 1912-13 – „Lietuviškai vokiškas savaitraštis“ (žr.), 1913-14 – „Prūsų Lietuvos savaitraštis“ (žr.) bei mėnesinis satyros laikraštis „Sūkurys“ (žr.), 1914 – laikr. „Mūsų gyvastis“. Priekulėje 1914-15 buvo leidžiamas religinis laikr. „Metinis Pasiuntinystės Laiškelis“. Tilžėje buvo bandyta atgaivinti 1905 nustojusį eiti „Varpą“ (žr.), tačiau 1913-14 pasirodė tik 3 šio žurnalo numeriai. Ten pat, Tilžėje, žinomas filosofas ir rašytojas Vydūnas (Vilhelmas Storosta) vieną po kito leido savo teosofinius žurnalo tipo leidinius: 1905-09 – leidinį „Šaltinis“ (žr.), 1911-14 – „Jaunimas“ (žr.), 1915 – „Naujovė“ (žr.), o 1921-25 – „Darbymetis“ (žr.).

1918 Lietuvai paskelbus nepriklausomybę ir atkūrus Lietuvos valstybę, Mažojoje Lietuvoje ėjo keli anksčiau pradėti leisti laikraščiai, pasirodė vienas kitas naujas. 1919 Tilžėje pradėjo eiti laikraštis „Prūsų lietuvių balsas“ (žr.), kuris paskui, 1920-23, buvo leidžiamas Klaipėdoje, o 1924 jį pakeitė laikraštis „Lietuvos keleivis“ (žr.), ėjęs iki 1939. Tilžėje 1919-21 ėjo laikraštis vokiečių k. „Litauische Warte“ („Lietuvių sargas“), 1920-22 – savaitraštis „Rytojus“ (žr.), 1922 – laikraštis „Alyvų lapas“ (žr.), 1923-24 – savaitraštis „Laukininkas“ (žr.). 1924 vietoj laikraščio „Tilžės keleivis“ pradėtas leisti „Naujasis Tilžės keleivis“ (žr.), ėjęs iki 1940. 1929 Tilžėje, Karaliaučiuje bei Berlyne trumpai ėjo laikraščiai „Laisvas žodis“ bei „Laisvės žodis“ (žr.), religinis savaitr. „Pakajaus balsas“, o 1931 – informacinis leidinys vokiečių k. „Litauische Stimme“ („Lietuvių balsas“). 1919-40 nemažai įvairių periodinių leidinių, tarp jų ir skirtų Mažajai Lietuvai, buvo leidžiama Klaipėdoje (žr. Klaipėdos krašto periodika). 1992 Vilniuje pradėjo eiti Mažosios Lietuvos lietuviams skirtas laikr. „Donelaičio žemė“ (žr.). V.U.

MAŽUTAITIS Vitas (g. 1931 06 15 Radviliškyje), žurnalistas. 1957 baigė Vilniaus un-te lituanistikos studijas. Nuo 1957 dirba Lietuvos radijuje – redaktoriumi, vyr. redaktoriumi, korespondentu visuomeninių laidų ir informacijos redakcijose. Rengia laidas daugiausia žemės ūkio, statybos, aplinkos apsaugos, miškų, medžioklės temomis.

MECELICAITĖ-MATEIKIENĖ Janina (g. 1953 09 20 Utenos raj. Daugailių apyl. Narvydžių k.), žurnalistė. 1977 baigė Vilniaus un-tą. Nuo 1977 dirba Lietuvos radijuje – pramonės skyriuje, informacijos redakcijoje korespondente. Redaguoja ir rengia informacines laidas „Dienos signalai“, „Sveiki gyvi“ ir kt.

MEDELIS Linas Virginijus (g. 1951 11 20 Šilutėje), žurnalistas. 1969 baigė Molėtų vid. m-lą, 1979 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1974-75 buvo žurn. „Mokslas ir gyvenimas“ skyriaus vedėjas, 1985-88 – žurn. „Jaunimo gretos“ skyriaus vedėjas, 1988-90 – savaitr. „Atgimimas“ faktiškasis vyr. redaktorius, 1990-92 – leidinio „Vilniaus laikraštis“ redaktorius. Nuo 1992 – leidyklos „Vilniaus laikraštis“ (leidžia knygas, periodinius leidinius, tarp jų

savaitr. „Pirmadienis“) savininkas ir vyr. redaktorius.

„MEDICINA“: 1. Medicinos teorijos ir praktikos mėnesinis žurnalas, ėjęs 1920-44 Kaune. Leido Kauno medikų d-ja ir Kauno un-to Medicinos fak. Nuo 1929 rašė apie gydytojų profesinius reikalus. Bendradarbiavo P. Avižonis, J. Kairiūkštis, Vl. Kuzma, Vl. Lašas, Pr. Mažylis, kiti žinomi medicinos specialistai, gydytojai. Redaktoriai: J. Žemgulys (1920-22), J. Staugaitis (nuo 1922). Tiražas 1920 – 1000 egz., 1940 – 1400 egz. 1940-41 vadinosi „LTSR medicina“, nuo 1941 – „Lietuviškoji medicina“.

2. Amerikos lietuvių gydytojų s-gos žurnalas, leidžiamas nuo 1960 spalio Čikagoje. Iki 1970 vadinosi „Lietuvių gydytojų biuletenis“. Jo vyr. redaktorius buvo S. Biežis, faktiškoji redaktorė M. Budrienė; ėjo 4 kartus per metus. Nuo 1970 žurnalas leidžiamas dukart per metus. Redaktoriai: H. Armonas (1970-73), K. Pemkus (1973-77), D. Degesys (1977-81), V. Šaulys (nuo 1981). Tiražas 1985 – 850 egz.

3. Lietuvos gydytojų s-gos žurnalas, leidžiamas nuo 1990 Kaune kaip atkurtas 1920-44 ėjęs to paties pavadinimo leidinys. Teikia informaciją gydytojams, nagrinėja jų darbo ir gyvenimo problemas. Vyr. redaktorius Z. Satkevičius (nuo 1990). Tiražas 1990 – 10 000 egz., 1996 – 2000 egz.

„MEDICINA IR DAR KAI KAS VISIEMS“, dvi-savaitis laikraštis, einantis nuo 1995 kovo 1 Kaune. Steigėja ir leidėja G. Ligeikienės įmonė „Prologo leidykla“. Redaktorė G. Ligeikienė. Tiražas 1995 – 11 600 egz., 1997 – 20 500 egz.

„MEDICINA IR GAMTA“, pirmasis medicinos, veterinarijos, farmacijos ir gamtos dvimėnesis žurnalas lietuvių kalba, leistas 1913 Vilniuje. Leido ir redagavo S. Matulaitis. Išspausdinti straipsniai medicinos, farmakologijos klausimais. Bendradarbiavo P. Avižonis, J. Basanavičius, D. Bukantas, A. Domaševičius. Spausdino K. Strazdo ir A. Vėgėlės spaustuvė Vilniuje. Išėjo 2 numeriai.

„MEDICINA. LEGALIS. BALTICA“, tarptautinis žurnalas, ėjęs 1992-93 Vilniuje. Įsteigė ir leido Baltijos teismo medicinos asociacija. Rašė teismo medicinos teorijos ir praktikos, medicininių tarnybų organizavimo įvairiose šalyse klausimais. Ats. redaktorius A. Garmus. Išėjo 4 numeriai. Tiražas 1000 egz.

MEDICINOS PERIODIKA, medicinos ir sveikatos apsaugos tematikos periodiniai leidiniai. Pirmasis lietuviškas šios tematikos leidinys pasirodė JAV, Bostone, 1905 – lietuvių išėvių mėnesinis žurn. „Vaistinininkas“ (žr.), ėjęs iki 1906. Lietuvoje savaitr. „Lietuvos ūkininkas“ (žr.) 1909-15 leido mėnesinį priedą „Sveikata“, kurį redagavo K. Grinius, o laikr. „Lietuvos žinios“ 1911-12 – mėnesinį priedą „Farmaceutų reikalai“ (žr.), redaguotą S. Mošinskaitės. Vilniuje 1913 ėjo medicinos, veterinarijos, farmacijos ir gamtos žurn. „Medicina ir gamta“ (žr.), o 1914-15 – laikr. „Aušra“ (žr.) mėnesinis priedas „Gydytojas“, kurį redagavo P. Kraujalis bei J. Bakšys.

Nepriklausomoje Lietuvoje 1918-28 ėjo savaitr. „Lietuvos ūkininkas“ (žr.) priedas „Sveikata“, o 1923-28 – savaitr. „Ūkininkas“ (žr.) priedas „Naminis gydy-

tojas“. Kauno un-to Medicinos fak. ir Kauno medikų d-ja 1920 pradėjo leisti medicinos teorijos ir praktikos mėnesinį žurn. „Medicina“ (žr.), ėjusį iki 1944: 1940-41 jis vadinosi „LTSR medicina“, o 1941-44 – „Lietuviškoji medicina“. Kovos su tuberkulioze d-ja 1926-40 Kaune leido žurnalinį leidinį „Kova su džiovia“ (žr.). 1933-42 ėjo tęstinis žurnalo tipo mokslinis leidinys „Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakulteto darbai“. Lietuvos vaistinininkų d-ja ir Lietuvos farmaceutų s-ga 1923-40 leido žurn. „Farmacijos žinios“ (žr.), o Lietuvos farmaceutų tarnautojų s-ga 1933 – „Lietuvos farmaceutas“ (žr.). Kaune 1929-40 ėjo sveikatos apsaugai skirtas žurn. „Dabarties klausimai“ (žr.), 1930 – „Lietuvos sesuo“ (žr.), 1931-38 – „Gailėstinioji sesuo“ (žr.), 1934-35 – „Sveikata“ (žr.), 1935-39 – Lietuvos Raudonojo kryžiaus tęstinis žurnalo tipo leidinys „Biuletenis spaudai“ (žr.). 1929 Kauno miesto ligoninių kasa pradėjo leisti mėnesinį žurn. „Darbo sveikata“, kuris 1934 ėmė vadintis „Sveikata ir darbas“ (žr.) ir ėjo iki 1940. Žmogaus globos d-ja 1935-37 leido žurn. „Žmogaus globa“ (žr.), o Lietuvos akušerių draugija 1939-40 – „Sveika šeima“ (žr.). Palangoje 1931-33 vienas po kito ėjo žurnalai „Pliažas“, „Lietuvos pliažas“, „Palangos pliažas“, „Baltijos pliažas“, o Klaipėdoje 1935-37 – „Mūsų pajūris“, „Pajūris“ (žr.). Lietuvių katalikų blaivybės d-ja 1922-34 ir 1937-39 leido žurn. „Sargyba“ (žr.), 1926-28 – „Santūra“ (žr.), o Lietuvos blaivinimo s-ga 1937 – dvisavaitį žurn. „Blaivioji Lietuva“ (žr.), kurį 1938 pakeitė mėnesinis žurn. „Blaivybė ir sveikata“ (žr.), ėjęs iki 1940. Sovietinės ir vokiečių okupacijos metais Lietuvoje, be jau minėtų kelių leidinių, dar ėjo medicinos žurnalas „Liaudies sveikata“ (1940-41), blaivybės žurnalas „Sveikata ir darbas“ (žr.).

Po Antrojo pasaulinio karo pradėjo eiti mokslinio tyrimo institutų ir aukštųjų m-ly tęstiniai žurnalo tipo leidiniai „Lietuvos eksperimentinės ir klinikinės medicinos mokslinio tyrimo instituto darbai“ (1948), „Kauno medicinos instituto darbai“ (1953), „Onkologijos instituto darbai“ (1957), „Kova su vėžiu Tarybų Lietuvoje“ (1959), „Lietuvos stomatologų darbai“ (1962), „Medicina“ (1962), įėjęs į seriją „Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai“ (žr.). 1956 Sveikatos apsaugos m-ja ėmė leisti mėnesinį žurn. „Sveikatos apsauga“, kurį 1991 pakeitė medicinos mokslo, sveikos gyvensenos, sveikatos kultūros propagavimo žurnalas „Sveikata“ (žr.).

Keletas naujų periodinių leidinių pasirodė apie 1990 ir po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo. Lietuvos blaivybės d-ja 1988 pradėjo leisti laikr. „Blaivybės aušra“, nuo 1991 einantį pavadinimu „Baltų ainiai“ (žr.), Vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivystės sąjūdis 1989 – mėnesinį laikr. „Blaivioji Lietuva“ (žr.), Lietuvos AIDS profilaktikos centras 1989 – laikr. „AIDS kronika“ (žr.), Respublikiniai sanitarinio švietimo namai 1990 – leidinį „Gyvenkime sveikai“ (žr.). 1990 Lietuvos gydytojų s-ga atkūrė savo mėnesinį profesinį žurn. „Medicina“ (žr.), leistą 1920-44, o 1991 Lietuvos farmacijos s-ga – žurn. „Lietuvos farmacijos žinios“ (žr.), leistą 1923-40 pavadinimu „Farmacijos žinios“ (žr.). 1991 pasirodė ir žurn. „Sveikata“ (žr.) priedas „Lietuvos medicina“ (žr.) – kaip teorijos, praktikos ir istorijos žurnalas. Nuo 1991 leidžiami laikraščiai medikams ir visuomenei „Gydytojų žinios“ (žr.) ir „Medikų žinios“, kuris nuo 1995 vadinasi

„Lietuvos sveikata“ (žr.), nuo 1992 – liaudies medicinos žurnalas „Būkime sveiki“ (ėjo iki 1993) ir Baltijos teismo medicinos asociacijos žurnalas „Medicina. Legalis. Baltica“ (žr.). 1994 pradėjo eiti Lietuvos Mokslų akademijos žurnalas „Acta Medica Lituanica“ (žr.), Lietuvos diabeto asociacijos laikr. „Diabetas“ (žr.), sveikos gyvensenos klausimams skirtas mėnraštis „Žiniuonis“ (žr.), Sveikatos apsaugos reformos biuro mėnesinis leidinys „Posūkis“ (žr.), 1995 – reklaminis mėnraštis „Sėkmės Tau!“ (žr.), žurn. „Medicinos teorija ir praktika“ (žr.), leidinys „Sveikas žmogus“ (žr.), laikr. „Medicina ir dar kai kas visiems“ (žr.), 1997 – mėnraštis „Šalpusnis“ (žr.).

V.U.

„**MEDICINOS TEORIJA IR PRAKTIKA**“, medicinos žurnalas, einantis nuo 1995 Vilniuje 4 kartus per metus. Steigėjas ir leidėjas UAB „SK-IM-PEKC MDC“. Vyr. redaktorius V. Narvilas. Tiražas 1995 – 4000 egz., 1997 – 3000 egz.

„**MEDIKŲ ŽINIOS**“, žr. „Lietuvos sveikata“.

„**MEDŽIOTOJAS**“, pirmasis Lietuvos medžioklės mėnesinis žurnalas, leistas 1927-40 Kaune. Leido Lietuvos medžioklės d-ųjų sąjunga. Ėjo keturis kartus per metus, kartais 2-3 kartus, nuo 1940 – mėnesinis. Rašė gamtos apsaugos, žvėrių veisimo, apskaitos ir išsaugojimo, kinologijos klausimais, pasakojo apie medžioklės tradicijas, ginklus, kitų šalių medžioklių rūšis. Bendradarbiavo A. Ambrasas, B. Dirmantas, J. Elisonas, K. Jasevičius, D. Karnavičius, J. Starkevičius, J. Viliūnas, V. Žuromskis ir kt. Redagavo T. Ivanauskas, A. Rukuiža (nuo 1939). Spausdino „Raidės“, „Vilniaus“ spaustuovės Kaune. Išėjo 46 numeriai. G.B.

„**MEDŽIOTOJAS IR MEŠKERIOTOJAS**“, Lietuvos medžiotojų ir žvejų d-jos dvimėnesis žurnalas, žurnalo „Mūsų gamta“ (žr.) priedas, leidžiamas nuo 1990 Vilniuje kaip atkurtas 1927-40 Kaune ėjęs žurnalas „Medžiotojas“. Vyr. redaktoriai R. Budrys (1990-93, žr.), Vyt. Klovas (nuo 1993, žr.). Tiražas 1990 – 40 000 egz., 1996 – 6000 egz.

MEGNIS (MEGNĖ) Fridrichas (1873 12 24 Prielgavoje, Mosėdžio vls., Kretingos aps. – 1950 10 09 Žemaičių Naumiestyje, Tauragės aps.), evangelikų liuteronų kantorius, nuo 1947 kunigas; latvių kilmės. 1910 Žemaičių Naumiestyje įrengė savo spaustuovę, kurioje iki 1914 08 redagavo ir leido evangelikams liuteronams skirtą savaitr. „Sweczias“. Laugaliuose redagavo vaikų laikr. „Vaikų draugas“.

„**MEILĖ DIEVO, ARTIMO IR TĖVYNĖS**“, JAV lietuvių visuomenės katalikiškas mėnesinis laikraštis, leistas 1920-25 Čikagoje. 1920-21 vadinosi „Meilė“. Redaktoriai I. Urbonas, I. Čepulaitis, J. Tarvydas.

„**MEILĖ IR ŠEIMYNA**“, mėnesinis laikraštis, leistas 1920-22 Čikagoje vietoj 1919 išleisto „Paieškojimų žurnalo“. Redaktorius ir leidėjas A. Margeris. Sveikatos skyrių „Sveikatos sargas“ redagavo A. J. Karalius.

„**MEISTERIS**“, dvisavaitis leidinys, savaitraščio „Ūkininko patarėjas“ (žr.) priedas, einantis nuo 1991 rugsėjo Kaune. Spausdina meistrystės, technikos remon-

to, namų ūkio tvarkymo patarimus. Redaguoja St. Ziečius. Tiražas 1991 – 50 000 egz., 1997 – 20 000 egz.

MEKAS Jonas (1922 12 23 Semeniškių k., Papilio vls., Biržų aps.), poetas, kinematografininkas, Lietuvos nacionalinės premijos laureatas. 1943 baigė Biržų gimnaziją. 1944 pasitraukė į Vakarų. 1946-48 Mainco un-te studijavo filosofiją ir romanistiką. 1949 atvyko į JAV.

1941-42 redagavo laikr. „Naujosios Biržų žinios“, 1943-44 – „Panevėžio apygardos balsas“, 1946-48 – žurn. „Žvilgsniai“ (Vokietijoje). Nuo 1954 leido ir redagavo anglišką dvimėnesį kino žurn. „Film Culture“, 1955-57 redagavo mėnesinį filmų meno laikr. „Intro Bulletin“, nuo 1958 buvo filmų savaitr. „The Village Voice“ redaktorius. Filmų klausimais straipsnius spausdino savo redaguotuose žurnaluose, taip pat leidiniuose „Cinemas“, „Films in Review“, „Film Book“, „Cinema“. Buvo filmų studijinių bei diskusinių susirinkimų programų „Film Study Group“ (1951-53), „Film Forum“ (1953-54) vedėjas.

Tarp kitų (drauge su broliu Adolfu) sukūrė filmus „Medžių ginklai“ (1961) ir „Kalėjimas“ (1964), taip pat dokumentinį filmą apie Lietuvą „Prisiminimai“ (1971). Parašė pasakų ir pjesių vaikams („Trys broliai“, 1946, „Iš pasakų krašto“, 1947, „Knyga apie karalius ir žmones“, 1947), išleido eilėraščių rinkinius „Semeniškių idilės“ (1948), „Gėlių kalbėjimas“ (1961), „Pavieniai žodžiai“ (1967), „Reminiscencijos“ (1972), „Dienoraščiai 1970-82“ (1985), eseistikos knygą „Laiškai iš Niekur“ (1997).

MEKSIKA, Meksikos Jungtinės Valstijos (Centrinė Amerika), nepriklausomos nuo 1821, gyventojų – 91,86 mln. (11 vieta pasaulyje), beraščių – 12,4 proc., sostinė – Meksikas, oficiali kalba – ispanų.

Pirmąjį laikraštį „Gazeta de Mexico“ („Meksikos laikraštis“) 1722 įsteigė ispanas Juan Ignacio de Casterena. Nacionalinė žurnalistika pradėjo formuotis kovojant dėl nepriklausomybės. 1810 ėmė eiti politinės žurnalistikos pradininkas „El Despertador Americano“ („Bundantis amerikietis“). Vieni seniausių yra dienr. „El Dictamen“ („Sprendimas“, leidžiamas nuo 1898), savaitr. „Bolletín financiero y minero de Mexico“ („Meksikos finansų ir kalnakasybos biuletėnis“, nuo 1899), savaitinis žurn. „Revista de Revistas“ („Žurnalų žurnalas“, nuo 1910), dienraščiai „El Universal“ („Universalis“, nuo 1916, žr.) bei „Exelsior“ („Ekselsioras“, nuo 1917, žr.). 1973 iš viso ėjo 1580 periodinių leidinių, tarp jų 195 dienraščiai.

Per metus išleidžiama apie 5000 knygų. Išėina 292 nacionaliniai ir provinciniai dienraščiai, jų tiražas 10,231 mln. egz. (116 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai (be minėtų): „El Heraldo de Mexico“ („Meksikos šauklys“, žr.), „Novedades“ („Naujienos“, žr.), „La Prensa“ („Spauda“, žr.), „El Financiero“ („Finansininkas“, eina nuo 1981, tir. 135 000 egz.), „El Nacional“ („Nacionalinis“, nuo 1929, tir. 120 000 egz.), „The News“ („Naujienos“, nuo 1950 anglų k., tir. 35 000 egz.), „Ovaciones“ („Ovacijos“, nuo 1947, tir. 210 000 egz.), „Uno Mas Uno“ („Vienas plius vienas“, nuo 1977, tir. 80 000 egz.); savaitraščiai: „Capricho“ („Kaprizai“, eina nuo 1988, tir. 320 000 egz.), „Impacto“ („Taiklumas“, nuo 1949, tir. 115 000 egz.); žurnalai: „Claudia“ („Klaudija“, eina nuo 1965, tir. 182 000

egz.), „Comercio“ („Prekyba“, nuo 1960, tir. 50 000 egz.), „Proceso“ („Procesas“, nuo 1976, tir. 200 000 egz.), „Por Este“ („Todėl“, nuo 1981, tir. 150 000 egz.), „TV y Novelas“ („TV ir naujienos“, nuo 1979, tir. 900 000 egz.), „Vision“ („Vizija“, nuo 1950, tir. 246 000 egz.).

Meksikoje veikia kelios informacijos agentūros, tarp jų – nuo 1960 privati agentūra AMI (žr.) ir nuo 1968 vyriausybė NOTIMEX (žr.).

Radijas veikia nuo 1921, yra 22,5 mln. radijo imtuvų (245 imt. 1000 gyv.), televizija – nuo 1950, yra 13,1 mln. televizorių (143 tel. 1000 gyv.). Radijo laidas transliuoja apie 870 stočių, kurių dauguma – komercinės, o televizijos – daugiau kaip 700 stočių, tarp jų 115 kabelinių.

Dokumentiniai kino kronikos filmai pradėti kurti apie 1898.

v.u.

„MEMELER ALLGEMEINE ZEITUNG“ („Klaipėdos visuotinis laikraštis“), dienraštis, ėjęs 1927 04 20–1933 01 31 Klaipėdoje vokiečių k. Leido to paties pavadinimo b-vė. Nuo 1931 leido priedą „Der landwirtschaftliche Ratgeber“ („Žemės ūkio patarėjas“). Redaktorius J. Aronguzas.

„MEMELER DAMPFBOOT“ („Klaipėdos garlaivis“), vokiečių laikraštis, ėjęs 1849 07 03–1944 10 08 Klaipėdoje, 1944 10–1945 02 08 Heilingbeilyje (dab. Mamonovo, Kaliningrado sr.), nuo 1948 einantis Oldenburge (Vokietija). Iš pradžių buvo leidžiamas kas savaitę, nuo 1850 – 3 kartus per savaitę, nuo 1872 – dienraštis, nuo 1948 – mėnesinis laikraštis. Nuo 1871 vis labiau gynė Vokietijos valdžios interesus. Iki Pirmojo pasaulinio karo paskelbė lituanistinių publikacijų – grožinės literatūros ir kraštotyros darbų. XX a. 4-ajame dešimtmetyje buvo Vokietijos valdžios finansuojamas. Nuo 1948 – Klaipėdiečių žemietijos Vokietijoje organas.

MEMORANDUMAS (lot. memorandum – tai, kas atsimintina): 1. Užrašas atminimui, užrašų, įsidėmėtinų dalykų raštas.

2. Kurios nors įstaigos rašytinis pranešimas arba paaiškinamasis raštas.

3. Diplomatinis raštas, kuriame išdėstyta motyvuota vyriausybės nuomonė tam tikru reikalu. Jis pridamas prie notos, pagrindžiant jos turinį arba įteikiamas kaip savarankiškas dokumentas.

MEMUARAI (pranc. mémoires – atsiminimai), žr. Atsiminimai.

MENA, Middle East News Agency (Artimųjų Rytų naujienų agentūra), Egipto informacijos agentūra, veikianti nuo 1955 Kaire. Spaudai, radijui bei televizijai teikia politinę, ekonominę, visuomeninę, mokslinę, sporto informaciją arabų, anglų ir prancūzų k. Per dieną išsiunčia 185 000 žodžių įvairios informacijos. Leidžia anglų k. kasdieninį biuletinį „Kheir Press Review“ („Kairo spaudos apžvalga“) bei ekonominį biuletinį „MENA Economic Weekly“ („MENA ekonominis savaitraštis“). Agentūra turi savo skyrius Aleksandrijoje, Port Saide, Asuane ir korespondentus visuose šalies administraciniuose centruose, taip pat dešimtyje arabų šalių ir keturiuose Europos valstybių sostinėse.

MENINIS FILMAS: 1. Siauresne prasme vaidybinis filmas, kuris kuriamas remiantis literatūriniu scenarijumi, suvaidinamas aktorių, nors veiksmas ir vykta natūralioje aplinkoje.

2. Platesne prasme taip galima pavadinti visų rūšių filmus, jeigu panaudojamos meninės priemonės.

MENINIS REDAGAVIMAS, iliustracijų sutvarkymas, teksto ir iliustracijų komponavimas, leidinio apipavidalinimas.

MENINIS REDAKTORIUS, asmuo, tvarkantis leidinio iliustracijas, atsakingas už radijo ir televizijos laidos meninę kokybę.

„**MENO DIENOS**“, teatro, muzikos, dailės, kino žurnalas, leistas 1934-36 Kaune vietoj leidinio „7 meno dienos“. Leido ir redagavo S. Grigaliūnas. Ėjo kartą per mėnesį, nuo 1936 – dukart per mėnesį. Bendradarbiavo V. Bičiūnas, B. Brazdžionis, B. Dvarionas, L. Gira, A. Gustaitis, K. Inčiūra, J. Kossu-Aleksandravičius, P. Skardžius, S. Santvaras, P. Vaičiūnas ir kt. Spausdino akc. b-vės „Žaibas“ spaustuvė Kaune. Išėjo 23 numeriai.

„**MENO KULTŪRA**“, savaitinis iliustruotas meno kritikos žurnalas, leistas 1928, 1930 Kaune. Leido Lietuvos spaudos platinimo d-ja. Aptarė Lietuvos teatro, tautodailės, vaizduojamojo meno plėtotę, raidos perspektyvas, rašė apie kitų šalių įvairias meno rūšis, naujas meno sroves, recenzavo Lietuvos menininkų kūrinis. Bendradarbiavo P. Biržys, K. Dineika, P. Galunė, A. Jakštas, P. Jurgelevičius, J. Keliuotis, V. Mykolaitis, S. Santvaras, J. Savickis, V. Žadeika ir kt. Redagavo P. Lubickas. Spausdino „Žaibo“ spaustuvė Kaune. Išėjo 14 numerių. Leido priedą „Meno kultūra“ (informacinis kino, radijo, teatro programų leidinėlis).

G.B.

MENO PERIODIKA, dailės, muzikos, teatro, kino tematikos periodiniai leidiniai. Neretai būna skirti kartu ir bendriesiems literatūros bei kultūros klausimams nagrinėti. Pirmasis periodinis lietuvių muzikos leidinys pasirodė 1909 Kaune – mėnesinis žurnalas „Vargonininkas“ (žr.), ėjęs iki 1910. 1911-14 Vilniuje ėjo tęstinis žurnalas tipo leidinys „Teatras“ (žr.), 1913-14 – „literatūros ir dailės“ žurnalas „Vaivorykštė“ (žr.), o 1914-15 – „literatūros, dailės, mokslo, visuomenės ir politikos“ žurnalas „Vairas“ (žr.). JAV lietuvių 1914-15 leido mėnesinį teatro žurnalą „Vaidrodis“ (žr.), 1916 – muzikinį žurnalą „Muzika“ (žr.) su natų priedu.

Nepriklausomoje Lietuvoje tokios tematikos leidinių buvo leidžiama nemažai, tačiau daugelis ėjo trumpai. 1919-20 Kaune buvo spausdinamas iliustruotas literatūros, meno ir kultūros žurn. „Veja“ (žr.), 1920 – Lietuvos meno kūrėjų d-jos žurn. „Menas“. K. Puida 1923-24 leido ir redagavo meno ir literatūros iliustruotą žurnalą „Gairės“ (žr.), o 1923-25 – literatūros ir meno mėnesinį žurn. „Krivulė“ (žr.). 1924 Kaune ėjo iliustruotas apžvalginis laikr. „Gyvenimas ir menas“, skirtas meno darbuotojams, 1924-25 – mėnesinis žurn. „Muzikos menas“ (žr.), 1925 Klaipėdoje – žurn. „Muzika“ (žr.). F. Kirša 1925 Kaune leido ir redagavo literatūros, meno ir kritikos mėnesinį žurn. „Baras“ (žr.), o 1926-27 – literatūros ir meno kritikos žurn.

„Pradai ir žygiai“ (žr.). 1926 Kaune trumpai ėjo mėnesinis žurn. „Muzikos aidai“ (žr.), 1927 – mėnesinis laikr. „Linksmas dainininkas“, 1927-34 – teatro, muzikos, dailės, kino, knygų, sporto ir radijo žurn. „7 meno dienos“ (žr.), 1928-30 – savaitinis meno kritikos žurn. „Meno kultūra“ (žr.). 1931 Kaune pasirodė meno ir mokslų žurn. „Muzikos barai“ (žr.), kuris su pertraukomis ėjo iki 1940. Tuo laiku taip pat buvo leidžiami žurnalai „Kino naujienos“ (Kaune, 1931-32, žr.), „Kinas“ (1934-35, žr.), „Muzika ir teatras“ (Kaune, 1933), „Vargonininkas“ (1933-34, žr.), „Menas“ (Šiauliuose, 1933-35), „Meno dienos“ (Kaune, 1934-35, žr.), „Mūsų menas“ (1937-38, žr.), „Teatras“ (Klaipėdoje, 1937-39, žr.). Lenkų okupuotame Vilniaus krašte Vilniaus lietuvių meno ir literatūros d-ja 1934 leido iliustruotą žurn. „Menas ir literatūra“. Vokiečių okupacijos metais (1943-44) Kaune ėjo mėnesinis literatūros ir meno žurn. „Kūryba“ (žr.). Po Antrojo pasaulinio karo 1946 pradėtas leisti savaitr. „Literatūra ir menas“ (žr.), 1956 – mėnesinis žurn. „Meno saviveikla“ (žr.), kurį 1965 pakeitė žurn. „Kultūros barai“ (žr.). 1957 pradėjo eiti informacinis leidinys „Teatras“ (žr.), 1960 – Lietuvos dailininkų s-gos tęstinis iliustruotas leidinys „Dailė“, 1967 – tęstinis žurnalo tipo leidinys „Menotyra“, įėjęs į Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslų darbų“ (žr.) seriją (1994 jį pakeitė mokslinis žurn. „Menotyra“), 1972 – mėnesinis žurn. „Kinas“ (žr.) ir savaitr. „Savaitės ekranas“ (žr.), kurį pakeitė dailės, muzikos, teatro, kino, televizijos savaitr. „7 meno dienos“ (žr.). Nuo 1989 leidžiamas meno kultūros žurn. „Krantai“ (žr.), Lietuvos muzikų d-jos dvisavaitis leidinys „Muzikos barai“ (žr.) kaip atgaivintas prieš karą ėjęs žurnalas, nuo 1990 – muzikos žurn. „Tango“ (žr.), nuo 1991 – leidinys muzikos mėgėjams ir profesionalams „Rock ir pop“, kurį 1992 pakeitė laikr. „Ne vien rock ir pop“ (žr.). 1992 pasirodė muzikos žurn. „Gama“ (žr.), trumpai ėjo teatro ir kino savaitr. „Meno savaitė“ (žr.). 1995 pradėjo eiti muzikos žurn. „Ausis“ (žr.), laikraščiai „Muzikos lietus“ (žr.), „Muzikos naujienos“ (žr.), „Muzikos prospektas“ (žr.).

V.U.

„MENO SAVAITĖ“, savaitraštis, ėjęs 1992 rugsėjo-gruodžio mėnesiais Vilniuje. Leido Lietuvos teatro s-ga ir galerija (bendrovė) „Langas“. Rašė teatro, kino, dailės ir kt. meno klausimais. Redagavo R. Marcinkevičiūtė. Tiražas 7000 egz. Išėjo 14 numerių.

„MENO SAVIVEIKLA“, mėnesinis žurnalas, ėjęs 1956-64 Vilniuje. Leido Respublikiniai liaudies meno rūmai ir Kultūros m-ja. Spausdino straipsnius apie meno saviveiklos kolektyvų veiklą, patarimus saviveiklininkams, pjeses, dainas. Redaktoriai: V. Jakelaitis (1957-58), R. Vadys (1958-61), E. Kulakauskienė (1961-64). Tiražas 1964 – 11 000 egz. Išėjo 84 numeriai. 1965 vietoj „Meno saviveiklos“ pradėtas leisti žurn. „Kultūros barai“ (žr.).

„MENOTYRA“, Lietuvos Mokslų akademijos mokslinis žurnalas, einantis nuo 1994 vietoj 1967-93 leisto tokio pat pavadinimo žurnalo tipo tęstinio mokslinio leidinio, priklausiusio „Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslų darbų“ serijai. Leidžia leidykla „Academia“. Skelbia publikacijas dailėtyros, kinotyros, muzikologijos, teatrologijos klausimais. Redaguoja redakcinė kolegija: pirmininkas A. Gaižutis. Tiražas 400 egz.

MĖNRAŠTIS, mėnesinis leidinys.

„EL MERCURIO“ („Mercurijus“), Čilės dienraštis, einantis nuo 1827 Santjage. Seniausias laikraštis, leidžiamas ispanų kalbą vartojančiose šalyse. Tiražas 1996 – 120 000/290 000 egz.

Tokių pat pavadinimu leidžiami laikraščiai Valparaise (nuo 1827, tir. 25 000 egz.), Antofagastoje (nuo 1906, tir. 10 000 egz.) ir Kalamoje (nuo 1968, tir. apie 7000 egz.).

„MERDEKA“ („Laisvė“), Indonezijos nepriklausomas dienraštis, einantis nuo 1945 Džakartoje. Tiražas 1996 – 140 000 egz.

MERKELIS Aleksandras (1907 01 24 Mikaičių k., Gruzdžių vls., Šiaulių aps. – 1994 01 11 Niujorke, JAV), žurnalistas, rašytojas. Mokėsi Žagarės „Saulės“ progimnazijoje, 1925 baigė Šiaulių gimnaziją, 1925-32 Kauno un-te studijavo lietuvių ir rusų literatūrą bei pedagogiką.

1931-34 vertėsi žurnalistika. 1936 buvo spaudos b-ės „Pažanga“ sekretorius, 1936-40 – jaunlietuvių leidinio „Vadovas“ redaktorius, 1937 – Eltos vidaus informacijos skyriaus redaktorius, 1938-39 – Prezidento A. Smetonos asmens sekretorius, 1939 04 13–11 02 – dienr. „Lietuvos aidas“ vyr. redaktorius, pradėjęs leisti „Lietuvos aidą“ vakarinę laidą. 1941-42 dirbo Studijų Biure ir paruošė dokumentinį veikalą apie Raudonąjį terorą Lietuvoje 1940 06 15–1941 06 27. 1944 emigravo į Vakarų, nuo 1949 gyveno JAV. Spauddoje reikėsi nuo 1924 ir bendradarbiavo per 50 laikraščių ir žurnalų, daugiausia rašė kultūros klausimais.

1945 Hanau lietuvių stovykloje pradėjo leisti „Radijo žinias“, virtusias „Informaciniu biuleteniui“, rotatoriumi spausdintą 20 p. savaitr. „Lietuvių žinios“. 1945 Fuldos lietuvių stovykloje suorganizavo spaustuveje spausdinamą savaitr. „Mūsų viltis“, 1946 Visbade-no stovykloje redagavo savaitr. „Lietuvių tremtinių žinios“. 1947, 1948 ir 1949 redagavo „Mūsų kalendorių“ ir 1948 leidinį apie Vydūną. A. Merkelio pastangomis 1946 05 11–12 Hanau buvo sušauktas pirmasis tremties lietuvių žurnalistų suvažiavimas, kuris jį išrinko v-bos viršininku; 1947 Šveinfurte antrajame žurnalistų suvažiavime išrinktas Lietuvos žurnalistų s-gos pirminku.

Išspausdino knygas „L. Giros bibliografija“ (1929), „J. Jablonskis“ (1930), „M. Valančiaus paaugusių žmonių knygelė“ (1930), „Vaižgantika“ (1931), „Du garsieji žemaičiai“ (1931), „Juozas Tumas-Vaižgantas“ (1934), „Antano Smetonos tautinės ideologijos bruožai“ (1937), „Antanas Smetona – Nepriklausomos Lietuvos kūrėjas ir vadas“ (1938). Parašė monografijas apie Vydūną (1948), A. Smetoną (1964), V. Kudirką (1989), taip pat pjesių.

„MERKIO KRAŠTAS“, Varėnos rajono laikraštis, leidžiamas nuo 1946 gruodžio 30 Varėnoje. Iki 1950 buvo Varėnos apskrities laikraštis, 1950-90 – LKP Varėnos raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1990 – nepriklausomas laikraštis. Steigėja ir leidėja UAB „Merkio kraštas“. 1947 ėjo dukart-triskart per savaitę, 1948-50 – savaitraštis, 1951 – dukart-triskart per savaitę, 1952-61 – dukart, 1962-79 – triskart, nuo 1980 – dukart per savaitę. Iki 1962 balandžio 21 vadinosi „Tarybinis bal-

sas“, nuo 1962 04 23 – „Raudonoji vėliava“, nuo 1988 Nr.93 – „Merkio kraštas“. Redaktoriai: J. Paukštytė (1947), I. Steponavičius (1947-48), B. Daktariūnas (1948-53), K. Laužikas (1953-56), J. Dzienajevičius (1956-62), D. Jankauskas (1962-70, žr.), J. Rumša (1970-73), J. Biekša (1973-89), I. Matulevičienė (1990-95), A. Tendzegolskis (nuo 1995). Tiražas 1974 – 3000 egz., 1987 – 8900 egz., 1997 – 2300 egz.

MERKYS Vytautas (g. 1929 05 05 Čivuose, Kupiškio vls.), istorikas, lietuvių spaudos tyrinėtojas, humanitarinių mokslų habil. daktaras (nuo 1969), profesorius (1991), Lietuvos MA akademikas (1990). 1951 baigė Vilniaus un-tą. 1953 pradėjo dirbti Istorijos in-te; nuo 1972 buvo sektoriaus, nuo 1979 skyriaus vadovas. 1986-87 – Ekonomikos in-to Liaudies ūkio ir ekonominės minties istorijos skyriaus vadovas, 1987-92 – Istorijos in-to direktorius. Nuo 1992 – šio in-to vyr. mokslinis bendradarbis.

Parašė veikalus „Liudvikas Janavičius“ (1964), „Vilniaus miesto istorija“ (su kitais, 1968), „Simonas Daukantas“ (1972, 1991), „Draudžiamosios lietuviškos spaudos kelias, 1864–1904“ (1994), „Knygnešių laikai, 1864–1904“ (1994) ir kt. Parengtų knygų „Vilniaus universiteto istorija“ (1976-77, T. 1-2), „Lietuvos mokyklos ir pedagoginės minties istorijos bruožai“ (1983) ats. redaktorius.

„MERKURIJUS“, laikraštis vartotojams, komersantams ir visuomenei, ėjęs 1990-94 Vilniuje. Skelbė rašinius, atspindinčius vartotojų interesus, prekybos darbo praktiką. Įsteigė ir redagavo J. Zinkevičius. Tiražas 1990 – 13 600 egz., 1994 – 5000 egz.

„MES!“, specialus dvisavaitis leidinys (laikraštis) jaunimui, leistas 1990-94 Vilniuje. Pirmieji du numeriai išėjo kaip specialus dienraščio „Lietuvos rytas“ (žr.) priedas jaunimui. Rašė jaunimo buitines, kultūros, politikos, meno ir kt. temomis. Įsteigė ir leido UAB „Lietuvos rytas“. Redaktoriai: V. Rachlevičius (1990-91, žr.), R. Karmazaitė (1992-93, žr.), V. Mizaras (1993-94). Tiražas 1990 – 30 000 egz., 1993 – 12 400 egz., 1994 – 7200 egz.

„IL MESSAGGERO“ („Šauklys“), Italijos nepriklausomas dienraštis, einantis nuo 1878 Romoje. Vienas įtakingiausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 260 000 egz.

MEŠČERIAKOVAS Vasilijus (1909 02 12 Jekaterinovkoje, Kuibyševo srityje, Rusijoje – 1980 05 31 Vilniuje), žurnalistas. 1937 baigė Kuibyševo pedagoginį in-tą. Nuo 1928 buvo spaudos darbuotojas. 1952-55 – laikr. „Sovetskaja Litva“ redaktoriaus pavaduotojas, 1955-70 – šio laikraščio redaktorius. Parašė dokumentines apysakas „Kovos puslapiai“ (1961), „Žygdarbio pėdsakais“ (1968; abi su I. Kašnickiu).

MEŠKAUSKAS Kostas (1906 12 03(11 20) Plungės aps. – 1932 08 03 Palangoje), pedagogas, žurnalistas. 1928 Lietuvos un-te baigė filosofijos mokslus, dirbo Ukmergės ir Kauno gimnazijose. Iki 1932 buvo žurnalų „Pavasaris“, „Vairas“ ir „Fiziškas auklėjimas“ sekretorius. Priklausė Lietuvos žurnalistų s-gai.

„MEŠKERIOTOJAS“, mėnesinis žurnalas apie žuklę geluose vandenyse ir jūroje, einantis nuo 1995 spalio Kaune. Steigėja ir leidėja UAB „Vainagis“. Redaktorius R. Kažimėkas. Tiražas 1995 – 4000 egz., 1997 – 14 000 egz.

METAFORA (gr. metaphora – perkėlimas), stiliaus figūra (tropas), vaizdingas perkeltinės reikšmės žodis, pasakymas, paslėptas palyginimas, pagrįstas faktiškai nesusijusių, bet panašių savybių turinčių daiktų, reiškinių gretinimu, tapatinimu. Konstrukcija vienanarė; tai, kas lyginama, dažnai neįvardijama, atspėjama iš konteksto, pvz.: „Užmigo žemė. Tik dangaus / Negėsta akys sidabrinės“ (Maironis). Metafora, būdama tarsi su-trauktas, labai kompaktiškas palyginimas, teikia kalbai daug vaizdingumo, didina išraiškumą, nes pavadinamo ir įvardijimo pamatu imamo dalyko panašumas gali remtis įvairiausiai, kartais net netikėtais bruožais. Padeda įtaigiai sukurti vaizdus, pvz.: „padangių ašaros“, „negėsta akys sidabrinės“. Kartais atskiras kūrinys ar autorius turi savą metaforą, tik tam kūriniui ar autoriui būdingą metaforų visumą. Savitos metaforų rūšys – katachrezė (priešingų, nesuderinamų sąvokų jungimas), parafrazė (žr.) ir prozopopėja (žr.).

„METAI“, Lietuvos rašytojų s-gos mėnraštis, leidžiamas nuo 1991 Vilniuje vietoj 1942-90 ėjusio žurnalo „Pergalė“ (žr.). Spausdina grožinės literatūros ir eseistikos kūrinius, literatūros kritikos straipsnius. Vyr. redaktoriai: J. Aputis (1991-94), D. Mušinskas (nuo 1994, žr.). Tiražas 1991 – 15 500 egz., 1997 – 2000 egz.

METMENYS, kokio nors kūrinio, straipsnio, televizijos ar radijo laidos apmatai, pagrindiniai bruožai, projektas.

„METMENYS“, JAV lietuvių literatūros, meno, sociologijos ir politikos (kūrybos ir analizės) žurnalas, einantis nuo 1959 Čikagoje. Įsteigė „Santaros-Šviesos“ federacija. Leidėjas – „Metmenų“, „AM and M Publications“ (Algimanto Mackaus ir „Metmenų“) bendrovė. Spausdina straipsnius istorijos, literatūros, politikos, sociologijos, kultūros, visuomenės gyvenimo klausimais, grožinės literatūros kūrinius, jaunųjų lietuvių dailininkų darbus. Iki 1996 redagavo V. Kavolis (žr.). Redakcijos bendradarbiai: E. Aleksandravičius, A. T. Antanaitis, L. Donskis, M. Drunga, A. M. Jurašienė, Z. Katiliškienė, V. Kelertienė, A. Landsbergis, I. Gražytė, I. Meras, A. Mickūnas, R. Misiūnas, K. Ostauskas, A. Staknienė, D. Šatas, R. Šilbajoris, V. Trumpa, B. Vaškelis, T. Venclova, A. Zalatorius, K. P. Žygas. Per metus išeina 2 (dažniausiai 192 p.) numeriai. Tiražas 1985 – 700 egz.

METODAS (gr. methodes – kelias į ką nors), reiškinių tyrimo, pažinimo būdas; tikslo siekimo, veikimo būdas, veiklos tvarka, sąmoningai naudojama kokiam nors tikslui pasiekti. Žurnalistikoje norimam tikslui pasiekti paprastai taikomi 3 pagrindiniai metodai: tikrovės atspindėjimas, jos tyrinėjimas ir analizavimas. Rinkdamas duomenis ir faktus, juos apibendrinamas, analizuodamas ir vertindamas, žurnalistas pasi-telkia įvairius tikrovės pažinimo metodus, tarp jų bendramokslinius (stebėjimą, eksperimentą, analizę, sintezę, indukciją, dedukciją, analogiją, palyginimą) ir

specialiuosius – sociologinę apklausą (anketavimą, interviu), psichologinį stebėjimą, ekonominę analizę, dokumentų studijavimą, žurnalistinių eksperimentą. Nuo pasirinkto informacijos rinkimo ir tyrinėjimo metodo, nuo sumanaus jo taikymo daug priklauso žurnalisto darbo sėkmė, jo kūriniių įtaigumas ir veiksmingumas. Renkantis metodą, būtina paanalizuoti metodo ir tikslo optimalaus ryšio rodiklius aiškumo, patikimumo, patogumo, ekonomiškumo ir kitais atžvilgiais.

METONIMIJA (gr. metonymia – vardo pakeitimas), stiliaus figūra (tropas), perkeltinės reikšmės pasakymas – vienos sąvokos pakeitimas kita, pagrįstas tuo, kad tomis sąvokomis nusakomi objektai yra iš esmės susiję su kitu kaip dalis su visuma, priežastis ir pasekmė, vidus ir išorė, veikėjas ir veiklos rezultatas, vieta ir joje vykęs įvykis ir pan.: „deklamuoti Maironį“ vietoj „deklamuoti Maironio kūrybą“.

Dėl metonimijos yra atsiradusios kai kurios perkeltinės žodžių reikšmės: galva – „protas“, „kišenė“ – išteklius, „kryžius“ – vargas, rūpestis. Individualus, dažniausiai grožinės literatūros kūriniams būdingas toks reikšmės pavartojimas sudaro poetinę metonimiją. Metonimijos padeda išryškinti vaizduojamojo daikto esminius bruožus.

Metonimija susijusi su antonomazija (gr. antonomasia – tikrinio vardo pavartojimas bendrinio žodžio reikšme ar atvirkščiai) ir sinekdocha (žr.).

METRANPAŽAS (pranc. metteur en pages), spaustuvinio rinkinio laužytojas arba raidžių rinkėjų vadovas, kontroliuojantis laužymą. Taip pat žr. Laužytojas.

METRAŠTIS, METININKAS, paprastai kartą per metus išeinantis leidinys, skelbiantis mokslo ar kitų organizacijų darbo rezultatus arba apžvalginės (kronikinės, statistinės, bibliografinės ir pan.) informacijos.

„**MYANMA ALIN**“ („Nauja Mianmaro šviesa“), Mianmaro (Birmos) rytinis dienraštis, einantis nuo 1914 Rangūne birmiečių k. 1963-93 vadinosi „Loketha Pyithu Nayzin“ („Darbo žmonių laikraštis“). Leidžia Naujiųjų ir periodinės spaudos kompanija. Tiražas 1996 – 400 000 egz.

Nuo 1963 leidžiamas šis dienraštis ir anglų k. „The New Light of Myanmar“, tiražas 66 000 egz.

MIANMARAS (BIRMA), Mianmaro Sąjunga (Pietryčių Azija), nepriklausoma nuo 1948, gyventojų – 45,56 mln. (24 vieta pasaulyje), beraščių – 19,4 proc., sostinė – Rangūnas, oficiali kalba – birmiečių.

XIX a. anglų valdomoje šalyje buvo platinami Anglijoje išleisti periodiniai leidiniai. 1886 pasirodė pirmasis Mianmare spausdinamas laikraštis – anglų dienr. „Guardian“ („Sargas“). O 1889 Rangūne ėmė eiti ir laikr. birmiečių k. „Hanthawaddy“ („Hantavadiš“, pagal vietovės pavadinimą). 1914 Rangūne pradėtas leisti dienr. „Myanma Alin“ („Nauja Mianmaro šviesa“), einantis iki šių dienų (žr.). 1980 buvo leidžiama apie 20 periodinių leidinių.

Per metus išleidžiama apie 1500 knygų. Išėina 2 dienraščiai, tiražas 466 000 egz. (10 egz. 1000 gyv.). Svarbiausi laikraščiai: „Myanma Alin“ (žr.), „The New Light of Myanmar“ („Nauja Mianmaro šviesa“, eina

nuo 1963 anglų k., tir. 66 000 egz.), „Myawaddy Journal“ („Miaavadžio laikraštis“, nuo 1989, tir. 15 000 egz.), žurnalai: „Guardian Magazine“ („Sargo žurnalas“, eina nuo 1953 anglų k., tir. 15 000 egz.), „Do Kyaung Thar“ („Mūsų studentas“, nuo 1963, tir. 18 000 egz.), „Moethaukpan“ („Aušra“, nuo 1980 birmiečių ir anglų k., tir. 44 000 egz.), „Ngwetaryi Magazine“ („Sidabrinis žurnalas“, nuo 1961, tir. 15 000 egz.), „Shetho“ („Pirmyn“, nuo 1962 birmiečių ir anglų k., tir. 36 000 egz.), „Shwe Thway“ („Vaikų leidinys“, nuo 1989, tir. 164 000 egz.).

Mianmaro informacijos agentūra MNA (žr.) įsteigta 1963.

Radijas veikia nuo 1946, yra 3,58 mln. radijo imtuvų (82 imt. 1000 gyv.). Televizijos programos reguliariai transliuojamos nuo 1980, yra 88 000 televizorių (2 tel. 1000 gyv.). R ir TV kontroliuoja vyriausybė (įsteigta valstybinė kompanija).

Dokumentinio kino filmai pradėti kurti 1914, kai buvo įsteigta kino firma „Myanmar film Company“. v.u.

MICHELSONAS (iki 1911 **Michalkevičius**) **Stasys** (1881 12 13 Palėvenės dvare, Kupiškio vls., Panevėžio aps. – 1973 09 24 Bostone), JAV lietuvių spaudos ir visuomenės veikėjas. Studijavo Rygos politechnikos institute. 1906 išvyko į JAV. 1908 su J. Gegužiu nusipirko laikr. „Keleivis“ ir iki 1945 buvo jo leidėjas ir redaktorius. 1912-45 paruošdavo kasmet ir „Keleivio“ kalendorių.

Išspausdino „Lietuvos respublikos istorija nuo 1905 revoliucijos iki šių dienų“ (1921). Išleido JAV lietuvių istorijos veikalą „Lietuvių išėivija Amerikoje 1868–1961“ (1961). Jame nušviečiami tos šalies lietuvių, ypač socialistinės srovės, žurnalistikos leidiniai, reiškiniai, asmenybės.

MICKEVIČIAUS-KAPSUKO PREMIJA, Vinco Mickevičiaus-Kapsuko premija, Lietuvos žurnalistų sąjungos valdybos kasmetinės premijos, skirtos 1964-89 žurnalistams už laikraščiuose ir žurnaluose išspausdintus rašinius, už radijo ir televizijos laidas, už išleistus žurnalistikos kūrinius, straipsnių ir apybraižų rinkinius. Buvo premijuojami atskirų asmenų arba autorių grupės kūriniai. Laureatai skelbti balandžio 7-ąją – V. Mickevičiaus-Kapsuko (žr.) gimimo dieną. Kiekvienam laureatui buvo įteikiamas specialus medalis, atitinkamas raštas ir piniginė premija.

1964 premijas gavo J. Karosas, S. Laurinaitis, A. Marcinkus;

1965 – V. Niunka, G. Zimanas, A. Laurinčiukas, V. Žilinskaitė;

1966 – M. Chienas, G. Galperinas, J. Ragaišis, V. Švanas, R. Rakauskas, A. Sutkus, V. A. Misevičius;

1967 – E. Uldukis, D. Roda, V. Urbonas, A. Grigelis;

1968 – J. Bulota, V. Jasinskas, A. Marcinkevičius, V. Paukštelytė, J. Požėra;

1969 – A. Barauskas, B. Dačiulis, M. Baranauskas;

1970 – P. Želvys, B. Bučelis, J. Meškauskas, Č. Juršėnas, L. Ruikas;

1971 – R. Budrys, V. Miniotas, K. Musnickas, R. Sadauskas;

1972 – A. Judžentis (po mirties), J. Lukoševičius, D. Šniukas;

1973 – V. Andrulis (po mirties), A. Beriozovas,

B. Bratkauskas, P. Grabijolas, A. Kezys, J. Teseckas;
 1974 – F. Butienė, L. Grudzinskas, S. Kriaučiūnas;
 1975 – O. Aleksa, V. Dovydaitis, J. Kundrotas,
 Z. Lapinskas, K. Greblikas, A. Stankevičius;
 1976 – F. Mačianskas, A. Šataila, J. Šiupšinskas;
 1977 – J. Jurevičius, P. Skodžius, B. Šaknys;
 1978 – V. Burbulis, A. Semaška, A. Urbonas;
 1979 – M. Barysas, G. Kazlauskaitė, T. Sakalauskas;
 1980 – A. Strakšys, A. Stuina, L. Vaisbergas;
 1981 – J. Baušys, V. Puplauskis, S. Blėda, A. Naujokaitis;
 1982 – A. Dargis, E. Girčys, V. Žeimantas;
 1983 – R. O. Lazauskaitė, V. Mačiulis, A. Viršulis;
 1984 – R. Cemnolonskis, S. Mockuvienė, A. L. Česnulevičienė;
 1985 – K. F. Fedaravičius, L. Tapinas, V. Žemaitis;
 1986 – K. Bagdonavičius, A. Čaikovskis, V. Koreškovas;
 1987 – K. Adamovič, J. Lenčiauskas, A. Paulius;
 1988 – A. Dulkinas (po mirties), J. Sabalys, J. Stroganovas;
 1989 – V. Katilius, S. Kašauskas.

MICKEVIČIUS Danielius (g. 1937 06 10 Skrebotiškyje, Pasvalio vls.), žurnalistas. 1971 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. Nuo 1962 dirbo žurnalų „Jaunimo gretos“, „Švyturys“ redakcijose. Nuo 1971 iki 1986 – Lietuvos žurnalistų s-gos ats. sekretorius, 1962 ir 1986 – Lietuvos televizijos ir radijo k-to darbuotojas. 1986 įkūrė Lietuvos reklamos agentūrą, 1988-90 buvo Lietuvos kino studijos direktorius, 1990-94 – direktorius leidybai b-vėje „Lituanus“, nuo 1994 – direktorius leidybai „Baltijos spaudos ir prekybos bendrovėje“. Nuo 1991 – Suomijos dienr. „Karjalainen“ korespondentas Lietuvoje. Nuo 1996 – žurn. „Lietuvos bajoras“ redaktorius.
 1993 įkūrė leidyklą „Danielius“. Iš rusų kalbos išvertė 13 knygų.

MICKEVIČIUS Julius (1889 02 13 Medingėnuose, Žarėnų vls., Telšių aps. – 1938 03 08 Čikagoje), JAV lietuvių visuomenės, spaudos veikėjas. 1906 atvyko į JAV. Studijavo Valparaiso un-te. 1913 Čikagoje pradėjo leisti mėnesinį humoro žurn. „Šakė“. 1914 JAV suorganizavo b-vę laisvamanių laikraščiu leisti.

MICKEVIČIUS-KAPSUKAS Vincas (1880 04 07 Būdviečiuose, Vilkaviškio aps. – 1935 02 17 Maskvoje), visuomenės veikėjas, publicistas. 1890-97 mokėsi Marijampolės gimnazijoje. 1988 pašalintas iš Seinų kunigų seminarijos. 1902-04 Berno un-te kaip laisvas klausytojas lankė filosofijos ir polit. ekonomijos paskaitas. 1901-02 Tilžėje dirbo „Ūkininko“ redakcijoje, iki 1902 buvo varpininkas. 1903 įstojo į LSDP. 1904-06 redagavo socialdemokratų žurnalus „Draugas“ ir „Darbininkas“. 1906-07 su kitais redagavo LSDP žurnalus „Naujoji gdynė“ ir „Skardas“. 1913-14 bendradarbiavo bolševikinės krypties laikr. „Vilnis“, buvo idėjinis jo vadovas. 1916-17 redagavo laikraščius „Socialdemokratas“, „Rankpelnis“, „Kova“, žurn. „Naujoji gdynė“. 1918-19 buvo komunistinės Lietuvos laikinosios revoliucinės darbininkų ir valstiečių vyriausybės pirmininkas. 1920-21 Vilniuje redagavo profsąjungų laikr. „Pochodnia“. Nuo 1921 gyveno Maskvoje. 1921-23 reda-

gavo žurn. „Komunaras“. Dirbo komunistinių žurnalų „Komunistas“, „Kibirkštis“, „Balsas“, „Partijos darbas“, „Priekalas“, laikr. „Tiesa“ redakcinėse kolegijose.

Išspausdino knygas „Lietuvos buržuazijos stiprėjimas ir jos reikalų reišėkėjai“ (1914), „J. Biliūno biografija“ (1917), „Lietuvos Bresto taikos derybos“ (1918), „Trumpa LSDP istorija“ (1918-20, 2 d.), „1905 revoliucija Lietuvoje“ (1926), „Pirmoji Gegužės nepriklausomoje Lietuvoje“ (1919-20), „Keturių teismo komedija ir paskutinės valandos“ (1929), užrašų, laiškų ir atsiminimų knygą „Caro kalėjimuose“ (1929; 1975), taip pat knygas „Lietuva“ (1931), „Pirmoji Lietuvos proletarinė revoliucija ir Tarybų valdžia“ (1934; 1958) ir kt. Išleisti „Raštai“ (T. 1-12, 1960-78).

MICIŪDAS Aleksandras Artūras (g. 1931 02 05 Buenos Airėse), žurnalistas. Baigęs gimnaziją, dvejus metus mokėsi žurnalistikos kursuose. Dirbo žinių agentūroje „Talem“, bendradarbiavo laikraščiuose „Laikas“ (Argentina) bei „Tėviškės žiburiai“ (Kanada). Buvo Lietuvai laisvinti k-to pirmininkas ir VLIK'o įgaliotinis. 1955-57 buvo Argentinos lietuvių centro pirmininkas, 1969-76 – Argentinos lietuvių org-jos tarybos pirmininkas. Nuo 1991 vadovauja Lietuvos informacijos biurui Argentinoje.

MICIULIS Virginijus (g. 1961 01 01 Prienų raj. Naujų Vangų k.), žurnalistas. 1979 baigė Prienų vid. m-lą, 1984 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1984-91 dirbo Lietuvos radijo Vaikų ir jaunimo redakcijoje redaktoriumi, 1991-92 – Informacijos redakcijoje vyr. redaktoriumi. 1992-97 buvo Lietuvos radijo direktorius. Nuo 1997 – Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos atstovas spaudai.

MIESTO LAIKRAŠTIS, miesto gyventojams skirtas laikraštis, kuris daugiausia informuoja apie miesto įvykius, rašo politikos, ekonomikos, kultūros, visuomenės gyvenimo klausimais, nagrinėja miesto problemas. Nepriklausomoje Lietuvoje informaciniai laikraščiai ilgiau ar trumpiau ėjo beveik visuose šalies miestuose. Kaune 1919 buvo leidžiamas savaitr. „Kauno žodis“ (žr.), 1925-26 – dienr. „Kauno naujienos“ (žr.), 1930 – „Vakarinis laikraštis“. Tiesa, dauguma kituose miestuose leistų laikraščių atspindėjo ne tik miesto, bet ir apskrities, miesto apylinkių gyvenimą (pvz., 1923-28 leistas savaitr. „Šiaulių naujienos“ vadinosi „Šiaulių miesto ir apylinkės laikraščiu“). Todėl juos galima laikyti ir apskričių laikraščiais (žr.). Miestų ir apskričių laikraščiais vadinosi ir 1941 įsteigti laikraščiai „Panevėžio tiesa“ bei „Raudonoji vėliava“ (Šiauliuose), o nuo 1945 – dienr. „Tarybų Lietuva“ (Kaune). Kaip miesto laikraštis 1945 pradėjo eiti „Tarybinė Klaipėda“. 1950 viduryje sudarius Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Vilniaus sritis, „Raudonoji vėliava“ ir „Tarybinė Klaipėda“ tapo miestų ir sričių laikraščiais, o vietoj dienr. „Tarybų Lietuva“ pradėtas leisti miesto ir srities laikr. „Kauno tiesa“. Vilniuje 1952 buvo įsteigtas srities ir miesto dienr. „Raudonoji žvaigždė“ (žr.). 1953 panaikinus sritis, pastarąjį dienr. leidimas buvo nutrauktas, o kiti 3 laikraščiai tapo miestų dienraščiais. Vėliau, 1958, buvo įsteigtas Vilniaus miesto vakarinis dienr. „Vakarinės naujienos“ (žr.), o 1963 kaip Panevėžio miesto dienr. ėmė eiti 1950-62 leistas miesto ir rajono

laikr. „Panevėžio tiesa“. Šiuos visus 5 miestų laikraščius leido LKP miestų k-tai ir šių miestų Darbo žmonių deputatų t-bos.

1990 atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, buvo tebeleidžiami miestų laikraščiai (kai kurie pakeistais pavadinimais) „Kauno diena“ (žr.), „Šiaulių naujienos“ (žr.), „Vakarinės naujienos“, taip pat Alytaus miesto ir rajono laikr. „Alytaus naujienos“ (žr.), Marijampolės rajono ir miesto laikr. „Naujasis kelias“, kurį 1992 pakeitė krašto (dabar apskrities) laikr. „Suvalkietis“ (žr.). Pradėjo eiti ir nauji miestų laikraščiai. Druskininkuose 1989 pasirodė savaitr. „Druskininkų savaitė“, kurį 1991 pakeitė „Druskonis“ (žr.), Neringoje 1989-92 ėjo laikr. „Neringa“ (žr.). 1990 Kaune pradėtas leisti savivaldybės laikr. „Kauno laikas“, kurį 1995 pakeitė „Garsas“ (žr.), Marijampolėje – „Sūduva“ (žr.), Vilniuje – nepriklausomas savaitr. „Vilniaus laikraštis“ (žr.). 1991 buvo įsteigti miestų laikraščiai „Vakarinis Kaunas“ (žr.), „Palanga“ (žr.), „Vakarinė Palanga“ (žr.), „Panevėžio savaitė“ (žr.), 1992 Alytuje – laikraštis „Ramovė“ (žr.), Šiauliuose – savaitraštis „Savivaldybės žinios“ (žr.), 1993 Vilniuje – savaitr. „Vilniaus tribūna“ (žr.), 1994 Ukmergėje – savaitr. „Ukmergės diena“ (žr.), Vilniuje – „Sostinės žodis“ (žr.), Palangoje – „Mūsų Palanga“ (žr.), 1995 Kaune – dienraštis (iš pradžių savaitraštis) „Laikinoji sostinė“ (žr.), Visagine – savaitraštis rusų k. „Visaginas“ (žr.). Kai kurių miestų laikraščių leidimas vėliau nutrūko, tačiau dauguma jų eina kaip nepriklausomi leidiniai, o vienas kitas – kaip miesto savivaldybės laikraštis. Beveik visus juos leidžia uždarosios akcinės bendrovės. V.U.

MIEŽELAITIS Eduardas (1919 10 03 Kareiviškyje, Pakruojo vls. – 1997 06 06 Vilniuje), poetas. 1939-41 studijavo teisę Kauno ir Vilniaus un-tuose. 1940-41 buvo laikr. „Komjaunimo tiesa“ redaktorius. Karo metais – karo korespondentas 16 lietuviškojoje divizijoje. 1946 – žurn. „Jaunimo gretos“ redaktorius; dirbo žurn. „Žvaigždutė“ redakcijoje, Grožinės literatūros leidykloje. 1954-59 – Lietuvos rašytojų s-gos sekretorius, 1959-70 – pirmininkas.

Pirmuosius eilėraščius išspausdino 1935. Išleido poezijos rinkinius „Lyrika“ (1943), „Tėviškės vėjas“ (1946), „Pakilusi žemė“ (1951), „Dainų išausiu margą raštą“ (1952), „Broliškoji poema“ (1954), „Mano lakštingala“ (1956), „Svetimi akmenys“ (1957), „Žvaigždžių papėdė“ (1959), „Saulė gintare“ (1961), „Žmogus“ (1961), „Autoportretas. Aviaeskizai“ (1962), „Atogrąžos panorama“ (1963), „Lyriniai etiudai“ (1964), „Naktiniai drugiai“ (1966), „Čia Lietuva“ (1968), „Horizontai“ (1970), „Gintaro paukštė“ (1972), „Mūza ir upėtakis“ (1984), „Duona ir žodis“ (1986), „Saulės vėjas“ (1995) ir kt. Parašė eilėraščių ir eiliuotų pasakojimų vaikams, išvertė į lietuvių k. užsienio rašytojų poezijos ir prozos kūrinių. Išleisti „Raštai“ (T.1-8, 1982-85).

MIGLINAS Simas (g. 1907 04 29 Skrantone, JAV), žurnalistas. 1931 baigė S. Daukanto mokytojų seminariją Kaune. 1931-34 studijavo Vytauto Didžiojo un-to Humanitarinių mokslų fak. 1944 pasitraukė į Vokietiją.

Spaudoje bendradarbiavo nuo 1924. Rašė į leidinius „Lietuvos aidas“, „Mūsų Vilnius“, „Trimitas“, „Ūkininko patarėjas“. Pasirašinėdavo St. Mingaila, S. Tyla, A. Rigmantas. Redagavo leidinius: 1933 –

žurn. „Vienybė“, 1938-39 – laikr. „Naujoji Spaktyva“. 1940 sausio mėn. leido ir redagavo dienr. „Vakarinės naujienos“, 1941-44 – laikr. „Tėvynė“ (nuo 1942 vadinosi „Tėviškė“). 1944 redagavo Tėvynės apsaugos rinktinės leidinį „Lietuvos gynėjas“. Nuo 1950 leido ir redagavo laikr. „Tremtis“, vadovavo knygų leidyklai „Tremtis“, kurioje išleido V. Mykoliaičio-Putino, I. Šeiniiaus, V. Alanto, R. Spalio, J. Savickio, V. Kudirkos, K. Barėno, J. Remeikos kūrinių.

Išleido knygas „Neapkenčiamo žmogaus užrašai“ (1947), „Pavergtoji Lietuva“ (1958), „Lietuva sovietinės agresijos dokumentuose“ (1959).

MIKALAUSKAS-ANTALKIS Pranas (g. 1923 12 23 Antalkių k., Vilkijos vls., Kauno aps.), spaudos darbuotojas. Mokėsi „Aušros“ gimnazijoje. Dirbo Vilkijos rajono laikr. „Komunizmo vėliava“ redakcijoje, nuo 1963 iki 1991 – Vilkijos profesinėje technikos mloje. Šioje mokykloje įsteigė kraštotyros muziejų, vadovavo kraštotyryninkams. Bendradarbiavo pokarinėje pogrindžio spaudoje (laikr. „Rūpintojėlis“ ir kt.), nuo 1978 redagavo pagrindinį laikr. „Katakombos“ (žr.), nuo 1990 leido ir redagavo almanacho pobūdžio leidinį „Katakombos“ (žr.).

Išspausdino dokumentinių apybraižų apie N. Reichą, B. Šo, J. Tysliavą, S. Šimkų, I. Buniną, O. Milašų, V. Šiugždinį, pagrindinės spaudos leidėjus. Parašė romanus „Sutemų sklidinios akys“, „Šventovė, aprengta šerkšnu“, „Žaibas liūtyje“, „Sidabražolių vestuvės“, monografiją apie Vydūną „Nepažįstamasis Vydūnas“, apsakymų, legendų („Žaibams susikryžiavus“, „Odisėjas ieško nemirtingumo“, 1991). 1995 išleido O. Milašiaus veikalo „Apokalipsės pranašavimai“ fragmentus su komentarais pavadinimu „Trečdalis atskilusio Mėnulio virš Lietuvos“.

MIKALAUSKAS (Barnabas) Ignas (1911 01 02 Puodžių k., Pasvalio vls., Biržų aps. – 1996 06 29 Toronte, Kanadoje), kunigas, žurnalistas. 1924-34 mokėsi Pasvalio gimnazijoje ir Saleziečių kolegijoje. 1942 baigė teologijos mokslus Sienos un-te Italijoje. 1946 išvyko į JAV. 1955-57 buvo Lietuvių žurnalistų s-gos Niujorko skyriaus pirmininkas.

Nuo 1936 rašė religinėmis, visuomeninėmis ir kultūrinėmis temomis įvairiuose leidiniuose. 1948-50 buvo „Lietuvių žinių“ redaktorius, 1955-57 – vienas iš laikr. „Darbininkas“ redaktorių. Išspausdino knygą „Kelios mintys žurnalistui“ (1956).

MIKALČIUS Raimundas (g. 1943 04 10 Raseinių aps.), žurnalistas. 1961 baigė Raseinių vid. m-lą, 1974 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1967-77 dirbo Kelmės rajono laikr. „Komunistinis žodis“ skyriaus vedėju, 1977-87 – ats. sekretoriumi, 1987-90 – redaktoriaus pavaduotoju. Nuo 1990 – Kelmės rajono laikr. „Bičiulis“ vyr. redaktorius, UAB „Roseba“ vadovas.

MIKALIUKAS Stasys (1914 03 27(14) Bijeikių k., Skaisgirio vls.), žurnalistas. Mokėsi Telšių ir Kauno gimnazijose. Porą metų studijavo ekonomiką Vytauto Didžiojo un-te. Žurnalistinį darbą pradėjo 1931 „Naujojo žodžio“ b-vėje kaip „Dienos naujienų“ korespondentas. Bendradarbiavo „Dienoje“, „Mūsų rytojui“, „Lietuvos keleivyje“, „Literatūros naujienose“. Nuo

1937 – nuolatinis „Lietuvos žinių“ korespondentas Kaune. Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys.

MIKELIS Antanas (g. 1934 02 11 Raseinių aps. Girkalnio vls. Želmenų k.), žurnalistas. 1955 baigė Raseinių gimnaziją, 1967 – Vilniaus aukštąją partinę m-lą. Dirbo Raseinių rajono komjaunimo k-te skyriaus vedėju, pirmuoju sekretoriumi. Bendradarbiavo Raseinių rajono laikr. „Naujas rytas“, buvo šio leidinio redakcijos literatūrinio skyriaus neetatinis vedėjas. 1967 pradėjo dirbti savaitr. „Agitatorius“ redakcijoje, buvo žurn. „Laikas ir įvykiai“ redakcijos skyriaus vedėjas. 1970 išvyko dirbti į Radviliškio rajono laikr. „Komunizmo aušra“ redakciją. Buvo redaktoriaus pavaduotojas, 1975-95 – šio laikraščio, 1989 pavadinto „Mūsų kraštas“, redaktorius. Nuo 1995 – neetatinis politikos apžvalgininkas, turi šiame laikraštyje nuolatinę skiltį.

1991-96 išleido 6 „Radviliškio anekdotų“ knygeles, humoreskų knygą „Patarimai norinčioms ištėkėti“, rengė „Radviliškio kalendorių“.

MIKLAS (Miklaševičius) Kęstutis Kostas (g. 1922 07 06 Raseinių aps. Varlaukio vls. Lybiškių k.), inžinierius, žurnalistas, JAV lietuvių visuomenės veikėjas. 1941 baigė Kauno „Aušros“ berniukų gimnaziją ir įstojo į Vilniaus un-tą bei Teatro dramos studiją. 1943-44 buvo Vilniaus liaudies ansamblio administratorius.

1949 atvyko į JAV. Baigė Niujorko un-to Adelfų kolegijoje mechaninę inžineriją. Dalyvavo JAV lietuvių visuomeninėje veikloje. Nuo 1970 buvo VLIK'o tarybos narys. Nuo 1967 – JAV lietuvių bendruomenės tarybos narys, nuo 1997 – lietuvių žurnalistų sąjungos valdybos pirmininkas.

Aktyviai bendradarbiauja JAV lietuvių spaudoje, nuo 8-ojo dešimtmečio dirba daugelio išėivijos leidinių akredituotu korespondentu prie Jungtinių Tautų Organizacijos.

MIKOLAINIS Petras (1868 05 26 Čižiškiuose, Vilkaiviškio aps. – 1934 01 07 Niujorke, JAV), knygnešys, knygų leidėjas, žurnalistas. Nuo 1886 platino draudžiamą lietuvių spaudą. 1890 M. Noveskio pavarde Tilžėje suorganizavo uždraustos spaudos platinimo tinklą, įsteigė sandėlių-parduotuvę. Už šią veiklą buvo išsiųstas iš Prūsijos. 1896 išvyko į JAV. 1902-03 redagavo laikr. „Vienybė lietuvininkų“. 1903-13 buvo imigracijos inspektorius ir vertėjas.

Spaudoje bendradarbiavo nuo 1886. Rašė į „Varpą“, „Ūkininką“, „Žemaičių ir Lietuvos apžvalgą“, „Lietuvos žinias“, „Vilniaus žinias“, „Viltį“ ir kt. leidinius. Pasirašinėdavo įvairiais slapyvardžiais. Parašė anglų kalbos gramatiką (1904), elementorių (1907). Išleido V. Kudirkos (1895-99), A. Kriščiukaičio (1895), L. Eremino (1902) knygų. Vienas iš V. Kudirkos raštų leidėjų (1909).

MYKOLAITIENĖ Eleonora (g. 1930 08 25 Kaune), žurnalistė. 1954 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistiką. 1950-52 dirbo laikr. „Lietuvos pionierius“ redakcijoje lit. darbuotoja. 1952-58 buvo žurn. „Žvaigždutė“ skyriaus vedėja, 1958 – žurn. „Moksleivis“ skyriaus redaktorė, 1958-66 – laikr. „Vakarinės naujienos“ kultūros skyriaus vedėja, 1966-91 – žurn. „Kultūros barai“ ats. sekretorė. Rašė moksleivių auk-

lėjimo, motinos ir vaiko, moterų gyvenimo temomis, paskelbė straipsnių kaimo kultūros klausimais.

MYKOLAITIS Leopoldas (g. 1927 01 02 Joniškėje, Šiaulių aps.), žurnalistas. 1955 baigė Vilniaus pedagoginio in-to Istorijos fak., įgydamas istorijos mokytojo specialybę. 1945 pradėjo dirbti laikr. „Komjaunimo tiesa“ redakcijos mokyklų skyriuje. 1949-52 redagavo laikr. „Lietuvos pionierius“. 1954 atkūrė žurn. „Genys“ ir iki 1957 buvo jo redaktorius. 1957-59 dirbo Lietuvos radijo ir televizijos k-to pirmininko pavaduotoju televizijos reikalams, 1962-64 buvo Lietuvos kino studijos direktorius. 1959-62 redagavo žurn. „Moksleivis“, 1965-71 buvo šio žurnalo vyr. redaktoriaus pavaduotojas. 1972-90 dirbo žurn. „Komunistas“ redakcijoje skyriaus vedėju. 1991-92 redagavo „Žurnalistų žinias“. 1990 prie Lietuvos žurnalistų s-gos subūrė Vilniaus žurnalistų veteranų „Sinjorų“ klubą, yra šio klubo v-bos pirmininkas.

Parašė straipsnių, humoreskų, pasakų.

MYKOLAITIS-PUTINAS Vincas (1893 01 06 Piliškėse, Marijampolės aps. – 1967 06 07 Kačerginėje), poetas, rašytojas. 1915 baigė Seinų kunigų seminariją, 1915-17 studijavo Petrogrado dvasinėje akademijoje, 1918-23 – Fribūro ir Miuncheno un-tuose. 1922 suteiktas filosofijos daktaro vardas. 1923-40 dėstė literatūrą Kauno un-te. 1928 gavo profesoriaus vardą. 1924-32 redagavo žurn. „Židinys“, 1938 – žurn. „Dienovidis“. 1935 oficialiai atsakė kunigystės. 1933-37 buvo Lietuvos rašytojų d-jos pirmininkas, 1940-54 – Vilniaus un-to profesorius, 1945-46 – lietuvių literatūros in-to direktorius. Lietuvos Mokslų akademijos akademikas (nuo 1941).

Eilėraščius spausdinti pradėjo 1911. Išleido eilėraščių ir poemų rinkinius „Kunigaikštis Žvainys. Raudoni žiedai“ (1916), „Raštai“ (1921), „Tarp dviejų aušrų“ (1927), „Keliai ir kryžkeliai“ (1936), „Sveikinu žemę“ (1950), „Poezija“ (1956), „Būties valanda“ (1963), „Langas“ (1966), dramas „Žiedas ir moteris“ (1926), „Valdovas“ (1930), „Daktaras Gervydas“, „Skalvių mergelė“ (1960), romanus „Altorių šešėly“ (1933, 3 d.), „Krizė“ (1937), „Sukilėliai“ (1957, 1 d., 1967, 2 d.), lit. kritikos rinkinį „Literatūros etiudai“ (1937), studijas „Naujoji lietuvių literatūra“ (1936, T. 1), „Vydūno dramaturgija“ (1935), „Pirmoji lietuviška knyga“ (1948), „Adomas Mickevičius ir lietuvių literatūra“ (1955). Išvertė užsienio rašytojų ir poetų kūrinių. Išleisti „Raštai“ (T. 1-10, 1959-69), „Poezija“ (T. 1-2, 1973).

MIKOLIŪNAS Algirdas (g. 1949 07 22 Ukmergės aps. Taujėnų vls. Užupušių k.), žurnalistas. 1969 baigė Vilniaus kultūros m-loje bibliotekininko specialybę, 1982 – Vilniaus aukštąją partinę m-lą.

Žurnalistinį darbą pradėjo 1969 Anykščių rajono laikr. „Kolektyvinis darbas“ redakcijoje. 1971-83 dirbo laikr. „Komjaunimo tiesa“ korespondentu, žurnalų „Žemės ūkis“ ir „Komunistas“ redakcijose, Lietuvos radijo propagandos vyr. redakcijos vyresn. redaktoriumi. 1984-96 buvo laikr. „Vakarinės naujienos“ politikos skyriaus korespondentas. Daugiausia rašo vidaus ir užsienio politikos, kaimo temomis.

MIKROFILMAS (gr. mikros – mažas + angl. film – plėvelė), dešimtis, šimtus kartų sumažinta dokumen-

tų, rankraščių, knygų, piešinių, brėžinių fotokopija fotografinėje arba kino juostoje.

MIKROFILMAVIMAS, mikrokopijavimas, reprografijos būdas: spaudinių, meno kūrinių, brėžinių, rankraščių, dokumentų sumažintų kopijų (mikrofilmų) gaminimas fotografuojant (filmuojant). Sumažina informacijos laikmenos tūrį apie 200 kartų. Dar mikrografuojama ir mikrofilmuojama 16, 35, 70 mm pločio fotografinėse ir kino juostose, įmontuotame į perforacinę kortą filme. Mikrografuojama fotoaparatu (originalas ir filmas nejudą), mikrofilmuojama kino kamera (originalas ir filmas visą laiką slenka). Mikrofilmai ryškinami, montuojami, dauginami. Mikrofilmai saugykloje randami pagal tam tikrą paieškos sistemą, kurios kodai sužymimi jau fotografuojant, filmuojant. Mikrofilmai skaitomi optiškai padidinti skaitymo aparatuose, nukopijuoti fotografiniame arba paprastame (elektrofotografija) popieriuje. Mikrofilmavimas leidžia vietoj retų didelės vertės originalų naudotis mikrofilmais.

MIKROFONAS (gr. mikros – mažas + phōnē – garsas), garso perdavimo per atstumą elektrinis prietaisas, verčiantis garso virpesius elektros impulsais. Naudojamas kalbai, muzikai įrašinėti į magnetinę juostą studijoje ir už jos ribų arba tiesiogiai transliuoti į eterį. Žurnalistų reportažiniuose magnetofonuose dažniausiai naudojamas elektrodinaminis mikrofonas.

MIKROKASETĖ (gr. mikros – mažas + pranc. cassette – dėžutė), diktofono kasetė, mažesnė už įprastą kompaktiškąją, maždaug degtukų dėžutės dydžio; mažų matmenų dėžutės pavidalo įtaisas magnetinei juostai laikyti bei vartoti.

MIKŠAS Jurgis (1862 03 18 Virkytuose, Šilutės aps. – 1903 05 01 Labguvoje), spaustuvininkas, žurnalistas, Mažosios Lietuvos veikėjas. 1875-78 mokėsi Tilžės gimnazijoje. 1883 Ragainėje mokėsi raidžių rinkėju. Redagavo žurn. „Aušra“: 1883 Nr. 2-4 ir 1885 Nr. 9–1886 Nr. 4. 1884-85 redagavo laikr. „Niamuno sargas“, 1885-86 savo spaustuviėje jį leido.

Rašė į „Aušrą“, jos kalendorius, „Lietuviškąjį balsą“. Parengė ir atskirai išspausdino leidinius „Prospektas Auszra“ (1884), „Niamuno sargo Lietuviszkos Kalendros“ (1885), „Įstatai Lietuviszkos Draugystės Byrutės“ (1885), „Trumpas Atsisaukimas“ (1886), „Atsiliepiamas ant pono Jankaus užpuolimo visuotiniame susiėjime lietuviszkos draugystės Byrutės“ (1886). 1996 apie jį išleista D. Kauno knyga „Aušrininkas“.

MIKŠERIS (angl. mixer – maišytuvas), elektroninis įrenginys, kuriuo galima reguliuoti įvairių garso ir vaizdo šaltinių proporcijas. Garso mikšeriu sumuojama keletas garso kanalų, reguliuojamas atskirų šaltinių garso lygis, išryškinamas vienas ar kitas garsas, instrumentas, atlikėjas. Vaizdo mikšeriu galima palengva pereiti nuo vieno vaizdo prie kito, vienu metu įvairiomis proporcijomis rodyti keletą vaizdų, kurti specialius efektus.

MIKŠYS Zenonas Jonas (g. 1935 06 23 Skiemonių miestelyje), žurnalistas. Mokėsi Šiaulių J. Janonio, Šeduvos, Anykščių vid. m-lose. Studijavo Vilniaus un-te

lietuvių kalbą ir literatūrą, žurnalistiką. Į spaudą pradėjo rašyti dar būdamas moksleivis. Bendradarbiavo tuometiniuose moksleivių ir jaunimo periodiniuose leidiniuose, Šiaulių miesto laikr. „Raudonoji vėliava“, Šiaulių srities laikraštyje, Šeduvos, Radviliškio rajonų laikraščiuose. Dirbo Anykščių rajono laikr. „Kolektyvinis darbas“ redakcijoje, laikr. „Tiesa“ redakcijos pramonės skyriuje. Nuo 1965 – Lietuvos radijo Informacijos redakcijos redaktorius, korespondentas. Rengia įvairios tematikos interviu, reportažus, korespondencijas.

MIKŠYTĖ-BERIOZVIENĖ Irena (g. 1927 11 21 Kaune), muzikologė, žurnalistė. Baigė Vilniaus 2-ąją mergaičių gimnaziją. Studijavo Vilniaus un-te chemiją. 1953 baigė Vilniaus valst. konservatoriją. 1953 pradėjo dirbti Lietuvos radijo k-te. Vadovavo muzikinių laidų redakcijai, surengė pirmąjį Radijo lietuviškų dainų konkursą. 1957, įsikūrus televizijai, buvo paskirta atsakingąja muzikinių laidų redaktore, rengė ir vedė muzikines laidas „Tonika“. Periodiniuose leidiniuose spausdino apybraižas, recenzijas, tekstus dainoms, sukūrė V. Baumilo operos „Paskenduolė“ libretą (pagal A. Vienuolį).

1967 pradėjo dirbti žurn. „Kultūros barai“ muzikos skyriaus redaktore. Šio žurnalo redakcijoje dirbdama beveik 20 metų, parašė daug aktualių straipsnių ir apybraižų, paskelbė atskirų Lietuvos rajonų bei miestų muzikinio gyvenimo ir jo istorijos apžvalgų.

Sukūrė dokumentinių filmų „Kūrinio gimimas“ (apie kompozitorių E. Balsį), „Maestro“ (apie K. Petrauską), „Dainos sparnais“ (skirtas Lietuvos dainų šventėms), „Jaunųjų balsai“ (apie jaunus Operos ir baleto teatro artistus) scenarijus. Lietuvos žurnalistų s-gos ir Lietuvos kompozitorių s-gos narė.

MIKŠYTĖ Danutė (g. 1931 06 27 Širvintose), radijo ir televizijos žurnalistė. 1954 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1954-57 mokytojavo Pasvalio vid. m-loje. 1957 pradėjo dirbti Lietuvos radijo muzikos redakcijoje. Rengė muzikines laidas kaimui, mėgėjų koncertus, muzikines apybraižas apie atlikėjus. Nuo 1964 iki 1991 dirbo Lietuvos televizijos muzikos redakcijoje. Rengė laidą „Šiokiadieniai ir šventės“. „Telefilme“ sukūrė muzikinių filmų „Dainuoja liepaitės“ ir „Jojau aš per girią“ (apie „Armonikos“ ansamblį) scenarijus. Padėjo kurti videofilms.

MIKŠTAS Juozas (g. 1913 03 31(18) Švenčionių aps. Dūkšto vls. Bėgūnų k.), žurnalistas. Nuo 1930 korespondencijas, eilėraščius, prozos kūrinius spausdino Vilniaus spaudoje – „Vilniaus rytojui“, „Jaunimo drauge“, „Vilniaus aušroje“. 1934 lenkų okupacinės valdžios suimtas, kankintas. Bendradarbiavo leidiniuose „Mūsų Vilnius“, „Trimitas“, „Pavasaris“, „Karys“, „Savaitė“, „Kuntaplis“. 1944 pasitraukęs į Vokietiją, rašė į laikraščius „Lietuvių žodis“, „Mintis“, „Tėviškės garsas“, „Žiburiai“, „Skautų aidas“, žurn. „Žingsniai“. 1947 atvyko į Australiją. Buvo aktyvus „Australijos lietuvių“, „Tėviškės aidų“ bendradarbis. Rašo į JAV lietuvių spaudą. Mėgiamiausi žanrai – humoreska, reportažas, apybraiža.

MIKUTA Algimantas (g. 1943 05 13 Mažeikiuose), poetas, vertėjas, spaudos darbuotojas. 1960 baigė Ma-

žekių vid. m-lą, 1960-64 studijavo Kauno politechnikos in-te, 1965-69 – Vilniaus un-te. 1967-72 dirbo žurn. „Nemunas“ redakcijoje literatūros skyriaus vedėju, 1972-82 – Lietuvos rašytojų s-gos Kauno skyriaus literatūrinio konsultantu, 1982-88 – šio skyriaus ats. sekretoriumi. Nuo 1991 – žurn. „Nemunas“ vyr. redaktorius.

Išleido 9 poezijos knygas, tarp jų: „Paukščių žemė“ (1968), „Ašmenys“ (1970), „Švytuoklė“ (1978), „Žalios vyšnios“ (1981), „Apuoko valanda“ (1984). Išvertė R. Gamzatovo knygą „Mano Dagestanas“, Č. Aitmatovo „Ešafotas“, M. Bulgakovo „Meistras ir Margarita“, B. Pasternako „Daktaras Živago“.

„MYLĖK TĖVYNĘ“, Lietuvos partizanų laikraštis, ėjęs 1946-47. Leido Merkio partizanų rinktinės štabas. Redagavo A. Ramanauskas (Vanagas). Išėjo apie 100 numerių.

MILIAUSKAS Romanas (g. 1947 12 15 Vilkaviškio raj. Garšvinių k.), filologas, žurnalistas, humanitarinių mokslų daktaras. 1971 baigė Vilniaus un-te lietuvių kalbą ir literatūrą. 1985-88 studijavo Aukštojoje politikos m-loje Prahoje, ten apgynė disertaciją. 1970-71 dirbo savaitr. „Kalba Vilnius“ redaktoriumi, 1971-72 – biuletenio „Naujos knygos“ ats. redaktoriumi, 1972-73 – Vilniaus kuro aparatūros g-los laikr. „Darbininko garbė“ korespondentu. Nuo 1988 buvo žurn. „Laikas ir įvykiai“ (nuo 1990 – „Pasaulis“) vyr. redaktorius, 1992-95 – Lietuvos Respublikos Seimo pirmininko pavaduotojo padėjėjas, nuo 1995 – Užsienio reikalų ministro atstovas spaudai, diplomatinės tarnybos darbuotojas. Daugiausia rašo tarptautinių santykių, užsienio politikos ir politinės kultūros temomis.

„MILICIJOS ŽINIOS“, informacinis laikraštis, ėjęs 1922-23 Kaune. Leido ir redagavo Vidaus reikalų m-jos Piliečių apsaugos departamentas. Spausdino dokumentus, reglamentuojančius administracinę tvarką, informavo apie nusikalstamumą, rašė apie milicijos pareigūnų darbą. Bendradarbiavo A. Bajoras, K. Bajoras, A. Kubilius, J. Navakas, J. Šulginas ir kt. Spausdino Š. Levi spaustuvė Kaune. 1924 vietoj „Milicijos žinių“ pradėta leisti žurn. „Policija“.

MILIEŠKA Mindaugas (g. 1957 05 11 Akmenės raj. Alkiškių k.), žurnalistas. 1981 baigė Vilniaus un-te žurnalistiką, 1986 – žurnalistikos studijas Leningrado aukštojoje partinėje m-loje.

1975-79 dirbo Akmenės rajono laikr. „Vienybė“ redakcijoje korektoriumi, korespondentu, 1979-81 – laikr. „Tiesa“ kurjeriu, išleidėju, užsienio skyriaus korespondentu. 1981-88 – Šiaulių rajono laikr. „Leninietis“ redaktoriaus pavaduotojas, redaktorius. 1988-90 buvo LKP CK spaudos sektoriaus instruktorius ir konsultantas, 1990-96 – savaitr. „Bičiulystė“ redaktoriaus pavaduotojas. 1991 taip pat dirbo ir Rusijos agentūros „Interfax“ korespondentu Lietuvoje, 1993-95 buvo savaitr. „Europos lietuvis“ redaktorius. Nuo 1996 – žurn. „Aljansas“ skyriaus redaktorius. Rašo politinio gyvenimo, ekonomikos, verslo temomis.

MILIUŠIS Jonas (g. 1914 09 04 Čikagoje, JAV), žurnalistas. 1921 atvažiavo į Lietuvą. Mokėsi Raseinių ir Jurbarko gimnazijose. Nuo 1939 studijavo Kauno ir

Vilniaus un-tuose ekonomiką. 1931 pradėjo bendradarbiauti Lietuvos spaudoje. Buvo dienr. „Lietuvos žinios“ korespondentas, rašinius spausdino dienr. „Vakarai“, laikraščiuose „Lietuvos ūkininkas“, „Ūkininko patarėjas“, kituose periodiniuose leidiniuose. 1940-41 – Lietuvos radijo pranešėjas, 1944-56 – radijo pranešėjas, Lietuvos kino studijos vyr. redaktorius, Lietuvos radijo literatūros ir meno laidų redaktorius. 1957-74 dirbo savaitr. „Kalba Vilnius“ redakcijoje: buvo lit. darbuotojas, meno skyriaus redaktorius, 1959-68 – leidinio redaktorius. Rašė kino, radijo ir televizijos teorijos, istorijos bei praktikos klausimais. Sukūrė dokumentinių filmų scenarijų, išvertė grožinės literatūros kūrinius.

MILIŪTĖ Rita (g. 1968 05 27 Kretingoje), radijo žurnalistė. Nuo 1986 su pertraukomis studijavo Vilniaus un-te žurnalistiką. 1988-89 dirbo laikr. „Žalioji Lietuva“ redakcijoje, Sąjūdžio informacijos agentūroje, 1989-90 buvo dienr. „Respublika“ reporterė. Nuo 1990 – radijo „Amerikos balsas“ lietuvių tarnybos korespondentė Lietuvoje, nuo 1996 – ir radijo stoties „M-1“ Žinių tarnybos vadovė. Rengia laidas ir interviu įvairiomis šalies politikos, ekonomikos, visuomenės gyvenimo temomis.

MILIUVIENE-BLAŽYTĖ Laima (g. 1948 12 01 Švenčionių aps. Meironių k.), žurnalistė. 1966 baigė Ignalinos 1-ąją vid. m-lą, 1978 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1966-69 dirbo Švenčionių rajono laikr. „Žvaigždė“ redakcijoje mašininke, korespondente. 1969-78 buvo Kėdainių elektros aparatūros g-los kontrolierė, kadru inspektorė, 1978-91 – laikr. „Kėdainių garsas“ ats. sekretorė, redaktoriaus pavaduotoja. Nuo 1991 – Ignalinos rajono laikr. „Nauja vaga“ redakcijoje: buvo skyriaus vedėja, nuo 1992 – laikraščio vyr. redaktorė.

MILKEVIČIŪTĖ Giedrė (g. 1950 05 30 Kaune), žurnalistė. 1967 baigė Kauno 1-ąją vid. m-lą, 1972 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. Nuo 1972 dirba laikr. „Vakarinės naujienos“ redakcijoje. Rašo kultūros, sveikatos, turizmo, politikos temomis. Rašinių taip pat išspausdino leidiniuose „Jainimo gretos“, „Švyturys“, „Darbas ir poilsis“, „Politika“, „Pasaulis“, „Kinas“, „Gairės“, „Literatūra ir menas“ ir kt.

MILKOVAITIS Karolis (g. 1915 03 28 Pilviškiuose, Vilkaviškio aps.), žurnalistas. 1941-44 mokėsi Kauno suaugusiųjų in-te. 1936-38 tarnavo Lietuvos kariuomenėje, 1940-44 dirbo Kauno miesto priešgaisrinėje apsaugoje. 1944 pasitraukė į Vokietiją, vėliau išvyko į JAV. Čikagoje baigė technikos m-lą ir technikos in-tą. Buvo Lietuvių tautinės s-gos Čikagos skyriaus pirmininkas, 1976-87 – Lietuvos šaulių s-gos tremtyje pirmininkas.

Spaudoje bendradarbiauja nuo 1932. 1943-44 buvo žurn. „Policija“ ugniagesybos skyriaus redaktorius. Gyvendamas Vokietijoje, rašinius skelbė karo pabėgėlių stovyklose leistuose leidiniuose. Nuo 1987 redaguoja žurn. „Pensininkas“, yra dienr. „Draugas“ išlaidų renginių k-to vicepirmininkas. Nuo 1970 Lietuvių žurnalistų s-gos narys, nuo 1991 – Centro v-bos vicepirmininkas, 1995-97 buvo pirmininkas.

Išleido eilėraščių rinkinius „Ledinės kregždės“

(1983), „Saulėteklių upės“ (1984), „Akimirku amžinybės“ (1991), romaną „Slibinų miške“ (1991).

„MILLIYET“ („Tauta“), Turkijos dienraštis, einantis nuo 1950 Stambule. Įtakingas nuosaikios liberalinės pakraipos laikraštis. Leidžia savaitinį priedą – žurnalą „Milliyet Aktüallite“ („Tautos aktualijos“). Tiražas 1996 – 550 000 egz.

MILUKAS Antanas (1871 06 13 Šeštokuose, Krosnos vls. – 1943 03 19 Niujorke, JAV), kunigas, spaudos darbuotojas, publicistas. 1890-91 mokėsi Seinų kunigų seminarijoje. Ten leido rankraštinius slaptus laikraščius „Knapt“ ir „Visko po biskį“. Už draudžiamą lietuvišką veiklą pašalintas iš seminarijos. 1891-92 dirbo ir bendradarbiavo žurn. „Varpas“, rašė į „Ūkininką“. 1892 išvyko į JAV. 1892-93 redagavo savaitr. „Vienybė lietuvininkų“, 1897-98 – „Garsas Amerikos lietuvių“, 1898–1906 – žurnalus „Dirva“ ir „Dirva-Žinynas“ (1903-04), 1903-42 – leidinį „Žvaigždė“. Studijuodamas Friburėje, 1901-02 redagavo (kartu su J. Tumu-Vaižgantu) žurn. „Tėvynės sargas“. Periodikoje ir knygoje („Lietuviškas albumas“, 1898-1900; „Pirmieji Amerikos lietuvių profesionalai ir kronika“, 1929; „Aušros“ 40 m. sukaktuvėse“, 1923; „Spaudos laisvės ir Amerikos liet. organizuotės sukaktuvės“, 1926, 1930, ir kt.) paskelbė naujų duomenų apie pirmuosius ir kitus JAV lietuvių periodikos leidinius, knygas, spaudinius, jų platinimą, autorius. Išleido (daugiausia kartu su J. Pranaityte) per 100 knygų. Pasirašinėjo Dzūkelių, Antanulio, kitais slapyvardžiais.

B.R.

MINIATIŪRINIS LEIDINYS, mažo formato leidinys. Jo dydis pagal standartuose nustatytas normas neturi būti didesnis kaip 100×100 mm.

MINGĖLA Vladas (1905 11 01(10 19) Snovske, Ukrainoje – 1977 04 29 Bostone, JAV), žurnalistas. Mokėsi Radviliškio vid. m-loje, 1936 baigė Švietimo m-jos bibliotekininkų kursą. Nuo 1939 Vytauto Didžiojo un-te studijavo ekonomiką, Politinių ir socialinių mokslų in-te – administraciją. Iki 1940 bendradarbiavo daugelyje periodinių leidinių.

1944 pasitraukė į Vokietiją. 1945-47 Niurnberge ir Ansbache redagavo „Tremtinių balsą“ ir „Žinių biuletenį“. 1947 atvykęs į JAV, gyveno Filadelfijoje, Bostone. Rašė į leidinius „Draugas“, „Naujienos“, „Dirva“, „Darbininkas“, „Vienybė“, „Karys“. Tyrinėjo Lietuvos žurnalistikos istoriją, paskelbė šia tema straipsnių. Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos centro v-bos vicepirminkas, vienas iš Detroito skyriaus steigėjų, iki 1977 v-bos narys. 1962 išleido kun. A. Miluko monografiją.

MINIONAS (pranc. mignon – mažytis), spaustuvinis šriftas, kurio kegelis 7 punktai (2,63 mm). Taip pat žr. Kolonelis.

MINIOTAS Vytautas (g. 1928 02 22 Vieکشniuose), žurnalistas. 1963 baigė Vilniaus un-te žurnalistiką. Spaudoje dirba nuo 1946. 1949-50 redagavo Raseinių ir Biržų aps. laikraščius „Stalinietis“ ir „Biržiečių tarybinis žodis“. 1947-50 buvo laikr. „Tiesa“ korespondentas Raseinių ir Tauragės, Biržų ir Pasvalio apskrims. 1950-74 dirbo „Tiesos“ redakcijoje. 1974-88 redagavo dvisavaitį žurn. „Laikas ir įvykiai“. 1989-92 –

žurn. „Lietuvos ūkis“ redakcijos darbuotojas.

Išspausdino 8 apybraižų knygas: „Šiaurės Atlante“ (1958), „Pamaro žmonės“ (1959), „Mūsų dienų žmonės“ (1961), „Audrų keliais“ (1963), „Žvejai išplaukia į jūrą“ (1966), „Atsargiai, Balfas“ (1973), „Kai jauti draugo petį“ (1974), „Žmogus, žemė, metai“ (1980). Parašė knygutę teisėsaugos klausimais „Teismas eina“ (1960), drauge su S. Bistricku – kelionių apybraižų knygą „40 000 kilometrų“ (1962). Bendradarbiauja Lietuvos laikraščiuose bei žurnaluose, spausdina publicistinius straipsnius. 1971 paskirta V. Mickevičiaus-Kapsuko premija.

MINIUS Jonas (1895 09 27(15) Zarasų aps. Eglaitės viensėdyje – 1951 06 11 Vilniuje), rašytojas, žurnalistas. 1913 įstojo į Odesos karo m-lą, paskui išėjo savanoriu į frontą. Nuo 1918 gyveno Rusijoje ir bendradarbiavo laikraščiuose „Krasnaja gazeta“, „Severnaja komuna“ bei RKP(b) lietuvių sekcijų Centro biuro laikr. „Raudonoji vėliava“. 1922 grįžo į Lietuvą. 1924 buvo Tauragės burmistras. 1923-24 bendradarbiavo „Socialdemokrate“, „Žiezirboje“, „Mūsų fronte“, 1925-27 – „Darbininke“ ir „Ryte“. 1929 buvo laikr. „Momentas“ redaktorius, 1930 – „Šiaurės Lietuvos“ administratorius, 1931 – „Suvalkiečio“ korespondentas. Vėliau rašė į leidinius „Mūsų laikraštis“, „Šaltinis“, „Sekmadienis“, „Ūkininkas“ ir kt. Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys. Pokario metais dirbo Lietuvos Mokslų akademijos Centrinėje bibliotekoje.

Išleido romaną „Moterys, kurios mane bučiauvo“ (1936), poezijos rinkinį „Gyvenimas be kaukės“ (1933).

D.Š.

„**MINJU CHOSON**“ („Demokratinė Korėja“), Korėjos Liaudies Demokratinės Respublikos dienraštis, einantis nuo 1945 Pchenjane. Leidžia Korėjos Aukščiausis liaudies susirinkimas ir Administracinė taryba (vyriausybė). Tiražas 1996 – 200 000 egz.

„**MINTIS**“: 1. Visuomenės, politikos ir literatūros žurnalas, leistas 1939-40 Kaune. Leido ir redagavo O. Leonaitė-Kairienė. Propagavo socialdemokratų idėjas, gynė socialinį teisingumą, demokratijos principus. Bendradarbiavo A. Bulota, K. Bielinis, Č. Danys, J. Jurginis, St. Kairys, L. Purėnienė, P. Šcepavičius ir kt. Spausdino „Raidės“ spaustuvė Kaune. Išėjo 16 numerių.

2. Lietuvių karo pabėgėlių laikraštis, leistas 1946-49 Memingeno stovykloje (Vakarų Vokietija). Nuo 1946 vasario iki gegužės ėjo kaip dvisavaitis laikraštis, gegužės-lapkričio mėn. – kaip dienraštis (pirmasis lietuviškas Vokietijoje), vėliau – tris kartus per savaitę leidžiamas laikraštis. 1946-49 leido ir redagavo J. Vasaitis, nuo 1949 balandžio – V. Meškauskas. 1949 liepos 15 „Mintis“ susijungė su laikr. „Mūsų kelias“ (žr.) ir ėjo pavadinimu „Lietuvis“ (1949-50, žr.). Išėjo 592 „Minties“ numeriai.

„**MINTIS**“, leidykla, veikianti nuo 1949 Vilniuje. 1949-64 vadinosi Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla. Leidžia kultūrologinio pobūdžio literatūrą, filosofijos, ekonomikos, teisės pasaulinio ir nacionalinio palikimo kūrinius, raštijos paminklus, informacinius leidinius, meno albumus.

Direktoriai: J. Pajaujnis (1949-58), T. Butkus

(1958-69), S. Bautrėnas (1969-76), A. Garliauskas (1976-84), Z. Maliukevičius (1984-92), K. Trečiakauskas (1992), H. V. Parulskis (1992-93), V. Visockas (nuo 1993). Vyr. redaktoriai: B. Fogelevičius (1949-54), M. Požarskas (1954-56), T. Butkus (1956-58), A. Jablonskis (1959-68), J. Vaitkus (1968-75), M. Pagirys (1975-84), E. Juškys (1984-89).

Leidžia knygų serijas „Iš Lietuvos filosofijos palikimo“, „Teisinės minties palikimas“, „Iš Lietuvos ekonominės minties palikimo“, „Iš filosofijos palikimo“. Išleido V. Šilo, H. Samboros „Mažosios Lietuvos kultūros pėdsakai“ (1990), T. Narbuto „Lietuvių tautos istorija“ (1992), A. Astiko „Lietuvos ordina ir medaliai“ (1993), M. Gimbutienės „Senovinė simbolika lietuvių liaudies mene“ (1994).

MINUSKULAI (lot. minusculus – labai mažas), mažosios raidės (dažniausiai senovės graikų ir lotynų rašto).

MINUSKULĖ, mažųjų raidžių raštas, kuriame ir didžiosios raidės užrašomos mažosiomis.

„MIRAŽAI“, iliustruotas dvisavaitis laikraštis (iki 1992 – savaitraštis) jaunimui, einantis nuo 1991 kovo Kaune. Rašo visuomenės gyvenimo, kultūros ir kt. temomis. Steigėja ir leidėja A. Barzdžiaus personalinė įmonė. Redaktorės: J. Radzevičienė (1991-94), J. Barzdžiuvienė (nuo 1994). Tiražas 1991 – 25 000 egz., 1997 – 8800 egz.

Nuo 1994 leidžiamas dvisavaitis laikr. „Miražai moterims ir merginoms“ (redaktorė J. Barzdžiuvienė, tir. 14 000 egz.).

„THE MIRROR“ („Veidrodis“), D. Britanijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1903 Londone ir Mančesteryje. Iki 1985 vadinosi „Daily Mirror“. Vienas populiariausių šalies laikraščių; nepriklausomas, skirtas platiesiems visuomenės sluoksniams. Spausdina daugiausia sensacinio, bulvarinio pobūdžio rašinius, trumpus vedamuosius, apžvalginius ir informacinius straipsnius su ryškiomis antraštėmis. Daugiau kaip du trečdalius dienraščio ploto užima iliustracijos ir reklamos bei skelbimai. Tiražas 1996 – 2,5 mln. egz.

Nuo 1963 leidžiamas sekmadieninis laikr. „Sunday Mirror“ („Sekmadienio laikraštis“), pakeitęs nuo 1915 ėjusį populiarių (iki 6 mln. egz. tiražu) sekmadieninį laikr. „Sunday Pictorial“ („Sekmadienio iliustruotas žurnalas“). Tiražas 1996 – 2,9 mln. egz.

MIRSKIS Michailas (g. 1930 03 10 Berizino m., Baltarusijoje), filologas, žurnalistas. 1953 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. 1949-55 dirbo laikr. „Molodiož Litvy“ redakcijoje, 1955-76 – laikr. „Komjaunimo tiesa“ lit. darbuotoju, skyriaus vedėju, rusiškojo leidinio vyr. redaktoriaus pavaduotoju. 1976-91 buvo žurn. „Laikas ir įvykiai“ (vėliau pavadinto „Pasaulis“) rusiškojo leidinio redaktorius, 1992-95 – laikr. „Golos Litvy“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas. Nuo 1995 – laikr. „Lietuvos Jeruzalė“ vyr. redaktorius.

Pagrindinės kūrybinės temos – socialinio vystymosi problemos.

MISEVIČIUS Vytautas Albertas (1924 02 12 Joniškėlyje – 1994 04 28 Vilniuje), rašytojas, žurnalistas. Nuo 1944 iki 1953 dirbo įvairių laikraščių redakcijose,

1953-69 ir 1976-83 – žurn. „Švyturys“ redakcijoje. 1991-92 buvo žurn. „Švyturys“ priedo vaikams „Švyturiukas“ vyr. redaktorius.

Kūrinius pradėjo spausdinti 1945. Išleido apybraižų rinkinius „Ryškosios pėdos“ (1955), „Vienuolyno požemio vaiduokliai“ (1959), „Vėjas nuo marių“ (1963), „Žmonės praranda rojų“ (1964), „Gyvosios legendos“ (1965), „Slaptas girios takas“ (1983), apybraižų rinktinę „Žvaigždės gęsta auštant“ (1977), apsakymų rinkinius „Granatos sprogsta vidurnaktį“ (1964), „Makaronda-anikonda“ (1969), „Geltonas gaidys“ (1974), „Linksmieji Pamažupiai“ (1982), „Margos istorijos“ (1984), apsakų ir apsakymų rinkinius „Dviese ant šiaudinio stogo“ (1980), „Karalienės Barboros juokdarys“ (1980), „Šūvis“ (1992), istorines nuotykinės apsakas „Kryžiuočio kapas“ (1966), „Čičinskas“ (1968), „Naktis tamsi buvo“ (1975), apsakas „Nuodėmingi angelai“ (1962), „Vampyrų maištas“ (1963), romanus „Vaikelio Kukoriaus nutikimai“ (1976), „Meškų akademija“ (1978), „Jaunasis pagonis“ (1983), „Tėviškėlė dega“ (1985), 12 įvairių žanrų knygelių vaikams. Sukūrė libretą operetei „Kriminalinė novelė“ (1967), scenarijų dokumentiniam filmui „Kryžiaus šešėlyje“ (past. 1962).

„MISIJOS“, iliustruotas mėnesinis misijų žurnalas, leistas 1930-40 Kaune bei Marijampolėje (1931, Nr. 2-12). Leido Tėvai jėzuitai. Pasakojo apie misijų sąjungos veiklą, bažnyčių problemas misijų kraštuose, apie stabmeldžių tikėjimą, papročius, misionierių darbą įvairiose pasaulio šalyse. Bendradarbiavo P. Beleckas, S. Jakubėnas, J. Kubilius, V. Kropas, A. Liauksminas, T. Smilgevičius ir kt. Redagavo A. Biliūnas, R. Blažys, J. Bružikas, J. Paukštys. Spausdino „Spindulio“ spaustuvė Kaune. Tiražas apie 15 000 egz. Išėjo 128 numeriai. G.B.

„MISIONIERIŲ BENDRADARBIS“, Indijos lietuvių saleziečių laikraštis, nereguliariai leistas nuo 1948 Lakhimpure. Redaktorius-leidėjas kun. J. Svirnelis.

„MIŠENJ“ („Taikins“), mėnesinis leidinys (laikraštis) rusų kalba, leistas 1990-91 Vilniuje. 1990 ėjo kaip savaitr. „Soglasije“ (žr.) priedas. Įsteigė ir leido UAB „Goda“. Spausdino užsienio detektyvus, rašinius apie nusikaltimus, kriminalinę kroniką. Redaktorius N. Šaforenka. Tiražas 1990 – 15 000 egz. Išėjo 21 numeris.

MIŠKINIS Antanas (1905 02 11 Utenos vls. Juknėnų k. – 1983 12 16 Vilniuje), poetas, pedagogas, spaudos ir radijo darbuotojas. Mokėsi Daugpilio realinėje gimnazijoje, Zarasų vid. m-loje ir Kauno „Aušros“ gimnazijoje. 1934 baigė Kauno Vytauto Didžiojo un-to Humanitarinių mokslų fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. Nuo 1932 mokytojavo Kaune, 1936-40 dirbo Valstybės radiofone redaktoriumi. Antrojo pasaulinio karo metais mokytojavo, 1945-48 – Valst. grožinės literatūros leidyklos redaktorius. 1948 už dalyvavimą pogrindžio veikloje buvo suimtas, nuteistas ir ištremtas į Sibirą. Į Lietuvą grįžo 1956.

Eilėraščius periodinėje spaudoje pradėjo spausdinti 1925, pirmąjį rinkinį („Balta paukštė“) išleido 1928. Kiti poezijos rinkiniai: „Varnas prie plento“ (1935), „Keturi miestai“ (1938), „Eilėraščiai“ (1960), „Arti prie žemės“ (1965), „Dienoraštis“ (1972), „Kle-

vai prie kelio“ (1982). Išėjo rinktinės „Poezija“ (1970, 2 t.), „Iš drobių rašto“ (1975), „Ant Ligajo ežero krašto“ (1980). Išvertė A. Puškino, J. Slovackio, J. Tuvimo, V. Vitmeno kūrinii.

MIŠKINIS Motiejus (1898 01 08 Utenos vls. Juknėnų k. – 1974 03 05 ten pat), pedagogas, vertėjas, literatūros tyrinėtojas. 1927 baigė Lietuvos un-to Humanitarinių mokslų fak. 1924-31 mokytojavo Kaune, Marijampolėje, Raseiniuose. Bendradarbiavo leidiniuose „Piūvis“, „Literatūros naujienos“, „Darbai ir dienos“. Nuo 1931 iki 1936 redagavo žurn. „Šviesos keliai“. 1931-40 dirbo Švietimo ministerijoje. 1941-43 dėstė rusų literatūrą Vilniaus un-te.

Išleido rinkinį „Didžiųjų rašytojų siluetai“ (1936), vadovėlių „Lietuvių literatūra“ (1939, 1 d.). Išvertė I. Bunino, F. Dostojevskio, N. Gogolio, M. Gorkio, L. Leonovo, L. Tolstojaus ir kt. rusų rašytojų kūrinių.

MIŠKINYTĖ Jolanta (g. 1965 05 08 Anykščių raj. Kalvelių k.), žurnalistė. 1988 baigė žurnalistikos studijas Vilniaus un-te. 1988 buvo Vilniaus rajono laikr. „Draugystė“ korespondentė, 1989 – Vilniaus un-to Žurnalistikos katedros jaunesn. mokslinė bendradarbė. 1990 pradėjo dirbti savaitr. „Kalba Vilnius“ redakcijoje: buvo korespondentė, nuo 1996 – ats. sekretorė, nuo 1997 – vyr. redaktorė. Daugiausia rašo radijo ir televizijos temomis.

„**MITAI IR FAKTAI**“, grožinės ir dokumentinės literatūros žurnalas, leistas 1992-93 Vilniuje. Įsteigė ir leido UAB „Žinia“. Redaktorius A. Bučys. Tiražas 1992 – 20 000 egz., 1993 – 6000 egz. Išėjo 5 numeriai.

MITALAS Jonas (g. 1920 02 29 Juškėnuose, Utenos aps.), žurnalistas. 1949 baigė Respublikinę partinę m-lą. 1945-58 dirbo „Valstiečių laikraščio“ redakcijoje (1949-58 – redaktoriaus pavaduotojas). Nuo 1958 iki 1985 dirbo Televizijos ir radijo k-te pirmininko pavaduotoju, vadovavo Lietuvos radijui. Nuo 1959 buvo Lietuvos žurnalistų s-gos valdybos pirmininko pavaduotojas. Išleido apybraižų rinkinius „Suartosios ežios“ (1948, su I. Pikturna), „Ekonomikos kilimo keliu“ (1958, su A. Jonušu).

MITELIS (vok. Mittel – vidurys), spaustuvinis šriftas, kurio kegelis 14 punktų (5,16 mm).

„**MITUVA**“, radijo ir televizijos savaitraštis Jurbarko rajonui, ėjęs 1994-95 Jurbarko. Įsteigė ir leido UAB „Tele SAT pressa“ (Marijampolėje). Redaktorius A. Salyš. Tiražas 1800 egz.

„**MIX**“, muzikinis dvimėnesis žurnalas, leistas 1989-91 Kaune. Pirmaisiais metais vadinosi „Melomanas“ ir ėjo Vilniuje kaip Lietuvos Respublikos mokslinio metodinio kultūros centro leidinys. 1990 leido Kauno jaunimo susivienijimo „Baltica“ reklamos studija, o 1991 – UAB „Kopa“. Vyr. redaktorius V. Mizaras. Tiražas 1989 – 2500 egz., 1991 – 30 000 egz. Išėjo 7 numeriai.

MIZANSCENA (pranc. mise en scena – pastatymas scenoje), aktorių ir rekvizito padėtis scenoje kuriuo

nors vaidinimo metu; TV režisieriaus, operatoriaus ir dailininko su laidos dalyviais surežisuotas išsidėstymas paviljone, matomas TV kameros ieškiklyje ar TV monitoriuje; režisieriaus ir aktorių darbo scenoje (paviljone) rezultatas.

MIZARA Rojus (1895 05 15 Savilionyse, Alytaus aps. – 1967 09 23 Niujorke, JAV), spaudos darbuotojas, publicistas, rašytojas. 1913 atvyko į JAV. Dirbo „Keleivio“, „Kovos“ spaustuvėse, nuo 1919 – dienr. „Laisvė“, 1922-25 – laikr. „Vilnis“ redakcijose. 1927-28 redagavo Argentinos lietuvių laikr. „Rytojus“. 1934-67 buvo laikr. „Laisvė“ vyr. redaktoriaus. 1934-36 redagavo Amerikos lietuvių darbininkų literatūros d-jos žurn. „Šviesa“. Rašė ne tik politinėmis, bet ir įvairiomis kultūros ir žurnalistikos temomis. Išleido publicistikos knygas „Argentina ir ten gyvenantieji lietuviai“ (1928), „Žvilgsnis į praeitį“ (1960), „Apie tave, gimtoji žeme“ (1962) ir kt. Jo romanai („Sliakeris“, 1930, „Povilas Jukna“, 1935, „Ūkanos“, 1938, „Bernardo Gavelio klaida“, 1945) sociologinio, publicistinio pobūdžio. Pasirašinėjo M. Murago, Nadyro, M. Rasodos slapyvardžiais.

B.R.

„**MLADA FRONTA DNES**“ („Jaunimo frontas šiandien“), Čekijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1990 Prahoje. Nepriklausomas jaunimo laikraštis. Tiražas 1996 – 400 000 egz.

MOBILUSIS TELEFONO RYŠYS, ryšio sistema, kurioje teritorija padalijama į daugybę smulkių plotų, kurių kiekvieną aptarnauja sava „bazinė stotis“, perduodanti signalą toliau, į centrinę stotį. Tai leidžia vartotojams vienoje „ląstelėje“ mažos galios radijo signalais susijungti su vietos stotimi, nekludant tuo pačiu dažniu skambintiems kitoje „ląstelėje“. Naudojamos ir analoginės, ir skaitmeninės sistemos. Lietuvoje analoginį NMT („Nordic Mobile Telephone“) standarto mobilių ryšių teikia bendrovė „Comliet“, skaitmeninį GSM („Global system for mobile communications“) bendrovės „Omnitel“ ir „Mobilios komunikacijos“.

A. Mat.

MOCKUVIENĖ Stasė (g. 1931 10 05 Utenos aps., Tauragnuose), žurnalistė. Baigė S. Neries vid. m-lą, 1957 – Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę. Studijuodama pradėjo dirbti „Valstiečių laikraštyje“ korektore, nuo 1957 buvo kultūros skyriaus vedėja, korespondentė. 1984-88 – žurn. „Tarybinė moteris“ vyr. redaktorės pavaduotoja. 1984 apdovanota V. Mickevičiaus-Kapsuko premija.

MODALINIAI ŽODŽIAI (pranc. modal < lot. modus – matas, būdas, nuosaka), žodžiai, kuriais reiškiamas kalbėtojo požiūris į kalbamojo dalyko tikrumą, jo santykį su tikrove. Dažnai tokie žodžiai yra netekę savo pirminės leksinės reikšmės ir nutraukę formaliuosius ryšius (pvz., kaitybės) su savo šaltiniu: aišku, matyt, rodos, tiesa, tikriausiai. Sintaksėje dauguma modalinių žodžių laikoma įterptiniais žodžiais (žr.).

MODELIS (pranc. modele < it. modello < lot. modus – matas, polinkis), originalo atvaizdas, tapatus pasirinktu struktūros lygmeniu arba pasirinktomis funkcijomis;

pavyzdys, pagal kurį gaminama, kuriama, tiriama; dirbtinis daikto (leidinio) atgaminys, panašus į maketą (žr.).

MODEMAS (angl. modem – vertiklis), įtaisas informacijos pavidalui keisti, tinkantis konkrečiai ryšio linijai; moduliavimo ir demoduliavimo įrenginys, verčiantis skaitmeninius signalus į tolydžiuosius ir atvirkščiai. Tolydieji signalai perduodami tolydžiojo ryšio (pvz., telefono) linijomis. Vadinamasis toninis (garsinis) modemas per telefoninio ryšio liniją formuoja garsinio dažnių intervalo signalus. Jis naudojamas interneto (žr.) sistemoje (kompiuterių tinkluose) kompiuterio „kalbai“ išversti į telefono „kalbą“ ir atvirkščiai – telefono „kalbai“ išversti į kompiuterio „kalbą“.

MODERATORIUS (lot. moderator – mažintojas, silpnintojas), prietaisas garsui slopinti, tildyti.

MODULIACIJA (lot. modulatio – ritmingumas, darnumas), aukšto (radijo) dažnio signalo užkodavimas žemo dažnio (perduodamo garso) signalais. Ji būna amplitudinė, dažninė, fazinė, impulsinė. Radiofonijos pradžioje buvo naudojama ir magnetinė moduliacija.

MODULIATORIUS (lot. modulator – laikantysis ritmo), įrenginys, kuris pagal valdymo signalą keičia reguliariojo proceso parametrus, naudojamas radijo siųstuvams, garsiniams filmavimo aparatams.

„MOKESČIAI“, ketvirtinis ekonomikos ir finansų žurnalas, einantis nuo 1996 rugsėjo Vilniuje. Įsteigė ir leidžia UAB „Pačiolis“. Vyr. redaktorius G. Kalčinskas. Tiražas 5000 egz.

„MOKESČIŲ ŽINIOS“, savaitraštis mokesčių mokėtojams, einantis nuo 1997 vasario Vilniuje. Leidžia įmonė „Mokesčių žinios“. Vyr. redaktorius L. Vaitonis. Tiražas 10 000 egz.

„MOKYKLA“: 1. Savaitraščio „Lietuvos ūkininkas“ mėnesinis priedas, ėjęs 1909 02 18–1914 03 25 Vilniuje. Leido F. Bortkevičienė. Nuo 1912 01 – nemokamas „Lietuvos žinių“ priedas, skirtas mokyklų ir mokytojų reikalams. Redagavo K. Gaigalytė. Išėjo 63 numeriai.

2. Mėnesinis pedagogikos ir metodikos žurnalas, leidžiamas nuo 1945 balandžio Vilniuje. Iki 1989 Nr. 4 vadinosi „Tarybinė mokykla“ ir ėjo kaip LTSR švietimo m-jos mėnesinis pedagoginis-metodinis žurnalas, iki 1992 – „Tautinė mokykla“, Lietuvos Respublikos Kultūros ir švietimo m-jos žurnalas. Skelbia mokslinę, metodinę informaciją, straipsnius pedagogikos teorijos ir praktikos klausimais. Vyr. redaktoriai: P. Mikutaitis (1945-51), K. Kedaitis (1951-54), J. Kavaliauskas (1954-61), B. Boreišienė (1961-65, žr.), A. Burokas (1965-72), A. Stundys (1972-88, žr.), P. Lapeikis (1988-92, žr.), E. Tervidyte (nuo 1992, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai R. Meškauskas, N. Vyšniauskienė. Tiražas 1945 – 6000 egz., 1993 – 5700 egz., 1997 – 3500 egz.

„MOKYKLA IR GYVENIMAS“, Lietuvos mokytojų profesinės sąjungos žurnalas, ėjęs 1920-41 Kaune, Šiauliuose (1920-21 Nr. 5). Leido Sąjungos centro v-ba, nuo 1940 birželio (Nr. 5/6) – LTSR švietimo ir

meno darbuotojų profsąjungos centro v-ba. Išleistas vietoj „Beraščio“. Svarstė pedagogikos mokslo, mokyto metodikos, moksleivių auklėjimo, pedagogų profesinio rengimo ir tobulinimo, mokytojų teisių bei atsakomybės klausimus. Bendradarbiavo P. Avižonis, M. Biržiška, V. Čepinskas, T. Ivanauskas, A. Jakučionis, K. Kupčiūnas, Pr. Mašiotas, V. Lašas, J. Puzinas, V. Ruzgas, P. Slavėnas, J. Šliūpas, A. Tamošaitis, M. Vasiliauskas ir kt. Redaktoriai: S. Brašiškis (1920-21), A. Busilas (1921-23, 1934-37), V. Kvieska (1924-29), J. Geniušas (1930-33), J. Lazauskas (1933-34), J. Laužikas (1938-39), J. Ambraška 1939-41. Spausdino Savičio ir Šumausko spaustuvės Šiauliuose, „Varpo“ spaustuvė Kaune. Tiražas 1935 – 600 egz. G.B.

„MOKYKLA IR VISUOMENĖ“, pedagogikos, kultūros ir visuomenės žurnalas, ėjęs 1933-36 Kaune. Leido Lietuvos mokytojų pedagoginė d-ja „Naujoji mokykla“. Ėjo kartą per mėnesį. Pirmąjį numerį (rugsėjo mėn.) išleido P. Augustinaitis, J. Geniušas, A. Purėnas, V. Ruzgas, F. Šinkūnas, J. Žiugžda. Nagrinėjo mokyklų reformos, švietimo sistemos, mokymo metodikos, mokinių estetinio, dorovinio, fizinio auklėjimo klausimus, svarstė šalies ekonomikos, politikos ir kultūros problemas, aptarė naujus mokymo metodus. Bendradarbiavo J. Ambraška, A. Gučas, A. Jakučionis, J. Laužikas, P. Leonas, V. Ruzgas, J. Stankevičius, S. Tarvydas ir kt. Redagavo K. Klimavičius. Spausdino „Žaibo“ spaustuvė Kaune. Išėjo 31 numeris. G.B.

„MOKINIŲ DRAUGAS“, „pirmasai Senapilės moksleivių pirmėivių laikraštis“, ėjęs 1908 01 19–1908 06 Marijampolėje. Leido P. Klimas, J. Papečkys, redagavo P. Klimas. Spausdintas hektografu. Išėjo 14 numerių.

„MOKYTOJAS“, nemokamas „Draugijos“ priedas, ėjęs 1914 Kaune. Leido ir redagavo A. Dambrauskas. Ėjo kartą per mėnesį. Katalikiškos orientacijos žurnalas rašė pedagogikos, didaktikos, psichologijos, mokyto metodikos ir kt. klausimais. Spausdino S. Banaičio spaustuvė Kaune. Išėjo 11 numerių.

MOKOMASIS FILMAS, mokslo populiarinimo kino rūšis; filmas, skirtas iliustruoti ir paaiškinti mokymo programas, disciplinas; savotiška vaizdinė mokymo priemonė.

MOKOMOJI LAIDA, TV programos dalis, kurioje, pasitelkus vaizdo galimybes ir laikantis pedagoginių turinio išdėstymo taisyklių (normų), pateikiama papildomos medžiagos apie mokykloje dėstomas disciplinas; padeda savarankiškai mokytis užsienio kalbų. Kartais transliuojama pamokos metu kaip jos dalis.

MOKOMOJI TELEVIZIJA, televizijos kanalas ar TV programos blokas, kuriame transliuojama mokomosios laidos ir filmai bei kitos mokslo populiarinimo programos.

„MOKSLAS“, mokslinės literatūros leidykla, įkurta 1975 Vilniuje, perėmus dalį leidyklos „Mintis“ (žr.) redakcijų. 1976 prie „Mokslo“ leidyklos prijungta Vyriausioji enciklopedijų redakcija. Leido istorijos, gamtos, technikos, žemės ūkio, medicinos, filologijos mokslų veikalus ir vadovėlius aukštosioms, specialiosioms vi-

durinėms, profesinėms technikos mokykloms, tęstinius mokslo darbų rinkinius, mokslo populiarinimo literatūrą, žodynus, „Lietuviškąją tarybinę enciklopediją“. Per metus išleisdavo apie 260 knygų 2,55 mln. egz. tiražu. Direktoriai: Č. Ladukas (1975-90), Z. Pocius (nuo 1990). Vyr. redaktoriai: J. Vaitkus (1975-85), V. Januškis (1985-91).

1992 leidykla „Mokslas“ buvo sujungta su Valstybine enciklopedijų leidykla (žr.) ir ėmė vadintis Mokslo ir enciklopedijų leidykla, nuo 1997 – Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas (žr.).

„MOKSLAS IR GYVENIMAS“, mėnesinis mokslo populiarinimo ir mokslo istorijos žurnalas, einantis nuo 1957 spalio Vilniuje. Steigėja ir leidėja UAB „Mokslas ir gyvenimas“. Skelbia straipsnius gamtos ir visuomenės mokslų, filosofijos, teisės, medicinos, pramonės, žemės ūkio, transporto, ryšių, kosmonautikos, kultūros, švietimo, kalbos bei literatūros mokslų klausimais, spausdina rašinius iš mokslo bei technikos istorijos, atsiminimus, mokslo ir technikos naujienas. Vyr. redaktoriai: K. Jankevičius (1957-61), J. Karosas (1961-75, žr.), J. Baldauskas (nuo 1975, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai S. Damijonaitienė, R. Gavelis, M. Liugaila, A. Mackevičius (žr.), G. Marengolcas, S. Markelytė (žr.), E. Mickevičienė, V. Rubavičius, A. Semaška (žr.), E. Sliesoriūnienė (žr.), G. Vainauskas (žr.), G. Zolubienė, J. Žalys. Tiražas 1957 – 10 000 egz., 1982 – 185 500 egz., 1993 – 20 200 egz., 1997 – 5000 egz.

„MOKSLAS IR TECHNIKA“, Lietuvos Mokslų akademijos ir Lietuvos inžinierių s-gos mėnesinis žurnalas, einantis nuo 1959 liepos Vilniuje (iki 1962 birželio buvo leidžiamas Kaune). Pakeitė 1958-59 LTSR MT Valst. mokslinio technikos k-to leistą to paties pavadinimo informacinį biuletinį (ats. redaktorius A. Nemura). Iki 1990 ėjo kaip LTSR MA ir Mokslinių-techninių d-jų (1988-89 – Mokslinės-techninės kūrybos d-jų) Lietuvos respublikinės tarybos mėnesinis mokslinis teorinis žurnalas. Leidžia UAB „Mokslas ir technika“. Rašo apie mokslo ir technikos naujoves, kompiuterius ir jų sistemas, Lietuvos mokslininkų darbus ir jų panaudojimą, nagrinėja mokslinio darbo problemas. Vyr. redaktoriai: M. Martynaitis (1959-61), A. Indriūnas (1961-73), J. Laucius (1974-92, žr.), A. Žvirzdinas (nuo 1992, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai J. Astikas, R. Barzda, A. Bručas, A. Čepauskas (žr.), T. Daščiorienė, G. Daugėla (žr.), L. Grabauskas (žr.), R. Kalonaitis (žr.), P. Kasiulis (žr.), R. Krinickaja, P. Krupenkaitė (žr.), A. Liekis (žr.), A. Skrebiškis, A. Stadelninkas, D. Stankevičiūtė, A. Stelmokaitė, J. Teseckas (žr.), V. Urbonas (žr.). Tiražas 1959 – 4000 egz., 1981 – 35 100 egz., 1989 – 25 000 egz., 1993 – 3600 egz., 1997 – 2000 egz.

„MOKSLEIVIS“: 1. JAV lietuvių laikraštis, ėjęs 1912-20 įvairiose JAV vietose, daugiausia Čikagoje ir Bostone. Leido Amerikos lietuvių moksleivių Romos katalikų susivienijimas. Redagavo P. Lapelis, A. Linkus.

2. Moksleivių mėnesinis žurnalas, ėjęs 1935-36 Kaune vietoj uždrausto žurn. „Moksleivių varpai“. Leido Vytauto Didžiojo un-to Studentų varpininkų s-ga. Pirmuosius numerius leido V. Kuraitis (iki Nr. 10). Rašė moksleivijos gyvenimo klausimais, spausdino

mokslo, literatūros, gamtos pažinimo straipsnius, moksleivių kūrinius. Bendradarbiavo J. Būtėnas, K. Čaplinskas, J. Gaigalas, K. Grinius, E. Mieželaitis, K. Jakubėnas, A. Rūkas, J. Vaišnoras, T. Zaleskis ir kt. Redagavo B. Dundulis, V. Kuraitis. Spausdino akc. b-vė „Varpas“ Kaune. Išėjo 21 numeris.

G.B.

3. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos mėnesinis žurnalas moksleiviams, leidžiamas nuo 1958 (su pertrauka 1963-64) Vilniuje. Iki 1990 Nr. 2 ėjo kaip LLKJS (nuo 1989 Nr. 6 – LKJS) CK mėnesinis žurnalas moksleiviams. Leidžia žurnalo „Moksleivis“ redakcija. Vyr. redaktoriai: A. Jonynas (1958-59, žr.), L. Mykolaitis (1959-62, žr.), A. Bernotas (1962), A. Drilinga (1965-66, žr.), V. Bubnys (1966-74, žr.), R. Vanagas (1981-89), A. Zurba (1974-81, nuo 1989, žr.). Minėtini redakcijoje dirbę rašytojai A. Baltrūnas, R. Budrys (žr.), V. Dautartas, V. Giedra (žr.), B. Mackevičius, V. Rudokas, J. Požėra (žr.), žurnalistai R. Bruzgelevičienė (žr.), A. Čekuolis (žr.), J. Geležauskas (žr.), Z. Jonutis (žr.), E. Jucienė, V. Juodakis (žr.), D. Kalinauskaitė, V. Lomsargis (žr.), B. Orentaitė, J. Vaicekauskas, R. Urbakavičius. Tiražas 1958 – 30 000 egz., 1981 – 105 100 egz., 1993 – 15 000 egz., 1997 – 3500 egz.

MOKSLEIVIŲ PERIODIKA, periodiniai leidiniai, skirti moksleiviams arba leidžiami moksleivių. Pirmuosius rankraštinius laikraščius Lietuvoje pradėjo leisti gimnazijų ir seminarijų moksleiviai. 1883 Kaune Žemaičių kunigų seminarijos klierikai leido laikraštėlį „Lietuva“ (iš viso išėjo 4 numeriai), Veiverių mokytojų seminarijos moksleiviai – laikraščius „Lietuvos bičiulis“ ir „Laisvės valandos“ (išėjo 10 numerių). 1883-84 Marijampolės gimnazijos mokiniai leido rankraštinį laikraštėlį „Priesauszris“ (išėjo 12 numerių), 1891-92 Seinių kunigų seminarijos klierikai – „Knapt“, „Visko po biskį“ bei „Viltis“; nuo 1903 iki 1908 ėjo laikraščius „Jaunuomenės draugas“. 1908 Marijampolės moksleiviai leido laikr. „Mokinių draugas“ (išėjo 14 numerių). Kaune 1910 ėjo miesto moksleivių rankraštinis laikr. „Atgimimas“, o 1910-11 – „Ateitis“. Vilniuje 1910 ėjo laikraščius mokiniams „Rūtelė“, 1911-14 – žurn. „Rytų aušrelė“. Rankraštiniai laikraščiai ir žurnaliukai labiausiai plito lietuviškos spaudos draudimo laikotarpiu, taip pat po 1905-07 Rusijos revoliucijos pralaimėjimo ir Pirmojo pasaulinio karo metu. Daugiausia moksleiviams (besimokančiam jaunimui) buvo skirti ir 1910 bei 1911 pasirodę žurnalai „Aušrinė“ (žr.) bei „Ateitis“ (žr.), sukėlę aušrininkų ir ateitininkų sąjūdį moksleivijos gretose. JAV lietuviai 1912-20 leido katalikišką leidinį „Moksleivis“ (žr.).

Nepriklausomoje Lietuvoje periodinius leidinius moksleiviams leido politinės partijos, jaunimo organizacijos (ateitininkai, aušrininkai, varpininkai), įvairios s-gos ir d-jos. Ėjo žurnalai „Ateitis“ (žr.), „Ateities spinduliai“ (žr.), „Aušrinė“ (žr.), „Moksleivių varpai“ (žr.), „Moksleivis“ (žr.), „Jaunoji Lietuva“ (žr.), „Šviesos keliai“ (žr.), „Mokslo dienos“ (žr.), vietiniai laikraščiai „Ateities žiedai“ (žr.), „Ateities aidai“ (žr.), „Atžala“ (žr.), „Aušros spinduliai“ (žr.), „Diegas“ (žr.), „Jaunimo diegas“ (žr.), „Naujas kelias“, „Saulėtekis“. Spausdintus arba rankraštinius laikraščius bei laikraščius leido daugelio Lietuvos m-lų mokiniai.

Po Antrojo pasaulinio karo keletas moksleivių laikraštelių ėjo Vakarų Vokietijos karo pabėgėlių sto-

vyklose. 1946 Vilniuje pradėjo eiti laikraštis vidutinio mokyklinio amžiaus vaikams „Lietuvos pionierius“ (žr.), 1950 – žurnalas vaikams, pionieriams ir moksleiviams „Žvaigždutė“ (žr.), kurį 1958 pakeitė žurn. „Moksleivis“ (žr.). Nuo 1990, Lietuvai atgavus nepriklausomybę, savo laikraščius pradėjo leisti atskiros vidurinės m-los ir gimnazijos įvairiuose Lietuvos miestuose, tarp jų dvisavaičius laikraščius visai Lietuvai „Jupiteris“, kuris nuo 1993 vadinasi „Saulėtekis“ (žr.), „Valančiukas“ (žr.), „Nenuorama“ (žr.).

V.U.

„MOKSLEIVIŲ VARPAI“, mėnesinis iliustruotas moksleivių žurnalas, ėjęs 1925-30, 1933, 1939-40 Kaune. Leido Lietuvos moksleivių „Varpo“ sąjungos Centro v-ba, J. Paknys (nuo 1933), studentų „Varpo“ draugija (nuo 1939). Svarstyti moksleivių, studentų, jaunimo švietimo, kultūros, dvasinio ugdymo klausimai. Bendradarbiavo H. Baltrušaitis, P. Cvirka, K. Grinius, N. Indrašius, K. Korsakas, E. Matuzevičius, J. Paknys, Br. Raila, J. Šimkus, J. Šukys, M. Zablockas ir kt. Redagavo T. Briškaitis, J. Būtėnas, B. Paramskas, A. Rūkas, A. Strimaitytė. Spausdino Kuzmickio ir Beilesio, K. Norkienės, „Varpo“ akc. b-vės spaustuvės Kaune. 1931 06–1933 03 ir 1933 07–1939 04 buvo uždraustas karo cenzūros. 1935-36 vietoj jo ėjo „Moksleivis“.

G.B.

MOKSLINĖ PERIODIKA, mokslo reikalams skirti periodiniai leidiniai, kuriuos paprastai leidžia mokslinio tyrimo įstaigos, aukštosios m-los bei jų leidyklos, mokslo d-jos. Pirmasis lietuvių mokslinis leidinys pasirodė 1907 Vilniuje – mokslinis žurnalas („laikraštis, skiriamas lietuvių praeities ir dabarties tardymui“) „Lietuvių tauta“ (žr.). Jį Lietuvių mokslo d-ja leido iki 1936. Nemažai mokslinių žurnalų ir tęstinių žurnalo tipo leidinių, skirtų įvairioms mokslo sritims, ėjo Nepriklausomoje Lietuvoje. Kauno un-to Humanitarinių mokslų fakultetas leido tęstinius mokslinius leidinius „Tauta ir žodis“ (1923-31), „Humanitarinių mokslų fakulteto raštai“ (1925-29), „Archivum Philologicum“ (1930-39), „Darbai ir dienos“ (1930-40), „Mūsų tautosaka“ (1930-35), „Eranus“ (1930-38), „Senovė“ (1935-38). Taip pat ėjo „Vytauto Didžiojo universiteto Matematikos-gamtos fakulteto darbai“ (1924-42), „Teisių fakulteto darbai“ (1924-39), „Vytauto Didžiojo universiteto Botanikos sodo raštai“ (1931-41), „Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakulteto darbai“ (1933-42), „Žemės ūkio akademijos metraštis“ (1926-40), „Energijos komiteto darbai“ (1937-40). Buvo leidžiami moksliniai žurnalai „Kosmos“ (1920-40), „Mūsų senovė“ (1921-40), „Mūsų žinynas“ (1921-40), „Technika“ (1924-41), „Soter“ (1924-39), „Logos“ (1921-38), „Naujoji mokykla“ (1928-40), „Athenaeum“ (1930-38), „Kalba“ (1930), „Tautosakos darbai“ (1935-40), „Praeitis“ (1930-33), „Ekonomika“ (1935-40), „Suvažiavimo darbai“ (1935-40). Kai kurie moksliniai leidiniai ėjo ir sovietinės bei vokiečių okupacijos metais – be anksčiau išvardytų, dar ir „Lietuvos praeitis“ (1940-41).

Po Antrojo pasaulinio karo ėmė eiti Lietuvos Mokslų akademijos, mokslinio tyrimo intų ir aukštųjų m-lų tęstiniai moksliniai leidiniai: „Lietuvos TSR Mokslų akademijos žinynas“ (1947-52), „Lietuvos eksperimentinės ir klinikinės medicinos mokslinio tyrimo instituto darbai“ (nuo 1948), „Vilniaus universiteto mokslo darbai“ (nuo 1949), „Kauno politechnikos ins-

tituto darbai“ (nuo 1949), „Lietuvos veterinarijos akademijos mokslo darbai“ (nuo 1952), „Lietuvos žemės ūkio akademijos mokslo darbai“ (nuo 1953), „Kauno medicinos instituto darbai“ (nuo 1953), „Ekonomikos instituto darbai“ (nuo 1954), „Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai“ (nuo 1955, žr.) ir kt. 1961-62 susiformavo tęstinių žurnalo tipo leidinių serija „Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbai“ (žr.), o 1969 – „Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbų teminiai rinkiniai“ (žr.). Savo tęstinius mokslinius leidinius turėjo visi mokslinio tyrimo institutai, ėjo moksliniai žurnalai „Lietuvos fizikos rinkinys“ (žr.), „Lietuvos matematikos rinkinys“ (žr.).

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, beveik visi moksliniai žurnalo tipo tęstiniai leidiniai buvo pertvarkyti, pakoreguota jų tematika, turinys, patobulinta vidinė struktūra ir apipavidalinimas, ilgi leidinių pavadinimai pakeisti trumpais, konkrečiais. 1990 buvo reorganizuotas mokslinis žurnalas „Lietuvos Mokslų akademijos darbai“. Vietoj ėjusių trijų serijų pradėti leisti 7 savarankiški moksliniai žurnalai: „Chemija“ (žr.), „Ekologija“ (žr.), „Eksperimentinė biologija“, vėliau „Biologija“ (žr.), „Energetika“ (žr.), „Filosofija, sociologija“ (žr.), „Informatica“ (žr.), „Lituanistica“ (žr.). 1990-92 pradėjo eiti moksliniai žurnalai „Mokslas ir Lietuva“, nuo 1994 leidžiamas pavadinimu „Lietuvos mokslas“ (lietuvių ir anglų k., žr.), religijos, filosofijos ir meno žurn. „Logos“ (žr.), žurnalas anglų k. „Baltic Astronomy“ (žr.), istorijos žurnalai „Mūsų praeitis“ ir „Etnografija“, taip pat atkurti iki 1940 ėję žurnalai „Revue Baltique“ (anglų, vokiečių ir prancūzų k., žr.), „Praeitis“ bei „Tautosakos darbai“. Daugelyje mokslinių žurnalų ir tęstinių žurnalo tipo leidinių spausdinami ne tik moksliniai straipsniai, bet ir ataskaitos, apžvalgos, recenzijos, informacinės ir kronikinės žinutės, įvairios iliustracijos.

Pastaruoju laikotarpiu pasirodė ir keletas mokslo tematikos laikraščių. 1989 pradėjo eiti Lietuvos mokslininkų s-gos laikr. „Mokslo Lietuva“ (žr.), 1993-94 lietuvių kultūros istorijos klubas „Aisčiai“ Kaune leido istorinės ir visuomeninės tematikos laikr. „Lietuviv“ (žr.).

V.U.

MOKSLINIS REDAGAVIMAS, tekste pateiktų faktų patikrinimas ir patikslinimas, žinių apie mokslinių tyrimų rezultatus įvertinimas.

MOKSLINIS REDAKTORIUS, asmuo, taisantis, tvarkan-tis kokios nors mokslo srities tekstą, tikslinantis pateiktus faktus, mokslinių tyrimų rezultatus.

MOKSLINIS STRAIPSNIS, mokslinėje periodikoje ar mokslo rinkiniuose skelbiama mokslininkų publikacija, mokslinių tyrimų apibendrinimas.

„MOKSLO DIENOS“, mėnesinis iliustruotas Lietuvos moksleivių žurnalas, leistas 1937-40 Kaune. Leido Lietuvos mokytojų s-ga. Svarstė jaunimo socializacijos problemas, rūpinosi moksleivių švietimo, auklėjimo, kultūros klausimais, pasakojo apie moksleivijos organizacijų veiklą. Bendradarbiavo P. Babickas, L. Dovydenas, R. Geniušas, J. Jurginis, A. Vienuolis, K. Žilinskas ir kt. Redagavo L. Kuodys. Spausdino „Vilties“ spaustuvė Kaune. Išėjo 42 numeriai.

G.B.

MOKSLO IR ENCIKLOPEDIJŲ LEIDYBOS INSTITUTAS, valst. mokslo įstaiga, įkurta 1992 Vilniuje, sujungus leidyklą „Mokslas“ (žr.) ir Valstybinę enciklopedijų leidyklą (žr.). Iki 1997 01 07 – Mokslo ir enciklopedijų leidykla. Leidžia žodynus, enciklopedijas, knygas bei vadovėlius aukštųjų mokyklų studentams. Svarbiausi skyriai: humanitarinių mokslų, gamtos ir tikslųjų mokslų, knygų apipavidalinimo. Steigėja Lietuvos švietimo ir mokslo m-ja. Direktoriai Z. Pocius (1992-96), A. Kiselis (nuo 1996).

Kasmet išleidžia apie 80–100 mokslinių leidinių filologijos, istorijos, gamtos mokslų, žemės ūkio, medicinos, technikos, tikslųjų mokslų tematika. Tarp leidinių „Dabartinės lietuvių kalbos žodynas“ (1993), Z. Zinkevičiaus „Lietuvių kalbos istorija“ (6 t., 1984-94), „Matematikos terminų žodynas“ (1994), „Lietuvos geologija“ (1994), „Lietuvos architektūros istorija“ (2 t., 1988-94), „Psichologijos žodynas“ (1994), „Medicinos enciklopedija“ (2 t., 1991-94), „Vaikų enciklopedija“ (1994).

„**MOKSLO LIETUVA**“, Lietuvos mokslininkų laikraštis, leidžiamas nuo 1989 rugpjūčio Vilniuje. Redaktoriai: K. Sadauskas, A. Puzas (1989-90), G. Kriščiukaitienė (nuo 1991). Vyr. redaktorius G. Zemlickas (nuo 1997). Tiražas 1990 – 5000 egz., 1997 – 1000 egz. Nuo 1990 leido priedą besimokantiems anglų kalbos „Step by Step“ (tiražas 1990 – 27 000 egz.), o nuo 1991 – priedą norintiems išmokti lietuvių kalbos „Raktelis“ (tir. 1991 – 6000 egz.).

MOLDOVA (MOLDAVIJA), Moldovos Respublika (Rytų Europa), nepriklausoma nuo 1991, gyventojų – 4,42 mln. (111 vieta pasaulyje), beraščių – 3,6 proc., sostinė Kišiniovas, oficiali kalba – moldavų.

Pirmoji moldaviška knyga išspausdinta 1643 Jasuose – religinis metropolito Varlamo kūrinys „Pamokslai“. 1646 išėjo pasaulietinė knyga – „Vasilijaus Lupaus nuostatai“. 1698 pasirodė D. Kantemiro filosofinis traktatas „Aukščiausiasis teismas“. Kišiniove 1814 įsteigta pirmoji Besarabijos leidykla.

Nuo 1854 buvo leidžiamas laikraštis rusų k. „Besarabskije novosti“ („Besarabijos žinios“). Periodinė spauda moldavų k. atsirado XIX a. pab.–XX a. pr. 1906 pradėjo eiti laikr. „Besarabia“ („Besarabija“), 1907 – „Moldovanul“ („Moldavas“). 1924 pradėtas leisti pirmas sovietinis laikraštis moldavų k. „Plugarul roš“ („Raudonasis artojas“), kuris nuo 1930 vadinosi „Moldova Sochialiste“ („Socialistinė Moldova“), o nuo 1991 – „Moldova Suverana“ („Nepriklausoma Moldova“, žr.). 1980 iš viso ėjo 175 laikraščiai (76 moldavų k.) ir 44 žurnaliniai leidiniai (18 moldavų k., kiti – daugiausia rusų k.). 1990 išleistos 1277 knygos ir brošiūros, ėjo 240 laikraščių (114 moldavų k.) ir 68 kiti periodiniai leidiniai, tarp jų – 36 žurnalai (22 moldavų k.).

Per metus išleidžiama apie 1000 knygų. Išeina 2 dienraščiai, jų tiražas 43 000 egz. (10 egz. 1000 gyv.): „Moldova Suverana“ (žr.) ir „Nezavisimaja Moldova“ („Nepriklausoma Moldova“, nuo 1925 rusų k., tir. 20 000 egz.). Taip pat leidžiami laikraščiai „Tineretul Moldovei“ („Moldovos jaunimas“, nuo 1928 moldavų ir rusų k., tir. 30 000 egz.), „Viaca satului“ („Kaimo gyvenimas“, nuo 1945, tir. 20 000 egz.), savaitraščiai „Delovaja gazeta“ („Verslo laikraštis“, nuo 1992 rusų

k., tir. 7000 egz.), „Literature si arte“ („Literatūra ir menas“, nuo 1954, tir. 20 000 egz.), „Patria tinara“ („Jaunoji tėvynė“, nuo 1992, tir. 400 000 egz.), žurnalai „Besarabia“ („Besarabija“, nuo 1931, tir. 2000 egz.), „Femeja Moldovei“ („Moldovos moteris“, nuo 1951, tir. 20 000 egz.), „Kiperuš“ („Pipirėlis“, nuo 1958, tir. 5000 egz.).

Moldovos informacijos agentūra MOLDPRES (žr.) įkurta 1990 Kišiniove. Nuo 1991 Kišiniove veikia ir keletas privačių informacijos agentūrų (Basa-Press, Infotag).

Radio laidos transliuojamos nuo 1930, yra 1,12 mln. radijo imtuvų (234 imt. 1000 gyv.), televizijos – nuo 1958, yra 1,5 mln. televizorių (344 tel. 1000 gyv.). Laidas perduoda Valstybinė R ir TV kompanija, į kurią įeina Radio Chisinau ir Chisinau Television.

Pirmuosius dokumentinio kino kadrus nufilmavo ukrainiečių režisieriai ir operatoriai, 1927 statydami filmą „Epochos dokumentai“. Kino kronikos filmai kuriami nuo 1928.

V.U.

„**MOLDOVA SUVERANA**“ („Nepriklausoma Moldova“), Moldovos dienraštis, einantis nuo 1924 Kišiniove. Iki 1930 vadinosi „Plugarul roš“ („Raudonasis artojas“), iki 1991 – „Moldova Sochialiste“ („Socialistinė Moldova“) ir buvo Moldavijos KP CK ir MT organas. Dabar – Moldovos Vyriausybės organas. Tiražas 1996 – 23 000 egz.

Leidžiamas ir dienraštis rusų k. „Nezavisimaja Moldova“ („Nepriklausoma Moldova“, nuo 1925, tir. 20 000 egz.).

MOLDPRES, Moldovan Press (Moldovos spauda), Moldavijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1990 Kišiniove. Pakeitė informacijos agentūrą ATEM, įsteigtą 1940. Keičiasi informaciniais pranešimais su ITAR-TASS, ROMPRES, UKRINFORM ir kt. kaimyninių valstybių informacijos agentūromis. Leidžia informacinius biuletenius įvairiomis temomis moldavų ir užsienio kalbomis.

MOLĖTŲ SPAUSTUVĖ, veikė 1951-87. Įkurta 1950 kartu su rajono laikr. „Tarybiniu keliu“ redakcija (1951 kovo mėn. pasirodė pirmasis jo numeris). 1951-53 buvo spausdinamas ir Molėtų MTS laikr. „Stalinietis“. 1960 Molėtų spaustuvė tapo Utenos tarprajoninės spaustuvės skyriumi. 1962 gegužės mėn. Molėtų spaustuvė uždaryta.

Naujai pertvarkius respublikos administracinį teritorinį suskirstymą, 1963 vasario mėn. imtas leisti Molėtų rajono laikr. „Pirmyn“. Atgaivinama ir spaustuvė. 1963 spaustuvėje gautas linotipas. 1987 Utenos spaustuvės Molėtų skyrius tik rinko laikr. „Pirmyn“ (nuo 1991 – „Vilnis“): jį ėmė spausdinti Utenos spaustuvė. Molėtų spaustuvėje buvo spausdinami tik blankai, smulkūs spaudiniai.

„**MOLODIOŽ LITVY**“ („Lietuvos jaunimas“): 1. Jaunimo dienraštis, ėjęs 1949-55 Vilniuje rusų k. 1952-55 buvo spausdinamas ir lenkų k. Leido LLKJS CK. Redagavo A. Koznovas.

2. Jaunimo laikraštis, ėjęs 1990-91 Vilniuje rusų k. 1990 vadinosi „Arena“. Leido LLKJS Respublikinis centras. Buvo platinamas už Lietuvos ribų. Tiražas 1990 – 32 900 egz., 1991 – 18 300 egz. Išėjo 10 numerių.

„MOLODIOŽNAJA GAZETA“ („Jaunimo laikraštis“), jaunimo laikraštis, ėjęs 1994-95 Visagine rusų k. Leido Visagino moksleivių kūrybos namai. Redaktorė T. Kapitona. Tiražas 1000 egz.

„MOMENTAS“, Argentinos lietuvių savaitraštis, leistas 1936-43 Buenos Airėse. Leido „Talkos“ b-vė. Redagavo redakcinė komisija, J. Baltušnikas, D. Jokūbonis, J. Januška, B. Klimavičius. Argentinos valdžios uždraustas.

MONCAME, Mongol Cachilgaan Medeeniy Agentlag (Mongolijos naujienų agentūra), Mongolijos vyriausybė informacijos agentūra, veikianči nuo 1957 Ulan Batore. Įkurta vietoj telegramų agentūros MONTA, savo veiklą pradėjusios 1921. Leidžia savaitraštį anglų k. „The Mongol Messenger“ („Mongolijos kurjeris“, nuo 1991), taip pat informacinius biuletenius rusų, anglų ir mongolų k. Agentūroje dirba 200 žmonių.

„LE MONDE“ („Pasaulis“), Prancūzijos vakarinis dienraštis, einantis nuo 1944 Paryžiuje. Pakeitė iki Antrojo pasaulinio karo leistą oficialinį laikr. „Temps“ („Laikas“). Vienas informuotiausių ir įtakingiausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 302 000 egz.

1954 pradėjo leisti mėnesinį priedą „Le Monde Diplomatique“ („Diplomatų pasaulis“), kuris dabar eina kaip savaitinis žurnalas (tir. 154 000 egz.).

MONGOLIJA (Centrinė Azija), nepriklausoma nuo 1921, gyventojų – 2,36 mln. (135 vieta pasaulyje), berasčių – 5 proc., sostinė – Ulan Batoras, oficiali kalba – mongolų.

Pirmasis laikraštis „Unen“ („Tiesa“, žr.) pradėjo eiti 1920 kaip Mongolijos liaudies revoliucinės partijos organas. 1923 pasirodė pirmieji žurnalai – „Namein Amdral“ („Partijos gyvenimas“) ir „Zaluu ue“ („Jaunystė“). 1924 pradėti leisti laikraščiai „Zaluchuudein unen“ („Jaunimo tiesa“), kuris nuo 1990 vadinasi „Mongolyn Zaluchuud“ („Mongolijos jaunimas“), ir „Ulaan od“ („Raudonoji žvaigždė“), jį 1990 pakeitė „Tusgaar togtol“ („Nepriklausomybė“). 1972 iš viso ėjo tik 12 centrinių laikraščių, 18 vietinių laikraščių ir žurnalų. 1989-90 periodinių leidinių skaičius ėmė sparčiai didėti. 1990 savo laikraščius ir savaitraščius pradėjo leisti susikūrusios politinės partijos ir visuomeninės organizacijos: Laisvoji darbo partija – laikr. „Chuluut Chudulmur“ („Laisvas darbas“), Jungtinis patriotinis frontas – „Erdeniyn erih“ („Brangūs lašai“), Jungtinė darbininkų asociacija – „Mongolyn Ajilchin“ („Mongolijos darbininkas“), Demokratų partija – „Shine uye“ („Nauja epocha“), Rašytojų sąjunga – „Utga Dzochiol“ („Literatūra“), Socialdemokratų partija – „Ug“ („Žodis“), Nacionalinės pažangos partija – „Undesniy Devshil“ („Tautinė pažanga“), Žaliųjų partija – „Yertunts“ („Pasaulis“).

Per metus išleidžiama apie 700 knygų. Išeina per 80 periodinių leidinių, tarp jų 3 dienraščiai, jų tiražas 145 000 egz. (61 egz. 1000 gyv.). Svarbesni laikraščiai: „Ardyn Erh“ („Liaudies valdžia“, žr.), „Ulaan Baatar“ („Ulan Batoras“, eina nuo 1990, tir. 31 000 egz.), „Chudulmur“ („Darbas“, žr.); savaitraščiai ir žurnalai: „Bambar“ („Fakelas“, eina nuo 1990, tir. 15 000 egz.), „Goo Maral“ („Gražioji moteris“, nuo 1925, tir. 50 000 egz.), „Tonšuuil“ („Genys“, nuo 1935, tir. 55 000 egz.).

Mongolijos informacijos agentūra MONCAME (žr.) įkurta 1957 vietoj anksčiau veikusios MONTA (nuo 1921).

Radijas veikia nuo 1934, yra 306 000 radijo imtuvų (132 imt. 1000 gyv.), televizija – nuo 1967, yra 93 000 televizorių (40 tel. 1000 gyv.). Radijo laidos transliuojamos mongolų, rusų, kinų, anglų, japonų bei kazachų k. Laidas kontroliuoja vyriausybės kompanijos Ulaanbaatai Radio ir Mongoltelevizd.

1935 Ulan Batore buvo įkurta kino studija „Mongolkino“, kuri ėmė gaminti dokumentinius filmus, kino kronikos žurnalus.

V.U.

MONITORINGAS, radijo stoties ar kt. žinybos eterio klausymosi tarnyba, įrašinėjanti įvairių (dažniausiai užsienio) radijo stočių laidas. Monitoringo surinkta informacija naudojama radijo žinių laidose, laikraščiuose, agentūrų pranešimuose, pateikiama vyriausybės ir pan.

MONITORIUS (angl. monitor < lot. monitor – išpėjėjas), vaizdo kontrolės prietaisas, ekrane pateikiantis kontroliuojamo proceso atvaizdą; TV monitorius – prietaisas, skirtas stebėti įrašytiems ar kitaip perduodamiems audiovizualiniams vaizdams; TV paviljono mobiliuose monitoriuose repeticijos metu galima matyti visų TV kamerų rodomus vaizdus, kitus vaizdo šaltinius. Įrašo ar transliacijos metu laidos dalyviai gali monitoriuose matyti įrašomus ar transliuojamus vaizdus. Režisierių ir inžinierių pultuose yra kiekvieno vaizdo šaltinio (kamerų, videomagnetofonų, kino projektorių, skaidrių demonstravimo įtaiso, raidžių generatoriaus, speciektų bloko ir kt.) monitoriai.

„MONITORIUS“, kompiuterinės technikos savaitraštis, einantis nuo 1993 lapkričio Vilniuje. Leidžia UAB „Infoalba“. Skiriamas žmonėms, dirbantiems su kompiuteriais. Vyr. redaktoriai: P. S. Krivickas (1993-94), A. Palionis (nuo 1994). Tiražas 1993 – 5000 egz., 1997 – 1100 egz.

MONOGRAFIJA (gr. monos – vienas, vienintelis + graphō – rašau), mokslo veikalas, išsamiai nagrinėjantis kurią nors vieną problemą ar temą. Leidinys gali būti parengtas vieno ar kelių autorių.

MONOGRAMA (gr. monos – vienas + gramma – raidė, rašytinis ženklas): 1. Vardaženklis – pirmosios vardo ir pavardės raidės, dažnai meniškai sukomponuotos bei apipavidalintos.

2. Sutartinis ženklas, atstojantis parašą, pavadinimą, titulą. Naudojama herbuose, architektūroje, buitinės paskirties daiktuose. Dar vadinamas signatūra.

Senovėje žinomos simbolinės monogramos, pvz., Jėzaus Kristaus monogramos, sudarytos iš gr. raidžių X=ch ir P=r. Viduramžiais buvo tvirtinami dokumentai, todėl monogramos pažinimas reikšmingas diplomatikoje, taip pat numizmatikoje ir meno istorijoje. Vėlyvaisiais viduramžiais monogramas naudoti pradėjo meistrai savo dirbtuvės gaminiams žymėti. Plačiau monogramos įsigali XV a. vario raižiniuose, kurių meistrai, įraižydami į vario plokšteles savo monogramą, norėjo darbą apsaugoti nuo plagiatorių. Renesanso monogramai daugiau reikšmės turėjo asmeniniai autorių prestižo motyvai. Nuo XVI a. menininkų mo-

nogramų dėjimas įsigali visose meno šakose. Dažnai nepasitenkinama vien monograma, bet įrašoma taip pat dalis ar visa pavardė, prijungiamos tam tikros figūros kaip pastovus menininko ženklas, darbo sukūrimo metai (signatūra). Yra menininkų, turėjusių daugybę monogramų, bet kol kas nenustatytos jų pilnos pavardės. Tokie menininkai vadinami monogramistais. Žinios apie monogramas ir monogramistus sutelktos spec. leidiniuose.

MONOLOGAS (gr. monologos < monos – vienas + logos – kalba, žodis): 1. Kalbėjimo forma, kai kalbama tarsi su pačiu savimi ir nelaukiama kalbos adresato atsakymo. Monologui būdinga sudėtingesnė sintaksinė kalbos struktūra, platesnis, išplėtotas kalbos turinys.

2. Grožinės literatūros kūrinio (ypač dramos) veikėjo kalba, tiesiogiai nepriklausoma nuo kitų veikėjų kalbos, neįeinanti į dialogą.

„**MONOLOGAS**“, Amerikos lietuvių laikraštis, ėjęs 1913-16 Pitsburge. Leido ir spausdino laikr. „Dilgėlės“ redakcija.

MONOSKOPAS (gr. monos – vienas, vienintelis + skopeō – žiūriu, stebiu), televizijos perdavimo vamzdis vienam nejudamam atvaizdui, pvz., bandomajai lentelei, perduoti.

MONOTIPAS (gr. monos – vienas + typos – atspaudas), automatinė raidžių liejimo ir rinkimo mašina. Susideda iš programinio įtaiso ir raidžių liejimo automato. Spaudydamas programinio įtaiso klaviatūros klavišus, operatorius perforuoja popieriaus juostą, valdančią raidžių liejimo automatą – užprogramuoja spaudos ženklus ir tarpus. Įdėjus perforuotą juostą į liejimo aparatą, gaunamas iš atskirų literūrų sudarytas rinkinys iškiliosios spaudos formai.

MONOTIPIJA, plokščiaspaudės būdas; grafikos technika, artima tapybai. Tapoma aliejiniais (kai kada riebios kreidos) dažais ant lygios (šlifotos) metalo arba stiklo plokštės. Plokštė su neišdžiūvusiais dažais prispaudžiama prie suvilgyto vandeniui popieriaus (kai kada prie plonos drobės). Gaunamas tik vienas atspaudas.

MONOTONIJA (gr. monotonia – vienodumas), tono ar intonacijos vienodumas; gyvenimo reiškinių ar kūrybinės veiklos rezultatų vienodumas, nuobodumas, nepasižymėjimas įvairumu.

MONTAVIMAS, techninis ir kūrybinis procesas, kurio metu filmuota juosta, vaizdo įrašas (dažnai abu kartu) įgyja vientisą, išbaigtą kompoziciją. Televizijoje skiriamas kino juostos montavimas ir elektroninis (vaizdo juostos) montavimas. Radijuje yra mechaninis ir elektroninis fonogramų montavimas. Taip pat žr. Montažas.

MONTAVIMO MAGNETOFONAS, stacionarinis magnetofonas radijo siužetų fonogramoms montuoti.

MONTAŽAS (pranc. montage – surinkimas, sustatymas): 1. Ko nors sudarymas, sunarstymas iš atskirų dalių; iš atskirų parinktų dalių sudarytas kūrinys (literatūrinis, muzikinis).

2. Diapozityvų išdėstymas ant skaidrios plėvelės, siekiant tiksliai suderinti tekstą bei iliustracijas, sutaptinti jų spalvas.

3. Fonogramos redagavimas, jos fragmentų išdėstymas norima tvarka. Mechaninis arba paprastasis montavimas atliekamas, karpant ir klijuojant magnetinę juostą; elektroninis – perrašant fonogramą iš vieno magnetofono į kitą.

4. Filmo komponavimas: kadry atranka, išdėstymas ir sujungimas pagal kūrinio pobūdį ir paskirtį. Padeda išryškinti filmo mintį, jos potekstę, sukurti tobulos chronologijos arba įvairaus siužeto laiko ir vietos interpretavimo būdus, nustato filmo ritmą ir tempą. Paprastai filme būna nuo 200 iki 800 kadry. Jie gali būti numatyti literatūriniame scenarijuje, o režisūriniame išdėstyti taip, kad režisierius su operatoriumi gali kiekvieną kadrą filmuoti kaip visumos dalį, nors tai nereiškia, kad viskas, kas nufilmuota, bus ir sumontuota į filmą. Filmo visuma montažo požiūriu skirstoma į kadrus, montažines fazes, montažines scenas ir montažinius epizodus.

Skiriamos 2 montažo rūšys: tarpkadrinis ir kadro vidaus montažas. Kadro vidaus – laiko ir erdvės išdėstymas kadro rėmuose, naudojant rakursą, objektyvą, vaizdo dydį, kadro ilgį, kameros judėjimą, spalvą, garsą, aktorių dekoracijas ir muziką. Tarpkadrinis – kadry, frazių, scenų ir epizodų jungimas, garantuojantis filmo dramaturginį vientisumą. Jo būdai – nuoseklusis, paralelinis, kryžminis ir kt. Ypač praturtėjo šios rūšies montažas, atsiradus ekrane vadinamajam monologui (po I. Bergmano, F. Felinio, A. Rene, A. Tarkovskio ir kt. filmų). Žymiausi kino kūrėjai buvo ir montažo teoretikai, kinematografinės mokyklos dėstytojai (Rusijoje – L. Kulešovas, D. Vertovas, V. Pudovkinas, S. Eizenšteinas, Prancūzijoje – L. Deliukas, Anglijoje – K. Reisas). Daug šioje srityje pasidarbavo ir kino teoretikai B. Balašas, R. Arnheimas, A. Bazenas, R. Bartas, K. Mecas, P. Volenas ir kt.

MONTAŽINIS LAPAS, nustatytos formos lydraštis, siunčiamas su kiekviena kino filmo kopija. Jame yra tikslus filmo dialogas, pažymėtas metražas ir kt. Parašomas baigus kurti filmą. Pagal montažinį lapą kontroliuojama, taisoma ir restauruojama kino filmo kopija.

MONTVILA Jonas (1873 Ringovėlėje, Marijampolės aps. – 1910 11 19 Čikagoje), JAV lietuvių spaudos darbuotojas, vertėjas. Mokėsi Marijampolės gimnazijoje. Į JAV išvyko 1894. 1897 redagavo laikr. „Garsas Amerikos lietuvių“, 1897-98 – leidinį „Pasaulė“ (su V. S. Stagaru-Šlekiu), 1899-1900 – savaitr. „Viltis“. Su V. Varnagriu 1899 leido pirmąjį Škotijos lietuvių savaitr. „Vaidelytė“. 1900-01 Čikagoje redagavo savaitr. „Katalikas“, 1901-02 Bruklina – laikr. „Žvaigždutė“. Išvertė M. Bernatovičiaus, M. Rodzevičiūtės, L. Tolstojaus, kitų rašytojų kūrinių.

MONTVILA Juozas (1885 01 03 Marijampolės aps. Nendriškių k. – 1912 04 14 nuskendo Atlante), kunigas, spaudos darbuotojas. Baigęs Marijampolės gimnaziją, 1903-08 mokėsi Seinų kunigų seminarijoje. Kunigavo Lipske (Gardinos aps.), Liubave (Marijampolės aps.). Redagavo Seinuose leistą žurn. „Šaltinis“. Už lietuviybės skleidimą, religinę pagalbą unitams buvo ca-

ro valdžios persekiojamas, todėl ryžosi keliauti į JAV. Plaukė laivu „Titanikas“ ir kartu su juo nuskendo.

„MORGUNBLADID“ („Rytinis laikraštis“), Islandijos dienraštis, einantis nuo 1913 Reikjavike. Vienas įtakingiausių ir informatyviausių šalies laikraščių. Atspinti Nepriklausomybės (konservatyviosios) partijos nuostatas. Turi sekmadieninį priedą „Lesboayk Morgunbladid“ („Rytinio laikraščio skaitymo knyga“). Tiražas 1996 – 53 000/55 000 egz.

MORKŪNAS Mykolas (g. 1916 02 17 Paislikio viensėdyje, Vaškų vls., Biržų aps.), ekonomistas, spaustuvininkas. 1938-40 mokėsi Kauno kunigų seminarijoje. 1940-44 studijavo Vilniaus un-to Ekonomikos fak., 1945-47 ekonomikos mokslus – Insbruko un-te (Austrijoje). 1944 Vilniuje savo spaustuvėje spausdino antinacistinio pogrindžio laikr. „Laisvas žodis“. Nuvykęs į JAV, 1951 Čikagoje įsteigė lietuvišką spaustuvę, kurioje spausdino lietuviškas knygas, leidinius „Akiračiai“, „Lituanus“, „Medicina“, „Metmenys“, „Technikos žodis“, taip pat latvių leidinius, plakatus, kitus spaudinius. 1993 į Kauną atsiuntė spaustuvės įrengimus ir su kitais įkūrė spaustuvę „Morkūnas ir Ko.“

„MOSKOVSKIJ KOMSOMOLEC“ („Maskvos komjaunuolis“), Rusijos dienraštis, leidžiamas nuo 1919 Maskvoje. Iki 1991 ėjo kaip VLKJS Maskvos k-to organas. Dabar nepriklausomas leidinys. Vienas populiariausių Maskvos laikraščių. Tiražas 1996 – 965 000 egz.

„MOTERIS“: 1. Moterims skirtas visuomenės bei kultūros žurnalas, ėjęs 1920-40 Kaune. Leido Lietuvių katalikių moterų draugija kartą per mėnesį, nuo 1937 – dukart per mėnesį. Pirmasis numeris pasirodė 1920 pabaigoje Vilniuje, kiti leisti Kaune. Svarstė moterų ekonominę, politinę, socialinę padėtį Lietuvoje, pasakojė apie moterų gyvenimą kitose šalyse, kėlė švietimo, moralės, religijos problemas, spausdino praktinio pobūdžio rašinius. Bendradarbiavo M. Andriulytė, J. Augustaitytė-Vaičiūnienė, V. Bucevičienė, Z. Čelkytė, P. Drevinis, O. Krikščiūnienė, P. Kundrotas ir kt. Redagavo O. Beleckienė, J. Drungaitė, M. Galdikienė, O. Labanauskaitė, S. Paliulytė-Ladygienė, R. Petrušauskienė, E. Starkienė. Spausdino „Šviesos“, „Žaibo“, Valstybės spaustuvės Kaune, „Dirvos“, „Šešupės“ spaustuvės Marijampolėje. Tiražas 1937 – 15 500 egz., 1940 – 18 000 egz.

G.B.

2. Lietuvos moterų mėnesinis žurnalas, einantis nuo 1952 Vilniuje. Iki 1989 Nr. 4 vadinosi „Tarybinė moteris“, mėnesinis politinis-visuomeninis ir literatūrinis iliustruotas Respublikos moterų tarybos žurnalas. 1952-89 ėjo lietuvių ir lenkų kalbomis. Leido LKP CK leidykla, nuo 1989 – leidybos įmonė „Spauda“, o nuo 1991 – leidybinė UAB „Moteris“ (direktorė M. Butkienė). Rašo apie moters asmenybę, buitį, kultūrą, šeimos problemas. Vyr. redaktorės: I. Povilavičiūtė (1952-65, žr.), B. Boreišienė (1965-85, žr.), R. Paulauskienė (1986-92), A. Marcinkevičius (1992-94, žr.), D. Daugirdienė (nuo 1994, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai A. Ališauskas (žr.), M. Andžejevska, A. Baranauskaitė, R. Bernotėnienė (žr.), B. Kalėda, H. Pšitulska, V. Puteikis, E. Striaukienė, J. Šinkūnaitė (žr.), S. Tamoševičienė. Tiražas 1981 – 450 400 egz. lietuvių k. ir 59 800 egz. lenkų k., 1989 – 570 500 egz. lietuvių k. ir 42 500

egz. lenkų k., 1993 – 80 000 egz., 1997 – 61 000 egz.

Kiekviename numeryje spausdinamas 16 p. priedas „Pagrandukas“. 1991-94 tokiu pavadinimu ėjo atskiras žurnalo leidinys moterims (žr.). 1992 išleistas atskiras priedas „Pasiskaitymai jaunamartėms“ (žr.). 1993-94 žurnale buvo spausdinamas vidinis 16 p. priedas „Kaukutė“. Nuo 1996 leidžiamas vidinis 16 p. priedas „Vakaro pasiskaitymai“.

3. Lietuvių moterų žurnalas, ėjęs 1955-88 Toronte (Kanada). Leido Lietuvių katalikių moterų d-ja iš pradžių kas mėnesį, nuo 1963 – kas antras mėnuo. Redaktorės: S. Prapuolenytė (1955-57), I. Matusevičiūtė (1958-70), Z. Daugvainienė (1970-76), N. Kulpačiūnienė (nuo 1976). Tiražas 1985 – 2500 egz.

„MOTERIS IR PASAULIS“, Lietuvos moterų tarybos iliustruotas mėnesinis žurnalas, leistas 1937-40 Kaune. Nagrinėjo Lietuvos moterų socialines problemas, svarstė švietimo, kultūros, sveikatos, religijos klausimus, rašė apie įvairių moterų organizacijų veiklą, šeimos ir vaikų auklėjimą, kitų šalių moterų gyvenimą. Bendradarbiavo Br. Buivydytė, St. Dagienė, K. Drazdauskienė, E. Gimbutienė, V. Lozoraitienė, O. Mašiotienė, G. Petkevičiūtė-Bitė, A. Tamošaitienė ir kt. Redagavo F. Pikčilingienė. Spausdino „Vilniaus“ spaustuvė Kaune. Išėjo 10 numerių. Tiražas 1937 – 1000 egz.

G.B.

„MOTERS PASAULIS“, leidinys (biuletėnis) moterims, einantis nuo 1994 liepos Vilniuje lietuvių ir anglų k. Leido Jungtinių Tautų Organizacijos Pasirengimo IV pasaulinei konferencijai moterų klausimais Lietuvos k-tas, nuo 1996 – Moterų informacijos centras. Lietuvių k. leidžiamas kas du mėnesius, anglų k. – kas 3 mėnesius. Redaktorė I. Litvinaitė. Tiražas 700–1000 egz.

„MOTERŲ BALSAS“: 1. Pirmasis JAV lietuvių periodinis leidinys moterims, ėjęs nuo 1916 spalio iki 1922. Leido Lietuvių moterų progresyvinis susivienijimas Amerikoje: 1916-20 Filadelfijoje, 1920-22 Niujorke. Žurnalas ėjo 1-2 kartus per mėnesį. Redagavo J. Benesevičiūtė-Šukienė, K. Petrikienė, A. Račiūtė-Herman. Nuo 1923 pakeistas pavadinimas: 1923-32 ėjo mėnesinis „Darbininkių balsas“. Niujorke jį leido Lietuvių darbininkių susivienijimas Amerikoje. Redagavo J. Benesevičiūtė-Šukienė, E. Jeskevičiūtė, K. Petrikienė, S. Sasnauskienė (Sasna). Šį leidinį nuo 1932 rugpjūčio iki 1933 tęsė „Darbininkė“. Pasirodė 17 numerių. Redagavo K. Petrikienė, S. Sasnauskienė (Sasna). Šie trys leidiniai buvo socialistinės, nuo 1919 – komunistinės krypties. Bendradarbiavo A. Bimba, V. Jakštys (Senas Vincas), Ks. Karosienė, J. Kaškaitis, A. Margeris, R. Mizara, Z. Paišiūtė, Žemaitė ir kt.

2. „Kauniškės lietuvių katalikių moterų draugijos organas“, leistas 1918 Kaune. Bendradarbiavo P. Kazimieraitis, P. Samuolis, O. Žybaitė ir kt. Redagavo Z. Čalkytė. Spausdino S. Banaičio spaustuvė Kaune. Išėjo 5 numeriai.

„MOTERŲ DIRVA“, JAV lietuvių mėnesinis žurnalas, ėjęs 1916-72 Čikagoje. Leido Amerikos lietuvių Romos katalikių moterų s-ga. Redagavo U. Jokubauskaitė-Daukantienė, A. Nausėdienė, S. Sakalienė ir kt. Tiražas 1955 – 5000 egz.

„**MOTERŲ PASAULIS**“, laikraštis moterims (ponioms ir panelėms), ėjęs 1992 Vilniuje. Leido L. Jučo leidybos ir informacijos firma. Redaktorė A. Navaitytė. Tiražas 20 000 egz.

MOTERŲ PERIODIKA, laikraščiai, žurnalai bei jų priedai, skirti moterims. Lietuvoje pasirodė antrajame XX a. dešimtmetyje. 1908 įsteigta Lietuvos katalikių moterų d-ja 1910 Kaune ėmė leisti mėnesinį žurn. „Lietuvaitė“ (žr.), ėjusį iki 1914. Ta pati draugija, veikusi 1908-15 ir 1917-40, 1918 Kaune leido mėnesinį laikr. „Moterų balsas“ (žr.), o 1920-40 iš pradžių Vilniuje, paskui Kaune – žurn. „Moteris“ (žr.). 1911-13 Vilniuje ėjo moterims skirtas savaitr. „Lietuvos ūkininkas“ (žr.) priedas „Žibutė“. 1921-40 Kaune buvo leidžiamas moterų inteligenčių žurn. „Naujoji vaidilutė“ (žr.), 1923-28 – savaitr. „Ūkininkas“ priedas moterims „Šeiminkė“, 1932-33 – dienr. „Lietuvos keleivis“ (žr.) leidinys „Moterų priedas“. 1937-40 Kaune Lietuvos moterų taryba leido mėnesinį žurn. „Moteris ir pasaulis“ (žr.), o savaitr. „Ūkininko patarėjas“ redakcija kaip savo leidinio priedą – Lietuvos moterų laikr. „Šeiminkė“ (žr.).

1952 Vilniuje pradėtas leisti mėnesinis žurn. „Tarybinė moteris“, kuris nuo 1989 vadinasi „Moteris“ (žr.). Daugelį metų leistas vidinis šio žurnalo priedas „Pagrandukas“ (žr.) 1991-94 ėjo kaip savarankiškas leidinys. Daug naujų periodinių leidinių moterims pradėjo eiti po 1990. Tai laikraščiai „Langas moterims“ (žr.), „Šeiminkė“ (žr.), „Salonas“ (žr.), „Radvilaitė“ (žr.), „Moterų pasaulis“ (žr.), „Onutė“ (žr.), žurnalai „Ieva“ (žr.), „Gabija“ (žr.), „Gunda“ (žr.), „Pelenė“ (žr.), „Tavo vaikas“ (žr.), „Panelė“ (žr.), „Laima“ (žr.), „Mano namai“ (žr.), „Tau ir namams“ (žr.), „Pasiskaitymai jaunamartėms“ (žr.), „Vyras ir moteris“ (žr.), „Ji“ (žr.), „Būk laiminga! – Alma“, leidinys „Moters pasaulis“ (žr.), „Venera“ (žr.).

Periodinių leidinių moterims įvairiu laiku leido ir užsienio lietuviai. 1916 Čikagoje (JAV) Amerikos lietuvių Romos katalikių moterų s-ga pradėjo leisti mėnesinį žurn. „Moterų dirva“ (žr.), Filadelfijoje (JAV) Lietuvių moterų susivienijimas Amerikoje leido mėnesinį žurn. „Moterų balsas“ (žr.). Kai kurie JAV lietuvių laikraščiai ir savaitraščiai turėjo moterims skirtus priedus. Nuo 1955 lietuvių moterų žurnalas „Moteris“ (žr.) buvo leidžiamas Kanadoje (Toronte). v.u.

MOTIEJŪNIENĖ-JONAITYTĖ Virginija (g. 1952 12 25 Vilniuje), žurnalistė. 1976 baigė Vilniaus un-to Pramonės ekonomikos fak. darbo ekonomikos specialybę ir pradėjo dirbti Valst. televizijos ir radijo k-te televizijos laidų redaktore. Rengė laidas ekonominėmis temomis. 1984 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1987-92 vadovavo televizijos ekonomikos laidų redakcijai. 1989-93 kartu su kitais rengė ekonominę-publicistinę programą „Akistata“. Nuo 1993 – Lietuvos televizijos Naujienų redakcijos laidos „Panorama“ korespondentė. Daugiausia rengia reportažus ekonomikos ir finansų temomis. 1994 apdovanota „Auksinės bitės“ prizų.

MOTIEKAITIS Vytautas (g. 1914 01 29(16) Linkuvoje), kunigas, spaudos darbuotojas. Baigė Linkuvos gimnaziją, 1936 – kunigų seminariją. Bendradarbiavo

žurn. „Tiesos kelias“, 1936-38 buvo laikr. „Žemaičių prietelius“ redaktorius. Priklausė Lietuvos žurnalistų s-gai.

„**MOTINA IR VAIKAS**“, vaikų auklėjimo ir sveikatos mėnesinis žurnalas, ėjęs 1929-40 Kaune. Leido „Lietuvos vaiko“ d-ja. Rašyta ikimokyklinio amžiaus vaikų sveikatos, priežiūros ir auklėjimo klausimais, pasakota apie naujus vaiko ugdymo metodus. Bendradarbiavo P. Baublys, M. Butkevičienė, S. Čiurlionienė-Kymantaitė, K. Grinius, A. Gučas, M. Gustaitytė-Šalčiuvienė, O. Mašiotienė, L. Šlapelienė, V. Tercijonas, J. Tūbelienė, J. Vabalas-Gudaitis ir kt. Redagavo V. Daugirdaitė-Sruogienė, V. Matulaitytė-Lozoraitienė, M. Nemeikšaitė. Spausdino V. Atkočiūno, E. Norkienės, „Grafikos“ bei „Raidės“ spaustuvės Kaune. G.B.

MOTYVACIJA (lot. motivum – veiksmas, veiksnys), tam tikro elgesio, veiksmų, tikslingos veiklos skatinimas, kurį sukelia įvairūs motyvai – priežastys, veiksniai, argumentai.

MOTO (it. motto – sąmojis, sąmojingas pasakymas), kito kūrinio trumpa ištrauka, aforistinis posakis, šūkis, kuris rašomas viso kūrinio arba skyriaus pradžioje, apibūdinamas jo turinį ir pabrėždamas pagrindinę mintį. Dar vadinamas epigrafu (žr.).

„**AL-MOUDJAHID**“ („Kovotojas“), Alžyro dienraštis, einantis nuo 1965 Alžyre arabų ir prancūzų k. Įkurtas vietoj nuo 1938 Prancūzijoje leisto laikraščio „Alger Rpublicain“ („Respublikinis Alžyras“) ir nuo 1962 Alžyre ėjusio leidinio „Peuple“ („Liaudis“). Nuo 1965 leidžia Informacijos ministerija kaip vyriausybės oficiozą. Tiražas 1996 – 180 000 egz.

MNA, Myanmar News Agency (Mianmaro naujienų agentūra), Mianmaro Sąjungos informacijos agentūra, veikianti nuo 1963 Rangūne. Agentūros veiklą kontroliuoja vyriausybė. Savo korespondentų šalies ir užsienio miestuose neturi. Parengtus informacinius pranešimus siunčia laikraščių ir žurnalų redakcijoms, užsienio informacijos agentūroms.

MTI, Magyar Tavirati Iroda (Vengrijos telegramų agentūra), Vengrijos valstybinė informacijos agentūra, veikianti nuo 1880 Budapešte. Informaciją teikia vengrų, anglų bei vokiečių kalbomis. Per parą išplatina iki 350 pranešimų, iš jų apie 120 – šalies gyvenimo ir sportinių varžybų, 70-80 – užsienio įvykių ir 20-30 – ekonomikos ir prekybos klausimais. Taip pat kaupia ir platina fotoinformaciją. Leidžia apie 50 kasdieninių, savaitinių ir mėnesinių leidinių, tarp jų nuo 1967 dienr. „Daily News – Neueste Nachrichten“ („Dienos naujienos“) anglų ir vokiečių k. (tir. 9000 egz.).

Agentūrai priklauso informacijos agentūra Budapest, kuri į užsienį operatyviai perduoda informaciją apie šalies politinį, ekonominį, visuomeninį bei kultūrinį gyvenimą. Agentūroje dirba apie 1100 žmonių. Turi 19 skyrių šalies miestuose, 21 korespondentų punktą užsienyje. Bendradarbiauja su 70 pasaulio informacijos agentūrų.

MTS LAIKRAŠČIAI, periodiniai leidiniai, kuriuos leido mašinų ir traktorių stočių (MTS) politiniai skyriai 1950-53. Intensyvios kolektyvizacijos metais MTS turė-

jo suteikti besikuriantiems kolūkiams ne tik techninę, bet ir politinę, ideologinę pagalbą. Tuo tikslu 1950 mašinų ir traktorių stotyse buvo įsteigta 113 politinių skyrių (kiekvienoje MTS). Šie skyriai leido laikraščius, kurie turėjo būti svarbiausia propagandos priemonė. Jau 1950 liepos mėnesį pasirodė pirmasis jų laikraštis – Rokiškio MTS politinio skyriaus organas „Tikruoju keliu“, kuris vėliau ėjo pavadinimu „Laukų spartuolis“. Rugsėjo mėn. tame pačiame Rokiškio rajone pradėjo eiti Kamajų MTS laikr. „Naujoji vaga“ (vėliau jo leidimas nutrūko, likvidavus MTS) ir Obelių MTS laikr. „Kolūkiečių draugas“ (vėliau vadinosi „Už aukštą derlių“), o rugsėjo mėn. – Panemunėlio MTS laikr. „Tarybinis artojas“ (nuo 1951 – „Laukų spartuolis“). Lapkričio mėn. ėmė eiti Panevėžio MTS laikr. „Komunizmo aušra“ (vėliau vadinosi „Komunizmo statytojas“) ir Ramygalos MTS laikr. „Stalininė vėliava“ (paskui buvo leidžiamas pavadinimu „Kolūkinė aušra“). Gruodžio mėn. pasirodė dar 9 nauji MTS laikraščiai. Beveik visų kitų MTS politinių skyrių laikraščiai pradėjo eiti 1951 (tik keletas – 1952). 1953 buvo leidžiama 133 MTS laikraščiai, iš jų 10 rusų k. ir 11 lenkų k. (kiti 112 lietuvių k.). Jie ėjo 1 arba 2 kartus per savaitę, daugiausia spausdino agitacinio pobūdžio ir propagandinio turinio straipsnius, informaciją apie žemės ūkio darbų eigą, šalies vidaus ir tarptautinių įvykių apžvalgas. 1953 panaikinus politinius skyrius, tų metų pab. ir 1954 pr. nutrūko ir MTS laikraščių leidimas.

V.U.

MUARAS (pranc. moire): 1. Popierius su išspausdintu iškilium piešiniu, keičiančiu spalvas.

2. Periodiškai pasikartojantis šalutinis piešinys, pvz., stambus tinklas arba banguojančios juostos, atsiradusios dėl kelių rastrinių atvaizdų sutapimo, dažniausiai būna kaip brokas reprodukcijose.

„**MUBA**“ („**MŪSŲ BARO APŽVALGA**“), literatūros ir meno žurnalas, leistas 1928 Paryžiuje lietuvių ir prancūzų k. Redaktorius J. Tysliava. Išėjo 3 numeriai.

„**MUGĖ**“, privatus informacinis reklamos laikraštis Kėdainiams, einantis nuo 1991 gegužės 3. Įsteigė, leidžia ir redaguoja R. Šukienė. Iki 1993 buvo leidžiamas kas dvi savaites, 1993-94 – kas savaitę, nuo 1995 – 2 kartus per savaitę. Tiražas 1991 – 1700 egz., 1997 – 3800 egz.

Atskirai buvo leidžiamas informacinis priedas „J. Basanavičiaus 36“ (tir. 100–150 egz.).

MUKIENĖ Danutė (g. 1957 07 28 Skuodo raj. Lenkimų apyl. Sriaupų k.), žurnalistė. 1984 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1975 pradėjo dirbti Skuodo rajono laikr. „Mūsų žodis“ redakcijoje korespondente. 1977 perėjo į Skuodo rajono vietinio radijo laidų redakciją ir iki 1984 dirbo redaktore. 1984 grįžusi į Skuodo rajono laikr. „Mūsų žodis“ redakciją, vadovavo laišku skyriui. 1991 kartu su kitais atkūrė laikr. „Palanga“, kuriame dirbo laišku skyriaus vedėja, 1992-93 – redaktore. 1991 kartu ji pradėjo redaguoti Žemaičių kultūros d-jos laikr. „A mon saka?“ pirmąjį žemaitišką laikraštį Lietuvoje. 1993 šis leidinys perorganizuotas į Žemaičių kultūros d-jos ir Žemaičių akademijos žurn. „Žemaičių žemė“. Redaguodama šį žurnalą, nuo 1993 dirbo ir Kretingoje lei-

džiamo laikr. „Pajūrio naujienos“ redakcijoje.

Parengė darbą „Skuodo rajono laikraščio istorija“ (1984). Leidžia knygutes apie Žemaitijos istoriją, žemaitiškos poezijos, prozos kūrinius. Paskelbė eilėraščių.

MULTIPLIKACIJA (lot. multiplicatio – dauginimas):

1. Kino filmo kūrimo būdas: piešinių, erdvių figūrų, lėlių filmavimas; užfiksuoti judėjimo momentai demonstruojant sudaro judėjimo iliuziją. Taip pat žr. Animacinis filmas.

2. Ko nors dauginimas, pvz., dokumentų, brėžinių, piešinių, teksto multiplikacija.

MULTITERPĖ (angl. multimedia), teksto, stereogarso, grafinių atvaizdų, animacijos ir tikro vaizdo interaktyvi visuma kompiuteryje. Naudodamasis multiterpės duomenų baze, kompiuterio vartotojas gali lengvai gauti teksto informaciją, nuotraukas, žiūrėti videoklipus ar televiziją, klausytis muzikos įrašų iš kompaktinio disko ar interneto, kalbėtis įprastu ir vaizdo telefonu. Multiterpei reikia galingo ir greito kompiuterio, vaizdo ir garso kortų, papildomų prietaisų (stereogarsiakalbių, kompaktinių diskų nuskaitymo mechanizmo), taip pat integruotų telekomunikacijų – kompiuteris turi būti prijungtas prie telefono linijos, kabelinės televizijos, interneto ir pan.

A. Mat.

„**EL MUNDO**“ („Pasaulis“): 1. Venesuelos vakarinis dienraštis, einantis nuo 1958 Karakase. Leidžiamas kaip nepriklausomas laikraštis. Tiražas 1996 – 150 000/195 000 egz.

2. Ispanijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1989 Madride. Leidžia redaktorių susivienijimas. Tiražas 1996 – 230 000/215 000 egz.

MUNDRYS Virgilijus (g. 1936 03 01 Klaipėdoje), žurnalistas. 1960 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1956-67 dirbo laikr. „Sportas“ redakcijoje: buvo korektorius, lit. darbuotojas, skyriaus vedėjas. 1967-78 – laikr. „Sovetskaja Litva“ lit. darbuotojas ir sporto skyriaus vedėjas, 1978-89 – Lietuvos televizijos ir radijo sporto skyriaus vedėjas, sporto redakcijos komentatorius. 1989-92 dirbo sporto apžvalgininku dienr. „Respublika“ redakcijoje, 1992-93 – Lietuvos nacionalinės futbolo rinktinės viršininku, 1993-94 – Vilniaus „Panerio“ futbolo klubo direktoriumi. 1994-96 – dienr. „Diena“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, nuo 1997 – savaitr. „Sargyba“ redakcijos darbuotojas.

MUNDRYTĖ-AKELIENĖ Regina (g. 1941 08 12 Vilniuje), žurnalistė. 1958 baigė Vilniaus 15-ąją vid. m-lą, nuo 1958 studijavo Vilniaus un-to Chemijos ir Fizikos-matematikos fakultetuose. 1967-91 dirbo laikr. „Vakarinės naujienos“ korespondente, nuo 1991 – dienr. „Lietuvos rytas“ apžvalgininkė. Daugiausia rašo sporto temomis. 1982 ir 1992 už sporto tematikos rašinius apdovanota Lietuvos sporto žurnalistų federacijos „Aukso plunksnos“ prizais.

„**MŪSŲ AKLIEJI**“, Lietuvos aklųjų sąjungos neperiodinis almanachas, leistas vienkarčiais leidiniais 1929-30, 1932 Kaune. Bendradarbiavo J. Berčius, Pr. Daunys, L. Gira, M. Kviklys, J. Tumas ir kt. Redagavo

V. Rickus-Rickevičius. Spausdino spaustuvė „Menas“.

„MŪSŲ ARTOJAS“, „Vilniaus rytojaus“ priedas ūkininkams, ėjęs 1930-37 Vilniuje. Leido ir redagavo J. Navikas. Ėjo kas dvi savaites, 1937 – savaitraštis. Spausdino įvairių specialistų straipsnius žemdirbystės, gyvulininkystės, daržininkystės klausimais, patarimus jauniems ūkininkams bei šeiminkams. Bendradarbiavo M. Čibiras, M. Kraužlys, J. Pajaujis ir kt. Spausdino spaustuvė „Ruch“ Vilniuje. Išėjo 197 numeriai.

„MŪSŲ ATEITIS“, Telšių vyskupijos jaunimo centro mėnesinis leidinys, einantis nuo 1994 rugsėjo Telšiuose. Redaktorė I. Raudytė. Tiražas 500 egz.

„MŪSŲ BALSAS“: 1. „Nepartinis, meilės, vienybės ir brolybės platinimo“ laikraštis, ėjęs 1919-23 Vilniuje. Leido ir redagavo J. Grondzki. Lenkų savaitinis leidinys lietuvių k. Spausdino J. Bajerskio spaustuvė Vilniuje. Išėjo 82 numeriai.

2. Socialdemokratinės minties savaitraštis, einantis nuo 1995 gruodžio 9 Vilniuje. Įsteigė Lietuvos demokratinės darbo partijos taryba. Leidžia UAB „Mūsų gairės“. Vyr. redaktorius P. Lapeikis. Tiražas 1995 – 5000 egz., 1997 – 2800 egz.

„MŪSŲ BIRŽA“, savaitraštis verslininkams, ėjęs 1990-92 Vilniuje. Įsteigė ir leido UAB „Vilniaus birža“. Teikė žinias iš biržų ir kitą komercinę informaciją. Redaktoriai: V. Matulaitis, G. Sabūnas (1990), A. Jatkonienė (1991), G. Petravičius (1992). Tiražas 1990 – 20 000 egz., 1992 – 8000 egz.

„MŪSŲ DIENOS“: 1. Dvisavaitis žurnalas, ėjęs 1927-28 Kaune. Buvo spausdinamas Rygoje su daugiaspalvėmis iliustracijomis. Skelbė grožinės literatūros kūrinius, lietuvių dailininkų kūrinių reprodukcijas. Redaktorius K. Binkis (žr.).

2. Krikščioniškos (protestantiškos) minties laikraštis, leistas 1951 01 12–03 09 Kanadoje. Leidėjas R. Rodnėjus, redaktorius P. E. Enskaitis.

„MŪSŲ DRAUGIJA“, Čikagos lietuvių draugijų s-gos mėnesinis laikraštis, leistas 1915-16. Redaktorius P. Butkus.

„MŪSŲ GAMTA“, dvimėnesis mokslinis ir mokslo populiarinimo, gamtos ir krašto pažinimo, gamtosaugos žurnalas, einantis nuo 1964 birželio Vilniuje. Iki 1990 – Lietuvos gamtos apsaugos d-jos, Lietuvos medžiotojų ir žvejų d-jos, Resp. ekskursijų ir turizmo tarybos mėnesinis žurnalas; nuo 1990 leidžia leidybinė UAB „Mūsų gamta“. Vyr. redaktoriai: R. Budrys (1964-93, žr.), V. Klovas (nuo 1993, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai Z. Butkevičius, J. Geležauskas (žr.), R. Gibavičius, A. Kazakauskas, O. Pempienė, R. Rakauskas (žr.), R. Sadauskas (žr.), A. Zavadskis (žr.). Tiražas 1964 – 20 000 egz., 1976 – 60 000 egz., 1997 – 3000 egz.

Nuo 1990 leidžiami atskiri priedai – žurnalai „Hobby“ (žr.) ir „Medžiotojas ir meškeriojas“ (žr.).

„MŪSŲ GARSAS“, visuomenės, politikos ir kultūros laikraštis, „Idiše štime“ priedas lietuvių kalba, ėjęs 1924-25 Kaune. Leido ir redagavo R. Rubiņšteinas. Rašė apie žydų kultūrą, tradicijas, švietimo klausimus,

lietuvių ir žydų kultūrinius renginius. Bendradarbiavo N. Fainbergas, O. Finkelšteinas, J. A. Herbačiauskas, J. Jablonskis, Ch. Lemchenas, S. Rozenbaumas ir kt. Spausdino „Idiše štime“ spaustuvė Kaune. Išėjo 21 numeris.

„MŪSŲ GIRIOS“: 1. Mėnesinis iliustruotas žurnalas, ėjęs 1929-40 ir 1943-44 Kaune. Leido Lietuvos miškininkų s-ga, 1943-44 – Miškų ūkio generalinė direkcija. Rašė miškininkystės ir miškų ūkio, gamtosaugos, medžioklės, žuvininkystės, durpininkystės klausimais, pasakojo apie miškininkų gyvenimą. Bendradarbiavo apie 250 specialistų, miškų ūkio darbuotojų, žurnalistų. Redaktoriai: J. Kuprionis (1929-40, žr.), J. Viliušis (1943-44). Tiražas 3000 egz. 1929-40 išleisti 104 numeriai, 1943-44 – 4 numeriai.

2. Žemės ir miškų ūkio m-jos, Lietuvos miškininkų s-gos mėnesinis žurnalas, leidžiamas nuo 1957 Vilniuje kaip atkurtas 1929-40 bei 1943-44 Kaune ėjęs to paties pavadinimo žurnalas. 1965-90 vadinosi „Girios“, Miškų ūkio ir miško pramonės m-jos ir Miško pramonės ir miškų ūkio moksl. techn. d-jos mėnesinis biuletenis (nuo 1990 Nr. 5 žurnalas); 1965-69 ėjo kaip žurnalo „Mūsų gamta“ priedas. 1957-64 leido Miškų ūkio ir miško pramonės m-ja, Gamtos apsaugos k-tas prie LTSR MT. Nuo 1991 leidžia žurnalo „Mūsų girios“ redakcija. Rašo miškų ūkio tvarkymo, miškininkystės, gamtosaugos klausimais. Vyr. redaktoriai (redaktoriai): A. Gudelevičius (1960-64 ir 1970-82), A. Berželionis (nuo 1982, žr.). Tiražas 1964 – 20 000 egz., 1984 – 8000 egz., 1997 – 3000 egz.

„MŪSŲ GYVENIMAS“, Amerikos lietuvių visuomenės ir literatūros laikraštis, leistas 1909 Čikagoje. Leido „Žinios“ d-ja. Redaktorius B. Vargšas-Laucevičius.

„MŪSŲ JAUNIMAS“: 1. Jaunųjų rašytas ir jauniems skirtas dvisavaitis laikraštis, ėjęs kaip „Lietuvos keleivio“ priedas 1931 Klaipėdoje. Leido Klaipėdos krašto jaunųjų taryba. Svarstė jaunimo ir vyresniosios kartos santykius, jaunimo dvasinio ugdymo, švietimo, profesinio rengimo klausimus, pasakojo apie Lietuvos istoriją, geografiją, literatūrą. Bendradarbiavo J. Gudaitis, P. Navardaitis, V. Pakuršis, Vydūnas ir kt. Redagavo J. Lingys. Spausdino spaustuvė „Rytas“ Klaipėdoje. Išėjo 15 numerių. Nuo 1931 spalio vietoj „Mūsų jaunimo“ pradėta leisti „Mažosios Lietuvos jaunimas“.

2. Pažangios minties žurnalas grožinei literatūrai ir mokslui populiarinti, leistas 1936-40 Kaune vietoj „Jaunimo“. Ėjo kartą, dukart per mėnesį. Rašyta apie įvairias mokslo sritis, mokslų istoriją, pasakota apie kitų kontinentų šalis, mokslo ir technikos atradimus, nagrinėta lietuvių literatūra bei žymiausių pasaulio kultūros atstovų kūryba. Bendradarbiavo K. Boruta, J. Būtėnas, P. Cvirka, K. Jakubėnas, J. Jurginis, V. Knyva, J. Marcinkevičius, V. Montvila, E. Mieželaitis, S. Nėris, J. Paleckis, J. Vaišnoras, A. Venclova, V. Žilionis ir kt. Leido ir redagavo P. Kežinaitis. Spausdino E. Norkienės ir P. Stikliaus, F. Sokolovskienės spaustuvės Kaune. Išėjo 64 numeriai.

G.B.

„MŪSŲ JŪRA“, laivininkystės, žvejybos, buriavimo ir jūrinės literatūros iliustruotas mėnesinis žurnalas, ėjęs 1939-40 Kaune. Leido Lietuvos jūrininkų s-ga vie-

toj „Jūros“. Bendradarbiavo V. Bagdonavičius, T. Daukantas, A. Gustaitis, S. Kuizinas, K. Pauža, S. Vainoras, K. Zupka ir kt. Redagavo J. Šimoliūnas, S. Urbonas, S. Vainoras. Spausdino akc. b-vės „Spindulys“ spaustuvė Kaune. Išėjo 12 numerių. G.B.

„MŪSŲ KALBA“, „Lietuvos mokyklos“ mėnesinis priedas lietuvių kalbai ugdyti, ėjęs 1925-27 Kaune. Leido Lietuvos katalikų mokytojų s-ga. Bendradarbiavo P. Būtėnas, L. Kuodys ir kt. Redagavo redakcinė komisija: J. Balčikonis, P. Dovydaitis, A. Dambrauskas-Jakštas bei K. Vireliūnas. Išėjo 27 numeriai.

„MŪSŲ KELIAS“: 1. Tautinės minties savaitraštis, ėjęs 1934-35 Šiauliuose. Leido ir redagavo Pr. Razma. 1935 prijungtas prie „Mūsų krašto“.

2. Laikraštis lietuviams, leistas 1945-49 Vakarų Vokietijoje, anglų zonos Dilingeno karo pabėgėlių stovykloje. Jo pirmtakas buvo Lietuvių s-gos Dilingeno skyriaus 2 p. leidinėlis „Pirmoji kregždutė iš Lietuvos“, kurio 1 numeris išėjo 1945 rugpjūčio 25. Nuo rugsėjo 1 pradėjęs eiti „Mūsų kelias“ iš pradžių buvo 4 p. dvisavaitis laikraštis, nuo 1946 tapo 8 p. savaitraščiu, o nuo 1948 vidurio iki 1949 liepos 15 ėjo 2 kartus per savaitę (4-6 p.). Paskui jis susijungė su laikraščiu „Mintis“ (žr.) ir ėmė eiti pavadinimu „Lietuvis“ (1949-50 Memingene). 1946-49 kaip laikraščio priedas ėjo žurnalas jaunimui „Šviesa“ (žr.). Laikraštį „Mūsų kelias“ redagavo D. Penikas, A. Laikūnas bei A. Musteikis. Išėjo 243 rotatoriumi spausdinti numeriai.

„MŪSŲ KRAŠTAS“: 1. Tautinis krikščioniškos minties savaitraštis, ėjęs 1924 06 13-12 14 Šiauliuose. Leido ir redagavo S. Jokubauskas. Išėjo 9 numeriai. 1924 pab. vietoj „Mūsų krašto“ pradėtas leisti „Šiaurietis“ (žr.).

2. Tautinės minties savaitraštis, ėjęs 1930-33 Panevėžyje, 1934-35 – Šiauliuose, 1935-38 – Kaune. Leido Lietuvių tautininkų s-ga, akc. b-vė „Pažanga“. Redaktoriai: P. Daukas (1930-33), Pr. Razma (1934-35), K. Obolėvičius (K. Obolėnas) ir A. Dėdelė (1935-38).

3. Radviliškio rajono laikraštis, einantis nuo 1949 kovo 26. Iki 1950 buvo Radviliškio apskrities laikraštis, iki 1959 – LKP Radviliškio raj. k-to ir DŽDT leidinys. 1959 buvo sujungtas su Šiaulių raj. laikr. „Leninietis“, 1962 gruodžio mėn. reorganizuotas į rajono laikraštį, nuo 1990 lapkričio 6 – nepriklausomas. Steigėjas L. Jučas, leidėjas UAB „Faris“. 1949-55 ėjo du kartus per savaitę, vėliau – triskart per savaitę, 1976-87 – savaitraštis, nuo 1987 vėl leistas triskart per savaitę, nuo 1994 eina du kartus per savaitę. Iki 1959 vadinosi „Raudonoji žvaigždė“, nuo 1962 – „Komunizmo aušra“, nuo 1989 balandžio 1 – „Mūsų kraštas“. Redaktoriai: Z. Zalepūga (1949-52), A. Lukšienė (1952-54), Vl. Januševičius (1957-59), St. Žilinskas (1959-62), J. Baronienė (1962), V. Saulevičius (1962-63), St. Kazlauskas (1963-75), A. Mikelis (1975-1994, žr.), N. Kunkulevičienė. Vyr. redaktorius L. Jučas (1994-97, žr.). Tiražas 1949 – 2000 egz., 1987 – 13 000 egz., 1997 – 2300 egz.

4. Lietuvos kraštotyros d-jos ketvirtinis žurnalas, leidžiamas nuo 1992 Vilniuje kaip 1934-43 Šiauliuose ėjusio žurnalo „Gimtasai kraštas“ tęsinys. Rašo apie kraštotyros d-jos veiklą, skelbia kraštotyrininkų surinktą įvairių Lietuvos vietovių istorijos, etnografijos, tautosakos, paminklotyros medžiagą. Ats. redaktorė

I. Seliukaitė (nuo 1992). Redaktorė R. Sabaliauskaitė. Tiražas 1992 – 10 000 egz., 1996 – 1500 egz.

„MŪSŲ LAIKRAŠTIS“, savaitraštis, ėjęs 1928-40 Kaune. Leido Katalikų veikimo centras. Svarstė ekonominius, politinius, švietimo, kultūros ir religijos klausimus, propagavo katalikų spaudą, spausdino praktinių patarimų, įdomybių, kelionių aprašymų. Bendradarbiavo J. Būtėnas, Z. Ivinskis, K. Inčiūra, J. Katičius, J. Kriščiūnas, St. Kolupaila, J. Kudreikis, J. Meškauskas, J. Prunskis, J. Petrušauskas, P. Rudžinskas, J. Valatka, A. Žvilblaitis ir kt. Redagavo K. Barauskas, M. Gylys, J. Grušas, J. Stankevičius, A. Tumėnas. Spausdino „Spindulio“ bei „Žaibo“ spaustuvės Kaune. Tiražas apie 87 000 egz. (1939). G.B.

„MŪSŲ LANGAS“, Lietuvos sąjūdžio Pakruojo rajono tarybos laikraštis, leistas 1989-92. Iki 1990 Nr. 9 ėjo pavadinimu „Langas“. Periodiškumas – 1-2 numeriai per mėnesį. Redaktorė St. Lovčikaitė. Tiražas 1989 – 1100 egz., 1992 – 800 egz.

„MŪSŲ LIETUVA“, Brazilijos lietuvių katalikiškas dvisavaitis laikraštis, leidžiamas nuo 1948 San Paule. Iki 1951 buvo dvisavaitis žurnalas, iki 1990 – savaitraštis. Nuo 1964 leidžia vienuoliai jėzuitai. Redaktoriai: P. Ragažinskas, V. Vijeikis, K. Miliauskas, J. Kidykas, P. Daugintis, Pr. Gavėnas, P. Rukšys. 1952 leido humoristinį priedą „Yla“. Laikraščio tiražas 1995 – 600 egz.

„MŪSŲ MEISTERIS“, statybos technikos mėnesinis žurnalas, ėjęs 1932 sausio-gegužės mėn. Šiauliuose. Leido Šiaulių statybos meisterių klubas. Spausdinti specialistų straipsniai statybos, ekonomikos, projektavimo, statybinių medžiagų technologijos klausimais. Redagavo B. Karpavičius. Spausdino akcencinė spaustuvė „Rato“, nuo Nr. 5 – „Vilties“ spaustuvė Šiauliuose. Išėjo 5 numeriai.

„MŪSŲ MENAS“, muzikos, teatro, dailės ir kino dvisavaitis laikraštis, leistas 1937-38 Kaune. Leido ir redagavo A. Makačinas. Apžvelgė Lietuvos meno, kultūros gyvenimą, informavo apie kultūros įvykius Lietuvoje ir užsienyje, pasakojo apie žymių menininkų kūrybą. Bendradarbiavo J. Banaitis, V. Jakubėnas, J. Kanopka, K. Kaveckas, V. Miknevičius, J. Strimaitis, Ign. Šlapelis, J. Švedas, J. Žukas ir kt. Spausdino M. Adomavičiaus bei „Žaibo“ spaustuvės Kaune. Išėjo 10 numerių. G.B.

„MŪSŲ MINTYS“, nepriklausomas Jurbarko ir Raseinių krašto savaitraštis, leistas 1990-94 Jurbarko. Iki 1991 Nr. 43 ėjo kaip nepriklausomas Jurbarko krašto laikraštis. Redaktoriai: A. Pečiukaitis (1990), K. Andriulevičius (1991-94). Tiražas 1990 – 3300 egz., 1994 – 1000 egz.

„MŪSŲ MINTIS“, visuomenės gyvenimo ir kultūros savaitraštis, leistas 1924 Kaune. Leido b-vė „Kūryba“. Rašė politikos, socialiniais klausimais, apie išėivijos gyvenimą, svarstė kūrybinius klausimus. Redagavo redakcinė komisija. Ats. red. V. Daudžvardas. Spausdino „Raidės“ spaustuvė Kaune. Išėjo 8 numeriai.

„MŪSŲ MOMENTAS“, žr. „[domus mūsų momentas“.

„MŪSŲ NAUJIENOS“, Paprūsės suvalkiečių liberalios krypties savaitraštis, ėjęs 1930-31 Kybartuose. Leido L. Skatikas. Nagrinėjo Suvalkijos regiono problemas, informavo apie įvykius. Redagavo P. Kežinaitis. Spausdino „Perkūno“ spaustuvė Telšiuose. Išėjo 27 numeriai.

„MŪSŲ NUOMONĖ“, Lietuvos sąjūdžio Kėdainių rajono tarybos leidinys, ėjęs nuo 1989 kovo 11 iki 1996. Redaktoriai: A. Čiurlys (1989), R. Vilušytė (1990-91), A. Adašiūnas (nuo 1992). Tiražas 1989 – 2800 egz., 1993 – 1000 egz., 1995 – 500 egz.

„MŪSŲ PAJŪRIS“, Lietuvos pajūriui propaguoti skirtas iliustruotas žurnalas, ėjęs 1935 06-11 Klaipėdoje. Leido A. Žiliūnas, V. Juodis kas dvi savaites. Rašyta apie Klaipėdos krašto istoriją, pajūrio vietas, vietos gyventojų papročius, tradicijas, kultūrą, nagrinėtos Klaipėdos krašto ekonominės, politinės problemos. Bendradarbiavo A. Bendoravičius, R. Kudrickas, A. Gudimaitis, A. Pranskus, J. Staniulis, V. Sužiedelis, P. Vaičiūnas ir kt. Redagavo E. J. Dubickas, A. Jasiūnas, A. Žiliūnas. Spausdino spaustuvė „Lituania“ Klaipėdoje, Telšių Vyskupijos spaustuvė Telšiuose. Išėjo 5 numeriai.

G.B.

„MŪSŲ PALANGA“, nepriklausomas kurorto laikraštis, ėjęs nuo 1994 balandžio iki 1995 kovo Palangoje. Leido UAB „Mūsų Palanga“ 1 kartą per savaitę. Redaktorė I. Raudytė, Z. Semčėnkovienė. Tiražas 1000 egz. Išėjo 47 numeriai.

„MŪSŲ PARAPIJA“, Skirsnemunės parapijos ir krikščioniškojo mokslo brolijos laikraštis, leistas 1937-39 Jurbarko vls. Leido kun. V. Semenavičius, redagavo kun. J. Kazlauskas. Išėjo 12 numerių.

„MŪSŲ PASTOGĖ“, Australijos lietuvių savaitraštis, leidžiamas nuo 1948 Sidnėjūje. Iki 1977 leido Lietuvių bendruomenė, vėliau – Spaudos s-ga. Redaktoriai: B. Zumeris, J. Žukauskas, J. Kalakauskas, J. Veteikis, A. Mauragis, V. Kazokas, R. Baltušytė, V. Augustinavičius, Br. Žalys. Leido kultūrinį priedą „Polėkiai“ bei priedą skautams „Pėdsekis“.

„MŪSŲ PASTOGĖJE“, Kauno valst. namų detalių glos kolektivo mėnraštis, ėjęs 1991-92 Kaune. Redaktorė G. Slaninienė. Tiražas 1992 – 100 egz. Išėjo 12 numerių.

„MŪSŲ RYTOJUS“, ūkininkų laikraštis, ėjęs 1927-36 Kaune. Leido bendrovės „Kaimo žodis“, „Pažanga“ (nuo 1933), „Rytojus“ (nuo 1935). Ėjo kartą per savaitę. Vienas populiariausių tarpukario Lietuvoje ėjusių leidinių. Rašė įvairiais žemės ūkio, gyvulininkystės, namų ūkio klausimais, pasakojo apie kitų šalių žemdirbių gyvenimą, informavo apie Lietuvos ir užsienio įvykius, kultūros, švietimo reikalus, spausdino įvairių patarimų, įdomių pasakojimų. Bendradarbiavo St. Bagdonas, A. Brundza, F. Kemėšis, F. Kirša, S. Laptevas, J. Stanišauskas, M. Šalčius, P. Vaičiūnas, J. Visgėla ir kt. Redagavo A. Bružas, K. Urbonavičius. Spausdino Br. Gurvičių, „Spindulio“, Valstybės spaustuvės Kaune. Tiražas 1927 – 25 000 egz., 1932 – apie 100 000

egz. Leido priedus „Jubiliejinė spaudos talka“, „Ūkis ir namai“.

G.B.

„MŪSŲ RŪPESČIAI“, laikraštis pagyvenusiems žmonėms, leistas 1989-95 Vilniuje: nuo 1989 rugsėjo lietuvių ir nuo 1990 sausio rusų k. Iki 1991 Nr. 35 ėjo kaip Lietuvos karo ir darbo veteranų resp. tarybos ir Lietuvos invalidų d-jos (arba Lietuvos veteranų resp. tarybos) laikraštis. Savaitraštis, nuo 1993 – dvisavaitis laikraštis. Nuo 1992 rugpjūčio iki 1993 rugpjūčio nebuvo leidžiamas. Rašė apie veteranų ir pensininkų gyvenimą, jų požiūrį į Lietuvos ekonomiką, politiką bei kultūrą. Redaktoriai: A. Stankevičius (1989-92, žr.), L. Jučas (1993-95, žr.). Tiražas 1989 – 30 000 egz., 1993 – 8300 egz., 1995 – 1000 egz.

„MŪSŲ SENOVĖ“, „medžiaga lietuvių tautinio atgimimo istorijai“, tęstinis leidinys, ėjęs 1921-22, 1937-40 Kaune. Pasirodė J. Tumo iniciatyva (1921), leido Kauno Vytauto Didžiojo un-to biblioteka. Spausdino dokumentus, atsiminimus, žymių veikėjų korespondenciją, nežinomų senesniųjų autorių tekstus, archyvų medžiagą nuo Valančiaus laikų iki XX a. pradžios, skelbė straipsnius ir studijas iš Lietuvos istorijos, etnografijos, mitologijos, archeologijos, kitų sričių. Bendradarbiavo J. Bagdonas, J. Būtėnas, M. Čilvinaitė, P. Galaunė, L. Gira, P. Jonikas, P. Klimas, V. Maciūnas, J. Šaulys, J. Tumas. 1937-40 redagavo Vcl. Biržiška. Spausdino „Varpo“ spaustuvė Kaune. Išėjo 10 numerių.

G.B.

„MŪSŲ SODAI“, mokslo ir praktikos iliustruotas mėnesinis žurnalas Lietuvos sodininkams, bitininkams, daržininkams, ūkininkams, leidžiamas nuo 1959 Vilniuje. Ėjo kaip LTSR žemės ūkio m-jos ir Lietuvos sodininkystės d-jos, 1981-85 – LTSR žemės ūkio m-jos, LTSR vaisių ir daržovių ūkio m-jos ir Lietuvos sodininkystės d-jos, 1986-88 – LTSR valst. agroprominio k-to ir Lietuvos sodininkystės d-jos mėn. žurnalas. Vyr. redaktoriai (redaktoriai): J. Kriaučiūnas (1959-66, žr.), Pr. Keibas (1967-92, žr.), R. Graibus (nuo 1992, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai A. Čepauskas (žr.), J. Usinavičius (žr.), K. Verslovas. Tiražas 1959 – 23 000 egz., 1987 – 127 300 egz., 1993 – 18 000 egz., 1997 – 7800 egz.

„MŪSŲ SPARNAI“, JAV lietuvių evangelikų reformatų žurnalas, einantis nuo 1950 gruodžio Čikagoje. Steigėjas ir leidėjas E. Gerulis, H. Jakubėnaitė-Dilienė. Pastaruoju metu leidžia Lietuvių evangelikų reformatų bažnyčios kolegija Čikagoje 2 kartus per metus. Redaktoriai: E. Gerulis, H. Jakubėnaitė-Dilienė, J. Kregždė, P. Bružas. Minėtini redakcijos darbuotojai H. Yčaitė-Petkus, M. Zablockis. Tiražas 1985 – 700 egz.

„MŪSŲ SPORTAS“, laikraštis, ėjęs 1931-32 Kaune. Leido Lietuvos sporto lyga, nuo 1932 spalio – Kūno kultūros rūmai vasarą kas savaitę, žiemą – kas dvi savaites. Rašė apie įvairias sporto šakas, pasakojo apie kitų šalių sportininkų pasiekimus, informavo apie svarbiausias sporto varžybas, pasiektus rezultatus, propagavo naujas sporto šakas. Bendradarbiavo K. Avižonis, K. Bulota, S. Garbačiauskas, R. Mironas, J. Misiūnas, Kl. Prelgauskas, J. Vileišis, V. Zakarevičius, S. Zaborskas ir kt. Redagavo redakcinė komisija, ats. redaktoriai A. Butavičius, V. Kviklys (nuo 1932 10).

Spausdino kooperatinė „Raidės“ spaustuvė Kaune. Išėjo 78 numeriai.

G.B.

„MŪSŲ STATYBOS“, tresto „Vilniaus statyba“ kolektyvo savaitraštis, leistas 1975-90 Vilniuje lietuvių ir rusų k. Redaktoriai: R. Dikčius (1975-81, žr.), J. Bėrus (1982-83), P. Kvietkauskienė (1984-89), E. Rutkauskas (1990). Tiražas 1975 – po 1800 egz. lietuvių ir rusų k., 1990 – po 1500 egz. lietuvių ir rusų k.

„MŪSŲ TAUTOSAKA“, Vytauto Didžiojo un-to Humanitarinių mokslų fak. Tautosakos komisijos leidinys, leistas 1930-35 Kaune. Dalis teksto išspausdinta rusų, vokiečių kalbomis. Paskelbta straipsnių iš etnografijos, istorijos, folkloristikos, M. Katkaus „Balanos gadynė“ (1931), P. Višinskio „Antropologinė žemaičių charakteristika“ (rusų k., 1935), kitos studijos. Bendradarbiavo J. Balys, J. Baldauskas, Vacl. Biržiška, J. Elisonas, J. Mickevičius, V. Mykolaitis, A. Sabaliauskas, B. Sruoga, J. Tumas, P. Vaičiūnas ir kt. Redagavo V. Krėvė-Mickevičius. Spausdino akc. b-vės „Spindulys“ spaustuvė Kaune. Išėjo 10 tomų.

„MŪSŲ TIESA“, JAV lietuvių socialistų s-gos dvisavaitis laikraštis, leistas 1919 02 14–12 24 Filadelfijoje ir Niujorke. Redaktoriai K. Vidikas, V. Rudaitis.

„MŪSŲ ŪKIS“, savaitinis „Lietuvos aidas“ priedas, leistas 1918 Vilniuje. Rašė žemės ūkio, gyvulininkystės, sodininkystės, prekybos klausimais. Redagavo J. Šabelis, P. Variakojis. Spausdino „Žaibo“ spaustuvė Vilniuje. Išėjo 12 numerių.

„MŪSŲ VĒLIAVA“, nelegalus LKJS laikraštis, leistas 1927 08–1930 06 Kaune. Bendradarbiavo E. Cvikas, J. Jurginis, R. Šarmaitis, K. Šimkus, V. Šumauskaitė, M. Šumauskas ir kt. Spausdino „Spartako“ spaustuvė Kaune. Tiražas 1500–3000 egz. Išėjo 15 numerių.

„MŪSŲ VILNIUS“, Vilniaus vadavimo s-gos žurnalas, leistas 1928-38 Kaune. Ėjo kartą per mėnesį (1928-29), kas dešimt dienų (1931-33), dukart per mėnesį. Rašė apie okupuoto Vilniaus krašto problemas, kėlė Vilniaus išvadavimo klausimus įvairiose institucijose, informavo apie s-gos veiklą. Bendradarbiavo P. Andriūšis, D. Alseika, V. Berulis, V. Bičiūnas, M. Biržiška, L. Dovydenas, J. Gaigalas, K. Inčiūra, F. Kemėšis, A. Miškinis, J. Purickis, D. Roda, P. Ruseckas, E. Turauskas, J. Tumas-Vaižgantas, R. Vydaitė ir kt. Vyr. redaktorius M. Biržiška (iki 1936), redagavo P. Babickas, A. Juška, V. Uždavinsys. Spausdino „Vilniaus“ spaustuvė Kaune. Tiražas 8000 egz. (1931). G.B.

„MŪSŲ VILTIS“, lietuvių savaitraštis, leistas 1945-46 Vakarų Vokietijoje, Fuldos karo pabėgėlių stovykloje (amerikiečių zonoje). Ėjo kaip kultūros ir informacijos leidinys. Redagavo kun. K. R. Klumbys, A. Merkėlis (žr.), A. Vilainis-Šidlauskas (žr.). Išleisti 27 numeriai po 8-12 p. Savaitraščio redakcija taip pat leido rotatorinį informacinį laikr. „Tėviškės aidas“ (1946-47) bei savaitr. „Pasaulis spaudoje“ (1947).

„MŪSŲ VYTIS“, skautiškos minties žurnalas, leidžiamas nuo 1951 kovo JAV. Nuo 1948 09 25 iki 1950 04 ėjo Memingene (Vokietijoje) kaip laikraštis pavadinimu

„Vytis“. Įsteigė Br. Kviklys (žr.). Leidžia Akademinis skautų sąjūdis. Iki 1953 buvo spausdinama rotatoriumi, vėliau spaustuvėje; nuo 1980 spausdina dienr. „Draugas“ spaustuvė. Išėina 4 kartus per metus. Redaktoriai: Br. Kviklys (1951-56), E. Vilkas (1957), V. Stasiškis (1958), A. Avižienis (1959-62), V. Germanas (1962-66), R. Griškėlis (1966-68), R. Kviklytė (1969-74), L. Grinius (1974-76), A. Saulaitis (1977-79), J. Toliušis (1980-85), V. P. Mickūnas (nuo 1986). Tiražas 1985 – 450 egz.

„MŪSŲ ŽEMĖ“, ūkininkams skirtas laikraštis, ėjęs 1920-21 Kaune lietuvių, lenkų („Nasza ziemia“) ir baltarusių („Naša ziarnia“) kalbomis. Leido Žemės ūkio ir valstybės turtų m-jos Švietimo komisija. Ėjo du kartus per mėnesį (1920), 1921 – mėnesinis. Rašė žemės reformos, ūkininkavimo, agrotechnikos, gyvulininkystės ir kt. klausimais. Spausdino įvairių žemės ūkio specialistų straipsnius. Bendradarbiavo J. Kriaučiūnas, L. Lingvys, L. Maciejauskas, K. Skabeika, J. Tonkūnas, P. Vitkauskas ir kt. Spausdino „Varpo“ spaustuvė Kaune. Išėjo 16 numerių. Platintas nemokamai. G.B.

„MŪSŲ ŽINYNAS“, karo mokslo, karinio rengimo ir auklėjimo žurnalas, ėjęs 1921-40 Kaune. Įsteigė Krašto apsaugos m-jos Karo mokslo skyrius kaip „karo mokslo ir literatūros žurnalą“, nuo 1922 – „karo mokslo ir istorijos žurnalas“, leido Spaudos ir švietimo skyrius. Ėjo kartą per tris mėnesius, nuo 1925 – kartą per du mėnesius, nuo 1929 – mėnesinis. Nagrinėjo Lietuvos istorijos, tarptautinių santykių raidos ir karo klausimus, svarstė karo mokslo, kariuomenės organizacijos, karinės ginkluotės bei karių rengimo ir auklėjimo dalykus. Bendradarbiavo J. Basanavičius, P. Biržys, K. Beleckas, K. Dineika, M. Yčas, A. Janulaitis, P. Galaunė, K. Grinius, A. Matulionis, K. Musteikis, K. Navakas, P. Ruseckas, A. Ružancovas, J. Vabalas-Gudaitis, N. Zilys ir kt. Redaktoriai: J. Laurinaitis, V. Steponaitis, J. Lanskoronskis, A. Šimkus. Spausdino „Spindulio“ akc. b-vė, Valstybės spaustuvė Kaune. Leido priedus: „Kardas“, „Karo archyvas“, „Karo literatūros rodyklė“, „Karo mokslų draugijos žinios“. Tiražas 1000 egz. (1928). G.B.

„MŪSŲ ŽINIOS“: 1. Lietuvių savaitraštis, leistas 1945-47 Zalburge, Austrijos karo pabėgėlių stovykloje. Iš pradžių buvo skiriamas Zalburgo miesto ir apylinkių, nuo 1946 – visos Austrijos lietuviams. Laikraštis spausdintas rotatoriumi. Leido ir redagavo redakcinė kolegija (J. Akstinas, A. Čeičys, J. Daugėla, Č. Grincevičius, A. Kučys, A. Merkėlis (žr.), M. Šaltenis, A. Škėrys, V. Dambraiva (žr.), J. Senkus). Išleisti 52 numeriai nuo 250 iki 400 egz. tiražu.

2. Lietuvos sąjūdžio Tauragės rajono tarybos dvisavaitis leidinys, ėjęs 1989-90. Redagavo J. Regelskis (1989), V. Venckus (1990). Tiražas 1989 – 3700 egz., 1990 – 2700 egz. Išėjo 18 numerių.

„MŪSŲ ŽODIS“: 1. Protestantų pasaulėžiūros žurnalas, skirtas Lietuvos evangelikų reformatų bažnyčios reikalams, ėjęs 1922-23 Kaune, 1924, 1926-37 Biržuose. Iki 1924 leido Evangelikų reformatų d-ja, vėliau – Lietuvos evangelikų reformatų kolegija. Bendradarbiavo J. Dilys, P. Jakubėnas, P. Jašinskas, A. Neimanas, J. Šepetys, P. Šernas ir kt. Redagavo M. Yčas, H. Yčie-

nė, K. Kurnatauskas. Spausdino Š. Levi spaustuvė Kaune, Biržų spaustuvė Biržuose. Išėjo 70 numerių.

2. Brazilijos lietuvių komunistinis pagrindinis laikraštis, leistas 1933-38 San Paule vietoj 1932 uždaryto laikr. „Darbininkų žodis“. Leido Brazilijos KP lietuvių frakcija 2 arba 3 kartus per mėnesį. Redagavo A. Kynas, A. Marma. Išėjo 92 numeriai.

3. Skuodo rajono laikraštis, einantis nuo 1951 kovo 27 Skuode. 1951-90 buvo LKP Skuodo raj. k-to ir Skuodo LDT leidinys, nuo 1991 – Skuodo raj. savivaldybės laikraštis, nuo 1994 Nr. 75 – Skuodo rajono laikraštis. Steigėja ir leidėja UAB „Mūsų žodis“. 1951 ėjo kartą per savaitę, 1952 – dukart-triskart, 1953-1990 – triskart per savaitę, 1990-91 – leistas savaitraštis, nuo 1991 vasario eina du kartus per savaitę. Iki 1962 vadinosi „Pergalė“, nuo 1962 – „Mūsų žodis“. Redaktoriai: L. Jankelovičius (1951-57), A. Jugulienė (1957-61), L. Inis (1961-62, žr.), A. Damaševičius (1962-68), A. Berželionis (1968-71, žr.), J. Lengvenis (1972-91, žr.), J. Vyšniauskas (1992-96), L. Sendrauskienė (nuo 1996). Minėtini redakcijos darbuotojai St. Jonauskas (žr.), J. Kurtinaitis (žr.), D. Mukienė (žr.), D. Rimkus. Redakcijoje yra dirbę rašytojai A. Strakšys (1956-69, žr.), R. Granauskas (1968-70), St. Bucevičienė (1961-79). Tiražas 1951 – 1000 egz., 1987 – 7800 egz., 1997 – 4000 egz.

4. Kazlų Rūdos rajono laikraštis, leistas nuo 1951 gegužės 23 iki 1962 kovo 31. LKP Kazlų Rūdos raj. k-to ir DŽDT leidinys, ėjęs du kartus per savaitę. Iki 1961 lapkričio 18 vadinosi „Stalino keliu“. Redaktoriai: A. Ramanauskaitė (1951-52), Br. Braškys (1953-54), V. Šidlauskas (1954-57), A. Matulaitis (1957-62). Tiražas 1951 – 1000 egz., 1962 – 3500 egz.

5. Lietuvos aklųjų ir silpnaregių s-gos mėnesinis žurnalas, leidžiamas nuo 1959 reginčiųjų ir Brailio raštu. Iki 1990 Nr. 2 ėjo kaip Lietuvos aklųjų d-jos (Centro valdybos) mėnesinis žurnalas. Spausdina rašinius visuomeninio, politinio, kultūrinio gyvenimo, buitės ir kitais klausimais, kuriais domisi aklieji. Vyr. redaktoriai: A. Baltramiejūnas (1959-60), L. Ragėnas (1960-63), A. Venckevičius (1963-96, žr.), V. Gendvilas (nuo 1996). Minėtini redakcijos darbuotojai A. Armalytė, A. Gineitis (žr.), G. Pronckienė, R. Saulytis (žr.), A. Šimkuvienė, J. Šukys. Tiražas 1959 – 500 egz. reginčiųjų ir 200 egz. Brailio raštu, 1989 – atitinkamai 8300 ir 400 egz., 1993 – 2500 ir 250 egz., 1997 – 1800 ir 250 egz.

MUŠINSKAS Danielius (g. 1951 11 04 Telšiuose), rašytojas, žurnalistas. 1969 baigė Telšių l-ąją vid. m-lą, 1974 – Vilniaus un-to Filologijos fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1974-75 mokytojavo Tryškiuose (Telšių raj.). 1976-88 dirbo žurn. „Jaunimo gretos“ redakcijoje Kultūros skyriaus vedėju. 1988 buvo Lietuvos rašytojų s-gos konsultantas, 1989-90 – žurn. „Pergalė“, 1991-94 – žurn. „Metai“ ats. sekretorius. Nuo 1994 vasaros – žurn. „Metai“ vyr. redaktorius. 1996 paskirtas Žurnalistų etikos inspektoriumi.

Išleido novelių rinkinius „Kol išaušta rytas“ (1979), „Mėlynų dilgėlynų naktis“ (1982), „Šviesa virš Tausalo“ (1987), „Gyvenimas kaip alibi“ (1991). 1988 apdovanotas literatūrine Žemaitės premija.

MUŠINSKAS (Mušaitis, Mušiūnas) Antanas (g. 1910 04 30(17) Plungės vls. Stribaičių k.), pedagogas, spaudos darbuotojas. 1931 baigė Plungės mokytojų se-

minariją, 1931 pradėjo studijuoti Vytauto Didžiojo unte filologiją. Dirbo Klaipėdos pedagoginio in-to bibliotekoje. 1927 pradėjo bendradarbiauti Telšių laikraščiuose, vėliau rašė į leidinius „Lietuvos aidas“, „Diena“, „Lietuvos žinios“. Buvo „Dienos naujienų“ korespondentas Žemaitijoje. Nuo 1931 – nuolatinis „Vairo“ bendradarbis, redagavo „Lietuvos studentą“, nuo 1932 – „Lietuvos aidą“ reporteris. Bendradarbiavo leidiniuose „Mūsų sportas“, „Akademikas“, „Jaunoji karta“. Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys. Per 20 metų iškentėjo kalėjimuose, lageriuose. Į Lietuvą grįžo 1968.

MUŠINSKIENĖ Julija (g. 1952 10 19 Lazdijų raj. Noragėlių k.), žurnalistė. 1970 baigė Krikštonių vid. m-lą, 1976 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1970 dirbo Alytaus rajono laikr. „Komunistinis rytojus“, 1971 – Varėnos rajono laikr. „Raudonoji vėliava“ redakcijose. 1975-79 buvo „Valstiečių laikraščio“ lit. darbuotoja, 1979-92 – savaitr. „Gimtasis kraštas“ Kultūros skyriaus vedėja, 1992 – leidinio vyr. redaktorė. Nuo 1993 – Lietuvos dailės muziejaus Radvilų rūmų vyr. muziejininkė, nuo 1995 – žurn. „Veidas“ bendradarbė. Rašo kultūros, paminklų apsaugos temomis.

„MUZIKA“: 1. JAV lietuvių muzikos žurnalas, leistas 1916 Filadelfijoje. Redaktorius ir leidėjas S. Šimkus. Leidinys turėjo 8 p. gaidų priedą. Išėjo 2 numeriai.

2. Mėnesinis žurnalas muzikos reikalams, leistas 1925 Klaipėdoje. Leido Klaipėdos konservatorija. Nagrinėtos įvairios muzikos sferos, svarstyta estetinio auklėjimo klausimai, muzikinio lavinimo problemos. Bendradarbiavo A. Bružas, J. Petkus, Ign. Prielgauskas, J. Švedas ir kt. Redagavo J. Žilevičius. Spausdino „Ryto“ spaustuvė Klaipėdoje. Išėjo 12 numerių.

„MUZIKA“, muzikinės literatūros leidykla; įkurta 1989 Vilniuje. Leidžia knygas, natų rinkinius, muzikos žodynus. Direktorius ir vyr. redaktorius Alf. Zdanavičius (nuo 1989). Išleido M. K. Čiurlionio „Sonata F-dur“ (1994), J. Naujaliao „Mišios ir motetai“ (1993), V. Rudzinskio „Stanislovas Moniuška (1994), J. Gruodžio „Dainos ir giesmės chorams“ (1994) ir kt.

MUZIKINIS FILMAS, kino kūrinys, kuriame muzika vaidina pagrindines prasmines ir kompozicines funkcijas, nulemia filmo žanrinį ir stilistinį pobūdį. Muzikinio filmo istorijoje keitėsi jo struktūra, muzikos, vokalo, choreografijos, atlikėjų vaidmuo (Europoje buvo paplitusi operetės ir operos tradicija, Holivudas pagimdė specifišką miuziklo žanrą ir pan.). Šiandien ir kine, ir televizijoje kuriami labai įvairūs muzikiniai filmai: ekranizuojami literatūros kūriniai (anglų „Oliver!“ pagal Č. Dikenso romaną, Lietuvoje – „Velnio nuotaka“ pagal K. Borutos romaną), scenos kūriniai, kuriami filmai-operos („Karmen“ jau yra daugiau kaip 10 variantų, Lietuvos TV ekraneose B. Dvariono „Dalia“), rokoperos („Jėzus Kristus Superžvaigždė“), filmai-koncertai, biografiniai filmai, videoklipai ir kt.

„MUZIKOS AIDAI“, mėnesinis bažnytinės (daugiausia) ir pasaulietinės muzikos žurnalas, nereguliariai ėjęs 1926 Kaune. Leido šv. Cecelijos d-ja. Redagavo T. Brazys. Išėjo 6 numeriai.

„MUZIKOS BARAI“: 1. Muzikos meno ir mokslo žurnalas, leistas 1931-33, 1938-39 Kaune, 1940 – Vilniuje. Leido M. Budriūnas, Lietuvos chorvedžių ir muzikų d-ja (1932-33), Lietuvos muzikų d-ja (1938-40). Ėjo kartą per mėnesį. Bendradarbiavo S. Baliūnas, J. Kačinskas, J. Kamaitis, I. Prelgauskas, J. Strolia, J. Švedas, A. Vaičiūnas. Redagavo M. Budriūnas, N. Martinonis. Spausdino Maišovičiaus ir Kogano spaustuvės Kėdainiuose. Išėjo 21 numeris.

2. Lietuvos muzikų d-jos dvisavaitis leidinys, einantis nuo 1989 Vilniuje kaip atkurtas 1931-33 ir 1938-40 leistas to paties pavadinimo žurnalas. Vyr. redaktoriai V. Juodpusis (1989-96, žr.), M. Augulytė (nuo 1996, žr.). Tiražas 1989 – 11 000 egz., 1993 ir 1997 – 800 egz.

„MUZIKOS LIETUS“, nepriklausomas muzikos žurnalas (iki 1996 – savaitraštis), einantis nuo 1995 liepos 27 Kaune. Redaktorius N. Pečiūra. Tiražas 1995 – 1000 egz., 1997 – 2000 egz.

„MUZIKOS MENAS“, mėnesinis žurnalas, ėjęs 1924-25 Kaune (iki 5-ojo numerio), Klaipėdoje. Leido J. Žilevičius (Nr. 1-4), akc. b-vė „Rytas“. Rašė apie kitų šalių muzikinį gyvenimą, nagrinėjo muzikos teorijos, istorijos klausimus, muzikinio lavinimo problemas.

Bendradarbiavo B. Česnys, R. Jakutis, A. Kačanauskas, A. Kutkauskas, J. Strimaitis, J. Štarka, V. Žadeika. Redagavo J. Žilevičius. Spausdino „Varpo“ spaustuvė Kaune, akc. b-vė „Rytas“ Klaipėdoje (nuo Nr. 5-6). Išėjo 12 numerių.

G.B.

„MUZIKOS NAUJIENOS“, mėnesinis laikraštis muzikos mėgėjams, einantis nuo 1995 liepos Šiauliuose. Steigėja ir leidėja A. Sruogio individuali įmonė. Redaktorė L. Juknevičiūtė. Tiražas 2600 egz.

„MUZIKOS PROSPEKTAS“, mėnesinis laikraštis muzikos mėgėjams, fanams ir profesionalams, einantis nuo 1995 birželio 7 Kaune. Steigėja ir leidėja UAB „Litart“. Redaktorė V. Kepalė. Tiražas 1995 – 2000 egz., 1997 – 500 egz.

„MUZIKOS ŽINIOS“, JAV lietuvių muzikos teorijos ir istorijos žurnalas, pradėtas leisti 1934. Iš pradžių ėjo Čikagoje, 1967 perkeltas į Elizabetą (Niu Džersis). Leido Amerikos lietuvių vargonininkų s-ga, dabar – Šiaurės Amerikos lietuvių muzikos s-ga. Iki 1935 spausdintas rotatoriumi. 1934-42 ir kurį laiką 1952 ėjo kas mėnesį, nuo 1942 leidžiamas 4 kartus per metus. Redaktoriai A. Pocius, N. Kulys, J. Kreivėnas, V. Zakarauskas, K. Skaisgirys, St. Sližys.

N

„**LA NACION**“ („Tauta“), Argentinos nepriklausomas dienraštis, einantis nuo 1870 Buenos Airėse. Leidžia pramonininko Mitre šeima. Tiražas 1996 – 217 000/265 000 egz.

„**EL NACIONAL**“ („Nacionalinis“): 1. Venesuelos rytinis dienraštis, einantis nuo 1943 Karakase. Vienas įtakingiausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 155 000 egz.

2. Dominikos Respublikos vakarinis dienraštis, einantis nuo 1966 Santo Dominge. Sekmadeniais leidžiamas rytą. Tiražas 1996 – 45 000 egz.

NACIONALINIS DIENRAŠTIS, universalus turinio laikraštis, einantis ne rečiau kaip 5 kartus per savaitę ir skirtas visiems šalies gyventojams, plačijai skaitytojų auditorijai. Lietuvoje 1997 buvo leidžiami 6 tokie dienraščiai: „Kauno diena“ (žr.), „Lietuvos aidas“ (žr.), „Lietuvos rytas“ (žr.), „Respublika“ (žr.), „Echo Litvy“ („Lietuvos aidas“, rusų k., žr.), „Kurier Wileński“ („Vilniaus pasiuntinys“, lenkų k., žr.).

NAINYS Bronius (g. 1920 11 15 Šiaulių aps. Pašvitinio vls. Griepėdžių k.), inžinierius, spaudos ir kultūros darbuotojas. 1939 baigė Linkuvos gimnaziją, 1940 – Karo m-lą (aspirantūrą), 1944 – mechaninę inžineriją Vytauto Didžiojo un-te. 1963 Iliojaus (JAV) technologijos in-te įgijo civilinės inžinerijos magistro laipsnį.

Sovietinės ir vokiečių okupacijos metais dalyvavo pogrindžio rezistencijoje (buvo Lietuvių aktyvistų fronto narys). Raudonajai armijai antrą kartą užimant Lietuvą, dalyvavo partizaninėje kovoje. 1944 pasitraukė į Vokietiją. 1950 emigravo į JAV ir apsigyveno Čikagoje. Dalyvavo Lietuvių bendruomenės apylinkės v-bos veikloje, dirbo lituanistinių mokyklų k-tuose. 1964-66 buvo JAV lietuvių bendruomenės tarybos narys, 1967-70 – krašto v-bos pirmininkas, daugelio JAV lietuvių renginių organizatorius. 1975-78 redagavo ir nuo 1982 vėl redaguoja žurn. „Pasaulio lietuvis“ (žr.). 1973-78 ir 1985-97 buvo Pasaulio lietuvių bendruomenės ir Lietuvių fronto bičiulių v-bos pirmininkas. Bendradarbiauja užsienio lietuvių spaudoje.

NAKAS Alfonsas (g. 1921 03 03 Rokiškio aps. Rudžių k.), žurnalistas. 1944 baigė suaugusiųjų gimnaziją Kaune ir pasitraukė į Vokietiją. 1946-47 studijavo teisę Miunchene. Redagavo Vokietijos stovyklų laikraštėlius. 1949 atvyko į JAV. Nuo 1950 buvo laikr. „Naujienos“ bendradarbis, savo rašinius skelbė kituose lietuvių laikraščiuose. Parašė tūkstančius korespondencijų, reportažų, knygų bei žurnalų apžvalgų, kelionės įspūdžių, teatro spektaklių recenzijų. 1967-71 buvo Lietuvių žurnalistų sąjungos v-bos sekretorius.

„**NAGLIS**“, erotinio pobūdžio žurnalas (iki 1995 – laikraštis) vyrams (gėjams ir jų draugams), pradėtas leisti 1993 kovo Vilniuje. Steigėjas, leidėjas ir redaktorius St. Dimbelis. Tiražas 1000 egz.

„**NAMINIS GYDYTOJAS**“, „Ūkininko“ priedas, ėjęs 1923-28 Kaune. Leido kooperatinė spaudos b-vė „Ūkininkas“. Išėjo 35 numeriai.

„**NAMINUKAS**“, vaikų žurnalas, leidžiamas nuo 1992 Kaune. Iš pradžių ėjo kaip žurnalo „Šimtavardis“ priedas vaikams. Steigėjas ir leidėjas V. Užtupas. Redaguoja D. Užtupienė. Tiražas 1992 – 30 000 egz., 1997 – 55 000 egz.

„**NAMŲ PRIETELIS**“, laikr. „Aušra“ priedas, „nedėlinis pridėjimas „Aušros“, parnešąs visakeriopus krikščioniškus nusidavimus, aprašymus iš gospodorystės, giesmeles“, ėjęs 1899 Tilžėje gotišku šriftu. Leido ir redagavo E. Jagomastas. Išėjo 25 numeriai.

„**NAMŲ SAVININKAS**“, Lietuvos namų savininkų s-gos savaitraštis, leistas 1937-40 Kaune. Leido Kauno miesto lietuvių namų savininkų d-ja. Redagavo R. Skipitis. Išėjo 112 numerių.

„**NAMŲ SAVININKŲ ŽINIOS**“, namų savininkų laikraštis, leistas 1937-40. Leido S. Staskonis. Spausdino savivaldybių potvarkius, įstatymus, nutarimus apie namų valdas, skelbė straipsnius namų statybos, projektavimo, eksploatacijos temomis. Bendradarbiavo J. Mickūnas, J. Petrauskas, K. Zubauskas. Redagavo S. Jankauskas. Spausdino M. Adamkevičiaus spaustuivė Kaune. Išėjo 19 numerių.

G.B.

„**NAMŲ STATYTOJAS**“, projektavimo ir statybos susivienijimo „Vilnius“ savaitraštis, ėjęs 1987-89 Vilniuje lietuvių ir rusų k. Redagavo S. Šlevys. Tiražas 1987 – po 1000 egz., 1989 – po 2000 egz. lietuvių ir rusų k.

NAN, News Agency of Nigeria (Nigerijos naujienų agentūra), Nigerijos vyriausybinių informacijos agentūra, veikianti nuo 1976 Lagose. Turi sutartis su Reuters, AFP, AP, UPI, TANJUG, ITAR-TASS ir kitomis informacijos agentūromis. Kasdien leidžia informacinius biuletenius anglų k. Savo korespondentus turi šalies valstijose, taip pat Niujorke, Londone, Maskvoje, Delyje, Karačyje, Tokijyje.

NARAŠKEVIČIUS Petras (g. 1940 02 24 Širvintų vls. Trakų k.), žurnalistas, rašytojas. 1984 baigė Lietuvos žemės ūkio akademiją. 1956 dirbo Anykščių rajono laikr. „Kolektyvinis darbas“ redakcijoje, 1957-65 – laikr. „Panevėžio tiesa“ redakcijos lit. darbuotojas, sky-

rius vedėjas. 1965-72 buvo laikr. „Tiesa“ korespondentas Panevėžio krašte, 1972-91 – laikr. „Tiesa“ korespondentas Dzūkijoje, nuo 1995 – laikr. „Litas“ korespondentas. Rašo Lietuvos kaimo, žmonių gyvenimo, darbo, buities ir kultūros temomis.

Parašė ir išleido knygas „Į saulę“ (miniatiūros, 1959), „Lapai šneka“ (apsakymai vaikams, 1960), „Žvaigždės skamba“ (apsakymai vaikams, 1963), „Beržų žydėjimas“ (miniatiūros, 1964), „Didelio miesto gatvė“ (apysaka, 1969), „Gyvasis vanduo“ (miniatiūros, 1978), „Žalios vėjas“ (miniatiūros, 1984), „Andriuko žemėje“ (vaizdeliai vaikams, 1985), „Duona ir aritmetika“ (publicistinės apybraižos, 1988), „Ežerėlių akys“ (apsakymai vaikams, 1988), „Visą birželį nelijo“ (dvi apysakos ir miniatiūros, 1988), „Alksniai prie Širvintos“ (apybraižos, 1990).

NAREČIONIS Romualdas (g. 1930 08 15 Panevėžyje), rašytojas, žurnalistas. 1961 baigė Maskvos Gorkio literatūros in-to aukštuosius literatūros kursus. 1946-59 dirbo įvairiose laikraščių redakcijose. Nuo 1962 buvo laikr. „Panevėžio balsas“ (iki 1991 – „Panevėžio tiesa“) lit. darbuotojas, skyriaus vedėjas.

Kūrinius pradėjo spausdinti 1952. Išleido feljetonų rinkinį „Taikli akis“ (1955), vodevilį „Nuostabus bičiulis“ (1958), humoreskų rinkinį „Vėžys“ (1965), pjeses „Prieš nuosprendį“ (1966), „Sentimentali istorija“ (1968), „Susitikimas su praeitimi“ (1977), „Sunkus charakteris“ (1983), „Kaktusas“ (1985), apsakymų rinkinius „Sužeistas be šūvio“ (1962), „Įkurtuvės“ (1964), „Tie ilgi ilgi metai“ (1982), apysaką „Pasmerkimas“ (1967), publicistinių etiudų rinkinį „Ir išaugo brolybės ažuolas...“ (1980) ir kt.

NARJAUSKAS Jurgis (1876 04 21 Parausių k., Paežerių vls., Vilkaviškio aps. – 1943 01 27 Telšiuose), prelatas, spaudos veikėjas. 1893 baigė Marijampolės gimnaziją, 1899 – Seinų kunigų seminariją, 1923 – Gregoriano (Romos) un-te Teisių fak. 1921 Romoje leido italų k. dvisavaitį informacinį laikr. „Eco di Lituania“. Buvo Kauno kunigų seminarijos ir un-to lotynų ir italų kalbų profesorius. Nuo 1928 dirbo Telšių vyskupijoje, kunigų seminarijoje.

Seinuose 1906 drauge su kun. J. Laukaičiu ir P. Dvaranausku įsteigė b-vę laikraščiams ir knygoms leisti. B-vė įsigijo spaustuvę, kurios pirmuoju vedėju buvo J. Narjauskas. Rašė religiniais, teisiniais ir kt. klausimais leidiniuose „Šaltinis“, „Draugija“, „Vadovas“, „Vienybė“, „Žemaičių prietelius“ ir kt.

NARKELIŪNAITĖ Salomėja (g. 1920 10 07 Švenčionių aps. Melagėnų vls. Salomenkos k.), žurnalistė. 1940 Vilniuje baigė Vytauto Didžiojo gimnaziją, 1940-43 Vilniaus un-te studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą. 1944 pasitraukė į Vokietiją. 1949 atvyko į JAV, apsigyveno Niujorke. Kolumbijos un-te studijavo slavistiką. Dalyvauja Lietuvių žurnalistų s-gos veikloje – yra centro v-bos sekretorė, leidinio „Lietuvis žurnalistas“ redaktorė.

Nuo 1939 dirba žurnalistinį darbą. 1939-40 buvo „Vilniaus balso“, 1941-44 – „Naujosios Lietuvos“ reporterė, vietos ir provincijos žinių redaktorė, 1944-45 – „Ateities“ ir kitų Vokietijoje leistų laikraščių reporterė. Po karo redagavo laikr. „Lietuvis“ (6 numerius). Vėliau bendradarbiavo leidiniuose „Mintis“, „Žiburiai“.

1949-50 dirbo laikr. „Vienybė“ redakcijoje, nuo 1951 – „Draugo“ korespondentė Jungtinių Tautų Organizacijoje. Dirba ir kaip fotoreporterė.

Išleido monografijas „Lietuviai Montgomery stovykloje“ (1946) ir „Baltijos DP stovykla Zydorfe“ (lietuvių, estų ir anglų k., 1947).

NARKŪNAS Bronius (g. 1936 01 05 Švenčionių aps. Murmų k.), filologas, spaudos darbuotojas. 1954 baigė Ignalinos vid. m-lą, 1960 – Vilniaus un-te lietuvių kalbą ir literatūrą.

1954-55 buvo Ignalinos rajono laikr. „Kelias į komunizmą“ lit. darbuotojas, 1960-62 – Švenčionių rajono laikr. „Žvaigždė“ lit. darbuotojas, 1962-68 – šio laikraščio skyriaus vedėjas, 1968-95 – laikr. „Žvaigždė“ vyr. redaktorius. Nuo 1995 – Švenčionių rajono laikr. „Žeimenos krantai“ ekonomikos skyriaus redaktorius.

„NARODNAJA GAZETA“ („Liaudies laikraštis“), Baltarusijos dienraštis, einantis nuo 1990 Minske rusų ir baltarusių k. Leidžia Baltarusijos Respublikos Aukščiausioji Taryba. Tiražas 1996 – 300 000 egz.

„NARODNOJE CHOZIAISTVO LITVY“ („Lietuvos liaudies ūkis“), žurnalo „Lietuvos ūkis“ ir Lietuvos pramoninkų asociacijos ketvirtinis leidinys (žurnalas), ėjęs 1990-91 Vilniuje rusų k. Spausdino straipsnius ūkio plėtojimo, ekonominės reformos bei rinkos konjunktūros klausimais, informaciją apie Lietuvos ekonominį ir politinį gyvenimą. Ats. redaktorius L. Klišauskas. Tiražas 5000 egz.

„NASZA GAZETA“ („Mūsų laikraštis“), Lietuvos lenkų s-gos savaitraštis, einantis nuo 1989 spalio 22 Vilniuje lenkų k. Rašo apie lenkų gyvenimą ir problemas Lietuvoje. Redaktoriai: A. Plokšto (1989-92), Z. Ždanovič (1992-94), H. Mažul (1994-95), V. Strumilo (1995-96), R. Macekianec (nuo 1996). Tiražas 1989 – 10 000 egz., 1997 – 5000 egz.

„NASZA NIWA“ („Mūsų dirva“), lietuvių savaitraštis, leistas 1920 02 15–07 04 Vilniuje lenkų k. vietoj uždaryto savaitr. „Nasza Ziemia“. Leido J. Andruskevičiūtė (Andruszkevicziówna), redagavo V. Zajančkauskas. Išėjo 12 numerių.

„NASZA ZIEMIA“ („Mūsų žemė“), katalikiškas lietuvių savaitraštis, leistas 1919 07 17–1922 05 28 Vilniuje lenkų kalba. Leido ir redagavo kun. J. Stankevičius (Stankiewicz). Rašė lietuvių kalbos, švietimo, socialiniais, teisiniais klausimais, todėl buvo lenkų valdžios dažnai baudžiamas, stabdomas (1919 09 15–1921 01 15; 1921 03 28–12 31; 1922 01 23–03 04). Nuo 1920 02 15 iki 1920 07 04 vietoj „Nasza Ziemia“ leistas savaitr. „Nasza Niwa“. Faktiškai redagavo M. Biržiška, J. Grabovskis, J. Kiecolt. Išėjo 37 numeriai. Nuo 1923 01 14 vietoj „Nasza Ziemia“ pradėtas leisti „Ziemia Ojczysta“.

GB.

„NAŠA NIVA“ („Mūsų dirva“): 1. Visuomenės, politikos ir literatūros savaitraštis, leistas 1906 11 10–1915 08 07 Vilniuje baltarusių k. Leido Baltarusijos soc. hramada. Spausdintas kirilicos (iki 1912) ir lotynų rašmenimis. Skirtas valstiečiams ir provincijos inte-

ligentijai. Spausdino rašytojų Z. Biadulios, M. Bogdanovičiaus, Ciotkos, J. Kupalos kūrinius. Leido ir redagavo J. Kupala, A. Vlasovas, S. Volskis.

2. Lietuvos baltarusių laikraštis, ėjęs 1991-94 Vilniuje baltarusių k. kaip atgaivintas 1906 įsteigtas leidinys. Ėjo 1 kartą per ketvirtį, 1993 – dvisavaitis leidinys, 1994 – mėnesinis laikraštis. Redaktorius S. Dubaviec. Tiražas 1993 – 14 900 egz., 1994 – 20 000 egz.

„**NAŠE ECHO**“ („Mūsų aidas“), dienraštis visiems, ėjęs 1929-31 Kaune rusų k. Leidėjas Ch. Kučinskas. Ats. redaktorius E. Škleris (E. Škliaras). Spausdino F. Sokolovskienės ir G. Lano spaustuvės Kaune.

„**NATIONAL CONCORD**“ („Tautinė santarvė“), Nigerijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1980 Ike-dže (Lagoso valstija) anglų k. Tiražas 1996 – 200 000 egz.

Leidžia sekmadieninį leidinį „Sunday Concord“ („Sekmadienio santarvė“), kurio tiražas 250 000 egz.

„**NAUJA AUŠRA**“ („Nauja auszra“), 1892 balandžio mėn. išleistas vienas mėnesinio laikraščio numeris. Leidėjas ir redaktorius M. Jankus. Rašyta apie ūkio darbus, paskelbta Maironio, K. Vanagėlio eilių. Spausdino M. Jankaus spaustuvė Tilžėje.

„**NAUJA DRAUGIJA**“, JAV lietuvių darbininkų reikalams skirtas savaitraštis, ėjęs 1898 10–1899 05 Baltimorėje. Leido „Naujos draugijos“ kooperatyvas. 1898 redagavo A. Lalis ir J. Laukis (pasirašinėjo D. Bacevičiumi arba D. Keliuoninku), 1899 – A. Lalis. Bendradarbiavo V. Karalius, J. Kulys, J. Mačys-Kėkštas ir kt. Išėjo 19 numerių.

„**NAUJA GADYNĖ**“: 1. JAV lietuvių savaitraštis, ėjęs nuo 1894 sausio iki 1896 birželio. Iki 1894 rugsėjo leistas Mt. Karmelyje, iki 1895 rugpjūčio – Šenande, vėliau – Skrantone. Pasirodė 89 numeriai. Redagavo S. Malevskis-Homolickis, D. Keliuoninkas (J. Laukis), Kaziūnas, A. Bacevičius, J. Šliūpas.

2. Vokiečių kareivių tarybos laikraštis, skirtas Lietuvai, ėjęs 1918 11 13–12 20 Kaune vietoj „Dabarties“. Leido A. G. Radkė. Ėjo dukart per savaitę. Spausdino vokiečių valdžios įsakymus, nurodymus, reikalavimus, vokiečių karo pranešimus. Redagavo V. Kahmenas, C. A. Ozelys, A. G. Radkė. Išėjo 32 numeriai.

3. JAV lietuvių darbininkų laikraštis, leistas nuo 1931 lapkričio 18 iki 1943 rugsėjo Bruklina. Leido lietuvių darbininkų d-ja. Redaktoriai: L. Vabalas-Prūseika, J. V. Stilsonas, J. Januškis, S. Strazdas.

4. Tautinės krypties laikraštis, ėjęs 1941 06 29–1941 11 Marijampolėje. Leido Lietuvos nacionalistų partijos miesto apygarda 2 kartus per savaitę. Redagavo komisija, J. Sodaitis. Išėjo 37 numeriai.

„**NAUJA LIETUVIŠKA CEITUNGA**“ („Nauja lietuviszka ceitunga, išleidžiama broliams lituwininkams ant naudos ir pasimokinimo“), laikraštis, ėjęs 1890–1923 Tilžėje. Leido M. Kiošis 2-3 kartus per savaitę. Informavo apie įvykius Klaipėdos krašte, Vokietijoje, D. Lietuvoje, rašė apie Vokietijos ekonominį, politinį gyvenimą, skelbė straipsnius ūkininkavimo, žemdirbystės, prekybos klausimais, propagavo vokišką tvarką ir politiką, spausdino politines karikatūras. Redagavo

M. Kiošis. Spausdino O. Mauderodės spaustuvė Tilžėje. Leido priedus: „Burtinyčios prie Nr. „NLC“, „Kaimynai“, „Laukininkas“, „Numučytojų knygelės“, „Pridėjimas „NLC“, „Trumpas Mišios pridėjimas prie „NLC“ ir kt.

G.B.

„**NAUJA SĄMONĖ**“, žr. „Naujoji sąmonė“.

„**NAUJA VAGA**“, Ignalinos rajono laikraštis, einantis nuo 1951 gegužės 7. 1951-90 buvo LKP Ignalinos raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1990 sausio – rajono laikraštis. Steigėja ir leidėja UAB „Nauja vaga“. 1951 ėjo viena-du kartus per savaitę, 1952-55 – du kartus, vėliau – triskart, nuo 1990 – du kartus per savaitę. Iki 1963 vadinosi „Kelias į komunizmą“. Redaktoriai: J. Klapatuskaitė-Aleksiukienė (1951-57, žr.), J. Petronis (1958, žr.), Br. Genzelis (1958), L. Daktaraitytė (1958-60), J. Šoliūnas (1960-62), A. Bertašius (1962-69), K. Jurkevičius (1969-82), M. Krapauskas (1982-92), L. Miliuvienė (nuo 1992, žr.). Minėtini redakcijoje dirbė bei dirbantys žurnalistai J. Adamkevičius, V. Armužas, A. Bumblauskas, A. Čekys, J. Kundrotas, L. Meilius, V. Navickaitė-Skudutienė, V. Šavelis, K. Trečiakauskas (žr.). Tiražas 1951 – 1000 egz., 1987 – 7100 egz., 1997 – 3200 egz.

NAUJADARAS, neologizmas (gr. neos – naujas+logos – žodis), naujai sudarytas (ar įgijęs naują reikšmę) žodis ar žodžių junginys. Atsiradus naujiems daiktams, reiškiniams, atsiranda ir nauji žodžiai jiems pavadinti. Dalis naujų žodžių pasisavinama iš kitų kalbų kartu su įgytais daiktais (skoliniai, žr., vertiniai, žr., tarptautiniai žodžiai, žr.), bet dažnai pasidaromi iš savos medžiagos. Darybos atžvilgiu skiriamos 2 pagrindinės rūšys: a) nauji žodžiai savo forma ir reikšme, b) nauji žodžiai savo reikšme.

Naujadarai padaromi su priesagomis (skait-alas), priešdėliais (ant-būris), galūnėmis (paiešk-a) arba žodžių sudūrimo būdu (erdvėlaisis). Dažnai žodžiai tampa naujadarais, įgydami naują reikšmę (grandis – organizacinis vienetas gamyboje). Naujadarus turėjo kurti jau pirmosios lietuviškos knygos autoriai ir dalis jų išliko iki šių dienų, pvz., K. Sirvydo – gydytojas, mokytojas, S. Daukanto – auka, laikrodis. Daug jų sukūrė pirmieji lietuvių leidiniai, kaip „Aušra“, „Varpas“ ir kt., pvz., kvotimas, gaivalas, nuošimtis. Daugiausia naujadarų, išlikusių bendrinėje kalboje, sukūrė J. Jablonskis. Naujadarų amžius nevienodas. Tai priklauso nuo jų taisyklingo sudarymo, nuo patikimo vartotojų. Jie turi atitikti praktiškumo, estetiškumo ir kt. reikalavimus. Dėl to vieni naujadarai greitai išnyksta, kiti išplinta, netgi praranda naujumo įspūdį, treti išsilaiko ilgesnį laiką, kol atsiranda geresni. Pvz., išnyko „Aušros“ vartoti naujadarai „rėdikas“ – redaktorius, „statrašas“ – rašyba, „tėviškumas“ – patriotizmas.

Atskirą grupę sudaro stilistiniai naujadarai – individualieji naujadarai, autoriniai naujadarai. Tai atskiro autoriaus tam tikrame kūrinyje sudaryti nauji žodžiai, plačiau kalboje nepaplitę, pvz., pavykėlis (J. Grušas), žiovulingas (K. Binkis).

„**NAUJAS AMŽIUS**“, mėnesinis laikraštis, ėjęs 1915 Rygoje. Išėjo 7 numeriai: Nr. 1 ir 2 vadinosi „Mūsų amžius“, Nr.7 – „Naujas mūsų amžius“. Spausdino

pranešimus apie Pirmojo pasaulinio karo mūšius, skelbė įvairias karo žinias. Leido ir redagavo J. Butkis.

„NAUJAS GYVENIMAS“, Švenčionėlių rajono laikraštis, leistas nuo 1951 balandžio 30 iki 1959 gruodžio 11. Lietuvos KP Švenčionėlių raj. k-to ir DŽDT leidinys, ėjęs du kartus per savaitę. Redaktoriai: J. Rutkauskas (1951-52), V. Bukelskis (1953), Br. Murašauskas (1954-55), A. Žilys (1955-59). Tiražas 1951 – 800 egz., 1959 – 920 egz.

„NAUJAS RYTAS“, Raseinių rajono laikraštis, einantis nuo 1945 balandžio 21. Iki 1950 buvo Raseinių apskritys, 1965-90 – LKP Raseinių raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1990 kovo 1 – rajono laikraštis. Steigėja ir leidėja UAB „Naujas rytas“. 1945 ėjo vieną kartą dukart per savaitę, 1946 – savaitraštis, 1947-51 – dukart per savaitę, vėliau – triskart, nuo 1992 – du kartus per savaitę. Iki 1961 vadinosi „Stalinietis“, nuo 1961 lapkričio 1 – „Raseiniečių žodis“, nuo 1962 balandžio 26 – „Naujas rytas“. Redaktoriai: A. Gabrėnas, V. Valeika (1945), V. Gaidelis (1946-47), V. Miniotas (1947-49, žr.), V. Mačiulis (1949-50), A. Stankus (1950), J. Lukošius (1951-55), I. Danielius (1955-56), J. Kuolelis (1956-58), D. Digrienė (1958-61), A. Petraitis (1961-62), Z. Legas (1962-66), V. Saulevičius (1966-73), St. Stankus (nuo 1973). Minėtini redakcijos žurnalistai V. Barevičius, P. Baužys, D. Katkauskas, D. Klojimienė, R. Mikalčius (žr.), A. Mikelis (žr.), P. Narbutas, A. Platužas (žr.), S. Račas, F. Raudonius, P. Vaičekauskas. Tiražas 1945 – 2500 egz., 1987 – 12 300 egz., 1997 – 6600 egz.

„NAUJAS ŽODIS“, knygų ir laikraščių leidimo b-vė, veikusi 1927-34 Kaune. Turėjo spaustuvę „Menas“ ir cinkografiją „Žiedas“. Leido laikraščius „Dienos naujienos“, „Diena“, žurnalus „Naujas žodis“, „Vapsva“, verstines knygas (daugiausia nuotykių literatūrą). Dalis leidinių buvo spausdinami kaip žurn. „Naujas žodis“ priedai. Nuo 1933 vadinosi b-vė „Žodis“. 1934 bankrutavo.

„NAUJAS ŽODIS“, kultūros ir visuomenės iliustruotas žurnalas, leistas 1925-33 Kaune, Rygoje (1925-26 Nr.16). Leido lietuvių jaunimo org-ja „Rūta“, J. Paleckis, nuo 1927 – b-vė „Naujas žodis“. Ėjo kartą per mėnesį, nuo 1926 – dukart per mėnesį, o 1933 Nr.4-23 – kaip „Dienos“ priedas. Nagrinėjo Lietuvos, Latvijos kultūros, meno, istorijos klausimus, spausdino žymiausių lietuvių ir užsienio šalių menininkų kūrybą. Bendradarbiavo V. Bičiūnas, M. Biržiška, J. A. Herbačiauskas, T. Ivanauskas, L. Janušytė, St. Kolupaila, Pr. Mataitis, A. Miškinis, Br. Raila, S. Santvaras, T. Tilvytis, P. Vaičiūnas, J. Vileišis, A. Vienuolis, J. Žengė ir kt. Redagavo J. Paleckis, J. Petrėnas, J. Šimukėnas. Spausdino K. Narkevičiaus spaustuvė Rygoje, spaustuvės „Menas“, „Spindulys“, „Varpas“ Kaune. GB.

„NAUJASIS GYVENIMAS“, lietuvių karo pabėgėlių periodinis leidinys, leistas 1945-48 Miunchene (Vokietija). 1945-46 ėjo kaip dvisavaitis religinės kultūros laikraštis (po 12-16 p.), o 1947-48 – kaip mėnesinis religinio turinio žurnalas (po 16 p.). Leido Lietuvių katalikų kunigų s-ga, redagavo kun. V. Bagdanavičius (žr.). Išėjo 44 numeriai. Iš pradžių tiražas buvo 12 000 egz., vėliau – 3000 egz.

„NAUJASIS KAPITALAS“, Lietuvos verslo savaitraštis, ėjęs 1994-95 Vilniuje. Leido UAB „Naujasis kapitalas“. Rašė biznio, rinkos, finansų, investicijų, vertybinių popierių, reklamos, kredito, kitais verslo klausimais. Laikraščio apimtis – 12-24 p. Vyr. redaktorius G. Grigelevičius. Tiražas 6000 egz.

„NAUJASIS KELEIVIS“, žr. „Tilžės keleivis“.

„NAUJASIS TILŽĖS KELEIVIS“, prūsų lietuvių tautinės mažumos laikraštis, ėjęs 1924-40 Tilžėje vietoj „Tilžės keleivio“ gotišku šriftu. Leido „Spaudos“ d-ja, E. Jagomasto leidykla „Lituania“ dukart per savaitę. Informavo apie svarbiausius įvykius M. Lietuvoje, Vokietijoje, D. Lietuvoje ir užsienyje, rašė politikos, ekonomikos temomis, spausdino lietuvių rašytojų M. Katkaus, Lazdynų Pelėdos, A. Jakšto, Donelaičio, Maironio ir kt. kūrinius. Redagavo F. Domašius, E. Jagomastas, O. Jagomastaitė-Vilmantienė, J. A. Mikutaitis. Spausdino spaustuvė „Lituania“ Tilžėje. Leido priedus: „Kalėdų dovanėlė mūsų kūdikėliams“, „Keleivio draugas“, „Mittelungen fur preussischen Litauer“, „Naujojo Tilžės keleivio“ priedas, „Prūsų lietuvininkų draugas“, „Prūsų lietuvių jaunimas“. GB.

„NAUJASIS ŽIDINYS-AIDAI“, mėnesinis religijos ir kultūros žurnalas, einantis nuo 1991 Vilniuje. Įsteigė Lietuvos vyskupų konferencija pavadinimu „Naujasis židiny“ Leidžia leidykla „Katalikų pasaulis“. Rašo bažnyčios gyvenimo ir religijos bei kultūros temomis. Vyr. redaktorius P. Kimbrys (nuo 1991). Tiražas 1991 – 7400 egz., 1993 – 2200 egz., 1997 – 1200 egz.

1991 pab. prie „Naujojo židinio“ prisijungė 1949-91 JAV leistas žurnalas „Aidai“ (žr.), ir toliau eina kaip jungtinis žurnalas „Naujasis židiny-Aidai“.

„NAUJAUSIOS ŠIAULIŲ NAUJIENOS“, žr. „Šiaulių naujienos“.

NAUJIENA, naujas dalykas, kas nors nauja, kas atsitinka, lemia tą atsitikimą, ir to atsitikimo rezultatas; tai pranešimas apie įvykį, faktą, nuomonę, kurie domina visuomenę. Didžiausia naujiena ta, kuri sudomina daugelį, praneša apie tai, kas žmonėms įdomu, ką žmonės panaudoja savo kasdieninėje veikloje. Naujienos būna dvejopos: „kietos“ – apie svarbiausius gyvenimo įvykius ir „minkštos“ – įvairi žmogui reikalinga informacija. Naujiena turi būti operatyviai pateikta skaitytojui, klausytojui, žiūrovui, nes kitaip ji netenka savo vertės. AN.

„NAUJIENOS“: 1. Mėnesinis žurnalas, ėjęs 1901-03 Tilžėje. Spausdino mokslo populiarinimo straipsnius, grožinės literatūros kūrinius. Bendradarbiavo P. Avižonnis, J. Biliūnas, K. Jasiukaitis, P. Višinskis, Žemaitė. Leido žurnalų „Varpas“ ir „Ūkininkas“ redakcijos. Redaktorius J. Bagdonas. 1901 ėjo priedas „Vanduo ant žemės, po žeme ir viršuje žemės“. Tiražas 1903 – 1500 egz.

2. JAV lietuvių laikraštis, leistas 1914-86 Čikagoje. 1914 02-08 ėjo kaip savaitraštis, vėliau – dienraštis (pirmasis JAV lietuvių dienraštis). Leido „Naujienu“ b-vė. Rašė apie JAV lietuvių ir Lietuvos visuomeninio gyvenimo įvykius, atspindėjo Amerikos lietuvių d-jų veiklą, spausdino politinių žinių, patarimų. Be politi-

kos, mokslo, literatūros, meno skyrių, turėjo ir specialių skyrelių (moterims, jaunimui, studentams, sportininkams). Kai kurie jų tapo priedais arba atskirais leidiniais. Vyr. redaktoriai: P. Grigaitis (1914-19, 1919-69), A. Lalis (1919), M. Gudelis (nuo 1969).

1915-16 ir 1924 leido priedą „Nedėlios naujienos“, 1945 – Čikagos lietuvių literatūros d-jos priedą „Literatūra“.

3. Provincijos visuomenės savaitraštis, leistas 1931-32 Šiauliuose. Leido ir redagavo P. Kežinaitis. Informavo apie Šiaulių apylinkių įvykius, spausdino populiarių romanų ištraukas. Bendradarbiavo J. Daugėla, A. Knyva, J. Paliulis, S. Žiemys ir kt. Spausdino „Perkūno“ spaustuvė Telšiuose. Išėjo 38 numeriai. G.B.

4. Jonavos rajono laikraštis, einantis nuo 1973 kovo 28. Iki 1992 vadinosi „Chemikas“, iki 1988 ėjo kaip Jonavos gamybinio susivienijimo „Azotas“ savaitraštis, iki 1993 – valst. įmonės „Azotas“ laikraštis. Nuo 1992 leistas du kartus per savaitę, nuo 1995 – 3 kartus per savaitę. Redaktoriai: Z. Cibutavičius (1973-74), P. Kaunas (1975-76), H. Noreikaitė (1977), R. Adamonis (1978-89), R. Kemerzūnas (1990-96), A. Skopas (1996-97), Ū. Staselka (nuo 1997). Tiražas 1973 – 1000 egz., 1990 – 1500 egz., 1997 – 3900 egz.

Nuo 1993 buvo leidžiamas savaitinis įmonės laikraštis „Azoto“ naujienos“, nuo 1994 – „Achemos“ žinios“ (žr.).

„NAUJOJI BANGA“, Urugvajaus lietuvių dvisavaitis laikraštis, ėjęs 1931-40 Montevidejuje. Leido Urugvajaus socialistų partijos lietuvių skyrius. Redagavo Pr. Vikonis.

„NAUJOJI GADYNĖ“: 1. Savaitinis miesto ir so-
džiaus darbininkų, bežemių ir mažažemių laikraštis (žurnalas), leistas 1906 05 03–1907 01 10 Vilniuje. Pirmasis legalus LSDP periodinis leidinys rašė apie darbininkų padėtį, streikus, informavo apie kitų šalių darbininkų gyvenimą. Bendradarbiavo P. Avižonis, K. Jasiukaitis, Jovaras, K. Jurgelionis ir kt. Oficialus leidėjas J. Jaks-Tyras, oficialūs redaktoriai E. Brazaitytė ir A. Purėnas. Faktiškai redagavo S. Matulaitis. Spausdino I. Blumovičiaus, A. Syrkino spaustuvės Vilniuje. Išėjo 32 numeriai, 11 iš jų buvo konfiskuoti, redaktoriai ir leidėjas nubausti, leidinys uždraustas. Nuo 1907 sausio vietoj „Naujosios gadyinės“ pradėta leisti „Skardą“.

2. JAV lietuvių socializmo teorijos, mokslo, literatūros mėnesinis žurnalas, ėjęs 1916 06–1917 10 Filadelfijoje. Leido lietuvių socialistų s-ga. Pasirodė 17 numerių. Redagavo P. Grigaitis (1916, Nr. 1-3), V. Kapsukas (1916-17), K. Vidikas-Tauras (1917, Nr. 5-10). Bendradarbiavo Z. Angarietis, J. Baltrušaitis, N. Bucharinas, A. Herman, K. Jurgelionis, P. Kurkulis, V. Paukštys, L. Prūseika, J. Smelstorius, J. Vireliūnas, Žemaitė ir kt.

3. Socialdemokratų mėnesinis žurnalas, ėjęs 1926-27 Kaune. Leido Lietuvos socialdemokratų partijos centro k-tas. Svarstė švietimo, socialinės apsaugos klausimus, spausdino literatūrinio, politinio ir ekonominio gyvenimo apžvalgas. Bendradarbiavo K. Bielinis, V. Bielskis, S. Kairys, J. Paplauskas, A. Purėnas, Br. Raila, A. Žukauskas ir kt. Redagavo J. Januškis. Spausdino „Raidės“ spaustuvė Kaune. Išėjo 8 numeriai. Leido priedą „Žaizdras“. 1927 Nr.2/3 (7/8) buvo konfis-

kuotas, žurnalas uždraustas.

G.B.

4. JAV lietuvių, atskilusių nuo komunistinio judėjimo, savaitraštis, ėjęs 1931-43 Niuorke (Bruklina). Leido Lietuvių darbininkų d-ja. Redaktoriai: L. Prūseika (1931-36), J. Stilsonas, J. Januškis, S. Strazdas.

„NAUJOJI KOMUNIKACIJA“, dvisavaitis laikraštis, einantis nuo 1997 balandžio 23 Vilniuje. Leidžia įmonė „Naujoji komunikacija“. Rašo apie internetą – tarp-tautinį kompiuterių tinklą, jo panaudojimą įvairiems informaciniams poreikiams tenkinti. Vyr. redaktorius A. Praninskas. Tiražas 40 000 egz.

„NAUJOJI LIETUVA“: 1. Lietuvos revoliucinės socialistų liaudininkų partijos laikraštis, leistas 1915 01 04–1918 11 15 Petrograde, Maskvoje (nuo 1918 Nr. 15). Ėjo kartą per savaitę. Spausdino politines apžvalgas, propagavo socialistų liaudininkų idėjas. Redagavo P. Balys, A. Čerškus, A. Išmanta, M. Januškevičius. Spausdino D. P. Vaisbruto spaustuvė Petrograde. Išėjo 20 numerių.

2. Dienraštis, ėjęs 1941 06 29–1944 07 Vilniuje. Leido miesto savivaldybė. Spausdino daugiausia informacinius pranešimus, paskelbė lietuvių literatūros kūrinų, tautosakos, vokiečių spaudos vertimų. Oficialus redaktorius J. Žukauskas, faktiškasis – R. Mackonis.

„NAUJOJI MOKYKLA“, tęstinis leidinys, pedagoginių straipsnių rinkinys, leistas 1928-40 Kaune. Spausdino rašinius mokyklos gyvenimo, įvairių dalykų dėsty-mo metodikos, gamtosaugos bei kraštotyros klausimais. Redagavo V. Ruzgas. Tiražas 1500 egz. (1940). Išleisti 3 tomai (1928 – 371 p., 1929 – 152 p., 1940 – 229 p.).

„NAUJOJI ROMUVA“: 1. Iliustruotas savaitinis kultūros, literatūros, meno žurnalas, leistas 1931-40 Kaune, 1940 Vilniuje. Leido ir redagavo J. Keliuotis. Bendradarbiavo V. Alantas, V. Alseika, J. Balčikonis, V. Bičiūnas, B. Brazdžionis, Br. Buivydaitė, J. Eretas, G. Galvanuskas, J. Grušas, L. Gira, J. A. Herbačiauskas, A. Jakštas, F. Kemešis, F. Kirša, St. Kolupaila, A. Maceina, J. Miltinis, A. Salys, B. Sruoga, P. Slavėnas, M. Šalčius, A. Šapoka, M. Vaitkus, A. Vienuolis, Vaiž-gantas ir kt. Spausdino M. Adomavičiaus bei „Spindulio“ spaustuvės Kaune.

G.B.

2. Mėnesinis iliustruotas kultūros gyvenimo žurnalas, einantis nuo 1994 liepos 7 Vilniuje kaip atgavintas 1931-40 Kaune leistas to paties pavadinimo leidinys. Steigėjai J. Antanaitis, M. Bloznelis, L. Damb-rauskas, A. Juozaitis, K. Vasiliauskas. Vyr. redaktoriai: V. Daunys (1994-95, žr.), A. Juozaitis (nuo 1995, žr.). Tiražas 1994 – 2000 egz., 1997 – 1000 egz.

„NAUJOJI ŠAMONĖ“: 1. Mėnesinis iliustruotas žurnalas, ėjęs 1936 Kaune. Leido M. Juknevičius. Nagrinėjo visuomenės, meno, filosofijos ir dvasinės kultūros problemas. Ats. redaktorius V. Butkevičius. Išleisti 2 numeriai.

2. Filosofinis leidinys (žurnalas), einantis nuo 1991 Vilniuje kaip atkurtas 1936 Kaune leistas to paties pavadinimo žurnalas. Įsteigė ir leidžia Lietuvos kultūros fondo Rericho ir Vydūno d-jos. Rašo filosofijos, meno ir kultūros klausimais, propaguoja Vydūno mokslinį palikimą. Redaguoja redakcinė kolegija:

S. Stulginskis (pirm.) ir kt. Tiražas 1991 – 5000 egz., 1995 – 1000 egz.

„**NAUJOJI SODYBA**“, dvisavaitis daržininkystės, sodininkystės ir kitų smulkiųjų ūkio šakų žurnalas, leistas 1938 12–1944 10 Kaune vietoj žurn. „Sodyba“. Leido Žemės ūkio rūmai, 1940-41 – LTSR žemės ūkio liaudies komisariatas, nuo 1942 – Žemės ūkio valdyba. Bendradarbiavo K. Čikotas, J. Kriščiūnas, P. Martinaitis, S. Nacevičius, P. Šalčius, M. Žilevičius ir kt. Redagavo P. Rimkus, J. Strazdas, Z. Vinickas. Spausdino „Raidės“, „Spindulio“ spaustuvės Kaune.

„**NAUJOJI SPAKTYVA**“, mėnesinis satyros žurnalas, ėjęs 1938-39 Kaune. Leido M. Ugianskis. Redagavo S. Miglinas, J. N. Narbutas. Spausdino E. Norkienės ir P. Stikliaus bei „Vilniaus“ spaustuvės Kaune. Išėjo 14 numerių.

„**NAUJOJI VAIDILUTĖ**“, katalikiškas mėnesinis žurnalas, ėjęs 1921-40 Kaune. 1921-31 buvo skirtas moksleivėms ateitininkėms. Įsteigė ir redagavo P. Dovydaitis, leido Lietuvių ateitininkų s-ga. 1931 pertvarkytas į moterų inteligenčių žurnalą. Spausdino straiptus kultūros, meno, švietimo, auklėjimo klausimais, grožinę kūrybą. Bendradarbiavo L. Gira, S. Nėris, P. Orinitaitė, M. Pečkauskaitė ir kt. Redaktoriai: P. Dovydaitis, S. Ladygienė, J. Laurinavičiūtė, E. Maželytė, O. Beleckienė.

1933-35 leido priedą moksleivėms „Rimties valandėlė“ (redaktorė D. Lipčiūtė).

„**NAUJOJI VILTIS**“, JAV lietuvių politikos ir kultūros žurnalas, leidžiamas nuo 1970 Čikagoje. Leidžia korporacija „Neo-Lithuania“ ir Amerikos lietuvių tautinė s-ga. Spausdina dienos aktualijas ir stambesnes studijas. Redaktoriai: J. Balys (1970-76, 1979-80), A. Laikūnas (1977-78, 1981-86), V. Abraitis (nuo 1986).

NAUJOJI ZELANDIJA (prie Australijos, Okeanijoje), nepriklausoma nuo 1907, gyventojų – 3,53 mln. (123 vieta pasaulyje), sostinė – Vellingtonas, oficiali kalba – anglų.

Pirmas šaliai skirtas laikraštis „New Zealand Gazette“ („Naujosios Zelandijos laikraštis“) pasirodė 1839 Vellingtone. 1840 pradėtas leisti laikr. „Britannia Spectator“ („Britanijos stebėtojas“); nuo 1840 šalis tapo Didžiosios Britanijos kolonija. XIX a. antroje p. pradėjo eiti nemažai naujų laikraščių, daugelis jų tebeleidžiama ir dabar. Tai nacionaliniai dienraščiai „The Press“ („Spauda“, eina nuo 1861, tir. 102 200 egz.), „New Zealand Herald“ („Naujosios Zelandijos šauklys“, nuo 1863, žr.), „Evening Post“ („Vakarinis paštas“, nuo 1865), 1992 susijungęs su dienr. „Dominion“ („Dominija“, leistu nuo 1907, žr.), provinciniai laikraščiai „Wanganui Chronicle“ („Vanganujos kronika“, eina nuo 1856, tir. 20 000 egz.), „The Daily News“ („Dienos naujienos“, nuo 1857 Nju Plimute, tir. 29 000 egz.), „Otago Daily Times“ („Otago dienos laikas“, nuo 1861 Dandyne, tir. 51 000 egz.), „The Daily Telegraph“ („Dienos telegrafas“, nuo 1871 Neipire, tir. 20 000 egz.), „The Daily Post“ („Dienos paštas“, nuo 1885 Rotoruo mieste, tir. 16 000 egz.), žurnalas „The Weekly News“ („Savaitės naujienos“, nuo 1863 Oklende, tir. 150 000 egz.). 1972 iš viso ėjo apie 40 dienraš-

čių, 100 provincinių ir vietinių laikraščių, 130 žurnalų.

Per metus išleidžiama daugiau kaip 1200 knygų. Išėina 31 dienraštis, jų tiražas 1,05 mln. egz. (300 egz. 1000 gyv.). Kiti svarb. leidiniai: dienr. „The Southland Times“ („Pietų salos laikas“, eina nuo 1862 Inverkar-gile, tir. 34 000 egz.), savaitraščiai „Sunday News“ („Sekmadienio naujienos“, nuo 1992 Oklende, tir. 140 000 egz.), „Sunday Star Times“ („Sekmadienio žvaigždės laikas“, nuo 1981 Oklende, tir. 190 000 egz.), žurnalai „New Zealand Truth“ („Naujosios Zelandijos tiesa“, nuo 1904 Oklende, tir. 110 000 egz.), „New Zealand Financial Review“ („Naujosios Zelandijos finansinė apžvalga“, nuo 1982 Vellingtone, tir. 30 000 egz.), „New Zealand Woman's Weekly“ („Naujosios Zelandijos moterų savaitraštis“, nuo 1934 Oklende, tir. 145 000 egz.), „Pacific Way Magazine“ („Ramiojo vandenyno kelio žurnalas“, nuo 1986 Oklende, tir. 80 000 egz.).

Naujosios Zelandijos informacijos agentūra NZPA (žr.) įkurta 1879. Informaciją teikia ir agentūra South Pacific News.

Radijas veikia nuo 1936, laidas transliuoja apie 50 stočių, yra 3,215 mln. radijo imtuvų (931 imt. 1000 gyv.). Televizija veikia nuo 1960 (spalvotoji – nuo 1973), yra 1,53 mln. televizorių (443 tel. 1000 gyv.). Daugiausia laidų perduoda kompanijos RNZ (Radio New Zealand) ir TVNZ (TV-New Zealand).

Dokumentinio kino filmai statomi nuo 1898. 1912 įsteigta kino studija, pradėjusi kurti daugiausia dokumentinius filmus.

V.U.

NAUJOKAITIS Algimantas Antanas (g. 1932 10 15 Šakių aps. Auškadarinių k.), žurnalistas. 1965 baigė Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak., įgijo lituanisto specialybę. 1949-56 – Šakių apskrities laikr. „Tikruoju keliu“, nuo 1956 – Šeduvos, vėliau Radviliškio rajono laikr. „Spalio vėliava“ redakcijų lit. darbuotojas, skyriaus vedėjas. Nuo 1965 dirba „Valstiečių laikraščio“ redakcijoje: buvo korespondentas, skyriaus vedėjas, nuo 1992 – vyr. redaktoriaus pavaduotojas.

Rašo kaimo, žemės ūkio temomis. 1987-93 kalendorių „Kaimo metai“ sudarytojas. Už 1990 metų kalendorių suteikta Kuršėnų savivaldybės ir Pavenčių cukraus fabriko įsteigta L. Ivinskio premija. 1981 paskirta V. Mickevičiaus-Kapsuko premija.

NAUJOKAITIS Pranas (1905 10 02 Papartynų k., Šakių vls. – 1984 08 12 Niujorke, JAV), rašytojas, žurnalistas. 1927-33 Vytauto Didžiojo un-to Teologijos-filosofijos fak. studijavo lietuvių ir vokiečių kalbas, literatūrą bei pedagogiką-psichologiją. 1930 studijas gilino Berlyno un-te. 1944 pasitraukė į Vokietiją. 1949 išvyko į JAV.

1927-33 buvo žurn. „Tiesos kelias“ administratorium ir redakcijos narys. 1946-49 – vienas leidinio „Lietuvių žodis“ redaktorių, 1951-55 – žurn. „Eglutė“ redaktorius, 1957-58 – laikr. „Ateitis“ redaktorius. Vokietijoje ir JAV buvo Lietuvių žurnalistų sąjungos vobos narys.

Išleido poezijos rinkinius „Prie svyruojančių beržų“ (1930), „Aukšiniai rageliai“ (1968), „Saulėleidis“ (1982), romanus „Upeliai negrižta į kalnus“ (1959), „Įlūžę tiltai“ (1961), „Žydinčios dienos“ (1967), „Pasėjau žalią rūtą“ (1972), veikalą „Lietuvių literatūros istorija“ (T.1-4, 1973-76).

„**NAUJOKAS**“, nelegalus laikraštis jauniems kareiviams, leistas 1926-29 Kaune. Leido LKJS centro katas. Redagavo K. Didžiulis, M. Šumauskas, J. Žagas. Spausdino LKP CK spaustuvės „Kova“, „Spartakas“. Tiražas 1500-2000 egz. Išėjo 5 numeriai.

„**NAUJOSIOS BIRŽŲ ŽINIOS**“, savaitinis (kelis pirmuosius mėnesius – dvisavaitis) visuomenės, politikos ir literatūros laikraštis, leistas 1941-44 Biržuose. Ėjo kaip 1922-33 leisto laikraščio „Biržų žinios“ tęsinys. Redagavo J. Mekas (1941-42, žr.), J. Petronis, vyr. redaktorius St. Lipniūnas.

„**NAUJOS ŽINIOS**“: 1. Savaitraštis, leistas 1889 12 11–1890 03 26 Ragainėje gotišku šriftu. Leido ir redagavo K. Voska. Rašė rinkimų klausimais, aiškindamas lietuvių interesus bei gyventojų lietuvininkų siekius. Sustojo dėl skaitytojų stokos. Išėjo 15 numerių.

2. Iliustruotas informacinis visuomenės dienraštis, leistas 1933-36 Kaune. Nuo 1933 Nr.1 iki 1935 Nr. 134 vadinosi „Rytmetinės naujos žinios“. Leido V. Vebras. Redagavo P. Kupčiūnas, V. Vebras. Spausdino Br. Gurvičių, „Šviesos“ spaustuvės Kaune. Leido priedą „Ekstra vakarinis leidinys“. Išėjo 912 numerių.

„**NAUJOVĖ**“, tautinės krypties žurnalas, ėjęs 1915 Tilžėje. Leido ir redagavo Vydūnas (žr.). Didesnę leidinio dalį užėmė jo rašiniai apie gėrį, žmoniškumą, tautiškumą, žmonių ydas, negeroves. Taip pat išspausdino ištraukų iš senovinių religijos bei filosofijos veikalų. Išėjo 3 numeriai (po 48 p.).

NAUSĖDAS *Vladas* (1911 07 02(06 19) Žakainių k., Naumiesčio vls., Tauragės aps. – 1983 06 06 Klāipėdoje), žurnalistas, pedagogas. 1931 baigė Tauragės mokytojų seminariją. Studijavo Vytauto Didžiojo un-te vokiečių kalbą ir literatūrą. 1940 baigė Vilniaus un-tą. Dirbo žurn. „Akademikas“ redakcijoje, 1937-39 buvo jo redaktorius, redagavo „Jaunąją Lietuvą“, laikr. „Darbas“. Nuo 1938 dirbo Radiofone redaktoriumi. 1941 išvežtas į Sverdlovsko sr. lagerius. 1947 sugrįžo į Lietuvą, dirbo Šilutės ir Klaipėdos miestų švietimo skyriuose bei mokyklose.

Parašė ir išleido studiją „Lietuviškos mokyklos Prūsijoje XVI–XVIII a.“ (1959), brošiūrą „Mokinių raštingumo kėlimo būdai“ (1959), periodikoje paskelbė eilėraščių, straipsnių, išvertė J. V. Gėtės, H. Heinės, F. Šilerio kūrinių, „Nibelungų giesmę“ (1980).

„**NAV BHARAT TIMES**“ („Naujos Indijos laikas“), Indijos dienraštis, einantis nuo 1947 Numbajuje (buv. Bombajuje) ir Delyje hindi k. Vienas įtakingiausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 380 000 egz.

„**NAWA-I-WAQT**“ („Nauji laikai“), Pakistano rytinis dienraštis, einantis nuo 1940 Lahore, Karačyje, Multane ir Ravalpindyje anglų ir urdu k. Tiražas 1996 – 400 000 egz.

NAVALINSKAS *Antanas* (g. 1935 02 16 Ukmergės aps. Mišniūnų k.), žurnalistas. Baigė Širvintų jaunimo vid. m-lą, 1962 – Vilniaus un-te žurnalistiką. 1951-62 dirbo Širvintų rajono laikr. „Lenino vėliava“ redakcijoje: buvo lit. darbuotojas, nuo 1958 – laikraščio redaktorius. 1962-65 – Ukmergės rajono laikr. „Gimtoji

žemė“ redakcijos skyriaus vedėjas, nuo 1965 – Širvintų raj. laikraščio ats. sekretorius, 1982 paskirtas redaktoriaus pavaduotoju, 1989 – redaktoriumi. Nuo 1995 – laikr. „Širvinta“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas. Rašo savivaldybių veiklos temomis, apie rajono problemas, įdomius žmones.

„**NAVINY**“ („Naujienos“), Baltarusijos liaudies fronto dienraštis, leidžiamas nuo 1990 Minske. Tiražas 1995 – 60 000 egz.

NBC, National Broadcasting Corporation (Nacionalinė radijo transliacijos korporacija), JAV komercinė televizijos ir radijo kompanija, įkurta 1926 Niujorke. Tai buvo pirmoji kompanija, įsteigta tik radijo programoms transliuoti. Viena didžiausių komercinių televizijos ir radijo stočių. Nuo 1986 priklauso „General Electric“ kompanijai.

Apie 1950-60 kompanija ėmė atsilikti nuo pagrindinių konkurentų, tačiau po 1980 atsigavo ir tapo JAV televizijos rinkos lydere. 1987 pardavė savo radijo stotis ir ėmė transliuoti tik televizijos programas. Kompanijoje dirba žymiausias pramoginių laidų vedėjas B. Kosbis (Bile Cosby), vakaro žinių vedėjas žurnalistas P. Dženingas (Peter Jennings).

„**NEATKARIGA CINA**“ („Nepriklausoma kova“), Latvijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1990 Rygoje. Jis pakeitė nuo 1904 leistą Latvijos komunistų partijos laikr. „Cina“. Tiražas 1996 – 60 000 egz.

„**NEDELJSKI DNEVNIK**“ („Savaitinis dienoraštis“), Slovėnijos savaitraštis, einantis nuo 1961 Liublianoje. Rašo politikos, ekonomikos, kultūros, visuomenės gyvenimo klausimais. Vienas populiariausių šalies periodinių leidinių. Tiražas 1996 – 180 000 egz.

„**NEDĖLDIENIO SKAITYMAS**“, savaitinis laikraštis, leistas 1905-07 Kaune. Pirmasis numeris išėjo 1905 lapkričio 24. Leido A. Dambrauskas-Jakštas, A. Karosas (iki 1906 Nr. 53). Krikščioniškos orientacijos leidinys, skirtas skleisti tikėjimą, žinias apie ūkininkavimą, informuoti apie įvykius Lietuvoje ir užsienyje, pratinti gyventojus prie knygų skaitymo, rašto. Bendradarbiauvo J. Baltrušaitis, M. Davaina-Silvestravičius, K. Pakalniškis, J. Mikalavičius, J. Račius, J. Tumas ir kt. Redagavo A. Dambrauskas-Jakštas, A. Karosas. Spausdino S. Banaičio, M. Sokolovskio spaustuvės Kaune. Išėjo 102 numeriai. Tiražas 3800 egz. (1907). Leido priedą „Tiesos žodis“ (nuo 1907). Nuo 1907 gruodžio 4 vietoj „Nedėldienio skaitymo“ pradėjo eiti „Vienybė“.

G.B.

NEGATYVAS (lot. negativus – neigiamas, blogas): 1. Fotografinis atvaizdas, kuriame šviesios daikto dalys yra tamsios, o tamsiosios – šviesios; spalvos atitinka papildomasias daikto spalvas.

2. Negatyvus vaizdo juosta; skiriami balti-juodi, atskirų spalvų, spalvotieji pustonų, tekstiniai, štrichiniai, rastrų negatyvai.

„**NEĮDOMUS MOMENTAS**“, bulvarinio pobūdžio laikraštis, ėjęs 1989-91 Šiauliuose. Iki 1991 buvo leidžiamas pavadinimu „Nelabai įdomus mūsų momentas“. Steigėjas ir leidėjas – gamybinis komercinis susi-

vienijimas „Astra“, nuo 1991 – Šiaulių dizaino centro leidybinė grupė „Momentas“. Redagavo V. Vertelis (žr.). Tiražas 1989 – 4300 egz., 1991 – 61 500 egz.

NEKROŠIUS Juozas (g. 1935 12 21 Raseinių aps. Rimgailių k.), žurnalistas, spaudos ir kultūros darbuotojas, poetas. 1954 baigė Betygalos Maironio vid. m-lą, 1964 – Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. žurnalistikos specialybę. Nuo 1956 dirbo rajonų laikraščiuose, 1964-73 – LKP CK spaudos sektoriuje. Nuo 1973 iki 1990 buvo Valst. leidyklų, poligrafijos ir knygų prekybos reikalų k-to pirmininkas, 1992-96 – Lietuvos Respublikos Seimo narys, 1994-96 – Kultūros ministras. Nuo 1974 – Lietuvos knygos draugijos pirmininkas.

Spaudoje bendradarbiauja nuo 1952. Laikraščiuose ir žurnaluose paskelbė straipsnių leidybos, poligrafijos, kultūros, spaudos klausimais, išspausdino recenzijų, eilėraščių. 1988-93 rašė Atgimimo, pertvarkos temomis. Po 1991 sausio 13-osios tragiškų įvykių su kitais žurnalistais sudarė ir išleido knygas „Lietuva: 1991.01.13“ ir „Vaikai piešė laisvę“. Išleido satyrinių eilėraščių rinkinius „Rupūs miltai“ (1967), „Paskutinis taškas“ (1975), poezijos knygas „Kaštonai ir kaktusai“ (1970), „Abejoju ir klausiu“ (1984), eilėraščių rinkinių vaikams. Už knygą vaikams „Keturi žodžiai“ (1982) 1983 paskirta Lietuvos Valstybinė premija.

NEKROLOGAS (gr. nekros – miręs+logos – žodis), pranešimas, straipsnis apie žmogaus mirtį, kuriame apibūdinama velionio gyvenimas ir veikla. Nekrologai spausdinami periodinėje spaudoje, skelbiami per radiją ar televiziją.

NELEGALI (nuo lot. legalis – teisėtas) **PERIODIKA**, periodiniai leidiniai, kurie leidžiami slaptai, neteisėtai, nesilaikant galiojančių įstatymų. Žr. Pogrindinė periodika.

„NELIŪDĖK!“, pramoginis savaitraštis, einantis nuo 1993 kovo 15 Panevėžyje. Leidžia UAB „Privatus seklys“. Vyr. redaktorius A. Ulys. Tiražas 1993 – 30 000 egz., 1996 – 36 800 egz.

NEMEIKŠAITĖ Marija (1886 09 01 Šiauliuose – 1970 01 28 Kaune), pedagogė. Mokėsi Šiaulių gimnazijoje. Dalyvavo visuomeninėje veikloje, platino draudžiamą spaudą. 1929-40 redagavo žurn. „Motina ir vaikas“, 1936-40 – vaikų žurn. „Vyturys“. Redagavo „Motinos ir vaiko“ kalendorius, 1933 ir 1937 – leidinį „Aklųjų dalia“. Išleido knygėlę „Lietuvos vaikas“, 1924-1934“ (1934).

NEMOKAMAS EGZEMPLIORIUS, Vyriausybės nutarimu nustatytas periodinių ir neperiodinių leidinių egzempliorių skaičius, siunčiamas tuo pat nutarimu nurodytoms valstybinėms įstaigoms bei Vyriausybės institucijoms ir bibliotekoms (Lietuvoje – Kauno viešajai bibliotekai ir Lietuvos nacionalinei Martyno Mažvydo bibliotekai bei jos Bibliografijos ir knygotyros centrui).

„NEMUNAS“: I. Iliustruotas nepriklausomas kultūros žurnalas, ejęs 1950-51 Čikagoje bei Skrantone (JAV). Redagavo ir leido L. Dovydenas (žr.). Išėjo 6 numeriai.

2. Lietuvos rašytojų s-gos mėnesinis žurnalas jaunimui, einantis nuo 1967 Kaune. Įsteigė LLKJS CK ir Lietuvos TSR rašytojų s-ga. Leido laikraščių ir žurnalų susivienijimas „Periodika“ (žr.); nuo 1989 leidžia Lietuvos rašytojų s-ga. Spausdinami nauji lietuvių rašytojų kūriniai, užsienio literatūros vertimai, memuarai, istoriniai dokumentai, kelionių įspūdžiai, nūdienos aktualijos, fotomeno kūriniai, humoras ir satyra. Vyr. redaktoriai: A. Drilinga (1967-72, žr.), L. Inis (1972-91, žr.), A. Mikuta (nuo 1991, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai A. Dargis, L. Gudaitis (žr.), A. Jurėnas, A. Kadžiulis (žr.), R. Keturakis, R. Norkus (žr.), R. Rakauskas (žr.). Tiražas 1967 – 16 000 egz., 1989 – 70 000 egz., 1993 – 10 200 egz., 1997 – 1500 egz.

„NEMUNO KRAŠTAS“, literatūrinis-meninis ir informacinis iliustruotas žurnalas, pradėtas leisti 1964 Vitcenhauze-Veroje (Vokietija) lietuvių ir vokiečių k. Nuo 1982 – Vokiečių-lietuvių literatūrinės d-jos organas. Iš pradžių buvo dvimėnesis, nuo 1982 – ketvirtinis leidinys. Leidėja – Cimermanų leidykla. Ats. redaktoriai: A. Anyzas (1964-79), H. Masalskis (nuo 1980). Tiražas 1991 – 2150 egz.

„NEMUNO SARGAS“ („Niamuno sargas, broliams lietuvininkams žinias pranešas“), savaitraštis, leistas 1884-87 Ragainėje, Tilžėje (nuo 1885) gotišku šriftu. Spausdino žinias iš Lietuvos ir Prūsijos, iš užsienio, straipsnius apie ūkininkavimą, „gromatas iš Amerikos“, pateikdavo straipsnių iš „Aušros“, „Lietuviškojo balso“ ir kitų lietuviškų leidinių. Leido ir redagavo J. Mikšas, J. Zybertas, E. Vejeris. Spausdino J. Zyber-to spaustuvė Ragainėje, J. Mikšo spaustuvė Tilžėje. Išleido „Lietuviškas kalendras“ (1885), keletą priedų. Išėjo 39 numeriai. G.B.

„NEMUNO UPEIVIS“, Nemuno laivininkystės laikraštis, leistas 1949-56 Kaune rusų ir nuo 1950 lietuvių k. 1949-53 ėjo du kartus, nuo 1954 – tris kartus per savaitę. Redagavo A. Ivanovas (1950-54), G. Rimkevičius (1954-56). Tiražas 1956 – 500 egz.

„NENUORAMA“, Lietuvos moksleivių laikraštis (mėn-raštis), einantis nuo 1993 rugpjūčio Vilniuje. Leidėjas almanachas „Tautodailė“. Vyr. redaktorė K. Marcinkaitė, redaktorė D. Martinkėnaitė. Tiražas 1993 – 2200 egz., 1997 – 2100 egz.

NEPERIODINIS LEIDINYS, NEPERIODINĖ SPAUDA, nereguliariai leidžiamos visuomenės informavimo priemonės, įvairių pavadinimų, apimties ir formato, skirtingai apiforminti leidiniai. Jiems priskiriama knyga (žr.), brošiūra (žr.), rinkinys (žr.), lankstinukas (žr.), albumas (žr.).

„NEPRIKLAUSOMA LIETUVA“: 1. Kanados lietuvių demokratinės minties savaitraštis, einantis nuo 1940 Monrealyje. Įsteigė ir leido Kanados lietuvių (centro) taryba, nuo 1959 leidžia spaudos b-vė „Nepriklausoma Lietuva“ (įsteigta 1949). Iki 1947 buvo spausdinama rotatoriumi, vėliau – spaustuvėje. Redaktoriai: V. Dagilis, M. Aukštaitė-Navikevičienė, J. Yla, M. Arlauskaitė, J. Norvaiša-L. Girinis, Pr. Rudinskas (iki 1949), J. Kardelis (1949-68), H. Nagys (1968-86), B. Nagienė (nuo 1987), redakcinė kolegija.

2. Lietuvių pagrindinis laikraštis, pasirodęs 1941 lapkričio mėn. ir leistas iki 1944 liepos mėn. Laikomas pirmuoju antinacstinės rezistencijos periodiniu leidiniu Lietuvoje.

3. Lietuvos krikščionių demokratų s-gos laikraštis, leidžiamas nuo 1990 kovo 25 Vilniuje. Pirmaisiais metais ėjo nereguliariai, nuo 1991 spalio – kartą per savaitę. Spausdinami rašiniai teologijos, filosofijos, istorijos, ekonomikos, meno, literatūros istorijos temomis, propaguojama lietuvių tautinė ir krikščioniška kultūra. Redaktoriai: B. Bilotas, V. Kliaugas (1990), V. Zaborskas (1991), V. Dolinskas (nuo 1991). Tiražas 1990 – 1500 egz., 1995 – 2000 egz.

„NEPRIKLAUSOMOJI LIETUVA“, Vilniaus lietuvių dienraštis, leistas 1919-20 Vilniuje. Leido laikinasis Vilniaus lietuvių komitetas, V. Landsbergienė (nuo 1919 07), M. Kubiliūtė (nuo 1920 07). Rašė apie Vilniaus krašto, Lietuvos ir užsienio įvykius. Baustas bolševikų revoliucinio k-to (1919 12 22), lenkų valdžios (1920 08 10). Bendradarbiavo J. Basanavičius, V. Bičiūnas, K. Binkis, M. Biržiška, L. Gira, J. Jonynas, Pr. Mašiotas, J. Šepetys ir kt. Redagavo M. Kubiliūtė, S. Matulaitis, J. Tumas-Vaižgantas. Spausdino „Švyturio“, „Žai-bo“ spaustuovės Vilniuje. Išėjo 138 numeriai. G.B.

NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS PERIODIKA, laikraščiai ir žurnalai, leisti Lietuvoje 1918-40. Pirmojo pasaulinio karo (1915-18) metais Lietuvoje ėjo tik vokiečių okupacinės administracijos laikraščiai „Dabartis“ (žr.), „Kownaer Zeitung“ (žr.), „Wilnaer Zeitung“ (žr.), keli informaciniai laikraščiai bei biuletiniai. 1917 rudenį pavyko gauti leidimą leisti dar tris karo cenzūros kontroliuojamus lietuviškus leidinius: tautininkų laikr. „Lietuvos aidas“ (žr.), socialdemokratų savaitr. „Darbo balsas“ (žr.) bei krikščionių demokratų savaitr. „Tėvynės sargas“ (žr.). 1918 vasario 16 paskelbus Lietuvos nepriklausomybę ir pradėjus kurti savarankišką valstybę, spręsti socialines problemas, vykdyti žemės reformą ir normalizuoti politinį, ekonominį bei kultūrinį šalies gyvenimą, vienas po kito buvo atgaivinti anksčiau leisti ir įsteigti nauji laikraščiai ir žurnalai. 1918 pabaigoje nustos leisti Vilniuje Lietuvos Tarybos oficialų leidinį „Lietuvos aidas“ (žr.), 1919 sausio mėn. Kaune pradėjo eiti oficialus Lietuvos vyriausybės dienr. „Lietuva“ (žr.). Lietuvos Valstybės taryba 1918 Vilniuje leido savaitraščius lenkų k. „Nowiny Litewskie“ („Lietuvos naujienos“, žr.) ir rusų k. „Litovskij Kurjer“ („Lietuvos pasiuntinys“, žr.). 1919 Kauno valdžia įsteigė informacinį laikraštį lietuvių, lenkų ir vokiečių k., „Kauno žinios“ (žr.) ir lenkų k. „Głos Kowieński“ („Kauno balsas“, žr.). Pastarajam sustojus, 1920-21 buvo leidžiami „Dziennik Kowieński“ („Kauno dienraštis“, žr.) bei „Gazeta Kowieńska“ („Kauno laikraštis“, žr.). 1920-23 Kaune ėjo dienraštis lenkų k. „Litwa“ („Lietuva“, žr.), 1921-22 – savaitr. lenkų k. „Nowiny“ („Naujienos“, žr.). 1920 buvo įsteigti informaciniai dienraščiai rusų k. „Echo“ („Aidas“, žr.) ir lenkų k. „Goniec Kowieński“ („Kauno pasiuntinys“, žr.), ėję iki 1940.

Greta valdžios leidžiamų ar globojamų laikraščių pradėjo eiti visuomeninių organizacijų, draugijų, sąjungų, atgimusių politinių partijų laikraščiai ir žurnalai, ėmė formuotis tautininkų (žr.), krikščionių demokratų (žr.), liaudininkų (žr.), socialdemokratų pe-

riodika (žr.), taip pat komunistinė (žr.), komjaunimo periodika (žr.).

Steigiantis naujiems dienraščiams, savaitraščiams, laikraščiams, žurnalams ir didėjant jų svarbai Lietuvos gyvenime, susirūpinta ir spaudos bei visuomenės santykių reguliavimu, periodinių leidinių leidyba, spausdinimu bei platinimu, redakcijose dirbančių spaudos darbuotojų veiklos reglamentavimu, aprūpinimo reikiama informacija organizavimu. Jau 1919 lapkričio 30 buvo priimtas pirmasis Lietuvos spaudos įstatymas (kitas spaudos įstatymas buvo priimtas 1935). 1920 balandžio 1 Kaune pradėjo savo veiklą Lietuvos telegrafų agentūra ELTA (žr.). 1922 sausio 31 susikūrė Lietuvos rašytojų ir žurnalistų sąjunga, nuo kurios spaudos darbuotojai vėliau atsiskyrė ir 1929 kovo 22 įsteigė Lietuvos žurnalistų sąjungą (žr.).

Be įvairių politinių partijų ir sąjungų leidinių, valdžios leidžiamų dienraščių bei laikraščių, nemaža ėjo ir bendrojo pobūdžio visuomeninių-politinių laikraščių ir žurnalų, kuriuos leido visuomeninės organizacijos, akcinės bendrovės, privatūs asmenys. Skirtingai nuo daugelio politinių partijų periodinių leidinių, leistų beveik du dešimtmečius, dauguma bendrojo pobūdžio laikraščių ir žurnalų vos spėdavo pasirodyti ir tuojau pat dėl finansinių, organizacinių ar kitų sunkumų sustodavo. Tik vienas kitas ėjo ilgiau. 1925-26 Kaune specialiai sukurta kooperacinė bendrovė leido nepriklausomą informacinį dienr. „Kauno naujienos“ (žr.). Vilniaus vadavimo sąjunga, 1925-38 veikusi Lietuvoje ir tarp užsienio lietuvių, 1928-38 Kaune leido mėnesinį žurn. „Mūsų Vilnius“ (žr.). Kaune taip pat ėjo laikr. „Diena“ (žr.), savaitinis žurn. „Šviesa“ (žr.), dienraščiai „Dienos naujienos“ (žr.), „Naujos žinios“ (žr.), „ABC“ (žr.), „Saulė“ (žr.), „Lietuvos naujienos“ (žr.), „Laiko žodis“ (žr.), dvisavaičiai laikraščiai „Vakarų vėtra“ (žr.), „Laisvamanis“ (žr.), žurnalai „Laiko žodis“ (žr.), „Laisvoji mintis“ (žr.), „Pasaulėžiūra“ (žr.), „Pasaulio lietuvis“ (žr.), iliustruotas savaitr. „Spinduliai“ (žr.). Visuomeniniai-politiniai laikraščiai ėjo ne tik lietuvių, bet ir žydų, rusų, lenkų, vokiečių k. Daugiausia jų leido žydų organizacijos (kai kurios – net abu dešimtmečius): dienraščius „Idiše štime“ („Žydų balsas“, žr.), „Folksblat“ („Liaudies laikraštis“, žr.), savaitraščius „Idiše lebn“ („Žydų gyvenimas“, žr.), „Najes“ („Naujienos“), „Najer veg“ („Naujas kelias“), laikraščius lietuvių k. „Mūsų žodis“ (žr.), „Mūsų garsas“ (žr.), „Apžvalga“ (žr.). Laikraščiai rusų kalba, kuriuos paprastai leido privatūs leidėjai Kaune, ėjo kur kas trumpiau – po dvejus trejus metus: „Naše echo“ („Mūsų aidas“), „Litovskij kurjer“ („Lietuvos pasiuntinys“), „Litovskij vestnik“ („Lietuvos žinynas“), „Litovskij telegraf“ („Lietuvos telegrafas“). 1937 Kaune buvo leidžiamas savaitr. lenkų k. „Nasze slowo“ („Mūsų žodis“), 1927-29 – Lietuvos vokiečių dienr. „Litauische Rundschau“ („Lietuvos apžvalga“). Trečiojo dešimtmečio pabaigoje Lietuvoje atsirado bulvarinė periodika (žr.).

Lietuvos politinės organizacijos, kitos visuomeninės organizacijos, draugijos ir privatūs leidėjai nemaža laikraščių ir žurnalų leido įvairiems gyventojų poreikiams tenkinti, atskiroms skaitytojų grupėms. Darbininkams buvo skirtas 1919-40 ėjęs savaitr. „Darbininkas“ (žr.), 1924-25 Šiauliuose bei 1931-39 Klaipėdoje leistas laikr. „Darbininkų balsas“ (žr.), įvairiu laiku Kaune ėję laikraščiai „Gyvenimas ir darbas“ (žr.),

„Darbininkų atstovybės balsas“ (žr.), „Darbo Lietuva“ (žr.), „Darbas“ (žr.) ir kt. Gausi buvo jaunimo (žr.), studentų (žr.), moksleivių (žr.), vaikų periodika (žr.), religinė periodika (žr.), išsiskyrė ir skautų (žr.), moterų periodika (žr.).

Be universalaus turinio laikraščių ir žurnalų, įvairiu laiku leista specializuotų periodinių leidinių (daugiausia žurnalų), skirtų tam tikrų veiklos sričių darbuotojams. Per tuos du dešimtmečius kryptingai formavosi kultūros (žr.), literatūros (žr.), meno (žr.), mokslinė (žr.), pedagoginė (žr.), medicinos (žr.), ekonominė (žr.), teisinė (žr.), techninė periodika (žr.), žemės ūkio (žr.), statybos (žr.), transporto (žr.), ryšių ir pašto (žr.), komercijos ir verslo (žr.), karinė (žr.), sporto (žr.), satyros ir humoro periodika (žr.). Miškų ūkio ir medžioklės klausimams nagrinėti buvo skirti žurnalai „Mūsų girios“ (žr.) ir „Medžiotojas“ (žr.), žvejybos ir laivininkystės – „Jūra“ (žr.) ir „Mūsų jūra“ (žr.), savivaldybių veiklos – „Savivaldybė“ (žr.) bei „Savivaldybių balsas“ (žr.), šalies vidaus reikalų – „Policija“ (žr.), „Ugniagesis“ (žr.), „Trimitas“ (žr.).

Lietuvoje buvo rūpinamasi gimtosios kalbos ugdymu, bendrinės kalbos norminimu ir kultūra, knygotyros, bibliografijos, spaudos reikalais. Kalbotyros ir kalbos kultūros klausimai buvo aptariami žurnale „Archivum Philologicum“ (žr.) ir kalbos kultūros bei praktikos žurnale „Gimtoji kalba“ (žr.), knygotyros ir bibliografijos – žurnaluose „Knygos“ (žr.) ir „Bibliografijos žinios“ (žr.), žurnalistų bei fotografijos – „Lietuvos žurnalistų sąjungos metraštis“ (žr.), „Foto mėgėjas“ (žr.). Kaune ėjo Lietuvos esperantininkų sąjungos, veikusios 1919-40, žurn. „Litova stelo“ (žr.).

Jau pirmaisiais Nepriklausomos Lietuvos metais pradėjo eiti regioniniai laikraščiai ir savaitraščiai. Daugiausia jų buvo leidžiama Klaipėdoje, Šiauliuose, Marijampolėje, Panevėžyje, Telšiuose, Raseiniuose, Ukmergėje. Po keletą leidinių ėjo Tauragėje, Biržuose, Kėdainiuose, Alytuje ir kituose administraciniuose centruose. Tačiau tik keletas iš jų ilgiau išsilaikė, tapo tikrais, stabiliais regioniniais savaitraščiais ar laikraščiais (žr. Regioninė periodika, Klaipėdos krašto periodika).

Nepriklausomoje Lietuvoje pamažu formavosi politinių partijų ir kitų visuomeninių organizacijų, tam tikrų visuomenės sluoksnių, socialinių ir profesinių grupių, atskirų regionų periodiniai leidiniai. Jų skaičius nuolat didėjo. 1915 ėjo tik 63 lietuvių laikraščiai ir 24 žurnalai, 1920 – 133 laikraščiai ir 42 žurnalai, 1935 – 138 laikraščiai ir 159 žurnaliniai leidiniai. 1918-40 buvo leidžiama apie 2000 įvairių periodinių leidinių. Iš tokios daugybės pradėtų leisti laikraščių ir žurnalų neretai išsirutuliodavo vienas pagrindinis arba keli svarbiausieji, skirti tam tikros skaitytojų auditorijos arba jos dalies poreikiams tenkinti, atsižvelgiant į konkrečius uždavinius ir interesus. Kai kurios tematikos periodiniai leidiniai, daugiausia žurnalai, buvo orientuoti į visas tris skaitytojų grupes – mokslininkus, specialistus ir plačiąją visuomenę. Visoms trimis skaitytojų grupėms buvo leidžiami pedagoginės, medicininės, religinės, ekonominės, žemės ūkio tematikos žurnalai. Formavosi ir kitos tematikos žurnalų sistemos. V.U.

NEPRIKLAUSOMUMAS, vienas svarbiausių žurnalistinės veiklos principų, kuriais remiasi demokratinė žurnalistika, laisva nuo bet kurios išorinės įtakos,

funkcionuojanti savarankiškai, pagal specifinius vidičius dėsnius. Tokia žurnalistika stengiasi nešališkai atspindėti tikrovę, sąžiningai parinkdama faktus ir atskleidžiamas esminius jų ryšius, operatyviai pateikti teisingą ir autentišką informaciją, kad visuomenė galėtų susidaryti tikslų ir aiškų pasaulio vaizdą, kuriame įvykių, procesų ir reiškinių esmė būtų atskleista kiek galima objektyviau. Nepriklausoma tampa ir paties žurnalisto veikla. Jam sudaromos sąlygos savarankiškai ir laisvai pasirinkti visuomenei aktualią temą, operatyviai gauti reikiamus duomenis bei faktus, juos apibendrinti ir analizuoti, nevaržomai paskelbti žurnalistikos kūrinių bet kurioje visuomenės informavimo priemonėje. Jei nepriklausomumo principas praktiškai realizuojamas, spauda, radijas, televizija, informacijos agentūra tarnauja ne atskiroms partijoms, žmonių grupėms, įtakingiems asmenims, bet visai visuomenei.

„**NÉPSZABADSAG**“ („Liaudies laisvė“), Vengrijos dienraštis, einantis nuo 1942 Budapešte. Iki 1956 vadinosi „Sabadnep“ („Laisva liaudis“). Buvo Vengrijos socialistinės darbininkų partijos centrinis organas, nuo 1988 – nepriklausomas laikraštis. Tiražas 1996 – 320 000 egz.

„**NÉPSZAVA**“ („Liaudies žodis“), Vengrijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1892 Budapešte. Nuo 1948 – Vengrijos profesinių sąjungų tarybos centrinis organas. Tiražas 1996 – 135 000 egz.

„**NERIMAS**“, informacinis leidinys Klaipėdos kraštui, ėjęs 1993 Klaipėdoje. Spausdino informacines žinutes, skelbimus bei reklamas. Steigėjas, leidėjas ir redaktorius N. Anilius. Tiražas 20 000–52 000 egz.

„**NERINGA**“, Neringos miesto laikraštis, ėjęs 1989-92 Nidoje. Įsteigė ir leido Neringos miesto valdyba. Rašė apie Neringos miesto problemas, teikė informaciją gyventojams ir poilsiautojams. Redaktoriai: S. Žilinskas (1989-90), P. Martinkus (1990-91), R. Visockytė (1992). Tiražas 1989 – 750 egz., 1992 – 1000 egz.

NESTUDIJINIS ĮRAŠAS (FILMAVIMAS), įrašas (filmavimas), atliktas ne studijoje ir ne filmavimo paviljone. Televizijoje nestudijiniai įrašai daromi su nešiojamomis TV kameromis, kuriose yra įmontuoti videomagnetofonai. Nufilmuota medžiaga montuojama TV studijos montazinėse. Nestudijiniams įrašams dažnai naudojamos kilnojamosios televizijos stotys (KTS), kuriose būna keletas stacionariųjų ir nešiojamųjų kamerų, sujungtų su mobiliomis inžinierių ir režisierių aparatinėmis, taip pat su videomagnetofonu. Signalas, gaunamas iš KTS siųstuvo, gali būti įrašomas TV studijos magnetofonuose ar transliuojamas tiesiai į eterį. Su nešiojama videokamera dažniausiai filmuojami reportažai, laidų fragmentai. KTS paprastai įrašomi renginiai, sporto varžybos.

Radijo nestudijinis įrašas gali būti atliekamas portatyviu magnetofonu (reporteriu). Sudėtingesniems įrašams (koncertai, renginiai) naudojama kilnojamoji transliavimo ir įrašymo technika. Kai kuriuose objektuose gali būti sumontuoti stacionarūs radijo transliacijų pultai.

„**NEUE KRONEN-ZEITUNG**“ („Naujasis svarbiausias laikraštis“), Austrijos nacionalinis iliustruotas dienraštis, einantis nuo 1900 Vienoje. Iki 1980 vadinosi „Illustrierte Kronen-Zeitung“ bei „Unabhängige Kronen-Zeitung“ („Nepriklausomas svarbiausias laikraštis“). Populiariausias šalies laikraštis. Tiražas 1996 – 510 000/751 000 egz.

„**NEUE ZÜRCHER ZEITUNG**“ („Naujas Ciūricho laikraštis“), Šveicarijos dienraštis, einantis nuo 1780 Ciūriche vokiečių k. Seniausias šalies laikraštis vokiečių k. Tiražas 1996 – 135 000 egz.

NEVERAVIČIUS Fabijonas (1900 07 19(06) Raseinių aps. Nemakščių vls. Pužų dvare – 1981 04 17 Londone, Anglijoje), rašytojas, žurnalistas. Studijavo Lietuvos unte, baigė karo m-lą. Dėl politinių motyvų 1934 paleistas į atsargą, dirbo rašytojo ir žurnalisto darbą. 1939 vedė Lietuvos kariuomenės įžengimo į Vilnių ir jos parado radijo laidas, dirbo Vilniaus radiofone.

1944 pasitraukė į Vakarus, emigravo į Angliją. Buvo Lietuvių žurnalistų s-gos įgaliotinis Rytų ir Vidurio Europos, Pabaltijo ir Balkanų tautų laisvųjų žurnalistų federacijos taryboje Londone. 1949 jo iniciatyva įkurtas Lietuvių žurnalistų s-gos skyrius Didžiojoje Britanijoje. Atstovavo Lietuvių žurnalistų s-gai 1955 Londone vykusiame Tarptautinės laisvųjų žurnalistų federacijos IV kongrese, buvo išrinktas į revizijos komisiją. 1953-58 redagavo žurn. „Santarvė“.

Išleido romanus „Dienos ir naktys“ (1935), „Blaškomos liepsnos“ (1936), „Erškėčiai“ (1938), apsakymų rinkinius „Palaimintas juokas“ (1938), „Dienovidžio sutemos“ (1949) ir kt., išvertė S. Žeromskio, V. Reimonto, L. Tolstojaus kūrinių.

D.Š.

NEVERBICKAS Renatas (g. 1967 07 02 Vilniuje), fotožurnalistas. 1982 baigė Vilniaus politechnikumą. 1988 įstojo į Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1989 pradėjo bendradarbiauti laikr. „Vakarinės naujienos“. Nuo 1990 dirba dienr. „Respublika“ redakcijoje: buvo fotoreporteris, nuo 1995 – iliustracijų skyriaus redaktorius.

NEVERDAUSKAS Vytenis (g. 1958 01 03 Raseinių raj., Girkalnio miestelyje), istorikas, žurnalistas. 1981 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak., įgijo istoriko ir visuomenės mokslų dėstytojo specialybę. 1981-89 dėstė Lietuvos žemės ūkio akademijoje. Nuo 1989 – laikr. „Ūkininko patarėjas“ vyr. redaktorius ir UAB „Ūkininko patarėjas“ direktorius bei v-bos pirmininkas. 1991 įkūrė savaitr. „Šeiminkė“, laikraštį vyrams „Meisteris“, kaimo vaikams „Jaunasis ūkininkas“. 1991-94 dirbo „Laisvosios Europos“ radijo žemės ūkio apžvalgininku. Vienas iš Lietuvos žurnalistų d-jos atkūrėjų ir jos tarybos narys. Rašo žemės ūkio, kaimo gyvenimo, kultūros temomis. Išleido eilėraščių knygą „Šalia dienos“ (1994).

„**NE VIEN ROCK IR POP**“, dvisavaitis leidinys muzikos mėgėjams ir profesionalams, ėjęs 1991-95 Vilniuje. Iki 1992 buvo laikr. „Žvilgsnis“ priedas ir vadinosi „Rock ir pop“. Leido L. Jučo leidybos ir informacijos firma. Redaktoriai V. Mizaras (1991-92), V. Pečiūra (1993-95, žr.). Tiražas 1991 – 40 000 egz., 1995 – 3000 egz.

„**NEW YORKO GAZIETA LIETUVIŠKA**“, JAV lietuvių savaitraštis, ėjęs 1891 10–1892 05 Niujorke. Leido Akc. b-vės komitetas. Redagavo M. Tvarauskas. Pasirodė 25 numeriai.

„**THE NEW YORK TIMES**“ („Niujorko laikas“), JAV dienraštis, einantis nuo 1851 Niujorke. Leidžia „New York Time Company“. Vienas įtakingiausių, didžiausių ir labiausiai informuotų šalies laikraščių. Nors formaliai yra nepriklausomas dienraštis, bet dažniausiai remia Demokratų partiją. Leidžia ma daug laidų, skirtų šalies regionams ir užsienio skaitytojams. Dienraštyje dirba apie 5000 žmonių, pačioje redakcijoje – apie 900 darbuotojų. Apimtis siekia 100, o sekmadieniais – iki 500 p. Tiražas 1996 – 1,08/1,77 mln. egz.

„**NEW NIGERIAN**“ („Naujas nigerietis“), Nigerijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1965 Kadūnoje ir Lagose anglų k. Remia vyriausybės vykdomą politiką. Tiražas 1996 – 80 000/100 000 egz.

„**NEW ZEALAND HERALD**“ („Naujosios Zelandijos šauklys“), Naujosios Zelandijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1863 Oklende. Laikraštis formaliai yra nepriklausomas, tačiau remia Nacionalinę partiją. Didžiausias šalies laikraštis. Tiražas 1996 – 250 000 egz.

„**NEWS OF THE WORLD**“ („Pasaulio naujienos“), D. Britanijos nacionalinis sekmadieninis laikraštis, einantis nuo 1843 Londone. Leidžia kompanija „News group Newspapers“, priklausanti trestui „News International“. Populiariausias šalies laikraštis. Spausdina daugiausia sensacinio pobūdžio nepolitines naujienas, intriguojančias istorijas, informaciją apie sporto varžybas, žirgų lenktynes. Daug vietos užima skelbimai ir reklamos. Tiražas 1995 – 4,62 mln. egz.

„**NEWSWEEK**“ („Savaitės naujienos“), JAV savaitinis naujienų ir apžvalgų žurnalas, einantis nuo 1933 Niujorke. Leidžia kompanija „Newsweek Publication, Incorporation“. Išeina 18 laidų, skirtų užsienio šalims. Tiražas 1996 – 3,6 mln. egz.

NEZABITAUSKIS (nuo 1940 **Zabitis**) **Adolfas** (1906 Kretingos aps. Salantų vls. Baidotų k. – 1968 12 15 Telšiuose), žurnalistas, muziejininkas. Vytauto Didžiojo un-te studijavo lituanistiką. 1933 buvo korporacijos „Samogitia“ pirmininkas. 1940-41 dirbo Kultūros paminklų apsaugos įstaigos viršininku. Po karo gimnazijoje dėstė lietuvių kalbą ir literatūrą. Buvo ištremtas į Sibirą. Grįžęs 1956-68 dirbo Šiaulių „Aušros“ muziejuje.

Nuo 1927 bendradarbiavo leidiniuose „Vairas“, „Lietuvis“, „Tautininkų balsas“, „Tauta ir žodis“. Nuo 1928 dirbo dienr. „Lietuvos aidas“ redakcijoje kalbos tvarkytoju, 1931 – sekretoriumi. 1941-43 bendradarbiavo leidinyje „Lietuvių archyvas“. Išleido monografiją apie J. Basanavičių (1938). Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys.

NEZABITAUSKIS Liudas (1903 01 29(16) Kretingos aps. Salantų vls. Baidotų k. – 1937 Kaune), teisininkas, žurnalistas. 1926 baigė Telšių gimnaziją, 1932 – teisės studijas Vytauto Didžiojo un-te. Nuo 1925 ben-

dradarbiavo leidiniuose „Vairas“, „Lietuva“, „Lietuvos aidas“, „Lietuvis“. Dirbdamas Šiaulių apygardos teismo tardytoju, rašinius spausdino „Šiaurės Lietuvoje“, „Gimtajame krašte“, o perkeltas į Klaipėdą – „Vakaruose“. Rašė teisės, ekonomikos ir kraštotyros klausimais. Buvo Lietuvos žurnalistų sąjungos narys.

„NHAN DAN“ („Liaudis“), Vietnamo dienraštis, einantis nuo 1946 Hanojuje. Iš pradžių buvo Vietnamo darbininkų partijos, vėliau – Vietnamo KP CK organas. Tiražas 1996 – 200 000 egz.

Dienraščio redakcija leidžia laikraštį kaimo žmonėms „Nhan Dan Nong Thon“ („Valstietis“, tir. 100 000 egz.).

NYDERLANDAI, OLANDIJA, Nyderlandų Karalystė (Vakarų Europa), nepriklausoma nuo 1579, gyventojų – 15,4 mln. (55 vieta pasaulyje), sostinė – Amsterdamas, vyriausybės rezidencija – Haga, oficiali kalba – olandų.

Knygos pradėtos spausdinti 1473: Alostė (Rytų Flandrija) išleista Donato gramatika, o Utrechte – „Historia scholastica“. 1620 Amsterdamė ėjo laikraštis anglų k. „Courant“ („Naujienos“).

Pirmasis laikraštis olandų k. pasirodė 1656 Harleme. Tai buvo savaitraštis „Oprechte Haarlemsche Courant“ („Operatyvios Harlemono naujienos“), vėliau ėjęs pavadinimu „Haarlemsche Courant“, o nuo 1883 leidžiamas kaip dienr. „Haarlems Dagblad“ („Harlemono dienraštis“). Nuo 1752 Lejevardene eina laikr. (dabar dienr.) „Leewarder Courant“ („Lejevardeno laikraštis, naujienos“), nuo 1799 Alkmare – „Noordhollands Dagblad“ („Šiaurės Olandijos laikraštis“). Nuo 1828 Amsterdamė buvo leidžiamas dienr. „Algemeen Handelsblad“ („Visuotinis prekybos laikraštis“), o nuo 1844 Roterdame – „Nieuwe Rotterdamse Courant“ („Naujas Roterdamo laikraštis“): 1970 jie abu susijungė ir pradėjo eiti kaip dienr. „NRC Handelsblad“ („NRK prekybos laikraštis“, žr.). Nuo 1845 Mastrochte eina katalikiškas dienr. „De Limburger“ („Limburgietis“, tir. 145 000 egz.), nuo 1848 Neimegene (Gelderlando provincija) – vienas populiariausių provincijos dienr. „De Gelderlander“ („Gelderlandietis“, tir. 175 000 egz.).

Per metus išleidžiama daugiau kaip 15 000 knygų. Išeina 88 dienraščiai, jų tiražas 4,6 mln. egz. (300 egz. 1000 gyv.). Svarb. laikraščiai: „De Telegraf“ („Telegrafas“, žr.), „Algemeen Dagblad“ („Visuotinis dienraštis“, žr.), „De Volkskrant“ („Liaudies laikraštis“, žr.), „Haagsche Courant“ („Hagos laikraštis, naujienos“, eina nuo 1883, tir. 150 000 egz.), „Het Financieele Dagblad“ („Finansų dienraštis“, nuo 1864, tir. 40 000 egz.), „Het Parool“ („Šūkis“, nuo 1940, tir. 103 000 egz.), „Trouw“ („Ištikimybė“, nuo 1943, tir. 120 000 egz.), savaitraščiai: „Elseviers Weckblad“ („Elzevyrų savaitraštis“, eina nuo 1945, tir. 100 000 egz.), „Nieuwe Revu“ („Naujienu apžvalga“, nuo 1968, tir. 160 000 egz.), „Panorama“ (nuo 1913, tir. 200 000 egz.), „Veronica“ (nuo 1971, tir. 1 mln. egz.), „Intermediar“ („Kompiuteriai“, nuo 1980, tir. 150 000 egz.).

Nyderlandų informacijos agentūra ANP (žr.) įkurta 1934. Dirba keletas privačių agentūrų.

Radijas veikia nuo 1923, yra 13,755 mln. radijo imtuvų (893 imt. 1000 gyv.). Radijo laidos transliuoja-

mos olandų, danų, arabų, anglų, prancūzų, portugalų, ispanų k. Yra apie 350 radijo stočių. Televizija veikia nuo 1951, yra 7,4 mln. televizorių (480 tel. 1000 gyv.). Kai kurios kompanijos (AVRO, KRO, NCRV, NOS, TROS, NARA, VERONICA, VPRO) transliuoja ir televizijos, ir radijo laidas.

Dokumentinio kino filmai demonstruojami nuo 1896, kuriami nuo 1898. 1914 įsteigta kino studija. v.u.

NIEDVARAS Antanas (nuo 1919 **Jonas Bučiukas**; 1893 06 30 Panevėžio aps. Joniškėlio vls. Gustonių k. – 1937 12 09 sušaudytas Gomelyje, Baltarusijoje), komunistinio judėjimo veikėjas, spaudos darbuotojas. 1919 buvo Panevėžio aps. bolševikinės tarybos vykdomojo k-to pirmininkas, 1919-20 – LKP Šiaulių rajono k-to sekretorius, nuo 1921 – LKP CK narys. 1921-23 kalintas. 1923 apsigyveno Maskvoje, 1926 baigė Vakarų tautinių mažumų un-tą. Nuo 1926 gyveno Baltarusijoje. Nuo 1927 dirbo laikr. „Raudonasis artojas“ redakcijoje (1927-30 – redaktorius), knygų leidykloje, buvo Lietuvių biuro prie BKP(b) CK propagandos ir agitacijos skyriaus sekretorius.

NIGERIJA, Nigerijos Federacinė Respublika (Vakarų Afrika), nepriklausoma nuo 1960, gyventojų – 108,47 mln. (10 vieta pasaulyje), beraščių – 49,3 proc., sostinė – Abudža (iki 1991 – Lagosas), oficiali kalba – anglų.

Pirmasis šalies gyventojams skirtas laikraštis buvo „Irve Thorin“ („Naujos žinios“): jį 1859 jorubų genties kalba ėmė leisti misionieriai. 1863 Vakarų Indijos imigrantas Robertas Kembelas (Robert Campbell) Lagose įkūrė laikr. „Anglo-African“ („Anglų afrikietis“). Vėliau beveik visi laikraščiai buvo leidžiami anglų k. 1881 pradėjo eiti laikr. „Lagos Times“ („Lagosas laikas“), 1882 – „Gold Coast Advertiser“ („Aukso kranto laikraštis“). 1925 pasirodė pirmasis dienraštis „Daily News“ („Dienos naujienos“). 1973 ėjo 50 laikraščių ir žurnalų (beveik visi – anglų k.).

Per metus išleidžiama apie 1500 knygų. Išeina 26 dienraščiai, jų tiražas 1,8 mln. egz. (16 egz. 1000 gyv.). Svarb. laikraščiai: „Daily Times“ („Dienos laikas“, žr.), „New Nigerian“ („Naujas nigerietis“, žr.), „National Concord“ („Tautinė santarvė“, žr.), „The Guardian“ („Sargas“, žr.), „Nigerian Chronicle“ („Nigerijos kronika“, eina nuo 1970, tir. 100 000 egz.), „Nigerian Tribune“ („Nigerijos tribūna“, eina nuo 1949, tir. 110 000 egz.), „The Punch“ („Jėga“, nuo 1976, tir. 150 000 egz.), „Nigerian Observer“ („Nigerijos stebėtojas“, nuo 1968, tir. 50 000 egz.), „Daily Sketch“ („Dienos apžvalga, apybraiža“, nuo 1964, tir. 120 000 egz.), savaitraščiai ir žurnalai: „Headlines“ („Antraštės“, eina nuo 1973, tir. 205 000 egz.), „Times International“ („Tarpautinis laikas“, nuo 1974, tir. 50 000 egz.), „Irohin Yoruba“ („Jorubų naujienos“, nuo 1945 jorubų k., tir. 20 000 egz.), „Lagos Weekend“ („Lagosas savaitgalis“, nuo 1965, tir. 250 000 egz.), „Lagos Life“ („Lagosas gyvenimas“, nuo 1985, tir. 155 000 egz.), „Business Times“ („Biznio laikas“, nuo 1925, tir. 65 000 egz.).

Nigerijos vyriausybė informacijos agentūra NAN (žr.) įkurta 1976.

Radijo laidas transliuoja 1957 įkurta Nigerijos federalinė radijo korporacija (anglų ir vietos k.); yra 20 mln. radijo imtuvų (184 imt. 1000 gyv.). Televizija

veikia nuo 1962, yra 3,8 mln. televizorių (35 tel. 1000 gyv.). Laidas transliuoja kompanija NTA (Nigerian TV Authority).

V.U.

„**NIHON KEIZAI SHIMBUN**“ („Japonijos ekonominis laikraštis“), Japonijos dienraštis, einantis nuo 1876 Tokijyje, 1950 Osakoje, 1964 Fukuokoje, 1980 Nagojoje. Turi rytinę ir vakarinę laidas, leidžia savaitr. anglų k. „The Nikkei Weekly“. Rytinės laidos tiražas 1996 – 3 mln. egz., vakarinės – 2 mln. egz.

NIUNKA Vladas (1907 08 17 Baisogaloje – 1983 12 26 Vilniuje), visuomenės ir LKP veikėjas, filosofas, spaudos darbuotojas. 1925-28 mokytojavo Šiauliuose. Buvo kelis kartus kalintas (nuo 1928). 1936 baigė Vytauto Didžiojo un-to Teisių fak. 1940 buvo Liaudies seimo rinkimų vyr. komisijos pirmininkas, 1940-44 – LTSR prokuroras. 1946-50 ir 1961-68 dėstė Vilniaus un-te. Nuo 1968 – Lietuvos Mokslų akademijos visuomenės mokslų skyriaus akademikas sekretorius. Nuo 1936 ėjo įvairias pareigas LKP CK; 1944 ir 1948-61 buvo sekretorius.

1933, 1933-35 redagavo laikr. „Revoliucinis darbininkas“, 1937-39 – leidinį „Propagandistas“ (su kitais), 1937 padėjo išleisti laikr. „Liaudies frontas“. 1936-38 buvo laikr. „Tiesa“ redakcinės kolegijos narys, 1940 06-07 ir 1943 01–1944 07 – redaktorius, nuo 1961 iki 1970 – žurn. „Komunistas“ vyr. redaktorius.

Išleido knygas „Nuo Vatikano Pirmojo iki Vatikano Antrojo“ (1963), „Socialiniai katalikybės mitai“ (1965), „Šių laikų Vatikanas“ (1980) ir kt.

NOMINALAS (lot. nominalis – vardinis), leidinio kaina, nurodyta leidinyje.

NONPARELIS (pranc. nonpareille), spaustuvinis šriftas, kurio kegelis 6 punktai (2,25 mm). Laikraščiuose juo spausdinami skelbimai, knygose – išnašos, metrikos.

NOREIKA Liudas (1884 08 17 Pasruojos k., Žemaičių Kalvarijos vls., Telšių aps. – 1928 05 30 Kaune), politikas, žurnalistas. Baigė kunigų seminariją Kaune, 1908 – Peterburgo dvasinę akademiją, 1917 – Peterburgo un-to Teisės fak. 1918 buvo kooptuotas į Lietuvos tarybą, 1919-20 – Teisingumo ministras, vėliau advokatas.

Nuo 1907 rašė spaudai. Buvo nuolatinis laikr. „Viltis“ korespondentas, 1914-15 – žurn. „Vairas“ redaktoriaus pavaduotojas, 1915-17 – M. Yčo leidžiamo Petrograde laikr. „Lietuvių balsas“ faktiškasis ir atsakomasis redaktorius, 1916-18 – atsakomasis leidinio „Ateities spinduliai“ redaktorius. 1918 Vilniuje redagavo dienr. „Lietuvos aidas“. Vienas iš faktiškųjų laikr. „Lietuvis“ redaktorių.

NORGAILA Vladas (g. 1933 07 29 Telšiuose), žurnalistas. 1953 baigė Telšių Žemaitės vid. m-lą, 1958 – Leningrado un-te žurnalistikos specialybę. 1958 pradėjo dirbti dienr. „Komjaunimo tiesa“ redakcijoje. 1959 KGB organų areštuotas. 1959 paleistas, ilgai niekur nedirbo. 1961 priimtas į Lietuvos radiją, 1964 paskirtas Latvijos radijo spec. korespondentu Lietuvai ir radijo stoties „Atlantika“ atstovu. 1992 įkūrė ir redaguoja specialią radijo laidą jūrininkams ir klaipeidėčiams

„Gimtinės švyturys“. 1992 kartu su kitais įkūrė Lietuvos jūrų žurnalistų d-ją, yra jos prezidentas.

„**NORIU**“ (pirkti, parduoti, skelbti, nuomoti, dirbti, surasti, keisti), komercinis laikraštis, einantis nuo 1992 gruodžio 1 Kaune. Leidžia UAB „Šėta“ 3 kartus per savaitę. Redaktorius G. Karalius. Tiražas 1992 – 5000 egz., 1997 – 14 000 egz.

NORKŪNAS Rolandas (g. 1963 02 17 Vilniuje), žurnalistas. 1986 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1985-86 buvo Lietuvos radijo ir televizijos k-to radijo laidų redaktorius, 1986-93 – Lietuvos televizijos Ekonominių laidų redakcijos vyr. redaktoriaus pavaduotojas, 1993-95 – Visuomeninių programų direkcijos redaktorius. Nuo 1995 – reklamos agentūros „Videopolis“ direktorius. Kūrė ir vedė televizijos laidą „Akistata“, įvairias laidas ekonominėmis temomis.

NORKUS Konstantinas (1893 11 09 Santakoje, S. Kalvarijos vls. – 1973 09 18 Buenos Airėse, Argentinoje), žurnalistas. Mokėsi Kalvarijos dviklasėje m-loje, nuo 1910 – Maskvoje buhalterijos ir komercijos kursuose, vėliau įstojo į Šaniavskio un-tą studijuoti politinės ekonomijos ir žurnalistikos.

1915 išvyko į JAV. 1917 dirbo laikr. „Naujienos“ redakcijoje, buvo leidinio „Lietuva“ vyr. redaktoriaus padėjėjas, 1918-20 redagavo savaitr. „Sandara“. 1928 išvyko į Argentiną. 1928-73 redagavo laikr. „Argentinios lietuvių balsas“. Argentinoje buvo Argentinos lietuvių organizacijų bei spaudos tarybos v-bos pirmininkas.

NORKUS Pijus (1885 Jurkšų k., Paežerių vls., Vilkaviškio aps. – 1941 06 26 Pravieniškėse), žurnalistas. 1904 Peterburge baigė 3 gimnazijos klases ir išvyko į JAV. 1915 07 15–1919 02 26 ir 1919 09 10–1920 04 21 buvo savaitr. „Vienybė lietuvininkų“ redaktorius, 1919 04–1920 04 21 – leidinio „Lietuva“ redaktorius, nuo 1918 – Tėvynės mylėtojų d-jos centro sekretorius.

NORKUS Romualdas (g. 1944 01 18 Balniuose, Tau-ragės aps.), žurnalistas, poetas, vertėjas. 1963 baigė Eržvilko vid. m-lą. Studijavo Kauno medicinos in-te, Vilniaus un-te žurnalistiką. 1969 pradėjo dirbti „Komjaunimo tiesos“ redakcijoje, rengė kultūros puslapį „Versmė“. Nuo 1971 redagavo biuletinį „Ekrano naujienos“, 1972 su kitais – leidinį „Kinas“. 1973-89 dirbo žurn. „Nemunas“ redakcijoje: buvo ats. sekretorius, meno skyriaus vedėjas. 1989 įkūrė kultūros žurn. „Santara“, yra jo vyr. redaktorius. 1995 paskirtas Baltijos kultūros fondo valdybos pirmininku.

Išleido esė knygas „Kur eini, žmogau“ (1986), „Pasaulis viename mieste“ (1987), „Už kasdienybės lango“ (1990), poezijos rinkinį „Saulėtekio neramią valandą“ (1995). Išvertė rusų prozos, parengė atsiminimų knygas apie prof. Č. Kudabą, diplomata J. Urbšį, žurnalistą J. Laučką. 1991 paskirta žurnalistinė Vinco Rastenio premija.

NORMA, ženklas spaudos lankuose. Kiekvieno spaudos lanko pirmojo puslapio apačioje (paprastai 17 arba 33 puslapyje) smulkiu šriftu išspausdinta autoriaus pavardė ir knygos pavadinimas (dažniausiai sutrumpintas).

NORVEGIJA, Norvegijos Karalystė (Šiaurės Europa), nepriklausoma nuo 1905, gyventojų – 4,32 mln. (104 vieta pasaulyje), sostinė – Oslas, oficiali kalba – norvegų.

Informaciniai naujienų lapeliai pasirodė apie 1600. Pirmasis šaliai skirtas laikraštis „Norske Intelligenz Seddeler“ („Norvegijos švietimo tradicijos“) įkurtas Bergene 1763. 1767 Tronheime pradėjo eiti skelbimų lapelis (laikraštis) „Adresseavisen“ („Adresų laikraštis, pranešimai“), kuris XIX a. tapo konservatorių partijos organu (šiuo metu jis eina kaip dienraštis, tir. 90 000 egz.). Tuo laikotarpiu atsirado ir daugiau konservatyvios bei liberalios krypties laikraščių, kurie neretai pasisakydavo prieš Daniją bei Danijos karalių, valdžiusį Norvegiją iki 1814 (vėliau, iki 1905, šalis priklausė Švedijai). 1819 Osle pradėjo eiti laikr. „Morgenbladet“ („Rytinis laikraštis“), vienas svarbiausių konservatorių partijos dienraščių, o 1861 – skelbimų laikr. „Christian Avertissement Blad“ („Krikščioniškas reklaminis laikraštis“), kuris nuo XIX pab. vadinosi „Morgenposten“ („Rytinis paštas“) ir ėjo kaip nepriklausomas dienraštis. Nuo 1860 Osle eina konservatorių partijos dienr. „Aftenposten“ („Vakarinis paštas“, žr.), nuo 1868 Bergene – provincinis nepriklausomas dienr. „Bergens Tidende“ („Bergeno laikraštis“, žr.), nuo 1869 Osle – liberalų partijos dienr. „Dagbladet“ („Dieninis laikraštis“, žr.). 1974 iš viso ėjo apie 160 laikraščių, tarp jų 80 dienraščių, ir 140 visuomeninių, politinių ir specializuotų žurnalų. Savo leidinius turi konservatorių, liberalų, darbo, agrarinė ir kt. politinės partijos.

Per metus išleidžiama daugiau kaip 5300 knygų. Išėina 62 nacionaliniai ir regioniniai dienraščiai, jų tiražas 2,6 mln. egz. (606 egz. 1000 gyv.). Be minėtų, kiti svarb. leidiniai: dienraščiai „Verdens Gang“ („Pasaulis keičiasi“, žr.), „Arbeiderbladet“ („Darbininkų laikraštis“, eina nuo 1884, tir. 50 000 egz.), „Nationen“ („Tautinis“, nuo 1896 egz.), kuris iki 1918 vadinosi „Landmandsposten“ („Valstiečių paštas“), „Stavanger Aftenblad“ („Stavangero vakarinis laikraštis“, nuo 1893, tir. 72 000 egz.), žurnalai ir savaitraščiai „Allers / Familio-Journal“ („Visiems / Šeimos laikraštis“, eina nuo 1988, tir. 160 000 egz.), „Hjemmet“ („Namuose“, nuo 1909, tir. 266 000 egz.), „Motor“ („Variklis“, nuo 1939, tir. 445 000 egz.), „Norsk ukeblad“ („Norvegijos apžvalga“, nuo 1985, tir. 240 000 egz.), „Se og hor“ („Žiūrėk ir klausyk“, nuo 1978, tir. 315 000 egz.), „Teknisk ukeblad“ („Technikos apžvalga“, nuo 1854, tir. 70 000 egz.).

Norvegijos informacijos agentūra NTB (žr.) įkurta 1867. Nuo 1960 Osle veikia informacijos agentūra NP, Norsk Presse Service (Norvegijos spaudos tarnyba).

Radijas veikia nuo 1933, yra 3,41 mln. radijo imtuvų (795 imt. 1000 gyv.). R laidas transliuoja daugiau kaip 300 radijo stočių, tarp jų ir privačios. Televizijos programos reguliariai perduodamos nuo 1960, yra 1,82 mln. televizorių (424 tel. 1000 gyv.). Daugiausia TV ir R laidų transliuoja visuomeninė kompanija NRK (Norsk Rikskringkasting).

Dokumentinio kino filmai kuriami nuo 1908. v.u.

NOTIMEX, Agencia Mexicana de Noticias (Meksikos naujienų agentūra), Meksikos vyriausybinių informacijos agentūra, veikianti nuo 1968 Meksike. Įkurta L. Eče-verijos iniciatyva. Aptarnauja 80 laikraščių ir žurnalų, 40 radijo ir televizijos stočių, vyriausybines įstaigas,

ministerijas, prekybos firmas ir kompanijas. Perduoda informacinius pranešimus į JAV – Los Andželą bei Čikagą. Per dieną pateikia apie 60 000 žodžių informacijos. Keičiasi informacija su stambiausiomis informacijos agentūromis.

Turi 60 skyrių šalyje ir užsienyje – Argentinoje, Gvatemaloje, Kosta Rikoje, Salvadore, Čilėje, Urugvajuje, JAV, Prancūzijoje, Ispanijoje. Agentūroje dirba 300 žmonių.

„**LE NOUVELLISTE**“ („Reporteris“), Haičio nepriklausomas vakarinis dienraštis, einantis nuo 1896 Port o Prese prancūzų k. Seniausias šalies laikraštis. Tiražas 1996 – 5500 egz.

„**NOVEDADES**“ („Naujienos“), Meksikos rytinis dienraštis, einantis nuo 1936 Meksike. Išreiškia pramoninkų ir bankininkų interesus. Tiražas 1996 – 230 000 egz.

Dienraščio redakcija nuo 1957 leidžia dieninį laikraštį „Diario de la Tarde“ („Vidurdienio laikraštis“) ir sekmadieninį kultūrinį priedą „Mexico en la cultura“.

„**NOVY ČAS**“ („Nauji laikai“), Slovakijos nepriklausomas rytinis dienraštis, einantis nuo 1991 Bratislavoje. Įsteigė ir leidžia redakcija. Tiražas 1996 – 240 000 egz.

„**NOVI VJESNIK**“ („Naujos žinios“), Kroatijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1940 Zagrebe kroatų k. (lotynišku šriftu). Iki 1991 vadinosi „Vjesnik“ ir ėjo kaip Kroatijos darbo liaudies socialistinės s-gos organas. Tiražas 1996 – 50 000 egz.

Leidžiama sekmadieninė laida „Nedeljni vjesnik“ („Sekmadienio žinios“).

„**NRC HANDELSBLAD**“ („NRK prekybos laikraštis“), Nyderlandų vakarinis dienraštis, einantis nuo 1970 Roterdame. Įsteigtas sujungus dienraščius „Algemeen Handelsblad“ („Visuotinis prekybos laikraštis“, ėjo nuo 1828 Amsterdame) ir „Nieuwe Rotterdamse Courant“ („Naujas Roterdamo laikraštis“, ėjo nuo 1844 Roterdame). Vienas įtakingiausių ir informatyviausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 270 000 egz.

NTB, Norsk Telegrambyrå (Norvegijos telegramų biuras), Norvegijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1867 Osle. Nuo 1918 – akcinė bendrovė, jos akcininkai yra daugiau kaip 100 svarbiausių šalies laikraščių. Užsienio informaciją daugiausia gauna iš Reuters, AFP, AP, ITAR-TASS ir kitų informacijos agentūrų. Nuolat keičiasi informacija su Šiaurės šalių – Danijos, Suomijos, Švedijos – informacijos tarnybomis. Aptarnauja apie 100 šalies laikraščių; fotoinformaciją siunčia beveik 70 laikraščių redakcijų.

Leidžia užsienio informacijos apžvalgas, medžiagos komentarams ir straipsniams rinkinius, informacinius biuletenius, kuriuose pateikiama kultūros ir literatūros naujienos, naujausių įvykių kronika. Turi specialią tarnybą „Naujausios žinios telefonu“. Agentūroje dirba apie 130 žmonių. Turi korespondentus arba neetatinius bendradarbius visuose šalies miestuose. Iš JAV, Kinijos, Rusijos ir kai kurių kitų užsienio šalių

informaciją teikia bendri Šiaurės valstybių informacijos agentūrų korespondentai.

NUGARAITĖ Audronė (g. 1955 07 12 Kaune), žurnalistė, socialinių mokslų daktarė. 1973 baigė Vilniaus A. Vienuolio vid. m-lą, 1978 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1978-80 dirbo Vilniaus un-to laikr. „Tarybinis studentas“ redaktore. 1981-84 buvo Vilniaus un-to aspirantė. Nuo 1984 – Žurnalistikos in-to (iki 1991 – Žurnalistikos katedros) dėstytoja, docentė. 1989-97 taip pat buvo laikr. „Mokslo Lietuva“ reporterė, redkolegijos narė. Dėsto žurnalistikos teorijos ir praktikos kursą, tyrinėja masines komunikacijas, informacijos procesus, viešuosius ryšius.

Paskelbė daugiau kaip 200 publikacijų Lietuvos ir užsienio spaudoje, parašė mokymo ir metodinių darbų, tarp jų „Lietuvos daugiatispaudės raidos bruožai“ (1988), „Interviu vakar, šiandien ir rytoj“ (1996).

NUMERACIJA (lot. numeratio < numerus – skaičius), ko nors žymėjimas vienas paskui kitą einančiais eilės numeriais, tokių numerių visuma; išskyrimas atskirų daiktų iš daugelio panašių. Numeracija atliekama įvairiais būdais: skirstant daiktus pagal tam tikrus požymius rūšimis, kategorijomis, grupėmis, tipais, klasėmis, sekcijomis, laidomis ir kt. Numeracijos sistema turi būti paprasta, logiška, nepaini, lengva atminti, tęstinė.

NUOMONĖ, visuomenės informavimo priemonių, leidėjų ar žurnalistų skelbiamos mintys, požiūriai, vertinimai bei pastabos apie žinias, susijusias su tikrais įvykiais; turima pažiūra, tačiau be galutinio įsitikinimo, tai, kas labiau manoma bei kuo tikima negu žinoma. Nuomonė paprastai kuo nors grindžiama. Gali būti asmeninė (atsiėmimo individo) arba viešoji nuomonė – tai daugumos sprendimas kuriuo nors klausimu.

NUORAŠAS, tiksliai nurašytas tekstas, pažodinė kopija, nurašyta iš pirminio rašto. Kopija gali būti nurašyta ir iš nuorašo: tai jau nuorašo nuorašas. Nuorašas, patvirtintas įstatymų nustatyta tvarka, turi juridinę originalo galią. Dažniausiai jį tvirtina notaras.

NUORODA: 1. Trumpas užrašas, nurodąs dokumentą, iš kurio paimta citata ar ištrauka, arba dokumentą, plačiau informuojantį kuriuo nors klausimu.

2. Grafinis ženklas (žvaigždutė, raidė, skaitmuo), nukreipiantis skaitytoją į pastabą, turinčią tokį pat ženklą. Nuoroda gali būti bendroji, bibliografinė, dalinė, tekstinė.

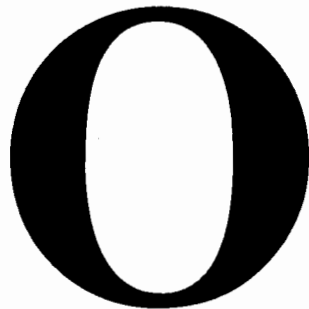
Bendroji nuoroda nukreipia sutartiniu ženklu „žr.“ (žiūrėti) nuo netekintų, daugiareikšmių termi-

nų, posakių į priimtus terminus, posakius ir kt. Bibliografinė nuoroda pateikia bibliografinių žinių apie dokumentą, su kuriuo susijusi tam tikra teksto dalis. Dalinė nuoroda sutartiniu ženklu „žr. t.p.“ (žiūrėti taip pat) jungia giminingas sąvokas, to paties leidinio dvi dalis, dvi antraštes ir pan., kur yra bendrų ar susijusių žinių. Tekstinė nuoroda pateikiama tekste, su kuriuo ji susijusi.

„NUSIDAVIMAI APIE EVANGELIJOS (iki 1847 – evangelijos) PRAPLATINIMĄ (iki 1837 – prasiplatinimą) TARP ŽYDŲ IR PAGONŲ“, periodinis leidinys, ėjęs 1832-34, 1837-1914 ir 1921 gotišku šriftu. Leidinio „Nusidavimai Dievo karalystėje“ tęsinys. Leido Karaliaučiaus misijų d-ja (iki 1914 m.), 1921 – evangelikų d-ja „Gluosnis“. 1832, 1869-1919 ėjo kartą per mėnesį, kitais metais – nereguliariai, vidutiniškai po 3 numerius per metus. Pirmaisiais metais buvo Karaliaučiaus misijų d-jos leidinio „Königsberger Missionsblatt“ tekstų vertimas į lietuvių kalbą. Vėliau šalia verstinių atsiranda ir originalių straipsnių. Rašyta apie evangelikų misijų veiklą įvairiose pasaulio šalyse, skelbta žinių apie Afrikos, Azijos, Amerikos žemynus, įvairių tautų etnografiją, kelti kai kurie M. Lietuvos gyventojų klausimai. 1876 Nr.8 paskelbtas V. Europos ir Afrikos žemėlapis lietuvių k. Tai pirmasis lietuviškas kartografijos spaudinys. Redaktoriai: J. F. Kelkis (1832-67?), F. Neisas (1867?-73), K. Sturys (1873-86), K. Jurkšaitis (1886-88), J. Pipiras (1888?-89), F. Penčiukas (1889-1901), E. Endrulaitis (1901-06), M. Šuišelis (1907-14), K. Redmeris (1921). Tiražas 400-500 egz.

„NUSIDAVIMAI DIEVO KARALYSTĖJE“, pirmasis lietuviškas periodinis leidinys, žinomas iš šaltinių, ėjęs 1823-24 (25) gotišku šriftu. Tai Karaliaučiaus misijų d-jos leidinio „Königsberger Missionsblatt“ (1822-1914) vertimas į lietuvių kalbą. Vertė ir redagavo F. Ostermejeris. Manoma, jog buvo mėnesinis, 16 p. leidinys. Rašė apie evangelikų misijų veiklą Afrikoje ir Azijoje. Spausdino J. H. Posto spaustuvė Tilžėje. Išėjo 2 ar 3 numeriai. 1832 atnaujintas pavadinimu „Nusidavimai apie evangelijos prasiplatinimą tarp žydų ir pagonų“ (žr.).

NZPA, New Zealand Press Association (Naujosios Zelandijos spaudos asociacija), Naujosios Zelandijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1879 Vellingtone. Tai kooperacinis dienraščių susivienijimas. Tarpautinė informaciją gauna iš Reuters, UPI, AP ir kt. informacijos agentūrų. Savo skyrius turi Melburne (Australija) ir Londone (Didžioji Britanija). Informacinius pranešimus siunčia ne tik laikraščių redakcijoms, bet ir R bei TV stotims.

OANA, Organisation of Asia-Pacific News Agencies (Azijos ir Ramiojo vandenyno šalių informacijos agentūrų organizacija), veikianti nuo 1961. Jungia 20 šalių 25 informacijos agentūras. OANA tikslas – padėti keistis informaciniais pranešimais tarp Azijos ir Ramiojo vandenyno šalių informacijos agentūrų, stiprinti tarpusavio ryšius. Aukščiausias organas – Generalinė asamblėja, kuri šaukiama kas 3 metus ir išrenka Vykdomąjį komitetą ir sekretoriatą, atliekantį visą techninį darbą. Organizacijos būstinė keičiama kas 3 metai (ruošiantis Generalinei asamblėjai).

OBJEKTYVUMAS (lot. *objectivus* – susijęs su daiktu), nešališkumas, vienas iš žurnalistinės veiklos principų, kurio esmę sudaro siekimas išreikšti tiesą, parodyti tikrovę be išankstinio nusistatymo, nepriklausomai nuo rašančiojo interesų bei simpatijų. Pažindamas ir atspindėdamas tikrovę, žurnalistas negali visiškai išvengti subjektyvumo, tačiau turi stengtis išlikti neutraliu, nepalaikyti kurios nors pusės. Norint parašyti ar pasakyti apie ką nors objektyviai, dera pateikti kelis požiūrius, kelias nuomones apie tą patį dalyką, leisti pačiam skaitytojui ar klausytojui pasirinkti. Objektyvus žurnalistas išdėsto konkrečius, patikrintus faktus, praneša apie tai, kas vyksta, palieka ribą tarp objektyvios tikrovės ir subjektyvios nuomonės, tarp tikro įvykio ir jo komentaro.

O BOLĖNAS (Obolėvičius) **Kazys Petras** (1898 05 22 Degutiškėje, Daugėliškio vls., Švenčionių aps. – 1966 04 20 Niujorke, JAV), žurnalistas. Spauloje bendradarbiavo nuo 1920. 1924-30 buvo žurn. „Trimitas“ redaktorius, 1930-34 – „Mūsų rytojaus“ redakcijos sekretorius, 1934-35 – Kauno miesto savivaldybės pareigūnas spaudos reikalams, 1935-38 – leidinio „Mūsų kraštas“ redaktorius, 1938-39 – spaudos korespondentas užsienyje, nuo 1940 01 28 iki sovietinės okupacijos – žurn. „Savaitė“ redaktorius-leidėjas. 1942-44 toliau redagavo ir leido žurn. „Savaitė“. 1944-48 Vokietijoje bendradarbiavo leidiniuose „Mūsų kelias“, „Tėviškės garsas“. 1946 suredagavo Visbadene ėjusio laikr. „Tremtinių žinios“ pirmąjį numerį. 1949-52 buvo Londone ėjusio leidinio „Britanijos lietuvis“ redak-

torius, 1954 – VLIK'o informacinės tarnybos pareigūnas, 1955-57 – „Amerikos balso“ lietuviškos programos bendradarbis.

1925 su M. Šalčiumi prie žurn. „Trimitas“ suorganizavo pirmuosius Lietuvoje korespondencinius reporterių kursus. 1955-64 buvo Lietuvių žurnalistų s-gos valdybos pirmininkas. 1949 vadovavo lietuvių žurnalistų delegacijai Londone įvykusiame tarptautiniame iš komunistų pavergtų kraštų kilusių žurnalistų kongrese.

„THE OBSERVER“ („Stebėtojas“): 1. D. Britanijos sekmadieninis nacionalinis laikraštis, einantis nuo 1791 Londone. Vienas seniausių ir įtakingiausių nacionalinių laikraščių. Atspindi liberalų partijos interesus. Vedamuosiuose straipsniuose komentuoja šalies ir pasaulio politinius įvykius, analizuoja aktualiausias problemas. Leidžia savaitinį iliustruotą priedą „Observer Magazine“ („Stebėtojo žurnalas“). Tiražas 1996 – 460 000 egz.

2. JAV lietuvių dvimėnesis žurnalas, einantis nuo 1984 Čikagoje anglų k. Leidžia Amerikos lietuvių Romos katalikų federacija ir JAV lietuvių bendruomenės krašto valdyba. Skirtas angliškai kalbančiai visuomenei supažindinti su lietuvių tauta, jos būtimi ir kova už laisvę ir nepriklausomybę. Vyr. redaktorius 1984-85 M. Drunga, nuo 1986 redaguoja redakcinė kolegija: Daiva M. L. Bilutis, M. Katilius, Ramunė Kubilius, V. Kuprytė, A. Liulevičius, Grasilda Reinsys, A. Saulaitis, L. Sidrys, M. Šilkaitis.

OBTIURATORIUS (pranc. *obturateur* <lot. *obturo* – uždarau, užkišu), įtaisas, periodiškai užstojantis šviesos pluoštą kino kameroje, projekciniame aparate, šviesos moduliatoriuje.

„OBZOR“ („Apžvalga“), savaitraštis, einantis nuo 1997 Vilniuje rusų k. Įsteigė ir leidžia UAB „Flobis“. Spausdina pasaulio ir Lietuvos įvykių apžvalgas. Redaktorius J. Useris. Tiražas 18 000 egz.

OFICIALUS (lot. *officialis* – smulkus valdininkas) **LAIKRAŠTIS**, vyriausybės, valdžios leidžiamas laikraštis, atspindintis jų požiūrį. Nepriklausomoje Lietuvoje toks buvo dienraštis „Lietuva“, ėjęs nuo 1919 Kaune, 1918 ir nuo 1928 – „Lietuvos aidas“, 1940 – „Darbo Lietuva“, „Tarybų Lietuva“.

Oficialių periodinių leidinių grupei priklauso „Vyriausybės žinios“, laikraštis „Valstybės žinios“ (žr.). Leidžiami ir oficialūs žurnalai, pvz., Lietuvos Respublikos Seimo mėnesinis leidinys anglų k. „Parliamentary record“.

OFICIALUS (IS) LEIDINYS, įstatyminio, normatyvinio arba direktyvinio pobūdžio leidinys, leidžiamas valstybinių arba visuomeninių org-jų, religinių bendruomenių, įstaigų bei žinybų. Oficialų leidinių gali išleisti ir individualūs leidėjai (leidyklos): tuomet privalu užtikrinti teksto tapatumą oficialiajam. Šiuo atveju leidinio pradžioje pateikiama nuoroda apie oficialumą.

OFICIOZINIS (lot. *officiosus* – paslaugus) **LAIKRAŠTIS, OFICIOZAS**, laikraštis, kurio leidėjas nėra vyriausybė, bet jis atspindi vyriausybės nuomonę. Pasaulio žurnalistikoje klasikinis oficiozo pavyzdys yra

Londone leidžiamas laikraštis „The Times“ („Laikas“), kuris nuolat atspindi valdžioje esančios vyriausybės nuomonę. Lietuvoje oficioziniu laikraščiu laikytas „Lietuvos aidas“, kuris ėjo 1918 ir paskui (atgaivintas) 1990-92.

OFORTAS (pranc. eau-forte – azoto rūgštis): 1. Grafikos technika: klišė daroma iš metalo (vario, cinko) plokštės, kuri keliskart ėsdinama azoto rūgštimi; išėsdintos vietos padengiamos dažais ir daromas atspaudas. 2. Grafikos rūšis, meno kūrinys.

OFSETAS (angl. offset – atšaka, kontrastas), ofsetinė spauda, žr. Spauda.

„**OGGI**“ („Šiandien“), Italijos iliustruotas literatūrinis savaitinis žurnalas, einantis nuo 1945 Milane. Vienas informatyviausių šalies žurnalų. Tiražas 1996 – 748 000 egz.

OGINSKAITĖ-NOREIKAITĖ Rūta (g. 1954 05 29 Vilniuje), žurnalistė. 1972 baigė Vilniaus S. Nėries vid. m-lą, 1977 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1976-78 Lietuvos radijuje rengė laidas užsienio lietuviams apie teatrą ir kiną. 1978-82 buvo žurn. „Kinas“ skyriaus redaktorė, bendradarbė, 1983-85 dirbo žurn. „Kultūros barai“ redakcijoje, nuo 1985 – savaitr. „Literatūra ir menas“ spec. korespondentė, skyriaus vedėja, bendradarbė. Nuo 1987 dirbo Lietuvos istorijos in-to Menotyros skyriuje. 1992 su R. Marcinkevičiūte įsteigė ir redagavo savaitr. „7 meno dienos“, vėliau – „Meno savaitė“, per radiją „Radiocentras“ vedė tokio pat pavadinimo laidą. Nuo 1993 dirba dienr. „Lietuvos rytas“ redakcijoje: su kitais įsteigė priedą „Mūzų malūnas“, buvo teatro apžvalgininkė, nuo 1996 – priedo redaktorė.

Išleido monografiją „Aleksandra Staškevičiūtė“ (1990), su S. Macaičiu straipsnių rinkinį „Ekrane ir už ekrano“ (1994).

OGINSKAS Kęstutis (g. 1959 06 08 Klaipėdoje), žurnalistas. 1977 baigė Klaipėdos K. Donelaičio vid. m-lą, 1985 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1985-88 buvo Šiaulių miesto laikr. „Raudonoji vėliava“, 1988-89 – dienr. „Klaipėda“ korespondentas, 1989-91 – savaitr. „Mažoji Lietuva“ redaktoriaus pavaduotojas. 1991 buvo paskirtas Lietuvos televizijos Klaipėdos redakcijos vyr. redaktoriumi. 1994-97 – Lietuvos televizijos Naujienų direkcijos Klaipėdos korespondentų punkto žurnalistas. Rengė reportažus apie Klaipėdos miesto ir apskrities, aplinkinių rajonų visuomeninį ir kultūrinį gyvenimą.

OGUZAS Juozas (g. 1921 11 01 Lodzėje, Lenkijoje), žurnalistas. 1952 baigė Sąjunginio neakivaizdinio teisės in-to Vilniaus filialą, 1961 – Lietuvos žemės ūkio akademiją. 1940-41 buvo laikr. „Komjaunimo tiesa“ lit. darbuotojas, 1941-45 – Raudonosios armijos 16 lietuviškosios divizijos karys. 1945-46 dirbo laikr. „Komjaunimo tiesa“ redaktoriaus pavaduotoju, 1946-84 – „Valstiečių laikraščio“ redakcijoje: 1959-84 buvo redaktoriaus pavaduotojas. 1953-82 dėstė Vilniaus un-to Žurnalistikos katedroje. Daugiausia rašė žemės ūkio ekonomikos klausimais, paskelbė apybraižų kaimo tematika.

„**OJO**“ („Akis“), Peru rytinis dienraštis, einantis nuo 1968 Limoje. Vienas populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 70 000 egz.

„**O'KAY: VISKAS APIE VISKĄ**“, reklamos-informacijos leidinys (tarptautinės „VDV – International“ asociacijos narys), leistas 1992-94 Klaipėdoje lietuvių ir rusų k. Iki 1993 ėjo kaip laikr. „Lietuvos jūreivis“ priedas. Buvo leidžiamas 3 kartus per mėnesį. Redagavo Jelena Listopad. Tiražas 1993 – 20 400 egz., 1994 – 1500 egz.

OKSIMORONAS (gr. oxymōron – sąmojingai kvaila), semantinė stiliaus figūra. Jį sudaro autoniminis (priešingos reikšmės) žodžių junginys, kuriuo daiktui ar reiškiniui priskiriamas požymis, prieštaraujantis jo esmei, logiškai nesuderinamas su daiktu, reiškiniu arba su kitu požymiu: artimi toliai, liūdno linksmybės, neišponėję ponai. Vienas junginio narių turi perkeltinę prasmę. Oksimoronas pabrėžia sudėtingą daikto ar reiškinio prigimtį, turi kalambūriškumo (žr. kalambūras). Kartais vadinamas katachreze (gr. katachrēsis – piktnaudžiavimas).

OLEKA-RUGIS Jurgis (1939 05 28 Kaune – 1972 11 06 Molėtų raj.), žurnalistas. 1963 Vilniaus un-te baigė žurnalistikos specialybę. 1962-72 dirbo Lietuvos valst. televizijos ir radijo k-te: buvo jaunesn. redaktorius, korespondentas, komentatorius, vyresn. redaktorius, televizijos pramonės laidų redaktorius.

„**OLIMPINIS LAIKRAŠTIS „SPORTAS**“, sporto savaitraštis, ėjęs nuo 1993 vasario iki 1995 Vilniuje. Įsteigė ir leido L. Jučo leidybos ir informacijos firma talkinant Lietuvos tautiniam olimpiniam komitetui. Redaktoriai: A. Krukauskas (1993-94, žr.), R. Zbornirskas (1994-95). Minėtini redakcijos darbuotojai Vl. Klevinskas, A. Linkus, G. Nenartavičius, E. Onaitis, T. Žebrauskas. Tiražas 1993 – 11 000 egz., 1994 – 16 800 egz.

OLŠAUSKAS (Olševskis) Antanas (1863 06 13 Marjampolės aps. Liudvinavo vls. Aštrulių k. – 1942 05 10 Čikagoje, JAV), leidėjas, bankininkas. 1889 atvyko į JAV, apsigyveno Čikagoje ir pradėjo dirbti „Gazeta Polska“ leidėjo Vl. Dynevičiaus spaustuvėje. Nuo 1891 dirbo rinkėju „Nowe Życie“ spaustuvėje. 1893-95 redagavo laikr. „Lietuva“. Iki 1917 buvo laikraščio leidėjas. Dėl ūkinių sunkumų 1917 laikr. „Lietuva“ pardavė J. Bičiūnui ir A. Pajauskui. 1894–1917 išleido 131 knygą, iš jų 45 originalias.

OLŠAUSKAS Kazimieras (1911 02 15(02) Kretingos aps. Salantų vls. Žeimių k. – 1954 06 18 Sverdlovsko sr., Rusijoje), kunigas, spaudos darbuotojas. Baigė Telšių kunigų seminariją, filosofijos ir teologijos studijas gilino Gregorianumo un-te Romoje. 1936-44 buvo Telšių kunigų seminarijos dėstytojas, prefektas. Nuo 1937 pradėjo redaguoti „Žemaičių prietelį“, pats jame daug rašė. Bendradarbiavo „Židinyje“. Padėjo ruošti leidinį apie bolševikų žiaurumus Lietuvoje. Už tai buvo išstremtas į Sibirą.

„**ONUTĖ**“, iliustruotas laikraštis moterims, einantis nuo 1993 Vilniuje. Skirtas patarimams, pramogai. Įsteigė ir leido UAB „Joruta“, nuo 1994 leidžia UAB

„Rutonis“. Leidžiamas 1 kartą per mėnesį: tik 1994 Nr.1-6 ėjo 2 kartus per mėnesį. Redaktorė J. Baušytė. Tiražas 1993 – 15 000–20 000 egz., 1997 – 4600 egz.

OPERATYVUS, nedelsiant vykdytinas, greitai ir tiksliai veikiantis, veiksmingas. Operatyvus naujienų pranešimas žurnalistikoje didina informacijos vertę. Operatyvus žurnalistas – tai žmogus, gebantis greitai atvykti į įvykio vietą, surinkti informaciją ir ją pateikti.

OPERATORIUS (lot. operator – veikėjas), specialistas, techninėmis priemonėmis valdantis sudėtingą įrenginį, jų sistemą, gamybos ar kt. procesą; specialistas, atliekantis kurią nors operaciją, pvz., kompiuteriu renkantis knygos, laikraščio ar žurnalo medžiagą (tekstą), maketuojantis leidinį ir iliustracijas; techninis kino ar televizijos darbuotojas su aparatu padedantis režisieriui įgyvendinti sumanymą pagal atitinkamą scenarijų.

OPINIJA (lenk. opinia <lot. opinio – nuomonė, pažiūra), žr. Viešoji nuomonė.

„**L'OPINION**“ („Nuomonė“), Maroko dienraštis, einantis nuo 1965 Rabate prancūzų k. Nepriklausomybės partijos organas. Tiražas 1996 – 50 000 egz.

OPONENTAS (lot. opponens, kilm. opponentis – prieštaraujantis): 1. Priešininkas, ginče, kalboje ar spaudoje reiškias skirtingą nuomonę.

2. Asmuo, viešai kritikuojantis, analizuojantis mokslinį darbą, disertaciją.

„**OPOZICIJA**“, kairiosios minties savaitraštis, einantis nuo 1991 lapkričio 15 Vilniuje. Iki 1993 buvo leidžiamas Kaune lietuvių ir rusų k. Steigėjai – V. Petkevičius ir Co, UAB „Laikraštis „Vasaris“, UAB „Opozicija“. Leido UAB „Politika“, nuo 1995 – UAB „Mūsų gairės“. Rašo politikos, ūkio, kultūros klausimais. Vyr. redaktoriai: J. Sakalauskas (1993-95), V. Kazakevičius (nuo 1995, žr.). Tiražas 1991 – 30 000 egz., 1997 – 4000 egz.

OPTIKOS MECHANIKOS PRAMONĖ, pramonės šaka, gaminanti optikos ir tiksliosios mechanikos prietaisus: mikroskopus, žiūronus, teleskopus, periskopus ir fotoobjektyvus bei fotoaparatus. Stambiausi gamintojai: Carl Zeiss (Vokietija), Baush and Lomb (JAV), Canon (Japonija), LOMO (Rusija).

ORGANAS (gr. organon – įrankis, instrumentas), partijos, organizacijos, įstaigos ar kurio kito kolektyvo savo tikslams leidžiamas periodinis leidinys.

„**ORGANAS LIETUVIŠKOS SKYRIMO DRAUGYSTĖS**“, Klaipėdos krašto laikraštis, leistas 1911-14 Klaipėdoje. Redagavo A. Baltris, J. Tramišius, F. Ambrassat.

ORGANIZACIJA (pranc. organisation <gr. organizō – sutvarkau, surengiu): 1. Kieno nors struktūra, sandara; sistema.

2. Žmonių kolektyvas, susidaręs ar sudarytas tam tikrai veiklai ar darbui; dažniausiai turi atskirą turtą ir valdymo organus, periodinius leidinius.

ORIENTACIJA (pranc. orientation <lot. oriens, kilm. orientis – rytai): 1. Susivokimas aplinkoje, situacijoje. 2. Kokios nors pakraipos, krypties palaikymas, palankus nusistatymas jos atžvilgiu.

ORIGINALAS (lot. originalis – pirminis, įgimtas, savitas): 1. Tikras, autentiškas kūrinys, dokumentas (skirtingai nuo kopijos ar vertimo).

2. Tekstas, parašytas autoriaus ranka ar rašomąja mašinėle, surinktas kompiuteriu, piešinys, brėžinys, fononuotrauka, autoriaus peržiūrėti, aprobuoti.

3. Atliktas per mikrofonus arba iš daugiakanalio magnetofono sumikšruotas pirminis garso įrašas.

ORIGINALUS: 1. Tikras, nesuklastotas, ne sekimas kuo nors.

2. Savitas, savotiškas, nepanašus į kitus, retai pasitaikantis. Kūrybos originalumas – tai ir tematikos naujumas, ir formos savitumas.

ORNAMENTAS (lot. ornamentum – papuošalas), knygos, leidinio puošimas, ritmiškai pasikartojantis raštas, turintis tuos pačius elementus. Pasikartojantis piešinys ornamente vadinamas raportu (žr.).

ORTOGRAFIJA (gr. orthos – tiesus, taisyklingas + graphō – rašau), rašyba (žr.), visų priimta kurios nors kalbos žodžių rašymo sistema.

OSI, Orbe Servicios Informativos (Orbe informacijos tarnyba), Čilės vyriausybė informacijos agentūra, veikianti nuo 1953 Santjage. Aprūpina vidaus ir užsienio informacija didžiausius laikraščius, radiją ir televiziją. Naudojasi kitų šalių informacijos agentūrų AP, UPI, Reuters, DPA, EFE pranešimais. Turi savo punktus didžiausiose šalies miestuose. Dirba apie 30 darbuotojų.

„**OSLOBODJENIE**“ („Išvadavimas“), Bosnijos ir Hercegovinos rytinis dienraštis, einantis nuo 1943 Sarajeve serbų-kroatų k. Iki 1991 buvo Bosnijos ir Hercegovinos darbo liaudies socialistinės s-gos organas. Tiražas 1996 – 56 000 egz.

„**L'OSSERVATORE ROMANO**“ („Romos apžvalgininkas“), Vatikano visuomeninis religinis dienraštis (oficiozas), einantis nuo 1861 Romoje. Turi savaitinius priedus italų, prancūzų, anglų, portugalų, ispanų, vokiečių k., mėnesinį – lenkų k. Išeina sekmadieninis priedas – savaitr. „Osservatore della Domenica“ („Sekmadienio apžvalgininkas“). Dienraščio tiražas 1996 – 70 000 egz.

„**OSTPREUSSISCHES EWANGELISCHES LUTHERANISCHES KIRCHENBLATT**“, Rytų Prūsijos evangelikų liuteronų bažnyčios laikraštis, leistas 1896–1900 įsruityje vokiečių k. Spausdintas gotišku šriftu. Dalis teksto spausdinta lietuvių k.

OŠKINIS Vincas (1892 05 01 Kure, Kauno aps. – 1971 12 06 Vilniuje), žurnalistas, vertėjas. 1912 baigė Veiverių mokytojų seminariją, 1929 – Kauno un-to Teisių fak. Mokytojavo. 1922-40 dirbo savaitr. „Lietuvos ūkininkas“ redaktoriumi, 1940-41 – „Valstiečių laikraščio“ redakcijoje. 1940 buvo Lietuvos žurnalistų

s-gos valdybos narys. 1944-48 gyveno Vakarų Vokietijoje. Grįžęs į Lietuvą, dirbo savaitr. „Literatūra ir menas“ redakcijoje. Iš rusų k. išvertė M. Aleksejevo, M. Andersen-Neksės, A. Čaikovskio, V. Lipatovo, G. Markovo, S. Sergejevo-Censkio, P. Skosyriovo, M. Šolochovo, S. Voronino prozos knygų. Paliko atsiminimų apie darbą spaudoje (rankraštis).

„OUEST - FRANCE“ („Vakarų Prancūzija“), Prancūzijos regioninis dienraštis, einantis nuo 1944 Rene. Platinamas daugiau kaip 12 šalies departamentų. Vienas informatyviausių ir populiariausių laikraščių. Tiražas 1996 – 791 000 egz.

OZOLAS Romualdas (g. 1939 01 31 Joniškėlyje), filosofas, žurnalistas. 1957 baigė Šiaulių raj. Bazilionių vid. m-lą, 1962 – Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. lietuvių k. ir literatūrą. 1965-68 dirbo žurn. „Kultūros barai“ redakcijoje sekretoriumi, skyrių redaktoriumi. 1968-73 buvo Vilniaus un-to aspirantas, 1973-89 – dėstytojas, 1980-89 – „Minties“ leidyklos vyr. redaktoriaus pavaduotojas. 1989 išrinktas LTSR AT deputatu, TSRS liaudies deputatu, 1990 – Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatu, 1992 ir

1996 – Lietuvos Respublikos Seimo nariu. 1990-91 buvo Lietuvos Respublikos ministro pirmininko pavaduotojas, 1990-93 – Lietuvos valstybinės regioninių problemų komisijos pirmininkas. 1990 Nepriklausomybės akto signataras.

Nuo 1992 dalyvavo Lietuvos centro judėjimo veikloje, nuo 1993 priklauso Lietuvos centro sąjungai, yra jos pirmininkas. 1988-90 buvo Lietuvos sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys, Sąjūdžio Seimo tarybos vicepirmininkas, laikr. „Atgimimas“ steigėjas, vyr. redaktorius. Rašo geopolitikos, valstybės, tautų ir tautinių mažumų, kultūros klausimais. Išleido knygas „Pasakojimai apie filosofiją“ (1988), „Pirmieji atkurtosios nepriklausomybės metai“ (1992), „Atgimimo ištakoje“ (1996). Apdovanotas S. Šalkauskio premija.

OŽINSKAS Pranas (1907 02 11 Šiauliuose – 1993 07 28 Buenos Airėse), Argentinos lietuvių visuomenės veikėjas, leidėjas, spaudos darbuotojas. 1929 emigravo į Argentiną. Penkerius metus vadovavo d-jai „Lietuva“, kuri, jo pasiūlymu, tapo Argentinos lietuvių centru. Nuo 1929 leido, o nuo 1973 ir redagavo „Argentinos lietuvių balsą“. Nuo 1953 jį spausdino nuosavoje spaustuvėje.

D.Š.

P

PAANTRAŠTĖ: 1. Antrinė antraštė; antraštės, vartojamos rašinio dalims pavadinti.

2. Po leidinio tikrąja antrašte išspausdintos žinios apie leidinio tipą, žanrą, rūšį, paskirtį ir pan., taip pat duomenys, paaiškinantys leidinio antraštę.

PABEDINSKAS Skirmantas (g. 1945 03 15 Suvainiškyje, Rokiškio aps.), žurnalistas, kino operatorius. 1962 baigė Jūžintų vid. m-lą, 1966 – Vilniaus politechnikumo fototechnikos skyrių. 1962-69 dirbo Kėdainių chemijos kombinato kino studijoje, Kėdainių rajono laikr. „Tarybinis kelias“ fotokorespondentu. 1972-84 buvo Lietuvos televizijos ir radijo k-to ats. redaktorius Utenos rajone, korespondentas. 1985 perkeltas į Panevėžio korespondentų punktą. 1994 suteikta žurnalistų pirmoji kategorija.

Rengia Lietuvos televizijai reportažus apie Aukštaitijos rajonų gyvenimą, regiono įvykius. Sukūrė televizijos dokumentinius filmus „Šalia mūsų buvo karas“, „Išpažintis po vienuolyno skliautais“, „Adomo projektai“, „Ilga kelionė Lietuvon“, „Privatizacija – mintys balsu“, „Dvarininkė“ ir kt.

PABIJŪNAS Algimantas (g. 1936 07 08 Kaune), žurnalistas, rašytojas. Mokėsi Prienuose, Garliavoje, Kaune. Vilniaus un-te studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą, žurnalistiką.

1954-57 ir 1961-80 dirbo „Komjaunimo tiesos“, „Šluotos“, „Kultūros barų“, „Laiko ir įvykių“ ir kt. redakcijose. 1981-85 buvo savaitr. „Literatūra ir menas“ ats. sekretorius, vyr. redaktoriaus pavaduotojas, 1985-92 – žurn. „Kinas“ vyr. redaktorius. Nuo 1968 Lietuvos rašytojų s-gos narys.

Išleido satyrinių ir humoristinių eilėraščių bei epigramų knygas „Skersvėjai“ (1956), „Kepurė dega“ (1961), „Šimtas perkūnsargių“ (1967), „Juoko ašaros“ (1973), „Angelo plaukai“ (1980), rinktinę „Ašara skersvėjus“ (1982), „Paslaptis, kurią žino visi“ (1987). Yra parašęs kino scenarijų (A. Janauskas pagal juos pastatė du animacinius filmus). Spaudoje paskelbė publicistinių straipsnių, literatūros, kino recenzijų, feljetonų, humoreskų, pamfletų.

„**PADĖK SAU**“, Lietuvos profsąjungų informacinis biuletenis, ėjęs nuo 1992 vasario 4 iki 1994 pradžios Vilniuje. Iki 1993 Nr. 1 vadinosi laikraštis. Įsteigė Tarpautinio profsąjunginio judėjimo švietimo centras. Leido redakcinė taryba: M. Dukša, A. Rauka ir kt.; dažniausiai kartą per mėnesį. Išėjo 30 numerių. Tiražas 1992 – 4500 egz., 1994 – 1500 egz.

„**PAGALBA**“, evangelikų liuteronų leidinys, ėjęs 1904-19, 1922-38 Tilžėje, Priekulėje, Klaipėdoje, Tauragėje gotišku šriftu. Iki 1905 Nr. 28 savaitraštis, vėliau – mėnesinis žurnalas. Leido E. Šadagys, M. Jurgelaitis, d-ja „Sandora“. Skelbė religinius tekstus, bažnytines žinias, pasakojimus apie religines šventes, pasiuntinystes iš įvairių šalių, pasaulietines naujienas, didaktinio pobūdžio raštus dorovės, sveikatos klausimais. Nuo 1914 dalis teksto spausdinta lotynišku šriftu. Redagavo V. Gaigalaitis, M. Jurgelaitis, M. Purvinas, E. Šadagys, M. Preikšaitis, J. Pauperas. Spausdino „Pagalbos“ spaustuvė Tilžėje, „Lituania“ bei „Ryto“ spaustuvės Klaipėdoje. Leido priedus „Ką garbės vyrai apie Biblijas sako“ (1918) „Jaunųjų prietelis“ (1934, 1936) „Pagalbos“ pridėjimas“ (1904). Leidinio tiražas 1000–2000 egz.

G.B.

„**PAGAMINTA LIETUVOJE**“, reklaminis žurnalas, einantis nuo 1996 Vilniuje lietuvių, anglų ir rusų k. Leidžia UAB „Atina“. Redaktorius S. Gudeliauskas. Tiražas 9500 egz.

PAGINA (lot. pagina – lapas, puslapis), knygos puslapio eilės numeris.

PAGINACIJA (pranc. pagination), išsistinis rankraščių, knygos, brošiūros, žurnalo puslapių, eilučių, stulpelių numeravimas, dažniausiai arabiškais arba romėniškais skaitmenimis, retkarčiais raidėmis.

Dviguba paginacija – numeravimas, naudojant keilių rūšių ženklus, pvz., visų žurnalo puslapių numeravimas ir kiekvieno straipsnio atskirai.

„**PAGONŲ PASLAS**“: 1. „Nusidavimai iš Vangemano pasiuntinystės“, religinių tekstų laikraštis, leistas 1927-32 Berlyne gotišku šriftu. Tai iš vokiečių kalbos versti religiniai rašiniai, skirti tikybos ir misijų reikalams. Leido Berlyno pasiuntinystės d-ja, platino nemokamai kunigai. Išėjo per 20 numerių.

2. „Pranešimai iš Vangemano ir Gosnerio pasiuntinystės“, iliustruotas evangelikų liuteronų laikraštis, leistas 1934-37 Klaipėdoje gotišku šriftu. Skirtas religijos klausimams, pasakojo apie misijų veiklą, jų uždavinius. Leido K. Šernius. Spausdino J. V. Zyberto spaustuvė Klaipėdoje.

„**PAGRANDUKAS**“, žurnalas apie moterį ir jos namus, leistas 1992-95 Vilniuje. Iki 1992 ėjo kaip žurn. „Moteris“ (žr.) priedas. Spausdino praktiškus patarimus moterims, šeimai. Leido UAB „Pagrandukas“ 4 kartus per metus. Redaktorės: D. Daugirdienė (1992-93, žr.), M. Butkienė (1993-94, žr.), E. Striaukienė (1994-95). Tiražas 1992 – 110 400 egz., 1995 – 34 200 egz.

Nuo 1995 tokiu pavadinimu vėl leidžiamas žurn. „Moteris“ (žr.) vidinis priedas.

PAGRINDINIS ANTRAŠTINIS LAPAS, antraštinis lapas, kuriame yra užrašyta tikroji leidinio antraštė.

PAI, Polska Agencja Informacyjna (Lenkijos tarptautinė informacijos agentūra), Lenkijos kooperacinė informacijos agentūra, veikianti nuo 1967 Varšuvoje. Leidžia kasdieninį informacinį biuletinį, mėnesinį biuletinį, iliustruotą žurnalą apie Lenkiją, įvairius informacinius leidinius, knygas ir brošiūras užsienio kalbomis, stato dokumentinius televizijos filmus. Pagal susitarimą su Vyriausybe padeda kurti šalies įvaizdį užsienyje. Aptarnauja akredituotus prie Užsienio reikalų m-jos užsienio korespondentus.

„**EL PAIS**“ („Šalis“): 1. Urugvajaus rytinis dienraštis, einantis nuo 1918 Montevidėjuje. Remia Nacionalinės („Blanco“) partijos nuostatas. Turi vakarinę laidą – laikraštį „Mundo Color“ („Spalvotasis pasaulis“), kurio tiražas – 60 000 egz. Vienas didžiausių šalies laikraščių. Dienraščio tiražas 1996 – 130 000 egz.

2. Ispanijos dienraštis, einantis nuo 1976 Madride, nuo 1982 – ir Barselonoje, nuo 1986 – ir Valensijoje. Vienas populiariausių ir įtakingiausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 80 000/143 000 egz.

Leidžiamas sekmadieninis priedas – savaitr. „Pais semanal“ („Šalis sekmadienį“).

PAJAUJIS Juozas (1908 12 30 Marijampolės aps. Padovinio k. – 1988 12 16 Vilniuje), žurnalistas, leidybos darbuotojas. 1928 baigė Marijampolės mokytojų seminariją. 1932-33 mokėsi Dotnuvos žemės ūkio akademijoje, 1934-35 – Klaipėdos prekybos in-te, 1935-40 – Kauno Vytauto Didžiojo un-te. 1936-37 su kitais organizavo studentų d-jas „Scientia“ ir „Kultūra“. 1935-36 redagavo nelegalų komunistinį žurn. „Kova“, 1940 – laikr. „Karių tiesa“, 1940-41 – laikr. „Raudonarmietis“, 1942-44 – laikr. „Tėvynė šaukia“, 1944-45 – „Valstiečių laikraštį“. 1945-49 buvo Politinės literatūros leidyklos vyr. redaktorius, 1949-57 – Politinės ir mokslinės literatūros leidyklos direktorius. Išvertė į lietuvių kalbą politinės ir grožinės literatūros kūrinių.

PAJAUJIS-JAVIS Juozas (1894 03 14 Cyrailių k., Punksko vls., Suvalkų aps. – 1973 06 10 Niujorke, JAV), visuomenės veikėjas, publicistas. 1920-23 Berlyno un-te studijavo teisės ir valstybės mokslus, 1926 baigė Kilio un-tą daktaro laipsniu. 1918-19 M. Sleževičiaus vyriausybėje vadovavo Spaudos ir propagandos biurui. 1926 išrinktas į Seimą. Po 1926 gruodžio 17 perversmo buvo areštuotas, nuteistas mirties bausme, 1929 amnestuotas. Nuo 1941 06 23 buvo Lietuvos laikinosios vyriausybės Darbo ir socialinės apsaugos ministras. 1944 išvyko iš Lietuvos, 1946 apsigyveno JAV.

Spaudoje pradėjo dirbti 1917. 1917-18 buvo „Lietuvos aidas“ (leisto Vilniuje) redakcijos bendradarbis ir užsienio žinių skyriaus redaktorius. 1919 dirbo spaudos skyriuje prie Lietuvos delegacijos Paryžiuje Versalio taikos derybų metu. 1919-40 bendradarbiavo leidiniuose „Lietuva“, „Lietuvos žinios“, „Trimitas“, „Tautos ūkis“, „Vakarai“, „Bendras žygis“. 1921 įsteigė ir redagavo humoristinį leidinį „Kultuvė“. Gyvendamas JAV, buvo vienas iš „Varpo“ atkūrėjų ir redaktorių (nuo 1952).

PAJĖDIENĖ-JAKŠTAITĖ Irena Bytautė (1929 09 30 Mažeikiuose), kino režisierė. 1953 baigė Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. lituanistiką. 1953-56 buvo žurn. „Žvaigždutė“ lit. darbuotoja, 1958-67 – Lietuvos kino studijos kronikos vedėja, 1967-91 – vyr. redaktorė, nuo 1965 – dokumentinių filmų režisierė. Sukūrė 20 dokumentinių filmų ir 300 kino žurnalų (buvo jų režisierė, teksto ir scenarijų autorė).

1966 apdovanota už geriausią Pabaltijo kino festivalio scenarijų, 1971 – už geriausią kino žurnalą (Tbilisyje), 1976 – už kino filmą „Kraujo skonis“ (Sverdlovsko kino festivalyje), 1982 – sportinių filmų festivalio prizą už filmą „Atsiplešti nuo žemės“.

„**PAJŪRIO BUITININKAS**“, Klaipėdos „Pajūrio“ buities tarnybos įmonių susivienijimo savaitraštis, leistas 1976-88 Klaipėdoje. Redaktoriai: B. Kisaruskas (1976-84), R. Laimienė (1985-88). Tiražas 1976-88 – 1000 egz.

„**PAJŪRIO NAUJIENOS**“, laikraštis Kretingos rajono, Palangos ir kitiems Lietuvos gyventojams, leidžiamas nuo 1993 balandžio 1 Kretingoje. Iki 1995 ėjo 2 kartus, vėliau – 3 kartus per savaitę. Steigėja ir leidėja UAB „Pajūrio naujienos“. Redaktorė G. Paulikaitė. Tiražas 1993 – 1400 egz., 1997 – 5000 egz.

„**PAJŪRIO SARGAS**“, nepriklausomas Klaipėdos krašto lietuvių laikraštis, leistas 1924-25 Klaipėdoje gotišku šriftu. Leido „Sargo“ b-vė. Ėjo dukart per mėnesį. Redagavo J. Arnašius, J. Jakužaitis. Spausdino „Ryto“ spaustuvė Klaipėdoje. Išėjo 10 numerių.

„**PAJŪRIS**“, iliustruotas žurnalas, ėjęs 1936-37 Klaipėdoje. Leido „Pajūrio“ d-ja kartą per mėnesį. Rašė apie Klaipėdos krašto istoriją, gyventojų papročius, pajūrio gamtą, Klaipėdos ekonomiką, kultūrą, propagavo Lietuvos pajūrį. Bendradarbiavo V. Augustinas, P. Babickas, A. Bartkus, J. Duoba, J. Dovydaitis, M. Gudaitis, S. Kolupaila, L. Kudrickas, J. Razma, I. Simonaitytė, H. Šulcas, F. Tumasas, A. Vaičiūnas, A. Vitkauskas ir kt. Redagavo J. Dubickas, M. Šliuža. Spausdino spaustuvė „Grafika“ Šiauliuose. Išėjo 12 numerių.

G.B.

„**PAKAJAUS PASLAS**“, evangelikų liuteronų savaitraštis, „Lietuvos broliams bei seserims Dievo žodį ir surinkimus apsakąs“, leistas 1881-1939 Klaipėdoje, Šilutėje lietuvių ir vokiečių kalbomis gotišku šriftu. Spausdino religinius tekstus, informavo apie religinės bendruomenės veiklą. Ėjo analogiškas „Friedens-Bote“ tik vokiečių k. Redagavo A. Dobaitis, D. Kelneraitis, K. Kukaitis, F. Šilokas. Leido ir spausdino F. V. Zybertas.

„**PAKALBĖKIME ATVIRAI**“, mėnesinis žurnalas kiekvienam ir kiekvienai, ėjęs 1994-95 Kaune. Leido UAB „Martina Legitur“. Skirtas šeimai, seksologijos klausimams. Redaktorė L. Ramanauskienė. Tiražas 1994 ir 1995 – 20 000 egz.

PAKALNIŠKIS Kazimieras (1866 02 22 Gedgaudžių k., Salantų vls. – 1933 07 01 Raudėnuose, Šiaulių aps.), kunigas, publicistas, rašytojas. 1889 baigė Kauno kunigų seminariją, 1890 – vikaras Mosėdyje, nuo 1893 – Akmenėje, nuo 1899 – Žvingių klebonas. 1916 perkel-

tas į Raudėnus, 1927 – Telšių vyskupijos garbės kanau-
ninkas.

Dalyvavo draudžiamos lietuvių spaudos veikloje. 1889 padėjo įsteigti Tilžėje žurn. „Žemaičių ir Lietu-
vos apžvalga“, 1893-96 faktiškai jį redagavo. Pasiraši-
nėjo įvairiais slapyvardžiais: Dėdė Atanazas, Mikė Ka-
tinėlis, Jurgis Šermunėlis, Tetutė Ona, Petras Zuikis
ir kt. Beletristikos kūrinius spausdino leidiniuose
„Draugija“, „Tėvynės sargas“, „Rygos garsas“, „Dir-
va-Žinytas“, „Vienybė“, „Viltis“, „Žinyčia“ ir kt. Išlei-
do apsakymų ir apysakų: „Obrusiteliai“ (1898), „Kan-
didatas į kunigus“ (1900), „Paveikslėliai iš sodos“
(1903), „Mokytoja“ (1904), „Mirtis“ (1905), „Kaip
pasiklosi, taip išsimiegosi“, „Samdininkai“ (1908) ir
kt. Publicistikai, beletristikai būdingas sarkastiškas to-
nas, aštrus polemiskumas ginant krikščionybės prin-
cipus, didaktizmas.

PAKARTOTASIS LEIDIMAS, perspausdintas leidi-
mas be pakeitimų arba su nedideliais pakeitimais, nu-
rodant naują tiražą ir pakartojimo eilės numerį.

„**PAKELEIVINGAS**“ („Pakeleivingas leidžiamas žė-
maitiszkaj arba lietuwiszkaj wieną kartą per sawajtę po
wiena lakszta in 4° Warniai 1859“), Vyskupo M. Valan-
čiaus iniciatyva parengta leidinio programa. Joje nu-
matyta rašyti tokiais klausimais: 1) tikyba, dora; 2)
gamtos mokslai ir pramonė; 3) geografijos ir istorijos
žinios; 4) liaudies literatūra. M. Valančių rėmęs I. Ogins-
kis žadėjo įsteigti Varniuose spaustuvę lietuviškiems
raštams. Redaktoriumi buvo numatytas M. Akelaitis.
Leidimo negauta.

PAKELTIS Alfonsas (1942 04 15 Panevėžio aps. Kum-
pių k. – 1997 10 22 Vilniuje), žurnalistas. Baigė Ėriš-
kių vid. m-lą. Spaudoje pradėjo bendradarbiauti 1954.
Dirbo laikraščiu „Panevėžio tiesa“, „Biržiečių žodis“,
„Komjaunimo tiesa“, „Valstiečių laikraštis“ redakcijo-
se. Nuo 1978 buvo žurn. „Švyturys“ skyriaus redaktori-
us. 1996-97 Vilniuje leido ir redagavo laikr. „Pašilai-
čių žinios“. Rašė ūkio ir ekonomikos temomis.

„**PAKISTAN**“ („Pakistanas“), Pakistano rytinis dien-
raštis, einantis nuo 1962 Karačyje sindhi k. Leidžia
laikraščių leidybos kompanija „National Press Trust“
(„Nacionalinis spaudos trestas“). Iki 1993 vadinosi
„Hilal-e-Pakistan“ („Garbė Pakistanui“). Tiražas 1996 –
150 000 egz.

PAKISTANAS, Pakistano Islamo Respublika (Pietų
Azija), nepriklausoma nuo 1947, gyventojų – 136,65
mln. (7 vieta pasaulyje), beraščių – 65,2 proc., sostinė –
Islamabadas, oficialios kalbos – urdu, anglų.

Pirmasis laikraštis urdu k. pasirodė 1836 – dien-
raštis „Urdu Akhbar“ („Urdu naujienos“). XX a. pr.
ėmė plisti musulmonų laikraščiai, leidžiami daugiausia
Indijoje anglų bei urdu k. Nuo 1911 iki 1926 (su per-
traukomis) Kalkutoje ir Delfuose ėjo laikr. anglų k.
„Comrade“ („Draugas“), o nuo 1912 iki 1927 (taip
pat su pertraukomis) Kalkutoje – laikr. urdu k. „Al-
Hilal“ („Garbė“). 1903 Lahore (Pendžabas) stambūs
žemės savininkai įsteigė laikr. urdu k. „Zamindar“
(„Žemvaldys“), kuris paskui ėjo kaip dienraštis iki
1957. Apie 1925 iš viso buvo leidžiama 220 musulmo-
nų laikraščių urdu, anglų bei bengalų k. Daug naujų

periodinių leidinių pradėjo eiti Pakistane 4-ajame ir 5-
ajame dešimtmetyje, ypač po nepriklausomybės paskel-
bimo 1947. 1971 buvo leidžiami 1332 periodiniai leidi-
niai, tarp jų 91 dienraštis ir 260 savaitraščių urdu, an-
glų, sindhi, gudžarati, puštų, pendžabų, persų, bengalų,
arabų ir kt. k.

Per metus išleidžiama apie 1300 knygų. Išėina
274 dienraščiai, jų tiražas 8,09 mln. egz. (59 egz. 1000
gyv.). Svarb. dienraščiai: „Dawn“ („Aušra“, eina nuo
1947, tir. 80 000 egz.), „Jang“ („Kova“, žr.), „Mashriq“
(„Rytai“, žr.), „Nawa - i - Waqt“ („Nauji laikai“, žr.),
„Pakistan“ („Pakistanas“, žr.), „Pakistan Times“ („Pa-
kistano laikas“, anglų k., eina nuo 1947, tir. 60 000
egz.), „Amn“ („Pasaulis“, nuo 1984 urdu k., tir. 40 000
egz.), „Imroze“ („Šiandien“, nuo 1948 urdu k., tir.
120 000 egz.), „Jasarat“ („Didvyriškumas“, nuo 1970
urdu k., tir. 25 000 egz.), „The Muslim“ („Musulmo-
nas“, nuo 1979 anglų k., tir. 40 000 egz.), „The Na-
tion“ („Tauta“, nuo 1986 anglų k., tir. 35 000 egz.),
„The News“ („Naujienos“, nuo 1990 anglų k., tir.
80 000 egz.), „Pakistan Observer“ („Pakistano stebė-
tojas“, nuo 1989 anglų k., tir. 35 000 egz.); savaitraš-
čiai ir žurnalai: „Akhbar - e - Jahan“ („Pasaulio nau-
jienos“, eina nuo 1967 urdu k., tir. 250 000 egz.),
„Alhbar - e - Khaweteen“ („Moterų laikraštis“, nuo
1966 urdu k., tir. 20 000 egz.), „The Herald“ („Šauk-
lys“, nuo 1970 anglų k., tir. 15 000 egz.), „Pakistan
and Gulf Economist“ („Pakistano ir įlankos ekono-
mistai“, nuo 1960 anglų k., tir. 20 000 egz.), „Wo-
men's Own“ („Pačios moterys“, nuo 1987 anglų k.,
tir. 5 000 egz.).

Pakistano vyriausybė informacijos agentūra APP
(žr.) įkurta 1947. Informaciją taip pat kaupia ir plati-
na privati informacijos agentūra PPI (žr.).

Radijas veikia nuo 1947, laidas transliuoja 24 kal-
bomis, yra 11,3 mln. radijo imtuvų (83 imt. 1000 gyv.).
Didžiausios kompanijos yra vyriausybės Azad Kas-
hmir Radio bei Pakistan Broadcasting. Televizijos lai-
dos reguliariai perduodamos nuo 1964, yra 2,3 mln.
televizorių (17 tel. 1000 gyv.). Veikia vyriausybė kor-
poracija Pakistan-TV.

Dokumentinio kino filmai kuriami nuo 1947. v.u.

„**PAKRUOJO NAUJIENOS**“, laikraštis, einantis nuo
1996 kovo 11 Pakruojyje 2 kartus per savaitę. Leidžia
UAB „Pakruojo naujienos“. Redaktoriai: S. Kaulinis,
A. Vileikienė, A. Statkuvienė, I. Petronavičienė. Tira-
žas 1000 egz.

PAKRUOJO SPAUSTUVĖ, įkurta 1950 kartu su ra-
jono laikr. „Žvaigždė“ redakcija. 1951-53 spausdino
ir MTS laikraščius: Lygumų „Už pirmaujančius ko-
lūkius“ ir Rozalimo „Spartuolis“. Rajono laikr.
„Žvaigždė“ spausdino iki 1962. Vėliau prijungta prie
Joniško spaustuvės, spausdinusios laikr. „Tarybinis
balsas“. 1963 Pakruojo spaustuvė atkurta kaip Jo-
niškio spaustuvės skyrius ir ėmė spausdinti Pakruo-
jo rajono laikr. „Auksinė varpa“. 1976 Pakruojo
spaustuvė prijungta prie Šiaulių „Titnago“ spaustu-
vės kaip skyrius. Nuo 1979 spalio laikr. „Auksinė
varpa“ spausdinama ofsetu „Titnago“, o vietoje bu-
vo tik renkama (iki 1991). 1995 Pakruojo spaustuvė
tapo UAB „Pakruojo komunalininkas“. Spausdina
brošiūras, blankus, etiketes, kitus smulkius spaudi-
nius.

„PALANGA“, Palangos miesto savaitraštis, ėjęs nuo 1991 sausio iki 1993 kovo Palangoje. Įsteigė ir leido Palangos miesto Taryba. Rašė miesto gyvenimo, buiticos, kultūros, politikos ir ekonomikos klausimais. Redaktoriai: G. Griškevičius (1991-92), D. Mukienė (1992-93). Tiražas 1991 – 2865 egz., 1993 – 1500 egz.

„PALANGOS JUZĖ“, laikraštis, ėjęs 1991-92 Skuode. Įsteigė ir leido Skuodo rajono valst. buitinių paslaugų įmonė. Spausdino patarimus meistrams ir amatininkams, įvairią informaciją, reklamas, aptarinėjo amatininkų darbus. Ėjo kas mėnesį, nuo 1991 vidurio – kas du mėnesiai. Redaktoriai: A. Marcinkevičius (1991), J. Kurtinaitis (1991-92, žr.). Tiražas 1991 – 13 000 egz., 1992 – 5000 egz.

„PALANGOS PAJŪRIS“, informacinis iliustruotas kurtinis laikraštis, leistas 1931, 1933, 1935 Palangoje kurorto sezono metu. 1935 Nr.1 išėjo Kretingoje. Leido K. Gasiūnas. Informavo apie įvykius pajūrio vietovėse, spausdino patarimus, skelbimus poilsiaujančioms, pasakojo apie Palangos, Kretingos praeitį. Redagavo T. Dambrauskas. Spausdino spaustuvė „Lituania“ Klaipėdoje. Išėjo 11 numerių.

PALDAVIČIUS Edmundas (g. 1951 09 14 Šilutės raj. Vainuto k.), žurnalistas. 1974 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1974-78 dirbo laikr. „Panevėžio balsas“ redakcijoje. 1978-80 buvo laikr. „Lietuvos jūreivis“ ats. sekretorius, 1980-84 – laikr. „Tarybinė Klaipėda“ laišku skyriaus vedėjas, 1985-86 – Maskvos Aukštųjų kino režisūros ir dramaturgijos kursų klausytojas. 1989-94 dirbo laikr. „Respublika“ apžvalgininku Žemaitijos zonoje, 1994-95 – laikr. „Diena“ Žemaitijos zonos korespondentu. Nuo 1996 – dienr. „Lietuvos aidas“ korespondentas Klaipėdoje. Daugiausia rašo feljetonus, straipsnius socialiniais, teisėtvarkos klausimais.

PALECKIS Justas (1899 01 22 Telšiuose – 1980 01 26 Vilniuje), žurnalistas, rašytojas, politinis veikėjas. Baigęs Rygos gimnaziją, 1921-24 dirbo „Rygos balso“ redakcijoje ir buvo Eltos skyriaus vedėjas. 1925 įsteigė žurn. „Naujas žodis“. 1926 05 07–12 17 buvo Eltos direktorius, 1926-33 dirbo leidinių „Naujas žodis“ ir „Diena“ redakcijose. 1933-37 su V. Gedgaudu redagavo leidinį „Laiko žodis“. 1927-39 buvo Rygos laikr. „Jaunākās Zinas“ Kauno korespondentas, 1927-30, 1935-36 – Jaunimo s-gos centro valdybos pirmininkas. Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos Centro valdyboje, su V. Kemežiu redagavo šios s-gos metraščius (1934, 1937), buvo Užsienio žurnalistų s-gos valdybos narys, 1936-40 – Lietuvių d-jos TSRS tautų kultūrai pažinti valdybos narys, 1937-40 – antifašistinio Liaudies fronto k-to narys. Bendradarbiavo nelegaliuose antifašistiniuose leidiniuose, buvo vienas iš žurn. „Mūsų jaunimas“ (1936-40) organizatorių ir redaktorių. 1940 06 17 sudarė Lietuvos liaudies vyriausybę, buvo jos ministras pirmininkas, ėjo Lietuvos respublikos prezidento pareigas, 1940-67 – LTSR AT Prezidiumo pirmininkas, 1966-70 – TSRS AT Tautybių Tarybos pirmininkas, 1975-80 – LTSR taikos gynimo k-to pirmininkas.

Žurnalistinę veiklą pradėjo 1919. Išleido politinės, kelionių įspūdžių ir memuarinės publicistikos knygų, tarp jų „SSRS mūsų akimis“ (1933), „Paskutinis

caras“ (1937-38, 3 t.), „Latvija“ (1938), „Didysis 1914-1918 m. karas“ (1938), „Tarybų Lietuvos kelias“ (1947), „Meksikoje“ (1964), „Kelionių knyga“ (1969), „Po pasaulį pasidairius“ (1979), „Dviejuose pasauliuose“ (1983) ir kt., poezijos rinkinius „Dienų nelaisvė“ (1931), „Atgimimas“ (1953), „Gyvenimo vardu“ (1961), „Tūkstantis žingsnelių“ (1970), „Metų vieškeliais“ (1973) ir kt. Išleista „Publicistika“ (Kn. 1-2, 1987).

PALECKIS Justas Vincas (g. 1942 01 01 Samaroje (Kuibyševė), Rusijoje), žurnalistas, diplomatas. 1964 baigė žurnalistikos studijas Vilniaus un-te, 1969 – Maskvos aukštąją diplomatų m-lą.

1960 ir 1963-66 dirbo laikr. „Komjaunimo tiesa“ redakcijoje korespondentu, skyriaus vedėju. 1969-71 buvo TSRS ambasados Šveicarijoje III sekretorius, 1971-74 – TSRS užsienio reikalų m-jos 3-iojo Europos skyriaus II sekretorius, 1974-82 – TSRS ambasados VDR II sekretorius, I sekretorius, patarėjas, 1982-83 – TSRS užsienio reikalų m-jos Spaudos skyriaus vedėjo pavaduotojas. Nuo 1983 iki 1989 – LKP CK užsienio ryšių skyriaus vedėjo pavaduotojas, kultūros bei ideologijos skyrių vedėjas, 1989-90 – savarankiškos LKP CK biuro narys, sekretorius, 1990-91 – LDDP pirmininko pavaduotojas. 1990-92 – Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos (Atkuriamojo Seimo) deputatas, Lietuvos nepriklausomybės akto signataras. 1993-96 buvo Lietuvos prezidento patarėjas užsienio politikos klausimais, nuo 1996 – Lietuvos nepaprastasis ir įgaliotasis ambasadorius Londone.

Nuo 1991 Vilniaus un-to Žurnalistikos in-te skaitė diplomatijos pagrindų ir užsienio šalių politinių struktūrų kursą. Paskelbė straipsnių tarptautinės politikos klausimais, išleido knygą „Šveicarų piramidžių papėdėje“ (1985).

PALECKIS Rimvydas (g. 1967 09 14 Maskvoje), žurnalistas. 1992 baigė Vilniaus un-to Žurnalistikos in-tą, 1993 – Hamburge privačią koncerno „Gruener-Jahr; Die Zeit“ žurnalistikos m-lą „Henri-Nannen-Schule“. 1993-94 tobulinosi Bonos un-te (Vokietijoje).

1988-92 dirbo savitr. „Gimtasis kraštas“ korespondentu, 1993-94 – Vokietijos Bundestago deputato padėjėju, 1994-95 – Lietuvos radijo ir televizijos užsienio ryšių skyriaus direktoriaus pavaduotoju. 1995-97 buvo LNK televizijos diskusijų šou „...prieštarauk!“ vedėjas ir radijo stoties „Radiocentras“ pokalbių laidos „Pirmasis puslapis“ vedėjas. Nuo 1997 veda LNK televizijos laidą „Bylos' 97“.

PALYDOVINĖ KOMUNIKACIJA, ryšių sistemų organizavimas, naudojant dirbtinius Žemės palydovus. Taikoma daugelyje gyvenimo sričių. Tai mobilusis telefono ryšys, pranešimų gavikliai, distancinis švietimas (mokymas per palydovą), interaktyvioji televizija, banko paslaugos (viza kortelės), vertybinių popierių biržos, karinė pramonė, globalinė žiniasklaida ir kt.

Dirbtiniai Žemės palydovai gali būti išvedami į tris orbitas: džeosinchroninę (36 000 km aukštyje), vidutinę (16 000 km aukštyje) ir žemesniąją Žemės orbitą (arčiau Žemės).

1962 JAV Prezidentas pasirašė aktą, kuriuo buvo įkurta globalinė komercinė palydovinio ryšio sistema. 1964 Vašingtone Jungtinių Tautų Organizacijos Gene-

ralinės Asamblėjos delegatai iš vienuolikos valstybių pasirašė susitarimą dėl „INTELSAT“ įkūrimo. Šiai tarptautinei telekomunikacijų ir palydovinio ryšio, pelno nesiekiančiai tarpvyriausybinei organizacijai 1997 priklausė 134 šalys-narės.

„INTELSAT“ pirmąjį Žemės palydovą į orbitą iškėlė 1965. Tai buvo „Ankstyvasis paukštis“, arba „INTELSAT-1“. 1965 Tarybų Sąjunga išvedė į orbitą pirmąjį dirbtinį Žemės palydovą „Molnija“. 1967 Tarybų Sąjunga ir buvusios socialistinės šalys kaip atsvarą organizacijai „INTELSAT“ ketino įkurti „Intersputnik“. Tačiau ši organizacija buvo įkurta tik 1971. „Intersputnik“ tapo atvira visoms šalims palydovinio ryšio organizacija.

Vėliau atsirado kitos kompanijos, susibūrusios į kelias organizacijas – „INMARSAT“, „PANAMSAT“, „ORION“ ir kt. Jos palydovus eksploatuoja džeosinchroninėje orbitoje ir naudoja įvairioms telekomunikacijoms. Žemesniojoje Žemės orbitoje išvesti palydovai dažniausiai naudojami mobilaus ryšio komunikacijoms.

G.L.

PALYDOVINĖ TELEVIZIJA, vaizdo perdavimas per dirbtinius Žemės palydovus. Atsirado 7-ajame dešimtmetyje JAV (1965 „INTELSAT“ sistemos pradžia) ir TSRS (1971 sistemos „Intersputnik“ pradžia), kiek vėliau – Europoje (nuo 1978 „EUTELSAT“). Palydovai išplėtė ne tik TV programų transliavimo ir priėmimo, bet ir visos informacijos perdavimo galimybes. Palydovinės programos priimamos su specialia individualia antena arba per anteną patenka į kabelinį tinklą. Masiškesnis ir efektyvesnis pastarasis būdas. Lietuvoje plačiausiai žiūrimos CNN, SAT 1, 3 SAT, PRO-7, SUPER CHANNEL, EURO SPORT, MTV, SKY CHANNEL ir kt. programos, perduodamos palydovais ASTRA I, ASTRA II.

PALYDOVINĖ TRANSLIACIJA, radijo arba televizijos laidų transliavimo per kosminių ryšių palydovus sistema: studija–perdavimo stotis ant Žemės–palydovas arba grupė–individualus imtuvas. Naudojant skaitmenines garso signalų sistemas, šios transliacijos pasižymi puikia laidų technine kokybe. Vieno palydovo transliuojama programa aprėpia didelį Žemės plotą, pvz., visą Europą.

PALYGINIMAS, stiliaus figūra, kurios pamatą sudaro kalbamų dalykų sugretinimas su kitais pagal bendrą požymį, pvz., ilgas kaip smilga. Pagrindinė palyginimo išraiška yra dvinarė forma su lyginamaisiais jungtukais kaip, lyg, it, tartum, negu, nei.

Pagal vaizdingumą, iš dalies ir reikšmės pobūdį (perkeltinė ir tiesioginė) skiriami meniniai ir dalykiniai palyginimai: valdžia yra lyg ir gera teta (J. Baltušis). Meninis palyginimas vartojamas, siekiant sukurti ryškesnę aprašomojo daikto vaizdą arba tą daiktą emociškai įvertinti, o dalykinis lyginimas tiesiogine reikšme sugretina du reiškinius kokybės ir kiekybės atžvilgiu.

PALTANAVIČIUS Mykolas (1875 09 15 Mozūriškių k., Veiverių vls., Marijampolės aps. – 1936 05 04 Bostone, JAV), spaudos darbuotojas, leidėjas. 1892 išvyko į JAV. 1905 Bostone pradėjo leisti laikr. „Keleivis“, buvo pirmasis jo redaktorius. 1907 leido mėnesinį leidinį „Amerikos lietuvis“, 1912 – savaitr. „Kelionės“,

Pirmajam pasauliniam karui prasidėjus (nuo 1914) – kasdieninį informacinį biuletenį lenkiškai, lietuviškai ir rusiškai. 1914 atgaivino „Amerikos lietuvi“, kurį kaip savaitraštį leido iki 1928; 1914-15 buvo ir jo redaktorius, vėliau rengė jame satyrinį pamokslų skyrių „Žmogus po medžiu“. Išleido apie 50 knygų, tarp jų „Angliškai-lietuviškas žodynelis“ (1907), „Daktaras kišianiuje“ (1908), „Mokykimės rašyti“ (1911), „Lementorius“ (1914) ir kt.

Už nuopelnus lietuvybei Lietuvos vyriausybė 1933 apdovanojo Gedimino ordinu ir skyrė pensiją.

PALUKAITIS Jonas Pranas (g. 1916 10 10 Marijampolės aps. Kazlų vls. Runkių k.), spaudos darbuotojas. Brandos atestatą gavo 1939. Iki 1940 bendradarbiavo leidiniuose „Vilniaus balsas“, „Ateitis“, „Karys“. 1944 atsidūrė Vokietijos karo pabėgėlių stovykloje. 1945-46 leido ir redagavo Bambergo lietuvių informacinį biuletenį „Naujienos“, 1946-48 – biuletenį „Tėviškės garsas“, 1948-50 – laikraščius „Mintis“ ir „Lietuvis“. Persikėlęs gyventi į JAV, 1951-52 buvo leidinių „Akiračiai“ („Karys“) bei „Atspindžiai“, 1958-63 – laikr. „Dirva“ redaktorius, 1964 – spaustuvės „Viltis“, 1965-72 – spaustuvės „Galinda“ vedėjas, 1976-81 – „Draugo“ ofseto skyriaus vedėjas. 1994 sugrįžo į Lietuvą.

Parašė knygą „Lietuvių periodika Vakarų Europoje 1944-1952“ (išsp. 1993 Vilniuje). Su J. Puzinu sudarė lietuvių tautininkijos istorinę apžvalgą „Tautinės minties keliu“ (1979). Išvertė įvairių autorių beletristikos, reportažinio ir memuarinio pobūdžio knygų. Lietuvos žurnalistų s-gos narys.

„PAMARYS“, Šilutės rajono laikraštis, einantis nuo 1946 rugsėjo 29. Iki 1950 buvo Šilutės apskrities laikraštis, 1950-90 – LKP Šilutės raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1990 gruodžio 8 – rajono laikraštis. Steigėja laikr. „Pamarys“ redakcija. Leidžia UAB „Litera“. 1946 buvo leidžiamas kartą per savaitę, 1949-53 – dukart, vėliau ėjo triskart, nuo 1990 – dukart per savaitę. Iki 1951 sausio 3 vadinosi „Šilutės tiesa“, iki 1962 – „Leninietis“, nuo 1962 balandžio 24 – „Komunistinis darbas“, nuo 1988 rugpjūčio 6 – „Pamarys“. Redaktoriai: Z. Skeivys (1946-48), V. Šerelis (1948-51), M. Drapkinas (1951-53), K. Jucius (1954-62), St. Milevičienė (1962-89), P. Skutulas (nuo 1989). Minėtini žurnalistai R. Mašutis, St. Milinauskas, V. Milkevičius, L. Ragauskienė, St. Skutulienė. Tiražas 1946 – 1500 egz., 1987 – 15 500 egz., 1997 – 8000 egz.

PAMFLETAS (angl. pamphlet), grožinės literatūros ir publicistikos žanras – satyrinio pobūdžio kūrinys, smerkiantis, išjuokiantis socialines, politines institucijas, grupes ar konkrečius asmenis (dažniausiai visuomenės veikėjus). Būdinga pilietinis tendencingumas, ironija. Susiformavo renesanso ir reformacijos metu (M. Liuteris, Erazmas Roterdamietis), populiarius buvo Anglijos ir Prancūzijos buržuazinių revoliucijų laikotarpiais (Dž. Miltonas, D. Defo, Dž. Sviftas, Volteras). XIX–XX a. garsių pamfletų parašė P. L. Kurje de Merė, V. Hugo, A. Gercenas, L. Tolstojus.

Lietuviškų pamfletinio pobūdžio kūrinių parašė V. Kudirka, Žemaitė, K. Jasiukaitis, P. Cvirka.

„PAMIATNAJA KNIŽKA KOVENSKOJ GUBERNIJI“ („Kauno gubernijos informacinė knyga“), informacinis metraštis, leistas kartą per metus rusų k. 1847–1914 Kaune, 1915 – Panevėžyje. Neišejo 1856–58 ir 1868. 1847-60 leido Kauno gubernijos v-ba, nuo 1861 – jos statistikos k-tas. Skelbė statistinius duomenis apie gubernijos ekonomiką, švietimą, demografiją, straipsnius etnografijos, kraštotyros, istorijos klausimais. Tiražas apie 500 egz.

„PAMIATNAJA KNIŽKA VILENSKOGO UČEBNOGO OKRUGA“ („Vilniaus švietimo apygardos informacinė knyga“), metraštis, leistas 1874–1915 Vilniuje rusų k. Leido Vilniaus švietimo apygardos v-ba. 1882–1900 ėjo kaip mėnesinio leidinio „Cirkuliar po Vilenskomu učebnomu okrugui“ priedas. Pateikiama žinių apie Vilniaus švietimo apygardos (Vilniaus, Kauno, Gardino, Minsko, Vitebsko, Mogiliovo gubernijų) m-las, švietimo darbuotojus ir mokytojus.

„PAMIATNAJA KNIŽKA VILENSKOJ GUBERNIJI“ („Vilniaus gubernijos informacinė knyga“), informacinis metraštis, leistas 1845–1915 Vilniuje rusų k. Ėjo kartą per metus. Neišejo 1846, 1847, 1849, 1868. Leido Vilniaus gubernijos v-bos statistikos k-tas. Skelbė statistikos duomenis apie gubernijos teritorijos gyventojus, ekonomiką, švietimą, sveikatos apsaugą, spausdino straipsnius istorijos, etnografijos, geografijos klausimais, įstaigų adresus, tarnautojų sąrašus. Tiražas apie 500 egz.

PANA, Panafrikan News Agency (Afrikos naujienų agentūra), informacijos agentūra, veikianti nuo 1983. Steigimo konvencija buvo priimta 1979 Afrikos vienybės organizacijai priklausančių šalių informacijos ministrų konferencijoje. Būstinė – Dakaras (Senegalas). Tai 40 Afrikos valstybių informacijos agentūrų organizacija. Jos tikslas – padėti stiprinti Afrikos šalių nepriklausomybę, vienybę ir solidarumą, keistis tarpusavyje objektyvia informacija apie kontinento valstybių gyvenimą remiantis nacionalinių informacijos agentūrų pranešimais. Organizacijai vadovauja Tarpvyriausybė taryba, kurią sudaro 15 Afrikos valstybių informacijos agentūrų vadovai.

Per dieną perduoda iki 20 000 žodžių informacijos (daugiau kaip 100 pranešimų) anglų, prancūzų ir arabų k.

PANEGIRIKA (gr. panėgyrikos (logos) – iškilminga šlovinamoji kalba): 1. Šlovinantis, viešas, iškilmingas oficialus pagyrimas kokiam nors asmeniui specialia proga (pvz., įteikiant premiją, apdovanojimą).

2. Nekritiškas, dažnai pataikūniškas, perdėtai palankus įvertinimas.

3. Iškilmingas giriamasis kūrinys, kuriame šlovinamas kuris nors asmuo ar įvykis.

PANEIGIMAS, periodiniame leidinyje ar per radiją bei televiziją paskelbtas redakcijos, asmens arba organizacijos pareiškimas, atmetantis visuomenės informavimo priemonėse paskleistus neteisingus teiginius ar faktus, pripažįstantis juos esant klaidingais ir klaidinančiais.

„PANELE“, iliustruotas žurnalas merginoms, einantis nuo 1994 gegužės Vilniuje. Leidžia UAB „Moteris“.

Vyr. redaktorė J. Baltrukonytė. Tiražas 1994 – 27 000 egz., 1996 – 18 300 egz.

„PANEVĖŽIO APYGARDOS BALSAS“, Lietuvių nacionalistų partijos savaitraštis, ėjęs nuo 1941 rugpjūčio iki 1944 gegužės Panevėžyje. Pakeitė savaitr. „Panevėžietis“, kuris buvo pradėtas leisti 1941 birželio mėn. ir iki Nr. 9 vadinosi „Išlaisvintas panevėžietis“ (jo redakcijos vadovas buvo P. Balčiūnas). 1941-42 savaitraštį redagavo V. Kasniūnas (žr.) ir A. Kaulėnas, 1943-44 – V. J. Narbutas ir J. Mekas (žr.).

„PANEVĖŽIO BALSAS“: 1. Savaitinis politikos, ekonomikos, visuomenės ir literatūros laikraštis, ėjęs 1924-35 Panevėžyje. Leido K. Jasiukaitis, St. Liutkevičius, vėliau b-vė „Žodis“ (nuo Nr. 16), P. Zalatorius. Spausdino Panevėžio miesto ir regiono naujienas, svarstė savivaldybių, švietimo, kultūros, socialines, ekonomines ir kt. problemas, informavo apie Lietuvos ir užsienio įvykius. Bendradarbiavo P. Būtėnas, A. Galvydis, J. Laučka ir kt. Redagavo M. Bileišienė, K. Jasiukaitis, A. Jucevičius, S. Kiršinskaitė, St. Liutkevičius, Z. Rusteika, P. Zalatorius. Spausdino „Bangos“, N. Feigenzono spaustuvės Panevėžyje, Savičo ir Šumausko spaustuvė Šiauliuose. Išleido priedus: „Į darbą“, „Panevėžio balso“ priedas“. Nuo 1935 vasario 16 vietoj „Panevėžio balso“ pradėjo eiti „Panevėžio garsas“ (žr.).

GB.

2. Panevėžio miesto dienraštis, einantis nuo 1941 balandžio 12 Panevėžyje kaip atkurtas 1924 įsteigtas leidinys (su pertrauka nuo 1941 birželio pab. iki 1944 liepos pab.). Iki 1990 liepos vadinosi „Panevėžio tiesa“. 1941 ir 1944-50 ėjo kaip Panevėžio miesto ir apskrities, 1950-62 – miesto ir rajono laikraštis. Nuo 1962 balandžio iki 1990 kovo – LKP Panevėžio miesto k-to ir miesto LDT organas. 1941 ir 1944 buvo leidžiamas kartą per savaitę, 1945-57 – 2-3 kartus per savaitę, nuo 1958 eina kaip dienraštis (5 kartus per savaitę). 1990-93 laikraščio steigėja ir leidėja buvo Panevėžio miesto taryba, nuo 1994 – UAB „Panevėžio balsas“. Rašo apie miesto politinį, ekonominį ir kultūrinį gyvenimą, informuoja apie svarbiausias Lietuvos ir užsienio naujienas, analizuoja miesto problemas. Redaktoriai: A. Kacas (1941), M. Taurinskas (1944), J. Antanavičius (1944-50), A. Bajorūnas (1950-55), A. Dagalėlis (1956-82, žr.), Vl. Kalvėnas (1982-91, žr.), A. Simėnas (1991-96), J. Sabalys (1996-97), B. Matelis (nuo 1997, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai: L. Banelis, G. Kazlauskaitė, R. Narečionis (žr.), G. Silickienė, J. Šikšnius, A. Venskūnas (žr.), M. Vepštienė, J. Žalgevičiūtė. Tiražas 1941 – 3000 egz., 1961 – 10 000 egz., 1981 – 30 000 egz., 1991 – 33 500 egz., 1997 – 12 500 egz.

„PANEVĖŽIO GARSAS“, savaitinis katalikiškos krypties laikraštis, ėjęs 1935-40 Panevėžyje. Rašė apie religinių institucijų, katalikiškų organizacijų veiklą, spausdino straipsnius religijos, katalikybės klausimais, informavo apie Panevėžio miesto gyvenimą. Bendradarbiavo L. Gižinskas, J. Ragauskas, M. Stonys, Pr. Tamašauskas ir kt. Leido ir redagavo A. Liepinis, U. Stalio-nienė. Spausdino „Bangos“ spaustuvė Panevėžyje. Išėjo 279 numeriai.

„PANEVĖŽIO REKLAMA“, reklaminis savaitinis laikraštis, laikr. „Sekundė“ nemokamas priedas, ei-

nantis nuo 1996 liepos 11 Panevėžyje. Leidžia UAB „Privatus seklys“. Redaktorė N. Povilaitienė. Tiražas 1996 – 27 000 egz.

„PANEVĖŽIO RYTAS“, miesto ir apskrities laikraštis, einantis nuo 1992 rugsėjo 1 Panevėžyje. Iki 1994 gruodžio – Panevėžio miesto ir Aukštaitijos laikraštis. Leidžia UAB „Lietuvos rytas“ 5 kartus per savaitę. Rašo apie miesto socialinio, ekonominio, kultūrinio gyvenimo problemas, skelbia įvairių informaciją. Redaktorė L. Jonušienė (žr.). Tiražas 1992 – 8400 egz., 1993 – 13 900 egz., 1997 – 7500 egz.

„PANEVĖŽIO SAVAITĖ“, laikraštis, ėjęs nuo 1991 spalio 19 iki 1992 rugsėjo Panevėžyje. Pirmaisiais metais ėjo kaip Panevėžio pramonininkų asociacijos remiamas savaitraštis. Įsteigė Vl. Kalvėnas (žr.), leido UAB „Panevėžio savaitė“. Rašė apie Panevėžio miestą, jo gyventojus. Redagavo Vl. Kalvėnas. Tiražas 1991 ir 1992 – 10 000 egz.

1992 rugsėjo 1 „Panevėžio savaitė“ susijungė su laikr. „Aukštaitijos rytas“ (žr.) ir pradėjo eiti dienr. „Panevėžio rytas“ (žr.).

PANEVĖŽIO SPAUSTUVĖ. 1880–1915 veikė pirmoji spaustuvė Panevėžyje, įsteigta N. Feigenzono. Spausdino knygas, kvitus, blankus, vizitines korteles. Prie spaustuvės N. Feigenzonas turėjo knygyną, kuriame parduodavo kai kurias išspausdintas brošiūras, knygas.

1895–1912 veikė A. Minskerio spaustuvė. 1898–1914 Z. Lurjės spaustuvė gamino afišas. Atgavus lietuvišką spaudą, čia buvo spausdinama ir lietuvių k. 1913–40 Panevėžyje veikė M. Koto spaustuvė.

Didžiausia Panevėžio spaustuvė buvo „Banga“, veikusi 1930–41. Ji priklausė Katalikų veikimo centrui. Jam vadovavo vyskupas K. Paltarokas. „Banga“ spausdino ir K. Paltaroko knygeles – katekizmus, maldynus, pamokslus, religinio kultūrinio pobūdžio brošiūras. „Bangoje“ spausdintas katalikų savaitr. „Panevėžio garsas“, laikr. „Panevėžio balsas“, tautininkų savaitr. „Mūsų kraštas“. Spaustuvė turėjo 2 plokščios spaudos mašinas, tigelinę mašiną, popieriaus pjovimo ir segimo įrenginius.

1944 pabaigoje pradėjus leisti Panevėžio apskrities bei miesto laikr. „Panevėžio tiesa“, 1945 pavasarį atgijo ir spaustuvė. 1946 gautas linotipas, 1951 čia buvo spausdinami ir kitų kaimyninių rajonų laikraščiai – Joniškėlio „Komunizmo pergalė“, Troškūnų „Staliniečio kelias“, Ramygalos „Tarybinė tėvynė“. 1962 sujungus Ramygalos ir Panevėžio rajonus, pradėtas spausdinti naujas rajono laikr. „Tėvynė“.

1964 sumontuota rotacinė mašina, 1981 – ofsetinė rotacinė mašina, o 1985 pastatytas naujas spaustuvės pastatas. 1986 Panevėžio spaustuvei suteiktas „Varšos“ pavadinimas. 1987 „Varsoje“ buvo spausdinami laikraščiai „Panevėžio tiesa“ (nuo 1990 „Panevėžio balsas“), „Tėvynė“, taip pat Pasvalio, Biržų, Rokiškio, Kupiškio rajonų laikraščiai.

Nuo 1993 valst. spaustuvė „Varsa“ vadinasi AB „Panevėžio spaustuvė“. Ji turi iškiliosios ir ofsetinės spaudos mašinas, spausdina knygas, laikraščius, plakatus, blankus. Turi leidybines teises.

PANEVĖŽIO TELESTUDIJA (PANTV), veikianti nuo 1990. Steigėja ir leidėja tikroji ūkinė bendrija „S. Bu-

kelis ir Ko“. Direktorius S. Bukelis. Transliuojama informacinė laida „Miestelio žinios“, kultūrinės programos, laidos jaunimui. Programų trukmė – 20 val. per parą.

PAP, Polska Agencja Prasowa (Lenkijos spaudos agentūra), Lenkijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1944 Varšuvoje. Iki 1945 vadinosi Polpress. Keičiasi informacija su 48 užsienio šalių informacijos agentūromis. Per parą išplatina apie 1 mln. žodžių informacijos.

Leidžia 30 biuletenių ir rinkinių įvairiomis temomis. Užsienio valstybių prenumeratoriams kasdien išsiunčia 9000 žodžių informacijos anglų ir kt. kalbomis. Agentūroje dirba 320 žurnalistų ir fotožurnalistų. Turi 28 skyrius šalies teritorijoje ir 22 užsienyje.

PAPILDYTASIS LEIDIMAS, leidimas, kuriame pateikta naujos medžiagos, lyginant su ankstesniu leidimu.

PAPILDOMASIS ANTRAŠTINIS LAPAS, papildomas lapas, kartais dedamas prieš antraštinį lapą ir jį apsaugantis; ant jo gali būti pažymėta originalo, jei kūrinys verstas, antraštė, ankstesnio leidimo duomenys.

PAPILDOMASIS TIRAŽAS, papildomi spausdinio egzemplioriai, išspausdinti nuo matricos, formos arba pagrindinio tiražo rinkinio.

PAPIRUSAS (lot. papyrus<gr. papyros): 1. Rašomoji medžiaga, pagaminta iš daugiametės žolės (viksvuolinių šeimos) Cyperus papyrus, paplitusios daugiausia Afrikoje, stiebų ir vartota sen. Egipte ir Graikijoje.

2. Senovės Egipto, Graikijos ir kt. Viduržemio jūros tautų rankraštis, parašytas ant papiruso. Pagal turinį papirusai skirstomi į literatūrinius ir tarnybinus. Tai antikinių rašytojų, mokslininkų darbai arba įvairūs nutarimai, teismo bylos, pirkimo ir pardavimo aktai, tarnybinis ir asmeninis susirašinėjimas.

PAPROCKIS Pranciškus, Francišekas (1723 06 10 Baltarusijoje – po 1805 07 02 Varšuvoje), jėzuitas, istorikas, spaudos darbuotojas. Studijavo Vilniuje, gavo filosofijos daktaro laipsnį (1757). 1757–65 dėstė Vilniaus un-te ir jo Kilmingųjų kolegijoje, apie 1760–63 buvo un-to spaustuvės prefektas. 1763–65 – un-to kilmingųjų, o 1765–68 – Kauno jėzuitų kolegijos rektorius, 1768–73 – Lietuvos jėzuitų provincijos prokuratorius.

Vilniuje leido „Politinį kalendorių“ lenkų k. (1757–67) ir „Vilniaus kalendorius“ (nuo 1768). 1760–63 kartu su kitais redagavo pirmąjį Lietuvos laikr. „Kurjer Litewski“ (su priedais).

PARADOKSAS (gr. paradoxos – netikėtas), neįprasta, keista mintis; mintis, kuri pirmu žvilgsniu prieštarauja sveikam protui (pvz.: Kiek yra dalykų, kurių nėra, ir nieko nuostabaus); netikėtas reiškiny, neatitinkantis įprastų mokslinių pažiūrų.

„**PARAGAUKITE**“, mėnesinis žurnalas, einantis nuo 1995 Vilniuje. Leidžia leidybinė įmonė „Stefana“. Redaktoriai: D. Našlėnaitė, V. Krulikovskis. Tiražas 40 000 egz.

PARAGRAFAS (gr. *paragraphos* – ženklas šalia teksto), teksto skirsnio rūšis, skyrelis, žymima § ženklu; pats ženklas §.

PARAGVAJUS, Paragvajaus Respublika (Pietų Amerika), nepriklausoma nuo 1811, gyventojų – 4,83 mln. (107 vieta pasaulyje), beraščių – 9,9 proc., sostinė – Asunsjonas, oficialios kalbos – ispanų, guaranių.

Periodinė spauda atsirado vėliau negu kitose Lotynų Amerikos šalyse. Seniausias dienraštis „La Tribuna“ („Tribūna“) įsteigtas 1925. 1935 buvo pradėtas leisti neoficialus vyriausybės dienr. „El Pais“ („Šalis“, ėjo iki 1980). Nuo 1946 buvo leidžiamas dienr. „Patria“ („Tėvynė“), oficialus Nacionalinės respublikinės asociacijos („Kolorado“ partijos) organas, kurį 1993 pakeitė „La Union“ („Sajunga“, tir. 10 000 egz.). 1977 iš viso ėjo apie 10 laikraščių, kurių tiražas siekė 1,2 mln. egz.

1996 buvo leidžiami 5 dienraščiai, jų tiražas 170 000 egz. (35 egz. 1000 gyv.). Be minėto, dar eina dienraščiai „ABC Color“ („ABC spalvotas“, žr.), „Hoy“ („Šiandien“, žr.), „Diario Noticias“ („Dienos naujienos“, nuo 1984, tir. 40 000 egz.), „Ultima Hora“ („Paskutinė valanda“, žr.), taip pat savaitraščiai bei žurnalai „Balance Financiero“ („Finansinis balansas“, nuo 1989, tir. 3000 egz.), „Enano“ („Nykštukas“, nuo 1961, tir. 10 000 egz.), „Comercio“ („Prekyba“, nuo 1970, tir. 8000 egz.), „Semanao la Opinion“ („Savaitės nuomonė“, nuo 1989, tir. 15 000 egz.).

Paragvajaus informacijos agentūra APN (žr.) įsteigta 1990.

Radijas veikia nuo 1926, yra 0,775 mln. radijo imtuvų (160 imt. 1000 gyv.). Radijo laidas transliuoja 60 radijo stočių (dauguma jų yra privačios, komercinės). Televizija veikia nuo 1959, yra 370 000 televizorių (77 tel. 1000 gyv.); laidas transliuoja 4 privačios stotys.

v.u.

PARALELĖ (gr. *parallēlos* – lygiagretus), kas nors sugretinama, palyginama; sugretinimas, palyginimas.

PARALELIZMAS: 1. Būdingų bruožų analogija, panašumas, bendrumas.

2. Dviejų reiškinių, veiksmų panašus santykis ir tarpusavio ryšys.

3. Kūrinio struktūros savybė – panašių teksto dalių vienodas išdėstymas, rodantis kūrinio vaizdų, motyvų ryšius, taip pat vienoda sintaksinė sakinių sandara (sakinių dalių išdėstymas) gretimuose sakiniuose ar tam tikrose didesnėse teksto atkarpose.

4. Išplėstas dviejų ar daugiau reiškinių sugretinimas, išreikštas panašios sandaros sintaksinėmis konstrukcijomis.

Kai kurie paralelizmai yra ir palyginimai, pvz.: Geriau žvirblis rankoj negu briedis girioj.

Paralelizmas, kaip sintaksinė figūra, stiprina emocijų aprašomų dalykų suvokimą. Paralelizmas – oratorių mėgstama kalbos originalumo priemonė.

PARAŠAS, pavardės pasirašymas; autoriaus pavardė po laikraštyje ar žurnale išspausdintu rašiniu; tekstas po nuotrauka.

PARAŠTĖ, paliktas nepirašytas lapo pakraštys. Paprastai rankraščio puslapio kairėje pusėje paliekama 25 mm, dešinėje – 10 mm paraštės.

„PAREIGA“, Argentinos lietuvių laikraštis, ėjęs 1933–38. Leido Lietuvių darbininkų savišalpos-kultūros d-ja, Argentinos lietuvių darbininkų prieškarinė s-ga. Redaktoriai: T. Adamonis, S. Talaitis, A. Tamošiūnas. Spausdintas rotatoriumi.

PARAIŠKIMAS: 1. Oficialus raštiškas arba žodinis asmens ar asmenų grupės kreipimasis koku nors klausimu į organizaciją ar pareigūną. Pareiškime paprastai nurodoma adresatas, pareiškėjo pavardė, vardas, darbo vieta, gyvenamoji vieta.

2. Oficialus viešas valstybinio organo, pareigūno ar visuomeninės organizacijos, partijos pranešimas apie ką nors. Oficialus pareiškimas skelbiamas per radiją, televiziją, spausdinamas periodinėje spaudoje.

PARENTEZĖ (pranc. *parenthese* – įterptinis žodis; skliaustelis), įterpinys, žodis ar žodžių junginys, įterpiamas į sakinių minčiai išplėsti ir gramatiškai nesusijęs su jo elementais, pvz.: Pats dvaro tįjūnas (ar tai juokai?) peršasi! (Vaižgantas). Įterpiniu taip pat gali būti ir sakiny, įterptas tarp dviejų kitų sakinių, pvz.: Tai parodo netoli esantys dideli pušimis apaugę kapai. (Šiandien, deja, labai apleisti.) Kada jie atsirado – kas bepasakys! (I. Simonaitytė).

„PARIS-MATCH“ („Paryžiaus mačas“), Prancūzijos savaitinis iliustruotas žurnalas, einantis nuo 1949 Paryžiuje. Leidžia D. Filipakio (Daniel Filipacchi) laikraščių leidybos grupė. Be daugybės apybraižų, reportažų bei iliustracijų, taip pat spausdina straipsnius politikos ir tarptautinių santykių klausimais. Tiražas 1996 – 690 000 egz.

„LE PARISIEN“ („Paryžietis“), Prancūzijos dienraštis, einantis nuo 1944 Paryžiuje. Iki 1987 vadinosi „La Parisien Liberé“ („Laisvas paryžietis“). Leidžia R. Ersano (Robert Hersant) laikraščių leidybos grupė. Spausdina daug nuotykinų, sensacinio pobūdžio, kriminalinius nusikaltimus atskleidžiančių publikacijų, reklamų bei skelbimų. Vienas populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 431 000 egz.

„PARLIAMENTARY MIRROR“ („Parlamento veidrodė“), Lietuvos Respublikos Seimo mėnesinis iliustruotas žurnalas, einantis nuo 1997 liepos Vilniuje anglų k. Rengia Seimo spaudos tarnyba. Skirtas plauti užsienyje. Tiražas 500 egz.

PARODIJA (gr. *parōdia* <para – prie+ōdē – giesmė), komiškas vaizdavimas, pagrįstas sąmoningu kurio nors kūrinio ar kūrinių grupės mėgdžiojimu. Komizmo įspūdi sukelia neatitikimo tarp stiliaus (panašus į mėgdžiojamąjį pirmavaizdį) ir idėjinių teminių motyvų (priešingų negu pirmavaizdžio); dažnai aukštu iškilmingu stiliumi aprašomi menki, niekingi objektai. Išjuokiamo stiliaus bruožai parodijoje paryškinami, sukarikatūrinami. Artimi žanrai burleska, travesti. Arisotelis parodijos išradėju laikė Hegemoną. Žymių parodijų arba kūrinių su parodijinio vaizdavimo elementais sukūrė F. Rablė, Volteras, Servantesas, M. Fyldingas, M. Saltykovas-Ščedrinas.

Lietuvių literatūroje parodijų, atspindinčių gyvenamojo meto kultūros ir visuomenės aktualijas, XIX a. pab.–XX a. pr. parašė J. Mačys-Kėkštas, A. Jakštas,

V. Kudirka, S. Matulaitis, o XX a. 3-4 dešimtmetyje – T. Tilvytis, K. Binkis, F. Kirša, V. Bičiūnas ir kt.

PARONIMAI (gr. para – prie + onyma – vardas), panašaus skambėjimo, bet skirtingos ar tik iš dalies sutampančios reikšmės žodžiai: abonentas ir abonementas, formacija ir farmacija, kampanija ir kompanija. Kartais tokie žodžiai maišomi ir per klaidą, iš nemokėjimo.

Paronimai remiasi paronomazija, kai vienodai ar panašiai skambantys, bet skirtingos reikšmės žodžiai sugretinami, siekiant stiliaus efekto, sukuriant komizmo, kalambūrizmo ar ironijos įspūdį. pvz.: Šalis, kadaise garsėjusi tokiu puošniu, tokiu skaidriu baroko stiliumi, dabar galėjo didžiuotis savo barakais (B. Sruoga).

PARŠELIS Ernestas Juozas (g. 1940 10 09 Buenos Airėse, Argentinoje), filosofas, pedagogas, lietuvių visuomenės veikėjas. Filosofijos licenciato laipsnį 1962 įgijo Romos Šv. Tomo Akviniečio un-te. Studijas tęsė Buenos Airių katalikų un-te. 1968 apgynė filosofijos daktaro disertaciją, tapo šio un-to profesoriumi. Dalyvauja Argentinos lietuvių spaudoje ir jaunimo veikloje. Nuo 1966 redagavo Eltos biuletenį ispanų k., nuo 1968 – iliustruotą leidinį „Lituania – historia, arte, cultura“.

„PARTIJOS DARBAS“: 1. LKP CK mėnesinis žurnalas, leistas 1931-33 Berlyne. Redaktoriai: Z. Angarietis, V. Kapsukas, J. Garelis, I. Meskupas ir kt. Bendradarbiavo E. Bilevičius, J. Bulavas, M. Chodosaitė, L. Kapočius, V. Niunka, P. Pajarskis, J. Vinickis ir kt. 1933 Vokietijoje į valdžią atėjus A. Hitleriui, leidinys buvo uždarytas. Išėjo 20 numerių (po 8-16 p.).

2. Nelegalus LKP žurnalas, leistas 1936 09–1938 09 Kaune. Ėjo kartą per mėnesį. Pagrindinis komunistinis leidinys, skirtas partinio auklėjimo reikalams. Bendradarbiavo Z. Angarietis, B. Baranauskas, V. Niunka, D. Pundzius ir kt. Redagavo I. Meskupas, A. Sniečkus. Spausdintas rotatoriumi. Išėjo 10 numerių (po 8-14 p.).

PARTIJŲ PERIODIKA, politinių partijų ar sąjungų periodiniai leidiniai. Pirmieji savo nelegalius leidinius pradėjo leisti 1896 įkūrę partiją Lietuvos socialdemokratams. Jie tais pačiais metais išleido pirmąjį partinį laikraštį „Lietuvos darbininkas“ (žr. Socialdemokratinė periodika). Lietuvos demokratų partijos, pradėjusios formuotis 1902, idėjas atspindintis legalus leidinys atsirado tuoj po lietuviškos spaudos draudimo panaikinimo: 1905 gruodžio viduryje Vilniuje ėmė eiti savaitr. „Lietuvos ūkininkas“ (žr.). 1909 pasirodė ir jos laikr. „Lietuvos žinios“ (žr.). Šie abu leidiniai reiškė valstiečiais besiremiančių liaudininkų politinės srovės nuostatas ir vėliau tapo pagrindiniais (atgaivintais) Nepriklausomoje Lietuvoje susikūrusios Lietuvos valstiečių liaudininkų s-gos laikraščiais (žr. Liaudininkų periodika). 1905 įkurta Lietuvių tautinė demokratinė partija 1906-07 Vilniuje Lietuvos mokytojų s-gos vardu leido laikr. „Lietuvis“ (žr.). 1907-15 ten pat ėjo tautinės krypties laikr. (nuo 1913 – dienr.) „Viltis“ (žr.), 1914-15 – žurn. „Vairas“ (žr.). Šių periodinių leidinių skleistos idėjos sudarė vėliau susikūrusios Lietuvių tautininkų s-gos ideologijos pagrindą, kuri pasireiškė jos gausiuose laikraščiuose bei žurnaluose (žr. Tautininkų periodika). Krikščionys demokratai, savo partiją (sajun-

gą) galutinai sukūrę 1905, tų pačių metų pabaigoje Kaune ėmė leisti jų idėjas atspindintį žurnalo tipo savaitr. „Nedėldienio skaitymas“ (žr.). Netrukus pradėjo eiti ir daug kitų krikščionių demokratų organizacijų, katalikiškos pakraipos leidinių (žr. Krikščionių demokratų periodika). Lietuvos bolševikinės pakraipos socialdemokratų pirmaisiais leidiniais laikomi 1908 pradėję eiti nelegalūs laikraščiai „Glos Robotniczy“ („Darbininkų balsas“) bei „Darbininkų balsas“ ir Rygoje leistas laikr. „Vilnis“. 1918 spalio mėn. susikūrusios Lietuvos komunistų partijos pagrindiniais spaudos organais tapo buvę bolševikiniai leidiniai „Tiesa“ ir „Komunistas“ (žr. Komunistinė periodika).

Po Antrojo pasaulinio karo daugiau kaip 4 dešimtmečius Lietuvoje legaliai ėjo tik Lietuvos komunistų partijos periodiniai leidiniai. Tačiau po to, kai 1989 Lietuvos respublikos AT pakeitė Lietuvos konstitucijos straipsnį, skelbusį komunistų partijos vienvaldybę, ir įteisino daugiapartinę sistemą, pradėjo eiti atsikuriančių ir naujų politinių partijų, s-gų, visuomeninių judėjimų laikraščiai, biuleteniai, savaitraščiai. Lietuvos demokratų partija pradėjo leisti laikr. „Vasario 16“ (žr.), Lietuvos socialdemokratų partija – „Lietuvos žinios“ (žr.), Lietuvių tautininkų s-ga – „Viltis“ (žr.), Lietuvos krikščionių demokratų s-ga – „Nepriklausoma Lietuva“ (žr.), Lietuvos krikščionių demokratų partija – „Apžvalga“ (žr.), Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių s-ga – laikr. „Tremtinys“ (žr.), Nepriklausomybės partija – „Kovo 11“ (žr.), Lietuvos lenkų s-ga – „Nasza gazeta“ („Mūsų laikraštis“, žr.), Lietuvos politinių kalinių partija – „Lietuvos kelias“ (žr.), Lietuvos laisvės kovotojų s-ga – „Varpas“ (žr.), Lietuvos ūkio partija – „Šalies ūkis“ (žr.). v.u.

„PARTIZANAS“, Lietuvos partizanų laikraštis, ėjęs 1949-51 Pietų Lietuvoje. Lietuvos laisvės kovotojų s-gos vardu leido Kęstučio apygardos partizanai.

PARTIZANŲ PERIODIKA, laikraščiai, laikraštėliai ir kiti spaudiniai, kuriuos 1944-57 leido pogrindyje (daugiausia miškuose) Lietuvos partizanai. Žr. Pogrindinė periodika.

„PARTNER“ („Partneris“), informacinis-analitinis savaitinis (iki 1995 – mėnesinis) leidinys Baltijos šalių verslininkams, ėjęs 1992-95 Vilniuje rusų k. Įsteigė ir leido UAB „Prekybos rūmai „Alvo“, nuo 1994 – UAB „Volmeta“. Vyr. redaktoriai: J. Čiurilovas (1992-94), J. Kobrinas (nuo 1994). Tiražas 1992 – 1500 egz., 1995 – 2000 egz.

„PASAGA“, laikraštis, ėjęs nuo 1991 balandžio 9 iki 1995 Utenoje. Leido LDDP Utenos rajono organizacija. Redagavo kolegija. Tiražas 1991 – 2000 egz., 1995 – 1000 egz.

PASAKYMAS, turintis prasmę bet koks kalba išreikštas pranešimas, kurį pašnekovas suvokia kaip baigtinį ir pakankamą. Pasakymas gali būti sakiny, tam tikra jo atkarpa ar sakinį atstojantis atskiras žodis (pvz., pavardės ar vardo pasakymas prisistatant ar susipažįstant).

PASAKOJIMAS, kūrinys, vaizduojantis netolimos praeities atsitikimus ir įvykius. Artimas atsiminimams, kai kurioms pasakoms. Nuo atsiminimų pasakojimas ski-

riasi tuo, kad jame vaizduojami tipiškai laikotarpio įvykiai, neeiliniai jų dalyviai. Nuo pasakų skiriasi įvykio tikrumo pabrėžimu, atsitikimo vietos, laiko, dalyvių vardų, tolesnio likimo nurodymu, tradicinių pasakų vaizdų, įvaizdžių, posakių nebuvimu.

Pasakojimui būdinga smulkmenų gausumas, pasakotojo požiūrio pabrėžimas. Pasakojimas paprastai neturi nusistovėjusio siužeto, kompozicijos, poetinės formos, plačiai nepaplinta ir neilgai gyvuoja. Turi nemažą pažintinę vertę kaip etnografijos ir istorijos šaltinis.

Žurnalistikoje pasakojimas – tai pirmiausia informacijos pateikimo metodas ir stiliaus bruožas.

„**PASAULĖŽIŪRA**“, „gyvenimui aiškinti dvisavaitinis laikraštis“, leistas 1934-35 Kaune. Šį laisvamaniškos orientacijos laikraštį, vėliau tapusį žurnalu, leido N. Indrašius, L. Indrašienė, N. Petronis (nuo 1935). Nagrinėjo filosofijos, etikos, psichologijos, religijos ir kt. klausimus. Bendradarbiavo K. Čeplinskas, J. Grinius, J. Gobis, A. Puodžiukynas, M. Stonys, F. Šulcas, P. Slavėnas, J. Vaišnoras, Vydūnas ir kt. Redagavo J. Benesevičius, N. Indrašius, L. Indrašienė, V. Kuraitis. Spausdino „Raidės“ spaustuvė Kaune. 1934 Nr.12-17 vadinosi „Pasaulėžiūra ir gyvenimas“. Išėjo 24 numeriai.

G.B.

„**PASAULĖŽIŪRA IR GYVENIMAS**“, žr. „Pasaulėžiūra“.

PASAULINĖ INTELEKTUALINĖS NUOSAVYBĖS ORGANIZACIJA, The World Intellectual Property Organisation (WIPO), L'Organisation Mondiale de la Propriete Intellectuelle (OMPI), tarptautinė organizacija kūrybinės veiklos rezultatams apsaugoti, veikianti nuo 1970 balandžio 26 Ženevoje (Šveicarija). Įsteigta pagal 1967 liepos 14 Stokholmo konvenciją „Dėl Pasaulinės intelektualinės nuosavybės organizacijos įsteigimo“, sujungus 1883 kovo 20 Paryžiuje (Prancūzija) įkurtą Tarptautinę sąjungą pramonės nuosavybei saugoti (L'Union pour la protection de la propriete industrielle), kuri pradėjo savo veiklą 1884, ir 1886 rugsėjo 9 Berne (Šveicarija) įkurtą Tarptautinę sąjungą literatūros ir meno kūriniams saugoti (L'Union internationale pour la protection des oeuvres litteraires et artistiques). Pastaryjų sąjungų nuolatiniai organai (Tarptautiniai biurai) buvo sujungti į vieną – Tarptautinį intelektualinės nuosavybės biurą (Bureaux Internationaux Reunis pour la Propriete Intellectuelle – BIRPI), dirbantį Berne. Abiem sąjungoms priklausė daugiau kaip po 100 valstybių. Susikūrus Pasaulinei intelektualinės nuosavybės organizacijai ir įsteigus jos nuolatinį organą – Tarptautinį biurą (Ženevoje), pastarajam buvo perduotos ir BIRPI funkcijos. Tačiau kol bent viena valstybė, pasirašiusi Paryžiaus ar Berno konvencijas, nebus pasirašiusi Stokholmo konvencijos, BIRPI ir Tarptautinis biuras faktiškai bus viena įstaiga, o teisiškai – dvi.

Pasaulinės intelektualinės nuosavybės organizacijos nariu gali būti kiekviena valstybė, pasirašiusi Paryžiaus ar Berno konvenciją, taip pat valstybė, esanti Jungtinių Tautų Organizacijos arba jos organo nariu, Atominės energijos tarptautinės agentūros nariu, Tarptautinio teismo statuto šalimi arba Organizacijos asamblėjos pakviesta valstybė. Svarbiausi šios organi-

zacijos tikslai yra kūrybinės veiklos skatinimas ir šios veiklos rezultatų apsaugos gerinimas, bendradarbiaujant su bet kuria tarptautine organizacija, ir vadovavimas sąjungoms, sudarytoms pramonės ir intelektualinei nuosavybei saugoti. Organizacija skatina valstybes sudaryti atitinkamas tarptautines sutartis, teikia teisinę ir techninę paramą, renka ir skleidžia informaciją, tarptautiniu mastu registruoja intelektualinės nuosavybės objektus ir apie tai skelbia savo leidiniuose. Pagal Stokholmo konvenciją intelektualine nuosavybe laikomos teisės, susijusios su literatūros, meno ir mokslo kūrinių, vaidyba, garso įrašais, radijo ir televizijos laidomis, išradimais, moksliniais atradimais, pramonės pavyzdžiais, prekių ir paslaugų ženklais, firmų pavadinimais, komerciniais žymėjimais, apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos, taip pat visos kitos teisės, susijusios su intelektualine veikla gamyboje, moksle, literatūroje ir mene.

Organizacijos Tarptautiniam biurui (sekretoriatui) vadovauja Generalinis direktorius, kurį šešeriems metams skiria Generalinė asamblėja, sudaryta iš organizacijos narių, pasirašiusių Paryžiaus ir Berno konvencijas, atstovų. Generalinė asamblėja ir Konvencija, kurią sudaro visų Organizacijos narių atstovai, renkami kas treji metai. Tarptautiniame biure yra tarnybos tarptautinei ženklų registracijai, tarptautiniam pramonės pavyzdžių deponavimui, tarptautinei prekių kilmės žymėjimų registracijai. Jame dirba per 150 darbuotojų, atvykusių daugiau kaip iš 30 šalių.

Stokholmo konvenciją 1994 buvo pasirašiusios ir ratifikavusios 149 valstybės. Lietuvos Respublika į Pasaulinę intelektualinės nuosavybės organizaciją įstojo 1992, į Tarptautinę sąjungą pramonės nuosavybei saugoti ir Tarptautinę sąjungą literatūros ir meno kūriniams saugoti – 1994.

„**PASAULIO LIETUVIS**“: 1. Iliustruotas žurnalas, leistas 1937-40 Kaune. Leido Pasaulio lietuvių s-ga. Rašė apie įvairiose pasaulio šalyse gyvenančius lietuvius, puoselėjo lietuvių kalbos, kultūros tradicijas, spausdino straipsnius apie Lietuvos praeitį, lietuvių emigraciją, ekonomiką, kultūrą. Bendradarbiavo B. Brazdžionis, A. Jakštas, K. Inčičius, A. Miškinis, V. Nagevičius, P. Ruseckas, K. Pakštas, K. A. Steponaitis, L. Šimutis, V. Vileišis, J. Žukauskas ir kt. Redagavo R. Skipitis. Spausdino V. Atkočiūno bei E. Norkienės spaustuvės Kaune. Išėjo 63 numeriai.

G.B.

2. Pasaulio lietuvių bendruomenės mėnesinis informacinis žurnalas („leidinys Bendruomenės minčiai ir gyvenimui“), einantis nuo 1963 lapkričio JAV. Iš pradžių buvo leidžiamas Klivlende, dabar – Čikagoje. Redaktoriai: S. Barzdukas (1963-75), A. Juodvalkis, R. Sakadolskis ir R. Kasparas (1978-81), B. Nainys (1976-78 ir nuo 1981). 1983 turėjo prenumeratorių 28 valstybėse. Tiražas 1985 – 4000 egz., 1997– 2500 egz. Leidžia vidinį priedą „Švietimo gairės“, kurį redaguoja R. Kučienė.

1991-93 leistas ir Vilniuje. Spausdino L. Ragauskas ir personalinė įmonė Lietuvoje. Tiražas 1993 – 2000 egz.

PASAULIO LIETUVIŲ ARCHYVAS, lietuvių istorinės reikšmės dokumentų kaupimo ir saugojimo įstaiga, veikianti nuo 1946 JAV, Čikagoje. 1946 11 19 Vakary Vokietijoje atsidūrę lietuviai pradėjo rinkti istorinę

medžiagą, susijusią su Lietuva ir lietuviais, ir ją siųsti į Šv. Kazimiero seserų vienuolyną Čikagoje saugoti. Iš pradžių medžiagą (daugiausia tremtinių švietimo įstaigų istorijas) rinko atskiri asmenys, nuo 1948 05 01 – VLIK'o suorganizuota Istorinės medžiagos rinkimo komisija, kurią 1949 pakeitė Lietuvių išlaikymo tarnyba. 1951 02 01 ji ėmė vadintis Lietuvių tremtinių archyvu (direktorius V. Liulevičius), 1951 10 20 – Pasaulio lietuvių archyvu, nes buvo renkama medžiaga iš viso pasaulio lietuvių gyvenamų kraštų. Veiklą finansavo VLIK'as, nuo 1956 – JAV lietuvių bendruomenės Centro valdyba, jos Kultūros fondas, nuo 1978 – Lietuvių fondas. Medžiaga atspindi 22 kraštų lietuvių veiklą.

Pasaulio lietuvių archyvas kaupia archyvinę, bibliografinę ir muziejinę medžiagą. Archyvinį skyrių sudaro įstaigų bei organizacijų protokolai, bylos, dokumentai ir kt. Bibliografinis (bibliotekinis) skyrius registruoja lietuviškus periodinius leidinius ir knygas. Muziejinis skyrius turi antspaudų, organizacijų ženklų, vėliavų ir kt. 1965 archyvinis skyrius turėjo 294 197 dokumentus, bibliotekinis – 11 580 knygų bei brošiūrų ir 85 919 žurnalų bei laikraščių, muziejinis – 9432 dalykus, iš viso 401 128 vienetus. 1985 buvo per 11 000 pavadinimų periodinių leidinių. Direktoriai: V. Liulevičius (1951-89), Č. Grincevičius (nuo 1989), kuriam padėjo L. Kerulis.

PASAULIO LIETUVIŲ BENDRUOMENĖ, PLB,

užsienio lietuvių organizacija, jungianti už Lietuvos ribų atsidūrusius lietuvius. 1946 03 03-04 Hanau stovykloje (Vakarų Vokietija) įvykusiame lietuvių tremtinių atstovų suvažiavime buvo priimta Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo komiteto (VLIK'o) parengta lietuvių bendruomenės konstitucija, kurioje buvo nubrėžti pagrindiniai Bendruomenės uždaviniai lietuvių išlaikyti ir stiprinti. Programiniu Bendruomenės dokumentu tapo VLIK'o 1949 06 14 paskelbta „Lietuvių Charta“, o teisiniu pagrindu Bendruomenei kurtis ir tvarkytis visuose laisvojo pasaulio kraštuose – tą pačią dieną paskelbti „Laikinieji PLB santvarkos nuostatai“. 1958 08 28 - 31 Niujorke posėdžiavęs PLB Seimas, kuriame dalyvavo 14 kraštų 50 rinktųjų atstovų ir 30 įgaliotų antrininkų, galutinai įkūrė Pasaulio lietuvių bendruomenę ir išrinko valdybą. Jos pirmininku tapo J. Matulionis. Valdybos pirmininkais buvo J. Sungaila (1961-63), J. Bačiūnas-Bachunas (1963-69), S. Barzdukas (1969-73), B. Nainys (1973-78, 1985-97), V. Kamantas (1978-85, nuo 1997).

Vyriausiasis PLB organas yra PLB Seimas, kurį sudaro atskirų kraštų lietuvių bendruomenių rinktieji atstovai ir PLB valdybos nariai (per 100 narių). Seimo išrinkta PLB valdyba atstovauja bendruomenei, derina, skatina ir plečia atskirų kraštų lietuvių bendruomenių veiklą, vykdo Seimų nutarimus, rūpinasi pasaulio lietuvių švietimo, tautine, kultūrine, socialine, šalpos, ekonomine ir politine veikla, bendradarbiauja su kitomis lietuvių organizacijomis. PLB valdyba sudaro Kultūros tarybą, kuri planuoja lietuvių kultūros bei kultūrinės veiklos perspektyvas, rūpinasi lietuvių išeivijos švietimo, mokslo ir meno kėlimu, lietuvių mokslininkų bei menininkų rėmimu. Taip pat buvo sudaryta Švietimo taryba. Ji rūpinasi lituanistinio švietimo tobulinimu ir modernizavimu, palaiko ryšius su kitų kraštų mokyklomis, ruošia mokymo priemones.

1985 PLB atskirų kraštų lietuvių bendruomenės

veikė Argentinoje, Australijoje, Austrijoje, Belgijoje, Brazilijoje, D. Britanijoje, Danijoje, Italijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose, Kanadoje, Kolumbijoje, N. Zelandijoje, Prancūzijoje, Švedijoje, Šveicarijoje, Urugvajuje, Venesueloje, Vokietijoje.

„PASAULIO LIETUVIŲ JAUNIMAS“, Lietuvių jaunimo informacinis žurnalas, pradėtas leisti 1973 Čikagoje. Įsteigė Pasaulio lietuvių jaunimo s-gos Ryšių centras. Ėjo 6 kartus per metus. Vyr. redaktorė J. Jasaitytė. Tiražas 4000 egz.

„PASAULIS“, visuomenės ir politikos žurnalas, ėjęs 1970-92 Vilniuje. Iki 1990 Nr.19 vadinosi „Laikas ir įvykiai“. 1970-74 buvo LKP CK Propagandos ir agitacijos skyriaus leidinys, 1975-1990 – LKP CK žurnalas. Iki 1992 buvo leidžiamas dukart per mėnesį lietuvių ir rusų k. Rašė įvairiais politikos ir visuomenės gyvenimo klausimais. Vyr. redaktoriai: A. Vasiliauskas (1970-74, žr.), V. Miniotas (1975-88, žr.), R. Miliuskas (1988-92, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai J. Bėrus, V. Butkus (žr.), L. Grabauskas (žr.), V. Liauška, A. Marcinkevičius (žr.), M. Mirskis (žr.), A. Urbonas (žr.).

Tiražas 1970 – 17 600 egz. lietuvių k. ir 2500 egz. rusų k., 1975 – 33 000 egz. lietuvių k. ir 3000 egz. rusų k., 1986 – 52 100 egz. lietuvių k. ir 9500 egz. rusų k., 1992 – 6000 egz.

1994 vietoj jo pradėjo eiti Lietuvos ir Čekijos d-jos žurnalas „Čekija-Lietuva“ (vyr. redaktoriai R. Miliuskas, A. Grybauskas, tir. 400 egz.).

„PASIMATYMAS“, pramoginio pobūdžio laikraštis, ėjęs nuo 1990 rugsėjo 16 iki 1996 Panevėžyje. Įsteigė A. Ulys, leido firma „Culmen“, nuo 1995 – UAB „Privatus seklys“. Rašė apie vaikinių ir merginų santykius, seksualinį auklėjimą, teikė informaciją norintiems susipažinti, draugauti, sukurti šeimą. Ėjo 3 kartus per mėnesį (iki 1994 – 1-2 kartus), nuo 1996 – savaitraštis. Vyr. redaktorius A. Ulys. Tiražas 1990 – 30 000 egz., 1995 – 12 600 egz.

Nuo 1991 leido neperiodinius priedus „Meilės krautuvė“ (tir. 40 000 egz.), „Sekso anekdotai“ (tir. 50 000 egz.), „Meilės turgus“ (tir. 30 000 egz.).

PASIRAŠYMAS SPAUDAI, leidyklos aktas, kai atsaikingi leidyklos darbuotojai leidžia pradėti spausdinti tiražą.

„PASIUNTINYS“: 1. Evangelikų reformatų mėnesinis žurnalas, ėjęs 1911 01–1913 05 Linkuvoje, Vilniuje, Semberge (Latvija). Leido ir redagavo J. Šepetys. Spausdino evangelikų reformatų pamokslus, fragmentus iš Šv. Rašto, straipsnius apie Lietuvos reformacijos žymiausius atstovus ir kt. Bendradarbiavo M. Yčas, P. Jakubėnas, V. Meškovskis, J. Staugaitis, A. Šernas ir kt. Spausdino M. Kuktos spaustuvė Vilniuje. Išėjo 29 numeriai. G.B.

2. JAV lietuvių mėnesinis žurnalas, leistas 1937-38 Garyje (Indianos valstija). Buvo skirtas daugiausia statistikai. Redaktorius-leidėjas kun. S. J. Draugelis.

„PASIUNTINYSTĖS BALSAS“, JAV lietuvių evangelikų liuteronų mėnesinis laikraštis, leistas 1917 Brukline.

- „**PASIUNTINYSTĖS KNYGELĖS**“, „pranešančios žinią apie Viešpaties darbą“, evangelikų liuteronų leidinys, leistas 1907-22 Tilžėje gotišku šriftu vietoj „Pasiuntinystės laiškelių“. Ėjo kartą per metus. Tai tęstinis religinių straipsnių, giesmių, pasakojimų apie pasiuntinystės veiklą įvairiose pasaulio šalyse leidinys. Redagavo E. Jagomastas, J. Pilibaitis. Spausdino spaustuvė „Lituania“ Tilžėje, Zyberto spaustuvė Klaipėdoje. Išėjo 16 knygelių.
- „**PASIUNTINYSTĖS LAIŠKAS**“, babtistų laikraštėlis, leistas 1903-10-1910-03 Tilžėje. Leido Žemaitkiemio liutuvų babtistų d-ja. Ėjo kartą per mėnesį, nuo 1907 – triskart per metus. Redagavo D. Kalvaitis, D. Skėrys. Spausdino M. Jankus Bitėnuose. Išėjo 40 numerių.
- „**PASIUNTINYSTĖS LAIŠKELIS ARBA BITELĖ ANT PASIUNTINYSTĖS LAUKO**“, evangelikų liuteronų leidinys, ėjęs 1875 Tilžėje, 1876-1902 Klaipėdoje, 1903-06 Priekulėje gotišku šriftu. Ėjo nereguliariai kartą-dukart per mėnesį, kartą-dukart per metus. Spausdino religinius straipsnius, giesmes, aukojusiųjų misijų veiklai sąrašus. Redagavo J. F. Kelkis (1875-77), M. Kybelka (1877-1906). Spausdino Holco ir Šerniaus spaustuvė Klaipėdoje.
Nuo 1907 spalio vietoj jo pradėta leisti „Pasiuntinystės knygeles“ (žr.).
- „**PASIUNTINYSTĖS PASLAS**“, JAV liutuvų evangelikų liuteronų mėnesinis laikraštis, leistas 1917-20 Bruklina. Redaktorius-leidėjas G. Macaitis.
- „**PASIUNTINYSTĖS PRIETELIS**“, evangelikų liuteronų laikraštis, ėjęs 1904-08 Tilžėje. Leido Vangemano misionierių d-ja kartą per ketvirtį. Redagavo kun. B. K. Redmeris. Tiražas 5000 egz.
- PASKELBIMAS: 1.** Viešas pareiškimas, kad visi žinotų.
2. Rašinio išspausdinimas periodiniame leidinyje, informacijos, žinių paskleidimas per radiją ar televiziją.
- PASKELBTAS KŪRINYS**, kūrinys, išleistas, viešai atliktas, viešai parodytas, perduotas per radiją, televiziją ar kuriuo kitu būdu pateiktas neapibrėžtam asmenų skaičiui.
- PASKOČINAS Jurgis** (g. 1949 12 07 Šiauliuose), žurnalistas. 1976 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1975-80 buvo laikr. „Sportas“ korespondentas, skyriaus vedėjas, 1980-89 – dienr. „Tiesa“ korespondentas, pramonės skyriaus vedėjas. 1990-95 – ekonomikos laikr. „Litas“ vyr. redaktorius. Nuo 1996 – laikr. „Šalies ūkis“ vyr. redaktorius.
- „**PASKUTINIS SUOLAS**“, Palangos miesto moksleivių ir jaunimo mėnesinis laikraštis, einantis nuo 1994 gruodžio Palangoje. Įsteigė Palangos kultūros ir švietimo skyrius, leidžia moksleivių klubas. Rašo apie mokyklų organizuojamus renginius, liutuvų liaudies papročius ir tradicijas, moksleivių gyvenimą, visuomeninę veiklą, mokinių ir mokytojų bei tėvų santykius, spausdina moksleivių ir mokytojų kūrybą. Redaktorės: V. Krišukėnaitė, A. Paulikaitytė. Tiražas 500 egz.
- PASKVILIS** (pagal vienos Romos statulos pavadinimą (it. Pasquillo, Pasquino), ant kurios buvo pamfletai, satyros), nedidelis, plūstamojo pobūdžio rašinys, kuriame piktai išjuokiamas, niekinamas, šmeižiamas kuris nors visuomenės veikėjas ar jų grupė. Būdinga piktas tonas, karikatūrinės priemonės.
Paskviliais diskredituojami politiniai priešininkai. Paskvilis artimas pamfletui (žr.), tik piktesnis, labiau įžeidžiantis.
- „**PASLAS**“, JAV liutuvų evangelikų liuteronų mėnesinis žurnalas, leistas 1922-34 Čikagoje. Rašė ne tik religiniais, bet ir kultūros, tautiniais klausimais. Redagavo kun. J. Razokas. Buvo leidžiamas 8 p. apimties.
- PASPORTAS** (pranc. passe - partout), dailės kūrinio (piešinio, raižinio, akvarelės) aprėminimas (kūrinys priklijuojamas prie storesnio popieriaus ar kartono arba iš popieriaus, kartono išpjaustomi rėmai pagal kūrinio formatą).
- „**PASTOGĖ**“, Lietuvos pagrindžio laikraštis, leistas nuo 1975. Spausdino nemažai pagrindžio autorių literatūrinės kūrybos. Kai kurie numeriai buvo perspausdinami JAV.
- PASTRAIPA**, teksto dalis, prasidedanti nauja eilute ir besitęsianti iki kitos naujos eilutės. Tai sintaksinis teksto vienetas, didesnis negu sakiny. Ją gali sudaryti tarpusavyje susijusių sakinių grupė, bet gali būti ir vienas sakiny.
- „**PASVALIETIS**“, informacijos-reklamos leidinys Pasvaliui ir Šiaurės Lietuvai, einantis nuo 1990 spalio 30 Pasvalyje. Iki 1993 – Lietuvos atgimimo demokratines jėgas remiąs laikraštis. Rašo politikos, ekonomikos, kultūros bei buities klausimais, spausdina skelbimus ir reklamas. Įsteigė ir leido personalinė R. Būtėnienės įmonė, nuo 1993 – J. Tučienė. Redaktoriai: V. Rimša (1990-92), E. Grybė (1992-93), J. Tučienė (nuo 1993). Tiražas 1990 – 2000 egz., 1997 – 6000 egz.
- „**PASVALIO SAJŪDIS**“, Lietuvos sąjūdžio Pasvalio laikraštis, ėjęs nuo 1989 liepos 15 iki 1992. Iki 1990 Nr.12 ėjo kaip Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio Pasvalio rajono tarybos leidinys. Redaktoriai: R. Būtėnienė (1989), Z. Magelinskienė (1990), S. Rimkus (1991-92). Išėjo 24 numeriai. Tiražas 1989 – 3000 egz., 1992 – 3300 egz.
- PASVALIO SPAUSTUVĖ**, veikusi 1949-83. Įsteigta 1948 kartu su Pasvalio apskrities laikr. „Stalino vėliava“ redakcija. 1949 sausio 8 išėjo pirmasis laikraščio numeris. 1951-53 Pasvalio spaustuvėje spausdinti ir MTS laikraščiai: Pumpėnų – „Tarybinis traktorininkas“, Pasvalio – „Laukų stachanovietis“. 1951 spaustuvė ir redakcija gavo naujas patalpas.
1960 Pasvalio spaustuvė tapo Biržų spaustuvės dalimi. 1961 gautas linotipas, kiek vėliau – 2 plokščios spausdinimo mašinos. 1961 vietoj „Stalino vėliavos“ ėmė eiti raj. laikr. „Pasvaliečių darbas“, nuo 1962 leidžiamas pavadinimu „Darbas“.
Nuo 1963 Pasvalio „Darbas“ spausdinamas Biržuose. 1976 Pasvalio spaustuvė kartu su Biržų poligrafijos įmone prijungta prie Panevėžio spaustuvės.

Nuo 1982 „Darbas“ buvo spausdinamas ofsetu Panevėžyje, o renkamas Pasvalyje. 1983 „Darbą“ imta rinkti ir spausdinti Panevėžio spaustuvėje „Varsa“. 1983 Panevėžio spaustuvės Pasvalio skyrius uždarytas.

PAŠKEVIČIŪTĖ Jolanta (g. 1951 12 23 Vilniuje), žurnalistė. 1969 baigė Kauno S. Nėries vid. m-lą, 1974 – Vilniaus un-te žurnalistiką. 1974 pradėjo dirbti Lietuvos televizijos ir radijo k-te: buvo korespondentų tinklo skyriaus redaktorė, 1976-92 – Lietuvos radijo Informacijos vyr. redakcijos jaunesn. redaktorė, redaktorė, vyresn. redaktorė. Nuo 1993 – Lietuvos televizijos Naujienų direkcijos užsienio ryšių skyriaus vedėja. Rengia užsienio gyvenimo apžvalgas ir komentarus.

„**PAŠTAS IR FILATELIJA LIETUVOJE**“, dvimėnesis leidinys filatelistas, einantis nuo 1993 Vilniuje. Leidžia valst. įmonės „Lietuvos paštas“ leidybos centras „Pašto ženklas“. Redaktoriai: V. Doniela, Z. Steponavičius. Tiražas 1993 – 5000 egz., 1997 – 1100 egz.

„**PAŠTININKŲ BALSAS**“, profesinis paštininkų laikraštis, ėjęs 1920-21 Kaune. Leido grupė darbuotojų dukart per mėnesį, 1921 nereguliariai. Redagavo K. Užpuolevičius. Spausdino Brolių Gurvičių bei „Varpo“ spaustuvės Kaune, S. Kadušino spaustuvė Raseiniuose. Išėjo 10 numerių.

„**PAŠTININKŲ ŽODIS**“, mėnesinis laikraštis, ėjęs 1926-33 Kaune. Leido pašto tarnautojų taupymo-skolinio komisija leidiniui leisti. Svarstė valstybės tarnautojų drausmės, teisės klausimus, darbuotojų apsaugos, kvalifikacijos, profesinio ruošimo, naujos technologijos taikymo problemas, rašė apie kitų šalių pašto, telegrafo, telefonų veikiančias sistemas. Bendradarbiavo J. Dučinskas, K. Janutis, St. Kaupas, B. Mačiulaitis, A. Žitkevičius ir kt. Redagavo J. Gečauskas, I. Jasilionis, J. Smelstorius. Spausdino K. Narkevičiaus ir V. Atkočiūno, „Meno“, A. Bako bei „Vilniaus“ spaustuvės Kaune. Išėjo 90 numerių. G.B.

„**PAŠTO PASAULIS**“, mėnesinis pašto, telegrafo ir telefono tarnautojų žurnalas, ėjęs 1934-40 Kaune. Leido Pašto tarnautojų kasos komisija vietoj „Paštinių žodžio“. Nagrinėjo specifinius šios sferos darbuotojų klausimus, informavo apie naujus mokslo, technikos pasiekimus. Bendradarbiavo J. Bereiša, D. Grigas, B. Karoliūnas, J. Mikulskis, M. Ramutis, A. Stankevičius, A. Vitkauskas ir kt. Redagavo I. Jasilionis, K. Plačenis, J. B. Smelstorius. Spausdino A. Bako spaustuvė Kaune. Išėjo 80 numerių. Leido priedą „Pašto valdybos žinynas“. G.B.

PAŠTO PERIODIKA, periodiniai leidiniai pašto ir jo tarnautojų darbo klausimais. Pirmieji tokios tematikos lietuviškieji leidiniai pasirodė Nepriklausomoje Lietuvoje. 1920 Kaune pradėjo eiti dvisavaitis profesinis paštininkų laikr. „Paštinių balsas“ (žr.). 1926 pradėtas leisti mėnesinis pašto tarnautojų leidinys „Paštinių žodis“, kurį 1934 pakeitė „Pašto pasaulis“ (žr.), ėjęs iki 1940. 1940-41 naujai įsteigta Pašto tarnautojų taupomoji-skolinama kasa Kaune leido mėnesinį žurn. „Ryšinių gyvenimas“ (žr.).

Tarpukario Lietuvoje pradėjo eiti ir pašto ženklų rinkėjams (filatelistas) skirtų periodinių leidinių.

1924 Lietuvos filatelistų d-ja Kaune leido laikr. „Lietuvos filatelistas“ (žr.), 1933 Telšiuose ėjo laikr. „Mūsų filatelistas“ (žr.), o Kaune – „Nauja filatelija“ bei „Naujas Lietuvos filatelistas“. 1940 Kaune buvo leidžiami laikraščiai „Mercurius“ ir „Lietuvos filatelistų evangelikų žinios“.

1989 atkurta Lietuvos filatelistų s-ga įsteigė žurn. „Filatelija Lietuvoje“ (žr.), kurį 1993 pakeitė žurn. „Paštas ir filatelija Lietuvoje“ (žr.).

PATAISA, teksto pakeitimas redaguojant; pataisomasis pakeitimas, papildymas.

PATARIMAI, rašiniai ar radijo bei televizijos laidos, kuriose mokoma, pasakoma, kaip elgtis, ką daryti konkrečiais atvejais tam tikromis sąlygomis. Gali būti įsteigti specialūs patarimų skyreliai, valandėlės.

PATIKRA, perspausdinto originalo patikrinimas, ieškant rašybos klaidų ir kitokių netikslumų; paskutinė leidinio korektūra arba jos dalis.

PATOSAS (gr. pathos – jausmas, aistra): 1. Jausminis pokylis, entuziazmas, pakilus dvasinis susijaudinimas, aistra, susijusi su žmogui labai reikšminga veikla ir jos tikslais. Svarbus meno kūryboje. Jis papildo vaizdavimo ir išraiškos būdą, stilių, tapdamas tragiškumo, didingumo, dramatiškumo komponentu.

2. Neigiama prasme – perdėtas jausmingumas, iškilmingumas.

„**PATRIOTAS**“, laikraštis, einantis nuo 1992 spalio 5 Kaune. Steigėjas, leidėjas ir vyr. redaktorius J. Jusaitis, redaktorius V. Baršys. Tiražas 1993 – 1000-2000 egz., 1996 – 1000 egz.

PAUKŠTELYTĖ Valentina (g. 1938 08 29 Kėdainiuose), žurnalistė. 1960 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1960-69 dirbo Lietuvos radijuje, nuo 1970 – Lietuvos televizijos literatūros ir meno redakcijoje. Rengė laidas apie dailę, 1977-82 – savaitinį kultūros žurnalą „Versmės“, 1987-89 – laidų ciklą „Kultūros metraščiai“. Parengė scenarijus videofilmams pagal Vaižganto, J. Paukštelio kūrinius, sukūrė keletą scenarijų dokumentiniams televizijos filmams. Nuo 1989 – Lietuvos televizijos Kultūros redakcijos vyr. redaktorė, Lietuvos televizijos programų direkcijos vyr. redaktorė. 1968 už radijo laidas „Svečiuose pas Jūrą“ apdovanota V. Mickevičiaus-Kapsuko premija.

PAUKŠTYS Jonas (g. 1899 03 20 Kauno aps. Zapyškio vls. Kyrynės k.), kunigas jėzuitas, spaudos darbuotojas. Mokėsi Kauno ir Seinų gimnazijose, Seinų kunigų seminarijoje. 1922 įstojo į jėzuitų ordiną. Filosofijos ir teologijos studijas tęsė Olandijoje ir Prancūzijoje. Buvo Kauno jėzuitų gimnazijos mokytojas ir direktorius. 1930 dalyvavo tarptautiniame katalikų spaudos kongrese Briuselyje. 1931-35 redagavo žurn. „Misijos“, vėliau – žurn. „Kregždutė“, bendradarbiavo leidiniuose „Rytas“, „Tiesos kelias“. Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys.

PAUKŠTYS Juozas (1861 03 17 Naujininkuose, Vilkaiviškio aps. – 1906 01 18 Edvardsvilyje), JAV lietuvių

spaudos darbuotojas, laikraščių ir knygų leidėjas. 1878 atvyko į JAV. 1886 (kartu su A. Pajaju) Plimute įsteigė savaitr. „Vienybė lietuvininkų“ ir spaustuvę. 1886-97 šiame laikraštyje bendradarbiavo. Išleido apie 40 knygų. Kai kuriuos leidinius („Sposabas greito išsimokymo anglišką kalbą“, 1886, „Dainos lietuviškos, iš visur surinktos“, 1887, 1893, ir kt.) parengė bei išvertė.

PAUKŠTYS (tikr. Čibiras) Vincas (1880 11 06 Švenčionių aps. Daugėliško vls. – 1956 03 02 Majamyje), JAV lietuvių visuomenės veikėjas, spaudos darbuotojas. Dalyvavo 1905 revoliucijoje, kalėjo Švenčionyse, Vilniuje, Liepojoje. 1906 įstojo į RSDDP. Paleistas už užstatą iš kalėjimo, pabėgo į Didžiąją Britaniją, dirbo „Rankpelnio“ redakcijoje. Nuo 1911 gyveno JAV, dirbo „Keleivio“ ir „Laisvės“ redakcijose. 1917-24 buvo laikr. „Laisvė“ vyr. redaktorius. Dirbo Amerikos darbininkų literatūros d-jos išdininku. Be žurnalistinio darbo, aktyviai reikišėsi teatro mėgėjų vaidinimuose.

Parašė knygas „Meilės laipsniai jų išsivystyme“, „Laiškai pasmerktųjų mirti ir Šlisselburgo bastilija“ (1914), „Apie Rusijos politines partijas“, „Ateities žiedo“ jaunuoliams skaitymai“ (1924), išvertė grožinės literatūros kūrinių.

PAULASKAS Rolandas (g. 1954 08 06 Kretingoje), politikas, žurnalistas. 1964-72 mokėsi Kauno 5-ojoje vid. m-loje, 1972-74 studijavo Kauno politechnikos institute, 1988-90 – Vilniaus un-to Kauno vakariniame fak., 1990-96 – Vilniaus un-to Teisės fak.

1972-88 buvo įvairių muzikinių kolektyvų vadovas. 1989-91 – laikr. „Kauno aidas“ redaktorius, 1990-92 – Lietuvos Respublikos AT deputatas, 1993-96 – Lietuvos televizijos Visuomeninių programų direktorius. Rengė pirmąsias Sąjūdžio televizijos laidas iš Kauno (1989-90), Lietuvos televizijos laidas „Kas geresnio, premjere?“ (1993-96), „Geltona, žalia, raudona“ (1994). Sukūrė televizijos filmus laidų ciklui „Kelionė į Ramuvą“ (1993).

PAULASKAS Vaclovas (g. 1942 11 23 Kelmės vls. Žilaičių k.), žurnalistas. 1961 baigė Raseinių rajono Lyduvėnų vid. m-lą, 1976 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1961-62 mokytojavo.

1966-81 dirbo Kelmės rajono laikr. „Komunistinis žodis“ redakcijoje: buvo lit. darbuotojas, žemės ūkio skyriaus vedėjas, ats. sekretorius, redaktoriaus pavaduotojas. 1990-93 – žurn. „Politika“ redaktorius, nuo 1994 – žurn. „Gairės“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas. Rašo kultūros, žemės ūkio ir kt. temomis. 1991 sudarė ir išleido pirmąjį Lietuvos žinyną „Kas yra kas Lietuvoje“, 1992 ir 1993 – papildytus jo leidimus. 1994 išleido sutrumpintą šio žinyno variantą anglų k.

PAULIUKIČIUS Bonaventūras (slap. Džiugas; 1896 10 16 Būdežeriuose, Vilkaviškio aps. – 1938 11 29 Minske), rašytojas, žurnalistas, komunistinės veiklos dalyvis. 1924 baigė Marijampolės mokytojų seminariją, iki 1926 studijavo Lietuvos un-to Matematikos-gamtos fak. 1925 paskirtas žurn. „Skardas“ redaktoriumi, buvo kalinamas. 1926-29 studijavo Rygos un-te, dirbo mokykloje. 1929-31 gyveno Karaliaučiuje, gabenos į Lietuvą LKP spaudą, dirbo „Balso“ redakcijoje. Nuo 1931 gyveno TSRS. Dirbo Minske, laikr. „Raudonasis

artojas“ redakcijoje. „Skarde“, „Priekale“ išspausdino apysakų, literatūros kritikos, publicistikos straipsnių. 1934-36 Baltarusijos Mokslų akademijoje rengė disertaciją apie J. Biliūną, išvertė L. Laiceno, A. Puškino, M. Gorkio kūrinių. 1938 Minske buvo suimtas ir sušaudytas. 1960 išleista rinktinė „Berno vargai“.

PAULIUKONIS Antanas (1909 02 28 Jurgežerių k., Kalvarijos vls., Marijampolės aps. – 1960 09 19 Los Andžele, JAV), spaudos darbuotojas. 1927 baigė Marijampolės gimnaziją, 1932 – Vytauto Didžiojo un-to Teologijos-filosofijos fak. lituanistiką, 1940 – Vilniaus un-to Teisų mokslų fak. Nuo 1927 iki 1940 dirbo „Ryto“, „XX amžius“ redakcijose, 1939-40 – „Žinių“ knygų leidimo b-vėje, vokiečių okupacijos metais – Kauno 8-ojoje gimnazijoje mokytoju. 1944 pasitraukė į Vokietiją, buvo vienas iš pirmųjų žurn. „Aidai“ redakcijos narių, 1951-57 – Eltos (VLIKo informacijos tarnybos) redaktorius. 1957 išvyko į JAV, nuo 1959 dirbo „Lietuvių dienų“ leidykloje. Dalyvavo lietuvių organizacijų veikloje. Išvertė grožinės literatūros kūrinių.

PAURAITĖ-PUPLAUSKIENĖ Roma (g. 1936 05 10 Pakruojyje), žurnalistė, kino dramaturgė. 1959 baigė Vilniaus un-te žurnalistiką. 1958 pradėjo dirbti laikr. „Komjaunimo tiesa“ redakcijoje: buvo propagandos skyriaus darbuotoja, studentų skyriaus vedėja, literatūros ir meno skyriaus vedėja. 1962 įstojo į Maskvos kinematografijos in-to neakivaizdinį skyrių. 1967 baigusi scenarijų specialybę, 1968-76 dirbo Lietuvos televizijos „Telefilmo“ scenarijinėje redkolegijoje. Spaudoje recenzavo filmus ir spektaklius, redagavo dokumentinius filmus, rašė dokumentinių filmų scenarijus. 1977 pradėjo dirbti Lietuvos kino studijoje meninių filmų redaktore. 1988 paskirta animacinių filmų studijos meno vadove. 1991 grįžo į Lietuvos televizijos „Teledokumentiką“. Nuo 1995 bendradarbiauja privačioje videostudijoje „Sintezė“.

PAUZĖ (lot. pausa < gr. pausis – sustojimas, nutraukimas), kalbos srauto pertrauka dėl fiziologinių (įkvėpimas), psichologinių ar kalbos aiškumo, ritmo ir kitų priežasčių. Pauzės padeda atskirti žodžius ar žodžių junginius, sakinius ir dėl to kalboje yra reikšmingos. Rašte pauzės rodo skyrybos ženklai (skirtukai).

PAVADINIMAS, žr. Antraštė, Antgalvis.

„PAVASARININKŲ VADAS“, žr. „Jaunimo vadas“.

„PAVASARIS“, iliustruotas lietuvių katalikų jaunimo s-gos „Pavasaris“ žurnalas, leistas 1912-14, 1920-40 Kaune, 1918 Vilniuje. Ėjo dukart per mėnesį, 1918, 1920, 1922 – mėnesinis. Rašė apie jaunimo auklėjimą, švietimą, socializaciją, pasaulėžiūros dalykus, spausdino straipsnius religijos, filosofijos, estetikos, dorovės klausimais, grožinės literatūros kūrinius. Bendradarbiavo J. Eretas, J. Grušas, A. Galinis, S. A. Kaupas, Lazdynų Pelėda, V. Mykolaitis-Putinas, S. Nėris, M. Reinys, J. Talmantas, J. Vaišnora, J. Valadka ir kt. Redaktoriai: T. Kubilinskaitė, U. Bruškaitė-Jauniškienė, B. Stosiūnas, E. Misevičius, J. Grinius (1923-24), J. Keliuotis (1924-26), J. Strimaitis, J. Leimonas (nuo 1930). Spausdino S. Banaičio bei „Šviesos“ spaustuvės Kaune, „Žaibo“

spaustuvė Vilniuje. Leido priedus: „Kalėdų svečias“, „Kalėdų viešnia“, „Laukų lelijos“, „Sveikatos keliai“. 1936 „Pavasaris“ buvo perorganizuotas į du leidinius: „Vyrų žygiai“ ir „Liepsnos“, o „Pavasario“ pavadinimu laikinai ėjo „Jaunimo vadas“.

G.B.

„**PAŽANGA**“, knygų ir laikraščių leidimo bei platinimo akc. b-vė, veikusi 1928-40 Kaune. Įsteigta D. Blyno, J. Lapėno, A. Sliesoraičio, V. Vileišio iniciatyva. Išleido knygų, 27 „Ūkininko skaitymų“ serijos knygeles. Leido dienr. „Lietuvos aidas“ (nuo 1928), žurnalus „Vairas“ (nuo 1928), „Akademikas“ (1937-38), „Jaunoji karta“ (1937-40), savaitr. „Mūsų kraštas“ (1935-38). Nuo 1937 priklausė spaustuvė „Viltis“ (žr.).

„**PAŽANGA**“: 1. Literatūros, mokslo, politikos ir visuomenės katalikiškas mėnesinis žurnalas, ėjęs 1915-17 JAV. Leistas Čikagoje, Girardville (1916), Mahanoy Cityje (1917). Redaktoriai: F. Kemėšis, J. Kaupas, Pr. Augustaitis. Bendradarbiavo J. Jonikaitis, M. Krupavičius, J. Navickas, K. Pakštas. Žurnale buvo skyriai „Politikos ir visuomenės dirva“, „Krislai“ (aktualijos), „Literatūra ir dailė“, „Bibliografija ir kritika“, „Juokai ir satyra“. Leido „Draugo“ leidykla, Kunigų s-ga.

2. Laisvosios minties mokslo ir kritikos žurnalas, leistas 1934-35 Čikagoje (JAV). Leidėjas J. K. Valinskas, redaktoriai A. Karalius ir A. Montvydas.

3. Argentinos lietuvių laikraštis, pradėtas leisti 1951 kovo 31 Buenos Airėse. Redaktoriai: D. Jakubonis, K. Zuoza.

PAŽŪSIS Feliksas (1934 04 08 Kaišiadoryse – 1982 08 03 Vilniuje), žurnalistas. 1958 baigė Vilniaus un-tą. 1957-69 dirbo „Valstiečių laikraščio“ redakcijoje. 1969-73 buvo LKP CK instruktorius, sektoriaus vedėjas, 1973-78 – propagandos ir agitacijos skyriaus vedėjas pavaduotojas. 1978-82 – informacijos agentūros ELTA direktorius.

PEČIULIS Žygdintas (g. 1955 11 29 Premezyje, Prienų raj.), žurnalistas, humanitarinių mokslų daktaras. 1974 baigė Balbieriškio vid. m-lą, 1979 – Vilniaus un-te žurnalistiką. 1978-88 dirbo Lietuvos televizijos Vaikų ir jaunimo redakcijoje (rengė laidas „Drąsūs, stiprūs, vikrūs“, „Moksleivių klubas“), Programų direkcijos Kino programų skyriuje („Mokslas: ieškojimai, atradimai“), Propagandos redakcijos Mokomųjų programų skyriuje („Grožis visiems“, „Iš kultūros istorijos“). 1982-86 studijavo Baltarusijos valst. dailės ir teatro in-to neakivaizdinėje aspirantūroje. 1987 Leningrado teatro, muzikos ir kino in-te apgynė disertaciją „Lietuvos televizijos teatras. 1957-1982“. Nuo 1988 dėsto Vilniaus un-to Žurnalistikos in-te televizijos teorijos ir praktikos disciplinas; docentas (nuo 1994). 1992 stažavo Prancūzijos televizijos kompanijoje FR2, 1994 – Fribūro (Šveicarija) un-to Žurnalistikos ir socialinės komunikacijos in-te. Nuo 1993 taip pat dirba savaitr. „Kalba Vilnius“ redakcijoje.

Išleido studijų priemonę „TV dramaturgija“ (1993), monografiją „Videoteatras. Lietuviškų vaidybinių programų raidos bruožai“ (1994), vadovėlių aukštųjų m-lų studentams „Televizija: istorija, teorija, technologija, žurnalistika“ (1997).

PEČIŪRA Nėrius (g. 1967 01 08 Vilniuje), žurnalistas. 1984 baigė Vilniaus 23-iąją vid. m-lą. Nuo 1984 studijavo Vilniaus un-to Istorijos fak. Vadovavo roko ansambliams. 1993-95 redagavo laikr. „Ne vien rock ir pop“. Nuo 1995 – žurn. (iki 1996 – savaitr.) „Muzikos lietus“ redaktorius. Išleido knygą „Kaip tapti žvaigžde“ (1995).

PEČIŪRA Petras (g. 1927 08 10 Panevėžio aps. Viešintų vls. Starkonių k.), filosofas, žurnalistas, aktorius. 1947 baigė Kupiškio gimnaziją, 1952 – Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. ir Vilniaus valst. dramos teatro Dramos studiją. 1960-87 dirbo Vilniaus un-to filosofijos katedrose. Nuo 1960 Lietuvos žurnalistų s-gos narys. Išspausdino per 1000 straipsnių religijotyros, papročių ir kt. klausimais. Išleido keliolika publicistikos, mokslo ir beletristikos knygų, tarp jų „Laikas ir papročiai“ (1966), „Šventės problema“ (1980), „Ugnies garbinimas“ (1983), „Gedimino pasiuntiniai“ (1994), „Bučinyš, šokis, mada“ (1997).

„**PEDAGOGAS**“, Šiaulių un-to (iki 1997 – pedagoginio in-to) savaitraštis, einantis nuo 1957 rugsėjo 12 Šiauliuose. Iki 1961 kovo 23 vadinosi „Tarybinis pedagogas“. 1961-77 laikraštis nebuvo leidžiamas. Redaktoriai: R. Stasiulionytė-Petkevičienė (1957-61 ir 1977-81), V. Morkūnienė (1981-90), A. Malakauskas (1990-94), Z. Ripinskis (nuo 1994). Minėtini redakcijos darbuotojai S. Vilimienė, A. Musneckis. Tiražas 1981 – 1500 egz., 1993 – 600–1000 egz., 1997 – 1000 egz.

1991-92 leido ketvirtinį priedą „Po paskaitų“ (tir. 1000–1500 egz.).

PEDAGOGINĖ PERIODIKA, mokymo ir auklėjimo procesą, turinį, principus bei metodus nagrinėjantys periodiniai leidiniai, skirti pirmiausia mokytojams, dėstytojams, studentams. Pirmuoju lietuvišku tokios tematikos leidiniu laikytinas 1906-07 Vilniuje Lietuvių mokytojų s-gos (veikusios 1905-14) leistas dvisavaitis laikr. „Lietuvis“ (žr.). 1909 pradėjo eiti savaitr. „Lietuvos ūkininkas“ (žr.) mėnesinis priedas „Mokykla“, kuris 1912 pradžioje tapo laikr. „Lietuvos žinios“ nemokamu priedu mokytojams, leistu iki 1914. Žurn. „Draugija“ (žr.) 1914-15 leido atskirą priedą „Mokytojas“ (žr.) – mokytojų katalikų mėnesinį žurnalą. 1919 Kaune pradėjo eiti Nepriklausomos Lietuvos Švietimo ministerijos mėnesinis žurn. „Švietimo darbas“ (žr.). 1931 jį pakeitė mėnesinis biuletėnis „Švietimo ministerijos žinios“ (žr.), ėjęs iki 1933. 1918 P. Dovydaitis Kaune įsteigė mėnesinį žurn. „Lietuvos mokykla“ (žr.), kurį paskui nuo 1919 iki 1940 leido Lietuvių katalikų mokytojų s-ga. Lietuvos mokytojų profesinė s-ga 1919 Marijampolėje pradėjo leisti pedagoginį žurn. „Beraštis“ (žr.), kurį 1920 pakeitė mėnesinis žurn. „Mokykla ir gyvenimas“ (žr.), ėjęs Šiauliuose ir Kaune iki 1941. 1928-40 ėjo tęstinis mokslinis leidinys „Naujoji mokykla“ (žr.), 1933-40 – Lietuvių mokytojų s-gos žurn. „Tautos mokykla“ (žr.), 1933-36 – mokytojų d-jos „Naujoji mokykla“ mėnesinis žurn. „Mokykla ir visuomenė“ (žr.).

Po Antrojo pasaulinio karo Vilniuje 1945 pradėjo eiti mėnesinis pedagogikos ir metodikos žurn. „Tarybinė mokykla“, 1953 – laikr. „Tarybinis mokytojas“, 1962 – tęstinis žurnalo tipo leidinys „Pedagogika ir psichologija“, vėliau suskilęs į du – „Pedagogika“ ir

„Psichologija“, įeinančius į seriją „Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai“ (žr.). 1964-74 Mokyklų mokslinio tyrimo in-tas leido tęstinį žurnalinį leidinį „Pedagogikos darbai“. Lietuvos švietimo ministerija 1977 pradėjo leisti mokymo metodikos žurn. „Russkij jazyk v škole“ („Rusų kalba mokykloje“), kuris 1989 ėmė vadintis „Slovesnik“ („Mokytojo pamokos“, žr.). 1991 jį pakeitė kultūros-švietimo žurn. „Lad“ („Santaika“, žr.). 1989 mėnesinis žurn. „Tarybinė mokykla“ ėmė vadintis „Tautinė mokykla“, o nuo 1992 eina pavadinimu „Mokykla“ (žr.). Laikr. „Tarybinis mokytojas“ nuo 1989 ėjo pavadinimu „Tėvynės šviesa“, o nuo 1992 leidžiamas kaip savaitraštis pavadinimu „Dialogas“ (žr.). Nuo 1989 leidžiamas mėnesinis metodinis žurn. „Gimtas žodis“ (žr.), skirtas mokytojams ir studentams, nuo 1993 – pedagogikos leidinys „Švietimo naujovės“ (žr.), nuo 1995 – žurn. ikimokyklinių įstaigų ir pradinių mokyklų pedagogams „Žvirblių takas“ (žr.), nuo 1996 rugsėjo – mėnraštis „Lietuvos mokytojas“ (žr.).

v.u.

PEKARSKAITĖ-KARALIŪNIENĖ Jadvyga (g. 1957 11 01 Trakų raj.), žurnalistė. 1976 baigė Aukštadvario vid. m-lą, 1981 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. Baigusi studijas, išvažiavo į Jonavą. Iki 1992 dirbo laikr. „Jonavos balsas“ redakcijoje: korespondente, pramonės skyriaus vedėja, ats. sekretore, redaktoriaus pavaduotoja, 1991-92 – laikraščio redaktore. Daugiausia rašė gamybos bei ekonomikos temomis, spausdino reportažus.

1992 pradėjo dirbti dienr. „Lietuvos rytas“ redakcijos Kauno skyriuje. Nuo 1995 vidurio – dienr. „Lietuvos rytas“ vyr. redaktoriaus pavaduotoja. Iš pradžių rašė ekonominėmis temomis, skelbė rašinius apie finansinių skandalų tyrimus, šiuo metu daugiausia rašo teisėsaugos klausimais.

PEKELIŪNAS Algirdas Alfonsas (g. 1933 08 28 Rokiškio vls. Kvietiniškių k.), žurnalistas, leidybos darbuotojas. 1956 baigė Vilniaus un-te žurnalistikos studijas. 1956-57 dirbo Mažeikių rajono laikr. „Komunistinis rytojus“ laiškų skyriaus vedėju, 1957-58 – Šilutės rajono laikr. „Leninietis“ korespondentu. 1961-62 buvo Tauragės rajono laikr. „Tarybinis žodis“ redaktorių, 1963-66 – Jurbarko rajono laikr. „Šviesa“ redaktorių, 1968-72 – LKP CK spaudos sektoriaus instruktorius, 1972-92 – „Vagos“ leidyklos direktorius. Nuo 1993 – Mokslų akademijos leidyklos „Academia“ direktoriaus pavaduotojas, „Vilties“ spaustuvių leidybos, Informacijos in-to leidybinio skyriaus vedėjo pavaduotojas. Išvertė per 10 knygų.

PELECKIENĖ Laima (g. 1958 05 07 Pakruojuje), žurnalistė. 1981 baigė Vilniaus pedagoginio in-to Lietuvių kalbos ir literatūros fak., 1987 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1981-85 dirbo Šiauliuose vid. m-los lietuvių kalbos ir literatūrų mokytoja. 1985-89 – Šiaulių „Titnago“ spaustuviėje leidžiamų, ryšių kanalais perduodamų Šilalės, Joniškio, Kelmės, Tauragės rajonų laikraščių korektorė ir išleidžiančioji redaktorė, 1990-91 – Lietuvos telegramų agentūros ELTA Šiaulių krašto korespondentė. Nuo 1992 – dienr. „Lietuvos rytas“ korespondentė Šiaulių krašte. Rašo socialine, teisine tematika.

PELECKIENĖ Silvija (g. 1946 08 28 Šiauliuose), filologė, publicistė. 1968 baigė Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1969-71 buvo Šiaulių miesto laikr. „Raudonoji vėliava“ lit. darbuotoja. 1972-93 dirbo pedagoginį darbą. Nuo 1993 – iliustruoto literatūrinio publicistinio almanacho „Varpai“ redaktorė.

Daugiausia rašo literatūrinėmis, socialinėmis, žmogaus likimo temomis. Išleido publicistikos knygą „Sugriautų namų vaikai“ (1995). 1996 laimėjo Lietuvos žurnalistų d-jos premiją už geriausią metų publikaciją periodinėje spaudoje.

PELECKIS-KAKTAVIČIUS Leonas (g. 1946 05 04 Paitaičiuose, Šiaulių aps.), filologas, publicistas. 1975 baigė Šiaulių pedagoginį in-tą, 1971-89 dirbo Šiaulių medžio apdirbimo kombinato inžinieriumi konstruktoriumi. Nuo 1989 – almanacho „Varpai“ vyr. redaktorių. 1992-95 buvo dienr. „Lietuvos aidas“ korespondentas Šiauliuose, nuo 1996 – šio dienraščio Šiaulių skyriaus vedėjas.

Išleido memuarinę publicistinę knygą „Namuose ant Pasadnos ulyčios“ (1991), eilėraščių rinkinį „Sugrįžta giedra“ (1991), kūrybinę portretų knygą „Laimingas atsitiktinumas: Dialogai Amerikos žemėje“ (1992), esė knygą „Baltas lapas – lyg altorius“ (1995). 1995 apdovanotas Lietuvos žurnalistų d-jos premija.

„PELĖDA“: 1. Humoro ir satyros iliustruotas žurnalas, leistas 1950-66 Velande (Kanada). Ėjo kas 3 mėnesiai. Redaktorių-leidėjas K. Žukauskas. Bendradarbiavo L. Virbickas, K. Strikaitis, P. Jaras ir kt.

2. Humoro ir satyros žurnalas, leistas 1951-54 Čikagoje (JAV). Redagavo A. Valentinas (iki 1952 04), A. Vilainis-Šidlauskas. Leido knygų leidykla „Nemunas“ su pertrauka 1954 04-10. Iliustruodavo B. Vešota.

3. Iliustruotas žurnalas, einantis nuo 1995 Kaune. Steigėjas V. Užtupas. Spausdina galvosūkius, kryžiažodžius, loginius uždavinius, testus. Leidžia įmonė „Vingis“. Redaktorė V. Garadauskienė. Tiražas 1995 – 20 000 egz., 1997 – 24 000 egz.

„PELENĖ“, žurnalas moterims, leistas 1992-94 Vilniuje. Įsteigė N. Degutienė ir T. Kravčiukienė. Leido UAB „Pelenė“. Skelbė rašinius įvairiais madų ir grožio klausimais, spausdino iškarpu lapus. Redaktorė N. Degutienė. Tiražas 1992 – 70 000 egz., 1994 – 13 500 egz.

PEN, klubas, tarptautinė rašytojų draugija, įsteigta 1921 anglų rašytojos K. A. Dawson-Skot (Catherine Amy Dawson-Scott) iniciatyva. Pavadinimas kilęs iš pirmųjų žodžių raidžių: Poets (poetai), Playwrights (dramaturgai), Essayists (eseistai), Editors (leidėjai), Novelists (novelistai) ir Non-Fiction-Writers (ne grožinės literatūros rašytojai). Draugijos tikslus apibūdžia Chartija: tai – įvairių šalių literatūrų platinimas, nevaržomas minčių, nuomonių pasikeitimas tiek taikos, tiek krizių, karo metu, spaudos laisvė, kova prieš rasinę, klasinę, tautinę neapykantą. Jungia apie 100 nacionalinių PEN centrų iš 60 valstybių, apie 8000 narių.

Struktūra: pasaulinis PEN kongresas, deleguotų asmenų susirinkimas, sekretoriatas su generaliniu sekretoriumi Londone. Darbo kalbos – anglų ir prancūzų. Lėšos sudaromos iš PEN narių įnašų, UNESCO

pašalpų. Veiklos kryptys: nacionaliniai ir tarptautiniai PEN kongresai, besivystančių ir mažų valstybių literatūrų rėmimas, leidžiant „P.E.N. – Bulletin of Selected Books“, politiškai persekiojamų rašytojų rėmimas (įsteigtas komitetas „Writers in Prison“ ypač pasižymėjo 1971-74, kai prezidentu buvo išrinktas H. Bolas – Heinrich Böll). Lietuva į PEN įstojo 1990.

PENČYLA Juozas Olinardas (1908 12 29 Naumiestyje – 1979 11 27 Bogotoje, Kolumbijoje), dailininkas. 1927 baigė Marijampolės Rygiškių Jono gimnaziją, studijavo Lietuvos un-te, mokėsi Kauno meno m-loje, J. Vienožinskio ir M. Dobužinskio studijose. 1943 baigė tapybos studijas Vilniaus dailės akademijoje.

Vienas žymiausių tarpukario Lietuvos šaržistų ir karikatūristų. Spaudoje bendradarbiavo nuo 1930, daugiausia darbų paskelbė leidiniuose „Lietuvos žinios“, „Sekmadienis“, „Suvalkietis“, „Geležinkelininkas“. 1943-44 dirbo Marijampolės teatro dailininku, vėliau pasitraukė į Vokietiją. 1948 emigravo į Kolumbiją, iki mirties gyveno Bogotoje. Nuo 1949 šaržus spausdino laikr. „El Espectador“. Surengė 5 individualias parodas Kaune, po I Bogotoje ir Medeljine (Kolumbijoje).

PENIKAS Domas (1907 04 28(15) Kelmėje – 1969 12 01 Niujorke, JAV), ekonomistas, spaudos darbuotojas. 1929 baigė Šiaulių mokytojų seminariją, 1937 – ekonomiką Vytauto Didžiojo un-te. 1929-35 dirbo pradžios m-los mokytoju, vėliau – Finansų ministerijoje. Bendradarbiavo „Lietuvos aide“, „Jaunojoje kartoje“. 1944 pasitraukė į Vokietiją, kur 1945-49 redagavo „Mūsų kelią“ (pasirašinėjo Platūnu, Dovainiu, Verpeiniu ir kt. slapyvardžiais). 1949 atvyko į JAV, apsigyveno Bruklina. 1952-54 buvo vienas iš „Kario“ leidėjų ir redaktorių, knygų leidyklos „Vaga“ savininkas. 1949 Vokietijoje išleido savo paties suredaguotą lietuvių rašytojų novelių rinkinį „Novellen vom Baltischen Meer“ ir kitas knygas.

„**PENKI**“, mėnesinis žurnalas vaikams (patiems mažiausiems), einantis nuo 1994 balandžio Kaune. Steigėjas ir leidėjas V. Užtupas. Redaktorė D. Užtupienė. Tiražas 1994 – 21 700 egz., 1997 – 35 000 egz.

„**5 MINUTĖS**“, pramoginis leidinys jaunimui, ėjęs 1990-92 Šiauliuose. Įsteigė ir leido Šiaulių miesto Laisvalaikio (iki 1991 – Kultūros) centras, nuo 1992 – UAB „Šiaulių kraštas“. Rašė apie muziką, meną, kultūrą, laisvalaikį. Redaktorius R. Parafinavičius. Tiražas 1990 – 6250 egz., 1992 – 13 300 egz.

„**PENKTAS AUKŠTAS**“, Vytauto Didžiojo un-to studentų laikraštis, ėjęs 1991-92 Kaune. Vyr. redaktorius J. Vitkauskas. Išėjo 3 numeriai. Tiražas 1991 ir 1992 – 2000 egz.

„**PENSILVANIJOS DARBININKAS**“, JAV lietuvių socialistinės krypties savaitraštis, ėjęs 1896 08–1898 Šenande. Leido R. P. Kuncmonas, redakciniam darbui pasitelkęs A. Lajį. Nuo 1897 ėjo pavadinimu „Darbininkas“.

„**PENSININKAS**“, JAV lietuvių mėnesinis žurnalo tipo laikraštis, einantis nuo 1987 Čikagoje. Leidžia JAV lie-

tuvių bendruomenės socialinių reikalų taryba. Redaktorius K. Milkovaitis.

„**PEOPLE TONIGHT**“ („Žmonės šiandien“), Filipinų rytinis dienraštis, einantis nuo 1978 Maniloje anglų ir tagalų k. Vienas populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 500 000 egz.

„**PEOPLE'S JOURNAL**“ („Liaudies laikraštis“), Filipinų dienraštis, einantis nuo 1979 Maniloje anglų ir tagalų k. Leidžia Filipinų žurnalistų asociacija. Tiražas 1996 – 350 000 egz.

„**PEPĖ**“, mėnesinis iliustruotas laikraštis mergaitėms, einantis nuo 1994 sausio Kaune. Skiriamas 7-13 m. mergaitėms. Steigėja, leidėja ir meninė redaktorė N. Balasevičiūtė. Redaktorė E. Savickaitė. Tiražas 1994 – 11 500 egz., 1997 – 7400 egz.

PERCEPCIJA (lot. perceptio), reiškinio, įvykio, fakto suvokimas. Žmogus, kuris tą reiškinį suvokia, arba suvokėjas, vadinamas percipientu (lot. percipientis, kilm. percipientis – suvokiantis).

PERFOJUOSTA (lot. perforatus – pragręžtas, pradurtas), perforacinė juosta, kelių cm pločio popieriaus, celiulioido, lavsano juosta informacijai įrašyti. Informacija įrašoma, pramušant skylutes (jų deriniai atitinka ženklus, raides, skaitmenis) stulpelyje skersai eilučių (takelių), kurių būna nuo 5 iki 8. Apie vidurį pramušamas papildomas transportavimo ir sinchronizavimo (mažesnių skylučių) takelis. Perfojuosta vartojama duomenims į programinio valdymo įrenginį ar elektroninę skaičiavimo mašiną įvesti, iš jų išvesti, juose saugoti.

PERFORACIJA (lot. perforatio – pragręžimas), skylių, angų pradūrimas, pramušimas, atsivėrimas; skylių pramušimas specialiais prietaisais – perforatoriais – popieriuje, fotofilme, kino juostoje; pačios pramuštos skylutės, jų sistema, reguliuojanti juostos judėjimą filmavimo kameroje ir filmų rodymo aparatuose.

„**PERGALĖ**“, Lietuvos rašytojų s-gos mėnesinis literatūros, meno, kritikos ir publicistikos žurnalas, leistas 1942-90. 1942 ėjo Balachnoje (Nižnij Novgorode, buv. Gorkio, sritis) kaip Raudonosios armijos 16 lietuviškosios divizijos laikr. „Tėvynė šaukia“ lit. priedas (išėjo 2 numeriai), 1943-44 – LTSR rašytojų s-gos almanachas (2 knygos). Nuo 1945 buvo leidžiamas Vilniuje. Skelbė grožinės literatūros kūrinius, literatūros, dailės, muzikos, teatro kritikos, publicistikos straipsnius, spausdino dailės kūrinių reprodukcijas, kultūrinio gyvenimo kroniką. Vyr. redaktoriai: J. Pajaujis (1942, žr.), K. Korsakas (1943-44, žr.), P. Cvirka (1945), J. Baltušis (1946-54, žr.), J. Šimkus (1954-58, žr.), Vl. Mozūriūnas (1958-64), A. Baltakis (1964-76 ir 1985-90, žr.), J. Macevičius (1976-85), J. Aputis (1990). Tiražas 1982 – 22 400 egz., 1986 – 23 300 egz., 1990 – 27 700 egz. Nuo 1991 vietoj jo leidžiamas žurn. „Metai“ (žr.).

„**PERGALĖ**“, spaustuvė, veikusi 1948-81 Vilniuje. Įsteigta vietoj popieriaus gaminių fabriko „Popierius“ (iki 1945 vadinosi „Gedimino pilis“) ir iš Kauno atkeltos knygų leidimo b-vės „Žaibas“ (žr.) spaustuvės. Iki

1954 vadinosi Janonio spaustuve. Spausdino mokslinę, techninę, politinę literatūrą, vaizduojamąją ir blankinę produkciją iškilia spaude ir operatyviau mažuoju ofsetu (rotaprintu). 1981 „Pergalė“ prijungta prie spaustuvės „Vaizdas“ ir vadinosi Šumausko spaustuve, bendrove „Viltis“, nuo 1995 – AB „Vilspa“ (žr.).

PERGAMENTAS (vok. Pergament; pagal M. Azijos miesto Pergamo (gr. Pergamos) pavadinimą), tam tikru būdu išdirbta gyvulių oda, senovėje vartota knygoms rašyti; pergamente parašytas dokumentas, tekstas.

PERIFRAZĖ (gr. periphrasis <peri – apie, aplink + phrazō – kalbu), žodžių junginys (dažnai vaizdingas), kuriuo pakeičiamas tikrasis kurio nors asmens vardas, daikto ar reiškinio pavadinimas, aprašomasis tikrojo pavadinimo nusakymas, pvz., šių eilučių autoriaus nuomone (vietoj „mano nuomone“), miestas prie Nemuno ir Neries (vietoj „Kaunas“); tropas, kurio pamatą sudaro perkeltinis tikrojo pavadinimo nusakymas aprašomuoju posakiu, pvz.: sporto karalienė (vietoj „lengvoji atletika“), lietuvių poezijos lakštingala (vietoj „S. Nėris“). Kartais vartojama pavadinimu parafrazė (gr. paraphrasis – atpasakojimas).

„**PERIODIKA**“, laikraščių ir žurnalų susivienijimas, veikęs 1966-90 Vilniuje. Leido (kaip ūkinis leidėjas) žurnalus „Kultūros barai“, „Liaudies ūkis“, „Mokslas ir technika“, „Moksleivis“, „Mūsų sodai“, „Nemunas“, „Pergalė“, „Sveikatos apsauga“, „Tarybinė mokykla“, „Žemės ūkis“, „Russkij jazyk v škole“, „Litva literaturnaja“, leidinius „Kooperatinkas“, „Girios“, „Kinas“, laikraščius „Literatūra ir menas“, „Sportas“, „Tarybinis mokytojas“, visų respublikos miestų (be Vilniaus) bei rajonų laikraščius. Direktoriai: A. Garliauskas (1969-76), S. Baltrėnas (1976-80), I. Skridla (1980-90).

PERIODIKA (gr. periodikos – periodinis), žr. Periodinė spauda.

PERIODINĖ SPAUDA, periodinių leidinių (žr.) visuma.

PERIODINĖS SPAUDOS PRIVATIZAVIMAS (lot. privatus – asmeninis, nuosavas), valstybei arba savivaldybėms priklausančių leidinių pavertimas privačia nuosavybe. Lietuvoje prasidėjo 1991 pab., kai 1991 gruodžio 6 Lietuvos respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą Nr. 534 „Dėl buvusių LKP (TSKP), LKP spaudos organų (miestų bei rajonų laikraščių)“. Šiuo nutarimu redakcijų kolektyvams buvo leidžiama LKP (TSKP), LKP turtą (be nuosavybės teisės į pastatus) padalyti į akcijas, lygiomis dalimis jas paskirti nuolatiniams darbuotojams ir leisti išsipirkti.

Lietuvos žurnalistų s-gos iniciatyva 1993 liepos 14 Lietuvos Respublikos Seimas papildė Pirminio privatizavimo įstatymo 20 straipsnį ir leido redakcijoms privatizuojant skelbti uždarą akcijų pasirašymą. 1994 vasario 17 nutarimu Nr. 1-394 Lietuvos Respublikos Seimas papildė nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio turto Pirminio privatizavimo įstatymo įsigaliojimo“ 8 punktą ir suteikė redakcijoms teisę išsipirkti jų valdomą arba kitaip teisėtai naudojamą valstybės turtą pagal likutinę balansinę vertę už investicinius čekius. 1996 spalio 24 Lietuvos Vyriausybė nutarimu

Nr. 1220 „Dėl valstybei (savivaldybėms) priklausančių periodinių leidinių redakcijų (leidyklų) akcijų pardavimo“ leido likusias akcijas iki 1996 gruodžio 31 išsipirkti įmonių (redakcijų) akcininkams. R.E.

PERIODINIS LEIDINYS, reguliariai leidžiamas leidinys tuo pačiu pavadinimu, vienodai apiformintas, numeruotas bei datuotas, dažniausiai vienodos apimties ir vienodo formato. Tokiems leidiniams priskiriamas laikraštis (žr.), žurnalas (žr.), biuletenis (žr.). Gali būti dienraštis (žr.), savaitraštis (žr.), dvisavaitis (žr.), mėnraštis (žr.), dvimėnesis (žr.), ketvirtinis (žr.), pusmetinis (žr.), metraštis (žr.). Prie periodinių leidinių gretinasi tęstiniai leidiniai, kurie paprastai turi visus periodinių leidinių elementus, tik išsina nereguliariai.

PERIODIŠKUMAS, periodinės spaudos požymis, parodantis spaudos leidinio ir laiko ryšį (išeinančių numerių skaičių per apibrėžtą laiką). Periodiškumas susijęs su spaudos leidinio turinio aktualumu, tematikos įvairove ir spaudos poveikiu skaitytojams. Pagal periodiškumą leidiniai skirstomi į dienraščius, 2-3 kartus per savaitę einančius, savaitraščius, dvisavaitinius, mėnesinius, ketvirtinius. Pusmetinio ir metinio periodiškumo dažniausiai būna tęstiniai leidiniai. G.B.

„**PERKU AUTOMOBILIŲ**“, dvisavaitis leidinys visai Lietuvai, einantis nuo 1996 kovo Vilniuje. Spalvotas informacinis-reklaminius žurnalo tipo leidinys, turintis paantraštę „Automobiliai, autodetalės, paslaugos“. Steigėjai ir leidėjai UAB „Agentas“ ir „Savera“. Redaktorius V. Matulis. Tiražas 1996 – 9000 egz.

„**PERKU-PARDUODU**“, informacinis-reklaminius laikraštis (Didysis reklamos laikraštis), ėjęs 1992-94 Vilniuje. Steigėjas ir leidėjas A. Pilvelis. Leido UAB „Fotografija“. Spausdino įvairaus pobūdžio informaciją, reklamas, skelbimus ir praktinius patarimus. Ėjo kartą per mėnesį, 1994 – kas savaitę. Redaktorius A. Abromaitis. Išėjo 24 numeriai. Tiražas 1992 – 25 000 egz., 1993 – 10 000 egz.

„**PERKŪNAS**“: 1. JAV lietuvių satyros ir humoro dvisavaitis laikraštis, ėjęs 1895 Šenande. Leido A. Astramskas su Kaziūnu.

2. JAV lietuvių katalikų mėnesinis iliustruotas humoro laikraštis, ėjęs 1920-22 iš pradžių Detroite, vėliau (nuo 1920 02) Bostone. Išleista 12 numerių. Įsteigė F. Kemėšis, redagavo J. Karosas.

PERLAS (pranc. perle), spaustuvinis šriftas, kurio kegelis 5 punktai (1,88 mm). Lietuvos spaustuvėse retai vartotas.

PERSONAŽAS (pranc. personnage <persona – asmuo), veikiantis asmuo; grožinės literatūros, spektaklio, filmo, straipsnio, televizijos ar radijo laidos veikėjas (dažniausiai žmogus, kartais gyvūnas, daiktas, fantastinė būtybė). Personažai skirstomi į pagrindinius (svarbiausius), antraeilius (šalutinius) ir epizodinius. Personažas dar vadinamas herojumi. Apibendrintas personažas vadinamas tipu, individualizuotas – charakteriu. Kartais tie patys personažai yra ir tipai, ir charakteriai.

PERSONIFIKACIJA (lot. persona – asmuo+ facio – darau), įsmeninimas, stiliaus figūra (tropas), kai negyviems dalykams suteikiamos gyvų būtybių (dažniausiai žmogaus) ypatybės, pvz.: Krūmai su šilais visais išsibūdino keltis (K. Donelaitis). Kartais personifikacija laikomas tik negyvų daiktų sugyvinimas, o kalbos suteikimas vadinamas prozopopėja (žr.).

„PERSPEKTYVOS“: 1. Lietuvos pagrindžio periodinis leidinys, leistas 1978-81. Svarstė aktualius Lietuvos kasdienio gyvenimo klausimus, leido įvairių pažiūrų skaitytojams pareikšti savo nuomonę, rašė apie tuos, kurie Tarybų Sąjungoje buvo persekiojami ir kalinami. Numerio apimtis – iki 60 p.

2. Lietuvos visuomenės laikraštis, ėjęs 1988-90 Druskininkuose. Leido kooperatinė įmonė „Tvarka“. Redagavo K. Meidūnas. Išėjo 19 numerių. Tiražas 1990 – 11 300 egz.

„PERTRAUKA“, Plungės Senamiesčio vidurinės mokyklos laikraštis, leidžiamas nuo 1994 gruodžio Plungėje. Eina kaip laikraščio „Plungė“ priedas. Redaktoriai: V. Makauskienė, J. Griškus. Tiražas 400 egz.

PERU, Peru Respublika (Pietų Amerika), nepriklausoma nuo 1821, gyventojų – 23,33 mln. (39 vieta pasaulyje), beraščių – 14,9 proc., sostinė – Lima, oficialios kalbos – ispanų, kečua.

Šalies spauda yra viena seniausių Lotynų Amerikoje. Pirmasis laikraštis „El Mercurio Peruano“ („Peruiečių Merkurijus“) pradėjo eiti 1791. Jį įkūrė liberalieji intelektualai savo publikacijoms skelbti (kaip literatūros forumą) ir leido iki XIX a. vid. Vyriausybė 1821 įsteigė biuletinį „El Peruano“ („Peruietis“), dabar einantį kaip vyriausybinių dienraščių (tir. 35 000 egz.). 1839 pasirodė pirmas tikras laikr. „El Comercio“ („Prekyba“, žr.), vėliau tapęs vienu populiariausių ir didžiausių šalies dienraščių. Nuo 1905 leidžiamas rytinis dienr. „El Pueblo“ („Liaudis“, dabartinis tir. 10 000 egz.), o nuo 1912 – pirmasis vakarinis dienr. „La Cronica“ („Kronika“). Kitas vakarinis dienr. buvo įkurtas tik 1950 – „Ultima Hora“ („Paskutinė valanda“). Nemažai naujų dienraščių atsirado po 1960. 1976 iš viso buvo leidžiama 560 periodinių leidinių, iš jų 32 laikraščiai. 1986 ėjo 71 laikraštis, iš kurių 25 buvo leidžiami šalies administraciniuose centruose kaip regioniniai dienraščiai. Išėina daug specializuotų žurnalų bei savaitraščių.

Per metus išleidžiama apie 500 knygų. Išėina 59 dienraščiai, jų tiražas 1,59 mln. egz. (68 egz. 1000 gyv.). Mėnėtinai dienraščiai „La Republica“ („Respublika“, žr.), „Ojo“ („Akis“, žr.), „Expreso“ („Ekspresas“, žr.), „Hoy“ („Šiandien“, eina nuo 1984, tir. 50 000 egz.), „El Nacional“ („Nacionalinis“, nuo 1985, tir. 82 000 egz.), „El Tiempo“ („Laikas“, nuo 1916, tir. 10 000 egz.), žurnalai bei savaitraščiai „Caretas“ („Kaukės“, eina nuo 1950, tir. 40 000 egz.), „Industria Peruana“ („Peru pramonė“, nuo 1896, tir. 10 000 egz.), „Oiga“ („Klausykite“, nuo 1963, tir. 25 000 egz.), „Agronoticas“ („Agrarinės naujienos“, nuo 1987, tir. 20 000 egz.), „Gente“ („Tauta“, nuo 1990, tir. 20 000 egz.), „The Lima Times“ („Limos laikas“, nuo 1975 anglų k., tir. 80 000 egz.).

Peru informacijos agentūra ANA, Andina (žr.) įkurta 1981.

Radijas veikia nuo 1937, yra 5,7 mln. radijo imtuvų (244 imt. 1000 gyv.). Laidas transliuoja 3 valstybinės, 8 kultūrinės bei 293 komercinės radijo stotys. Televizija veikia nuo 1958, yra 2,2 mln. televizorių (94 tel. 1000 gyv.). Laidas transliuoja 8 TV stotys, tarp jų ir valstybinė Radio-TV Peruana-7.

Dokumentinio kino filmai kuriami nuo 1913. 4-ojo dešimtmečio pabaigoje įsteigta pirmoji kino firma, vėliau tapusi kino studija.

V.U.

PETITAS (pranc. petit – mažas), šriftas, kurio kegelis lygus 8 punktams (apie 3 mm). Juo spausdinama dauguma laikraščių, žodynai, enciklopedijos, išnašos grožinės literatūros knygose bei vadovėliuose.

PETKEVIČAITĖ-BITĖ Gabrielė (1861 03 30 Puziniškyje, Panevėžio aps. – 1943 06 14 Panevėžyje), rašytoja, visuomenės veikėja, publicistė. 1878 baigė Mintaujos mergaičių m-lą, 1885 – Deltuvos bitininkystės kursas, 1917 išlaikė felčerės egzaminus, padėjo tėvui gydytojui, mokė valstiečių vaikus. Iki 1901 gyveno Joniškėlyje. 1894 įsteigė moksleivių ir kultūros darbuotojų šelpimo d-ją „Žiburėlis“ ir iki 1903 jai vadovavo. 1919-24 mokytojavo Panevėžyje. Bendravo su P. Višinskiu, Žemaite, 1907 vadovavo moterų suvažiavimui. 1920 išrinkta į Steigiamąjį seimą.

Rašyti paskatino P. Višinskis. Pradėjo 1890 korespondencijomis „Varpe“. Rašė straipsnius, atsiminimus, pjeses, beletristiką. Savo publicistikoje svarstė įvairias socialinio, dvasinio ir ekonominio gyvenimo temas, kritikavo žmonių ydas, prietarus, skelbė humanizmo, demokratiškumo, socialinės lygybės idėjas. 1908 dirbo „Vilniaus žinių“, 1909-14 – „Lietuvos žinių“ redakcijose.

Išleido apsakymų rinkinį „Krislai“ (1905), romaną „Ad astra“ (1933, 2 t.), publicistikos kūrinių „Karo meto dienoraštis“ (1925-31), atsiminimų knygą „Iš mūsų vargų ir kovų“ (1927). Išleisti „Raštai“ (Kn. 1-6, 1966-68).

PETKEVIČIUS Kazys (g. 1924 11 25 Naujasodyje, Utenos vls.), žurnalistas. 1958 baigė Maskvoš neakivaizdinę partinę m-lą. 1949-54 dirbo laikr. „Komjaunimo tiesa“ redakcijoje: buvo skyriaus vedėjas, redaktoriaus pavaduotojas, redaktoriaus, 1954-55 – Lietuvos telegramų agentūroje ELTA, nuo 1955 – laikr. „Tiesa“ redakcijoje. 1962-70 buvo savaitr. „Literatūra ir menas“ ats. sekretorius, redaktoriaus pavaduotojas, skyriaus vedėjas, 1970-87 – žurn. „Komunistas“ skyriaus vedėjas, ats. sekretorius. 1994-96 dirbo savaitr. „Komerčinės žinios“ redakcijoje, dienr. „Diena“ savaitiniame priede „Ekonomika. Vadyba. Finansai“.

Rašė jaunimo bei visuomeninio gyvenimo, ekonomikos klausimais, periodikoje išspausdino apybraižų apie įvairių profesijų žmones.

PETRA, Jordan News Agency (Jordanijos naujienų agentūra Petra – pagal senovės valstybės pavadinimą), Jordanijos valstybinė informacijos agentūra, veikianti nuo 1965 Amane. Užsienio informacijos gauna iš savo korespondentų ir informacijos agentūrų AFP, Reuters, AP, UPI, ITAR-TASS, DPA, TANJUG. Parengtus informacinius pranešimus siunčia šalies dienraščiams „Ad - Dustour“ (eina nuo 1967, tir. 60 000 egz.) ir „Ar - Rai“ (eina nuo 1971, tir. 80 000 egz.), kitiems

periodiniams leidiniams, radijui, televizijai, vyriausybinėms įstaigoms. Leidžia kasdieninį biuletenį arabų ir anglų k., skirtą visuomenės informavimo priemonių darbuotojams ir užsienio diplomatinėms tarnyboms. Agentūroje dirba 150 žmonių. PETRA skyriai yra Egipte, Libane, Irake.

PETRAITIS Juozas (1884 03 19 Mankinų k., Gruzdžių vls., Šiaulių aps. – 1939 06 23 Niujorke, JAV), kunigas, spaudos darbuotojas. Baigęs Šiaulių gimnaziją, mokėsi Žemaičių kunigų seminarijoje, bet dėl lietuviškos veiklos išventinimo negavo. 1908 išvyko į JAV, 1909 buvo išventintas kunigu ir paskirtas į Dorinsvilą (Ilinojaus valstija), 1916-31 buvo Petersono, nuo 1931 – Bajono (Niujorkas) lietuviškos parapijos klebonas. Daug laiko skyrė lietuviškai ir katalikiškai veiklai, bendradarbiavo spaudoje, nuo 1920 redagavo leidinius „Tėvynės balsas“, „Tauta“, dalyvavo delegacijoje pas JAV prezidentą, prašant pripažinti Lietuvą de jure.

PETRAUSKAITĖ Emilija (1905 11 06(10 24) – 1969 JAV), spaudos darbuotoja. 1926 baigė Šiaulių gimnaziją, nuo 1930 tarnavo Žemės ūkio rūmuose, atgavus Vilnių – žemės ūkio apygardos agronomo įstaigoje. Spaudoje bendradarbiavo nuo 1922 – daugiausia „Naujojoje vaidilutėje“, kituose moterų žurnaluose. 1944 pasitraukė į Vokietiją, 1948 emigravo į Kolumbiją. Dirbo „Kolumbijos keleivio“ ir „Tėviškės aidų“ redakcinėse komisijose. 1958 išvyko į JAV.

PETRAUSKAITĖ Živilė (g. 1966 07 06 Kaune), žurnaliste. 1989 baigė žurnalistikos studijas Vilniaus unte. 1996 stažavo Berlyno tarptautiniame žurnalistikos in-te. 1989-90 dirbo Kauno politechnikos in-to savaitr. „Studijų aidai“ korespondente. Nuo 1990 – „Kauno dienos“ korespondentė. Rašo apie Lietuvos ir pasaulio kultūrinį gyvenimą.

PETRAUSKAS Juozas (1893 Kretingos aps. Platelių vls. – 1934 03 06 Mosende, Škotijoje), kunigas, spaudos darbuotojas. 1916 išventintas į kunigus, 1920 išvyko į Škotiją ir ten iki mirties redagavo savaitr. „Išėivių draugas“. Buvo lietuvių parapijos klebonas, įvairių lietuviškų organizacijų vadovas bei narys.

PETRĖNAS Jonas (1911 04 20(07) Biržų aps. Gulbinų k. – 1957 12 17 Bruklina, JAV), kunigas, spaudos darbuotojas, visuomenės veikėjas. 1935 Vytauto Didžiojo un-te baigė teologijos studijas ir buvo išventintas į kunigus. 1944 pasitraukęs iš Lietuvos, buvo Vokietijos Freiburgo lietuvių kolonijos kapelionas, studijavo vietos un-te, vėliau Romoje. 1951 išvyko į JAV.

Spaudoje bendradarbiavo nuo 1931. 1951-52 dienr. „Draugas“ redagavo ateitininkų skyrių. 1955-57 buvo „Ateities“ redaktorius, 1957 – „Lux Christi“ redaktorius.

PETRĖNAS Juozas, žr. Tarulis Petras.

PETRIKA Antanas (1891 09 03 Vilkaviškio aps. Paežerių vls. Steponų k. – 1974 11 08 Niujorke, JAV), gydytojas, publicistas, kritikas. 1910 atvyko į JAV. 1921 baigė Niujorko dantų ir burnos chirurgijos koledžą, iki 1958 vertėsi gydytojo praktika. 1919-20 ir 1922-23 buvo Amerikos lietuvių darbininkų literatūros d-jos

pirmininkas. Kurį laiką priklausė JAV KP. Bendradarbiavo daugiausia socialistų ir komunistų spaudoje, žurnaluose „Kultūra“, „Naujoji gadynė“, „Šviesa“.

Išleido knygas „Lietuvių tautinio atgimimo pionieriai“ (1939), „Bronius Vargšas-Laucevičius“ (1943), „Lietuvių literatūros draugija ir pažangieji Amerikos lietuviai“ (1965), paskelbė straipsnių apie V. Kudirką, G. Petkevičaitę-Bitę, J. Biliūną, Žemaitę ir kt.

PETRONIS Julijonas (g. 1932 02 26 Ukmergės aps. Kurklintiškių-Kirveliškių k.), žurnalistas. 1966 baigė Vilniaus aukštąją partinę m-lą. 1950-52 dirbo Ukmergės rajono Žemaitkiemio MTS politinio skyriaus laikraščio ats. sekretoriumi, redaktoriumi. 1952-53 buvo Ukmergės rajono komjaunimo k-to sekretorius, 1954-62 – Ukmergės rajono laikr. „Tarybinis kelias“ redaktoriaus pavaduotojas. 1966-90 – Ukmergės rajono laikr. „Gimtoji žemė“ redaktorius. 1958 priimtas į Lietuvos žurnalistų s-gą, 1966-89 buvo šios s-gos valdybos narys.

Išleido knygą „Ukmergė“ (1975).

PETRUŠKEVIČIUS Eugenijus (g. 1937 09 22 Seinų aps. Bubelių k.), kultūros, radijo ir spaudos darbuotojas. Mokėsi Seinų vid. m-loje ir Varšuvos un-te, kur baigė Administracinės teisės fak. 1955-58 dirbo Vidurinio pradžios m-loje. 1958-62 vadovavo Seinų aps. Kaimo jaunimo s-gai. 1962-64 dirbo Seinų apskrities administracijos įstaigose. 1965-73 buvo Lietuvių visuomeninės kultūros d-jos centro v-bos sekretorius, 1973-84 – Lenkijos lietuvių žurn. „Aušra“ vyr. redaktorius. Nuo 1984 dirbo laikr. „Krajobrazy“ („Gamtovaizdžiai“) redakcijoje. Pastaruoju metu – žurn. „Aušra“ korespondentas. Rengia laidas Lietuvos radijui, skelbia straipsnius Lietuvos ir Lenkijos lietuvių spaudoje.

„PHILELEFTHEROS“ („Liberalas“), Kipro nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1955 Nikosijoje graikų k. Populiariausias šalies laikraštis. Nepriklausomas, išreiškia vidurinių visuomenės sluoksnių interesus. Tiražas 1996 – 20 000 egz.

„PHILIPPINE DAILY INQUIRER“ („Filipinų informacinis dienraštis“), Filipinų dienraštis, einantis nuo 1985 Maniloje anglų k. Tiražas 1996 – 285 000 egz.

„PIENININKYSTĖ“, dvimėnesis Lietuvos pienininkų asociacijos žurnalas, einantis nuo 1990 Vilniuje. Spausdina praktinius patarimus užsiimantiems pieno ūkiu, nagrinėja pieno perdirbimo ir kokybės problemas. Redaktorius A. Visockas. Tiražas 1990 – 2800 egz., 1997 – 1100 egz.

„PIENO IR GYVULIŲ ŪKIS“, mėnesinis žurnalas, ėjęs 1930-40 Klaipėdoje (1930 Nr.1-2), Šiauliuose (1930 Nr.3–1931 Nr.1), Kaune. Leido Lietuvos pienininkų ir kontrolasistentų s-ga (vėliau d-ja). Spausdino specialistų straipsnius apie gyvulių priežiūrą, veislininkystę, pieno ūkio produkcijos paruošimą, realizavimą, kontrolę, rašė apie s-gos veiklą. Bendradarbiavo K. Aleksa, R. Dūda, J. Juodka, A. Kudžma, J. Pakštas, J. Petraitis, J. Šileikis ir kt. Redagavo J. Ardickas, A. Daukša, K. Jasiūnas, A. Kuolas. Spausdino

„Ryto“ spaustuvė Klaipėdoje, „Raidės“ spaustuvė Kaune, „Titnago“ spaustuvė Šiauliuose. Tiražas 2074 egz. (1939).
G.B.

„PIENO ŪKIS“, mėnesinis Lietuvos pieno perdirbimo bendrovių s-gos laikraštis, ėjęs 1927 Kaune. Rašė apie gyvulių priežiūrą, pieno perdirbimo bendroves, ūkių kreditavimo sąlygas ir kt. Redagavo J. Valadka. Spausdino K. Narkevičiaus ir A. Atkočiūno bei „Šviesos“ spaustuvės Kaune. Pasirodė 10 numerių. Nr.7 (1927 rugsėjo mėn.) išleistas kaip nemokamas „Ūkininko“ priedas.

PIEŠINYS, piešiamas ar nupieštas paveikslas; meno kūrinys, atliktas piešimo (paišybos) technika. Literatūroje, periodinėje spaudoje piešinyms gali atlikti estetinę bei pažintinę funkciją.

PIETRYČIŲ AZIJOS ŽURNALISTŲ KONFEDERACIJA, Confederation of ASEAN Journalists, CAJ, regioninė žurnalistų organizacija, veikianti nuo 1975 kovo Džakartoje (Indonezija). Įkūrė Indonezijos žurnalistų asociacija, Malaizijos nacionalinė žurnalistų s-ga, Filipinų nacionalinės spaudos klubas, Singapūro nacionalinė žurnalistų s-ga ir Reporterių bei žurnalistų asociacija. Pagrindiniai uždaviniai: regiono žurnalistų bendradarbiavimo stiprinimas, komunikacijos priemonių tobulinimas, žurnalistų mokymas ir kvalifikacijos kėlimas, kova už taiką regione. Aukščiausias organas – Generalinė asamblėja, šaukiama kartą per metus. Kasdieninei veiklai vadovauja biuras, kuris susirenka du kartus per metus. Į biurą įeina visų 5 šalių narių atstovai. Nuolatinė sekretoriato būstinė yra Džakartoje.

PIETŲ AFRIKOS RESPUBLIKA (Pietų Afrika), nepriklausoma nuo 1910, gyventojų – 40,56 mln. (27 vieta pasaulyje), beraščių – 24 proc., sostinė – Pretorija, oficialios kalbos – anglų, afrikansas.

Pirmieji spaudiniai pasirodė XVIII a. Kai anglai 1795 užėmė Keiptauną, pradėjo eiti angliški periodiniai leidiniai – savaitraščiai „Cape Town Gazette“ („Keiptauno (Gerosios Vilties rago) laikraštis“) ir „African Advertiser“ („Afrikos laikraštis su skelbimais“), leistas 24 metus. Keiptaune 1826 pradėtas leisti literatūrinis savaitr. olandų k. „Da Vazmelar“ („Rinkinys“), o 1845 – dienr. „Eastern Province Herald“ („Rytų provincijos šauklys“). Natalio provincijoje 1846 ėmė eiti laikr. „Natal Witness“ („Natalio liudytojas“), 1852 – „Natal Mercury“ („Natalio skelbėjas“), kurie tebeleidžiami ir šiandien kaip dienraščiai anglų k. Keiptaune nuo 1876 iki 1904 ėjo pirmas laikr. afrikanso k. „Die Afrikaanse Patriot“ („Afrikos patriotas“). Pirmasis žurnalas pasirodė anglų k. 1824 – „The South African Journal“ („Pietų Afrikos laikraštis“). 1977 iš viso ėjo 20 dienraščių ir 80 kitų periodinių leidinių, o 1986 – 13 dienraščių anglų k., 6 dienraščiai afrikanso k., apie 150 vietinių (provincinių) laikraščių.

1996 buvo leidžiama 17 dienraščių, jų tiražas 1,711 mln. egz. (42 egz. 1000 gyv.). Svarb. laikraščiai anglų k.: „The Star“ („Žvaigždė“, žr.), „The Citizen“ („Pilietis“, žr.), „The Argus“ („Sargas“, žr.), „Daily News“ („Dienos naujienos“, žr.), „The Sowetan“ („Soveto geto gyventojas“, eina nuo 1981, skirtas afrikiečiams,

tir. 200 000 egz.), „Cape Times“ („Keiptauno laikas“, nuo 1876, tir. 60 000 egz.), „The Pretoria News“ („Pretorijos naujienos“, nuo 1898, tir. 42 000 egz.), afrikanso k.: „Beeld“ („Vaizdas“, žr.), „Die Burger“ („Pilietis“, žr.), „Die Volksblad“ („Liaudies lapelis“, eina nuo 1904, tir. 10 000 egz.), savaitraščiai ir žurnalai: „City Press“ („Miesto spauda“, eina nuo 1983, tir. 130 000 egz.), „Sunday Times“ („Sekmadienio laikas“, nuo 1906, tir. 530 000 egz.), „Sunday Tribune“ („Sekmadienio tribūna“, nuo 1937, tir. 125 000 egz.), „Rapport“ („Raportas“, nuo 1970, tir. 360 000 egz.).

Pietų Afrikos informacijos agentūra SAPA (žr.) įkurta 1938.

Radijas veikia nuo 1936, yra 12,1 mln. radijo imtuvų (300 imt. 1000 gyv.). Pietų Afrikos radijo korporacija SABS (South African Broadcasting) transliuoja 23 programas anglų, afrikanso ir devyniomis vietos k. Televizija veikia nuo 1976, yra 3,9 mln. televizorių (96 tel. 1000 gyv.). TV laidas korporacija SABS transliuoja anglų, afrikanso ir keturiomis vietos k. v.U.

„PIETŲ AMERIKOS LIETUVIS“: 1. Brazilijos lietuvių tautinės krypties savaitraštis, leistas 1928-29 San Paule. Leido lietuvių literatų grupė. Redaktoriai: J. Ruškys, L. Valiukas, B. Jodelis. Pakeitė pirmąjį Brazilijoje leistą lietuvišką laikraštį „Brazilijos lietuvis“ (žr.). Išėjo 70 numerių.

2. Urugvajaus lietuvių laikraštis, leistas 1948 09-1952 12 Montevidėjuje. Išėjo 11 numerių.

„PIETŲ AMERIKOS ŽINIOS“, tautiškos minties savaitraštis, ėjęs nuo 1935 (iki 1942) Buenos Airėse kaip „Argentinos žinių“ tęsinys. Redakcinei komisijai vadovavo K. R. Kliauga. Antrojo pasaulinio karo metu (1940-42) vadinosi „Žinios“.

PIETŲ KORĖJA, Korėjos Respublika (Rytų Azija), nepriklausoma nuo 1948, gyventojų – 44,56 mln. (25 vieta pasaulyje), beraščių – 3,7 proc., sostinė – Seulas, oficiali kalba – korėjiečių.

Pirmoji knyga buvo išspausdinta 1377, t.y. beveik 70 metų anksčiau už J.Gutenbergo išleistą pirmąją knygą. Paskui ilgą laiką buvo leidžiami spausdintiniai informaciniai lapeliai. O pirmasis modernus laikraštis išėjo 1883 – „Hansong Sunbo“ („Korėjos laikraštis“). 1886 pasirodė kitas leidinys – savaitr. „Hansong Chubo“ („Korėjos laikraštis“). Abu leidiniai buvo spausdinami korėjiečių kalba, vartojant kinų ideografinius ženklus (hieroglifus). 1896 balandžio 7 pradėjo eiti jau korėjiečių rašmenimis spausdintas laikr. „Tongnip Shinmun“ („Nepriklausomas laikraštis“), o 1898 pirmasis dienr. „Maeil Shinmun“ („Kasdienis laikraštis“). 1972 buvo leidžiami 48 laikraščiai ir apie 300 žurnalų.

Per metus išleidžiama apie 40 000 knygų. Išėina 63 nacionaliniai ir regioniniai dienraščiai, jų tiražas 18 mln. egz. (404 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „Joong-Ang Ilbo“ („Centrinis laikraštis“, žr.), „Hankook Ilbo“ („Korėjos laikraštis“, žr.), „Dong-A Ilbo“ („Rytų Azijos laikraštis“, žr.), „Chosun Ilbo“ („Korėjos laikraštis“, žr.), „Seoul Shinmun“ („Seulo laikraštis“, eina nuo 1945, tir. 700 000 egz.), „Kyung-Hyang Shinmun“ („Sekmadienio vakarinis laikraštis“, nuo 1946, tir. 733 000 egz.), „The Korea Herald“ („Korėjos šauklys“, nuo 1953 anglų k., tir. 150 000 egz.), „The

Korea Times“ („Korėjos laikas“, nuo 1950 anglų k., tir. 210 000 egz.), savaitraščiai ir žurnalai: „Business Korea“ („Korėjos prekyba“, eina nuo 1983 anglų k., tir. 40 000 egz.), „Hyundai Munhak“ („Šiuolaikinė literatūra“, nuo 1955, tir. 200 000 egz.), „Yosong Dong A“ („Rytų Azijos moteris“, nuo 1933, tir. 240 000 egz.), „Economic Report“ („Ekonomikos rezultatai“, nuo 1988 anglų k., tir. 25 000 egz.), „Weekly Chosun“ („Korėjos savaitraštis“, nuo 1962, tir. 350 000 egz.), „Shin Dong-A“ („Naujoji Rytų Azija“, nuo 1931, tir. 335 000 egz.).

Korėjos Respublikos informacijos agentūra Yonhap News Agency (žr.) įkurta 1980.

Radijas veikia nuo 1926, yra 44,250 mln. radijo imtuvų (991 imt. 1000 gyv.). Televizijos programos reguliariai perduodamos nuo 1956, yra 9,3 mln. televizorių (209 tel. 1000 gyv.). Radijo laidas transliuoja daugiau kaip 80 radijo stočių, o televizijos – 36 TV stotys. Veikia per 850 relinių radijo ir 770 relinių televizijos stočių, kurios priklauso vyriausybinei kompanijai Korean Broadcasting System.

Pirmasis dokumentinis filmas sukurtas 1921. v.u.

„PIETŲ LIETUVA“, informacinis-reklaminis laikraštis, einantis nuo 1994 kovo Alytuje. Iki 1995 vadinosi „Alytaus reklama“. Įsteigė ir leidžia kas savaitę Tartinio gamybinė-komercinė įmonė. Redaktorius J. Auryla. Tiražas 1994 – 14 000 egz., 1996 – 10 000 egz.

PIGMENTAS (lot. pigmentum – dažai), netirpstantis organinis arba neorganinis dažas.

PIKTOGRAMA (lot. pictus – pieštas+gr. gramma – rašytinis ženklas), piktografinio rašto ženklas. Piktografinis raštas (lot. pictus – pieštas+gr. graphō – rašau) – informacijos perteikimas piešiniu ar piešinių grupe – atsirado neolite. Daug piktografinių rašų aptikta Š. Amerikoje, Melanezijoje, Afrikoje. Piktografiniai piešiniai dažniausiai yra metaforiški (pvz., Š. Amerikos indėnų rūkstanti pypkė reiškia taiką). Iš piktografinio kilo ideografinis (raštas, kurio ženklai žymi visą sąvoką) raštas. Piktografijos elementų turi ir šiuolaikinė visuomenė (vartojama reklamai, kelių eismo reguliavimui).

PIKTURNA Ignas (g. 1924 08 27 Palangoje), žurnalistas, rašytojas. 1949 baigė Respublikinės partinės m-los žurnalistikos skyrių. 1950-53 studijavo istoriją Vilniaus pedagoginiame in-te.

Žurnalisto darbą pradėjo 1945 „Valstiečių laikraščio“ redakcijoje: buvo korespondentas, skyriaus vedėjas. 1949-57 – Lietuvos kino studijos redaktorius ir direktorius, 1957-62 – Vilniaus televizijos studijos kino ir meninių laidų vyr. redaktorius, 1962-65 – dienr. „Tiesa“ ats. sekretorius ir skyriaus vedėjas, leidinio „Bibliotekų darbas“ skyriaus redaktorius. 1965-68 dirbo Klaipėdos refrižeratorių laivyno kapitono pirmuoju padėjėju, 1969-75 – žurn. „Kultūros barai“ vyr. redaktorius pavaduotoju. Nuo 1995 – žurn. „Jūra“ paramos fondo steigėjas, šio leidinio redaktorius.

Periodikoje išspausdino daugiau nei 2000 straipsnių, reportažų, apybraižų, humoreskų ir kt. rašinių, daugiausia marinistine tematika. Išleido apybraižų knygas „Anapus Baltijos jūros“ (1958), „Nemuno“ kolūkis“ (1960), „Nemunas – gyva upė“ (1961), „Jūra

yra jūra“ (1969), „Jūros veidrodžiuose“ (1974), „Penkmečio flagmanas“ (1976), „Ko jūra užia“ (pasakojimai vaikams, 1977), „Apie tuos, kurie jūroje“ (1978), „Balta jūros spalva“ (1984), „Jūros kapitonai“ (1986). Išėjo apsakymų rinkiniai „Šiandien jūra graži“ (1960), „Jūrų vėjai“ (1975), „Jūra mane mylėjo“ (1984), apysaka „Rasa“ (1968).

Sukūrė scenarijus kino ir televizijos filmams „Veterinarijos akademija“, „Kodėl akmenys netyli“, „Apkasų gėlė“, „Nebaigtas dienoraščio puslapis“, „Užtepti langai“, „Laiškas žuvėdrai“, „Nepavyduliauk jūrai, mama“ ir kt.

Publicistiniai kūriniai išversti į latvių, estų, lenkų, rusų, armėnų, gruzinų, vokiečių ir anglų kalbas.

PIKTURNA Vytautas Jonas (g. 1930 04 23 Kelmėje), žurnalistas. 1968 baigė Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1952-57 buvo Tytuvėnų kultūros namų direktorius, 1957-59 – Tytuvėnų rajono laikraščio lit. darbuotojas, 1959-90 – Kelmės rajono laikr. „Bičiulis“ (buv. „Komunistinis žodis“) lit. darbuotojas, ats. sekretorius, skyriaus vedėjas, redaktoriaus pavaduotojas, redaktorius. 1990-95 – Kelmės rajono tarybos pirmininkas. 1995 pradėjo dirbti laikr. „Šiaulių kraštas“ Kelmės redakcijoje.

PILAITIS Gediminas (g. 1956 12 11 Vilniuje), žurnalistas. 1979 baigė Vilniaus un-te žurnalistiką. 1976-89 dirbo laikr. „Tiesa“ redakcijoje: buvo kurjeris, korektorius, ekonomikos skyriaus korespondentas Klaipėdoje. Nuo 1989 – dienr. „Lietuvos rytas“ korespondentas Klaipėdoje. 1991-92 redagavo Klaipėdoje leidžiamą žurn. „Vakarai“.

Rašo ekonomikos, jūreivystės temomis. Spausdino reportažų ciklus iš bureivotojų kelionių per Atlantą aplink pasaulį, Horno kyšulį (1989-95). Kartu su S. Šemeškevičiene išleido fotoalbumą „Žygis per Atlantą“ (1992). 1989 gavo M. Šalčiaus žurnalistinę premiją.

„PILIETINĖ PAREIGA“, Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos Pataisos reikalų departamento savaitraštis, ėjęs 1980-92 Vilniuje lietuvių ir rusų k. Buvo leidžiamas vietoj 1959-69 ėjusio laikraščio „Gyvenimas – mokykla“, kurį leido LTSR VRM Kalinimo vietų valdyba. Rašė apie nuteistųjų gyvenimą pataisos darbų įstaigose, socialinės bei psichologinės reabilitacijos įstaigų veiklą, nagrinėjo atliekančiųjų bausmę auklėjimo problemas. Redaktoriai: M. Daugėla (1959-69), V. Česnulis (1969), J. Dambrauskas (1980-89), E. Peliuchovskis (1989-92). Minėtini redakcijos darbuotojai A. Kazlauskienė, D. Sargautienė, P. Šalna. Tiražas 1980 – 2000 egz. lietuvių k. ir 1500 egz. rusų k., 1992 – po 2000 egz. lietuvių ir rusų k.

„PIONIERIUS“, savaitinis pionieriams ir jauniems moksleiviams skirtas žurnalas, ėjęs nuo 1940 rugpjūčio 14 iki 1941 birželio 22 Kaune. Leido LLKJS CK. Redagavo I. Trečiokaitė. Tiražas 1941 – 6500 egz. Išėjo 42 numeriai.

PIPIRAS Alfonsas (g. 1940 01 02 Šilalės vls. Šiauduvos k.), žurnalistas. 1957 baigė Klaipėdoje vid. m-lą, 1970 – Klaipėdos politechnikumą, įgijo pramonės ir civilinės statybos techniko specialybę. 1980 baigė Maskvos aukštosios partinės m-los Žurnalistikos fak.

Nuo 1953 bendradarbiavo laikraščiuose ir žurnaluose. 1963-68 dirbo Klaipėdos rajono laikr. „Banga“ redakcijoje lit. darbuotoju, 1968-75 – Valst. televizijos ir radijo k-te reporteriu. Nuo 1975 – Lietuvos telegramų agentūros ELTA korespondentas Klaipėdoje.

„PIPIRAS“: 1. JAV lietuvių satyros ir humoro laikraštis, leistas 1906 Filadelfijoje. Redagavo T. Astramskas.

2. Škotijos lietuvių satyros ir humoro mėnesinis laikraštis, leistas 1908 Belshilyje. Redagavo K. Jurgelionis.

PIRATIŠKA RADIJO STOTIS, nelegaliai veikianti, įstatymų nustatyta tvarka neužregistruota radijo stotis, savavališkai naudojanti siųstuvą ir jai nepaskirtą dažnį.

„PIRMADIENIS“, pramoginis savaitraštis, einantis nuo 1990 spalio 3 Vilniuje. Iki 1993 ėjo kaip „Vilniaus laikraščio“ (žr.) priedas. Steigėjas ir leidėjas L. Medelis (žr.). Vyr. redaktoriai (redaktoriai): L. Medelis (1990-93, nuo 1996), L. Glebavičiūtė (1994-95), K. Jaskelevičius (1995-96). Tiražas 1992 – 15 000 egz., 1993 – 65 000 egz., 1997 – 17 700 egz.

Nuo 1994 gegužės leidžiamas ir rusų k. (tir. 14 000 egz.).

„PIRMYN“: 1. JAV lietuvių liberalinės krypties savaitraštis, leistas 1908-09 Mainersvilyje ir 1913-14 Baltimorėje. Leidėjas J. Jasiulevičius ir kt. Redaktoriai: A. Montvydas, J. Smelstorius, J. Baniulis, P. Grigaitis.

2. Socialdemokratų laikraštis, leistas 1927 11 20–1930 11 01 Vilniuje. Ėjo kartą per savaitę, dukart per mėnesį. Rašė apie lietuvių padėtį Vilniaus krašte, informavo apie įvykius Lietuvoje, nagrinėjo darbininkų socialinę, politinę padėtį, propagavo socializmo idėjas. Redaktorių-leidėjų F. Smosarskis, faktiškai redagavo P. Ancevičius, J. Plečkaitis. Spausdino spaustuvė „Zorza“ Vilniuje. Išėjo 77 numeriai. Nuo 1930 lapkričio perkeltas į Berlyną vadinosi „Kova“.

PIVORIŪNIENĖ-MATIJOŠAITYTĖ Irena (g. 1946 05 15 Telšiuose), gydytoja, žurnalistė. 1964 baigė Telšių 3-iąją vid. m-lą, 1972 – Vilniaus un-to Medicinos fak., įgydama sanitarijos gydytojos specialybę.

1964-66 dirbo Telšių „Masčio“ fabriko buhalterijoje operatore, 1972-80 – Lietuvos sveikatos apsaugos mjos Respublikiniuose sanitarinio švietimo namuose gydytoja-vyr. metodininke. Nuo 1980 – Lietuvos televizijos vyresn. redaktorė. Rengia laidas sveiko gyvenimo būdo temomis, gvildena sveikatos apsaugos problemas.

PLAČENIS Kazys (1907 10 20(07) Ukmergėje – 1970 03 23 Klaipėdoje), rašytojas, žurnalistas. 1928 baigė Šiaulių gimnaziją, tarnavo Kauno pašte, kitose Kauno ir Vilniaus įstaigose. Po karo mokytojavo, nuo 1950 dirbo laikr. „Tarybinė Klaipėda“ redakcijoje Kultūros skyriaus vedėju.

Išleido apsakymų rinkinį „Du“ (su S. Kapniu, 1931), pjesę „Koooperatiškos vestuvės“ (1934), romaną apie A. Strazdą „Pulkim ant kelių“ (1-2 d., 1936, perdirbtas leidimas „Pavasario pranašas“, 1978).

PLAGIATAS (lot. plagium – pagrobimas), literatūrinė, mokslinė, meninė vagystė, svetimos kūrybos, darbo

išleidimas savo vardu, pažodinis svetimų minčių pasisavinimas. Už plagiatą numatyta civilinė ir baudžiamoji atsakomybė.

PLAKATAS (vok. Plakat < lot. placatum – pažymėjimas, liudijimas), agitacinis, reklaminis arba informacinis (dažniausiai dailės) kūrinys, kuris minimaliomis teksto ir vaizdo priemonėmis kviečia skaitytoją tam tikram veiksmui. Plakatas paprastai klijuojamas viešose vietose, reklamos skyduose, skelbiamas spaudoje.

PLANAS: 1. Mokslinio ar literatūrinio veikalo, straipsnio, pranešimo turinio metmenys, tvarka, kuria dėstomos mintys.

2. Dokumentas, kuriame nurodyta atitinkamo darbo tvarka, numatyti būdai ir priemonės darbui atlikti, tikslui pasiekti.

PLATUŽAS Antanas Vytautas (g. 1933 07 15 Raseiniuose), žurnalistas. 1960 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistikos specialybę. Nuo 1949 dirbo Raseinių spaustuvėje raidžių rinkėju, 1952-66 – Raseinių rajono laikr. „Naujas rytas“ redakcijoje lit. darbuotoju, skyriaus vedėju, redaktoriaus pavaduotoju. 1966-94 buvo Klaipėdos rajono laikr. „Banga“ redaktorių. Nuo 1994 – laikr. „Banga“ korespondentas. Daugiausia rašo savivaldybių veiklos klausimais.

PLEIKYS Rimantas (g. 1957 11 25 Vilniuje), žurnalistas. 1981 baigė Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę. 1981-85 buvo Vilniaus un-to Žurnalistikos katedros dėstytojas, 1985-89 – Lietuvos radijo laidų užsieniui redakcijos bendradarbis ir gamybinio susivienijimo „Vingis“ vietinių radijo laidų redaktorių. 1989-90 dirbo radijo stoties „M-1“ vyr. redaktoriumi, 1990-95 – „Radiocentro“ vyr. redaktoriumi, 1995-96 – „Kaunas Plus TV“ Vilniaus redakcijos vadovu. Nuo 1996 – Tėvynės sąjungos (Lietuvos konservatorių) pirmininko pavaduotojas. 1996 išrinktas į Lietuvos Respublikos Seimą, paskirtas Lietuvos ryšių ir informatikos ministru.

Daugiausia rašo radijo ir televizijos temomis. Nuo 1994 – Lietuvos Žurnalistų d-jos valdybos narys, JAV žurn. „World Broadcast News“ neetatinis korespondentas Lietuvoje, tarptautinio radijo ir televizijos žinyno „World Radio TV Handbook“ atstovas Lietuvoje.

„PLEKŠTĖ“: 1. JAV lietuvių humoro laikraštis, leistas 1933-35. Redaktorių ir leidėjų E. Karnėnas.

2. Iliustruotas humoro ir satyros laikraštis, leistas 1936-38 Klaipėdoje. Ėjo kartą per metus balandžio 1-ąją. Spausdino „Ryto“ spaustuvė Klaipėdoje. Išėjo trys numeriai.

„PLEPERIS“, JAV lietuvių satyros ir humoro mėnesinis žurnalas, ėjęs 1905-09 Filadelfijoje. Leido ir redagavo T. Astramskas ir kt.

PLESKUS Stanislovas (g. 1929 05 01 Ukmergės aps. Želvos vls. Aginčių k.), žurnalistas. 1949 baigė Ukmergės gimnaziją, 1959 – Vilniaus aukštąją partinę m-lą. Nuo 1949 dirbo Ukmergės apskrityje laikr. „Tarybinis kelias“ lit. darbuotoju, 1951-54 – Smėlių rajono laikr. „Stalino keliu“ ats. sekretoriumi, 1959-62 – „Valstiečių laikraščio“ skyriaus vedėju. Nuo 1962 iki 1982 buvo

Alytaus rajono bei miesto laikr. „Komunistinis rytojus“ redaktorius. 1983-90 dirbo Lietuvos informacijos agentūroje ELTA: Alytaus zonos korespondentu, korespondentų tinklo skyriaus vedėju, agentūros ats. sekretoriumi. Nuo 1991 buvo žurn. „Baltijos elektronika“ redaktorius, laikr. „Medikų žinios“ ats. sekretorius, laikraščių „Bendrovės naujienos“ bei „Pašilaičių žinios“ korespondentas. Rašė žemės ūkio, ekonomikos, visuomenės gyvenimo klausimais.

Nuo 1967 Lietuvos žurnalistų s-gos narys, buvo renkamas valdybos nariu, 1968-84 – „Dainavos“ žurnalistų susivienijimo pirmininkas. Išleido knygą „Alytus“ (1973).

PLIADIS Alfredas (g. 1956 04 08 Zarasuose), sporto žurnalistas. 1974 baigė Vilniaus 7-ąją vid. m-lą, 1979 – Vilniaus pedagoginį in-tą. 1983-91 buvo Lietuvos radijo ir televizijos sporto redakcijos vyr. režisierius. Nuo 1991 – Lietuvos radijo ir televizijos Sporto redakcijos vyr. redaktorius. Lietuvos Darts sporto federacijos prezidentas.

„**PLIENO SPARNAI**“, Lietuvos aviacijos (buv. technikos) muziejaus metraštis, leidžiamas nuo 1993 Kaune. Vyr. redaktorius A. Gamziukas. Tiražas 1000 egz.

PLIURALIZMAS (lot. pluralis – daugybinis), samprata, teigianti, kad yra keli būties pradai; daugelio požiūrių toleravimas politikoje, visuomenės gyvenime, informavimo priemonėse.

„**PLIUSAS**“, informacinis-reklaminis savaitraštis Jurbarkui ir aplinkiniams rajonams, einantis nuo 1996 balandžio 15 Jurbarko. Leidžia firma „Domėjus“. Tiražas 5000 egz.

PLOKŠČIASPAUDĖ, spaudos būdas, kai formos spausdinamieji elementai ir tarpai yra vienoje plokštumoje. Specialiai apdorojus spaudos formą, spausdinamieji elementai būna oleofiliniai, tik sugeriantys riebalingus dažus ir atstumiantys vandenį, o tarpai hidrofiliiniai, t. y. sugeriantys vandenį ir neįtraukiantys dažams. Formą prispaudus prie popieriaus, ant jo lieka dažų atspaudas. Spalvotoje plokščiaspaudėje kiekvienai spalvai gaminama atskira spaudos forma. Seniausiai žinoma litografija, fototipija. Šios spaudos rūšys nenašios, vartojamos dažniausiai meninėms reprodukcijoms. Našiausia plokščiaspaudė yra ofsetas (žr.).

PLOKŠČIOJO SPAUSDINIMO MAŠINA, iškiliaspaudė mašina, kurioje spaudos forma plokščia, o spaudimo paviršius cilindrinis. Spausdina ant popieriaus lapų.

„**PLUNGĖ: Informacija. Reklama. Įdomybės**“, Plungės rajono laikraštis, einantis nuo 1994 kovo 11 du kartus per savaitę. Steigėja ir leidėja UAB „VVARFF“. Redaktorius B. Abrutis. Tiražas 2000 egz.

Nuo 1994 gruodžio leidžia priedą „Pertrauka“ (žr.).

PLUNGĖS SPAUSTUVĖ, įkurta 1949. Čia pradėtas spausdinti Plungės apskrities laikr. „Socialistinis kelias“, iki tol (nuo 1948) spausdintas Klaipėdos „Ryto“ spaustuvėje. 1950 Plungei tapus rajono centru, spaustuvė spausdino rajono laikr. „Socialistinis kelias“ ir

Plungės MTS politinio skyriaus laikr. „Už aukštą derlių“. 1962 spaustuvė gavo linotipą ir buvo prijungta prie Telšių spaustuvės. Ji spausdino Plungės rajono laikr. „Kibirkštis“, 1962 balandžio mėn. pakeitusį laikr. „Socialistinis kelias“.

1977 Telšių spaustuvės Plungės skyrius priskirtas Klaipėdos „Ryto“ spaustuvei. 1979 spaustuvė Plungėje persikėlė į naujas patalpas. 1980 laikr. „Kibirkštis“ imta spausdinti ofsetu Šiauliuose, „Titnago“ spaustuvėje, o vietoje jis buvo tik renkamas. 1994 Plungės valst. spaustuvė tapo UAB „Antikva“ spaustuve. Ji turi iškiliosios spaudos mašinas, spausdina brošiūras, blankus, smulkius spaudinius.

„**PLUOŠTAS**“, Dirbtinio pluošto gamyklos laikraštis, ėjęs nuo 1969 liepos 2 iki 1993 Kaune. Redaktoriai: A. Kiaunienė (1969-72), I. Račkauskaitė (1973-88), S. Klimienė (1989-91), V. Rudžianskas (1992-93). Tiražas 1969 – 1500 egz., 1989 – 1500 egz., 1993 – 500 egz.

PNA, Philippines News Agency (Filipinų naujienų agentūra), Filipinų vyriausybinių informacijos agentūra, veikianti nuo 1973 Maniloje. Per parą išsiunčia 150 000 žodžių informacinių pranešimų. Turi 125 korespondentus stambiausiuose šalies centruose ir 3 korespondentų punktus užsienyje – Vašingtone, Niujorke ir Pekine. Bendradarbiauja su 20 užsienio informacijos agentūrų, tarp jų su Reuters, AFP, AP, Kyodo Tsushin, Sinchua.

„**POCIŪNĖLIAI**“, Radviliškio rajono Pociūnėlių kolūkio laikraštis, ėjęs 1989-91. Redagavo V. Bžeskienė. Išėjo 15 numerių. Tiražas 1989 ir 1991 – 800 egz.

POCIŪNIENĖ Liudvika (g. 1958 06 07 Vilniuje), filologė, vertėja, žurnalistė. 1976 baigė Vilniaus 31-ąją vid. m-lą, 1982 – Vilniaus un-to Filologijos fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. Dirbo vertėja, nuo 1988 dalyvavo leidžiant „Sąjūdžio žinias“. Iki 1992 buvo radijo stoties „Radiocentras“ komentatorė, 1992-96 – dienr. „Lietuvos aidas“ vyr. redaktoriaus pavaduotoja, 1996-97 – TV3 televizijos prodiuserė, laidos „Detektorius“ vedėja (kartu su R. Valatka). Nuo 1997 rugpjūčio – Lietuvos televizijos Naujienų direktorė.

POCIUS Albinas (g. 1918 12 26(13) Mažeikių aps., Sedoje), žurnalistas. Mokėsi Sedos vid. m-loje ir Klaipėdos Vytauto Didžiojo gimnazijoje. Bendradarbiavo leidiniuose „Žemaičių prietelius“, „XX amžius“, „Panevėžio garsas“, „Karys“, „Trimitas“. 1943-44 leido rotatorinį pagrindinį laikr. „Žemaičių trimitas“. 1944 pasitraukė į Vokietiją, kur 1945-46 Doerverdene-Zydorfe leido rotatorinį laikr. „Aušros belaukiant“, nuo 1947 Rotenburge – laikr. „Mūsų žinios“; 1947-48 bendradarbiavo „Lietuvių žodyje“, „Mintyje“, „Tėviškės garsė“. Emigravęs į Australiją, Melburno karališkajame technikos koledže įgijo laisvojo žurnalisto diplomą. Aktyviai bendradarbiauja „Mūsų pastogėje“, „Tėviškės aiduose“, australų vietos laikraščiuose. Trejus metus buvo Melburno lietuviškų radijo valandėlių vedėjas.

POETIZAVIMAS (pranc. poétiser), ko nors vaizdavimas pagražintai, idealizuotai, vartojant poetines raiškos priemones.

„POGLED“ („Apžvalga“), Bulgarijos savaitraštis, einantis nuo 1930 Sofijoje. Leidžia Bulgarijos žurnalistų s-ga. Tiražas 1996 – 47 300 egz.

POGRINDINĖ PERIODIKA, periodiniai leidiniai ir nedidelės apimties spaudiniai, kuriuos slaptai, nelegaliai (pogrindyje) leido visuomenės rezistenciniai judėjimai, partizanai, disidentai, kiti asmenys ar jų grupės.

Pirmaisiais tokio pobūdžio spaudiniais laikytini atsišaukimai, pasirodę Lietuvoje 1794, 1831 ir 1863 metų sukilimų lakotarpiais. Pastarojo sukilimo vadovybė 1864 leido ir periodinį leidinį lenkų ir lietuvių k. „Žine apėj Lenku wajna su Maskolejs“ (žr.). Spaudos draudimo metu buvo leidžiama daug rankraštinių laikraštėlių. Peterburgo universiteto studentai lietuviai 1875-76 leido laikr. „Kalvis Melagis“ (žr.), Maskvoje studijavę lietuviai 1880-81 – hektografuotą laikraštėlį „Aušra“ (žr.), Žemaičių kunigų seminarijos klierikai 1883 Kaune – „Lietuva“ (žr.), Veiverių mokytojų seminarijos moksleiviai tais pačiais metais – „Lietuvos bičiulis“ bei „Laisvės valandos“ (žr.), Marijampolės gimnazijos mokiniai 1883-84 – „Prieszauszris“, Seinų kunigų seminarijos klierikai 1890-91 – „Knapt“ bei „Viltis“, Petrapiilio (Peterburgo) lietuvių skaitymo d-ja 1900 – „Žiburyš“ (žr.). 1897 pasirodė ir pirmasis Lietuvoje nelegaliai spausdintas laikr. „Baltasis erelis“ (žr.). Slaptų atsišaukimų, moksleivių rankraštinių laikraštėlių ir kitų spaudinių nuolat pasirodydavo ir po spaudos draudimo panaikinimo, 1905-18. Nelegalių laikraščių įvairiomis kalbomis išleido socialdemokratai (žr.). Po 1918 buvo išleidžiama slaptų atsišaukimų prieš bolševikus, bermontininkus, vokiečius, lenkus. Nelegaliai buvo platinamas 1918 vasario 16 nutarimas – Nepriklausomybės aktas. 1919-40 daug nelegalių laikraščių ir žurnalų leido komunistai (žr. Komunistinė periodika), Vilniaus krašto lietuviai (žr. Vilniaus krašto periodika).

Rezistencinė (pogrindinė) spauda Lietuvoje plito jau pirmaisiais sovietinės okupacijos (1940-41) metais. Atsišaukimus, laikraštėlius, nukreiptus prieš komunistinę valdžią, raginančius boikotuoti Liaudies seimo ir vietinių valdymo organų rinkimus, leido besikuriančios pogrindinės grupės, moksleivių ir jaunimo org-jos. 1940 rudenį, artėjant rinkimams, Kaune pasirodė rotatoriumi spausdintas laikr. „Laisvoji Lietuva“ (žr.), kurį leido Laisvosios Lietuvos s-ga. Tuo pat metu Kėdainių gimnazijos moksleiviai nelegaliai leido literatūrinį politinį laikr. „Prisikėlimas“. Panašūs laikraštėliai bei atsišaukimai buvo leidžiami daugelyje Lietuvos apskričių.

Vokiečių okupacijos (1941-44) metais savo nelegalius laikraščius leido 1941 pab. susikūrę rezistenciniai sąjūdžiai: Lietuvių frontas, Lietuvos laisvės kovotojų sąjunga, Lietuvos laisvės armija, Lietuvių nacionalistų partija, Nepriklausomos Lietuvos sąjūdis, Lietuvių vienybės sąjūdis, taip pat atgaivintos Lietuvos krikščionių demokratų ir Lietuvos socialdemokratų partijos, Lietuvos valstiečių liaudininkų ir Lietuvių tautininkų s-gos, Lietuvos darbo federacija. Šios organizacijos 1943 pab. įsteigė Vyriausiąjį Lietuvos išlaisvinimo komitetą (VLIK), kurio pagrindinis tikslas buvo atkurti Lietuvą kaip savarankišką nepriklausomą valstybę. Pirmuoju antihitlerinės rezistencijos periodiniu leidiniu daugelyje šaltinių laikomas pogrindinis laikr. „Nepriklausoma Lietuva“ (žr.), pasirodęs 1941 lapkri-

čio mėn. ir įjęs iki 1944 liepos mėn. Lietuvių frontas, įkurtas vietoj 1941 rugsėjo mėn. okupacinės valdžios uždaryto Lietuvių aktyvistų fronto (veikusio nuo 1940 lapkričio mėn.), leido savaitr. „Lietuvių fronto biuletenis“ (nuo 1942; nuo 1951 jis ėjo JAV pavadinimu „Lietuvių biuletenis“), laikraščius „Į laisvę“ (žr.), „Vardan tiesos“ (1943-44), „Pogrindžio kuntaplis“ (žr.), „Lietuvos judas“ (žr.). Lietuvos laisvės kovotojų s-ga leido laikraščius „Apžvalga“ (žr.), „Laisvės žodis“ (žr.), „Laisvės kovotojas“ (žr.), vidaus informacijos leidinį „Biuletenis“, vietinius laikraštėlius „Frontas“ (1942-44), „Kovojas lietuvis“ (1943-44), Lietuvių vienybės sąjūdis, kurį sudarė daugiausia Kauno ir Vilniaus studentai bei mokytojai, – laikraščius „Atžalynas“ (žr.) ir „Baltija“ (žr.), Lietuvos laisvės armija, kuri vienijo lietuvius kariškius, – laikr. „Karinės ir politinės žinios“ (1943-44), informacinius biuletenius, karininkų laikr. „Vieninga kova“ (1943-44), karių laikraštėlius, VLIK – Lietuvos šaulių s-gos vardu laikr. „Lietuvos laisvės trimitas“ (žr.), Lietuvos laisvės kovotojų s-gos vardu laikraštėlį „Moterų talka“ (1944), Lietuvos socialdemokratų partija – laikr. „Lietuvos kelias“ (žr.). Įvairiose Lietuvos vietose ėjo rezistenciniai laikraščiai ir laikraštėliai „Lietuva“ (Šiauliuose, žr.), „Jaunime, budėk!“ (Kaune), „Žemaičių trimitas“ (Mažeikiuose, žr.), „Lietuvos atgarsiai“ (Jurbarke), taip pat trumpaamžiai leidiniai „Naujoji Europa“ (žr.), „Mūsų žemė“, „Mūsų žodis“ (žr.), „Naujas žygis“, „Naujas žodis“ (žr.), „Tautos kelias“ (žr.), „Tautos žodis“ (žr.) ir kt. – iš viso Lietuvoje daugiau kaip 30 laikraščių, laikraštėlių ir biuletenių. Šie leidiniai demaskuodavo rusų, vokiečių ir legalios lietuvių spaudos okupuotoje šalyje tendencingus pranešimus apie karo eigą, vienijo ir koordinavo lietuvių priešinimosi vokiečiams pastangas. Todėl okupacinė valdžia visą laiką persekiojo šią lietuvišką spaudą, dažnai imdavosi represijų prieš spaudos darbuotojus, juos areštuodavo, įkalindavo. Tačiau dauguma laikraščių nesustojo, ėjo iki pat karo pabaigos, o kai kurie nelegaliai buvo leidžiami ir vėliau, sovietinės okupacijos ir aneksijos metais. Karo metais Lietuvoje ėjo ir nelegalūs komunistiniai laikraščiai bei biuleteniai (žr. Komunistinė periodika).

Po Antrojo pasaulinio karo, vėl prasidėjus antisovietinei rezistencijai, su ginklu rankose į miškus išėjo nemažai Lietuvos jaunimo, vidutinio amžiaus žmonių: apie 1945 jų, partizanų, buvo apie 25 000. Norėdami geriau informuoti Lietuvos gyventojus apie vidaus ir tarptautinę padėtį, pateikti tikrų žinių apie vietinės administracijos darbus, platinti užsienio radijo pranešimus, demaskuoti komunistinę propagandą, partizanai miškuose, požeminėse slėptuvėse ėmė leisti atsišaukimus, laikraštėlius bei laikraščius. Spausdino ir daugino rašomosiomis mašinėlėmis, šapirografais, rotatoriais, kartais spaustuvine technika. Paspriešinimui vadovauti kūrėsi pogrindinės organizacijos. Kaune buvo įsteigta Lietuvos išlaisvinimo taryba. Ji 1944-45 išleido du savo laikraščio „Aušra“ numerius. Rengiant trečiąjį, redakcija buvo susekta, leidėjai suimti, o pati organizacija likviduota. 1946 birželio mėn. pogrindyje veikusių Lietuvos laisvės kovotojų s-gos, Lietuvos laisvės armijos, Lietuvių fronto, Nepriklausomos Lietuvos sąjūdžio, „Atžalyno“ sąjūdžio ir partizanų atstovai sudarė Bendrojo demokratinio pasipriešinimo sąjūdį. Siekiant suaktyvinti pasipriešinimą, 1948 viduryje buvo įkurtas Lietuvos laisvės kovų sąjūdis. Jis rūpinosi ir

rezistencinės spaudos leidimu. Daugelis partizanų laikraščių buvo leidžiama Lietuvos laisvės kovotojų s-gos bei Lietuvos laisvės armijos vardu, paantraštede nurodant apygardą, rinktinę, būrį, eilės ir ištisinį numerį. Atsišaukimus, laikraščius, biuletenius ir kitokius spaudinius partizanų štabai leido visose partizanų apygardose, kurių Lietuvoje buvo apie dešimt. Ne visi partizanų periodiniai leidiniai surasti, o ir ne visų išlikusių žinoma leidimo vieta, metai, numerių skaičius, redaktorių ir svarbiausių bendradarbių pavardės, leidimo aplinkybės. Vienas pirmųjų Lietuvos partizanų periodinių leidinių pasirodė Žemaitijoje. Jau 1944 rudenį buvo atgavintas Lietuvos laisvės armijos laikraštėlis „Naujas žygis“ (pradėtas leisti 1944 vasarą). O 1945 Salantų valsčiuje veikęs partizanų būrys leido laikraštėlį „Miško aidas“. Raseinių ir Šiluvos apylinkėse 1945-47 ėjo laikraštėlis „Alio“ (žr.). Žemaičių apygardoje Lietuvos laisvės kovotojų s-gos vardu ilgai buvo leidžiamas laikr. „Laisvės kelias“ (žr.). Iš viso nuo 1946 (iki 1953) išėjo beveik šimtas jo numerių, kurių dalis spausdinta poligrafine technika. 1949-50 ėjo šios apygardos leidinys „Malda girioje“, „visuomeninės minties organas“, kuriam išspausdinta nemažai partizanų literatūrinės kūrybos. 1944 pradėjo eiti Didžiosios kovos apygardos laikr. „Žalioji giria“, leistas iki 1946. Liūto rinktinė Lietuvos laisvės armijos vardu leido laikr. „Laisvės talka“ (žr.), o Lokio partizanų rinktinė – „Sutemų keleivis“ (1949-50). Tauro apygardos partizanai leido laikraščius „Laisvės žvalgas“ (žr.) ir „Kovos keliu“ (žr.), kuriuos redagavo J. Lukša (Daumantas, Skirmantas, Skrajūnas, žr.), vienas žymiausių partizaninio karo vadovų. Kitas žymus partizanų vadas A. Ramanauskas (Vanagas, žr.), išleidęs keletą numerių laikraštėlio „Trečias skambutis“, 1945-52 redagavo ir leido laikr. „Laisvės varpas“ (žr.) – vieną iš ilgiausiai ėjusių rezistencinių laikraščių. A. Ramanauskas redagavo ir Merkio partizanų rinktinės štabo laikr. „Mylėk tėvynę“ (žr.), kurio išėjo apie 100 numerių. Lietuvos laisvės armijos vardu nuo 1946 ėjo hektografuotas laikr. „Aukuras“ (žr.). Sūduvos krašto partizanai leido laikraščius „Už tėvų žemę“ (žr.) bei „Girios balsas“ (1946-47), Vytauto apygardos štabas Lietuvos laisvės armijos vardu – laikr. „Aukštaičių kova“ (žr.). 1952 ėjo Rytų Lietuvos srities partizanų laikr. „Laisvės kova“ (pasirodė 8 numeriai) ir Rytų Lietuvos partizanų vadovybės laikr. „Aukštaitis“. Prisikėlimo apygardos partizanai Lietuvos laisvės kovotojų s-gos vardu leido laikr. „Prisikėlimo ugnis“ (žr.), o Kęstučio apygardos partizanai Pietų Lietuvos laisvės kovotojų s-gos vardu – laikraščius „Partizanas“ (žr.) ir „Pogrindžio žodis“ (žr.); 1950-51 ėjo šios apygardos laikraščiai „Ugnis“ ir „Kęstučio apygardos biuletenis“. 1945-47 buvo leidžiami keli Bendrojo demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio informaciniai biuleteniai, 1949-53 ėjo „svarbiausių organizacinių vienetų vadovybėms“ skirtas mėnesinis leidinys „Prie rymančio rūpintojėlio“ (žr.). Klaipėdos krašto partizanai 1948-50 leido laikraštėlį „Kalavijas už laisvę“, Lietuvos laisvės kovotojų s-ga nuo 1952 – laikraščius „Kovojančis lietuvis“ bei „Protėvių takais“ (žr.). Taip pat ėjo partizanų laikraščiai „Laisvės balsas“ (žr.), „Laisvės rytas“ (žr.) ir nemažai kitų leidinių. Jų visų svarbiausias tikslas buvo žadinti ir ugdyti lietuvių patriotizmą, slopinti komunistinę propagandą, operatyviai ir objektyviai supažindinti žmones su vidaus ir tarptautiniais įvykiais, aptarti ir aiškinti aktualias tautos egzistencijos

problemas. Apie 1952-57 rezistenciniai pagrindiniai leidiniai sustojo.

Rezistencinė pagrindinė spauda vėl atgijo aštuntojo dešimtmečio pradžioje. 1972 kovo 19 išėjo pirmasis pagrindinio periodinio leidinio „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika“ (žr.) numeris. Iki jo leidimo sustabdymo 1989 išėjo daugiau kaip 80 numerių, kurių daugiausia suredagavo kunigas (paskui tapęs vyskupu) S. Tamkevičius. 1974-75 pradėjo eiti pagrindiniai laikraščiai „Varpas“ (leistas iki 1981) ir „Pastogė“ (žr.), periodinis leidinys „Aušra“ (žr.). 1976 pasirodė nelegalūs laikraščiai „Laisvės šauklys“ (žr.) ir „Aušrelė“ bei žurnalas „Dievas ir Tėvynė“ (žr.), o 1978 – periodinis leidinys „Katakombos“ (žr.). 1979, kaip buvo rašoma rezistencinėje spaudoje, pradėjo eiti net 13 nelegalių leidinių: „Alma Mater“ (žr.), „Vytis“ (žr.), katalikiškos krypties laikraštėliai „Ateitis“, „Rūpintojėlis“, „Tautos kelias“, „Tiesos keliai“ ir kt. Dėl leidėjų, redaktorių, platintojų ir skaitytojų persekiojimo, areštų, tardymų bei kalnimo daugelis rezistencinių leidinių ėjo neilgai ir nereguliariai. Dažnai vietoj laikinai ar visai sustabdytų laikraščių pasirodydavo kiti, bet ir jie paprastai būdavo trumpaamžiai. Manoma, kad iki 1988 pavasario ilgiau ar trumpiau ėjo apie 30 rezistencinių pagrindinių leidinių. Jie paprastai buvo spausdinami rašomosiomis mašinėlėmis, dauginami rotatoriais. Kai kurie turėjo nuo kelių iki keliolikos puslapių. Bet buvo ir tokių („Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika“, „Dievas ir Tėvynė“, „Aušra“, „Vytis“), kurių atskirų numerių apimtis siekdavo 40-100 puslapių. Pogrindiniuose leidiniuose buvo rašoma apie tikrąją padėtį okupuotoje ir aneksuotoje Lietuvoje, katalikų kunigų ir tikinčiųjų persekiojimą, pateikiama žinių ir faktų apie politinį ir kultūrinį genocidą, nuolatinius areštus, kratas, bylas, istorijos falsifikavimą, demaskuojama antireliginė propaganda, spausdinama kalinių ir tremtinių poezija. Skelbiamus rašinius skaitydavo Lietuvos žmonės, jie buvo cituojami ir komentuojami kitose šalyse, ypač užsienio lietuvių laikraščiuose.

V.U.

„**POGRINDŽIO ŽODIS**“, Lietuvos partizanų laikraštis, ėjęs 1949-51 Pietų Lietuvoje. Lietuvos laisvės kovotojų s-gos vardu leido Kęstučio apygardos štabas (visuomeninė dalis).

POLEMIKA (gr. polemikos – karingas, priešingas), dviejų ar daugiau asmenų ginčas spaudoje bei susirinkimuose, kilęs kuriais nors klausimais. Skiriama religinė, literatūrinė ir kt. polemika. Rimta polemika naudinga, nes išsiaiškinama daug svarbių dalykų, tačiau savo reikšmės nustoja, kai polemizuojama dėl menkų dalykų, įžeidimo ar pavydo.

POLEMINIS STRAIPSNIS, diskusinio pobūdžio žurnalistinis ar literatūros ir meno kritikos rašinys, kuriame ginčijamasi su kitokia nuomone ir ginamas savas požiūris diskutuojamais klausimais.

„**POLICIJA**“, Lietuvos policijos dvisavaitis žurnalas, leistas 1924-40, 1943-44 Kaune. Leido VRM Piliečių apsaugos departamentas, Policijos klubas (nuo 1935), Policijos departamentas (1943-44). Išleistas vietoj „Milicijos žinių“. Ėjo kartą per mėnesį (iki 1929), vėliau – dvisavaitis. Bendradarbiavo T. Aleknavičius,

A. Dilys, Br. Kviklys, A. Kubilius, K. Laucius, A. Prešas, J. Pronskus, A. Ramanuskas, D. Semaška, P. Šniukšta, J. Žukauskas ir kt. Redagavo V. Bručkus, J. Budrys, J. Dainauskas, A. Jakobas, J. Navakas, A. Staškevičius, K. Svilas, A. Žilinskas. Spausdino K. Narkevičiaus ir V. Atkočiūno, „Švyturio“ bei „Vilniaus“ spaustuvės Kaune. 1943-44 buvo „policijos, ugniagesybos ir priešlėktuvinės apsaugos organas“. Leido ir redagavo Policijos departamento direktorius V. Reivytiš. Laikėsi provokiškos orientacijos. Leido priedą „Kriminalinės policijos žinios“.

G.B.

„POLICIJOS ŽINIŲ LAPAS“, Klaipėdos kriminalinės policijos biuletenis, leistas 1926-35 Klaipėdoje lietuvių ir vokiečių k. Leido Klaipėdos krašto kriminalinės policijos įstaigos Identifikacijos skyrius. Ėjo nereguliariai. Skelbė pranešimus apie įvykdytus pažeidimus, nusikaltimus. Spausdino akc. b-vė „Rytas“.

POLIGRAFIJA (gr. polys – didelis, gausus+ graphō – rašau): 1. Technikos šaka, apimanti spaudos produkcijos gamybos būdus. Klasikiniai spaudos būdai: iškiliaspaudė (žr.), plokščiaspaudė (žr.) ir giliaspau dė (žr.). Yra trys poligrafijos procesų grupės: formų gaminimo, spausdinimo ir spaudos produkcijos apdorojimo. Tekstas spaudos formai renkamas rinkimo mašinomis – monotipu (žr.) arba linotipu (žr.), kompiuteriu (žr.), rankomis arba fotografiniu būdu (žr. Fotografinis teksto rinkimas), perrašomas rašomąja rinkimo mašinėle (žr.). Iš iliustracijų iškiliaspaudei padaromos klišės (žr.), ofsetui (žr.) ir giliaspau dėi iliustracijos montuojamos su tekstu ir fotomechaniniu arba fotocheminiu būdu pagaminamos spaudos formos. Spausdinama spaustuvėse (žr.) spausdinimo mašinomis (žr.) poligrafiais dažais (žr.). Spaudos produkcijos apdorojimas apima brošiūravinį (žr.) ir įrišimą (žr.). Prie poligrafijos priskiriami ir kiti dauginimo būdai, pvz., fleksografinė spauda (žr.), trafaretinė spauda (žr.).

2. Pramonės šaka, apimanti spaudos produkciją, kitaip poligrafijos pramonė (žr.).

Poligrafijos pradžia – J. Gutenbergo apie 1440 išrastas knygų spausdinimo būdas, naudojant liejamąsias literas ir presą. XVI a. poligrafija tapo manufaktūra. 1796 A. Zėnefelderis (Vokietija) išrado plokščiaspaudę (litografiją). XIX a. pr., 1810 F. Kenigui (Vokietija) išradus spausdinimo mašiną, spausdinimas labai pagreitėjo. XIX a. 6-ojo dešimtmečio pab. klišės pradėta gaminti fotocinkografijos būdu. Teksto rinkimas pradėtas mechanizuoti, O. Mergentaleriui (JAV) 1884 išradus linotipą. Išradus rotacines spausdinimo mašinas, pagreitėjo didelių tiražų spausdinimas. 1905 išrastas ofsetas (žr.). Apie XX a. vid. pradėta kompleksinė poligrafijos procesų mechanizacija ir automatizacija.

Lietuvoje pirmoji knyga iškiliaspaude rankinėmis staklėmis buvo išspausdinta 1522 Vilniuje, P. Skorinos spaustuvėje. 1821 Vilniaus un-to spaustuvėje įkurta litografija. Nuo XIX a. 6-ojo dešimtmečio atsirado plokščiojo spausdinimo mašinų. 1906 Vilniuje imta naudoti linotipą ir rotacinę spausdinimo mašiną. Prieš Pirmąjį pasaulinį karą Vilniuje įkurta cinkografija. 1928 Kauno „Spindulio“ spaustuvėje pradėta spausdinti ofsetu, 1938 – giliaspau dė; nuo 1953 ofseto formos gaminamos fotomechaniniu būdu, įdiegtas foto-

grafinis teksto rinkimas, nuo 1990 pradėtos plačiai naudoti kompiuterinės sistemos.

POLIGRAFIJOS PRAMONĖ, pramonės šaka, spausdinanti knygas, laikraščius, žurnalus ir kitus spaudinius. Jai priklauso spaustuvės ir kai kurios pagalbinės įmonės: šriftų liejyklos, poligrafinių dažų fabrikai.

POLIGRAFINIAI DAŽAI, spaustuviniai dažai, vartojami poligrafijoje spausdinimui. Dažniausiai tai yra suspensija, susidedanti iš pigmento ir filmojaus, su papildomais komponentais: sikatyvais, užpildais, tirpikliais. Šie komponentai keičia poligrafinių dažų klampumą, stabilumą, lipnumą, kietėjimo greitį. Dažų gamybai vartojami organiniai pigmentai (ftalocianinai, azopigmentai), fanaliniai lakai, kraplakai, farblakai ir neorganiniai pigmentai – suodžiai, ferocianidai, kronai, švino molibdatai, titano bei cinko oksidai. Filmojai yra skaidrūs ir netoksiški, gerai drėkinantys pigmentą. Tai įvairūs polimerai: fenolio formaldehidinės dervos, alkidinės dervos, kanifolijos dariniai, sėmenų aliejus, bitumai. Kaip sikatyvai vartojami kobalto, švino, magnio naftenatai, rezinatai, linoleatai, kaip užpildai – aliuminio hidroksidas, vario sulfatas, kaip tirpikliai – toluolas, benzinai, terpentinas, vaitspiritas, alyvos.

POLISEMANTINIS (gr. polys – didelis, gausus+ sėmantikos – reikšminis), daugiareikšmis žodis ar posakis, pvz., daiktavardis „žemė“ turi planetos, jos paviršių sudarančių medžiagų, sausumos, dirvos ir kt. reikšmes.

„**POLITIKA**“, žurnalas, leistas 1990-93 Vilniuje. Rašė apie įvairių partijų ir politinių organizacijų nuostatas ir veiklą, kėlė ir nagrinėjo ekonominio ir visuomeninio gyvenimo problemas. Įsteigė ir leido UAB „Politika“ iš pradžių 3 kartus, nuo 1992 balandžio – kartą per mėnesį. Vyr. redaktorius A. Semaška (žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai A. Guigaitė (žr.), A. Karalkevičius, R. Kojra, V. Liauška, P. Masilionis (žr.), V. Paulauskas (žr.), R. Šlajus (žr.). Tiražas 1990 – 20 300 egz., 1993 – 1500 egz. Žurnalas leido atskirus neperiodinius priedus.

„**POLITIKA**“ („Politika“), Jugoslavijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1904 Belgrade. Leidžiamas kaip nepartinis laikraštis. Tiražas 1996 – 200 000 egz.

„**POLITIKEN**“ („Politika“), Danijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1884 Kopenhagoje. Išreiškia Danijos liberalų partijos nuostatas. Vienas įtakingiausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 207 000 egz.

POLITINĖ REKLAMA, žr. Propaganda.

POLITIPAŽAS (pranc. politypage), stereotipiniu arba galvanostereotipiniu būdu padauginti medžio raiziniai; naudojami kaip knygų, kitų leidinių iliustracijos.

POLONIZMAS (lot. Polonus – lenkiškas), iš lenkų kalbos kilęs, paskolintas ar išsiverstas žodis, posakis ar kita kalbos ypatybė: cnata „dorybė“ iš lenk. cnota, cūdas „stebuklas“ iš cud, čyščius „skaistykla“ iš czyścic. Kai kurie polonizmai yra vartojami ne tik tarmėse, bet

ir literatūrinėje kalboje: arbata iš „herbata“, kalendorius iš „kalendarz“, popierius iš „papier“.

„**POLSKIE RADIO**“ („Lenkijos radijas“), akcinė bendrovė, veikianti nuo 1926 Varšuvoje. Nuo 1993 – visuomeninis, nacionalinis radijas. Laidas transliuoja penkiomis programomis, kurių 1-oji gerai girdima Lietuvoje. Penktojoje – laidų užsieniui – programoje 1991 įsteigta **Lietuviškoji redakcija**, rengianti laidas apie Lenkijos politiką ir kultūrą Lietuvos gyventojams lietuvių k. 1997 vyr. redaktorė buvo N. Druto, redaktorės M. Kozak, H. Hamersmidt ir kt.

„Polskie radio“ skyrius Bialistoke turi korespondentų, rengiančių savaitines laidas lietuvių k. Lenkijos Suvalkų krašto lietuviams (redaktorius E. Petruškevičius, žr.). Vilniuje taip pat yra „Polskie radio“ nuolatinis atstovas-korespondentas – nuo 1996 A. Klubiński (A. Klubiński).

POPIERIAUS GRAMATŪRA (gr. gramma – smulkus masės matas), bet kokio popieriaus vieno kvadratinio metro svoris gramais. Laikraščiams paprastai vartojamas apie 50 gramų, o knygoms 60-100 gramų popierius.

POPIERIUS, plonalakštė medžiaga iš smulkių susipynusių augalinių plaušelių, susijungusių paviršiaus ryšiais. Gaminamas iš spygliuočių, lapuočių medžių, vienmečių augalų celiuliozės, medienos masės, skudurų, makulatūros. Popieriaus savybės priklauso nuo pagrindinių žaliavų, užpildų, priedų, gamybos technologijos ypatybių. Popieriui baltumą, lygumą, minkštumą, skaidrumą, tankumą suteikia mineraliniai užpildai (koalinas, kreida, talkas, titano ir cinko oksidai), nelaidumą rašalui, vandeniniams tirpalams – įklijinamosios medžiagos (kanifolijos klijai, krakmolos, parafinas, dervos, bitumas), spalvą – dažai.

Popierius pagal paskirtį yra 10 klasių. Spaudos popierius (laikraštis, iškiliaspaudės, ofsetinis, litografinis, kartografinis, giliaspaužinis, dokumentų, etiketų) – lygus, baltas, gerai sugeria spaustuvinius dažus, dažniausiai turi daug užpildų ir yra mažai įklijintas. Rašomasis popierius (sąsiuvinių, kartotekų, mašinosrašio, piešimo, vokų, pašto, kopijavimo) – lygus, nesugeria skysčių, gerai įklijintas. Dekoratyvinis (krepinis, aksominis, šagreninis, perlamutrinis) naudojamas apdailai. Pakuojamasis (vyniojamasis) popierius – antikorozinis, grafitinis, parafinuotas, armuotas, pergaminis, banderolinis, maišelių, butelių, degtukų – yra stiprus, dažnai specialiai apdorotas (parafinuotas, bitumuotas).

Kitos popieriaus klasės: šviesiai jautrus, sugeriamasis, techninis, papirosinis, elektrotechninis, pagrindinis popierius; naudojama kaip pūsgaminis.

„**PO PIETŲ**“, Šiaulių publicistinis visuomeninis laikraštis, ėjęs nuo 1990 vasario iki 1992 Šiauliuose. Pirmieji 4 numeriai išėjo kaip miesto laikr. „Šiaulių naujienos“ (žr.) priedas. Redaktoriai: P. Narbutas (1990), E. Dilienė (1991-92). Išėjo 16 numerių. Tiražas 1990 – 12 100 egz., 1992 – 11 000 egz.

POPULIARIZACIJA (lot. popularis – liaudiškas), populiarinimas, kokių nors idėjų, leidinių išplatinimas, išgarsinimas; mokslinio ar apskritai sudėtingo

klausimo paprastas, visiems suprantamas išdėstymas žodžiu, per radiją, televiziją, dokumentinį kiną.

PORNOGRAFINĖ (gr. pornē – paleistuvė + graphō – rašau) **SPAUDA**, periodiniai ir neperiodiniai leidiniai, skatinantys prievartą ir tuo tikslu spausdinantys nepadoraus turinio rašinius, piešinius, fotografijas. Daugelyje šalių kovojama prieš pornografiją ir tokie leidiniai draudžiami, jie konfiskuojami. 1996 Lietuvoje priimtas Lietuvos visuomenės informavimo įstatymas taip pat draudžia visuomenės informavimo priemonėse platinti pornografiją.

PORTRETAS (pranc. portrait < lot. protraho – ištraukiu; iškeliu aikštėn): 1. Dailės arba fotografijos kūrinys, vaizduojantis žmogų arba žmonių grupę.

2. Fotografijos arba vaizduojamojo meno žanras.

3. Grožinės literatūros, publicistikos kūrinių veikėjo išorės bruožų vaizdas. Literatūrinis portretas – realaus arba išgalvoto asmens, pvz., rašytojo, dailiniko, politikos veikėjo, charakteristika, pateikta grožinei literatūrai būdingais meniniais vaizdais, kuriuose dokumentinis autentiškumas papildytas vaizduotės sukurtais detalėmis. Žurnalistikos kūriniuose asmens portretas kuriamas griežtai laikantis faktų tikslumo, dokumentinio autentiškumo.

PORTUGALIJA, Portugalijos Respublika (Pietų Europa), įkurta 1910, gyventojų – 9,83 mln. (77 vieta pasaulyje), beraščių – 15 proc., sostinė – Lisabona, oficiali kalba – portugalų.

Pirmasis spaudinys portugalų k. buvo apie 1495 pasirodžiusi L. Saksoniečio knyga „Kristaus gimimas“. Apie 1600 plito informaciniai lapeliai. Tikri laikraščiai pradėjo eiti gerokai vėliau (nors Portugalijos monarchinė valstybė gyvavo jau nuo XI a.). 1820 vyriausybė ėmė leisti savo oficialų organą „Diario do Governo“ („Vyriausybės laikraštis“), kuris nuo 1976 ėjo pavadinimu „Diario da Republica“ („Respublikos laikraštis“) kaip oficialus vyriausybės dienraštis. 1835 Ponta Delgadoje buvo įsteigtas dienr. „Açoriano Oriental“ („Azorų rytai“), kuris eina ir dabar. Nuo 1853 Lisabonoje leidžiamas dienr. „Jornal do Comercio“ („Prekybos laikraštis“), o nuo 1854 Porte – „O Comercio do Porto“ („Prekyba Porte“). XIX a. antroje pusėje pradėjo eiti ir daugiau dienraščių, kurie tebeleidžiami ir šiandien. Daug naujų periodinių leidinių pasirodė ir XX a. antroje pusėje. 1970 ėjo 30 dienraščių, apie 50 žurnalų, kurių daugelis – specializuoti.

Per metus išleidžiama apie 6000 knygų. Išeina 25 dienraščiai, jų tiražas 465 000 egz. (47 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „Correio da Manhã“ („Rytinis paštas“, žr.), „Diario de Noticias“ („Naujienų laikraštis“, žr.), „Jornal de Noticias“ („Naujienų laikraštis“, žr.), „A Capital“ („Sostinė“, eina nuo 1968, tir. 50 000 egz.), „Diario Economico“ („Ekonomikos laikraštis“, nuo 1988, tir. 35 000 egz.), „Jornal de o Dia“ („Dienos laikraštis“, nuo 1975, tir. 20 000 egz.), „O Primeiro de Janeiro“ („Sausio pirmoji“, nuo 1868, tir. 30 000 egz.), „Publico“ („Visuomenė“, nuo 1990, tir. 72 000 egz.); savaitraščiai ir žurnalai: „Anglo-Portuguese News“ („Anglų ir portugalų naujienos“, eina nuo 1937 anglų k., tir. 9000 egz.), „Expresso“ („Ekspresas“, nuo 1974, tir. 160 000 egz.), „O Independente“ („Nepriklausomasis“, nuo 1988, tir. 150 000 egz.),

„Maria“ („Marija“, nuo 1977, tir. 400 000 egz.), „Nova Gente“ („Nauja tauta“, nuo 1979, tir. 180 000 egz.), „Semanario“ („Savaitinis“, nuo 1989, tir. 50 000 egz.).

Portugalijos informacijos agentūra LUSA (žr.) įkurta 1975.

Radijas veikia nuo 1938, yra 2,26 mln. radijo imtuvų (229 imt. 1000 gyv.). Radijo laidas transliuoja 5 regioninės stotys, priklausančios valstybinei b-vei „Radiodifusao Portuguesa“, bei 7 privačios stotys portugalų, ispanų, anglų, vokiečių, italų k. Televizijos laidos transliuojamos nuo 1956, yra 1,86 mln. televizorių (188 tel. 1000 gyv.). Pagrindinė yra valstybinė kompanija Radio - TV Portuguese.

Dokumentinio kino filmai pradėti kurti 1896. Reguliariai filmai statomi nuo 1909, kai buvo įsteigta kino firma „Portugal film“.

v.u.

„POS KOTA“ („Paštas“), Indonezijos vakarinis laikraštis, einantis nuo 1970 Džakartoje. Tiražas 1996 – 500 000 egz.

POSAKIS, turintis prasmę, trumpas, paprastai pastovus sakinytis ar žodžių junginys. Gali būti frazeologinis, idiominiškas, sustabarėjęs, vaizdingas posakis. Taip pat žr. Frazė.

„**PO SPALIO VĖLIAVA**“, Druskininkų rajono laikraštis, leistas nuo 1951 sausio 21 iki 1955 liepos 3 Druskininkuose. Lietuvos KP Druskininkų raj. k-to ir DŽDT leidinys, ėjęs du kartus per savaitę, 1951 – savaitraštis. Redaktorius J. Dzienajevičius (1951-55). Spausdintas „Tarybinio balso“ spaustuviėje Varėnoje, nuo 1951 kovo – Druskininkuose. Tiražas 1951 – 800 egz., 1955 – 1000 egz.

POST FACTUM (lot. post – po + factum – kas padaryta), po to, kai padaryta, t.y. po to, kai viskas baigta, po visa ko.

POST SCRIPTUM (lot. post – po + scriptum – kas parašyta), P.S., po to, kas jau parašyta, t.y. priedas, pabaigus ir pasirašius laišką ar kt. rašinį.

„**POSTIMEES**“ („Paštininkas“), Estijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1886 Tartu. Jo pirmtakas buvo nuo 1857 Piarnu leistas savaitr. „Perno Postimees“. 1940-90 vietoj jo ėjo Tartu miesto laikr. „Edasi“ („Pirmyn“). 1991 pr. atgaivintas senuoju pavadinimu kaip privatus dienraštis. Leidžiamas 16-24 p. apimties. Tiražas 1996 – 62 000 egz.

POSTREDAGAVIMAS, mašina versto teksto redagavimas, atliekamas žmogaus.

„**POSŪKIS**“, Sveikatos apsaugos reformos biuro mėnesinis leidinys, einantis nuo 1994 vasario Vilniuje. Redaktoriai: V. Bogušienė, A. Rapolevičiūtė, D. Račiūnas. Tiražas 1994 – 1100 egz., 1997 – 1500 egz.

POŠKA Antanas (iki 1929 Paškevičius; 1903 03 24 Gripkelių k., Pasvalio vls. – 1992 10 16 Vilniuje), keliautojas, rašytojas. 1926-29 studijavo mediciną Kauno un-te, 1929-30 keliavo po Europos šalis. Aplankė Egiptą, Siriją, Turkiją, Iraką, Iraną, Indiją. 1931-33 Bombėjaus un-te studijavo antropologiją, sanskritą.

1933-36 dalyvavo antropologinėse ekspedicijose po Azijos šalis, Bulgarijoje surinko atsiminimų apie J. Basnavičių (išsp. 1940). Grįžęs į Lietuvą, nuo 1937 bendradarbiavo leidiniuose „Akademikas“, „Lietuvos aidas“, „Trimitas“. 1937-40 buvo Lietuvos esperantininkų s-gos pirmininkas. 1945 suimtas, kalintas, ištremtas į Komiją ir Kazachstaną. 1949-58 dirbo Vidurinės Azijos kraštotyros muziejuose, dalyvavo ekspedicijose. 1960 sugrįžo į Lietuvą. 1960-69 vadovavo Lietuvos esperantininkų klubui.

Parašė vadovėlį „Esperanto raktas“ (1929, 1969), knygas „Nuo Baltijos iki Bengalijos“ (kelionių išpuodžiai, 1939, 2 t.), „Kalnai lieka rymoti“ (1970, su kitais), „Dievai, dvasios ir žmonės“ (išl. 1993), miniatiūrų rinkinį „Requiem“ (1989). Išvertė į lietuvių k. Tagorės kūrinių.

POTEKSTĖ, suvokiama teksto ar šnekamosios kalbos prasmė, papildanti ir praplečianti tiesioginę reikšmę, kartais jai net prieštaraujant. Šnekamojoje kalboje potekstė perteikiama mimika, gestais, intonacijomis, pauzėmis.

POVILAVIČIŪTĖ Irena (g. 1919 05 03 Petrograde), žurnalistė. 1937-41 studijavo Kauno, Vilniaus un-te, kurį baigė 1965. 1941 dirbo Radijo k-te redaktore, 1948-51 – Lietuvos kronikinių dokumentinių filmų kino studijoje vyr. redaktore, Politinės ir mokslinės literatūros leidykloje redakcijos vedėja. 1952-65 buvo žurn. „Tarybinė moteris“ vyr. redaktorė, 1965-69 – „Vagos“ leidyklos redaktorė.

POVILONIS Liudas (1910 09 07(08 25) Panevėžio aps. Šimonių vls. Šilgalių k. – 1990 08 09 Kaune), vyskupas, spaudos darbuotojas. 1930-34 Vytauto Didžiojo un-te studijavo teologiją ir kanonų teisę. Mokytojo Marijampolės marijonų gimnazijoje ir kuravo spaudą. 1931-40 buvo „Šaltinėlio“ redaktorius. 1957-60 Klaipėdoje vadovavo valdžios sankcionuotos Taikos karalienės bažnyčios statybai. Sufabrikavus bylą, iki 1966 kalintas Vilniuje. 1969 konsekruotas vyskupu, 1984 pakeltas arkivyskupu.

„**POZICIJA**“, Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos savaitraštis, ėjęs nuo 1990 vasario 7 iki 1995 pabaigos Vilniuje. Leistas vietoj 1989-90 ėjusio Lietuvos resp. profsąjungų tarybos savaitr. „Lietuvos profsąjungos“ (žr.). Iki 1991 rugsėjo (Nr.34) ėjo kaip Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos ir Lietuvos profsąjungų savaitraštis. Steigėja ir leidėja UAB „Pozicija“. Rašė žmogaus teisių gynimo, buvusių politinių kalinių bei tremtinių ir rezistencijos dalyvių gyvenimo klausimais, nagrinėjo politines, ekonomines bei socialines problemas. Vyr. redaktoriai: V. Budnikas (1990-95, žr.), A. Kratulis (nuo 1995). Minėtini redakcijos darbuotojai J. T. Teseckas (žr.), A. Vaupšas (žr.). Tiražas 1990 – 16 500 egz., 1993 – 5000 egz., 1995 – 3000 egz.

Nuo 1992 leido reklaminių informacinių priedą „Reklamuojamos paslaugos“, kuris 1993 vadinosi „Reklamos pasaulyje“ (tir. 50 000 egz.).

1995 vietoj savaitr. „Pozicija“ pradėtas leisti savaitinis žurn. „Pozicija. Nuomonės“ (žr.).

„**POZICIJA. NUOMONĖS**“, savaitinis žurnalas, einantis nuo 1995 lapkričio Vilniuje vietoj 1990-95 leisto

savaitr. „Pozicija“ (žr.). Leidžia UAB „Pozicija“. Vyr. redaktorius V. Budnikas (žr.). Ats. redaktorius A. Sungaila. Redaktorius A. Kratulis (žr.). Tiražas 1995 – 3000 egz., 1997 – 1000 egz.

POZITYVAS (pranc. positif<lot. positivus – sutartas, sąlyginis), fotografinis atvaizdas, kuriame šviesios daikto dalys yra šviesios, tamsios yra tamsios, o spalvos atitinka tikrąsias daikto spalvas; šviesa ir spalvos mis vaizdą atitinkantis atvaizdas.

POŽARSKAS Mykolas (1927 02 20 Panoteriuose, Ukmergės aps. – 1986 06 27 Vilniuje), teisininkas, leidybos ir spaudos darbuotojas. 1951 Vilniaus un-te baigė teisės mokslus, 1958 – Aukštąją partinę m-lą prie TSKP CK. 1954-56 buvo Politinės ir mokslinės literatūros leidyklos vyr. redaktorius, 1958-61 – LKP CK propagandos ir agitacijos skyriaus vedėjas, 1961-63 – kultūros ministro, 1963-86 – Valst. leidyklų, poligrafijos ir knygų prekybos reikalų k-to pirmininko pavaduotojas. 1965-69 dirbo „Mažosios lietuvių tarybinės enciklopedijos“ vyr. redaktorius pavaduotoju, nuo 1974 dėstė Vilniaus un-te; teisės mokslų kandidatas (nuo 1974), docentas (1983).

Išleido knygas „Kultūrinis gyvenimas Lietuvoje“ (1966 anglų k., 1967 vokiečių k.), „Draugiškas ir vaisingas bendradarbiavimas“ (1978), „Tarptautinės teisės apybraižos“ (1985, su P. Kūriu). Už išleistas enciklopedijas apdovanotas (su kitais) Lietuvos valst. premija (1986).

POŽELA Karolis (1896 02 29 Bardiškiuose, Pakruojo vls. – 1926 12 27 Kaune), visuomenės veikėjas, LKP organizatorius ir vadovas. 1915-17 studijavo Tartu unte mediciną. 1916-17 dirbo bolševikų pagrindinėje spaustuvėje. 1918 grįžo į Lietuvą, organizavo komjaunimo ir partijos veiklą. 1919 06–1920 04 Raseiniuose nelegaliai leido „Tiesą“. 1920-26 su kitais redagavo pogrindyje „Tiesą“, „Kareivių tiesą“, „Darbininkų gyvenimą“. Su kitais 1921 įkūrė legalią knygų leidyklą „Šviesa“ (veikė iki 1923), 1926 redagavo LKP savaitr. „Darbininkų atstovas“, dirbo žurn. „Vilnis“ redakcijoje. Po 1926 gruodžio 17 perversmo suimtas ir gruodžio 27 sušaudytas.

POŽELA Vladas (1879 04 09 Steigvilių k., Žemųjų vls., Šiaulių aps. – 1960 09 21 Adelaidėje, Australijoje), advokatas, visuomenės veikėjas. 1900 baigė Mintaujos gimnaziją, 1917 – Maskvos un-tą. 1919 pr. buvo Lietuvos laikinosios vyriausybės reikalų vedėjas, 1920-23 – Seimo atstovas. 1941 emigravo į užsienį.

Nuo 1901 bendradarbiavo draudžiamoje lietuviškoje spaudoje: leidiniuose „Darbininkų balsas“, „Draugas“ (Tilžėje, 1904-05 – vienas iš redaktorių), „Naujienos“, „Ūkininkas“, „Varpas“. Vėliau rašė į laikraščius „Naujoji gadynė“, „Skardas“, „Žarija“, „Vilnis“, „Tiesa“, „Socialdemokratas“ ir kt. 1913 buvo laikr. „Vilnis“ (Rygoje) steigėjas, 1917 – laikr. „Tiesa“ laikinasis redaktorius.

POŽELAITĖ-DAVIS Izolda Ira (g. 1923 05 27 Karaliaučiuje), Australijos švietimo darbuotoja, žurnalistė. Berlyno, Freiburgo, Ciūricho, Adelaidės, Flinders (abu Australijoje) un-tuose ir kt. studijavo humanitarinius mokslus, meno istoriją, prancūzų kalbą ir litera-

tūrą. Mokytojavo Lietuvos, Šveicarijos, Australijos m-lose. Aktyviai dalyvauja Australijos lietuvių bendruomenės veikloje, rūpinasi lietuviškais m-lomis. 1990 ir vėliau atvežė daug vadovėlių Lietuvos m-loms, rengė jose seminarus, konkursus. Nuo 1991 rengia lietuviškos klasikinės ir moderniosios muzikos laidas per Adelaidės un-to radiją. Paskelbė daug straipsnių šalies pedagoginėje ir lietuvių spaudoje. Nuo 1990 Lietuvos žurnalistų s-gos narė.

D.Š.

POŽĖRA Juozas (1927 04 02 Kaune – 1997 03 20 Vilniuje), rašytojas, žurnalistas. 1945-49 buvo Lietuvos operos ir baleto teatro artistas. Nuo 1949 iki 1970 dirbo laikraščių „Tarybų Lietuva“, „Komjaunimo tiesa“, „Tiesa“, „Literatūra ir menas“, žurnalo „Moksleivis“, „Pergalė“ redakcijose. 1970-76 – Lietuvos rašytojų s-gos valdybos sekretorius.

Parašė apybraižų knygas „Atgimusiame stepėse“ (išl. 1956), „Baltos saulės diena“ (1966), „Mano vieningas rūpestis“ (1967), „Šiaurės eskizai“ (1969), „Tofalarijos mohikanai“ (1970), „Atsiveikinimas su Šiaure“ (1972), „Šiaurės keliai“ (1974), apsakymų ir apysakų rinkinius „Man vaidenasi arkliai“ (1967, 1977), „Aukšas. Kryžių valetas“ (1971), romanus „Mano teismas“ (1968), „Šalnos“ (1978, 1 d., 1980, 2 d.), „Žuvis nepažįsta savo vaikų“ (1985), satyrinę apysaką „Žinok, ką pasakys vyriausiasis“ (su A. Jonynu, 1962), scenarijus kino filmams „Svetimi“ (past. 1962), „Vyturys – žemės paukštis“ (išsp. 1977). Kūrinių išversta į rusų, latvių, bulgarų, lenkų, vokiečių k. 1975 už apybraižų rinktinę „Šiaurės keliai“ paskirta Lietuvos valst. premija.

PPI, Pakistan Press International (Pakistano tarptautinė spauda), Pakistano privati informacijos agentūra, veikianti nuo 1958 Islamabado. Valstybės subsidijuojama org-ja. Platina DPA, AFP, kitų valstybių informacijos agentūrų, taip pat tarptautinės islamo informacijos agentūros IINA pranešimus. Per dieną perduoda apie 1000 žodžių informacijos. Agentūroje dirba apie 30 korespondentų. Ji turi punktus įvairiuose šalies miestuose, savo korespondentus Vašingtone bei Londone.

„PRACA“ („Darbas“), Slovakijos dienraštis, einantis nuo 1946 Bratislavoje. Jo pirmtakas buvo savaitr. „Praca a život“ („Darbas ir gyvenimas“), leistas 1945-46. Slovakijos profsąjungų konfederacijos organas. Tiražas 1996 – 80 000 egz.

„PRACE“ („Darbas“), Čekijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1945 Prahoje. Leidžia Čekijos profesinės sąjungos. Tiražas 1996 – 220 000 egz.

„PRADAI“, privati leidybos įmonė, veikianti kaip UAB, įkurta 1991 gruodžio 12 Vilniuje. Į ją įeina Knygų leidybos redakcija, Kartografijos skyrius, Kompiuterių centras ir Realizacijos skyrius. Nuo 1994 veikia „Pradų“ b-vės spaustuvė (direktorius M. Viluckis).

Leidybinę veiklą pradėjo, leisdamas žurn. „Lietuva“ anglų, vokiečių ir lenkų k. (išleisti du numeriai). Knygų leidybos programa orientuota į kultūrologinio, mokomojo ir informacinio pobūdžio literatūrą bei klasikinės filosofijos, teisės, beletristikos palikimą. Kartografijos skyrius rengia originalius mokomuosius istorijos ir geografijos atlasus.

Glaudžiai bendradarbiauja su Atviros Lietuvos fondu, Literatūros ir tautosakos in-tu, vykdo jų knygų leidybos programas. Nuo savo veiklos pradžios iki 1997 išleido daugiau kaip 150 leidinių.

Bendrovės direktorius Pr. Damijonaitis (žr.), vyr. redaktorius A. Rybelis.

„PRADAI IR ŽYGLIAI“, literatūros, meno kritikos žurnalas, leistas 1926-27 Kaune. Leido ir redagavo F. Kirša. Ėjo kartą per mėnesį, nuo 1927 – kartą per ketvirtį. Svarstė kultūros, meno, literatūros problemas, spausdino lietuvių rašytojų kūrybos studijas, grožinės literatūros kūrinius. Bendradarbiavo St. Anglickis, V. Bičiūnas, P. Galaunė, L. Gira, M. Gustaitis, J. A. Herbačiauskas, A. Jakštas, F. Kirša, V. Krėvė, K. Kubilius, V. Steponaitis, B. Sruoga, A. Sutkus, Ig. Šlapelis, P. Vaičiūnas ir kt. Spausdino „Raidės“ spaustu- vė Kaune. Išėjo 12 numerių. G.B.

„PRADALGĖ“, literatūros metraštis, ėjęs 1964-80 Londo- ne. Leido „Nidos“ knygų klubas, redagavo K. Barėnas. Spausdinti prozos ir poezijos kūriniai, atsiminimai, laiškai, studijiniai ir apžvalginiai straipsniai. Išėjo 10 knygų.

„PRADALGĖS“, iliustruotas „trimėnesinis poezijos laikraštis“, leistas 1934-35 Kaune. Leido ir redagavo B. Brazdžionis. Šis almanacho pobūdžio leidinys spaus- dino St. Anglickio, J. Baltrušaičio, B. Brazdžionio, K. Bradūno, M. Linkevičiaus, V. Mykolaičio-Putino, H. Radausko, V. Sirijos-Giros, B. Sruogos, G. Tulaus- kaitės, A. Vaičiulaičio ir kt. poeziją, kritikos straips- nius, recenzijas, apžvalgas. Spausdino M. Adomavi- čiaus spaustuvė Kaune. Išėjo 4 numeriai. G.B.

„PRAGIEDRULIAI“, Lietuvių draugijos Švedijoje mėnesinis (1949 – trimėnesis) kultūros žurnalas, ėjęs 1946-49 Stokholme. Pavadinimas parinktas pagal Vaiž- ganto „Pragiedruliui“. Redagavo redakcinė kolegija. Vyr. redaktorius J. Lingis. Žurnalą iliustravo P. Lapė, E. Budrys, V. Lipniūnas. Išėjo 29 numeriai po 50-70 p. Spausdintas rotatoriumi.

PRAMOGINĖ FUNKCIJA, žurnalistinė veikla, skirta žmonių laisvalaikiiui, poilsiui, pramogai. Ją gali atlikti įvairios visuomenės informavimo priemonės – laikraš- tis, žurnalas, fotografija, radijas, televizija. Pramogi- niai žurnalistikos kūriniai dažniausiai yra intriguojan- tys, patrauklūs, sensacinio arba nuotykinio pobūdžio. Jiems taip pat priskiriamos įvairios užduotys skaity- tojams, klausytojams ar žiūrovams, viktorinos, kryžia- žodžiai, loginiai žaidimai, humoras. Siekiama visuo- menei ar atskiriems jos sluoksniams pateikti tai, kas įdomu, turi pasisekimą, didina leidinio ar laidos po- pularumą. Pramoginiai žurnalistikos kūriniai kai ka- da atlieka ir kultūrinę funkciją (žr.).

PRAMOGINIS KŪRINYS, literatūros ar žurnalisti- kos rašinys, radijo bei televizijos laida, skirta laisvalai- kiui, malonumui, palinksminimui, pasiblaškyimui.

„PRAMONĖS KELIU“, Alytaus valst. eksperimenti- nio namų statybos kombinato laikraštis (iki 1991 sa- vaitraštis), ėjęs nuo 1982 rugpjūčio 4 iki 1992 Alytuje. Redagavo J. Vaina. Tiražas 1982 – 1000 egz., 1992 – 500 egz.

PRANAITIENĖ Salomėja (g. 1955 01 25 Telšių raj. Lauksodos k.), radijo ir televizijos žurnalistė. 1972 baigė Plungės 1-ąją vid. m-lą, 1977 – Lietuvos žemės ūko akademijoje mokslinės agronomės specialybę. 1977 pradėjo dirbti korespondente Lietuvos radijo ir televizijos k-te, rengė rytines radijo laidas kaimui. 1984 buvo pervesta į Televizijos informacijos redakciją, vėliau tapusią Lietuvos televizijos Naujienų direkcija, kurioje iki šiol dirba vyresn. redaktore. Rengia video- reportažus, pateikia kitą informaciją „Panoramai“ kai- mo gyvenimo, žemės ūkio reformos, aplinkosaugos te- momis.

PRANAITYTĖ Julė (1881 Panenupiuose, Griškabū- džio vls. – 1944 01 29 Filadelfijoje), JAV lietuvių spau- dos leidėja, publicistė. Mokėsi Rusijoje (Peterburge), Prancūzijoje, Šveicarijoje. 1909 studijavo mediciną Pensilvanijos un-te. Kartu su A. Miluku 1903-43 leido ir redagavo „Žvaigždės“ laikraštį ir žurnalą. 1942-43 buvo šio leidinio redaktore. Viena ir kartu su A. Milu- ku išleido daugiau kaip 100 įvairių spaudinių. Leido knygas. Parašė ir išleido knygas „Iš kelionės po Euro- pą ir Aziją“ (1914), „Laisvosios Lietuvos aplankytų“ (1928), „Laiškai iš Ispanijos“ (1932) ir kt. Išleido mo- nografinio pobūdžio knygą „Kun. A. Miluko darbuo- tė“ (1937). Pasirašinėjo Pranaičių Julė.

„PRANCIŠKONŲ PASAULIS“, mėnesinis žurnalas, „Šv. Pranciškaus III ordino laikraštis“, leistas 1923-40 Kretingoje, Kaune (1923-35). 1923-35 Nr.9 vadinosi „Šv. Pranciškaus varpelis“. Leido Tėvai pranciškonai. Spausdintos bažnyčios ir ordino žinios, pasakojimai apie misijų veiklą, giesmės, religiniai straipsniai. Reda- gavo ir bendradarbiavo B. Bagdonas, P. Bizauskas, A. Dirvelė, A. Janušaitis, R. Kažunauskas, J. Pečkaitis, P. Ruškys, J. Vačkys. Spausdino Pranciškonų spaustu- vė Kretingoje. G.B.

PRANCKŪNAS Edvardas (1925 10 13 Krinčine, Bir- žų aps. – 1980 03 23 Vilniuje), spaudos darbuotojas. 1945-51 studijavo dailės istoriją Vilniaus un-te. Studi- juodamas dirbo laikr. „Komjaunimo tiesa“ redakcijo- je, nuo 1952 redagavo Merkinės MTS laikraštį. 1957- 76 buvo savaitr. „Literatūra ir menas“ lit. darbuotojas ir skyriaus vedėjas, 1976-80 – žurn. „Kultūros barai“ dailės skyriaus redaktorius. Daugiausia rašė dailės, skulptūros, architektūros klausimais. Išleido knygą „Dockus Kostas: Grafika“ (1971).

PRANCŪZEVIČIUS Aivaras (g. 1960 03 17 Kaune), filologas, kritikas, televizijos darbuotojas. 1982-86 Vil- niaus un-to Filologijos fak. studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą. 1989-94 bendradarbiavo periodinėje spau- doje, skelbė kino ir televizijos kritikos straipsnius. Nuo 1991 buvo Lietuvos televizijos programų direkcijos vyr. redaktorius, 1992-94 – užsienio programų įsigijimo tarnybos vadovas, 1994-95 – Litpoliinter radijo ir tele- vizijos programos direktorius, 1995-97 – televizijos LNK generalinis direktorius.

PRANCŪZIJA, Prancūzijos Respublika (Vakarų Euro- pa), įkurta 1789, gyventojų – 57,75 mln. (20 vieta pa- saulyje), sostinė – Paryžius, oficiali kalba – prancūzų. Pirmoji spausdinta knyga pasirodė Paryžiuje 1476 – trijų tomų leidinys „Didžioji Prancūzijos kronika“.

Nuo 1481 spaustuvininkai Ž. Diuprė (Jean Duprė) ir A. Veraras (Antouane Vėrard) Paryžiuje ėmė spausdinti pasauliečiams skirtas maldaknyges, G. le Rua (Guillaume le Roy) Lione – iliustruotus prancūziškus riterių romanus.

Pirmasis laikraštis pradėjo eiti 1631 Paryžiuje – politinis savaitr. „La Gazette“ („Laikraštis“), kurį įsteigė gydytojas T. Renodo (Theophraste Renaudot). 1633 kaip laikr. priedas pradėjo eiti skelbimų lapas „Bureau d'Adresse“ („Adresų biuras“). 1762 laikraštis buvo pavadintas „Gazette de France“ („Prancūzijos laikraštis“) ir ėjo iki 1914. 1665 pradėtas leisti savaitinis žurn. „Le Journal des Savants“ („Mokslininkų laikraštis“) – Europos mokslinių žurnalų pradininkas. 1777 pasirodė pirmasis dienr. „Le Journal de Paris“ („Paryžiaus laikraštis“), ėjęs iki 1840. Po 1789 revoliucijos ėmė eiti plačiąjai visuomenei skirti laikraščiai „Le Moniteur Universel“ („Visuotinis vadovas“), „Journal des Débats“ („Diskusijų laikraštis“) ir daug kitų – iš viso beveik 1000 pavadinimų periodinių leidinių (daugiausia trumpaamžių). Gana daug naujų laikraščių ir žurnalų atsirado XIX a. vid. ir ėjo iki Antrojo pasaulinio karo pab. Tačiau 1944 išvadavus Prancūziją (nugalėjus fašizmą), beveik visi periodiniai leidiniai buvo sustabdyti. Teisę leisti gavo tik tie, kurie okupacijos metais ėjo nelegaliai, nebendradarbiavo su vokiečiais ar to meto šalies vyriausybe. Šiuo metu eina labai mažai periodinių leidinių, pradėtų leisti prieš karą. Dauguma dabartinių laikraščių ir žurnalų atsirado 1944-49 arba vėliau. 1962 iš viso ėjo 15 000 įvairių periodinių leidinių, iš jų apie 120 dienraščių ir 800 savaitraščių. 1976 buvo leidžiami 96 dienraščiai 12 mln. egz. tiražu, o 1986 – 92 dienraščiai 10 mln. egz. tiražu (12 – Paryžiuje ir 80 – kituose miestuose).

Per metus išleidžiama apie 40 000 knygų. Išėina 77 dienraščiai, jų tiražas 11,695 mln. egz. (203 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „France-Soir“ („Prancūzija-Vakaras“, žr.), „Le Figaro“ („Figaro“, žr.), „Le Monde“ („Pasaulis“, žr.), „Le Parisien“ („Paryžietis“, žr.), „Le Progres“ („Pažanga“, žr.), „Sud-Ouest“ („Pietvakariai“, eina nuo 1944 Bordo m., tir. 370 000 egz.), „Ouest-France“ („Vakarų Prancūzija“, žr.), „Le Dauphine Libéré“ („Išlaisvintasis dofinietis“, eina nuo 1945 Grenoblyje, tir. 300 000 egz.), „La Croix l'Evenement“ („Įvykis kryžius“, nuo 1883 Paryžiuje, tir. 100 000 egz.), „L'Humanité“ („Žmonija“, nuo 1904 Paryžiuje, tir. 70 000 egz.), „La Depeche du Midi“ („Pietų telegrama“, nuo 1870 Tulūzoje, tir. 225 000 egz.), „L'Equipe“ („Komanda“, sporto, nuo 1946 Paryžiuje, tir. 300 000 egz.), „La Voix du Nord“ („Šiaurės balsas“, nuo 1944 Lilyje, tir. 370 000 egz.), „Libération“ („Išvadavimas“, nuo 1941 Paryžiuje, tir. 170 000 egz.), „Le Provençal“ („Provansalietis“, nuo 1944 Marselyje, tir. 155 000 egz.), „Le Journal Officiel de la Republique Francaise“ („Prancūzijos Respublikos oficialus laikraštis“, nuo 1870 Paryžiuje, tir. 30 000 egz.), „International Herald Tribune“ („Tarptautinė šauklio tribūna“, žr.), savaitiniai žurnalai: „Elle“ („Ji“, eina nuo 1945, tir. 400 000 egz.), „L'Express“ („Ekspresas“, žr.), „France-Dimanche“ („Sekmadieninė Prancūzija“, nuo 1981, tir. 700 000 egz.), „Jours de France“ („Prancūzijos dienos“, nuo 1954, tir. 675 000 egz.), „Ici Paris“ („Kalba Paryžius“, nuo 1944, tir. 375 000 egz.), „Le Nouvel Observateur“ („Naujas stebėtojas“, nuo 1964, tir. 400 000 egz.), „Le Nouvel

Economiste“ („Naujas ekonomistas“, nuo 1975, tir. 143 000 egz.), „Paris-Match“ („Paryžiaus mačas“, žr.), „La Point“ („Problema“, nuo 1972, tir. 280 000 egz.), „Science et Vie“ („Mokslas ir gyvenimas“, nuo 1913, tir. 400 000 egz.).

Prancūzijos informacijos agentūra AFP (žr.) įkurta 1944 vietoj Agence Havas, veikusios nuo 1835. Paryžiuje yra dar keletas informacijos agentūrų: Agence Parisienne de Presse (Paryžiaus spaudos agentūra, įkurta 1949), Presse Services (Spaudos tarnyba, įkurta 1929) ir kt.

Radijas veikia nuo 1922, yra 50,85 mln. radijo imtuvų (889 imt. 1000 gyv.). Radijo laidas transliuoja 1740 privačių stočių, tarp jų Europe 1, Radio France International ir kt. Televizija veikia nuo 1938 (spalvotoji nuo 1967), yra 23,3 mln. televizorių (408 tel. 1000 gyv.). TV laidos transliuojamos 6 privačiais televizijos kanalais (Canal Plus, M6 ir kt.), veikia daugiau kaip 400 televizijos retransliatorių, 8500 relinių stočių. Įsteigtos visuomeninės televizijos kompanijos France 2 ir France 3.

Dokumentinio kino filmai statomi nuo 1895. Tais metais kinematografo išradėjai broliai Ogiustas ir Luji Liumjerai (Lumiére) nufilmavo keliasdešimt trumpametražių filmų („Darbininkų išėjimas iš Liumjerų fabriko Lione“, „Traukinio atvykimas į La Siota stotį“ ir kt.) ir Paryžiuje surengė pirmąjį viešą kino seansą. Visa tai paskatino dokumentinius filmus kurti bei demonstruoti ir kitose šalyse.

V.U.

„PRANCŪZIJOS LIETUVIŲ ŽINIOS“, informacinis rotatorinis biuletinis, leistas 1955-70 Paryžiuje. Leido Prancūzijos lietuvių bendruomenės krašto v-ba. Redaktorius J. Petrošius.

PRANEŠĖJAS, radijo ar televizijos laidų vedėjas, žinių skaitovas, diktorius; asmuo, kuris skaito pranešimą.

„PRANEŠĖJAS“, Lietuvių žurnalistų s-gos centro valdybos neperiodinis biuletinis, leistas nuo 1969 sausio 15 iki 1971 liepos Detroite. Redaktorius V. Alantas. Tiražas 350 egz. Išėjo 6 numeriai.

1972 vietoj jo pradėtas leisti „Lietuvis žurnalistas“ (žr.).

PRANEŠIMAS: 1. Oficialaus pobūdžio informacija.

2. Mokslinis darbas, liečiantis tam tikras problemas ir skaitomas dažniausiai konferencijose, pasitarimuose ir pan.

3. Parengtos žinios apie svarbiausius politikos, mokslo, technikos ir gamybos pasiekimus savoje šalyje bei užsienyje.

4. Informacijos pateikimo forma (pvz., tekstas, signalas, vaizdas ir pan.).

PRANSKUS Bronius (iki 1923 Vaclovas Anskaitis, slap. Žalionis; 1902 10 11 Juodupėnuose, Vilkaviškio aps. – 1964 05 07 Vilniuje), rašytojas, literatūrologas. 1915-21 mokėsi Voronežo (Rusija), Marijampolės gimnazijose. 1920-22 buvo LKJS Suvalkijos k-to sekretorius. 1922 pasiūstas į Karaliaučių organizuoti LKP literatūros spausdinimą. 1921, 1922 kalintas, 1923 gyveno TSRS. 1926 baigė Maskvos un-to Literatūros fak., 1923-36 dėstė Vakarų tautinių mažumų komunistiniame un-te, profesorius (1934). 1931-37 redagavo žurn.

„Priekalas“, 1947-58 dirbo Lietuvių kalbos ir literatūros in-te, 1948-52 buvo LTSR rašytojų s-gos literatūros konsultantas, 1957-64 – Vilniaus un-to profesorius, 1958-62 – lietuvių literatūros katedros vedėjas.

Eilėraščius pradėjo rašyti 1922. Išleido rinkinius „Audringosios jėgos“ (1932), „Į ateitį šviesią“ (1959), „Kovų poemos“ (1961), parašė literatūrologijos darbus „P. Vaičaitis“ (1956), „Laikas ir literatūra“ (1973), „Proletarinė lietuvių literatūra“ (1964), atsiminimų knygą „Artimieji toliai“ (1962), parengė A. Regračio (1962), Br. Laucevičiaus (1962), A. Fromo-Gužučio (1955), A. Vienažindžio (1958), K. Jasiukaičio (1959), A. Merkytės (1961), kitų kūrybos rinkinius.

PRASMINIS VIENETAS, turinio analizės metodo elementas, parenkamas atsižvelgiant į tyrimo tikslą. Prasminiais vienetais gali būti: tema, problema, svarbus politinio, kultūrinio gyvenimo įvykis, įvairios idėjos, mokslo teorijos ar konkretus politikos, kultūros, mokslo atstovas, tam tikros teksto savybės ir pan. Prasminiai vienetai matuojami, fiksuojami, nustatant jų dažnumą ir kiekį tekstuose skaičiavimo vienetais. Duomenys apdorojami statistinės analizės metodu. G.B.

PRATARMĖ, informacinio pagalbinio teksto dalis, rašoma prieš pagrindinį tekstą. Ji supažindina su kūrinio tikslu, ypatumais ir kt. Rašoma autoriaus, mokslininko (specialisto), leidėjo, redaktoriaus, vertėjo.

„**PRAVDA**“ („Tiesa“), Slovakijos nepriklausomas dienraštis, einantis nuo 1920 Bratislavoje. Iki 1925 buvo leidžiamas 2 arba 3 kartus per savaitę kaip laikraštis. Iki 1990 – Slovakijos KP CK dienraštis (organas). Tiražas 1996 – 16 000 egz.

„**PRAVDA UKRAINY**“ („Ukrainos tiesa“), Ukrainos dienraštis, einantis nuo 1938 Kijeve rusų k. Iki 1991 ėjo kaip Ukrainos KP CK organas. Tiražas 1996 – 358 000 egz.

„**PRAVO**“ („Teisingumas“), Čekijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1920 Prahoje. Iki 1995 vadinosi „Rudė pravo“. Jo pirmtakas – vakarinis laikr. „Stare Pravo lidu“ („Sena liaudies teisė“), kurio buvo išleisti tik keli numeriai. Iš pradžių ėjo kaip Čekoslovakijos socialdemokratų partijos marksistinės frakcijos organas, nuo 1921 gegužės iki 1991 – Čekoslovakijos KP organas. Leido priedus. Tiražas 1996 – 350 000 egz.

„**PRAWDA KOMSOMOLSKA**“ („Komjaunimo tiesa“), jaunimo dienraštis, ėjęs 1940 07 21–1941 06 03 Vilniuje lenkų k. Leido LLKJS Vilniaus miesto ir apskrities k-tas. Redaktorius A. Prokopavičius.

„**PRAWDA PIONIERSKA**“ („Pionierių tiesa“), laikraštis vaikams, ėjęs 1940 11 07–1941 06 01 Vilniuje lenkų k. 2-3 kartus per mėnesį. Leido LLKJS Vilniaus miesto ir apskrities k-tas. Redagavo A. Prokopavičius.

„**PRAWDA WILEŃSKA**“ („Vilniaus tiesa“), LKP(b) Vilniaus miesto ir apskrities k-to laikraštis, leistas 1940 08 21–1948 03 31 Vilniuje lenkų k. Išėdavo 3 kartus per savaitę. 1941 06 23–1944 07 16 nėjo. Redakto-

riai J. Karosas (žr.), V. Sokolovskis, A. Fedorovičius (žr.). 1941 02 20–06 12 leido priedą „Czytanka“ („Skaitymai“).

PREIDYTĖ Vanda (g. 1949 11 14 Panevėžio aps. Karūdiškių k.), žurnalistė. 1961-67 mokėsi Panevėžio internatinėje sporto m-loje, 1972 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1972-75 dirbo Lietuvos radijo laidų redaktore, 1972-92 – Lietuvos televizijos naujienų laidos „Panorama“ korespondente, laidos vedėja. 1992 sukūrė ir ėmė vesti laidą „Naujieji. Nuomonės“, kuri iš pradžių buvo transliuojama per Lietuvos TV, o nuo 1994 lapkričio – per Tele-3. Nuo 1997 su Č. Iškausku veda TV3 laidą „Akcentai“. Sukūrė dokumentinius videofilmus „Benamiai“, „Pasidalinkime tavo skausmą, Armėnija“ bei „Šiaurės galgota“.

„**PREKYBA**“, mėnesinis prekybos ir pramonės ūkio žurnalas, ėjęs 1936, 1938-39 Klaipėdoje. Leido Privataus ūkio kultūros d-ja, vėliau Ekonomistų grupė (nuo 1939). Dalis teksto spausdinta vokiečių k. Svarstė Klaipėdos krašto ir Lietuvos prekybos politiką, prekybos raidos perspektyvas ir kt. klausimus. Bendradarbiavo J. Burba, J. Glemža, V. Staugaitis, V. Zubovas ir kt. Redagavo M. Budriūnas, J. Gasiūnas, G. Galvanuskas, A. Pakalniškis, I. Povilaitis, M. K. Sipavičius. Spausdino „Ryto“ spaustuvė Klaipėdoje, „Žaibo“ spaustuvė Kaune. Išėjo 26 numeriai. Leido priedą „Prekybos biuletenis“. G.B.

„**PREKYBA IR PRAMONĖ**“ („Handel und Industrie“), Klaipėdos krašto prekybos ir pramonės žurnalas, ėjęs 1937 lietuvių ir vokiečių k. Leido Klaipėdos krašto Pramonės ir prekybos rūmai. Rašė pasaulinės prekybos, užsienio rinkos, muitų sistemų, licencijų, mokesčių ir kt. klausimais, spausdino politikos, ekonomikos, kultūros gyvenimo apžvalgas. Bendradarbiavo D. Gruodis, Vl. Kurkauskas, B. Matulionis, J. Narkutis, V. Staugaitis ir kt. Redagavo M. Budriūnas, P. J. Gabrys, G. Galvanuskas, J. Gasiūnas, A. Pakalniškis, J. Povilaitis, V. Zubovas. Spausdino „Ryto“ spaustuvė Klaipėdoje. Išėjo 24 numeriai. G.B.

PREMJERA (pranc. premiére – pirmoji), pirmasis naujo televizijos ar kino filmo parodymas; pirmieji (dažniausiai 3) naujo teatre pastatyto kūrinio spektakliai.

„**LA PRENSA**“ („Spauda“): 1. Argentinos nepriklausomas dienraštis, einantis nuo 1869 Buenos Airėse. Turi sekmadieninį priedą. Tiražas 1996 – 100 000 egz.
2. Meksikos rytinis dienraštis, einantis nuo 1928 Meksike. Vienas didžiausių ir populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 300 000 egz.

„**LA PRENSA GRAFICA**“ („Iliustruotoji spauda“), Salvadoro nepriklausomas rytinis dienraštis, einantis nuo 1915 San Salvadore. Vienas populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 97 000/116 000 egz.

PRENSA LATINA, PRELA, Agencia Informativa Latinoamericana, Lotynų Amerikos (tarptautinė) informacijos agentūra, veikianti nuo 1959 Havanoje. Agentūra savo skyrius turi Meksikoje, Kolumbijoje, Brazilijoje, Ekvadore, Čilėje, Urugvajuje, Bolivijoje, Panamo-

je, Kosta Rikoje, Puerto Rikoje, Paryžiuje, Prahoje, Maskvoje ir kt. Leidžia dvisavaitį informacinį biuletinį.

„**PRENSA LIBRE**“ („Laisvoji spauda“), Gvatemalos rytinis dienraštis, einantis nuo 1951 Gvatemaloje ispanų k. Remia Liberalų partijos nuostatas. Tiražas 1996 – 120 000 egz.

PRENUMERATA (lot. prae – iš anksto+numerare – užmokėti): 1. Išankstinis periodinių leidinių, daugiatomių leidinių užsakymas, sumokant visą arba dalį leidinio kainos.

2. Pinigų suma, sumokama užsisakant periodinį leidinį arba knygą.

PREPRINTAS (lot. prae – iš anksto + angl. print – spausdinti), teksto atspaudas prieš spausdinant, gaunamas nuo spaudos formos ant popieriaus ar kitokios medžiagos, naudojant dažus.

„**PRESENCIA**“ („Dalyvavimas, reprezentacija“), Bolivijos dienraštis, einantis nuo 1950 La Pase ispanų k. Populiariausias ir įtakingiausias šalies laikraštis. Leidžia katalikų organizacijos. Turi rytinę ir vakarinę laidas. Tiražas 1996 – 90 000 egz.

„**DIE PRESSE**“ („Spauda“), Austrijos nacionalinis nepriklausomas dienraštis, einantis nuo 1848 Vienoje. Iki 1945 vadinosi „Neue Freie Presse“ („Nauja laisva spauda“). Tiražas 1996 – 100 000/156 000 egz.

„**LA PRESSE**“ („Spauda“), Kanados dienraštis, einantis nuo 1884 Monrealyje (Kvebeko provincija) prancūzų k. Vienas populiariausių šalies prancūziškų laikraščių. Platinamas ir kitose provincijose, taip pat JAV. Naudojasi įvairių informacijos agentūrų paslaugomis. Remia Liberalų partiją. Leidžia kompanija „Trans-Canada Newspapers“. Tiražas 1996 – 200 000/308 000 egz.

PRETEKSTAS (lot. praetextus), susigalvota, prasimanyta priežastis, dingstis.

PRIEGAIĐĖ, skirtingas tos pat garsinės išraiškos ilgo centro tarimas, galintis turėti skiriamąją fonologinę funkciją, t.y. padedantis skirti kitais garsinės išraiškos atžvilgiais sutampančius žodžius ar jų atskiras formas: juodis „juodumas“ ir juodis „juodas gyvulus ar paukštis“, kaunas „kovoja“ ir Kaunas „miesto vardas“. Priegaidės dar vadinamos skiemens intonacijomis, jo tono, akcento, kirčio tipais.

Kalbos, turinčios priegaidės, vadinamos politoninėmis, neturinčios – monotoninėmis.

Lietuvių kalboje yra 2 priegaidės: tvirtapradė (krinantčioji), arba akūtinė (žymima akūto ženklų ´), ir tvirtagalė (kylandčioji), arba cirkumfleksinė (žymima cirkumflekso ženklų ~). Kurį laiką buvo įprasta manyti, kad priegaidę turi ir trumpieji kalbos skiemenys (vadinamoji trumpinė priegaidė). Žemaičių tarmėje skiriama laužtinė priegaidė yra tvirtapradės priegaidės variantas, o vidurinė ir rytų aukštaičių kirstinė priegaidės – tvirtagalės priegaidės variantai.

„**PRIEKALAS**“, mėnesinis literatūros, politikos ir visuomenės mokslų žurnalas, ėjęs 1931 03–1938 02 Maskvoje. Leido Lietuvos KP CK. Skirtas TSRS gyvenan-

tiems lietuviams, nelegaliai platintas ir Lietuvoje. Spausdino grožinės literatūros kūrinius, literatūros kritikos, marksizmo teorijos straipsnius, rašė apie revoliucinį judėjimą. Bendradarbiavo J. Bulavas, M. Chodosaitė, J. Daubaras, A. Gudaitis-Guzevičius, V. Karosas, R. Mizara, V. Šumauskas ir kt. Redagavo Z. Angarietis, B. Pranskus. Redakcinė kolegija: J. Daubaras, I. Gaška, V. Kapuskas, J. Kunigėlis, A. Sniečkus, P. Užkalnis. Spausdino „Iskra revoliucijai“ 7-oji spaustuvė Maskvoje. Išėjo 80 numerių. Tiražas 2000–1000 egz.

PRIELGAUSKAS Klemensas (1894 10 27(14) Mažeikių aps. Tirkšlių vls. Matvydžių k. – 1965 10 25 Hamiltone, Kanadoje), visuomenės veikėjas, žurnalistas. 1914 baigė Liepojos gimnaziją, nuo 1917 Tbilisio meno akademijoje studijavo meno istoriją, 1926-29 Karaliaučiuje – germanistiką, vokiečių ir prancūzų literatūrą. 1918-40 dirbo Lietuvos užsienio reikalų ministerijoje, ėjo konsulo pareigas Hamburge, Karaliaučiuje, Daugpilyje. 1943-44 buvo Studijų biuro dokumentacijos skyriaus viršininkas. 1944 pasitraukė į Vokietiją, 1949 atvyko į Kanadą.

1912 dirbo laikr. „Rygos garsas“, vėliau – laikraščių „Rygos naujienos“, „Botagas“, „Naujoji Lietuva“, „Juokų kalendorius“, „Lietuvių balsas“ redakcijose. Nepriklausomoje Lietuvoje aktyviai bendradarbiavo „Lietuvyje“, „Lietuvos žiniuose“, „Darbininke“, „Lietuvos aide“. „Kuntaplyje“ įvedė humoristinį meteorologijos skyrių „Oras“, kuriame kritiškai vertino tarptautinę politiką. Vokietijoje aktyviai rašė į visus laikraščius. Iki 1949 su kitais leido tremtinių stovyklos laikr. „Pasaulis šiandien“. Gyvendamas Kanadoje, bendradarbiavo laikraščiuose „Nepriklausoma Lietuva“, „Tėviškės žiburiai“, „Naujienos“, „Draugas“. Pasirašydavo slapyvardžiais Kl. Giedrugas, Vyt. Vaidotas, Vyt. V-tas, R. Purkštys, T. Božegreika, Šilvarnis ir kt.

„**PRIE NEMUNĖLIO**“, Lietuvos kultūros fondo Rokiškio rajono visuomeninės tarybos leidinys (kultūros laikraštis), einantis nuo 1989 rugpjūčio Rokiškyje. Spausdina straipsnius apie krašto istoriją ir kultūros gyvenimą, žymiausius kraštiečius. Redaktoriai: A. Keiliotis (1989-93, žr.), E. Vajegienė (nuo 1994). Leidinyje bendradarbiauja P. Blaževičius, O. Mackevičienė, V. Vajega. Tiražas 1989 – 10 000 egz., 1996 – 1300 egz.

PRIENŲ SPAUSTUVĖ, įkurta 1946 kartu su apskrities laikr. „Naujas gyvenimas“, spausdintu ir po 1950, tapus rajono laikraščiu. 1951-53 Prienų spaustuvėje spausdintas ir Balbieriškio MTS laikr. „Už bolševikinį derlių“.

Prienų spaustuvė 1960 buvo prijungta prie Alytaus spaustuvės. 1989 vėl tapo savarankiška, valstybine, o 1991 – UAB „Litera“ spaustuve. Ji turi 2 plokščios spaudos mašinas. Spausdina brošiūras, blankus, parodų katalogus.

„**PRIE RYMANČIO RŪPINTOJĖLIO**“, Lietuvos partizanų periodinis leidinys, ėjęs 1949-53. Leido Lietuvos laisvės kovotojų s-ga (visuomeninė dalis).

PRIEŠANTRAŠTINIS PUSLAPIS, puslapis kairėje antraštinio lapo pusėje, kuriame gali būti spausdinami bendrieji daugiatomio, serijinio leidinio duomenys, knygoje aprašomo žmogaus arba autoriaus portretas, vertimo originalo duomenys.

PRIEŠLAPIS, forzacas (vok. Vorsatz), dvigubas popieriaus lapas, jungiantis knygos bloką su kietviršiu. Priešlapis gali būti baltas, spalvotas, dekoruotas arba lygus.

PRIMUDROVA Svetlana (g. 1955 01 09 Vilniuje), filologė, žurnalistė. 1977 baigė Vilniaus un-to Filologijos fak. rusų kalbos ir literatūros specialybę. Nuo 1977 – Lietuvos radijo Lietuvos tautų redakcijos žurnalistė, rengianti laidas rusų k. Daugiausia dėmesio skiria vidaus politikos ir kultūros klausimams. Lietuvos žurnalistų s-gos narė.

„PRISIKĖLIMO UGNIS“, Lietuvos partizanų laikraštis, ėjęs 1946-52 Suvalkijoje. Lietuvos laisvės kovotojų s-gos vardu leido Prisikėlimo apygardos štabas.

PRISTATYMAS, supažindinimas su žmogumi, nauja knyga, žurnalas, laikraščiu; pateikimas, rekomendavimas.

PRIVALOMAS (IS) EGZEMPLIORIUS, leidinio egzempliorius (ar keli egzemplioriai), siunčiamas į vyriausybės nutarimu nustatytas valstybines leidinių saugyklas, centrus bei kitas valstybines organizacijas išleidžiamų spaudinių bibliografinėi, statistinei apskaitai, patikrinimui ir saugojimui.

„PRIVATUS SEKLYS“, pramoginio pobūdžio laikraštis, einantis nuo 1994 Panevėžyje. Steigėjas A. Ulys, leidėja UAB „Privatus seklys“. Leidžiamas 2 kartus per savaitę, iki 1996 – savaitraštis. Vyr. redaktoriai: A. Ulys, R. Škutienė. Tiražas 1994 – 9000 egz., 1996 – 21 000 egz.

„PRIZMĖ“, ketvirtinis iliustruotas žurnalas apie Dievą ir Jo pasaulį, einantis nuo 1995 Šiauliuose. Leidžia UAB „Nova Vita“. Vyr. redaktorius A. Latužis. Tiražas 1995 – 5000 egz., 1996 – 2500 egz.

PROBLEMA (gr. problēma – uždavinys, užduotis): 1. Žmonių tikslingoje veikloje išskylantis uždavinys, reikalingas tyrimo, teorinio arba praktinio sprendimo. 2. Sudėtingas, sunkiai išsprendžiamas klausimas.

PROBLEMATIKA (gr. problematikos – susijęs su uždaviniu), kurios nors srities problemų visuma; literatūros, žurnalistikos kūrinyje gvildenamų problemų visuma, jų pobūdis.

PROBLEMINIS STRAIPSNIS, kokias nors visuomenės gyvenimo problemas, reiškinius apibendrinančiai analizuojantis žurnalistinis rašinys. Skirtingai negu korespondencijoje, nagrinėjamas ne konkretus objektas ir jį liečiantys klausimai, bet gvildenamos problemos, konkrečiais pavyzdžiais iliustruojant bendresnio pobūdžio analizę.

PROFESINĖ PERIODIKA, specifinio turinio, dažniausiai siauro profilio periodiniai leidiniai, skirti atskirų ūkio šakų ir veiklos sričių specialistams. Tokių lietuviškų laikraščių, žurnalų bei jų priedų ėmė rasti jau pirmaisiais XX a. dešimtmečiais. 1905 Vilniuje buvo leidžiamas specializuotas žurnalo tipo leidinys „Lietuvos bitininkas“ (žr.), o 1909-10 Kaune – mėne-

sinis muzikos žurn. „Vargonininkas“ (žr.). Paskui pradėjo eiti leidiniai mokytojams, medikams, literatūros specialistams. Nepriklausomoje Lietuvoje buvo siekiama, kad savo leidinius turėtų visų ūkio šakų ir veiklos sričių specialistai. Buvo leidžiami žurnalai ir laikraščiai žemės ūkio specialistams, miškininkams, statybos inžinieriams, geležinkelininkams, inžinerijos ir technikos darbuotojams, ekonomistams, teisininkams, pedagogams, menininkams, bibliotekininkams, medikams, karininkams, verslininkams, amatininkams, kt. sričių specialistams. Profesiniai periodiniai leidiniai buvo steigiami ir pokario metais. Įvairių ūkio šakų ir veiklos sričių specialistams skirtų laikraščių ir žurnalų ypač padaugėjo po 1990, atkūrus Lietuvos nepriklausomybę (žr. Ekonominė periodika, Komercijos ir verslo periodika, Medicinos periodika, Meno periodika, Moksline periodika, Pedagoginė periodika, Žurnalistų periodika ir kt.).

„PROFESINĖ SAJUNGA“, Kauno regiono pramonės profesinių sąjungų susivienijimo mėnesinis laikraštis, einantis nuo 1995 sausio Kaune. Redaktorė D. Skarelienė. Tiražas 4000 egz.

„PROFESINĖS ŽINIŲ“, mėnesinis, skirtas „profesiniams darbininkų reikalams laikraštis“, ėjęs 1922 06 01–1923 03 25 Kaune. Leido ir redagavo A. Perevičius. Rašė darbininkų profesinių organizacijų veiklos, socialinio aprūpinimo, sveikatos ir švietimo, kitais klausimais, propagavo LSDP idėjas, pasakojo apie darbininkų judėjimą kitose šalyse, skelbė oficialius dokumentus. Spausdino „Raidės“ spaustuve Kaune. Išėjo 12 numerių.

PROFESIONALIZMAS: 1. Specialus pasirengimas, mokėjimas dirbti kokį nors darbą, nuodugnus darbo išmanymas.

2. Specifinis, būdingas žodis arba posakis, vartojamas kurios nors profesijos žmonių.

PROFILIS (pranc. profil < it. profilo – kontūras), profesijos arba specialybės, ūkio, mokymo įstaigos arba kito objekto esminių bruožų visuma. Žurnalo ar laikraščio profilis – konkrečiam leidiniui tipiškų požymių, susijusių su pagrindine tematika, visuma.

PRO FORMA (lot.), dėl formos, t.y. formaliai, dėl akių.

PROGRAMA (gr. programma – paskelbimas): 1. Radijo ar televizijos stoties transliuojamų laidų visuma. Gali būti ryto, vakaro, paros, savaitės programos.

2. Uždavinio sprendimo algoritmo aprašymas kompiuteriui priimtina kalba, nurodymas, kaip reikia apdoroti duomenis.

PROGRAMINĖ ĮRANGA, visuma programų, nustatančių kompiuterių darbo tvarką, užtikrinančių jų sistemos funkcionavimą.

„PROGRAMMY TELERADIO“ („Televizijos ir radijo programos“), televizijos ir radijo programų savaitraštis, leidžiamas nuo 1991 balandžio 22 Vilniuje rusų k. Iki 1992 Nr.18 ėjo kaip savaitraščio „Kalba Vilnius“ (žr.) priedas. Vyr. redaktoriai: A. Kratulis (1991-93,

žr.), A. Janušauskas (1993-96, žr.), H. Vaitiekūnas (1996-97, žr.), J. Miškinytė (nuo 1997, žr.). Tiražas 1991 – 17 200 egz., 1997 – 14 000 egz.

PROGRAMŲ DIREKCIJA, radijo ir televizijos struktūros grandis, kuri rūpinasi programų planavimu, kūrimu ir išleidimu. Programų direkcija pagal redakcijų paraiškas parengia stoties laidų transliavimo tinklėlių, kiekvieną savaitę skelbia tiksliai laidų programas (tvarkaraščius), sudaro laidų gamybos grafikus. Programų direkcija rūpinasi laidų išleidimu, jų anonsavimu.

„**LE PROGRÉS**“ („Pažanga“), Prancūzijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1859 Lione. Vienas seniausių regioninių laikraščių. Tiražas 1996 – 274 000 egz.

„**PROGRESAS**“, JAV lietuvių savaitraštis, leistas 1910 01-06 Filadelfijoje. Leidėjas A. Jocis, redaktorius V. Daukšys. Išėjo 21 numeris.

PROJEKTAS (lot. projektus – mestas į priekį), iš anksto parengtas kieno nors planas, pagal kurį objektą galima pagaminti, sukurti, išleisti. Tai parengtinis, numatomasis, negalutinis tekstas, sumanymas.

PROKLAMACIJA (lot. proclamato – šauksmas, šūkis): 1. Politinio turinio agitacinis lapelis (dažnai nelegalus); atsišaukimas.

2. Iškilmingas, viešas paskelbimas.

PROLOGAS (gr. prologos < pro – prieš + logos – žodis), knygos, straipsnio, televizijos ar radijo laidos įžanga, informuojanti apie faktus, įvykius, buvusius prieš užsimezgant kūrinio veiksmui. Kartais tai autoriaus įžanginiai komentarai, aiškinantys sumanymą, įžanga.

„**PROLETARAS**“: 1. JAV lietuvių mėnesinis laikraštis, leistas 1919-23 Čikagoje. Redagavo D. Keliauninkas (J. Laukis).

2. Argentinos lietuvių laikraštis, ėjęs 1920 Beriso mieste. Leido lietuvių socialistų s-ga. Redaktorius T. Žebrauskas. Išėjo 3 numeriai.

PRONSKUS Juozas (1893 04 01(03 20) Rumšaičiuose, Mažeikių aps. – 1984 05 21 Vinipege, Kanadoje), žurnalistas. 1913 baigęs Peterburge vaistinės mokinio kursą, dirbo vaistinėse Peterburge, Plungėje. 1920 išlaikė provizoriaus padėjėjo egzaminą.

Į spaudą pradėjo rašyti 1912. Nuo 1920 dirbo Kauno spaudos biure, leidinių „Lietuva“, „Trimitas“, „Lietuvos žinios“ redakcijose. 1922 redagavo „Prūsų lietuvių balsą“ Klaipėdoje, 1924 – „Klaipėdos žinias“. 1925 grįžo į Kauną redaguoti „Lietuvos žinių“. 1927 išvyko į JAV ir Bostone redagavo savaitr. „Sandara“. 1928 perėjo į „Naujienų“ redakciją. Lankė Nortvesterno un-te Medilo žurnalistikos m-lą.

1932 grįžo į Lietuvą, buvo laikr. „Lietuvos žinios“ vyr. redaktorius, nuo 1933 Klaipėdoje redagavo „Lietuvos keleivį“, 1936-39 – „Vakarų“, 1939-41 dirbo Eltoje. 1944 išvyko į Vokietiją, ten dirbo įvairių spaudos darbuotojo darbą. 1948-57 gyveno Kanadoje, bendradarbiavo „Naujienose“ ir „Nepriklausomoje Lietuvoje“. 1957 persikėlė į JAV, dirbo „Naujienų“ redakcijoje.

Buvo vienas iš lietuvių feljetono pradininkų. Išleido rinkinius „Prošepano priepuoliai“ (1920), „Magaryčios“ (1922), „Lietuvos Sachara“ (1923), „Plukiava“ (1926), veikalą apie Kanadą „Šiaurė šaukia“ (1957). Išvertė R. Tagorės dramas „Auka“, „Paštas“ (1922).

PROPAGANDA (lot. propago – skleidžiu, platinu), pažiūrų, idėjų, teorijų, šūkių, programų skelbimas, siekiant jomis veikti žmonių pažiūras, skatinti tam tikrus veiksmus. Terminas sukurtas ir plačiausiai pradėtas taikyti per Pirmąjį pasaulinį karą, stengiantis priešus paveikti informacija apie savo pranašumą, išlaikyti, laimėti palankias nuotaikas tarp gyventojų.

Propaganda – tai netikslios informacijos apie su-manymus, idėjas, programas platinimas arba šūkių, susijusių su tokiais programomis, skleidimas. Totalitarinėje visuomenėje valdžia propagandos techniką panaudoja įvestai valstybinei tvarkai šalies viduje ar užsienyje aiškinti. Tokiu tikslu hitlerinėje Vokietijoje buvo įsteigta Propagandos ministerija, o Tarybų Sąjungoje – Komunistų partijos propagandos ir agitacijos skyriai. Tos instancijos buvo reikalingos visuomenės informavimo priemonių monopoliumi prižiūrėti ir išlaikyti. Nuo ketvirtąjo dešimtmečio pradžios Lietuvos Respublikos vyriausybėje buvo rengiami propagandos įstatymų projektai.

Demokratinėse šalyse politikai vietoj termino „propaganda“ linkę vartoti žodžių junginį „politinė reklama“, nors iš tikrųjų politinės kovos (ypač pasireiškiančios per rinkimus) etapuose naudojami aki-vaizdūs propagandos būdai. Reklama (žr.) tradiciškai suvokiama kaip tiksliai informacija apie prekę, paslaugą ir jos pateikėją (ženklą), ir amžių raidoje nieko bendra su politika neturėjo.

A.V.

PROPAGAVIMAS (lot. propagare – skleisti, platinti), kokių nors idėjų skleidimas, už jas agitavimas.

„**PRO RAKTO SKYLUTĖ**“, erotinio pobūdžio savaitraštis, leistas 1991-93 Kaune. Ėjo kaip laikr. „Europa“ specialus priedas, 1992 – laikr. „Velniovara“ priedas. Redaktorius P. Gončaras. Tiražas 1991 – 50 000 egz., 1993 – 30 000 egz.

„**PROSKYNA**“, kultūros almanachas (žurnalas) jaunuomenei, leidžiamas nuo 1989 Vilniuje. Ėjo 6 kartus per metus, nuo 1995 – metinis leidinys. Skelbia kultūrologinio pobūdžio informaciją, publicistiką, grožinės literatūros kūrinius. Leidžia UAB „Amžius“. Redaktoriai: K. Šidiškis (1989), A. Gailius (nuo 1990). Tiražas 1989 – 30 000 egz., 1996 – 1000 egz.

PROSPEKTAS (lot. prospectus – reginys, apžvalga): 1. Rašytinis kurio nors rengiamo dalyko plano išdėstymas.

2. Išsamus būsimos knygos planas, kurį autorius pateikia leidyklai.

3. Reklaminis lapelis arba brošiūra.

„**PROŠVAISTĖ**“: 1. Literatūros almanachas, ėjęs 1937-40 Kaune. Leido „Spaudos fondas“. Spausdinti grožinės literatūros kūriniai, kritikos straipsniai, recenzijos. Bendradarbiavo J. Baltušis, A. Biliūnas, K. Boruta, J. Būtėnas, P. Cvirka, K. Jakubėnas, V. Krėvė, K. Korsakas, V. Montvila, S. Nėris, J. Petrulis, B. Sruoga,

J. Šimkus, V. Žilionis ir kt. Redagavo K. Korsakas (Kn. 1-2), A. Venclova (Kn. 3-4). Išėjo 4 knygos.

2. Lietuvos inkstų fondo laikraštis, einantis nuo 1992 rugsėjo Vilniuje. Redaktorė A. O. Jurevičiūtė. Tiražas 1100 egz.

PROTESTAS (lot. protestor – prieštarauju), pareiškimas, kad kieno nors veiksmai laikomi neteisingi, griežtas pasisakymas.

„**PROTĖVIŲ TAKAIS**“, Lietuvos partizanų laikraštėlis, ėjęs apie 1952-55. Leido Lietuvos laisvės kovotojų s-ga. Išėjo 9 numeriai po 200 egz.

PROTOTIPAS (gr. prōtotypon – pirmavaizdis): 1. Pirminis, ankstyviausias ko nors pavyzdys, pagal kurį gaminami, kuriami kiti tos rūšies daiktai.

2. Realus asmuo, pagal kurį literatūroje ar mene sukuriama veikėjo paveikslas.

PROVINCIALIZMAS (pranc. provincialisme): 1. Literatūrinėje kalboje pasitaikantis tarminis žodis ar jo forma bei tarminis posakis (dialektizmas). Vartojamas literatūriniam personažui apibūdinti, vietiniam koloritui atskleisti.

2. Provincijai būdinga gyvenmena, galvosena; pažiūrų atsilikimas, siaurumas.

„**PROVINCIIJA**“: 1. „Jaunos minties“ laikraštis, ėjęs 1989-91 Vilkaviškyje. Leido LKJS Vilkaviškio rajono komitetas. Redagavo R. Matijošaitis. Tiražas 1989 – 2500 egz., 1991 – 2000 egz. Išleista 9 numeriai.

2. Savaitraštis, ėjęs 1990-91 Alytuje. Spausdino politinę, ekonominę ir kultūrinę informaciją, reklamą. Redagavo L. Jakštonis. Tiražas 1990 – 5000 egz., 1991 – 4000 egz. Išleista 33 numeriai.

„**PROVINCIJOS ŽINIOS**“, Kauno rajono Karmėlavos apylinkės tarybos laikraštis, ėjęs 1990-91. Įsteigė ir leido Valst. gyvulių supirkimo Kauno tarprajoninė įmonė. Redaktorius V. Trofimišinas. Tiražas 1990 – 400 egz., 1991 – 530 egz. Išėjo 11 numerių.

PROZAIZMAS [lot. (oratio) prosa – nevaržoma (kalba)], kito funkcinio stiliaus žodis ar posakis meniniame stiliuje. Dažniausiai prozaizmais telaikomi poetiniame tekste pavartoti tokie žodžiai, pvz., mokslo ar technikos terminai, kanceliarizmai ar pan. Prozaizmas priešingas poetizmui.

PROZOPOPĖJA (gr. prosōpopoia – įsmeninimas), stilistinė priemonė, perkeltinės reikšmės posakis, kuriame gyvos būtybės bruožai (gali būti kalba) suteikiami daiktams arba abstrakčioms sąvokoms, pvz.: „Išskrido širdgėla vėlai su gervėm klykaut“ (S. Nėris).

PROŽEKTORIUS (pranc. projecteur<lot. projectus – mestas į priekį), šviesos prietaisas, koncentruojantis optine sistema, reflektoriumi, dažnai dar ir refraktoriumi lempos šviesos srautą nedideliame erdviniam kampe. Svarbiausios techninės charakteristikos: šviesos stiprumas prožektoriaus optinėje ašyje, plokščiasis spinduliavimo kampas.

Prožektoriai gali būti: tolimosios šviesos, kurio

reflektorius paprastai stiklinis parabolinis iki 3 m skersmens, šviesos šaltinis yra lankinė anglinė lempa, vartojamas karo tikslams; plačiosios šviesos – šviesos šaltinis yra įvairios galios bei tipo elektrinė lempa, turi stiklinį arba metalinį parabolinį arba cilindrinį reflektorių, juo apšviečiamos aikštės, karjerai, gatvės, teatro scenos, pastatų fasadai, filmavimo aikštelės; signaliniai – informacijai šviesos blyksniais perduoti, dažniausiai naudojami švyturiuose.

PRUNSKIS Juozas (g. 1907 12 22 Žvilbučių k., Daugailių vls., Utenos aps.), kunigas, žurnalistas. 1932 baigė Vytauto Didžiojo un-to Teologijos-filosofijos fak. teologijos skyrių, buvo įšventintas kunigu. Vytauto Didžiojo un-te klausėsi teisės paskaitų. 1932-34 buvo Kupiškio vikaras ir vid. m-los kapelionas, 1935-36 – leidinio „Mūsų laikraštis“ religinio-ideologinio skyriaus redaktorius, 1936-39 – dienr. „XX amžius“ vyr. redaktorius, 1939-40 – Katalikų veikimo centro Spaudos biuro direktorius. 1940 liepos mėn. išvyko į JAV. Buvo priskirtas prie Čikagos lietuvių Šv. Jurgio bažnyčios, 1943-45 – Amerikos lietuvių Romos katalikų federacijos Spaudos biuro direktorius. 1945 Vašingtono katalikų un-te gavo daktaro laipsnį. Nuo 1948 buvo dienr. „Draugas“ redaktorius, nuo 1953 – „Lietuvių enciklopedijos“ žurnalistikos skyriaus redaktorius, nuo 1964 – žurn. „The Marian“ redaktorius. Dirbo Pedagoginio lituanistikos in-to dėstytoju.

Spaudoje bendradarbiavo nuo 1929. Rašinius spausdino leidiniuose „Darbininkas“, „Rytas“, „Panevėžio balsas“, „Skautų aidas“, „Tiesos kelias“, „Židiny“ ir kt., o JAV – „Lietuvių dienos“, „Draugas“, „Laiškai lietuviams“, „Muzikos žinios“, „Žvaigždė“ ir kt. Pasirašydavo J. Daugailio, J. Žvilbučio slapyvardžiais.

Išleido brošiūrą „Kaip rašyti į laikraščius“ (1940), nemažai religinio pobūdžio veikalų, knygas „Bėgome nuo teroro“ (1980), „Lietuviai Sibire“ (1981), „Bolševikų nužudyti šauliai“ (1982), „Lietuviai tautininkai – komunistų kankiniai“ (1988), „Ateitininkai – komunistų ir nacių kankiniai“ (1991).

PRŪSEIKA Leonas (tikr. Vabalas Albertas; 1887 11 10 Daugėlaičiuose, Vilkaviškio aps. – 1961 03 24 Čikagoje, JAV), lietuvių visuomenės ir spaudos veikėjas, publicistas. 1907-09 studijavo teisę Peterburgo un-te. Už draudžiamą veiklą 1910 ištremtas iki gyvos galvos į Sibirą. Lietuvoje nuo 1905 rašė į „Lietuvių laikraštį“, „Vilniaus žinias“, „Naująją gadynę“, „Skardą“, „Žariją“ ir kt. 1911 iš Sibiro tremties pabėgęs atvyko į JAV. 1912-17 redagavo laikr. „Laisvė“, 1918-24 – laikraštį rusų k. „Novyj mir“, 1924-26 – profsąjungos leidinį „Darbas“. 1926-31 ir 1936-61 dirbo Čikagos lietuvių laikr. „Vilnis“ redakcijoje. 1915 įkūrė Amerikos lietuvių socialistinės literatūros leidimo ir kultūros d-ją – Amerikos lietuvių darbininkų literatūros draugiją. 1915-17 ir 1924-30 buvo jos pirmininkas.

Išleistos publicistikos knygos „Atsiminimai ir dartinis“ (1956, 1960), „Publicistika“ (1965). Pasirašinėjo A. Žūt Būtis, Bostonietis, Don Alberto, daugiausia Dėdėlė ir kt. slapyvardžiais.

B.R.

„**PRŪSŲ LIETUVIŲ BALSAS**“, liberalinis „pačių lietuvių leidžiamas dienraštis“, ėjęs 1919-20 Tilžėje, 1920-23 Klaipėdoje gotišku šriftu. Leido „Spaudos“ d-ja, vėliau „Ryto“ akc. b-vė (nuo 1920). Ėjo triskart

per savaitę, nuo 1920 – dienraštis. Kėlė lietuvių nacionalinius interesus, gynė lietuvių kalbą, propagavo bendradarbiavimą su D. Lietuva, rašė apie lietuvių papročius, tradicijas. Redagavo J. Ašmys, A. Baltris, D. E. Balčys, I. Simonaitytė, J. Stikliorius, J. Strangalys, D. Valenčius. Leido priedus „Prūsų lietuvių balso priedas“, „Rytojus“.

Nuo 1924 sausio 1 vietoj jo pradėjo eiti „Lietuvos keleivis“.

G.B.

„PRŪSŲ LIETUVOS SAVAITRAŠTIS“, iliustruotas Prūsų lietuvių jaunimo savaitraštis, ėjęs 1913 12–1914 08 Tilžėje. Leido „Spaudos“ d-ja. Svarstė jaunimo švietimo, kultūros, dorovinio ugdymo, lietuviybės išsaugojimo klausimus, spausdino Donelaičio, Maironio, Krėvės kūrinis, kultūrinio gyvenimo apžvalgas. Bendradarbiavo M. Gudaitis, V. Mykolaitis-Putinas, Vydūnas ir kt. Redagavo M. Raišukytė. Spausdino spaustuvė „Lituania“ Tilžėje. Išėjo 32 numeriai.

G.B.

„PRZEGLĄD WILEŃSKI“ („Vilniaus apžvalga“), liberalinis laikraštis, leistas 1911-15, 1921-38 Vilniuje lenkų k. Ėjo kas 10 dienų. Informavo apie svarbiausius Lietuvos įvykius, Vilniaus krašto politikos, ekonomikos, kultūros gyvenimą, propagavo visų tautų teisinę lygybę, demokratines idėjas. Buvo lenkų valdžios persekiojamas, 1938 uždarytas. Redagavo L. Abramovičius.

PSEUDONIMAS (gr. pseudōnymos – melagingai vadinamas), prasimanytas vardas ar pavardė spaudoje, pagrindinėje veikloje ir kt. Dar vadinamas slapyvardžiu (žr.).

PSEUDOSINCHRONAS (gr. pseudos – melas+gr. synchronos <syn – kartu+chronos – laikas), netikras sinchronas, kai filmavimo metu įrašytas interviu garsas nesutampa (nėra sinchronizuotas) su rodomu vaizdu.

„PSICHOLOGIJA TAU“, ketvirtinis žurnalas, einantis nuo 1991 Vilniuje. Įsteigė ir leidžia UAB „Žmogaus studijų centras“. Skirtas psichologijai populiarinti, visuomenei šviesti. Vyr. redaktorius G. Chomentauskas (nuo 1991). Tiražas 1991 – 12 500 egz., 1997 – 11 000 egz.

PTI, Press Trust of India (Indijos spaudos trestas), Indijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1947 Mumbajuje (buv. Bombėjuje). Įkurta vietoj Reuters filialo Associated Press of India (įsteigto 1905). Nuo 1976 įėjo į agentūros „Samachar“ sudėtį. 1978 uždarius pastarąją, vėl tapo savarankiška. Teikia vidaus ir užsienio informaciją daugiau kaip 200 laikraščių, radijui ir televizijai, vyriausybiniams įstaigoms, prekybos firmoms, bankams ir kitoms organizacijoms. Visą informaciją siunčia anglų k. Tarptautinę informaciją gauna iš savo korespondentų ir pasaulio informacijos agentūrų, daugiausia iš Reuters, AFP, UPI. Pagal sudarytas sutartis keičiasi informacija su 40 informacijos agentūrų.

Leidžia politinės, ekonominės, komercinės bei finansinės informacijos biuletenius. Agentūroje dirba apie 1300 žmonių, tarp jų 300 žurnalistų. Turi 90 korespondentų punktų ir skyrių šalies valstijose ir miestuose, daugiau kaip 200 korespondentų dirba didžiau-

sių pasaulio valstybių sostinėse. Naudojasi palydoviniu ryšiu.

PTSL, Press Trust of Sri Lanka (Šri Lankos spaudos trestas), Šri Lankos kooperatinė informacijos agentūra, veikianti nuo 1951 Kolombe. Dirba kaip šalies laikraščių akc. b-vė. Laikraščių redakcijoms, radijo ir televizijos stotims, vyriausybiniams įstaigoms teikia tarptautinę informaciją, kurią parengia pagal Reuters, AP ir kai kurių kitų informacijos agentūrų pranešimus.

PUBLICISTIKA (vok. Publizistik <lot. publicus – viešas, visuomeninis), aktualios visuomeninės, politinės, ekonominės, kultūrinės, kitos tematikos kūriniai, kuriais, remiantis bendražmogiškais vertybėmis ir idealais, stengiamasi veikti visuomenės nuomonę, socialines institucijas. Publicistikos kūriniai dokumentuoti, juose autorius analizuoja gyvenamojo meto visuomeninius reiškinius. Nuo informacinės žurnalistikos, korespondencijų ir reportažų publicistika pirmiausia skiriasi tuo, kad pateikia įvykių, faktų, padėties vertinimą, išvadas, siūlymus. Publicistinių kūrinių stilius gali būti racionalus sąvokinis ir meninis vaizdinis.

Pirmieji publicistiką panaudojo graikų retorikai. Lemiamos reikšmės publicistikos ugdymui Europoje turėjo spaudos atsiradimas XV a. Publicistika, kaip savarankiška raštijos rūšis, formavosi kartu su pačia žurnalistika, periodine spauda, kuri atsirado XVII a., nors pats terminas buvo sukurtas tik XIX a. (Vokietijoje). Anglų bei amerikiečių žurnalistikoje publicistikos sąvoka iš esmės nevartojama.

Periodinėje spaudoje išpopuliarėjo tokie publicistikos žanrai, kaip straipsnis, recenzija, feljetonas, pamfletas, atsišaukimas, komentaras, atviras laiškas. XX a. publicistiką skelbia ne tik periodinė spauda, bet ir radijas, televizija, ji leidžiama knygomis.

PUBLICISTINIS LAIŠKAS, laiško forma parašytas publicistikos kūrinys, kuriame aptariamos kokios nors labai svarbios visuomeninio-politinio gyvenimo problemos. Tai dažniausiai viešas vieno žinomo asmens kreipimasis į kitą asmenį ar žmonių grupę, asmeniniam laišku būdinga forma perteikiant ne tik faktinę informaciją, bet ir siuntėjo mintis, jausmus. Publicistiniuose laiškuose paprastai ryškus autorinis pradas, gausu publicistinės retorikos. Skiriamos atviro laiško (kreipimasis į konkretų adresatą) ir laiško be adreso (atsišaukimo tipo kreipimasis į tautą, socialinį sluoksnį ar profesinę grupę) formos.

Publicistinio laiško žanras susiformavo antikos laikais. Žurnalistikoje buvo itin populiarus XVIII-XIX a. (vienas geriausių pavyzdžių – E. Zolia laiškas Prancūzijos prezidentui „Aš kaltinu“, privertęs teismą peržiūrėti Dreifuso bylą). Šiuolaikinėje spaudoje publicistinio laiško žanras naudojamas retai.

V.B.

PUBLICISTO PASTABOS, dažniausiai nedidelės apimties pasamprotavimų pobūdžio rašinys, kuriame kokia nors problema, reiškinys aptariama ne nuosekliai, o tik iš dalies, pastebint vieną kitą ypatybę. Būdinga ryškus autorinis pradas, nevengiama atvirai išdėstyti autoriaus nuomonę. Tradiciškai laikoma straipsnio rūšimi, nors gali būti vadinama ir savarankišku žanru.

PUBLIKA (lot. publicus – viešas), kokių nors renginių ar vietų lankytojai, žiūrovai, klausytojai ir pan.; šnekamojoje kalboje – žmonės, visuomenė.

„**PUBLIKA**“, muzikinis informacinis laikraštis, ejęs 1990-92 Vilniuje. Leido leidykla „VHS“. Spausdino rašinius apie muziką jaunimui. Redagavo redkolegija: S. Augėnas ir kt. Tiražas 1991 – 15 000 egz., 1992 – 11 000 egz. Išleisti 7 numeriai po 4-8 p.

PUBLIKACIJA (lot. publicatio – paskelbimas spaudoje), kuriame nors leidinyje (laikraštyje, žurnale, knygoje) paskelbtas darbas, kūrinys, rašinys; mokslo darbų, kūrinių skelbimas, leidimas.

PUCAS Mauras (apie 1810 Žiliuose, Raseinių aps. – po 1852 JAV), Mažosios Lietuvos visuomenės veikėjas, mokytojas, spaudos darbuotojas. Apie 1835 baigė Karalienės (netoli Įsruties) mokytojų seminariją ir mokytojavo Žiliuose, 1850 dėl lietuviškos ir demokratinės veiklos atleistas. 1851 01-03 Tilžėje leido ir redagavo E. Herenderferio laikr. „Freie Gemeinde“ ir dvisavaitį lietuvišką priedą „Lietuviškas prielaiškas“, kurį dėl demokratinės ir lietuviškos minties 1851 03 09 valdžia uždarė (išleidus 7 numerius). Leidinyje kritikavo nacionalinį ir socialinį lietuvininkų išnaudojimą, skleidė demokratinės idėjas. Redaktoriui buvo iškelta byla, ir jis 1851 rugpjūčio mėn. su šeima emigravo į JAV.

PUIDA Kazys Aleksandras (1883 03 19 Šėtijų k., Lekėčių vls. – 1945 01 24 Nausėduose, netoli Babtų), rašytojas, vertėjas, spaudos darbuotojas, leidėjas. 1904 baigė Berlyno politechnikos in-tą. 1905-07 dirbo „Vilniaus žinių“ redakcijoje, 1906 buvo lietuvių kalbos mokyto k-to ir pirmosios dailės parodos k-to narys, 1907-12 – lietuvių kalbos mokytojas Šiaulių gimnazijoje. Už anticarinę veiklą ištremtas su šeima į Čeliabinską (1912), ten dirbo mokytoju, inžinieriumi. 1915-17 buvo Petrogrado lietuvių bendrojo lavinimo kursų matematikos mokytojas. 1920 su žmona Ona Pleiryte-Puidiene grįžo į Lietuvą, gyveno Kaune, dirbo „Švyturio“ knygų leidimo b-vėje, „Spindulio“ spaustuvės direkcijoje. Įsteigė ir vadovavo knygų leidimo b-vei „Vaiava“ (leido lietuvių autorių ir pasaulio klasikų knygas). 1925 buvo „Vilkolakio“ teatro vadovybėje.

1906 buvo „Vilniaus žinių“ sekretorius, 1910 redagavo „Rygos naujienas“, 1921 – „Sėkmą dieną“. 1922 išleido 3 vienkarčius leidinius, skirtus parodai, 1923-26 leido ir redagavo „Krivulę“, 1923 – metraštį „Kūrybos keliais“, 1923-24 – žurn. „Gairės“, 1928 – „Sąsieką“, 1930 – „Gaisai“. Bendradarbiavo leidiniuose „Vienybė lietuvininkų“ (1902-14), „Varpas“ (1904), „Lietuvių laikraštis“, „Draugija“, „Kova“, „Viltis“, „Lietuvos žinios“, „Lietuva“, „Lietuvos aidas“ ir kt. Pasirašydavo Aitvaro, Al., Alfa, J.D., J. Driskiaus, Kaukės, K. Žegotos, Kerų dėdės, K. Vargo ir kt. slapyvardžiais.

Parašė eilėraščių, apysakų, apsakymų, dramų, romanų. Išleido eilėraščių rinkinį „Iš sėrmėgiaus krūtinės“ (1906), apysakas ir apsakymus „Paskutinė ašara“ (1907), „Saulėi tekant“ (1911), „Žemės giesmė“ (1911), „Raudonas gaidys“ (1913), „Kerštas“ (1915), „Karalius Haraldas“ (1920), „Kaukės“ (1923), dramas „Undinė“ (1912), „Gairės“ (1913), „Stepai“ (1920), „Rytų svečias“ (1926), istorinį romaną „Magnus Dux“ (1936),

romaną „Geležinis vilkas“ (1927), publicistikos, pedagogikos, literatūrologijos knygą „Rytojun bežiūrint“ (1913). Išvertė H. Ibseno, A. Sinklerio, B. Kelermano, H. Senkevičiaus, Dž. Golsvorčio ir kt. rašytojų kūrinį.

„**PŪKAS**“, privati radijo stotis, veikianti nuo 1996 kovo 9 Kaune. Populiarina muziką, kurios įrašus leidžia UAB „Pūkas“. Stoties šaukiniai – lietuviškos estrados dainelė „Švelnus pūkelis, tu žinai...“ Stotis dirba visą parą 109,4 MHz UTB diapazonu. Transliuoja kaimo kapelų valsus ir polkas, vestuvinių ansamblių dainas, kitokią lietuvišką muziką.

PULICERIO PREMIJA, Amerikoje skiriama premija už geriausius žurnalistikos, literatūros arba muzikos kūrinius. Įsteigė Amerikos laikraščių leidėjas Džozefas Puliceris (Jozeph Pulitzer, 1847–1911). Nuo 1917 kasmet gegužės mėn. teikia JAV Kolumbijos universiteto Pulicerio premijų globos k-tas, rekomendavus žiuri, į kurią įeina žymiausi šalies žurnalistai, kultūros darbuotojai ir universiteto rektorius. Premijos vertė – 3000 (anksčiau buvo 1000) JAV dolerių. Pulicerio premijos buvo skiriamos už tokius kūrybinius darbus: 1. Bendro pobūdžio reportažas (1917-52); 2. Bendro pobūdžio korespondencija (1929-47); 3. Telegrafinis reportažas vidaus klausimais (1942-47); 4. Telegrafinis reportažas iš užsienio (1942-47); 5. Vietos reportažas (ne į numerį, nuo 1953); 6. Vietos reportažas (į numerį, nuo 1953); 7. Reportažas nacionalinio masto tema (nuo 1948); 8. Korespondencija tarptautiniais klausimais (nuo 1948); 9. Vedamasis (nuo 1917); 10. Karikatūra (nuo 1922); 11. Fotografija (nuo 1942); 12. Visuomeniniai nuopelnai (aukso medalis laikraščio redakcijai, nuo 1917); 13. Žurnalistikos istorija (tik 1918); 14. Specialūs žurnalistikos nuopelnai (teikta ir redakcijoms, ir atskiriems žurnalistams, 1938-64); 15. Biografijos ir autobiografijos (nuo 1917); 16. Dramaturgija (nuo 1917); 17. JAV istorija (nuo 1917); 18. Grožinė literatūra (nuo 1917); 19. Poezija (nuo 1922); 20. Bendro pobūdžio publicistika (už knygą, kuri nepritampa prie kitų kategorijų, nuo 1962); 21. Kritika (nuo 1970); 22. Specialūs pažymėjimai (nuo 1944); 23. Muzika (nuo 1943); 24. Svarbių ir sudėtingų problemų nušvietimas (nuo 1985); 25. Reportažas specialiomis temomis (sportas, komercija, mokslas, religija ir kt.). Pastaruoju metu skiriama 19 Pulicerio premijų.

„**PULSAS**“, Vilniaus universitetinės Santariškių ligoninės laikraštis, leistas 1991-93 Vilniuje. Redaktoriai: V. Saulis (1991-92), Pr. Šerpytis (1992-93). Išėjo 12 numerių. Tiražas 1991 ir 1993 – 500 egz.

PULTAS, REŽISIERIAUS PULTAS (vok. Pult < lot. pulpitum – pakyla), stalas, stendas, kolonėlė su indikatoriais, kontroliniais prietaisais ir objekto valdymo įtaisais. Režisieriaus pultas su monitoriais bei garso režisieriaus pultas su magnetofonais sudaro režisūrinių aparatinių įrangą. Režisieriaus pultas kabeliais sujungtas su visais vaizdo šaltiniais (studijinėmis kameromis, videomagnetofonais, kino ir skaidrių projekcine, specialių efektų bloku, videoženklų generatoriumi, išorinėmis vaizdų linijomis). Režisieriaus pultas taip pat tarnybinio ryšio linijomis sujungtas su visomis svarbiausiomis tarnybomis, dalyvaujančiomis laidos

įrašė ar transliacijoje. Aparatinės monitoriuose matydamas visus galimus panaudoti vaizdus, režisierius atrenka reikalingus, o režisieriaus asistentas įjungia vieną ar keletą (dviguba ekspozicija, specialūs efektai) vaizdo šaltinių. Per pultę esančius mikrofonus palaikomas ryšys su studijoje esančiais operatoriais, administratore, taip pat techninėmis televizijos grandimis.

Ž.P.

PUMPRICKAITĖ Nemira (g. 1963 06 02 Vilniuje), žurnalistė. 1986 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1986-94 dirbo Lietuvos televizijoje: sporto laidų redakcijoje, laidos „Vakaro žinios“ vedėja. Nuo 1994 vasario vedė laidą „Ryto ratas“ Litpoliinter televizijoje, nuo 1995 kovo – televizijoje LNK. 1996 kovo mėn. pradėjo dirbti televizijos LNK laidos „Žinios“ vedėja. Nuo 1997 veda laidą „Raudonoji linija“.

PUNKTAS (lot. punctum – taškas): 1. Svarbi arba išsiskirianti kuriuo nors požiūriu vieta.

2. Teksto (teisės dokumento, instrukcijos, sutarties) skyrius, paragrafas.

3. Spaustuvinių matų sistemos ilgio vienetas, lygus 0,3759 mm (Didžiojoje Britanijoje, JAV – 0,351 mm). Punktai nustatomi šriftų kegeliai ir matuojami spaustuviniai elementai.

PUNKTUACIJA (lot. punctuatio < punctum – taškas), skyryba; skyrybos ženklų žymėjimas rašte.

„PUODELI, VIRK“, žurnalas šeiminkėms, ėjęs 1994-95 Kaune. Leido UAB „Martina Legitur“. Spausdino maisto receptus, patarimus šeiminkėms. Redagavo G. Kulvecienė ir kt. Tiražas 1995 – 25 000 egz.

PUPIENIS Antanas (g. 1924 01 26 Rokiškio aps. Sodelių k.), pedagogas, žurnalistas. 1941 baigė Rokiškio gimnaziją, vėliau studijavo ir baigė Šiaulių mokytojų ir Vilniaus pedagoginiame in-tuose lietuvių kalbą ir literatūrą. Nuo 1944 iki 1957 dirbo pedagoginį darbą Rokiškio ir Klaipėdos rajonuose, 1957-66 buvo Klaipėdos rajono laikr. „Banga“ redaktorius, 1966-84 – Lazdijų rajono laikr. „Darbo vėliava“ redaktorius, 1995-97 – Lazdijų rajono laikr. „Dzūkų žinios“ redaktorius.

Rašo kraštotyros ir istorijos temomis. Išleido knygas „Lazdijų rajonas“ (1977), „Veisiejai“ (1990), „Po Dzūkijos dangumi“ (1994). Paskelbė darbų kraštotyros leidiniuose, parašė Veisiejų miškų urėdijos istoriją.

PUPLAUSKIS Vidmantas (g. 1940 02 22 Plungės vls., Kuliuose), žurnalistas. 1957 Telšiuose baigė vid. m-lą, 1962 – Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę. 1962 pradėjo dirbti Valst. radijo ir televizijos k-te. Buvo radijo valandėlių moksleiviams redaktorius, televizijos laidų redaktorius, vedėjas, filmų gamybos skyriaus redaktorius. Rašė laidų, kino ir televizijos filmų scenarijus, diktorinius tekstus. 1975 tapo dokumentinių filmų režisieriumi.

Sukūrė daugiau kaip 50 filmų, tarp jų: „Ne vien žmonių planeta“ (1988, scenarijus sukurtas kartu su J. Baušiu), „Lietuva – ne Krymas, bet... gimta šalėlė“ (1988), „Vilnius. Prieš aušrą...“ (1989, su J. Baušiu), „Pastabos žemėlapių pakraščiuose“ (1990, su J. Bau-

šiu), „Dangaus trauka“ (1991), „Vardan tiesos“ (1992), „Tas Giedrius“ (1993), „Ramybė jums“ (1993), „Visi savi“ (1994, scenarijus R. Pauraitės), „Diplomatijos patriarchas“ (1994), „Laiškas butelyje“ (1995). Filmai rodyti įvairiuose festivaliuose, pelnė apdovanojimų. Už filmą „Žemei ir žmogui“ 1981 paskirta V. Mickevičiaus-Kapsuko premija (kartu su scenarijaus bendraautoriumi J. Baušiu).

„PUPŲ DĖDĖ“, mėnesinis iliustruotas humoro ir satyros laikraštis, leistas 1935 01-12 Kaune. Leido ir redagavo P. Biržys. Spausdino „Kauno“ spaustuvė Kaune. Išėjo 12 numerių.

PŪRAS Kazimieras (g. 1926 03 28 Biržų aps. Saločių vls. Kiemėnų k.), žurnalistas. Baigęs Pasvalio gimnaziją, 1948-53 Vilniaus un-te studijavo anglų kalbą ir literatūrą. Nuo 1953 iki 1992 dirbo Lietuvos radijuje ir televizijoje: buvo reporteris, redaktorius, scenaristas. Redagavo „Radijo laikraštį“, 1960-68 vadovavo televizijos informacijos bei meninių laidų redakcijoms. 1968-88 buvo „Lietuvos telefilmų“ scenarijų redkolegijos vyr. redaktorius. Sukūrė originalių radijo ir televizijos žurnalistikos bei dramaturgijos darbų – radijo pjesę „Laimingoji sala“ (past. 1963), scenarijus „Literatūrinių herojų klubo“ ekranizacijoms (1966-69), portretinėms apybraižoms apie S. Nėrį, V. Mykolaitį-Putiną, A. Miškinį, dokumentiniams filmams „Labas rytas“, „Kai žemė degė“, „Vilnius“ (su K. Musnicku) ir kt. Rašė radijo ir televizijos bei dramaturgijos klausimais. Išspausdino eilėraščių, apsakymų, apybraižų. Žurnalistikos disciplinas dėstė Vilniaus un-te. Nuo 1990 spaudoje („Respublika“, „Literatūra ir menas“, „Pozicija“, „Vakarinės naujienos“, „7 meno dienos“, „Apžvalga“, „Lithuanian Weekly“) rašo politinio, visuomeninio, kultūrinio gyvenimo klausimais.

Išleido knygą „Saulėlydžių klonius: Eilėraščiai ir vertimai“ (1996), dokumentinę apybraižą „Paribio žemės varpai“ (1997). Iš anglų k. išvertė grožinės literatūros, mokslo populiarinimo knygu.

Lietuvos žurnalistų s-gos (nuo 1957) ir Lietuvos kinematografininkų s-gos narys.

PURĖNAS Antanas (1881 02 16 Tatkonių k., Skapiškio vls., Rokiškio aps. – 1962 11 05 Kaune), chemikas, visuomenės veikėjas. 1912 baigė Peterburgo un-tą. 1910-18 buvo Peterburgo komercinės m-los mokytojas. Per Pirmąjį pasaulinį karą – Lietuvių d-jos nukentėjusiems dėl karo šelpti Peterburgo skyriaus pirminkas, vakarinių kursų organizatorius ir direktorius (1915-18), 1919 – Rokiškio gimnazijos direktorius. 1921-22 dėstė Aukštesniuosiuose kursuose, 1922-50 – Kauno un-te; 1922 įsteigė chemijos katedrą, 1933-38 ir nuo 1939 buvo prorektorius studentų reikalams, 1940-41 ir 1944-46 – rektorius; nuo 1941 – Lietuvos Mokslų akademijos akademikas, nuo 1951 – Kauno politechnikos in-to prorektorius, katedros vedėjas.

Spaudoje bendradarbiavo nuo 1905 (leidiniuose „Lietuvių laikraštis“, „Naujoji gadynė“, „Vilniaus žinios“, „Kova“, „Skardas“, „Žarija“, „Kosmos“, „Socialdemokratas“, „Mintis“ ir kt.). 1923-36 redagavo Vytauto Didžiojo un-to Matematikos-gamtos fak. mokslo darbus, 1936 – „Vytauto Didžiojo un-to žinias“, 1938-40 – žurn. „Kultūra“, 1933-36 kartu su kitais leido žurn. „Mokykla ir visuomenė“.

PURICKIS Juozas (1883 04 19 Jiezno vls. – 1934 10 25 Kaune), visuomenės veikėjas, publicistas, politikas. 1912 baigė Peterburgo dvasinę akademiją, dirbo „Draugijos“ žurnale. 1913 išvyko į Fribūro universitetą Šveicarijoje, studijavo istoriją, filologiją, visuomenės mokslus, gavo daktaro laipsnį (1919). Šveicarijoje dalyvavo Lietuvos informacijos biuro, Lietuvos atstatymo komisijos ir kitų lietuvių politinių organizacijų darbe, redagavo leidinį „Litauen“. 1918 persikėlė į Berlyną, atstovavo Lietuvos valstybės Tarybai, 1919 – pirmasis Lietuvos atstovas prie Vokietijos vyriausybės. 1920 buvo išrinktas į Steigiamąjį seimą. 1920-21 – užsienio reikalų ministras. 1925-26 redagavo dienr. „Lietuva“, 1930 – žurn. „Tautos ūkis“. Nuo 1925 dirbo Lietuvos rašytojų ir žurnalistų sąjogoje, buvo Lietuvos žurnalistų sąjogos pirmininkas. 1933 su kitais įkūrė akc. būvę „Rytojus“ spaudai leisti, buvo vienas iš „Žurnalistikos kursų namie“ lektorių. Išspausdino brošiūrą „Žurnalistų profesija“ (1933).

Nuo 1908 bendradarbiavo įvairiuose periodiniuose leidiniuose, 1915-18 rašė į prancūzų, vokiečių, šveicarų spaudą. Pasirašydavo Vygando slapyvardžiu. Išspausdino veikalus „Beletristikos rolė žmonijos auklėjime“ (1914), „Tikėjimo plitimas Lietuvoje XVI a. iki jėzuitų atvykimo 1569“ (1919, vokiečių k.), „Lietuvos ekonominė padėtis“ (1919, prancūzų k.), „Lietuviškos teritorijos“ (su S. Rozenbaumu, 1919, prancūzų k.).

PURIZMAS (lot. purus – švarus, grynas): 1. Perdėtas kalbos gryninimas, kova už idealią ir neliečiamą normą. Dažniausiai purizmas pasireiškia tuo, kad skoliniai (žodžiai, konstrukcijos ir kt.) nepripažįstami kalbos norma. Kartais nenorminiu dalyku laikoma bet kuri kalbos naujovė (tiek skolinta, tiek ir sava). Be to, purizmas gali reikšti ir perdėtu gramatikos taisyklių saugojimu, vien logikos kriterijų taikymu kalbai. Purizmas būdingas literatūrinės kalbos normų klostymosi laikotarpiui.

2. Papročių grynumo ir griežtumo siekimas, kartais tik išorinis.

„**PUSIAUSVYRA**“, Lietuvos žaliųjų partijos leidinys, ėjęs 1989-90 Panevėžyje. 1989 vadinosi „Žalioji taika“. Redagavo D. Balčiūnas. Tiražas apie 5000 egz. Išleista 10 numerių.

PUSKAMPIS, špacija (tarpinė medžiaga), kurios plotis lygus pusei šrifto kegelio.

PUSKVADRATIS, šriftas, kurio kegelis 24 punktai (9 mm). Vartojamas vaikiškoms knygoms, antraštėms.

PUSLAPINĖ ANTRAŠTĖ, virš teksto spausdinama knygos, jos dalies ar kt. antraštė, kartais autoriaus pavardė, žodynuose, enciklopedijose – pirmasis ir paskutinis puslapio žodžiai ar jų pradžios, laikraščiuose – pavadinimas, išleidimo data ir eilės numeris.

PUSLAPIO LAUKELIS, paraštė, tuščias plotelis šalia teksto arba iliustracijos. Kiekvienas puslapis turi keturis laukelius: viršutinį, apatinį, išorinį, arba priekinį, ir vidinį, arba leidinio nugarėlės; išorinis ir vidinis dar vadinami paraštėmis.

PUSLAPIO NUMERIS, skaičius, žymintis knygos, žurnalo, laikraščio puslapio eilės numerį. Rašomas puslapio ar skilties viršuje arba apačioje, prie išorinio krašto, viduryje, rečiau prie nugarėlės.

PUSLAPIS, viena pusė popieriaus ar leidinio lapo; plotas, skirtas teksto arba iliustracijų rinkimui: gali būti vienodas tekstui ir iliustracijoms arba skirtingas; atspaudas popieriuje nuo spaudos formos.

PUSMETINIS LEIDINYS, vieną kartą per 6 mėnesius (kas pusmetį) išleidžiamas periodinis leidinys.

R

„RABITNIČA HAZETA“ („Darbininkų laikraštis“), Ukrainos rytinis dienraštis, einantis nuo 1957 Kijeve. Vienas didžiausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 155 000 egz.

Taip pat leidžiamas dienraštis rusų k. „Rabočaja gazeta“, tiražas 176 000 egz.

RACHLEVIČIUS Vidas (g. 1961 05 08 Kaune), žurnalistas. 1979 baigė Vilniaus S. Nėries vid. m-lą, 1984 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę.

1980 pradėjo dirbti laikr. „Tiesa“ redakcijoje: iš pradžių dirbo teletaipininku, būdinčiojo sekretoriaus pavaduotoju, nuo 1982 – Užsienio informacijos skyriaus korespondentas, 1986-87 – vyresn. korespondentas. 1987-90 buvo laikr. „Komjaunimo tiesa“ Užsienio informacijos skyriaus vedėjas. Nuo 1990 dirbo dienr. „Lietuvos rytas“ vyr. redaktoriaus pavaduotoju, nuo 1995 lapkričio buvo dienr. „Laikinoji sostinė“ vyr. redaktorius.

RAČAS Artūras (g. 1965 08 26 Panevėžyje), žurnalistas. 1983 baigė Panevėžio 5-ąją vid. m-lą, 1991 – Vilniaus un-to Istorijos fak. 1991-93 dirbo Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos bei Seimo pirmininko pavaduotojo padėjėju. Nuo 1993 – dienr. „Lietuvos rytas“ Politikos skyriaus reporteris-apžvalgininkas. Daugiausia rašo politinių partijų veiklos, šalies vidaus politikos, Lietuvos santykių su Europos Sąjunga bei NATO klausimais.

RAČICKAS Vytautas (g. 1952 01 01 Anykščių raj. Keblonių k.), rašytojas, vaikų spaudos darbuotojas. 1969 baigė Utenos 2-ąją vid. m-lą, 1974 – Vilniaus un-to Filologijos fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. Dirbo laikraščių „Tarybinis mokytojas“, „Lietuvos pionierius“ redakcijose. 1989-96 buvo žurn. „Genys“ vyr. redaktorius, nuo 1997 – redaktoriaus pavaduotojas.

Rašo vaikams ir paaugliams apsakymus, apsakas, komiksus. Išleido knygas „Kai mes mylėjom vienas kitą“ (1980), „Trejetas su minusu“ (1982), „Zuika padūkėlis“ (1985), „Visai netyčia“ (1987), „Mano vaikys-

tės ledai“ (1988), „Šlepetė“ (1996).

RAČKAITIS Vygas (g. 1939 01 01 Kaune), žurnalistas, vertėjas, literatas. 1962 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1964-88 dirbo Anykščių rajono laikr. „Kolektyvinis darbas“ (dabar „Anykšta“) redakcijoje: buvo laiškų skyriaus vedėjas, ats. sekretorius. Nuo 1992 redaguoja savaitr. vaikams „Kregždutė“, dirba rajono kultūros paveldo tarnyboje. Daugiausia rašo kultūros, kraštotyros temomis.

Išleido knygas „Ten, kur Merkys“ (1980), „Anykščiai“ (1980), kartu su M. Telksnyte (žr.) – kelionių reportažus „Keturiasdešimtuojų meridianu“ (1974), apybraižas „Šventąja“ (1978), „Dubysa“ (1983), biografinę apybraižą apie J. Biliūną „Į aukštą kalną“ (1986), miniatiūrų ir meditacijų rinkinį „Atminties medis“ (1991). Parengė spaudai L. Didžiulienės-Žmonos raštų ir laiškų dvitomį. Parašė knygas vaikams ir jauniui „Kas čia žydi“ (1982), „Pavasario žvanguliai“ (1984), „Miško etiudai“ (1985). Išvertė grožinės literatūros knygų iš bulgarų, rusų k.

RAČKAUSKAS Karolis, žr. Vairas-Račkauskas K.

RAČKAUSKAS Kazys (g. 1935 10 21 Dekštonyse, Trakų aps.), spaudos darbuotojas, humanitarinių mokslų daktaras. 1959 baigė Klaipėdos pedagoginę m-lą, 1966 – Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. 1973-76 buvo Lietuvos Mokslų akademijos Istorijos in-to aspirantas.

1953-54 dirbo Paparčių, 1955-56 – Čižiūnų bibliotekų vedėju, 1956-60 – Aukštadvario vid. m-los mokytoju. 1961-65 buvo Kauno istorijos muziejaus vyr. moksl. bendradarbis, 1971-90 – Paminklų apsaugos ir kraštotyros d-jos pirmininko pavaduotojas, pirmininkas. Nuo 1989 – laikr. „Gimtinė“ vyr. redaktorius. Rašo kraštotyros, paminklosaugos temomis.

Išleido monografiją „Kraštotyros sąjūdis Lietuvoje“ (1987).

RAČKUS Aleksandras (1893 06 07 Čekiškėje, Kauno aps. – 1965 10 09 Čikagoje), JAV lietuvių kultūros veikėjas. Baigęs Kauno gimnaziją, 1910 išvyko į JAV. 1922 baigė Čikagos medicinos m-lą, gavo medicinos ir chirurgijos daktaro laipsnį ir vertėsi gydytojo praktika Čikagoje. 1935-40 gyveno Kaune, buvo JAV konsulato gydytojas, 1936-38 – Kauno muziejaus istorijos skyriaus vedėjas. Sukaupė daug lituanistinės ir istorinės medžiagos, ypač numizmatikos. 1935 rinkinius padovanavo Lietuvai. 1940 grįžo į JAV ir suorganizavo lituanistikos muziejų.

1915-16 buvo vienas iš žurn. „Vytis“ steigėjų ir pirmasis redaktorius. 1916-17 leido ir redagavo humoro žurn. „Laisvamanių žiedai“. Rašė mokslo, istorijos, muziejininkystės, numizmatikos, kultūros, sveikatos ir kt. klausimais. Išleido knygas „Gudonai“ (Gottai) lietuvių tautos giminaičiai“ (1929), „Žinynas apie Lietuvos numizmatiką“ (1965).

RADAITIS Vytautas (1927 07 28 Kaune – 1996 07 03 Vilniuje), rašytojas, žurnalistas. 1953 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. 1950-56 dirbo savaitr. „Literatūra ir menas“ redakcijoje. 1956-61 – LKP CK skyriaus vedėjo pavaduotojas, 1964-69 – žurn. „Kommunistas“ redakcijos darbuotojas, 1969-75 – savaitr.

„Literatūra ir menas“ redaktorius, 1978-88 – žurn.
„Litva literaturnaja“ vyr. redaktorius.

Kūrinius pradėjo spausdinti 1947. Išleido apybraižų ir apsakymų rinkinius „Taip gimsta laimė“ (su Alf. Bieliausku, 1949), „Kryžiai lieka šešėly“ (1962), literatūros kritikos ir publicistikos rinkinius „Pagrindinė kryptis“ (1961), „Gyvenimo ir literatūros pakopos“ (1987), publicistikos knygą „Kol bent vienas prie altariaus...“ (1964), apysaką „Mano Galilėjus“ (1965; pagal ją 1978 pastatytas filmas „Pasigailėk mūsų“), autobiografinę apysaką „Šaknys“ (1990). Išvertė A. Beliajevo, J. Bondarevo, V. Dmitrevskio, D. Granino, A. Puškino, A. Tolstojaus prozos kūrinių.

„RADAU“, „reklama ir informacija visai Lietuvai“, nemokamas spalvotas informacinis-reklaminis savaitraštis, einantis nuo 1996 rugpjūčio 30 Vilniuje. Leidžia UAB „Radau“. Redaguoja redkolegija: M. Ruzgys, G. Ruzgys, P. Dabulevičius. Tiražas 30 000 egz.

RADIJAS (lot. radio – spinduliuoju), būdas elektromagnetinėmis bangomis perduoti ir priimti įvairius signalus; garso signalų transliavimas radijo bangomis – visuomenės informavimo priemonė; informacijos perdavimo ir priėmimo radijo bangomis techninės priemonės; aparatas radijo bangomis perduodamai informacijai priimti.

Idėją apie elektromagnetinių bangų naudojimą signalams perduoti tam tikru nuotoliu, nesinaudojant laidais, 1890 iškėlė rusų išradėjas A. Popovas, kuris 1895 pademonstravo ir radijo imtuvo veikimą. Tais pačiais 1895 prietaisą, priimančią radijo signalus 2 km atstumu, sukonstravo ir italas G. Markonis (G. Marconi), kuris 1896 06 02 užpatentavo savo išradimą. Jis 1903 užmezgė radijo ryšį tarp Amerikos ir Europos. 1907 prasidėjo reguliarus transatlantinis radijo ryšys viešai korespondencijai perduoti. Radijo laidų transliacijos pradžia laikomi 1906, kai iš prof. R. A. Fessendeno eksperimentinės stoties JAV radijo bangomis buvo perduota muzikinė laida (dainos). O 1920 Pitsburge (JAV) įrengtas vidurinių bangų radijo siųstuvas pradėjo transliuoti reguliarią programą visuomenei. Tų pačių 1920 pabaigoje radijas kaip visuomenės informavimo priemonė ėmė veikti ir Vokietijoje (Vusterhauzeno radijo stotis), o 1921 – Prancūzijoje (Paryžiaus Eifelio bokšte įrengta radijo stotis), 1922 – Didžiojoje Britanijoje (Londone, Mančesteryje, Birmingame), 1924 – Rusijoje (Maskvoje), Lietuvoje radijo laidos reguliariai pradėtos transliuoti 1926 birželio 12 (Kaune). Žr. Lietuvos nacionalinis radijas, Kauno radijo stotis.

RADIJO APARATINĖ, specialiai įrengta patalpa, kurioje veikia radijo laidų (muzikos, kalbos) įrašymo, montavimo, kontrolės arba transliavimo aparatai, prietaisai, įrengimai: mikšerų pultai, stacionarūs profesiniai magnetofonai, garsiakalbiai ir kt. Radijo aparatinė ir garso įrašų, jų montavimo ir transliavimo studijos sudaro aparatinių ir studijų kompleksą, specialų radijo techninio centro padalinį.

RADIJO BANGOLAIDIS, dielektrinis radijo mikrobangų kanalas. Bangų ilgis apytiksliai lygus bangolaidžio skersiniams matmenims arba mažesnis. Pagal medžiagą, sudarančią šoninį paviršių, skiriami metaliniai ir dielektriniai bangolaidžiai, pagal bangų sklaidimo

vietą – vidinių (bangos sklinda tarp vidinių bangolaidžio sienelių) ir paviršinių (bangos sklinda bangolaidžio paviršiaus aplinkoje) bangų radijo bangolaidžiai.

Metalinio bangolaidžio, kurio skerspjūvis stačiakampis, apvalus ar kitokios formos, dielektrinis kanalas būna oras arba kitos dujos. Radijo lokatoriuose ir kituose mikrobangomis dirbančiuose įrenginiuose energija metaliniu bangolaidžiu eina iš siųstuvo į siunčiamąją anteną, iš priimamosios antenos į radijo imtuvą. Mikrobangų kreipimo sistema (bangolaidžio traktas) sudaryta iš skirtingos formos ir skerspjūvio bangolaidžių. Čia sklindančios energijos nuostoliai daug mažesni negu simetrine arba koaksialine linija sklindančios energijos nuostoliai, nes bangolaidis neišspinduliuoja energijos į aplinką.

Dielektrinis bangolaidis yra dielektriko strypas, kurio šoninis paviršius atspindi bangas. Jis jautrus išorės elektromagnetinio lauko poveikiui, naudojamas milimetrinėms ir trumpesnėms bangoms.

Paviršinių bangų bangolaidis yra metalinė juosta arba cilindrinis laidininkas, kurio paviršius yra briaunotas arba turi dielektriko dangą. Toks bangolaidis centimetrines bangas slopina mažiau negu metalinis, yra paprastesnės konstrukcijos, juo perduodamos didelės galios ir įvairių dažnių elektromagnetinės bangos. Jis jautrus išorės elektromagnetinio lauko poveikiui ir pats šiek tiek spinduliuoja elektromagnetines bangas. Radijo bangolaidžiai naudojami didelės galios mikrosignalams perduoti.

RADIJO BANGOS, elektromagnetinės bangos, kurių dažnis ne didesnis kaip 3000 GHz. Radijo bangos naudojamos radijo transliacijai, radijo ryšiui, televizijai, radiolokacijai, radioastronomijai, radijo valdymui, radiotelemetrijai ir kt. Visais atvejais jomis perduodama informacija (kalba, muzika, vaizdas, matavimo duomenys). Radijo bangas generuoja radijo siųstuvas (gamtoje yra ir daug natūralių radijo bangų šaltinių). Radijo bangų sklaidimo greitis yra lygus šviesos greičiui – apie 300 000 km/sek.

Radijo bangos skirstomos į tokius diapazonus (pagal bangos ilgį): 1) kilometrinės (ilgosios), 2) hektometrines (vidutinės), 3) dekametrines (trumposios), 4) metrinės (ultratumposios). Be šių plačiausiai naudojamų diapazonų, yra ir daugiau, tačiau jų panaudojimas yra labai specifinis.

Kiekvieno diapazono radijo bangos sklinda įvairiai, todėl ir jų panaudojimas yra skirtingas. Ilgosios ir vidutinės bangos lengvai užlinksta už Žemės rutulio. Jos paprastai nepakyla nuo Žemės paviršiaus daugiau kaip 15 km. Bangoms užlinkti palei Žemės paviršių padeda jų refrakcija atmosferoje. Trumposios bangos sklinda pakaitomis atsispindėdamos nuo jonosferos ir Žemės paviršiaus. Jos gali ne kartą apeiti Žemės rutulį. Ultratumposios bangos sklinda tiesioginio matavimo ribose, jos neužlinksta palei Žemės paviršių. Todėl jų perdavimo atstumas yra ribotas. Tokia yra televizijos signalų transliacija. Norint kokybiškai perduoti televizijos programą Lietuvos ribose, visoje jos teritorijoje išdėstomas siųstuvų tinklas. Radijo bangas atmosfera slopina tuo labiau, kuo didesnis yra specifinis laidumas ir didesnis bangos dažnis.

„RADIJO BANGOS“ („Radio bangos“), savaitinis iliustruotas žurnalas, ėjęs 1933-34 Kaune vietoj žurn.

„Bangos“. Leido ir redagavo V. Valys. Informavo apie Lietuvos radijo veiklą, skelbė programas, pasakojo apie kitų šalių radijo patirtį, rašė radiotechnikos klausimais. Bendradarbiavo P. Babickas, P. Biržys, P. Daunys, P. Kavaliauskas, P. Medekša, Pr. Navikas, L. Saurusaitis ir kt. Spausdino „Spindulio“, „Žaibo“ spaustuvės Kaune. Išėjo 41 numeris.

RADIJO FORMATAS, radijo stoties siūlomas programos tipas, specializacija, visuma programos ypatybių, kuriomis siekiama pritraukti tam tikrą auditoriją. Pasaulyje vartojama apie 100 muzikinių ir nemuzikinių formatų. Muzikiniai formatai skiriasi stočių transliuojamos muzikos pobūdžiu, auditorijos amžiumi ir pomėgiais, žinių trukme ir dažnumu, šaukinių, skirtukų, reklamos klipų skambesiu. Pvz., JAV populiariausio „Suaugusiųjų amžininko“ („Adult Contemporary“) formato stotys transliuoja šiuolaikinę populiariąją muziką ir populiariausias senas dainas 24-39 metų klausytojams, o plačiai paplitęs „Šiuolaikinis hitų radijas“ („Contemporary Hit Radio“) groja tik geriausiai perkamą šiuolaikinę populiariąją muziką 12-22 metų klausytojams. Populiariausi Europos formatai yra „Europos suaugusiųjų amžininkas“ („Adult Contemporary Europe“), „Europietiškas hitų radijas“ („European Hit Radio“), „Europietiškas šokių radijas“ („European Dance Radio“). Yra viena muzikos stilių vartojančių formatų: „Kantri“ („Country“), „Klasikinės muzikos“ („Classical“), „Džiazo“ („Jazz“), „Klasikinio roko“ („Classic Rock“) formatai. Nemuzikiniai formatai yra „Visų žinių“ („All-News“), „Viso verslo“ („All-Business“), „Viso sporto“ („All-Sports“), „Pokalbių“ („Talk“), „Žinių ir pokalbių“ („News/Talk“), „Religinis“.

Radijo formatai pradėti kurti šeštajame dešimtmetyje radijui rungtintis su išpopuliarėjusia televizija ir siekiant surinkti tam tikrą auditoriją, dominančią reklamos tiekėjus. JAV iki 1965 atsirado „Kelio vidurio“ („Middle-of-the-Road“), „Puikios muzikos“ („Beautiful Music“), „Kantri“, „Klasikinės muzikos“, „Visų žinių“ radijo formatai, skirti vyresniems kaip 18 metų klausytojams. Lietuvos radijo stotys yra sukūrusios savitus formatus, tiksliai neatitinkančius pasaulyje vartojamų formatų. Lengviausiai apibūrinamas yra radijo stoties M-1 formatas – „Europietiškas hitų radijas“.

R.J.

RADIJO IMTUVAS, aparatas radijo bangomis perduodamai garsinei informacijai priimti. Radijo imtuvas susideda iš virpesių kontūro, reikalingo radijo siūstuvu aukštojo dažnio virpesiams išskirti, stiprintuvų aukšto ir žemo dažnio virpesiams stiprinti, detektoriaus informaciją sudarantiems žemo dažnio virpesiams išskirti iš aukšto dažnio virpesių, elektroakustinio įtaiso (garsiakalbio, telefono) gautai informacijai atgaminti, maitinimo šaltinio.

Svarbiausi parametrai: jautrumas – gebėjimas priimti silpnus signalus; selektyvumas – gebėjimas išskirti reikiamo siūstuvo signalą iš kitų siūstuvų signalų; stabilumas – gebėjimas priimti perduodamą signalą ilgesnį laiką be operatoriaus įsikišimo. Pagal funkcinę struktūrą būna tiesioginio stiprinimo imtuvai (juose į detektorių patenka nepakeisto nešančiojo dažnio signalai) ir superheterodininiai radijo imtuvai (į detektorius patenka pakeisto, tarpinio dažnio signalai).

Pirmąjį radijo imtuvą 1895 sukūrė A. Popovas (Rusija). Jį tobulinant, prieita prie detektorinio radijo imtuvo. Labai pagerėjo radijo imtuvo savybės XX a. 3-iajame dešimtmetyje panaudojus elektronines lempas. Iš daugelio schemų, pasižyminčių dideliu jautrumu, bet nepakankamu stabilumu ir dideliais iškraipymais, plačiausiai paplito paprastas tiesioginio veikimo imtuvas. 4-ajame dešimtmetyje jį pakeitė sudėtingesnis ir geresnis superheterodininis radijo imtuvas. Vėliau lempos buvo pakeistos tranzistoriais, o dar vėliau – integralinėmis schemomis. Tai leido pagerinti visus parametrus, sumažinti energijos sunaudojimą ir gabaritų.

RADIJO IR TELEVIZIJOS KOMISIJA, sudaryta 1996 lapkričio mėn., remiantis Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymo (priimto 1996 liepos 2) 27 straipsniu. Komisija skelbia ir vykdo radijo ir televizijos stočių bei kabelinių televizijų, radijų konkursus radijo ir televizijos programų transliavimo ir retransliavimo licencijoms gauti, pratęsia licencijų galiojimo laiką, skelbia ir vykdo valstybinėms įmonėms priklausančių transliavimo įrengimų nuomos konkursus radijo ir televizijos programoms transliuoti ir retransliuoti, tvirtina konkursų sąlygas, priima sprendimus dėl konkursų rezultatų. Pirmenybė teikiama stotims, įsipareigojančioms rengti originalios kūrybos kultūrinio, informacinio, šviečiamojo pobūdžio laidas arba tas programas, kurių numatomoje priėmimo zonoje dar netransliuoja kitos stotys.

Radijo ir televizijos komisija taip pat kontroliuoja, kaip laikomasi konkursams pateiktų įsipareigojimų dėl programų struktūros ir turinio bei kitų konkursų reikalavimų, o atradusi pažeidimų, kreipiasi į valstybės institucijas arba teikia ieškinius teisme dėl pažeidimų pašalinimo, radijo ir televizijos stočių veiklos sustabdymo ar nutraukimo; teikia paraišką Ryšių ir informacijos m-jai dėl radijo dažnių koordinavimo kiekvienai naujai radijo ir televizijos stotčiai projektuoti ir dažnių skyrimo licencijuotoms radijo ir televizijos stotims; kaupia informaciją apie radijo ir televizijos stotis, analizuoja jų veiklą, rengia metodinę informacinę medžiagą.

Radijo ir televizijos komisija sudaroma iš 11 narių. 3 narius skiria Seimas ir po 1 narį kūrybinės organizacijos: Lietuvos žurnalistų s-ga, Lietuvos žurnalistų d-ja, Lietuvos kompozitorių s-ga, Lietuvos rašytojų s-ga, Lietuvos periodinės spaudos leidėjų asociacija, Lietuvos dailininkų s-ga, Lietuvos kinematografininkų s-ga, Lietuvos teatro s-ga. 1996 lapkričio mėn. į Radijo ir televizijos komisiją 3 metams Seimas skyrė E. Eigirdą, A. Šurną, Br. Šalkų ir V. Visocką, o kūrybinės organizacijos (anksčiau išvardyta seka) K. Stoškų, L. Jonušį, D. Katkų, J. Liniauską, R. Šukį, R. Vėliuvienę, A. Matelį, A. Šurną. Radijo ir televizijos komisijos pirmininku išrinktas R. Šukys, pavaduotoju – D. Katkus.

RADIJO LAIDA, radijo programos vienetas, turintis eteryje pastovų laiką ir orientaciją į tam tikrą auditoriją – laida vaikams, muzikinė laida ir pan. (žr. Radijo valandėlė).

Radijo laida ir radijo programa dažnai vartojami kaip sinonimai tai pačiai sąvokai nusakyti (programa vaikams, muzikinė programa ir pan.).

RADIJO MAZGAS, elektroninės aparatūros kompleksas, skirtas vietinių radijo laidų transliavimui. Radijo mazgas gali būti įstaigos (gamyklos), gyvenvietės, miesto (rajono) – priklausomai nuo to, kokioms gyventojų (darbuotojų) grupėms transliuojamos vietinės laidos. Radijo mazgas gali retransliuoti centrinės (šalies) radijo laidas, gali kurti ir transliuoti vietines. Aparatūros komplektą sudaro radijo imtuvas, stiprintuvai, magnetiniai garso įrašymo įrenginiai, vietinės diktorinės ar kamerinės studijos. Šiomis priemonėmis galima organizuoti specialias transliacijas tam tikrai klausytojų auditorijai.

RADIJO MĖGĖJAI, žmonių grupė, kuri, naudodamasi mėgėjiška siunčiamąja ir priimamąja radijo aparatūra (dažnai savo gamybos), palaiko ryšius tarpusavyje tam tikrose tarptautinio susitarimo numatytuose radijo bangų diapazonuose. Radijo mėgėjai ryšius palaiko telegrafu, telefonu, rečiau televizija, teletaipu.

Trumposiomis bangomis, kai jų sklaidimo sąlygos palankios, susisiekiama su bet kuria Žemės vieta. Radijo mėgėjai konstruoja, bando mėgėjų radijo stoties aparatūrą ir antenas, užmezga radijo ryšį su tolimos šalimis, dalyvauja radijo sporto varžybose. Daugelis radijo mėgėjų kolekcionuoja ryšio patvirtinimo korteles.

„RADIJO MĖGĖJAS“ („Radio mėgėjas“), mėnesinis žurnalas, ėjęs 1927-28 Kaune. Pirmąjį numerį išleido (1927 balandžio mėn.) Aukštesniosios technikos m-los radijo mėgėjų būrelis. Nuo 1928 leido Radijo mėgėjų s-ga. Spausdinta radijo apžvalgos, specialistų straipsniai, patarimai radijo mėgėjams įvairiais radiotechnikos klausimais. Bendradarbiavo V. Jasutis, A. Puidokas, A. Šapalas ir kt. Redagavo M. Baublys, A. Mildažis. Spausdino K. Narkevičiaus ir V. Atkočiūno bei „Varpo“ spaustuvės Kaune. Išėjo 7 numeriai. 1928 gegužės 9 prijungtas prie žurn. „2000 metrų“.

RADIJO PROGRAMA, radijo stoties laidų visuma, būdinga tik kuriai vienai stočiai ar stočių grupei (valstybinės, visuomeninės, komercinės radijo stotys). Kartais radijo programa vadinamos ir atskiros laidų grupės, skirstomos pagal turinį ar tam tikras auditorijos charakteristikas (muzikinė radijo programa, programa vaikams, moterims ir pan.).

RADIJO REŽISIERIUS, asmuo, atsakingas už radijo programos kūrinio visumą – dramaturgiją, kompoziciją, idėją ir jos įgyvendinimą, garsinį apipavidalinimą (muzikos, garso efektų ir žodžių dermę). Režisieriumi vadinamas ir žmogus, atsakingas tik už kurį vieną radijo laidos parametą, pvz., garso režisierius atsakingas už techninę garso įrašymo kokybę.

RADIJO RYŠIO REGLAMENTAS, taisyklės, nustatančios Tarptautinės elektros ryšio s-gos narėms valstybėms priklausančių radijo stočių ir įrenginių naudojimo tvarką. Reglamentuojama radijo diapazono sritys, skirtos elektros ryšiui, radiofonijai, televizijai, radiolokacijai, radionavigacijai, radijo bangas skleidžiančių ir priimančių įrenginių parametrai ir darbo tvarka, kad jie, netrukdydami vieni kitiems, galėtų dirbti vienu metu. Į radijo ryšio reglamentą įeina: radijo bangas skleidžiančių ir priimančių įrenginių klasifikacija;

radijo dažnių (bangų) paskirstymo lentelė ir jų naudojimo radijo tarnyboms įvairiose vietose sąlygos; darbo dažnių skyrimo radijo stotims taisyklės; radijo tarnybų apribojimai; radijo ryšio užmezgimo ir palaikymo taisyklės, nurodymai, ką daryti, esant neleistiniams radijo trukdymams. Papildomai pateikiamos finansinių atsiskaitymų tarp valstybių, palaikančių tarptautinį ryšį, taisyklės.

Radijo ryšio reglamentą 1906 Berlyne priėmė 1-oji tarptautinė konferencija. Joje dalyvavo 29 valstybių atstovai. Radijo ryšio tarnyboms buvo paskirstyti radijo dažniai. Šis reglamentas buvo patikslintas 1912 Londono tarptautinėje konferencijoje.

RADIJO RYŠYS, informacijos perdavimas radijo bangomis. Būna vaizdinis (televizija) ir garsinis (radijas). Garsinio ryšio sistemą sudaro siunčiamieji įrenginiai (radijo siųstuvai ir siunčiamoji antena) ir priimamieji įrenginiai (priimamoji antena ir radijo imtuvas).

RADIJO SPEKTAKLIS, specialiai radijui parašytas ir suvaidintas dramos kūrinys.

RADIJO STOTIS: 1. Visuomenės informavimo priemonė – įmonė, rengianti ir transliuojanti radijo programą.

2. Pastatų, stiebų, bokštų, antenų, siųstuvų, kt. elektroninės aparatūros ir pagalbinių įrenginių kompleksas, kurio paskirtis – transliuoti į eterį arba priimti, klausytis radijo laidas.

RADIJO STUDIJA, nuo išorinių garsų izoliuota patalpa, kurioje kuriamos ir užrašomos arba perduodamos į siųstuvus radijo laidos. Sienos ir lubos išklojamos garsą sugeriančiomis medžiagomis, įrengiamos akustinės plokštės. Radijo studijos būna: kalbinės (žinioms, pranešimams, paskaitoms skaityti), kamerinės (kamerinei muzikai atlikti), mažosios koncertinės (nedideliems chorams ir orkestrams), didžiosios koncertinės (simfoniniam koncertui, dideliems chorams). Paprastai šalia radijo studijų įrengiamos režisierių aparatinės su garsą įrašancia technika.

RADIJO ŠAUKINYS, žr. Šaukiniai.

RADIJO ŠVYTURYS, navigacinės paskirties siunčiamoji radijo stotis, esanti žinomoje geografinėje vietoje arba judančiame objekte (pvz., dirbtiniame Žemės palydove) ir skleidžianti tam tikrus radijo signalus. Radijo švyturiais sąlygiškai laikomos radijo stotys, kurios greta tiesioginės paskirties atlieka radijo švyturių funkcijas, taip pat radijo plūdurai, radiolokaciniai švyturiai. Radijo švyturį išrado G. Markonis 1926. Pirmasis radijo švyturys įrengtas Anglijoje (Duvre).

RADIJO TEATRAS (gr. theatron, lot. theatrum – reginio vieta, reginys), teatro meno rūšis, vaidinimas per radiją. Meninis vaizdas grindžiamas žodžiu, muzika, garsu. Žodžių ir garsų dermė, kaip ir literatūra (akimi matomas žodis), skatina klausytojo vaizduotę. Pjesės idėja, personažo charakteristika, veiksmo vieta, laikas, nuotaika perteikiami akustinėmis priemonėmis. Didelę įtaką radijo vaidinimui turi įvairūs garsų efektai. Radijo teatro specifika lemia ir radijo dramaturgijos ypatumus: specialiai radijui parašytos pjesės, litera-

tūros ar dramos kūrinio (radiofonizacijos) siužetas grindžiamas ne išoriniu veiksmu, o psichologinių būsenų kaita, herojų minčių ir jausmų susidūrimu. Radijo pjesėms būdinga kameriškumas, neilga trukmė, nedaug veikėjų (daug balsų klausytojas nepajėgtų nei išiminti, nei atskirti jų vieną nuo kito), raiškios akustinės charakteristikos, lakoniška, vaizdi kalba.

Radijo teatre gali būti vaidinamas specialiai radijui parašytas kūrinys, literatūros ar scenos veikalai, pritaikyti radijui (radiofonizacijos).

RADIJO TOLIMATIS, radiotolimatis, įrenginys atstumui matuoti pagal radijo bangų sklidimo trukmę. Radijo bangos sklinda išilgai matavimo linijos ir, atsispindėjusios arba retransliuotos jos galiniame taške, grįžta atgal. Būna pasyvaus ir aktyvaus atspindžio, o pagal skleidžiamus radijo signalus – impulsinis ir tolydinis. Pasyvaus atspindžio impulsinis radijo tolimalis matuoja, per kiek laiko grįžta atsispindėjęs signalas. Pasyvaus atspindžio tolydinis radijo tolimalis skleidžia periodiškai kintančio dažnio signalus ir matuoja tarp atsispindėjusio ir jo priėmimo momentų siunčiamo signalo dažnių skirtumą. Pasyvaus atspindžio tolimaliai vartojami radiolokatoriuose, radijo aukštimačiuose. Aktyvaus atspindžio radijo tolimaliai turi 2 radijo stotis, esančias matuojamo atstumo pradiname ir galiniame taškuose. Galiniame taške esanti radijo stotis priima signalus, keičia pagal tam tikrą dėsnį jų dažnį ir retransliuoja. Atstumas surandamas, pradiname taške išmatavus siunčiamų ir retransliuojamų signalų fazių skirtumą.

RADIJO TRAKTAS, radijo laidų transliavimo techninių priemonių visuma, grandinė nuo mikrofono iki imtuvo garsiakalbio: mikrofonas, mikrofono stiprintuvas, mikšeriu pultas, linijos stiprintuvas, jungiamoji ryšio linija, siųstuvai, antena, imtuvas.

RADIJO TRANSLIACIJA (lot. translatio – pernešimas, perdavimas), radijo programų perdavimas klausytojams elektromagnetinėmis bangomis; tiesioginių radijo laidų (iš įvykio vietos – koncertų salės, stadiono) perdavimas į radijo centrą, iš kur radijo bangomis pasiekia imtuvus; kitų miestų programų, ateinančių tarp miestinio ryšio linijomis, perdavimas į vietines stotis.

RADIJO TRANSLIACIJOS TINKLAS, ryšių priemonių sistema radijo laidoms perduoti į radijo taškus.

RADIJO TRUKDYMAI, veiksniai, iškreipiantys radijo signalą tarp siųstuvo išėjimo ir imtuvo įėjimo. Tai elektromagnetinis spinduliavimas, elektriniai procesai pačioje radijo grandinėje, jonosferos arba troposferos elektrinės būklės kitimas. Šie procesai blogina perduodamų signalų atgaminimo kokybę arba trumpina signalų perdavimo nuotolį. Iškraipytos formos signalas sukelia pašalinius garsus garsiakalbyje, priimant laidas, klaidas telegramų tekstuose, vaizdo iškraipymus televizoriaus ekrane. Trukdymai būna kosminiai (Saulės, žvaigždžių, planetų, tarpžvaigždinės medžiagos skleidžiamos radijo bangos sudaro triukšminį dangaus foną; jis labiausiai trukdo, priimant mikrobangų signalus), atmosferiniai (Žemės atmosferos elektriniai reiškiniai, pvz., žaibai), pramoniniai (elektros varikliai,

elektros ryšio įrenginiai, vidaus degimo varikliai, aukštos įtampos perdavimo linija ir kt.), priklausantys nuo radijo bangų sklidimo ypatybių (radijo aidas, fedingas), dirbtiniai arba organizuoti, vidiniai (radijo imtuvo triukšmas).

Radijo trukdymų slopinimo metodai pagrįsti signalo ir trukdžio formos, amplitudės, galios, atėjimo į imtuvo grandinę laiko, atėjimo krypties ir poliarizacijos skirtumu. Jeigu signalo atėjimo vietoje žinomi visi trukdžio parametrai bet kuriuo metu, tai tokius trukdymus nuslopinti visai nesudėtinga. Chaotiškus triukšmus slopinti labai sudėtinga, nes jų parametrai visą laiką keičiasi. Radijo trukdymų slopinimas yra gana sudėtinga mokslo šaka.

RADIJO VALANDĖLĖ, radijo laidos sinonimas. Žr. Radijo laida.

RADIJO ŽURNALISTAS, asmuo, rengiantis informacinę ir dokumentinę radijo programos dalį.

RADIJO ŽURNALISTIKA, radijo programos dalis, parengta remiantis realaus gyvenimo įvykiais, faktais, situacijomis, atsižvelgiant į radijo specifiką. Radijo žurnalistiką sudaro informacinės ir dokumentinės laidos.

„RADIKAL-DEMOKRATAS“, dienraštis, ėjęs 1935 06 01–08 12 Kaune. Leido ir redagavo V. Statkevičius. Išėjo 33 numeriai. Tiražas 2000 egz.

„RADIOCENTRAS“, privati radijo stotis, veikianti nuo 1991 sausio 31 Vilniuje. Laidas transliavo Lietuvos nacionalinio radijo 2-osios programos kanalais (271 m, UTB ir per abonentinį tinklą), 1997 – 17 stereofoninių siųstuvų UTB (66-74 MHz) ir FM (88-108 MHz). 80 proc. eterio laiko užima muzika, kitą laiką – reklama, įvairi informacija apie Lietuvos ir pasaulio įvykius, verslą bei kultūros renginius. Visą parą transliuoja VOA EUROPE programą Vilniuje ir jo apylinkėse (105,6 MHz dažniu). Radijo laidų kasdien reguliariai klausosi per 450 000 žmonių.

Radijo stoties steigėja ir leidėja UAB „Radiocentras“. Radijo stotyje dirba per 20 muzikinių laidų vedėjų bei žurnalistų, 10 neetatinių bendradarbių. Generalinis direktorius G. Babravičius, programų direktorius G. Ruplėnas.

RADIOFIKACIJA (lot. radio – spinduliuoju + lot. facio – darau): 1. Tam tikrą teritoriją apimančio ryšio tinklo, susidedančio iš radijo stočių, imtuvų ir kt. įrenginių, įrengimas ir plėtojimas.

2. Radijo ryšio įtaisymas (įrengimas) objekte (transporto priemonėje, pastate, įstaigoje, įmonėje).

RADIOFONAS (lot. radius – spindulys + gr. phōnē – garsas), įstaiga, iš kur perduodama radijo programa.

RADIOFONIJA, programos perdavimas radijo ryšio priemonėmis klausytojams. Programos signalai (garsinio dažnio elektros virpesiai) perduodami ryšio kabeliu arba radioreline linija į radijo siųstuvą, iš kurio radijo bangomis patenka į radijo imtuvus (bevielė radiofonija) arba į radijo mazgą, iš kurio jie ryšio linijomis patenka į abonementinių radijo taškų imtuvus (laidinė radiofonija).

RADIOFONINIS IMTUVAS, buitinis radijo imtuvas.

RADIOGRAMA (lot. radio – spinduliuoju + gr. gramma – rašytinis ženklas, brūkšnys): 1. Radiotelegrafu perduodama telegrama.

2. Objekto atvaizdas, pvz., rentgenograma, susidaręs esant jonizuojančiam spinduliavimui jautrioje fotomedžiagoje.

RADIOKOMPARATORIUS (lot. radio – spinduliuoju + comparator – lygintojas), prietaisas radijo bangų elektromagnetinio lauko stiprumui matuoti.

RADIOLA, aparatas, susidedantis iš radijo imtuvo ir gramofono plokštelių elektrinio grotuvo.

RADIORELINĖ LINIJA (RRL), jungiamoji ryšio linija radijo, televizijos programų signalams perduoti radijo bangomis iš studijos į siųstuvus. Jos grandinėje būna nuo vienos iki kelių dešimčių tarpinių RRL stočių, kurių siųstuvai veikia dažnuminiame decimetrinių arba centimetrinių bangų ruože. Tarpžemyninio ryšio radiorelinė linija veikia dažniausiai per kosminį Žemės palydovą arba trumposiomis bangomis. Lietuvoje per šią liniją iš studijos į siųstuvus paskirstomos visos TV ir kai kurios radijo programos.

RADIOTELEFONAS (lot. radio – spinduliuoju + gr. telē – toli + phōnē – garsas), elektrinis įrenginys garso signalams siųsti ir priimti radijo bangomis.

RADIOTELEGRAFO RYŠYS, telegrafo ryšys radijo bangomis. Diskretinė informacija (raidės, skaitmenys, kiti simboliai) perduodama automatiniai arba rankiniu būdu dideliu atstumu be tarpinių įrenginių tarp nejudančių ir judančių objektų, o priimama telefono ausinėmis arba telegrafo aparatais, užrašant informaciją taškais arba brūkšneliais popieriaus juostoje arba spausdinančiais raidėmis. Kai atstumas tarp korespondentų didelis, ryšio kokybei įtaką daro įvairūs radijo trukdymai, kurių lygis kartais viršija naudingo signalo lygį. Todėl radiotelegrafo ryšio sistemose dažnai naudojamos trukdymams atspariais perdavimo metodais, pagrįstais dažnine arba fazine moduliacija, ir koreguojančiais kodais.

RADIOTELEFONO RYŠYS, telefono ryšys radijo bangomis. Informacija perduodama abiem kryptimis tarp nejudančių arba judančių objektų, kuriuose įrengti radiotelefonai. Signalai priimami ir siunčiami pakaitomis, vartojant tą patį nešantįjį dažnį (simpleksinis ryšys), arba tuo pačiu metu, vartojant skirtingus nešančiuosius dažnius (dupleksinis ryšys).

Kiekvieno korespondento radiotelefoną sudaro 0,1–50 W galios siųstuvai, jautrus imtuvas, dirbantis metrinėmis arba decimetrinėmis bangomis, antenos, maitinimo šaltiniai, telefono ragelis (arba ausinės su mikrofonu). Tokios ryšio sistemos yra operatyvios, mobilios, lengvos, jas eksploatuoti patogiu.

Tolimojo radiotelefono ryšio sistemos būna radiorelinės, kosminės (ryšys palaikomas metrinėmis, decimetrinėmis bangomis) ir trumpabangės (ryšys palaikomas dekametrinėmis bangomis). Jos turi sudėtingas kryptines antenas. Kai trumpabangio ryšio trasa di-

desnė kaip 5000 km, jos viduryje perduodami signalai retransliuojami.

RADVILIŠKIO SPAUSTUVĖ, įkurta 1949 kartu su apskrities laikr. „Raudonoji žvaigždė“ redakcija. Nuo 1950 spausdino tokiu pat pavadinimu leistą rajono laikraštį, kurį 1959 pakeitė laikr. „Komunizmo aušra“, o nuo 1989 – „Mūsų kraštas“. 1951-53 Radviliškio spaustuvėje buvo spausdinami MTS laikraščiai: Baisogalos „Pirmūnas“, Radviliškio „Stachanovinis darbas“, Šeduvos „Kolūkinis kelias“. 1975 Radviliškio spaustuvė buvo prijungta prie Šiaulių spaustuvės „Titnagas“, kurioje ir dabar spausdinamas rajono laikr. „Mūsų kraštas“. 1992 Radviliškio spaustuvė tapo UAB „Litera“ spaustuve. Ji turi plokščią ir tigelinę spausdinimo mašinas, spausdina blankus, afišas, etiketes, kitus smulkius spaudinius.

RADZEVIČIUS Petras (1894 Degučių k., Šunskų vls., Marijampolės aps. – 1959 07 21 Kaune), visuomenės veikėjas, žurnalistas. Pirmojo pasaulinio karo metais dirbo lietuviams pabėgėliams šelpti k-te, gyvenęs Rusijoje. Nuo 1918 dirbo Kauno miesto valdyboje, 1920 buvo išrinktas Lietuvos Steigiamojo Seimo nariu. 1922 – I Seimo, 1923 – II ir 1926 – III Seimo narys. 1919 – vienas iš Lietuvos darbo federacijos steigėjų, šios organizacijos pirmininkas ir atstovas Seime, jos organo „Darbininkas“ faktiškasis redaktorius. Dirbo dienr. „Rytas“ redakcijoje, nuo 1933 – Eltos redaktorius, atstovas Klaipėdoje. Bendradarbiavo periodiniuose leidiniuose „Ateitis“, „Ateities spinduliai“, „Darbininkas“, „Rytas“ ir kt. Pasirašydavo slapyvardžiais Petras R., P. Reiny, Pr. ir kt.

RADZEVIČIUS Vladas (1908 02 08 Seredžiuje – 1970 10 02 Adelaidėje, Australijoje), teisininkas, visuomenės veikėjas. 1932 Kaune baigė gimnaziją, 1936 – Vytauto Didžiojo un-to Teisių fak. Iki 1940 redagavo savaitr. „Sekmadienis“. 1941-44 rinko medžiagą apie sovietinės valdžios žiaurumus Lietuvoje 1940-41, kartu su kitais redagavo leidinį „Lietuvių archyvas“. 1944 pasitraukė į Vokietiją. Emigravęs į Australiją, apsigyveno Adelaidėje. Buvo nuolatinis savaitr. „Mūsų pastogė“ bendradarbis, apžvelgdavo lietuvių bendruomenės gyvenimo įvykius, JAV lietuvių laikr. „Dirva“ korespondentas. 1960 pradėjo redaguoti iki šiol einantį biuletinį „Adelaidės lietuvių žinios“, padėjo rengti „Australijos lietuvių bendruomenės metraščių“ 1-ąjį numerį. Kartu su P. Andriušiu parengė leidinį „Bledingelės prie Torrenso“. Adelaidės lietuvių s-gos garbės narys.

RAGAIŠIS Antanas (g. 1933 02 08 Utenos aps. Skiemonių vls. Vildiškių k.), žurnalistas. 1951 baigė Anykščių vid. m-lą, 1958-64 studijavo Vilniaus un-te ekonomiką. 1956-61 dirbo „Komjaunimo tiesoje“ valstiečių jaunimo skyriaus korespondentu ir darbininkų jaunimo skyriaus vedėju. 1961-74 buvo laikr. „Komsomolskaja pravda“ korespondentas Lietuvai ir Kaliningrado sričiai. 1974-77 – žurn. „Žemės ūkis“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, 1977-93 – spaudos agentūros „Novosti“ Lietuvos skyriaus korespondentas, 1994-95 – laikr. „Malaja gazeta“ korespondentas. Rašė apie ūkio aktualijas, jaunimo gyvenimą. Išleido apybraižų knygą „Viename bendrabutyje“ (1960), paskelbė apy-

braižų įvairiuose rinkiniuose, publikacijų apie Lietuvą užsienio periodikoje.

RAGAIŠIS Jonas (g. 1932 01 02 Anykščiuose), spaudos ir radijo žurnalistas. 1952 baigė Anykščių vid. m-lą, 1965 – Vilniaus pedagoginio in-to Gamtos-geografijos fak. biologijos-žemės ūkio pagrindų specialybės 3 kursas, 1973 – Televizijos ir radijo darbuotojų kvalifikacijos kėlimo in-tą Maskvoje.

1952-54 buvo žinybinio laikraščio lit. darbuotojas, ats. sekretorius, redaktorius, 1954 – „Valstiečių laikraščio“ korespondentas, nuo 1954 – karinio laikraščio korespondentas, nuo 1957 – „Valstiečių laikraščio“ korespondentas, lit. darbuotojas. 1961 pradėjo dirbti Lietuvos radijo ir televizijos k-te: buvo radijo korespondentas, vyresn. redaktorius, žemės ūkio skyriaus vedėjas. Pastaraisiais metais rengia radijo laidą „Gimtoji žemė“.

Už radijo laidas žemės ūkio ekonomikos ir kaimo socialinės raidos temomis 1966 apdovanotas V. Mickėvičiaus-Kapsuko premija.

„**RAGANA**“: 1. Mėnesinis žurnalas, leistas 1903 Čikagoje. Redaktorius-leidėjas A. Gedminas.

2. JAV lietuvių satyros ir humoro mėnesinis laikraštis, ėjęs 1908 Bostone. Redaktorius-leidėjas J. Ilgaudas. Leido „Raganos“ spaudos b-vė.

RAGAŽINSKAS Pijus (1907 05 04 Pajavyonyje, Vilkaviškio aps.), prelatas, lietuvių veikėjas, spaudos darbuotojas. 1927 baigė Vilkaviškio „Žiburio“ gimnaziją, 1931 – kunigų seminariją. Iki 1936 dirbo vikaru Suvalkijoje, po to išvyko į Braziliją. Klebonavo Šv. Juozapo parapijoje, San Paulo Vila Zelinos rajone. Rūpinosi lietuvių išlaikymu išeivijoje, lietuviškąja spauda. 1936-41 redagavo San Paule leistą savaitr. „Šviesa“, 1948 įsteigė ir redagavo savaitr. „Mūsų Lietuva“. Nuo 1956 vadovavo lietuviškajai kultūrinei valandėlei, transliuojamai per radiją „Nove de Julho“.

RAGUOTIS Bronius (g. 1929 09 18 Kaune), žurnalistikos pedagogas, spaudos, literatūros istorikas. 1954 baigė Vilniaus un-tą, įgydamas žurnalisto specialybę. 1950-63 dirbo laikr. „Tiesa“ redakcijoje. 1954-94 – Vilniaus un-to žurnalistikos dėstytojas, docentas (1974), humanitarinių mokslų daktaras (1970). Dėstė lietuvių periodikos istoriją, publicistikos teoriją, žanrus. Rašo lietuvių kultūros, žurnalistikos istorijos temomis. Išleido knygas „Antanas Bimba“ (1974) ir „Prie ištakų“ (1981). Reiškėsi literatūros kritikoje. Lietuvos žurnalistų s-gos ir Lietuvos rašytojų s-gos narys.

„**AR-RA'I AL-AAM**“ („Visuomenės nuomonė“), Kuveito dienraštis, einantis nuo 1961 Kuveite arabų k. Vienas įtakingiausių šalies informacinių laikraščių. Atspindi vyriausybės politiką. Tiražas 1996 – 87 000 egz.

Turi savaitinį priedą „Al Nahdah“ („Atgimimas“), kuris leidžiamas nuo 1967 138 000 egz. tiražu.

„**RAIDĖ**“, spaustuvė, įsteigta Kaune 1922 kaip spaudos darbininkų kooperatinės bendrovės spaustuvė. 1926 tapo kooperatyvu „Raidė“. Iki 1940 įsigijo 3 renkamąsias mašinas (intertipus), 3 dideles spausdinimo mašinas, 2 mažesnes. 1939 Vilniuje nupirko spaustuvę ir

įkūrė „Raidės“ skyrių. 1938 pasistatė naują pastatą. Spausdino žurnalus „Trečias frontas“, „Kultūra“, laikraščius „Kuntaplis“, „Socialdemokratas“, „Literatūros naujienos“, „Bendras darbas“. 1940 spaustuvė nacionalizuota.

Po Antrojo pasaulinio karo „Raidė“ išplėsta, prijungtos kai kurios kitos spaustuvės. Nuo 1977 turėjo Jonavos, Jurbarko, Kaišiadorių, Kėdainių, Raseinių, Šakių, Trakų, Vilkaviškio ir du Kauno skyrius (buvusią „Varpo“ spaustuvę ir „Giedros“ fabriką). Spausdina knygas, brošiūras, laikraščius, afišas, blankus. Turi leidybines teises. Direktoriai: V. Kaminskas (1972-96), R. Razukevičius (1996-97), P. Jurkevičius (nuo 1997).

RAIDĖ: 1. Raidinio rašto grafinis ženklas, kuriuo žymimas garsas arba fonema. Skiriamos didžiosios ir mažosios raidės. Iš raidžių susideda abėcėlė (žr.).

2. Poligrafijoje – metalo, plastiko, medžio luistelis su reljefiniu veidrodiniu spaudos ženklo atvaizdu; iš raidžių renkami ir atspaudžiami tekstai.

RAIDĖS AKUTĖ, spaudmens paviršius, kuris, prisiglaudamas prie popieriaus ar kitokios medžiagos, perteikia vaizdą.

RAIDĖS GALVUTĖ, reljefinė raidės dalis.

RAIDŽIŲ KLASIFIKACIJA, raidžių skirstymas pagal požymius: storį – atstumą tarp raidės šoninių sienelių; kegelį – raidės dydį, t.y. atstumą tarp literos viršutinės ir apatinės briaunos, matuojamą punktais; kojėlę – raidės luistelį be reljefinės dalies; galvutę – reljefinę raidės dalį; akutę – viršutinę raidės dalį, nuo kurios atspaudžiamas ženklas.

RAILA Bronys (1909 03 23(10) Plaučiškių k., Rozalimo vls., Panevėžio aps. – 1997 04 13 Los Andžele, JAV), žurnalistas, rašytojas. 1927-32 studijavo Kauno un-te lietuvių, rusų ir anglų kalbas ir literatūrą bei teatro meną, 1932-34 Kauno konservatorijoje – muziką ir dainavimą. 1939 baigė Paryžiaus un-to Aukštųjų tarptautinių mokslų in-tą (studijavo teisę, tarptautinę teisę, diplomatijos istoriją). 1940 išvyko į Vokietiją, 1942 grįžo į Lietuvą. 1944 pasitraukė į Prancūziją, 1948 persikėlė į JAV.

1923 pradėjo bendradarbiauti dienr. „Lietuva“. 1928-30 buvo „Trečio fronto“, „Studento“, „Žaizdro“ redakcijų narys, 1932-37 ir 1939-40 – Kauno valstybės radiofono spaudos apžvalgos redaktorius ir pranešėjas, 1936-37 – „Mūsų krašto“ bendradarbis, 1937-39 – „Lietuvos aido“ spec. korespondentas Paryžiuje ir V. Europoje. 1939 – žurn. „Vairas“ redakcijos sekretorius, 1939-40 – „Lietuvos aido“ dieninės laidos užsienio politikos redaktorius, 1942-44 – Šiaulių savaitr. „Tėviškė“ teatro kritikas. Nuo 1949 buvo „Vienybės“ redaktorius (Bruklina), 1950-51 – žurn. „Nemunas“ redakcinės kolegijos narys, Lietuvos rezistencinės santarvės žurn. „Santarvė“ vienas iš steigėjų ir redakcinės kolegijos narių.

Daugiausia rašė Lietuvos užsienio ir vidaus politikos, kalbos ir žurnalistikos, dailės, teatro kritikos temomis. Pasirašydavo kriptonimu Br. R., slapyvardžiais A. Daumantas, A. Valkiniškis, Jurgis Lengvenis, Algis Daujotas, J. Pajauta ir kt. Buvo „Keturių vėjų“, „Trečio fronto“ grupių narys. Išleido eilėraščių rinkinį

„Barbaras rėkia“ (1930), publicistikos knygas „Tamsiausia prieš aušrą“ (1960), „Iš paskendusio pasaulio“ (1962), „Laumių juosta“ (1966), „Tave mylėti tegalima iš tolo“ (1986), „Kryžkelės“ (1989), „Kodėl antraip?“ (1991), „Kitokios Lietuvos ilgesys“ (1993), „Kuo alsavom“ (1994), „Rašalo ašaros“ (1995), „Nuo vakarykštės iki rytdienos“ (1996), „Liudininko poringės“ (1997) ir kt. Už knygą „Rašalo ašaros“ 1996 paskirta V. Kudirkos premija.

RAILA Stanislovas (apie 1844 Panevėžio aps. Rozalimo vls. Plaučiškių k. – 1918 Ukrainoje, Baltos mieste), advokatas, aušrininkas. Baigęs teisės mokslus Peterburge, dirbo Rusijoje, Belooziorske. 1875 grįžo į Lietuvą, buvo vienas pirmųjų lietuvių advokatų Kaune. Dalyvavo slaptuose lietuvių susibūrimuose, rėmė „Aušros“ leidimą, joje bendradarbiavo. Straipsniuose kėlė tautinio sąmoningumo ugdymo klausimus. Nuo 1894 rašė į „Varpą“, „Lietuvių laikraštį“, „Vilniaus žinias“. 1905 dalyvavo Didžiajame Vilniaus seime. Vėliau išvyko į Krymą, dirbo tardytoju.

RAIŠKIOJI TELEVIZIJA, HDTV (angl. „High definition television“), neįprastų techninių parametrų televizijos sistema, atskleidžianti visiškai naujas kūrybines ir suvokimo perspektyvas. Televizijos ekrano matmenų santykis yra 9:16 (tradicinio 3:4), beveik dvigubai didesnis ekrano eilučių skaičius (priklausomai nuo įvairių šalių standarto – nuo 1050 iki 1125), garso kanalų skaičius – 5,1. JAV skaitmeninės HDTV standartas patvirtintas 1996, Japonijoje nuo 1985 kasdien po keliolika valandų transliuojamos analoginės HDTV programos.

A.Mat.

RAIŠUKYTĖ Morta Augustė (1874 12 10 Mocviečių k., Pakalnės aps. – 1933 07 14 Tilžėje), Mažosios Lietuvos kultūros veikėja, artima Vydūno bendradarbė. Dalyvavo lietuvių tautiniame sąjūdyje. 1895 įstojo į „Birutės“ d-ją, Tilžėje įsteigtą Lietuviškąją giedotojų d-ją, buvo šių d-jų valdybos narė. 1921 įsteigė Prūsų lietuvių moterų d-ją, kuri turėjo kelti ir populiarinti lietuvių liaudies meną M. Lietuvoje. Buvo šios d-jos pirmininkė (iki 1933).

Bendradarbiavo lietuvių periodikoje: 1896-99 – „Lietuviškame laiške“ bei E. Jagomasto leistoje „Aušroje“, nuo 1898 – „Naujoje lietuviškoje ceitungoje“, vokiečių k. leistame „Mitteilungen der litauischen literarischen Gesellschaft“, „Viltyje“ ir kt. leidiniuose. 1913-14 buvo „Prūsų Lietuvos savitraščio“ ats. redaktorė.

RAIŽINYS, dailės, grafikos kūriny; reljefinis piešinys, padarytas metale, medyje ar kt., išgraviruotas; iliustracija.

RAJONO LAIKRAŠTIS, regioninis periodinis leidinys, pasirodęs Lietuvoje 1950, kai birželio 20 buvo pakeistas Lietuvos teritorijos administracinis suskirstymas ir vietoj 41 apskrities buvo sudaryti 88 rajonai. Rajonų laikraščiais tapo dauguma buvusių apskričių laikraščių, tik kai kurie iš jų pakeitė savo pavadinimus (žr. Apskrities laikraštis). Alytaus raj. laikraštis ėmė vadintis „Komunistinis rytojus“, Biržų raj. – „Raudonasis artojas“ (nuo 1961 – „Biržiečių žodis“), Kretingos raj. – „Stalinietis (1961-62 – „Į komunizmą“, nuo 1963 – „Švyturys“), Lazdijų raj. – „Raudonasis arto-

jas“ (1961-62 – „Tarybiniu keliu“, nuo 1963 – „Darbo vėliava“), Mažeikių raj. – „Komunistinis rytojus“ (nuo 1963 – „Pergalės vėliava“), Pagėgių raj. – „Raudonasis artojas (1961-62 – „Už komunistinį darbą“), Rokiškio raj. – „Po Spalio vėliava“ (nuo 1963 – „Spalio vėliava“), Šakių raj. – „Socialistinis kelias“ (nuo 1963 – „Draugas“), Šilutės raj. – „Leninietis“ (nuo 1963 – „Komunistinis darbas“), Švenčionių raj. – „Žvaigždė“, Telšių raj. – „Komunizmo aušra“ (nuo 1963 – „Komunizmo švyturys“), Trakų raj. – „Pergalės vėliava“ (nuo 1963 – „Spartuolis“). Nustojus eiti Kauno miesto ir apskrities dienr. „Tarybų Lietuva“, 1950 pradėtas leisti rajono laikr. „Socialistiniu keliu“, kuris nuo 1963 vadinosi „Komunizmo vėliava“. Šiaulių laikr. „Raudonoji vėliava“ tapus srities ir miesto leidiniu, buvo įsteigtas rajono laikr. „Leniniečio kelias“, kuris nuo 1960 vadinosi „Leninietis“. Klaipėdos apskrities ir miesto dienr. „Raudonasis švyturys“ tapo rajono laikraščiu (jis nuo 1963 vadinosi „Banga“), Zarasų laikr. „Pergalė“, tapęs rajono leidiniu, ėmė eiti ir rusų k. (nuo 1963 vadinosi „Tarybinė žemė“).

1950-51 pasirodė ir visų naujai sudarytų rajonų laikraščiai, kurių daugelis išsilaikė iki 1962 (kiti buvo uždaryti anksčiau) – kaip ir naujai įsteigti rajonai. Ariogalos rajone buvo leidžiamas laikr. „Žvaigždė“, Daugų – „Komunizmo aušra“ (iki 1959), Dotnuvos – „Kolektyvinis darbas“ (iki 1959), Druskininkų – „Po Spalio vėliava“ (iki 1955), Dūkšto – „Komunizmo švyturys“ (iki 1959), Dusetų – „Socialistinis kelias“ (iki 1959), Eišiškių – „Raudonoji vėliava“, Jiezno – „Lenino keliu“, Joniškėlio – „Komunizmo pergalė“ (iki 1959), Kalvarijos – „Komunizmo aušra“, Kavarsko – „Stalino vėliava“ (1961-62 – „Komunizmo vėliava“), Kazlų Rūdos – „Stalino keliu“ (1961-62 – „Mūsų žodis“), Kybartų – „Leninietis“ (iki 1959), Linkuvos – „Bolševikinis kelias“ (1953-59 – „Socialistinis kelias“), Naumiesčio – „Kolektyvinis darbas“ (iki 1959), Nemenčinės – „Lenino priesakai“ (1950-62 rusų ir lenkų k., 1959-62 – lietuvių k.), Obelių – „Stalinietis“ (iki 1959), Pandėlio – „Spalio pergalė“, Panemunės – „Komunizmo švyturys“ (iki 1955), Priekulės – „Lenino keliu“ (iki 1959), Ramygalos – „Tarybinė tėvynė“, Rietavo – „Stalino keliu“ (1961-62 – „Komunizmo keliu“), Salantų – „Stalino vėliava“ (iki 1959), Sedos – „Raudonoji žvaigždė“ (iki 1959), Simno – „Kelias į komunizmą“ (iki 1959), Skaudvilės – „Leniniečių balsas“, Smėlių – „Stalino keliu“ (iki 1955), Šeduvos – „Spalio vėliava“, Švenčionėlių – „Naujas gyvenimas“ (iki 1959), Tytuvėnų – „Komunistiniu keliu“ (iki 1959), Troškūnų – „Staliniečio kelias“ (iki 1959), Užvenčio – „Komunizmo žvaigždė“, Vabalninko – „Komunizmo švyturys“ (iki 1959), Varnių – „Komunizmo pergalė“, Veisiejų – „Tarybinis žodis“ (iki 1959), Vievio – „Leninietis“, Žagarės – „Komunizmo aušra“ (iki 1959), Žiezmarų – „Lenino vėliava“ (iki 1955).

Keletas rajonų laikraščių, įsteigtų 1951, leidžiami daugiau kaip 4 dešimtmečius: Akmenės raj. „Pergalės vėliava“, nuo 1963 einantis pavadinimu „Vienybė“, Ignalinos raj. „Kelias į komunizmą“, nuo 1963 – „Nauja vaga“, Jonavos raj. „Pergalės vėliava“, nuo 1966 – „Jonavos balsas“, Molėtų raj. „Tarybiniu keliu“, 1963-91 – „Pirmyn“, nuo 1991 – „Vilnis“, Pakruojo raj. „Žvaigždė“, nuo 1963 – „Auksinė varpa“, Skuodo raj. „Pergalė“, nuo 1963 – „Mūsų žodis“, Šilalės raj. „Spalio pergalė“, 1963-93 – „Artojas“, nuo 1993 – „Šilalės

artojas“. 1950 pab. pradėjęs eiti Šalčininkų raj. (1962-71 – Eišiškių raj.) laikr. „Tarybinė tėvynė“ nuo 1963 vadinosi „Lenino priesakai“, nuo 1991 vidurio – „Laba diena“, o 1991 rugsėjo pab. buvo prijungtas prie Šalčininkų krašto laikr. „Šalčia“.

Keičiantis rajonų skaičiui, buvo bandoma tobulinti ir rajoninių laikraščių sistemą. 1959 buvo sudaryti 4 jungtiniai (tarprajoniniai) laikraščiai: Šiaulių-Radviliškio, Klaipėdos-Priekulės, Kapsuko (Marijampolės)-Kalvarijos, Kauno-Jonavos. Tačiau netrukus panaikinus Priekulės rajoną, toliau ėjo Klaipėdos raj. laikr. „Raudonasis švyturys“ (vėliau – „Banga“). 1962 vėl pradėjo eiti atskiri Kapsuko „Naujasis kelias“ ir Kalvarijos, o vėliau ir Šiaulių, Radviliškio bei Kauno, Jonavos rajonų laikraščiai; taip pat buvo įsteigtas Panevėžio rajono laikr. „Tėvynė“. 1959 ir 1962 gerokai sumažinus Lietuvos rajonų skaičių ir 1965 atkūrus 1962 panaikintus Akmenės, Jonavos ir Širvintų rajonus, nuo 1965 ėjo 44 rajoniniai laikraščiai – visi 3 kartus per savaitę, iš jų Vilniaus („Draugystė“, 1963 pakeitęs laikr. „Lenino keliu“), Trakų („Spartuolis“) ir Eišiškių, nuo 1972 Šalčininkų („Lenino priesakai“) rajonų laikraščiai buvo leidžiami lietuvių, rusų ir lenkų k., Švenčionių („Žvaigždė“) ir Zarasų („Tarybinė žemė“) – lietuvių ir rusų k. Jų leidėjai buvo Lietuvos KP rajonų kantai ir rajonų Darbo žmonių deputatų tarybos, juos redagavo partijos komitetų patvirtinti redaktoriai. Laikraščiuose daugiausia vietos buvo skiriama partinio vadovavimo ir partinių org-jų veiklai, rajono visuomeninio, ekonominio, ūkinio bei kultūrinio gyvenimo, žemės ūkio ir vietinės pramonės klausimams. Skaitytojai buvo informuojami apie svarbiausius šalies, Tarybų Sąjungos ir užsienio įvykius.

Rajono laikraštis, gerokai pakeitęs savo turinį ir formą, išsilaiškė iki paskutiniojo šio amžiaus dešimtmečio vidurio. Leidžiami visi anksčiau ėję rajonų laikraščiai, išskyrus Marijampolės rajono laikr. „Naujasis kelias“, kurį pakeitė apskrities laikr. „Suvalkietis“, bei Šalčininkų rajono laikr. „Lenino priesakai“, kurį pakeitė krašto laikr. „Šalčia“. Tiesa, daugelis rajonų laikraščių pakeitė savo pavadinimus, tapo nepriklausomais. Dažniausiai jų leidėjai yra pačios laikraščių redakcijos (UAB), kartais – rajonų savivaldybės. Pasirodė ir vienas kitas naujas rajono laikraštis: 1990-91 Jonavoje ėjo laikr. „Jonava“, 1991-94 Trakuose – „Trakiečių rūpesčiai“, vietoj kurio 1994 ėjo „Senoji sostinė“, 1992 Plungėje buvo įsteigtas laikr. „Brasta“, Šakiuose – „Valsčius“, 1993 Jonavoje – „Naujienos“, 1994 Šilalėje – „Šilalės naujienos“, Vilniuje – „Draugystė“ (lietuvių, rusų ir lenkų k.), Kėdainiuose – „Kėdainiai“, Telšiuose – „Žemaičių aidas“. 1995 pradėjo eiti Šilutės raj. laikr. „Šilokarčema“, Marijampolės rajono laikraščiu tapo „Sūduva“, o apskričių laikraščiais – buvę rajonų laikraščiai „Alytaus naujienos“, „Kalvotoji Žemaitija“ bei „Utenis“, Švenčionių rajono laikr. „Žvaigždė“ nuo 1995 vadinosi „Žeimenos krantai“. 1996 pradėjo eiti Marijampolės miesto ir rajono laikr. „Sūduvos kraštas“.

V.U.

RAKAUSKAS Antanas (1895 11 17 Liepalotų k., Nau miesčio aps. – 1966 07 12 Bele Vernone, Pensilvanijos valstijoje, JAV), gydytojas, spaudos darbuotojas. 1910 išvyko į JAV. 1918 lankė Šv. Tomo karo akademiją, 1924-29 Nortvesterno un-te Čikagoje studijavo mediciną. 1929 gavo medicinos bakalauro, 1930 – medicinos

nos daktaro laipsnį. Vertėsi gydytojo praktika Čikagoje. 1933-40 buvo Amerikos Lietuvių Romos katalikų federacijos pirmininkas, 1937-40 – Amerikos lietuvių Romos katalikų moterų s-gos vyr. gydytojas.

Lietuvių periodikoje pradėjo bendradarbiauti 1914. Rašė į leidinius „Moksleivis“, „Giedra“, „Garsas“ ir kt. 1919 buvo laikr. „Lietuva“ redaktoriaus pavaduotojas, 1921-22 redagavo „Tėvynės balsą“, ėjusį Vilks Bare, 1923-24 buvo vienas iš dienr. „Draugas“ redaktorių, 1932-38 – sveikatos skyriaus redaktorius. 1946-48 Pitsburge redagavo „Lietuvių žinias“.

RAKAUSKAS Romualdas (g. 1941 08 19 Akmenėje), fotožurnalistas. 1964 baigė Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę. 1961-64 dirbo savaitr. „Literatūra ir menas“, 1964-67 – žurn. „Mūsų gamta“ redakcijose fotokorespondentu. Nuo 1967 – žurn. „Nemunas“ iliustracijų skyriaus redaktorius.

Išleido albumus „Vilniaus šiokiadieniai“ (su A. Sutkumi, 1965), „Šalis ta Lietuva vadinas“ (su A. Sutkumi, 1970), „Mūsų Kaunas“ (1976), „Naujoji Lietuvos architektūra“ (1982), „Žydėjimas“ (1986), „Pavasario mergaitės“ (1993), fotonovelių rinkinį „Vilties šviesa“ (1983).

RAKORDAS (pranc. raccord), nemagnetinė spalvota sintetinė juostelė, naudojama atskirti muzikos kūrinių ir kt. įrašams fonogramos rulone.

RAKURSAS (pranc. raccourcir – trumpinti), filmavimo ir fotografavimo būdas; akiai neįprasta daikto vaizdavimo perspektyva.

RALYS Kazimieras (1885 03 24(12) Raseinių aps. Viduklės vls. Žalpių k. – 1958 01 06 Kaune), švietėjas, rašytojas, spaudos darbuotojas. Atgavus lietuvišką spaudą, ją platino, daraktoriavo gimtosiose apylinkėse. Nuo 1908 rašė į „Lietuvos ūkininką“, „Lietuvos žinias“. 1910 pradėjo dirbti „Lietuvos ūkininko“ redakcijoje. 1920-27 buvo Seimo narys. Iki 1940 bendradarbiavo leidiniuose „Lietuvos žinios“, „Lietuvos ūkininkas“, „Talka“, „Trimitas“, „Jaunimas“. 1951 išstremtas į Sibirą. 1957 grįžo į Lietuvą, gyveno Kaune.

RAMANAUSKAS Pranciškus (1893 09 16 Betygaloje – 1959 10 15 Telšiuose), vyskupas, spaudos darbuotojas. Baigė Kauno kunigų seminariją ir 1917 buvo iššventintas kunigu. Po teologijos studijų Romoje nuo 1932 buvo Telšių kunigų seminarijos profesorius ir inspektorius, dėstė dogmatinę teologijos ir religijos pedagogiką. 1940 paskirtas Telšių kunigų seminarijos rektoriumi, 1944 konsekruotas Telšių vyskupu, o 1946 12 išstremtas į Sibirą. Grįžo 1956, tačiau vyskupo pareigų nebuvo leista eiti.

Nuo 1932 sausio Telšių kunigų seminarijoje leido ir redagavo leidinį „Spauda ir gyvenimas“, nuo 1935 buvo oficialus savaitr. „Žemaičių prietelius“ redaktorius ir leidėjas.

RAMANAUSKAS-VANAGAS Adolfas (1918 JAV – 1957 11 29 Kaune sušaudytas), pedagogas, partizanas, žurnalistas. Su tėvais grįžęs iš JAV, nuo 1921 augo Vengrėnų k., Lazdijų vls. Baigė Lazdijų gimnaziją, karo m-lą, 1939 – Pedagoginį in-tą. 1941-45 buvo Alytaus mokytojų seminarijos dėstytojas, vokiečių okupa-

cijos laikotarpiu – Lietuvos laisvės armijos organizatorius Dzūkijoje. 1945 pavasarį įsijungė į partizaninę kovą, vienijo ginkluoto pasipriešinimo sąjungę. Nuo 1945 buvo Merkinės rinktinės, nuo 1948 rudens – Dainavos apygardos vadas, nuo 1949 – 2-osios centrinės vadovybės Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos tarybos prezidento pirmininko pavaduotojas, 1951-52 – pirmininkas ir Lietuvos laisvės armijos vadas. 1956 rudenį buvo suimtas Kaune ir be teismo 1957 sušaudytas.

Vienas iš nelegalios partizanų spaudos organizatorių, leidėjų ir redaktorių. Išleido keletą numerių laikraščio „Trečias skambutis“. 1945-52 buvo Dainavos apygardos laikr. „Laisvės varpas“ (žr.) leidėjas ir redaktorius. 1946-47 redagavo ir Merkio rinktinės partizanų štabo laikr. „Mylėk tėvynę“ (žr.).

Parašė knygą „Daugel krito sūnų...“ (išl. 1991).

„**RAMOVĖ**“, Alytaus miesto (1992 Nr.8-38 – krašto) laikraštis, ėjęs nuo 1992 iki 1997 Alytuje. Iš pradžių savaitraštis, nuo 1993 leistas 2 kartus per savaitę. Steigėja UAB „Alytaus Ramovė“. Redaktoriai: I. Mazaliauskaitė (1992), A. Naudžiūnienė (1992-93), D. Kazlauskienė (1993), E. Vedlugaite (nuo 1994). Tiražas 1992 – 2700 egz., 1997 – 1000 egz.

„**RANKAS AUKŠTYN!**“, Lietuvos invalidų dienos ketvirtinis žurnalas, leidžiamas nuo 1990 Vilniuje. Įsteigė R. Baltrušaitis, leidžia leidybos ir komercijos įmonė „Vaiva“. Spausdina nuotykinio ir pramoginio pobūdžio rašinius, detektyvinio ir fantastinio turinio literatūros kūrinius. Vyr. redaktorius R. Baltrušaitis (žr.). Tiražas 1990 – 50 000 egz., 1996 – 12 500 egz.

„**RANKDARBIAI**“, mėnesinis laikraštis, almanacho „Tautodailė“ leidinys, einantis nuo 1991 vasario Vilniuje. Įsteigė ir leidžia F. Marcinkas (žr.). Propaguoja rankdarbius, spausdina praktinius patarimus mezgėjoms, siuvėjoms, pynėjoms, kulinarėms ir kt. Vyr. redaktorius F. Marcinkas, redaktorės E. Andrulienė, B. Boreišienė (žr.), V. Kanclerienė. Tiražas 1991 – 25 900 egz., 1997 – 12 000 egz.

1992 išleistas ir rusų k., taip pat išėjo priedas „Mezgimo pasaka“ (tir. 10 000 egz.).

„**RANKPELNIS**“, D. Britanijos lietuvių laikraštis, leistas 1907-23 Belshilyje, Škotijoje. Dvisavaitis, 1909-10 ir nuo 1915 savaitinis. Iki 1920 leido Lietuvių socialistų sąjunga D. Britanijoje, 1920-22 – Lietuvos komunistų sąjunga D. Britanijoje, 1922 – D. Britanijos KP lietuvių skyrius. Iš pradžių buvo švietėjiškos krypties, vėliau, ypač V. Kapsuko redaguojamas, tapo revoliucinis. Redaktoriai: K. Jurgeleonis (1907-08), V. Rudaitis (1908-09), J. Šepety (1909-13), J. Čerkevičius (1913-14), P. Plaušinis (1914-15), V. Kapsukas (1915-16), J. Steponaitis (1916-17), I. Dagilis-Mauragis (1917-20), K. Daugirdas (1920-22), J. Markevičius (1923). Leido priedą „Šviesa“ (1909-11).

RANKRAŠČIŲ DEPONAVIMAS (lot. deponere – atiduoti saugoti), retų dokumentų ar siauros paklausos neskelbtų rankraščių (dažniausiai neišspausdintų mokslinių straipsnių) laikymas tam tikroje įstaigoje; rankraščių saugojimo ir panaudojimo būdas, kaupiant juos bibliotekoje arba informacijos įstaigoje ir pagal pareikalavimą siunčiant jų kopijas pageidaujantiems.

RANKRAŠTIS, ranka ar rašomąja mašinėle (kompiuteriu) rašytas tekstas, veikalas. Spaudai skiriamas rankraštis turi būti rūpestingai paruoštas. Paprastai rašoma vienoje lapo pusėje, šonuose paliekant paraštes (laukus) ir tarpus tarp eilučių pataisymams. Pageidautina, kad rašalas ar rašomosios mašinelės juostelė būtų juodos ar tamsiai mėlynos spalvos, o popierius – baltas.

RAPALIS Feliksas (g. 1939 03 24 Salantuose), žurnalistas. 1957 baigė Salantų vid. m-lą, 1990 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1956-60 buvo Salantų rajono laikr. „Stalino vėliava“ lit. darbuotojas. Nuo 1962 dirba Kretingos rajono laikr. „Švyturys“ redakcijoje: buvo laiškų skyriaus darbuotojas, ats. sekretorius, redaktoriaus pavaduotojas, nuo 1966 – redaktorius (vyr. redaktorius).

RAPIDAS (angl. rapid – greitas): 1. Pagreitintas fonogramų perrašymas, dvigubai ar daugiau kartų padidinus atkuriančiojo ir įrašantįjo magnetofonų juostos greitį.

2. Pagreitintas kino filmavimas, kai vietoj normalaus (24 kadrai per sekundę) naudojamas didesnis (25–300 kadrai per sekundę) greitis. Taip ekrane sukuriama sulėtinto judesio įspūdis.

RAPORTAS (pranc. rapport), oficialus žodinis arba rašytinis pranešimas apie užduoties arba išpareigojimų vykdymą.

„**RASEINIŲ BALSAS**“, politikos, ekonomikos ir kultūros savaitraštis, ėjęs 1926 Raseiniuose. Leido ir redagavo A. Vilimas. Bendradarbiavo P. Linkevičius, S. Tijiūnaitis, A. Urbutis ir kt. Spausdino Š. Kadušino spaustuvė Raseiniuose. Išėjo 10 numerių.

„**RASEINIŲ MAGDĖ**“, satyros ir humoro žurnalas, ėjęs 1920-21, 1925-26 Raseiniuose, Jurbarko (1921, Nr.3/4-5/6). 1920 spalio 15 Nr.1 išleido Lietuvos jaunimo lavinimosi ratelio „Banga“ literatūros sekcija. Vėliau leido A. Skamarakas. Redagavo redakcijos komisija, P. Pronskus. Spausdino Š. Kadušino spaustuvė Raseiniuose, „Ryto“ spaustuvė Tilžėje. Išėjo 11 numerių.

RASEINIŲ SPAUSTUVĖ. Pirmoji spaustuvė Raseiniuose įkurta 1880 M. Dvoržeco. Ji spausdino pakvietimus, vizitines korteles; veikė iki 1895.

1895 spaustuvę įsteigė A. Aguševičius, leido leidinius rusų k.; panaikinus lietuviškos spaudos draudimą, spausdino ir lietuviškai. 1911 spaustuvę pateko B. Šumskio ir Š. Savičiaus nuosavybėn, veikė iki 1915.

Ilgiausiai Raseiniuose veikė Š. Kadušino spaustuvė, įkurta 1910. Ji egzistavo ir carinės Rusijos valdžioje, ir kaizerinės okupacijos, Lietuvos nepriklausomybės metais. Be blankų, etikečių, spaustuvė spausdino periodinius leidinius, brošiūras ir knygas. 1940 nacionalizuota.

1945 balandžio mėn. pasirodė pirmasis Raseinių apskrities laikr. „Stalinietis“ numeris, išspausdintas tais metais įsteigtoje Raseinių spaustuvėje. 1950-53 čia buvo spausdinamas Raseinių MTS politinio skyriaus laikr. „Socializmo pergalė“, o 1951-54 ir Viduklės MTS laikr. „Kolūkinė aušra“. 1953 prie Raseinių spaustuvės prijungtos Ariogalos ir Jurbarko spaustuvės.

1950 įsteigus Raseinių rajoną, Raseinių spaustu-
vėje buvo tebespausdinamas rajono laikraščiu tapęs
„Leninietis“, kurį 1961 pakeitė „Raseiniečių žodis“.
1962 vietoj laikr. „Raseiniečių žodis“ pradėtas leisti
laikr. „Naujas rytas“. Raseinių spaustuvė buvo pri-
jungta prie Kėdainių spaustuvės kaip skyrius, o 1976
tapo Kauno „Raidės“ spaustuvės skyriumi. Nuo 1990
Raseinių spaustuvė vėl buvo savarankiška, valstybinė
spaustuvė, 1995 tapo rajono savivaldybės spaustu-
ve. Ji turi iškiliosios spaudos mašinas, spausdina blankus,
pakvietimus, smulkius spaudinius.

RASTENIS Vincas (1905 01 16 Juozapinės k., Salako-
Dūkšto vls., Zarasų aps. – 1982 02 25 Niujorke, JAV),
teisėninkas, politikas, žurnalistas. Baigęs Panevėžio
gimnaziją, 1924-27 Lietuvos un-te studijavo matemati-
ką, 1931-35 Vytauto Didžiojo un-te – teisę. 1935-36
specializavosi Vienos un-te tarptautinės teisės srityje.

1928 buvo Kauno radiofono sekretorius-pranešė-
jas, 1928-31 – „Lietuvos aidas“ iliustruoto priedo
techninis redaktorius, 1931-35 – Lietuvių tautininkų
s-gos generalinis sekretorius. 1936 dirbo dienr. „Vaka-
rai“ (Klaipėdoje) redaktoriaus pavaduotoju, 1937 –
Lietuvos Ministrų tarybos juriskonsultu, 1937-38 –
„Pažangos“ b-vės laikraščių leidybos direktoriumi.
1939 buvo dienr. „Vakarai“ vyr. redaktorius, 1939-40 –
dienr. „Lietuvos aidas“ sekretorius bei žurnalų „Vai-
ras“ ir „Jaunoji karta“ specialus bendradarbis. 1940 07 17
buvo suimtas, kalintas Lukiškėse, Maskvoje, Kauno
kalėjimuose; išleistas prasidėjus karui (1941 06 23).
1941-42 buvo apygardos prokuroras, 1942-44 – advoka-
tas Šiauliuose. 1944 pasitraukė į Prancūziją, 1948 –
į JAV. 1948-51 – laikr. „Dirva“ leidėjas ir redaktorius,
nuo 1952 – Laisvosios Europos k-to spaudos ir orga-
nizacijų skyriaus vyr. redaktorius (Niujorke), 1950-56 –
Amerikos lietuvių tarybos narys, 1954-57 – Lietuvių
žurnalistų s-gos pirmininkas, nuo 1958 – Lietuvos ne-
priklausomybės tautos pirmininkas.

Spaudoje pradėjo bendradarbiauti 1925. Rašė
kultūros, švietimo, vidaus politikos klausimais. Pasira-
šinėdavo V. R., Vr. K., K. Mariaus, B. K., V. Girulio,
Naujoko ir kt. slapyvardžiais. Išleido knygas „Politinė
tautos vienybė“ (1937), „Tarptautinė viešoji teisė“
(1937-38), „Lietuva tironų pančiuose“ (1946, su B. T. Dir-
meikiu).

RASTRAS, RASTERIS (vok. Raster<lot. raster, rast-
rum – kauptukas, grėblys), įvairių tipų optinės prie-
monės, skirtos iliustracijai suskaidyti į daug mažų
skirtingo dydžio štrichinių elementų tam, kad būtų
galima išspausdinti toninę nuotrauką ofsetinės ar iš-
kiliosios spaudos būdu (stiklinės plokštelės, lankstūs
fotojuostiniai lakštai, elektroniniai vamzdeliai).

Rasteriai būna įvairių rūšių, pvz., projekciniai
(fotografuojami kartu su originalu), kontaktiniai (ko-
pijuojami kartu su negatyvu) ir elektroniniai (užrašo-
mas rasterinis vaizdas fotojuostoje elektroniniais spin-
duliniais vamzdeliais).

RAŠYBA, kurios nors kalbos ženklų (garsų ir jų deri-
nių, žodžių) pateikimo rašto ženklais sistema, tvarko-
ma sutartinėmis taisyklėmis. Literatūrinės kalbos rašy-
bos taisyklės privalomos visiems ta kalba rašantiems
žmonėms. Dabartinėje lietuvių kalboje rašyba remiasi
trimis pagrindais: fonetiniu, morfologiniu, tradiciniu.

Pagal fonetinių rašybos pagrindą, arba garsinę (fo-
netinę) rašybą, raidės atitinka realius garsus – žodžiai
rašomi kaip girdimi (namas, tėvas).

Pagal morfologinį rašybos pagrindą morfemų gar-
sai rašomi visuose giminiškuose žodžiuose, neatsižvel-
giama į priebalsių suduslėjimą ar suskardėjimą ir kai
kuriuos kitus reiškinius („bėgti“, o ne „bėkti“, „išsi-
vežk“, o ne „išsivešk“).

Pagal tradicinį rašybos pagrindą tam tikri garsai
rašomi, remiantis rašyboje įsigalėjusiu papratimu, nors
tai ir nesutinka su kitais rašybos pagrindais (ilgasis
balsis rašomas dvejaip – a ir ą iš tradicijos).

RAŠINYS, bet kurio žanro parašytas kūrinys – straips-
nis, reportažas, interviu, korespondencija, apybraiža
ir kt. Taip pat žr. Publikacija.

RAŠYSENA, rašymo būdas, raštas, stilius. Atskiro žmo-
gaus rašysena turi jam vienam būdingus bruožus. Pa-
gal ją galima nustatyti ne tik žmogaus būdą, polinkius,
gabumus, bet ir jo ligas, ateitį. Pirmasis sudaręs rašy-
senos tyrimo metodus ir 1622 juos paskelbęs buvo
Kamilas Baldis (Camillo Baldi). Žymiausias rašysenos
tyrinėtojas, grafologijos kūrėjas buvo prancūzas kun.
J. H. Mišonas (Michon, 1806-81). Nusikratyti savo raš-
to bruožų ir juos pakeisti yra sunku. Dar sunkiau yra
padirbti kito asmens raštą ar parašą. Todėl rašysenos
tyrinėjimas pritaikytas ir kriminologijoje.

**„RAŠLIAVOS PAŠTAS“ („RASZLIAVOS PAC-
ZTAS =POCZTA LITEWSKO LITERACKA“)**,
rankraštiniis lietuvių literatūros žurnalas, parengtas
1883 lenkų ir lietuvių kalbomis. Parašytas 24 p. mokyk-
liniame sąsiuvinyje. Žurnalo iniciatorius J. Miliauskas
(Miglovara). Lietuviškai rašė S. Didžiulis. Žurnale yra
4 straipsniai: 1) kreipimasis į lietuvių literatūros žino-
vus ir mėgėjus; 2) apie lietuvių rašmenis, 3) S. Di-
džiulio pasisakymas prieš rusų raidyno vartojimą; 4)
J. Miliausko rašinys, kuriame supažindinama su Kar-
lavičiaus knyga apie lietuvių kalbą, apie Tilžėje leidžia-
mą „Mitteilungen der litauischen literarischen Gesel-
lschaft“, apie lietuviškus laikraščius. G.B.

RAŠMUO, bet kurios rašto sistemos ženklas, vienetas,
pvz., raidė, skaitmuo, skyrybos ženklas, simbolis, hie-
roglifas ir kt. Palyginti su raide rašmuo suprantamas
kaip bendresnis terminas – garso grafinis ženklas,
pvz., rašmenys dz, dž, ch lietuvių kalbos rašyboje žymi
vieną garsą ir rašomi dviem raidėmis.

RAŠOMOJI KALBA, grafiniais (arba rašto) ženklais
reiškiamą kalbą; literatūrinės kalbos rašytinė atmaina.
Nuo šnekamosios skiriasi didesniu raiškos priemonių
pastovumu, tikslumu ir apibrėžtumu, kuriuos lemia
grafinis tų priemonių fiksavimas ir griežtesnė rašan-
čiojo (negu kalbančiojo) savikontrolė.

RAŠOMOJI MAŠINĖLĖ, įtaisas tekstui spausdinti
vienu arba keliais (per kalnę) egzemplioriais. Turi svir-
tinį spausdinimo mechanizmą, vežimėlį su velenėliu
popieriui įdėti ir tvirtinti, vežimėlio arba spausdinimo
galvutės pastūmos mechanizmą, registro perjungimo
spausdinti mažosiomis arba didžiosiomis raidėmis me-
chanizmą, tabulatorių automatiškai pastatyti vežimė-
liui spausdinimo mechanizmo atžvilgiu tam tikrose pa-

dėtyse (pvz., spausdinant lenteles). Paprastai spausdinama literos svirties galvutės, kurioje yra iškilus šrifto ženklas, smūgiu per dažų juostą į popierių. Tai atlieka svirtinis spausdinimo mechanizmas, valdomas klaviatūra ir varomas mechaniškai arba elektra. Klaviatūra turi raidžių, skaitmenų, skyrybos ženklų, matematikos simbolių (+, =, % ir kt.), pagalbinių ženklų (skliaustų, trupmenos, kėlimo) klavišus, taip pat registro, tabuliatoriaus, vežimėlio pastūmos valdymo klavišus. Klavišų būna nuo 6 iki 10 – aklųjų rašto mašinėlių ir nuo 42 iki 46 – rusų, lotynų abėcėlę turinčių mašinėlių. Rašomosios mašinėlės būna kelioninės, portatyvinės, kanceliarinės, rinkimo, specialiosios.

Pirmasis rašomosios mašinėlės patentas išduotas 1714 M. Miliui (Anglija). 1867 K. Šolsas, S. Sulė ir K. Glidenas (JAV) sukūrė rašomąją mašinėlę, kurios pagrindu pradėta serijinė jų gamyba. 1903 sukurtos dabartinės rašomosios mašinėlės prototipas.

„**RAŠTAI**“, literatūros ir meno mėnesinis žurnalas, ėjęs 1940 11–1941 05 Kaune. Išspausdino J. Baltušio, Butkų Juzės, P. Cvirkos, A. Griciaus, J. Grušo, J. Marcinkevičiaus, V. Mykolaičio-Putino, V. Montvilos, I. Simonaitės, B. Sruogos, T. Tilvyčio, A. Venclovos, A. Vienolio ir kt. rašytojų kūrinių, kitų tautų rašytojų kūrinių vertimų, straipsnių literatūros ir kultūros klausimais, lietuvių dailininkų kūrinių reprodukcijų. Redagavo P. Cvirka. Tiražas 2500–5000 egz. Išėjo 7 numeriai.

RAŠTAS: 1. Kalbos pakeitimo rašmenimis sistema, kalbos fiksavimo ir kartu žmonių bendravimo priemonė. Raštas nuo pat atsiradimo yra patikimiausia, neribota erdvės ir laiko atžvilgiu informacijos perdavimo priemonė. Pirmosios rašto formos yra piktografija (žr. Piktograma) ir ideografija (žr. Ideografinis raštas). Dabar paplitusis raidinio rašto ankstesnė pakopa yra skiemeninis raštas.

2. Nedidelės apimties pirminis dokumentas, kuriame trumpai išdėstytas kuris nors klausimas.

„**RATAI**“, mėnesinis žurnalas vairuotojams, ėjęs 1990-94 Vilniuje. Steigėja ir leidėja UAB „Nauda“. Rašė aktualiais automobilizmo klausimais. Vyr. redaktoriai: V. Martišauskas (1990-91, žr.), A. Skrebiškis (1992-94). Tiražas 1990 – 50 000 egz., 1994 – 12 000–20 000 egz.

„**RAUDONARMIETIS**“, Raudonosios armijos 29 teritorinio korpuso laikraštis, leistas 1940 09 03–1941 06 21. 1940 ėjo kasdien, 1941 triskart per savaitę lietuvių ir rusų k. Redaktorius J. Pajaujis (žr.). Išėjo 126 numeriai. Tiražas 1940 – 6000–7000 egz.

„**RAUDONASIS ARTOJAS**“, Baltarusijos KP CK laikraštis, leistas 1927-37 Minske lietuvių k. Ėjo dukart per mėnesį, 1928-29 kas savaitę, 1930 dukart per savaitę. Skirtas TSRS gyvenantiems lietuvių valstiečiams ir darbininkams. Platintas nelegaliai ir Vilniaus krašte. Bendradarbiavo A. Aidukas, Z. Angarietis, A. Bernotas, A. Bimba, A. Dambrauskas, I. Gaška, J. Maniušis, L. Prūseika ir kt. Redagavo A. Jakševičius, J. Kasperaitis, A. Niedvaras, K. Preikšas, J. Stankus, F. Vaišnoras. Išėjo 619 numerių.

„**RAUDONASIS KRYŽIUS**“, Lietuvos Raudonojo kryžiaus d-jos leidinys, leidžiamas nuo 1995 Vilniuje. Vyr. redaktorius R. Budrys. Tiražas 1500 egz.

„**RAUDONASIS SPORTAS**“, sporto savaitraštis, leistas 1940 08 20–1941 06 17 Kaune. Redagavo V. Petronis.

RAUDONIUS (rašėsi ir **Raudonus**) **Jurgis** (XIX–XX a. pr.), M. Lietuvos kultūros veikėjas, spaudos darbuotojas. Mokytojo Tilžėje. 1872-83 redagavo „Lietuviškas kalendoras“, 1885-94 – „Tilžės keleivio“ kalendoras, 1883-95 – „Tilžės keleivį“.

„**RAUDONOJI PAGALBA**“, nelegalus komunistinės orientacijos laikraštis, leistas 1927 ir 1932-36 Kaune. Leido Lietuvos Raudonosios pagalbos organizacijos CK. Redagavo B. Gensas, B. Fridmanas, B. Fogelevičius, J. Komodaitė, Z. Šapira, I. Trečiokaitė, F. Zaraitė. Nr.1 išėjo Karaliaučiuje. 1932-36 dauginta rotatoriumi. Išėjo 18 numerių.

„**RAUDONOJI VĒLIAVA**“: 1. Nelegalus Urugvajaus lietuvių savaitraštis, ėjęs 1933-35 Montevidėjuje. Leido Urugvajaus KP lietuvių frakcija. Redaktorius A. Marma.

2. Eišiškių rajono laikraštis, leistas nuo 1950 gruodžio 16 iki 1962 balandžio 21 Eišiškėse. Lietuvos KP Eišiškių raj. k-to ir DŽDT leidinys, ėjęs du kartus per savaitę. 1950-51 leistas vieną kartą dukart per savaitę. Redaktoriai: A. Kėčinas (1950-51), S. Iskinas (1951), B. Alikonis (1952), I. Danielius (1953), S. Peciuikonis (1954-62). Tiražas 1950 – 500 egz., 1962 – 625 egz. Nuo 1951 rugpjūčio 30 ėjo lenkų k. „Czerwony Sztandar“. Tiražas 1951 – 800 egz., 1962 – 1000 egz.

„**RAUDONOJI ŽVAIGŽDĖ**“: 1. Sedos rajono laikraštis, ėjęs nuo 1951 vasario 4 iki 1959 gruodžio 10 Sedoje. Lietuvos KP Sedos raj. k-to ir DŽDT leidinys, leistas du kartus per savaitę, 1951-52 – vieną kartą dukart. Redaktoriai: A. Raštikis (1951-54), V. Medziukevičius (1955-59). Tiražas 1951 – 1000 egz., 1959 – 2500 egz.

2. LKP Vilniaus srities ir miesto k-tų bei Vilniaus srities ir miesto DŽDT dienraštis, leistas 1952-53 lietuvių, rusų ir lenkų k. Redagavo P. Griškevičius. Bendras vienkartinis tiražas apie 24 000 egz.

RAULINAITIS Pranas Viktoras (1895 09 23 Marijampolės aps. Sasnavos vls. Čisavos k. – 1969 10 13 Los Andžele, JAV), teisininkas, spaudos darbuotojas. Mokėsi Marijampolės, Vilniaus ir M. Yčo gimnazijose. Studijavo Maskvos, o 1919-29 – Fribūro (Šveicarija) un-tuose, apgynė teisės mokslų daktaro laipsnį. 1918 dirbo „Nepriklausomos Lietuvos“ redakcijoje. 1919 išėjo savanoriu į Lietuvos kariuomenę, dirbo propagandos skyriuje. 1919 įsteigė Darbo federaciją, 1923-26 buvo Seimo narys, Lietuvai atstovavo įvairiuose tarptautiniuose forumuose. 1944 pasitraukė į Vokietiją, 1949 emigravo į Australiją. 1950-52 buvo Australijos lietuvių kultūros fondo pirmininkas, 1950-54 – jo paties Melburne įsteigto Karaliaus Mindaugo in-to pirmininkas. 1954 persikėlė į JAV, Los Andželą.

Bendradarbiavo Lietuvos leidiniuose „Lietuva“, „Laisvė“, „Rytas“, „XX amžius“, „Lietuvos aidas“, „Naujoji Romuva“, „Lietuvos ūkis“, Australijoje – „Tėviškės aiduose“, „Mūsų pastogėje“, „Švyturyje“.

RAULINAITIS Zigmantas (g. 1913 07 19(06) Kau-
ne), karo istorikas, žurnalistas. 1932 baigė Vilkaviškio
gimnaziją, 1934 – Karo m-lą. 1935-41 studijavo ekono-
miką Vytauto Didžiojo ir Vilniaus un-tuose. 1934-40
buvo karininkas. Karo istorijos temomis rašė leidi-
niuose „Karys“, „Kardas“, „Mūsų žinynas“ ir kt. 1944
pasitraukė į Vokietiją, 1949 atvyko į JAV. 1954-84 reda-
gavo žurn. „Karys“. Išleido knygų iš Lietuvos karybos
istorijos („Keturi frontai“, 1982, „Lietuvos raiteliai“,
Kn.1-2, 1985, 1987, „Dokumentai Lietuvos Vietinės
Rinktinės istorijai“, 1990 ir kt.).

RAZMA Justinas (1904 Platelių vls. Žvirblaičių k. –
1945 11 24 nužudytas Šiaulių aps. Gruzdžių vls. Šiupy-
lių k.), žurnalistas. Nuo 1928 Lietuvos un-te studijavo
filosofiją ir pedagogiką. Dirbo Kaune Socialinių ir po-
litinių mokslų in-to reikalų vedėju, nuo 1938 – Visu-
meninio darbo vadybos viršininko pavaduotoju, nuo
1939 – organizacinio darbo direktoriumi. Buvo vienas
iš Lietuvos vakarų s-gos steigėjų, priklausė Lietuvos
žurnalistų s-gai. Pokario metais dirbo Šiaulių vls. Šiu-
pylių pr. m-loje. Visuomenės, kultūros ir filosofijos
klausimais rašė „Vaire“, „Akademike“, „Naujojoje Ro-
muvoje“.

D.S.

RAZMA Pranas (1902 Stirbaičių k., Platelių vls., Kre-
tingos aps. – 1942 Sverdlovsko sr.), žurnalistas. Bai-
gęs Vytauto Didžiojo un-te ekonomiką, nuo 1935 stu-
dijavo teisę. 1927-28 buvo lietuvių katalikų jaunimo
s-gos „Pavasaris“ centro v-bos narys ir jos leidinio re-
daktorius. Nuo 1929 dirbo dienr. „Lietuvos aidas“ re-
dakcijoje: buvo reporteris, 1933-35 – jo atstovas Šiau-
liuose. 1933 – savaitr. „Šiaurės Lietuva“ leidėjas ir re-
daktorius, 1934-35 – „Mūsų kelio“ redaktorius. 1935
redagavo savaitr. „Mūsų kraštas“, 1935-38 – žurn.
„Jaunoji karta“. 1937 buvo Lietuvos žurnalistų sąjun-
gos v-bos narys.

Bendradarbiavo periodiniuose leidiniuose „Atei-
tis“, „Pavasaris“, „Rytas“, „Lietuvos aidas“, „Mūsų
kraštas“, „Jaunoji karta“, „Tautos mokykla“ ir kt.
1937 suredagavo „Dešimtmečio sąskrydžio vadovą
(1927-37)“. 1941 išvežtas į Sverdlovsko sr., žuvo Sos-
vos lageryje.

RB, RITZAUS BUREAU (Ritsau biuras), Danijos in-
formacijos agentūra, įkurta 1866 Kopenhagoje. Pava-
dinta jos įkūrėjo E. N. Ritsau vardu; yra laikraščių lei-
dėjų akc. b-vė, komercinė organizacija. Naudojasi
Reuters, AFP, DPA, kitų nacionalinių informacijos
agentūrų platinama informacija. Daugiausia keičiasi
informacija su šiaurės valstybėmis – Švedija, Norvegija
bei Suomija. Per parą išsiunčia apie 46 000 žodžių in-
formacijos, tarp jos 18 000 žodžių – apie užsienio ša-
lių gyvenimą. Kasdien užsienio atstovybėms pateikia
Danijos spaudos apžvalgą anglų k., o vietiniams laik-
raščiams ir žurnalams – svarbiausių dienos įvykių ap-
žvalgą danų k. Agentūroje dirba apie 60 darbuotojų,
daugiausia žurnalistų.

„READER'S DIGEST“ („Skaitytojo rinkinys“), JAV
mėnesinis literatūrinis-politinis žurnalas, einantis nuo
1922 Plezantvilyje (Niujorko valstija). Perspausdina iš
kitų periodinių leidinių svarbiausias ir įdomiausias
publikacijas. Leidžiamas 17 kalbų įvairiose šalyse. Iš vi-
so eina 36 leidiniai. Tiražas 1996 – 16,25 mln. egz.

REAKCIJA (lot. re – prieš+ actio – veiksmas), veiks-
mas, reiškinys, procesas, atsirandantis kaip atsakas į
kurį nors poveikį; atoveikis. Pvz., gali būti skaitytojų
reakcija į išspausdintą straipsnį.

REBUSAS (lot. res (dgs. įnag. rebus) – daiktas), galvo-
sūkis, mįslė, sudaryta iš ženklų, figūrų ir net ištisų
vaizdų – paveikslėlių, kuriuos reikia įminti, atspėti.
Dažnai spausdinami periodinėje spaudoje.

RECENZAVIMAS, naujo kūrinio ar mokslo darbo
įvertinimas; recenzijai reikalingų žinių surinkimas ir
recenzijos parengimas.

RECENZENTAS: 1. Recenzijas rašantis literatūros ar
meno kritikas, recenzijos autorius.

2. Žurnalistas, kuris specializuojasi rašyti literatū-
ros ir meno klausimais.

RECENZIJA (lot. recensio – įvertinimas), žurnalistikos
bei literatūrologijos žanras, kuriam būdingas kritinis
ar aiškinamasis naujo literatūros ar meno kūrinio,
parodos, spektaklio, kino filmo, taip pat mokslo ar
mokslo populiarinimo veikalo įvertinimas. Dažniausiai
recenzijos publikuojamos spaudoje, gali būti skelbia-
mos per radiją ir televiziją. Egzistuoja ir neviešos re-
cenzijos, rašomos leidyklos ar redakcijos užsakymu
apie siūlomą publikuoti kūrinį, skiriamos leidėjui ir at-
lieka rekomendacines, patariamąsias funkcijas.

Recenzijos būna įvairių tipų ir formų. Dienraš-
čiuose vyrauja nedidelės apimties, daugiausia aiškina-
mojo, komentuojamojo pobūdžio recenzijos, kuriose
išsakoma ir kritinių pastabų apie kūrinį, paprastai de-
taliau jų nepagrindžiant. Specializuotoje literatūroje
ar meno spaudoje recenzijos gali būti didelės apim-
ties, įgyti mokslinį pobūdį. Jose išsamiai įvertinama
kūrinio struktūra, originalumas, meniniai privalumai
ir trūkumai. Tokios recenzijos skirstomos į recenzijas-
straipsnius ir recenzijas-monografijas. Recenzijoje-
straipsnyje naujas literatūros ar meno kūrinys anali-
zuojamas atitinkamos literatūros ar meno rūšies rai-
dos kontekste. Recenzija-monografija – mokslinio po-
būdžio veikalas, išsamiaje kultūros gyvenimo kon-
tekste įvairiais aspektais analizuojantis naują literatū-
ros ar meno kūrinį. Recenzija-monografija (studija)
gali būti publikuojama atskira knyga.

V.B.

RECIPIENTAS (lot. recipiens – priimantis): **1.** Indivi-
das, priimantis informaciją, įvairiai ją vertinantis, skir-
tingai į ją reaguojantis.

2. Asmuo, dalyvaujantis tiriamųjų grupėse, atlie-
kant informacijos priėmimo, suvokimo tyrimus.

REDAGAVIMAS (lot. redactus – sutvarkytas), teksto
sutrūkymas dalykiniu bei kalbiniu atžvilgiu; visuma
darbų, susijusių su teksto parengimu spaudai, radijo
bei televizijos laidai. Gali būti literatūrinis (žr.), meni-
nis (žr.), mokslinis (žr.), stilistinis (žr.), techninis (žr.)
redagavimas, taip pat postredagavimas (žr.).

REDAKCIJA (pranc. redaction < lot. redactus – sutvar-
kytas): **1.** Žmonių kolektyvas, rengiantis tekstą bei
ilustracijas spaudai, radijui, televizijai, režisuojantis
televizijos arba radijo pastatymus. Būna savarankiškos
(pvz., laikraščio) arba priklausančios leidykloms, tele-

vizijos ir radijo kompanijoms, mokslo įstaigoms.

2. Literatūros kūrinio teksto variantai, atsiradę kūrinių rašant arba redaguojant.
3. Minties reiškimo forma, formulavimas.
4. Rankraščio apdorojimas, parengimas spaudai.
5. Vadovavimas leidiniui, jo turinio patvirtinimas.
6. Sutvarkytas, apdorotas tekstas.
7. Patalpa, kurioje dirba žmonių kolektyvas, rengiantis spaudai leidinį.

REDAKCIJOS PORTFELIS, redakcijos gautų dar nepanaudotų rašinių visuma.

REDAKCINIS STRAIPSNIS (vedamasis), redakcijos nuostatas atspindintis, jos vardu parašytas, neretai nenurodant konkretaus autoriaus, rašinys, dažnai atsiliepiantis į kokius nors įvykius, paaikšėjusius faktus, tendencijas. Dažniausiai publikuojamas nuolatinėje laikraščio ar žurnalo vietoje, gali būti be pavadinimo, tik su nuolatinė rubrika. Būdinga nedidelė, neretai vienoda visiems leidinio redakciniams straipsniams apimtis, glaustas minčių dėstymas, tezių pobūdžio argumentacija, naudojami publicistinės retorikos elementai. Įprasta pateikti išvadas, apibendrinimus, atspindinčius redakcijos nuostatas. Terminas vartojamas daugelio šalių žurnalistikoje.

REDAKTORIŲ (REDAKCINĖ) TARYBA, leidyklos (leidybinės organizacijos, leidėjo) patariamasis organas, į kurį įeina tos srities specialistai, su kuria susijusi leidyklos išleidžiama literatūra, taip pat visuomeninių organizacijų, kūrybinių sąjungų atstovai ir leidyklos darbuotojai.

REDAKTORIUS (pranc. redacteur < lot. redactus – sutvarkytas): 1. Leidinio (knygos, žurnalo, laikraščio) vadovas (vyriausiasis redaktorius, atsakingasis redaktorius), patvirtinantis jo turinį.

2. Asmuo, taisantis, tvarkantis kokį nors tekstą (mokslinis redaktorius, žr., techninis redaktorius, žr.), jo iliustracijas (meninis redaktorius, žr.).

REGALAS, stalas–spinta, kurioje lyg stalčiai laikomos šrifto kasos, o paruošta rinkti kasa laikoma viršuje.

REGIONINĖ (lot. regio, kilm. regionis – kraštas, sritis) **PERIODIKA**, periodiniai leidiniai, skirti tam tikros teritorijos, regiono (miesto, rajono, apskrities, srities, krašto) kaip valstybės administracinio ar teritorinio vieneto gyventojams.

Pastaruoju metu regioninės spaudos sistemą sudaro apskrities laikraštis (žr.), krašto laikraštis (žr.), rajono laikraštis (žr.) ir miesto laikraštis (žr.). V.U.

„REGIONO REKLAMA“, regionų periodinių leidinių asociacijos reklaminis leidinys, ėjęs 1995 Radviliškyje. Leido UAB „Faris“. Tiražas 21 500 egz. Išėjo 19 numerių.

REGISTRAS (lot. registrum – sąrašas), sąrašas, rodyklė, apskaitos dokumentas, turintis teisinę galią.

REGLETĖ (pranc. reglette < régle – liniuotė), tarpinė medžiaga; plona metalinė plokštelė, kurios storis ne mažesnis kaip 6 punktai; vartojama raidžių eilutėms

vienai nuo kitos atskirti, padaryti tarpą tarp antraštės ir teksto.

REGULIARUS (lot. regularis – taisyklingas), tolygiai ir taisyklingai vykstantis, pasikartojantis; taisyklinga, pagrįsta taisyklėmis, dėsniais sistema; turintis pastovią organizaciją, nuolatinis; periodiškai, nustatytu laiku išeinantis laikraštis, žurnalas, radijo ar televizijos laida.

REIDAS (angl. raid – antpuolis), netikėtas patikrinimas, kurį paprastai atlieka žurnalistų ir specialistų grupė, siekiant objektyviai įvertinti esamą padėtį ir parengti medžiagą visuomenės informavimo priemonėms (spaudai, radijui, televizijai).

REIKŠMĖ, kalbos ženklais reiškiamas prasminis turinys. Skiriama nemažai reikšmės rūšių: leksinė, gramatinė, darybinė, tiesioginė, perkeltinė, abstrakčioji, konkrečioji, specialioji ir kt.

REILENDERIŲ SPAUSTUVĖ, veikusi 1840–1934 Tilžėje. Įsteigė J. Reilenderis (1811–1901). Nuo 1872 vadinosi spaustuvė „J. Reilenderis ir sūnus“. Turėjo 12 spausdinimo mašinų. Prie spaustuvės veikė litografijos ir stereotipų skyriai, knygrišykla, knygynas, komercinė biblioteka. Per gyvavimo laikotarpį išspausdino 315 knygų ir leido 9 periodinius leidinius, tarp jų laikraščius „Naujasis keleivis“ (1880–83) su priedu „Gaspadorystės laiškas“, „Pagonų paslas“ (1927–28), „Pasiuntinystės prietelis“ (1904–08), „Tilžės keleivis“ (1883–1924) su priedu „Keleivio draugas“. Nuo 1872 ypač daug knygų leido Lietuvai. 1935 įmonė atiteko leidyklai „Sturmverlag“.

REIMERIS Vacys (g. 1921 08 03 Kuršėnuose), poetas, vertėjas, spaudos darbuotojas. 1941 baigė gimnazijos kursą „Savišvietos“ mokslo įstaigoje, 1951–56 studijavo Maskvos literatūros in-te. 1949–69 buvo laikr. „Literatūra ir menas“ vyr. redaktorius, 1969–86 – laikr. „Gimnasis kraštas“ vyr. redaktorius, 1986–90 – Lietuvos Tautos gynimo k-to pirmininkas.

Parašė ir išleido keliasdešimt knygų – poezijos rinkinių, poezijos vertimų, apybraižų, kūrinių vaikams, tarp jų: „Tėvų žemei“ (1945), „Su pavasariu“ (1948), „Su tavim aš kalbu“ (1958), „Delnai“ (1968), „Užatlantės laišakai: Kelionės po JAV įspūdžių mozaika“ (1974), „Šarkos švarkas“ (1976), „Vėjo vynas“ (1976), „Rūpestis“ (1979), „Poetai vaikšto žeme“ (1981), „Sugrįžimas Indijon“ (1983), „Šimtas dėdžių“ (1986), „Žemė su puokšte gėlių“ (1986), „Artumas“ (1987), „Delčios metas“ (1996).

Apdovanotas Džavaharlalo Neru premija už poezijos kūrinius Indijos tematika.

REKLAMA (pranc. reclame < lot. reclamo – rėkiu), tiksliai nurodyto užsakovo apmokėta informacija apie prekę, paslaugą, pardavimo būdus.

Prekės arba projekto, paslaugos reklamavimas žinomas nuo sen. Romos laikų. Vartotojams pripažįstant prekes bei jų gamintojus, ilgainiui įgavo svarbos gamintojo ženklas – sudėtinis reklaminės informacijos elementas. Reklamos ištakos susiję su šauklių kelionėmis iš miesto į miestą, pranešant gyventojams, kur ir ką galima įsigyti.

Pirmasis reklaminis skelbimas išspausdintas 1473

Angljoje spaustuvinininko V. Kokstono (William Cockston) apie jo išleistą religinę knygą. XVIII a. pab. Anglijoje pasirodė laikraščiai merkurijai – paprasčiausių pranešimų rinkiniai apie prekes, dažniausiai užsienietiškas (kolonijines). Yra netiesioginių žinių, kad ir Lenkijos-Lietuvos Respublikoje buvo leidžiamas toks „merkurijus“, tačiau nė vieno jo egzemplioriaus neišliko.

Žurnalistikoje reklaminė funkcija suprantama kaip visuomenės informavimo priemonių pasipelnymas iš skelbimų apie prekes ir paslaugas, taip pat kaip vienas iš netiesioginių būdų reklamuoti daiktus arba renginius, teikiant apie juos recenzinio pobūdžio žinių (pvz., spektaklio recenzija).

Reklama yra viena iš sudėtinių marketingo dalių (greta prekės, kainos bei tiekimo). Reklaminės informacijos tikslas grindžiamas komercinės naudos siekimu. Tačiau reklaminė informacija veikia žmogų nepriklausomai nuo jos turinio: gali būti orientuota į svarstantį žmogų (logiškai argumentuota) arba gali pažadinti jausmus, pašąmoninį jutimą. Reklamą projektuoja profesionalūs specialistai: literatai, dailininkai dizaineriai, kompozitoriai, psichologai, ekonomistai. Reklaminis skelbimas susideda iš 4 elementų: iliustracijos, antraštės, turinio, šūkio. Didžiausio poveikio reklama turi skelbiant ją visuomenės informavimo priemonėse: periodikoje, per televiziją bei radiją. Dažniausiai reklaminės kompanijos biudžete joms skiriama 90 proc., o kitur 10 proc. išlaidų. Atskirose Europos šalyse reklama reguliuojama įstatymais, atsižvelgiant į visuomenės tradicijas: vienur uždrausta karinių žaizdų reklama, kitur negalima reklamuoti prekių vaikams tarp reklamos siužetų suaugusiems žiūrovams arba netgi vaikai negali būti rodomi reklaminiuose filmuose. Yra šalių, kuriose ribojama alkoholio ir tabako gaminių reklama.

Be reklamos visuomenės informavimo priemonėse, galimi kiti jos būdai: paštu, parodose bei mugėse, skyduose (stenduose). Priklausomai nuo reklamos turinio, pobūdžio ir adresato ji gali būti skelbiama universaliuose arba specializuotuose leidiniuose.

Reklama formuoja teigiamą išankstinį potencialių pirkėjų požiūrį į būsimą prekę (paslaugą). Rinkos aplinkybėmis ji padeda pasirinkti prekę konkurencinėse varžybose, kurios turi išskirtinę etikos sąlygą: negalima atsiliiepti kritiškai apibrėžto objekto ar subjekto atžvilgiu. Tačiau reklama skiriama nuo propagandos, nes neteikia informacijos apie politines idėjas ar veikėjus, ir visada aiškus jos autorius (pateikėjas). Tai, kas bandoma apibūdinti „politine reklama“, iš tikrųjų yra propagandos (žr.) atmaina.

A.V.

„**REKLAMA**“, informacinis-reklaminis laikraštis, leidžiamas nuo 1974 rugpjūčio 15 Vilniuje lietuvių ir rusų k. 1974-89 ėjo kaip reklaminis-informacinis leidinys, laikraščio „Vakarinės naujienos“ (žr.) priedas. 1990-97 – Lietuvos leidybos įmonės (akc. b-vės) „Spauda“ informacinis-reklaminis leidinys. Redaktoriai: V. Krulikovskis (1990-92), A. Vaupšas (1992-97, žr.). Tiražas 1981 – 12 000 egz. lietuvių k. ir 7800 egz. rusų k., 1990 – 45 000 egz. lietuvių k. ir 16 000 egz. rusų k., 1997 – 20 000 egz. lietuvių k. ir 20 000 egz. rusų k.

Nuo 1997 – „Naujoji reklama“ (vyr. redaktorius V. Gužauskis).

„**REKLAMA IR INFORMACIJA**“, Trakų rajono laikraštis, einantis nuo 1996 gruodžio 24 Trakuose. Leidžia

D. Karlonaitės individuali įmonė. Redaktorė G. Noreikienė. Tiražas 3000 egz.

REKLAMINIS LEIDINYS, leidinys, kuriame dėmesį patraukiančia, lengvai įsimenančia forma glaustai skelbiama informacija apie pramonės gaminius, naujas paslaugas, organizuojamus renginius ir pan.

REKLAMOS AGENTŪRA (lot. agens (agentis) – veikiantis), įstaiga, rengianti ir platinanti reklamas, tarpininkas tarp reklamuotojų ir reklamos priemonių. Tai dažniausiai specializuotos įstaigos, turinčios tobulus ryšių, skaičiavimo technikos ir elektronikos priemones, kompiuterines sistemas. Jose dirbantys įvairių profesijų ir specialybių darbuotojai palaiko nuolatinį ryšį su reklamuotojais ir visuomenės informavimo priemonėmis, organizuoja ir rengia reklamų tekstus bei iliustracijas, meniškai apipavidalina reklamas, parenka reklamos priemones, organizuoja radijo ir televizijos transliacijas, nustato spaudos būdą ir šriftus, tiria viešąją nuomonę.

Pirmosios reklamų agentūros pasaulyje atsirado XIX a. viduryje Vakarų Europoje ir JAV. Jos teikdavo reklamas ir skelbimus daugeliui laikraščių ir žurnalų. XX a. 3-iajame dešimtmetyje parengtas reklamas pradėjo teikti ir radijui, o 5-ojo dešimtmečio pabaigoje – ir televizijai. Vilniuje 1986 buvo įsteigta pirmoji šalyje „Lietuvos reklamos agentūra“ (įkūrė D. Mickevičius, žr.). Po 1990 Lietuvoje pradėjo kurtis privačios reklamos agentūros, tarp jų ir bendros su užsienio valstybėmis.

„**REKLAMOS LAIKRAŠTIS**“, informacinis-reklaminis leidinys, einantis nuo 1997 Šiauliuose. Leidžia UAB „Šiaulių kraštas“. Redaktorė V. Kirnienė. Tiražas 3000 egz.

„**REKLAMOS PASAULIS**“, reklamos savaitraštis, ėjęs 1994-95 Kaune. Leido UAB „Reklamos pasaulis“. Redaktoriai: D. Jonušas, R. Mašauskas. Laikraštis platinamas visoje Lietuvoje. Tiražas 5000 egz.

„**REKLAMOS PUSLAPIAI**“, reklamos savaitraštis, einantis nuo 1995 balandžio 5 Vilniuje. Leidžia reklamos agentūra „Lėja“. Platinamas su dienr. „Lietuvos rytas“ Vilniaus, Kauno prenumeratoriams. Redaktorė E. Labanauskienė. Tiražas 1997 – 16 800 egz.

REKORDERIS (angl. recorder < record – užrašinėti), garso įrašymo aparato įtaisas, mechanškai įrašantis garsą į gramofono plokštelę arba kasetę.

RELIGINĖ PERIODIKA, religinių d-ųjų, org-ųjų, parapijų bei vienuolių kongregacijų periodiniai leidiniai, skirti daugiausia tikintiesiems. Religinio turinio buvo ir pirmieji lietuvių neperiodiniai leidiniai (M. Mažvydo knyga „Catechismusa Prasty Szadei“, išleista 1547, M. Daukšos išverstas „Kathechismas“, 1595, bei „Postilla Catholica“, 1599), ir pirmieji lietuviški periodiniai leidiniai „Nusidavimai Dievo karalystėje“ (ėjęs 1823-25, žr.) bei „Nusidavimai apie evangelijos praplatinimą tarp žydų ir pagonų“ (1832-1921, žr.), Ten pat, Mažojoje Lietuvoje, evangelikai liuteronai 1875 Tilžėje pradėjo leisti žurnalą „Pasiuntinystės laiškelis“ (žr.), kurį 1907 pakeitė žurn. „Pasiuntinystės knyge-

lės“ (žr.), o Klaipėdoje – religinį savaitr. „Pakajaus paslas“ (žr.), kuris ėjo nuo 1881 iki 1939. 1887-88 Tilžėje buvo leidžiamas protestantų religinis laikr. „Liuteronas“ (žr.), 1903-04 – religinis žurn. „Kryžius“ (žr.) ir laikr. „Iš gyvasties versmės“ (žr.). JAV lietuviai 1895 pradėjo leisti „Bostono Lietuvišką laikraštį“, kuris 1901-04 ėjo kaip katalikų org-jos „Apaštalytės Malda“ organas pavadinimu „Bažnyčios tarnas“ (žr.).

Po lietuviškos spaudos draudimo panaikinimo Seinuose ėjo kunigams skirtas žurn. „Vadovas“ (1908-14, žr.) ir dvisavaitis religinio turinio žurn. „Spindulys“ (1909-15, žr.). Kaune 1907-08 marijavitai leido laikr. „Teisybė“ (žr.), kurį 1909 pakeitė žurn. „Marijavitai“ (žr.), ėjęs iki 1912. 1910-14 Žemaičių Naumiestyje evangelikai liuteronai leido savaitr. „Svečias“ (žr.), o Kaune stačiatikiai savaitr. „Litovskaja Rus“ („Lietuvos Rusija“, žr.). Evangelikai reformatai 1911-12 Linkuvoje ir 1913 Vilniuje leido mėnesinį žurn. „Pasiuntinys“ (žr.). 1913-14 Kaune buvo leidžiamas mėnesinis žurn. „Bažnytinė apžvalga“ (žr.). Mažojoje Lietuvoje, Tilžėje, 1904 pradėjo eiti Lietuvos evangelikų liuteronų s-gos žurnalo tipo savaitr. „Pagalba“ (žr.), paskui leistas net iki 1938. JAV lietuvių vienuolių marijonų organizacija 1914-20 Čikagoje leido dvisavaitį žurn. „Tikyba ir dora“ (žr.).

Nepriklausomoje Lietuvoje ėjo religiniai moksliniai žurnalai „Logos“ (žr.), „Soter“ (žr.) bei „Suvažiavimo darbai“ (žr.), kunigams skirti žurnalai „Ganytojas“ (žr.), „Tiesos kelias“ (žr.) bei „Žemaičių vyskupijos kronika“ (žr.) ir atskirų religinių org-jų bei vienuolių kongregacijų periodiniai leidiniai. Jėzuitai leido mėnesinius žurnalus „Žvaigždė“ (žr.) ir „Misijos“ (žr.), pranciškonai – žurnalus „Šv. Pranciškaus varpelis“ (žr.) ir „Pranciškonų pasaulis“ (žr.) bei savaitr. „Sursum Corda“ (žr.), marijonai – žurn. „Šaltinis“ (žr.) su priedais ir laikr. „Šventųjų bendravimas“ (žr.), marijavitai – žurn. „Marijavitai“, tėvai kapucinai – mėnesinį žurn. „Lurdas“ (žr.). Laikraščius arba žurnalus taip pat leido atskiros katalikų parapijos („Marijampolės parapija“, žr., „Kretingos parapija“, žr., „Anykščių parapija“). Greta katalikiškų leidinių, buvo leidžiami bei platinami ir protestantų laikraščiai ir žurnalai. Ėjo protestantų metodininkų žurn. „Krikščionystės sargas“ (žr.), evangelikų baptistų laikraščiai „Tiesos draugas“ (žr.) ir „Krikščionybės gynėjas“ (žr.), evangelikų liuteronų žurn. „Pagalba“ (žr.), biuletenis „Pagonų paslas“ (žr.), laikraščiai „Ziono balsas“ (žr.), „Srovė“ (žr.) bei „Lietuvos evangelikų kelias“ (žr.), evangelikų reformatų žurnalai „Mūsų žodis“ (žr.) bei „Sėjėjas“ (žr.). Mažojoje Lietuvoje, Tilžėje buvo leidžiamas evangelikų liuteronų savaitr. „Pakajaus paslas“ (žr.), JAV, Čikagoje – evangelikų liuteronų mėnesinis laikr. „Paslas“ (žr.), baptistų sektos žurn. „Sargybos bokštas“ (žr.), katalikų žurn. „Laivas“ (žr.) ir daug kitų neilgaamžių leidinių.

1940 birželio pabaigoje prasidėjus sovietinei okupacijai, visi religiniai periodiniai leidiniai Lietuvoje buvo uždaryti. Jie nebuvo leidžiami ir po karo. Tik aštuntajame dešimtmetyje pasirodė katalikiški rezistenciniai leidiniai „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika“ (žr.), „Dievas ir Tėvynė“ (žr.) ir keletas kitų, kurie buvo leidžiami ir platinami nelegaliai.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, vienas po kito pradėjo eiti ir religiniai periodiniai leidiniai. 1989 pasirodė religinis šviečiamasis žurn. „Katalikų pasaulis“ (žr.) ir mėnesinis religinio turinio moterų žurn.

„Caritas“ (žr.), 1990 buvo atgaivintas prieš karą ėjęs religijos mokslinis žurn. „Logos“ (žr.) bei laikr. „Lietuvos evangelikų kelias“ (žr.), pradėtas leisti laikr. „XXI amžius“ (žr.), Vilniaus evangelikų liuteronų bažnyčios laikr. „Liuteronų balsas“ (žr.). 1991 ėmė eiti religijos ir kultūros žurn. „Naujasis židiny“ (žr.), 1992 – evangelikų periodinis leidinys „Keleivis“ (žr.), katalikų laikr. „Kaišiadorių vyskupija“ (žr.). Įvairiose Lietuvos vietose leidžiami parapijų laikraščiai („Elektrėnų žinios“, žr., „Tėviškėlė“, žr., „Želvelė“, žr.). 1992 į Lietuvą perkeltas žurn. „Tėvynės sargas“ (žr.), 1993 – „Šv. Pranciškaus varpelis“ (žr.) ir „Šaltinis“ (žr.), 1994 – „Suvažiavimo darbai“ (žr.) bei „Saleziečių žinios“ (žr.). Vilniuje esantis Biblijos centras „Tikėjimo žodis“ nuo 1992 leidžia žurn. „Gyvasis žodis“ (žr.) bei laikr. „Bažnyčios naujienos“ (žr.), kurį 1997 pakeitė laikr. „Ganytojas“ (žr.), o jam priklausančios bažnyčios – laikraščius „Tiesos žodis“ (žr.), „Gera žinia“ (žr.). Taip pat eina krikščionių bažnyčios laikraščiai „Gyvenimo kelias“ (žr.), „Jėga“ (žr.).

V.U.

RELJEFAS (pranc. relief < lot. relevo – keliu), iškilus arba įdubus vaizdas; ornamentas plokštumoje.

RELJEFINĖ SPAUDA, kontaktinės spaudos būdas, kai spaudos ženklai giliai įspaudžiami į popierių ir kitose pusėje sudaro reljefinius iškilimus.

REMARKA (pranc. remarque): 1. Pastaba, priedas knygos paraštėje.

2. Dramos kūrinio autoriaus (kai kada režisieriaus) pastaba pjesės tekste. Apibūdina situaciją, veikėjo elgseną, kalbėseną arba išorę, paryškina kūrinio idėją.

3. Grafikos kūrinio (estampo) paraštės piešinėlis, nesusijęs su kūrinio siužetu.

REMEIKIS Aleksandras (g. 1929 03 25 Alytaus aps. Simno vls. Babininkų k.), filologas, žurnalistas. 1950 baigė Alytaus 1-ąją berniukų vid. m-lą, 1950-54 studijavo Vilniaus pedagoginiame in-te ir įgijo lietuvių kalbos ir literatūros mokytojo specialybę.

Nuo 1952 iki 1977 dirbo žurn. „Jaunimo gretos“ redakcijoje: buvo lit. darbuotojas, įvairių skyrių vedėjas, ats. sekretorius. 1972-90 Vilniaus un-to žurnalistikos specialybės studentams dėstė literatūrinio redagavimo kursą. 1977-90 buvo Vilniaus un-to vyresn. mokslinis bendradarbis, Periodinės spaudos mokslinio tyrimo laboratorijos vedėjas. Nuo 1957 Lietuvos žurnalistų s-gos narys.

Daugiausia publikacijų paskelbė žurnaluose „Jaunimo gretos“, „Švyturys“, „Tarybinė moteris“, laikraščiuose „Tiesa“, „Komjaunimo tiesa“, Literatūra ir menas“. Apybraižų išspausdino įvairiuose rinkiniuose. Išleido apybraižų rinkinį „Sunkių išbandymų dienos“ (1961).

RENMIN RIBAO („Liaudies laikraštis“), Kinijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1948 Pekine. Kinijos komunistų partijos CK organas. Didžiausias šalies laikraštis. Tiražas 1996 – 2,15 mln. egz.

REPLIKA (pranc. replique), trumpa pastaba, prieštaravimas kalbėtojui, atkirtis. Gali būti ir žodinė, ir raštiška.

REPORTAŽAS (pranc. reportage, angl. report – pranešti), spaudos, televizijos, radijo žurnalistikos informacinis žanras, to žanro kūrinys, operatyviai dinamiškai, įtaigiai pasakojantis apie įvykius, kurių stebėtoju buvo pats autorius. Reportaže glaustai, vaizdžiai, panaudojant būdingiausias detales, perteikiama skaitytojui, žiūrovui ar klausytojui įvykių raida taip, tarsi jis būtų buvęs stebėtojas. Taip sukuriama vadinamasis „dalyvavimo efektas“. Anksčiau reportažuose dažnai būdavo pasakojama pirmuoju asmeniu. Dabartinėje žurnalistikoje reportažų autoriai rečiau vartoja tokią pasakojimo formą.

Skiriamos kelios reportažų rūšys: įvykinis, pažintinis, probleminis. Įvykiniame reportaže pasakojama apie naują įvykį: tai dažniausiai vartojama reportažo forma. Pažintiniu reportažu paprastai siekiama papasakoti apie kokį nors dominantį naują ar mažiau žinomą objektą (pvz., apie prekybos centrą ar restoraną). Ši reportažo forma naudojama ir reklamos sumetimais. Probleminiame reportaže pasakojant apie įvykį ar naują objektą kartu įterpiama specialisto nuomonė apie kurias nors kylančias problemas. Ši reportažo forma artima probleminei korespondencijai. V.B.

REPORTAŽINIS FOTOGRAFAVIMO METODAS, fotografavimas nesikišant į veiksmo eigą ar gyvenimo tėkmę (pvz., sporto varžybas). Tinkamiausias darbo metodas fotožurnalistikoje.

REPORTAŽINIS MAGNETOFONAS, nedidelis nešiojamas garso įrašymo ir atkūrimo aparatas, skirtas įrašinėti įvykio vietoje, žurnalisto pašnekovų aplinkoje. Jis veikia dažniausiai su baterijomis, būna stereofoninis arba monofoninis, kasetinis arba juostinis.

REPORTERIS (angl. reporter – pranešėjas): 1. Visuomenės informavimo priemonės – laikraščio, žurnalo, televizijos, radijo, naujienų agentūros – darbuotojas, renkantis ir teikiantis informaciją apie įvykius.

2. Spaudos, radijo, televizijos žurnalisto, dirbančio naujienų skyriuje ir rašančio operatyvias, informacinio pobūdžio publikacijas, pareigos.

REPRINTAS (lot. re+angl. print – atspaudas, spauda): 1. Supaprastinta, operatyvi ofseto principu veikianti spausdinimo mašina.

2. Pakartotinas leidimas, reprodukuojant leidinio puslapius.

REPRODUKCIJA (pranc. reproduction – atgaminimas), poligrafinė dailės kūrinio (tapybos arba grafikos) kopija. Dažniausiai būna mažesnio negu originalas formato. Labai tiksli kopija vadinama faksimile (žr.).

REPRODUKTORIUS (pranc. reproducteur <lot. re+produco – gaminu), prietaisas, atgaminantis ryšio kanalu perduodamą informaciją, pvz., radijo imtuvo garsiakalbis, televizoriaus kineskopas, telegrafo aparatas.

REPROGRAFIJA (pranc. reproduction – atgaminimas + gr. graphō – rašau), dokumentų, brėžinių kopijavimas, dauginimas, nenaudojant specialios spaudos formos, pvz., diazotipija, mikrofilmavimas, elektrografija.

REPTILIJA (lot. reptilis – šliaužiojantis), papirktas laikraštis. Reptilijų fondas – tai valdžios skirti pinigai papirkinėti spaudai, žurnalistams ir remti atskiriems asmenims, kurie naudingi politiniais sumetimais. Reptilijų fondas atsirado Vokietijoje Bismarko laikais, kai buvo sudarytas specialus fondas spaudai papirkinėti.

„**LA REPUBBLICA**“ („Respublika“), Italijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1976 Romoje. Remia kairiasias politines partijas. Tiražas 1996 – 662 000 egz.

„**LA REPUBBLICA**“ („Respublika“), Peru rytinis dienraštis, einantis nuo 1982 Limoje. Tiražas 1996 – 110 000 egz.

RESPONDENTAS (angl. respond – atsakinėti), socialinio, psichologinio tyrimo dalyvis, apklausiamasis; asmuo, kuris užpildo pateiktą anketą arba atsako į klausimus žodžiu.

„**RESPUBLIKA**“ : 1. Lietuvos laikraštis (dienraštis) visiems, leidžiamas nuo 1989 rugsėjo 16 Vilniuje. Iki 1990 Nr. 64 ėjo kaip Lietuvos sąjūdžio laikraštis. Steigėjai V. Tomkus (žr.), V. Lingys (žr.), R. Taraila (žr.). Leidžia UAB „Respublika“. Spausdina informaciją apie politinį, visuomeninį ir kultūrinį gyvenimą, analizuoja problemas. Vyr. redaktorius V. Tomkus. Minėtini redakcijos darbuotojai B. Balikienė (žr.), R. Barauskas, E. Bunka, V. Čeplevičiūtė (žr.), L. Drazdauskaitė (žr.), V. Gaivenis (žr.), J. Girdvainis, F. Jansonas, R. Jarmalavičius (žr.), F. Kauzonas (žr.), A. Kutrevičius, V. Kvedaras (žr.), A. Kvedarienė (žr.), J. Lenčiauskas (žr.), A. Lingys (žr.), L. Lingienė, V. Mundrys (žr.), R. Neverbickas (žr.), E. Paldavičius (žr.), R. Staselis (žr.), I. Tiškutė (žr.), V. Vaicekuskas, A. Vaseris (žr.), A. Žukas (žr.). Tiražas 1989 – 100 000 egz., 1991 – 215 000 egz., 1993 – 69 000 egz., 1997 – 48 000/68 000 egz.

Nuo 1991 sausio 7 du kartus per savaitę leidžiamas laikraštis rusų k. „Respublika“ (redaktorius A. Kalanta, tiražas 1991 – 25 000 egz., 1997 – 21 000 egz.). 1991-92 ėjo vakarinis leidinys „RVL: Respublikos vakarinis laikraštis“ (redaktorė I. Tiškutė, tiražas 1991 – 11 000 egz., išėjo 120 numerių).

Nuo 1994 išeina 6 kartus per savaitę. Apimtis – iki 64 p. Nuo 1994 lapkričio leidžiami atskiri priedai „Brigita“ (moterims) ir „Julius“ (vyrams) po 12-16 p., nuo 1996 priedai „Savaitgalis“, „TV“, „Aikštė“, „Rinka“, „Sveikata“, „Sporto kurjeris“, nuo 1997 – priedas „Trintukas“.

2. Baltarusijos dienraštis, einantis nuo 1990 Minske. Leidžia Ministrų Taryba. Tiražas 1996 – 143 000 egz.

RESPUBLIKINĖ PERIODIKA (SPAUDA), Lietuvoje po Antrojo pasaulinio karo (iki devintojo dešimtmečio pab.) leisti plačiajai skaitytojų auditorijai skirti visuomeniniai-politiniai, universalaus turinio žurnalai ir 12 laikraščių bei savaitraščių: „Gimtas kraštas“ (žr.), „Kalba Vilnius“ (žr.), „Komjaunimo tiesa“ (lietuvių ir rusų k., žr.), „Lietuvos pionierius“ (žr.), „Literatūra ir menas“ (žr.), „Sportas“ (žr.), „Tarybinis mokytojas“ (žr.), „Tiesa“ (žr.), „Valstiečių laikraštis“ (žr.), „Czerwony Sztandar“ („Raudonoji vėliava“, lenkų k., žr.), „Sovetskaja Litva“ („Tarybų Lietuva“, rusų

k., žr.). Vėliau tokios paskirties laikraščius pakeitė nacionaliniai dienraščiai (žr.).

„RESPUBLIKOS“ SPAUSTUVĖ, UAB „Leidykla „TOTALIS“ – „Respublikos“ laikraščio spaustuvė, veikianti nuo 1993 Vilniuje. Turi iškiliosios spaudos mašinas. Spausdina dienraštį „Respublika“, kitus laikraščius, brošiūras, plakatus, blankus, smulkius spaudinius. Direktorius J. Ivanilovas.

„RESPUBLIKOS VARPAI“, laikraštis, einantis nuo 1994 sausio 14 Kaune. Steigėja ir leidėja Lietuvos Respublikonų partijos centro taryba. Išėina 4 kartus per metus. Vyr. redaktorius K. Petraitis. Tiražas 1000 egz.

RETORIKA (gr. rhētorikē): 1. Iškalba, kalbėjimo menas, iškalbos teorija, taip pat ir prozinio dėstymo taisyklių santrauka. Susiformavo ir suklestėjo sen. Graikijoje ir Romoje. Žymiausi antikos oratoriai – Demostenas ir Ciceronas, teoretikai – Aristotelis, Ciceronas, Kvintilianas. Antikinė retorika skirstoma į politinę, teisinę (labiausiai išstobulinta) ir proginę. Antikinėje retorikoje vartoti 3 stiliai – žemasis, vidurinis, aukštasis. Skiriamos 3 stilistinės kryptys – azianizmas (orientacija į klausytojų jausmus ir vaizduotę, puošni frazė, tropų ir retorinių figūrų gausumas), atikizmas (rėmimasis klasikiniiais autoriais, ryški loginė argumentacija, santūri frazė), Molono mokykla (azianizmo ir atikizmo bruožų derinimas). Svarbiausią stilistinę funkciją antikinėje retorikoje atliko retorinės figūros (tarp jų tropai). Viduramžiais paplito bažnytinė retorika (komiletika). Renesanso ir klasicizmo laikais retorikos taisyklės buvo plačiai taikomos grožinėje prozoje. Ilgainiui retorikos teorijos problematiką perėmė poetika ir stilistika.

2. Pakilios intonacijos, bet tuščia gražbylostė.

RETRANSLIATORIUS, tarpinis radijo ryšio punktas radijo, televizijos signalams priimti, sustiprinti ir perduoti toliau.

RETROSPEKCIJA (lot. retrospectio – žiūriu atgal): 1. Praeities įvykių, faktų atkūrimas.

2. Meninio vaizdavimo būdas – praeities įvykių perkėlimas į dabartį.

RETUŠAS (pranc. retouche <retoucher – pataisyti), skaidrės arba fotografijos (ar negatyvo) pataisymas (linijų, kontūrų paryškimas, dėmių, įbrėžimų šalinimas ir pan.).

RETUŠAVIMAS, nuotraukų bei teksto apdorojimas prieš spausdinant, norint jas paryškinti. Dabar dažniausiai retušuojama elektroniniu būdu, nuskenavus originalą.

REUTERS, Didžiosios Britanijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1851 Londone. Ją 1849 Vokietijos Aacheno mieste įkūrė vokiečių kilmės verslininkas Paulius Julijus Roiteris (Paul Julius Reuter). 1865 buvo pavadinta „Reuter's Telegramm Company“, nuo 1916 vadinosi „Reuters Ltd.“, nuo 1994 – „Reuters Holdings PLC“.

1941 tapo keletos informacijos agentūrų ir priva-

čių b-vių nuosavybe – specialiu informacijos trestu, o 1984 – akc. b-ve. Jos akcijas pasidalijo Press Association (PA) agentūra, veikianti nuo 1868 Londone ir apdorojanti šalies vidaus informaciją bei aptarnaujanti provincinių laikraščių redakcijas, Newspaper Proprietors Association (Londono laikraščių savininkų organizacija), Australijos Australia Associated Press agentūra, Naujosios Zelandijos New Zealand Association agentūra ir Indijos Press Trust of India agentūra. Nuo 1968 naudoja naujausią elektroninę skaičiavimo techniką užsienio informacijos rinkimui, apdorojimui ir perdavimui savo prenumeratoriams. Teikia užsienio informaciją 15 000 D. Britanijos ir 160 kitų valstybių laikraščių redakcijų, radijo ir televizijos stočių, vyriausybinių įstaigų bei užsienio šalių pasiuntinybių. Per parą perduoda 5,5 mln. žodžių informacijos, taip pat 120 000 žodžių informacijos per regioninių programų laidas anglų, prancūzų, vokiečių, ispanų ir arabų k. Finansų ir ekonomikos informacija aprūpina 15 000 pramonės kompanijų, bankų, biržų ir kt. organizacijų 133 pasaulio šalių.

Agentūroje apie 3600 darbuotojų, tarp jų 600 spec. korespondentų ir 1000 neetatinių reporterių. Veikia 11 regioninių skyrių ir 120 korespondentų punktų 76 užsienio valstybėse. Informaciniais pranešimais keičiasi su AP, UPI, AFP, DPA ir daugeliu kitų informacijos agentūrų. Visame pasaulyje turi 190 tarptautinių biurų ir 11 000 darbuotojų. Nuo 1996 gegužės „Reuters Ltd“ biuras veikia ir Lietuvoje, Vilniuje.

Prieš kelis dešimtmečius įsteigta kompanija „Reuter television“, dirbanti su pačia naujausia elektronine įranga, tiekia siužetus ir nemontuotus kadrus daugeliui JAV televizijos kompanijų (tarp jų ir CNN) bei Didžiosios Britanijos visuomeniniam kanalui BBC. „Reuter television“ operatoriai dirba 38 šalyse, agentūros studijos įrengtos didžiuosiuose pasaulio miestuose.

REVELIACIJA (lot. revelo – atidengiu, demaskuoju), slaptų žinių pagarsinimas, slaptų raštų paskelbimas.

REVIZINĖ (lot. revisio – peržiūrėjimas) **KOREKTŪRA**, spaudos formos galutinis ištaisymas prieš spausdinant.

„**REVOLIUCINIS DARBININKAS**“, nelegalus komunistinis laikraštis, ėjęs 1932 08 25–1937 09 17 Kaune. Leido LKP Kauno raj. k-tas. Bendradarbiavo Z. Angarietis, Ch. Levinas, I. Meskupas, V. Pušinaitis ir kt. Redakcinė komisija: J. Bulavas, V. Niunka, A. Petrauskas, J. Vinickas ir kt. Spausdintas rotatoriumi. Išėjo 39 numeriai.

„**REVOLIUCIONIERIUS**“, Lietuvos socialistų revoliucionierių maksimalistų s-gos laikraštis, leistas 1926-29 Karaliaučiuje ir platintas nelegaliai Lietuvoje. Redagavo L. Serbenta. Išėjo 13 numerių.

„**REVUE BALTIQUE**“ („Baltijos apžvalga“): 1. Baltijos reikalams skirtas leidinys, pradėtas leisti O. V. Milašiaus rūpesčiu 1918 rugsėjo mėn. Paryžiuje. Ats. redaktorius rusų kilmės latvis A. Toupine. Išėjo 20 numerių.

2. Lietuvos, Latvijos ir Estijos laisvės k-tų žurnalas prancūzų kalba, pradėtas leisti 1959 Niujorke kas

keturi mėnesiai. Skirtas prancūziškai kalbančiam pasauliui informuoti apie padėtį Pabaltijo valstybėse. Redakcinė kolegija: vyr. redaktorius A. Trimakas (Lietuva), redaktoriai A. Beržinis (Latvija) ir L. Vahter (Estija).

3. Baltijos šalių mokslinis žurnalas, leidžiamas nuo 1990 Vilniuje anglų, prancūzų, vokiečių k. kaip atkurtas 1940 Taline ėjęs to paties pavadinimo leidinys. Rašo apie Lietuvos, Latvijos ir Estijos mokslininkų bendradarbiavimą, analizuoja šių valstybių ekonomikos, kultūros, istorijos problemas. Vyr. redaktoriai: A. Liekis (1990-93, žr.), Br. Kuzmickas (nuo 1993), redaktoriai R. Rikards, A. Löhmus. 1990 buvo perspaudintas 1940 išleistas Nr.1, 1991 – iš atrastų atspaudų išleistas Nr.2 ir visiškai originalus Nr.3, 1994 – Nr.4, 1995 – Nr.5, 1996 – Nr. 6-7. Tiražas 1990 – 3000 egz., 1994 – 1500 egz., 1996 – 500 egz.

REZISTENCINĖ (lot. resistentia – pasipriešinimas) **PERIODIKA**, periodiniai leidiniai, kuriuos leidžia (dažniausiai nelegaliai) oficialiai valdžiai besipriešinantys asmenys ir visuomeniniai judėjimai. Žr. Pogrindinė periodika.

REZIUMĖ (pranc. resume), kalbos, pranešimo, veikalo, straipsnio esmės išdėstymas; santrauka, trumpa dėstymo, aiškinimo išvada.

REŽISŪRA (pranc. regir – režisuoti, lot. regere – valdyti, vadovauti, administruoti): 1. Dramos, muzikinio spektaklio, filmo arba kito meninio renginio kūrimas.

2. Filmų kūrimo meninis organizatorius (dažnai vadovauja nuo pat filmo pradžios – nuo scenarijaus). Rūpinasi filmo meniniu originalumu ir vientisumu, forma ir stiliumi, tariasi su scenarijaus autoriumi, su dailininku, operatoriumi, autoriais, kompozitoriumi, su techniniu personalu, kad filmas išlaikytų vientisą nuotaiką, ritmą, būtų meniškasis. Pasaulio kino režisieriai novatoriai dažniausiai yra ir režisūros teoretikai: L. Kulešovas, S. Eizenšteinas, A. Tarkovskis (Rusija), Ž. Epšteinas, R. Kleras, F. Triufo, Ž. L. Godaras (Prancūzija), P. P. Pazolinis, F. Felinis, R. Roselinas (Italija), I. Bergmanas (Švedija), P. Rota, R. Grirsonas (Anglija), K. Zanasis (Lenkija), A. Dovženka (Ukraina), J. Mekas (lietuvis, JAV) ir kt.

Lietuvių vaidybinio kino režisieriai V. Žalakevičius, R. Vabalas, A. Žebriūnas, A. Grikevičius, M. Giedrys, A. Puipa, G. Lukšas, Š. Bartas, R. Banionis, TV videofilmų – V. Bačiulis, J. Sabolius, S. Vosylius ir kt.

RIA „NOVOSTI“ (Rossijskoje informacionnoje agentstvo „Novosti“), Rusijos informacijos agentūra „Naujienos“, veikianti nuo 1991 Maskvoje. Įkurta vietoj visuomeninėms organizacijoms priklausiusios spaudos naujienų agentūros APN, veikusios Tarybų Sąjungoje nuo 1961. Dirba kaip savarankiška akc. b-vė. Turi savo korespondentus daugelyje šalies miestų.

„RIEDUVA“, laikraštis kiekvienam automobilininkui, ėjęs 1982-92 Vilniuje. Iki 1990 vadinosi „Automobilininkas“ ir ėjo kaip Automobilių transporto ir plentų ministerijos savaitraštis lietuvių ir rusų k. Nuo 1990 pavadinimu „Rieduva“ ėjo tik lietuvių k. kaip savaitraštis. Redaktoriai (vyr. redaktoriai): V. Bartkus (1982-83), J. Varapnickaitė (1984-92, žr.), A. Jankauskienė

(1992). Tiražas 1982 – po 6000 egz. lietuvių ir rusų k., 1989 – 24 200 egz. lietuvių k. ir 8000 egz. rusų k., 1992 – 10 000 egz.

1991 leido priedą vaikams – laikr. „Rieduvėlė“ (tir. 10 000 egz.).

„RYGOS BALSAS“, Latvijos lietuvių savaitraštis, leistas 1921-31 Rygoje. Įsteigė ir iki 1924 leido K. Narkevičius, vėliau – A. Juodvalkis. Nuo 1924 katalikiškos orientacijos. Svarstė Latvijos lietuvių problemas, informavo apie svarbiausius Lietuvos įvykius bei užsienio šalių naujienas. Bendradarbiavo J. Dobilas, J. Karosas, A. Vaičiūnas, A. Vitkauskas ir kt. Redagavo redakcinė komisija (A. Juodvalkis, K. Narkevičius, J. Paleckis, A. Vaičiūnas, A. Vroneckis), A. Juodvalkis (nuo 1924), A. Vroneckis (nuo 1929), K. Vizbaras (1931). Spausdino K. Narkevičiaus, E. Levin spaustuvės Rygoje. Išėjo 466 numeriai.

Nuo 1931 vasario 27 vietoj „Rygos balso“ ir „Latvijos lietuvių“ pradėjo eiti „Lietuvių balsas“. GB.

„RYGOS GARSAS“, politikos, literatūros ir mokslo laikraštis, ėjęs 1909-17 Rygoje. Leido bendrovė (atstovai: J. Linartas, A. Macijauskas, K. Vizbaras), nuo 1910 – Šv. Kazimiero d-ja. Katalikiškos krypties leidinys 1911-12, 1917 ėjo kartą, kitais metais – dukart per savaitę. Rašė apie Latvijoje gyvenančių lietuvių švietimo, religijos, kultūros problemas, informavo apie Lietuvos politinį, ekonominį ir socialinį gyvenimą, užsienio šalių svarbiausius įvykius. Bendradarbiavo St. Butkus, A. Lukša, J. Martinaitis, Pr. Mašiotas, A. Sabaliauskas, G. Taučius, J. Tumas-Vaižgantas ir kt. Redaktoriai: J. Bikinas, J. Bajoras, J. Kriaučiūnas, J. Linartas, D. Šidlauskas, A. Šimoliūnas, J. Tūbelis, A. Vėgėlė. Spausdino „Juntario“, Lipkisto, K. Narkevičiaus ir P. Janulevičiaus spaustuvės Rygoje. Išėjo 716 numerių. Tiražas 1500 egz. (1910). Leido „Priedą prie „Rygos garso““. GB.

„RYGOS NAUJIENOS“, visuomenės, literatūros, politikos ir ekonomikos laikraštis, leistas 1909-15 Rygoje. Leido ir oficialiai redagavo L. Jakavičius (žr.). Liberalinės krypties savaitraštis nušvietė Rygos lietuvių socialinį ir politinį gyvenimą, rašė apie tautiečius, gyvenančius kituose kraštuose, informavo apie Lietuvos ir užsienio šalių įvykius. Bendradarbiavo Z. Gėlė, K. Jasiukaitis, Jovaras, O. Pleirytė-Puidienė, K. Puida, A. Regratis, B. Sruoga ir kt. Redagavo J. Pleirys, J. Petrusis, K. Stiklius, D. Šidlauskas. Spausdino L. Jakavičiaus spaustuvė Rygoje. Išėjo 195 numeriai. Leido priedus: „Botagas“, „Rygos naujienų“ literatūros priedas“, „Rygos naujienų“ priedas“. GB.

„AL-RIYADH“ („Rijadas“), Saudo Arabijos dienraštis, einantis nuo 1959 Rijade anglų k. Vienas populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 150 000 egz.

„RILINDJA DEMOKRATIKE“ („Atgaivinta demokratija“), Albanijos dienraštis, einantis nuo 1990 Tiranoje. Albanijos demokratinės partijos organas. Pirmas šalies opozicinis laikraštis po Antrojo pasaulinio karo. Tiražas 1996 – 10 000 egz.

RIMANTAS (iki 1940 **Slapšinskas**) **Juozas** (1908 03 31 (18) Zarasų aps. Antalieptės vls. Bikūnų k. – 1973 01 08

Vilniuje), bibliografas, žurnalistas. 1943 baigė Vytauto Didžiojo un-tą. Dirbo bibliotekose. 1939-40 ir 1944-50 – Centrinės valst. (dabar M. Mažvydo) bibliotekos direktorius, 1959-63 – Knygų rūmų vyr. bibliografas, skyriaus vedėjas. 1942-43 ir 1944-47 dėstė Kauno un-te, 1951-58 mokytojavo Kaune.

Jaunystėje aktyviai bendradarbiavo spaudoje – „Trimite“, „Ryte“, „Lietuvos aide“, „Kultūroje“, „Židinyje“. Nuo 1932 redagavo „Lietuvos studentą“, 1927 dirbo laikr. „Sargyba“ redakcijoje, nuo 1930 jį redagavo. 1936-39 dirbo Kauno radiofone. Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys. Išleido knygų bibliotekinkystės ir bibliografijos klausimais, sudarė albumą „Žemaitė gyvenime ir kūryboje“ (1956), parašė atsiminimų („Petras Rimša pasakoja“, 1964, ir kt.).

„RIMBAS“, satyros ir humoro mėnesinis žurnalas, ėjęs 1925-56. Leistas Bostone, 1934 perkeltas į Čikagą. Ėjo kas mėnesį, nuo 1934 – nereguliariai. Leidėjai ir redaktoriai R. Židžiūnas ir K. J. Paulauskas, vėliau tik K. J. Paulauskas.

„RIMEDA“, akcinės bendrovės (iki 1994 – Vilniaus valst. įmonės) „Rimeda“ dvisavaitis laikraštis, leistas 1968-94 Vilniuje lietuvių ir rusų k. Iki 1992 vadinosi „Radistas“ ir ėjo kaip Vilniaus radijo matavimo prietaisų gamyklos ir mokslinio tyrimo in-to savaitraštis rusų k., nuo 1991 Nr. 49 – ir lietuvių k. Redaktoriai: K. Voronovas (1968-80), L. Orlovas (1981-90), V. Šišova (nuo 1991). Tiražas 1968 – 1500 egz., 1988 – 1200 egz., 1994 – 500 egz. lietuvių k. ir 800 egz. rusų k.

RIMYDIS Antanas (1905 03 15(02) Tytuvėnuose, Raseinių aps. – 1994 11 06 Niujorke, JAV), poetas, spaudos darbuotojas. 1918-21 mokėsi Raseinių gimnazijoje, 1923 baigė Kauno Mokytojų profsąjunginę gimnaziją. 1923-25 mokėsi Aukštesniojoje technikos m-loje. 1921-29 dirbo Susisiekimo ministerijoje, nuo 1930 – Žemės ūkio rūmuose.

1927-28 buvo leidinio „Mūsų dienos“ sekretorius, reporteris ir redaktorius, nuo 1930 dirbo laikr. „Ūkininko patarėjas“ redakcijoje: 1931-40 buvo antrasis redaktorius, 1940-41 – techninis redaktorius, 1941-44 – vyr. redaktorius. 1944 pasitraukė į Vokietiją. Po karo buvo Lietuvos rašytojų tremtinių d-jos ir lietuvių žurnalistų s-gos narys, 1948-49 dirbo „Žiburių“ redakcijoje (Augsburge), 1950 išvyko į JAV.

Rašė literatūrinio gyvenimo apžvalgas, straipsnius, kultūros renginių, naujų knygų recenzijas, reportažus, anotacijas ir kt. Reiškėsi literatūros gyvenime. Išleido poezijos rinkinius „Mano vedos“ (1924), „Knyga be vardo“ (1926). Buvo žurn. „Keturi vėjai“ (ėjusio 1924-28) ats. redaktorius ir Nr.1 faktiškasis redaktorius. 1934 įsteigė laikr. „Literatūros naujienos“, iki 1936 buvo jo leidėjas ir redaktorius.

RIMKA Albinas (1886 02 16 Skerpievių k., Lenkeliškio vls., Vilkaviškio aps. – 1944 02 27 Vilniuje), ekonomistas, publicistas. 1923 baigė aukštuosius ekonominius mokslus Frankfurte, nuo 1923 dėstė Lietuvos un-te statistiką, ekonominę politiką bei visuomenės ūkio istoriją. Nuo 1930 profesorius, 1939 – mokslų daktaras. 1908-11 dirbo laikr. „Lietuvos ūkininkas“ redakcijoje. 1911 pab. išvyko į JAV ir tęsė laikraštiniuko darbą: 1914-15 redagavo „Jaunąją Lietuvą“, 1915-16 –

„Ateitį“, rašinėjo į „Lietuvos žinias“. 1918 grįžo į Lietuvą. 1918 buvo Spaudos ir propogandos biuro direktorius, 1919 dienr. „Lietuva“ redaktorius. 1924 redagavo žurn. „Lietuvos ūkis“, 1925 – žurn. „Varpas“, 1935-40 – žurn. „Ekonomika“.

Išleido knygas: „Skaitymo vadovėlis“ (1911), „Pagal Rubakiną – valstybė ir valdžia“ (1913), „Šeimos istorija“ (1914), „Dėl žemės klausimo Lietuvoje“ (1918), „Lietuvos ūkis prieš didįjį karą“ (1918), „Amerikos lietuvių tautinės sandaros principai ir programos“, „Lietuvių tautos klausimas Europos karės metu“, „Vincas Kudirka, jo gyvenimas, darbai ir visuomeninės pažiūros“ (1918), „Rabindranatas Tagorė“ (1924), „Lietuvos tautos atgimimo socialiniai pagrindai ir Auszros-Varpo gadynės (1883-1893) sociaekonominiai raštai“ (1932) ir kt.

RIMKŪNAS Petras (1913 03 27(14) Tetirvinuose, Saločių vls., Biržų aps. – 1944 09 10 Vienoje), žurnalistas, rašytojas. Baigęs Linkuvos gimnaziją, Vytauto Didžiojo un-te studijavo techniką, 1937-38 Paryžiuje – žurnalistiką. 1934 įsteigė laikr. „Jaunasis studentas“, 1939 – „Studentų dienos“, iš pradžių juos redagavo. Dirbo dienr. „XX amžius“ redakcijoje, Šv. Kazimiero ir „Sakalo“ knygų leidyklose bei Maironio literatūros muziejuje. Bendradarbiavo žurnaluose „Židinytis“, „Ateitis“, laikraščiuose „Žiburys“, „Naujoji Lietuva“, kituose leidiniuose. Parašė apsakymų ir apysakų, išleido novelių romaną „Kiemėnų kaimas“ (1943). Žuvo per Vienos bombardavimą.

RIMKUS Pranas (1907 11 01 Švėkšnoje, Šilutės aps. – 1974 10 02 Vilniuje), agronomas, spaudos darbuotojas. Prieškario metais dirbo Žemės ūkio rūmų sodininkystės-daržininkystės inspektoriumi, dvejus metus specializavosi užsienyje. 1940-44 buvo žurn. „Naujoji sodyba“ vyr. redaktorius. 1946 už antitarybinę veiklą nuteistas 5 metams, ištremtas į Komiją, 1951-54 – į Krasnojarsko sritį. 1954-59 dirbo Skaudvilės vaismedžių medelyno agronomu. 1959-63 buvo žurn. „Mūsų sodai“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, 1963-68 – gėlininkystės skyriaus vedėjas.

Išleido sodininkystės ir daržininkystės tematikos brošiūrų ir knygų.

RINKĖJAS, spaustuvės darbininkas, kuris renka tekstą; raidžių rinkėjas. Taip pat žr. Linotipininkas.

RINKEVIČIUS Jonas (1887 05 28(16) Utenos vls. Avižienių k. – 1958 01 02 Čikagoje, JAV), leidėjas, visuomenės veikėjas. 1898 atvyko į Vilnių, dirbo įvairius darbus, mokėsi „Vilniaus žinių“ spaustuvėje rinkėju. Kartu su kitais platino draudžiamą spaudą, nuo 1907 dirbo „Viltyje“ skelbimų platintoju, bendradarbiu. Vaižganto patariamasis, 1909 pradėjo leisti kalendorius ir knygas, 1913 – žurn. „Vaivorykštė“. Iki 1915 išleido 130 įvairių leidinių. Rusų išsiųsdintas, iki 1917 dirbo Petrograde, Voroneže vadovavo Centrinio lietuvių k-to nukentėjusiems nuo karo šelpti spausuvei. Grįžęs į Vilnių, kartu su kitais įkūrė „Švyturio“ leidyklą. Vėliau persikėlusį į Kauną jo vadovaujama leidykla iki 1926 išleido 547 leidinius. 1944 pasitraukė į Vokietiją, 1949 atvyko į JAV.

RINKEVIČIUS Pranas (1911 04 15(02) Alytaus aps. Seirijų vls. Cijūniškių k. – 1943 01 24 Rusijoje, Sverd-

lovsko srityje), žurnalistas. Mokėsi Marijampolės mairionų ir Kauno jėzuitų gimnazijose. Rašyti į spaudą pradėjo 1928. Nuo 1933 dirbo dienr. „Rytas“, nuo 1936 – „XX amžius“ redakcijose. Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys. 1941 okupantų represuotas, žuvo lageryje.

RINKEVIČIŪTĖ Daiva (g. 1964 08 05 Šiauliuose), žurnalistė. 1988 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1987-89 dirbo laikr. „Komjainimo tiesa“ redakcijoje: rengė puslapį „Jaunimo muzikos klubas“, rašė jaunimo muzikos, kultūros bei socialinėmis temomis. Nuo 1990 – dienr. „Lietuvos rytas“ redakcijos darbuotoja, nuo 1997 – žurn. „TV antena“ apžvalgininkė, reporterė. Išleido knygą „Nostalgija. Neišmušusių valandų triumfas“ (1991).

RINKYKLA, spaustuvės skyrius, kur renkamas tekstas.

RINKIMAS, teksto spaudos formos ruošimas iš atskirų elementų (teksto, formulių, lentelių, tarpinės medžiagos) pagal tradiciškai susiklosčiusias poligrafijos taisykles ir technologinius reikalavimus. Rinkimo valdymas būna pusiau automatinis (ženklų klavišus spaudu rinkėjas) ir automatinis, kuris vyksta pagal programą – perfokortas ar magnetines juostas. Rankiniu būdu pats rinkėjas iš metalinių, plastikinių ir medinių literų bei tarpinės medžiagos sudaro spaudos formą. Rankinis gali būti ir fotorinkimas. Mašininį rinkimą gali atlikti trijų rūšių mašinos: liejamoji, rašomoji ir fotografinio rinkimo. Pastaraisiais metais mašininį rinkimą pakeitė kompiuterinis.

RINKIMO EILUTĖS FORMATAS, teksto eilutės ilgis kvadratais, pvz., 1/2; 6; 7 kvadratai.

RINKIMO MAŠINA, mašina, kuria renkamas spaudos formos tekstas. Mašinų rūšys: liejamoji, rašomoji ir fotografinio rinkimo. Labiausiai buvo paplitę monotipas ir linotipas. Monotipu surenkami ir išliejami iš spaustuvinio lydinio pavieniai ženklai (literos) ir tarpai; linotipu surenkama ir išliejama visa teksto eilutė. Šios mašinos dažniausiai naudojamos iškiliaspaudės spaudos formoms gaminti. Rašomąją rinkimo mašinėlę tekstas renkamas po vieną ženklą ir spausdinamas popieriuje, folijos, plastiko plėvelėje; paprastai naudojama ofseto formoms gaminti. Fotografinio rinkimo mašina tekstas renkamas, spaudos ženklus fotografuojant. Taip spaudos formos gaminamos ofsetui, giliaspaudei. Technologinės rinkimo mašinos galimybės priklauso nuo ženklų kiekio, kegelų ir eilučių ilgio diapazono. Mašina valdoma pusiau automatiškai (ženklų klavišus spaudu rinkėjas) ir automatiškai (veikia pagal rinkimo programą).

Pirmąją literų rinkimo mašiną su klaviatūra 1822 pagamino V. Čerčas (Anglija). Poligrafijos pramonėje jos naudotos nuo XIX a. pab., O. Mergentaleriui (JAV) 1884 išradus linotipą. Beveik po šimto metų rinkimo mašinas ėmė keisti kompiuteriai ir kompiuterinės sistemos.

RINKINIO PUSLAPIS, plotas puslapyje (be puslapio laukelių), skirtas tekstui ar iliustracijoms.

RINKINIO SKILTIS: 1. Nesulaužyto rinkinio dalis (iki 120 eilučių).

2. Nesulaužyto rinkinio atspaudas.

RINKINYS 1. Leidinys, kurį sudaro vieno ar kelių autorių atskiri kūriniai arba įvairaus pobūdžio oficiali medžiaga, dokumentai.

2. Iš literų ar eilučių surinktas tekstas, rengiamas spausdinti.

„RINKOS AIKŠTĖ“, laikraštis miestui ir kaimui, einantis nuo 1995 lapkričio 24 Kėdainiuose. Leidžiamas 3 kartus per savaitę. Redaktorė V. Surgautienė. Tiražas 2000 egz.

RINKTINĖ, vieno ar kelių autorių reprezentacinių kūrinių rinkinys.

RINKTUVAS: 1. Teksto rankinio rinkimo įrankis – trisienė metalinė dėžutė eilutės ilgiui nustatyti. Vieną sienelę turi slankią, ja nustatomas reikiamas formatas.

2. Raidžių liejimo mašinos (monotipo) įtaisas eilutėms atskirti ir sudėlioti į skiltis.

3. Eilučių liejimo mašinos (linotipo) dalis, kurioje iš matricų surenkama (parengiama liejimui) teksto eilutė.

RIREKRANAS (angl. rear – užpakalinis+pranc. écran – širma, uždanga), pusiau skaidrus difuzinis ekranas nufilmuotiems atvaizdams ir realiems daiktams filmuojant jo fone kombinuoti; televizijoje – paprastai mėlynos spalvos foninės užuolaidos arba įvairių formų ekranai, kuriuose elektroniniu būdu įterpiami (inkrustuojami) kita kamera rodomi ar iš kito šaltinio (videomagnetofono, kino projekcinės, nestudijinės transliacijos) perduodami vaizdai.

RIRPROJEKCIJA (angl. rear – užpakalinis+lot. projectio – metimas į priekį), realių objektų filmavimas anksčiau nufilmuotų atvaizdų, rodomų rirekrane, fone; televizijoje – papildomo vaizdo rodymas (inkrustavimas) mėlynos spalvos fone arba įvairių formų ekrane. Dažnai naudojama pateikiant papildomą informaciją (nuotraukos, skaidrės diktoriaus fone žinių laidose), kuriant fantastinius siužetus (skrydžiai, dingimas ir atsiradimas). Dažnai rirprojekcija naudojama vietoj studijinių dekoracijų. Rirprojekcijos trūkumai – vaizdo plokštumas, judėjimo studijoje suvaržymas.

„RYŠININKŲ GYVENIMAS“, ryšių darbuotojų mėnesinis žurnalas, ėjęs 1940 10 12–1941 01 08 Kaune. Leido Pašto tarnautojų taupomoji skolinamoji kasa. Redagavo K. Plačenis. Tiražas 2800 egz. Išėjo 3 numeriai.

RYŠIO LINIJA, techniniai įrenginiai ir aplinka, naudojami elektros signalams ir radijo bangoms perduoti iš siųstuvo į imtuvą. Linijos būna elektrinės, garsinės (akustinės) ir optinės. Labiausiai paplitusios elektrinės ryšio linijos: laidinės (orinės, kabelinės, bangolaidinės) ir radijo. Pagrindiniai techniniai rodikliai yra praleidžiamų dažnių diapazonas, perduodamos energijos silpimas, atsparumas išoriniams poveikiams (atmosferiniams trukdymams, pašaliniams signalams).

RYŠIŲ KANALAS, ryšio linijų ir stočių įtaisų (stiprintuvų, keitiklių), kuriais signalas sklinda tarp 2 galinių punktų arba tarp 2 komutacijos mazgų, sistema. Pagal perduodamos informacijos pobūdį skiriama telegrafo, fototelegrafo, telefono, radiofono, televizijos, telemechaninis ryšių kanalas, pagal ryšio linijos tipą – laidinis, radijo, radiorelinis, šviesolaidinis ryšių kanalas.

RYŠIŲ PALYDOVAS, retransliacinis palydovas; dirbtinis Žemės palydovas informacijai elektromagnetinėmis bangomis perduoti iš vienos Žemės vietos į kitą, paprastai tolimą. Per ryšių palydovą siunčiamos telegramos, nuotraukos, kalbamasi, perduodamos televizijos programos. Ryšių palydovas būna pasyvusis ir aktyvusis. Pasyvusis tik atspindi siunčiamas radijo bangas ir nukreipia į priėmimo stotį. Signalai paprastai pasiekia Žemę labai susilpnėję, jie priimami didelio skersmens paraboline antena ir jautriu imtuvu. Aktyvusis turi radijo signalų priėmimo, stiprinimo ir siuntimo aparatūrą. Jis dažniausiai skrieja stacionaria apie 40 000 km didžiojo skersmens orbita ir „kabo“ beveik virš vienos Žemės vietos. Didesniam plotui aptarnauti paleidžiami keli vienodi arba panašūs ryšių palydovai virš skirtingų Žemės vietų, o Žemėje išdėstomas priimančių stočių tinklas.

„RYŠIŲ TECHNIKOS NAUJIENOS“, Lietuvos telekomo leidinys (žurnalas), einantis nuo 1994 Vilniuje. Leidžia UAB „Mokslo žinios“ kas ketvirtį. Vyr. redaktorius J. Jagminas. Tiražas 100 egz.

RYŠKALAS, fotografijoje naudojamas tirpalas, nematomąjį (latentinį) vaizdą paverčiantis matomu.

„RYTAS“: 1. Savaitraštis, leistas 1896-98 Voterberyje. Redaktoriai-leidėjai kun. J. Žebrys, P. Saurusaitis. Išėjo 46 numeriai.

2. Lietuvos krikščionių demokratų partijos dienraštis, leistas 1923-36 Kaune vietoj „Laisvės“. Leido „Minties“, „Žaibo“ b-vės, „Tiesos“ d-ja. Rašė apie Lietuvos gyvenimo aktualijas, vidaus ir užsienio politiką, krikščionių demokratų partijos veiklą. Po 1927 leidinys buvo konfiskuojamas, baudžiami redaktoriai. 1936 dienraštis sustabdytas. Bendradarbiavo K. Bajerčius, B. Brazdžionis, M. Endziulaitis, J. Gabrys, L. Gira, J. Karpis, A. Maceina, J. Matijošaitis, V. Normantas, A. Pakalniškis, K. Pakštas, J. Paukštelis, St. Šalkauskis, A. Vaičiulaitis ir kt. Redaktoriai: L. Bistras, L. Jakūbauskas, Z. Starkus, P. Tamošaitis, E. Turauskas. Spausdino „Raidės“, „Šviesos“, „Žaibo“ spaustuvės Kaune. Leido priedą „Ryto“ ekstra telegrama“. Nuo 1936 vietoj „Ryto“ pradėjo eiti „XX amžius“.

G.B.

3. Brazilijos lietuvių mėnesinis žurnalas, leistas 1936-37 ir 1939-41 San Paule. Kai kurie straipsniai buvo spausdinami portugalų k. Leido lietuvių meno mėgėjų ratelis „Rytas“. Redaktoriai: P. Storpirstis, A. Marmā, A. Varža, A. Zokas.

4. Lietuvos sąjūdžio Švenčionių rajono tarybos mėnesinis laikraštis, einantis nuo 1989 Švenčionyse. Redaktorius S. Tumėnas. Tiražas 1989 – 1300 egz., 1997 – 1000 egz.

„RYTAS“, spaudos leidimo ir prekybos bendrovė, veikusi 1921-39 Klaipėdoje (nuo 1922 – akc. b-vė). Bendrovei priklausė: poligrafijos įmonė Klaipėdoje (filia-

las Tilžėje – „Spaudos“ d-jos E. Pavlovskio spaustuvė, veikusi 1921-25), leidykla, periodinių leidinių ekspedicija, knygynai. Poligrafijos įmonę sudarė spaustuvė su stereotipais, litografijos, cinkografijos, kartonažo skyriai ir knygrišykla. Bendrovė išleido 180 knygų M. Lietuvai ir apie 200 knygų D. Lietuvai. Taip pat leido laikraščius „Lietuvos keleivis“ (1924-39), „Klaipėdos žinios“ (1924-26), „Darbininkų balsas“ (1931-33, 1935-39), „Vakarai“ (1936-39), žurn. „Pagalba“ (1923-32) ir kt. leidinius. Bendrovėje dirbo A. Brakas, V. Gailius, J. Stikliorius. 1939 Klaipėdos kraštą užgrobus vokiečiams, uždraudus leisti knygas ir laikraščius, bendrovė buvo likviduota.

„RYTMETINĖS NAUJOS ŽINIOS“, žr. „Naujos žinios“.

„RYTOJUS“: 1. „Tikras ir ištikimas lietuvių draugas ir jaunųjų laikraštis“, ėjęs 1920-22 Tilžėje gotišku šriftu. Leido „Spaudos“ d-ja kartą per savaitę. Rašė apie Lietuvos ir pasaulio įvykius, svarstė lietuviybės išsaugojimo problemas, Klaipėdos krašto socialinius, švietimo ir kultūros klausimus, persispausdindavo straipsnius iš Lietuvos periodikos. Redagavo A. Baltris. Spausdino E. Pavlovskio spaustuvė Tilžėje. Leido jaunimui priedą „Darželis“.

2. Argentinos lietuvių savaitraštis, leistas 1927-30 ir 1932-37 Buenos Airėse. 1930 buvo uždarytas, keletas redakcijos darbuotojų suimta. Nuo 1933 leistas pogrindyje. Redaktoriai: R. Mizara, B. Klimavičius, A. Tamošiūnas, P. Ulevičius.

„RYTO NAUJIENOS“, bulvarinis dienraštis, leistas 1934 08 23–10 29 Kaune vietoj sustojusio dienr. „10 centų“. Leido ir redagavo A. Narkevičius. Išėjo 57 numeriai.

„RYTŲ LIETUVA“: 1. Politikos ir visuomenės gyvenimo laikraštis, leistas 1922-23 Vilniuje vietoj sustabdyto „Vilniečio“. Leido ir redagavo T. Juodvalkis. Pirmasis numeris išėjo 1922 birželio 29. Ėjo triskart per savaitę. Informavo apie įvykius krašte, užsienio šalyse, gynė lietuvių, gyvenančių Rytų Lietuvoje, kultūrinius, visuomeninius interesus, kėlė Vilniaus krašto klausimą. Spausdino spaustuvė „Motus“. Išėjo 75 numeriai. Nuo 1923 gegužės 10 vietoj jo pradėjo eiti „Lietuvos rytai“.

2. „Nepartinis lietuviškos minties savaitraštis“, ėjęs 1932-35 Ukmergėje. Leido „Rytų Lietuvos“ švietimo ir kultūros d-ja. Rašė kultūros, švietimo, socialiniais klausimais, ragino inteligentiją puoselėti lietuvių kalbą, gimtojo krašto istoriją, tradicijas. Bendradarbiavo A. Bakšys, Pr. Cibulskis, K. Grikenis, L. Lampertas, V. Žutautas ir kt. Redagavo P. Kruopis, I. Pacevičius. Spausdino „Knygos“, Slominskio spaustuvės Ukmergėje. Išėjo 140 numerių. 1935 buvo prijungta prie „Mūsų krašto“.

G.B.

RODA Donatas (1915 01 01 Alešiškėse, Trakų aps. – 1978 07 29 Vilniuje), žurnalistas. 1955 baigė Neakivaizdinę aukštąją partinę m-lą prie TSKP CK. 1940 dirbo dienr. „Darbo Lietuva“ redakcijoje. 1940-41 ir 1944-46 – dienr. „Tarybų Lietuva“ lit. darbuotojas, ats. sekretorius, redaktorius, 1948-53 – laikr. „Tiesa“ redaktoriaus pavaduotojas. Nuo 1953 iki 1978 buvo infor-

macijos agentūros ELTA direktorius.

Parašė feljetonų ir pamfletų, išleisti satyros rinkiniai „Garsios firmos bankrotas“ (1964), „Nepripažintieji viešpačiai“ (1966), „Nuotykinga kelionė“ (1974), „Satyros ugnimi“ (1983). 1967 apdovanotas V. Mickevičiaus-Kapsuko premija.

RODYKLĖ, abėcėlinis, chronologinis arba pagal kokį nors kitą požymį sudarytas rankraščių, leidinių, dalykų, vardų sąrašas. Palengvina informacijos paiešką, atranką, rūšiavimą. Būna bibliografinės ir pagalbinės. Bibliografinė rodyklė teikia susistemintas žinias apie spaudos leidinius. Pagalbinė rodyklė padeda surasti tekste reikiamą informaciją. Ji būna sudaryta iš skyrelių, žyminčių pagrindinius informacinius teksto objektus. Pagalbinių rodyklių turi moksliniai leidiniai, bibliografinės priemonės, bibliotekų katalogai, archyvų fondai. Pagal turinį pagalbinės rodyklės būna vardinės, dalykinės, pagal medžiagos sugrupavimą – abėcėlinės, sisteminės, chronologinės, pagal skyrelių struktūrą – paprastos (susidedančios iš vieno žodžio arba žodžių derinio) ir sudėtingos (turinčios antraštes ir paaiškinimus), pagal formą – dalis leidinio, atskiras leidinys, kortelių rinkinys.

Rodyklės pradėta naudoti II-I tūkstantmetyje pr. m. e. Senovės Egipto bibliotekose rankraščių pavadinimų sąrašai buvo išraižomi saugyklų nišose.

„**RODNIK**“ („Versmė“), Visagino (buv. Sniečkaus) gyvenvietės nepriklausomas savaitraštis, ėjęs 1990-92 rusų k. Informuodavo apie svarbiausius Ignalinos rajono ir Visagino įvykius, rašė ekonomikos, istorijos, kultūros klausimais. Redaktoriai: L. Čemakina (1990-92), G. Žemaitienė (1992). Tiražas 1991 – 2350 egz., 1992 – 3900 egz.

„**RODONG CHONGNYON**“ („Darbo jaunimas“), Korėjos Liaudies Demokratinės Respublikos dienraštis, einantis nuo 1946 Pchenjane. Iki 1964 vadinosi „Minju Chongnyon“ („Demokratinis jaunimas“). Leidžia Korėjos socialistinio darbo jaunimo sąjungos CK. Tiražas 1996 – 800 000 egz.

„**RODONG SINMUN**“ („Darbo laikraštis“), Korėjos Liaudies Demokratinės Respublikos dienraštis, einantis nuo 1946 Pchenjane. Korėjos darbo partijos CK organas. Didžiausias šalies laikraštis. Tiražas 1996 – 1,5 mln. egz.

ROKIŠKIO SPAUSTUVĖ. Pirmąją spaustuvę Rokiškyje įkūrė 1928 miestiečiai broliai Melerai prie įmonės, gaminusios sachariną, vokus ir saldinius. Spaustuvė „Nauda“ gamino blankus, korteles, kvietimus. 1940 nacionalizuota.

Pokario metais įkūrus Rokiškio apskritį, įsteigta ir spaustuvė. 1944 rugpjūčio 20 išėjo laikr. „Paskutinės žinios“ pirmasis numeris, nuo 1944 gruodžio mėn. spausdintas „Tarybinis Rokiškis“.

Rokiškio spaustuvė, iš pradžių vadinta „Nauda“, 1946 tapo „Tarybinio Rokiškio“ spaustuve. 1950 vietoj laikr. „Tarybinis Rokiškis“ pradėjo eiti rajono laikr. „Po Spalio vėliava“. 1951-53 Rokiškio spaustuvėje spausdinti ir MTS laikraščiai: Rokiškio „Tikruoju keliu“ (vėliau „Laukų spartuolis“), Panemunėlio „Tarybinis artojas“, Kamajų „Naujoji vaga“.

1960 prie Rokiškio spaustuvės prijungta Kupiškio spaustuvė. 1962 Rokiškio spaustuvė gavo linotipą, 1967 buvo sumontuota rotacinė mašina, liejamos stereotipinės spaudos formos. 1977 Rokiškio spaustuvė tapo Panevėžio spaustuvės skyriumi ir spausdino rajono laikr. „Spalio vėliava“, 1962 pakeitusį „Po spalio vėliava“. Nuo 1985 laikr. „Spalio vėliava“, kuris 1989 ėmė vadintis „Gimtasis Rokiškis“, ofsetu spausdinamas Panevėžio spaustuvėje.

1992 valstybinė Rokiškio spaustuvė pasivadino UAB „Klišė“ spaustuve. Dabar ji turi iškiliosios spaudos mašinas, spausdina blankus, smulkius spaudinius.

„**ROKIŠKIO ŽINIOS**“, miesto laikraštis, einantis nuo 1996 rugpjūčio 16 Rokiškyje 2 kartus per savaitę. Redaktorius St. Varneckas. Tiražas 4100 egz.

ROMANOVIČIUS Leonidas (g. 1923 01 23 Antopolyje, Bresto srityje, Baltarusijoje), žurnalistas. 1953 baigė Vilniaus un-tą, 1957 – Visuomenės mokslų akademiją prie TSKP CK. 1942-44 buvo Raudonosios armijos 16 lietuviškosios divizijos karys. 1944-47 dirbo komjaunimo darbą, buvo Lietuvos užsienio reikalų ministerijos referentas. 1949-50 – Vilniaus apskrities laikr. „Lenino keliu“ redaktorius, 1952-53 – laikr. „Raudonoji žvaigždė“ redaktoriaus pavaduotojas. 1958-62 dirbo laikr. „Pravda“ korespondentu Lenkijoje. 1962-84 – Vilniaus dienr. „Czerwony Sztandar“ redaktorius.

ROMĖNIŠKIEJI SKAITMENYS, ženklai I, V, X, L, C, D, M, reiškiantys skaičius 1, 5, 10, 50, 100, 500, 1000. Jais galima išreikšti sveikus teigiamus skaičius. Jei didesnis skaitmuo yra prieš mažesnį, tai jie sudami, o jei mažesnis prieš didesnį (šiuo atveju jie negali pasikartoti), tai mažesnis atimamas iš didesnio. Tas pats skaitmuo iš eilės rašomas ne daugiau kaip 3 kartus, pvz., VI=5+1=6; XL= 50 – 10=40, MCXXIV = 1000+100+10+10+5 – 1 = 1124. Dažnai jais žymimos datos – mėnesiai, amžiai, tūkstantmečiai; suvažiavimų eilės numeriai, knygų skyriai. Pradėjo vartoti etruskai apie V a.pr.m.e., Italijoje vyravo iki XVIII a., kitose Europos šalyse – iki XVI a.

„**ROMINIA LIBERA**“ („Laisvoji Rumunija“), Rumunijos dienraštis, einantis nuo 1943 Bukarešte. Iki 1944 buvo leidžiamas nelegaliai. 1950-90 – Rumunijos Liaudies (paskui – Socialistinės) Respublikos Liaudies tarybos organas. Dabar - nepriklausomas. Tiražas 1996 – 100 000 egz.

ROMPRESS, Agentia Romana de Presa (Rumunijos spaudos agentūra), Rumunijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1949 Bukarešte. Iki 1990 vadinosi Agerpres. Užsienio informacijos gauna iš savo korespondentų ir kitų šalių informacijos agentūrų, kurioms siunčia pranešimus apie Rumunijos visuomeninį, politinį bei kultūrinį gyvenimą. Bendradarbiavimo sutartis yra sudariusi su 60 didžiausių pasaulio informacijos agentūrų. Rengia ir fotoinformaciją – per dieną išsiunčia apie 100 įvairių fotonuotraukų.

Leidžia informacinius biuletenius anglų, prancūzų, vokiečių, ispanų, rusų, arabų k. Agentūroje dirba apie 480 žmonių, iš jų 120 žurnalistų. Korespondentų punktai yra daugiau kaip 20 valstybių.

„ROMUVA“, almanachinio tipo žurnalas, „tautinės kultūros ir politinio gyvenimo laikraštis“, ėjęs 1921-22 Kaune. Leido Romuvos d-ja. Svarstė tautos, gamtos, religijos, kultūros, socialinio gyvenimo problemas. Redagavo St. Šalkauskis. Spausdino spaustuvė „Lituanica“ Klaipėdoje. Išėjo 2 numeriai.

ROMŲ SPAUSTUVĖ, veikusi 1799–1940 Vilniuje. Įkūrė B. Romas. 1837-67 Romo vardu dirbo dvi spaustuvės, nuo 1867 – žydų spaustuvė; nuo penktojo dešimtmečio prie spaustuvės veikė raidžių liejykla. Nuo 1860 firma „Našlė ir broliai Romai“, nuo 1912 – „Našlės ir brolių Romų leidyklos ir spaustuvės akcinė bendrovė“.

Svarb. Romų spaustuvės produkcija – žydų leidiniai, kurių tiražai buvo gana dideli. 1844-48 išleista 50 leidinių (75 tomai), kurių apimtis – 1919 spaudos lankų ir 321 750 egz. tiražas. 1912 bendras tiražas 477 902 egz. Nors spaustuvė spausdino beveik vien religines knygas, susikūrus akc. b-vei imta leisti senosios žydų raštijos paminklus, žydų religijos, mokslo, tautotyro, buities knygas.

Spausdino ir periodinius leidinius: dienraščius „Hazman“ (1906), „Der veker“ (1906), „Folkscaitung“ (1906), „Di cait“ (1906), „Di naie caitung“ (1906), savaitraščius „Der proletarišer gedank“ (1906-07), „Di idiše virklichkait“ (1906-07).

RONDO (pranc. rondeau < lot. rotundus – apvalus), apvalios rašytinės ir spausdintos raidės; rondo plunksnos – plunksnos nukirstais plačiais galais rašyti rondo raidėms.

„**ROSSIJSKAJA GAZETA**“ („Rusijos laikraštis“), Rusijos vyriausybės dienraštis, einantis nuo 1990 Maskvoje. Įsteigė ir leidžia Rusijos Federacijos vyriausybė. Tiražas 1996 – 523 000 egz.

ROTACINĖ SPAUSDINIMO MAŠINA, mašina, kurios spaudos formos ir spausdinimo įtaiso paviršiai cilindriniai, spausdinami didelio tiražo leidiniai.

ROTAPRINTAS (lot. rota – ratas + angl. print – spausdinti), supaprastinta operatyvių leidinių spausdinimo mašina, veikianti ofseto principu; našumas iki 4000 atspaudų per valandą. Naudojama mažo tiražo biuleteniems, referatams, tarnybiniams ir informaciniams dokumentams dauginti.

ROTATORIUS (lot. rotor – suku), aparatas mašinraščio tekstams, brėžiniams, piešiniams dauginti. Būna rankinis ir su elektros varikliu. Turi sukamąjį cilindrą su trafaretu. Trafarete pramušami teksto raidžių kontūrai, pro juos dažai patenka ant popieriaus; našumas apie 1000 atspaudų per valandą.

ROTUNDA, ryškus, griežtų formų, vienas pirmųjų spausdintų gotiškų šriftų, vartotų XV a.

ROZGA Leopoldas (g. 1945 11 15 Mažeikių aps. Žemalės k.), žurnalistas. 1973 Vilniaus un-te baigė žurnalistikos specialybę. Nuo 1975 dirbo Akmenės rajono laikr. „Vienybė“ redaktoriaus pavaduotoju, nuo 1979 – laikraščio redaktorius. Daugiausia rašo kraštotyros, ekonomikos temomis.

Išleido knygas „Skuodas“ (1976), „Akmenės rajo-

nas“ (1983), „Akmenės rajono istorijos apybraiža“ (1983), „Akmenės kraštas“ (1992).

RSS, Rashtriya Samachar Samiti (Nacionalinė naujienų tarnyba), Nepalo nacionalinė informacijos agentūra, veikianti nuo 1962 Katmandu. Dirba kaip akc. b-vė, kurios daugiausia akcijų priklauso vyriausybei. Kaupia ir platina šalies politinio, ekonominio bei visuomeninio gyvenimo naujienas ir tarptautinę informaciją, gaunamą iš AFP, taip pat BSS, PTI, Sinchua, ITAR-TASS, kai kurių kitų informacijos agentūrų. Leidžia informacinius biuletenius nepalių ir anglų k. Agentūroje dirba 50 žmonių. Korespondentų punktai įsteigti 14 šalies zonų.

„**RTV BANGOS**“, savaitinis radijo ir televizijos leidinys, ėjęs nuo 1992 kovo iki metų pabaigos Vilniuje. Spausdino informaciją apie pasaulio radijo ir televizijos stotis, komentarus ir atsiliepimus apie Lietuvą. Redaktorius A. Šimkūnas (žr.). Tiražas 3000 egz. Išleista 39 numeriai.

„**RUBINAITIS**“, žurnalas apie vaikų literatūrą ir knygas, einantis nuo 1994 Vilniuje. Leidžia Tarptautinės vaikų ir jaunimo literatūros asociacijos Lietuvos skyrius. Skiriamas mokytojams, bibliotekininkams, vaikų literatūros tyrinėtojams, leidėjams ir tėvams, studentams. Vyr. redaktoriai J. Zabaraušienė (1994), K. Urba (nuo 1995). Tiražas 1994 – 3000 egz., 1997 – 1000 egz.

RUBINŠTEINAS Ruvimas (1891 Utenoje), teisininkas, žurnalistas. Baigė žydų gimnaziją Vilniuje ir Peterburgo un-to teisės fak. 1920-23 – Lietuvos atstovybėje Maskvoje juriskonsultas. Nuo 1912 bendradarbiavo žydų laikraščiuose „Petrogrades Tagblat“, „Morgen-žurnal“ (JAV) ir kt. Nuo 1923 Kaune redagavo „Idiše štime“ („Žydų balsas“). Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys. Manoma, kad 1940 buvo sovietinės valdžios suimtas, nuteistas ir išvežtas į Komijos Pečioros rajoną.

RUBRIKA (lot. rubrica < ruber – raudonas): 1. Teksto dalies, skyriaus pavadinimas. Žodis arba žodžių junginys, grafiškai išskirtas tekste ir nusakantis teksto temą. Rubrika gali būti sudėtinė, t.y. sudaryta iš kelių sakinių. Rubrikos būna teminės, išreikštos žodžiais, ir grafinės, išreikštos skaičiais, piešinukais.

2. Dalykinės pagalbinės rodyklės struktūrinis elementas, išreikštas žodžiais ar simboliais, pateikiantis vieno ar kito teksto pagrindines charakteristikas ir pagreitinantis paiešką.

RUCEVIČIUS Antanas (1880 05 30 Pavembrių k., Lankeliškių vls., Vilkaviškio aps. – 1949 04 11 Kaune), kultūros veikėjas, leidėjas, spaudos darbuotojas. Nuo 1898 mokėsi Mintaujos gimnazijoje, 1900 grįžo į Marijampolę. Dalyvavo lietuvių organizacijų veikloje, draudžiamoje spaudoje (žurn. „Varpas“, leidiniuose „Darbininkų balsas“, „Ūkininkas“). Organizavo slaptus lietuviškus spektaklius, rinko tautosaką, platino uždraustą spaudą. Buvo vienas iš slaptos „Artojų“ d-jos organizatorių. 1902 išvyko į Kazanę, įstojo į technikos un-tą. 1903 buvo areštuotas, įkalintas. 1905 grįžęs į Vilnių, dirbo laikr. „Vilniaus žinios“ redakcijoje. 1908-10

buvo Seinuose leisto „Šaltinio“ redakcijos darbuotojas, 1909 redagavo vaikams skirtą leidinį „Šaltinėlis“. 1918 įkūrė knygų leidimo b-vę „Švyturys“ ir jai vadovavo. 1925-26 buvo Valstybės teatro direkcijos narys, 1926 – Klaipėdos „Ryto“ spaustuvės vedėjas, 1928-38 – „Spindulio“ spaustuvės vedėjas. Nuo 1945 dirbo Pedagoginės literatūros leidykloje.

Bendradarbiavo įvairiuose periodiniuose leidiniuose. Išleido apsakymų rinkinį „Rugiapjūtė“ (1905), atsiminimus „Sunkiaisiais laikais“ (1920), išvertė grožinės literatūros kūrinių.

RUDZINSKAS Antanas (1923 06 01 Šiauliuose – 1974 09 12 Vilniuje), žurnalistas. Baigęs Telšių mokytojų seminariją, 1947-49 dirbo Šiaulių miesto ir apskrities laikr. „Raudonoji vėliava“ redaktoriumi. 1949-57 buvo laikr. „Tiesa“ skyriaus vedėjas, ats. sekretorius, redaktoriaus pavaduotojas, redakcinės kolegijos narys. 1957-74 – laikr. „Pravda“ korespondentas Lietuvoje ir Kaliningrado srityje.

RUGINIS Klemensas (1893 02 06 Mažeikių aps. Pikelių k. – 1987 Kaune), pedagogas, spaudos darbuotojas. 1912-15 mokėsi Veiverių mokytojų seminarijoje, 1919-20 studijavo Fribūro un-te (Šveicarijoje), kur gavo pedagogikos daktaro laipsnį. 1926-32 buvo S. Daukanto mokytojų seminarijos direktorius, 1933-35 – M. Pečkauskaitės gimnazijos direktorius, Kauno konservatorijos dėstytojas, 1935-41 – Pedagoginio in-to dėstytojas, bibliotekos direktorius, 1936-40 – Žemės ūkio akademijos dėstytojas. Lietuvos katalikų mokytojų s-gos pirmininkas. Nuo 1924 bendradarbiavo spaudoje, daugiausia pedagogikos žurnaluose. 1925-35 redagavo žurn. „Lietuvos mokykla“. 1941 ištremtas į Rusijos Ust-Janos rajoną. 1957 grįžo į Lietuvą.

RUIKAS Liudvikas (g. 1938 05 13 Lygių k., Kretingos aps.), fotožurnalistas. 1962 baigė Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. žurnalistikos specialybę. Nuo 1962 iki 1988 buvo žurn. „Švyturys“ fotografijos skyriaus vedėjas-redaktorius, 1989-94 – laikr. „Pozicija“ fotokorespondentas. 1962, 1968, 1974, 1991 Vilniuje, 1976 Vengrijoje, 1982 Ekvadore surengė individualias parodas. Nuo 1976 priklauso tarptautinei meninės fotografijos federacijai. 1969 buvo Lietuvos fotografijos meno d-jos steigiamojo komiteto narys, šios d-jos valdybos ir žiuri komisijų narys, Lietuvos žurnalistų s-gos Fotografijos sekcijos pirmininko pavaduotojas.

Išleido fotoalbumus „Naujas Vilnius“ (su M. Baranausku, 1972), „Tarybų Lietuva“ (su M. Baranausku, R. Rakausku, A. Sutkumi, 1976), sukūrė fotografijų ciklus „Juodai balta Amerika“ (1974), „Nemuno išdaigos“ (1979) ir kt. 1971 apdovanotas V. Mickevičiaus-Kapsuko premija (už reportažus karine tematika).

RŪKAS Antanas (1907 09 23(10) Šiauliuose – 1967 07 21 Čikagoje, JAV), rašytojas, aktorius, režisierius, žurnalistas. 1927 baigė Šiaulių mokytojų seminariją. 1933-39 Vytauto Didžiojo un-te studijavo prancūzų, rusų kalbos ir teatro meną. 1935-38 buvo leidinių „Bendras darbas“ ir „Talka“ techninis redaktorius, 1939-40 – žurnalų „Moksleivių varpai“ ir „Varpas“ redaktorius, Lietuvos rašytojų d-jos reikalų vedėjas. 1940 dirbo „Lietuvos žinių“ redakcijoje. 1941-44 vaidino „Vaidilos“ teatre. Nuo 1938 priklausė Lietuvos rašytojų d-

jai ir Lietuvos žurnalistų s-gai. 1944 pasitraukė į Vokietiją. Nuo 1949 gyveno JAV. Dramos teatro, kultūros klausimais rašė į leidinius „Mūsų momentas“, „Lietuvos žinios“, „Kultūra“, „Varpas“, „Jaunimas“, „Lietuvos ūkininkas“, „Dienovidis“, „Lietuvos aidas“. Gyvendamas Vokietijoje ir JAV bendradarbiavo „Mintyje“, „Žiburiuose“, „Lietuvių žodyje“, „Drauge“, „Naujienose“, „Darbe“.

Išleido eilėraščių rinkinius „Posmai“ (1938), „Bokštai, meilė ir buitė“ (1951), romaną „Sužalotieji“ (1958), parašė pjesių („Žemė šaukia“ 1937, „Vieno kiemo gyventojai“, 1961), biografinę knygą apie J. Adomaitį-Šerną „Vienišo žmogaus gyvenimas“ (1962).

RUKŠĖNAS Algis (g. 1942 05 07 Kaune), žurnalistas. JAV 1965 baigė „Western Reserve“ un-tą bakalauro, o 1971 Ilinojaus in-te įsigijo magistro laipsnį. Dirbo laikr. „The Telegraph“ korespondentu, 1968-71 – UPI korespondentu. Bendradarbiavo anglų ir lietuvių spaudoje (laikraščiuose „Dirva“, „Draugas“), „Tėvynės garsų“ radijo laidoje.

Parašė knygą „Day of Shame“ („Gėdos diena“, apie lietuvių S. Kudirkos bandymą ištrūkti į laisvę), „Posėdis pragare“ (1983), išleido politinio humoro rinkinį „Is that you laughing, comrade?“ („Ar iš to juokiatės, drauge?“).

RUMUNIJA (Pietryčių Europa), nepriklausoma nuo 1881, gyventojų – 22,92 mln. (40 vieta pasaulyje), be-raščių – 3,3 proc., sostinė – Bukareštas, oficiali kalba – rumunų.

Pirmoji knyga rumunų k. buvo 1544 Transilvanijoje, Sibiu mieste, Reformacijos šalininkų iniciatyva išspausdintas „Rumunų katekizmas“. 1640-52 rumunų k. išėjo 3 veikalai teisės klausimais („Rumunų teisy-na“, 1640, „Rumunų įstatymų knyga“, 1646, „Įvadas į teisę“, 1652), o 1688 Bukarešte – Biblijos vertimas į rumunų k. („Kantakuzino biblija“).

Pirmąjį laikraštį „Curierul Romanescu“ („Rumunijos pasiuntinys“) 1829 Bukarešte ėmė leisti Ionas Eliado-Radulesku (Ion Eliado-Radulescu). 1838 pasirodė periodinis leidinys ir Brašove – laikr. „Gazeta de Transilvania“ („Transilvanijos laikraštis“). 1880 pradėjo eiti laikraščiai „Universul“ („Visuotinis“) ir „Adevarul“ („Tiesa“), o vėliau, po nepriklausomybės paskelbimo, atsirado ir daugiau laikraščių, taip pat savaitraščių ir žurnalų. Nemažai jų ėjo iki Antrojo pasaulinio karo. Pasibaigus karui, buvo atnaujintas tik Rumunijos darbo partijos CK organo „Scinteia“ („Kibirkštis“), nuo 1931 leisto nelegaliai, ir dar keletas periodinių leidinių leidimas. Pradėjo eiti nauji, socialistinės pakraipos laikraščiai „Scinteia Tinertului“ („Jaunimo kibirkštis“, 1944), „Apararea Patriei“ („Tėvynės gynyba“, 1945), „Előre“ („Pirmyn“, 1947 vengrų k.), „Neuer Weg“ („Naujas kelias“, 1949 vokiečių k.), savaitraščiai „Veac Nou“ („Naujas amžius“, 1944), „Contemporanul“ („Amžininkas“, 1947), žurnalai „Lupta de Clasa“ („Klasių kova“, 1948), „Femeia“ („Moteris“, 1948), „Urzica“ („Dilgėlė“, 1948). 1977 iš viso ėjo 31 dienraštis ir 444 kiti periodiniai leidiniai. 1990 buvo leidžiami 1444 laikraščiai ir žurnalai. Nemažai leidinių įsteigė susikūrusios politinės partijos. Taip pat pradėjo eiti daug naujų regioninių dienraščių ir laikraščių.

Per metus išleidžiama apie 4000 knygų. Išėina 76

dienraščiai, jų tiražas 7,5 mln. egz. (322 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „Evenimentul Zilei“ („Dienos įvykiai“, žr.), „Adevarul“ („Tiesa“, žr.), „Romina Libera“ („Laisvoji Rumunija“, žr.), „Tineretul Liber“ („Laisvas jaunimas“, žr.), „Cronica Romina“ („Rumunijos kronika“, eina nuo 1991, tir. 100 000 egz.), „Curierul National“ („Tautinis pasiuntinys“, nuo 1990, tir. 40 000 egz.), „Gazeta Sporturilor“ („Sporto laikraštis“, nuo 1924, tir. 250 000 egz.), „Libertatea“ („Laisvė“, nuo 1989, tir. 60 000 egz.), „Lotidianul“ („Dienraštis“, nuo 1991, tir. 30 000 egz.); savaitraščiai: „Cuvintul“ („Žodis“, eina nuo 1990, tir. 100 000 egz.), „Expres“ („Ekspresas“, nuo 1990, tir. 170 000 egz.); žurnalai: „Femeia“ („Moteris“, nuo 1948, tir. 70 000 egz.), „Magazin Istoric“ („Istorijos žurnalas“, nuo 1967, tir. 110 000 egz.), „Romina Literara“ („Literatūrinė Rumunija“, nuo 1954, tir. 35 000 egz.), „Romanian Panorama“ („Rumunijos panorama“, nuo 1955 daugeliu užsienio k., tir. 166 000 egz.), „Tribuna Economica“ („Ekonomikos tribūna“, nuo 1986, tir. 40 000 egz.).

Rumunijos informacijos agentūra ROMPRES (žr.) įkurta 1949. Veikia keletas privačių informacijos agentūrų (Arpres-Romania Libera, Mediafax, Nord-Est Press).

Radio laidos transliuojamos nuo 1926, yra 4,64 mln. radijo imtuvų (202 imt. 1000 gyv.), televizijos – nuo 1953, yra 4,58 mln. televizorių (200 tel. 1000 gyv.). Laidas perduoda valstybinės kompanijos Radiofuziunea Romana bei Televiziunea Romana, nepriklausomos stotys Radio „Nord-Est“, Channel 2 TV Romana.

V.U.

RUPEIKA Benediktas Vilmantas (g. 1944 03 24 Telšių aps. Saukilės k.), žurnalistas. Baigė Telšių Žemaitės vid. m-lą, Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. žurnalistikos specialybę. Žurnalistinę veiklą pradėjo Prienų ir Alytaus rajonų laikraščių redakcijose. Nuo 1971 iki 1990 dirbo Lietuvos valst. radijo ir televizijos k-te radijo informacinių laidų redaktoriumi, komentatoriumi. 1990-92 buvo Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatas, Nepriklausomybės akto signataras, 1992-96 – Lietuvos Respublikos Seimo narys. Nuo 1997 – Lietuvos radijo Programų direkcijos žurnalistas. Rengia laidas šalies vidaus politikos, visuomenės gyvenimo temomis.

RUPLĖNAS Gintaras (g. 1964 08 25 Vilniuje), teisininkas, radijo ir televizijos darbuotojas. 1993 baigė Vilniaus un-to Teisės fak. Nuo 1986 dirbo estradoje – šou grupėje „Dviratis“, nuo 1993 – televizijos laidose „Dviračio šou“, „Pusę per pusę“. Nuo 1995 – radijo stoties „Radiocentras“ programų direktorius.

RUSECKAS Petras (1883 07 08 Baubliškiuose, Panevėžio vls., Rokiškio aps. – 1945 12 08 Kazachstane), visuomenės veikėjas, spaudos darbuotojas, rašytojas. Apie 1900 apsigyveno Odesoje, dalyvavo lietuvių „Rūtos“ d-jos veikloje. 1905 buvo revoliucijos dalyvis ir Vilniaus Didžiojo Seimo dalyvis (1905). Drauge su E. Galvanasku ir J. Gabriu įsteigė valstiečių s-gą, rengė jos įstatus. 1915 07–1918 10 tarnavo Rusijos kariuomenėje, buvo vokiečių nelaisvėje. 1918 stojo savanoriu į Lietuvos kariuomenę, suorganizavo Krašto apsaugos ministerijoje literatūros skyrių ir buvo jo viršininku. 1920-22 – Steigiamojo seimo narys. 1921-22

redagavo savaitraštį lenkų k. „Nowiny“, 1922 12 13–1925 11 04 – žurn. „Karys“. 1944 represuotas. Žuvo Prostornensko lageryje, Kazachstane.

Periodinėje spaudoje pradėjo bendradarbiauti 1903. Išleido apysaką „Prisikels“ (1907), knygas „10 metų spaudos paminėjimas (1914, su K. Griniumi), „Į laisvę“ (1919), „Žemaitė“ (1922), kitus kūrinius lietuvių ir lenkų k. Parengė ir suredagavo veikalus „Knygnešys“ (2 t., 1926-28, 1938), „Pasaulio lietuviai“ (1935), „Baudžiava“ (1936), „Savanorių žygiai“ (2 t., 1937), „Lietuva Didžiąjame kare“ (1939).

RUSICIZMAS, rusizmas, rusybė, iš rusų kalbos kilęs, pasiskolintas ar išsiverstas žodis, posakis ar kuri kalbos ypatybė, pvz., vidury baltos dienos („sredi belogo dnia“), narodnikas („narodnik“).

RUSIJA, Rusijos Federacija (Rytų Europa ir Azija), sudarė 1917, gyventojų 147,38 mln. (6 vieta pasaulyje), beraščių – 2 proc., sostinė – Maskva, oficiali kalba – rusų.

Pirmoji rusiškų knygų spaustuvė įkurta Maskvoje 1553. I. Fiodorovas ir P. Mstislavecvas ten 1564 išspausdino pirmąją tiksliai datuotą rusišką knygą „Apostol“ („Apaštalas“). Šių spaustuvininkų mokiniai N. Timofejevas ir N. Tarasjevas toje pačioje spaustuvėje 1568 išspausdino nedidelio formanto „Psalmyną“. 1577 išėjo pirmas rusų pasaulietiškas leidinys „Traktatas“. 1913 Rusijoje išleista apie 30 000 knygų, 1990 – 41 200 knygų ir brošiūrų.

Periodinės spaudos pirmtakais buvo rankraštiniai informaciniai lapeliai „Vestovyje pisma, ili kuranty“ („Žinių laiškai, arba naujienos“), pradėti leisti apie 1621. O pirmasis rusų laikraštis „Vedomosti“ („Žinios“) pasirodė 1702 gruodžio mėn. (nuo 1703 pradžios ėmė eiti reguliariai). 1728 Peterburge pradėtas leisti laikr. „Sankt-Peterburgskije vedomosti“ („Sankt Peterburgo žinios“), o 1756 Maskvoje – „Moskovskije vedomosti“ („Maskvos žinios“). Tik XIX a. pr. pasirodė daugiau ir įvairesnių laikraščių (iki tol didesnis dėmesys buvo skiriamas žurnalams). 1802 – specialusis leidinys „Sankt-Peterburgskije komerčeskije vedomosti“ („Sankt Peterburgo komercinės žinios“), 1809 – pirmasis tikras laikr. „Severnaja počta“ („Šiaurės paštas“) bei oficialus laikr. „Sankt-Peterburgskije senatskije vedomosti“ („Sankt Peterburgo senato žinios“). Ėmė eiti privatūs laikraščiai. 1830 pradėti steigti oficialūs vyriausybiniai laikraščiai „Gubernskije vedomosti“ („Gubernijos žinios“): 1857 juos leido jau visos Rusijos gubernijos. 1866 pasirodė pirmas vakarinis leidinys – „Večerniaja gazeta“ („Vakarinis laikraštis“), kurį ėmė leisti laikr. „Birževyje vedomosti“ („Biržų žinios“) redakcija. XIX a. antroje p. pradėjo eiti provinciniai miestų ir sričių laikraščiai, o amžiaus pabaigoje – darbininkų bei socialdemokratų laikraščiai, XX a. pr. – bolševikiniai periodiniai leidiniai. 1900 Rusijoje ėjo 125 laikraščiai, 1913 – 856, 1918 – 884, 1940 – 5730, 1960 – 4474, 1980 – 4413, 1990 – 4808 laikraščiai.

Pirmasis rusų žurnalas buvo laikr. „Sankt-Peterburgskije vedomosti“ priedas „Mesiačnyje istoričeskije, genealogičeskije i geografičeskije primečanija v vedomostiach“ („Mėnesiniai istoriniai, geneologiniai ir geografiniai žinių komentarai“), pradėjęs eiti 1728 (buvo leidžiamas iki 1742). 1755-64 ėjo mokslo populiarinimo ir literatūrinis žurn. „Ježemesiačnyje sočine-

nija k polze i uveseleniju služaščije“ („Mėnesiniai rašiniai politikai ir pramogai“). Tačiau tikrais žurnalais laikomi tik XVIII a. antroje pusėje pasirodę privatūs literatūriniai periodiniai leidiniai. Tai 1759 A. Sumarokovo pradėtas leisti žurn. „Trudoliubivaja pčela“ („Darbščioji bitė“), 1769 – L. Sičkariovo „Smes“ („Mišinys“). F. Eminio „Adskaja počta“ („Pragariškas paštas“), N. Novikovo „Truten“ („Tranas“) ir „Živopisec“ („Tapytojas“). Tuo metu ėmė eiti ir specialūs bei atskiroms skaitytojų grupėms skirti žurnalai, kiek vėliau – visuomeniniai-politiniai žurnalai. XIX a. pr. pasirodė net 60 naujų žurnalų. 1913 Rusijoje buvo leidžiama 1331 žurnalas, 1940 – 488, 1960 – 600, 1980 – 954, 1990 – 1140 žurnalų ir 2541 kitas periodinis leidinys (be laikraščių).

Po 1917 Spalio revoliucijos (iki 1990) Rusijoje buvo leidžiama tik komunistinės orientacijos periodika. Panaikinus komunistų partijos monopolį, 1990-91 savo leidinius ėmė steigti visos naujai susikūrusios partijos, atsirado daug nepriklausomų laikraščių ir žurnalų, daugelis ėjusių leidinių tapo nepartiniais. 1996 ėjo 309 dienraščiai, jų tiražas 57,367 mln. egz. (390 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „Izvestija“ („Žinios“, žr.), „Komsomolskaja pravda“ („Komjaunimo tiesa“, žr.), „Moskovskij komsomolec“ („Maskvos komjaunuolis“, žr.), „Rosijskaja gazeta“ („Rusijos laikraštis“, žr.), „Sankt-Peterburgskije vedomosti“ („Sankt Peterburgo žinios“, žr.), „Sport Ekspres“ („Sporto ekspresas“, žr.), „Trud“ („Darbas“, žr.), „Krasnaja zvezda“ („Raudonoji žvaigždė“, eina nuo 1924, tir. 650 000 egz.), „Kuranty“ („Kurantai“, nuo 1991, tir. 150 000 egz.), „Moskovskaja pravda“ („Maskvos tiesa“, nuo 1918, tir. 380 000 egz.), „Nezavisimaja gazeta“ („Nepriklausomas laikraštis“, nuo 1990, tir. 50 000 egz.), „Rabočaja tribūna“ („Darbininkų tribūna“, nuo 1969, tir. 200 000 egz.), „Rosijskije vesti“ („Rusijos žinios“, nuo 1992, tir. 150 000 egz.), „Smena“ („Pamaina“, nuo 1990 Sankt Peterburge, tir. 250 000 egz.), „Večernijaja Moskva“ („Vakarinė Maskva“, nuo 1923, tir. 360 000 egz.); savaitraščiai: „Argumenty i fakty“ („Argumentai ir faktai“, žr.), „Ekonomika i žizn“ („Ekonomika ir gyvenimas“, eina nuo 1918, tir. 600 000 egz.), „Literatūrnaja gazeta“ („Literatūrinis laikraštis“, nuo 1830, atkurtas 1929, tir. 325 000 egz.), „Moskovskije novosti“ („Maskvos naujienos“, nuo 1930 rusų ir anglų k., tir. 334 000 egz.), „Pravda“ („Tiesa“, nuo 1912, iki 1996 – dienraštis, tir. 210 000 egz.), „Finansovaja gazeta“ („Finansų laikraštis“, nuo 1992, tir. 200 000 egz.), „Učitel'skaja gazeta“ („Mokytojų laikraštis“, nuo 1924, tir. 200 000 egz.); žurnalai: „Junost“ („Jaunystė“, eina nuo 1955, tir. 3 mln. egz.), „Moskva“ („Maskva“, nuo 1957, tir. 800 000 egz.), „Nauka i žizn“ („Mokslas ir gyvenimas“, nuo 1934, tir. 300 000 egz.), „Ogoniok“ („Žiburėlis“, nuo 1923, tir. 100 000 egz.), „Rabotnica“ („Darbininkė“, nuo 1914, tir. 600 000 egz.), „Semja“ („Šeima“, nuo 1988, tir. 500 000 egz.), „Zdorovje“ („Sveikata“, nuo 1955, tir. 15 mln. egz.), „Žurnalist“ („Žurnalistas“, nuo 1920, tir. 20 000 egz.).

Pirmoji Rusijos nacionalinė informacijos agentūra RTA buvo įsteigta 1866. 1904 Peterburge įkurta TA veikė iki 1918. Tais metais ji buvo pertvarkyta į agentūrą ROSTA. Rusijos valstybinė informacijos agentūra ITAR-TASS (žr.) įkurta 1925. Rusijoje taip pat veikia keletas kitų informacijos agentūrų. 1987 buvo įkurta nepriklausoma informacijos agentūra „Postfactum“,

1989 – akc. b-vė „Interfax“, 1991 – akc. b-vė RIA „Novosti“ (žr.).

Radijas veikia nuo 1922, yra 48,5 mln. radijo imtuvų (327 imt. 1000 gyv.). Laidos transliuojamos rusų ir apie 40 Rusijos tautų kalbomis. Svarb. R stotys yra „Golos Rossii“, „Majak“, Rusijos valst. radijas.

Televizijos reguliarias programas 1939 ėmė transliuoti Maskvos ir Leningrado (dabar Sankt Peterburgo) telecentrai. Šalyje yra 54,85 mln. televizorių (370 tel. 1000 gyv.). Didžiausios TV kompanijos yra ORT (Obščestvennoje Rosijskoje televidenije), TV Rossija, TV6 Moskva.

Dokumentinio kino filmai pradėti demonstruoti 1896 Peterburge ir Maskvoje. 1897 pradėta filmuoti, 1908 įkurtos kino firmos: Peterburge – A. Drankovo, Maskvoje – A. Chanžonkovo. Nuo 1911 kuriami mokslo populiarinimo ir mokomieji filmai. v.u.

„RUSSKOJE SLOVO“ („Rusų žodis“), Lietuvos tautinių mažumų žurnalas, einantis nuo 1995 kovo Vilniuje. Leidžia UAB „Pozicija“ ir „Vakarinės naujienos“. Platinamas Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje, Rusijoje. Redaktoriai: L. Filipavičienė, V. Kartjalis (žr.). Tiražas 1995 – 6500 egz., 1997 – 2000 egz.

„RŪTA“, lietuviškų knygų leidykla, veikusi 1904-38 Tilžėje. Įsteigta Vydūno ir L. Smalakytės iniciatyva. Išleido per 50 Vydūno knygų, leido žurnalus „Jaunimas“ (1911-14), „Naujovė“ (1915), „Darbymetis“ (1921-25).

„RŪTA“, žurnalas moterims, ėjęs 1991-94 Kaune. Leido „Šviesos“ leidykla kartą per metus. Spausdino praktinius siuvinėjimo, nėrimo, mezgimo patarimus. Redaktorės V. Kiškienė, D. Bartašiūnaitė. Tiražas 1991 – 50 000 egz., 1994 – 10 000 egz.

RUTENBERGAS Giršas (1901 Papilėje – po 1941 Dachau konclageryje), teisininkas, spaudos darbuotojas. Gimnaziją baigė Petrograde. Vokietijos ir Šveicarijos aukštosiose m-lose studijavo politikos ir teisės mokslus, apgynė teisės daktaro disertaciją. Žurnalistinį darbą pradėjo Rusijoje. Grįžęs į Lietuvą, bendradarbiavo Vilniuje M. Biržiškos laikraščiuose „Litva“ ir „Vilniaus aidas“. Gyvendamas Kaune, nuo 1920 rašė į laikraščius „Echo“, „Lietuva“, „Lietuvos žinios“, „Lietuvos aidas“, bendradarbiavo vokiečių, šveicarų spaudoje. Nuo 1935 buvo žurn. „Karys“ užsienio politikos skyriaus vedėjas, dirbo Lietuvos žurnalistų s-gos juriskonsultu.

RŪTENIS Jonas (1912 07 04(06 21) Jelgavoje (Mintaujoje), Latvijoje – 1991 05 17 Hajenyje, Masačusetso valstijoje, JAV), rašytojas, žurnalistas, dailininkas. 1932 baigė S. Daukanto mokytojų seminariją Kaune, 1936 – karo mokyklą. Iki 1940 tarnavo kariuomenėje ir studijavo literatūrą Vytauto Didžiojo un-te. 1944 pasitraukė į Vokietiją. 1949 atvyko į JAV, mokėsi Čikagos technikos ir dailės koledžuose. Aktyviai bendradarbiavo „Vienybėje“, „Drauge“, „Darbininke“, „Naujienose“, „Sporte“, „Pasaulio lietuvyje“. Periodikoje paskelbė poemą „Žalgiris“ (1960), romaną „Karalius Mindaugas“, dramą „Velnius“ (1983). Išleido eilėraščių rinkinį „Šventieji dūmai“ (1983).

RUŽAS Albertas (g. 1937 03 25 Kretingoje), žurnalistas. Baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę, studijavo teisę. Nuo 1969 iki 1990 su nedidele pertrauka dirbo Valst. televizijos ir radijo k-te: buvo redaktorius, reporteris, radijo Vaikų ir jaunimo redakcijos vyr. redaktorius, televizijos programų direktorius. Televizijoje rengė autorines laidas „Pirmoji pažintis“, „Sportas visiems“, „Televizitas“, teisinę programą „Žmogus. Visuomenė. Įstatymas“. Radijo teatre pastatytos dvi jo pjesės – detektyvinė „Paskutinis lašas“ ir „Naujametinė pasaka“ vaikams (režisieriai H. Vancevičius, I. Bučienė). Nuo 1990 – laikraščių „Lietuvos komersantas“ bei „Baltijos birža“ vyr. redaktorius, juridinės konsultacinės ir leidybinės firmos „Baltijos biznis“ steigėjas ir vadovas. Išleido feljetonų rinkinį „Ten, prie viešpaties vartų“ (1994, rusų k.), knygą „Pamfletai, feljetonai, humoreskos“ (1997).

RUŽANCOVAS (Ružanec) Aleksandras (1893 08 24 (12) Viazmoje, Rusijoje – 1966 07 23 Danvilyje, JAV), karininkas, bibliografas. Su bibliografijos pagrindais susipažino Maskvos un-te. Pirmojo pasaulinio karo metu baigė karo m-lą. Nuo 1919 tarnavo Lietuvos ka-

riuomenėje, dalyvavo kautynėse. Nuo 1923 – Lietuvos kariuomenės Centrinės bibliotekos viršininkas. Buvo Lietuvos bibliografijos in-to reikalų vedėjas, nuo 1928 rengė spaudai žurn. „Bibliografijos žinios“. Pasitraukęs į Vokietiją, 1945 ten organizavo Lietuvių bibliografijos tarnybą ir pradėjo rinkti lietuvių leidinius. 1948-66 redagavo „Knygų lentyną“. Iš viso yra aprašęs per 16 000 lietuviškų leidinių.

Tarpukario Lietuvoje bendradarbiavo „Karo archyve“, „Mūsų žinyne“, „Karde“, „Lietuvoje“, „Lietuvos žiniuose“ ir kt. leidiniuose. Išleido keliolika bibliografinių knygų.

„RZECZPOSPOLITA“ („Respublika“), Lenkijos dienraštis, leistas nuo 1982 Varšuvoje kaip Vyriausybės leidinys. Reformuotas 1989. Leidžia akcinė b-vė. Vienas įtakingiausių laikraščių šalyje. Tiražas 1996 – 280 000 egz.

Akcinė b-vė „Rzeczpospolita“ 1994-96 Vilniuje leido savaitr. „Słowo Wileńskie“ (žr.), įsteigtą dienr. „Rzeczpospolita“ vyr. redaktoriaus D. Fikuso pastangomis. Jam mirus, finansinė parama šiam savaitraščiui nutrūko.

S

SABA, Saba News Agency (Saba naujienų agentūra), Jemeno vyriausybinių informacijos agentūra, veikianti nuo 1970 Sanoje. Keičiasi informaciniais pranešimais su kitomis arabų valstybėmis, naudojasi kitų šalių informacijos agentūrų teikiama informacija.

„**AL-SABAH**“ („Rytas“), Tuniso privatus rytinis dienraštis, einantis nuo 1951 Tuniso m. arabų k. Didžiausias ir populiariausias šalies laikraštis. Tiražas 1996 – 50 000 egz.

„**SABAH**“ („Rytas“), Turkijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1985 Stambule. Vienas didžiausių ir populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 550 000 egz.

SABALIAUSKAS Adolfas (1873 09 04(08 23) Biržų vls. Krikščių k. – 1950 01 11 Kaune), kunigas, poetas, tautosakininkas, vertėjas, spaudos bendradarbis. Baigė Žemaičių kunigų seminariją Kaune. Studijavo Friebūro un-te (Šveicarija). Dirbo pastoracinį darbą Latvijoje, Lietuvoje. 1938-40 – Lietuvos kariuomenės vyr. kapelionas. Rinko lietuvių liaudies dainas, bendradarbiavo su suomių tautosakininku A. R. Niemiū.

Nuo 1895 bendradarbiavo „Žemaičių ir Lietuvos apžvalgoje“, „Tėvynės sarge“, „Nedėldienio skaityme“, „Vienybėje“, „Rygos balse“, „Lietuvių balse“ ir kt. leidiniuose, suomių spaudoje.

Išleido poezijos ir eiliuotų dramų knygų („Panačiai“, 1917, „Kada rozės žydi?“, 1917, „Laumės“, 1920), išvertė suomių literatūros („Kalevalą“, 1922), paskelbė liaudies dainų ir jų tyrinėjimų.

SABALIAUSKAS Algirdas (g. 1949 01 22 Širvintose), fotožurnalistas. 1977 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. Nuo 1977 iki 1993 dirbo Lietuvos telegramų agentūroje ELTA fotokorespondentu. 1993-95 buvo laikr. „Vakarinės naujienos“, 1995-96 – dienr. „Diena“ fotokorespondentas. Nuotraukos sporto, kultūros, karine tematika demonstruotos parodose šalyje ir užsienyje.

SABALIAUSKAS Antanas (g. 1905 02 17(04) Raseinių aps. Klišių dvare), kunigas, spaudos darbuotojas.

Turine (Italijoje) baigė filosofijos studijas, Grigorianumo un-te studijavo teologiją. 1933-34 dirbo misionieriū Indijoje. 1935-38 klebonavo Šveicarijoje. Grįžęs į Lietuvą, 1940-44 buvo Muniškių prie Kauno klebonu. 1944 pasitraukė į Vokietiją. 1948 atvyko į Venesuelą, 1954 – į JAV.

1927 Turine įkūrė ir pirmus metus redagavo „Saleziečių žinias“. Karakase 1949 įkūrė ir iki 1954 redagavo laikr. „Tėvų kelias“. Čikagoje įsteigė ir leido laikr. „Šiluvos balsas“ (pasirodė 3 numeriai). Išleido knygas „1000 paslapčių šaly“ (1939), „Nuo Isrutės iki Orinoko“ (1957).

SABALIAUSKAS (Sabalis) Antanas (g. 1907 05 15 (02) Jurbarko vls. Rotulių k.), teisininkas, žurnalistas. 1934 baigė Vytauto Didžiojo un-to Teisų fak. 1932-34 redagavo studentų ateitininkų leidinį „Studentų žodis“, savaitr. „Darbininkas“. Spausdino straipsnius „Ūkininke“, „Ryte“, „Lietuvos aide“, „Darbininke“, „Pavasaryje“. 1944 pasitraukė į Vokietiją. Dilingeno stovykloje kartu su St. Vaitiekūnu leido ir redagavo „Dienos žinias“. Bendradarbiavo „Mūsų kelyje“, „Žiburiuose“. „Mintyje“. 1950 atvyko į JAV. Spausdino straipsnius leidiniuose „Draugas“, „Darbininkas“, „Lietuvių dienos“.

SADAUNYKAS Jonas (g. 1925 02 22 Utenos aps. Vyžuonų vls. Kaliekių k.), žurnalistas. 1944 baigė Utenos gimnaziją, 1945-48 studijavo tapybą Vilniaus dailės in-te. Studijuodamas pradėjo dirbti laikr. „Tiesa“ redakcijoje: buvo bibliotekininkas, korektorius, lit.darbuotojas. 1950-51 – Kinematografijos m-jos filmų gamybos skyriaus viršininkas, 1951 – Valst. politinės ir mokslinės literatūros leidyklos redaktorius, 1951-56 – žurn. „Švyturys“ apybraižininkas, literatūros skyriaus vedėjas. 1956-57 dirbo žurn. „Tarybinė moteris“ redakcijoje ats. sekretoriumi. Nuo 1957 iki 1987 buvo žurn. „Šluota“ ats. sekretorius. Rašinius pasirašinėjo slapyvardžiu J. Sadūnas.

Išleido apybraižų knygas „Žmonės ir darbai“ (1955), „Žemė ir duona“ (1964), „Broliai Kilimoniai“ (1973), „Interviu su kiemsargiu“ (1975), „Pilkojo grumsto trauka“ (1980), „Tėvų pėdomis“ (1984).

SADAUSKAS Romas (g. 1938 11 21 Marijampolėje), rašytojas, žurnalistas. 1966 baigė Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1960-64 dirbo Lietuvos radijo ir televizijos k-te redaktoriumi. 1964-68 buvo žurn. „Jaunimo gretos“ vyresn. redaktorius, 1969-73 – savaitr. „Literatūra ir menas“ skyriaus vedėjas, 1974-83 – žurn. „Mūsų gamta“ skyriaus redaktorius, 1984-87 – Lietuvos rašytojų s-gos Klaipėdos skyriaus ats. sekretorius, 1990-92 – savaitr. „Literatūra ir menas“ skyriaus vedėjas.

Parašė ir išleido publicistikos ir grožinės literatūros knygas „Prie gimtojo slenksčio“ (1972), „Kelionė iš Baltašiškės į Kučiūnus“ (1973), „Druskininkai“ (1978), „Gerumas“ (1979), „Ten ir atgal“ (1979), „Turėk savyje draustinį“ (1982), „Saulius“ (1983), „Laimingų žmonių gyvenimas“ (1983), „Ežerėnų papartis“ (1986 lietuviškai, 1987 latvių k.), „Nuo Lietuvos iki Lietuvos“ (rusų k., 1988), „Smėliukas“ (1992 anglų k., 1983 japonų k., 1993 portugalų k., 1994 lietuvių k.), „Bambeklio užrašai, arba laiškai į Druskininkus“ (1994), „Saulės laikrodžių meistras“ (1995), „Nuo pilies ant

pilies“ (1996), „Kaip būti geram“ (1996).

1971 apdovanotas V. Mickevičiaus-Kapsuko premija, 1986 – I. Simonaitytės ir Japonijos vaikų literatūros asociacijos premijomis.

„SADOI MARDUM“ („Liaudies balsas“), Tadžikistano dienraštis, einantis nuo 1991 Dušanbėje. Leidžia Tadžikistano Respublikos AT. Tiražas 1996 – 8000 egz.

„AL-SAHAFI / LA PRESSE“ („Spauda“), Tuniso vyriausybiniis dienraštis, einantis nuo 1936 Tuniso m. arabų ir prancūzų k. Vienas informatyviausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 40 000 egz.

„SAIGON GIAI PHONG“ („Išlaisvintasis Saigonas“), Vietnamo dienraštis, einantis nuo 1975 Hošimine vietnamiečių ir (dalis tiražo) kinų k. Leidžia Vietnamo KP Hošimino m. k-tas. Tiražas 1996 – 85 000 egz.

„SAJŪDIS“, Lietuvos sąjūdžio laikraštis, leistas Kaišiadoryse nuo 1989 rugsėjo iki 1992. Iki 1990 ėjo kaip Lietuvos sąjūdžio Kaišiadorių rajono tarybos leidinys. Dažniausiai išeidavo kartą per mėnesį. Redagavo redkolegija: V. Giržadas, S. Abromavičius ir kt. Tiražas 1989 – 3000 egz., 1992 – 1200 egz. Išėjo 24 numeriai.

SAJŪDŽIO PERIODIKA, šio amžiaus devintojo dešimtmečio pabaigoje Lietuvoje kilusio visuomeninio judėjimo už pertvarką ir lietuvių tautos atgimimą periodiniai leidiniai, pradėję eiti 1988. Iš pradžių pasirodė nelegalūs ir pusiau legalūs informaciniai lapeliai, laikraščiai, kiti demokratinės pakraipos spaudiniai, kuriuos leido neformalios inteligentijos, jaunimo, studentų, moksleivių grupės. Po to, kai 1988 birželio 3 Vilniuje buvo sudaryta Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio iniciatyvinė grupė, įvairiose Lietuvos vietose ėmė reguliariai eiti jo leidiniai. Birželio 13 išėjo 2 p. rotatoriumi spausdintas leidinėlis „Informacinis pranešimas“ ir jo tęsinys – 4 p. laikraštėlis „Sąjūdžio žinios“ (žr.). Tai buvo pirmasis Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio, nuo 39-ojo numerio – jo Seimo tarybos leidinys. Liepos ir rugpjūčio mėnesiais dienos šviesą išvydo Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio Kauno politechnikos in-to grupės biuletėnis „Kvieslys“, Kauno zonos leidinys „Kauno aidas“, Alytaus miesto leidinys „Alytaus sąjūdis“, Panevėžio grupės laikraštėlis „Sąjūdžio žodis“. Iki 1988 pabaigos pasirodė daugelio miestų ir rajonų Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio tarybų leidiniai: Klaipėdos – „Mažoji Lietuva“ (vėliau leistas kaip krašto laikraštis, žr.), Šiaulių – „Krivulė“ (paskui – šio krašto laikraštis, žr.), Vilkaviškio – „Sąjūdžio balsas“ (vėliau – „Dobilas“, žr.), Anykščių – „Žiburyš“ (paskui – šio krašto laikraštis, žr.), Šilutės – „Santara“ (žr.), Kauno miesto – „Kauno aidas“ (žr.), Jurbarko – „Jurbarkietis“ (žr.), Raseinių – „Dubysa“ (žr.), Rokiškio – „Atgaiva“ (paskui – krašto laikraštis, žr.), Jonavos – „Taurosta“ (žr.), Kretingos – „Žemaičių tiesa“ (žr.), Palangos – „Palanga“ (žr.), Plungės – „Plungės informacinis biuletėnis“, Trakų – „Trakų žemė“ (paskui – krašto laikraštis, žr.), Mažeikių – „Žodis“ (žr.), Marijampolės – „Varpo aidas“ (žr.), Šakių – „Žiburyš“ (žr.), Panevėžio – „Laisvas žodis“ (žr.), Kelmės rajono (Kražiuose) – „Kražių aidai“ (paskui – parapijos laikraštis, atgaivintas 1939-40 ėjęs leidinys, žr.). 1989 Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio leidiniai pradėjo

eiti kituose miestuose ir rajonuose: Druskininkuose – „Druskonis“ (žr.), Utenoje – „Aukštaitis“ (žr.), Kėdainiuose – „Mūsų nuomonė“ (žr.), Prienuose – „Gėlupis“ (nuo 1991 – patriotinės minties laikraštis, žr.), Pakruojuje – „Mūsų langas“ (žr.), Mažeikių rajone – „Žemaičių kraštas“ (žr.), Kaišiadoryse – „Sąjūdis“ (žr.), Vilniuje – „Vilniaus balsas“ (žr.), kurį 1990 pakeitė „Vilniaus sąjūdis“ (žr.), Varėnoje – „Varpilė“ (žr.), Skuode – „Skuodo žodis“ (žr.), Tauragėje – „Mūsų žinios“ (žr.), Radviliškyje – „Kelias“ (žr.), Ukmergėje – „Aistuva“ (žr.), Švenčionių rajone – „Rytas“ (žr.), Šiauliuose – „Savaitės krivulė“ (savaitraštis), Pasvalyje – „Pasvalio sąjūdis“ (žr.). 1990 buvo įsteigti Lietuvos sąjūdžio laikraščiai Ignalinos rajone – „Lietuvos pakraštys“ (žr.), Kauno rajone – „Bočių žemė“ (žr.), Klaipėdos mieste – „Klaipėdos keleivis“ (ėjo vienerius metus); 1992 pradėjo eiti Šiaulių kraštui skirtas laikraštis „Aušros alėja“ (žr.).

Savo leidinius taip pat leido Lietuvos sąjūdžio rėmimo grupės vidurinėse ir aukštesiose m-lose, statybos ir aptarnavimo organizacijose, įvairiose įstaigose. Kauno medicinos in-te ėjo laikraštėlis „Bičiulis“, Vilniaus pedagoginiame in-te – „Viltis“, Kauno medicinos m-loje – „Santaka“, Vilniaus 57 vid. m-loje – „Spindulys“, o 22 vid. m-loje – „Vienybė“. Vilniaus moksleivių taryba leido laikraštėlį „Jaunoji Lietuva“, Vilniaus gamyklos „Vilma“ Sąjūdžio grupė – „Vilmos kronika“, Lietuvos pramonės įmonių grupė – „Žaizdras“, Specializuotų komunalinių objektų statybos valdybos grupė – „Versmė“, Kauno butų ūkio darbuotojų grupė – „Pulsas“, Lietuvos žemdirbių taryba – „Arimai“, Lietuvos kultūros darbuotojų grupė – „Tautos kultūra“, Vilniaus leidyklų grupė – „Sakalas“ ir kt.

Greta miestų bei rajonų ir vietinių Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio leidinių pradėjo eiti ir visai Lietuvai skirti laikraščiai, biuletėniai, žurnalai. 1988 rugsėjo 16 Vilniuje 100 000 egz. tiražu išėjo Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio biuletėnis „Atgimimas“ (žr.), kuris kitais metais tapo savaitraščiu, o nuo 1992 eina kaip Lietuvos politikos savaitraštis. 1988-89 „Atgimimas“ buvo leidžiamas ir rusų k. bei Brailio (aklųjų) raštu. 1989 išėjo šio savaitraščio leidinys – almanachas „Europa“ (30 000 egz. tiražu). 1989-90 „Atgimimas“ turėjo priedą rusų k. „Soglasije“ („Santara“, žr.), kuris paskui tapo nepriklausomu savaitraščiu (ėjo iki 1992). 1989 pradėjo eiti priedas jaunimui „Aušrinė“ (žr.), kuris nuo 3-iojo numerio tapo savarankišku jaunimo visuomeniniu kultūros žurnalu (ėjusiu iki 1991). 1989 rugsėjo 16 Vilniuje pasirodė kitas Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio leidinys – laikr. „Respublika“ (žr.), kuris nuo 1990 kovo eina kaip nepriklausomas Lietuvos dienraštis.

Pirmieji Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio grupių leidiniai buvo rašyti rašomąja mašinėle, dauginti rotaprintu, kai kurie – surinkti kompiuteriu, spausdinti poligrafine technika. Vieni biuletėniai ir laikraštėliai ėjo nereguliariai, tik vienerius ar dvejus metus, kitų išėjo po kelis ar kelias dešimtis numerių nuo 2 iki 4 p. apimties. Tačiau 1989 ir ypač 1990 daugelio Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio (nuo 1990 – Lietuvos sąjūdžio) miestų ir rajonų tarybų laikraštėliai ir laikraščiai buvo spausdinami spaustuose, geriau technškai parengiami, kruopščiau suredaguojami. Nemažai tokių leidinių tebeina, kai kurie iš jų pasivadino krašto, rajono, miesto nepriklausomais laikraščiais. Iš pradžių

Lietuvos persitvakymo sąjūdžio leidiniuose daugiausia buvo polemizuojama su respublikiniais, miestų ir rajonų laikraščiais, pasisakoma prieš iškraipytus faktus, klaidingas žinias juose paskelbtuose straipsniuose ir informacijos agentūros ELTA pranešimuose apie sąjūdžio veiklą. Vėliau buvo daug rašoma apie įvairius Sąjūdžio renginius, informuojama apie jo darbą, taip pat spausdinama kritinių korespondencijų ir straipsnių, kuriuose buvo atskleidžiami centrinės ir vietinės valdžios bei partinių veikėjų darbo trūkumai, klaidos, smerkiama jų vykdoma politika, siūloma iš darbo atleisti konkrečius pareigūnus. Tokius necenzūruotus rašinius noriai skaitė įvairaus amžiaus ir išsilavinimo žmonės, stengdamiesi nepraleisti nė vieno leidinio numerio, todėl sparčiai didėjo ne tik jų skaičius, bet ir tiražai. Tik vėliau, apie 1992-93, kai atsirado daugybė įvairaus pobūdžio naujų leidinių, Sąjūdžio leidinių populiarumas gerokai sumažėjo.

v.u.

„**SAJŪDŽIO ŽINIOS**“, Sąjūdžio informacijos agentūros biuletėnis, pradėtas leisti 1988 birželio 13 Vilniuje. 1988 ėjo kaip Lietuvos persitvakymo sąjūdžio Seimo Tarybos, 1989 – Lietuvos Respublikos Sąjūdžio Seimo tarybos leidinys. Leidžiamas nereguliariai (1988 išėjo 60 numerių, 1989 – 27, 1992 – 4, 1993 – 17). Redaktoriai: A. Juozaitis (žr.), J. Glinskis, E. Pralėika ir kt. Tiražas 1992 – 1000–2000 egz., 1993 – 2000–4000 egz.

„**SAJUNGŲ ŽINIOS**“, „Centrinio darbo susivienijimo valdininkų ir valdiškųjų tarnautojų Klaipėdos krašte“ biuletėnis, leistas 1923-26 Klaipėdoje gotišku šriftu lietuvių ir vokiečių kalbomis. Ėjo kas 10 dienų, vėliau kartą per mėnesį. Spausdino savivaldybės dokumentus, posėdžių ataskaitas, informavo apie miesto tarybos veiklą. Spausdino V. Zyberio spaustuvė Klaipėdoje. Išėjo 27 numeriai.

SAKADOLSKIS Romas (g. 1947 05 31 Fuldoje, Vokietijoje), žurnalistas. 1974 baigė Merilendo un-tą. Nuo 1973 dirba radijo kompanijoje „Amerikos balsas“. Buvo lietuvių redakcijos Vašingtone bendradarbis, nuo 1977 – Vidurio Vakarų biuro Čikagoje reporteris, lietuviškų laidų vedėjas, nuo 1994 – „Amerikos balso“ žurnalistas. Pasaulio lietuvių jaunimo 1-ojo kongreso (1966) darbuotojas, 2-ojo kongreso (1972) pirmininkas. Bendradarbiavo „Margučio“ radijo programose, nuo 1968 rašo lietuvių spaudoje. 1977-79 buvo leidinio „Pasaulio lietuvis“ redakcijos narys.

SAKALAS (Sakalauskas) Ignas (1892 11 19(07) Ukmergės aps. Vaitkuškio vls. Knizlaukio k. – 1976 10 19 Čikagoje, JAV), spaudos darbuotojas, filatelistas. Baigė Ukmergės pr. m-lą. Nuo 1910 bendradarbiavo Seinuose ėjusiame savaitr. „Šaltinis“, dirbo redakcijoje. 1913 išvyko į JAV, apsigyveno Klivlende. Bendradarbiavo leidiniuose „Katalikas“, „Lietuva“, „Vytis“ ir „Draugas“. 1915 su P. Šukiu įsteigė ir redagavo savaitr. „Santaka“. 1918-21 dirbo Čikagoje, „Draugo“ redakcijoje. 1921-26 ir 1942-45 redagavo žurn. „Vytis“, nuo 1946 – „Muzikos žinias“.

„**SAKALAS**“, knygų leidimo bendrovė, veikusi 1924-40 ir 1943-44 Kaune. Vienas kūrėjų, o vėliau faktinis vadovas A. Kniūkšta. Pagrindinė produkcija: originalioji

ir verstinė grožinė literatūra, vadovėliai. Leido žurnalus „Kalba“ (1930), „Dienovidis“ (1938-39), „Giuntoji kalba“ (1933-37). Iki 1940 išleido 608 knygas, 1943-44 – apie 30.

1995 atgaivinta Kaune ir vadinasi Pr. Sasnausko leidybos įmonė „Sakalas“. Leidžia knygas vaikams.

SAKALAUSKAITĖ Ramunė (g. 1969 07 24 Klaipėdoje), žurnalistė. Studijavo Vilniaus un-te žurnalistiką. Buvo Sąjūdžio informacijos agentūros (SIA) bendradarbė. 1989-92 dirbo dienr. „Respublika“ reportere, redaktore. Nuo 1992 – dienr. „Lietuvos rytas“ politikos žurnalistė.

SAKALAUSKAS Tomas (g. 1932 02 10 Šiauliuose), menotyrininkas, eseistas. 1956 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1954-56 dirbo Vilniaus profsąjungų kultūros klube, 1956-57 – žurn. „Tarybinė moteris“ lit. darbuotoju. 1957-62 – Lietuvos radijo ir televizijos k-to muzikos ir literatūros skyrių redaktorius. Nuo 1962 dirba žurn. „Švyturys“ redakcijoje kultūros skyriaus redaktoriumi. Rašo kultūros ir meno klausimais.

Išleido esė knygas „Karaliai be karūnos“ (1976), „Kalbantis sfinksas“ (1978), „Monologai“ (1981), „Beatričė“ (1982), „Esu toks, koks esu“ (1987), „Antanas Gudaitis“ (1989), „Kelionė“ (1991), „Šventės mansardose“ (1992), „Išmintingųjų puota“ (1992), „Regėjimų naktis“ (1994, 1996), „Čakona“ (1994), „Homo creator: Esė rinktinė“ (1996).

Nuo 1980 Lietuvos dailininkų s-gos narys, nuo 1994 Lietuvos rašytojų s-gos narys.

SAKALAUSKAS-VANAGĖLIS KSAVERAS (1863 04 27 Alytaus aps. Simno vls. Kolesninkų k. – 1938 06 15 Varšuvoje), pedagogas, rašytojas, aušrininkas, spaudos darbuotojas. 1883 baigė Veiverių mokytojų seminariją. Mokytojavo Seinų apskrityje. 1908 atsikėlė į Varšuvą.

Platino „Aušrą“, 1905 dalyvavo Vilniaus Didžiąjame seime. Kūrinius spausdino leidiniuose „Aušra“, „Šviesa“, „Žemaičių ir Lietuvos apžvalga“, „Lietuvių laikraštis“, „Nedėldienio skaitymas“, „Šaltinis“, „Viltis“.

Parašė eilėraščių, pasakėlių, vaizdelių, rengė elementorius, išleido kūrybos rinkinį „Raštai“ (1921).

„**SAKARTVELOS RESPUBLIKA**“ („Gruzijos Respublika“), Gruzijos dienraštis, einantis nuo 1991 Tbilisyje vietoj 1920-91 leisto dienr. „Komunisti“ („Komunistas“). Leidžia Gruzijos Respublikos Aukščiausioji Taryba. Tiražas 1996 – 40 000 egz.

SAKINFORM, Gruzijos vyriausybė informacijos agentūra, veikianti nuo 1936 Tbilisyje. Jos pirmtakas buvo Rusijos telegramų agentūros ROSTA Kaukazo krašto skyriaus Gruzijos biuras, įkurtas 1920. 1921 buvo reorganizuotas į Gruzijos telegramų agentūrą GruzTAG, o nuo 1922 iki 1935 ėjo į Užkaukazės telegramų agentūrų federaciją. 1936 tapo savarankiška informacijos agentūra. 1971-90 vadinosi Gruzinform, nuo 1991 – Sakinform, Sakartvelos informacija (Gruzijos informacija).

„**SALDAINIUKAS SAVAITGALIUI**“, erotinio pobūdžio savaitraštis, ėjęs 1991-94 Kaune. Steigėjai

J. Banevičius, P. Gončaras, E. Striaukus. Leido koncertas „Vasaris“. Redaktoriai: P. Gončaras (1991-93), N. Storyk (1993-94). Tiražas 1991 – 81 000 egz., 1994 – 20 000 egz.

„SALEZIEČIŲ BALSAS“, saleziečių, katalikų vienuolių kongregacijos žurnalas, einantis nuo 1950 Italijoje. Leistas Turine, nuo 1968 – Romoje. Redaktoriai: J. Zeliauskas, Pr. Gavėnas ir kt.

„SALEZIEČIŲ ŽINIOS“: 1. Saleziečių žurnalas, leistas 1927-40 Turine, Italijoje. Ėjo kas du mėnesiai. Redaktoriai: A. Sabaliauskas, P. Petraitis, B. Paukštys, A. Sabas, J. Frainas. Nemokamai platintas Lietuvoje ir tarp lietuvių emigrantų. Tiražas 1933 – 21 000 egz. Išėjo 76 numeriai.

Nuo 1950 vietoj „Saleziečių žinių“ pradėtas leisti „Saleziečių balsas“ (žr.). 1994 „Saleziečių žinios“ buvo atgaivintos Lietuvoje, Alytuje (žr.).

2. Saleziečių veikimo centro ketvirtinis leidinys, einantis nuo 1994 Alytuje kaip atnaujintas Italijoje 1927-40 leistas žurnalas. Redaktorius Pr. Gavėnas, redakcinė kolegija. Tiražas 3000 egz.

„SALONAS“, laikraštis moterims, einantis nuo 1991 Kaune. Iki penktojo numerio buvo leidžiamas kaip laikr. „Europos centras“ priedas. Steigėja ir leidėja J. Rimavičienė-Linkevičiūtė. Propaguoja madas, tautodailę, liaudies tradicijas. Vyr. redaktorė J. Linkevičiūtė, D. Skarbalienė (žr.). Tiražas 1991 – 22 100 egz., 1997 – 5000 egz.

SALVADORAS, Salvadoro Respublika (Centrinė Amerika), nepriklausoma nuo 1821, gyventojų – 5,64 mln. (97 vieta pasaulyje), beraščių – 27 proc., sostinė – San Salvadoras, oficiali kalba – ispanų.

XIX a. antroje pusėje pradėjo eiti laikraščiai, keletas kurių leidžiama ir dabar. Nuo 1875 (pagal kai kuriuos šaltinius – 1847) eina vyriausybės organas „Diario Oficial“ („Oficialus laikraštis“, tir. 2500 egz.), nuo 1890 – vakarinis dienr. „Diario Latino“ („Lotynų laikraštis“, tir. 30 000 egz.). Jie leidžiami San Salvadore. Šio amžiaus pr. pasirodė ir regioniniai laikraščiai. 1905 San Migelyje pradėjo eiti dienr. „Diario de Oriente“ („Rytų laikraštis“), 1910 Santa Anoje – katalikų dienr. „Diario de Occidente“ („Vakarų laikraštis“). Jie tebeleidžiami ir šiandien kaip laikraščiai, jų tiražas apie 10 000 egz. 1975 iš viso ėjo 48 periodiniai leidiniai, tarp kurių – 12 dienraščių. Vėliau laikraščių ir kitų periodinių leidinių gerokai sumažėjo.

1996 ėjo 5 dienraščiai, jų tiražas 294 500 egz. (52 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „Diario de Hoy“ („Šiandieninis laikraštis“, žr.), „La Prensa Grafica“ („Iliustruotoji spauda“, žr.), „El Mundo“ („Pasaulis“, eina nuo 1967, tir. 50 000 egz.), „La Noticia“ („Žinios“, nuo 1986, tir. 24 000 egz.); savaitraščiai: „News Gazette“ („Naujųjų laikraštis“, eina nuo 1989 anglų ir ispanų k., tir. 12 000 egz.), „Orientacion“ („Orientacija“, nuo 1953, tir. 8000 egz.), „Proceso“ („Procesas“, nuo 1980, tir. 2000 egz.), „Reportajes“ („Reportažas“, nuo 1990, tir. 5000 egz.).

Salvadore nacionalinės informacijos agentūros nėra. Laikraščių redakcijos, radijas ir televizija naudojasi AP, EFE, UPI, AFP, DPA, Reuters ir kitų informacijos agentūrų pranešimais. 9-ajame dešimtmetyje,

Salvadore vykstant vidaus kovoms, užsienyje veikė informacijos agentūros Salpress ir Notisal.

Radijas veikia nuo 1926, yra 2,23 mln. radijo imtuvų (400 imt. 1000 gyv.). Televizija veikia nuo 1956, yra 0,5 mln. televizorių (90 tel. 1000 gyv.). R laidas transliuoja 45 radijo stotys (dauguma yra komercinės), TV – 7 komercinės stotys bei 1 vyriausybinių kultūrinė kompanija Television Cultural Educativa.

V.U.

„SALVE!“, Prienu „Žiburio“ gimnazijos laikraštis, einantis nuo 1991 Prienuose. Iki 1994 vadinosi „Žibury“ ir ėjo kaip laikr. „Naujas gyvenimas“ priedas. Redaktorė A. Matulevičiūtė, G. Grigaitė. Tiražas 1991 – 1500 egz., 1996 – 500 egz.

SAMPLAIKA, pastovus žodžių ar garsų junginys, paimtas atskirai nuo kitų atitinkamų kalbos vienetų, pvz., priebalsių samplaika šč, raidžių samplaika sč, žodžių samplaika ėjo ėjo, kalnai kalneliai, senų senovėje, toli toli ir kt. Skiriamos dalelių, prielinksnių ir kt. žodžių samplaikos, plg. samplaikinės dalelytės vos tik, vos vos, samplaikiniai prielinksniai iš po, iš už ir kt. Dažnai vartojama rašytinėje ir šnekamojoje kalboje.

SANA, Syria Arab News Agency – Agenca Arabe Syrienne d' Information (Sirijos arabų naujųjų agentūra), Sirijos vyriausybinių informacijos agentūra, veikianti nuo 1966 Damaske. Įkurta 1965 pab. Užsienio informacijos daugiausia gauna iš Reuters, AFP, DPA, ITAR-TASS ir kt. agentūrų. Per dieną perduoda 130 pranešimų arabų k. ir apie 30 – prancūzų k. Turi fotoinformacijos tarnybą. Agentūroje dirba apie 250 žmonių. Šalyje turi vieną biurą (Chalebe) ir 11 korespondentų punktų, užsienyje – 10 skyrių (Alžyre, Beirute, Kuveite, Maskvoje, Paryžiuje, Teherane, Tunise) ir 20 korespondentų punktų (Berlyne, Bukarešte, Londone, Niujorke, Prahoje, Sofijoje, Varšuvoje).

„SANDARA“, JAV lietuvių laikraštis, leidžiamas nuo 1918 vietoj laikr. „Ateitis“. Ėjo Bostone, nuo 1928 – Čikagoje, Adisone (Ilinojaus valstija). Leidžia „Sandaros“ organizacija. Buvo savaitraštis, ėjo kas 2 savaites, pastaruoju metu – kas 2 mėnesius. Redaktoriai: J. Baniulis, J. Strimaitis, V. Šlekys, J. Pronskus, M. Vaidyla, G. Lazauskas.

„SANDORA“, lietuvių išeivių stovyklos leidinys, ėjęs 1948-49 Liubeke bei Miunchene vietoj leidinio „Evangelikų kelias“. Leido Lietuvių krikščionių studentų s-ga. Redaktoriai: F. Šlenteris, A. Klemas, A. Vėlius. Išėjo 5 numeriai.

„SANDRAVA“, Lietuvos maironiečių d-jos laikraštis, einantis nuo 1990 Panevėžyje. Leidžiamas 2 kartus per metus. Rašo literatūros, meno ir kultūros temomis. Redaguoja E. Urbonas. Tiražas 1990 – 1000 egz., 1997 – 2000 egz.

„SANKEI SHIMBUN“ („Pramonės-ekonomikos laikraštis“), Japonijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1933 Osakoje ir nuo 1950 Tokijuje. Turi rytinę ir vakarinę laidas. Bendras tiražas 1996 – 2,9 mln. egz.: 1,9 mln. egz. rytinės laidos ir 1 mln. egz. vakarinės laidos.

„SANKT-PETERBURGSKIJE VEDOMOSTI“

(„Sankt Peterburgo žinios“), Rusijos regioninis rytinis dienraštis, einantis nuo 1918 Sankt Peterburge (buv. Leningrade). Iki 1991 vadinosi „Leningradskaja pravda“ („Leningrado tiesa“) ir ėjo kaip TSKP Leningrado m. k-to organas. Tiražas 1996 – 181 000 egz.

„SANTAUKA“, JAV lietuvių savaitraštis, leistas 1915-16 Klivlende. Redaktorius-leidėjas P. Šukys. Nuo 1916 08 vietoj „Santaukos“ pradėjo eiti „Dirva“ (žr.).

„SANTAKA“, Vilkaviškio rajono laikraštis, einantis nuo 1945 vasario 8. Iki 1950 buvo Vilkaviškio apskrities laikraštis, 1950-90 – LKP Vilkaviškio raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1991 kovo 14 – rajono laikraštis. Steigėja ir leidėja „Santakos“ redakcija. 1945 ėjo vieną kartą dukart per mėnesį, 1946 – savaitraštis, 1947-55 – dukart, vėliau triskart, nuo 1991 – dukart, nuo 1994 – tris kartus per savaitę. Iki 1990 kovo 16 vadinosi „Pergalė“. Redaktoriai: B. Vaitkevičius (1945-46), V. Šidlauskas (1946-50; 1961-63), A. Vaičiulaitytė (1950-53), I. Mikalauskienė (1953-61), A. Matulaitis (1963-67), J. Urbonas (1967-70), P. Jankys (1970-89), Z. Žemaitis (nuo 1990). Minėtini redakcijos žurnalistai D. Apanavičienė, R. Čėpla, A. Gudaitis, B. Nemėnienė, B. Pavlovičienė, K. Stravinskas, L. Vabalienė, A. Vendrikis. Tiražas 1945 – 5000 egz., 1987 – 14 500 egz., 1997 – 7000 egz. Leido priedą „Jaunasis literatas“ (1947-48).

„SANTARA“: 1. Politikos, visuomenės ir literatūros laikraštis, leistas 1917-20 Petrograde (1917 Nr.1-36), Maskvoje (1917 Nr.37–1918 Nr.8), Kaune. Leido „Santaros“ partijos CK. Ėjo dukart per savaitę, kas savaitę, nuo 1919 – kas 2 savaites. Aiškino „Santaros“ programą, svarstė Lietuvos vidaus ir užsienio politikos klausimus, švietimo, kultūros ir socialines Lietuvos gyventojų problemas. Bendradarbiavo J. Bagdonas, J. Elisonas, J. Jablonskis, I. Jurkūnas-Šeinius, M. Mašiotaitė, St. Miliuskas, P. Norkus, B. Sruoga, J. Urbšys ir kt. Redakcinė komisija: A. Klimas, V. Petrulis, T. Petkevičius, St. Naginskas, R. Skipitis, P. Šalčius, M. Šalčius, St. Šilingas. Redaktoriai J. Alekna, P. Leonas. Spausdino „Lietuvių“ spaustuvė Petrograde, Sokolovskienės spaustuvė Kaune. Leido priedus: „Laisvės karininkas“, „Pradalgiai“, „Santaros“ priedas. GB.

2. Tautinis jaunuomenės savaitraštis, leistas 1936-39 Klaipėdoje. 1936-37 ėjo kaip „Lietuvos keleivis“ priedas. Leido „Santaros“ s-ga. Rašė apie Klaipėdos krašto jaunimo gyvenimą, jo organizacijų veiklą, švietimą, kultūrą. Bendradarbiavo M. Gudaitis, I. Simonaitytė, Vydūnas ir kt. Redagavo M. Lipčius, A. Mušaitis-Mušinskas. Išėjo 153 numeriai.

3. Lietuvos sąjūdžio Šilutės rajono leidinys, ėjęs nuo 1988 spalio 22 iki 1991 Šilutėje. Redagavo V. Šopis, S. Mėlinauskas. Tiražas 1989 – 8000 egz., 1991 – 2000 egz. Išėjo 23 numeriai.

4. Kultūros žurnalas Lietuvai ir išeivijai, einantis nuo 1989 Kaune. Leidžiamas 4-6 kartus per metus. Steigėja ir leidėja spec. paskirties AB „Spaustuvė „Spindulys“. Rašo įvairiais visuomenės, kultūros, politikos klausimais, spausdina užsienio autorių rašinius. Vyr. redaktorius R. Norkus (žr.). Tiražas 1989 – 15 000 egz., 1997 – 2000 egz.

5. Laikraštis, leistas 1990-91 Marijampolėje. Pirmieji du numeriai išėjo kaip LKP Marijampolės mies-

to ir rajono partinės organizacijos laikraštis. Leido LDDP Marijampolės miesto taryba. Redagavo J. Valančius. Tiražas 1990 – 1000 egz., 1991 – 1500 egz.

„SANTARVĖ“: 1. Mažeikių rajono laikraštis, einantis nuo 1945 balandžio 10 Mažeikiuose. Iki 1950 buvo Mažeikių apskrities laikraštis, 1950-90 – LKP Mažeikių raj. k-to ir LDT vykd. k-to leidinys, nuo 1990 – rajono laikraštis. Leidžia UAB „Santarvės“ laikraštis“. 1945-46 ėjo vieną kartą dukart, 1947-52 – dukart-triskart, nuo 1953-89 – triskart, 1990-93 – dukart, nuo 1994 – triskart per savaitę. Iki 1950 lapkričio vadinosi „Mažeikių tiesa“, iki 1962 balandžio 24 – „Komunistinis rytojus“, nuo 1962 balandžio 26 – „Pergalės vėliava“, nuo 1990 kovo 1 – „Santarvė“. Redaktoriai: Z. Skeivys (1945-46), B. Butkus (1946-55), A. Vasaris (1956), J. Timofejinas (1956-62), A. Barauskas (1962-91), J. Lengvenis (1991-95, žr.), A. Malūkienė (nuo 1995). Minėtini redakcijos žurnalistai A. Ercupas, P. Kimtys, A. Povilavičius, L. Raugalienė, S. Skaluikis, A. Stančius, J. Stankus, J. Strazdauskas. Tiražas 1945 – 5000 egz., 1987 – 14 800 egz., 1997 – 9400 egz.

2. Didžiosios Britanijos lietuvių tautiškas žurnalas, ėjęs 1953-58 Londone. Leido lietuvių „Santarvės“ org-ja. Redaktorius F. Neveravičius. Išėjo 42 numeriai.

SANTRUMPA, žodžio arba žodžių junginio sutrumpinta forma; sudėtinio pavadinimo ar atskiro žodžio sutrumpintas žymėjimas rašte ar šnekoje. Gali būti raidinė, skiemeninė, mišrioji santrumpa. Santrumpa, sudaryta iš sudėtinio pavadinimo žodžių pirmųjų raidžių, vadinama abreviatūra (žr.) arba akronimu (žr.). Skiemeninė santrumpa yra sudaryta iš trumpinamojo pavadinimo žodžių pradžių, pvz., „Elfa“ – elektrotechnikos fabrikas.

„SANTŪRA“, „priešalkoholinis mokslo žurnalas“, leistas 1926-28 Kaune. Leido Lietuvių katalikų studentų ateitininkų abstinentų korporacija. Ėjo nereguliariai. Bendradarbiavo K. Dineika, Pr. Dovydaitis, M. Endriulytė, J. Gobis, V. Lašas, Pr. Samuolis, J. Tumas-Vaižgantas ir kt. Redagavo A. Gylys. Spausdino „Šviesos“ spaustuvė Kaune. Išėjo 4 numeriai.

SAPA, South African Press Association (Pietų Afrikos spaudos asociacija), Pietų Afrikos Respublikos informacijos agentūra, veikianti nuo 1938 Johannesburge. Pagrindinių šalies laikraščių savininkų akc. b-vė. Užsienio informacijos daugiausia gauna iš Reuters, AFP, AP, UPI, DPA informacijos agentūrų.

„SARGAS“, Kėdainių krašto teisėsaugos savaitraštis, einantis nuo 1991 balandžio 10 Kėdainiuose. Iki 1993 vadinosi „Sargyba“ ir ėjo kaip Policijos komisariato remiamas leidinys. Leidžia Kėdainių rajono Policijos komisariatas, prokuratūra, teismas, rajono policijos rėmėjų s-ga. Vyr. redaktorius V. Ramanauskas. Tiražas 1991 – 4100 egz., 1997 – 1000 egz.

„SARGYBA“: 1. Mokslo, blaivybės ir sveikatos žurnalas, ėjęs 1922-34, 1937-39 Kaune. Leido lietuvių katalikų d-jos „Blaivybė“ centro valdyba, Lietuvių katalikų blaivybės d-ja. 1925, 1937-39 ėjo kas dvi savaites, kitais metais – kartą per mėnesį. Bendradarbiavo St. Balčytis, A. Gylys, Z. Ivinskis, F. Kemešis, J. Lukšas, P. Pa-

karklis, S. Puišys, J. Stakauskas, A. Vaičiūnas, A. Valašinas, Pr. Venckus, K. Žitkus ir kt. Redaktoriai: K. Dineika, M. Endziulaitytė-Gyliienė, E. Gvildienė, J. Gvildys, A. Kripaitis. Spausdino „Raidės“, „Šviesos“, „Žai-bo“ spaustuvės Kaune. Leido priedus: „Jaunimo sportas“, „Kalėdų svečias“, „Saulėtekis“, „Saulėtos pramogos“. 1937 Nr.1-7 išleista kaip „Ūkininko - Vyrų žygio“ priedas.

^{G.B.}
2. Teisėtvarkos ir teisėsaugos savitraštis, leidžiamas nuo 1993 vasario Vilniuje vietoj laikr. „Liaudies sargyboje“. Lietuvos vidaus reikalų m-jos leidinys. Redaktorius: Č. Grencėvičius (nuo 1993). Minėtini redakcijos darbuotojai Z. Džavahišvilis, V. Kliukas, J. Marcinkevičius, Š. Skapcevičius (žr.), V. Tamošiūnas, A. Vaseris (žr.). Tiražas 1993 – 17 700 egz., 1997 – 8800 egz.

„SARGYBOS BOKŠTAS“, JAV lietuvių Biblijos tyrinėtojų d-jos mėnesinis žurnalas, leistas 1921-30 Bruklina.

SARKAZMAS (gr. sarkasmos < sarkazo – plėšau mėšą), ironijos rūšis – piktas pašiepimas, kandi pajuokiamas pastaba. Sarkazmas pagrįstas griežtu absurdiškų tikrovės reiškinių smerkimu ir sielvartingu kartėliu dėl blogio neįveikiamumo. Jis paprastai reiškiasi kūrinys kaip nuotaika, intonacija, rečiau – kaip tropas. Jo gausu daugelyje satyrinių kūrinių (Dž. Svifto, D. Defo). Lietuvių literatūroje būdingas B. Sruogos „Dievų mišku“.

SARTATAVIČIUS Ričardas (g. 1958 12 05 Vilniuje), žurnalistas. 1982 baigė Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę. 1980-86 dirbo laikr. „Vakarinės naujienos“ kultūros ir informacijos skyriuose. 1986-92 buvo Lietuvos televizijos Jaunimo redakcijos redaktorius, „Naujienu“ direkcijos vyr. redaktorius, laidų „Labas rytas“, „Vakaro žinios“ ir „Panorama“ vedėjas, direktorius. Nuo 1993 – reklamos agentūros „Insarta“ savininkas ir generalinis direktorius, bendros Lietuvos, Danijos ir Liuksemburgo įmonės „Bitė GSM“ („Mobilios telekomunikacijos“) konsultantas ryšiams su visuomene.

Sukūrė ir nufilmavo videofilmą „Trispalvė Atlante“ (rež. P. Savickis) apie Lietuvos buriuotojų žygį per Atlantą. Su televizijos režisieriumi K. Musnicku sukūrė dokumentinį filmą „Agresija“, pasakojantį apie Sausio 13-osios įvykių Vilniuje priešistoriją, pirmuosius Nepriklausomybę atkūrusios Lietuvos politinius žingsnius.

„SĄSIEKA“, Lietuvos susisiekimo m-jos mėnesinis žurnalas, leistas 1927-28 Kaune. 1927 Nr. 6-7 ir 1928 Nr. 1 vadinosi „Sąsaika“. Iš pradžių daugiausia vietos skyrė geležinkelių transporto darbo klausimams. Vėliau spausdino straipsnius ir kelių tiesimo bei eksploatavimo, automobilių ir oro transporto, turizmo ir kt. temomis. Rašė apie užsienio patyrimą ir Lietuvos problemas. Skelbė oficialiąją informaciją ir dokumentus. Iki 1928 Nr. 3 redagavo J. Augustaitis, vėliau – K. Puida. 24 p. leidinį spausdino K. Narkevičiaus ir V. Atkočiūno bei „Raidės“ spaustuvės. Išėjo 19 numerių.

SĄSIUVINIS: 1. Leidinio dalis, išleista atskiru spaudos vienetu; knygos ar tęstinio leidinio atskira dalis.

2. Pagrindinis konstruktyvinis knygos ar žurnalo elementas, susidedantis iš 8, 16 arba 32 puslapių (kartais iš 12, 20, 24 puslapių).

„SĄSKAITYBA“, mėnesinis apskaitos ir finansų mokslo, teorijos ir praktikos žurnalas, einantis nuo 1990 rugsėjo Vilniuje. Leidžia UAB „Apskaita“. Vyr. redaktorius V. Ažušilis. Tiražas 1990 – 9000 egz., 1997 – 6000 egz. Kiekviena numeryje spausdinamas priedas „Oficialūs dokumentai“ su atskira išisine puslapių numeracija.

SATYRA (lot. satira < satura – mišinys, kratinys): 1. Meninio vaizdavimo būdas, pajuokiantis ir demaskuojantis neigiamus visuomenės gyvenimo reiškinius, žmonių ydas, silpnybes, kaip gobšumas, pataikavimas, apsilaidimas, nepareigingumas, nesąžiningumas ir kt. Satyra gali plakti kurią nors asmenų kategoriją, kurią nors visuomenės dalį, gali pašiepti ir atskirą asmenį, kuris savo elgesiu, veiksmais ir gyvenimo būdu nepaiso nusistovėjusių moralės normų ir bendrų visuomenės papročių. Satyrinis vaizdavimo būdas pagrįstas daiktų, reiškinių deformacija (grotesku, hiperbole). Skirtingai negu humoro, satyros sukeliama juokas yra piktas, negailestingas. Jis taip pat gali būti kartus, aštrus, kandus, pasmerkiantis. Satyra rašoma eilėmis, proza, atspindi publicistikoje, gali būti juntama kalbetojo tone, balso intonacijoje.

2. Vienas satyros plačiaja reikšme žanrų – tam tikros metrinės ir kompozicinės stilistinės struktūros eiliuotas pajuokiamasis kūrinys; buvo paplitęs romėnų, vėliau įvairių tautų klasicizmo ir švietimo poezijoje.

SATYROS IR HUMORO PERIODIKA, periodiniai leidiniai, kuriuose spausdinami satyriniai ir humoristiniai kūriniai. Pirmuoju lietuvių satyriniu periodiniu leidiniu laikomas nereguliariai ejęs žurnalas (vadintas laikraščiu) „Tetutė“ (žr.), kurį 1891-93 Tilžėje bei Bitėnuose leido ir redagavo M. Jankus (žr.). 1905 Bitėnuose pasirodė ir satyrinis socialdemokratų leidinys „Sparva“. Jo vienintelį numerį parengė ir išleido A. Janulaitis (žr.), skaitytojui pateikdamas vien iliustracijas (be tekstų) su parašais lietuvių ir lenkų k. 1905 vid. Filadelfijoje (JAV) pradėjo eiti T. Astramsko (žr.) redaguojamas JAV lietuvių satyros ir humoro mėnesinis žurn. „Pleperis“ (žr.). JAV lietuviai leido ir satyros bei humoro žurnalus „Dilgėlės“ (1906-21, žr.), „Pipiras“ (1906), „Dagis“ (1909-10, žr.), „Tarka“ (1911-52, žr.), „Šakė“ („Kardas“, 1913-16, žr.), „Žvirblis“ (1915-18, žr.). Rygoje L. Jakavičius (žr.) 1906-07 leido ir redagavo mėnesinį satyros ir humoro žurn. „Juokdarys“ (žr.), o 1914-15 – dvisavaitį literatūros, humoro ir satyros laikr. „Botagas“ (žr.). Vilniuje K. Stiklius (žr.) 1907-09 leido ir redagavo mėnesinį satyros ir humoro žurn. „Ežys“ (žr.). Kaune 1910 pasirodė katalikiškas mėnesinis žurn. „Garnys“, redaguojamas A. Jakšto. Jis buvo leidžiamas iki 1914, o paskui – 1924-29. Škotijoje 1908 ėjo lietuvių socialistų satyros ir humoro laikr. „Pipiras“ (žr.), o 1909-11 – humoro laikr. „Širšės“ (žr.).

Nepriklausomoje Lietuvoje buvo leidžiama nemažai satyros ir humoro periodinių leidinių, tačiau daugelis jų ėjo trumpai, kai kurių išėjo po vieną kitą numerį. Iš ilgiauėjusių minėtini satyros ir humoro žurn. „Raseinių Magdė“ (žr.), kasmetinis laikr. „Kultuvė“ (žr.), žurnalai „Spaktyva“ (žr.), „Aitvaras“ (žr.), „Vapsva“ (žr.), „Yla“ (žr.), „Šiaulių bloknotas“ (žr.), „Šluota“ (žr.), laikraščiai „Vėpla“ (žr.), „Balandis“ (žr.), „Plekštė“ (žr.), savitrai. „Kuntaplis“ (žr.). Žurn. „Šluo-

ta“ buvo leidžiamas ir 1940-41; vėliau, po karo (nuo 1956) buvo vienintelis satyros ir humoro žurnalas Lietuvoje. Tik 1989 Šiauliuose pasirodė humoristinis žurnalo tipo leidinys „Titnagas“ (žr.). 1988 Vilniuje pradėjo eiti „Kranklys“ (ėjo iki 1992, žr.), redaguojamas L. Kiauleikio (žr.), Kaune 1989 – A. Dabulskio (žr.) redaguojamas satyros ir humoro laikr. „Ūpas“ (žr.), o 1990 – S. Čyvo redaguojamas laikr. „Bezmėnas“ (leistas iki 1992, žr.). 1990-91 Vilniujeėjo atgai-vintas savaitr. „Kuntaplis“ (žr.), Kėdainiuose nuo 1991 buvo leidžiamas satyrinis laikr. „Kėdainių chamas“ (žr.) ir kt.

v.u.

SAUDO ARABIJA, Saudo Arabijos Karalystė (Artimieji Rytai), nepriklausoma nuo 1932, gyventojų – 17,45 mln. (51 vieta pasaulyje), beraščių – 37,6 proc., sostinė – Rijadas, administracinė (vyriausybinių) rezidencija – Džida, oficiali kalba – arabų.

Pirmasis laikraštis „Al Hijaz“ („Chidžazas“) pasirodė 1908 Chidžazo provincijoje. Mekoje 1920 pradėjo eiti dienr. „Al-Bilad al-Saudia“ („Saudo šalis“), o 1924 – vyriausybinių savaitraščių „Umm al-Qura“ („Miestų motina“). Daugiausia laikraščių ir žurnalų pradėta leisti po nepriklausomybės paskelbimo 1932. 1974 iš visoėjo 20 laikraščių ir žurnalų.

Per metus išleidžiama apie 200 knygų. Išėina 11 dienraščių, jų tiražas 776 300 egz. (45 egz. 1000 gyv.) ir apie 30 kitų periodinių leidinių. Svarb. dienraščiai: „Al-Shara Al-Awasat“ („Rytų naujienos“, žr.), „Al-Madinah al-Munawarah“ („Spinduliuotoji Medina“, nuo 1937, tir. 50 000 egz.), „Al-Riyadh“ („Rijadas“, žr.), „Al-Bilad“ („Šalis“, eina nuo 1934, tir. 75 000 egz.), „Al-Jazirah“ („Pusiasalis“, nuo 1988, tir. 90 000 egz.), „Al-Yaum“ („Diena“, nuo 1964, tir. 25 000 egz.), „Arab News“ („Arabų naujienos“, nuo 1975, tir. 50 000 egz.), „Saudi Gazette“ („Saudo laikraštis“, nuo 1975 anglų k., tir. 50 000 egz.), žurnalai: „Al-Majalla“ („Žurnalas“, eina nuo 1985 Džidoje, tir. 110 000 egz.), „Ahlan Wasahlan“ („Sveiki atvykę“, nuo 1989 Džidoje, tir. 150 000 egz.), „Sayidati“ („Saudietė“, nuo 1989 Džidoje, tir. 100 000 egz.), „Al-Manhal“ („Šaltinis“, nuo 1937 Rijade, tir. 30 000 egz.), „Al-Tijarah“ („Prekyba“, nuo 1960 Džidoje, tir. 10 000 egz.), savaitraščiai „Al-Yamama“ („Paukštelis“, nuo 1952 Rijade, tir. 80 000 egz.), „Arabian Sun“ („Arabijos saulė“, nuo 1945 Dahsamo anglų k., tir. 30 000 egz.).

Saudo Arabijos vyriausybinių informacijos agentūra SPA (žr.) įkurta 1970. Veikianti kita informacijos agentūra – Islamic News Agency – daugiausia platina AEP, AP, MENA, Reuters bei UPI agentūrų informacinius pranešimus.

Radijas veikia nuo 1948, yra 4,84 mln. radijo imtuvų (277 imt. 1000 gyv.). Televizija programas reguliariai perduoda nuo 1957, yra 4,26 mln. televizorių (244 tel. 1000 gyv.). R laidas arabų bei anglų k. transliuoja 37 vyriausybinių stotys, TV – 24 stotys.

v.u.

„SAUGOK SVEIKATĄ“, Lietuvos AIDS centro ketvirtinis žurnalas, einantis nuo 1992 Vilniuje. Iki 1994ėjo kaip laikraščio „AIDS kronika“ priedas. Nuo 1994leidžiamas lietuvių ir rusų („Beregi zdorovje“) kalbomis. Redaktoriai: A. Butkevičius (1992-63), Ž. Pekarskas (nuo 1994). Redakcinė kolegija: S. Čaplinskas, A. Trečiokas. Tiražas 1992 – 15 000 egz., 1994 – po 4000 egz. lietuvių ir rusų k., 1997 – 7100 egz. lietuvių k. ir 7000 egz. rusų k.

SAULAITIS Antanas (g. 1906 09 13 Šiauliuose), kunigas, spaudos darbuotojas. Baigęs Šiaulių gimnaziją, studijavo Vytauto Didžiojo un-te ir dirbo Vidaus reikalų m-joje. 1939-41 buvo Lietuvos Raudonojo kryžiaus reikalų vedėjas. Nuo 1920 priklausė skautų organizacijai. 1935-40 ir 1945-50 buvo Lietuvos skautų sągos tarybos narys. 1949 iš Vokietijos išvyko į JAV. 1951-55 vienas iš Lietuvių bendruomenės steigimo iniciatorių.

Nuo 1929 iki 1940 (su trumpa pertrauka) redagavo žurn. „Skautų aidas“, 1945-50 – „Lietuvos skautų sąjungos vadovybės biuletenį“. 1939 ir 1940 paruošė skautų kalendorių „Budėk“. 1938 išleido „Skiltininko vadovėlį“. JAV 1977-79 redagavo žurn. „Mūsų vytiš“, nuo 1965 – žurn. „Skautybė“. 1964 pradėjo redaguoti JAV lietuvių skautų žurn. „Skautų aidas“, kurį su nedidele pertrauka redaguoja iki šiol.

„SAULĖ“, JAV lietuvių laikraštis, ėjęs 1888–1959 Mahanoi Sityje (JAV). 1895-96 – savaitraščių, 1896–1904ėjo du kartus per savaitę, nuo 1904 – kartą per mėnesį. Leido ir redagavo: 1888-94, 1895–1908 – D. Bačkauskas, 1894, 1909 – P. Bačkauskas, nuo 1910 – V. Bačkauskas ir kt.

Leido priedus „Linksmi vakarai“ (1889–90), „Linksmavalanda“ (1899–1911). Nuo 1889 leido kasmetinius kalendorius. Laikraštis buvo nepastovios visuomeninės krypties, su bulvarinės žurnalistikos elementais. Populiarūs Taradaikos ir Kūmos Baltruvienuės pasakojimai.

„SAULĖS ZUKUTIS“, mėnesinis laikraštis vaikams, ėjęs 1994-95 Vilniuje. Leido L. Jučo leidybos ir informacijos firma. Redaktorės: L. Masiene, I. Kazlauskienė. Tiražas 1994 – 3300 egz., 1995 – 1800 egz.

„SAULĖTEKA“, mėnesinis žurnalas, ėjęs 1900-02 Bitėnuose gotišku šriftu (nuo 1901 kai kurie rašiniai spausdinti lotyniškais raidėmis). Leido M. Jankus. Rašė apie lietuvių organizacijas, švietimo ir mokslo svarbą, ūkininkavimą, spausdino naujienas iš Lietuvos ir kitų kraštų, ragino siekti kultūros, saugoti tautos tradicijas. Redagavo A. Bruožis (pirmuosius numerius), nuo Nr.5 – M. Jankus. Spausdintas M. Jankaus spaustuveje Bitėnuose. Išėjo 18 numerių.

„SAULĖTEKIS“, dvisavaitis nekomercinis, katalikiškos krypties laikraštis Lietuvos moksleiviams, einantis nuo 1990 rugsėjo Panevėžyje. Iki 1993 gegužės vadinosi „Jupiteris“. Įsteigė J. Kilčiauskienė, leidžia jos individuali leidybos įmonė. Rašo mokslo, meno, kultūros, istorijos temomis, spausdina tautosaką, fantastikos kūrinius, kryžiažodžius. Redaktorė J. Kilčiauskienė. Tiražas 1990 – 9000 egz., 1997– 1100 egz.

SAULIS Vytautas (g. 1941 01 02 Švenčionių aps. Strūnaičio vls. Šišniškių k.), žurnalistas. 1959 baigė Švenčionių Z. Žemaičio vid. m-lą, 1964 – Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. lietuvių kalbą ir literatūrą. 1964 dirbo mokytoju. 1965-68 buvo Gamtos apsaugos k-to Propagandos skyriaus vedėjas, 1968-91 – laikr. „Sportas“ redakcijos korespondentas, ats. sekretorius, 1992-93 – laikr. „Lietuvos sportas“ įsteigėjas ir redaktorius. Nuo 1994 – dienr. „Respublika“ sporto skyriaus reporteris. 1990 įkūrė laikr. „Futbolo savaitė“.

Parašė knygą „Nuo Atėnų iki Maskvos“ (1981), yra žinyņu „Žalgiris“ (1975-89) ir įvairių reklaminių leidinių autorius. Kelis kartus buvo sporto žurnalistų konkurso „Auksinė plunksna“ nugalėtojas ir prizininkas.

SAULYTIS Giedrius (g. 1966 01 12 Vilniuje), pastorius, spaudos darbuotojas. 1984 baigė vid. m-lą, 1987 – profesinę technikos m-lą. Nuo 1991 – Biblijos centro „Tikėjimo žodis“ direktorius, Vilniaus bažnyčios „Tikėjimo žodis“ pastorius, nuo 1992 – žurnalo „Gyvasis žodis“ vyr. redaktorius. Rašo dvasinėmis, biblijinėmis temomis. Išleido knygas „Ankstyvoji krikščionybė“ (1994), „Gyvenimas su Šventąja dvasia“ (1995) ir kt.

SAULYTIS Rimantas Aleksandras (g. 1938 03 01 Vilniuje), žurnalistas. 1951-56 mokėsi Kauno pedagoginėje m-loje, 1956-60 studijavo Vilniaus un-te. 1961-62 buvo žurn. „Jaunimo gretos“ lit. darbuotojas, 1963-67 – žurn. „Mūsų žodis“ redaktorius, ats. sekretorius, 1967-69 – leidinio „Kooperatininkas“ stilistas.

„SAULUTĖ“: 1. Vaikų žurnalas, ėjęs 1925-31 Jurbarko du kartus per mėnesį. Leido A. Giedraitis-Giedrius („Pasakos“ b-vė), 1930-31 – Marijampolės „Dirvos“ b-vė ir spaustuvė. Redaktorius A. Giedraitis-Giedrius (žr.). Be redaktoriaus, žurnalui rašė K. Bajerčius, S. Balčytis, B. Brazdžionis (Vytė Nemunėlis), I. Giedraitienė (Nemuno Bangelė), P. Mašiotas, T. Šuravinas ir kt., iliustravo K. Šimonis.

2. Vaikų mėnesinis žurnalas, ėjęs 1946 01 15–1948 06 15 Detmolde (Vakarų Vokietijoje). Leido A. Giedraitis-Giedrius, Lietuvos s-gos valdyba, Lietuvos tremtinių bendruomenės Detmoldo apygardos valdyba, Lietuvos tremtinių bendruomenės vyr. komitetas. Pasirodė 30 numerių. Redagavo A. Giedraitis-Giedrius. Bendradarbiavo B. Brazdžionis (Vytė Nemunėlis), I. Giedraitienė (Nemuno Bangelė), P. Imsrys, J. Jankus, V. Tamulaitis ir kt. Iliustravo V. Stančikaitė, T. Valius, R. Veselauskas ir kt. Iš pradžių žurnalo spausdinta 5000 egz., paskui – 3000 egz.

3. Plungės krašto savaitraštis, ėjęs 1991-94 Plungėje. Įsteigė Plungės rajono kultūros skyrius, leido Plungės rajono centrinė biblioteka, Žemaičių dailės muziejus. Skelbė istorinių tyrimų medžiagą, rašė apie aktualius politinio ir visuomeninio gyvenimo įvykius. Redagavo I. Vitkauskienė. Tiražas 1991 – 5000 egz. 1994 – 1600 egz.

1994 pakeitė laikraštis „Žemaičių saulutė“ (žr.).

SAURUSAITIS Petras (1854 06 27 Vilkaviškio vls. Griebėčių k. – 1932 03 03 Vilkaviškio aps. Alvito vls. Kisinėškių k.), kunigas, spaudos darbuotojas. Varšuvoje mokėsi siuvėjo amato. Lavinosi savarankiškai, mokėsi lotynų kalbos. 1884 išvyko į JAV, įstojo į vienuolyną Anapolyje. Mokėsi Pensilvanijos gimnazijoje. 1889-95 studijavo filosofiją ir teologiją. 1898–1919 klebonavo, 1898 iš kun. J. Žebrio nusipirko „Ryto“ spaustuvę ir joje leido savaitr. „Rytas“. Iki 1900 leido ir laikr. „Bažnyčios tarnas“. Spaudos draudimo metu išleido apie 1500 puslapių įvairių leidinių bendru 16 000 tiražu. 1911 pradėjo leisti žurn. „Šviesa“. 1924 Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Suomijos kunigams lotynų k. išleido blaivybinį leidinį „De totali ab inebriatibus potibus abstinentia“. Apsilankęs Lietuvoje, 1919 parašė knygą „Thirty Days in Lithuania 1919“ (išl. 1920). 1928 pra-

dėjo leisti mėnesinį blaivininkų laikr. „Spinduliukas“. Bendradarbiavo Filadelfijoje leistame žurnale „Žvaigždė“, Čikagoje ėjusiuose leidiniuose „Vadovas“, „Draugas“. 1930 grįžo į Lietuvą.

SAUSOJI SPAUDA, žr. Aklaspaudė.

„SAVAITĖ“: 1. Savaitinis iliustruotas žurnalas, ėjęs 1940 01-06 ir 1942–1944 06 Kaune. Įsteigė, leido ir redagavo K. Obolėnas (žr.). Tiražas 1940 – 5000 egz.

2. Akcinės bendrovės (iki 1992 – tekstilės įmonės) „Šilkas“ savaitraštis, leistas 1969-94 Kaune. Iki 1990 vadinosi „Zibertietis“ ir ėjo kaip P. Ziberto šilko kombinato leidinys. Redaktoriai: R. Yla (1969-76), G. Ramanauskaitė (1977-82), L. Jokšas (1983-84), E. Striaukas (1985-88), D. Skarelienė (1989-94). Tiražas 1969 – 1500 egz., 1988 – 1000 egz., 1994 – 500 egz.

„SAVAITĖS EKRANAS“, reklaminis savaitraštis, ėjęs 1972-91 Vilniuje lietuvių ir rusų k. 1972-79 leido Respublikinė kino filmų nuomojimo kontora. 1980-90 ėjo kaip leidinio „Kinas“ savaitinis reklaminis priedas. Redaktoriai: Ž. Levitina (1972-90), R. Marcinkevičiūtė (1991). Tiražas 1981 – 29 600 egz. lietuvių k. ir 10 200 egz. rusų k., 1991 – 9300 egz. lietuvių k. ir 5300 egz. rusų k.

Nuo 1992 vietoj „Savaitės ekrano“ leidžiamas savaitr. „7 meno dienos“ (žr.).

„SAVAITĖS KRIVŪLĖ“, Lietuvos sąjūdžio (Parsivarkymo sąjūdžio) Šiaulių tarybos savaitraštis, ėjęs 1989-90. Redagavo I. Vasinauskaitė, J. Sabaliauskas. Tiražas 1989 – 5000 egz., 1990 – 3000 egz. Išėjo 60 numerių.

„SAVAITĖS SKELBIMAI“, informacinis-reklaminis savaitraštis, skirtas kauniečiams ir Kauno krašto gyventojams, ėjęs 1990-91 Kaune. Įsteigė ir leido Kauno profsąjungų kultūros rūmai. Skelbė informaciją apie renginius kultūros rūmuose ir kitose miesto kultūros įstaigose. Redagavo J. Miodušauskas. Tiražas 1990 ir 1991 – 10 000 egz.

„SAVAITĖS ŽODIS“, privatus savaitraštis bedarbiams ir darbdaviams, ėjęs 1992-93 Vilniuje. Leido UAB „Riba“. Rašė apie valstybės ir šeimos biudžetą, verslininkystės problemas. Redagavo P. Imbrasas. Tiražas 1992 – 6900 egz. Išėjo 40 numerių.

SAVAITRAŠTIS, periodinis leidinys, išeinantis kartą per savaitę. Turi ir laikraščio, ir žurnalo bruožų. Informacijos aktualumu, savo forma, dydžiu ir apimtimi panašesnis į laikraštį. Pateikiamų žinių reikšmingumu, publikacijų analitiškumu ir apibendrinimo laipsniu artimesnis žurnalui.

Pirmasis lietuvių savaitraštis išėjo XIX a. viduryje. 1849 Klaipėdoje pradėtas leisti lietuvių laikraštis (laikomas pirmuoju) „Lietuvinių Prietelis“ (žr.) išėdavo kartą per savaitę (ketvirtadieniais). 1849 pasirodė ir savaitraštis „Keleivis“ (žr.).

„SAVANORIS“, dvisavaitis Lietuvos savanorių laikraštis, einantis nuo 1991 vasario 9 Vilniuje. Steigėja ir leidėja Savanoriškoji krašto apsaugos tarnyba. Redaktoriai: D. Grinbergas (1991-92), L. Zegerienė (1992-93,

žr.), A. Leckas (1993), P. Dabulevičius (nuo 1994). Tiražas 1991 – 9800 egz., 1997 – 3000 egz.

„SAVANORIS KŪRĖJAS“, žr. „Tėvų žemė“.

„SAVAS“, dvisavaitis Lietuvos (iš pradžių – Kauno) studentų laikraštis, einantis nuo 1995 gegužės Kaune. Leidžia tautinė lietuvių studentų korporacija „Neo-Lithuania“. Vyr. redaktoriai J. Vitkauskas, S. Ridzevičius, L. Pupelis. Tiražas 1995 – 3300 egz., 1997 – 10 000 egz.

SAVICKAS Henrikas (g. 1935 03 25 Kražiuose), žurnalistas. 1959 baigė žurnalistikos studijas Vilniaus un-te. Dirbo laikr. „Tiesa“ redakcijoje ats. sekretoriumi, redaktoriaus pavaduotoju. 1989-92 buvo informacijos agentūros ELTA vyr. redaktoriaus, nuo 1992 – dienr. „Lietuvos rytas“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas.

SAVIKRITIKA, kritiškas savęs, savo veiklos ir darbų vertinimas, savo klaidų išskėlimas.

„SAVININKAS“, laikraštis „gyvenantiems savo protu“, ėjęs 1992-96 Vilniuje. Įsteigė korporacija „Lietverslas“ ir Nuosavybės saugos kongresas. Leido UAB „Savininkas“. Ėjo 2 kartus per mėnesį, nuo 1994 kartą per savaitę. Vyr. redaktorius A. Valionis. Tiražas 1992 – 10 000 egz., 1995 – 5000 egz.

1996-97 buvo leidžiamas kaip dienr. „Lietuvos rytas“ vidinis priedas.

„SAVIVALDYBĖ“: 1. Mėnesinis savivaldybių darbuotojų žurnalas, ėjęs 1923-40 Kaune. Leido Savivaldybių departamentas, Lietuvos miestų s-ga. Nagrinėjo įvairias savivaldybių veiklos sferas, nušvietė sveikatos, kultūros ir švietimo klausimus. Bendradarbiavo A. Andrašiūnas, A. Galvanuskas, A. Jakobas, R. Janulevičius, A. Novickis, A. Ružancovas, S. Stulginskis, J. Undraitis, P. Žumbakis ir kt. Redaktoriai: P. Barkauskas, K. Degutis, V. Gustainis, J. Jasiukaitis, V. Knyva, V. Marcinkus, J. Naujokas. Spausdino „Dirvos“ spaustuvė Marijampolėje, „Raidės“, „Vilniaus“ spaustuvės Kaune. Leido priedą „Lietuvos gaisrininkas“ (1927-29). Tiražas 7000 egz. (1929).

G.B.

2. Lietuvos savivaldybių s-gų žurnalas, leidžiamas nuo 1993 Vilniuje kaip atkurtas 1923-40 Kaune ėjęs to paties pavadinimo leidinys. Leidėja įmonė „Savivalda“. Vyr. redaktoriai S. Kropas, V. Kačinskas, redaktoriaus G. Jatkonis. Tiražas 1993 – 1000 egz., 1996 – 1600 egz.

„SAVIVALDYBIŲ BALSAS“, mėnesinis savivaldybių darbuotojų žurnalas, leistas 1926-27 Kaune. Redagavo J. Vileišis.

„SAVIVALDYBIŲ ŽINIOS“, Lietuvos savivaldybių asociacijos leidinys (laikraštis), einantis nuo 1996 lapkričio Vilniuje. Redaktorė O. Balčiūnienė. Tiražas 2000 egz.

SAVUKYNAS Bronys (g. 1930 01 05 Seinų aps. Veisiejų vls. Čivonių M k.), filologas, žurnalistas. 1949 baigė Leipalingio gimnaziją, 1955 – Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. lietuvių kalbą ir literatūrą; 1955-58 buvo lietuvių kalbos katedros aspirantas.

1950-55 mokytojavo. 1958-65 – Lietuvos MA Lie-

tuvių kalbos ir literatūros in-to jaunesn. moksl. bendradarbis, 1966-67 – Knygų rūmų redaktoriaus, 1968-70 – Paminklų konservavimo in-to vyresn. moksl. bendradarbis. 1970 pradėjo dirbti žurn. „Kultūros barai“ redakcijoje. Nuo 1992 – šio žurnalo vyr. redaktoriaus.

Parašė darbų iš lietuvių onomastikos, etimologijos, kalbos kultūros. Išvertė grožinės prozos kūrinių iš vokiečių, lenkų, latvių kalbų.

SAŽININGUMAS, vienas iš žurnalistinės veiklos principų, susijęs su dorovinio atsakingumo už žurnalisto poelgius jausmu, jų vertės įsisąmoninimu, rimtu pozitūriu į savo pareigas, profesiją. Sažiningumas įpareigoja žurnalistą nuolat kontroliuoti ir objektyviai vertinti nuveikto darbo rezultatus ir pasekmes, atsakyti ne tik už savo veiksmus, bet ir už visa, kas vyksta aplink. Negali būti toleruojama lengvabūdiška pažiūra į aprašomus įvykius ar žmones, tendencingas faktų pasirinkimas ir klastojimas, sąmoningas informacijos iškraipymas. Padarius klaidą, paskleidus neteisingą informaciją, kuri gali suklaidinti visuomenę ar atskirus žmones ir padaryti jiems nepataisomos žalos, būtina viešai ir nedelsiant tai pripažinti, paneigti žinias, kurios neatitinka tikrovės, atsiprašyti dėl neteisingos informacijos.

SCENA (lot. sc(a)ena <gr. skēnē – palapinė): 1. Teatrų, koncertų salės pakyla, kurioje vaidinama, koncertuojama.

2. Dramos kūrinio arba spektaklio dalis.

3. Veikimo dirva, arena.

4. Krintantis į akis įvykis, epizodas, nuotykis.

SCENARIJUS (lot. scenarius – sceninis): 1. Literatūrinis kino arba televizijos filmo tekstas; susideda iš pjesės pobūdžio dialogų ir remarkų.

2. Kokio nors renginio planas.

SDA / ATS, Schweizerische Depeschagentur / Agence Telegraphique Suisse / Agenzia Telegrafica Svizzera (Šveicarijos telegramų agentūra), Šveicarijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1894 Berne. Dirba kaip šalies laikraščių akc. b-vė. Naudojasi AFP, ANSA, DPA, Reuters ir kitų informacijos agentūrų pranešimais. Per dieną perduodama apie 600 pranešimų vokiečių, prancūzų, italų k. Agentūroje dirba 150 žmonių. Informacijai priimti, apdoroti ir perduoti naudojama šiuolaikinė elektroninė technika. Agentūra turi 11 regioninių skyrių, 150 nuolatinųjų korespondentų šalyje ir 200 neetatinių korespondentų užsienyje.

SEGMENTAS (lot. segmentum – atkarpa), teksto (kalbos) atkarpa tarp 2 pauzių. Segmentai paprastai siejami su kalbos vienetais ir gali būti nevienodo ilgio (priklausomai nuo to, kurie kalbos vienetai tiriami).

„SEIMO KRONIKA“, savaitinis iliustruotas žurnalas, leidžiamas nuo 1997 balandžio Vilniuje. Pakeitė 1995-97 ėjusį Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininko Č. Juršėno iniciatyva įsteigtą to paties pavadinimo informacinį biuletinį. Rengia Seimo spaudos tarnyba (vadovas A. Vaišnys). Atspindi parlamento įvykius, rašo apie plenarinių posėdžių darbą, Seimo Pirmininko, Valdybos, komitetų, komisijų, frakcijų sprendimus. Platinamas Lietuvoje ir užsienyje. Redaktorė L. Šan-darienė. Tiražas 500 egz.

„SĖJA“, JAV lietuvių tautinės, demokratinės minties žurnalas, ėjęs 1953-77 Čikagoje. Leido valstiečių liaudininkų Varpininkų leidinių fondas. Ėjo kas mėnesį, nuo 1959 – kas dvi savaites, 1962-75 – kas ketvirtį, nuo 1976 – kas pusmetį. Tęsė varpininkų, demokratų, valstiečių liaudininkų spaudos tradicijas. Bendradarbiavo J. Audėnas, J. Bertašius, J. Bildušis, H. Blazas, J. Cicėnas, V. Čižiūnas, J. F. Daugėla, J. Gimbutas, J. Kardelis, K. Karvelis, B. Matulionis, J. Pajaujis, A. Sugintas, J. Šalna ir kt. Redaktoriai: G. J. Lazauskas (1953-64, 1967-69), A. Rūkas (1965-66), L. Šmulskštys (nuo 1969).

„SĖJĖJAS“: 1. Dvisavaitis evangelikų reformatų žurnalas, ėjęs nuo 1926 liepos 18 iki 1940 liepos 1 Biržuose. Leidėjas ir redaktorius P. Jakubėnas.

2. Lietuvos evangelikų reformatų bažnyčios laikraštis, einantis nuo 1992 Biržuose kaip atgaivintas 1926-40 leistas žurnalas. Redaktorė J. Vitkauskienė. Tiražas 1994 – 500 egz.

„SĖJOS BARAS“, dvimėnesis knygų propagavimo žurnalas, ėjęs 1930-33 Kaune. Leido b-vė „Dirva“. Rašė kultūros istorijos, vaikų ir jaunimo literatūros, knygų leidybos ir prekybos, periodinės spaudos klausimais. Redagavo A. Dundzila. Tiražas 2000 egz.

„SEKMADIENIO 10 CENTŲ“, savaitinis laikraštis, ėjęs 1933 Kaune kaip dienr. „10 centų“ priedas. Leido ir redagavo A. Narkevičius. Išėjo 10 numerių.

„SEKMADIENIO PAŠTAS“, savaitraštis, leistas 1937 Kaune kaip bulvarinio dienr. „10 centų“ priedas. Leido ir redagavo A. Narkevičius. Išėjo 51 numeris.

„SEKMADIENIO ŽEMAITIS“, žr. „Žemaitis“.

„SEKMADIENIS“: 1. Bulvarinio pobūdžio savaitraštis, ėjęs nuo 1928 kovo iki 1940 birželio Kaune. Įsteigė ir iki 1929 redagavo V. Kemežys (žr.). Nuo 1929 leido Ch. Kučinskas, redagavo Vl. Radzevičius. Tiražas 1929 – 5000 egz.

1940 leido priedą „Pasaulio vaizdai“.

2. Laikraštis Lietuvai, leistas 1990-92 Kaune kaip atkurtas 1928-40 ėjęs to paties pavadinimo savaitraštis. Redaktorius P. Abelkis. Tiražas 1990 – 10 000 egz., 1992 – 1000 egz. Išėjo 5 numeriai.

„SĖKMĖS TAU!“, specialus reklaminis mėnraštis, einantis nuo 1995 Vilniuje. Turi paantraštę „Medicina. Sveikata. Grožis“. Leidžia firma „Pneuma“. Platina mas kartu su dienr. „Lietuvos rytas“ Lietuvos miestuose, nemokamai ligoninėse ir poliklinikose. Tiražas 1995 – 17 000 egz., 1997 – 30 000 egz.

SEKRETORIATAS (pranc. secrétariat): 1. Įstaigos, organizacijos (ir tarptautinės) vykdomasis organas, paprastai tvarkantis einamuosius reikalus; šio organo darbuotojai, jų darbo vieta; asmenys, rašantys kokio nors susirinkimo (pasitarimo, konferencijos, suvažiavimo) protokolą.

2. Laikraščio ar žurnalo skyrius (padalinys), atliekantis leidinio techninį redagavimą, rengiantis leidinį spaudai pagal poligrafijos reikalavimus. Jis kaupia, įvertina ir rengia spaudai žurnalistikos kūrinius (rašinius), planuoja ir komponuoja leidinio numerius, su-

darinėja techninius maketus, prižiūri leidinio spausdinimo technologinį procesą. Paprastai į sekretoriato sudėtį įeina stilistai, techniniai redaktoriai, fotografai, korektoriai, kiti techniniai ir pagalbiniai darbuotojai. Sekretoriatui vadovauja atsakingasis sekretorius arba sekretorius (žr.).

SEKRETORIUS, ATSAKINGASIS SEKRETORIUS (pranc. secrétaire), redakcijos vedėjas, laikraščio ar žurnalo redakcijos darbuotojas, vadovaujantis sekretoriatui (žr.) ir atsakingas už leidinio techninį redagavimą bei ryšius su spaustuve. Gali turėti vieną ar kelis pavadootojus.

„SEKUNDĖ“, pramoginio pobūdžio laikraštis, einantis nuo 1994 kovo 1 Panevėžyje. Ėjo kas savaitę, 1995 – 2 kartus per savaitę, nuo 1996 – dienraštis. Leidėjai UAB „Culmen“, „Sekundės laikraštis“. Vyr. redaktorius A. Ulys. Tiražas 1994 – 13 800 egz., 1996 – 16 800 egz.

SEKVENCIJA (lot. sequentia – sekimas), melodijos atkarpos arba harmoninio junginio pakartojimas kitu aukščiu.

SELČINSKIS Albertas (g. 1937 10 09 Minske), žurnalistas. 1961 baigė Vilniaus un-te rusų kalbą ir literatūrą. 1960-86 dirbo Lietuvos televizijos ir radijo k-te: buvo redaktorius, radijo ir televizijos laidų rusų kalba vedėjas. Nuo 1986 iki 1992 – žurn. „Vilnius“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, skyriaus vedėjas. Lietuvos radijo programoje rusų kalba vedė laidą „Vitamin S (Slovo)“, paremtą radijo esė žanru. Daugiausia rašo kultūros ir meno, šių dienų aktualijų temomis.

SELEKTORIUS (lot. selector – rūšiuotojas), ką nors išskiriantis, atrenkantis įtaisais: 1. Elektromagnetinis įtaisas selektyviojo ryšio šaukiniui priimti.

2. Televizijos imtuvo įėjimo mazgas, blokas, leidžiantis pasirinkti transliuojamos programos kanalą, pvz., centimetrinių, decimetrinių bangų.

3. Kompiuterio atminties elementas, pagal programos komandą užimantis vieną iš 2 galimų padėčių.

SELELIONIS Eduardas (1928 12 03 Kaune – 1993 01 29 Vilniuje), poetas, spaudos darbuotojas. 1954 baigė Kauno medicinos in-tą. 1954-61 dirbo gydytoju, nuo 1961 iki 1989 – žurn. „Sveikatos apsauga“ vyr. redaktoriumi. Eilėraščius pradėjo spausdinti 1946. Išleido eilėraščių rinkinių („Žvaigždėta žemė“, 1964, „Raudoni medžiai“, 1974, „Banga į krantą“, 1983, ir kt.), poemų („Sąžinė“, 1960, „Kelias pro mirtį“, 1978, „Sąžinė. Priesaika“, 1986), 9 knygeles vaikams, parašė apybraižų, straipsnių.

SELENIS Eduardas (g. 1903 06 30(17) Rygoje), žurnalistas. Gimnaziją lankė Elbinge (M. Lietuva) ir Maskvoje. 1921 pradėjo dirbti „Trimite“. 1925 baigė „Trimite“ korespondentų kursų ir toliau dirbo šiame žurnale. Bendradarbiavo „Genyje“, „Spaktyvoje“, „Panevėžio balse“, „Žemaičių balse“. 1934 redagavo „Trakų balsą“.

SELENIS Vladas Napoleonas (1913 04 14(01) Maskvoje – 1978 09 20 Munčeste, Mičigano valstijoje, JAV),

žurnalistas. 1922 iš Rusijos grįžo į Lietuvą. Mokėsi Kretingos ir Klaipėdos Vytauto Didžiojo gimnazijose, 1946-48 Miunchene studijavo ekonomiką, 1949 Augsburgėje baigė dantų technikos m-lą. 1953-60 JAV uniuose baigė verslo administracijos mokslus. Lietuvoje bendradarbiavo laikraščiuose „Žemaitis“, „Lietuvos keleivis“, „Dienos naujienos“, „Kuntaplis“. Nuo 1938 buvo nuolatinis „Lietuvos aidas“, „Kūno kultūros ir sveikatos“ korespondentas. Gyvendamas Detroite, rašė į „Naujienas“, nuo 1964 – nuolatinis „Draugo“ bendradarbis. Priklausė Lietuvos žurnalistų s-gai, gyvendamas JAV – Lietuvių žurnalistų s-gai.

SEMAŠKA Algimantas (g. 1941 08 08 Kėdainiuose), žurnalistas, leidėjas. 1966 baigė Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. žurnalistiką. 1960-69 buvo laikr. „Komjaunimo tiesa“ korespondentas, 1969-71 – žurn. „Švyturys“ skyriaus redaktorius, 1971-74 – laikr. „Komjaunimo tiesa“ redaktoriaus pavaduotojas, 1974-84 – žurn. „Mokslas ir gyvenimas“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, 1984-90 – laikr. „Vakarinės naujienos“ redaktorius. 1990-91 dirbo LKP CK spaudos sektoriaus vedėju. 1991-93 – žurn. „Politika“ vyr. redaktorius, 1993-96 – agentūros ELTA direktorius, nuo 1996 – žurn. „Taip ir ne“ vyr. redaktorius, knygų leidyklos „Algimantas“ savininkas.

Parašė knygas: „Kaunas“ (1977, kartu su kitais), „10 maršrutų iš Kauno“ (1978), „Po Lietuvą su automobiliu“ (1979), „Mokslas ir mokslininkai“ (1982, anglų ir vokiečių k.), „Po Lietuvą“ (1994, lietuvių ir anglų k.).

SENEGALAS, Senegalo Respublika (Vakarų Afrika), nepriklausoma nuo 1960, gyventojų – 8,10 mln. (84 vieta pasaulyje), beraščių – 61,7 proc., sostinė – Dakaras, oficialios kalbos – prancūzų, volofų.

Pirmuosius laikraščius pradėjo leisti prancūzai XIX a. antroje pusėje (tuo metu visas Senegalas tapo Prancūzijos kolonija). 1885 pasirodė laikr. „Le Reveil du Senegalais“ („Senegalo pabudimas“), 1886 – „Le Petit Senegalais“ („Mažasis Senegaliėtis“), 1896 – „L'Union Africaine“ („Afrikos sąjunga“). 1907 pradėjo eiti pirmas politinis laikr. „L'Afrique Occidentale Française“ („Prancūzijos Vakarų Afrika“), kurį Dakare įsteigė Prancūzijos socialistų partija. 1933 pasirodė laikr. „Paris-Dakar“ („Paryžius-Dakaras“), kurį 1935 pakeitė dienr. „Dakar-Matin“ („Dakaro rytas“), ėjęs iki 8-ojo dešimtmečio. Nuo 1947 Dakare buvo leidžiamas savaitr. „Afrique Nouvelle“ („Naujoji Afrika“). 1988 iš viso ėjo 12 laikraščių ir 10 žurnalų.

Per metus išleidžiama apie 50 knygų. Išėina 3 dienraščiai, jų tiražas 95 000 egz. (12 egz. 1000 gyv.): „Le Soleil“ („Saulė“, žr.), „Sud en Quotidien“ („Pietūs dienraštyje“, eina nuo 1993, tir. 30 000 egz.), „Wall Fadjiri“ („Aušra“, nuo 1990, tir. 30 000 egz.). Svarb. savaitraščiai ir žurnalai: „Afrique Economique“ („Afrikos ekonomika“, eina nuo 1975, tir. 20 000 egz.), „Bingo“ (nuo 1952, tir. 30 000 egz.), „La Cafard Libre“ („Laisvas Kafardas“, nuo 1987, tir. 12 000 egz.), „Democratie“ („Demokratija“, nuo 1974, tir. 30 000 egz.), „Republique“ („Respublika“, nuo 1956, tir. 9000 egz.), „Sopi“ („Pasikeitimas“, nuo 1988, tir. 15 000 egz.), „L'Unite Africaine“ („Afrikos vienybė“, nuo 1974, tir. 7000 egz.).

Senegalo informacijos agentūra APS (žr.) įsteigta

1959. Nuo 1979 Dakare veikia ir informacijos agentūra PANA, Panafrican News Agency (Afrikos naujienų agentūra).

Radijas veikia nuo 1926, yra 0,89 mln. radijo imtuvų (110 imt. 1000 gyv.). Laidas transliuoja dvi vyriausybės stotys Dakare ir 8 regioninės stotys prancūzų, anglų, portugalų, arabų ir vietinėmis k. Televizijos laidos perduodamos nuo 1973, yra 282 000 televizorių (35 tel. 1000 gyv.). Laidas transliuoja vyriausybės televizijos kompanija Senegal-TV.

v.u.

SENKUS Juozas (g. 1911 09 03 Marijampolės aps. Veiverių vls. Girininkų k.), žurnalistas. 1930-33 Vytauto Didžiojo un-te studijavo istoriją. Tarnavo Vyr. notaro įstaigoje ir Žemės ūkio m-joje. Bendradarbiavo „Lietuvos aide“, „Mūsų rytojui“, „Ūkininko patarėjui“, „Trimite“, „Karyje“. 1934-40 dirbo „Mūsų rytojui“ ir „Ūkininko patarėjo“ redakcijose. 1941 buvo Spaudos v-bos viršininkas, 1941-44 – Studijų biuro direktorius. 1944 pasitraukė į Vokietiją, 1947 emigravo į D. Britaniją, veikė D. Britanijos lietuvių s-goje, buvo „Europos lietuvių“ redakcijos darbuotojas. 1952 suorganizavo Londono lietuvių politinį klubą ir penkerius metus buvo jo pirmininkas. 1957 persikėlė į Kanadą.

„SENOJI SOSTINĖ“, Trakų rajono laikraštis (savaitraštis), ėjęs 1994 Trakuose. Leistas vietoj Trakų rajono savivaldybės informacinio biuletenio „Trakiečių rūpesčiai“. Redaktoriai: K. Petkūnas, A. Kalinauskienė. Rėmė Trakų verslininkų klubas. Tiražas 1200 egz.

SENSACIJA (lot. sensatio – pojūtis): 1. Didelis įspūdis, kurį daro netikėtas įvykis, žinia.

2. Netikėtas pranešimas, žinia, kuri sudomina visuomenę ir yra jai svarbi. Sensacija neretai būna susijusi su skandalu. Ji gali sukelti visuomenėje nepaprastą efektą arba likti tik įdomia informacija.

SENTENCIJA (lot. sententia – nuomonė, sprendimas), trumpas, glaustas, sklandus dalyko esmę nusakęs posakis, išsireiškimas, sakinys. Sentencijų rinkiniai atsirado romėnų literatūroje. Katono sąmojingi posakiai, tik jam mirus, buvo užrašyti iš atminties, išrinkti iš jo raštų, prakalbų. Sentencija artima aforizmui (žr.).

SENTIMENTALUMAS (pranc. sentiment – jausmas), per didelio, dažnai nereikalingo jautrumo pasireiškimas kūryboje; jausmingas išvedžiojimas, perdėtas jausmingumas.

„SENVAGĖ“, Panevėžio žurnalas, leistas 1990-92. Įsteigė ir leido Panevėžio miesto v-bos kultūros skyrius. Nagrinėjo Panevėžio miesto socialines, ekonomines ir kultūrinis problemas. Redaktorė L. Jonušienė (žr.). Tiražas 1990 – 4500 egz., 1992 – 3000 egz. Išėjo 5 numeriai.

„7 KAIMYNAI“, septynių Žemaitijos rajonų turgaus laikraštis, ėjęs 1991-92 Plungėje. Spausdino reklamas ir skelbimus, rašė ekonomikos, politikos klausimais. Leidėjas ir redaktorius A. Zdrumys. Tiražas 1992 – 2000 egz. Išėjo 15 numerių.

„7 MENO DIENOS“ : 1. Teatro, muzikos, dailės, kino, knygų, sporto ir radijo žurnalas, leistas 1927 10–

1934 04 Kaune. Įkurtas B. Dauguviečio iniciatyva. Daugiausia vietos skyrė teatrui ir muzikai. Redaktoriai: A. Dirgėla (1927–32), V. Dineika (1932–34). Išėjo 104 numeriai.

2. Kultūros savaitraštis, leidžiamas nuo 1992 sausio 10 Vilniuje. Pakeitė 1972-91 leistą savaitr. „Savaitės ekranas“, kuris 1972-79 ėjo kaip Respublikinės kino filmų nuomojimo kontoros leidinys, nuo 1980 – kaip Valst. kinematografijos k-to ir Kinematografinių s-gos reklaminis leidinys, žurnalo (leidinio) „Kinas“ (žr.) priedas lietuvių ir rusų kalbomis. Spausdina įvairių meno žanrų kritikos straipsnius, reklamuoja filmus, spektaklius, informuoja apie meno renginius. Redaktoriai: R. Marcinkevičiūtė (1992), L. Vildžiūnas (nuo 1992, žr.). Tiražas 1993 – 6200 egz., 1997 – 3000 egz.

SERIALAS (pranc. serial – serijinis), ilgos trukmės TV dramaturgijos kūrinys, susidedantis iš epizodų, kurie susiję tematika, personažais. Paprastai serialai rodomi kasdien (arba beveik kasdien) kelerius metus. Populiariausi TV serialų žanrai – šeimyninės serijos (veiksmas vyksta šeimoje), muilo operos (namų šeiminkėms skirti vaidinimai, pasižymintys melodramatišku sentimentalumu). Taip pat populiarūs istorinės, fantastinės serijos bei vesternai ir detektyvai. TV serialams būdingos tam tikros personažų schemas bei dramaturgijos taisyklės (sukeliamos teigiamos ir neigiamos emocijos, imituojama realaus gyvenimo tėkmė ir kt.).

SERIJA (lot. series – eilė): 1. Artimai susijusių objektų, reiškinių, įvykių eilė, grupė.

2. Vieno bendro tikslo, tematikos arba tam tikrai skaitytojų grupei skirti leidiniai, leidžiami vienodu (serijos) pavadinimu ir taip pat apipavidalinami.

3. Kino filmo dalis, demonstruojama per vieną seansą, savarankiškai.

SERIJINIS LEIDINYS, neperiodinis leidinys, skelbiantis tam tikros krypties kūrybą ir įeinantis į vieno tikslo, vienos temos leidinių grupę.

SERVERIS (angl. serve – aptarnauti, valdyti, paduoti), kompiuteris, vykdamas kompiuterių tinklo valdymo programas, kontroliuojantis vartotojų veiksmus (pvz., spausdintuvų naudojimą) ir skirstantis saugomą informaciją. Priklausomai nuo tinklo dydžio ir vartotojų skaičiaus serverio funkcijas gali atlikti ir paprastas personalinis kompiuteris, ir superkompiuteris. A.Mat.

„**SEURA**“ („Visuomenė“), Suomijos savaitinis žurnalas, einantis nuo 1934 Helsinkyje. Vienas didžiausių ir populiariausių šalies žurnalų. Greta pramoginio pobūdžio publikacijų, skelbia rašinius aktualiomis politinėmis temomis. Tiražas 1996 – 210 000 egz.

„**AL-SHARQ AL-AWSAT**“ („Rytų naujienos“), Saudo Arabijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1993 Džidoje arabų k. Didžiausias ir populiariausias šalies laikraštis. Tiražas 1996 – 175 000/145 000 egz.

SHIHATA, Shirika la Habasi la Tanzania (Tanzanijos naujienų agentūra), Tanzanijos vyriausybinių informacijos agentūra, veikianti nuo 1976 Dar es Salame. Užsienio

informacijos daugiausia gauna iš AFP ir Reuters. Bendradarbiauja su kaimyninių valstybių informacijos agentūromis, taip pat su BTA, ADN, ITAR-TASS.

Leidžia 2 biuletenius – savaitinį ir mėnesinį. Agentūroje dirba apie 100 žmonių. Agentūra šalyje turi 9 punktus ir skyrius, užsienyje – punktus Kampaloje ir Mapute.

„**SIAUBAS!**“, pramoginis nuotykių laikraštis, einantis nuo 1993 gruodžio Panevėžyje. Leidžia UAB „Privatus seklys“ kas dvi savaites. Rašo apie nusikaltimus, apsi-
reikšimus, skandalus. Vyr. redaktorius A. Ulys, redaktorius L. Kavoliūnas. Tiražas 1993 – 25 000 egz., 1997 – 21 000 egz.

SIAURUSEVIČIUS Audrius (g. 1967 04 18 Prienų raj. Juodaraičio k.), žurnalistas. 1985 baigė Prienų 2-ąją vid. m-lą. 1987-91 studijavo Vilniaus un-te. 1988-89 dirbo laikr. „Tarybinis studentas“, vėliau „Universitetas Vilnensis“, 1989-91 – savaitr. „Atgimimas“ redakcijoje. Nuo 1990 – „Laisvosios Europos“ radijo bendradarbis. Išspausdino straipsnių leidiniuose „Gimtas kraštas“, „Lietuvos rytas“, „Nemunas“, Didžiosios Britanijos laikr. „The Guardian“ ir kt.

„**SIBIRO LIETUVIŲ ŽINIŲ**“, informacinio pobūdžio laikraštis, leistas 1919 07 01–12 17 Tomske. Leido Centrinis Sibiro lietuvių biuras. Ėjo kartą per dvi savaites. Rašė apie lietuvių organizacijų veiklą, spausdino lietuviškų laikraščių apžvalgas, naujienas iš Lietuvos, iš lietuvių kolonijų gyvenimo. Redagavo K. Pabrėža, K. Būga. Spausdino Tomsko kooperatinė spaustuvė. Išėjo 9 numeriai.

„**SIDABRĖ**“, Joniškio rajono laikraštis, einantis nuo 1945 gruodžio 5. Iki 1950 buvo Joniškio apskrities laikraštis, 1950-90 – LKP Joniškio raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1990 vasario 1 – rajono laikraštis. Steigėja Joniškio rajono savivaldybė, leidėja UAB „Laikraščio „Sidabrė“ redakcija“. 1945-46 ėjo kartą per savaitę, 1951 – dukart, 1952 – dukart-triskart, nuo 1953 – tris kartus, nuo 1991 – du kartus per savaitę. Iki 1989 gruodžio 31 vadinosi „Tarybinis balsas“, nuo 1990 sausio 1 – „Sidabrė“. Redaktoriai: S. Zauka (1945-46), S. Laurinaitis (1947-49), E. Vaserdamas (1949-1950), R. Beniušis (1950-52), E. Džiavėčka (1952-61), A. Stankus (1961-70), A. Vaičiūnas (1970-88), A. Adomaitis (1988-94, žr.), A. Lititauskas (1994-95, žr.), L. Tikniuvienė (1995-96), L. Rudnickienė (nuo 1996). Minėtini žurnalistai D. Byčienė, B. Čižienė, S. Gatautis, V. Vaitkus, T. Zastarskytė. Tiražas 1945 – 700 egz., 1987 – 9500 egz., 1997 – 3900 egz.

„**THE SYDNEY MORNING HERALD**“ („Sidnėjaus rytinis šauklis“), Australijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1831. Leidžia laikraščių leidybos koncernas „The John Fairfax and Sons“. Jo apimtis – iki 144 puslapių. Tiražas 1996 – 230 000/400 000 egz.

SIENLAIKRAŠTIS, ranka ar mašinėle rašytas, kompiuteriu ar kitokiu būdu dauginamas žurnalas bei organizacijos laikraštėlis, kabinamas ant sienos.

„**SIETYNAS**“: 1. Savivaldybės, kooperacijos, ūkio ir kultūros žurnalas, leistas 1919 11–1922 12 Šiauliuose.

Ėjo kas dvi savaites. Leido Šiaulių srities vartotojų bendrovių s-ga. Bendradarbiavo P. Avižonis, K. Bielinis, T. Daugėla, J. Fledžinskis, J. Gobis, V. Janavičius, K. Ralys, V. Putvinskas, D. Šidlauskas, J. Vanagas, P. Žaliukas. Redagavo P. Bugailiškis. Spausdino Savičiaus ir Šumkausko spaustuvė Šiauliuose. Išėjo 56 numeriai.

G.B.

2. Žurnalas, leidžiamas nuo 1974 Kanadoje. Leidžia „Rūtos“ leidykla. Redaktorius P. Enskaitis.

3. Kultūros leidinys (žurnalas, jaunųjų kultūros mėnraštis), ėjęs 1988-91 Vilniuje. Steigėja ir leidėja UAB „Raštija“. Spausdino publicistikos, literatūrologijos, grožinės literatūros kūrinius. Redakcinė kolegija: D. Kuolys, V. Papiervis ir kt. Tiražas 1990 – 5400 egz., 1991 – 500 egz. Išėjo 10 numerių.

„**SIEWCA PRAWDY**“ („Tiesos sėjėjas“), Eišiškių parapijos laikraštis, einantis nuo 1994 Eišiškėse lenkų k. Redaktorius V. Gurlickis. Tiražas 500 egz.

„**SIGMOS PANORAMA**“, Lietuvos „Sigmos“ susivienijimo savaitraštis, ėjęs 1978-90 Vilniuje. 1978-88 vadinosi „Elektronika“ ir buvo leidžiamas lietuvių ir rusų k. Redaktoriai: A. Akstinienė (1978-87), V. Žemaitis (1988), R. Petrauskas (1989-90). Tiražas 1978 – 2000 egz. lietuvių k. ir 1000 egz. rusų k., 1988 – 3000 egz. lietuvių k. ir 1000 egz. rusų k., 1990 – 3000 egz.

SIGNALAS (pranc. signal < lot. signum – ženklas), fizinė informacijos išraiška; susideda iš informacijos laikmenos ir turinio. Pagal laikmenos prigimtį būna mechaniniai, garso, šviesos, elektriniai, elektromagnetiniai (radijo) ir kt. signalai.

SIGNALINIS EGZEMPLIORIUS, pirmieji leidinio egzemplioriai, kuriuos poligrafijos įmonė siunčia leidyklai, autoriui ar kitoms atitinkamoms org-joms kaip pavyzdį patikrinti ir patvirtinti, kad būtų galima spausdinti visą tiražą.

SIGNATŪRA (lot. signatura < signo – pažymiu, nurodau): 1. Knygos, žurnalo spaudos lanko eilės numeris.

2. Literos kojelėje įpjautas ženklas, padedantis rinkėjui fiksuoti literos padėtį rinktuve.

3. Senųjų leidinių puslapio pabaigoje spausdinamas žodis (arba jo dalis), kuriuo prasideda kitas puslapis.

„**SILSKI VISTI**“ („Kaimo žinios“), Ukrainos dienraštis, einantis nuo 1920 Kijeve. Iki 1975 vadinosi „Radjanske selo“ („Tarybinis kaimas“). Vienas didžiausių ir populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 355 000 egz.

SIMBOLIS (gr. symbolon), daiktinis, vaizdinis arba garinis ženklas, žymintis kokią nors sąvoką, turintis kokią nors sutartinę reikšmę, reiškiantis kokią nors idėją. Simbolio turinys gali būti suprantamas tik tame kultūros kontekste (meniniame, politiniame, religiniame), kuriame jis yra susidaręs.

SIMPLOKA (gr. symplokē – supynimas), stilistinė figūra – tų pačių arba panašiai skambančių žodžių pakartojimas gretimų frazių, jų dalių, poezijos eilučių pradžioje ir pabaigoje, pvz., „ar tu manęs nepažįsti, ar tu savęs nepažįsti?“

SINCHRONINIS (gr. syn – kartu, tuo pačiu + chronos – laikas) **TINKLAS**, sutapatintas tinklas, tokia radijo laidų transliavimo sistema, kai keli siųstuvai (viduriniųjų ar ilgųjų bangų) tuo pačiu dažniu, vienu metu transliuoja tą pačią programą.

SINCHRONIZACIJA (gr. synchronos – vienalaikis), kelių vienodų arba atitinkamų procesų suderinimas, kad jie vyktų vienu metu arba jų vyksmo periodai skirtųsi tam tikru laiko intervalu.

SINCHUA, Xinhua News Agency (Kinijos naujienų agentūra), Kinijos oficialioji informacijos agentūra, veikianti nuo 1931 Pekine. Keičiasi informaciniais pranešimais su 50 užsienio informacijos agentūrų. Per dieną laikraščių redakcijoms, radijo ir televizijos stotims išsiunčia 50 000 hieroglifų informacijos, o į užsienį – 60 000 žodžių informacijos kinų, anglų, arabų, ispanų, rusų bei prancūzų k. Kasdien išleidžia po 30 informacinių biuletenių, skirtų žurnalistams. Siunčia fotoinformaciją šalies vidaus ir užsienio prenumeratoriams. Visose provincijose ir autonominiuose rajonuose turi savo korespondentų punktus. Apie 90 punktų ir skyrių yra užsienio valstybėse.

SINEKDOCHA (gr. synekdochē), stiliaus figūra (tropas), kurios pamatą sudaro visumos, bendresnio dalyko pavadinimo pakeitimas jo dalies, siauresniu pavadinimu ar atvirkščiai, vienaskaitos vartojimas vietoj daugiskaitos, pvz.: Finale Prancūzija nugalėjo Ispaniją (šalies pavadinimas vietoj tos šalies futbolo komandos pavadinimo). Sinekdocha yra metonimijos (žr.) rūšis.

SINKEVIČIUS Apolinaras (g. 1935 06 14 Papilėje), pedagogas, žurnalistas. Baigė Papilės Simono Daukanto vid. m-lą, 1958 – Šiaulių pedagoginį in-tą, įgijo lietuvių kalbos ir literatūros mokytojo specialybę. 1970-75 buvo JAV laikr. „Moscow News“ ir „Tiesos“ korespondentas, akredituotas prie Jungtinių Tautų Organizacijos, 1977-79 – Lietuvos radijo laidų užsieniui vyr. redaktorius. 1979-82 dirbo telegramų agentūroje ELTA direktoriaus pavaduotoju, 1982-90 – Vals. televizijos ir radijo k-te pirmininko pavaduotoju televizijai, pirmuoju pavaduotoju.

Bendradarbiavo Lietuvos laikraščiuose ir žurnaluose, rašė tarptautinio gyvenimo klausimais. 1957 su kitais įsteigė Šiaulių pedagoginio in-to laikr. „Tarybinis pedagogas“. Nuo 1963 buvo Lietuvos televizijos ir radijo apžvalgininkas tarptautinės politikos temomis. Nuo 1982 dirbo Vilniaus un-to Žurnalistikos katedroje televizijos žurnalistikos dėstytoju valandininku.

Išleido knygas „Šiauliai“ (su autorių kolektyvu, 1961), „Amerikietiškas sūkurys“ (1979). Parašė keletą scenarijų televizijos dokumentiniams filmams. 1971-75 buvo JTO žurnalistų asociacijos narys.

SINONIMAS (gr. synōnymos – vienvardis, bendravardis), žodis, žodžio forma, žodžių junginys ar sintaksinė konstrukcija, turinti tokią pat arba artimą reikšmę, kaip ir kitas (ar kiti) žodis, forma, junginys ar konstrukcija. Skiriamos sinonimų rūšys: absoliutieji, ideografiniai, leksiniai, morfologiniai, sintaksiniai, stilistiniai.

Absoliutieji sinonimai – visiškai vienodos reikšmės sinonimai: rašyba – ortografija, vieversys – vyturys.

Ideografiniai sinonimai skiriasi reikšmės atspalviais: laikraštis ir dienraštis, pykti – tūžti.

Leksiniai sinonimai – sinoniminiai žodžiai ir frazeologizmai: kalbotyra ir lingvistika, nežinia – bala žino – kelmai žino.

Morfologiniai sinonimai – sinoniminės žodžių formos: prašau (prašyčiau) atidaryti duris.

Sintaksiniai sinonimai – sinoniminės sintaksinės konstrukcijos: auksu žiba ir žiba kaip auksas.

Stilistiniai sinonimai – turintys stilistinę funkciją. Jie dar skirstomi į 1) žanrinius ir 2) emocinius ekspressinius. Pirmieji yra susiję su žodžių vartoseną, su jų priklausymu skirtingiems kalbos sluoksniams, pvz., „miškas“ – stilistiškai neutralus, „medė“ turi tarminį pobūdį. Antrieji susiję su jausmais bei išgyvenimais, pvz., „galva“ – neutralus vertinimo atžvilgiu, o sinonimas „makaulė“ turi menkinamąjį atspalvį.

Sinonimai atlieka svarbų estetinį vaidmenį kalboje. Jie padeda išvengti tų pačių žodžių kartojimo, kalbos monotonijos – verčia ieškoti tikslesnio, aiškesnio, vaizdingesnio žodžio.

SINTEZĖ (gr. synthesis – sujungimas, sudarymas, derinimas): 1. Atskirų dalykų sutelkimas į vienybę; pažinime sutelkimas į visumą atskirų pažinimo turinių, išpūdžių, vaizdinių; priešingų požiūrių bei pažiūrų sutaikymas; kokio nors dalyko ar reiškinio tyrinėjimas jo dalių tarpusavio vienybėje; žengimas nuo atskirų dalių bei momentų į visumą (sintetinis metodas). Priešybė analizei (žr.).

2. Paskutinis mašininio vertimo etapas – frazės sudarymas ta kalba, į kurią verčiamas tekstas; dirbtinis kalbos garsų produkavimo akustinėmis priemonėmis, pvz., kalbos sintezatoriais, procesas.

SIRIJA, Sirijos Arabų Respublika (Artimieji Rytai), nepriklausoma nuo 1941 (faktiškai nuo 1946), gyventojų – 14,17 mln. (57 vieta pasaulyje), beraščių – 35,5 proc., sostinė – Damaskas, oficiali kalba – arabų.

Pirmieji laikraščiai pasirodė XX a. pr. Damaske ir Chalebe anglų k. Juos leido žurnalistai, baigę mokslus Amerikos un-tuose arba Stambulo koledže (iki 1920 Sirija buvo Turkijos imperijos dalis; vėliau priklausė Prancūzijai).

Po Pirmojo pasaulinio karo pradėjusios kurtis politinės partijos apie 1930 ėmė leisti savo legalius ir nelegalius laikraščius. 1934 pradėjo eiti komunistų partijos organas „Nidal al-Shaab“ („Liaudies kova“). Daugiau įvairių periodinių leidinių pasirodė po nepriklausomybės paskelbimo. Nuo 1946 Damaske leidžiamas Arabų socialistinio atgimimo partijos organas „Al-Baath“ („Atgimimas“, žr.), savaitinis žurn. „Jeysh al-Shaab“ („Liaudies armija“, tir. 50 000 egz.), nuo 1963 Chamoje – laikr. „Al-Fidaa“ („Pasiaukojimas“, tir. 4000 egz.) bei vyriausybiniis dienr. „Al-Thawrah“ („Revoliucija“, žr.). 1977 iš viso ėjo 50 periodinių leidinių, tarp jų 7 dienraščiai.

Per metus išleidžiama apie 100 knygų. Išėina 8 dienraščiai, jų tiražas 231 000 egz. (16 egz. 1000 gyv.). Kiti svarb. laikraščiai: „Al-Jamahir“ („Žmonės“, eina nuo 1966 Chalebe, tir. 10 000 egz.), „Tishrin“ („Spalis“, žr.), „Syria Times“ („Sirijos laikas“, eina nuo 1981 anglų k., tir. 12 000 egz.), savaitraščiai: „Al-Masirah“ („Pažanga“, eina nuo 1975, tir. 20 000 egz.), „Nidal al-Fallahin“ („Valstiečių kova“, nuo 1965, tir. 12 000

egz.), žurnalai: „Al-Fursan“ („Didvyriai“, eina nuo 1976, tir. 30 000 egz.), „Al-Iktissad“ („Ekonomika“, nuo 1968, tir. 4000 egz.), „Al-Maarifa“ („Žinios“, nuo 1962, tir. 10 000 egz.).

Sirijos informacijos agentūra SANA (žr.) įkurta 1966.

Radijas veikia nuo 1950, yra 3,392 mln. radijo imtuvų (239 imt. 1000 gyv.). Televizijos programos reguliariai perduodamos nuo 1960, yra 0,81 mln. televizorių (57 tel. 1000 gyv.). Laidas transliuoja Sirijos vyriausybiniis R ir TV.

Dokumentiniai kronikiniai kino filmai kuriami nuo 1930.

V.U.

SYRKINO SPAUSTUVĖ, veikusi Vilniuje 1859–1915.

Įkūrė Abelis (vėliau Albertas) Syrkinas, vertęs knygų prekybą. Turėjo litografiją (1877-85), knygrišyklą, knygyną (nuo 1868). Iki 1861 išleido 8 leidinius lietuvių k. Uždraudus lietuvišką spaudą, A. Syrkinas buvo svarbiausias lietuviškų leidinių rusišku raidynu spausdintojas. Spausdino vadovėlius ir mokymo priemones, periodinius leidinius: „Vilenskij vestnik“ (1886), „Cirkuliar po Vilenskomu učebnomu okrugu“ (1886-91), „Severo-zapadnoje slovo“ (1898). Nuo 1906 leido lietuviškas knygas, vėl spausdino lotynišku šriftu; 1906 išleido 20 leidinių, o 1913 išspausdintų knygų tiražas siekė 100 000 egz. 1895 spaustuvė už gerą spaudos darbų kokybę I Visos Rusijos spaudos darbų parodoje Peterburge gavo Imperatoriškosios rusų technikos djos bronzos medalį. Spaustuvė leido ir legalius Lietuvos socialdemokratų partijos laikraščius: „Naujoji gadyne“ (1906-07), „Skardas“ (1907), „Žarija“ (1907-08).

SIRUTIS Stasys (g. 1911 11 17 Marijampolės aps.

Liudvinavo vls. Posudonės vienkiemyje), diplomatas, spaudos bendradarbis. Mokėsi Joniškio vidurinėje ir Kauno aukštesniojoje technikos m-lose. 1932-36 studijavo Vytauto Didžiojo un-to Teisių fak. 1930-35 tarnavo Valst. saugumo departamente, nuo 1936 – Užsienio reikalų m-joje. 1936-39 dirbo Lietuvos pasiuntinybėje Briuselyje, studijavo žurnalistiką Briuselio žurnalistikos in-te. 1954 Kolumbijos oficialiai pripažintas Lietuvos garbės konsulu ir juo dirbo iki Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo. Dalyvaudamas Bogotos lietuvių veikloje, leido neperiodinį leidinį „Tėvynės aidai“, bendradarbiavo išėivijos spaudoje.

SISTEMINIS PRINCIPAS (gr. systēma – sandara,

junginys), metodologinis reiškinų analizės principas – kai kiekvienas reiškinys traktuojamas kaip struktūrinė komponentų sistema, kuri ne tas pats, kas tų komponentų suma; komponento savybės nustatomos pagal jo vietą struktūroje bei sąryšį su kitais komponentais.

SITARSKIENĖ (Jonuškaitė) Alicija (g. 1953 07 06

Seivų k.), žurnalistė. 1972 baigė Punsko lietuvišką vid. m-lą, 1977 – Varšuvos un-to Rusų kalbos fak. Nuo 1973 dirbo įvairiose redakcijose Varšuvoje, 1989-96 buvo Lenkijos lietuvių žurn. „Aušra“ vyr. redaktorė. Daugiausia rašo apie Lenkijos lietuvių gyvenimą. Parašė priedą prie kalendoriaus „Prieškarinis Punkskas“ (1993).

SIŪSTUVAS, elektroninis įrenginys radijo bei televizijos laidoms transliuoti. Jis generuoja aukšto dažnio

elektromagnetinius virpesius, juos sumoduliuoja pagal žemo dažnio (laidos garso) signalą ir pastiprina. Siųstuvo galingumas būna nuo kelių vatų iki 2 milijonų vatų. Siųstuvai sujungiamas su antena, kuri elektromagnetines bangas išspinduliuoja į erdvę.

SIUŽETAS (pranc. sujet – dalykas): 1. Epinio, epinio-lyrinio arba dramatinio literatūros kūrinio, kino filmo, apybraižos, straipsnio, reportažo struktūros pagrindas – priezasčių ir pasekmių ryšiais susietų įvykių visuma (nebūtinai chronologine seka), epizodų kaita; kartais – tas pats, kas fabula (žr.).

2. Konkreti reiškinių arba įvykių situacija, pavaizduota dailės kūrinyje; dažnai nusakomas kūrinio pavadinimu.

SKAIDRĖ, diapozityvas, pozityvinis fotografijos atvaizdas ant skaidraus pagrindo. Skirtas žiūrėti prieš šviesą arba projektuoti į ekraną. Aukštos spalvinės kokybės originalai skiriami spaudai.

„**SKAITYMAI**“, literatūros ir kritikos žurnalas, ėjęs 1920-23 Kaune. Leido Lietuvos švietimo m-ja. Ėjo kartą per mėnesį, nuo 1922 – kartą per du mėnesius. Spausdino įvairių krypčių rašytojų kūrinius, kritikos straipsnius, mokslines studijas apie lietuvių literatūrą, atskirų autorių kūrybą, skelbė užsienio rašytojų kūrinius. Bendradarbiavo V. Bičiūnas, B. Buivydaitė, K. Binkis, S. Čiurlionienė, F. Kirša, Pr. Mašiotas, Lazdynų Pelėda, K. Puida, B. Sruoga, J. Savickis, J. Švaistas, P. Tarulis, P. Vaičiūnas, O. Pleirytė-Puidienė, A. Vienuolis ir kt. Redagavo V. Krėvė, nuo 1923 – L. Gira. Spausdino „Varpo“ ir Valstybės spaustuvės Kaune. Išėjo 24 knygos. G.B.

SKAITYTOJŲ KONFERENCIJA (lot. conferentia < confero – surenku į vieną vietą), leidinio skaitytojų pasitarimas ar susirinkimas, skirtas to leidinio tematikai, turiniui, struktūrai bei skaitytojų ir redakcijos ryšiams aptarti. Gali būti rengiama skaitytojų grupės arba redakcijos iniciatyva.

SKAITMENINĖ KOMPRESIJA (lot. compressio – suspaudimas), technologinė procedūra, padedanti transliacijos arba įrašo metu sumažinti bitų (vienetų ir nulių) skaičių skaitmeniniame signale ir padidinti sistemos pralaidumą. Tam panaudojami matematiniai algoritmai, pašalinantys informacijos perteklių ir sumažinantys jos užimamą vietą. A.Mat.

SKAITMENINĖ RADIOFONIJA, radijo laidų transliavimas per kosminį ryšio palydovą arba kabeliu, moduluojant signalą skaitmeniniu būdu (dvejetainė sistema). Skaitmeninei radiofonijai skirtas 108-120 MHz ruožas. Jis pasižymi labai gera garso kokybe.

SKAITMENINIS PERDAVIMAS, informacijos pavertimas skaitmeniniais signalais ir perdavimas binariu (vienetų ir nulių) kodu. Skaitmeniniais signalais gali būti paverstas tekstas, garsas, vaizdas ir kitokia informacija.

„**SKALVOS KELEIVIS**“, Pamario laikraštis, ėjęs 1991-92 Šilutėje. Įsteigė ir leido UAB „Skalva“ 1 kartą per savaitę. Rašė apie Mažosios Lietuvos istoriją, da-

bartį, Šilutės rajono aktualijas. Redaktoriai S. Mėlinauskas (1991-92), P. Skutulas (1992). Tiražas 1991 – 5000 egz., 1992 – 4600 egz.

„**SKAMBANTIS BALSAS**“, muzikos laikraštis, leistas 1939-46 Čikagoje. Redaktorius-leidėjas J. Žuronas.

SKAPCEVIČIUS Šarūnas (g. 1944 05 13 Tytuvėnuose), žurnalistas. 1972 baigė Vilniaus un-te žurnalistikos studijas. 1971-72 dirbo laikr. „Tiesa“ ats. sekretoriaus pavaduotoju, 1972-78 – žurn. „Darbas ir poilsis“ redakcijoje, 1975-78 – šio žurnalo vyr. redaktoriaus pavaduotoju. 1978-92 buvo žurn. „Sparnai“ vyr. redaktorius, 1992-95 – savaitr. „Sargyba“ redaktoriaus pavaduotojas. Nuo 1995 – Vidaus reikalų ministerijos Informacijos skyriaus viršininkas. Daugiausia rašo apie nusikalstamumą. 1995 apdovanotas brolių Bobelių premija.

SKARBALIENĖ Danguolė (g. 1952 02 29 Kėdainių raj. Šaravų k.), žurnalistė, dėstytoja. 1980 baigė Vilniaus un-tą, įgydama žurnalistės specialybę. 1977-82 dirbo leidinio „Universiteto žurnalistas“ vyr. redaktore. Nuo 1982 – Vilniaus un-to Komunikacijos fak. Žurnalistikos in-to dėstytoja, taip pat laikr. „Salonas“, leidžiamo nuo 1991, redaktorė, nuo 1996 – žurn. „Mano ūkis“ redaktorė.

„**SKARDAS**“, LSDP savaitinis žurnalas, ėjęs 1907 01-06 Vilniuje. Buvo leidžiamas vietoj „Naujosios gadynės“. Išspausdino Jovaro, J. Smalsčio, J. Šepečio eilėraščių, K. Jasiukaičio apsakymų, P. Avižonio, P. Bugailiškio, M. Slančiausko ir kt. straipsnių. Oficiali redaktorė B. Šėmytė, faktiškai redagavo S. Matulaitis ir V. Kapuskas. Oficialus leidėjas J. Lickevičius. Išėjo 21 numeris. Leido priedą „Dūmos darbai“ (pasirodė 9 numeriai).

„**SKAUTAS**“, lietuvių skautų ir skaučių mėnesinis laikraštis, pradėtas leisti 1949 Kanadoje. Leido „Rūtos“ leidykla. Redagavo redakcinė komisija, ats. redaktorius V. Šarūnas.

„**SKAUTŲ AIDAS**“: 1. Skautų žurnalas, ėjęs 1923 03 15–1924 10 Šiauliuose (pirmas numeris išėjo Biržuose) ir 1924 11–1940 06 12 Kaune. Pakeitė žurn. „Skautas“, ėjusį 1922-23. Iš pradžių nereguliariai leido Lietuvos skautų asociacija, nuo 1931 kas dvi savaites – Lietuvos skautų s-ga. Redagavo A. Saulaitis.

Leido priedus: 1932-35 – žurn. „Skautų vadas“, 1934-35 – žurn. „Skautų aidas mūsų mažiesiems“, 1936-40 – žurn. „Skautybė“.

2. Lietuvių skautų s-gos organas, atkurtas 1946 Detmolde, Vokietijoje, 1950 perkeltas į Kanadą, nuo 1970 leidžiamas Čikagoje. Išeina kas mėnesį. Redaktoriai: A. Krausas, J. Toliušis, S. Jelionienė, G. Plačas, J. Mikutaitienė, V. Vijeikis, R. Vitas, A. Saulaitis (nuo 1981).

3. Žurnalas visiems Lietuvos skautams ir būsimiems skautams, einantis nuo 1990. 1990-91 buvo leidžiamas Klaipėdoje kaip Lietuvos skautų s-gos mėnraštis jaunimui. 1992-93 nebuvo leidžiamas. Nuo 1994 eina Vilniuje 4 kartus per metus. Steigėja ir leidėja UAB „Karma“. Vyr. redaktoriai: V. Kudarauskas (1990-91), R. Tupčiauskas (nuo 1994). Tiražas 1990 – 19 000 egz., 1995 – 2000 egz.

SKAUTŲ PERIODIKA, periodiniai leidiniai, skirti skautams – vaikams ir jaunuoliams, organizuotiems pagal tam tikrą nemokyklinio auklėjimo sistemą. Pirmoji skautų org.-ja įkurta 1902 Anglijoje. Lietuvoje prieš Pirmąjį pasaulinį karą veikė rusų ir lenkų skautų org.-jos. Pirmosios lietuvių skautų org.-jos susikūrė Petro Jurgėlos iniciatyva Voronežo lietuvių gimnazijoje (1917) ir Vilniaus lietuvių gimnazijoje (1918). Vėliau skautų organizacijos susikūrė Kaune, Panevėžyje, Šiauliuose, Vilkaviškyje, Marijampolėje. Joms daugiausia priklausė moksleiviai. 1922 sudaryta Lietuvos skautų asociacija (LSA). 1930 Lietuvos vyriausybė LSA pertvarkė į Lietuvos skautų s-gą (LSS), kurios šefu tapo Antanas Smetona. 1939 pab. Lietuvoje buvo apie 15 000 skautų.

Pirmasis lietuvių skautų leidinys buvo žurn. „Skautas“, pasirodęs 1922. 1923 jį pakeitė žurn. „Skautų aidas“ (žr.), nuo 1923 leistas kaip LSA organas, vėliau – LSS organas (iki 1940). Žurnalas turėjo 3 priedus: žurnalus „Skautų vadas“, „Skautų aidas mūsų mažiesiems“ ir „Skautybė“. 1924-28 Panevėžyje nereguliariai ėjo žurn. „Skautų žodis“ (išleista 12 numerių, iš pradžių šapirografuotų). 1929-40 Kaune buvo leidžiamas žurnalas skaučių vadovėms „Vadovė“ (žr.). Įvairiuose Lietuvos miestuose trumpai ėjo ir laikraščiai: 1923 Šiauliuose – „Jaunas skiltininkas“, 1928-29 Telšiuose – „Žemaičių skautas“, 1930 Rokiškyje – „Liepsnojantis laužas“, 1929-30 Marijampolėje, 1934 Vilniuje ir 1937 Šilutėje – „Budėk“, 1938 Kaune – „Stovyklaujame“ ir „Stovyklos aitvaras“.

Po Antrojo pasaulinio karo periodinius leidinius leido lietuvių skautų org.-jos, veikusios Vakarų Vokietijoje karo pabėgėlių stovyklose (žurnalus „Skautų aidas“ bei „Gairės“, daugybę biuletenių ir laikraščių), taip pat JAV, Kanadoje, D. Britanijoje, Australijoje. JAV lietuviams nuo 1964 leidžia žurn. „Skautų aidas“, nuo 1970 Čikagoje – Lietuvos skautų s-gos vadovybės biuletenį „Skautija“; nuo 1951 eina skautiškos minties žurn. „Mūsų vytiš“ (žr.). 1990 Lietuvoje atkurta Lietuvos skautų s-ga ėmė leisti mėnraštį (žurnalą) jaunimui „Skautų aidas“ (žr.). 1991-92 Vilniuje ėjo Skautų dr. J. Basanavičiaus akademinės draugovės informacinis laikraštėlis „Laužas“.

SKELBIMAS, viešo pranešimo tekstas, kuris spausdinamas periodiniame leidinyje arba skaitomas per radiją ar televiziją. Taip pat žr. Reklama.

SKENERIS (angl. scanner < scan – apžvelgti, atidžiai žiūrėti), prietaisas vizualinei informacijai apie tiriamus objektus gauti arba atgaminti, dėsningsi kraipant elektromagnetinių ar akustinių bangų arba elektronų spindulį.

SKILTIES FORMATAS, teksto stulpelio aukštis ir plotis, išreikšti kvadratais, pvz., 6x10 kvadratai.

SKILTININKAS, kolumnistas, laikraščio bendradarbis, turintis nuolatinę vietą (skiltį) leidinyje.

SKILTIS, teksto stulpelis; nelaužytas teksto rinkinys ar jo atspaudas.

„SKYNYMAI“, mėnesinis literatūros žurnalas, leistas 1933 Kaune. Leido „Žodžio“ b-vė. Spausdino kritikos,

literatūrologijos straipsnius, lietuvių grožinės literatūros kūrinis. Paskelbta St. Anglickio, B. Brazdžionio, A. Lasto, V. Mykolaičio-Putino, H. Radausko, B. Rutkausko ir kt. kūrinių, V. Mickevičiaus-Krėvės, B. Sruogos, I. Šeinaus straipsnių literatūros ir kultūros klausimais. Redagavo V. Mickevičius-Krėvė. Spausdino „Meno“ spaustuvė Kaune. Išėjo 3 numeriai.

SKIPITIS Rapolas (1887 02 12(01 31) Panevėžio aps. Smilgių vls. Baukų k. – 1976 02 23 Čikagoje), visuomenės veikėjas, advokatas, spaudos darbuotojas. 1909-14 Maskvos un-te studijavo mediciną ir teisę. Dirbo teisėju, buvo II ir III Seimo narys. 1940 pasitraukė iš Lietuvos. 1946 išvyko į Čikagą. 1909 buvo „Aušrinės“ redakcijos narys ir aušrininkų moksleivių organizatorius. 1917-18 Petrograde redagavo laikr. „Santara“, 1925-27 Kaune – „Ūkininko balsą“. Bendradarbiavo „Lietuvos žiniose“, „Naujienose“, „Drauge“, „Lietuvių dienose“ ir kt. leidiniuose. Išleido atsiminimus apie Nepriklausomos Lietuvos kūrimą.

SKYRYBOS ŽENKLAS, rašto ženklas, vartojamas sakiniui ar jo dėmenų riboms žymėti, taip pat kalbos ritmui, intonacijai bei tam tikriems sintaksiniamis santykiams ženklinti. Pagrindiniai skyrybos ženklai yra šie: taškas (.), daugtaškis (...), klaustukas (?), šauktukas (!), kablelis (,), taškas kablelis (;), dvitaškis (:), brūkšnys (–), skliausteliai (,), kabutės („“).

SKIRIUS Antanas (g. 1911 10 28(15) Tauragės aps. Batakių vls. Akstinių k.), žurnalistas, leidėjas. Mokėsi Tauragės gimnazijoje, 1934-37 – Prekybos in-te. 1938 atvyko į JAV. Mokėsi Marianapolio koledže, Čikagos un-te. Aktyviai dalyvavo JAV lietuvių veikloje.

1933 Kaune įsteigė ir iki 1934 leido laikr. „Jaunasis studentas“, 1934-35 Klaipėdoje leido žurn. „Komersantas“, 1936-37 – žurn. „Prekyba ir pramonė“. JAV 1938-39 buvo „Studentų žodžio“ redaktorius, 1939-40 – „Draugo“ redakcijos narys, 1940-41 – „Vyčio“ redaktorius, 1946-49 – „Kalifornijos lietuvių“ steigėjas ir redaktorius, nuo 1950 – žurn. „Lietuvių dienos“ leidėjas.

SKLIAUSTELIAI, skyrybos ženklai, kuriais žodis, žodžių junginys ar sakinytis atskiriamas nuo konteksto iš abiejų pusių. Skliausteliais išskirti teksto dalis paprastai teikia papildomąją, šalutinę informaciją, įvairius paaiškinimus, tikslinimus.

SKOLINYS, iš kitos kalbos paskolintas kalbos elementas, dažniausiai žodis ar žodžių junginys. Kartu su žodžiais į kalbą patenka taip pat skolinti afiksai, garsai. Pagal tai, iš kurios kalbų šeimos, šakos ar atskiros kalbos skolinys gautas, skiriami germanizmai (žr.), polonizmai (žr.), slavizmai (žr.). Ne visi skoliniai literatūrinėje kalboje teikiami vartoti (žr. barbarizmas, makaronizmas).

SKOMSKIS Romualdas Juozas (g. 1937 01 16 Marijampolės aps. Kazlų k.), pedagogas, žurnalistas. 1960 baigė Vilniaus valst. pedagoginiame in-te Lietuvių kalbos ir literatūros fak. 1960-67 mokytojavo. 1967-70 – Šilalės raj. laikr. „Artojas“ redaktorius pavaduotojas, 1970-71 – laikr. „Tarybinis mokytojas“ skyriaus vedėjas, 1971-75 – žurn. „Kultūros barai“ skyriaus vedė-

jas, 1975-76 – žurn. „Moksleivis“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas. Nuo 1976 iki 1994 buvo Lietuvos televizijos kultūros laidų redaktorius, 1994-96 – laikr. „Diena“ apžvalgininkas, nuo 1996 – laikr. „Šviesa“ redaktorius. 1971-81 Vilniaus kultūros mokykloje dėstė kalbos kultūros kursą, nuo 1981 – Vilniaus un-to lietuvių kalbos katedros dėstytojas. Nuo 1990 Žurnalistikos in-te skaito lietuvių k. praktinės stilistikos kursą.

Rašo kultūros istorijos ir kultūros darbo temomis. Televizijoje rengė Lietuvos rašytojų, dailininkų, kultūros veikėjų kūrybos vakarus, teleapybraižas. Sukūrė keletą kultūros klasikos inscenizacijų bei dokumentinių filmų.

SKRIPKA Alfonsas Jurgis (1928 06 12 Lazdijuose – 1988 05 03 Vilniuje), žurnalistas. 1952 baigė Vilniaus un-to Ekonomikos fak., 1961 – Aukštąją partinę m-lą prie TSKP CK. 1950-52 ir 1955-56 dirbo Vyr. literatūros ir leidyklų reikalų v-boje, 1952-55 – Valstybės kontrolės ministerijoje. 1956-63 buvo leidyklos „Mintis“ redakcijos vedėjas, 1963-88 – žurn. „Liaudies ūkis“ vyr. redaktoriaus.

SKRUIBYTĖ-GRANAUSKIENĖ Alma Regina (g. 1937 12 23 Mosėdyje), žurnalistė, filologė. 1955 baigė Mosėdžio vid. m-lą, 1961 – Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. lietuvių k. ir literatūros specialybę. 1961-68 mokytojavo. 1968-72 dirbo Skuodo rajono laikr. „Mūsų žodis“ redakcijoje skyriaus vedėja, nuo 1972 – Lietuvos aklųjų d-jos bibliotekoje, Kino studijos reklamos ir informacijos redaktore, nuo 1974 – laikr. „Tarybinis mokytojas“ korespondente. 1978-90 buvo žurn. „Buitis“ vyr. redaktoriaus pavaduotoja. 1991 susikūrus leidybinei UAB „Buitis“, išrinkta tarybos pirmininke ir žurnalo vyr. redaktore. Dažniausiai rašo kultūrinio-švietėjiško pobūdžio temomis.

Redagavo „Prūsos“ klubo, Vydūno d-jos, Ramuvos, Mažosios Lietuvos bendrijų almanachą „Ramuva“, organizavo jo leidybą (išėjo 2 numeriai – 1989 ir 1990). Parašė ir išvertė į rusų k. knygą „Matau visą pasaulį“ (apie liaudies tapytoją M. Bičiūnienę). Nuo 1976 – Lietuvos žurnalistų s-gos narė, Tautodailininkų s-gos narė.

SKRUPSKELIS Ignas (1903 10 Melgužėje, Šiaulių aps. – 1943 02 01 Vorkutoje), germanistas, publicistas. 1929 baigė Lietuvos un-to Teologijos-filosofijos fak., 1930-31 studijavo germanistiką Karaliaučiuje. 1932 Vienoje gavo daktaro laipsnį. 1934-40 buvo žurn. „Židinys“ redaktoriaus bei 1936 įkurto dienr. „XX amžius“ redakcijos narys, 1939-40 – šio dienraščio vyr. redaktoriaus. Publicistinius straipsnius pasirašydavo Ig. Petrikonio slapyvardžiu. Lietuvos žurnalistų s-gos valdybos narys. 1940 07 12 buvo bolševikų nuteistas 8 m. kalėti ir išvežtas į Vorkutą. Ten žuvo.

Be publicistinių straipsnių, paskelbė mokslinių straipsnių: žurn. „Athenaeum“ – „Literatūros mokslas, jo esmė, istorija ir metodai“ (1930), „Vytautas Didysis vokiečių literatūroje“, „Kultūrinis Prūsų lietuvių gyvenimas XVIII a.“ (1932) ir kt.

SKUNDAS: 1. Prašymas atitaisyti skriaudą, neteisėtumą. Gali būti individualus ir grupinis.

2. Nepasitenkinimo reiškimas, pvz., dėl paskelbtos neteisingos, melagingos informacijos spaudoje, per radiją ar televiziją.

SKUODO SPAUSTUVĖ, įkurta 1951 kartu su rajono laikr. „Mūsų žodis“ redakcija šiam laikraščiu spausdinti. 1951-53 spausdino ir Skuodo MTS laikr. „Kolūkiečio draugas“. 1964 Skuodo spaustuvė prijungta prie Kretingos spaustuvės, o 1976 – prie Klaipėdos spaustuvės „Rytas“, kur ir dabar spausdinamas rajono laikr. „Mūsų žodis“. Nuo 1990 Skuodo spaustuvė vėl buvo savarankiška, nuo 1992 – Valstybinė buitinių paslaugų įmonės spaustuvė, o 1994 tapo UAB „Mūsų žodis“ spaustuve. Ji turi iškiliosios spaudos mašinas, spausdina blankus, smulkius spaudinius.

„SKUODO ŽODIS“, Lietuvos sąjūdžio Skuodo rajono mėnesinis laikraštis, ėjęs 1989-92. Redaktoriai: J. Kurtinaitis (1989-90, žr.), V. Butrimas (1990-91), E. Untulis (1991-92). Tiražas 1989 – 2900 egz., 1992 – 1000 egz.

SLANČIAUSKAS Matas Jonas (1850 02 21(09) Šiaulių aps. Gruzdžių vls. Trumpaičių k. – 1924 03 11 Šiaulių aps. Skaisgirio vls. Reibinių k.), aušrininkas, knygnešys, publicistas, tautosakos rinkėjas. Korespondencijas, straipsnius ir eilėraščius spausdino „Aušroje“, „Ūkininke“, „Vienybėje lietuvininkų“, „Tėvynės sarge“, „Skarde“, „Kovoje“, „Lietuvos ūkininke“. Nuo 1866 rinko tautosaką, ją skelbė periodikoje.

Išleisti jo surinktos tautosakos rinkiniai „Šiaurės Lietuvos pasakos“ (1974), „Šiaurės Lietuvos sakmės ir anekdotai“ (1975).

SLAPYVARDIS, pseudonimas, pramanytas asmenvardis, vartojamas vietoj tikro asmens vardo ir pavardės arba kartu su jais. Slapyvardžius įvairiais sumetimais (neretai siekdami asmens saugumo) vartoja įvairių visuomenės sluoksnių atstovai – rašytojai, žurnalistai, politiniai veikėjai ir kt.: Rygiškių Jonas (J. Jablonskis), Maironis (J. Mačiulis). Kartais slapyvardžiai, vartojami prie pavardės, padeda skirti bendrapavardžius: Vincas Mickevičius-Kapsukas ir Vincas Krėvė-Mickevičius.

SLAPTA (PASLĖPTA) KAMERA, filmavimo būdas, kai žmonės nežino, kad jie filmuojami. Paprastai yra provokuojama tam tikra situacija ir paslėpta kamera filmuojamas žmonių elgesys. Gali būti panaudojama vaidybinėse laidose, TV publicistikoje, pramoginėse programose. Kartais paslėpta kamera filmuojama tiriamojoje žurnalistikoje (rengiant laidas apie nusikaltėlių pasaulį ir pan.). Slaptos kameros metodo panaudojimas dažnai sukelia žurnalistinės etikos prieštaravimus.

SLAPTARAŠTIS, kriptografija, rašymo būdas, kuriuo įslaptinamas teksto turinys; slaptais ženklais rašytas raštas. Slaptaraščio priemonės yra sutartiniai ženklai, skaičiai, kitos abėcėlės raidės, raidžių praleidimai ir pakeitimai, rašymas atbuline tvarka, akrostichai (žr.). Slaptaraščiu rašytas tekstas suprantamas tik jį mokantiems asmenims. Gali būti remiamasi tam tikru šifru ar kodu.

SLAVINSKAS Bronius (g. 1940 03 02 Alytaus aps. Butrimiškių k.), žurnalistas, kino operatorius. 1958 baigė Alovės vid. m-lą, 1968 – Vilniaus un-te žurnalistiką. 1963-64 dirbo Lietuvos kino studijoje kino operatoriaus asistentu, nuo 1964 – Lietuvos televizijoje

kino operatoriaus asistentu (1966 suteikta kino operatoriaus asistento pirma kategorija, 1969 – kino operatoriaus trečia kategorija). 1965-70 buvo televizijos žinių vyr. redakcijos korespondentas, 1970-72 – Jaunimo ir vaikų programų vyr. redakcijos „Jaunystė“ vyresn. redaktorius. Nuo 1972 – Lietuvos televizijos informacijos vyr. redakcijos, Naujienų direkcijos („Panoramos“) vyresn. redaktorius.

Rengia reportažus, apybraižas ir komentarus kultūrinio gyvenimo temomis. Sukūrė televizijos dokumentinius filmus „Gudijos lietuviai“, „Kunigo A. Gavronskio mokykla“, „Amžinasis smuikininkas“, „Kali laska?“ ir kt.

SLAVIZMAS, slavybė, iš kurios nors slavų (senovės ar dabartinės) kalbos kilęs, pasiskolintas ar išsiverstas žodis, posakis ar kuri kita kalbos ypatybė. Lietuvių k. daugiausia slavizmų yra gavusi iš senosios rusų, vėliau lenkų, baltarusių ir rusų k. Žr. rusicizmas, polonizmas.

SLENGAS (angl. slang), kurios nors profesinės arba socialinės žmonių grupės šnekamosios kalbos elementai, kuriais tokia grupė skiriasi nuo pavyzdinės, literatūrinės kalbos. Slengui būdingas šiurkštumas, pasiepiamas ar juokaujamas atspalvis (pvz., patepti – „duoti kyši“, užlaužti – „prisipirti“). Tinkamai ir vietoje pavartotas slengas suteikia ekspresyvumo ir emocionalumo. Vartojamas veikėjų kalbai tipizuoti, socialinei aplinkai nusakyti. Jis iš dalies yra argo (žr.) arba žargonų (žr.) sinonimas.

SLEŽEVIČIUS Mykolas (1882 02 21¹ Dremblių k., Viduklės vls., Raseinių aps. – 1939 11 11 Kaune), politikas, spaudos darbuotojas. 1907 baigė Odesos un-tą. 1907-12 redagavo „Lietuvos ūkininką“, 1910-12 – „Lietuvos žinias“, 1911-13 – laikr. „Bendrija“, 1913-15 dirbo advokatu. 1918 12–1919 03 bei 1919 04-10 – Lietuvos laikinosios vyriausybės ministras pirmininkas, 1920-27 – Seimo atstovas, 1926 06 15–12 17 – ministras pirmininkas, užsienio reikalų ir teisingumo ministras. Nuo 1927 – Kauno savivaldybės, Tarptautinio banko, Kredito banko juriskonsultas.

Bendradarbiavo spaudoje, rašė kooperacijos klausimais, nagrinėjo politines, socialines ir ekonomines problemas.

SLIESORIŪNIENĖ Elena (g. 1935 09 07 Maskvoje), žurnalistė. 1954 baigė Vilniaus S. Nėries vid. m-lą, 1959 – Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1958-68 buvo žurn. „Jaunimo gretos“ skyriaus redaktorė, 1968-91 – žurn. „Mokslas ir gyvenimas“ ats. sekretorė, 1991-92 – kultūros savaitr. „Dienovidis“ lit. bendradarbė. Paskelbė interviu, apybraižų, publicistinių rašinių mokslo populiarinimo, daugiausia lituanistikos, temomis.

SLOVAKIJA, Slovakijos Respublika (Centrinė Europa), nepriklausoma nuo 1918, gyventojų – 5,33 mln. (101 vieta pasaulyje), sostinė – Bratislava, oficiali kalba – slovakų.

Slovakijos knygų spaudos pradininkas buvo Mikulašas Bakalaras (Mikuláš Bakalár), jis XVI a. Pilzene (Čekija) pradėjo spausdinti knygas čekų bendrine kalba su „slovakizmais“ (slovakai savo bendrinės kalbos dar neturėjo). 1578 buvo įsteigtos pirmos spaustuės

Slovakijoje – Banska Bistrice, Trnavoje bei Bardejoje.

Pirmasis laikraštis šalyje išėjo 1705 Levočyje vengrų k. – „Mercurius Hungaricus“ („Vengrų Merkurijus“). 1721 Bratislavoje pasirodė savaitr. lotynų k. „Nova Posoniensia“ („Posono naujienos“), 1764 – laikr. vokiečių k. „Pressburger Zeitung“ („Presburgo laikraštis“), ėjęs net iki 1929. 1783 Bratislavoje pradėjo eiti pirmasis laikr. slovakų k. „Prešpurske Nowiny“ („Presburgo (Bratislavos) naujienos“), 1785 Banska Bistrice – pirmasis žurn. „Stare Nowiny Literneho Umění“ („Literatūros ir meno žinios“), o 1812 Bratislavoje – pirmasis savaitr. „Tydennik“ („Savaitraštis“). 1845-48 Bratislavoje buvo leidžiamas pirmasis politinis laikr. „Slovenskije narodnje novini“ („Slovakų liaudies laikraštis“). 1861 pasirodė Slovakų partijos organas „Peštбудinske vedomosti“ („Pešto žinios“), jį 1870 pakeitė „Narodne Noviny“ („Liaudies laikraštis“), ėjęs iki 1948 Martine. XIX a. antroje pusėje ir XX a. pr. ėmė eiti ir kitų politinių partijų laikraščiai, taip pat skaitytojų grupėms (vaikams, jaunimui, moksleiviams, darbininkams) skirti laikraščiai bei žurnalai, specializuoti (kultūros, literatūros, mokslo, kino, humoro) periodiniai leidiniai. Nuo 1910 iki 1915 Budapešte buvo leidžiamas pirmasis slovakų dienr. „Slovensky dennik“ („Slovakų dienraštis“), kuris pasikui buvo atgaivintas 1918, kai Slovakija, Čekija ir Moravija susijungė į Čekoslovakijos Respubliką, ir ėjo kaip pirmasis naujos valstybės dienraštis. Nuo 1919 šalia nepriklausomų periodinių leidinių Slovakijoje vis daugiau buvo steigiami partinių socialdemokratinės, socialistinės ir komunistinės pakraipos laikraščių, o nuo 1948 iki 1990 periodinėje spaudoje vyravo socialistinės bei komunistinės nuostatos. 1992 pab. Slovakijai vėl tapus savarankiška, pradėjo eiti daug naujų periodinių leidinių.

1996 ėjo 21 dienraštis, jų tiražas 1,68 mln. egz. (315 egz. 1000 gyv.). Svarb. laikraščiai: „Novy čas“ („Nauji laikai“, žr.), „Praca“ („Darbas“, žr.), „Pravda“ („Tiesa“, žr.), „Hlas ludu“ („Liaudies balsas“, eina nuo 1954, tir. 23 000 egz.), „Narodna obroda“ („Tautos atgimimas“, nuo 1990, tir. 60 000 egz.), „Rolnicke noviny“ („Valstiečių laikraštis“, nuo 1946, tir. 30 000 egz.), „Slovensky Vychod“ („Slovakų rytai“, nuo 1990, tir. 40 000 egz.), „Sme“ („Esame“, nuo 1992 vietoj „Smena“ („Pamaina“), leisto 1947-92, tir. 50 000 egz.), „Uj szo“ („Naujasis žodis“, nuo 1948 vengrų k., tir. 57 000 egz.), „Večernik“ („Vakarinis laikraštis“, nuo 1956, tir. 35 000 egz.); savaitraščiai ir žurnalai: „Eva“ („Ieva“, eina nuo 1978, tir. 181 000 egz.), „Express“ („Ekspresas“, nuo 1969, tir. 95 000 egz.), „Express International“ („Tarptautinis ekspresas“, nuo 1990, tir. 70 000 egz.), „Katolicke Noviny“ („Katalikų naujienos“, nuo 1849, tir. 124 000 egz.), „Ohnik“ („Liepsnelė“, nuo 1990, tir. 34 000 egz.), „Popular“ („Populiarus“, nuo 1991, tir. 70 000 egz.), „Slovenka“ („Slovakė“, nuo 1949, tir. 185 000 egz.), „Život“ („Gyvenimas“, nuo 1951, tir. 240 000 egz.).

Slovakijos informacijos agentūra TASR (žr.) įkurta 1992.

Radijas veikia nuo 1923, yra 3 mln. radijo imtuvų (569 imt. 1000 gyv.), televizija – nuo 1953, yra 2,5 mln. televizorių (469 tel. 1000 gyv.). Laidas transliuoja Bratislavos bei Košicos R stotys ir Bratislavos TV centras.

Pirmieji dokumentinio kino trumpametražiai filmai sukurti 1898.

V.U.

SLOVĖNIJA, Slovėnijos Respublika (Pietryčių Europa), nepriklausoma nuo 1991, gyventojų – 1,94 mln. (140 vieta pasaulyje), sostinė – Liubliana, oficiali kalba – slovėnų.

Pirmasis periodinis leidinys „Sloveno-Serbski Magazin“ („Slovėnų-serbų žurnalas“) išėjo 1768 Venecijoje (Italija). Nuo 1797 iki 1800 Liublanoje buvo leidžiamas pirmasis slovėnų laikraštis „Liublanske Novice“ („Liublianos naujienos“).

1867 slovėnų k. ėjo 11 laikraščių ir kitų periodinių leidinių. Kai 1918 suiro Austrijos-Vengrijos imperija, kuriai priklausė Slovėnija, ir susikūrė Serbų, kroatų ir slovėnų karalystė, periodinių leidinių slovėnų k. imta leisti daugiau. Tačiau daugelis laikraščių ir žurnalų buvo skiriama visai karalystei. Nuo 1945, kai buvo įkurta Jugoslavijos Federacinė Liaudies Respublika, daugiausia ėjo socialistinės ir komunistinės orientacijos leidiniai. 1991 vid. Slovėnijai išstojus iš Jugoslavijos Federacinės Respublikos ir tapus savarankiška, pradėjo eiti nepriklausomi laikraščiai ir žurnalai.

1996 ėjo 688 periodiniai leidiniai, tarp jų 6 dienraščiai, jų tiražas 357 000 egz. (184 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „Delo“ („Reikalai“, žr.), „Neodvisni dnevnik“ („Nepriklausomas dienraštis“, eina nuo 1951, tir. 74 000 egz.), „Slovenske novice“ („Slovėnijos naujienos“, nuo 1991, tir. 76 000 egz.), „Večer“ („Vakarai“, nuo 1945, tir. 56 000 egz.); savaitraščiai ir žurnalai: „Auto Magazin“ („Automobilių žurnalas“, eina nuo 1967, tir. 30 000 egz.), „Jana“ (nuo 1991, tir. 80 000 egz.), „Mladina“ („Jaunimas“, nuo 1942, tir. 50 000 egz.), „Nedeljski Dnevnik“ („Savaitinis dienoraštis“, žr.), „Stop“ (nuo 1967, tir. 50 000 egz.), „Vestnik“ („Šauklis“, nuo 1991, tir. 300 000 egz.).

Slovėnijos informacijos agentūra STA (žr.) įsteigta 1991. Anksčiau vidaus ir užsienio informaciją šalies spaudai, R bei TV teikė informacijos agentūros TANJUG (žr.) Liublianos skyrius.

Radijas veikia nuo 1928, yra 720 000 radijo imtuvų (267 imt. 1000 gyv.), televizija – nuo 1958, yra 570 000 televizorių (293 tel. 1000 gyv.). R ir TV programas transliuoja 10 radijo ir 4 televizijos stotys, tarp jų vyriausybės Slovėnijos radijas ir Slovėnijos TV, keletas privačių stočių (Radio Gama, Kanal-A).

Dokumentinio kino filmai kuriami nuo 1945. V.U.

„**SLOVESNIK**“ („Mokytojo pamokos“), mokymo metodikos žurnalas, ėjęs 1977-90 Vilniuje rusų k. Iki 1989 vadinosi „Russkij jazyk v škole“ („Rusų kalba mokykloje“). Leido Lietuvos švietimo ministerija kas du mėnesius. Redaktoriai: A. Grigalavičienė (1977-87), A. Saladžinskienė (1987-90). Tiražas 1981 – 5400 egz., 1988 – 8500 egz., 1990 – 4400 egz.

1991 pakeitė žurnalas „Lad“ (žr.).

„**SLOVO**“ („Žodis“), Lietuvos nepriklausomas informacinis-reklaminiis savaitraštis, ėjęs 1994-95 Vilniuje rusų k. Leido reklamos agentūra „VP“ ir UAB „Pozicija“. Platintas ir Baltarusijoje (Minske), Rusijoje (Kaliningrade), Izraelyje (Tel Avive). Redaktorė L. Filipavičienė. Tiražas 1994 – 40 000 egz., 1995 – 5000 egz.

„**SLOVO KIRGIZSTANA**“ („Kirgizstano žodis“), Kirgizstano vyriausybiniis dienraštis, einantis nuo 1925 Biškeke rusų k. Iki 1926 vadinosi „Krestijanskij put“ („Valstiečių kelias“), 1926-91 – „Sovetskaja Kirgizija“ („Tarybinė Kirgizija“). Iki 1991 buvo Kirgizijos KP CK organas. Tiražas 1996 – 27 000 egz.

„**SLOWO WILEŃSKIE**“ („Vilniaus žodis“), visuomeninis, ekonominis, teisinis savaitraštis, einantis nuo 1994 rugsėjo 28 Vilniuje lenkų k. Leidžia b-vė „Vilpres“. Informuoja apie svarbiausius politinius, ekonominius įvykius šalyje ir Lenkijoje. Rėmė Lenkijos dienraštis „Rzeczpospolita“ (žr.). Platinamas ir Lenkijoje. Vyr. redaktorius St. Widtmann. Tiražas 1996 – 5800 egz.

SMETONA Antanas (1874 08 10 Ukmergės aps. Taujėnų vls. Užulėnio k. – 1944 01 09 Klivlende, JAV), visuomenės veikėjas, spaudos darbuotojas, pirmasis Lietuvos prezidentas. 1902 baigė Peterburgo un-to teisių fak. 1903-18 dirbo Vilniaus žemės banke. 1905-06 redagavo „Lietuvos ūkininką“. 1907-13 vadovavo „Vilties“ b-vei, redagavo laikr. „Viltis“, 1914-15 ir 1923-24 – žurn. „Vairas“. 1914-15 buvo Lietuvos d-jos nukentėjusiems nuo karo šelpti pirmininko pavaduotojas, 1917 09 27–1919 04 04 – Lietuvos tarybos pirmininkas, oficiozo „Lietuvos aidas“ redaktorius. 1918 02 16 drauge su kitais Lietuvos tarybos nariais pasirašė Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo aktą. 1919 04 04 išrinktas pirmuoju Lietuvos valstybės prezidentu.

Vėliau aktyviai dirbo žurnalistinį darbą. 1921-24 redagavo Tautos pažangos partijos laikraščius „Lietuvos balsas“, „Lietuvių balsas“, „Tėvynės balsas“, „Krašto balsas“, „Tautos balsas“. 1923-26 dėstė Lietuvos un-te, docentas (1926). 1926 12 19–1940 06 15 vėl buvo Lietuvos prezidentas. 1940 06 15 pasitraukė į Vokietiją, 1940 09 18 išvyko į Šveicariją. 1941 atvyko į JAV, Niujorką. Vėliau iki mirties gyveno Klivlende. Lankė lietuvių kolonijas, kalbėjo per radiją, rašė tautininkų spaudoje. Žuvo 1944 gaisro metu.

1930-31 „Pažangos“ b-vė išleido 4 t. jo publicistinių raštų, išspausdintų 1907-18 „Viltyje“, „Vaire“ ir „Lietuvos aide“, rinkinį. 1935 ta pati b-vė išleido kalbų ir raštų rinkinį „Pasakyta – parašyta“ (1927-34). Gyvendamas Vokietijoje, parašė atsiminimus „Lietuva prieš mirštamą pavojų“.

SNIEČKUS Antanas (1903 01 10 Naumiesčio aps. Būblėlių k. – 1974 01 22 Druskininkuose), visuomenės ir LKP veikėjas, komunistinės spaudos darbuotojas. 1915-18 mokėsi Voronežo (Rusija) lietuvių gimnazijoje. 1925 baigė Smolensko un-to Darbininkų fak. 1925-26 mokėsi Maskvoje, Plechanovo liaudies ūkio in-te, 1935-36 – Tarptautinės Lenino m-los aspirantūroje, buvo šios m-los lietuvių sektoriaus dėstytojas. 1920-40 dirbo įvairių partinį darbą, nuo 1927 buvo LKP CK narys, 1936-40 – sekretorius. Kelis kartus kalintas (nuo 1921). 1940 06-08 dirbo komunistinės Liaudies vyriausybės Vidaus reikalų m-jos saugumo departamento direktoriumi. Nuo 1940 08 15 iki 1974 – LKP CK I sekretorius.

Spaudoje pradėjo dirbti 1921. 1921-25 buvo Smolenske veikusios LKP CK leidyklos darbuotojas, redagavo komjaunimo periodinius leidinius „Jaunimo lapelis“, „Darbininkų jaunimas“. 1927-28 Kaune su kitais

redagavo nelegalų laikr. „Šalin fašizmas“, 1927-29 ir 1936-39 – laikr. „Tiesa“. 1934-35 buvo žurn. „Priekalas“ bendradarbis, redakcinės kolegijos narys. 1936-38 su kitais redagavo nelegalų žurn. „Partijos darbas“, 1937-39 – leidinį „Propagandistas“.

1941-77 išėjo jo raštų 41 knyga. Išleisti rinktiniai raštai „Su Lenino vėliava“ (1977, T.1-2).

„SOCIALDEMOKRATAS“: 1. Lietuvos socialdemokratų laikraštis, leistas 1915-16 Belshilyje, Škotijoje. Leido LSDP užsienio biuras. Redaktorius V. Kapsukas. Bendradarbiavo Z. Angarietis, P. Eidukevičius, V. Požela, S. Trusevičius, K. Zalevskis. Išėjo 8 numeriai ir vienas priedas.

2. LSDP laikraštis, ėjęs 1919 09 11–1929 04 25 ir 1929 12 19–1933 06 10 Kaune. Leistas nereguliariai, nuo 1921 – savaitraštis. Oficialus redaktorius St. Kairys; faktiškai redagavo J. Dagys, A. Dagys, A. Gučas ir kt.

SOCIALDEMOKRATINĖ PERIODIKA, Lietuvos socialdemokratų partijos ir kiti socialdemokratinės pakraipos periodiniai leidiniai. Pirmasis Lietuvos socialdemokratų leidinys buvo laikr. „Lietuvos darbininkas“ (žr.), pasirodęs 1896 gegužės mėn. 1896 susikūrusi Lietuvos socialdemokratų partija užsienyje ėmė leisti ir kitus savo leidinius, kurie nelegaliai buvo platinami Lietuvoje: 1897 – laikr. lietuvių ir lenkų k. „Kauno darbininkas“, 1899 – laikr. lietuvių ir lenkų k. „Aidas Lietuvos darbininkų gyvenimo“ (žr.), 1901 – žurn. „Darbininkų balsas“ (žr.), 1904 – žurn. „Draugas“ (žr.), vėliau ėjęs pavadinimu „Darbininkas“, 1905 – laikr. „Pirmyn“ (Rygoje). Po lietuviškosios spaudos draudimo panaikinimo socialdemokratiniai leidiniai ėmė eiti ir Vilniuje – laikraščiai lenkų k. „Robotnik Wileński“ („Vilniaus darbininkas“, 1905), „Echo“ („Aidas“, 1906), kurį pakeitė „Topór“ („Kirvis“, leistas 1906-07), laikr. jidiš k. „Socialistišes Flugblat“ („Socialistinis „žaibo“ lapelis“, 1906-07), nelegalus laikr. „Partijos žinios“ (1906-12, žr.). Nuo 1906 iki 1908 Vilniuje, pakeisdami vienas kitą, ėjo legalūs lietuviški savaitiniai socialdemokratų žurnalo tipo leidiniai, skirti darbininkams, bežemiams ir mažažemiams valstiečiams: „Naujoji gadynė“ (žr.), „Skardas“ (žr.), „Žarija“ (žr.). 1910-11 taip pat Vilniuje vadinamieji „visuomenės demokratai“ leido mėnesinį visuomenės, mokslo ir literatūros žurn. „Visuomenė“ (žr.). 1913-17 Rygoje buvo leidžiamas socialdemokratinės pakraipos lietuvių darbininkų savaitr. „Vilnis“ (žr.). Daugelis socialdemokratų leidinių buvo trumpaamžiai, nes caro valdžia neretai juos konfiskuodavo, sustabdydavo arba visai uždarydavo, todėl kai kurių išėjo tik po vieną kitą numerį. Pirmojo pasaulinio karo metais Rusijoje veikusių LSDP grupių suvienytoji org-ja 1917-18 Maskvoje leido laikr. „Socialdemokratas“, o 1917-19 Vilniuje ėjo socialdemokratų savaitr. „Darbo balsas“ (žr.).

1919 spalio mėn. Nepriklausomoje Lietuvoje įsikūrusi Lietuvos socialdemokratų partija (1923 priimta į II Internacionalą) Kaune pradėjo leisti savo laikr. „Socialdemokratas“ (žr.), kuris paskui ėjo iki 1933, redaguojamas S. Kairio. 1922-23 buvo leidžiamas mėnesinis laikraščio priedas „Žiezirba“ (žr.), vėliau (iki 1926) ėjęs kaip savarankiškas socialdemokratinio jaunimo žurnalas. Kitos politinės pakraipos socialdemokratų, vadinamieji plečkaitininkai (veikę 1927-40), 1927-30 Vilniuje leido dvisavaitį laikr. „Pirmyn!“ (žr.), o

1930-35 Berlyne bei Paryžiuje – laikr. „Kova“ (žr.), kuriuos slaptai platino Lietuvoje. Kaune Lietuvos socialdemokratų partija leido laikraščius „Darbo balsas“ (1929, žr.), „Lietuvos darbo balsas“ (1933, žr.), „Mūsų kelias“ (1933-34, žr.), žurnalus „Naujoji gadynė“ (1927-29), „Darbo visuomenė“ (1934-36), „Mintis“ (1939-40, žr.). Ten taip pat ėjo žurnalai moksleiviams bei jaunimui „Naujoji banga“ (1923), „Mūsų frontas“ (1925), „Naujas frontas“ (1926), „Žaizdras“ (1928-30, žr.), „Revoliucinis frontas“ (1933). Dauguma legalių socialdemokratų laikraščių ir žurnalo ėjo labai trumpai, nes jie buvo nuolat uždarinėjami, jų leidėjai buvo priversti dažnai keisti leidinių pavadinimus.

Antrojo pasaulinio karo metais pogrindyje veikusi Lietuvos socialdemokratų partija leido nelegalų laikr. „Lietuvos kelias“ (1943-44, žr.). Po karo Vokietijos karo pabėgėlių stovyklose ėjo Lietuvos socialdemokratų laikr. „Ateities keliu“ (1946-49, žr.), žurn. „Jaunasis socialdemokratas“ (1947-48, žr.).

1989 konstituciniu būdu Lietuvoje įteisinus daugiapartinę sistemą ir atkūrus Lietuvos socialdemokratų partiją, pradėjo eiti socialdemokratų laikraščiai „Lietuvos socialdemokratas“ (1989, žr.) ir „Lietuvos žinios“ (nuo 1990, žr.) kaip atgaivintas nuo 1909 leistas tokio pat pavadinimo periodinis leidinys. 1995 pab. Vilniuje pradėtas leisti socialdemokratinės minties savaitr. „Mūsų balsas“ (žr.).

v.u.

„SOCIALISTINIS KELIAS“: 1. Linkuvos rajono laikraštis, leistas nuo 1951 kovo 2 iki 1959 gruodžio 12 Linkuvoje. Lietuvos KP Linkuvos raj. k-to ir DŽDT leidinys, ėjęs du kartus per savaitę. Iki 1953 birželio 6 vadinosi „Bolševikinis kelias“. Redaktoriai: K. Lašinis (1951-54), S. Tubis (1951), E. Urbanavičius (1955-56), V. Šileikis (1957), A. Vaičiūnas (1958-59). Tiražas 1950 – 1000 egz., 1959 – 1900 egz.

2. Dusetų rajono laikraštis, ėjęs nuo 1951 balandžio 28 iki 1959 gruodžio 9 Dusetose. Lietuvos KP Dusetų raj. k-to ir DŽDT leidinys, leistas du kartus, 1951 – vieną kartą dukart per savaitę. Redaktoriai: J. Vitkūnas (1951-52), A. Klimavičienė (1953-54), D. Dėgrienė (1954-55), Z. Vainius (1955-59). Tiražas 1951 – 1050 egz., 1959 – 2300 egz.

SOCIOLOGINIAI TYRIMAI, mokslinės veiklos rūšis; socialinės tikrovės sferų (ekonomikos, politikos, kultūros, visuomenės informavimo priemonių, buities ir kt.) pažinimas; jų tarpusavio santykių raidos, socialinių reiškinių, procesų funkcionavimo tyrimas, panaudojant sociologinį instrumentarijų (sociologinius metodus: apklausą, dokumentų analizę, eksperimentą, statistinę analizę ir kt.). Pagal pažinimo lygmenį išskirtini teoriniai ir empiriniai sociologiniai tyrimai.

SODAITIS Juozas (g. 1917 01 25 Kudirkos Naumiestyje), žurnalistas, leidėjas. 1939 baigęs karo m-lą, išvyko į JAV (1940). 1949 baigė Serantano Tarptautinę korespondentų m-lą, 1958 – architektūrinę braižybą Niujorko valst. un-te.

Spaudoje bendradarbiavo nuo 1933 (laikraščiuose „Suvalkietis“, „Lietuvos aidas“, žurn. „Karys“ ir kt. leidiniuose). 1934 Marijampolėje įsteigė ir redagavo humoro savaitr. „Pašinas“, 1941 redagavo savaitr. „Nauja gadynė“. 1945 su A. Valentinu Miunchene įsteigė leidinį „Apžvalga“, 1946-49 leido ir redagavo

(su A. Valentinu ir P. Andriušiu) humoristinį leidinį „Dievo paukštelis“. 1947 įsteigė knygų leidyklą „Gabi-ja“, išleidusią įvairių leidinių. Šį darbą tęsė ir JAV. Prie leidyklos (Brukline) buvo įsteigtas lietuvių spaudos platinimo centras, 1951-53 nereguliariai leido žurn. „Gabi-ja“.

Išspausdino novelių rinkinį „Žalios ganyklos“ (1940), išleido ir suredagavo legendų ir padavimų rinkinį „Karaliaus vainikas“ (1958).

SODEIKIENĖ Gerūta Jolanta (g. 1935 09 15 Kau-
ne), žurnalistė. 1953 baigė S. Nėries vid. m-lą, 1958 –
Vilniaus un-te žurnalistiką. 1957 pradėjo dirbti Valst.
radijo ir televizijos k-te: buvo radijo laidų vaikams re-
daktorė, vyresn. redaktorė, nuo 1970 – televizijos vai-
kų ir jaunimo redakcijos darbuotoja. 1975-82 dirbo
Lietuvos televizijos Propagandos vyr. redakcijos kul-
tūros ir buities laidų skyriaus vedėja, nuo 1983 iki
1990 – Laiškų ir sociologijos tyrimų vyriausiosios re-
dakcijos vyr. redaktore.

Rengė ir vedė televizijos laidų ciklus mokslei-
viams, šeimai, šeiminkams, pramogines laidas jauni-
mui, laidą „TVR paštas“. Sukūrė dokumentinį filmą
apie tarptautinės klasės pramoginių šokių šokėjus J. ir
Č. Norvaišas.

„**SODYBA**“, paukštininkystės, sodininkystės, bitininkys-
tės ir daržininkystės mėnesinis žurnalas, ėjęs 1928-31
Kaune. Leido Lietuvos naminių paukščių ir smulkių
gyvulių augintojų d-ja, Lietuvos sodų, vaisių ir daržo-
vių gamintojų d-ja ir Bitininkų d-ja. Bendradarbiavo
A. Gališauskas, T. Ivanauskas, J. Kriščiūnas, J. Lapins-
kas, J. Laurinavičius, Pr. Rimkus ir kt. Redagavo J. Straz-
das. Spausdino „Spindulio“ ir Valstybės spaustuvės
Kaune. Išėjo 40 numerių.

GB.

„**SODO SPALVOS**“, mėnesinis žurnalas sodininkams
ir gėlininkams, einantis nuo 1996 Vilniuje. Leidžia
UAB „Katikauga“. Redaguoja M. Aidukaitė, V. Čeke-
lienė ir kt. Tiražas 11 000 egz.

„**SODŽIAUS MENAS**“, tęstinis iliustruotas leidinys,
ėjęs 1931-39 Kaune. Leido Žemės ūkio rūmai. Leidi-
nio knygos skirtos atskiroms liaudies meno sritims:
„Rinkiniai „audiniai“, „Prijuostės ir „žičkų rinkiniai“,
„Liaudies meno dirbinių raštai“ (1931), „Juostos“
(1932), „Mezgimo-nėrimo raštai“ (1933), „Senoviškų
rankdarbių raštai“ (1934), „Lietuvių moterų tautiniai
drabužiai“ (1939, 2 kn.). Rengė A. Tamošaitis ir P. Ga-
launė. Išėjo 8 knygos.

„**SODŽIUS**“, iliustruotas mėnesinis žurnalas kaimui,
ėjęs 1993 Vilniuje. Leido Valstybinis leidybos centras.
Vyr. redaktorius A. Drilinga (žr.). Išėjo 3 numeriai.
Tiražas 15 000 egz.

„**SOGLASIJE**“ („Santara“), nepriklausomas savait-
raštis, leistas 1989-92 Vilniuje rusų k. Iki 1990 Nr.13
ėjo kaip savaitr. „Atgimimas“ (žr.) priedas, Lietuvos
persitvarkymo sąjūdžio leidinys. Steigėja ir leidėja
UAB „Soglasije“. Spausdino rašinius politinio, eko-
nominio ir kultūrinio gyvenimo klausimais. Redagavo
L. Čiornaja. Tiražas 1989 – 30 600 egz., 1992 – 13 000
egz.

„**LE SOIR**“ („Vakaras“), Belgijos nepriklausomas dien-
raštis, einantis nuo 1887 Briuselyje prancūzų k. Įstei-
gė Emilis Roselis kaip reklaminį lapelį. Spausdina
daug reklamų, glaudžiai bendradarbiauja su didžiau-
sia reklamos agentūra „Rossele“. Turi savo korespon-
dentus Paryžiuje, Londone, naudojami žinomų užsie-
nio žurnalistų paslaugomis. Tiražas 1996 – 149 000
egz.

Nuo 1928 leidžiamas sekmadieninis leidinys „La
Soir Illustré“ („Iliustruotas vakaras“) – iliustruotas
savaitraštis (tir. 100 000 egz.).

„**LE SOLEIL**“ („Saulė“): 1. Kanados vakarinis dien-
raštis, einantis nuo 1896 Kvebeke prancūzų k. Vienas
didžiausių provincijos laikraščių. Formaliai yra nepri-
klausomas, tačiau dažniausiai išreiškia liberalų partijos
interesus. Leidžia sekmadieninį iliustruotą priedą. Ti-
ražas 1996 – 100 000/138 000 egz.

2. Senegalo nacionalinis dienraštis, einantis nuo
1970 Dakare prancūzų k. Iš pradžių vadinosi „Le So-
leil du Sénégal“. Laikosi Senegalo socialistų partijos
nuostatų, yra vyriausybės oficiozas. Tiražas 1996 –
35 000 egz.

SOMALIS, Somalio Demokratinė Respublika (Rytų
Afrika), nepriklausoma nuo 1960, gyventojų – 9,08
mln. (79 vieta pasaulyje), beraščių – 75,9 proc., sostinė –
Mogadišas, oficialios kalbos – italų, anglų.

Pirmieji periodiniai leidiniai pasirodė po nepri-
klausomybės paskelbimo (1960-62) anglų, arabų bei
italų k.: savaitraščiai „The Somali News“ („Somalio
naujienos“), „El-Kifah“ („Kova“) ir „Unione“ („Są-
junga“), vyriausybinis dienr. italų ir arabų k. „Corrie-
re della Somalia“ („Somalio paštas“). 1965 pradėjo ei-
ti savaitr. italų ir arabų k. „Horseed“ („Avangardas“),
kuris tebeleidžiamas 5000 egz. tiražu. Vėliau atsirado
leidinių ir somalių k.: 1969 pradėtas leisti biuletenis
anglų ir somalių k. „October Star“ („Spalio žvaigž-
dė“). Iš viso 1969 ėjo 15 periodinių leidinių.

1996 ėjo 2 dienraščiai: „Hiddigta Oktobar“ („Spa-
lio žvaigždė“, žr.) ir „The Country“ („Šalis“, nuo
1991, tir. 8000 egz.), taip pat savaitraščiai anglų k.
„Dawn“ („Aušra“, nuo 1969, tir. 5000 egz.), „Hee-
gan“ („Budrumas“, nuo 1978, tir. 6000 egz.), žurnalai
somalių, anglų ir arabų k. „Halgan“ („Kova“, nuo
1976, tir. 4000 egz.), „Waaga Cusub“ („Nauja era“,
nuo 1972, tir. 8000 egz.).

Somalio informacijos agentūra SONNA (žr.) įkur-
ta 1963.

Radijas veikia nuo 1941, yra 300 000 radijo imtu-
vų (45 imt. 1000 gyv.). Laidos transliuojamos somalių,
anglų, italų, arabų, prancūzų, afarų, amharų, galų, su-
ahelių k. Televizija veikia nuo 1983, yra 113 000 televi-
zorių (15 tel. 1000 gyv.). Laidos perduodamos soma-
lių ir arabų k.

v.u.

SONDECKIS (SONDA) Jackus (1893 01 15 Šašaičių
k., Alsėdžių vls., Telšių aps. – 1989 10 14 Maskvoje), vi-
suomenės veikėjas, žurnalistas. 1920-24 studijavo ir
baigė ekonomikos mokslus Vokietijoje, Halės un-te.
1925-31 buvo Šiaulių miesto burmistras, 1931-40 –
Šiaulių apygardos ligonių kasos direktorius. 1940-41
dirbo Lietuvos komunalinio banko valdytoju, valdyto-
jo pavaduotoju. Nuo 1941 – Šiaulių savivaldybės finan-
sų skyriaus vedėjas. Po karo gyveno Vakarų Vokietijo-

je. 1950 išvyko į JAV. Mirė Maskvoje, grįždamas į Lietuvą.

Spaudoje bendradarbiavo nuo 1910 (leidiniuose „Lietuvos ūkininkas“, „Aušrinė“, „Lietuvos žinios“, „Naujoji Lietuva“ (Petrograde), „Sietynas“, „Savivaldybių balsas“, „Sveikata ir darbas“, JAV lietuvių laikraščiuose „Naujienos“, „Darbas“, „Keleivis“ ir kt.). Vilniuje buvo vienas iš slapto moksleivių laikraštėlio „Rytų aušrelė“ redaktorių. 1915 dirbo „Lietuvos žinių“ redaktoriumi, „Aušrinės“ redakcijos kolektyve, 1916 Petrograde – „Naujosios Lietuvos“, 1919 Šiauliuose – „Sietyno“ redakcijose. 1948-49 Vokietijoje redagavo „Bendrą darbą“, JAV nuo 1953 – „Keleivį“.

Išleido knygas „Kame mūsų išganymas arba kas tai yra kooperacija“ (1923), „Vietos savivaldybė ir ūkininkai“ (1929). Išvertė keletą knygų ir brošiūrų.

SONDECKIS Saulius (g. 1954 06 18 Vilniuje), žurnalistas. 1978 baigė Vilniaus un-to Ekonominės kibernetikos ir finansų fak. ekonominės statistikos specialybę. 1978 pradėjo dirbti Lietuvos Valst. televizijos ir radijo k-te: buvo Informacijos vyr. redakcijos redaktorius, skyriaus vedėjas, Lietuvos televizijos Naujienų direkcijos komentatorius. 1992 Valst. ekonominės ir komercinės televizijos laidų direkcijoje dirbo direktoriaus pavaduotoju. 1993-96 buvo Lietuvos televizijos direktorius, 1997 – Ryšių su visuomene skyriaus vadovas. Rengė laidas ekonomikos temomis, kelionių filmus ir reportažus.

SONGAILA Gintaras (g. 1962 10 27 Vilniuje), medicinas, žurnalistas. 1980 baigė K. Donelaičio vid. m-lą, 1980-82 studijavo Kauno medicinos in-te, 1982-87 – Vilniaus un-to Medicinos fak. 1987-88 dirbo Epidemiologijos ir higienos mokslinio tyrimo in-te jaunesn. moksliniu bendradarbiu, 1988-89 – Sveikatos apsaugos ministro padėjėju. 1990-92 buvo Lietuvos Respublikos AT piliečių teisių ir tautybių reikalų komisijos patarėjas, 1991-92 – laikr. „Kovo 11“ redaktoriaus pavaduotojas ir redaktorius, 1992 – Rytų Lietuvos televizijos direktoriaus pavaduotojas, direktorius. Nuo 1993 – Baltijos televizijos generalinis direktorius, nuo 1996 – Lietuvos radijo ir televizijos asociacijos prezidentas.

„**E LE SONGO**“ („Svetingumas“), Centrinės Afrikos Respublikos dienraštis, einantis nuo 1986 Bangyje prancūzų k. Rašo apie vyriausybės vykdomą politiką, skelbia rašinius ekonomikos, kultūros klausimais. Tiražas 1996 – 2000 egz.

SONNA, Somali National News Agency (Somalio nacionalinė naujienų agentūra), Somalio vyriausybė informacijos agentūra, veikianti nuo 1964 Mogadiše. Įkurta 1963. Užsienio informaciją gauna iš Reuters, AFP, ANSA ir kitų informacijos agentūrų. Nuo 1969 leidžia kasdieninį biuletinį „October Star“ („Spalio žvaigždė“) – somalių ir anglų k. Agentūroje dirba 25 darbuotojai.

„**SOSTINĖS ŽODIS**“, Vilniaus miesto savivaldybės savaitraštis, ėjęs 1994. Rašė sostinės ūkinio ir visuomeninio gyvenimo klausimais, skelbė miesto savivaldybės oficialius dokumentus, jų komentarus. Redagavo redakcinę kolegiją: A. Lissauskas ir kt. Tiražas 1500 egz. Išėjo 26 numeriai.

„**SOTER**“, „religijos mokslo laikraštis“, žurnalas, leistas 1924-39 Kaune. Leido Vytauto Didžiojo un-to Teologijos-filosofijos fak. teologijos spausdinti. Ėjo 1-2, nuo 1931 – 2 kartus per metus. Spausdino straipsnius, monografijas religijos, istorijos klausimais, nagrinėjo teologijos mokslo problemas. Bendradarbiavo T. Brazys, B. Česnys, J. Eretas, J. Grinius, A. Grigaitis, Z. Ivinskis, A. Jakštas, H. Klovas, Ign. Končius, St. Kolupaila, M. Reinys, J. Skvireckas, St. Šalkauskis ir kt. Redagavo Pr. Dovydaitis, P. Malakauskis. Spausdino „Spindulio“, „Šviesos“, „Vilties“ spaustuovės Kaune. Išėjo 28 numeriai.

G.B.

„**SOVETSKAJA LITVA**“ („Tarybų Lietuva“): 1. LTSR rašytojų s-gos almanachas metraštis, ėjęs 1954-65 Vilniuje rusų k. Spausdino lietuvių ir Lietuvos rusų rašytojų kūrybą, literatūros kritikos ir publicistinius straipsnius. Redagavo P. Gelbakas (1954-56, žr.), I. Kašnickis (1957-65). Išėjo 11 knygų. Tiražas 600–3000 egz.

2. Žr. „Echo Litvy“.

SOVIETIZMAS (rus. sovietizm), sovietybė, žodis bei posakis, būdingas tarybiniam (sovietiniam) gyvenimui, paimtas iš rusų k. arba padarytas pagal jos pavyzdį. Tiesiog iš rusų k. paimti žodžiai yra agitpunktas, kompartija, partorgas, partkomas, raikomas, univermagas ir kt. Sudėtiniai žodžiai – iš nelietuviškos ir lietuviškos dalies pagal rusišką modelį: kolūkis, komjaunuolis, politvadovas, soclenktynės, specdrabužiai ir kt. Lietuviški naujadarai-vertiniai: bendratautis, bendrapilietis, visasąjunginis, visaliaudinis. Žodžių junginiai: priešakiniai žmonės, priešakinė technika, nekokybiniai gaminiai, ūkinė ir kultūrinė statyba, vystyti kalbą, literatūrą.

Sovietizmai lietuvių k. yra Lietuvos okupacinės padėties padarinys ir dėl to, kaip visos svetimybės bei barbarizmai, bendrinėje kalboje nevartotini.

SPA, Saudi Press Agency (Saudo spaudos agentūra), Saudo Arabijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1970 Rijade. Dirba kaip vyriausybė org-ja. Keičiasi informaciniais pranešimais su kaimyninių arabų šalių, kitų valstybių informacijos agentūromis.

„**SPAKTYVA**“, satyros ir humoro žurnalas, leistas 1924-34 Kaune. Ėjo dukart per mėnesį (1927), kartą per mėnesį (1926, 1929), kitais metais – nereguliariai. Leido Pr. Būdvytis. Bendradarbiavo L. Janušytė, T. Tilvytis ir kt., dailininkai Br. Murinas, L. Truikys ir kt. Redagavo B. Balčiūnas, Pr. Būdvytis. Spausdino „Raidės“, Š. Levi spaustuovės Kaune.

Žurnalas ėjo ir kitomis antraštėmis: „Pavasario spaktyva“ (1924 03 28); „Spaktyva ir motoras“ (1927 Nr. 11/12), „Sielos ir kūno maudymo spaktyva“ (1927 Nr. 13/14), „Sportiška spaktyva“ (1927 Nr. 15/16), „Amnestinė spaktyva“ (1928 Nr. 9/10), „Atostoginė spaktyva“ (1928 Nr. 11) ir kt. Leido priedus „Baisi telegrama“, „Linksmas spaktyvos kalendorius“, „Spaktyvos balsas“. Išėjo 81 numeris.

G.B.

„**SPAKTYVOS BALSAS**“, savaitinis satyros ir humoro laikraštis, leistas 1931-32 Kaune. Leido V. Bagdonavičiūtė-Jasiukevičienė. Redagavo Pr. Būdvytis. Spausdino V. Atkočiūno, „Typolit“ spaustuovės Kaune. Išėjo 7 numeriai.

SPALINSKAS Zigmantas (g. 1953 01 17 Alytaus raj. Daugų m.), žurnalistas. 1970 baigė Anykščių J. Biliūno vid. m-lą, 1981 – Vilniaus pedagoginiame institute specialybę. 1976 pradėjo dirbti Lietuvos televizijos ir radijo k-te: buvo televizijos vaikų ir jaunimo vyr. redakcijos išleidėjas, nuo 1978 – programų redakcijos redaktorius, Propagandos vyr. redakcijos ats. sekretorius. 1986-91 – Lietuvos televizijos programų direktorius. Nuo 1991 – Lietuvos televizijos Visuomeninių laidų vyr. redakcijos vyr. redaktoriaus pavaduotojas, 1992-93 – vėl televizijos programų direktorius. Nuo 1993 – Lietuvos televizijos komercijos direkcijos vyr. redaktorius. Rengė laidas visuomeninio gyvenimo temomis.

„**SPALIO PERGALĖ**“, Pandėlio rajono laikraštis, leistas nuo 1950 spalio 22 iki 1962 kovo 31. Lietuvos KP Pandėlio raj. k-to ir DŽDT leidinys, ėjęs du kartus, 1950 – vieną kartą dukart per savaitę. Redaktoriai: P. Širvyys (1950-52, žr.), V. Kiseliovas (1952-53), V. Dudonis (1954), R. Beniušis (1954), P. Arūnas (1955-57), M. Šulcas (1957), P. Prascienius (1958-59), L. Guzejeva (1960-62). Tiražas 1951 – 500 egz., 1962 – 3200 egz.

„**SPALIO VĒLIAVA**“, Šeduvos rajono laikraštis, leistas nuo 1951 vasario 18 iki 1962 balandžio 25 Šeduvoje. Lietuvos KP Šeduvos raj. k-to ir DŽDT leidinys, ėjęs du kartus per savaitę. Redaktoriai: L. Lipščias (1951-52), O. Valikonytė (1953-55), J. Jonuitytė (1955-61), J. Baronienė (1961-62). Tiražas 1951 – 1000 egz., 1962 – 6320 egz.

SPALVA, daiktų savybė sukelti regos pojūtį, atitinkanti tų daiktų skleidžiamos, atspindimos arba praleidžiamos šviesos spektrinę sudėtį ir intensyvumą.

SPALVOTOJI SPAUDA, daugiaspalvių toninių atvaizdų reprodukovimas. Būtinai mažiausiai 3 spalvos, dažniausiai žydra, geltona ir purpurinė, iš kurių maišant gaunamos visos kitos. Žydrų, geltonų ir purpurinių dažų rinkinys, pritaikytas originalo spalvoms atkurti, vadinamas dažų triada. Tamsiems atspalviams gauti vartojami juodi (pilki) dažai. Svarbiausi procesai: originalo spalvų išskyrimas į pagrindines ir jų koregavimas; spaudos formų gaminimas ir spausdinimas. Spalvos skiriamos per šviesos filtrus, optinis vaizdas verčiamas elektriniais signalais, o šie fiksuojami šviesai jautrioje medžiagoje. Kiekvienai spalvai gaunamos atskiros skaidrės, pvz., trispalvei spaudai iš originalo pagaminami 3 negatyvai, fotografuojant 3 kartus per skirtingus filtrus: violetinį, žalią ir purpurinį. Iš pirmojo negatyvo – spaudos forma geltonai spalvai, iš antrojo – purpurinei, iš trečiojo – žydrai; spausdinama visais būdais: iškiliaspaude, giliaspaude, ofsetu, trafaretine spauda.

SPALVOTOJI TELEVIZIJA, atsirado 6-ajame dešimtmetyje JAV. Kurį laiką dėl jos rungėsi dvi kompanijos: RCA ir CBS; nugalėjo RCA, nes jos išrasta spalvotosios televizijos sistema tiko rodymui nespaltuose TV ekranuose (išradimo metu JAV turėjo jau 20 mln. televizorių). Panašiai klostėsi reikalai ir TSRS, kur tuo pat metu irgi buvo bandoma sava spalvotosios televizijos sistema, bet jos taip pat atsisakyta dėl panašios priežasties ir pereita prie prancūzų SECAM

sistemos. Kai JAV jau 75 proc. žiūrovų matė spalvotą TV, Lietuva 1975-81 palaipsniui perėjo prie visiškai spalvotų programų kūrimo. Dabar dar apie 1/3 žiūrovų Lietuvoje naudojami nespaltuoti vaizdo televizoriais.

SPARNUOTIEJI ŽODŽIAI, pastovūs, vaizdingi paprastai literatūrinės kilmės pasakymai, vartojami stiliaus sumetimais: „Achilo kulnas“, „šiaudinė pastogė“, „tyruose šaukiantis balsas“. Sparnuotaisiais žodžiais laikomi įvairūs iš raštų į kalbą patekę aforizmai, tam tikrą prasmę įgijusios citatos.

„**SPARTAKAS**“, Lietuvos KP CK pagrindinė spaustuovė, veikusi nuo 1923 iki 1940 (su pertraukomis) Kaune ir Kauno apylinkėse. Buvo kilnojama iš vienos vietos į kitą, likviduojama. Spausdino komunistinius leidinius.

SPAUDA: 1. Spaudžiant ir elektromagnetiniam laukui veikiant purškimo būdu ant popieriaus (kartais jį pakeičiančios medžiagos) gauto teksto dauginimas (tiražavimas), atliekamas atitinkamai paruošus spausdinimo formas.

2. Spaustuovės, leidyklos, redakcijos ir kitų panašių org-jų produkcija.

Spauda skirstoma į neperiodinę (žr.) ir periodinę (žr.). Lietuvoje spauda atsirado XVI a. Pirmiausia pradėta spausdinti knygas (žr.). XVIII a. vid. pasirodė laikraštis (žr.), XIX a. pradžioje – žurnalas (žr.).

„**SPAUDA**“, Lietuvos spaudos darbininkų s-gos vienkartinis leidinys, išleistas 1928 balandžio mėn. Kaune. Kvietė spaudos darbininkus burtis į sąjungą, kuri padėtų ginti jų interesus. Paskelbta sąjungos programa, straipsniai apie spaustuovės darbininkų padėtį. Redagavo Pr. Šulaitis.

„**SPAUDA**“, M. Lietuvos knygų ir laikraščių leidybos draugija, veikusi 1914, 1919-22 Tilžėje. Valdybos pirmininkas J. Jagomastas, nuo 1920 Vydūnas, sekretorius J. Stikliorius. Turėjo apie 60 narių. Naudojosi E. Jagomasto spaustuve „Lituania“, 1919 nusipirko E. Pavlovskio spaustuovę. Didžiajai Lietuvai spausdino žurnalą „Mūsų senovė“, išspausdino vadovėlių mokykloms, grožinės literatūros kūrinių. Leido M. Lietuvos laikraščius „Prūsų lietuvių balsas“, „Litauische Warte“, „Rytojus“. Propagavo M. Lietuvos ir D. Lietuvos suartėjimo idėjas. Dėl valdžios ir vokiečių nacionalistų persekiojimų bei dėl finansinių sunkumų draugija 1922 iširo. Spaustuovę 1921 nusipirko Klaipėdos bendrovė „Rytas“, įsteigusi savo filialą Tilžėje, į kurį perėjo ir dauguma draugijos veikėjų.

„**SPAUDA**“, leidybinė ir poligrafinė akc. b-vė, veikianti nuo 1960 Vilniuje. 1992-95 vadinosi valstybinė įmonė „Spauda“, 1990-91 – Lietuvos leidybos įmonė „Spauda“, 1969-90 – LKP CK leidykla, 1960-69 – LKP CK laikraščių ir žurnalų leidykla. Įkurta 1960 vietoj „Tiesos“ ir „Sovetskaja Litva“ leidyklų su spaustuovėmis. „Tiesos“ spaustuovė buvo įsteigta 1945 vietoj Zavaskio knygų leidyklos spaustuovės (žr.), o „Sovetskaja Litva“ – 1944 vietoj „Aušros“ spaustuovės. Iki 1991 leido visus vadinamuosius respublikinius laikraščius, didžiausią tiražą turinčius žurnalus, knygas, brošiūras ir spausdino visus respublikinius laikraščius, beveik visus

žurnalus ir kitus leidinius (iškiliaspaude, ofsetu ir giliaspaude). 1984 spaustuvė išplėsta, pastatytas laikraščių spausdinimo kompleksas. Dabar akc. b-vė „Spauda“ spausdina daugelį šalies laikraščių ir žurnalų, taip pat knygas, brošiūras, kitus leidinius ofsetinės spaudos, dvispalvėmis ir keturspalvėmis, ruloninėmis spaudos mašinomis. Turi leidybines teises. Direktoriai (leidyklos ir spaustuvės): J. Kuolelis (1960-64), S. Raguotis (1964-84), A. Pivoriūnas (1984-93, 1995-97), A. Skaisgiris (1993-95, nuo 1997).

„SPAUDA IR GYVENIMAS“, katalikų laikraštis, leistas 1932-34 Telšiuose. Ėjo dukart, kartą per mėnesį. Leido ir redagavo P. Ramanauskas, bendradarbiavo Telšių kunigų seminarijos auklėtiniai. Rašė krikščionybės, religijos, istorijos, bažnyčios klausimais. Bendradarbiavo K. Berulis, V. Borisevičius, K. Steponis, A. Stonys, Pr. Venckus, T. Venta ir kt. Spausdino Vyskupijos spaustuvė Telšiuose. Išėjo 31 numeris. G.B.

SPAUDAS, ATSPAUDAS, ĮSPAUDAS, spaudos formos pėdsakas popieriuje.

SPAUDINYS, spaudos būdu gautas gaminys.

SPAUDMENYS, spaudos formos elementai: spausdinamieji, perteikiantys dažus, ir tarpiniai (nespausdinamieji), pvz., tarpinės medžiagos (žr.).

„**SPAUDOS APAŠTALAS**“, katalikų spaudos informacinis laikraštis, ėjęs 1939-40 Marijampolėje. Leido Marijonų spaudos administracija kartą per mėnesį. Rašė apie spaudos reikšmę visuomenei, ragino platinti katalikų leidinius. Ats. redaktorius L. Pavilionis, redaktorius M. Matiukas. Spausdino Marijonų spaustuvė Marijampolėje. Išėjo 7 numeriai.

SPAUDOS BŪDAI, spaudos produkcijos gamybos būdai. Jie priklauso nuo spaudos formos (žr.) paruošimo ir atspaudų popieriuje gavimo būdų. Pagal erdvinę spausdinamųjų (perteikiančių dažus) ir tarpinių (nespausdinamųjų) elementų tarpusavio padėtį skiriamas: gilioji spauda, arba giliaspaudė (žr.), kai tarpiniai elementai iškilę viename lygyje (plokštumoje, cilindro paviršiuje), o spausdinamieji – įdubę, įvairaus gylio; iškilioji spauda, arba iškiliaspaudė (žr.), kai spausdinamieji elementai iškilūs (aukštesni už tarpinius); plokščioji spauda, arba plokščiaspaudė (žr.), kai spausdinamieji elementai ir tarpiniai elementai viename lygyje (plokštumoje), bet spausdinamieji sugeria riebalingus dažus, o tarpiniai – tik vandenį. Trafaretinėje spaudoje dažai ant popieriaus patenka per trafareto tarpus.

Pagal tai, kaip vaizdas nuo dažais padengtos spaudos formos perkeliamas ant spausdinamojo paviršiaus, skiriama kontaktinė ir nekontaktinė spauda. Pvz., plokščiaspaudėje (ofsete) dažų sluoksnis nuo spaudos formos ant popieriaus patenka ne tiesiog, o per tarpinį ofseto cilindrą. Visa elektrografinė spauda yra nekontaktinė. Kai dažai ant iškiliosios, giliosios, plokščiosios ar trafaretinės spaudos formų ir spausdinamosios medžiagos patenka be kontakto, o tik elektrostatiinių jėgų veikiami, tokia spauda vadinama elektrostatiine. Kai spaudos formos gaminamos neatyviniu kopijavimu (ant sensibilizuotos plokštelės paviršiaus eksponuojamas originalo neatyvumas) – neaty-

vine spauda. Iškiliaspaudė, kurioje naudojamos elastingos spaudos formos ir greit džiūstantys skysti dažai, vadinama fleksografinė spauda (žr.). Litografinėje spaudoje (žr.) dažai tiesiogiai nuo litografinio akmens (klinties) spausdinami ant popieriaus. Daugiaspalvius toninius atspaudus reprodukuoja spalvotoji spauda (žr.).

SPAUDOS CENTRAS, Lietuvos evangelikų spaudos centras, lietuvių organizacija, 1961 11 25 įsteigta Čikagoje (JAV) religinei spaudai leisti. Įkūrė babtistai, liuteronai, metodistai, protestantai, reformatai. Vyriausias organas – visuotinis atstovų suvažiavimas, vyriausias vykdomasis organas – valdyba, sudaroma iš visų denominacijų po vieną atstovą.

„**SPAUDOS DARBININKAS**“, Lietuvos spaudos darbininkų s-gos vienkartinis leidinys, išleistas 1928 lapkričio mėn. Rašyta apie sąjungos uždavinius, jos veiklą, nagrinėtos spaudos įmonių darbo sąlygos. Redagavo A. Baltrušaitis. Išspausdino Brolių Gurvičių spaustuvė Kaune.

SPAUDOS DARBININKŲ PROFESINĖ SĄJUNGA, spaudos darbininkų organizacija, įkurta Kaune 1919 09 22. Priklausė Kauno spaustuvių, litografijų, cinkografijų ir kartonažo darbininkai; turėjo apie 1000 narių. Sudarydavo su darbdaviais kolektyvines sutartis, skelbdavo pavienius arba visuotinius streikus ekonominėms sąlygoms gerinti, darbo užmokesčiui kelti. Spaudos organas – „Spaustuvininkas“ (žr.). Po 1926 perversmo (1927 01 15) uždaryta. Vėliau veikė Lietuvos Spaudos darbininkų sąjunga (1927 10 15–1934 08 18). Išleido vienkartinį leidinį „Spauda“ (1928), leido periodinį leidinį „Poligrafijos darbininkas“ (1931–32). Kai 1936 atsirado Darbo rūmai, iki 1940 prie jų veikė spaudos darbininkų sekcija (pirmininkas V. Rutkauskas).

SPAUDOS DRAUDIMAS, rusų caro valdžios draudimas spausdinti, įvežti iš užsienio ir platinti Rusijos imperijos europinės dalies gubernijose lietuviškus leidinius lotyniškais raidėmis. Galiojo 1864–1904. Tiesiogiai siejosi su 1863 sukilimo malšintojo Vilniaus generalgubernatoriaus M. Muravjovo, švietimo apygardos globėjo I. Kornilovo veikla ir 1863 04 04 Vilniaus švietimo apygardos m-lų valdymo taisyklėmis. Pagal jas 1864 Lietuvoje buvo uždarytos visos katalikų parapiinės ir kitokios nevalstybinės m-los, kuriose iki tol neretai buvo mokoma ir lietuvių k. Lietuvių k. Vilniaus gubernijos m-lose buvo visiškai uždrausta, o Kauno gubernijos m-lose ji leista tik kaip pagalbinė pirmaisiais mokslo metais. M-lose lietuvių k. buvo leidžiama naudoti tik maldaknyges ir elementorius rusiškais raidėmis (graždanka). Spaudos draudimo ir graždan- kos įvedimo lietuvių raštui iniciatoriai buvo A. Hilferdingas ir S. Mikuckis. Muravjovo 1864 06 17 nurodymu buvo uždrausta lotyniškais raidėmis spausdinti lietuviškus elementorius, nuo 1864 11 23 visus pasaulietinio turinio leidinius. 1865 02 15 uždrausta platinti anksčiau cenzūros aprobuotas 6 lietuviškas knygas (tarp jų M. Valančiaus „Žemaičių vyskupystė“). 1865 09 18 generalgubernatorius K. Kaufmanas aplinkraštyje Vilniaus, Kauno, Gardino, Minsko, Vitebsko ir Mogiliovo gubernatoriams įsakė, kad visos lietuviškos knygos

jiems pavaldžiuose kraštuose būtų leidžiamos tik rusiškoms raidėms. Jie uždraudė įvežti iš užsienio į Lietuvą lietuviškus leidinius lotyniškoms raidėms, sustabdė visų spaustuose ir knygynuose esamų anksčiau išleistų lietuviškų leidinių platinimą (1870 leido išparduoti dalį maldaknygių ir religinio turinio knygų). Caras Aleksandras II 1866 02 11 slaptai nurodė visus valdžios finansuojamus lietuvių leidinius spausdinti tik rusiškoms raidėms. 1873 01 02 uždrausta įvežti ir lietuviškus leidinius gotiškoms raidėms. Tik 1880 05 04 Rusijos Mokslo akademijos pastangomis leista spausdinti kai kuriuos mokslinius darbus lietuvių k. lotyniškoms raidėms su sąlyga, kad jie nebus platinami Lietuvoje.

Lietuvių tauta nepripažino spaudos draudimo, jam priešinosi. Buvo stengiamasi gauti valdžios leidimą kai kuriems leidiniams ir laikraščiams leisti. Pradėta leisti draudžiamą literatūrą užsienyje. Ją gabeno į Lietuvą ir platino knygnešiai, veikė spaudos platinotojų draugijos. Pirmosios draudžiamos lietuviškos knygos išėjo 1865 M. Lietuvoje. Čia 1867-69 savo politines brošiūras spausdino M. Valančius; buvo išleista ir švietėjiška jo beletristika. Iki 1883 M. Lietuvoje buvo spausdinta daugiausia religinė literatūra; vienas jos leidimo ir platinimo organizatorių buvo M. Sederavičius.

Leisti spausdinti lotyniškoms raidėms lietuviškas religines knygas 1867 prašė M. Valančius, pasaulietinio turinio knygas 1868 M. Miežinis ir 1871 L. Ivinskis, taip pat Zavadskiai, nuo 1875 P. Vileišis ir kt. lietuvių inteligentai. Nuo 1881 kolektyvinius prašymus ėmė rašyti valstiečiai. 1881-83 pradėta prašyti caro valdžios sutikimo leisti Rusijoje lotyniškoms raidėms legalius periodinius pasaulietinius leidinius. Jo negavus, politinių krypčių periodinę lietuvišką spaudą imta leisti užsienyje (Mažonoje Lietuvoje, JAV ir kt.). Caro valdžia persekiojo lietuviškų leidinių platintojus, už draudžiamos literatūros gabenimą žmones sulaikydavo ir bausdavo (sulaikyta per 3000 žmonių, iš jų apie 2000 nubausta). Nors daug leidinių valdžia atimdavo, tačiau lietuviškos spaudos nuolat gausėjo (daugiau buvo leidžiama elementorių, kalendorių, šviečiamosios, grožinės literatūros). XIX a. pab.–XX a. pr. į Lietuvą nelegaliai įvežamų knygų, brošiūrų, maldaknygių, kalendorių bei periodinių leidinių srautas labai padidėjo. Vietinė rusų caro valdžios administracija vis dažniau ėmė kelti mintį, jog galima būtų leisti kai kuriuos cenzūruotus lietuviškus leidinius, pirmiausia maldaknyges ir kalendorius, spausdinti lotynišku šriftu, nes toks leidimas padėsia geriau kovoti su užsieniniais kontrabandiniais leidiniais. Ir kitoms valstybinėms institucijoms tapo aišku, kad administracinės priemonės ir bausmės nelegalios spaudos platinimo bei skaitytojams buvo neefektyvios. O nepasitenkinimas spaudos draudimu bei pačia caro valdžia ir demokratinis nacionalinis judėjimas dėl to nuolat stiprėjo. Tam įtakos turėjo ir karas su Japonija, revoliucinio judėjimo augimas Rusijoje. Matydamas, kad lietuviškos spaudos draudimas nebesustabdytų lietuvių nacionalinio sąjūdžio, tautinės savimonės augimo, lietuvių literatūros ir periodinės spaudos plėtotės, Rusijos Ministrų k-tas 1904 gegužės 7 (senuoju stiliumi – balandžio 24) paskelbė nutarimą dėl lietuviškos spaudos legalizavimo. Supratęs, kad jokiais priemonėmis nepavyks nutautinti ir surusinti lietuvių, šį nutarimą tą

pačią dieną patvirtino ir caras Nikolajus II. Beveik po 40 atkaklios kovos metų buvo viešai paskelbtas oficialus dokumentas, kuriuo įsakoma panaikinti visus anksčiau priimtus vyriausybės nutarimus ir potvarkius dėl lietuvių ir žemaičių rašto ir leisti šiuose leidiniuose vartoti, be rusiškojo, taip pat lotyniškąjį arba kitokį raidyną.

„SPAUDOS FONDAS“, mokslo priemonių gaminimo, knygų leidimo ir prekybos kooperacinė bendrovė, veikusi 1921-40 Kaune. Įsteigė mokytojų profesinę s-ga. Valdybą sudarė J. Geniušas, V. Kviška (pirmininkas), V. Lašas, V. Ruzgas, B. Žygelis (direktorius), J. Žiugžda. „Spaudos fondo“ nariai buvo Lietuvos mokytojų profesinės s-gos centro valdyba, jos skyriai, atskiri asmenys. „Spaudos Fondas“ išleido grožinės literatūros veikalų, mokslo populiarinimo ir techninės literatūros knygų, vadovėlių. 1928-30 spausdino žurnalą „Bibliografijos žinios“, 1931-40 – „Lietuviškąją enciklopediją“ (kartu su Lietuvių katalikų mokslo akademija), 1937-40 – almanachą „Prošvaistė“. Leido knygų serijas „Lietuvių klasikai“, „Literatūros panteonas“, „Jaunimo skaitymai“, „Įžymiųjų žmonių biografijos“, „Pigioji technikos biblioteka“. 1940 „Spaudos fondas“ nacionalizuotas.

SPAUDOS FORMA, bet kuriam spaudos būdai paruošta forma, susidedanti iš spausdinamųjų ir tarpinių elementų. Ji renkama iš atskirų dalių – literų – arba liejama, chemiškai išsodinama cinko, aliuminio ar kitokio metalo plokštėje. Gali būti iš plastiko, medžio, litografinio akmens. Prie jos prispaudus spausdinamąją medžiagą, spausdinamieji elementai atspaudžia atspaudą, o tarpiniai elementai palieka tuščius plotus.

SPAUDOS FOTOGRAFIJA, periodinio leidinio puslapyje tiražuota nuotrauka. Atsiranda iš paprastos fotografijos po techninio redagavimo ir spausdinimo poligrafijos įmonėje. Spaudos fotografija egzistuoja tik leidinio puslapyje: norint turėti atskirai, ją iš puslapio reikia išskirti.

SPAUDOS FOTOGRAFIJOS GAMYBOS BŪDAI, trys būdai spaudos nuotraukai pagaminti: reportažinis (žr.), aranžuotės ir laboratorinis (žr.).

SPAUDOS FOTOGRAFIJOS GAVIMO KANALAI, paprastai skiriami trys: agentūrinis, presfotografijos ir papildomasis. Pirmasis (ELTOS fotokronika, Reuters ir kt. informacijos agentūrų platinama fotoinformacija) duoda galimybę gauti ir skelbti nuotraukas iš ten, kur negali nuvykti ar suskubti savi fotožurnalistai. Dažniausiai tai informacija iš užsienio kraštų. Presfotografijos kanalas yra visa tai, ką specialiai savam leidiniui nufotografavo ir parengė savi fotoreporteriai, fotokorespondentai, fotožurnalistai. Papildomasis – visa tai, kas kažkieno ir kažkada buvo nufotografuota visai negalvojant, jog gali praversti spaudai, tuo labiau konkrečiam leidiniui. Tai fotomėgėjų ir fotomenininkų darbai, nuotraukos iš šeimos albumų, muziejų, archyvų, turistinių kelionių ir pan. v.J.

SPAUDOS KONFERENCIJA, susirinkimas, į kurį valstybės vadovai, valstybinių ir privačių struktūrų vadovai ar visuomenėje žinomi asmenys kviečia žurnalis-

tus, norėdami pranešti svarbių naujienų, išreikšti savo nuomonę ir atsakyti į žurnalistų klausimus. Kartais konferencijos rengėjai dalija žurnalistams specialią medžiagą bei dokumentus. Už spaudos konferencijoje pateiktą informaciją ir nuomones atsako rengėjai. Itin svarbiais atvejais radijo ir televizijos stotys spaudos konferencijas transliuoja tiesiogiai. Dažniau apie spaudos konferenciją laikraščiai, savaitraščiai, žurnalai ar radijas bei televizija pateikia informaciją arba atskaitą.

SPAUDOS KONTROLĖS VALDYBA, įsteigta 1990 prie Lietuvos vidaus reikalų ministerijos. Nuo 1992 kovo 17 ji veikė prie Teisingumo ministerijos. Spaudos kontrolės valdyba registavo visus besisteigiančius laikraščius, žurnalus, biuletenius, leidyklas, radijo, televizijos stotis, videostudijas, naujienų agentūras bei kitas visuomenės informavimo priemones. Spaudos kontrolės valdyba turėjo teisę atsisakyti įregistruoti visuomenės informavimo priemonę, jeigu pareiškime buvo nurodyti ne visi reikalingi arba neteisingi duomenys, jeigu ją registruoja neveiksnius asmuo arba laisvės atėmimu už sunkų nusikaltimą baustas asmuo, arba jeigu jau egzistavo visuomenės informavimo priemonė tokiu pačiu pavadinimu, arba pareiškėjas nesumokėjo valstybinio mokesčio.

Spaudos kontrolės valdyba taip pat prižiūrėjo, kaip visuomenės informavimo priemonės laikėsi 1990 metais priimto Lietuvos Spaudos ir kitų masinės informacijos priemonių įstatymo (žr.). Už šio įstatymo 6 straipsnio nesilaikymą Spaudos kontrolės valdyba turėjo teisę sustabdyti ir net nutraukti visuomenės informavimo priemonių veiklą, jeigu per vienerius metus Valdyba tris kartus įspėjo leidėją. Veikla galėjo būti nutraukta, jei informacijos priemonė šiurkščiai pažeidė įstatymą ir tai sukėlė ar galėjo sukelti sunkias pasekmes, jei ji nedirbo ilgiau kaip vienerius metus. Informacijos priemonės veiklą buvo galima nutraukti ne vėliau kaip per tris mėnesius nuo tos dienos, kai atsirado anksčiau paminėtos aplinkybės. Veikla buvo laikoma nutraukta, jeigu leidėjas per 10 dienų neapskundė Spaudos kontrolės valdybos sprendimo teismui.

Spaudos kontrolės valdyba turėjo teisę nagrinėti bylas ir skirti nuobaudas pagal Administracinių teisės pažeidimų kodeksą už neregistruotų visuomenės informavimo priemonių gamybą ir platinimą, už griežtos apskaitos dokumentų blankų spausdinimo taisyklių pažeidimus, už visuomenės informavimo priemonių paskelbtos informacijos saugojimo taisyklių pažeidimus bei už reklamos, kuri yra draudžiama, skelbimą visuomenės informavimo priemonėse.

Spaudos kontrolės valdyba iki 1996 nutraukė kelių laikraščių veiklą ir pareiškė įspėjimus per 700 kartų – daugiausia už žurnalisto etikos pažeidimus, nors Lietuvoje nebuvo oficialiai priimto Žurnalisto etikos kodekso. Spaudos kontrolės valdyba visuomenės informavimo priemonėms realiai žalos daug nepadarė. Tačiau tai, kad laikraštį, žurnalą, radijo ar televizijos stotį už pažeidimus turėjo teisę bausti, sustabdyti ar net nutraukti jos veiklą ne teismas, o atskiras valdininkas, nesiderino su šiuolaikiniais spaudos laisvės principais. 1990-96 Spaudos kontrolės valdybos viršininkai buvo V. Baublys, Š. Vipartas.

1995 Spaudos kontrolės valdyba buvo pavadinta

Visuomenės informavimo priemonių valdyba, o 1996, priėmus Visuomenės informavimo įstatymą (žr.), panaikinta.

L.T.

SPAUDOS LAISVĖ, kiekvieno demokratinės visuomenės piliečio teisė laisvai ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas. Ta laisvė gali būti apribota tik įstatymu, siekiant apginti žmogaus sveikatą, garbę, orumą, privatų gyvenimą, taip pat valstybės konstitucinę santvarką, nepriklausomybę bei teritorinį integralumą. Valstybėje, kurioje egzistuoja spaudos laisvė, kiekvienas pilietis turi teisę netrukdomas įstatymo nustatyta tvarka steigti laikraščius, žurnalus, radijo ir televizijos stotis bei kitas visuomenės informavimo priemones. Jų cenzūra yra draudžiama. Valstybinės institucijos bei privačios struktūros negali kištis į visuomenės informavimo priemonių veiklą. Niekas negali riboti žmogaus teisės užsiimti žurnalistine veikla. Spaudos laisvė yra vienas iš pagrindinių valstybės demokratiškumo kriterijų.

Pirmieji laikraščiai Europoje atsirado XVII a. pradžioje. Norint juos leisti, reikėjo gauti karaliaus arba kito aukščiausio šalies pareigūno leidimą. Ilgus metus galiojo cenzūra, griežtos baudmės už valstybės institucijų kritiką.

Spaudos laisvės idėjos pirmiausia gimė Anglijoje. Čia XVII a. pirmoje pusėje kelerius metus buvo leidžiama laisvai skelbti Parlamento debatus. Kai ši teisė buvo panaikinta, tokį Parlamento žingsnį griežtai kritikavo rašytojas ir filosofas J. Miltonas savo veikale „Areopagitica“ (1644). „Duokit man laisvę žinoti, kalbėti ir ginčytis pagal savo sąžinę, tai turi būti iškelta aukščiau visų kitų laisvių“, – rašė J. Miltonas, įrodinėdamas, kad spaudos laisvė stiprina valstybės pamatus. 1695 Anglijoje buvo panaikinta cenzūra bei išankstiniai leidimai leisti laikraščius, tačiau iki tikros spaudos laisvės dar buvo toli, nes griežtomis, net mirties baudmėmis dar ilgai buvo baudžiami leidėjai bei žurnalistai, kritikavę vyriausybę ir bažnyčią.

Pirmasis rašytinis teisinis dokumentas – Spaudos laisvės aktas – buvo priimtas 1766 Švedijoje. Jo pagrindinius principus suformulavęs kunigas ir parlamentaras A. Chydenius rašė, jog rašto ir spaudos laisvė – tai kertinis laisvo valstybės valdymo akmuo. Kita vertus, A. Chydenius svarstė, „kaip teisingai su ta laisve elgtis, kad, iš vienos pusės, ji nebūtų užgnaužta, o iš kitos pusės, kad ji pati nevirstų nežabota savivale“.

Ilgą ir sunkų kovos kelią dėl savo laisvės nuėjo prancūzų spauda. Jos pagrindinius principus – visų pirma žmogaus teisę laisvai reikšti savo nuomonę – 1751-72 pagrindė Enciklopedijos leidėjai ir autoriai D. Didro (D. Diderot), Ž. Ž. Ruso (J. J. Rousseau), F. Volteras (F. Voltaire), L. Žokūras (L. Jaucourt). Tačiau tik Didžiosios prancūzų revoliucijos dėka 1789 priimtos Žmogaus ir piliečio teisių deklaracijos XI straipsnyje buvo suformuluotas preciziškas ir iki šiol galiojantis spaudos laisvės principas: „Laisvai pasikeisti mintimis ir nuomonėmis yra viena iš brangiausių žmogaus teisių. Kiekvienas pilietis gali laisvai kalbėti, rašyti ir spausdinti su sąlyga, kad turės atsakyti už piktnaudžiavimą šita laisve įstatymo numatyta tvarka“. Tačiau šį principą realizuoti praktikoje pasirodė ne taip paprasta. 1791 Prancūzijoje buvo priimtas Spaudos įstatymas, bet jis buvo nuolat keičiamas, tai-

somas ir spaudos laisvė tai virsdavo nekontroliuojama savivale (1789-92), tai buvo užgniaužiama, restauruojant cenzūrą, išankstinių leidimų sistemą bei griežtas bausmes. Tik 1881 Prancūzijoje buvo priimtas tikrai demokratiškas spaudos laisvės įstatymas, kurio pagrindiniai principai galioja ir šiandien.

Liberaliausiai spauda buvo traktuojama JAV, kur ji jau XVIII a. nepatyrė tokių suvaržymų kaip Europoje, o 1791 įsigaliojusi Pirmoji konstitucijos pataisa skelbė: „Kongresas negali priimti įstatymo, ... apribojančio žodžio ir spaudos laisvę“. Taip šioje šalyje spaudos laisvei buvo padėtas tvirtas teisinis pamatas.

Kitose Europos šalyse spaudos laisvės principai buvo pradėti fiksuoti jų konstitucijose XIX a.: Norvegijoje (1814), Olandijoje (1815), Belgijoje (1831), Austrijoje (1867). Realiai spaudos laisvės principai daugelyje Europos šalių įsigaliojo tik XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje. Tačiau juos nutraukė Pirmasis pasaulinis karas, kai visose į karinį konfliktą įsitraukusiose valstybėse buvo įvesta spaudos cenzūra.

Tarpukario (1917-39) Europos šalys pagal spaudos laisvės lygį galėjo būti suskirstytos į tris grupes. Pirmoje (Anglija, Prancūzija, Šveicarija, Belgija, Olandija, Čekoslovakija, Suomija, Norvegija, Danija) egzistavo spaudos laisvė, kurią užtikrino įstatymai ir tose valstybėse įsigalėjusi praktika. Antros grupės šalyse (Ispanija, Portugalija, Austrija, Vengrija, Lenkija, Jugoslavija, Latvija, Lietuva, iš dalies Estija) spaudos laisvė buvo gerokai suvaržyta. Ji praktiškai buvo panaikinta trečios grupės valstybėse (Tarybų Sąjunga, Italija, Vokietija). Tiesa, Italijoje greta fašistinės spaudos ėjo ir krikščionių demokratų leidiniai.

Po Antrojo pasaulinio karo spaudos laisvė kaip neatimama žmogaus teisė susirūpino tarptautinės organizacijos. Reikšmingu dokumentu tapo Europos Tarybos 1950 priimta „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“ (žr.), kurios X straipsnyje užfiksuotos pagrindinės nuostatos, užtikrinančios spaudos laisvę. Po karo ši laisvė buvo labiausiai varžoma komunistinio bloko šalyse (TSRS, Lenkija, Čekoslovakija, Rumunija, Vengrija, VDR, Bulgarija, Albanija, Mongolija, Kuba). Tiesa, ir šio bloko viduje spauda buvo suvaržyta nevienodai. Kai kuriose šalyse (Lenkijoje, ČSR, VDR ir kt.) greta komunistinės spaudos buvo leidžiama spausdinti ir kitų nuosaukių partijų laikraščius ir žurnalus. Čia ne tokia stropi buvo cenzūra, leidusi įsivežti daugiau užsienio spaudos leidinių. Kita vertus, spaudos laisvė buvo susiaurinta, egzistavo cenzūra tuose kraštuose, kur buvo įvestas diktatorinis režimas (Ispanijoje generolo Franco valdymas iki 1975, Graikijoje 1967-74).

1988-90 sužlugus komunistiniams režimams ir Rytų bei Centrinės Europos kraštams atgavus nepriklausomybę, laisva demokratinė spauda susiformavo ir daugelyje šio regiono valstybių. Tiesa, šis laisvėjimo procesas ne visose postkomunistinėse šalyse vyko vienodai. Dar 1996 spauda nebuvo visiškai laisva tose valstybėse, kuriose sunkiai formavosi demokratinio valdymo sistema (Baltarusija, Kirgizija, Tadžikija, Uzbekija, Kazachija) arba kuriose kelerius metus vyko karo veiksmai (Armėnija, Azerbaidžanas, Gruzija, Jugoslavija, Bosnija ir Hercegovina). Vis dėlto po 1995 pasaulyje jau buvo labai daug valstybių, kuriose egzistavo valdžios struktūrų neribojama spaudos laisvė.

Lietuvoje žurnalistikos kelias į spaudos laisvę taip

pat buvo nelengvas ir vingiuotas. XIX a. antroje pusėje Lietuvos, tuo metu buvusios Rusijos imperijos sudėtyje, laikraščiai ir žurnalai buvo pradėti leisti spaudos draudimo (1864–1904) sąlygomis, kai bet kokia raštija lotyniškais rašmenimis buvo uždrausta. Todėl lietuviška spauda buvo leidžiama Mažojoje Lietuvoje (Prūsijoje, daugiausia Tilžėje). Tai varžė naujų laikraščių atsiradimą, sudarė sunkumų plėsti autorių ratą, įvežti ir platinti tiražą Lietuvoje. Nemaža nelegalioje spaudoje rašiusių ar ją platinusių žmonių buvo nubauti. Kita vertus, spaudos draudimas tik užgimstančiai žurnalistikai turėjo ir pozityvios reikšmės. Pirmieji lietuviški žurnalai „Aušra“, „Varpas“ buvo leidžiami be jokios cenzūros, jų autoriai neturėjo taikytis prie valdžios reikalavimų, galėjo nevaržomi ją kritikuoti. Lietuvių žurnalistikai tokia demokratinė situacija buvo labai svarbi.

1904 panaikinus spaudos draudimą, Lietuvos spauda iki Nepriklausomybės paskelbimo 1918 turėjo derintis prie Rusijos įstatymų: leisti laikraščiui reikėjo gauti valdžios leidimą, egzistavo cenzūra ir griežtų bausmių sistema. Tačiau ir tuo metu Lietuvos spauda augo ir plėtėsi, skatino tautinį atgimimą.

1918 Lietuva tapo nepriklausoma valstybe. Nepaisant sudėtingos politinės ir karinės situacijos, 1919 buvo priimtas Lietuvos Valstybės Spaudos įstatymas (žr.), kuris atitiko demokratinį šalių tokių įstatymų standartus ir užtikrino spaudos laisvę. Po 1926 perversmo, įsigalint diktatūrinio valdymo sistemai, buvo siaurinama ir demokratija. Tai atsispindi ir 1935 priimtame Lietuvos Respublikos Spaudos įstatyme (žr.), kuris smarkiai suvaržė spaudos laisvę, įveddamas cenzūrą, apribojimus leisti naujus laikraščius bei gauti informaciją iš valstybės įstaigų.

1940-88 buvo dar vienas „juodas“ laikotarpis Lietuvos žurnalistikos istorijoje, kai spaudos laisvė buvo užgniaužta. Tiek vokiečių (1941-44), tiek sovietinės okupacijos (1940-41 ir 1944-90) metais spaudos leidiniui išleisti reikėjo valdžios leidimo. Sovietinėje Lietuvoje tik komunistų partija turėjo teisę ir galimybę leisti laikraščius, žurnalus, steigti radijo ar televizijos stotis. Formaliai savo leidinius galėjo turėti kūrybinės sąjungos, atskiros žinybos, bet ir jos leidimą turėjo gauti iš Lietuvos komunistų partijos Centro k-to. Spaudos cenzūros funkcijas atliko „Glavlit“ (žr.), kuris, formaliai saugodamas valstybės paslaptis, iš tikrųjų užsiėmė politine ir ideologine priežiūra. LKP CK Propagandos ir agitacijos skyrius per savo skirtus redaktorius pasiekė, kad spauda tarnautų ne tiesai, o atliktų vien propagandinę funkciją.

Žodžio laisvė egzistavo tik partizanų laikraščiuose (1944-57) bei rezistencinėje pogrindžio spaudoje (1972-88). Tačiau ir vienu, ir kitu atveju aršaus persekiojimo ir teroro sąlygomis ši spauda nebuvo ir negalėjo būti gausi, neturėjo didelių tiražų.

Vykstant Tarybų Sąjungoje pertvarkai, Lietuvos spaudoje 1988-89 prasidėjo atgimimas, greitai įgavęs didžiulį mastą. Spauda, keldama pačius svarbiausius Lietuvos praeities klausimus, taip pat padėjo atsirasti Sąjūdžiui, kuris galutinai pakirto totalitarinio režimo pamatus. 1990 buvo priimtas Lietuvos spaudos ir kitų masinės informacijos priemonių įstatymas (žr.), kuris užtikrino laisvos ir demokratiškos spaudos egzistenciją.

1990 kovo 11 atkūrus Lietuvos nepriklausomybę,

spaudos laisvė buvo toliau stiprinama. Nepaisant valdžios mėginimų kontroliuoti informacijos priemonės, visų pirma valstybinį Lietuvos radiją ir televiziją, nepaisant to, kad nuo 1990 veikė Spaudos kontrolės valdyba (žr.), Lietuvoje įsitvirtino spaudos laisvė, kurią dabar garantuoja 1996 priimtas Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymas (žr.). L.T.

SPAUDOS LANKAS, žr. Lankas.

„**SPAUDOS MENAS**“, spaudos technikos bei meno žurnalas, pasirodęs 1934 Klaipėdoje. Leido ir redagavo J. J. Steponavičius. Bendradarbiavo F. Jucius, J. Murauskas, A. Puskepalaitis, K. Vairas. Spausdino „Ryto“ spaustuvė Klaipėdoje. Išėjo 1 numeris.

„**SPAUDOS NAUJIENOS**“, savaitinis spaudos propagandos laikraštis, leistas 1929-30 Kaune. Leido Spaudos platinimo d-jos Centro valdyba. Rašė apie periodinės spaudos ir literatūros būklę, spaudos reikšmę visuomenės gyvenime, nagrinėjo rinkos plėtimo galimybes, spausdino spaudos leidinių, knygų recenzijas, skelbė spaudos platinimo akcijas. Bendradarbiavo P. Barkauskas, A. Bernotas, L. Gira, J. Labokas, St. Povilavičius, J. Purickis, P. Ruseckas, P. Vaičiūnas ir kt. Redagavo P. J. J. Spausdino Zavišos ir Steponavičiaus spaustuvė Kaune. Išėjo 27 numeriai. Tiražas 5000 egz. (1929). G.B.

SPAUDOS PLATINIMAS, spaudos produkcijos pardavinėjimas bei kitoks paskirstymas skaitytojams.

SPAUDOS PLATINIMO DRAUGIJA, lietuvių spaudos platinimo organizacija, veikusi 1929-31 Kaune. Leido periodinius leidinius „Spaudos naujienos“ (žr.) ir „Meno kultūra“ (žr.).

SPAUDOS, RADIOJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS, įsteigtas 1996 rugsėjo mėn. Vilniuje, remiantis Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymu (žr.). Fondą įkūrė kūrybinių s-gų, viešosios informacijos rengėjų, teisininkų ir mokslininkų s-gų atstovų susirinkimas. Į fondą lėšas viešosios informacijos rengėjų kultūrinei, šviečiamajai veiklai remti iš valstybės biudžeto skiria Lietuvos Respublikos Seimas. Subsidijuojamus viešosios informacijos rengėjus konkurso būdu nustato Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo taryba, kuri pateikia atskaitą Seimui apie lėšų, gautų iš biudžeto, paskirstymą. Fondo tarybos pirmininku išrinktas V. Gontis.

SPAUDOS RŪMAI, Vilniuje, Karoliniškių rajone, 1986 pastatytas redakcijų, leidyklos ir spaustuvės kompleksas. Oficialus užsakovas LKP CK leidykla. Statinys kainavo 20 mln. rublių. Projektavo Pramonės statybos projektavimo in-tas (projekto autorius J. Koninas, projekto vyr. inžinierius J. Bundza), statė „Vilniaus statybos“ tresto 4-oji v-ba. Kompleksas susideda iš 18 aukštų redakcinio ir 3 aukštų spaustuvės korpusų, kuriuose taip pat buvo įrengta valgykla, parduotuvė, renginių salė, plaukymo baseinas, medicinos, stomatologinis kabinetai ir kt. Sumontuotos Vokietijos Demokratinės Respublikos mašinos ofseto būdu galėjo per valandą atspausdinti iki 100 000 egz. laikraščių. Rūmams pradėjus funkcionuoti, čia buvo spausdinami vi-

si respublikiniai ir Vilniaus laikraščiai, taip pat iš Maskvos fototelegrafu perduodami leidiniai „Pravda“, „Izvestija“, „Selskaja žizn“, „Socialističeskaja industrija“, „Komsomolskaja pravda“, „Sovetskij sport“ ir kt.

1991 01 11 vidurdienį Spaudos rūmus užpuolė TSRS desantininkai. Nuo tankų šūvių išbyrėjo kai kurių langų stiklai, vienas gynėjų buvo sužeistas. Užgrobę rūmus, desantininkai išvarė žurnalistus, neleidę jiems pasiimti net asmeninių daiktų. Kompleksas buvo perduotas vadinamajai LKP ant TSKP platformos, kuri čia įkūrė savąją leidyklą. Kadangi protestuodami darbininkai apgadino spausdinimo mašinas, laikraščiai kurį laiką nebuvo spausdinami, vėliau čia buvo leidžiami TSKP-LKP leidiniai.

Laisvai Lietuvai ištikimi laikraščiai ir žurnalai buvo spausdinami kitose Vilniaus, Kauno, Panevėžio, Šiaulių spaustuvėse. Kitą dieną po agresijos išėjusiame jungtiniame „Respublikos“, „Tiesos“, „Lietuvos ryto“, „Vakarinių naujienų“ ir „Valstiečių laikraščio“ numeryje „Laisva Lietuva“ buvo pamerktas smurtas ir paskelbta ištikimybė nepriklausomai Lietuvai.

Numalšinus 1991 rugpjūčio pučą Maskvoje, Spaudos rūmus žurnalistai atgavo, tačiau buvo pavogta daug kompiuterių, baldų, asmeninių žurnalistų ir spaustuvės darbuotojų daiktų, sugadinta poligrafinė technika.

Laisvos spaudos ir rinkos sąlygomis didžiulius Spaudos rūmus tapo sunku valdyti ir eksploatuoti. Redakcijoms įsirengus tekstų rinkimo ir maketavimo skyrius, linotipų bei laužymo salės liko tuščios. Akc. b-vei „Spauda“ (žr.) iškilo ekonominių ir techninių problemų. 1995 redakcijų korpusas buvo privatizuotas, jame įsikūrė įvairios leidyklos, laikraščių, žurnalų, TV ir radijo redakcijos. Aikštė prie rūmų pavadinta Akademiko Sacharovo aikšte. D.Š.

SPAUDOS STANDARTAI, normatyviniai dokumentai, kuriuose pateikiami būtini reikalavimai, normos įvairiai spaudos produkcijai.

SPAUDOS TARNYBA, viešųjų ryšių tarnyba, institucijos padalinys tiksliai informacijai teikti žurnalistams, suinteresuotoms viešosioms valstybinėms bei visuomeninėms įstaigoms. Rengia periodinius ir neperiodinius leidinius apie institucijos veiklą, supažindina su priimtais sprendimais ir juos komentuoja, rengia spaudos konferencijas arba tarpininkauja jas rengiant, organizuoja susitikimus su visuomenės atstovais. Vienas iš svarbiausių padalinių, padedančių formuoti institucijos įvaizdį.

Spaudos tarnybos steigiamos Parlamente, Vyriausybėje, savivaldybėse, didesnėse bendrovėse. Lietuvos Respublikos Seime spaudos tarnyba įkurta 1997. Ji informuoja žurnalistus apie Seimo plenarinius posėdžius, komitetų, frakcijų darbotvarkę, numatomus priimti ir priimtus įstatymus, rengia politikų spaudos konferencijas. Taip pat leidžia periodinius leidinius „Seimo kronika“ (žr.) ir „Parliamentary Mirror“ (žr.) bei neperiodinius lankstinukus ir brošiūras, teikia informaciją per internetą, organizuoja ekskursijas į parlamentą, parodas Seime.

Tam tikras viešųjų ryšių funkcijas vykdo ir Seimo Pirmininko, Ministro Pirmininko, ministerijos, banko, bendrovės atstovas spaudai (žr.). A.V.

SPAUDOS TEISĖ, teisiniai aktai, suteikiantys spaudos laisvę. Nepaisant skirtingų formuluočių, kurios yra priimtos įvairiose šalyse, spaudos teisė yra grindžiama pagrindiniu principu – galima skelbti viską, ko nedraudžia įstatymas. Spaudos teisė įtvirtinta atskirų šalių konstitucijose, spaudos bei kitų visuomenės informavimo priemonių įstatymuose.

Pirmas rašytinis spaudos teisės dokumentas – Spaudos laisvės aktas – buvo priimtas Švedijoje 1766 ir traktuojamas kaip šalies konstitucijos dalis. 1789 Prancūzijoje buvo priimta žmogaus ir piliečio teisių deklaracija, kurios 11 straipsnis nurodė spaudos laisvės principą: „Laisvai apsiukeisti mintimis ir nuomonėmis yra viena iš brangiausių žmogaus teisių. Kiekvienas pilietis gali laisvai kalbėti, rašyti ir spausdinti su sąlyga, kad už piktnaudžiavimą šita laisve turės atsakyti įstatymo numatyta tvarka“. 1791 Prancūzijoje buvo priimtas pirmasis Spaudos įstatymas, kuris detalizavo šią deklaracijos nuostatą. Tais pačiais metais JAV įsigaliojo Pirmoji konstitucijos pataisa, kuri skelbė: „Kongresas negali priimti įstatymo, ...apribojančio žodžio ir spaudos laisvę“.

Šių trijų šalių – Švedijos, Prancūzijos ir JAV – teisiniai aktai padėjo metodologinį pagrindą kitų šalių spaudos teisei, užtikrinančiai spaudos laisvę. Ji buvo garantuota konstitucijose, kurias priėmė Norvegija 1814, Olandija 1815, Belgija 1831, Austrija 1867 ir kt. XIX a. pab.–XX a. pr. šalys, kuriose įsigalėjo demokratinis valdymas, priėmė spaudos laisvę garantuojančius įstatymus. Šiandien juos turi didžioji dauguma demokratinų pasaulio šalių. Jų konstitucijose dažniausiai yra užfiksuotos trys nuostatos: a) kiekvieno žmogaus teisė laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją, b) visuomenės informavimo priemonių cenzūra yra draudžiama, c) spaudos apribojimai yra nustatyti įstatymuose, ir jų nesilaikančios visuomenės informavimo priemonės už tai atsako teisme. Lakoniškiausiai visuomenės informavimo priemonių teisės yra nusakytos Šveicarijos konstitucijoje: „Spaudos laisvė yra garantuojama“. Kitų šalių konstitucijose fiksuotos ir kitos specifinės nuostatos. Austrijos konstitucijoje paminėta, kad negali būti jokių apribojimų paštu platinti spaudos leidinius. Atskirai nurodyti įpareigojimai radijui ir televizijai: objektyvi ir nešališka informacija, pliuralizmo gerbimas, programos subalansavimas, stoties redakcinė nepriklausomybė. Kipro konstitucijoje pabrėžiama, kad laikraščių turtą galima aprašyti tik su šalies generalinio prokuroro leidimu. Radijo ir televizijos stotys veikia pagal licencijas. Lenkijos konstitucija reikalauja įsteigti visuomeninę radijo ir televizijos tarybą, kuri užtikrintų žurnalistų laisves ir žmogaus teises. Olandijos pagrindiniame įstatyme pažymėta, kad radijo ir televizijos programos vaikams moralės sumetimais gali būti reglamentuotos. Italijos konstitucija įpareigoja laikraščius ištaisyti padarytas klaidas. Tas pats užfiksuota ir Kipro konstitucijoje: reikalaujant laikraščiai turi užtikrinti kiekvienam žmogui atsakymo teisę. Pažymėtina, kad Didžioji Britanija neturi rašytinės konstitucijos, o visuomenės informavimo priemonės ribojančios nuostatos yra užfiksuotos įvairiuose įstatymuose.

Dauguma Europos šalių turi atskirus Spaudos bei radijo ir televizijos įstatymus. Tačiau jų nėra Didžiojoje Britanijoje, kur visuomenės informavimo priemonių veiklą reglamentuoja kiti įstatymai. Šveicarija

neturi spaudos, bet turi radijo ir televizijos įstatymą.

Europos šalių principinės spaudos bei radijo ir televizijos nuostatos (su kai kuriomis išimtimis) yra suderintos. Žurnalistai beveik visur turi tas pačias teises kaip ir visi kiti šalies piliečiai. Yra ir kai kurių išimčių. Pvz., Didžiojoje Britanijoje žurnalistai gali būti valstybinių institucijų posėdžiuose, kuriuose kitiems neleidžiama dalyvauti. Olandijoje, Islandijoje įstatymai leidžia žurnalistams būti pavojingų situacijų ir katastrofų vietoje, kur kitų žmonių buvimas yra apribotas.

Beveik visose šalyse žmogus be jokių apribojimų gali užsiimti žurnalisto profesija. Tik Belgijoje įstatymas skiria „žurnalisto“ ir „profesionalaus žurnalisto“ sąvokas. Profesionalaus žurnalisto vardą suteikia speciali komisija, sudaryta iš profesionalių žurnalistų ir leidėjų. Toks asmuo negali užsiimti komercine bei reklamine veikla.

Daugumoje Europos šalių valstybės institucijos, visuomeninės organizacijos bei ekonominės struktūros privalo teikti žurnalistams informaciją, išskyrus valstybines paslaptis ir žinias apie žmogaus privatų gyvenimą.

Europos šalyse įstatymas neleidžia atskleisti informacijos šaltinio. Tik Lenkijoje ir Didžiojoje Britanijoje informacijos šaltinį leidžiama atskleisti teisme, kai nagrinėjamos nusikaltimų prieš valstybę bylos.

Platinti informaciją, kuri gali pakenkti valstybės saugumui, teritoriniam vientisumui, paprastai riboja Baudžiamieji kodeksai. Tik Portugalijoje, Slovakijoje apie tai kalbama spaudos įstatymuose. Informaciją, kuri gali pakenkti viešosios tvarkos apsaugai bei nusikaltimo prevencijai, išimtinai riboja tik Baudžiamieji kodeksai.

Pornografijos platinimas, tabako gaminių ir vaistų reklama beveik visur yra draudžiama arba Baudžiamajame kodekse, arba specialiuose įstatymuose, išskyrus Vokietiją, kur tabako ir alkoholio reklamą draudžia Radijo bei televizijos įstatymas, bei Slovėniją, kur tie dalykai yra ribojami Visuomenės informacijos įstatyme.

Dauguma Vakarų Europos šalių savo Baudžiamuosiuose ar Civiliniuose kodeksuose gina žmogaus garbę ir reputaciją, kad ji nebūtų pažeminta visuomenės informavimo priemonėse. Tik Rytų Europoje plačiau vartojama sąvoka „garbė ir orumas“. Atsakomybė už neteisingą ir žmogaus reputaciją žeminančią kritiką numatyta Suomijos, Turkijos, Slovėnijos ir kitų šalių įstatymuose.

L.T.

SPAUSDINAMIEJI ELEMENTAI, spaudos formos elementai, ant kurių laikosi spaudos dažai ir kurie atkuria vaizdą spausdinamajame paviršiuje.

SPAUSDINIMO MAŠINA, poligrafijos mašina knygų, žurnalų, kitų leidinių teksto ir iliustracijų atspaudams reikiamu tiražu gaminti iš spaudos formų. Pagal spausdinimo būdą mašinos skirstomos į 4 rūšis: tiglines, plokščiojo spausdinimo, rotacinės ir ofseto. Tiglinėje spausdinimo mašinoje ir spaudos forma, ir spausdinimo paviršius yra plokšti, plokščiojo spausdinimo mašinos spaudos forma plokščia, o spaudimo paviršius cilindrinis, rotacinės spausdinimo mašinos (žr.) ir spaudos forma, ir spaudimo paviršiai yra cilindriniai, ofseto (žr.) mašina spausdina ne tiesiog iš formos cilindro, bet per tarpinį cilindą. Pagal automatizacijos laipsnį skirstomos į automatinės ir pusiau automatinės, pagal produkcijos specifiką – į knygų, žurnalų,

laikraščių, dailės kūrinių reprodukcijų spausdinimo mašinas. Pagal tai, kiek spalvų atspausdinama per vieną darbo ciklą, mašinos būna vienspalvės (tiglinės ir plokščiojo spausdinimo) ir keliaspalvės (ratacinės ir ofseto), kurios vienu metu gali spausdinti abiejose popieriaus pusėse. Mašinos, spausdinančios lakštiniame popieriuje, vadinamos lakštinėmis, spausdinančios ritininiame popieriuje – ritininėmis. Bandomieji, korektūros atspaudai mažu tiražu spausdinami spausdinimo staklėmis (žr.).

SPAUSDINIMO STAKLĖS, rankinės arba mechanizuotos poligrafijos staklės bandomiesiems, korektūros arba kitokios paskirties atspaudams mažu tiražu gaminti. Ofseto spausdinimo staklėmis galima spausdinti ant popieriaus, metalo, plastiko, stiklo. Giliaspaudės staklės atspaudžia metalo raižinių, oforto bandomuosius atspaudus. Iškiliaspaudės spausdinimo staklės turi iškiliją spaudos formą, kuria galima padaryti korektūrinius bei bandomuosius atspaudus.

SPAUSTUVĖ, poligrafijos įmonė, spausdinanti knygas, žurnalus, laikraščius, kitą spaudos produkciją. Pirmąją spaustuvę apie 1444 Maince (Vokietija) įrangė Johanas Gutenbergas. Lietuvoje, Vilniuje, pirmąją spaustuvę apie 1522 įrangė Pranciškus Skorina (žr. Vilniaus spaustuvės). LDK didžiausios spaustuvės: Vilniaus akademijos (1575–1805, žr.), Mamoničių (1574–1623, žr.), Vilniaus šv. Dvasios brolijos (1595–1646, žr.), J. Zavadskio (1805–1940, žr.), Bazilijonų (1628–1839, žr.), Syrkino (1859–1915, žr.), Romų (1799–1940, žr.).

Mažojoje Lietuvoje, kur 1547 buvo išspausdinta pirmoji lietuviška knyga M. Mažvydo „Catechismusa Prasty Szadei“ (žr.), iki 1939 veikė 69 spaustuvės, iš jų Karaliaučiuje 23, Klaipėdoje 20, Tilžėje 10. Didžiausios spaustuvės: E. Jagomasto (žr.), M. Jankaus (žr.), O. Mauderodės (žr.).

Lietuvoje 1939 buvo apie 110 spaustuvių, iš jų Vilniuje (1939 10 10) 41, Kaune 36, Klaipėdoje (1939 03 22) 8, Šiauliuose 4. 1904-40 svarbiausios Lietuvos spaustuvės: S. Banaičio (žr.), Šv. Kazimiero draugijos (žr.), Kauno gubernijos valdybos (žr.), „Kauno“ (žr.), „Raidė“ (žr.), „Rytas“ (žr.), „Spindulys“ (žr.), „Titnagas“ (žr.), Valstybės spaustuvė (žr.), P. Vileišio (žr.), M. Kuktos (žr.). Dabar didžiausios Lietuvos spaustuvės: Vilniuje „Spauda“ (žr.) ir „Vilspa“ (žr.), Kaune „Aušra“ (žr.), „Raidė“ ir „Spindulys“ (žr.), Klaipėdoje „Klaipėdos rytas“ (žr.), Šiauliuose „Titnagas“ (žr.), Panevėžio spaustuvė (žr.), Adomo Jakšto spaustuvė (žr.) Kaišiadoryse. Beveik visuose Lietuvos rajonuose ir apskrityje centruose veikia vietinės spaustuvės.

SPAUSTUVINĖ KASA, šrifto kasa, plokščia dėžė rankinio rinkimo spaudmenims (literoms ir tarpinei medžiagai) laikyti. Medinė kasa skersinėmis ir išilginėmis pertvaromis padalyta į lizdus kiekvienos rūšies šrifto ir tam tikro dydžio tarpinei medžiagai sudėti. Vienoje spaustuvinėje kasoje laikomi vienos šrifto rūšies ir vieno kegelio spaudmenys. Kasos laikomos spec. spintose – regaluose. Renkant kasos dedamos ant nuožulnaus rinkėjo stalo. Po spausdinimo spaudmenys išbarstomi – išskirstomi į kasos lizdus arba perliejami. Tobulesnės kasos lizdai – atskiros dėžutės iš plastiko, jose sukomplektuojami spaudmenys konkrečiam originalui.

SPAUSTUVINIAI DAŽAI, žr. Poligrafiniai dažai.

„SPAUSTUVININKAS“, Lietuvos spaudos darbininkų profsąjungos laikraštis, leistas 1923-25 Kaune. Ėjo kartą per mėnesį, 1925 – kas du mėnesiai. Svarstė spaudos leidyboje dirbančių žmonių ekonominius, darbo apsaugos, profesinio rengimo klausimus. Bendradarbiavo M. Bučinskaitė, J. Kvederavičius, K. Markovas, L. Purėnienė, Pr. Remeikis, V. Tamoliūnas, P. Vaitiekaitis ir kt. Redagavo A. Baltrušaitis (nuo 1924), K. Stiklius. Spausdino „Raidės“, Š. Levi, „Varpo“ spaustuvės Kaune. Išėjo 16 numerių. G.B.

SPAUSTUVINIS EGZEMPLIORIUS, spaudinio egzempliorius, saugomas jį išspausdinusioje spaustuveje.

SPAUSTUVINIŲ MATŲ SISTEMA, tipometrija, spaudos rinkinio ir spaudos formos elementų matavimo sistema, pagrįsta prancūzų coliu (27,1 mm). Pagrindinis mato vienetas – punktas. 1 punktas lygus 1/72 pranc. colio (0,3759 mm). Punktais matuojamas spaustuvinio šrifto kegelis (žr.). Dažniausiai vartojami šių kegelio šriftai: 6 punktų – nonparelis, 8 – petitas, 9 – borgis, 10 – korpusas, 12 – cicerus. Eilučių ilgis matuojamas kvadratais (1 kvadratas lygus 48 punktams). Spaustuvinių matų sistemą sukūrė P. Furuje 1737 (Prancūzijoje), ją patobulino ir pritaikė metrinei sistemai A. ir F. Dido. Šalyse (pvz., Didžiojoje Britanijoje, JAV), kuriose colis lygus 25,4 mm, 1 punktas lygus 0,351 mm.

SPECIALIOJI PERIODIKA, specifinio turinio ar pobūdžio, dažniausiai siauro profilio periodiniai leidiniai, skirti tam tikrų visuomenės sluoksnių ir socialinių grupių skaitytojams, atskirų ūkio šakų, veiklos sričių ir profesijų darbuotojams bei specialistams. Paprastai išskiriama atskirų skaitytojų auditorijos grupių – vaikų (žr.), moksleivių (žr.), jaunimo (žr.), skautų (žr.), studentų (žr.), moterų (žr.) periodika, religinė periodika (žr.), profesinė periodika (žr.), satyros ir humoro periodika (žr.).

Žr. taip pat Šakinė periodika, Žinybinė periodika.

SPECIALUSIS REDAKTORIUS, knygos ar periodinio leidinio redaktorius, taisantis, tvarkantis ar tikrinantis tekstą tam tikru (moksliniu, politiniu, ekonominiu, techniniu) požiūriu.

„DER SPIEGEL“ („Veidrodis“), Vokietijos visuotinis savaitinis žurnalas, einantis nuo 1947 Hamburge. Daugiausia rašo politikos temomis. Vienas įtakingiausių šalies žurnalų. Tiražas 1996 – 1,1 mln. egz.

„SPINDULIAI“, iliustruotas liberalinės krypties politikos ir kultūros savaitraštis, leistas 1939-40 Kaune, Vilniuje (1940, Nr. 20-25). Leido ir redagavo P. Ruseckas. Nuo 1940 Nr.20 vadinosi „Vilniaus spinduliai“. Bendradarbiavo V. Auryla, A. Garmus, A. Gudaitis, A. Petrašius, A. Poška ir kt. Spausdino „Raidės“, „Žaibo“ spaustuvės Kaune. Išėjo 37 numeriai.

„SPINDULYS“: 1. JAV lietuvių savaitraštis, leistas 1904-07 Bruklina. Leidėjai V. Karalius, K. Jankus. Redaktorius V. Karalius.

2. Katalikiškas dvisavaitis žurnalas, ėjęs 1909 12 07–1915 02 10 Seinuose. Leido pasitikėjimo b-vė „Laukai-tis, Dvaranauskas, Narjauskas ir b-vė“. Redaktorius J. Grajauskas; nuo 1910 faktiškai redagavo S. Tijūnaitis.

3. Jaunimo mėnesinis žurnalas, leistas 1924 02 Vilkaviškyje, 1926 08-12 Kaune. Leido Lietuvos jaunimo d-ja „Spindulys“. Iš pradžių neturėjo aiškios krypties, vėliau pateko į LKJS įtaką. Bendradarbiavo Z. Angarietis, K. Damaševičius, D. Kučinskas, R. Šarmaitis ir kt. Redagavo J. Šlekys (Nr.1), V. Laurinaitis. Išėjo 4 numeriai. Uždarytas Kauno karo komendanto nutarimu.

„SPINDULYS“, 1907-09 Tilžėje veikusi Lietuvos social-demokratų leidykla. Leido įvairias brošiūras, kurias paruošė ir vertė A. Janulaitis.

„SPINDULYS“, akcinė bendrovė, 1928 sujungusi „Švyturio“ ir Valstybės spaustuves. Pagrindinis kapitalas sudarė apie 1,5 mln. litų. Steigėjai: Finansų m-ja, M. Kukta, J. Rinkevičius, J. Strazdas ir M. V. Steigvila. „Spindulys“ įsikūrė „Švyturio“ spaustuvėje, išplėtė litografijos, cinkografijos skyrius, 1937 įsigijo giliaspau-dę, turėjo gerą knygrišyklą. Lietuvos vyriausybė akci-nėje bendrovėje turėjo kontrolinį paketą. „Spindulio“ direktoriai: M. Kukta (1928-29), K. Puida (1929-39), K. Kemežys (1939-40).

Buvo spausdinamos knygos, periodiniai leidiniai: dienraščiai „Lietuvos aidas“, „Tautos balsas“, savait-raščiai, žurnalai. 1939 vokiečiams užgrobus Klaipėdą, į „Spindulį“ perkelta dalis „Ryto“ spaustuvės įrengimų. 1939 „Spindulys“ įkūrė filialą Vilniuje. 1940 birželio mėn. prie „Spindulio“ prijungta „Vilties“ spaustuvė, priklausiusi Tautininkų sąjungai.

1940 „Spindulys“ turėjo 12 linotipų, 2 monoti-pus, 2 rotacines ir 15 plokščių spausdinimo mašinų, 3 ofsetines ir 3 litografines spaudos mašinas, giliaspau-dę. 1940 čia spausdinti nauji sovietiniai periodiniai leidiniai: „Darbo Lietuva“ (vėliau „Tarybų Lietuva“), „Tiesa“, „Komjaunimo tiesa“.

Per Antrąjį pasaulinį karą veikė spaustuvė, pava-dinta „Kauen-Vilnaer Verlag und Druckerei“.

1951 gruodžio 27 buvusios „Spindulio“ akc. b-ės spaustuvė pavadinta K. Poželos spaustuve. 1962-67 spaustuvė rekonstruota. Prie jos prijungta buvusi „Var-po“ spaustuvė (žr. „Varpas“). Vėliau „Varpas“ atiteko „Raidės“ spaustuvei. 1970 gauta šešiaspalvė ofsetinės spaudos mašina. 1975-82 vyko spaustuvės moder-nizacija. Apie 40 proc. Lietuvai skirtos naujos poligra-finės technikos buvo skirta K. Poželos spaustuvei. 1980 prie spaustuvės prijungtas ofsetinės spaudos ir popieriaus fabrikas „Giedra“. 1985 „Giedros“ filialas perduotas „Raidės“ spaustuvei. 1989 K. Poželos spaus-tuvėje dirbo apie 800 žmonių.

1989 spaustuvė vėl ėmė vadintis senu pavadinimu – „Spindulys“. Spaustuvė spausdina enciklopedinius lei-dinius, žodynus, knygas, reklaminius leidinius. Žy-miausi spaudiniai: V. Krėvės „Raganius“, K. Donelai-čio „Metai“, „Lietuvos statutas“, „Lietuviškoji tarybi-nė enciklopedija“ (12 t. ir „Papildymai“), „Tarybų Lie-tuvos enciklopedija“ (4 t.), populiarioji enciklopedija „Pažinimo džiaugsmas“ (4 t.).

Spaustuvė „Spindulys“ turi ofsetinės ir iškiliosios spaudos vienspalves, dvispalves, trispalves, kreturspal-ves ir penkiaspalves mašinas. Spausdina minkšto ir kieta įrišimo knygas, laikraščius, žurnalus. Turi leidybi-

nes teises. Direktoriai: V. Afanasjevas (1948-80), V. Vai-čekauskas (1980-92), E. Kapustinskienė (nuo 1992).

„SPORT EKSPRESS“ („Sporto ekspresas“), sporto dienraštis, einantis nuo 1992 Maskvoje. Įsteigė ir lei-džia UAB „Sport-ekspres“. Platinamas Rusijoje ir ki-tose Rytų Europos šalyse. Tiražas 1997 – 840 000 egz.

„SPORTAS“: 1. Mėnesinis sporto ir fizinio lavinimo iliustruotas žurnalas, ėjęs nuo 1923 iki 1928 Kaune. Leido Lietuvos sporto lyga. Redagavo V. Gulmanas, A. Žilevičius, J. Šulginas, J. Pyragius, S. Razma ir kt. Išėjo 63 numeriai.

2. Mėnesinis žurnalas, ėjęs 1952-56 Vilniuje. Lei-do kūno kultūros ir sporto komitetas prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos. Redagavo M. Jackevičius. Tira-žas 1952 – 10 000 egz.

3. Lietuvos Respublikos sporto laikraštis, ėjęs 1956-92 Vilniuje vietoj 1952-56 leisto mėnesinio žurn. „Sportas“ (žr.). Iki 1990 Nr. 28 – Valst. kūno kultū-ros ir sporto komiteto ir Lietuvos Resp. profesinių s-gų tarybos laikraštis. 1956-90 ėjo tris kartus, 1991-92 – du arba tris kartus per savaitę. Redaktoriai: M. Jacke-vičius (1956, žr.), A. Litvaitis (1956-88, žr.), A. Kru-kauskas (1988-92, žr.). Minėtini redakcijos darbuoto-jai L. Finkelšteinas, R. Grinbergienė-Griiniųė (žr.), A. Kazilionis (žr.), M. Marcinkevičiūtė (žr.), V. Mun-drys (žr.), V. Saulis (žr.), A. Vaupšas (žr.), V. Volunge-vičius. Tiražas 1956 – 20 000 egz., 1988 – 145 000 egz., 1992 – 15 200 egz.

„SPORTO NAUJIENOS“, iliustruotas informacinis laikraštis, leistas 1935-36 Kaune. Ėjo kartą per savaitę. Leido ir redagavo B. Adomavičius, A. Bardzauskas, K. Civanavičius. Informavo apie sporto naujienas, pa-sakojo apie įvairias sporto šakas, sportininkų pasiek-tus rezultatus, užsienio sportininkų pasiekimus. Ben-dradarbiavo N. Čerekas, J. Dagelis, J. Klimas, J. Mati-jošaitis, A. Vasiliauskas ir kt. Spausdino M. Adomavi-čiaus spaustuvė Kaune. Išėjo 69 numeriai. G.B.

SPORTO PERIODIKA, kūno kultūros ir sporto peri-odiniai leidiniai. Juos pradėjo leisti pirmaisiais Nepri-klausomos Lietuvos metais susikūrusios sporto org-jos. 1920 įsteigta Lietuvos fizinio lavinimosi s-ga (vei-kusi iki 1940) 1922 ėmė leisti mėnesinį laikr. „Lietuvos sportas“ (žr.). Tiesa, jo leidimas tais pačiais metais ir nutrūko. Tik 1937 laikraštis buvo atgaivintas ir leidžia-mas iki 1938 kaip savaitraštis. 1923 Kaune pasirodė sporto ir fizinio lavinimo žurn. „Sportas“ (žr.), kurį tais pačiais metais susikūrusi Lietuvos sporto lyga lei-do iki 1928. Lietuvos gimnastikos ir sporto federacija (įsteigta 1922) 1923-28 Kaune leido mėnesinį kūno kultūros ir sporto žurn. „Jėga ir grožis“ (žr.). Lietuvių katalikų blaivybės d-jos žurn. „Sargyba“ (žr.) 1923 leido sportui skirtą priedą „Saulėtos pramogos“, o 1928-29 – „Jaunimo sportas“. Kaune 1929 ėjo savaitr. „Iliustu-rotasis sportas“ (žr.). Lietuvos sporto lyga 1931-32 leido mėnesinį laikr. „Mūsų sportas“ (žr.). 1933 jį pa-keitė savaitinis žurn. „Kūno kultūra ir sveikata“ (žr.), kurį iki 1934 leido vietoj Lietuvos sporto lygos 1932 įsteigti Kūno kultūros rūmai. Nuo 1931 iki 1940 Lie-tuvos fizinio lavinimosi s-ga Kaune leido tautinio sporto ir sveikatingumo žurn. „Fiziškas auklėjimas“ (žr.). Nemaža grupė sportui ir kūno kultūrai skirtų

leidinių ėjo 1-3 metus. Tai „Sporto tribūna“ (žr.), „Sporto pasaulis“ (žr.), „Sporto naujienos“ (žr.), „Sporto dienos“ (žr.), „Paveikslai“ (žr.), „Šachmatai“ (žr.), „Šachmatai ir bridžas“ (žr.), „Stadionas“ (žr.), „Sporto žinios“ (žr.). 1934 pasirodė aviacijos sporto žurn. „Sparnai“, kurį 1935 pakeitė aviacijos sporto ir automobilizmo žurn. „Lietuvos sparnai“ (žr.), ėjęs iki 1940. 1940-41 vietoj jo buvo leidžiamas žurn. „Liaudies sparnai“ (žr.), taip pat ėjo savaitr. sporto mėgėjų žurn. „Raudonasis sportas“ (žr.).

Po karo keletas sporto leidinių ėjo Vakarų Vokietijos karo pabėgėlių stovyklose („Sporto kelias“, „Sporto naujienos“, „Mūsų šachmatai“). Lietuvoje 1952-56 buvo leidžiamas mėnesinis žurn. „Sportas“, kuris 1956 buvo reorganizuotas į Valst. kūno kultūros ir sporto k-to ir Lietuvos respublikinės profsąjungų tarybos laikr. „Sportas“ (žr.). 1968 pradėjo eiti tęstinis žurnalo tipo leidinys „Kūno kultūra“, priklausantis „Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbų teminių rinkinių“ (žr.) serijai, ir technikos sporto žurn. „Sparnai“. Rengiantis įvairioms spartakiadoms, buvo leidžiami trumpalaikiai leidiniai, tarp jų: „Tarybų Lietuvos spartakiada“ (1956, Nr.1-8), „XII respublikinės moksleivių spartakiados informacinis biuletenis“ (1956, Nr.1-3, 1957, Nr.1-2), „Profsąjungų spartakiada“ (1958, Nr.1-5), „Spartakiados žingsniai“ (1964, Nr.1-4, 1965, Nr.1-6).

Įvairių kūno kultūros ir sporto leidinių atsirado apie 1990 ir atkūrus Lietuvos nepriklausomybę. 1989-91 Panevėžyje ėjo sporto apžvalginis leidinys „Sveiks, valio!“ (žr.), o Šiauliuose – Lietuvos kultūrizmo federacijos laikr. „Grožis, jėga, sveikata“ (žr.). 1989-90 Lietuvos krepšinio federacija leido laikr. „Krepšinio apžvalga“ (žr.), o Lietuvos šachmatų federacija – „Šachmatai“ (žr.); tais pačiais metais Kaune ėjo žurn. krepšinio mėgėjų žurn. „Krepšinio pasaulis“ (žr.). 1990 Lietuvos tautinis olimpinis k-tas leido iliustruotą žurnalą „Vytiš“ (žr.) ir tokio pat pavadinimo jo priedą, kuris paskui iki 1992 ėjo kaip savarankiškas laikraštis sporto mėgėjų ir profesionalams. 1990-92 ėjo Lietuvos kultūrizmo federacijos leidinys „Kultūrizmas“ (žr.). Nuo 1989 buvo leidžiamas Lietuvos nacionalinės kultūrizmo asociacijos žurn. „Kultūristas“ (žr.), nuo 1990 – Lietuvos futbolo s-gos laikraštis „Futbolo savaitė“ (žr.), nuo 1991 – Lietuvos šachmatų federacijos žurn. „Šachmatų pasaulyje“ (žr.), spalvotas dvisavaitis laikr. mėgėjų ir profesionalams „Krepšinis“ (žr.), Lietuvos teniso s-gos leidinys „Tenisas“, nuo 1994 – Lietuvos badmintono federacijos laikraštis „Badmintonas“. 1990 vietoj žurn. „Sparnai“ pradėjo eiti aviacijos ir kosmonautikos žurn. „Lietuvos sparnai“ (žr.) – kaip atgaivintas 1935-40 leistas leidinys. 1992 pab. nustojus eiti laikr. „Sportas“ (žr.), nuo 1993 vasario buvo leidžiamas „Olimpinis laikraštis „Sportas“ (žr.). Nuo 1992 vid. Vilniuje eina laikr. „Lietuvos sportas“ (žr.) – kaip atkurtas 1922 ir 1937-38 Kaune buvo leistas to paties pavadinimo leidinys. 1995 kaunietis žurnalistas R. Zbormirskas pradėjo leisti laikr. „Kauno sportas“ (žr.), Resp. sporto informacijos ir specialistų tobulinimosi centras 1995 – mokslinį žurn. „Sporto mokslas“, 1996 – iliustruotą žurn. „Trenieris“.

V.U.

„SPORTO TRIBŪNA“, iliustruotas sporto savaitraštis, ėjęs 1933-35 Kaune. Leido „Sporto tribūnos“ kolektyvas, vėliau K. Civanavičius (Nr.6). Spausdino

sporto įvykių kroniką, pasakojo apie įvairias sporto šakas, sportininkų gyvenimą, lietuvių sportininkų pasiekimus, tarptautinių varžybų rezultatus, skelbė grožinės literatūros kūrinius sporto tematika. Bendradarbiavo V. Gačonis, V. Gontis, A. Vasiliauskas ir kt. Redagavo K. Civanavičius, V. Juodis. Spausdino M. Adomavičiaus, A. Bako, „Žaibo“ spaustuvės Kaune. Išėjo 108 numeriai.

G.B.

„SPOTKANIA“ („Susitikimai“), katalikiškas Šv. Dvasios parapijos laikraštis, einantis nuo 1992 Vilniuje lenkų k. Redaktorius T. Jasinskis. 1992-93 ėjo 1 kartą per ketvirtį, nuo 1994 – mėnesinis. Tiražas 1992 – 2000 egz., 1996 – 400 egz.

„SROVĖ“, evangelikų liuteronų laikraštis, leistas 1931-35 Kaune lietuvių, latvių ir vokiečių k. Leido Lietuvos evangelikų liuteronų „Pagalbos“ s-ga. Rašė religijos, bažnyčios, kultūros klausimais, informavo apie šios religinės bendruomenės veiklą, spausdino žinias iš parapijų gyvenimo. Redagavo E. Gavėnienė, E. Gintautaitė-Gudaitienė. Spausdino „Vilniaus“ spaustuvė Kaune. Išėjo 63 numeriai.

SRUOGA Balys (1896 02 02 Baibokų k., Biržų vls. – 1947 10 16 Vilniuje), rašytojas, kritikas, publicistas. 1915-16 studijavo Petrogrado, 1916-18 Maskvos un-tų Istorijos ir filologijos fak. 1918 grįžęs į Lietuvą, dirbo Spaudos biure, dienr. „Lietuva“ redakcijoje. 1921-24 studijavo Miuncheno un-te slavistiką, gavo filologijos daktaro laipsnį (1924). 1924 trumpai redagavo „Klaipėdos žinias“. 1924-40 dėstė Kauno, 1940-43 ir nuo 1945 Vilniaus un-tuose, vadovavo slavistikos ir teatro seminarams; profesorius (nuo 1932). Buvo Lietuvos rašytojų ir žurnalistų s-gos narys. 1943-45 kalintas Štuthofio stovykloje.

Spaudoje bendradarbiavo nuo 1912. Publikacijas spausdino leidiniuose „Aušrinė“, „Rygos naujienos“, „Lietuvos žinios“, „Vaivorykštė“, „Baras“, „Lietuva“, „Gairės“, „Gaisai“, „Pradai ir žygiai“, „Vairas“, „Židinyš“, „Naujoji Romuva“, „Gimtoji kalba“, „Pradalgės“ ir kt. Pasirašydavo slapyvardžiais, kriptonimais B. Kaunis, Šelmis, Plunksnadraskis, Homunaculus, Padagėlis, Kas matė, B. Sirakūzas ir kt. Rašė meno, literatūros, kultūros ir kt. temomis. Svarbiausi poezijos rinkiniai „Deivė iš ežero“ (1919), „Saulė ir smiltys“ (1920), „Dievų takas“ (1923), „Alpėse“ (1930), „Giesmė apie Gediminą“ (1938), „Lietuvos keliu“ (1940), „Giesmės viešnelei Žydriajai“ (1946), dramos kūriniai „Milžino paunksmė“ (1932), „Baisioji naktis“ (1935), „Apyaušrio dalia“ (1940-41), „Kazimieras Sapiega“ (1938-41), komedijos „Uošvė“, „Dobilėlis penkialapis“ (1944-45), meninės publicistikos knyga „Dievų miškas“ (1945), studijos „Dainų poetikos etiudai“ (1927), „Vaičiūno dramaturgija“ (1930) ir kt. Išleisti „Raštai“ (1957, T.1-6, 1996, T.1-3).

SRUOGA Kazys (1899 04 02(03 20) Baibokų k., Biržų vls. – 1974 03 09 Elgine, Ilinojaus valstija, JAV), ekonomistas, spaudos darbuotojas. 1918 baigęs Panevėžio realinę gimnaziją, kuri dėl karo buvo iškelta į Tulso guberniją, grįžo į Lietuvą. 1925 Šveicarijoje baigė St. Galeno prekybos in-tą. 1929 Berno un-te gavo daktaro laipsnį. 1929-36 buvo Lietuvos finansų m-jos paskolų ir ekonominių informacijų skyriaus vedėjas (leido biu-

letenius anglų, vokiečių, prancūzų k.), 1936-40 – Mais-to akc. b-vės vyr. direktoriaus pavaduotojas. 1944 pa-sitraukė iš Lietuvos, 1947 nuvyko į JAV, gyveno Čika-goje. Buvo Lietuvių bendruomenės tarybos narys, Lie-tuvių žurnalistų s-gos skyriaus pirmininkas.

Bendradarbiavo leidiniuose „Lietuvos aidas“, „Vai-ras“, „Tautos ūkis“ ir kt. 1933-36 redagavo savaitr. „Verslas“, Vokietijoje 1945-46 buvo „Mūsų kelio“ ben-dradarbis, JAV 1953 – „Laisvosios Lietuvos“ redakto-rius. Rašė į laikraščius „Darbininkas“, „Dirva“, „Vie-nybė“ ir kt.

STA, Slovenska Tiskovna Agencija (Slovėnijos spaudos agentūra), Slovėnijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1991 Liublianoje. Iki tol vidaus ir užsienio infor-macija spaudą, radiją bei televiziją aprūpindavo infor-macijos agentūros TANJUG (žr.)Liublianos skyrius. Naudojasi BTA, ČTK, PAP, ROMPRESS, TANJUG, AFP, ANSA, Reuters ir kitų informacijos agentūrų pranešimais.

„**STALINIEČIO KELIAS**“, Troškūnų rajono laikraš-tis, ėjęs nuo 1951 sausio 18 iki 1959 gruodžio 10 Troš-kūnuose. Lietuvos KP Troškūnų raj. k-to ir DŽDT leidinys, leistas du kartus, 1951 – vienąkart-dukart per savaitę. Redaktoriai: A. Petrauskas (1951), E. Stanke-vičienė (1952-58), E. Stukelienė (1959). Tiražas 1951 – 1000 egz., 1959 – 2150 egz.

„**STALINIETIS**“, Obelių rajono laikraštis, ėjęs nuo 1951 vasario 5 iki 1959 sausio 25 Obeliuose. Lietuvos KP Obelių raj. k-to ir DŽDT leidinys, leistas du kar-tus, 1951 – vienąkart-dukart per savaitę. Redaktoriai: J. Kiselevičius (1951-52, 1957-58), G. Čelkytė (1952-54), P. Markutinas (1954-55), J. Čaplikas (1955-57), I. Daktariūnaitė (1959). Tiražas 1951 – 700 egz., 1959 – 1600 egz.

„**STALINO KELIU**“, Smėlių rajono laikraštis, ėjęs nuo 1950 gruodžio 1 iki 1955 liepos 3 Ukmergėje. Lietuvos KP Smėlių raj. k-to ir DŽDT leidinys, leistas du kartus per savaitę. Redaktorius V. Silevičius. Tira-žas 1950 – 1400 egz., 1955 – 1000 egz.

„**STALINO VĒLIAVA**“, Salantų rajono laikraštis, ėjęs nuo 1951 gegužės 1 iki 1959 gruodžio 13 Salan-tuose. Lietuvos KP Salantų raj. k-to ir DŽDT leidi-nys, leistas du kartus, 1951 – kartą per savaitę. Re-daktoriai: S. Vilkyš (1951-54), A. Trakymas (1954), V. Grabauskas (1954-56), A. Grabauskienė (1956-59). Tiražas 1951 – 1000 egz., 1959 – 2000 egz.

„**LA STAMPA**“ („Spauda“), Italijos dienraštis, einantis nuo 1868 Turine. Leidybą remia koncernas FIAT. Vie-nas didžiausių ir įtakingiausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 400 000 egz.

Leidžiama vakarinė laida „La Stampa Sera“ („Vakarinė spauda“, tir. 140 000 egz.).

„**THE STANDARD**“ („Vėliava“), Kenijos dienraštis, einantis nuo 1902 Nairobyje anglų k. Tiražas 1996 – 54 000 egz.

Leidžiamas savaitinis leidinys (savaitraštis) „San-day Standard“ („Sekmadienio vėliava“, tir. 65 000 egz.).

„**DE STANDAARD**“ („Vėliava“), Belgijos katalikiškas dienraštis, einantis nuo 1914 Briuselyje flamandų k. Šeštajame dešimtmetyje prie jo buvo prijungti laikraš-čiai „Het Nieuws van den Dag“ („Dienos naujienos“, įkurtas 1885), „Het Handelsblad“ („Prekybos laikraš-tis“, įkurtas 1844) bei „Vrije Volksblad“ („Laisvasis liaudies laikraštis“, įkurtas 1946). Nuo 1923 leidžia katalikišką laikr. „Het Nieuwsblad“ („Naujausios ži-nios“).

Bendras visų laikraščių tiražas 1996 – 380 000 egz.

STANEVIČIUS Antanas (g. 1953 07 26 Panevėžio raj. Užunevėžių k.), žurnalistas. 1970 baigė Raguvos (Pa-nevėžio raj.) vid. m-lą, 1975 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1972-74 buvo Vilniaus un-to savaitr. „Tarybinis studentas“ korespondentas, 1974-83 – laikr. „Tiesa“ korespondentas“, 1983-86 – savaitr. „Literatūra ir menas“ korespondentas, ats. sekretorius. Nuo 1986 – dienr. „Klaipėda“ vyr. redak-torius.

Parašė eilėraščių knygą „Viešbutis“ (1989), knygą „Taravos Anikės mįslė“ (1992, vokiečių k.).

STANIŠAUSKAS Juozas (1913 05 15 Raseinių aps. – 1979 04 10 Kaune), fotožurnalistas. 1944-50 dirbo foto-korespondentu dienr. „Tarybų Lietuva“, nuo 1950 – laikr. „Kauno tiesa“. Nuotraukas spausdino laikraš-čiuose „Tiesa“, „Komjaunimo tiesa“, žurn. „Švytu-rys“, meno leidiniuose „Liaudies skulptūra“, „Medžio dirbiniai“, „Senoji liaudies tapyba“. Prsidėjo rengiant Kaune fotoparodas, ilgus metus vadovavo miesto fo-tomėgėjų sekcijai.

STANKEVIČIUS Algimantas Mykolas (g. 1926 11 25 Aukštadvaryje, Trakų aps.), žurnalistas. Nuo 1944 tar-navo Raudonosios armijos 16-oje lietuviškojoje šaulių divizijoje. 1956 Biržuose baigė vakarinę vid. m-lą, 1958-62 mokėsi Vilniaus aukštojoje partinėje m-loje.

1950 pradėjo dirbti „Valstiečių laikraščio“ redak-ci-joje: buvo Vilniaus srities, Biržų grupės rajonų kores-pondentas, nuo 1957 – „Valstiečių laikraščio“ kultūros skyriaus vedėjas. 1960-78 dirbo laikr. „Tiesa“ redak-ci-joje: nuo 1969 – redaktoriaus pavaduotojas. 1978-82 buvo LKP CK propagandos skyriaus spaudos sekto-rius vedėjas, 1982-89 – Eltos direktorius. 1990-94 re-dagavo karo ir darbo veteranų laikr. „Mūsų rūpes-čiai“.

Išleido apybraižų knygą „Žūtbūtinųjų kovų keliais“ (1975). 1975 apdovanotas V. Mickevičiaus-Kapsuko premija.

STANKEVIČIUS Aloyzas Vytautas (Stanke Alain; 1934 06 11 Kaune), žurnalistas. 1951 Paryžiuje baigė gimnaziją. Nuo 1951 Monrealio un-te studijavo prancūzų litera-tūrą. Dirbo radiofone, buvo savaitraščių „Radiomon-de“ ir „Samedi-Dimanche“ korespondentas, 1953-61 – „Le Petit Journal“ reporteris, nuo 1961 – Paryžiaus dienr. „France-Soir“ korespondentas, laisvas žurnalis-tas. 1956 išrinktas Kanados prancūzų žurnalistų s-gos direktoriumi. Dalyvauja lietuvių veikloje, Kanados lie-tuvių spaudoje.

STANKEVIČIUS Juozapas (g. 1903 03 19 Barzdų vls. Žardelių k.), kunigas, spaudos darbuotojas. Mokėsi Žemaičių kunigų seminarijoje. 1930 baigė Vytauto Di-

džiojo un-to teologijos skyrių. 1945-65 buvo Kauno arkivyskupijos administratorius. Žurnalistinį darbą pradėjo 1921. Spausdino straipsnius „Pavasaryje“, „Tėvynės sarge“, „Sargyboje“, „Tiesos kelyje“, „Žvaigždėje“, „Moteryje“. Vienas iš žurn. „Šv. Pranciškaus varpelis“ steigėjų, ilgametis jo redakcijos narys. Nuo 1932 redagavo „Mūsų laikraštį“. 1933 priimtas į Lietuvos žurnalistų s-gą.

STANKUS Stasys (g. 1933 10 02 Jurbarko vls. Kebiškių k.), žurnalistas. 1954 baigė Raseinių vid. m-lą, 1959 – Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1959 pradėjo dirbti Raseinių rajono laikr. „Naujas rytas“ redakcijoje; nuo 1973 – laikraščio redaktorius. Rašo literatūros, švietimo, dorovės temomis.

STAPONKUS Antanas (g. 1940 04 23 Plungės vls. Luknėnų k.), žurnalistas. 1958 baigė Plungės vid. m-lą, 1963 – Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę. Buvo paskirtas į laikr. „Tiesa“ redakciją. 1966-68 dirbo laikr. „Komjaunimo tiesa“ redakcijoje. Kartu dėstė Vilniaus un-te ir Pedagoginiame in-te. 1968 buvo pašalintas iš darbo redakcijoje ir aukštosiose m-lose už pasisakymus prieš sovietinės kariuomenės invaziją į Čekoslovakiją. 1968-71 dirbo Gamtos apsaugos k-to inspektoriumi spaudos reikalams. Nuo 1971 – žurn. „Kultūros barai“ redakcijos skyriaus redaktorius, nuo 1990 – ir leidyklos „Kultūra“ vyr. redaktorius. Daugiausia rašo kultūros paveldo apsaugos, visuomenės ir knygos, ekologijos temomis.

„THE STAR“ („Žvaigždė“), Pietų Afrikos Respublikos vakarinis dienraštis, einantis nuo 1887 Johannesburge anglų k. Leidžia laikraščių leidybos kompanija „Argus Newspapers“. Didžiausias ir populiariausias šalies laikraštis. Tiražas 1996 – 380 000 egz.

STARINSKAS Vincentas Kęstutis (g. 1932 10 20 Šakių aps. Meištų k.), žurnalistas. 1960 baigė Vilkaviškio darbininkų jaunimo vid. m-lą, 1980 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1955-64 dirbo Vilkaviškio rajono laikr. „Pergalė“ redakcijoje korektoriumi, lit. darbuotoju, skyriaus vedėju. 1964-91 buvo Lietuvos televizijos ir radijo k-to korespondentas, redaktorius, savaitr. „Kalba Vilnius“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, 1991-93 – Baltijos TV redaktorius, „Geležinio vilko“ brigados Informacijos tarnybos viršininkas. Nuo 1993 – žurn. „Karys“ vyr. redaktorius.

Parašė poemą vaikams „Vilkas dainininkas“ (1976), humoreskų ir kt. rašinių. Daugiausia rašo krašto apsaugos, kariuomenės organizavimo klausimais.

STARKIENĖ-REPČYTĖ Elena (g. 1905 11 10(10 28) Panevėžio aps. Pušaloto vls. Medikonių k.), pedagogė, spaudos darbuotoja. Baigė Panevėžio gimnaziją, studijavo teisę Lietuvos un-te. 1925-28 tęsė studijas Žemės ūkio in-te Laekene (Belgijoje). Grįžusi mokytojavo. Į spaudą pradėjo rašyti 1927. Nuo 1931 nuolat bendradarbiavo leidiniuose „Moteris“, „Naujoji vaidilutė“, „Mūsų laikraštis“, „Ūkininko patarėjas“, „Naujoji Romuva“ ir kt. 1933-36 buvo žurn. „Moteris“ vyr. redaktorė. Tvarkė moterų skyrius „Mūsų laikraestyje“, „Namų židinyje“, „Naujojoje vaidilutėje“. Buvo žurnalistų s-gos narė.

STASELIS Rytas (g. 1966 09 18 Vilniuje), žurnalistas. 1984 baigė Vilniaus 15-ąją vid. m-lą, 1984-89 studijavo Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistiką. 1988-90 buvo savaitr. „Mažoji Lietuva“ Vilniaus skyriaus vedėjas, 1990-91 – redaktoriaus pavaduotojas, 1991-93 – redaktorius. Nuo 1993 – dienr. „Respublika“ vyr. redaktoriaus pirmasis pavaduotojas. Apdovanotas žurnalistine Vinco Rastenio premija.

STASINAS Juozas (g. 1938 08 25 Šilalės vls. Radviečių k.), žurnalistas. 1964 baigė Vilniaus un-tą, įgijo žurnalistiko specialybę. 1963-66 buvo Gamtos apsaugos k-to vyr. inspektorius gamtos apsaugos propagandai, 1966-91 – Lietuvos gamtos apsaugos d-jos Respublikinės tarybos pirmininko pavaduotojas, nuo 1991 – laikr. „Tėviškės gamta“ redaktorius, UAB leidyklos „ABO“ direktorius. Daugiausia rašo gamtosaugos, ekologijos, dorovės temomis.

Parašė, sudarė bei redagavo apie 170 įvairių leidinių, tarp jų: „Kol nevēlu“ (1970), „Gamtos apsauga ir mokykla“ (su E. Šapokiene, 1975), „Gamtos apsauga – tarptautinio bendradarbiavimo objektas“ (1980), „Ekologinės kultūros ugdymas“ (su B. Ausiejumi, 1981), „25 visuomeninės gamtosaugos metai“ (su K. Jankevičiumi, 1986).

STASIUKAITIS Antanas (g. 1937 09 11 Panevėžio aps. Išlaužų k.), žurnalistas. 1962 baigė Vilniaus un-tą, įgydamas žurnalistiko specialybę. 1961-91 dirbo laikr. „Tiesa“ redakcijoje. Buvo korespondentas, žemės ūkio skyriaus vedėjas, ats. sekretorius, redaktoriaus pavaduotojas, kuruojantis laikraštyje ekonomikos temas. Nuo 1992 – laikr. „Litas“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, nuo 1997 – laikr. „Šalies ūkis“ vyr. redaktorius. Pagrindinė tema – ekonomika.

STAŠELIS (slap. **Skribliukas**) **Jonas** (1884 07 Šiaulių vls. Karpiškių k. – 1938 11 19 sušaudytas Minske), komunistinio judėjimo veikėjas, literatas. 1920 Charkove redagavo „Darbininkų balsą“. 1921-29 gyveno Maskvoje, dalyvavo Lietuvių proletarinių rašytojų ir poetų s-gos veikloje. 1934-37 dirbo laikr. „Raudonasis artomas“ redakcijoje Minske, Vyr. literatūros ir leidyklų v-boje. Parašė apsakymų, apybraižų, atsiminimų. Išleido humoristinių eilėraščių rinkinį „Tabokių gadžinkos“ (1910).

„STATYBA“: 1. LTSR Ministrų Tarybos valst. statybos ir architektūros reikalų k-to, LTSR Statybos m-jos, LTSR Liaudies ūkio tarybos, Statybos ir statybinių medžiagų pramonės darbininkų profsąjungos resp. k-to savaitraštis, ėjęs 1958-61 Vilniuje. Redagavo P. Krauskas (1958-59), J. Volungevičius (1960-61). Išėjo 140 numerių.

2. Mėnesinis laikraštis, leidžiamas nuo 1988 rugpjūčio 12 Jonavoje. 1988-91 vadinosi „Jonavos statybinkas“ ir ėjo kaip Jonavos chemijos statybos tresto (nuo 1991 – valst. įmonės „Jonavos statyba“) savaitraštis (1991 – laikraštis). Redaktoriai: A. Kilčiauskaitė (1988-90), J. Šalčius (nuo 1991). Tiražas 1988 – 500 egz., 1991 – 900 egz., 1997 – 1000 egz.

3. Vilniaus Gedimino technikos un-to ir Lietuvos Mokslų akademijos ketvirtinis mokslinis žurnalas, einantis nuo 1995 Vilniuje. Vyr. redaktorius E. K. Zavadskas, redaktorė N. Gilytė. Tiražas 200 egz.

„STATYBA IR ARCHITEKTŪRA“, mokslo ir praktikos mėnesinis žurnalas, leidžiamas nuo 1957 kovo Vilniuje kaip atkurtas 1922-23 Kaune ėjęs mėnesinis leidinys „Statybos menas ir technika“ (žr.). 1957 pirmieji du numeriai išėjo pavadinimu „Techninis biuletėnis“, nuo trečiojo numerio vadinasi „Statyba ir architektūra“ ir iki 1990 Nr.4 ėjo kaip Valst. statybos reikalų k-to, Statybos ir statybinių medžiagų pramonės darbininkų profsąjungos Lietuvos resp. k-to ir Lietuvos architektų s-gos mėnesinis mokslinis-teorinis ir gamybinis-techninis leidinys. Dabartinė steigėja Statybos ir urbanistikos m-ja, leidėja žurnalo redakcija. Redaktoriai: A. Bialopetravičius (1957-58), A. Cibas (1959, 1961-62), A. Lagunavičius (1960-61), V. Kasperavičius (1963-66), J. Dyčmonas (1968-77), J. Vėlyvis (1978-90, žr.), J. Stražnickas (nuo 1991, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai D. Anuškevičienė, J. Astikas, A. Polis, Z. Sabaliauskas, Vl. Saulevičius, J. Švoba (žr.). Tiražas 1957 – 1000 egz., 1987 – 13 000 egz., 1997 – 4000 egz.

Nuo 1990 leidžiamas vidinis priedas „Naujakurio patarėjas“. 1991 ėjo atskiras priedas „Statyba ir architektūra visiems“, vėliau tapęs laikraščiu „Statybos žinios“ (žr.).

„STATYBININKAS“: 1. Vilniaus namų statybos kombinato savaitraštis, ėjęs 1968-70 lietuvių ir rusų k. Redagavo N. Černyšovas. Tiražas – po 800 egz. lietuvių ir rusų k.

2. Panevėžio valst. akcinės statybos įmonės savaitraštis, leistas 1973-92. Iki 1989 Nr.40 ėjo kaip Panevėžio parodomosios statybos tresto savaitraštis. Redaktoriai: G. Kazlauskaitė (1973-80), V. Stašelis (1981-85), D. Pociuvienė (1986-90), G. Pinigis (1991-92). Tiražas – 1000 egz.

„STATYBININKO ŽODIS“, Klaipėdos statybos-montavimo organizacijos savaitraštis, leistas 1974-94 Klaipėdoje. 1974-86 ėjo kaip Klaipėdos statybos tresto, o 1987-90 – Statybos montavimo tresto „Klaipėdos statyba“ savaitraštis. Redaktoriai: K. Kaukas (1974-81), B. Kojelienė (1982-94). Tiražas 1974 – 1500 egz., 1988 – 2000 egz., 1994 – 500 egz.

„STATYBOS MENAS IR TECHNIKA“, „mėnesinis leidinys Lietuvos statybai“, ėjęs 1922-23 Kaune. Leido Vidaus reikalų m-jos Lietuvos atstatymo komisariatas. Ėjo nereguliariai. Spausdino statybos darbų instrukcijas, programas, pranešimus, rašė apie statybos būklę, statybinių medžiagų gamybą, kainas, skelbė pavyzdinių projektų brėžinius, sąmatas, taisykles ir kt. Spausdino Valstybės spaustuvė. Išėjo 5 sąsiuviniai.

STATYBOS PERIODIKA, statybos ir architektūros tematikos periodiniai leidiniai. Lietuvių kalba pradėti leisti 1922. Tada Kaune išėjo mėnesinis žurn. „Statybos menas ir technika“ (žr.). Šiaulių statybos meisterių klubas 1932 leido statybos technikos mėnesinį žurn. „Mūsų meisteris“ (žr.), o Kauno mūrinių ir tinkuotojų profesinė darbininkų s-ga 1933-35 – žurn. „Lietuvos mūrinių“ (žr.). Lietuvos stalių ir dailidžių d-ja 1935 Dotnuvoje leido iliustruotą mėnesinį žurn. „Medžio darbai“, redaguojamą J. Eidiečio. Po Antrojo pasaulinio karo, 1957, Vilniuje pradėjo eiti mėnesinis techninis biuletėnis (vėliau – žurnalas) „Statyba ir architektūra“ (žr.).

1958-61 ėjo žinybinis savaitr. „Statyba“ (žr.). Kauno politechnikos in-tas 1962 pradėjo leisti tęstinį žurnalo tipo mokslinį leidinį „Statyba ir architektūra“, kuris ėjo į seriją „Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai“ (žr.) ir 1971 suskilo į 5 tęstinius mokslinius leidinius. Nuo 1967 leidžiamas tęstinis leidinys „Gelžbetoninės konstrukcijos“, priklausantis tai pačiai mokslo darbų serijai. 1991 žurn. „Statyba ir architektūra“ (žr.) ėmė leisti atskirą dvisavaitį priedą „Statyba ir architektūra visiems“, 1992 tapusį laikraščiu „Statybos žinios“ (žr.). Savo laikraščius bei savaitraščius leido ir tebeleidžia įvairios statybos org-jos (žr. Įmonių ir organizacijų laikraščiai). Nuo 1994 leidžiamas specializuotas reklamos statybos tematika savaitraštis „Akropolis“ (žr.). Nuo 1995 dienr. „Lietuvos rytas“ (žr.) leidžia savaitinį priedą „Būstas“.

v.u.

„STATYBOS ŽINIOS“, mėnesinis laikraštis statybiniams, projektuotojams, leistas 1991-93 Vilniuje. Leido žurn. „Statyba ir architektūra“ redakcija. Pirmaisiais metais ėjo kaip šio žurnalo priedas visiems, kas stotasi, projektuoja, gamina statybines medžiagas (pavadinimu „Statyba ir architektūra visiems“). Vyr. redaktorius J. Stražnickas (žr.). Tiražas 1991 – 1000 egz., 1993 – 500 egz.

„STATYBŲ PASTOLIULOSE“, susivienijimo „Kauno statyba“ laikraštis, leistas 1975-90 Kaune. Iki 1990 Nr.9 ėjo kaip statybos ir montavimo tresto „Kauno statyba“ savaitraštis. Redaktoriai: S. Stankevičius (1975-80, 1982-87), R. Lipšienė (1981), P. Abelkis (1988-90). Tiražas 1975 – 2000 egz., 1988 – 1700 egz., 1990 – 1500 egz.

STATISTAS (gr. statos – stovintis), nedidelio vaidmens (be žodžių) atlikėjas teatro spektaklyje arba kino filme.

STATUS QUO (lot. padėtis, kuri yra), faktinė arba teisinė padėtis, kurią norima išsaugoti arba atkurti.

STAUGAITIS Jonas (1868 05 20 Paežerių vls. Omeniškių k. – 1952 01 18 Kaune), gydytojas, varpininkas, valstybės ir visuomenės veikėjas. Buvo II ir III Lietuvos Seimo pirmininkas. Studijavo Varšuvos un-te. Priklausė studentų d-jai, kurios pastangomis pradėta leisti „Varpas“ (1889) ir „Ūkininkas“ (1890), šiuose leidiniuose spausdino savo rašinius. Bendradarbiavo „Lietuvos žiniose“ ir „Lietuvos ūkininke“. 1922-44 Kaune redagavo žurn. „Medicina“. Rūpinosi medicinos terminija.

STEBĖJIMAS: 1. Tikslingas objekto, reiškinio suvokimas, dėmesio sutelkimas į tą objektą, kurį norima pažinti.

2. Pirminės socialinės informacijos rinkimo metodas, kai ji renkama tiesiogiai stebint individą, įvykį, reiškinį ir fiksuojama pagal tyrimo programos uždavinius. Stebėjimo metodas taikomas įvairiose mokslo srityse. Išskirtinos šios stebėjimo rūšys: lauko ir laboratorinis stebėjimai, atviras ir inkognito, standartizuotas ir nestandardizuotas, įjungtas ir neįjungtas stebėjimai. Svarbiausia šio metodo problema – kaip tirti, kad fiksuojama informacija būtų objektyvi, nes a) stebimas individas reaguoja į stebėtoją, b) stebėtojo asmenybė, jo nuostatos ir kiti veiksniai turi įtakos stebė-

jimo rezultatams. Todėl stebėjimo duomenys tikslinami specialiais būdais.

GB.

STEIBLIENĖ-NARĖČIONYTĖ Nijolė (g. 1954 04 04 Panevėžyje), žurnalistė. 1972 baigė Panevėžio 6-ąją vid. m-lą, 1977 – Vilniaus un-te žurnalistiką. 1977 pradėjo dirbti Lietuvos televizijos Informacijos vyr. redakcijoje jaunesn. redaktore; nuo 1983 – redaktorė, nuo 1989 – vyresn. redaktorė. 1994 suteikta aukščiausioji žurnalistės kategorija. Rengia reportažus, interviu politinėmis, ekonominėmis, teisėsaugos temomis. 1996 apdovanota Lietuvos televizijos „Auksinės bitės“ prizų.

STEIGĖJAS, fizinis asmuo arba įstaiga, organizacija, įsteigusi periodinį leidinį (laikraštį, žurnalą), leidyklą, radijo ar televizijos stotį (kompaniją, studiją) ir atsakanti už jų veiklą pagal galiojančius įstatymus.

STENOGRAFIJA (gr. stenos – siauras, glaustas + graphō – rašau), greitraščio sistema sakytinei kalbai užrašyti, panaudojant daugybę trumpinimų, paprastinimų, geometrinių ir kursyvinių sistemų. Užrašoma iki 100 žodžių per minutę. Taip pat žr. Greitraštis.

STENOGRAMA (gr. stenos – siauras, glaustas + gramma – užrašas), stenografijos metodu (greitraščiu) arba stenografu (rašomąja mašinėle kalbai užrašyti) pažodžiui užrašytos kalbos (pranešimo, paskaitos) tekstas.

STENOTIPIJA (gr. stenos – siauras, glaustas + gr. typos – atspaudas), rašymas tam tikra (stenografine) rašomąja mašinėle, kuri rašo skiemenimis arba ištisiais žodžiais.

STEPANAUSKAS Leonas (g. 1925 06 28 Kaune), žurnalistas. 1956-63 dirbo Lietuvos valst. radijo ir televizijos k-te, 1963-67 – Vokietijos Demokratinės Respublikos kelionių biure Berlyne. Nuo 1968 – Berlyno televizijos redaktorius; nuo 1975 – mokslinės Tomo Mano d-jos (Ciūriche) narys. Lietuvos ir Vokietijos spaudoje paskelbė straipsnių apie lietuvių ir vokiečių kultūrinius ryšius. Parašė knygas „Vokietijos Demokratinė Respublika“ (1969), „Tomas Manas ir Nida“ (1987, 1996).

STEPONAITIS Antanas (1908 02 Ožkinių k., Vilkaviškio aps. – 1941 Sverdlovsko sr.), žurnalistas. Mokėsi Kauno „Aušros“ gimnazijoje, buvo laikr. „Diena“ faktiškasis redaktorius, apie 10 metų – dienr. „Lietuvos aidas“ reporteris. Bendradarbiavo įvairiuose spaudos leidiniuose. Rašė feljetonus, apybraižas, apsakymus. Išleido novelių rinkinį „Barsukai plaukia“ (1935). 1941 ištremtas į Sverdlovsko sritį, ten lageryje žuvo.

STEPONAITIS Jonas (1893 07 25 (13) Raseinių aps. Tytuvėnų vls. Padegsnių k. – 1975 JAV), spaudos darbuotojas. 1913 išvyko į JAV, išmoko linotipininko amato ir dirbo „Garso“, „Vienybės“, „Darbininko“, „Amerikos“, „Naujiečių“ ir kt. lietuviškų laikraščių spaustuose. Dalyvavo kultūrinėje išeivijos veikloje. 1936 Bruklina redagavo „Žinias“, įvairiuose laikraščiuose spausdino eilėraščius, feljetonus, humoreskas. Rūpinosi medžiaga lietuviškai scenai, parašė tekstų operetėms ir dainoms.

STEPONAITIS Vincas (1904 10 01 Paprūdžių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps. – 1966 07 31 Bostone, JAV), feljetonistas. Iš Marijampolės gimnazijos savanoriu išėjo į kariuomenę, vėliau, įgijęs aukštąjį mokslą, tarnavo Žemės banke. Bendradarbiavo leidiniuose „Lietuva“, „Meno kultūra“, „Diena“, „Lietuvos aidas“, „Rytas“ ir kt. Rašė feljetonus. Išleido rinkinį „Mirštančios gulbės“ (1936). 1949 išvyko į JAV, bendradarbiavo „Dirvoje“, pasirašydavo V. Skinka.

STEPONAITIS Vytautas (1893 03 24 Sintautuose – 1957 10 12 Kaune), karinės spaudos darbuotojas, bibliografas. 1914 baigęs Kauno komercijos m-lą, studijas tęsė Maskvos komercijos in-te. 1916 mobilizuotas į Rusijos kariuomenę, baigė Odesos karo m-lą. 1918 grįžo į Lietuvą, 1919 mobilizuotas, paskirtas į Kariuomenės štabo spaudos ir švietimo skyrių, 1927-40 buvo šio skyriaus viršininkas. 1926 baigė Aukštuosius karininkų kursus, studijavo ekonomiką ir teisę Lietuvos un-te. 1941-57 dirbo Respublikinėje bibliotekoje bibliografu.

Spaudoje pradėjo bendradarbiauti nuo 1910. Nuo 1921 redagavo karybos ir istorijos žurn. „Mūsų žinynas“, 1925-40 – tęstinį leidinį „Karo archyvas“. Juose paskelbė savo istorinių tyrinėjimų, ekonominių ir karinių apžvalgų. Rašinius spausdino ir „Lietuvoje“, „Kariškių žodyje“, „Karyje“, „Švietimo darbe“, „Varpe“, „Lietuvos ūkyje“. 1941-43 buvo „Bibliografijos žinių“ redaktorius.

Išleido knygas „Karaininkai spaudos darbo srityje“ (1931), „Vilniaus lietuvių spauda, 1919–1928“ (1931) ir kt.

STEPONAVIČIUS Algirdas (g. 1950 09 02 Radviliškio raj. Rinktinėlių k.), žurnalistas, agronomas. 1973 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę, 1980 – Buivydiškių tarybinio ūkio-technikumo agronomijos specialybę. 1972 pradėjo dirbti Valst. televizijos ir radijo k-te redaktoriumi. Metus mokėsi ir dirbo Radijo programų direkcijoje. Vėliau pradėjo dirbti žemės ūkio skyriuje. 1993 suteikta žurnalisto 1-oji kategorija, 1994 – aukščiausioji. Ruošė laidas „Gimtoji žemė“, organizavo konkursus „Bulvę valgė, bulvę gyrė“, „Lino žiedas“. 1994 organizavo radijo klausytojų varžytuves „Šiomet ir... 2000-aisiais“. 1996 apdovanotas Lietuvos radijo „Auksinės bitės“ prizų.

STEPONAVIČIUS Andriejus (g. 1937 04 08 Kaune), žurnalistas. 1955 baigė Vilniaus 7-ąją vid. m-lą, 1959 – Vilniaus un-to Ekonomikos fak. pramonės ekonomikos specialybę. 1959-62 dirbo laikr. „Lietuvos geležinkelininkas“ redakcijoje fotokorespondentu, 1963-66 – Liaudies ūkio tarybos Centriniam projektavimo-konstravimo biure vyresn. inžinieriumi. Nuo 1967 iki 1991 buvo savaitr. „Kalba Vilnius“ vyresn. redaktorius, ats. sekretorius, 1991-93 – savaitr. „Lietuvos komersantas“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, vyr. redaktorius, 1994-96 – savaitr. „Atgimimas“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas. Nuo 1996 – nepriklausomas žurnalistas, žurn. „TV antena“ nuolatinis bendradarbis.

Daugiausia rašo radijo ir televizijos technikos, transliavimo ir priėmimo priemonių, darbo organizavimo klausimais. Išspausdino kelionių fotoapbraižų, surengė 6 personalines kelionių fotografijų parodas.

STEREOEFEKTAS (gr. stereos – erdvinis+lot. effectus – įvykdymas, poveikis), erdvinis regėjimas, erdvinis garso suvokimas; stereofoninio, erdvinio garso pojūtis, klausantis specialaus įrašo, plokštelės arba radijo laidos.

STEREOFONIJA (gr. stereos – erdvinis, kietas+gr. phōnē – garsas), elektroakustinis garso įrašymas, atgaminimas ir perdavimas, sukeliantis klausytojams erdvinės garso perspektyvos (garso šaltinių išsidėstymo erdvėje) pojūtį.

STEREOSKOPINĖ SPAUDA, erdvinė spauda, žr. Anaglifija.

STEREOTIPAS (gr. stereos – kietas+typos – atspaudas): 1. Visuomenės sąmonėje funkcionuojantis supaprastintas, schematizuotas, emociškai nuspalvintas kokio nors objekto vaizdinys.

2. Tiksliai bet kurio dalyko kopija.

3. Schematiški apibūdinimai, nuostatos, formos elementai, nuolat vartojami žurnalistikos kūrinyje.

STEREOTIPIJA, vienodų beprasmių žodžių, posakių arba veiksmų kartojimas.

STEREOTIPINIS LEIDINYS, pakartotai išleistas leidinys, spausdinant jį stereotipais (originalių spausdinimo formų kopijomis), t.y. be pakeitimų, su atitinkama metrika.

„**STERN**“ („Žvaigždė“), Vokietijos savaitinis iliustruotas žurnalas, einantis nuo 1948 Hamburge. Vienas populiariausių šalies žurnalų. Tiražas 1996 – 1,479 mln. egz.

STIKLIORIUS (Stiklorius) Jokūbas (1871 07 25 Kaušeliuose, Ragainės aps., M. Lietuvoje – 1942 02 19 Tilžėje), kultūros veikėjas, spaudos darbuotojas. Mokėsi Ragainės mokytojų seminarijoje. 1912-13 leido „Lietuviškai vokišką savaitraštį“, 1913-14 – „Prūsų Lietuvos savaitraštį“. 1915-16 karinės vadovybės paskirtas dirbo „Dabarties“ redakcijoje. 1919 įsteigė ir redagavo „Prūsų lietuvių balsą“. 1920 Tilžėje leido „Rytoją“, dėl lietuviškos veiklos vokiečių baustas, kalintas. 1920 Klaipėdoje įsteigė „Ryto“ spaudos akc. b-vę, 1921, 1921-26 buvo jos direktorius. Vokiečiams okupavus Klaipėdą (1939), atvyko į Kauną. 1940 su repatriantais persikėlė į Vokietiją, gyveno stovyklose, Tilžėje.

STIKLIUS Kostas (1880 12 25 Liepalotų k., Vilkaviškio aps. – 1962 02 24 Krekenavoje), liaudies švietėjas, spaudos darbuotojas. Gabeno ir platino draudžiamą lietuvišką spaudą. 1899 kalintas už dalyvavimą „Sietyno“ d-jos veikloje. 1907-09 Vilniuje leido ir redagavo satyros ir humoro žurn. „Ežys“, dirbo „Vilniaus žinių“ spaustuviėje. 1911-15 gyveno Rygoje, dirbo „Rygos naujienų“ redakcijoje, redagavo „Naują žodį“ (1917), „Spaustuvininką“ (1923-24) Kaune. 1925-28 Marijampolėje leido ir redagavo laikr. „Šešupės bangos“.

Spaudoje bendradarbiavo nuo 1899. Rašė į „Varpą“, „Ūkininką“, „Naujienas“, „Vilniaus žinias“, JAV lietuvių leidinius. Pasirašydavo slapyvardžiais Stiklelis, Liepukas ir kt. Išleido per 10 eilėraščių, eiliuotų feljtonų, pasakėčių rinkinių, tarp jų: „Davatkų gadzinkos ir

šiai linksmos dainos“ (1903), „Laisva valandėlė, broliams dovanėlė“ (1906), „Linksmi žiedeliai“ (1907), „Gyvenimo gabalėliai“ (1908) ir kt. Parengė praktinio pobūdžio knygelę, išleido liaudies dainų rinkinį „Labai gražios dainos“ (1907), išvertė P. Jeršovo, L. Tolstojaus kūrinių.

STIKLOGRAFIJA, teksto, brėžinių, piešinių dauginimas nedideliu tiražu iš stiklinės spaudos formos. Stiklo plokštė patepama gruntu; prie grunto prispaudus mašinraštį ar specialiu rašalu braižytą originalą, jame dėl originalo dažų ir grunto cheminės sąveikos susidaro spausdinamieji elementai. Spaudos formos gamyba paprasta, bet spaudos kokybė prasta, našumas nedidelis, didžiausias tiražas apie 1500 egz. Naudota dauginti įmonėse instrukcijoms, referatams, dokumentams.

STILIAUS FIGŪRA, KALBOS FIGŪRA, neįprastas kalbos vieneto vartojimas, padedantis pagyvinti minties raišką. Skiriamos fonetinės (aliteracija, asonansas ir kt.), semantinės (tropai, žr.), sintaksinės (antitezė, žr., elipsė ir kt.) ir kitokios figūros. Lietuvių kalbotyroje bandoma skirti kalbos figūras (nuolatinis, visiems įprastas perkeltinis vartojimas), būdingas visai kalbos sistemai, nuo stiliaus figūrų (individualus, originalus perkeltinis kalbos vieneto vartojimas), kurios būdingos šnekai.

STILISTAS, stiliaus ir kalbos taisytojas.

STILISTINIS (KALBINIS) REDAGAVIMAS, rankraščio sutvarkymas, taisant stiliaus, gramatikos ir kitas klaidas.

STILIUS (lot. stilus, stylus < gr. stylos – (rašomoji) lazdelė): 1. Kalbos atmaina, vartojama kurioje nors tipinėje socialinėje sferoje (pvz., buityje, moksle) ir atliekanti vieną iš 3 pagrindinių kalbos funkcijų (komunikacinę, pažintinę arba ekspresinę). Stiliai vienas nuo kito skiriasi leksikos, gramatikos ir fonetikos ypatybėmis. Stilių tiria lingvistinė stilistika.

2. Minčių reiškimo būdas, kylantis iš autoriaus (kalbančiojo, rašančiojo) psichikos ir tikslų atitinkamai paveikti adresatą (klausytoją, skaitytoją) ir lemiantis kalbos priemonių (jų variantų) pasirinkimą. Kalbos stiliai yra skirstomi įvairiai, pvz., pagal pagrindines kalbos funkcijas ir kalbos vartojimo sritis skiriami funkciniai stiliai (mokslinis, buitinis, kanceliarinis, publicistinis, meninis arba grožinis), kalbos autoriaus atžvilgiu skiriamas individualus stilius (susideda iš atskiro asmens kalbai būdingų stilistinių ypatybių) ir kt.

Kanceliarinis stilius dar vadinamas oficialiuoju dalykiniu arba administraciniu stiliumi. Vartojimo sritys – dokumentai, tarnybiniai raštai. Būdingos stilistinės ypatybės yra oficialumas bei standartas (šabloniškumas), dalykinis tikslumas, aiškumas, glaustumas, logiškumas, intelektualumas, nebūdingos – individualumas, emocionalumas, vaizdingumas. Šio stiliaus tekstų kalba tradiciška, būdingi štampai, standartai, griežtai nustatytos formos. Leksikai būdinga žodžių vartojimas tiesioginėmis reikšmėmis, profesinė terminologija, sintakse – sustabarėje žodžių junginiai, beasmenės neveikiamųjų dalyvių ir padalyvių konstrukcijos, ilgi sakiniai.

Mokslinio stiliaus vartojimo sritis – mokslinė visuomenės veikla. Šituo stiliumi išdėstomas specialus kurios nors mokslo srities turinys: žmonijos patyrimas, žinios apie gamtą ir visuomenę, nauji tyrimo duomenys. Skiriami 2 mokslinio stiliaus postiliai: specialusis ir populiarusis.

Rašytiniai mokslinio stiliaus žanrai yra tezės, straipsniai, studija, monografija, vadovėlis. Mokslinis stilius atlieka vieną funkciją – komunikatyvinę. Ryškiausias stilistinės ypatybės yra šios: apibendrinimas, pabrėžtas dėstymo logiškumas (nuoseklumas, rišlumas), dalykinis tikslumas, be to, objektyvumas, glaustumas, išsamumas ir aiškumas. Nebūdingos ypatybės – vaizdingumas ir emocionalumas. Stilistinių ypatybių santykis konkrečiame tekste priklauso nuo žanro, temos, kalbos formos, nuo autoriaus individualybės.

Publicistinio stiliaus vartojimo sfera yra periodinė spauda, būdingiausi žanrai – straipsnis (redakcinis, probleminis ir kt.), reportažas, feljtonas, apybraiža, esė. Sakytine forma šis stilius reiškiasi oratorių kalbose, taip pat televizijos, radijo komentuojamo ar meninio publicistinio pobūdžio laidose. Publicistikos tikslas – ne tik išdėstyti faktus, bet ir atitinkamai nuiteikti, įtikinti skaitytoją, todėl jai būdinga komunikatyvinės ir ekspresyvinės funkcijų darna. Publicistikos kūrinys turi būti ne tik logiškas, tikslus, bet ir įspūdingas, emocionalus, vaizdingas. Būdinga subjektyvus vertinimas. Publicistinis tekstas derina intelektualines ir emocines, vaizdines kalbos priemones. Dalykinę leksiką čia pajvairina semantinės figūros, tiksliai, darnias sintaksines konstrukcijas – ekspresyvios sintaksinės figūros. Vienur publicistikoje vyrauja loginiai intelektualiniai elementai (pvz., laikraščio redakcinis straipsnis), kitur – pakilus, iškilmingas tonas, dar kitur – lyrinės intonacijos.

Meninio stiliaus vartojimo sfera – grožinė literatūra. Jo apraiškų esama ir kai kuriose kitose kalbos sferose: publicistikoje, retorikoje, pasitaiko buitinėje kalboje, mokslo darbuose. Būdinga stilistinė ypatybė – individualumas. Kita ryški ypatybė – vaizdingumas, vaizdinis konkretumas, meninis tikslumas.

Meninis kalbos stilius vartoja visus kalbos išteklius.

Šnekamosios kalbos (kasdieninės buitinės) stilius atlieka komunikacinę funkciją. Vartojimo sritys – kalba šeimoje, gatvėje, kelionėje. Tipiška bendravimo forma yra dialogas, kalba – paprasta, emociinga, konkreti, subjektyvi, jai įprasta vaizdingumas, o nebūdinga pilkumas, griežtas tikslumas. Buitinio stiliaus kalba individuali ir vaizdinga. Vaizdinės priemonės čia įprastinės. Stilistinės priemonės turi neoficialumo, familiarumo, neretai linksmumo, šiurkštumo niuansų.

Buitiniame stiliuje veikia dvi priešingos tendencijos: įvairiopa kalbos trumpinimas ir kalbinis perteklius.

STILIZACIJA, tam tikro stiliaus sekimas, mėgdžiojimas, pvz., siekiant sukurti kokios nors epochos socialinės aplinkos koloritą, įspūdį.

STILSONAS (Stasiulevičius) Juozas V. (1891 08 14 Vartų k., Marijampolės aps. – 1962 05 18 Bruklina, JAV), spaudos ir visuomenės veikėjas. 1904 atvyko į JAV, baigė Niujorke spaustuvininkų m-lą ir dirbo įvairiose spaustuovėse. 1918-19 buvo vienas iš Čikagoje lei-

džiamos „Žarijos“ redaktorių, 1931-43 Bruklina – „Naujosios gadynės“ redaktorius, nuo 1937 – vyr. redaktorius. Taip pat rašė į leidinius „Kova“ (1908-17), „Naujoji gadyne“ (Filadelfijoje, 1916-17), „Darbas“ (nuo 1950), išvertė vokiečių, amerikiečių autorių kūrinių.

STIPRINTUVAS, įrenginys, kuris, naudodamas pašalinio (maitinimo) šaltinio energiją, padidina valdančiojo signalo galią, iš esmės nepakeisdamas jo formos. Pagal veikimo principą arba maitinimo šaltinio pobūdį būna detektoriniai, elektroniniai, magnetiniai, hidrauliniai, pneumatiniai.

STOMA Saulius (g. 1954 07 29 Kaune), žurnalistas. 1977 baigė Vilniaus inžinerinį statybos in-tą, įgydamas architekto specialybę. Dirbo Lietuvos enciklopedijų redakcijoje, rengė kultūros paminklų sąvadą. 1988-89 dirbo savaitr. „Literatūra ir menas“ redakcijoje. 1989-90 buvo vienas iš savaitr. „Šiaurės Atėnai“ steigėjų ir redaktorių, 1990-94 – dienr. „Lietuvos aidas“ vyr. redaktorius, 1995-96 – dienr. „Lietuvos rytas“ apžvalgininkas. 1996-97 – savaitr. „Lietuvos žinios“ vyr. redaktorius. Spaudoje paskelbė novelių ir publicistinių straipsnių, išleido dokumentinę knygą „Užrašai iš pasmerkųjų namų“ (1996), detektyvinį romaną „Nuostabi negyvėlė Vilniaus centre“ (1996), publicistikos rinktinę „Gyvenimas ant plausto“ (1997).

STOPA, popieriaus kiekio vienetas – 1000 lapų.

STOSIŪNAS Bronius (1887 01 20(08) Trakų aps. Semeliškų vls. Dzenkūniškio k. – 1946 07 02 Sverdlovo sr., Rusijoje), valstybės tarnautojas, spaudos darbuotojas. Baigęs Trakų vid. m-lą, nuo 1906 iki 1914 dirbo „Šaltinio“ redakcijoje. Kartu bendradarbiavo „Spindulyje“, „Artojuje“, „Vienybėje“, „Draugijoje“, „Viltyje“. 1918 redagavo žurn. „Pavasaris“. Įsteigė ir 1922-23 redagavo „Milicijos žinias“. Daug rašė į leidinius „Rytų Lietuva“, „Karo archyvas“. 1945 suimtas, kalintas.

STRAIPSNIS: 1. Bet kokio žanro palyginti nedidelės apimties rašinys, spausdinamas laikraštyje, žurnale, knygoje. Vartojamas kaip žodžio „publikacija“ sinonimas.

2. Žodyno ar enciklopedijos vienetas.

3. Žurnalistikos analitinis žanras, kuriam būdinga reiškinų, problemų analizė, nuoseklus, loginis minties plėtojimas, visuomenės gyvenimo dėsnų atskleidimas. Kartais atvirai išsakoma autoriaus nuomonė. Straipsniai būna įvairių tipų ir rūšių. Tradiciškai lietuvių žurnalistikoje straipsniai skirstomi į redakcinius (žr.), teorinius (žr.), probleminius (žr.). Straipsnio žanru kartais taip pat priskiriami komentarai (žr. Komentarai) ir publicisto pastabos (žr.). Gali būti apžvalginiai, moksliniai, kritiniai, polemniai straipsniai (žr.).

V.B.

STRAIPSNIŲ CIKLAS, keli žurnalistiniai rašiniai, tęstinai susieti teminiu, probleminiu, žanro ar kitu požūriu, publikuojami keliuose laikraščio ar žurnalo numeriuose.

STRAKŠYS Adolfas (g. 1937 04 25 Puodkaliuose), žurnalistas, rašytojas. 1964 baigė Vilniaus un-tą. Nuo 1956 iki 1969 dirbo Skuodo rajono laikr. „Mūsų žodis“

redakcijoje. 1969-78 buvo Akmenės rajono laikr. „Vienybė“ redaktorius, 1979-85 – Šiaulių rajono laikr. „Leningietis“ redaktorius, 1985-90 – žurn. „Šluota“ redaktorius, 1991-92 – leidyklos „Spauda“ redaktorius, 1992-93 – savaitr. „Pozicija“ lit. darbuotojas, 1993 – įmonės „Lietuvos geležinkeliai“ leidybos centro viršininkas. Nuo 1994 – dienr. „Šiaulių kraštas“ apžvalgininkas.

Išleido apsakymų ir apybraižų knygas „Artimi“ (1975), „Pjūties metas“ (1978), „Ražienų šalnos“ (1989), „Liepaitė“ (1991), „Saulės vaikas“ (1992), „Gulbinas“ (1992).

STRAZDAS Justas (1895 03 19 Starkakampyje, Anykščių vls. – 1967 07 04 Kaune), žemės ūkio ir spaudos darbuotojas. 1912-17 mokėsi Dotnuvos žemės ūkio m-lyje, studijavo Tartu veterinarijos in-te (iki 1920), 1921-26 buvo Lietuvos žemės ūkio m-jos Žemės reformos departamento vicedirektorius, 1926-40 – Žemės ūkio rūmų spaudos skyriaus vedėjas. 1927-40 redagavo „Ūkininko patarėją“. Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys. 1945-53 dirbo agronomu įvairiose Lietuvos vietose. 1957-61 buvo Žemdirbystės in-to mokslinis bendradarbis.

Bendradarbiavo ūkinėje spaudoje, rašė įvairiais žemės ūkio klausimais. Išleido knygas „Daržovių auginimas“ (1925), „Sodininkystė“ (1929), „Dirvožemis ir jo dirbimas“ (1942) ir kt.

STRAZDAS Kazimieras (1864 10 06 Strazduose, Utenos vls. – 1943 09 23 Kaune), liaudies švietėjas, spaustuvininkas. Savamokslis. 1876-81 daraktorius. 1883-1901 vargonininkavo ir su kunigu S. Gimžausku platino uždraustą lietuvišką spaudą Vilniaus krašte. 1901 persikėlė į Vilnių, 1913 įsteigė (su sūnumi J. Strazdu ir A. Vėgėle) spaustuvę, spausdino lietuviškas knygas ir periodinius leidinius. 1922 pasirašęs „Vilniaus garso“ ats. redaktoriumi, buvo lenkų valdžios kalintas Lukiškėse. Slapčia išvykęs į Kauną, dirbo „Švyturio“ bei „Spindulio“ spaustuvėse. Bendradarbiavo leidiniuose „Vilniaus žinios“, „Žemdirbys“ (1903-13 buvo jo redaktorius ir leidėjas), „Vilniaus garsas“, „Lietuvos aidas“ ir kt.

K. STRAZDO IR A. VĖGĖLĖS SPAUSTUVĖ, Kauno gubernijos valstiečių K. Strazdo ir jo žento A. Vėgėlės įsteigta raidžių rinkykla (1911-12) ir spaustuvė (nuo 1913 iki 1915). Iš pradžių turėjo teisę spausdinti tik lietuviškai, nuo 1912 ir lenkų kalba. 1912 rinko leidinius „Žemdirbys“, „Teatras“; juos spausdino V. Kopeco bei G. ir S. Mereminskių spaustuvėse.

„**STRAŽ LITWY**“ („Lietuvos sargyba“), lietuvių dienraštis, leistas 1921 01 21–04 01 Vilniuje lenkų k. vietoj sustabdyto „Dzwon Litwy“. Leido ir redagavo M. Biržiška. Nuo 1921 07 01 vietoj „Straž Litwy“ vėl ėjo „Dzwon Litwy“.

STRAŽNICKAS Juozas (g. 1942 12 31 Alytaus aps. Mikutiškių k.), žurnalistas. 1967 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. Dirbo Alytaus mieste ir rajono laikr. „Komunistinis rytojus“ korespondentu, skyriaus vedėju, redaktoriaus pavaduotoju. Nuo 1980 buvo žurn. „Statyba ir architektūra“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, nuo 1992 – šio žurnalo vyr.

redaktoriaus. Rašo statybos, statybos ekonomikos, istorijos temomis. Išleido monografiją „Kazimieras Vasiliauskas. Mokslininkas, pedagogas, inžinierius“ (1997).

STRIMAITIS Jonas (1881 05 27 Žečkalnių k., Šakių vls. – 1933 05 16 Kaune), žurnalistas, visuomenės veikėjas. Mokėsi Panevėžio mokytojų seminarijoje. Po 1924 studijavo Lietuvos un-to Teisės fak. Nuo 1905 bendradarbiavo periodiniuose leidiniuose „Naujoji gaidynė“, „Lietuvos žinios“, „Lietuvos ūkininkas“. Kūrė Lietuvos jaunimo sąjungą. 1909 Jurkšuose sukvietė jos pirmąjį suvažiavimą ir buvo išrinktas pirmininku. Leido hektografuotą nelegalų laikr. „Jaunuomenės draugas“ (1909). 1910 persikėlė į Vilnių, dirbo „Lietuvos žinių“ ir „Lietuvos ūkininko“ redakcijose. 1913-20 gyveno JAV. 1917-18 redagavo „Jaunąją Lietuvą“, „Ateitį“, „Sandarą“. 1921 grįžęs į Lietuvą, 1921-22 buvo „Lietuvos ūkininko“ redaktorius. Lietuvos rašytojų ir žurnalistų s-gos signataras. 1924 įsteigė studentų d-ją „Varpas“. 1929-30 redagavo „Lietuvos žinias“. Bendradarbiavo „Trimite“, „Savivaldybėje“ ir kt. leidiniuose.

STRIMAITIS Justinas (1895 02 10 Šakių aps. Griškabūdžio vls. Rygiškių k. – 1960 02 15 Kaune), pedagogas, spaudos darbuotojas, poetas. Baigė Veiverių mokytojų seminariją, studijavo Lietuvos un-te. Nuo 1915 mokytojavo. Spaudoje pradėjo bendradarbiauti 1912. 1914 dirbo „Vilties“ redakcijoje, 1916 – laikr. „Dabartis“, 1922-27 – dienr. „Lietuva“. 1920-22 redagavo žurn. „Pavasaris“. Nuo 1935 – nuolatinis „Žvaigždės“ bendradarbis. Rašė visuomenės gyvenimo, kultūros, pedagogikos klausimais. Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys. R. Žibunto slapyvardžiu išleido eilėraščių rinkinį „Vargelių žiedai“ (1919).

STRIMAITIS Kazys (g. 1908 Šakių aps. Barzdų vls. Žečkalnių k.), ekonomistas, žurnalistas. 1925 baigė Marijampolės gimnaziją, 1929 – Lietuvos un-te ekonomiką. Studijas gilino Paryžiuje ir Miunchene.

Spaudoje dirbo nuo 1924. Bendradarbiavo „Šešupės bangose“, „Jaunime“, „Moksleivių varpuose“, „Varpe“. Ekonomikos klausimais rašė „Lietuvos žiniose“, „Tautos ūkyje“ ir kt. Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys.

STRUMSKIS Algirdas (g. 1938 07 20 Kėdainių aps. Budų k.), žurnalistas. 1958 baigė Kėdainių 2-ąją vid. m-lą, 1964 – Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1963-75 buvo laikr. „Tiesa“ lit. bendradarbis, 1975-85 – šio laikr. Užsienio gyvenimo skyriaus vedėjas, 1985-92 – Žemės ūkio aktualijų skyriaus vedėjas, 1992-94 – redaktoriaus pavaduotojas. 1994-96 – dienr. „Diena“ vyr. redaktoriaus pirmininkas, 1997 – žurn. „Gimtas kraštas“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, nuo 1997 – UAB „Pačiolis“ atstovas spaudai.

STT/FNB, Oy Suomen Tietotoimisto / Finska Notisbyrån Ab (Suomijos telegramų agentūra / Suomijos naujienų biuras), Suomijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1887 Helsinkyje. Dirba kaip šalies laikraščių, radijo ir televizijos kompanijos „Oy Yleisradio“ akc. b-vė. Užsienio informaciją gauna iš Reuters, AFP, ITAR-TASS, Skandinavijos šalių ir kitų valstybių infor-

macijos agentūrų. Per dieną perduoda 20 000 žodžių informacijos vidaus ir 10 000 žodžių informacijos tarptautinio gyvenimo klausimais.

Leidžia kasdieninius informacinius biuletenius anglų k. užsienio ambasados. Turi tarnybą „Naujausios žinios telefonu“. Informacijos apdorojimui ir perdavimui naudoja kompiuterines sistemas, dispļėjus. Agentūra septyniuose šalies miestuose turi savo skyrius, 19 miestų – nuolatinis korespondentas, o daugelyje svarbiausių užsienio valstybių – korespondentas, aptarnaujančius ir kitas Skandinavijos šalis.

STUBRA Albinas (g. 1929 06 10 Lankupių k., Klaipėdos aps.), pedagogas, fotožurnalistas. 1955 baigė Klaipėdos mokytojų in-to lietuvių kalbos ir literatūros skyrių. 1955-63 dirbo mokytoju, auklėtoju, jungtinio konsultavimo punkto ir neakivaizdinio skyriaus vedėju Klaipėdos politechnikume. Nuo 1964 – laikr. „Klaipėda“ (buv. „Tarybinė Klaipėda“) reporteris ir fotokorespondentas. Už fotožurnalistikos darbus apdovano-tas Lietuvos žurnalistų s-gos premija.

„**STUDENTAS**“, literatūros, mokslo ir kritikos laikraštis, leistas 1928-30 Kaune. Ėjo dukart per mėnesį. Leido Lietuvos un-to studentų literatūrai būrelis. Bendradarbiavo V. Alantas, V. Dubas, J. A. Herbačiauskas, L. Janušytė, Pr. Morkūnas, A. Miškinis, Br. Raila, B. Sruoga, A. Venclova ir kt. Redagavo H. Blazas. Spausdino „Raidės“, Valstybės spaustuvės Kaune. Išėjo 24 numeriai.

1930 rugsėjo 15 vietoj „Studento“ pradėjo eiti „Lietuvos studentas“.

G.B.

„**STUDENTŲ BALSAS**“, „dvisavaitinis iliustruotas akademinis laikraštis“, ėjęs 1931 12 15–1932 11 Kaune. Leido Vytauto Didžiojo un-to studentų tautininkų korporacija „Neo-Lithuania“. Bendradarbiavo K. Dugėla, A. Diržys, D. Čibas, Pr. Juodeikis, S. Povilavičius, A. Valiukėnas, V. Vileišis ir kt. Redagavo redkolegija: K. Brunius, B. T. Dirmeikis, K. Krulikas; vyr. redaktorius B. T. Dirmeikis. Spausdino V. Atkočiūno, „Vilniaus“ spaustuvės Kaune. Išėjo 16 numerių. 1933 vietoj „Studentų balso“ pradėjo eiti žurn. „Akademikas“.

G.B.

„**STUDENTŲ DIENOS**“, iliustruotas katalikiškos krypties studentų laikraštis, leistas 1937-40 Kaune vietoj „Jaunojo studento“. Ėjo dukart per mėnesį. Leido Studentų ateitininkų s-ga. Bendradarbiavo B. Brazdžionis, K. Binkis, K. Kaveckas, J. Keliuotis, S. Kolu-paila, Eug. Matuzevičius, M. Linkevičius, J. Sasnauskas, Ign. Skrupskelis, K. Zupka ir kt. Redagavo K. Berulis, P. Rimkūnas, P. Rimša. Spausdino „Žaibo“ spaustuvė Kaune. Išėjo 56 numeriai.

G.B.

STUDENTŲ PERIODIKA, periodiniai leidiniai, skirti studentams (juos paprastai steigia ir leidžia patys studentai). Esama žinių, kad pirmuosius lietuviškus tokios paskirties laikraščius bandė leisti apie 1859-64 Maskvoje ir Varšuvoje mokęsi lietuvių studentai. Vieną jų leido Maskvos un-to lietuvių studentų būrelis, redagavo J. Koncevičius. 1875-76 Peterburgo un-to lietuvių studentai slapta leido rankraštinį laikr. „Kalvis Melagis“ (žr.), kurį rengė P. Vileišis (žr.) su keletu kitų studentų. 1880-81 Maskvoje studijavę lietuviai lei-

do hektografuotą laikraštėlį „Aušra“ (žr.). 1882 Maskvos studentai lietuviai ruošėsi ir Vilniuje leisti lietuvišką laikr. „Mūsų amžius“, tačiau nepavyko gauti valdžios leidimo. Kai kurie studentų gyvenimo, visuomeninės veiklos ir kūrybos momentai atsispindėjo XX a. 2-ajame dešimtmetyje pasirodžiusiuose jaunimui ir moksleiviams skirtuose žurnaluose „Aušrinė“ ir „At-eitis“, kuriuos redagavo Maskvoje bei Peterburge studijavę lietuviai. 1922 Kaune įkurta studentų tautininkų korporacija „Neo-Lithuania“ nuo 1923 leido žurn. „Jaunoji Lietuva“ (žr.), o 1931-32 – laikr. „Studentų balsas“ (žr.), kuris 1933 buvo reorganizuotas į studentų žurn. „Akademikas“ (žr.). Nepriklausomoje Lietuvoje ėjo ir kiti studentams skirti leidiniai: laikraščiai „Studentas“ (žr.), „Lietuvos studentas“ (žr.), „Jaunasis studentas“ (žr.), „Studentų dienos“ (žr.), žurnalo tipo leidinys „Alma Mater“ (žr.). JAV lietuviai 1933-43 leido mėnesinį žurn. „Studentų žodis“ (žr.). Po Antrojo pasaulinio karo Vakarų Vokietijoje, karo pabėgėlių stovykloje, 1946-48 lietuvių studentai ateitininkai leido žurn. „Studentų dienos“, išėjo 7 numeriai. Pačioje Lietuvoje studentiškas gyvenimas, studijos bei visuomeninė veikla ir kūryba atsispindėjo nuo šeštojo dešimtmečio leidžiamuose aukštųjų m-lų laikraščiuose (žr.). Po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo pasirodė studentams skirti laikraščiai „Auditorija“ (žr.), „Penktas aukštas“ (žr.), „Tvanas“ (žr.), „Juventus“, buvo atnaujintas žurn. „Akademikas“ (žr.) leidimas. 1995 pradėjo eiti studentų laikraščiai „Ei, studente!“ (Vilniuje, žr.) bei „Savas“ (Kaune, žr.).

V.U.

„**STUDENTŲ ŽODIS**“, JAV lietuvių studentų katalikiškas mėnesinis žurnalas, leistas 1933-43 Tompsone. Leido Studentų ir profesionalų s-ga. Redaktoriai: K. Urbonavičius, J. Pilipauskas, P. Baltis, J. B. Laučka, A. Vaičiulaitis.

STUDIJA (it. studio – tyrimas; darbo vieta): 1. Įstaiga arba įmonė, kurianti filmus, pvz., kino studija, spektaklius, pvz., studijinis teatras, rengianti ir transliuojanti radijo ir televizijos laidas, daranti garso įrašus, fotografijas.

2. Nemažos apimties mokslo veikalas; kokios nors problemos nagrinėjimas.

STUDIJINIS MAGNETOFONAS, stacionarus, labai geros kokybės, dažniausiai juostinis, profesinės paskirties garso įrašymo ir atkūrimo aparatas, paprastai naudojamas studijose. Magnetofonai būna monofoniniai, stereofoniniai arba daugiakanaliai (16, 24 arba 32 takelių). Pagrindiniai juostos greičiai – 19,05 ir 38,1 cm/s.

„**STUDIJŲ AIDAI**“, Kauno technologijos un-to savaitraštis, leidžiamas nuo 1950 kovo 31. Iki 1989 balandžio 5 vadinosi „Už tarybinį mokslą“. Pirmaisiais metais ėjo kaip Kauno valstybinio un-to leidinys, seniausias pokario Lietuvos aukštųjų m-lų leidinys (Vilniaus universiteto laikraštis „Tarybinis studentas“ (žr.) pasirodė dviem savaitėmis vėliau). 1951 reorganizavus Kauno un-tą ir susikūrus Kauno politechnikos in-tui, laikraštis (tuo pačiu pavadinimu) tapo šios aukštosios m-los leidiniu (savaitraščiu). Institutui pasivadinus universitetu, nuo 1990 lapkričio 8 šis leidinys (tik nauju pavadinimu) eina kaip Kauno technologijos un-to

savaitraštis. Rašo apie studentų gyvenimą, studijų ir mokslo kryptis, mokymo procesą tobulinimą, spausdina rašinius dorovės ir kultūros klausimus, satyros bei poezijos kūrinius. Redaktoriai: A. Prokopčikas (1950). I. Žadeikaitė-Radvilavičienė (1951), Č. Jakimavičius (1952-53, 1956-57), H. Zvolinskas (1955), G. Marčiukaitis (1957-60), V. Gulbinas (1960), A. Gluosnis (1960-69), Pr. Gudaitis (1969), J. Bačiulis (1969-89, žr.), B. Žulys (1989-94), V. Samuolytė (nuo 1994). Tiražas 1950 – 1000 egz., 1981 – 3000 egz., 1987 – 3500 egz., 1997 – 1000 egz.

„STUDIJŲ PASAULIS“, Lietuvos kūno kultūros in-to studentų laikraštis, einantis nuo 1994 vasario Kaune. Leidžiamas 1 kartą per mėnesį. Vyr. redaktorė G. Plytinkienė. Tiražas 1994 – 200 egz., 1997 – 300 egz.

STUINA Algimantas (1931 04 14 Biržuose – 1990 11 30 netoli Panevėžio), žurnalistas. 1956 baigė žurnalistikos studijas Vilniaus un-te. Nuo 1956 iki 1990 dirbo Lietuvos radijuje ir televizijoje. Rengė ir vedė visuomenines-politines laidas. Žuvo autokatastrofoje.

STUKAS Jokūbas (g. 1924 10 08 Nevarke, Niujorko valstijoje, JAV), ekonomistas, lietuviškų radijo programų organizatorius. Studijavo Niujorko, Oksfordo ir Kolumbijos un-tuose, filosofijos daktaras. Dirbo bankininkystės srityje ir sudarė radijo chorų ir šokių grupę radijo programai „Lietuvos garsai“. 1944 ją pavadino „Lietuvos atsiminimai“ ir jai vadovavo. Pirmasis ėmėsi iniciatyvos organizuoti lietuvišką programą Niujorko televizijoje, surengė keliolika laidų. Nuo 1963 vedė Setono Helo un-to radijo stoties lietuvių kultūrinę programą anglų k. Bendradarbiauja lietuvių spaudoje.

STUNDŽIA Mindaugas Petras (g. 1939 09 17 Utenos aps. Smilgiškio k.), žurnalistas. 1959 baigė Saldutiškio vid. m-lą, 1967 – Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1961 pradėjo dirbti Utenos rajono laikr. „Utenis“ (iki 1989 – „Lenino keliu“) redakcijoje. Buvo lit. darbuotojas, nuo 1972 – redaktoriaus pavaduotojas, nuo 1995 – laikr. „Utenis“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas. 1974 įstojo į Lietuvos žurnalistų s-gą. 1989 kartu su P. Panavu pradėjo leisti Utenos krašto tėviškėnų klubo laikr. „Indraja“. Vadovauja Utenos literatų klubui „Verdenė“.

Rašė įvairiomis temomis, pastaraisiais metais – kultūros, krašto istorijos ir teisėsaugos klausimais. Išleido poezijos knygelių ir rinkinių, tarp jų „Velnio tuzinas“ (1977), „Tarp žolynų ir lazdynų“ (1985), „Tyla vasarė“ (1989), „Kopimas į kalną“ (1995), „Lėkimas į ugnį“ (1996), epigramų knygą „Žemiški žodžiai“ (kartu su J. Drazdausku, 1992), eilėraščių knygas vaikams „Zuikio šaltmėtiniai“ (1990), „Pasaka apie vilką teroristą“ (1991), „Balto Vaikelio šviesoj“ (1992), „O katinas tarp kitko...“ (1994).

SUBJEKTYVUMAS (lot. subjectivus – būdingas subjek-tui): 1. Šališkumas, vertinimas remiantis tik asmeninėmis pažiūromis, interesu, skoniu, vienašališkas nusistatymas dėl kurių nors motyvų. Priešybė objektyvumui.

2. Objektyvių gamtos ir visuomenės dėsnių ignoravimas, subjekto vaidmens absoliutinimas.

SUBTITRAS (lot. sub – priešdėlis, reiškiantis buvimą šalia ko nors arba po kuo nors+pranc. titre – įrašas kino filmo kadre), išversti užrašai, nedubliuotų filmų ir laidų dialogai, replikos ir kiti tekstai, užrašyti kadro apačioje. Kino juostoje spausdinami specialia titravimo mašina. Subtitruojant televizijoje tekstai užrašomi videoženklų generatoriumi perrašant į kitą videokasetę.

SUCHOCKIS Vitalijus (g. 1946 02 03 Vilniuje), dailininkas karikatūristas, animatorius. Baigė Vilniaus dailės in-tą. Iliustracijas, komiksus, šaržus spausdino leidiniuose „Šluota“, „Moksleivis“, „Nemunas“, „Genys“, „Švyturys“, „Kuntaplis“, „Dienovidis“, „Lietuvos aidas“, „Veidas“.

SUDANAS, Sudano Respublika (Šiaurės Rytų Afrika), nepriklausoma nuo 1956, gyventojų – 27,36 mln. (34 vieta pasaulyje), beraščių – 72,9 proc., sostinė – Chartumas, oficiali kalba – arabų.

Pirmasis laikraštis „Al-Sudan“ („Sudanas“) pasirodė 1903. Jį įkūrė trys Sirijos žurnalistai. Laikraštį rengė, redagavo ir leido arabų k. ne sudaniečiai. Tik 1919 išėjo pirmas nacionalinis laikr. „Hadarat al-Sudan“ („Sudano kultūra“), leistas iki 1924. 1935 įsteigtas pirmasis dienr. „Al-Nil“ („Nilas“), o 1939 antras – „Sawt al-Sudan“ („Sudano balsas“). Po Antrojo pasaulinio karo ėmė eiti partijų laikraščiai. 1945 pasirodė dienraščiai „Al-Rai al-Amm“ („Visuomeninė nuomonė“) bei „Kordofan“ („Kordofanas“, pagal provincijos pavadinimą), 1949 – „Al-Saraha“ („Nuoširdumas“). 1968 iš viso ėjo 13 dienraščių bei 15 savaitraščių, 1982 – 6 dienraščiai ir 34 kiti periodiniai leidiniai.

Per metus išleidžiama apie 200 knygų. Išėina 4 dienraščiai, jų tiražas 83 000 egz. (3 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „Al-Ingaz al-Watani“ („Mūsų tėvynė“, žr.), „Al-Sudan al-Hadieth“ („Sudano vienybė“, eina nuo 1989, tir. 20 000 egz.), „El-Nasr“ („Pergalė“, nuo 1993, tir. 20 000 egz.), „New Horizon“ („Naujasis horizontas“, nuo 1976 anglų k., tir. 18 000 egz.); žurnalai: „Aaza“ („Aza“, moterims, nuo 1989, tir. 10 000 egz.), „Al-Multaga“ („Švietimas“, nuo 1989, tir. 25 000 egz.), „Sudan Now“ („Sudanas šiandien“, nuo 1976 anglų k., tir. 10 000 egz.).

Svarbiausia Sudano informacijos agentūra yra SUNA (žr.), įsteigta 1970. Žurnalistai 1985 įkūrė kitą agentūrą – Sudanese Press Agency.

Radijas laidas transliuoja nuo 1940 arabų, anglų, prancūzų, amharių, somalių k. Šalyje yra 6,67 mln. radijo imtuvų (250 imt. 1000 gyv.). Televizija įkurta 1962, laidas reguliariai perduoda nuo 1963, yra 2,06 mln. televizorių (77 tel. 1000 gyv.). Vyriausybė Sudano radijo ir televizijos kompanija veikia Omdurmane.

Dokumentiniai ir mokomieji kino filmai kuriami nuo 1968, kai buvo įsteigta kino valdyba. v.u.

SUDARYTOJAS, asmuo, atskirus literatūros ar publicistikos kūrinius sujungiantis į visumą, pvz., rinkinį, almanachą, vadovėlį, chrestomatiją.

„SÜDDEUTSCHE ZEITUNG“ („Pietų Vokietijos laikraštis“), Vokietijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1945 Miunchene. Leidžia laikraščių leidybos susivienijimas „Süddeutscher-Verlag“. Tiražas 1996 – 400 000 egz.

„SŪDUVA“, Marijampolės miesto ir rajono laikraštis, ėjęs nuo 1990 rugpjūčio 3 iki 1996 kovo 9. Įsteigė ir leido Marijampolės miesto savivaldybė. Ėjo kartą, du kartus, 1991-92 – keturis kartus, nuo 1993 – tris kartus per savaitę. Informavo apie miesto valdybos ir tarybos veiklą, nagrinėjo miesto ir jo gyventojų socialines, ekonomikos bei kultūros problemas. Redaktoriai: G. Kneizevičius (1990), R. Jurelionis (1991-92), L. Burbienė (1992-93), A. Sipienė (1993-95), I. Zubrickienė (nuo 1995). Minėtini redakcijos žurnalistai P. Jankys, E. Kundzelevičienė. Tiražas 1990 – 3800 egz., 1991 – 5000 egz., 1995 – 1300 egz.

„SŪDUVOS KRAŠTAS“, Marijampolės miesto ir rajono laikraštis, einantis nuo 1996 rugpjūčio 19 Marijampolėje 2 kartus per savaitę. Iki 1996 spalio 4 buvo savaitraštis. Įsteigė ir leidžia UAB „Regionas“. Redaktorius V. Žemaitis. Tiražas 1996 – 4600 egz., 1997 – 1700 egz.

„SUGARDAS“, televizijos programų, informacijos ir reklamų savaitinis laikraštis, einantis nuo 1995 sausio 30 Visagine rusų k. Steigėja ir leidėja UAB „Sugar-das“. Redaktoriai A. Martynovas, I. Negoda. Tiražas 1995 – 3500 egz., 1997 – 7000 egz.

SUGINTAS Antanas (1890 12 19 Stungaičių k., Laukuvos vls., Tauragės aps. – 1971 02 02 Čikagoje, JAV), advokatas, politikas, spaudos darbuotojas. Baigęs Petrogrado un-te teisę, 1916-17 buvo Smolensko „Vilijos“ fabriko juriskonsultas. 1918 grįžęs į Lietuvą, dirbo Valstybės tarybos teisių komisijos įstatymų vertėju. 1919-21 buvo Raseinių aps. teismo tardytojas, 1921-23 – Kauno apygardos teismo teisėjas. 1924 baigė Lietuvos un-to Teisių fak., 1924-44 advokatavo Kaune; 1941-44 buvo Lietuvos advokatų tarybos narys. 1949 išvyko į JAV, apsigyveno Čikagoje.

Spaudoje bendradarbiavo nuo 1908. Rašė į „Lietuvos ūkininką“, „Aušrinę“, „Varpą“, „Lietuvos žinias“. 1913-14 kartu su kitais buvo „Aušrinės“ redaktorius, Petrograde išleisto almanacho „Aušrinės keliai“ redakcijos narys (1915). 1917 redagavo savaitr. „Naujoji Lietuva“, 1924-25 – dienr. „Lietuvos žinios“.

SUGINTAS Benediktas (1895 01 15(03) Tauragės aps. Skaudvilės vls. Vytogalos k. – 1972 02 02 Čikagoje, JAV), kunigas, visuomenės veikėjas, spaudos organizatorius. Baigė Žemaičių kunigų seminariją, 1926 – Lietuvos un-to Teologijos-filosofijos fak. 1931 išvyko į Braziliją, San Paule dirbo kapelionu. Rašė straipsnius į „Brazilijos lietuvi“. 1935 įsteigė ir redagavo savaitr. „Garsas“, kuris nuo 3-iojo numerio vadinosi „Šviesa“. 1937 grįžo į Vilnių, studijavo Kauno Vytauto Didžiojo ir Vilniaus un-tuose. 1944 pasitraukė į Vokietiją, 1949 atvyko į JAV, rūpinosi tremtinių reikalais, labdara.

„SUGRIŽIMAI“, Marijampolėiečių bendrijos laikraštis, leidžiamas nuo 1991 Marijampolėje. Ėjo kas ketvirtį, nuo 1993 – kas pusmetį. Redaktorius J. Sajauskas. Tiražas 1991 – 4500 egz., 1997 – 2000 egz.

„THE SUN“ („Saulė“), D. Britanijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1912 Londone. Iki 1964 vadinosi „Daily Herald“ („Kasdieninis šauklys“). Leidžia laikraščių kompanija „News group Newspapers“, priklausanti

trestui „News International“. Atspindi leiboristų partijos pažiūras. Spausdina daug sensacinio pobūdžio, intriguojančių rašinių. Nemažai vietos skiria įvairioms nuotraukoms, reklamoms ir skelbimams. Tiražas 1996 buvo didžiausias tarp dienraščių – 4,06 mln. egz.

SUNA, Sudan News Agency (Sudano naujienų agentūra), Sudano vyriausybinių informacijos agentūra, veikianti nuo 1970 Chartume. Užsienio informaciją pagal sutartis gauna iš AP, AFP, Reuters, ADN, MENA, ITAR-TASS, TANJUG, Afrikos ir Artimųjų Rytų informacijos agentūrų. Savo koresponentus turi įvairiuose šalies miestuose. Leidžia dienos naujienų ir savaitinius informacinius biuletenius arabų, anglų ir prancūzų k.

„THE SUNDAY TIMES“ („Sekmadienio laikas“), Australijos universalus turinio savaitraštis, einantis nuo 1897 Perte. Leidžia laikraščių leidybos kompanija „The News Corporation“. Tiražas 1996 – 352 000 egz.

SUOMIJA, Suomijos Respublika (Šiaurės Europa), nepriklausoma nuo 1917, gyventojų – 5,08 mln. (106 vieta pasaulyje), sostinė – Helsinkis, oficialios kalbos – suomių, švedų.

Pirmoji Suomijos knyga buvo lotyniškas mišiolas „Missale Aboense“ („Turku mišiolas“), išleistas 1488 Vokietijoje. Pirmoji knyga suomių k. Mikaelio Agricolo „ABCKiria“ („Abécélé“) išėjo 1543 Stokholme (Švedija). Pačioje Suomijoje, kuri iki 1809 priklausė Švedijai, knygos pradėtos leisti tik XVII a. 5-ajame dešimtmetyje (Turku mieste).

Pirmasis suomių laikraštis „Tidningar Ytgifne Af Et Sallskap i Abo“ („Žinios, skelbtos Abo (Turku) visuomenei“) taip pat pasirodė Švedijoje – jį 1771 įsteigė profesorius H. G. Portanas (Henrik Gabriel Portan). Netrukus, 1775, pačioje Suomijoje, Turku mieste, pradėjo eiti laikr. „Suomenkielliset Tietosanomat“ („Žinios suomių kalba“). 1800 periodinis leidinys pasirodė ir Helsinkyje – „Helsingfors Tidningar“ („Helsinkio laikraštis“). Apie 1840 Helsinkis tapo suomių žurnalistų centru. Ten 1847 buvo įsteigtas laikr. „Suometar“ („Suomių žemė“), kuris iki 1991 vadinosi „Uusi Suomi“ („Naujoji Suomija“). Tebeleidžiama nemažai laikraščių, įkurtų XIX a. viduryje: „Vasabladet“ („Vaso laikraštis“, nuo 1856, švedų k., tir. 30 000 egz.), „Björneborgs Tidning“ („Bjerneborgo laikraštis“, nuo 1860, švedų k., tir. 10 000 egz.), „Borgäbladet“ („Borgo laikraštis“, nuo 1861, švedų k., tir. 10 000 egz.), „Hufvudstadsbladet“ („Sostinės laikraštis“, nuo 1864, švedų k., tir. 67 000 egz.), „Savonmaa“ („Savo žemė“, nuo 1876, suomių k., tir. 8000 egz.), „Karjalainen“ („Karelas“, nuo 1874, suomių k., tir. 57 000 egz.). Šiuos ir daugelį kitų laikraščių leidžia atskiros politinės partijos arba nepriklausomi leidėjai ir redakcijos įvairiuose šalies miestuose. 1975 iš viso ėjo 94 laikraščiai ir apie 2000 kitų periodinių leidinių.

Per metus išleidžiama daugiau kaip 11 700 knygų. Išeina 58 dienraščiai, jų tiražas 2,578 mln. egz. (508 egz. 1000 gyv.) bei 2600 žurnalų, jų tiražas 20 mln. egz. Svarb. laikraščiai: „Helsingin Sanomat“ („Helsinkio naujienos“, žr.), „Ilta-Sanomat“ („Vakarinės naujienos“, žr.), „Iltalehti“ („Vakarinis laikraštis“, žr.), „Aamulehti“ („Rytinis laikraštis“, žr.), „Turun Sano-

mat“ („Turku naujienos“, eina nuo 1904, tir. 115 000 egz.), „Keskisuomalainen“ („Centrinės Suomijos gyventojas“, nuo 1871, tir. 80 000 egz.), „Satakunnan Kansa“ („Satakunto žmonės“, nuo 1873, tir. 62 000 egz.), „Kaleva“ („Kaleva“, nuo 1899, tir. 90 000 egz.), „Savon Sanomat“ („Savo naujienos“, nuo 1907, tir. 75 000 egz.), savaitiniai žurnalai „Seura“ („Visuomenė“, žr.), „Apu“ („Pagalba“, eina nuo 1933, tir. 255 000 egz.), „Anna“ („Ana“, nuo 1963, tir. 155 000 egz.), „Me“ („Mes“, nuo 1916, tir. 340 000 egz.), „Suomen Kuvalehti“ („Suomijos iliustruotas žurnalas“, nuo 1916, tir. 105 000 egz.), „Valitut Palat“ („Rinktiniai puslapiai“, nuo 1970, tir. 350 000 egz.), „Talouselama“ („Ekonominis gyvenimas“, nuo 1961, tir. 58 000 egz.).

Suomijos informacijos agentūra STT/FNB (žr.) įkurta 1887. Šalyje dirba dar 5 privačios informacijos agentūros.

Radijas veikia nuo 1926, yra 4,995 mln. radijo imtuvų (983 imt. 1000 gyv.). Laidas transliuoja suomių, švedų, anglų k. Televizijos programos reguliariai perduodamos nuo 1956, yra 2,53 mln. televizorių (500 tel. 1000 gyv.). R ir TV laidų (nacionalinių ir komercinių) daugiausia transliuoja visuomeninė Suomijos kompanija Oy Yleisradio.

Dokumentinio kino filmai kuriami nuo 1904. 1906 įsteigta kino bendrovė „Apollo“. V.U.

„SUOMIJA“, Lietuvos-Suomijos draugijos ketvirtinis leidinys, einantis nuo 1991 Vilniuje. Redaktorius Vyg. Čaplikas. Tiražas 1992 – 300 egz., 1997 – 1000 egz.

SUPEREKLIBRISAS, į knygų viršelius įspausas savininką nurodantis herbas, užrašas.

SUPERHETERODININIS RADIJO IMTUVAS, radijo imtuvas, kuriame priimamojo signalo nešantysis dažnis prieš detektorių pakeičiamas vadinamuoju tarpiniu dažniu. Pakeičiama dažnio keitiklyje, sudarytame iš dažnių maišiklio ir heterodino, kuris duoda pastovios amplitudės virpesius. Maišiklyje susidaro ir į detektorių patenka naujo pastovaus dažnio virpesiai, moduluoti tuo pačiu dėsniu kaip ir priimamasis signalas. Daug jautresnis ir selektyvesnis už paprastą tiesioginį radijo imtuvą, nes turi pastovaus tarpinio dažnio stiprintuvą su daugeliu pastoviai suderintų rezonansinių elementų (kontūrų, elektros filtrų). Superheterodininio radijo imtuvo veikimo principą nepriklausomai vienas nuo kito atrado 1918 E. Armstrongas (JAV) ir M. Levi (Prancūzija).

SUPERIKONOSKOPAS, superemitronas, televizijos perdavimo vamzdis, veikiantis krūvių kaupimo ir vaizdo perkėlimo principu. Optinis vaizdas objektyvu projektuojamas į pusiau skaidrų mozaikinį fotokatodą, iš kurio išmušti fotoelektronai, vamzdyje esančio elektros lauko ir ritės magnetinio lauko veikiami, juda tiesiomis lygiagretėmis kryptimis ir bombarduoja mozaikinio dielektrinio ekrano atitinkamus taškus, išmušdami iš jų antrinius elektronus ir taip sudarydami ryškesnį negu ikonoskope potencialinį vaizdo reljefą. Išrado 1933 P. Timofejevas ir P. Šmakovas.

SUPRANTAMUMAS, mąstymo proceso dalis – kokio nors dalyko prasmės ir reikšmės suvokimas. Spaudos suprantamumas – tai spaudos turinio požymis, rodan-

tis, jog publikacijų tekstus supranta skaitytojai. Terminas „suprantamumas“ platesne prasme taikomas kalbant apie spaudos raštus, lengvai suprantamus kalbos požiūriu. Kalbos suprantamumą lemia stiliaus aiškumas, tikslumas, kalbos taisyklingumas, sintaksės bei terminijos vartojimo tikslingumas. Po kalbos (spaudos raštų) supratimo fiksuojamas leidinio turinio supratimas: ar turinio žinios atitinka skaitytojų žinių būklę, ar teksto įdomumas sužadina skaitytojų susidomėjimą, ar stiliaus dinamiškumas atitinka skaitytojų psichologines nuostatas. Šie veiksniai lemia bendrą spaudos požymį – suprantamumą.

G.B.

„**SUSITIKIMAI**“, lietuvių studentų biuletinis, nereguliariai leistas nuo 1983 Varšuvoje. Leido Lenkijos tautinių mažumų studentų kultūros taryba. Redaktorius A. Venslauskas. Tiražas 1000–1500 egz.

„**SU TAVIMI**“, buitinis-kultūrinis žurnalas visiems, einantis nuo 1994 Kaune. Rašo apie mūsų krašto sąsajas su užsienio šalimis. Vyr. redaktorė B. Vilkaitytė. Leidžiamas kas ketvirtį. Tiražas 1994 – 5000 egz., 1997 – 7000 egz.

„**SUTEMOS**“, „politikos, ekonomikos ir kultūros dienraštis“, leistas 1928 10 31–11 30 Kaune vietoj sustabdyto „Ryto“. Leido ir redagavo V. Jakučionis. Bendradarbiavo L. Bistras, A. Bučinskas, K. Inčiūra, M. Krupavičius, A. Pakalniškis, L. Vitkauskas ir kt. Spausdino „Raidės“, „Šviesos“ spaustuvės Kaune. Išėjo 26 numeriai.

„**SUTEMŲ KELEIVIS**“, Lietuvos partizanų laikraštis, ėjęs nuo 1949 iki 1950. Lietuvos laisvės kovotojų s-gos vardu leido Lokio partizanų rinktinė.

SUTKUS Antanas (1892 01 26 Šalnynėje, Šakių vls. – 1968 04 05 Kaune), režisierius, radijo darbuotojas. 1916 Maskvoje baigė F. Komisarževskio vaidybos m-lą, 1916–18 vaidino V. Komisarževskajos ir K. Nezlobino teatruose, mokėsi režisūros pas A. Zanovą. 1919 Kaune įkūrė Tautos teatrą (veikė 1919 ir 1923–25), buvo jo vadovas ir režisierius. 1919–24 vadovavo savo paties įsteigta vaidybos m-lai, 1920–25 buvo vienas iš „Vilkolakio“ teatro vadovų, režisavo visus jo spektaklius. 1926–28 – Valstybės teatro direktorius, 1934–44 – režisierius; 1925–33 dėstė šio teatro vaidybos m-loje. Nuo 1929 iki 1934 – Valstybės radiofono direktorius. 1945–47 buvo Kauno dramos teatro meno vadovas ir režisierius, šio teatro Vaidybos studijos vadovas. Nuo 1917 rašė teatro klausimais, parašė knygą „Vilkolakio“ teatras“ (1969).

SUTKUS Antanas (g. 1939 06 27 Kluoniškiuose, Kauno aps.), fotografas. Studijavo Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. 1960–62 dirbo savaitr. „Literatūra ir menas“, 1962–69 – žurn. „Tarybinė moteris“ fotoreporteriu. 1969–74 buvo Lietuvos fotografijos meno d-jos organizacinio k-to pirmininkas, 1980–89 – Lietuvos TSR fotografijos meno d-jos pirmininkas, 1989–90 ir nuo 1996 – Lietuvos fotomenininkų s-gos pirmininkas.

Nuo 1969 surengė individualinių parodų Lietuvoje, Bulgarijoje, Čekoslovakijoje, VDR, Jugoslavijoje, JAV, Italijoje, Suomijoje, Švedijoje, Vokietijoje, Japonijoje, Prancūzijoje, Anglijoje. Nuo 1976 priklauso Tarp-

tautinės meninės fotografijos federacijai.

Sukūrė fotografijų ciklus „Lietuvos žmonės“ (1958-84), „Basų kojų nostalgija“ (1959-79, albumas išleistas 1995), „Lietuva iš paukščio skrydžio“ (1972-77, albumas išleistas 1981, 1983), „Susitikimai su Bulgarija“ (1971-81), išleido fotografijų albumus „Senojo Vilniaus fragmentai“ (1968), „Vilniaus šiokiadieniai“ (su R. Rakausku, 1968), „Tėviškės laukų suvenyras“ (1970), „Lazdynai“ (1975), „Tėviškės spalvos“ (1976), „Neringa“ (1982, 1986, 1994), „Daina Lietuvai“ (1984), „Draugystė“ (1984), „Lietuva – Lithuania“ (1991, 1993), „Lietuva“ (1993).

SUTRUMPINIMAS, grafinė santrumpa, žodžio ar žodžių junginio sutrumpintas žymėjimas rašomojoje kalboje, pvz., biol. – biologija, ekon. – ekonomika, dgs. – daugiskaita, gram. – gramatika, ir kt. – ir taip toliau, plg. – palygink, užs. – užsienyje. Kalbant (skaitant tekstą, ypač viešai) sutrumpinimai iššifruojami.

„SUVALKIETIS“: 1. „Nepartinis suvalkiečių laikraštis“, ėjęs 1930-37 Marijampolėje. Leido ir redagavo P. Mažunaitis (1930-36), J. Kalakauskas (1936-37). Informavo apie Suvalkijos krašto gyvenimą, svarstė ekonomikos, pramonės, prekybos, kultūros ir švietimo problemas, rašė sveikatos, socialiniais klausimais. Bendradarbiavo A. Barčius, P. Biržys, B. Brazdžionis, M. Gutauskas, St. Povilaitis, A. Prūsas, J. Simonaitis, J. Strazdas, A. Vitkauskas ir kt. Spausdino „Dirvos“ spaustuvė Marijampolėje, M. Kuktos, F. Sokolovskienės ir G. Lano spaustuvės Kaune. Išėjo 349 numeriai.

G.B.

2. Marijampolės apskrities laikraštis, einantis nuo 1941 balandžio 19 Marijampolėje. Iki 1950 buvo LKP(b) Marijampolės aps. k-to ir vykdomojo k-to leidinys, 1950-90 – LKP Kapsuko raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1990 – nepriklausomas Suvalkijos laikraštis, nuo 1995 – Marijampolės apskrities laikraštis. Steigėja ir leidėja laikraščio „Suvalkietis“ redakcija. 1941 išėjo tik 8 numeriai. Nuo 1941 birželio 15 iki 1945 sausio 27 nebuvo leidžiamas. 1945-47 ėjo vieną kartą, 1948-50 – triskart, 1951-54 – dukart, nuo 1955 – triskart per savaitę. Iki 1990 vadinosi „Naujasis kelias“. Redaktoriai: J. Gaisrys (1944-45), J. Janulevičius (1945-47), S. Laurinavičius (1947-48), V. Zenkevičius (1948-49), R. Venckevičius (1949-51), D. Ivanovas (1952-55), V. Gutauskas (1955), J. Marcinkevičius (1955-56), B. Daktariūnas (1956-58, 1961-86), J. Andriuškevičius (1958-61), E. Dombrovickas (nuo 1987). Tiražas 1941 – 5000 egz., 1987 – 22 500 egz., 1997 – 9500 egz.

„SUVALKIJA“, mėnesinis regioninis kultūros žurnalas, einantis nuo 1997 Marijampolėje. Leidžia Prano Vaičiūčio d-ja. Rašo apie krašto istoriją ir dabartį, skelbia istorinius dokumentus ir nuotraukas, grožinės literatūros kūrinius. Vyr. redaktorius J. Sajauskas. Tiražas 1000 egz.

„SUVALKŲ KRAŠTAS“, „informacijų ir kultūros gyvenimo savaitraštis“, ėjęs 1937-40 Marijampolėje. Leido V. Sirutis, „Dirvos“ b-vė (nuo Nr.8). Nušvietė Suvalkijos krašto politinį, ekonominį ir kultūrinį gyvenimą, Lietuvos ir užsienio įvykius, spausdino grožinės literatūros kūrinius. Bendradarbiavo V. Bičiūnas, K. Dauba, A. Dundzila, J. Merkšaitis, A. Sirutis, P. Vaičiūnas

ir kt. Redagavo K. Bridžius. Spausdino „Dirvos“ spaustuvė Marijampolėje. Išėjo 115 numerių.

G.B.

„SUVAŽIAVIMO DARBAI“, Lietuvių katalikų mokslo akademijos tęstinis leidinys, leistas 1935-40 Kaune, nuo 1961 – Romoje. Spausdina straipsnius religijos, filosofijos, istorijos, gamtos ir kitų mokslo sričių klausimais, katalikų mokslo darbuotojų pranešimus, mokslines studijas. Redaktoriai: J. Eretas, A. Salys (iki 1940), A. Liuima (nuo 1961). 1994 perkeltas į Lietuvą. Tiražas 1996 – 300 egz.

„SUVIENYTOJI LIETUVA – ZJEDNOCZONA LITWA“, dvisavaitis laikraštis, leistas 1920 02 29–1920 07 Vilniuje lietuvių ir lenkų k. Prolenkiškos orientacijos leidinys. Leido ir redagavo J. Aukštuolaitis. Spausdino J. Bajerskio spaustuvė Vilniuje. Išėjo 12 numerių.

„SVARBIAUSIOJI STATYBA“, Lietuvos valstybinės rajoninės elektrinės direkcijos, statybos valdybos ir visuomeninių organizacijų leidinys, leistas 1961-64 lietuvių ir rusų k. Elektrėnuose. Iš pradžių ėjo sienlaikraščio teisėmis, nuo 1962 – kaip laikraštis. Buvo leidžiamas visuomeniniais pagrindais, talkinant dienraščiui „Tiesa“ žurnalistams. Pirmasis statybos organizacijos laikraštis Lietuvoje. Ėjo kartą per savaitę. Redaktorius (visuomeniniais pagrindais) B. Litvinas. Pirmasis numeris išėjo 1961 balandžio 29.

„SVEČIAS“ („Sweczas“), evangelikų liuteronų savaitraštis, ėjęs 1911-14 Žemaičių Naumiestyje gotišku šriftu. Leido ir redagavo F. Megne. Leidinėlis skirtas evangelikų bendruomenei tikybos reikalams. Išleisti 184 numeriai.

„SVEIKA ŠEIMA“, sveikatos apsaugos žurnalas, ėjęs 1936-40 Kaune. Leido Lietuvos akušerių d-ja. Redagavo K. Grinius, D. Kesiūnaitė. Išėjo 5 numeriai.

„SVEIKAS ŽMOGUS“, informacinis mėnesinis leidinys (laikraštis) Lietuvos medicams ir farmacininkams, einantis nuo 1995 rugsėjo 25 Kaune. Leido Nervų sistemos tyrimų centras, nuo 1997 – UAB „Sveikatingumo ir medicinos reklamas centras“. Vyr. redaktorius J. Neverauskas. Tiražas 1995 – 5000 egz., 1997 – 6000 egz.

„SVEIKATA“: 1. Medicinos mokslo, sveikos gyvensenos, sveikatos kultūros propagavimo mėnesinis žurnalas, leidžiamas nuo 1956 sausio Vilniuje. Iki 1991 vadinosi „Sveikatos apsauga“ ir ėjo kaip Lietuvos sveikatos apsaugos m-jos mėnesinis žurnalas gydytojams ir medicinos mokslininkams. Spausdino straipsnius sveikatos apsaugos organizavimo, medicinos teorijos ir praktikos, farmacijos, higienos bei sanitarijos, medicinos istorijos klausimais. Nuo 1991 steigėja ir leidėja žurnalo „Sveikata“ redakcija. Rašo ligų profilaktikos, racionalios mitybos, motinystės, liaudies medicinos klausimais, nagrinėja pagyvenusių ir senų žmonių sveikatos ir reabilitacijos, kitas plačiai visuomenei aktualias problemas. Vyr. redaktoriai: A. Dirsė (1956-57), V. Čeplevičius (1957-60), E. Selelionis (1961-89, žr.), Z. Tartilas (nuo 1989, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai K. Janulis, J. Jurša, B. Kutraitė-Kabašinskienė

(žr.), E. Lisauskienė, A. Šuminas. Tiražas 1956 – 8000 egz., 1981 – 10 000 egz., 1988 – 12 100 egz., 1991 – 29 500 egz., 1997 – 8000 egz.

Nuo 1991 leidžia žurnalo priedą „Lietuvos medicina“ (žr.), nuo 1994 kovo – ketvirtinį laikraštį „Diabetas“ (žr.).

2. Dvisavaitis (1988-89 – savaitinis) mokslo ir gamybos laikraštis, ėjęs 1988-92 Vilniuje. Įsteigė ir leido valst. įmonė „Litpharma“ – iki 1991 „Fermento“ mokslinis-gamybinis susivienijimas. Redaktorius R. Dikčius (žr.). Tiražas 1988 – 2000 egz., 1991 – 1400 egz.

„SVEIKATA IR DARBAS“, mėnesinis ligonių kasų socialinio draudimo žurnalas, ėjęs 1934–1940 12 15 Kaune. 1929-33 vadinosi „Darbo sveikata“. Leido Kauno miesto ligonių kasa. Redaktoriai: J. Vilkaitis, S. Šimonis (Šimanauskas). Tiražas 1933 – 4000 egz.

„SVEIKATOS KULTŪRA“, JAV lietuvių dvimėnesis žurnalas, leistas 1928-30 Bruklina. Leido Sveikatos kultūros d-ja. Redaktoriai: A. Ostrovas, J. V. Tamsonas, J. Sverskis.

„SVEIKS, VALIO!“, Panevėžio sporto apžvalginis leidinys, ėjęs 1989-91 Panevėžyje. Steigėja ir leidėja – „Žalgirio“ d-jos Panevėžio miesto taryba. Propagavo sportą ir sveiką gyvenimo būdą. Redaktoriai: M. Glinskas (1989), G. Pinigis (1990-91). Tiražas 1989 – 1900 egz., 1991 – 750 egz.

„SVENSKA DAGBLADET“ („Švedijos dienraštis“), Švedijos rytinis nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1884 Stokholme. Nuosaičiųjų (konservatorių) koalicinę partiją remiantis laikraštis. Tiražas 1996 – 195 000 egz.

SVENTICKAS Valentinas (g. 1948 08 17 Lazdijų aps. Delnicos k), literatūros kritikas, spaudos darbuotojas. 1972 baigė Vilniaus un-te lietuvių kalbą ir literatūrą. 1974-79 – savaitr. „Literatūra ir menas“ Literatūros kritikos skyriaus vedėjas, 1979-83 – „Vagos“ leidyklos vyr. redaktoriaus pavaduotojas, nuo 1984 – „Vyturio“ leidyklos vyr. redaktorius. 1986 išrinktas Lietuvos rašytojų s-gos valdybos sekretoriumi, 1994 – šios s-gos pirmininku. Nuo 1991 – Lietuvos rašytojų s-gos leidyklos vyr. redaktorius. 1996 išrinktas Lietuvos autorinių teisių gynimo asociacijos prezidentu.

Spaudoje daugiausia rašo apie šiuolaikinę lietuvių poeziją, reiškiasi kaip eseistas. Išleido literatūros kritikos knygas „Eilėraščio keliais“ (1978), „Alfonso Maldonio lyrika“ (1982, 1985), „Paskui pėsčią paukštį“

(apie A. Baltakį, 1989), „Keturi portretai“ (1991). Už monografiją „Alfonso Maldonio lyrika“ 1983 paskirta Lietuvos valst. premija.

SVETIMYBĖ, žodis, žodžio forma arba sintaksinė konstrukcija, paimta iš kitos kalbos ir prieštaraujanti literatūrinės kalbos normoms. Daugelis kalbininkų šį terminą vadina barbarizmo (žr.) sinonimu.

„SVIETO ATEITIS“, mėnesinis liberalinės krypties laikraštis, leistas 1906 Roselande (JAV). Redaktorius M. Briedis. Leidėjas M. G. Valoskas.

SVIRBUTAVIČIŪTĖ Aldona (g. 1953 01 10 Raseinių raj., Ariogaloje), žurnalistė. 1978 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. Dirbo Jonavos bei Kauno rajonų laikraščių redakcijose, 1983-86 buvo Jurbarko rajono laikr. „Šviesa“ redaktorė. Nuo 1986 dirbo laikr. „Komjaunimo tiesa“, nuo 1990 – dienr. „Lietuvos rytas“ redakcijoje. 1992-96 – dienr. „Tiesa“ ir „Diena“ specialioji korespondentė. Sudarė ir išleido knygą „Iš kur atėjome“ (1988).

„SVISTOK“ („Švilpukas“), rusų humoristinis žurnalas Lietuvoje, ėjęs 1992-94 Vilniuje. Redaktorius V. Pankratovas. Tiražas 1993 – 7000 egz.

SVITOUJUS Gediminas Jonas (g. 1938 03 23 Vilkaviškyje), fotožurnalistas. Baigė Marijampolės J. Jablonskio vid. m-lą. Nuo 1973 Vniaus un-te studijavo žurnalistiką. 1962-64 buvo laikr. „Sportas“ korespondentas, 1964-67 – dienr. „Sovetskaja Litva“, 1967-73 – laikr. „Komjaunimo tiesa“ fotokorespondentas. Nuo 1973 – Lietuvos telegramų agentūros ELTA fotokorespondentas.

„SVOBODNAJA GRUZIJA“ („Laisvoji Gruzija“), Gruzijos dienraštis, einantis nuo 1991 Tbilisyje rusų k. vietoj 1922-91 leisto laikr. „Zaria Vostoka“ („Rytų aušra“). Leidžia Gruzijos Respublikos Aukščiausioji Taryba. Tiražas 1996 – 30 000 egz.

„SVOBODNÉ SLOVO“ („Laisvas žodis“), Čekijos dienraštis, einantis nuo 1945 Prahoje. Jo pirmtakas – laikr. „České slovo“ („Čekų žodis“), ėjęs 1907-45 kaip Čekijos liaudies socialistinės partijos organas. 1914-17 vadinosi „Naše slovo“ („Mūsų žodis“), o 1945 gegužės pr. – „Osvobozené České slovo“ („Išlaisvintas čekų žodis“) bei „České pravda“ („Čekų tiesa“). Nuo 1945 leido Čekoslovakijos socialistų partija. Tiražas 1996 – 230 000 egz.

ŠABLONAS (vok. Schablone – pavyzdys), pavyzdys, pagal kurį masiškai gaminami vienodi daiktai; perkeltine prasme – visam laikui pasiimtas pavyzdys, kuriuo akilai sekama; nuvalkiota posakio, minties forma, besikartojanti spaudoje, žmogaus kalboje.

„ŠACHMATAI“, Lietuvos šachmatų federacijos dvisavaitis laikraštis, ėjęs 1989-90 Vilniuje. Rašė apie šachmatų sporto aktualijas, turnyrus, rūpinosi šachmatininkų mokymu bei ugdymu. Redaktorius R. Krujalskis. Tiražas 1989 – 2170 egz. Išėjo 14 numerių.

„ŠACHMATŲ PASAULYJE“, Lietuvos šachmatų federacijos leidinys, leistas 1991-93 ir 1995 Vilniuje. 1991-93 ėjo kaip žurnalas, nuo 1995 – laikraštis. Leido spaudos bendrovė „Delta“ bei UAB „Šachmatai“, nuo 1995 – L. Jučo leidybos ir informacijos centras. Rašė apie Lietuvoje vykstančius turnyrus, lietuvių išėvijos šachmatininkus, bridžo žaidimą, Lietuvos šachmatų istoriją. Vyr. redaktoriai: R. Petrauskas (1991-93), P. Rimaitis (1995). Tiražas 1991 – 5000 egz., 1993 – 3000 egz., 1995 – 1000 egz.

„ŠAKĖ“, JAV lietuvių satyros ir humoro mėnesinis iliustruotas žurnalas, ėjęs 1913-23, 1926-28 Čikagoje, Bostone. Leido J. Mickevičius, „Šakės“ ir „Kardo“ b-vės, F. Bagočius, Lietuvių laisvamanių federacija, „Aušros“ spaudos b-vė. Redaktoriai: A. Karalius, S. Bakanauskas, F. Bagočius, A. Montvydas, K. Augustas, S. Strazdas. 1916 04–1923 vadinosi „Kardas“ (žr.).

ŠAKINĖ PERIODIKA, periodiniai leidiniai, nagrinėjantys įvairius atskirų ūkio šakų klausimus ir skirti pirmiausia tų šakų darbuotojams. Prie šakinės periodikos priklauso ir materialinės, gamybos šakų, ir negamybinės sferos šakų tematikos laikraščiai bei žurnalai: žemės ūkio periodika (žr.), pramonės periodika (žr.), Ekonominė periodika, Techninė periodika, statybos periodika (žr.), transporto periodika (žr.), ryšių ir pašto periodika (žr.), komercijos ir verslo periodika (žr.), karinė periodika (žr.), sporto periodika (žr.), sveikatos apsaugos periodika (žr. Medicinos periodika), švietimo periodika (žr. Pedagoginė periodika), li-

teratūros periodika (žr.), meno periodika (žr.), mokslinė periodika (žr.). Žr. taip pat Specialioji periodika, Profesinė periodika, Žinybinė periodika.

ŠAKIŲ SPAUSTUVĖ, įkurta 1945 kartu su apskrities laikr. „Tikruoju keliu“ redakcija Griškabūdyje. 1947 perkelta į Šakius. 1950 ėmė spausdinti vietoj laikr. „Tarybinių kelių“ pradėjusį eiti rajono laikr. „Socialistinis kelias“, o nuo 1951 – ir Kudirkos Naumiesčio rajono laikr. „Kolektyvinis darbas“, Šakių ir Plokščių MTS politinių skyrių laikraščius „Kolūkiečių draugas“ ir „Komunizmo keliu“.

1963 Šakių spaustuvė gavo linotipą, 1976 tapo Kauno „Raidės“ spaustuvės skyriumi ir spausdino Šakių rajono laikr. „Draugas“, kuris 1963 pakeitė anksčiau ėjusį laikr. „Socialistinis kelias“. 1980 Vilkaviškio spaustuvei įsigijus ofsetą, „Draugas“ buvo renkamas Šakiuose, o spausdinamas Vilkaviškyje.

Šakių spaustuvė turi iškiliosios spaudos mašinas. Spausdina blankus, smulkius spaudinius.

ŠAKNYS Bernardas (g. 1938 03 18 Švenčionių aps. Kurtiškės k.), pedagogas, žurnalistas. 1957 baigė Tverėčiaus vid. m-lą, 1962 – Vilniaus pedagoginio in-to lietuvių kalbos ir literatūros fak. Mokytojavo Baltarusijos Gervėčių ir Girių m-lose, Tverėčiuje, Klaipėdoje.

Žurnalistinę veiklą pradėjo 1958. Dirbo laikr. „Tarybinis pedagogas“ ats. sekretoriumi, 1966 – laikr. „Tarybinis mokytojas“ korespondentu. Nuo 1969 iki 1991 dirbo laikr. „Tiesa“ redakcijoje: buvo korespondentas, skyriaus vedėjas. 1991-94 dėstė Vilniaus technikos un-te, 1993-94 redagavo laikr. „Lietuvių godos“. Nuo 1994 birželio – „Valstiečių laikraščio“ žurnalistas.

Apybraižų ir esė paskelbė daugelyje periodinių leidinių. Išleido apybraižų knygą „Žmogaus atradimas“ (1984). Parašė lietuvių kalbos vadovėlius rusų ir lenkų mokyklų V bei VI klasėms. 1975 apdovanotas V. Mickevičiaus-Kapsuko premija.

„ŠALCINIS“, Dzūkijos nacionalinio parko leidinys, einantis nuo 1992 Marcinkonyse (Varėnos raj.). Redaguoja redakcinė kolegija: I. Lazdinis, E. Drobėlis ir kt. Tiražas 2000 egz.

„ŠALČIA“, Šalčininkų krašto laikraštis, leidžiamas nuo 1990 liepos 27 Šalčininkuose lietuvių ir rusų k. Iki 1995 ėjo ir lenkų k. Įsteigė Lietuvos kultūros ir švietimo m-ja, leido valst. įmonė „Šalčia“. Nuo 1995 steigėja ir leidėja – UAB „Šalčios kraštas“. Iki 1991 rugpjūčio ėjo kartą, tris kartus per savaitę, nuo 1993 – du kartus per savaitę. Redaktoriai: Č. Staržinskas (1990), A. Šuopytė (1990), J. Čeplikienė (1991-95), R. Jurgienė (1995-96), D. Jankelaitienė (nuo 1996). Tiražas 1991 – 1700 egz. lietuvių k., 3000 egz. rusų k. ir 1200 egz. lenkų k., 1997 – 110 egz. lietuvių k. ir 1640 egz. rusų k.

ŠALČININKŲ SPAUSTUVĖ, įkurta 1950. Iš pradžių spausdino tik lenkų k. laikr. „Ojczyzna Radziecka“, 1951-53 – MTS laikraščius: Eišiškių „Stalino keliu“ (lietuvių ir lenkų k.), Jašiūnų „Stachanovskij trud“ (rusų ir lenkų k.), Šalčininkų „Darbo vėliava“ (lietuvių ir lenkų k.), nuo 1954 – rajono laikr. rusų k. „Sovetskaja Rodina“, nuo 1958 – laikr. „Tarybinė tėvynė“.

1973 spaustuvė rekonstruota. Eišiškių rajono ad-

ministracinį centrą perkėlus į Šalčininkus, prie spaustuvės prijungtas Eišiškių skyrius. Vėliau Šalčininkų spaustuvė prijungta prie Alytaus spaustuvės. Turėjo 4 linotipus, 3 plokščias ir tigelines spaudos mašinas. Spausdino trikalbius laikraščius „Lenino priesakai“, „Šalčia“.

1991 sausio mėn. Šalčininkų skyrius atsiskyrė nuo Alytaus spaustuvės ir tapo savarankiška poligrafijos įmone – valstybine spaustuve, vėliau valstybinės leidybinės įmonės „Šalčia“ spaustuve, o nuo 1994 – UAB „Šalčios kraštas“ spaustuve. Ji turi plokščiąją ir tigelinę spausdinimo mašinas, spausdina laikr. „Šalčia“ (lietuvių ir rusų k.), blankus, smulkius spaudinius.

ŠALČIUS Matas (1890 09 21 Čiudiškiuose, Prienų vls. – 1940 05 26 Gvajaramerine, Bolivijoje), žurnalistas, keliautojas, visuomenės ir kultūros veikėjas. Baigęs „Saulės“ mokytojų kursų, 1908-14 mokytojavo įvairiose Lietuvos m-lose. Nuo 1906 mokyklos, švietimo, auklėjimo klausimais rašė „Lietuvos ūkininke“, „Vilniaus žiniose“, „Lietuvos žiniose“, „Naujojoje gadynėje“, „Darbininke“ ir kt. leidiniuose. 1910-14 redagavo Lietuvos mokytojų s-gos leidinį „Mokykla“. 1914 išvyko kelionėn po pasaulį. Aplankė Japoniją, Kiniją ir kt. Tolimųjų Rytų kraštus. 1916 išvyko į JAV, 1917 Niujorke studijavo žurnalistiką, bendradarbiavo „Tėvynėje“, „Vienybėje“. 1918 redagavo „Ateitį“. 1919 grįžo į Lietuvą, mokytojavo. Buvo vienas iš Šaulių s-gos organizatorių, 1920 paskirtas žurn. „Trimitas“ pirmuoju redaktoriumi, jį redagavo ir 1925-26. 1920-22 buvo dienr. „Lietuva“ redaktoriaus pavaduotojas, 1922 – Eltos direktorius, 1924-25 – Lietuvių rašytojų ir žurnalistų s-gos pirmininkas. 1926-29 dirbo dienraščių „Lietuva“, „Lietuvos aidas“ redakcijose. 1925 buvo prie žurn. „Trimitas“ suorganizuotų žurnalistikos kursų vedėjas, 1928-29 – „Lietuvos aidas“ redaktoriaus pavaduotojas. Nuo 1929 iki 1940 su pertraukomis keliavo po pasaulį. 1936 Argentinoje įsteigė savaitr. „Išvien“, jį redagavo (iki 1938).

Išleido mokslo populiarinimo, publicistikos, kelionės reportažų knygas „Kaip gyvena latviai, anglai, suomiai“ (1916), „Lenkų sąmokslas Lietuvoje“ (1921), „Ką kiekvienas turi žinoti apie turizmą“ (1935), „Svečiuose pas 40 tautų“ (1935-36, 6 t.). Išvertė K. Anderseno ir kt. autorių pasakų.

ŠALČIUS Petras (1893 01 25 Čiudiškiuose, Prienų vls. – 1958 04 22 Kaune), ekonomistas, ekonomikos mokslų daktaras, spaudos bendradarbis. 1918 baigė Maskvos un-tą ir Aukštuosius kooperacijos kursus prie Šaniovskio liaudies un-to. 1920-25 – Lietuvos kooperacijos bendrovių s-gos valdybos pirmininkas. 1922-40 dėstė Kauno, 1940-50 – Vilniaus un-tuose. 1946-50 ir nuo 1956 dirbo Lietuvos Mokslų akademijos Ekonomikos in-te. Spaudoje pradėjo bendradarbiauti 1910. Rašė į leidinius „Aušra“, „Lietuvos ūkininkas“, „Viltis“, „Lietuvos aidas“, „Darbo balsas“ ir kt. 1917-18 Petrograde redagavo „Santarą“. 1919 Lietuvoje įsteigė kooperacijos žurn. „Talka“, kurį redagavo iki 1940. Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys. Išleido knygų ekonomikos klausimais („Kooperacija“, 1931, „Ekonomika“, 1931-32, 2d., „Ekonomikos pagrindai“, 1933, „Žemės ūkio organizacijos Lietuvoje iki 1915 m.“, 1937, ir kt.).

ŠALČIŪTĖ Guoda (g. 1946 10 28 Kaune), žurnalistė. 1970 baigė Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. žurnalistikos specialybę. Nuo 1970 dirba Lietuvos radijuje: buvo korespondentė, laidų vedėja, pastaruoju metu – radijo korespondentė Lietuvos Seime. 1996 apdovanota Lietuvos radijo „Auksinės bitės“ prizų.

„ŠALIES ŪKIS“, Lietuvos ūkio partijos laikraštis, leidžiamas nuo 1996 kovo Vilniuje. Eina kartą per savaitę. Vyr. redaktoriai: J. Paskočinas (1996, žr.), A. Stasiukaitis (nuo 1997, žr.). Tiražas 5000 egz.

ŠALKAUSKIS Stasys (1886 05 16 Ariogaloje – 1941 12 04 Šiauliuose), filosofas, pedagogas, spaudos darbuotojas. 1911 baigė Maskvos un-to Teisės fak. 1915 išvyko į Fribūrą un-tą, 1920 jį baigė ir gavo filosofijos daktaro laipsnį. 1921-22 redagavo žurn. „Romuva“. 1922-40 dėstė Kauno un-te. 1922 suteiktas profesoriaus vardas, 1939-40 buvo un-to rektorius. 1922 buvo Lietuvių katalikų mokslo akademijos steigimo iniciatorius, jos akademikas (nuo 1933), 1938-40 pirmininkas. 1932-34 redagavo žurn. „Židiny“.

Bendradarbiavo katalikiškos orientacijos spaudoje (žurnaluose „Židiny“, „Naujoji Romuva“, „Lietuvos mokykla“, „Draugija“, „Logos“ ir kt.). Paliko filosofijos istorijos, teorijos, kultūros, pedagogikos, mokslo metodikos darbų, tarp jų studijas „Kultūros filosofijos metmenys“ (1926), „Lietuvių tauta ir jos ugdymas“ (1933), „Bendrieji pedagogikos pagrindai“ (1936), „Bendroji filosofinė terminija“ (1938), „Bendroji estetika“ (rankraštis). Išleisti „Raštai“ (T.1-5, 1990-96).

„ŠALPUSNIS“, mėnraštis medicinos seserims, akušerėms ir felčeriais, einantis nuo 1997 sausio Vilniuje. Leidžia Slaugos darbuotojų tobulinimosi ir specializacijos centras. Vyr. redaktorė L. Skaburskaitė. Tiražas 1000 egz.

ŠALTENIS Juras Arnas (1911 05 06(04 23) Paželviuose, Ukmergės aps. – 1959 06 05 Vilniuje), žurnalistas, dramaturgas. Mokėsi Šiaulių gimnazijoje, studijavo Lietuvos un-te. 1931 pradėjo dirbti laikr. „Šiaurės Lietuva“ redakcijoje, buvo nuolatinis „Lietuvos aidas“ korespondentas, iki 1935 – Šiaulių teatro sekretorius. 1934-35 redagavo žurn. „Menas“, 1937-38 Klaipėdoje – teatro ir meno kultūros leidinį „Teatras“; dirbo dienr. „Vakarai“ redakcijoje. 1938 persikėlė į Kauną. Nuo 1940 – Valstybės teatro operos ir baleto literatūros darbuotojas. 1941 dirbo „Naujosios Lietuvos“ redakcijoje Vilniuje, po karo – Ukmergės rajono laikraščio redakcijoje, Vilniuje, Lietuvos teatro d-joje.

Bendradarbiavo periodikoje, rašė teatro ir literatūros klausimais. Iš pjesių Šiauliuose buvo pastatyta „Saulės vaikai“ (1934) ir Klaipėdoje – „Grafaitė Marija“ (1936).

ŠALTENIS Saulius (g. 1945 12 24 Utenoje), rašytojas, publicistas. 1963-64 Vilniaus un-te studijavo filologiją. 1969-72 dirbo Lietuvos kino studijos scenarijų redakcinėje kolegijoje. 1989 kartu su A. Juozaičiu ir S. Stoma įkūrė savaitr. „Šiaurės Atėnai“ ir 1990-94 jį redagavo. 1994-96 buvo dienr. „Lietuvos aidas“ vyr. redaktorius. 1996 paskirtas Lietuvos Respublikos kultūros ministru.

Apsakymus pradėjo spausdinti 1961. Paskelbė apysakas „Atostogos“ (1966), „Riešutų duona“ (1972),

„Duokiškis“ (1977), „Karvelio linijos istorija“ (1983), romaną „Kalės vaikai“ (1990), pjeses „Škac, mirtie, visados škac!“ (1978), „Jasonas“ (1978), sukūrė dramą „Lituanica“ (past. 1996); Lietuvos kino studija pagal parašytus scenarijus pastatė keletą filmų. Išleido publicistikos knygą „Pokalbiai prieš aušrą“ (1995).

1990 buvo išrinktas Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatu, 1992 ir 1996 – Lietuvos Respublikos Seimo nariu. 1990 Lietuvos Nepriklausomybės akto signataras.

ŠALTENIS Rapolas (1908 10 24(11) Utenos aps. Skiemonių vls. Klevėnų k.), literatūros tyrinėtojas, spaudos darbuotojas. 1927 baigė Panevėžio gimnaziją ir įstojo į Lietuvos un-tą, kur studijavo lituanistiką ir germanistiką. Mokytojavo Kaišiadoryse, Anykščiuose, Utenoje. 1931-33 dirbo savaitr. „Šiaurės Lietuva“ redaktoriaus pavaduotoju. Literatūrinės apžvalgas ir recenzijas spausdino „Lietuvos aide“, „Naujojoje Romuvoje“, „Akademike“, „Jaunojoje Lietuvoje“ ir kt. leidiniuose.

Paskelbė biografines apybraižas „A. Vienuolio gyvenimo pėdsakais“ (1982), „Mūsų Baranauskas“ (1985), „Tarp dangaus ir žemės“ (apie L. Lindę-Dobilą, 1990), atsiminimų („Jau skleidės burės“, 1991, „Gaudeamus igitur“, 1993).

„ŠALTINĖLIS“: 1. Katalikiško laikr. „Šaltinis“ priedas vaikams, ėjęs 1906 03–1914 08 Seinuose, 1911-14 – savarankiškas žurnalas. Pirmasis vaikams skirtas lietuviškas periodinis leidinys, savaitinis, 1914 leistas kas dvi savaites ir rečiau. 1906-11 prenumeruotas ir platintas kartu su „Šaltiniu“ („Šaltinis“ 1909 leistas 6500 egz., 1914 – 7500 egz. tiražu). Redagavo J. Baltrušaitis (klierikas, 1906-07), J. Grabauskas (1907-08), A. Racevičius (1908-11), St. Tijūnaitis (1911), Br. Stosiūnas (1911-14). Be redaktorių, „Šaltinėliui“ rašė A. Dambrauskas-Jakštas, A. Giedrius, M. Grigonis, P. Mičiulis, J. Naruševičius, M. Pečkuskaitė-Šatrijos Ragana, Ks. Sakalauskas-Vanagėlis, J. Stanikūnas, J. Šnapštys (Margalis), J. Tilvytis (Žalvarnis) ir kt. Turėjo apie 100 bendradarbių. 1913 tyrė savo skaitytojų nuomonę, paskelbė duomenis.

2. Dvisavaitis žurnalas, „katalikų berniukų ir mergaičių laikraštėlis“, ėjęs 1928 12–1940 06 Marijampolėje. 1928-37 (Nr. 16) buvo nemokamas „Šaltinio“ priedas, 1937-40 – savarankiškas leidinys. 1933 leistas 10 000 egz. tiražu. 1938 02–1940 06 leido mėnesinį priedą „Marijos gėlės“ (redaktorius A. Jasenauskas). Redagavo: A. Jasenauskas (1928-31), L. Povilonis (1931-40), kurį laiką talkinamas J. Kuzmickio. Bendradarbiavo B. Brazdžionis (Vyte Nemunėlis), P. Drevinis, M. Grigonis, P. Kondrotas, P. Kripaitienė, K. Kubilinskas, J. Kuzmickis, P. Legas, E. Matuzevičius, A. Nakaitė, P. Preikšas, J. Šiožynis ir kt. 1936 „Šaltinėlio“ knygynėlio serijoje išleido savo bendradarbių eilėraščių almanachą „Pas močiutę augau“.

G.R.

3. Žurnalas vaikams, einantis nuo 1991 Vilniuje. Įsteigė ir leidžia R. Martinėlis. Spausdina rašinius, ugdančius vaikų dorovę, supažindina vaikus su lietuvių literatūra, istorija, etnografija bei geografija. Redaktorės: Z. Martinėlienė (1991-95, nuo 1996), V. Dzidzevičiūtė (1995-96). Tiražas 1991 – 25 000 egz., 1995 – 15 000 egz.

„ŠALTINIS“: 1. Leidinys, „skirtas gilesniam gyvenimo pažinimui“, ėjęs 1905-09 Tilžėje. Leido ir redagavo

V. Storosta-Vydūnas. Ėjo kartą per du mėnesius. Svarstė žmogaus paskirties, gyvenimo prasmės, tikėjimo ir kt. klausimus. Išspausdinti Vydūno veikalai „Apsišvietimas“ ir „Gimdymo slėpiniai“. Išėjo 25 numeriai. Leido nemokamą priedą.

2. Katalikų savaitraštis, ėjęs 1906 03–1915 08. Iki 1915 Nr. 7 leistas Seinuose, nuo 1915 Nr. 7 iki Nr. 33 – Vilniuje. Leido „Laukaitis, Dvaranauskas, Narjauskas ir b-vė“. Redagavo K. Prapuolenis (1906 Nr.1-3), J. Laukaitis (1906 Nr.4 – 1907 Nr.22), J. Vailokaitis (1907 Nr. 23–1910 Nr. 37), A. Civinskas (1910 Nr. 38 – 1912 Nr.22), B. Stosiūnas (1912 Nr.23–1915 Nr.33). Leido priedus: 1906-14 vaikams „Šaltinėli“, 1911-13 jaunimui „Vainikėli“, 1913-15 „Vainiką“, 1909-14 „Artoją“. 1906-15 buvo populiariausias lietuvių savaitraštis. 1914 tiražas siekė apie 15 000 egz. Bendradarbiavo J. Balčikonis, J. Bikinas, A. Civinskas, B. Čėsnyš, M. Davainis-Silvestraitis, J. Grajauskas, K. Jokantas, M. Krupavičius, J. Naruševičius, K. Pakalniškis (Dėdė Atanazas), M. Pečkuskaitė (Šatrijos Ragana), J. Pranaitis, K. Prapuolenis, S. Pšibiliauskienė (Lazdynų Pelėda), Ks. Sakalauskas-Vanagėlis, K. Samajauskas, A. Staugaitis, A. Šmulskytys (Paparonis), S. Tijūnaitis, J. Totoraitis, V. Totoraitis ir kt.

B.R.

3. Katalikiškos krypties savaitraštis, leistas 1926-40 Marijampolėje. Redaktoriai: kun. Vl. Mažonas (iki 1932), kun. K. Matulaitis (1932-33), trumpą laiką K. Čibiras, nuo 1934 – V. V. Šauklys, J. Žilinskas, K. Zajančauskas. Leido priedą vaikams „Šaltinėlis“ (virtusį savarankišku žurnalu) ir priedą ūkininkams „Artojas“. Tiražas 1933 – 6000 egz.

4. Pasaulio lietuvių religinis, tautinis, mokslinės minties dvi mėnesių žurnalas, einantis nuo 1993 Panevėžyje kaip perkeltas 1906-14 Seinuose, 1915 Vilniuje, 1926-40 Marijampolėje ir nuo 1946 D. Britanijoje leistas to paties pavadinimo leidinys. Leidžia Lietuvos Marijonai prie Panevėžio Švč. Trejybės bažnyčios. D. Britanijoje redagavo kun. S. Matulis. Vyr. redaktorius kun. P. Kavaliauskas. Tiražas 1993 – 1000 egz., 1997 – 500 egz.

ŠAPIROGRAFAS, rankraštinių ir spausdintinių originalų dauginimo prietaisas, veikiantis hektografijos principu, žr. Hektografas.

ŠARADA (pranc. charade), sudėtinga mįslė, įmenama dalimis. Reikia atspėti daugiaskiemėnį žodį (arba kelių žodžių junginį), remiantis pateiktu tekstu (paprastai rimuotu), kuriame parafravavimo būdu nusakomos užmintojo žodžio dalių (sudarantių savarankiškus žodžius) reikšmės. Pvz., „Esu protingas ir darbštus vabzdys, // Jei prisišlies greta daili žuvis, // Tuoju iškilis mana pilis“ (įminimas – skruzdė+lynas).

Šarados žinomos jau antikinėje literatūroje (buvo kuriamos šarados eilėraščiai, šarados inscenizacijos). Šaradų spausdinta jau 1911-13 leistame savaitr. „Šaltinis“ priede „Vainikėlis“.

ŠARKUS Tomas (1940 12 29 Panevėžyje – 1993 10 14 Vilniuje), žurnalistas. Mokėsi Daugų vid. m-loje. 1962 įstojo į Vilniaus pedagoginį in-tą, baigė 3 kursus. 1970 baigė žurnalistikos studijas Vilniaus un-te. 1964-68 dirbo Palūšės turistinės bazės instruktoriumi. 1967-77 buvo dienr. „Tiesa“ korespondentas, 1978-92 – Lietuvos radijo ir televizijos Informacijos vyr. redakcijos

korespondentas, vyresn. redaktorius, 1992-93 – žurn. „Karys“ redaktoriaus pavaduotojas. Rašė ir rengė laidas laisvalaikio, turizmo, ekologijos, žemės ūkio temomis.

ŠARŽAS (pranc. charge < charger – iškreipti), karikatūros rūšis – satyrinis ar humoristinis žmogaus portretas, kuriame veido bruožai groteskiškai iškreipti. Šaržas būdingesnius ir į akis krintančius veido, kūno bei charakterio ar veiklos bruožus tik perdeda – šitaip pa juokdamas, bet nepiktai, be sarkazmo (dar vadinamas draugišku šaržu). Šaržas parodo šaržuojamąją asmenybę humoristiškai, nesukeldamas neapykantos ar pasibjaurėjimo jausmų.

Šaržas būna grafinis, skulptūrinis, kai kada tapytas. Lietuvoje žymiausi šaržo kūrėjai – B. Borjeras (Jermolajevs), M. Ginsburgas, A. Jurkūnas, L. Kaganas, T. Kulakauskas, J. Penčyla, A. Šickštelė, A. Varnas, E. Žiauberis, S. Žukas.

ŠATKUS Petras (g. 1942 10 19 Dusetose, Zarasų aps.), rašytojas, spaudos darbuotojas, publicistas. Baigė Kauno milicijos m-lą, dirbo Vidaus reikalų m-joje. Nuo 1969 bendradarbiauja periodinėje spaudoje. Parašė detektyvinio pobūdžio kūrinių, daugiau kaip 200 apybraižų, straipsnių, korespondencijų, kt. rašinių. Jų paskelbė leidiniuose „Socialistinė teisė“, „Švyturys“, „Jaunimo gretos“, „Tiesa“, „Czerwony Sztandar“, „Sovetskaja Litva“, „Mūsų žodis“, per radiją ir televiziją. 1991-93 redagavo laikr. „Ugniagesys“. Nuo 1991 – žurn. „Rankas aukštyn!“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas.

Išleido apybraižų rinkinį „Prisipažįstu kaltas – teiskite“ (1976), apsakymų ir apsakų knygas „Labirintas“ (1990), „Amba“ (1992), „Dvikova“ (1995), romanus „Įtariami visi“ (1993), „Mirties kanjonas“ (1994), „Po banko skliautais (1995), „Bosas paskambino vidurnaktį“ (1995), pasakas „Paslaptinga liga“, „Pabėgimas“ (1991), parašė scenarijų kino filmui „Lošimas be kozirių“ (su A. Kundeliu, 1984).

ŠAUKINIAI, radijo arba televizijos stoties ar laidos garsinis atpažinimo ženklas. Šaukiniai būna tokie: radijo stoties techniniai (raidžių ir (arba) skaičių derinys), pagrindiniai radijo stoties (muzikiniai instrumentiniai, vokaliniai arba mišrūs); laidos, siužeto, laidos vedėjo personaliniai šaukiniai (pastarieji kartais vadinami vinjete). Šaukiniais radijo ar televizijos stotys pradeda pirmąją dienos transliaciją arba tam tikras laidas.

ŠAUKLYS Viktoras Vincas (g. 1908 01 13 Gudžiūnų k., Šimkaičių vls., Raseinių aps.), kunigas, mariojonas, spaudos darbuotojas. 1928 įstojo į Marijonų vienuolyną. 1934 baigė Vytauto Didžiojo un-to Teologijos-filosofijos fak., buvo išventintas kunigu. 1932-33 redagavo Marijampolėje leidžiamą religinio turinio mėnesinį laikr. „Šventųjų bendravimas“. 1934 tapo „Šaltinio“ redaktoriumi (Marijampolėje). 1936 buvo paskirtas šv. Vincento bažnyčios rektoriumi ir „Šaltinio“ redaktoriaus pagalbininku. Nuo 1939 vėl redagavo „Šaltinį“ (iki 1940). 1940 ištremtas į Sibirą. 1956 grįžo į Lietuvą, kunigavo Ukmergėje. 1996 Marijampolėje išleido knygą „Sudie! Gedulingi pamokslai“.

ŠAULYS Jurgis (1879 05 05 Balsėnuose, Švėkšnos vls., Tauragės aps. – 1948 10 18 Lugane, Šveicarijoje), diplomatas, visuomenės veikėjas, spaudos darbuotojas. Mokėsi Žemaičių kunigų seminarijoje Kaune, studijavo ekonomiką Berno un-te, įgijo daktaro laipsnį. 1912 grįžęs į Lietuvą, dirbo žemės ūkio banke. Nepriklausomybės akto signataras. Dirbo diplomatinį darbą. 1918-19 buvo nepaprastasis pasiuntinys Vokietijoje, 1920 – Šveicarijoje, 1921-23 – Italijoje, 1927-31 – prie Šv. sosto, 1931-38 – Vokietijoje, 1938-39 – Lenkijoje, 1939-44 – Šveicarijoje.

Spaudoje bendradarbiavo nuo 1895 (leidiniuose „Tėvynės sargas“, „Žinyčia“, „Varpas“, „Ūkininkas“). 1903 redagavo „Varpą“, „Ūkininką“, „Naujienas“, nuo 1914 – dienr. „Lietuvos žinios“. 1924-25 leido ir redagavo „Klaipėdos krašto žinias“, „Lietuvos keleivį“, „Memel-Zeitung“ ir kt. leidinius.

„ŠEIMA“, mėnesinis iliustruotas žurnalas šeimai, leidžiamas nuo 1970 Kaune, nuo 1974 Vilniuje kaip atkurtas 1940-41 Kaune ėjęs to paties pavadinimo žurnalas. 1940 leido Švietimo liaudies komisariatas, 1941 – LTSR valst. leidykla. Išėjo 9 numeriai. 1970-88 ėjo kaip LTSR Švietimo ministerijos ir „Šviesos“ leidyklos mėnesinis leidinys tėvams. Nuo 1989 – iliustruotas žurnalas šeimai. Steigėja ir leidėja UAB „Šeima“. Rašo šeimos narių santykių, vaikų auginimo ir auklėjimo, šeimos ir visuomenės ryšių temomis. Vyr. redaktoriai: V. Žilionis (1940-41, žr.), J. Laužikas (1970-71), J. Barcys (1972-73), A. Jarusevičius (1974-95, žr.), B. Augustinienė (nuo 1995). Minėtini redakcijos darbuotojai D. Čepienė, A. Dulkinas (žr.), Z. Jonutis (žr.), V. Katilius (žr.), V. Kavaliauskienė (žr.), E. Kulvietienė (žr.), V. Leščinskas (žr.). Tiražas 1940 ir 1970 – 8000 egz., 1981 ir 1989 – 160 000 egz., 1993 – 25 000 egz., 1997 – 7500 egz.

„ŠEIMININKĖ“: 1. Nemokamas „Ūkininko“ priedas, leistas 1923-28 Kaune. Leido kooperatinė spaudos b-vė „Ūkininkas“. Išėjo 37 numeriai.

2. „Visų Lietuvos moterų laikraštis“, ėjęs kaip „Ūkininko patarėjo“ priedas 1937-40 Kaune. Du kartus per mėnesį leido Žemės ūkio rūmai. Rašė sveikatos, šeimos, švietimo, auklėjimo klausimais, spausdino įvairius praktinius patarimus. Išėjo 99 numeriai.

3. Lietuvos moterų savaitinis laikraštis, leidžiamas nuo 1990 balandžio Kaune kaip atkurtas 1937-40 Kaune ėjęs to paties pavadinimo leidinys. Iki 1992 ėjo kaip savaitr. „Ūkininko patarėjas“ (žr.) priedas. Rašo namų ūkio, buities ir šeimos klausimais. Redaktorės D. Juškienė (1990-93), D. Junevičienė (nuo 1993). Tiražas 1990 – 67 000 egz., 1997 – 50 800 egz.

„ŠEIMYNA“, nemokamas mėnesinis „Tėvynės sargo“ priedas, leistas 1923-26 Kaune. Skirtas šeimos problemoms. Išėjo 39 numeriai.

„ŠEIMOS SVEIKATA“, žurnalas šeimai, einantis nuo 1994 gruodžio Vilniuje. Leidžia leidykla „Šeimos medicinos praktika“. Įsteigtas bendradarbiaujant su analogiško Kanados žurnalo redakcija. Spausdinami Lietuvos ir Kanados gydytojų rašiniai. Redaktorius L. Valius. Tiražas 1994 – 10 000 egz., 1997 – 7700 egz.

ŠEINIUS Ignas (tikr. **Jurkūnas**; 1889 04 02 Šeiniūnuose, Širvintų vls. – 1959 01 15 Stokholme), rašytojas, diplomatas, spaudos darbuotojas. Maskvos Šaniavskio un-te studijavo humanitarinius mokslus. 1916-19 buvo lietuvių d-jos nukentėjusiems dėl karo šelpti įgaliotinis Stokholme. 1919-27 dirbo Lietuvos pasiuntinybėse Danijoje, Suomijoje ir Švedijoje. 1933-34 buvo „Lietuvos aid“ redaktorius, 1935-39 – Klaipėdos krašto gubernatoriaus patarėjas spaudos reikalams. 1936 įsteigė dienr. „Vakarai“, jį redagavo. 1940 pasitraukė į Švediją.

Rašinius spausdinti pradėjo 1907, bendradarbiavo „Šaltinyje“, „Aušrinėje“, „Lietuvos žiniose“, „Viltyje“, „Vaivorykštėje“ ir kt. leidiniuose. Paskelbė apsakas „Kuprelis“ (1913), „Bangos siaučia“ (1914), „Vasaros vaisės“ (1914), apsakymų rinkinius „Nakties žiburiai“ (1914), „Aš dar kartą grįžtu“ (1937), „Tėviškės padangėje“ (1938), „Vyskupas ir velnias“ (1959), komediją „Diplomatas“ (1937), memuarus „Raudonasis tvanas“ (1953). Švedų k. parašė publicistikos knygą „Lietuvių kultūra“ (1917) ir grožinės prozos rinkinį „Naktis ir saulė“ (1918), kt. kūrinių.

ŠĖMIS (Shamis) Tomas (1895 Glen Line, Pensilvanijoje, JAV – apie 1954 Vašingtone, JAV), žurnalistas, visuomenės veikėjas. Baigė Forest Siti aukštesniąją m-lą, Pensilvanijoje įsigijo spaustuvę ir 1916 pradėjo leisti žurn. „Booster“, nuo 9-ojo numerio pavadintą „Lithuanian Booster“, o nuo 1924 – „Lithuania“. Apie Lietuvą rašė JAV spaudoje.

ŠĖPETYS Jonas (1867 03 05 Švilpiškio viensėdyje, Nemunėlio vls., Biržų aps. – 1941 04 28 Lodzėje, Lenkijoje), aušrininkas, evangelikų reformatų kunigas. 1893 baigęs Tartu un-te teologijos mokslus, 1894–1912 kunigavo Šuokiškio, 1912-15 – Nemunėlio Radviliškio parapijose. 1915 pasitraukė į Rusiją, mokytojavo gimnazijoje Voroneže. 1922-23 Vilniaus lietuvių gimnazijoje dėstė matematiką, 1923 persikėlė į Nepriklausomą Lietuvą. 1923-41 buvo Papilės parapijos kunigas, 1941 išvyko į Vokietiją, persikėlė į Lodzę.

Anksti įsijungė į lietuvių tautinį judėjimą, bendradarbiavo „Aušroje“. 1907-12 savo lėšomis leido religinių mėnesinį žurn. „Pasiuntinys“. Išspausdino religines knygas „Jonas Kalvinas“ (1907), „Kaimo pamokslai“ (1914), „Utopijos“ (1919), „Reformacijos istorija Lietuvoje“ (1922).

ŠĖPETYS Jonas (1885 08 28 Pladiškyje, Biržų aps. – 1942 Sibire), visuomenės veikėjas, literatas. 1903-04 studijavo Briuselio un-te, 1904-05 padėjo V. Mickevičiui-Kapsukui leisti žurn. „Draugas“. 1905-07 dalyvavo revoliuciniame judėjime, 1908 išvyko į užsienį. 1909-13 buvo faktinis „Rankpelnio“ redaktorius. 1913 grįžo į Lietuvą. Už revoliucinę veiklą ištremtas. 1919-20 nelegaliai gyveno Kaune, bendradarbiavo laikr. „Darbininkų gyvenimas“. 1922-24 dėstė Vakarų tautinių mažumų un-te Maskvoje, 1927-38 dirbo spaudos ir pedagoginių darbų Baltarusijoje. 1938 neteisėtai represuotas.

Parašė satyrinių eilėraščių, eiliuotų feljetonų, paskelbė literatūros kritikos straipsnių.

ŠĖPETYTĖ-ALELIŪNIENĖ Danutė (g. 1949 02 11 Ukmergės aps. Kazliškių k.), žurnalistė. 1972 baigė Vilniaus un-tą, įgijo žurnalistės specialybę. 1972-74

dirbo Varėnos rajono laikr. „Raudonoji vėliava“ redakcijoje laišku skyriaus vedėja. 1975 pradėjo dirbti žurn. „Jaunimo gretos“ redakcijoje – iš pradžių jaunėsn. redaktore, vėliau skyriaus redaktore, vyr. redaktoriaus pavaduotoja. 1991-92 buvo žurn. „Jaunimo gretos“ vyr. redaktorė, 1993-94 – žurn. „Veidas“ skyriaus redaktorė. Nuo 1994 – laikr. „Respublika“ reporterė. Daugiausia rašo moralės ir kultūros temomis.

ŠERNAS Jokūbas (1888 06 14 Jasiškių k., Nemunėlio Radviliškio vls., Biržų aps. – 1926 07 31 Kaune), teisininkas, visuomenės ir spaudos veikėjas. 1914 baigė Peterburgo un-to Teisės fak. 1914 redagavo „Lietuvos žinias“, nuo 1914 buvo Lietuvos d-jos nukentėjusiems dėl karo šelpti reikalų vedėjas, 1915-18 Vilniaus lietuvių gimnazijos istorijos mokytojas. 1918 02 16 pasirašė Lietuvos Nepriklausomybės aktą, 1919 Lietuvos ministrų kabinete buvo ministras be portfelio, vidaus reikalų m-jos savivaldybių departamento direktorius. 1923 įsteigė savivaldybėms skirtą mėnesinį žurn. „Savivaldybė“, buvo jo redaktorius.

ŠERNIUS Martynas (1849 11 10 Voveriškiuose, Klaipėdos aps. – 1908 04 14 Cintjoniškiuose, dab. Šilutės dalis), spaustuvininkas, leidėjas. Baigęs pradžios m-lą, mokėsi privačiai pas F. Kuršaitį, dirbo Šrederio spaustuvėje raidžių rinkėju, H. Posto spaustuvėje Tilžėje. 1879-94 buvo H. Holco spaustuvės dalininkas. Spausdino lietuviškas ir vokiškas knygas. 1878–1904 redagavo (iki 1894 ir leido) „Lietuvišką ceitungą“ ir ūkininkams priedą „Laukininkų prietelis“, leido (nuo 1878) kalendras, nuo 1898 – vokiečių k. laikr. „Memeler allgemeine Zeitung“. Palaikė glaudžius ryšius su D. Lietuvos veikėjais. spausdino savo laikraščiuose J. Basanavičiaus, J. Šliūpo ir kt. raštus. Skatino tautinį sąmoningumą, gynė lietuvių reikalus, reikalavo lietuvių atstovų Prūsijos ir Vokietijos valdžios instancijose, finansškai rėmė „Aušrą“, propagavo glaudaus bendradarbiavimo su D. Lietuva idėjas.

ŠESNAKAS Erdmonas (apie 1797 Gastuose – 1864 05 17 Tilžėje), mokytojas, lietuviškų raštų leidėjas. Manoma, kad baigė Karaliaučiaus mokytojų seminariją (prie Įsruties), kur buvo mokoma ir lietuvių k. 1813-63 mokytojavo Gastuose ir Tilžėje. Organizavo privačius lietuvių k. kursus Tilžėje. 1846-62 rengė ir redagavo pirmąjį M. Lietuvos kalendorių „Prūsiškos kalendros“. Išvertė iš vokiečių k. ir parengė tikybinio turinio knyges „Gyvasties medis“ (1846), „Nusidavimai švento rašto“ (1855), medicinos vadovą „Reikmenų pagalbos knygelė“ (1848).

ŠEŠPLAUKIS-TYRUOLIS Alfonsas (g. 1909 09 23 (10) Linkuvoje, Šiaulių aps.), poetas, kritikas, vertėjas, spaudos darbuotojas. 1933 Vytauto Didžiojo un-te baigė liuanistikos ir germanistikos mokslus. 1933-44 dėstė lietuvių ir vokiečių kalbą Kauno, Marijampolės, Šiaulių gimnazijose, mokytojų ir gailėstingųjų seserų kursuose. 1944 pasitraukė į Austriją ir Vokietiją. Insbruko un-te apgynė filosofijos daktaro laipsnį. 1949 atvyko į Čikagą (JAV), buvo vienas Lietuvių mokytojų s-gos steigėjų. 1951 persikėlė į Niujorką. Kolumbijos un-te gilino literatūros ir lingvistikos žinias, nuo 1952 dėstė lietuvių kalbą.

Spaudoje (daugiausia pasirašydamas A. Tyruolio, A. Diemedžio, A. T., A. Š. slapyvardžiais) bendradarbiavo nuo 1923. „Lietuvos aide“, „XX amžiuje“, „Židinyje“, „Naujojoje Romuvoje“, „Vaire“, „Panevėžio garse“, „Šaltinyje“ ir kt. leidiniuose spausdino eilėraščius, noveles, recenzijas, kelionių po Europą išpuodžius. 1928-31 ir 1943-44 buvo Kauno radiofono bendradarbis. Įsteigtoje „Sfinkso“ leidykloje išleido keletą savo ir verstinių knygų. Priklausė Lietuvos žurnalistų s-gai.

Išleido poezijos rinkinius „Pavasario saulėj“ (1935), „Kelionė“ (1950), „Laukų liepsnelės“ (1954), kritikos knygas „Lietuva pasaulinėje literatūroje“ (1955), „Pažintis su rašytojais ir knygomis“ (1995). Išvertė užsienio rašytojų poezijos ir prozos kūrinių. Vienas iš knygų „Lietuvių egzodo literatūra 1945-1990“ (1992) autorių.

ŠEŠTAKAUSKAS Raimondas (g. 1957 08 27 Kaune), radijo ir televizijos žurnalistas. 1975 baigė Kauno J. Jablonskio vid. m-lą, 1981 – Vilniaus un-to Filologijos fak. anglų k. specialybę. 1991-92 tobulinosi JAV: televizijos stotyje CNN Atlantoje ir JAV informacijos instituto Televizijos vadybos programoje Vašingtone.

1981-82 dirbo Kauno raj. Domeikavos aštuonmetėje m-loje. Nuo 1982 – Lietuvos radijuje: Laidų užsieniui redakcijos anglų skyriaus redaktorius, Informacijos redakcijos ats. sekretorius, Kauno redakcijos radijo komentatorius. 1990-93 – Lietuvos radijo ir televizijos Kauno programų direkcijos direktorius. 1993-96 dirbo bendrovių „Riva“ ir „Modern Times Group“ reklamos ir marketingo konsultantu Baltijos šalyse, TV3 SIA grupės vadovu Rygoje, „Kaunas Plus TV“ reklamos skyriaus vadovu. Nuo 1996 – Lietuvos radijo ir televizijos darbuotojas: Europos radijo ir televizijos sąjungos koordinatorių, užsienio ryšių skyriaus vedėjas. 1997 kovo mėn. paskirtas Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos generalinio direktoriaus pavaduotoju televizijai.

„**ŠEŠUPĖ**“, Vilkaviškio krašto nepriklausomas laikraštis, „TV savaitės“ leidinys, einantis nuo 1993 liepos 1 Marijampolėje. Leidžia UAB „TeleSATpress“ 1 kartą per savaitę. Redaktoriai P. Jankys, E. Kviesulaitienė. Tiražas 1993 – 3400 egz., 1997 – 5200 egz.

„**ŠEŠUPĖS BANGOS**“, savaitinis iliustruotas visuomenės laikraštis, ejęs 1925-28 Marijampolėje. Leido „Šešupės bangų“ b-vė. Rašė švietimo, kultūros, socialiniais klausimais, informavo apie Marijampolės įvykius, spausdino grožinės literatūros kūrinius. Bendradarbiavo J. Burinskas, L. Gira, J. A. Herbačiauskas, J. Kvederavičius, J. Matulevičius, A. Venclova ir kt. Redagavo K. Stiklius. Spausdino „Dirvos“ spaustuvė Marijampolėje. Išėjo 120 numerių. Leido priedus „Gėlynėlis“, „Mokytųjų reikalai“.

G.B.

„**ŠIANDIEN**“, rytinis bulvarinis dienraštis, ejęs 1937-38 Kaune. Leido A. Klimaitis. Bendradarbiavo J. Kriaučiūnas, J. Tomkus ir kt. Redagavo Pr. Klimaitis. Spausdino „Kauno“ spaustuvė Kaune. Išėjo 46 numeriai.

„**ŠIAPUS IR ANAPUS**“, įdomiųjų skaitymų almanchas, ejęs 1992-94 Vilniuje. Sudarytoja-redaktorė A. Matkūnaitė. Tiražas 1992 – 15 000 egz., 1994 – 5000 egz.

„**ŠIAULIETIS**“, savaitraštis, leistas 1925-30 Šiauliuose. Leido P. Labanauskas, A. Januševičius. Nagrinėjo Šiaulių krašto ekonomikos, kultūros, švietimo, socialinius klausimus, informavo apie įvykius Lietuvoje, pasaulyje. Bendradarbiavo V. Bičiūnas, P. Bružas, St. Būdas, J. Čeičys, J. Čepinskas, D. Černiauskas, St. Stulginskas, Pr. Tamošaitis ir kt. Redaktoriai: A. Januševičius, J. Mielis, P. Labanauskas, T. Radžius. Spausdino „Titnago“ spaustuvė Šiauliuose. Išėjo 237 numeriai. G.B.

ŠIAULYS Kazimieras (g. 1944 10 30 Kretingos aps. Kulių vls. Karklėnų k.), žurnalistas, estrados ir masinių renginių režisierius. 1971 baigė Vilniaus un-te žurnalistiką, 1984 – estrados ir masinių renginių režisūrą A. Lunačarskio teatro meno in-te Maskvoje. 1974-76 buvo laikr. „Jonavos balsas“ ats. sekretorius, 1977-79 – laikr. „Tiesa“ kultūros skyriaus korespondentas, 1979-82 – savaitr. „Literatūra ir menas“ korespondentas. Nuo 1982 rugsėjo dirba Lietuvos radijuje ir televizijoje muzikinių, visuomeninių laidų redaktoriais, vedėju.

Spaudoje paskelbė apžvalginių straipsnių, interviu, recenzijų estradinės, džiaz, roko muzikos bei televizijos temomis. Lietuvos televizijoje rengė muzikinę laidą „Estrados orbitoje“ (1986-91), sukūrė apybraižų, dokumentinių filmų.

„**ŠIAULIŲ AIDAS**“, informacinis dienraštis, ejęs 1935 06 13–12 31 Šiauliuose. Leido V. Vebras. Pirmasis Šiaulių apskrities dienraštis, daug vietos skyręs įdomybėms, sensacijoms, pasaulio įvykiams, kronikai. Redagavo A. S. Bundza, J. Valentinas, V. Vebras. Spausdino „Lietpres“ spaustuvė Šiauliuose. Išėjo 160 numerių.

„**ŠIAULIŲ KRAŠTAS**“, Šiaulių apskrities laikraštis, einantis nuo 1990 lapkričio 20 Šiauliuose. Iki 1995 buvo krašto laikraštis. Rašo apie Šiaulių miesto bei rajono ir aplinkinių rajonų gyvenimo aktualijas, nagrinėja politines, socialines ir ūkines problemas. Leidžia UAB „Šiaulių kraštas“ 6 kartus per savaitę. Vyr. redaktorius V. Vertelis (žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai A. Adomaitis (žr.), G. Baranauskas, J. Buivydienė, A. Brikas, P. Dargis, V. Gaižauskas, A. Gelžinis, E. Janulytė, V. Kirkutis, L. Klicner, Z. Kučinskas, A. Limantas, V. Morkūnienė, R. Musneckienė, A. Pintveris, B. Rudokienė, J. Ruminas, N. Saimininkienė, A. Savickas, A. Sireikienė, A. Staponkus. Tiražas 1990 – 9000 egz., 1997 – 25 000 egz.

„**ŠIAULIŲ METRAŠTIS**“, Šiaulių kraštotyros d-jos tęstinis leidinys, leistas 1930-33, 1938 Šiauliuose. Skirtas krašto istorijai, etnografijai, kultūrai. Paskelbta mokslinių straipsnių, tyrinėjimų, statistikos duomenų ir kt. Bendradarbiavo P. Avižonis, A. Merkelis, J. Puzinas, J. Šaltenis, B. Tarvydas ir kt. Redagavo P. Bugailiškis. Spausdino spaustuvė „Titnagas“ Šiauliuose. Išėjo 5 knygos.

„**ŠIAULIŲ NAUJIENOS**“: 1. Visuomenės, politikos ir literatūros savaitraštis, ejęs 1923-28 Šiauliuose. Leido „Šiaulių naujienų“ leidėjų ratelis, J. Švambaris. Informavo apie Šiaulių apskrities ir Lietuvos įvykius, svarstė politikos, ekonomikos, socialinius klausimus. 1927 Nr.2 buvo konfiskuotas, laikraštis uždarytas. Vie-

toj jo buvo leidžiami leidiniai: „Šios dienos Šiaulių naujienos“ (01 04), „Šių metų Šiaulių naujienos“ (01 23), „Naujausios Šiaulių naujienos“, „Savaitinės Šiaulių naujienos“ ir kt. Nuo 1927 vasario 1-jo pavadinimu „Naujos Šiaulių naujienos“. Jos dažnai būdavo sustabdomos, vietoj laikraščio ėjo vienkartiniai leidiniai įvairiais pavadinimais. Redagavo B. Petrauskas, B. Purvis, J. Šliūpas, L. Vitkauskas. Spausdino Savičiaus ir Šumkausko bei „Titnago“ spaustuvės Šiauliuose. G.B.

2. Šiaulių miesto laikraštis (dienraštis), leidžiamas nuo 1941 balandžio 19. Iki 1988 liepos 27-jo pavadinimu „Raudonoji vėliava“. 1941, 1944-50 – LKP(b) Šiaulių miesto ir apskrities vykdomųjų k-tų organas. Nuo 1950 Nr. 80 iki Nr. 128 ėjo kaip LKP(b) Šiaulių miesto ir rajono k-tų ir Šiaulių miesto ir rajono vykdomųjų k-tų, o paskui, iki 1953 Nr.108 – LKP(b) Šiaulių srities ir miesto k-tų ir Šiaulių srities ir miesto DŽDT laikraštis. 1950-53 buvo leidžiamas ir rusų kalba („Krasnoje znamia“). Nuo 1953 Nr. 109 iki 1990 Nr. 32 – LKP Šiaulių miesto k-to ir Šiaulių miesto LDT organas (laikraštis). Nuo 1991 steigėja ir leidėja – UAB „Šiaulių naujienos“. Informuoja visuomenės, politikos, ekonomikos bei kultūros klausimais, nagrinėja miesto problemas. Redaktoriai: L. Ščefanavičius (1941), P. Navickas (1944), H. Bačiulis (1945-47), R. Kučinskienė (1947), A. Rudzinskas (1947-49, žr.), A. Miltakis (1949-50), B. Kibartas (1950), R. Valiukonis (1950-51, žr.), St. Laurinavičius (1951-53), St. Dovydaitis (1953-55), V. Vileikis (1955-58), Vl. Asinavičius (1958-65), Alf. Šidlauskas (1965-74), Pr. Narbutas (1975-90), S. Blėda (1991-94, žr.), P. Balčiūnas (1994-96), N. Jurgilienė (nuo 1996). Minėtini redakcijos darbuotojai St. Bulzgis (žr.), V. Maižius, N. Nastopkienė, A. Ostašenkovas, J. Sabaliauskas, A. Stanelis, R. Šilinis, V. Vinkleris. Tiražas 1941 – 5000 egz., 1965 – 15 900 egz., 1971 – 22 600 egz., 1975 – 25 500 egz., 1981 – 31 000 egz., 1990 – 39 500 egz., 1997 – 15 200 egz.

„ŠIAULIŲ REKLAMA“, reklaminis-informacinis mėnesinis laikraštis, einantis nuo 1992 balandžio 2 Šiauliuose. Leidžia UAB „Kontaktas“. Vyr. redaktoriai E. Platovas (1992-93), V. Cimermonas (nuo 1993). Tiražas 1992 – 6000 egz., 1997 – 20 000 egz.

ŠIAULIŲ SPAUSTUVĖS. Pirmąją spaustuvę Šiauliuose įkūrė 1875 kaunietis F. Leivandas. Šiauliai buvo antrasis miestas Kauno gubernijoje, turėjęs spaustuvę. Veikė iki 1882, spausdino kvitus, blankus, etiketes. 1882 B. Šapira įkūrė antrąją spaustuvę, kuri turėjo litografavimo stakles. B. Šapiros ir jo sūnaus spaustuvė veikė iki 1911.

1895–1915 dirbo G. Minskerio spaustuvė, išspausdinusi smulkesnių leidinių ir lietuvių k. Prieš Pirmąjį pasaulinį karą šiame mieste buvo Š. Sendako litografija (1896–1903), A. Srogovičiaus spaustuvė (1906-15), G. Pero spaustuvė (1911-15), F. Šabaševičiaus spaustuvė (1912). I. Brevdos spaustuvė (1906-15), be kitų spaudinių, išleido ir kelias lietuviškas brošiūras. A. Maizenfuso poligrafinė įmonė veikė nuo 1905 iki 1941.

1920-23 Šiauliuose įsikūrė dar keturios spaustuvės. 1920 įkurta Š. Savičiaus ir B. Šumkausko spaustuvė ir litografija, pavadinta „Grafika“. Spausdino periodinius leidinius: žurn. „Kultūra“, Šiaulių miesto laikr. „Mūsų momentas“, kalendorius, brošiūras, sap-

nininkus.

1921 I. Fridmanas įkūrė spaustuvę blankams, kontoros knygoms, atvirukams gaminti. 1932 įmonė perduota P. Viesulienei, kuri spaustuvę pavadino „Lietpres“.

1932-35 Šiauliuose veikė tautininkų organizacijos spaustuvė „Viltis“. Turėjo rotacinę spausdinimo mašiną, dvi plokščias ir dvi tigelines spaudos mašinas. 1935 gruodžio mėn. „Viltis“ perkelta į Kauną.

1923 Jonas Šliūpas įkūrė „Titnago“ spaustuvę (žr. „Titnagas“, Šiaulių spaustuvė).

ŠIAULIŲ TELEVIZIJA, įkurta 1991 birželio mėn. kaip valstybinė televizija. Steigėjai – Šiaulių miesto taryba bei Lietuvos televizijos ir radijo k-tas; nuo 1992 LTV šių teisių atsisakė, 1993 balandžio mėn. miesto taryba steigėjo teises perdavė miesto valdybai. Direktorius St. Sušinskas, pavaduotojas L. Gudinavičius, redaktorė J. Sabutienė.

Pirmąją laidą šiauliečiai išvydo 1992 kovo 19. Nuo tų metų birželio mėn. rodomos laidos šiauliečiams ir aplinkinių rajonų žmonėms: „Naujiųjų karuselė“, „Jums, mažyliai“, „Išibėgėjau“, „Vizitai“, „Sodžius“. Žinios transliuojamos 4 kartus per savaitę. Šeštadienio programoje – pramoginės, muzikinės, humoro laidos.

„ŠIAULIŲ ŽINIOS“, laikraštis, ėjęs 1934-35 Šiauliuose. Leido M. Diktanas, „Šiaulių žinioms“ leisti kolegija, nuo Nr. 35 – V. Šaulys. Bendradarbiavo P. Mikšys, J. Ruzgys, I. Urbaitis, B. Vėtra, A. Vitkauskas. Redagavo A. S. Bundza, M. Diktanas, V. Šaulys. Spausdino „Lietpres“ bei „Spaudos“ spaustuvės Šiauliuose. Išėjo 50 numerių.

„ŠIAURĖS ATĖNAI“, savaitraštis, „Lietuvos aido“ (žr.) kultūros priedas, einantis nuo 1990 vasario 7 Vilniuje. Įsteigė kultūrinė, leidybinė, ūkinė S. Šaltenio ir Co bendrija (dabar UAB) „Šiaurės Atėnai“. Spausdina rašinius apie literatūrą, meną, filosofiją, kultūros raidą Lietuvoje. Redaktoriai: S. Šaltenis (1990-94, žr.), L. Paulauskis (nuo 1994). Tiražas 1990 – 33 100 egz., 1997 – 3000 egz.

ŠIAURĖS KORĖJA, Korėjos Liaudies Demokratinė Respublika (Rytų Azija), nepriklausoma nuo 1945, gyventojų – 23,48 mln. (38 vieta pasaulyje), sostinė – Pchenjanas, oficiali kalba – korėjiečių.

1945 susikūrus socialistinės orientacijos valstybei, Šiaurės Korėjoje (kuri 1948 paskelbta Korėjos Liaudies Demokratinė Respublika) pradėjo eiti valstybiniai, valdančios partijos ir visuomeninių org-jų laikraščiai ir žurnalai, kurių daugelis tebeleidžiama ir dabar. Nuo 1945 eina Korėjos profsąjungų federacijos organas „Rodongja Sinmun“ („Darbininkų laikraštis“), Korėjos Aukščiausiojo liaudies susirinkimo prezidiumo ir vyriausybės organas „Minju Choson“ („Demokratinė Korėja“, žr.), nuo 1946 – Korėjos darbo partijos CK organas „Rodong Sinmun“ („Darbo laikraštis“, žr.), Korėjos demokratinio (nuo 1964 – socialistinio darbo) jaunimo sąjungos CK organas „Rodong Chongnyon“ („Darbo jaunimas“, žr.), Korėjos valstiečių sąjungos leidinys „Nongmin Sinmun“ („Valstiečių laikraštis“), Korėjos darbo partijos CK žurnalas „Kynnogja“ („Darbo žmonės“). 1973 iš viso buvo leidžiama 20 centrinių laikraščių ir žurnalų, taip pat ne-

mažai provincinių laikraščių.

1996 ėjo 4 dienraščiai apie 3 mln. egz. tiražu (128 egz. 1000 gyv.). Be jau minėtų, svarb. yra laikraščiai (daugiausia savaitraščiai) „Choson Inmingun“ („Korėjos liaudies armija“, eina nuo 1948, tir. 130 000 egz.), „Pyongyang Times“ („Pchenjano laikas“, nuo 1983 anglų, prancūzų ir ispanų k., tir. 50 000 egz.), „Pyongyang Sinmun“ („Pchenjano laikraštis“, nuo 1957, tir. 500 000 egz.), „Tongil Sinbo“ („Šalies laikraštis“, nuo 1972, tir. 300 000 egz.), žurnalai „Korea Today“ („Korėja šiandien“, eina nuo 1949 korėjiečių, anglų, rusų, kinų, prancūzų, ispanų k., tir. 120 000 egz.), „Choson Munhak“ („Korėjos literatūra“, nuo 1952, tir. 100 000 egz.), „Choson“ („Korėja“, nuo 1948, tir. 140 000 egz.), „Korean Trade Unions“ („Korėjos profsąjungos“, nuo 1956 anglų ir prancūzų k., tir. 150 000 egz.).

Korėjos centrinė informacijos agentūra KCNA (žr.) įsteigta 1946.

Radijas veikia nuo 1946, laidas perduoda korėjiečių, anglų, rusų, japonų, kinų k.; yra 2,75 mln. radijo imtuvų (117 imt. 1000 gyv.). Televizija veikia nuo 1967, yra 400 000 televizorių (17 tel. 1000 gyv.). Laidas transliuoja Korėjos centrinės (vyriausybės) R ir TV.

Dokumentinio kino filmai kuriami nuo 1946. 1947 įsteigta kino studija. Daug filmų sukurta apie 1950-53 vykusį Korėjos karą.

v.u.

„ŠIAURĖS LIETUVA“: 1. Iliustruotas savaitraštis, ėjęs 1930-33 Šiauliuose. Leido Lietuvių tautininkų sąjungos Šiaulių aps. k-tas. Informavo apie Šiaulių apskrities, Lietuvos ir pasaulio įvykius. Bendradarbiavo V. Alantas-Jakševičius, J. Baltrušis, J. Kutra, J. Pladis, J. Šaltenis, J. Šiaučiūnas, J. Vedegys, A. Vitkauskas ir kt. Redagavo V. Augustauskas, A. Laikūnas, S. Povilavičius, P. Razma. Spausdino B. Fridmano bei „Vilties“ spaustuvės Šiauliuose. Tiražas 3000 egz. (1933). 1934 „Šiaurės Lietuvą“ sujungus su „Biržų žiniomis“, „Mūsų balsu“ ir „Mūsų kraštu“, buvo leidžiamas laikr. „Mūsų kraštas“.

G.B.

2. Tautinės minties almanachas, leidžiamas nuo 1991 Šiauliuose kaip atkurtas 1930-33 ėjęs to paties pavadinimo leidinys. Redaktorius ir sudarytojas S. Tumėnas. Tiražas 1991 – 7000 egz., 1994 – 1600 egz.

ŠIFRAS (pranc. chiffre < lot. cifra < arab. sifr – nulis), sutartinis spaudos leidinių žymėjimas, nustatantis jų vietą bibliotekos sisteminame kataloge, bibliografijose.

„ŠILALĖS ARTOJAS“, Šilalės rajono laikraštis, einantis nuo 1951 kovo 24 Šilalėje. 1951-90 buvo LKP Šilalės raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1990 – rajono laikraštis. Steigėja ir leidėja UAB „Šilalės artojas“. 1951 ėjo kartą-dukart, vėliau – du kartus, nuo 1963 – tris kartus per savaitę, 1982 – savaitraštis, nuo 1983 ėjo triskart, nuo 1990 – du kartus per savaitę. Iki 1962 vadinosi „Spalio pergalė“, 1962-93 – „Artojas“, nuo 1994 – „Šilalės artojas“. Redaktoriai: J. Ruzgaitis (1951), B. Mockus (1951-53), I. Antanavičienė (1953-55), M. Rėpša (1955-56), A. Žilinskas (1956-60), G. Kazlauskaitė (1960-62), S. Greviškis (1963-67), A. Briedis (1967-85), S. Zaluda (1986-87), P. Dargis (1988-90), L. Žiauberienė (nuo 1991). Tiražas 1951 – 1000 egz., 1987 – 8300 egz., 1997 – 4500 egz.

„ŠILALĖS NAUJIENOS“, nepriklausomas miesto laikraštis (savaitraštis), einantis nuo 1994 gegužės 1 Šilalėje. Įsteigė ir leidžia A. Viluckis. Redaktorė E. Aušrienė. Tiražas 3000 egz.

ŠILALĖS SPAUSTUVĖ, veikusi 1950-85. Įsteigta 1950 kartu su Šilalės rajono laikr. „Spalio pergalė“ redakcija. „Spalio pergalės“ pirmasis numeris pasirodė 1951 kovo 24. 1952-53 Šilalės spaustuvėje buvo spausdinamas ir Šilalės MTS laikr. „Tarybinis mechanizatorius“.

1960 Šilalės spaustuvė prijungta prie Tauragės spaustuvės. 1962 balandžio 21 išėjo paskutinis „Spalio pergalės“ numeris. Spaustuvė buvo uždaryta.

1963 kovo 1 ėmus leisti naują rajono laikr. „Artojas“, Šilalės spaustuvė atgaivinta. 1976 kartu su Plungės, Tauragės ir Telšių spaustuvėmis buvo prijungta prie Klaipėdos „Ryto“ spaustuvės ir tapo skyriumi. Nuo 1982 Klaipėdos „Ryto“ spaustuvės Šilalės filiale laikr. „Artojas“ buvo tik renkamas, o spausdinamas Šiaulių „Titnagė“. 1985 gegužės mėn. Šilalės spaustuvėje sumontuota fotorinkimo aparatūra. 1985 rudenį Šilalės spaustuvė buvo uždaryta.

ŠILEIKAITĖ Leonora (g. 1932 03 13 Kėdainiuose), žurnalistė. 1955 baigė Vilniaus un-te žurnalistiką. 1952 pradėjo dirbti laikr. „Lietuvos pionierius“ redakcijoje. 1972-88 buvo šio laikraščio redaktorė.

„ŠILOKARČEMA“, Šilutės rajono nepriklausomas savaitraštis, einantis nuo 1995 rugsėjo 1 Šilutėje. Leidžia individualioji įmonė „Rotseki“. Redaktorė S. Galvydytė. Tiražas 1500 egz.

„ŠILOKARČEMOS APSAKYMAS“ (vok. „Heydekruger Anzeiger“), provokiškos orientacijos savaitraštis, leistas 1861 04 12–1862 03 31 Šilutėje lietuvių ir vokiečių k. Nuo 1861 Nr.35 ėjo tik vokiečių k. Leido ir redagavo A. Umlaufas, nuo 1961 Nr.35 – F. V. Zybertas. Spausdintas gotišku šriftu.

„ŠILUTĖ“, Šilutės krašto laikraštis, einantis nuo 1997 kovo 24. Leidžia R. Petriko įmonė „Saidra“. Platinaamas ir Šilalės, Tauragės, Klaipėdos rajonuose. Vyr. redaktorius R. Petrikas. Tiražas 1100 egz.

ŠILUTĖS SPAUSTUVĖ. Pirmąją spaustuvę 1861 įkūrė A. Umlaufas. Nuo 1861 balandžio 12 spausdino lietuvių ir vokiečių k. savaitr. „Šilokarčemos apsakymas“ (tuomet Šilutė vadinosi Šilokarčema). Naujasis spaustuvės savininkas F. V. Zybertas išplėtė spaustuvės darbą. Nuo 1861 iki 1919 įvairiais metais čia buvo spausdinami periodiniai leidiniai lietuvių ir vokiečių k. XIX a. pab. prie spaustuvės veikė knygynas. Iki 1940 Šilutėje veikė laikr. „Memelländische Rundschau“ ir „Tageblatt“ spaustuvės. 1891–1944 veikusi Sekunų spaustuvė (tėvas Karlas, sūnus Otas, jo sūnus Oskaras) išspausdino apie 50 lietuviškų leidinių. 1892–1909 Bitėnuose veikė M. Jankaus spaustuvė (žr. M. Jankaus spaustuvė).

1946 įsteigus apskrities laikr. „Šilutės tiesa“, ėmė veikti „Švyturio“ spaustuvė. 1947 spaustuvė pavadinta „Šilutės tiesos“ spaustuve. 1949 gautas linotipas. 1951 sausio 3 pradėjo spausdinti rajono laikr. „Leninietis“. 1951-53 buvo spausdinami ir MTS laikraščiai: Šilutės „Laukų spartuolis“, Priekulės „Traktorininkas“, Žemaičių Naumiesčio „Laukų stachanovietis“.

1978 Šilutės spaustuvė tapo Klaipėdos „Ryto“ spaustuvės skyriumi. Nuo 1982 rajono laikraštis buvo spausdinamas ofsetu „Ryte“, o Šilutėje (iki 1992) tik renkamas, laužomas, koreguojamas. 1987 gauta foto-rinkimo mašina.

1989 Šilutės spaustuvė tapo savarankiška, valstybine spaustuve, o 1992 – UAB „Putinas“ spaustuve. Turi iškiliosios spaudos mašiną, spausdina blankus, afišas, smulkius spaudinius.

ŠIMELIONIS Izidorius (g. 1919 Lydos aps. Rodūnės vls. Dubinių k.), žurnalistas. Mokėsi Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazijoje. Baigė Berdaukos žemės ūkio m-lą, įgijo agronomo specialybę. Nuo 1963 iki 1987 dirbo įvairių žurnalistinį darbą Lietuvos televizijos ir radijo k-to lenkų laidų redakcijoje. Kartu ruošė trimis kalbomis laidas Vilniaus rajonui.

ŠIMKŪNAS Antanas (g. 1931 05 27 Petraičių k., Palsvalio vls.), žurnalistas. 1962 baigė Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę. Nuo 1951 iki 1962 su pertraukomis dirbo laikr. „Panevėžio tiesa“ redakcijoje. 1964 pradėjo dirbti Valst. televizijos ir radijo k-te įsteigtoje komentatorių-tarptautininkų grupėje. Lietuvos radijuje dirba iki šiol, rengia komentarus, laidą „Pasaulis ir Lietuva“. 1992 leido laikr. „RTV bangos“. Dalyvavo parengiant knygą „Lietuva 1991 01 13“, sudarė knygą „Daujėnai. Gyvenimas ir rezistencija prie Orijos“ (1997).

ŠIMKUS Aleksandras (1897 02 06 Vaišviliškių k., Raseinių aps. – 1975), karininkas, žurnalistas. 1918 įstojo savanoriu į Lietuvos kariuomenę. 1919 baigė karo m-lą, dalyvavo Lietuvos nepriklausomybės kovose; apdovanotas Vyčio kryžiaus I laipsnio ordinu. Vytauto Didžiojo un-te studijavo teisę, baigė Aukštąją intendantūros m-lą Čekoslovakijoje, dirbo kariuomenės štabo spaudos ir švietimo skyriuje. Redagavo „Kardą“, 1933-40 – „Mūsų žinyną“. Bendradarbiavo žurnaluose „Karys“, „Trimitas“, rašė įvairiais kariuomenės bei karo klausimais.

ŠIMKUS Bronius (g. 1924 03 03 Radviliškyje), žurnalistas. 1948-49 mokėsi Respublikinėje partinėje m-loje. 1949-51 dirbo LKP Centro k-te, 1951-52 – Respublikiniame radijo k-te atsakinguoju redaktoriumi. 1952-53 buvo laikr. „Tarybinė Klaipėda“ skyriaus vedėjas, 1953-62 – leidinio „Agitatoriaus bloknotas“ redaktorius, 1962-66 – Ukmergės rajono laikr. „Gimtoji žemė“ redaktorius. 1967-88 dirbo Lietuvos radijo laidų redaktoriumi, nuo 1989 – „Sąjunginės spaudos“ respublikinėje valdyboje.

ŠIMKUS Jonas (1906 08 17 Rygoje – 1965 10 28 Vilniuje), rašytojas, spaudos darbuotojas. 1925 baigė Palsvalgos progimnaziją, 1927 Kaune mokėsi suaugusiųjų gimnazijoje. 1930-31 – vienas žurn. „Trečias frontas“ organizatorių ir bendradarbių. 1933-40 dirbo laikr. „Lietuvos žinios“ redakcijoje, bendradarbiavo laikr. „Sėkmadienis“. 1940-41 redagavo laikraščius „Lietuvos aidas“, „Darbo Lietuva“, „Tarybų Lietuva“. Prasi-dėjęs Antrajam pasauliniam karui, dirbo Maskvos radijo lietuviškų laidų redakcijoje. 1942 redagavo laikr. „Tiesa“, 1943-45 – „Tarybų Lietuva“ ir jo priedus „Literatūra ir menas“ (1942-44), „Pionierius“ (1943-44). 1946-49 buvo laikr. „Tiesa“ redaktoriaus pavaduotojas

ir savaitr. „Literatūra ir menas“ vyr. redaktorius, 1954-57 – žurn. „Pergalė“ vyr. redaktorius. 1946 dalyvavo karo nusikaltėlių Niurnbergo teismo procese, parašė iš šio proceso apybraižų. 1948-54 buvo Lietuvos rašytojų s-gos pirmininkas.

Eilėraščius pradėjo spausdinti 1925. Išleido poezijos rinkinius „Užu durų“ (1927), „Pasakos iš cemento“ (1929), apsakymų knygas „Kova dėl Dievo“ (1937), „Apsakymai“ (1953), „Ryt bus gražu“ (1962), parašė kritikos straipsnių, recenzijų (rinkinys „Apie literatūrą“, 1956), feljetonų, atsiminimų apie P. Cvirką, L. Girą, išvertė užsienio rašytojų kūrinių. Išleisti „Raštai“ (T. 1-5, 1968-71).

ŠIMONIS (Šimanauskas) Stasys (1896 03 03(02 20) Šiaulių aps. Vaiguvo vls. Surniškių dvare), ekonomistas, žurnalistas. 1912-22 su šeima gyveno JAV. Kaune, Vytauto Didžiojo un-te, baigė ekonomikos mokslus. Nuo 1933 dirbo Kauno ligonių kasoje ir redagavo žurn. „Darbo sveikata“. 1934-40 buvo šį leidinį pakeitusio žurn. „Sveikata ir darbas“ redaktorius. 1939 priimtas į Lietuvos žurnalistų s-gą.

„ŠIMTAVARDIS“, dvimėnesis žurnalas, leistas 1991-94 Kaune. Pirmasis numeris išėjo pavadinimu „Bevardis“. Įsteigė ir leido V. Užtupas (žr.). Spausdino įvairios tematikos rašinius, žaidimus bei galvosūkius, skirtus vaikams ir paaugliams. Redaktorės R. Baniienė, V. Srėbaliūtė ir kt. Tiražas 1991 – 40 000 egz., 1993 – 15 000 egz. 1992 leido atskirus priedus „Aha!“ (žr.) ir „Naminukas“ (žr.).

ŠIMUKAUSKAITĖ Ramutė (g. 1952 01 04 Jiezno raj. Jundeliškių k.), žurnalistė. 1969 baigė Jiezno vid. m-lą, 1981 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. Nuo 1971 iki 1982 dirbo Prienų rajono laikr. „Naujas gyvenimas“ redakcijoje lit. darbuotoja, skyriaus vedėja. 1982-91 – Vilniaus un-to Istorijos fak. Žurnalistikos katedros jaunesn. mokslinė bendradarbė, asistentė. 1991 išrinkta Prienų rajono tarybos laikr. „Naujas gyvenimas“ redaktore. Nuo 1995 kovo – Prienų rajono laikr. „Gyvenimas“ redaktore ir UAB „Gyvenimas“ direktore.

ŠIMUTIS Leonardas (1892 11 06 Šėrikų k., Šilalės vls., Tauragės aps. – 1975 04 17 Čikagoje, JAV), visuomenės veikėjas, publicistas. 1912 baigęs Maskvos gimnaziją, 1913 išvyko į JAV. 1915 studijavo Šv. Bedos koledže, 1917 – Lojolos un-te Čikagoje teisę, anglų k. ir žurnalistiką, Niujorke sociologiją. Nuo 1932 buvo Amerikos lietuvių Romos katalikų federacijos generalinis sekretorius, nuo 1953 – pirmininkas.

Pirmuosius rašinius paskelbė 1911. 1914 Čikagoje redagavo laikr. „Katalikas“. 1915 suorganizavo žurn. „Vytis“ leidimą, buvo administratorius. 1918-26 – laikr. „Garsas“ vyr. redaktorius, 1926-27 – vienas iš „Ryto“ redaktorių, 1927-52 – dienr. „Draugas“ vyr. redaktorius. Spausdino publicistinius straipsnius, eilėraščius, noveles, vaizdelius. Išleido veikalą „Amerikos lietuvių taryba“ (1971).

ŠINKŪNAITĖ Janina (g. 1936 10 27 Utenos aps. Puodžių k.), žurnalistė. 1958 Vilniaus un-te įgijo žurnalistės specialybę. 1957-76 dirbo laikr. „Tiesa“ redakcijoje lit. darbuotoja, korespondente. Nuo 1977 buvo

žurn. „Tarybinė moteris“, „Moteris“ skyriaus redaktorė. Daugiausia rašė ir rašo moralės, dorovinio auklėjimo klausimais.

ŠIOŽINYS Jonas (1915 06 26 Šiožiniuose, Utenos aps. – 1987 07 18 Vilniuje), spaudos darbuotojas, poetas. 1938-40 dirbo Marijampolės spaustuvėje, 1940 – žurn. „Liaudies sveikata“ redakcijoje, 1941-43 – Antalieptės bibliotekoje, 1946-53 – Mokslų akademijos Centrinėje bibliotekoje. 1954 baigęs Vilniaus bibliotekinį technikumą, iki 1957 studijavo bibliotekininkystę Vilniaus un-te. 1957-76 dirbo laikr. „Lietuvos pionierius“ redakcijoje.

Eilėraščius pradėjo spausdinti 1934 vaikų spaudoje. Išleido poezijos rinkinius „Sesutės juosta“ (1939), „Baltos langinės“ (1973), „Rogių kelias“ (1976), „Margi vasarėjai“ (1981), eilėraščių ir apsakymų vaikams rinkinius „Debesėliai“ (1936), „Smėlio nameliai“ (1938), „Kiškučių vasara“ (1980), „Diena kaip uoga“ (1986) ir kt. Išvertė užsienio poetų kūrinių.

ŠIRVYDAS Juozas Otas (1875 04 16 Dauliūnuose, Rokiškio vls. – 1935 12 27 Jūžintuose, Rokiškio vls.), spaudos veikėjas, publicistas. 1894-95 leido ranka rašytą laikraštėlį „Triūsas muzikėlio“, platino draudžiamą spaudą, padėjo liaudies švietėjo J. Katelės darbams. 1896-97 už slaptą veiklą kalėjo Panevėžio kalėjime, buvo ištremtas 3 metams į Kuršo guberniją. 1901-02 kūrė nelegalias spaudos platinimo, tautosakos rinkimo d-jas. 1902-28 gyveno JAV. 1903-05 ir 1907-12 redagavo „Vienybę lietuvininkų“, 1905-07 – lietuvių socialistų s-gos leidinį „Kova“, 1921-28 – „Vienybę“. Rašė ir lietuvių žurnalistikos istorijos, teorijos ir praktikos temomis, reiškėsi literatūros kritikoje. 1914-15 laikr. „Vienybė lietuvininkų“ skelbė vieną iš pirmųjų lietuvių periodikos istorijos darbą „Lietuvių spauda praeity“ (liko nebaigtas), rinko medžiagą JAV lietuvių spaudos istorijos apžvalgai. Pasirašinėjo Aitvaras, Daugmatis, Kregždūnaitis ir kt. slapyvardžiais.

B.R.

ŠIRVYDAS Vytautas (1898 07 15(02) Subatėje, Latvijoje – 1981 05 15 Hudstone, JAV), žurnalistas. 1903 atvyko į JAV. Mokėsi Filadelfijos ir Bruklino m-lose. Studijavo Valparaiso un-te. Nuo 1929 dirbo JAV imigracijos tarnybos inspektoriumi.

Nuo 1912 bendradarbiavo beveik visuose JAV lietuvių periodiniuose leidiniuose. 1917-29 buvo laikr. „Vienybė“ redakcinio kolektyvo narys, vienas iš redaktorių. Parengė daug straipsnių ir leidinių iš Amerikos lietuvių knygų istorijos, savo tėvo J. O. Širvydo, Br. Balučio, V. Ambrozevičiaus biografijas ir kt.

„**ŠIRVINTA**“, Širvintų krašto laikraštis, einantis nuo 1950 sausio 1 Širvintose. Iki 1950 lapkričio mėn. buvo Širvintų apskrities laikraštis, nuo 1950 lapkričio – Lietuvos KP Širvintų raj. k-to ir DŽDT leidinys. 1963-65 (panaikinus Širvintų raj.) laikraštis nebuvo leidžiamas. 1965 atkūrus rajoną, vėl pradėta leisti rajono laikraštį – LKP Širvintų raj. k-to ir LDT leidinį. Nuo 1990 – rajono laikraštis, nuo 1995 Nr. 68 – krašto laikraštis. Steigėja ir leidėja UAB „Vasmangas“. 1950 ėjo kartą du kartus, 1951-55 – du kartus, vėliau – triskart, nuo 1990 – du kartus per savaitę. Iki 1989 balandžio 1 vadinosi „Lenino vėliava“, nuo 1989 balandžio 3 – „Širvinta“. Redaktoriai: N. Upnickis (1950), L. Filkenštei-

nas (1950-51), P. Kotliaris (1952-54), V. Purvaneckaitė (1955-56), P. Lebionka (1957-58), A. Navalinskas (1958-62, 1989-95), V. Lukoševičius (1966-72), J. Dambrauskas (1972-79), J. Marcinkevičius (1980-89), M. Barbaravičius (nuo 1995). Minėtini redakcijos žurnalistai A. Bareckienė, G. Bielskis, S. Liktoravičius. Tiražas 1945 – 1000 egz., 1987 – 5800 egz., 1997 – 2500 egz.

ŠIRVINTŲ SPAUSTUVĖ, veikusi 1951-62. Nuo 1951 spausdino rajono laikr. „Lenino vėliava“ – iš pradžių lenkų k., vėliau – ir lietuvių k. 1951-53 taip pat spausdino ir Širvintų MTS laikr. „Spartuolis“. 1960 stambinant poligrafijos įmones, spaustuvė kaip skyrius prijungta prie Ukmergės tarprajoninės spaustuvės. 1962 balandžio 22 pasirodžius paskutiniam laikr. „Lenino vėliava“ numeriui, Ukmergės spaustuvės Širvintų skyrius buvo uždarytas.

1965 vasario mėn. vėl pradėjus leisti Širvintų rajono laikr. „Lenino vėliava“, spaustuvė nebuvo atkurta. Laikraštį (jis nuo 1989 vadinasi „Širvinta“) ėmė spausdinti Ukmergės spaustuvė.

ŠIRVYS Paulius (1920 09 06 Padustėlyje, Zarasų aps. – 1979 03 24 Vilniuje), poetas. 1940 baigė Salų žemės ūkio m-lą, 1940-41 mokėsi karo m-loje Vilniuje. Kariavo Antrajame pasauliniame kare. 1957 Maskvoje baigė Aukštuosius literatūros kursus prie Gorkio literatūros in-to.

Nuo 1946 dirbo Rokiškio aps. laikraščio redakcijoje. 1950-52 redagavo Pandėlio rajono laikr. „Spalio pergale“, 1952 – Dūkšto rajono laikr. „Komunizmo švyturys“, 1952-53 – Merkinės MTS politinio skyriaus laikr. „Socializmo pergale“, vadovavo Pandėlio rajono spaustuvei. 1954-55 dirbo „Literatūros ir meno“, 1958-62 „Moksleivio“ ir „Genio“ redakcijose.

Eilėraščius spausdino nuo 1948. Išleisti eilėraščių rinkiniai „Žygio draugai“ (1954), „Ošia gimtines beržai“ (1956), „Beržų lopšinė“ (1961), „Ir nusinesė saulę miškai“ (1969), „Vyturėliai dainorėliai“ (1969, 1975), rinktinės „Ilgesys – ta giesmė“ (1972, 1977), „Ir nusinesė saulę miškai“ (1983), „Suraski tą žvaigždėlę“ (1984), „Tiesiu toliams rankas“ (1997).

ŠIUPŠINSKAS Juozas (g. 1933 09 27 Prienų vls. Guostelės k.), žurnalistas. 1967-70 studijavo žurnalistiką Vilniaus un-te. 1958-64 dirbo laikr. „Tiesa“ redakcijoje lit. darbuotoju, 1964-69 – žurn. „Švyturys“ vyresn. redaktoriumi. 1969-77 ir 1979-91 buvo žurn. „Darbas ir poilsis“ vyr. redaktorius, 1992-93 – žurn. „Gyvenimo šaltiniai“ vyr. redaktorius.

Nuo 1959 Lietuvos žurnalistų s-gos narys. Nuo 1971 buvo renkamas į šios s-gos valdybą. 1971-90 buvo Lietuvos žurnalistų s-gos turizmo temomis rašančių žurnalistų sekcijos pirmininkas, 1991-97 – Lietuvos žurnalistų s-gos kontrolės komisijos pirmininkas.

1976 paskirta V. Mickevičiaus-Kapsuko premija, 1980 – TSRS žurnalistų s-gos premija, 1997 – K. ir J. Bobelių žurnalistinė premija.

ŠKICAS (lenk. szkic, vok. Skizze<it. Schizzo), būdingus asmenybės, aplinkos bruožus fiksuojantis piešinys; vaizdelis, eskizas.

ŠKIUDAITĖ-GIRININKIENĖ Audronė Viktorija (g. 1947 02 12 Pašvitinio vls.), žurnalistė. 1964 baigusi Pašvitinio vid. m-lą, Vilniaus un-te studijavo žurn-

nalistiką. Iki 1975 dirbo Pakruojo rajono laikr. „Aukštinė varpa“ ir laikr. „Komjaunimo tiesa“ redakcijose. Rašė kultūros, jaunimo gyvenimo temomis. Bendradarbiavo savaitr. „Literatūra ir menas“, žurn. „Nemunas“. 1991 pradėjo redaguoti savaitr. „Apžvalga“, 1992 – ir žurn. „Tėvynės sargas“. Kartu yra leidybinės ne pelno organizacijos „Tėvynės sargas“ ir „Tėvynės sargo“ leidyklos direktorė.

ŠKLIARAS Eugenijus (1894 Zarasų aps. – 1941 Kaune), rašytojas, vertėjas, spaudos darbuotojas. Studijavo Varšuvos un-te, baigė Rostovo un-tą, 1920 – atsargos karininkų kursus. Nuo 1920 Kaune kartu su kitais leido ir redagavo dienr. „Echo“. 1923-29 leido ir redagavo literatūros ir meno leidinį „Baltijskij almanach“. 1928 redagavo žurn. „Lietuvos ūkis“, leidinį „Gazeta reklama“, 1930-32 – „Litovskij kurjer“, 1933 – „Ja i vy“, 1937 – „Vostočnaja Evropa“ ir kt. trumpai ėjusius leidinius. Rašė rusiškai eilėraščius (nuo 1911). Išleido poezijos rinkinius „Kiparisai“ (1921), „Karavanas“ (1923), „Lietuva – auksinis vardas“ (1931).

ŠLAJUS Rimantas (g. 1954 03 20 Šilutės raj. Bliudskių k.), žurnalistas. 1978 baigė lituanistiką Vilniaus un-te, 1988 – žurnalistiką Leningrado (Sankt Peterburgo) un-te. 1978-80 dirbo laikr. „Lietuvos pionierius“ korespondentu, 1980-85 – žurn. „Mūsų žodis“ skyriaus redaktoriumi. 1988-89 – informacijos agentūros ELTA politinės informacijos skyriaus vedėjas, 1990-91 – žurn. „Politika“ skyriaus redaktorius, 1991-92 – laikr. „Tiesa“ politikos apžvalgininkas, 1992-93 – leidinio „Baltic News“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, nuo 1993 – žurn. „Baltic Industry and Society“ vyr. redaktorius. 1994-95 buvo dienr. „Lietuva“ bei žurn. „Baltic Business Review“ vyr. redaktoriaus. 1996-97 – informacijos agentūros „Baltija – ITAR-TASS“ atstovybės Lietuvoje vadovas, nuo 1997 – informacijos agentūros „Baltijos pranešimai“ vyr. redaktorius.

Daugiausia rašo politinėmis ir ekonominėmis temomis. Išleido knygą „Valdžios olimpė“ (1991).

ŠLEKYS Vincas (1870 10 19 Mokolų k., Šunskų vls., Marijampolės aps. – 1946 11 06 Jekaterinburgo sr., Rusijoje), žurnalistas, visuomenės veikėjas. Mokėsi Marijampolės gimnazijoje, dalyvavo slaptame lietuvių ratelyje, platino draudžiamąją spaudą. 1894 subūrė slaptą lietuviškai spaudai platinti „Sietyno“ d-ją ir buvo jos pirmininkas. 1896 pasitraukė į JAV. Ten dirbo laikr. „Garsas Amerikos lietuvių“ redakcijoje, 1898 jį redagavo. 1899–1901 su J. Montvila leido ir redagavo laikr. „Viltis“, o nusipirkęs Amerikoje spaustuve – 1903-18 leido ir redagavo laikr. „Darbininkų viltis“, taip pat leido knygas. 1920-24 buvo „Sandaros“ redaktorius. 1924 grįžo į Kauną, 1926 buvo vienas iš laikr. „Lietuva“ redaktorių, 1930 leido ir redagavo savaitr. „Aruodas“.

Išleido poezijos knygas „Rinkimai vaito“ (1897), „Vanagai ir toksai sapnas“ (1902), „Po meškino letena“ (1906) ir kt.

ŠLIAŽAS Teofilis (g. 1913 12 09(11 26) Žagarėje, Šiaulių aps.), žurnalistas. Mokėsi Žagarės ir Telšių gimnazijose. 1928 pradėjo dirbti savaitr. „Žemaičių prietelius“ administratoriumi, nuo 1931 buvo redakcijos darbuotojas. 1934 persikėlė į Klaipėdą, pradėjo

dirbti dienr. „Lietuvos keleivis“ administracijoje. Nuo 1938 – dienr. „Vakarai“ redakcijos darbuotojas. 1938 priimtas į Lietuvos žurnalistų s-gą.

ŠLIAŽIENĖ Julija (g. 1949 07 13 Kretingoje), žurnalistė. 1967 baigė Kretingos vakarinę darbo jaunimo m-lą, 1973 – Vilniaus un-tą, įgydama žurnalistės specialybę. 1973 pradėjo dirbti Valst. radijo ir televizijos k-te, Programų direkcijoje. Nuo 1976 dirba Lietuvos televizijos Naujienų direkcijos informacijos redakcijoje, „Panoramoje“. Rengė laidas mokslo ir švietimo temomis, nuo 1990 – su krašto apsauga, teisėsauga ir teisėtvara susijusiais klausimais. Apdovanota atminimo ženklu už nuopelnus išvedant Rusijos kariuomenę iš Lietuvos.

ŠLIŪPAS Jonas (1861 03 07(02 23) Rakandžiuose, Grudzlių vls., Šiaulių aps. – 1944 11 06 Berlyne, Vokietijoje), visuomenės veikėjas, publicistas, spaudos darbuotojas. 1880-82 Maskvos un-te studijavo filologiją ir teisę, 1882 – Peterburgo un-te gamtos mokslus. Vienas iš „Aušros“ įsteigimo iniciatorių, 1883 ir 1884 jos redaktorius. 1884 išvyko į JAV, 1884-85 redagavo leidinį „Unija“ (su M. Tvarausku), 1885-89 – „Lietuviškasis balsas“, 1892-93 – „Apšvieta“, 1894-96 – „Nauja gadynė“, 1910-15 – „Laisvoji mintis“. 1891 baigė mediciną Merilendo un-te, dirbo gydytoju. 1919 grįžo į Lietuvą. 1923-28 prisidėjo prie „Šiaulių naujienų“, 1933-41 „Laisvosios minties“ žurnalo leidimo, redagavimo, juose bendradarbiavo. 1944 iš Lietuvos pasitraukė į Vakarų.

J. Šliūpo literatūros kritika, iš dalies literatūros istorijos darbai („Lietuviškieji raštai ir raštininkai“, 1890) publicistinio pobūdžio. Publicistika išleista ir atskirais leidiniais („Pakvietimo raštas“, 1884, „Atsišaukimas į lietuvininkus viso svieta“, 1885, „Išganymas vargdienio“, 1886, „Tikyba ar mokslas?“, 1901, „Lietuviai! Ar gerai kelias žengiami priekini?“, 1907, ir kt.). Pasirašinėjo Ažuolaičio, Kuokščio, Lietuvos mylėtojo ir kt. slapyvardžiais. Išleisti „Rinktiniai raštai“ (1977).

B.R.

ŠLIUŽAS Pranciškus (g. 1952 05 28 Kaišiadorių raj. Dainių k.), žemės ūkio specialistas, žurnalistas. 1976 baigė Lietuvos veterinarijos akademijoje zootinžinerijos specialybę ir pradėjo dirbti Lietuvos radijuje. Ruošė laidą „Kolūkietiška radijo stotis“. 1984 išvažiavo gyventi į kaimą, vėliau dirbo Lietuvos žemės ūkio m-joje atstovu spaudai. 1992 pradėjo dirbti Lietuvos televizijoje, ruošė laidas kaimui „Sodyba“ („Po savo stogu“). 1993-94 kas savaitę rengė informacines žemės ūkio laidas. Nuo 1996 rengia televizijos laidą „Pyragų nebus be noragų“.

„ŠLUOTA“ : 1. Dvisavaitis satyros ir humoro žurnalas, ėjęs 1934-36 ir 1940-41 Kaune, 1956-94 Vilniuje. 1934-36 dailininkų grupės vardu nelegaliai leido LKP Kauno rajono k-tas. Nuo 1940 liepos iki 1941 birželio kas savaitę leido vaizdinės agitacijos ir propagandos įstaiiga „Agitpropas“, nuo 1956 iki 1990 kovo kas dvi savaites – LKP CK leidykla. Vėliau ėmė leisti UAB „Šluota“. Spausdino satyrinius ir humoristinius rašinius bei piešinius ir karikatūras visuomenės, politikos, kultūros, buities temomis. Redaktoriai (vyr. redaktoriai): B. Motuza-Matuzevičius (1934-35), Br. Žekonis (1936),

St. Žukas (1940-41), Juozas Bulota (1956-85, žr.), A. Strakšys (1985-90, žr.), R. Tilvytis (1990, žr.), A. Lukša (1991-94, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai G. Astrauskas (žr.), A. Cvirka, V. Katilius (žr.), A. Pakalnis, J. Sadaunykas (žr.), V. Tomkus (žr.), Č. Valadka (žr.). Tiražas 1966 – 55 600 egz., 1976 – 106 500 egz., 1981 – 108 400 egz., 1989 – 119 100 egz., 1994 – 8700 egz.

2. Mėnesinis satyros ir humoro laikraštis, einantis nuo 1995 Vilniuje. 1995 ėjo 1-2 kartus per mėnesį. Leidžiamas vietoj iki 1994 ėjusio žurnalo „Šluota“ (žr.). Redaktorius A. Lukša. Tiražas 1995 – 3500 egz., 1997 – 3000 egz.

ŠMEIŽTAS, garbę plėšiantis melas, prasimanymai; žmogaus juodinimas ir žeminimas, skleidžiant tikrovės neatitinkančias žinias.

ŠMULKŠTYS Julius (g. 1930 05 27 Kaune), sociologas, žurnalistas. 1949 baigė Tiubingeno-Pfulingeno lietuvių gimnaziją. Atvykęs į JAV, studijavo politinius ir socialinius mokslus Ilinojaus un-te, kur 1953 gavo bakalaurą ir 1955 magistro laipsnius. 1963 Indianos un-te suteiktas filosofijos daktaro laipsnis. Nuo 1958 dėstė politinius mokslus Indianos un-te. 1951-53 buvo Lietuvių studentų s-gos vicepirmininkas, 1954-56 – Lietuvių studentų org-jos „Santara“ pirmininkas, 1958-59 – „Santaros filisterių“ org-jos pirmininkas. Bendradarbiavo lietuvių leidiniuose „Naujienos“, „Dirva“, „Lituanus“, „Metmenys“, „Varpas“. Buvo laikr. „Naujienos“ studentų skyriaus redaktorius. Dabar mėnraščio „Akiračiai“ korespondentas.

ŠNEKAMOJI KALBA, sakinė kalba, kalbos atmaina, vartojama garsine forma. Itin svarbus šnekamosios kalbos bruožas yra intonacija, be to, ją dažnai lydi gestai, mimika. Jai būdingas laisvesnis palyginti su rašomąja kalba literatūrinės kalbos normos traktavimas.

ŠNIUKAS Domijonas (g. 1932 09 27 Vaišnoriuose, Gruzdžių vls., Šiaulių aps.), žurnalistas. 1956 baigė žurnalistikos studijas Vilniaus un-te, 1962 – Maskvos M. Lomonosovo un-to aspirantūrą.

Nuo 1954 iki 1959 dirbo laikr. „Komjaunimo tiesa“ rėdakcijoje lit. darbuotoju, nuo 1962 iki 1967 – dienr. „Tiesa“ skyriaus vedėju. 1967-69 buvo savaitr. „Literatūra ir menas“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, 1969-74 – dienr. „Tiesa“ redaktoriaus pavaduotojas, nuo 1974 iki 1989 – dienr. „Pravda“ korespondentas Lietuvai ir Kaliningrado sričiai. 1989-90 – Lietuvos televizijos ir radijo k-to pirmininkas, 1990-91 – savaitr. „Golos Litvy“ vyr. redaktorius, 1990-94 – dienr. „Tiesa“ vyr. redaktorius. Buvo „Tiesos“ pakeitimo dienr. „Diena“ iniciatorius, išleido šio laikraščio pirmuosius numerius. 1994-96 – Lietuvos Respublikos Seimo atstovas spaudai.

1973-89 buvo tęstinio metraštinio leidinio „Žurnalistika“ sudarytojas ir redaktorius, 1988-90 – Lietuvos žurnalistų s-gos pirmininkas, 1990-96 – Lietuvos radijo ir televizijos valdybos narys. 1975-87 skaitė paskaitas Vilniaus un-to žurnalistikos specialybės studentams.

Įvairiuose leidiniuose paskelbė straipsnių kultūros, politikos, ūkio, lietuvių žurnalistikos klausimais. Išleido publicistikos knygas „Ežerų vilnimis“ (1958), „Žalioji tėviškės vasara“ (su A. Šiekštele, 1974). Jo

iniciatyva ir rūpesčiu išleista J. P. Palukaičio „Lietuvių periodika Vakarų Europoje 1944–1952“ (1993), Br. Raišos publicistikos rinkiniai „Rašalo ašaros“ (1995), „Nuo vakarykštės iki rytdienos“ (1996), „Liudytojo poringės“ (1997).

ŠOKIRUOTI (pranc. choquer), kelti pasipiktinimą, piktintis, daryti nemalonų įspūdį, sukelti kam nors sumišimą savo elgesiu, visuotinai priimtų mandagumo formų nesilaikymu.

ŠPACIJA, tarpinė medžiaga, skirta spaustuviniam rinkinyje žodžiams išretinti ir tarpžodžiams sudaryti. Jos kegelis visada lygus šrifto kegelui, o plotis – iki šrifto kegelio.

ŠPOKAUSKAS Stasys (g. 1913 12 31(18) Ukmergėje), žurnalistas. Dirbo įvairių darbų Kaune, 1931 grįžo į Ukmergę ir pradėjo bendradarbiauti „Rytų Lietuvoje“. Nuo 1934 – nuolatinis „Lietuvos aidas“, „Aukštaičių žemės“, „Darbo“ bendradarbis. 1935 leido ir redagavo laikr. „Rytų paštas“. 1937 priimtas į Lietuvos žurnalistų s-gą.

ŠRI LANKA, Šri Lankos Demokratinė Socialistinė Respublika (prie Pietų Azijos), nepriklausoma nuo 1948, gyventojų – 18,13 mln. (49 vieta pasaulyje), beraščių – 11,6 proc., sostinė – Kolombas, oficialios kalbos – sinhalų, tamilų, anglų.

Pirmieji periodiniai leidiniai išėjo anglų k. 1802 britų administracija įsteigė oficialų biuletinį „Government Gazette“ („Vyriausybės laikraštis“). Jis eina ir dabar kaip savaitinis biuletinis pavadinimu „Sri Lanka Government Gazette“ anglų, sinhalų ir tamilų k. (tir. 54 000 egz.). 1832 pasirodė pirmasis laikr. anglų k. – „Colombo Journal“ („Kolombo laikraštis“), o 1935 dar du laikraščiai – „Commercial Advertiser“ („Komeracinis laikraštis“) ir „Observer“ („Stebėtojas“), kuris paskui ėjo pavadinimu „Ceylon Observer“, nuo 1982 – „Evening Observer“ ir nuo 1984 eina kaip vakarinis dienr. pavadinimu „Daily Observer“ („Dienos stebėtojas“, tir. 25 000 egz.). 1847 pradėjo eiti dienr. „Ceylon Times“ („Ceilono laikas“), vėliau pavadintas „The Times of Ceylon“. Pirmasis savaitraštis sinhalų k. „Lakoninapahana“ („Savaitės žinios“) buvo įsteigtas 1862, o dienr. „Dinamina“ („Dienos naujienos“) – 1909. Pirmasis dienr. tamilų k. „Thinakaran“ („Saulė“) pasirodė 1932: jis tebeleidžiamas 20 000 egz. tiražu. 1976 iš viso ėjo 30 periodinių leidinių anglų, sinhalų ir tamilų kalbomis.

Per metus išleidžiama apie 3200 knygų. Išeina daugiau kaip 120 laikraščių ir žurnalų, tarp jų 10 dienraščių, jų tiražas 1,033 mln. egz. (57 egz. 1000 gyv.). Svarb. laikraščiai „Dinamina“ (žr.), „Davasa“ („Diena“, eina nuo 1961, tir. 11 000 egz.), „Daily Divaina“ („Saulės dienraštis“, žr.), „Daily News“ („Dienos naujienos“, anglų k., nuo 1918, tir. 80 000 egz.), „Lankadipa“ („Šri Lankos sala“, nuo 1947 sinhalų k., tir. 150 000 egz.), „Dinapathi“ („Šviesulys“, nuo 1966, tir. 40 000 egz.), „The Sun“ („Saulė“, nuo 1964 anglų k., tir. 60 000 egz.), „Aththa“ („Tiesa“, nuo 1964 sinhalų k., tir. 40 000 egz.), „Virakesari“ („Naujienos“, nuo 1930 tamilų k., tir. 45 000 egz.), nacionalinis katalikų savaitr. „Gnanartha Pradeepaya“ („Proto švyturys“, nuo 1865 sinhalų k., tir. 27 000 egz.), žurnalai ir savaitraš-

čiai „Nava Yagaya“ („Nauja era“, nuo 1956 sinhalų k., tir. 57 000 egz.), „Silumina“ („Brangakmenis“, nuo 1939, tir. 325 000 egz.), „Sunday Times“ („Sekmadienio laikas“, nuo 1990 anglų k., tir. 105 000 egz.).

Šri Lankos nacionalinė informacijos agentūra Lankapuvath (žr.) įsteigta 1978, o kooperatinė informacijos agentūra PTSL (žr.) – 1951.

Radijo bendrovė, įkurta 1967, transliuoja laidas anglų, sinhalų ir tamilų k.; yra 3,525 mln. radijo imtuvų (195 imt. 1000 gyv.). Televizija veikia nuo 1979 (reguliaros laidos nuo 1982), yra 0,865 mln. televizorių (48 tel. 1000 gyv.). R ir TV stotys yra vyriausybinės. VU.

ŠRIFTAS (vok. Schrift – raštas), vienodų spaudmenų komplektas, iš kurio renkamas tekstas; tekstinių spaudmenų rinkinys, į kurį įeina įvairaus dydžio ir stiliaus renkamosios raidės ir kiti rašto ženklai. Rinkinį sudaro įvairių keglių (matuojamų punktais) šriftai, turintys savo pavadinimus. Mažiausias yra 3 punktų – briliantas (žr.). Kiti šrifto pavadinimai (žr.): deimantas, perlas, nonparelis, kolonelis, petitas, borgis, korpusas, ciceris, mitelis, tercija, tekstis, puskvadratis, dvigubas mitelis, dviguba tercija, kanonas, kvadratas (48 punktų), pusanatro kvadrato, du kvadratai.

ŠRIFTO KONTRASTINGUMAS, pagrindinių ir papildomų raidės elementų storio santykis.

ŠRIFTO TALPUMAS, spaudos ženklų skaičius, telantis į duoto pločio eilutę.

ŠRIFTŲ RŪŠYS, šriftų klasifikavimas į grupes pagal daugelį požymių: istorinę kilmę, funkcinę paskirtį, atlikimo technologiją ir kt. Dvi didžiausios šriftų rūšys: antikvos ir groteskai. Lyginant jų formas, pastebimas esminis skirtumas – visų antikvų raidės turi užkirtimus, o grotesko šrifte raidės be užkirtimų. Pagal atlikimo būdą skiriami rašytiniai, pieštiniai arba braižomieji šriftai. Pagal istorinę raidą skiriami romėnų kapitelis (žr.), lotyniškas (žr. Lotynų šriftas), klasikinis, klasicistinė antikva (žr.), egiptietiškas šriftas, itališkas šriftas, groteskas (žr.), tekstūra (žr.), rotunda (žr.), fraktūra (žr.).

Pagal raidžių brūkšnio storį (sodrumą) šriftai skirstomi į šviesų, pusjuodį ir juodą, pagal raidžių plotį – į siaurą, normalų ir platų, pagal raidžių statumą – į tiesų, pasvirusį ir kursyvinį.

Šviesus šriftas – literos akutės atspaudas yra paprasto intensyvumo (šviesūs brūkšniai).

Pusjuodis (pusriebis) šriftas – literos akutės atspaudas yra tarpinio intensyvumo – tarp šviesaus ir riebaus.

Juodas (riebus) šriftas – literos akutės atspaudas yra didelio intensyvumo (stori brūkšniai).

Siauras šriftas – literos akutės pločio ir aukščio santykis 1:2.

Normalus šriftas – literos akutės pločio ir aukščio santykis 3:4.

Platus šriftas – literos akutės pločio ir aukščio santykis 1:1.

Tiesus šriftas – literos akutės atspaudas perteikia tiesius vertikalinius brūkšnius.

Pasvirus šriftas – literos akutės atspaudas (piešinys) pasvirus 15 laipsnių į dešinę ir imituoja normalų, tiesų šriftą.

Kursyvinis šriftas, kursyvas – literos akutės atspaudas (piešinys) pasvirus 15 laipsnių į dešinę ir imituoja ranka rašytą tekstą.

Dar gali būti afišinis, plakatinis šriftas (žr.) bei kontūrinis šriftas (žr.).

ŠTAMPAS (vok. Stampe<it. stampa – antspaudas): 1. Tam tikru įrankiu (spaudu) ar tipografiškai atspausdintas oficialus įstaigos, įmonės, org-jos pavadinimas (su adresu ir kt. duomenimis), naudojamas raštuose bei dokumentuose.

2. Mechaniškas raiškos priemonių kartojimas grožinės literatūros, publicistikos ir kt. meno šakų kūrinuose; šablonas (žr.).

3. Netekęs ekspresyvumo, nublankęs ir nuvalkotas pasakymas, pvz., „apginkluoti“ (naujais įrengimais, žiniomis, technika), „stoti į rikiuotę“ (gamyklai, mokyklai, mašinai). Stiliaus atžvilgiu štamapai dažniausiai vertinami neigiamai.

ŠTIKELIS Stasys (g. 1930 01 04 Telšių aps. Varnių vls. Milvydiškių k.), žurnalistas. 1954 baigė Klaipėdos mokytojų in-tą, 1992 – Vilniaus un-to Specialistų tobulinimo fak. menedžerių-prodiuserių specializaciją. 1951-53 buvo Klaipėdos srities laikraščio korespondentas, 1953-56 – Eltos korespondentas, 1956-66 – Klaipėdos miesto laikraščio redakcijos skyriaus vedėjas. Nuo 1966 dirba Lietuvos radijuje ir televizijoje: buvo redaktorius, televizijos programų direktorius, įvairių redakcijų vyr. redaktorius, pastaruoju metu – radijo ir televizijos fondų skyriaus vedėjas.

Rašė ir rengė laidas visuomenės gyvenimo, kultūros istorijos temomis. Išleido informacinį žinyną „Radijas ir televizija“ (1983), brošiūrą „Televizija ir radijas: vakar, šiandien ir rytoj“ (1982), knygą „Užgrobti, bet nenuildyti“ (1991). Paskelbė straipsnių radijo ir televizijos istorijos klausimais. Lietuvos žurnalistų s-gos narys nuo 1958.

ŠTRICHAS (vok. Strich – linija, brūkšnys), detalė, bruožas; strichinių iliustracijų raiškos priemonė, modeliuojanti vaizduojamojo objekto formą, perteikianti apšvietimą, faktūrą.

ŠŪKIS, trumpas posakis, kuriame aiškiai išreikšta pagrindinė idėja. Dar vadinamas lozungu (žr.).

„ŠULINYS“, Lietuvos aklųjų ir silpnaregių s-gos dvisavaitis informacinis leidinys, ejęs nuo 1989 rugpjūčio iki 1995 Vilniuje reginčiųjų ir Brailio raštu. Iki 1994 vadinosi „Šaltinis“. Spausdino rašinius visuomenės gyvenimo, kultūros, politikos, buities klausimais. Redaktorius A. Valenta (nuo 1989). Tiražas 1990 – 500 egz. reginčiųjų ir 170 egz. Brailio raštu, 1994 – 700 egz. reginčiųjų ir 250 egz. Brailio raštu., 1995 – 1000 egz.

ŠVABACHERIS (ŠVABACHAS), griozdiškas platus šriftas, kilęs iš gotiškojo, imtas vartoti apie 1480 Niurnberge, Augsburg, Maince. Ar jo pavadinimas kilęs iš Šwabacho (Schwabach) miesto, esančio netoli Niurnbergo, diskutuotinas klausimas. Šwabacheriu buvo spausdinamos lietuviškos knygos Rytų Prūsijoje, taip pat pirmosios lietuviškos knygos Vilniuje.

ŠVAISTAS Juozas, žr. Balčiūnas J.

ŠVANAS Vilius (g. 1931 07 24 Šiauliuose), žurnalistas. 1966 baigė Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę. 1954-59 dirbo „Valstiečių laikraštys“, jaunimo spaudoje: buvo korespondentas, redaktorius, skyriaus vedėjas, vyr. redaktoriaus pavaduotojas, vyr. redaktorius. 1963-74 – Lietuvos radijo liaudies ūkio ir kultūros redakcijos darbuotojas, jos vadovas, 1975-82 – Lietuvos televizijos informacinės programos „Panorama“ vadovas. Kartu 1976-84 dėstė Vilniaus un-te televizijos specifika ir reportažo pagrindus. 1987-89 buvo savaitr. „Kalba Vilnius“ vyr. redaktorius. Parengė dokumentinių televizijos filmų ir videofilmų scenarijų ekonominėmis, gamtosaugos, žemės ūkio ir kt. temomis. Už radijo laidas „kaimui“, „Rytmetys su gaidžiu“ ir „Sekmadienio vakaronės“ (rengtas kartu su J. Ragaišiu) 1966 įteikta V. Mickevičiaus-Kapsuko premija.

ŠVEDIJA, Švedijos Karalystė (Šiaurės Europa), nepriklausoma nuo 1523, gyventojų – 8,74 mln. (82 vieta pasaulyje), sostinė – Stokholmas, oficiali kalba – švedų.

Pirmoji spaustuvė buvo įkurta 1510 Upsaloje. 1526 Stokholme įrengtoje Karališkojoje tipografijoje pasirodė pirmas Naujojo įstatymo vertimas į švedų k. 1541 Upsalos Karališkojoje tipografijoje, kuri ten laikinai buvo perkelta iš sostinės, buvo išspausdinta pirmoji Biblija švedų k. 1633 H. Keizeris (Henrik Keyser) Stokholme įkūrė gerai įrengtą spaustuvę, kurioje spausdino švedų ir suomių Biblijas bei kitą religinę literatūrą, o vėliau – ir pasaulietinio turinio knygas.

Pirmasis reguliariai leidžiamas laikraštis „Ordinari Post-Tidender“ („Bendros pašto naujienos“) pasirodė 1643 Stokholme. Tai buvo politinis laikraštis, nemažai rašęs apie vyriausybės veiklą. Vėliau buvo leidžiami beveik tik informaciniai laikraščiai, kurie daugiausia vietas skirdavo žinioms, naujienoms. 1758 pradėjo eiti pirmas dienr. „Norrköpings Tidningen“ („Norkapingo laikraštis“). XIX a. pr. pasirodė daug regioninių laikraščių. 1827 Kalmare pradėtas leisti dienr. „Kalmars Län Tidning“ („Kalmaro krašto laikraštis“), 1831 Vesterose – „Vestmanlands Län Tidning“ („Vestmanlando krašto laikraštis“), 1932 Geteborge – „Göteborgs Handels-och Sjöfarts Tidning“ („Geteborgo prekybos ir laivybos laikraštis“), 1836 Karlstate – „Nya Värmlands-Tidningen“ („Naujas Vermlando laikraštis“). Šie dienraščiai eina ir dabar. Stokholme 1830 pradėjo eiti analitinių laikraščių pradininkas „Aftonbladet“ („Vakarinis laikraštis“), kuris ne tik skelbė naujienas, bet ir jas komentavo, spausdino kritinius straipsnius (jis tebeleidžiamas ir šiandien). XIX a. antroje pusėje atsirado politinių partijų laikraščiai, tebeinantys iki šių dienų. 1976 iš viso ėjo 130 laikraščių ir apie 500 kitų periodinių leidinių.

Per metus išleidžiama apie 13 800 knygų. Išeina 104 dienraščiai, jų tiražas 4,419 mln. egz. (506 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai (pirmieji 5 vadinami nacionaliniais): „Expressen“ („Ekspresas“, žr.), „Dagens Nyheter“ („Dienos naujienos“, žr.), „Aftonbladet“ (žr.), „Göteborgs-Posten“ („Geteborgo paštas“, žr.), „Svenska Dagbladet“ („Švedijos dienraštis“, žr.), „Sydsvenska Dagbladet“ („Pietų Švedijos dienraštis“, eina nuo 1848 Malmėje, tir. 120 000 egz.), „Arbetet“ („Darbas“, nuo 1887 Malmėje, tir. 105 000 egz.), „Kvällsposten“ („Vakarinis paštas“, nuo 1948 Malmėje, tir. 109 000 egz.), „GT-Göteborgs Tidningen“ („Geteborgo laikraštis“, nuo 1902, tir. 100 000 egz.), žurnalai ir savaitraščiai: „Aret

Runt“ („Ištisi metai“, žr.), „Damernas Varld“ („Motery pasaulis“, nuo 1940, tir. 132 000 egz.), „Privata Affärer“ („Privati prekyba“, nuo 1978, tir. 45 000 egz.), „Ny Teknik“ („Nauja technika“, nuo 1967, tir. 130 000 egz.), „Hemarets Veckotidning“ („Šeimos savaitraštis“, nuo 1929, tir. 280 000 egz.), „Metallarbetaren“ („Metalurgas“, nuo 1988, tir. 440 000 egz.), „ICA Kuriren“ („Namų pasiuntinys“, nuo 1942, tir. 470 000 egz.).

Švedijos informacijos agentūra TT (žr.) įkurta 1921. Veikia dar nemažai kitų informacijos agentūrų (Photo-Press, Photo-Reports ir kt.).

Radijo laidos transliuojamos nuo 1924, yra 7,59 mln. radijo imtuvų (869 imt. 1000 gyv.), veikia apie 380 radijo stočių. Televizijos transliacijos pradėtos 1956 (spalvotosios – 1970), yra 4 mln. televizorių (465 tel. 1000 gyv.), veikia 750 stočių. Daugiausia laidų ir programų perduoda Švedijos nacionalinės R ir TV kompanijos.

Dokumentinio kino filmai kuriami nuo 1897. Pirmuosius filmus pastatė N. Petersonas. Reguliariai filmuojama nuo 1907, kai M. Magnusonas įsteigė kino studiją „Svenska biografteatern“.

v.u.

ŠVĖGŽDA Jonas (1940 05 16 Kaune – 1986 02 22 Palangoje), žurnalistas. Baigė Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. 1965-69 dirbo laikr. „Komjaunimo tiesa“ redakcijoje. Nuo 1969 – Lietuvos televizijos ir radijo k-to darbuotojas: užsienio įvykių komentatorius, Sociologinių tyrimų skyriaus vedėjas, k-to pirmininko padėjėjas. Vilniaus un-te žurnalistikos specialybės studentams skaitė radijo ir televizijos sociologijos kursą.

ŠVEICARIJA, Šveicarijos Konfederacija (Centrinė Europa), susidarė 1291, gyventojų – 7,13 mln. (90 vieta pasaulyje), sostinė – Bernas, oficialios kalbos – prancūzų, vokiečių, italų, romanų.

Pirmoji spaustuvė buvo įkurta 1491 Bazelyje. Ten spaustuvininkas J. Frobenas (Johan Froben) išspausdino savo pirmą knygą „Lotynų biblija“. Paskui spausdino mokslinius veikalus, religinius traktatus, paprasčiau žmonėms skirtą literatūrą – iš viso išleido apie 250 knygų.

Pirmasis periodinis leidinys buvo laikraštis prancūzų k. „Feuille d'Avis de Neuchatel“ („Noenburgo žinių lapas“), pradėtas leisti 1738 (dabar jis eina pavadinimu „L'Express“ („Ekspresas“). Kitas laikr. „Feuille d'Avis de Lausanne“ („Lozanos žinių lapas“), dabar eina pavadinimu „24 Heures“ („24 valandos“, žr.), pasirodė 1762 Lozanoje. Ten pat 1798 pradėjo eiti laikr. „Gazette de Lausanne“ („Lozanos laikraštis“), kuris dabar leidžiamas pavadinimu „Gazette de Lausanne/Novelle Revue de Lausanne“ („Lozanos laikraštis/Nauja Lozanos apžvalga“) – kaip dienraštis, prie kurio 1985 buvo prijungtas kitas laikraštis, ėjęs nuo 1868. 1780 pasirodė laikr. ir vokiečių k. „Neue Zürcher Zeitung“ („Naujas Ciūricho laikraštis“), kuris tebeleidžiamas Ciūriche kaip dienraštis (žr.). Periodiniai leidiniai italų k. pradėjo eiti kiek vėliau – 1878 Belinzone buvo įsteigtas dienr. „Il Dovero“ („Pareiga“). XIX a. pradėta leisti daug naujų laikraščių vokiečių ir prancūzų k., nemažai kurių eina ir šiandien. 1960 iš viso ėjo apie 500 laikraščių ir 900 žurnalų, 1976 – 276 laikraščiai 3 mln. egz. tiražu.

Per metus išleidžiama apie 10 500 knygų. Išeina 83 dienraščiai, jų tiražas 2,695 mln. egz. (471 egz. 1000

gyv.). Svarb. laikraščiai: „Blick“ („Žvilgsnis“, žr.), „Tagges-Anzeiger“ („Dienos apžvalga“, žr.), „Tagblatt der Stadt Zürich“ („Ciūricho miesto dienraštis“, eina nuo 1893 vokiečių k., tir. 200 000 egz.), „Basler Zeitung“ („Bazelio laikraštis“, nuo 1977, tir. 115 000 egz.), „Berliner Zeitung“ („Berno laikraštis“, nuo 1844, tir. 120 000 egz.), „Luzerner Neueste Nachrichten“ („Liucernos naujienos“, nuo 1896, tir. 60 000 egz.), „Journal de Geneve“ („Ženevos laikraštis“, nuo 1826 prancūzų k., tir. 31 000 egz.), „La Tribune de Geneve“ („Ženevos tribūna“, nuo 1879, tir. 62 000 egz.), „Corriere del Ticino“ („Tičino naujienos“, nuo 1890 Lugane italų k., tir. 35 000 egz.), „Giornale del Popolo“ („Liaudies laikraštis“, nuo 1926 Lugane, tir. 22 000 egz.), savaitraščiai ir žurnalai: „Illustré“ („Iliustruotasis“, eina nuo 1921 Lozanoje prancūzų k., tir. 100 000 egz.), „Schweizer Familie“ („Šveicarų šeima“, nuo 1893 vokiečių k., tir. 257 000 egz.), „Schweizer Illüstrierte“ („Iliustruoti šveicarija“, nuo 1911 Ciūriche vokiečių k., tir. 200 000 egz.), „Der Schweizerische Beobachter“ („Šveicarų stebėtojas“, nuo 1927, tir. 350 000 egz.), „Trente jours“ („Trisdešimt dienų“, nuo 1949, tir. 400 000 egz.).

Šveicarijos informacijos agentūra SDA/ATS (žr.) įkurta 1894, veikia nuo 1895.

Radijas veikia nuo 1923, yra 5,74 mln. radijo imtuvų (805 imt. 1000 gyv.). Radijo laidas transliuoja 6 SBC radijo stotys 9 kalbomis (prancūzų, vokiečių, italų ir kt.). Televizijos programos pradėtos transliuoti 1958, yra 2,77 mln. televizorių (388 tel. 1000 gyv.). Veikia 3 TV stotys (laidas perduoda vokiečių, prancūzų, italų k.).

Dokumentinio kino filmai demonstruojami nuo 1896, statomi nuo 1924, kai Ciūriche buvo įkurta kino firma „Präsens-Film – AG“.

V.U.

ŠVENČIONIŲ SPAUSTUVĖ, įkurta 1944 kartu su apskrities laikr. „Žvaigždė“ redakcija. Spausdino šį laikraštį lietuvių ir rusų k., o nuo 1950 – tokio pat pavadinimo rajono laikraštį. 1951-53 spausdino ir MTS laikraščius: Pabradės „Sovetskij traktorist“ (rusų ir lenkų k.) bei Švenčionių „Tarybinis mechanizatorius“ (lietuvių ir rusų k.). 1963 Švenčionių spaustuvė buvo prijungta prie Utenos spaustuvės kaip skyrius. 1989 tapo savarankiška valstybine spaustuve, 1992 – UAB „Firidas“ spaustuve. Ji turi plokščiąją ir tigelinę spausdinimo mašinas, spausdina blankus, etiketes, smulkius spaudinius.

„ŠVENTADIENIO BANGA“, žr. „Banga“

„ŠVENTADIENIS“, iliustruotas sekmadienio laikraštis, leistas 1934-36 Kaune. Leido ir redagavo V. Vėbras. Poilsiu skirtas leidinys skelbė intriguojančio turinio rašinius, įvairius patarimus. Išspausdino V. Hugo, G. de Mopasano, I. Turgenevo kūrinių. Spausdino „Kauno“ spaustuvė Kaune. Išėjo 71 numeris.

„ŠVENTAI DIENAI“, savaitinis religinis „Lietuviškos ceitungos“ priedas, leistas 1932-39 Klaipėdoje. Leido akc. b-vė „Memeler Dampfboot“, F. Zybertas. Spausdintas „Lietuviškos ceitungos“ puslapiuose gotišku šriftu.

„ŠVENTOJI DIENA“, savaitinis „Lietuvos keleivio“ priedas, leistas 1931-35 Klaipėdoje gotišku šriftu. Lei-

do „Lietuvos keleivio“ b-vė. Redagavo A. Baltrys, M. Lokys. Spausdintas „Lietuvos keleivio“ puslapiuose.

„ŠVENTORKALNIS“, Žemaitijos nacionalinio parko leidinys, einantis nuo 1996 Plateliuose, Plungės raj. Redaktorė G. Matevičiūtė. Tiražas 500 egz.

„ŠV. KAZIMIERO AKADEMIJOS AIDAI“, religinės minties žurnalas, ėjęs nuo 1925 iki 1953 Čikagoje. Leido Šv. Kazimiero akademija. 1925 06–1929 09 ėjo kas mėnesį, vėliau – nereguliarai. Spausdinti ne tik religiniai, bet ir literatūros bei kultūros tematikos rašiniai, straipsniai Lietuvos istorijos, lietuvių literatūros, tautosakos klausimais. Nuo 1925 redagavo sesuo M. Ona Marija. 1933 12–1938 11 vietoj žurn. „Šv. Kazimiero akademijos aidai“ ėjo žurn. „Aidutis“.

„ŠV. KAZIMIERO DRAUGIJA“, spaudos leidimo ir prekybos organizacija, veikusi 1905-40 Kaune. 1910-11 03 nedirbo. Turėjo „Šviesos“ spaustuvę (žr.), skyrius ir knygynus Vilniuje, Šiauliuose, Telšiuose, Tauragėje, Panevėžyje. Išleido apie 700 knygų (daugiausia religinio turinio), vadovėlių, grožinės literatūros kūrinių. Leido periodinius leidinius „Nedėdienio skaitymas“, „Draugija“, „Vienybė“, „Garnys“, „Rygos balsas“, „Žemdirbys“. 1939 turėjo apie 5000 narių (iš jų apie 1000 Jungtinėse Amerikos Valstijose). Iki 1938 draugijai vadovavo A. Jakštas, 1938-40 – M. Vaitkus.

„ŠV. KAZIMIERO PARAPIJOS MĖNESINIS LAIKRAŠTIS“, JAV lietuvių laikraštis, leistas 1922 Filadelfijoje. Leido J. S. Čepukaitis.

„ŠV. KAZIMIERO PASIUNTINYS“, JAV lietuvių krikščioniškas mėnesinis laikraštis, leistas 1901 Pitburge.

„ŠV. PETRO IR POVILO PARAPIJA MASKVOJE“, katalikų laikraštis, leistas 1915-16 Maskvoje. Redaktorius ir leidėjas J. Čejevskis. Išėjo 9 numeriai.

„ŠV. PRANCIŠKAUS VARPELIS“: 1. Žr. „Pranciškonų pasaulis“.

2. Trimėnesis religinis žurnalas, einantis nuo 1993 Klaipėdoje kaip atgaivintas nuo 1923 Kretingoje ir Kaune leistas leidinys. Leidžia Lietuvos pranciškonai. Redaktorius ir administratorius J. A. Remesa, redaktoriai J. Morkus, K. Jaroševaitė. Tiražas 1993 – 3000 egz., 1996 – 2000 egz.

„ŠVENTOSIOS VINGIS“, laikraštis Veprių krašto žmonėms, einantis nuo 1988 liepos 20. Iki 1991 – S. Nėries kolūkio laikraštis, 1991-94 – Ukmergės raj. Veprių apylinkės savivaldybės laikraštis. Leistas kas mėnesį, nuo 1992 – kas 2-3 mėnesius. Redaktoriai: A. Minevičius (1988-95), L. Ežerskytė (nuo 1995). Tiražas 1988 – 600 egz., 1993 – 500 egz., 1997 – 600 egz.

„ŠVIESA“: 1. Katalikų mėnesinis žurnalas, „laikraštis Žemaičių ir Lietuvos mylėtojų“, ėjęs 1887 08–1888 08 ir 1890 01-08 Tilžėje. Rašė įvairiais religiniais klausimais, taip pat apie vaikų mokymą ir auklėjimą, spaudos platinimą Lietuvoje, propagavo krikščioniškąsias vertybes, meilės tėvynei ir tautiškumo idėjas, skatino praktinę veiklą, spausdino pasikalbėjimus apie žmogų

naudingus darbus, verslus, amatus. Žurnale bendradarbiavo A. Baranauskas, A. Dambrauskas, M. Davainis-Silvestraitis, J. Jablonskis, P. Leonas, Pr. Mašiotas, S. ir P. Matulaičiai bei kt. Oficialūs redaktoriai buvo E. Vejeris (iki 1890), J. Brošaitis. Faktiškai redagavo A. Vytartas, 1890 – J. Kriaučiūnas. Tiražas 1000 egz.

1888 išleido 72 p. „Priedą apšviestiesiems lietuviams“.

2. Iliustruotas katalikiškas žurnalas ūkininkams, leistas 1905-08 Vilniuje. 1905 vadinosi „Lietuvos bitininkas“ (žr.). Leido ir redagavo J. Ambraziejus; 1908 leido „Sąjunga“. Ėjo kartą per mėnesį, nuo 1907 – dukart per mėnesį. Rašė žemdirbystės, bitininkystės, gyvulininkystės, sodininkystės, daržininkystės ir kt. žemės ūkio tvarkymo klausimais. Svarstė religijos, švietimo, lietuviybės, dvasinio ugdymo klausimus. Bendradarbiavo J. Bagdonavičius, J. Basanavičius, A. Petraitis, J. Šiaurys, D. Treigys ir kt. Spausdino „Vilniaus žinių“ bei Kuktos spaustuvės. 1906 leido priedą „Šviesos laiškėlis“. Išėjo 68 žurnalo numeriai.

3. Babtistų mėnesinis laikraštis, leistas 1924-33 Čikagoje. Redaktoriai J. Acas ir J. Rodinas.

4. JAV lietuvių visuomenės, kultūros žurnalas, ėjęs 1934 02–1980 01 03 Niujorke. Leido 1915 įkurta Amerikos lietuvių darbininkų literatūros d-ja. 1934-36 redagavo R. Mizara, 1936-80 – A. Bimba. Žurnalo redakcinėje kolegijoje dalyvavo A. Bimba, J. Gasiūnas, A. Gilmanas, J. Kaškaitis, R. Mizara, L. Prūseika, V. Senkevičius, D. Šolomskas, K. Vidikas-Tauras ir kt. Be jų, „Šviesoje“ dar bendradarbiavo F. Abekas (M. Akelaitis), V. Andrulis, P. Balsys, V. Bovinas, S. Jasilionis, A. Jasutis, J. Jurginis, A. Metelionis, A. Petrika, K. Petrikienė, B. Pranskus-Žalionis, J. Siurba, R. Šarmaitis, D. Šolomskas ir kt.

5. Brazilijos lietuvių katalikų savaitraštis, leistas 1935-41 San Paule. Redaktoriai: B. Sugintas, kun. P. Ragažinskas, kun. A. Arminas. Išėjo 310 numerių.

6. Kultūros žurnalas, leistas 1946-49 Tiubingene bei Erlengene, Vakarų Vokietijos karo pabėgėlių stovyklose. Pirmieji 2 numeriai išėjo kaip laikr. „Mūsų kelias“ priedas studentams, lietuvių jaunimo laikraštis. Paskui ėjo kaip atskiras leidinys: 1947-48 (Nr.3-5) – akademinio jaunimo laikraštis, 1948-49 (Nr. 6-7) – kultūros žurnalas. Leidinių redagavo G. P. Jurkštas, J. Vizbaras, J. Jaks-Tyris, V. Trumpa, V. Saulis.

7. Jurbarko rajono laikraštis, einantis nuo 1949 sausio 3 Jurbarko. Iki 1950 lapkričio buvo Jurbarko apskrities laikraštis, 1950 lapkričio–1962 gegužės – Lietuvos KP Jurbarko raj. k-to ir LDT leidinys, 1962-63 buvo leidžiamas tarprajoninis laikr. „Naujas rytas“ Raseinių ir Jurbarko rajonams. 1963 kovo mėn. vėl atkurtas Jurbarko rajono laikraštis – LKP Jurbarko raj. k-to ir LDT leidinys, 1990-93 ėjo kaip Jurbarko rajono tarybos laikraštis, nuo 1994 – rajono laikraštis. Steigėja ir leidėja UAB „Jurbarko šviesa“. 1949 ėjo viena kartą, 1950-55 – du kartus, vėliau triskart, nuo 1990 – du kartus per savaitę. Iki 1950 lapkričio 15 vadinosi „Tarybinė vėliava“, iki 1962 – „Po spalio vėliava“, nuo 1963 kovo – „Šviesa“. Redaktoriai: J. Ližeika (1949-50), S. Kaluževičius (1950-51), L. Molotokas (1951-53), L. Kožemiačenko (1954-57), A. Korsakienė (1957-58), V. Daujotienė (1958-62), A. Pekeliūnas (1963-66), J. Jarmalavičius (1966-68), J. Žižys (1968-77), A. Nekrošienė (1983-86), A. Salys (1986-91), G. Šimboras (1977-83 ir nuo 1992). Tiražas 1949 – 1200 egz.,

1987 – 11 700 egz., 1997 – 4200 egz.

8. Vilniaus pedagoginio un-to mėnesinis laikraštis, leidžiamas nuo 1952 gegužės 1. Iki 1962 Nr. 2 vadinosi „Tarybinis studentas“, o iki 1986 Nr.19 – „Tarybinis pedagogas“ ir ėjo kaip Vilniaus pedagoginio in-to savaitraštis. 1952-90 buvo leidžiamas kartą per savaitę, nuo 1991 – kartą per mėnesį. Rašo apie studentų ir dėstytojų gyvenimą, nagrinėja akademinio mokymosi ir auklėjimo problemas. Redaktoriai: A. Janonis (1952), R. Mironas (1952-54), V. Pauliukonis (1954), A. Umbrašas (1954-55), V. Baršys (1955-56), A. Zaksaitė (1955), A. Karpus (1956), G. Astrauskas (1956-57, žr.), S. Pupelytė-Ražukienė (1957-63 ir 1967-72), A. Akstinienė (1973-77), S. Laurinaitis (1978-81), V. Ruževičiūtė (1982-84), J. Narbutytė (1985), V. Majorovienė (1986-90), S. Karvelis (1991-92), S. Dabašinskienė (1992-94), R. Kvietkauskas (1994-96), J. Skomskis (nuo 1996, žr.). Tiražas 1952 – 500 egz., 1967 – 1900 egz., 1981 – 2000 egz., 1989 – 1000 egz., 1997 – 350 egz.

„ŠVIESA“: 1. Knygų leidimo bendrovė, veikusi Vilniuje 1905-13. Įsteigė ir iki mirties (1906) jai vadovavo P. Višinskis. 1906-13 b-vei vadovavo S. Matulaitis, J. Šlapelis. Išleido 19 knygų (P. Višinskio, K. Jasiukaičio, Lazdynų Pelėdos ir kt. autorių).

2. Šv. Kazimiero draugijos (žr.) spaustuvė, įsteigta Kaune 1905 10 13 kaip pasitikėjimo bendrovė knygoms leisti. Steigėjai: kun. Januševičius, V. Jarulaitis, M. Miežinis, K. Olšauskas, J. Strimaitis, J. Visbaras. 1905 išleista P. Turauskio „Maža dovanėlė“ (50 000 egz.), 1906 – 8 knygos (A. Alekno „Trumpa katalikų Bažnyčios istorija“ ir kt.). Dėl lėšų stokos laikraščių iš pradžių nespausdino.

1918 iš S. Banaičio nupirktą spaustuvę (žr.), pavadinata „Šviesa“, įsteigta knygų riškykla. Spausdinta „Židinyš“, „Tiesos kelias“, „Ateitis“, „Pavasaris“, „Naujoji vaidilutė“, „Lietuvos mokykla“, „Kosmos“, Vytauto Didžiojo un-to leidiniai, „Sakalo“ leidyklos leidžiamos knygos. Veikė iki 1940 ir 1941-48.

3. Komunistinių knygų leidykla, veikusi Kaune 1920-23. LKP CK įkurta kaip legali kooperacinė b-vė. Išleido 22 knygas (K. Markso „Samdomasis darbas ir kapitalas“, V. Kapsuko „Bruožai iš politinės ekonomijos“, J. Janonio „Raštai“). Pirmininkas S. Matulaitis. Nuo 1922 leidybos redakcinėje kolegijoje buvo Z. Angarietis, K. Požėla, Z. Valaitis.

4. Knygų leidykla, veikusi 1934-40 Kaune. Savininkas – J. Gineika. Leido daugiausia verstinę grožinę literatūrą (E. Zola, L. Tolstojaus, A. Čechovo) bei nuotykinę literatūrą (J. Piliponio, Brolių Tomdykų, P. Turčilos-Turčilausko) kūrinius. Išleido apie 50 knygų.

5. Valstybinė akcinė leidykla, įkurta 1945 Kaune. Iki 1964 vadinosi Pedagoginės literatūros leidykla. Leidžia vadovėlius, mokyimo knygas, leidinius mokiniams, mokytojams, tėvams. Minėtinos serijos „Pedagogikos klasika“, „Gyvenimas ir kūryba“, „Mokinio biblioteka“, „Tėvų biblioteka“ ir kt.

Direktoriai: J. Glemža (1945-47), J. Blažaitis (1947), P. Ulevičius (1947-58), V. Žemaitis (1958-62), B. Saulis (1962-80), J. Barcys (nuo 1980). Vyriausieji redaktoriai: A. Juška (1945-48), J. Stanišauskas (1948-51), J. Reika (1951-52), A. Peckus (1953-54), P. Vadys (1954-58), B. Saulis (1958-62), D. Galnaitytė (1963-68), J. Barcys (1968-80), St. Petrauskas (nuo 1980).

„Šviesa“ yra Vidurio Europos pedagoginės litera-

tūros leidyklų asociacijos narė, bendradarbiauja su Vokietijos, Prancūzijos leidyklomis, dalyvauja Varšuvos, Frankfurto prie Maino ir kt. knygų mugėse.

ŠVIESOLAIDIS, optinis kabelis, komunikacijų kabelis, pagamintas iš stiklo pluošto siūlelių ir skirtas šviesos signalais paverstiems duomenims perduoti. Šviesolaidžiais gali būti perduodama 600 kartų daugiau informacijos negu tradiciškai komunikacijose naudojamais vario ar koaksialiniais kabeliais (vienu šviesolaidžiu – milijardai bitų per sekundę, šviesolaidžių pora – maždaug 80 000 telefono pokalbių vienu metu). Optiniai kabeliai atsparesni elektromagnetiniams trukdžiams, drėgmei, lengviau ir pigiau nutiesiami, nors ir brangesni už tradicinius ryšių kabelius. Lazerių arba kitokių prietaisų generuojami šviesos impulsai, atsispindėdami nuo siūlo sienelių, sutinka mažesnę pasipriešinimą; tai ypač aktualu kabelinės ir interaktyviosios televizijos sistemose: signalo stiprintuvai gali būti įrengti ne kas keli, o kas keliasdešimt kilometrų. Dėl didelio pralaidumo šviesolaidžius patogiau naudoti interaktyviojoje televizijoje arba internete abipusiam ryšiui palaikyti.

A.Mat.

„ŠVIESOS KELIAI“, mėnesinis moksleivių žurnalas, leistas 1930-36 Kaune. Leido Švietimo m-jos knygų leidimo komisija. Rašė gamtos, istorijos, literatūros, mokslo klausimais, svarstė kultūros, politikos, jaunimo problemas. Spausdino grožinę literatūrą, kritikos straipsnius, recenzijas ir kt. Bendradarbiavo B. Brazdžionis, K. Dineika, P. Galaunė, N. Grigas, J. Graičiūnas, H. Kairiūkštė, B. Keterauskas, S. Povilavičius, A. Šapoka, J. Tamošaitis, Vyt. Vanagaitis ir kt. Redaktoriai: K. Masiliūnas, M. Miškinis (nuo 1934). Spausdino „Spindulio“, „Šviesos“ spaustuvės Kaune. Išėjo 74 numeriai.

G.B.

„ŠVIESOS LAIŠKELIS“, savaitinis „Šviesos“ priedas, leistas 1906 01 10–12 30 Vilniuje. Leido ir redagavo J. Ambraziejus. Skelbtos žinios apie įvykius Vilniuje, Lietuvoje ir užsienio šalyse. Spausdino M. Kuktos spaustuvė Vilniuje. Išėjo 52 numeriai.

„ŠVIETIMO DARBAS“, mėnesinis Švietimo m-jos žurnalas, leistas 1919-30 Kaune. Rašė švietimo, mokslo, istorijos, kultūros temomis, svarstė mokymo metodikos, dėstymo psichologijos ir kt. problemas. Bendradarbiavo J. Avižonis, V. Biržiška, K. Būga, A. Busilas, T. Ivanauskas, J. Jablonskis, A. Janulaitis, Pr. Mašiotas, V. Ruzgas, A. Smetona, J. Strimaitis, M. Šalčius, J. Tūbelis, V. Vilkaitis, A. Vireliūnas, J. Žilevičius ir kt. Redagavo redakcinė komisija (A. Busilas, Pr. Mašiotas, A. Vireliūnas), taip pat V. Krėvė-Mickevičius, A. Kasakaitis, A. Vireliūnas. Spausdino „Dirvos“ spaustuvė Marijampolėje, Valstybės spaustuvė Kaune, „Ryto“ spaustuvė Klaipėdoje. Išėjo 135 numeriai. Leido priedus „Švietimo ministerijos programos“, „Švietimo ministerijos aplinkraščiai ir įsakymai“ ir kt.

G.B.

„ŠVIETIMO GAIRĖS“, JAV lietuvių bendruomenės Švietimo tarybos pusmetinis žurnalas mokyklai ir šeimai, leidžiamas nuo 1968 Čikagoje. Pastaraisiais metais eina kaip žurn. „Pasaulio lietuvis“ vidinis priedas. Redaktorė R. Kučienė.

„ŠVIETIMO NAUJOVĖS“, mėnesinis pedagogikos žurnalas, einantis nuo 1993 Vilniuje. Iki 1996 liepos ėjo kaip ketvirtinis pasaulio pedagoginės minties apžvalginis leidinys. Įsteigė ir leidžia Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo m-jos Leidybos centras. Vyr. redaktoriai: G. Mikailionienė (iki 1996), E. Vaitkus (1996-97, žr.), S. Kirkiene (nuo 1997). Tiražas 1993 – 3000 egz., 1996 – 1300 egz.

„ŠVIETIMO REIKALAI“, pedagogikos žurnalas, ėjęs 1919 02 15–04 23 Vilniuje. Leido Lietuvos, vėliau – Baltarusijos ir Lietuvos liaudies švietimo komisariatas. Rašė švietimo ir kultūros klausimais, spausdino vyriausybės nutarimus, švietimo liaudies komisariato potvarkius. Žurnalą įsteigė ir redagavo A. Didžiulytė-Kazanavičienė. Bendradarbiavo V. Biržiška, S. Matjošaitis (Esmaitis), S. Matulaitis, J. Stašelis, M. Šikšnyš, J. Vabalas-Gudaitis, M. Vasiliauskas ir kt. Išėjo 6 numeriai.

ŠVIEŽIAGALVIS, budintis spaustuvėje redakcijos darbuotojas, kurio pareiga perskaityti laikraštį ar žurnalą prieš pradėdam jį spausdinti.

„ŠVYTURYS“: 1. JAV lietuvių savaitraštis, leistas 1911 Pitsburge.

2. Argentinos lietuvių tautinės krypties savaitraštis, leistas 1930-38 Buenos Airėse. Redagavo J. Janilionis, redakcinė kolegija.

3. Kretingos rajono laikraštis, einantis nuo 1944 gruodžio 28 Kretingoje. Iki 1950 buvo Kretingos apskrities laikraštis, 1950-90 – Lietuvos KP Kretingos raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1990 lapkričio 21 – nepriklausomas rajono laikraštis. Steigėja ir leidėja UAB „Švyturio“ laikraštis“. 1944-45 ėjo kartą, 1946-47 – viena kartą, 1949-50 dukart-triskart, vėliau - triskart, nuo 1990 – du kartus per savaitę. Iki 1950 gruodžio vadinosi „Žemaičių tiesa“, nuo 1951 sausio – „Stalinietis“, 1961-62 – „Į komunizmą“, nuo 1962 gegužės 3 – „Švyturys“. Redaktoriai: B. Kisarauskas (1944-48), G. Taurinskienė (1950), A. Steckis (1951-52), A. Meškauskas (1953-54), B. Lazdynas (1955-56), V. Misevičius (1957), A. Katkus (1958-62), A. Pupienis (1962-63, žr.), J. Prašonienė (1963-66), F. Rapalis (nuo 1966, žr.). Minėtini redakcijos žurnalistai L. Maziliauskienė, G. Paulikaitė, S. Petraitis, J. Šimkus, B. Žemaitis. Tiražas 1944 – 500 egz., 1989 – 13 200 egz., 1997 – 5500 egz.

4. Nepriklausomas politikos, visuomenės gyvenimo, kultūros ir literatūros iliustruotas mėnesinis žurnalas, leidžiamas nuo 1949 Vilniuje. Iš pradžių ėjo kaip laikraščio „Tiesa“ leidinys; iki 1990 Nr.5 leido LKP CK leidykla kaip politinį-visuomeninį ir literatūrinį iliustruotą žurnalą. Nuo 1991 steigėja ir leidėja – UAB „Švyturys“. Vyr. redaktoriai: Vl. Mozūriūnas (1949-54, žr.), Alf. Bieliauskas (1954-70, žr.), J. Lapašinskas (1971-77, žr.), A. Viršulis (1977-84, žr.), J. Baušys (nuo 1985, žr.). Minėtini buvę redakcijos darbuotojai bei dirbantys žurnalistai: J. Albertavičius, O. Aleksa (žr.), E. Balaišis (žr.), St. Balčiūnas (žr.), R. Budrys (žr.), K. Driskius (žr.), A. Dulkinas (žr.), I. Fišeris (žr.), A. Garonas (žr.), L. Grudzinskas (žr.), J. Jurevičius (žr.), P. Kasiulis (žr.), J. Lukoševičius (žr.), D. Mickevičius (žr.), V. Misevičius (žr.), A. Pakeltis (žr.), L. Ruikas (žr.), J. Sadaunykas (žr.), T. Sakalauskas

(žr.), A. Semaška (žr.), J. Šiupšinskas (žr.), L. Tapinas (žr.), J. Teseckas (žr.), A. Uktveris (žr.), V. Usinavičius, V. Žemaitis (žr.). Tiražas 1949 – 7000 egz., 1981 – 133 200 egz., 1989 – 182 500 egz., 1997 – 11 000 egz.

Nuo 1991 buvo leidžiamas priedas vaikams „Švyturiukas“ (vyr. redaktorius V. Misevičius, tiražas 25 000 egz.).

5. Neperiodinis laikraštis, pradėtas leisti 1953 Melburne, Australijoje. Redaktoriai kun. P. Vaseris ir B. Zumeris. Bendradarbiavo S. Kungys, J. Aranauskas, S. Mulokas, J. Švabaitė-Gylienė, P. Švambarys, A. Bakaitis ir kt. Išėjo 12 numerių. Leidimas sustabdytas pradėjus leisti „Tėviškės aidus“.

6. Čikagos jaunimo laikraštis, leistas 1964-65. Redaktoriai: I. Rušenaitė, Z. Stirbytė, R. Sakadolskis.

„ŠVYTURYS“, knygų leidimo akcinė b-vė, veikusi 1918-31 Vilniuje (1918-22) ir Kaune (1922-31). Knygas

spausdino Vilniaus, Kauno, nuo 1920 ir Tilžės, Karaliaučiaus, Leipcigo spaustuose. Leido vadovėlius, originaliąją ir verstinę grožinę literatūrą, knygų seriją „Jaunimo biblioteka“. Išleido apie 300 knygų. 1928 bankrutavo ir prisijungė prie „Spindulio“ akc. b-vės. Knygų „Švyturio“ vardu dar pasirodė ir 1931.

ŠVOBA Jonas (g. 1942 02 28 Šiaulių aps. Lygumų vls. Joniškaičių k.), agronomas, žurnalistas. 1960 baigė Luokės vid. m-lą, 1960-65 studijavo Lietuvos žemės ūkio akademijos Agronomijos fak., 1967-70 – Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. žurnalistiką. 1966-70 buvo „Valstiečių laikraščio“ korespondentas, 1970-83 – šio laikraščio Mechanizacijos skyriaus vedėjas, 1983-92 – žurn. „Statyba ir architektūra“ skyriaus redaktorius. Nuo 1992 – „Valstiečių laikraščio“ vyr. redaktorius. Daugiausia rašo įvairiais kaimo gyvenimo klausimais.

T

TADŽIKISTANAS, Tadžikistano Respublika (Centrinė Azija), nepriklausoma nuo 1991, gyventojų – 5,75 mln. (96 vieta pasaulyje), sostinė – Dušanbė, oficialios kalbos – tadžikų, rusų.

Spauda gimtąja kalba atsirado tik XX a. trečiojo dešimtmečio pr. 1924 Dušanbėje buvo įkurta pirmoji spaustuvė, o 1925 – pirmoji knygų leidykla. Jos parengtos knygos buvo spausdinamos ir Samarkande, Taškente, Leningrade.

Pirmasis periodinis leidinys tadžikų k. buvo žurnalas „Šulai inkilob“ („Revoliucijos liepsna“), ėjęs nuo 1919 iki 1922 Samarkande. 1924 Samarkande pasirodė ir pirmasis laikr. „Ovozi tochik“ („Tadžiko balsas“). 1925 Dušanbėje pradėjo eiti laikr. „Idi tochik“ („Tadžiko šventė“), kuris po mėnesio ėmė vadintis „Bedorii tochik“ („Tadžiko prabudimas“), nuo 1928 – „Tochikistoni Surh“ („Raudonasis Tadžikistanas“), nuo 1955 – „Tochikistoni Soveti“ („Tarybinis Tadžikistanas“). 1927 pradėtas leisti populiariu tapęs žurn. „Rohbari doniš“ („Žinių kelrodis“), kuris 1932 buvo pavadintas „Baroi adabietai socialisti“ („Už socialistinę literatūrą“), o 1939 – „Sadoi šark“ („Rytų balsas“). Nuo 1930 ėmė eiti sričių (apygardų) bei rajonų laikraščiai, vėliau – specializuoti žurnalai. 1940 buvo leidžiama 83 laikraščiai ir 9 žurnalai. 1980 ėjo 60 laikraščių, 18 žurnalų ir 50 kitų periodinių leidinių.

Per metus išleidžiama apie 800 knygų ir brošiūrų. Išėina 110 laikraščių (76 tadžikų k.), 26 žurnalai (15 tadžikų k.) ir 12 kitų periodinių leidinių. Svarb. laikraščiai: „Džavononi Tochikiston“ („Tadžikistano jaunimas“, eina nuo 1930, tir. 30 000 egz.), „Tochikistoni“ (žr.), „Sadoi mardun“ („Liaudies balsas“, žr.), „Narodnaja gazeta“ („Liaudies laikraštis“, eina nuo 1929 rusų k., tir. 15 000 egz.); savaitraščiai: „Adabijet va sanat“ („Literatūra ir menas“, eina nuo 1959, tir. 3000 egz.); žurnalai: „Chorpuštak“ („Ežys“, eina nuo 1953, tir. 60 000 egz.), „Hajoti dehot“ („Kaimo gyvenimas“, nuo 1947, tir. 5000 egz.), „Mašal“ („Fakelas“, nuo 1952, tir. 120 000 egz.), „Zanoni Tochikiston“ („Tadžikistano moteris“, nuo 1954, tir. 80 000 egz.).

Tadžikistano informacijos agentūra Chovar (Rytai, žr.) įkurta 1991 vietoj 1933-91 veikusios Tochik TA.

Radijas veikia nuo 1928, televizija – nuo 1959, spalvotoji televizija – nuo 1978; yra 2,1 mln. radijo imtuvų ir televizorių. R transliuoja 3 programas tadžikų, uzbekų ir rusų k.

Dokumentinio kino filmai statomi nuo 1929. 1930 įkurtas trestas „Tachikkino“.

V.U.

„TAGEBLATT/ZEITUNG FIR LETZEBUERG“ („Liuksemburgo dienraštis“), Liuksemburgo rytinis dienraštis, einantis nuo 1912 Ešo m. prancūzų ir vokiečių k. Leidžia Socialistinė darbo partija. Tiražas 1996 – 28 000 egz.

„TAGES ANZEIGER“ („Dienos apžvalga“), Šveicarijos nepriklausomas dienraštis, einantis nuo 1893 Ciūriche vokiečių k. Vienas didžiausių ir populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 280 000 egz.

„TAI BENT“, pramoginio pobūdžio dvisavaitis laikraštis, ėjęs 1994-96 Vilniuje. Leido L. Medelis. Spausdino kryžiažodžius, įdomybes, žaidimus. Redaktoriai: R. Strumskis, R. Sribikienė. Tiražas 1994 – 24 300 egz., 1995 – 7000 egz.

Nuo 1996 leidžiamas kaip laikr. „Pirmadienis“ vidinis priedas.

„TAIKOS BALSAS“, Brazilijos lietuvių laikraštis, leistas 1950-52 San Paule. Redaktorius J. Vajevodskis. Spausdintas hektografu. Išėjo 10 numerių.

„TAIKUS ATOMAS“, Ignalinos atominės elektrinės laikraštis, ėjęs 1988-89 Visagine (buv. Sniečkuje) lietuvių ir rusų k. Redagavo O. Berioza. Tiražas 1989 – 200 egz. lietuvių k. ir 2100 egz. rusų k. Išėjo 55 numeriai.

TAILANDAS, Tailando Karalystė (Pietryčių Azija), paskelbta 1932 (iki 1939 vadinosi Siamo Karalystė), gyventojų – 58,18 mln. (18 vieta pasaulyje), beraščių – 7 proc., sostinė – Bankokas, oficiali kalba – tajų.

Pirmieji periodiniai leidiniai buvo leidžiami anglų k. 1844 misionierius D. B. Bradlis (Dan Beach Bradley) Bankoke įsteigė pirmąjį laikr. „Siam News“ („Siamiečių žinios“). 1880 pasirodė pirmasis dienr. „Siam Daily Advertiser“ („Siamiečių skelbimų dienraštis“). Tačiau XIX a. ir XX a. pr. daugiausia ėjo tik oficialūs (vyriausybiniai) periodiniai leidiniai. Laikraščiai tajų (siamiečių) kalba pasirodė 3-4-ajame šio amžiaus dešimtmetyje. 1926 Bankoke pradėjo eiti dienr. „Lak Muang“ („Gyventojų papročiai“), vėliau pavadintas „Thai Daily“ („Tajų dienraštis“), 1932 – „Pracha Thipatai“ („Demokratija“), 1936 – „Siam Nikorn“ („Siamiečiai“), 1937 – „Naew Na“ („Naujas kelias“). 1975 iš viso ėjo 80 laikraščių, 1982 – 116 laikraščių ir 140 žurnalų bei kitų periodinių leidinių, o 1988 – 45 dienraščiai, 240 laikraščių ir 976 kiti periodiniai leidiniai.

Per metus išleidžiama apie 7600 knygų. Išėina 35 dienraščiai, jų tiražas 4,15 mln. egz. (71 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „Bangkok Post“ („Bankoko paštas“, anglų k., žr.), „Dao Siam“ („Siamo žvaigždė“, žr.), „Thai Rath“ („Tajų valstybė“, žr.), „Baan Muang“ („Šeimos ir valstybės reikalai“, eina nuo 1972, tir. 100 000 egz.), „Daily Mirror“ („Dienos veidrodis“, nuo 1978, tir. 50 000 egz.), „Daily News“ („Dienos naujienos“, nuo 1964, tir. 650 000 egz.), „Matichon“

(„Visuomenės nuomonė“, nuo 1973, tir. 100 000 egz.), „Siam Rath“ („Siamio valstybė“, nuo 1950, tir. 80 000 egz.), „Sing Sian Yitpao“ („Singapūro-Siamo laikraštis“, nuo 1946 kinų k., tir. 40 000 egz.), „The Nation“ („Tauta“, nuo 1971 anglų k., tir. 40 000 egz.); žurnalai ir savaitraščiai: „Bangkok 30“ („Bankokas 30“, eina nuo 1986, tir. 65 000 egz.), „Bangkok Weekly“ („Bankoko savaitraštis“, nuo 1987, tir. 200 000 egz.), „Business in Thailand“ („Biznis Tailande“, nuo 1978 anglų k., tir. 10 000 egz.), „Satri Sarn“ („Naujienos moterims“, nuo 1948, tir. 160 000 egz.).

Tailando informacijos agentūra TNA (žr.) įsteigta 1977.

Radijas veikia nuo 1938, yra 10,75 mln. radijo imtuvų (185 imt. 1000 gyv.). Televizijos programos reguliariai perduodamos nuo 1955, yra 6,4 mln. televizorių (110 tel. 1000 gyv.). Savo laidas transliuoja 222 R ir 8 TV stotys.

V.U.

„**TAIP IR NE**“, iliustruotas mėnesinis žurnalas, einantis nuo 1991 kovo Vilniuje. Leido akc. b-vė „Už ir prieš“, nuo 1996 – UAB „Alingva“. Spausdina rašinius laisvalaikui, nagrinėja įvairius skaitytojus dominančias temas. Redaktoriai: R. Kalonaitis (1991-92, žr.), P. Krupenkaitė (1992-96, žr.), A. Semaška (nuo 1996, žr.). Tiražas 1991 – 50 000 egz., 1993 – 20 000 egz., 1997 – 7000 egz.

TAIVANAS, Kinijos Respublika (sala prie Pietryčių Azijos), savarankiška paskelbta 1949, gyventojų – 21,30 mln. (44 vieta pasaulyje), beraščių – 26,2 proc., sostinė (administracinis centras) – Taibėjus, oficiali kalba – kinų.

Iki 1895, kol sala priklausė Kinijai, plito Kinijoje leidžiama neperiodinė ir periodinė spauda. 1895–1944, Japonijos valdymo metais, buvo platinami Japonijoje išspausdinti laikraščiai ir žurnalai. Tačiau 1926 Kantone (Kinija) pasirodė Taiwanui skirtas laikr. kinų k. „Zhong Yang Ribao“ („Centrinis Kinijos dienraštis“), kuris paskui tapo oficialiu Gomindano (salos administracijos) organu. Tai seniausias šalies dienraštis, einantis ir dabar. Po Antrojo pasaulinio karo ir ypač Taivaną paskelbus Kinijos Respublika (1949), laikraščiai ir žurnalai pradėti leisti pačioje saloje – Taibėje ir kituose šalies miestuose. 1945 buvo įsteigtas laikr. „Tai Wan Hsin Shen Pao/ Tai Wan Xin Sheng Bao“ („Taivano naujienos“), 1950 – „Zhongguo Ribao“ („Kinijos laikraštis“), taip pat dienraščiai anglų k. „China News“ („Kinijos naujienos“, 1949) ir „China Post“ („Kinijos paštas“, 1952). Labai sparčiai augo ne tik centrinių, bet ir regioninių laikraščių bei žurnalų skaičius. 1986 iš viso ėjo 176 laikraščiai (31 dienraštis) ir net 2952 žurnalai, o 1991 – 254 laikraščiai.

1996 buvo leidžiami 295 laikraščiai, tarp jų 27 dienraščiai, jų tiražas 5,7 mln. egz. (268 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „Lian He Bao“ („Jungtinis dienraštis“, žr.), „Zhongguo Ribao“ („Kinijos laikraštis“, žr.), „The China Post“ („Kinijos paštas“, eina nuo 1952 anglų k., tir. 150 000 egz.), „Hsin Sheng Pao“ („Naujienos“, nuo 1945, tir. 460 000 egz.), „Zhong Hua Ribao“ („Kinijos naujienų dienraštis“, nuo 1946, tir. 670 000 egz.), „Zhong Yang Ribao“ („Centrinis Kinijos laikraštis“, nuo 1926, tir. 600 000 egz.); savaitraščiai ir žurnalai: „China Times Weekly/Zhongguo Bao“ („Kinijos laiko savaitraštis“, eina nuo 1978, tir.

180 000 egz.), „Families Monthly“ („Šeimos mėnraštis“, nuo 1976, tir. 155 000 egz.), „Free China Journal“ („Laisvos Kinijos žurnalas“, nuo 1954 anglų k., tir. 60 000 egz.).

Taivano pagrindinė informacijos agentūra CNA (žr.) įkurta 1924. Šalyje dirba daugiau kaip 40 kitų informacijos agentūrų.

Radijas veikia nuo 1928, yra 16 mln. radijo imtuvų (758 imt. 1000 gyv.). Laidas transliuoja 192 R stotys kinų ir anglų k. (tarp jų BCC: Broadcasting Corporation of China, įkurta 1928). Televizijos reguliarios programos perduodamos nuo 1962, yra 8 mln. televizorių (379 tel. 1000 gyv.). Veikia 3 TV stotys (tarp jų TTV, Taiwan Television Enterprise, įkurta 1962). V.U.

TALERIS (lenk. talerz, vok. Teller – lėkštė): 1. Plokščias ketaus padėklas, ant kurio tvirtinama plokščiojo spausdinimo mašinos spaudos forma.

2. Stalas su metaline plokšte, ant kurio spaudos forma ruošiamą matricavimui arba spausdinimui.

„**TALKA**“: 1. Kooperacijos žurnalas, ėjęs 1919-41 Kaune. Leido Lietuvos kooperacijos bendrovių s-ga (1920-25), Lietuvos kooperatyvų taryba (nuo 1925). Įsteigė P. Šalčius. Ėjo kas mėnesį, kas dvi savaites. Nagrinėjo kooperacijos ir ūkio klausimus, rašė apie Lietuvos politinį ir kultūrinį gyvenimą, kooperatyvų veiklą, Seimo komisijų darbą. Redaktoriai: P. Šalčius, S. Pašakarnis. 1925 leido iliustruotą dvimėnesį priedą „Dienos rūpesčiai“.

2. Lietuvos kultūros fondo bendrijos „Talka“ leidinys, ėjęs 1988-89 Vilniuje. Redagavo T. Kajokas, J. Vaiškūnas. Išėjo 11 numerių.

„**TALKA**“, spaudos biuras, veikęs 1937-39 Kaune. Įsteigė A. Bružas (žr.). Teikė informaciją pasaulio lietuvių laikraščiams.

TALMANTAS Jurgis (1894 10 30(18) Stančaičiuose, Klaipėdos aps. – 1955 08 18 Kaune), pedagogas, vertėjas. 1929 baigęs Kauno un-tą, mokytojavo. 1933-36 redagavo žurn. „Gimtoji kalba“. 1935 su kitais įsteigė Lietuvių kalbos d-į. 1948-49 buvo Enciklopedijų, žodynų ir mokslo literatūros leidyklos, nuo 1949 – Politinės ir mokslinės literatūros leidyklos redaktorius.

Bendradarbiavo leidiniuose „Ateitis“, „Draugija“, „Rytas“, „Laisvė“, „Lietuvos mokykla“, „Gimtoji kalba“, „Viltis“, „Švietimo darbas“. Rašė lietuvių kalbos, literatūros, švietimo, mokyklų, pedagogikos klausimais. Išleido „Visuotinės literatūros chrestomatiją“ (Id., 1930, 4 d. su E. Viskanta, 1931), lietuvių k. vadovėlių pradžios m-loms (1932-37), vokiečių-lietuvių (su A. Šulcu, 1925), lenkų-lietuvių (1935) kalbų žodynus ir kt. mokymo priemones. Išvertė A. Čechovo, G. Hauptmano, V. Šekspyro, B. Kelermano, Ž. Verno, I. Krylovo, D. Furmanovo kūrinių.

TAMOŠAITIS Izidorius (1889 08 24 Antakalniškiuose – 1943 02 06 Resote, Krasnojarsko krašte), filosofas, publicistas. 1912 baigė Kauno kunigų seminariją, 1916 – Petrogrado dvasinę akademiją, 1916-20 studijavo Fribūro un-te, gavo daktaro laipsnį (1920). 1920-23 dėstė Kauno kunigų seminarijoje, 1924-40 – Kauno un-te, buvo profesorius (nuo 1930). 1927 redagavo laikr. „Lietuvis“, 1929-38 – žurn. „Vairas“, 1930-38 –

tęstinį leidinį „Eranus“. 1927 kartu su kitais ikūrė tautinės krypties Lietuvių mokytojų s-gą. 1933 įsteigė Socialinių ir politinių mokslų in-tą (buvo jo pirmininkas). 1937-38 buvo Lietuvos žurnalistų s-gos pirmininkas, 1938-39 – Visuomeninio darbo vadybos generalinis sekretorius. Nuo 1934 – Tarptautinio filosofų k-to narys. 1941 suimtas, represuotas. Žuvo Rešoto lageryje, Rusijoje.

Spaudoje bendradarbiavo nuo 1911. Savo straipsnius skelbė leidiniuose „Ateitis“, „Draugija“, „Viltis“, „Jaunoji Lietuva“, „Šviesos kelias“, „Vairas“, „Mūsų kalba“, „Židinys“, „Eranus“, „Lietuvos mokykla“ ir kt. katalikiškos orientacijos laikraščiuose bei žurnaluose.

TAMOŠIŪNAS Julius (1926 05 15 Utenos aps., Žadavainių k. – 1995 01 18 Kaune), periodinės spaudos bibliografas. Grįžęs po 13 metų tremties iš Vorkutos lagerių, dirbo Lentvario kilimų fabrike, įvairiose statybos organizacijose.

Išleido „Lietuviškos periodinės spaudos kolekcijos parodos katalogą“ (1988), „Lietuviškų periodinių leidinių bibliografiją. 1832-1982“ (1991), „Lietuviškų periodinių leidinių bibliografiją. 1983-1993“ (1994).

Po mirties apdovanotas V. Rastenio žurnalistine premija.

TAMULAITIS Stasys (1909 01 23 Sutkiškiuose, Šakių vls. – 1982 04 16 Sent Petersburg, JAV), rašytojas. 1936 baigė karo m-lą, 1941 – Vilniaus un-to Humanitarinių mokslų fak. (studijavo literatūrą, filosofiją, lotynų ir graikų k.). Nuo 1937 mokytojavo Utenos, Kybartų, Vilkaviškio gimnazijose. 1944 išvyko į Vakarus, nuo 1950 gyveno JAV, Čikagoje.

Spaudoje bendradarbiavo nuo 1926. 1927-28 Marijampolėje redagavo moksleivių ateitininkų laikr. „Ateities aidai“, 1928-29 buvo vienas iš „Šaltinio“ redaktorių, 1955 – vienas iš Lietuvių bendruomenės Kultūros fondo steigėjų, 1955-57 valdybos sekretorius. Spaudoje rašė kultūros, švietimo, meno, literatūros klausimais, spausdino apžvalgas, recenzijas. Išleido apsakymų rinkinį „Rudens melodijos“ (1938).

TAMULAITIS Vytautas (1913 01 17 Sutkiškiuose, Šakių vls. – 1993 09 22 Toronte, Kanadoje), rašytojas. 1933 baigęs Marijampolės marijonų gimnaziją, įstojo į Vytauto Didžiojo un-to Teisių fak. 1935 baigė karo mlos aspirantų kursus. 1944 pasitraukė į Vakarus, nuo 1948 gyveno Kanadoje.

Nuo 1937 redagavo žurn. „Kariūnas“, 1942-44 dirbo žurn. „Žiburėlis“ redakcijoje. Bendradarbiavo leidiniuose „Šaltinėlis“, „Šaltinis“, „Ateities spinduliai“, „Ateitis“, „Pavasaris“. Išleido knygas „Skuzdėlytės Greitutės nuotyčiai“, „Kiškėlio užrašai“ (abi 1935), „Ateina pavasaris“, „Vytuko užrašai“ (abi 1937), „Naktis ant Nemuno“ (1938), „Vieną kartą“ (1942), „Sugrįžimas“ (1948), „Svirplio muzikanto kelionės“ (1960), „Vasaros pasakos“ (1980) ir kt.

„TANEA“ („Naujienos“), Graikijos vakarinis dienraštis, einantis nuo 1931 Atėnuose. Remia Graikijos socialistinio judėjimo partiją (PASOK). Spausdina daugiausia informacinio pobūdžio rašinius, vengia žurnalistų komentarų, pateikia daug trumpų žinučių apie svarbiausius įvykius. Tiražas 1996 – 135 000 egz.

„TANGO“, naujosios muzikos žurnalas, ėjęs 1990-94 Vilniuje. Steigėja ir leidėja UAB „Los Centras“. Rašė apie naujosios muzikos įvairovę, kryptis bei žanrus, informavo apie pramogas, spausdino reklamą. Redaktoriai R. Kundrotas ir L. Viliaudas. Tiražas 1990 – 5000 egz., 1993 – 1000 egz., 1994 – 500 egz. Išleisti 5 numeriai.

TANJUG, Telegrafiska Agencija Novinska Jugoslavija (Jugoslavijos naujienų agentūra), Jugoslavijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1943 Belgrade. Per parą priima apie 25 000 pranešimų (1 mln. žodžių informacijos) iš 90 kitų šalių informacijos agentūrų ir savo abonementams perduoda per 1000 puslapių informacinių pranešimų. Leidžia informacinius biuletenius, pranešimų teminius rinkinius serbų, kroatų, anglų, prancūzų, vokiečių, ispanų k. Agentūroje dirba apie 900 darbuotojų, tarp jų daugiau kaip 90 korespondentų šalyje ir apie 50 užsienyje. Informaciją teikia apie 100 neetatinių korespondentų. Užsienyje veikia per 40 agentūros skyrių bei punktų.

TAP, Tunis Afrique Presse (Tuniso Afrikos spauda), Tuniso informacijos agentūra, veikianti nuo 1961 Tuniso m. Šalies laikraščių akc. b-vė, subsidijuojama vyriausybės. Informaciniais pranešimais keičiasi su kaimyninių valstybių informacijos agentūromis. Per dieną pateikia apie 12 000 žodžių informacijos arabų, anglų ir prancūzų k. Leidžia 4 kasdieninius biuletenius. Agentūroje dirba 300 žmonių. Šalyje įsteigti 2 regioniniai biurai ir korespondentų punktai visose provincijose, užsienyje – 8 skyriai: Paryžiuje, Bonoje, Niujorke, Bruselyje, Romoje, Alžyre, Rabate, Kuveite.

TAPINAS Laimonas (g. 1944 06 06 Palangoje), žurnalistas, rašytojas, humanitarinių mokslų daktaras. 1970 baigė Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1978-79 studijavo Paryžiaus Sorbonos un-te. 1978 Leningrado teatro, muzikos ir kino in-te apgynė humanitarinių mokslų disertaciją.

1964-71 dirbo laikr. „Sportas“ bei žurn. „Švyturys“ redakcijose, nuo 1971 – Vilniaus un-to Žurnalistikos katedroje; 1984 suteiktas docento vardas. 1984-91 buvo šios katedros bei Radijo ir televizijos žurnalistikos katedros vedėjas, 1991-92 – Vilniaus un-to Žurnalistikos in-to direktorius, 1990-92 – Lietuvos radijo ir televizijos valdybos pirmininkas, 1992-95 – Lietuvos radijo ir televizijos generalinis direktorius. Nuo 1995 – Lietuvos žurnalistikos centro direktorius, dienr. „Lietuvos rytas“ politinis apžvalgininkas. 1996 išrinktas Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos pirmininku. Lietuvos žurnalistų ir Lietuvos rašytojų s-gų narys, nuo 1990 – Lietuvos žurnalistų s-gos valdybos Prezidiumo narys.

Kultūros, politikos klausimais rašo nuo 1967. Parašė ir išleido knygas: „Iliuzijų mugėje“ (1983), „Lietuvos kinematografininkai“ (1983, anglų ir vokiečių k.), „Nešk, Dauguva, atminimą“ (1988), „Medyje angelas verki“ (1991), „Septynios vienatvės Paryžiuje“ (1993). Už knygą „Iliuzijų mugėje“ suteikta V. Mickėvičiaus-Kapsuko premija (1984), už knygą „Septynios vienatvės Paryžiuje“ – prizas „Metų knygos“ konkurse ir V. Kudirkos premija (1994).

TARAILA Rytis (g. 1952 09 05 Skuode), žurnalistas. Mokėsi Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. 1971-72 buvo laikr. „Tiesa“ lit. bendradarbis, 1973-74 – laikr. „Komjaunimo tiesa“ korespondentas, 1975-76 – savaitr. „Impulsas“ redaktorius, 1976-89 – laikr. „Vakarinės naujienos“ korespondentas. 1989 kartu su V. Tomkumi ir V. Lingiu įkūrė laikr. „Respublika“ ir iki 1994 buvo vienas iš jo leidėjų ir vyr. redaktoriaus pavaduotojas, koncerno TTL Direktorių tarybos pirmininkas. 1994-96 – dienr. „Diena“ vyr. redaktorius, UAB „Dienos leidykla“ valdybos pirmininkas, nuo 1995-97 – AB „Vilspa“ generalinis direktorius. Tarptautinės laikraščių leidėjų federacijos (FIEJ) narys.

Periodinėje spaudoje paskelbė publicistinių straipsnių, rašinių socialinėmis temomis, žurnalistikos praktikos klausimais.

„TARYBINĖ TĖVYNĖ“: 1. Ramygalos rajono laikraštis, ėjęs nuo 1951 vasario 14 iki 1962 balandžio 25 Ramygaloje. LKP Ramygalos raj. k-to ir DŽDT leidinys, leistas du kartus per savaitę. 1951-52 ėjo vieną kartą per savaitę. Redaktoriai: K. Gumbilevičius, P. Bajoriūnas (1951-53), V. Valaitis (1953-56), B. Karalius (1957-58), P. Kancė (1959-62). Tiražas 1951 – 1000 egz., 1962 – 4400 egz.

2. Šalčininkų rajono laikraštis, leistas nuo 1958 gegužės 15 iki 1962 balandžio 27 Šalčininkuose. LKP Šalčininkų raj. k-to ir DŽDT leidinys, ėjęs du kartus per savaitę. Redaktoriai: A. Bryo (1958), T. Krasnovskis (1958-59), R. Miliukas (1959-62). Tiražas: 1958 – 500 egz., 1962 – 650 egz. Ėjo rusų k. „Sovetskaja rodina“, nuo 1954 08 19, ir lenkų k. „Ojczyzna radziecka“, nuo 1951 02 18. Tiražas lenkų k. 1958 – 1000 egz., 1962 – 1500 egz.; rusų k. 1958 – 850 egz., 1962 – 1780 egz.

„TARYBINIS ŽODIS“, Veisiejų rajono laikraštis, ėjęs nuo 1951 sausio 1 iki 1959 gruodžio 5 Veisiejuose. LKP Veisiejų raj. k-to ir DŽDT leidinys, leistas du kartus per savaitę. 1951 ėjo kartą per savaitę. Redaktoriai: A. Urbanavičius (1951-53), V. Babarskas (1953-55, 1957-59), L. Ilčiukas (1955-57). Tiražas 1951 – 1000 egz., 1959 – 2600 egz.

„TARYBŲ DARBAS“, LTSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo ir LTSR Ministrų Tarybos mėnesinis leidinys (žurnalas), ėjęs 1957-89 Vilniuje. Nuo 1959 gegužės iki 1970 rugsėjo nebuvo leidžiamas. Rašė apie respublikinių ir vietinių tarybų, jų vykdomųjų komitetų bei visuomeninių organizacijų veiklą. Vyr. redaktoriai: Č. Zgirsksis (1957-59, žr.), A. Anskaitis (1970-89, žr.). Tiražas 1970 – 7100 egz., 1981 – 24 800 egz., 1989 – 17 800 egz.

„TARYBŲ LIETUVA“: 1. Dienraštis, ėjęs 1940-50 Kaune (1941 06 23–1942 11 22 nėjo, 1942-44 leistas Maskvoje, 1944 07 16–08 08 – Vilniuje). 1943 buvo savaitinis laikraštis, 1944 ėjo triskart per savaitę. 1942-44 turėjo mėnesinį, 1945 – savaitinį priedą „Literatūra ir menas“, 1943-44 išleido 2 vienkarius leidinius „Pionierius“. 1940-41 buvo LTSR AT, 1942-44 – LKP(b) CK ir LTSR AT Prezidiumo, 1944-45 – LTSR AT Prezidiumo, 1945-50 – LKP(b) Kauno miesto ir apskrities ktų bei miesto ir apskrities vykdomųjų ktų laikraštis. Redaktoriai: J. Šimkus (1940-41, 1943-45, žr.), J. Vaiš-

noras (1942-43), R. Šarmaitis (1944), D. Roda (1946, žr.), J. Chlivickas (1950, žr.).

2. Žr. „Litva Sovetskaja“.

„TARKA“, JAV lietuvių mėnesinis iliustruotas satyros žurnalas, leistas 1911-18. Nr.1-10 išėjo Niujorke, 11-32 – Lorensė, 33-34 – Saut Bostone, nuo 37 – Bruklinė. Leido „Satyro“ b-vė, J. Sekys (Sekevičius) su J. Kardiejumi, J. Kardiejus, „Tarkos“ b-vė. Redaktorius P. Bukšnaitis. Karikatūromis iliustravo Strimaitis ir kt. Išleisti 52 numeriai.

TARMYBĖ, dialektizmas, fonetinė, gramatinė, leksinė ar žodžių darybos ypatybė, būdinga kuriai nors tarmei, bet neįėjusi į literatūrinės kalbos normą ir vartojama kitoje kalbinėje aplinkoje – paprastai literatūrinės kalbos vartotojų, kilusių iš tos tarmės. Pvz., rytų aukštaičių „mėgiamas“ – „mėgstamas“, žemaičių „grobas“ – „žarna“ ir kt. Kartais tarmybės vartojamos kaip stilizacijos priemonė.

„TARNAS BAŽNYČIOS“, JAV lietuvių katalikiškos minties blaivininkų laikraštis, pradėtas leisti 1898 12 Varterberyje vietoj laikr. „Rytas“. Leido kun. P. Saurusaitis ir kun. J. Gričius. Nuo 1899 06 redagavo J. Dėdinas-Didinskas. 1899 11 16 „Tarnas bažnyčios“ paverstas savaitraščiu ir toliau leistas pavadinimu „Bažnyčios tarnas“ (žr.).

„TARP KNYGŲ“, Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos, Lietuvos nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos mėnesinis žurnalas, leidžiamas nuo 1949. Iki 1991 vadinosi „Bibliotekų darbas“ ir iki 1990 ėjo kaip informacinis biuletėnis. 1949-62 leido LTSR valst. centrinė biblioteka Kaune direktoriaus J. Rimanto, darbuotojų P. Freidheimo, S. Elsbergo, M. Čilvinaitės iniciatyva. 1963 kartu su biblioteka leidinys perkeltas į Vilnių. 1949-55 išėjo 5 numeriai, 1956-59 – 12 numerių. Nuo 1961 – mėnesinis leidinys. Iki 1983 biuletėnio redaktoriais buvo bibliotekos direktoriai: A. Trumpickas (1949-50), D. Čepas (1951), P. Freidheimas (1954, 1959), J. Urbanavičius (1956-57), V. Jurgaitis (1960-75), J. Baltušis (1976-82). Vyr. redaktoriai: J. Baltušis (1983-90), J. Bičkauskienė (nuo 1990). Minėtini redakcijos darbuotojai V. Aputienė, V. Dautartas, S. Jakaitienė, L. Judelevičienė, J. Mačiulis, I. Pikturna, E. Stasiukaitienė, L. Venckauskas, I. Žaltauskaitė. Tiražas 1949 – 190 egz., 1981 – 4300 egz., 1989 – 3900 egz., 1997 – 1900 egz.

TARPINĖ MEDŽIAGA, metaliniai, plastikiniai ar mediniai luiteliai, iš kurių iškiliaspaudės rinkinyje sudaromi tarpai žodžiuose, tarp žodžių, eilučių, laukai. Tarpams tarp žodžių sudaryti, raidėms žodyje išretinti vartojamos špacijos, nepilnoms eilutėms užpildyti – kvadratai, tarpams tarp dviejų gretimų eilučių padidinti – interlinijos, laukų, lentelių, blankų tarpams sudaryti – regletės, pradiniams ir galiniams laužinių laukams – marzanai (žr.). Tarpinė medžiaga yra žemesnė už spausdinamuosius elementus, dėl to dažai, kuriais ištepama spaudos forma, nuo tarpinės medžiagos ant popieriaus neatsispaudžia.

TARPTAUTINĖ KATALIKIŠKOJI SPAUDOS SAJUNGA, pasaulio šalių katalikų spaudos centrų

organizacija, veikianti nuo 1936. Pakeitė 1927 Briuselyje įsteigtą Tarptautinį katalikų žurnalistų biurą. Pagrindinis tikslas – katalikų spaudos propagavimas, tautų vienybės ir taikos idėjų skleidimas, žurnalistų teisių ir spaudos laisvės gynimas. Aukščiausias organas – Generalinė asamblėja, šaukiama kas treji metai. Kasdieninei veiklai vadovauja Generalinis sekretoriatas. Būstinė Paryžiuje (Prancūzija). Generalinis sekretoriatas dirba Ženevoje (Šveicarija) ir turi UNESCO konsultacinį statusą.

TARPTAUTINĖ LAIKRAŠČIŲ LEIDĖJŲ FEDERACIJA, International Federation of Newspaper Publishers, FIEJ, įsteigta 1948 Paryžiuje. Gina spaudos laisvę ir periodinių leidinių ekonominius interesus, skatina laikytis etikos normų, tyrinėja laikraščių finansinę būklę, analizuoja ekonominius rodiklius. Priklauso 46 leidėjų organizacijos iš 42 šalių, individualūs leidėjai, 14 informacijos agentūrų.

TARPTAUTINĖ RADIO IR TELEVIZIJOS ORGANIZACIJA, Organisation Internationale de Radiodiffusion et Télévision, OIRT, įkurta 1946 06 28 Briuselyje, veikė iki 1992. 1950 būstinė perkelta į Pragę. Pagrindiniai uždaviniai buvo įrengti ir modernizuoti radijo ir televizijos tarnybas šalyse narėse, keistis informacija apie technikos vystymąsi ir programų apipavidalinimą, keistis programomis per Intervizijos centrą, bendradarbiauti su Eurovizija.

Jungė radijo ir televizijos kompanijas iš Afganistano, Baltarusijos, Bulgarijos, Čekijos, Slovakijos, Estijos, Suomijos, Latvijos, Lietuvos, Lenkijos, Moldovos, Mongolijos, Nikaragvos, Rumunijos, Rusijos, Ukrainos, Vengrijos, Vietnamo, JAV.

TARPTAUTINĖ REKLAMOS ASOCIACIJA, International Advertising Association, IAA, individualių reklamos specialistų, reklaminę produkciją gaminančių ir reklamos rinką aptarnaujančių firmų, reklamos agentūrų, spaudos leidinių, televizijos, radijo stočių, reklamos platintojų naujomis komunikacijos priemonėmis (pvz., per internetą) pasaulinis profesinis susivienijimas. Įkurtas 1939, būstinė Niujorke. Asociacija 1996 jungė apie 3700 narių iš 90 šalių. Veikia 5 teritoriniai padaliniai: Azijos-Ramiojo vandenyno, Europos, Lotynų Amerikos, Vidurio Rytų-Afrikos, JAV-Kanados regionų. Didžiausias padalinys – Europos. Jo savarankiška sekcija jungia Centrinės ir Rytų Europos reklamos kūrėjus ir platintojus. Šalyse arba miestuose, kur yra ne mažiau kaip penkiolika asociacijos narių, gali būti įkurti skyriai. Asociacijos skyriai yra visoje trijose Baltijos šalyse. Metinis asociacijos, išlaikomos iš nario mokesčio, biudžetas (1996) – 1,3 mln. JAV dolerių. Asociacija organizuoja veiklos reklamos sferoje seminarus, konferencijas, mokymo programas, teikia metodinę pagalbą savo nariams, konsultuoja teisiniais klausimais, susijusiais su reklamos verslu.

v.B.

TARPTAUTINĖ RYŠIŲ (TELEKOMUNIKACIJOS) SAJUNGA, International Telecommunication Union, ITU, specializuota JTO agentūra, veikianti nuo 1947. Įkurta 1865 kaip ryšių organizacija. Pagrindinis tikslas – padėti pasaulio valstybėms kooperuoti darbus telekomunikacijos srityje, tobulinti techniką ir

technologiją, vykdyti nacionalinę telekomunikacijos politiką. Rengia konferencijas, Tarybos posėdžius; 1932 išleido Konvenciją, prie kurios prisijungė 182 šalys (iki 1994). Būstinė Ženevoje (Šveicarija). Aukščiausias organas – konferencija, šaukiama kas ketverius metus. Nuolatiniam darbui renkama Taryba ir Generalinis sekretoriatas. Lietuva į Tarptautinę ryšių sąjungą įstojo 1991.

TARPTAUTINĖ SPORTO ŽURNALISTŲ ASOCIACIJA, AISP, Association International de Presse Sport / International Sports Press Association, įkurta 1924. Būstinė – Budapešte. 1996 priklausė 121 sporto žurnalistų organizacija, iš viso apie 25 000 sporto žurnalistų. Lietuvos sporto žurnalistų federacija (žr.) į Tarptautinę sporto žurnalistų asociaciją priimta 1991 lapkričio 15 Štutgarte vykusiame Vykdomojo komiteto posėdyje.

TARPTAUTINĖ TELEKOMUNIKACIJA, naujųjų technologijų pagrindu sukurtos komunikacijos sistema, apimanti visą pasaulį ir funkcionuojanti daugelyje gyvenimo sričių. Naujosios technologijos, per pastaruosius kelis dešimtmečius paplitusios mikrotechnologijos, komunikacijos ir kompiuterinės technikos srityje, – tai palydovinė komunikacija, skaitmeninis perdavimas, šviesolaidžio, alternatyvaus kabelinio ryšio, palydovinio ryšio ir šviesolaidžio tinklo naudojimas.

Pasaulinių telekomunikacijų tinklas aprėpia beveik visas valstybes ir regionus. Dėl vykstančios konkurencijos jis nuolat modernizuojamas, siekiant telekomunikacijos sistemas pritaikyti konkurentabiliu aplinkai ir suformuoti platesnę jų rinką ir organizacines struktūras.

G.L.

TARPTAUTINĖ ŽURNALISTŲ FEDERACIJA, TŽF, tarpukario laikotarpiu – Federation Internationale des Journalistes, FIJ, nuo 1952 – International Federation of Journalists, IFJ, nepolitinis profsąjunginis žurnalistų susivienijimas. Įsteigtas 1926 birželio 12 21 šalies žurnalistų organizacijų atstovų susirinkime Paryžiuje. Čia įsikūrė ir TŽF būstinė. Pirmuoju federacijos pirmininku buvo išrinktas prancūzų žurnalistas Žoržas Burdo. Rūpinosi ir nemaža nuveikė įtvirtindama spaudos laisvę, etiką, žurnalistų teises, gerindama jų materialinį gyvenimą. Geriausiai veiklos metais jai priklausė apie 10 000 narių iš 20 Europos šalių ir Australijos. Antrasis pasaulinis karas federacijos darbą paralyžiavo, jos narius išskyrė fronto ir ideologinė linijos. Žurnalistai, ginklu ir plunksna kovoję prieš fašizmą, 1941 Londone įkūrė Tarptautinę sąjungininkų ir laisvųjų šalių žurnalistų federaciją, kurios pagrindu 1946 buvo įsteigta Tarptautinė žurnalistų organizacija (TŽO, žr.).

Daugelis Vakarų šalių žurnalistų organizacijų bei atskirų narių vėliau pasitraukė iš TŽO ir 1952 gegužės 5 Briuselyje atkūrė TŽF. Federacijos tikslas – spaudos laisvės ir nepriklausomos žurnalistikos įtvirtinimas, stiprių ir nepriklausomų žurnalistų profsąjungų kūrimas, žurnalistų solidarumas, gynimas nuo persekiojimų, kvalifikacijos kėlimas ir kt. Turi Saugos fondą nukentėjusių žurnalistų šeimoms ir organizacijoms remti.

TŽF atstovauja 400 tūkst. žurnalistų daugiau kaip iš 90 šalių. Narystė kolektyvinė. Svarbiausi organai – kongresas, vykdomasis komitetas, biuras, susidedantis

iš narių ir patarėjų. Būstinė Briuselyje, turi regioninius centrus Alžyre, Briuselyje, Karakase ir Liublanoje, tarptautinį žurnalistų lavinimosi centrą Strasbūre. Bendradarbiauja su UNESCO ir kitomis JTO institucijomis, Tarptautine darbo organizacija, Pasauline intelektualinių vertybių organizacija, Raudonuoju kryžiumi ir Amnesty International organizacija. Leidžia periodinius leidinius „The Journalists World“ (anglų, prancūzų, ispanų, arabų ir japonų k.), „IFJ-Information“ (anglų, prancūzų, vokiečių k.), „Direct Line“, „IFJ Dokumentation Service“.

Lietuvos žurnalistų sąjunga į TŽF įstojo 1931, mokėjo kasmetinį 500 frankų mokestį. Dėl lėšų stokos dalyvaudavo tik tose TŽF vykdomojo komiteto konferencijose, kurios vykdavo netoliese. Liubeke LŽS atstovavo V. Gustainis, Berne – E. Turauskas, Osle – M. Avietėnaitė, Paryžiuje – Br. Raila. 1936 visuotiniame LŽS susirinkime buvo konstatuota, kad Lietuva yra per mažas vienetas, kad galėtų turėti didesnę įtaką TŽF veiklai, pasiūlyta iniciatyvą rodyti Baltijos spaudos santarvės vardu.

LŽS ir TŽF bendradarbiavimas sustiprėjo 1939 rudenį, kai pastaroji rūpinosi okupuotos Lenkijos žurnalistų likimu. LŽS, kaip TŽF narė, tada daug padėjo savo kolegoms lenkams iš Vilniaus.

1991 birželio 30 LŽS vėl buvo priimta TŽO asocijuotu nariu. Federacija padėjo surengti Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje keletą seminarų žurnalistų kvalifikacijai kelti. TŽF XXI ir XXII kongresuose, kurie 1992 vyko Monrealyje (Kanada) ir 1995 Santandere (Ispanija), dalyvavo LŽS atstovas V. Kavaliauskas. D.Š.

TARPTAUTINĖ ŽURNALISTŲ ORGANIZACIJA, TŽO, International Organisation of Journalists, IOJ, įkurta 1946 birželio 8 Kopenhagoje, susirinkus atstovams iš 21 šalies. Dabar būstinė Madride (Ispanija). Priklauso 20 šalių organizacijos. Pasisako prieš karo propagavimą, prieš kolonializmą, remia taiką ir nacionalinę nepriklausomybę, jungia pasaulio demokratijos šalininkus. Svarbiausi organai: kongresas, vykdomasis komitetas. Veikia žurnalistų kvalifikacijos kėlimo centrai Berlyne, Prahėje, Budapešte. Rengiami tarptautiniai seminarai, konferencijos, tarptautinės protesto akcijos. Įsteigtas tarptautinis žurnalistų solidarumo fondas. 1950-90 TŽO faktiškai buvo socialistinių ir jas palaikančių šalių žurnalistų organizacija.

TŽO turėjo profesines žurnalistų sąjungas: tarptautinę sporto žurnalistų asociaciją (AIPS), tarptautinę kelionių apybraižų autorių ir žurnalistų sąją (FIJET), tarptautinę filatelistų žurnalistų sąją (AIJP). Leidžia periodinius leidinius „The World of Journalists“ (ketvirtinis, anglų, prancūzų ir ispanų k.), „IOJ Newsletter“ (dvimėnesis, arabų, anglų, prancūzų, ispanų ir rusų k.).

TARPTAUTINIS SPAUDOS INSTITUTAS, International Press Institute, IPI, spaudos darbuotojų organizacija, įkurta 1951 gegužės mėn. Paryžiuje kaip žurnalistų ir nepriklausomų leidėjų sąjunga. Gina spaudos laisvę, pasisako prieš valstybės kišimąsi ir totalitarinę sistemą, skatina nevaržomą objektyvios informacijos sklaidimą. IPI priklauso apie 2800 leidėjų, redaktorių iš 70 šalių. Būstinė Ciūriche (Šveicarija). Aukščiausias organas – generalinė asamblėja, šaukiama kasmet. Kasdieniniam darbui vadovauja 24 narių

vykdomasis komitetas ir sekretoriatas. IPI finansavimo šaltiniai – specialieji fondai, narių įnašai ir aukos. IPI ruošia jaunųjų žurnalistų mokymo programas, konferencijas, seminarus, studijas, kovoja, kad būtų paleisti suimtieji žurnalistai. Oficialios kalbos – anglų, prancūzų, ispanų, vokiečių, italų.

TARPTAUTINIS ŽODIS, internacionalizmas, kelių (tarp jų ir pasaulinių) kalbų paskolintas žodis, žymintis bendrus mokslo, technikos, meno, visuomenės gyvenimo ir kitus reiškinius, taip pat įvairias kitokias sąvokas: atomas, kultūra, mašina, medicina. Tarptautiniai žodžiai paprastai pritaikomi prie paskolintos kalbos (žodžiai ar žodžių junginiai priderinami prie kalbos garsyno, kirčiavimo, gramatikos reikalavimų).

Terminas „internationalizmas“ vartojamas ir platesne reikšme – juo kartais, be tarptautinių žodžių, žymimi daugeliui (bent Europos) kalbų būdingi pasakymai ir šiaip vertiniai.

R. TARTENIO GAMYBINĖS-KOMERCINĖS ĮMONĖS SPAUSTUVĖ, veikianti nuo 1992 Alytuje. Turi ofsetinės spaudos mašinas. Spausdina įmonės įsteigtą ir leidžiamą laikr. „Pietų Lietuva“ (žr.), taip pat brošiūras, blankus, etiketes, kitus smulkius spaudinius. Tekstus renka kompiuteriais. Marijampolėje veikia spaustuvės filialas, spausdinantis smulkius spaudinius. Direktorius R. Tartenis.

TARTILAS Zenonas (g. 1936 11 04 Utenos aps. Padbuožės k.), žurnalistas. 1960 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. 1960-67 buvo Dieveniškų, Baltosios Vokės vidurinių m-lų direktorius. 1967-83 dirbo laikr. „Tarybinis mokytojas“ redakcijoje – buvo korespondentas, skyriaus vedėjas. Nuo 1983 – žurn. „Sveikata“ (buv. „Sveikatos apsauga“) redakcijoje: iš pradžių – vyr. redaktorius pavaduotojas, nuo 1989 – vyr. redaktorius. Bendradarbiauja periodinėje spaudoje. Daugiausia rašo švietimo, kultūros, sveikatos apsaugos klausimais.

Nuo 1972 Lietuvos žurnalistų sąjungos narys, nuo 1989 atkurtos Lietuvių katalikų mokslo akademijos narys.

TARULIS Petras (tikr. Juozas Petrėnas; 1896 03 31 Degučiuose, Utenos aps. – 1980 02 05 Niujorke, JAV), rašytojas, žurnalistas. 1926-27 Paryžiuje studijavo žurnalistiką. 1924-28 redagavo žurn. „Keturi vėjai“, 1935-36 leido ir redagavo „Lietuvos naujienas“, „Laiko žodį“, 1933 redagavo dienr. „Dienos naujienos“, satyros laikr. „Kultuvė“. 1944 pasitraukė į Vokietiją, nuo 1949 gyveno JAV. 1968-71 redagavo laikr. „Tėvynė“, dirbo „Darbo“ redakcijoje. Išleido apsakymų ir apysakų rinkinius „Mėlynos kelnės“ (1927), „Žirgeliai padebesiais“ (1948), romaną „Vilniaus rūbas“ (1966).

TASR, Tlačova Agentura Slovenskej Republiky (Slovakijos Respublikos spaudos agentūra), Slovakijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1992 Bratislavoje. Keičiasi informacija su kitų valstybių informacijos agentūromis. Informacinius pranešimus siunčia šalies laikraščių ir žurnalų redakcijoms, radijo ir televizijos stotims, vyriausybinėms įstaigoms. Agentūra savo skyrius turi JAV, Rusijoje, Lenkijoje, Vengrijoje, Čekijoje, Belgijoje, Vokietijoje.

„TAU IR NAMAMS“, iliustruotas ketvirtinis žurnalas, leistas 1993-95 Vilniuje. Rašė apie žmones ir jų aplinką, namus bei daiktus. Redaktorės V. Kavaliauskienė, O. Liugailienė. Tiražas 1993 – 8000 egz., 1995 – 7300 egz.

TAUNYTĖ Filomena (g. 1925 04 11 Šiaulių aps. Radviliškio vls., Vantainėlių k.), gydytoja, publicistė. 1950 baigė Vilniaus un-to Medicinos fak. Gydytoja dirbo iki 1990. Žurnalistinį darbą pradėjo baigusi un-tą. Rašė humoreskas, kaip publicistė bendradarbiavo leidiniuose „Mokslas ir gyvenimas“, „Tiesa“, „Tarybinė moteris“, „Švyturys“ ir kt. Vadovauja V. Kudirkos medikų literatū d-jai. Nuo 1975 – Lietuvos žurnalistų s-gos narė.

„TAURAGĖS BALSAS“, savaitraštis, ėjęs 1933 02 02–06 03 Tauragėje. Leido ir redagavo M. Epelis. Išėjo 12 numerių.

TAURAGĖS SPAUSTUVĖ. 1908-15 veikė D. Indichšteino spaustuvė. Ji turėjo rusiško šrifto, „Bostonkės“ tipo tigelinę mašiną. Vertėsi gamindama kvietimus, blankus, vizitines korteles.

Nuo trečiojo dešimtmečio iki 1941 balandžio 5 veikė „Planetos“ spaustuvė, priklausiusi B. Pogremontui. Buvo spausdinami kvietimai, afišos. 1932 pastatė mėsos kombinatą „Maistas“, spaustuvė tiekė mėsos gaminiams blankus ir etiketes. „Planeta“ turėjo pilno formato plokščių spaudos mašiną, popieriaus pjovimo, segimo mašinas, daug šrifto. Dirbo apie 15 žmonių.

1928-41 Tauragėje veikusi A. Epelio spaustuvė 1933 spausdino savit. „Tauragės balsas“, gamino Tauragės įmonėms blankus. Turėjo pusformatę plokščių spaudos mašiną, rankinę „Bostonkės“ tipo mašiną, popieriaus pjovimo, segimo mašinas, įvairaus šrifto. Dirbo 10 žmonių. 1938-39 Tauragėje veikė pagrindinė komjaunimo spaustuvė.

1944 rudenį buvo atkurta „Planeta“. Nuo 1945 sausio šioje spaustuvėje buvo spausdinama apskrities laikr. „Tarybinis valstietis“ bei „Tarybinis žodis“, 1951-53 – Tauragės MTS laikr. „Už stalininį derlių“, 1951 – Šilalės rajono laikr. „Spalio pergalė“ bei Skaudvilės rajono laikr. „Leniniečių balsas“.

1960 prie Tauragės spaustuvės buvo prijungtos Skaudvilės ir Šilalės spaustuvės. 1963 buvo įsteigti Tauragės spaustuvės Kelmės, Jurbarko ir Šilutės skyriai. 1976 birželio 29 Tauragės spaustuvė tapo Klaipėdos „Ryto“ skyriumi. 1982 Tauragės rajono laikr. „Leniniečių balsas“ (iki 1962 vadinosi „Tarybinis žodis“) pradėtas spausdinti Šiaulių „Titnago“ spaustuvėje, o vietoje buvo tik renkamas (linotipu). 1988 surinktą tekstą į Šiaulius pradėta perdavinėti ryšių kanalais.

1995 spaustuvė tapo UAB „Tauragės spaustuvė“. Dabar ji turi 3 iškiliosios spaudos mašinas, spausdina blankus, afišas, smulkius spaudinius.

TAURAGĖS TELEVIZIJOS STUDIJA, TTV-3, įkurta 1995. Steigėja ir leidėja – V. Šarakvaso firma. Rodomos kultūrinės, pramoginės laidos (12 val. per savaitę), kurias mato Tauragės rajono gyventojai. Du kartus per savaitę transliuojamos pusės valandos Tauragės savivaldybės televizijos redaktoriaus A. Maraškevičiaus parengtos informacinės laidos.

„TAURAGIŠKIŲ BALSAS“, Tauragės apskrities laikraštis, einantis nuo 1945 sausio 5 Tauragėje. Iki 1950 buvo Tauragės apskrities laikraštis, 1950-90 – LKP Tauragės raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1991 – rajono laikraštis, nuo 1995 Nr. 67 – apskrities laikraštis. Steigėja ir leidėja UAB „Tauragiškių balsas“ redakcija. 1945-47 ėjo 1-2 kartus per savaitę, 1949-50 – 2-3 kartus, nuo 1965 – triskart, 1962-94 – du kartus, nuo 1995 – tris kartus per savaitę. 1945 sausio 5–1945 vasario 7 vadinosi „Tarybinis valstietis“, iki 1962 – „Tarybinis žodis“, iki 1989 – „Leniniečių balsas“. Redaktoriai: A. Armontas (1945), J. Jončytė (1945-47), A. Falkmanas (1947-48), B. Mockus (1948-50), A. Montvilaitė (1950-51), R. Domikienė (1951-54), M. Zaisienė (1954-58), A. Barauskas (1958), A. Širka (1958-60), S. Kaluževičius (1960-61), A. Pekeliūnas (1961-62, žr.), J. Marcinkevičius (1962-72), A. Žilys (1972-82), T. Meiželis (nuo 1982). Minėtini redakcijos žurnalistai J. Gaižauskas, R. Krapas, J. Strikaitienė, J. Šileris. Tiražas 1945 – 5000 egz., 1987 – 13 200 egz., 1997 – 5800 egz.

„TAUROSTA“, Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio Jonavos raj. tarybos ir kultūros klubo „Taurosta“ dvisavaitis leidinys, ėjęs nuo 1988 spalio 20 iki 1990 Jonavoje. Redagavo V. Juknelis, E. Levandauskaitė, J. Šalčius. Tiražas 1989 – 4000 egz. Išėjo 33 numeriai. 1990 išleido 3 atskirus priedus.

„TAUTA“, kultūros ir politikos laikraštis, leistas 1919 11 19 – 1920 11 05 Kaune. Iš pradžių ėjo dukart, vėliau – kartą per savaitę. Leido „Rašto“ b-vė. Šis Tautos pažangos partijos leidinys rašė politikos, kultūros, ekonomikos, socialiniais ir kt. klausimais. Bendradarbiavo J. Aleksa, J. Balčiūnas, S. Čiurlionienė, J. Jablonskis, M. Yčas, P. Klimas, V. Krėvė-Mickevičius, Pr. Mašiotas, D. Šidlauskas, St. Šilingas, J. Tūbelis, A. Voldemaras ir kt. Redagavo redakcinė komisija (J. Gaigalaitis, L. Noreika), redaktoriai Vyt. Petrulis, J. Tumas. Spausdino Valstybės spaustuvė Kaune. Išėjo 65 numeriai. 1921 balandžio 20 vietoj „Tautos“ pradėtas leisti „Lietuvos balsas“.

G.B.

„TAUTA IR ŽODIS“, mokslo darbų tęstinis leidinys, leistas 1923-31 Kaune vietoj „Tautosakos“. Ėjo kartą per metus. Spausdino mokslinius straipsnius Lietuvos istorijos, etnografijos, tautosakos, lingvistikos, kultūros ir literatūros bei kt. klausimais. Paskelbė archyvų dokumentų, nežinomų lietuviškų tekstų (XVIII–XIX a.). Bendradarbiavo M. Balčiūnas, V. Biržiška, K. Būga, P. Būtėnas, A. Janulaitis, V. Krėvė-Mickevičius, A. Sabaliauskas, B. Sruoga, J. Vaičekus, A. Vireliūnas ir kt. Redagavo K. Būga (pirmą knygą), V. Krėvė-Mickevičius. Spausdino Valstybės spaustuvė Kaune. Išėjo 7 knygos. Dalis mokslinių straipsnių išspausdinta vokiečių, rusų, latvių k.

„TAUTININKŲ BALSAS“, politikos, visuomenės ir literatūros laikraštis, leistas 1927-28 Kaune. Leido „Tautininkų“ b-vė kartą per savaitę. Skirtas kaimo gyventojams. Rašė religijos, žemės ūkio, ekonomikos, prekybos, švietimo, kultūros ir kt. klausimais. Bendradarbiavo J. Adomėnas, I. Andrašiūnas, P. Budreckas, J. Būtėnas, St. Maliauskas, P. Matulionis, J. Miškinis, A. Šidlauskas, J. Unguraitis ir kt. Oficialioji redaktorė

J. Tūbelienė, faktiškai redagavo S. Aleksandravičius. Spausdino „Švyturio“ spaustuvė Kaune. Išėjo 102 numeriai. Leido priedą „Lietuvos jaunimas“.

G.B.

TAUTININKŲ PERIODIKA, Lietuvių tautininkų s-gos, jos org-jų ir kiti tautinės orientacijos periodiniai leidiniai. Pirmuoju šios pakraipos leidiniu laikytinas dvisavaitis laikr. „Lietuvis“ (žr.), kurį 1906 Vilniuje pradėjo leisti Lietuvių tautinė demokratinė partija, susikūrusi 1905 pab. iš dalies varpininkų (Lietuvos demokratų partijos veikėjų) ir katalikų atstovų. 1907 A. Smetona (žr.) ir J. Tumas-Vaižgantas (žr.) įsteigė laikr. „Viltis“ (žr.), kuris greitai tapo svarbiausiu tautinės vienybės, tautinės kultūros ir tautiškumo idėjų sklaidėju. 1914-15 Vilniuje ėjo ir kitas tautininkų leidinys – literatūros, meno, mokslo, visuomenės ir politikos iliustruotas žurn. „Vairas“ (žr.). Pirmojo pasaulinio karo metais Rusijoje ėjo tautinės krypties savaitr. „Lietuvių balsas“ (žr.), kuris 1917-18 buvo Tautos pažangos partijos organas, bei Demokratinės tautos laisvės santaros savaitr. „Santara“ (žr.). 1917 rugsėjo 6 Vilniuje pradėjo eiti tautinės pakraipos laikr. „Lietuvos aidas“ (žr.). 1918 uždarius savaitr. „Lietuvių balsas“ leidimą, kitais metais Tautos pažangos partija Kaune pradėjo leisti laikr. „Tauta“ (žr.), kurį 1921 pakeitė „Lietuvos balsas“ (žr.), „Lietuvių balsas“ (žr.). Dėl griežto opozicinio turinio šio laikraščio leidimas ne kartą buvo valdžios nutrauktas, tačiau leidinys vėl pasirodydavo – tik kitais pavadinimais: „Tautos balsas“, „Tėvynės balsas“, „Krašto balsas“. 1923 buvo atnaujintas žurn. „Vairas“ (žr.) leidimas. Kai 1924 rugpjūčio mėn. iš Lietuvių tautos pažangos partijos ir kitų tautinės pakraipos org-jų susikūrė Lietuvių tautininkų s-ga (veikusi iki 1940), jos organu tapo savaitr. „Lietuvis“ (žr.). Po 1926 gruodžio 17 perversmo, kai į valdžią atėjo iki tol opozicijoje buvusi Lietuvių tautininkų s-ga, o Lietuvos prezidentu vėl tapo A. Smetona, savaitr. „Lietuvis“ buvo paverstas dienraščiu. 1928 vasario mėn vietoj jo ir dienr. „Lietuva“ (žr.) buvo atgaivintas laikr. „Lietuvos aidas“ (žr.), kuris ėjo iki 1940 kaip Lietuvių tautininkų s-gos ir Lietuvos vyriausybės oficiozas. Nepriklausomoje Lietuvoje ėjo ir daugiau tautinės krypties laikraščių ir savaitraščių (dažniausiai trumpaamžių). 1925-26 tautininkai Kaune leido laikr. „Tėvynės balsas“, kurį paskui pakeitė savaitr. „Tauta“. Kaune taip pat ėjo laikraščiai „Tautininkų balsas“ (1927-28, žr.), „Tautos balsas“ (1932-34, žr.), „Tautos kelias“ (1928-29, žr.), kurį 1930 pakeitė savaitr. „Mūsų tautos kelias“. 1930 trumpai ėjo savaitr. „Tautiškas kelias“. Lietuvių tautininkų s-ga 1930-38 Panevėžyje, Šiauliuose bei Kaune leido savaitr. „Mūsų kraštas“ (žr.), o Lietuvos atgimimo d-ja 1933-40 Kaune – tautinės krypties laikr. „Tėvų žemė“ (žr.). 1933 Kaune ėjo tautinės krypties dvisavaičiai laikraščiai „Lietuvio žodis“, „Tautos žodis“, „Naujas tautos žodis“, kurių išėjo tik po vieną kitą numerį. 1933-34 ten pat buvo leidžiamas tautinės minties laikr. „Mūsų frontas“ (žr.), kurį 1934 pakeitė „Lietuvių frontas“ (žr.). Antrojo pasaulinio karo laikotarpiu 1941-44 Kaune legaliai ėjo laikr. „Tėvų žemė“ (žr.).

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, 1990 gegužės 8 Vilniuje buvo atnaujintas laikraščio „Lietuvos aidas“ (žr.) leidimas: jis pradėtas leisti kaip dienraštis su paantrašte „valstybės laikraštis“. Atsikūrusi Lietuvių tautininkų s-ga 1991 atgaivino laikr. „Viltis“ (žr.), leis-

tą dar 1907-15 Vilniuje, ir jį leido iki 1994. 1994 gruodžio pradžioje Kaune pasirodė naujas tautininkų laikr. „Tautininkų žinios“ (žr.).

V.U.

„TAUTININKŲ ŽINIOS“, Lietuvių tautininkų s-gos dvisavaitis laikraštis, einantis nuo 1994 gruodžio 3 Kaune. Tiražas 1994 – 2000 egz., 1997 – 1000 egz.

„TAUTODAILĖ“, tarptautinis metinis leidinys-almanachas, einantis nuo 1991 Vilniuje. Įsteigė ir leidžia F. Marcinkas. Spausdinami straipsniai, apybraižos, recenzijos tautodailės, liaudies architektūros klausimais. Vyr. redaktorius F. Marcinkas. Tiražas 1991 – 5000 egz., 1995 – 3000 egz. Nuo 1991 leidžiamas atskiras priedas „Rankdarbiai“ (žr.).

„TAUTOS AKIRAČIAI“, Nepriklausomo strateginių tyrimų centro žurnalinis leidinys, ėjęs 1993-94 Vilniuje. Leido leidykla „Academia“. Vyr. redaktorius A. Indriūnas. Tiražas 1000 egz.

„TAUTOS ATMINTIS“, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro spalvotas žurnalas, ėjęs 1996-97 Vilniuje. Rašė apie lietuvių pasipriešinimą sovietinei ir hitlerinei Lietuvos okupacijai, pagrindžio rezistenciją iki Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo. Spausdinti tremtinių ir rezistentų atsiminimai, represuotų asmenų sąrašai, archyvinė medžiaga apie vykdytą Lietuvos gyventojų genocidą. Vyr. redaktorius Z. Maliukevičius. Tiražas 1000 egz.

„TAUTOS BALSAS“: 1. JAV lietuvių katalikiškos krypties mėnesinis žurnalas, leistas 1931 08–1932 Skrantone. Redaktorius-leidėjas M. Valadka.

2. „Tautiškas radikalios minties ir politikos laikraštis“, ėjęs 1932-34 Kaune dukart per mėnesį. Leido ir redagavo J. Karutis. Svarstė Klaipėdos krašto problema, lietuvių išsaugojimo, valstybingumo stiprinimo ir kt. klausimus. Bendradarbiavo E. Balys, K. Gedvilas, J. Gintautas, K. Kaukas, A. Sliesoraitis, A. Volde-maras ir kt. Ats. redaktorius K. Kalvaitis. Spausdino „Žaibo“ spaustuvė Kaune. Išėjo 27 numeriai.

„TAUTOS ETOSAS“, Lietuvos MA Filosofijos, sociologijos ir teisės in-to ir Lietuvos etinės kultūros d-jos „Ethos“ leidinys (žurnalas), leistas 1989-90 Vilniuje. Redagavo J. Balčius. Tiražas 1989 – 1200 egz., 1990 – 800 egz. Išėjo 3 numeriai.

„TAUTOS KELIAS“, tautininkų laikraštis, leistas 1928-29 Kaune. Leido ir redagavo J. Karutis, A. Sliesoraitis (iki 1929 10 31). Ėjo dukart per mėnesį, nuo 1929 – savaitraštis. Spausdino S. Banaičio, „Meno“ ir Valstybės spaustuvės Kaune. Išėjo 84 numeriai. 1929 gruodžio 17 vietoj „Tautos kelio“ pradėtas leisti „Mūsų tautos kelias“.

„TAUTOS KULTŪRA“, Lietuvos kultūros darbuotojų Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio koordinacinės grupės leidinys, ėjęs 1989-90 Vilniuje. Tiražas 1989 – 10 000 egz. Išėjo 9 numeriai.

„TAUTOS MOKYKLA“, „pedagogikos ir tautinės kultūros laikraštis“, dvisavaitis žurnalas, ėjęs 1933-40 Kaune. Leido V. Augustauskas, M. Kriškėčiūnas, J. Mi-

koliūnas, L. Vaitiekūnas, nuo 1936 – Lietuvos mokytojų s-ga. Svarstė Lietuvos švietimo, pedagogikos ir didaktikos, mokymo metodikos ir kt. klausimus, nagrinėjo mokytojų profesinio rengimo, tobulinimo, pedagogo asmenybės ugdymo, vaikų auklėjimo ir kt. problemas. Bendradarbiavo V. Alantas, J. Ambraška, V. Augustauskas, J. Balčikonis, K. Budrys, J. Dubickas, L. Gira, A. Kalnius, I. Kazlauskas, M. Kviklys, K. Moccus, J. Rainys, M. Račkauskas, I. Tamošaitis ir kt. Redagavo K. Masiliūnas, P. Papečkys, V. Tumėnas. Spausdino „Šviesos“, „Vilties“ spaustuvės Kaune. G.B.

„TAUTOS RYTAS“, JAV lietuvių „Pilnųjų blaivininkų susivienijimo“ mėnesinis iliustruotas žurnalas, ėjęs 1915-21 Bostone. Spausdino eilėraščius, straipsnius blaivybės klausimais, religinėmis temomis, informavo apie „Pilnųjų blaivininkų susivienijimo“ veiklą. 1919 rašė apie atsikuriančią Lietuvą. Redaktoriai: kun. J. Jakaitis (iki 1917), J. M. Novickas (1917-20), vėliau Pr. Juškaitis, P. Daužvardis. Bendradarbiai: Pr. Bučys, M. Cibulskis, P. Juras, S. Miliauskas, V. Mykolaitis-Putinas. Iš viso išėjo 63 numeriai.

„TAUTOS VALIA“, laikraštis lietuviams (radikalios tautinės minties laikraštis), ėjęs 1992-95 Kaune kaip atkurtas 1926 leistas to paties pavadinimo savaitraštis (tais metais išėjo 8 numeriai iki 10 000 egz. tiražu). Nereguliariai leido Lietuvių tautinio jaunimo s-gos „Jaunoji Lietuva“ vyr. vadovybė. Redaktorius V. Mikėnas. Tiražas 1992 – 4100 egz.

„TAUTOS ŪKIS“, ekonomikos žurnalas, leistas 1930-40 Kaune. Leido Ekonomikos studijų d-ja. Ėjo kartą per mėnesį, nuo 1937 – kas savaitę. Svarstė Lietuvos ūkio funkcionavimo ir raidos problemas, rašė apie pasaulio ūkio atskirų šalių ekonomiką, Lietuvos rinkos pokyčius. Bendradarbiavo J. Baltrušaitis, P. Baltuška, J. Bučas, G. Galvanauskas, B. Garšva, V. Gustainis, V. Juodka, J. Krikščiūnas, A. Rimka, P. Šalčius, V. Zakarevičius ir kt. Redakcijos komisija: V. Juodeika, V. Kuzminskas, V. Kvieska, J. Purickis, K. Sruoga. Ats. redaktoriai: V. Juodeika, V. Mačys, J. Purickis. Spausdino „Spindulio“, „Varpo“ spaustuvės Kaune. Leido priedus „Pirmasis ekonominis studijų penkmetis“ (1929-34), „Volkswirtschaft“ (vokiečių k., 1938-39). G.B.

„TAVO AUGINTINIS“, dvisavaitis leidinys šeimai, einantis nuo 1994 rugsėjo 29 Vilniuje. Rašo apie naminių gyvūnų auginimą, jų priežiūrą. Įsteigė, leidžia ir redaguoja R. Plumpienė. Tiražas 1994 – 3400 egz., 1997 – 1000 egz.

„TAVO VAIKAS“, žurnalas suaugusiems (tėvams apie vaikus), einantis nuo 1992 Vilniuje. Įsteigė A. Jankeļaitienė, V. Vilkomirskienė, J. Marčiulionytė. Leidžia UAB „Tavo vaikas“. Ėjo kas ketvirtį, nuo 1994 – kas du mėnesius. Rašo apie vaikų psichologiją, sveikatą, jų auklėjimo ir mokymo metodiką. Vyr. redaktorės (redaktorės) E. Kubilienė, M. Vilkomirskienė, A. Jankeļaitienė. Tiražas 1993 – 30 000 egz., 1997 – 13 000 egz.

„TEATRAS“: 1. Dramaturginės literatūros tęstinis leidinys, ėjęs 1911-14 Vilniuje. Spausdino originalias ir verstines pjeses mėgėjų teatro scenai, problemines ir

kritines publikacijas bei konsultacinę medžiagą. Leidėjas ir oficialus redaktorius J. Strazdas, faktiškai redagavo A. Vėgėlė. Tiražas 1200–2000 egz. Išėjo 24 numeriai (12 knygų).

2. Mėnesinis žurnalas, ėjęs 1937-39 Klaipėdoje. Spausdino lietuvių ir užsienio dramaturgijos bei repertuaro apžvalgas, populiarino teatro meną. 1939 Nr. 6(9) buvo skirtas Vydūnui. Leido Pr. Srugys, redagavo J. A. Šaltenis. Išėjo 17 numerių (paskutiniai du sunaikinti spaustuvėje).

3. Lietuvos teatro s-gos ketvirtinis leidinys, leistas 1957-91 Vilniuje. Iki 1990 leido LTSR teatro d-ja bei LTSR teatro veikėjų s-ga. Spausdino teatrų programas, spektaklių recenzijas, interviu, sezonų apžvalgas, teatro teorijos bei istorijos straipsnius, archyvinę medžiagą. Redagavo R. Vilkaitis, A. Kalinauskas, E. Mikulėnaitė, A. Gudelis, A. Vabalas, A. Vengris, V. Rupšienė, L. Gudelienė. Tiražas 1981 – 3000 egz., 1988 – 10 000 egz., 1991 – 2000 egz.

„TECHNIKA“, tęstinis mokslo darbų leidinys, ėjęs 1924-41 Kaune. Leido Kauno un-to Technikos fak. Spausdino mokslinių tyrinėjimų rezultatus, mokslinius straipsnius, mokslinių pranešimų referatus, konkrečių pramonės šakų analitines apžvalgas, svarstė naujos technikos įdiegimo Lietuvos ūkyje problemas ir kt. klausimus. Bendradarbiavo L. Gimbutas, S. Grinkevičius, M. Songaila, J. Šimoliūnas, T. Šulcas, J. Vidmantas ir kt. Redaktoriai: P. Jodelė, S. Kolupaila, V. Mošinskis, J. Šimkus, J. Šliogeris, K. Vasiliauskas. Spausdino Valstybės spaustuvė Kaune. G.B.

„TECHNIKA“, Vilniaus technikos universiteto leidykla, veikianti nuo 1990 Vilniuje. Leidžia knygas, vadovėlius, metodinę literatūrą, mokslinius žurnalus „Aplinkos inžinerija“, „Geodezija ir kartografija“, „Statyba“, „Transportas“, „Urbanistika ir architektūra“. Vedėja M. Gilytė, vyr. redaktorė D. Merkytė. Daugelį leidyklos parengtų leidinių spausdina Technikos universiteto spaustuvė „Technika“.

„TECHNIKA IR ŪKIS“, iliustruotas technikos žurnalas, ėjęs 1929 12–1940 05 Kaune. Leido Lietuvos inžinierių ir architektų s-ga, nuo 1936 – Lietuvos inžinierių d-ja keturiskart per metus. Rašė įvairiais technikos klausimais, spausdino specialistų straipsnius, technikos veiklą reglamentuojančius dokumentus ir kt. Bendradarbiavo N. Birulis, J. Čiurlys, Pr. Drąsutis, V. Gorodeckis, J. Janickis, P. Jodelė, L. Kaulakis, A. Macijauskas, Vl. Merkys, K. Rimkus ir kt. Redagavo redakcijos k-tas: B. Garšva, K. Gaigalis, K. Dušauskas. Ats. redaktoriai: B. Garšva, V. Mošinskis, J. Vidmantas. Spausdino V. Atkočiūno, F. Sokolovskienės bei G. Lano spaustuvės Kaune. G.B.

„TECHNIKOS ŽODIS“, JAV lietuvių inžinierių ir technikos darbuotojų ketvirtinis žurnalas, einantis nuo 1951 balandžio Čikagoje. Buvo mėnesinis, ėjo kas du mėnesiai. Leidžia Pasaulio ir Amerikos lietuvių inžinierių ir architektų s-ga. Redagavo redakcinė komisija: K. Bertulis, K. Burba, S. Dirzantas, K. Kaunas, P. Jurėnas, S. Jurkūnas, G.J. Lazauskas, J. Mulokas, V. Pavilčius, A. Semėnas, V. Tamošiūnas ir kt. Nuo 1974 vyr. redaktorius V. Jautokas, vyr. redaktoriaus pavaduotojas G. J. Lazauskas.

TECHNINĖ PERIODIKA, periodiniai leidiniai technikos, technologijos bei inžinerijos klausimais. Lietuviškoji techninė spauda pasirodė 1920. Tada Kaune išėjo pirmasis žurn. „Lietuvos politechnikas“ (žr.) numeris, o iki 1922 – dar 3 numeriai. 1924 pradėjo eiti tęstinis žurnalo tipo leidinys „Technika“ (žr.), kurį Kauno un-to Technikos fak. rengė ir leido iki 1941. Lietuvos inžinierių ir architektų s-ga 1929 pradėjo leisti žurn. „Technika ir ūkis“ (žr.), kuris nuo 1931 buvo Lietuvos inžinierių s-gos, o nuo 1936 – Lietuvos inžinierių d-jos pagrindinis leidinys (ėjo iki 1940). Lietuvos hidrometrinis biuras 1929-33 leido tęstinį leidinį „Hidrologinis metraštis“, o Lietuvos diplomuotų inžinierių ir architektų d-ja (veikusi 1930-36) 1935 išleido savo žurn. „Technikos apžvalga“ (1 numerį). Energijos komitetas (mokslinė org-ja, veikusi 1936-40 Kaune) 1937-40 leido tęstinį žurnalo tipo leidinį „Energijos komiteto darbai“. 1944 Kaune trumpai ėjo iliustruotas technikos žurn. „Technika“ (išleisti du A. Nasvyčio suredaguoti numeriai). Vakarų Vokietijos karo pabėgėlių stovyklose 1946-48 lietuviai leido profesinius žurnalus „Inžinieriaus kelias“ ir „Technikos pasaulis“. Pasaulio ir Amerikos lietuvių inžinierių ir architektų s-ga 1951 Čikagoje ėmė leisti žurn. „Technikos žodis“ (žr.), o Kaune 1959 pradėjo eiti mėnesinis žurnalas „Mokslas ir technika“ (žr.). Vėliau pasirodė nemažai tęstinių žurnalo tipo leidinių („Mechanika“, 1961, „Lietuvos mechanikos rinkinys“, 1967, „Radioelektronika“, 1966, „Elektrotechnika“, 1966, „Vibrotechnika“, 1967, „Mechaninė technologija“, 1968, „Ultragarsas“, 1969, „Automatika ir skaičiavimo technika“, 1969), įeinančių į serijas „Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai“ (žr.) bei „Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbų teminiai rinkiniai“ (žr.). Mokslinius žurnalo tipo tęstinius leidinius taip pat ėmė leisti mokslinio tyrimo įstaigos („Lietuvos staklininkystė“, 1969, „Lazerinė technologija“, 1986). Kauno technologijos un-tas pradėjo leisti keletą naujų tęstinių žurnalinių leidinių („Automatika“, 1991, „Mašinų gamyba“, 1989, „Pakavimo technika“, 1992, „Taikomoji mechanika“, 1991). Specialistams, inžinerijos ir technikos darbuotojams tebeleidžiamas žurn. „Mokslas ir technika“ (žr.), o plačiau visuomenei skirtų rašinių technikos ir technologijos klausimais spausdinama mokslo populiarinimo ir mokslo istorijos žurn. „Mokslas ir gyvenimas“ (žr.).

V.U.

TECHNINĖ REDAKCIJA, leidyklos poskyris, kuriame dalykiškai ir literatūriškai suredaguoti tekstai apdorojami techniškai ir parengiami spausdinti.

TECHNINIS CENTRAS, radijo studijų, aparatinių, dirbtuvių ir kt. tarnybų kompleksas, atliekantis visą radijo technologinį ciklą: nuo laidų įrašymo studijoje iki jų transliavimo į eterį. Lietuvos radijo ir televizijos techninis centras – savarankiška įmonė, juridinis asmuo, už mokėstį teikęs paslaugas Lietuvos radijui ir televizijai (veikė 1969-92).

TECHNINIS REDAGAVIMAS, suredaguoto teksto parengimas spaudai pagal poligrafijos reikalavimus.

TECHNINIS REDAKTORIUS, leidyklos ar periodinio leidinio redakcijos darbuotojas, rengiantis literatūriškai suredaguotą tekstą ir iliustracijas spaudai. Jis

apskaičiuoja teksto apimtį, nurodo šriftą, formatą, kitus techninius parametrus, išdėsto tekstą ir iliustracijas leidinio puslapiuose, nustato viso leidinio išvaizdą.

„TECHNOLOGIJA“, Kauno technologijos un-to leidykla, veikianti nuo 1991 Kaune. Nuo 1964 buvo Kauno politechnikos in-to redakcinė-leidybinė grupė, nuo 1971 – redakcinis-leidybinis skyrius. Leidžia mokomąją literatūrą, vadovėlius, monografijas, rinkinius, taip pat mokslinius žurnalus „Mechanika“, „Elektronika ir elektrotechnika“, „Matavimai“, „Informacinės technologijos ir valdymas“, „Cheminė technologija“, „Medžiagotyra“, „Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba“, „Socialiniai mokslai“, „Inžinerinė ekonomika“, „Ultragarsas“. Leidyklos vedėja D. Vienažindienė. Daugelį leidyklos parengtų leidinių spausdina Kauno technologijos un-to spaustuvė.

„TEGYVUOJA DRUSKA!“, Kauno moksleivių dvasia-vaitis laikraštis, einantis nuo 1995 gegužės 4 Kaune. Leidžia tautinė lietuvių studentų korporacija „Neo-Lithuania“. Vyr. redaktoriai: R. Leonavičius, I. Andrulevičiūtė, I. Vuosaitytė. Tiražas 2000 egz.

TEIBERIS Leonas Kazimieras (1938 02 10 Raseinių aps. Girdučių k. – 1992 06 09 Paryžiuje), žurnalistas. 1958 baigęs Marijampolės 2-ąją vid. m-lą, studijavo Vilniaus un-te ir įsigijo žurnalisto specialybę. Nuo 1958 bendradarbiavo žurn. „Tarybinė moteris“, dirbo žurn. „Banga“ redakcijoje, Eltos fotokronikos skyriuje, Gamtos apsaugos k-te, 1966-68 – laikr. „Liaudies sargyba“ redakcijoje. Dalyvavo įvairiuose fotografijos renginiuose. 1968-71 buvo Kūno kultūros ir sporto k-to vyr. instruktorius. 1971-73 dirbo laikr. „Lietuvos pionierius“, 1973-87 – žurn. „Moksleivis“ redakcijose. Nuo 1988 dirbo Fotomeno d-joje, laikraščių „Vakarinės naujienos“, „Lietuvos aidas“ redakcijose. 1995 ko-vo mėn. Paryžiuje išėjo prancūzų k. jo parašyta knyga „La Lituania“, gausiai iliustruota autoriaus ir kt. fotografijų nuotraukomis.

„TEISĖ“, teisės mokslų ir praktikos žurnalas, ėjęs 1922-40 Kaune. Leido Lietuvos teisininkų d-ja dukart per metus, kartais dažniau. Svarstė teorinius teisės klausimus, nagrinėjo teisinės praktikos patirtį, analizavo Lietuvos kriminologinę būklę, skelbė teisės dokumentus, aplinkraščius, įstatymus ir kt. Bendradarbiavo V. Burkevičius, Č. Butkus, Bern. Fridmanas, A. Janulaitis, P. Leonas, Vl. Mačys, M. Riomeris, J. Stankūnas, Vl. Stašinskas, K. Šalkauskas, A. Tamošaitis, J. Vabalas-Gudaitis ir kt. Redagavo J. Byla, A. Kriščiukaitis. Leido priedus: „Vyriausiojo tribunolo baudžiamųjų kasacinių bylų sprendimai“, „Vyriausiojo tribunolo civilinių kasacinių bylų sprendimai“, „Vyriausiojo tribunolo visuotinių susirinkimų nutarimai“, „Vyriausiojo tribunolo visuotinių susirinkimų nutarimai, baudžiamųjų ir civilinių bylų sprendimai“. Išėjo 52 numeriai.

G.B.

„TEISĖS AKADEMIJA“, Lietuvos teisės (iki 1997 – policijos) akademijos mėnraštis, leidžiamas nuo 1996 rugsėjo Vilniuje. Iki 1997 rugpjūčio vadinosi „Policijos akademija“. Redaktorius E. Uldukis. Tiražas 1000 egz.

„TEISĖS PROBLEMAS“, ketvirtinis mokslinis-praktinis žurnalas, einantis nuo 1968 Vilniuje. Iki 1990 vadinosi „Socialistinė teisė“, iki 1993 – „Teisės apžvalga“ ir ėjo kaip Lietuvos teisingumo ministerijos biuletenis (nuo 1990 – žurnalas). Skelbia teisinius dokumentus, juos komentuoja, analizuoja teisinės problemas, nušviečia visuomenės teisinio gyvenimo aktualijas. Vyr. redaktoriai: Br. Vaitiekūnas (1968-80), A. Purkėnas (1980-92), R. Kiškienė (1992-93), K. Jovaišas (nuo 1993). Tiražas 1968 – 8000 egz., 1981 – 147 000 egz., 1988 – 230 000 egz., 1997 – 3000 egz.

„TEISYBĖ“, „dvisavaitis politiškai-tautiškai-kriščiioniškai-demokratiškas laikraštis“, leistas 1907-08 Kaune. Leido ir redagavo K. Petrusevičius. Propagavo marijavitų tikėjimo tiesas, polemizavo su katalikų spauda. Spausdino Kauno gubernijos spaustuvė Kaune. Išėjo 10 numerių.

TEISINĖ PERIODIKA, teisės, teisėtvarkos ir teisėsaugos tematikos periodiniai leidiniai. Jie Lietuvoje atsirado po 1918, įkūrus nepriklausomą valstybę. 1918 pradėjo eiti informacinis leidinys „Laikinosios vyriausybės žinios“, kurį 1920 pakeitė leidinys „Vyriausybės žinios“, ėjęs iki 1940. Jį leido Ministrų kabinetas ir jame skelbė įstatymus, tarptautines sutartis, vyriausybės įsakymus, potvarkius, leistų veikti draugijų registrą, testamentus, varžytines ir kitus teisinius dokumentus. Tai buvo oficialus periodinis leidinys. Netrukus atsirado ir teisės aktus populiarinančių, aiškinančių leidinių. Lietuvos teisininkų draugija 1922 Kaune pradėjo leisti teisės mokslo ir praktikos žurn. „Teisė“ (žr.), o Kauno un-tas 1924 – tęstinį žurnalo tipo mokslinį leidinį „Teisių fakulteto darbai“, ėjusį iki 1939 (išleista 10 t., suredaguotų A. Janulaičio bei P. Šalčiaus). 1935-40 Kaune ėjo dvi mėnesis žurn. „Kriminalistikos žinybas“ (žr.), 1937-39 Zarasuose – žurn. teisės mokslo bei praktikos klausimais „Teisininkas“ (žr.).

Po Antrojo pasaulinio karo Lietuvos teisingumo ministerija 1957 pradėjo leisti biuletinį „Tarybinis teisėtumas“ (ėjo iki 1958), o Vilniaus un-tas – tęstinį mokslo darbų leidinį „Teisė“, vėliau įtrauktą į seriją „Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai“ (žr.). 1968 pasirodė Teisingumo ministerijos ketvirtinis biuletenis „Socialistinė teisė“, kurį 1990 pakeitė mokslinis-praktinis žurn. „Teisės apžvalga“, nuo 1993 leidžiamas pavadinimu „Teisės problemos“ (žr.). 1989 Lietuvos teisininkų s-ga Vilniuje ėmė leisti dvisavaitį laikr. „Justitia“ (žr.), ėjusį iki 1992. Nuo 1996 leidžiamas to paties pavadinimo žurnalas (žr.). 1992 Vilniuje pradėjo eiti teisės mokslo ir praktikos žurn. „Verslas ir teisė“ (žr.), 1993 – savaitr. „Lietuvos teisė“ (žr.), oficialus informacinis laikr. „Valstybės žinios“ (žr.).

V.U.

TEISINGUMAS, žurnalistinės veiklos principas, pasireiškiantis objektyviu tikrovės atspindėjimu, nešališku faktų bei įvykių aprašymu ir įvertinimu. Svarbiausia tiksliai pateikti konkrečius duomenis, išsamiai ir nešališkai išanalizuoti turimus faktus, dokumentus, liudijimus.

„TEISININKAS“, dvimėnesis žurnalas, ėjęs 1937-39 Zarasuose. Leido ir redagavo J. Žagrakalys. Svarstė teisės teorijos ir praktikos klausimus, diskutavo dėl

teisinių normų, sąvokų, teisę reglamentuojančių dokumentų, nagrinėjo teisinės kultūros, teisininkų atsakomybės ir kt. problemas. Bendradarbiavo K. Balkūnas, J. Binkevičius, R. Burokas, J. Jakučionis, J. Masaitis, K. Milius, A. Misevičius, V. Raulinaitis, P. Stravinskas ir kt. Spausdino E. Rozeno spaustuvė Zarasuose. Išėjo 13 numerių.

G.B.

„TEKA WILEŃSKA“ („Vilniaus aplankas“), tęstinis literatūros ir istorijos leidinys, leistas 1857-58 Vilniuje lenkų k. Leido A. Kirkoras. Rašyta Lietuvos ir Vilniaus krašto archeologijos, istorijos klausimais, nagrinėtos literatūros, kultūros problemos. Išėjo 6 numeriai. 1859, 1862 vietoj jo leistas straipsnių rinkinys „Pisma zbiorowe Wileńskie“ („Vilniaus rinkiniai raštai“).

TEKSTAS (lot. textum – sujungimas); 1. Išspausdintas, parašytas arba žodinės formos autorinis kūrinys, jo fragmentas; rišlus kalbos darinys.

2. Žodinė dalis, spaustuvinio rinkinio pagrindinė dalis, skiriant nuo piešinių, brėžinių, kitų iliustracijų, potekstinių pastabų.

„TEKSTILININKAS“, AB „Alytaus tekstilė“ kolektyvo laikraštis, einantis nuo 1975 liepos 18 Alytuje. Iki 1992 buvo Alytaus medvilnės kombinato savaitraštis. Nuo 1995 leidžiamas 2 kartus per mėnesį. Redaktoriai: St. Jakubauskas (1975-76), K. Kazlauskas (1977), A. Minevičius (1978), J. Kizevičienė (1978-87), L. Stankevičiūtė-Stanionienė (1987-89), A. Kudzienė (nuo 1989). Tiražas 1975-93 – po 1500 egz., 1996 – 1000 egz.

TEKSTIS (lot. textum – sujungimas), spaustuvinis šriftas, kurio kegelis yra 20 punktų (7,52 mm). Vartojamas vaikiškų knygų tekstui, antraštėms.

TELAM, Telenoticiosa Americana (Amerikos telegramų agentūra), Argentinos vyriausybė informacijos agentūra, veikianti nuo 1945 Buenos Airėse. Bendradarbiauja su daugeliu vietinių laikraščių, radijo stotimis, televizijos organizacijomis, kurioms teikia politinio, ekonominio, kultūrinio bei pramoginio pobūdžio informaciją ir fotoinformaciją. Leidžia biuletenius, žinytus, teminius naujienų rinkinius. Keičiasi informacija su Reuters, UPI, DPA, ITAR-TASS, kitomis informacijos agentūromis. Turi korespondentų punktus daugelyje valstybių. Per dieną agentūra išsiunčia per 10 000 žodžių informacijos. Agentūroje dirba daugiau kaip 200 žurnalistų.

TELECENTRAS, TELEVIJOS CENTRAS, pastatų ir įrenginių kompleksas televizijos programoms rengti ir transliuoti. Susideda iš studijų ir aparatinių, technikos ir gamybos grandžių. Studijų ir aparatinių kompleksą sudaro studijos, režisierių, inžinierių, centrinė vaizdo ir garso aparatinės, kino projekcinės, videomontažinės, kilnojamosios TV stotys (KTS), kita nestudijinio filmavimo technika (nešiojamos TV kameros). Kitos techninės gamybos grandys ir padaliniai: elektros energijos tiekimo, šaldymo ir vėdinimo, dekoracijų gamybos ir butaforijos, siuvykla, grimerinės, ūkio tarnybos. Programos iš centrinės aparatinės perduodamos į siūstuvus.

Ž.P.

TELEFAKSAS (gr. *tēle* – toli + lot. *fac simile* – daryk panašų), įrenginys, kuriuo per atstumą perduodamas ir priimamas nejudamas vaizdas (fotonuotrauka, raštas, rankraštis, dokumentas).

TELEFONAS (gr. *tēle* – toli + *phōnē* – garsas) : 1. Mažos galios elektroakustinis įtaisas, garsinio dažnio elektrinius virpesius verčiantis garsu. Veikia elektromagnetiniu, elektrodinaminiu arba elektrostatiiniu principu.

Elektromagnetiniame telefone pagal tai, kokia kryptimi ritėmis teka srovė, kintamasis magnetinis laukas padidina arba sumažina pradinę membranos traukimo jėgą. Dėl to membrana virpa ir skleidžia garso bangas.

Elektrodinaminiame telefone garso dažnio srovė teka rite, kuri sujungta su kūgio formos membrana. Dėl ritės kintamojo magnetinio lauko sąveikos su nuolatinio magnetinio lauku ritė virpa ir virpina membraną, o ši sukelia garso bangas. Ne visos membranos dalys pasislenka vienu metu, nes judančioji jėga veikia tik jos centrinę dalį, todėl elektrodinaminiai telefonai šiek tiek iškraipo garsą.

Elektrostatiinio telefono membraną (apie 0,1 mm storio metalizuotą plastiko plėvelę), esančią tarp dviejų akustiškai skaidrių nejudamų plokštelių, judina kintamasis elektrinis laukas. Elektrinio lauko jėga veikia visą membranos paviršių, todėl elektrostatiinis telefonas beveik neiškraipo atgaminamo garso.

2. Telefono aparatas, telefonas, telefono tinklo linijos galinis abonentinis įrenginys kalbinei informacijai perduoti ir priimti. Turi komutacijos iškviatimo įtaisą (jis pasiunčia arba priima iškviatimo signalą, prijungia ir atjungia kitą telefoną) ir mikrotefoną. Pagal konstrukciją telefono aparatai būna staliniai, sieniniai, unifikuotieji (minėtųjų derinys) ir nešiojamieji.

TELEFONOGRAMA, pranešimas, perduotas telefonu ir užrašytas popieriuje.

TELEFOTOGRAFIJA, tolimų daiktų fotografavimas teleobjektyvu, paprastai stambiu planu.

„**DE TELEGRAAF**“ („Telegrafas“), Nyderlandų nepriklausomas dienraštis, einantis nuo 1893 Amsterdamo. Didžiausias ir populiariausias šalies laikraštis. Turi dvi laidas – rytinę „De Telegraaf“ ir vakarinę „Het Nieuws van den Dag“ („Dienos naujienos“). Tiražas 1996 – 800 000 egz.

TELEGRAFAS (gr. *tēle* – toli + *graphō* – rašau): 1. Elektrinio ryšio rūšis – raidinių ir skaitmeninių pranešimų (telegramų) bei nejudančių atvaizdų (fototelegramų) perdavimas elektriniais arba radijo signalais. Telegrafo ryšys palaikomas telegrafo aparatais, kuriais kiekvienas perduodamo pranešimo ženklas pakeičiamas kodiniu žodžiu, sudarytu iš elektros srovės impulsų. Pagal informacijos perdavimo principą telegrafo ryšys būna simpleksinis (pranešimai perduodami ir priimami pakaitomis) ir duplexinis (pranešimai perduodami ir priimami vienu metu).

2. Ryšių įmonė, turinti telegramų perdavimo ir priėmimo įrenginių kompleksą ir tarnybą, kuri priima, perduoda, apdoroja bei pristato adresatams telegramas ir aptarnauja savo įmonės įrenginius.

TELEGRAFO KANALAS, techninės priemonės telegrafo signalams perduoti iš informacijos siųstuvo į imtuvą. Apima ryšio liniją ir jos dalijimo į kanalus aparatūrą. Būna vietinio (miesto, rajono, apskrities) ir magistralinio ryšio. Signalai perduodami 50-1200 būdų greičiu.

TELEGRAFO RAKTAS, Morzės aparato dalis – įtaisas telegrafo signalams sudaryti ir perduoti pagal Morzės kodą. Telegrafistas telegrafo raktu sujungia ir pertraukia elektrinę grandinę, sudarydamas impulsus, kurie atitinka perduodamo pranešimo ženklus. Perdavimo greitis paprastu telegrafo raktu 70-90, vibraciniu 120-150 ženklų per min.

TELEGRAFO RYŠYS, elektrinis ryšys, palaikomas telegrafo aparatais, kuriais kiekvienas perduodamo pranešimo ženklas pakeičiamas kodiniu žodžiu, sudarytu iš elektros srovės impulsų. Kodiniai žodžiai perduodami nuolatine arba kintamąja srove. Pranešimai perduodami tiksliai ir greitai. Pagal priklausomumą telegrafo ryšys būna bendrasis, abonentinis, žinybinis, pagal informacijos perdavimo principą – raidinis skaitmeninis ir faksimilinis, pagal pranešimų perdavimo būdą – simpleksinis (pranešimai perduodami ir priimami vienu metu).

Telegrafas yra seniausia elektrinio ryšio rūšis. 1832 P. Šilingas (Rusija) išrado klavišinį telegrafo aparatą ir jo pagrindu sukūrė elektromagnetinio telegrafo sistemą. Lietuvoje pirmoji telegrama iš Vilniaus į Peterburgą Morzės aparatu buvo pasiųsta 1859. Kaune telegrafo stotis įrengta 1863.

TELEGRAMA (gr. *tēle* – toli + *gramma* – užrašas), telegrafu perduodamas pranešimas.

„**TELEGRAMA**“, informacinis bulvarinio pobūdžio dienraštis, leistas 1933 03 18–06 21 Kaune. Leido B. Adomavičius, J. Naujokas. Ėjo nereguliariai. Redagavo S. Klimaitytė, P. Kupčiūnas, J. Naujokas. Spausdino „Liliput“ spaustuvė Kaune. Išėjo 43 numeriai.

„**TELEGRAMOS**“, informacinis bulvarinio pobūdžio dienraštis, leistas 1936 10 18–1937 11 02 Kaune. Ėjo nereguliariai. Leido ir redagavo V. Gedgaudas. Išėjo 11 numerių.

TELEKSAS (angl. tele(graph) – telegrafas + ex(change) – keitimas), tarptautinis abonentinis telegrafo tinklas, kurio kiekvienas abonentas turi telegrafo stotį.

TELELAIKRAŠTIS (TELETEKSTAS), tekstų ir grafikos visuma, perduodama žiūrovui tarp TV signalų. Tai papildoma informacija, kuria galima naudotis turint televizoriuje specialų dekoderį ir distancinio valdymo pultelį. Teletekstas – savotiškas elektroninis laikraštis, kurio lapus gali vartyti kiekvienas žiūrovas. Teletekstu pateikiama naujausioji informacija, transporto judėjimo tvarkaraščiai, repertuarai, įvairių tarnybų paslaugos, skelbimai, orų prognozė ir kt. Teletekstas gali turėti kelis šimtus puslapių. Ž.P.

TELEOBJEKTYVAS (gr. *tēle* – toluomoje, toli + lot. *objectivus* – susijęs su daiktu), didelio židinio nuotolio (siaurakampis) fotografinis objektyvas, kurio ilgis trumpesnis už židinio nuotolį.

TELETAIPAS (gr. tēle – tolumoje, toli+ angl. type – spausdinti), raidinis telegrafo aparatas, turintis panašią į rašomosios mašinėlės klaviatūrą. Naudojamas pranešimams (telegramoms) perduoti tolimais atstumais, taip pat kaip elektroninių skaičiavimo mašinų ir automatizuotų duomenų apdorojimo sistemų įvedimo ir išvedimo įrenginys. Priimami pranešimai užrašomi telegrafo aparate esančiame popieriaus ritinyje arba juostoje.

TELEVIZIJA (gr. tēle – toli, tolumoje + lot. visio – regėjimas), judamų ir nejudamų objektų atvaizdų bei garso perdavimas per atstumą laidais arba radijo ryšio priemonėmis; viena svarbiausių visuomenės informavimo priemonių, perduodanti informaciją audiovizualinėmis priemonėmis. Moksle ir technikoje naudojama moksliniams tyrimams, technologiniams procesams stebėti, kontroliuoti bei valdyti.

Televizijai sukurti panaudoti tie patys elektros srovės savybių tyrimai ir atradimai, kurie buvo pritaikyti radijui. Televizija yra radijo ir kino sintezės rezultatas, gautas pasitelkus XIX a. pab. ir XX a. pr. radioelektronikos laimėjimus. Pirmasis perduoti vaizdus laidais tam tikru atstumu pabandė 1875 amerikiečių inžinierius Dž. R. Keris (G. R. Carey), pasiūlęs būdą, kaip vaizdą suskaidyti elementais. Jo bandymus tęsė prancūzų inžinierius M. Leblankas (M. Leblanc) bei vokiečių išradėjas P. G. Nipkovas (P. G. Nipkow), 1884 Berlyne užpatentavęs „elektrinį teleskopą“, skylėtą diską, kuriam sukantis vaizdas suskaidomas į šviesos impulsus ir toliau perduodamas radijo bangomis. Naudodamasis Nipkovo disku, škotų inžinierius Dž. L. Berdas (J. L. Baird) po kelių dešimtmečių, 1926, perdavė į 30 eilučių suskaidytą vaizdą. Toks vaizdo perdavimo būdas buvo pavadintas mechanine televizija. 1926-27 televizijos tyrimai šia kryptimi buvo plečiami Anglijoje, JAV, Tarybų Sąjungoje. Tada pradėtos kurti mechaninės televizijos transliavimo sistemos.

Lygiagrečiai buvo kuriama ir elektroninė televizija. Jos idėją 1897 pasiūlė rusų mokslininkas B. Rozingas, elektros signalų transformavimui į švytintį vaizdą panaudojęs katodinį (elektroninį) vamzdį. 1911 B. Rozingas pademonstravo ir televizijos vaizdą – susikertančias tamsias linijas šviesiame fone. Vėliau sukurta net keliolika įvairiai vadintų elektroninio vamzdžio variantų, kol susiformavo šiuolaikinė kamera vaizdui perduoti ir kineskopas jam priimti. Pirmieji televizoriai su elektrone vaizdo skaidos sistema sukurti 1928. Elektroninė televizijos sistema greitai nukonkuravo mechaninę televiziją, kuri pateikdavo mažo dydžio, nepakankamo ryškumo vaizdą ir buvo gremėzdžiška.

Pirmosios televizijos sistemos perduodavo nespaltotą (monochromatinį) vaizdą. XX a. pr. buvo pradėti bandymai suskaidyti spalvinį spektrą. 1952 TSRS pradėtos bandomosios transliacijos, naudojant sistemą 3 spalvoms perduoti. 1953 JAV buvo sukurta sistema visoms trimis spalvoms vienu metu perduoti. Pagal kompanijos pavadinimą (National Television System Committee) ji pavadinta NTSC. Ji dabar paplitusi Šiaurės Amerikos šalyse ir Japonijoje bei Argentinoje. 1954 Prancūzijoje sukurta SECAM sistema. Jos pavadinimas reiškia „eiliškas spalvų perdavimas ir įsiminimas“ („Sequence de Couleurs Avec Memoire“). SECAM sistema paplito vadinamosiose socialistinėse šalyse, taip pat Artimuosiuose Rytuose bei Graikijoje, Egipte.

VFR 1963 sukurta PAL sistema („Phase Alternation Lines“ – „eilutė su besikeičiančia faze“). Ji įdiegta Vakarų Europos ir Skandinavijos šalyse, taip pat Turkijoje, Izraelyje, Pakistane, Australijoje, N. Zelandijoje, Rumunijoje, Jugoslavijoje, Brazilijoje. Tarybų Sąjungoje buvo kuriama televizijos sistema, panaši į prancūziškąją, todėl, abiem šalims susitarus, įdiegtas bendras variantas SECAM-III. Vakarų Europoje 1985 pradėti gaminti televizoriai, kuriais galima priiminti PAL ir SECAM sistemomis transliuojamas programas. Šiuo metu vyrauja šios 3 televizijos sistemos; susiformavo ir atitinkami standartai: NTSC sistemoje vaizdas suskaidomas į 525 eilutes, PAL ir SECAM – į 625 eilutes. 1985 Japonijoje sukurta didelio ryškumo sistema, kur vaizdas suskaidomas į 1125 eilutes.

Viešas televizijos programų demonstravimas (reguliarios televizijos laidos) prasidėjo XX a. 4-ajame dešimtmetyje: Anglijoje ir Vokietijoje – 1936, Prancūzijoje – 1937, JAV – 1938, TSRS – 1939. Lietuvoje televizija atsirado 1957 (žr. Lietuvos nacionalinė televizija). Taikant naujus radioelektronikos atradimus, nuolat gerėjo perduodamo vaizdo kokybė, plėtėsi televizijos stočių tinklas, tansliuojamų laidų diapazonas. Formavosi spalvotoji (žr.), uždaroji (žr.), vietinė (žr.), palydovinė (žr.), kabelinė (žr.) televizija.

JAV televizija susikūrė komerciniu pagrindu, gaudama dideles pajamas iš reklamos (svarbiausios 3 kompanijos: ABC, CBS ir TBS). Vakarų Europoje ilgą laiką be konkurencijos buvo valstybinės televizijos organizacijos: BBC D. Britanijoje, RAI Italijoje, ARD ir ZDF Vokietijoje ir kt. Vėliau greta jų ėmė kurtis privačios komercinės kompanijos: ITV ir „Sky Canal“ D. Britanijoje, SAT-1 ir SAT-3 Vokietijoje, Italia-1 Italijoje ir kt. Pastaruoju metu tarptautiniai komerciniai gigantai, palydovinės kompanijos prasiskverbė ir į Skandinavijos bei kt. Europos šalis, kurios, norėdamos apginti nacionalinės kultūros tradicijas ir ekonominius interesus, ieško savo raidos modelių.

Televizija sparčiai plinta ir Azijoje, Lotynų Amerikoje, Afrikoje, nors čia turimų televizorių skaičius yra labai nevienodas. Pvz., Japonijai tenka beveik pusė visos Azijos televizorių, o 2/3 pasaulio televizorių yra Europoje ir Šiaurės Amerikoje. s.v.

TELEVIZIJOS APARATINĖ, įrengimų kompleksas vaizdo ir garso signalams perduoti. Režisierių aparatinėje komutuojami vaizdo šaltiniai (studija, vaizdo įrašai, kino projekcinė), taip pat garso kanalai. Techninėje (inžinierių) aparatinėje vaizdas ir garsas gali būti koreguojami. Centrinė aparatinė „išleidžia“ signalą į siųstuvą.

TELEVIZIJOS BANDOMOJI LENTELĖ, lentelė, pagal kurią vizualiai kontroliuojama televizijos vaizdo kokybė. Ji rodoma per televiziją. Nespaltotosios televizijos vaizdai tikrinami pagal televizijos bandomąją lentelę 0249, spalvotosios – pagal lentelę UEIT. Kontroliuojamas vaizdo ryškumas (skiriamoji geba), linijiškumas, geometriniai iškraipymai, kontrastiškumas, skaiščio laipsnių skaičius, skleidimo sinchronizacijos tikslumas. Lentelė padeda surasti vaizdo iškraipymo priežastis, optimaliai suderinti televizijos traktą ir jo dalis (pvz., televizorių).

TELEVIZIJOS FILMAS, kino kūrinys, sukurtas televizijoje arba jos užsakymu. Būna tų pačių rūšių ir žanrų kaip ir kino filmai. Pagrindiniai televizijos filmų požymiai – daugiaseriškumas, filmo vieta kasdieninėje TV programoje, raiškos priemonių prisitaikymas prie TV ekrano dydžio ir kitų techninių parametrų. Vaidybiniai, dokumentiniai, muzikiniai ir animaciniai filmai, ypač serialai, sudaro iki trečdaliu TV programos, jais keičiamasi ir prekiaujama tarp įvairių šalių. Taip pat žr. Kinas, Televizijos kinas.

TELEVIZIJOS FILMŲ FESTIVALIS, televizijos filmų apžiūra. Kaip ir kinas (žr. Kino festivalis), televizija turi savo programų festivalius, kur kasmet vyksta TV programų mugė (Kanuose, Monte Karlo ir kt.). Televizijos filmai (ypač dokumentiniai) dažniausiai rodomi didžiausiuose kino festivaliuose, bet yra ir specialių TV filmų festivalių. Tokį kasmet turėdavo ir TSRS, kur dalyvaudavo ir Lietuva. Dabar Lietuvos TV savarankiškai žengia pirmuosius žingsnius į tarptautinę TV rinką (pvz., 1993 oficialiai dalyvavo tarptautiniame Kanų TV festivalyje). Plinta ir video meno festivaliai. Prancūzijos ir Baltijos šalių video meno festivalis jau porą kartų vyko ir Vilniuje. Kai kurios šalys turi ir savus TV filmų ir programų metinius apdovanojimus, pvz., JAV „NATAS“ akademijoje (Academy of television arts and sciences). Kasmet įteikiami EMMY prizai už geriausias TV programas, vaidmenis ir pan.

s.v.

TELEVIZIJOS FILMŲ GAMYBA, televizijos filmai, kuriami pačioje televizijoje arba jos užsakymu kino studijose ir kitose TV studijose. Lietuvos kino studija yra sukūrusi daug filmų Maskvos televizijos užsakymu. Lietuvos televizija nuo 1961 kuria filmus ir videofilmus, turi materialinę bazę (didžioji jos dalis – studijos, dekoracijos, technika yra skirta visai TV programai kurti) ir atskirą struktūrinį padalinį (anksčiau „Telefilmas“, dabar „Lietuvos TV filmų studija“). Kai kuriuos filmus televizija kuria kartu su kino studija („Šienapjūtė“) arba kviečiasi režisierių iš šalies (A. Puipa režisavo F. Kafkos „Procesą“).

TELEVIZIJOS IR RADIJO BOKŠTAS, atrama, kurios viršūnėje įtaisytos siunčiamosios radijo ir televizijos antenos. Lietuvoje bokštas pastatytas Vilniuje, veikti pradėjo 1981 birželio 11. Jis yra 326 m 47 cm aukščio. Apatinė 190 m aukščio bokšto dalis (140 m yra kūgio, 50 m – cilindro formos) padaryta iš monolitinio gelžbetonio. Ant jos sumontuota 136 m 47 cm aukščio metalinė dalis su antenomis. Bokšte yra 21 aukštas su techninėmis ir tarnybinėmis patalpomis, greitasis liftas. 190 m aukštyje įrengta apžvalgos aikštelė ir restoranas. Tai vienas aukščiausių statinių Lietuvoje. Pastačius televizijos ir radijo bokštą, padidėjo iš Vilniaus transliuojamų laidų priėmimo zona ir pagerėjo jų perdavimo kokybė.

TELEVIZIJOS KADRAS (pranc. cadre – rėmas), TV vaizdų sistemos elementas, pavienis atvaizdas, vaizdo kompozicija; vienos TV kamerų rodomas vaizdas.

TELEVIZIJOS KALBA, tam tikri kalbėsenos ir tekstų redagavimo reikalavimai, būdingi televizijai bei radijui. Kadangi per RTV transliuojamų tekstų negalima

išklausti keletą kartų, jie turi būti stilistiškai trumpesni ir paprastesni nei rašytinis tekstas, neperkrauti skaičiais, nereikšminga informacija, dviprasmybėmis. Profesionalus RTV tekstų skaitytojas (diktoriaus, vedėjas, komentatorius) turėtų būti geros dikcijos, malonaus balso, gerai išmanantis gimtosios kalbos subtilybes.

TELEVIZIJOS KAMERA (lot. camera – skliautas, kambarys), optinis elektroninis įrenginys, keičiantis objekto optinį vaizdą į elektroninių impulsų seką – videosignalą. Turi objektyvą, kuris projektuoja atvaizdą į televizijos perdavimo vamzdžio šviesai jautrią plokštelę, pirminį videostiprintuvą, kuris stiprina videosignalą, optinės sistemos pasukimo, fokusavimo mechanizmus, perduodamo vaizdo kokybės kineskopą.

TELEVIZIJOS KANALAS, erdvė, užimta tam tikro dažnio bangos, perduodančios laidas, kurias žiūrovas suranda TV imtuvo selektoriumi (kanalų jungikliu ar ieškikliu); tam tikros televizijos transliuojamos programos pavadinimas.

TELEVIZIJOS KINAS, kinas, kuriamas pačios televizijos arba jos užsakymu. Skiriasi nuo tradicinio kino auditorijos masiškumu, serijų skaičiumi, išraiškos priemonėmis (kadras, planas, montažas ir kt.), prisitaikymu prie ekrano matmenų. Esmingesni techniniai ir technologiniai skirtumai prasidėjo atsiradus videomagnetofonams, o vėliau kompiuteriams ir kompiuterinei grafikai. Elektroninės TV žinios daug kur konkuruoja kino kroniką, išstūmė iš kino teatrų dokumentinę kiną. Kita vertus, pastaraisiais metais užsienyje ir Lietuvoje paplito videomenas, kūrybos sritis, esanti už masinės TV kanalų, traktuojama kaip individuali savarankiška, remiama nedidelių kompanijų ir rėmėjų (plačiau žr. Videofilmai).

Lietuvoje dokumentiniai TV filmai pradėti kurti 1961. Per visą Lietuvos TV istoriją sukurta per 400 kino filmų (35 mm ir 16 mm kino juostoje) ir videofilmų. 7-ajame dešimtmetyje poetiškais eksperimentais TV debiutavo vienas geriausių lietuvių kino dokumentininkų H. Šablevičius („Muzikinis kaleidoskopas“, 1965, „Moteriški žaidimai“, 1969, „Altajaus montažai“, 1990, ir kt.), kūrė vaidybinius filmus A. Žebriūnas („Mirtis ir vyšnios medis“, 1967), V. Žalakevičius („Visa teisybė apie Kolumbą“, 1977). Pastarasis filmas Maskvoje buvo uždraustas rodyti, todėl TV santykiai su kino studija ilgam buvo nutrūkę. Tvirčiau atsinaujino tik po Lietuvos nepriklausomybės atgavimo. A. Grikevičius, P. Abukevičius, V. Domaševičius, R. Gruodis ir kiti kūrė čia dokumentinius filmus, televizija finansavo 6 serijų K. Almeno romano „Šienapjūtė“ ekranizavimą (1992), A. Puipos videoekranizuotą F. Kafkos „Procesą“ (1993). Televizija sukūrė daug savų trumpo ir pilno metražo dokumentinių filmų (režisieriaus A. Marcinkaus „Tik maža dalelė“, 1963, „Jūros spalvos“, 1974, V. Dabašinsko, V. Puplauskio, R. Smetonos, E. Zubavičiaus filmai ir muzikinių filmų režisierės J. Janulevičiūtės „Hercogo Mėlynbarzdžio pilis“, 1983, „Dalia“, 1985, ir kt.). 1972 pirmąjį lietuvišką vaidybinį filmą „Tadas Blinda“ pagal R. Šavelio scenarijų sukūrė B. Bratkauskas. Jis, taip pat režisieriai B. Talačka („Devyni nuopuolio ratai“, 1984, „Žalčio karūna“, 1986, ir kt.), A. Araminas ir kt. yra nufilmavę ir daugiau vaidybinų filmų. Pažymėtina R. Granausko apysakos „Gyve-

nimas po klevu“ ekranizacija (režisierius K. Musnickas, 1989).
s.v.

TELEVIZIJOS LAIDA, TV programos dalies apibrėžimas, nepaisant jo turinio; TV programos vienetas, kuris remiasi laiko kriterijumi (įprasti laidos laiko trukmės standartai – 13, 26, 52 min.).

TELEVIZIJOS LAIDOS SCENARIJUS (lot. scenarius – sceninis), planas, užrašytas dialogais, pasiskaidytas tekstu ar remarkomis, kuriame numatytas būsimos laidos turinys, dalyviai, raiškos būdai, technikos ir technologijos panaudojimas. Gali būti scenarijus planas (punktūrinis išdėstymas), scenarijus (detalesnis išdėstymas), režisūrinis scenarijus (kamerų išdėstymas, kadruotė, vaizdinės medžiagos ir muzikos bei garso efektų panaudojimas).

TELEVIZIJOS OPERATORIUS (lot. operator – veikėjas), profesionalus darbuotojas, filmuojantis TV kamera. Gali dirbti stacionaria (studijoje ir išvykoje kilnojama) televizijos stotimi) ar nešiojama TV kamera. Filmuoja vienas ar 3-5 operatorių grupė, kurioje vienas jų būna vyr. operatorius. Operatorius dalyvauja išdėstant kameras, apšviečiant studiją. Įrašo metu nuolat palaiko radijo ryšį su režisieriumi ir režisieriaus asistentu. Filmuojant įvykius, operatorius dažnai būna savarankiškesnis.

TELEVIZIJOS PERDAVIMO VAMZDIS, televizijos kameros elektroninis vamzdis, keičiantis objekto optinį vaizdą į videosignalą (į tam tikrą elektroninių impulsų seką). Turi šviesai jautrią plokštelę, kurios įvairiai apšviesti taškai įgauna skirtingą elektrinį krūvį, ir elektronų prožektorių, skleidžiantį spindulį, kuris nuosekliai apibėga šviesai jautrios plokštelės taškus ir paverčia joje atsiradusį elektros vaizdą videosignalu. Pagal videosignalo sudarymo būdą televizijos perdavimo vamzdžiai būna momentinio veikimo ir krūvio kaupimo.

TELEVIZIJOS PROGRAMA, TV stoties transliuojamų laidų visuma. Pagrindiniai jos požymiai – periodiškumas ir daugiaseriškumas. Ji klasifikuojama, sudarinėjama ir nagrinėjama pagal kelis kriterijus: pagal tematiką (sportas, muzika, religija, politika ir kt.), pagal funkcijas (informacinė, kultūrinė pažintinė ir pramoginė), pagal auditoriją (vaikams, jaunimui, pensininkams, žemdirbiams ir pan.), pagal žanrus (reportažas, diskusija, spektaklis, filmas koncertas ir kt.). TV programos cikliškumo ir daugiaseriškumo pagrindas – TV laida ir serija, kurie būna fiksuotos trukmės (su reklaminiiais tarpais): 15 min., 30 min., 45 min., 1 val., 1,5 val. Programas kuria įvairios TV redakcijos (informacijos, sporto, kultūros, politikos, vaikų muzikos arba kiti padaliniai, pvz., TV filmų studija) bei studijos ir kompanijos, gaunančios TV užsakymą. TV programos dalį sudaro pirkti ar kitokiais būdais gauta kitų šalių TV programa, daugiausia įvairių rūšių filmai. TV programos planavimą, gamybą ir sudarymą koordinuoja ir kontroliuoja TV programų direkcija.

Kai yra ne mažiau kaip du TV kanalai, televizija tampa daugiaprograme, atsiranda didesnė pasirinkimo galimybė. JAV, Vakarų Europos šalyse – net po

keliasdešimt TV kanalų. Todėl stiprėja konkurencija tarp komercinių ir visuomeninių, tarp nacionalinių ir tarptautinių (globalinių), tarp svetimų ir nacionalinių kanalų, kuri veikia ir TV programų sudarymo principus.
s.v.

TELEVIZIJOS SIGNALAS (pranc. signal < signum – ženklas), visuma elektrinių signalų, kuriuos spinduliuoja televizijos siųstuvo antena. Pilnutinį nespalvotosios televizijos signalą sudaro videosignalas, garso signalas, kadru ir eilučių išlyginamieji (saugantys eilutes nuo sulipimo), sinchronizacijos ir slopinimo impulsai. Pilnutinis spalvotosios televizijos signalas dar turi spalvinės sinchronizacijos impulsų, spalvinio pagalbinio nešančiojo dažnio signalų.

TELEVIZIJOS SIŪSTUVAS, įrenginys, kuriantis moduluotus radijo dažnio virpesius, kuriuos išspinduliuoja siunčiamoji televizijos antena. Televizijos siųstuvą sudaro vaizdo radijo siųstuvai, kuris stiprina videosignalą ir juo moduluoja vaizdo nešančiojo dažnio (48,5-1000 MHz) virpesius, ir garso radijo siųstuvai, kuris stiprina garso elektrinį signalą ir juo moduluoja aukštesnius garso nešančiojo dažnio virpesius.

TELEVIZIJOS SPEKTAKLIS (pranc. spectacle < lot. spectaculum – reginys), per televiziją rodomas teatro vaidinimas ar televizijoje pastatytas kūrinys. Turi panašumų su TV filmu, videofilmu, TV laida. Televizijos spektaklis nuo TV filmo ir videofilmo skiriasi didesniu sąlygiškumu, artimumu teatrinės vaidybos ir režisūros tradicijai. TV spektakliui būdingas kameriškumas, uždara erdvė, dekoracijų ir butaforijos panaudojimas. TV spektaklyje mažiau natūrinio filmavimo, montažo. Dažnai sunku nustatyti takoskyrą tarp TV vaidybinių žanrų – TV spektaklio, TV filmo, videofilmo.
Ž.P.

TELEVIZIJOS STOTIS, įrenginių kompleksas televizijos programoms vaizdo ir garso kanalais perduoti. Televizijos stotyse dažniausiai kartu įrengiami siųstuvai televizijos ir radijo programoms transliuoti. Jų signalams toliau perduoti statomos radijo ir televizijos perdavimo stotys. Televizijos stotys būna programinės (programinis televizijos centras) ir retransliacinės. Lietuvoje pirmoji televizijos stotis pradėjo veikti 1957 Vilniuje. Laidos buvo matomos tik mieste ir artimiausiose apylinkėse. 1957-60 šalyje buvo kuriamas radiorelinių linijų tinklas. 1960 viduryje Kaune, 1960 pab. Klaipėdoje, 1962 Šiauliuose pradėjo veikti televizijos retransliacijos stotys. 1961 radijo ir televizijos perdavimo stotyse pradėta įrengti siųstuvus centrinės televizijos programoms retransliuoti. 1970 televizijos laidas ėmė retransliuoti Anykščių radijo ir televizijos perdavimo stotis Viešintose. 1975 pradėtos transliuoti Lietuvos spalvotosios televizijos programos laidos (kino programa ir laidos iš kilnojamyjų televizijos stočių). Kad pagerėtų laidų kokybė ir padidėtų televizijos programų priėmimo zona, buvo modernizuotos radijo ir televizijos perdavimo stotys bei radiorelinės linijos, įrengta nedidelės galios retransliatorių kituose šalies miestuose ir rajonų centruose. 1987 Lietuvoje veikė 6 didelės ir 10 nedidelės galios televizijos stočių, kuriose buvo įrengta 44 siųstuvai. 1990 atkūrus nepriklausomą Lietuvos valstybę, greta valstybinės Lietuvos televizijos,

ėmė kurtis nepriklausomos komercinės televizijos stotys (studijos). 1993 balandžio 9 ėmė veikti Baltijos TV, 1993 balandžio 16 – Tele-3, 1993 vasario 16 – Kaunas Plus TV, 1994 gegužės 12 – Vilniaus TV, 1994 rugpjūčio mėn. – Litpoliinter (Kauno raj., Lapėse), kurią 1995 gegužės 5 pakeitė LNK (Laisvas nepriklausomas kanalas). Šalies miestuose ir rajonuose susikūrė keliolika savivaldybių ir privačių televizijos studijų.

TELEVIZIJOS STUDIJA (it. studio – tyrimas; darbo vieta): 1. Įstaiga, kurianti televizijos laidas.

2. Patalpų ir įrenginių kompleksas, kuriame repletuojamos ir įrašomos arba transliuojamos TV laidos. Jį sudaro paviljonas, nuo išorinių garsų izoliuota įvairaus dydžio patalpa, kurioje sumontuotos apšvietimo, oro kondicionavimo sistemos, garsą sugeriančios plokštės, specialios grindys, foninės užuolaidos. Paviljone yra TV kameros, mikrofona, ryšio su režisūros pultu sistema. Kitos dvi komplekso dalys – režisūros aparatinė, kurioje yra režisieriaus ir garso režisieriaus pultai, bei inžinierių aparatinė, kurioje sumontuota aparatūros techninės kontrolės įranga. Taip pat yra pagalbinės revkizito, dekoracijų patalpos, grimo, repetitijų kambariai.

Ž.P.

TELEVIZIJOS SUFLERIS (pranc. souffleur – pasakinėtojas), techninis įtaisas, padedantis TV diktoriui, laidos vedėjui (žiūrovams nepastebint) skaityti tekstą. Susideda iš prietaiso, kuriame įtvirtinama popierinė juosta su atspausdintu tekstu, ir monitoriaus arba specialaus ekrano, tvirtinamo prieš TV kameros objektyvą. Laidos metu asistento (arba automatiškai) sukamoje juostoje atspausdintą tekstą kalbėtojas mato monitoriuje ar specialiame ekrane, žvelgdamas tiesiai į žiūrovą. Pastaruoju metu tekstai renkami kompiuteriu ir perduodami į TV suflerio ekraną.

TELEVIZIJOS ŠAUKINYS, žr. Šaukiniai.

TELEVIZIJOS TEATRAS, teatro rūšis – vaidinimas per televiziją. Transliuojami teatrų spektakliai (adaptavimas) arba statomi specialiai rodyti per televiziją. Būdinga teatro, kinematografo ir televizijos raiškos priemonių sintezė (stambus planas, kameriškumas, intymumas, serijiškumas). Lietuvos televizijos vaidinimai rodomi nuo 1957 („O vis dėlto ji sukasi“, režisavo V. Griudis). 6-ojo dešimtmečio pab.–7-ajame dešimtmetyje spektakliai dažniausiai buvo transliuojami vaidinimo metu, jie turėjo daug klasikinio teatro bruožų. Taip pat mėginta taikyti kino raiškos priemonės – buvo rodoma daugiau scenų, įterpiama ne studijoje filmuotų epizodų. Formavosi vadinamasis literatūrinis teatras, kuriam būdingas pasakojamasis stilius, skaitovų dalyvavimas. Susiformavo tipiškas TV dramaturgijos pavyzdys – serialas „Petraičių šeimoje“, imituojantis tikro gyvenimo tėkmę. 7-ojo dešimtmečio pab. spektakliai pradėti fiksuoti į kino, vėliau į magnetinę juostą. Šio laikotarpio TV teatro pastatymuose dažnai mėginama laikytis laiko, vietos ir veiksmo vienumos principų, dominuoja įtempto psichologinio dialogo spektakliai ir monopjesės. Originaliosios TV dramaturgijos pastatymuose ryškėja kelios kryptys: filosofinė, dinamiškoji, kinematografinė bei dokumentiškoji publicistika.

8-ojo dešimtmečio pab. televizijoje pradėtas naudo-

ti elektroninis montažas. Televizijos teatras dar labiau priartėjo prie kino gamybos principų (filmavimas natūroje, montažas), pradėti kurti videofilmai. Išliko polinkis į kameriškumą, tačiau statoma vis daugiau videofilmo specifikos turinčių spektaklių, kartais grįžtama prie literatūrinio teatro tradicijų. 10-ajame dešimtmetyje televizijos teatre beveik išnyksta kameriniai studijoje nufilmuoti spektakliai. TV vaidybinės programos dažniausiai filmuojamos natūraliuose interjeruose, kuriamos artima kinui videotechnika.

Ž.P.

TELEVIZIJOS TILTAS, transliacija vienu metu iš dviejų (kartais daugiau) studijų, kai jose esantys laidos dalyviai gali diskutuoti, atsakinėti į klausimus. Tokiu principu rengiamos ir televizijos konferencijos.

TELEVIZIJOS TINKLAS, įrenginių kompleksas televizijos programoms transliuoti tam tikroje teritorijoje. Pagrindiniai tinklo elementai – televizijos stotys, tarpusavyje sujungtos ryšių linijomis (radiorelinėmis, kabelinėmis, per ryšių palydovus). Televizijos tinklą sudaro programinės ir retransliacinės stotys, radiorelinių linijų tarpiniai punktai, įvairios galios retransliatoriai, individualaus ir kolektyvinio naudojimo antenos TV signalams iš ryšių palydovų priimti.

TELEVIZIJOS VAIZDŲ ĮRAŠYMAS, videosignalų įrašymas į magnetinę juostą, videodiską, atminties vamzdį. Vaizdo įrašą magnetinėje juostoje galima montuoti (nereikalingas vietas pašalinti, įrašyti papildomą informaciją, atskirai įgarsinti). Nebereikalingas vaizdo įrašas ištrinamas ir toje pačioje juostoje daromas kitas įrašas. Įrašytą vaizdą galima operatyviai pakartoti, judantį vaizdą sulėtinti arba visai sustabdyti. Tokiu būdu pakartojami ir paryškunami, pvz., kai kurie sporto varžybų momentai, gaunami įvairūs televizijos efektai. Į videodiską videosignalai įrašomi spirale magnetiniu, optiniu arba mechaniniu būdu. Iš videodiskų įrašyti vaizdai tik peržiūrimi. Televizijos vaizdų įrašymas į magnetinę juostą ir videodiską leidžia saugoti televizijos programas, daryti ir rodyti vaizdo įrašą skirtingu laiku. Tai ypač patogu, keičiantis televizijos programomis su šalimis, esančiomis skirtingose laiko juostose. Atminties vamzdyje (pvz., grafekone) vaizdas verčiamas potencialo reljefu, kurį paskui perskaito skaitantysis spindulys. Šitoks įrašymas vartojamas vieno televizijos standarto signalui versti kito televizijos standarto signalu.

TELEVIZORIUS, televizijos imtuvas, aparatas radijo bangomis siunčiamiems televizijos programų signalams keisti į vaizdą ir garsą. Skiriami nespaltotojo vaizdo (monochromatiniai) ir spalvotojo vaizdo televizoriai. Ir vieni, ir kiti būna lempiniai, puslaidininkiniai, mišrūs. Televizoriai priima tik tam tikro televizijos standarto signalus. Kadangi įvairių šalių grupių standartai skiriasi, vienoje šalyje pagaminti televizoriai ne visuomet tinka kitos šalies televizijos programoms priimti.

TELKSNYTĖ Milda (g. 1938 05 12 Utenos vls. Rokavalkių k.), žurnalistė. 1961 baigė Vilniaus un-tą, lietuvių k. ir literatūros specialybę. Nuo 1963 dirba Anykščių rajono laikr. „Anykšta“ (buv. „Kolektyvinis darbas“) redakcijoje, pastaruoju metu – ats. sekretorė.

Nuo 1992 redaguoja savaitr. „Kregždutė“. Bendradarbiauja šalies spaudoje, daugiausia rašo kultūros paveldo klausimais.

Išleido kraštotylinę apybraižą „Kuršių nerija“ (1979), apsakymų rinkinį „Senelio duona“ (1983), kartu su V. Račkaičiu (žr.) – kelionių reportažus „Keturiasdešimtuju meridianu“ (1974), turistines apybraižas „Šventąja“ (1978), „Dubysa“ (1983), biografinę apybraižą apie J. Biliūną „Į aukštą kalną“ (1986), miniatiūrų ir meditacijų rinkinį „Atminties medis“ (1991), parengė spaudai L. Didžiulienės-Žmonos raštų ir laiškų dvitomį.

„TELŠIŲ NAUJIENOS“, žr. „Žemaičių naujienos“.

TELŠIŲ SPAUSTUVĖ. Pirmoji spaustuvė Telšiuose veikė 1880-89. Ją įkūrė iš Vilkijos atvykęs J. Rotenbergas. 1886-89 dirbo J. Varkalio spaustuvėlė, 1889-1914 veikė Ch. Slonimskio spaustuvė. Visos jos spausdino blankus, pakvietimus, vizitines korteles ir etiketes.

1920 įkurta Telšių vyskupijos kurijos spaustuvė. Čia buvo spausdinamos religinio turinio brošiūros, paveikslėliai. 1925-40 spausdintas katalikų savaitr. „Žemaičių prietelius“. Kartais spaustuvė būdavo vadinama laikraščio vardu. 1940 nacionalizuota.

1928 veikė „Žemaičio“ spaustuvė. Joje iki 1933 buvo spausdinamas savaitr. „Žemaitis“. Jį uždarius, 1933-34 čia spausdino leidinį „Žibintas“. Leidinius spaudai dažniausiai ruošdavo M. Gedvilas. 1934 „Žemaičio“ spaustuvė pavadinta Vl. Gramalo vardu.

Sujungus „Žemaičių prietelius“, V. Gramalo ir J. Gurvičiaus spaustuvės, 1941 balandžio-birželio mėn. čia buvo spausdinamas laikr. „Tarybų Žemaitija“. Vokiečių okupacijos metais spaustuvė spausdino savaitr. „Žemaičių žemė“. Kai po Antrojo pasaulinio karo, 1944 spalio 8, vėl pradėjo eiti apskrities laikr. „Tarybų Žemaitija“, spaustuvei buvo suteiktas laikraščio vardas. Nuo 1950 ji spausdino Telšių rajono laikr. „Komunizmo aušra“, nuo 1962 – „Komunizmo švyturys“. 1951-53 Telšių spaustuvė taip pat spausdino MTS politinių skyrių laikraščius: Telšių „Kolūkinė aušra“ ir Nevarėnų „Leninietis“.

1956 gautas linotipas. 1985 spaustuvė persikėlė į naujas patalpas. 1960-64 prie Telšių spaustuvės prijungtos Plungės, Akmenės, Mažeikių spaustuvės. 1976 Telšių spaustuvė tapo Klaipėdos „Ryto“ spaustuvės skyriumi. 1980 birželio mėn. rajono laikr. „Komunizmo švyturys“ (nuo 1989 – „Kalvotoji Žemaitija“) imtas spausdinti Šiaulių „Titnago“ spaustuvėje.

„Ryto“ spaustuvės Telšių skyriuje buvo renkamas ne tik rajono laikraštis, bet ir „Mastiečių žodis“. 1990 spaustuvė atsiskyrė nuo Klaipėdos „Ryto“ ir pasivadino valst. įmone „Žemaitis“, 1991 tapo akc. b-ve „Spaudos lankas“. Ji turi iškiliosios spaudos ir ofseto mašinas, kompiuterinio rinkimo techniką, spausdina knygas, blankus, smulkius spaudinius.

„TELŠIŲ ŽINIOS“, „žemaičių savaitraštis“, leistas 1923 05 07–1924 11 28 Telšiuose. Leido Lietuvos šaulių s-gos III skyrius. Informavo apie Lietuvos įvykius, Šaulių s-gos veiklą, svarstė ekonomikos, politikos ir kt. klausimus. Bendradarbiavo K. Dineika, J. Gedminas, J. Laurinaitis, J. Mikalauskas ir kt. Redagavo S. Radišauskas. Spausdino Lietuvos šaulių s-gos spaustuvė

Telšiuose. Išėjo 30 numerių. Leido humoristinį priedą „Telšių pliumpis“.

G.B.

TEMA (gr. thema), literatūros kūrinio, mokslo veikalo, žurnalistinio rašinio pasakojimo, analizės objektas; tai, apie ką pasakojama, kas vaizduojama, vertinama.

TEMATIKA (gr. tematikos – susijęs su tema, pareikštu tvirtinimu), literatūros, mokslo, žurnalistikos kūrinio ar kūrinių grupės (vieno, kelių ar daugelio autorių) temų (žr.) visuma.

TEMBRAS (pranc. timbre), garso atspalvis, specifinis skambesys, kuris priklauso nuo pagrindinį toną papildančių obertonų kiekio ir intensyvumo.

TEMINIS NUMERIS, laikraščio, žurnalo ar kt. leidinio numeris, skirtas kuriai nors vienai temai ar problemai gvildinti.

TEMINIS PUSLAPIS, laikraščio dalis ar žurnalo vieta, skirta vienai temai. Gali būti nuolatinis kiekviename numeryje arba tik tam tikruose numeriuose.

TEMINIS RINKINYS, straipsnių rinkinys, skirtas vienai temai ar problemai.

„**TEMPO**“, „informacinis, nepolitinis, iliustruotas laikraštis visiems“, ėjęs 1930-31, 1933 Kaune. Leido ir redagavo J. Beleckas, J. Zurza. Šis bulvarinio pobūdžio leidinys ėjo nereguliariai. Bendradarbiavo V. Kropas, A. Masalaitė, V. Stenčius ir kt. Nr. 1-3 vadinosi „Parodos tempo“. Spausdino M. Kuktos, „Raidės“ spaustuvės Kaune.

TENDENCINGUMAS (lot. tendentia – polinkis), etinis, socialinis ar politinis šališkumas literatūroje, mene, žurnalistikoje ar mokslo veikale; neobjektyvumas, išankstinis idėjos primetimas.

„**TENISAS**“, Lietuvos teniso s-gos leidinys (laikraštis), ėjęs 1991-94 Vilniuje. Rašė teniso sporto ugdymo klausimais, nušvietė svarbiausias varžybas. Redaktorė J. Žemaitytė. Tiražas 1991 – 6000 egz., 1994 – 2000 egz.

TEORINIS STRAIPSNIS: 1. Žurnalistikos rašinys, kuriame kokie nors visuomenės gyvenimo reiškiniai, pokyčiai, problemos, reformos gvildinama teoriniu aspektu, remiantis mokslo žiniomis. Mintys dėstomos suprantamai, populiariai, paprastai, iliustruojant abstrakčius teiginius konkrečiais pavyzdžiais.

2. Mokslinis straipsnis, kuriame išdėstomi teorinio pobūdžio teiginiai, analizuojami tyrinėjimo rezultatai.

TERCIJA (lot. tertia – trečia), spaustuvinis šriftas, kurio kegelis 16 punktų (6 mm). Taip pavadintas todėl, kad buvo trečias iš seniau vartotų 7 šriftų.

„**LA TERCERA DE LA HORA**“ („Trečia valanda“), Čilės dienraštis, einantis nuo 1950 Santjage. Informuoja apie visuomeninį, politinį bei kultūrinį gyvenimą šalyje ir užsienyje, vyriausybės veiklą. Tiražas 1996 – 200 000 egz.

TERLECKAS Antanas (g. 1928 02 09 Utenos aps. Saldutiškio vls. Krivasalio k.), rezistentas, visuomenės ir politikos veikėjas, spaudos darbuotojas. 1949 baigė Vilniaus prekybos technikumą, 1954 – ekonomikos studijas Vilniaus un-te. 1964-69 Vilniaus un-te studijavo istoriją. 1954-57 dirbo Valstybiniame banke, buvo Lietuvos Mokslų akademijos Ekonomikos in-to aspirantūroje. Už disidentinę veiklą persekiotas, 1957-60, 1973-74, 1979-87 kalintas lageriuose, Vilniuje, ištremtas į Magadano sritį.

Buvo vienas iš pagrindinių leidinių „Laisvės šauklys“ (1976-77) ir „Vytis“ (1979-81) redaktorių ir autorių. 1978 įkūrė nelegalią politinę organizaciją – Lietuvos laisvės lygą ir iki šiol tebėra jos (jau legalios) vadovas. Atgimimo metais aktyviai kovojo dėl Lietuvos nepriklausomybės. Kartu su kitais vėl leido leidinius „Laisvės šauklys“ (1988-90) ir „Vytis“ (1988). 1994-97 dirbo Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centre.

Išleido politinės publicistikos knygų ir brošiūrų: „Kodėl laimėjo komunistai“ (1992), „Antanas Terleckas prieš Algirdą Brazauską“ (1992), „Kas Jūs, Gediminai Vagnoriau“ (1993), „Broliai Antanas ir Vladas Terleckai prieš Gedimino Vagnoriaus politiką“ (1994), „Didysis sąmokslas prieš Lietuvą“ (1996), „Šatrininkų kolona“ (1997).

TERMINALAS (lot. terminalis – galinis), periferinis įrenginys – įtaisas arba jų kompleksas, leidžiantis abonentui keistis informacija su skaičiavimo mašina; abonentinis punktas.

TERVIDYTĖ Elena (g. 1950 12 07 Rokiškio raj. Skridulių k.), žurnalistė. Baigė Juodupės vid. m-lą, 1974 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1974-87 dirbo žurn. „Tarybinė mokykla“ skyriaus redaktore, 1988-90 – savaitr. „Literatūra ir menas“ publicistikos skyriaus redaktore. Nuo 1991 – dviejų pedagoginių leidinių – savaitr. „Dialogas“ ir mėnraščio „Mokykla“ – vyr. redaktorė, nuo 1995 – UAB „Polilogas“ direktorė. Paskelbė rašinių rezistencijos, švietimo, kultūros temomis.

TESECKAS Jonas Tadas (1928 09 05 Rokiškyje – 1997 04 24 Vilniuje), žurnalistas. 1954 baigė Vilniaus un-to Ekonomikos fak. Nuo 1949 dirbo Radijo informacijos k-to prie LTSR Ministrų Tarybos neetatiniu, etatiniu korespondentu. 1953-58 – telegramų agentūros ELTA reporteris, korespondentas, 1958-72 – žurn. „Švyturys“ skyriaus redaktorių-vedėjas, 1972-75 – žurn. „Mokslas ir technika“ ats. sekretorius, žurn. „Buitis“ skyriaus redaktorių. 1975-83 dirbo žurn. „Kultūros barai“ skyriaus vedėju, nuo 1983 iki 1988 – savaitr. „Literatūra ir menas“ redakcijoje. 1989 pradėjo dirbti laikr. „Lietuvos profsąjungos“ redakcijoje; laikraštį reorganizavus į savaitr. „Pozicija“, buvo korespondentas, redaktoriaus pavaduotojas, redaktorius, žurn. „Pozicija. Nuomonės“ redaktorių. Daugiausia rašė ekonomikos, meno, liaudies kūrybos temomis.

Šalia žurnalistinio darbo, 1968-70 Lietuvoje organizavo etnografinių valgių bei gėrimų konkursus, nuo 1971 – amatų dienas. Rašė šių švenčių scenarijus, režisavo šventes. Surengė 17 amatų švenčių. 1973 apdovanojamas V. Mickevičiaus-Kapsuko premija.

TEŠINYS, kūrinio, straipsnio, filmo, televizijos ar radijo laidos, taip pat atskiros temos, problemos tolesnis plėtojimas, nagrinėjimas.

TESTAS (angl. test – bandymas, mėginimas): 1. Standartizuotos užduotys, pagal kurių atlikimo rezultatus nustatomas individo psichinių funkcijų, asmenybės savybių lygis ir būklė. Rengiant kiekvieną testą, empiriškai patikrinama, ar jis duos objektyvius duomenis apie tiriamąjį. Testai pradėti kurti XX a. pradžioje. Jų nuolat daugėja, jie įvairėja. Pagal vertinamą objektą skiriami intelekto, specialiųjų gabumų, žinių, asmenybės, savitarpio santykių ir kt. testai. Pagal testavimo formą – individualūs ir grupiniai, pagal atsakymų į užduotis būdą – žodiniai ir neverbaliniai.

2. Standartinių užduočių, ženklų, simbolių rinkinys kam nors patikrinti.

TEŠTINIS LEIDINYS, į žurnalą panašus (žurnalinis) leidinys, išeinantis neapibrėžtu periodiškumu (kai sukaupiamas rašinių numeriui ar tomui), turintis nuolatinę antraštę, formą, numeraciją (numeriais, tomiais, rinkiniais).

„TETUTĖ“, „satyriškas laiškėlis, išeinantis nepaskirtais laikais“, leistas 1891-93 Bitėnuose, Tilžėje. Pirmasis lietuvių satyrinis laikraštis; ėjo nereguliariai. Leido ir redagavo M. Jankus. Bendradarbiavo J. Penčiukas, J. Šliūpas. Vieni straipsniai spausdinti lotyniškais, kiti gotiškomis raidėmis. Spausdino M. Jankaus spaustuvė Tilžėje. Išėjo 13 numerių. G.B.

„TĖVYNĖ“: 1. JAV lietuvių leidinys, einantis nuo 1896 (1902-07 nėjo). Seniausias pasaulyje lietuvių laikraštis. Leidžia Susivienijimas lietuvių Amerikoje. 1896-99 ėjo kas mėnesį Plimute, 1900-01 – kas savaitę Pitstone. 1908 atgaivintas Saut Bostone ir perkeltas į Niujorką. Buvo leidžiamas kaip savaitraštis, nuo 1970 – mėnesinis laikraštis (išeina 10 numerių per metus). Redaktoriai: J. Žilinskas (1896-99), A. Kaupas, T. Astramskas (1900-01), V. Jokubynas (1908-09), K. Vidikas (1910-11), K. Račkauskas (1911-18), J. Purvis (1919-20), S. Vitaitis (1920-38), K. Jurgelionis (1938-41), P. Bajoras (1941-43), L. Vasiliauskas (1943-61), A. Sodaitis (1962-68), J. Petrėnas (1969-80), G. Meiliūnienė (1980-94), V. Kasniūnas (nuo 1994). Tiražas 1984 – 4000 egz.

2. Argentinos lietuvių laikraštis, leistas 1949-61 Buenos Airėse dukart per mėnesį. Turėjo skyrių ispanų k. Redaktoriai: T. Adamonis, J. Dijokas, D. Jakubonis, J. Jonuška. Oficialūs redaktoriai: P. Guobys, J. Janušonis, E. Martinkutė. Tiražas 900 egz.

3. Panevėžio rajono laikraštis, einantis nuo 1962 balandžio 27 Panevėžyje. 1962 04 27–1965 01 26 buvo LKP CK ir Lietuvos TSR MT laikraštis Panevėžio ir Ramygalos rajonams, 1965-90 – LKP Panevėžio raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1990 lapkričio 9 – nepriklausomas laikraštis. Steigėja ir leidėja UAB „Tėvynė“. 1962-89 ėjo tris kartus, nuo 1990 – du kartus per savaitę. Redaktoriai: L. Grubinskas (1962-69, žr.), P. Kancė (1969-76), Z. Merkelis (1976-84), A. Kaminskas (nuo 1984, žr.). Minėtini redakcijos žurnalistai S. Kriaučiūnas (žr.), E. Mezginaitė, J. Sabalys, V. Tebeliškis. Tiražas 1987 – 13 800 egz., 1993 – 4000 egz., 1997 – 3200 egz.

„TĖVYNĖ ŠAUKIA“, Raudonosios armijos 16 lietuviškosios divizijos laikraštis, ėjęs 1942 04 05–1956 05 20. Leido divizijos politinis skyrius 2-3 kartus per savaitę. Redaktoriai: J. Pajaujis (1942-44, žr.), J. Karlinas (1944-47), S. Salpeiteris (1947-56). Išėjo 1952 numeriai. 1942 05 leistas literatūrinis priedas „Pergalė“ (pasirodė 2 numeriai).

„TĖVYNĖS BALSAS“: 1. Savaitinis laikraštis, leistas 1920-26 Filadelfijoje. Redaktorius kun. J. Petraitis. Spausdintas P. Statkaus spaustuviėje.

2. JAV lietuvių laikraštis, ėjęs 1921-24. Leido „Lietuvių industrijos“ b-vė.

3. Laikraštis užsienio lietuviams, ėjęs 1947-53 ir 1957-67 Vilniuje. Leido Kultūrinių ryšių su užsienio lietuviams k-tas. Rašė apie Lietuvos politinį, ekonominį, visuomeninį bei kultūrinį gyvenimą. Redagavo J. Šimkus (1947-53, žr.), S. Laurinaitis (1957-61, žr.), M. Jacevičius (1962-67, žr.). Tiražas 1966 – 5000 egz.

1967 vietoj laikraščio pradėjo eiti savaitr. „Gimtas kraštas“ (žr.).

„TĖVYNĖS GARSAI“, Klivlendo lietuvių bendruomenės radijo valandėlė lietuvių kalba, pradėta transliuoti 1948. Ilgametis vadovas J. Stempužis. Po jo mirties vadovavo A. Stempužienė. Nuo pat pradžių valandėlėse bendradarbiavo K. Šukys, B. Auginas, J. Nasvytis. Padėjo Amerikos lietuvių Vyčio organizacija. Laidos transliuojamos kartą per savaitę 2 valandas. Grojama lietuvių kompozitorių muzika. Skaitomos žinios, apžvelgiama Lietuvos periodika, rengiamos bendruomenės žinios, vedama 3 min. lietuvių kalbos pamokėlė. Žinių santrauka perskaitoma angliškai. Be laidos vedėjos A. Stempužienės, žinias skaito ir Pasaulio lietuvių bendruomenės valdybos vicepirmininkė M. Lenkauskienė, D. Staniušienė, R. Zorskas. Yra rubrika „Gyvenimo varpai“ – Dievo Motinos parapijos pusvalandis. Skaitomi religinio gyvenimo filosofų kūriniai, transliuojami pamokslai. Laidos perduodamos per Jėzuitų universiteto siųstuva.

„TĖVYNĖS LABUI“, Lietuvos vidaus reikalų ministerijos Vidaus tarnybos dalinių laikraštis, einantis nuo 1992 gruodžio Vilniuje. Redaktoriai R. Zaluba, A. Zaremba. Tiražas 1992 – 500 egz., 1997 – 900 egz.

„TĖVYNĖS SARGAS“: 1. Katalikiškas žurnalas, ėjęs 1896 01–1904 05 Tilžėje, slapta gabentas ir platinas Lietuvoje, kitose vietose (Rusijoje, JAV). Tiražas iki 2000 egz. 1896-97 redagavo F. Lelis, 1897 – D. Tumėnas, 1897-1902 – J. Tumas-Vaižgantas, 1902-04 – A. Milukas. Nuo 1896 prie „Tėvynės sargo“ numerių buvo pridedami priedai (grožinės literatūros kūriniai, utilitarinės paskirties, mokslo populiarinimo brošiūros). Bendradarbiavo J. Basanavičius, M. Dagilėlis, A. Dambrauskas-A. Jakštas, M. Gustaitis, Maironis, M. Pečkauskaitė-Šatrijos Ragana, V. Pietaris, J. Šnapštytis (Margalis) ir kt. Lietuvių tautinio atgimimo ir išsivadavimo judėjime skelbė katalikybės ir ja pagrįsto tautiškumo idealus bei vertybes. Žurnalo puslapiuose, ypač skyriuje „Mūsų raštai“, nagrinėti žurnalistikos teorijos ir praktikos klausimai. 1901-02 leido žurnalą „Žinyčia“ (žr.).

B.R.

2. Lietuvių krikščionių demokratų savaitraštis, leistas 1917-18 Vilniuje, 1920-26 Kaune. Rašė visuo-

menės, politikos, religijos, švietimo, literatūros ir ūkio klausimais, propagavo tautiškumo, katalikybės idėjas. Bendradarbiavo K. Bizauskas, K. Čibiras, P. Dogelis, L. Gira, A. Kašėta, F. Kirša, A. Petrulis, S. Sirutis, J. Staugaitis, D. Treigys, P. Vailokaitis, A. Vileišis ir kt. Redagavo J. Andriulis, A. Stulginskas, J. Štuopis, S. Tijūnaitis. Spausdino brolių Gurvičių bei Valstybės spaustuviės Kaune, „Zničo“ spaustuviė Vilniuje. Leido priedus „Jaunimas“, „Naujakurys“, „Svirplys“, „Šeimyna“, „Tėvynės sargas“ (1918 – vokiečių k.), „Ūkininkas“, „Žvaigždutė“.

G.B.

3. Kultūros, visuomenės, politikos katalikiškos krypties žurnalas, ėjęs 1950-91 JAV. Pradėtas leisti 1947 Roitlingene, VFR, nuo 1950 ėjo Čikagoje, vėliau Niujorke, Hot Springse. Leido Lietuvių krikščionių demokratų s-ga. Redaktoriai: O. Labanauskaitė, P. Vainauskas, V. Zakarauskas, L. Šimutis, V. Vilimas, K. Pakštas, M. Galdikienė, D. Jasaitis, P. Maldeikis, A. J. Kasulaitis. 1952-1955 leido priedą „Jaunimo žygiai“.

Nuo 1992 leidžiamas Lietuvoje (Vilniuje).

4. Kultūros, visuomenės, politikos ir socialinių mokslų žurnalas, einantis nuo 1992 Vilniuje kaip atkurtas 1896 pradėtas Tilžėje leisti to paties pavadinimo leidinys, iki 1991 leistas JAV. Leidžiamas kartą per ketvirtį. Redaktoriai: P. V. Povilaitis (1992), A. V. Škiudaitė (nuo 1993, žr.). Tiražas 1992 – 10 000 egz., 1996 – 2000 egz.

„TĖVIŠKĖ“: 1. Savaitraštis, ėjęs 1941 07–1944 07 Šiauliuose. 1941 07–12 vadinosi „Tėvynė“. Kaip administracinio centro (periferijos) laikraštis, daugiausia rašė apie to krašto ekonominį, kultūrinį ir visuomenės gyvenimą, informavo apie visos Lietuvos ir užsienio įvykius. Redagavo S. Miglinas. Tiražas 50 000 egz.

2. Panevėžio rajono Ramygalos kolūkio dvimėnės laikraštis, leistas 1988-91 Ramygaloje. Redagavo C. Valaitis. Tiražas 200 egz.

„TĖVIŠKĖLĖ“: 1. Vaikų mėnesinis žurnalas, ėjęs 1951 11 01–1956 12 Čikagoje (JAV). 1951-52 buvo laikr. „Dirva“ priedas, 1952-56 – atskiras leidinys. Leido ir redagavo V. Vijeikis. Bendradarbiavo B. Brazdžionis (Vytė Nemunėlis), N. Butkienė, V. Frankienė, K. Grigaitytė, P. Imsrys, J. Jankus, G. Ivaškevičienė, J. Kreivenas, D. Lipčiūtė, P. Survila, R. Šilėnaitė, J. Vaičeliūnis, D. Velička ir kt. Paskelbė Z. Gėlės, P. Mašiotto, Ks. Sakalausko-Vanagėlio ir kt. kūrinių. Iliustravo V. Stančikaitė, V. Vijeikis ir kt.

G.R.

2. Ukmergės rajono Taujėnų parapijos pastoracinės tarybos periodinis leidinys, einantis nuo 1992 Taujėnuose. Redaktorius R. Janickis ir kt. Tiražas 1992 ir 1997 – 200 egz.

„TĖVIŠKĖS AIDAI“, Australijos lietuvių katalikiškas savaitraštis, einantis nuo 1956 Melburne. Leidžia Australijos lietuvių katalikų federacija. Redaktoriai: P. Bačinskas, Br. Zumeris, Pr. Vaseris, Pr. Dauknys, E. Šidlauskas. Leido priedus: laikr. „Ateities žingsniai“ (nuo 1962), literatūrinį leidinį „Verpetai“ (1965-79).

„TĖVIŠKĖS GAMTA“, mėnesinis laikraštis, einantis nuo 1989 gegužės 3 Vilniuje. Įsteigė laikraščio redakcinė taryba, leidžia UAB „ABO“. Nušviečia Lietuvos gamtos ir jos apsaugos problemas, gamtosaugininkų

veiklą, žmonių ekologinę kultūrą. Redaktorius J. Stasinas (nuo 1989, žr.). Tiražas 1989 – 25 000 egz., 1996 – 3000 egz.

„**TĖVIŠKĖS GARSAS**“, lietuvių savaitraštis, leistas 1945-48 Švainfurte, Vokietijoje. Leido Lietuvių tremtinių bendruomenės k-tas. Ats. redaktorius M. Bavarskas, redaktoriai St. Gečas, S. Urbonas, redakcijos narys J. P. Palukaitis. Išėjo 117 numerių.

„**TĖVIŠKĖS ŽIBURIAI**“, Kanados lietuvių tautinės krypties savaitraštis, einantis nuo 1949 Toronte. Leidžia Kanados lietuvių katalikų d-ja „Žiburiai“. Rašo politikos, kultūros, literatūros, religijos temomis, svarsto įvairias Lietuvos gyvenimo ir pasaulio lietuvių bendruomenės problemas. Įvairiu laiku turėjo skyrelius moterims, jaunimui, vaikams. Bendradarbiauja mokslo, literatūros, meno, spaudos darbuotojai iš įvairių šalių. Redaktoriai: A. Šapoka (iki 1961), Pr. Gaida-Gaidamavičius (nuo 1961, žr.).

„**TĖVIŠKĖS ŽINIOS**“, Kauno rajono laikraštis, einantis nuo 1950 gruodžio 30 Kaune. Nuo 1950 gruodžio iki 1955 gegužės buvo Lietuvos KP(b) Viliampolės raj. k-to ir vykd. k-to leidinys, 1955-90 – LKP Kauno raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1990 – Kauno rajono laikraštis. Steigėja ir leidėja UAB „Tėviškės žinios“. 1951-54 ėjo du kartus, vėliau – tris kartus per savaitę. Iki 1962 vadinosi „Socialistiniu keliu“, iki 1988 – „Komunizmo vėliava“. Redaktoriai: V. Kaladžinskas (1951), Č. Zgirskis (1951-52), J. Andriuškevičienė (1952-53), G. Šmerkovičius (1954-79), T. Mačiulienė (1980-86), N. Grinevičiūtė (nuo 1987). Tiražas 1951 – 1000 egz., 1987 – 14 700 egz., 1996 – 8000 egz.

„**TĖVŲ KELIAS**“, Venesuelos lietuvių katalikiškas žurnalas, leistas 1949-55 Karakase. Redaktoriai J. Kukanauza, kun. A. Sabaliauskas, kun. A. Perkumas.

„**TĖVŲ ŽEMĖ**“: 1. Tautinės krypties laikraštis, ėjęs 1933 12–1939 04 Kaune ir 1941-44 Vilniuje. Leido Lietuvos atgimimo d-ja. Ėjo kas dvi savaites, kas savaitę. Iki 1940 redagavo J. Bulota, J. Virpša, A. Briedis, A. Kamantauskas. 1933-39 ėjo priedas „Savanoris kūrėjas“.

Nuo 1940 birželio iki 1941 nebuvo leidžiamas. 1941 pab. atgaivino J. Karutis, kuris redagavo iki 1944.

2. Lietuvos atgimimo sąjūdžio Anglijos vietininkijos laikraštis, leistas nuo 1955 Londone. Ėjo kas tris savaites. Be tautinės orientacijos politinių straipsnių, paskelbta ir grožinės literatūros kūrinių. Redagavo A. J. Kaulėnas.

3. Lietuvos žemės savininkų s-gos laikraštis, ėjęs 1991-92 Kaune. Redaktoriai: P. Abelkis (1991), A. Liaugaudas (1991-92). Tiražas 1991 – 8200 egz., 1992 – 5000 egz. Išėjo 11 numerių.

TEZAURAS (gr. thesauros – lobynas, vertybių saugykla), bendrasis arba šakinis natūralios kalbos žodynas, kuriame nurodyti prasminiai žodžių ryšiai; naudojamas dažniausiai informacijos paieškos sistemose (abėcėlinis, sisteminis, bazinis, šakinis tezauras). Informacinės paieškos tezauras turi deskriptorius, pagal kuriuos surandama reikiama informacija. Tezauras atspindi kurios nors kalbos leksiką, mokslo ar technikos

srities terminus. Tezaurui artimas „Lietuvių kalbos žodynas“.

Pirmasis tezauro terminą pavartojo B. Latinis (XI-II a., Italija) savo veikale „Lobių knyga“. Roberas I Etjenas 1531 išleido „Lotynų kalbos tezaurą“ – abėcėlės tvarka pateiktą aiškinamąjį lotynų kalbos žodyną. O XX a. 7-ajame dešimtmetyje H. Liūnas (JAV) panaudojo tezaurą automatizuotai informacijos paieškai.

Mašininio vertimo teorijoje ir praktikoje šiuo terminu žymimas elektroninei skaičiavimo mašinai skirtas ar į ją įrašytas žodynas (abėcėlinis, bazinis, daugiakalbis, hierarchinis, sisteminis, vienakalbis tezauras).

TEZĖ (gr. thesis – teiginys): 1. Teiginys, tvirtinimas, kurį autorius ar kalbėtojas ryžtasi įrodyti ar ginti.

2. Trumpai suformuluoti pagrindiniai pranešimo, paskaitos teiginiai (vartojama daugiskaita).

3. G. Hėgelio filosofijoje – pradinė dialektinio išsivystymo pakopa.

„**THAI RATH**“ („Tajų valstybė“), Tailando rytinis dienraštis, einantis nuo 1948 Bankoke tajų k. Iki 1960 vadinosi „Sieng Ang Tang“ („Angtongo balsas“). Turi rytinę ir dieninę laidas. Didžiausias ir populiariausias šalies laikraštis. Tiražas 1996 – 800 000 egz.

„**AL-THAWARAH**“ („Revoliucija“): 1. Jemeno vyriausybiniis rytinis dienraštis, einantis nuo 1948 Sanoje. Iki 1962 vadinosi „Saba“ ir buvo leidžiamas Taize. Tiražas 1996 – 110 000 egz.

2. Sirijos dienraštis, einantis nuo 1963 Damaske arabų k. Leidžia valstybinė leidykla „Al-Wahdah“. Tiražas 1996 – 55 000 egz.

3. Irako dienraštis, einantis nuo 1968 Bagdade arabų k. Vienas didžiausių šalies laikraščių. Daugiausia vietos skiria arabų pasaulio ir Artimųjų Rytų problemoms nušviesti. Platinamas ir užsienyje. Tiražas 1996 – 250 000 egz.

„**EL TIEMPO**“ („Laikas“), Kolumbijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1911 Bogotoje. Iki 1957 vadinosi „Intermedio“. Kolumbijos liberalų partijos organas. Vienas didžiausių ir populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 200 000/350 000 egz.

„**TIESA**“: 1. Visuomeninis-politinis dienraštis, ėjęs 1917-94. Nuo 1917 balandžio 12 buvo leidžiamas Petrograde kaip RSDDP(b) Petrogrado organizacijos lietuvių rajono k-to organas, 1917 spalio mėn. tapo RSDDP(b) lietuvių sekcijų Centro biuro ir Petrogrado lietuvių sekcijos organu. 1918 04 18–12 17 ėjo Maskvoje, buvo RKP(b) lietuvių sekcijų Centro biuro ir Petrogrado bei Maskvos lietuvių sekcijų organas. Iki 1918 12 12 išėjo 91 numeris. 1919 03 16–04 13 ėjo Vilniuje kaip Lietuvos ir Baltarusijos KP (LBKP) CK masinis laikraštis (išleisti 5 numeriai). 1919 balandžio 19 į Vilnių įsiveržus lenkų legionieriams, laikraščio leidimas nutrūko. Nuo 1919 rugsėjo iki 1920 birželio buvo leidžiamas Raseiniuose. Iki 1922 rugpjūčio spausdintas Kaune, Karaliaučiuje, Belshilyje (Škotija) ir ėjo kaip LBKP Lietuvos komunistinių organizacijų Centro biuro, LKP Centro biuro bei LKP CK organas. 1923 ir 1931-33 nebuvo leidžiamas. 1924 07–1926 01 ėjo Smolenske, nuo 1926 03 iki 1940 – Kaune (pogrindyje išėjo 157 numeriai).

1940 06 16-25 laikraštis Kaune ėjo legaliai pavadi-

nimu „Liaudies balsas“, o 1940 06 26 vėl pradėjo eiti kaip „Tiesa“ (dienraštis). Buvo LKP(b) CK, o 1940 12 12–1941 06 22 dar ir LKP(b) Kauno miesto komiteto organas. 1942 02 01–1944 07 buvo leidžiamas Maskvoje (išėjo 85 numeriai). Nuo 1944 08 09 vėl kaip dienraštis pradėjo eiti Vilniuje: iš pradžių buvo LKP(b) CK organas, 1944 09 27–1945 08 26 dar ir LKP(b) Vilniaus miesto komiteto organas. Nuo 1945 08 iki 1990 02 – LKP CK, LTSR Aukščiausiosios Tarybos ir LTSR Ministrų Tarybos organas (laikraštis). 1990 buvo reformuotas. Įsikūrus Lietuvos demokratinei darbo partijai (LDDP), laikraščio steigėja ir leidėja tapo LDDP taryba. Nuo 1992 leido UAB „Tiesa“.

Vyr. redaktoriai (redaktoriai): Vl. Požela (1917), Z. Angarietis (1917-18, 1924-26), V. Kapsukas (1918-19), K. Požela (1919-22, 1926), A. Sniečkus (1927-29, 1936-39), I. Gaška (1930), A. Lifšicas (1934). I. Meskupus (1934-35), J. Garelis (1935-36), A. Petrauskas (1940), Vl. Niunka (1940, 1943-44), G. Zimanas (1940-42, 1945-70, žr.), J. Šimkus (1942), R. Šarmaitis (1944-45), A. Laurinčiukas (1971-87, žr.), M. Barysas (1987-90, žr.), D. Šniukas (1990-94, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai: Z. Ambrozaitis, M. Augulytė (žr.), J. Avyžius, A. Balsys, Z. Baltušnikas (žr.), J. Baužytė (žr.), V. Bielskytė, S. Bistrickas (žr.), S. Blėda (žr.), V. Bogušienė (žr.), L. Braziulis (žr.), K. Bruzgelevičius (žr.), A. Budrys (žr.), M. Chienas, A. Čaikovskis (žr.), J. Dovydaitis (žr.), R. Eilunavičius (žr.), J. Gaisrys (žr.), V. Guiga, P. Jankauskas (žr.), Z. Jonutis (žr.), L. Jurša, J. Kacenbergas (žr.), A. Kadžiulis (žr.), D. Kadžiulytė, V. Kaltenis (žr.), J. Keršys, T. Kezienė (žr.), A. Kezys (žr.), Ch. Levinas, I. Litvinaitė, A. Lukauskas (žr.), J. Meškauskas, V. Miklaševičius, V. Miniotas (žr.), P. Naraškevičius (žr.), T. Pažūsiene, G. Pilaitis (žr.), A. Prokupas, B. Raguotis (žr.), R. Ramelienė, D. Repšienė, D. Roda (žr.), H. Savickas (žr.), A. Stankevičius (žr.), A. Stasiukaitis (žr.), A. Strumskis (žr.), B. Šaknys (žr.), V. Šarpis, J. Šimkus (žr.), J. Šiupšinskis (žr.), S. Trakimas, E. Uldukis (žr.), A. Vaupšas (žr.), K. Verslovas, G. Vinickas (žr.), R. Žičkytė-Barysienė.

Tiražas 1917 – 3000 egz., 1927 – 1500 egz., 1941 – 40 000 egz., 1955 – 200 000 egz., 1970 – 258 000 egz., 1980 – 276 000 egz., 1987 – 311 000 egz., 1990 – 241 000 egz., 1994 – 50 000 egz.

Nuo 1994 07 01 vietoj jo leistas dienr. „Diena“ (žr.).

2. JAV lietuvių mėnesinis laikraštis, leistas 1926-34 Filadelfijoje. Redaktorius J. Gustis.

3. JAV lietuvių darbininkų savišalpos d-jos laikraštis, leistas 1930-93. 1930-82 ėjo Niujorke, nuo 1982 – Midltaune. 1930-55 – dvisavaitis, vėliau – mėnesinis. Redaktoriai: R. Mizara (1930-36), J. Gasiūnas (1937-50), J. Siurba (1950-83), E. Juškevičienė (nuo 1983). Buvo skyrelis anglų k.

4. Argentinos lietuvių religijos, mokslo, literatūros ir visuomenės mėnesinis katalikų žurnalas, leistas 1934-36 Buenos Airėse. Leido Lietuvių sekcija prie Tarptautinio eucharistinio kongreso, nuo 1935 – „Tiesos“ b-vė. Redaktorius kun. J. Janilionis.

5. Urugvajaus lietuvių katalikų laikraštis, leistas 1939 Montevidėjuje lietuvių ir ispanų k. Redaktorius P. Sacikauskas. Išleisti 5 numeriai.

TIESIOGINĖ PALYDOVINĖ TRANSLIACIJA, radijo arba televizijos laidų transliavimas per kosminių ryšių

palydovus aukšto dažnio ir didelio galingumo signalais. Vietoj tradicinio palydovinio perdavimo C-diapazone 4-6 GHz dažniu, esant signalo galingumui 10-15 W, tiesioginė palydovinė transliacija atliekama Ku-diapazone 12-17 GHz dažniu, esant signalo galingumui 120 W. Todėl signalus galima priimti daug mažesne, 36-40 cm skersmens palydovine antena („lėkšte“).

A.Mat.

TIESIOGINĖ TRANSLIACIJA (lot. translatio – pranešimas, perdavimas), radijo ir televizijos laidų iš įvykio vietos ar studijos perdavimas renginio vyksmo metu; laidos, kurios nėra iš anksto įrašytos. Dažnai pasitaiko mišrių variantų, kai tiesioginės transliacijos metu panaudojami iš anksto parengti įrašai.

„**TIESOS BALSAS**“, lietuvių evangelikų laikraštis, leistas 1947 03 21–06 19 Giotingene, Vokietijoje. Redagavo, leido ir savo paties spaustuvėje spausdino kun. M. Preikšaitis. Išėjo 8 numeriai.

„**TIESOS DRAUGAS**“: 1. Lietuvių protestantų laikraštis, leistas 1906-07 Filadelfijoje, 1908-09 Bruklina. Redaktorius kun. P. Drignaitis.

2. Evangelikų baptistų mėnesinis laikraštis, leistas 1923-40 Šiauliuose, Kaune (nuo 1932). 1923-26 leido Krikščionių raštų platinimo k-tas, 1926-35 – Evangelikų baptistų d-ja, nuo 1935 – F. Gerikas. Spausdino giesmes, religinius tekstus, pasakojo apie tikinčiųjų gyvenimą kitose šalyse. Redagavo F. Gerikas. Bendradarbiavo P. Martinaitis, V. Lukošius, P. Tamuliusas ir kt. Spausdino „Ryto“ spaustuvė Klaipėdoje, J. Kuzmickio ir L. Beilio spaustuvės Kaune. Išleido priedus „Giesmių vainikėlis“, „Tiesos draugo rinkinėlis“. G.B.

„**TIESOS KELIAS**“, mėnesinis žurnalas, leistas 1925-40 Kaune vietoj „Ganytojo“. Oficialus Lietuvos diecezijų organas, skirtas katalikų kunigams. Rašė bažnyčios, religijos, kultūros, dorovės ir kt. klausimais, skelbė bažnyčios vyresnybės raštus, nutarimus, pamokslus. Bendradarbiavo B. Andriūška, P. Bučys, A. Grigaitis, F. Kemėšis, M. Krupavičius, J. Naujokas, K. Paltarokas, K. Prunskis, M. Reinyš, J. Staugaitis, K. Šaulys, J. Totoraitis ir kt. Redagavo P. Kuraitis. Spausdino „Šviesos“ spaustuvė Kaune. G.B.

„**TIESOS PRIETELIUS**“, evangelikų savaitraštis, leistas 1879-82 Priekulėje. Leido ir redagavo J. Traušys. Spausdintas gotišku šriftu. Leido priedus: „Leikiantieji laišakai“, „Pasiuntinystės nusidavimai“, „Pridėjimas prie „Tiesos prieteliaus“. Nuo 1882 balandžio 4 vietoj savaitr. „Tiesos prietelius“ pradėjo eiti „Konservatyvų draugystės laiškas“.

„**TIESOS ŽODIS**“: 1. Savaitinis „Nedėldienio skaitymo“ priedas, ėjęs 1906-07 Kaune. Leido ir redagavo A. Dambrauskas-Jakštas. Spausdino pamokslus, religinius straipsnius, evangelijas.

2. Politikos, visuomenės ir literatūros laikraštis, leistas 1922 09 20–1923 05 11 Kaune. Leido ir redagavo St. Černiauskas. Ėjo triskart, nuo 1923 – dukart per savaitę. Krikščionių demokratų leidinys, skirtas rinkimų į Seimą kampanijai. Spausdino Mankienės ir „Raidės“ spaustuvės Kaune. Išėjo 16 numerių.

3. Argentinos lietuvių komunistinis nelegalus laik-

raštis, leistas 1930-31 Buenos Airėse dukart per mėnesį. Redaktoriai B. Klimavičius, A. Tamošiūnas, P. Ulevičius. Išėjo 16 numerių.

4. Šiaulių visos Evangelijos bažnyčios „Tiesos žodis“ laikraštis, einantis nuo 1992 Šiauliuose 2 kartus per mėnesį. Redaktorė I. Urbonavičiūtė, V. Sinauskienė. Tiražas 1992 – 1700 egz., 1997 – 1400 egz.

TIGLINĖ SPAUSDINIMO MAŠINA, iškiliaspaudės spausdinimo mašina, kurios ir spaudos forma, ir spausdinimo paviršius – tiglio – yra plokšti. Spaudos formą laikanti plokštė vadinama taleriu. Pagal talerio ir tiglio sąveiką skiriamos dvi grupės. Pirmos grupės tigliinės spausdinimo mašinos taleris ir tiglio sujungti šarnyriškai – praskečiami kampu ir suglaudžiami. Antros grupės mašinų tiglio prispaudžiamas prie talerio visu paviršiumi iš karto, todėl jų spaudos kokybė yra geresnė. Spausdinami nedideliais tiražais blankai, afišos, programos, knygų aplankai, iliustracijų įklijos, dailės reprodukcijos.

„**TYGODNIK ROLNICZY**“ („Žemdirbių savaitraštis“), žemės ūkio laikraštis, ėjęs 1911-15 ir 1922-39 Vilniuje lenkų k. 1911-15 leido ir redagavo A. Narbutas. 1922-39 leido Vilniaus žemės ūkio darbuotojų d-ja, redagavo Z. Ludkevičius, V. Stanevičius, R. Venckovičius.

„**TYGODNIK WILEŃSKI**“ („Vilniaus savaitraštis“):
1. Literatūros leidinys, ėjęs 1804 04 23–10 01 Vilniuje lenkų k. Leido ir redagavo V. Izbickis, St. Stažinskis. Išėjo 23 numeriai.

2. Literatūros ir istorijos žurnalas, ėjęs 1815 11 21–1822 06 30 Vilniuje lenkų k. Nuo 1818 – dvisavaitis leidinys. Paskelbė straipsnių iš Lietuvos istorijos, etnografijos, archeologijos. Bendradarbiavo A. Mickevičius, T. Narbutas, A. E. Odinecas. Redaktoriai: J. Lelevelis, M. Balinskis, I. Šidlauskas, M. Olševskis.

TIJŪNAITIS Stasys (1888 05 08 Vareikiuose, Ukmergės aps. – 1966 07 22 Pravieniškėse), redaktorius, pedagogas. 1914 baigė Veiverių mokytojų seminarijos kursą. Mokytojavo įvairiose Lietuvos vietose: 1918-20 – Seinuose, 1923-47 – Kėdainiuose, Pravieniškėse, Šalčinukuose.

Nuo 1906 rašė į lietuvių spaudą. 1906-14 dirbo „Šaltinio“, „Vadovo“ redakcijose Seinuose. 1920-23 redagavo „Tėvynės sargą“ ir 1922-23 jo priedą vaikams „Angelas sargas“, 1923-33 – vaikų žurn. „Žvaigždutė“, 1934-40 leido ir redagavo vaikų žurn. „Kregždutė“ Kėdainiuose. Tarp populiariausių „Žvaigždutės“ kūrinių buvo joje 1928-31 spausdinti S. Tijūnaičio atsiminimai „Kaip aš į žmones išėjau“.

Parašė esperanto kalba vadovėlį (1912), parengė tautosakos rinkinių („Mūsų pasakas“, „Mįslės“, abu 1958).

„**TIKĖJIMO ŽODIS**“, Lietuvos krikščionių sąjungos (prie Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio) leidinys, ėjęs 1988-89 Vilniuje. Redagavo E. Morkūnas. Išėjo 5 numeriai.

„**TIKYBA IR DORA**“, JAV lietuvių vienuolių marijonų dvisavaitis žurnalas, leistas 1914-20 Čikagoje. Redak-

toriai: F. Kudirka, J. Kazokas, Pr. Bučys.

„**TIKYBINĖ PAŽANGA**“, katalikų mėnesinis žurnalas, leistas 1933-36 Pensilvanijoje.

„**TIK JONIS...**“, pramoginis laikraštis jaunimui, einantis nuo 1991 Vilniuje. Iki 1995 vadinosi „Vėl Jonis“, reklaminis-pramoginis laikraštis. Leidėjai: UAB „Joruta“, UAB „Rutonis“. Teikia informacijos moterims apie vyrus, vyrams apie moteris. Redaktoriai: A. Kasnauskas (1991-93), R. Lukošius (1993), V. Jakučionis (nuo 1994). Tiražas 1991 – 38 000 egz., 1997 – 4600 egz. Leidžia kalendorius ir kt. priedus.

„**TIK TAU**“, spalvotas reklaminis-informacinis laikraštis, einantis nuo 1996 birželio Kaune. Redaktorė D. Jankauskienė. Tiražas 20 000 egz.

„**TIK VYRAMS**“, mėnesinis žurnalas vyrams (nuo 16 metų), einantis nuo 1990 Vilniuje. Įsteigė ir leidžia UAB „Jaunatis“. Spausdina praktinius patarimus, kaip tvarkyti savo gyvenimą, buitį, dalyvauti valstybinėje ir visuomeninėje veikloje. Redaguoja redaktorių taryba. Vyr. redaktoriai K. Žilėnas, A. Trumpa, V. Užsienis. Tiražas 1990 – 50 000 egz., 1997 – 20 500 egz.

TIKSLUMAS, žurnalistinės veiklos principas, reikalaujantis dokumentiškai tiksliai atspindėti įvykius ir reiškinius, remtis patikrintais ir įtikinamais faktais bei duomenimis, kurie visapusiškai ir teisingai apibūdina vaizduojamąjį dalyką.

TILVYTIS Rytis (g. 1933 11 03 Kaune), žurnalistas. 1957 baigė Vilniaus un-te žurnalistiką. 1956 pradėjo dirbti žurn. „Šluota“ redakcijoje. Buvo lit. darbuotojas, skyriaus vedėjas, vyr. redaktoriaus pavaduotojas, 1990 – vyr. redaktorius. Humoro ir satyros kūrinius spausdino žurn. „Šluota“, dabar – laikr. „Šluota“, kituose šalies periodiniuose leidiniuose, knygose, rinkiniuose.

TILVYTIS Teofilis (1904 01 28 Gaidžių k., Tauragnų vls., Utenos aps. – 1969 05 05 Vilniuje), poetas, spaudos darbuotojas. 1917-23 mokėsi Panevėžio, Utenos progimnazijose. 1923-30 dirbo Kauno mokesčių inspekcijoje. 1924-25 mokėsi Tautos teatro vaidybos studijoje, dalyvavo „Vilkolakio“ teatro spektakliuose. 1933-40 redagavo (iki 1937 kartu su H. Blazu) satyrinį savaitr. „Kuntaplis“. 1940-41 buvo žurn. „Raštai“ redaktoriaus pavaduotojas. 1944-45 – LTSR rašytojų sągos valdybos sekretorius, nuo 1955 – žurn. „Pergalė“ redkolegijos narys.

Išleido satyrinių dainelių ir feljetonų rinkinius „Sveiki, broliai dainininkai“ (1935), „Kuntaplynas“ (1939), eilėraščių rinkinius „3 grenadieriai“ (1926), „13 (Parnasas parodijose). Nuo Maironies iki manęs“ (1929), „Baltijos vėjas“ (1948), „Eilėraščiai“ (1952), poemas „Artojėliai“ (1930, 1 d., 1940, 1-2 d.), „Dikčius“ (1934), „Ušnynė“ (1949), romanus „Kelionė aplink stalą“ (1936), „Ministerijos rožė“ (1931) ir kt. Išleisti „Raštai“ (T.1-6, 1975-82). 1951 paskirta Valstybinė premija.

„**TILŽĖS KELEIVIS**“, „Lietuvos naudingasis Kelrodis“, M. Lietuvos lietuvių laikraštis, ėjęs 1883–1924 Tilžėje.

Leidinyje atsispindėjo vokiškos tendencijos. Tik kai kuriais laikotarpiais buvo lietuviškos orientacijos rašinių, analizavusių M. Lietuvos problemas, santykius su Didžiąja Lietuva. Paskelbta eilėraščių. Redaktoriai: J. Arnašius, T. K. Letcas, Ledraitis ir kt.

1886–1910 ėjo priedas „Keleivio draugas“. Atskirai buvo leidžiamos „Tilžės keleivio“ kalendros (nuo 1885).

„**TIME MAGAZINE**“ („Laiko žurnalas“), JAV savaitinis visuomeninis-politinis žurnalas, einantis nuo 1923 Niujorke. Leidžia treštas „Time, Incorporations“. Be pagrindinio nacionalinio žurnalo, išėina 4 jo tarptautinės laidos: Atlanto regiono (nuo 1946), Ramiojo vandenyno regiono (nuo 1946), Lotynų Amerikos šalių (nuo 1941) ir Kanados (nuo 1943). Tiražas 1996 – 4,1 mln. egz.

„**THE TIMES**“ („Laikai“), D. Britanijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1785 Londone. Leidžia kompanija „Times Newspapers“, priklausanti trestui „News International“. Vienas įtakingiausių ir geriausiai informuotų šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 614 000 egz.

Nuo 1822 leidžiamas sekmadieninis laikr. „The Sunday Times“ („Sekmadieninis laikas“), turintis savaitinį politinį-literatūrinį iliustruotą priedą „Sunday Times Magazine“ („Sekmadienio laiko žurnalas“). Tiražas 1996 – 1,136 mln. egz.

„**THE TIMES OF INDIA**“ („Indijos laikas“), Indijos dienraštis, einantis nuo 1838 Delyje, Mumbajuje (buv. Bombėjuje), Ahmedabade anglų k. Vienas didžiausių ir įtakingiausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 736 000 egz.

„**TIMINN**“ („Laikas“), Islandijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1917 Reikjavike. Atspindi Pažangos (centristinės) partijos nuostatas. Tiražas 1996 – 15 000 egz.

„**TINERETUL LIBER**“ („Laisvas jaunimas“), Rumunijos dienraštis, einantis nuo 1944 Bukarešte. Iki 1990 vadinosi „Scinteia Tineretului“ („Jaunimo kibirkštis“) ir buvo Rumunijos darbo (vėliau – komunistinės) jaunimo sąjungos CK organas. Dabar – nepriklausomas. Tiražas 1996 – 60 000 egz.

TIPAS (gr. typos – atspaudas, pavidalas). 1. Modelis, pagal kurį gaminami vienos rūšies daiktai; tam tikros rūšies periodinis leidinys (žurnalas, laikraštis, savaitraštis) arba žurnalistikos kūrinys (informacinis, analitinis).

2. Asmuo, turintis bruožų, būdingų kuriai nors etninei, socialinei, profesinei ar kitokiai žmonių grupei.

3. Mene, literatūroje – personažas, įkūnijęs tam tikrus grupės, klasės, visuomenės bruožus.

4. Žmogus su būdingomis ypatybėmis, teigiamomis ar neigiamomis.

TIPIZACIJA, meninio apibendrinimo būdas, kai vaizduojamiems individualiems, pavieniems reiškiniams (faktams, įvykiams, charakteriams) suteikiamos būdingiausios, svarbiausios, ryškiausios ar bent labiausiai tikėtinos visos tų reiškinių klasės savybės.

TIPOGRAFAS: I. Spaustuvės darbų specialistas.

2. Teksto eilučių rinkimo ir liejimo mašina, kurios matricos juda pirmyn ir atgal.

TIPOGRAFIJA, poligrafijos įmonė (spaustuvė), kurioje spausdinama iškilia spaude.

TIPOLOGIJA (gr. typos – atspaudas+logos – sąvoka, mokslas), pažinimo metodas – tyrimo objektų grupavimas pagal jų tipus (pvz., periodinius leidinius skirstant į laikraščius, žurnalus, savaitraščius).

TIPOMETRIJA, žr. Spaustuvinių matų sistema.

„**TIPU TAPU**“, žurnalas mažiesiems, ėjęs 1990-95 Vilniuje. Leido vaikų fondo leidykla „Alka“. Iš pradžių leistas kas ketvirtį, nuo 1995 – nereguliariai. Redaktorė I. Daukšienė. Tiražas 1990 – 80 000 egz., 1995 – 3000 egz.

„**TISHRIN**“ („Spalis“), Sirijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1975 Damaske arabų k. Leidžia valstybinė leidykla „Tishrin“. Vienas didžiausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 70 000 egz.

TYSLIAVA Juozas (1902 11 01 Geisteriškių k., Vilkaviškio aps. – 1961 11 11 Niujorke, JAV), poetas, žurnalistas. 1922-24 Kauno un-te studijavo literatūrą, 1925-29 Paryžiuje – žurnalistiką. 1919 įstojo savanoriu į Lietuvos kariuomenę. Nuo 1920 dirbo „Steigiamojo Seimo darbų“ ir laikr. „Žemdirbių balsas“ redakcijose, 1922 – Eltoje, „Lietuvos aide“. 1928 leido literatūros žurn. „MUBA“. Nuo 1932 gyveno JAV. 1940-61 leido ir redagavo laikr. „Vienybė“, 1939-41 – „Lietuva“.

Išleido poezijos rinkinius „Žaltvykslės“ (1922), „Traukinys“ (1923), „Nemuno rankose“ (1924), „Aukso lyta“ (1925), „Tolyn“ (1926). Išėjo rinktinės „Poezija“ (1935), „Nemuno rankose“ (1967).

TIŠKUTĖ Irena (g. 1947 04 05 Mažeikių aps. Ritinės k.), žurnalistė. 1965 baigė Mažeikių vid. m-lą, 1971 – Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. žurnalistikos specialybę. Iki 1991 dirbo laikr. „Vakarinės naujienos“ redakcijose: buvo redaktoriaus sekretorė, korespondentė, skyriaus vedėja. 1991-92 – dienr. „Respublika“ leisto „Respublikos vakarinio laikraščio“ redaktorė, 1992-93 – dienr. „Respublika“ skyriaus redaktorė. Nuo 1993 – šio dienraščio vyr. redaktoriaus pavaduotoja. 1989-90 buvo Lietuvos žurnalistų s-gos valdybos pirmininko pavaduotoja. Daugiausia rašo kultūros, paveldo, ekologijos, mokslo temomis.

TITLAS (gr. titlos – užrašas), grafinis ženklas (taškas, brūkšnelis, tildė) viršum sutrumpintai parašyto žodžio, pvz., praleidus vieną ar kelias raides. Vartotas senovės ir viduramžių graikų, lotynų, slavų raštijoje.

„**TITNAGAS**“, spaustuvė Šiauliuose. 1923 įkūrė Jonas Šliūpas. Spausdino „Kultūros“ b-vės knygas, žurn. „Kultūra“, L. Jakavičiaus knygyno leidinius. 1940 nacionalizuota, nuo 1941 spausdino laikr. „Raudonoji vėliava“. Turi iškiliosios, ofsetinės spaudos (nuo 1970) mašinas, naudojo fotografinį teksto rinkimą (1981-92). Spausdina laikraščius, brošiūras, afišas, etiketes, kvietimus, vizitines korteles, kitus smulkius spaudinius. 1988

buvo 165 darbuotojai. Nuo 1977 priklausė Akmenės, Joniškio, Kelmės, Mažeikių, Pakruojo, Radviliškio spaustuvės, kurios 1989-90 tapo savarankiškoms – iš pradžių valstybinėmis, o vėliau akcinėmis bendrovėmis. Tačiau daugelis aplinkinių rajonų laikraščių tebespausdinama šioje spaustuvėje ofsetinės spaudos mašinomis.

„**TITNAGAS**“, mėnesinis iliustruotas humoro ir satyros žurnalas, ėjęs 1989-93 Šiauliuose, 1992 – savaitraštis. Steigėja ir leidėja A. Narbuto leidybos įmonė. Spausdino satyros ir humoro kūrinius visuomeninio, politinio, ekonominio gyvenimo, buitines temomis. Vyr. redaktorius A. Narbutas. Tiražas 1989 – 20 000 egz., 1992 – 14 300 egz.

TITULINIS LAPAS (PUSLAPIS), žr. Antraštinis lapas.

TITRAS (pranc. titre), įrašas kino filmo ar TV kadre. Gali būti užrašomas pavadinimas (pradžios titrai), atskirų dalių ar epizodų pavadinimai, remarkos, filmo ar laidos kūrėjų pavardės (pabaigos titrai), kita informacija. Titrai užrašomi vinjetėse ir nufilmuojami arba ekrane užrašomi elektroniniu būdu (videoženklių generatoriumi).

TNA, Thailand News Agency (Tailando naujienų agentūra), Tailando vyriausybės informacijos agentūra, veikianti nuo 1977 Bankoke. Naudojasi kaimyninių valstybių informacijos agentūrų perduodamais pranešimais. Informaciją teikia tajų, anglų ir kinų k. Agentūroje dirba apie 70 žmonių

„**TOCHIKISTONI**“ („Tadžikistanas“), Tadžikistano dienraštis, einantis nuo 1925. Iš pradžių vadinosi „Idi tochik“ („Tadžiko šventė“), iki 1928 – „Bedorii tochik“ („Tadžiko prabudimas“), iki 1955 – „Tochikistoni Surh“ („Raudonasis Tadžikistanas“). 1955-91 ėjo pavadinimu „Tochikistoni Soveti“ („Tarybinis Tadžikistanas“) kaip Tadžikijos KP CK ir AT organas. Tiražas 1995 – 50 000 egz.

„**TODĖLČIUS**“, spalvotas mėnesinis laikraštis mergaitėms ir berniukams, leidžiamas nuo 1995 sausio Kaune. Vyr. redaktorius S. Bartaška. Tiražas 1995 – 8400 egz., 1997 – 5600 egz.

TOLBOTIPIJA, fotografijos vaizdo fiksavimo metodas, kurį 1841 išrado anglų išradėjas Viljamas Henris Foksas Tolbotas (Williams Henry Fox Talbot, 1800–1877). Negatyvas gaunamas pusskaidriame popieriuje, padengtame sidabro jodidu. Nematomas vaizdas išryškina acto rūgštimi. Tokiame popieriuje kopijuojant gaunama kiek norima pozityvinių atspaudų. Tolbotipiijoje gerai matoma popieriaus struktūra. Tolbotipijomis buvo iliustruota V. H. F. Tolboto knyga „Pencil of Nature“ („Tikrovės teptukas“, 6 d., išl. 1844-46), kurioje jis aprašė savo išradimą.

TOLERANCIJA (lot. tolerantia – kantrybė), priešingos nuomonės ar įsitikinimų gerbimas, pakanta, nusistatymas gerbti laisvę ir tokias pažiūras, prieš kurias kovojama kaip klaidingas, atsilikusias; pakantus nusistatymas skirtingų grupių nariams, apskritai tautinėms, rasinėms, religinėms ir kt. skirtybėms. Būti tolerantišku

nerieškia nei atsisakyti savo įsitikinimų, nei susilaikyti nuo jų išpažinimo, gynimo ir skleidimo. Tolerancija reikalinga ten, kur yra skirtybės, nes ne visi įsitikinimai yra lygiai teisingi, bet joks nuoširdus įsitikinimas nėra nusikaltimas. Tolerancija grindžiama, visada jos esmė yra pagarba žmogui. Ji yra ne teorijos, o gyvenimo dalykas.

„**TOLIMŲJŲ RYTŲ ŽINIOS**“, Vladivostoko lietuvių apšvietos d-jos „Arklas“ leidinys, išleistas 1921 sausio mėn. Išspausdinti Rytų Sibiro lietuvių suvažiavimo nutarimai, pranešimai, žinios iš Lietuvos, iš užsienio, informuota apie Sibire gyvenančių lietuvių problemas. Redagavo A. Polišaitis. Išėjo vienas numeris.

TOLISCHUS (liet. Tolišius) **Otto David** (1890 11 20 Slevnytėlėje, Šilutės aps. – 1967 02 24 Niujorke, JAV), spaudos darbuotojas. 1907 išvyko į JAV. Kolumbijos un-te (Niujorke) studijavo žurnalistiką ir gavo bakalauro laipsnį. Pirmojo pasaulinio karo metu tarnavo kariuomenėje. 1916-21 dirbo laikr. „The Cleveland Press“ reporteriu, nuo 1921 – redaktoriumi. 1923-31 buvo „Universal Service“ korespondentas Berlyne, 1931-32 – „International News Service“ Europos skyriaus vedėjas Londone, 1933-40 – „New York Times“ korespondentų štabo narys Berlyne. 1939 už geriausią užsienio korespondento darbą apdovanotas Pulicerio premija. 1940 naciai ištrėmė iš Berlyno. Nuo 1941 dirbo „New York Times“ ir „The Times“ (Londono) korespondentu Tokijyje. 1941 Kolumbijos un-te už pasižymėjimą žurnalistikoje gavo medalį. Iki 1964 dirbo „New York Times“ redakcijoje.

TOMKUS Gintaras (g. 1960 11 16 Klaipėdoje), žurnalistas. 1966-78 mokėsi Klaipėdos K. Donelaičio vid. m-loje, 1978-79 – Vilniaus 31-ojoje technikos m-loje. Nuo 1992 studijavo Vilniaus un-to Komunikacijos fak. žurnalistiką. 1985-88 buvo dienr. „Tarybinė Klaipėda“ ats. sekretoriaus pavaduotojas, 1988-90 – laikr. „Mažoji Lietuva“ redaktorius. Nuo 1990 – dienr. „Vakarų ekspresas“ bei „Naujasis Vakarų ekspresas“ vyr. redaktorius, UAB „Mažoji Lietuva“ prezidentas.

TOMKUS Vitas (g. 1956 12 09 Šiauliuose), žurnalistas. 1972 baigė Klaipėdos K. Donelaičio vid. m-los 8 klases, vėliau mokėsi Klaipėdos jūreivystės m-loje ir politechnikume. 1973-74 dirbo Užpoliarės geologijos ekspedicijoje, ten baigė Tazovsko vid. m-lą. 1977 įstojo į Vilniaus un-tą ir 1982 jį baigė, įgydamas žurnalisto specialybę. 1981-88 dirbo žurn. „Šluota“ redakcijoje skyriaus redaktoriumi. 1988 savaitr. „Gimtas kraštas“ konkurse buvo išrinktas populiariausiu pertvarkos žurnalistu. 1989 kartu su V. Lingiu ir R. Taraila įsteigė laikraštį (vėliau tapusį dienraščiu) „Respublika“ ir tapo jo vyr. redaktoriumi.

Daugiausia parašė kritinių, satyrinių ir humoristinių rašinių. Išleido publikacijų rinkinį „Taranas“ (1988).

TONAS (gr. tonos – įtempimas, kirtis): 1. Ritmiški įtemptų balso stygų virpesiai, nuo kurių dažnio ir ertmės formos priklauso balso kokybė; tonai sudaro balsių akustinį pagrindą.

2. Frazės, posakio ištartimo emocinis atspalvis.

3. Dailėje naudojamos spalvos kokybė, priklausanti nuo dažų pigmento koncentracijos.

4. Elgsena, laikysena, maniera; garso charakteristika, kurią lemia virpesių dažnis, garso spektro mažiausio dažnio dedamoji.

TONFILMAS, garsinis filmas, žr. Filmas.

TOPONIMIJA (gr. topos – vieta + onyma – vardas), tikriniai vietų, geografinių objektų ar rašytinių šaltinių vardai, vietovardžiai, jų visuma, pvz.: Vilniaus rajono toponimija, Žemaičių toponimija, Lietuvos metraščių toponimija.

„TORONTO STAR“ („Toronto žvaigždė“), Kanados vakarinis dienraštis, einantis nuo 1892 Toronte anglų k. Anksčiau vadinosi „Toronto Daily Star“. Leidžia kompanija „Independent Groupe“. Vienas didžiausių ir įtakingiausių šalies laikraščių. Remia liberalų partiją, išreiškia stambiųjų pramonininkų interesus. Spausdina daug reklamų ir skelbimų, fotonuotraukų. Naudojasi JAV informacijos agentūrų AP ir UPI paslaugomis. Nuo 1910 leidžia sekmadieninį iliustruotą savaitr. „Star Weekly“ („Žvaigždės savaitraštis“), didžiausią savaitraštį Kanadoje. Jo tiražas apie 1 mln. egz. Dienraščio tiražas 1996 – 500 000/743 000 egz.

„TORONTO SUN“ („Toronto saulė“), Kanados dienraštis, einantis nuo 1971 Toronte anglų k. Leidžia kompanija „Toronto Sun Publication Corporation“. Atspindi valdančiųjų sluoksnių politiką. Tiražas 1996 – 245 000/415 000 egz.

TRAFARETAS (it. trafaretto < traforo – skylėtas): 1. Metalo, plastmasės arba kartono plokštelė, kurioje išpjaustytas piešinys ar koks ženklas, kurį lengva perpiešti; naudojamas darant užrašus plakatuose ir pan.
2. Perkeltine prasme – pavyzdys, kuriuo akiai sekama, šablonas (žr.).

„TRAKIEČIŲ RŪPESČIAI“, Trakų rajono savivaldybės informacijos biuletenis (savaitraštis), leistas nuo 1991 lapkričio 23 iki 1994 Trakuose. Informuodavo apie rajono savivaldybės veiklą, nušviesdavo visuomeninį ir kultūrinį gyvenimą. Redaktoriai: Č. Skaržinskas (1991-92), K. Petkūnas (1992-93). Tiražas 1991 – 7000 egz., 1993 – 4200 egz. Nuo 1994 vasario vietoj jo pradėtas leisti laikr. „Senoji sostinė“ (žr.).

TRAKTO REPETICIJA, laidos repeticija studijoje (paviljone) ar už studijos ribų įjungus TV techniką (studijos aparatūrą ar kilnojamąją televizijos stotį).

TRAKŲ SPAUSTUVĖ, įkurta 1945 kartu su Trakų apskrities laikr. „Trakiečių šūkis“ redakcija. 1951 ėmė spausdinti rajono laikr. „Pergalės vėliava“ lietuvių ir lenkų k. 1951-53 spausdino ir MTS laikraščius: Lentvario „Kolchoznaja iskra“ rusų k. ir „Iskra kolchozowa“ lenk. k., Rūdiškių „Kolūkinis darbas“ lietuvių ir lenkų k. 1960 Trakų, Kaišiadorių ir Vievio rajonų spaustuvės sujungtos: Vievio spaustuvė tapo bazine, o Trakų ir Kaišiadorių – jos skyriais. 1976 Trakų spaustuvė buvo prijungta prie Kauno „Raidės“ spaustuvės, o Vievio spaustuvė 1984 uždaryta. Nuo 1962 gegužės mėn. vietoj laikr. „Pergalės vėliava“ pradėjo eiti Trakų rajono laikr. „Spartuolis“ lietuvių, lenkų ir rusų k. Jis buvo spausdinamas Trakų spaustuvėje, taip pat ir 1989 jį

pakeitęs laikr. „Galvė“.

1990 Trakų spaustuvė atsiskyrė nuo Kauno „Raidės“, o 1995 tapo UAB „Trakų spaustuvė“. Ji turi 3 iškiliosios spaudos mašinas. Spausdina laikraščius, brošiūras, techninę dokumentaciją, blankus. Turi leidybines teises.

„TRAKŲ ŽEMĖ“, Rytų Lietuvos mėnraštis, leistas nuo 1988 spalio 19 iki 1995 Trakuose. 1988-90 ėjo kaip Lietuvos sąjūdžio Trakų rajono tarybos leidinys, iki 1992 – kaip nepriklausomas Trakų rajono laikraštis. Nuo 1992 – laikraščio steigėjas J. Vercinkevičius (žr.), leidėja – leidykla „Voruta“. Nušvietė Rytų Lietuvos istoriją, dabartinį visuomeninį gyvenimą ir kultūrą. Redaktoriai: A. Kanclerienė (1988), K. Šliužas (1989-91), J. Vercinkevičius (1992-95). Tiražas 1989 – 5000 egz., 1995 – 1000 egz.

TRANSKRIPCIJA (lot. transcriptio – perrašymas): 1. Rašto ženklų sistema ir jų vartojimo taisyklės, kurių tikslas yra tiksliai užrašyti kalbos srautą (jo girdimąją pusę). Transkripcija plačiai taikoma moksliniam tekstų užrašymui, dialektologijoje, fonetikoje, fonologijoje. Žodynuose transkripcija pateikiama kai kurių kalbų žodžių tarimas (paprastai taip rengiami anglų-lietuvių kalbų žodynai).

2. Apytikslis kitų kalbų žodžių, taip pat įvairių sudėtinių pavadinimų užrašymas pagal tarimą savo kalbos rašmenimis ir rašybos taisyklėmis: „Cynia“ (iš latvių k. „Cīņa“), „Niujork taims“ (iš anglų k. „New York Times“). Tikriniai vardai perrašant dažnai dar ir gramatiškai aplietuvinami (pridedamos galūnės): Budapeštas (vengrų k. Budapest), Antuanas de Sent-Egziuperi (prancūzų k. Antoine de Saint-Exupery), Miunchenas (vokiečių k. München), Talinas (estų k. Tallinn). Tai vadinamoji praktinė transkripcija, arba tiesiog perraša.

TRANSLIACIJA (lot. translatio – pranešimas, perdavimas), elektromagnetinių signalų priėmimas ir jų perdavimas imtuvo kryptimi tarpiniuose ryšių trakto punktuose; RTV laidų perdavimas į imtuvus antžeminių ar kosminių ryšių linijomis.

TRANSLIACINIS PUNKTAS, ne radijo pastate esanti stacionari aparatinė, įrengta tokioje vietoje, iš kurios dažnai vyksta kokių nors renginių (koncertų, varžybų) tiesioginės transliacijos į eterį arba daromi magnetiniai įrašai. Lietuvos radijo transliaciniai punktai yra Vilniaus Arkikatedroje, Seime, Sporto rūmuose, „Žalgirio“ stadione, Valstybiniame dramos teatre, Operos ir baletų teatre.

TRANSLITERACIJA (lot. trans – perkėlimas + littera – raidė), vienos kalbos rašto raidžių perteikimas kitos kalbos rašto raidėmis. Transliteruojant nepaisoma kalbos garsų, o tik ieškoma raidės ar raidžių sekos atitikmenų kitame raidyne, pvz., rusų k. Поем transliteracija į lotynų raidyną yra Rostov, neatsižvelgiant į tarimą, kuris gali būti užrašytas supaprastinta transkripcija kad ir taip: Rastof.

TRANSMITERIS (angl. transmitter < lot. transmito – persiunčiu, perduodu), telegrafo įrenginys, kuris įrašytą į perforacinę juostą telegramos tekstą verčia elektros impulsais ir perduoda juos į ryšio liniją.

„TRANSPORTAS“, Vilniaus Gedimino technikos un-to ir Lietuvos Mokslų akademijos žurnalas, einantis nuo 1986 Vilniuje. Vyr. redaktorius A. Baublys. Tiražas 400 egz.

TRANSPORTO PERIODIKA, įvairių rūšių transporto tematikos periodiniai leidiniai. Pirmieji šios tematikos lietuviški leidiniai pasirodė Nepriklausomoje Lietuvoje. 1925 Klaipėdoje buvo leidžiamas dvisavaitis laikr. „Gelžkelietis“ (žr.). Kitais metais savo leidinį „Geležinkeliečių balsas“ įsteigė Lietuvos geležinkeliečių profesinės sąjungos centro v-ba. Tačiau Kaune teišėjos 1 jo numeris. Ilgiau ėjo tik geležinkelio tarnautojams skirtas žurnalo formato laikr. „Geležinkelininkas“ (žr.): jį 1935-40 Kaune leido Lietuvos geležinkelių tarnautojų taupomoji-skolinamoji kasa. Lietuvos susisiekimo m-ja 1927-28 Kaune leido mėnesinį žurn. „Sąsiekas“ (žr.), o Lietuvos vairuotojų aptarnaujančio personalo s-ga 1932-33 – mėnesinį žurn. „Lietuvos auto“ (žr.). 1934-38 ėjo Lietuvos susisiekimo m-jos tęstinis žurnalo tipo leidinys „Susisiekimo ministerijos metraštis“, kuriame buvo nušviečiamas visų rūšių transporto darbas. Laivininkystės, jūrų transporto klausimai buvo nagrinėjami žurnaluose „Inkaras“ (ėjo 1928 Kaune), „Jūra“ (1935-39 Klaipėdoje) bei „Mūsų jūra“ (1939-40 Kaune).

Tuoju po Antrojo pasaulinio karo (1945) Lietuvos geležinkelio v-ba ir Geležinkelio transporto darbininkų profsąjungos k-tas Vilniuje ėmė leisti laikr. „Lietuvos geležinkelietis“ (iš pradžių rusų, o paskui ir lietuvių k.), kuris nuo 1947 vadinosi „Lietuvos geležinkelininkas“ (žr.) ir ėjo su pertrauka iki 1962: 1953-56 vietoj jo buvo leidžiamas laikr. „Baltijos geležinkelininkas“ (žr.). Nuo 1949 iki 1956 Kaune ėjo laikraštis upių laivininkystės klausimais (iš pradžių rusų, o paskui lietuvių k.) „Nemuno upeivis“ (žr.). Klaipėdoje 1978 Lietuvos jūrų laivininkystė pradėjo leisti laikr. lietuvių ir rusų k. „Lietuvos jūreivis“ (žr.), kuris tebeleidžiamas iki dabar. 1982 Lietuvos automobilių transporto ir plentų m-ja įsteigė savaitr. „Automobilininkas“ (ėjo lietuvių ir rusų k.), kuris 1990-92 buvo leidžiamas kaip laikr. automobilininkams pavadinimu „Rieduva“ (žr.). Nuo 1986 Vilniaus Gedimino technikos un-tas (buv. Vilniaus inžinerinis statybos in-tas) leidžia mokslinį žurn. „Transportas“, kuris iki 1992 vadinosi „Automobilių transportas“ ir įėjo į seriją „Lietuvos Respublikos aukštųjų mokyklų mokslo darbai“ (žr.). 1990 pradėtas leisti žurn. vairuotojams „Ratai“ (žr.), o 1992 – žurn. automėgėjams „Keturi ratai“ (žr.). 1992 Valstybinė įmonė „Lietuvos geležinkeliai“ atnaujino žurnalo formos laikraščio „Geležinkelininkas“ (žr.), ėjusio prieš karą, leidimą. 1990-91 Klaipėdoje išėjo du numeriai jūrininkų žurn. „Jūra“ (žr.) – kaip atgaivinto 1935-39 leisto to paties pavadinimo leidinio. 1995 pradėjo eiti informacinis-reklaminis savaitr. „Autoekspresas“ (žr.), taip pat vėl buvo atgaivintas žurnalas „Jūra“ (žr.). Pastaraisiais metais pasirodė dar keletas automėgėjams, prekybininkams bei verslininkams skirtų informacinių bei reklaminių leidinių – „Autoturgus“ (žr.), „Autothermal“, „Autosavitė“ (žr.), „Autokontaktas“. Nuo 1993 savaitinį vidinį priedą „Greitkelis“ leidžia dienr. „Lietuvos rytas“ (žr.).

v.u.

TRANZISTORIUS (angl. transistor < tran(sfer) – pranešti + (re)sistor – varžas), puslaidininkinis triodas, 3

elektrodų puslaidininkinis prietaisas elektriniams virpesiams generuoti, stiprinti, elektrinėms grandinėms komutuoti. Pagal charakteristikas ir paskirtį panašus į elektroninę lempą. Skiriami tokie tranzistoriai: pagal galią – mažos (< 0,3 W), vidutinės (0,3–1,5 W), didelės (> 1,5 W) galios; pagal dažnį – žemo (< 3 MHz), vidutinio (3–30 MHz), aukšto (30–300 MHz) ir ultraaukšto (> 300 MHz) dažnio; pagal veikimo principą – dvipolis (bipolinis) ir vienpolis (unipolinis); pagal konstrukciją – taškinius, plokštuminius, planarinius. Dažniausiai tranzistorius gaminamas iš germanio, silicio, galio arsenido kristalų. Šnekamojoje kalboje tranzistoriumi vadinamas portatyvinis puslaidininkinis radijo imtuvas.

TRAUŠYS Jurgis (1844 08 06 Drevernos k., Priekulės vls., Klaipėdos aps. – 1918 08 22 Drukiuose, Priekulės vls.), evangelikų liuteronų tikybinių raštų vertėjas ir leidėjas. 1876–1904 leido „Evangeliškas kalendras“, iš vokiečių į lietuvių k. vertė ir spausdino įvairias tikybinės knygeles. 1880-82 redagavo ir leido laikr. „Tiesos prietelius“.

TREČIAKAUSKAS Kęstutis (g. 1939 10 08 Stasiūnuose, Kėdainių aps.), spaudos darbuotojas, filologas. Mokėsi Panevėžio ir Vilniaus muzikos m-lose, lankė J. Miltinio teatro studiją. 1974 baigė Vilniaus un-to Filologijos fak., įgydamas filologo, lietuvių kalbos ir literatūros dėstytojo specialybę. Nuo 1961 iki 1974 su nedidelėmis pertraukomis dirbo spaudoje – Ignalinos raj. laikraščio, leidinių „Meno saviveikla“, „Kultūros barai“, „Liaudies sargyboje“ redakcijose, Televizijos ir radijo k-te. 1974-93 buvo „Minties“ leidyklos redakcijos vedėjas, vyr. redaktorius, direktorius. Nuo 1993 – Vilniaus V. Sirokoslės vid. m-los lietuvių k. ir literatūros mokytojas.

Sudarinėjo almanachus („Baltija“, „Blaivybė“), periodikoje paskelbė eilėraščių, satyros ir humoro kūrinii. Daugiausia rašo kultūros klausimais. Išleido knygas „Prie Ignalinos ežerų“ (1964), „Kėdainiai“ (1974), „Raseiniai“ (1979, su K. Smilgevičiene), „Neliksi vienišas“ (1984, su A. Urbonu, išversta į rusų, gruzinų, esperanto k., išleista Brailio raštu), dokumentinę apysaką „Jeronimas Ralys“ (1995). Išvertė grožinės literatūros knygy.

„**TREČIAS FRONTAS**“, literatūros žurnalas, leistas 1930-31 Kaune. Bendradarbiavo A. Biliūnas, K. Boruta, Butkų Juzė, P. Cvirka, P. Čiurlys, K. Jakubėnas, K. Korsakas, P. Morkūnas, S. Nėris ir kt. Redagavo redakcinė kolegija: B. Raila, J. Šimkus, A. Venclova. Išėjo 5 numeriai. Parengtą 6-7 numerį spaustuveje 1931 lapkričio mėn. cenzūra uždraudė spausdinti ir žurnalą uždarė.

„**TREMTINYS**“, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos savaitraštis, einantis nuo 1988 spalio 28 Kaune. 1988-89 ėjo kaip Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio, Lietuvos „Tremtinio“ klubo tarybos leidinys. Redaktoriai (vyr. redaktoriai): J. Banevičius (1988), P. Varanuskas (1989), V. Poderytė (1990-95), R. Jurelionis (nuo 1995). Tiražas 1989 – 52 000 egz., 1993 – 8000 – 15 000 egz., 1997 – 4000 egz.

„**TREMTIS**“, lietuvių tremtinių laikraštis, leistas 1950-55 Memingene, paskutinis lietuvių laikraštis Vakarų Vokie-

tijos karo pabėgėlių stovyklose. Iš pradžių ėjo kaip savaitraštis, 1952-53 – kartą per mėnesį, o nuo 1954 – kas tris mėnesius. Sustojo 1955 kovo mėn. dėl organizacinių sunkumų ir lėšų trūkumo. Laikraštį leido ir redagavo S. Miglinas (žr.), jam talkino V. Alantas (žr.), K. Barėnas (žr.), J. Cicėnas (žr.). Išleisti 105 numeriai.

„TRIBŪNA“: 1. Urugvajaus lietuvių laikraštis, nuo 1932 lapkričio 27 leistas Montevidėjuje du kartus per mėnesį. Leido Urugvajaus lietuvių dramos mėgėjų būrelis. Redagavo J. Lazdauskas ir V. Vaselauskas.

2. Informacinis dienraštis, ėjęs 1933 05 28–06 09 Kaune. Pasirodė 13 numerių. Leido V. Jogilavičius, redagavo P. Kupčiūnas. Nuo 1933 06 07 vadinosi „Kauno žinios“ (leido F. Valavičiūtė).

„TRYBUNA“ („Tribūna), Lenkijos dienraštis, leidžiamas nuo 1948 Varšuvoje. Iki 1990 ėjo pavadinimu „Trybuna ludu“ („Liaudies tribūna“) kaip Lenkijos jungtinės darbo partijos CK organas. Tiražas 1996 – 110 000/200 000 egz.

„TRIKOTAŽININKAS“, valstybinės įmonės „Utenos trikotažas“ dvisavaitis laikraštis (iki 1991 – savaitraštis), leidžiamas nuo 1984 sausio 6 Utenoje. Iki 1989 Nr. 4 ėjo kaip Utenos M. Melnikaitės trikotažo ir galanterijos gamybinio susivienijimo savaitraštis. Redaktoriai: A. Kibickas (1984-90), R. Rutkauskienė (nuo 1991). Tiražas 1984 – 1000 egz., 1989 – 1500 egz., 1997 – 1000 egz.

TRIMAKAS Kęstutis (g. 1930 02 21 Kaune), kunigas jėzuitas, psichologas, spaudos darbuotojas. 1948 baigė Miuncheno lietuvių gimnaziją. 1949 atvykęs į JAV, įstojo į jėzuitus. Vestono koledže baigė filosofijos ir teologijos mokslus, Bostono koledže įgijo humanitarinių mokslų magistro laipsnį. 1969-72 Čikagos Lojolos un-te studijavo psichologiją, apgynė daktaro disertaciją. Nuo 1977 dirba Lituanistikos in-te. Nuo 1960 buvo žurn. „Laiškai lietuviams“ viceredaktorių, 1962-69 – vyr. redaktorių, 1975-83 – žurn. „Ateitis“ vyr. redaktorių, nuo 1980 – vienas žurn. „Aidai“ redaktorių.

„TRIMITAS“: 1. Savaitinis šaulių žurnalas, ėjęs 1920-40 Kaune. Leido Lietuvos šaulių s-gos Centro v-ba. Nušvietė šaulių organizacijos tikslus, uždavinius, veiklą, rašė apie Lietuvos ekonominį, politinį ir kultūrinį gyvenimą, spausdino grožinės literatūros kūrinius. Bendradarbiavo J. Eretas, J. Rainis, L. Šaulys, J. Turčinskas, A. Vienuolis ir kt. Redagavo A. Bružas, A. Busilas, J. Kalnėnas, A. Klimas, M. Milkevičius, K. Obolėnas, J. Putvinskis, M. Šalčius, L. Valionis, A. Žmuidzinavičius. Išėjo 1021 numeris. Leido priedus „Mūsų Vilnius“, „Vasario 16“, „Žalgiris“. Tiražas 25 000 egz. (1939).

2. Lietuvos šaulių s-gos mėnesinis žurnalas, leidžiamas nuo 1990 liepos 15 Kaune kaip atkurtas 1920-40 ėjęs to paties pavadinimo leidinys. 1990-91 ėjo kaip Lietuvos šaulių laikraštis. Vyr. redaktoriai: G. Jankus (1990), V. Rudžianskas (1991), A. Ragelis (1991-93), A. Čaplikas (1993-94), Pr. Abelkis (1994-95), J. Krikščionas (nuo 1995). Tiražas 1990 – 11 800 egz., 1997 – 2000 egz.

TRYNIMAS, fonogramos išmagnetinimas magnetofono trynimo galvute arba specialiu įtaisu.

TRIPLEKSAS, spausdinimo būdas – toninio juodo ir balto atvaizdo spausdinimas trejopais dažais 3 rastrinėmis klišėmis. Dažai parenkami tokie, kokių atspalvių norima gauti originalo reprodukcija. Viena klišė vadinama kontūrine, ja spausdinama paprastai juodais dažais. Dviem kitomis klišėmis spausdinama skirtingais dažais, dažniausiai žydrais ir geltonais. Klišėms gaminti originalas fotografuojamas be šviesos filtrų. Prieš ęsdinimą (žr. Cin-kografija) būsimos klišės vietos, kuriomis bus spausdinama vienais kuriais dažais, užtepamos apsauginiu sluoksniu (pvz., laku). Juodą ir baltą originalą atspausdinus 3 klišėmis, reprodukcija gaunama spalvota, pvz., balti debesys, žydras dangus, žalia žolė.

TROPAS (gr. tropos – posūkis), stilistinė kalbos priemonė, kurią sudaro žodžio, jo formos ar pasakymo pavartojimas perkeltine reikšme. Tropai yra metafora (žr.), metonimija (žr.), sinechdocha (žr.), prozopopėja (žr.), hiperbolė (žr.), litotė (žr.), ironija (žr.).

Tropai – meninio perteikimo priemonė. Jų paskirtis – ekspresinė daiktų bei reiškinių charakteristika, meniškasis tikrovės įprasminimas. Tai autoriaus stilistinis braižas – individualybės išraiška.

„TRUD“ („Darbas“): 1. Rusijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1921 Maskvoje. Leidžia Rusijos Federacijos profsąjungų centro taryba. Tiražas 1996 – 1,381 mln. egz.

2. Bulgarijos dienraštis, einantis nuo 1946 Sofijoje. Jo pirmtaku laikomas to paties pavadinimo laikraštis, įkurtas 1923. Leidžia Bulgarijos nepriklausomų profsąjungų konfederacija. Tiražas 1996 – 80 000 egz.

TRUMPA Vincas (g. 1913 12 02 Paliepių k., Ariogalos vls., Kėdainių aps.), istorikas, žurnalistas. 1937 Vytauto Didžiojo un-to Humanitarinių mokslų fak. baigė visuotinę istoriją. Studijas tęsė Paryžiaus un-te. 1939 buvo Lituanistikos in-to istorijos skyriaus sekretorius, 1940 – dienr. „Lietuvos aidas“ korespondentas Berlyne, 1940-41 – Kauno 6-osios gimnazijos mokytojas, 1941-44 – Vilniaus un-to Lietuvos istorijos katedros vyr. asistentas. 1944 išvyko į Vokietiją. 1945-46 buvo Miuncheno lietuvių gimnazijos organizatorius ir vicedirektorius. 1949 emigravo į JAV. Nuo 1954 dirbo Kongreso bibliotekoje Vašingtone. 1997 sugrįžo į Lietuvą.

Spaudoje pradėjo bendradarbiauti besimokydamas gimnazijoje. Rašė į leidinius „Lietuvos ūkininkas“, „Tiesos keliai“, „Jaunoji karta“, „Lietuvos aidas“, „Naujoji Romuva“, „Akademikas“, „Lietuvos praeitis“, „Židinys“, „Eranus“ ir kt. Nuo 1939 buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys. Vokietijoje bendradarbiavo laikr. „Mintis“, buvo vienas iš žurn. „Šviesa“ redaktorių. JAV dirbo žurn. „Metmenys“ ir „Lituanus“ redakcijose.

Išleido knygas „Savosios istorijos kelias“ (1937), „Lietuva XIX-tame amžiuje“ (1989), „Napoleonas. Baltija. Amerika“ (1989).

TT, Tidningarnas Telegrambyra (Naujienų telegramų biuras), Švedijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1921 Stokholme. Dirba kaip šalies laikraščių kooperatinė (akcinė) b-vė. Naudojasi kitų Skandinavijos šalių, taip pat AFP, Reuters, ITAR-TASS, DPA informaciniais pranešimais. Per dieną perduoda apie 41 000 žodžių informacijos – 20 000 žodžių informacijos apie šalies gyvenimą, 16 000 žodžių tarptautinės ir 5000 žodžių sporto infor-

macijos. Turi tarnybą „Naujausios žinios telefonu“, foto-informacijos padalinį. Agentūroje dirba 215 žmonių, tarp jų 150 žurnalistų. Niujorke, Bonoje, Maskvoje, Honkonge, Reikjavike yra korespondentai, kurie kartu teikia informacinius pranešimus ir kitų Skandinavijos šalių informacijos agentūroms.

TUČKUS Vincas Gražvydas (g. 1934 03 14 Radviliškyje), žurnalistas. 1952 baigė Radviliškio vid. m-lą, 1958 – Vilniaus un-te lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1957-68 buvo Vilniaus nepilnamečių kolonijos auklėtojas, metodinio kabineto vedėjas. 1968 pradėjo dirbti Lietuvos radijuje: buvo laidų vaikams ir jaunimui vyr. redakcijos redaktorius, vyresn. redaktorius, 1991-94 – Visuomeninių laidų vyr. redakcijos vyresn. redaktorius. Nuo 1994 – pirmosios kategorijos radijo žurnalistas. Rengė laidas jaunimo profesinio orientavimo klausimais. Pastaraisiais metais kas savaitę rengia laidą apie neįgaliųjų žmonių problemas „Kartu su jumis“. 1994 pelnė Lietuvos radijo „Aukšinės bitės“ prizą.

„**TUKAS**“, dvisavaitis spalvotas laikraštėlis vaikams (mažiesiems), einantis nuo 1991 Kaune. Įsteigė ir leidžia UAB „Gabija“. Spausdina žaidimus, pasakas, mįsles, vaikų piešinius ir kūrybą; moko vaikus abėcėlės raidžių. Redaktoriai: S. Bartaška (1991-95), R. Masiokaitė (1995-96), R. Žulytė (nuo 1996). Tiražas 1991 – 20 000 egz., 1997 – 9100 egz.

TUMASONIS Petras (1875 08 23 Lapšių k., Seirijų vls., Alytaus aps. – 1947 12 12 Čikagoje, JAV), žurnalistas. Mokėsi Seirijuose ir Seinų vid. m-loje. Liepojoje tarnaudamas rusų kariuomenėje bendradarbiavo su knygnešiais. 1897-98 Liepojoje leido rankraštinių laikr. „Vardas kataliko“. 1901 atvyko į JAV. 1902-03 redagavo „Žvaigždė“, 1904-16 – „Kataliką“, 1910-12 – „Dagį“. 1916-43 buvo vienas iš „Draugo“ redaktorių. Išspausdino knygas „Katorgon“ (1907), „Apsirikimų komedija“ (1907). Vertė knygas.

TUMĖNAS Dominykas (1860 Jaskoniškių viensėdyje, Dusetų vls., Zarasų aps. – 1919 06 14 Vadokliuose), kunigas, spaudos darbuotojas. Baigęs Žemaičių kunigų seminariją, buvo paskirtas į Kamajus. 1890 sudarė knygnešių broliją, jos narius prisaikdino. Sekdamas kun. J. Katele, rūpinosi jaunimo mokymu. Iškūstas buvo suimtas ir kalintas Zarasų kalėjime. 1891 ištremtas į Vologdą. Grįžęs gyveno Kaune. 1894 paskirtas vikaru į Šates, nuo 1906 – Vadoklių klebonas. Vienas iš „Tėvynės sargo“ (1896) steigėjų, bendradarbiavo, 1897 (7-11 numerius) redagavo. 1905-06 buvo „Nedėdienio skaitymo“ redaktorius. Savo rašinius pasirašydavo slapyvardžiais A. Dailidė, A. Sodietis, P. Naudlinskas ir kt. Rašė amatų, ūkio, religijos klausimais.

TUMĖNAS Vytautas Vaelovas (1906 Suvalkų Kalvarijoje – 1943 05 15 Štuthofio koncentracijos stovykloje, Vokietijoje), istorikas, pedagogas. Nuo 1926 mokytojavo Kauno pradžios m-lose. 1932 paskirtas Kauno aps. pradžios m-lų inspektoriumi, vėliau dirbo knygų leidimo komisijoje. 1942 baigė Vilniaus un-tą, 1941-43 dirbo Vilniaus amatų m-loje. Bendradarbiavo spaudoje, rašė švietimo, mokymo, vaikų auklėjimo klausimais. 1939-40 redagavo „Tautos mokyklą“. Buvo Lietuvos žurnalistų sągos narys. Aktyvus antinacistinės rezistencijos dalyvis,

1943 03 17 suimtas ir išvežtas į koncentracijos stovyklą.

TUNISAS, Tuniso Respublika (Šiaurės Afrika), nepriklausoma nuo 1956, gyventojų – 8,73 mln. (83 vieta pasaulyje), beraščių – 34,7 proc., sostinė – Tunisas, oficiali kalba – arabų.

Pirmasis periodinis leidinys – vyriausybės biuletenis „Al-Raid al-Tunisi“ („Tuniso pradininkas“) – pasirodė 1860. 1883 šaliai tapus Prancūzijos protektoratu, šis leidinys ėjo kaip vyriausybės žinios prancūzų k. ir vadinosi „Journal Officiel Tunisien“ („Oficialus Tuniso laikraštis“). Paskelbus nepriklausomybę, jis ėmė vadintis „Journal de la Republique Tunisienne“ („Tuniso Respublikos oficialus laikraštis“) ir eiti prancūzų ir arabų k. (jis leidžiamas ir dabar 2 kartus per savaitę 20 000 egz. tiražu). Valdant prancūzams (1883–1956), Tunise buvo platinami Prancūzijoje spausdinti laikraščiai ir žurnalai, taip pat leidžiama keletas periodinių leidinių prancūzų k. Nuo 1889 Tuniso m. ėjo laikraščiai „La Depeche Tunisienne“ („Tuniso telegramos, pranešimai“), „Le Petit Tunisien“ („Mažasis Tunisas“). Daugiau naujų laikraščių (ypač dienraščių) pasirodė XX a. 3-4-ajame dešimtmetyje. 1923 pradėjo eiti dienr. „Le Petit Matin“ („Ankstvyvas rytas“), 1932 – „L'Action Tunisienne“ („Tuniso veikla“), „La Voix du Tunisien“ („Tuniso balsas“), 1936 – „La Presse de Tunisie“ („Tuniso spauda“). Kai kurie iš jų tebeleidžiami (tik trumpesniais pavadinimais). 1934 Tuniso m. pradėjo eiti ir dienr. arabų k. „Al-Amal“ („Veikla, darbas“). 1982 iš viso ėjo 5 dienraščiai, 6 kiti laikraščiai ir kelios dešimtys žurnalų.

Per metus išleidžiama apie 540 knygų. Išcina 6 dienraščiai, jų tiražas 222 000 egz. (25 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „Al-Sabah“ („Rytas“, žr.), „Al-Sahafa / La Presse“ („Spauda“, žr.), „Al-Chourbuk“ („Saulėtekis“, eina nuo 1990, tir. 25 000 egz.), „Le Temps“ („Laikas“, nuo 1975 prancūzų k., tir. 42 000 egz.); savaitraščiai: „Al-Akhbar“ („Naujienos“, eina nuo 1984, tir. 20 000 egz.), „Les Annonces“ („Pranešimai“, nuo 1990 prancūzų ir arabų k., tir. 35 000 egz.), „Al-Biladi“ („Mano šalis“, nuo 1974, tir. 90 000 egz.), „Al-Anouar“ („Šviesa“, nuo 1981, tir. 60 000 egz.), „Al-Rai“ („Nuomonė“, nuo 1977, tir. 20 000 egz.), „Realites“ („Realijos“, nuo 1979 prancūzų k., tir. 35 000 egz.), „Tunis-Hebdo“ („Tuniso savaitė“, nuo 1973 prancūzų k., tir. 40 000 egz.); žurnalai: „Conjoncture“ („Konjunktūra“, eina nuo 1973, prancūzų k., tir. 10 000 egz.), „Dialogue“ („Dialogas“, nuo 1974 prancūzų k., tir. 50 000 egz.), „Information Economique Africaine“ („Afrikos ekonominė informacija“, nuo 1970 prancūzų k., tir. 80 000 egz.).

Tuniso informacijos agentūra TAP (žr.) įkurta 1961.

Radijas veikia nuo 1936, yra 1,68 mln. radijo imtuvų (192 imt. 1000 gyv.). Televizija veikia nuo 1966, yra 0,67 mln. televizorių (77 tel. 1000 gyv.). R laidos transliuojamos arabų, prancūzų ir italų k., TV – arabų ir prancūzų k. Daugiausia laidų ir programų perduoda Tuniso vyriausybės R ir TV (Radio Tunis bei TV-Tunisienne).

v.u.

TURAUSKAS Eduardas (1886 10 30 Endriejave, Kretingos aps. – 1966 09 12 Paryžiuje), diplomatas, visuomenės veikėjas, spaudos darbuotojas. 1917-18 studijavo Petrograde. 1918 grįžęs į Lietuvą, dirbo Spaudos biuro redakcinio skyriaus vedėju. Nuo 1919 Fribūro un-te studijavo

teisę ir filosofiją. 1921-23 – Lietuvos pasiuntinybės Berne sekretorius. 1926 baigė teisės studijas Paryžiuje. 1926 ir 1934 buvo išrinktas Lietuvos seimo nariu. 1927-28 – dienr. „Rytas“ vyr. redaktorius, 1928-34 – Eltos direktorius, 1934-39 – nepaprastasis pasiuntinys ir įgaliotinis Čekoslovakijoje, Jugoslavijoje, Rumunijoje. 1939-40 buvo Politikos departamento direktorius (Užsienio reikalų m-oje), 1940-46 – nuolatinis delegatas prie Tautų Sąjungos ir pasiuntinybės patarėjas Berne. Nuo 1947 gyveno Prancūzijoje.

Spaudoje bendradarbiavo nuo 1912. Rašinius spausdino leidiniuose „Ateitis“, „Ateities spinduliai“, „Lietuvos balsas“, „Lietuva“, „Lietuvos aidas“, „Naujoji Romuva“, „Bangos“, „Mūsų laikraštis“, „Mūsų rytojus“, „Rytas“, „Židinys“, „Darbininkas“, „Draugas“ ir kt. Išleido knygas „Tautybė ir krikščionybė“ (1928), „Telegramų agentūros ir spaudos biurai“ (1933), „Valstybės ir bažnyčios suverenumas“ (1935).

„TURGUS“, informacinis-reklaminiis laikraštis, ėjęs 1991-92 Šiauliuose. Įsteigė ir leido UAB „MM“. Spausdino nemokamus asmeniškų trumpus skelbimus, informaciją apie perkamas ir parduodamas prekes, teikiamas paslaugas, privačių asmenų ir valstybinių įmonių veiklą. Redagavo V. Cimermonas. Tiražas 1991 – 6900 egz., 1992 – 8400 egz.

TURINIO ANALIZĖ, formalizuotas dokumentų analizės metodas, taikomas įvairių dokumentų, raštų, periodinių leidinių pasisakymų, publicistinių straipsnių, radijo bei televizijos laidų turinio ypatybėms tirti. Norint atlikti turinio analizę, tekste išskiriami prasminiai vienetai, jie registruojami, apskaičiuojamas jų dažnumas ir kiekis nagrinėjamo teksto fragmentuose ar visame tiriamajame tekste.

„TURIZMAS IR LAISVALAIKIS“, dvisavaitis laikraštis, leistas 1995-96 Vilniuje. Iš pradžių ėjo kaip savaitr. „Pirmadienis“ priedas ir vadinosi „Vilniaus reklama: turizmas“, vėliau – „Laikraštis turistui ir turizmo specialistui“. Leidėjas L. Medelis. Redaktoriai: A. Ignatonienė, V. Ignatonis ir kt. Tiražas 9000 egz.

Nuo 1996 leidžiamas kaip laikr. „Pirmadienis“ vidinis priedas.

„TURIZMO HORIZONTAI“, mėnesinis laikraštis, leistas 1990-92 Vilniuje. Iki 1991 ėjo kaip Lietuvos turizmo tarybos leidinys. Įsteigė ir leido UAB „Pozicija“. Spausdino reklamas bei informaciją apie keliones, rašė apie poilsio organizavimo perspektyvas. Redaktoriai V. Greblikas, R. Simanavičienė. Tiražas 1990 – 10 000 egz., 1992 – 2500 egz.

TURKIJA, Turkijos Respublika (Artimieji Rytai, Vakarų Azija), paskelbta 1923, gyventojų – 60,77 mln. (17 vieta pasaulyje), beraščių – 19,3 proc., sostinė – Ankara, oficiali kalba – turkų.

Pirmieji reguliariai leidžiami laikraščiai pasirodė XIX a. pab.–XX a. pr. 1895 Izmire pradėjo eiti dienr. „Yeni Asir“ („Naujas amžius“), 1908 Stambule – dienr. armėnų k. „Jamanak“ („Laikas“). Keli nauji dienraščiai buvo įsteigti 2-ojo dešimtmečio pab.: 1918 – „Aksam“ („Vakaras“) ir „Yeni Adana“ („Nauja Adana“), 1919 – „Ulus“ („Tauta“), 1920 – „Resmi Gazete“ („Oficialus laikraštis“), vyriausybės žinios. Daug naujų laikraščių ir

žurnalų pasirodė po nepriklausomos respublikos paskelbimo 1923, kai buvo sukurta dabartinė turkų abėcėlė – iš arabiškų ir lotyniškų rašmenų. 1924 valstybės vadovo Kemalio Atatiurko iniciatyva Stambule buvo įsteigtas dienr. „Cumhuriyet“ („Respublika“), einantis ir šiuo metu. Nuo 1925 ten pat leidžiamas dienr. graikų k. „Apogevmatini“ („Popietinis“), o nuo 1930 – vakarinis dienr. „Son Posta“ („Naujausias paštas“). 1976 iš viso ėjo 900 laikraščių ir 600 žurnalų.

Per metus išleidžiama apie 6000 knygų. Išėina 399 dienraščiai, jų tiražas 4 mln. egz. (66 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „Cumhuriyet“ (žr.), „Hürriyet“ („Laisvė“, žr.), „Milliyet“ („Tauta“, žr.), „Sabah“ („Rytas“, žr.), „Turkiye“ („Turkija“, žr.), „Bugün“ („Šiandien“, eina nuo 1989, tir. 112 000 egz.), „Dünya“ („Pasaulis“, nuo 1952, tir. 50 000 egz.), „Yeni Günaydin“ („Nauja gera diena“, nuo 1968, tir. 60 000 egz.), „Tercüman Gazatesi“ („Laikraščio komentatorius“, nuo 1961, tir. 35 000 egz.), „Turkish Daily News“ („Turkijos dienos naujienos“, nuo 1961 anglų k., tir. 35 000 egz.); savaitraščiai ir žurnalai: „Aktuel“ („Aktualijos“, eina nuo 1991, tir. 60 000 egz.), „The Anatolian“ („Anatolijos“, nuo 1991 anglų k., tir. 10 000 egz.), „Nokta“ („Taškas“, nuo 1983, tir. 20 000 egz.), „Nür“ („Šviesa“, nuo 1986, tir. 10 000 egz.), „Trend“ („Tendencija“, nuo 1990 anglų k., tir. 20 000 egz.), „Turkey“ („Turkija“, nuo 1982 anglų k., tir. 80 000 egz.).

Turkijos pagrindinė informacijos agentūra AA (žr.) įkurta 1920. Nuo 1973 Ankaroje veikia privati informacijos agentūra ANKA Haber Ajansi, o nuo 1978 Stambule – Hürriyet Haber Ajansi.

Radijas veikia nuo 1927, yra 9,425 mln. radijo imtuvų (155 imt. 1000 gyv.), televizija – nuo 1968, yra 10,250 mln. televizorių (169 tel. 1000 gyv.). R laidas transliuoja 29 stotys, TV – 8 stotys (tarp jų vyriausybiniis Turkijos (Ankaros) radijas ir Turkijos televizija).

Dokumentinio kino filmai statomi nuo 1914. 1919 įsteigta pirmoji kino firma, kuri 1922 buvo pertvarkyta į kino studiją „Kemalfilm“.

V.U.

„TURKIYE“ („Turkija“), Turkijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1930 Stambule. Vienas populiariausių laikraščių. Tiražas 1996 – 450 000 egz.

„TURKISTON“ („Turkestanas“), Uzbekistano jaunimo dienraštis, leidžiamas nuo 1992 Taškente. Pakeitė nuo 1925 ėjusį laikraštį „Još leninči“ („Lenino jaunimas“). Tiražas 1996 – 70 000 egz.

TURKMEN PRES (Turkmėnistano spaudos agentūra), Turkmėnijos informacijos agentūra, veikianti nuo 1925 Aščabade. Iki 1972 vadinosi TurkmenTAG, iki 1991 – Turkmeninform. Naudojasi ITAR-TASS, kitų NVS šalių ir kaimyninių valstybių informacijos agentūrų pranešimais. Parengtus informacinius pranešimus siunčia laikraščių ir žurnalų redakcijoms, radijui, televizijai, vyriausybiniems įstaigoms.

TURKMĖNISTANAS, Turkmėnistano Respublika (Centrinė Azija), nepriklausoma nuo 1991, gyventojų – 4,01 mln. (117 vieta pasaulyje), beraščių – 2,3 proc., sostinė – Aščabadas, oficiali kalba – turkmėnų.

Iki 1920 spaudos turkmėnų k. nebuvo. Laikraščiai buvo leidžiami rusų k. 1895–1913 ėjo oficialus rusų ad-

ministracijos laikraštis „Zakaspijskoje obozrenije“ („Užkaspijo apžvalga“), 1899–1918 – visuomeninis-politinis laikr. „Aschabad“ („Ašchabadas“). 1918 Ašchabade pradėti leisti bolševikiniai laikraščiai.

Pirmoji knyga gimtąja k. buvo išleista 1920 Poltorache (dab. Ašchabadas). 1925 ten pat įkurta pirmoji turkmėnų knygų leidykla.

Pirmasis laikr. turkmėnų k. „Turkmenistan“ („Turkmėnistanas“) pasirodė 1920 viduryje. 1924 susikūrus Turkmenijos Tarybų Socialistinei Respublikai, jis tapo dienraščiu ir ėmė vadintis „Sovet Turkmenistany“ („Tarybinis Turkmenistanas“). Kartu pradėta leisti ir rusiška laida „Turkmenskaja iskra“ („Turkmėnijos kibirkštis“). 1925 pradėjo eiti žurn. „Bolševik“ („Bolševikas“), kuris vėliau buvo pavadintas „Turkmenistan komunista“ („Turkmėnistanas komunistas“), bei humoristinis žurn. „Tokmak“ („Tarškynė“), einantis ir dabar. 1940 buvo leidžiami 73 laikraščiai (47 turkmėnų k.) ir 9 žurnalai. 1980 ėjo 58 laikraščiai ir 31 žurnalinis leidinys, o 1991 – 72 laikraščiai (55 turkmėnų k.) ir 33 žurnaliniai leidiniai (15 turkmėnų k.).

Per metus išleidžiama apie 560 knygų ir brošiūrų. Išeina 2 dienraščiai, jų tiražas 113 200 egz. (28 egz. 1000 gyv.): „Turkmenistan“ („Turkmėnistanas“, žr.) ir „Turkmenskaja iskra“ („Turkmėnijos kibirkštis“, eina nuo 1924 rusų k., tir. 40 000 egz.). Taip pat leidžiami laikraščiai (daugiausia savaitraščiai) „Chalk sesi“ („Liaudies balsas“, nuo 1992, tir. 35 000 egz.), „Edebijat ve sungat“ („Literatūra ir menas“, nuo 1958, tir. 10 000 egz.), „Mugallymlar gazetė“ („Mokytojų laikraštis“, nuo 1952, tir. 40 000 egz.), „Syaysy sochbetdeš“ („Politinis simpoziumas“, nuo 1991, tir. 28 000 egz.), „Watan“ („Tėvynė“, nuo 1992, tir. 100 000 egz.), žurnalai „Ašchabad“ („Ašchabadas“, nuo 1960 rusų k., tir. 3000 egz.), „Jašlyk“ („Jaunystė“, nuo 1984, tir. 10 000 egz.), „Ovadan“ („Moteris“, nuo 1952, tir. 62 000 egz.), „Turkmen sesi“ („Turkmėno balsas“, nuo 1992, tir. 16 000 egz.).

Turkmėnistanas informacijos agentūra Turkmen Pres (žr.) įkurta 1925.

Radio transliacijos pradėtos 1927, televizijos – 1959 (spalvotoji – nuo 1975), yra apie 2 mln. radijo imtuvų ir televizorių (500 imt. 1000 gyv.). Turkmenistanas vyriausybinis radijas ir televizija perduoda po 3 programas turkmėnų ir rusų k.

Dokumentinio kino filmai kuriami nuo 1926, Ašchabade įsteigus kino studiją.

V.U.

„**TURKMENISTAN**“ („Turkmėnistanas“), Turkmenistanas rytinis dienraštis, einantis nuo 1920 Ašchabade. 1924-92 leistas pavadinimu „Sovet Turkmenistany“ („Tarybinis Turkmenistanas“), buvo Turkmenijos KP CK organas. Dabar leidžia Parlamentas ir Vyriausybė. Tiražas 1995 – 73 200 egz.

„**TVANAS**“, nepriklausomas studentų (jaunimo) laikraštis, ėjęs nuo 1993 balandžio iki 1995 Vilniuje. Leido Žurnalistikos instituto studentai. Redaktoriai J. Piekutė, G. Judickas. Tiražas 1993 – 10 000 egz., 1995 – 1000 egz. Išėjo 6 numeriai.

TVARAUSKAS Mykolas (1844 12 16 Kaupiškioje, Vilkaviškio aps. – 1921 08 08 Niujorke), JAV lietuvių pirmųjų spaudinių autorius, leidėjas, redaktorius. Mokytojavo Suvalkų gubernijoje. Dalyvavo 1863 sukilime, buvo sužeistas. Apie 1868 atvyko į JAV. 1874 Šamokine įsteigė spaustuvę. 1875 išleido atsišaukimą „Mieli broliai“ ir anglų-lietuvių ir lietuvių-anglų kalbų žodyną „Tlumocius, arba Slovnikas angielskai lietuviškas...“ 1874 buvo sumanęs leisti lietuvišką laikraštį. 1879-80 leido ir redagavo pirmąjį JAV lietuvių laikr. „Gazieta lietuviška“, 1884-85 – laikr. „Unija“ (iki 1885 04 25 kartu su J. Šliūpu), 1891-92 redagavo „New Yorke gazietą lietuvišką“, 1905 – lenkų k. „Emigrant Polski“. B.R.

„**TV ANTENA**“, dienraščio „Lietuvos rytas“ spalvotas savaitinis žurnalas, einantis nuo 1997 kovo 22 Vilniuje vietoj 1994 pradėto leisti to paties pavadinimo penktadieninio priedo. Leidėja UAB „Lietuvos rytas“. Redaktorius V. Vasiliauskas (žr.).

„**TV BOKŠTAS**“, savaitraštis, einantis nuo 1997 sausio Panevėžyje. Leidžia UAB „Privatus seklys“. Rašo apie televizijos laidas ir jų rengėjus, spausdina televizijos programas. Vyr. redaktorius A. Ulys. Redaktorė L. Valauskienė. Tiražas 10 000 egz.

„**TV PER SAVAITĘ : nuo pirmadienio iki sekmdienio**“, TV programų savaitraštis, einantis nuo 1995 rugsėjo 18 Vilniuje. Įsteigė ir leidžia R. Kudarauskienės personalinė įmonė „Žalmedis“. Redaktorė R. Kudarauskienė. Tiražas 5000 egz.

„**TV SAVAITĖ**“, informacinis-reklaminis savaitraštis, einantis nuo 1990 birželio 9 Marijampolėje. Iki 1990 Nr.7 vadinosi „Rodo ir kalba Marijampolė“, iki 1992 – „Televizijos savaitė“. Skiriamas Marijampolės, Vilkaviškio, Jurbarko, Šakių, Kauno, Jonavos, Kėdainių, Prienų, Alytaus, Lazdijų ir kt. rajonams ir miestams. Redaktoriai: K. Kynas (1990-92, žr.), G. Kneizevičius (nuo 1992). Tiražas 1990 – 20 000 egz., 1993 – 49 600 egz., 1997 – 38 600 egz.

Nuo 1993 leidžiamas priedas Vilkaviškio kraštui „Šešupė“ (žr.). 1994-95 buvo leidžiamas leidinys Jurbarko rajonui „Mituva“.

TV 3 (iki 1997 birželio – „Tele-3“), Lietuvos komercinė televizija, uždaroji akcinė bendrovė, įsteigta 1993 balandžio 16 Vilniuje. Jos iniciatorė ir įkūrėja – L. Baškauskaitė. Savo veiklą pradėjo 1992 Rusijos TV kanale, programą derindama su Rusijos TV laidomis. Palaipsniui jas keitė dviem būdais: 1) transliuodama įvežtas iš JAV pažintines, šviečiamąsias laidas ir filmus, įvairius serialus, dalį jų perduodama anglų k. su lietuviškais subtitrais, dalį versdama į lietuvių k.; 2) vis daugiau rodydama sukurtų originalių programų, iš kurių populiariausiomis tapo „Žinios“, „Sporto naujienos“, „Naujienuos. Nuomonės“, „Žvelkime atidžiau“, „Detektorius“, „Akcentai“. 1997 dirbo apie 50 darbuotojų. Direktorė V. Marciulevičiūtė (nuo 1996).

S.V.

U

„UGNIAGESIS“, mėnesinis ugniagesių žurnalas, ėjęs 1923-40 ir 1942-43 Kaune. Iki 1932 vadinosi „Lietuvos gaisrininkas“. Įsteigė D. Semaška. Nuo 1924 leido Lietuvos ugniagesių organizacijų s-ga. Rašė ugniagesybos klausimais, susijusiais su naudojama technika, gesinimo priemonėmis ir medžiagomis. Redaktoriai: D. Semaška (1923-24), L. Malachas (1924-32), V. Marcinkus (1933-40), V. Baltrėnas (1942-43). Nuo 1927 kurį laiką ėjo kaip žurn. „Savivaldybė“ priedas.

„UGNIAGESYS“, Lietuvos priešgaisrinės apsaugos departamento ir Lietuvos gaisrininkų draugijos laikraštis, leidžiamas nuo 1989 spalio Vilniuje kaip atkurtas 1923-40 bei 1942-43 Kaune ėjęs leidinys. Buvo mėnesinis leidinys, nuo 1992 eina 1-2 kartus per mėnesį. Redaktoriai: A. Armalis (1989-91), P. Šatkus (1991-93), V. Šmigelskienė (nuo 1993). Minėtini redakcijos darbuotojai A. Jurkštas, V. Ruzgienė. Tiražas 1989 – 11 000 egz., 1997 – 1000 egz.

„ŪKININKAS“: 1. Mėnesinis varpininkų žurnalas, ėjęs 1890–1905 Ragainėje ir Tilžėje. Skirtas valstiečiams. Lietuvoje buvo platinamas nelegaliai. Išspausdino J. Biliūno, V. Kudirkos, Lazdynų Pelėdos, G. Petkevičaitės-Bitės, Žemaitės ir kt. autorių grožinės literatūros kūrinį. Oficialūs redaktoriai M. Jankus, K. Voska, J. Lapinas, faktiškai redagavo J. Adomaitis-Šernas, J. Kriaučiūnas, S. Matulaitis, K. Grinius, J. Bagdonas, V. Mickevičius-Kapsukas, J. Šaulys, J. Vileišis, J. Gabrys-Paršaitis. Tiražas 1000–2000 egz.

2. Kultūros, ekonomikos ir praktikos savaitraštis, leistas 1918 Vilniuje, 1919-39 Kaune. Leido Lietuvos ūkininkų s-gos centro v-ba, „Ūkininko“ spaudos b-vė. 1918 ėjo kartą, 1919 – 2 kartus per mėnesį, nuo 1920 – savaitraštis. Spausdino specialius straipsnius ūkininkavimo, žemdirbystės, gyvulininkystės, miškininkystės ir kt. klausimais, svarstė žemės reformos, mokesčių, kreditų, kooperacijos ir kt. problemas, skelbė Lietuvos ir užsienio naujienas. Bendradarbiavo V. Baltrušaitis, Vl. Baublys, A. Bielinis, Pr. Dovydaitis, K. Gasiūnas, Vl. Kateiva, I. Matijošaitis, B. Matulaitis, P. Misiūnas, J. Prunskis, A. Trimakas ir kt. Redagavo A. Stulginskis,

J. Dagelis, P. Mikšys, J. Leimonas, J. Savickis, P. Vėblauskas. Spausdino „Raidės“, „Spindulio“, „Šviesos“, „Žaibo“ spaustuvės Kaune.

Leido priedus: „Kooperacija“, „Naminis gydytojas“, „Paveiksluota apžvalga“, „Pieno ūkis“, „Sargyba“, „Šeimininkė“, „Žemės ūkis“. 1937 gruodžio mėn. prie „Ūkininko“ prijungtas laikr. „Vyrų žygiai“, todėl vadinosi „Ūkininkas – Vyrų žygiai“. 1939 gruodžio mėn. buvo sujungtas su leidiniu „Mūsų laikraštis“. Tiražas 9000 egz. (1926).

G.B.
3. Savaitinis laikr. „Aidas“ priedas ūkininkams, ėjęs 1938-39 Vilniuje. Leido L. Cicėnas. Rašė žemdirbystės, sodininkystės, gyvulininkystės bei kooperacijos, teisės, sveikatos ir kt. ūkininkus dominusiais klausimais. Bendradarbiavo St. Jablonskis, J. Jankauskas, J. Kriščiūnas, P. Kunavičius, L. Mikalauskas, J. Tijušas, E. Udrytė, P. Vala ir kt. Redagavo L. Cicėnas, M. Čibiras. Spausdino spaustuvė „Ruch“ Vilniuje. Išėjo 68 numeriai.

4. Mėnesinis žurnalas kaimui ir miestui (iki 1995 – Lietuvos žemdirbiams, ūkininkams), leidžiamas nuo 1989 gruodžio Jonavoje kaip 1890–1905 Tilžėje ėjusio žurnalo tradicijų tęsėjas. Steigėja ir leidėja UAB „Dobilo“ leidykla. Rašo įvairiais žemės ūkio, Lietuvos istorijos, kultūros, švietimo klausimais, spausdina praktinius patarimus. Vyr. redaktorius K. Fedaravičius (nuo 1989, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai P. Fedaravičienė, B. Juršė, R. Konovalovienė, A. Markevičienė, V. Semionova, R. Šileika, S. Zienius, D. Zigmantavičienė, B. Zubrickaitė, K. Zuikauskas. Tiražas 1989 – 36 000 egz., 1993 – 2000–3800 egz., 1997 – 1000 egz.

„ŪKININKO BALSAS“, Lietuvos ūkininkų partijos savaitinis laikraštis, leistas 1925-28 Kaune, Šiauliuose. Leido ir redagavo R. Skipitis. Informavo apie ūkininkų partijos veiklą, rašė žemės ūkio, prekybos, kooperacijos, ekonomikos ir kt. temomis, spausdino specialistų straipsnius, patarimus ūkininkams. Bendradarbiavo J. Baltrušaitis, J. Brundza, P. Juknevičius, P. Kerpė, D. Krivickas, T. Naruševičius, T. Petkevičius, Kl. Skabeika, M. Šalčius, A. Šalnienė, A. Vokietaitis ir kt. Spausdino „Švyturio“ spaustuvė Kaune. Išėjo 150 numerių.

G.B.

„ŪKININKO PATARĖJAS“: 1. Tautininkų orientacijos ūkininkų laikraštis, leistas 1925-44 Kaune. 1940 buvo sovietinės valdžios uždarytas, 1941 atkurtas. Leido Žemės ūkio ministerija, nuo 1927 – Žemės ūkio rūmai, 1944 – Žemės ūkio valdyba. Ėjo kartą per mėnesį, nuo 1929 – kas savaitę, 1925-31 – kaip žurnalas. Bendradarbiavo K. Aleksa, P. Babickas, S. Butkevičius, K. Grybauskas, D. Gudavičius, P. Janulaitis, P. Karvelis, J. Kriščiūnas, A. Musteikis, Pr. Rimkus, J. Survila, P. Valas, P. Vasinauskas ir kt. Redaktoriai J. Naujokas (1925-26), A. Bružas (1927, žr.), J. Strazdas (1927-40, žr.), M. Meškauskienė (1940), A. Rimydis (1941-44, žr.). Spausdino „Raidės“, „Spindulio“, „Vilties“ spaustuvės Kaune. Leido priedus „Audimas“, „Darbai sodyboje“, „Jaunasis ūkininkas“, „Namų pramonė“, „Sodas ir daržas“, „Šeimininkė“. Išėjo 621 numeris. G.B.

2. Iliustruotas laikraštis ūkininkams, leidžiamas nuo 1989 Kaune kaip atkurtas 1925-44 ėjęs to paties pavadinimo leidinys. 1990-91 vadinosi „Lietuvos ūkininko patarėjas“. Steigėja ir leidėja – UAB „Ūkininko patarėjas“. 1989-90 ėjo kas dvi savaites, 1991 – kas sa-

vaitę, o nuo 1992 – 2 kartus per savaitę. Rašo apie kaimo žmonių gyvenimą ir darbą, spausdina patarimus ūkininkavimo klausimais. Vyr. redaktorius V. Neverdauskas (nuo 1989, žr.). Minėtini redakcijoje dirbę bei dirbantys žurnalistai D. Juškienė (žr.), A. Kretavičiūtė, A. Naujokaitis, P. Šarpanickis, B. Vilkaitytė, R. Adomavičius, V. Babarskas, D. Junevičienė, V. Karsokas, R. Klusas, R. Lukaševičienė, A. Okmanienė, G. V. Petrošienė, A. Pilvelienė, V. Rudžianskas, V. Salinka, L. Smolskienė, J. Sučylaitė, S. Zienius. Tiražas 1989 – 20 000 egz., 1997 – 25 100 egz.

Nuo 1990 buvo leidžiami priedai „Jaunasis ūkininkas“ (žr.) ir „Šeimininkė“ (žr.), nuo 1991 – „Meisteris“ (žr.), nuo 1993 – „Azartas“ (žr.), kurie vėliau tapo atskirais leidiniais. 1993 pradėta leisti vidiniai priedai bitininkams „Bitutė ratuota“ (redaktorius V. Salinka), moterims „Moterų ūkis“ (redaktorė A. Pilvelienė), 1995 – „Mūsų sodyba“ (redaktorius R. Klusas). Nuo 1991 laikraščio redakcija leidžia ir knygas įvairiais žemės ūkio klausimais.

„ŪKIS IR NAMAI“, savaitinis laikr. „Mūsų rytojus“ priedas, ėjęs 1933-36 Kaune. Leido „Rytojaus“ b-vė. Išėjo 176 numeriai. Tiražas apie 100 000 egz.

„UKMERGĖS DIENA“, miesto laikraštis, einantis nuo 1994 kovo 19 Ukmergėje. Leidžia UAB „Ukmergės spaustuvė“ 3 kartus per savaitę. Redaktorius D. Jastramskis. Tiražas 1994 – 1500 egz., 1997 – 3300 egz.

„UKMERGĖS GARSAS“, visuomenės ir politikos dvisavaitis laikraštis, ėjęs 1924 01 15–1925 01 Ukmergėje. Leido „Kultūros“ b-vė. Skirtas Ukmergės apskrities gyventojams. Rašė kultūros, švietimo, žemės ūkio, ekonomikos, socialiniais ir kt. klausimais. Redagavo J. Žukas. Spausdino A. Slonimskio spaustuvė Ukmergėje.

UKMERGĖS SPAUSTUVĖ. Pirmąją spaustuvę 1881 įkūrė pirklys Š. Sendakas. Joje rusų k. buvo spausdinami blankai, kiti smulkūs leidiniai. Atgavus lietuviškąją spaudą, Š. Sendakas išspausdino ir keletą leidinių lietuvių k. Š. Sendako įmonė veikė iki Pirmojo pasaulinio karo.

1923-40 veikė A. Slonimskio spaustuvė „Regina“. Spaustuvėje dirbo rinkėjas, spaudėjas, knygrišė, pagalbinais darbininkai. Gamino blankus, kvitus, etiketes, spausdino kai kuriuos leidinius. 1930 Ukmergėje įsikūrė J. Survilos ir A. Monkevičiaus spaustuvė „Knyga“. Joje buvo 3 įvairaus formato spaudos mašinos. Čia spausdintas laikr. „Rytų Lietuva“. 1935 laikraštį uždarius, po trejų metų spaustuvė bankrutavo. 1935 atidaryta J. Valujevo spaustuvė, veikusi porą metų.

1944 spalio 12 įsteigtam apskrities laikr. „Kelias į socializmą“ (nuo 1944 lapkričio 15 – „Tarybinis kelias“) spausdinti 1946 buvo įkurta Ukmergės „Komunos“ spaustuvė. 1948 ji perduota laikr. „Tarybinis kelias“ redakcijai. 1950 Ukmergei tapus rajono centru, o kairėje Šventosios upės pusėje įkūrus Smėlių rajoną, Ukmergės rajono laikr. „Tarybinis kelias“ spaustuvė ėmė spausdinti ir Smėlių rajono laikr. „Stalino keliu“. 1951-53 Ukmergės spaustuvėje spausdinti ir MTS laikraščiai: Deltuvos „Kolektyvinis darbas“, Želvos „Už bolševikinius kolūkius“, Žemaitkiemio „Komuniz-

mo statytojas“.

1964 Ukmergės spaustuvėje sumontuota rotacinė mašina. Joje buvo spausdinamas rajono laikraštis, nuo 1962 pavadintas „Gimtoji žemė“. 1976 Ukmergės spaustuvė kartu su Anykščių, Biržų ir Pasvalio spaustuvėmis prijungta prie Panevėžio spaustuvės. Panevėžio spaustuvės Ukmergės skyrius turėjo ofsetą, iškiliosios spaudos mašinas, 4 linotipus, 5 plokščios spaudos mašinas.

Nuo 1993 Ukmergės valstybinė spaustuvė, tapusi UAB „Ukmergės spaustuvė“, spausdina Ukmergės laikr. „Gimtoji žemė“, Širvintų rajono laikr. „Širvinta“ (iki 1989 – „Lenino vėliava“), Anykščių rajono laikr. „Anykšta“ (iki 1990 – „Kolektyvinis darbas“). Šioje spaustuvėje taip pat spausdinami kiti laikraščiai, brošiūros, plakatai, smulkūs spaudiniai.

„UKMERGIEČIŲ BALSAS“, visuomenės, kultūros ir politikos savaitinis laikraštis, leistas 1926 Ukmergėje. Leido ir redagavo P. Pauliukonis. Bendradarbiavo J. Jaškūnas, J. Požerskis, St. Sakalauskas ir kt. Spausdino A. Slonimskio spaustuvė Ukmergėje. Išėjo 12 numerių.

UKRAINA, Ukrainos Respublika (Rytų Europa), nepriklausoma nuo 1917, gyventojų – 51,47 mln. (23 vieta pasaulyje), beraščių – 1,6 proc., sostinė – Kijevas, oficiali kalba – ukrainiečių.

Pirmuosius spaudos leidinius šalies teritorijoje 1574 išleido I. Fiodorovas Lvove įsteigtoje spaustuvėje – knygas „Apostol“ („Apaštalas“) ir „Bukvar“ („Elementorius“). XVII a. pab. Ukrainoje buvo apie 20 spaustuvių, svarbiausia – Kijevo Pečerskajos lauros (1625–1918). Pirmoji knyga dab. ukrainiečių k. buvo 1798 Peterburge išleista I. Kotliarevskio „Eneida“. 1840 Peterburge išėjo T. Ševčenkos „Kobzar“ („Kobzariuzis“). XIX a. antroje pusėje–XX a. pr. Kijeve, Charkove, Černigove, Poltavoje, Odesoje kūrėsi privačios leidyklos. 1906-16 Rusijos imperijoje (į ją įėjo ir Ukraina) išleista 1920 ukrainiečių leidinių. Ukrainos teritorijoje 1913 išėjo 5593 knygos, iš jų per 800 – ukrainiečių k. 1940 Ukrainoje išleista 4836, 1980 – 9060 knygų ir brošiūrų.

Pirmasis laikraštis išėjo lenkų k. 1749 Lvove – „Kurier Lwowski“ („Lvovo pasiuntinys“). 1776 ten pat buvo leidžiamas laikr. prancūzų k. „Gazette de Lvove“ („Lvovo laikraštis“). Paskui pasirodė periodiniai leidiniai rusų k.: laikraščiai „Charkovskij ježenedelnik“ („Charkovo savaitraštis“, ėjo 1812), „Odesskij vestnik“ („Odesos žinios“, 1827), „Kijevskije objavljenja“ („Kijevo skelbimai“, 1835), žurnalai „Ukrainskij vestnik“ („Ukrainos žinynas“, 1816-19), „Charkovskij demokrit“ („Charkovo demokratas“, 1816), „Ukrainskij žurnal“ („Ukrainos žurnalas“, 1824). Nuo 1838 visų gubernijų centruose pradėjo eiti oficialūs gubernijų laikraščiai. 1913 ėjo 172 laikraščiai, daugiausia rusų k. 1917 pab. pasirodė pirmasis oficialus laikr. ukrainiečių k. „Visnik Ukrainskoi Narodnoi Respubliki“ („Ukrainos Liaudies Respublikos žinios“). 1918 pradėjo eiti dienr. ukrainiečių k. „Radjanska Ukraina“ („Tarybinė Ukraina“), o 1920 – laikr. kaimiečiams „Rodjanske selo“ („Tarybinis kaimas“), vėliau pavadintas „Silski visti“ („Kaimo žinios“), žurn. „Červona presa“ („Raudonoji spauda“). 1930 pradėta steigti rajonų ir sričių laikraščius. 1940 iš viso ėjo 1672 laikraščiai ir 73 žurnalai, 1980 – 1737 laikraščiai ir 101 žurnalas.

Per metus išleidžiama apie 5000 knygų ir brošiūrų. Išleina apie 1700 laikraščių, tarp jų 90 dienraščių 6,083 mln. egz. tiražu (118 egz. 1000 gyv.), 100 žurnalų ir 70 kitų periodinių leidinių. Svarb. dienraščiai: „Demokratična Ukraina“ („Demokratinė Ukraina“, žr.), „Holos Ukrainy“ („Ukrainos balsas“, žr.), „Kijevskije vedomosti“ („Kijevo žinios“, eina nuo 1991 rusų k., tir. 361 000 egz.), „Pravda Ukrainy“ („Ukrainos tiesa“, žr.), „Rabitniča gazeta“ („Darbininkų laikraštis“, žr.), „Silski visti“ („Kaimo žinios“, žr.); laikraščiai ir savaitraščiai: „Kijevskije novosti“ („Kijevo naujienos“, eina nuo 1991 rusų k., tir. 160 000 egz.), „Finansovij Kyiv“ („Finansinis Kijevas“, nuo 1991, tir. 1,1 mln. egz.), „Literaturna Ukraina“ („Literatūrinė Ukraina“, nuo 1927, tir. 60 000 egz.), „Molodj Ukrainy“ („Ukrainos jaunimas“, nuo 1925, tir. 325 000 egz.), „News from Ukraine“ („Žinios iš Ukrainos“, nuo 1964 anglų ir ukrainiečių k., tir. 20 000 ir 45 000 egz.), „Nezavisimost“ („Nepriklausomybė“, nuo 1991 rusų k., tir. 230 000 egz.), „Za vilnu Ukrainu“ („Už laisvąją Ukrainą“, nuo 1990, tir. 50 000 egz.); žurnalai: „Ekonomika Ukrainy“ („Ukrainos ekonomika“, nuo 1958 rusų k., tir. 12 000 egz.), „Perecj“ („Pipiras“, nuo 1927, tir. 650 000 egz.), „Raduga“ („Vaivorykštė“, nuo 1950, tir. 51 000 egz.), „Start“ („Startas“, nuo 1922, tir. 115 000 egz.), „Vitčizna“ („Tėvynė“, nuo 1933, tir. 50 000 egz.), „Vsesvit“ („Visas pasaulis“, nuo 1925, tir. 30 000 egz.), „Žinka“ („Moteris“, nuo 1920, tir. 200 000 egz.).

Ukrainos informacijos agentūra Ukrinform (žr.) įkurta 1918. Nuo 1989 taip pat veikia nepriklausomos agentūros Ruch Press, Respublika ir kt.

Radio transliacijos pradėtos 1925 Kijeve, bandomosios laidos buvo perduotos 1924 Charkove; šalyje yra 41,5 mln. radijo imtuvų (806 imt. 1000 gyv.). Ukrainos valst. radijas ir sričių radijo stotys laidas transliuoja ukrainiečių, rusų, moldavų, vengrų, vokiečių, anglų k. Televizijos laidos reguliariai rodomos nuo 1951 (spalvotosios – nuo 1967), yra 17,3 mln. televizorių (336 tel. 1000 gyv.). Veikia 15 studijų – 1 centrinė ir 14 sričių. Daugiausia laidų transliuoja valst. televizija.

Dokumentinio kino filmai pradėti kurti XIX a. paskutiniajame dešimtmetyje. 1893 Odesoje mechanikas I. Timčenka (1852–1924) sukonstravo kino demonstravimo aparatą. 1896–1902 Charkovo fotografas A. Fedekis (1857–1902) patobulino kino aparatą ir kūrė dokumentinio kino filmus. Pirmasis filmas pademonstruotas 1896.

v.u.

UKRINFORM, Ukrainiska informacyina agentura (Ukrainos informacijos agentūra), Ukrainos vyriausybė informacijos agentūra, veikianti nuo 1918 Kijeve. Iš pradžių vadinosi Ukrainos spaudos ir informacijos biuru, paskui – RATAU (Radio telegrafo agentura Ukrainy), nuo 1992 – dabartiniu pavadinimu. Naudojasi ITAR-TASS, kitų NVS šalių ir užsienio valstybių informacijos agentūrų pranešimais. Informaciją teikia laikraščių ir žurnalų redakcijoms, radijo ir televizijos stotims, vyriausybėms įstaigoms.

UKTVERIS Augustas (g. 1956 08 04 Klaipėdos raj. Mataičių k.), žurnalistas. Baigė Lietuvos žemės ūkio akademiją, įgijo ekonomisto-organizatoriaus specialybę. 1980 pradėjo dirbti „Valstiečių laikraščio“ ekonomikos skyriuje korespondentu. 1983-90 – žurn. „Švy-

turus“ skyriaus redaktorius. Nuo 1991 iki 1993 dirbo Lietuvos respublikos aplinkos apsaugos departamente ir kartu redagavo laikr. „SOS“, „Žalioji pasaulis“. 1993 įsteigė Ekologinio švietimo centrą ir tapo jo vadovu; kartu yra laikr. „Žalioji pasaulis“ vyr. redaktorius. Rašo daugiausia aplinkos apsaugos klausimais.

ULDUKIS Edvardas (g. 1932 03 18 Baltarusijoje, Polocko raj. Daliokijų k.), žurnalistas, rašytojas. 1946 su šeima grįžo į Lietuvą. 1963 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijas fak. žurnalistikos specialybę.

1950-57 dirbo Rokiškio rajono laikraščio redakcijoje lit. bendradarbiu, ats. sekretoriumi. Nuo 1957 buvo laikr. „Tiesa“ korespondentas Rokiškio, Panevėžio, Kauno, Zarasų, Telšių, Klaipėdos zonose, 1980-90 – Lietuvos valst. kinematografijos k-to vyr. redaktorius, Lietuvos Kultūros m-jos Kinematografijos v-bos viršininko pavaduotojas. 1995 buvo Kauno apskrities laikr. „Kauno kraštas“ korespondentas Vilniuje, nuo 1996 – laikr. „Teisės akademija“ redaktorius.

Daugiausia rašo dorovės ir teisėsaugos, šalies istorijos temomis. Parašė apysakų ir romanų vaikams. Išleido per dvi dešimtis knygų, tarp jų apybraižų rinkinius „Juodos ašaros“ (1968), „Rūsčioji romantikos pusė“ (1979), apysakas ir jų rinkinius „Aštuntasis „Divonio“ jūreivis“ (1976), „Ciklono akis“ (1979), „Bermudų trikampis“ (1983), „Birželio žvaigždės“ (1985), „Pro spygliuotas vietas...“ (apie Pauliaus Širvio jaunystę kare, 1991), „Grumtynės voratinklyje“ (1995), romanus „Pašvaistė“ (1981), „Viskas apie Praną“ (1984), „Atpildo ietis“ (1987), „Sūkurys“ (1987), „Sausio tryliktoji“ (1995), pjeses „Takas per jūrą“ (1976), „Klajojanti pėda“ (pastatyta 1994 Los Andželo lietuvių dramos mėgėjų sambūrio).

Lietuvos žurnalistų s-gos narys nuo 1957, Lietuvos rašytojų s-gos narys nuo 1977. 1967 apdovanotas V. Mickevičiaus-Kapsuko premija.

„ULTIMA HORA“ („Paskutinė valanda“), Paragvajaus nepriklausomas vakarinis dienraštis, einantis nuo 1973 Asunsjone. Tiražas 1996 – 45 000 egz.

„ULTIMAS NOTICIAS“ („Paskutinės žinios“): 1. Čilės dienraštis, einantis nuo 1902 Santjage. Spausdina rašinius politinio, ekonominio bei kultūrinio gyvenimo klausimais. Leidžia kompanija „Mercurio“, kurios akcijų kontrolinį paketą turi šalies vyriausybė. Tiražas 1996 – 150 000 egz.

2. Ekvadoro vakarinis dienraštis, einantis nuo 1938 Kite. Tiražas 1996 – 90 000 egz.

3. Venesuelos rytinis dienraštis, einantis nuo 1941 Karakase. Leidžia laikraščių leidybos susivienijimas „Cadeno Capriles“. Skelbia daugiausia politines ir ekonomines sensacinio bei bulvarinio pobūdžio publikacijas. Vienas didžiausių ir populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 353 000 egz.

„ULTRA VIRES“, respublikinė radijo stotis, pradėjusi transliacijas 1994 liepos 15 iš Kauno. Iki 1995 balandžio 1 perduodavo tik muziką. Vėliau stoties programoje atsirado autorių laidų, viktorinų. Nuo 1994 birželio 15 iki 1995 rugsėjo turėjo regioninės radijo stoties statusą. Buvo transliuojama vienu siųstuvu iš Kauno, 24 val. per parą. Nuo 1995 rugsėjo iki 1995 gruodžio palaipsniui pradėjo veikti siųstuvai Tauragėje,

Klaipėdoje, Utenoje, Šiauliuose, Alytuje, Vilniuje iši-
są parą. Nuo 1995 gruodžio 24 – respublikinė radijo
stotis. Muzikinė koncepcija – 7-9-ojo dešimtmečio hi-
tai, rokas, pop, „new wave“ muzika. Daug dėmesio
skiria Lietuvos atlikėjų muzikai, daugiausia rokui, ven-
gia pastarųjų metų pop muzikos. Taip pat transliuoja
autorines laidas, viktorinas. Direktorius A. Vaičiūnas.
Stotyje dirba apie 50 žmonių.

UMBRAŽIŪNAS Kazimieras (1909 01 10 Švenčionių
pavieta, Tverėčiaus vls., Galalaukių k. – 1996 07 01
Vilniuje), žurnalistas. 1934 Vilniuje baigė Vytauto Di-
džiojo gimnaziją. Dirbo Šv. Kazimiero d-joje instruktoria-
riumi, buvo įstojęs į Vilniaus kunigų seminariją ir Ste-
pono Batoro un-to Teologijos fak., studijavo Varšuvos
aukštojoje žurnalistikos m-loje. Nuo 1938 buvo Kauno
dienr. „XX amžius“ oficialus korespondentas Lenkijo-
je. 1937 Varšuvoje ėmė leisti ir redaguoti lenkų k. mė-
nesinį laikr. „Lituanica“. 1939 mobilizuotas į Lenkijos
kariuomenę, pateko į vokiečių nelaisvę; paleistas grįžo
į Vilnių. 1940 redagavo lenkų k. dienr. „Nowe Slo-
wo“, skirtą Lietuvos lenkams ir karo atbėgėliams iš
Lenkijos. 1940 ištremtas į Sibirą. Tremtyje išbuvęs 16
metų, 1956 sugrįžo į Vilnių. Bendradarbiavo spaudoje,
daugiausia rašė apie Vilniaus krašto istoriją.

Išleido knygas „Kai buvau miręs“ (1990), „Vil-
niaus lietuvių švyturys“ (1995), brošiūrėles „Sanitari-
niai žvalgai“ (1962), „Kultūrinės spanguolės“ (1966),
parengė spaudai knygas „Švenčionių gimnazija“, „Kul-
tūros pragiedrulių beiškant Vilniaus krašte“, „Šven-
čionių rajonas“ ir kt.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, buvo reabili-
tuotas ir apdovanotas Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio
Gedimino pirmojo laipsnio medaliu.

UNA, Uganda News Agency (Ugandos naujienų agentū-
ra), Ugandos vyriausybė informacijos agentūra, vei-
kianti nuo 1972 Kampaloje. Daugiausia remiasi AFP,
Reuters, AP, ITAR-TASS informaciniais pranešimais.
Keičiasi informacija su Shihata, ZANA, SANA ir kito-
mis kaimyninių šalių informacijos agentūromis. Veikia
fotoinformacijos tarnyba. Agentūroje dirba apie 100
žmonių.

UNCIJALAS (lot. uncia – uncija), lotyniškas raštas,
plačiai vartotas IV–XVIII a. Raidžių aukštis – uncija.
Raidės vienodos, neišsikišančios į viršų arba apačią.
Raštas vientisas, tarpai tarp žodžių nepaliekami.

„UNEN“ („Tiesa“), Mongolijos nacionalinis dienraštis,
einantis nuo 1920 Ulan Batore. Leidžia Mongolijos
liaudies revoliucinė partija. Tiražas 1996 – 120 000 egz.

UNESCO, United Nations Educational, Scientific and
Cultural Organization, Jungtinių Tautų švietimo, moks-
lo ir kultūros organizacija, įkurta 1945 lapkričio 16
Londone. Veiklos tikslai – skatinti tarptautinį bendra-
darbiavimą švietimo, mokslo, kultūros, informacijos
pasikeitimo srityse, siekti pasaulio meno kūrinių ir
kultūros išsaugojimo, kultūrinio atsilikimo likvidavi-
mo, ginti žmogaus teises į mokslą ir kultūrą, nepai-
sant rasės, lyties, kalbos, religijos. 1995 organizacijai
priklausė 183 tikrieji ir 3 asocijuoti nariai. 1985-86,
protestuodami prieš biudžeto skirstymą ir UNESCO
politinę pakraipą, išstojo JAV, Didžioji Britanija ir Sin-

gapūras, finansavę beveik 25 proc. UNESCO biudže-
to. 1993 JAV ir Didžioji Britanija vėl prisijungė prie
šios organizacijos.

UNESCO struktūra: vykdomasis komitetas, sekre-
toriatas su generaliniu direktoriumi, nacionalinės ko-
misijos. UNESCO institutai: Aukštojo mokslo Euro-
pos centras (CEPES, įsteigtas 1972, Bukareštas), Tarp-
tautinis ugdymo institutas (IIEP, 1963, Paryžius),
Tarptautinis auklėjimo biuras (IBE, Ženeva), Pedago-
gikos institutas (UPI, Hamburgas). UNESCO būstinė
Paryžiuje.

Veiklos kryptys: išsilavinimo skirtumų, neraštingu-
mo šalinimas, atskirų mokslo sričių suartinimas, gam-
tos apsaugos tyrimai, žmogaus teisių studijos, kultū-
ros paminklų ir paveldo apsauga, autorių teisių ap-
sauga.

Būsimos programos: 1. Ateities švietimas. 2. Gam-
tos mokslai, technologijos pažanga ir gamtos apsauga.
3. Kultūra ir paveldas. 4. Komunikacija žmonijos la-
bui. 5. Individas ir visuomenė besikeičiančiame pasau-
lyje. 6. UNESCO įnašas į taikos stiprinimą ir visų dis-
kriminacijos formų panaikinimą.

Lietuva UNESCO nare tapo 1991. Nuo 1995 Vil-
niuje veikia Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija;
jos pirmininkai: B. Genzelis (1995-97), Ž. Jackūnas
(nuo 1997).

„UNIJA“, JAV lietuvių antrasis periodinis leidinys, ejęs
kas savaitę 1884 10 25–1885 08 Niujorke. Leido M. Tva-
rauskas (kurį laiką ir redagavo). Redaktorius J. Šliū-
pas. Išėjo 33 numeriai. Bendradarbiavo J. Adomaitis-
Šernas, M. J. Andriukaitis, M. Davainis-Silvestraitis,
A. Fromas-Gužutis, L. Malinauskaitė-Eglė ir kt. J. Šliū-
pas šiame laikraštyje skelbė Lietuvos nepriklausomy-
bės, valstybingumo idėjas, kūrė būsimos Lietuvos-Lat-
vijos valstybės modelį.

„L'UNITA“ („Vienybė“), Italijos dienraštis, einantis
nuo 1924 Milane ir Romoje. Iki 1944 ėjo nelegaliai
kaip Italijos komunistų partijos organas. Nuo 1991 –
Kairiųjų demokratinės partijos laikraštis. Tiražas 1996 –
137 000 egz.

„EL UNIVERSAL“ („Universalusis“), Meksikos ryti-
nis dienraštis, einantis nuo 1916 Meksike. Pramonini-
nų ir finansininkų nuostatas atspindintis nepriklausomas
lėidinytis, spausdinantis daug informacijos ver-
slinkams. Tiražas 1996 – 122 000 egz.

UNIVERSAS, šrifto garnitūra, pasižyminti paprastu-
mu, tinkanti įvairiems leidiniams.

„UNIVERSITAS VILNENSIS“, Vilniaus universite-
to mėnesinis laikraštis, einantis nuo 1950 balandžio
15. Iki 1989 vadinosi „Tarybinis studentas“ ir ėjo kaip
savaitraštis. Rašo įvairiais dėstytojų ir studentų gyvenimo
klausimais, nagrinėja mokslo ir mokslinio darbo
problemas, spausdina studentų kūrybą. Redaktoriai:
E. Boreikaitė (1950), D. Škliarinskis (1950-51), A. Va-
siliauskas (1951-52, žr.), V. Kostelnickis (1952-53),
R. Mikuckas (1954-55), P. Buckus (1955), J. Bulota
(1955-57, žr.), A. Lozuraitis (1958), S. Makauskas
(1958-59, žr.), J. Stepšys (1959-60), V. Dėnas (1960-
62), J. Girdvainis (1964-67), V. Kusta (1968-77), A. Nu-
garaitė (1978-80, žr.), J. Varapnickaitė (1981-84, žr.),

A. Lipštas (1985-89), L. Binkauskienė (1990-91, nuo 1996), V. Gedgaudas (1992-93), A. Valentas (1993-95), L. Leščinskas (1995-96). Tiražas 1950 – 1000 egz., 1968 – 2300 egz., 1981 – 4500 egz., 1991 – 4600 egz., 1997 – 1000 egz.

1989-91 buvo leidžiamas atskiras priedas „Žygeivis“ (žr.).

„UNIVERSITAS VYTAUTI MAGNI“, Vytauto Didžiojo universiteto mėnesinis laikraštis, einantis nuo 1994 kovo 31 Kaune. Redaktorė N. Kreimerienė. Tiražas 500 egz.

„UNIVERSITETO ŽURNALISTAS“, Vilniaus universiteto žurnalistikos specialybės mokomasis laikraštis, ėjęs 1977-93. Leido Vilniaus un-to Žurnalistikos institutas (iki 1991 – Žurnalistikos katedra). Spausdino žurnalistikos specialybės studentų rašinius, nagrinėjo aktualias studentų mokymo, žurnalistikos istorijos, teorijos ir praktikos problemas. Redaktoriai: D. Skarbaliene (1977-78, 1980-83, žr.), J. Banevičiūtė (1979), E. Tvarijonaitė (1984), J. Vercinkevičius (1985, žr.), V. Sabaliauskaitė (1986-87), A. Vaišnys (1988-89, žr.), E. Vitkienė (1989), A. Lipštas (1990), R. Petraitytė (1991-92), L. Beivydaitė (1992-93). Tiražas 1977-92 – po 300 egz., 1993 – 200 egz.

„EL UNIVERSO“ („Visata“), Ekvadoro nepriklausomas rytinis dienraštis, einantis nuo 1921 Gvajakilyje. Populiariausias šalies laikraštis. Tiražas 1996 – 174 000/290 000 egz.

„ŪPAS“, satyros ir humoro mėnesinis laikraštis, „Kauno šaipokų atkimimo vaisius, arba Lektūros ir karikatūros kokteilis“, ėjęs 1989-93 Kaune. Steigėja ir leidėja A. Dabulskio ir Ko tikroji ūkinė bendrija „Ūpas“. Redaktorius (ūpvedys) A. Dabulskis (nuo 1989, žr.). Tiražas 1989 – 20 000 egz., 1993 – 1500 egz. Nuo 1991 buvo leidžiamas atskiras priedas „Ūputis“ (redaktorius A. Dabulskis, tir. 14 000 egz.).

UPI, United Press International (Tarptautinė jungtinė spauda), JAV informacijos agentūra, veikianti nuo 1907 Niujorke. Įkūrė laikraščių magnatas E. V. Skripas (E. W. Scripps) pavadinimu „United Press Association, Incorporated“. 1958 ši susijungė su agentūra International News Service, įkurta 1909 ir priklausiusia laikraščių savininkui V. R. Herstui (W. R. Hearst), ir ėmė vadintis dabartiniu pavadinimu. Tai privati agentūra, kurios 95 proc. akcijų priklausė laikraščių trestui „E. W. Scripps Company“, o likusieji 5 proc. – „W. R. Hearst Corporation“. Nuo 1986 savininkas yra korporacija „News UPI“, jai vadovauja Meksikos laikraščių magnatas Marijo Vaskesas Ranja.

Informacijos rinkimui, apdorojimui naudoja galingą elektroninę skaičiavimo techniką. Pagrindinis kompiuteris yra UPI centre Dalase (Teksaso valstija). Informaciją perduoda per palydovus specialiomis antenomis. Turi regioninės ekonominės informacijos ir kabelinės televizijos informacijos tinklų tarnybas.

Aptarnauja 1000 JAV laikraščių, 3600 R ir 550 TV stočių, taip pat 800 užsienio laikraščių, 300 R stočių daugiau kaip 100 pasaulio šalių. Per parą perduoda 13 mln. žodžių informacijos anglų, ispanų ir portugalų k. Agentūroje dirba daugiau kaip 2000 žurnalistų.

Agentūra turi 146 savo skyrius įvairiose valstijose ir 82 skyrius kitose valstybėse.

URBANAVIČIUS Ksaveras (1897 10 14 Bebrininkuose, Vilkaviškio aps. – 1973 05 13 Vilniuje), žurnalistas, vertėjas. Mokėsi Marijampolės ir Vilniaus gimnazijose. 1916 mobilizuotas į rusų kariuomenę. 1919 pradėjo dirbti Spaudos biure prie Ministrų kabineto. 1923-26 dirbo Vidaus reikalų m-jos spaudos referentu, studijavo Lietuvos un-te. 1927-36 buvo laikr. „Mūsų rytojus“ redakcijos darbuotojas, faktiškasis redaktorius. Bendradarbiavo leidiniuose „Ūkininko patarėjas“, „Kuntaplis“, „Lietuvos sparnai“, „Tautos ūkis“. 1933 priimtas į Lietuvos žurnalistų s-gą. 1943-44 buvo kalinamas Štuthofio koncentracijos stovykloje. 1945-64 dirbo įvairiose leidyklose vertėju-redaktoriumi. Išvertė į lietuvių k. A. Cveigo, F. Engelso, V. Lenino, G. E. Lisingo, J. Smūlio, S. Žeromskio raštų.

URBONAITĖ Audronė (g. 1954 12 11 Kaune), filologė, spaudos darbuotoja. 1977 baigė Vilniaus un-te lituanistikos studijas. 1978-88 dirbo savaitr. „Kalba Vilnius“ redakcijoje korespondente, skyriaus vedėja, 1988-91 – laikr. „Atgimimas“ vyr. redaktoriaus pavaduotoja. 1991 stažavo Norvegijoje, bendradarbiavo Norvegijos savaitr. „Folkets framtid“ ir Švedijos laikr. „Kristdemokraten“. Nuo 1994 – Lietuvos televizijos atstovė spaudai, nuo 1997 – „Lietuvos ryto“ savaitinio žurn. „TV antena“ apžvalgininkė.

URBONAS Aloyzas (g. 1935 05 21 Rokiškio aps. Radžionių k.), žurnalistas. 1958 baigė Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę. 1957-60 – „Sovetskaja Litva“ rajonų zonos korespondentas, 1960-61 – Klaipėdos ekspedicinės silkų žvejybos bazės jūreivis, 1962-68 – Valst. televizijos ir radijo k-to korespondentas, vyresn. redaktorius, 1969-76 – Lietuvos vidaus reikalų m-jos politinio-auklėjamojo darbo skyriaus instruktorius, vyresn. instruktorius. 1976-80 dirbo laikr. „Komjaunimo tiesa“, 1980-85 – laikr. „Vakarinės naujienos“ redakcijoje skyriaus vedėju, redaktoriaus pavaduotoju. 1985-89 plaukiojo laivuose. 1989-92 – žurn. „Pasaulis“ skyriaus vedėjas, 1993-94 – savaitr. „Vilniaus tribūna“ skyriaus vedėjas. 1995-96 – Lietuvos seimo LDDP frakcijos referentas ryšiams su spauda, televizija, radiju.

Išleido knygas „Milicijos teletaipai kala“ (1973), „Pėdsakai baigiasi ugnyje“ (1974), „Giminytės laipsnis – kovos draugai“ (1975), „Mano svajonių žemė“ (1979), „Likime rūstusis“, „Jūra, lauk manęs“ (1983), „Neliksi vienišas“ (su K. Trečiakausku, 1984), „Ypatinga užduotis“ (1985), „Kaunas yra Kaunas“ (1994), „Pasmerktųjų džiaugsmas“ (1996), „Po saule“ (apie akademiką A. Būdytį, 1997). 1978 apdovanotas V. Mickevičiaus-Kapsuko premija.

URBONAS Juozapas Vytas (g. 1939 12 06 Alytaus aps. Viešnagių k.), filologas, žurnalistas, humanitarinių mokslų daktaras. 1958 baigė Kauno politechnikumą, 1967 – Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak., įgydamas filologo specialybę. 1985 Maskvos un-te apgynė žurnalistikos specialybės disertaciją „Periodinė spauda kaip mokslinės-techninės pažangos spartinimo veiksnys (Lietuvos žurnalinio leidinių pagrindu)“. 1994 suteiktas docento vardas.

1965-72 dirbo Lietuvos informacijos in-te skyriaus

vedėju, 1972-87 – žurn. „Mokslas ir technika“ vyr. redaktorius pavaduotoju. Nuo 1987 Vilniaus un-to vyr. resn. mokslinis bendradarbis ir dėstytojas: iš pradžių dirbo Radijo ir televizijos žurnalistikos katedros Periodinės spaudos mokslinio tyrimo laboratorijoje, nuo 1991 – Žurnalistikos institute.

Paskelbė per 200 mokslinių-techninių ir publicistinių straipsnių šalies ir užsienio laikraščiuose bei žurnaluose. Išleido vadovėlį „Žurnalistikos pagrindai“ (1992), knygas „Respublikos žurnalų sistema“ (1989), „Lietuvių žurnalas“ (1993), „Lietuvių periodinė spauda“ (1995), „Pasaulio šalių periodika“ (1995), „Lietuvių laikraštis“ (1997).

URBONAS Simas (1907 10 19 Ingavangio k., Šilavoto vls., Marijampolės aps. – 1968 11 18 Vusteryje, JAV), karininkas, žurnalistas. 1929 baigęs karo m-lą, tarnavo kariuomenėje. 1932 įsteigė ir iki 1937 redagavo žurn. „Kariūnas“. 1935-40 buvo žurn. „Karys“ redaktorius. 1941 su žurnalistu St. Butkumi atgaivino „Kario“ leidimą Vilniuje. 1944-45 „Kari“ redagavo Berlyne. Į JAV atvyko 1949. Su St. Butkumi 1950 pradėjo leisti žurn. „Karys“, jį redagavo iki 1953. 1945-48 su kitais redagavo leidinį „Tėviškės garsas“ (leistą Vokietijoje). Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys.

URBONAVIČIUS Silvestras (nuo 1939 **Urbonas**; 1900 09 14 Vaitkūnuose, Trakų aps. – 1987 10 23 Vilniuje), žurnalistas, literatas, visuomenės veikėjas. 1929 baigęs Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnaziją, įsijungė į spaudos darbą. Dirbo laikraščių „Vilniaus rytojus“, „Aidas“ redakcijose. Su kitais leido ir redagavo „Jau-nimo draugą“. 1937 jį uždarius, leido vienkartinį leidinį. Rašė literatūros, kraštotyros, Vilniaus krašto istorijos temomis, spausdino feljetonus, monologus, aprašė įvairias Vilniaus krašto vietas. Nuo 1959 dirbo žurn. „Mūsų sodai“ redakcijoje.

Išleido rinkinį „Monologai“ (1929).

„**URUGVAJAUS AIDAS**“, Urugvajaus lietuvių dvisavaitis katalikiškas laikraštis, ėjęs 1933 02-09 Montevidėjuje. Leido Urugvajaus lietuvių klubas. Redaktorius kun. Radžius.

URUGVAJAUS LIETUVIŲ PERIODIKA, periodiniai leidiniai, kuriuos leido ir leidžia lietuviai Urugvajuje. Pirmieji lietuviai Urugvajuje apsigyveno XX a. pradžioje. Daugiausia jų iš Lietuvos atvyko 1923-34. Dalis lietuvių atsikėlė iš Argentinos, Brazilijos. 1935 Urugvajuje gyveno apie 4500 lietuvių, 1961 – apie 7500, 1977 – 3500, 1995 – apie 3000 lietuvių, beveik visi Montevidėjuje.

Pirmieji lietuvių periodiniai leidiniai pasirodė 4-ojo dešimtmečio pradžioje. 1931 Urugvajaus socialistų partijos lietuvių skyrius Montevidėjuje pradėjo leisti laikr. „Naujoji banga“ (žr.), kuris ėjo iki 1940. Urugvajaus komunistų partijos lietuvių frakcija 1931-32 leido nelegalų laikr. „Proletaras“ (žr.), 1933-35 – savaitr. „Raudonoji vėliava“ (žr.). 1932-33 Montevidėjuje ėjo informacinis savaitr. „Urugvajaus žinios“, 1932 – dvisavaitis lietuvių darbininkų laikr. „Tribūna“, 1935 pasirodė darbininkams skirtas laikr. „Darbas“ (žr.), ėjęs iki 1975. Urugvajaus lietuviai katalikai 1933 leido dvisavaitį laikr. „Urugvajaus aidas“ (žr.), 1939 – „Tiesa“ (žr.). 1934 Montevidėjuje ėjo dvisavaitis laikr. „Išvaka-

rės“, 1935 – nepriklausomos minties laikr. „Lietuviška pareiga“ ir Urugvajaus lietuvių teatro mėgėjų leidinys „Vaidintojas“. Po Antrojo pasaulinio karo Urugvajuje ėjo jau minėtas laikr. „Darbas“ (iki 1975), taip pat mėnesinis kultūros žurn. „Laisvoji Lietuva“ (1945-51, žr.) bei tautinės pakraipos savaitr. „Pietų Amerikos lietuvis“ (1948-52, žr.). 1961 Urugvajaus lietuvių kultūros draugija 250 egz. tiražu ėmė leisti savaitinį biuletinį „Žinios“, kurį redagavo J. Giedrys. Šis biuletinis, kaip vienintelis Urugvajaus lietuvių periodinis leidinys, Montevidėjuje eina iki šių dienų.

V.U.

URUGVAJUS, Urugvajaus Rytų Respublika (Pietų Amerika), nepriklausoma nuo 1825, gyventojų – 3,17 mln. (127 vieta pasaulyje), beraščių – 3,8 proc., sostinė – Montevidėjas, oficiali kalba – ispanų.

Pirmasis periodinis leidinys „Southern Star“ („Pietų žvaigždė“) pasirodė 1807 anglų k. Jį Montevidėjuje pradėjo leisti tuo metu šalį okupavę anglai (nuo XVI a. iki 1825 šalį valdė Ispanija). 1877 Minase pradėjo eiti seniausias laikr. ispanų k. „La Union“ („Sąjunga“), o po metų pasirodė ir kitas – „El Bien Publico“ („Visuomenės gėris“), kurį 1962 pakeitė dienr. „BP Color“ („Visuomenės gėris, spalvotas“). 1879 įsteigtas dienr. „La Tribuna Popular“ („Liaudies tribūna“), nuo 1960 vadinęsis „La Tribuna“. 1886 politikas J. Batlis i Ordonesas (Jose Batlle y Ordóñez) įkūrė dienr. „El Dia“ („Diena“), ėjusį iki šių dienų. Nuo 1905 leidžiamas dienr. „El Diario Espanol“ („Ispanų laikraštis“, tir. 200 000 egz.) ir vyriausybiniis biuletinis „El Diario Oficial“ („Oficialus laikraštis“), nuo 1914 – Nepriklausomos nacionalinės partijos vakarinis dienr. „El Plata“ („Sidabrinė upė“), nuo 1916 – rytinis dienr. „Gaceta Comercial“ („Prekybos laikraštis“, tir. 5000 egz.), nuo 1917 – „Colorado“ nepriklausomybės partijos neoficialus organas „La Manana“ („Rytas“, tir. 40 000 egz.). Visi šie laikraščiai buvo įsteigti Montevidėjuje kaip oficialūs vyriausybiniis arba politinių partijų leidiniai. Tačiau tuo metu pradėjo eiti ir provinciniai (departamentų) laikraščiai „Tribuna Saltena“ („Salto tribūna“, nuo 1906), „El Telégrafo“ („Telegrafas“, nuo 1910), „El Herald“ („Šauklys“, nuo 1919). Apie 1960 jau buvo leidžiama per 150 tokių laikraščių: tiesa, tik 4 dienraščiai, kiti – 1-2 kartus per savaitę ir labai mažais tiražais (500-1000 egz.). 1973, pasikeitus šalies vyriausybei ir sustiprinus cenzūrą, 30 laikraščių ir žurnalų buvo uždaryta. Tik 1985 vėl buvo sugrąžinta spaudos laisvė, pasirodė nauji periodiniai leidiniai.

Per metus išleidžiama apie 1100 knygų. Išėina 32 dienraščiai, jų tiražas 750 000 egz. (237 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „El Diario“ („Laikraštis“, žr.), „El Pais“ („Šalis“, žr.), „La Hora“ („Valanda“, eina nuo 1984, tir. 40 000 egz.), „La Republica“ („Respublika“, nuo 1989, tir. 25 000/40 000 egz.), „Ultimas Noticias“ („Naujausias žinios“, nuo 1981, tir. 12 000 egz.); savaitraščiai: „Brecha“ („Pėdsakai“, eina nuo 1985, tir. 20 000 egz.), „Busqueda“ („Paieška“, nuo 1972, tir. 74 000 egz.), „Cronicas Economicas“ („Ekonomikos kronika“, nuo 1981, tir. 5000 egz.), „Estrategia“ („Strategija“, nuo 1989, tir. 30 000 egz.), „Jaques“ („Šachas“, nuo 1983, tir. 10 000 egz.); žurnalai: „Marketing S“ („Prekyba S“, eina nuo 1988, tir. 10 000 egz.), „Mate Amargo“ (nuo 1986, tir. 22 000 egz.), „La Propaganda Rural“ („Kaimo propagavimas“, nuo 1902, tir. 5000 egz.).

Urugvajaus nacionalinė informacijos agentūra ANI (Agencia Nacional de Informaciones) buvo įsteigta 1945 Montevidėjuje. Tačiau 1967 panaikinta. Dabar šalies laikraščiai, žurnalai, radijas bei televizija užsienio informacijas daugiausia gauna iš AP, UPI, AFP, Reuters, ANSA, ITAR-TASS ir kt. informacijos agentūrų.

Radijas veikia nuo 1933, yra 1,89 mln. radijo imtuvų (600 imt. 1000 gyv.). Televizijos laidos rodomos nuo 1956 (spalvotosios – nuo 1981), yra 0,725 mln. televizorių (229 tel. 1000 gyv.). Laidas transliuoja 35 R ir 22 TV stotys, tarp jų vyriausybės Radiodifusion Sodre bei TV-Sodre 5 (kitos – privačios ir komercinės).

V.U.

„USA TODAY“ („JAV šiandien“), JAV nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1982 Arlingtone (Virdžinijos valstija). Vienas didžiausių ir įtakingiausių šalies laikraščių. Priklauso laikraščių leidybos trestui „Gannett Company“. Tiražas 1996 – 1,52 mln. egz.

ŪSAS Algirdas (g. 1955 11 29 Irkutsko srityje, Rusijoje), žurnalistas. 1978 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. Nuo 1978 – Lietuvos radijo korespondentas, apžvalgininkas, laidų vedėjas, vyr. redaktorius.

ŪSAS Vitas Jonas (g. 1952 05 20 Lazdijų raj. Padumblių k.), istorikas, žurnalistas. 1969 baigė Kapčiamiesčio vid. m-lą, 1975 – Vilniaus un-to Istorijos fak. 1978-82 dirbo Lietuvos „Žinijos“ d-joje referentu. 1982-93 – Lietuvos televizijos ir radijo žurnalistas, 1994-95 – radijo stoties „Laisvoji banga“ komercijos direktoriaus pavaduotojas. Nuo 1996 – Vilniaus televizijos naujienų redakcijos vyr. redaktorius.

USCILA Kazys (g. 1945 05 13 Trakų aps. Naručionių k.), žurnalistas. Baigęs Vilniaus pedagoginę m-lą, mokytojavo Trakų rajone. 1965-71 studijavo Vilniaus unte ir įgijo žurnalistikos specialybę. 1967 dirbo Ukmergės rajono laikr. „Gimtoji žemė“ redakcijoje, Panevėžio laikr. „Tėvynė“ redaktoriaus pavaduotoju, Krekenavos kaulininkystės komplekso direktoriaus pavaduotoju. 1981-85 buvo Vilniaus rajono laikr. „Draugystė“ redaktorius, nuo 1985 – LKP CK Spaudos sektoriaus instruktorius, informacijos agentūros TASS korespondentas. Nuo 1993 – nepriklausomos informacijos agentūros INTERFAX (Maskva) korespondentas Lietuvoje. Daugiausia domisi Lietuvos politinio, ekonominio ir finansinio gyvenimo aktualijomis.

Iš lenkų k. išvertė ir išleido 7 knygas, tarp jų J. I. Kraševskio „Vytauto Lietuva“, T. Narbuto „Lietuvių tautos istorija“ (T.2).

USINAVIČIUS Jurgis (tikr. Augulis Napalys; g. 1932 03 27 Pimpiečių vienkiemyje, Skapiškio vls.), agronomas, žurnalistas. 1945 su tėvais buvo ištremtas į Komiją. 1947 iš tremties pabėgo į Lietuvą. Nuo 1950 – J. Usinavičius. 1959 baigė Šiaulių vidurinę žemės ūkio m-lą, 1973 – Lietuvos žemės ūkio akademiją. 1959-67 buvo Šiaulių rajono laikr. „Leninietis“ lit. darbuotojas, žemės ūkio skyriaus vedėjas. Nuo 1967 dirba žurn. „Mūsų sodai“ redakcijoje: buvo skyriaus vedėjas, ats. sekretorius, vyr. redaktoriaus pavaduotojas.

Parašė daugiau kaip 600 straipsnių, reportažų,

apybairių daugiausia sodininkystės, bitininkystės ir visuomeninėmis temomis. Išleido brošiūras „Kuršėnų tarybinis ūkis“ (1968), „I. Mičiurino vaismedžių medelinas“ (1973), apysaką „Matau tavo vardą“ (1983, brailiu), romaną „Išskridusios bitės“ (1995).

„UTENIS“, laikraštis Utenos apskrčiai ir Utenai, einantis nuo 1945 kovo 9 Utenoje. Iki 1950 buvo Utenos apskrities laikraštis, 1950-90 – LKP Utenos raj. k-to ir LDT leidinys, 1990-94 – rajono laikraštis, nuo 1994 – apskrities laikraštis. Steigėja ir leidėja UAB „Utenio“ redakcija“. 1946-47 ėjo kartą, 1948-51 – du kartus, vėliau – tris kartus per savaitę. Iki 1989 sausio 1 vadinosi „Lenino keliu“. Redaktoriai: O. Puteikytė (1945-46), Z. Baltušnikas (1946), A. Gudukienė (1947-54), J. Karasiova (1955-56), J. Andriuškevičienė (1956-60), Z. Vainius (1960-67), S. Račas (1967-90), D. Čepukas (nuo 1990). Minėtini redakcijos žurnalistai E. Bogočiūnienė, E. Barkevičienė, J. Kazlauskas, R. Stundienė, M. Stundžia (žr.). Tiražas 1945 – 5000 egz., 1987 – 13 100 egz., 1997 – 12 000 egz.

„UTENOS APSKRITIES ŽINIOS“, Utenos apskrities laikraštis, einantis nuo 1995 gegužės 13 vietoj 1993-95 leisto laikr. „Utenos krašto žinios“ (žr.). Leidžiamas 2 kartus per savaitę. Redaktorius V. Kaziela. Tiražas 3500 egz.

„UTENOS KRAŠTO ŽINIOS“, laikraštis miestui ir kaimui, Utenos, Zarasų, Molėtų, Anykščių, Ignalinos rajonų gyventojams, ėjęs 1993-95 Utenoje. Leido A. Kibicko leidykla „Indra“. Redaktorius V. Kaziela. Ėjo 2 kartus per savaitę. Tiražas 1995 – 2500 egz.

UTENOS SPAUSTUVĖ. Pirmąją spaustuvę Utenoje 1932 įkūrė G. Segalis. Spausdino etiketes, blankus, pakvietimus. 1941 sausio 30 nacionalizuota.

1944 pab. spaustuvė buvo atkurta. Nuo 1947 vadinosi Utenos apskrities vykd. k-to spaustuve, laikr. „Lenino keliu“ spaustuve. 1948 pastatytos naujos patalpos. 1959 gauta įvairių poligrafinių įrengimų. 1960 prie Utenos spaustuvės kaip skyriai buvo prijungtos Molėtų ir Zarasų spaustuvės.

1987 Utenos spaustuvei priklausė Ignalinos, Molėtų, Švenčionių ir Zarasų skyriai. Veikė 3 linotipai, 1 plokščia automatinė, 1 rankinio padavimo ir 1 ofsetinė mašinos, 2 tigelinės mašinos. Spausdino rajono laikr. „Lenino keliu“, kurį 1989 pakeitė „Utenis“. 1993 susikūrusi AB „Utenos spaustuvė“ spausdina laikraščius, brošiūras, blankus. Turi leidybines teises.

UZA, Uzbekiston Agentur (Uzbekistano spaudos agentūra), Uzbekistano vyriausybės informacijos agentūra, veikianti nuo 1918 Taškente. Iki 1925 dirbo kaip Rusijos informacijos agentūros ROSTA Turkistano skyrius (TurkROSTA). Iki 1991 vadinosi UzTAG (Uzbekistano telegramų agentūra). UZA naudojami ITAR-TASS, kitų NVS šalių ir užsienio valstybių informacijos agentūrų pranešimais. Informaciją teikia laikraščių ir žurnalų redakcijoms, radijo ir televizijos stotims, vyriausybiniams įstaigoms.

UZBEKISTANAS, Uzbekistano Respublika (Centrinė Azija), nepriklausoma nuo 1991, gyventojų – 22,35 mln. (41 vieta pasaulyje), sostinė – Taškentas, oficiali

kalba – uzbekų.

Pirmoji knyga uzbekų k. išleista 1871. Šalies teritorijoje rusų administracija (nuo XIX a. šalį valdė Rusija) buvo įrengusi 25 nedideles spaustuves ir litografijas. Jose 1913 išspausdintos 56 knygos, tarp jų – 33 uzbekų k. 1920 įsteigta pirmoji uzbekų nacionalinė leidykla. 1925 išleistos 334, 1940 – 1219, o 1980 – 2169 knygos ir brošiūros.

Pirmasis periodinis leidinys uzbekų k. „Turkiston vilojatining gazetė“ („Turkistano vietinis laikraštis“) pasirodė 1870 ir iki 1883 ėjo kaip rusų laikr. „Turkestanskije vedomosti“ („Turkistano žinios“) priedas, vėliau – savarankiškas laikraštis. 1914 buvo leidžiama 14 laikraščių ir tik vienas uzbekų k. 1917 pradėjo eiti bolševikiniai laikraščiai. Vienas pirmųjų Taškente pasirodė laikr. uzbekų k. „Ištrokijun“ („Komunistas“). 1920 Chorezme buvo įsteigtas partinis laikr. „Inkilob kujaši“ („Revoliucijos saulė“), kiek vėliau – žurn. „Kizil Chorezm“ („Raudonasis Chorezmas“). Greta respublikinių laikraščių (1930 jų buvo 10) pradėjo eiti regioniniai ir nacionalinių mažumų laikraščiai – uzbekų, rusų, tadžikų, karakalpakų, totorių ir kt. kalbomis. 1940 iš viso ėjo 200 laikraščių, 22 žurnalai bei 30 kitų periodinių leidinių, o 1980 – 281 laikraštis, 46 žurnalai bei 37 kiti periodiniai leidiniai.

Per metus išleidžiama apie 2000 knygų ir brošiūrų. Išeina 290 laikraščių (196 – uzbekų k.), tarp jų 12 dienraščių, jų tiražas 360 000 egz. (16 egz. 1000 gyv.), taip pat 65 žurnalai (27 uzbekų k.) ir 30 kitų periodinių leidinių. Svarb. dienraščiai: „Chalk suzi“ („Liaudies žodis“, žr.), „Turkiston“ („Turkistanas“, žr.), „Kišlok chalikati“ („Kaimo tiesa“, eina nuo 1990, tir. 23 000 egz.), „Molodiož Uzbekistana“ („Uzbekistano jaunimas“, nuo 1926 rusų k., tir. 15 000 egz.), „Pravda Vostoka“ („Rytų tiesa“, nuo 1917 rusų k., tir. 50 000 egz.), „Uzbekiston ovuzi“ („Uzbekistano balsas“, nuo 1991 uzbekų ir rusų k., tir. 25 000 ir 35 000 egz.); žurnalai: „Gulchan“ („Laužas“, eina nuo 1929, tir. 27 000 egz.), „Guliston“ („Žydingis kraštas“, nuo 1925, tir. 13 000 egz.), „Gunča“ („Pumpurėlis“, nuo 1991, tir. 36 000 egz.), „Muštum“ („Kumštis“, nuo 1923, tir. 26 000 egz.), „Saodat“ („Laimė“, moterims, nuo 1925, tir. 50 000 egz.), „Šark Julduzi“ („Rytų žvaigždė“, nuo 1932, tir. 15 000 egz.; rusų k. „Zvezda Vostoka“, tir. 10 000 egz.).

Uzbekistano vyriausybinių informacijos agentūra UZA (žr.) įkurta 1918.

Radijas veikia nuo 1927, televizija – nuo 1956 (spalvotoji – nuo 1967), yra 9,6 mln. radijo imtuvų ir televizorių (430 imt. 1000 gyv.). R transliuoja 3 programas uzbekų, rusų, tadžikų, kazachų, karakalpakų, totorių, uigūrų k. Televizija perduoda 3 programas uzbekų ir rusų k. R ir TV priklauso valstybinei kompanijai.

Dokumentinio kino filmai kuriami nuo 1924. 1925 įsteigtas treštas „Uzbekgoskino“, atidarytas kino fabrikas „Šark Julduzi“ („Rytų žvaigždė“), vėliau tapęs studija „Uzbekfilm“.

V.U.

UŽA Adolfas (g.1946 08 13 Šiauliuose), žurnalistas. 1971 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1972-75 dirbo laikr. „Vakarinės naujienos“ redakcijoje ats. sekretoriaus pavaduotoju, 1976-77 – Lietuvos radijo ir televizijos k-te vyresn. redaktoriumi.

1979-82 buvo Vilniaus rajono laikr. „Draugystė“ ats. sekretorius, 1982-89 – Eltos korespondentas, 1989-90 – laikr. „Žalioji Lietuva“ redaktoriaus pavaduotojas, 1990 – savaitr. „Pozicija“ ats. sekretorius, 1990-95 – Japonijos telegramų agentūros „Kyodo Cusin“ korespondentas Baltijos valstybėse. 1995 dirbo dienr. „Lietuva“ vyr. redaktoriumi. Nuo 1996 – savaitr. „Atgimimas“ skyriaus redaktorius.

Sukūrė draugiškų šaržų, piešinių, karikatūrų ir epigramų. Išleido knygas „Atgimstančios Lietuvos žmonės“ (1990) ir „Mūsų gyvenimo paletė“ (1992), iliustravo keletą knygų. Sūrengė 8 personalines parodas.

UŽDAROJI TELEVIZIJA, televizija, transliuojama kabeliais arba siūstuvu nedidelei žiūrovų grupei. Naudojama gamyboje, prekyboje, mokyklose. Lietuvoje dėl ekonominių priežasčių dar mažai paplitusi.

UŽDAVINYS Vincas (1902 05 16 Paručiuose, Varėnos vls., Trakų aps. – 1983 03 20 Vilniuje), žurnalistas. 1921 pradėjo bendradarbiauti Vilniaus lietuvių spaudoje. 1923-25 buvo įvairių leidinių darbuotojas. 1925 dėl lenkų valdžios persekiojimų išvyko į Kauną. 1925-30 studijavo Lietuvos un-te, 1928-36 dirbo Vilniaus vadavimo s-goje, redagavo žurn. „Mūsų Vilnius“. 1936 lankėsi JAV. Buvo Draugijos užsienio lietuviams remti narys, Foto mėgėjų draugijos narys. Bendradarbiavo leidiniuose „Pasaulio lietuvis“, „Lietuvos keleivis“, „Nepriklausoma Lietuva“ ir kt. 1945 ištremtas į Sibirą.

Išleido kelionių po Europą ir Afriką įspūdžių knygas „10 000 kilometrų“ (1932) ir „Europa iš automobilio“ (1934), apybraižų rinkinį „Pirčiupio kaimo tragedija“ (1958), knygas turistams „Po Vilniaus apylinkes“ (1958), „Pirčiupis“ (1969).

„UŽ GRAŽIĄ BUITĮ“, Kauno „Aušros“ buities tarnybos įmonių ir organizacijų susivienijimo laikraštis, ėjęs 1974-88 Kaune. Buvo leidžiamas kartą per savaitę. Redagavo J. Petkevičienė (1974-83), P. Gončaras (1984-88). Tiražas 1974 – 1300 egz., 1981-88 – po 2000 egz.

„UŽ IR PRIEŠ“, dvimėnėsis iliustruotas leidinys (žurnalas), ėjęs 1989-90 Vilniuje. Leido Kūrybinis techninis centras prie Lietuvos telegramų agentūros (EL-TA). Spausdino pasaulio spaudos ir gyvenimo apžvalgas. Redagavo R. Kalonaitis (žr.). Tiražas 1990 – 50 000 egz. Išėjo 8 numeriai. Leidinį pratęsė mėnesinis žurn. „Taip ir ne“ (žr.).

UŽKADRINIS TEKSTAS, tekstas, skaitomas už kadro, t.y. kai žiūrovui nematomas skaitovas.

„UŽ KOMUNISTINĮ DARBĄ“, Pagėgių rajono laikraštis, ėjęs nuo 1947 kovo 5 iki 1962 balandžio 22 Pagėgiuose. LKP Pagėgių raj. k-to ir DŽDT leidinys, leistas du kartus, 1947 – vieną kartą dukart, 1949 – du tris kartus, 1950 – tris kartus per savaitę. Iki 1950 lapkričio 15 buvo Lietuvos KP(b) Pagėgių aps. k-to ir vykd. k-to leidinys, ėjo pavadinimu „Pagėgių balsas“. Iki 1960 gruodžio 29 vadinosi „Raudonasis artojas“, nuo 1961 sausio 1 – „Už komunistinį darbą“. Redaktoriai: B. Kibartas (1947-48), E. Jofe (1949-54), G. Kaukaitė (1954-55), J. Valinčius (1953-57), A. Steckis (1957-58), S. Širvytė (1958-59), S. Milevičienė (1959-

60), J. Jankus (1960-61), B. Savickienė (1961-62). Tiražas 1947 – 2000 egz., 1962 – 4330 egz. Leido priedą „Paparčio žiedas“ (1957-59).

UŽSAKYTINIS LEIDINYS, leidinys, leidžiamas kurios nors įstaigos, organizacijos ar asmens (auto-rius) užsakymu; užsakytasis leidinys.

UŽSIENIO LIETUVIŲ PERIODIKA, laikraščiai, žurnalai ir kiti periodiniai leidiniai, kuriuos leidžia lietuviai įvairiose pasaulio šalyse lietuvių bei kt. kalbomis ir kurie skirti daugiausia ten gyvenantiems lietuviams. Žr. Argentinos, Australijos, Brazilijos, Didžiosios Britanijos, JAV, Kanados, Kolumbijos, Latvijos, Urugvajaus, Venesuelos lietuvių periodika.

UŽSIENIO SPAUDOS ATSTOVŲ SAJUNGA LIETUVOJE (Association des représentants de la presse étrangère en Lithuanie), 1936-40 veikusi žurnalistų organizacija ir turėjusi iki 19 narių. Jos tikslas buvo rūpintis savo narių profesiniais ir socialiniais, solidarumo, orumo ir teisinės pagalbos reikalais.

Sąjungos vadovybę sudarė valdyba: pirmininkas, pavaduotojas ir sekretorius išdininkas. Ji buvo renkama kasmetiniuose visuotiniuose narių susirinkimuose. Sąjungos nariu galėjo būti 18 m. sulaukęs užsienio spaudos, informacijos biuro ar užsienio spaudos įstaigos bendradarbis, akredituotas prie Užsienio reikalų ministerijos. Ne Lietuvos piliečiai į sąjungą buvo priimami tik Vidaus reikalų ministerijai leidus.

Sąjungos įstatai buvo įregistruoti 1936 12 12. Pirmuoju pirmininku išrinktas dr. R. Polieskis. Sąjungai priklausė ir į valdybą buvo renkami Lietuvos žurnalistų s-gos nariai J. Paleckis ir V. Kamantauskas. Paskutinis sąjungos susirinkimas įvyko 1940 03 09. Buvo išrinkta valdyba: pirmininkas B. Orečkinas, laikr. „Segodnia“ korespondentas, pirmininko pavaduotojas V. Starkas, Letos korespondentas, ir sekretorius leidinio „Basler Nachrichten“ atstovas dr. V. Zinghausas. Būstinė buvo Kaune. Sąjungos veiklą nutraukė sovietinė okupacija.

D.Š.

UŽSKLANDA, grafinė puošmena, piešinėlis po tekstu.

„UŽ TARYBŲ LIETUVĄ“, Raudonosios armijos Šiaurės vakarų, vėliau I Baltarusijos, I ir II Pabaltijo frontų politinių valdybų laikraštis, leistas 1942 05 12–1944 08 09 Valdajuje (Novgorodo sritis), prie Adutiškio, Utenos. Platintas okupuotoje Lietuvoje. Redakcijoje dirbo L. Kapočius, A. Liepsnonis, V. Mozūriūnas, S. Vaintraubas ir kt. Ats. redaktorius B. Fogelevičius.

UŽTEMĐYMAS, UŽTAMŠINIMAS, vaizdų montavimo būdas, kai vaizdai perskiriami tamsiu kadru. Dažnai šis perėjimas atliekamas mikšeriu, vaizdai palengva išnykstant. Užtemimu dažnai pabrėžiama epizo-

do ar dalies pabaiga, vietos kaita, pasakoma, kad praėjo nemažai laiko.

„UŽ TĖVYNĘ“, lietuvių kariams Vokietijos kariuomenėje skirtas laikraštis, ėjęs 1944 10–1945 01. Redagavo R. Mironas. Išleista 11 numerių.

„UŽ TĖVŲ ŽEMĘ“, Lietuvos partizanų laikraštis, ėjęs 1945-48. Leido Sūduvos krašto partizanai Kazlų Rūdos miškuose.

UŽTUPAS Vilius (g. 1927 03 31 Miliūnuose, Kupiškio vls., Panevėžio aps.), žurnalistas, leidėjas, humanitarinių mokslų daktaras, docentas. Baigęs Vilniaus un-tą, dirbo knygų leidyboje: buvo „Šviesos“ leidyklos redaktorius, direktoriaus pavaduotojas. Nuo 1964 kartu dėstė Vilniaus un-to Kauno vakariniame fak. leidybos organizavimą ir poligrafijos pagrindus. 1979-92 dirbo Vilniaus un-to Žurnalistikos katedroje. 1979 Maskvos poligrafijos in-te apgynė disertaciją apie senųjų Lietuvos spaustuvių raidą. Tobulinosi Krokuvos Jogailos un-te.

1989 su kitais įkūrė „Sietyno“ leidyklą, išleido B. Brazdžionio eilėraščių knygą „Poezijos pilnatis“, „Lietuvos albumą“, Vacl. Biržiškos „Aleksandryną“. 1992 įkūrė savo leidyklą, išleido dvi „Žurnalistų žinyno“ knygas (1992 ir 1996), kitų vertingų leidinių. Pirmasis Lietuvoje pradėjo leisti miniatiūrinės knygučės. Tarp keliolikos išleistų – jo paties parašytos Lietuvos lakūnų biografijos (formatas 34x25 mm), pats mažiausias leidinys „Lietuviškai knygai 450 metų“ (formatas 16x11 mm), įrašytas į Lietuvos rekordų knygą.

Periodikoje paskelbė apie 150 straipsnių, išleido knygų apie leidybą ir poligrafiją, tarp jų „Kaip gimsta knyga“ (1976), „Nuo autoriaus iki skaitytojo“ (1980), „Kaip įrišti knygą“ (1983), „Salamono Banaičio spaustuvė“ (1996), „Lietuvos spaustuvės“ (1997).

UŽTUPAS Vilius V. (g. 1958 09 03 Kaune), leidėjas. 1982 baigė Vilniaus un-to Kauno vakarinio fak. ekonomikos specialybę. Dirbo ekonomistu Kauno įmonėse. 1989 pradėjo leisti knygas. 1992 įsteigė leidybinę įmonę „Vingis“, yra šios įmonės vadovas. Leidžia knygas ir periodinius leidinius, tarp jų žurnalus „Aha!“, „Ji“, „Laima“, „Naminukas“, „Pelėda“, „Penki“, „Vir-tuvė“, „Gėlynas“.

„UŽUOLANKA“, JAV lietuvių tautinės krypties dailės, literatūros ir kultūros mėnesinis žurnalas, leistas 1955-61 Čikagoje. Redaktorius A. Šidlauskas-Vilainis. Išėjo 40 numerių.

„UŽUOVĖJA“, Australijos lietuvių mėnesinis žurnalas, leistas 1948-50 Sidnėjuje. Leido Australijos lietuvių katalikų d-ja. Redaktoriai: J. Veteikis, P. Pilka, V. Kazokas, A. Ainys ir kun. P. Butkus. Išėjo 22 numeriai. 1950 pabaigoje buvo prijungtas prie laikr. „Mūsų pa-stogė“.

V

VABALAS Aleksandras (g. 1910 12 31(18) Kybartuose, Vilkaviškio aps.), ekonomistas, visuomenės veikėjas, žurnalistas. 1931-36 studijavo ekonomiką Vytauto Didžiojo un-te, 1944-47 studijas gilino Insbrike (Austrija), kur gavo daktaro laipsnį. Priklausė ekonominių studijų d-jai, Lietuvos žurnalistų s-gai, buvo Turizmo d-jos reikalų vedėjas. Kauno radiofone skaitė paskaitas ekonominėmis ir turizmo temomis, rašė į leidinius „Fiziškas auklėjimas“, „Sveikata“, „Tautos ūkis“, „Lietuvos aidas“, „Diena“ ir kt. 1935 redagavo žurn. „Sporto dienos“. 1944 pasitraukė į Vokietiją, kur bendradarbiavo Dilingene leistame laikr. „Mūsų kelias“. 1948 emigravo į Venesuelą, dalyvavo lietuvių bendruomenės veikloje, bendradarbiavo žurn. „Tėvų kelias“. Išleido brošiūras „Pažinkime Lietuvą“, „Vilnius“, sudarė knygą „Vadovas po Lietuvą“ (su P. Barkausku, 1938).

„**VADAS**“, katalikiškos orientacijos savaitraštis, leistas 1916-18 Petrograde, Voroneže (nuo 1917). Leido „Liaudies sąjunga“, vienijusi beveik visas katalikų organizacijas. Rašė apie lietuvių gyvenančių įvairiuose Rusijos miestuose, problemas, nukentėjusių nuo karo sunkumus, žadino tautinį, politinį, visuomeninį lietuvių susipratimą, gynė tautiečių politinius ir ekonominius reikalus, rūpinosi karo pabėgėlių socialiniais klausimais. Bendradarbiavo J. Avižonis, J. Akelaitis, K. Čepulis, B. Čėsnys, E. Draugelis, M. Gustaitis, J. Matulevičius, V. Mykolaitis-Putinas, M. Rugys, J. Totoraitis, J. Tumas-Vaižgantas, J. Vailokaitis ir kt. Redagavo P. Dambrauskas, P. Karvelis, K. Reklaitis. Spausdino „Lietuvių spaustuvė“ Petrograde, Voroneže. Išėjo 113 numerių. Leido priedą „Žvaigždėlė“. GB.

„**VADYBA**“, Lietuvos vadybos draugijos ir Baltijos vadybos fondo laikraštis, ėjęs 1989-91 Vilniuje. Spausdino straipsnius apie darbo organizavimą ir gamybos valdymą, vadovavimo meną. Redagavo M. Žilienė (1989), E. Jančiauskas (1990-91). Tiražas 1989 – 1500 egz., 1991 – 3500 egz. Išėjo 5 numeriai.

„**VADOVAS**“: 1. Katalikų kunigams skirtas mėnesinis žurnalas, ėjęs 1908 09 01–1914 12 Seinuose. Leido

K. Prapuolenis, finansavo Šv. Kazimiero d-ja. Spausdino vyskupijų nurodymus, sprendimus, įvairiems atvejams skirtus pamokslus, žymių teologų kalbas, straipsnius religijos klausimais, maldas, svarstė kalbos dalykus ir kt. Bendradarbiavo P. Bučys, B. Čėsnys, V. Dvaranauskas, J. Galdikas, A. Grigaitis, V. Kulikauskas, J. Narbutas, J. Reitelaitis, J. Totoraitis, T. Žilinskas ir kt. Redagavo J. Laukaitis (1908-09), J. Staugaitis (1909-13), P. Kuraitis (1913-14). Spausdino Laukaičio ir kt. b-vės spaustuvė Seinuose. Išėjo 76 numeriai. GB.

2. JAV lietuvių mėnesinis laikraštis, leistas 1924 Čikagoje. Redaktorius S. A. Geniotis.

„**VADOVĖ**“, skaučių vadovių žurnalas, leistas 1929-40 Kaune. 1929 pasirodė vienas nepažymėtas numeris, 1930-31 ėjo neperiodiškai, vėliau – keturis, nuo 1939 – šešis kartus per metus. Leido Lietuvos skautų brolijos Vyr. štabo skaučių skyrius, nuo 1937 – Lietuvos skautų s-gos Skaučių seserija. Rašė apie skaučių organizacijų uždavinius, veiklą, auklėjimo būdus, skelbė draugovės dokumentus, pasakojo apie kitų šalių skaučių gyvenimą. Bendradarbiavo V. Arminaitė, L. Čepienė, S. Čiurlionienė, F. Dičiūtė, E. Gimbutienė, E. Jurgutytė, D. Kesiūnaitė, A. Kisieliūtė, O. Mašiotienė, M. Mironaitė, V. Sruogienė, J. Vaičiūnienė, G. Venclauskaitė, G. Žmuidzinavičiūtė ir kt. Redagavo E. Barščiauskaitė, E. Motuzaitė, P. Lastienė, K. Žilinskienė. Spausdino „Vilniaus“, „Žaibo“ spaustuvės Kaune. Išėjo 37 numeriai. 1936 žurnalą laikinai sujungus su „Skautų aidu“, buvo leidžiamas žurn. „Skautybė“. GB.

„**VADOVO PASAULIS**“, mėnesinis žurnalas vadovams ir norintiems jais tapti, einantis nuo 1996 spalio Vilniuje. Leidžia leidykla „Pačiolis“. Vyr. redaktorė P. Krupenkaitė (žr.). Tiražas 1997 – 4000 egz.

„**VAGA**“: 1. Mėnesinis visuomenės ir kultūros žurnalas, ėjęs 1931 03-12 Kaune. Leido Mokslo ir švietimo d-ja. Svarstė sąžinės laisvės, pasaulėžiūros formavimo, demokratijos ir religijos sąsajų, mokslo plėtotės, laisvosios minties sklaidos ir kt. temas. Bendradarbiavo V. Čepinskas, T. Ivanauskas, Pr. Jodelė, V. Kvieska, M. Riomeris, V. Ruzgas, A. Rondonanskis, J. Šliūpas, T. Šulcas, J. Vabalas-Gudaitis, A. Vanagauskas ir kt. Redagavo V. Dubas, P. Gudavičius. Spausdino „Varpo“ spaustuvė Kaune. Išėjo 10 numerių. GB.

2. Argentinos lietuvių mėnesinis laikraštis, leistas nuo 1961 iki 1988 Buenos Airėse (iki 1984 ėjo dukart per mėnesį). Redaktoriai: S. Žaltauskas (1961-76), E. Martinkutė (nuo 1976). Tiražas 1961 – 500 egz., vėliau – 200 egz.

„**VAGA**“, uždaroji akcinė bendrovė, veikianti nuo 1945. Įkurta Kaune, 1949 perkelta į Vilnių. Iki 1965 vadinosi Valstybinė grožinės literatūros leidykla, iki 1994 – valstybinė leidykla „Vaga“. Leidžia originalią ir verstinę grožinę literatūrą, meninę publicistiką, literatūros mokslo ir kritikos, dailėtyros, enciklopedinius leidinius, tautosakos rinkinius, dailės albumus, raštus. Direktoriai: J. Prespaliauskas (1945), Pr. Ulevičius (1945-47), A. Gudaitis-Guzevičius (1947-50), L. Vildžiūnas (1950-53), J. Čekys (1953-72), A. Pekeliūnas (1972-92), A. Krasnovas (1994-96), K. Platelis (nuo 1996). Vyr. redaktoriai: V. Drazdauskas (1945-48), A. Žukauskas (1948-53), J. Tornau (1953-62), A. Maldonis (1962-70),

K. Ambrasas (1970-84), J. Stepšys (1984-90), A. Krasnovas (1990-94), R. Kubilienė (1994-96), J. Riškutė (nuo 1996).

Leidžia knygų serijas „Lituanistinė biblioteka“, „Pasaulinės literatūros biblioteka“, „Rašytojai Nobelio premijos laureatai“. Per metus išleidžia apie 200 knygų.

„VAGOS“, mėnesinis kultūros žurnalas, leistas 1946-47 Uchtėje, Vakarų Vokietijos karo pabėgėlių stovykloje. Žurnalą redagavo V. Druskis, bendradarbiavo K. Avizonis, M. Biržiška (žr.), Pr. Čepėnas, A. Daukantas, F. Kirša (žr.), V. Maciūnas, V. Ramonas. Išleisti 6 rotatoriumi spausdinti numeriai (nuo 40 iki 76 p.) po 500 egz.

VAIDELYS Jonas (1904 06 19 Zapyškio vls. Pyplių k. – 1975 04 20 Čikagoje, JAV), žurnalistas, visuomenės veikėjas. 1924 Kaune baigė J. Tumėno brandos kursus. Lietuvos un-te studijavo literatūrą ir pedagogiką-psichologiją. Nuo 1925 bendradarbiavo spaudoje – „Mūsų laikraštys“, „Ūkininke“, „Trimite“, „Mūsų Vilniuje“, „Ūkininko patarėjus“ ir kt. leidiniuose. 1931-33 redagavo žurn. „Yla“. Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys. 1944 pasitraukė į Vokietiją. 1945 su kitais įsteigė savaitr. „Žiburiai“, jį redagavo. Gyvendamas JAV, aktyviai bendradarbiavo lietuvių spaudoje. 1974-75 buvo Čikagoje leidžiamo savaitr. „Sandara“ techninis redaktorius.

D.Š.

„VAIDELYTĖ“, D. Britanijos lietuvių katalikiškas dvi-savaitis laikraštis, leistas 1899 08 25–11 17 Glazge, Škotijoje. Leidėjai-redaktoriai J. Montvila ir V. Var-nagiris.

„VAIDILA“ („Vaidyla“), JAV lietuvių mėnesinis laikraštis, ėjęs 1913-16 Čikagoje (Sisere). Leido F. Rud-galvis, redagavo A. Montvydas.

VAIKŲ PERIODIKA, specialiai vaikams skirti peri-odiniai leidiniai. Lietuvoje šios periodikos idėjos kel-tos 1894 „Varpo“ žurnale. P. Mašiotas ragino panau-doti laikraščius ir žurnalus vaikų auklėjimui ir skaity-bai. Vaikams skirto leidinio reikalai pradėti svarstyti 1905 pradžioje, atgavus lietuvišką spaudą. Peterburge ėjusiam „Lietuvių laikraštyje“ 1905 01 30 (02 12) pa-sirodė vaikų literatūros skyrius. Jis įsteigtas P. Mašio-tos iniciatyva, plėtotas K. Vairo-Račkausko. Skyrius laik-raštyje pasirodė nereguliariai, su pertraukomis iki 1905 07 21 (08 03). Vaikų periodikos leidimas atnau-jintas 1906: katalikų savaitr. „Šaltinis“, ėjęs Seinuose, nuo 1906 kovo pradėjo leisti priedą vaikams „Šaltinė-lis“ (žr.). Jis ėjo iki 1914. Leisti vaikams periodiką iki Pirmojo pasaulinio karo buvo sumanę ir kiti lietuvių laikraščiai („Vilniaus žinios“, „Lietuvos ūkininkas“, „Mokytovas“) bei asmenys (Vacl. Biržiška) ar jų grupė (S. Čiurlionienė, P. Mašiotas ir kt.). Pirmojo pasauli-nio karo metais lietuvių vaikų periodikos leidinys ėjo Petrograde. Ten katalikų savaitr. „Vadas“ 1916-17 lei-do priedą „Žvaigždėlė“ (žr.).

Lietuvos nepriklausomoje valstybėje pirmieji vaikų periodikos leidiniai pasirodė 1920. Tais metais Jurbar-ke pradėtas leisti „Žiburėlis“ (žr.), ėjęs iki 1944. 1922-23 prie katalikų laikr. „Tėvynės sargas“ gyvavo prie-das vaikams „Angelas sargas“. Iš jo išaugo katalikų žurnalas vaikams „Žvaigždutė“ (žr.) – „Angelo sargo“

vaikų d-jos leistas iki 1940 birželio Kaune. 1925-31 Jurbarke A. Giedraitis-Giedrius leido žurn. „Saulutė“ (žr.). 1928-40 Marijampolėje ėjo atnaujintas vaikų žurn. „Šaltinėlis“. Nuo 1930 vaikų periodikoje vyko svarbūs pokyčiai. Greta nurodytų vaikų žurnalų, pasi-rodė nauji: 1930 Kaune „Vaikų žodis“ (žr.), 1931 taip pat Kaune „Vyturys“ (žr.), 1934 Kėdainiuose „Kregž-dutė“ (žr.). Vaikų periodika ėmė steigtis ir kituose Lietuvos miestuose: 1937-38 laikr. „Bangėlės“ ėjo Klaipėdoje, 1936-39 „Vaikų draugas“ buvo redaguojamas ir spausdinamas Klaipėdoje, Šiauliuose, Kaune ir kt., 1938-40 „Vaikų vadas“ – Vyžuonose ir kt. Dau-guma leidinių buvo orientuoti jau į pradžios m-lą bai-giančius ar gimnazijų pirmųjų klasių moksleivius. Di-ferencijuoti vaikų periodiką pagal skaitytojų amžių praktiškai sukrusta apie 1938-39. Be vaikų žurnalų, jiems skirti priedai ar skyriai gyvavo bendrojo ar spe-cialaus turinio laikraščiuose ir žurnaluose. Priedus vaikams leido: 1934 laikr. „Sekmadienis“, 1937-38 Klai-pėdos dienr. „Vakarai“ („Vaikų vakarai“), 1940 02–07 savaitr. „Mūsų laikraštis („Mykoliuko pastogė“) Kau-ne ir kt. Skyrius vaikams buvo įkūrė: 1924 žurn. „Kul-tūra“ („Daigai“) Šiauliuose, 1935 moksleivių žurn. „Šviesos keliai“ Kaune, 1939 10–1940 05 Kaune leistas savaitr. „Spinduliai“ ir kt. Vaikų periodikos leidinių ti-ražai dėl daugelio aplinkybių keitėsi ir svyravo. 1933 duomenimis, „Šaltinėlis“ buvo leidžiamas 10 000 egz., „Žvaigždutė“ – 8000 egz., „Žiburėlis“ – 3000 egz. tira-žu. „Žvaigždutės“ prenumeratorių per 1923-32 padi-dėjo nuo 2000 iki 9550. 1938 „Žvaigždutė“ prenume-ravo 18 000 skaitytojų. Prie 1918-40 lietuvių vaikų pe-riodikos priskirtini lenkų okupuoto Vilniaus krašto leidiniai. Tai buvo vaikų priedai ir skyriai, glaudęsi bendrojo turinio visuomeninių laikraščių pastogėje. 1928 07-09 ėjo pirmasis to krašto lietuvių vaikų prie-das „Takelis“, leidžiamas katalikų savaitraščio „Ke-lias“. 1932-37 priedą „Aušrelė“ leido savaitr. „Vil-niaus rytojus“, 1938-39 „Varpelį“ – savaitr. „Aidas“. Vaikams skirtus skyrius turėjo laikraščiai „Vilniaus aušra“ (1933-36), „Vilniaus spinduliai“ (1940 05-10).

1940 Lietuvą okupavus Tarybų Sąjungai, buvo įkur-ti komunistiniai vaikų periodikos leidiniai. 1940-41 Kaune ėjo savaitinis žurn. „Pionierius“ (žr.), dvisavai-tis žurn. „Genys“ (žr.), taip pat pertvarkytas žurn. „Žiburėlis“ (žr.), leistas ir vėliau, 1942-44. 1943-44 Maskvoje išleisti du laikr. „Pionierius“ numeriai. 1944-90 sovietinės okupacijos laikotarpiu Vilniuje buvo lei-džiami: 1946-89 – du kartus per savaitę laikr. „Lietu-vo pionierius“ (žr.), kurį 1989 pakeitė „Aitvaras“ (žr.), 1950-57 mėnesinis žurn. „Žvaigždutė“; nuo 1954 Vilniuje eina žurn. „Genys“ (žr.), nuo 1971 – „Žvaigž-dutė“ (žr.).

Atkūrus Lietuvos valstybingumą, per 1990-95 ėjo apie 30 vaikams skirtų periodikos leidinių. Tai žurna-lai „Aha!“ (Kaune), „Dambis“, „Donaldo galvosū-kiai“, „Genys“, „Kiškis Kvanka ir jo draugai“ (Vilniu-je), „Lututė“ (Girionyse), „Naminukas“ (Kaune), „Mickey Mouse“, „Šaltinėlis“, „Tipu tapu“ (Vilniuje), „Penki“, „Pypliai“, „Žalasis laikraštis“ (Kaune), „Žvaigž-dutė“ (Vilniuje). Buvo leisti arba leidžiami laikraščiai „Aitvaras“ (Vilniuje), „Atbalsis“ (Panevėžyje), „Eks-presiuokas“ (Klaipėdoje), „Geražiniukas“ (Kaune), „Kregždutė“ (Anykščiuose), „Nenuorama“ (Vilniuje), „Pepė“ (Kaune), „Spinduliukas“ (Alytuje), „Todėl-čius“ (Kaune), „Tukas“, „Valančiukas“ (Vilniuje). Lei-

diniai skirstomi pagal tipus (žurnalai, laikraščiai), periodiškumą (mėnesiniai, dvisavaitiniai, savaitraščiai), skaitytojų amžių, lytį (mergaitės – „Pepė“), tematiką („Žalioji laikraštis“ skirtas gamtai) ir kt.

Vaikų periodikos leidiniai nuo XX a. pr. steigti ir už Lietuvos ribų, užsienio šalyse, ypač JAV. JAV lietuvių vaikų periodikos pradžia – katalikų laikr. „Draugas“ Čikagoje 1909 07 26–1910 06 23 spausdintas „Vaikų skyrius“. Dėl specialaus vaikų žurnalo ar laikraščio 1910-15 diskutavo JAV lietuvių laikraščiai, Amerikos lietuvių laikraštinių suvažiavimai. Vaikų skyriai 1911 pasirodė trimėnesiame laikr. „Šviesa“ Voterberyje, 1914 žurn. „Tėvynė“ Niujorke ir laikr. „Katalikas“ Čikagoje, 1915 laikr. „Darbininkas“ Niujorke. 1917 „Tėvynė“ pradėjo leisti atskirą dalį – „Moterų ir vaikų laikraštį“. 1916-19 nereguliarių vaikų skyrių turėjo žurn. „Moterų dirva“, 1918-26 – žurn. „Moterų balsas“ („Darbininkų balsas“). JAV lietuvių vaikų periodiniai leidiniai savarankiškais leidiniais laikytini lietuvių pradžios mokyklų savaitraščiai – 1933-35 Iliinojus valstijoje ėjęs „Draugas“, 1934 02-06 Marianapolyje – „Mažųjų draugas“. Kai 1925-29 Lietuvos gyventojų emigracija pasuko į Pietų Ameriką, ten po kurio laiko pradėjo rasti ir lietuvių vaikų periodika. Nuo 1937 06 mėnesinį vaikų laikr. „Mažųjų pasaulis“ San Paule leido Lietuvių s-ga Brazilijoje, 1938 San Paulo lietuvių savaitr. „Lietuvius“ įsivedė skyrių „Vaikų kampelis“. Baltarusijos respublikoje (Minske) ėjęs laikr. „Raudonasis artojas“ 1934 10–1936 01 turėjo skyrelį „Vaikų lapelis“. Antrojo pasaulinio karo pabaigoje iš Lietuvos pasitraukę lietuviai nuo 1944 Vakarų Vokietijoje taip pat leido periodiką vaikams. Įvairiai vadinamus vaikų skyrius įkūrė bendrojo turinio laikraščiai „Lietuviai“ (1945-46), „Mūsų kelias“ (1945-49), „Žiburiai“ (1945-49). 1946-48 Detmolde gyvavo vaikų žurn. „Saulutė“. Nuo 1950 lietuvių vaikų periodiką steigė iš Vakarų Europos į JAV persikėlę lietuviai. 1950 sausio mėn. Lorens pradėtas leisti ir nuo 1959 Putname einantis žurn. „Eglutė“ (žr.). 1951-56 Čikagoje buvo leidžiama „Tėviškėlė“ (žr.). JAV lietuvių laikraščiai taip pat leidžia priedus arba skyrius vaikams. Nuo 1969 Čikagos lietuvių dienr. „Draugas“ turėjo priedą „Tėvynės žvaigždutė“, Niujorko laikr. „Darbininkas“ – „Vilnelė“, savaitr. „Tėviškės žiburiai“ Kanadoje – „Žiburėliai“ ir kt. Kai kurie iš šių priedų tebegyvuoja iki šiol. GR

„**VAIKŲ VAKARAI**“, dienraščio „Vakarai“ savaitinis priedas vaikams, leistas 1937-38 Klaipėdoje. Spausdinti vaikų rašinėliai, piešiniai, eilėraštukai, pasakos, galvosūkių ir kt. Išėjo 98 numeriai.

„**VAIKŲ ŽODIS**“, vaikų žurnalas, ėjęs 1930-33 Kaune. 1930 – mėnesinis, 1931-33 – dvisavaitis. Leido „Vaikų namelio“ kultūros d-ja. Redagavo N. Butkienė-Zapolskaitė. Ji daugiausia rašė į žurnalą. „Vaikų žodis“ išsiskyrė formatu (32x24), spausdino daug įvairiausių praktiškų patarimų. Išėjo 70 numerių.

VAINAUSKAS Gedvydas (g. 1955 11 07 Utenoje), žurnalistas. 1979 baigė Vilniaus un-tą ir įgijo žurnalisto specialybę. Nuo 1977 iki 1985 dirbo dienr. „Tiesa“ redakcijoje korektoriumi, Informacijos ir Užsienio gyvenimo skyrių korespondentu, Kultūros skyriaus apžvalgininku. 1985-86 buvo žurn. „Mokslas ir gyvenimas“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas. 1986 pab. pra-

dėjo dirbti laikr. „Komjaunimo tiesa“ redaktoriumi. Nuo 1990 – dienr. „Lietuvos rytas“ vyr. redaktorius, leidėjas, UAB „Lietuvos rytas“ valdybos pirmininkas. Organizavo bendrovei priklausančių miestų laikraščių „Sostinė“ (Vilniuje), „Laikinoji sostinė“ (Kaune), „Panevėžio rytas“ (Panevėžyje) leidybą. Nuo 1995 – UAB administracijos vadovas ir dienr. „Lietuvos rytas“ vyr. redaktorius.

Parašė apybraižų, straipsnių politikos, kultūros, sporto, jaunimo gyvenimo tematika. Išleido apybraižų knygas „Lenktynės tęsiasi“ (1984), „Septyni susitikimai“ (1986), „Dvikova“ (1990), politinių dialogų knygą „Žingsniai“ (1990, kartu su A. Kumža).

VAINAUSKIENĖ Bronė (g. 1955 08 25 Krasnojarsko krašte, Rusijoje), žurnalistė. 1979 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1979-84 dirbo Lietuvos radijo laidų šeimai redaktore. 1984-85 buvo žurn. „Darbas ir poilsis“ korespondentė, 1985-88 – laikr. „Komjaunimo tiesa“, 1989-90 – savaitr. „Gimtas kraštas“ korespondentė. Nuo 1990 – dienr. „Lietuvos rytas“ korespondentė, apžvalgininkė. Rengia tiriamosios žurnalistikos publikacijas ekonomikos, bankininkystės, finansinės veiklos ir kt. klausimais. 1996 tapo Demokratinės spaudos fondo paskelbto konkurso „Spauda stabdo korupciją“ laureate.

„**VAINIKAS**“, jaunimui skirtas „Šaltinio“ priedas, leistas 1913-15 Seinuose vietoj „Vainikėlio“. Leido ir redagavo B. Stosiūnas. Ėjo dukart per mėnesį, vasarą – kartą per mėnesį. Spausdino religinio turinio straipsnius, informavo apie katalikiškų organizacijų veiklą ir kt. Bendradarbiavo J. Jurgaitis, V. Mockus, S. Tijūnaitis, A. Vaičiūnas ir kt. Spausdino Laukaičio, Dvarnausko, Narjausko ir b-vės spaustuvė Seinuose. Išėjo 21 numeris.

VAINORAS Stasys (1909 09 26 Palangoje – 1964 06 29 Čikagoje, JAV), žurnalistas. 1930 Klaipėdoje baigė lietuvių gimnaziją, 1931-34 Vytauto Didžiojo un-te studijavo ekonominius mokslus.

Spaudoje bendradarbiavo nuo 1928 (laikraščiuose „Lietuvos žinios“, „Lietuvos keleivis“, „Vakarai“, 1935-40 – leidiniuose „Lietuvos aidas“, „Karys“, „Ūkininko patarėjas“, „Talka“, „Tautos ūkis“, „Trimitas“). 1935-40 redagavo žurn. „Jūra“ („Mūsų jūra“). 1940-41 buvo Kaune leisto žurn. „Sodyba“ redaktoriaus padėjėjas, 1950-51 – laikr. „Vienybė“ redaktoriaus padėjėjas Bruklina. 1951-64 – laikr. „Naujienos“ (Čikagoje) pasaulio žinių redaktoriaus.

VAINTRAUBAS Saliamonas (g. 1922 08 14 Kaune), žurnalistas. 1940 baigė Kauno „Aušros“ berniukų gimnaziją, 1954 – Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak., įgydamas žurnalisto specialybę.

1940-41 dirbo laikraščių „Liaudies balsas“ bei „Tiesa“ redakcijose. 1942-43 buvo Raudonosios armijos karys, dirbo laikraščių „Už Tarybų Lietuvą“, „Tarybų vėliava“, „Raudonasis karys“ redakcijose. 1946-54 buvo laikr. „Tiesa“ skyriaus vedėjas, 1954-62 – Lietuvos radijo ir televizijos k-to korespondentas, laikr. „Sportas“ redakcijos darbuotojas. 1962-72 dirbo laikr. „Vakarinės naujienos“ redakcijoje, nuo 1972 – Lietuvos telegramų agentūros ELTA darbuotojas.

Daugiausia rašo sporto temomis – kaip reporteris

ir apybraižininkas. Išleido „Sportininko žinyną“ (1959, su V. Kazakevičiumi ir P. Rimša; 1984, su A. Bertašiumi), apybraižas „Birutė Kalėdienė“ (1960), „Šocikas ringe“ (1961, su V. Ogurenkovu), žinyną-kalendorių „Krepšinis-87“ (1987).

„VAIRAS“: 1. Kultūros ir politikos iliustruotas žurnalas, leistas 1914-15 Vilniuje, 1923-24, 1929-40 Kaune. Ėjo kartą per mėnesį (1914, 1930-37, 1940), dukart per mėnesį (1938), kas savaitę (1915, 1923-24, 1939). Leido M. Yčas, A. Smetona, „Rašto“ ir „Pažangos“ b-vės. Tautininkų leidinys svarstė teorinius filosofijos, mokslo, kultūros, literatūros ir kt. klausimus, nagrinėjo Lietuvos politinio, ekonominio, socialinio gyvenimo problemas, spausdino lietuvių ir užsienio rašytojų kūrinius. Bendradarbiavo V. Alantas, J. Balčikonis, J. Balys, K. Būga, S. Čiurlionienė, P. Galaunė, L. Gira, V. Gustainis, J. Jablonskis, Vl. Kairiūkštis, F. Kirša, Lazdynų Pelėda, P. Mašiotas, A. Merkelis, R. Mironas, Br. Raila, B. Sruoga, P. Vaičiūnas, A. Voldemaras ir kt. Iki 1924 redagavo A. Smetona, vėliau – D. Cesevičius, K. Dausa, Br. Dirmeikis, S. Leskaitis, V. Nausėdas, I. Tamošaitis. Spausdino M. Kuktos spaustuvė Vilniuje, Š. Levi, „Raidės“ spaustuvės Kaune. 1924 02 25 karo komendanto nutarimu sustabdžius žurnalo leidimą, išleisti vienkartiniai leidiniai „Irklas“, „Skeveldrų rinkinys“, „Tautos vairs“. Išleido priedus „Švietimo ministerijos žinios“, „Vairo“ Naujiems metams dovana“.

2. Šiaulių valst. dviračių gamyklos „Vairas“ savaitraštis, leistas 1975-92. Iki 1992 ėjo kaip Šiaulių „Vairo“ dviračių ir variklių gamyklos savaitraštis. Redaktoriai: R. Zakševskis (1975), V. Česnauskienė (1976-83), B. Vaičiulevičienė (1984-89), A. Mockutė (1990), M. Jurgelevičienė (1991-92). Tiražas 1975 – 1500 egz., 1992 – 1000 egz.

VAIRAS-RAČKAUSKAS Karolis (tikr. pavardė Račkauskas; 1882 11 16 Šiaudinėje, Šiaulių aps. – 1970 04 03 Kaune), rašytojas, vertėjas, kultūros ir spaudos darbuotojas. 1900 baigęs Tartu gimnaziją, 1900-04 mokėsi Žemaičių kunigų seminarijoje, 1905 buvo „Lietuvių laikraščio“ techninis redaktorius. 1907 išvyko į JAV. Mokėsi įvairiose m-lose, redagavo laikr. „Kova“. 1910 su J. Šliūpu, Vl. Dembskiu, K. Jurgelioniu įsteigė „Laisvąją mintį“, 1910-11 ją redagavo. 1911-18 redagavo laikr. „Tėvynė“. 1923-28 – Lietuvos diplomatas Londone, 1929-32 – Keiptaune. 1933 grįžo į Lietuvą, dirbo žurnalisto darbą, 1938 leido „Iliustruotą pasaulį“. 1940-47 buvo Respublikinės bibliotekos (Kaune) direktoriaus pavaduotojas, 1949-69 – P. Cvirkos memorialinio muziejaus direktorius.

Nuo 1905 bendradarbiavo įvairiuose leidiniuose (pasirašydamas slapyvardžiu, dažniausiai Vairas). Išleido poezijos ir prozos rinkinius „Rusijos caras. Politiško turinio eilės“ (1908), „Eilėmis ir proza“ (1909), apysakų knygas „Pražuvo“ (1911), „Prakeikimas“ (1914) ir kt. Parengė P. Cvirkos ir S. Nėries albumus (1955), išvertė M. Gorkio, Voltero, H. Longfelo, T. Draizerio, Dž. Steinbeko, Dž. G. Bairono, A. Kronino ir kt. autorių grožinės literatūros kūrinių ir mokslo populiarinimo knygų.

VAISIŪNIENĖ-KAIRYTĖ Aleksandra (1913 06 08 (05 26) Rozalime, Panevėžio aps. – 1982 03 13 Venesueloje), Venesuelos lietuvių visuomenės veikėja, žurnalistė. 1944 pasitraukė į Vokietiją. Nuo 1944 gyveno Ve-

nesueloje, buvo spaudos platintoja, žurn. „Tėvų kelias“ ir Šiaurės Amerikos lietuvių periodinių leidinių bendradarbė.

„VAISTININKAS“, JAV lietuvių mėnesinis žurnalas, leistas 1905-06 Bostone. Skirtas daugiausia gydomųjų žolių reklamai. Leidėjai-redaktoriai J. Gedminas ir A. Mickevičius.

VAIŠNYS Andrius (g. 1963 07 17 Vilniuje), žurnalistas. 1989 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1988-89 redagavo mokomąjį laikr. „Universiteto žurnalistas“, 1989-90 dirbo Lietuvos sąjūdžio Vilniaus tarybos laikr. „Vilniaus balsas“ redaktoriaus pavaduotoju. Nuo 1989 – Vilniaus un-to Žurnalistikos in-to (iki 1991 – Žurnalistikos katedros) mokslo darbuotojas, dėstytojas. Tyrinėja valstybės ir spaudos santykių raidą Lietuvoje. Skaito Lietuvos XX a. tarpukario žurnalistikos istorijos, reklamos istorijos ir teorijos, žurnalistikos įvado paskaitų ciklus. Nuo 1997 – Seimo Spaudos tarnybos vadovas.

Nuo 1986 bendradarbiauja spaudoje. 1993-96 dienr. „Lietuvos rytas“, žurnaluose „Kultūros barai“, „Katalikų pasaulis“ paskelbė publikacijų apie Lenkijos tarptautinę ir vidaus politiką, kultūros reiškinius, interviu su žymiais Lenkijos visuomenės veikėjais. Tyrinėjo Lenkijos VIP sistemą, informacinę politiką ir diplomatinis santykius. Varšuvos un-to baltistikos studentams skaitė paskaitų ciklą „Lietuva XX amžiuje“. Išleido paskaitų konspektą „Profesionalioji žurnalistika. Įvadas“ (1992).

VAIŠNYS Juozas (g. 1915 11 01 Marijampolėje), kunigas, žurnalistas. 1934 baigė Marijampolės Rygiškių Jono gimnaziją ir įstojo į jėzuitus. 1937 išvyko į Austriją studijuoti filosofijos Insbruko un-te. Italijoje baigė filosofijos studijas, taip pat Grigaliaus un-to Teologijos fak. ir 1943 buvo išventintas kunigu. Mokytojo Genujos jėzuitų gimnazijoje. 1949 atvyko į JAV.

1950 kartu su kitais įsteigė religijos ir tautinės kultūros žurn. „Laiškai lietuviams“; 1950-63 ir nuo 1969 jo redaktorius. Yra Lietuvių katalikų mokslo akademijos narys, nuo 1977 – Lituanistikos in-to narys. 1971-77 buvo Lietuvių žurnalistų s-gos pirmininkas. Parašė (su A. Klimu) ir redagavo vadovėlius „Dabartinė lietuvių kalbos rašyba“ (išleista 1982), „Praktinė lietuvių kalbos vartosena“ (1985).

VAITIEKŪNAITĖ Romutė Aldona (g. 1942 01 23 Kaune), žurnalistė. 1980 baigė žurnalistiką Vilniaus un-te. 1962-67 buvo „Minties“ leidyklos korektorė, nuo 1968 – „Kauno tiesos“, nuo 1992 – „Kauno dienos“ korespondentė. Rašo apie Kauno kultūrinį gyvenimą, dienos aktualijas.

VAITIEKŪNAS Henrikas Giedrius (g. 1949 08 25 Panevėžyje), žurnalistas. Baigęs Klaipėdos 5-ąją vid. m-lą ir Klaipėdos muzikos m-lą, nuo 1968 Vilniaus un-te studijavo bibliotekininkystę, lietuvių kalbą ir literatūrą, teisę, žurnalistiką. 1985 žurnalisto kvalifikaciją kėlė Bornholme (Danija). 1967-73 dirbo laikr. „Komjaunimo tiesa“, nuo 1974 – laikraščio „Valstiečių laikraštis“, „Sportas“, „Gimtasis kraštas“, Šalčininkų ir Vilniaus rajonų laikraščių redakcijose. 1977-91 buvo Lietuvos televizijos programos „Panorama“,

Žemės ūkio ir pramonės skyriaus korespondentas, Reporterių skyriaus vedėjas, laidos „Labas rytas“ vedėjas. 1991-93 – Kauno programų direkcijos direktoriaus pavaduotojas, 1993-95 – direktorius, laidų „Laisvės alėja“, „Mažesni už mus“ vedėjas. 1995-96 buvo Lietuvos radijo ir televizijos programų direkcijos vyr. redaktorius, 1996-97 – savaitr. „Kalba Vilnius“ vyr. redaktorius, Lietuvos televizijos Visuomeninių programų direkcijos žurnalistas. Nuo 1996 vedė Lietuvos televizijos laidą „Kryžminė ugnis“ (su R. Grinevičiūte), nuo 1997 – „Lietuvos ryto“ televizijos žurnalistas.

VAITKUS Edvardas (g. 1937 07 27 Rietave), filologas, spaudos darbuotojas. 1955 baigė Kauno pedagoginę m-lą, 1961 – Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. lietuvių kalbą ir literatūrą. 1972-75 dirbo Valst. televizijos ir radijo k-te Televizijos literatūrinių laidų vyresn. redaktoriumi, nuo 1975 – periodinių leidinių „Buitis“, „Darbas ir poilsis“, „Naujos knygos“ („Knygnešys“), „Pozicija“ ir kt. redakcijose. 1996-97 – žurn. „Švietimo naujovės“ vyr. redaktorius, nuo 1997 – vyr. redaktoriaus pavaduotojas.

Išleido humoristinių eilėraščių rinkinius „Juokiasi puodas“ (1978), „Miniatiūriniai monumentai“ (1985), „Tokios tokelės“ (1989), „Mainos dainos“ (1991), eilėraščių knygėlę vaikams „Kas spokso iš uokso“ (1989). Išvertė keletą rusų autorių knygų, sukūrė tekstų dainoms.

VAITKUS Mykolas (1883 10 27 Gargžduose – 1973 05 20 Providense, JAV), rašytojas, kunigas, spaudos darbuotojas. 1906 baigė Kauno kunigų seminariją, 1908 – Peterburgo dvasinę akademiją, 1908-09 studijavo Insbruko un-te. 1909-13 kunigavo Telšiuose. 1913-14 Kaune kartu su J. Skvirecku redagavo žurn. „Bažnytinė apžvalga“. 1918-40 dirbo Šv. Kazimiero d-joje (nuo 1938 pirmininkas). 1919-25 redagavo laikr. „Ganytojas“, žurn. „Žvaigždė“. 1936-44 dėstė Kauno kunigų seminarijoje. 1944 išvyko į Vakarus, nuo 1951 gyveno JAV.

Nuo 1905 bendradarbiavo įvairiuose leidiniuose. Rašė religijos, politikos, literatūros, moralės ir visuomenės gyvenimo klausimais. Išleido lyrikos rinkinius „Margumynai“ (1911), „Šviesūs krislai“ (1913), „Nušvitusi dulkė“ (1933), „Vienatvėje“ (1952), „Dienoraštis“ (1966), poemas „Laimė“ (1911), „Upytė“ (1914), „Brėkšta“ (1919), parodijų ir satyrinių eilėraščių rinkinį „Rakštis rakštis“ (1930), dramas „Žvaigždės dukterė“ (1924), „Žaibas ir mergaitė“ (1936), apysakas „Tvanas“ (1927), „Auštant“ (1939), „Rytmečio žygiai“ (1944), atsiminimų knygas „Mistiniame sode“ (1957), „Keturi ganytojai“, „Su Minija į Baltiją“ (abi 1962), „Baltijos gražuolė“ (1963), „Nepriklausomybės saulėj“ (1968, 2 t.) ir kt.

VAITKUS Vytautas Petras (g. 1940 01 26 Kaune), ekonomistas, spaudos darbuotojas. 1957 baigė Gargždų vid. m-lą, studijavo Vilniaus un-to Istorijos-filologijos ir Finansų-kredito fakultetuose, įgijo istoriko (1962) ir ekonomisto (1977) specialybes. Nuo 1967 dirbo Vilniaus m. vykdomajame k-te Plano komisijos pirmininko pavaduotoju, Lietuvos TSR Ministrų Taryboje pirmininko pavaduotojo referentu. 1987-91 buvo žurn. „Kooperatininkas“ vyr. redaktorius. Nuo 1991 –

laikr. „Vakarinės naujienos“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas. Daugiausia rašo ekonominėmis, politinėmis, sporto temomis.

„VAIVORYKŠTĖ“, pirmasis lietuvių literatūros žurnalas, ėjęs 1913-14 Vilniuje. Leido J. Rinkevičius. Paskelbė K. Binkio, M. Dagilėlio, L. Giros, M. Gustaičio, K. Jurgelionio, F. Kiršos, V. Krėvės, A. Lasto, Mairo, V. Mykolaičio-Putino, B. Sruogos, Ign. Šeiniaus, M. Vaitkaus, Vaižganto, A. Vienuolio ir kt. lietuvių rašytojų kūrinių, straipsnių literatūros, meno, teatro, kultūros klausimais, išspausdino atsiminimų, literatūros studijų, kritikos straipsnių. Redagavo L. Gira. Spausdino M. Kuktos spaustuvė Vilniuje. Išėjo 5 knygos.

VAIVUTSKAS Antanas (1916 03 23 Skapiškyje – 1980 08 12 Palangoje), visuomenės veikėjas, žurnalistas. 1926 su tėvais apsigyveno Brazilijoje. Nuo 1936 dirbo komunistų pagrindinėse spaustuose, buvo laikr. „Mūsų žodis“ redakcinės komisijos narys. 1937-42 Montevidėjuje dirbo laikr. „Darbas“ spaustuose, 1942-52 buvo šio laikraščio redaktorius. 1952 grįžo į Lietuvą. 1953-56 dirbo žurn. „Švyturys“ redakcijoje, nuo 1956 buvo užsienio lietuvių laikraščių korespondentas. Paskelbė straipsnių, atsiminimų apie lietuvių emigrantų gyvenimą, veiklą, spaudą Pietų Amerikoje, išvertė grožinės literatūros kūrinių.

VAIZDELIS : 1. Tapytas, rašytas ar vaidinamas gyvenimo paveikslas.

2. Žurnalistikos meninis publicistinis žanras, laikomas mažąja apybraižos forma, kuriam būdingas glaustas, lakoniškas, dokumentiškai tikslus, bet vaizdus pasakojimas apie žmones, jų veiklą, aplinką, gamtą. Skirtingai nuo apybraižos, vaizdelis nefiksuoja įvykių raidos laike ir pateikia tik esamojo momento vaizdą. Vaizdeliai gali būti portretiniai, įvykiniai, kelionių, gamtiniai.

V.B.

VAIZDINIS LEIDINYS, leidinys, kurio didžiąją dalį sudaro vaizdas (tapybos, grafikos kūrinių, skulptūros, fotografijos reprodukcijos) su trumpu tekstu arba be jo.

VAIZDO IEŠKIKLIS, fotografijos aparato, kino ir televizijos kameros įtaisas vaizdo riboms, kadrui nustatyti. Rėmelinį ieškiklį paprastai turi povandeninės fotografijos ir filmavimo aparatai, teleskopinį – fotoaparatai su tolmačiais ir mėgėjiškos kino kameros, veidrodinį – veidrodiniai fotoaparatai ir profesionalios kino kameros. Televizinėje kameroje vaizdo ieškiklį atstoja kameroje įmontuotas kontrolinis vaizdo įrenginys – monitorius.

VAIZDO ĮRAŠYMAS, žr. Televizijos vaizdų įrašymas, Videomagnetofonas.

VAIZDO SUSTABDYMAS (stopkadras), techninė videomagnetofono galimybė sustabdyti vieną įrašo kadrą, rodyti statišką vaizdo fotografiją. Televizijoje stopkadras naudojamas įrašo paleidimui ir sustabdymui, laidų iliustravimui. Vaizdo sustabdymas dažnai tampa meninės raiškos būdu – kai norima sureikšminėti, akcentuoti ar pan.

VAIZDUOTĖ, žurnalisto fantazija, vaizdavimosi galia, padedanti sukurti kalbamojo dalyko vaizdą, tam tikrą jo sukeliama įspūdį, atitinkamą vaizdą sąmonėje.

VAIŽGANTAS (Tomas Juozas; 1869 09 20 Maleišiuose, Svedasų vls., Rokiškio aps. – 1933 04 29 Kaune), rašytojas, spaudos darbuotojas, visuomenės veikėjas. 1893 baigė Kauno kunigų seminariją. 1893-95 kunigavo Mintaujoje, 1895–1906 ir 1911-14 – įvairiose Lietuvos vietose. 1897–1902 redagavo žurn. „Tėvynės sargas“, 1900-02 – žurn. „Žinyčia“. 1907 dirbo dienr. „Vilniaus žinios“, 1907-11 – laikr. „Viltis“, 1914 – „Rygos garsas“ redakcijose. 1911 lankėsi JAV. 1915-17 gyveno Rusijoje, buvo vienas Lietuvių d-jos nukentėjusiems dėl karo šelpti veikėjų. 1917 dalyvavo Rusijos lietuvių seime Petrograde, lietuvių veikėjų konferencijoje Stokholme. 1918-19 gyvendamas Vilniuje, dalyvavo kultūrinėje veikloje. Nuo 1920 kunigavo Kaune. 1920 redagavo laikr. „Tauta“, 1921-22 – tęstinį žurnalinį leidinį „Mūsų senovė“. 1922-29 Lietuvos un-te dėstė lietuvių literatūros istoriją; 1924 suteiktas docento vardas. Lietuvių rašytojų ir žurnalistų s-gos signataras, pirmasis jos pirmininkas.

Publicistinius straipsnius spausdino nuo 1890, grožinę kūrybą – nuo 1897. Grožinius kūrinius daugiausia pasirašinėjo Vaižganto slapyvardžiu, literatūros istorijos ir kritikos darbus – pavarde. Parašė romanus „Pragiedruliai“ (išleista 1918, 1920, 1969), „Šeimos vėžiai“ (1929), apysakas „Dėdės ir dėdienės“ (1920-21), „Išgama“ (1929), „Nebylys“ (1930), „Žemaičių Robinzonas“ (1932), vaizdelių, apsakymų, dramos kūrinių, lietuvių literatūros istorijos paskaitų (išleista 1924-25), literatūros kritikos darbų. Išleido publicistikos knygų, tarp jų „Ten gera, kur mūsų nėra“ (1912), „Aplink Baltiją“ (1919) ir kt. Išleisti „Raštai“ (T. 1-19, 1922-38 Kaune, Marijampolėje).

„VAKARAI“: 1. Dienraštis, ėjęs 1936-39 Klaipėdoje. Leido akc. b-vė „Rytas“. Informavo apie Klaipėdos krašto įvykius, spausdino žinias iš Žemaitijos, Aukštaitijos regionų, rašė apie Lietuvos problemas, pasaulio įvykius, nagrinėjo ekonominius, socialinius, švietimo, kultūros ir kt. klausimus. Bendradarbiavo A. Ašmontas, J. Gintautas, J. Greičius, V. Miciukevičius, A. Paškevičius, J. Šaltenis, J. Vilkaitis, J. Zanaitis ir kt. Redagavo E. Galvanauskas, J. Kalakauskas, J. Pronskus, V. Rastenis, A. Srugys, I. Šeinius, T. Šliažas. Spausdino akc. b-vės „Rytas“ spaustuvė. Išėjo 979 numeriai. Leido priedus „Ryto „Vakarai“ naktį“, „Vaikų vakarai“.

2. Iliustruotas žurnalas Klaipėdai, Žemaitijai ir visai Lietuvai, leistas 1991-92 Klaipėdoje. Įsteigė ir leido UAB „Vakarai“. Rašė apie Lietuvos pajūrio ir Žemaitijos istoriją, kultūrą, tradicijas. Redaktorius G. Pilaitis. Tiražas 1991 – 7000 egz., 1992 – 4000 egz.

„VAKARA ZINAS“ („Vakaro žinios“), Latvijos vakarinis laikraštis, leidžiamas nuo 1993 Rygoje. Tiražas 1996 – 65 000 egz.

„VAKARĖ KLAIPĖDA“, vakarinis laikraštis, einantis nuo 1995 balandžio 11 Klaipėdoje. Leidžia UAB „Klaipėdos“ laikraščio redakcija“. 1995 ėjo 5 kartus, nuo 1996 – 2 kartus per savaitę. Redaktorius V. Puodžiūnas. Tiražas 1995 – 5500 egz., 1997 – 1500 egz.

„VAKARINĖ PALANGA“, vakarinis miesto savaitraštis, einantis nuo 1991 liepos 10 Palangoje. Įsteigė T. Zaiceva; vėliau steigėja ir leidėja UAB „Vakarinė Palanga“. Rašo apie kurorto gyvenimą, įdomybes, verslininkystės problemas. Redaktorė T. Zaiceva. Tiražas 1991 – 5800 egz., 1996 – 3000 egz.

„VAKARINĖS NAUJIENOS“, vakarinis laikraštis, leidžiamas nuo 1958 sausio 25 Vilniuje lietuvių ir rusų k. Iki 1990 Nr. 44 ėjo kaip LKP Vilniaus miesto k-to ir Vilniaus miesto LDT (DŽDT) organas (laikraštis). Nuo 1991 liepos 15 steigėja ir leidėja UAB „Vakarinės naujienos“. Išėina 5 kartus per savaitę. Informuoja apie sostinės visuomeninį gyvenimą, rašo kitais skaitytojams dominančiais klausimais. Redaktoriai: K. Šmigelskis (1958-69), Č. Zgirskis (1969-78, žr.), Č. Juršėnas (1978-83, žr.), V. Chadzevičius (1983-85, žr.), A. Semiška (1985-88, žr.), V. Žeimantas (nuo 1988, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai R. Akelienė, A. Andrijonas (žr.), J. Godunavičienė (žr.), L. Greisas (žr.), J. Juknevičius (žr.), V. Juraitis, V. Kartjalis (žr.), V. Kasinskas, R. Kaziliūnienė, T. Komorskaja, B. Mačienė (žr.), S. Magaramas (žr.), A. Mikoliūnas (žr.), G. Milkevičiūtė (žr.), R. Plumpienė, J. Rabinas, M. Rubinsonas, J. Sprindienė, D. Šiaudinytė, I. Tiškutė (žr.), V. Vaitkus (žr.), L. Valaitis (žr.), L. Valatkienė (žr.), D. Vaupšienė (žr.).

Tiražas 1958 – 6500 egz. lietuvių k. ir 5500 egz. rusų k., 1971 – 30 500 egz. lietuvių k. ir 29 500 egz. rusų k., 1981 – 43 500 egz. lietuvių k. ir 40 500 egz. rusų k., 1989 – 112 500 egz. lietuvių k. ir 62 700 egz. rusų k., 1996 – 5000 egz. lietuvių k. ir 4000 egz. rusų k. Nuo 1990 buvo leidžiamas atskiras priedas (specialus leidinys) „Skraidančioji lėkštė“ (tiražas 1991 – 25 000 egz.). Nuo 1993 leido savit. „Vakarių naujienų“ reklama“ (žr.).

„VAKARINIS KAUNAS“, vakarinis miesto laikraštis (Kauno kraštui ir visai Lietuvai), ėjęs nuo 1991 kovo 25 iki 1994 Kaune. Įsteigė ir leido UAB „Atžala“. Leistas 5 kartus, 1994 – 3 kartus per savaitę. Vyr. redaktorius A. Marčiulionis. Tiražas 1991 – 11 000 egz., 1993 – 8000 egz. Nuo 1992 leido atskirą priedą „Pop asorti“ (redaktorė D. Bendikaitė, tir. 11 300 egz., žr.), kuris vėliau tapo savarankišku leidiniu.

„VAKARINIS VILNIAUS LAIKRAŠTIS“, vakarinis miesto savaitraštis, ėjęs 1991 Vilniuje. Leido „Vilniaus laikraščio“ redakcija. Vyr. redaktorius L. Medelis. Išėjo 51 numeris.

„VAKARINIŲ NAUJIENŲ REKLAMA“, savaitraštis, ėjęs nuo 1993 gruodžio iki 1995 Vilniuje lietuvių ir rusų k. Leido laikr. „Vakarinės naujienos“ (žr.) redakcija. Redaktorius V. Žeimantas (žr.). Tiražas 1993 – po 4100 egz., 1995 – 4000 egz. lietuvių ir 2000 egz. rusų k.

„VAKARO SKAITINIAI“, erotinio pobūdžio laikraštis, leistas 1990-95 Kaune. Pirmaisiais metais ėjo nereguliariai kaip laikr. „Vasario 16“ (žr. „Europa“) priedas, nuo 1994 – mėnesinis laikraštis. Steigėjai J. Banevičius, P. Gončaras, E. Striaukas. Leido UAB „Koncernas „Vasaris“. Redaktoriai P. Gončaras, N. Storyk. Tiražas 1990 – 70 000 egz., 1995 – 19 800 egz.

„**VAKARŲ EKSPRESAS**“, dienraštis Vakarų Lietuvai, nuo 1990 rugsėjo leidžiamas Klaipėdoje. 1996 07 01–1997 04 11 vadinosi „Naujasis Vakarų ekspresas“. Pirmaisiais metais ėjo kaip „Mažosios Lietuvos“ b-vės laikraštis Lietuvai. Įsteigė ir leido G. Tomkus, V. Valionis, K. Oginskas. Nuo 1993 steigėjas ir leidėjas UAB „Mažoji Lietuva“, nuo 1996 – UAB BTL (Brolių Tomkų leidyba). Redaktorius G. Tomkus (žr.). Tiražas 1990 – 13 000 egz., 1993 – 24 800 egz., 1997 – 11 000 egz.

„**VAKARŲ LIETUVA**“, Klaipėdos apskrities savaitinis laikraštis, einantis nuo 1995 spalio 4 Šilutėje. Leidžia UAB „Litera“. Skirtas Šilutės, Klaipėdos, Kretingos, Skuodo rajonų, Palangos ir Klaipėdos miestų gyventojams. Redaktorius P. Skutulas. Tiražas 1996 – 19 800 egz.

„**VAKARŲ VĖTRA**“, antihitlerinės orientacijos „lietuviškos minties laikraštis“, ėjęs 1934-38 Kaune. Leido J. Macelis, V. Venclovas. Ėjo dukart per mėnesį. Rašė vidaus ir užsienio politikos klausimais, aiškino nacionalsocializmo ideologijos tikslus ir politinius siekius, svarstė Klaipėdos krašto situaciją. Bendradarbiavo P. Kupčiūnas, J. Purickis ir kt. Redagavo J. Macelis, Pr. Mainelis, F. Virakas. Spausdino L. Gurevičiaus, S. Josėlevičiaus, Kuznickio ir Beilio spaustuvės Kaune. Nuo 1938 spalio 29 vietoj laikr. „Vakarų vėtra“ pradėta leisti „Vėliava“.

G.B.

VALADKA Česlovas (g. 1933 02 08 Kaune), žurnalistas. 1953 baigė Kauno žemės ūkio technikumą. Studijavo Kinematografijos in-te Maskvoje. Dirbo Žemės ūkio m-joje, Lietuvos kino studijoje, 1958-63 – Lietuvos radijo ir televizijos k-te vaikų ir jaunimo bei literatūros laidų redaktoriumi. Nuo 1964 – žurn. „Šluota“ skyriaus redaktorius. Žurn. „Šluota“ ir kt. periodiniuose leidiniuose spausdino satyros ir humoro kūrinis. 1990-91 redagavo atgaivintą „kreivos minties“ laikr. „Kuntaplis“.

VALAITIS Antanas (1890 07 13 Pavaitupių k., Griškabūdžio vls. – 1946 Karagandoje), pedagogas, kultūros istorikas, rašytojas. 1911 baigė Veiverių mokytojų seminariją, mokytojavo. Po Pirmojo pasaulinio karo gyveno Prancūzijoje, nuo 1923 studijavo literatūrą ir psichologiją Monpelje un-te. Nuo 1926 gyveno Vilniuje. 1937-39 turėjo knygyną, kuris iš tikrųjų buvo Spaudos fondo skyrius. Sovietinės valdžios represuotas, mirė lageryje Kazachijoje.

Bendradarbiavo leidiniuose „Viltis“, „Lietuvos žinios“, „Lietuvos ūkininkas“, „Lietuvos aidas“, „Nepriklausoma Lietuva“, „Vairas“, „Vilniaus aidas“, „Vilniaus žodis“, „Lietuvių tauta“. Parašė scenos vaizdėlių iš vaikų gyvenimo (rink. „Vaikų scena“, 1929), studiją „Iš Lietuvių mokslo draugijos istorijos“ (1932), išvertė į lietuvių k. užsienio rašytojų kūrinių.

VALAITIS Leonardas (g. 1936 08 02 Vilkaviškio aps. Pilviškių vls. Kupreliškių k.), žurnalistas, satyrikas. 1954 baigė Marijampolės 1-ąją vid. m-lą, 1959 – Lietuvos veterinarijos akademiją, įgydamas zooinžinieriaus specialybę. Studijavo Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. žurnalistiką.

1959 pradėjo dirbti Valst. televizijos ir radijo k-to Kauno vyr. transliacijų redakcijoje žinių redaktoriumi.

1960-72 buvo Lietuvos radijo žinių reporteris Vilniuje, radijo ir televizijos Propagandos redakcijos vyresn. redaktorius, „Panoramos“ redaktorius, 1972-80 – Lietuvos televizijos Literatūros ir meno redakcijos vyr. redaktorius. 1980-94 – laikr. „Vakarinės naujienos“ redakcijos skyriaus vedėjas. Nuo 1995 – laikr. „Privatus seklys“ korespondentas.

Išleido satyrinių eilėraščių rinkinius „Kelmai ir kelmučiai“ (1973), „Gyvačių traukinė“ (1978).

VALAITIS Jonas (1904 05 11 Bostone – 1991 12 02 Bruklina, JAV), žurnalistas. 1913-27 gyveno Lietuvoje, mokėsi S. Daukanto mokytojų seminarijoje. 1923-26 redagavo žurn. „Jaunimas“. 1928-33 ir 1968-85 Bruklina redagavo laikr. „Vienybė“. 1933-45 vadovavo lietuvių radijo programai. 1948-51 buvo Balfio atstovas Europoje. Paskutiniais gyvenimo metais redagavo laikr. „Tėvynė“.

„**VALANČIUKAS**“, nepriklausomas mėnesinis laikraštis moksleiviams ir jaunimui, einantis nuo 1992 gruodžio Vilniuje. Iki 1994 ėjo kaip laikr. „Blaivioji Lietuva“ nemokamas leidinys moksleiviams, remiamas Lietuvos blaivybės fondo. Redaktorius J. Jurevičius. Tiražas 1993 – 22 000 egz., 1996 – 27 000 egz.

VALATKA Rimvydas (g. 1956 12 19 Irkutsko srityje), žurnalistas. 1975 baigė Palangos vid. m-lą, 1980 – Vilniaus pedagoginio in-to Istorijos fak. ir įgijo istorijos mokytojo specialybę. Nuo 1978 dirbo laikr. „Tarybinis pedagogas“ redakcijoje. 1982-83 buvo „Valstiečių laikraščio“ korespondentas. 1983-87 dirbo laikr. „Tiesa“ Informacijos skyriuje. 1987-90 buvo savaitr. „Gimtasis kraštas“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, 1990-91 – savaitr. „Atgimimas“ vyr. redaktoriaus. 1992 pradėjo dirbti dienr. „Lietuvos rytas“ vyr. redaktoriaus pavaduotoju. Yra nuolatinis dienraščio politinis apžvalgininkas, redaguoja ekonomikos priedą „Vartai“. Nuo 1996 televizijoje „TV3“ (buv. „Tele-3“) vedė (su L. Pociūniene) poleminę laidą „Detektorius“.

1989 išrinktas Lietuvos žurnalistų s-gos valdybos pirmininko pavaduotoju. 1990-92 buvo Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatas, Lietuvos nepriklausomybės (1990) akto signataras.

VALATKIENĖ Lilija (g. 1957 06 12 Vilniuje), žurnalistė. 1975 baigė Vilniaus 34-ąją vid. m-lą, 1980 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1980-86 dirbo Šilutės rajono laikr. „Komunistinis darbas“ redakcijoje iliustracijų skyriaus vedėja, 1986 – Vilniaus rajono laikr. „Draugystė“ korespondente. 1986-89 buvo laikr. „Vakarinės naujienos“ fotokorespondentė. 1989 dirbo laikr. „Komjaunimo tiesa“ iliustracijų skyriuje. Nuo 1990 – dienr. „Lietuvos rytas“ korespondentė, apžvalgininkė, reporterė. Daugiausia rašo grožio kultūros temomis, rengia rašinius dienraščio skyriui „Gyvenimo būdas“.

VALENTINAS Albinas (1908 12 03(11 20) Skuode – 1967 03 06 Čikagoje, JAV), spaudos darbuotojas, humoristas. Studijavo Vytauto Didžiojo un-te istoriją ir literatūrą. Spaudoje pradėjo bendradarbiauti 1924, 1928 redagavo humoro žurn. „Aitvaras“. Bendradarbiavo leidiniuose „Karys“, „Talka“, „Trimitas“, „Jaunoji Lietuva“, „Ūkininko patarėjas“, „Jaunasis ūkinin-

kas“, „Diena“, „Sekmadienis“, „XX amžius“, „Vakarai“, „Dienos naujienos“ ir kt. 1939-40 dirbo dienr. „Lietuvos aidas“ redakcijoje. Kauno radiofonui parengė keletą vaidinimų. Vokietijoje 1945-46 buvo laikr. „Apžvalga“ ats. redaktorius, 1946-47 dirbo laikr. „Dievo paukšteliš“ redaktoriaumi. 1951-54 redagavo humoro žurn. „Pelėda“ (Čikagoje). Parengė savo humoristinių kūrinių rinkinį „Skrenda paukšteliai“ (rankraštis).

VALIONIS Vytautas (1939 05 26 Papilyje – 1988 02 02 Vilniuje), žurnalistas. Nuo 1957 dirbo Rokiškio rajono laikr. „Po spalio vėliava“, Biržų rajono laikr. „Raudonasis artojas“ (paskui – „Biržiečių žodis“), Jonavos rajono laikr. „Jonavos balsas“ redakcijose. 1985-88 buvo žurn. „Kultūros barai“ kultūrinio švietimo skyriaus vedėjas, laikr. „Komjaunimo tiesa“ ats. sekretorius. Daugiausia rašė jaunimo gyvenimo, kultūros, socialiniais klausimais. Nuo 1960 buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys.

VALIUKĖNAS Antanas (1913 03 25 Traukelių k., Daugailių vls., Utenos aps. – 1946 07 16 Nachodkoje, Rusijoje), žurnalistas. 1931 lankė Vytauto Didžiojo un-to Humanitarinių mokslų fak. filologijos skyrių. 1937-39 studijavo Ciūricho un-te. Prasidėjęs Antrajam pasauliniam karui, grįžo į Lietuvą. 1940 birželio pab. pasitraukė iš Lietuvos.

Bendradarbiavo leidiniuose „Akademikas“, „Lietuvos aidas“, „Jaunoji karta“, „Vairas“ ir kt. 1932-33 dirbo laikr. „Studentų balsas“ redakcijoje, 1933-35 buvo žurn. „Akademikas“ steigėjas ir pirmasis redaktorius, 1934-35 redagavo „Jaunąją kartą“, 1939-40 dirbo žurn. „Vairas“ redakcijoje. 1945 Tarybų Sąjungos saugumo areštuotas Berlyne, atvežtas į Vilnių, ištremtas į Rytų Sibirą.

VALIUKONIS Rapolas (1904 09 05 Kamorūnuose, Varėnos vls. – 1991 02 12 Vilniuje), pedagogas, žurnalistas. Mokėsi „Ryto“ d-jos mokytojų seminarijoje. 1927-39 dirbo mokytoju Trakų ir Lydos apskričių mlose. 1944-49 buvo Švenčionių apskrities laikr. „Už Tėvynę“ ats. sekretorius, redaktorius. 1949-50 mokėsi žurnalistų kursuose prie TSKP CK Maskvoje. 1950-51 – Šiaulių srities laikr. „Raudonoji vėliava“ redaktorius, 1951-53 – LKP Šiaulių srities k-to Mokyklų skyriaus vedėjas. Nuo 1953 iki 1965 buvo laikr. „Tarybinis mokytojas“ redaktorius. Daugiausia rašė kultūros, švietimo, mokyklų ir mokytojų darbo, visuomeninės veiklos klausimais.

VALIULIS Skirmantas (g. 1938 10 22 Šiaulių aps. Pašvitinio vls. Gražaičių k.), filologas, žurnalistas. 1957 baigė Šiaulių J. Janonio vid. m-lą, 1965 – Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1963-67 dirbo Porudaminio 8-metėje m-loje mokytoju, 1968-70 – leidinio „Ekranu naujienos“ redakcijoje. 1970-72 buvo fotografijos meno d-jos ats. sekretorius, 1973-74 – žurn. „Kinas“ vyr. redaktorius. Nuo 1974 – Vilniaus un-to Žurnalistikos katedros (nuo 1991 – Žurnalistikos in-to) dėstytojas. Skaito televizijos, kino, žurnalistikos teorijos bei praktikos kursus. 1989-91 buvo Lietuvos kinematografinių s-gos pirmininkas, 1990-92 – Lietuvos radijo ir televizijos generalinis direktorius. Nuo 1995 – dienr. „Lietuvos rytas“ televizijos apžvalgininkas.

Rašo kino, fotografijos, televizijos klausimais. 1994 suteiktas Tarptautinės fotografijos meno federacijos (FIAP) garbės vardas ESFIAP.

Parašė ir išleido knygas „Šiaulių sportininkų žinynas“ (su kitais, 1957), „Jonas Gričius“ (1978), „Lietuvos kino menas šiandien“ (su kitais, 1981), „Kino meno pagrindai“ (su kitais, 1981), „Regimantas Adomaitis“ (1986).

VALIUS Kazys (g. 1944 10 08 Rietave), žurnalistas. 1964 baigė Klaipėdos 5-ąją vid. m-lą, 1971 – Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1971 pradėjo dirbti Lietuvos radijuje: buvo Liaudies ūkio ir kultūros vyr. redakcijos redaktorius, Radijo programų direkcijos redaktorius. Nuo 1976 dirba Lietuvos radijo Informacijos vyr. redakcijoje: buvo redaktorius, vyresnysis redaktorius, nuo 1989 – skyriaus vedėjas, reporterių grupės vadovas. Rengia analitinio ir apžvalginio pobūdžio informacines laidas.

VALIUŠAITIS Vidmantas Stasys (g. 1956 08 18 Kaune), žurnalistas, filologas. 1979 baigė Kauno politechnikos in-tą, 1987 – Vilniaus un-tą. 1982-84 dirbo Lietuvos radijo korespondentu Kaune, 1987-88 – žurn. „Nemunas“ skyriaus redaktoriaumi. 1988 įsteigė ir 1988-89 redagavo pirmąjį Sąjūdžio laikraštį Kaune „Kauno aidas“. 1989-90 buvo laikr. „Atgimimas“ redaktoriaus pavaduotojas, 1990-94 – „Laisvosios Europos“ radijo korespondentas Lietuvoje, 1994-95 – laikr. „Kauno laikas“, 1995-96 – „Garsas“ vyr. redaktorius. Nuo 1981 Lietuvos ir Amerikos lietuvių spaudoje paskelbė kelis šimtus straipsnių kultūros, visuomenės, politikos klausimais.

„**VALSČIUS**“, Šakių rajono laikraštis, einantis nuo 1992 balandžio 1 Šakiuose. UAB „Dimstis“ leidžia dukart per savaitę. Rašo apie rajono ekonominį, visuomeninį bei kultūrinį gyvenimą, spausdina Lietuvos ir rajono naujienas. Redaktorė G. Didžiapetrienė. Tiražas 1993 – 700 egz., 1997 – 3300 egz.

„**VALSTYBĖS KONTROLĖ**“, Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės periodinis leidinys (žurnalas), einantis nuo 1995 Vilniuje. Redaktorius A. Katkus. Tiražas 300 egz.

VALSTYBĖS SPAUSTUVĖ, pirmoji spaustuvė Kaune, įkurta 1843, miestui tapus gubernijos centru. Kaip gubernijos valdybos spaustuvė veikė su pertraukomis įvairiose vietose. Kaizerinės okupacijos metu 1915 buvo pavadinta Oberosto spaustuve. 1918 paskelbus Lietuvos nepriklausomybę, spaustuvę nupirko Lietuvos vyriausybė ir pavadino Valstybės spaustuve. 1928 prijungus bankrutuojančią „Švyturio“ b-ve, įmonė pavadinta „Spindulio“ akc. b-ve (žr.). Spausdinama knygos, periodiniai leidiniai, pašto ženklai, net kalami metaliniai pinigai.

„**VALSTYBĖS ŽINIOS**“: 1. Oficialus leidinys (laikraštis), einantis nuo 1940 Kaune, o nuo 1944 Vilniuje. 1941 05–1944 10 nebuvo leidžiamas. Iki 1957 Nr.12 ėjo pavadinimu „Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausiosios Tarybos žinios“ (lietuvių ir rusų k.). 1948-49 vietoj jo buvo leidžiama „Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir

Ministrų Tarybos žinios“. Nuo 1958 iki 1992 gruodžio vadinosi „Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos (nuo 1990 kovo – Lietuvos Respublikos) Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios“, o iki 1993 gegužės – „Lietuvos Respublikos Seimo ir Vyriausybės žinios“. Leidėja – Lietuvos Respublikos Seimo leidykla. Skelbiami Seimo priimti įstatymai, tarptautinės sutartys, kiti teisės aktai, Prezidento dekretai, Vyriausybės nutarimai, Konstitucinio teismo sprendimai, nutarimai ir išvados, Lietuvos banko, ministerijų, departamentų ir Vyriausybės įstaigų bei kitų valstybės valdomo institucijų priimti teisės aktai. 1961-92 per metus išeidavo 36 numeriai su metine rodykle lietuvių ir rusų k. Nuo 1993 leidžiama 2 kartus per savaitę lietuvių ir rusų k. Vyr. redaktorius Ž. Dautartas. Tiražas 1981 – 9600 egz. lietuvių k. ir 9500 egz. rusų k., 1991 – 10 600 egz. lietuvių k. ir 1600 egz. rusų k., 1994 – 16 500 egz. lietuvių k. ir 1100 egz. rusų k., 1997 – 18 000 egz. lietuvių k. ir 700 egz. rusų k.

Laikraštis rusų k. „Vedomosti Litovskoj Respubliki“ („Lietuvos Respublikos žinios“) leidžiamas 3 kartus per mėn. Jame skelbiami svarbiausieji Lietuvos Respublikos Seimo ir Vyriausybės teisės aktai. Nuo 1992 kas mėnesį leidžiamas žurnalas anglų k. „Parliamentary Record“ („Parlamento žinios“), kuriame skelbiami Lietuvos Respublikos svarbiausieji įstatymai.

2. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Ministrų Tarybos laikraštis (savaitraštis), ėjęs 1990 01 05-04 27 Vilniuje. Vyr. redaktorius A. Anskaitis. Tiražas 38 000 egz. Nuo 1990 gegužės pertvarkytas į laikraštį „Lietuvos aidas“ (žr.).

VALSTYBINĖ ENCIKLOPEDIJŲ LEIDYKLA, enciklopedinės literatūros rengimo ir leidimo įstaiga, veikusi 1957-92 Vilniuje. 1970-91 vadinosi Lietuvos (Vyriausioji) enciklopedijų redakcija, 1963-69 – Mažosios lietuviškos tarybinės enciklopedijos redakcija, 1957-63 – Lietuviškosios tarybinės enciklopedijos redakcija. 1966-75 šių redakcijų leidinius leido leidykla „Mintis“, 1976-81 – leidykla „Mokslas“. Be enciklopedijų, leido specialiuosius žodynus, kitą informacinę literatūrą. 1988 Vyriausioji enciklopedijų redakcija turėjo 10 šakinių redakcijų, vardyno, iliustravimo ir kartografijos redakcijas, 7 kitus padalinius, joje dirbo 145 darbuotojai. Vyr. redaktoriai: J. Matulis (1954-74; dirbo visuomeniniais pagrindais), J. Zinkus (nuo 1974). Vyr. redaktoriaus pavaduotojai: J. Macevičius (1957-63), Pr. Ulevičius (1958-68), M. Požarskas (1965-69), B. Kurkulis (1968-70), J. Zinkus (1970-74), V. Kvietkauskas (1974-88), A. Trakymas (nuo 1974). Ats. sekretorius-vyr. redaktoriaus pavaduotojas B. Kurkulis (nuo 1970). Svarbiausi leidiniai: lituanistinė „Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija“ (1966-71, 3 t.), visuotinė „Lietuviškoji tarybinė enciklopedija“ (1976-84, 12 t., „Papildymai“, 1985), „Tarybų Lietuvos enciklopedija“ (1985-88, 4 t.), „Rusų-lietuvių kalbų politechnikos žodynas“ (1984), „Tarptautinių žodžių žodynas“ (1985), populiarioji enciklopedija „Pažinimo džaugsmas“ (1989-92, 3 t.).

„**VALSTYBINIS VALDININKAS**“ („Der Staatsbeamte“), mėnesinis laikraštis, ėjęs 1925-26 Klaipėdoje lietuvių ir vokiečių k. Leido valstybinių valdininkų s-ga Klaipėdos krašte. Redagavo A. Birontas, Kėdainis. Spausdino spaustuvė „Lituania“ Klaipėdoje. Išėjo 9 numeriai.

„**VALSTIEČIŲ BALSAS**“, nelegalus laikraštis, leistas 1933-38 Vilniuje. Leido Lietuvių komunistų biuras prie V. Baltarusijos KP CK. Laikraštis buvo perrašinėjamas mašinėle ir dauginamas, nuo 1936 spausdintas rotatoriumi pagrindinėje Erzvėto spaustuvėje (Ignalinos raj.). Bendradarbiavo V. Drėma, J. Griška, K. Jonys, J. Kėkštas, B. Seliukas, B. Senkevičius, R. Valiukonis ir kt. Redagavo J. Karosas (1933-34, 1935-38), J. Drūtas (1934). Išėjo 40 numerių.

„**VALSTIEČIŲ LAIKRAŠTIS**“, leidinys Lietuvos kaimui (laikraštis), einantis nuo 1940 rugpjūčio 27 Kaune, nuo 1944 spalio – Vilniuje. 1941 06 21–1944 10 27 nebuvo leidžiamas. Iki 1990 Nr.32 ėjo kaip LKP CK laikraštis žemės ūkio darbuotojams. Nuo 1990 steigėja ir leidėja – Žemės ūkio ministerija, nuo 1992 – UAB „Valstiečių laikraštis“. Leidžiamas 3 kartus per savaitę. Analizuoja vyriausybės agrarinę politiką, pažangias technologijas, rašo kaimo buities klausimais. Redaktoriai: M. Meškauskienė (1940-41), J. Zinkus (1941, 1945-50), J. Pajaujis (1944-45, žr.), P. Griškevičius (1950-51), Jurgis Karosas (1953-88, žr.), Vl. Būtėnas (1988-92), J. Švoba (nuo 1992, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai B. Šaknys (žr.), K. Grėblikas, J. Grybas, L. Grubinskas, L. Jurša, G. Kretavičius, J. Kulakauskas, A. Naujokaitis (žr.), Pr. Palikevičius, J. Pekarskis, Vl. Sidaras, A. Stiklakis, Š. Valentinavičius, G. Visockas. Tiražas 1981 – 311 400 egz., 1987 – 395 500 egz., 1997 – 108 000 egz. 1940-41 ir 1944-47 buvo leidžiamas priedas „Jau-nasis valstietis“. Nuo 1993 leidžiamas vidinis laikraščio priedas „Sodyba“, nuo 1996 – vidinis priedas bitininkams „Avilys“, moterims – „Sodietė“, nuo 1997 – mėnesinis priedas „Giria žalioji“.

„**VALTIS**“, JAV lietuvių katalikų savaitraštis, ėjęs 1894-95 Plimute (Pensilvanija). Išėjo 56 numeriai. Leido ir redagavo A. Burba.

VANAGAITIS Jonas (1869 09 23 Pabudupiuose, M. Lietuvoje – 1946 09 09 Kaselio-Matenburgo stovykloje, Vokietijoje), visuomenės veikėjas, žurnalistas. 1904-05 revoliucinio judėjimo metu padėjo gabenti atsišaukimus ir ginklus, 1905 dalyvavo Vilniaus seime. Padėjo V. Kapsukui leisti „Draugą“ (1904-05), buvo leidinio nominalusis redaktorius. 1903-14 vadovavo „Birutės“ d-jai. Leido laikr. „Birutė“ (1909-13, 1920). 1910-12 redagavo laikr. „Allgemeine Litauische Rundschau“, 1913 – satyrinį laikr. „Sūkurys“. 1922-23 dirbo Prūsų lietuvių tautos taryboje ir Vyriausiame M. Lietuvos gelbėjimo k-te. 1923-40 buvo Šaulių s-gos Klaipėdos org-jos vadovas, 1938 – almanacho „Kovos keliais“ redaktorius. Bendradarbiavo periodiniuose leidiniuose „Lietuvos ūkininkas“, „Trimitas“ ir kt.

Išleido knygeles „Karė. Ar ji žmonijai reikalinga“ (1907), „Bangos. Pamestos „Byrutės“ naudai“ (1908), „Barbarizmas apsiereiškias užgynime Rusų lietuviams spaudos per grafą Murawjową“ (1910) ir kt.

VANAGAS Liucijus (g. 1930 12 25 Utenos aps. Plaušų k.), filologas, žurnalistas. Baigė Utenos „Saulės“ gimnaziją, Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. Dirbo Lietuvos Mokslų akademijoje, vidurinėje mokykloje. Nuo 1960 – savaitr. „Kalba Vilnius“ redakcijoje. Rašo kultūros, kaimo žmonių, gamtos, radijo bei televizijos aktualijų temomis. Paskelbė straipsnių, apybraižų, in-

terviu „Gimtajame krašte“, „Valstiečių laikraštys“, „Švyturyje“ ir kt. periodiniuose leidiniuose. Išleido bukletą (keturiomis kalbomis) „Lietuvos radijas, televizija“.

VANDENŽENKLIS, *filigranas*, ženklas arba piešinys popieriuje, matomas tik prieš šviesą. Gaminant popierių, reljefinis vandenženklis išspaudžiamas drėgnos popieriaus masės paviršiuje, išspausintos vietos lieka skaidresnės. Taip paženklintas popierius skirtas pinigų gamybai, valstybinės svarbos dokumentams. Vandenženkliai išspaudžiami ir puošybai.

„LA VANGUARDIA“ („Avangardas“), Ispanijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1881 Barselonoje. Iki 1986 vadinosi „La Vanguardia Espanola“ („Ispanijos avangardas“). Priklauso akc. b-vei „Taljeros de Imprenta“. Išreiškia Katalonijos valdininkijos ir inteligentijos nuostatas, atstovauja katalikiškiesiems sluoksniams. Tiražas 1996 – 208 000/316 000 egz.

„VAPSPA“, satyros ir humoro mėnesinis žurnalas, ėjęs 1929-33 Kaune. Leido „Naujo žodžio“, vėliau – „Žodžio“ b-vė. Bendradarbiavo K. Binkis, A. Gričius, L. Janušytė, T. Tilvytis, dailininkai R. Kalpokas, A. Varnas ir kt. Redagavo J. Šimkus, J. Šimukėnas. Išėjo 54 numeriai.

VARAPNICKAITĖ Jolanta (g. 1960 08 11 Kaune), žurnalistė. 1983 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1981-84 – Vilniaus un-to laikr. „Tarybinis studentas“ redaktorė, 1984-89 – Respublikinio automobilių transporto susivienijimo savaitr. „Automobilininkas“ vyr. redaktorė. 1989-94 buvo leidybos redakcinio centro „Lietuvos auto“ vyr. redaktorė, 1994-95 – „Literatūros ir meno“ redakcijos Publicistikos skyriaus redaktorė. Rengė publikacijas kultūros gyvenimo klausimais. Nuo 1996 – žurn. „Katalikų pasaulis“ vyr. redaktorė, dailininko ir kultūros tyrinėtojo V. Kisarasko fondo pirmininkė.

VARDYNAS, sąrašas objektų ir procesų pavadinimų, numatytų įtraukti arba ištraukti į žodyną, žodyninio pobūdžio leidinį ar pan.; bet kurio tipo žodyno antraštiniai lizdų žodžiai ar visi į žodyną dėti atrinkti žodžiai.

VARĖNOS SPAUSTUVĖ, veikusi 1947-95. Nuo 1947 spausdino 1946 įsteigtą Varėnos apskrities laikr. „Tarybinis balsas“, kurį iki tol leido Alytaus spaustuvė. 1950 Varėnai tapus rajono centru, 1951-53 buvo spausdinamas ir Varėnos MTS politinio skyriaus laikr. „Lenino keliu“.

1960 Varėnos spaustuvė gavo linotipą. Prie jos kaip skyrius buvo prijungta Eišiškių spaustuvė. 1962 Varėnos spaustuvė tapo Alytaus spaustuvės skyriumi. 1963 gautas antras linotipas. 1962 sujungus Varėnos ir Eišiškių rajonus, sujungti ir „Tarybinio balso“ (Varėna) ir „Raudonosios vėliavos“ (Eišiškės) laikraščiai. Kurį laiką buvo leidžiamas bendras laikraštis lietuvių ir lenkų k., spausdino Varėnos spaustuvė. 1965 vėl pradėtas spausdinti Varėnos rajono laikr. „Raudonoji vėliava“, kuris nuo 1988 vadinosi „Merkio kraštas“. 1983 spaustuvei persikėlus į naujas patalpas, joje buvo spausdinamas ne tik Varėnos rajono laikraštis, bet ir

Alytaus statybos tresto laikr. „Dzūkijos statybos“. 1992 „Merkio kraštą“ redakcija ėmė rinkti kompiuteriu ir spausdinti Alytaus spaustuvėje.

1993 Varėnos spaustuvė ėmė vadintis UAB „Spenpla“ spaustuve. Ji turėjo 2 plokščios spaudos ir tigelinę mašinas. Iki 1995 ji spausdino blankus, smulkius spaudinius.

„VARGONININKAS“: 1. Mėnesinis muzikos žurnalas, ėjęs 1909-10 Kaune. Leido Šv. Grigaliaus d-ja. Rašė apie parapijos vargonininkų rūpesčius, parapijų chorus, giesmių ratelius, telkė vargonininkus į draugiją, pasakojo apie naujus muzikos veikalus, vargonų ir kitų muzikos instrumentų techniką ir kt. Bendradarbiavo J. Gudavičius, J. Jagminas, S. Tijūnaitis, J. Valys ir kt. Redagavo J. Naujalis. Spausdino M. Sokolovskio ir A. Estrino spaustuvė Kaune. Išėjo 13 numerių. G.B.

2. Mėnesinis iliustruotas muzikos žurnalas, ėjęs 1933-34 Kaune. Leido Šv. Cecilijos d-ja. Rašyta apie vargonininkų veiklą, svarstyti vargonų muzikos, bažnytinio giedojimo klausimai. Bendradarbiavo J. Karosas, A. Sabaliauskas, J. Žukas ir kt. Redagavo K. Kaveckas. Spausdino „Žaibo“ spaustuvė Kaune. Išėjo 4 sąsiuviniai.

VARIANTAS (lot. varians, kilm. variantis – kintantis) : 1. Kieno nors kita, šiek tiek skirtinga atmaina, koks nors naujas derinys.

2. Kitoks tos pačios temos, plano, projekto, teksto parengimas, pateikimas, viena iš kelių galimybių.

VARNAS Jonas (1936 07 06 Raseinių aps. Šiluvos vls. Papušinio k.), dailininkas karikatūristas. Baigė Vilniaus dailės in-tą. Dalyvavo daugelyje karikatūrų, plakatų, firmos ženklų parodų Lietuvoje ir užsienyje. Darbus spausdino „Šluotoje“, „Respublikoje“, „Dienoje“, kituose leidiniuose. Nuo 1992 – dienr. „Lietuvos rytas“ karikatūristas.

„VARPAL“, iliustruotas literatūrinis-publicistinis almanachas, leidžiamas nuo 1989 Šiauliuose kartą per metus kaip 1943-44 ėjusio to paties pavadinimo literatūros almanacho tradicijų tęsėjas. 1943 almanachas įkurtas A. J. Greimo iniciatyva. Leido Šiaulių apygardos lietuvių meno ir mokslo centras, redagavo rašytojas K. Jankauskas. Išėjo 2 numeriai (328 p. ir 400 p.) 10 000 egz. tiražu. Juose išspausdinta 30 rašytojų originalūs kūriniai (J. Aisčio, B. Brazdžionio, J. Baltrušaičio, K. Bradūno, A. Gustaičio, K. Jankausko, V. Katiliaus, F. Kiršos, V. Krėvės, A. Miškinio, H. Nagio, B. Sruogos, A. Vienuolio, S. Zobarско), straipsnių literatūros bei kultūros klausimais, vertimų, dailės kūrinių reprodukcijų.

1989 atkurtame almanache spausdinami originalūs literatūros, meno, kultūros bei publicistikos kūriniai. Tarp autorių – B. Brazdžionis, K. Jankauskas, V. Katilius, K. Bradūnas, Just. Marcinkevičius, Liūnė Sutema, A. J. Greimas, J. Jankus, A. T. Antanaitis, V. Daugirdaitė-Sruogienė, R. Dichavičius, D. Kajokas, V. Rimkus, D. Žilaitytė, A. Mauragis, P. Orientaitis, K. Daugėla, R. Pakalniškis. Vyr. redaktorius L. Peleckis (žr.), redaktorė S. Peleckienė (žr.). 1989-96 išleisti 8 numeriai (nuo 124 iki 224 p.), kurių tiražas 1989 buvo 10 000 egz., 1992 – 4000 egz., 1996 – 500 egz.

„**VARPAS**“: 1. Visuomenės, politikos, literatūros, mokslo mėnesinis žurnalas, ėjęs nuo 1889 sausio iki 1905 gruodžio Tilžėje ir Ragainėje, slaptaigabentas ir platinamas Lietuvoje, kai kuriose Rusijos vietose, Vakarų Europoje, JAV. Įsteigė Varšuvoje veikusi draugija „Lietuva“. „Varpo“ prospektas paskelbtas 1888 03 28. 1889-99 žurnalą redagavo V. Kudirka, J. Adomaitis-Šernas, J. Kriaučiūnas, S. Matulaitis, 1900-05 – J. Bagdonas, K. Grinius, J. Šaulys, J. Vileišis, P. Višinskis. Tarp bendradarbių (be redaktorių) buvo J. Biliūnas, J. Gaidamavičius, J. Jablonskis, V. Kapsukas, A. Kriščiukaitis-Aišbė, P. Leonas, M. Lozoraitis, J. Mačys-Kėkštas, P. Mašiotas, G. Petkevičaitė-Bitė, M. Šikšnys, A. Vilkutaitis-Keturakis, Žemaitė ir kt.

„Varpas“ skelbė tautinio atgimimo ir išsivadavimo idėjas, lietuvių tautos vienybės, demokratijos, humanizmo vertybes. Rėmėsi tolerancija, nuomonių ir pažiūrų įvairove. Žurnale buvo reiškiamos įvairios – demokratinės, liberalinės, socialdemokratinės – idėjos. Griežtai smerkė caro valdžios vykdomą rusinimo politiką. Reikalauta tautos, žmogaus, spaudos, mokyklos, žodžio, visuomeninio gyvenimo laisvių ir teisių. Plėtojė grožinę literatūrą, įvairių sričių literatūros ir periodikos kritiką. Daug buvo diskutuota dėl spaudos laisvės.

Žurnalo redakcija daug dėmesio skyrė knygnešystės sąjūdžiui, lietuvių spaudos organizavimui, leidimui ir platinimui. Varpininkų suvažiavimai laikytini lietuvių žurnalistų pirmaisiais sambūriais. „Varpo“ redakcija ir administracija 1890–1905 leido „Ūkininką“, 1901-03 – „Naujienas“. Žurn. „Varpas“ ėjo iki 1000 egz. tiražu. B.R.

2. Lietuvos demokratų partijos žurnalas, leistas 1913-14 Tilžėje ir nelegaliai platinamas Lietuvoje. Svarstė Lietuvos nepriklausomybės, žemės reformos, jaunimo, socialinius, vidaus politikos ir kt. klausimus. Bendradarbiavo K. Grinius, F. Kaupas, S. Matulaitis, J. Vileišis ir kt. Redagavo A. Rimka. Spausdino E. Jagomasto spaustuvė „Lituania“ Tilžėje. Išėjo 3 numeriai. Ketvirtas buvo surinktas, tačiau, prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, nebuvo išspausdintas.

3. Politikos, mokslo ir kultūros žurnalas, leistas 1918 01 Voroneže, 1920-21, 1924, 1926, 1931-32 Kaune. 1918 išleistas 1 numeris, 1920 ėjo kartą, 1921 – dukart per mėnesį, 1931-32 – kas trys mėnesiai. Leido Lietuvos socialistų liaudininkų demokratų partija, nuo 1920 – „Varpo“ b-vė. Leido specialius numerius. 1924 išleistas V. Kudirkos mirties 25-osioms metinėms skirtas numeris, 1926 – K. Griniaus 60-čiui paminėti skirtas numeris. Propagavo liaudininkų idėjas, demokratinės ideologijos principus, skatino lietuvių visuomenės aktyvumą, siekiant dvasinio tobulėjimo ir materialinės gerovės, svarstė šalies ekonomikos, politikos, kultūros ir socialinio gyvenimo klausimus, rašė apie pasaulio ekonomikos, politikos ir visuomeninio gyvenimo reiškinius, paskelbė literatūrologijos straipsnių, lietuvių ir užsienio rašytojų kūriniių. Bendradarbiavo J. Būtėnas, V. Čepinskas, J. Geniušas, K. Grinius, J. Jasinavičius, F. Kaupas, A. Klimas, V. Krėvė, J. Kriščiūnas, V. Kvieska, P. Leonas, B. Matulionis, J. Montvila, P. Ruseckas, V. Ruzgas, V. Steponaitis, K. Strimaitis ir kt. Redagavo A. Rimka, oficiali redaktorė F. Bortkevičienė. Spausdino M. Sokolovskio bei „Varpo“ b-vės spaustuvės Kaune. G.B.

4. JAV lietuvių savaitinis tautinės minties laikraštis, leistas 1923-25 Čikagoje. Redaktorius J. Laukis

(D. Keliuaininkas). Leidimu rūpinosi A. Kaulakis, J. Grišius, N. Krukonis, J. Paukštys ir kt.

5. JAV lietuvių tautinės krypties žurnalas, einantis nuo 1953 Niujorke kaip atkurtas nuo 1889 Tilžėje leistas to paties pavadinimo žurnalas. Leidžia Varpininkų filiterių d-ja. Redaktoriai: J. Pajaujis, H. Blazas, B. Dundulis, A. Kučys. Per 1-3 metus išleidžiama po vieną 164–228 p. apimties numerį.

6. Lietuvos pagrindžio periodinis leidinys, leistas 1974-81. Ėjo kaip atgaivintas 1889 Tilžėje V. Kudirkos pradėtas leisti ir redaguoti žurnalas. Buvo spausdinamas rašomąja mašinėle. Numerio apimtis – iki 30 p.

7. Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos mėnesinis laikraštis, einantis nuo 1996 vasario 22 Vilniuje kaip atkurtas 1889 Tilžėje pradėtas leisti leidinys. Redaguojama redakcinė kolegija. Tiražas 1000 egz.

„**VARPAS**“, akcinė bendrovė knygoms ir laikraščiams leisti, įsteigta 1920 04 21 Kaune. Steigėjai: K. Grinius, F. Bortkevičienė, J. Šimkus, M. Sleževičius, J. Staugaitis. Iki 1924 išleido 52 pavadinimų knygų, politinių brošiūrų, ūkininkams skirtų knygelių. Tuo metu b-vė įsigijo 2 linotipus, 4 plokščias mašinas, knygriškylą. Su laikraščiu „Lietuvos žinios“ ir „Lietuvos ūkininkas“ bendradarbiais dirbo apie 65 žmonės. 1927 03 11 spaustuvė buvo susprogdinta, nes nepritarė tautininkų perver-smui. 1931 b-vė įsigijo dviejų spalvų rotacinę mašiną laikraščiams spausdinti. Buvo leidžiami laikraščiai „Lietuvos žinios“, „Lietuvos ūkininkas“ su priedais, žurnalai „Varpas“, „Jaunimas“, „Moksleivis“. Pasirodė per 100 įvairių knygų, daugiausia kooperacijos, žemės ūkio, socialiniais klausimais. 1931 spaustuvė laimėjo „Lietuviškosios enciklopedijos“ ir Vytauto Didžiojo un-to leidinių spausdinimo konkursą. Aktyviausi valdybos nariai K. Grinius, F. Bortkevičienė, J. Vileišis, V. Lašas, J. Audėnas. 1940 bendrovė buvo nacionalizuota.

„**VARPELIAI**“, JAV lietuvių laikraštis, leistas 1913-15 Čikagoje.

„**VARPELIS**“, Vilniaus krašto katalikiškos krypties laikr. „Aidas“ savaitinis priedas vaikams, ėjęs 1938 05–1939 09 Vilniuje. 1938 leidėjas ir atsakomasis redaktorius buvo L. Cicėnas. 1939 leido L. Cicėnas, redagavo V. Budrevičius. Priedas leistas atskirai, bet prenumeruotas kartu su laikr. „Aidas“. Spausdino A. Andru-lionio, K. Bradūno, P. Drevinio, M. Grigonio, A. Keraičio, V. Kuolaičio, P. Lego, J. Minelgos, J. Šiožinio, V. Steponėno, L. Žitkevičiaus ir kt. autorių kūriniius.

„**VARPILĖ**“, Lietuvos sąjūdžio Varėnos rajono tarybos laikraštis, ėjęs 1989-90. Redagavo V. Ūsas, J. Staliulionis, S. Arnauskas. Tiražas 1989 – 2500 egz., 1990 – 2000 egz. Išėjo 11 numerių.

„**VARPO AIDAS**“, Lietuvos sąjūdžio Marijampolės Tarybos biuletėnis, ėjęs 1988-90. Redaktorė I. Auštrienė. Tiražas 1990 – 3000 egz. Išleista 27 numeriai.

„**VARPO GAUSMAS**“, mėnesinis laikraštis moksleiviams, einantis nuo 1993 birželio Alytuje. Leidžia Lietuvos kudirkiečių organizacijos taryba. Redaktorius A. Jurčys. Tiražas 600–1000 egz.

„VARSNOS“, mokslo ir kūrybos žurnalas, leistas 1971-72 Varšuvoje. Ėjo kas du mėnesiai. Leido Lenkijos lietuvių visuomenės kultūros d-ja. Redaktorius B. Mickevičius. Išėjo 14 numerių.

VARŽGALIENĖ Dzintra (g. 1951 07 03 Rygoje), radijo ir televizijos darbuotoja. 1973 baigė Vilniaus valstybiniame pedagoginiame in-te muzikos mokytojos specialybę. Nuo 1977 dirbo Lietuvos valst. televizijos ir radijo k-te muzikos redakcijos redaktore. 1987 perėjo dirbti į TVR Kauno radiją ir televiziją muzikinių laidų redaktore.

1977-96 Lietuvos televizijoje parengė apie 800 pramoginės muzikos laidų, tarp jų laidų ciklus „Melodijos ir ritmai“, „Debiutas“, „Vakaro divertimentas“, „Metronomas“, „Videožaidimai“, „Inkognito“, „Telenovela“, „Studija MT“, „Etalonas“. Taip pat rengė žinomų atlikėjų ir kompozitorių autorinius vakarus. Išspausdino straipsnių estrados klausimais.

„VASARA-RUDUO“, kurortinis savaitrašis, ėjęs nuo 1988 birželio 3 iki 1990 Klaipėdoje. 1988-89 ėjo kaip laikr. „Klaipėda“ (žr.) kurortinis priedas lietuvių ir rusų k. 1990 leidėju buvo ir Lietuvos žurnalistų s-gos Klaipėdos skyrius. Atskiri numeriai ėjo pavadinimais „Vasara-Ruduo-Žiema“, „Vasara“ arba „Ruduo“. Redaktorius A. Stanevičius (žr.). Tiražas 1989 – 14 900 egz. lietuvių k. ir 2100 egz. rusų k., 1990 – 11 200 egz.

„VASARIO 16“, Lietuvos demokratų partijos laikraštis, leidžiamas nuo 1988 gruodžio Kaune. Redaktoriai: J. Krivas, J. Banevičius, P. Gončaras (1988-90), T. Černiauskas (1991-92), P. Noreika (nuo 1993). Tiražas 1989 – 100 000 egz., 1996 – 2500 egz.

VASERIS Pranas (1915 04 01(03 19) Kretingos aps. Mosėdžio vls. Igarų k. – 1987 09 29 Melburne, Australijoje), kunigas, rašytojas, Australijos lietuvių visuomenės veikėjas. 1940 baigė Telšių kunigų seminariją, kunigavo Tirkšliuose. 1944 pasitraukė į Vokietiją, nuo 1945 Heidelburge studijavo fiziką ir matematiką. 1950 atvyko į Australiją dirbti Melburno lietuvių kapelionu. Prie Šv. Jono bažnyčios įkūrė lietuvių sekmadienę m-lą. Pirmasis Australijos lietuvių katalikų federacijos pirmininkas. 1953-55 su B. Zumeriu leido ir redagavo žurn. „Švyturys“, 1964-74 – „Tėviškės aidų“ redaktorius.

Erlėno slapyvardžiu išleido apysakų ir apsakymų rinkinius „Padangių keliai“ (1962), „Kaimo muzikantai“ (1969), „Girių sargai“ (1973), „Vėjo vartai“ (1985).

VASILIAUSKAS Aleksandras (g. 1926 02 01 Telšių aps. Balėnėlių k.), žurnalistas. 1952 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak., 1962 – Aukštąją partinę m-lą prie TSKP CK Maskvoje.

1949-52 dirbo laikr. „Lietuvos pionierius“ redakcijoje, 1952-57 – žurn. „Žvaigždutė“ redaktoriumi, 1958-60 – laikr. „Vakarinės naujienos“ redakcijoje. 1962-69 buvo leidinio „Agitatorius“ redaktorius, 1970-74 – žurn. „Laikas ir įvykiai“ redaktorius, nuo 1975 – šio žurnalo ats. sekretorius.

VASILIAUSKAS Valdas (g. 1951 12 10 Lazdijuose), žurnalistas, teatro kritikas, rašytojas, leidėjas. 1970 baigė Lazdijų vid. m-lą, 1975 – Vilniaus un-to Istorijos-

jos fak. žurnalistikos specialybę.

1974-85 dirbo savaitr. „Literatūra ir menas“ redakcijoje: Teatro ir kino skyriaus korespondentu, šio skyriaus vedėju, laikraščio ats. sekretoriumi. 1985-88 buvo Lietuvos kultūros m-jos Meno reikalų v-bos viršininkas, 1989-90 – savaitr. „Literatūra ir menas“ ats. sekretorius. 1991-92 – dienr. „Lietuvos aidas“ Kultūros skyriaus vedėjas.

1992 spalio mėn. įkūrė pirmą Lietuvoje savaitinį žurn. „Veidas“, kurio vyr. redaktoriumi buvo iki 1996 gegužės mėn. Nuo 1996 dirba dienr. „Lietuvos rytas“ redakcijoje: buvo savaitinio priedo „TV antena“ redaktorius, nuo 1997 kovo – savaitinio žurnalo „TV antena“ redaktorius.

Išleido novelių knygą „Žiemos sapnas“ (1984), teatro kritikos straipsnių rinkinį „Teatras be iliuzijų“ (1989), publicistikos knygą „Amžinasis nomenklatūros pavasaris“ (1995).

VATIKANAS, Vatikano Miesto Valstybė (Vakarų Europa, Roma), nepriklausoma nuo 1929, gyventojų – apie 500, sostinė – Vatikanas, oficiali kalba – italų.

Pirmasis periodinis leidinys katalikiškas žurn. „La Civiltà Cattolica“ („Katalikų civilizacija“) įsteigtas 1839 Romoje. 1861 pradėjo eiti laikr. „Osservatore Romano“ („Romos apžvalgininkas“), kuris iki 1870 buvo Popiežiaus srities oficialus laikraštis, o paskui, šią sritį likvidavus ir Romą prijungus prie Italijos karalystės, tapo susidariusios Vatikano Miesto Valstybės (Vatikano) oficiozu (žr.). Kaip sekmadieninis šio dienraščio priedas eina savaitr. „Osservatore della Domenica“ („Sekmadienio apžvalgininkas“). Nuo 1909 leidžiamas oficialus Romos katalikų bažnyčios mėnesinis biuletenis lotynų k. „Acta Apostolicae Sedis“ („Apaštalinio sosto darbai“, tir. 6000 egz.).

Vatikanas turi leidyklą (Liberia Editrice Vaticana), spaustuve (Tipografia Poliglotta Vaticana) ir biblioteką (Biblioteca Apostolica Vaticana). Per metus išleidžiama apie 200 knygų.

Vatikano tarptautinė informacijos agentūra AIF (žr.) įkurta 1926. Platina visuomeninę ir religinę informaciją viso pasaulio šalyse.

Radijas veikia nuo 1931, televizija – nuo 1949. „Vatikano radijas“ transliuoja laidas 50 kalbų, nuo 1940 ir lietuvių k. Įrengtos dvi studijos – Vatikano mieste ir Romoje, Šv. Marijos Galerijoje. Reguliariai rodomos per TV religinių apeigų programos. v.u.

VAUPŠAS Antanas Algimantas (g. 1936 05 20 Taručių k., Žagarės vls.), filologas, žurnalistas. 1954 baigė Žagarės vid. m-lą, 1959 – Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. rusų kalbos ir literatūros specialybę. 1958-64 buvo „Vakarinių naujienų“ neetatinio skyriaus vedėjas, ats. sekretorius, 1974-86 – „Tiesos“ korespondentas, sporto skyriaus vedėjas, redkolegijos narys, 1986-91 – savaitr. „Kaimo statybininkas“ redaktorius. 1991-92 dirbo savaitr. „Požicija“ korespondentu. Nuo 1992 birželio – laikr. „Reklama“ redaktorius. Publikacijų paskelbė žurnaluose „Švyturys“, „Jaunimo gretos“, „Buitis“, „Nemunas“ ir kt. Daugiausia rašo apie sportą ir sportininkus.

Parašė knygas „Lietuvos boksas“ (1976, su A. Bertašiumi ir A. Zaboru), „Kūno kultūra ir sportas Lietuvoje“ (1977), yra knygų „Olimpiada iš arti“ (1965), „Čempionai šalia mūsų“ (1969), „Su Dinamo emblema“ (1977) bendraautoris.

VAUPŠIENĖ Daina (g. 1936 01 16 Prienuose), filologė, žurnalistė. 1953 baigė Kauno 12-ąją vid. m-lą, 1958 – Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1958 pradėjo dirbti „Vakarinėse naujienose“ laišku registratore. Nuo 1959 dirbo korektore laikraščiuose „Vakarinės naujienos“ bei „Sportas“. 1965 grįžo į „Vakarinių naujienų“ redakciją: dirbo sporto skyriaus lit. darbuotoja, 1968-85 – kultūros skyriaus vyresn. korespondente.

Rašė interviu, reportažus, apybraižas apie rašytojus, dailininkus, aktorius, humoreskas, feljtonas.

„**VEA**“ („Žiūrėkite“), Čilės savaitinis iliustruotas žurnalas, einantis nuo 1939 Santjage. Nagrinėja politinio, visuomeninio ir kultūrinio gyvenimo klausimus. Tiražas 1996 – 150 000 egz.

„**VEČERNJE NOVINE**“ („Vakarinės naujienos“), Bosnijos ir Hercegovinos vakarinis dienraštis, einantis nuo 1964 Sarajeve. Tiražas 1996 – 35 000 egz.

„**VEČERNJE NOVOSTI**“ („Vakarinės naujienos“), Jugoslavijos vakarinis dienraštis, einantis nuo 1953 Belgrade. Iki 1991 buvo Jugoslavijos darbo liaudies socialistinės s-gos organas. Tiražas 1996 – 169 000 egz.

„**VEČERNJI LIST**“ („Vakarinis laikraštis“), Kroatijos vakarinis dienraštis, einantis nuo 1976 Zagrebe. Didžiausias ir populiariausias šalies laikraštis. Tiražas 1996 – 200 000 egz.

VEDĖJAS, periodinio leidinio redakcijos arba leidyklos padalinio vadovas, reikalų tvarkytojas, radijo ar televizijos laidų rengėjas, organizatorius ir atlikėjas (skyriaus vedėjas, laidos vedėjas).

VEDINYS, išvestinis žodis, derivatas – žodis, kuris remiasi vienu pamatiniu žodžiu ir turi darybos formantą. Lietuvių k. pagal žodžių darybos būdą skiriami trijų rūšių vediniai: 1) priešdėlių vediniai: antgalis (galas), jaugti (augti); 2) priesagų vediniai: auginti (augti), sąmonėti (sąmonė); 3) galūnių vediniai: grožis (gražus), pamoka (pamokyti). Retkarčiais pasitaiko mišrios darybos (kartu su priešdėliu ir priesaga padarytų) vedinių: įpėdinis (pėda). Dažnai žodžiai-vediniai padaromi stilistiniais sumetimais, atitinkamų kitų žodžių pavyzdžiu: kaip žmogus – žmogėnas, taip kelias – kelėnas, kaip jaunas – jaunimas, taip senas – senimas, žūtis kaip būtis.

„**VEGA**“, valst. elektrotechnikos gamyklos „Velga“ laikraštis, leistas 1974-93 Vilniuje lietuvių ir rusų k. 1974-77 vadinosi „Pirmūnas“, nuo 1978 iki 1990 liepos – „Spartuolis“ ir ėjo kaip Vilniaus elektros suvirinimo įrengimų gamyklos (gamybinio susivienijimo „Vilniuselektrosvar“) savaitraštis. Redaktoriai: A. Alionis (1974-76), N. Steponkutė (1977-79), J. Ūsienė (nuo 1980). Tiražas 1974-93 – 400 egz. lietuvių k. ir 600 egz. rusų k.

VĖGĖLĖ Adolfas (1882 10 21(09) Musteikių k., Tau-ragnų vls. – 1914 06 03(05 21) Kazliškyje, Rokiškio vls.), žurnalistas, vertėjas. Mokėsi Mintaujos gimnazijoje, Žemaičių kunigų seminarijoje. 1908 dirbo laikr. „Vilniaus žinios“, 1910 – laikraščių „Rygos garsas“ ir „Vil-

nis“ redakcijose. 1909 Vilniuje pradėjo leisti ūkio laikr. „Žemdirbys“, 1910 – jo priedą „Kooperatorius“, buvo jų faktiškasis redaktorius. 1910-13 redagavo leidinius „Teatras“, „Balsas“, „Naujoji srovė“. Bendradarbiavo laikraščiuose „Šaltinis“, „Lietuvos ūkininkas“, „Vienybė lietuvininkų“.

„**VEIDAI**“, jaunųjų kūrybos almanachas, ėjęs 1986-91 Vilniuje kartą per metus. Leido valst. leidykla „Vaga“. Spausdino jaunųjų poezijos ir prozos kūrinius, kritikos straipsnius, recenzijas. Redagavo redakcinę kolegiją (komisija). Sudarytojai V. Daunys (1986-89, žr.), V. Daškevičius (1990-91). Tiražas 1987 – 7000 egz., 1989 – 10 000 egz., 1991 – 2000 egz. Išleista 6 (nuo 130 iki 356 p.) numeriai (knygos).

„**VEIDAS**“, savaitinis iliustruotas žurnalas, einantis nuo 1992 spalio Vilniuje. Steigėja ir leidėja UAB „Veidas“. Nušviečia Lietuvos ir pasaulio politinio, visuomeninio, ekonominio bei kultūrinio gyvenimo įvykius, nagrinėja visuomenei aktualias problemas. Vyr. redaktoriai: V. Vasiliauskas (1992-96), R. Vingėvičiūtė (1996-97), A. Katkevičius (nuo 1997). Minėtini redakcijos darbuotojai A. Brazauskas (žr.), D. Čepienė, A. Grybauskas, G. Janonis, D. Šepetytė (žr.). Tiražas 1992 – 13 800 egz., 1997 – 20 000 egz.

„**VEIDRODIS**“, mėnesinis teatro žurnalas, leistas 1914-15 Čikagoje. Leido teatro rėmėjų grupė, „Veidrodžio“ b-vė, Lietuvių dramos d-jų susivienijimas. Įsteigė ir redagavo B. Laucevičius-Vargšas. Spausdino pjeses, Čikagos lietuvių teatro mėgėjų spektaklių recenzijas, straipsnius apie teatro meną ir praktiką, režisūrą, vaidybą, dekoravimą. Išėjo 11 numerių.

VEIKĖJAS, tam tikro veiksmo, konkrečios veiklos arba vaidmens atlikėjas; žurnalistikos, literatūros, teatro, kino kūrinyje veikiantis asmuo, personažas.

„**VEJA**“, literatūros, meno ir kultūros žurnalas, leistas 1919-20 Kaune. Ėjo dukart per mėnesį. Leido „Vejos“ b-vė. Bendradarbiavo V. Bičiūnas, L. Gira, F. Kirša, A. Kriščiukaitis-Aišbė, J. Mikuckis, A. Sutkus, K. Šimonis, M. Vaitkus, A. Varnas ir kt. Redagavo K. Binkis, A. Vienuolis. Spausdino Valstybės spaustuvė Kaune. Išėjo 3 numeriai.

„**VEJA**“ („Žiūrėkite“), Brazilijos savaitinis iliustruotas visuomeninis-politinis žurnalas, einantis nuo 1968 San Paule. Leidžia leidybos trestas „Abril“. Tiražas 1996 – 800 000 egz.

VELERAS Anatolijus (g. 1931 11 06 Polocke), žurnalistas. 1954 Vilniuje baigė vid. m-lą, 1961 – Baltarusijos valst. un-te žurnalistiką.

Nuo 1950 dirbo Rudaminos MTS, Naujosios Vilnios ir Nemenčinės rajonų laikraščių redakcijose lit. darbuotoju, ats. sekretoriumi, redaktoriaus pavaduotoju. 1962 pradėjo dirbti Lietuvos radijuje – Visuomeninių-politinių laidų vyr. redakcijos laidų rusų k. skyriuje korespondentu. 1963-65 buvo Pasikeitimo bei laidų rusų ir lenkų k. vyr. redakcijos vyresn. redaktorius, 1965-89 – Televizijos ir radijo laidų rusų k. vyr. redakcijos vyr. redaktoriaus pavaduotojas. Nuo 1989 – Radijo laidų Lietuvos tautoms vyr. redakcijos pasikei-

timo laidų skyriaus vedėjas, komentatorius. Rengia reportažus, interviu, radijo apybraižas visuomeninėms ir kultūros temomis. Už kūrybišką darbą 1994 apdovanojamas Lietuvos radijo „Auksinės bitės“ prizui. Lietuvos žurnalistų s-gos narys nuo 1962.

„VĒLIAVA“, visuomenės laikraštis, leistas nuo 1938 spalio 29 iki 1940 vasario pabaigos Kaune kartą per savaitę. Ėjo vietoj laikr. „Vakarų vėtra“ (žr.). Spausdino naujausias savaitės žinias, korespondentų pranešimus, Lietuvos ir pasaulio naujienas, grožinės literatūros kūrinius; turėjo skyrelį „Moteris šeimoje“; skelbė radijo programas. Leido J. Macelis, redagavo Pr. Virakas. Spausdino „Kauno“ spaustuvė.

VĒLYVIS Jonas (g. 1940 01 18 Rudnioje, Varėnos vls.), žurnalistas, socialinių mokslų daktaras. 1959 baigė Vilniaus statybos technikumą, 1967 – Vilniaus un-tą. 1980 apgynė ekonomikos mokslų disertaciją.

1963-66 dirbo Šiaulių miesto laikraščio lit. darbuotoju, 1967 – Valst. radijo redaktoriumi. 1969-74 buvo žurn. „Darbas ir poilsis“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, 1977 – žurn. „Buitis“ vyr. redaktorius, 1978-91 – žurn. „Statyba ir architektūra“ vyr. redaktorius, 1991 – savaitr. „Baltijos birža“ redaktorius. 1994-95 dirbo valst. įmonės „Lietuvos geležinkeliai“ Informacijos leidybos centro viršininko pavaduotoju leidybai. 1996 – žurn. „Vadovo pasaulis“ ats. sekretorius, nuo 1997 – laikr. „Šalies ūkis“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas.

Daugiausia rašo statybos, socialinėmis, ekonominėmis ir valdymo temomis. Parašė istorinį politinį romaną „Neleisk mūsų gundyti“ (išspausdintas „Vakariniuose naujienose“, 1994), brošiūrą „Spaudos laisvė ir jos gynimas. Klausimai ir atsakymai“ (1996) ir kt.

„VELNIOVARA“, nuotykių ir fantastikos laikraštis, ėjęs 1991-94 Kaune. Įsteigė J. Banevičius ir P. Gončaras. Leido koncernas „Vasaris“. Spausdino fantastikos ir nuotykių kūrinius, feljetonus, legendas, rašė apie neatpažintus gamtos reiškinius, skraidančius objektus. Redaktoriai L. Inis (žr.), P. Gončaras, N. Storyk. Tiražas 1991 – 28 300 egz., 1994 – 20 800 egz. 1995 pakeitė laikraštis „Kruvinoji Merry“ (žr.).

VENCEVIČIUS Henrikas (1927 12 08 Kauno aps. Turžėnų k. – 1979 Vilniuje), žurnalistas. 1945-46 mokėsi Vilniaus partinėje m-loje. Nuo 1945 dirbo Ukmergės apskrities laikr. „Tarybinis kelias“ redaktoriumi, laikr. „Tiesa“ korespondentu Kaune, laikr. „Tarybų Lietuva“ redakcijoje. Nuo 1957 – Lietuvos radijo Propagandos redakcijos ats. redaktorius, televizijos visuomeninių-politinių laidų vyr. redaktorius. Spaudoje rašė apie praeities kultūrinį palikimą, restauratorių darbus. Apybraižas ir straipsnius spausdino laikraščiuose „Tiesa“, „Valstiečių laikraštis“, žurnaluose „Švyturys“, „Jaunimo gretos“.

VENCKEVIČIUS Adolfas (g. 1929 09 30 Telšių aps. Tverų vls.), filologas, spaudos darbuotojas. 1960 baigė Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1961-63 buvo Lietuvos aklųjų d-jos Šiaulių tarprajoninės v-bos pirmininkas. Nuo 1963 iki 1996 – žurn. „Mūsų žodis“ vyr. redaktorius. Rašė aklųjų ir silpnaregių gyvenimo, darbo organizaci-

jos ir reabilitacijos klausimais. Sudarė knygą „Susipažinkite su mano gyvenimu“ (1976).

„VENEQUELOS LIETUVIS“, biuletėnis, trumpai leistas nuo 1955. 1968 pradėtas leisti tuo pačiu pavadinimu kaip Venesuelos lietuvių bendruomenės biuletėnis. Redaktorius J. Kukanauza.

„VENERA“, mėnesinis iliustruotas žurnalas suaugusiems, einantis nuo 1996 Vilniuje. Leidžia UAB „Vaskota“. Redaktorė M. Šaltytė. Tiražas 9000 egz.

VENESUELA, Venesuelos Respublika (Pietų Amerika), nepriklausoma nuo 1821, gyventojų – 21,38 mln. (42 vieta pasaulyje), beraščių – 10 proc., sostinė – Karakasas, oficiali kalba – ispanų.

Pirmąjį periodinį leidinį – laikr. „Gaceta de Caracas“ („Karakaso laikraštis“) – 1808 įsteigė nuo 1499 šalį valdę ispanai. 1821 paskelbus nepriklausomybę, pradėjo eiti keli nauji laikraščiai, tarp jų vyriausybės biuletėnis „Gaceta Oficial“ („Oficialus laikraštis“). Nuo 1890 leidžiamas katalikiškas dienr. „La Religion“ („Religija, tikėjimas“), nuo 1904 – dienr. „El Impulso“ („Impulsas“), nuo 1909 – „El Universal“ („Universalsusis“). 1980 iš viso ėjo 72 laikraščiai (iš jų 69 dienraščiai) ir 147 žurnalai.

Per metus išleidžiama apie 3900 knygų. Išėina 82 dienraščiai, jų tiražas 4,2 mln. egz. (196 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „Ultimas Noticias“ („Naujausios žinios“, žr.), „El Mundo“ („Pasaulis“, žr.), „El Nacional“ („Nacionalinis“, žr.), „Diario 2001“ („2001 laikraštis“, eina nuo 1973, tir. 130 000/160 000 egz.), „El Diario de Caracas“ („Karakaso laikraštis“, nuo 1979, tir. 130 000 egz.), „Meridiano“ („Meridianas“, sporto dienr., nuo 1969, tir. 200 000/250 000 egz.), „Panorama“ („Panorama“, nuo 1914 Marakaibe, tir. 100 000/120 000 egz.), „The Daily Journal“ („Dienraštis“, nuo 1945 anglų k., tir. 20 000 egz.); žurnalai: „Bohemia Venezolana“ („Venesuelos bohema“, eina nuo 1966, tir. 70 000 egz.), „Elite“ („Elitas“, nuo 1925, tir. 90 000 egz.), „Numero“ („Numeris“, nuo 1980, tir. 20 000 egz.), „Paginas“ („Puslapiai“, nuo 1948, tir. 80 000 egz.), „Producto“ („Produktas“, nuo 1988, tir. 25 000 egz.), „Resumen“ („Trumpa apžvalga“, nuo 1973, tir. 65 000 egz.), „Variedades“ („Įvairenybės“, moterims, nuo 1985, tir. 60 000 egz.), „Venezuela Grafica“ („Iliustruotoji Venesuela“, nuo 1951, tir. 90 000 egz.).

Venesuelos vyriausybė informacijos agentūra Venpres (žr.) įsteigta 1975, o privati informacijos agentūra Innac (žr.) – 1958.

Radijas veikia nuo 1930, yra 9,04 mln. radijo imtuvų (423 imt. 1000 gyv.). Laidas transliuoja 150 R stočių ispanų, anglų, prancūzų, vokiečių, italų, portugalų k. Televizijos programos reguliariai rodomos nuo 1952, yra 3,3 mln. televizorių (154 tel. 1000 gyv.). Be vyriausybinių Radio Nacional ir Venezolana de TV, veikia 5 kultūrinės ir apie 200 komercinių R stočių (Radio Capital, Radio Continente, Radio Informativa) bei 6 privačios TV stotys (Omnivision, Televen, Venevision ir kt.).

v.u.

VENESUELOS LIETUVIŲ PERIODIKA, periodiniai leidiniai, kuriuos leido arba leidžia lietuviai Venesueloje. Daugiausia lietuvių Venesueloje apsigyveno po Antrojo pasaulinio karo. 1947 ten jų įsikūrė apie

1300. Tačiau po kurio laiko dauguma išsikėlė į JAV, Kanadą, kitas šalis. 1964 Venesueloje buvo likę apie 400 lietuvių. Šiuo metu ten gyvena apie 800 lietuvių.

Vienu pirmųjų periodinių leidinių buvo 1949 pradėtas leisti katalikiškos tautinės minties iliustruotas žurn. „Tėvų kelias“ (žr.), ėjęs iki 1955. Tais pačiais 1955 pasirodė laikr. „Venesuelos lietuvis“ (žr.), 1961-63 ėjo laikr. „Atgarsiai“ (žr.), 1971 – jaunimo laikr. „Žaibas“ (žr.). 1961 pasirodė savaitinis biuletėnis „Žinios“, kurį redagavo J. Giedrys, o 1975 Venesuelos lietuvių bendruomenė ėmė leisti savo leidinį (laikraštį) „Gairė“ (žr.), kuris eina ir šiuo metu.

VENGRIJA, Vengrijos Respublika (Centrinė Europa), nepriklausoma nuo 1918, gyventojų – 10,16 mln. (73 vieta pasaulyje), beraščių – 1,1 proc., sostinė – Budapeštas, oficiali kalba – vengrų.

Pirmas spaudinys šalies teritorijoje pasirodė 1473 Budoje – knyga lotynų k. „Chronica Hungarum“ („Vengrų kronika“). O pirmoji knyga vengrų k. išleista 1533 Krokovoje (Lenkija) – „Apaštalo Povilo laišakai“. 1541 ir pačioje Vengrijoje, Šarvaro (Ujszigeto) mieste, buvo išspausdinta knyga vengrų k. – Naujojo įstatymo vertimas. 1565 Debrecene išėjo Biblijos dalių vertimas į vengrų k. Visa Biblija vengrų k. išleista tik 1661. XVI–XVII a. šalyje veikė per 30 spaustuvių.

Pirmasis periodinis leidinys vengrų k. buvo laikraštis „Mercurius Hungaricus“ („Vengrų Merkurijus“), ėjęs 1705-10 Levočyje (Slovakija). 1780-88 Bratislavoje (Slovakija) buvo leidžiamas laikr. „Magyar Hirmondo“ („Vengrų naujienos“). Apskritai XVIII–XIX a. pr. periodinių leidinių vengrų k. buvo labai mažai. Jų daugiau atsirado apie 1848, revoliucinio sąjūdžio laikotarpiu. 1845 pradėjo eiti laikr. „Pesti Hirnap“ („Pešto naujienos“), 1848 – „Orsagyulesi Tudositások“ („Parlamento informacija“). 1866 įsteigtas žurn. „Jogtudomanyi Kozlony“ („Teisės laikraštis“), o 1872 – dienr. „Nepszava“ („Liaudies žodis“), vieni seniausių šalies dabartinių leidinių. 1918 pradėjo eiti komunistų partijos laikr. „Voros Ujsag“ („Naujienos“). Dauguma dabartinių laikraščių ir žurnalų pasirodė po Antrojo pasaulinio karo ir Vengrijos Liaudies Respublikos gyvavimo laikotarpiu (1949-89); jie buvo socialistinės bei komunistinės orientacijos. 1977 iš viso ėjo 920 periodinių leidinių – 29 dienraščiai, 100 savaitraščių, 270 laikraščių, 521 žurnalas ir žurnalo tipo leidinys. 1990 dauguma buvusių partinių leidinių tapo nepriklausomais, pradėjo eiti naujų politinių partijų laikraščiai ir žurnalai.

Per metus išleidžiama apie 9000 knygų. Išeina 28 dienraščiai, jų tiražas 2,896 mln. egz. (285 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „Kurir“ („Pasiuntinys“, žr.), „Mai Nap“ („Šiandien“, žr.), „Nepszabadsag“ („Liaudies laisvė“, žr.), „Nepszava“ (žr.), „Esti Hirnap“ („Vakarinis laikraštis“, eina nuo 1956, tir. 70 000 egz.), „Magyar Hirnap“ („Vengrijos laikraštis“, nuo 1968, tir. 90 000 egz.), „Magyar Nemzet“ („Vengrų tauta“, nuo 1945, tir. 70 000 egz.), „Nemzeti Sport“ („Tautinis sportas“, nuo 1946, tir. 140 000 egz.); žurnalai ir savaitraščiai: „Élet és Irodalom“ („Gyvenimas ir literatūra“, eina nuo 1957, tir. 40 000 egz.), „Heti Vilaggazdasag“ („Pasaulio ekonomikos savaitė“, nuo 1979, tir. 120 000 egz.), „Képes Ujsag“ („Iliustruotos naujienos“, nuo 1954, tir. 400 000 egz.), „Ludas Matyi“ („Ludaš Matis“, satyrinis, nuo 1945, tir. 360 000 egz.),

„Magyarország“ („Vengrija“, nuo 1964, tir. 200 000 egz.), „Osaladi Lap“ („Šeimos žurnalas“, nuo 1951, tir. 950 000 egz.), „Reform“ („Reforma“, nuo 1988, tir. 300 000 egz.), „Szabad Föld“ („Laisva žemė“, nuo 1945, tir. 720 000 egz.), „Vasarnapi Hirek“ („Sekmadienio naujienos“, nuo 1984, tir. 300 000 egz.).

Vengrijos valstybinė informacijos agentūra MTI (žr.) įkurta 1880.

Radijo laidos transliuojamos nuo 1924, yra 6,295 mln. radijo imtuvų (599 imt. 1000 gyv.). Kompanija Magyar Radio, įsteigta 1924, turi 3 centrinės ir 6 regionines studijas. Nuo 1986 dirba komercinė stotis Radio Danubius. Televizija veikia nuo 1957, yra 4,35 mln. televizorių (416 tel. 1000 gyv.). Laidas transliuoja 61 R ir 12 TV stočių, tarp jų seniausioji (įsteigta 1957) Magyar Televisio, turinti 2 kanalus. R ir TV valstybė nekontroliuoja.

Dokumentinio kino filmai (užsieniniai) pradėti demonstruoti 1896. 1898 įsteigta firma „Projectograph“ kūrė dokumentinius ir mokslo populiarinimo filmus.

V.U.

VENPRES, Venezolana Prensa (Venesuelos spauda), Venesuelos vyriausybinių informacijos agentūra, veikianti nuo 1975 Karakase. Užsienio informaciją gauna iš AP, UPI, EFE, ANSA, Reuters, ITAR-TASS, DPA, Prensa Latina, kitų informacijos agentūrų. Informacinius pranešimus siunčia 60 šalies laikraščių ir žurnalų, 40 radijo stočių, kitų valstybių informacijos agentūroms. Agentūros centre dirba 30 darbuotojų, provincijų punktuose – 20 žmonių. Turi savo korespondentus JAV bei Kolumbijoje.

„VĖPLA“: 1. Dvisavaitis satyros ir humoro laikraštis, ėjęs 1928-29 Kaune. Leido ir redagavo H. Blazas. Bendradarbiavo A. Gricius, T. Tilvytis, dailininkai V. Bagnys, T. Kulakauskas, V. Petrulis ir kt. Spausdino „Spindulio“ spaustuvė Kaune. Išėjo 10 numerių. Nuo 1929 vadinosi „Vapsva“ (žr.).

2. Kanados lietuvių satyros ir humoro mėnesinis laikraštis, leistas 1955-58 Monrealyje. Redaktorius M. Čepkauskas.

VERCINKEVIČIUS Juozas (g. 1941 03 24 Ukmergės aps. Musninkų vls. Vinkšnabrasčio k.), žurnalistas, leidėjas. 1960 baigė Musninkų vid. m-lą, 1976 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę.

Spaudoje bendradarbiauja nuo 1955. 1969-73 dirbo Lietuvos radijuje, 1973-77 – Trakų rajono laikr. „Spartuolis“ redakcijoje, nuo 1977 iki 1985 – laikr. „Czerwony Sztandar“ spec. korespondentu. 1985-86 buvo Vilniaus un-to Žurnalistikos katedros laikr. „Universiteto žurnalistas“ redaktorius, 1986-90 – Trakų rajono laikr. „Galvė“ redaktorius. 1989 pradėjo leisti laikr. „Voruta“ (istorijos ir publicistikos, Lietuvos istorijos leidinį); yra jo redaktorius. 1990 įsteigė personalinę leidyklą „Voruta“. Nuo 1988 jis taip pat buvo laikr. „Trakų žemė“ steigėjas, leidėjas ir redaktorius.

Išleido knygas „Trakai“ (1978 anglų ir vokiečių k., 1981 rusų k., 1982 lietuvių, rusų ir anglų k.), „Trakų rajonas“ (1981), „Kernavė“ (1988), „Karaimų etnografinė paroda“ (1989 lietuvių ir rusų k.).

„VERDAINĖ“, Šilutės rajono valdybos kultūros, švietimo ir sporto skyriaus mėnesinis laikraštis, ėjęs 1993-

95 Šilutėje. Rašė apie rajono visuomeninį bei kultūrinį gyvenimą, renginius. Redaktoriai S. Sodonis, A. Pliškyns. Tiražas 1993 – 500–1000 egz., 1995 – 1000 egz.

„**VERDENĖ**“, mėnesinis leidinys (laikraštis) besimokantiems ir nebesimokantiems, einantis nuo 1992 Šakiuose. Įsteigė ir leidžia Šakių „Varpo“ vid. m-la. Redaguoja redakcinę kolegiją. Tiražas 1992 – 700 egz., 1997 – 800 egz.

„**VERDENS GANG**“ („Pasaulis keičiasi“), Norvegijos nepriklausomas dienraštis, einantis nuo 1945 Osle. Įsteigtas verslininkų lėšomis, surinktomis į „1945 metų gegužės 7 spaudos fondą“ (tą dieną kapitulavo vokiečių kariuomenė Norvegijoje). Vienas didžiausių ir populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 380 000 egz.

VERSIJA (lot. versio – atmaina), vienas iš kelių skirtingų to paties dalyko aiškinimų; naujas įvykio atpasakojimas; kitoks dalyko apibūdinimas, aiškinimas.

„**VERSLAS**“, savaitinis laikraštis, ėjęs 1932-40 Kaune. Leido Lietuvos verslininkų s-ga. Nagrinėjo specifinius įvairių sričių verslo organizavimo ir plėtojimo klausimus, analizavo verslininkystės būklę Lietuvoje, rašė kooperacijos, bankininkystės, prekybos ir kt. temomis. Bendradarbiavo V. Brazdžius, S. Daukša, G. Macys, J. Mikulevičius. A. Prūsas, J. Simonaitis, P. Sutkus, J. Sužiedėlis, P. Šalčius, J. Šimkus, J. Valentukonis ir kt. Redagavo A. Briedis, A. Dundzila, A. Marcinkevičius, K. Sruoga, P. Stanaitis. Spausdino M. Kuktos, „Žaibo“ spaustuvės Kaune. Išėjo 457 numeriai. Leido priedus „Amatininkas“, „Jaunas prekybininkas“, „Jaunasis verslininkas“.

GB.

„**VERSLININKAS**“, mėnraštis, „Lietuvos verslo žmonių tribūna“, ėjęs 1990-91 Ukmergėje. Leido V. Bartkaus privati leidybos įmonė. Redaktorius E. Steiblyš. Tiražas 5000 egz. Išėjo 2 numeriai.

„**VERSLO IR KOMERCINĖ TEISĖ**“, dvimėnesis teisės mokslinis-praktinis žurnalas, einantis nuo 1992 Vilniuje. Iki 1995 vadinosi „Verslas ir teisė“. Įsteigė apskaitos ir kontrolės UAB „Auditas“. Rašo teisės, privatizavimo, audito, bankų, verslo klausimais. Vyr. redaktorius K. Jovaišas. Tiražas 1992 – 5200 egz., 1997 – 3000 egz.

„**VERSLO ŽINIOS**“, verslo naujienų laikraštis, einantis nuo 1994 spalio Vilniuje. Buvo leidžiamas kartą, 1996-97 – du kartus, nuo 1997 kovo – tris kartus per savaitę. Redaktoriai: A. Brazauskas (1994-95, žr.), R. Barysas (nuo 1995, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai V. Gaivenis (žr.), R. Grinevičiūtė (žr.), V. Vilkelytė. Tiražas 1995 – 13 500 egz., 1997 – 9300 egz.

VERTELIS *Vladas* (g. 1958 07 19 Razalime, Pakruojo raj.), žurnalistas. 1985 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1982-84 dirbo Šiaulių rajono laikraštyje jaunesn. korespondentu, korespondentu, skyriaus vedėju, redaktoriaus pavaduotoju. 1984-87 buvo Šiaulių statybos tresto savaitr. „Statyba“ redaktorius, 1987-90 – Šiaulių miesto laikr. „Šiaulių

naujienos“ ats. sekretorius. Nuo 1990 – dienr. „Šiaulių kraštas“ vyr. redaktorius. Daugiausia rašo politikos temomis.

VERTIMAS, mokslinis bei kūrybinis darbas, perteikiantis viena kalba tai, kas pasakyta ar parašyta kita. Tai didelės intelektualinės vertės veikla, tarptautinis bendravimas, kuris praplečia tautų intelektualinį akiratį, leidžia susipažinti su pasaulio mokslo, meno pasiekimais, kalbą praturtina naujomis sąvokomis bei elementais.

Vertimas laikomas geras, jeigu jame originaliojo kūrinio savybės yra tiksliai perkeltos į verčiamą kalbą: 1) gerai perteikta originalo idėja (priklausomai nuo pastarojo specifikos), 2) stilius ir rašymo būdas atitinka originalo stilių, 3) vertimas lengvai skaitomas, perteikia ne tik mintis, posakius, niuansus, bet ir išsaugoja originalo jėgą bei efektus taip, kad vertimas daro skaitytojui tokį patį įspūdį kaip ir originalas.

Skiriamas adekvatus, autorizuotas, automatinis, mašininis, laisvas vertimas.

Adekvatus vertimas – tai vertimas, kuriame lygiagrečiai verčiami terminai bei išsireiškimai, labai tiksliai perteikiamas teksto turinys. Dėl kalbų specifikos visiškai adekvatus grožinio teksto perteikimas kita kalba nėra galimas. Maksimalaus adekvatumo siekiama tik mokslinėje, specialiojoje literatūroje.

Autorizuotas vertimas – tai toks vertimas, kuriam autorius suteikia originalo teises.

Automatinis vertimas, arba mašininis vertimas, – vertimas iš vienos natūralios ar dirbtinės kalbos į kitą, atliekamas elektronine skaičiavimo mašina (ESM). Vyksta operacijomis. Verčiamas tekstas neautomatiškai arba automatiškai įvedamas į ESM. Įvestas tekstas lyginamas su vertimo žodynu, esančiu ESM atmintyje. Paskui tekstas analizuojamas. Nustatomi atitikmenys tarp verčiamų tekstų ir tarpinės kalbos. Pastaroji yra dirbtinė kalba, padedanti kuo tiksliau priartėti prie vertimų kalbų sintezės ir leksikos. Toliau tekstas sintetinamas ir mašinos išėjime užrašomas ta kalba, į kurią verčiama. Mašininis vertimas pirmą kartą išbandytas JAV 1954; šiuo būdu versti laikraščiai ir techniški tekstai. Išverstą tekstą redaguoja žmogus.

Automatiškai verstuose tekstuose daug nenatūralių gramatinių konstrukcijų, neįprastos žodžių tvarkos. Tačiau toks vertimo būdas padeda įveikti vis didėjančią informacijos srautą moksle, kultūrinėje žmonių veikloje.

Laisvas vertimas – tai meninio vertimo, kūrybinės veiklos rūšis. Vertimo meninių vaizdų sistema priklauso nuo verčiamojo kūrinio vaizdų sistemos ir kartu nuo gyvenimo reiškinių, vertėjo kūrybinės fantazijos. Priklausomybės nuo originalo laipsnis, originalo prasmės ir formos perteikimas gali įvairuoti. Dažnai verčiant grožinės literatūros kūrinių (ypač poeziją) sąmoningai nutolstama nuo originalo. Toks vertimas dar vadinamas sekimu.

VERTINYS, kalkė, iš kitos kalbos skolintos reikšmės, motyvacijos, o neretai ir struktūros žodis, žodžių junginys ar posakis. Skiriami leksikos vertiniai (verstiniai žodžiai), verstiniai frazeologizmai ar šiaip posakiai („vidury baltos dienos“, plg. rus. „sredi belogo dnia“, „užmušti laiką“, plg. pranc. „tuer le temps“, rus. „ubivatj vremia“), reikšmės, arba semantiniai, vertiniai

(„metalų nuovargis“, rus. „ustalostj metallov“), sintaksės vertiniai (dėl kitos kalbos tiesioginės įtakos atsiradę žodžių junginių ar sakinių tipai).

Vertinys, prieštaraujantis gimosios kalbos normoms, neteikiamas vartoti: pvz., „vesti kovą“, rus. „vesti borjbu“ – kovoti, „apystova“, rus. „obstanovka“ – aplinkybė. Tokie vertiniai kartais vadinami vertalais.

VĖTEIKIS (Veteikis) Julius (1908 02 15 Švenčionių aps. – 1993 07 23 Sidnėjuje, Australijoje), žurnalistas. Mokėsi Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazijoje, studijavo Vytauto Didžiojo un-te. Lietuvoje bendradarbiavo leidiniuose „Tautos kelias“, „Lietuvos aidas“, „Jaunoji karta“. Iki 1939 dirbo „Tėvų žemės“ ir „Pasaulio lietuvių“ redakcijose. Pasitraukęs į Australiją, 1948 su kun. J. Tamuliu įsteigė ir redagavo iliustruotą žurn. „Užuovėja“. 1950-51 ir 1958-61 buvo savaitr. „Mūsų pastogė“ redaktorius. Kartu su kitais Sidnėjuje rengė neperiodinį leidinį „Lietuvos keliu“. Nuolat bendradarbiavo Australijos lietuvių spaudoje.

„VĖTYKLĖ“, JAV lietuvių katalikų mėnesinis laikraštis, leistas 1929-30 Čikagoje. Redaktorius-leidėjas C. S. Urbaitis.

„VĖTRUNGĖ“, Kauno rajono šilainių vid. m-los laikraštis, einantis nuo 1995 rugsėjo. Pradėtas leisti kaip laikraščio „Lituanica“ (žr.) priedas. Redakcinė kolegija: A. Pielikienė ir kt. Tiražas 500 egz.

„VĖŽYS“, mėnesinis iliustruotas satyros ir humoro žurnalas, ėjęs 1933 Panevėžyje. Leido leidykla „Nevėžis“. Redagavo J. Vėžys (Jurgis L.). Spausdino N. Feigenzono spaustuvė Panevėžyje. Išėjo 2 numeriai.

„VHS“, videofilmų apžvalginis dvisavaitis leidinys, ėjęs 1991-92 Vilniuje. Įsteigė ir leido E. Marozo personalinė leidykla „VHS“. Rašė kinematografo temomis. Redaktorius E. Marozas. Tiražas 1991 – 23 300 egz. Išėjo 10 numerių.

„VYČIO ŽENKLAS“, Lietuvos karo invalidų „Vyčių“ brolijos žurnalas, leistas 1924-35 Kaune. Ėjo nereguliariai. Rašė apie karo invalidų padėtį, brolijos tikslus, veiklą, spausdino karių pasakojimus, atsiminimus. Bendradarbiavo S. Butkus, J. Čaplikas, L. Gira, K. Kalvaitis, A. Smetona, J. Šarauskas ir kt. Redagavo J. Karutis. Spausdino „Raidės“, Sokolovskienės ir G. Lano spaustuvės Kaune. Nr.1-2 išėjo pavadinimu „Vyties ženklas“ (1924, 1929).

VIDEOFILMAS (lot. video – matau + angl. film – plėvelė): 1. Vaizdo juostoje sukurtas bet kokios rūšies ar žanro kūrinys. Trukmė – nuo kelių minučių iki daugiaseriinio varianto. Iš dalies perima televizijoje kino ir TV teatro funkcijas, o videodokumentikoje priartėja prie TV informacijos ir publicistinių laidų. Videofilmas kuria dažniausiai mažos privačios studijos ar atskiri asmenys. Nuo 7-ojo dešimtmečio Europoje ir JAV susiformavo videomenas, kurio atstovai, sekdami kino avangardu, atsisako visuomeninių TV kanalų, traktuoja videofilmas kaip kūrybinės saviraiškos sritį, be to, rengia performansus ir instaliacijas, jį jungdami su muzika, šokiu, teatru, vaizduojamuoju menu. Lietuva dalyvavo 1992 ir 1993 vykusiuose Prancūzijos ir Pa-

baltijo respublikų videomeno festivaliuose (G. Šeputis, A. Andriuškevičius, V. Snarskis ir kt.).

Lietuvos TV videofilmas kuria nuo 1977. Pažymėtina keletas daugiaseriinių ekranizacijų: „Žemė maitintoja“ (pagal P. Cvirkos romaną, rež. B. Talačka, 1977), „Kaimynai“ (pagal J. Paukštelio romaną, rež. V. Bačiulis, 1979), „Raudonmedžio rojus“ (pagal V. Sirijos-Giros romaną, rež. B. Talačka, 1981), „Benjaminas Kordušas“ (pagal Jono Marcinkevičiaus romaną, rež. V. Bačiulis, 1986), „Vilius Karalius“ (pagal I. Simonaitytės romaną, rež. V. Bačiulis, 1988) ir kt. Kuriami ir originalūs daugiaseriiniai videofilmai („Gimnėnės“, pagal B. Bušmos scenarijų, rež. S. Vosylius, nuo 1993), taip pat artimos videospektakliams šeimos kronikos („Sveika, Irena“, rež. G. Dauguvietytė, 1984-85, „Mudu abudu“ ir kt.). Pasirodė ir daugiaseriinių dokumentinių videofilmų („Tėvynei pašaukus“, rež. R. Jarašauskas, 1985, ir kt.). Kuriamos ir dokumentinės videoapibrėžtos. Videofilmų yra sukūrusi ir Lietuvos kino studija.

2. Videofilmu dažnai vadinamas bet koks kūrinys, įrašytas į vaizdo juostą ir pateiktas vartotojui videokasetėje. Videokasėčių nuoma Lietuvoje prasidėjo nuo 1985.

s.v.

VIDEOFONOGRAMA (lot. video – matau + gr. phōnē – garsas, balsas + gr. gramma – užrašas), vaizdo ir garso įrašas kino ar televizijos filme, filmavimo juostoje; informacijos laikmena, kurioje kartu užfiksuotas garso ir vaizdas.

VIDEOGRAMA (lot. video – matau + gr. gramma – užrašas), vaizdo įrašas filmavimo juostoje, kino ar televizijos filme; informacijos laikmena, kurioje užfiksuotas tik vaizdas.

„VIDEOKAUKAS“, kino pasaulio naujienų dvisavaitis laikraštis, einantis nuo 1994 Kaune. Leidžia firma „Dagonas“. Redaguoja redakcinė kolegija. Tiražas 1994 – 7000 egz., 1997 – 3500 egz.

VIDEOKLIPAS (lot. video – matau + angl. clip – karpyti), trumpas (kelių minučių) televizijos kūrinys (muzikos ir vaizdo derinys), sukurtas muzikinės grupės ar atlikėjų. Atsirado Niujorko pogrindžio kine. Bet labiausiai išobulino ir išpopuliarino 1980 JAV įsikūręs televizijos kanalas MTV („Music Television“), pradėjęs intensyviai juos transliuoti.

Videoklipui buvo pritaikyta televizijos reklamų bei šou technika ir stilius. Kuriami ir reklaminiai videoklipai. Be to, pats videoklipas yra puiki muzikinių grupių ir jų išleidžiamų garso ir vaizdo įrašų reklama.

Galima išskirti 2 videoklipų rūšis: 1) paprastesnės struktūros, nufilmuotus koncerto metu arba su atlikėjais kokioje nors aplinkoje, ir 2) sudėtingo montažo, su specialiais efektais, minties asociacijomis, kartais su surrealistiniu siužetu. Videoklipai (kartu su reklama bei savireklama) paveikia televizijos programų struktūrą, nutrina labai griežtas jos dalių ribas.

Lietuvos televizija nuo 1989 kasmet rengia lietuviškų videoklipų konkursus. 1994 išleista pirmoji videoklipų kasetė „Atsisuk ir žiūrėk“.

s.v.

VIDEOMAGNETOFONAS (lot. video – matau + magnetofonas), aparatas vaizdui ir garsui įrašyti ir atga-

minti magnetiniu būdu. Įrašoma į magnetinę juostą. Videomagnetofono veikimo principas panašus į magnetofono, bet vaizdo signalas įrašomas kiek kitaip. Vaizdo signalas užima platesnę dažnių juostą (iki 6,5 MHz), o magnetinės juostos judėjimo greitis galvutės atžvilgiu gerokai didesnis. Vaizdo signalai įrašomi įstrižai į plačią (6,35, 12,7, 25,4 arba 50,8 mm pločio) magnetinę juostą. Dideliam sąlyginiam magnetinės juostos judėjimo greičiui galvutės atžvilgiu pasiekti 1, 2, 4 magnetinės galvutės montuojamos ant disko, kuris sukasi apie savo ašį ir pakaitomis liečia juostą. Juostos judėjimo greitis 20 arba 40 cm/s, o magnetinių galvučių disko sukimosi dažnis 125 arba 250 aps/s. Profesionaliuose magnetofonuose juostą prie galvučių pritraukia vakuuminė kamera. Garsas įrašomas į tos pačios juostos pakraštį. Į kitą juostos pakraštį įrašomas signalas, kuris valdo variklių sukimosi fazę ir greitį. Atgaminimo metu šie varikliai traukia magnetinę juostą ir suka magnetinių galvučių diską. Kiekviena galvutė, diskui sukantis, per komutatorių paeiliui sujungiama su videostiprintuvu. Nereikalingą įrašą ištrina nejudanti trynimo galvutė.

Pirmąjį praktišką videomagnetofoną 1958 sukūrė JAV firma „Ampeks“. Videomagnetofonai Lietuvos televizijoje pradėti naudoti 1967.

VIDEOTELEFONAS (lot. video – matau+gr. tēle – toli+phōnē – garsas), dvipusio televizijos ryšio įrenginys, leidžiantis abonementams girdėti ir matyti vienas kitą. Susideda iš telefono aparato ir videobloko, kuriame yra priimamoji dalis, turinti kineskopą, ir siunčiamoji dalis, turinti vidikoninę televizijos kamerą. Garsas ir vaizdas perduodami radijo arba laidiniu ryšio kanalu. Pagrindiniai duomenys: kadro eilučių skaičius – 200–400, kadru skaičius per sekundę – 25–30, dažnių juosta – 200–1200 KHz. Perduodant vaizdą laidiniu ryšio kanalu (telefono laidais), eilučių ir kadru dažnis būna mažesnis.

Pirmas videotelefono ryšys buvo užmegztas 1936 tarp Berlyno ir Leipcigo.

„**VYDIJA**“, Sekmadieninės mokyklos tęstinis leidinys, einantis nuo 1992 Kaune. Leidžia Kauno lietuvių tautinės kultūros centras. Vyr. redaktorius A. Patackas. Tiražas 1992 – 3000 egz., 1996 – 1000 egz.

VIDINIS ANTRAŠTINIS LAPAS, knygos viduje įdėtas lapas, ant kurio užrašoma vidinė antraštė. Lapo pirmajame (nelyginiame) puslapyje spausdinama tik vidinė antraštė, epigrafas, dedikacija ir kt., o antrasis (lyginis) puslapis paliekamas tuščias. Taupant popierį, kartais antroje vidinio antraštinio lapo pusėje spausdinamas tekstas.

VIDIKAS-TAURAS Kazimieras (1885 03 15 Kunigiškiuose, Ariogalos vls., Kėdainių aps. – 1962 07 21 Niujorke), JAV lietuvių publicistas, spaudos darbuotojas. 1905-07 mokėsi Kauno kunigų seminarijoje. 1907 išvyko į JAV. 1907-09 studijavo Valparaiso un-te. 1910-11 redagavo žurn. „Tėvynė“, 1911-16 ir 1917 – laikr. „Kova“, 1917 – socialistinės minties žurn. „Naujoji gaidynė“, 1918 – laikr. „Apžvalga“, 1919 – „Mūsų tiesa“, 1920 – profsąjungos leidinį „Darbas“ ir kt. socialistinius leidinius. 1920-54 dirbo dienr. „Laisvė“ redakcijoje, 1924-34 buvo jo redaktorius. Pasirašinėjo: Akstinas, Alyras, V. Aniulis, K. Ariogališkis, V. Beržas, Gi-

raitis, Džekis Kopūstas, dažniausiai V. Tauras. Pastarasis slapyvardis prigijo prie pavardės.

VIDIKONAS (lot. video – matau+gr.eikon – vaizdas), televizijos perdavimo vamzdis, keičiantis šviesos signalus į elektrinius.

VYDŪNAS (tikr. Vilhelmas Storosta; 1868 03 22 Jonaičiuose, Šilutės aps. – 1953 02 20 Detmolde, Vokietijoje), filosofas, rašytojas, publicistas. 1888 baigęs Ragainės mokytojų seminariją, iki 1892 mokytojavo Kintų pradinėje m-loje, 1892–1912 dėstė Tilžės gimnazijoje prancūzų, anglų kalbas. 1896-98 Greifsvaldo, 1899 Halės, 1900-02 Leipcigo, 1913-19 Berlyno un-tuose studijavo filosofijos, religijos, kultūros, meno, literatūros istorijos, sociologijos, gamtos mokslus, anglų, prancūzų ir sanskrito k. 1918 dėstė lietuvių k. Rytų seminare prie Berlyno un-to. 1895 įkūrė Tilžės lietuvių giedotojų d-ją, jai 40 metų vadovavo. Rengė dainų šventes, vaidinimus, populiario lietuvių dainas.

Leido ir redagavo žurnalus „Šaltinis“ (1905-09), „Jaunimas“ (1911-14), „Naujovė“ (1915), „Darbymeitis“ (1921-25). Buvo rašytojų tarptautinės org-jos PEN klubo garbės narys (nuo 1925), Kauno un-to filosofijos garbės daktaras (1928), Lietuvių rašytojų d-jos garbės narys (1933). 1944 evakuotas į Vokietiją.

Parašė filosofinius veikalus „Visatos sąranga“ (1907), „Likimo kilmė“ (1908), „Apsišvietimas“ (1909), „Tautos gyvata“ (1920), „Sąmonė“ (1936) ir kt., dramos kūrinius „Probočių šešėliai“ (1908), „Amžina ugnis“ (1913), „Pasaulio gaisras“ (1928) ir kt., kalbos ir istorinių veikalų, publicistinių darbų.

VIDŽIŪNIENĖ Rūta Kleva (g. 1923 03 14 Kaune), mokytoja, žurnalistė. Baigė Šv. Kazimiero („Saulės“) gimnaziją Kaune. Kalifornijos un-te studijavo kalbas, pedagogiką ir politinius mokslus, gavo bakalauro laipsnį. Mokytojavo gimnazijose, dalyvavo „Santarašviesa“ federacijos bei Lietuvių žurnalistų s-gos veikloje. Nuo 1982 Los Andžele redagavo lietuvių radijo valandėlę. 1984-95 Lietuvių žurnalistų s-gos pirmininkė.

Straipsnius ir beletristikos kūrinius spausdino laikraščiuose „Darbininkas“, „Dirva“, „Draugas“, žurn. „Lietuvių dienos“. Nuo 1979 redagavo Lietuvių žurnalistų s-gos leidinį (žurnalą) „Lietuvius žurnalistas“. Išleido novelių rinkinius „Vieno vakaro melanholija“ (1983) ir „Sąžinė“ (1993), knygą „Kompozitorius Bronius Budriūnas. Gyvenimo ir kūrybos apybraiža“ (1988), romaną „Rojaus paukščio grįžimas“ (parašė 1945-48 Vokietijoje, išspausdino 1992 JAV).

„**VIENYBĖ**“: 1. Katalikų žurnalas, ėjęs 1907-14 ir 1918-33 Kaune, 1914 09–1915 08 Vilniuje. Iki 1929 leido Šv. Kazimiero d-ja, 1929-33 – Lietuvos katalikų s-ga. Buvo skirtas kaimo žmonėms. Skleidė religines tiesas, propagavo katalikų tikėjimą, spausdino kultūrinio-švietiško turinio rašinius. Redagavo A. Alekna, M. Šeižys, M. Vaitkus, J. Talmantas, A. Kupcikevičius. Tiražas 1914 – 6000 egz.

2. JAV lietuvių demokratinės pakraipos savaitraštis, leistas nuo 1920 iki 1985 Niujorke. Buvo įsteigtas vietoj savaitr. „Vienybė lietuvininkų“. Redaktoriai J. O. Širvydas (1920-28), J. Valaitis (1925-33 ir nuo 1961), P. Bukšnaitis (1934-37), J. Tysliava (1940-1961), N. Tysliavienė (iki 1984), J. Valaitis (nuo 1984). Iš 16

p. 2 p. spausdinti anglų k.

3. Argentinos lietuvių laikraštis, leistas 1945-49 Buenos Airėse dukart per mėnesį. Redaktoriai D. Jakubonis ir J. Januška. Turėjo skyrių moterims (redaktorė S. Kairienė), leido priedą jaunimui lietuvių ir ispanų kalbomis „Jaunimo vienybė“ (redaktorius J. Di-jokas).

4. Akmenės rajono laikraštis, einantis nuo 1951 vasario 17 Akmenėje. Iki 1962 balandžio 21 buvo LKP Akmenės raj. k-to ir DŽDT leidinys. 1962 04 22–1965 02 09, panaikinus rajoną, nebuvo leidžiamas. Įsteigus rajoną, vėl atkurtas ir nuo 1965 02 10 buvo rajono laikraštis, LKP Akmenės raj. k-to ir LDT leidinys. 1990 laikraščio steigėja tapo Akmenės rajono taryba, leidėja – redakcija. Nuo 1993 steigėja ir leidėja UAB „Vienybės“ redakcija“. 1951 ėjo vieną kartą-du kartus, 1952-62 – du kartus, nuo 1965 – tris kartus, nuo 1991 – du kartus per savaitę. Iki 1962 04 22 vadinosi „Pergalės vėliava“, nuo 1965 02 10 – „Vienybė“. Redaktoriai: C. Racinaitė (1951-52), V. Vileikis (1952-53), G. Jankeliūnaitė-Norgėlienė (1953-56), A. Černa (1956-59), A. Baranauskas (1959-62), K. Jurkevičius (1962-67), V. Vizgirda (1967-69), A. Strakšys (1969-79), L. Rozga (nuo 1979). Minėtini redakcijos žurnalistai A. Brikas, A. Arcupas, A. Juodpusis, J. Sejevičienė, L. Smalakienė, A. Vilkys. Tiražas 1951 – 1000 egz., 1987 – 10 400 egz., 1997 – 4400 egz.

„VIENYBĖ-JEDINSTVO-JEDNOŚĆ“, socialistinio judėjimo už pertvarką Lietuvoje laikraštis, leistas 1989-90 Vilniuje lietuvių, rusų ir lenkų k. 1989 ėjo kaip socialistinio judėjimo „Jedinstvo“ informacinis biuletenis. Redagavo redakcinė kolegija. Tiražas 1989 – 10 000 egz. Išleista 33 numeriai.

„VIENYBĖ LIETUVNINKŲ“, savaitraštis, ėjęs 1886 02–1920 JAV: 1886–1907 leistas Plimute, 1907-20 Njujorke. 1886 02–1887 12 leido J. Paukštys ir A. Pajaujis, 1897–1919 – Juozas J. Paukštys ir Co. Redaktoriai: D. Bačkuskas (1886-88), A. Turskis (1888-90), J. Andziulaitis-Kalnėnas (1890-92), A. Milukas (1892-93), P. Kučas (J. Petraitis, 1893-95), J. Ališius-Ališauskas ir J. Kaunas (1895-97), P. Mikolainis (1897-98, 1900-01), P. Mikolainis ir V. Daukšys (1899), J. Mačys-Kėkštis (1901-02), P. Mikolainis, V. Daukšys, P. Matulaitis (1902-03), J. O. Širvydas (1903-05 ir 1907-12), J. Baltrušaitis (1905-07), P. Norkus, J. Gedeminas, J. Baniulis (1912-13 ir 1915-20). Dažnai esmingai keitė savo kryptį – nuo katalikiškos iki socialistinės. Tai daugiausia priklausė nuo redaktorių.

B.R.

„VIENYBIETIS“, Ukmergės gamyklos „Vienybė“ dvisavaitis laikraštis, ėjęs 1969-91. Iki 1989 ėjo kaip sienlaikraštis. Redaktoriai K. Griškevičius (1989-90), R. Kuzmenkienė (1990-91). Tiražas 1989 – 2000 egz., 1991 – 100 egz.

„VIENSĖDIS“, ūkio ir kooperacijos laikraštis, leistas 1914, 1922-23 Kaune, 1915 Vilniuje. Ėjo dukart per mėnesį. Leido ir redagavo A. Alekna, nuo 1922 leido „Viensėdžio“ b-vė. Rašė namų ūkio, žemdirbystės, gyvulininkystės, sodininkystės, kooperacijos klausimais. Bendradarbiavo J. Čerkesas, A. Dubrys, L. Godliauskas, B. Miknevičius, M. Stankevičius, K. Švedienė, J. Valadka, P. Vitkauskas ir kt. Redagavo K. Kubilius,

J. Tallat-Kelpša. Spausdino S. Banaičio, „Šviesos“ spaustuvės Kaune, M. Kuktos spaustuvė Vilniuje. Išėjo 67 numeriai.

VIENUOLIS (tikr. Žukauskas) Antanas (1882 04 07 (03 26) Ažuožeriuose, Anykščių vls. – 1957 08 17 Anykščiuose), rašytojas, provizorius. 1899 baigė Liepojos gimnazijos 4 klases. 1900 išvyko į Maskvą ir dirbo mokinio vaistinėje. 1903 Maskvoje išlaikęs provizoriaus padėjėjo egzaminus, dirbo vaistinėse. Studijavo Maskvos un-te, 1910 įgijo provizoriaus laipsnį.

Spaudoje pradėjo bendradarbiauti 1904. Pirmą korespondenciją atsiuntė į „Lietuvių laikraštį“ iš Tbilisio. 1907-18 gyveno Maskvoje, buvo nuolatinis „Aušrinės“ ir „Farmaceutų reikalų“ bendradarbis, rašė į „Vilniaus žinias“, „Santarą“, „Lietuvių balsą“, „Vaivorykštę“. Grįžęs į Lietuvą, dirbo Kauno spaudos biure, buvo „Lietuvos“ karo korespondentas. 1920 liepos mėn. kaip korespondentas važiavo su Lietuvos taikos derybų delegacija į Maskvą. Lietuvių rašytojų ir žurnalistų s-gos signataras. Nuo 1922 dirbo provizoriumi Anykščiuose. Daugiausia kūrinių paskelbė leidiniuose „Skaitymai“, „Lietuva“, „Lietuvos aidas“, „Naujoji Romuva“, „Židiny“, „Dienovidis“.

Parašė apsakymų, apsakų, romanų, kelionių įspūdžių. Išleido atsiminimų knygą „Iš mano atsiminimų“ (1957). Išleisti „Raštai“ (1920-44, Kn.1-12; 1953-55, T.1-7; 1985-88, T.1-6).

VIEŠOJI NUOMONĖ, vertinimai, mintys, pažiūros, būdingos daugeliui visuomenės atstovų, visai visuomenei arba stambiausiems jos sluoksniams; visuomeninės sąmonės išraiška: idėjos, sprendimai, nuomonės, kuriomis socialinių grupių atstovai reiškia savo santykį su socialinio gyvenimo problemomis, reiškiniais, atspindinčiais visuomenės interesus. Tai svarbių ir realizuotinių socialinių problemų suvokimo rezultatas: skirtingų nuomonių ir požiūrių ir svarstomą klausimą lyginimas, žmonių veiklos veiksmų, poelgių, elgsenos rėmimas, pritarimas jam ar neigimas, smerkimas. Viešosios nuomonės subjektas – įvairios socialinės grupės, socialiniai sluoksniai, profesinės grupės, tautos. Viešosios nuomonės formavimąsi veikia masinio poveikio priemonės: spauda, radijas, televizija, masinės akcijos, įvairios gyvenimo aplinkybės bei situacijos.

VIETINĖ TELEVIZIJA, televizija, kurios paskirtis – pateikti programą miesto arba tam tikro regiono (rajo) žiūrovams. Dažnai dar vadinama ir regionine televizija. Lietuvos vietinė televizija veikia Kaune, Šiauliuose, Panevėžyje, Klaipėdoje, Alytuje, Jurbarke, Tauragėje ir kt. Ji įsikūrė tik nepriklausomybės laikais ir gana greit plečiasi, rodydama dalį savo programų (ypač Kaunas) ir visai Lietuvai. Jos steigėjai – savivaldybės ar privačios kompanijos bei asmenys.

VIETINIS RADIJAS, radijo stotis, kurios programa skirta tik vieno miesto, rajono ar bendruomenės auditorijai.

VIETNAMAS, Vietnamo Socialistinė Respublika (Pietryčių Azija), nepriklausoma nuo 1945, gyventojų – 72,93 mln. (13 vieta pasaulyje), beraščių – 12,4 proc., sostinė – Hanojus, oficiali kalba – vietnamiečių.

Šaliai buvus Prancūzijos kolonija (1867–1945),

leisti ir platinti beveik vien prancūziški periodiniai leidiniai. Vietnamiečių k. ėjo tik keletas laikraščių. Nuo 1939 Šolone leistas dienr. „Vien Dong Nhut Bao“ („Tolimųjų Rytų dienraštis“), nuo 1941 Hanojuje – savaitr. „Cuu Quoc“ („Tėvynės gelbėjimas“), nuo 1943 Hanojuje – laikr. „Lao Dong“ („Darbas“). Ėjo nemažai specializuotų žurnalų ir savaitraščių kultūros, literatūros ir meno, švietimo, ekonomikos, medicinos klausimais. Daugelis šių leidinių leisti ir po Antrojo pasaulinio karo, susidarius Pietų Vietnamui ir Vietnamo Demokratinėi Respublikai. Pastarojoje šalyje pradėjo eiti socialistinės ir komunistinės pakraipos laikraščiai. Pietų Vietname (Saigone) ėjo daug dienraščių vietnamiečių, prancūzų ir anglų k. 1976 abiem šalims susijungus ir susikūrus Vietnamo Socialistinei Respublikai, buvo įsteigta naujų komunistinių laikraščių ir žurnalų. 1982 iš viso ėjo apie 200 laikraščių ir žurnalų, iš jų 6 dienraščiai.

1996 buvo leidžiami 7 dienraščiai, jų tiražas 213 000 egz. (3 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „Nhan Dan“ („Liaudis“, žr.), „Saigon Giai Phong“ („Išlaisvintasis Saigonas“, žr.), „Hanoi Moi“ („Naujasis Hanojus“, eina nuo 1976, tir. 24 000 egz.), „Quan Doi Nhan Dan“ („Liaudies armija“, nuo 1950, tir. 15 000 egz.), „Vietnam News“ („Vietnamo naujienos“, nuo 1991 anglų k., tir. 30 000 egz.); žurnalai ir savaitraščiai: „Lao Dong“ („Darbas“, eina nuo 1943, tir. 80 000 egz.), „Nguoi Bao Va Cong Luan“ („Žurnalistas ir visuomenės nuomonė“, nuo 1985, tir. 15 000 egz.), „Phu Nu Viet-Nam“ („Vietnamo moteris“, nuo 1953, tir. 90 000 egz.), „The Saigon Times“ („Saigono laikas“, nuo 1976 anglų k., tir. 20 000 egz.), „Tien Phong“ („Avangardas“, nuo 1957, tir. 170 000 egz.), „Vietnam Pictorial“ („Vietnamo vaizdai“, nuo 1954 vietnamiečių, anglų, prancūzų, rusų, ispanų, kinų, khmerų, laoso k., tir. 140 000 egz.). Per metus išleidžiama apie 4000 knygų.

Vietnamo vyriausybė informacijos agentūra VNA (žr.) įkurta 1945. Nuo 1988 taip pat Hanojuje dirba nevyriausybė spaudos agentūra Vinapress.

Radijas veikia nuo 1945, yra 7 mln. radijo imtuvų (96 imt. 1000 gyv.). R laidos transliuojamos vietnamiečių, kinų, anglų, prancūzų, japonų, ispanų, tajų, khmerų k. Televizijos transliacijos pradėtos 1966 Hošimine (Saigone), 1971 – Hanojuje; yra 2,5 mln. televizorių (35 tel. 1000 gyv.). Veikia 2 R stotys ir 7 TV stotys, kurias kontroliuoja vyriausybė, taip pat apie 300 radijo ir 50 televizijos provincinių stočių.

Dokumentinio kino filmus pradėta kurti 1948. 1958 Hanojuje įsteigta kino studija. v.u.

VYKINTAS (Povilavičius) Stepas (1905 11 23 Šikšnių k., Rokiškio aps. – 1978 09 03 Tabor Farmoje, Mičigano valstijoje), žurnalistas, politikas. 1942 baigė Vilniaus un-to Humanitarinių mokslų fak. 1925-26 mokytojavo Šakių „Žiburio“ gimnazijoje, 1927-28 – Alytaus gimnazijoje. 1932 buvo „Telšių balso“, „Mūsų krašto“ ir „Biržų žinių“ vyr. redaktorius, 1932-38 – „Lietuvos aid“ literatūros skyriaus redaktorius, 1938-39 – „Lietuvos aid“ ir kitų laikraščių korespondentas Paryžiuje. 1940 – „Tėvų žemės“ Vilniuje redaktorius, 1941 – „Naujosios Lietuvos“ vyr. redaktorius, 1941-43 – Švietimo v-bos meno departamento direktorius, 1944 – „Naujosios Lietuvos“ literatūros skyriaus redaktorius. 1944 pasitraukė iš Lietuvos. 1945-46 dirbo VLIK'e,

1946 drauge su kitais įsteigė dienr. „Mintis“ ir buvo vyr. redaktorius. 1946-50 Memingene leido ir redagavo „Laisvąją Lietuvą“. Nuo 1957 buvo lietuvių kalbos ir literatūros mokytojas Vasario 16-osios gimnazijoje.

Bendradarbiavo leidiniuose „Laisvė“, „Krašto balsas“, „Lietuva“, „Akademikas“, „Trimitas“, „Mokslo dienos“, „Mūsų Vilnius“, „Tautos kelias“, „Vairas“, „Naujas žygis“, „Tautos mokykla“, „Europos lietuvis“ ir kt. Rašė kultūros, mokslo, literatūros, švietimo klausimais.

VIKTORINA (lot. victor – nugalėtojas), žaidimas, viešas atsakinėjimas į įvairius klausimus.

VILAINIS-ŠIDLAKSKAS Adomas (1905 01 21 Vaidžių Lauko k., Laukuvos vls., Tauragės aps. – 1981 06 28 Čikagoje, JAV), žurnalistas. Mokėsi Rietavo progimnazijoje. 1934 dirbo laikr. „Lapas“ redakcijoje. Bendradarbiavo leidiniuose „Naujoji Romuva“, „Lietuvos aidas“, „Savivaldybė“, „Policija“, „Vakarai“, „Ateitis“ ir kt. Nuo 1939 buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys. 1944-45 Norvegijoje redagavo mašinėlę daugintus laikraštukus „Cirkas“, „Tėvynės balsas“, „Tėviškės aidas“. 1945 persikėlė į Vokietiją. 1946-47 dirbo „Mūsų vilties“ redakcijoje, rotatoriumi spausdino laikraštėlius „Šiandien“, „Tėviškės aidas“. 1949 išvyko į JAV (Čikagą). Įsteigė knygyną ir leidyklą „Nemunas“. Leido ir redagavo žurnalus „Pelėda“ (1951-54), „Užuolanka“ (1955-61).

Parašė ir išleido kelionių reportažų rinkinį „Žemaičių žemėje“ (1952), stovyklų reportažų rinkinį „Amžinai gyvi“ (1953). Redagavo knygą „Atlanto nugalėtojai“ (1933), Čikagos lietuvių metraštį (1954), „Pelėdos“ kalendorių (1953), „Istorinės Lietuvos albumą“ (1959).

VILČINSKAS Juozas (1909 07 15(02) Vilniuje – 1992 06 09 Londone, Anglijoje), inžinierius, visuomenės veikėjas, spaudos darbuotojas. 1930 baigė Kauno aukštesniąją technikos m-lą. Dirbo Kauno vandentiekio ir kanalizacijos skyriuje. 1942 Vytauto Didžiojo un-te įgijo statybos inžinieriaus specialybę. 1944 pasitraukė į Austriją. 1946 emigravo į Angliją. 1957-78 buvo Didžiosios Britanijos lietuvių s-gos pirmininkas. Nuo 1961 – Lietuvos socialdemokratų partijos užsienio delegatūros atstovas Europoje, dalyvavo 10 Socinterno kongresų. 1956-67 – laikr. „Darbininkų balsas“, 1971-72 – LSDP užsienio delegatūros žurn. „Mintis“, 1981-87 – laikr. „Europos lietuvis“ redaktorius. Bendradarbiavo JAV lietuvių laikraščiuose „Darbas“, „Keleivis“.

VILDŽIŪNAS Linas (g. 1949 01 04 Klaipėdoje), kino kritikas, spaudos darbuotojas. 1966 baigė Vilniaus S. Nėries vid. m-lą, 1972 – Vilniaus un-te istoriją; 1972-75 buvo Istorijos fak. asistentas. 1975-76 dirbo Resp. kino filmų nuomojimo kontoros Kino reklamos biuro redaktoriumi, 1976-77 – Lietuvos televizijos Literatūros ir meno redakcijos laidų „Kino menas“ vedėju. 1977-79 ir 1981-85 buvo savaitr. „Literatūra ir menas“ teatro ir kino skyriaus korespondentas, skyriaus vedėjas, 1979-81 – Lietuvos kino studijos Scenarinės redakcijos kolegijos redaktorius, 1985-87 – Kultūros m-jos Meno reikalų v-bos Repertuaro redakcinės kolegijos narys, 1987-89 – Filosofijos, sociologijos ir teisės in-to Kultūrologijos ir menotyros skyriaus mokslis-

nis bendradarbis, 1989-91 – Lietuvos kinematografinių s-gos ats. sekretorius, 1991-94 – žurn. „Kinas“ vyr. redaktorius. Nuo 1992 – laikr. „7 meno dienos“ vyr. redaktorius. Straipsnius apie kiną, recenzijas nuo 1975 skelbė leidiniuose „Kinas“, „Savaitės ekranas“, „Literatūra ir menas“.

P. VILEIŠIO SPAUSTUVĖ, Vilniuje įsteigta 1904. Joje pradėtas leisti pirmasis lietuvių dienr. „Vilniaus žinios“ (žr.). P. Vileišis, turėjęs praktinių įgūdžių, mokė spaustuvėje šio amato lietuvius darbininkus. Spaustuvės vedėjas buvo M. Kukta. P. Vileišiui sulaikius „Vilniaus žinių“ leidimą, 1909 spaustuvę nupirko M. Kukta (žr. M. Kuktos spaustuvė).

VILEIŠIS Jonas (1872 01 15(03) Mediniuose, Pasvalio vls. – 1942 06 01 Kaune), visuomenės veikėjas, publicistas. 1892 baigė Šiaulių gimnaziją, 1892-94 studijavo Peterburgo un-to Matematikos fak., 1894-98 – Teisės fak. 1899 teisės studijas gilino Berlyno un-te. Nuo 1900 dirbo advokatu. Bendradarbiavo lietuvių žurnaluose „Varpas“, „Ūkininkas“, padėjo knygnešiams apsirūpinti nelegalia lietuvių spauda Vilniaus kraštui. 1905-06 redagavo savaitr. „Lietuvos ūkininkas“, 1907-09 leido „Vilniaus žinias“, nuo 1909 – „Lietuvos žinias“, buvo vienas iš redaktorių. 1905 su A. Smetona, J. Jablonskiu įsteigė „Aušros“ d-ją lietuviškoms knygoms leisti. 1917-20 buvo Lietuvos Tarybos narys, 1918 12–1919 03 – vidaus reikalų, 1919 04-10 – finansų ministras, 1921-33 – Kauno burmistras. 1933-40 dirbo Valskybės taryboje, dėstė Vilniaus un-te, vertėsi advokatura. Bendradarbiavo leidiniuose „Lietuvos aidas“, „Aušrinė“, „Lietuvos ūkininkas“, „Nepriklausomoji Lietuva“, „Savivaldybė“, „Revue Baltique“ ir kt. Paskelbė straipsnių visuomenės gyvenimo, kultūros klausimais.

VILEIŠIS Petras (1851 01 25 Mediniuose, Pasvalio vls. – 1926 08 12 Palangoje), inžinierius, visuomenės veikėjas, leidėjas. 1874 baigė Peterburgo un-to Fizikos ir matematikos fak., 1880 – Peterburgo kelių inžinierių in-tą. 1880-90 buvo Maskvos apygardos Kelių v-bos inžinierius. 1900 Vilniuje įsteigė mechanines dirbtuves, 1904 – spaustuvę, lietuviškų knygų knygyną. 1911-20 Kaukaze vadovavo tiltų statybai. 1922 02–1923 02 buvo Lietuvos valstybės susisiekimo ministras. Nuo 1923 – Kauno un-to garbės daktaras.

Spaudoje bendradarbiavo studijuodamas Peterburge. 1875-76 leido rankraštinių nelegalių laikr. „Kalvis melagis“. 1877-78 legaliai išspausdino keletą lietuviškų knygų. Padėjo leisti ir platinti uždraustą lietuvišką spaudą. 1904-07 buvo pirmojo lietuvių dienr. „Vilniaus žinios“ leidėjas ir oficialus redaktorius. Parašė apsakymų iš valstiečių gyvenimo. Išvertė arba parašė per 40 mokslo populiarinimo knygelių, vadovėlių. Išvertė H. K. Anderseno, M. Tveno, F. B. Horto, H. Senkevičiaus ir kt. rašytojų kūrinių.

„VILENSKIJ VESTNIK – KURIER WILEŃSKI“ („Vilniaus žinynas – Vilniaus pasiuntinys“), oficialus laikraštis, leistas 1841 01 03–1915 08 05 Vilniuje, 1915 10 15–1916 11 18 Gomelyje rusų ir lenkų k. vietoj „Litovskij vestnik – Kurier Litewski“. Iki 1865 ir 1867-71 ėjo 2-3 kartus per savaitę, 1865-66 ir nuo 1872 – dienraštis. Nuo 1864 laikraščio pavadinimas, o nuo

1864 03 21 ir tekstas spausdintas tik rusų k. Redagavo A. E. Odinecas (1841-59), A. H. Kirkoras (1860-65), vėliau A. Zabelinas ir kt.

„VILENSKIJE GUBERNSKIJE VEDOMOSTI“ („Vilniaus gubernijos žinios“), laikraštis, leistas 1838–1915 Vilniuje rusų k. Ėjo dukart per savaitę. Leido Vilniaus gubernijos v-ba. Rašė apie svarbiausius gubernijos įvykius, ekonominį, kultūrinį ir socialinį gubernijos gyvenimą.

VILKAS Stasys (1928 05 22 Gargžduose – 1990 10 24 Vilniuje), spaudos ir radijo žurnalistas. 1949 baigė Klaipėdos pedagoginę m-lą. 1950 pradėjo dirbti Klaipėdos srities laikr. „Tarybinė Klaipėda“ redakcijoje: buvo lit. darbuotojas, laiškų skyriaus vedėjas. Nuo 1954 iki 1970 – Lietuvos radijo visuomeninių-politinių laidų, laidų užsieniui redakcijų vyr. redaktorius, 1970-86 – savaitr. „Kalba Vilnius“ vyr. redaktorius, 1986-89 – Lietuvos radijo ir televizijos Komercijos ir užsienio ryšių direkcijos redaktorius. 1950-51 buvo Klaipėdos srities jaunųjų rašytojų sekcijos pirmininkas, nuo 1960 – Lietuvos žurnalistų s-gos narys.

VILKAVIŠKIO SPAUSTUVĖ. Pirmąją spaustuvę 1898 įkūrė I. Šerševskis. Ji veikė iki 1914. Gamino kvietimus, blankus, vizitines korteles, turėjo nedidelę spausdinimo mašiną. 1908-10 dirbo L. Asinovskio spaustuvė, 1913-14 – L. Skebelskio įmonė. 1928 J. Zilberis įkūrė spaustuvę, kuri 1932 buvo pavadinta „Olimpija“. Joje spausdinta kanceliarinės knygos, blankai, kvitai, kai kurios knygos. 1940 spaustuvė buvo nacionalizuota. 1930-40 veikė J. Neulerio spaustuvė „Progres“. Spausdino brošiūras, knygas, blankus, kanceliарines knygas. 1939-40 dirbo J. Šneibergo spaustuvė.

1945 pradėta leisti Vilkaviškio apskrities laikr. „Pergalė“ spausdino Marijampolės spaustuvė „Šešupė“. Kadangi per karą Vilkaviškis buvo labai sugriautas, spaustuvę imta kurti Kybartuose. Ten 1946-48 spausdintas Vilkaviškio apskrities laikr. „Pergalė“. 1950 Kybartams ir Vilkaviškiui tapus rajonų centrais, Kybartų spaustuvė ėmė spausdinti Kybartų rajono laikr. „Leninietis“.

1950 įsteigta Vilkaviškio spaustuvė nuo 1951 spausdino Vilkaviškio rajono laikr. „Pergalė“. 1951-53 joje taip pat buvo spausdinami MTS laikraščiai: Alvito „Komunizmo švyturys“, Gižų „Pirmyn į komunizmą“. 1960 birželio mėn. prie Vilkaviškio spaustuvės prijungtos Šakių ir Kazlų Rūdos spaustuvės. 1972 gautas ofsetas. 1976 Vilkaviškio spaustuvė tapo Kauno „Raidės“ skyriumi. Nuo 1980 Vilkaviškio spaustuvėje imta spausdinti Šakių rajono laikr. „Draugas“ (buvo renkamas vietoje). Joje toliau buvo spausdinamas ir Vilkaviškio rajono laikraštis, nuo 1990 einantis pavadinimu „Santaka“.

„Raidės“ spaustuvės Vilkaviškio skyrius 1988 turėjo 2 linotipus, dvispalvę ofsetinės spaudos mašiną, vienspalvę ofsetinę mašiną, dvi plokščios spaudos mašinas. 1990 Vilkaviškio spaustuvė tapo savarankiška ir buvo pavadinta „Olimpija“, nuo 1995 vadinasi UAB „Olimpija“ spaustuvė. Dabar ji spausdina laikraščius, brošiūras, blankus, afišas, turi leidybines teises.

VILKUTAITIS Antanas (1864 10 02 Gulbiniškiuose, Liudvinavo vls., Marijampolės aps. – 1903 03 17 Peterburge), publicistas, rašytojas. 1888 baigė Maskvos un-tą, 1891 – Peterburgo kelių inžinierių in-tą, dirbo Užkaukazės geležinkelių tarnybose.

Periodikoje pradėjo bendradarbiauti nuo 1887. 1890-95 laikr. „Vienybė lietuvių“ ir kituose paskelbė publicistikos ciklus „Gromatos iš Maskolijos“, „Kultūriški etiudai“, „Politiškas šiupinys“ ir kt. Demokratinio požiūriu nagrinėjo įvairius gyvenamojo meto klausimus. Jo publicistikoje daug įdomių idėjų, ji paremta mintimi ir analize, vyrauja sąvokinė raiška. Rašė žurnalistikos ir publicistikos klausimais. Jam priskiriama komedija „Amerika pirtyje“ ir apsakymai. Pasirašinėjo slapyvardžiais Jonas Avulis, Kazys Bindokas, Galbiniškių Antanas, Keturakis, Kunigas A. ir kt. B.R.

„**VILMA**“, valstybinės prietaisų gamyklos „Vilma“ savaitraštis, leistas 1989-91 Vilniuje lietuvių ir rusų k. Iki 1991 ėjo kaip „Vilmos“ gamybinio susivienijimo leidinys. Redagavo V. Bartkus (1989-90), A. Žebrauskaitė (1990-91). Tiražas 1990 – 1000 egz. lietuvių k. ir 2000 egz. rusų k. Išleista 45 numeriai.

„**VILNIA**“, Vilniaus rajono laikraštis, leidžiamas nuo 1991 liepos 12 Vilniuje. Iki 1994 pab. ėjo lietuvių, lenkų ir rusų k., iki 1995 balandžio 21 – lietuvių ir rusų k., vėliau – tik lietuvių k. Steigėja Lietuvos kultūros m-ja, leidėja „Vilnios“ laikraščio redakcija. 1992-93 ėjo 2 kartus per savaitę, 1994 – kas savaitę, nuo 1995 – kas mėnesį. Redaktorė S. Daubaraitė (žr.). Tiražas 1992 – 800 egz. lietuvių k., 500 egz. lenkų k. ir 700 egz. rusų k., 1994 – 400 egz. lietuvių k., 700 egz. lenkų k. ir 800 egz. rusų k.

„**VILNIAUS AIDAS**“: 1. Dienraštis, leistas 1920 08 10–10 09 Vilniuje. Leido Vilniaus miesto ir apygardos komendantūros komisija. Bendradarbiavo D. Alseika, P. Šalčius, L. Tulauskas, A. Vaičiūnas ir kt. Redagavo komendantūros komisija, faktiškasis redaktorius M. Biržiška. Spausdino „Švyturio“ spaustuvė. Išėjo 52 numeriai. Nuo 1920 gruodžio 14 vietoj „Vilniaus aido“ pradėjo eiti „Vilnius“ (žr.).

2. Politikos ir visuomenės gyvenimo laikraštis, leistas 1924-28 Vilniuje. Ėjo triskart per savaitę. Leido ir redagavo K. Urbonas. Rašė apie Vilniaus krašto lietuvių problemas, svarstė politikos, ekonomikos, kultūros, švietimo ir kt. klausimus, informavo apie nepriklausomos Lietuvos gyvenimą, užsienio įvykius ir kt. Lenkų valdžia keletą laikraščio numerių konfiskavo. Nuo 1925 09 06 iki 1926 11 23 vietoj „Vilniaus aido“ ėjo 9 vienkarčiai leidiniai („Prabočių aidas“, „Senolių aidas“, „Praeities aidas“, „Senovės aidas“ ir kt.). Bendradarbiavo K. Aleksa, P. Avižonis, J. Basanavičius, D. Budrys, P. Matulionis, V. Uždavyns, J. Vabalas-Gudaitis, E. Vileišienė ir kt. Faktiškasis redaktorius P. Karazija. Spausdino spaustuvė „Ruch“. Išėjo 570 numerių. Tiražas 550 egz. (1928). Nuo 1928 gruodžio 1, „Vilniaus aidui“ susijungus su laikraščiais „Dirva“ ir „Kelias“, pradėjo eiti „Vilniaus rytojūs“ (žr.). G.B.

VILNIAUS AKADEMIJOS SPAUSTUVĖ, didžiausia ir svarbiausia Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės poligrafijos įmonė, veikusi 1575-1805. Turėjo raidžių liejyklą, knygrišyklą, knygyną ir biblioteką. Iš pradžių

dirbo 4, o 1773 – 24 žmonės, buvo 8 spausdinimo mašinos (5 spausdinimo staklės, 1804 – 11 staklių). Įkurta M. K. Radvilos (iki 1586 spaustuvė vadinosi jo vardu), iš Bresto perkėlusio savo tėvo spaustuvę, spausdinusią evangelikų reformatų literatūrą. 1585 ji buvo padovanota Vilniaus akademijai. 1805 spaustuvę nupirko J. Zavadskis.

Žymiausieji spaustuvininkai: D. Lenčickis (dirbo 1576-93, su pertraukomis), J. Slenskis (1579-80), Martynas iš Kazimežo (1581-82), S. Golda (1596), T. Levickis (1604-06), J. Kochanas (1641-44).

Vilniaus akademijos spaustuvės žymesnieji prefektai: P. Vidmanštas (1586), M. Dambrowskis (1664-77, su pertraukomis), K. Kelpša (1680-82), J. Narbutas (1706-10), A. Kulieša (1712-20), M. Karvackis (1720-32), A. Kirkoras (1732-34; 1735-42), P. Paprockis (1760-63), M. Počobutas (1767-69), D. Pilchovskis (1773-88).

Spaustuvė spausdino universitetui ir jam priklausiusiems mokykloms bei LDK gyventojams skirtą literatūrą. Išleista apie 3270 leidinių lotynų, lenkų, latvių, prancūzų, rusų, graikų, italų, vokiečių, lietuvių kalbomis, tarp jų 143 knygos. Čia išspausdintos pirmosios Didžiojoje Lietuvoje lietuviškos knygos. Nuo 1737 leido kalendorius, 1757 akademija gavo leidimą spausdinti laikraščius. 1760 pasirodė pirmasis Lietuvos laikraštis „Kurjer Litewski“ (jis ėjo 1760-63). Spaustuvėje taip pat buvo spausdinami leidinio priedai bei laikraščiai „Wiadomości literackie“ (1760-63), „Gazety Wileńskie“ (1764-93), „Gazeta Narodowa Wileńska“ (1794), „Gazeta Litewska“ (1804-05).

Išleistos knygos lietuvių kalba: M. Daukšos „Kathechizmas“ (1595), M. Daukšos „Postilla Catholicka“ (1599), K. Sirvydo „Punktai sakymų“, 2d. (1629, 1644), S. M. Slavočinskio „Giesmės, tikėjimui katalickam priderančios“ (1646).

Išleistos knygos lotynų kalba: P. Skargos „Už švenčiausią eucharistiją“ (1576), L. Bojerio „Karolių mūšis“ (1606), M. Sarbievijaus „Lyrikos knygos“ (1628), J. Rudaminos „Garsiosios matematikos teoremos ir problemos“ (1633), A. Diblinskio „Astronomijos šimtinė“ (1639), A. Kojelavičiaus-Vijūko „Įvairios žinios apie LDK bažnyčios būklę“ (1650), Ž. Liauksmino „Muzikos menas ir praktika“ (1667, 1669, 1693), J. Proišhofo „Vilniaus universitetas“ (1707), A. Mištauto „Sapiegų giminės istorija“, 3d. (1724), „Lietuvos kalbų visuma“ (1737), „Latvių gramatika“ (1737), B. Dobševičiaus „Dabartinių filosofų pažiūros“ (1760).

Išleistos knygos lenkų kalba: M. Smigleckio „Trumpas mokslas apie palūkanas ir tris svarbiausias sutartis“ (1596, du leidimai, 1641, 1753), J. A. Hilzeno „Livonija“ (1750), P. Paprockio „Namų žinios apie Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę su šios tautos istorija“ (1760, 1763, 1771, 1775), J. Stroinovskio „Prigimtinės, politinės, teisinės, politinės ekonomijos ir tarptautinės teisės mokslas“ (1785, 1791, 1805), S. Kondiljako „Logika“ (1802).

Išleistos knygos keliomis kalbomis: K. Sirvydo „Trijų kalbų žodynas“ (apie 1620, 1631, 1677, 1713), J. Elgerio „Lenkų-lotynų-latvių žodynas“ (1683).

„**VILNIAUS AUŠRA**“, Vilniaus krašto lietuvių katalikų leidinys, ėjęs 1932-39 Vilniuje. Leido ir redagavo V. Taškūnas. Ėjo kartą per mėnesį (iki 1937), 2 kartus per mėnesį, nuo 1938 – savaitraštis. Spausdino religinio turinio straipsnius, aiškino Šv. rašto tiesas, rašė

apie katalikiškųjų organizacijų veiklą, svarstė kultūros, švietimo ir kt. klausimus. Bendradarbiavo J. Augustaitytė, J. Garbauskas, E. Inčiūrienė, V. Kuolaitis, J. Skruodys ir kt. Spausdino spaustuvė „Ruch“ Vilniuje. Išėjo 161 numeris.

G.B.

„**VILNIAUS BALSAS**“: 1. Politikos ir visuomenės gyvenimo laikraštis, leistas 1924 10 03–12 02 Vilniuje vietoj uždaryto laikr. „Lietuvos rytai“. Leido ir redagavo M. Luneckas. Ėjo triskart per savaitę. Rašė apie sunkią lietuvių padėtį Vilniaus krašte, kėlė lietuviybės išsaugojimo klausimus, kritikavo lenkų valdžios polonizacijos politiką, informavo apie Nepriklausomos Lietuvos gyvenimą. Faktiškasis redaktorius P. Karazija. Spausdino spaustuvė „Ruch“. Išėjo 26 numeriai. Lenkų valdžios uždarytas. Nuo 1924 gruodžio 18 vietoj „Vilniaus balso“ pradėtas leisti „Vilniaus aidas“ (žr.).

G.B.

2. Vilniaus lietuvių dienraštis, leistas 1939 10 28–1941 06 22 Vilniuje. Leido K. Kriščiukaitis, nuo 1940 Nr.139 – „Spindulio“ spaustuvė. Iki 1940 liepos – tautinės krypties leidinys, vėliau – komunistinės orientacijos dienraštis. Bendradarbiavo J. Cicėnas, J. Kriaučiūnas, O. Maširotienė, A. Nezabitauskas, A. Pangonis, B. Untulis, A. Židonis ir kt., po 1940 06 15 – A. Bružas, S. Macijauskas, A. Rūkas, E. Sučyla, A. Vengrys ir kt. Redagavo R. Mackevičius-Mackonis, A. Žukauskas (1940). Spausdino „Ruch“, „Spindulio“, „Vaizdo“ spaustuvės Vilniuje. Išėjo 505 numeriai. Tiražas 5000 egz. (1941). Leido priedą „Kultūrinės žinios“.

G.B.

3. Kultūros ir politikos laikraštis, leistas 1989-90 Vilniuje. Iki 1990 Nr.16 ėjo kaip Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio Vilniaus tarybos, vėliau – redakcijos tarybos leidinys. Redagavo A. Žemaitytė (žr.). Tiražas 20 000 egz. Išleista 40 numerių.

„**VILNIAUS GARSAS**“, „savaitinis laikraštis darbo žmonėms“, leistas 1920-22 Vilniuje. Leido ir redagavo K. Čibiras, M. Marcišauskaitė, K. Strazdas. Kėlė Vilniaus krašto klausimus, rašė apie lietuvių teisių pažeidimus. Bendradarbiavo N. Abaravičius, Z. Drabnys, K. Guogis, M. Gustaitis, J. Jurgaitis, M. Stankevičius, J. Turčinskas, P. Vieštautas ir kt. Faktiškai redagavo K. Čibiras, P. Kraujalis. Leidinys buvo ne kartą lenkų valdžios konfiskuotas, redaktoriai bausti. Spausdino „Švyturio“, „Žaibo“ spaustuvės Vilniuje. Išėjo 101 numeris. Nuo 1922 liepos 16 vietoj uždaryto „Vilniaus garso“ pradėjo eiti „Garsas“ (žr.).

G.B.

„**VILNIAUS KALVARIJOS**“, Vilniaus arkivyskupijos Kalvarijos parapijos laikraštis, einantis nuo 1994 gruodžio Vilniuje. Redaktorius Z. Gipiškis. Tiražas 500 egz.

„**VILNIAUS KELIAS**“, savaitinis laikraštis, leistas 1923 04 01–06 21 Vilniuje vietoj „Garso“. Leido ir redagavo J. Kuklis. Skirtas Vilniaus krašto lietuviams, nušvietė jų rūpesčius. Faktiškasis redaktorius P. Kraujalis. Spausdino spaustuvė „Motus“ Vilniuje. Išėjo 13 numeris. Nuo 1923 liepos 22 vietoj „Vilniaus kelio“ pradėjo eiti „Lietuvos kelias“ (žr.).

VILNIAUS KRAŠTO PERIODIKA, periodiniai leidiniai, leisti lenkų okupuotame Vilniuje 1919-39 ir skirti Vilniaus krašto gyventojams. 1919 balandžio 19-

21 Lenkijos kariuomenė užėmė Vilnių su žymia Rytų Lietuvos dalimi. 1920 liepos mėnesį Rusijos Raudonoji armija išstūmė Lenkijos kariuomenę iš užimtų Lietuvos žemių, tačiau tų pačių metų spalio 9 lenkų kariuomenės junginys, vadovaujams gen. L. Želigovskio, vėl užėmė Vilnių ir didelę Rytų Lietuvos dalį. Paskui, 1922 kovo mėn., šias Lietuvos žemes paskelbus Lenkijos valstybės dalimi, Vilnius ir Vilniaus kraštas ilgam, iki 1939 spalio mėn., tapo atskirtas nuo Lietuvos. Lenkų okupacinė valdžia mažai rūpinosi šio krašto pramone ir žemės ūkiu, visokiais būdais trukdė lietuvių kultūrinei ir visuomenei veiklai, stabdė periodinės spaudos formavimąsi. Nors Vilniuje per tuos beveik du dešimtmečius išėjo per 100 pavadinimų lietuvių laikraščių ir kitų periodinių leidinių, tačiau iš jų tik vienas kitas ėjo ilgesnį laiką. Redaktoriai ir leidėjai buvo okupacinės valdžios persekiojami, jų leidiniai nuolat uždarinėjami, atskiri numeriai konfiskuojami, todėl dauguma lietuvių laikraščių ėjo labai trumpai, dažnai keitė pavadinimus, buvo leidžiami vienkartiniais leidimais. Turimais duomenimis, 1937 Vilniuje iš viso ėjo 114 laikraščių ir žurnalių, tačiau tarp jų tik 9 leisti lietuvių k.: daugiausia ėjo lenkų k. – 74, jidiš ir ivrito k. – 16, baltarusių – 12, rusų – 3. Iš 17 dienraščių tais metais nė vienas nebuvo leidžiamas lietuvių k. Tačiau Vilniaus krašto lietuvių spaudos darbuotojai per tuos metus labai daug padarė, kad šio regiono lietuviai turėtų kuo daugiau leidinių gimtąja kalba. Jie leido ir legalius, ir nelegalius lietuviškus laikraščius, savaitraščius ir žurnalus.

Vienas pirmųjų lenkų užimtame Vilniuje 1919 balandžio 25 pasirodė tautinės pakraipos dienr. „Nepriklausomoji Lietuva“ (žr.), kurį redagavo St. Matulaitis (žr.), J. Tumas-Vaižgantas (žr.). 1920 jį uždarius, vietoj jo ėmė eiti dienr. „Vilniaus aidas“ (žr.), kurį redagavo M. Biržiška (žr.). Tais pačiais metais šį laikraštį pakeitė irgi dienr. „Vilnius“ (žr.), ėjęs iki 1921. Vietoj jo pradėjo eiti dienr. „Vilnietis“ (žr.), kurį 1922 uždarius, buvo leidžiamas laikr. „Rytų Lietuva“ (žr.), paskui – laikraščiai „Lietuvos Rytai“ (žr.), „Vilniaus balsas“ (žr.), „Vilniaus aidas“ (žr.). 1924-28 ėjęs „Vilniaus aidas“ buvo sujungtas su dvisavaičiu žemės ūkio laikr. „Dirva“ (žr.), ėjusių 6 mėn., bei savitr. „Kelias“ (žr.), leistu 1925-28, ir nuo 1928 gruodžio 1 ėmė eiti pavadinimu „Vilniaus rytojus“ (žr.). Šis laikraštis, kurį redagavo V. Budrevičius, buvo leidžiamas (2 kartus per savaitę) gana ilgai – iki jo uždarymo 1937. Nuo tada jis ėjo vienkartiniais įvairių pavadinimų leidimais, o 1938 vietoj jų pradėtas leisti Vilniaus lietuvių laikr. „Aidas“ (žr.), ėjęs iki 1939 rugsėjo 18 – beveik iki Vilniaus okupacijos pabaigos (jį redagavo irgi V. Budrevičius).

Jau pirmaisiais lenkų okupacijos metais Vilniuje pasirodė ir katalikiškas periodinis leidinys – dvisavaitis laikr. „Aušra“ (ėjo 1919-20, žr.), redaguojamas J. Stankevičiaus. Paskui jį pakeitė savitr. „Vilniaus garsas“ (žr.), vėliau – irgi savaitraščiai „Garsas“ (žr.), „Vilniaus kelias“ (žr.), „Lietuvos kelias“ (žr.), „Kelias“ (žr.). Visus juos redagavo P. Kraujalis. Paskutinis savaitraštis 1928 pabaigoje buvo sujungtas su laikraščiais „Vilniaus aidas“ bei „Dirva“ ir ėmė eiti jau minėtu pavadinimu „Vilniaus rytojus“. Buvo leidžiami dar keli katalikiškos pakraipos laikraščiai – mėnesinis „Vilniaus varpas“ (1927-31, žr.) bei „Vilniaus aušra“ (1932-39, žr.). Pirmąjį redagavo P. Kraujalis, antrąjį – V. Taškūnas.

1919-23 Vilniuje ėjo lenkų okupacinės valdžios leidžiamas laikr. „Mūsų balsas“ (žr.), o 1920 – jos remiamas savaitr. „Suvienuotoji Lietuva“ (lietuvių ir lenkų k., žr.). 1927-30 buvo leidžiamas tautinės krypties laikr. „Vytis“, 1928-29 – ekonominis informacinis leidinys „Ekonominės Pabaltės žinios“ (lietuvių ir vokiečių k., žr.). Vilniaus krašto lietuvių kultūros-švietimo d-ja 1928-29 leido mėnesinį mokslo ir visuomenės žurn. „Vilniaus šviesa“ (žr.), redaguojamą D. Alseikos (žr.). 1929 šį leidinį pakeitė D. Alseikos įsteigtas laikr. „Vilniaus žodis“ (žr.), ėjęs iki 1939. 1937-39 ėjo laikraščio literatūrinis priedas „Kūryba ir kritika“. 1933-39 buvo leidžiamas kultūros žurn. „Lietuviškas baras“ (žr.), o 1934 – iliustruotas žurn. „Menas ir literatūra“. Tais pačiais metais pasirodė ir J. Karoso (žr.) suredaguoti vienkarciai dailės ir literatūros leidiniai „Varpos“, „Varsnos“, „Vingis“ (1937), „Pjūvis“, „Sėja“ (1938), „Versmė“ (1939). 1939 spalio pabaigoje pradėjo eiti Vilniaus lietuvių dienr. „Vilniaus balsas“ (žr.), kurį redagavo R. Mackevičius-Mackonis. Nuo 1940 birželio 18 iki 1941 birželio 22 jis ėjo kaip komunistinis dienraštis, kurį redagavo A. Žukauskas bei J. Karosas. Vilniuje taip pat ėjo moksleiviams ir jaunimui skirtų leidinių. Daugelis jų buvo spausdinami dauginimo technika, ėjo nereguliariai ir dažniausiai labai trumpai, vienerius ar kelerius metus, ir tik keletas – kiek ilgiau. Vilniaus moksleiviai ateitininkai 1918-24 leido mėnesinį laikr. „Jaunuomenės žiedai“ (žr.), Vytauto Didžiojo gimnazijos moksleiviai 1924 ir 1926-27 – satyros ir humoro laikr. „Botagas“, o 1938-39 – mėnesinį laikraštėlį „Žagrė“. 1919-20 ėjo tautinės minties moksleivių laikr. „Trimitas“, 1927-28 – skautų mėnesinis laikr. „Vilniaus skautas“, 1934 – „Budėk!“, 1937 – mokinių laikraštėlis „Mokinio balsas“. A. Juknevičius 1926 ėmė leisti ir redaguoti mėnesinį jaunuomenės žurn. „Jaunimo draugas“ (žr.), kuris paskui ėjo net iki 1937. Po to dvejus metus jis buvo leidžiamas įvairių pavadinimų vienkarciais leidiniais (pasirodė net 49 tokie leidiniai). 1939 gegužės mėn. žurnalą „Jaunimo draugas“ ir vienkarcius leidinius pakeitė Vilniaus krašto jaunimo savaitr. „Jaunimo kelias“ (žr.), kurį leido ir redagavo A. Burokas iki tų metų rugsėjo pradžios.

Lenkų kalba daugiausia ėjo dienraščių ir savaitraščių, kuriuos leido ir lietuviai, ir lenkai. Svarbesni Vilniaus lietuvių (daugiausia M. Biržiškos, žr.) leisti dienraščiai buvo „Głos Litwy“ („Lietuvos balsas“, žr.), ėjęs 1919-22 (jis buvo leidžiamas ir įvairiais kitais pavadinimais), „Echo Litwy“ („Lietuvos aidas“, 1919-20, žr.), „Litwa“ („Lietuva“, 1922, žr.), savaitraščiai „Nasza ziemia“ („Mūsų žemė“, 1919-22, žr.), „Nasza niwa“ („Mūsų dirva“, 1920, žr.), „Nowiny Wileńskie“ („Vilniaus naujienos“, 1921-22, žr.), „Ziemia ojczysta“ („Gimtoji žemė“, 1923, žr.), „Życie ludu“ („Liaudies gyvenimas“, 1924-29, žr.). Kur kas gauseni ir stabilesni buvo lenkų spaudos darbuotojų nuo 1919 leisti laikraščiai „Dziennik Wileński“ („Vilniaus dienraštis“), „Gazeta Krajowa“ („Krašto laikraštis“), „Gazeta Wileńska“ („Vilniaus laikraštis“), „Nasz kraj“ („Mūsų kraštas“), „Ziemia Wileńska“ („Vilniaus žemė“) ir kiti, kurių daugelis paskui ėjo beveik du dešimtmečius. Be to, nuolat atsiradavo ir naujų lenkiškųjų dienraščių bei savaitraščių. 1921 pradėjo eiti savaitr. „Głos Wileński“ („Vilniaus balsas“, žr.), paskui kaip dienraštis leistas iki 1936, ir dvisavaitis laikr. „Przegląd Wileński“ („Vilniaus apžvalga“, žr.), leistas iki 1938. 1922

pasirodė dienraščiai „Expres Wileński“ („Vilniaus ekspresas“, žr.) ir „Slowo“ („Žodis“), kurie buvo leidžiami iki 1939. 1924-40 ėjo dienr. „Kurier Wileński“ („Vilniaus pasiuntinys“, žr.), 1928-39 – dienr. „Nasz Przyjaciel“ („Mūsų draugas“), 1934-36 – laikr. „Wieczorna gazeta Wileńska“ („Vilniaus vakarinis laikraštis“). 1935-36 buvo leidžiamas komunistinės pakraipos dvisavaitis laikr. „Poprostu“ („Paprastai“), kurį 1936 pakeitė laikr. „Karta“ („Lapas“). 1940 pradžioje Lietuvai grąžintame Vilniuje pradėjo eiti dienr. „Nowe slowo“ („Naujasis žodis“), leistas iki birželio vidurio.

Vilniuje įsikūrusios baltarusių politinės partijos, sąjungos, draugijos leido savo legalius ir slaptus laikraščius baltarusių k. 1918-22 ėjo socialistų laikraščiai „Belaruskaja dumka“ („Baltarusių mintis“) ir „Gramadziannin“ („Tarybos narys“), 1917-40 – krikščionių demokratų laikraštis „Belaruskaja krynica“ („Baltarusių šaltinis“), 1924-26 – Laikinosios baltarusių tarybos laikr. „Hramadski golos“ („Tarybos balsas“), 1925-28 – valstiečių s-gos laikr. „Selianskaja niva“ („Kaimo dirva“), 1925-26 – Baltarusių valstiečių ir darbininkų tarybos savaitr. „Belaruskaja niva“ („Baltarusių dirva“). Baltarusių komunistai leido laikraščius „Boļšavik“ („Boļševikas“, 1924-36), „Čyrvony sciag“ („Raudonoji vėliava“, 1924-38, žr.), „Malady komunist“ („Jaunasis komunistas“, 1924-37), „Čyrvonaja dapamoga“ („Raudonoji pagalba“, 1925-37), „Golas saldatsa“ („Kareivio balsas“, 1932-36), „Belaruskaja gazeta“ („Baltarusių laikraštis“, 1933-34) ir nemažai kitų, ėjusių labai trumpai.

Neilgaamžiai buvo ir rusų k. leisti leidiniai. 1918-19 ėjo Lietuvos ir Baltarusijos socialdemokratų laikr. „Novaja era“ („Naujoji era“). 1919-21 buvo leidžiamas dienr. „Vilenskij kurjer“ („Vilniaus pasiuntinys“, žr.), o 1920-21 – „Litva“ („Lietuva“, žr.), kuriuos redagavo M. Biržiška. Trumpai ėjo „Naša era“ („Mūsų era“, 1919), „Vilenskoje slovo“ („Vilniaus žodis“, 1920-21), „Vilenskaja reč“ („Vilniaus kalba“, 1922). Tik laikr. „Naše vremia“ („Mūsų laikas“) buvo leidžiamas nuo 1929 iki 1936, „Russkoje slovo“ („Rusų žodis“) – nuo 1931 iki 1934, o „Litovskij vestnik“ („Lietuvos žinynas“) – nuo 1935 iki 1939.

Nors periodinių leidinių žydų (jidiš) kalba Vilniuje buvo leidžiama nemažai, tačiau tik keletas iš jų ėjo ilgesnį laiką. Nuo 1924 iki 1939 Žydų liaudies partija leido laikr. „Wilner tog“ („Vilniaus diena“), o Sionistų partija – „Di Cait“ („Laikas“). Įvairiu laiku ėjo laikraščiai „Der najer morgn“ („Naujas rytas“, 1921), „Unser tog“ („Mūsų diena“, 1922), „Oveit-Kurjer“ („Vakarinis pasiuntinys“, 1931), „Unser emes“ („Mūsų tiesa“, 1932), „Zibn tog“ („Sekmadienis“, 1935-36). v.u.

„VILNIAUS LAIKRAŠTIS“, savaitraštis miestui ir pasauliui, ėjęs 1990-93 Vilniuje. Įsteigė ir leido L. Medelis (žr.). Rašė apie Vilniaus visuomeninį, politinį ir kultūrinį gyvenimą, teikė įvairių informaciją. Redaktorius L. Medelis. Minėtini redakcijos darbuotojai A. Atkočiūnaitė, A. Imbrasas, V. Kaminskas, L. Medelienė, V. Morkūnienė, A. Radzevičiūtė, V. Zaikauskas. Tiražas 1990 – 10 000 egz., 1993 – 4000 egz. Buvo leidžiami atskiri priedai „Jonukas, Onutė“ (žr.), „Pirmadienis“ (žr.).

„VILNIAUS REGIONO REKLAMA“, savaitraštis, pradėtas leisti 1995 Radviliškyje. Leidėja UAB „Faris“. Vyr. redaktorius L. Jučas. Tiražas 25 000 egz.

„VILNIAUS RYTOJUS“: 1. Vilniaus krašto lietuvių laikraštis, leistas 1928-37 Vilniuje. Išėjo sujungus „Vilniaus aidą“, „Dirvą“ ir „Kelią“. Leido laikinasis Vilniaus lietuvių k-tas. Leidėjas ir redaktorius J. Navikas. Ragino lietuvius saugoti kultūrą, tautiškumą, ginti savo teises, informavo apie Nepriklausomos Lietuvos gyvenimą, užsienio įvykius ir kt. Leidinių lenkų valdžia konfiskuodavo, sustabdydavo. Nuo 1937 lapkričio 14 iki 1938 balandžio 22 vietoj „Vilniaus rytojaus“ ėjo vienkartiniai leidiniai skirtingais pavadinimais: „Atbalsiai“, „Atgarsiai“, „Gyvenimas“, „Kelias“, „Lietuvis“, „Mūsų balsas“, „Mūsų butis“, „Mūsų dienos“, „Mūsų kelias“, „Mūsų likimas“, „Mūsų mintys“, „Mūsų žinios“, „Naujienos“, „Paskutinės žinios“, „Pastangos“, „Reikalai“, „Sąlygos“, „Šis tas naujo“, „Šventadienis“, „Takas“, „Tautietis“, „Tautos kelias“, „Viltis“. Bendradarbiavo P. Kunavičius, R. Mackevičius, M. Untulis, R. Vitkauskas, J. Zubrys ir kt. Faktiškasis redaktorius V. Budrevičius. Spausdino spaustuvė „Ruch“ Vilniuje. Leido priedus: „Aušrelė“, „Mūsų artojas“, „Vilniaus rytojus“, „Iliustruotas Velykų priedas“. Nuo 1938 balandžio 29 vietoj „Vilniaus rytojaus“ pradėjo eiti „Aidas“ (žr.).

G.B.

2. Informacinis reklaminis savaitraštis, ėjęs 1995 Vilniuje. Įsteigė ir leido UAB „Intencija“. Redaktorius K. Pesliakas. Tiražas 14 200 egz. Pasirodė 12 numerių.

„VILNIAUS SAJŪDIS“, politikos ir kultūros savaitraštis, ėjęs 1990-92 Vilniuje. Įsteigė ir leido Lietuvos sąjūdžio Vilniaus taryba. Redagavo L. Vilkas. Tiražas 1990 – 14 000 egz., 1992 – 5900 egz. Išėjo 32 numeriai.

VILNIAUS SPAUSTUVĖS (iki Pirmojo pasaulinio karo):

1. Pirmąją spaustuvę Vilniuje 1522 įsteigė Pranciškus Skorina. 1522 senąja baltarusių k. išspausdino maldaknygę pirkliams „Malaja podorožnaja knižica“, 1525 – kirilica „Apaštala“. 1530 spaustuvė sudegė.

2. Mamoničių spaustuvė (veikė 1574–1623, žr.).

3. Šv. Dvasios brolijos spaustuvė (1595–1696, žr.).

4. Bazilijonų spaustuvė (1628–1839, žr.).

5. Vilniaus akademijos (jėzuitų) spaustuvė (1575–1805, žr.).

6. Jono ir Juozo Karcanų spaustuvė (1580–1620). Spausdino protestantų ir katalikų knygas.

7. Danieliaus Lenčickio spaustuvė (1594–1600).

8. S. ir U. Sultzerių spaustuvė (1596–1603) ir tik protestantų raštus leidusi protestantų spaustuvė (1592).

9. Jokūbo Morkūno spaustuvė (1592–1607), išleidusi Mikalojaus Rejaus „Postille Lietuviszka“ (1600). Kitos tuo lakotarpiumi trumpai gyvavusios spaustuvės: Volano, Hlebovičiaus, Petro Kmito (1611-12), K. Volbramčiko (visos protestantų).

10. Katalikų spaustuvės XVII–XIX a.: jėzuitų, pranciškonų (1671-81), pijorų (1754–1840).

11. Diecezinė spaustuvė (vietoje Vilniaus jėzuitų akademijos spaustuvės). 1805 perėjo misionieriams. 1802 spausdintas pirmasis Rusijos imperijoje laikraštis pranc. k. „Messanger de Vilna“.

12. Zavadskio spaustuvė (1803–1939, žr.).

13. Syrkino spaustuvė (1859–1915, žr.).

14. XVIII–XIX a. kt. žinomos spaustuvės: A. Marcinovskio, Glücksbergo, Kirkoro, Meneso, Zymelio, Bliumarčiaus, A. Dworeco, B. Neumano, Rozenono.

15. Romų spaustuvė (veikė 1799–1940), spausdino ilgą laiką tik hebrajų k.

16. Valdiška gubernatoriaus spaustuvė (iki 1865 spausdino rusų k.). Spaudos draudimo metais labai sumenko spaudinių kokybę ir poligrafiniu, ir turinio požiūriu.

17. K. Strazdo ir A. Vėgėlės spaustuvė (1912, žr.).

18. A. Jarušaičio cinkografija (1906).

19. Lenkų spaustuvės XIX a. pab.–XX a. pr.: Znicz, Promien, E. Novickio, Rutkovskio, Bajevskio.

Prieš Pirmąjį pasaulinį karą Vilniuje veikė per 30 spaustuvių, turėjo apie 100 mašinų, dirbo per 700 darbininkų. Karų ir okupacijos metais spaustuvių turtas buvo išgrobstytas.

„VILNIAUS SPINDULIAI“, žr. „Spinduliai“.

VILNIAUS ŠVENTOSIOS DVASIOS BROLIJOS

SPAUSTUVĖ, Vilniaus rusų brolijos spaustuvė, veikusi Vilniuje ir Vievyje. Įsteigta 1595. Brolijos ir spaustuvės steigėjai – Vilniaus stačiatikiai miestiečiai ir vienuoliai bei juos globoję didikai – spaustuvę panaudojo polemikai su katalikais ir unitais, gynė LDK gyventojų stačiatikių religinį ir nacionalinį savitumą. Vien 1595-96 išleista 11 leidinių, tarp jų L. Zizanijaus bažnytinės slavų k. elementorius, slavų k. gramatika ir S. Zizanijaus „Jeruzalės patriarcho šv. Kirilo pamokymas apie Antikristą“ (jame griežtai kritikuojama popiežius ir katalikų bažnyčia); dėl pastarojo veikalo valdžia ėmė persekioti broliją, spaustuvė laikinai neveikė. 1610 išėjus M. Smotrickio veikalui „Trenas, arba Rytų bažnyčios verksmas“, spaustuvės darbuotojai suimti. Toliau spaustuvė veikė Vievio stačiatikių vienuolyne (1611-16), globojama kunigaikščių Oginskių; ten išleista M. Smotrickio „Slavų gramatika“ (1619). 1617 spaustuvė atnaujino savo darbą Vilniuje. Vievyje veikė iki 1646. Iš viso išspausdinta daugiau kaip 100 leidinių, iš jų 20 lenkų k. Po 1660 spaustuvė veikė su pertraukomis. Paskutinis bibliografų užregistruotas leidinys („Trebnikas“) išspausdintas 1697.

„VILNIAUS ŠVIESA“, „mėnesinis mokslo ir visuomenės populiarus laikraštis“, ėjęs 1928-29 Vilniuje. Inteligentijai ir moksleiviams skirtą leidinį leido Vilniaus krašto lietuvių kultūros švietimo d-ja. Redaktorius-leidėjas D. Alseika. Rašė pedagogikos, dailės, gamtos mokslų, visuomenės ir kt. klausimais. Bendradarbiavo J. Cicėnas, V. Čepinskis, B. Duda, M. Garšva, V. Karosas, B. Mončaitis, J. Micevičius, A. Valaitis ir kt. Spausdino spaustuvė „Zorza“ Vilniuje. Išėjo 10 numerių. Nuo 1929 lapkričio 27 vietoj „Vilniaus šviesos“ pradėjo eiti „Vilniaus žodis“ (žr.). G.B.

„VILNIAUS TELEVIZIJA (TV)“, privati televizija, įsteigta 1994 gegužės 12 bendradarbiaujant su Maskvos kanalu „TV-6“. Įkūrėjas ir direktorius (iki 1996) – V. Kvietkauskas. Iš pradžių transliavusi daugiausia populiarias „TV-6“ laidas bei filmus, vėliau ėmė kurti ir originalias laidas. Retransliuojamos ir kai kurios kanalo „TV-6“ laidos, nuo 1996 – Rusijos TV rengiama informacinė laida „NTV žinios“. Skiriama daugiausia vilniečiams ir Vilniaus apskrities gyventojams (50 km spinduliu). Tyrimų duomenimis, kasdien laidas žiūri apie 34 proc. vilniečių. Televizijoje dirba 25 darbuotojai.

„VILNIAUS TRIBŪNA“, visuomenės, ekonomikos, kultūros, politikos, televizijos, radijo, kino savaitraštis, ėjęs nuo 1993 rugsėjo 24 iki 1995 pradžios Vilniuje. Įsteigė nekilnojamojo turto prekybos agentūra „Status“, leido UAB „Karjera“ bei UAB „Status spauda“. Vyr. redaktorius J. Mažeikis. Tiražas 1993 – 10 000 egz.

VILNIAUS UNIVERSITETO LEIDYKLA, veikianti nuo 1990 Vilniuje. Iki 1990 buvo Vilniaus universiteto redakcinis-leidybinis skyrius. Leidžia mokslinę, mokyjamąją literatūrą (vadovėlius, monografijas, studijų priemonės, paskaitų konspektus), laikraštį „Universitetas Vilnensis“, periodinius leidinius „Baltistica“, „Biologija“, „Geografija“, „Geologija“, „Ekonomika“, „Kalbotyra“, „Knygotyra“, „Informacijos mokslai“, „Literatūra“, „Lietuvos istorijos studijos“, „Problemos“, „Psichologija“, „Teisė“, „Vilniaus astronomijos observatorijos biuletėnis“. Direktoriai: Z. Pocius (iki 1991), A. Bagvilas (1991-95), S. Šaltenis (1995-96), R. Broniukaitis (1996-97), R. Strumskis (nuo 1997). Vyresn. redaktorė J. Storpirstienė. Daugelis leidyklos leidinių spausdinama Vilniaus universiteto spaustuvėje.

„VILNIAUS VARPAS“, katalikiškos krypties lietuvių visuomenės, politikos, mokslo, literatūros laikraštis, leistas 1927-31 Vilniuje. Leido ir redagavo M. Žukauskaitė. Ėjo kartą per mėnesį. Kai kurie numeriai buvo lenkų valdžios konfiskuoti, laikraštis sustabdytas (1929 05 18–11 14, 1930 05 03–11 08, 1930 11 10–1931 01 28). Bendradarbiavo A. Cicėnas, V. Krečiukas, R. Mackevičius ir kt. Faktiškasis redaktorius P. Kraujalis. Spausdino spaustuvė „Ruch“ Vilniuje. Išėjo 39 numeriai.

„VILNIAUS VARPAS“, radijas, veikęs nuo 1991 sausio 31 iki 1994 pavasario Vilniuje (stotis nustojo veikti dėl ekonominių sunkumų). Transliavo džiazą, country, klasiškinę muziką (ji sudarė 65 proc. laiko), pašnekesius politikos, kultūros, istorijos, ekonomikos, psichologijos temomis, laidas vaikams, laidas lenkų, rusų kalbomis. Pirmaisiais metais transliacijų trukmė – 12 val., o nuo 1993 vasaros – 24 val. Vilniuje, Kaune, Šiauliuose ir Klaipėdoje. Radijo vadovas K. Sakalauskas.

V.K.

„VILNIAUS ŽINIOS“, pirmasis dienraštis lietuvių kalba, ėjęs nuo 1904 gruodžio 23 iki 1909 kovo 17 Vilniuje. Įsteigė ir iki 1907 04 20 leido P. Vileišis (žr.), nuo 1907 11 01 – Pasitikėjimo b-vė, kuriai vadovavo J. Vileišis, S. Matulaitis. Dėl lėšų trūkumo ir prenumeratorių sumažėjimo dienraščio leidimas keliems mėnesiams buvo nutrūkęs (dėl tų pačių priežasčių laikraščio leidimas vėliau ir visai nutrūko).

Dienraštis rašė apie lietuvių visuomeninį, politinį ir kultūrinį gyvenimą, skelbė grožinės literatūros kūrinius, vertimus iš užsienio kalbų, literatūros kritikos straipsnius. Bendradarbiavo J. Biliūnas, M. Biržiška, J. Gurauskis, K. Jasiukaitis, K. Jurgelionis, V. Kapsukas, P. Mašiotas, M. Pečkauskaitė-Šatrijos Ragana, G. Petkevičaitė-Bitė, O. Pleirytė, A. Vėgėlė, A. Vienuolis, Žemaitė. Oficialūs redaktoriai P. Vileišis (1904-07), J. Vileišis (1907-09). Faktiškai redagavo J. Jablonskis, P. Višinskis, J. Kriaučiūnas, P. Klimaitis, K. Puida, J. Vileišis. Tiražas 6000 egz. (1905). Išėjo 1175 numeriai.

„VILNIAUS ŽODIS“, laikraštis, leistas 1929-39 Vilniuje vietoj „Vilniaus šviesos“. Ėjo dukart per mėnesį, nuo 1934 – savaitraštis. Oficialiai leido ir redagavo A. Birinčikas, J. Murinas, J. Latvys, V. Žilėnas. Rašė kultūros, švietimo, socialiniais klausimais, ragino saugoti lietuvių tradicijas, kultūrą, kalbą, spausdino lietuvių rašytojų kūrinius, straipsnius apie Lietuvos istoriją, informavo apie svarbiausius Vilnijos krašto, Lietuvos ir pasaulio įvykius. Bendradarbiavo J. Brundza, J. Cicėnas, K. Čibiras, V. Čepulytė, M. Dauba, E. Deveikis, St. Kačanauskas, V. Kairiūkštis, P. Karazija, M. Krinickaitė, J. Laurinavičius, Br. Lukoševičius, M. Untulis, A. Valaitis ir kt. Faktiškai redagavo D. Alseika, A. Krinickas, V. Žilėnas. Spausdino spaustuvė „Zorza“ Vilniuje. Išėjo 372 numeriai. Leido priedus „Kūryba ir kritika“, „Ūkininko žodis“.

G.B.

„VILNIETIS“, politikos ir visuomenės gyvenimo dienraštis, leistas 1921-22 Vilniuje vietoj laikr. „Vilnius“. Leido ir redagavo M. Biržiška, P. Gaidelionis. Bendradarbiavo P. Augustaitis, J. Basanavičius, A. Kasakaitis, J. Krikščiūnas, A. Morovskis, A. Rimka, K. Sakalauskas-Vanagėlis, T. Šulcas ir kt. Spausdino „Žaibo“ spaustuvė Vilniuje. Išėjo 168 numeriai. Nuo 1922 birželio 29 vietoj „Vilniečio“ pradėjo eiti „Rytų Lietuva“ (žr.).

„VILNIS“: 1. Visuomenės, politikos, literatūros ir mokslo laikraštis, ėjęs 1913 11–1914 08, 1917 06–07 Rygoje. Bolševikinės orientacijos darbininkų savaitraštį leido Lietuvos kultūros centras bei LSDP kairieji, vėliau – Latvijos socialdemokratų partijos Rygos lietuvių rajonas. Bendradarbiavo J. Janonis, V. Kapsukas, L. Prūseika, V. Rekašius ir kt. Redagavo J. Griensys, P. Jankauskas, M. Poderis, K. Rimša. Spausdino K. Narkevičiaus ir P. Janulevičiaus spaustuvė Rygoje. Išėjo 27 numeriai.

2. JAV lietuvių socialistinės pakraipos laikraštis, ėjęs nuo 1920 balandžio 8 iki 1990 Čikagoje. Įsteigė V. Andrulis. Leido „Vilnies“ kooperatinė b-vė. Buvo savaitraštis, ėjo 2 kartus per savaitę, 1926-70 – dienraštis, 1971-79 – savaitraštis, nuo 1979 leistas 2 kartus per mėnesį. Vyr. redaktoriai: V. Andrulis (1920-72), S. J. Jokubka (nuo 1972). Redakcijoje dirbo F. Abekas, R. Baranikas, A. Bimba, J. Gasiūnas, H. Jagminas (tikr. Bertulis), L. Jonikas, A. Jonikienė, P. Krakaitis, J. Marazienė, J. Mažeika, R. Mizara, L. Prūseika, V. Senkevičius, J. Siurba, A. Taraška. Anglišką skyrių redagavo J. Jakas, O. Juodaitytė, N. Gelbutaitė.

3. Molėtų rajono laikraštis, einantis nuo 1951 kovo 21 Molėtuose. 1951-90 buvo LKP Molėtų raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1990 – rajono laikraštis. Steigėja ir leidėja UAB „Molėtų „Vilnis“. 1951 ėjo vienažkart-dukart, 1952-61 – du kartus, nuo 1962 – tris kartus, nuo 1990 – du kartus per savaitę. Iki 1962 vadinosi „Tarybinis kelias“, nuo 1962 – „Pirmyn“, nuo 1991 kovo 20 – „Vilnis“. Redaktoriai: J. Viliūnas (1951-53), L. Ilčiukas (1953-55), A. Dapkutė (1955-56), G. Norvaišaitė-Korotkoviėnė (1957-61), A. Papinigis (1961-62, 1963-91), J. Matkevičienė (1991-96), J. Valentinaičienė (nuo 1996). Minėtini redakcijos žurnalistai N. Antanavičienė, S. Antanavičius, A. Boratinskas, R. Gražys, A. Meilus. Tiražas 1951 – 1000 egz., 1987 – 8400 egz., 1997 – 3000 egz.

„VILNIUS“: 1. „Politikos ir visuomenės gyvenimo dienraštis“, leistas 1920 12 14–1921 10 12 Vilniuje vietoj

„Vilniaus aido“. Leido ir redagavo M. Biržiška, nuo 1921 09 28 (Nr. 232) V. Bernartas (V. Biržiška). Bendradarbiavo S. Balčas, A. Babianskis, J. Basanavičius, J. Jablonskis, P. Radzevičius ir kt. Spausdino „Žaibo“ spaustuvė Vilniuje. Išėjo 244 numeriai. Nuo 1922 spalio 29 vietoj laikr. „Vilnius“ pradėjo eiti „Vilnietis“ (žr.).

2. Lietuvos rašytojų sąjungos dvimėnėsis žurnalas, leidžiamas nuo 1978 liepos–rugpjūčio Vilniuje rusų k. Iki 1989 rugpjūčio vadinosi „Litva literaturnaja“ („Literatūrinė Lietuva“). 1987-94 ėjo kas mėnesį. Spausdina lietuvių ir Lietuvos rusų rašytojų kūrinius, literatūros kritikos straipsnius, supažindina rusų kalba skaitančius žmones su lietuvių literatūra, svarbiausiais Lietuvos visuomeninio ir kultūrinio gyvenimo momentais, jos istorijos ištakomis. Vyr. redaktoriai: V. Radaitis (1978-88, žr.), E. Matviekas (nuo 1988, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai V. Asovskis, V. Baranovskis, V. Braziūnas, A. Bučys, O. Kindiakova, J. Korbinas, R. Mačiulis (žr.), S. Nasonkina, D. Petrauskaitė, V. Petrauskas, A. Selčinskis (žr.), L. Voitovič, R. Zacharka. Tiražas 1978 – 1900 egz., 1982 – 8200 egz., 1990 – 8500 egz., 1997 – 1000 egz.

3. Literatūros, kritikos ir istorijos žurnalas, einantis nuo 1994 gruodžio Vilniuje anglų k. Steigėja ir leidėja Lietuvos rašytojų s-ga. Redaktorius A. Danielius. Leidžiamas 2 kartus per metus. Tiražas 1994 – 2000 egz., 1997 – 1500 egz.

„VILNIUS IN YUOR PACKET“ („Vilnius Jūsų kišenėje“), ketvirtinis visuomeninis-kultūrinis žurnalas, einantis nuo 1992 Vilniuje anglų k. Vyr. redaktoriai M. Lüfkens, J. Keiser. Tiražas 1992 – 12 000 egz., 1997 – 11 000 egz.

„VILSPA“, akcinė bendrovė Vilniuje. Iki 1995 vadinosi valstybinė spaustuvė „Viltis“, 1982-90 – Motiejaus Šumausko spaustuvė, iki tol – spaustuvė „Vaizdas“. Įkurta 1940 liepos 31, nacionalizavus Romų spaustuvę (žr.), kuri buvo prijungta prie „Vaizdo“ spaustuvės. 1945 į „Vaizdo“ spaustuvę perkelti du linotipai iš „Aušros“, litografinė spausdinimo mašina iš „Spindulio“, lankstymo mašina iš Marijampolės „Šešupės“. 1947 spaustuvė jau turėjo rinkyklos, linotipų, spausdinimo, litografijos, brošiūravimo skyrius. Spausdino Politinės literatūros leidyklos knygas, žodynus, vadovėlius. 1957 ofsetu pradėtos spausdinti spalvotos knygos.

1971 spaustuvė modernizuota. 1975 pastatytas ofseto korpusas. 1981 prijungta (kaip cechus) spaustuvė „Pergalė“ (žr.). 1983 gauta keturspalvė ofsetinė mašina. 1993 pastatytas naujas spaustuvės pastatas, kuriame įrengta šiuolaikinė technika. „Vilspa“ turi ofsetinės spaudos vienspalvės, dvispalvės, keturspalvės mašinas. Spausdina minkšto ir kieto įrišimo knygas, brošiūras, bukletus, plakatus, žurnalus, laikraščius, blankus. Turi leidybines teises. Direktoriai: V. Levkovičius (1944-45), E. Ginzburgas (1945-71), O. Mikšienė (1971-75), A. Mataitis (1975-81), M. Viluckis (1981-87), R. Pakulis (1987-95), R. Taraila (1995-97, žr.), V. Požėra (1997), J. Peškaitienė (nuo 1997).

„VILTIS“: 1. JAV lietuvių darbininkų liberalinis savaitraštis, leistas 1899–1901 Šenande. Redaktoriai A. Kappas, T. Astramskas, J. Montvila, V. Šlekys (Stagaras).

2. Tautinės pakraipos laikraštis, ėjęs nuo 1907 spa-

lio iki 1915 rugsėjo Vilniuje. 1907-13 ėjo kas antrą dieną, nuo 1913 gruodžio – dienraštis. Įsteigė A. Smetona ir J. Tumas-Vaižgantas. Leido „Pasitikėjimo“ b-vė. Laikraštis ypatingą dėmesį skyrė tautinei kultūrai. Gvildintos gimtosios kalbos, tautosakos, etnografijos, meno, mokslo, švietimo problemos. Skelbė grožinės literatūros kūrinius. Redagavo A. Smetona, padedamas J. Tumo, F. Kemėšio ir J. Dobužinskio, nuo 1914 redaktoriaus – Pr. Dovydaitis. Bendradarbiavo J. Balčikonis, J. Basanavičius, P. Bučys, M. Davainis-Silvestraitis, L. Gira, P. Mašiotas, K. Puida, J. Tilvytis ir kt. 1913-15 leido nemokamą mokslo ir literatūros priedą.

3. Brazilijos lietuvių jaunimo žurnalas, leistas 1935-37 San Paule. Redaktorius E. Vancevičius.

4. Laikraštis lietuviams, leistas 1991-94 Vilniuje kaip atkurtas 1907-15 ėjęs to paties pavadinimo leidinys. 1991-92 leistas kas savaitę, vėliau – 2 kartus per mėnesį. Įsteigė ir leido Lietuvių tautininkų s-ga. Redaktoriai: R. Smetona (1991-92), B. Sriubas (1992-94). Tiražas 1991 – 12 000 egz., 1994 – 2000 egz.

„VILTIS“: 1. Akcinė spaudos bendrovė, veikusi 1935-40 Kaune. 1937 įsigijo didžiausią Lietuvoje rotacinę mašiną ir iš karto galėjo spausdinti keturiomis spalvomis 16 p. laikraštį 36 000 egz. per valandą. Dirbo 3 pamainomis per parą, turėjo 7 intertipus, plieno graviūros kabinetą (vienintelį Lietuvoje), didelę knygrišyklą. 1938 spausdino periodinius leidinius „Lietuvos aidas“, „Mūsų kraštas“, „Ūkininko patarėjas“, „Vairas“, „Jaunoji karta“, „Akademikas“, „Jaunasis ūkininkas“, „Tautos mokykla“, „Diena“, „Mokslo dienos“, „Sveikata ir darbas“, „Jaunoji Lietuva“, „Žemės ūkis“ ir kt.

2. Amerikos lietuvių spaudos ir radijo draugija, įsteigta 1951 Klivlende. Svarbiausias tikslas – leisti tautinės krypties laikraščius ir knygas, remti lietuviškas radijo valandas. Draugija iš privačių rankų perėmė ir tebetęsia laikr. „Dirva“ ir rinktinių knygų leidimą. Suvažiavimai rengiami kas 2 metai. Draugijos valdybos pirmininkai: J. Balčiūnas (1951-59), J. Bartkus (1959-61), Vl. Ramanauskas (1961-65), Al. Laikūnas (1965-73), K. Pocius (1973-79), D. Degėsis (nuo 1979).

VILŪNAS Pranas (1882 04 17 Utenos aps. Mockėnų k. – 1937 12 19 Oršoje, Baltarusijoje), komunistinio judėjimo veikėjas, publicistas, literatūros kritikas. 1903 baigė Kauno kunigų seminariją. 1920 metė kunigystę, įsijungė į nelegalią komunistinę veiklą, bendradarbiavo komunistinėje spaudoje. 1922 išrinktas į I Seimą pagal kuopininkų sąrašą. 1923-26 kalėjo Kaune. 1923 redagavo komunistinį žurn. „Naujoji gadynė“, 1926 – žurn. „Vilnis“. 1927-28 padėjo leisti lietuvių komunistinę spaudą Vokietijoje. Nuo 1928 gyveno TSRS, iki 1936 mokytojavo Vitebsko sr. Dimanovos lietuvių mloje, priklausė Baltarusijos proletarinių rašytojų asociacijos lietuvių sektoriui. 1937 suimtas ir sušaudytas. Parašė studiją apie Vydūną (dalis išspausdinta 1923), knygą „Kunigo išpažintis“ (1921).

VINCIŪNAS Stasys (S. Venckus; g. 1929 09 21 Švenčionių aps., Mielagėnuose), spaudos darbuotojas, žurnalistas. 1959 baigė Vilniaus aukštąją partinę m-lą. 1948-50 dirbo Rokiškio apskrities periodinėje spaudoje, 1953-55 – Anykščių rajono laikr. „Kolektyvinis darbas“ redakcijoje. Nuo 1959 iki 1989 buvo laikr. „Ko-

lektyvinis darbas“ (dabar „Anykšta“) redaktorius. Nuo 1961 Lietuvos žurnalistų s-gos narys.

„24 HEURES“ („24 valandos, para“), Šveicarijos nepriklausomas dienraštis, einantis nuo 1762 Lozanoje prancūzų k. Iki 1972 vadinosi „Feuille d’Avis de Lausanne“ („Lozanos žinių lapas“). Vienas seniausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 90 000 egz.

VINICKAS Gintaras (g. 1948 05 06 Kėdainių aps. Dotnuvos-Akademijos k.), žurnalistas. 1966 baigė Kėdainių rajono Dotnuvos-Akademijos Mičiurino vid. m-lą, 1975 – Vilniaus un-tą. 1974-82 dirbo laikr. „Komaunimo tiesa“ redakcijoje: buvo korespondentas, ats. sekretoriaus pavaduotojas, Užsienio informacijos skyriaus vyr. korespondentas, skyriaus vedėjas. 1983 priimtas į laikr. „Tiesa“ redakciją: dirbo vyr. korespondentu, užsienio gyvenimo skyriaus vedėju, redkolegijos nariu. 1994-96 buvo laikr. „Diena“ redakcijos ats. sekretorius, nuo 1997 – laikr. „Verslo žinios“ ats. sekretoriaus pavaduotojas. Rašo užsienio šalių gyvenimo ir politikos klausimais.

VINJETĖ (pranc. vignette): 1. Grafinė puošmena – piešinys arba ornamentas knygos ar rankraščio antraštiniame lape, teksto (dalies, skyriaus) pradžioje arba pabaigoje.

2. Grafinis piešinys kokiam nors televizijos programai ar laidai.

3. Iš atskirų portretukų sudėliota bendra klasės, žmonių grupės, kurso nuotrauka, paprastai daroma mokslo baigimo, diplomo gavimo proga.

VIPARTIENĖ Diana (g. 1937 10 15 Kaune), filologė, žurnalistė. 1960 baigė Vilniaus un-te lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1961 pradėjo dirbti Lietuvos radijo ir televizijos k-te: buvo laidų vaikams ir jauniui jaunesn. redaktorė, nuo 1963 – redaktorė, nuo 1974 - vyresn. redaktorė, 1978-87 – skyriaus vedėja. 1988 buvo išrinkta etatine Lietuvos radijo ir televizijos kūrybinių darbuotojų profsąjungos pirmininke, 1992 – Kūrybinių darbuotojų profesinio susivienijimo tarybos pirmininke.

„**VYRAS IR MOTERIS**“, mėnesinis žurnalas šeimai, einantis nuo 1995 kovo Vilniuje. Leidžia UAB „Vaikas“. Spausdina rašinius intymiais šeimos psichologijos, sekso klausimais. Redaktorės M. Vilkomirskienė, A. Jankelaitienė. Tiražas 1995 – 18 200 egz., 1997 – 21 000 egz.

VIRBICKAS Jonas (1911 Sendvario dvare, Panevėžio aps. – 1946 Kaune), visuomenės veikėjas, spaudos darbuotojas. 1930 baigęs Panevėžio gimnaziją, studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą Vytauto Didžiojo un-to Humanitarinių mokslų fak. Nuo 1931 dirbo žurn. „Židinys“ administracijoje, buvo pagalbinis redaktorius. 1941-42 – dienr. „Į laisvę“ redaktorius, kurį laiką vyr. redaktorius. Dalyvavo antinacistiniame sąjūdyje.

VIRELIŪNAS Antanas (1887 06 20 Vėžionyse, Kupiškio vls., Panevėžio aps. – 1925 07 23 Palangoje), pedagogas, spaudos darbuotojas. 1910 baigė Panevėžio mokytojų seminariją, 1910-14 mokytojavo įvairiose Lietuvos vietose. 1918-19 buvo „Saulės“ gimnazijos

(Kaune) mokytojas. 1919-21 dirbo Švietimo m-joje. 1923-24 redagavo žurn. „Švietimo darbas“. 1924 įsteigė (su kitais) knygų leidimo b-vę „Sakalas“.

Nuo 1906 bendradarbiavo spaudoje (leidiniuose „Lietuvos ūkininkas“, „Mokytojas“, „Lietuva“, „Švietimo darbas“, „Kosmos“ ir kt.). Rašė mokyklų, auklėjimo, kalbos, lietuvių literatūros klausimais, nagrinėjo lietuvių kalbos terminijos dalykus. Išleido terminų žodynelį „Ivardai, arba terminai“ (1924), knygą „Mūsų kalbos ugdymas“ (1925), vadovėlius „Geografija“ (1922), „Krašto mokslo vadovėlis“ (1926) ir kt. geografijos mokslo populiarinimo knygeles.

„**VYRIAUSYBĖS ŽINIOS**“, tęstinis leidinys, leistas 1918-40 Kaune (Nr. 1 – Vilniuje). Ėjo 2-3 kartus per mėnesį. Leido Ministrų kabineto kanceliarija, nuo 1940 06 – Liaudies vyriausybė. Iki 1920 (Nr. 37) vadinosi „Laikinosios vyriausybės žinios“. Spausdino vyriausybės įstatymus, ministerijų, departamentų įsakymus, užsienio politikos raštus, valstybinių institucijų potvarkius, taisykles, ataskaitas ir kt. Spausdino „Spindulio“ akc. b-vė, Valstybės spaustuvė. Išėjo 730 numerių. Tiražas 7000 egz. (1939). Leido priedus. GB.

VIRŠELIS, knygos, brošiūros, žurnalo apdaras. Gaminamas iš įrišimo medžiagų (žr.). Būna vientisas ir sudėtinis, minkštasis ir kietasis (žr. Kietviršis), nupjautinis ir su kraštu. Viršelio tipas paprastai nusakomas numeriu, pvz., Nr.5 – sudėtinis su audekline nugarėle ir kartoniniais šonais, atbrauktas popieriumi.

VIRŠILA Aleksandras Liudvikas (1918 08 25 Ufoje, Rusijoje – 1944 12 16 Landsbergo kalėjime, Vokietijoje), pagrindžio spaudos darbuotojas. 1934 baigė Kauno jėzuitų gimnaziją, 1939 – Vytauto Didžiojo un-to Teisių fak. Vokiečių okupacijos metais dirbo pogrindyje. Drauge su kitais leido ir platino nelegalų laikr. „Laisvės kovotojas“. 1944 06 12 gestapo areštuotas ir išvežtas į Landsbergo kalėjimą. Ten buvo nukankintas.

VIRŠULIS Antanas (g. 1929 03 25 Antakalnyje, Ukmergės aps. – 1994 12 18 Vilniuje), žurnalistas. 1960 baigė Vilniaus un-tą. 1949-63 dirbo įvairių laikraščių ir žurnalų redakcijose. 1968-74 buvo žurn. „Mokslas ir gyvenimas“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, 1974-77 – LKP CK darbuotojas, 1977-84 – žurn. „Švyturys“ vyr. redaktorius, 1984-90 – žurn. „Komunistas“ vyr. redaktorius.

Parašė apybraižų knygas „Pogrindžio ugnis“ (1956), „Netolimos praeities žygdarbiai“ (1958), „Didvyrių kelias“ (1959), „Vorų pinklėse“ (1961). 1983 apdovanotas V. Mickevičiaus-Kapsuko premija.

„**VIRTUVĖ**“, mėnesinis žurnalas, einantis nuo 1997 sausio Kaune. Leidžia leidybos įmonė „Vingis“. Rašo apie įvairių valgių gaminimą. Redaktorė D. Šležienė. Tiražas 25 000 egz.

„**VISADA**“, savaitraštis verslininkams, einantis nuo 1996 gruodžio 12 Kaune. Leidžia UAB „Dapus“. Redaktorė L. Numavičiūtė. Tiražas 5000 egz.

„**VISAGINAS**“, Visagino miesto savaitraštis, leidžiamas nuo 1995 kovo 31 Visagine rusų k. Redaktorės I. Negoda, Z. Šupajeva. Tiražas 1800 egz.

„**VISAI ATVIRAI**“, teismų savaitraštis, leidžiamas nuo 1991 Kaune. Iki 1994 ėjo kaip demokratinės minties, pramoginio pobūdžio mėnesinis laikraštis. Įsteigė ir leido V. Žutautas, vėliau – firma „Kriminalistika“. Redaktoriai: V. Žutautas, A. Jaruševičiūtė. Tiražas 1991 – 4400 egz., 1997 – 12 500 egz. 1991 ėjo laikraščio erotinio pobūdžio priedas „Emanuela“ (tiražas 56 000 egz.).

VISOCKAS Vytautas (g. 1939 07 02 Alytuje), filologas, spaudos darbuotojas. 1962 baigė Vilniaus un-te lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1962-67 mokytojavo. 1967-70 dirbo daugiatiražio laikr. „Gyvenimas – mokykla“ lit. darbuotoju, redaktoriaus pavaduotoju. 1970-76 buvo Lietuvos televizijos ir radijo k-to radijo jaunimo redakcijos vyresn. redaktorius, 1976-93 – „Minties“ leidyklos turizmo literatūros redakcijos vedėjas. Nuo 1993 – šios leidyklos direktorius.

Rašė jaunimo, moralės, turizmo, knygų leidybos temomis. Išleido knygas „Nuo Tauragno iki Vilniaus“ (1981), „Alytaus rajonas“ (1986). Išvertė užsienio autorių kūrinių.

„**VISUOMENĖ**“: 1. Mėnesinis visuomenės, mokslo ir literatūros žurnalas, ėjęs 1910-11 Vilniuje. Leido ir redagavo A. O. Paulauskytė. Rašė apie visuomenės socialinius, kultūros reiškinius, ragino aktyviau dalyvauti visuomenės veikloje. Paskelbė straipsnių iš literatūros ir kritikos istorijos. Redaktorė V. Liandsbergienė. Faktiškasis redaktorius M. Biržiška. Spausdino „Vilniaus“ spaustuvė Vilniuje. Išėjo 20 numerių. Nuo 1912 vasario 10 vietoj „Visuomenės“ išėjo vienkartinis leidinys „Žvilgsnis“.

G.B.

2. Politikos, visuomenės ir kultūros žurnalas, einantis nuo 1992 Vilniuje kaip atkurtas 1910-11 leistas to paties pavadinimo leidinys. Įsteigė, leidžia ir redaguoja V. Apanavičienė. Išėina kartą per metus. Tiražas 1992 – 1000 egz., 1995 – 800 egz.

VISUOMENĖS INFORMAVIMO ĮSTATYMAS, žr. Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymas.

VISUOMENĖS INFORMAVIMO PRIEMONĖ, knyga, laikraštis, žurnalas, biuletenis ar kitoks leidinys, televizijos, radijo programa, kino ar kita garso ir vaizdo studijos produkcija, informacijos agentūros pranešimas, elektroninėmis priemonėmis platinamas pranešimas. Visuomenės informavimo priemonėmis nelaikomi valstybės institucijų leidžiami teisės aktai, taip pat leidiniai, kurių tiražas mažesnis kaip 100 egzempliorių, techniniai ir tarnybiniai dokumentai, vertybiniai popieriai, ne daugiau kaip 0,5 lanko neperiodiniai reklamos leidiniai.

VISUOMENINIO DARBO VADYBA, vyriausybė tarnyba, veikusi 1938-39 Kaune. Įsteigta periodinei spaudai prižiūrėti, valstybinės valdžios darbui propaguoti spaudoje. Pavaldi Ministrui pirmininkui.

VIŠČINIS Petras (g. 1912 08 09(07 27) Druskininkuose), teisininkas, žurnalistas. 1934 baigė Vytauto Didžiojo gimnaziją Vilniuje, 1943 – teisės studijas Vilniaus un-te. 1935-37 buvo Vilniaus lietuvių studentų

s-gos pirmininkas, Vilniaus lietuvių tautinio k-to narys. Dirbo žurn. „Lietuviškas baras“ redakcijoje, nuo 1941 kartu su V. Martinkėnu – Eltos Vilniaus skyriuje. 1944 pasitraukė į Vokietiją. Ravensburge rotatoriumi leido kasdienį biuletinį „Naujausios žinios“. 1949 atvyko į JAV. 1954 įkūrė lietuvių visuomeninę kultūrinę radijo programą „Laisvės varpas“ (žr.), kuriai iki 1995 pavaršario vadovavo. Nuo 1970 VLIK'o pavedimu rengė laidas Sibiro lietuviams, kurias iš Filipinų transliavo radijo stotis „Veritas“. 1996 grįžo į Lietuvą, apsigyveno Druskininkuose.

VIŠINSKIS Povilas (1875 06 28 Ušnėnuose, Užvenčio vls., Šiaulių aps. – 1906 04 23 Berlyne), publicistas, literatūros kritikas, visuomenės veikėjas. 1894-98 studijavo gamtos mokslus Peterburgo un-te. Publicistiką pradėjo spausdinti nuo 1894 „Varpe“ ir „Ūkininke“. 1904-05 dirbo „Vilniaus žiniū“, „Lietuvos ūkininko“ redakcijose. 1904-05 redagavo „Varpą“ ir „Ūkininką“. 1905 Vilniuje įkūrė „Šviesos“ knygų leidimo b-vę.

Politinės publicistikos išleista atskirais leidiniais („Žmogaus tiesos“, 1905, „Kas tai yra konstitucija“, 1906, „Vaina, arba karė“, 1906, ir kt.), įdėta į „Raštus“ (1964). Iškėlė ir ugdė lietuvių rašytojus J. Krikščiūną-Jovarą, S. Pšibiliauskienę (Lazdynų Pelėdą), M. Pečkuskaitę (Šatrijos Raganą), Žemaitę ir kt. Pasirašinėjo Blinda, Davatkos vaikas, Pakeleivis, Šaknys, Žmogus ir kt. slapyvardžiais. Publicistiką sudaro 5 brošiūros, apie 90 straipsnių, 120 korespondencijų. B.R.

VYŠNIAUSKAS Juozas (g. 1944 04 13 Skuodo vls., Klauseikių k.), žurnalistas. 1968 baigė Telšių taikomios dailės technikumą, 1978 – Vilniaus un-te žurnalistiką. Nuo 1968 mokytojavo. Spaudoje dirba nuo 1974. 1991-96 buvo Skuodo rajono laikr. „Mūsų žodis“ vyr. redaktorius.

Daugiausia rašo kultūros gyvenimo, kraštotyros temomis. 1995 kartu su operatoriumi ir fotografu R. Damuliu išleido leidinį „Skuodas – kuršių ir žemaičių žemė“. Lietuvos žurnalistų s-gos ir Tautodailininkų s-gos narys.

VIŠTELIS (Vištalius, Višteliauskas) Andrius Jonas (1837 11 25 Karališkuose, Kauno aps. – 1912 08 02 Buenos Airėse, Argentinoje), rašytojas, publicistas. Buvo baigęs 6 klases, 1863 dalyvavo sukilime. 1864 pasitraukė į Vakarus, gyveno Prancūzijoje, Italijoje. 1886 išvyko į Braziliją, vėliau persikėlė į Argentiną.

Prisidėjo prie „Aušros“ steigimo. Rašė į leidinius „Aušra“, „Lietuviškasis balsas“, „Varpas“, „Vienybė lietuvininkų“ ir kt. Parašė eilėraščių, pasakėčių („Lietuviškoji kalba“, „Regėjimas“, „Šviesūnas ir pelėda“), domėjosi kalbos tyrinėjimais, vertė lenkų poeziją.

VITAITIS (RUDZINSKAS) Stasys (1885 08 05 Lazdijų aps. Strumbagalvės k. – 1954 09 04 Njujorke, JAV), rašytojas, spaudos darbuotojas. XX a. pradžioje apsigyveno JAV. Dalyvavo Susivienijimo lietuvių Amerikoje veikloje. 1920-38 redagavo laikr. „Tėvynė“. Bendradarbiavo laikraščiuose „Viltis“, „Ateitis“, „Vienybė lietuvininkų“. Išspausdino dramą „Laimės ieškotojai“ (1920), romaną „Gyvenimo dumble“ (1924; 1977 Vilniuje).

„**VYTAUTAS**“, Vilniaus Vytautų klubo leidinys, einantis nuo 1991 rugsėjo 8 Vilniuje. Spausdina informaci-

ją apie klubo veiklą, visuomeninio ir kultūrinio gyvenimo naujienas. Redaktoriai V. Būda, V. Eidukaitienė. Tiražas 1991 – 3000 egz., 1996 - 400 egz.

„VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO ŽINIOS“, informacinis žurnalas, leistas 1936-38 un-to reprezentacijos fondo lėšomis. Ėjo dešimt numerių per metus. Rašyta apie un-to fakultetų gyvenimą, mokslo pasiekimus, kitų šalių mokslininkų darbus. Bendradarbiavo J. Baldauskas, V. Biržiška, Dz. Budrys, V. Gaigalaitis, J. Grinius, P. Jakubėnas, L. Karsavinas, S. Kolupaila, V. Kuzma, A. Maceina, Pr. Skardžius, St. Šalkauskis, A. Šapoka, Z. Žemaitis ir kt. Redagavo redakcijos komisija: Pr. Augustaitis, A. Purėnas, A. Tamošaitis. Ats. redaktoriai A. Purėnas, J. Blažys (nuo Nr.3). Išėjo 22 numeriai.

G.B.

„VYTIS“: 1. JAV lietuvių katalikiškos krypties jaunimo žurnalas, pradėtas leisti 1915 Čikagoje. Iš pradžių dvisavaitis, nuo 1917 mėnesinis. Leidžia Lietuvos vyčių org-ja. Redaktoriai: A. Račkus, K. Pakštas, A. Lapinskas, A. Vaičiulaitis, Aldona Ryan, Marytė Abbott. Tekstai spausdinami lietuvių ir anglų k.

2. Vilniaus krašto laikraštis, ėjęs 1927 08–1930 10 Vilniuje. Leido ir redagavo E. Činkovaitis, R. Serafinavičius (nuo 1928 Nr.4). Ėjo dukart per mėnesį. Rašė apie lenkų okupacinės valdžios nutautinimo politiką, kvietė saugoti lietuvių tautos istoriją, tradicijas, kultūrą ir kt. Spausdino K. Levkavičiaus ir „Ruch“ spaustuvės Vilniuje. Išėjo 45 numeriai.

3. Lietuvos pogrindžio periodinis leidinys, ėjęs 1979-81 Vilniuje. Jį ėmė leisti patriotinio sąjūdžio aktyvistų grupė, jo steigėjai buvo A. Terleckas, J. Sasnauskas, V. Šakalys. Išleidus pirmuosius 3 numerius, A. Terleckas ir J. Sasnauskas buvo suimti. V. Šakalys su V. Bogušiu išleido 4-ąjį numerį; naujoji redakcija, vadovaujama V. Bogušio ir R. Grigo, parengė ir išleido dar 3 numerius, iš kurių 7-asis buvo konfiskuotas. Leidinyje buvo pasisakoma prieš Lietuvos ir lietuvių rusinimą, Lietuvos praeities juodinimą, valdžios persekiojimus. Leidinys buvo spausdinamas rotatoriumi, perspausdinamas Čikagoje (JAV). Numerio apimtis siekdavo 60 p.

4. Lietuvos tautinio olimpinio k-to mėnesinis iliustruotas žurnalas, leistas 1990 Vilniuje. Redagavo R. Grinbergienė-Griniūtė (žr.). Tiražas 16 250 egz. Išėjo 4 numeriai. Buvo leidžiamas priedas – laikraštis „Vytis“ (žr.).

5. Savaitinis laikraštis sporto mėgėjams ir profesionalams, leistas nuo 1990 gruodžio 21 iki 1992 Vilniuje. 1991 ėjo kaip žurn. „Vytis“ priedas. Įsteigė ir leido Lietuvos tautinis olimpinis k-tas su paantrašte „Sportas. Pasaulis. Žmogus“. Redaktorė R. Grinbergienė-Griniūtė (žr.). Tiražas 1990 – 15 000 egz., 1991 – 13 000 egz.

VITKAUSKAS Leonas (Arėjas; g. 1902 07 11(06 28) Šiauliuose), žurnalistas, rašytojas. Tarnaudamas savanoriu kariuomenėje, 1919 9-ajame pėstininkų pulke įsteigė pirmąjį Lietuvos kariuomenės dalių laikraštį „Tėvynės gynėjas“. Nuo 1919 bendradarbiavo „Kariškių žodyje“, „Karyje“. Atlikęs karinę tarnybą, išvyko į Škotiją. Ten iki 1923 redagavo laikr. „Išievių draugas“. Grįžęs į Lietuvą, gyveno Šiauliuose ir su J. Šliūpu bei kitais 1924 įsteigė Laisvamanių etinės kultūros d-ją.

1924-25 redagavo laikr. „Šiaulių naujienos“, vėliau dirbo „Lietuvos žiniose“. 1933 išvyko į JAV. 1919-40 bendradarbiavo Amerikos lietuvių spaudoje, nuo 1940 – tik angliškoje spaudoje. JAV įsteigė žinių biurą (News Bureau), teikė žinias pramonės žurnalams.

Gyvendamas Lietuvoje, vertėsi tik žurnalistika, todėl bendradarbiavo įvairiuose leidiniuose. Rašinius spausdino „Iliustruotoji Lietuva“, „Trimitas“, „Vairas“, „Lietuvos aidas“, „Mūsų kraštas“, „Savivaldybė“, „Rygos garsas“, „Jaunimas“. Rašė ir į vaikų žurnalus „Žiburėlis“, „Žvaigždutė“, „Saulutė“. Išleido knygas „Spinduliai ir šešėliai“ (1926), „Už tėvynę“ (1926), „Po baltąja skraiste“ (1927), „Numirėlis iš karsto“ (1936).

VITKUS Stasys (g. 1949 01 26 Šilalės vls. Paikvedžio k.), filologas, žurnalistas. 1975 baigė Vilniaus un-to Filologijos fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. Mokydamasis un-te, dirbo savaitr. „Gimtasis kraštas“ redakcijoje, Kinematografijos k-te reklamos redaktoriumi. 1976 pradėjo dirbti Lietuvos radijo ir televizijos k-te, Vaikų ir jaunimo laidų redakcijoje: buvo redaktorius, ats. sekretorius, vyr. redaktoriaus pavaduotojas. Rengė diskusines laidas moksleiviams („Dialogai“, „Gimnazistai“) bei pramoginius televizijos žaidimus „Tavo profesija“, „Žaidžiame detektyvą“, kuravo televizijos žaidimus „Sėkmės keliai“, „Paskutinis šansas“, „Europa šou“.

VITKUS Vytautas (g. 1958 08 27 Šilalės raj. Derkintų k.), žurnalistas. 1976 baigė Šilalės vid. m-lą, 1981 – Vilniaus un-te žurnalistiką. 1981 pradėjo dirbti Lietuvos televizijoje: buvo Vaikų ir jaunimo laidų vyr. redakcijos jaunesn. redaktorius, nuo 1985 – redaktorius. Nuo 1989 – Radijo ir televizijos sporto vyr. redakcijos redaktorius. Rengia laidas kūno kultūros temomis, sporto apžvalgas ir komentarus.

„VITRINA“, nepriklausomas savaitraštis, einantis nuo 1996 birželio 25 Panevėžyje. Leidžia UAB „Velantus“. Redaktorius K. Navickas. Tiražas 32 000 egz.

„VYTURYS“, vaikų žurnalas, ėjęs 1931 ir 1935-40 Kaune. 1931 leido Lietuvos skautų s-ga, 1935-40 – „Lietuvos vaiko“ d-ja. 1935-38 – mėnesinis, 1938-40 – dvisavaitis. 1935 redagavo komisija: M. Nemeikšaitė, A. Birutavičienė, V. Daugirdaitė-Sruogienė. 1936-40 redagavo M. Nemeikšaitė, 1937-40 talkinama D. Čibo. Bendradarbiauti sutelkė daug moterų. Rašė P. Cvirka, D. Čiurlionytė, V. Daugirdaitė-Sruogienė, V. Griciūtė, K. Grigaitytė, V. Janavičienė, K. Jankauskas, K. Kymantaitė, J. Mackevičius-Nord, M. Mašiotaitė-Urbšienė, P. Mašiotas, M. Mironaitė, K. Papečkys, A. Poška, V. Ruzgas, B. Sruoga, T. Šuravinas, V. Tamulaitis, L. Žitkevičius ir kt. Žurnalą iliustravo J. Martinaitis, T. Kulakauskas, V. S. Stančikaitė, D. Tarabildienė ir kt. Skiepijo vaikus pilietinius idealus, praktiškąsias gyvenimo vertybes.

G.R.

„VYTURYS“, vaikų literatūros leidykla, specialios paskirties UAB, veikianti nuo 1985 Vilniuje. Leidžia ikimokyklinio, mokyklinio amžiaus vaikams bei jaunimui skirtą originalią ir verstinę grožinę, mokslo populiarinimo ir visuomeninę literatūrą, žaislines ir pramogines knygas. Per metus išleidžia 20-25 leidinius. Direktoriai:

J. Vaitkus (1985-95), St. Kavaliauskas (nuo 1995). Vyr. redaktoriai: V. Sventickas (1985-86), L. Pilius (1986-91), V. Stanelis (1991-94), St. Kavaliauskas (1994-95).

„VYZDYS“, iliustruotas mėnesinis fotografijos žurnalas, einantis nuo 1994 rugpjūčio Vilniuje. Rašo apie fotografiją, dizainą, reklamą. Steigėjas ir redaktorius V. Juraitis. Tiražas 1994 – 2000 egz., 1996 – 3000 egz.

VIZGIRDA Vidminas (1940 01 14 Žeimelyje – 1985 01 08 Vilniuje), žurnalistas. 1962 baigė Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. 1967-69 buvo Akmenės rajono laikr. „Vienybė“ redaktorius, 1969-74 – LKP CK propagandos ir agitacijos skyriaus instruktorius, spaudos, televizijos ir radijo sektoriaus vedėjas. 1974-78 dirbo žurn. „Komunistas“ redakcijoje, 1978-80 – žurn. „Kultūros barai“ vyr. redaktorius. Išvertė knygų.

VIZUALINIS (lot. visualis – regimas) **FAKTAS** (lot. factum – kas padaryta, veikalas), tiesiogiai, plika akimi arba pro optinius prietaisus matomas tikras įvykis, reiškinys, tikrai nustatytas dalykas.

VNA, Viet Nam Thong Tan Xa (Vietnamo telegramų agentūra), Vietnamo vyriausybė informacijos agentūra, veikianti nuo 1946 Hanojuje. 1976 susikūrė Vietnamo Socialistinei Respublikai, prie jos prijungta informacijos agentūra Liberation Press Agency (Išlaisvinimo spaudos agentūra), nuo 1961 veikusi Pietų Vietname. Informacinius pranešimus siunčia vietnamiečių, prancūzų, anglų, ispanų k. Leidžia laikraščius „Van Hoa The Thao Quoc Te“ („Kultūra ir sportas užsienyje“) ir „Tuan Tin Tue“ („Savaitės naujienos“).

„**VOKIEČIŲ ŽINIOS LIETUVOJE = DEUTSCHE NACHRICHTEN FÜR LITAUEN**“, mėnesinis (iki 1993 – dvimėnesis) laikraštis, leidžiamas nuo 1989 Klaipėdoje kaip atkurtas 1931-39 Kaune ėjęs to paties pavadinimo leidinys. Įsteigė ir leidžia Vokiečių-lietuvių draugijos Klaipėdos skyrius. Rašo apie vokiečių kultūrą ir gyvenimą. Tekstas spausdinamas lygiagrečiai lietuvių ir vokiečių k. Redaktoriai: E. Geištoraitis (1989-92), G. Juodytė (1992-93), B. Bružilaitė (nuo 1993). Tiražas 1989 – 5000 egz., 1997 – 1000 egz.

VOKIETIJA, Vokietijos Federacinė Respublika (Vakarų Europa), nepriklausoma nuo 1871, gyventojų – 81,28 mln. (12 vieta pasaulyje), sostinė – Berlynas, vyriausybės rezidencija – Bona, oficiali kalba – vokiečių.

Pirmuoju spaudiniu laikoma spaudos išradėjo J. Gutenbergo (Johannes Gutenberg) 1445 Mainco mieste išleista „Sibilės knyga“ (lotynų k.). 1466 Štrasburge J. Mentelinas (Johannes Mentelinn) išleido „Bibliją“ – pirmąjį biblijos vertimą į vokiečių k. Ir kituose šalies miestuose buvo steigiamos spaustuovės, spausdinami įvairūs, daugiausia religinio turinio, veikalai. XV a. iš viso buvo išleista apie 600 leidinių vokiečių k.

XVI a. antroje pusėje daugelyje Vokietijos prekybos centrų ėmė plisti rankraštiniai naujienų lapeliai – Zeitungen (Žinios) arba Neue Zeitung (Nauja žinia). O 1609 Štrasburge ir Augsburgėje išėjo pirmieji laikraščiai „Reliation“ („Informacija“) ir „Avisa – Reliation oder Zeitung“ („Aviza (pranešimas) - Informacija ar

ba žinia“). Leipcige 1650 pasirodė pirmasis (ne tik Vokietijoje, bet ir pasaulyje) dienraštis „Einkommende Zeitungen“ („Gautos žinios, naujienos“), kurį 1660 pakeitė „Leipziger Zeitung“ („Leipcigo žinia, laikraštis“). 1654 Frankfurte pradėjo eiti ir pirmasis žurnalas – „Mercurius Jocosus“ („Šafojingasis Merkurijus“). Leipcige 1670 buvo įkurtas mokslinis žurn. „Miscellanea curiosa medico-physica Academiae naturae curiosorum“ („Idomūs Medicinos ir gamtos mokslų akademijos rinkiniai besidomintiems gamta“), kuris paskui ėjo 120 metų (lotynų k.). Tiubingene 1798 pradėjo eiti laikr. „Allgemeine Zeitung“ („Visuotinis laikraštis“), leistas iki 1933, o Kelne prie Reino 1842 – „Rheinische Zeitung für Politik“ („Reino politinis laikraštis“), pirmasis politinis laikraštis. Tame pačiame Kelno mieste 1848 pasirodė ir pirmasis socialistinis dienr. „Neue Rheinische Zeitung“ („Naujas Reino laikraštis“), kurį redagavo K. Marksas bei F. Engelsas. Jau XVIII a. pradėti leisti miestų ir regionų laikraščiai, nemažai kurių eina iki šiol kaip dienraščiai. Nuo 1725 Bonoje leidžiamas dienr. „General-Anzeiger“ („Visuotinis žinynas“, tir. 88 000 egz.), nuo 1743 Bremene – „Bremer Nachrichten“ („Bremeno žinios“, tir. 44 000 egz.), nuo 1761 Sarbrükene – „Saarbrücher Zeitung“ („Sarbrükeno laikraštis“, tir. 186 000 egz.), nuo 1848 Baden-Badene – „Badisches Tagblatt“ („Badeno kasdieninis laikraštis“, tir. 41 000 egz.), nuo 1848 Miunchene – „Müncher Neueste Nachrichten“ („Miuncheno naujos žinios“), kurį 1945 pakeitė „Süddeutsche Zeitung“ („Pietų Vokietijos laikraštis“, tir. 390 000 egz.), nuo 1871 Miunsterė – „Münstersche Zeitung“ („Miunsterio laikraštis“, tir. 70 000 egz.), nuo 1872 Ingolstate – „Donau Kurier“ („Donau pasiuntinys“, tir. 82 000 egz.), nuo 1876 Kelne – „Kölner Stadt-Anzeiger“ („Kelno miesto žinynas“, tir. 232 000 egz.) bei Diuseldorfe – „Düsseldorfer Nachrichten“ („Diuseldorfo žinios“), kuris nuo 1965 vadinosi „Westdeutsche Zeitung“ („Vakarų Vokietijos laikraštis“, tir. 192 000 egz.). XIX a. pasirodė daug specialiųjų savaitraščių ir žurnalų bei žurnalo tipo leidinių, kurių skaičius dar labiau išaugo pirmaisiais XX a. dešimtmėčiais. 1932 iš viso ėjo 4700 laikraščių (tarp jų – 3200 dienraščių) ir beveik 10 000 kitų periodinių leidinių. Po Antrojo pasaulinio karo vakarinėje Vokietijos dalyje buvo tebeleidžiama daug anksčiau ėjusių laikraščių ir žurnalų, taip pat įsteigta nemažai ir naujų, ypač po 1949, kai ten susikūrė Vokietijos Federacinė Respublika (VFR).

Rytinėje Vokietijos dalyje buvo leidžiami beveik tik naujai įsteigti laikraščiai ir žurnalai. 1949 ten susikūrė Vokietijos Demokratinei Respublikai (VDR), visus periodinius leidinius leido arba kontroliavo Vokietijos vieningoji socialistinė partija bei jos organizacijos. Jų dauguma buvo komunistinės orientacijos. 1975 VFR buvo leidžiama 1600 laikraščių ir 9000 žurnalų, o VDR – 580 laikraščių ir žurnalų. 1989 VFR ėjo 319 dienraščių bei 42 savaitraščiai, o VDR – 39 dienraščiai ir 496 kiti periodiniai leidiniai. 1990 abiem valstybėms susijungus į vieną (VFR), laikraščių ir žurnalų beveik nesumažėjo: dauguma VDR leidinių tapo nepriklausomais.

Per metus išleidžiama apie 70 000 knygų. Išeina 355 dienraščiai, jų tiražas 26,425 mln. egz. (331 egz. 1000 gyv.). Svarb. dienraščiai: „Bild-Zeitung“ („Iliustruotas laikraštis“, žr.), „Westdeutsche Allgemeine Zeitung“ („Vakarų Vokietijos visuotinis laikraštis“,

žr.), „Frankfurter Allgemeine Zeitung“ („Frankfurto visuotinis laikraštis“, žr.), „Freie Presse“ („Laisvoji spauda“, žr.), „Süddeutsche Zeitung“ („Pietų Vokietijos laikraštis“, žr.), „Berliner Zeitung“ („Berlyno laikraštis“, žr.), „Die Welt“ („Pasaulis“, žr.), „Abendzeitung“ („Vakarinis laikraštis“, eina nuo 1948 Miunchene, tir. 230 000 egz.), „Augsburger Allgemeine“ („Augsburgo visuotinis“, nuo 1945, tir. 370 000 egz.), „Berliner Morgenpost“ („Berlyno rytinis paštas“, nuo 1898, tir. 293 000 egz.), „BZ/Berliner Zeitung“ („Berlyno laikraštis“, nuo 1877, tir. 368 000 egz.), „Express“ („Ekspresas“, nuo 1964 Kelne, tir. 526 000 egz.), „Hannoversche Allgemeine Zeitung“ („Hanoverio visuotinis laikraštis“, nuo 1949, tir. 562 000 egz.), „Junge Welt“ („Jaunųjų pasaulis“, nuo 1947 Berlyne, tir. 160 000 egz.), „Hamburger Abendblatt“ („Hamburgo vakarinis laikraštis“, nuo 1948, tir. 310 000 egz.), „Leipziger Volkszeitung“ („Leipcigo liaudies laikraštis“, nuo 1894, tir. 375 000 egz.), „Magdeburgische Zeitung-Volksstimme“ („Magdeburgo laikraštis-Liaudies balsas“, nuo 1890, tir. 360 000 egz.), „Mitteldeutsche Zeitung“ („Vidurio Vokietijos laikraštis“, nuo 1946 Halėje, tir. 440 000 egz.), „Neues Deutschland“ („Naujoji Vokietija“, nuo 1946 Berlyne, tir. 130 000 egz.), „Nürnberger Nachrichten“ („Niurnbergo žinios“, nuo 1945, tir. 350 000 egz.), „Rheinische Post“ („Reino paštas“, nuo 1946 Diuseldorfe, tir. 393 000 egz.), „Sächsische Zeitung“ („Saksonijos laikraštis“, nuo 1946 Drezdene, tir. 440 000 egz.), „Thüringer Allgemeine“ („Tiuringijos visuotinis (laikraštis)“, nuo 1946 Erfurte, tir. 330 000 egz.), „Westfälische Rundschau“ („Vestfalijos apžvalga“, nuo 1946 Esene, tir. 250 000 egz.); savitiraščiai: „Bayernkurier“ („Bavarijos pasiuntinys“, nuo 1945, tir. 170 000 egz.), „Wochenpost“ („Savaitės paštas“, nuo 1953 Berlyne, tir. 300 000 egz.), „Die Zeit“ („Laikas“, nuo 1948 Hamburge, tir. 500 000 egz.); žurnalai: „Bravo“ („Puiku“, nuo 1946 Miunchene, tir. 1 200 000 egz.), „Brigitte“ („Brigita“, nuo 1950, tir. 1 100 000 egz.), „Bunte Illustrierte“ („Iliustruotas margumynas“, nuo 1948 Ofenburge, tir. 1 140 000 egz.), „Burda moden“ („Burdos mados“, žr.), „Capital“ („Kapitalas“, nuo 1962 Hamburge, tir. 300 000 egz.), „Die Fackel“ („Fakelas“, nuo 1950, tir. 1 000 000 egz.), „Hörzu“ („Klausyk“, nuo 1946 Hamburge, tir. 3 860 000 egz.), „Neue Post“ („Naujas paštas“, nuo 1948 Hamburge, tir. 1 730 000 egz.), „Neue Revue“ („Naujas žurnalas“, nuo 1946 Hamburge, tir. 1 120 000 egz.), „Der Spiegel“ („Veidrodis“, žr.), „Stern“ („Žvaigždė“, žr.).

Pirmąją informacijos agentūrą 1849 įsteigė B. Volfas (Bernard Wolff) – WTB (Wolffschess Telegraphenbüro), veikusią iki 1933. Vokietijos informacijos agentūra ADN (žr.) įkurta 1946, o DPA (žr.) – 1949. Veikia dar keletas informacijos agentūrų: KNA (Katholik Nachrichtenagentur), EPD (Evangelisch Press Dienst), PPA (Progress Press-Agentur) ir kt.

Pirmoji (Vusterhauzeno) radijo stotis muzikos laidas pradėjo transliuoti 1920; dabar yra apie 71 mln. radijo imtuvų (885 imt. 1000 gyv.). Televizijos reguliarios laidos prasidėjo 1936; yra apie 44,8 mln. televizorių (558 tel. 1000 gyv.). Transliuojamos 5 centrinės R ir 3 TV programos. Veikia regioninės R ir TV stotys. Svarbesnės radijo stotys: Bayerischer Rundfunk, Deutsche Welle, Deutschlandradio, Jugendradio DT64, Europe, Westdeutscher Rundfunk, televizijos stotys ARD, Deutsche Welle, MDR, NDR, SDR, WDR, ZDF.

Dokumentinio kino filmų pirmasis seansas buvo surengtas 1895 Berlyno varjetėje „Wintergarten“ („Žiemos sodas“). 1896 sukurti pirmieji dokumentiniai kronikiniai filmai. 1897 įsteigta firma „Messter-Film“. v.u.

„DE VOLKSKRANT“ („Liaudies laikraštis“), Nyderlandų rytinis dienraštis, einantis nuo 1920 Amsterdamo. Pagrindinis Katalikų partijos organas, laikraštis katalikams. Vienas populiariausių ir informatyviausių šalies laikraščių. Spausdina daug reklamų ir skelbimų, tarptautinės informacijos. Tiražas 1996 – 360 000 egz.

„VORUTA“, Lietuvos istorijos laikraštis, einantis nuo 1989 spalio Vilniuje. Įsteigė ir leidžia J. Vercinkevičius (žr.). Iki 1991 rugpjūčio ėjo kaip istorijos ir publicistikos mėnraštis, iki 1992 buvo leidžiamas du kartus per mėnesį, nuo 1992 – savaitraštis. Spausdina rašinius istorijos ir kultūros klausimais, publicistikos straipsnius, daug rašo apie Rytų Lietuvą, Lietuvos ir Lenkijos santykius. Redaktorius J. Vercinkevičius. Laikraštyje bendradarbiauja M. Balčius, A. Bubnys, A. Bujauskas, V. Čekmonas, K. Garšva, E. Gečiauskas, L. Grumadienė, E. Gudavičius, E. Ivanauskas, J. Juzeliūnas, N. Kairiškštė, A. Lisauskas, A. Patackas, E. Simonaitis, A. Suraučius, A. Šatas, A. Tyla, Z. Zinkevičius, R. Žepkaitė ir kt. Tiražas 1989 – 7500 egz., 1997 – 3500 egz.

VOSYLIUS Balys (1915 09 04(08 22) Vilniuje – 1981 07 13 Čikagoje, JAV), žurnalistas, visuomenės veikėjas. 1933 baigė Marijampolės mokytojų seminariją, 1933-39 studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą Vytauto Didžiojo unte. 1936-38 buvo žurn. „Karys“ specialiųjų skyrių redaktorius, 1938-40 – „Trimito“ redaktoriaus pavaduotojas. 1938 priimtas į Lietuvos žurnalistų s-gą. 1940-44 mokytojavo Kaune. Pasitraukęs į Vokietiją, 1945-48 Ingolštato lietuvių stovykloje redagavo žurn. „Laiko žodis“ ir biuletinį „Naujos žinios“. Gyvendamas JAV, 1951 redagavo žurn. „Nemunas“ ir Filadelfijos lietuvių bendruomenės biuletinį. Spausdoje paskelbė publicistinių straipsnių, novelių.

VOSKA Kristupas (1861 12 21 Stulbeikiuose, Tilžės aps. – 1905 11 01 Tilžėje), Mažosios Lietuvos visuomenės veikėjas, spaudos darbuotojas. Vienas „Birutės“ d-jos steigėjų. 1890 išleido „Lietuviškas kalendras“. 1892-94 buvo žurn. „Varpas“ atsakomasis redaktorius. 1896-97 Tilžėje redagavo „Lietuvišką laišką“, nuo 1897 – jį pakeitusį laikr. „Aušra“. 1899-1900 leido ir redagavo laikr. „Naujos žinios“, kurį spausdino su M. Jankumi Ragainėje įkurtoje spaustuviėje.

„VSIO DLIA VAS – BALTIJA“ („Viskas Jums – Baltija“), nemokamos reklamos dvisavaitis laikraštis, einantis nuo 1994 Vilniuje rusų k. Leidžia Tarptautinė reklamų agentūra. Vyr. redaktorius N. Gerasimovas. Tiražas 5700 egz.

VULGARIZMAS (lot. vulgaris – (pa)prastas), šiurkštus, storžieviškas žodis ar posakis, neteiktinas pavyzdinei literatūrinei kalbai. Paprastai vartojamas šnekamojoje kalboje, pvz., „makaulė“ – galva, „veizolai“, „žlibės“ – akys. Vulgarizmais neretai tampa paprasti žodžiai, pavartoti perkeltine prasme. Prie vulgarizmų priskiriami ir keiksmažodžiai.

W

„THE WALL STREET JOURNAL“ („Volstrito laikraštis“), JAV nacionalinis politinis-ekonominis dienraštis, einantis nuo 1889 Niujorke. Pats didžiausias ir įtakingiausias šalies laikraštis. Leidžia finansinės ir komercinės informacijos kompanija „Doy Johns and Company“. Skirtas finansininkams, prekybininkams ir verslininkams. Išeina 4 regioninės laidos (Niujorko, Ilinojaus, Kalifornijos ir Teksaso valstijose) ir 2 užsieninės – skirtos Azijai ir Vakarų Europai. Tiražas 1996 – 1,84 mln. egz.

WAM, Wakaliat Anba al-Muttahida (Emyratų naujienų agentūra), Jungtinių Arabų Emyratų informacijos agentūra, veikianti nuo 1977 Abu Dabyje. Įkurta 1976 pavadinimu Emirate News Agency. Keičiasi pranešimais su kitų arabų valstybių informacijos agentūromis. Aprūpina pageidaujama informacija šalies spaudą, radiją, televiziją, vyriausybines įstaigas, įvairias organizacijas.

„THE WASHINGTON POST“ („Vašingtono paštas“), JAV dienraštis, einantis nuo 1877 Vašingtone. 1954 prijungus laikr. „Time Herald“, pavadintas „The Washington Post and Times Herald“. Leidžia „Washington Post Company“. Vienas įtakingiausių ir informatyviausių šalies laikraščių. Nors laikomas nepriklausomu, tačiau daugeliu klausimų remia vyriausybės vykdomą politiką, ypač užsienio. Dienraščio apimtis apie 70 p. Tiražas 1996 – 0,79/1,16 mln. egz.

„DIE WELT“ („Pasaulis“), Vokietijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1946 Bonoje. Leidžia A. Špringerio (Axel Springer) leidykla. Tiražas 1996 – 215 000 egz.

Nuo 1948 leidžiamas sekmadieninis savaitraštis „Welt am Sonntag“, tiražas 380 000 egz.

„WENHUI BAO“ („Literatūrinis laikraštis“), Kinijos nacionalinis dienraštis, einantis nuo 1937 Šanchajuje. Skirtas daugiausia inteligentijai. Tiražas 1996 – 1,7 mln. egz.

„WESTDEUTSCHE ALLGEMEINE ZEITUNG“ („Vakarų Vokietijos visuotinis laikraštis“), Vokietijos rytinis dienraštis, einantis nuo 1948 Esene. Tiražas 1996 – 650 000 egz.

„WIADOMOŚCI BRUKOWE“ („Gatvės žinios“), visuomeninis satyros laikraštis, leistas 1816 08 21–1822 06 03 Vilniuje lenkų k. Iš pradžių ėjo kartą per savaitę, vėliau nereguliariai. Leido ir redagavo literatų grupė, vadinama „Šubravcai“ („Nenaudėlių draugija“). Šiai grupei priklausė M. Balinskis, K. Kontrimas, J. Richteris, K. Stravinskis, A. Sniadeckis ir kt. Rūpinosi moraline ir visuomenine intelektualų pažanga, spausdino straipsnius, feljetonus, išjuokiančius obskurantizmą, konservatyvius papročius, šlėktų ydas, girtavimą, gobšumą ir kt. blogybes. Caro valdžia laikraštį uždarė. GB.

„WIADOMOŚCI CUDZOZIEMSKIE“ („Užsienio žinios“), savaitinis laikr. „Kurjer Litewski“ priedas, leistas 1761-63 Vilniuje lenkų k. Iš pradžių ėjo pavadinimu „Wiadomosci Uprzywilejowane“ („Privilegiuotos žinios“). Spausdino užsienio (daugiausia Vokietijos) laikraščių informacinių žinių santraukas. Redagavo P. Paprockis.

„WIADOMOŚCI LITERACKIE“ („Literatūros žinios“), literatūrinis „Kurjer Litewski“ priedas, leistas 1760-63 Vilniuje lenkų k. Iš pradžių ėjo kartą per savaitę, vėliau kartą per mėnesį. Rašė fizikos, medicinos, kitų mokslų, didaktikos temomis. Bendradarbiavo Vilniaus jėzuitų akademijos pedagogai. Redagavo P. Paprockis.

„WIADOMOŚCI O NASZEJ WOJNIE Z MOSKALANIE“, žr. „Žinia apie lenkų vainą su maskoliais“.

„WIADOMOŚCI WILEŃSKIE“ („Vilniaus žinios“), lietuvių dienraštis, leistas 1920 08 10–10 10 Vilniuje lenkų k. vietoj „Echo Litwy“. Leido Komisija prie Vilniaus miesto komendantūros. Redagavo redakcijos k-tas. Faktiškasis redaktorius M. Biržiška. Išėjo 53 numeriai. Nuo 1920 10 12 vėl pradėjo eiti „Echo Litwy“.

„WILNAER ZEITUNG“ („Vilniaus laikraštis“), vokiečių karinės okupacinės administracijos dienraštis, leistas 1916 01 02–1918 12 18 Vilniuje vokiečių k. Spausdino priedus „Amtliche Beilage der „Wilnaer Zeitung“, „Verordnungen der Militär – Verwaltung Litauen“, „Beilage „Wilnaer Zeitung“.

WMA, Wikalat al-Maghreb al-Arabi (Maroko arabų spauda), Maroko vyriausybė informacijos agentūra, veikianti nuo 1959 Rabate. Iki 1991 vadinosi MAP (Maghreb Arabe Presse). Savo skyrius turi šalies miestuose ir užsienyje – Dakaroje, Briuselyje, Londone, Paryžiuje, Vašingtone. Rengia informacinius pranešimus ir biuletenius arabų, ispanų, prancūzų ir anglų k. Sudariusi sutartis su daugelio arabų šalių informacijos agentūromis.

WTN, WORLDWIDE TELEVISION NEWS (Pasaulio televizijos naujienos), televizijos naujienų agentūra, veikianti daugiau nei 40 metų. Ją valdo trys didelės telekompanijos: Britanijos ITV (International Television News), Jungtinių Valstijų ABC (American Broadcasting Corporation) ir Australijos Channel 9. WTN perduoda savo informaciją maždaug 1000 transliuotojų 93 šalyse, taip pat šalių vyriausybėms ir tarptautinėms korporacijoms. Pagrindinės kompanijos būstinės yra Londone ir Niujorke.

ZABARAUSKAS Eduardas (1908 Joniškėlyje, Biržų aps. – 1940 09 prie Vokietijos sienos), teisininkas, žurnalistas. Baigęs Vytauto Didžiojo un-to Teisės fak., 1935-38 dirbo Lietuvos prezidento kanceliarijos viršininku. 1938-40 – Kauno radiofono direktorius. Prasidėjęs sovietinei okupacijai, atleistas iš darbo. 1940 bandė pasitraukti į Vokietiją ir pasienyje buvo nužudytas.

„AL-ZAHAF AL-AKHDAR“ („Žalioji puolimas“), Libijos dienraštis, einantis nuo 1980 Tripolyje arabų k. Oficialus Libijos revoliucinių komitetų organas. Tiražas 1996 – 35 000 egz.

ZAJANČKAUSKAS Konstantinas (g. 1904 07 13 (06 30) Salantuose, Kretingos aps.), kunigas, spaudos darbuotojas. 1929 baigė Marijonų gimnaziją, 1933 – Vytauto Didžiojo un-to teologijos skyrių. Iki 1934 dirbo laikr. „Šventųjų bendravimas“ redakcijoje. Nuo 1934 – savaitr. „Šaltinis“ redaktorius. Bendradarbiavo „Ryte“, „Pavasaryje“, „Versle“, JAV lietuvių dienr. „Draugas“ ir kt. leidiniuose. 1939 priimtas į Lietuvos žurnalistų s-gą.

ZAJANČKAUSKAS Stasys (1911 12 02(11 19) Ukmergėje – 1947 03 08 Diržiuose, Ukmergės aps.), poetas, žurnalistas. 1942-45 buvo 16 lietuviškosios šaulių divizijos karys. Baigė žurnalistikos kursus prie VKP(b) CK. Nuo 1945 iki 1947 – Ukmergės apskrities laikr. „Tarybinis kelias“ redaktorius. Partizanų nušautas.

Išleido poemą „Šventosios rauda“ (1935), eilėraščių rinkinius „Į naujo gyvenimo rytą“ (1935), „Sparnuotos mintys“ (1937), „Gyvenimo nuotraukas“ (1938), „Tikrovės šypsenos“ (1939).

ZANA, Zambia News Agency (Zambijos naujienų agentūra), Zambijos vyriausybinių informacijos agentūra, veikianti nuo 1969 Lusakoje. Užsienio informacijos daugiausia gauna iš Reuters, AFP, ITAR-TASS, AIM, ADN, Shihata, ANGOL, kai kurių kitų šalių informacijos agentūrų.

„ZANAVYKAS“, zanavykų kultūros ir kraštotyros laikraštis, einantis nuo 1989 spalio Šakiuose. Įsteigė Lietuvos kraštotyros d-jos Šakių rajono skyrius J. Bakšo (žr.) iniciatyva. 1989-92 buvo mėnraštis, nuo 1993 – ketvirtinis leidinys. Rašo apie zanavykų krašto istoriją ir kultūrą, kraštotyrininkų darbus. Redaktoriai: J. Bakšas (1989-91), G. Želionienė (1991-92), G. Didžiapetrienė (nuo 1992). Minėtini laikraščio bendradarbiai J. Augustaitis (vienas iš leidėjų ir patarėjų), M. Karūnienė, V. Lopeta, A. Matijošaitis, B. Sakalauskienė, A. Tamašauskaitė, A. Vaičiūnas. Tiražas 1989 – 3000 egz., 1997 – 600 egz.

„ZARASŲ KRAŠTAS“: 1. Lietuviškos minties savaitraštis, leistas 1932-40 Zarasuose. Iki 1932 11 12 leido J. Gaigalas, vėliau – Lietuvių tautininkų s-gos Zarasų aps. valdyba. Informavo apie Zarasų apskrities įvykius, svarstė žemės ūkio, prekybos, kultūros, švietimo ir kt. klausimus. Bendradarbiavo V. Butkys, V. Dainoras, B. Giržys, Pr. Kunca, P. Kriukelis, J. Lekas, A. Tolutis, S. Valiukėnas, J. Žagrakalys ir kt. Redagavo J. Binkevičius, J. Chmeliauskas, J. Gaigalas, P. Gipiškis, A. Matiukas, J. Valiukonis, A. Žagrakalienė. Spausdino E. Rozeno spaustuvė Zarasuose. Išėjo 382 numeriai. G.B.

2. Zarasų rajono laikraštis, einantis nuo 1993 pradžios kaip atkurtas nuo 1932 rugpjūčio 14 Zarasuose leistas savaitraštis. Nuo 1945 kovo 9 iki 1950 leistas kaip LKP(b) Zarasų aps. k-to ir vykd. k-to organas, 1950-90 – LKP Zarasų raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1990 – Zarasų rajono laikraštis. Steigėja ir leidėja UAB „Zarasų kraštas“. 1945-47 ėjo viena-du kartus, 1948-51 – du kartus, 1952 – du-tris kartus, nuo 1962 – tris kartus, nuo 1990 – du kartus per savaitę. 1945-62 vadinosi „Pergalė“, iki 1989 – „Tarybinė žemė“, nuo 1989 rugpjūčio 1 – „Zarasų kraštas“. Redaktoriai: E. Kasnauskaitė-Strelcovienė (1945-46), V. Šileikis (1947-48), A. Bražionis (1946), V. Grigorjevas (1948-49), L. Rudaševskis (1949-56), H. Juršys (1956-61), A. Matiukas (1961-63), V. Baranovskis (1963-67), J. Kvedaras (1967-95, žr.), V. Šerėnas (nuo 1995). Minėtini redakcijos žurnalistai V. Baltakis (žr.), O. Kačkienė, L. Staniščiūtė-Guzejeva. Tiražas 1950 – 2100 egz., 1987 – 6000 egz., 1997 – 3200 egz.

ZARASŲ SPAUSTUVĖ. Pirmąją spaustuvę Zarasuose (Novoaleksandrovske) įkūrė 1882 Vilniaus miestietis M. Kovneris. Veikė iki 1901. Spausdino kvietimus, vizitines korteles. Nuo 1901 iki Pirmojo pasaulinio karo veikė D. Šteimano spaustuvė. Nepriklausomoje Lietuvoje dirbo E. Rozeno spaustuvė, kuri 1932-40 spausdino savaitr. „Zarasų kraštas“. 1941 vasario mėn. nacionalizuota.

1944 įsteigta spaustuvė „Raudonoji vėliava“ nuo 1945 kovo spausdino apskrities laikr. „Pergalė“. 1946 gauta pilno formato plokščios spaudos mašina. Nuo 1951 laikr. „Pergalė“ leidžiamas ir rusų k. 1951-53 buvo spausdinamas ir Zarasų MTS politinio skyriaus laikr. „Laukų spartuolis“.

1960 Zarasų spaustuvė prijungta prie Utenos tarprajoninės spaustuvės kaip skyrius. Jame buvo spausdinamas rajono laikr. „Tarybinė žemė“ (lietuvių ir rusų k.), 1962 pakeitęs laikr. „Pergalė“ (nuo 1989 rajono laikraštis leidžiamas pavadinimu „Zarasų kraštas“). Čia buvo spausdinamas ir Vakarų statybos valdybos savaitr. „Energetikas“ (lietuvių ir rusų k.).

1994 valstybinė Zarasų spaustuvė tapo S. Goštautienės įmone „Fortuna“. Ji turi iškiliosios spaudos mašinas, spausdina blankus, smulkius spaudinius.

ZAUNIŪTĖ MORTA (1875 03 22 Rokaičiuose, Pakalnės aps. – 1945 Karaliaučiuje), M. Lietuvos visuomenės ir spaudos veikėja, bibliografė. Mokėsi Tilžėje, buvo žurnalų „Varpas“, „Ūkininkas“, „Naujienos“ redakcijų administratorė. 1900-05 tvarkė „Varpo“ ir „Ūkininko“ reikalus. Sudarė ir išleido Pasaulinei parodai Paryžiuje tris katalogus lietuviškų knygų ir laikraščių, išleistų iki 1900. Tilžėje 1902 atidarė lietuvių knygyną. Palaikė ryšius su Lietuvoje, Vakarų Europoje ir Amerikoje gyvenančiais lietuvių spaudos darbuotojais. Aprūpindavo knygnešius ir kitus draudžiama lietuviška spauda.

ZAVADSKIO SPAUSTUVĖ, Zavadskio leidyklos spaustuvė, veikusi 1803–1939 Vilniuje. Įkūrė J. Zavadskis (žr.). 1805 perėmęs Vilniaus un-to spaustuvę, sujungė ją su savąja ir įsteigė leidyklą (1805–1939). Vilniaus un-tui leidus, spausdino ir pardavinėjo vadovėlius, dėstytojų knygas, kalendorius, laikraščius. 1828 neteko spaustuvininko titulo, turėjo išsikelti iš un-to patalpų. Knygoms platinti turėjo knygynus Vilniuje, Varšuvoje. 1838 spaustuvę paveldėjo sūnus Adomas Zavadskis. 1854-64 išleisti 348 leidiniai lenkų k., 105 lietuvių k., 107 lotynų k., 11 prancūzų ir vokiečių k., 25 rusų k. 1845 išleido K. Sirvydo knygą „Punktai sakymų“. Nuo 1846 leisti L. Ivinskio kalendoriai, M. Valančiaus „Žemaičių vyskupystė“ (2 d., 1848). 1904 spaustuvė įsigijo pirmuosius lietuviškus raidynus, rotacines mašinas. Tai buvo pati geriausia to meto spaustuvė Lietuvoje. Kasmet siūsdavo vieną spaustuvininką tobulintis į Leipcigą. Nuo 1920 lietuviškų knygų neleido. 1939 spaustuvę nupirko Kauno „Spindulio“ akc. b-vė ir įsteigė savo skyrių „Švyturys“.

ZAVADSKIS Adomas (1814 Vilniuje – 1875 ten pat), spaustuvininkas, leidėjas. Kaip vyriausias sūnus, mirus tėvui, perėmė Vilniaus spaustuvę, knygynus ir leidyklą. Leido M. Valančiaus „Žemaičių vyskupystė“ (1848, 2t.), L. Ivinskio „Metskaitlius“ (1846-51) ir daugelį Žemaičių vyskupijos kunigų parengtų knygų. Susitaręs su vyskupu M. Valančiumi, apie 1853 Varniuose įsteigė knygyną, jame platino lietuviškas knygas iki spaudos uždraudimo. Daug leido lenkiškų knygų, tačiau 1852-62 išspausdino ir apie 65 proc. visų lietuviškų spaudos darbų. Lietuvos bibliografijai reikšmingas jo leidyklos 1854-56 katalogas. 1854 išleido Varniuose parduodamų knygų katalogą. Jame 17 knygų lietuvių k. 1858 išleido ir atskirą katalogą lietuviškai: „Knigos žemajtiszkos iszduotos kasztu ir spaustuwi Jozapa Zawadzka Vilniuje“ (per 25 metus išleistų lietuviškų knygų katalogas). Paskutinis lietuviškų knygų katalogas buvo išleistas 1863.

ZAVADSKIS Audrius (g. 1945 11 20 Šiauliuose), fotomenininkas, fotožurnalistas. 1963 baigė Vilniaus 7-ąją vid. m-lą. 1963-65 buvo Lietuvos kinostudijos operatoriaus asistentas, 1965-68 – šios studijos meninių filmų reklamos fotografas, 1968-74 – leidyklos „Mintis“ fotografas, 1974-93 – žurn. „Mūsų gamta“ iliustracijų skyriaus redaktorius. 1993-95 dirbo fotostudijos „Kodak“ vedėju. Nuo 1995 – A. Zavadskio personalinės studijos vedėjas (savi-

ninkas).

Išleido fotoalbumus „Klaipėda“ (1977), „Lietuvos Nerija“ (1973, kartu su B. Orentaite).

ZAVADSKIS Juozapas (1781 03 15 Kozmine, netoli Poznanės, Lenkijoje – 1838 12 05 Vilniuje), spaustuvininkas, leidyklos įkūrėjas. Apie 1803 atsikėlęs į Vilnių, įsteigė knygyną ir mažą spaustuvėlę. 1803 06 išspausdino tikriausiai pirmą darbą Vilniuje – lietuvių A. Čeretavičiaus disertaciją „De galactirrhoea“ ir pasirašė „Typis Jos. Zawadzki, universitatis typographi“. Apie 1805 perėmė Vilniaus un-to spaustuvę, sujungė su savąja ir gavo teisę spausdinti Vilniaus un-to leidinius. 1806 perspausdino J. Jachnavičiaus „Lietuwiszkas ewangelias“. Lietuviškieji ir Vilniaus darbai, kuriuos turėjo teisę spausdinti, leido įkurti geriausią to meto spaustuvę Vilniuje. Nuo 1808 spausdino ir gaidų katalogus, nuo 1834 leido „Wizerunki i roztrąsanie naukowi“ ir kt. Jis laikomas ir „Geografija powszechna“ autoriumi. Be Vilniaus knygyno, įsteigė ir skyrių Varšuvoje (su Venckumi), o sūnus Juozapas įsteigė knygyną ir spaustuvę Kijeve.

ZAVISTAUSKIENĖ-VALAITYTĖ Aldona Konstancija (g. 1939 08 20 Vilkaviškio aps. Daugėlaičių k.), žurnalistė. 1963 baigė Kapsuko pedagoginės m-los ikimokyklinio auklėjimo skyrių, 1971 – Vilniaus un-te žurnalistikos specialybę. 1966 pradėjo dirbti Plungės rajono laikr. „Kibirkštis“ redakcijoje: buvo mašininkė, literatūrinė darbuotoja, vyresn. literatūrinė darbuotoja, skyriaus vedėja, laiškų ir masinio darbo skyriaus vedėja. Nuo 1976 dirba Šakių rajono laikr. „Draugas“ redakcijoje: buvo redaktoriaus pavaduotoja, nuo 1990 – redaktorė. Daugiausia rašo kraštotyros, kultūros, žemės ūkio, pedagogikos temomis. Nuo 1973 Lietuvos žurnalistų s-gos narė.

ZDANKUS Pranas (1894 12 07(11 24) Raseiniuose – 1968 02 19 Vilniuje), spaudos darbuotojas, visuomenės veikėjas. Su tėvais gyvendamas JAV, 1926 De Paulo un-te įsigijo humanitarinių mokslų bakalauro laipsnį, o 1930 Notre Damo un-te – magistro laipsnį. 1921-23 dirbo „Draugo“ redakcijoje, 1924-30 redagavo žurn. „Vytis“. 1931-35 dirbo Lietuvos banke Kaune. 1944-45 Vilniaus un-te dėstė anglų kalbą. 1945-46 kalėjo koncentracijos stovyklose Archangelsko srityje. Grįžęs į Lietuvą, dėstė įvairiose technikos m-lose.

ZEGERIENĖ Lolita (g. 1965 09 21 Lazdijuose), žurnalistė. 1983 baigė Krosnos (Lazdijų raj.) vid. m-lą, 1988 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1987-88 dirbo laikr. „Tiesa“ redakcijoje. 1989-91 buvo laikr. „Vakarinės naujienos“ ats. sekretorė, 1991-92 – „Respublikos vakarinio laikraščio“ ats. sekretorė, 1992 – leidinio „Mažas laikraštis“ redaktorė, 1992-95 – laikr. „Krašto apsauga“, 1992-93 – „Savanoris“ vyr. redaktorė. Nuo 1992 – Krašto apsaugos ministerijos atstovė spaudai. Daugiausia rašo karinėmis temomis. Parengė ir išleido lankstinuką „Lietuva laisva, nepriklausoma“ (1993).

ZEMLICKAS Gediminas (g. 1944 01 01 Vilniuje), spaudos darbuotojas. 1971 baigė Vilniaus un-to Fizikos fak. 1971-75 buvo Vilniaus skaičiavimo mašinų gamyklos SKB inžinierius, 1975-87 – Vilniaus kelionių ir

ekskursijų biuro ekskursijų vadovas. 1987-92 dirbo žurn. „Mokslas ir technika“ skyriaus redaktoriumi, 1992-94 – žurn. „Mūsų žodis“, savaitr. „Lietuvos žinios“, žurn. „Lithuania in the World“ redakcijose. 1994-96 – vėl žurn. „Mokslas ir technika“ skyriaus redaktorius, nuo 1997 – laikr. „Mokslo Lietuva“ vyr. redaktorius.

Straipsnių ir apybraižų išspausdino žurnaluose „Nemunas“, „Mokslas ir gyvenimas“, laikraščiuose „Literatūra ir menas“, „Lietuvos aidas“, „Atgimimas“. Daugiausia rašo kultūros, kraštotyros, architektūros, istorijos, mokslo populiarinimo temomis.

ZGIRSKIS Česlovas (g. 1923 10 07 Raudondvaryje, Kauno aps.), žurnalistas. Baigęs Kauno mokytojų seminariją, 1942-48 mokytojavo Bereiviškiuose (Jurbarko raj.), Veliuonoje. 1960 baigė Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fakultetą, įgydamas žurnalisto specialybę. 1949-51 dirbo komjaunimo darbą Kauno apskrityje ir rajone. 1950-51 buvo Kauno rajono laikr. „Socialistiniu keliu“ redaktorius, 1951-57 – laikr. „Kauno tiesa“ ats. sekretoriaus pavaduotojas, 1957-59 – Lietuvos MT Reikalų v-bos referentas, informacinio biuletenio „Tarybų darbas“ redaktorius, 1959-69 – Lietuvos žurnalistų s-gos sekretorius. Nuo 1969 iki 1978 – laikr. „Vakarinės naujienos“ redaktorius, 1979-91 – Lietuvos telegramų agentūros ELTA fotoinformacijos skyriaus vedėjas bei vyresn. redaktorius. Paskelbė straipsnių žurnalistikos teorijos ir praktikos klausimais. Parengė iliustruotą albumą „Lietuva šiandien“ (1964).

„**ZHONGGUO QINGNIAN BAO**“ („Kinijos jaunimo laikraštis“), Kinijos jaunimo dienraštis, einantis nuo 1951 Pekine. Vienas didžiausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 1 mln. egz.

„**ZHONGGUO RIBAO / CHINA TIMES**“ („Kinijos laikraštis“), Taivano nepriklausomas dienraštis, einantis nuo 1950 Taibėje kinų k. Vienas didžiausių ir populiariausių šalies laikraščių. Tiražas 1996 – 1,2 mln. egz.

Nuo 1988 leidžiamas vakarinis dienraštis „Zhongguo Ribao Express / China Times Express“, kurio tiražas 400 000 egz.

ZIANA, Zimbabwe Inter-African News Agency (Zimbabvės tarptautinė Afrikos naujienų agentūra), Zimbabvės informacijos agentūra, veikianti nuo 1981 Harareje. Dirba kaip akc. b-vė, Zimbabvės visuomenės informavimo priemonių tresto organizacija. Pagrindinis akcijų paketas priklauso vyriausybei. Platina AP ir Reuters informacinius pranešimus, keičiasi informacija su ADN, ITAR-TASS, Prensa Latina, Shihata, AIM, SAPA, kitomis informacijos agentūromis. Per dieną išplatina iki 15 000 žodžių informacijos. Agentūroje dirba apie 70 žmonių. Savo korespondentus turi daugelyje šalies administracinių centrų.

„**ZIEMIA**“, žr. „Glos ludu“.

„**ZIEMIA OJCZYSTA**“ („Tėviškos žemė“), katalikiškas lietuvių savaitraštis, leistas 1923 01 14–12 10 Vilniuje lenkų k. vietoj „Nasza ziemia“. Leido ir redagavo T. Jاسus. Svarstė Vilniaus krašto lietuvių politinius, ekonominius, socialinius klausimus, kritikavo lenkų

valdžios politiką. Todėl laikraščio numeriai dažnai buvo konfiskuojami. Nuo 1924 01 13 vietoj „Ziemia ojczysta“ pradėta leisti „Życie ludu“.

ZIMANAS Henrikas (1910 05 12 Kurdimakščiuose, Lazdijų aps. – 1985 07 15 Vilniuje), filosofas, žurnalistas. 1932 baigė Vytauto Didžiojo un-tą. 1935 parengė ir suredagavo nelegalų komunistinį laikr. „Revoliucijos keliu“. 1937-40 buvo dienr. „Folksblat“ ats. sekretorius, 1939 įsteigė legalų žurn. „Štraln“, kurį ir redagavo iki 1940. 1940-41 buvo laikr. „Tiesa“ ats. redaktorius, 1945-70 – vyr. redaktorius, 1971-84 – žurn. „Komunistas“ vyr. redaktorius. 1945-68 dėstė Vilniaus un-te, nuo 1968 – Vilniaus pedagoginiame in-te. 1970 apgynė filosofijos mokslų daktaro disertaciją, 1971 gavo profesoriaus vardą.

Išleido knygas „Per suklestėjimą į vienybę“ (1968), „Mes – patriotai ir internacionalistai“ (1975), „Siluetai“, „Iliuzijos ir tikrovė“ (abi 1984). 1965 apdovanotas V. Mickevičiaus-Kapsuko premija.

ZINKEVIČIENĖ Valentina (g. 1944 08 03 Marijampolės aps. Važatkiemio k.), žurnalistė. 1970 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. Nuo 1970 dirbo laikraščių ir žurnalų redakcijose korektore, redaktore-stiliste, 1990-93 – dienr. „Lietuvos aidas“ redakcijoje, Valstybės kontrolės departamente, savaitr. „Dienovidis“ redaktoriaus pavaduotoja. Nuo 1994 – dienr. „Lietuvos aidas“ vyr. redaktoriaus pavaduotoja. Daugiausia rašo ekonomikos, bankininkystės temomis.

„**ZIONO BALSAS**“, evangelikų liuteronų laikraštis, leistas 1926-35 (?) Klaipėdoje gotišku šriftu. Ėjo dukart per mėnesį. Leido Klaipėdos krašto lietuvių evangelikų s-ga. Rašė apie evangelikų bendrijos veiklą, spausdino religinius tekstus, giesmes. Redagavo P. Dags, M. Kėkštas, J. Pauperas. Spausdino spaustuvė „Lituania“ Klaipėdoje.

„**ZJEDNOCZONA LITWA**“, žr. „Suvienytoji Lietuva“.

„**ZMOWA – KUOPUS SUSITARIMAS – HROMADZKI ZHOWOR**“, laikraštis, išleistas 1870 liepos 15 Ciūriche. Išleido 1863-ųjų sukilimo emigrantai: M. Akelaitis, J. A. Medekša, J. Tokažiewicz ir S. Wiebiast. Planuota laikraštį spausdinti lietuvių, lenkų ir ukrainiečių k. Išėjo vienintelis numeris lenkų k.

„**ZNAD WILII**“ („Nuo Viliijos krantų“), nepriklausomas visuomeninis-kultūrinis dvisavaitis laikraštis, einantis nuo 1989 gruodžio Vilniuje lenkų k. Pirmasis lenkų laikraštis, įkurtas Lietuvoje prasidėjus Atgimimo sąjūdžiui. Įsteigė Č. Okinčicas, leidžia UAB „Vanroma“. Rašo apie Lietuvos politinį, visuomeninį ir kultūrinį gyvenimą, Lietuvos lenkų kultūrinę ir visuomeninę veiklą. Redaktorius R. Mečkovskis (Romuald Mieczkowski, nuo 1989). Tiražas 1989 – 10 000 egz., 1996 – 3000 egz.

„**ZNAD WILII**“, radijo stotis, įkurta 1992. Laidos girdimos ištisą parą Vilniuje ir Vilniaus zonoje (100 km spinduliu). 80 proc. programos sudaro muzika. Kas valandą transliuojamos žinios lenkų k. (santraukos lietuvių ir rusų k.). Informacinės, kultūrinės, reli-

ginės laidos, konkursai ir reklama transliuojami lenkų, lietuvių ir rusų k. Steigėjas ir radijo stoties pirmininkas Č. Okinčicas. Generalinis direktorius K. Vince-lis. Stotyje dirba 30 žmonių.

ZOBARSKAS Stepas (1911 01 30 Pamaleišyje, Svedasų vls., Rokiškio aps. – 1984 06 09 Niujorke, JAV), rašytojas, žurnalistas. 1930-34 dirbo žurn. „Šviesos keliai“, 1934-44 – žurn. „Žiburėlis“ redakcijose. 1936-39 studijavo Paryžiaus aukštojoje socialinių mokslų m-loje. 1944 išvyko į Vakarus, gyveno JAV. Niujorke įsteigė leidyklą „Many-land“, išleido lietuvių literatūros vertimų į anglų k.

Rašė eilėraščius, apsakymus, noveles vaikams ir jaunimui. Išleido eilėraščių rinkinį „Mano tėviškė“ (1934), apsakymų rinkinius „Ganyklų vaikai“ (1934), „Paukščio likimas“ (1937), apysaką „Per šaltį ir vėją“ (1940), novelių rinkinį „Savame krašte“ (1946) ir kt. Parengė vadovėlių, išvertė į lietuvių k. K. Hamsuno, Gi de Mopasano, S. Moemo kūrinį.

ZOKAS Antanas (1902 08 04 Raseinių aps. Pikčiūnų k. – 1994 06 22 Vilniuje), visuomenės veikėjas, žurnalistas. 1927 išvyko į Braziliją. 1927-47 dirbo cukranendrių plantacijose, alaus gamykloje, raidžių rinkėju įvairiose spaustuvėse. 1933-38 buvo laikr. „Mūsų žodis“ redakcinės kolegijos narys (1937 – faktinis redaktorius), spaustuvės darbuotojas, 1939-41 – žurn. „Rytas“, 1942-43 – laikr. „Tiesa“ redakcinės kolegijos narys. 1948 išvyko į Urugvajų ir iki 1950 buvo Montevidėjuje leidžiamo laikr. „Darbas“ administratorius, 1953-56 – redaktorius. 1956 grįžo į Lietuvą. 1956-62 dirbo laikr. „Tiesa“ spaustuvėje. Parašė atsiminimų knygą „Nuo Dubysos iki La Platos“ (1972).

ZUJUS Matas (1892 08 14 Marijampolės aps. Klebiškio vls. Čiudiškių k. – 1979 02 19 Vilks Bare, JAV), spaudos darbuotojas, visuomenės veikėjas. Besimokydamas Seinuose, dalyvavo slaptuose jaunimo sambūriuose, platino draudžiamą spaudą. Bendradarbiavo „Viltyje“ ir „Šaltinyje“. 1913 atvyko į JAV. 1914-15 dirbo laikr. „Draugas“ redakcijoje, 1916 – „Kataliko“ redaktoriaus pavaduotoju. 1916-20 ir 1924-25 – žurn. „Vytis“ redaktorius. 1920 grįžo į Lietuvą, stojo savanoriu į kariuomenę. 1921 dirbo „Kario“ redakcijoje. 1926-79 buvo JAV leidžiamo katalikiškojo savait. „Garsas“ redaktorius.

ZULANIENĖ Erika (g. 1935 06 30 Telšiuose), žurnalistė. Nuo 1957 Vilniaus un-te studijavo žurnalistiką. 1963 pradėjo dirbti Lietuvos valst. radijo ir televizijos k-te, ruošė laidas moksleiviams, jaunimui, šeimai. 1972-75 buvo laikr. „Tiesa“ korespondentė Havanoje. 1975-79 vėl dirbo Lietuvos valst. radijo ir televizijos k-te. 1979 išvyko į Klaipėdą. Dirbo Gargžduose Klaipėdos rajono radijo redaktore. Kartu rengė reportažus Lietuvos radijui iš Klaipėdos rajono, bendradarbiavo Klaipėdos krašto ir šalies spaudoje. Rašo apie rajono gyvenimą, rengia reportažus daugiausia buitines, kultūros temomis.

ZUMERIS Bronius (g. 1920 09 29 Žaliosios vls. Bobių k.), žurnalistas, rašytojas. 1945-49 Freiburgo ir Berno un-tuose studijavo filosofiją, istoriją ir psichologiją, bendradarbiavo žurnaluose „Žiburiai“, „Studentų dienos“. 1947-48 Freiburge leido ateitininkų laikraštėlį „Tremties kryžkeliuose“. 1949 išvyko į Australiją. Melburne studijavo germanistiką ir istoriją. 1952 buvo Sidnėjuje leidžiamo savaitr. „Mūsų pastogė“ redaktorius, Lietuvių katalikų d-jos pirmininkas. Nuo 1953 kartu su kitais redagavo laikr. „Švyturys“, 1957-63 – vietoj jo pasirodžiusį savaitr. „Tėviškės aidai“. 1964 perėjo dirbti į Australijos televiziją.

Išleido knygas „Tylinti tauta“ (1953), „Juozapas Skvireckas“ (1953), „Gyvenimo keliu“ (1956), „Kalėdų varpai“ (1957), „Dabarties sutemose“ (1962) ir kt.

ZUPKA-KECIORIS Kazys (g. 1911 01 13 (1910 12 31) Zatūniškių k., Vadoklių vls., Panevėžio aps.), poetas, spaudos darbuotojas. Mokėsi kunigų seminarijoje, 1931-36 Vytauto Didžiojo un-te studijavo lituanistiką ir germanistiką. 1956 baigė Vilniaus pedagoginio in-to Lietuvių kalbos ir literatūros fak. 1933-37 dirbo žurn. „Naujoji Romuva“ redakcijoje. 1935-37 redagavo žurn. „Ateitis“, 1937-38 – žurn. „Kariūnas“. Nuo 1938 mokytojavo specialiosiose vid. m-lose Kaune.

Išleido eilėraščių rinkinius „Žuvėdros bangose“ (1931), „Balsas žemei“ (1935), „Mergaitė su žibuoklėm“ (1938), „Derliaus varpos – 1946“ (1996).

ZURBA Algimantas (g. 1942 02 08 Žvagiūčiuose, Biržų aps.), rašytojas, spaudos darbuotojas. 1959 baigė Kupreliškio vid. m-lą, 1964 – Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę.

1964-66 mokytojavo, 1966-67 – žurn. „Švyturys“ lit. darbuotojas, 1967-81 – žurn. „Moksleivis“ skyriaus vedėjas, vyr. redaktoriaus pavaduotojas, vyr. redaktorius. 1981-86 buvo Lietuvos rašytojų s-gos pirmininko pavaduotojas, 1986-89 – rašytojas profesionalas. Nuo 1989 – žurn. „Moksleivis“ vyr. redaktorius.

Išleido 19 knygų, tarp jų: apsakymų ir apysakų rinkinius „Svetimas pabučiavimas“ (1965), „Viena prie stalo“ (1969), „Keistuolių miestas“ (1973), „Šaltūnė“ (1979), romanus „Šimtdienis“ (1975), „Prospektas nesibaigia priemiestyje“ (1980), „Integralas“ (1981), „Skersvėjis“ (1984), „Molžemis“ (1986), „Savūnė“ (1994), publicistikos knygas jaunimui „Neišduok daigo“ (1979), „Pagausim saulės juoką“ (1987), knygų vaikams („Išmeskit narvelį“, 1978, ir kt.). Sudarė tris moksleivių kūrybos rinkinius.

„ZVIAZDA“ („Žvaigždė“), Baltarusijos dienraštis, einantis nuo 1917 liepos Minske. 1918-19 leistas Smolenske bei Vilniuje, ne kartą keitė savo pavadinimą. Iki 1990 buvo Baltarusijos KP CK, AT ir MT organas, dabar – Baltarusijos AT ir MT laikraštis. Tiražas 1996 – 173 000 egz.

„XIKSAS“, laikraštis kryžiažodžių mėgėjams, einantis nuo 1995 liepos Kaune. Leidėjas R. Grigaitis. Redaktorius A. Velička. Tiražas 1996 – 5600 egz.

„ŽAIBAS“, katalikų akcinė knygų leidimo bendrovė, veikusi 1930-40 Kaune. Leido daugiausia verstinę grožinę literatūrą, dienraščius „Rytas“ (1930-36), „XX amžius“ (1936-40). Turėjo spaustuovę. Bendrovei vadovavo J. R. Valaitis.

„ŽAIBAS“, Venesuelos lietuvių jaunimo laikraštis, leistas 1971 Karakase.

„ŽAIZDRAS“, socialdemokratinės krypties moksleivių žurnalas, leistas 1928-30 Kaune. Ėjo kartą per mėnesį. Redagavo J. Dagys, A. Gučas, A. Jakubėnas, A. Valinčius. Pasirodė 11 numerių. Valdžios uždarytas.

„ŽALIASIS LAIKRAŠTIS“, žurnalas gamtos bičiuliams, vaikams, einantis nuo 1992 Vilniuje. 1992-94 leistas kas mėnesį, nuo 1995 – kas ketvirtį. Rašo apie nuotykius, keliones, spausdina užduotis žaidimams, pasakas. Įsteigė, leidžia ir redaguoja K. K. Šiaulytis. Tiražas 1992 – 35 000 egz., 1996 – 2500 egz.

„ŽALIASIS PASAULIS“, nepriklausomas aplinkosauginiam švietimui skirtas mėnesinis laikraštis, leidžiamas nuo 1990 rugsėjo Vilniuje. Iki 1993 vadinosi „SOS“: laikraštis ne vien ekologams. Rašo gamtos apsaugos, ekologijos teorijos ir praktikos klausimais. Redaktorius A. Uktveris (nuo 1990, žr.). Tiražas 1990 – 13 100 egz., 1997 – 3500 egz.

„ŽALIOJI LIETUVA“, Lietuvos žaliųjų judėjimo laisvas ir nepriklausomas mėnesinis laikraštis, einantis nuo 1989 Vilniuje. Įsteigė ir iki 1993 leido Žaliųjų koordinacinė taryba. Po pertraukos, nuo 1996 lapkričio kaip „Žaliojo pasaulio“ priedą leidžia Ekologinio švietimo centras, remiamas Vakarų gamtos apsaugos orgjos CCB (Švrios Baltijos koalicija). Rašo ekologijos temomis, nušviečia Lietuvos žaliųjų veiklą. Redaktoriai: R. Grinevičiūtė (1989, žr.), A. Karalius (1990), D. Karlonaitė (1991-93), R. Braziulis (nuo 1996). Tiražas 1989 – 45 000 egz., 1996 – 3000 egz.

ŽALYS Bronius (g. 1921 09 08 Panevėžio aps. Šimonių vls. Gaigalių k.), žurnalistas, poetas. 1944 pasitraukęs

į Vokietiją, pateko į Norvegiją, Belgiją. 1949 apsigyveno Australijoje, Sidnėjuje, kur baigė gimnaziją, dirbo įstaigose.

1945 bendradarbiavo Norvegijoje leistuose lietuviškuose leidiniuose „Tėviškės aidas“, „Šiandien“. 1946-47 Vokietijoje dirbo laikraščių „Mūsų viltis“, „Šiandien“ bei žurnalų „Pėdsakai“ ir „Tėviškės aidas“ redakcijose. 1953-62 Australijoje bendradarbiavo „Australijos lietuvyje“, „Mūsų pastogėje“ ir „Tėviškės aiduose“. 1954-69 leido ir redagavo skautų laikr. „Pėdsakis“, nuo 1977 – leidinį „Tėvynės židynas“. Nuo 1991 yra savaitr. „Mūsų pastogė“ redaktorius. Lietuvos žurnalistų s-gos narys.

Išleido poezijos rinkinius „Apie žmones, žemę ir vėjus“ (1983), „Laiko pėdomis“ (1985).

ŽALYS Leonas (g. 1946 09 23 Kauno raj. Jonučių k.), žurnalistas. Baigė Garliavos vid. m-lą, Maskvos valst. un-tą. Nuo 1975 dirbo „Kauno tiesoje“, nuo 1992 – „Kauno dienoje“: buvo korespondentas, ats. sekretorius, pastaruoju metu – laikraščio redaktorių kolegijos narys. Rašo šalies ir užsienio politikos klausimais.

„ŽALTVYKSLĖ“, metinis (iš pradžių ketvirtinis) kultūros žurnalas, ėjęs 1990-94 Vilniuje. Įsteigė ir leido V. Krivas ir P. Vaitiekūnas („Žaltvykslės“ bendrija). Propagavo demokratijos ir kultūros idėjas. Redaktorius V. Krivas. Tiražas 1990 – 9500 egz., 1994 – 600 egz.

ŽANRAS (pranc. genre – rūšis, tipas), literatūros, meno, žurnalistikos kūrinių klasifikacijos padala, apibūdinanti kūrybinėje praktikoje nuolat pasikartojančius jų modelių struktūros požymius. Išskiriami literatūros žanrai – romanas, apsakymas, poema, vaizduojamosios dailės – portretas, peizažas, naturmortas, muzikos – simfonija, koncertas, sonata, žurnalistikos – interviu, reportažas, apžvalga, straipsnis. Žanras yra žemesnis klasifikavimo lygmuo negu literatūros, meno ar žurnalistikos rūšis. Žurnalistikos rūšys – informacinė, analitinė, meninė-publicistinė – skirstomos į daugelį žanrų, nors toks skirstymas yra labai sąlygiškas, nes aiškių ribų tarp žanrų nėra. Šiuolaikinei žurnalistikai būdingas žanrų tarpusavio susipynimas. Žanrai dar gali būti skirstomi į žanrų rūšis ar atmainas. v.B.

ŽARGONAS (pranc. jargon), specifinė iškraipyta kalba, kuri nuo literatūrinės skiriasi daugiausia leksika ir frazeologija, bet neturi savo fonetinės ir gramatinės sistemos. Tai netaisyklinga, vulgari, svetimybėmis užteršta kalba, tam tikrų socialinių grupių (dažniausiai asocialių, pvz., vagių, kalinių) slaptakalbė, kuri vartojama, siekiant, kad nesuprastų kiti. Dažniausiai žargonu vadinama, be minėtos slaptakalbės, įvairių socialinių (ne teritorinių) grupių kalba, kuria skiriamasi nuo bendrosios tautos kalbos, pvz., mokinių, studentų, įvairių profesijų, gamybinių grupių (medikų, aktorių ir kt.) žargonas. Neretai žargonu vadinama ir netaisyklinga, daryta literatūrinė ar tarminė šneka.

ŽARGONIŠKA KALBA, netaisyklinga, daryta šneka, prastakalbė, kuriai būdinga dažniausiai dėl kitų kalbų įtakos susidariusios tarties, kirčiavimo ypatybės, žargoniniai žodžiai ir šiaip nepriimtini literatūrinei kalbai skoliniai, vertiniai, netaisyklingi žodžių junginiai, ne-

teiktinos konstrukcijos. Kartais, pvz., grožinėje literatūroje, žargoniškos kalbos ypatybės gali būti pavartotos kaip stilistinė priemonė – veikėjų apibūdinimui ar pan.

ŽARGONIZMAS, žargonybė, žargono posakis ar žodis, pavartotas literatūrinėje kalboje, pvz.: „duoti fugą“ – iš kur nors pabėgti, „skaldyti bajerį“ – juokauti.

„**ŽARIJA**“: 1. Savaitinis darbininkų, bežemių ir mažžemių laikraštis, leistas 1907-08 Vilniuje vietoj „Skardo“. Leido LSDP Centro k-tas. Išspausdino Jovaro, K. Jurgelionio, J. Gurauskio, K. Jasiukaičio kūrinių. Bendradarbiavo Z. Angarietis, P. Avižonis, K. Bakšas, K. Grinius, V. Kapsukas, P. Kuzma, S. Matulaitis, J. Raugalius ir kt. Redagavo K. Nagorskis, O. Šechtė, J. Turkevičius, faktiškaisiais redaktoriais buvo M. Biržiška, A. Janulaitis, A. Purėnas. Spausdino A. G. Syrkinio spaustuvė Vilniuje. Išėjo 49 numeriai. Išleido priedą „Dūma“.

G.B.

2. Socialistinis savaitraštis, ėjęs 1919 03 07 – 1920 01 08 Čikagoje (JAV). Redagavo K. Trainys, B. Fabrica, V. Andrulis. Leido K. Trainys, Lietuvių socialistų s-ga. Bendradarbiavo J. Baltrušaitis, J. Bendoraitis, A. Bimba, J. Bimba, T. Dirsė, T. Dundulis, J. Gasiūnas, M. Pukis, V. Raudzevičius ir kt.

ŽEIMANTAS Liubomiras Viktoras (g. 1931 04 12 Dumbluose, Seinų aps.), žurnalistas, humanitarinių mokslų daktaras. Nuo 1955 iki 1967 dirbo laikr. „Komjaunimo tiesa“ redakcijoje: lit. darbuotoju, skyriaus vedėju, redaktoriaus pavaduotoju. 1965 baigė Neakivaizdinę aukštąją partinę m-lą prie TSKP CK. 1967-88 dėstė Vilniaus un-te žurnalistikos disciplinas. 1973 suteiktas docento vardas. 1975-84 buvo Žurnalistikos katedros vedėjas. 1987-92 dirbo žurn. „Lietuvos ūkis“ (iki 1991 – „Liaudies ūkis“) vyr. redaktoriumi, 1992 – leidybos redakciniame centre „Lietuvos auto“, 1992-96 – laikr. „Geležinkelininkas“ vyr. redaktoriumi. Laikraščiuose, žurnaluose, leidinyje „Žurnalistika“ paskelbė darbų apie Lietuvos spaudą.

ŽEIMANTAS Vytautas (g. 1944 12 13 Vilniuje), ekonomistas, žurnalistas. 1972 baigė Vilniaus un-to Pramonės ekonomikos fak. 1975-85 dirbo laikr. „Tiesa“ redakcijoje Užsienio gyvenimo skyriaus korespondentu, Pramonės ir statybos skyriaus vedėju. Nuo 1989 gruodžio – laikr. „Vakarinės naujienos“ vyr. redaktorius. Daugiausia rašo ekonomikos, visuomenės gyvenimo temomis, kelionių apybraižas.

Parašė ir išleido knygas „Teisingumas reikalauja“ (1984), „Call for justice“ (1986, anglų k.), „Procesas nesibaigia“ (1988), „Vilkas su varpeliu“ (1992).

„**ŽEIMENOS KRANTAI**“, Švenčionių rajono laikraštis, einantis nuo 1944 gegužės Švenčionyse. Iki 1950 liepos buvo Švenčionių apskrities laikraštis, 1950-90 – LKP Švenčionių raj. k-to ir LDT leidinys, 1990-95 – Švenčionių rajono laikraštis, nuo 1995 – laikraštis Švenčionių krašto visuomenei. Leidėja UAB „Žeimenos krantų“ redakcija“. 1945 ėjo dukart-triskart per mėnesį, 1946-51 – viena kartą-dukart, vėliau – tris kartus, nuo 1980 – du kartus per savaitę. Iki 1950 gruodžio 22 vadinosi „Už Tėvynę“, nuo 1951 sausio iki 1995 rugpjūčio – „Žvaigždė“. Redaktoriai: S. Apyvala (1944), K. Čibiras (1944), A. Varžgalys (1945-46), R. Va-

liukonis (1947-49, žr.), K. Dubonis (1950-53), Z. Baltušnikas (1953-56, žr.), V. Šileikis (1958-60), A. Žilys (1960-62), V. Purvaneckaitė (1962-63), V. Skripka (1963-68), B. Narkūnas (1968-95, žr.), I. Pauliukevičienė (nuo 1995). Minėtini redakcijos žurnalistai A. Cimbolaitis, J. Mačerauskienė, J. Marinovas, Z. Samulevičius. Tiražas 1944 – 3000 egz., 1987 – 4500, 1997 – 3400 egz. Nuo 1951 balandžio 14 leidžiamas ir rusų k.: tiražas 1987 – 3800 egz., 1993 – 3100 egz., 1997 – 3300 egz.

„**ŽELMENIJA**“, botanikos žurnalas, leistas 1921-23 Čikagoje. Redaktorius-leidėjas P. Jatulis (Jatul-Jatulevičius).

„**ŽELMUO**“, JAV lietuvių liberalinis mėnesinis žurnalas, ėjęs 1887 Čikagoje. Pirmasis Čikagoje leistas lietuvių periodinis leidinys. Leido ir redagavo J. Grinius. Išėjo 4 numeriai.

„**ŽELVELĖ**“, Ukmergės rajono Želvos Romos katalikų parapijos dvisavaitis (iki 1994 – mėnesinis) leidinys, einantis nuo 1992. Redaktorius E. Jankūnas. Tiražas 200 egz.

ŽELVYS Petras (g. 1925 10 08 Šiluvoje), mokytojas, žurnalistas. 1946-49 studijavo Kauno un-te. 1956 baigė Vilniaus pedagoginio in-to Lietuvių kalbos ir literatūros fak. 1949-54 buvo Šiluvos, Tytuvėnų vid. m-klų mokytojas, direktorius. 1954 pradėjo dirbti laikr. „Tarybinis mokytojas“ redakcijoje; 1965-87 buvo šio laikraščio redaktorius. Nuo 1987 dirbo Lietuvos kultūros fonde, nuo 1992 – žurn. „Rankas aukštyn!“ redakcijoje.

Daugiausia rašė įvairiais pedagogikos klausimais. Parašė apybraižų, kurios išleistos rinkiniais: „Pedagoginio darbo meistrai“ (1959), „Garantuojau asmeniu ir gyvybe“ (1971, rusų k. 1982), „Esu pasiryžęs“ (1972), „Netylėsiu!“ (1977), „Pušys pražydo raudonai“ (1986). Išvertė grožinės literatūros kūrinių. 1970 apdovanotas V. Mickevičiaus-Kapsuko premija.

„**ŽEMAIČIŲ AIDAS**“, Telšių nepriklausomas dvisavaitis laikraštis, einantis nuo 1994 spalio 21 Telšiuose. Leidžia laikraščio redakcija. Remia Žemaičių kultūros d-ja. Steigėja ir redaktorė J. Lekavičienė. Tiražas 1994 – 2000 egz., 1997 – 1000 egz.

„**ŽEMAIČIŲ BALSAS**“, politikos, mokslo ir literatūros liaudininkų pakraipos laikraštis, leistas 1924 03–1925 10 Tauragėje. Ėjo dukart per mėnesį, kas savaitę. Leido V. Augaitis, J. Bildušas, J. Toliušis. Redagavo V. Augaitis, J. K. Beleckas, J. Toliušis. Spausdino „Titnago“ spaustuvė Šiauliuose. Išėjo 13 numerių.

„**ŽEMAIČIŲ BENDROVĖ**“, valstybinės vaisių, daržovių gamybos ir prekybos įmonės „Varsa“ dvisavaitis laikraštis, ėjęs 1990-92 Kretingoje. Iki 1991 Nr. 10 ėjo kaip Palangos valst. kooperatinės prekybos ir paruošų susivienijimo leidinys. Redagavo Pr. Šernas. Tiražas 1992 – 800 egz. Išėjo 35 numeriai.

„**ŽEMAIČIŲ IR LIETUVOS APŽVALGA**“, katalikiškas žurnalas, leistas 1890-96 Tilžėje. Iš pradžių ėjo nereguliariai, vėliau – dvisavaitis, 1896 – mėnesinis.

Lietuvoje platintas nelegaliai. Leido O. Mauderodė. Bendradarbiavo J. Bajoraitis, M. Dauburis, A. Fromas-Gužutis, A. Jakštas, Maironis, K. Pakalniškis, V. Pietaris, J. Tumas ir kt. Oficialūs redaktoriai E. Jagomastas, M. Kiošis, H. Vychmans, faktiškieji redaktoriai J. Angrabaitis, P. Urbonavičius. Spausdino O. Mauderodės spaustuvė Tilžėje.

„ŽEMAIČIŲ KRAŠTAS“, Lietuvos sąjūdžio Mažeikių rajono tarybos laikraštis, ėjęs nuo 1989 gegužės iki 1992. Redaktoriai: R. Daukantas (1989), R. Ališauskaitė (1990-92, žr.). Tiražas 1989 – 5000 egz., 1992 – 2750 egz. Išleista 25 numeriai.

„ŽEMAIČIŲ NAUJIENOS“, dienraštis, leistas 1935 05 01–06 09 Telšiuose vietoj „Telšių naujienų“. Leido V. Vebras. Nušvietė Žemaitijos krašto gyvenimą, spausdino žinias iš įvairių Lietuvos regionų. Redagavo B. Mačerauskas. Spausdino Vyskupijos spaustuvė Telšiuose. Išėjo 31 numeris.

„ŽEMAIČIŲ PRIETELIUS“, „katalikybės, tautybės ir demokratybės liaudžiai šviesti savaitraštis“, ėjęs 1925-40 Telšiuose. Leido Telšių katalikų veikimo skyriaus valdyba, Telšių vyskupija. Rašė apie katalikiškų organizacijų veiklą, bažnyčios gyvenimą, svarstė ekonominio, politinio, socialinio gyvenimo klausimus, spausdino žinias iš Telšių, Lietuvos bei užsienio. Bendradarbiavo S. Gabaliauskis, S. Grigaliūnas, M. Račkus, V. Raulinaitis, J. Staugaitis, K. Šukys, K. Vanagas, G. Valančius, A. Vitkauskas, A. Žukas ir kt. Redagavo K. Berulis, J. Dagilis, F. Gureckas, J. Mačernis, P. Maželis, V. Motiekaitis, B. Norvaišaitė, P. Ramanauskas, K. Olšauskas. Spausdino „Švyturio“ spaustuvė Kaune, Vyskupijos spaustuvė Telšiuose. Išėjo 758 numeriai. Leido priedus „Jaunimas“, „Šeimyna“, „Svirplys“ ir kt. GB.

„ŽEMAIČIŲ SAULUTĖ“, kultūros savaitraštis Žemaitijai, einantis nuo 1994 spalio Plungėje. Pakeitė laikr. „Saulutė“ (žr.). Įsteigė ir leido UAB „Valstiečių laikraštis“, nuo 1996 – Lietuvos katalikų mokslo akademijos personalinė įmonė „XXI amžius“. Redaktorė K. Paulauskaitė. Tiražas 1994 – 2500 egz., 1996 – 600 egz.

„ŽEMAIČIŲ TRIMITAS“, lietuvių pagrindinis rotatorinis leidinys, leistas 1943-44 Mažeikiuose. Redaktorių-leidėjas A. Pocius. Išėjo 6 numeriai.

„ŽEMAIČIŲ VYSKUPIJOS KRONIKA“, „pareiginis Žemaičių vyskupijos laikraštis“, leistas 1920-22 Kaune. Ėjo nereguliariai. Leido vyskupijos kurija. Spausdino vyskupo raštus, generalvikariato cirkuliarus, instrukcijas ir kt. dokumentus, žinias apie vyskupijos gyvenimo įvykius. Redagavo K. Šaulys. Spausdino „Šviesos“ spaustuvė Kaune. Išėjo 11 numerių. 1922 ėjo kartu su žurn. „Ganytojas“.

„ŽEMAIČIŲ ŽEMĖ“: 1. Savaitraštis, ėjęs 1941 06–1944 07 Telšiuose. Leido Lietuvių aktyvistų fronto miesto skyrius, Žemaičių kultūrinio veikimo centro vardu K. Mockus. Redagavo K. Mockus.

2. Žemaičių kultūros draugijos ir Žemaičių akademijos ketvirtinis žurnalas, einantis nuo 1993 Palangoje, Klaipėdoje, Vilniuje. Pirmas numeris išėjo pava-

dinimu „Žemaitija“. Pakeitė 1991-93 leistą Žemaičių kultūros draugijos laikr. „A mon sakaa?“ (žr.). Redaktorė D. Mukienė. Tiražas 1993 – 3000 egz., 1997 – 1800 egz.

„ŽEMAIČIŲ ŽINIOS“, visuomenės ir literatūros savaitraštis, ėjęs 1920 02 08–03 15 Raseiniuose. Leido ir redagavo redakcijos komisija. Rašė apie Raseinių apskrities problemas, skelbė politikos, užsienio žinias, kultūros naujienas. Spausdino S. Kadušino spaustuvė Raseiniuose. Išėjo 5 numeriai.

ŽEMAITĖ, Beniuševičiūtė-Žymantienė Julija (1845 06 04(05 23) Plungės vls. Bukantės k. – 1921 12 07 Marijampolėje), lietuvių literatūros klasikė, prozininkė, dramaturgė ir publicistė. 1855-58 mokėsi privačiai, vėliau lavinosi savarankiškai. Ūkininkavo su vyru Užvenčio apylinkėse, dirbo dvarų šeimininke.

Impulsą jos kūrybai suteikė pažintis su nelegalia Lietuvos spauda („Aušra“, „Varpu“, „Žemaičių ir Lietuvos apžvalga“ bei kt.). 1912 apsigyveno Vilniuje, sutarė su spaudos darbuotojais. 1913-15 buvo „Lietuvos žinių“ ir jų priedo „Aušrinė“ atsakomoji redaktorė. Einant šias pareigas, 1914 teko sėdėti kalėjime. Pirmojo pasaulinio karo metu pasitraukė į Petrogradą, rūpinosi karo tremtiniais. Jų šalpos reikalais kartu su A. Bulota 1916 išvyko į JAV. Lankydama lietuvių kolonijas, bendradarbiavo „Naujienose“, „Moteryų balse“. Pagrindinės publicistikos temos – caro valdžios savivalė, lietuvių veikėjų politinis susiskaidymas, jų moralė.

Pirmą kūrinį (apsakymą „Rudens vakaras“) paskelbė 1894. Kūrinis spausdino „Ūkininke“, „Varpe“, „Vienybėje lietuvininkų“, „Naujienose“, „Vilniaus žiniuose“, „Lietuvos ūkininke“. Parašė apsakymų, apsakų, vaizdėlių, keletą komedijų. Išleisti „Raštai“ (1924-31, T.1-4; 1948, T.1-4; 1956-57, T.1-6).

„ŽEMAITIJA“: 1. Laikraštis, ėjęs 1919 Raseiniuose du kart per savaitę. Leido ir redagavo redakcijos komisija. Skirtas Raseinių apskrities gyventojams. Informavo apie Žemaitijos krašto įvykius, užsienio naujienas, svarstė socialinius, švietimo ir kt. klausimus. Spausdino S. Kadušino spaustuvė Raseiniuose. Išėjo 55 numeriai.

2. Dvisavaitis (iki 1995 – mėnesinis) krikščioniškas, tautiškas, konservatyvios krypties laikraštis Žemaitijai, einantis nuo 1993 gegužės Palangoje. Steigėjas ir leidėjas A. Viluckis. Redaktoriai A. Viluckis, T. Staponienė. Tiražas 1993 – 3900 egz., 1997 – 1000 egz.

„ŽEMAITIJOS PIENAS“, akcinės bendrovės „Žemaitijos pienas“ mėnesinis laikraštis, einantis nuo 1995 rugsėjo 23 Telšiuose. Redaktorė R. Daukšienė. Tiražas 1995 – 11 000 egz., 1997 – 16 000 egz.

„ŽEMAITIJOS TIESA“, nelegalus hektografuotas laikraštis, ėjęs 1934-40 Mažeikių ir Skuodo rajonuose. Leido LKP Mažeikių apskrities k-tas. Daugintas Pleinakiuose (Mažeikių raj., 1934), Juodkaičiuose (1936-37), Gedrimuose (1937-38), Kaukolikuose (Skuodo raj., 1938-40). Redagavo kolegija: I. Jonušas, K. Jonušas, A. Milvydas, D. Pundzius. Tiražas 200–1000 egz. Rasti 9 numeriai.

„ŽEMAITIS“ : 1. JAV lietuvių mėnesinis laikraštis, ėjęs 1912-13 (kitomis žiniomis – 1910-11) Čikagoje.

Leido ir redagavo kun. Urbonas.

2. Žemaičių savaitraštis, ėjęs 1925-33 Telšiuose. Leido M. Gedvilas, A. Jonikas, M. Šaikūnas, A. Tornau, „Žemaičiui“ leisti bendrovė (nuo 1931). Propagavo demokratijos idėjas, svarstė ekonomikos, žemės ūkio, kultūros, sveikatos ir kt. Žemaitijos krašto klausimus, informavo apie užsienio ir vietos įvykius. Bendradarbiavo K. Bagdonas, V. Gečius, J. Mikuckis, J. Milvydas, L. Narbutas, P. Rimkus, V. Šaulys, J. Valickis ir kt. Redagavo M. Gedvilas, A. Jonikas, K. Juzumas, V. Mockus, N. Radys, M. Šaikūnas, A. Tornau, V. Žilionis. Spausdino „Inkaro“ spaustuvė Kretingoje, „Perkūno“ spaustuvė Telšiuose. Išėjo 449 numeriai. Leido priedą „Pliumpis“. 1931 Nr.1-3 išėjo su antrašte „Sekmadienio žemaitis“.

G.B.

3. Plungės rajono laikraštis, einantis nuo 1948 lapkričio 1 Plungėje. Iki 1950 buvo Plungės apskrities laikraštis, 1950-90 – LKP Plungės raj. k-to ir LDT leidinys, nuo 1990 – Plungės rajono laikraštis. Steigėja ir leidėja UAB „Antikva“. 1948 ėjo kartą, 1949-51 – du kartus, vėliau – tris kartus, nuo 1990 – du kartus per savaitę. Iki 1963 vadinosi „Socialistinis kelias“, nuo 1963 – „Kibirkštis“, nuo 1990 spalio 1 – „Žemaitis“. Redaktoriai: A. Budbergis (1948-51; 1953-55), B. Paulikaitė (1951), B. Karabelnikas (1951-53; 1955-62), J. Baldauskas (1962-67, žr.), V. Kalvėnas (1967-82, žr.), E. Jonutienė (1982-90), R. Mėčius (nuo 1990). Minėtini redakcijos žurnalistai D. Ažaneckienė, V. Gaudiešius, Č. Gedvilas, J. Virkietis, I. Vitkauskas. Tiražas 1948 – 1000 egz., 1987 – 15 000 egz., 1997 – 5000 egz.

ŽEMAITIS Vytautas (g. 1944 02 18 Ignalinos vls. Kelpučių k.), žurnalistas. 1970 baigė Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1968-70 buvo laikr. „Komjaunimo tiesa“ skyriaus vedėjas, 1970-71 – žurn. „Jaunimo gretos“ skyriaus redaktorius. Nuo 1971 – žurn. „Švyturys“ skyriaus vedėjas, nuo 1988 – vyr. redaktoriaus pavaduotojas. Daugiausia rašo ekonomikos, socialinėmis, taip pat sporto temomis. Nuo 1990 Vilniaus un-to Žurnalistikos in-te dėsto literatūrinio redagavimo kursą.

Parašė ir išleido knygas „Krepšininkas Modestas Paulauskas“ (1978; 1985 rusų k.), „Metai ir akimirkos“ (1982, su kitais), „Vaikystės ieškojimas“ (1984), „Autstrada E“ (1987, su kitais) – apie kelionę automobiliu po Bulgariją, Lenkiją, Rumuniją, Vengriją, Vokietiją. 1989 apdovanotas V. Mickevičiaus-Kapsuko premija.

ŽEMAITYTĖ-PETRAUSKIENĖ Aldona (g. 1945 07 31 Šakių aps. Simokų k.), žurnalistė. 1970 baigė Vilniaus un-to Istorijos ir filologijos fak. žurnalistikos specialybę. 1972-75 dirbo savaitr. „Literatūra ir menas“ Publicistikos skyriuje, 1975-89 (su pertraukomis) – Dailės ir architektūros skyriaus vedėja. 1986-87 buvo Lietuvos architektų s-gos konsultantė, 1989-90 – laikr. „Vilniaus balsas“ steigėja ir redaktorė. Nuo 1990 – savaitr. „Dienovidis“ vyr. redaktorė. 1992-93 buvo Lietuvos žurnalistų d-jos pirmininkė, nuo 1994 – Lietuvos katalikų leidyklų asociacijos pirmininkė.

Parašė apybraižų, parengė knygą „Amžino įšalo žemė“ (1990), sukūrė scenarijų televizijos filmui „Apraudotieji mūsų namai“ (1988).

„**ŽEMDIRBYS**“, ūkio, prekybos ir pramonės laikraštis, ėjęs 1909-13 Vilniuje. Leido ir redagavo K. Strazdas.

Bendradarbiavo J. Jakutis, P. Klimka, A. Musteikis, S. Pangonis, R. Rasikas, P. Rimkus, S. Rinkevičius ir kt. Faktiškasis redaktorius A. Vėgėlė. Spausdino M. Kuktos, K. Strazdo ir A. Vėgėlės spaustuvės Vilniuje. Išėjo 88 numeriai. 1910-11 leido priedą „Kooperatorius“.

„**ŽEMDIRBIŲ BALSAS**“, savaitinis politikos, ūkio ir visuomenės laikraštis, leistas 1919 10 07–1923 02 05 Kaune. Ėjo su pertraukomis. Leido Ekonominė bei politinė Lietuvos žemdirbių s-ga. Tautininkų krypties leidinys informavo apie žemdirbių org-jų veiklą, įvairių valst. įstaigų darbą, svarstė žemdirbių padėtį, pramonės, prekybos, finansų ir kt. klausimus. Bendradarbiavo K. Baltrukonis, J. Danielius, J. Jakimavičius, S. Jakobas, A. Kondrotas, V. Kriaučiūnas, S. Kurtinaitis, J. Savickis, K. Strazdas, V. Širvydas, J. Želvyas ir kt. Redagavo S. Banaitis. Spausdino A. Bako ir Minkaus, „Šviesos“, Valstybės spaustuvės Kaune, „Dirvos“ spaustuvė Marijampolėje.

G.B.

„**ŽEMĖ**“, „Lietuvos ūkininko“ priedas, leistas 1907-15, 1918-28 Vilniuje (iki 1919) ir Kaune. Ėjo dukart per mėnesį, 1918-20 – nereguliarai, 1928 – savaitraštis. Leido F. Bortkevičienė, akc. b-vė „Varpas“. Rašė augalininkystės, gyvulininkystės, žemdirbystės, sodininkystės ir kt. klausimais. Bendradarbiavo P. Bliūdžius, K. Grinius, K. Jašinskas, S. Klimas, J. Krikščiūnas, K. Stukas, P. Vitkauskas ir kt. Redagavo K. Alyta, P. Gaidelionis, K. Gaigalytė, V. Mickevičaitė, V. Oškiniš. Spausdino J. Zavaskio spaustuvė Vilniuje, „Varpo“ spaustuvė Kaune. Išėjo 365 numeriai.

G.B.

ŽEMELIS Henrikas (g. 1913 04 08(03 26) Liepojojė), žurnalistas, visuomenės veikėjas. Baigė Kauno karo m-lą, Vytauto Didžiojo un-te studijavo teisę. Priklausė „Romuvos“ korporacijai ir suredagavo jos 10-mečiui skirtą leidinį. Vokiečių okupacijos metais dalyvavo rezistencijoje, buvo kalintas koncentracijos stovykloje.

1947-49 redagavo Memingemo (Vokietija) stovyklose leistus leidinius. 1949 atvyko į JAV, apsigyveno Ročesteryje (Niujorko valstija), dalyvavo Lietuvių bendruomenės veikloje, buvo vienas Radijo klubo organizatorių. Nuo 1965 vadovavo „Margučio“ radijo programai, nuo 1968 – mėnraščio „Akiračiai“ redakcijos kolektyvo narys, rengia lietuvių spaudos apžvalgas. Išleido knygą „Okupantų replėse“ (1947).

„**ŽEMĖS ŪKIO AKADEMIJOS METRAŠTIS**“, tęstinis leidinys, leistas 1924-40 Kaune. Fiksavo svarbiausius akademijos veiklos faktus, mokymo programų, kursų, tyrimo darbų turinį, spausdino mokslininkų straipsnius, studijas, monografijas, tyrimų rezultatus. Bendradarbiavo K. Aleksa, Br. Baginskas, K. Brundza, F. Kemešis, J. Kriščiūnas, P. Matulionis, P. Mickus, J. Paltarokas, Br. Povilaitis, V. Ruokis, A. Šlamas, V. Vilkaitis, M. Žemaitis ir kt. Spausdino „Raidės“ bei Valstybės spaustuvės Kaune. Išėjo 13 tomų.

G.B.

„**ŽEMĖS ŪKIO MOKSLAI**“, mokslinis žurnalas, einantis nuo 1994 Vilniuje. Leidžia Lietuvos Mokslų akademijos leidykla „Academia“ kas ketvirtį. Vyr. redaktorius J. Lazauskas. Tiražas 300–500 egz.

ŽEMĖS ŪKIO PERIODIKA, kaimo ir žemės ūkio tematikos periodiniai leidiniai. Pirmasis lietuviškas šios tematikos rašinių spausdintas leidinys pasirodė 1890 Mažajoje Lietuvoje, Tilžėje – mėnesinis žurn. „Ūkininkas“ (žr.), leistas iki 1905 pab. Panaikinus lietuvių spaudos draudimą, žemės ūko darbininkams, ūkininkams, kaimiečiams skirtų periodinių leidinių atsirado ir pačioje Lietuvoje. 1905 Vilniuje ėjo specializuotas mėnesinis žurn. „Lietuvos bitininkas“ (žr.); nuo 1906 jis vadinosi „Šviesa“ (žr.). Tų pačių metų pab. pradėjo eiti savaitr. „Lietuvos ūkininkas“ (žr.), kuris nuo 1907 leido mėnesinį (vėliau dvisavaitį) priedą „Žemė“. 1909-13 Vilniuje ėjo žemės ūkio prekybos ir pramonės laikr. „Žemdirbys“ (žr.) su mėnesiniu priedu „Kooperatorius“ (1910-11), kurį redagavo A. Vėgėlė. 1911-15 kaip dvisavaitis žemės ūkio ir namų ruošos laikraštis Seinuose buvo leidžiamas žurn. „Šaltinis“ (žr.) priedas „Artojas“, kurį redagavo V. Toraitis. Kaip atskiras žurnalinio leidinio „Vienybė“ (žr.) priedas 1913-15 Kaune bei Vilniuje ėjo dvisavaitis ūkio ir kooperacijos laikr. „Viensėdis“, redaguojams A. Stulginskio bei A. Alekno. 1914-15 ir 1919 Vilniuje laikr. „Aušra“ (žr.) leido dvisavaitį priedą „Mūsų ūkis“, kurį redagavo P. Kraujalis bei J. Stankevičius. Vilniuje 1911-13 ėjo mėnesinis kooperacijos žurn. „Bendrija“ (žr.), kurį redagavo M. Sleževičius. JAV lietuvių ūkininkų b-vė 1917-21 Harte (Mičigano valstija) leido mėnesinį žurn. „Amerikos ūkininkas“ (žr.).

Nepriklausomoje Lietuvoje 1918 buvo atnaujintas 1905-15 ėjusio savaitr. „Lietuvos ūkininkas“ (žr.) ir jo gausių priedų leidimas. 1918-39 ėjo A. Stulginskio įsteigtas savaitr. „Ūkininkas“ (žr.) su priedais, 1919-23 – Žemdirbių s-gos savaitr. „Žemdirbių balsas“ (žr.), 1922-40 – savaitr. ūkininkams lenkų k. „Chata Rodzinna“ („Gimtoji pirklia“, žr.), 1922-23 – mėnesinis laikr. „Artojų patarėjas“ (žr.) ir dvisavaitis žemės ūkio ir kooperacijos laikr. „Viensėdis“ (žr.), kuris su pertraukomis buvo leidžiamas nuo 1913. Savaitr. „Tėvynės sargas“ (žr.) 1922 leido mėnesinį priedą „Ūkininkas“, o 1925-26 – „Naujakūris“. Klaipėdoje ir Tilžėje 1923-24 ėjo savaitr. mažžemiams ūkininkams „Laukininkas“ (žr.), Kaune 1924-25 – profsajungų mėnesinis laikr. „Lauko darbininkas“ (žr.), o 1925-28 – Lietuvos ūkininkų partijos (veikusios tais metais) savaitr. „Ūkininko balsas“ (žr.). 1925 Žemės ūkio m-ja pradėjo leisti mėnesinį žurn. „Ūkininko patarėjas“ (žr.), kuris 1932 tapo savaitraščiu ir ėjo iki 1940. Kaune 1927-36 buvo leidžiamas laikr. „Mūsų rytojus“ (žr.), 1928-40 – „Mūsų laikraštis“ (žr.), 1927-30 – mėnesinis laikr. lenkų k. „Poradnik rolnika“ („Ūkininko patarėjas“, žr.). Dotnuvoje 1933-38 ėjo laikr. „Jaunųjų ūkininkų balsas“ (žr.). 1927-36 veikusi org-ja „Lietuvos ūkininkų vienybė“ Kaune 1927 leido laikr. „Ūkininkų vienybė“ (žr.), o 1936 – savaitr. „Ūkininkų žodis“ (žr.). Laikraščius „Valstiečių balsas“ (1933-38, žr.), „Žemaitijos tiesa“ (1934-40, žr.) ir keletą kitų (įvairiu laiku) trumpai leido Lietuvos KP org-jos.

Tarpukario Lietuvoje buvo leidžiama ir žemės ūkio žurnalų. 1919 Vilniuje Lietuvos ir Baltarusijos Žemdirbystės liaudies komisariatas leido žurnalą lietuvių ir lenkų k. „Liaudies ūkis“ (žr.). 1920 Kaune ėjo mėnesinis žurn. „Ūkininko žinios“ (žr.), 1920-21 – žurn. lietuvių, lenkų ir baltarusių k. „Mūsų žemė“ (žr.), 1923-25 – dvisavaitis žurn. „Lietuvos dirva“ (žr.), 1924-26 – Pasvalio žemės ūkio d-jos mėnesinis žurn.

„Artojas“ (žr.). 1924-40 Lietuvos veterinarijos gydytojų s-ga Kaune leido mėnesinį žurnalą „Veterinarija ir zootechnija“ (žr.), 1925-40 Žemės ūkio ministerija ir Žemės ūkio rūmai – mokslo ir praktikos žurn. „Žemės ūkis“ (žr.). 1926-40 ėjo tęstiniai žurnalo tipo leidiniai „Žemės ūkio akademijos metraštis“ ir „Žemės ūkio ministerijos metraštis“, 1926-28 – Lietuvos matininkų profesinės s-gos žurn. „Matininkas“ (žr.), 1929-40 – profesinis žurn. „Žemėtvarka ir melioracija“ (žr.), 1927 – pienininkystės mėnesinis leidinys „Pieno ūkis“ (žr.), 1930-40 – pienininkystės ir gyvulininkystės žurn. „Pieno ir gyvulių ūkis“ (žr.), 1928-31 – mėnesinis žurn. „Sodyba“ (žr.), 1938-40 – dvisavaitis žurn. „Naujoji sodyba“ (žr.), 1931-39 – Žemės ūkio rūmų tęstinis leidinys „Sodžiaus menas“ (žr.).

Sovietinės ir vokiečių okupacijos metais toliau ėjo žurnalai „Žemės ūkis“ (iki 1944), „Veterinarija ir zootechnija“ (1940), „Naujoji sodyba“ (iki 1944), savaitr. „Ūkininko patarėjas“ (1941-44). 1940 Kaune pradėtas leisti laikr. žemės ūkio darbuotojams „Valstiečių laikraštis“ (žr.) ir jo priedas kaimo jaunimui „Jaunasis valstietis“, ėję iki karo pradžios.

Po Antrojo pasaulinio karo 1944 Vilniuje buvo atnaujintas „Valstiečių laikraščio“ (žr.) ir jo priedo „Jaunasis valstietis“ (ėjo iki 1947) leidimas. 1949 pasirodė žurn. „Lietuvos kolūkietis“, kuris nuo 1956 vadinosi „Socialistinis žemės ūkis“, o nuo 1962 – „Žemės ūkis“ (žr.). 1959-62 ėjo ir jo ketvirtinis priedas „Veterinarija ir zootechnika“. Tuo laiku pradėta leisti nemažai mokslinių tęstinių žurnalo tipo leidinių: „Lietuvos veterinarijos akademijos mokslo darbai“ (1952), „Lietuvos žemės ūkio akademijos mokslo darbai“ (1953), „Lietuvos žemdirbystės ir dirvožemio instituto darbai“ (1954), „Lietuvos gyvulininkystės ir veterinarijos mokslinio tyrimo instituto darbai“ (1954), „Lietuvos hidrotechnikos ir melioracijos mokslinio tyrimo instituto darbai“ (1955), „Sodininkystė ir daržininkystė“ (1960), „Žemės ūkio mechanizacija ir elektrifikacija“ (1960), „Pienininkystė“ (1964). 1959 pradėjo eiti mėnesinis žemės ūkio žurn. „Mūsų sodai“ (žr.).

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, pasirodė nemažai naujų periodinių leidinių, buvo pertvarkyti moksliniai tęstiniai žurnalo tipo leidiniai – pakoreguota tematika ir turinys, patobulinta struktūra, pakeisti pavadinimai (sutrumpinti); jie tapo artimesni moksliniams žurnalams. Kaip moksliniai žurnalai leidžiami leidiniai „Gyvulininkystė“, „Melioracija“, „Mechanizacija ir elektrifikacija“, „Pienininkystė“, „Sodininkystė ir daržininkystė“, „Veterinarija“, „Žemdirbystė“, „Žemės ūkis“, „Žemės ūkio mokslai“. Kaip profesiniai žurnalai eina „Žemėtvarka ir melioracija“ (1989 atgaivintas prieš karą leistas žurnalas), „Ūkininkas“ (1989 pradėtas leisti žurnalas, tęsiantis 1890–1905 ėjusio leidinio tradicijas), „Pienininkystė“ (1990 pradėtas leisti Lietuvos pienininkystės asociacijos leidinys, žr.), mokslo ir praktikos žurn. „Žemės ūkis“ (žr.). Plačiau skaitytojų auditorijai (sodininkams, bitininkams, daržininkams, ūkininkams) yra skiriamas žurn. „Mūsų sodai“ (žr.), laikraščiai „Ūkininko patarėjas“ (žr.) su gausiais priedais, „Valstiečių laikraštis“ (žr.).

V.U.

„ŽEMĖS ŪKIS“: 1. Mėnesinis mokslo ir praktikos žurnalas, ėjęs 1925-44 Kaune. Leido Žemės ūkio m-ja, 1927-37 ir 1939-40 – Žemės ūkio rūmai. Spausdino žemės ūkio specialistų ir mokslininkų straipsnius žem-

dirbystės, augalininkystės, gyvulininkystės, žemės ūkio darbų mechanizavimo ir organizavimo klausimais. Redaktoriai: J. Aleksa (1925-27), J. Krikščiūnas (1927-39), B. Gaidžiūnas (1939-40, 1941-44, žr.), A. Musteikis (1940-41).

2. Mokslo ir pažangios praktikos mėnesinis žurnalas, leidžiamas nuo 1949 Vilniuje kaip atkurtas 1925-44 Kaune ėjęs to paties pavadinimo leidinys. 1949-55 vadinosi „Lietuvos kolūkietis“ (ėjo lietuvių ir rusų k.), 1956-62 – „Socialistinis žemės ūkis“. 1959-62 kas 3 mėnesiai ėjo priedas „Veterinarija ir zootechnika“. Žurnalą įsteigė Lietuvos žemės ūkio m-ja, leidžia UAB „Žemės ūkis“ redakcija“. Spausdina rašinius apie žemės ūkio mokslo pasiekimus, jų taikymą gamyboje, naujas technologijas, ūkininkavimo patirtį. Leidinys skirtas ūkininkams, žemės ūkio specialistams, mokslo darbuotojams. Vyr. redaktoriai: A. Lukauskas (1952-54, žr.), J. Astikas (1955-57), K. Bėčius (1958-62), A. Mačianskas (1963-89, žr.), A. Jokūbaitis (nuo 1989, žr.). Minėtini redakcijos darbuotojai T. Juknevičius, R. Laurinavičius, P. Rečiūnas, S. Smailienė. Tiražas 1950 – 15 000 egz., 1981 – 18 200 egz., 1989 – 12 800 egz., 1997 – 1000 egz.

„ŽEMĖTVARKA IR MELIORACIJA“: 1. Žurnalas, leistas 1926-40 Kaune. Iš pradžių ėjo nereguliariai, nuo 1930 – keturis, nuo 1937 – šešis kartus per metus. Leido Lietuvos matininkų profsąjunga, nuo 1928 – Lietuvos matininkų ir kultūrtechnikų s-ga. Iki 1928 vadinosi „Matininkas“, 1928-29 – „Matininkų ir kultūrtechnikų balsas“. Spausdino teorinius straipsnius, specialistų pranešimus, mokslininkų studijas geodezijos, hidrometrijos, kartografijos, topografijos, žemėtvarkos ir kt. klausimais. Bendradarbiavo V. Balčiūnas, L. Bajorūnas, J. Čeičys, J. Daniliauskas, A. Janulionis, J. Ramanauskas, Č. Pakuckas, L. Straukas, V. Taujėnis ir kt. Redagavo M. Chmieliauskas, A. Guogis. Spausdino „Raidės“, „Vilniaus“ spaustuves Kaune. Leido priedą „Hidrologinė bibliografija“.

G.B.

2. Lietuvos žemėtvarkos ir hidrotechnikos inžinierių s-gos ketvirtinis žurnalas, leidžiamas nuo 1989 Vilniuje kaip atkurtas 1926-40 Kaune ėjęs to paties pavadinimo leidinys. Rašo žemėtvarkos, melioracijos, kraštotvarkos, gamtosaugos, vandens ūkio, specialistų rengimo, mokslo rezultatų panaudojimo klausimais, nušviečia Lietuvos žemėtvarkos ir hidrotechnikos inžinierių s-gos veiklą. Vyr. redaktoriai: A. Lapukas (1989-90), J. Endrijaitis (1990-91), V. Mikšys (nuo 1991). Tiražas 1989 – 3000 egz., 1991 – 5000 egz., 1997 – 1400 egz.

„ŽEMYNA“, Lietuvos žemės ūkio universiteto (iki 1996 spalio – akademijos) dvisavaitis laikraštis, leidžiamas nuo 1952 gegužės 1 Noreikiškėse (Kauno raj.). Iki 1954 Nr. 20 vadinosi „Tarybinis agronomas“, iki 1993 Nr.6 – „Žemės ūkio specialistas“, ėjo kaip savaitraštis. Rašo dėstytojų ir studentų gyvenimo bei veiklos klausimais, nagrinėja mokymo ir mokslo problemas, spausdina studentų kūrybą. Redaktoriai: J. Skirpstas (1952), K. Petrauskas (1952-53), A. Mališauskas (1953-54), A. Mačianskas (1954-57, žr.), A. Valatkevičius (1957-58), J. Repšys (1958), St. Šimatonis (1960-63), R. Žadeikis (1963-64), P. Kanopa (1965), J. Petrusis (1966), N. Širvaitytė (1972), V. Gerulaitis (1958-60, 1967-71, 1973-91), G. Baliukonytė (1992-95), A. Špakauskienė (nuo 1995). Tiražas 1952 – 500 egz., 1957 – 1000 egz., 1967-90 – 1600 egz., 1997 – 500 egz.

ŽEMKALNIS-LANDSBERGIS Gabrielius (g. 1929 01 31 Kaune), Australijos lietuvių radijo ir spaudos darbuotojas. Mokėsi „Aušros“ berniukų gimnazijoje Kaune, baigė Rebendorfo lietuvių gimnaziją Vokietijoje. 1944 su kitais Kaune leido ir redagavo pagrindinį laikr. „Jaunime, būdėk!“ Buvo gestapo areštuotas ir iki 1945 kalinamas Vokietijoje. Iki 1948 gyvendamas Vokietijoje, bendradarbiavo lietuviškuose laikraščiuose. Nuo 1948 gyvena Australijoje. Paskelbė rašinių vietos lietuvių laikraščiuose „Australijos lietuvis“, „Mūsų pastogė“, „Tėviškės aidai“, „Baltic News“, kitur leidžiamuose lietuvių leidiniuose „Europos lietuvis“, „Tėviškės žiburiai“, „Pasaulio lietuvis“, „Lietuvos aidas“, „Lithuanian Weekly“.

1974 su kitais Melburno radijo stotyje 3ZZ pradėjo rengti lietuviškas laidas, buvo jų prodiuseris, pranešėjas. Nuo 1975 yra Australijos SBS radijo lietuviškų laidų rengėjas; 1979-94 buvo jų vadovas. Priklausė Australijos žurnalistų sąjungai.

ŽENKLAS, abstrakčią sutartinę reikšmę turintis žymuo, speciali žmonių dvasinės veiklos priemonė. Vartojamas ne atskiras, o kaip tam tikros ženklų sistemos elementas. Kartais tapatinamas su simboliu. Ženklas yra tarpininkas tarp žmogaus ir aplinkos. Pagrindinės dvi funkcijos – pažinti, vertinti ir bendrauti arba komunkuoti. Ženklas funkcijas paprastai atlieka klausa ir regėjimu. Ženklų gali būti natūralus fizinis reiškinys (daiktas, savybė, veiksmas) arba dirbtinė konstrukcija.

Ženkilai yra dinamiški ir statiški, laikiniai ir erdviniai, kalbiniai ir nekalbiniai. Nekalbiniai ženkilai skirstomi į kopijas, požymius, simbolius, kalbiniai – į natūraliųjų ir dirbtinių kalbų ženklus. Ženklų prigimtį, funkcijas, sistemas tiria semiotika.

Skiriamas autorinis ženklas, diakritinis ženklas, kalbos ženklas.

Autorinis ženklas, arba kopyraitas (Copyright), žymimas © (žr.). Rašomas antraštiniame puslapyje šalia autoriaus pavardės ir pirmosios publikacijos metų. Reiškia kūrinio autoriaus teisių apsaugą.

Diakritinis ženklas (žr.) – tai pridėtinis garsinio rašto ženklas, rašomas viršuje, apačioje ar šalia raidės ir keičiantis ar tikslinantis jos garsinę reikšmę. Lietuvių abėcėlėje su diakritiniais ženklais vartojamos šios raidės: ą, ę, į, ū, ū, è, č, š, ž.

Kalbos ženklas (žr.) – bet kuris natūralios ar dirbtinės kalbos vienetas (morfema, žodis, sakinytis, simbolis, simbolių konstrukcija), vartojamas tikrovės daiktams ar reiškiniams žymėti.

Taip pat yra korektūros ženklas (žr.), spaudos ženklas (žr.), skyrybos ženklas (žr.).

ŽIAUBERIS Edmundas (1932 03 11 Kražiuose – 1985 12 26 Vilniuje), dailininkas, spaudos darbuotojas. 1957 baigė Lietuvos dailės in-tą. 1956-69 buvo laikr. „Lietuvos pionierius“, 1969-85 – žurn. „Genys“ meninis redaktorius. Nuo 1957 dalyvavo šalies ir tarptautinėse dailės parodose. Iliustravo ir apipavidalino apie 80 knygų, iš jų nemažai leidinių vaikams ir jaunimui; sukūrė estampų – kompozicijų, portretų, peizažų, nupiešė portretinių šaržų, aktualios tematikos piešinių periodinei spaudai.

„ŽIBINTAS“: 1. „Pažangių žmonių savaitraštis“, leistas komunistų 1933 07–1934 06 Telšiuose. Leido LKP Tel-

šių parajonio pagrindinis k-tas. Oficialūs leidėjai M. Činikas, V. Gedvilas. Laikraštis buvo dažnai konfiskuojamas, redaktoriai baudžiami pinigėmis baudomis. Bendradarbiavo A. Barkauskas, V. Dumčius, S. Ličkūnas, A. Steponavičius, A. Vitkauskas ir kt. Redagavo A. Bauža, L. Daukša, V. Gedvilas, faktiškasis redaktorius M. Gedvilas. Spausdino „Inkaro“ spaustuvė Kretingoje.

2. Mėnesinis jaunimo žurnalas, leistas 1946-47 Celėje, Lertėje, Zoeste bei Grevene, Vakarų Vokietijos karo pabėgėlių stovyklose. Leido ir redagavo kun. J. Kuzmickis (J. Gailius). Išleisti 9 numeriai 16-28 p. apimtiės.

3. Religinis kultūros žurnalas, leistas 1955-57 Bradforde, Anglijoje. Leidėja rašėsi D. Britanijos Katalikų parapijos bendruomenė. Redaktorius-leidėjas kun. J. Kuzmickis. Bendradarbiavo D. Britanijos ir kitų kraštų lietuvių rašytojai. Žurnalas iliustruotas. Išėjo 18 numerių.

4. Vilkaviškio „Aušros“ vidurinės mokyklos moksleivių mėnraštis, einantis nuo 1992 gruodžio Vilkaviškyje. Tiražas 1992 – 700 egz., 1997 – 300 egz.

„ŽIBURĖLIS“: 1. Vaikų žurnalas, ėjęs 1920-44: Jurbarkė – 1920-24, Kaune – 1924-44, kas mėnesį ir 2 kartus per mėnesį. Įsteigtas ir leistas A. Giedraičio-Giedriaus iniciatyva, talkinant lėšomis Jurbarko mokytojams ir kūryba – P. Mašiotui. 1920 antroje pusėje buvo sustojęs, 1921 – atgaivintas. Nuo 1924 leido Lietuvos Raudonasis kryžius, atnaujintą 1942-44 – Vyriausias savitarpinės pagalbos k-tas. 1942-44 turėjo skyrelį „Žiburėlis“ mažiesiems“. Tiražas 1933 – 3000 egz. Redaktoriai: A. Giedraitis-Giedrius (1920-24), Lietuvos Raudonojo kryžiaus vadovai R. Šliūpas, A. Petrikas, V. Soblys (1924-34), S. Zobarskas (1934-36 ir 1942-44), L. Gira (1936-39), B. Brazdžionis (1939-40). Bendradarbiavo P. Andriušis, A. Andrulionis, P. Babickas, K. Binkis, B. Buivydytė, P. Cvirka, D. Čibas, A. Džilytė-Kazanavičienė, L. Dovydenas, J. Jankus, K. Jankauskas, K. Jakubėnas, F. Kirša, P. Kondratas, J. Kruminas (J. Palionis), K. Kubilinskas, J. Lapašinskas, P. Mašiotas, A. Matulaitis (A. Matutis), A. Miškinis, K. Papečkys, P. Rimkūnas, V. Ruzgas, J. Šiožynis, P. Šinkūnas, T. Šuravinas, V. Tamulaitis, L. Žitkevičius ir kt. Žurnalą iliustravo J. Martinaitis, K. Petrikaitė-Tulienė, V. S. Stančikaitė ir kt. Išsiskyrė grožinės literatūros, ypač poezijos, kūriniais. 1942-43 paskelbė pirmąją lietuvių vaikų literatūros istoriją – B. Brazdžionio „Lietuvių vaikų literatūra“. Skiepijo pasaulietines, humanistines vertybes.

G.R.

2. Iliustruotas žurnalas vaikams, žurnalo „Caritas“ priedas, ėjęs 1991-94 Kaune. Leista po 2-4 numerius per metus. Redaktorės E. Briliūtė, D. Kuzmickaitė. Tiražas 1991 – 30 000 egz., 1994 – 15 000 egz.

„ŽIBURIAI“: 1. Savaitraštis, leistas 1945-49 Augsburgio lietuvių išeivių stovykloje. 1945-46 redaktoriai-leidėjai J. Vaidelys, J. Vitėnas, nuo 1949 03 29 – K. Mickėvičius. 1948-49 kurį laiką ėjo triskart per savaitę. Literatūros ir kultūros skyrių redagavo A. Gražiūnas ir L. Žitkevičius, informacijos – V. Racevičius, skautų – A. Saulaitis, sporto – V. Gerulaitis. Laikraščio dailininkas V. Ratas. Bendradarbiavo J. Būtėnas, A. Šapoka, S. Yla, A. Pauliukonis, V. Vilimas, J. Grinius, J. Girnius, S. Kolupaila ir kt. Savaitraštis iliustruotas. Leido

priedus „Į ateitį“, „Moterų žodis“, „Skaitymai“.

2. Dvisavaitis Lietuvos energetikų laikraštis, einantis nuo 1986 vasario 25. Iki 1989 gruodžio buvo Kaišiadorių hidroakumuliacinės elektrinės statybos valdybos laikraštis, leidžiamas Kruonyje (Kaišiadorių raj.) lietuvių ir rusų k. – 1986 kartą per mėnesį, nuo 1987 – 2 kartus per mėnesį. Nuo 1990 sausio leido įmonė „Lietuvos valstybinė energetikos sistema“ (buv. Vyriausioji gamybinė energetikos ir elektrifikacijos v-ba, Lietuvos energetikos gamybinis susivienijimas) Vilniuje lietuvių k. Nuo 1993 steigėja Energetikos m-ja, leidėja laikraščio redakcija. Rašo energetikos, ekologijos, energetikos objektų statybos ir eksploatacijos klausimais, nušviečia šalies ir užsienio patirtį. Redaktoriai: J. Girdvainis (1986-87), E. Skarelis (1987-92), St. Stunguryš (1992-93), D. Medelienė (nuo 1993). Minėtini redakcijos darbuotojai M. Akstinaitė, St. Valys. Tiražas 1986 – po 1000 egz. lietuvių ir rusų k., 1988 – 1400 egz. lietuvių k. ir 1600 egz. rusų k., 1990 – 8000 egz., 1997 – 1000 egz.

„ŽIBURIAI“, spaudos bendrovė Toronte (Kanadoje), įkurta 1950 savaitraščio „Tėviškės žiburiai“ spaustuvei organizuoti. Steigėjai: b-vės pirmininkas A. Rinkūnas, vėliau A. Bumbulis, V. Krikščiušas. Pagrindinis lėšų šaltinis nuo pat įsteigimo iki 1965 buvo K. Rusinas. Vėliau jo pareigos atiteko K. Otto.

B-vė išleido įvairios literatūros, ruošė spaudai ir rinko Kanados lietuvių „Dienos metraščius“, žurnalus „Moteris“, „Metmenys“. 1965 susijungė su Kanados lietuvių katalikų kultūros d-ja. Oficialus pavadinimas: Kanados lietuvių katalikų kultūros d-ja „Žiburiai“. Tebeleidžia savitru. „Tėviškės žiburiai“.

„ŽIBURYS“: 1. „Literatūros, mokslo ir politikos mėnesinis laikraštis“, nelegaliai ėjęs 1900 Peterburge. Leido Lietuvių skaitymo draugija. Straipsnius rašė, redagavo ir spausdino hektografu K. Būga ir P. Paškonis. Išėjo du numeriai.

2. Katalikų žurnalas, ėjęs 1911 01 01–1914 03 Marijampolėje. Leido „Žiburio“ d-jos Centro valdyba. Ėjo nereguliariai. Rašė apie katalikų organizacijų veiklą, lietuviškų mokyklų, bibliotekų padėtį, spausdino religinius straipsnius, giesmes ir kt. Bendradarbiavo K. V. Antanavičius, V. Draugelis, J. Laukaitis, M. Pečkauskaitė, A. Petrauskas, A. Staugaitis ir kt. Redagavo M. Gustaitis, spausdino „Laukaičio, Dvaranausko, Narjausko ir b-vės“ spaustuvė Seinuose. Tiražas 4000 egz. (1911). Išėjo 5 numeriai.

3. Nepriklausomas laikraštis Šakių rajonui, leistas 1988-90 Šakiuose. Iki 1989 gruodžio 8 (Nr.31) buvo dauginamas rotaprintu ir ėjo kaip Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio Šakių grupės (seimelio) informacinis biuletenis (leidinys). Iki 1990 gruodžio 19 buvo spausdinamas spaustuveje ir turėjo paantraštę „Šakių Sąjūdžio laikraštis“ arba „Šakių rajono laikraštis“. Steigėjas, leidėjas ir redaktorius A. Vaičiūnas. Bendradarbiavo V. Brazaitis, V. Duoba, V. Venslovaitis. Tiražas 1990 – 1500 egz. Išleisti 44 numeriai.

4. Mėnesinis laikraštis Anykščių krašto žmonėms, leidžiamas nuo 1988 spalio Anykščiuose. Iki 1991 ėjo kaip Lietuvos sąjūdžio Anykščių rajono tarybos ir Anykščių kultūros centro leidinys (laikraštis). Steigėja ir leidėja Santaros „Už demokratinę Lietuvą“ Anykščių taryba. Redaktoriai: I. Andrukaitienė (1988-89),

redkolegija (A. Ambraškaitė ir kt.). Tiražas 1989 – 4300 egz., 1993 – 1000 egz., 1997 – 2500 egz.

„**ŽIBUTĖ**“, „Lietuvos ūkininko“ priedas moterims, ėjęs 1911 01 20–1913 05 02 Vilniuje. Leido F. Bortkevičienė. Rašė švietimo, moterų teisių, sveikatos, kultūros, vaikų auklėjimo ir kt. klausimais, pasakojo apie kitų šalių moterų gyvenimą, moterų organizacijų veiklą. Bendradarbiavo K. Baltrukonis, J. Baltrušaitis, J. Merksys, G. Petkevičaitė-Bitė, Žemaitė ir kt. Spausdino J. Zavadskio spaustuvė Vilniuje. Išėjo 8 numeriai.

„**ŽYCIE LUDU**“ („Liaudies gyvenimas“), liberalinis lietuvių laikraštis, leistas 1924-29 Vilniuje lenkų k. Iki 1929 ėjo kas savaitę, vėliau – dukart per mėnesį. Leido ir redagavo K. Veleckas. Laikraštis buvo ne kartą konfiskuotas, redaktorius baustas.

„**ŻYCIE WARSZAWY**“ („Varšuvos gyvenimas“), Lenkijos sostinės dienraštis, einantis nuo 1944 Varšuvoje. 1994 reformuotas. Vienas populiariausių ir didžiausių šalies laikraščių. Tiražas 1995 – 250 000/450 000 egz.

„**ŽIDINYS**“, „literatūros, mokslo, visuomenės ir akademinio gyvenimo mėnesinis žurnalas“, ėjęs 1924-40 Kaune. Oficialus leidėjas V. Mykolaitis-Putinas, nuo 1932 – J. Grinius. Faktiškai leido Ateitininkų federacijos vyr. valdyba (iki 1924 – sąjunga). Spausdino straipsnius filosofijos, kultūros, religijos, mokslo, istorijos, psichologijos, literatūrologijos, estetikos ir kt. klausimais. Skelbė politikos, meno, dailės, visuomeninio gyvenimo apžvalgas, grožinės literatūros kūrinius. Bendradarbiavo V. Bičiūnas, B. Brazdžionis, B. Buivydaitė, P. Būtėnas, B. Čėsnyš, S. Daukša, Pr. Dovydaitis, J. Eretas, L. Gira, M. Gustaitis, J. Jablonskis, M. Jankus, A. Jakštas, A. Juška, J. Keliuotis, P. Kuraitis, P. Leonas, J. Marcinkevičius, Pr. Mašiotas, S. Nėris, P. Pakarklis, J. Paukštėlis, St. Santvaras, P. Slavėnas, St. Šalkauskis, J. Tumas-Vaižgantas, M. Vaitkus ir kt. Vyr. redaktorius V. Mykolaitis-Putinas, redagavo K. Bauba, P. Montvydas, J. Skrupskelis, St. Šalkauskis, J. Virbickas. Spausdino „Raidės“, „Šviesos“ spaustuvės Kaune. Leido priedus „Gimtoji kalba“, „Iliustruotas „Židinio“ priedas“, „Kalba“.

G.B.

„**ŽYDRASIS EKRANAS**“, akcinės bendrovės „Šiaulių tauras“ savaitraštis, leistas nuo 1970 kovo 11 iki 1995. Iki 1993 ėjo kaip Šiaulių valst. televizorių gamyklos „Tauras“ savaitraštis. Redaktoriai: J. Burneika (1970), A. Petkevičius (1971-73), T. Kasperavičienė (1974-75), V. Markevičius (1976-77), O. Ačienė (1978), R. Zaleskytė (1979), Z. Romanovas (1980), V. Baliutavičius (1981-85), I. Zimkienė (1986-90), Em. Leviškienė (1991-95, žr.). Tiražas 1970-94 – 2000 egz.

„**ŽIEDAI**“, žurnalas, „Ateities“ priedas, ėjęs 1911-14 Kaune. Leido ir redagavo A. Dambrauskas-Jakštas. Spausdino lietuvių liaudies dainas, pasakas, patarles, priežodžius, raudas ir kt. liaudies kūrybą. Išėjo 42 numeriai.

„**ŽIEMGALA**“, krašto kultūros laikraštis, leidžiamas nuo 1990 spalio 5 Pakruojyje. Pirmasis numeris išėjo kaip „Žiemgalos“ kraštiečių d-jos ir Pakruojio rajono

laikr. „Auksinė varpa“ literatūros ir meno priedas, 2-asis – šios d-jos etninės kultūros, literatūros ir meno laikraštis, o nuo 3-iojo eina kaip krašto kultūros leidinys. Steigėja ir leidėja – Pakruojio rajono kraštiečių d-ja „Žiemgala“. Rašo apie Šiaurės Lietuvos (Žiemgalos) istoriją, kultūrą, tradicijas, papročius, įžymius iš šio krašto kilusius žmones, Lietuvos ir Latvijos kultūrinius ryšius. Redaktoriai: J. Nekrašius (1990-95), V. Didžpetris (nuo 1995). Tiražas 1990 – 1500 egz., 1996 – 500 egz.

„**ŽIEŽIRBA**“, Lietuvos socialdemokratinio jaunimo žurnalas, ėjęs 1922-26 Kaune. Leido LSDP jaunimo s-gos „Žiežirba“ centro k-tas kartą per mėnesį, kartą per du mėnesius. Bendradarbiavo A. Andriejūnas, S. Bakšys, J. Dagys, A. Degutis, J. Lazauskas ir kt. Redagavo D. Budrys, A. Jakubėnas, K. Savickas. Spausdino „Raidės“ spaustuvė Kaune. 1922-23 (Nr.1-2) ėjo kaip „Socialdemokrato“ priedas.

„**ŽYGEIVIS**“, Vilniaus un-to Žygeivių klubo leidinys, savaitr. „Universitas Vilnensis“ (žr.) priedas, ėjęs 1989-91 Vilniuje. Redaktoriai P. Kovas, N. Kisielius. Tiražas 500 egz. Išėjo 15 numerių.

ŽILĖNAS Vincas (1907 12 31 Vaišiūnuose, Linkmenų vls., Švenčionių aps. – 1982 10 24 Vilniuje), istorikas, žurnalistas, muziejininkas. 1930-36 studijavo istoriją Vilniaus un-te. 1935-39 buvo „Vilniaus žodžio“ vyr. redaktorius, 1938-39 – „Lietuvos žinių“ oficialus korespondentas Lenkijoje, 1939-40 – „Lietuvos žinių“ generalinis atstovas Vilniuje. 1940-46 dirbo administracinį darbą, 1947-52 – Etnografijos muziejaus, 1952-73 – Istorijos ir etnografijos muziejaus direktorius, nuo 1973 – Mokslo muziejaus (Vilniuje) direktorius. Paskelbė straipsnių iš Lietuvos istorijos, mokslotyros, muziejinkystės. Buvo Lietuvos žurnalistų s-gos narys.

ŽILIONIS Vincas (1905 11 28 Vidgiriuose, Marijampolės aps. – 1964 03 20 Kaune), pedagogas, rašytojas. Marijampolėje baigė pedagoginius kursus. 1927-31, 1933-39, 1950-56 mokytojavo, 1940-41 dirbo Švietimo liaudies komisariate, 1947-49 – Švietimo ministerijoje. Spaudoje bendradarbiavo nuo 1925. 1932-33 Telšiuose redagavo savaitr. „Žemaitis“. Rašė į dienr. „Lietuvos žinios“, žurnalus „Kultūra“, „Mokykla ir gyvenimas“ ir kt. Nagrinėjo švietimo, lietuvių kalbos, vaikų auklėjimo ir kitus klausimus.

Išleido romanus „Būdviečių mokykla“ (1938, 1955), „Atsisakom nuo senojo svieto“ (1959), apsakymų rinkinį „Svetima moteris“ (1940).

ŽILIOUS-JONILA, ŽILINSKAS Jonas (1870 10 18 Jurkšuose, netoli Vilkaviškio – 1932 03 02 Smiltynėje), rašytojas, spaudos darbuotojas. 1893 baigė Overbriuko (JAV) kunigų seminariją, 1893-1908 ir 1916-21 gyveno JAV. 1896-99 redagavo žurnalo tipo leidinį „Tėvynė“. Buvo vienas Paryžiaus pasaulinės parodos (1900) Lietuvos skyriaus organizatorių. 1910-14 studijavo Ciūricho, Berlyno un-tuose. 1917-19 buvo Lietuvių tautos tarybos (JAV) narys, 1925-26 – Klaipėdos krašto gubernatoriums.

Kūrinius pradėjo spausdinti 1893. Išleido poezijos rinkinius „Dainų pynės iš gyvenimo dabartinės gaidynės“ (1907), „Veikalai, veikalėliai ir vertimai eilė-

mis“ (1912, 3 kn.). Parašė eilėraščių, poemų, dramų, apsakymų, literatūrinių padavimų, išvertė A. Mickevičiaus kūrinių. Išleido publicistikos ir istorinių apybraižų rinkinių: „Kražių skerdynė ir jos pasekmės“ (1894), „Lietuviai Amerikoje“ (1899), „Gudai ir lietuviai“ (1900), „Lietuvos rubežiai“ (1920).

ŽYMANTAS (Žakevičius) Stasys (1908 05 05(04 22) Kijeve – 1973 04 19 JAV), teisininkas, visuomenės veikėjas. 1933 baigė teisės studijas Vytauto Didžiojo unte, gilino žinias Paryžiuje, Harvardo, Čikagos ir Londono un-tuose. 1937-40 – Vytauto Didžiojo un-to dėstytojas, 1940-44 – Vilniaus un-to docentas, dekanas. 1941 buvo Vilniaus miesto ir srities piliečių k-to pirmininkas, 1943-44 – Lietuvos laisvės kovotojų s-gos Vilniaus štabo vadovas. Pogrindyje leido laikr. „Laisvas žodis“. 1944 pasitraukė į Vokietiją, dirbo VLIK'e, palaikė ryšius su Lietuvos pogrindžiu. 1948 išvyko į Angliją. Vienas Londone leisto žurn. „Santarvė“ sumanytojų ir redakcijos kolektyvo narys. Su kitais įsteigė ir redagavo žurn. „East and West“. 1957-59 dirbo „Amerikos balso“ Miuncheno radijo centre. Jį uždarius, emigravo į JAV. Bendradarbiavo leidiniuose „Dirva“, „Vienybė“, „Europos lietuvis“, „Nepriklausoma Lietuva“, „Mūsų vytiš“, „Lituanus“ ir kt.

„ŽINGSNIAI“: 1. Kultūros žurnalas, ėjęs 1946-48 Flensburge bei kitose Vakarų Vokietijos karo pabėgėlių stovyklose. Leido Lietuvių bendruomenė, A. Kasperavičius. Redagavo P. Būtėnas. Iš pradžių spausdintas rotatoriumi, vėliau spaustuviėje. Išėjo 15 numerių, daugiausia po 64 p. Tiražas iki 1400 egz.

2. Laikraštis, leistas 1990-91 Vilniuje. 1990 ėjo Radviliškyje kaip nepriklausomas Radviliškio rajono laikraštis. Įsteigė, leido ir redagavo L. Jučas. Tiražas 1991 – 39 400 egz. Išleista 17 numerių. 1991 buvo leidžiamas priedas „Žvilgsnis“ (žr.).

3. Mėnesinis jaunimo žurnalas, einantis nuo 1996 Kaune. Leidžia A. Barzdžius. Vyr. redaktorė J. Barzdžiuvienė. Redaktorės V. Agurkytė, V. Petraitytė. Tiražas 10 000 egz.

ŽINIA, pranešimas apie įvykius, reiškinius, reikalus, pasikeitimus; informacija, faktai ir duomenys, grindžiami tiesa, kurią galima nustatyti atitinkamomis patikrinimo ir įrodymo priemonėmis.

„ŽINIA“, Lietuvos Respublikos telegramų agentūros (ELTA) laikraštis, ėjęs 1991-92 Vilniuje. Spausdino naujausią informaciją, gaunamą Eltos kanalais iš Lietuvos ir užsienio telegramų agentūrų. Redagavo K. Starinskas (žr.). Tiražas 1991 – 2000 egz. Išėjo 37 numeriai.

„ŽINIA APIE LENKŲ VAINĄ SU MASKOLIAIS“ („Żine apei Lenku waina su Maskolejs/Wiadomości o naszej wojnie z Maskolami“), 1863-64 sukilimo Lietuvoje ir Lenkijoje vadovybės laikraštis, leistas 1864 02 01 – 03 01 Augustavo gubernijoje lietuvių ir lenkų k. Laikraštis informavo apie sukilimo eigą Lenkijos karalystėje ir Kauno gubernijoje, ragino Augustavo gubernijos valstiečius dalyvauti sukilime. Manoma, kad laikraštis buvo spausdinamas Įsrutyje. Lietuvių k. leidinį parengė ir redagavo M. Akelaitis (žr.). Išėjo 2 numeriai. Jų originalai buvo saugomi Lvovo 1863 metų muziejuje,

vėliau dingo. Išlikusio Nr.1 fotokopiją 1925 A. Janulaitis paskelbė „Karo archyve“ (T.1).

G.B.

ŽINIASKLAIDA, organizuotas informacijos sklaidimas viešosios informacijos rengėjų ir visuomenės informavimo priemonių sistemoje; viešosios informacijos rengėjai, visuomenės informavimo priemonės; spaudoje paskelbtos publikacijos, perduotos radijo bei televizijos laidos.

Žiniasklaida – vienas iš svarbiausių viešųjų ryšių teorijos objektų.

A.V.

ŽINYBINĖ PERIODIKA, periodiniai leidiniai, kuriuos leidžia atskiros ministerijos, departamentai, kitos valstybinės org-jos ir kurie skiriami tam tikros valstybinio valdymo šakos darbuotojams. Žinybinei periodikai priklauso nemaža dalis laikraščių ir žurnalų, skirtų įvairioms skaitytojų auditorijos grupėms, atskirų ūkio šakų ir veiklos sričių darbuotojams bei specialistams (žr. Specialioji periodika, Šakinė periodika, Profesinė periodika). Žinybinius laikraščius ir žurnalus pradėta leisti Nepriklausomoje Lietuvoje. 1919 Kaune pradėjo eiti Švietimo m-jos žurn. mokytojams „Švietimo darbas“ (žr.). Finansų m-ja leido mėnesinį žurn. ekonomistams „Lietuvos ūkis“ (žr.), Žemės ūkio m-ja – žurn. „Mūsų žemė“ (žr.), mėnesinį žurn. specialistams „Žemės ūkis“ (žr.), tęstinį leidinį „Žemės ūkio ministerijos metraštis“ (žr.) ir žurn. (vėliau savaitr.) ūkininkams „Ūkininko patarėjas“ (žr.), Susisiekimo m-ja – mėnesinį žurn. transporto specialistams „Šašaika-Šašieka“, tęstinį žurnalo tipo leidinį „Susisiekimo ministerijos metraštis“ (žr.), Lietuvos geležinkelių tarnautojų taupomoji-skolinamoji kasa – žurn. „Geležinkelininkas“ (žr.), Pašto tarnautojų kasa – mėnesinį žurn. „Pašto pasaulis“ (žr.), Vidaus reikalų m-ja – mėnesinį žurn. statybininkams „Statybos menas ir technika“ (žr.), žurn. policininkams „Policija“ (žr.), mėnesinį žurn. „Savivaldybė“ (žr.), Lietuvos kooperatyvų taryba – kooperacijos žurnalą „Talka“ (žr.) ir laikr. „Bendras darbas“ (žr.), Krašto apsaugos m-ja – žurn. kareiviams „Karys“ (žr.), karybos ir istorijos žurn. „Mūsų žinybas“ (žr.), žurn. karininkams „Karininkų metraštis“ (žr.), Švietimo m-jos knygų leidimo komisija – bibliografijos ir kritikos žurn. „Knygos“ (žr.), Lietuvos bibliografijos intas – žurn. bibliografams ir bibliotekininkams „Bibliografijos žinios“ (žr.).

1940-41 daugelį ėjusių žinybinių žurnalų leido liaudies komisariatai bei jų organizacijos: Švietimo – žurnalus „Genys“ (žr.), „Šeima“ (žr.), Sveikatos apsaugos – „Motinos ir vaiko apsauga“ (žr.), „Liaudies sveikata“ (žr.), Finansų – „Liaudies ūkis“ (žr.), Komunalinio ūkio – „Komunalinis ūkis“ (žr.), Vidaus reikalų – „Milicija“ (žr.), Žemės ūkio – „Žemės ūkis“ (žr.).

Po Antrojo pasaulinio karo žinybinius laikraščius ir žurnalus ėmė leisti kai kurie liaudies komisariatai, o nuo 1946 – ministerijos, komitetai ir jiems pavaldžios valstybinės organizacijos. Pasirodė laikraščiai „Lietuvos geležinkelininkas“ (žr.), „Milicijos darbuotojas“ (žr.), „Nemuno upeivis“ (žr.), „Tarybinis mokytojas“ (nuo 1992 vadinasi „Dialogas“, žr.), „Baltijos geležinkelininkas“ (žr.), „Lietuvos žvejys“ (žr.), „Kooperatininkas“ (žr.), „Statyba“ (žr.), „Lietuvos jūreivis“ (žr.), „Automobilininkas“ (nuo 1990 – „Rieduva“, žr.), žurnalai „Tarybinė mokykla“ (nuo 1992 – „Mokykla“, žr.),

„Žemės ūkis“ (žr.), „Sveikatos apsauga“ (nuo 1991 – „Sveikata“, žr.), „Meno saviveikla“ (žr.), „Liaudies ūkis“ (nuo 1991 – „Lietuvos ūkis“, žr.), „Mūsų sodai“ (žr.), „Mokslas ir technika“ (žr.), „Mūsų gamta“ (žr.), „Kultūros barai“ (žr.), „Krantai“ (žr.), „Gimtasis žodis“ (žr.), biuleteniai bei žurnalo tipo leidiniai „Bibliotekų darbas“ (nuo 1991 – žurn. „Tarp knygų“, žr.), „Mūsų girios“ (žr.), „Statyba ir architektūra“ (žr.), „Kooperatininkas“ (žr.), „Socialistinė teisė“ (nuo 1990 – žurn. „Teisės apžvalga“, nuo 1993 – „Teisės problemos“, žr.), „Naujos knygos“ (nuo 1989 – žurn. „Knygnešys“, žr.), „Sparnai“ (nuo 1991 – žurn. „Lietuvos sparnai“, žr.), „Tarybų darbas“ (žr.), „Buitis“ (žr.), „Darbas ir poilsis“ (žr.), „Kinas“ (žr.), „Šeima“ (žr.), „Liaudies kultūra“ (žr.). Dauguma žinybinių žurnalininių leidinių (biuletenių, informacinių, reklaminių ir kitokių periodinių leidinių) savo turiniu, publikacijų pobūdžiu ir pateikimo forma beveik nesiskyrė nuo tikrų žurnalų. Todėl, 1989-90 patikslinus jų profilį, pakoregavus tematiką ir problematiką, vidinę struktūrą ir turinį, jie ir tapo žurnalais, dažniausiai pakeistais pavadinimais. Buvo pakeisti ir kai kurių žurnalų bei laikraščių pavadinimai.

Po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo pasirodė keletas naujų arba atgaivintų žinybinių periodinių leidinių: laikraščiai „Geležinkelininkas“ (žr.), „Krašto apsauga“ (žr.), „Sargyba“ (žr.), „Savonoris“ (žr.), „Esu“ (žr.), „Ugniagesys“ (žr.), „Tėvynės labui“ (žr.), žurnalai „Bibliografijos žinios“ (žr.), „Lietuvos medicina“ (žr.). Tačiau daugelisėjusių žurnalų vėliau tapo nepriklausomais, įvairių visuomeninių org-jų (bendrijų, draugijų, asociacijų, kūrybinių s-gų) leidiniais; juos ėmė leisti redakcijų pagrindu susikūrusios akcinės bendrovės.

Žinybiniais leidiniams taip pat priskiriami aukštųjų mokyklų laikraščiai (žr.), įmonių ir organizacijų laikraščiai (žr.).

V.U.

„ŽINYČIA“, katalikiškas, inteligentijai skirtas žurnalas, ėjęs 1900-02 Tilžėje nereguliariai. Pirmasis lietuvių kultūros žurnalas Didžiajai Lietuvai. Pasirodė 5 numeriai. Leido žurn. „Tėvynės sargas“. Redagavo J. Tumas-Vaižgantas. Kėlė ir nagrinėjo lietuvių kultūros, kalbos, kritikos, žurnalistikos, socialinio gyvenimo klausimus. Bendradarbiavo J. Basanavičius, M. Dagilėlis, A. Dambrauskas-Ad. Jakštas, A. Dubinskas, K. Pakalniškis-Dėdė Atanazas, M. Pečkauskaitė-Šatrijos Raganas, V. Pietaris, J. Žilinskas-Žilius ir kt. 1903 sujungtas su Šenandeėjusiu žurn. „Dirva“ ir ėmė vadintis „Dirva-Žinynas“ (žr.).

ŽINYNAS, vadovas, vienkartinis arba tęstinis leidinys, pateikiantis kurios nors mokslo arba praktikos srities žinių, glaustai išdėstytų abėcėlės, skaičių, sisteminę arba chronologinę tvarką, patogią skaitytojui. Daugelis žinybinių turi pagalbines rodykles.

„ŽINIOS“, dienraštis, leistas 1936 06 23–07 09 Kaune vietoj laikinai uždaryto dienr. „Lietuvos žinios“. Leido „Varpo“ b-vė. Redagavo B. Paramskis. Spausdino akc. b-vės „Varpas“ spaustuvi Kaune. Išėjo 14 numerių.

„ŽINIŲ IR LITERATŪROS ARUODAS“, savaitraštis, leistas 1930 05–09 Kaune. Leido ir redagavo

V. Šlekys. Nr.22-30 ėjo pavadinimu „Šviesa“. Pasirodė 30 numerių.

„ŽINIŲ NEŠĖJAS“, rankraštinis laikraštėlis, leistas nelegaliai 1884-85 Peterburge. Leido J. Beržanskis, nuo 1885 P. Matulionis ir J. Skrupskelis. Daugintas hektografu. Išėjo apie 10 numerių.

„ŽINOVAS“, laikraštis, ėjęs 1933 06 18–1934 06 Kaune. Leido ir redagavo J. Dabryla. Iš pradžių buvo dienraštis, nuo 1933 rugsėjo ėjo dukart per savaitę, vėliau – savaitraštis. Spausdino F. Sokolovskio ir G. Lano spaustuvi Kaune. Išėjo 106 numeriai.

ŽINUTĖ, operatyvus, glaustas pranešimas apie įvykį, faktą, naujieną. Pateikiama informacija išdėstoma atsakymu kas? kur? kada? vyko forma. Laiko atžvilgiu įvykis yra aprašomas trejopai: kas vyko, vyksta ar vyks. Pagal pateikiamos informacijos pobūdį jos skirstomos į įvykines – pranešimus, susijusius su konkrečiu įvykiu, ir neįvykines – nauja informacija apie kasdienybės pasikeitimus. Priklausomai nuo pateiktos informacijos kiekio skiriamos kelios žinučių rūšys: kronikinė, paprastoji, išplėstinė.

A.N.

ŽITKEVIČIUS Leonardas (1914 11 19(06) Vabalninke, Biržų aps. – 1995 03 06 Niujorke, JAV), poetas, spaudos darbuotojas. 1938 baigė Klaipėdos pedagoginį in-tą, 1939-41 studijavo lituanistiką Vytauto Didžiojo un-te ir Vilniaus un-te. Kurį laiką mokytojavo, 1942-44 buvo Valst. leidyklos direktorius ir Kauno radiofono literatūros skyriaus redaktorius. Dalyvavo antinacistinėje rezistencijoje, pogrindžio spaudai rašė satyrinius kūrinius apie okupantų piktadarystes. 1944 pasitraukė į Vokietiją. 1945-47 vadovavo Augsburgėje leisto žurn. „Žiburiai“ literatūros skyriui. 1947 atvykęs į JAV, redagavo laikr. „Amerika“. 1968-84 dirbo „Darbininko“ redakcijoje.

Išleido poezijos vaikams rinkinius „Čyru vyru pavasaris“ (1935), „Su tėvelio kepure“ (1938), „Muzikantų brigada“ (1941), „Nemunėlio šnekos“ (1945), „Saulutė debesėlius“ (1953), satyrinių eilėraščių rinkinius „Šilkai ir vilkai“ (1950), „Daiktai ir nuorūkos“ (1954), „Vizijos prie televizijos“ (1957), „Milžinai ir slibinai“ (1984).

„ŽIŪRONAS“, savaitraštis, leistas 1884 01–1886 12 Ragainėje, Karaliaučiuje (nuo Nr.16) gotišku šriftu. Leido ir redagavo K. Kibelka. 1884-85 (iki Nr.51) vadinosi „Lietuviškas politiškas laikraštis“. Išėjo 140 numerių.

ŽIŽIŪNAS Algimantas (g. 1940 01 10 Kaune), fotožurnalistas. 1963 baigė Kauno maisto pramonės technikumą, 1973 – Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1965-69 dirbo Anykščių rajono laikr. „Kolektyvinis darbas“ redakcijoje: buvo fotokorespondentas, lit. darbuotojas. Nuo 1970 dirbo savaitr. „Kalba Vilnius“, žurn. „Mokykla“, savaitr. „Dialogas“ redakcijoje.

Lietuvos fotomenininkų s-gos narys. Dalyvavo daugelyje respublikinių, tarptautinių fotografijos parodų. Yra surengęs 20 personalinių fotografijos parodų. Fotografijų išspausdino periodinėje spaudoje, fotoalbumuose, knygose, tarp jų: „Jono Graičiūno por-

tretai“ (1978), V. Blindstrupas „Pseudobūtis: sunkmetis“ (1995), V. Blindstrupas „Sustojau ir dairaus: poetinės freskos“ (1996).

ŽLABICKAS Fabijonas (1908 Žibiečių k., Alantos vls., Utenos aps. – 1942 03 29 Vilniuje), žurnalistas. Mokėsi Utenos ir Kauno gimnazijose. Dirbo laikraščių „Lietuvos žinios“, „Vilniaus balsas“, žur. „Sodyba“ redakcijose, Vilniaus radiofone. Daugiausia rašė reportažus ir feljetonus.

ŽLABYS-ŽENGĖ Juozas (1899 05 02(04 20) Šiaulių aps. Skaisgirio vls. Gimbučių k. – 1992 09 09 Kaune), rašytojas, spaudos darbuotojas. 1919 stojo į Lietuvos kariuomenę. 1921 baigė Pirmojo Lietuvos prezidento karo m-lą, 1926 – Aukštuosius DLK Vytauto karininkų kursus. Tarnavo kavalerijoje. Nuo 1934 Vytauto Didžiojo un-te studijavo ekonomiką.

Kūrinius pradėjo spausdinti 1921. Buvo aktyvus žurn. „Keturi vėjai“ bendradarbis ir to paties pavadinimo literatūros sąjūdžio dalyvis. Bendradarbiavo „Varpe“, „Naujame žodyje“, „Trimite“, „Dienoje“, „Ūkininko patarėjyje“, „Lietuvos naujienose“. Dirbo „Lietuvos aid“ korespondentu. Spausdino poeziją, feljetonus, korespondencijas, recenzijas. 1934 priimtas į Lietuvos žurnalistų s-gą. Vokiečių okupacijos metais bendradarbiavo „Ateityje“. 1945 buvo suimtas, kalėjo Vorkutoje, 1958 grįžo į Lietuvą.

Išleido poemą „Anykščių šilelis“ (1930), apsakymų rinkinį „Gyvenimo novelės“ (1940). Išėjo poezijos rinkinys „Pavasarių gramatikos“ (1992).

ŽLIBINAS Stasys (g. 1936 07 02 Rietave), filologas, žurnalistas. Baigė Rietavo L. Ivinskio gimnaziją, studijavo Vilniaus un-te prancūzų bei lietuvių kalbas ir literatūrą. Nuo 1959 dirbo laikr. „Tiesa“ redakcijoje korektoriumi, leidinių „Literatūra ir menas“, „Sportas“ redakcijose. 1965-70 buvo savaitr. „Liaudies sargyboje“ korespondentas, nuo 1970 – savaitr. „Kalba Vilnius“ vyresn. redaktorius. Rašo literatūros ir muzikos temomis.

Išleido eilėraščių-dainų tekstų knygą „Kur tas kelelis“ (1984) bei vaikiškų dainų knygelę „Mūsų mažiesiems“. Sukūrė per 1000 dainų tekstų. Daug dainų išvertė iš rusų, prancūzų, lenkų ir kt. kalbų. Yra apdovanotas 7 S. Šimkaus konkurso laureato diplomais ir premijomis už geriausias metų dainas.

„ŽMOGAUS BALSAS“, tikėjimo laikraštis, ėjęs 1990-92 Kaune. Įsteigė Kauno religinė bendruomenė „Jogabrolija-žmogus“. Pirmieji du numeriai išėjo kaip Lietuvos Respublikos religinės bendruomenės „Jogabrolija-žmogaus būties akademija“ leidinys lietuvių, rusų, anglų k. Redagavo K. Augustaitis, M. Stroputė. Išleisti 8 numeriai. Tiražas 1990 – 500 egz., 1992 – 2000 egz.

„ŽMOGUS“, iliustruotas žurnalas, einantis nuo 1995 balandžio Vilniuje. Leidžia Vilniaus visuomeninė parapsichologijos akademija. Vyr. redaktoriai A. Sūkurytė, V. Leščinskis (žr.). Tiražas 1997 – 9000 egz.

Leistas taip pat rusų k. „Čelovek-Vselennaja“ (vyr. redaktorė L. Risnovskaja, tir. 3000 egz.).

ŽODYNAS, leksikonas, kurios nors kalbos, jos tarmės, rašomosios ar šnekamosios kalbos funkcinio stiliaus,

šaltinio ar atskiro kalbos vartotojo žodžių visuma, leksika; leksikografiškai sutvarkytas vienos ar daugiau kalbų žodžių rinkinys, kuriame pateikiama vartotojui būtina informacija. Pagal paskirtį, apimtį, pateikiamų žodžių bei kitos medžiagos atranką ir pobūdį žodynai būna labai įvairūs. Pagal kalbų kiekį skiriami vienakalbiai, dvikalbiai ir daugiakalbiai (poliglottiniai) žodynai, pagal paskirtį ir pateikiamos informacijos pobūdį bei apimtį – aiškinamieji, verčiamieji, aiškinamieji verčiamieji, norminamieji, dažnumų, etimologiniai, mokinamieji, minimumo, rašybos, tarties žodynai, pagal žodžių išdėstymą – abėcėliniai, ideografiniai, atvirktiniai žodynai, pagal tai, kas pateikiama – bendrieji, literatūrinės kalbos, tarmės (ar tarmių), specialieji (ir terminų), frazeologijos, antonimų, homonimų, sinonimų, naujadarų (ir neologizmų), atskiro šaltinio ar autoriaus (pvz., rašytojo), asmenvardžių, vietovardžių ir įvairūs kt. žodynai. Yra taip pat dabartinės kalbos ir istoriniai žodynai.

„ŽODIS“, reklaminis mėnesinis laikraštis (iki 1995 – savaitraštis), einantis nuo 1993 rugsėjo 27 Vilniuje. Vyr. redaktorius V. Pankratovas. Leidžia UAB „Pozicija“. Tiražas 1993 – 44 600 egz., 1997 – 38 600 egz.

ŽODŽIO LAISVĖ, teisė viešai reikšti mintis. Jos žmonės siekė jau žiloje senovėje. Daugiau kaip prieš 2000 metų jie kovojo dėl teisės laisvai ir kritiškai kalbėti politiniais, ekonominiais, religiniais ir socialiniais klausimais. Senovės Atėnų filosofai kvietė žmones atvirai pasisakyti apie vyriausybės politiką, patiems spręsti, kuri valdžia yra gera ir kuri bloga. Sokratas ir vėliau Platonas savo filosofiją grindė tikėjimu, kad tiesa geriausiai pasiekama proceso, kurį jie vadino dialektika, metu: atkakliuose ginčuose, plačiose diskusijose, kuriose nenutylimas nė vienas faktas, nė vienas argumentas. Todėl valstybė turinti garantuoti žodžio laisvę. Tiesa, Platonas pastebėjo, kad visa, kas peržengia saiką, yra linkę virsti priešybe. Per didelė laisvė ne tik atskirą žmogų, bet ir visą valstybę atvedanti į vergiją. Filosofų pastangomis senovės Atėnuose žmonėms pavyko tam tikram, nelabai ilgam laikui išsikovoti žodžio laisvę: jie galėjo laisvai kritikuoti savo valdovus, reikšti nuomonę dėl politikos, valdžios bei religijos. Tačiau daugelyje vėliau susidariusių valstybių žodžio laisvės visai nebuvo arba ji būdavo ribojama įvairiais būdais – ir priimtais įstatymais, ir atskirais nutarimais, nurodymais. Žmonėms buvo draudžiama laisvai kalbėti, viešai reikšti savo mintis, savo nuomonę. Nesilaikantys valdžios reikalavimų buvo baudžiami, kalinami.

XV a. pasirodžius spausdintinėms knygoms, XVII a. – laikraščiams ir žurnalams, iškilo nauja – spaudos laisvės – problema. Leidėjai ir visuomenė norėjo laisvai spaudoje skelbti įvairias mintis ir idėjas, o valstybinė valdžia siekė tai apriboti, uždrausti. Tačiau spaudos laisvės ir žodžio laisvės sąvokų turinys buvo beveik tas pats – laisvai ir atvirai skleisti įvairias nuomones. Todėl ir daugelio valstybių konstitucijose bei kituose įstatymuose atsirado straipsniai, garantuojantys arba apribojantys kartu ir žodžio, ir spaudos laisvę. Ilgainiui šios sąvokos tarsi susiliejo, ir dažniausiai spaudos laisvė reiškia ir žodžio laisvę (plačiau žr. Spaudos laisvė).

ŽODŽIŲ ŽAISMAS, kalambūras, stiliaus figūra, pagrįsta juokaujamoju skirtingų to paties žodžio reikš-

mių arba panašiai skambančių skirtingų žodžių sugretinimu, pvz.: „Marijona myli Joną, duok tu jai nors milijoną“ (K. Binkis), „–Kaip reikalai? Geri? – Geriu...“

Kartais žodžių žaismas neturi semantinio pamato ir remiasi tik fonetiniu panašumu: „Čingi raška, čingi raška, / Bitės ritės nešė vašką“ (M. Vainilaitis).

ŽUKAS Algimantas (g. 1944 01 03 Šeduvos vls. Vilgirdaičių k.), žurnalistas. 1960 baigė Panevėžio 1-ąją vid. m-lą, 1976 – Rygos valst. un-tą, 1980 – Leningrado aukštąją partinę m-lą.

1962-72 dirbo Lietuvos žvejybos ir prekybos laivyne, įvairiose gamyklose. 1972-75 buvo dienr. „Tarybinė Klaipėda“ korespondentas, 1975-78 – savaitr. „Lietuvos žvejys“ redaktorius, 1980-84 – dienr. „Tarybinė Klaipėda“ ats. sekretorius, 1984-90 – LKP CK instruktorius. 1990-94 – dienr. „Respublika“ apžvalgininkas, užsienio naujienų skyriaus redaktorius, 1994-96 – dienr. „Diena“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas. Nuo 1996 spalio – laikr. „Lietuvos žinios“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, nuo 1997 eina vyr. redaktoriaus pareigas.

1985-90 Lietuvos televizijoje vedė laidas „Vyriausybės studija“ ir „Dialogai“, 1995-96 – LNK televizijos laidą „Monitorius“. Nuo 1989 – radijo stoties „Laisvė“ korespondentas Lietuvoje.

ŽUKAS Stepas (1904 10 18 Utenos aps. Aluntos vls. Dubelių k. – 1946 05 06 Kaune), dailininkas grafikas, karikatūristas, spaudos darbuotojas. Per Pirmąjį pasaulinį karą buvo Rusijoje. 1923 grįžo į Lietuvą. 1929 baigė Kauno meno m-los tapybos skyrių. Lankė M. Dobužinskio studiją. Nuo 1930 dirbo valstybės teatre. Palaikė ryšius su Lietuvos komunistų partija. Buvo vienas iš pogrindinės „Šluotos“ organizatorių ir bendradarbių, 1940-41 – redaktorius. Karikatūras spausdino „Aitvare“, „Vėploje“, „Kuntaplyje“, „Lietuvos žiniuose“ ir kt. leidiniuose.

1940-42 buvo LTSR dailininkų s-gos pirmininkas. 1944-46 dėstė Kauno taikomosios ir dekoratyviosios dailės in-te. Yra sukūręs estampų, knygų viršelių ir iliustracijų, tapybos ir scenografijos darbų.

Išleido karikatūrų rinkinį „Veidai ir kaukės“ (1939). Išėjo knyga „Stepas Žukas“ (1968).

ŽUKAS Vaidotas (g. 1956 07 24 Kaune), dailininkas, radijo žurnalistas. Mokėsi Vilniaus 23-iojoje vid. ir dailės m-lose, 1979 baigė Vilniaus dailės in-tą. 1989 įkūrė Lietuvos katalikų radijo redakciją ir iki 1997 jai vadovavo, rengė kultūrinės ir religinės radijo laidas. 1990 pastatė 2 dalių televizijos filmą „Agrastų vynas“. 1995 pelnė Lietuvos radijo „Auksinės bitės“ prizą.

Surengė 11 asmeninių tapybos parodų ir dalyvavo keliasdešimtyje grupinių – Lietuvoje ir užsienyje. Spauldoje paskelbė straipsnių apie kultūrą ir religiją.

ŽUKAUSKAS Albinas (1912 01 25 Bubeliuose, Suvalkų vaivadijoje – 1987 08 10 Vilniuje), rašytojas, spaudos darbuotojas. 1935-36 studijavo Vilniaus un-to Teisės fak., 1936-39 – Varšuvos aukštojoje žurnalistų m-loje. 1940-41 buvo „Vilniaus balso“ redaktorius, 1948-51 – Grožinės literatūros leidyklos vyr. redaktorius, 1953-59 – Lietuvos kino studijos scenarijų skyriaus viršininkas, 1965-72 – Literatūros fondo direktorius.

Spauldoje pradėjo bendradarbiauti 1928. Spausdino savo kūrinius, nagrinėjo literatūros ir kultūros problemas, socialinio gyvenimo klausimus. Išleido poezijos rinkinių, tarp jų: „Laikai ir žmonės“ (1938), „Ilgosios varsnos“ (1962), „Sunkus džiaugsmas“ (1969), „Atodangos“ (1971), „Sangražos“ (1973), „Poringės“ (1978), „Benamė meilė“ (1983), prozos knygas „Žemė plaukia į pietus“ (1934), „Debesų piemenė“ (1963), „Geri akmenys“ (1973), „Ko verkė duona“ (1980) ir kt. Išvertė M. K. Sarbievijaus, J. Slovackio, T. Konvickio, M. Tanko, A. Tolstojaus ir kt. rašytojų kūrinių.

ŽUKAUSKAS Juozas (1910 01 07(1909 12 25) Mažeikiuose – 1986 Melburne, Australijoje), žurnalistas. Per Pirmąjį pasaulinį karą buvo Rusijoje, į Lietuvą grįžo 1919. 1930 baigė Šiaulių gimnaziją, 1931 – karininkų kursus, 1936 – Vytauto Didžiojo un-to Teisių fak. Nuo 1932 bendradarbiavo leidiniuose „Lietuvos aidas“, „Vairas“, „Karys“, „Jaunoji karta“. 1936-38 buvo žurn. „Trimitas“ redaktoriaus pavaduotojas. Išspausdino reportažų apie keliones po Europos šalis. 1941-42 Vilniuje redagavo laikr. „Naujoji Lietuva“. 1944 pasitraukė į Vokietiją, 1948 apsigyveno Australijoje. Nuo 1949 dirbo savaitr. „Mūsų pastogė“ redakcijoje, 1949-50 ir 1952-53 buvo jo redaktorius.

ŽUKAUSKIENĖ Algimanta (g. 1952 09 27 Pasvalyje), žurnalistė. 1975 baigė Vilniaus un-to Istorijos fak. žurnalistikos specialybę. 1975-76 dirbo savaitr. „Kalba Vilnius“ muzikos skyriaus redaktore, 1976-89 – Lietuvos radijo informacijos redakcijoje. Nuo 1989 – Lietuvos televizijos naujienų direkcijoje: rengė reportažus informacinei laidai „Panorama“, buvo šios laidos išleidėja, vedė laidą „Labas rytas“. Nuo 1990 – laidos „Panorama“ vedėja. 1994 apdovanota „Auksinės bitės“ prizų.

ŽURNALAS (pranc. journal – laikraštis, žurnalas), brošiūros ar knygos (kodekso) pavidalo, dažniausiai su viršeliu ir iliustracijomis periodinis leidinys (žr.), spausdinantis daugiausia analitinio pobūdžio tekstus visuomenės gyvenimo, politikos, ekonomikos, mokslo, technikos, kultūros, meno ir kitais klausimais. Jame pateikiamos visuomenei arba atskiroms žmonių grupėms reikšmingos žinios, komentuojami praėję arba laukiami įvykiai, ekonominiai ar kultūriniai reiškiniai. Žurnalai skirstomi pagal periodiškumą, skaitytojų auditoriją, paskirtį, tematiką. Leidžiami savaitiniai, dvisavaitiniai, mėnesiniai, dvimėnesiai, ketvirtiniai, pusmetiniai žurnalai, metraščiai (žr.). Gali būti jaunimo, moksleivių, studentų, vaikų, vyrų bei moterų žurnalai. Pagal paskirtį yra trys žurnalų grupės: universalūs, specialieji ir moksliniai. Universalaus turinio žurnalai skiriami plačiai, įvairiai skaitytojų auditorijai, specialieji – tam tikros profesijos ar veiklos srities žmonėms, moksliniai – mokslo darbuotojams, inžinieriams. Žurnalų tematika gali būti labai įvairi (pramonė, ekonomika, technika, teisė, kultūra, literatūra, menas, muzika, medicina).

Pirmieji žurnalai pasirodė Europoje XVII a. vid. 1654 Vokietijoje (Frankfurte) išėjo žurnalas „Mercurius Jocosus“ („Šafojingasis Merkurijus“), 1672 Prancūzijoje (Paryžiuje) – „Mercure galant“ („Galantiškasis Merkurijus“). 1665 Paryžiuje buvo įsteigtas pirmasis mokslinis žurn. „Le Journal des Savants“

(„Mokslininkų žurnalas“).

Pirmieji lietuviški žurnalai pradėti leisti Mažojoje Lietuvoje. Manoma, jog žurnalo tipo buvo 1823-25 Tilžėje ėjęs leidinys „Nusidavimai Dievo karalystėje“ (žr.) bei 1832–1921 Karaliaučiuje leistas jo tęsinys „Nusidavimai apie evangelijos praplatinimą tarp žydų ir pagonų“ (žr.). Jie buvo spausdinami gotiškais raidėmis. 1883 Ragainėje (Mažoji Lietuva) pasirodė pirmasis lietuvių žurnalas lotyniškais raidėmis „Aušra“ (žr.), skirtas Didžiajai Lietuvai. Iki XX a. 2-ojo dešimtmečio pradžios lietuviški periodiniai leidiniai buvo vadinami laikraščiais. 1913-14 ėjusio leidinio „Vaivorykštė“ (žr.) paantraštėje nuo 2-ojo numerio pradėta rašyti „žurnalas“.

V.U.

ŽURNALISTAS, visuomenės informavimo priemonių bendradarbis arba leidinio redakcijos nuolatinis darbuotojas, renkantis, kaupiantis, apdorojantis ir publikuojantis informaciją už atlyginimą, gyvenantis iš žurnalistinės veiklos, taip pat žurnalistų profesinio susivienijimo narys. Laikydamasis profesionalios etikos normų, įprasmindamas žurnalistinį gyvenimo būdą, jis nuolat ir visur ieško visuomenei svarbių naujienų. Privalo gerai orientuotis sociologijos, politikos, ekonomikos bei menų srityse. Tokių žinių įgauna studijuodamas ar stebėdamas visuomeninio gyvenimo reiškinius, susipažindamas su juos liudijančiais dokumentais. Žurnalistas turi būti ir psichologiškai pasirengęs nuolat bendrauti su daugelio profesijų ir skirtingo būdo žmonėmis, dalyvauti įvairių emocijų įtampą sukeliančiose situacijose. Jo darbo kultūra daugiausia priklauso nuo turimų teorinių žinių, sugebėjimo bendrauti, kalbėti. Jo pareiga – tuos įvykius ar reiškinius fiksuoti ir informaciją pateikti visuomenei.

Žurnalistas gali priklausyti jo interesus ginančiai organizacijai (draugijai, profesinei sąjungai ar pan.). Jis veikia pagal šalies, kurioje dirba, viešąją informacinę tvarką reglamentuojančius įstatymus.

A.V.

ŽURNALISTIKA (pranc. journal – laikraštis, taip pat dienyas, žurnalas; jour – diena), profesinė veikla, pagrįsta visuomeniškai svarbios informacijos rinkimu, tyrimu, apdorojimu ir periodiniu platinimu; visuomenės informavimo priemonių (VIP) sistema kaip natūraliai demokratinės visuomenės konkurencinėje rinkoje susiformavęs reiškinys; visuomenės informavimo priemonėse paskelbti žurnalistų kūriniai: publikacijos žodžiu, vaizdu ir garsu; rašiniai, nuotraukos, piešiniai, laidos, programos, pranešimai, kronikiniai filmai; socialinių mokslų sritis: žurnalistika ne tik atspindi, bet ir tyrinėja ekonominio bei politinio gyvenimo tendencijas, VIP poveikį ir raidą, o istorine prasme ji išlieka kaip svarbus praeities visuomeninių santykių dokumentas.

Tiriamoji žurnalistika išaiškina ir atskleidžia visuomenei svarbų faktą arba reiškinį, susijusį su ekonominiu, politiniu ar kultūriniu gyvenimu.

Žurnalistikos kaip produkcijos kūrimas pagrįstas naujienų ieškojimu, atsisakius išankstinės nuostatos ir stengiantis pateikti įvairius požiūrius, atsispindinčius visuomenėje (t.y. laikantis objektyvumo). Žurnalistika remiasi teorija (žr. Žurnalistikos teorija), kuri pradėjo formuotis XIX a. ir išsirutuliojo XX a. Demokratinėse šalyse ji grindžiama tuo pačiu objektyvumo principu (gali skirtis tik žurnalistikos teorijos ir kitų mokslų santykis).

Kaip ir kiekvieną visuomeninę veiklą, žurnalistiką taip pat reglamentuoja įstatymai, etikos kodeksai arba kitokie specialūs aktai. Lietuvoje žurnalistika kaip VIP sistema ėmė formuotis tarpukario laikotarpiu. 1919 buvo priimtas pirmasis spaudos įstatymas, nusakęs VIP leidybos sąlygas. Antrasis, griežčiau nusakęs VIP ir valstybės santykius, buvo išleistas 1935. Trečiasis įstatymas, Lietuvoje veikęs nuo 1990, priimtas žlungant monopartinei sovietinei propagandos sistemai, panaikino žurnalistikos cenzūrą. Ši nuostata įrašyta ir į 1996 priimtą Visuomenės informavimo įstatymą. A.V.

„ŽURNALISTIKA“, Lietuvos žurnalistų sąjungos metraštis, leistas 1973-91 Vilniuje. Jame buvo apžvelgiama svarbiausi metų įvykiai, žurnalistų s-gos ir jos narių veikla, nagrinėjami žurnalistikos istorijos, teorijos ir praktikos dalykai, spausdinama knygų ir kitų leidinių recenzijos, publicistiniai ir kritikos straipsniai, kelionių išpūdžiai, pateikiama tarptautinio žurnalistų gyvenimo naujienų, įvykių kronika, bibliografinė ir kitokia informacija. Ats. redaktorius-sudarytojas D. Šniukas (žr.). Tiražas 1973 – 3000 egz., 1977-91 – 1000 egz. Išleista 18 numerių.

„ŽURNALISTIKA“, Lietuvos žurnalistų sąjungos leidykla, veikianti nuo 1990 Vilniuje. Leidžia knygas ir kitus leidinius žurnalistikos teorijos, praktikos ir istorijos, žurnalistų darbo, kūrybinės bei visuomeninės veiklos klausimais. Vyr. redaktorius G. Judickas (žr.). Tarp išleistų knygų – J. Būtėno „Lietuvos žurnalistai“ (1991), J. P. Palukaičio „Lietuvių periodika Vakarų Europoje 1944-1952“ (1993), Br. Railos „Rašalo ašaros“ (1995), „Liudytojo poringės“ (1997).

ŽURNALISTIKOS FUNKCIJOS (lot. functio – atlikimas, veikla), visuma žurnalistikos „pareigų“ ir jų atlikimo pobūdis, žurnalistinės veiklos paskirtis, priemonės, organizavimo būdai ir rezultatai. Norėdami realizuoti konkrečius žurnalistikos tikslus ir uždavinius, žurnalistai ir visuomenės informavimo priemonės renčia ir platina įvairios tematikos ir problematikos žurnalistikos kūrinius, kurių kiekvienas turi tam tikrą paskirtį, tikslines funkcijas. Įvairios visuomenės informavimo priemonės ir žurnalistiniai kūriniai atlieka skirtingas funkcijas. Funkcijų skaičius, jų pobūdis bei turinys priklauso nuo visuomenės išsivystymo, demokratijos laimėjimų, socialinių bei istorinių sąlygų, tradicijų. Jungtinėse Amerikos Valstijose pagrindinėmis laikomos 4 funkcijos: informacinė, aiškinamoji (interpretacinė), auklėjamoji (valdymo, vadovavimo) ir pramoginė. Svarbiomis taip pat laikomos komercinė, reklamos bei naujų idėjų propagavimo funkcijos. Skandinavijos šalių žurnalistikos tyrinėtojų nuomone, demokratinėje visuomenėje žurnalistika atlieka 4 funkcijas: teikia visuomenei informaciją, kontroliuoja valdžią, gina, užtaria nuskriaustuosius (siekia teisybę) ir linkmina (paprastai komerciniais tikslais) skaitytojus, klausytojus bei žiūrovus. Kai kurios visuomenės informavimo priemonės atlieka dar ir penktąją – politinės propagandos (ideologinę) – funkciją.

Pirmiesiems Lietuvos laikraščiams ir žurnalams, ypač ėjusiems lietuviškos spaudos draudimo metais, buvo būdinga kultūrinė funkcija. Tarpukario Lietuvoje svarbiausiomis žurnalistikos funkcijomis buvo informavimas, mokymas, auklėjimas. Šiuo metu, derinant

žurnalistikos teorijos ir praktikos patirtį, akcentuojamos 5 svarbiausios žurnalistikos funkcijos: informacinė (žr.), aiškinamoji (žr.), auklėjamoji (žr.), kultūrinė (žr.) ir pramoginė (žr.).

v.u.

ŽURNALISTIKOS INSTITUTAS, Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto padalinys, įsteigtas 1991 Spaudos žurnalistikos bei Radijo ir televizijos žurnalistikos katedrų pagrindu (žr. Žurnalistikos katedra) ir funkcionuojantis greta keturių Komunikacijos fakulteto (žr.) katedrų.

Rengia profesionalius žurnalistus, atlieka visuomenės informavimo priemonių bei žurnalistikos mokslinius tyrimus, ruošia mokymo priemones, metodinę literatūrą. Studentams dėstoma žurnalistikos teorija ir praktika, fotožurnalistika, žurnalistikos istorija, publicistika, žurnalistinė etika, jie specializuojami spaudos, televizijos ir radijo srityse. Nuo 1995 žurnalistai rengiami pagal 4 metų bakalauro programą ir 2 metų magistro programą. Rengti aukštos kvalifikacijos specialistus padeda šiuolaikinė Žurnalistikos instituto bei Lietuvos žurnalistikos centro (žr.) informacijos technika ir 1993 atidaryta JAV „Freedom Forum Journalism“ biblioteka.

1996 Žurnalistikos institute dirbo docentai V. Juodakis, M. Lukošius, A. Nugaraitė, Ž. Pečiulis, L. Tapinas, J. V. Urbonas, vyresn. asistentai V. Bartasevičius, A. Vaišnys, S. Valiulis, asistentai bei mokslo darbuotojai G. Burneikienė, D. Dirvonaitė, R. Juozapavičius, V. Krivickienė, D. Paršonis, D. Skarbalienė, metodinės bei bibliotekinės Z. Kemeraitienė, R. Sapiženienė, V. Smilgienė, J. Taraškevičienė, D. Vaišnoraitė, laboratorijos vedėjas G. Kulikauskas, taip pat dėstytojai valandininkai A. Čekuolis, J. Lukoševičius, G. Maksimaitytė, A. Reklis, B. Vainauskienė, V. Žemaitis. Instituto direktoriai: L. Tapinas (1991-92), M. Lukošius (nuo 1992). Taip pat žr. Žurnalistų rengimas.

ŽURNALISTIKOS ISTORIJA, visuomenės informavimo priemonių atsiradimo aplinkybės, prielaidos bei sąlygos, jų vystymosi dėsniumai, žurnalistikos raidos ypatybės ir žmonių grupių bei atskirų asmenybių veikla įvairiais laikotarpiais. Šiuolaikinės žurnalistikos istorijos pradžia laikomas XV–XVI a., kai pasirodė pirmosios spausdintinės knygos (žr.) ir informaciniai lapeliai (žr.). XVII a. pradėti leisti periodiniai leidiniai – laikraščiai (žr.) ir žurnalai (žr.), XIX a. atsirado informacijos agentūros (žr.), fotožurnalistika (žr.) ir dokumentinis kinas (žr.), o XX a. – radijas (žr.) ir televizija (žr.). XIX a. pab.–XX a. pr. pradėjo formuotis žurnalistika kaip mokslo disciplina (žr. Žurnalistų rengimas).

ŽURNALISTIKOS KATEDRA, Vilniaus universiteto Istorijos-filologijos fakulteto padalinys, įkurtas 1952. Žurnalistikos specialybė tame pačiame fakultete buvo įsteigta 1949 – prie Lietuvių literatūros katedros. Nuo 1970 iki 1991 Žurnalistikos katedra priklausė Istorijos fak.

Iki 1988 mokymo programos ir planai buvo nustatomi TSRS aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijos ir unifikuoti pagal Maskvos un-to programą. Tačiau dalis mokslo disciplinų perimta atsižvelgiant į Lietuvos specifiką. 1974 katedroje dirbo 9 eta-

tiniai dėstytojai ir 8 dėstytojai valandininkai, 1984 – 15 etatinių dėstytojų ir daugiau kaip 20 dėstytojų valandininkų. Katedros vedėjai: J. Karosas (1952-59), S. Makauskas (1959-75), L. V. Žeimantas (1975-84), L. Tapinas (1984-85).

1985-91 veikė dvi savarankiškos žurnalistikos katedros – Spaudos žurnalistikos (9 etatiniai dėstytojai, vedėjas B. Raguotis) bei Radijo ir televizijos žurnalistikos (6 etatiniai dėstytojai, 1 antraeilėse pareigose, vedėjas L. Tapinas).

1950-91 įvairų laiką katedrose dėstė G. Aleknonis, V. Bartasevičius, G. Bračienė, J. Bulota, G. Burneikienė, V. Juodakis, J. Karosas, V. Kazlauskienė, J. Kimbartaitė, V. Krivickienė, J. Laucius, A. Lukošius, S. Makauskas, A. Nugaraitė, R. Pačėsa, Ž. Pečiulis, V. Petrauskas, R. Pleikys, B. Raguotis, D. Skarbalienė, R. Šimukauskaitė, D. Šniukas, L. Tapinas, V. Užtupas, A. Vaišnys, S. Valiulis, L. V. Žeimantas ir kt. Taip pat dirbo keliasdešimt dėstytojų valandininkų, tarp jų A. Jonynas, A. Remeikis, J. Oguzas ir kt. Pirmosios ilgametės laborantės J. Krenevičienė, I. Tarozaitė, N. Polienė ir kt..

Nuo 1976 Žurnalistikos katedroje buvo ūkiskaitinė periodinės spaudos tyrimo grupė (1984-90 Periodinės spaudos mokslinio tyrimo laboratorija, vedėjas A. Remeikis). Katedra turėjo fotografijos, radijo, televizijos, mašinraščio, kino kabinetus. 1977-91 buvo leidžiamas mokomasis laikr. „Universiteto žurnalistas“ (žr.).

1991 Spaudos žurnalistikos bei Radijo ir televizijos žurnalistikos katedrų pagrindu įkurtas Žurnalistikos institutas (žr.).

ŽURNALISTIKOS MOKSLAS, istorinių, teorinių ir praktinių žinių apie visuomenės informavimo priemones visuma, mokymas ir tyrimai, apimantys žurnalistikos funkcionavimą visuomenėje, jos struktūrą, ypatumus, kūrybinės praktikos apibendrinimą ir gautų rezultatų panaudojimą praktikoje. Jį sudaro žurnalistikos istorija (žr.) ir žurnalistikos teorija (žr.). Žurnalistikos mokslas tyrinėja visus procesus, susijusius su informacijos rinkimu ir fiksavimu, visuomeninio bei politinio gyvenimo įvykių analizavimu ir komentavimu, rašinių rengimu, spaudos fotografijos panaudojimu, leidinio formavimu, leidyba, spausdinimu bei platiniu, radijo ir televizijos laidų rengimu bei programų transliavimu, žurnalistikos poveikiu visuomenei. Taip pat žr. Žurnalistų rengimas.

ŽURNALISTIKOS PRINCIPAI (lot. principium – pradžia, pagrindas), bendrosios žurnalistinės veiklos taisyklės ir normos, pagrindinių pažiūrų visuma, sąlygojanti žurnalistą santykius su tikrove, gyvenimo reiškinį suvokimą ir įvertinimą, elgesį ir darbo rezultatus. Žurnalistikos principai formuojasi objektyvių gamtos ir visuomenės raidos dėsnių, žmonių praktinės veiklos, patirties pagrindu. Pagrindiniai jų kriterijai yra mokslinis pagrįstumas ir praktinis pritaikomumas. Bendraisiais principais turi būti remiamasi nušviečiant įvairiausias visuomeninio gyvenimo reiškinis ir įvykius. Norint teisingai orientuoti visuomenę, nešališkai atspindėti tikrovę, pirmiausia būtina vadovautis nepriklausomumo (žr.), objektyvumo (žr.), teisingumo (žr.) principais. Ne mažiau svarbūs ir tikslumo (žr.), sąžiningumo (žr.), atsakingumo (žr.), demokratiškumo (žr.) bei humanizmo (žr.) principai. Jie visi sudaro

tam tikrą sistemą, visumą, kurioje vieną principą su kitu sieja glaudūs tarpusavio ryšiai, vyksta nuolatinė jų sąveika, vienas principas papildo kitą. Bet kuris žurnalistikos kūrinys visiškai atitinka žurnalistinės veiklos principus, jei jis parengtas atsižvelgiant į kiekvieną šią sistemą sudarantį principą.

V.U.

ŽURNALISTIKOS TEORIJA (gr. *theoria* – tyrimas), mokslinių, abstrakčios loginės formos teiginių sistema, aiškinanti žurnalistikos specifiką; žurnalistiką kaip visuomeninį institutą, veiklos sritį ir kūrybos rūšį tyrinėjančių mokslų ir mokslinių disciplinų visumą. Žurnalistika gali būti tiriama filosofijos, sociologijos, politologijos, informatikos, kalbotyros, literatūrologijos, menotyros, istorijos mokslo metodais. Jos funkcionavimo visuomenėje, sąveikos su kitais visuomenės institutais, vidinės sąrangos, kūrybinės veiklos ypatumų ir kūrybinės praktikos dėsningumą tyrimai priskiriami žurnalistikos teorijai.

Žurnalistikos teorijos disciplinos dėstomos aukštųjų mokyklų žurnalistikos fakultetuose, institutuose, skyriuose. Bendroji žurnalistikos teorija (vadinama žurnalistikos įvadu) aiškina žurnalistikos kaip visuomenės instituto funkcionavimo ypatumus. Žurnalistikos sociologija apibūdina žurnalistikos funkcionavimą visuomenėje, jos poveikį visuomenei. Atskiros teorinės disciplinos aptaria spaudos, radijo, televizijos žurnalistikos ypatumus. Žanrų teorija apibūdina kūrybinės praktikos dėsningumą, joje susiformuojančių žurnalistikos kūrinių tipus.

V.B.

ŽURNALISTO ETIKA, moralinės nuostatos, kurių žurnalistas turėtų laikytis savo profesinėje veikloje. Remiasi pamatinėmis laisvės ir atsakomybės kategorijomis. Pagrindinės žurnalistinės etikos funkcijos: ginti žmogų nuo neatsakingų asocialių visuomenės informavimo priemonių ir žurnalistų, stiprinti visuomenės pasitikėjimą žurnalistika, saugoti jos prestižą, ginti žurnalistą nuo valdžios ir privačių struktūrų spaudimo daryti tai, kas prieštarauja jo sąžinei.

Žurnalistų etika glaudžiai susijusi su visuomenės informavimo priemonių teise. Įvairių šalių spaudos įstatymuose esančios nuostatos kartojasi ir žurnalistinės etikos kodeksuose, kuriuos šiandien turi beveik visos Europos valstybės, JAV, Kanada, kitos šalys. Kaip atskiri žurnalistai ar visuomenės informavimo priemonės laikosi savo etikos kodekso, prižiūri nacionalinės žurnalistų etikos tarybos.

Pirmą kartą žurnalistų etika buvo pradėta nagrinėti Galicijos žurnalistų garbės teisme 1896. Pirmas rašytinis žurnalistų etikos kodeksas dienos šviesą išvydo Švedijoje 1900, tačiau jis nebuvo formaliai priimtas ir patvirtintas. Pirmuoju oficialiu teisiniu dokumentu laikytina „Prancūzijos žurnalistų profesinių pareigų chartija“, kurią 1918 priėmė Prancūzijos nacionalinė žurnalistų profsąjunga. 1923 žurnalistų etikos kodeksai buvo priimti JAV ir Švedijoje, 1927 – Suomijoje, 1963 – Norvegijoje. Šiandien savo žurnalistų etikos kodeksus turi dauguma Europos šalių, jie dar nepriimti tik kai kuriose postkomunistinėse Rytų Europos šalyse.

1920 Tarptautinės darbo organizacijos iniciatyva buvo bandyta sukurti tarptautinį žurnalistų etikos kodeksą. Tuo vėliau rūpinosi Nacijų Lyga, Jungtinės Tautos, UNESCO, Tarptautinė žurnalistų federacija. Tačiau didesnio pasisekimo šie kodeksai neturėjo, nes

arba buvo pernelyg lakoniški ir nurodė tik pačius bendriausius žurnalistų etikos principus, arba neatitiko šalies žurnalistikos tradicijų. Tad 1993 Europos Tarybos Parlamentinė asamblėja priėmė rezoliuciją „Dėl žurnalistų etikos“, kur buvo nusakyti pagrindiniai žurnalistų etikos principai. Europos Taryba ragino visas valstybes priimti savo žurnalistų etikos kodeksus, sudaryti savikontrolės organus, kurie turėtų priimti nutarimus dėl etinių normų laikymosi žurnalistikoje.

Minėtoje Europos Tarybos rezoliucijoje bei tarptautiniuose ir nacionaliniuose žurnalistų etikos kodeksuose dažniausiai akcentuojami šie principai: 1) būtinybė skelbti teisingą, nešališką ir tikslią informaciją, palaikyti nuomonių įvairovę, pateikiant sąžiningus komentarus, 2) informaciją rinkti garbingais metodais, 3) atskirti žinias ir nuomones, 4) užtikrinti kiekvienam žmogui, kuris buvo kritikuotas, teisę į atsakymą, 5) garantuoti informacijos šaltinio konfidencialumą, 6) gerbti asmens nekaltumo prezumpciją, 7) gerbti žmogaus gyvenimo privatumą, nežeminti jo garbės ir orumo, 8) gerbti ir saugoti vaikų, ligonių, taip pat visų mažumų teises, 9) saugoti žurnalistų prestižą, nesiekiant gauti pašalinės materialinės naudos už savo profesinę veiklą, 10) atskirų žurnalistų ir atskirų visuomenės informavimo priemonių santykiuose lojalų lenktyniavimą derinti su profesiniu solidarumu.

Lietuvoje 1995 Seimas priėmė nutarimą, kuriuo pritarė anksčiau minėtai Europos Tarybos Parlamentinės asamblėjos rezoliucijai. Lietuvos žurnalistikos centras parengė Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodekso projektą, kurį 1996 kovo 25 Vilniuje apsvarstė ir priėmė Lietuvos žurnalistų sąjunga, Lietuvos žurnalistų d-jos, Radijo ir televizijos asociacijos, Lietuvos radijo ir televizijos, Lietuvos periodinės spaudos leidėjų asociacijos, Lietuvos žurnalistikos centro delegatai visuotiniame susirinkime (žr. Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksas).

L.T.

ŽURNALISTŲ IR LEIDĖJŲ ETIKOS KOMISIJA, 1996 liepos 2 priimtu Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymu (žr.) įkurta žurnalistikos savireguliacijos institucija. Ji nagrinėja VIP padarytus žurnalistų ir leidėjų etikos pažeidimus, nustato, kurie spaudos leidiniai, kino ir videofilmų, radijo ir televizijos programos yra priskirtinos erotinių, pornografinių ir smurtinių VIP kategorijai. Komisija taip pat nustato tvarką, pagal kurią VIP savininkai ir bendradarbiai skelbia apie savo finansinius ryšius su privačiomis verslo struktūromis ir apie savo giminystės ryšius su Valstybės institucijų pareigūnais. Komisija taip pat parenka ir siūlo Seimui kandidatus į Žurnalistų etikos inspektoriaus postą.

Komisiją sudarė žurnalistinių organizacijų deleguoti atstovai: B. Raguotis ir V. Žemaitis (Lietuvos žurnalistų sąjunga), D. Daugirdienė ir S. Židonis (Lietuvos periodinės spaudos leidėjų asociacija), H. Grušnys ir A. Prancūzevičius (Radijo ir televizijos asociacija), L. Tapinas (Lietuvos žurnalistikos centras), M. Kontrimaitė ir R. Pleikys, vietoj pastarojo – R. Grigas (Lietuvos žurnalistų d-jos), N. Steiblienė ir R. Juozapavičius (Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija).

Pirmuoju komisijos pirmininku 1996 rugsėjo mėn. išrinktas L. Tapinas. Žurnalistų etikos inspektoriumi paskirtas D. Mušinskas.

ŽURNALISTŲ PERIODIKA, laikraščiai, žurnalai, biuleteniai ir kt. periodiniai leidiniai, skirti žurnalistams, spaudos, radijo, televizijos darbuotojams, fotožurnalistams. Pirmieji lietuviški šios tematikos leidiniai pasirodė Nepriklausomoje Lietuvoje. 1933 Kaune ėjo savarankiškam žurnalistikos mokymui skirtas leidinys „Laikraštinių darbai“ (išleisti 9 numeriai). Tai buvo priedas prie „Žurnalistikos kursų namie“ vadovėlio „Žurnalistika“ (1933, T. 1-2) atskirų knygelių. Lietuvos žurnalistų s-ga 1934 įsteigė „Lietuvos žurnalistų sąjungos metraštį“ (žr.). Klaipėdoje 1934 išėjo spaudos technikos bei meno žurnalo „Spaudos menas“ vienas numeris. 1933-34 Kaune Lietuvos fotomėgėjų sąjunga leido iliustruotą žurnalą „Foto mėgėjas“ (žr.). 1939-40 vienuolių marijonų spaudos administracija Marijampolėje leido mėnesinį leidinį „Spaudos apaštalas“, skirtą knygų spausdinimo bei žurnalistikos kultūrai kelti.

Po Antrojo pasaulinio karo keletą periodinių leidinių įsteigė JAV lietuviai žurnalistai. 1969 Detroite pradėjo eiti Lietuvių žurnalistų s-gos centro valdybos biuletėnis „Pranešėjas“ (žr.), o 1972 – šios sąjungos leidinys (dabar žurnalas) „Lietuvis žurnalistas“ (žr.).

Vilniuje Lietuvos TSR žurnalistų s-ga 1973 pradėjo leisti savo metraštį „Žurnalistika“ (žr.), 1988 susivienijimas „Periodika“ – biuletėnį „Žurnalistų žinios“ (žr.). 1977 pradėjo eiti Vilniaus un-to žurnalistikos specialybės mokomasis laikr. „Universiteto žurnalistas“ (žr.). Kai kurios radijo ir televizijos žurnalistikos problemos gvildenamos savaitr. „Kalba Vilnius“ (žr.), taip pat savaitiniame dienr. „Lietuvos rytas“ žurnale „TV antena“ (žr.), dienr. „Respublika“ priede „TV“, savaitraštyje „TV bokštas“ (žr.).

V.U.

ŽURNALISTŲ PREMIJOS (lot. premium – apdovanojimas), apdovanojimai, skiriami už geriausius žurnalistikos darbus, paskelbtus spaudoje, per radiją ar televiziją.

Daugelyje pasaulio šalių žurnalistų etikos kodeksai neleidžia žurnalistams priimti premijų nei iš valstybinių, nei iš privačių struktūrų. Žurnalistą gali apdovanoti tik humanitarinės, pelno nesiekiančios visuomeninės organizacijos, universitetai ir žurnalistų profesinės sąjungos. Iš pastarųjų svariausia yra Pulicerio premija (žr.), kurią garsus JAV leidėjas Dž. Puliceris (J. Pulitzer, 1847-1911) prašė skirti iš jo 1903 įsteigto fondo, iš kurio turėjo būti išlaikoma ir Kolumbijos un-to žurnalistikos katedra. Pirmą kartą šio universiteto rektorius Pulicerio premijos valdybos siūlymu premijas įteikė 1917. Nuo tada kasmet už nuopelnus visuomenei aukso medaliu yra apdovanojamas vienas laikraštis arba žurnalas, o už atskirus žanrus – reportažus, komentarus, korespondencijas, apybraižas, tiriančiąją žurnalistiką – pinigineis premijomis (šiuo metu – 3000 dolerių) apdovanojami atskiri žurnalistai. J. Pulicerio premija nuo 1917 skiriama taip pat už grožinės literatūros, o nuo 1943 – ir už muzikos kūrinius.

Lietuvoje nuo 1964 Lietuvos žurnalistų s-ga skyrė kasmetines V. Mickevičiaus-Kapsuko premijas (žr.). 1964-89 V. Kapsuko premija buvo apdovanoti 95 Lietuvos žurnalistai.

Nuo 1992 Lietuvos žurnalistų s-ga skiria V. Kudirkos premiją (žr.). Elena Rastėnienė buvo įsteigusi savo vyro V. Rastėnio (žr.) premiją.

Dienr. „Respublika“ redakcija 1993 įsteigė kasmetinę V. Lingio (žr.) premiją žurnalistams už drąsą ir principingumą. Nuo 1994 skiriamos Kazio ir Jurgio Bobelių premijos žurnalistams, padedantiems savo rašiniais atskleisti ekonominius ir kriminalinius nusikaltimus Lietuvoje.

L.T.

ŽURNALISTŲ RENGIMAS, mokymo ir auklėjimo sistema žurnalistų profesijai (specialybei) įgyti. Nors periodinė spauda buvo pradėta leisti dar XVII a., žurnalistų rengimu susirūpinta tik XIX a. pab.–XX a. pr. 1869 Vašingtono kolegijos rektorius Robertas Li (Robert E. Lee) paskyrė 50 stipendijų studentams, kurie domėjosi žurnalistika. Tačiau pirmoji žurnalistikos m-la Misurio un-te buvo įsteigta tik 1908. Garsaus žurnalistų ir leidėjų Dž. Pulicerio (J. Pulitzer) fondo dėka aukštoji žurnalistikos m-la 1912 pradėjo veikti Kolumbijos un-te.

Europoje pirmieji žurnalistus pradėjo rengti vokiečiai. 1916 Leipcigo un-te buvo įsteigtas specialus padalinys žurnalistams rengti. 1924 aukštoji žurnalistikos m-la įkurta Lilio mieste, Prancūzijoje. 1925 žurnalistikos specialybė buvo įsteigta Suomijoje, Tamberės Socialinių mokslų m-loje (dabar – Tamberės un-tas). 1945 žurnalistai su aukštuoju išsimokslinimu pradėti rengti Kanadoje, 1950 – Graikijoje, 1960 – Švedijoje.

Lietuvoje žurnalistų rengimu pradėta rūpintis tuoj po nepriklausomos Lietuvos Respublikos sukūrimo. 1922 trumpalaikius žurnalistikos kursus organizavo ELTA, 1926 – žurn. „Trimitas“ redakcija. 1933 kelių leidinių redakcijų iniciatyva buvo organizuoti „Žurnalistikos kursai namie“, į kuriuos užsirašė apie penkis šimtus žmonių. 1925 rudens semestru žurnalistikos kursas skaitytas Lietuvos (Kauno) un-to Teologijos-filosofijos fak. 1935 Kauno Vytauto Didžiojo un-to Teologijos-filosofijos fak. žurnalistikos kursą skaitė Paryžiaus Sorbonos un-tą baigęs J. Keliuotis, išleidęs keletą knygų apie žurnalistiką.

1940 Tarybų Sąjungai okupavus Lietuvą, dauguma žymiausių Lietuvos žurnalistų buvo išvežta į Sibirą. Siekiant kuo greičiau parengti reikalingų spaudos darbuotojų, parinktiems komjaunuoliams ir komunistams buvo organizuoti specialūs bolševikinės žurnalistikos kursai. Paskaitas skaitė kompartijos vadovai, buvusių nelegalių partinių leidinių redaktoriai.

Vokiečiams užėmus Lietuvą, 1941 atkurtame Kauno un-to Teologijos-filosofijos fak. buvo įsteigta atskira žurnalistikos katedra, kurios vedėju tapo J. Keliuotis. Jam talkino patyrę žurnalistai J. Būtėnas ir A. Pauliukonis.

Po karo žurnalistikos specialybė buvo įsteigta Vilniaus un-to lietuvių literatūros katedroje. 1949 studijuoti žurnalistikos buvo priimti 25 studentai. Katedroje, kuriai vadovavo M. Lukšienė, buvo gerų literatūros specialistų, vyravo kūrybinga demokratiška atmosfera. Tačiau visas žurnalistines disciplinas dėstė buvęs pogrindininkas, savamokslis žurnalistas J. Karosas (tiesa, gana nuosaikių pažiūrų tolerantiškas žmogus). Todėl žurnalistų rengimas buvo gana silpnas. 1952 Istorijos-filologijos fak. buvo įsteigta Žurnalistikos katedra (žr.). Jos pirmuoju vedėju tapo J. Karosas. Nuo 1952 dėstė Maskvos Lomonosovo un-te žurnalistikos mokslus baigęs J. Bulota, nuo 1954 – Vilniaus un-to pirmosios žurnalistikos specialybės laidos absolventai B. Ra-

guotis, S. Makauskas ir kt. Žurnalistų studijų trukmė buvo 5 metai, 1954 įsteigtame neakivaizdiniame skyriuje – 6 metai. Žurnalistų mokymo programos buvo specializuotos, parengtos Maskvoje. Žurnalistų rengimą kontroliavo LKP CK darbuotojai. Tačiau žurnalistikos katedroje niekad nevyravo dogmatiška atmosfera, katedros dėstytojai skeptiškai vertino besaikį žurnalistikos ideologizavimą. Gal todėl 1961 LKP CK nutarė uždaryti žurnalistikos specialybės dieninį skyrių. Į jį studentai buvo vėl priimami tik po 6 metų. 1985 vietoj Žurnalistikos katedros buvo įkurta Spaudos žurnalistikos katedra (vedėjas doc. B. Raguotis) bei Radijo ir televizijos žurnalistikos katedra (vedėjas doc. L. Tapiņas). 1991 jų pagrindu buvo įkurtas Vilniaus un-to Komunikacijos fak. Žurnalistikos institutas (žr.).

1975 studentai žurnalistai pradėti specializuoti: jie galėjo pasirinkti spaudos arba radijo ir televizijos žurnalistą, arba fotožurnalistą specializaciją. Buvo įkurtos mokomosios laboratorijos ir kabinetai. 1977-93 buvo leidžiamas mokomasis laikraštis „Universiteto žurnalistas“. 1971 prie Žurnalistikos katedros pradėjo dirbti periodinės spaudos tyrimo grupė, vėliau išaugusi į mokslinę laboratoriją. 1973 Lietuvos žurnalistų s-ga pradėjo leisti metraštinių leidinių „Žurnalistika“. Išėjusiuose 18 šio leidinio tomų žymią dalį publikacijų apie lietuvių žurnalistikos istoriją, teoriją ir praktiką yra parašę žurnalistikos dėstytojai. Jie taip pat išleido monografijų, mokomųjų priemonių ir knygų.

Užsienio šalių žurnalistai aukštosiose m-lose rengiami dviem būdais. Vienose vidurinių mokslų baigę jaunuoliai mokosi žurnalistikos, įgydami bakalauro ar magistro laipsnius. Kitose m-lose žurnalistikos mokosi studentai, jau turintys kitos specialybės aukštojo mokslo diplomą. Kai kurios užsienio visuomenės informavimo priemonės pačios rengia sau žurnalistus, organizuodamos kursus aukštąjį mokslą turintiems specialistams, pvz., laikraščiai „Frankfurter Allgemeine Zeitung“ (Vokietija), „Figaro“ (Prancūzija), televizijos kompanija ZDF ir kt.

1995 ir Vilniaus un-to Komunikacijos fak. Žurnalistikos in-te pradėjo veikti dvipakopė žurnalistų rengimo sistema: organizuojamos bakalauro studijos (trunka 4 metus) ir magistro studijos (2 metus). L.T.

„ŽURNALISTŲ ŽINIOS“, leidinys žurnalistams, leistas 1988-92 ir einantis nuo 1997 gegužės Vilniuje. Pirmasis numeris išėjo 1988 gruodžio 8 kaip bandomasis, reklaminis (be numerio) ir turėjo antraštę „Lietuvos žurnalistų sąjungos ir „Periodikos“ susivienijimo biuletenis“. Kaip šių organizacijų mėnesinis biuletenis (leidinys) ėjo iki 1990 Nr.9. Nuo 1990 gruodžio (Nr.10) leido Lietuvos žurnalistikos fondas, o nuo 1991 – Lietuvos žurnalistų s-gos leidykla „Žurnalistika“. 4-8 puslapių leidinys teikė aktualią informaciją žurnalistams, leidėjams, aptarė kūrybines ir ekonomines problemas, nušvietė Lietuvos žurnalistų s-gos veiklą. Kaip laikraštį žurnalistams ir visuomenei 1997 atgaivino Lietuvos žurnalistų s-ga. Redaktoriai: A. Šimkus (1988, žr.), G. Judickas (1988-89, žr.), I. Tiškutė (1989, žr.), B. Brazaitė (1990), L. Jurša (1990), A. Juozapaitis (1989-91), L. Mykolaitis (1991-92, žr.), A. Liauškienė (nuo 1997, žr.). Tiražas 1989 – 2000 egz., 1990 – 5000 egz., 1997 – 2000 egz.

„ŽURTYRA“, V. Juodakio personalinė firma, veikianti nuo 1995 Vilniuje. Pobūdis – verbalinės ir fotožurnalistinės praktikos tyrimai periodiniuose leidiniuose, kūrybinių konkursų fotožurnalistams rengimas. Leidžia konkursų bukletus-katalogus. Konkursų rengimui 1997 įsteigta specializuota viešoji įstaiga „Fotoreporterių gildija“.

„ŽVAIGŽDĖ“: 1. JAV lietuvių katalikų periodinis leidinys, ėjęs 1901-44. Iki 1903 leistas Niujorke, 1904-09 – Šenande, 1909-44 – Filadelfijoje. Leido ir redagavo V. Varnagiris (1901-03), P. Tumasonis (Brandukas, 1902-03), A. Milukas (1903-42), J. Pranaitytė (1943-44). 1901-23 buvo savaitraštis, 1923-26 – mėnesinis, 1926-44 – trimėnesis žurnalas.

2. Katalikų religinis mėnesinis žurnalas, ėjęs 1920–1940 08 Kaune. Leido Šv. Kazimiero d-ja, nuo 1925 – vienuoliai jėzuitai. Redaktoriai: M. Vaitkus, B. Andruška, J. Bružikas, J. Paukštys.

3. JAV lietuvių vienuolių jėzuitų mėnesinis laikraštis, leistas 1943-67. Pradėtas leisti Bostone, 1949 perkeltas į Čikagą. Redaktoriai: A. Mėšlys, B. Krištanavičius, A. Kezys.

4. Ariogalos rajono laikraštis, leistas nuo 1951 sausio 17 iki 1962 balandžio 22 Ariogaloje. Lietuvos KP Ariogalos raj. k-to ir DŽDT leidinys, ėjęs du kartus per savaitę. Redaktoriai: J. Čaikauskas (1951-53), J. Perekopskienė (1953), S. Žilinskas (1954-58), A. Pečiulis (1958-61), S. Juknys (1961-62). Tiražas 1951 – 1000 egz., 1962 – 4100 egz. Išleido priedą „Dainuok, širdie, gyvenimą“ (1960).

„ŽVAIGŽDELĖ“, katalikų savaitraščio „Vadas“ priedas vaikams, ėjęs 1916 03–1917 01 Petrograde. Leistas kas dvi savaitės, neretai sujungiant numerius. Pasirodė 40 numerių. Prenumeruotas ir platintas atskirai. Leidėjas – J. Narjauskas, redaktorius K. Rėklaitis. Spausdino M. Grigonio, V. Mykolaičio-Putino, J. Narjausko, kt. autorių kūrinius. Skaitytojus auklėjo krikščioniška dvasia, skiepijo Lietuvos meilę ir ilgesį.

„ŽVAIGŽDIKAS“, Vilniaus planetariumo mėnraštis, leistas 1991-92. Pirmieji trys numeriai išėjo kaip leidinys moksleiviams bei jaunimui. Rašė astronomijos ir kosmonautikos klausimais, pasakojo apie žvaigždes, planetas, Visatos paslaptis. Redagavo D. Sperauskienė. Tiražas 1991 – 7100 egz., 1992 – 5000 egz. Išėjo 9 numeriai.

„ŽVAIGŽDUTĖ“: 1. Pirmasis Argentinos lietuvių laikraštis, leistas 1917 Buenos Airėse. Redaktorius J. Padvalskis.

2. Vaikų žurnalas, ėjęs 1923 06–1940 06 Kaune. Išaugo iš „Tėvynės sargo“ priedo vaikams „Angelas sargas“. 1923-30 – mėnesinis, 1930-40 – dvisavaitis leidinys. 1923-35 leido Lietuvių katalikų blaivybės d-ja, 1935-38 – jėzuitai, 1938-40 – „Maldos“ b-vė, 1940 – Katalikų veikimo centras. 1926 turėjo daugiau kaip 5300 prenumeratorių, 1930 – 10 000, 1938 – 18 000. Redagavo St. Tijūnaitis (1923-33), J. Mikulevičius (1934), J. Blažys, S. J. Paukštys (1935-38), J. Kuzmickis (1938-40). Bendradarbiavo K. Bajerčius, B. Brazdžionis (Vytė Nemunėlis), M. Grigonis, P. Gudaitis, K. Papečkus, P. Preikšas, J. Šiožinys, V. Tamulaitis, A. Zabulionis, L. Žitkevičius ir kt. „Žvaigždutės“ knygyno serijoje

1927-32 išleistos penkios vaikų surinktų pasakų knygos „Mūsų pasakos“, 1931 – Vytės Nemunėlio (B. Brazdžionio) eilėraščių rinkinys „Mažųjų pasaulis“, sudarytas iš žurnale spausdintų kūrinų.

G.R.

3. LLKJS CK mėnesinis žurnalas vaikams, pionieriams ir moksleiviams, ėjęs 1950-57 Vilniuje. Redagavo S. Laurinaitis (žr.), M. Sluckis, A. Vasiliauskas (žr.). Tiražas 1950 – 25 000 egz., 1957 – 28 000 egz. Nuo 1958 vietoj šio žurnalo pradėjo eiti „Moksleivis“ (žr.).

4. Lietuvos jaunųjų moksleivių ir jų bičiulių kūrybos ketvirtinis žurnalas, einantis nuo 1971 Vilniuje. Iki 1977 Nr.3(27) buvo žurnalo „Genys“ (žr.) priedas. 1977-89 ėjo kaip LLKJS CK ir Lenino pionierių organizacijos Resp. tarybos mėnesinis žurnalas. 1990 leido Lietuvos vaikų fondo leidykla „Alka“, nuo 1991 steigėja ir leidėja – valst. įmonė „Spauda“, nuo 1995 – UAB „Trys žvaigždutės“. Redaktoriai (vyr. redaktoriai): J. Lapašinskas (1977-87, žr.), V. Daunys (1987-88, žr.), J. Laucius (nuo 1988, žr.). Tiražas 1977 – 37 000 egz., 1990 – 70 900 egz., 1997 – 2000 egz.

„ŽVEJYS“, Klaipėdos okeaninės žvejybos laivyno bazės laikraštis, leistas 1971-75 Klaipėdoje lietuvių ir rusų k. Redaktoriai: A. Lapienis (1971), B. Kisarauskas (1972-75). Tiražas – po 1500 egz. lietuvių ir rusų k.

„ŽVILGSNIS“, savaitraštis, einantis nuo 1989 gruodžio lietuvių k. ir nuo 1993 rusų k. Iki 1991 kovo ėjo kaip Šeduvos valsčiaus nepriklausomas laikraštis. Nuo 1991 kovo 31 leido L. Jučo leidybos ir informacijos firma Vilniuje, nuo 1995 Nr.22 – UAB „Faris“. 1991 Nr.1-4 išleisti kaip laikr. „Žingsniai“ (žr.) priedas. Spausdina rašinius, supažindinančius skaitytojus su gamtos įdomybėmis: neatpažintais skraidančiais objek-

tais, ekstrasensais, sniego žmogumi. Vyr. redaktorius L. Jučas (iki 1997, žr.). Tiražas 1989 – 5000 egz., 1993 – 82 400 egz. lietuvių k. ir 93 200 egz. rusų k., 1997 – 7000 egz. lietuvių k. ir 11 500 egz. rusų k.

Nuo 1991 buvo leidžiamas priedas „Rock ir pop“, kuris 1992 tapo savarankišku leidiniu „Ne vien rock ir pop“ (žr.).

„ŽVIRBLIS“, humoro ir satyros mėnesinis laikraštis, leistas 1915-17 Čikagoje, Bostone. Leidėjas J. Krauskas, redaktorius A. F. Kneizys. 1917 prie „Žvirbli“ prijungtas leidinys „Laisvamanių žiedai“.

„ŽVIRBLIŲ TAKAS“, dvimėnesis (1995 – ketvirtinis) žurnalas ikimokyklinių įstaigų ir pradinių mokyklų pedagogams, einantis nuo 1995 Vilniuje. 1992 tokiu pavadinimu buvo išleistas žurnalas vaikams – laikr. „Amžius“ (žr.) priedas. 1995 leidinį atgaivino UAB „Gimtasis žodis“. Vyr. redaktorius Z. Lapinskas. Tiražas 1997 – 6000 egz.

ŽVIRZDINAS Aleksandras (g. 1936 05 01 Telšių aps. Pabugenio k.), filologas, žurnalistas. 1954 baigė Viekšnių vid. m-lą, 1959 – Vilniaus un-to Istorijos-filologijos fak. lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. 1959-69 dirbo Išradėjų ir racionalizatorių d-jos Respublikinėje taryboje. 1965-74 buvo Lietuvos respublikinės profsąjungų tarybos Gamybos ir darbo užmokeščio skyriaus instruktorius. Nuo 1974 dirba žurn. „Mokslas ir technika“ redakcijoje: buvo skyriaus vedėjas, nuo 1987 – ats. sekretorius, 1989-90 – vyr. redaktoriaus pavaduotojas-ats. sekretorius, 1991 – vyr. redaktoriaus pavaduotojas, nuo 1992 – vyr. redaktorius. Nuo 1980 Lietuvos žurnalistų s-gos narys.

LIETUVIŠKŲ PERIODINIŲ LEIDINIŲ

RODYKLĖ

A

ABC 7, 357
 ABN informacijos 8
 „Achemos“ žinios 9, 353
 Acta Medica Lituanica 9, 321
 Adelaidės lietuvių žinios 9, 42
 Ad majora 9
 Adomas 10
 Advento sargas 10
 Agitatoriaus bloknatas 12, 239, 276
 Agitatorius 12, 239
 Aha! 12, 276, 540
 Aidai 12, 189, 208, 209, 352
 Aidai – dienos informacija 12
 Aidas 12, 189, 209, 530, 540, 549, 561, 563
 Aidas Lietuvos darbininkų gyvenimo 12, 274, 319, 456
 AIDS kronika 12, 320, 443
 Aidutis 496
 Aistija 13
 Aistros 13, 78
 Aistuva 13, 438
 Aitvarai 13
 Aitvaras 13, 208, 236, 259, 274, 442, 540
 Akademikas 14, 476
 Akcentai 14, 39
 Akiračiai 15, 189
 Akiratyje 208
 Akiratis 15, 105
 Akis 15
 Akis už akį 15
 Akistata 15, 276
 Aklųjų dalia 15
 Akropolis 16, 293, 471
 Aktualijos 16
 Aktualiosios informacijos 208
 Alguvos baras 18, 209
 Alguvos baro naujienos 208
 Alio 18, 393
 Alio, Alytus 18
 Alio, Jonava 18
 Alio, Kaunas 18
 Alio liuks 18
 Alio, reklama 18
 Alytaus dzyvas 19, 29
 Alytaus express 19
 Alytaus naujienos 19, 29, 327, 417
 Alytaus reklama 389
 Alytaus sąjūdis 19, 438
 Alyvų lapai iš žemės amžino pakajaus 19
 Alyvų lapas 19, 319
 Aljansas 19, 235
 Alma Mater 20, 393, 476
 Aludaris 20
 Amatininkas 21, 235, 554
 Amerika 21, 97, 189, 280
 Amerikos lietuvaite 21, 280
 Amerikos lietuvis 21, 22, 188

Amerikos lietuvių bendruomenė 22
 Amerikos ūkininkas 22, 580
 Amerikos žinios 22
 Amnestinė spaktyva 458
 A mon sakaa? 22, 244, 578
 Amsterdamas 22
 Amžina ugnis 22
 Amžių santaka 244
 Amžius 22, 593
 Anapus 23, 78
 Anarchistas 188
 Angelas sargas 24, 540, 592
 Angliakasy (Anglekasis) 25, 105
 Anykščiai 25
 Anykščių parapija 424
 Anykšta 25
 Antifašistas 239
 Antifašistinis frontas 239
 Ant mamytės kelių 27
 Antradienio 10 centų 103
 Antradienio paštas 103
 Antrasis Lietuvos žurnalistų sąjungos metraštis 27
 Apskaita ir kontrolė 29, 118
 Apskaitos apžvalga 29, 118
 Apšvieta 30, 188, 274
 Apšvietimas 30
 Apuokas 105
 Apžvalga 30, 67, 189, 209, 247, 319, 357, 376, 392
 Archivum philologicum 31, 336
 Argentinos aidas 32
 Argentinos lietuvių balsas 32, 51
 Argentinos naujienos 32
 Argentinos žinios 32
 Arimai 33, 438
 Arka 33
 Arkitektas 33
 Artojas 34, 189, 416, 489, 580
 Artojų patarėjas 34, 580
 Artuma 34
 Aš 35
 Aš esu visur 35
 Aš ir jūs 35, 78
 Atbalsiai 563
 Atbalsis 35, 540
 Ateities aidai 35, 335
 Ateities keliu 36, 208, 456
 Ateities pėdsakai 36
 Ateities spinduliai 36, 209, 246, 335
 Ateities spindulys 36
 Ateities žiedai 36
 Ateities žiedas 36
 Ateities žingsniai 36, 42
 Ateitis 36, 166, 186, 188, 189, 209, 246, 247, 275, 301, 335, 393, 440, 476, 583
 Atgaiva 37, 244, 438
 Atgarsiai 37, 553, 563
 Atgimimas 37, 44, 259, 276, 335, 438
 Athenaeum 37, 336
 Atletas 38

Atostoginė spaktyva 458
 Atošvaistė 38
 Atpildas 38
 Atspindžiai 39, 213
 Atšvaitai 14, 39
 Atvanga 39
 Atžala 39, 301, 335
 Atžalynas 39, 392
 Atžalos 39
 Auditorija 476
 Auka 209
 Auksinė varpa 40, 416, 583
 Aukso žarija 40
 Aukštaičių kova 40, 393
 Aukštaičių žemė 41
 Aukštaitijos rytas 41, 244
 Aukštaitis 41, 393, 438
 Aukuras 41, 393
 Aurida 41
 Aurora 41, 239
 Ausis 41, 323
 Australijos lietuvis 42
 Australijos lietuvių bendruomenės informacija 42
 Austrijos lietuvių informacinis biuletenis 209
 Aušra 43, 188, 246, 274, 275, 278, 319, 320, 392, 393, 476, 561, 580
 Aušrelė 44, 393, 540, 563
 Aušrinė 37, 44, 186, 264, 275, 297, 301, 335, 438, 476
 Aušrinės kelias 208, 301
 Aušros alėja 44, 438
 Aušros belaukiant 208
 Aušros spinduliai 335
 Autoekspresas 44, 525
 Autokontaktas 220, 525
 Automatika 509
 Automatika ir skaičiavimo technika 509
 Automobilininkas 427, 525, 584
 Automobilių transportas 525
 Autosavaite 45, 525
 Autotermal 525
 Autoturgus 45, 525
 Ave vita 41, 45
 Azartas 531
 „Azoto“ naujienos 9, 353
 Ažynas 46
 Ažuolas 46

B

Badmintonas 468
 Bakūžė 49
 Balandis 49, 442
 Baldininkas 50
 Balsas 32, 51, 239
 Baltasis erelis 52, 274, 392
 Baltasis gandrąs 52
 Baltija 53, 150, 302, 392
 Baltijos aidas 53, 228

- Baltijos birža 53
 Baltijos biznesas 235
 Baltijos geležinkelininkas 53, 525, 584
 Baltijos pliažas 320
 Baltika 54
 Baltos lankos 54
 Baltoskandija 41, 54
 Baltų ainiai 54, 320
 Baltų archeologija 54
 Banga 56, 189, 239, 416, 417
 Bangelės 56, 540
 Bangos 56, 189, 411
 Bankas ir kubas 57, 293
 Baras 57, 301, 322
 Barikada 57, 239
 J. Basanavičiaus 36 58
 Bažnyčios naujienos 60, 143, 424
 Bažnyčios tarnas 60, 424
 Bažnyčios žinios 60
 Bažnytinė apžvalga 60, 424
 Bedarbis 32, 239
 Bedarbių balsas 239
 Benamio dalia 208
 Bendras darbas 62, 118, 209, 235, 484
 Bendras žygis 62
 Bendrija 62, 118, 235, 580
 Bendrovės naujienos 62, 167
 Bendrovės žinios 62, 167
 Benski laikraštis 62
 Beraštis 62, 334, 382
 Be tėvynės 209
 Bevardis 490
 Bezmėnas 63, 443
 Bibliografijos žinios 63, 275, 358, 584, 585
 Bibliotekininkystės ir bibliografijos klausimai 232
 Bibliotekų darbas 276, 503, 585
 Bičiulis 42, 64, 438
 Bičiulystė 64
 Biologija 66, 119, 336
 Birutė 66, 228, 319
 Birutės tėviškė 66
 Biržiečių balsas 29, 66
 Biržiečių tarybinis žodis 29, 66
 Biržiečių žodis 66, 416
 Biržų žinios 29, 67, 244, 489
 Bitelė 67
 Biuletėnis 209, 392
 Biuletėnis spaudai 68, 320
 Biznis 68, 235
 Blaivybė ir sveikata 68, 320
 Blaivybės aušra 320
 Blaivioji Lietuva 68, 320, 545
 Blaivystės laiškas 188
 Blyksnis 68, 244
 Bloknotas 69
 Bočių žemė 69, 438
 Bolševikinis kelias 416, 456
 Bolševikinis žodis 29, 64
 Bolševikiniu keliu 29, 201
 Bostono lietuvių laikraštis 71, 424
 Botagas 71, 264, 427, 442, 562
 Brasta 71, 244, 417
 Brazilijos lietuvis 72
 Britanijos lietuvis 105, 126, 209
 Britų Kolumbijos lietuvis 204
 Budėk! 452, 562
 Budėkime 105
 Buitis 76, 585
 Būk 76
 Būk laiminga! – Alma 341
 Būkime sveiki 76, 321
 Burtininkas 79
 Bus 79
- C**
- Caritas 34, 424, 582
 Cementininkas 82, 167
 Chemija 84, 336
 Chemikas 9, 353
- Č**
- Černobylietis 89
- D**
- Dabarties aidas 92
 Dabarties klausimai 92, 320
 Dabarties žiedai 92
 Dabartis 32, 92, 351
 Dągis 93, 189, 442
 Dailė 323
 Dainava 301
 Dalgis 94
 Dambis 108, 540
 Dantis už dantį? 78, 96
 Darbai 96
 Darbai ir dienos 96, 336
 Darbas 66, 73, 96, 99, 186, 189, 273, 358, 535
 Darbas ir amatas 209
 Darbas ir poilsis 97, 585
 Darbymetis 97, 319
 Darbininkas 21, 97, 105, 111, 188, 189, 246, 280, 282, 319, 357, 456, 541
 Darbininkė 97, 239, 340
 Darbininkės balsas 239
 Darbininkų balsas 541
 Darbininko garbė 62, 167
 Darbininkų atstovas 239
 Darbininkų atstovybės balsas 97, 99, 358
 Darbininkų balsas 97, 106, 239, 264, 274, 319, 340, 357, 376, 456
 Darbininkų gyvenimas 98, 239
 Darbininkų ir valstiečių jaunimas 98, 236
 Darbininkų jaunimas 98, 236
 Darbininkų kova 264
 Darbininkų mintys 236
 Darbininkų reikalai 239
 Darbininkų tiesa 32, 98, 189
 Darbininkų-valstiečių jaunimas 98
 Darbininkų vienybė 239
 Darbininkų viltis 98, 188
 Darbininkų žodis 73, 98, 204, 239, 272, 275, 347
 Darbo balsas 98, 357, 456
 Darbo biržos naujienos 99
 Darbo frontas 99, 264
 Darbo jaunimas 186
 Darbo Lietuva 96, 99, 358
 Darbo praktika 99
 Darbo rankos 99
 Darbo sveikata 99, 320
 Darbo vėliava 115, 416
 Darbo visuomenė 99, 456
 Darbo žemaitis 99
 Darbo žinios 96, 99
 Darbo žmogus 99
 Darbo žodis 239
 Darbščiosios rankos 99
 Darželis 99, 430
 Dešimt centų 78, 103, 430, 446
 Detektyvas 103
 Detroito žinios 103, 189
 99% 78, 96, 103
 Diabetas 103, 321
 Dialogas 104, 383, 584
 Didmeninė prekyba 104
 Diegas 335
 Diena 106, 290, 352, 357
 Dienos lapas 106, 319
 Dienos naujienos 106, 208, 357
 Dienos žinios 106, 208, 209
 Dienos žodis 7, 106
 Dienovidis 106, 301
 Dievas ir Tėvynė 107, 247, 393, 424
 Dievo paukštėlis 107, 209
 Dilgėlės 107, 189, 442
 Dirva 108, 188, 189, 204, 273, 441, 560, 561, 585
 Dirva-Žinynas 108, 188, 585
 Disney mažyliams 108
 Dobilas 109, 438
 Dobilo žiedas 109
 Donaldas ir kiti 110
 Donaldo galvosūkių 110, 540
 Donaldo pramogos 110
 Donelaičio žemė 110, 319
 Dora 126
 Draugas 97, 111, 186, 189, 273-275, 319, 346, 416, 456, 541
 Draugija 36, 112, 186, 246, 275, 301, 382
 Draugystė 112, 417
 Drobiečių žodis 113
 Druskininkų savaitė 113, 327
 Druskonis 113, 327, 438
 Dubysa 113, 438
 2000 metrų 114, 412
 Dvidešimt centų 78, 115
 Dvidešimt kapeikų 78, 115
 XXI amžius 115, 247, 424
 XX amžius 114, 274, 430
 Dviese 115, 186
 Dzūkas 29, 115
 Dzūkijos statybos 115
 Dzūkų bizūnas 115
 Dzūkų žinios 29, 115

E

Eglutė 117, 189, 541
 Ei, labas 117
 Ei, studente 118, 476
 Ekologija 118, 336
 Ekonomika 118, 235, 336
 Ekonomikos instituto darbai 336
 Ekonominės Pabaltės žinios 119, 562
 Ekonominių sistemų modeliavimas 118
 Ekonomistas 118, 119, 235, 283
 Ekranietis 311
 Ekranu naujienos 119
 Eksperimentinė biologija 119, 336
 Ekspresas Rytai–Vakarai 120
 Ekspresinformacija 120
 Ekspresiuokas 120, 540
 Elektrėnų žinios 120, 424
 Elektronas 121
 Elektrotechnika 509
 Elfietis 121
 Elnietis 121
 Elitas 121
 Emanuela 78, 121, 567
 Energetika 121, 336
 Energetikas 122
 Energijos komiteto darbai 336
 Eranus 123, 336
 Erdvės 123
 Erelis 124, 189
 Eskizai 124
 Esu 125, 585
 Ethos 125
 Etiudai 125
 Etnografija 336
 Europa 78, 126, 276, 438, 544
 Europos centras 126, 440
 Europos lietuvis 105, 106, 126, 279
 Europos lietuvių laikraštis 105, 126
 Evangelijos šviesa 127
 Evangelijos žodis 127
 Evangelikų balsas 127
 Evangelikų kalendros 318
 Evangelikų kelias 440
 Express kontaktas 127
 Ežys 128, 442

F

Fakelas 129
 Fantastika. Detektyvai (FD) 130
 Fantomas 130
 Farmaceutų reikalai 44, 136, 297, 320
 Farmacijos žinios 130, 320
 Filatelija Lietuvoje 131, 380
 Filatelistų žinios 204
 Filosofija, sociologija 132, 336
 Fizikų žinios 133
 Fiziškas auklėjimas 133, 467
 Flintas 133
 Floridos lietuviai 133
 Forumas 133
 Fotografas 134
 Fotografija 135
 Fotografų laikraštis 135

Foto mėgėjas 136, 358, 591
 Frontas 392
 Futbolo savaitė 139, 468

G

Gabija 140, 301, 341
 Gailestingoji sesuo 141, 294, 320
 Gairė 141, 553
 Gairės 141, 209, 301, 322
 Gairės ir žingsniai 208
 Gaisai 141, 301
 Galerija 142
 Galybė 142
 Galvė 142
 Galvočius 142
 Gama 142, 323
 Gamta 142
 Gamtos draugas 36, 143
 Ganytojas 143, 424, 578
 Garnys 73, 144, 442
 Garsas 72, 144, 189, 213, 319, 327, 561
 Garsas Amerikos lietuvių 144, 188
 Gaspadorystės laiškas 145
 Gaspadoriškas skyrius 145, 284
 Gazieta lietuviška 146, 188, 274
 Geležinkelių balsas 525
 Geležinkelininkas 147, 525, 584, 585
 Geležinkelių žinytas 147
 Gėlupis 147, 438
 Gelžbetoninės konstrukcijos 471
 Gelžkelietis 147, 525
 Genys 147, 236, 275, 276, 540, 584
 Geografija 147
 Geologija 147
 Geologijos akiračiai 147
 Gera diena 167
 Gera žinia 147, 424
 Geražiniukas 540
 Gerovė 118, 148, 235
 Gydytojas 148, 189, 320
 Gydytojų žinios 148, 320
 Giedra 148
 Gijos 148
 Gimtasai kraštas 148, 275, 344
 Gimtasis kraštas 149, 259, 425, 518
 Gimtasis Rokiškis 149
 Gimtasis žodis 149, 383, 585
 Gimtinė 149
 Gimtinės žiburiai 208
 Gimtoji kalba 149, 275, 358, 583
 Gimtoji šalis 149, 209
 Gimtoji žemė 150
 Gintaras 73, 150, 209
 Gintaro kraštas 150
 Girios 343
 Girios aidas 150, 189
 Girios balsas 393
 Gyvasis žodis 151, 424
 Gyvenimas 29, 151, 189, 213, 563
 Gyvenimas ir darbas 151, 357
 Gyvenimas ir menas 322
 Gyvenimas–mokykla 389
 Gyvenimas šviesoje 151, 187
 Gyvenimo kelias 151, 424

Gyvenimo šaltiniai 97, 151
 Gyvenkime sveikai 320
 Gyvulininkystė 580
 Gyvulininkystės specialistas 41, 151
 Granitas 154, 301
 Griausmas 155
 Grožis, jėga, sveikata 157, 468
 Gubos 301
 Gunda 159, 341
 Gusaras 206

H

Hanau lietuviai 208
 Hidrologinė bibliografija 581
 Hidrologinis metraštis 509
 Hobby 162, 343
 Humanitarinių mokslų fakulteto
 raštai 163, 336

I

Įdomus mūsų momentas 78, 164, 345
 Ieva 165, 341
 Į komunistą 201, 416, 498
 Į kovą 239
 Yla 165, 442
 Į laisvę 36, 165, 189, 209, 275, 392
 Iliustruota apžvalga 166
 Iliustruota „Lietuvos ūkininko“
 apžvalga 166
 Iliustruotas pasaulis 78, 166
 Iliustruotas „Židinio“ priedas 583
 Iliustruotasis sportas 166, 467
 Iliustruotoji Lietuva 167
 Impulsas 167
 Indraja 169, 244
 Info 169, 294
 Informacija 169
 Informacijos biuletenis 208
 Informacijos mokslai 170
 Informacinis biuletenis 209
 Informacinis pranešimas 438
 Informatica 171, 336
 Informatika 171
 Informreklama 171
 Inkaras 172, 525
 Inžinerija 41, 174
 Inžinerinė ekonomika 118
 Inžinerinė mintis 174
 Inžinieriaus kelias 174, 209, 509
 Į pagalbą 239, 275
 Irklas 542
 Išėivis 32, 176
 Išėivių draugas 105, 176
 Iš gyvasties vermsės 176, 319, 424
 Išlaisvintas panevėžietis 373
 Išmintis 177
 Išvakarės 535
 Išvien 177

J

Jaunajai kartai 185, 186
 Jaunlietuvių vadas 68, 185, 186

- Jaunas prekybininkas 235, 554
 Jaunas skiltininkas 452
 Jaunasis darbininkas 236
 Jaunasis komunistas 236
 Jaunasis partizanas 236
 Jaunasis socialdemokratas 185, 209, 456
 Jaunasis studentas 476
 Jaunasis ūkininkas 185, 530, 531
 Jaunasis valstietis 185, 547, 580
 Jaunasis verslininkas 185, 235, 554
 Jaunatis 185
 Jaunimas 185, 186, 273, 275, 296, 319, 343, 578
 Jaunime, budėk! 392
 Jaunimo aidai 186
 Jaunimo ateitis 186
 Jaunimo balsas 186
 Jaunimo diegas 186, 335
 Jaunimo draugas 96, 112, 185, 186, 562
 Jaunimo frontas 186, 236
 Jaunimo gretos 115, 186, 187, 236, 276
 Jaunimo kelias 186, 562
 Jaunimo lapelis 186, 236
 Jaunimo ratelis 187, 209
 Jaunimo rytojus 186, 187
 Jaunimo sapnai 189
 Jaunimo sportas 187, 467
 Jaunimo vadas 186, 187, 382
 Jaunimo vienybė 557
 Jaunimo žygiai 189
 Jaunimo žodis 186, 187
 Jaunystė 187
 Jaunystei žydingi 187
 Jaunoji karta 105, 186, 187, 284
 Jaunoji Lietuva 36, 37, 187, 335, 438, 476
 Jaunųjų balsas 68, 186, 188
 Jaunųjų bičiulis 186, 188
 Jaunųjų darbai 186, 188
 Jaunųjų gairės 186, 188
 Jaunųjų gretos 186, 187
 Jaunųjų pasaulis 186, 188
 Jaunųjų patarėjas 186, 188
 Jaunųjų prietelis 368
 Jaunųjų siekiai 186, 188
 Jaunųjų šnekos 186, 188
 Jaunųjų talka 186, 188
 Jaunųjų ūkininkų balsas 580
 Jaunųjų Velykos 186, 188
 Jaunųjų žiedai 73
 Jaunųjų žingsniai 186, 188
 Jaunųjų žodžiai 186, 188
 Jaunuomenės draugas 188
 Jaunuomenės žiedai 188, 562
 Jėga 190, 424
 Jėga ir grožis 190, 467
 Ji 190, 341
 Jonava 192, 417
 Jonavos balsas 192, 416
 Jonavos ekranas 192
 Jonukas, Onutė 78, 192, 562
 Juokdarys 196, 264, 442
 Jupiteris 196, 336, 443
 Jūra 196, 344, 358, 525
 Jūra ir krantas 196
 Jurbarkietis 197, 438
 Justitia 198, 510
 Jūsų laikraštis 199
 Juventus 476
- K**
- Kaimietis 105
 Kaimynas 200, 284
 Kaimo statybininkas 200, 201
 Kaimo žodis 239
 Kaišiadorių aidai 201
 Kaišiadorių vyskupija 201, 424
 Kalavijas už laisvę 393
 Kalba 202, 336, 583
 Kalba Vilnius 202, 276, 425, 591
 Kalbos kultūra 202
 Kalėdų mintys 186
 Kalėdų žvaigždė 186
 Kalifornijos lietuvis 202
 Kalvis Melagis 203, 392, 476
 Kalvotoji Žemaitija 29, 203, 417
 Kanados lietuvis 204
 Kanklės 204
 Kapsas 189
 Kardas 188, 205–207, 346, 442, 482
 Kareivis socialistas 206
 Kareivių tiesa 206, 207, 239, 264, 275
 Karinės ir politinės žinios 392
 Karinės žinios 239
 Karininkų metraštis 207, 584
 Karys 189, 206, 207, 275, 584
 Kariškių žodis 206, 207
 Karių tiesa 207
 Kariūnas 41, 207
 Karo archyvas 207, 208, 346, 584
 Karo mokslo draugijos žinios 205, 208
 Karpilkomo žinios 259
 Kas girdėt? 210
 Katakombos 211, 393
 Katalikas 188, 189, 211, 541
 Katalikų balsas 211
 Katalikų pasaulis 211, 424
 Kaukas 212
 Kauno aidas 213, 438
 Kauno apskelbimai 213
 Kauno apskritis 29, 213
 Kauno darbininkas 319, 456
 Kauno diena 213, 244, 260, 276, 327, 349
 Kauno informatorius 169
 Kauno kraštas 213, 244
 Kauno laikas 144, 213, 260, 327
 Kauno medicinos instituto darbai 320, 336
 Kauno naujienos 29, 213, 326, 357
 Kauno pirmadienis 213
 Kauno politechnikos instituto darbai 336
 Kauno sportas 214, 468
 Kauno tiesa 213, 239, 260, 275, 326
 Kauno žinios 214, 357
 Kauno žodis 214, 326
 Kėdainiai 217, 417
 Kėdainių chamas 217, 443
 Kėdainių garsas 29, 213, 217
 Kėdainių žinios 29, 217
 Keistutietis 206
 Kelevis 188, 189, 208, 218, 274, 318, 424
 Kelias 218, 284, 438, 540, 560, 561, 563
 Kelias į komunizmą 218, 351, 416
 Kelias į rinką 118, 218, 235
 Kelias į socializmą 150
 Kelyje 186, 219
 Kelyje tėvynėn 208
 Kepimo paslaptys 220
 Kęstučio apygardos biuletenis 393
 Keturi ratai 220, 525
 Keturi vėjai 220, 301
 Keturiasdešimt centų 221
 Kibirktis 221, 222, 239, 579
 Kinas 119, 222, 323, 444, 448, 585
 Kino naujienos 224, 323
 Kirvarpa 208
 Kiškis Kvanka ir jo draugai 227, 540
 Klaipėda 29, 227, 276
 Klaipėdos baldininkas 167, 227
 Klaipėdos birža 227
 Klaipėdos garsas 29, 227, 228
 Klaipėdos keleivis 227, 438
 Klaipėdos krašto amato laikraštis 227, 235
 Klaipėdos krašto laikraštis 228
 Klaipėdos krašto maudyklių laikraštis 228
 Klaipėdos krašto remeslininkystės laikraštis 228
 Klaipėdos krašto statistikos žinios 228
 Klaipėdos krašto valdžios žinios 228
 Klaipėdos krašto žodis 228
 Klaipėdos prekybininkas 228
 Klaipėdos sargas 228, 229
 Klaipėdos universitetas 41, 229
 Klaipėdos žinios 29, 228, 229, 284
 Klajūnas 105
 Klakeris 167, 229
 Klinikos žodis 230
 Klubas Liberalia 78, 231
 Knapt 335, 382
 Knygnešys 232, 585
 Knygos 232, 358, 584
 Knygotyra 232
 Knygų biuletenis 232
 Knygų lentyna 189, 233
 Knygų metraštis 63
 Kokybė „Oruvoje“ 167, 234
 Kolektyvas 239
 Kolektyvinis darbas 25, 29, 39, 234, 416
 Kolibris 78
 Kolūkiečio draugas 167
 Kolūkiečių draugas 342
 Kolūkiečių žodis 167

- Kolūkietis 167
 Kolūkinė aušra 342
 Kolūkiniu keliu 167
 Kolumbijos lietuvis 234
 Komercinės žinios 235, 236
 Komersantas 235, 236
 Komjaunimo tiesa 186, 235, 275, 425
 Komjaunuolis 236
 Kompiuterija 237, 293
 Komunalinis ūkis 238, 275, 584
 Komunaras 239
 Komunistas 236, 238–240, 275, 276, 376
 Komunistinis darbas 372, 416
 Komunistinis rytojū 19, 416, 441
 Komunistinis žodis 64
 Komunistiniu keliu 201, 240, 416
 Komunistų tiesa 239
 Komunizmo aušra 203, 240, 342, 344, 416
 Komunizmo keliu 29, 240, 253, 416
 Komunizmo pergalė 240, 416
 Komunizmo statytojas 342
 Komunizmo švyturys 203, 240, 416
 Komunizmo vėliava 29, 240, 416, 519
 Komunizmo žvaigždė 241, 416
 Komservatyvų Draugystės Laiškas 421, 318, 319
 Kooperacija 235, 530
 Kooperatininkas 235, 242, 585
 Kooperatorius 235, 579, 580
 Kosmos 243, 336
 Kova 30, 188, 189, 239, 243, 456
 Kova su džiova 320
 Kova su vėžiu Tarybų Lietuvoje 320
 Kovojuantis lietuvis 393
 Kovojuas lietuvis 392
 Kovo11 243, 376
 Kovos kelias 273
 Kovos keliu 243, 260, 393
 Kovos vėliava 244, 273
 Kraičio skrynelė 244
 Kranklys 244, 443
 Krantai 244, 323, 585
 Kraštas 244
 Krašto apsauga 207, 244, 585
 Krašto balsas 244, 507
 Kražių aidai 245, 438
 Kregždutė 115, 245, 247, 540
 Krekenava 167
 Krepšinio apžvalga 245, 468
 Krepšinio pasaulis 245, 468
 Krepšinis 245, 468
 Kretingos parapija 245, 424
 Krikščionybės gynėjas 246, 424
 Krikščionybės sargas 246
 Krikščionis demokratas 246
 Krikščionystės sargas 246, 424
 Kriminalinės milicijos žinios 247
 Kriminalinės policijos žinios 247
 Kriminalinės žinios policijai 247
 Kriminalistikos žinynas 247, 510
 Kristaus Karaliaus laivas 262
 Krivulė 105, 248, 301, 322
 Krivulė 244, 248, 438
- Kryžiažodukas 248
 Kryžius 248, 319, 424
 Kryžkelė 248
 Kruvinoji Merry 78, 552
 Kultūra 251, 275, 540
 Kultūrinės žinios 561
 Kultūristas 251, 468
 Kultūrizmas 251, 468
 Kultūros barai 251, 323, 585
 Kultuvas 251
 Kultūvė 208, 251, 442
 Kūno kultūra 468
 Kūno kultūra ir sveikata 252, 467
 Kuntaplis 252, 442, 443
 Kupiškėnų mintys 253
 Kūrėjas 253
 Kūryba 253, 275, 301, 323
 Kūryba ir kritika 253, 301, 562, 564
 Kviečiu prie stalo 255
 Kvieslys 438
- L**
- Laba diena 270, 417
 Ladakalnis 167, 257
 Laikas 32, 78, 105, 258
 Laikas ir įvykiai 12, 239, 378
 Laikinoji sostinė 258, 293, 327
 Laikinios vyriausybės žinios 510, 566
 Laiko žodis 186, 258, 290, 357
 Laikraštinių darbų 591
 Laima 259, 276, 341
 Laisva Lietuva 246, 259
 Laisvamanis 189, 259, 261, 357
 Laisvamanių žiedai 593
 Laisvas žodis 29, 206, 259, 264, 275, 319, 438
 Laisvasis Kaunas 260
 Laisvė 189, 246, 260, 264, 284, 430
 Laisvės alėja 260
 Laisvės balsas 260, 293
 Laisvės karininkas 206
 Laisvės kelias 260, 293
 Laisvės kova 393
 Laisvės kovotojas 239, 264, 392
 Laisvės kovų archyvas 260
 Laisvės rytas 260, 393
 Laisvės šauklys 260
 Laisvės talka 260, 393
 Laisvės valandos 260, 335, 392
 Laisvės varpas 209, 260, 393
 Laisvės žodis 260, 319, 392
 Laisvės žvalgas 260, 393
 Laisvoji Lietuva 204, 208, 246, 259, 261, 290, 392, 535
 Laisvoji mintis 189, 259, 261, 275, 357
 Laisvoji žmonija 261
 Laisvosios profsąjungos 261
 Laiškai lietuviams 189, 261
 Laivas 262, 424
 Laidų remontininkas 262
 Langas 262, 294, 341, 344
 Lapas 78, 262
- Latvijos lietuvis 264, 279, 427
 Laukininkas 265, 319, 580
 Laukininkystės laiškas Nemuno šalies 265
 Laukininko prietelis 266
 Laukininkų patarėjas 266, 284
 Laukininkų prietelis 266
 Lauko darbininkas 266, 580
 Laukų spartuolis 342
 Laužas 267
 Lazdijietis 267
 Lazdijų žvaigždė 267
 Lazerinė technologija 509
 Leiskit į tėvynę 208
 Lekiantieji laišakai 269, 318
 Lelija 270
 Leniniečio balsas 167
 Leniniečio kelias 258, 416
 Leniniečių balsas 270, 416, 506
 Leninietis 258, 270, 344, 372, 416
 Lenino keliu 29, 112, 270, 416, 417, 536
 Lenino priesakai 270, 416, 417
 Lenino vėliava 29, 270, 416, 491
 Liaudies balsas 98, 204, 264, 272, 520
 Liaudies frontas 239
 Liaudies kultūra 39, 272, 585
 Liaudies pagalba 239
 Liaudies sargyboje 272, 442
 Liaudies sparnai 272, 275, 294, 468
 Liaudies sveikata 272, 275, 320, 584
 Liaudies tribūna 272
 Liaudies ūkis 118, 239, 273, 275, 296, 580, 584, 585
 Liaudies varpas 273
 Liberalia 231
 Liepsna 204
 Liepsnelės 189
 Liepsnojuantis lauzas 452
 Liepsnos 186, 274, 382
 Lietuva 72, 188, 189, 276, 277, 281, 335, 357, 392, 507
 Lietuva ir lietuviai 277
 Lietuva – lietuviams 42
 Lietuvaite 275, 277, 341
 Lietuviai 275, 277, 541
 Lietuviai Amerikos vakaruose 277
 Lietuvininkų paslas 277, 318
 Lietuvininkų Prietelis 274, 277, 318
 Lietuvio kelias 277
 Lietuvio mintys 186
 Lietuvio žodis 507
 Lietuvis 72, 188, 209, 264, 274, 277, 278, 281, 331, 336, 344, 376, 382, 507, 541, 563
 Lietuvis Brazilijoje 72, 278
 Lietuvis žurnalistas 189, 278, 591
 Lietuviška ceitunga 228, 266, 274, 278, 296, 318, 319, 496
 Lietuviška pareiga 278, 535
 Lietuviškai konservatyviškas laikraštis 319
 Lietuviškai vokiškas savitraštis 278, 319

- Lietuviškas baras 278, 562
Lietuviškas darbininkas 278, 319
Lietuviškas knygynas 188, 278
Lietuviškas laikraštis 32
Lietuviškas laiškas 43, 278, 318
Lietuviškas politiškas laikraštis 278, 319, 585
Lietuviškas prielaiškas 278
Lietuviškasis balsas 188, 278
Lietuviškoji informacija 106, 208
Lietuviškoji medicina 275, 320
Lietuviškoji mintis 186
Lietuviškos kalendros 318
Lietuviškuoju keliu 186
Lietuvių aidas Brazilijoje 73, 278
Lietuvių archyvas 275, 279
Lietuvių balsas 207–209, 264, 265, 275, 279, 282, 427, 507
Lietuvių biuletenis 392
Lietuvių dienos 202, 279
Lietuvių draugijos Švedijoje biuletenis 279
Lietuvių frontas 507
Lietuvių fronto biuletenis 279, 392
Lietuvių gydytojų biuletenis 320
Lietuvių godos 279
Lietuvių informacija 208
Lietuvių išeivių spaudos metraštis 233
Lietuvių kelias 280
Lietuvių laikraštis 274, 280, 540
Lietuvių meno sąjunga 280
Lietuvių mintys 264
Lietuvių tauta 275, 280, 336
Lietuvių žinios 21, 97, 209, 280
Lietuvių žodis 209, 280
Lietuvių žurnalas 281
Lietuvos abolicionistas 281
Lietuvos aidas 275–277, 281, 346, 349, 357, 507, 547
Lietuvos aklųjų draugijos metraštis 15
Lietuvos atgarsiai 392
Lietuvos atstatymas 281
Lietuvos auto 281, 525
Lietuvos avialinijos 282
Lietuvos balsas 282, 507
Lietuvos banko biuletenis 118
Lietuvos bičiulis 335, 392
Lietuvos bitininkas 275, 282, 497, 580
Lietuvos chirurgija 282
Lietuvos darbininkas 274, 282, 319, 376
Lietuvos darbo balsas 282, 456
Lietuvos dirva 282, 580
Lietuvos draudimas 283
Lietuvos ekonomistas 188, 235, 283
Lietuvos eksperimentinės ir klinikinės medicinos mokslinio tyrimo instituto darbai 320, 336
Lietuvos evangelikų kelias 218, 283, 424
Lietuvos farmaceutas 283, 320
Lietuvos farmacijos žinios 283, 320
Lietuvos filatelistas 283, 380
Lietuvos filatelistų evangelikų žinios 380
Lietuvos fizikos rinkinys 336
Lietuvos fizikos žurnalas 283
Lietuvos gaisrininkas 283
Lietuvos geležinkelietis 525
Lietuvos geležinkelininkas 283, 525, 584
Lietuvos gynėjas 207, 275, 283
Lietuvos gyvulininkystės ir veterinarijos mokslinio tyrimo instituto darbai 580
Lietuvos hidrotechnikos ir melioracijos mokslinio tyrimo instituto darbai 580
Lietuvos jaunimas 283
Lietuvos Jeruzalė 284
Lietuvos judas 284, 392
Lietuvos jūreivis 284, 525, 584
Lietuvos karo invalidas 207, 284
Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika 247, 284, 393, 424
Lietuvos keleivis 145, 228, 266, 284, 319, 341, 441, 496
Lietuvos kelias 284, 376, 392, 456, 561
Lietuvos kolūkietis 580, 581
Lietuvos komersantas 286
Lietuvos komunistas 239
Lietuvos kooperacija 235
Lietuvos laidas 286
Lietuvos laisvė 286
Lietuvos laisvės trimitas 392
Lietuvos matematikos rinkinys 286, 315, 336
Lietuvos mechanikos rinkinys 509
Lietuvos medicina 286, 320, 585
Lietuvos mokykla 246, 286, 344, 382
Lietuvos mokytojas 286, 383
Lietuvos mokslas 286, 336
Lietuvos mūrininkas 287, 471
Lietuvos naujienos 290, 357
Lietuvos nekilnojamas turtas 290
Lietuvos pajūris 204, 261, 290
Lietuvos pakraštys 290, 438
Lietuvos paslas 290
Lietuvos paštas 290
Lietuvos pionierius 14, 236, 275, 290, 336, 425, 540
Lietuvos pliažas 290, 320
Lietuvos politechnikas 290, 509
Lietuvos praeitis 336
Lietuvos profsąjungos 290
Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios 547
Lietuvos Respublikos aukštųjų mokyklų mokslo darbai 291, 301, 320, 323, 336, 383, 509, 510
Lietuvos Respublikos aukštųjų mokyklų teminiai mokslo darbų rinkiniai 291, 336, 509
Lietuvos Respublikos Seimo ir Vyriausybės žinios 547
Lietuvos rinka 118, 235, 293
Lietuvos rytai 293, 430, 561
Lietuvos rytas 187, 234, 236, 259, 276, 293, 349, 423, 591
Lietuvos sargas 294
Lietuvos sesuo 294, 320
Lietuvos socialdemokratas 456
Lietuvos sparnai 272, 294, 468, 585
Lietuvos sportas 295, 467, 468
Lietuvos staklininkystė 509
Lietuvos statistikos biuletenis 118
Lietuvos statistikos metraštis 118
Lietuvos stomatologų darbai 320
Lietuvos studentas 295, 476
Lietuvos sveikata 295, 321
Lietuvos teisė 295, 510
Lietuvos teisininkas 189
Lietuvos telekomas 167, 295
Lietuvos totoriai 295
Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos žinios 546
Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai 84, 118, 119, 122, 295, 303, 336
Lietuvos TSR Mokslų akademijos žinytas 336
Lietuvos ūkininkas 185, 186, 235, 266, 273, 274, 296, 320, 334, 341, 376, 382, 540, 579, 580, 583
Lietuvos ūkis 118, 296, 584, 585
Lietuvos ūkis ir rinka 118, 296
Lietuvos užsienio prekyba 235
Lietuvos veterinarija 297
Lietuvos veterinarijos akademijos mokslo darbai 336, 580
Lietuvos žemdirbystės ir dirvožemio instituto darbai 580
Lietuvos žemės ūkio akademijos mokslo darbai 336, 580
Lietuvos žinios 44, 186, 264, 272, 274, 275, 297, 320, 334, 376, 382, 456, 585
Lietuvos žurnalistų sąjungos metraštis 27, 299, 358, 591
Lietuvos žvejys 299, 584
Lygūs ir drauge 299
Linija 293, 301
Linksma valanda 188, 299, 443
Linksma žinia jaunuomenei 105
Linksmas dainininkas 323
Linksmi vakarai 188, 299, 443
Litas 118, 300
Liteksietis 300
Literatūra 300, 301
Literatūra ir menas 259, 275, 300, 301, 425
Literatūros lankai 32, 301
Literatūros naujienos 301
Literatūros panorama 302
Litova stelo 302
Lituanica 187, 303, 555
Lituanistica 302, 303, 336
Liuosybė 264
Liuteronas 319, 424
Liuteronų balsas 304, 424

Logos 304, 336, 424
„Loknos“ reklama 294, 304
Lola 304
LTSR medicina 275, 320
Lurdas 306, 424
Lututė 540

M

Mados 309
Malda girioje 393
Malonumas 311
Manchester apygardos žinios 105, 209
Mano firma 311
Mano namai 276, 311, 341
Mano ūkis 311
Mano verslas 235, 311
Margutis 189, 312
Marijampolės parapija 313, 424
Marijavitis 313, 424
Mastiečių žodis 314
Mašinų gamyba 509
Matematikos žurnalas 315
Matininkas 315, 580, 581
Matininkų ir kultūrtechnikų balsas 581
Mažasis kryžiažodukas 317
Mažasis Vakarų ekspresas 317
Mažasis židinys 208
Mažeikiai šiandien 317
Mažeikių reklama 317
Mažeikių tiesa 29, 441
Mažylis 317
Mažoji Diana 317
Mažoji Lietuva 228, 244, 259, 317, 438
Mažųjų draugas 541
Mažųjų pasaulis 73, 541
Mechanika 509
Mechaninė technologija 509
Mechanizacija ir elektrifikacija 580
Medicina 189, 320
Medicina ir dar kai kas visiems 320, 321
Medicina ir gamta 320
Medicinos teorija ir praktika 321
Medikų žinios 295, 320, 321
Medžio darbai 471
Medžiotojas 321, 358
Medžiotojas ir meškeriotojas 321, 343
Meilė 189, 321
Meilė Dievo, artimo ir tėvynės 189, 321
Meilė ir šeimyna 189, 321
Meilės kelias 37
Meisteris 321, 531
Melioracija 580
Menas 322, 323
Menas ir literatūra 300, 323, 562
Meno dienos 322, 323
Meno kultūra 322, 323
Meno savaitė 323
Meno saviveika 251, 276, 323, 585

Menotyra 323
Mercurius 380
Merkio kraštas 323
Merkurijus 235, 324
Mes! 187, 293, 324
Meškeriotojas 324
Metai 302, 324
Metinis Pasiuntinystės Laiškelis 319
Metmenys 189, 324
Mykoliuko pastogė 540
Mylėk tėvynę 330, 393
Milicija 275, 584
Milicijos darbuotojas 272, 275, 584
Milicijos žinios 330
Mintis 209, 331, 344, 456
Miražai 332
Miražai moterims ir merginoms 332
Misijos 332, 424
Misionierių bendradarbis 332
Miško aidas 393
Mitai ir faktai 333
Mituva 333, 529
Mix 333
Mokesčiai 334
Mokesčių žinios 334
Mokykla 275, 296, 297, 334, 382, 584
Mokykla ir gyvenimas 275, 334, 382
Mokykla ir visuomenė 334, 382
Mokinio balsas 562
Mokinių draugas 334, 335
Mokytojas 275, 334, 382, 540
Mokslas ir gyvenimas 335, 509
Mokslas ir Lietuva 286, 336
Mokslas ir technika 335, 509, 585
Moksleivio balsas 204
Moksleivis 148, 187, 189, 236, 273, 335, 336, 593
Moksleivių balsai 208
Moksleivių tiesa 236
Moksleivių varpai 273, 335, 336
Mokslo dienos 335, 336
Mokslo Lietuva 336, 337
Momentas 32, 78, 164, 338
Monitorius 235, 338
Monologas 339
Moteris 204, 276, 340, 341
Moteris ir pasaulis 340, 341
Moters pasaulis 340, 341
Moterų balsas 189, 340, 341, 541
Moterų dirva 189, 340, 341, 541
Moterų ir vaikų laikraštis 541
Moterų pasaulis 341
Moterų priedas 341
Moterų talka 392
Moterų žodis 582
Motina ir vaikas 341
Motinos ir vaiko apsauga 275, 584
Muba 342
Mūsų aklieji 15, 342
Mūsų amžius 206, 351, 476
Mūsų artojas 343, 563
Mūsų ateitis 36, 343
Mūsų balsas 51, 53, 67, 239, 244, 343, 456, 489, 562, 563
Mūsų birža 343

Mūsų buitinis 563
Mūsų dienos 204, 301, 343, 563
Mūsų draugija 343
Mūsų filatelistas 380
Mūsų frontas 465, 507
Mūsų gamta 321, 343, 585
Mūsų garsas 343, 357
Mūsų girios 275, 343, 358, 585
Mūsų gyvastis 319
Mūsų gyvenimas 186, 343
Mūsų informacija 208
Mūsų jaunimas 185, 186, 284, 343
Mūsų jūra 196, 343, 358, 525
Mūsų kalba 286, 344
Mūsų kelias 186, 209, 239, 331, 344, 456, 497, 541, 563
Mūsų knygos 15
Mūsų komercija 235
Mūsų kraštas 67, 344, 430, 489, 507
Mūsų laikraštis 246, 344, 540, 580
Mūsų langas 344, 438
Mūsų Lietuva 73, 344
Mūsų likimas 563
Mūsų meisteris 344, 471
Mūsų menas 323, 344
Mūsų mintis 344
Mūsų mintys 244, 344, 563
Mūsų momentas 345
Mūsų naujienos 345
Mūsų nuomonė 345, 438
Mūsų pagalba 239
Mūsų pajūris 320, 345
Mūsų Palanga 327, 345
Mūsų parapija 345
Mūsų pasaulis 208
Mūsų pastangos 186
Mūsų pastogė 42, 345, 538
Mūsų pastogėje 345
Mūsų praeitis 336
Mūsų pranešimai 208
Mūsų prekyba 235
Mūsų rytojū 345, 580
Mūsų rūpesčiai 345
Mūsų senovė 336, 345, 459
Mūsų skardas 239
Mūsų sodai 345, 580, 585
Mūsų sparnai 345
Mūsų sportas 252, 345, 467
Mūsų statybos 346
Mūsų šachmatai 208, 468
Mūsų tautos kelias 507
Mūsų tautosaka 336, 346
Mūsų tiesa 346
Mūsų ūkis 346, 580
Mūsų vėliava 236, 346
Mūsų Vilnius 346, 357
Mūsų viltis 186, 209, 346
Mūsų vytis 346, 452
Mūsų žemė 346, 392, 580, 584
Mūsų žygiai 186
Mūsų žinynas 205, 207, 336, 346, 584
Mūsų žinios 208, 209, 304, 346, 438, 563
Mūsų žodis 15, 73, 239, 346, 347, 357, 392, 416, 424

Muzika 189, 322, 347
Muzika ir teatras 323
Muzikos aidai 323, 347
Muzikos barai 323, 348
Muzikos lietus 323, 348
Muzikos menas 322, 348
Muzikos naujienos 323, 348
Muzikos prospektas 323, 348
Muzikos žinios 348

N

Naglis 78, 349
Naminis gydytojas 320, 349, 530
Naminukas 276, 349, 540
Namų prietelis 349
Namų savininkas 349
Namų savininkų žinios 349
Namų statytojas 349
Nauja aušra 351
Nauja draugija 188, 351
Nauja filatelija 380
Nauja gadynė 29, 188, 274, 275, 351
Nauja lietuviška ceitunga 200, 256, 319, 351
Nauja sąmonė 351
Nauja vaga 351, 416
Naujakūris 580
Naujas aitvaras 14
Naujas amžius 351
Naujas darbininkų gyvenimas 98
Naujas dienovidis 107
Naujas frontas 456
Naujas gyvenimas 29, 37, 151, 352, 416, 440
Naujas kelias 335, 480
Naujas laikas 105
Naujas Lietuvos filatelistas 380
Naujas mūsų amžius 351
Naujas rytas 29, 213, 352, 497
Naujas tautos žodis 507
Naujas židinys 12
Naujas žygis 392, 393
Naujas žodis 106, 264, 352, 392
Naujasis gyvenimas 209, 352
Naujasis kapitalas 235, 352
Naujasis keleivis 145, 318, 352
Naujasis kelias 29, 239, 275, 327, 417
Naujasis Tilžės keleivis 319, 352
Naujasis Vakarų ekspresas 545
Naujasis varpas 208
Naujasis židinys 424
Naujasis židinys – Aidai 352
Naujasis žmogus 209
Naujausios Šiaulių naujienos 352, 488
Naujausios žinios 208
Nauji įstatymų davadai mūsų prūsiškos tėviškės 318
Naujieji žodžiai 186
Naujienos 9, 29, 73, 189, 208, 213, 274, 319, 352, 417, 563
Naujoji banga 353, 456, 535
Naujoji Europa 392
Naujoji gadynė 189, 239, 274, 353,

456
Naujoji komunikacija 294, 353
Naujoji Lietuva 208, 244, 273, 275, 353
Naujoji mokykla 336, 353, 382
Naujoji Romuva 353
Naujoji sąmonė 353
Naujoji sodyba 275, 354, 580
Naujoji spaktyva 354
Naujoji srovė 51
Naujoji vaga 342
Naujoji vaidilutė 246, 341, 354
Naujoji viltis 354
Naujokas 236, 355
Naujos knygos 232, 585
Naujos žinios 208, 319, 355, 357, 430
Naujosios Biržų žinios 29, 275, 355
Naujovė 185, 319, 355
Nauju taku 301
Nedėdienio skaitymas 246, 275, 355, 376
Neįdomus momentas 355
Nelabai įdomus mūsų momentas 78, 355
Neliūdėk! 78, 356
Nemunas 187, 236, 302, 356
Nemuno aidas 208
Nemuno banga 209
Nemuno kraštas 356
Nemuno sargas 319, 356
Nemuno upeivis 356, 525, 584
Nenuorama 336, 356, 540
Nepriklausoma Lietuva 71, 204, 247, 273, 356, 376, 392
Nepriklausomoji Lietuva 357, 561
Nerimas 358
Neringa 327, 358
Ne vien rock ir pop 323, 359, 593
Noriu 361
Nusidavimai apie evangelijos praplatinimą tarp žydų ir pagonų 274, 318, 363, 423
Nusidavimai Dievo karalystėje 274, 318, 363, 423

O

O'kay: viskas apie viską 365
Olimpinis laikraštis „Sportas“ 365
Onutė 341, 365
Opozicija 366
Organas Lietuviškos Skyrimo draugystės 319, 366

P

Padėk sau 368
Pagalba 319, 368, 424
Pagaminta Lietuvoje 368
Pagėgių balsas 29, 537
Pagonų paslas 368, 424
Pagrandukas 340, 341, 368
Pajūrio buitninkas 369
Pajūrio naujienos 244, 369
Pajūrio sargas 228, 369

Pajūris 320, 369
Pakajaus balsas 319
Pakajaus paslas 318, 319, 369, 424
Pakalbėkime atvirai 369
Pakavimo technika 509
Pakeleivingas 274, 370
Pakruojo naujienos 370
Palanga 228, 327, 371, 438
Palangos Juzė 235, 371
Palangos pajūris 228, 371
Palangos plažas 320
Pamarys 372
Panelė 341, 373
Panevėžietis 29
Panevėžio apygardos balsas 29, 375, 373
Panevėžio balsas 29, 373
Panevėžio garsas 29, 373
Panevėžio reklama 373
Panevėžio rytas 29, 41, 244, 293, 374
Panevėžio savaitė 41, 327, 374
Panevėžio tiesa 29, 239, 275, 326, 327, 373
Paragaukite 374
Pareiga 32, 375
Parodos aitvaras 14
Partijos darbas 239, 376
Partijos žinios 456
Partizanas 376, 393
Partizanų šūkis 142, 239
Pasaga 376
Pasaulėžiūra 357, 377
Pasaulėžiūra ir gyvenimas 377
Pasaulio lietuvių 22, 357, 377, 498
Pasaulio lietuvių jaunimas 378
Pasaulio lietuvių jaunimo sąjunga 204
Pasaulis 12, 240, 378
Pasaulis ir mes 209
Pasaulis spaudoje 346
Pasaulis šiandien 208
Pasimatymas 378
Pasiskaitymai jaunamartėms 340, 341
Pasiuntinys 378, 424
Pasiuntinystės balsas 378
Pasiuntinystės knygelės 319, 379, 423
Pasiuntinystės laiškas 319, 379
Pasiuntinystės laiškelis 318, 379, 423
Pasiuntinystės paslas 379
Pasiuntinystės prietelis 319, 379
Paskutinės žinios 563
Paskutinis suolas 379
Paskutinis trimas 204
Paslas 318, 379, 424
Pastangos 563
Pastogė 379, 393
Pasvaliečių darbas 97
Pasvalietis 379
Pasvalio sąjūdis 379, 438
Paštas ir filatelija Lietuvoje 380
Paštininkų balsas 380
Paštininkų žodis 380
Pašto pasaulis 38, 584
Pašvaistė 208
Patarėjas 235

- Patriotas 380
 Pavasarininkų vadas 187, 381
 Pavasarininkų žiedai 186
 Pavasario aitvaras 14
 Pavasario spaktyva 458
 Pavasario šnekos 186
 Pavasaris 186, 246, 381
 Paveikslai 468
 Pažanga 32, 189, 382
 Pedagogas 41, 382
 Pedagogika 382
 Pedagogika ir psichologija 382
 Pedagogikos darbai 383
 Pėdsakai 209
 Pelėda 189, 204, 383
 Pelenė 341, 383
 Peliukas Mikis (Mickey Mouse) 110, 540
 Penki 384, 540
 5 minutės 384
 Penktas aukštas 384, 476
 Pensilvanijos darbininkas 97, 188, 384
 Pensininkas 384
 Pepė 384, 540, 541
 Pergalė 29, 276, 301, 302, 324, 347, 384, 416, 441, 572
 Pergalės vėliava 142, 192, 416, 441, 557
 Perku automobilį 385
 Perku–parduodu 385
 Perkūnas 188, 385
 Permainos 118, 300
 Perspektyvos 386
 Pertrauka 386
 Pienininkystė 387, 580
 Pieno ir gyvulių ūkis 387, 580
 Pieno ūkis 388, 530, 580
 Pietų Amerikos lietuvis 72, 388, 535
 Pietų Amerikos naujienos 32
 Pietų Amerikos žinios 32, 388
 Pietų Lietuva 389
 Pilielinė pareiga 389
 Pionierius 236, 275, 389, 540
 Pipiras 105, 390, 442
 Pypliai 540
 Pirmadienis 276, 390, 562
 Pirmasai baras 301
 Pirmyn 167, 264, 390, 416, 456, 564
 Pirmyn, jaunime 204
 Piūvis 301
 Pjūvis 562
 Plekštė 390, 442
 Pleperis 188, 390, 442
 Pliažas 290, 320
 Plieno sparnai 391
 Pliumpis 579
 Pliusas 391
 Plungė 391
 Plungės informacinis biuletėnis 438
 Pluoštas 391
 Pociūnėliai 391
 Poezijos pavasaris 302
 Pogrindžio kuntaplis 392
 Pogrindžio žodis 393
 Policija 247, 275, 358, 393, 584
 Policijos žinių lapas 394
 Politika 394
 Po pietų 395
 Po spalio vėliava 29, 149, 396, 416, 497
 Posūkis 321, 396
 Pozicija 290, 396
 Pozicija. Nuomonės 396
 Pradai ir žygiai 301, 322, 398
 Pradalgė 398
 Pradalgės 301, 398
 Praeitis 336
 Pragiedruliai 309, 398
 Pramonės keliu 398
 Pranciškonų pasaulis 398, 424
 Prancūzijos lietuvių žinios 399
 Pranešėjas 189, 399, 591
 Prekyba 235, 400
 Prekyba ir pramonė 235, 400
 Prekybos ir pramonės laikraštis 235
 Prekybos žinios 235
 Priekalas 239, 401
 Prie Nemunėlio 244, 401
 Prie rymančio rūpintojėlio 393, 401
 Priesauszris 335, 382
 Prisikėlimas 392
 Prisikėlimo ugnis 392, 402
 Privatus seklys 78, 402
 Prizmė 402
 Profesinė sąjunga 402
 Profesinės žinios 402
 Profsąjungų vienybė 239
 Progresas 403
 Proletaras 32, 403, 535
 Propagandistas 239
 Pro raktų skylutę 78, 403
 Proskyna 403
 Prošvaistė 167, 209, 301, 403
 Protėvių takais 393, 404
 Provincija 404
 Provincijos žinios 404
 Prūsų kalendros 318
 Prūsų lietuvių balsas 228, 284, 319, 404, 459
 Prūsų Lietuvos savaitraštis 278, 319, 405
 Psichologija 383
 Psichologija Tau 405
 Publika 406
 Pulsas 167, 406, 438
 Puodeli, virk 407
 Pupų dėdė 407
 Pusiausvyra 408
- R**
- Radau 410
 Radijo bangos 410
 Radijo mėgėjas 114, 410
 Radikal-demokratas 413
 Radioelektronika 509
 Radistas 428
 Radvilaitė 341
 Ragana 188, 415
 Ramovė 327, 418
 Rankas aukštyn! 418
 Rankdarbiai 418
 Rankpelnis 105
 Raseiniečių žodis 352
 Raseinių balsas 29, 418
 Raseinių Magdė 418, 442
 Rašliavos paštas 419
 Raštai 275, 301, 420
 Ratai 420, 525
 Raudonarmietis 207, 275, 420
 Raudonas švyturys 239
 Raudonasis artojas 66, 115, 239, 416, 420, 537, 541
 Raudonasis karys 207
 Raudonasis kryžius 420
 Raudonasis moksleivis 236
 Raudonasis sportas 275, 420, 468
 Raudonasis švyturys 29, 56, 239, 416, 417
 Raudonoji dirva 239
 Raudonoji pagalba 239, 420
 Raudonoji vėliava 29, 239, 275, 324, 326, 416, 420, 488, 535
 Raudonoji žvaigždė 29, 239, 275, 326, 344, 416, 420
 Regiono reklama 422
 Reikalai 563
 Reklama 276, 423
 Reklama ir informacija 423
 Reklamos laikraštis 423
 Reklamos pasaulis 423
 Reklamos puslapiai 294, 423
 Respublika 259, 276, 349, 425, 438, 591
 Respublikos varpai 426
 Revoliucinis darbininkas 239, 426
 Revoliucinis frontas 456
 Revoliucinis liaudies frontas 239
 Revoliucinis moksleivis 236
 Revoliucionierius 273, 426
 Rieduva 427, 525, 584
 Rieduvėlė 427
 Rygos balsas 264, 279, 427
 Rygos garsas 264, 275, 427
 Rygos naujienos 71, 264, 427
 Rimbas 428
 Rimeda 428
 Rinkos aikštė 213, 429
 Ryšinių gyvenimas 275, 380, 429
 Ryšių technikos naujienos 430
 Rytas 43, 73, 188, 246, 260, 430, 438, 503
 Rytmetinės naujos žinios 355, 430
 Rytojus 32, 273, 319, 430, 459
 Ryto naujienos 430
 Rytų aušrelė 335
 Rytų Lietuva 244, 293, 430, 561, 564
 Rock ir pop 323, 593
 Rodo ir kalba Marijampolė 529
 Rokiškio žinios 149, 431
 Romuva 432
 RTV bangos 432
 Rubinaitis 432
 Rudens aidai 186

Rudens vakarai 186
Rūpintojėlis 246, 393
Rūta 435
Rūtėlė 335

S

Sąjūdis 438
Sąjūdžio balsas 109, 438
Sąjūdžio žinios 276, 438, 439
Sąjūdžio žodis 259, 438
Sąjungų žinios 439
Sakalas 438
Saldainiukas savaitgaliui 78, 439
Saleziečių balsas 440
Saleziečių žinios 424, 440
Sąlygos 563
Salonas 126, 341, 440
Salve! 440
Sambūris 209
Sandara 189, 440
Sandora 440
Sandrava 440
Santaika 108, 441
Santaka 438, 441
Santara 36, 206, 208, 284, 438, 441, 506
Santarvė 105, 209, 441
Santūra 320, 441
Sargas 441
Sargyba 187, 272, 320, 441, 442, 467, 530, 585
Sargybos bokštas 424, 442
Sąsaika 442, 525, 584
Sąsieka 442, 525, 584
Sąskaityba 118, 442
Saugok sveikatą 443
Saulė 78, 188, 189, 357, 443
Saulės zuikutis 443
Saulėteka 319, 443
Saulėtekis 196, 273, 335, 336, 443
Saulėtos pramogos 467
Saulutė 209, 244, 444, 540, 541, 578
Savaitė 228, 275, 444
Savaitės ekranas 119, 222, 323, 444, 448
Savaitės krivulė 438, 444
Savaitės skelbimai 444
Savaitės žodis 444
Savaitinės Šiaulių naujienos 488
Savanoris 207, 444, 585
Savanoris kūrėjas 445
Savas 445, 476
Savininkas 235, 445
Savitarpinės pagalbos žinios 275
Savivaldybė 358, 445, 584
Savivaldybė ir kooperacija 235, 296
Savivaldybės žinios 327
Savivaldybių balsas 358, 445
Savivaldybių žinios 445
Seimo kronika 445
Sėja 446, 562
Sėjėjas 424, 446
Sėjos baras 446
Sekmadienio 10 centų 446

Sekmadienio paštas 446
Sekmadienio žemaitis 446, 579
Sekmadienis 78, 446, 540
Sėkmės Tau! 294, 321, 446
Sekminės 186
Sekundė 446
Senoji sostinė 417, 447
Senovė 336
Senvagė 447
7 kaimynai 447
7 meno dienos 222, 322, 323, 444, 447
Siaubas 448
Sibiro lietuvių žinios 448
Sidabrė 448
Sielos ir kūno maudymo spaktyva 458
Sietynas 448
Skaitymai 301, 451, 582
Skalvos keleivis 244, 451
Skambantis balsas 451
Skardas 239, 274, 353, 451, 456, 577
Skautas 204, 208, 451, 452
Skautybė 208, 451, 539
Skautija 452
Skautų aidas 187, 209, 451, 452, 539
Skautų aidas mūsų mažiesiems 451
Skautų žodis 452
Skersvėjis 105
Skeveldrų rinkinys 542
Skiltis 189
Skynimai 301, 452
Skunkė 204
Skuodo žodis 211, 438, 453
Smarkininko krykštavimas 319
Socialdemokratas 105, 208, 275, 456, 583
Socialistas liaudininkas 273
Socialistinė teisė 510, 585
Socialistinis darbas 29
Socialistinis kelias 112, 416, 456, 579
Socialistinis žemės ūkis 580, 581
Socialistiniu keliu 416, 519
Sodas ir daržas 530
Sodyba 354, 457, 580
Sodininkystė ir daržininkystė 580
Sodo spalvos 457
Sodra 125
Sodžiaus menas 457, 580
Sodžius 457
SOS 576
Sostinės žodis 327, 458
Soter 336, 424, 458
Spaktyva 442, 458
Spaktyva ir motoras 458
Spaktyvos balsas 458
Spalio pergalė 416, 459, 489
Spalio vėliava 149, 416, 459
Sparnai 294, 468, 585
Spartuolis 142, 416, 417
Spauda 459
Spauda ir gyvenimas 460
Spaudos apaštalas 460
Spaudos darbininkas 460
Spaudos menas 464, 591

Spaudos metraštis 63
Spaudos naujienos 464
Spaustuvininkas 466
Spinduliai 209, 357, 466, 540, 563
Spindulys 186, 188, 246, 424, 438, 466, 467
Spinduliukas 540
Sportas 425, 467, 468
Sportiška spaktyva 458
Sporto dienos 105, 468
Sporto kelias 208, 468
Sporto mokslas 468
Sporto naujienos 208, 467, 468
Sporto tribūna 468
Sporto pasaulis 468
Sporto žinios 468
Srovė 424, 468
Stadionas 468
Staklių gamintojas 92
Staliniečio kelias 416
Staliniečių kelias 469
Stalinietis 29, 352, 416, 469, 498
Stalino keliu 29, 240, 253, 347, 416, 469
Stalino vėliava 29, 97, 240, 342, 416, 469
Statyba 33, 470, 471, 584
Statyba ir architektūra 471, 585
Statybininkas 471
Statybininko žodis 471
Statybos menas ir technika 471, 584
Statybos žinios 471
Statybų pastoliuose 471
Statistikos biuletenis 118
Stovyklaujame 452
Stovyklos aitvaras 452
Studentas 295, 476
Studentų balsas 14, 476
Studentų dienos 209, 476
Studentų gairės 189
Studentų varpas 209
Studentų žodis 476
Studijų aidai 41, 476
Studijų pasaulis 41, 477
Sūduva 327, 417, 478
Sūduvos kraštas 417, 478
Sugrįžimai 478
Sūkurys 319
Suomija 479
Sursum Corda 424
Susisiekimo ministerijos metraštis 525, 584
Susitikimai 479
Su tavimi 479
Sutemos 246, 479
Sutemų keleivis 393, 479
Suvalkietis 29, 244, 327, 417, 480
Suvalkija 480
Suvalkų kraštas 244, 480
Suvažiavimo darbai 336, 424, 480
Suvienytoji Lietuva 562
Svarbiausioji statyba 167, 480
Svečias 127, 187, 424, 480
Sveika šeima 320, 480
Sveikas žmogus 321, 480

Sveikata 286, 320, 480, 585
Sveikata ir darbas 275, 320, 481
Sveikatos apsauga 276, 320, 585
Sveikatos kultūra 481
Sveiks, valio! 468, 481
Sveikuolis 76
Sveikuolių pirmadienis 76
Svetimaj padangėj 209
Svetur 209
Svieto ateitis 481
Svirplys 578

Š

Šachmatai 468, 482
Šachmatai ir bridžas 468
Šachmatų pasaulyje 468, 482
Šakė 189, 442, 482
Šalcinis 167, 482
Šalčia 244, 270, 417, 482
Šalies ūkis 376, 483
Šalin fašizmas 239
Šalpusnis 321, 483
Šaltinėlis 275, 319, 484, 540
Šaltinis 15, 34, 106, 246, 275, 424, 484, 494, 540, 580
Šeima 275, 485, 584, 585
Šeimyna 485, 578
Šeimininkė 276, 341, 485, 530, 531
Šeimos sveikata 485
Šešėliai 39
Šešupė 244, 487, 529
Šešupės bangos 29, 487
Šiandien 208, 487
Šiapus ir anapus 487
Šiaulietis 29, 344, 487
Šiaulių aidas 487
Šiaulių bloknotas 442
Šiaulių kraštas 29, 244, 276, 487
Šiaulių metraštis 487
Šiaulių naujienos 29, 240, 326, 327, 487
Šiaulių reklama 488
Šiaulių žinios 488
Šiaurės Atėnai 281, 488
Šiaurės Lietuva 244, 489
Šilalės artojas 416, 489
Šilalės naujienos 417, 489
Šilokarčema 417, 489
Šilokarčemos apsakymas 489
Šilutė 489
Šilutės tiesa 29, 372
Šimtavardis 12, 490
Šios dienos Šiaulių naujienos 488
Širšės 105, 442
Širvinta 491
Šis tas naujo 563
Šių metų Šiaulių naujienos 488
Šluota 239, 275, 276, 442, 443, 492
Šulinys 15, 494
Šveicarijos lietuvių žinios 209
Šventadienio balsas 42
Šventadienio banga 496
Šventadienis 78, 496, 563
Šventai dienai 496

Šventoji diena 496
Šv. Kazimiero akademijos aidai 496
Šv. Kazimiero parapijos mėnesinis laikraštis 496
Šv. Kazimiero pasiuntinys 496
Šv. Petro ir Povilo parapija Maskvoje 496
Šv. Pranciškaus varpelis 398, 424, 496
Šventorkalnis 496
Šventosios vingis 496
Šventųjų bendravimas 424
Šviesa 41, 186, 189, 209, 274, 275, 282, 319, 344, 357, 496, 541, 580, 585
Šviesos keliai 335, 498, 540
Šviesos kelias 186
Šviesos laiškelis 498
Švietimo darbas 382, 498, 584
Švietimo gairės 498
Švietimo ministerijos žinios 382
Švietimo naujovės 383, 498
Švietimo reikalai 239, 498
Švyturys 32, 42, 186, 276, 301, 416, 498, 499

T

Tai bent 500
Tai bent laikraštis 62
Taikomoji mechanika 500
Taikos balsas 73, 500
Taikus atomas 500
Taip ir ne 501, 537
Takas 563
Takelis 540
Talka 118, 282, 235, 501, 584
Tango 323, 502
Tarybinė Dzūkija 19, 29
Tarybinė Klaipėda 227, 239, 240, 275, 326
Tarybinė mokykla 276, 334, 382, 584
Tarybinė moteris 276, 340, 341
Tarybinė tėvynė 416, 417, 503
Tarybinė vėliava 29, 497
Tarybinė žemė 416, 417, 572
Tarybinis agronomas 41, 581
Tarybinis artojas 342
Tarybinis balsas 29, 323, 448
Tarybinis kelias 29, 115, 150, 217, 564
Tarybinis medikas 41, 45
Tarybinis mokytojas 104, 382, 425, 584
Tarybinis pedagogas 41, 382, 497
Tarybinis Rokiškis 29, 149
Tarybinis studentas 41, 476, 497
Tarybinis teisėtumas 510
Tarybinis valstietis 29, 506
Tarybinis žodis 29, 416, 503, 506
Tarybiniu keliu 416
Tarybos žinios 228
Tarybų darbas 503, 585
Tarybų Lietuva 213, 239, 240, 275, 300, 301, 326, 416, 503
Tarybų Žemaitija 29, 203, 239, 275
Tarka 189, 442, 503
Tarnas bažnyčios 60, 503
Tarp knygų 503, 585
Tarpušventis 107
Tau ir namams 341, 506
Tauragės balsas 29, 506
Tauragiškių balsas 29, 506
Taurosta 438, 506
Tauta 506, 507
Tauta ir žodis 336, 506
Tautietis 563
Tautinė mokykla 383
Tautininkų balsas 283, 506
Tautininkų žinios 507
Tautiškas kelias 507
Tautodailė 418, 507
Tautos akiračiai 507
Tautos atmintis 507
Tautos balsas 279, 507
Tautos etosas 507
Tautos kelias 392, 393, 507, 563
Tautos kultūra 438, 507
Tautos mokykla 382, 507
Tautos rytas 508
Tautos sargyba 209
Tautos ūkis 118, 508
Tautos vairs 542
Tautos valia 508
Tautos vilnis 73
Tautos žodis 392, 507
Tautosakos darbai 336
Tavo augintinis 508
Tavo vaikas 341, 508
Teatras 275, 301, 322, 323, 508
Technika 275, 336, 508, 509
Technika ir ūkis 508, 509
Technikos apžvalga 509
Technikos biuletenis 471
Technikos pasaulis 209, 509
Technikos žodis 508, 509
Tegyvuoją druska! 509
Teisė 509, 510
Teisės akademija 41, 509
Teisės apžvalga 510, 585,
Teisės problemos 510, 585
Teisybė 424, 510
Teisininkas 510
Teisų fakulteto darbai 336, 510
Tekstilininkas 510
Telegrama 511
Telegramos 78, 511
Televizijos savaitė 529
Telšių laikraštis 203
Telšių naujienos 516, 578
Telšių žinios 29, 516
Tempo 78, 516
Tennisas 468, 516
Tetutė 319, 517
Tėvynė 29, 32, 188, 189, 417, 517, 518, 541
Tėvynė šaukia 207, 301, 518
Tėvynėn 208, 209
Tėvynės aidas 234
Tėvynės balsas 208, 319, 507, 518
Tėvynės frontas 239
Tėvynės garsai 518
Tėvynės gynėjas 206

Tėvynės labui 518, 585
Tėvynės sargas 24, 105, 185, 189,
209, 246, 247, 274, 319, 357, 424,
485, 518, 540, 580, 585, 592
Tėvynės šešėlyje 209
Tėvynės šviesa 104, 383
Tėvynės židinys 42
Tėviškė 29, 275, 518
Tėviškėlė 189, 424, 518, 541
Tėviškės aidai 36, 42, 499, 518
Tėviškės aidas 209, 346
Tėviškės gamta 518
Tėviškės garsas 209, 519
Tėviškės žiburiai 204, 519, 541
Tėviškės žinios 29, 213, 260, 519
Tėvų kelias 519, 553
Tėvų žemė 106, 275, 507, 519
Tiesa 12, 73, 106, 208, 238-240, 259,
275, 376, 425, 498, 519, 535
Tiesos balsas 520
Tiesos draugas 424, 520
Tiesos kardas 246
Tiesos keliai 247, 393
Tiesos kelias 246, 424, 520
Tiesos prieteliai 241, 269, 318, 520
Tiesos žodis 32, 424, 520
Tikėjimo žodis 521
Tikyba ir dora 424, 521
Tikybinė pažanga 521
Tik Jonis... 521
Tikruoju keliu 29, 342
Tik tau 521
Tik vyrams 521
Tilžės keleivis 318, 319, 521
Tipu tapu 522, 540
Titnagas 443, 523
Todėlčius 523, 540
Tolimųjų Rytų žinios 523
Trakiečių rūpesčiai 417, 447, 524
Trakiečių šūkis 29, 142, 239
Trakų žemė 244, 438, 524
Transportas 525
Trečias frontas 301, 525
Trečias skambutis 393
Trejos devynerios 32
Tremtinio balsas 208
Tremtinys 376, 525
Tremtinių aidas 208
Tremtinių mokykla 209
Tremtinių Romuva 209
Tremtis 209, 525
Treneris 468
Tribūna 214, 526, 535
Trikotažininkas 526
Trimitas 207, 358, 526, 562
Tukas 527, 540
Turgus 528
Turizmas ir laisvalaikis 528
Turizmo horizontai 528
Tvanas 476, 529
TV antena 293, 529, 591
TV bokštas 529, 591
TV per savaitę 529
TVR programos 15
TV savaitė 529

U

Ugniagesys (Ugniagesis) 275, 283,
358, 530, 585
Ugnis 393
Ūkininkas 12, 235, 246, 274, 319,
320, 341, 530, 580
Ūkininkas – Vyrų žygiai 530
Ūkininko balsas 530, 580
Ūkininko patarėjas 185, 275, 276,
321, 341, 530, 580, 584
Ūkininko prietelis 319
Ūkininko žodis 564
Ūkininkų vienybė 580
Ūkininkų žodis 580
Ūkis ir namai 531
Ukmergės diena 327, 531
Ukmergės garsas 29, 531
Ukmergiečių balsas 29, 531
Ultragarsas 509
Unija 188, 533
Universitas Vilnensis 41, 533, 583
Universitas Vytauti Magni 41, 534
Universitetas ir visuomenė 41
Universiteto žurnalistas 41, 534, 591
Ūpas 443, 534
Ūputis 534
Urugvajaus aidas 535
Urugvajaus žinios 535
Utenis 29, 417, 536
Utenos apskrities žinios 29, 244, 536
Utenos krašto žinios 29, 244, 536
Už aukštą derlių 342
Už gražią buitį 537
Už ir prieš 537
Už komunistinį darbą 270, 416, 537
Už liaudies teises 239
Už tarybinę mokslą 41, 476
Už tarybų Lietuvą 207, 538
Už tėvynę 29, 207, 239, 275, 538, 577
Už tėvų žemę 393, 538
Užuolanka 538
Užuovėja 42, 538

V

Vadas 208, 246, 275, 539
Vadyba 539
Vadovas 424, 539
Vadovė 452, 539
Vadovo pasaulis 539
Vaga 32, 539
Vagos 209, 540
Vaidelytė 105, 540
Vaidila 540
Vaidintojas 535
Vaikų draugas 540
Vaikų vadas 540
Vaikų vakarai 540, 541, 544
Vaikų žodis 540, 541
Vainikas 541
Vainikėlis 541
Vairas 274, 322, 376, 507, 542
Vaistininkas 320, 542

Vaivorykštė 275, 301, 322, 543
Vakarai 228, 540, 541, 544
Vakarė Klaipėda 544
Vakarinė Palanga 327, 544
Vakarinės naujienos 240, 259, 275,
326, 327, 423, 544
Vakarinis Kaunas 213, 244, 327, 544
Vakarinis laikraštis 326
Vakarinis Vilniaus laikraštis 544
„Vakarinių naujienų“ reklama 544
Vakaro skaitiniai 78, 544
Vakarų ekspresas 244, 545
Vakarų Lietuva 29, 545
Vakarų vėtra 357, 545, 552
Valančiukas 68, 336, 540, 545
Valsčius 417, 546
Valstybės kontrolė 546
Valstybės žinios 510, 546
Valstybinis draudimas 283
Valstybinis valdininkas 228, 547
Valstiečių balsas 239, 547, 580
Valstiečių laikraštis 185, 239, 275,
276, 425, 547, 580
Valstiečių žodis 239
Valtis 188, 547
Vapsva 208, 442, 548
Vardan tiesos 392
Vargonininkas 188, 275, 322, 323,
548
Varpai 302, 548
Varpas 189, 208, 273, 274, 319, 376,
393, 540, 549
Varpeliai 549
Varpelis 12, 540, 549
Varpilė 438, 549
Varpo aidas 438, 549
Varpo gausmas 549
Varpos 562
Varsnos 550, 562
Vasara–Ruduo 550
Vasario 16 126, 231, 376, 544, 550
Vasaris 126
Vasaros darbai 186
Vasaros žingsniai 186
Vega 551
Veidai 302, 551
Veidas 551
Veidrodis 189, 322, 551
Veja 301, 322, 551
Vėl Jonis! 23, 78
Vėliava 78, 545, 552
Velykos 186
Velykų margutis 186
Velniovara 552
Venecuelos lietuvis 552
Venera 341, 552, 553
Vėpla 204, 442, 553
Verdainė 553
Verdenė 554
Verpetai 42
Verslas 21, 235, 554
Verslas ir teisė 235, 510, 554
Verslininkas 235, 554
Verslo ir komercinė teisė 235, 554
Verslo partneris 235

Verslo žinios 119, 235, 554
Versmė 167, 239, 438, 562
Veterinarija 580
Veterinarija ir zootechnika 275, 580
Veterinarija ir zootechnika 580, 581
Vėtyklė 555
Vėtrungė 555
Vėžys 555
VHS 555
Vibrotechnika 509
Vyčio ženklas 555
Vidaus ir užsienio žinių biuletėnis 105, 126
Videokauka 555
Vydija 556
Vienybė 32, 189, 235, 246, 275, 355, 416, 438, 556, 557, 580
Vienybė–Jedinstvo–Jedność 557
Vienybė lietuvininkų 188, 189, 556, 557
Vienybietis 557
Vieninga kova 392
Viensėdis 235, 557, 580
Vieversėlis 208
Vilmos kronika 438
Vilma 560
Vilnia 112, 560
Vilniaus aidas 560, 561, 565
Vilniaus aušra 540, 560
Vilniaus balsas 275, 293, 438, 561, 562
Vilniaus garsas 561
Vilniaus Kalvarijos 561
Vilniaus kelias 144, 284, 561
Vilniaus laikraštis 192, 259, 327, 544, 562
Vilniaus nekilnojamas turtas 290
Vilniaus regiono reklama 562
Vilniaus rytojus 12, 44, 294, 343, 540, 560, 561, 563
Vilniaus sąjūdis 428, 563
Vilniaus skautas 562
Vilniaus spinduliai 466, 540, 563
Vilniaus šviesa 562–564
Vilniaus tribūna 327, 564
Vilniaus universiteto mokslo darbai 336
Vilniaus varpas 561, 564
Vilniaus žinios 274, 540, 564
Vilniaus žodis 253, 562–564
Vilnietis 430, 561, 564, 565
Vilnis 73, 189, 239, 264, 274, 376, 416, 456, 564
Vilnius 560, 561, 564, 565
Viltis 73, 208, 209, 274, 335, 376, 392, 438, 507, 563, 565
Vingis 562
Vyras ir moteris 341, 566
Vyriausybės žinios 510, 566
Vyriausiojo skautininko krivulė 32
Virtuvė 566
Vyrų žygiai 382, 530
Visada 235, 566
Visai atvirai 567
Visko po biskį 335

Visuomenė 274, 456, 567
Vytautas 567
Vytauto Didžiojo universiteto Botanikos sodo raštai 336
Vytauto Didžiojo universiteto Matematikos–gamtos fakulteto darbai 336
Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakulteto darbai 320, 336
Vytauto Didžiojo universiteto žinios 41, 568
Vyties ženklas 207, 555
Vytiš 208, 346, 393, 468, 562, 568
Vitrina 568
Vyturys 540, 568
Vyzdis 569
Vokiečių žinios Lietuvoje 228, 569
Voruta 570

Z

Zanavykas 244, 572
Zarasų kraštas 29, 244, 572
Zibertietis 444
Ziono balsas 424, 574
Xiksas 575

Ž

Žagrė 562
Žaibas 239, 553, 576
Žaizdras 438, 456, 576
Žalgirio ainis 236
Žalioji laikraštis 540, 541, 576
Žalioji pasaulis 567
Žalioji giria 393
Žalioji Lietuva 576
Žaltvykslė 576
Žarija 239, 274, 456, 577
Žeimenos krantai 417, 577
Želmenija 189, 577
Želmuo 577
Želvelė 424, 577
Žemaičių aidas 417, 577
Žemaičių balsas 29, 53, 244, 577
Žemaičių bendrovė 577
Žemaičių ir Lietuvos apžvalga 274, 319, 577
Žemaičių kooperatininkas 244
Žemaičių kraštas 438, 578
Žemaičių naujienos 516, 578
Žemaičių prietelius 185, 244, 578
Žemaičių saulutė 244, 444, 578
Žemaičių skautas 452
Žemaičių tiesa 29, 438, 498
Žemaičių trimitas 392, 578
Žemaičių vyskupijos kronika 424, 578
Žemaičių visuomenės laikraštis 29, 244
Žemaičių žemė 22, 29, 244, 275, 578
Žemaičių žinios 578
Žemaitija 22, 244, 578
Žemaitijos pienas 578

Žemaitijos tiesa 239, 578, 580
Žemaitis 29, 222, 578, 579
Žemdirbys 118, 235, 275, 579, 580
Žemdirbystė 580
Žemdirbių balsas 579, 580
Žemė 296, 579, 580
Žemės ūkio akademijos metraštinis 336, 579, 580
Žemės ūkio mechanizacija ir elektrifikacija 580
Žemės ūkio ministerijos metraštinis 580, 584
Žemės ūkio mokslai 579, 580
Žemės ūkio specialistas 41, 581
Žemės ūkis 275, 276, 530, 580, 581, 584, 585
Žemėtvarka ir melioracija 580, 581
Žemyna 41, 581
Žibintas 106, 209, 581, 582
Žiburėlis 34, 275, 540, 582
Žiburiai 209, 541, 582
Žiburyš 186, 244, 246, 392, 438, 440, 582
Žibutė 296, 341, 583
Židinys 202, 246, 583
Žydrasis ekranas 583
Žiedai 36, 583
Žiemgala 244, 583
Žiežirba 456, 583
Žygeivis 534, 583
Žygis 62
Žingsniai 209, 584, 593
Žinia 584
Žinia apie lenkų vainą su maskoliais 206, 274, 392, 584
Žinyčia 108, 274, 319, 585
Žinynas 208
Žinios 32, 73, 149, 208, 535, 553, 585
Žinių ir literatūros aruodas 585
Žinių nešėjas 585
Žiniuonis 321
Žinovas 585
Žiogas 36
Žiūronas 278, 319, 585
Žmogaus balsas 586
Žmogaus globa 320
Žmogus 586
Žodis 438, 586
Žurnalistika 588, 591
Žurnalistų žinios 591, 592
Žurnalų ir laikraščių straipsnių metraštinis 63
Žvaigždė 40, 188, 189, 416, 417, 424, 577, 592
Žvaigždėlė 208, 538, 540, 592
Žvaigždikas 592
Žvaigždutė 24, 32, 236, 246, 276, 336, 540, 592, 593
Žvalgas 42
Žvejys 593
Žvilgsniai 209
Žvilgsnis 78, 567, 584, 593
Žvilgsnis ateitin 204
Žvirblis 442, 593
Žvirblių takas 22, 383, 593

PASTEBĖTOS KLAIDOS

Puslapis	Skiltis	Eilutė	Išspausdinta	Turi būti
53	II	6 iš ap.	siustuvų	siustuvų
77	II	26 iš ap.	g. 1923 04 23	g. 1923 06 04
173	I	13 iš ap.	interneto	Interneto
263	I	1 iš virš.	(g. 1923 03 04...)	(1923 03 04... – 1997 12 11 Vilniuje)
285	II	2 iš ap.	ža lias	žalias
334	II	12 iš virš.	1939-41	(1939-41)
563	II	10 iš ap.	(iki 1996)	(iki dabar)

ŽURNALISTIKOS ENCIKLOPEDIJA

Korektorė Danguolė BALIUKYNIENĖ
Kompiuteriu rinko ir maketavo Edvardas JUODAKIS

SL 1573. 1997 11 05. 102,2 leidyb. apsk. l.
Tiražas 3000 egz. Užsakymas 819
Leidykla „Pradai“, Vrublevskio g. 6, 2600 Vilnius
Spaudė AB „Vilspa“ spaustuvė, Viršuliškių skg. 80, 2056 Vilnius